

FRAGMENTA

PHILOSOPHORUM GRÆCORUM

PARISIS. — EXCUDERANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

FRAGMENTA
PHILOSOPHORUM GRÆCORUM

COLLEGIT RECENSUIT VERTIT
ANNOTATIONIBUS ET PROLEGOMENIS ILLUSTRAVIT
INDICIBUS INSTRUXIT

FR. GUIL. AUG. MULLACHIUS

PHIL. DR. ARTIUM LL. M. LITTERARUM ANTIQVARVM PROFESSOR

POESEOS PHILOSOPHICÆ
CÆTERORVMQVE ANTE SOCRATEM PHILOSOPHORVM QVÆ SUPERSVNT

PARISIIS
EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT

INSTITVTI IMPERIALIS FRANGÆ TYPOGRAPHO

VIA JACOB, 56

M DCCC LX

MAR - 3 1937

9357

PRÆFATIO.

Nihil esse ad cognoscendam philosophiæ Græcæ historiam accommodatius assidua librorum qui a philosophis relictæ sunt tractatione, inter omnes constare arbitror. Quo in genere non tantum Platonis, Aristotelis, Sexti Empirici, Procli, Plotini aliorumque quæ exstant ingenii monumenta legendo conteri, sed etiam quidquid fragmentorum in aliorum scriptis latet colligi et sub suo cujusque nomine digestum uno aut pluribus voluminibus comprehendi par est. Quod quamvis ita se habeat, pauci tamen inde a renatis litteris exstiterunt qui in hac humanitatis studiorum parte locupletanda industriam suam ponerent. Est enim res ardua ac difficilis, quum tam ab ipsa antiquitate, quam a scriptorum, qui reliquias istas servarunt vel de sapientiæ doctoribus eorumque decretis exposuerunt, dissensione, partim etiam a codicum manu exaratorum discrepantia obscuritatem traxerit. Quo majore præconio dignus est Henr. Stephanus qui in Poesi philosophica Parisiis anno 1573 excusa principum quorundam philosophorum carmina, locos communes et effata collegit. Cujus libelli ea esse præstantia videbatur ut certatim illum liberalium artium procures (1) lectitarent, memorarent, laudibus ferrent. At deest magna versuum ac sententiarum pars, deest omnis doctrinæ apparatus, non deest ingenii acumen quo homo laboriosissimus idemque eruditissimus depravata multa tacite correxit, quamquam pleraque quæ in his sapientissimorum poetarum flosculis criticorum manus artifices desiderant, aliis per-

1) Valckenarius Diatrib. in Eur. fragm. p. 282; Wyttenbachius Epist. ad Heusd. Opusc. II p. 38, alii.

polienda reliquit. Postea vero, nostra potissimum memoria haud pauci iique doctissimi viri ad hæc studia incubuerunt, Brandisius, Bœckhius, Schleiermacherus, Bergkius, Prellerus, Karstenius, Sturzius, Schaubachius, Wytttenbachius, alii qui singulorum fragminibus castigandis explicandisque de antiqua philosophia bene meruerunt. Quorum vestigiis ingressus ipse anno 1843 Democriti librorum reliquias emisi ac 1845 Aristotelis de Melisso, Xenophane et Gorgia disputationes cum Eleaticorum philosophorum fragmentis et Ocelli Lucani, qui fertur, de universi natura libello recensui atque interpretatus sum. Adde quod Quæstiones Empedocleas Berolini annis 1850 et 1853 publici juris feci. Eodemque tempore Hieroclis in aureum Pythagoreorum carmen commentarium recognovi atque illustravi. Sed nemo inventus est qui omnia philosophorum dicta et fragmenta per varios scriptores sparsa unum in corpus redegerit. Nam qui majus quid moliebatur Jo. Cour. Orellius (2) moralia et politica veterum Græcorum tum commentariola tum apophthegmata se divulgaturum pollicitus promissis non stetit, sed jactis fundamentis operi inchoato fastigium non imposuit. Huc accedit quod aliena quæ nullo cum lectorum damno omitti poterant moralibus opusculis inseruit.

Quum igitur Ambrosius Firminus Didot, clarissimus antiquarum litterarum ingenuarumque artium fautor et antistes, in Bibliothecam Græcam a se editam philosophorum Græcorum fragmenta recipere vellet, ego hoc labore jam maxima ex parte perfunctus primum statim volumen prelo subjeci. In quo quid præstiterim, ut æstimare veteris sapientiæ studiosi facile possint, paucis mihi de instituti mei ratione edendique libri consilio disserendum est. Primum id spectavi, ut ex omnibus qui in lucem prolati sunt scriptoribus græcis (3) philosophorum reliquias congererem. Qua in re non modo optimas editiones inspexi, sed sedulo

2) Vid. præf. ad Opusc. vell. Græc. sententiosa et moralia tom. I p. XX. Lipsiæ 1819.

3) Nam ab litos fontes et inclitos libros adire mihi non licuit.

etiam cavi, ne illa fragmenta quæ alios fugerant præmitterem. Deinde universa, quoad ejus fieri poterat, lucido ordine disposui, quo facilius singula intelligerentur. Locos corruptos aut consultis melioribus membranarum lectionibus sanavi aut certa emendatione restitui. Sed ut prope omnia solus agerem in quibusdam scriptoribus, superiorum criticorum incuria factum est qui sæpe aperta vitia aut intacta reliquerant aut conjecturis suis ab ejus quem in manibus habebant philosophi mente aberraverant. Neque tamen unquam aliorum suspensiones et inventa, si probabilitate commendarentur, repudiavi. Itaque fragmenta et plura et emendatiora et melius, quam olim, digesta exhibui. Scripturæ varietatem non omnem, sed potiorem adnotavi, ac simul meas emendationes conjecturasque tam ab aliorum inventis quam a vetustorum exemplarium lectionibus distinxi. Tum ad ea quæ obscura videbantur exploranda accessi. Quum vero amplos conficere commentarios mihi non esset propositum, pauca tantum in quibus hæere legentes possent explicui. Porro philosophorum carmina locosque soluta oratione scriptos omni adhibita diligentia e græco sermone in latinum ipse transtuli, ne vel interpretum errores commemorandi vel veteres interpretationes propter mutatum textum mutandæ essent. Quapropter raro aliorum verba qui in iisdem sentiis vertendis versati erant retinui. Denique ne quid desideraretur, quod ad fragmenta illustranda valeret, uniuscujusque philosophi vitam breviter descriptam ejus reliquiis præposui. De placitis quæ e philosophorum verbis discimus uberius disputare non attinuit. Verum et hæc interdum, prouti rei natura vel necessitas postulabat, attigi. Ita confido fore ut hoc opus peritis et æquis iudiciis probetur.

CONSPECTUS.

PRÆFATIO.....	I	Diogenis Apolloniatae fragmenta.....	254
PROEVIUM.....	V	De Archelao.....	257
LIBER I.			
De Empedocle.....	XIII	De Melisso.....	259
Empedoclis carmina.....	1	Melissi fragmenta.....	261
Commentarius in Empedoclis carminum reliquias.....	15	De Zenone.....	266
De Hippone.....	81	Zenonis fragmenta.....	269
De Timone Phliasio.....	83	Præfatio ad Aristotelis libellum de Melisso, Xenophane et Gorgia.....	271
Timonis Phliasii fragmenta.....	84	Aristotelis lib. de Melisso, Xenophane et Gorgia.....	277
De Xenophane.....	99	De Heraclito.....	310
Xenophanis carminum reliquiae.....	101	Heracliti fragmenta.....	315
De Parmenide.....	109	De Democrito.....	330
Parmenidis carminum reliquiae.....	114	De Pseudodemocrate.....	339
De Epicharmo.....	131	Democriti fragmenta.....	340
Epicharmi fragmenta.....	135	De Ocello Lucano.....	383
De Cleanthe.....	148	Ocelli Lucani de Universi natura libellus.....	388
Cleanthis carmina.....	151	Ejusdem Ocelli fragmentum.....	407
De Lino.....	155	De Hierocle ac de Carminis aurei auctore.....	408
De Musæo.....	158	Hieroclis Commentarius in Aureum carmen.....	416
Musæi fragmenta.....	160	Pythagoreorum aliorumque philosophorum Similitudines.....	485
De Orphico.....	162	Demophili Similitudines ex Pythagoreis.....	488
Orphica fragmenta.....	166	Similitudines aliunde collectæ.....	497
Porphyrii fragmentum de philosophia ex oraculis.....	191	Demophili Sententiæ pythagoricæ.....	500
Pythagoreorum Carmen aureum.....	193	Aliæ sententiæ Pythagoreorum.....	504
Alii versus Pythagoreorum.....	200	Symbola pythagorica.....	512
LIBER II.			
Septem sapientum carmina et apophthegmata.....	203	Secundi Atheniensis Sententiæ.....	516
De Anaximandro.....	237	Secundi Responsa ad interrogaciones Hadriani.....	518
Anaximandri fragmenta.....	240	Altercatio Hadriani et Secundi.....	522
De Anaximene.....	241	Sexti Pythagorici Sententiæ.....	523
De Anaxagorâ.....	243	Sexti philosophi Enchiridion.....	532
Anaxagoræ fragmenta.....	248	Pythagoreorum philosophorum reliquiae : Diogenis, Sthenidæ, Ecphanti, Charondæ, Zaleuci.....	532
De Diogene Apolloniatae.....	252	Anonymi Disputationes morales dorice conscriptæ.....	544
		Archytæ Tarentini fragmenta.....	553

PROŒMIUM.

Philosophia quæ a Græcis et Romanis rerum divinarum humanarumque cognitio vocata est, tam sua ipsius majestate præceptorumque firmitate quam utilitatis magnitudine reliquis omnibus disciplinis adeo excellit, ut uberior et amplior neque esse neque animo fingi possit. Quum enim cæteræ artes et doctrinæ in singularum rerum investigatione versentur atque idcirco vel ad patefaciendos naturæ aditus vel ad civitates quovis honorum genere cumulandas vel ad ornandam vitam humanam referantur, vel denique ad cogitandi et disserendi subtilitatem spectent : una hæc nullis terminis circumscripta libere vagatur suoque lumine cunctas litterarum partes complet. Quippe ut magnus auri, argenti, eboris acervus per se inutilis est, nisi mens humana accesserit, quæ indigestam illam molem digerat : ita aliæ disciplinæ quamvis præclaræ, ne materiæ obscuritate laborent, philosophia tanquam mente illustrantur.

Hæc quum divinam naturam scrutatur, sacra disciplina vocari solet; quum rerum universitatem intuetur atque in corporum motus et mensuras inquirat, physica et mathematica nominatur; quum de moribus disputat, moralis philosophia dicitur : eadem a disserendi ratione tradenda dialecticæ nomen invenit : in legum fontibus aperiendis et vi explicanda jurisprudentia appellatur : in animantium compage et fabrica consideranda morbisque curandis medicina (1) est : quum rerum gestarum seriem, generis humani fata, gentium, populorum, civitatum origines, incrementa, vicissitudines, conversiones enarrat et quum locorum regionumque situm velut in picta tabella proponit, histo-

ria et geographia (2) nuncupatur : eadem denique poesis et eloquentiæ speciem induit, quum clarorum virorum facta moresque celebrat allatisque veteribus exemplis mortales a rebus fluxis avocare et ad virtutis studium convertere conatur. Est igitur philosophia quasi divina quadam mentis humanæ dux, vitæ magistra, virtutis indagatrix, expultrix vitiorum laudandarumque omnium artium parens. Sed quomodo aliorum studiorum, sic hujus doctrinarum principis obscura sunt initia neque litterarum monumentis prodita. Apud Græcos autem primi sapientes et poetæ et vates et musici Orpheus, Linus, Musæus fuisse traduntur. Qui quoniam homines in agris dispersos ratione quadam unum in locum compulerunt et congregarunt atque e feris et immanibus mites et mansuetos reddiderunt, lapides et arbores cantu movisse perhibentur. Fuit vero omnium artium antiquissima poesis cujus beneficio mortales ad vitæ melioris consuetudinem traducti divini cultus primordia didicerunt. Verum e posterioribus poetis nemo carminum pulchritudine diutius Græcorum animos tenuit, quam Homerus atque Hesiodus. Quo factum est ut eorum fabulæ ab omnibus probatæ rerum sacrarum vim auctoritatemque obtinerent ipsique vulgo Græcæ mythologiæ conditores haberentur (3). At procedente tempore quo magis hominum vita morum probitate formari artiumque varietate excoli cœpta est : eo magis etiam animorum habitus est mutatus. Itaque veterum opinionum commenta dum paullatim delet dies, novæ eæque veriores opiniones percubuerunt, quæ tum poetarum scriptis divulgatæ, tum in mysteriis creditæ politioris humanitatis semina

(1) Plato Phædr. p. 121 C. ΣΩ. Ψυχῆς οὖν φύσιν ἀξίως λόγῳ κατανοῆσαι οἷε δυνατόν εἶναι ἀνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως; ΦΛΙ. Εἰ μὲν Ἰπποκράτης τῷ τῶν Ἀσκληπιαδῶν δεῖ τι πείθεσθαι, οὐδὲ περὶ σώματος ἀνευ τῆς μεθόδου ταύτης κτλ. Cf. Galen. Comm. in Hippocr. lib. de nat. hominis, tom. V p. 2 et 16 ed. Bas.

(2) Strabo, lib. I, 1 : Τῆς τοῦ φιλοσόφου πραγματείας εἶναι νομίζομεν, εἴπερ ἄλλην τινά, καὶ τὴν γεωγραφικὴν, ἣν νῦν προσηρῆμεθα ἐπισκοπεῖν. Ὅτι δ' οὐ φαύλως νομίζομεν, ἐκ πολλῶν ὀφλον. Οἱ τε γὰρ πρῶτοι θαρρῆσαντες αὐτῆς ἀψαθεῖαι τοιοῦτοί τινες ὑπέβησαν, Ὁμηρὸς τε καὶ Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος καὶ Ἐκαταῖος, ὁ πολίτης αὐτοῦ, καθῶς καὶ Ἐρατοσθένης εἰσὶ καὶ Δημόκριτος δὲ καὶ Εὐδόξος καὶ Δικαίαρ-

χος καὶ Ἐρατοσθένης τε καὶ Πολύβιος καὶ Ἰοσσειδῶνιος, ἄνδρες φιλόσοφοι ἢ τε πολυμαθεῖα, εἰ ἢ τῆς μόνης ἐπιθέσθαι τοῦδε τοῦ ἔργου δυνατόν, οὐκ ἄλλου τινός ἐστιν ἢ τοῦ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπεια ἐπιθέλοντος, ὡν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην φασίν. Ὡς δ' αὐτῶς καὶ ἡ ἀφελεια ποικίλη τις οὖσα, ἡ μὲν πρὸς τὰ πολιτικὰ καὶ τὰς ἡγεμονικὰς πράξεις, ἡ δὲ πρὸς ἐπιστήμην τῶν τε οὐρανίων καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ θαλάττης ζῶων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἰδεῖν παρ' ἑκάστου ἐστὶ, τὸν αὐτὸν ὑπογράφει ἄνδρα, τὸν φροντίζοντα τῆς περὶ τὸν βίον τέχνης καὶ εὐδαιμονίας.

(3) Conf. Herodot., lib. II cap. 53.

sparserunt et maturiorem cogitandi sentiendique rationem præpararunt. Sed debebatur fati philosophiæ origo. Nam septimo fere ante Chr. n. sæculo ingens rerum conversio facta est, quæ in Asia minori subito orta inde per Italiam et Siciliam manavit, denique per Græciam disseminata maximam effecit civitatum, disciplinæ publicæ, studiorum immutationem. Civitates aliæ motibus concussæ, aliæ novis legibus et institutis temperatæ, plurimæ etiam coloniæ conditæ. Quid? quod artes pleræque quas humanus civilisque cultus desiderat tum aut inchoatæ aut ita tractatæ sunt, ut ad summum pervenisse viderentur. Porro nova litterarum et poesis genera inventa brevi invaluerunt. Quibus rebus omnibus commoti mortales altiores spiritus gessere et quærendi studio incensi in rerum divinarum humanarumque contemplatione operam locare statuerunt. Itaque multi ea quæ veteres poetice lusissent magna cum cura retractarunt placitasque vulgo fabulas et commenta ad naturæ veritatem revocarunt. Hoc studium ut primum hominum mentes occupavit, dici vix potest quanta discendi cupiditate flagaverint. Etenim haud pauci relicta patria peregrinati sunt, ut si quid sapientiæ apud exterarum gentes esset, si quid laudabile in aliarum civitatum institutis, id diligenter cognitum domum reversi cum civibus suis communicarent. Quapropter non defuerunt qui sacerdotes etiam aliosque viros sapientiæ præstantes tum in Ægypto tum in reliqua barbaria convenirent. Quin etiam memoriæ proditum est quosdam res familiares suas abjecisse agrosque deseruisse incultos, quo liberius inquirendæ veritati vacarent. Ab his initiis profecta est philosophia, cui præclarum hoc a discendi cupiditate et sapientiæ studio Græci nomen indiderunt.

Qualis autem illis temporibus prima fuerit philosophiæ forma, nemo facile dixerit. Quemadmodum enim puerhæ statua quæ e Phidiæ officina prodire, antequam artificis manu

consummatæ elaboratæque essent, rudia quondam et inelaborata signa fuerunt in quibus vix corporum lineamenta agnosceres: sic philosophiæ incunabula a perfecta ejus forma plurimum distant. Omnes vero artes quæ postea generibus distinctæ sunt, initio communi philosophiæ vinculo continebantur. Id antiquorum exemplum tantum valuit, ut sequenti quoque tempore qua mentis acie Democritus cunctarum rerum vim naturamque viderat editisque scriptis illustraverat, eadem Aristoteles doctrinæ orbem ornandum susciperet. At serum fuit philosophiæ nomen, ipsa res vetustissima. Nam qui cæteros eruditione et prudentia superabant, sapientes (4) vulgo et habebantur et nominabantur. Sic septem illi qui a Græcis σοφοί, sapientes a Latinis vocabantur (5), et quicumque deinceps in rerum contemplatione studia ponebant, hoc ipso nomine appellabantur, donec primus Pythagoras rejecto honorifico sapientis vocabulo sapientiæ studiosum, id est, philosophum se esse et nuncupari voluit. Verum enimvero in tanta ingenuarum artium varietate unum quiddam erat, quod hominum doctrinæ studiis ardentium mentes præcipue teneret, naturæ investigatio. Qui igitur mundi ortum indagare, qui siderum magnitudines, intervalla, cursus anquirere, qui in animalium, plantarum, lapidum, cognitione tempus consumere solebant, qui denique tam singula quam universa spectantes omnium quæ sub oculis cadunt causas animo complecti nitebantur, hos potissimum Pythagoras philosophos nominandos esse censuit. Sed reddenda ejus nominis ratio est.

« Ferunt Pythagoram (6) Phliuntem venisse et cum Leonte, Phliasiarum principe, docte et copiose quædam disserruisse. Cujus ingenium et eloquentiam quum admiratus esset Leon, quæsisvisse ex eo, qua maxime arte confideret: at illum, artem quidem se scire nullam, sed esse philosophum (7). Admiratum Leontem novitatem nominis, quæsisvisse, quinam essent philo-

(4) Græce σοφοί; interdum σοφισταί. Diogenes Laertius lib. I, 12: Θάττον δὲ ἐκαλεῖτο σοφία, καὶ σοφός ὁ ταύτης ἐπαγγελῶμενος, ὅς εἰη ἂν κατὰ ἀκρότητα ψυχῆς ἀπικριθώμενος· φιλόσοφος δὲ, ὁ σοφίαν ἀσπάζομενος. Οἱ δὲ σοφοὶ καὶ σοφισταὶ ἐκχλοῦντο· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταί, σοφισταί· καθὰ καὶ Κρατῖνος ἐν Ἀρχιλόχῳ τοὺς περὶ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον ἐπαινῶν οὕτως καλεῖ. Hesiychius: σοφιστὰς ἔλεγον τοὺς περὶ μουσικῆν διατρίβοντας καὶ τοὺς μετὰ κιθάρας ἄδοντας.

(5) Diogenes Laertius lib. I, 13: Σοφοὶ δὲ ἐνομιζόντο εἶδε· Θαλῆς, Σόλων, Περικλῆς, Κλεόβουλος, Χεῖλων, Βίας, Πιπτακός. Τούτοις προσαρθροῦσιν Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην, Μύσωνα τὸν Χημέα, Φερεκύδην τὸν Σύριον, Ἐπιμενίδην τὸν Κρήτα· ἐνιοὶ καὶ Πεισίστρατον τὸν τύραννον.

(6) Ut ait Heraclides Ponticus apud Ciceronem Tusc. V, 3.

(7) Diogenes Laertius lib. I, 12: Φιλοσοφίαν δὲ πρῶτος ὠνόμασε Πυθαγόρας καὶ ἑαυτὸν φιλόσοφον, ἐν Σικυῶνι διαλεγόμενος Λέοντι τῷ Σικυωνίῳ τυράννῳ, ἢ Φλιασίῳ, καθὰ φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός ἐν τῷ περὶ τῆς ἀπνοῦ. Μηδένα γὰρ εἶναι σοφὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἢ θεόν. Id. lib. VIII, 8: Σωσικράτης δὲ ἐν διαδοχαῖς φησιν αὐτὸν [τὸν Πυθαγόραν] ἐρωτηθέντα ὑπὸ Λέοντος τοῦ Φλιασίου τυράννου, τίς εἴη; φιλόσοφος, εἰπεῖν, καὶ τὸν βίον εὐκνεῖναι πανηγύρει. Ὡς οὖν εἰς ταύτην οἱ μὲν ἀγωνισούμενοι, οἱ δὲ κατ' ἐμπορίαν, οἱ δὲ γε βέλτιστοι ἔρχονται θεαταί· οὕτως ἐν τῷ βίῳ οἱ μὲν ἀνδραποδώδεις, ἔρη, φύονται δόξης καὶ πλεονεξίας θηραταί· οἱ δὲ φιλόσοφοι τῆς ἀληθείας.

sophi et quid inter eos et reliquos interesset; Pythagoram autem respondisse, similem sibi videri vitam hominum, et mercatum eum qui haberetur maximo ludorum apparatu, totius Græciæ celebritate. Nam ut illic alii corporibus exercitatis gloriam et nobilitatem coronæ peterent, alii emendi aut vendendi quæstu et lucro ducerentur, esset autem quoddam genus eorum, idque vel maxime ingenium, qui nec plausum nec lucrum quærerent, sed visendi causa venient studiose perspicerent, quid ageretur et quo modo: item nos quasi in mercatu quandam celebritatem ex urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita et natura profectos, alios gloriæ servire, alios pecuniæ; raros esse quosdam qui ceteris omnibus pro nihilo habitis rerum naturam studiose intuerentur; hos se appellare sapientiæ studiosos, id est enim philosophos: et ut illic liberalissimum esset, spectare nihil sibi acquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque præstare. » In his autem cognoscendis varias ingressi sunt vias. Alii videlicet sensuum ope freti, quæ sunt quæque cernuntur omnia exquirere tentabant, alii divino afflatu concitati retrusa et abdita persequerentur ac velut oracula fundebant. Sic plures philosophantium quasi familiæ exortæ sunt: Ionici, Pythagorei, Eleatici, a quibus philosophiæ jacta sunt fundamenta. Neque vero dubium quin multæ eæque gravissimæ questionum omnium philosophorum communes fuerint. Quare controversias de maximis rebus inter veteres illos ortas postea summi sapientiæ doctores minuere aut dirimere studuerunt. Sed tamen in tanto ardore animorum, tanta scientiæ cupiditate, tam præclaris præceptis paucis contigit ex illis philosophiæ conditoribus, ut philosophi potius quam poetæ essent. Testes sunt, ut unum caput commemorem, cosmogoniæ ad priscorum vatum normam aut paullo aliter factæ, quibus delectamur magis quam docemur. Nam quum nullo rerum usu nullaque experientia imbuti essent atque omni suppellectile tum ad observandos siderum motus, tum ad illustrandam naturæ obscuritatem necessaria carerent: quæcunque ignorabant, fingendo supplere aggrediebantur. Neque tamen propterea quisquam veterem illam quæ ante Socratis ætatem fuit sapientiam contemnere audeat. Hic enim primus sapientiæ studium, ut omnes confitentur, e cælo devocavit et in urbibus collocavit atque in domos etiam introduxit et coegit de vita et moribus

rebusque bonis et malis quærere. Quid plura? philosophiam a latentibus rerum causis inquirendis avocavit atque ad vitam communem traduxit. Cujus ingenii magnitudo, multiplex ratio disserendi rerumque copia et varietas, quarum aliæ aliis placebant, plura peperit genera dissentientium philosophorum. Etenim præter Platonem et Xenophontem qui egregias ejus disputationes et dicta memorabilia litteris consignarunt, multi ab eo profecti sunt alii. Ac (8) primo ab ipso Platone Aristoteles et Xenocrates; quorum alter Peripateticorum, alter Academiæ nomen obtinuit; deinde ab Antisthene qui patientiam et duritiam in Socratico sermone maxime adamarat, Cynici primum, deinde Stoici; tum ab Aristippo quem illæ magis voluptariæ disputationes delectarant, Cyrenaica philosophia manavit, quam ille et ejus posterii simpliciter defenderunt. Epicurei vero qui voluptate omnia metiebantur, dum verecundius id agunt, nec dignitati satisfaciebant, quam non aspernabantur, nec voluptates tuebantur, quas amplectari volebant. Fuerunt etiam alia genera philosophorum qui se omnes fere Socraticos esse dicerent, Eretriorum, Herilliorum, Megariorum, Pyrrhoneorum, sed ea horum vi et disputationibus fracta et extincta sunt. Taceo Academicorum dissidia quæ plures Academiæ effecerunt, item Platonicos et Pythagoricos recentiores de quibus aliud erit dicendi tempus. At non prætereundus Diogenis locus est quo philosophorum successiones lib. I, 13 in hunc modum tradit: Φιλοσοφίας δὲ δύο γεγόνασιν ἀρχαί, ἥ τε ἀπὸ Ἀναξίμανδρου καὶ ἡ ἀπὸ Πυθαγόρου, τοῦ μὲν Θαλοῦ διακηκότος, Πυθαγόρου δὲ Φερεκύδης καθηγέσατο· καὶ ἔκαλεῖτο ἡ μὲν Ἴωνική, ὅτι Θαλῆς Ἴων ὢν (Μιλήσιος γάρ), καθηγέσατο Ἀναξίμανδρου, ἡ δὲ Ἰταλικὴ ἀπὸ Πυθαγόρου, ὅτι τὰ πλείιστα κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπιλοσόφησε. Καταλήγει δὲ ἡ μὲν εἰς Κλειτόμαχον καὶ Χρῦσιππον καὶ Θεόφραστον, ἡ Ἴωνική, ἡ δὲ Ἰταλικὴ εἰς Ἐπίκουρον. Θαλοῦ μὲν γὰρ Ἀναξίμανδρος, οὗ Ἀναξίμενης, οὗ Ἀναξαγόρας, οὗ Ἀρχέλαος, οὗ Σωκράτης ὁ τὴν ἠθικὴν εἰσαγαγόν, οὗ οἱ τε ἄλλοι Σωκρατικοὶ καὶ Πλάτων ὁ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημαίαν συστησάμενος, οὗ Σπεύσιππος καὶ Ξενοκράτης, οὗ Πολέμων, οὗ Κράντωρ καὶ Κράτης, οὗ Ἀρεσίλαος ὁ τὴν μέστην Ἀκαδημαίαν εἰσηγησάμενος, οὗ Λακίδης ὁ τὴν νέαν Ἀκαδημαίαν φιλοσοφίας, οὗ Καρνεάδης, οὗ Κλειτόμαχος. Καὶ ὧδε μὲν εἰς Κλειτόμαχον, εἰς δὲ Χρῦσιππον οὕτω καταλήγει· Σωκράτους Ἀντισθένης, οὗ Διογένης ὁ κύων, οὗ Κράτης ὁ Θηβαῖος, οὗ Ζήνων ὁ Κιτιεύς, οὗ Κλεάνθης, οὗ Χρῦσιππος. Εἰς δὲ Θεό-

(8) Cicero de orat. III, 17.

φραστον οὕτως· Πλάτωνος Ἀριστοτέλης, οὗ Θεόφραστος. Καὶ ἡ μὲν Ἰωνικὴ τοῦτον καταλήγει τὸν τρόπον, ἡ δὲ Ἰταλικὴ οὕτω· Φερεκύδους Πυθαγόρας, οὗ Τηλαυγῆς ὁ υἱός, οὗ Ξενοφάνης, οὗ Παρμενίδης, οὗ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, οὗ Λευκίππος, οὗ Δημόκριτος, οὗ πολλοὶ μὲν, ἐπ' ὀνόματος δὲ Ναυσιφάνης καὶ Ναυκύδης, ὧν Ἐπίκουρος. Similiter Clemens Alexandrinus Strom. I p. 300 C : Φιλοσοφίας τρεῖς γεγονάσι διαδοχαί, ἐπιώνυμοι τῶν τόπων, περὶ οὓς διέτριψαν· Ἰταλικὴ μὲν ἡ ἀπὸ Πυθαγόρου, Ἰωνικὴ δὲ ἡ ἀπὸ Θαλοῦ, Ἐλεατικὴ δὲ ἡ ἀπὸ Ξενοφάνους κτλ. Sed hæc multo accuratior expositione egent quam singulis locis afferre constituimus. Confer Zumptii dissertationem de philosophorum scholis apud Athenienses præsidiumque successionibus, insertam Commentationibus Acad. Berol. a. 1842, B. 1844, p. 27-119.

Quum vero inter eos sapientiæ doctores qui firma haberent decreta atque illos qui suam ipsi sententiam tegentes errore alios levarent et in omni disputatione quid veri simillimum esset quærerent, plurimum interesse pateat : Diogenes lib. I, 16 duo philosophorum genera ponit. Sunt autem hæc ejus verba : Τῶν δὲ φιλοσόφων οἱ μὲν γεγονάσι Δογματικοί, οἱ δὲ Ἐρεκτικοί· Δογματικοὶ μὲν, ὅσοι περὶ τῶν πραγμάτων ἀποφαινόμενοι ὡς καταληπτῶν, Ἐρεκτικοὶ δὲ, ὅσοι ἐπέχουσι περὶ αὐτῶν ὡς ἀκαταληπτῶν. Paulo aliter Sextus Empiricus Pyrrh. Hypot. I, 2 seqq. : Οἱ μὲν εὐρηκέναι τὸ ἀληθὲς ἔβασαν, οἱ δὲ ἀπεφάναντο μὴ δυνατόν εἶναι τοῦτο καταληφθῆναι, οἱ δὲ ἔτι ζητοῦσι. Καὶ εὐρηκέναι μὲν δοκοῦσιν οἱ ἰδίως καλούμενοι Δογματικοί· ὡς δὲ περὶ ἀκαταληπτῶν ἀπεφάναντο οἱ περὶ Κλειτόμαχον καὶ Καρνεάδην καὶ ἄλλοι Ἀκαδημαῖκοί· ζητοῦσι δὲ οἱ Σκεπτικοί· ἔθεν εὐλόγως δοκοῦσιν αἱ ἀνωτάτω φιλοσοφίαι τρεῖς εἶναι, Δογματικὴ, Ἀκαδημαῖκῃ, Σκεπτικῃ.

Restat ut quid veteres de sapientiæ partibus et philosophantium sectis dixerint, breviter perstringamus.

Post Socratem variæ fuerunt doctorum hominum de philosophiæ partibus sententiæ. Eorum plerique tripartitam optimarum rerum cognitionem esse arbitrati sunt : moralem, naturalem, rationalem. Prima animum componit moresque fingit, secunda rerum naturam scrutatur, tertia accurate disserendi leges et argumentationes tradit, ne pro veris falsa dicantur. Cæteroque reperti sunt qui aut pauciora aut plura sapientiæ

studii capita et locos esse vellent. Qua de re multa leguntur apud Senecam Epist. 89, 8 seqq. (9).

De sectis hæc habet Simplicius in Aristotelis Categ. præf. 5 fol. I. E : Αἱ μὲν οὖν κατὰ φιλοσοφίαν αἵρέσεις ἐπιταγῶς ὀνομάζονται· ἡ ἀπὸ τοῦ συστησαμένου τὴν αἴρεσιν, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλατωνικοί· ἡ ἀπὸ τῆς τοῦ αἰρεσιάρχου πατρίδος, ὡς Κυρηναικοὶ οἱ ἀπὸ Ἀριστίππου καὶ Μεγαρικοὶ οἱ ἀπὸ Εὐκλείδου καὶ Ἐλεατικοὶ οἱ ἀπὸ Ξενοφάνους καὶ Παρμενίδου· ἡ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ διέτριβον φιλοσοφούντες, ὡς Ἀκαδημαῖκοι καὶ Στωικοί· ἡ ἀπὸ συμβεβηκυίας ἐνεργείας, ὡς Περιπατητικοί· ἡ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν κρίσεως, ὡς Ἐρεκτικοὶ οἱ ἀπὸ Πύρρωνος· ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους ὃ προτίθενται τῆς ἐαυτῶν φιλοσοφίας, ὡς Ἡδονικοὶ οἱ Ἐπικούρειοι· ἡ ἀπὸ τοῦ εἶδους τῆς ζωῆς, ὡς οἱ Κυνικοὶ. Diogenes lib. I, 18-21 : Τοῦ δὲ ἡθικοῦ (μέρους) γεγονάσιν αἵρέσεις δέκα, Ἀκαδημαῖκῃ, Κυρηναικῃ, Ἠλειακῃ, Μεγαρικῃ, Κυνικῃ, Ἐρετρικῃ, Διαλεκτικῃ, Περιπατητικῃ, Στωικῃ, Ἐπικούρειος. Ἀκαδημαῖκῃς μὲν οὖν τῆς ἀρχαίας προέστη Πλάτων, τῆς μέσης Ἀρχεσίλακος, τῆς νέας Λακκύδης, Κυρηναικῃς Ἀριστίππος ὁ Κυρηνάιος, Ἠλειακῃς Φαίδων ὁ Ἠλείος, Μεγαρικῃς Εὐκλείδης Μεγαρεύς, Κυνικῃς Ἀντισθένης ὁ Ἀθηναῖος, Ἐρετρικῃς Μενέδημος Ἐρετριεύς, Διαλεκτικῃς Κλειτόμαχος Καρχηδόνιος, Περιπατητικῃς Ἀριστοτέλης Σταγειρίτης, Στωικῃς Ζήνων Κιτιεύς. Ἡ δὲ Ἐπικούρειος ἀπ' αὐτοῦ κέκληται Ἐπικούρου. Ἰππόβοτος δ' ἐν τῷ περὶ αἵρέσεων ἐννέα φησὶν αἵρέσεις καὶ ἀγωγὰς εἶναι· πρώτην Μεγαρικῃν, δευτέραν Ἐρετρικῃν, τρίτην Κυρηναικῃν, τετάρτην Ἐπικούρειον, πέμπτην Ἀννικέριον, ἕκτην Θεοδώρειον, ἑβδόμην Ζηνωνέιον, τὴν καὶ Στωικῃν· ὀγδόην Ἀκαδημαῖκῃν τὴν ἀρχαίαν, ἐνάτην Περιπατητικῃν· οὕτε δὲ Κυνικῃν, οὕτε Ἠλειακῃν, οὕτε Διαλεκτικῃν. Τῆν μὲν γὰρ Πυρρῶνειον οὐδ' οἱ πλείους προσποιοῦνται διὰ τὴν ἀσάφειαν. Ἐνιοὶ δὲ κατὰ τι μὲν αἴρεσιν εἶναι φασὶν αὐτὴν, κατὰ τι δὲ οὐ. Δοκεῖ μὲν γὰρ αἵρεσις εἶναι. Αἴρεσιν δὲ λέγομεν, φασί, τὴν λόγῳ τινὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκολουθοῦσαν, ἢ δοκοῦσαν ἀκολουθεῖν· καθ' ὃ εὐλόγως ἂν αἴρεσιν τὴν σκεπτικῃν καλοῖμεν. Εἰ δὲ αἴρεσιν νοοῖμεν πρόσκλισιν ἐν δόγμασιν, ἀκολουθίαν ἔχουσιν, οὐκέτ' ἂν προσαγορεύοιτο αἵρεσις· οὐ γὰρ ἔχει δόγματα..... Ἐτι δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ ἐκλεκτικὴ τις αἴρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ἐκλεξαμένου τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἐκάστης τῶν αἵρέσεων. Cæterum eclecticam philosophandi rationem plerique post Chr. n. inde a tertio

(9) Diogenes Laertius lib. I, 18 : Μέρη δὲ φιλοσοφίας τρία, φυσικόν, ἠθικόν, διαλεκτικόν. Φυσικόν μὲν τὸ περὶ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, ἠθικόν δὲ τὸ περὶ βίου καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς διαλεκτικόν δὲ τὸ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους προ-

σθεῖον. Καὶ μέγιστον μὲν Ἀρχελαῖον τὸ φυσικὸν εἶδος ἦν, ἀπὸ δὲ Σωκράτους τὸ ἠθικόν, ἀπὸ δὲ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου τὸ διαλεκτικόν. Cf. Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. II, 13; adv. Math. VII, 16.

fere saeculo tam christiani (10) quam pagani sequebantur, quae res et profuit et obfuit philosophiae. Nam pravo consilio inferior aetas Platonem et Aristotelem de multis dissidentes ita conciliare studuit, ut omnem dissensionem tolleret atque adeo scripta in quibus utriusque et voluntatis et iudicii diversitas apparet ab Academicis et Peripateticis olim magnis illis philosophiae auctoribus supposita esse contenderet. Sic Hierocles apud Photium cod. 251 p. 750 ed. Haesch. : Πολλοὶ τῶν ἀπὸ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους συγκρούειν ἀλλήλοις τοὺς σφῶν διδασκάλους κατὰ τὰ καίρια, φησί, τῶν δογμάτων σπουδῆν καὶ

μελέτην εἰσενηνοχότες, μέχρι τούτου φιλονεικίαις καὶ τολμῆς ἤλασαν, ὡς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν οἰκείων νοθεῦσαι διδασκάλων, εἰς τὸ μᾶλλον ἐπιδείξει τοὺς ἄνδρας ἀλλήλοις μαχομένους. Καὶ διέμεινε τούτο τὸ πάθος τοῖς φιλοσόφοις διατριβαῖς ἐνσκήψαν, ἕως Ἀμμωνίου τοῦ θεοδιδάκτου. Οὗτος γὰρ πρῶτος ἐνθουσιάζας πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀληθινόν, καὶ τὰς τῶν πολλῶν δόξας ὑπεριδὼν τὰς πλείστον ὄνειδος φιλοσοφίαν προστριβομένην εἶδε καλῶς τὰ ἑκατέρου καὶ συνήγαγεν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν νοῦν, καὶ ἀστασίαστον τὴν φιλοσοφίαν παραδέδωκε πᾶσι τοῖς αὐτοῦ γνωρίμοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν αὐτῶ συγγεγονότων, Πλωτίνῳ καὶ Ὠριγένει καὶ τοῖς ἑξῆς ἀπὸ τούτων.

(10) Clemens Alexandrinus Strom. I p. 288 A : Φιλοσοφίαν δὲ οὐ τὴν Στωικὴν λέγω ἀλλὰ τὴν Πλατωνικὴν ἢ τὴν Ἐπικούρειον τε καὶ Ἀριστοτελικὴν, ἀλλ' ὅσα εἴρηται παρ'

ἑκάστη τῶν αἱρέσεων τούτων καλῶς; δικαιοσύνην μετ' εὐσεβοῦς ἐπιστήμης ἐκδιδάσκοντα, τούτο σύμπαν τὸ ἐκλεκτικὴν φιλοσοφίαν φημί.

PHILOSOPHORUM GRÆCORUM

FRAGMENTA.

LIBER PRIMUS.

POETÆ.

DE EMPEDOCLE.

Quanta fuerit olim apud æquales Empedoclis fama et sapientiæ gloria cum aliunde colligi oportet, tum e lustralium carminum initio quod Diogenes Laertius (1) servavit. Nam quum vitam ad Pythagoricæ doctrinæ normam dirigeret, multum vero eloquentia valeret quam in eo prorsus mirificam ac singularem fuisse veteres prodiderunt, porro artis salutaris et rerum naturalium scientia omnes superaret, neque solum poeta egregius, verum etiam vates insignis iudicaretur, denique præclare de republica meruisset, factum est, ut Agrigentini civem suum summis honoribus prosequerentur. Quæ res eam vim habuit, ut ipse quasi deposita humanæ naturæ fragilitate immortalitatis divinitatisque particeps esse sibi videretur (2). Ac profecto ea fuit Empedoclis cæterorumque illius ætatis illu-

strium virorum disciplina quæ non intra privatos parietes delitesceret et ad paucorum hominum notitiam perveniret, sed modo in fori luce splendidissimis tanquam solis radiis collustrata, modo civilibus fluctibus agitata latissime diffunderetur et ad communem civium utilitatem expromeretur. Quare non est quod miremur Agrigentinos virum quovis virtutum genere cumulatissimum omnibus ornamentis affectisse. Illud mirandum, quod quum Plato et Aristoteles minus honorifice de Empedocle sensissent, tamen Agrigentini poetæ carmina ita posteriorum studia tenuerunt, ut ex omnibus illis qui apud Græcos philosophiam versuum majestate ac venustate celebrare conati sunt, hujus unius plurima fragmenta ad nostram memoriam manserint. Sed ne de Aristotelis interpretibus nunc loquar, qui eximie Empedoclem

1) Diogenes Laertius VIII, 62 :

Ὡ φίλοι οἱ μέγα ἄστυ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
ναίειτ' ἀν' ἄκρα πόλεως κτλ. Vid. vss. 397-408.

2) Empedocles ap. Diog. Laert. l. c.

Χαίρειτ' ἐγὼ δ' ὕμιν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός.

Quamobrem in superbiorum numerum refertur a Philodemo libro decimo de Vitiis pag. 17 ed. Saupp. verbis mire quidem depravatis, sed quorum sententiam facile expeditas. Hac autem leguntur in volumine Herculansensi :

ΑΡΙΣΤΩΝ

ΤΟ . . . ΥΝ . Ε . . . . ΦΩΣΗΡΙΤΟΥ
ΚΟ . ΦΙΖ . . . . ΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ
ΠΙ . ΟΑ . . . . . ΔΙΟΝΜ . . . . .
ΠΑ . . . . Ο . . . . . ΑΤΥΧΗΝΥΠΗ . . . . .
ΗΦ . . . . Ω . . . . . ΩΝΟΥΜΟ
ΝΟ . . Δ . Α . . . . ΤΑΥΤΗΣΥΠΗ
ΗΦ . . . ΝΟΥ . . . . . ΝΑΛΑΚΑΙ
ΔΙΑΠΡΟ . . . Γ . . . ΜΕΝΗΜΕΙΣΚΑΙ
ΔΗ . . Ι . . . ΔΙΑΥΤΗΝΦΙΛΟΣΟ
ΦΗ . . . ΠΟΛΛΩΝΔΟΞΑΝΤΩΝ
Ω . . . ΚΑΕ . ΤΟΥΚΑΙΠΥΘΑΓΟ
ΡΟΥ . . . . . ΕΔΟΚΑΕΟΥΣΚΑΙ
ΩΚ . ΑΤΟΥΣΚΑΗΙΟΗΤΩΝΕΝΙ
Ω . Ο . Ο . ΠΑΛΑΙΟΙΤΗΝ
ΜΕΜΟΓΡΑΦΩΝΠΕΡΑΠΩΝ

Initium Caterinus sic emendari voluit : Ἀρίστων τοίνυν γεγραφώς περί τοῦ κουρίζειν ὑπερηφανίας ἐπιστολιμαίων βιβλίον μὲνῆσι παρεῖναι ὄγκον διὰ τύχην ὑπερηφάνων ὀδῶν, et de

Aristonis Chii epistolis cogitari jussit. At intelligenda Cei ὑπομνήματα ὑπὲρ κενοδοξίας. Cf. Diog. Laert. VII, 163. Sensus vero hujus loci hic videtur esse, ut Philodemus Aristonem qui de levanda superbia scripserit, toto libro de iis tantum disputasse dicat, qui fortunam faultricem nacli in rerum omnium abundantia superbi sint, quum tamen multi alias ob causas in idem vitium inciderint. Sauppium verba sic supplenda esse existimat : Ἀρίστων τοίνυν γεγραφώς περί τοῦ κουρίζειν ὑπερηφανίας ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ βιβλίον ἀποτέτακε κατὰ τῶν διὰ τύχην ὑπερηφάνων, πολλῶν γ' οὐ μόνον δι' αἰτίας ταύτης ὑπερηφανούντων, ἀλλὰ καὶ δι' ἃ προσιπομεν ἡμεῖς, καὶ δὴ τοι καὶ δι' αὐτὴν φιλοσοφίαν πολλῶν δοξάντων, ὡς Ἡρακλείτου καὶ Πυθαγόρου καὶ Ἐμπεδοκλέους καὶ Σωκράτους, καὶ ποιητῶν ἐνίων, οὓς οἱ παλαιοὶ τῶν κωμωδογράφων ἐπερῶρίζον. Pro καὶ δὴ τοι καὶ πρᾶτε-rea idem vir doctus legendum conjicit : καὶ νῆ Δία καί, quod mihi non placet. Suspicio enim Philodemum in hunc fere modum scripsisse : Ἀρίστων τοίνυν γεγραφώς περί τοῦ κουρίζειν ὑπερηφανίας ἐπιπληκτικὸν βιβλίον μέμνηται μόνον τῶν διὰ τύχην ὑπερηφάνων, καίπερ πολλῶν οὐ μόνον διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ὑπερηφανούντων, ἀλλὰ καὶ δι' ἃ προσιπομεν ἡμεῖς, καὶ δὴ καὶ δι' αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν πολλῶν δοξάντων, ὡς Ἡρακλείτου καὶ Πυθαγόρου καὶ Ἐμπεδοκλέους καὶ Σωκράτους, καὶ ποιητῶν ἐνίων, οὓς οἱ παλαιοὶ τῶν κωμωδογράφων ἐπερῶρίζον. Quippe in corrigendis voluminibus Herculansensibus quæ cum lacera esse ac prope in cineres conversa constat tum exanidis litteris scripta, ut ægre a viris eruditissimis legi ac describi potuerint, vel audacior medicina locis corruptis allata apud peritos facile excusatur. Confer alium Philodemi locum e libro IV de Musica in Vol. Hercul. Tom. I pag. 135 col. 36, quem sanavi Democr. fragm. p. 237 et 359.

et coluerunt et cohonestarunt, nemo inter priores divinarum humanarumque rerum magistros magis Agrigentinum vatem admiratus atque in argumento quamvis dissimili secutus est, quam T. Lucretius Carus, cujus hæc sunt verba e primo carminis libro (1) petita :

Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est,
insula quem triquetris terrarum gessit in oris.

Quæ quum magna modis multis miranda videtur
gentibus humanis regio visundaque fertur,
rebus opima bonis, multa munita virum vi:
nil tamen hoc habuisse viro præclarior in se,
nec sanctum magis et mirum carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
vociferantur et exponunt præclara reperta,
ut vix humana videatur stirpe creatus.

Ergo non magis laudabat in Empedocle poeta Romanus sanctitatem integritatemque, quam incredibilem carminum vim, et ipsa quæ professus est decreta admirabatur. Atque illa quidem laus vitæ, quemadmodum priscorum sæculorum ratio ferebat, e sapientiæ præceptis actæ perpetuo manebit Empedocli, neque insignem carminum pulehritudinem ab elato animo et generoso pectore profectam ulla temporum injuria delebit. Tantum enim fuit in hoc viro lumen ingenii, ut qua ætate philosophia jam pridem soluta oratione, quæ haud paulo aptior est ad philosophandum et subtiliter disserendum, quorundam studiis illustrata erat, ipse Xenophanis et Parmenidis exemplo inflammatus Musarum ope ad sapientiæ fastigium evehi studeret. At si de doctrina quæritur, quantum Empedocles ab aliis philosophis mutuatus sit reputantes confiteri decet, temperandam esse admirationem quæ quasi per manus tradita etiam nunc plerorumque animos occupavit. Nam quum veterum plurimum Pythagoreis adnumerarent, alii Parmenidis vel Xenophanis discipulum facerent, Plato cum Heraclito, Aristoteles cum Leucippo, Democrito vel Anaxagora conjungeret, variæ antiquorum sententiæ eo valuerunt, ut non minor inter recentiores de hoc viro dissensio esset. Quorum haud pauci Agrigentinum naturæ verique interpretem tanta laude ornarunt, ut cupidius quam verius judicasse videantur. Quam rem copiosissime tractaremus, si per hujus loci angustias liceret. Itaque vitato omni verborum anfractu

breviter nostrum de Empedoclis doctrina judicium exponemus, ea mente, ut quid de carminum ejus præmio statuendum sit perspicue appareat.

Triplex fere in Empedoclis philosophia reperitur dogmatum genus, quorum alia e Pythagoreorum scholis petita sunt, alia ab Eleaticis sumta, alia ex Heracliti præceptis tanquam fonte manarunt. Etenim quo tempore Pythagorica ratio per Magnam Græciam vigeat, atque ii qui eam non tantum animo perceptam haberent, sed etiam vita et factis profiterentur, ubique in honore erant, videtur Empedocles disciplinæ illius amore captus ita se ad Pythagoricos composuisse, ut quamvis non omnia eorum placita quæ fortasse jam adolescens cognoverat, probanda existimaret, eorum tamen castitatem et temperantiam per totam vitam retineret. Sed acrioribus stimulis ejus animum scientiæ desiderio incensum Eleatici et Ephesius philosophus concitabant. Hos igitur magnam partem in vero indagando secutus res prope dissociabiles entis immoti æternitatem et caducam eorum naturam quæ perpetuo motu fluminis instar labuntur miscuit et consociavit. In quo ita versatus est, ut quum Heraclitus copulata materia atque illa vi, quæ motum rebus affert, cuncta continenter fieri dixisset, Parmenides vero omni motu sublato nihil nisi ens, quod sensuum fallaciis non obnoxium mentis tantum acie percipitur revera esse decrevisset, ipse utriusque rationem sejuncta materia, quæ enti responderet, et vi, a qua motum oriri voluit, colligaret. Atqui rerum multitudinem uni enti repugnare ratus non unam materiam, sed quattuor elementa, neque unum motus principium, sed duo amorem ac discordiam posuit. In qua partitione amor entis unitati, discordia Heracliteo dissidio comparatur. Ut autem Heraclito quæ fierent simul compositione et separatione nasci placuit, Empedocli contra quæ oriuntur sola compositione existere, quæ occidunt una distractione interire videntur, siquidem illud amoris, hoc discordiæ tribuit: ita Heraclitum probabile est, quamvis de vicissitudine rerum compagis modo orientis modo occidentis disseruerit, nullum quietis perfectæque consensionis intervallum singulis temporum spatiis interposuisse, Empedoclem vero apparet

1) vs. 717 seqq.

unitatem et multitudinem, quietem et motum ad diversos temporum ambitus revocasse, quoniam in sphaera quidem eorum quæ sunt unitas et quies, in suo autem ejusque ætatis rerum naturæ corpore (κόσμος) elementorum distractio et sempiternus nascentium ac pereuntium motus inesset. Hinc patet, Empedocli si constare sibi vellet nihil potuisse cum Pythagoreorum familia esse commune. At ille pristinae disciplinæ memor quæ Pythagorei de divina natura ac de animorum migratione præceperant vera esse arbitratus, quemadmodum olim ab his in vero investigando ad alia eaque certiora profluxerat, sic decreta hæc tanquam extrinsecus petita neque in eundem cum reliquis præceptionibus velut gyrum compellenda in proœmio carminis quod de rerum natura conscripserat explicavit. Præter hæc nihil reperias quod Empedocles Pythagoreis acceptum retulisse videatur. Etenim numerorum doctrinæ nullum in ejus fragmentis vestigium relictum est, nisi forte in verbis τρισμυρίας ὥρας de quibus infra agemus. In iis vero de quibus quid censuerit Agrigentinus vates parum constat, commemoranda est necessitas. Apud Ciceronem quidem de Fato cap. 17 legimus Empedoclem statuisse omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; sed vix putaverim tale quid usquam a poeta diserte dictum esse. Stobæus (1) aliique veterum τὴν οὐσίαν τῆς ἀνάγκης in Empedoclea philosophia esse perhibent αἰτίαν χρηστικὴν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν στοιχείων, i. e. causam quæ primis naturæ viribus et elementis utatur sive ea gubernet. Sed hanc definitionem quam e verbis ἐστὶν ἀνάγκης χρῆμα apud Plutarch. de Exsil. p. 607 conclusam esse contendit Panzerbieterus (2) potius e versibus ab Aristotele Metaph. II, 4 ἀλλ' ὅτε δὴ μέγα νεῖκος κ. τ. λ. servatis ortam esse reor. Plutarchus (3) necessitatem, quam alii fati nomine afficiunt, Empedocli ait amicitiam simul et dissidium esse. Ergo in conjuncta utriusque actione necessitatem inesse vult. Simplicius in Phys. III, f. 107 A extr. necessitatem una cum amicitia et discordia causas efficientes

nominat; idem tamen in Phys. I f. 43 A Empedoclem testatur amicitia et discordia vires contrarias coegisse εἰς μονάδα τὴν τῆς ἀνάγκης καὶ αὐτὴ μὲν, addit, ὡς ἐν, τὸ δὲ νεῖκος καὶ ἡ φίλια ὡς δύο. Verum omnes has finitiones ab interpretibus, non ab ipso Empedocle profectas esse jure affirmat Karstenius p. 362, quem tamen miramur quæ nescimus suo Marte addidisse et exornasse. Nam p. 361: « Illa (necessitas) est, inquit, quæ amicitia et discordia vices regit, quæ mundi ordinem et mutationem, quæ rerum mortalium vicissitudines certa lege moderatur; » et p. 362: « Empedocles, inquit, fatum quale sit, non definitur videtur; intellexit vero nihil aliud nisi naturam, φύσιν, ut Plato appellat, i. e. tam propriam ejusque elementorum naturam quam mutuam inter ipsa necessitudinem, quibus et singulorum potestas et omnium inter se ordo totiusque mundi harmonia servetur. Hanc appellavit necessitatem (4), secutus poetarum et philosophorum morem, qui illam dominam universi prædicabant eamque poetice informavit quasi vindicem fœderis mutuo deorum (i. e. naturæ virium) consensu constituti, quo mundi vices rerumque tam divinarum quam humanarum ordo servetur. » Talia facillime ex aliorum et poetarum et physicorum comparatione confinguntur. At nostrum est videre quid quisque docuerit, non ea comminisci, quæ aliena potius quam Empedoclea videantur, nedum falsa pro veris venditare. Id autem accidit Karstenio deos pro naturæ viribus accipienti ac physicam Empedoclis rationem cum iis quæ de rebus divinis tradidit, confundenti. Idem est, ne de aliis loquar, Panzerbieteri (5) error, qui triginta annorum millia ab Empedocle geniorum exsilio variisque mortalium, quæ subeunt, corporum mutationibus constituta ad mundi fabricam transtulit iisque rerum universitatis vices e certis temporum intervallis suspensas designari contendit. Verum nihil hujusmodi apud Empedoclem in proœmio invenias, quod ideo nobis hic enarrare propositum est. Origo erroris per multorum scripta

1) Stob. Ecl. I, 5 p. 160 ed. Heer. Plutarch. de Plac. phil. I, 26. Galen. Hist. phil. c. X. Alter Stobæi locus I, 3 p. 60 depravatus est.

2) Panzerbieter in *Beiträgen zur Kritik und Erklärung des Empedocles* (Meiningæ 1844).

3) Plutarchus de Anim. procreat. p. 1026 B: ἀνάγκην, ἣν εἰμαρμένον οἱ πολλοὶ καλοῦσιν, Ἐμπεδοκλῆς δὲ φίλιαν ὁμοῦ καὶ νεῖκος. Philoponus in Aristot. Phys. II, 6 p. 10

idem dicit τὴν τύχην et τὸ αὐτόματον. Τὴν γὰρ φίλιαν ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὸ νεῖκος ταῦτα εἶναι φησι.

4) Themist. Phys. ausc. II, f. 27 B: πάντες σχεδὸν οἱ περὶ φύσεως διαλεχθέντες εἰς τὴν ἀνάγκην ἀνάγουσι τὰς αἰτίας, οὐδὲν ἄλλο τὴν ἀνάγκην ἢ τὴν ὕλην εἶναι νομίζοντες. Cf. Philopon. Phys. III, f. 2 seq.

5) Panzerbieter. l. c. pag. 1 et 25.

propagati repetenda e Simplicii quodam loco ubi sagacissimus ille Aristotelis interpres duos versus ab Agrigentino vate in principio operis de rerum natura positos in alienam sententiam detorsit. Quod ne cui dubium videatur, ipsa Simplicii verba afferam. Ait igitur ad Phys. p. 272 B. : τοῦτο δὲ ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς ἂν εἰπεῖν, ὅτε λέγει, ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ κινεῖν ἐν μέρει τὴν φιλίαν καὶ τὸ νεῖκος ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τοῖς πράγμασιν· εἰ δὲ καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ἡρεμεῖν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ· τῶν γὰρ ἐναντίων κινήσεων ἡρεμία μεταξύ ἐστίν. Εὐδῆμος δὲ τὴν ἀκινήσιαν ἐν τῇ τῆς φιλίας ἐπικρατείᾳ κατὰ τὸν σφαιρὸν ἐκδέχεται, ἐπειδὴν ἅπαντα συγκρισθῆ,

ἐνθ' οὗτ' ἡλιόιο διείδεται ὠκέα γυῖα,

ἀλλ', ὡς φησιν (δ' Ἐμπεδοκλῆς),

οὕτως ἁρμονίης πυκινῷ κρῶφῳ ἐστήρικται
σφαῖρος κυκλοτερῆς μονή περιηγεί γαίων.

ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ νεῖκος ἐπικρατεῖν, τότε πάλιν κινήσις ἐν τῷ σφαιρῷ γίνεται·

πάντα γὰρ ἐξείης πελεμίζετο γυῖα θεοῖο.

(Hactenus Eudemus.) τί δὲ διαφέρει τοῦ « ὅτι πέφυκεν οὕτως » τὸ « ἐξ ἀνάγκης » λέγειν, αἰτίαν μὴ προστιθέοντα; ταῦτα δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἔοικε λέγειν ἐν τῷ·

ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο χρόνιοι,

καὶ ὅτ' ἀνάγκην τῶν γινομένων αἰτιᾶται·

ἐστὶν ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
αἰδίον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὄρκιοις.

διὰ γὰρ τὴν ἀνάγκην καὶ τοὺς ὄρκους τούτους ἐκάτερον παρὰ μέρος ἐπικρατεῖν φησι. λέγει δὲ καὶ ταῦτα Ἐμπεδοκλῆς ἐπὶ τῆς τοῦ νεῖκος ἐπικρατείας·

αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα νεῖκος ἐνὶ μελέεσσιν ἐθρέψθη,
ἐς τιμάς τ' ἀνόρουσε τελειομένοιο χρόνιοι,
ὅς σφιν ἀμοιβαῖος πλατέος παρελήλαται ὄρκου,

ταῦτα οὖν, φησι (δ' Ἀριστοτέλης), χωρὶς αἰτίας λεγόμενα οὐδὲν ἄλλο λέγειν ἐστίν, ἢ « πέφυκεν οὕτω. » Postremi tres quos citat versus ab Aristotele quoque Metaph. II, 4 laudantur, nisi quod ille ἀλλ' ὅτε δὴ μέγα νεῖκος habet. Quorum versuum sensum hunc esse patet : « sed ubi magna discordia divinis in membris increvit potentiamque affectavit exacto tempore, quod ipsis per vices certo fœdere transit. » (1) Vera sunt quæ Aristoteles

adjicit : καὶ ἅμα δὲ αὐτῆς τῆς μεταβολῆς αἰτίον οὐθὲν λέγει, ἀλλ' ἢ ὅτι οὕτω πέφυκεν· ἀλλ' ὅτε δὴ μέγα νεῖκος κ. τ. λ. ὡς ἀναγκαῖον μὲν ὄν μεταβάλλειν, αἰτίαν δὲ τῆς ἀνάγκης οὐδεμίαν δηλοῖ. Spectat igitur πλατέος ὄρκου certo jurejurando, i. e. certo fœdere, certa lege, ad necessitatem. Sed quamvis vel maxime Empedocles variis mutationibus, quæ in hoc aspectabili mundo fiunt, necessitatem præfecerit, simulque in rebus divinis ejusdem deæ potentiam celebrarit, inde non sequitur physicam poetæ doctrinam ita ad reliqua ejus dogmata transferri oportere, ut quæ de geniis ac de divina natura versibus persecutus est per inversionem, quam ἀλληγορίαν Græci vocant, dicta existimemus. Siquidem ea est Empedoclis in poeticis coloribus diligentia, ut divina et humana, ut mutabilia et perennia, ut denique rerum naturæ vicissitudines et deorum æternitatem probe distinguat. Jam vero quid intersit inter illos versus, quos ultimo loco attulit Simplicius, atque eos qui proxime præcedunt videamus.

Plutarchus (2) auctor est, Empedoclem initio operis sic posuisse :

ἐστὶν Ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
αἰδίον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὄρκιοις,
εὐτέ τις ἀμπλακίησι φόνῳ φίλα γυῖα μίηνη,
αὕτως ἢ ἐπίορκον ἀμαρτήσας ἐπομόσθη
(δαίμων οἷτε βίοιο λελόγγασι μακραίωνος)
τρὶς μιν μυρίας ὄρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,
γεινόμενον παντοῖα διὰ χρόνου εἶδεα θνητῶν,
ἀργαλέας βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους,
ὡς καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι φυγὰς θεοῦθεν καὶ ἀλήτης
νεϊκέϊ μαινομένῳ πίστυος.

Inest autem in his versibus, si eorum quæ poeticæ orationis luminibus distincta sunt, summam paucis complecti velimus, hæc fere sententia. Necessitate atque adeo antiquis deorum decretis, quæ magno jurejurando confirmata sint, accidere ait philosophus, ut si quis genius per scelus cæde se polluerit, is triginta annorum millia procul a beatorum sede oberret ac deinceps sæpius nascendo omnis generis mortalium corporum formas induat. Eadem ratione se ipsum narrat e deorum domicilio expulsam ac discordiæ furenti (quæ in hoc mundo dominatur) jam obnoxium vagari. Hinc liquido constat,

1) Vide quæ in Commentar. de vss. 175-180 disputata sunt.

2) Plutarchus de Exsil. p. 607. Cf. Comment. ad vss. 1-10. Inserui autem versus ab Hippolyto servatos.

quanto in errore versentur qui in explananda Empedoclis philosophia deorum immortalium res omninoque caelestia cum hoc universitatis corpore in quo, salva elementorum aeternitate, omnia sunt mortalia et caduca, commiscere et confundere non dubitarunt (1). Nimirum illa non solum sua natura, sed etiam locorum intervallis distare inter se philosophus credidit. Jam quaeritur, quid Empedocles de diis ac de geniiis sive daemionibus eorumque eum hominibus necessitudine censuerit, quomodo illae τρισμύρια ὄρα intelligendae sint, denique num in definienda deorum natura sibi congruerit philosophus.

⁷ Empedocles duplex videtur deorum genus distinxisse, alterum aeternum, perfectum, sanctissimum, summa denique conspicuum beatitudine, alterum fragile et caducum, ut e terrena materie conerectum, ac partim diuturna quidem, sed non sempiterna vita praeditum, partim vero propter materiae perennitatem perpetuum, a vitiis etiam hominum instar non immune. Prius illud deorum genus luculenter iis versibus (2) describit, quibus ait deum non esse, ut vulgus opinetur, mortali corpore instructum, neque oculis manibusve posse attingi, sed mentem esse sanctam et infinitam, universum celeriter cogitatione permeantem. In hanc mentis celsitatem quin cadat beatitudo dubium esse nequit, idque aperte testatur philosophus in carminis prooemio τῶν μακάρων mentione facta qui sunt dii beatum aevum procul a mortalibus agentes. Alibi poeta ita deos hominibus opponit, ut illos beatos et aeternos, hos aeternis, vicissitudinibus et fatibus obnoxios appellet (3). Hic autem locus vel ideo memorabilis est, quod Aristotelem (4) erroris coarguit qui Empedoclis sphaeram simpliciter modo unius

modo dei nomine afficit, quasi ille praeter hunc globum nullum noverit numen divinum. Quod autem e vatis Agrigentini placitis efflere aggreditur, deum istum felicissimum minus esse sapientem (5) caeteris rebus, quia non omnia elementa cognita habeat, quum remota sit discordia, similia autem similibus tantum cognoscantur, id aperte falsum est, si de priore deorum genere intelligitur. Qui enim rerum universitatem mente complectitur, eum non modo beatitudine, sed etiam sapientia ita excellere oportet, ut reliqua omnia tanquam infra se posita sua ipse divinitate obruat. At globus iste quem etiam ipse Empedocles alicubi (6) deum vocat, posteriori deorum generi adnumerandus est. In horum vero numero ponenda praeter illum quattuor elementa divinis nominibus a philosopho ornata: Jupiter, Juno, Hades, Nestis, item Amicitia et Discordia (7). Nam quum e Xenophanis sententia Homerus et Hesiodus diis attribuisent quaecunque inter homines dedecus et probrum putantur (8), Empedocles antiquorum deorum nominibus ad designandum inferius hoc deorum genus uti non gravatus est. Denique ad hos una eum hominibus, bestiis, plantis pertinent reliqui dii ex elementorum coagmentatione conflati:

ἐκ τῶν πάνθ' ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔσθ' ὅσα τ' ἔσται
[ὀπίσσω,
δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἤδ' ἡ γυναῖκες,
ὄψιδες τ' οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμμοι ἰχθύες,
καὶ τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῆσι φέριστοι (9).

Tales sine dubio fuerunt dii quos vulgus putabat et genii illi quos ipse commentus est. Qui rerum humanarum curam gerentes inter beatos

1) Karstenius et Panzerbieterus l. c.

2) Ap. Clement. Alex. Strom. V, p. 587 B et Theodoret. Therap. I, p. 476 D. (vss. 389-391) οὐκ ἔστιν πελάσασθ' οὐδ' ὀφθαλμοῖσιν ἐφικτόν κτλ.

3) Apud Clement. l. l. V, p. 607 B. et Eusebium Praep. Ev. XIII, 13 p. 684 (vss. 400-461) ἀθανάτους ἀλλοίσιον θμῆστίοι ἐν τε τραπέζαις κτλ.

4) Aristot. Metaph. II. 4 : καὶ γὰρ ὄνπερ οἰηθεῖται λέγεσθαι ἂν τις μάλιστα ὁμολογουμένως αὐτῶ, Ἐμπεδοκλῆς, καὶ αὐτός ταύτων πέπονθεν· τίθησι μὲν γὰρ ἀρχὴν τινα αἰτίαν τῆς φθορᾶς τὸ νεῖκος, ὁρίζει δ' ἂν οὐδὲν ἦντων καὶ τοῦτο γενεῶν ἔξω τοῦ ἐνός· ἅπαντα γὰρ ἐκ τούτου τᾶλλα ἔστι πλην ὁ θεός. λέγει γοῦν· « ἐξ ὧν πάνθ' ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔσθ' ὅσα τ' ἔσται ὀπίσσω » κ. τ. λ. Verba ἔξω τοῦ ἐνός recte interpretatur Bonitius : « praeter sphaeram sive indiscretam illam quatuor elementorum mixturem, quam etiam deum appellat. » Cf. de Gen. et corr. II, 6.

5) Aristot. Metaph. I. c. pag. 1000. B. ed. Bekk : διὸ

καὶ συμβαίνει αὐτῶ τὸν εὐδαμονέστατον θεὸν ἦντων φρόνιμον εἶναι τῶν ἄλλων· οὐ γὰρ γνωρίζει τὰ στοιχεῖα πάντα· τὸ γὰρ νεῖκος οὐκ ἔχει, ἢ δὲ γνώσας τοῦ ὁμοίου τῶ ὁμοίῳ· « γαίη μὲν γάρ, φησί, γαίαν ὀπώπαμεν κτλ. »

6) Ap. Simplic. in Phys. VIII, f. 272 B. : πάντα γὰρ ἐξείης πελεμίζετο γαῖα θεοῖο. Sed veri dii, ut e versibus supra (adn. 2) allatis patet, non habent membra.

7) Ap. Stobaeum Ecl. I, c. 11, 11 p. 287 et alios scriptores. Vid. ad vss. 159-162 τέσσαρα τῶν πάντων βίζωματα πρῶτον ἔασι κτλ.

8) Xenophanes fragm. 7 :

πάντα θεοῖς ἀνέθηκον Ὀμηρός θ' Ἡσιόδός τε
ὅσα παρ' ἀνθρώποισιν ὄνειδεα καὶ ψόγος ἐστί,
καὶ πλείστ' ἐφθέγγξαντο θεῶν ἀθεμιστὰ ἔργα,
κλέπτειν, μαχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

9) Ap. Aristot. Metaph. I. c. et alibi.

quidem versantur, sed peccatis non abstinēt. Omnino duo dæmonum genera primus finxit Empedocles (1), quorum alteri boni sunt alteri mali. His omnibus olim commercium cum diis immortalibus et ejusdem beatitudinis communio fuit. Sed ubi genius aliquis sempiternæ felicitatis impatiens eadē vel peccatis se polluit, id est, postquam ea concupivit quæ hominum pravitate non deorum sanctitati conveniunt carnibus vesci et cognatorum eadē animi labem contrahere, e beatorum sede ejectus ad luendam pœnam per totum mundum vagatur, quum omnibus elementis invisus et abominatus a cælo in terram, a terra in mare, a mari in aerem exspuatur (2), donec sæpius mutata figura scelere purgatus ad pristinam beatitudinem redeat. Verum in hac mutationum varietate non desinunt alii genii esse meliores, alii deteriores. Nam inter divinas illas naturas, quæ in terra habitant, locum illatibilem et ipsarum præstantiæ parum aptum colentes, commemorat poeta Letum, Curam, Soporē, Majestatem, Squalorem, Sinceritatem, Dissimulationem (3), alias, quæ recens natos excipiunt, hominum rebus intersunt eorumque fata regunt ac partim ad bona, partim ad mala eos impellunt (4). Quodsi ab his discesseris qui vitæ humanæ præsidēs sunt ac fortasse multa et varia passi ad eam evecti sunt dignitatem, qua ornati reditum ad deos parare possint : ii qui

primum e cælo expulsi in terram deveniunt animi, corpore vestiuntur (5) et per longissimum temporis spatium in varias corporum formas coguntur transire. Sunt igitur non solum homines, verum etiam bestię, arbores, plantæ (6) dæmonibus cognati et fatorum consortes. Quando vero terra terrenaque regio, quam Pseudorigene (7) teste Empedocles usque ad lunam extendit, locus naturæ nostræ minime congruens est, antrum obscurum, malorum et miseriarum pratum (8), de vatis Agrigentini sententia tristissima hominum sors est qui ex immortalibus et beatis mortales facti calamitatibus et ærumnis conflictantur. In eo autem quem conficiunt mutationum orbe alia potior, alia deterior est conversio : nam in feras abeuntibus optimum in leonis formam transire, in arbores, lauri specie indui (9). Sed finito tempore ad pœnam constituto tandem in præstantiores naturas mutantur, quibus vita functis deorum obtingit consortium. Namque ut vates, poetæ, medici, civitatum gubernatores post mortem deorum ordinibus ascribuntur et dii fiunt : ita reliqui homines qui juste sancteque vixerunt fiunt convivæ deorum, inter quos ab humanis calamitatibus liberati et immunes summæque participes beatitudinis in æternum requiescunt (10). Cæterum ille perpetuæ conversionis circuitus, quo efficitur, ut omnis generis animalium rerumque formas induant animi, tri-

1) Plutarchus de orac. def. p. 418 : ἀλλὰ φαύλους μὲν δαίμονας οὐκ Ἐμπεδοκλῆς μόνον... ἀπέλειπεν, ἀλλὰ καὶ Πλάτων κτλ. Id. de Isid. et Osir. p. 360 : γίνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις, καὶ δαίμοσιν, ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας κτλ. Cf. Tiedemanni disputationem de Artium magicarum orig. et prograg. (Gotting. 1787) p. 40.

2) Plutarchus de Isid. et Osir., p. 361 : Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ εἰκας φησὶ δίδονται τοὺς δαίμονας ὧν ἐξαμάρτωσι καὶ πλημμελήσωσιν « αἰθέριον μὲν γὰρ σπε μένος πόντονδε διώκει κτλ. » (Vid. vss. 32-35.) ἄχρις οὐ κολασθέντες αὐτῶ καὶ καθαρθέντες, αὐθὶς τὴν κατὰ φύσιν χώραν καὶ τάξιν ἀπολάβωσι. Cf. de Vit. ære al. p. 830 et Euseb. Præp. Evang. V, 5 p. 187 D.

3) Vid. vss. 18-28.

4) Pseudorig. Philosoph. III : ὡς ἀναστρέφονται διοικοῦντες τὰ κατὰ γῆν ὄντες πλείστοι. Similitur Timæus Locutus extr. : ἀπαντα δὲ ταῦτα ἐν δευτέρᾳ περιόδῳ ἡ Νέμεσις συνδιέκρινε σὺν δαίμοσι παλαμναίους χθονίους τε, τοῖς ἐπόπταις τῶν ἀνθρωπίνων, οἷς ὁ πάντων ἀγεμῶν θεὸς ἐπέτρεψε διοίχθην κόσμῳ κτλ. Plutarch. de Anim. tranq. p. 474 : ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς Ἐμπεδοκλῆς (φησὶν), διτταὶ τινες ἕκαστον ἡμῶν γενόμενον παραλαμβάνουσι καὶ κατάρχονται μοῖραι καὶ δαίμονες. Cf. Porphyr. de antr. Nymph. c. 8.

5) In eandem sententiam Philolaus ap. Clement. Strom. III p. 433 A. Syll. : μαρτυροῦνται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ μάντιες, ὡς διὰ τίνος τιμωρίας ἡ ψυχὴ τῷ σώματι συνέχεται καὶ καθάπερ ἐν σάματι τοῦτω τέθαιπται. De

quo dicto præclare disputat Bœckhius Philol. p. 180 seqq.

6) Empedocles ap. Diog. Laert. VIII, 77 de se ipso ait (vss. 11-12) :

ἦδη γὰρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε
θάμνος τ' οἰωνός τε καὶ εἰν ἀλλ' ἔλλοπος ἰχθύς.

Sext. Empir. adv. Math. IX, 127 : οἱ μὲν περὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ τῶν Ἰταλῶν πληθῆς φασὶ, μὴ μόνον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι τινα κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα τῶν ζῶων ἔν γὰρ ὑπάρχειν πνεῦμα, τὸ διὰ παντός τοῦ κόσμου διήκον ψυχῆς τροπον, τὸ καὶ ἐνοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα.

7) Pseudorig. Philol. IV : ὡςπερ ὁ Ἐμπεδοκλῆς πάντα τὸν καθ' ἡμᾶς τόπον ἔφη κακῶν μεστὸν εἶναι, καὶ μέχρι δὲ σελήνης τὰ κακὰ εὐθάνειν ἐκ τοῦ περὶ γῆν τόπου ταθέντα, περαιτέρω δὲ μὴ χωρεῖν, ἅτε καθαρωτέρου τοῦ ὑπὲρ τὴν σελήνην παντός ὄντος τόπου, οὕτω καὶ τῷ Ἡρακλείτῳ ἔδοξεν.

8) Emped. vs. 17 ἀσυνίθεα χῶρον. vs. 18 ἀτερπέα χῶρον. vs. 21 Ἄτης λειμῶνα. vs. 29. ἀντρον ὑπόστεγον. Cf. Wyttenb. ad Plat. Phædon. p. 300 seqq.

9) Elian. hist. anim. XII, 7 : λέγει καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἀρίστην εἶναι μετοίκησιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὲν εἰς ζῶον ἢ λῆξις αὐτὸν μεταγάγοι, θεόντα γίνεσθαι, εἰ δὲ εἰς φυτὸν, δάφνην. Ἄ δὲ Ἐμπεδοκλῆς λέγει ταῦτ' ἑστίν « ἐν θήρεσσι λέοντες κτλ. » Vid. vss. 448-449.

10) Clemens Alexandrinus Stromat. lib. IV, p. 534 C :

ginta millibus annorum absolvitur. Dubitatum est a viris doctis, num Empedocles ὥρας vocarit diei horas, an menses, an anni tempora, an denique annos. Primæ sententiæ auctor exstitit Xylander qui versus a Plutarcho servatos sic vertit :

Fata jubent, stant hæc decreta antiqua deorum,
si quid peccando longævi daemones errant :
quisque luit pœnas cæloque extorris ab alto
triginta horarum per terras millia oberrat :
sic et ego nunc ipse vagor divinitus exsul.

Quamquam fieri potest, ut Xylander horas eo acceperit sensu quo Horatius Jovem dixit variis mundum horis temperare, ut anni tempestates intelligantur. Sturzius menses esse credidit atque omnem istum numerum ad triginta hominum ætates referendum ratus annos 2500 computavit. Sed in hac mysticæ philosophiæ disciplina humanæ vitæ spatium centum annorum esse credebatur. Plato de rep. X, p. 615 : ὑπὲρ πάντων δίκην δεδωκέναι ἐν μέρει, ὑπὲρ ἐκάστου δεκάκις. τοῦτο δὲ εἶναι κατὰ ἑκατονταετηρίδα ἐκάστην, ὡς βίου ὄντος τοσοῦτου τοῦ ἀνθρωπίνου. At diei horæ et menses non magis hoc loco mihi probantur, quam anni tempestates quas acerrime defendit R. C. Bakhuizen van den Brink in Variis lectionibus ex historia philosophiæ antiquæ p. 31 seq. miram inter locum Empedocleum et Herodoti verba lib. II, 123 similitudinem invenisse sibi visus. Ibi enim historiæ pater hæc prodit : πρῶτοι δὲ καὶ τότε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἔστι, τοῦ σώματος δὲ καταρθίνοντος ἐς ἄλλο ζῷον αἰεὶ γινόμενον ἐσθύεται, ἔπειτα δὲ περιέληθ' πάντα τὰ γερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὴς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθύνει· τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῆς γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι· τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἕλληνας ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐσωτῶν ἔόντι· τῶν ἐγὼ εἰδώς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω. Quaritur quos potissimum spectaverit Herodotus qui animorum migrationem ab Ægyptiis acceptam tanquam suam doctrinam professi sint. Wesselingius He-

rodoti dictum ad Pythagoram et Pherecydem pertinere ait, Brinkius ad Empedoclem æqualem fere illorum temporum et summa auctoritate insignem. Qua ipsa auctoritate historicum a proferendo Agrigentini vatis nomine deterritum esse conjicit. Neque est quod temporum rationem huic suspieioni obstare dicas. « Sive enim statuas, inquit, hæc jam tum ab Herodoto fuisse scripta, quum in magno Græciæ consessu suas recitaret historias, eadem Olympia vel nostrum Empedoclem vel hujus cognominem avum olea silvestri coronatum viderat; nostrum certe omnium Græcorum ore celebratum propter καθαρμούς eodem loco decantatos (1) : sive malis hæc tum demum ab Herodoto addita esse, quum Thuriis profectus scripta sua secundis curis retractaret, haud levis sane causa erat, cur modeste loqueretur de homine per omnem Italiam Siciliamque nobili, qui et ipse aliquamdiu Thuriis commoratus (2) post mortem quoque staturis a civibus suis Agrigentinis honorabatur. »

Hæc Brinkius, qui simul conjecturam suam Platonis aliquo testimonio firmare tentat. Quippe Plato in Phædro p. 248 extr. ait : εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτό, θέν ἤκει ἡ ψυχὴ ἐκάστη, οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων· οὐ γὰρ πετροῦται πρὸ τοσοῦτου χρόνου, πλὴν ἡ τοῦ φιλοσοφῆσαντος ἀδόλως ἡ παιδεραστῆσαντος μετὰ φιλοσοφίας· αὐταὶ δὲ τρίτη περίοδος τῆς γλιετῆς, ἐάν ἔλθονται τρίς ἐφεξῆς τὸν βίον τοῦτον—τρिसχιλιοστῶ ἔτει ἀπέρχονται. Si enim illas, quarum Empedocles meminit, τρισμυρίας ὥρας propria notione intelligamus anni vicissitudines, quarum singulis annis ternas contineri vetustissimi Græci qui θέρως et ὀπώραν non discernebant (3), censuerunt, decem annorum millia effici videamus. Atqui hoc cum Platone convenit, non item cum Herodoto. Quamobrem nulla est ratio, cur Empedoclem ab Herodoto significatum censeas, præsertim quum priores et posteriores animorum immortalitatis et migrationis vindices distinguat, qui mihi cum Wesselingio Pherecydes, Pythagoras et quicun-

φησι δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς τῶν σαφῶν τὰς ψυχὰς θεοὺς γίνεσθαι, ὡδὲ πως γράφων·

εἰς δὲ τέλος μάντις τε καὶ ὁμοσπόλοι καὶ ἱητροὶ
καὶ πρόμοι ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται·
ἐνθεν ἀναθάλασσοισι θεοὶ τιμῆσι φέριστοι.

Id. Strom. lib. V, p. 607 B : ἦν δὲ ὁσίων καὶ δικαίως εὐαθίσωμεν, μακάριοι μὲν ἐνταῦθα, μακαριώτεροι δὲ μετὰ τὴν ἐνθῆνη ἀπαλλαγὴν ἐσόμεθα, οὐ χρόνον τινὲ τὴν εὐδαιμονίαν ἔχοντες, ἀλλὰ ἐν αἰῶνι ἀναπαύεσθαι δυνάμενοι·

ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, ἐν τε τραπέζαις (vss. 460-
εὐντες ἀνδρείων ἀχέων, ἀπόκηροι, ἀπειρεῖς, [461])

ὡς ἡ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλέους λέγει ποιητικῆ.

1) Cf. Diog. Laert. VII, 66. Dicæarchus apud Athenæum XIV, p. 620.

2) Diog. Laert. VIII, 52. cf. Karsten. Emped. p. 45.

3) Vid. Ideler *Handbuch der math. u. techn. Chronol.* T. 1, p. 240-251.

que ex hujus schola prodierunt, videntur. Multi vero Herodoti ætate in Magna Græcia degebant Pythagorei, quorum famæ consulere quam laudibus obtrectare satius ducebat. Huc accedit doctrinæ diversitas quæ Brinkium fugit. Etenim expleto mutationum de quibus Herodotus agit orbe animi in humana corpora redeunt, sed Empedoclei genii finita migratione et quasi peregrinatione in deorum domicilium tanquam patriam reversi pristinum inter deos locum recuperant. Denique Karstenius putat ab Empedocle ὄρας dici infinitum temporis spatium pro finito, videri autem annos designari. Sed loci ipsius exordium docet certum aliquod decretum tradi, quod profecto friget, si constitutæ pœnæ incertum quoddam tempus significetur.

Itaque non dubito, quin ὄραι Empedocli sint anni, præsertim quum cognata vox ὄρος ab Hesycho et Suida exponatur ἐνιαυτός. Fuit autem ternarius numerus antiquitus vel consecratus. Cf. Rittersh. in Porphy. vit. Pythag. n. 38 p. 55. Sic qui ter utrumque, in terris et in orco, sine labe vixissent, his aditum in beatorum sedem patere Pindarus Olymp. II, 75 cecinit his verbis : ὅσοι δ' ἐτόλμασαν ἐς τρίς ἑκατέρωθι μείναντες ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν ψυχάν, ἔτειλαν Διὸς δῶδν παρὰ Κρόνου τύρσιν· ἔνθα μακάρων νᾶσον ὠκεανίδες αὖραι περιπνέουσιν κ.τ.λ. Enimvero triginta millia universe pro ingenti multitudine dici solere probare studuit Bergkiius in Ephem. antiquar. 1837 Nr. 55 et 61. Appositum est ad ejus opinionem firmandam illud Æschyli exemplum, qui teste Hygino Astron. II, 15 p. 456 et Scholiasta ad Æschyli Prom. Vinet. vs. 94 (1) in Prometheo ignifero finxit hunc per triginta annorum millia in Caucaso monte alligatum fuisse. Cf. Hermannii opusc. IV, p. 257 seq. Hesiodus Op. et D. vs. 250 auctor est τρίς·μυρίους δαίμονας in terris versari. Reliqui etiam quos Bergkiius affert loci e Melisso ap. Simplic. in Aristot. Phys. f. 24; Herodoto V, 97; Platone Symp. p. 175 E; Aristoph. Eccles. 1133, Avv. 1136 et 1179,

indicio quidem sunt τρεῖς μυριάδας pro infinito numero usurpari, sed nihil ad Empedoclem pertinent. Quis enim, ut paulo ante dixi, ejusmodi ferat legem, qua certo sceleri incerta pœna statuatur vel edictum quo luendæ pœnæ tempus infinitum relinquatur? Quodsi antiquorum mysteriis inter alia id propositum fuit, ut homicidis lustrationes invenirentur atque ea quæ hæc de re a scriptoribus relata sunt tanquam illius doctrinæ præcepta legum vim breviterque præse ferunt (2), dubitari nequit quin in simili argumento Empedocleis verba τρίς μυρίας ὄρας de certo definitoque annorum numero accipienda sint.

Porro quæritur quæ fuerit priorum et poetarum et philosophorum de genii sententia et quid ab Empedocle hac in re novatum sit. Antiquissima ætate apud Græcos δαίμων nihil aliud erat quam deus. Quamobrem Juppiter, Venus alique sæpenumero ab Homero δαίμονες vocantur. Cf. Od. V, 166; Iliad. V, 420 (3) etc. Inter posteriores multi hunc usum imitati sunt, quos longum est enumerare; unum e philosophis nominabo Parmenidem qui in carminis exordio vs. 3 apud Sextum Empiricum adv. Math. VII, 111 p. 213 ed. Bekker. deam sapientiæ præsidem hoc ipso nomine ornat. Apud Hesiodum δαίμων in universum de deo aliquoties accipitur, velut Scut. Herc. vs. 94, sed minorum gentium deos significare videtur Theogon. vs. 991. Quattuor autem divinarum naturarum genera Aseræus poeta discernit. In his primo loco sunt dii Olympii, secundo animi hominum primi et aurei sæculi, quos δαίμονας esse dicit Op. et D. vs. 120 seq., per terram oberrare et mortalium res tueri, tertio argentiæ ætatis homines de quibus v. 139 hæc prædicat :

αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖαν κάλυψε,
τοὶ μὲν ὑποχθόνιοι μάκαρες θνητοὶ καλέονται,
δεύτεροι, ἀλλ' ἔμπης τιμῆ καὶ τοῖσιν ὀπηδεῖ.

Quarto loco sunt heroes vel quartum hominum genus tertio justius et melius :

1) Hyginus l. c. : Prometheus autem in monte Scythiæ nomine Caucaso ferrea catena vinxit : quem alligatum ad triginta millia annorum Æschylus tragædiarum scriptor ait. Scholiasta : ἐν γὰρ τῷ πυρρόρῳ τρεῖς μυριάδας (ἑτῶν) φησὶ δεδέσθαι αὐτόν.

2) Unum proferam Platonis Iodum de Legg. IX, 10 p. 870 D : ὅν πολλοὶ λόγον τῶν ἐν ταῖς τελευταῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακώτων ἀκούοντες σφόδρα πείθονται, τὸ τῶν τοιαύτων τίσιν ἐν ἄδου γίνεσθαι, καὶ πάλιν ἀρξικομένους

δεῦρο ἀναγκαῖον εἶναι τὴν κατὰ φύσιν δίκην ἐκτίσαι τὴν τοῦ παθόντος, ἅπερ αὐτὸς ἔδρασεν, ὑπ' ἄλλου τοιαύτη μοῖρα τελευτῆσαι τὸν τότε βίον.

3) Neque mirandum, δαίμων et θεός promiscue usurpari. Etenim quod ait poeta Odys. x, vs. 64, πῶς ἦλθες, Ὀδυσσεῦ; τίς τοι κακὸς ἔγρας δαίμων; id exponitur vs. 73 et 74 : οὐ γὰρ μοι θέμις ἐστὶ κομιζέμεν οὐδ' ἀποπέμπειν ἄνδρα τὸν ὅς κε θεοῖσιν ἀπέθληται μακάρεσσιν. Cf. Odys. E, vs. 396.

ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος οἱ καλέονται
 ἡμίθεοι.....
 καὶ τοὶ μὲν ναίουσιν ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
 ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ὀκεανὸν βαθυδίνην
 ὀλβιοὶ ἥρως· τοῖσιν μελιθέα καρπὸν
 τρεῖς τοῦ ἔτους θάλλοντα φέρει ζεῖδιωρος ἄρουρα (1).

*Hæc paullulum immutarunt Pythagorei; nam in
 aureo carmine legitur :*

ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεοὺς, νόμῳ ὡς διάκεινται,
 τίμα καὶ σέβου ὄρκον, ἔπειθ' ἡρώας ἀγαυούς,
 τοὺς τε καταχθονίους σέβει δαίμονας ἔνομα βέζων.

*Porphyrius vero mystico posteriorum Platonico-
 rum more in fragmento libri secundi de philo-
 sophia ex Oraculis haurienda pag. 144 ed.
 Wolf. et apud Orell. Opusc. Vett. Gr. sentt. et
 morr. tom. I, p. 318, triplicem prolem divinam
 in hunc modum carmine celebrat :*

Ἀθανάτων ἄρρητε πατήρ, αἰώνιε, μύστα,
 κόσμων ἀμφιτρόμων ἐποχούμενε δέσποτα νότοις
 αἰθερίοις, ἀλκῆς ἴνα σοι μένος ἐστῆρικται
 πάντ' ἐπιδερκομένῳ καὶ ἀκούοντ' οὐασι καλοῖς·
 κλυθὶ τεῶν παίδων, οὐς ἤρσας αὐτὸς ἐν ὤραις.
 Σὴ γὰρ ὑπὲρ κόσμον τε καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
 χρυσῆ ὑπέρκειται πολλῆ αἰώνιος ἀλκή,
 ἥς ὑπερῆώρησαι ὀρίνων φωτὶ σεαυτὸν,
 ἀεναόις ὀχετοῖσι· τιτηγῶν νοῦν ἀτάλαντον,

1) *Hesiodum sequitur Babrius fab. 1 :*

Γενεὴ δικαίων ἦν τὸ πρῶτον ἀνθρώπων,
 ὡ Βράγγε τέκνον, ἦν καλοῦσι χρυσεῖην.
 τρίτη δ' ἀπ' αὐτῶν τις ἐγένεθ' ἡρακλεῖη,
 μεθ' ἣν γενέσθαι φασὶ θεῖαν ἡρώων.

Post secundum hujusmodi excidit versus :

τῆς δευτέρας ἐπῆλθεν ἀργυροῦν φύλον.

2) *Vide quæ infra de hoc fragmento dicam.*

3) *Laertius I, 27 de Thalete :* ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων
 ὕδωρ ὑπεστήσατο καὶ τὸν κόσμον ἐμψυχον καὶ δαιμόνων
 πλήρη. *Id. IX, 7 de Heraclito :* (ἐδόκει αὐτῷ) πάντα ψυ-
 χῶν εἶναι καὶ δαιμόνων πλήρη.

4) *Plato Cratylō p. 398 :* τοῦτο τοίνυν παντὸς μάλλον
 λέγει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τοὺς δαίμονας, οἱ φρόνιμοι καὶ δαίμονες
 ἦσαν, δαίμονας αὐτοὺς ὠνόμασε. Καὶ ἐν γε τῇ ἀρχαίᾳ
 τῇ ἡμετέρᾳ φωνῇ αὐτὸ συμβαίνει (lege σημαίνει) τὸ ὄνομα.
 Λέγει οὖν καλῶς καὶ οὗτος καὶ ἄλλοι ποιηταὶ πολλοὶ, ὅσοι
 λέγουσιν, ὡς ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην
 μοῖραν καὶ τιμὴν ἔχει, καὶ γίνεταί δαίμων κατὰ τὴν τῆς
 φρονήσεως ἐπωνυμίαν. Ταύτη οὖν τίθεμαι καὶ ἐγὼ τὸν δαί-
 μονα, πάντ' ἄνθρωπον, ὅς ἂν ἀγαθὸς ᾖ, δαιμόνιον εἶναι ζῶντα
 καὶ τελευτήσαντα, καὶ ὀρθῶς δαίμονα καλεῖσθαι.

5) *Id. de Republ. lib. V, p. 469 :* ἀλλ' οὐ πεισομένεξ Ἡσιό-
 δω, ἐπειδὴν τινες τοῦ τοιοῦτου γένους τελευτήσασιν, ὡς ἄρα
 α οἱ μὲν δαίμονες ἀγνοοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοὶ, ἀλε-

ὅς βα κυεῖ τόδε πᾶν τεκνούμενος ἄφθιτον ἕλην,
 ἥς γένεσις ἐδοθήκηται, ὅτε σπε τύποισιν ἔδησας.

Ἐνθεν ἐπεισείρουσι γοναὶ ἀγίων μὲν ἀνάκτων
 ἀμφὶ σε, παντόκρατορ, βασιλεύτατε καὶ μόνεθνη-
 [τῶν

ἀθανάτων τε πάτερ μακάρων· αἱ δ' εἰσὶν ἄτερλεν,
 ἐκ σέο μὲν γεγαυῖαι, ὑπ' ἀγγελίησι δ' ἕκαστα
 πρεσβυγενεῖ διάγουσι νόῳ καὶ κάρτει τῷ σοῖ.

Πρὸς δ' ἔτι καὶ τρίτον ἄλλο γένος ποίησας ἀνάκτων,
 οἱ β' ἐκάς ἤμαρ ἄγουσιν ἀνυμνεῖοντες αἰδοῖαις
 βουλομένον σ' ἐθέλοντες, αἰοιδιάουσι δ' ἐσῶδε.

Τὴν δ' ἐσοὶ πατὴρ καὶ μητέρος ἀγαλὸν εἶδος
 καὶ τεκείων τέρεν ἄνθος, ἐν εἰδέσιν εἶδος ὑπάργων,
 καὶ ψυχῆ καὶ πνεύμα καὶ ἁρμονίῃ καὶ ἀριθμὸς (2).

*Quod autem Hesiodus ait, genios illos rebus
 humanis præesse ac juste et injuste facta homi-
 num observare, id non solum Empedocles, sed
 omnes fere philosophi usque ad Platonem tenuisse
 videntur (3). Ac ne uberius de iis disputem locis
 quibus in Cratylō (4), quinto de Republica (5) et
 quarto de Legg. libro (6) Hesiodum Plato inter-
 pretatur, neve ea pertractem, quæ in Timæo (7)
 disserit, ubi dæmones esse concedit, imprimis
 memorabilia sunt quæ in Phædone reperiuntur
 (8), ubi de geniis loquitur qui singulis homi-
 nibus in vita duces et comites additi putabantur.
 Præterea observatu digna censemus quæ in So-
 cratis Apologia p. 27 C exstant : τοὺς δὲ δαίμονας*

ἔικακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων; » πεισομέθα μὲν οὖν.
 Διαπιθόμενοι ἄρα τοῦ θεοῦ πῶς χρὴ τοὺς δαιμονίους τε καὶ
 θεοὺς τιθέναι καὶ τίνι διαφόρῳ, οὕτω καὶ ταύτη θήσομεν ἢ
 ἀνέξηγηται; τί δ' οὐ μέλλομεν; καὶ τὸν λοιπὸν δὴ χρόνον ὡς
 δαιμόνων, οὕτω θεραπευόμεν τε καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν
 τὰς θήκας;

6) *Id. Legg. lib. IV, p. 717 :* Πρῶτον μὲν, φαμέν, τιμὰς
 τὰς μετ' Ὀλυμπίους τε καὶ τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεοὺς τοῖς
 χθονίοις ἂν τις θεοῖς ἄρτια καὶ δεύτερα καὶ ἀριστερὰ νέμων
 ὀρθότατα τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ τυγχάνοι, τοῖς δὲ τούτων
 ἄνωθεν τὰ περιττὰ καὶ ἀντίρρινα τοῖς ἐμπροσθεν βῆθεῖσι νῦν
 δὴ. Μετὰ θεοῦ δὲ τούτου καὶ τοῖς δαίμοσιν β' γ' ἔμφρων ὀρ-
 γιᾶσαι ἂν, ἥρωσι δὲ μετὰ τούτους. Ἐπακολουθεῖ δ' αὐτοῖς
 ἰδρύματα ἴδια πατρῶων θεῶν κατὰ νόμον ὀργιζόμενα. Γο-
 νέων δὲ μετὰ ταῦτα τιμὰ κατ'.

7) *Id. Timæo pag. 40 :* Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων
 εἰπεῖν, καὶ γινῶναι τὴν γένεσιν μετῶν ἢ καθ' ἡμᾶς, πιστέον
 δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἐμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς
 ἔρασαν, σαφῶς δὲ ποιοῦντες γε αὐτῶν προγόνους εἰδόσιν. Ἀδύ-
 νατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, κάλλει ἄνευ τε εἰκότων καὶ
 ἀναγκαιῶν ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φάσκουσιν
 ἀπαγγέλλειν ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον.

8) *Id. Phædone p. 107 :* Λέγεται δὲ οὕτως, ὡς ἄρα τε-
 λευτήσαντα ἐκάστου δαίμον, ὅσπερ ζῶντα εἰλήχει, οὗτος
 ἄγειν ἐπιχειρεῖ εἰς δὴ τινα τόπον, οἱ δὲ τοὺς ἐυλογεμένους
 διαδιδασκαζομένους εἰς Ἄιδου πορεύεσθαι μετὰ ἡγεμόνος ἐκείνου
 ἢ δὴ προστέτακται τοὺς ἐνθάδε ἐκεῖσε πορεύεσθαι.

οὐχί ἤτοι θεοὺς γε ἡγοῦμεθα εἶναι, ἢ θεῶν παῖδας; φῆς, ἢ οὐ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, οὐδὲ σὺ φῆς, εἰ μὲν θεοὶ τινές εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἶη, ὃ ἐγὼ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγοῦμενον φάναι ἐμέ, θεοὺς αὖ ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι. εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδες εἰσι νόθοι τινές, ἢ ἐκ Νυμφῶν, ἢ ἐκ τινων ἄλλων, ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώ-

πων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοίτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; **No-**lim hic explicare quæ apud Porphyrium (1) et Iamblichum (2) magnam partem ex aureo carmine hausta leguntur vel quæ Eustathius (3) ad Iliad. α, 4, Euripidis interpres (4) ad Hecubæ vs. 164, Proclus (5) et Tzetzes (6) ad Hesiodi l. c. adnotarunt vel quæ ab aliis (7) de hoc argumento dicta sunt: id certe apparet, Empedoclem

1) Porph. de Vita Pythag. : παρῆνε δὲ περὶ μὲν τοῦ θείου καὶ δαιμονίου καὶ ἡρώου γένους εὐφημον εἶναι.

2) Iamblichus de vita Pythag. c. 100 : ἔτι πρὸς τούτοις περὶ τοῦ θείου καὶ περὶ τοῦ δαιμονίου καὶ περὶ τοῦ ἡρώου γένους εὐφημόν τε καὶ ἀγαθὴν ἔχειν διάνοιαν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γονέων τε καὶ εὐεργετῶν διανοεῖσθαι, νόμῳ τε βοηθεῖν καὶ ἀνομίᾳ πολεμεῖν. Id. cap. 175 : μετὰ δὲ τὸ θεῖόν τε καὶ τὸ δαιμόνιον, πλείστον ποιεῖσθαι λόγον γονέων τε καὶ νόμου καὶ τούτων ὑπήκουον αὐτὸν κατασκευάζειν. Id. c. 17 : ἐν τε τῷ κόσμῳ καὶ τῷ βίῳ καὶ ταῖς πόλεσι καὶ τῇ φύσει μᾶλλον τιμιώμενον τὸ προηγούμενον, ἢ τὸ τῷ χρόνῳ ἐπόμενον. εἶον ἀνατολήν τῆς δύσεως—καὶ τοὺς οἰκιστὰς τῶν πόλεων, καὶ καθόλου τοὺς μὲν θεοὺς τῶν δαιμόνων, ἐκείνους; δὲ τῶν ἡμιθέων, τοὺς ἥρωας δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τούτων δὲ τοὺς αἰτίους τῆς γενέσεως τοῖς νεωτέροις. Ἐπαγωγῆς δὲ ἕνεκα ταῦτα ἔλεγε πρὸς τὸ περὶ πλείονος ποιεῖσθαι τοὺς γονεῖς ἑαυτῶν. Id. c. 30 : καὶ μετὰ τῶν θεῶν τὸν Πυθαγόραν λοιπὸν καταριθμοῦν, ὡς ἀγαθὸν τινα δαίμονα καὶ φιλανθρωπώτατον, οἱ μὲν τὸν Πυθίο, οἱ δὲ τὸν ἐξ Ἑπερβορείων Ἀπόλλωνα, οἱ δὲ τὸν Παιῶνα, οἱ δὲ τῶν τῆν σελήνην κατοικοῦντων δαιμόνων ἕνα. Adiciamus hic quæ de Pythagoræ doctrina tradit Diog. Laert. lib VIII, 31 seqq. : ἐκρίθησαν δὲ αὐτὴν [i. e. τὴν ψυχὴν] ἐπὶ γῆ; πλάζεσθαι ἐν τῷ ἀέρι ὁμοίαν τῷ σώματι, τὸν δὲ Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν—καὶ ἀγεσθαι μὲν τὰς καθαρὰς ἐπὶ τὸν ὕψιστον, τὰς δὲ ἀκαθάρτους μῆτε ἐκείνας πελάζειν μῆτε ἀλλήλαις, δεῖσθαι δ' ἐν ἀρρήκτοις δεσμοῖς ὑπὸ Ἑρινύων. Εἶναι τε πάντα τὰ ἀέρα ψυχῶν ἐμπλεων, καὶ τούτους δαίμονας τε καὶ ἥρωας νομιζεσθαι, καὶ ὑπὸ τούτων πέμπεσθαι ἀνθρώποις τοὺς τε δνεῖρους καὶ τὰ σημεῖα νόσου τε καὶ υγείας. — μέγιστον δὲ φησι τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, τὴν ψυχὴν πεῖσαι ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τὸ κακόν. Εὐδαιμονεῖν ἀνθρώπων ὅταν ἀγαθὴ ψυχῇ προσγένηται.

3) Eustathius ad Iliad. α, 4 : Ἦρωας δὲ ἡ παλαιὰ σοφία γένος τι θεῖον εἶναι δοξάζει μέσον θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τὸ μὲν θεῶν φύλον εἰς θεοὺς διαιρεῖ καὶ δαίμονας, ὧν καὶ διαφορὰν λέγει, ὅποια φανήσεται ἀλλαχοῦ· τοὺς δὲ ἀνθρώπους (corr. τὸ δὲ ἀνθρώπων) εἰς τε ἥρωας καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἀνθρώπους. Καὶ ὑποβεβηκέναι μὲν φησι θεοὺς δαίμονας, ἀνθρώπους δὲ ἥρωας, οὐδὲ καὶ ἐκ θείου καὶ ἀνθρωπίνου σώματος φῦναι λέγουσιν.

4) Schol. Eurip. ad Hecubæ vs. 164 : θεοὺς ὑψηλότερόν τι τάγμα ἡγοῦνται τῶν δαιμόνων. Ὅν γὰρ λόγον ἔχουσιν οἱ ἥρωες πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὑψηλότεροί τινες δοκοῦντες καὶ υπερέχοντες, τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ θεοὶ πρὸς τοὺς δαίμονας, ὑψηλότεροί τινες δοκοῦντες τούτων εἶναι. Λέγονται δὲ καταχρηστικῶς θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες.

5) Proclus ad Hesiodi l. c. : ὄντας δὲ φύλακας τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων δαίμονας καλεῖ παρὰ τὸ δαῖναι τὰ πάντα ἡ μερίζειν τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις. Ὅμηρος δὲ δαίμονας τοὺς ἀνθρώπους οὐ καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς· ἢ οὕτως εἰς τέσσαρα διαιρεῖ τὴν λογικὴν πᾶσαν φύσιν, τὴν μὲν πρώτην θεῶν, τὴν δὲ δευτέραν δαιμόνων, τὴν δὲ τρίτην ἥρώων, καὶ τὴν τετάρτην ἀνθρώπων. Καὶ τὸ μὲν θεῖον ἡμῖν ἀνεπίμικτον· δαίμονας δὲ τοὺς ἐφορῶντας τὰ ἀνθρώπινα, ὡς καὶ Πλάτων φησί.

6) Tzetzes ad eundem Hesiodi locum : ἐπιφωνηματικῶς δὲ ὁ λόγος καὶ τομηθῆς, θεοὺς ἐπιθονίους λέγειν. Δαίμονες γὰρ θεοὶ αὐτοὶ λέγονται κατὰ τινας. Ἄλλοι δὲ διαιροῦσι τοὺς δαίμονας, οὐσίας αὐτοὺς λέγοντες εἶναι ἀσωμάτους, τὰ περὶ γῆν ὀρώντας καὶ ὑπὸ γῆν· τινὲς δὲ καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθιούτων. Ἦρωας δὲ καλοῦσι τοὺς ἐκ τοῦ ζῆν μεταστάτας. Τὸ δὲ κρεῖττον θεοὶ οἱ θεώμενοι καὶ βλεπόμενοι καὶ ὀρώμενοι ἀστέρες καὶ τὰ στοιχεῖα, ἢ οἱ θέοντες καὶ τρέχοντες. Δαίμονες δὲ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ αἱ ψυχαὶ, δαίμονες (corr. δαίμονες) καὶ ἐμπειροὶ οὐσῆς, ἢ δακτύσοι πάντα καὶ διαμερίζουσαι καὶ κρῖνουσαι κατ' ἄξιαν. Ἦρωες δὲ οἱ ἰώντες καὶ ὄντες ἀρετῆς τινος μέτοχοι, ἀνθρώποι δὲ οἱ ἄνω ἀθροῦντες καὶ γινώσκοντες ἄ ὀπάωτας.

7) Hierocles in Carm. aur. p. 40 ed. nostr. : Οἱ δὲ εἰκότως ἀγαθοὶ ἥρωες λέγονται, ἀγαθοὶ μὲν ὡς ἀγαθοὶ ὄντες καὶ φωτεινοὶ ἀεὶ καὶ μῆτ' ἐν κακίᾳ μῆτ' ἐν λήθῃ ποτὲ γινόμενοι, ἥρωες δὲ ὡς ἠρώες τινες ὄντες καὶ ἠρώτες, ὁσὸν ἠρωτικὸν καὶ διαλεκτικὸν ἔραστοι τοῦ θεοῦ, αἰρόντες ἡμᾶς καὶ κουρίζοντες πρὸς τὴν θεῖαν πολιτείαν ἀπὸ τῆς ἐν γῆ διατριβῆς. Τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ δαίμονας ἀγαθοὺς καλεῖν ἔθος, ὡς ὄντας δαίμονας καὶ ἐπιστήμονας τῶν θεῶν νόμων. Et ad vers. 3 pag. 42 : τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ κοσμηθείσας δαίμονας καλεῖ, ὡς δαίμονας καὶ ἐπιστήμονας. Εἶτα χωρίζων αὐτὰς τῶν φύσει δαιμόνων, οἱ τὸ μέσον γένος πληροῦσι, καταχθονίους προσεῖπεν, ὡς δυναμένους ἐπὶ γῆς πολιτεῦσθαι καὶ γήινα σώματα ἐπεισεῖναι καὶ κατὰ γῆς οἰκεῖν, ἵνα τῷ μὲν δαίμονας εἰπεῖν χωρίσῃ τῶν φαύλων καὶ ἀνεπιστημόνων ἀνθρώπων, ὡς ἀδαίμωνων τινῶν καὶ οὐ δαιμόνων, τῷ δὲ καταχθονίους προσθεῖναι διαστήσῃ τῶν ἀεὶ δαιμόνων καὶ ἐπιστημόνων ἀεὶ καὶ ἐπὶ γῆς πολιτεῦσθαι μὴ πεφυκότων μηδὲ γηϊνοῖς συζῆν σώμασιν. Adde pag. 142 : κἀκεῖσι γὰρ καὶ ἀποπίπτει τῆς εὐδαιμονος χώρας ὁ ἄνθρωπος, ὡς Ἐμπεδοκλῆς φησὶν ὁ Πυθαγόρας « φυγὰς θεῶν καὶ ἀλήτης νεῖκει μαινομένῳ πῖσυνος. » Ἄνεσι δὲ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἔξιν ἀπολαμβάνει, εἰ φύγοι τὰ περὶ γῆν καὶ τὸν ἀτερπέα χρόνον, ὡς αὐτὸς λέγει, « ἔνθα φόνος τε κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν, » εἰς δὲ οἱ ἐμπεσόντες, « Ἄτῆς ἂν λειμῶνα κατὰ σκότος ἠλάσκουσιν. » Ἢ δὲ ἔπεισε τοῦ φεύγοντος τὸν τῆς Ἄτῆς λειμῶνα πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἐπιέγεται λειμῶνα, ὃν ἀπολιπῶν τῇ ὀρμῇ τῆς πεπορῶσῆσώς εἰς γήινον ἔρχεται σῶμα ὀλβίου—αἰῶνος ἀμνησῆς. Plutarch. Romul. c. 28 : οὐδὲν οὐν δεῖ τὰ σώματα τῶν ἀγαθῶν συναναπέμπειν παρὰ φύσιν εἰς οὐρανόν, ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ψυχὰς παντάπασιν ἰσθεῖσαι κατὰ φύσιν καὶ δίκην θεῶν ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δ' ἥρώων εἰς δαίμονας, ἐκ δὲ δαιμόνων, ἂν τέλειον ὡσπερ ἐν τελετῇ καθαρῶσι καὶ δσιωθῶσιν, ἅπαν ἀπορυγαῖσαι τὸ θνητὸν καὶ παθητικόν, οὐ νόμῳ πόλεως, ἀλλ' ἀληθείᾳ καὶ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον εἰς θεοὺς ἀναφέρεσθαι τὸ κάλλιστον καὶ μακαρώτατον τέλος ἀπολαβούσας. Dionys. Ant. Rom. 1, 77 : ὡς ἀνακεκραμένῃ τῆς ἀπάσης οὐσίας τοῦ κόσμου καὶ μεταξὺ τοῦ θείου καὶ τοῦ θνητοῦ γένους ὑπαρχούσης φύσεως, ἦν τὸ δαιμόνων φύλον ἐπέγει, τοτὲ μὲν ἀνθρώποις τοτὲ δὲ θεοῖς ἐπιμιγνύμενον, ἐξ οὗ ὁ λόγος ἔχει τὸ μυθεύμενον ἥρώων φῦναι γένος. Cf. praeterea Psellum in libro de genis, imprimis vero Plotinum qui multis locis ita de hac re disputat, ut prope omnia

poetarum et philosophorum commenta secutum ita informasse dæmones, ut vel dii vel deorum filii, vel certe inferioris conditionis naturæ divina viderentur. In eo tantum a prioribus discessit, quod bonorum et malorum dæmonum discrimen invenit. Quum autem Apollini summo deo acciderit, ut e cælo ejectus Admeti regis servus aliquamdiu esset, nequaquam mirandum Empedocleos genios diuturnæ migrationi destinatos non solum a deorum concilio abesse, sed longo demum tempore exacto in cælum redire.

His expositis ad reliqua præcæmii fragmenta transeamus, in quibus omnibus tenendum nihil tradi quod e disciplinæ quasi sacrario prolatum cum cæteris præceptionibus arte cohæreat, sed ea dici quæ quum semota sint a doctrinæ perpetuitate atque constantia poetarum quam philosophorum dictis similliora videantur. Quod quum aliunde perspicere licet, tum ex eo quod Empedocles poetarum more deos affatur Musasque invocat, ut cæpto suo faventes cum sancta oratione mentis sanctitatem præbeant. Ait enim vs. 45 sqq. :

Ἄλλὰ θεοὶ τῶν μὲν μανίην ἀποτρέψατε γλώσσης,
ἐκ δ' ὄσιων στομάτων καθάρῃν ὀχετεύσατε πηγῆν.
καί σε, πολυμνήστη λευκώλενε παρθένε Μοῦσα,
ἄντομαι, ὧν θέμις ἐστὶν ἐφημερίοισιν ἀκούειν,
πέμπε παρ' Εὐσεβίης ἐλάουσ' εὐήνιον ἄρμα.

Neque vero solum initio operis, sed in medio etiam carmine de diis ac de rebus divinis ad vulgi captum accommodate loquitur, ut satis pateat quantus eorum sit error qui philosophum

ubique sibi constare arbitrantur. Sunt autem hujusmodi loci vs. 387 :

ὄλβιος ὃς θεῶν πραπίδων ἐκτίσαστο πλοῦτον,
δειλὸς δ' ὃ σκοπέσσα ὑῶν πέρη δόξα μέμηλεν.

Porro vs. 142 :

οὔτω μὴ σ' ἀπάτα φρένας, ὡς νύ κεν ἄλλοθεν εἶναι
ὄνητῶν, ὅσσα γε φύλα γεγάσιν ἀάσπετα, πηγῆν,
ἀλλὰ τοῦξ τοῦτ' ἴσθι, θεοῦ πάρα, μῦθον ἀκούσας,

atque alii. Cæterum in præcæmio Empedocles duo dogmata significat magis quam explicat, alterum de animarum migratione, qua de re satis superque diximus, alterum de humanæ mentis angustiis et cognoscendi difficultate. Neque enim erat ubi commodius de sensuum fallaciis ac præstigiis, de vitæ brevitate, de factorum vi illisque malis quibus obnoxium humanum genus est reliquisque perfectæ sapientiæ, quam omnes expetunt, impedimentis ageret. Ut vero Empedoceli persuasam erat propter eas quas dixi causas frustra omnes jactare, sese rerum universitatem mente comprehendisse nec visu percipiendam illam nec auditu neque intellectu : ita ipse professus se non plus traditurum quam quantum humana intelligentia perspiceret, in illam quasi sapientiæ arcem divinis tantum viribus evehi posse sibi videbatur. Nam quum philosophiæ, quæ recte ab antiquis rerum divinarum et humanarum cognitio vocata est, tantam esse vim et majestatem videret, ut ejus absolutam scientiam in hominum quales plerique sunt ingenia, mores, conditionem cadere negaret, ratus ad assequendam illam

quæ veteres de deorum ac dæmonum natura, origine, fati eorumque inter se discrimine dixerant collegisse et posterioris philosophiæ inventis auxisse videatur. Sed quamvis proclive sit ejus decreta in hunc locum congerere, minus tamen necessarium est, quia partim aliena a suis non distinguit, partim, qui illorum Platoniorum mos est, antiquorum rationes interpretando obscurat, partim ea statuit, quæ a nostra disputatione abhorreant. Unum tantum ejus locum armoniam ex Ennead. III, lib. V, pag. 295 (ed. Basil. 1580) : ἀλλὰ τί δὴ γὰρ λέγειν περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς λεγομένης γενέσεως αὐτοῦ ; ὅλην δὴ ὅτι δεῖ λαβεῖν τίς ἢ πενία καὶ τίς ὁ πόρος καὶ πῶς ἀρμόσουσιν οὗτοι γονεῖς εἶναι αὐτῶν. Ἄλλο δὲ ὅτι δεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις δαίμοσι τούτοις (leg. τούτους) ἀρμόσαι, εἴπερ δεῖ φύσιν εἶναι καὶ οὐσίαν μίαν, καθὼ δαίμονες, δαμιόνων εἰ μὴ κοινὸν ὄνομα ἔξουσιν μόνον. Λαδῶμεν τοίνυν, πῆ ποτε διορίζομεν θεοὺς δαϊμόνων ; καὶ εἰ πολὺ λάκις καὶ δαίμονας θεοὺς λέγομεν εἶναι, ἀλλ' ὅταν γε τὸ μὲν ἕτερον, τὸ δὲ ἕτερον λέγομεν (corr. λέγωμεν) αὐτῶν εἶναι γένος. Τὸ μὲν δὴ θεῶν ἀπάξ λέγομεν καὶ νομίζομεν γένος :

δαίμοσι δὲ προστιθεμεν πάθη, αἰδίως (corr. αἰδίους) λέγοντες ἐφεξῆς τοῖς θεοῖς, ἥδη πρὸς ἡμᾶς μεταξὺ θεῶν τε καὶ τοῦ ἡμετέρου γένους. Πῆ δὴ οὖν οὐκ ἔμειναν ἀπαθείς ὄντες οὗτοι (del. ὄντες), πῆ δὲ κατέβησαν τῆ φύσει πρὸς τὸ χρεῖον ; καὶ ὅτι καὶ τοῦτο σκεπτόμεν, πότερα δαίμων ἐν τῷ νοητῶν οὐδὲ εἰς, καὶ αὐτὸ ἐν τῷ κόσμῳ τῶδε δαίμονες μόνον, θεὸς δὲ ἐν τῷ νοητῶ ἀφορίζεται ἢ εἶσι καὶ ἐνταῦθα θεοὶ καὶ ὁ κόσμος θεός, ὡσπερ σύνθετος λέγειν, τρίτος, καὶ οἱ μέχρι σελήνης ἕκαστος θεός. Βέλτιον δὲ μὴδένα ἐν τῷ νοητῶ δαίμονα λέγειν, ἀλλὰ καὶ εἰ αὐτὸ δαίμων, θεὸν καὶ τοῦτον εἶναι, καὶ αὐτὸ ἐν τῷ αἰσθητῶ τοὺς μέχρι σελήνης θεοὺς τοὺς ὀρατούς, θεοὺς δευτέρους μετ' ἐκείνων καὶ κατ' ἐκείνων τοὺς νοητούς, ἐξηρητημένους ἐκείνων ὡσπερ αἶγλην περὶ ἕκαστον ἄστρον. Τοὺς δὲ δαίμονας τι ἴχνος (leg. εἶδος) ; ἀρὰ γε ψυχῆς ἐν κόσμῳ γενομένης τὸ ἀρ' ἕκαστης ἴχνος ; διὰ τί δὲ τῆς ἐν κόσμῳ, ὅτι ἡ καθ'αυτὰ θεὸν γεννᾷ, καὶ θεὸν ἔφαμεν τὸν ταύτης ἔρωτα. Πρῶτον δὴ διὰ τί οὐ πάντες οἱ δαίμονες ἔρωτες ; εἴτα, πῶς οὐ καθ'αυτοὶ καὶ οὐ τοὶ ὕλης ; κτλ.

divinitatem humanæ naturæ claustra perfringenda esse, vatum more deos compellat ad eosque, id est, si altius ejus voluntatem scrutere, ad divinum mentis instinetum confugit. Neque enim quemquam sine inflammatione animorum et sine quodam afflatu quasi furoris bonum poetam existere posse veteres arbitrabantur.

Hoc autem divino spiritu et animi ardore, quem antiqui in poetis inesse volebant, eo magis egebat Agrigentinus vates quod vitatis vulgaribus carminum argumentis sanctiora et altiora quam reliqui poetæ versibus exaggerare volebat. Jam si quis ea quæ versibus (1) in extrema præemii parte positus continentur paucis complecti velit, tria potissimum inde efficiat, primum abstrusam esse et difficilem mortalibus naturæ cognitionem, deinde obscuros et fallaces sensus, resque alias sæpe iis videri, alias revera esse, denique non humana ope, sed divino potius impetu et ingenii æstu sapientiam comparari eamque cum sanctitate et modestia esse conjunctam. Horum primum et alterum aliquoties Cicero in Academicis Quæstionibus memorat, unde discimus cum alios Academicos tum Arcesilam Democriti, Anaxagoræ, Empedoclis, Socratis dicta ita esse interpretatos, ut veteribus illis eam quam ipsi profitebantur formulam obruderent. Empedocles igitur fertur statuisse (2) « nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse, angustus sensus, imbecillos animos, brevía curricula vitæ, denique omnia tenebris esse circumfusa. » Hæc quamquam ex ipsis poetæ verbis collecta, tamen mirum quantum aucta sunt. Verius Lucullus Antiochi auditor illis contradicens (3): « Sed neque Saturninus, inquit, simile quidquam habuit veterum illorum, nec Arcesilæ calumniam conferenda est cum Democriti verecundia. Isti philosophi raro admodum quum hærent aliquo loco, exclamant quasi mente incitati, Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur, abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit posse reperire. Majorem autem partem mihi quidem omnes isti videntur nimis etiam quædam affirmare plusque profiteri se

scire quam sciunt. » At ne hæc quidem consentanea sunt versibus Empedocleis, in quibus Siculus poeta non dicit *nihil* cognosci posse, sed universum perspicere posse negat. Sed quomodo posteriores philosophi simplicem illam Empedoclis doctrinam ad dialecticorum subtilitatem revocaverint intelligitur e Sexti (4) verbis. Hic enim testatur fuisse qui dicerent Empedoclem veri indagandi viam et quasi instrumentum (κριτήριον) non sensus, sed rectam rationem habuisse, hanc vero duplicem esse vel divinam vel humanam, alteram licere in vulgus efferri, alteram non licere. In his primum κριτήριον offendit, vocabulum optimum, sed minime Empedocleum; deinde, etiamsi nonnunquam jubet nos *mente*, non *oculis cernere* (5), non tamen excæcat nos Empedocles, non orbat sensibus, quippe qui eorum fidem in scrutanda rerum natura non tollat. Judicavit tantum, sensus parum valere ad rerum universitatem pernoscendam, id est ad universi ortum animadvertendum et leges perspicendas; hæc non corporis oculis sed mentis acie cerni. Denique quod duplicem distinguunt rationem, divinam alteram, alteram humanam, id ad ingenii humani imbecillitatem, ejusque remedium, divinam mentis incitationem et permotionem referendum est, siquidem Empedocles rerum arcana, quæ supra vulgi captum sunt, non agnoscere nisi cælesti mentis instinctu docuit. Hæc de præmio dicta sufficiant.

Aristippus et Satyrus apud Diogenem Laertium lib. VIII, 61 memoriæ prodiderunt, Empedoclem tres de rerum natura libros Pausaniæ amico inseripsisse: ἦν δὲ ὁ Πausανίας, ὡς φησιν Ἀριστιππος καὶ Σάτυρος, ἐρώμενος αὐτοῦ, ᾧ δὴ καὶ τὰ περὶ τῆς φύσεως προσπεφώνηκεν οὕτως·

Πausανία, σὺ δὲ κλυθὶ δαίφρονος Ἀγγίτου υἱέ (6).

Hunc Pausaniam Anchiti filium egregia laude ornavit Empedocles scripto epigrammate, quod apud Diogenem Laertium l. c. et in Anthologia Palatina VII, 508 exstat:

Πausανίην ἠγτρὸν ἐπάνωμον, Ἀγγίτου υἱόν,

1) Vss. 36-57.

2) Cicero Quæst. Acad. I, 12.

3) Ibid. IV, 5.

4) Sextus Empiricus adv. Math. VII, 123-124: ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ λέγοντες κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα κριτήριον εἶναι τῆς ἀληθείας οὐ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τοῦ δὲ

ὀρθοῦ λόγου τὸν μὲν τινα θεῖον ὑπάρχειν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον, ὃν τὸν μὲν θεῖον ἀνέξιστον εἶναι, τὸν δὲ ἀνθρώπινον ἐξιστόν.

5) Vs. 82. τὴν σὺ νόμῳ δέρκευ μηδ' ὄμμασιν ἤσο τεθῆ- πῶς.

6) Vide quæ de his verbis dixi in Commentario ad vs. 58.

τόνδ' Ἀσκληπιάδην πατρὶς ἔθραψε Γέλα,
ὅς πολλοὺς μογεροῖσι μαραινόμενους καμάτοισι
φῶτας ἀπέστρεψεν Περσεφόνης θαλάμων (1).

Accedit Galeni auctoritas qui Therapeut. I t. IV, p. 35 ed. Basil. Pausaniam summa inter medicos gloria floruisse testatur : καὶ πρόσθεν μὲν ἔρις ἦν οὐ σμικρά, νικῆσαι τῷ πλήθει τῶν εὐρημάτων ἀλλήλους ὀριγνόμενων τῶν ἐν Κῶ καὶ Κνίδῳ. διττὸν γὰρ ἔτι τοῦτο τὸ γένος ἦν τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἀσκληπιάδων, ἐπιλιπόντος τῶν κατὰ Ῥόδον. ἤριζον δ' αὐτοῖς τὴν ἀγαθὴν ἔριν ἐκείνην, ἣν Ἡσίοδος ἐπῆνει, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἱατροί, Φιλιστίων καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Παιουσάνιας καὶ οἱ τούτων ἑταῖροι. Anchitum patrem, qui in epigrammate memoratur, eundem esse putarunt viri docti, quem Iamblichus Empedoclis hospitem fuisse atque ab eo e summo periculo ereptum refert in vita Pythagoræ 113 : Ἐμπεδοκλῆς δὲ σπασαμένου τοῦ ξίφους (leg. τὸ ξίφος) ἤδη νεανίου τινὸς ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ξενόδοχον Ἄγγιτον, ἐπεὶ δικάσας δημοσίᾳ τὸν τοῦ νεανίου πατέρα ἐθανάτωσε, καὶ ἄξαντος, ὡς εἶχε συγχύσας καὶ θυμοῦ, ζιφήρους παῖσαι τὸν τοῦ πατρὸς καταδικαστήν, ὡσανεὶ φρονέα Ἄγγιτον, μεθαρμοσάμενος εὐθὺς ἀνεκρούσατο τὸ νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπιλήθον ἀπάντων, κατὰ τὸν ποιητήν, καὶ τὸν τε ἑαυτοῦ ξενόδοχον Ἄγγιτον θανάτου ἐβρύσατο καὶ τὸν νεανίαν ἀνδροφονίας. Quodsi cum Anchito patre et Pausania filio eodem amicitia vinculo conjunctus fuit Empedocles, non est quod miremur philosophum Pausania hos de rerum natura libros dedicasse. Quod autem Bergkii pluribus argumentis efficere aggreditur, Empedoclem non hoc tantum poema, sed lustralia etiam carmina ad eundem Pausaniam atque ad Telaugem, Pythagoræ filium, misisse, ut duos viros sapientia claros in utriusque operis fronte compellaverit : id admodum incertum videtur, rationes autem quas affert, parum probabiles sunt. Jam singulas argumentationis partes videamus. Lustralia carmina ita orsus est Empedocles, ut amicos, quos Agrigenti haberet, alloqueretur (2) (cf. Diog. Laert. VIII, 54 et 62) :

Ἦ φίλοι οἱ μέγα ἄστῳ κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος

ναίετ' ἂν ἄκρα πόλεως ἀγαθῶν μελειόημονες ἔρ-
ξείνων αἰδοῖσι λιμένες, κακότητος ἀπειροί, [γων,
χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἀμβροτος, οὐκέτι θνητός,
πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὡσπερ εἶοικε,
ταινίαις τε περιστέπτος στέφεσιν τε θαλερίαις.
Τοῖσιν ἅμ' εὐτ' ἂν ἰκώμαι ἐς ἄστεα τηλεθώοντα,
ἀνδράσιν ἡδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι· οἱ δ' ἅμ' ἔπονται
μυρίοι, ἐξερéοντες ὕπη πρὸς κέρδος ἀταρπός,
οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δ' ἐπὶ νόσων
(δηρὸν δὴ χαλεπῆσι πεπαρμένοι ἅμ' ὀδύνησιν)
παντοίων ἐπέθοντο κλύειν εὐχέα βᾶξιν.

Longe diversam esse apparet rationem Illius loci qui a Diogene Laertio VIII, 59 affertur (3) :

Φάρμακα δ' ὅσα γε γᾶσι κακῶν καὶ γήραος ἄλκαρ
πεύσῃ, ἐπεὶ μόνῃ σοὶ ἐγὼ κρανέω τάδε πάντα·
παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἷ τ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἄρουραν,
καὶ πάλιν, εὐτ' ἐθέλῃσθα, παλίντιτα πνεύματ'
[ἐπάξεις·
θήσεις δ' ἐξ ὀμβροῖο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
βρέματα δανδροέθρεπτα, καλὸν θέρος ἀρδεύοντα,
ἄξεις δ' ἐξ Ἰλίου καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

In quo quum ad unum convertat orationem Empedocles, errasse opinor Sturzium et Bergkium qui hæc verba inter καθαρμούς posita fuisse censuerunt. Ipsa autem de qua philosophus loquitur materia testimonio est hos versiculos e medico carmine (ἐκ τῶν ἱατρικῶν) esse sumtos, quod unum Karstenio etiam verborum argumento convenire videbatur. Adde quod in codice quodam Matritensi, quo iidem versus servantur (teste Iriarte Catalog. p. 450) hæc adscripta sunt : Ἐμπεδοκλῆς Παιουσάνια ὑφηγήσατο τὸ (περὶ τῆν) ἄπνου. Quæ congruunt cum iis quæ Heracleides apud Diogenem VIII, 60 rettulit : Ἡρακλειδῆς δὲ ἐν τῷ περὶ νόσων φησί, καὶ Παιουσάνια ὑφηγήσασθαι αὐτὸν τὰ περὶ τῆν ἄπνου. Hinc fuerunt qui colligerent, Pausaniam scriptum de Panthea, muliere Agrigentina, edidisse, quæ quum mortua visa atque a medicis deposita jam ac desperata esset, Empedoclis arte in vitam revocata

1) Confer quæ notavi ad vss. 473-476. Epigramma hoc, a Diogene Empedocli ascriptum, in Anthologia Plautidea incertis adnumeratur, in Palat. VII, 508 librario, ut videtur, errore ad Simonidem auctorem refertur. Cf. Schneidew. Simonid. rell. p. 225. Pro ἔθραψε quod

Laerlius suppeditat, in Anthologia est ἔθραψε. Sed Pausaniam Empedocli superstitem fuisse tradit Diogenes lib. VIII, 68 et 69.

2) Vid. vss. 397-403.

3) Cf. vss. 462-470.

est (1). Alii Empedoclem ipsum ejusmodi librum composuisse arbitrati sunt. Quamquam autem e Laertii verbis nihil certi cogere licet, quoniam ὑφηγεῖσθαι *præcipere* tam sermonibus quam scriptis significat, tamen propter ultimum versum :

ἀξεις δ' ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός,

facile adducor, ut philosophum rationem curandorum hominum qui etsi exanimis videantur, nondum tamen exspirarunt, versibus persecutum et Pausaniæ tradidisse putem. Similiter Democritus historiam hominum pro mortuis habiturorum, qui postea revixerunt, libro περὶ τῶν ἐν Ἄδου enarravit. Vid. Democr. fragmm. p. 117. Quodsi locus, de quo agitur, neque e libris de rerum natura scriptis neque e καθαρμοῖς, sed e medico carmine depromptus est, omnis Bergkii disputatio ad irritum cadit. Sed ad alterum ejus argumentum transgredior. E versu qui apud Dionysium exstat :

Παυσανία, σὺ δὲ κλυθὶ δαίφρονος Ἀγγίτου υἱέ,

concludit doctus ille vir alium præterea fuisse, quem eodem loco poeta allocutus sit propterea quod σὺ δὲ proprio nomine præmisso tum demum in usu sit, ubi sermo ab alio ad alium subito deflectat, ut apud Euripidem in Oreste v. 1689 :

Ἦ Ζηνὸς Ἐλένη χαῖρε καί, ζηλῶ δέ σε

θεῶν κατοικήσασαν ἑλθιον δόμον.

ἽΟρίστα, σοὶ δὲ παῖδ' ἐγὼ κατεγγυῶ.

Cf. Porson. ad ejusdem fabulæ vs. 614. Non negaverim σὺ δὲ prægresso proprio nomine ita sæpe usurpari, ut quando sermo ab alio ad alium transit posterior priori opponatur. Neque tamen hoc semper fit. Etenim Hesiodus Op. et D. vs. 27 :

ᾧ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῶ ἔνικάτθεο θυμῶ,

et vs. 272 :

ᾧ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα μετὰ φρεσὶ βάλλειο σῆσιν,

nulla alterius mentione facta unum fratrem affa-

tur. Ergo particula δὲ non hominem homini, sed sententiam sententiæ opponit. Quamobrem non alius præterea quærendus est quem eo honore dignatus sit Empedocles, ut Physica ei inscriberet, siquidem unus sufficit Pausanias. Huic uni et τὰ ἱερικὰ consecravit. Quum vero lustralium carminum initio aut omnes Agrigentinos aut quosdam, quorum familiaritate uteretur, compellaverit, in horum societatem liquet Telaugem venire non posse, qui si quid video non apud Agrigentinos, sed apud Crotoniatis vivebat Cf. Schol. ad Plat. Remp. X, 475, 16. Taceo temporum rationem quæ Empedocleæ cum Telaugē consuetudini obstare videtur (2).

Quod reliquum est quæritur quomodo dispersæ carminum reliquiæ, si non ad pristinam, quod fieri nequit, seriem revocari, at certe in probabilem sententiarum ordinem redigi possint. De quo diversissima eruditorum hominum judicia fuisse nemo mirabitur. Neque enim quidquam difficilius est, quam artificiosæ quondam compagis disjecta membra simili arte conglutinare et colligare. Quæ res in Empedocle tanto plus habet dubitationis, quanto major carminum pars periit. Quapropter sic digessi Empedoclis dicta, ut alia priorum editorum exemplo disponerem, alia ipse meo arbitrato ordinarem.

Ediderunt autem Empedoclem Henr. Stephanus in Poesi Philosophica Parisiis 1573, Fr. Guil. Sturzius Lipsiæ 1805, Amadeus Peyron ibid. 1810, Thomas Gaisfordius in Poetis minoribus græcis t. III, Simon Karstenius Amstelodami 1838, Henr. Steinus Bonnæ 1852. Porro ad emendandum poetam accesserunt nonnullæ virorum doctorum conjecturæ Bergkii (3), Prelleri (4), Emperii (5), Panzerbieteri (6), Schneidewini (7), Lobeckii (8), aliorum partim in Ephemeridibus, partim aliis locis propositæ. Denique fragmentorum numerus auctus est versibus nuper ab Emmanuele Millero (9) et P. Mastranga (10) vulgatis.

1) Diog. Laert. lib. VIII, 69 : Ἐρμῆπος δὲ φησι, Πάνθειν τινα Ἀκραγαντίνην, ἀπληπισμένην ὑπὸ τῶν ἱατρῶν, δεραπεῦσαι αὐτόν. Cf. ibid. 61 et Suidas in ἄπνους.

2) Vide quæ in Commentario notavi ad vs. 477.

3) Vid. Acta Societatis Græcæ I, 1 p. 203 seqq.; Commentationem de Emped. præsem. Berol. 1839; Ephem. Antiq. 1835, 39; 1837, 54; 1842, 10.

4) Cf. Ephem. Antiq. 1837, 18 et Hist. Phil. Gr. R. Hamb. 1838; ed. alt. 1858.

5) In opusculis.

6) *Beitrage zur Kritik und Erklärung des Emp. Meining.* 1844. Cf. Eph. Antiq. 1845, p. 883 sqq.

7) Philol. T. VI, p. 155 sqq. (Gottingæ 1851).

8) Vid. Ἐρημικῶν sive verb. Græc. et nom. verbal. technol. (Regimontii 1846).

9) In libro qui inscribitur : Ἐπιπέδου φιλοσοφούμενα ἢ κατὰ πασσὶν ἀρίστων Ἐλεγχοί. Origenis philosophumena sive omnium hæresium refutatio, e codice Parisino nunc primum edidit E. Miller. Oxonii 1851.

10) In Anecdotis Græcis. Romæ 1850.

Quæ quum ita sint, id operam dedi, ut novus hic Empedoclis reliquiarum liber non modo superioribus omnibus læupletior esset, sed etiam diligentioris recensiois laudem haberet. Plurima igitur quæ depravata erant correxi, multa etiam quæ obscura videbantur accuratius quam a quocumque factum erat explicui. Quantum vero tum

expoliendis his carminibus ad restituendum pristinum Siculæ Musæ nitorem, tum adjecta interpretatione latina additoque commentario ad illustrandos mirabiles de rerum natura versus attulerim, aliorum esto iudicium. Mihi in præsens neque plura neque pauciora dare propositum erat.

ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΠΗ.

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ.

Ἔστιν ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήρισμα παλαιόν,
 αἰδίδιον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὄρκοις,
 εὐτέ τις ἀμπλακίησι φόνῳ φίλα γυῖα μίηνη
 αὐτῶς ἢ ἐπίορκον ἀμαρτήσας ἐπομόσση
 5 (δαίμων οἷτε βίοιο λελόγησσι μακραίωνος),
 τρίς μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,
 γενόμενον παντοῖα διὰ χρόνου εἶδεα θνητῶν,
 ἀργαλέας βίῳτοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους,
 ὡς καὶ ἐγὼ νῦν εἰμι φυγὰς θεοῦθεν καὶ ἀλήτης,
 10 νεῖκει μακρομένῳ πίσυνοσ.

Ἦδη γάρ ποτ' ἐγὼ γενόμενῳ κοῦρός τε κόρη τε
 Ὀάμνος τ' οἰωνός τε καὶ εἰν ἄλλ' ἔλλοπος ἰχθύς.

Οἷμοι, ὅτ' οὐ πρόσθεν με διώλεσα νηλεὲς ἦμαρ,
 πρὶν σχετέλι' ἔργα βορᾶς περὶ χεῖλεσι μητίσασθαι.

Ἐξ οἷης τιμῆς τε καὶ ὄσσου μήκεος ὄλθου
 ὄδε τάλασ λειμῶνας ἀναστρέφομαι κάτα θνητῶν.

κλαῦσά τε καὶ κώκυσα ἰδὼν ἀσυνήθεα γῶρον.

ἄτερπέα γῶρον,
 ἐνθα Φόνος τε Κότος τε καὶ ἄλλων ἐθνεα Κηρῶν,
 20 (αὐχμηραὶ τε νόσοι καὶ σήψις ἔργα τε βρυστά)
 Ἄτης ἀν λειμῶνά τε καὶ σκότον ἠλάσκουσιν.

Ἐνθ' ἦσαν Χθονίη τε καὶ Ἠλιόπη ταναῶπις,
 Δῆρις θ' αἰματόεσσα καὶ Ἄρμονή θεμερῶπις,
 Καλλιστώ τ' Αἰσχροή τε, Θῶσά τε Διγαυή τε
 25 Νημερτής τ' ἐρόεσσα μελάγκουρός τ' Ἀσάφεια.

Φυσὼ τε Φθιμένη τε καὶ Εὐναίη καὶ Ἐγερσις,
 Κινὼ τ' Ἀστερμής τε, πολυστέφανός τε Μεγιστώ
 καὶ Φορυή καὶ ὄξα Σιωπή τ' Ὀμφαίη τε.

EMPEDOCLIS

CARMINA.

DE NATURA.

E PROEMIO.

Necesse est ac deorum decretum antiquum,
 æternum, magno confirmatum jurejurando,
 si quis per scelus membra cæde polluerit
 temere vel admisso flagitio pejeraverit
 (genius qui quidem longam sortiti sunt vitam),
 eum ter dena annorum millia procul a beatis errare
 nascentem interpositis intervallis per omnis generis mortu-
 molestas vitæ vias mutantem, [lium formas,
 quemadmodum et ego nunc e cælo profugus sum et exsul,
 Discordiæ furenti parens.

Jam enim ipse puer aliquando fui atque puella
 et frutex et ales et mutus in æquore piscis.

Hei mihi, quod non ante me ater dies absumsit,
 quam nefandas dapes circumcirca labiis attigissem.

Post qualem honorem quantamque felicitatis amplitudinem
 ita infelix mortalium in pratis versor.

Flevi et ejulavi insolitam sedem conspicatus.

illætabilem sedem,
 ubi Cædes et Simultas et aliorum agmina Fatorum
 (tetrique morbi et contagia et opera fluxa)
 Noxæ per pratium perque tenebras vagantur.

Ibi erant Terricola et longe spectans Heliopæa
 Pugnaque cruenta et decoro Harmonia vultu,
 Pulchritudo et Deformitas, Properantia tarda que Cura [tio;
 et amabilis Sinceritas et nigris oculorum pupillis Dissimula-

Ortus et Interitus ac Sopor et Vigilantia,
 Motus et inconcussa Quies et honorata Majestas
 ac Squalor divinumque Silentium et clara Vox.

Ἠλύθομεν τὸδ' ὑπ' ἄντρον ὑπόστεγον.

30 Ἄ πόποι, ὦ δειλὸν θνητῶν γένος, ὦ δυσάνολθον,
οἷων ἐξ ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν ἐγένεσθε.

35 Αἰθέριον μὲν γὰρ σφε μένος πόντονδε διώκει,
πόντος δ' ἐς χθονὸς οὐδ' ἀπέπτυσε, γαῖα δ' ἐς αὐ-
ῆελίου ἀκάμαντος, δ' δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις· [γὰς
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες.

40 Στεινωποὶ μὲν γὰρ παλάμαι κατὰ γαῖα κέχυνται,
πολλὰ δὲ δειν' ἐμπαια, τὰτ' ἀμβλύνοσι μερίμνας,
παῦρον δὲ ζωῆς ἀβίου μέρος ἀθρήσαντες
ὠκύμοροι, καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπέπταν,
αὐτὸ μόνον πεισθέντες, ὅτι προσέκρυρεν ἕκαστος,
πάντος' ἐλαυνόμενοι τὸδ' ὄλον πάς εὐχεται εὐρεῖν
[κουστά,
αὐτως· οὐτ' ἐπιδερχτά τὰδ' ἀνδράσιν οὐτ' ἐπα-
οὔτε νόμι περιληπτά. Σὺ δ' οὔν, ἐπεὶ ὦδ' ἐλίεσθης,
πεύσειαι οὐ πλέον ἢ βροτείη μῆτις δρᾶται.

45 Ἄλλὰ θεοὶ τῶν μὲν μανίην ἀποτρέψατε γλώσσης,
ἐκ δ' δσιῶν στομάτων καθαρὴν ὀχετεύσατε πηγῆν.
Καί σε, πολυμνήστη λευκώλενε παρθένε Μοῦσα,
ἄντομαι, ὧν θέμις ἐστὶν ἐφημερίοισιν ἀκούειν,
πέμπε παρ' Εὐσεβίης ἐλάουσ' εὐήνιον ἄρμα.
50 μῆδὲ μέ γ' εὐδόξοιο βιήσεται ἄνθεα τιμῆς
πρὸς θνητῶν ἀνελέσθαι, ἐφ' ὧθ' ὀσίης πλέον εἰπεῖν.
Θάρσει καὶ τότε δὴ σοφίης ἐπ' ἀκροισὶ θάαζε.
Ἄλλ' ἄγ' ἄθρει πάση παλάμη, πῆ δῆλον ἕκαστον,
μῆδὲ τιν' ὄψιν ἔχων πιστοῦ πλέον ἢ κατὰ κούρας
ἢ ἀκοὴν ἐρίδουπον ὑπὲρ τρανώματα γλώσσης,
μῆδὲ τι τῶν ἄλλων, ὅππῃ πόρος ἐστὶ νοῆσαι·
γαίῳν πίστιν ἔρυκε, νόει δ' ἤ δῆλον ἕκαστον.

Παυσανία, σὺ δὲ κλυθὶ, θαίφρονος Ἀγχίτου υἱέ!

Ἐσσαρα τῶν πάντων ριζώματα πρῶτον ἄκουε,
πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαίαν ἰδ' αἰθέρος ἀπλετον ὕψος·
ἐκ γὰρ τῶν ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔσσειται ὅσα τ' ἔασιν.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ.

Δίπλ' ἐρέω· τοτὲ μὲν γὰρ ἐν ἠϋξήθῃ μόνον εἶναι
ἐκ πλεόνων, τοτὲ δ' αὖ διέφυ πλέον' ἐξ ἐνὸς εἶναι.
Δοιῆ δὲ θνητῶν γένεσις, δοιῆ δ' ἀπόλειψις·
τὴν μὲν γὰρ πάντων σύνοδος τίττει τ' ὀλέκει τε,
ἢ δὲ πάλιν διαφροσμένων θρεφθεῖσα διέπτη·
καὶ ταῦτ' ἀλλ' ἀσσοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει,

Pervenimus in hoc antrum obscurum.

Pro dii! o miserum mortale genus, o infortunatum!
quantis e litibus et suspiriis orti estis.

Namque eos aetherea vis in mare propellit,
mare in terrae solum expuit, terra in flammam
solis indefessi, hic aetheris injicit vorticibus;
alius ex alio excipit, horrent vero omnes.

Angusta enim intelligendi facultas per artus fusa est,
multaque ingruunt mala, mentis liebetantia curam,
breve autem vitae non vitalis spatium emensi conspicique
cita morte fumi instar absumpti avolant,
id tantum perspectum habentes, quod cuique assequi licuit,
quoquo versus agitati; universum vero mente se compre-
frustra omnes gloriantur: nec visu illud hominibus nec auditu
nec intellectu percipiendum. Tu vero quando huc secessisti,
non plus cognosces, quam quantum humana intelligentia
[videt.

Sed Di i istorum furorem a lingua avertite mea
sanctoque ex ore purum educite flumen.
Teque, Musa memor, candidis ulnis ornata virgo,
precor, (dicturo mihi) quantum mortalibus audire fas sit,
a Pietate profecta agilem mitte currum.
Neque me impellet cupiditas eximii flores honoris
a mortalibus reportandi, ut plura quam fas sit enuntiem.
Aude et sic in sapientiae fastigium evadito.
Sed age, quantum potes cerne, qua quidque manifestum sit,
neve visis magis crede quam quantum pupillae docent,
neve auditui obtuso magis quam quantum te clara linguae pro-
neve ulli reliquarum cognoscendi viarum: [nuntiatio docet,
sensuum fidem declina, reputa vero quale quidque per se
[apparet.

Pausania, tu haec audi, sapientis Anchiti filii.

Quattuor rerum omnium radices primum audi:
ignem et aquam terramque et aetheris immensitatem:
ex his enim orta quaecunque fuerunt eruntque et nunc sunt.

E PRIMO PHYSICORUM.

Duplex praecceptum dabo: modo enim unum crescit solum
e pluribus, modo rursus plura ex uno secreta oriuntur.
Duplex est mortalium ortus, duplex item interitus:
illum enim coitus omnium gignit et perdit,
hic rursus auctus diremitis iisdem rumpitur ac dissiliit;
atque haec perpetuo variari nequaquam desinunt,

ἄλλοτε μὲν φιλόττη συνερχόμεν' εἰς ἐν ἅπαντα,
 ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκος ἔχθραι.
 70 Οὕτως ἤ μὲν ἐν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε ζύεσθαι,
 ἠδὲ πάλιν διαφύντος ἐνὸς πλέον' ἐκτελέθουσι,
 τῇ μὲν γίγνονταί τε καὶ οὐ σπρῖσι ἐμπεδος αἰών·
 ἤ δὲ τὰδ' ἀλλάσσοντα διαμπερές οὐδ' αὐμὰ λήγει,
 ταύτη δ' αἰὲν ἕσται ἀκίνητον κατὰ κύκλον. [ξεί.
 75 Ἄλλ' ἄγε, μύθων κλυθί· μάθη γάρ τοι φρένας αὖ-
 ὤς γὰρ καὶ πρὶν εἶπα, πειραύσων πείρατα μύθων,
 διπλ' ἔρέω· τοτέ μὲν γὰρ ἐν ἠϋζήθη μόνον εἶναι
 ἐκ πλεόνων, τοτέ δ' αὖ διέζυ πλέον ἐξ ἐνὸς εἶναι·
 πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ αἰθέρος ἤπιον ὕψος,
 80 Νείκος τ' οὐλόμενον δίχα τῶν, ἀτάλαντον ἕκαστῳ
 καὶ Φιλόττης μετὰ τοῖσιν, ἴση μῆκος τε πλάτος τε·
 τὴν σὺ νόμῳ δέρκευ μῆδ' ὀμμασιν ἦσο τεθηπώς·
 ἦ τις καὶ θνητοῖσι νομίζεται ἐμφυτος ἄρθροισι,
 τῇ τε φίλα φρονέουσ' ἰδ' ὁμοῖα ἔργα τελοῦσι,
 85 γηθοσύνῃ καλέοντες ἐκόνουμον ἠδ' Ἀφροδίτῃν·
 τὴν οὕτις διὰ παντός ἐλισσομένην ἐδδάθηκε [τηλόν.
 θνητὸς ἀνὴρ. Σὺ δ' ἄκουε λόγων στόλον οὐκ ἀπα-
 ταῦτα γὰρ ἴσα τε πάντα καὶ ἤλικα γένναν ἕσσι,
 τιμῆς δ' ἄλλης ἄλλο μέδει, πάρα δ' ἦθος ἕκαστῳ·
 90 ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένιο κύκλιοι,
 καὶ φύινει εἰς ἀλλήλα καὶ αὔξεται ἐν μέρει αἴσῃς.
 Καὶ πρὸς τοῖς οὐτ' ἄλλο τι γίγνεται οὐδ' ἀπολήγει.
 Ἔτε γὰρ ἐφθείροτο διαμπερές, οὐκέτ' ἂν ἦσαν·
 τοῦτο δ' ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν τίκε καὶ πόθεν ἐλθόν;
 95 πῆ δέ κε καὶ ἀπολοῖατ', ἐπεὶ τῶνδ' οὐδὲν ἔρημον;
 ἀλλ' αὐτ' ἔστιν ταῦτα, δι' ἀλλήλων δὲ θέοντα
 γίγνεται ἄλλοτε ἄλλα διηγεκές, αἰὲν ὁμοῖα.
 Ἄλλο δὲ τοι ἔρέω· φύσις οὐδενός ἐστιν ἁπάντων
 θνητῶν, οὐδέ τις οὐλομένου θανάτιο τελευτή,
 100 ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγέντων
 ἐστί, φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρωποισιν.
 ἐκ τοῦ γὰρ μὴ ἐόντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι,
 τό τ' ἐὸν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἄπρηκτον·
 αἰεὶ γὰρ περιέσται ὅπῃ κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.
 105 ἀλλὰ κακοῖς μὲν κάρτα πέλει κρατέουσιν ἀπιστεῖν·
 ὡς δὲ παρ' ἡμετέρης κέλεται πιστώματα Μούσης,
 γινῶθι, διατμηθέντος ἐνὶ σπλάγγνοισι λόγιοι.
 Οἱ δ' ὅ, τι κεν κατὰ φῶτα μιγὲν φάος αἰθέρος ἴκη,
 ἠὲ κατ' ἀγροτέρων θηρῶν γένος ἢ κατὰ θάμνων
 110 ἠὲ κατ' αἰωνῶν, τόγε μὲν φάσκεισι γενέσθαι·
 εὔτε δ' ἀποκρινθῶσι, τὸ δ' αὖ δυσδαίμονα πότμον
 ἀπροπέως καλέουσι, νόμῳ δ' ἐπίρημι καὶ αὐτός.
 Νήπιοι· οὐ γὰρ σπρῖν δολιγόφρονές εἰσι μέριμναι,
 οἱ δὲ γίγνεσθαι πάρος οὐκ ἐὸν ἐλπίζουσιν
 115 ἢ τι καταθνήσκειν τε καὶ ἐξόλλυσθαι ἁπάντη.
 Οὐκ ἂν ἀνὴρ τοιαῦτα σαρὸς φρεσὶ μαντεύσαιοτο,
 ὡς ὄφρα μὲν τε βιώσι, τὸ δὲ βίοντον καλέουσι,
 τόφρα μὲν οὖν εἰσιν καὶ σπρῖν πάρα δεινὰ καὶ ἐσολά·
 πρὶν δὲ πάγε τε βροτοὶ καὶ ἐπεὶ λύθεν οὐδὲν ἄρ' εἰσίν.

modo per amicitiam coeuntia in unum cuncta,
 modo rursus eorsum quaeque acta discordiâ odio
 Ita quatenus unum e pluribus existere consuevit
 rursusque, uno dirupto, plura exoriuntur,
 eatenus et nascuntur et caduco sunt aëvo;
 quatenus vero ea perpetuo mutari non desinunt,
 eatenus semper immotum consistunt per orbem.
 Age vero, verba mea audi, doctrina enim mentem auget.
 Namque, ut ante dixi, placitorum summam comprehendens,
 duplex dabo præceptum: modo enim unum crecruit solum
 e pluribus, modo rursus plura ex uno excreta oriuntur:
 ignis, aqua et terra et clementis ætheris altitudo,
 et seorsum ab illis exitiabilis Discordia unicuique viribus
 et inter ipsa Amicitia æque longa atque lata. [par
 Quam tu animo cerne neve oculis attonitus sede:
 hanc etiam mortales artibus suis ingeneratam esse credunt:
 hac benevoli inter se sunt et iisdem rebus student,
 gaudium cognominantes illam et Venerem:
 quam per universum gradientem nemo agnovit
 mortalis. Tu vero verborum meorum ornatum non falla-
 hac enim paria sunt cuncta et æqualia genere, [cem audi.
 aliud autem alio munere fungitur et sua cuique est indoles;
 per vices vero regnant, circumacto temporis orbe,
 et vaneunt in se mutuo et crescunt fatalibus vicibus;
 neque ad hæc subnascitur nec deperit quidquam.
 Neve enim interciderem penitus, non amplius forent;....
 Hoc autem uniuersum quæ vis et unde profecta auget?
 Quomodo item intereant elementa, quum horum nihil sit va-
 Sed ipsa sunt illa, commeantia autem perse inuicem [cnum?
 alias alia existunt perpetuo, ipsa sui semper similia.
 Aliud vero tibi dicam: nec ortus est ullius rerum
 mortalium, nec funestæ mortis interitus,
 sed sola mixtio mixtorumque secretio,
 generatio vero in his rebus ab hominibus vocatur.
 Ex eo enim, quod non est, fieri nequit, ut quidquam
 ens vero interire nullo pacto potest; [oriatur,
 semper enim superabit, quocumque quis illud propulerit.
 Sed malis utique mos est diffidere veris ac legitimis; [bent,
 tu vero, quemadmodum certa Musæ nostræ argumenta ju-
 teneto, mente in præcordiis diuisa. [ris lucem pervaserit.
 At illi, quidquid ad hominis similitudinem mixtum in æthe-
 vel ex agræstium animalium genere vel fruticum
 vel volucrium, id quidem natum putant;
 quum vero illa secernuntur, hoc infaustum fatum [modo.
 inepte appellant, sed ad consuetudinem ipse me accom-
 Stulti: neque enim perspicax ipsis mentis acies est,
 ut qui quod prius non erat id gigni existiment
 aut emori aliquid et penitus interciderem.
 Neque vir sapiens talia opinetur,
 quamdiu vivant mortales, quam illi certe vitam vocant,
 tamdiu ipsos esse et bona iis malaque evenire, [esse.
 antequam vero concreti et postquam dissoluti sint, nihil

- 120 Ἄλλ' ἄγε, τοῖνδ' ἄρων προτέρων ἐπιμάρτυρα δέρχου
εἴ τι καὶ ἐν προτέροισι λιπόζυλον ἔπλετο μορφῆ,
ἤελιον μὲν λαμπρὸν ὄρῃν καὶ θερμὸν ἀπάντη,
ἄμβροτα δ' ὅσσα πέλει τε καὶ ἀργεῖτι δεύεται αὐγῆ,
ἄμβρον δ' ἐν πᾶσι δνοφροντά τε βριγαλέον τε·
- 125 ἐκ δ' αἴης προρέουσ' ἐθέλυμνά τε καὶ στερεωπά.
Ἐν δὲ κότῳ διάμορφα καὶ ἀνδιχα πάντα πέλονται,
σὺν δ' ἔβη ἐν φιλότῃ καὶ ἀλλήλοισι πολεῖται.
Ἐκ τῶν πάνθ' ὅσα τ' ἦν ὅσα τ' ἔσθ' ὅσα τ' ἔσται ὀπίσω,
δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες,
- 130 θῆρές τ' οἰωνοὶ τε καὶ ὕδατοθρέμμοι ἐχθῦς
καὶ τε θεοὶ δολιχαίωνες, τιμῆσι φερίστοι.
αὐτὰ γὰρ ἔστιν ταῦτα, δι' ἀλλήλων δὲ θέοντα
γίγνεται ἀλλοιωπά· διαπύτις γὰρ ἀμείβει.

* * *

- Ἦς δ' ὀπότεν γραφές ἀναθήματα ποικίλλωσιν,
135 ἀνέρες ἀμφὶ τέγγης ὑπὸ μήτιος εὖ δεδαῶντε,
οἴτ' ἐπεὶ οὖν μάρψωσι πολύχροα φάρμακα χερσίν,
ἀρμονίη μίξαντε τὰ μὲν πλέω, ἄλλα δ' ἐλάσσω,
ἐκ τῶν εἶδεα πᾶσιν ἀλίγχια πορσύνουσιν,
δένδρεά τε κτίζοντε καὶ ἀνέρας ἠδὲ γυναῖκας,
- 140 θῆράς τ' οἰωνούς τε καὶ ὕδατοθρέμμοις ἐχθῦς,
καὶ τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῆσι φερίστους·
οὕτω μὲν σ' ἀπάτα φρένας, ὅς νύ κεν ἄλλοθεν εἶναι
θνητῶν, ὅσσα γε φύλα γεγᾶσιν ἀάσπετα, πηγῆν,
ἀλλὰ τορῶς τοῦτ' ἴσθι, θεοῦ πάρα μῦθον ἀκούσας.

* * *

- 145 Καὶ γὰρ καὶ πάρος ἦν τε καὶ ἔσσεται, οὐδέ ποτ'
τούτων ἀμφοτέρων κεινύσεται ἄσπετος αἰὼν. [οἶω

* * *

- Ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο κύκλοι,
καὶ φθίνει εἰς ἀλλήλα καὶ αὐξεται ἐν μέρει αἴσης.
Αὐτὰ γὰρ ἔστιν ταῦτα, δι' ἀλλήλων δὲ θέοντα
- 150 γίγνοντ' ἀνθρωποὶ τε καὶ ἄλλων ἔθνεα θηρῶν,
ἄλλοτε μὲν φιλότῃ συνερχόμεν' εἰς ἓνα κόσμον,
ἄλλοτε δ' αὖ διχ' ἕκαστα φορεύμενα νεῖκος ἔχθρῃ,
εἰσόνει ἀν συμφύνητα τὸ πᾶν ὑπένερθε γένηται.
Οὕτως ἦ μὲν ἐν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι,
- 155 ἠδὲ πάλιν διαφύνητος ἐνὸς πλέον' ἐκτελέθουσι,
τῇ μὲν γίγνονταί τε καὶ οὐ σφισιν ἔμπεδος αἰὼν·
ἦ δὲ τὰδ' ἀλλάσσοντα διαμπερές οὐδαμὰ λήγει,
ταύτη δ' αἰὲν ἔασιν ἀκίνητον κατὰ κύκλον.

* * *

- Τέσσαρα γὰρ πάντων ριζώματα πρῶτον ἔασι·
- 160 Ζεὺς ἀργῆς Ἥρη τε φερέσθιος ἠδ' Ἀἰδωνεύς
Νῆστις ὅ' ἡ ἀκρόνων τέγγει κρούνημα βρότειον.
Τῶν δὲ συνερχομένων ἐξ ἔσχατον ἴστατο νεῖκος.

* * *

Αὐτὰρ ἐπεὶ νεῖκος μὲν ἐνέρτατον ἔκετο βένθος

Age vero prius dictorum testimonia cerne,
si quid in præcedentibus specie infirmum fuit,
solem aspectu splendidum et omni ex parte calidum,
quæcumque immortalia sunt et candenti jubare irrigantur,
imbrem vero ante omnia obscurum atque frigidum.
E terra autem profluunt spissa quæque et densa.
At per litem deformia et divisa omnia sunt,
coëunt vero per amicitiam et se invicem exoptant.
Ex his omnia quæ fuerunt, quæ sunt quæque erunt aliquando,
et arbores pullulant et mares feminæque,
feræ et volucres et aquatiles pisces
atque etiam Dii longævii summis ornati honoribus.
Ipsa enim sunt illa, commeantia autem inter sese
aliam ioduunt formam: secretio enim ea mutat.

* * *

Ut quum pictores tabulas diis sacras variis coloribus dis-
homines artem sollerti mente penitus edocti, tinguunt
qui ubi multa pigmenta manibus sumpserunt
apte miscendo hinc plura, illinc pauciora,
ex his figuras omnibus quæ exstant rebus similes efficiunt,
arbusta adumbrantes et viros et feminas,
ferasque et volucres atque aquatiles pisces,
ac deos longævii dignitate cunctis præstantes:
sic mentis errore ductus ne existimes aliam esse
mortalium, quod genera existunt innumerabilia, originem,
sed certo illud teneto, ut a deo tibi traditum.

* * *

Etenim et prius erant atque erunt, neque unquam, opinor,
his ambobus infinitum tempus vacabit.

* * *

Per vices vero regnant, circumacto temporis orbe,
et vanescunt in se mutuo et crescent fatalibus vicibus.
Ipsa enim sunt illa, commeantia autem inter sese
fiunt homines et aliarum genera animantium,
modo per amicitiam in unam rerum compagem coëuntia,
modo rursus distracta singula litis contentione,
douce quæ concreta fuerunt penitus succubuerint.
Ita quatenus unum et pluribus existere consuevit,
rursusque, uno dirupto, plura exoriuntur,
eatenus et nascuntur et caduco sunt ævo;
quatenus vero ea perpetuo mutari non desinunt,
catenus semper immotum consistunt per orbem.

* * *

Quattuor enim omnium radices primum sunt:
Jupiter candens et Juno vitalis atque Orcus
et Nestis quæ mortalibus lacrimarum fontem humectat.
His autem coëuntibus (ad) extrema recessit Discordia.

* * *

Sed postquam Discordia ad ima descendit

165 ἄνευ, ἐν δὲ μέσῃ φιλότης στροφάλιγγι γένηται,
 ἐνθ' ἤδη τάδε πάντα συνέρχεται, ἐν μόνον εἶναι.

Οὐδέ τι τοῦ παντός κενεὸν πίνει οὐδὲ περισσόν,
 ἀλλ' ὄγε πάντοθεν ἴσος ἔφυ και πάμπαν ἀπείρων
 σφαῖρος κυκλοτερὴς μονή περιηγεῖ γαίω.

ἐνθ' οὐτ' ἡελίοιο διείδεται ὠκέα κῆλα.

170 (σφαῖρον ἔην)

χωρὶς πᾶν τὸ βαρὺ χωρὶς τε τὸ κούφον (ἔθηκε)
 ἐνθ' οὐτ' ἡελίοιο δεδιόχεται ἀγλαὸν εἶδος,
 οὐδὲ μὲν οὐδ' αἴης λάσιον δέμας οὐδὲ θάλασσα.
 Πᾶν ἐχθρὸν γὰρ ἔην ἰδ' ἀστοργὸν καὶ ἀμνητον.

175 Οὕτως ἀρμονίης πυκινῷ κύτει ἐστήρικται
 σφαῖρος κυκλοτερὴς μονή περιηγεῖ γαίω.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα νεῖκος ἐνὶ μελέεσσιν ἐθρέφθη
 ἐς τιμάς τ' ἀνόρουσε τελειομένοιο χρόνοιο,
 ὅς σφιν ἀμοιβαῖος πλατέος παρελήχεται ἔρκου,
 180 πάντα μάλ' ἐξίσῃς πελεμίζετο γυῖα θεοῖο.

...σωρευόμενον μέγεθος....

.....(δέρκου)
 τοῦτον μὲν βροτέων μελέων ἀριδείκτεον ὄγκον,
 ἄλλοτε μὲν φιλότῃτι συνερχόμεν' εἰς ἐν ἅπαντα
 γυῖα, τὰ σῶμα ἰένουχε, βίου βαλ' ἐύουσιν ἐν ἀμυγῇ.
 185 ἄλλοτε δ' αὖτε κακῆσι διατηθέντ' ἐρίδεσσι
 πλάζεται ἀνδιχ' ἕκαστα περὶ βρηγμῖνι βίοιο.
 Ὡς δ' αὐτοῖς θάμνοισι καὶ ἰχθύσιν ὕδρομελᾶθροισ
 ὑψηρὶ τ' ὀρειλιγέεσσιν ἰδὲ πετροβήμοσι κύμβαις.

Αὐτὰρ ἐγὼ παλίνορσος ἐλεύσομαι ἐς πόρον ὕμνων,
 190 τὸν πρότερον κατέλεξα, λόγῳ λόγον ἐποχетеύων
 κείνων. Ἐπεὶ νεῖκος μὲν ἐνέρτατον ἴκετο βένθος
 δάνης, ἐν δὲ μέσῃ φιλότης στροφάλιγγι γένηται,
 ἐνθ' ἤδη τάδε πάντα συνέρχεται, ἐν μόνον εἶναι,
 οὐκ ἄρα, ἀλλ' ἐθελήμα συνιστάμεν' ἀλλοθεν ἄλλα.
 195 Ἴδων δὲ τε μεταγομένον χεῖτ' εἴνεα κυρία θνητῶν,
 πολλὰ δ' ἄμυγθ' ἔσθηκε κεραινομένοισιν ἐναλλάξ,
 ὅσπ' ἐτινεῖκος ἔρκε μεταρσίσιον ὠ γὰρ ἄμ' ἄμυγθ
 πό πᾶν ἐξέστηκεν ἐπ' ἔσχατα τέρματα κύκλου,
 ἀλλὰ τὰ μὲν τ' ἐνέμιμνε μελέων, τὰ δὲ τ' ἐξέθεθή-
 200 ὄσσον δ' αἰὼν ὑπεκαπρόβουσι, τόσσον αἰὼν ἐπέη [χεῖτ'
 ἡπίοφρον φιλότῃτος ἀμειψέος ἀμύροτος ἔρμη].
 Αἶψα δὲ θνήτ' ἐρροσσο, τὰ πρὶν μύθων ἀθάνατ' εἶναι,

vorticis, mediumque in globum amicitia penetravit,
 tum hæc omnia in unum plane coeunt.

nec quidquam universi vacuum est nec abundantis,
 sed illa exstitit undique æqualis et omnino infinita
 sphaera rotunda, omni ex parte quiete gaudens.

Ibi nec solis velocia tela dignoscuntur.

(rotundum erat)

seorsum omne grave, seorsum omne leve. Discordia po-
 sibi nec solis splendida facies apparet, [sunt ;
 neque hirsutum terræ corpus neque mare.
 Universum enim immixtæ plenum erat et amoris expert
 [et permixtione vacuum.

Sic nexus densa mole continetur
 sphaera rotunda, omni ex parte quiete gaudens.
 At simulatque magna discordia (divinis) in membris incre-
 potentiamque affectaverat exacto tempore, [verat,
 quod ipsis per vices certo federe transit,
 omnia deinceps quatiebantur dei membra.

..... coacervata magnitudo. ....

(Aspice)

insignem hanc humanorum membrorum compagem ;
 nunc amore conspirantia in unum cuncta
 quæ corpori contingere membra in vite flore vigent ;
 nunc rursus malo discerpta dissidio
 seorsum singula circa vitæ marginem oberrant.
 Similiter in virgultis piscibusque aqualibus
 ferisque monticolis et alitibus avibus.

At ego rursus ingrediar viam carminum,
 iis quæ prius dixi verbis verba affundens
 hæcce. Postquam Discordia ad ima descendit
 vorticis, mediumque in globum amicitia penetravit,
 tum hæc omnia in unum plane coalescunt,
 non repente, sed paulatim alia aliunde coeuntia.
 His autem mixtis funduntur sexcenta mortalium genera ;
 multa tamen immixta restant mixtis opposita,
 quotquot Discordia sublimis adhuc retinuit : non lum enim
 circumcirca prorsus recessit ad ullimas orbis oras,
 sed pars ejus membrorum remansit, pars excessit.
 Quantum autem hæc refugeret, tantum insequeretur
 clemens atque immortalis inculpatæ amicitia vis.
 Statim mortalia facta sunt quæ prius erant immortalia.

ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα, διαλλάξαντα κελεύθους.
 205 Τῶν δέ τε μισγομένων χεῖτ' ἔθνεα μυρία θνητῶν
 παντοίης ἰδέχσιν ἀρηρότα, θαῦμα ἰδέσθαι.

* * *
 Ἡ δὲ γῶν τούτοισιν ἴση συνέκυρσε μάλιστα
 Ἡφαίστω τ' ὄμβρω τε καὶ αἰθέρι παμφανώνντι,
 Κύπριδος ὀρμισθεῖσα τελείois ἐν λιμένεσσιν,
 εἴτ' ὀλίγον μείζων εἴτ' οὐ πολὺ ἔσκειν ἐλάσσων·
 210 ἐκ τῶν αἰμά τ' ἔγεντο καὶ ἄλλης εἶδεα σαρκός.

* * *
 Ἡ δὲ γῶν ἐπίηρος ἐν εὐτόκτοις χοάνοισιν
 τὰ δύο τῶν ὀκτὼ μερέων λάχε Νήστιδος Αἰγλης,
 τέσσαρα δ' Ἡφαίστιο· τὰ δ' ὄστέα λευκὰ γέγοντο,
 ἀρμονίης κόλλησιν ἀρηρότα θεσπεσίηθεν.

* * *
 215 Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐγόμφωσεν καὶ ἔδησεν.

* * *
 Ταῦτα τρίχες καὶ φύλλα καὶ οἰανῶν πτερὰ πυκνὰ
 καὶ φλονίδες γίγνονται ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσιν.

* * *
 ἐξ ὧν ὀμματα ἔπηξεν ἀτειρέα δὲ Ἀφροδίτη.

* * *
 γόμφους ἀσκήσασα καταστόργοις Ἀφροδίτη.

* * *
 220 ὡς δ' ὅτε τις πρόοδον νοέων ὠπλίσσατο λύχνον,
 χειμερίην διὰ νύκτα πυρὸς σέλας αἰθομένοιο,
 ἄψας παντοίων ἀνέμων λαμπτήρας ἀμοργούς·
 οἴτ' ἀνέμων μὲν πνεῦμα διασκιδόντων ἀέντων,
 φῶς δ' ἔξω διαθρῶσκον, ὅσον ταναώτερον ἦεν,
 225 λάμπεσκεν κατὰ βηλὸν ἀτειρέσιν ἀκτίνεσσιν·
 ὡς δὲ τότε ἐν μήνιγξιν ἐεργμένον ὠγύγιον πῦρ
 λεπτήs εἰν ὀθόνησι λογάζετο κύκλωπα κούρη·
 αἱ δ' ὕδατος μὲν βένθος ἀπέστεγον ἀμφινάοντος,
 πῦρ δ' ἔξω διαθρῶσκον ὅσον ταναώτερον ἦεν,....

* * *
 230 κορυφὰς ἐτέρας ἐτέρησι προσάπτων
 μύθων, μήτε λόγων ἀτραπὸν μίαν. . . . .
 δις γὰρ καὶ τρις δεῖ σ, τι δὴ καλὸν ἔστιν ἐνισπεῖν.

* * *
 Εἰ δ' ἄγε, νῦν τοι ἐγὼ λέξω πρῶθ' ἡλίου ἀρχήν,
 καὶ τίνος ἐξεγένοντο τὰ νῦν ἐσορώμενα πάντα,
 235 γαῖά τε καὶ πόντος πολυκύμων ἡδ' ὑγρὸς ἀήρ,
 Τίτάν ἡδ' αἰθὴρ σφίγγων περὶ κύκλον ἅπαντα.

et mixta quæ prius pura, permutatis (vitæ) itineribus.
 His autem mixtis funduntur sexcenta mortalium genera
 omnibus prædita formis, mirabile visu.

* * *
 Terra autem plerumque viribus par coiit cum his :
 cum Vulcano et imbre et perlucido æthere,
 in Veneris jugali portu conquiescens,
 sive paulo major, sive non multo minor fuit
 ex his sanguis et reliqua caro facta est.

* * *
 At tellus benigna in vasis bene fabricatis
 duas ex octo partibus sortita est pellucidæ Lymphæ,
 quattuor autem Vulcani, quæ ossa alba facta sunt,
 compagis viuculo divinitus constricta.

* * *
 ut quum coagululum constringit et colligat lac album.

* * *
 Hæc in pilos et frondes ac densas avium plumas
 et squamas abeunt, quibus valida membra obducantur.

* * *
 e quibus oculos formavit acres diva Venus.

* * *
 vinculis amabilibus ornans Venus.

* * *
 Ut quum quis iter meditans lychnum præparavit,
 hiemalem per noctem ignis lumen ardentis,
 accensa omnium ventorum prohibitrice laterna,
 quæ ventorum quidem flatus dispellit spirantium,
 lux autem foras emicans quanto latius funditur,
 (tanto magis) collustrat viam indomitis radiis :
 ita tum ille in membranis inclusus natus ignis
 tenues intra tunicas circularem pupillam implet ;
 hæc vero aquæ quidem vim defendunt circumfluentis,
 ignis autem foras emicans quanto latius funditur, . . .

* * *
 sermonum capita alia aliis adnectens,
 neque unum disserendi tenorem (servans) . . . . .
 bis enim ac ter quidquid honestum est dici convenit.

* * *
 Age vero, nunc tibi dicam primum solis originem
 atque unde orta sint quæ nunc cernuntur omnia,
 terra atque mare undosum et liquidus aer,
 Titan atque æther circumcirca omnia coercent.

EMPEDOCLIS CARMINA.

<p>Ἐπερ ἀπείρονα γῆς τε βάθη καὶ θαυλὸς αἰθήρ, ὡς διὰ πολλῶν δὴ βροτέων ἐθιέντα ματαίως ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων,.....</p>	<p>Si infinita sint et terra profunda et vastus aether, quemadmodum multi mortales temere loquentes ore effluunt, exiguum universi partem contemplati, . . .</p>
<p>210 ἥλιος ὀξυβελής, τερπνὴ δ' Ἰλαρὴ τε σελήνη.</p>	<p>Sol acute jaculans, jucunda vero lætaque luna.</p>
<p>ἀλλ' ὁ μὲν ἀλισθεὶς μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει.</p>	<p>Ille vero se volvendo magnum circumvehitur cœlum.</p>
<p>ἀνταυγῆ πρὸς Ὀλυμπον ἀταρβήτοισι προσώποις. ἡ δὲ φλόξ Ἰλάειρα μινυθαδίδης τύχεν αἴσης.</p>	<p>Refulgens Olympum intrepido vultu contuetur. Læta vero lux sortem cito transituram nacta est.</p>
<p>ὡς αὐγὴ τύψασα σεληναίης κύκλον εὐρύν.</p>	<p>Sic solis jubar feriens latum lunæ orbem.</p>
<p>215 κυκλοτερὲς περὶ γαῖαν ἐλίσσεται ἀλλότριον φῶς. ἄρματος ὡς ἴγνος περὶ γῆν ἀνελίσσεται ἄκραν. ἀθρεῖ μὲν γὰρ ἄνακτος ἐναντίον ἀγέα κύκλον.</p>	<p>Orbis in modum circa terram volvitur lumen alienum. currus velut orbita circa terræ oram subvolvitur. contuetur enim ex adverso sanctum Phœbi orbem.</p>
<p>ἀπεσκέδασεν δὲ οἱ αὐγὰς ἐς γαῖαν καθύπερθεν, ἀπεσκνίρωσε δὲ γαίης 250 τόσσον ὅσον τ' εὐρὸς γλαυκώπιδος ἔπλετο μήνης.</p>	<p>dispellit solis radios desuper in terram pertinentes, et terræ inumbrat spatium tantum, quanta est latitudo glaucæ lunæ.</p>
<p>νύκτα δὲ γαῖα τίθησιν ὑφισταμένη φαέεσσιν.</p>	<p>noctem vero terra facit solis luminibus objecta.</p>
<p>νυκτὸς ἐρημαίης ἀλαώπιδος.</p>	<p>noctis desertæ ac cæcæ.</p>
<p>[καὶ μέλαν ἐν βυθῷ ποταμοῦ σκιδέντος ἔνεστι, καὶ σπαραγγώδεσσιν ὁμῶς καθορᾶται ἐν ἄντροις]</p>	<p>Et niger in fundo fluvii color exstat ab umbra, atque cavernosis itidem spectatur in antris.</p>
<p>265 πολλὰ δ' ἔνερθ' ὕδατος πυρὰ καίεται.</p>	<p>multi autem sub aqua ignes ardent.</p>
<p>φῦλον ἄμουσον ἄγουσα πολυσπερέων καμασῆνων.</p>	<p>(mare) inscitum genus vehens fecundorum piscium.</p>
<p>ἄλς ἐπάγη ῥιπιῆσιν ἐωσμένος ἡελίοιο.</p>	<p>Sal concretus est, solis ictibus pulsatus.</p>
<p>γῆς ἰδρωῖτα θάλασσαν.</p>	<p>mare terræ sudorem.</p>
<p>(ἀλλ' αἰθὴρ) μακρῆσι κατὰ χθόνα διέτο βροίχοις. 280 οὔτω γὰρ συνέκυρσε θέων τότε, πολλάκι δ' ἄλλως</p>	<p>(sed æther) longis stridoribus terram subibat; ita enim tum forte accidit, ut curreret, sæpe vero aliter.</p>

(ἔκθορε μὲν πρῶτον πῦρ) καρπαλίμως ἀνόπαιον.

ἄρθρια μὲν γὰρ πάνθ' αὐτῶν ἐγένοντο μέρεσιν,
ἠλέκτωρ τε γῶν τε καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα,
ὅσσα νῦν ἐν θνητοῖσιν ἀποπλαγῆθέντα πέφυκεν.

203 ὡς δ' αὐτως ὅσα κράσιν ἐπαρχέα μᾶλλον ἕασιν,
ἀλλήλοισ ἐστερχται, ὁμοιωθέντ' Ἀφροδίτη.
ἐγθρὰ δ' ἀπ' ἀλλήλων πλεῖστον διέχουσιν, ἄμικτα
γέννη τε κράσει τε καὶ εἶδεσιν ἐκμάκτοισι,
πάντη συγγίγνεσθαι ἀήθεα καὶ μάλα λυγρά,
270 νεικογενήτοισιν ὅτι σφίσι δύσκολος ὄργη.

τῆδε μὲν οὖν ἰότητι τύχης πεφρόνηκεν ἅπαντα.

καὶ καθόσον μὲν ἀραιότατα ξυνέκυρσε πεσόντα.

πυρὶ δ' αὐξάνεται πῦρ, ἵγνε vero augetur ignis,
αὐξεί δὲ γῶν μὲν σφέτερον δέμας, αἰθέρα δ' αἰθήρ.
terra suum auget corpus, aerem aer.

275 ἄλιφτον ὕδατι κολλήσας. . . . .

σφεδανὴν φιλόττητα.

ΕΚ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ.

Εἰ δ' ἔτι σοι περὶ τῶνδε λιπόφυλος ἔπλετο πίστις,
πῶς ὕδατος γαίης τε καὶ αἰθέρος ἠελίου τε
κίρναμένων χροιαί τ' εἶδη τε γενοῖατο θνητῶν
280 τόσσ', ὅσα νῦν γεγάασι συναρμοσθέντ' Ἀφροδίτη..

πῶς καὶ δένδρεα μακρὰ καὶ εἰνάλιοι καμασῆνες..

ὡς τότε ἔπειτ' ἐδίγηε Κύπρις γῶνάα δηρὸν ἐν ὄμβρῳ,
εἶδεα καὶ ποιοῦσα θεῶν πυρὶ δῶκε κρατῦναι

τῶν δ' ὅσ' ἔσω μὲν πυκνά, τὰ δ' ἔκτοθι μανὰ πέπηγε,
285 Κύπριδος ἐν παλάμῃ πλάσιος τοιῆσδε τυχόντα. .

οὔτω δ' ὄστοκεῖ μακρὰ δένδρεα πρῶτον ἐλαίας.

οὐνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι καὶ ὑπέρφλοα μῆλα.

(primum quidem ignis) raptim sublimis (emicuit).

Congruentia enim omnia cum suis quæque partibus exsti-
gnis terraque et cælum atque mare, [terunt,
quæcunque inde delibata nunc inter res mortales errant.
Similiter quæ ad miscendum magis idonea sunt,
mutuo sese amant, Venere consociata.
Infesta vero a se invicem multum distant, dissociabilia
genere et temperie et formarum effigie,
coalescere omnino insueta valdeque tristia,
quoniam ipsi discordi ingenio natis morosa est indoles.

Hac igitur Fortunæ voluntate sapiunt omnia.

Et quidem quatenus forte accidit, ut tenuissimæ partes [con-
gregarentur.

igne vero augetur ignis,
terra suum auget corpus, aerem aer.

farinam aqua conglutinans. . . . .

amicitiam vehementem.

E SECUNDO PHYSICORUM.

Si vero tibi adhuc de his rebus fluxa fides est,
quomodo aqua et terra atque aere igneque
mixtis colores formæque mortalium fiant,
tot numero, quot nunc exstant a Venere conflata. . .

quomodo et arbores proceræ et marini pisces. . . . .

sic tum Venus terram diu imbre humectavit, [dit.
mortalium etiam figuras formans celeri igni durandas de-

Horum interiora densa, exteriora rara facta sunt,
Veneris arte talem adepta figuram. . . . .

ita arbores proceræ quasi ova pariunt, primum olivas.

quoniam serotina punica et succosa mala.

οἶνος ὑπὸ φλοιῷ πέλεται σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ.

Vinum sub cortice est putrefacta in ligno aqua.

εἰ γὰρ ταῦτ' ἀδινῆσι τορῶς πραπίδεςσι νοήσας
 200 εὐμενέως καθαρῆσιν ἐποπτεύσης μελέτησιν,
 ταῦτά τε σοι μάλα πάντα δι' αἰῶνος παρέσονται,
 ἄλλα τε πολλ' ἀπὸ τῶν κεκτήσεται· αὐτὰ γὰρ αὖξει
 ταῦτ' ὄργη κατὰ φῶτας, ὅπη φύσις ἐστὶν ἑκάστω.
 εἰ δὲ σύ γ' ἄλλοίων ἐπορέξει οἶα κατ' ἀνδρας
 205 μυρία θεινὰ πέλονται, τάτ' ἀμβλύνοσι μερίμνας,
 ζῆν ἄφαρ ἐκλείψουσι περιπλομένοιο χρόνιο
 σφῶν αὐτῶν ποθέοντα φίλην ἐπὶ γένναν ἰκέσθαι·
 πάντα γὰρ ἴσθαι φρόνησιν ἔχειν καὶ νόματος αἴσαν.

Si enim ista densis præcordiis diligenter percepta
 benevole pura mentis agitatione contemplatus fueris,
 et hæc tibi cuncta perpetuo aderunt,
 et alia multa inde orta possidebis; ipsa enim auget
 hæc inter mortales cupiditas, prout cuique ingenium est.
 Quodsi diversa desiderabis qualia inter homines
 infinita sunt mala, mentis hebetantia curam,
 vitam cito relinquunt circumactio temporis orbe,
 ad suum quæque carissimum genus venire cupientia;
 omnia enim scito intellectus et mentis esse consortia.

μειλίχηί τε χάρις στυγείε δύς τε λητον ἀνάγκην.

blandaque Gratia intolerabilem horret Necessitatem.

300 τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις
 καὶ ἐπὶ κηρύκων τε λιθορβρίνων τε γελωνῶν,
 ἐνθ' ὄψει γθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετώσαν.

Id quidem in conchis marinis gravi tergo onustis
 atque in buccinis et saxea cute testudinibus,
 in quibus videbis terram corporis summa tenentem.

αὐτὰρ ἐχίνοις
 ὄψυθελεῖς χαῖται νώτοις ἐπιπεφρίκασιν.

at echinis
 terga setis tanquam spiculis horrent.

305 Κύπριδος ἐν παλάμῃσιν ὅτε ξύμπρωτ' ἐφύοντο.

quando primum Veneris arte exstiterunt.

πολυαίματον ἦπαρ.
 ἦ πολλὰ μὲν κόρσαι ἀναύχες ἐβλάστησαν,
 γυμνοὶ δ' ἐπλάζοντο βραχίονες εὐνίδες ὤμων,
 ὀμματὰ τ' οἶ' ἐπλανᾶτο πενητεύοντα μετώπων.

jeur multo præditum sanguine.
 Quomodo multa quidem capita cervicibus orba pullula-
 nuda vero brachia humeris vidua vagabantur, [runt,
 oculique soli oberrabant frontibus carentes.

310 αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μεῖζον ἐμίσητο δαίμονι δαίμων,
 ταῦτά τε συμπίπτεσκον ὅπη συνέκυρσεν ἕκαστα,
 ἄλλα τε πρὸς τοῖς πολλὰ διηρηχὲς ἐξεγένοντο.

At postquam magis consociatæ sunt divinæ naturæ,
 et ista coierunt, prouti quæque forte obvia fuerant,
 et alia ad hæc multa continenter exorta sunt.

πολλὰ μὲν ἀμφιπρόσωπα καὶ ἀμφίστερον' ἐφύοντο,
 βουγενῆ ἀνδρόπρωρα, τὰ δ' ἔμπαλιν ἐξανέτελλον
 315 ἀνδροφυῆ βούκρانا, μεμιγμένα τῇ μὲν ἀπ' ἀνδρῶν,
 τῇ δὲ γυναικοφυῆ, τρυφεροῖς ἡσχημένα γυίοις.

Multa quidem creverunt bifrontia et bipectora,
 illa quidem bove nata humana facie, hæc contra exstitero
 hominibus genita bovino capite; alia partim e maribus
 partim muliebri sexu, mollibus ornata membris. [mixta,

εἰλίποδ' ἀκριτόγυια.

flexis pedibus, membris indiscretis.

νῦν δ' ἄγ', ὅπως ἀνδρῶν τε πολυκλαύτων τε γυναι-
 ἐννυχίους ὄρηπκας ἀνήγαγε κρινόμενον πῦρ, [κῶν
 320 τῶνδε κλύ'· οὐ γὰρ μῦθος ἀπόσκοπος οὐδ' ἀδαχίμων.
 οὐλορευεῖ μὲν πρῶτα τύποι γθονὸς ἐξανέτελλον,

[lacrimosarum
 Nunc vero age, [ut discas] quomodo virorum mulierumque
 nocturnam prolem secedens flamma produxerit, [ratio est.
 hæc audi; haud enim aliena a proposito neque indocta nar-
 Primum integra hominum simulacra e tellure prodibant,

ἄμφοτέρων ὑδάτος τε καὶ οὕδους αἴσαν ἔχοντες.
 τοὺς μὲν πῦρ ἀνέπεμπ' ἐθέλον πρὸς ὁμοίον ἰκέσθαι,
 οὔτε τι πῶ μελέων ἔρατὸν δέμας ἐμφαίνοντας,
 325 οὔτ' ἐνοπήν οὔτ' αὔ ἐπιχώριον ἀνδράσι γυῖον.

* * *
 ἀλλὰ διέσπασται μελέων φύσις· ἡ μὲν ἐν ἀνδρός,
 ἡ δὲ γυναικὸς ἐν. . . .

* * *
 τοὺς δέ τε καὶ πόθος εἶλε δι' ὄψιος ἀμμιχθέντας.

* * *
 330 ἐν δ' ἐχύθη καθαροῖς ἄρβεν, τελέθουσι γυναικῶν
 φύγος ἀντιάσαντα (γένη).

* * *
 λιμένας σχιστοὺς Ἀφροδίτης.

* * *
 ἐν γὰρ θερμότερῳ τὸ κατ' ἄρβενας ἔπλετο γαστρός·
 καὶ μέλανες διὰ τοῦτο καὶ ἀνδρῶδεςτεροι ἄνδρες
 καὶ λαχνήντες μάλλον.

* * *
 335 δοιῶν δ' ἐξ ἄρθρων ἀρμὸς συμπήγνυται αἰεὶ.

* * *
 (τὸ γάλα)
 μηνὸς ἐν ὀγδοατοῦ δεκάτῃ πύον ἔπλετο λευκόν.

* * *
 γνῶθ', ὅτι πάντων εἰσὶν ἀποβροαί, ὅσος ἐγένοντο.

* * * [ὄρουσεν,
 ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν
 ὄξυ δ' ἐπ' ὄξυ ἔβη, θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ.

* * *
 340 οἶνω ὕδωρ μάλλον πέλει ἄρθμιον, αὐτὰρ ἐλαίῳ
 οὐκ ἐθέλει.

* * *
 βύσσω δὲ ξανθῇ κόκκου καταμίσγεται (ἄνθος).

* * *
 345 ὧδε δ' ἀναπνεῖ πάντα καὶ ἐκπνεῖ· πᾶσι λίφαιμοι
 σαρκῶν σύριγγες πύματον κατὰ σῶμα τέτανται,
 καὶ σφιν ἐπὶ στομίοις πυκναῖς τέτρηνται ἄλοξιν
 ῥινῶν ἔσχατα τέρθηρα διαμπερές, ὥστε φόνον μὲν
 κεύθειν, αἰθέρι δ' εὐπορίην διόδοισι τετμηῆσθαι.
 ἐνθεν ἐπειθ' ἐπόταν μὲν ἀπαίξῃ τέρεν αἶμα,
 αἰθῆρ παφλάζων κατανίσσεται οἴδατι μάργω,
 350 εὔτε δ' ἀναθρώσκη, πάλιν ἐκπνεῖ, ὡσπερ ὅταν παῖς,

utriusque elementi, aquæ et terræ, consortia :
 hæc emittebat ignis ad sui similem naturam tendens,
 nondum venustam membrorum figuram habentia,
 nec vocem nec proprium quidem hominibus genitale.

* * *
 sed discerpta est membrorum natura, partim in viri,
 partim in mulieris (semine inclusa).

* * *
 hos etiam congregatos conversantesque oculorum obtutu
 [cepit desiderium.

* * *
 infunditur puris locis mas, fit autem feminarum
 genus, postquam frigus nactum est.

* * *
 bifidos Veneris portus.

* * *
 In calidior enim ventris parte est marium locus;
 ideoque nigri sunt viri et robustiores
 et magis hirsuti (quam feminae).

* * *
 Articulis semper constat junctura duobus.

* * *
 (lac)
 decimo octavi mensis die exstitit pus album.

* * *
 Scito rerum omnium, quæ ortæ sunt, esse effluvia.

* * *
 sic dulcia quæerunt dulcia, amara advolant ad amara,
 acuta petunt acuta, calida coeunt cum calidis.

* * *
 Aqua cum vino facilius consociatur, sed cum oleo
 misceri non vult.

* * *
 Byssu autem flavæ coccineus color admiscetur.

* * *
 Sic autem respirant omnia et expirant. Omnibus exsan-
 carnis fistulæ summum per corpus porriguntur, [gues
 et ipsis ad illarum oscilla crebris foraminibus terebrata est
 penitus narium prominens extremitas, ita ut cruorem qui-
 colibet, aëri vero facilis via per meatus patefacta sit. [dem
 Illinc tum quum resilerit tenuis sanguis,
 aër fervens descendit vehementi aestu; [puella
 quum vero prosilerit, rursus expirat aër. Ut quando

κλεψύδρης παίζῃσι διειπέτος χαλκοῖο,
 εὔτε μὲν αὐλοῦ πορθμὸν ἐπ' εὐεῖδει χειρὶ θεῖσα
 εἰς ὕδατος βάπτῃσι τέρην δέμας ἀργυρείοι,
 οὐ τότε' ἐς ἄγγοσδ' ὄμβρος ἐσέρχεται, ἀλλά μιν εἴργει
 355 ἀέρος ὄχος ἔσωθε πεσῶν ἐπὶ τρήματα πυκνά,
 εἰσόκ' ἀποστεγάσῃ πυκινὸν ῥόον· αὐτὰρ ἔπειτα
 πνεύματος ἑλλείποντος ἐσέρχεται αἴσιμον ὕδωρ.
 ὡς δ' αὐτως δθ' ὕδωρ μὲν ἔχη κατά βένθεα χαλκοῦ,
 πορθμοῦ γωσθέντος βροτέῃ γροτὶ ἠδὲ πόροιο,
 360 αἰθὴρ ἐκτὸς ἔσω λειλιημένος ὄμβρον ἐρύκει
 ἀμφὶ πύλας ἰσθμοῖο δυσηγέος, ἄκρα κρατύνων,
 εἰσόκε χειρὶ μεθῆ· τότε δ' αὖ πάλιν, ἔμπαλιν ἢ πρίν,
 πνεύματος ἐμπύπτοντος ὑπεκθέει αἴσιμον ὕδωρ.
 ὡς δ' αὐτως τέρην αἶμα κλαδασσόμενον διὰ γυίων
 405 ὀππότε μὲν παλινόρσον ἀπαῖξῃσι μυχόνδε,
 αἰθέρος εὐθὺς ῥεῦμα κατέρχεται οἴδματι ὕσον,
 εὔτε δ' ἀναθρώσκη, πάλιν ἐκπνεῖ ἴσον ὀπίσσω.

κείμενα θηρείων μελέων μυκτῆρσιν ἐρευνῶν.

ὣδε μὲν οὖν πνοιῆς τε λελόγχασι πάντα καὶ ὁσμῶν

370 σάρκινον ὄζον.

(ὀφθαλμῶν) μία γίγνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

αἵματος ἐν πελάγεσσι τεθραμμένη ἀντιροοῦντος,
 τῇ τε νόημα μάλιστα κυκλίσκειται ἀνθρώποισιν·
 αἶμα γὰρ ἀνθρώποις περιχάραιόν ἐστι νόημα.

375 πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισιν.

ἔσσον τ' ἄλλοιοι μετέφυν, τόσον ἄρ σφισιν αἰεὶ
 καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοιᾶ παρίστατο.

γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπάπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
 αἰθέρι δ' αἰθέρα διον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ αἰδηλον,
 380 στοργῇ δὲ στοργῇν, νεῖκος δὲ τε νεῖκει λυγρῶ·
 ἐκ τούτων γὰρ πάντα πεπήγασιν ἄρμωσθέντα,
 καὶ τούτοις φρονέουσι καὶ ἤδοντ' ἠδ' ἀνιῶνται.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ.

Εἰ γὰρ ἐφημερίων ἕνεκέν τί σοι, ἄμβροτε Μοῦσα,

clepsydra ludit fulgentis æris,
 quum tubi os pulchræ manui impositum
 immerserit in mollem argentæe aquæ liquorem,
 lympha quidem in vas non intrat, sed arcet eam
 æris moles extrinsecus crebris foraminibus allapsa,
 donec detexerit densum æris fluxum; tum vero
 aura deficiente utilis humor ingreditur.
 Similiter quando aqua tenet fundum aheni,
 tubi ore et meatu humana manu obstructo,
 ær extrinsecus ingruens cohibet imbrem
 circum isthmi strepentis portas, extrema obtinens,
 donec manu remittat (virgo); tum vero rursus, contra quam
 illabente aura, effugit utilis humor. [antea,
 Similiter ergo tenuis sanguis per membra agitatus
 quando refugiens interiora subit,
 statim æris fluctus descendit æstuans;
 quando autem prosilit, alter pariter retroactus exspirat.

Ferinorum membrorum cubilia naribus indagans.

Sic igitur spiritum et odoratum cuncta sortita sunt.

carneum nodum.

(oculorum) unus est amborum obtutus.

(Mens) sanguinis in undis aliter obstrepentis,
 ubi intellectus præcipue versatur in hominibus:
 sanguis enim cordi suffusus hominibus est intellectus.

Pro re præsentī enim sapientia crescit hominibus.

Quatenus variato corpore mutantur, eatenus semper iis
 etiam varie sapere coutingit.

Terra enim terram cognoscimus, aqua vero aquam,
 æthere autem ætherem divinum, sed igne ignem edacem,
 amore amorem itemque lite funesta:
 ex his enim omnia conflata constant,
 perque hæc sapiunt et gaudent ac dolent.

E TERTIO PHYSICORUM.

Si enim mortalium causa tibi, Musa immortalis,

ἡμετέρης ἔμελεν πρῶν διὰ φροντίδος ἔλθειν,
 385 εὐχομένην νῦν αὔτε παρίστασο, Καλλιόπεια,
 ἀμφὶ θεῶν μακάρων ἀγαθὸν λόγον ἐμφαίνοντι.

* * *

ὄλιθος δὲ θεῶν πραπίδων ἐκτίσαστο πλοῦτον,
 δειλὸς δ' ὅτ' σκοπέεσσα θεῶν πέρι δόξα μέμηλεν.

* * *

οὐκ ἔστιν πελάσασθ' οὐδ' ὄφθαλμοῖσιν ἐφικτὸν
 390 ἡμετέροις ἢ χερσὶ λαβεῖν, ἦπερ γε μεγίστη
 πειθοῦς ἀνθρώποισιν ἀμαξίτος εἰς φρένα πίπτει.
 οὔτε γὰρ ἀνδρομέη κεφαλῇ κατὰ γυῖα κέκασται,
 οὐ μὲν ἀπαί νώτοιο δύο κλάδοι αἴσσονται,
 οὐ πόδες, οὐ θοὰ γούν', οὐ μήδεα λαγγήεντα,
 395 ἀλλὰ φρῆν ἱερὴ καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μῦθον,
 φροντίσι κόσμον ἅπαντα κατάϊσσουσα θοῆσιν.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΜΩΝ.

ὦ φίλοι, οἱ μέγα ἄστου κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
 ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεως, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔρ-
 400 χεῖνων αἰδοῖσι λιμένες, κακότητος ἄπειροι, [γων,
 χαίρετ' ἐγὼ δ' ὅμιν θεὸς ἀμβροτος, οὐκέτι θνητὸς
 πολεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικε,
 ταινίαις τε περίστεπτος στέφεσίν τε θαλείοις.
 τοῖσιν ἅμ' εὐτ' ἂν ἴκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθόωντα,
 ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι· οἱ δ' ἅμ' ἔπονται
 405 μυρία, ἐξερύοντες ὄπη πρὸς κέρδος ἀταρπός,
 οἱ μὲν μαντοσυνέων κερημένοι, οἱ δ' ἐπὶ νούσων
 (δηρὸν δὴ χαλεπῆσι πεπαρμένοι ἀμφ' ὀδύνησι)
 παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐχάεα βάζειν. [πρήσσων,
 Ἄλλὰ τί τοῖς ἐπίκειμ', ὥσεὶ μέγα χρῆμά τι
 410 εἰ θνητῶν περιέμι πολυφθορέων ἀνθρώπων;

* * *

ὦ φίλοι, οἶδα μὲν οὖν ὅτ' ἀληθείη παρὰ μύθοις,
 οὐς ἐγὼ ἐξερέω· μάλα δ' ἀργαλέη γε τέτυκται
 ἀνδράσι καὶ δούσηλος ἐπὶ φρένα πίστιος ὁρμή.

* * *

σαρκῶν ἀλλογῶντι περιτέλλουσα χιτῶνι.

* * *

415 ἀμφιβρότην γρόνα,
 ἐκ μὲν γὰρ ζῶων ἐτίθει νεκρά, εἶδε' ἀμείβων.

* * *

οὐδὲ τις ἦν κείνοισιν Ἄρης θεὸς οὐδὲ Κυδοιμὸς
 οὐδὲ Ζεὺς βασιλεὺς οὐδὲ Κρόνος οὐδὲ Ποσειδῶν,
 ἀλλὰ Κύπρις βασίλεια.

420 τῆν οἶγ' εὐσεβέεσσιν ἀγάμμασιν ἰλάσκοντο
 γραπτοῖς τε ζῆροισι μύροισι τε δαιδαλεῶμοις
 σμύρνης τ' ἀκρήτου θυσίας λιθάνου τε θωώδους,

curæ erat nuper in mentem mihi venire,
 precanti nunc rursus ades, Calliopea,
 de diis beatis bona verba dicenti.

* * *

Beatus qui divinæ mentis amplitudinem nactus est,
 miser cui obscura de diis opinio placet.

* * *

(Deo) appropinquare non possumus, neque oculis eum asse-
 nostris, nec manibus prehendere, quæ quidem amplissima [qui
 persuasionis via in hominum mentem se insinuat.
 Neque enim humano capite in corpore ornatus est,
 neque ei e dorso duo prosiliunt rami,
 non pedes, non agilia genua, non penis hirsutus,
 sed mens tantum est sancta atque immensa,
 cogitatione celeri mundum universum percurvens.

E LUSTRALIBUS CARMINIBUS.

O amici qui magnam flavi Acragantis urbem
 summa in parte habitatis, honestarum rerum studiosi,
 venerabiles hospitem portus, pravitatis immunes,
 salvete! ego vobis non amplius mortalis sed immortalis
 versor inter omnes cultus, ut par est, [deus
 vittis cinctus coronisque convivalibus.
 Quorum quando florentes urbes intravi,
 simul a viris et mulieribus honoror, qui me comitantur
 innumeri, percontantes qua lucri via pateat,
 alii vaticiniis indigentes, alii in morbis
 (diu quippe sævis cruciati doloribus)
 variis lenientia verba audire quarunt.
 Cur vero his insisto, quasi magnum quid agam,
 si caducis antecello mortalibus?

* * *

O amici, certo quidem scio veritatem adesse verbis,
 quæ ego enuntiabo, sed admodum molestus saltem est
 hominibus et invidiosus tibi in animum illapsus.

* * *

(Natura) alieno induens eos carnis amictu.

* * *

(corpus) tellurem homines circumdantem.
 E vivis enim mortua faciebat, species commutans.

* * *

Neque iis Mars ullus erat deus neque Tumultus,
 neque rex Jupiter neque Saturnus neque Neptunus,
 sed regina Venus :

quam illi piis placare solebant signis
 et pictis imaginibus unguentisque fragrantibus
 myrrhaeque puræ et turis odorati suffitu,

ξουθῶν τε σπονδὰς μελίτων ριπτοῦντες ἐς οὐδ' ἀσ·
 ταύρων δ' ἀκρήτοισι φόνους οὐ δεύετο βωϊμός,
 425 ἀλλὰ μύσος τοῦτ' ἔσκεν ἐν ἀνθρώποισι μέγιστον,
 θυμὸν ἀπορβραίσαντας ἐδέμεναι ἤεα γυῖα.
 ἦν δέ τις ἐν κείνοισιν ἀνὴρ περιώσια εἰδὼς
 ὃς δὴ μήριστον πραπίδων ἐκτῆσατο πλοῦστον,
 παντοίων τὰ μάλιστα σοφῶν ἐπιτήρανος ἔργων.
 430 δ' ἄποτέ γὰρ πάσησιν ὀρέξαιτο πραπίδεςσιν,
 βραία γε τῶν ὄντων πάντων λεύσσεσκεν ἕκαστον,
 καί τε δέκ' ἀνθρώπων καὶ τ' εἰκοσιν αἰώνεσσιν.

ἦσαν γὰρ κτίλα πάντα καὶ ἀνθρώποισι προσηνῆ,
 φῆρες τ' οἰωνοὶ τε, φιλοφροσύνη τε δεδῆει,
 435 δένδρα δ' ἐμπεδοφύλλα καὶ ἐμπεδοκαρπα τεύχλει,
 καρπῶν ἀφρονήσι κατήρα πάντ' ἐνιαυτόν.

οὐ πέλειται τοῖς μὲν θειμὶτὸν τόδε, τοῖς δ' ἀθέμιστον,
 ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διὰ τ' εὐρυμέδοντος
 αἰθέρος ἡνεκέως τέταται διὰ τ' ἀπλείτου αὐγῆς.

440 οὐ παύσεσθε φόνοιο δυσηγέος; οὐκ ἔσορ' αἶ
 ἀλλήλους δάπτοντες ἀκηδείησι νόιο;

μορφὴν δ' ἀλλάξαντα πατὴρ φίλον υἱὸν αἰείρας
 σφάζει ἐπευχόμενος, μέγα νήπιος· ὅς δ' ἐβόησε
 λισσόμενος ἑόντ'· ὃ δ' ἀνγκουστήσεν ὀμοκλέων,
 445 σφάζας δ' ἐν μεγάροισι κακὴν ἀλεγύνετο δαῖτα.
 ὡς δ' αὐτως πατέρ' υἱὸς ἐλών καὶ μητέρα παῖδες
 θυμὸν ἀπορβραίσαντε φίλας κατὰ σάρκας ἔδουσιν.

ἐν θήρεσσι λέοντες ὀρειλεγέες χαμαιεῦναι
 γίγνονται, δάφναι δ' ἐνὶ δένδρεσιν ἠϋκόμοισιν.

450 δάφνης γὰρ γλωρῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθε.

δειλοὶ, πάνδειλοὶ, κυάμων ἀπο χειρας ἔχεσθε.

κρηναῶν ἀπὸ πέντ' ἀνιμῶντας ἀτειρέϊ χαλκῷ
 γρῆ μὲν ἀπορβύπτεσθαι. . . . .

νηστεῦσαι κακότητος.

455 τοιγάρτοι χαλεπήσιν ἀλύοντες κακότησιν
 οὔποτε δειλαίων ἀγείων λωφῆσετε θυμόν.

et flavi libamenta mellis in solum fundentes.
 Non vero taurorum mero cruore imbuebatur ara,
 sed piaculum id erat inter homines maximum,
 erepta animā mansueta comedere membra.
 Erat vero inter illos vir quidam admodum doctus
 qui amplissimas ingenii opes possidebat,
 variis doctrinæ studiis maxime imbutus.
 Quando enim tota mente contenderet,
 facile perspiciebat singula ex isto rerum omnium numero,
 quæ tum decem, tum viginti hominum sæculis usu veniunt.

Erant enim mansueta omnia et mitia hominibus,
 feræque volucresque, et benevolentia vigeat,
 arbores autem perpetuo frondentes semperque frugiferæ
 pomorum copia obsitæ totum per annum. (Florebant,

Non aliis hoc fas est, aliis nefas,
 sed communis omnium lex perque late dominantem
 ærem perque immensum cæli lumen uno tenore patet.

Nonne desistetis a cæde horrisona? nonne videtis
 viscera vos vestra mutua socordia dilaniare?

Mutata filium dilectum forma pater sublimem raptum
 cædit preces fundens, admodum stolidus; sus autem clamat
 supplicans furenti: hic vero non exaudit vociferationem,
 sed jugulata victima epulas impias in ædibus parat.
 Pariter patrem arripiens filius matremque liberi,
 erepta anima, cognatorum caras devorant carnes.

Inter feras leones in montibus et hemi cubantes
 evadunt, lauri autem inter arbores pulchre comatas.

A viridibus lauri foliis plane abstinete!

Miseri, heu miseri, a fabis abstinete manus.

Quinque e fontibus haurientes duro ære
 ablui oportet.

abstemius esto malitiæ.

Propterea, quia feroci exsultatis improbitate,
 nunquam ab anxiiis ægritudinibus animo requiescetis.

εἰς δὲ τέλος μάντιες τε καὶ ὑμνοπόλοι καὶ ἱητροὶ
καὶ πρόμοι ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται,
ἔθθεν ἀναβλαστοῦσι θεοὶ τιμῆσι φέριστοι,
460 ἀθανάτοις ἄλλοισιν ἠμέστιοι, ἔν τε τραπέζῃσι
εὐνίης ἀνδρείων ἄχέων, ἀπόκηροι, ἀτειρεῖς.

ΕΚ ΤΩΝ ΙΑΤΡΙΚΩΝ.

Φάρμακα δ' ὅσσα γεῖᾶσι κακῶν καὶ γήραος ἄλκαρ
πέυση, ἐπεὶ μούνοι σοι ἐγὼ κρανέω τάδε πάντα·
παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἷ τ' ἐπὶ γαῖαν
465 ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἄρουραν,
καὶ πάλιν, εὔτ' ἐθέλησθα, παλίνιτιτα πνεύματ' ἐπά-
θήσεις δ' ἐξ ὀμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν [ξίεις·
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ρέυματα δενδρεόθρεπτα καλὸν θέρος ἀρδεύσοντα,
470 ἄξιεις δ' ἐξ Ἄϊδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἄκρον ἱητρὸν Ἄκρων Ἄκραγαντίνου πατρὸς ἄκρου
κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος ἀκροτάτης.

Παυσανίην ἱητρὸν ἐπόνυμον Ἀγχίτου υἱόν,
φῶτ' Ἀσκληπιάδην πατρὶς ἔθρεψε Γέλα·
475 δς πολλοὺς μογεροῖσι μαραινόμενους χαμάτοισι
φῶτας ἀπέστρεψεν Περσεφόνης θαλάμων.

(πρὸς Τηλαύγη, ὡς φασιν)

. . . . . κλυτὴ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε

(Ἐμπεδοκλέους ἢ ἄλλου ποιητοῦ)

480 Ἴρις δ' ἐκ πελάγους ἀνεμον φέρει ἢ μέγαν ὄμβρον.

Postremo vates et poetae et medici
et principes terrestribus hominibus existunt,
e quibus oriuntur dii honoribus præcellentes,
immortalibus aliis contubernaes atque inter cœnam
humanis vacui ærumnis, fati et interitus expertes.

E MEDICO CARMINE.

Medicamina quotquot sunt, morborum senique remedia,
percipies, quoniam tibi uni hæc ego omnia præstabo.
Compesces et pertinacium vim ventorum, qui per terras
exorti flatibus vastant agros;
rursusque, si velis, contraria spiramina immittes.
E nigro imbre opportunam reddes siccitatem
hominibus, et vicissim e siccitate æstiva reduces
imbres arboribus salubres pulchram segetem irrigaturos,
suscitabis item ex Orco virum defunctum.

EPIGRAMMATA.

Acronem Agrigeninum summum summo patre medicum
celsus habet tumulus præcelsæ patriæ.

Medicum Pausaniam jure nominatum, Anchiti filium,
germanum Æsculapii nepotem Gela aluit patria :
qui multos tristibus morbis marcescentes
viros a Proserpinæ thalamis retinuit.

(Ad Telaugem, ut ferunt)

. . . . . inclyte Theanus et Pythagoræ filii!

(Empedoclis vel alius poetæ)

Iris autem e mari ventum vel magnum imbrem inducit.

COMMENTARIUS

IN EMPEDOCLIS CARMINUM RELIQUIAS.

Vss. 1-10. Ἔστιν Ἀνάγκης χρῆμα—πίσυνος] Plutarchus de exsilio p. 607, laudat vss. 1-9 omissis versibus 2, 7 et 10. — Vss. 1 et 2 assert Origenes (Hippolytus) p. 251, ed. Miller; Simplicius, Phys. VIII, f. 272 B; Porphyrius ap. Stob. Ecl. II, 8 p. 384 ed. Heer. (tom. II, p. 664 ed. Gaisf.) inde a verbis θεῶν ψῆρ. Vss. 4 et 8 repentiuntur apud Origenem (Hippolytum) in hæresium omnium refutatione, pag. 249. Vss. 6 et 7 juncti exstant apud Origenem c. Cels. VIII, 53 pag. 780 E, ed. Delarue. Vss. 9 et 10 jungunt Hierocles ad aur. carm. p. 143 ed. nostr. Plotinus Ennead. IV, VIII, 1 p. 468 C. Asclepius Schol. in Aristot. Metaphysicor. lib. II, cap. 4, p. 629 A, ed. Brand. Philoponus in Physic. lib. I, pag. 10 A; id. de Gener. et Corr. II, f. 59 A; de Anim. lib. 1 pag. 1 C. Dictum φυγὰς θεόθεν x. ᾱ est apud Porphyr. Sentent. 41 p. 476 ed. Cantabr. Proclum in Parm. t. IV, p. 141 ed. Cousin. Hermiam in Plat. Phædr. p. 148 ed. Ast. Plutarcho teste Empedocles opus quod de rerum natura conscripserat ab his versibus exorsus est. Ait enim: 'Ο δ' Ἐμπεδοκλῆς ἐν ἀρχῇ τῆς φιλοσοφίας προαναφανήσας· Ἔστιν Ἀνάγκης χρῆμα κτλ. Hippolytus vero p. 249 hæc de Empedocle tradit: Τοιοῦτόν τι καὶ κάλλιστον εἶδος τοῦ κόσμου ἡ φίλια ἐκ πολλῶν ἐν ἀπεργάζεται· τὸ δὲ νεῖκος τὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος διακοσμήσεως αἴτιον ἐξ ἐνός ἐκείνου ἀποσπᾶ καὶ ἀπεργάζεται πολλά· καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει περὶ τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως ὃ Ἐμπεδοκλῆς·

τῶν καὶ ἐγὼ εἶμι φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης,

τουτέστι θεὸν καλῶν τὸ ἐν καὶ τὴν ἐκείνου ἐνόητα, ἐν ᾧ ἦν πρὶν ὑπὸ τοῦ νεῖκος ἀποσπασθῆναι καὶ γενεῶσθαι ἐν τοῖς πολλοῖς τούτοις τοῖς κατὰ τὴν τοῦ νεῖκος διακόσμησιν. Νείκη (leg. Νεῖκος) γὰρ φησι μαινόμενον, καὶ τεταραγμένον καὶ ἄστατον τὸν δημιουργὸν τόνδε (leg. τοῦδε) τοῦ κόσμου ὃ Ἐμπεδοκλῆς ἀποκαλῶν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ καταδίκη καὶ ἀνάγκη τῶν ψυχῶν, ὧν ἀποσπᾶ τὸ νεῖκος ἀπὸ τοῦ ἐνός καὶ δημιουργεῖ καὶ ἐργάζεται λέγων (fortasse scribendum) ἐργάζεται.

Λέγει οὖν τοιοῦτόν τινα τρόπον·

ὃς καὶ ἐπιόρχον ἀμαρτήσας ἐπομῶσει

διαιμόνιοι τε μακραίνως λελάχασι βίοιο,

δαίμονας τὰς ψυχὰς λέγων μακραίνωνας, ὅτι εἰσὶν ἀθανάτοι καὶ μακροὺς ζῶσιν αἰῶνας·

τρὶς μὲν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθε,

μακαρίας (leg. vel μακαρίους vel si poetice vocem servavit Hippolytus μάκαρας) καλῶν τοὺς συνηγμένους ὑπὸ τῆς φιλίας ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς τὴν ἐνόητα τοῦ κόσμου τοῦ νοητοῦ. Τούτους οὖν φησὶν ἀλάλησθαι καὶ

φουμένους παντοῖα διὰ χρόνον ἴδεα θνητῶν ἀργαλέας βίῳτοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.

Ἀργαλέας κελεύθους φησὶν εἶναι τῶν ψυχῶν τὰς εἰς τὰ σώματα μεταβολὰς καὶ μετακοσμήσεις. Idem scriptor primos duo proœmii versus pag. 251 allegat hæc præfatus: Τοῦτον εἶναι φησὶν ὃ Ἐμπεδοκλῆς νόμον μέγιστον τῆς τοῦ παντός διοικήσεως, λέγων ὡδὲ πως·

Ἔστι τί ἀνάγκη χρῆμα, θεῶν ψήρισμα παλαιόν, αἰδῖον, πλατέεσι κατεσφρηγισμένον ὄρκοις·

ἀνάγκην καλῶν τὴν ἐξ ἐνός εἰς πολλὰ κατὰ τὸ νεῖκος καὶ ἐκ πολλῶν εἰς ἐν κατὰ τὴν φίλιαν μεταβολήν. Quæ in ipsius Hippolyti verbis relicta ab editore erant menda appositis uncis sustuli, ita tamen ut versuum Empedocleorum quibus tanquam flosculis orationem suam conspersit, rationem non haberem. De his igitur ut de ceteris hujus loci versibus breviter dicendum.

Vs. 1. ἔστιν ἀνάγκης jam Reiskius apud Plutarchum scripsit pro vulg. ἔστι τι ἀν. vel ἔστι τι ἀνάγκης, cujus loco Hippolytus habet ἔστι τί ἀνάγκη. Simplicius non ψήρισμα, sed σφράγισμα exhibet quod librariorum negligentia ascribendum. — Vs. 2. Pro πλατέεσι male Origenes πλατέεσι. Idem cum Stobæo pro κατεσφρηγισμένον præbet κατεσφραγισμένον. — Vs. 3. Pro ἀμπλακίσει φόνω φίλια γυῖα μίμη Panzerbieterus p. 2 legendum conjecit ἀμπλακίσει φρενῶν collato Pindaro Pyth. 3, 24 ἀμπλακίσει φρενῶν dicente et Empedoclis versu 441 ἀκηδείσει νόοιο. Conjectura hæc vel propterea repudianda, quod φόνω tuetur Plutarchus de esu carn. orat. I extr.: Ἀλληγορεῖ γὰρ ἐνταῦθα (ὃ Ἐμπεδοκλῆς) τὰς ψυχὰς, ὅτι φόνων καὶ βρώσεως σαρκῶν καὶ ἀλληγοραγίας δίκην τίνουσαι σώμασι θνητοῖς ἐν-

δέδενται. Qui scriptor cædem universe intelligit violentam quandam et improbam cupidinem. Namque interjectis aliquot verbis quæ ad Titanes referuntur sic pergit: Τὸ γὰρ ἐν ἡμῖν ἄλογον καὶ ἄτακτον καὶ βίαιον, οὐ θεῖον, ἀλλὰ δαιμονικόν, οἱ παλαιοὶ Τιτᾶνας ὠνόμασαν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κολαζόμενον καὶ δίκην δίδόν. Cæterum neminem puto futurum qui contendat desiderari inter ἀμπλακίησι et φόνῳ voculam ad ligandam orationem accommodatam. Id enim speciosius quam verius dictum esset. Paulo aliter quidem, sed tamen similiter Euripides Iph. Aul. vs. 975-976:

Τάχ' εἴσεται σίδηρος, δν πρὶν εἰς Φρύγας
ἐλθεῖν φόνου κηλίσιν αἵματι χρανῶ,

ubi hæserunt interpretes mirati αἵματι appositum prægresso φόνου κηλίσιν. — Vs. 4. Neque αἵμασιν ἢ cum Schneidewino Philol. VI p. 162 neque αἵματος ἢ cum Steinio in verborum ὅς καὶ locum quæ sunt apud Hippolytum substitui posse apparet, sed duæ particulae αὐτως ἢ requiruntur. De primo aoristo ἀμαρτήσας cuius non exstabat idoneum apud antiquos et bonæ notæ scriptores exemplum, vide Lobeckium ad Phrynichum p. 732 multa e posteriorum scriptis congerentem. Ἐπομόσση pro ἐπομόσει recte dedit Schneidewinus. — Vs. 5. Apud Plutarchum vulgo scribitur δαίμονες οἷτε μακραίωνες λελόγησαι βίοιο, apud Hippolytum, ut vidimus, δαιμόνιοί τε μακραίωνες λελόγησαι βίοιο. Pluralis ὅτε post τις in ejusmodi structura nihil habet insolens, modo pro δαίμονες quod parum recte defendit Karstenius, cum Sturzio et Bergkio in Comment. de Emp. proæm. p. 33 ponatur δαίμων. Confer Homer. hymn. in Ven. 285 φάσθαι τοι νύμφης Καλυκώπιδος ἔκγονον εἶναι, αἱ τὸδε ναιετάουσιν ὄρος. Reliquam versus partem cum Karstenio ita constitui, ut transpositis duobus vocabulis et μακραίωνες in μακραίωνος quod nunc etiam Hippolyti auctoritate nititur mutato exararem οἷτε βίοιο λελόγησαι μακραίωνος. Nam nullum auctorem habet quod Scaliger in codice Lugdunobatauo suspicatus est λελόγησαι, neque magis græcum illud λελόγησαι est quod ante inventum Hippolytum ab Hæschelio ad Origenem propositum Sturzius recepit. Recte enim animadvertit Karstenius λέλαχα (ex εἰληχα factum) necessario penultimam habere longam diversumque esse ab epicis formis λελαχεῖν, λελόγητε, λελόγησι, α brevī. In λελόγησαι vero eadem penultimæ correptio cernitur quæ et alibi apud Empedoclem est, velut vs. 369.

Ὡδὲ μὲν οὖν πνοιῆς τε λελόγησαι πάντα καὶ ὁσμῶν. Quis præterea credat Empedoclem nulla necessitate subactum semel dixisse λέλαχα, ceteris locis

λέλογχα. Cf. vs. 183 γυῖα, τὰ σῶμα λέλογχε, βίοιο θαλέθουσιν ἐκ ἀκμῆ. Neque nos movet Empedoclearum quarundam vocum, ut ἀλαῶπις, ἰλαίρα, ἀνδρόπρωρος, conservator Hesy chius apud quem legitur λελόγησαι, τετεύχσαι. Incertum enim, unde haustum sit hoc vocabulum. Denique rejicienda Milleri conjectura qui pro λελόγησαι scribi jussit λελόγησαι. Etenim conjunctivo nihil loci est; λέλαχον autem in antiquorum poetarum scriptis valet *participem reddidi, participavi*, apud recentiores interdum non differt ab ἔλαχον, ut Anthol. Pal. VII, 341 θανόντας τύμβος εἰς λελόγη. Quod Bergkius postea conjecit οἷτε βίοιο λελόγησαι δηθαίωνας, quia Empedocles a in μακρὸς corripere soleat, minime necessarium est. Quippe utramque mensuram agnoscit Empedocles. Cf. vs. 281 et 286. Iluc accedit quod solus Hesy chius hoc nomen in lexico notavit. Est enim apud eum: δηθαίωνας, μακραίωνας, μακροβίους, unde quis veterum ita dixerit non constat. Præter μακραίων vero eadem notione apud Empedoclem invenitur δολιγαίων, ut vs. 131 καὶ τε θεοὶ δολιγαίωνας, τιμητὶ φέριστοι. Utconque se res habet, in versu quem vulgavimus δαίμων οἷτε βίοιο λελόγησαι μακραίωνος nihil est quod magnopere offendat. Cæteroque Plutarcho teste de Orac. def. p. 420 Empedocleam sententiam Epicurei exagitarunt, dicentes ὡς οὐ δυνατόν ἐστι (δαίμονας) φαύλους καὶ ἀμαρτητικούς ὄντας μακαρίους καὶ μακραίωνας εἶναι. Vss. 6-7. Origenes l. c. ἐπειδὴ δὲ σώματι, inquit, συνδεθέντες ἄνθρωποι γεγόνασιν, εἶτε οἰκονομίας τῶν θίων ἔνεκεν, εἶτε ποιῶς ἀμαρτίας ἀποτινύντες, εἴθ' ὑπὸ παθημάτων τινῶν τῆς ψυχῆς βαρυνθείσης, μέχρις ἂν τεταγμέναις περιόδοις ἐκκαθαρθῆ· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα

τρὶς μὲν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλαλῆσθαι
(leg. ἀλάησθαι),
γινομένην παντοῖαν διὰ χρόνον ἰδέαν θνητῶν.

Wytenbachius ad Plutarchum de Ser. N. Vind. p. 113 et Astius in Plat. Phædr. p. 309 verba hæc citantes perperam ἀλαλῆσθαι et γινομένην scribunt. Posteriorem versum ita restituere tentavit Sturzius (v. 163), ut εἶδεα τῶν θνητῶν παντοῖα διὰ χρόνον ὄντα ab Empedocle exaratum esse vellet. Non multo melior est Karstenii ratio, qui γινόμενον παντοῖα διὰ χρόνον εἶδεα θνητῶν reposuit, hoc sensu: χρόνῳ μιν γινόμενον ἀλάησθαι διὰ παντοῖα εἶδεα θνητῶν. At eo modo turbatur structura, quippe quum accidat, ut infinitivus ἀλάησθαι e primo versu ἔστιν ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν aptus ad sequentia etiam pertineat. Potior est altera ejusdem viri docti suspicio διὰ χρόνον legi posse affirmantis. Tum igitur sensus erit:

ψήρισμα ἔστιν ἀλάλησθαι μιν γιγνομ. παντοῖα εἶδεα ὄν. διὰ χρέος *necessitate varias induentem mortaliū formas*. Neque tamen sic locus persanatus videtur. Bergkiius coniecit τρίς μιν μυρίας ὄρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι, γινόμενον παντοῖα διὰ χρόνου εἶδεα ὄνητων. In qua conjectura nihil displicet præter γινόμενον quod epici sermonis consuetudo aut in γιγνόμενον, quemadmodum Panzerbietero placuit, aut in γεινόμενον, ut ego posui, converti postulat. Possis etiam cum Steinio φυόμενον scribere, rejecta Hippolyti lectione φουόμενος quam miror Schneidewinum retinuisse. Neque tamen pro ἀπὸ μακάρων cum recentissimo Empedocles editore rescribendum ἀπαὶ μακάρων propter vs. 393 οὐ μὲν ἀπαὶ νότοι οὐο κλάδοι αἴσσονται, ubi variat scriptura. — Vs. 8 integer servatus est ab Hippolyto. — Vss. 9-10. Apud Plutarchum legitur τὴν καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι φυγὰς θεοθεν καὶ ἀλήτης, quæ verba interpretibus negotia facessivisse non mirandum. Etenim dubium est quo referatur τὴν, quod Karstenius intellecto ἐδὸν vel πλάνην explicari vult, quum fieri possit, ut ante hunc versum unus alterve exciderit. Alii melius esse rati quæ supersunt corrigere quam quæ perierunt spectare pro τὴν rescripserunt vel τῆ vel τῶν subaudito μακάρων. Windetus in Crenii fascic. IV Opusc. list. aphil. p. 85 legi iusserat δὴν καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι, quod non improbatur Sturzio. Philoponus l. c. præbet ὡς καὶ ἐγὼ δεῦρ' εἶμι quod ipsum εἶμι Plotinus videtur reperisse l. I. dicens : Ἐμπεδοκλῆς εἰπὼν, ἀμαρτανούσαις νόμον εἶναι ταῖς φυγαῖς πεσεῖν ἐνταῦθα, καὶ αὐτοὺς φυγὰς θεοθεν γενόμενος ἦκειν, πίσυνος μαινομένου νεῖκει. Verum facile permutantur εἶμι et εἶμι; neque Philopono et Plotino magis fidendum quam Plutarcho. Asclepius Schol. in Aristot. Metaph. p. 629. a. ed. Brand. eadem verba sic citat :

Ἄς καὶ ἐγὼ δεῦρ' εἶμι φυγὰς θεοθεν καὶ ἀλήτης νεῖκει αἰθομένου πίσυνος.

Bergkiius haud secus atque Scaliger suspicatus est poetam scripsisse τῶν καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι, quod nunc etiam Hippolytus agnoscit qui tamen omitit νῦν. Mihi videtur legendum ὡς καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι in quo Philoponus et Asclepius conspirant. Sed ne quis hoc temere fieri putet, præsertim quum Schneidewinus τῶν unice verum existimaverit, paulo accuratius de hoc genitivo dicamus. Ac per se patet, quoniam τῶν epicorum more in his Empedocleis carminibus tam pro τούτων, quam pro ὧν esse solet, bonum poetam hujusmodi genitivum non multis verbis interpositis ad nomen aliquod sive dictum sive intellectum accommodare, sed haud magno intervallo superioribus

annectere, quomodo Æschylus facit in Suppl. v. 353 :

Μηδ' ἐξ ἀέλιπων ἀπρωμηθήτων πόλει νεῖκος γένηται· τῶν γὰρ οὐ δέεται πόλις.

Quamobrem quaeritur, quo pertineat τῶν. Sive igitur eruditus ille vir cujus memini cum Wyttenbachio subaudivit μακάρων, sive quod verisimilius est ad δαίμονας rettulit, neutrum commode fieri posse liquet. Friget enim τῶν μακάρων, ut jam Sturziius vidit p. 449, quia θεοθεν sequitur; τούτων τῶν δαιμόνων autem tolerabilius foret, nisi longior esset sententia interjecta. Quum vero φυγὰς ad θεοθεν, non ad τῶν trahi oporteat, hic exoritur sensus non admodum commodus : *Quorum [horum] et ego [geniorum e cætu] extorris e cælo sum et errabundus, Discordiæ furenti parens*. Ut igitur illud τῶν intelligi posse concedo : ita Empedoclem sic scripsisse in ipso carminum exordio parum probabile iudico, nisi forte plures etiam exciderint versus. Sensit hoc, ni fallor, Henr. Steinii qui post ἀργαλέας βιότοι μετὰλλάσσοντα κλεεύθους posuit quattuor versiculos e Plutarchi libro de Is. et Osir. p. 361 (vs. 32-35 αἰθέριον—πάντες. τῶν καὶ ἐγὼ κτλ.) depromtos; satis apte, si quis τῶν tueri velit. At quum in tanto testium numero qui hoc de geniorum exilio et ipso Empedocle exsule commentum illustrant nemo hos quattuor versus superioribus adjunxerit, malui ad Philoponi lectionem redire quam de rebus incertis meo arbitrio statuere. Huc accedit quod quattuor illi versus inserti inchoatam constructionem turbant, quæ prætermisissis illis si cum Philopono ὡς legas, æquabiliter decurrit. Cæterum verbis Empedocleis Plutarchus subjungit : Τὴν γένεσιν ἀποδημίαν ὑποχορίζεται, τῷ πραοτάτῳ τῶν ὀνομάτων· τὸ δ' ἀληθέστατον, φεύγει (ἢ ψυχῇ) καὶ πλανᾶται θείως ἐλαυνομένη δόγμασι καὶ νόμοις.

Vss. 11-12. Afferunt hos versus Clemens Alexandrinus Strom. VI p. 627 D; Philostratus Apoll. vit. I, 1, p. 2; Athenæus Dipn. VIII p. 365 E; Diogenes Laertius VIII s. 77; Themistius in Arist. de An. I, f. 72 B; Philoponus de An. I, lit. D p. 16; Olympiodorus in Platon. Phæd. c, 15 cit. Fischer. p. 295; Cyrillus c. Julian. VII p. 243 D; Origenes Philos. III; Anthol. Græc. Bosch. t. 1 p. 338; Eustath. in Od. lib XVIII p. 1838, 52; Suidas in v. Ἐμπεδ. Cedrenus Chron. t. 1 p. 157 Par.; Arsenius in Violario. Latine redditos citat Chalceidius in Tim. p. 286. Prima verba apud Origenem in hunc modum scribuntur : ἤτοι μὲν γὰρ ἐγὼ—, apud Cedrenum vero : ἤτοι μὲν πρῶτα κούρος ἐγενομῆν κόρη τε.

Librarium culpa in Eustathii loco omittitur ποτ', ejus loco in Arsenii libro male exaratum est αὔτ'. Pro κοῦρός τε κόρη τε plures inverso ordine habent κοῦρη τε κόρος τε, ut Athenæus, Themistius, Cyrillus, Philostratus, Eustathius, Suidas. Sed major etiam scripturæ discrepantia in altero versu est. Clemens et Arsenius εἰν ἀλλ ἔλλοπος; Cyrillus εἰν ἀλλ φαίδιμος; alii εἰν ἀλλ νή-
 γυτος, ut testatur Casaubonus ad Athenæum. Laertius ἐξ ἀλός ἔμπορος (cod. ἔμπειρος); Athenæi codd. ἐξ ἀλός ἔμπορος (ut Dind.), ἔμπνοος (ut Cas.) vel ἔμπυρος; Origenes uno loco ἔμπορος, altero ἔλλοπος; Olympiodorus ἀμφορος (ἔμπορος?); Philoponus ἔμπορος; Eustathius ἔμπνοος; Anthologia Bosch. ἔμπυρος; Cedrenus: καὶ θῆρ καὶ θά-
 μνος καὶ ἐξ ἀλός ἔμπνοος ἰχθύς. Denique pro θάμνος τ' οἰωνός τε nonnulli teste Oleario in Philostr. l. c. πτώμενος οἰωνός τε, et pro ἔμπορος J. Kuhnii in Laert. l. 1. male conjecit ἔμπυρος ἰχθύς. Jam quod Sturzium ex hac tanta lectionis varietate collegit, bis terve hos versiculos ab Empedocle carminibus intextos esse, id mihi nullo pacto probatur. Nam plerique omnes scriptores verba Empedoclea memoriter laudarunt. Karstenius non plane rejicit: εἰν ἀλλ ἔμπορος, id est propria significatione ἀλιπορος; ἀλίπλοος maris navigator. Sed vix dubium est, quin Empedocles scripserit εἰν ἀλλ ἔλλοπος, quod ut doctius vocabulum tueretur Stephanus, Scaliger, Sturzium atque ipse Karstenius. De sententia sub hoc nomine subiecta vetus controversia est. Nam vel ipsi pisces vocantur ἔλλοπος ut apud Nicandrum Alexiph. v. 481 p. 154 ed. Lehrs, vel ἔλλοψ (hæc enim vulgaris forma est) pro adjectivo accipitur, ut sit mutis sive voce interclusis, ἰλλομένην καὶ κθειργομένην τὴν ὄπα ἔχων, qui significatus inter plerisque scriptores convenit. Alii ἔλλοπος ἰχθύς squamosos esse volunt διὰ τὸ εἶναι λεπιδωτοί. Confer locos in Parisiensi thesauro collectos et interpretes Hesychii s. h. v. At recte Casaubonus ad Athen. VII p. 308 B observavit ἰλλεσθαι non proprie significare εἰργεσθαι, ideoque ἔλλοπος si valeat idem quod ἀφωνοί potius exponendum esse ἀλιπεῖς τὴν ὄπα. Non aliter Hesychius qui ἔλλοπος interpretatur ἔλλειποντες τῆς ὀπός, τουτέστιν ἀφθογοί, ἀφωνοί. Hæc derivatio non valde arrisit Karstenio qui vocem Empedocleam cum Schneidero in Lex. Gr. ab ἔλλός vel ἔλλός ducit, quod cognatum est verbis ἔλλω, εἰλλώ et ἐλίσσω νοῖο, ἀγίτο. Atque in Odyssea T, 228 ἔλλός vocatur hinnuleus propter agilitatem. Sed apud Sophoclem Aj. 1297 Br. sunt qui ἔλλοις ἰχθύσι de velocibus, alii qui de mutis interpretentur. Huc accedit quod Hesychius ἔλλόν esse dicit ἀγαθόν, γλαυκόν γαρρόπον, ἐνθαλάτ-

τιον, ταχύ, ἀφωνον, ὑγρόν, ἔλαφον νεογόν. Quamobrem non astipulor Karstenio, in versu Empedocleo ἔλλοπον ἰχθύον præterem piscem esse perhibenti, siquidem verbum ex ἔλλός et ποῦς constare vult, ut ex ἔλλοπος brevium sit ἔλλοπος vel potius ἔλλόπος, quomodo ἀρτίπος et ἀελλόπος i. e. ἀρτίπος et ἀελλόπος scribunt. Quæ enim ad firmandam hanc analogiam apta esse existimat exempla vocum ἀρτίπος et ἀελλόπος, his contrarium efficitur. Nam quum inter ἔλλοψ et ἔλλοπος ea intercedat ratio quam metaplasmi nomine vocamus, si re vera ἔλλοπος nihil esset nisi ἔλλόπος, similiter ab ἀρτίπος et ἀελλόπος formari posset ἀρτιψ et ἀελλοψ, quæ neque inveniuntur neque unquam usitata fuerunt. Est igitur ἔλλοψ, unde ἔλλοπος manavit, nomen priuvarium quod ex ἔλλός et ὄψ conflatum vix aliter interpretari licet, quam a Plutarcho Symp. VIII, 8 (Vol. VIII p. 907 ed. Reisk) aliisque factum est, qui pisces a poetis hoc vocabulo propter ἀφωνίαν designari contendunt. Postremo sententia ad animorum ex aliis in alia corpora migrationem spectans non abhorret a Pythagoræ præceptis, quem Jo. Chrysostomus Hom. II in Joann. c. 2 t. VIII p. 10 Montf. horum versuum ratione habita cum Empedocle temere confudit. Sic autem ait: Πυθαγόρας δὲ τὴν μεγίστην Ἑλλάδα καταλαθὼν καὶ γοητείας ἐπιδείξας εἶδεν μυρία...καὶ ἀνθρώπους ἀρεῖς διδάξαι τι τῶν χρησίμων, ἐπαίδευσεν ὅτι ἴσον ἦν κυάμους φαγεῖν καὶ τὰς τῶν γεννησαμένων κεφαλὰς· καὶ τοὺς συνόντας ἐπειθεν, ὅτι ὃ ἢ τοῦ διδασκάλου ψυχῇ ποτὲ μὲν θάμνος ἐγένετο, ποτὲ δὲ κόρη, ποτὲ δὲ ἰχθύς. Idem effatum perstringunt Basilium M. Hexaem. VIII, 2 t. I p. 71. Bened. Hermias Ir. Gentil. p. 176 B; Tertullian. de Anim. c. 32.

Vss. 13-14 exstant apud Porphyrium de Abstin. II, 31 p. 161 Rheer. Quo die primum matatae victimæ carnibus gustatis se polluisset, eum diem omnium sibi malorum initium fuisse Empedocles conqueritur. Quare hæc verba quæ Sturzium ad καθαροὺς pertinere ratus est cum Karstenio in hunc locum transtuli, ubi poeta cum reliquorum geniorum sorte suam ipsius vicem deplorat. Neque tamen Sturzianam rationem prorsus rejecerim. Nihil corruptum est in posteriore versu: πρὶν σχετλι' ἔργα βορᾶς περὶ χεῖλεσι μητίσασθαι. Similiter in Odysse. lib. XII v. 373 εἰ δ' ἔταροι μέγα ἔργον ἐμητίσαντο μένοντες. Est autem ἔργον μητίσασθαι in mentem mihi venit committere facinus, facinus molior et incepto vel re deliberata opus aggredior. Quum autem non simpliciter ἔργα μητίσασθαι, sed ἔργα βορᾶς μητίσασθαι dixerit Empedocles, non erat quod Karstenius χεῖλεσι μητίσασθαι inconcinnum judicaret pariterque in

illo quod præcedit περί offenderet. Namque, ut philosophi verbis utar : δ ἔργα βορᾶς μητισάμενος τοῖς τε ὁδοῦσι καὶ τοῖς περιχειμῆνοις χεῖλεσιν ἐμητίσατο. Hinc patet περί pro adverbio esse habendum, ut in Hymno in Cer. v. 276 : Ὡς εἰποῦσα θεὰ μέγεθός τε καὶ εἶδος ἄμειψε, γῆρας ἀποσασμένη, περί τ' ἀμφὶ τε καὶ ἄλλοις ἄητο. Neque vero audiendus Reiskius, cujus interpretatio *callide et artificiose* (i. e. περί) *committere scelera labiis* Karstenio quoque non satisfacit. Quippe apertum est σχέτλι' ἔργα βορᾶς περί χεῖλεσι μητισασθαι valere : nefaria devorandi scelera circume circa labiis admittere, id est, nefandas dapes non primoribus labris gustare (ἄχροις χεῖλεσι γεύσασθαι), sed totis circa labiis attingere. Ex his quæ modo dicta sunt, conficitur minime necessariam esse Karstenii correctionem μαστεύσασθαι.

Vss. 15-16 servavit Clemens Al. Strom. IV p. 479; priorem versum Plutarchus de Exsilio p. 607 (Vol. VIII p. 397 ed. Reisk.); Stobæus Floril. Tit. 40 tom. II p. 80 ed. Gaisf. Verbis Empedocleis, quibus philosophus prioris vitæ desiderium exprimit, sic præfatur Clemens : οὐχ ὑβρίζων τὸν πειράζοντα (i. e. diabolum) παιδεύων δέ, ὄμια, καὶ ἐλέγχων

εἰς οἴκῃ τιμῆς καὶ οἴου μήκεος ὄλθου,

ὡς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, ὧδε λιπὼν κατὰ θνητῶν ἀναστρέφεται. In priore versu pro καὶ οἴου Plutarcho auctore legendum esse τε καὶ ὄσσου apparet, sed quæ subjungit Clemens, in iis quoque versus vestigia superesse nemo non videt. Karstenius pro λιπὼν posuit πεσὼν propter Plotini verba citata ad v. 9 et pro ἀναστρέφεται, ἀναστρέφομαι κατὰ θνητῶν vel ὧδε πεσὼν κευθμῶνας ἀναστρέφομαι κατὰ θνητῶν. Bergkiius de Emp. proæm. p. 33 conjecit ὧδε λιπὼν λειμῶνας ἀναστρέφομαι κατὰ θνητῶν, quod vereor ut probari possit. Mihi litterarum ductus versusque reliquias intuitu exarandum videtur ὧδε τάλας λειμῶνας ἀναστρέφομαι κατὰ θνητῶν. Neque enim quidquam obstat, quin ὧδε idem esse hic statuamus quod οὕτως, quam vim plerisque Homeri et tragicorum locis huic particulæ tribui convenit velut apud Æschylum Prom. v. 159 τίς ὧδε τλησικάρδιος θεῶν ὄρω τάδ' ἐπιχαρῆ; quamvis Buttmanno Gramm. ampl. tom. II p. 286 assentiar τοπικὴν illam voculæ significationem quam Aristarchus in Homericis carminibus reperiri negabat (vid. Lehrs. de Aristarchi studiis Homericis p. 84) omni ætate in usu fuisse dicenti.

Vs. 17 legitur apud Clementem Alex. Strom. III p. 432 B. Declarat poeta quem dolorem perceperit ex aspectu terræ, quum primum e deorum sedibus exturbatus in hanc vitam proficisceretur. Excidit fortasse hujusmodi versiculus :

ἄπτερος ὢν, θνητός προτέρου τ' αἰῶνος ἀμερθεῖς

ante κλαῦσά τε κ. τ. λ. Id probabiliter colligas ex Hieroclis in carmen aur. comm. p. 186 ἢ δὲ ἐρεσις τοῦ φεύγοντος τὸν τῆς Ἄτης λειμῶνα πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἐπέιγεται λειμῶνα· ὃν ἀπολιπὼν τῇ ὁρμῇ τῆς πετροβόρυσσους εἰς γῆνον ἔρχεται σῶμα ὀλθίου αἰῶνος ἀμερθεῖς, in quibus verbis versuum Empedocleorum reliquias inesse poetica dictio arguit.

Vss. 18-21. ἀτερπέα γῶρον—ἡλάσκουσιν] Hos versus præter 20 laudat Hierocles in Aur. Carm. p. 143 ed. nostr. Vss. 19 et 21, omisso item vs. 20, Synesius de Prov. I p. 89 D; posteriorem horum idem Ep. 148 p. 283. Vss. 19 et 20 Proclus in Cratylum p. 103 ed. Boisson., non adjecto Empedoclis nomine, sed horum posterior, a me uncis inclusus, injuria philosopho qualis nunc est ascribi videtur. Vs. 21 citat etiam Julianus Imperator in Orat. 7. Hierocles de genii sive hominis lapsu in terram locutus ita pergit : ἀνεῖσι δὲ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐξὶν ἀναλαμβάνει, εἰ φύγοι τὰ περί γῆν καὶ τὸν „ἀτερπέα γῶρον,” ὡς αὐτὸς λέγει, „ἔνθα Φόνος τε Κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα Κηρῶν, “εἰς ὃν οἱ ἐμπεσόντες, Ἄτης ἂν λειμῶνα—ἡλάσκουσιν.” Unde conjicias ἡλάσκουσι non ad Φόνος et Κότος a poeta esse relatum, sed ad eos qui e cælo in terram deciderint (τοὺς ἐμπεσόντας), atque errasse Synesium, qui versum ἐνθα Φόνος κτλ. cum postremo Ἄτης—ἡλάσκουσιν junxit. Fortasse excidit hujusmodi versus : οἷς μέροπος δειλοὶ μάλα τειρόμενοι φρένας αἰὲν ἀντὶ Ἄτης κτλ. Non magna lectionis diversitas est. Hieroclis editiones pleræque claudicantē metro habent : Ἄτης ἀνὰ λειμ. τε καὶ σκότος probatum olim Scaligero apud Karst. p. 165; cod. Med. ἂν λειμῶνα quod ego recepi pag. 143 meæ editionis. Synesius : Ἄ. ἐν λειμῶνι κατὰ σκότον. Julianus : Ἄ. ἐν λειμῶνι κατὰ σκότον ἡλάσκονται. Omnino ponendum ἂν λειμῶνα quod propter formæ insolentiam a librariis mutatum est in ἐν λειμῶνι. Noti sunt loci Homericis, in quibus ἂν vel ἄμ pro ἀνὰ ponitur. Similiter Æschyl. Supplic. v. 346 (v. 362 ed. Schütz) λευκόστικτον ὡς δάμαλιν ἄμ πέτραις ἡλιβάτοις. Cf. Bœckh. v. I. Pind. Ol. VII, 61. Miramur autem hoc ἂν a Karstenio et Bergkio sine accentu esse scriptum. Præterea epici sermonis consuetudo, quam Empedocles potissimum sequitur, non (τὸ) σκότος requirit, sed (τὸν) σκότον, quæ viri docti promiscua habuerunt. Denique Hierocles φόνος præ-

bet, Synesius φθόνος; Proclus inverso ordine κάτος τε φθόνος τε exhibet.

Vss. 18-19. ἀτερπέα γῶρον, ἔνθα φθόνος κτλ.] Quod de terra dicit Empedocles, id multo ante de Orco dixerat Homerus Odys. λ, 94 :

* Πλούθεις, ὄφρα ἰδῆ νέκυας καὶ ἀτερπέα γῶρον.

Hinc consentaneum erat a philosopho in terris eadem monstra poni, quæ a poetis ad inferos detruduntur. Empedocli enim hæc terrestris hominum habitatio, ut calamitatum et miseriarum domicilium, parum differre ab ea quam poetæ excogitarunt Plutonis domo videtur. Quumque animus corpori inclusus libere vagari non possit, idem dicas Empedoclem de his rebus statuisse, quod Macrobius Somn. Scip. I, 10 de antiquis mysteriorum auctoribus prædicat. Sic autem ait : « Qui per diversas gentes auctores constituendis sacris cærimoniarum fuerunt, aliud esse inferos negaverunt quam ipsa corpora, quibus inclusæ animæ carcerem sædum tenebris, horridum sordibus et cruore patiuntur : hoc animæ sepulcrum, hoc Ditis concava, hoc inferos vocaverunt. » Plura fortasse in hac Empedoclea descriptione temporum injuria nobis invidit, quorum desiderium Virgiliana Inferorum descriptio Æn. VI, 273 seqq. lenire potest.

Vs. 20. αὐχμηραὶ τε νόσοι καὶ σήψιες ἔργα τε βευστά] Hunc versum quem Proclus cum superiore connectit, Empedocle indignum censuit Karstenius profectumque a seriore quodam χρησιμολόγῳ qui interdum Empedocleo versus tanquam splendorum pannos suis naniis assuere ausi essent. Ac profecto istud σήψιες ἔργα τε βευστά redolet posteriorem ætatem quæ vocabula a fluminis et undæ similitudine, quam Heraclitus jam et Plato usurpaverant, sumpta rebus humanis accommodare consueverat. Nam rerum natura nominatur a Plutarcho Qu. Rom. vol. VII p. 87 ἡ βευστὴ οὐσία. Similiter Scriptor Incredibilium c. 9, p. 88 Gal., ubi de Narcisso loquitur : οὐ γὰρ εἰς ὕδωρ ἀπεπνίγη, ἀλλ' ἐν τῇ βευστῇ τοῦ ἐνύλου σώματος φύσει τὴν ἑαυτοῦ θεασάμενος σκιάν, ἥτοι τὴν ἐν τῷ σώματι ζωὴν. Quod vero Karstenius addit, eodem sensu a Proclo in Tim. V p. 339 ubi Empedoclis etiam mentio habetur memorari ex oraculo quodam σχολιὰ βεῖθρα, id longe alio spectat. Procli verba sunt : ὁ μὲν ποταμὸς (πρὸς Πλάτωνι) οὐ τὸ ἀνθρώπινον δὴ σῶμα σημαίνει μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν περικειμένην ἔξωθεν ἡμῖν γένεσιν... εὐτὼ δὲ καὶ ἐν Πολιτείᾳ (ὁ Πλάτων) τὸν τῆς Ἀθήνης ποταμὸν ἀπεκάλεσε πᾶσαν τὴν γενεσιουργὸν φύσιν, ἐν ᾗ καὶ ἡ Ἀθήνη καὶ ὁ τῆς Ἄτης λειμῶν, ὡς φησὶν Ἐμπεδοκλῆς... καὶ τὰ σχολιὰ βεῖθρα, ὅφ' ὧν πολλοὶ κατα-

σύρονται, ὡς τὰ λόγια φησιν. Hic cave cum docto illo viro σχολιὰ βεῖθρα et ἔργα βευστά paria esse existimes. Vates iste σχολιὰ βεῖθρα vocavit flumina sinuosa, quorum tanquam torrentium vi homines deorsum rapiuntur, quod ego non omnino de rebus fluxis cum Karstenio interpretor, sed de periculis et voluptatibus quæ mortales inopinantes sæpe præcipites agunt. Contra ἔργα βευστά sunt opera fluxa ac cito peritura ideoque vana. Jam si locum Virgilianum cujus supra mentionem feci cum his Empedocleis reliquiis conferimus, fateamur oportet, esse quandam inter Virgilli verba

Pallentesque habitant Morbi tristisque senectus,

et hunc, de quo disputamus, Empedoclis versus similitudinem, fierique posse, ut Romanus poeta Siculum vatem imitatus sit. Id si recte sumo, hic versus Agrigentino philosopho non tam ab aliis suppositus, quam aliena manu interpolatus est. Quippe suspicor Hieroclem in suo carminum Empedocleorum exemplo duos versus inter ἔνθα φθόνος—Κηρῶν et Ἄτης ἄν—ἡλάσκουσιν collocatos, qui male exarati essent, ita ut singulæ voces non æque bene legerentur, sententiæ autem summa appareret, repperisse ideoque eum indicasse ἡλάσκουσι non ad φθόνος et Κότος, sed ad τοὺς ἐμπεσοντάς δαίμονας pertinere. Iidem versus in aliis exemplaribus fortasse aut eadem negligentia scripti aut omissi erant. Quapropter nullum eorum vestigium apud Synesium videmus. At Proclus alterum horum versuum vel suo Marte restituere aggressus est vel ab aliis quoquo modo ad numeros revocatum exhibuit. Quæ quum ita sint, putaverim hanc monstrorum descriptionem ita esse ab Empedocle olim composita :

* Ἐνθα φθόνος τε Κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα Κηρῶν,
ὠχραὶ καὶ νοῦσοι καὶ γῆρας ἰδ' ἔργα μάταια,
οἷς μέρητες δεῖλοι μάλα τειρόμενοι φρένας αἰὲν
Ἄτης ἄν λειμῶνά τε καὶ σκότον ἡλάσκουσιν.

In altero versu ὠχραὶ νοῦσοι, *pallentes morbi*, pro αὐχμηραὶ quod suspectum habeo rescripti, deinde σήψιες, cujus loco prior ætas plerumque *κηπεδῶν* vel *σαπρότης* dicebat, Virgilio duce mutavi in *γῆρας*, denique pro βευστά posui μάταια, quod vocabulum, ut Pindarum aliosque qui in dispari genere elaborarunt poetas taceam, inter elegiacos Theognis potissimum frequentavit, velut vs. 143 (p. 7 Poet. Gnom. ed. Brunck) ἄνθρωποι δὲ μάταια νομίζουμεν, εἰδότες οὐδέεν. Cf. ibid. pag. 20 v. 479 et 484, pag. 21 v. 499. Quod Empedocles de terra carmine vaticinans vana

mortalibus opera ascribit, Virgilius autem inferos celebrans pro eorum foribus vana somnia statuit : id suo quemque argumento convenienter facere sponte patet.

Vs. 21. Ἄτης λειμών nominatur terrestris hominum habitatio et geniorum e caelo profugorum sedes. Eadem translatione Plato Soph. p. 222 A πλούτου καὶ νεότητος λειμῶνας ἀφθόνους dicit et Plutarch. Mor. p. 1088 D (p. 477 vol. X ed. Reisk.) νομάς καὶ λειμῶνας ἀμφιλαφεῖς ἡθόνων. Plura exempla citant Karstenius ad h. l.; Creuzer in Plotin. de pulcr. pag. 102, n. 67; Ast. in Platon. Phædr. p. 305 sq. Cf. etiam Thesaur. Parisiens. s. v. λειμών. Empedoclis effatum breviter perstringit Themistius Orat. XX p. 240 C : ἐν τῷ κλύδωνι καὶ τῷ λειμῶνι τῆς Ἄτης. Idem orat. XIII. ejus meminit his verbis : μηδὲ Ἐμπεδοκλεῖ συγγραφοῦντες ἀληθῆ λέγειν, δυσσημοῦντες τὸν ἔγγειον τόπον καὶ Ἄτης λειμῶνα ἐπονομάζοντι. Adde Nicephor. Progyrn. in Rhett. Gr. Vol. I p. 487 ecl. Walz. et p. 493 ubi juncta videmus Ἐρινύων ἄλσος et λειμών Ἄτης. — σκότος ut apud Latinos *tenebras* haud raro de terrestri hominum vita dici satis constat. Cf. Lucret. II, 14. Apud Græcos præcipue hoc vocabulum similesque voces frequentant Neoplatonici. Sic Proclus in Plat. Timæum p. 339 : ἐνάψασα (ἢ ψυχῆ) ἐν τῷ σώματι φῶς, αὐτὴ δὲ ἐν σκότῳ γενομένη. Cf. Plotin. de pulcr. p. 56, ed. Creuz. et Olympiodor. in Plat. Gorg. cit. a Creuz. ibid. p. 282.

Vss. 22-25 exstant apud Plutarch. de An. tranq. p. 474; Vol. VII p. 854 ed. Reisk. Vs. attingit idem scriptor de Is. et Os. p. 370 D; Vol. VII p. 460. Vs. 25 μελάρχ. Ἄσαρ. Tzetzes Chil. XII, vs. 575. Plutarchus hominum vitam non perpetuis voluptatibus rebusque secundis affluere, sed rerum prosperarum cursum malis temperari ostendens, rejecta Menandri sententia, qui nascenti unicuique bonum genium vitæ magistrum adesse putaverat, Empedocleum judicium probat. Cujus diversitas in hoc posita est, quod Agrigentinus philosophus unumquemque nostrum, postquam natus est, arripi gubernarique a duplicibus fati geniiisque docuerat, vel ut græce dicit : (ὡς Ἐμπεδοκλῆς) διτταί τινες ἕκαστον ἡμῶν γενόμενον παραλαμβάνουσι καὶ κατάρχονται μῦραι καὶ δαίμονες, ubi κατάρχονται mutandum in κατάρχουσι. Addit Plutarchus hos versus, quibus Genii partim boni partim mali, vitæ humanæ moderatores, memorantur. Horum autem nominibus, quæ poeta tum aliunde accepit, tum ipse commentus est, mortalium studia animique humani motus et affectiones perturbationesque, iudice Plutarcho qui παθῶν σπέρματα appellat, exprimuntur. De

reliquo initium operis cum his versibus componenti verisimile videatur finxisse Empedoclem, se in hanc vitam profectum in terris statim a Geniorum agmine esse exceptum qui ipsi itineris duces se offerrent. Quare eos loquentes inducit vs. 29. In recensendis vero dæmonum nominibus paria inter se respondere voluit philosophus; quo nominum ordine simul singulorum significatio, alioquin obscurior futura, declaratur. Vs. 22. Χθονίη, terrestris, i. e. rebus fluxis et terrenis occupata. Similiter κόνις γθονία est pulvis terrenus apud Æsch. Sept. vs. 738 ed Schütz, γθονίος autem pro ἐγγώριος dicitur a Sophocle Œd. Col. 943 τοιοῦτον αὐτοῖς Ἄρεος εὐβούλον πάγον ἐγὼ ξυνήδη χθόνιον ὄνο', ἔς οὐκ ἔξ κτλ. ubi interpres græcus : τοῦτον δὲ γθόνιον εἶπεν, ὅσον ἐγγενῆ καὶ αὐτόχρονα, ἐγγώριον. Cf. Aj. vs. 201 γθονίων ἀπ' Ἐρεγθειδῶν. Quapropter non erat quod Karstenius hunc vocis usum Empedoclis proprium esse statueret diversumque a cæterorum poetarum loquendi more, a quibus γθόνιοι vulgo vocantur dii inferi. Cujus rei ipse hanc reddebat rationem, quod Empedocli terra quasi inferna sedes esset cælesti opposita. Ἠλιόπη cælestia contemplans, quales in Parmenidis carmine vs. 6. Ἠλιάδες κοῦραι (p. 111 nostræ ed.) sunt : ταναῶπις ad longinqua et abstrusa aciem intendens.

Vs. 23. Ἄρμονιη et Δῆρις Plutarcho auctore de Is. et Osir. p. 460 vol. VII ed. R. non differunt a Φιλία et Νεῖκος. Verba ejus sunt : Ἐμπεδοκλῆς δὲ τὴν μὲν ἀγαθοῦργὸν ἀρχὴν φιλότητα καὶ φιλίαν, πολλάκις δὲ ἄρμονίαν καλεῖσθαι μέροπι (corr. καλεῖ θεμερῶπι), τὴν δὲ γείρονα νεῖκος οὐλόμενον καὶ δῆριεν αἰματόεσσαν. Quod Plutarchi dictum si cum altero loco comparamus, apertum est, hic scriptorem aut falli aut alios, quam qui ad nostram ætatem manserunt, versus Empedocleos spectare, quoniam eo de quo agimus loco non magnæ illæ vires rerum universitatem moventes, sed genii qui hominum vitam regunt designantur. In quo haud scio an auctor Tabulæ, quam Cebeti Thebano tribuunt, Empedoclis exemplum secutus sit. Cæterum θεμερῶπις, pro quo apud Plutarchum uno loco legitur ἱμερῶπις, altero μέροπε, acceptum referimus Bentlejo Epist. crit. ad Millium p. 76 (p. 516 opusc. philol. ed. Lips.). Æschyl. Prom. v. 134 ed. Herm. ἐκ δ' ἔπληξέ μοι τὴν θεμερῶπιν αἰδῶ, quo pertinet Hesychii glossa : θεμερῶπις, ἐρασμία ἀγγόνη, ubi cum Spingio corrigendum αἰσχόνη. Non dubito quin vera sit Hesychii explicatio, quamquam non nego Æschyleæ sententiæ accommodatiorem esse eam notionem quam adjectivo θέμερον ascribit, idem quod σεμόν sonare dicens. Adde quod θεμέρη

etiam exponit *σεμνή*, *βεβαία*, *εὐσταθής*. Scaliger conjecerat *ἱερῶπις*.

Vs. 24. *Καλλιστώ* deæ nomen quod a superlativo manavit ut vs. 25 *Μεγιστώ*. De quorum aliorumque nominum in ω cadentium origine et vi parum accurate nuper disseruit Chr. A. Lobeckius *Ἰηματα*. p. 317 seqq. simul in eo lapsus, quod pag. 319 Empedoclem ait rerum gignendarum causas mulierum vocabulis appellasse. Neque enim causas genitricis hic tractat philosophus, sed ut supra vidimus, deas recens natorum comites eorumque vitæ moderatrices legentibus ante oculos ponit. Ut *Καλλώ* nomen mulieris est in Anthol. Palat. IX, 605 pulchritudinem significans, ita *Καλλιστώ* summam pulchritudinem valet. Eadem ratio est appellationum *Μεγαλώ* (cf. Thesaur. Paris.) et *Μεγιστώ*. Pro *Ἀίσχρῆ*, quod Karstenius et Bergkiiu toleraverant, rescribendum *Ἀίσχρη* ut apud Callimach. ep. 43; Asclep. 27, Pal. 5, 181. *Θώσα* quam Homerus Polyphemi matrem esse fingit Od. I, 72 hoc loco Celeritas est, cui opponitur *Δηναή*, *Tarditas*. Ita enim Bentlejus l. c. correxit vulgatam *Δειναή*; quo fit ut omnia recte respondeant. Neque vero *Θώσαν* cum Karstenio in Comm. p. 169 pro Temeritate accipi convenit.

Vs. 25. Servanda Codicum scriptura *Νημερτής*, ejus nominis Nereidem reperimus apud Homerum Iliad. XVIII, 46 : *Νημερτής τε καὶ Ἀψευδής καὶ Καλλιάνασσα*, et Hesiodum Theogon. v. 262 : *Νημερτής θ' ἢ πατὴρ ἐρεῖ νόον ἀθανάτοιο*. Karstenius cum Scaligero scripsit *Νημέρτη*, quod omnia hæc dæmonum nomina feminini generis faceret Empedocles. At ne generis quidem discrimen ullam aliam quam accentus mutationem flagitat. Namque ἡ *Ἀψευδής* Nereidis nomen est in loco Homericō, quem attulimus, contra ὁ *Ἀψευδής*, Prætor Atheniensis, de quo vide Diodorum Siculum XII, 36. Quamobrem *Νημερτής* id ipsum est quod hic requiritur; *Νημέρτης* autem, si in usu fuit, viri nomen fuisse liquet. Quod vero doctissimus vir illud *Νημέρτη* aliorum vocabulorum, velut *Εὐτέρπη*, *Εὐκράτη*, *Εὐνείκη* analogia munire tentavit, id vereor, ne parum considerate fecerit, siquidem primum exemplum certum est, reliqua incerta. Etenim pro *Εὐκράτη*, quod agnoscit Apollodorus, I, 6, in Hesiodi Theogon. vs. 243 rectius ponitur cum Lennepio et aliis *Εὐκράντη*. Cf. interpp. ad l. c., altero autem exemplo prorsus abstinendum erat. Nimirum ι et $\epsilon\iota$ a librariis et lapicidis quum sæpius confusa esse constat, nominis *Εὐνείκη* apud Hesiodum Theogon. vs. 246 (cujus loco alii legunt *Εὐνείκη*) incertam reddit originem viri nomen *Εὐνείκος* in inser. Att. apud Bœckh. vol.

I, n. 268 p. 370, 49. Ac pro *Εὐνείκος* quidem recte suspicatur Dindorfius in Stephani Thesaurō legendum esse *Εὐνείκος*, sed utrum in loco Hesiodico Nereis ista ex *εὐνείκης* appellata sit *Εὐνείκη*, quod propter membranarum consensum et Etym. M. p. 933, 31 et p. 276, 12 nec non Pseudo-Herodianum Epimerism. p. 227, 1 statuit Lennepius, an potius *Εὐνείκη* fuerit, ut Apollodori 1, 6 auctoritate permoti existimarunt Grævius, Toupius Append. Annot. in Theocr. pag. 35, Valckenarius ad Theocrit. XX, 1 et Hermannus in censura Hesiodi a Gœttingio editi, in hac testimoniorum similiumque vocum paucitate admodum incertum est. Quamvis enim Chæroboscum etiam in Cramerii Anecd. II pag. 272, 21 testem adhibeas, ut demonstras apud Apollodorum exarandum esse *Εὐνείκη*, tamen *εὐνείκης* adjectivum citatum a Scholiasta ad II. ω , 23 ex Antimacho tritum verbum non est, *Εὐνείκος* autem nomen usitatissimum. — Plutarchus de An. tranq. p. 474 (vol. VII p. 854 ed. Reisk.) exhibet *μεγάχαρπος* τ' *Ἀσάφεια*, quod non bene defendit Sturzius. Præstat scriptura memorata Tzetæ Chil. XII v. 575, ubi de Empedocle :

λέγει γὰρ τὴν ἀσάφειαν μετὰ χαρον ὑπάρχειν.

Est autem *μεγάχαρος* *nigris oculorum pupillis*, quo nihil aptius obscuritati et dissimulationi cogitari licet. Namque *ἀσάφεια* hic dissimulationem valet, quæ recte opponitur sinceritati. Qui obscure (*ἀσπερῶς*) loquitur, aut loquendi inscitia aut consilio et arte id facit. Horum alterum infantem, alterum eorum quæ sentit dissimulatorem esse apparet. Quare scriberem cum Geelio apud Karstenium Addend. p. 519 *μεγάχαρος* τ' δ' *Ἀσάφεια*, nisi Matranga Mus. Rhen. 1848 pag. 115 testaretur in Tzetæ cod. Vat. legi *μετὰ χαουρος*. Nullo modo autem requiritur Karstenii illud *μετὰ χαρος* τ' *Ἀσάφεια* (a *κόρη*, *κόρη*, caput) quod ore *Fallacia fusco* interpretatur.

Vss. 26-28 sunt apud Cornutum de Nat. deor. pag. 90 ed. Osann. In cod. Laurentiano pro *Φθιμένη* mero librarii errore legitur *φειμένη*; servandus autem accentus in penultima exemplo nominum *Κτιμένη* Odys. XV, 363 et *Κλυμένη* II. XVIII, 47, licet alia itidem a participiis passivis vel mediis formata, ut *Σωζομένης*, *Εἰδομένη*, in ultima syllaba acuantur. Præterea fluctuant codices inter *Καινώ*, *Κοινώ* et *Κινώ*, atque inter *ἀστεμφής* et *ἀπεμφής*. Nam pleræque Cornuti editiones habent *κινώ* τε καὶ *ἀστεμφή*, Galei cod. ms. *κινώ* τ' *ἀστεμφής* τε. Cod. Paris. *κινώ* τ' *ἀστημφής* omisso τε. Flor. A : *κινώ* τ' *ἀστεμφής* τε. Flor. B : *κινώ* τ' *ἀπέμφής* τε. Cod. Reg. *κινώ* τ' *ἀστμφή*

τε. In ultimo versu alii codices exhibent Φορούη, alii Φορήη, deinde omnes fere libri præbent σόφη, excepto cod. Flor., in quo reperitur σοφή. Hinc Sturzius scripsit :

Καινὸ τ' ἀστεμφής τε πολυστέρανός τε Μεγιστώ,
καὶ Φορήη Σοφή τε καὶ Ὀμφαίη,

quæ sic interpretatur : Καινὸ ἀστεμφής, *Juventus interrita, robusta*, opp. πολυστ. Μεγιστώ, *honorata Senectus*. Φορήη Σοφή τε, *Temeritas et Sapientia*. Ὀμφαίη, *Γοῶν*, cui oppositum fuisse putat Σιγή τε, *Silentium*. At neque Καινὸς *Juventus* est, quin novitatem significet, neque Μεγιστώ *Senectus*, quum de Majestate accipi oporteat. Reliqua infra expediám. Karstenius posuit :

Φυσὸ τε Φθιμένη τε καὶ Εὐναίη καὶ Ἐγεροίς
Κινὸ τ' Ἀστεύμφη τε, πολυστέρανός τε Μεγιστώ
καὶ Φορούη, Σόμφη τε καὶ Ὀμφαίη.

Quæ in hunc modum vertit :

Genitrix Natura Letumque, et Sopor Curaque vigil, Vigor atque Torpor, et honorata Majestas æ Squalor, et Vox rancisona Eloquiumque divinum. Etenim recte viderat ἀστεμφής quominus tanquam adjectivum ad præcedens nomen referretur, obstare repetitum τε, quod tolli non sineret numerus. Itaque ambo illa vocabula haud aliter atque ea quæ sequuntur inter se opponi. Quod autem ἀστεμφής in Ἀστεύμφη mutavit, id non magis excusandum quam Νημέρτη de quo dixi ad vs. 25. Linguae leges flagitant Ἀστεμφής, cui dea altera ex parte respondet Κινὸ a κινεῖν. Quum Μεγιστώ sit Majestas vel Opulentia, eique aptissimum epitheton sit πολυστέρανος, patet contrariam deam Miseriam vel Egestatem esse debere. Neque dubium, quin Empedocles tale quid hoc loco scripserit. Sed miramur, quod Karstenius dictu difficile esse existimavit, utrum squalor rectius Φορούη an Φορήη nominetur. Neutrum enim recte se habet. Apparet derivatum esse nomen a φορῶ (φορῶνω, φορῶστω) *polluo, contamino*, unde φορῶτός, excrementa, quisquiliæ, φορειά, βόρβορος, et latinum *foria*. Jam ut a φύω ducitur φυή, ita a φορῶσι fit φορουή. Itaque præterquam quod i in penultima syllaba analogiæ repugnat, mutato accentu opus est. Deinde pro σόφη jam Galeus substituerat Σόμφη, quod Karstenius tueri conatur. Est autem σομφός Hesychio γαῦνος, præterea σομφόν de voce dictum idem valet quod φαῖόν de colore. Cf. Aristot. Topic. I, 15 p. 151 G. Quum igitur σομφή φωνή vox rauca vel *fusca* sit, Karstenius Σόμφην nomen proprium esse opinabatur fictum a poeta ad designandum obscurum murmur et inanem strepitum oppositumque

Ὀμφαίη, i. e. voci claræ et quasi fatidicæ. Cui explicationi illud potissimum refragatur, quod rauca voci non videtur locus inter genios ab Empedocle concedi potuisse. Accedit quod ὀμφή non semper significat vocem divinam vel oraculum, sed sæpenumero non differt a φωνή vel αὐδή. Cf. Steph. Thes. vol. V p. 2004, ideoque ὀμφαίος apud Nonnum Dionys. 9, 283 : ὀμφαίη περὶ πέτρῃ et 12, 42 ὀμφαίω παρὰ τοίχῳ recte vertitur *vocalis*. Si igitur Ὀμφαίην vocem claram vel simpliciter vocem intelligimus, huic necessario responderet silentium, ut apud Synesium hymn. II, vs. 63 seqq. p. 27 ed. Steph. (p. 317 ed. Petav.)

Σὺ πατήρ, σὺ δ' ἐστὶ μάτηρ,
σὺ δὲ ἀφῆρη, σὺ δὲ θήλυς,
σὺ δὲ φωνά, σὺ δὲ σιγά,

quem locum jam laudaverat Sturzius, non immemor Synesium ex mente Pythagoreorum loqui. Quamobrem etiam Bergkiius de Emp. Proæm. p. 34 doricum σωπή i. e. σιωπή versui intulit ita scribendo :

καὶ Ἀφορήη Σωπή τε καὶ Ὀμφαίη.

Sed neque Ἀφορήην placere nobis posse ex iis quæ supra exposita sunt sequitur, neque Σωπήν propter dialecti diversitatem Empedocleis carminibus convenire apertum est. Similiter Steinius : καὶ Φορούη, Σωπή τε καὶ Ὀμφαίη. Miram vero rem informavit Panzerbieterus Ephemerid. antiquar. a. 1845 p. 890. Qui post Ἀστεμφής dearum par desiderari contendens itidemque deesse deam Majestati respondentem, positus lacunarum signis ita locum discerpere volebat : Κινὸ τ' Ἀστεμφής τε . . . .

πολυστέρανός τε Μεγιστώ
καὶ Φορήη Μονίη τε καὶ Ὀμφαίη.

Ait autem Κινὸ et Ἀστεμφής ad qualitatem, Φορήην et Μονίην ad locum pertinere. Quam rationem nobis non probari neque omissum esse quidquam, quod ad plenam sententiam requiras, non est quod novis argumentis demonstrum. Id tamen viro docto concedimus, quoniam a Cornuto ultima verba soluto metro relata sunt, deesse aliquid ad versus integritatem. Quocirca nuper Osannus magna ex parte Karstenium secutus metro post Μεγιστώ jam abrupto exaravit :

Φυσὸ τε Φθιμένη τε καὶ Εὐναίη καὶ Ἐγεροίς
Κινὸ τ' Ἀστεύμφης τε πολυστέρανός τε Μεγιστώ
καὶ Φορήη, καὶ Σόμφη καὶ Ὀμφαίη καὶ ἄλλαι
[πολλά, κτλ.

Hic ut de cæteris taceamus, a quibus assensionem

cohibemus, fugit virum eruditissimum discrimen, quod inter Ἀστέμφης et Ἀστεμφής intercedit, de quo egi ad vs. 25. Mihi enim locus sic videtur refingendus :

Φυσώ τε Φθιμένη τε καὶ Εὐναίη καὶ Ἐγερασί
Κινώ τ' Ἀστεμφής τε, πολυστεφάνος τε Μεγιστόν
καὶ Φορυή καὶ ὄτα Σιωπή τ' Ὀμζαίη τε.

Vs. 29 citatur a Porphyrio de antro Nymph. c. 8, ubi hæc leguntur : Οἱ Πυθαγόρειοι καὶ μετὰ τούτους Πλάτων ἄντρον καὶ σπήλαιον τὸν κόσμον ἀπερρήναντο. Παρὰ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ αἱ ψυχοπομποὶ δυνάμεις λέγουσιν· Ἠλύθημεν τόδ' ὑπ' ἄντρον ὑπόστεγον. Coniungenda cum hoc loco Plotini verba Ennead. IV, 8, 1 p. 469 B : Τὸ αἰσθητὸν πᾶν πανταχοῦ ἀτιμάσας (ὁ Πλάτων) καὶ τὴν πρὸς τὸ σῶμα κοινωνίαν τῆς ψυχῆς μεμψάμενος ἐν δεσμῷ τε εἶναι καὶ τεθάρθαι ἐν αὐτῷ τὴν ψυχὴν λέγει, καὶ τὸν ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενον λόγον μέγαν εἶναι, ὅς ἐν φρουρᾷ τὴν ψυχὴν φησιν εἶναι. Καὶ τὸ σπήλαιον αὐτῷ ὡσπερ Ἐμπεδοκλεῖ τὸ ἄντρον. In eandem sententiam Æneas Gazæus Theophr. in M. Bibl. PP. T. XII p. 620 A : Τόδε τὸ πᾶν Ἐμπεδοκλεῖς ἄντρον παποίηκεν· ἐν πολιτείᾳ δὲ Πλάτων μεταβάλλων σπήλαιον ὀνομάζει. Non est quod putemus τὰς ψυχοπομποὺς δυνάμεις, quas Porphyrio teste loquentes inducit Empedocles, diversas esse ab iis, quarum modo mentio facta est, Χθονίη, Ἠλιόπη cet. Platonis dictum quod respiciunt Porphyrius, Plotinus et Æneas Gazæus exstat initio libri VII de Republica pag. 514 ed. Steph. : Ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἶον ἐν καταγείρω οἰκῆσει σπηλαιώδει. Eodem pertinent illa quæ Proclus in Timæum pag. 101 F. ed. Basil. (pag. 240 ed. Schneider.) de aliorum placitis refert : Ἐνιοὶ δὲ τὸν μὲν δημιουργὸν αἰτιᾶσθαι οὐδαμῶς τοιμῶσι, τὸ δὲ πᾶν τοῦτο αἰτιῶνται καὶ παραφέρουσι τὰ τῶν παλαιῶν ἄντρον καλοῦντων καὶ σπηλαίων. Idem pag. 95 D (pag. 224 ed. Schneider.) laudat Orphicum huncce versum : Ταῦτα πατὴρ ποίησε κατὰ σπέρος ἡρωεῖδές, receptum in Orphic. Herm. p. 456. Hierocles in carm. aur. pag. 180. ed. nostr. : Τοῦτο πέρας τῶν πόνων τὸ κάλλιστον. Τοῦτο, ὡς Πλάτων φησίν, ὁ μέγας ἀγὼν καὶ ἐλπίς ἢ μεγάλη. Τοῦτο φιλοσοφίας ὁ τελειότατος καρπός, τοῦτο τῆς ἱερατικῆς καὶ τελεστικῆς τέχνης τὸ μέγιστον ἔργον, οἰκειῶσαι μὲν καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰ ὄντως καλά, ἀπολύσαι δὲ τῶν τῆδε πόνων, ὡς ἐκ τινος καταγείρου σπηλαίου τῆς ἐνύλου ζωῆς, καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰς αἰθερίους αὐγάς, καὶ ταῖς μακρῶν ἐνιδρῶσαι νήσοις, τοὺς διὰ τῶν προειρημένων δδεύσαντας.

Vss. 30-31 laudat Clemens Alexandrinus Strom. 3 p. 432 B. Vs. 31 Porphyr. de abst. II, 27 : Ἐντεῦθεν τὸ θρηνούμενον πρὸς τῶν παλαιῶν, ὡς τοῖον ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε νεικίων γενόμεσθα, ὅτι τὸ θεῖον καὶ

ἀκῆράτον καὶ ἐν πᾶσιν ἀδολαβές σώζειν οὐ δυνάμεθα. Expressit Timo Phliasius ap. Euseb. Præp. ev. XIV, 18 p. 763 (fragm. V.) Σχέτλοι ἀνθρώποι, κακ' ἐλέγγεα, γαστέρες οἶον, τοῖων ἔκ τ' ἐρίδων ἔκ τε στοναγῶν πέπλασθε. (Leg. ex Empedocle οἶων). Scaliger apud Stephanum in poes. phil. p. 216 scribendum esse vidit ὦ δειλὸν, quum vulgo apud Clementem ἦ δειλὸν legatur. Sylburgius reponendum existimabat vel ἄ vel ὦ. Scaligeri emendationem merito probarunt Sturzius et Karstenius. Pro δυσάνολθον non erat, quod Nækius Chœril. conjiceret δις ἀνολθον, siquidem δυσάνολθος eodem prorsus modo formatum est quo δυσάμμορος vel δυσάμοιρος. Alterum quod Karstenius comparavit, non infrequens apud poetas est. cf. Iliad. γ, 428, alterum ab Hesychio exponitur κακόμοιρος, δύστηνος, δυστυγής. — οἶων ἐξ ἐρίδων refertur ad calamitates quas homines vel potius dii e cælo ejecti jam prius quam mundum ingrederentur, pertulissent. Mirandum autem Steinium e Porphyrio, quæ Empedoclis verba memoriter citat, τοῖων hic rescribere voluisse. Alios hujus generis poetarum locos Clemens l. c. exhibet. Vss. 32-35. exstant apud Plutarchum de Isid. et Osir. p. 361; de vitando ære alieno p. 830 (vol. VII p. 426; IX p. 302 ed. Reisk.). Ab hoc mutuatus est Eusebius Præp. Ev. V, 5 p. 187 D. Ἀποφυγὴ δ' οὐκ ἔστιν ἐπὶ τὰς νομάς ἐκείνας καὶ τοὺς λειμῶνας, ἀλλὰ πλάζονται, καθάπερ οἱ θεήλατοι καὶ οὐρανοπετεῖς ἐκείνοι τοῦ Ἐμπεδοκλεῦς θαίμονος. Plutarchi verba sunt qui simul de vatis Agrigentini sententia genios peccatorum delictorumque pœnas luere dicit, donec purgati in pristinum domicilium revertantur. Idem versus leguntur apud Hippolytum pag. 250 ed. Miller : Μεταλλάσσοσι γὰρ αἱ ψυχὰι σῶμα ἐκ σώματος ὑπὸ τοῦ νείκους μεταβαλλόμεναι καὶ κολάζομεναι καὶ οὐκ εἴμεναι μένειν εἰς τὸ ἐν, ἀλλὰ κολάζεσθαι ἐν πάσαις κολάσεσιν ὑπὸ τοῦ νείκους τὰς ψυχὰς μεταβαλλόμενας σῶμα ἐκ σώματος, ubi etiam versus 33-35 iterantur. Caterum μὲν γὰρ omnes, excepto Hippolyto qui γε præbet toto versu sic scripto : Αἰθερίον γε μένος ψυχὰς πόντονδὲ διώκει. Idem πόντον δέε γθονὸς habet. Pro ἀκάμαντος Hippolytus φάεοντος quod Schneidewino arrisit. Plutarchus de Is. et Osir. l. c. pro εἰς αὐγάς perperam ἐσαῦθις; idem de vit. ære al. πόντος δὲ γθονὸς, omissa præpositione quæ et apud Eusebium desideratur, denique priore loco Plutarchus ἀπέπτουσε pariter atque Eusebius et Hippolytus, posteriore ἀνέπτουσε, sed alterum rectius usurpatur de mari in terram ejiciente. Cf. II. IV, 426. Nihil aliud autem hæc per diversa elementa dæmonum jactatio designat, quam ipsam formarum mutationem qua modo in volatiles bestias, modo in aquatiles,

modo in terrenas conversi varias induunt figuras. Cf. vs. 7-12. Empedocleum dogma quod posterioribus etiam sæculis celebrabatur quibusdam veterum deflucit. Itaque apud Plutarchum de oracul. defect. p. 418 (Vol. VII pag. 648) legitur: Καὶ δ' Ἡρακλέων· τὸ μὲν ἐρεστάναι τοῖς χρησθηροῖς (εἶπε) μὴ θεοῦ, οἷς ἀπηλλάχθαι τῶν περὶ γῆν προσῆχόν ἐστιν, ἀλλὰ δαίμονας ὑπηρέτας θεῶν, οὐ δοκεῖ μοι κακῶς ἀξιῶσθαι· τὸ δὲ τοῖς δαίμοσι τούτοις μονονουχὶ βράγδην λαμβάνοντας ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Ἐμπεδοκλέους, ἁμαρτίας καὶ ἄτας καὶ πλάνας θεηλάτους ἐπιφέρειν, τελευτῶντας δὲ καὶ θανάτους ὡς περ ἀνθρώπων ὑποτίθεσθαι (corr. τελευτῶσι δὲ καὶ θανάτους ὡς περ ἀνθρώποις προτίθεσθαι) ὁρασύτερον ἡγοῦμαι καὶ βαρβαρικώτερον. Quod poenæ genus Empedocles dæmonibus tribuit, idem prope Virgilius defunctorum animis propositum esse apud inferos, quamquam alio sensu, his cecinit verbis Æn. VI, 740 :

Ergo exerceant pœnis veterumque malorum supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Vs. 36-44. Versus hos affert Sextus Empir. adv. Math. VII, 122 (pag. 397 ed. Fabr. p. 217 Bekk.) Vs. 37 πολλὰ κ. τ. λ. memorat Proclus in Plat. Timæum p. 175 (p. 414 ed. Schneid.). Vs. 39. ὠκύμοροι κ. τ. λ. Plutarch. de Is. et Osir. p. 360 (Vol. VII p. 422 ed. R.) Vs. 40 et 42 Diogenes Laertius IX, 73. Vs. 42 sq. item Plutarch. aud. poet. p. 17 (Vol. VI p. 61). Sextus l. c. ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ λέγοντες κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα χρητήριον εἶναι τῆς ἀληθείας οὐ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τοῦ δὲ ὀρθοῦ λόγου τὸν μὲν τινα θεῖον ὑπάρχειν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον, ὃν τὸν μὲν θεῖον ἀνεξίστητον εἶναι, τὸν δὲ ἀνθρώπινον ἐξοιστόν. (123) λέγει δὲ περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τὴν κρίσιν τάληθοῦς ὑπάρχειν οὕτως (sequuntur vs. 36-43). (124) περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ παγτελὲς ἀληπτον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἱκνεῖται ὁ ἀνθρώπινος λόγος ληπτην ὑπάρχειν, διασαφεῖ τοῖς προκειμένοις ἐπιφέρων (sequitur vs. 43 pars posterior cum vs. 44). Recte jam Scaliger apud Stephanum poes. phil. p. 216 ait omnia quæ a Sexto hic citantur conjungi oportere, neque versus ordinem immutatam, sed Empedocles dicta interpositis tantum Sexti verbis interrupta esse. Quamobrem qui apud Sextum paucis interjectis subjunguntur versus ἀλλὰ θεοὶ τῶν κ. τ. λ., eos cum Karstenio et aliis ad præmium pertinere ratus sum.

Vs. 36. Pro στενωπὸν Prellerus conjecit στεινόποροι secutus Theophr. de sens. c. 7; sed hac mutatione locus non eget; μὲν omittit Cod. Ci-

zensis apud Bekkerum. Vs. 37 δειλεμπέξ Bekkeri Codices, Cizensis et Regimontanus atque editio Genevensis, item liber Vratislaviensis omisso accentu, δειλεμπῆξ Fabricius, sed Proclus δειν' ἔπεα, quod est etiam apud Stephanum Poes. phil. p. 20, idque in δῖνε' ἔπειτα mutatum volebat Scaliger, in δειν' ἔπεσον Sturzius. Contra δειν' ἔμπα proposuit Bergk; δε(λ') ἔπεα Prellerus. Quæ quum non satisfaciant, Karstenius legendum suspicatus est δειν' ἔμπα, præsertim quum Proclus in hunc modum Empedocles verba exponat: πολλὰ γὰρ ἐπιπίπτοντα τοῖς ὄντως ἡμῖν δειλοῖς, ὡς φυγάσι θεῶν γενομένοις, ἀμβλύνοι τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν. Nec male Empirius act. soc. gr. I p. 357 δε(λ') ἔμπα quod recepit Bekkerus. Ergo etsi prius conjeceram πολλὰ δὲ δειν' ἐπίαισι, τάτ' ἀμβλύνοσι μερίμνας, vel πολλὰ γὰρ ἔμπεσε δεινὰ, κτλ., tamen Karstenii conjecturam nunc maxime probo. — Vs. 38 ζῶης ἀβίου legi jussit Scaliger ap. Steph. p. 216; ζῶῆσι βίου codd. Ciz. Regim. Vrat. et Fabr., ζῶοισι βίου ed. Genev. et Steph.; ἐν ζῶοῖσι βίου Gataker. ad M. Ant. X, 31, ζῶοισι βίου Wyttenbachius ad Plut. de Is. et Osir. 360.C. — ἀρρήσαντες reposui cum Stephano et Scaligero; ἀρροῖσαντες Codd. Ciz. et Regim., sed hic superscripto η, item Fabricius; ἀρρήσαντες Karstenius. — Vs.

40 αὐτὸ μόνον Stephanus; αὐτῶ cod. Regim., αὐτὸς ον

Ciz. μόνω Regim. — Vs. 41 πάντοσ' vulgo; πάντοσ' σ' Ciz., ἐλαυνόμενοι codd.; ἐλαυνόμενος Steinius. τὸ δ' ὄλον εὐχεται εὐρεῖν Codd; τὸ δ' ὄλον μὰψ εὐχεται εὐρεῖν Steinius; τὸ δὲ λῶιον Scaliger, τὸ δ' ὄλον πᾶς Bergk; τὸ δὲ οὖλον ἐπέυχεται Sturzius et Karst. Vs. 42. οὕτως οὐτ' Codd.; αὕτως Karstenius. οὐδ' ἐπίδερκτὰ Bergk., οὐδ' ἐπακουστὰ Codd., οὐτ' ἐπακουστὰ Bergk; Vs. 43. νόμ vulgo; νῶ Cod. Ciz. et Vrat. δ' addidit Bergk; Vs. 44 libri omnes πεύσει, οὐ πλείον γε βροτεῖη μῆτις ὄρωρεν, quod Karstenius propter Sexti interpretationem convertit in πεύσει οὐ πλέον ἢ γε βροτεῖη μῆτις ὄρωρεν, quod non perusitata, tamen haud mendosa adhibita; Bergk; malebat οὐ πλείον γε βροτοῖς (vel βροτῶν) ἢ μῆτις ὄρωρεν. Cf. de Emped. proem. p. 14, quamquam ibidem p. 17 hand diffitetur scribi etiam posse οὐ πλέον ἢ γε βροτεῖη μῆτις ὄρωρεν. Hermannō placebat οὐ πλείον γε, Panzerbietero δ πλείστον γε βροτεῖη μῆτις ὄπωπεν. Sed horum fortasse nemo versus Empedocleum restituit. Itaque Karstenius quum dubitanter suam correctionem intulisset, mallet tamen, inquit, hujusmodi quid scriptum esset: « πεύσει ὄρσον ἐπισε—vel ὄσσ' ἀτεῖν σε βροτεῖη μῆτις ὄρωρε ἰ. e. disces, quantum assequi te sinit humana intel-

ligentia. » At ὄρωρε non activam, sed neutram habet potestatem. Præterea sententia non tam perfectum ὄρωρε, quam aut hoc ipsum aut aliud verbum præsentī tempore enuntiatum desiderat. Mihi Sexti explicationem spectanti ponendum videtur πύσσεια οὐ πλέον ἢ ἐ βροτειή μῆτις δρᾶται *non plus cognosces, quam quantum humana intelligentia videt.* Id enim non tantum verbis ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἰκνεῖται ἰδ' ἀνθρώπινος λόγος ληπτὴν ὑπάρχειν consentaneum est, sed etiam sequentibus: καὶ οὐ τῶν ἐξῆς ἐπιπλήξας τοῖς πλέον ἐπαγγελιομένοις γινώσκειν παρίστησιν ὅτι κ. τ. λ.

Vs. 45–57. Sextus l. c. καὶ διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιπλήξας τοῖς πλέον ἐπαγγελιομένοις γινώσκειν, παρίστησιν ὅτι τὸ δι' ἐκάστης αἰσθήσεως λαμβανόμενον πιστόν ἐστι, τοῦ λόγου τούτων ἐπιστατούντος, καίπερ πρότερον καταδραμῶν τῆς ἀπ' αὐτῶν πίστεως. φησὶ γὰρ ἄλλὰ θεοί, κτλ. Vs. 50 sine auctoris nomine citat Clemens Alex. Strom. V. p. 628 ed. Pott. Vs. 52 Proclus in Platonis Timæum pag. 106 (p. 252 ed. Schneid.) his verbis: Ἐμπεδοκλῆς δὲ αὐτὴν ἐπαγγέλλεται δώσειν τὴν ἀλήθειαν· καὶ τὰδε τῆς σοφίης ἐπ' ἄκροισι θοάζει. Adde Plutarch. de Amicor. mult. pag. 93 (Vol. VI p. 346 ed. R.). Vs. 45. ἀποτρέψατε cod.; ἀποτρέψατε correxit Fabricius. Vs. 46. ὀγεύσατε cod. nonnulli; ὀγετεύσατε emendavit Stephanus. Vs. 48. Pro membranarum vitiiis ἐφ' ἡμερίοισιν, ἐφημερίοισιν vel ἐφημέρησιν reposuit Stephanus ἐφημερίοισιν. Post ἀκούειν non plene distinximus cum Karstenio et Bergkio comm. de Emped. proœm. p. 19, sed virgula posita ultimum versum πέμπε παρ' εὐσεβίης ἐλάουσι' εὐήνιον ἄρμα ex ἀνοται aptum esse volumus. Precatur enim Musam quæ currum regit, ut sibi dicturo quantum mortalibus audire fas est agilem illum currum a pietate profecta mittat. Quippe a pietate proficisci vult, ut in itinere oculos ab omni turpitudine, dedecore, flagitio avertat. Cæterum Bergkii conjectura πέμπε δέ μ' Εὐσεβίης minime necessaria est. Quod autem Karstenius ait, esse ambiguum, παρ' utrum jungi præstet cum participio ἐλάουσα an cum εὐσεβίης, neutrum vero præpostere fieri quum eadem ambiguitas reperiat vs. 85: ὡς δὲ παρ' ἡμετέρας κέλεται πιστώματα Μούσης, ubi παρὰ vel cum κέλεται conjungi liceat vel cum Μούσης: in eo vir doctus fallitur. Etenim παρὰ hic eundem habet usum, ut in Odys. lib. XII, 70 παρ' Αἰθήτῳ πλέουσα vel Iliad. VI, 177 σῆμα φέρεσθαι παρὰ πινος. Itaque Empedocles nequaquam *pietatis currum* finxit ut Karstenius vult, sed superiores poetas imitatus est qui Musarum et Gratiarum currus excoGITaverant. Pindarus Pyth. X, 65 τὸδ' ἔξουθεν ἄρμα Πιερίδων τετραόρον. Simonid. Fragm. CCV, 10 ed.

Schneidew. ἄρμασιν ἐν Χαρίτων φορηθείς. Empedoclis locum procul dubie spectavit Plato in Phædro p. 274 A. τὰ μὲν θεῶν ὀρχήματα ἰσοβρόπως εὐήνια ὄντα βραδίως πορεύεται, τὰ δὲ ἄλλα πορεύονται μόγις· βρῖθει γὰρ ὁ τῆς κἀκῆς ἵππος μετέχων ἐπὶ γῆν ῥέπων τε καὶ βαρύνων, ἣν μὴ καλῶς ἢ τεθραμμένος ὑπὸ τῶν ἡνιόχων. Omnino ad exprimendam sublimitatem nulla veteribus accommodatior videbatur imago quam currus. Cf. Hemsterhusium ad Lucian. Somn. c. 15 pag. 198 ed. Bip. et Ast. ad Platon. l. c. p. 290 seq. Hinc etiam aurei carminis conditor vs. 69 ἡνιόχον γινώμην commentus est, de qua vide Hieroclem pag. 165 seq. ed. nostr. et quæ ibi notavimus p. 174.

Vs. 50. σέ γ' Codd., quod Karstenius demandata subito Musæ loquendi vice positisque lacuna signis defendit. σὺ γ' Bergkii tentavit; τί μ' Panzerbieterus. Porro βιάσσει Bergkii scripsit. — Vs. 51–52. θνατῶν Sexti membranæ, θνητῶν Bergkii et Karstenius. ἀνελεσθαι Codd., ἀναδείξουσι Bergkii. ἐφωθούεις vel ἐφ' ὅ θούεις (θώης) Sexti codd. atque editio Genevensis; ἐφ' ὅθ' ὄσις Clementis libri et Stephanus. Plene post εἰπεῖν distinxerunt Karstenius et Bergkii, versiculos aliquot inter hunc et proximum excidisse opinati. Sed nihil deesse suspicatus est Hermannus quem Bekkerus ait sublata post εἰπεῖν distinctione vs. 52 pro vulgato θάρσει quod interpretes a Musa vel poeta mortales hortante dictum existimaverant θάρσει exarasse. καὶ τότε δὴ Sextus, καὶ τὰδε Proclus, καὶ σύγε δὴ Panzerbieterus. θοάζει Sexti codd. Regimontanus et Vratislaviensis, item Proclus et Stephanus; θοάζη Cod. Cizenzis atque editio Genevensis, θαμίζειν Plutarchus, θοάσεις Sturzii secutus Scaligerum in Stephani Poesi phil. p. 216 qui tamen in libro Lugdunobatavo Karstenio teste θοάζε legi volebat quod nuper Panzerbietero in mentem venit. Adde quod θοάσεις Karstenius coniecit, θοάσεις Meinekii, θοάζεις Bergkii, θοάζειν Hermannus cui astipulati sunt Bekkerus et Steinius. Etsi enim non displicebat illa quam alii philosopho tribuerant sententia θάρσει κτλ. *aude et sic in sapientiæ fastigium involato*, tamen hoc loco Empedocles ea præfatus quæ ad commendandam mortalibus pietatem et modestiam valent non videbatur posse hominis aut ipse ita affari aut Musam alloquentem inducere, ut audacia esse opus præ se ferret ad id quod summum in rerum contemplatione est consequendum. Quapropter versibus ita, uti diximus, emendatis negat Empedocles cupiditate *eximii flores honoris a mortalibus reportandi* sese impulsus iri, ut plura quam fas sit audacter enuntiet eaue audacia in sapientiæ fastigium enitatur.

Neque tamen supremam sapientiam par est irrideri ab eo qui paulo ante de cognoscendi difficultate ac de sensuum angustiis et fallaciis (στεινωποὶ μὲν γὰρ παλάμαι κτλ.) conquestus sit, quum a pietate profectus Musa duce in sapientiæ arcem evehi velit. Hæc bene inter se coherent. Itaque ego imperativum ὀάρσει tenco, imitatione expressum ab aurei carminis conditore v. 63

ἀλλὰ σὺ ὀάρσει ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δεικνυσὶν ἕκαστα,

ubi Hierocles pag. 157 ed. nostr. τί οὖν τὸ λειπόμενον, ἢ τοῦτους μόνους χρῆναι θαρβέειν τοὺς προσιώντας τῇ ἀναφαινούσῃ τὰ οἰκεία ἡμῖν ἀγαθὰ ἐπιστήμη; κτλ.

Vs. 53. Ante hunc quoque versum nonnulla desiderant Karstenius, Bergkii, alii, sed nihil omissum esse ipse sententiarum ordo evincit. ἀλλὰ γὰρ ἄθρει πᾶς libri; ἀλλ' ἄγε, ἄθρει παμπαλάμη Karstenius; ἀλλ' ἄθρει Panzerbieterus; rectius Bergkii ἀλλ' ἄγ' ἄθρει πάση παλάμη. — Vs. 54. μήτε codd.; μηδὲ Panzerbieterus. τιν' codd., τι Bergkii. Præterea πιστοῦ cum Panzerbietero posui pro membranarum scriptura πίστει quam intactam reliquerant interpretes, imperativum verbi nescio cuius πιστέω esse opinati. At eo sensu πιστεύειν vel πιστοῦσθαι dici oportebat. Bergkii proposuit πιστῆν, sed πίστιν Steinhartus Melet. Plot. p. 59. Idem quod in fine versus est κατ' ἀκουὴν mutavit in κατὰ κούρην, toto versu sic scripto: μήτε τιν' ὄψιν ἔξω πῆστιν πλέον ἢ κατὰ κούρην. Ego pro κατ' ἀκουὴν restitui κατὰ κούρας. — Vs. 55. ἡ ed. Genev., μήτ' codd. ἀκοὴν membranæ, ἀκουὴν ed. Genev. Pro vulgato γλώσσης codd. Cizensis et Regimontanus cum ed. Genev. exhibent γλώττης. — Vs. 56. μηδὲ ed. Genev., μήτε vulgo. ὅπη Karstenius dedit pro vulgato ὁπόση quod alibi non legitur. Sed recte se habet ὅπη ut vs. 405 ὅπη πρὸς κέρδος ἀταρπός. Itaque supervacaneæ sunt Steinharti et Steinii conjecturæ ἡ ὅσον et ὁπόσων. Cæterum τῶν ἄλλων ita dicitur, ut γυῖων *sensuum* subaudiatur. Nec tamen cum Prellero Ephem. antiq. 1837 nr. 18 interpungendum τῶν ἄλλων ὅπη πόρος ἐστὶ νοῆσαι γυῖων. πίστιν ἔρυκε κτλ. Vocabulum ἐρίδουπος simile est ei quo utitur Parmenides vs. 55 ἡγήσασα. τρανώματι γλώσσης non recte Schneiderus Lex. gr. intelligit *gustum*, quum sint *verba clare pronuntiatia*. Quamobrem locum sic interpretamur: « sed age, quantum potes, cerne qua quidque manifestum sit, neve visis magis crede quam quantum pupillæ docent, neve auditui obtuso magis, quam quantum te clara linguæ pronuntiatio docet. »

Vs. 57. γυῖων πίστις significat *sensuum fidem* sive *persuasionem a sensibus ductam*. νόει δ' scripsit Karstenius, quum vulgo νόει θ' legatur. Jam licet facile quis credat illud νοεῖν quod vs. 57 positum est ita accipi oportere, ut ὁ νόει ταῖς αἰσθησεσιν ex altera parte respondeat, quemadmodum fit vs. 82 τῆν σὺ νόῳ δέρκευ μηδ' ὄμμασιν ἦσο τεθηκώς, tamen de hac verborum comprehensione accuratius nobis disserendum est. Etenim quum vs. 56 νοῆσαι de sensuum perceptionibus usurpetur, ut apud Homerum Iliad. lib. XV, 422 Ἐκτωρ δ' ὡς ἐνόησεν ἀνεψιὸν δρῶλαμοῖσιν ἐν κοινήσι πεσόντα et alibi, nihilominus νόει vs. 57 Empedocles ad mentis aciem transtulit, ut idem verbum de communi cognoscendi facultate dictum esse appareat. Quæ res nuper induxit Henricum Steinium, ut posita post νοῆσαι distinctionis virgula, quamvis alii gravius interpungendum putassent, proximum versum cum hoc arctius connecteret, ratus haudquaquam ab Empedocle singulis sensibus fidem derogari neque aliam esse vim infinitivi νοῆσαι et imperativi νόει. Ad hoc demonstrandum inconsiderate citat Aristotelem de anim. III, 3 p. 427. a. 23 ed. Bekker. sic scribentem: καὶ οἱ γε ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ταῦτόν ἐν εἶναι φασιν, ὡς περ καὶ Ἐμπεδοκλῆς εἶρηκε « πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀεῖζεται ἀνθρώποισιν, » καὶ ἐν ἄλλοις « ὅθεν σφίσιν αἰεὶ καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοῖα παρίσταται » κτλ. et Metaph. III, 5 pag. 1009 b. eandem rem hoc modo explicantem: καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς μεταβάλλοντας τὴν ἔξιν μεταβάλλειν φησὶ τὴν φρόνησιν « πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναυῖζεται ἀνθρώποισιν. » καὶ ἐν ἐτέροις δὲ λέγει ὅτι « ὅσων ἄλλοιοι μετέφυν, τόσων ἄρ σφίσιν αἰεὶ καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοῖα παρίστατο. » Talia etiam de Parmenide et Anaxagora adjicit Aristoteles. Priorem locum longa argumentatione illustrat Philoponus fol. 114 A. B. Cf. Simplicius ad Aristot. de anim. III fol. 56 B. Sed non possum non assentiri Herm. Bonitio comm. ad Arist. Metaph. I. c. p. 202 ita iudicanti: « Ceterum quod Aristoteles Empedoclem, Parmenidem, Anaxagoram idem statuisset dicit αἰσθησιν et φρόνησιν, sensuum perceptionem et cognitionem rationalem, cavendum est ne ejus auctoritati nimium fidei habeamus. « Nam præterquam quod illi epici sermonis memores verborum νοεῖν et φρονεῖν significatum latius quam vulgo fit patere voluerunt, Aristotelis iudicium aliis eorundem philosophorum effatis abunde refutatur. Huc accedit quod Anaxagoræ illud μνημονεύομενον ἀπόφθεγμα apud Aristotelem non e scriptis viri, sed e sermonibus hominum petitum nihil probat. Parmenidis autem versus (vs. 146-149 p. 121 ed. nostr.), depromti ex ea car-

minis parte, quæ τὰ πρὸς δόξαν inscribatur, ad id quod Aristoteles contendit demonstrandum non valent, quia in ista parte Parmenides, quasi interioribus philosophiæ sacris relictis, vulgatis opinionibus obtemperavit. Quoniam vero de Empedocle tantum hic agimus, reliquos missos faciamus. Hunc autem constat ea quæ sensibus manifesta sunt, generationem et interitum sustulisse. Cf. vs. 98-101. Contra quæ nullo sensu percipiuntur: ea nihilo secius esse affirmat. Hinc patet Empedoclem iis de quibus disputamus versibus cohortari mortales noluisse ad verum sensuum ope indagandum, sed de instrumentorum quibus videmus et audimus fraude et imbecillitate conquestum, quatenus singulis ea solum perciperentur quæ ipsorum naturæ consentanea essent neque liceret transgredi fines a rerum parente positos, aliam quævisivisse viam, qua ultra sensuum præstigiis ad ipsam rerum naturam pernoscentiam homines accederent. Nimirum hoc indicat verbis ἀλλ' ἄγ' ἄθρει πάση παλάμη πῆ δῆλον ἕκαστον, et vs. 57 γυίων πίστιν ἔρκε, νύει δ' ἤ δῆλον ἕκαστον *sensuum fidem declina, reputa vero, quomodo quidque manifestum sit*, i. e. quale quidque nulla sensuum habita ratione appareat. Erravit igitur Steinius ubique hic sensuum auctoritatem commendari opinatus. De reliquo Galenus de simpl. med. temp. I. II princ. t. XIII p. 30 sq. Chart. perstringit et refellit Empedoclem, quod in scrutanda rerum natura ratione, non sensibus utendum esse decreverit. At non omnem sensuum auctoritatem tollere destinaverat Empedocles, sed homines a credendi temeritate ita avocare, ut sensuum visis fidem adjungendam negaret, nisi simul ratione compertum esset, tale quidque esse quale videretur. Hoc illud fere est quod Sextus Empiricus l. c. ait: οτι τὸ δι' ἐκάστης αἰσθήσεως λαμβανόμενον πιστόν ἐστι, τοῦ λόγου τούτων ἐπιστατοῦντος. — Vs. 58. Πασανία κτλ.] Huic nobili medico Empedocles tres de rerum natura libros inscripsit teste Diogene Laërt. VIII, 61. Vide præfationem. Servanda vulgata Ἀγγίτου υἱέ quam Karstenius in Ἀγγίτω υἱέ mutavit.

Vs. 59-61. Clem. Al. Strom. VI p. 624. Idem versus variatis tantum verbis repetuntur infra. Conf. vs. 159-162. Karstenius quidem putat eos quos infra posui solos esse Empedocleos, hos fraudulenta manu vati Agrigentino suppositos, vel potius ex aliis carminum locis excerptos et in unum conflatos esse. Primus versus (vs. 59) τέσσαρα τῶν πάντων ριζώματα πρῶτον ἄκουε non differt a versu 159 τέσσαρα γὰρ πάντων ριζώματα πρῶτον ἔασι, nisi duobus vocabulis, quamquam etiam ibi pro ἔασι sunt qui legant ἄκουε. Sequitur

versus πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖαν ἰδ' αἰθέρος ἄπλετον ὕψος, quem apertum est respondere duobus versibus:

Zeὺς ἀργῆς Ἥρη τε φερέσβιος ἡδ' Ἀἰθωνεύς
Νῆστis ὁ ἢ δακρύων τέγγει κρούνωμα βρότειον,

ita ut pro figuratis nominibus ipsa elementorum vocabula substituantur. Illud etiam minime dubium, non multum interesse inter hunc versum et 79: πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα καὶ αἰθέρος ἦπιον ὕψος. Tertium denique versiculum:

ἐκ γὰρ τῶν ὄσα τ' ἦν ὄσα τ' ἔσσειται ὄσα τ' ἔασιν

non admodum diversum esse a vs. 128

ἐκ τῶν πάνθ' ὄσα τ' ἦν ὄσα τ' ἔσ' ὄσα τ' ἔσται ὀπίσ-
[σω

apparet. Quæ quum ita sint, tamen hos versus, quemadmodum Steinius fecit, omittere nolui. Legitur autem vulgo γέαν pro γαῖαν, ἡδ' pro ἰδ', ὄσα τ' ἔασιν pro ὄσα τ' ἔασιν.

Vs. 62-97. διπλ' ἐρέω—αἰὲν ὁμοῖα] assert Simplicius in Aristotelis Phys. I f. 34 A. ὅ δὲ Ἐμπεδοκλῆς τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ τὰ πεπερασμένα καὶ τὴν κατὰ περίοδον ἀποκατάστασιν καὶ τὴν κατὰ σύγκρισιν καὶ διάκρισιν γένεσιν καὶ φθορὰν οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ τῶν φυσικῶν παραδίδωσι. Sequuntur versus de quibus hic agitur omissis 70 et 91. Vs. 68-74 ἄλλοις μὲν—κατὰ κύκλον idem (prætermisso rursus vs. 70) de Cælo bis apud Peyron. p. 47. Cf. infra vs. 151 seqq. Vss. 68 et 69 idem Phys. I f. 6 B; VIII, f. 310 A; Diogenes Laertius VIII, 76; Stobæus Ecl. I c. 11 p. 290 (tom. I p. 111 ed. Gaisf.) Auctor Vitæ Hom. p. 327 ed. Gale. Vss. 70-74 ἢ μὲν ἐν—κατὰ κύκλον, Aristoteles Phys. VIII, 1; p. 319 D. Vss. 72-74 Simplicius Phys. VIII, f. 258 B. Vs. 75 Jo. Damascenus in Stobæi Append. Gaisf. p. 34; tangit Clemens Alexandrinus Strom. V p. 589 C. Vss. 78-81. τοτὲ δ' αὖ διέψυ—μῆχος τε πλάτος τε, Simplicius Phys. I, f. 6 B. Vss. 79-81 πῦρ—πλάτος τε, Sextus Empiricus adv. Math. IX, 10. Vss. 79-80 idem ibid. X, 317. Vs. 79 Plutarchus de Adul. et amic. p. 63 Vol. VI p. 233 ed. Reisk. Vss. 80-81: καὶ Φιλ.—τεθηπῶς, Plutarchus Amator. p. 756, vol. IX p. 30. Vs. 81 Clemens Alex. Strom. V p. 552 C; Simplicius Phys. I, f. 41 A. Vs. 88 attingit Aristot. de Gen. et Corr. II, 6; p. 409 D. Vs. 90 Simplicius Phys. VIII, f. 273 A. cf. infra vs. 147 sq. Vs. 94 Aristoteles de Melisso, Xenophane et Gorgia p. 975 B (pag. 20 ed. nostr.) Vs. 64 δοιῆ δὲ et δοιῆ δ' Simplicius, quod Karst. temere in τοιῆδε et τοιῆδ' convertit. Vs. 65 ἀλέκει τε Simplicius; αὔζει τε Karst. con-

jecit, qua mutatione locus non eget. Vs. 66 ὀρυ-
φθεῖσα Simpl. ορυφθεῖσα Panz. et Stein. —
δρέπτῃ Simpl., ἀπέπτῃ Sturz. διέπτῃ Scaliger et
Karsten. Sensus est : « Duplex est mortalium
ortus, duplex item interitus. Illum enim coitus
omnium gignit, perdens simul eas quæ antea
fuerant res : hic rursus diremtis omnibus, i. e.
partibus iis quæ prius unitate continebantur,
natus atque alitus dissilit. » Paulo minus accu-
rate hoc dogma rettulit Aristoteles de Melisso,
Xen. et Gorgia cap. 2 pag. 21 ed. nostr. ἀλλὰ μι-
σγομένων τε καὶ συντιθεμένων πυρὸς καὶ τῶν μετὰ
πυρὸς γίνεσθαι τὰ πολλά, διαλλαττομένων τε καὶ
διακρивоμένων φθείρεσθαι πάλιν, καὶ εἶναι τῇ μὲν μίξει
πολλά τε καὶ τῇ διακρίσει, τῇ δὲ φύσει τέτταρ' ἄνευ
τῶν αἰτίων ἢ ἐν. Quæ autem hic traduntur, non
satis apte Karst. ad mundi originem rettulit,
quum universe ad ortus et interitus leges expli-
candas pertineant. Vs. 67. οὐδαμᾶ Simpl. edit.
Ald.; correxerunt editores. Tzetzes Homeric.
p. 58 ed. Schir. subjectos exhibet vs. 67-69 ver-
sibus 159-161. Etsi vero pro ἀλλάσσοντα habet
ἀμειθόμενά τέ γε omisso καὶ, non tamen propterea
cum Schneidewino p. 159 diversum hunc ab al-
tero versiculum esse statuimus. Vs. 68. συνεργό-
μεν' εἰς ἐν ἅπαντα Simpl. συνεργόμενα τὰδε πάντα
Stobæus. Vs. 69. αὐ δὲ γ' ἕκαστα Simpl. ; αὐτε
ἕκαστα Stobæus; αὐ δὲ γὰρ πάντα vel δὲ γὰρ ἅπαντα
Simpl. aliis locis. αὐθις ἕκαστα νεῖκεος ἄρθει auct.
vit. Hom. φορεύμενα Simpl. qui alibi φορούμενα;
φορουρούμενα Stob. Vs. 70. οὕτως] a versu sejuncti.
Bekkerus Arist. Phys. VIII, 1 p. 250 λέγων οὕτως
—ἡμὲν ἐν ἐκ κ.τ. λ., οὕτω δ' ἢ μὲν ἐν Panz. p. 8.
Vs. 71. ἢ δὲ Bekk. ἢ δὲ libri cum Simpl. Vs. 72
γίνεται Simpl. qui laudat hunc versum f. 278 b.
τῇ μὲν ἐπιέγονται Geelius. Vs. 73. τὰδ' ἀλλάσσοντα]
Simplicius Phys. VIII f. 258 B; ἢ δὲ διαλλάσσοντα
Simpl. de Cælo ap. Peyron. l. 1. et in Brandis.
Schol. p. 476 et 487 quod recepit Sturz. ; ἢ δὲ
τὰδ' ἀλλάσσοντα Aristoteles Phys. VIII, 1 p. 251
ed. Bekker., ubi alii codd. τὰ διαλλάσσοντα, alii
τὰδ' ἀλλάσσοντα. Cæterum οὐδαμὰ Aristoteles et
Simplicius, apud quem etiam οὐδαμοῦ legitur. Vs.
74. ἀκίνητον] Bergk., ἀκίνητοι Aristoteles et Sim-
plicius, neque aliter Brandis. Schol. p. 476 B.
et p. 487. B; ἀκίνητα semel Simpl. (v. 158)
quam scripturam ei probatam fuisse ostendit in-
terpretatio adjecta Phys. f. 258 B (in Brandis.
schol. p. 425 B.) καὶ ταύτῃ αἰδία ἐστὶ, τουτέστιν,
αἰδῖος ἢ αὐτῶν εἰς ἀλλήλα μεταβολὴ κτλ. Hinc Kar-
stenius ἀκίνητα h. l. defendit, ἀκίνητη Panz. Post
hunc versum Simplicii auctoritate neglecta, qui
omnia uno tenore usque ad αἰὲν ὁμοῖα exhibet,
lacunæ signa posuit Steinius. Vs. 75. μάθη] ve-

risime conj. Bergk. ; μάθη Simpl. quod
temere arripuit Sturz. allato Platonis loco Lys.
p. 222 C : μεθόμεν ὑπὸ τοῦ λόγου. Jo. Damascenus
in Stob. Append. Gaisf. p. 34 : ἀλλ' ἄγε μάθων
κλῦθι, μάθησις γὰρ φρένας αὔξει quem sequitur Pre-
llerus hist. phil. græcorom. p. 115. Eundem Em-
pedoclis versum intuitus Clemens Alex. Strom.
V p. 589 C (p. 697 Pott.) ὡς ἡ μάθησις κατ' Ἐμ-
πεδοκλέα τὰς φρένας αὔξει, οὕτως ἡ εἰς τὸν κύριον
πεποίθησις αὔξει τὴν πίστιν. Sed ex Damasceno et
Clemente recte conclusit Bergk. apud Empe-
doclem legendum esse μάθη. Vs. 76. πιφάσκων
vulgo; πιφάσκων cod. D. Brandisii. Vs. 78. Sim-
plicius Phys. I f. 6 B seorsum excitans hæc verba
legit ἄλλοτε δ' αὖ pro τοτέ δ' αὖ eorum quæ præ-
cedunt ratione non habita.

Vs. 79. Simplicius utroque loco ἡέρος ἀπλετον
ὑψος, Clemens αἰθέρος ἀπλετον ὑψος, Plutarchus
αἰθέρος ἡπιον ὑψος. Vs. 80. δίχα τῶν—ἕκαστον Sim-
plicius ed. Ald. Cæterum idem utroque loco ἀτά-
λαντον ἕκαστον, Karsten. et Stein. ἀτάλαντον
ἅπαντη, Panz. ἀτάλαντον ἕκαστω. Vs. 81. φιλότις]
Plutarchus; φιλή Sextus. μετὰ τοῖσιν] vulgo; alii
libri ἐν. Itaque apud Plut. scribitur etiam ἐν τοῖς,
apud Simplicium ἐν τοῖσιν. ἴση] Simplicius; ἴσον
Sextus. Quod reliquum est, ea quæ hic traduntur
non intelligimus de forma amicitiae tanquam
corporeæ, sed ut discordia ab elementorum globo
sejuncta dicitur, ita hæc per omnes eorum partes
quoquo versus diffusa esse. Vs. 82. τὴν σὺ νόῳ
δέρκευ] correxerunt interpretes; τὴν σὺ νῶ
δέρκευ Plutarchus, ἣν σὺ κτλ. Clemens. Vs. 83. θνητοῖσι
vulgo; φυτοῖσι cod. C. Brandisii; θνητοῖσιν ἐνίξε-
ται Karst. propter v. 86 non perspecta sententia.
Vs. 84. ἰδ' ὁμοῖα vulgo, τε καὶ ἄρθμια cod.
Brandisii, cf. v. 262. Utraque lectio æque bona.
Vs. 85 γηθοσύνη] Etsi inter γηθοσύνη et γειτοσύνη
ea est similitudo, quam grammatici agnomina-
tionem sive παρονομασίαν nominant : tamen non
est quod cum Steinio Empedoclem γηθοσύνην scri-
bentem sic loqui existimemus, ut alterum voca-
bulum tecte significetur, præsertim quum γειτο-
σύνη posterioris ætatis vox (cf. Strab. XI, 591),
nomenque minime poeticum sit. Vs. 86. τὴν οὐτις
μετ' ὄσοισιν Simpl. ed. Ald. Quod quum ferri
nequeat, variis conjecturis propositis sanare
locum viri docti studuerunt. Ac primum qui-
dem Sturz. male conjecit μετ' ἅπανσιν, quam
conjecturam probavit Karstenius, Brandisius
hist. phil. tom. I. p. 224 μετὰ τοῖσιν, Bergk. ap.
Prellerum hist. phil. p. 116 τὴν ὄσοισι μετ'
οὐτις, ipse Prellerus τὴν οὐτις γ' (vel οὐδέις) ὄσοι-
σιν. Sed, quod pace doctissimorum virorum dixe-
rim; solus Panzerbieterus sententiam videtur

assecutus esse. Quum enim Aristoteles phys. VIII, 1 de Empedocle dicat : εἰ δὲ προσοριεῖται τὸ ἐν μέρει, λεκτέον ἐφ' ὧν οὕτως, ὡσπερ οἱ ἐστι τι, ὁ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ἢ φίλια, καὶ φεύγουσιν οἱ ἔχθροὶ ἀλλήλους· τοῦτο γὰρ ὑποτίθεται καὶ ἐν τῷ ὅλῳ εἶναι· φαίνεται γὰρ ἐπὶ τινων οὕτως, apparet poetam hoc loco singulis opponere rerum universitatem neque alium verborum sensum esse posse quam eum quem in interpretatione expressi. Nam Empedocle iudice credunt sciuntque mortales inesse in suis membris vim Amicitiae, sed eam per universum eodem modo regnare nemodum perspexit. Quapropter Panzerbieterus legi voluit : τὴν οὕτως μεθ' ὀλοισιν κτλ. τὰ δὲ minus recte intelligens elementa Steiniumque in suas partes traxit. Verum quoniam Aristoteles de universo loquitur quo sensu raro adhibetur pluralis τὰ δὲ, velut ap. Plutarch. vit. Pericl. c. 5, rectius hic τὸ πᾶν vel τὸ ὅλον vel simile quid reponi liquet. Itaque suspicor Empedoclem scripsisse :

τὴν οὕτως διὰ παντὸς ἐλισσομένην δεδάχηκε.

Vs. 87. λόγων κτλ.] vulgo; λόγου cod. D. Brand.

Vs. 88. ταῦτα γὰρ κτλ.] Simplicius f. 34 A hanc apponit interpretationem : οἱ γὰρ οὐδέτερον τούτων τελείως ἀπολείπει, δηλοῖ τὸ πάντα ἴσα εἶναι καὶ ἴλικα κατὰ τὴν γένναν. Ante hunc versum Steinius lacunam esse statuit, item post eum qui subjungitur τιμῆς δ' ἄλλης κτλ. Panzerbieterus etiam erroris arguens, quod haec Empedoclis verba de elementis acceperit quae neque regnent neque regnandi vicissitudinem habeant. At similiter iam Karstenius de hoc loco iudicaverat. Ego ad veterum auctoritatem me componere, quam qualescunque doctorum nostri aevi virorum opiniones sequi malui. Neque enim probabile est, Simplicium juncturam fuisse hos versiculos, nisi re argumentoque cohaerent. Vs. 89. τιμῆ munus cuiusque elementorum proprium atque in hoc situm quod aliud noctem inducit, aliud lucem affert, aliud tellurem, aliud mare, aliud aliam universi partem quasi imperio regit. Ab hoc differt ἦθος ingenium cuiusque, cuius diversitas hoc solo continetur, quod aliud est lucidum, aliud obscurum, aliud alia re insigne. Vs. 90. Simplicius Phys. f. 34 A, eadem paginā, modo κύκλιο exhibet modo χρόνιο; illud vero ibidem f. 8 A., 273 A. Cum hoc loco jungenda Aristotelis verba Phys. VIII, 1 pag. 250 ed. Bekker. Ἐμπεδοκλή (λέγει) ἐν μέρει κινεῖσθαι καὶ πάλιν ἡρμεῖν· κινεῖσθαι μὲν, ὅταν ἢ φίλια ἐκ πολλῶν ποιῇ τὸ ἐν, ἢ τὸ νεῖκος πολλὰ ἐξ ἑνός· ἡρμεῖν δὲ ἐν τοῖς μεταξὺ χρόνοις. Placuit autem Empedocli non tantum ambo illa principia

amicitiam et discordiam, sed etiam elementa per vices dominari. Vs. 91. Hunc versiculum qui et infra (vers. 148) praegresso additur, cum Karstenio interposui. Simplicius, quamvis f. 34 A. reliquos versus ordine apponens hunc praetermittat, eadem tamen pagina haud multo post, in iisdem explicandis, hunc ipsum quoque adiungit : οἱ δὲ εἰς ἀλλήλα μεταβάλλει, δηλοῖ λέγων, « ἐν δὲ μέρει—αἴσης. » Vs. 92. Simplicius neglecto metro habet : καὶ πρὸς τοῖς οὐτ' ἄρ' ἐπιγίγνεται οὐδ' ἀπολήγει. Ita certe in editione Aldina legitur, sed in codice D. ἄρ τι. Hinc Sturzius effecit καὶ πρὸς τοῖς ἄρα οὐτε τι γίνεται οὐδ' ἀπολήγει, Karstenius καὶ πρὸς τοῖς ἄρ' οὐτ' ἐπιγίγνεται, οὐτ' ἀπολήγει, Panzerbieterus proposuit καὶ πρὸς τοῖς οὐτ' ἄλλ' ἐπιγίγνεται οὐδ' ἀπολήγει, Steinius οὐδὲν γὰρ πρὸς τοῖς ἐπιγίγνεται οὐδ' ἀπολήγει. Mihi scribendum videtur : καὶ πρὸς τοῖς οὐτ' ἄλλο τι γίνεται οὐδ' ἀπολήγει. Vs. 93-95. εἶτε γὰρ ἐφθείροντο—ἀπολοῖατ'] Post primum horum versuum εἶτε γὰρ κτλ. manifestum est excidisse alterum inchoatae sententiae clausulam complexum. Etenim loci sensum huiusmodi esse oportebat : « Si penitus interciderent illa, in posterum non amplius essent; si orirentur, non fuissent, antequam in lucem essent edita. » Quare lacunae signa editores inde a Karstenio posuerunt. Tali versuum argumento sequentia respondent. Vs. 94. affert Aristoteles de Mel. Xen. et Gorg. p. 975. B. (pag. 20 ed. nostr.), ubi vide quae a nobis notata sunt. Hic enim emendationem ibi propositam secuti sumus.

Vs. 95. vulgo scribitur πῆ δέ κε καὶ ἀπολοῖτο; ἐπεὶ x. τ. λ. Sed praeterquam quod hiatus in his verbis offendit, Simplicii codices praebent ἀπολοῖντο, quam scripturam natam esse liquet ex ἀπολοῖατο. Quamobrem cum Panzerbietero posui πῆ δέ κε καὶ ἀπολοῖατ'; ἐπεὶ. Quod vero in nonnullis membranis est κῆρυξ ἀπολοῖντο : id si recte interpretamur, in vestigia vocum καὶ ἐξαπολοῖατ' incurrimus, pro quibus Bergkii πῆ δέ καὶ ἐξαπολοῖτό κ', ἐπεὶ τῶνδ' κτλ. conjecerat. De reliquo τῶνδε pertinet ad ἔρημον. Vs. 96-97. ἀλλ' αὐτ'—δμοῖα.] In his versibus nihil mutandum, etsi simili loco inductus (cf. vers. 149) Simplicio dice Karstenius ἔστι γε pro vulgato ἔστιν exarari voluit. Neque est, cur mendosum illud Bergkii ταῦτά pro librorum lectione ταῦτα recipiamus. Vs. 97. ἄλλοτε codices exhibent, cuius loco Steinus ἄλλοθεν legi iussit.

Vs. 98-101 affert Plutarchus adv. Colot. p. 1111; vol. X p. 573; item de plac. phil. I, 30. Vs. 98 φύσις κτλ. praeterea 100 et 101 Aristoteles Metaph. IV, 4 p. 677 D. Vss. 98 et 100 idem de Gener. et corr. I, 1; p. 384. E. Vss. 100 et

101 idem de Melisso, Xenophane et Gorgia pag. 975 B (pag. 19 seq. ed. nostr.). Porro vs. 98 habet Philoponus de Gener. et Inter. I. f. 4 A; idem Metaph. f. 18 B. Vs. 100 tangunt Aristoteles de Gen. et corr. II, 6 p. 404 G; Philoponus de Gen. et Int. I. c. Simplicius Phys. I, f. 34 B, 39 A, 51 B; alii. Verba hæc e primo carminis Empedoclei de rerum natura libro petita esse diserte testatur Plutarchus de plac. phil. I. c. Ἐμπεδοκλῆς φύσιν μηδὲν (leg. μηδενός) εἶναι, μίξιν δὲ τῶν στοιχείων καὶ διάστασιν· γράφει γὰρ οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ φυσικῷ. Sensum indicat Simplicius Phys. I f. 34. B. τὴν γένεσιν καὶ φθορὰν μηδὲν ἄλλο εἶναι, ἀλλὰ μόνον μίξιν τε καὶ διάλλαξιν μιγέντων, καὶ σύννοδον διάπτυσθιν τε γίνεσθαι ἐν μέρει αἴσθη. Exponitur enim his versibus nobile illud Empedoclis decretum, quo sublata generatione et morte nihil nisi figuræ mutatio, mistio ac dissolutio in rerum naturæ corpore dicitur inveniri. Non magna scripturæ discrepantia apud Plutarchum est, qui duos priores versus in libro de placitis sic exhibet :

ἄλλο δὲ τοι ἔρέω· φύσις οὐδὲν ἔστιν ἀπάντων,
ὄνητῶν, οὐδὲ τις οὐλομένου θανάτοιο τελευτή,

in eo quem adversus Coloten scripsit, ita variat :

ἄλλο δὲ σοι ἔρέω· φύσις οὐδενός ἐστιν ἐκάστου
ὄνητῶν, οὐδὲ τις οὐλομένη θανάτοιο γενέθλη.

Cæterum φύσις οὐδενός tutum etiam Aristotelis reliquorumque auctoritate, neque dubium quin θανάτοιο τελευτή recte se habeat. Aristotelem non moramur in Metaphysicis pro ἀπάντων memoria lapsu legentem ἐόντων, quum proxima verba ὄνητῶν κτλ. non adjiciat, quibus appositis ἐόντων ferri non posse in promptu est. Deinde illud ἐκάστου quod altero loco Plutarchi membranæ præbent, necessario ex ἀπάντων librariorum culpa, qui sæpius hæc vocabula confuderunt, originem traxit. Vs. 101. Pro φύσις δ' ἐπὶ τοῖς Plutarchus de plac. φύσις δὲ βροτοῖς, sed altero loco ἐπὶ τοῖς, ut Aristoteles apud quem tamen, Metaph. IV, 4 nonnulla exemplaria præferunt τοῖσδ'. Verba φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρώποισιν idem valent quod γένεσις δ' ἐπὶ τούτοις ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Nam φύσις pro γένεσις alii etiam dixerunt, velut Ocellus cap. II § 3 pag. 161 ed. nostr. Ælianus var. hist. lib. III cap. 1 quem laudavi ad Ocellum p. 210. Cum Empedocleo dicendi genere ἐπὶ τοῖς i. e. ἐπὶ τούτοις ὀνομάζεται componas locum Platonis Alcib. I p. 108 A : ἐπειδὴ βέλτιον μὲν ὠνόμαζες ἐπ' ἀμφοτέρω, quoniam istud melius in utroque nominasti. Adde de Reipub.

V, 16 p. 470 B : ἐπὶ μὲν οὖν τῇ τοῦ αἰκείου ἔθορα πᾶσις κέκληται, ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ ἀλλοτρίου πολεμος. Eundem usum illud ἐπὶ τινι vel ἐπὶ τινος λέγειν apud philosophos et grammaticos habet, quo fit interdum, ut ἐπὶ vocula ad περι præpositionis similitudinem accedere videatur. Sic jam Æschyl. Sept. 905, πάρεστι δ' εἰπεῖν ἐπ' ἀθλοῖσιν. Soph. Œd. Col. 415, καὶ ταῦτ' ἐρ' ἡμῖν Φοῖβος εἰρηκῶς κυρεῖ. Vide quæ notavi ad Aristot. de Melisso, Xenoph. et Gorg. pag. 57 et quæ Herm. Fritzsche ad Ethic. Nicom. lib. VIII, 2 p. 13 observavit.

Vs. 98. φύσις οὐδενός ἐστιν] Quamvis Aristoteles Metaph. lib. IV, 4 nativam vocis φύσις significationem, de qua supra egimus agnoscat, φύσις, inquit, λέγεται ἓνα μὲν τρόπον ἡ τῶν φουρμένων γένεσις : perperam tamen hoc Empedoclis dictum accipit, φύσιν hoc loco substantiam rerum quæ natura sunt esse contendens. Sic enim ait : ἔτι δ' ἄλλον τρόπον λέγεται ἡ φύσις ἡ τῶν φύσει ὄντων οὐσία, οἷον οἱ λέγοντες τὴν φύσιν εἶναι τὴν πρώτην σύνθεσιν, ὡς περ Ἐμπεδοκλῆς λέγει ὅτι « φύσις οὐδενός ἐστιν ἐόντων, ἀλλὰ μόνον » κτλ. Errorem confutarunt cum alii, tum Bonitzius Comment. in Metaph. p. 230. De proprio autem nominis significato Alexander Aphrodisiensis pag. 315 ed. Bon. : τὴν φύσιν πενταχῶς ἀποδίδοσθαι λέγει. τῆς γὰρ φύσεως τὴν μὲν ὡς φύσιν τε καὶ βλάστησιν λέγει· λέγομεν γὰρ φύεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ τὸ εἰς γένεσιν εἰς φύσιν ἄγεσθαι. τὴν τοιαύτην φύσιν ὠρίσατο ἐν τῇ Φυσικῇ Ἀκροάσει. συνήθως μὲν οὖν ἐπὶ τῶν φυτῶν φύεσθαι κατηγορεῖται, καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων δὲ λέγεται· γένεσις γὰρ πᾶσα ἡ εἰς τὸ τέλειον εἶδος πρόοδος.

Vs. 101. φύσις δ' ἐπὶ τοῖς κτλ.] Empedocleum dogma reprehendit Aristoteles de Gener. et corr. II, 6 ubi querens quid causæ esse dicendum sit cur suam quæque res et vim et figuram obtineat, τοῦτο δ' ἐστίν, inquit, ἡ οὐσία ἡ ἐκάστου, ἀλλ' οὐ μόνον « μίξιν τε διάλλαξιν τε μιγέντων, » ὡς περ ἐκεῖνός φησιν. τύχη δ' ἐπὶ τούτων (al. τούτοις) ὀνομάζεται, ἀλλ' οὐ λόγος. ἔστι γὰρ μιχθῆναι ὡς ἔτυχεν. Contraria vero Empedocleæ rationi ponit, pro φύσις in qua λόγος est, τύχην substituens, in qua nullum esse λόγον sponte patet. Male Asclepius Schol. Arist. p. 695. a. ἐπὶ τοῖς ad elementa refert : ἔλεγεν ὅτι φύσις δ' ἐπὶ τούτοις τοῖς στοιχείοις ὀνομάζεται τοῖς ἀνθρώποις.

Vs. 102-104. ἐκ τοῦ γὰρ—ἐρεῖδῃ] Aristoteles de Melisso, Xenophane et Gorgia pag. 975 B. (p. 18 seq. ed. nostr.) ἔτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μῆτε τὸ μὴ ὄν ἐνδέχεται γενέσθαι, μῆτε ἀπολέσθαι τὸ ὄν, ὅμως τί κοιλύει, τὰ μὲν γενόμενα αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' αἰδία, ὧς καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει; ἀπαντα γὰρ κἀκεῖνος ταῦτα διμολογήσας, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀμύχανόν ἐστι γενέ-

σθαι, τὸ τε ὄν ἐξόλυσθαι ἀνήυστον καὶ ἀπρηκτον, αἰεὶ γὰρ περιέσσεσθαι ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, ὁμοῦς τῶν ὄντων τὰ μὲν αἰδία εἶναι φησι, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι τε καὶ γεγρονέναι ἐκ τούτων. Similiter Philo de mundi ætern. (cf. Galeni opusc. p. 510) λέγεται μέντοι καὶ φθορά..... ἢ τοῦ ὄντος ἀφαιρέσεις παντελῆς, ἣν καὶ ἀνύπαρκτον ἀναγκαῖον λέγειν. ὡσπερ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φθείρεται· ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμοῦ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τι, τὸ τε ὄν ἐξαπολέσθαι ἀνήυστον καὶ ἀπαυστόν (leg. ἀπρηκτον). Fuse de verbis Aristotelis ac de Empedoclis loco disputavi p. 18 meæ editionis, Aristotelem vero et Philonem duces secutus sic vatis Agrigentini versus restituere conatus sum :

ἐκ τοῦ γὰρ μὴ ἔόντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι
τὸ τ' ἔδον ἐξόλυσθαι ἀνήυστον καὶ ἀπρηκτον·
αἰεὶ γὰρ περιέσσειται ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.

His versiculis continetur perspicua decreti sexcenties decantati expositio. Simpliciter Lucretius :

E nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Vs. 102. Scripsi ἐκ τοῦ γὰρ μὴ ἔόντος, quum apud Aristotelem pro vulgato ἐκ τε μὴ ὄντος Codex Lipsiensis præbeat ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Sturzius proposuit ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι, Karstenius ἐκ τε μὴ ὄντος, Spaldingius ἐκ μὴ ὄντος, Panzerbieterus ἐκ μὲν γὰρ μὴ ἔόντος, Bergkiius ἐκ τε τοῦ μὴ ὄντος. Meam emendationem probavit Steinius.

Vs. 103. posui τὸ τ' ἔδον cum Karstenio quum apud Aristotelem pariter atque apud Philonem sit τὸ τε ὄν neque offendat τὸ arsis vi productum. Cf. infra vers. 212. τὰ δύο τῶν ὀκτώ κτλ. et Parmen. vs. 63 : πῆ πόθεν αὐξήθην; οὐτ' ἐκ μὴ ὄντος εἶάσω et 69 γίνεσθαι τι παρ' αὐτό. Τοῦνεκεν οὔτε γενέσθαι. Quorum prior propterea insignis est, quod ultimam vocabuli αὐξήθην syllabam arsi productam continet, posterior quod postrema pronominis αὐτό syllaba solo accentu longa sit. Sunt autem hi loci testimonio haud rarius didacticos poetas ab artificiosa poeticæ norma recessisse, quam epicos, de quorum versibus ἀκεφάλους cæteraque licentia ex veteribus egit Athenæus lib. XIV p. 632, ex recentioribus Hermaunus Elem. doctr. metr. p. 346, Buttmanus Gramm. ampl. I § 7 pag. 40 seqq. Thiersch. Gramm. Hom. § 147 pag. 176 seqq. Empedocleis duobus versibus qui ab articulo arsi producto incipiunt similis est Homericus Iliad. XXI, 352 :

τὰ περὶ καλὰ βέεθρα ἄλις ποταμοῖο πεφύκει.

Quocirca non audiendus Steinius qui me Karste-

nii de arsis vi somniis fisum ita scripsisse opinatur. Ipse Empedocli obtrusit : καὶ τ' ἔδον ἐξόλυσθαι κ.τ.λ., Panzerbieterus καὶ δ' ἔδον, Sturzius καὶ τὸ ὄν, Wytttenbachius καὶ τὸ γ' ὄν conjecit.

Vs. 104. Quum apud Aristotelem vulgo legitur αἰεὶ γὰρ θήσεσθαι, ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, ab aliis aliter Aristotelis locus tractatus et versus Empedocleus refectus est. Illud vero minime dubium, quin Empedocles elementorum atque adeo ipsius entis æternitatem ostensurus pro θήσεσθαι vel θήσεται aliud adhibuerit verbum, quod perpetuitatis notionem exprimat. Namque in his mutationibus, quæ continenter fiunt, nunquam accidere censet Empedocles, ut quidquam e nihilo oriatur, vel quocunque urgeas quidquam pereat. Bergkiius igitur apud Aristotelem pro θήσεσθαι reposuit θεύσεσθαι eo sensu acceptum quo Empedocles usurpare solet. Nimirum verbum θεῖν ad elementorum mutationes variasque quas induunt formas sæpius transtulit Empedocles, ut vs. 96, 149, et alibi. At hoc verbo non tam ipsa perennitas et mortis vacuitas designatur, quam perpetua mutatio. Karstenius et Steinius præeunte Sturzio rescribi volebant : αἰεὶ γὰρ στήσονται ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ hac sententia : « semper enim stabunt quacunque ratione quis urgeat. » Sed hoc, propter significationis ambiguitatem, qua στήσονται modo consistent vertitur, ut apud Homerum Iliad. XI, 608; VIII, 234; XVIII, 278, 308, Eurip. Phæn. vs. 630, modo erigent, ut apud eundem Euripidem Androm. vs. 761 τροπαῖον αὐτοῦ στήσομαι, in huiusmodi fragmento non satis commodum apparet. Huc accedit quod si teneas στήσονται, motum secuta quies rerum certis locis statutarum significatur, id quod ab Empedoclis mente alienissimum est. Nihil in hac causa vidit Wytttenbachius, teste Karstenio p. 191 αἰὲν γὰρ θεύσετ' ἢ θήσετ' ὅπη, quod exponit θεύσεται vel θήσεται τις, legendum suspicatus. Longe melius antiqui vatis dictum in integrum restituere molitus est Fr. Panzerbieterus hac verborum conformatione : αἰεὶ γὰρ τῇ γ' ἔσται, ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, allato simili loco Iliadis XII, 48 : ὅπη τ' ἰθύση, τῇ τ' εἰκουσι στίχες ἀνδρῶν. At versu sic emendato sententia angustioribus quam ipsius natura fert finibus circumscribitur. Neque enim id agit Empedocles, ut doceat quocunque pellamus ens, ibi fore, sed ut demonstret, omnino illud futurum esse semperque victurum, quocunque propellatur. Sola igitur immortalitas hic spectanda. Quare Spaldingius apud Aristotelem reponi iussit : αἰεὶ γάρ, φησίν, ἔσσεσθαι, ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, cui emendationi non adversatus essem, nisi ad versum ex his vocibus compo-

nendum aliquid deesset. Mihi igitur apud Aristotelem scribendum esse visum est αἰεὶ γὰρ περιέσθαι ὄπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, et apud Empedoclem : αἰεὶ γὰρ περιέσται ὄπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ. Cæterum ultima quoque conjecturas vexarunt Karstenius et Steinio, ille pag. 521 ὄπη κέ τις ἀντί' ἐρείδῃ, hic ὄπη κέ τις αἰὲν ἐρείπῃ exarandum esse ratus. Sed his mutationibus locus non eget.

Vs. 105-107 ἀλλὰ κακοῖς — λόγοισι] Clemens Al. Strom. V. p. 554. C. Vss. 105 et 106 Theodoretus Therap. Serm. I, Opp. T. IV p. 476. Quum mens humana sæpe incertis opinionum fluctibus agitata, quid statuendum sit, nesciat; malorum esse hominum ait Empedocles diffidere veris ac legitimis contentaque vel deorum benevolentia vel diviniore animi sapientia suis tantum ingenii viribus fidere. Hunc esse sensum trium de quibus agimus versiculorum e Clementis et Theodoreti verbis efficitur. E quibus Theodoretus l. c. Ἠράκλειτος δ' Ἐρέσιος εἶρῃκεν Ἀζήνεται ἀκούσαντες κοιροῖς εἰόκασι· φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρῶντας ἀπειναί. ἔμφωνεῖ δὲ τῷ Ἠρῶσι καὶ δ' Ἀκραγαντίνος Ἐμπεδοκλήος, λέγων ὧδε :

ἀλλὰ κακοῖς μὲν κάρτα πέλει κρατέουσιν ἀπιστεῖν
ὄδε γὰρ ἡμετέρης κέλεται πιστώματα Μούσης.

τῆς τῶν κακῶν ἄρα μερίδος, κατὰ τὸν Ἀκραγαντίνον, οἱ ἀπιστοί. Clemens vero : τοῖς μὲν γὰρ κακοῖς τοῦτο σύνθετος, φησὶν δ' Ἐμπεδοκλήος, τὸ εὐέλπειν κρατεῖν τῶν ἀληθῶν διὰ τὸ ἀπιστεῖν, i. e. vera non credendo superare quasi et opprimere velle. Apparet Clementi τὰ κρατέοντα esse τὰ ἀληθῆ εὐμque consilium diffidentium, cuius apud Empedoclem mentio non fit, aperte indicare. Quod quin recte fecerit non dubito. Bergkii de Emped. proœm. p. 28 Clementem pervertisse Empedoclis sententiam arguens, poetam existimat hoc dicere, pravos solere potentibus id est diis refragari. Fateor τοὺς κρατοῦντας esse imperantes, victores, superiores. At Clementem vulgaria græci sermonis vocabula male interpretatum esse vix credibile est. Rectius Karstenius hanc juncturam explicat : « *firmis certisque argumentis vel effatis non credere.* » Steinio ita accipit κρατέουσιν, ut λόγοις intelligat, leges esse dicens per naturæ universitatem pertinentes ac dominantes, qualis est ea quæ modo memorabatur, nihil e nihilo fieri aut ad nihilum redigi, neque tamen falli arbitrari interpretantes : « *eis qui recte monent veritatisque vi vincunt,* » collato Platonis loco Phædr. p. 272 δ μὴ πειθόμενος κρατεῖ, i. e. qui sibi persuaderi non patitur recte sentit ac vincit. Verum prior ratio præstat. Neque enim perspicue loqueretur Empedocles, si κρατέουσιν pro recte sententiæ au-

ctoribus et confirmatoribus haberi vellet, sed quoniam illa proximi versus πιστώματα respondent κρατέουσιν quorum in primo versu meminuit poeta, patet neutro genere κρατέουσιν hic poni. Etsi vero per loci conformationem non licet cum Steinio κρατέουσιν interpretari quasi λόγοις κρατέουσιν scripserit vates Agrigentinus, tamen per sese neutrum participii sensum fere eundem quem πιστώματα continet. Etenim res quoque dicuntur κρατεῖν, i. e. obtinere, invalescere, valere, durare, vim auctoritatemque habere, ut φάτις κρατεῖ, fama obtinet, apud Soph. Ajax. vs. 978; φάτις πολλῇ κρατεῖ, pervulgata obtinet fama, apud Æsch. Suppl. vs. 290; νόμιμα δὲ τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν, leges vero Chalcidenses obtinuerunt, apud Thucyd. lib. VI, 5; ἀνάγκη δ' ὡσπερ τέγγης αἰεὶ τὰ ἐπιγιγνώμενα κρατεῖν, necesse est, quemadmodum artibus accidere solet, novissima quæque semper evincere auctoritatemque habere, lib. I, 71. Cf. apud eundem lib. IV cap. 62, τὸ δὲ ἀστάθμητον τοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ πλείστον κρατεῖ, ubi scholiastes κρατεῖ exponit τὴν ἰσχυρὴν ἔχει, et Sophocl. Œd. R. vs. 977, εἰ δ' ἂν φοβοῖτ' ἀνθρώπος ὃ τὰ τῆς τύχης κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφῆς; Hinc etiam non mirandum participium neutro genere poni, sive absolute, sive aliis nominibus adjunctum. Eurip. Andromach. vs. 133, τὸ κρατοῦν δὲ σ' ἔπεισαι. Id. Eurip. Fragm. Melanipp. XXXI pag. 743 ed. Wagner. : τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ' ἐν δώμασιν δουλοῖ τὸν ἄνδρα κ. τ. λ. Philosopho autem nostro τὰ κρατοῦντα sunt, quæ valent quæque rata habentur, i. e. vera, τὰ ἀληθῆ, ut ne transversum quidem unguem Clemens ab Empedoclis mente discessisse videatur. Quod autem monui τὰ κρατοῦντα respondere iis quæ sequenti versu πιστώματα appellantur : id paulo accuratius expendendum est. Bergkii censet vatem Agrigentinum πιστώματα vocasse arcana illa quæ Musa ipsi benigna voluntate recluserit, ita ut jam non suam, sed quasi divinam quandam sapientiam in medium proferre videatur. Karstenius πιστώματα effata esse vult. Neuter diligentis interpretis functus officio est, ut nec Sturzii in eo lapsus quod κέλεται ita vertit, quasi passive eo usus poeta sit. Est vero πίστωμα id quo rei alicui fides fit, vel quo res aliqua confirmatur, sive confirmatio et probatio qua rei fides fit. Sic Aristoteles Rhet. I πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυρίων, quæ verba cum Stephano Thes. ling. Gr. exponimus testimoniis fides fit sive testimoniis res probantur et confirmantur. Apud Æschylum Eumen. vs. 205 Ἥρας τελείας καὶ Διὸς πιστώματα sunt Junonis pronubæ et Jovis confirmationes, quo nomine

significantur fœdera auspiciis Junonis jugalis et Jovis intersponsum sponsamque juncta. Ejusdem poetæ verba Choeph. vs. 944 ὄρκος τ' ἐμμένει πιστώμασι valent : *jusjurandum dati fide servatur*. Quamobrem Empedocles qui Musæ auxilio philosophiam se traditurum esse profitetur non potest πιστώματα nominare nisi *probationes*, vel potius *certa argumenta* quæ tanquam diis ducibus ex infinita argumentorum copia sumuntur ad cujusque rei naturam aperiendam. Jam perspicuum erit quid intersit inter κρατούντα et πιστώματα, quorum illa veri loco habenda, hæc fontium instar esse vidimus, a quibus generi humano ad verum profluere liceat. Cæterum Theodoretus initio hujus versus memoriæ lapsus ὅδε γὰρ pro ὡς δὲ παρ' habet.

Vs. 107. διατηρήθέντος λόγῳ paucis tractat Astius in Platonis Phædr. comment. p. 362, ubi p. 265 διατέμνειν κατ' ἄρθρα de dialectica usurpatur. Ita fere jam ante eum loci Platonici immemor staturat Sturzius. Satius est cum Karstenio λόγον hic interpretari τὸν νοῦν (quomodo Parmenides vs. 56 κρῖναι δὲ λόγῳ) ut sit sententia : *mente in præcordiis divisa*. Non multum ab hac abludit Homericæ structura II. lib. I, 189, ἐν δὲ οἱ ἦτορ στήθεσσι λασίοισι διάνδιχα μερμήριζεν, et Maronis illud Æn. VIII, 20 : *animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc*. De humanæ igitur mentis, quæ modo in hanc, modo in illam partem fertur atque alio tempore alia probat, inconstantia et imbecillitate queritur Empedocles. Quocirca Musarum beneficium mortales ad perspicendam rerum universitatem pervenire posse contendit. Ut vero hic διατέμνειν de animo in varias partes distracto : ita paulo inferius idem verbum [γυῖα κακῆσι διατηρήθέντ' ἐρίδουσι] de corpore morbis afflicto usurpat.

Vss. 108-119. οἱ δ' ὅ τι κεν κατὰ — ἐπεὶ λύθεν οὐδὲν ἄρ' εἰσίν] exhibet Plutarchus adv. Colot. p. 1113, vol. X p. 578-580. Vs. 112 citatur ab eodem Reip. ger. præc. p. 820, vol. IX p. 266 ed. Reisk.; posterior ejusdem versus pars νόμῳ κτλ. adv. Colot. p. 112, vol. X p. 577. Rejicitur his versibus vulgaris opinio, qua nasci atque interire dicunt ea quæ revera tantum mutantur, id est, modo coagmentantur modo dissipantur. Quam autem Empedoclis verba admodum corrupta sint in Plutarchi codicibus, notata scripturæ varietate virorum doctorum conjecturas breviter memorabo. Vs. 108 ita mutilatus est : οἱ δ' ὅτε κατὰ φῶτα μίγεν φῶς αἰθέρι, unde Xylander effecit : οἱ δ' ὅτε δὴ κατὰ φῶτα μίγεν φῶς αἰθέρι χύρει, Reiskius suspicatus est οἱ δ' ὅτε ἡ κατὰ φῶτα μίγεν φῶς αἰθέρι λαμπρῶ, Coracæ vero quod Stur-

zius recepit : οἱ δ' εὐτ' ἡ κατὰ φῶτων (γένος) μισγέντ' ἐς φῶς ἔλθη, Karstenius οἱ δ', εὐτ' ἡ κατὰ φῶτας ἴδη φῶς αἰθέριόν γε, Panzerbieterus οἱ δ' ὅτε μὲν κατὰ φῶτα μίγεν φῶς αἰθέρος ἔκη, Steinius omni emendandi conatu abstinuit. Mihi scribendum videtur : οἱ δ' ὅ, τι κεν κατὰ φῶτα μίγεν φῶς αἰθέρος ἔκη. Falsum enim est quod Karstenius opinatur, necessario hic requiri pluralem φῶτας. Sic etiam Græci τὰ κατ' ἄνθρωπον dicunt quæ facultatem humanam non excedunt. Cf. Soph. Œd. Col. vs. 604, τί γὰρ τὸ μείζον ἢ κατ' ἄνθρωπον νοσεῖς; Plat. Phileb. pag. 12 C. ed. Steph. τὸ δ' ἐμὸν δέος, ὃ Πρώταρχε, αἰεὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα οὐκ ἔστι κατ' ἄνθρωπον κτλ. Vs. 109 legebatur ἡ κατὰ θηρῶν ἀγροτέρων, quod cum Ritschelio apud Steinium mutavi in ἡ κατ' ἀγροτέρων θηρῶν κτλ. Vs. 110 Plutarchi codd. exhibent : ἡ κατ' οἰωνῶν, τότε μὲν τὸν . . . γενέσθαι. Lacunam explere aggressi sunt Reiskius et Sturzius ita scribendo : τότε μὲν τὸ λέγουσι γενέσθαι, Karstenius τότε μὲν δοκέουσι γενέσθαι, Panzerbieterus τότε μὲν τόγε φασὶ γενέσθαι, Steinius τότε μὲν τὰ λέγουσι γενέσθαι. Ego ponendum arbitror : τότε μὲν φάσκουσι γενέσθαι.

Vs. 111. Plutarchi exemplaria mendose : εὐτε δ' ἀποκριθῶσι τὰ δ' αὖ δυσδαίμονα πότμον. Rescripsi autem cum Panzerbietero εὐτε δ' ἀποκρινθῶσι, cujus loco Ritschelius apud Steinium malebat ἀποκριθῆωσι. Præterea τὸ δ' αὖ δυσδαίμονα πότμον prægresso Reiskio cum plerisque editoribus vulgavi. Vs. 112 ap. Plutarch. adv. Colot. l. c. sic exaratus est : εἶναι καλέουσι δμῶς δ' ἐπίφημι καὶ αὐτός, sed altero loco legitur : ἡ θέμις καλοῦσιν, δμῶς ἐπίφη καὶ αὐτός vel νόμῳ δὲ ἡ τί φημι κτλ. Expulso vocabulo εἶναι Karstenius et Dübnerus εἰκαίως ediderunt, subjunctis his verbis νόμῳ δ' ἐπίφημι καὶ αὐτός; contra Sturzius et Panzerbieterus probata Reiskii correctione : ἐν γε νόμῳ καλέουσι, νόμῳ δ' ἐπίφημι καὶ αὐτός. Ab his discesserunt Wyttenbachius et Steinius, quorum alter refragans Reiskianæ emendationi οὐχ ἡ θέμις ad Plutarch. præc. reip. ger. proposuit ἡ θέμις οὐδ' et ad ejusdem adv. Colot. librum ἀλοιτὴν καλέουσι legendum sibi videri observavit, alter in Empedoclis editione ἡ θέμις ἐστὶ, καλοῦσι, νόμῳ δ' ἐπίφημι καὶ αὐτός tentavit. Mihi utriusque loci depravationem comparanti verisimile est adverbium aliquod olim initio versus scriptum fuisse. Quare, quod Empedocle non indignum existimo, ἀπρεπῶς καλέουσι, νόμῳ δ' ἐπίφημι καὶ αὐτός versus supplendi gratia reposui. Vs. 115. Vulgo ἦτοι καταθνήσκειν . . . πάντη. Sed πάντη in ἀπάντη jam Stephanus correxit, ἦτοι Sturzius in ἡ κατὰ θηρῶν mutavit. At multo rectius Reiskius in ἦτοι

nihil nisi ἢ τι latere suspicatus est, qui tamen reliquam versus partem minus bene constituit : καταλήσκειν καὶ ὄλλυσθαι πᾶν πάντη. Præstat Sturziana emendatio καταλήσκειν τε καὶ ἐξόλλυσθαι ἀπάντη, quam omnes postea editores arripuerunt.

Vs. 116. Plutarchi membranæ μαντεύσαιο præbent, quod Stephano quoque in Poesi philosophica et Scaligero probatum minime recentioribus sollicitandum erat. Neque enim attinebat vel μητεύσαιο cum Reiskio excogitare, quod inusitatum est, vel μητίσαιο cum Sturzio conjicere, vel μαστεύσαιο cum Karstenio comminisci.

Vs. 118. Legebatur vulgo εἰσὶ καὶ σφι, quod Karstenius correxit in εἰσὶν καὶ σφιν. Sed jam antea Mich. Neander Op. Aur. T. Ip 526 dederat εἰσὶν, Scaliger autem in codice Lugdunobatavo exarari voluerat σφιν. Pro δεινὰ Bergkii legi jussit δειλά, quod verbis Empedocleis intulit Steinius, quamquam ferri potest vulgata scriptura. Vs. 119. Libri Plutarchei habent : πρὶν δὲ πάγευτε βροτοὶ καὶ λυθέντος οὐδὲ ἄρ' εἰσὶ. Stephanus in Poesi phil. p. 22 vulgavit πρὶν δὲ παγέντε βροτοὶ καὶ λυθέντες οὐδὲν ἄρ' εἰσὶν, cui Scaliger ibid. p. 216 astipulatus est, nisi quod ut παγέντε, ita etiam λυθέντ' ponendum censuit. Neuter sententiam bene conformavit, quæ postulat conjunctionem oppositam præcedenti πρὶν. Quamobrem Xylander Empedocleis manum restituere sibi visus est, ὡς λύθεν scribendo. Præclara etiam Reiskii emendatio fuit : πρὶν δὲ πάγευ τε βροτοὶ καὶ ἐπεὶ λύθεν, quam a Karstenio primum receptam postmodum editores tenuerunt. Cæterum Stephani emendationem οὐδὲν ἄρ' εἰσὶν forsitan e codicibus petitam nunc Dübneri editio exhibet. Karstenius οὐδ' ἄρ' ἔασι posuit.

Vss. 120-133. Ἄλλ' ἄγε—ἀμείθει] affert Simplicius Phys. I. f. 34 a. Vss. 122-131 ἠέλιον—ζέριστοι idem Phys. I, f. 7 b. Vss. 122 et 124 omissis vs. 123 Aristoteles de Gen. et Corr. I, 1, p. 385 a; Plutarchus de pr. frig. p. 949, vol. IX p. 741.

Vs. 122. Galenus περὶ τῆς τῶν ἀπλῶν φαρμ. κρ. I. II, pr. T. XIII p. 31 Chart. Vss. 128-131 ἐκ τῶν πᾶν—δολιχάωνες] Aristot. Metaph. II, 4 p. 662 D. Vss. 128-130 idem de Mundo c. 6 pag. 474 A. Multa alia de elementis, de calido, frigido, lucido, opaco ac de iis quæ ex elementorum coitu orta essent præfatus erat Empedocles, antequam ad hos transiret versus, quibus singularum corporum genitalium naturam adumbrat. Sic enim Simplicius Phys. I. f. 34 a : πλείονα δὲ ἄλλα εἰπόν ἐπάγει ἐκάστου τῶν εἰρημένων (στοιχείων) τὸν χαρακτήρα, τὸ μὲν πῦρ ἦλιον καλῶν, τὸν δ' ἄερα αὐγὴν καὶ οὐρανόν, τὸ δ' ὕδωρ ὄμβρον καὶ

θάλασσαν. Similiter fero alibi f. 7 hos versus citans, dicit : ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔπεσιν, ἐν οἷς καὶ τὰ γνωρίσματα ἐκάστου τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ τοῦ νεύκου καὶ τῆς φιλίας παραδίδουσι σαφῶς, τὴν ἀμφοῖν ἐν πᾶσι μῖζιν τοῦ τε νεύκου καὶ τῆς φιλικίας ἐξέφευγεν· ἔχει δὲ οὕτως κτλ. Nomina quibus Simplicius elementa appellari ait, ἦλιος, αὐγὴ, ὄμβρος, in his versibus inveniuntur; duo reliqua οὐρανός et θάλασσα ipse interpretis apposuit. Verum Simplicius non memorat nisi tria elementa, ignem, aerem, aquam, omissa terra; cujus tamen meminit Aristoteles de Gen. et Corr. I. c. hunc locum ita allegans : ὥσπερ καὶ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς ἠέλιον μὲν λευκὸν ὄραϊν καὶ θερμὸν ἀπάντη, ὄμβρον δ' ἐν πᾶσιν ὀνομαζόντᾳ τε βιγαλέον τε . . . . » ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν (στοιχείων). ὥστ' ἐξ ἑνός τινος δῆλον ὅτι διαφοραῖς τισὶ χωριζομένων καὶ πάθειν ἐγένετο τὸ μὲν ὕδωρ τὸ δὲ πῦρ, καθάπερ λέγει τὸν μὲν ἦλιον, λευκὸν καὶ θερμὸν, τὴν δὲ γῆν βαρὺν καὶ σκληρόν. Quod reliquum est e verbis ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν (στοιχείων) probabiliter colligas exiguam disputationis Empedocleæ de elementis partem periisse.

Vs. 120. Pro vulgato ἄλλ' ἄγε Cod D. ἀλλά τε. Bene autem Scaliger ἐπὶ μάρτυρα quod est in Aldina Simplicii editione in ἐπιμάρτυρα correxit. Hunc cum Karstenio cæteri editores secuti sunt.

Vs. 121. λιπόζυλον, vox Empedoclea, infirmum designans. Cf. vers. 277. Sturzium temere mutavit in λιπόζυγον, Prellerus in ὑπόζυλον.

Vs. 122. λαμπρὸν Plutarchus habet et Simplicii cod. D; λευκὸν Aristoteles; θερμὸν ὄραϊν καὶ λαμπρὸν ἀπάντη Simplicii editio Aldina et Galenus, sed Simplicius altero loco θερμὸν ὄραϊν καὶ θερμὸν ἀπάντη. Inter Empedocleis editores λαμπρὸν receperunt Sturzium et Panzerbieterus, λευκὸν Karstenius et Steinius. Ego etsi Aristotelis auctoritatem non ideo labefactandam reor, quia multa memoriter citaverit, tamen τὸ λαμπρὸν melius τῷ ὀνομαζόντι opponi arbitror, ideoque λαμπρὸν e Plutarcho sumsi. Quod Steinius e Simplicii cod. C. prolatum verbis Empedocleis inseruit ἔρα pro vulgato ὄραϊν minime necessarium est. Notandum vero quod in exemplari manuscripto nihil legitur nisi ὄραϊν.

Vs. 123. ἄμβροτα δ' ὄσσα] Simplicius uno loco corrupte : ἄμβροτα δ' ὄσα ἔδειται (cod. C. δὲ τὸσα δὲ τε), altero ἄμβροτα δ' ὄσσα ἔδειται, quod et ipsum repudiandum est. Quæ quum ita sint, Prellerus conjecit ὄσα ἔδειται, quæ (cælo) illigata sunt, quod verbum ita absolute positum ferri posse cum Karstenio negamus. Ipse Karstenius scripsit : ἄμβροτα

ὅ' ὄσα' ἐπειτὰ τε καὶ ἀργέτι κτλ. Panzerbieterus ἀβρομα δ' ὄσα πνέει τε καὶ ἀργέτι κτλ. Geelius apud Karstenium p. 522 suspicatus est poetam dixisse ἀμβροτα δ' ὄσα' ἔλεται, ab obsoleto ἔλω, *volvo*; quæ certissima emendatio foret, nisi vox usu careret. Karstenius in Addendis spreta priore conjectura postmodo proposuit ἀμβροτα δ' ὄσα τ' ἔγεντο, i. e. ἐγένετο. Nullus ex his emendandi modis mihi satisfacit. Quapropter jam pridem legi volueram ἀμβροτα δ' ὄσα πέλει τε καὶ ἀργέτι δεύεται αὐγῆ, quum longo tempore interjecto Steinium in eadem vestigia incurrisse vidi. Intelligentur autem ἀμβροτα corpora cœlestia, astra, quæ e vulgi opinione immortalia solisque tanquam satellites sunt. Cæteroque αὐγῆ noli cum Simplicio de *aère* accipere, sed, ut sæpe lit, de *sole* dictum puta.

Vs. 124. ὄμβρον δ' κτλ.] Latinus poetam frequenter aquæ loco imbrem dixisse constat, velut Lucret. I, 713 seqq.

Aëre etiam, qui conduplicant primordia rerum,
Aëra jungentes igni terramque liquori;
Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
Ex igni, terra atque anima procreescere et imbri.

Eodem modo Empedocles ὄμβρος vocabulum usurpat et hic et infra verss. 354 et 360. Nec defuerunt qui apud Sophoclem (Ed. R. vs. 1415 ὄμβρος ἱερός universe de aqua intelligerent (vid. Musgrav. ad eum locum), quamquam ibi vulgaris significatio sufficit. Præterea δνοφόντα prætulimus alteri scripturæ ζοφόντα quæ in aliis est Aristotelis et Plutarchi codicibus. Post hunc versum Karstenius desiderans ea quæ ab Empedocle de aère et terra dicta erant, lacunæ signa posuit. Equidem verborum ordinem talibus notis abrumperet veritus, iis abstinui, præsertim quum nesciamus hic an alibi his de rebus disputaverit poeta.

Vs. 125. ἐθελυμνά τε καὶ στερωπιά] Simplicius uno loco habet θελυμνάτα (cod. C. θελήματα, D. ἰθελημνά τε) καὶ στερωπία, altero θελυμνά (codd. C. D. θελήμα) τε καὶ στερωπά γε (cod. D. στερωπιά). Vocabulum θελυμνα bis in Empedocleis fragminibus exstat, hoc loco et vs. 194; sed ut ibi membranæ variant, quarum aliæ θελυμνα, aliæ ἐθελυμνα præbent, ita hic quoque codices fluctuant inter varias incertasque formas. Neque enim ea qua oportebat diligentia Simplicii codices calamo exaratos a vivis doctis collatos esse scio, ut magna in talibus judicandis cautione sit opus. Itaque de his quoque locis Empedocleis alii aliter staterunt. Ac Sturzium quidem minus recte scripsit θελυμνά τε καὶ στερεά γε, in quo γε plane abundat;

Panzerbieterus ἐθελυμνά τε καὶ στερωπιά, omnium optime Karstenius ἐθελυμνά τε καὶ στερωπιά, quod a Steinio jam probatum recipere non dubitavi.

Vs. 126. ἐν δὲ κάτω διάμορφα] Cod. C. male διαμορφία.

Vs. 128. ἐκ τῶν πάνθ' κτλ.] Apud Simplicium uno loco est :

ἐκ τῶν γὰρ πάνθ' ὄσα' ἦν (codd. C. D. ὄσα τ' ἦν) ὄσα τε ἔστι καὶ ἔσται,

altero editio Aldina exhibet :

ἐκ τούτων γὰρ πάντ' ἦν, ὄσα τε ἔστι καὶ ἔσται, quod Sturzium edidit. Sed ibidem cod. D. pro πάντ' ἦν habet παντός ἀτην et in cod. C. pro ὄσα τε exstat ὄσα τ'. Aristoteles de Mundo c. 6 : ἐξ οὗ, κατὰ τὸν φυσικὸν Ἐμπεδοκλέα,

πάνθ' ὄσα τ' ἦν ὄσα τ' ἔστιν ὄσα τ' ἔσται ὁπίσω.

Extrema in Casauboni editione sic leguntur : ἔστιν ἰδ' ὄσα τε ἔσται ὁπίσω. Verum ἐξ οὗ quod libri auctor ad deum refert, ne de versu ipso dicam, non esse Empedocleum vix est quod demonstrum. Denique Aristoteles Metaph. II, 4 hanc servavit versus formam :

ἐξ ὧν πάνθ' ὄσα τ' ἦν ὄσα τ' ἔσθ' ὄσα τ' ἔσται
[ὁπίσω,

quam sequitur Prellerus Hist. phil. p. 118 et Karstenius, nisi quod hic pro ἐξ ὧν dedit ἐκ τῶν. Ad Simplicium se applicuerunt Panzerbieterus et Steinium ἐκ τούτων γὰρ πάνθ' ὄσα τ' ἦν ὄσα τ' ἔστι καὶ ἔσται ponendum esse rati. Ego Karstenium verum vidisse arbitror.

Vs. 129. δένδρεά τ' ἐβλάστησε] Ita Aristoteles; at Simplicii editio Aldina δένδρα τε βεβλάστηκε, quamvis in cod. C. compareat : δένδρεά τε βεβλάστηκε, in cod. D. autem δένδρεά τ' ἐβλάστησε.

Vs. 131. καί τε θεοί] Ita omnino legendum esse viderunt posteriores editores, quum Stephanus in Poesi philos. p. 18 nonnullos Aristotelis codices secutus ediderit καὶ τε θεοί. Perperam autem Scaliger ibid. p. 216 : « Lego, inquit, καὶ ἀντίθεσι δολιγαίωνες, h. e. ἤρωες. Nam, ut annotat Aristoteles, θεοί hic non concluduntur. » At in codice Lugdunobatavo, animadverso, ut credi par est, errore nihil mutandum censuit. Repetitur vero paulo inferius hic versus cum præcedenti. Cf. vs. 140-141.

Vs. 132-133. αὐτὰ γὰρ κτλ.] Versus hand absimiles iis qui supra leguntur. Cf. vs. 96-97. Commode cum his interpretes Euripideos versiculos compararunt apud Clement. Strom. VI p. 627 D.

Ὀνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γιγνομένων,

διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
μορῶν ἑτέραν ἀπέδειξεν,

in quibus μορῶν ἑτέραν respondet Empedocleo vocabulo ἄλλοιωπά, cujus loco Sturzius ἄλλοιωπά vulgavit. In Simplicii codice D. legitur ἄλλοιωπά τῶν. Præterea pro ἔστι quod est apud Simplicium Karstenius ἔστι γε posuit, ego ἔστι cum Panzerbietero et Steinio exaravi. Postrema verba non sine lectionis varietate in Simplicii libris et scriptis et editis inveniuntur. Exemplar Aldinum habet, quod Panzerbieterus versibus Empedocleis intulit, τὰ γὰρ διάκρυψις ἀμείθει, sed codd. C. D. τὰ γὰρ διάκρυσις ἀμείθει. Contra idem scriptor f. 34. b tuetur διάπτυξις his verbis Empedoclis dogma exponens : τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν μὴδὲν ἄλλο εἶναι, ἀλλὰ μόνον μίξιν τε καὶ διάλλαξιν μιγέντων, καὶ σύννοδον διάπτυξιν τε γίνεσθαι ἐν μέρει αἴσης. Quocirca Sturzius et Karstenius διάπτυξις alteri quam noverant scripturæ præoptarunt. Neque tamen diffitendum est verum, qualem illi dederunt,

γίγνεται ἄλλοιωπά· τὰ γὰρ διάπτυξις ἀμείθει,

claudicare. Qua re offensus Bergkiius, ut metro consuleret, τὰ γὰρ διαθρεξις ἀμείθει quamvis dubitanter scribendum conjectavit. At non alia mutatione quam deleta τὰ et transpositis verbis opus esse apud Steinium vidit Ritschelius. Hinc optimus nascitur versus : γίγνεται ἄλλοιωπά· διάπτυξις γὰρ ἀμείθει.

Vs. 134-144. [Ὡς δ' ὀπίσταν—μῦθον ἀκούσας] Simplicii Phys. I f. 34 a, hos versus superioribus (120-133) subiungit, καὶ παράδειγμα δὲ, iniquiens, ἐναργὲς παρέθετο τοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν γίνεσθαι τὰ διάφορα. Empedocles magnifica similitudine ostendit, quomodo ex iisdem elementis infinita diversissimarum rerum copia oriatur. Contendit enim nativam elementorum compositionem cum pictoris arte qui variis coloribus rite concinnatis ingentem figuram et imaginum multitudinem format. Vix dubium est quin vatis Agrigentini verba intuitus hæc scripserit Galenus in Hippocr. de hom. nat. Comm. I. T. III p. 101 B : Ἐμπεδοκλῆς ἐξ ἀμεταβλήτων τῶν τεττάρων στοιχείων ἤγειτο γίνεσθαι τὴν τῶν συνθέτων σωματίων φύσιν, οὕτως ἀναμειγμένων ἀλλήλοις τῶν πρώτων, ὡς εἴ τις λειώσας ἀκριβῶς καὶ γνοῶδη ποιήσας ἰὸν καὶ γαλκίτιν καὶ καδμείαν καὶ μίσυ μίξισεν. Eadem similitudinis venustate utitur auctor libri de Mundo (qui inter Aristotelis scripta circumfertur) cap. V, ubi de concentu agens, quem natura e contrariis efficiat, ita pergit : εἶκος δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν· ζωγραφία μὲν γὰρ λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὀχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασάμενη φύ-

σεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀπιτέλεσε συμφώνους. . . . οὕτως οὖν καὶ τὴν τῶν ὄλων σύστασιν, οὐρανοῦ λέγω καὶ γῆς τοῦ τε συμπαντος κόσμου, διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἄρμονία.

Vs. 134. ὡς δ' ὀπίσταν γραφέες] Ultima vocabuli γραφέες syllaba arsi producitur. Cf. Spitzner. de versu graec. her. p. 41.

Vs. 135. ἀνέρες ἀμφὶ τέχνης κτλ.] Sic Orph. Argonaut. vs. 33, ἀμφὶ δὲ μαντείης ἐδάξας πολυπειρώνας οἴμους. In voce τέχνης prior syllaba corripiatur hoc Empedoclis loco, quemadmodum fit in carmine Κάμινος ἢ Κερκαμῖς inscripto quod inter Homericæ exstat vs. 10 :

Ἐμὸδᾶμόν θ' ὄς τῆδε τέχνη κακὰ πολλὰ πορίζει.

Quod ut animadvertit Sturzius, ita male retinuit Aldini exemplaris illud ὑπὸ μήτιος, cujus loco flagiturat ὑπὸ μήτιος. Eam autem conjecturam tum ipse fecit, tum ante eum Scaliger in codice Lugdunobatavo. Emendationi huic omnes editores suffragati sunt, nisi quod Panzerbieterus ὑπὸ Μήτιος majuscula littera scripsit, deam esse ratus, quam Hesiodus Theogon. 887 appellat

πλεῖστα θεῶν εἰδυῖαν ἰδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.

Sed quamvis vulgo Μῆτις haberetur dea, Empedocli tamen nulla necessitate subactus eam tribuere nolim. Quare ne Homericum quidem locum Odys. lib. XVII, 518-519,

ὡς δ' ὅτ' αἰτῶν ἀνὴρ ποτιδέρκεται, ὅς τε θεῶν ἐξ
θεῖδει δεδαῶτες ἔπει [μερόεντα βροτοῖσι,

quem simillimum arbitratur, cum hoc composuerim. Adde quod nuper excussis Simplicii codicibus C. D. inventum est μήτιος pro Aldini exempli μήτιος. Verum quod iidem codices exhibent ἀμφω pro ἀμφὶ ineptum esse liquet. In fine versiculi Aldus vulgavit δεδαῶτες; uterque codex δεδαῶτε habet, quæ procul dubio vera lectio est. Etenim participium duali numero enuntiatum relatumque ad nomen plurale cum in Homericis hymnis (in Apoll. vs. 487) obvium, tum posterioribus poetis (Oppian. Cyneg. II, 165; I, 72. Arat. Diosem. 968) frequentatum esse constat. Vid. Buttmanni Gramm. ampl. I, p. 135 et 348. Sed ut hic δεδαῶτε Empedocli ascribam non tam aliorum quorundam poetarum auctoritate quam totius loci conformatione adducor. Neque enim unum participium duali numero ponit, reliqua pluraliter enuntiat, sed tria participia eodem numero effert. Ex Empedoclis editoribus primus δεδαῶτε Steinius recepit.

Vs. 136. οἶτ' ἐπει οὖν μάρψωσι] membranarum

scriptura est; in Aldina editione perperam legitur οἷτε. Pro ἐπεὶ οὖν Bergkii in Comment. de Emped. Proœm. p. 12 tanquam exquisitius commendabat ἐπεὶ ἄν. Non refragarer ejus opinioni, nisi et alia omissæ post ἐπεὶ conjunctivo junctum ἄν particulæ exempla in veterum monumentis superessent. Sic Homerus Iliad. lib. XV, 361 seqq.

ἔρειπε δὲ τείχος Ἀχαιῶν
 ῥεῖα μάλ', ὡς ὅτε τις ψάμαθον πάϊς ἄγχι θαλάσσης·
 ἔστ' ἐπεὶ οὖν ποιήσῃ ἀθύρματα νηπιέησιν,
 ἄψ αὐτίς συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων.

Sophocles Antig. vs. 1023 seqq. ed. Br.

ἀνθρώποισι γὰρ
 τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοῦζαμαρτάνειν·
 ἐπεὶ δ' ἁμάρτη, κείνος οὐκ ἔτ' ἔστ' ἀνὴρ
 ἄβουλος οὐδ' ἀνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
 περὶ ἄκλειται μὴδ' ἀκίητος πέλει.

Id. Œdip. Col. vs. 1225 seqq. μὴ φῦναι τὸν ἄπαντα νικᾷ λόγον· τὸ δ', ἐπεὶ φανῆ, βῆναι κείμεν ὅθεν περ ἕκει, πολλὸ δεύτερον, ὡς τάχιστα. Quare nihil mutandum.

Vs. 137. ἁρμονίη μίξαντε] Apud Simplicium pro ἁρμονίη male exaratum est ἁρμονή quod jam correxit Sturzii. Porro in Simplicii libris habetur μόξαν τε, quod Scaliger in μίξαντο, Sturzii et Karstenius in μάξαν τε, Bergkii in μάξαντε, Panzerbieterus et Steinius in μίξαντε converterunt. Nam explosa eorum sententia qui hic verbum finitum poni voluerant postremi editores orationem inchoatam participio continuari intellexerunt. Præstat autem μίξαντε alteri quod Bergkii, ut legeretur, suaserat.

Vs. 138. ἐκ τῶν εἶδεα πᾶσιν κτλ.] Simplicii codd. πᾶσ' ἐνλίγκια, quod Karstenius in πᾶσιν ἀλίγκια correxit. Idem bene πορσύνουσι restituit in cuius locum Sturzii πορσυνέουσι substituerat.

Vs. 139. δένδρεά τε κτίζοντε] Hic quoque exemplar Aldinum et Simplicii membrana exhibit κτίζον τε, nisi quod codex D. habet κτίζοντες. Scaliger et Karstenius auctores fuerunt, ut κτίζουσι poneretur. At sententia desiderat participium κτίζοντε, quod cum Bergkio, Panzerbietero et Steinio restitui.

Vs. 142. οὕτω μὴ σ' ἀπάτα κτλ.] In Aldino exemplo invenitur οὕτω μὴ σ' ἀπατᾶ, in cod. C. μὴν ἀπάτη. Scaliger in margine libri Lugdunobatavi ἀπατῶ notavit. Sed flagitatur ἀπάτα quod reposuit Sturzii. Pro vulgato φρένα recte dederunt φρένας Bergkii, Panzerbieterus, Steinius. Cæteroquin ὡς sequente accusativo cum infinitivo nihil habet insolens. Sic Plato Phæd. p. 108 E ed. Steph. πέπεισμαι τοίνυν, ἣ δ' ὅς, ἐγώ,

ὡς πρῶτον μὲν, εἰ ἔστιν ἐν μέσῳ τῷ οὐρανῷ περιφερῆς οὖσα, μηδὲν αὐτῇ δεῖν μήτε ἀέρος πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν μήτε ἄλλης ἀνάγκης μηδεμιᾶς τοιαύτης, ἀλλὰ ἰκανὴν εἶναι αὐτῇ ἴσχειν τὴν ὁμοιότητα τοῦ οὐρανοῦ κτλ. ubi vide Heindorfium. Pro νύ κεν Simplicii codd. CD. τω.

Vs. 143. Θνητῶν, ὅσσα γε φύλα γεγάσιν ἀάσπετα, πηγῆν] Legebatur in Aldino exemplo θνητῶν, ὅσσα γε δῆλα γεγάσιν ἄσπετα, πηγῆν, quod tolaverunt Sturzii et Panzerbieterus. Karstenius ὅσσα γε δῆ γεγάσιν ἄσπετα scribere ausus est, melius Bergkii ὅσσα γε δῆλα γεγάσιν ἀάσπετα, ad cuius sententiam accessit Steinius. Nondum tamen persanatus erat locus; qui quum requirere mihi videretur: *mortalium, quot genera existerent innumerabilia, originem*: pro δῆλα, quam vocem merito deleverat Karstenius, restitui φύλα. Nam quod Panzerbieterus ait δῆλα esse ea quæ ab Empedocle vs. 234 τὰ νῦν ἐσορώμενα πάντα vocantur: id sermonis usus respuit. Quippe inter eos qui bene sunt græce locuti convenit πολλὰ καὶ τοῖς μὴδὲν ὀρῶσι, τούτ' ἔστι τοῖς τυρλοῖς εἶναι δῆλα. Sturzii vero interpretans: *quæcumque apparent permulta s. magno numero, pariterque Lommatzschius vertens: also nicht tueusche den Sinn dir, dass woher anders noch wære sterblichem, welches ja klærtlich unmessbar geworden, ein Urquell*, videntur poeta versus ita accepisse, quasi in soluta oratione dicatur: ὅσσα γε δῆλά ἐστιν ἀναρίθμητα γεγεννημένα. Atqui de rerum multitudine unice solliciti earum varietatem quam locus postulat non curarunt.

Vs. 144. ἀλλὰ τορῶς τοῦτ' ἴσθι, Θεοῦ πάρα μῦθον ἀκούσας] Legebatur ταῦτ', quod cum Bergkio in τοῦτ' converti. At minus recte Sturzii et Bergkii post πάρα distinctionis virgulam posuerunt, rati Empedoclem dicere, omnem rerum infinitam varietatem a deo tanquam fonte et origine repetendam esse. Karstenius vero et Panzerbieterus perspecta Empedoclis mente qui rerum fontem elementa esse vult, Θεοῦ ad Musam (cf. vs. 106 et 483) retulerunt, ut poeta discipulum alloquens auditam a dea (παρὰ τῆς Θεοῦ) doctrinam ei tradere se profiteatur.

Vs. 145-146 nuper inventi sunt in Hippolyti [Originis] hæresium omnium refutatione p. 247 ed. Miller. Sic autem scriptor: περὶ ὧν (φιλίας καὶ νείκους) δ' Ἐμπεδοκλήης, ὅτι ἔστιν ἀθάνατα δύο καὶ ἀγένητα, καὶ ἀρχὴν τοῦ γενέσθαι μηδέποτε εἰληφότα, λέγει τοιοῦτόν τινα τρόπον.

Vs. 145. καὶ γὰρ καὶ πάρος κτλ.] In codice versus ita scribitur: εἰ γὰρ καὶ πάρος ἦν καὶ ἔσται, οὐδέπω τοῖω quod Millerus in hunc modum corregebat: εἰ γὰρ καὶ πάρος ἦν καὶ ἔσσειται οὐδέποτε' οἶω. Melius Schneidewinus Philol. t. VI p. 160: καὶ

γὰρ καὶ πάρος ἦν τε καὶ ἕσεται, οὐδέ ποτ', αἴω, quem cum Steinio secutus sum.

Vs. 146. τοῦτον ἀμφοτέρων κτλ.] Exemplar manu exaratum habet κενώσεται ἄσπετος, quod ut par erat Millerus in κενώσεται ἄσπετος convertit. Addit Hippolytus : οὐ γὰρ ἤρξαντο γίνεσθαι, ἀλλὰ προῆσαν καὶ ἔσονται αἰεὶ, διὰ τὴν ἀγεννησίαν φθορὰν ὑπομείναι μὴ δυνάμενα.

Vss. 147-158. Ἐν δὲ μέρει—κατὰ κύκλον] Simplicius Phys. I. f. 8 a. cf. supra vss. 90 seq. et 68 seqq. Simplicius ubi attulit vs. 122-131 Empedoclem ait brevi intervallo hos subjunxisse : ὀλίγον δὲ προσελθὼν αὐθίς φησιν « ἐν δὲ μέρει κρατέουσι » κτλ. Quos autem post vs. 153 iterat Simplicius vss. 70-74 cum Karstenio uncis inclusi.

Vs. 146. αὐτὰ γὰρ ἔστιν ταῦτα] Simplicii cod. D; αὐτὰ γὰρ ἔστι γε ταῦτα exemplar Aldinum.

Vs. 150. γίνονται ἄνθρωποι τε κτλ.] Ita editores scripserunt, Simplicius habet γίνονται. Idem versus hoc modo terminat : καὶ ἄλλων ἔθνεα κηρῶν (cf. vs. 19) quod Sturzius bene in θηρῶν convertit. Bergkiius θνητῶν malebat.

Vs. 151. ἄλλοτε μὲν φιλότῃτι συνερχόμεν' εἰς κτλ.] Ita editores posuerunt; apud Simplicium exstat ἄλλοτε μὲν φιλότῃτι συνερχόμενα εἰς κτλ.

Vs. 152. ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα κτλ.] Sic jam Sturzius hunc versus vulgavit; apud Simplicium legitur ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορούμενα κτλ.

Vs. 153. εἰσόκειν ἂν συμφύοντα τὸ πᾶν ὑπένερθε γενῆται] De junctura εἰσόκειν ἂν, in qua ἂν particula propter praegressum κεν bis ponitur, legenda quæ disputavit Hermannus Opuscul. vol. IV. p. 190. In Simplicii cod. C. comparet εἰσόκειν ὄν, in cod. D. εἰσόκειν ὄν; utrumque librarii errore. Aldus εἰσόκειν ἂν vulgavit. Præterea συμφύοντα Simplicius agnoscit, quam vocem sententia flagitat. Neque enim erat, cur Geelius et Panzerbieterus σύμπαντα legi vellent, vel cur Karstenius p. 522 μεταφύοντα proponeret. Est autem τὸ πᾶν hoc loco adverbii more positum ut apud Sophoclem Electr. vs. 1009, ἀλλ' ἀντιάζω, πρὶν πανωλεθροῦς τὸ πᾶν ἡμᾶς τ' ὀλέσθαι, κατέρρημαῦσαι γένος, κατάσχεος ὄργην. Denique ὑπένερθε γίνεσθαι, quod non omnes videntur intellexisse, valet *inferiorem discedere vel succumbere*. Ut enim sæpe opponuntur καθύπερθε et ὑπένερθε, velut in Odysseæ lib. III vs. 170 et 172 : ita Empedocleæ locutioni contrariam adhibet Herodotus lib. VIII, 19 : νόφι δὲ λαβῶν δ' Θεμιστοκλέης, ὡς, εἰ ἀπαρῶρα γείη ἀπὸ τοῦ βραχάρου τό τε Ἴωνικὸν φῶλον καὶ τὸ Καρικόν, οἷοί τε εἴησαν τῶν λοιπῶν κατὑπερθε γίνεσθαι ἰ. e. fieri posse, ut reliquos superarent. Cf. ibid. cap. 60, 3 et cap. 75. Quum vero hic versus præcedentis ex-

plicationem contineat, commodum habet sensum : donec quæ concreta fuerunt penitus succubuerint. Quapropter interpretum somnia et commenta refutare non vacat.

Vs. 154-155. οὕτως ἤ μὲν ἐν κτλ.]. ἐν omissum in Aldina Simplicii editione addidit Sturzius. Porro quod apud Simplicium est ἤ μὲν—ἤ δὲ editores recte mutarunt in ἤ μὲν—ἤ δέ.

Vs. 158. ταύτη δ' αἰὲν κτλ.] Simplicius ἀκίνητα, quod cum Bergkio in ἀκίνητον converti. (Cf. supra vs. 74.) Huc referenda Simplicii explicatio ad Aristot. de Cæl. I, 3 ap. Bekk. vol. IV, p. 476, b : ὥστε τὰ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ κόσμου διὰ τοῦ νεῖκου διακριθέντα ἀντὶ τοῦ αἰωνίου εἶναι γίνονται μὲν « καὶ οὐ σπρσιον ἐμπεδος αἰών, » αἰθίως δὲ ἀνακυκλοῦνται, ex qua H. Tischerus Quæst. Emped. p. 28 jure collegit Stagiritæ interpretem, licet alibi aliter de his versiculis statuerit tamen ἀκίνητον κύκλον non improbasse.

Vs. 159-162. Τέσσαρα—νεῖκος] Hos quattuor versus uno tenore citat Stobæus Ecl. I, c. 11, 11, pag. 287 (pag. 110 ed. Gaisford). Tres primos Sextus Empiricus adversus Gramm. IX, 362; X, 315. Plutarchus de placit. phil. I, 3; inde Eusebius Præp. Evang. XIV, p. 749. Probus in Virg. Ecl. VI, 31; Hippolytus (Origenes) Philosoph. s. hæres. refut. p. 246 ed. Miller. Secundum et tertium Ζεὺς—βρότειον Athenagoras Legat. pr. Chr. p. 22 Colon. Laertius VIII, 76; Heraclitus alleg. Hom. cap. XXIV p. 51 ed. Mehler. (Heraclides p. 443 ed. Gal.) Tertius denique Νῆστις κτλ. est apud Suidam h. v. et in Viol. ms. Bibl. Laur. cod. XXVI plutei IV cit. Sturz. Cf. supra vss. 59-61.

Vs. 159. τέσσαρα τῶν πάντων κτλ.] Pro τῶν πάντων Sextus γὰρ πάντων habet, Probus δὲ πάντων. Idem scripturæ mendo ἔστιν exhibet pro ἔασιν vel ἔασι; reliqui ἄκουε.

Vs. 160. Ζεὺς ἀργῆς κτλ.] Ita omnes præter Plutarchum et Eusebium in quorum libris reperitur Ζεὺς αἰθῆρ, quod interpretamentum esse liquet.

Vs. 161 aliter ab aliis scribitur. Est autem in Stobæi, Sexti, Plutarchi, Eusebii, Athenagoræ, Heracliti libris :

Νῆστις θ' ἢ θακρούις τέγγει κρούονμα βρότειον,

quæ scriptura Stephano, Scaligero, Sturzio et Steinio arrisit. Diogenes talem versus servavit :

Νῆστις θ' ἢ θακρούις ἐπιπικροὶ ὄμμα βρότειον.

Depravate Probus et Suidas : Νῆστις θ' ἢ θακρούις γε πικροὶς νομᾶ vel νομᾶ βρότειον γένος. Planum est

γένος ab interprete esse adjectum qui versum sic videtur constituere voluisse :

Νῆστις θ' ἢ δακρύοις γε πικροῖς νωμῶ τὸ βρό-
[τειον.

Arsenius denique, cujus lectionem probavit Karstenius :

Νῆστις δακρυέσσα τ', ἐπικρούνομα (vulg. ἐπι-
[κρούνομα] βρότειον.

Sicetiam Violarium ms. bibliothecæ Laurentianæ cod. XXVI plutei IV. pag. 128 adversa :

Νῆστις... κρυέσσα τ' ἐπικρούνομα βρότειον.

Huc accedit versiculus ab Henr. Stephano Poes. phil. p. 221 memoratus :

Νῆστις θ' ἢ δακρύοις ἐπιπικροῖ ὄμμα βρότειον,

quem a Diogenis textu non admodum diversum e codicibus Parisiensibus petiit esse reor. Atque intelligi quidem posse hos quos e variis scriptoribus protulimus versus omnes confitentur, sententiam vero non esse eam quæ hic potissimum requiritur nemo non videt. Nam de quatuor rerum omnium radicibus vel elementis quæ ῥιζώματα (i. e. interprete Philopono Phys. I, lit. C., p. 2, τὰ ὑλικὰ αἴτια) vocat dicturus Jovem esse Empedocles statuit ætherem sive ignem, Junonis nomine Plutarcho teste ætherem afficit, Orcum terram esse vult (cf. vss. 16, 17, 18, 29), licet Heraclitus, Stobæus alique contrarium perperam affirmaverint, Nestidem denique deam aquarum præsidem nuncupat. Sed in hac descriptione quid attinet lacrimas a mortalibus fusas commemorare? Quod quum frigidum sit, diversa ratione viri docti poetæ manum restituere conati sunt. Itaque Struvius in dissert. de Elem. Empedoclis (Dorpati 1805) versum ita correxit :

Νῆστις θ' ἢ δακρύουσα πέλει κρούνομα βροτοῖσι,

Panzerbieterus : Ν. θ' ἢ δακρύοις τέγγει κρουνοπᾶ βροτοῖσιν, Schneidewinus Philol. VI p. 156 :

Νῆστις θ' ἢ δακρυστακτεῖ κρούνομα βροτοῖσιν.

Ex his nemo videtur animadvertisse, ambiguitatem vocabuli δάκρυον in causa fuisse, cur versus a librariis mutaretur. Etenim ut Latini la crimas non hominibus tantum, sed arboribus etiam et plantis tribuunt, resque inanimatas flere et lacrimare dicunt, velut Lucretius lib. I vs. 349-350, in saxis ac speluncis permanat aquarum liquidus humor, et uberibus flent omnia guttis : ita etiam Græci significatum vocis δάκρυον latis-

sime patere voluerunt. Quamobrem quemvis humorem et succum eo nomine vocarunt. Sic Anth. XI, 298 : ἀμπέλου ἰδρυτάτης τάδε δάκρυα δός μοι ἀφύσσειν. Quæ quum ita sint, scribendum putavi : Νῆστις θ' ἢ δακρύοις τέγγει κρούνομα βρό-
τειον, quod duplici modo licet interpretari, ut sit vel : Nestis quæ lacrimarum fontem humectat mortalibus, vel dea quæ mutabilem, ut sunt res humane, aquarum fontem irrigat. Ipsa igitur Nestis quoniam locum inter numina apud Siculos tenet (Cf. Eustath. in Iliad. T, p. 1180, 1, 14, καὶ Σικελικὴ δέ τις, φασί, θεὸς Νῆστις ἐλέγετο), ideoque æternam nacta est vitam, ita rebus fluxis et caducis (τοῖς βροτείοις) præest, ut modo aperiat fontes modo claudat omnemque aquarum vim suo imperio regat.

Vs. 162. Sensus est : « his elementis amicitia beneficio coeuntibus, Discordia ad extrema recessit. » In quo notandum vocabulo ἐσχaton designari effectum τοῦ ἐξίστασθαι. Cf. infra v. 198 : ἐξέστηκεν ἐπ' ἐσχατα τέρματα κύκλου. Verba hæc spectavit Aristoteles Metaph. II, 4 παρ. 1000 Bekk. : εἰ γὰρ μὴ ἦν τὸ νεῖκος ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐν ἃν ἦν ἅπαντα, ὡς φησὶν ὅταν γὰρ συνέλθῃ, τότε δ' ἐσχατον ἴστατο νεῖκος.

Vss. 163-165. Αὐτὰρ ἐπεὶ νεῖκος—μόνον εἶναι] citat Simplicius de Cælo II ap. Peyronum p. 27 ; iidem versus corrupti allegantur in ed. Ald. f. 128 b. Adde Simplicium in Arist. Phys. I, f. 7 b. Cæterum iidem versus infra habentur (vss. 191-193). Quum enim ob ea quæ ab Empedocle dicuntur probabile sit eandem sententiam esse repetitam, his eam, quemadmodum Panzerbietero placuerat, in his fragmentorum reliquiis ponere visum est. Accuratus autem de iis infra disseremus.

Vs. 166. οὐδέ τι κτλ.] Memoratur ab Aristotele de Melisso, Xen. et Gorg. cap. 2 pag. 976 b ed. Bekk. (pag. 35 seq. ed. nostr.) Stobæo Ecl. I, 19 pag. 378 (Tom. I p. 146 ed. Gaisf.), Plutarcho de Plac. phil. I, 18; Galeno hist. phil. X, Theodoreto Therap. Sermon. IV, tom. IV p. 529 C. Pertinent ea quæ hic dicuntur ad universi æquabilitatem, qualis in globo potissimum conspicitur, ut indicant etiam Aristotelis verba l. c. : ὅταν γὰρ εἰς μίαν μορφήν συγκριθῇ ὅσθ' ἐν εἶναι, οὐδὲν φησι τό γε κενόν πέλει οὐδὲ περισσόν. Quocirca Empedocles Parmenidis vestigiis (cf. Parm. vs. 78 πᾶν ἐστὶν ὁμοῖον, vs. 107 τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεῖών ἐστὶ τῇ ἢ τῇ) ingressus nihil in rerum universitate nec parium nec nimium esse ait. Variat lectio apud scriptores qui hunc versum servarunt. Namque in Stobæi libris est κενόν quod Heerenius in κενεόν mu-

tavit. Idem mendum apud Galenum reperitur qui etiam omissio articulo παντός pro τοῦ παντός habet. Adde περιτόν minus recte scriptum pro περιστόν apud eundem Galenum, item apud Stobæum et Theodoretum.

Vs. 167-168. Ἄλλ' ὄγε πάντ'—γαίων] Stobæus Ecl. I, 16 pag. 354 (tom. I pag. 135 ed. Gaisf.). Prior versus apud solum Stobæum exstat, posterior etiam apud Simpliç. de Cælo p. 47 ed. Peyron; Antonin. Phil. XII, 3; Tatium in Arat. p. 77 ed. Petav.; Schol. ibid. p. 96; Procl. in Plat. Timæum p. 160 (pag. 379 ed. Schneid.). Versus 167 in Stobæi codicibus scribitur ἄλλ' ὄγε πάντοθεν ἴσος καὶ πάμπαν ἀπειρώων. Qui quum mancus sit, Grotius ἐὼν post ἴσος inseruit, Scaliger ad Manil. Astron. I, 106 p. 17 ed. Lutet. ἴσος ἔφω ab Empedocle positum, Karstenius ἰσοπαλῆς scriptum coniecit. Versus 168 in Stobæi exemplaribus calamo exaratis sic habetur : σφαῖρος κυκλοτερῆς, μιμίης περιτεθῆ χάρων vel περιτεθῆ χάρων; apud Antonin. est κόνη περιθῆθῆ γαίων. Contra Tatium l. c. exhibet μόνη περιηγεί χάρων; schol. ibid. κυκλοτερεῖ μανίχ; porro Proclus in Timæum l. c. μόνη περιηγεί χάρων, ubi Schneiderus suspicatur μονῆ *habitatione*, denique Simpliçius de Cæl. p. 47 ed. Peyr. præbet, quod ab Empedocle profectum esse dicas : σφαῖρος κυκλοτερῆς μονῆ περιηγεί γαίων. Ego in conformando altero versum cum Panzerbietero Scaligeri conjecturam, in constituendo eo qui subjungitur Simpliçii lectionem secutus sum. Haecenus de scripturæ discrepantia. Restat gravior quæstio de versuum auctore. Namque ambo hi versus appposito Parmenidis nomine servati sunt a Stobæo l. c. Quare ad Parmenidem auctorem eos rettulit Brandisius in Comment. Eleat. p. 132, nos Empedoclem conditorem agnosimus. Etenim quum posterior versus Empedocli ab antiquis consensu ascriptus sit et quum σφαῖρος vocabulum sit Empedocleum, cujus loco Parmenides σφαῖρα dicere solet : in his rebus nihil valet sive ipsius Stobæi, sive librariorum qui nomina sæpe confuderunt auctoritas. At Parmenidi versus vindicaturus Brandisius Procli etiam testimonio abutitur. Ejus verba e Commentario in Platonis Timæum l. c. deprompta hæc sunt : τὸ νοητὸν πᾶν τοιοῦτόν ἐστι, πανταχόθεν εἰς ἑαυτὸ συννεύον, ἢ πάντοθεν εὐκύκλου σφαῖρης ἐναλίγκιον ὄγκω μεσσοθέν ἰσοπαλῆς; » καὶ ἢ μόνη (leg. μονῆ) περιηγεί γαίων, » φησὶν ὁ Παρμενίδης, τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς. Horum quos Proclus affert versuum prior Parmenidis est (cf. Parm. fragm. vs. 103), posterior Empedoclis, quos Proclus memoriter citans commiscuit. Ex his efficitur posteriorem versum σφαῖρος κυκλο-

τερῆς κτλ. esse Empedoclis. Difficilius vero est de altero versiculo ἄλλ' ὄγε πάντοθεν κτλ. statuere, quem ab uno Stobæo servatum ut Parmenidi tribuam levi illa auctoritate adduci non possum. Quapropter hunc cum posteriore ad eandem sententiam pertinere arbitratus, pariter atque Karstenius et Panzerbieterus fecerunt, Empedocleis reliquiis inserui. Steinius priorem, tanquam alius poetæ, versum omisit. Multa de his versibus Sturzius annotavit quæ omnia memorare supersedemus. Pauca etiam apud Bentlejum ad Horat. serm. II, 7, 83 leguntur.

Vs. 169. ἐνθ' οὗτ' κτλ.] Simpliçius Phys. VIII, f. 272 b. Εὐδῆμος δὲ τὴν ἀκινήσιαν ἐν τῇ τῆς φιλίας ἐπικρατεῖα κατὰ τὸν σφαῖρον ἐκδέχεται, ἐπειδὴν ἅπαντα συγχρηθῆ

ἐνθ' οὗτ' ἡελίοιο διείδεται ὠκέα γυῖα,
ἀλλ', ὡς φησὶν
οὕτως ἀρμονίης πυκινῶ κρύφα ἐστήρικται
σφαῖρος κυκλοτερῆς μονῆ περιηγθεί αἰών.

ἀρξικμένου δὲ πάλιν τοῦ νείκους ἐπικρατεῖν, τότε πάλιν κινήσις ἐν τῷ σφαῖρω γίνεται.

πάντα γὰρ ἐξείης πελεμίζετο γυῖα θεοῖο.

In his verbis primus quem laudat versus ἐνθ' οὗτ' κτλ. huc pertinet; de reliquis infra agemus. Intelligitur autem ex Eudemii cujus meminit Simpliçius de Empedoclea philosophia iudicio, explicationem quandam sive descriptionem quietis rerum naturæ corporis hoc versiculo contineri. Naturam contemplatur poeta (quo tempore omnia in sphaeræ formam coaluerunt. Cunctis vero in unam hanc figuram conglobatis unam esse totius naturæ faciem, nihil discretum, nihil distinctum reperiri necesse est. Legitur διείδεται ὠκέα γυῖα, cujus loco codex Taurinensis habet δεσιέεται ὠκέα γῆ. Panzerbieterus γυῖα servavit; Bergkiius Act. societ. Gr. I, 1 p. 203 seqq. coniecit ὠκέα αἴγλη, Karstenius ὄξέα ἀγγή, Geelius apud Karstenium pag. 521 ἡελίοιο διείδεται. Mihi versum 186 (ἥλιος ὄξυβελῆς κτλ.) consideranti poeta videtur ἐνθ' οὗτ' ἡελίοιο διείδεται [ὄξέα] ὠκέα κῆλα scripsisse. Nam κῆλα θεοῖο Iliad. lib. I, 53 scholiastes exponit βέλη; ipsi vero solis radii χρύσεα κῆλα ἡελίοιο dicuntur Probl. arithm. 32.

Vs. 170. σφαῖρον ἔην] Simpliçius Phys. VIII, f. 258 a : τὸν σφαῖρον, ὃν καὶ θεὸν ἐπονομάζει καὶ οὐδετέρως ποτὲ καλεῖ· σφαῖρον ἔην. Ergo non tantum ὁ σφαῖρος Empedocles usurpavit, sed etiam τὸ σφαῖρον. Utrumque haud scio an Siculorum dialecto proprium fuerit.

Vs. 171-173. χωρὶς πᾶν τὸ βαρὺ—θάλασσα]

Ἦαc Plutarchus de Facie Lun. p. 926, vol. IX p. 663 laudat ad Discordiæ regnum referens. Sic autem ait : σκόπει μὴ μεθιστάς καὶ ἀπάγων ἕκαστον, ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου φιλοσοφῆς καὶ τὸ νεῖκος μετὰ γῆς τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῖς πράγμασι—καὶ τὴν μυθικὴν ἔκεινὴν καὶ φροβερὰν ἀκοσμίαν καὶ πλημμελείαν ἐπιδείν πολῆς, χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν καὶ χωρὶς τὸ κοῦφον ἔνθ' οὗτ' ἡελίοιο δεδίδεται ἀγλαῶν εἶδος οὐδὲ μὲν οὐδ' αἴης λάσιον γένος οὐδὲ θάλασσα, ὡς φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, οὐ γὰρ θερμοτότητος μετέγεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τι τῶν βαρέων οὐ κάτω τι τῶν κοῦφων, ἀλλ' ἀκρατοὶ καὶ ἄστοργοὶ καὶ μονάδες αἱ τῶν ὄλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἑτέρου πρὸς ἕτερον μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ ψεύγουςαι καὶ ἀποστρεφόμεναι κτλ. Præterea Proclus in Parm. V p. 83 τὸ Ἐμπεδοκλείου νεῖκος καὶ τὸν γαγκαικὸν πόλεμον commemorat. Ex his quæ allegavimus concludi licet, vatem Agrigentinum eo loco, unde hi versiculi sumti sunt, informasse naturæ vultum, qualis esset, regnante Discordia. Distractis rerum principiis rudis erat indigestaque moles. Itaque sublata corporum varietate neque sol neque terra neque mare neque aliud quidquam sua forma præditum conspiciebatur. Primo versui ultimum deest vocabulum, quod e Plutarchi verbis nullo negotio eruitur. Quapropter Sturzus adjecit ἔθηκε (τὸ νεῖκος).

Vs. 172. ἔνθ' οὗτ' ἡελίοιο δεδίδεται κτλ.] Plutarchi membranæ δεδίδεται, cujus loco requiritur δεδίδεται, i. e. δείκνυται. Ita bene conjecerunt Karstenius et Emperius. Sed fortasse hic quoque poeta usurpavit διείδεται, quod vs. 169 in re prope eadem adhibitum est. Id enim præcipue convenit epicorum poetarum sermone. Sic Hom. Iliad. lib. VIII, vs. 556 πάντα δέ τ' εἶδεται ἄστρον, et lib. XIII, vs. 98 νῦν δὲ εἶδεται ἤμαρ. Neque tamen δεδίδεται spernere ausus cum Steinio recepi. Cæterum pro οὗτ' ἡελίοιο Bergkianus suavit ut οὐδ' legeretur.

Vs. 173. οὐδὲ μὲν οὐδ' αἴης λάσιον δέμας κτλ.] Apud Plutarchum αἴης λάσιον γένος reperitur, cui Bergkianus patrocinari non debebat. Immo sententia λάσιον δέμας flagitat, quod Karstenius verbis Empedocleis intulit. Λάσιον appellatur propter arbores, frutices, herbas, plantas quibus terra convestita hirsutæ quasi speciem præbet. Quod vero Emperio placuit λάσιον σθένος æque improbandum est ac Bergkianum illud λάσιον μένος, in quo commendando frustra laboravit Steinianus collato Parmenidis loco vs. 143 ἄστρον θερμὸν μένος.

Vs. 174. crui e Plutarchi loco de Fac. Lun. p. 926, vol. IX p. 663 ad vs. 171-173 descripto. Steinianus nihil nisi ἄστοργοὶ καὶ ἀκρατοὶ scripsit.

Vs. 175-176. οὕτως ἀρμονίης—γαίων] exstant apud Simplicium Phys. VIII, f. 272 b (vid. supra ad vs. 169) et apud Peyronum p. 52. In Aldino exemplo legitur πυκινῶ κρύψα, in cod. Taurinensi πυκινῶ κρυψῶ, cujus loco Karstenius πυκινῶ κρύψω edidit. Hujusmodi locutio quum ferri nequeat, ipse quidem poetam exarasse suspicatus est πυκινῶ γόμφω στήρικται vel πυκινῆ φρενὶ ἐστήρικται, sed præstat Steinii conjectura πυκινῶ κύται ἐστήρικται quam carmini inserui. Hesiychius κύτος exponit σῶμα, ὄγκος. Sensus igitur est : sic nexu densa mole continetur. Versum posteriorem citat Simplicius de Cœl. f. 145 B ed. Ald.; ap. Peyron. p. 47; Antoninus Phil. XII, 3; Achilles Tatius in Arat. p. 77 Antv. Scholiastes Arati ibid. p. 96. Ultima verba μονή κτλ. Proclus in Tim. p. 160. Vide quæ notavimus ad vs. 168.

Vs. 177-179. Ἀυτὰρ ἐπεὶ—ἔρχου] servavit Aristoteles Metaph. II, 4 p. 1000 ed. Bekker, item Simplicius Phys. VIII, f. 272 b. Deprompti sunt hi versus ex ea carminis parte, qua necessaria rerum vicissitudo describebatur. Alternis enim Amicitiam et Discordiam dominari Empedocles censuit. Cujus rei, si fides Aristoteli, nullam afferebat causam vates Agrigentinus nisi necessitatem vel quod natura ita comparatum esset, « καὶ ἅμα δὲ αὐτῆς τῆς μεταβολῆς αἰτίον οὐδὲν λέγει, ἀλλ' ἡ ὅτι οὕτως πέφυκεν ἀλλ' ὅτι δὴ μέγα νεῖκος κτλ. ὡς ἀναγκαῖον μὲν ὄν μεταβάλλειν, αἰτίαν δὲ τῆς ἀνάγκης οὐδεμίαν δηλοῖ. » Pro αὐτὰρ ἐπεὶ apud Aristotelem est ἀλλ' ὅτι δὴ : sed alterum Empedocleum videtur. Ἐνὶ μελέεσσιν intellige τοῦ σφαιροῦ quem etiam deum vs. 180 nuncupat. Ἐθρόφθη recte Aristoteles; Simplicii codd. male ἐρέφθη. Porro vs. 179 apud Aristotelem legitur ἕς σφιν, apud Simplicium ὅ σφιν. Denique pro παρελήλαται pars quædam membranarum Stagiritæ παρελήλατο habet, quod sententiæ repugnat. Ex Aristotelis interpretatione efficitur, verba πλατέος ἔρχου certo jurjurando i. e. certo fœdere, certa lege ad necessitatem spectare. Hunc genitivum Bessarion e παρελήλαται pendere ratus locum perperam accipit : « cum enim magna contentio in membris nutrita fuit ac ad honores ascendit tempore perfecto, quod eis cum alternum sit, amplum præcessit jusjurandum. » Contra Panzerbieterus p. 28 πλατέος ἔρχου ex ἀμοιβαίως aptum esse opinatur ideoque haud minus falso verit : « aber sobald ihm der mächtige Streit in die Glieder gewachsen, Und zu Macht und Ehren gelangt, da die Zeit sich erfüllet Die in gewaltigem Eid abwechselnd ihnen gesetzt ist. » At genitivus ille poetarum more dativi loco usurpatur. Cf. Matthiæ Gramm. Gr. § 375 adn. 2. Karstenius autem in voce

περιλήλαται fallitur, ultima vertens : « quod mutatis vicibus certo federe evigunt. » Improbanda etiam Sturzii et Zelleri ratio παρ' ἐλήλαται ἔρχου [et παρ' ἐλήλατο ἔρχου] scribentium, quam tuetur Bonitz. ad Aristotelis Met. II, 4 p. 162.

Vs. 180. πάντα—θεοῖο] citat Simplicius Phys. VIII, f. 272 b. Vide supra ad vs. 169. Editio Aldina τελεμίζετο; cod. Paris. teste Brandisio πελεμίζετο; corrige πελεμίζετο quod receptum ab editoribus est. De reliquo ut hunc versum cum præcedentibus jungerem, illud γὰρ quod habet Simplicius post πάντα, in μάλ' converti. Panzerbieterus minus recte πάντα μὲν scripsit.

Vs. 181. σωρευόμενον μέγεθος] sumpsit primus Steinus ex Aristotelis de Gen. et corr. lib. I c. 8 p. 325. b. 22, ubi hæc leguntur : Ἐμπεδοκλεῖ δὲ τὰ μὲν ἄλλα φανερόν ἐστι μὲχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν, αὐτῶν δὲ τούτων πῶς γίνεται καὶ φερίζεται τὸ σωρευόμενον μέγεθος, οὕτε δῆλον οὕτε ἐνδέχεται λέγειν αὐτῷ, μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχείον· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ipsene Empedocles ita dixerit, an Aristotelea locutio sit σωρευόμενον μέγεθος vix dubium videbitur reputanti, Aristotelem multa a prioribus aliter nominata suo more interpretari. Quæ quum ita sint, omittere poteram hæc verba, nisi dogma Empedocleum de quo Aristoteles agit, memoratu dignum esset. Contrarium tradit Plutarchus de Plac. philos. I, 13 : Ἐμπεδοκλῆς πρὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων θραύσματα ἐλάχιστα οἰονεῖ στοιχεῖα πρὶν στοιχείων, ὁμοιομερῆ, ὅπερ ἐστὶ στρογγύλα, et I, 17 Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἐκ μικροτέρων ὄγκων τὰ στοιχεῖα συγκρίνει, ἅπερ ἐστὶν ἐλάχιστα καὶ οἰονεῖ στοιχεῖα στοιχείων. Cf. Stobæus Ecl. I, 18 p. 368; Galen. hist. phil. c. X. Huc accedit quod Aristoteles de Cælo III, 6 p. 375 ait Empedoclem videri elementa facere talia, quæ quamvis dividi possint, non tamen dividantur. Verba græca sunt : εἰ δὲ στήσεται πῶς ἢ διάλυσις, ἥτοι ἄτομον ἔσται τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἴσεται, ἢ διαίρετόν μὲν, οὐ μόντοι διαίρεθῆσόμενον οὐδέποτε, καθάπερ ἔοικεν Ἐμπεδοκλῆς βούλεσθαι λέγειν. Variè igitur veteres de elementis Empedocleis judicabant. Hanc litem ita tantum componere licet, ut dicamus Empedoclem elementa non illa spectabilia intellexisse ignem, aërem, aquam, terram, sed puriora et præclariora quædam. Hæc quæ videmus fluxa sunt atque caduca, illa vero æterna; hæc concreta, illa simplicia. Quid? quod mixtis demum illis et contagione infectis mundi corpora cæteraque quæ sensibus percipiuntur orta esse vult, mortalia, ut dicit, ex immortalibus facta. Inde patet quomodo elementa ut divinas naturas individua habere potuerit eademque in mortales mutata formas dissolubilia et

dividua esse crediderit. Itaque ἀδιαίρετα vocat Empedoclis elementa Themistius in Aristotelis Metaphys. f. 24 in schol. Aristotel. pag. 812. a. ed. Brand. ; διαίρετά vero Simplicius de Cæl. 111. f. 134 b.

Vs. 182-188. τοῦτον μὲν—κύμβασις] Simplicius Phys. VIII, f. 258. a. b. δυνατὸν δὲ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν τε ἔνωσιν ὄρν' καὶ τὴν διάκρισιν, αἰ μὲν ἀμφῶ, ἄλλοτε δὲ ἄλλην ἐν ἄλλοις καὶ ἄλλοις μέρεσιν, ἢ ἐν ἄλλοις καὶ ἄλλοις χρόνοις ἐπικρατοῦσαν. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν παρὰ μέρος ἐπικρατεῖν ἐπὶ τ' ἀνθρώπων καὶ ἰχθύων καὶ θηρίων καὶ ὄρνέων, Ἐμπεδοκλῆς φησι τάδε γράφειν· τοῦτον μὲν βροτέων κτλ. Vs. 182. Accusativus τοῦτον μὲν—ὄγκον a verbo nescio quo pendet quod Simplicius cum verbis prægressis omisit. Sed si quis hoc parum probabile existimat, quia Simplicius ubique inspecto Empedoclis carmine integras laudare solet sententias, proclive est corrigere ὄρχου μὲν βροτέων κτλ. Μελέων ὄγκον poeta τὸ σῶμα vocat, ut cui corpus nihil nisi compages membrorum forte fortuna in unum conflatorum sit.

Vs. 184 βίου θαλέθουσιν ἐν ἀκμῇ cum Karstenio scripsi pro vulgato θαλέθοντος. Vs. 186 περὶ βηγαίνι βίοιο, circa vitæ littus, oram nova metaphora dixit pro circa vitæ marginem sive finem. Vs. 188 ὀρειλεγγέσσειν e Schneideri emendatione dedi pro vulgato ὀρειμελέσσειν. Cf. vers. 448. Porro pro πετεροβάμοσι quod legebatur cum Panzerbietero posui πετεροβήμοσι, quemadmodum epicorum poetarum sermo requirit. Denique Hesychio κύμβασι sunt ὄρνιθες, quo significatu et hoc loco Empedocles vocem adhibuit.

Vss. 189-205. Αὐτὰρ ἐγὼ—ἰδέσθαι] Vss. 189-203 αὐτὰρ ἐγὼ—κελεθούσας citat Simplicius de Cælo II, e cod. Taur. prolato a Peyrono p. 27; iidem versus corrupti reperiuntur in ed. Ald. f. 128 b. Adde Schol. Arist. ed. Brandis. p. 507 a. et Gaisf. poetæ min. Græc. vol. II p. XLII. Vss. 191-205 ἐπεὶ νεῖκος—ἰδέσθαι affert idem Phys. I, f. 7 B. Vss. 198-201 οὐ πῶς πᾶν ἐξέστηκεν—ἕρμη, idem de Cælo ap. Peyron. p. 37 (f. 144 b. Ald.). Vss. 208 seq. αἴψα δὲ—κελεθούσας citat Theophrastus apud Athenæum X p. 423 sq. Eadem verba usque ad ἀρχητα memorat Aristoteles Poet. c. 25 p. 1461 ed. Bekker. et Eustathius in Iliad. I p. 746, 57. Denique initium versus 203 habet Plutarchus Symp. V, 4 p. 677, vol. VIII p. 696 ed. Reisk. Simplicius eo consilio his versibus utitur, ut demonstret de Empedoclis sententia in mundo non tantum Discordiam dominari, sed Amicitiam quoque, atque hanc esse rerum naturalium fictricem. Ex his

poetæ effatis concludi oportet, eum jam in prægressis qui intercederunt verbis de Amicitia et Discordiæ lite quædam protulisse, inde porro digressum, jam in viam reverti (παλίνορσος ἐλεύσομαι) et pergere eo quo tendat, ad definiendum, qua ratione paullatim mundi corpora et res naturales exstiterint.

Vs. 189-191. Iis quæ prius dixit poeta alia annectere vult. Continentur autem prius dicta verbis ἐπεὶ νεῖκος μὲν ἐνέρτατον—ἐν μόνον εἶναι. Inest vero annectendi notio participio ἐποχετεύων, quod proprie valet *affundens vel per canalem in aliquid deducens*. Simili translatione Plutarchus Symp. 4 proœm. utitur : λόγος τῷ αἴνῳ τὸ φιλόανθρωπον καὶ ἡθοποιὸν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐποχετεύει. Porro apud Platonem Phædr. p. 251 C. ἰδοῦσα δὲ καὶ ἐποχετευσαμένη ἡμερον κτλ. medium ἐποχετεύεσθαι significat *haurire*; ubi vide Astium. Huc accedit quod Simplicii codices a Brandisio inspecti Schol. Aristot. p. 507. a. agnoscunt ἐποχετεύων, quamvis Peyronus e libro Taurinensi protulerit ὑποχετεύων et Gaisfordius ex Oxoniensi A. ἐχοχετεύων ediderit, qui in Oxoniensi B. ἐπιχετεύων pro ἐποχετεύων reperiri testatur. Usu caret ὑποχετεύων cujus patrociniū suscepit Nækius Chœril. p. 118 sq. Quod vero Bergkius olim excogitaverat λόγῳ λόγον εἰσοχετεύων, id non magis probandum est quam quæ ei postea in mentem venit junctura λόγῳ λόγον ἐχοχετεύων καινόν. Hæc enim ita a Græcorum dicendi consuetudine abhorrent, ut mirum sit Panzerbieterum quoque et Steinium λόγῳ λόγον ἐχοχετεύων scripsisse, cui alter subjungit κείνον, alter κείνου. Quis enim unquam λόγῳ λόγον ἐχοχετεύων pro *e verbis verba efficiens* vel *colligens* usurpavit? Quippe sic acceperunt qui ἐχοχετεύων quod proprie *derivandi* potestatem habet carmini Empedocleo inferre ausi sunt. Verum etiamsi ita adhiberetur ἐχοχετεύειν, tamen hoc loco ineptum esset. Neque enim quidquam hic concludit Empedocles, sed alia aliis annectit. Quamobrem in Aldino exemplo (Simplic. ad Arist. de Cælo 2. fol. 128 b) ubi iidem versus corrupti exstant, apparet tamen interpretationem eorum de quibus quæritur verborum sensum recte expressisse. Nam quæ apud Brandisium l. c. sic exhibentur : μᾶλλον δὲ ἐβιάσθη νομίζων τὸν κόσμον τοῦτον ὑπὸ μόνου τοῦ νεῖκου κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα γενέσθαι. Μήποτε δὲ καὶ ἐπικρατῆ ἐν τούτῳ τὸ νεῖκος, ὡς περ ἐν τῷ σφαίρῳ ἢ φιλίᾳ, ἀλλ' ἄμφω ὑπ' ἀμφοῖν λέγονται γίνεσθαι. καὶ τάχα οὐδὲ κωλύει παραθέσθαι τινὰ τῶν τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἐπῶν τοῦτο δηλοῦντα :

αὐτὰρ ἐγὼ παλίνορσος ἐλεύσομαι ἐς πόρον ὕμνων,

τὸν πρότερον κατέλεξα λόγῳ λόγον ἐποχετεύων*

ea apud Aldum in hunc modum partim mutata, partim depravata leguntur :

μᾶλλον δὲ βιάζεται, αἰόμενος τὸν κόσμον τοῦτον ὑπὸ μόνου τοῦ νεῖκου κατὰ Ἐμπεδοκλέα γίνεσθαι. ἴσως δὲ καὶ εἰ ὑπερισχῶει ἐν τούτῳ τὸ νεῖκος, ὡς περ ἐν τῷ σφαίρῳ ἢ φιλίᾳ, ἀλλ' ἄμφω ὑπ' ἀμφοῖν λέγει γίνεσθαι. καὶ ἴσως οὐδὲν κωλύει προθέσθαι τινὰ τῶν τοῦ Ἐμπεδοκλέους ῥημάτων, τοῦτο παρεμφραίνοντα :

τίη δ' ἐγὼ ὑποστρέψας ἔρχομαι πρὸς δδὸν
αἰνέων τὸν πρὶν κατελιγμένον, προσάπτων μύθῳ
[μῦθον.

Ut reliqua omittam de quibus hic non est quod disseram, liquet interpretem ἐποχετεύων apposite ad scriptoris mentem reddidisse simili vocabulo προσάπτων. Constat igitur Empedoclem scripsisse ἐποχετεύων. Sed sunt qui hoc poetam salvis prosodiæ legibus ponere potuisse negent. O plumbeum, ut dicitur, pugionem quem jam ad vs. 103 e Steinii viri docti manibus extorsimus. Nam hic quoque ut aliis locis (cf. etiam vs. 134) carminum Empedocleorum arsis vi breves syllabæ producuntur. Caterum Karstenius etiam ἐποχετεύων recepit.

Vs. 191-192. ἐπεὶ νεῖκος μὲν ἐνέρτ. κτλ.] Aperitum est ἐνέρτατον ἵκετο βένθος δίνης idem valere quod vs. 198 ἐπ' ἔσχατα τέρματα κύκλου. Δίνη et στροφάλιγξ dicuntur vortex et turbo in mundi globo per elementorum agitationem circumacti exorti. Utrumque vocabulum celebrat Orpheus in mundi conversione depingenda apud Macroh. Saturn. I, 23; fragm. VII, 25-28 :

κέκλυθι, τηλεπόρου δίνης ἐλικαυγέα κύκλον
οὐρανίαις στροφάλιγξι περιδρομον αἰὲν ἐλίσσων,
ἀγλαὲ Ζεῦ Διόνυσε, πάτερ πόντου, πάτερ αἴης,
Ἥλιε παγγενέτορ, Πᾶν αἰόλε χρυσεοφεγγές.

Modorum enallage in verbis ἐπεὶ νεῖκος μὲν ἵκετο βένθος δίνης, ἐν δὲ μέσῃ φιλότης στρ. γένηται sic explicanda, ut poeta ab eo quod factum est ad id quod fieri soleat transire dicatur, ἐπεὶ ἵκετο—ὅταν γένηται. Sed ne ἐπεὶ quidem conjunctivo junctum offendit considerantem quæ ad vs. 136 ea de re disputata sunt. Quare Petersenii conjectura στροφάλιξι γεγένηται in Ephem. litt. Hal. 1837, n. 97 proposita non egemus. Quod reliquum est cod. Oxon. A. et Taur. librariorum culpa δίνησιν δὲ pro δίνης, ἐν δὲ habent.

Vs. 193. ἐν' ἤδη τάδε κτλ.] ἐν τῇ δὴ ed. Ald. Phys. et cod. Oxon. A. libr. de Cæl. Brandis. scholl. l. c. Alii codices ἐν τῇ ἤδη, ἐν τῇδὲ, ἐν τῇδὲ

οὐδ' αὖ mendose. Vulgata ἐν τῇ δὲ refertur ad φιλόττη. Sed præstat Bergkiana emendatio ἐνθ' ἡδὴ quam cum Steinio in verborum ordinem recepi. Τάδε πάντα sunt elementa eorumque qualitates.

Vs. 194. οὐκ ἄφαρ, ἀλλ' ἐθελήμα κτλ.] Variant libri. Nam Aldus in ed. Phys. οὐκ ἄφαρ ἀλλὰ θέλιμα; Cod. Ox. A. θέλιμα; Oxon. B. οὐκ ἄφορ' ἀλλὰ θέλιμα. Taur. οὐκ ἄφορ' ἀλλ' ἐθελήμα. Brandis. schol. l. c. οὐκ ἄφαρ, ἀλλ' ἐθελήμα. Sturzium edidit : οὐκ ἄφαρ, ἀλλὰ θέλιμα, Peyronus οὐκ ἄφορ' ἀλλὰ θέλιμα, Karstenius οὐκ ἄφαρ, ἀλλ' ἐθελουμά. Scripsi flagitante sententia cum Panzerbietero et Steinio οὐκ ἄφαρ, ἀλλ' ἐθελήμα. Præterea συνιστάμεν' codices præbent quod Sturzium non debebat in συνίσταται mutare. Denique ἀλλοθεν ἄλλα codex Taurinensis et Brandisius; reliqui ἄλλοθεν ἄλλο.

Vs. 195. Ejecerunt hunc versum Bergkius et Schneidewinus qui vs. 192 hic interponi jussit. At multo plus valet misγομένων quam συνεργουμένων. Hic vero poctam misγομένων exarasse argumento sunt sequentia πολλὰ δ' ἄμιγθ' ἔστῃκε. Schneidewinum Steinus secutus est.

Vs. 196-197. πολλὰ δ' ἄμιγθ' κτλ.] Satis emendate hi versus leguntur in Phys. ed. Ald. πολλὰ δὲ ἄμα κατεστήκει cod. Taur.; πολλὰ δ' ἄμικτ' Ald. codd. ABD, item Sturzium et Karstenius; ἄμικτα Brandisius, ἄμιγθ' Panzerbieterus et Steinus. κατέστῃ cod. C; ἔστι cod. D. κερακμένοισιν cod. A; κεκερασμένοισιν codd. C. D; κεραϊζομένοισιν cod. Taur.; κερασσάμένοισιν Ald. et Sturzium, κερασσομένοισιν Gaisfordius, κεραιομένοισιν cod. Oxon. B. quod ediderunt Brandisius, Karstenius, Steinus. ἐναλλάξ. ὅσ' ἔτι νεῖκος ἔρουκε μετάρσιον οὐ γὰρ ἀμφαρέως cod. Taur. ἀμφαρέως cod. B. ἀμεμφέως cod. A., item Aldus, Sturzium, Karstenius, Bergkius; non sine querela vertit Morbeca, unde οὐκ ἀμέμπτως interpres de Cæl. ed. Ald. ἄμ' ἀμψί Panzerb. quod recepimus. Cæterum quod ad νεῖκος μετάρσιον attinet, huic opposita ἡπιόφρων φιλόττης vs. 201.

Vs. 198. Sequentia in hanc sententiam dicta esse ait Simplicius de Cælo ap. Peyron. p. 37, apud Brandisium p. 512. a. μήποτε οὐδ' ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς φιλίας ταῦτα λέγει γίνεσθαι ὁ Ἐμπεδοκλής, ὡς ἐνόμισεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ τότε ὅτε οὐπω τὸ νεῖκος πᾶν ἐξεστήκειν κτλ. Variat lectio : τὸ πᾶν ἐξέστηκειν ἐπέστατα κύκλου cod. Taur. τὸ πᾶν ἐξέστηκει Brandisius utroque loco. πω πᾶν Aldus, cod. A. Sturzium, Karstenius, Panzerbieterus. οὐπω cod. D. ἐς τὸ πᾶν conjecit Bergkius, τὸ πᾶν Petersenius, πάντως Steinus. Sed si quis post οὐ

γὰρ ἄμ' ἀμψί ponat πω πᾶν ἐξέστηκειν, Simplicio duce usus constructionem non insolentem habebit quam quæ est apud Homerum Odysse. lib. XVI, 161 : οὐ γὰρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς. (Cf. Hermann. ad Soph. Aj. 965.) Porro ἐπ' ἔσχατα ἐξέστηκειν Sturzium perturbato verborum ordine, quem etiam in codicibus Oxon. A. B. altero loco offendimus. Idem libri cum cod. D in οὐπω congruunt.

Vs. 199. ἀλλὰ τὰ μὲν τ' ἐνέμιμνε μελέων, κτλ.] codd. A. C. D; ἐνέμιμνε, μελέων cod. B. Sturzium μελέων temere mutavit in μερέων. Eos autem errasse manifestum est qui ex hoc loco concluderunt Empedoclem præter mundum creatum ordinatumque statuuisse indigestæ materiæ molem. Sic enim Eusebius Præp. Evang. XV, 33 p. 841 D : τὸ δὲ λοιπὸν ἀργὴν εἶναι τὴν ὕλην. Hic vero Empedocles non de mundo creato et aspectabili, sed de ortu rerum loquitur.

Vs. 200. ὅσσον δ' αἰὲν κτλ.] ὑπεκπροσθέει Simpl. Phys. ed. Ald. ὑπεκπροθέει cod. Oxon. C. et Sturzium; ὑπεκροθέει Brandisius utroque loco. Rectius codices Taurinenses et Oxon. ABD. ὑπεκπροθέει quod cum Gaisfordio, Karstenio, Panzerbietero, Steinio recepi.

Vs. 201. ἡπιόφρων φιλόττης κτλ.] Versus hic in Simplicii comm. ad Phys. ed. Ald. ita exhibetur :

ἡ πύφρων φιλόττης ἀμεμφέως ἀμβροτος δρμή,

quem Sturzium sic immutatum edidit :

ἡ πύφρων φιλόττης ἀμεμφέως ἀμβρότω δρμή.

Melius rem Scaliger gessit, qui Karstenio teste in codice Lugdunobatavo exaravit :

ἡπιόφρων φιλόττης ἀμεμφέως ἀμβροτος δρμή.

Hoc prope abest a vera scriptura quam agnoscunt Scholia a Brandisio vulgata p. 507. Cod. Oxon. A. et Taurinensis uno loco apud Peyronum p. 37 præbent : ἡπιόφρων φιλόττης ἀμεμφέως ἀμβροτος δρμή, altero inepte : ἡπιόφρων φιλόττης ἀμπεῦσσαν ἀμβροτος δρμή. Cod. Oxon. B. habet : ἡπιόφρων φιλόττη ἀμπεσον ἀμβροτος δρμή. Adde quod in cod. Oxon. C. est περιφρων, in D. πύφρων. Morbeca penultimam vocem vertit : sine querela, unde in Aldinum exemplar librorum de Cælo fluxit ἀμέμπτου. Steinus asyndeton illud ἡπιόφρων—ἀμβροτος in verbis ἡπιόφρων φιλόττης ἀμεμφέως ἀμβροτος δρμή ferri non posse arbitratu Empedoclem scripsisse conjecit : τόσον αἰὲν ἐπῆει ἡπιόφρων φιλόττης τε καὶ ἔμπεσεν ἀμβροτος δρμή; parum feliciter. Quemadmodum enim apud Homerum non solum tolerantur, sed etiam admirationi sunt orationis non vincetæ exempla,

velut *Odys. lib. XI, 573*, γερσίν ἔχων ξόπαλον παγ-
χάλκεον, αἶν ἀγέες, vel *Iliad. lib. VI, 344*, δᾶερ
ἐμείτο, κυνὸς κακομηχανοῦ, ἀκρουέσεως, ubi nemo
καὶ ante αἶν ἀγέες vel ante ἀκρουέσεως desiderat :
sic *Empedocli* similis licentia concedenda est.
Itaque cum *Brandisii*, *Karstenio*, *Panzerbietero*
membranarum quarundam lectionem revocavi.
Peyroni commentum : ἠπιόφρων φιλότης ἀμπα-
φῶσ' ἀμβροτος ὄρυγι, quo ἀμπαφῶσ' pro Homericō
ἀμπαφῶσα accipitur, nolo refutare. Nam si per-
spexisset sententiam, ab hoc emendandi conatu
abstinisset.

Vs. 202–203. αἴψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο κτλ.] Hi
versus in eam sententiam scripti sunt, ut quæ
pura prius et integra fuerant elementa postmodo
mixta variisque modis inter se conflata esse dice-
rentur. Quo facto *Empedocles* statuit ex immor-
talibus naturis mortalia rerum genera exstitisse.
Lectio horum versuum qui a pluribus laudantur
scriptoribus satis certa est. Neque enim librario-
rum menda quemquam morari possunt. Ac primum
quidem pro αἴψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο ut est apud
Simplicium ed. *Ald.* *Aristotelem* ejusque inter-
pretem *Riccobonum*, *Simplicii* cod. *Taur.* et
Oxon. B. habent αἴψα δ' ἐθνεά τ' ἐφύοντο, quod
vulgavit *Brandisius*. Huc accedit quod pro
ἐφύοντο *Athenæus* et *Eustathius* legunt φύοντο; pro
ἀκρητα autem quod agnoscit etiam *Brandisius*,
Simplicii ed. *Phys.* et cod. *Taur.* de *Cælo* exhibent
ἀκριτα pariter atque vs. 424. *Simpl. Phys.*
ζωρά δὲ τὰ πρὶν, sed *Athenæus* ζωρά τε τὰ πρὶν.
Pro διαλλάττοντα *Athenæi* membranæ διαλλάττοντα
vel διαλλάσσοντα vel διαλλάσσονται. *Plutarchus* sive
memoriæ lapsu sive librariorum errore hoc ef-
fatum ita scribit : ζωρότερον τὰ πρὶν ἀκρητα, men-
dosissime autem *Bekkerus* in *Aristotelis* editione
exaravit : αἴψα δὲ θνήτ'.... ἀθάνατα ζωά τε πρὶν
κέκρητο. Eadem prope menda in veteribus *Stagi-
ritæ* editionibus reperiuntur hoc excepto quod
pro ζωά τε in *Genevensi* exstat Σωρά τε. Contra
Riccobonus interpretationi latinæ versus græce
sic scriptos adjecit : αἴψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο τὰ πρὶν
μάθον ἀθάνατα εἶναι, ζωρά τε πρὶν ἀκρητα. Morbe-
cam in *Simplicii* exemplari manu exarato ζωά
scriptum offendisse argumento est ejus vertendi
ratio qua tamen sententia evertitur : « quæ an-
tequam addiscant immortalia esse animalia ac
prius indiscreta disponunt vias. » Sed ζωρά ve-
rum esse conficitur ex *Theophrasti* verbis apud
Athenæum : Θεόφραστος δ' ἐν τῷ περὶ μέθης ζωρότε-
ρόν φησιν εἶναι τὸ κεκραμένον, παρατιθέμενος Ἐμπε-
δοκλέους τάδε κτλ. Adde *Plutarchum* et *Eustathium*.
Illud vero scrupulum injecit criticis, quod ζωρά
et ἀκρητα hic opponantur quæ vulgo synonyma

sint. Quocirca *Hermannus* in *Aristotelis* libro
scribi jussit : ζωρά τε πρὶν κέκρητο, alii ζωρά τε τὰ
πρὶν κέκρητο. Verum iis mutationibus nihil profi-
cimus. Immo acquiescendum arbitramur in ve-
terum judicio qui hanc vocis potestatem *Empedocli*
vindiciant.

Vss. 204–205. τῶν δὲ τε—ἰδέσθαι] Pro παντοίης
Ald. παντοίαις. Verba θαῦμα ἰδέσθαι referuntur ad
monstra βουγενῆ ἀνδρόπρωρα κτλ. quorum mentio
fit vs. 314 seqq. Cæterum *Empedoclis* de mundi
ortu placitum respicit *Tzetzes* ap. *Matrang.*
Anecd. t. I pag. 10 seq. :

ζάλη δεινὴ καὶ σύγχυσις γέγονε τῶν στοιχείων,
ὡς καὶ ὁ φυσικὸς φησιν Ἐμπεδοκλῆς ἐκεῖνος·
ποτὲ μὲν γὰρ ὁ κάθυγρος ἀπὸ ὑπερενίκα,
ὁ ζοφερός, ὁ κάθυγρος, ὁ συντεθλωμένος,
ὄν Ἀθηνᾶν εἰρήκαμεν κτλ.

Vss. 206–210. Ἡ δὲ γῆ τούτοις—σαρκός] ser-
vavit *Simplicius Phys. I, f. 7 b.* Vs. 206 *ibid. II,*
f. 74 b. Priore loco ait : ἐν οἷς (φυσικοῖς) καὶ τῆς
ἐνταῦθα δημιουργικῆς συγκράσεως τὴν Ἀφροδίτην ἦτοι
τὴν φιλιαν αἰτίαν φησί. καλεῖ δὲ τὸ μὲν πῦρ καὶ Ἡ-
φαιστον καὶ ἥλιον καὶ φλόγα, τὸ δὲ ὕδωρ ὄμβρον, τὸν
δὲ ἀέρα αἰθέρα. λέγει οὖν πολλαχοῦ μὲν ταῦτα, καὶ
ἐν τούτοις δὲ τοῖς ἔπεσιν.

Vs. 206 μάλιστα mutavit *Karstenius* in μιγεῖσα,
quod minime necessarium. Tangit his versibus
Empedocles carnis et sanguinis formationem,
quæ æqualibus quatuor elementorum portio-
nibus constare vult. Indicatur illud vocabulo ἴση.
Sed quamvis de elementorum concursu et com-
mixtione agat, tamen μιγεῖσα participium non
requiritur, quum fortuita collisio et incurio sat-
tis exprimitur verbo συνέκυρσε constructione
eadem qua utitur *Sophocles* *Ed. Col.* vs. 1404,
ἀλλ' ὄντ' ἀναυδὸν τῆδε συγκύρσαι τύχη. Neque du-
bium quin versiculus *Kύπριδος ὀρμισθεῖσα* κτλ.
coitus mentione injecta ad rem de qua disputa-
tur significandam sufficiat.

Vs. 207. τε omittit *Simplicii* cod. *D.*

Vs. 208. ὀρμισθεῖσα *Aldus*, ὀρμισθεῖσα *Simplicii*
cod. *C.* quod jam *Sturzius* dederat. Ejus loco
Steinius ὀρμισθεῖσαι scribi volebat, probata simul
Karstenii conjectura μιγεῖσα, de qua ad vs. 205
diximus. Sed hujusmodi commenta locus respuit.
Elegans translatio *Kύπριδος ἐν λιμένεσσι* repetitur
vs. 331, λιμένας σχιστοὺς Ἀφροδίτης. Qua de re
Euripidis schol. ad *Phœniss.* vs. 18 : Ἐμπεδοκλῆς
ὁ φυσικὸς ἀλληγορῶν φησι Σχιστοὺς λιμένας Ἀφροδί-
της, ἐν οἷς ἡ τῶν παίδων γένεσις ἐστίν. Quum vero
τέλος, τελεῖσθαι et inde derivata a latiore initiandi
potestate ad nuptiarum sacra, quæ marem semi-
namque, velut novæ vitæ mysteriis initiatos

conjungunt, transisse manifestum sit : non tantum pronuba Juno græce dicitur Ἥρα τελεία, sed multa similiter a poetis usurpantur. Vid. Ruhnken. ad Tim. Lex. voc. Usponic. p. 224.

Vs. 209. Apud Aldum legitur εἶτ' ὀλίγον μείζων εἶτε πλέον ἐστίν ἑλάσσων, quod servarunt Sturzium et Karstenius nisi quod μείζων γ' scripserunt. Non male Panzerbieterus conjecerat εἶτ' ὀλίγον μείζων, εἶτε πλέονεσσιν ἐλάσσων, hic ὀλίγον pro adverbio esse arbitratus, ut Iliad. lib. XXIII, 789, Αἴας μὲν γὰρ ἐμὲ ὀλίγον προγενέστερός ἐστιν, et sæpe alibi. Nuper e Simplicii codice D prolatum est : εἶτ' ὀλίγον μείζων εἶτε πλέον ἐστίν ἑλάσσων, quorum verborum Steinius hunc sensum esse existimat : « Gravissima quæque elementa tenuissimam, levissima largissimam molem habent, sive quo gravius elementum est eo tenuiorem, quo levius est eo largiorem habet molem. » Suspiciatur autem aliqua ante hunc versum excidisse. Steinius explicationem ferri non posse vix est quod uberius ostendam. Idem de Sturzii Karsteniique opinionibus dicendum qui locum se intelligere negarunt. Apertum vero est, si hic versus cum primo ἢ δὲ γῶν τούτοισιν κτλ. cohaereat, necessario poetam exarasse : εἶτ' ὀλίγον μείζων εἶτ' οὐ πολὺ ἔσκειν ἐλάσσων.

Vs. 210. In Simplicii editione Aldina exstat : ἐκ τῶν αἵματ' ἐγένοντο, in cod. D. αἶμα τάγεντο. Sturzium correxit ἐκ τῶν αἵματ' τε γέντο, Panzerbieterus vero ἐκ τῶν αἵματ' ἔγεντο cui αἵματα videntur esse εἶδα αἵματος. Sed ut non minor corporum quam ingeniorum dissimilitudo est : ita Empedoclem reor ἄλλης εἶδα σαρκός reliquæ carnis species ad humanorum corporum discrimina quæ oculis notantur rettulisse. Sanguinis non eadem est ratio. Neque enim facile dicas, quid inter sanguinem et sanguinem intersit, nisi ad ea confugas quæ fingi facilius quam sciri possunt. Quamobrem posui ἐκ τῶν αἵματ' ἔγεντο καὶ ἄλλης εἶδα σαρκός. Quam sententiam ne quis aliter conformandam censeat, velut cum Sturzio ἄλλα δὲ vel cum Karstenio ἄλλοι' εἶδα, id Græci sermonis legibus cautum est. Quis enim ignorat ἄλλος ex abundantius adjectum apud Homerum Odys. II, 412, μήτηρ δ' ἐμὴ οὔτι πέπυσται οὐδ' ἄλλαι ἑμωαί, apud Plat. Alcib. I, p. 112 b. αἱ μάχαι τοῖς τε Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν ἐγένοντο, et alios scriptores.

Vss. 211-214. [Ἢ δὲ γῶν—θεσπεσίτηθεν] laudat Simplicius Phys. II, f. 66 b. Primos tres versus : ἢ δὲ γῶν—γένοντο Aristoteles de An. I, 5 p. 410 a; et interpretes ad h. l. ut Themistius f. 72 a; Philoponus lit. E, p. 16; Simplicius f. 18 b; Syrianus Metaph. XIII, f. 118 a. interp. lat.;

Alexander Aphrod. in Metaph. pag. 99 ed. Bonnitz. et in Schol. Arist. p. 587 b. ed. Brandis.; Christophorus Contoleon schol. in Iliad. lib. XI vs. 26-28 apud Matrang. Anecd. tom. II p. 514. Vss. 211 et 213 Philoponus Metaph. XIV, f. 66, b. int. lat. Aristoteles l. c. ait : ἑμοίως δὲ καὶ ἄλλο δτιοῦν τῶν συνθέτων· οὐ γὰρ ὀπωσοῦν ἔγοντα τὰ στοιχεῖα τούτων ἕκαστον, ἀλλὰ λόγῳ τινὶ καὶ συνθέσει, καθάπερ φησὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὸ ὄστουν· ἢ δὲ γῶν κτλ. Simplicius : καὶ γὰρ καὶ λόγῳ τινὶ ποιεῖ σάρκα καὶ ὄστουν καὶ ἄλλων ἕκαστον. λέγει γῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν φυσικῶν κτλ. Describitur quomodo certa elementorum temperie corporum partes et ossa extiterint.

Vs. 211 εὐτόχοις habent Simplicius in Phys. et Alexander Aphrodisiensis in Metaph. l. c. quos cum Scaligero, Karstenio, Panzerbietero secutus sum. At apud Simplicium de Anim., Aristotelem, Contoleonem cæterosque est εὐτέρνοις χράνοισι, hoc excepto quod εὐτέρνοις in Themistii libris et χράνοισι in Contoleonis membranæ scripturæ mendum esse patet. Prius unice aptum vasis epitheton, posterius ab Hesiodo de ipsa terra (γὰρ εὐρύστερος), ab aliis de cælo dictum huic rei minus congruit.

Vs. 212. Elementorum partes ad ossa in terræ fornacibus fabricanda sic distribuuntur, ut ex octo partibus binæ sint ipsius terræ, binæ item : ἔρις et aquæ, quaternæ denique Vulcani sive ignis. Lectio aliquantulum variat. Pro τὰ δύο alii codices præbent τῶν δύο et τὰς δύο, pro μερέων alii μορίων et μοιράων. E recentioribus Scaliger et Sturzium dederunt τῶν δύο—μορίων, Brandisius τὰς δύο—μερέων, Trendelenburgius τὰς δύο—μοιρών, Gœttingius conjecit τὰ—μοιρέων, τὰ duali numero accipiens; sed femininum non convenit sequenti τέσσαρα δ'. Itaque recte Bekkerus, Karstenius, Panzerbieterus τὰ δύο τῶν ὀκτὼ μερέων vulgarunt. Quæ scriptura ne cui propter metri difficultatem vitiosa videatur, ad vs. 103 demonstravi didacticos poetas haud secus atque Homerum breves syllabas tam in principio versuum quam in mediis versibus arsis vi producere. Unus Steinius δοτῶ τῶν ὀκτὼ μερέων posuit, cujus mutationis hanc reddidit rationem, quod articulo ante δύο justa sedes non sit. Verum qui talem juncturam græcam esse negat, cum optimo quoque scriptore pugnat. Sic Homerus Iliad. lib. X vs. 252-253 :

ἄσπρα δὲ δὴ προβέθηκε· παρώγηκεν δὲ πλέον νύξ
τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λείλειπται.

Thucydides lib. I cap. 10 : καίτοι Πελοποννήσου τῶν πέντε τὰς δύο μοίρας νέμονται κτλ. — Pro Νήσιτιδος

Αἰγλης apud Alexandrum legitur Νῆστιδος αἰγλη. Alii minuscula littera scribunt αἰγλης, ego Karstenio praeunte majuscula usus sum. Prellerus Hist. phil. p. 127 non percepta poetae mente locum sic refingere tentabat: τὰ δύο τῶν ὀκτῶ μοιρέων λάγχε Νῆστιδος, Αὐγῆς τέσσαρ' ἰδ' Ἑραίστιοιο, αὐγῆν de aëre ab Empedocle dici contendens. Vid. ad vers. 123. At nihil mutandum. Nam aquam et aërem conjunctim nominat Νῆστιν Αἰγλην, quemadmodum Φοῖβος Ἀπόλλων, Παλλὰς Ἀθήνη dicitur, Νῆστιν μὲν διὰ τὸ ὑγρὸν, ἀπὸ τοῦ νάειν καὶ βεῖν (cf. ad vers. 161), Αἰγλην δέ, ὡς διαφανῆ, quæ sunt Simplicii verba ab Arist. de Anim. ut statim videbimus. In quo ὕδατος καὶ ἀέρος δύο μοῖρας sive ἑκατέρας ἀνὰ μίαν μοῖραν, Philopono interprete esse vult. Cæterum quatenus Empedocles aliorum auctoritatem curavit qui Αἰγλην unam Gratiarum vel earum matrem conjuge Sole esse statuerunt (vid. Hesych. in v.), quatenus ipse in his rebus aliquid novarit, non laboro. Præterea nihil refert, utrum Νῆστιν Αἰγλην *aquam pellucidam* sive *aeriam*, an *fluidum (aeris) splendorem* exponas.

Vs. 213 λευκὰ γέγοντο plerique scriptores; λεύκ' ἐγένοντο Alexander ad quem tanquam magistrum spretis membranis hoc loco in Aristotele recensendo se applicavit Bekkerus, nisi forte pars quædam librorum Aristotelis ita habet, quod e docti illius viri notulis non patet. Quod Simplicius et Philoponus existimant, Empedoclem in hoc decreto enuntiando harmonicis Pythagoreorum numeros intuitum esse, nobis neutiquam persuadent. Sic autem Simplicius ad Aristot. de Anim. f. 18 b : ἐπίηρος δέ, τουτέστιν ἐναρμόνιος, εἴρηται ἢ γῆ ὡς κύβος, κατὰ τὴν Πυθαγορείων παράδοσιν· τὸν γὰρ κύβον διὰ τὸ δώδεκα μὲν ἔχειν πλευράς, ὀκτὸ δὲ γωνίας, ἐξ δὲ ἐπίπεδα, τὴν ἄρμονικὴν ποιούσθα ἀναλογίαν, ἄρμονίαν ἐκάλουν. γόανα δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ (Ὁμήρῳ), ἐν οἷς ἡ τῶν μιγνυμένων γίνεταί κρῆσις, ἀγγεῖα (II, xviii, 470)

φῦσαι δ' ἐν χοάνοισιν εἰκόσι πᾶσαι ἐφύσων.

ἀ καὶ εὔστερνα, ὡς πλατέα, διὰ τὸ χωρητικὸν καλεῖ· μίγνυσι δὲ πρὸς τὴν τῶν ὀσπῶν γένεσιν τέσσαρα μὲν πυρὸς μέρη, διὰ τὸ ξηρὸν καὶ λευκὸν χεῖμα ἴσως πλείστου λέγων μετέχειν αὐτὰ πυρὸς· οὗο δὲ γῆς, καὶ ἐν μὲν ἀέρος, ἐν δὲ ὕδατος· ἀ δὴ ἄμφω νῆστιν αἰγλην προσαγορεύει, νῆστιν μὲν διὰ τὸ ὑγρὸν, ἀπὸ τοῦ νάειν καὶ βεῖν, αἰγλην δὲ ὡς διαφανῆ. Sed neque ἐπίηρος idem est quod ἐναρμόνιος, neque γῆν licet κύβον interpretari. Cætera plana sunt. Nemo autem verius de Empedocleo dogmate disputavit quam Alexander l. c. οἱ δὲ ταῦτα ἔλεγον οὐ διαφροῦντες, Ἐμπεδοκλείους μέμνηται λέγοντος τὸ ὀσπῶν κατὰ τὸν λόγον ὀσπῶν εἶναι, οὐ κατὰ τὴν ὕλην· ἢ μὲν γὰρ ὕλη

κοινὴ καὶ τοῖς ἄλλοις κατ' αὐτόν (τὰ γὰρ τέσσαρα στοιχεῖα), ὀσπῶν δὲ ἐν τῇ ποιῆ τούτων καὶ ποσῇ κρᾶσαι φησὶ γίνεσθαι, λέγων· ἢ δὲ χόων κτλ. εἰ δὲ τοῖς ὀσπῶσι κατὰ τὸν λόγον, τουτέστι κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι (τοῦτο γὰρ ἔστιν ὁ λόγος), τὸ ὀσπῶν εἶναι κατ' αὐτόν, ὅμιλον ὡς καὶ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ νευρῷ καὶ ἑκάστῳ τῶν ὄντων, οἷον λίθῳ ξύλῳ, κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸ εἶδος· ἢ γὰρ ἐπὶ πάντων τὸ εἶδος καὶ ὁ λόγος αἴτιος τοῦ ἑκάστου εἶναι ὁ ἔστιν, ἢ ἐπ' οὐδενός, κτλ.

Vs. 215. ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς κτλ.] servavit Plutarchus de Amic. mult. pag. 95, vol. VI p. 357 : ἢ μὲν γὰρ (φιλία) συνάγει καὶ συνίστησι καὶ συνέγει καταπυκνῶσα ταῖς ὁμιλίαις καὶ φιλοφροσύναις, ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς —κατ' Ἐμπεδοκλέα. Cum hoc jungendus Aristoteles de Gen. anim. IV, 4 p. 771 b. ed. Bekker. τὸ δὲ σπέρμα τὸ τοῦ ἄρβενος, εἴτε συμβάλλεται πρὸς τὴν ὕλην μόνον γινόμενον τοῦ κυήματος καὶ τῷ τοῦ θήλεος σπέρματι μιγνύμενον, εἴτε καὶ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλ' ὥσπερ φαμέν συνάγον καὶ δημιουργοῦν τὴν ὕλην τὴν ἐν τῷ θήλει καὶ τὸ περίττωμα τὸ σπερματικόν, καθάπερ ὁ ὀπὸς τὴν ὑγρότητα τοῦ γάλακτος, διὰ τίνα ποτ' αἰτίαν οὐχ ἐν ἀποτελεῖ ζῶον μέγεθος ἔχον; Quamvis autem incertum sit, in qua carminum parte hunc versiculum Empedocles ad probandam rem de qua forte agebat adhibendum putarit, tamen e Plutarchi verbis conjici licet, eum in celebrandis Amicitiae viribus hac similitudine usum esse. Eandem imaginem Aristoteles ad partus formationem transtulit. Neque vero dubium quin Empedocli obversatus sit locus Homericus II. lib. V, vs. 902 :

ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπειγόμενος συνέπηξεν,
ὑγρὸν εὖν, μάλα δ' ὄκα περιστρέφεται κυκῶντι·
ὡς ἄρα καρπαλίμως ἰήσατο θοῖρον Ἄρηα.

Vss. 216-217. Ταῦτα τρίγες—μέλεσις] Aristoteles Meteor. IV, 9 p. 387 b. ed. Bekker. λέγω δὲ καὶ ὀστᾶ καὶ τρίγας καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἐν ταῦτῳ· οὐ γὰρ κεῖται ὄνομα κοινόν, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν ὅμως ἐν ταῦτῳ πάντ' ἐστίν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλέης φησι· ταῦτὰ τρίγες κτλ. Pro ταῦτῳ cum Panzerbietero scripsi ταῦτα. Deinde initio versus sequentis ex Olympiodoro ad h. l. qui habet corrupte φολιδονίδες et Hesychio (φλονίδες, λεπίδες) Empedocleorum vocum custode reposui cum Karstenio καὶ φλονίδες γίνονται. Nam librorum Aristoteleorum scripturam λεπίδες vel λοιπίδες rarioris vocabuli interpretamentum esse arbitror.

Vss. 218-219. ἐξ ὧν ὄμματ'—Ἀφροδίτη] exhibet Simplicius de Cælo a Peyrono prolatus l. c. p. 28; corrupti exstant in ed. Ald. f. 128 b. Leguntur etiam apud Brandisium in Schol. p. 507 a. ἀλλὰ καὶ περὶ γενέσεως τῶν ὀρθαλμῶν τῶν σωματικῶν τούτων λέγων ἐπήγαγεν· ἐξ ὧν ὄμματ' κτλ. καὶ

μετ' ὀλίγον γόμοις ἀσκήρασα κτλ. Oculos Empedocles compositos esse docuit interiore parte ex igni, exteriori ex aqua et terra. Cæterum ἀτειρέα dicuntur ob aciem cuncta penetrantem et vim indefessam, quomodo de luce poeta ait vs. 225 λάμπεισκον ἀτειρέσιν ἀκτίεσσιν. Idem γόμοις κατὰ σποργοί, i. e. *cuneoli* amabiles appellantur, quia oculi sunt amoris sedes omnique in re prout libuerit *designantur*.

Vss. 220-229. ὡς δ' ὅτε τις—ταναώτερον ἦεν] exstant apud Aristotelem de Sensu cap. 2 p. 437 b. ed. Bekker. et apud Alexandrum Aphrodisiensem Comment. in h. l. f. 96 b. Continetur his versibus Empedoclis de visu sententia. In oculi pupilla ignem latere vult poeta laternæ instar membranis vel tunicis tectum, quæ circumfluentem humorem ab eo arceant, flammam autem foras emicantem res visui objectas collustrare. Idem etiam statuit effluvia (cf. Democrit. fragm. pag. 401), id est imagines e visis effluentes in oculos incurere eoque fieri ut res cernantur. Testis Aristoteles l. c. dicens: Ἐμπεδοκλῆς δ' εἰοικε νομίζοντι ὅτε μὲν ἐξιόντος τοῦ φωτός, ὡς περ εἴρηται πρότερον, βλέπειν· λέγει γοῦν οὕτως· ὡς δ' ὅτε τις πρόσοδον νοεῖν κτλ. ὅτε δὲ ταῖς ἀποβροαῖς ταῖς ἀπὸ τῶν ὀρωμένων. Omnium optime Empedoclis locum Alexander Aphrodisiensis exposuit in Comment. ad Aristot. de Sensu p. 97 a (ed. cum Simplic. de Anim. Venet.) cujus verba hic ponam: ἀπεικάσει γὰρ διὰ τῶν ἐπιῶν τὸ ἐκπεμπόμενον ἀπὸ τῆς ὀφθαλμοῦ φῶς τοῦ διὰ τῶν λυχνίων φωτῶν· ὡς γὰρ ὁδοιπορεῖν τῆς νυκτὸς μελλῶν λύχνον παρασκευασάμενος ἐντίθησι λαμπτήρι· (ὁ γὰρ λαμπτήρ τὰ μὲν ἐξωθεν πνεύματα ἀπείργει τε καὶ κωλύει, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ λεπτότατον ὡς τὸ ἐξω δίεισιν, ὅπερ ἐστὶ φῶς·) οὕτω, φησὶν, ἐν ταῖς μὲνιγξι καθειργόμενον τὸ πῦρ ὑπὸ λεπτῶν ὑμένων περιέχεται, οἱ τὰ μὲν ἐξωθεν προσπίπτοντα λυμαντικὰ τοῦ πυρὸς ἀπείργουσι καὶ οὐκ εἴωσιν ἐνοχλεῖν τῇ κόρῃ, τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ πυρὸς ὡς τὸ ἐξω δίεισιν. ἀμουργοὺς δὲ λέγοι ἂν τοὺς λαμπτήρας τοὺς ἀπερκτικούς (corr. Karst. pro παρερκτικούς) ἀπὸ τοῦ ἀπερύκειν τὰ πνεύματα καὶ σκέπειν τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτῶν πῦρ· ἢ ἀμουργεῖς τοὺς πυκνοὺς, διὰ πυκνότητά ἀπερύκοντας τὰ πνεύματα. ταναῶν δὲ πῦρ τὸ διὰ λεπτότητα τεινόμενόν τε καὶ διεκπίπτειν διὰ τῶν πυκνῶν δυνάμενον. κατὰ βηλὸν δὲ τὴν οὐρανόν. Ὅμηρος (II, O, 23)

βίπτεσκον τεταγῶν ἀπὸ βηλοῦ, ὅρρ' ἂν ἴκηται
γῆν ὀλιγηπελέων.

λεπτήσιν δὲ ὀνόνησιν ἐγεύατο κύκλοπα κούρην, πρὸς τὸ ὄνομα τῆς κόρης χρυσάμενος ποιητικῶς ταῖς ὀνόνησι ἀντὶ τῶν ὑμένων.

Vs. 221. In verbis πυρὸς σέλας αἰθομένοιο Home-

PHILOS. GRÆC. I.

rica imitationis vestigia reperiuntur. Cf. Iliad. lib. VIII, 563; lib. XIX, 366. Distinctionis virgulas posui post λύχνον et post αἰθομένοιο cum Bekkero, Karstenio, Panzerbietero, quam rationem minus recte sic mutavit Bergkiius in Ind. lect. Marb. 1844-45, ut sublato utroque comate post διὰ νύκτα distingueret.

Vs. 222. E codicibus Aristoteleis plerique ἀμουργοὺς præbent, nonnulli ἀμουργοὺς quod vulgarent Bekkerus et Sturzius. Alexander ἀμουργοὺς et ἀμουργεῖς exhibet. Hinc Suidas quoque et Phavorinus Empedoclei loci memores habent: ἀμουργοί, λαμπτήρες. Satis inepte. Differat enim epitheton a nomine cui adjicitur necesse est. Sed quum ἀμουργοί explicari nequeat, quidam illud corruptum esse rati ἀμουργοί solum ab Empedocle profectum crediderunt. Ac Schneiderus quidem in Ecl. Phys. p. 185 sq. vocabulum ἀμουργός confert cum μολγός, μοργός et latino *bulga*, λαμπτήρας ἀμουργοὺς existimans idem valere quod μολγινούς, *folliculis obvolutos*. Atqui hoc sensu abundat genitivus παντοίων ἀνέμων, quem qui cum Bergkio l. c. absolutum esse putarunt post ἄψας et post ἀνέμων incidentes constructionis simplicitatem turbant. Namque verborum ordinem hunc esse Bergkiius censet: ὡς δ' ὅτε τις πρόσοδον νοεῖν χειμερίην διὰ νύκτα παντοίων ἀνέμων, ἄψας πυρὸς σέλας αἰθομένοιο ὠπλίσατο λύχνον, λαμπτήρας ἀμουργοὺς. Qua perversitate admissa tollamus oportet etiam λαμπτήρας ἀμουργοὺς, quæ verba explicationis gratia præcedenti λύχνον doctus ille vir subnectit. Neque vero Homericus quem assert locus ex Iliad. lib. II, 394 quidquam probat:

Ὡς ἔφατ' Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον, ὡς ὅτε κύμα
ἀκτῆ ἐπ' ὑψηλῆ, ὅτε κινήσῃ Νότος ἑλθῶν,
προβλήτη σκοπέλω· τὸν δ' οὐποτε κύματα λείπει,
παντοίων ἀνέμων, ὅτ' ἂν ἐνθ' ἢ ἐνθα γένοινται,

ubi tantum abest, ut verba παντοίων ἀνέμων eo modo quo ipse apud Empedoclem accipit dicantur, ut dispar utriusque loci ratio sit. Etenim quum poeta non nude dicat παντοίων ἀνέμων, sed adjungat ὅτ' ἂν ἐνθ' ἢ ἐνθα γένοινται, quod non multum distat a παντοίων ἀνέμων ἐνθ' ἢ ἐνθα γενομένων, omittere poterat ἀνέμων post ἀνέμων. Adde quod Bergkiius ἄψας cum πυρὸς σέλας αἰθομένοιο jungendum esse contendit, ad λαμπτήρας pertinere negat, quia accensam esse lucernam discrete dicendum fuerit; quo nihil unquam minus vere de his versibus scriptum est. Licet enim proprie non laterna (ὁ λαμπτήρ), sed lucerna laternæ immissa (ὁ λύχνος ὁ τῷ λαμπτήρι ἐντεθειμένος) accendi perhibetur: tamen interdum istæ voces a Græcis confunduntur. Sic Xenophon Conviv. cap. V,

2 lucernam λαμπτήρα nominat, sed ibid. § 9 eandem rem λύχνον esse vult. Quocirca non magis recte λύχνον ἄπτειν quam λαμπτήρα ἄπτειν vel ἀνάπτειν a Graecis usurpari convenit. Insolens vero est quod Bergkii commendat ἄψας πυρός σέλας αἰθρομένοιο : non enim splendor, sed ignis accenditur. Id autem liquet cardinem rei verti in explicatione vocabuli αὐοργούς quod Bergkii pariter ac Schneiderus ad materiam, unde confecta laterna sit, refert. Verum hoc fieri non posse jam supra monui. Sed operæ pretium est videre, quales fuerint veterum laternæ, quo facilius de Bergkiana interpretatione liceat judicare. Apparet hic eam designari laternam, quæ tantum luminis emittat, ut via eo collustretur. Apertum vero est hujusmodi laternam e cornu potissimum factam veteribus sæculis in pretio fuisse. Auctore utimur Plinio qui Nat. hist. lib. XI cap. 45 de vario cornuum usu hæc prodit : « Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt multasque alias ad delicias conferunt. » Græcorum igitur laternæ i. e. λαμπτήρες, apud Atticos etiam λυγνοῦχοι, apud posteriores φανοί, corneæ esse solebant. Sic Gramm. in Bekk. An. λυγνοῦχος· σκευὴς τι ἐν κύκλῳ ἔχον κέρατα, ἔγδον δὲ λύχνον ἡμιμένον διὰ τῶν κερατίων τὸ φῶς πέμποντα. Photius p. 238 : Λυγνοῦχον, τὸν κερατίνον φανόν, ἀπὸ τοῦ λύχνου ἐν αὐτῷ περιέχεσθαι· φανὸς δὲ ἡ ἐκ ξύλων λαμπάς· Φιλιππίδης. Adde Phrynich. pag. 59 ed. Lobeck : φανός, ἐπὶ τῆς λαμπάδος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τοῦ κερατίνου λέγε, τοῦτο δὲ λυγνοῦχον. Hoc modo Philippides apud Athenæum lib. XV p. 699 F :

ἐγὼ δὲ δεξιᾷ γε τόνδ' ἔχω τινά,
σιδηρότευκτον ἐναλίην θηρῶν βέλος,
κερατίνου τε φωσφόρου λύχνου σέλας·

et Aristophanes ibid. in Æolosicon :

καὶ διαστίλῃθ' ὀρῶμεν,
ὥσπερ ἐν καινῷ λυγνοῦχῳ,
πάντα τῆς ἐξομίδος.

Pherecrates in Dulodidascolo ibid.

Ἄνυσόν ποτ' ἐξελθίων· σκότος γὰρ γίγνεται,
καὶ τὸν λυγνοῦχον ἔκπερ', ἐνθίεις τὸν λύχνον.

Idem de Romanis dicendum. Martialis lib. XIV, 61

Dux laterna v'æ clausis feror aurea flammis,
et Inta est gremio parva lucerna meo,

ubi aurea vocatur laterna cornea propterea quod pellucida est. Neque dubium quin Scaliger apud

Plautum Aul. III, 6, 30 laternam Punicam recte de eodem de quo loquimur laternarum genere acceperit. Poetæ verba sunt : « ita is pellucet quasi laterna Punica. » Huc spectant ejusdem facitiæ Amph. I, 1, 185 :

Quo ambulas tu qui Vulcanum in cornu conclusum
[geris?

intelligendæ de flamma lucernæ in cornea laterna inclusæ. Proximæ corneis ponebantur laternæ e vesicis factæ, quæ et ipsæ tantum luminis transmittabant, ut nonnunquam vix a corneis distingui possent. Id Martialis lib. XIV, 62 tali exprimit epigrammate :

Cornea si non sum, numquid sum fascior? aut me
vesicam contra qui venit esse putat?

Harum mentio fit apud Aristotelem Hist. anim. lib. IV, cap. 5 : κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀργὴν καὶ τελευτὴν συνεχῆς τὸ σῶμα τοῦ ἔγγινου ἐστὶ, κατὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν οὐ συνεχῆς, ἀλλ' ὅμοιον λαμπτήρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, i. e. laternæ cui membrana prætenta non sit. Rarior videtur vitrearum usus fuisse, de quibus Isidorus XX, 10 his verbis agit : « Laterna dicta, quæ lucem interius habet clausam : fit enim ex vitro, intus recluso lumine, ut venti flatus adire non possit, et ad præbendum lumen facile ubique circumferatur. » Ut corneæ omnium pretiosissimæ fuerunt : ita vilissimæ lineæ fuisse existimandæ sunt. Quippe in hanc sententiam Cicero epist. ad Attic. lib. IV, 3 : « Clodii vestibulum vacuum sane mihi nuntiabatur : pauci pannosi, linea laterna, » ubi alii sine laterna legunt. Sed contemptus apparet etiam in his Plauti verbis Bacchid. III, 3, 42 :

It magister quasi lucerna uncto expretus linteo,

i. e. abit magister spretus tanquam lucerna circumdata linteo, quod quo pellucidius esset oleo tinctum erat. Vide ibi Lambinum. Talibus igitur pauperes aliquando usi videntur, quæ quamvis satis luminis præberent, minus tamen ventis eas restitisse quam quæ e cornu vel vesica fiebant probabile est. Denique ne surdæ quidem laternæ, hodie furibus propriæ ac peculiare, apud veteres defuerunt. Nimirum de his intelligenda quæ habet Ducangius in Gloss. med. et inf. græc. pag. 788 ex Philonis Belopœicis mss., ubi usus τῶν ξυλίνων λαμπτήρων ita describitur : ἐκκοιτίας τε καὶ ἐφοδίας προσηκούσας ποιητέον καὶ δοτέον αἷς (leg. οἷς) γρήσσονται ξυλίνους λαμπτήρων, ἵνα κατὰ τοὺς πόδας μόνον φαίνονται καὶ μὴ καταφανεῖς ποιῶσι τοὺς ἀφροδύοντας τοῖς ὑπεναγείας. Quum autem me-

dio ævo eadem quæ memoravimus laternarum genera exstiterint, ut patet ex scriptorum locis a Ducangio in Gloss. med. et inf. lat. s. v. laterna allegatis, nullum tamen rerum gestarum pronuntiatori cuidam ad arcendos ventos accommodatus visum est quam quod e lignis et cornuum laminis conficiebatur. Hujus verba Ducangio teste sunt : « Excogitavit unde talem ventorum sufflationem prohibere posset, consilioque artificiose atque sapienter invento lanternam ex lignis et bovinis cornibus pulcherrime construi imperavit (bovina namque cornua alba tenuiter dolabris rasa, non minus vitreo vasculo clucent) etc. » Cf. Salmas. Plin. Ex. p. 166 et Casaub. ad Suet. in Jul. c. 31.

Accedamus ad Bergkii interpretationem. « Ἀμοργός, inquit, substantivum proprie est, unde ἀμόργινα ἱμάτια dicuntur; vide Harpocrationem : Ἀμοργός ἐστι παραπλήσιόν τι βύσσῳ· Ἀισχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου μνημονεύουσι δὲ οἱ κωμικοὶ πολλάκις τῶν ἀμοργίνων, ὡς καὶ Ἀριστοφάνης Λυσιστράτη καὶ Εὐπολὶς Πόλεσι. Et Pausanias apud Eustath. ad Dionys. p. 204 : Παισανίας δὲ οὗ τὸ Ἄττικὸν λεξικόν, ἄλλο τι ἐμφαίνει λέγων ἀμοργός, ὅμοιον βύσσῳ. Falso hæc ad Amorgum insulam referunt; tum enim Ἀμοργίνος dicendum fuit. Rectissime Stephanus Byzantius Ἀμοργός — ἀπὸ τῆς Μινώας ἦν Σιμωνίδης ὁ ἱαμβοποιός, Ἀμοργίνος λεγόμενος, ὡς Εὐρυκλῆς — τὸ δ' Ἀμόργινος (scr. ἀμόργινος) χιτῶν χρώματος ἴδιον. Ceterum hoc loco ἀμοργός adjectivi vice dictum est, quemadmodum ἱκτῆρι θαλλῶ, βρωτῆρας αἰχμάς, κύνας βοτῆρας, alia plurima apud poetas Græcos. Itaque λαμπτήρες ἀμοργοὶ hoc loco significat ipsam lanternam. » Hæc ille, e quibus efficitur eum hic de laterna byssina eaque linteo pellucido undique munita agi putavisse. Sed diu huic argumento immoratus sum, ut demonstrarem primum laternam qualem Empedocles fingat non posse nisi corneam esse vel e vesica factam quum ceteræ facile sævientibus ventis exstinguerentur : deinde vocem ἀμοργός quam pro ἀμοργίνους nullo auctore accipere audet Bergkii non posse hoc loco materiæ indicem esse propter genitivum παντοίων ἀνέμων. Scaliger conjecit ἀμορβούς, quod nemo probaverit. Restat ut dicamus ἀνέμων λαμπτήρες ἀμοργούς significare ἀνεμοσκεπέεις, lanternam quæ arceat ventos vel ventorum prohibetricem si ad verbum vertere velis, sicut secundum Alexandrum Aphrodisiensem plerique interpretes intellexerunt. Ambigunt tantum de origine vocabuli, quod Sturzii perperam ab εἶργειν ducit, rectius Karstenius et Panzerbieterus ab ἀμέργειν. Quamobrem statuendum ἀμοργός a decerpenti et exsugendi significatu sive poetica

licentia sive singulari Sicularum usu ad arcendi notionem transiisse.

Vs. 223. οὔτ' quod in membranis reperitur servandum est. Karstenius οἱ δ' scripsit.

Vs. 226. ὡς δὲ τότε κτλ.] Alexander Aphrodisiensis Comment. cit. f. 99 a mendose : ὡς δ' ὅποτε μῆνιγγιν εἰργόμενον. Cæterum codicum Aristoteleorum scripturam ὡς δὲ τότε κτλ. retineri par est, quum nesciamus e qua carminum parte hoc Empedoclis fragmentum petatum sit. Fortasse illud τότε pariter atque imperfecta λογάζετο, ἀπέστεγον referuntur ad tempus quo primum oculi a Venere formabantur. Cf. vers. 218. Quare Sturzii et Karstenii rationem qui hic ὡς δὲ τότε τ' posuerunt non secutus sum. — μῆνιγγ' Alexandro quidem videtur esse ὁ τὴν κόρην περιέχων χιτῶν, sed assentior Karstenio credenti potius, non pupillæ, sed oculi membranam hoc vocabulo significari, ut distinguatur ab ὀθόνῃσι; itaque ἐν μῆνιγγιν ἐεργαζόμενον interpretandum oculorum membranis inclusum. — ὠγύγιον πῦρ ignis natus, proprie antiq̄uis, e cælesti igne delibatus ideoque purus atque æthereus. Ipsa enim Venus formandorum oculorum artifex divini luminis sinceritatem servavit.

Vs. 227. λεπτήσιν ὀθόνῃσι λογάζετο κτλ.] Ita optimi Aristotelis libri quos Bekkerus et Karstenius secuti sunt. Scaliger λεπτήσιν χροονήσιν λογάζετο cum quibusdam membranis nisi quod in his fere χροονήσιν exstat. In aliis exemplaribus manu exaratis est χροονήσιν. Casaubonus edidit λεπτήσιν ὀθόνῃσιν ἐχεύατο, ut postea Sturzii. Alexander Aphrodisiensis ὀθόνῃσιν et ἐχεύατο legit. Quum autem alii Aristotelis codices ἐχεύατο, alii λογάζετο habeant, quæsiverunt interpretes, utrum illud an hoc rectius esset. Verum qui ἐχεύατο tueri student ad ineptias confugiunt, velut Sturziius ἐχεύατο passiva potestate accipiendum dicens, ut sit diffunditur et ad accusativos κύκλοπα κούρην præpositionem ἀνά subaudiendam esse contendens hac sententia : per circulem oculi pupillam sive pupulam. Nihil difficile in altera scriptura λογάζετο, in qua explicanda frustra laboravit Karstenius. Is enim sensum hunc esse arbitratur : « ignis oculis inclusus pupulam tenuissimis membranis tanquam speculatorem occuluit, sepsit. » Jam pupulam sepsit idem esse existimat quod sese sepsit, quia pupula oculi aciem contineat atque adeo oculi fax sit. Sed λογάζεσθαι quod et ipse haud aliter atque λογῆν ab Empedocle usurpatum esse reor adjuncto accusativo sic intelligi ut apud Herodot. lib. V, 121 ἐλόγησαν τὴν ἐν Πηδάσῳ ἑδῶν, viam Pedasæam insidiis collocatis occuparunt et quasi impleverunt. Similiter Empedocles : λογάζετο

κύκλωπα κούρην (i. e. κυκλωειόη), *circularem pupillam implet*. Hesiychius quidem : λογάζει, ἐνεδρεύει; sed hic sola occupandi et implendi notio valet nullo insidiarum vestigio relicto. Quodsi λογάζετο pertinet ad illud tempus quo oculi formabantur, quod e verbis Aristoteleis non patet, vertendum *implebat vel occupabat*. Pro λεπτήσιν ὀρόνησιν, quod Bekkero et Karstenio arrisit, Osannus in Philemonis Grammat. p. 113 scribi voluit λεπτοσύνας. Neque vero metrum hac correctione eget, quum ultima in λεπτήσιν arsi produci queat. Vide adn. ad vs. 103. Huc accedit quod Bekkerus in uno codice emendatum invenit λεπτήσιν γ' ὀρόνησιν, si ea est emendatio vocanda. Sensus enim requirit quod Karstenius et Panzerbieterus suspicati sunt, Steinius probavit, λεπτήs εἰν ὀρόνησι.

Vs. 228 ἀμφινόοντος recte Aristotelis et Empedoclis editores; ἀμφινάντος; vel ἀμφινέντος vitiose plerique codices, quæ scriptura in uno libro ita depravata est, ut in ἀμφι καέντος transierit.

Vs. 230-231. κορυφὰς κτλ.] Plutarchus de Orac. def. p. 418, vol. VII p. 647 ed. Reisk. : ἀλλ' ἴνα μὴ (κατὰ) τὸ Ἐμπεδοκλείου εἰπεῖν ὁδῶ « κορυφὰς ἐτέρας ἐτέραις προσάπτων μύθων μήτε λέγειν ἀτραπὸν μίαν, » ἑάσατέ με τοῖς πρώτοις προσῆκον ἐπιθεῖναι τέλος. Versus constituit Xylander, mutato ἐτέραις in ἐτέραισι. Idem pro προσάπτων scribi voluit προσάπτων. Karstenius Scaligero auctore pro ἐτέραις vulgavit ἐτέρησι et de Wyttenbachii sententia λόγων pro λέγειν. Utrumque cum Steinio probavi. De verborum Empedocleorum sententia nolim plura dicere quam quæ e Plutarchii loco concludi possunt. Videtur illud dictum in eos convenire qui, quum sibi non consent, diversissima miscentes, relicta de qua dicere instituerunt dicendi materia, ad aliud atque aliud argumentum transcunt.

Vs. 232. Plutarchus Non posse suaviter vivi sec. Epic. p. 1103, vol. IX, pag. 541 ed. Reisk. : καὶ δεῖ παρ' ὁ (leg. καὶ δις γὰρ ὁ) δὴ καλὸν ἔστιν ἀκούσαι, κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα. Scholiastes Platonis in Gorgiam pag. 124 ed. Ruhnk. δις καὶ τρίς τὸ καλόν, ὅτι γρηὶ περὶ τῶν καλῶν πολλὰκις λέγειν. Ἐμπεδοκλέους τὸ ἔπος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ παροιμία φησὶ γὰρ

καὶ δις γὰρ, ὁ δεῖ, καλὸν ἔστιν ἐνισπεῖν.

In Siebenkeesii Anecd. Gr. p. 33 exaratum est ὁ δὲ καλόν. E Plutarcho Karstenius et Steinius scribendum putarunt καὶ δις γὰρ ὁ δὴ καλόν ἔστιν ἐνισπεῖν (sic). Sturzius talem composuit versum :

δις γὰρ καὶ τρίς δεῖ ὁ, τι δὴ καλόν ἔστιν ἐνισπεῖν.

Hunc quum quid Empedocles scripserit incertum sit servandum esse duxi, hoc excepto quod pro ἐνισπεῖν posui ἐνισπεῖν. De ipso proverbio consule Zenob. 111, 33; Erasmi Adag. Chil. 1 cent. 11 p. 68; Sturz. in Comment. Soc. Phil. Lips. Tom. I, p. 272 et Stallbaum. ad Platonis Philebum pag. 198 (pag. 59 ed. Steph.).

Vs. 233-236. Εἰ δ' ἄγε—ἄπαντα] Clemens Alexandrinus Strom. V p. 674 Pott. : ἄμεινον δὲ ἐκδέχασθαι τὸν αἰθέρα, πάντα συνέχοντα καὶ σφίγγοντα, καθὰ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς εἰρησιν· εἰ δ' ἄγε κτλ. Planum est his versibus Empedoclem singularem quandam de rerum principiis eorumque omnium quæ sub oculis cadunt origine disputationem exorsum esse.

Vs. 233. εἰ δ' ἄγε τοινῦν ἐγὼ Clem.; εἰ δ' ἄγε τοι λέξω Sylburgius cum Stephano in Poesi phil. p. 28; εἰ δ' ἄγε τοι μὲν ἐγὼ Potter.; εἰ δ' ἄγ' ἐγὼ τοι νῦν Sturzius; εἰ δ' ἄγε, νῦν τοι ἐγὼ λέξω Karstenius quem cum Steinio secutus sum. Præterea ἥλιον ἀρχήν codices præbent; quod quum ferri nequeat cum Steinio ἥλιου ἀρχήν scripsi. Post hunc versum Sturzius et Karstenius lacunæ signa posuerunt, Panzerbieterus unum deesse versiculum ratus locum sic corrigi :

εἰ δ' ἄγε, νῦν τοι ἐγὼ λέξω πρώτ' ἡελίου
(ὄμβρου τε γθονίης τε καὶ ἀπλέτου αἰθέρος) ἀρχήν.

Sed horum nemo scriptoris mentem assecutus videtur.

Vs. 234. In codicibus est : ἐξ ὧν δὴ ἐγένοντο τὰ νῦν ἐσορόμενα πάντα, quod Scaliger mutavit in ἐξ ὧν ἐξεγένοντο, Karstenius in ἐξ ὧν (vel ἐκ τῶν) δὴ γεγάσι. Neutra emendatio satisfacit. Nam illud ἐξ ὧν non habet quo referatur. Itaque ne Steinii quidem explicationem probamus membranarum scripturam in hunc modum vertentis : « dicam tibi principia atque originem solis, unde nempe orta sint quæ nunc conspiciuntur, terra, mare » etc. Quippe desideratur particula qua orationis membra colligantur. Quamobrem suspicor Empedoclem posuisse : καὶ τίνος ἐξεγένοντο κτλ. in hanc sententiam : dicam tibi solis originem atque unde orta sint etc.

Vs. 235-236. ἀήρ—ἡδ' αἰθήρ σφίγγων περὶ κύκλον] Aer ab Empedocle aliis locis vocatur αἰθήρ. cf. vs. 60 et 79. Illic aer ab æthere sic discernitur, ut non tam diversa elementa, quam diversæ cæli partes his nominibus designentur. Apud Empedoclem περὶ κύκλον idem valet quod vulgo περὶ κύκλω sive περικύκλω. Cf. Bernhardi Synt. ling. Gr. pag. 260. qui cum hoc confert Platon. Critia p. 117 C. Quod quamvis minime dubium sit, tamen Karstenius legi vult σφίγγων περίκυκλος

i. e. περιφερής hoc sensu : « aether *circumactus* sive *circumactu suo* omnia coearens vel continens. » Utrumque aequè commodum est; sed prius Empedocleum esse arbitror.

Vss. 237-239. εἴπερ ἀπειρόνα — ἰδόντων] Aristoteles de Melisso, Xenophane et Gorgia cap. 2 pag. 32 ed. nostr.: δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς· ἐπιτιμῆ γάρ, ὡς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα, ἀδύνατον εἶναι οὕτως ἐγόντων, ξυμβαίνειν αὐτά· εἴπερ ἀπειρόνα κτλ. Idem de Caelo II, 13 pag. 294 a ed. Bekker. : οἱ μὲν γὰρ διὰ ταῦτα ἀπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι φασιν, ἐπὶ ἀπειρον αὐτὴν ἐβρίζωσθαι λέγοντες, ὡς περ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἵνα μὴ πράγματα ἔγωσι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτως ἐπέπληξεν εἰπὼν ὡς (leg. αὐτοῖς ἐπέπληξεν εἰπὼν ὧδε)· εἴπερ ἀπειρόνα κτλ. Simplicius de Caelo f. 127 a. Versum 238 cum sequenti citat Clemens Alexandrinus Strom. VI pag. 688 D. Quaesitum a veteribus est, utrum aer atque item terra finita essent an infinita. Huc spectant hi Empedoclis versus. Quum autem, ne de aliis loquar, Xenophanes terram suis radicibus ac fundamentis nixam in infinitum pertinere statuisset similemque de aeris infinitate sententiam tulisset, Aristotele teste his versibus ab Empedocle reprehensus est. Disputavi de illa Xenophanis opinione ac de hoc Empedoclis loco jam ad Aristot. de Melisso etc. pag. 31 et 32. Deest apodosis in versibus Empedocleis, sed ex iis quae ab Aristotele prodita sunt facile intelligitur vatem Agrigentinum sic esse philosophatum, ut diceret singulas mundi partes, aethere, aerem, mare, terram, certis finibus circumscriptas esse, quia reliquus locus non foret, si, ut quidam effutiunt, aer et terra infinita essent. Ceteroquin ἀπειρων minus usitatum quam ἀπειρος alio etiam loco Empedocles habet. Cf. vers. 167. Praeterea δαψιλός pro δαψιλής agnoscit Hesychius, ex hoc fortasse Empedoclis versu ductum. Porro pro βροτέων, quod compareret in omnibus libris apud Aristotelem de Meliss. I. c., altero Aristotelis loco et apud Clementem exstat γλώσσης, pro βηθέντα vero ἐλθόντα mala est Clementis membranarum scriptura, in quibus etiam εἰδόντων pro ἰδόντων legitur.

Vs. 240. ἥλιος ὄξυμελής κτλ.] Plutarchus de fac. Orb. lun. p. 920 : vol. IX p. 642, τὸν ἥλιον ὄξυν ἀπαντῶντα καὶ πλήκτην, ὡς που καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἑκατέρων (ἡλίου καὶ σελήνης) ἀποδίδωσιν οὐκ ἀηδῶς διαφορὰν,

ἥλιος ὄξυμελής ἡδὲ λάινα σελήνην,

τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἱλαρὸν καὶ ἄλυπον οὕτω προσγορούσας. Empedoclis versus a librariis depravatam esse in promptu est. Pro ὄξυμελής Xy-

lander legendum proposuit ὄξυμελής, quod Hutteno etiam, Wytenbachio et aliis placuit. Quippe nemo ignorat Apollinis βέλη, de quibus praeter poetas vide Maerob. Saturn. I, 17. Huc accedit Plutarchi auctoritas verbis ὄξυν καὶ πλήκτης hoc vocabulum explicantis. Sed istud λάινα σελήνην *lapidea luna* quod Empedocleum esse Sturzius opinatur nos cum aliis ineptum iudicamus. Neque enim huic notioni Plutarchi interpretatio τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἱλαρὸν καὶ ἄλυπον respondet. Quocirca Xylander ἡ δ' αὖ vel ἡδ' αὖ ἱλαίρα σελήνην coniecit Hesychio duce, apud quem legitur ἱλαίρα, σελήνη. Atqui haec Hesychii glossa sine dubio ex alio Empedoclis loco (vid. vers. 243), non ex hoc petita est. Etsi vero Huttenus, Wytenbachius, Steinius Xylandri conjecturam receperunt, minime tamen in illam Plutarchi interpretatio convenit. Cur enim tribus vocabulis uteretur Plutarchus, si una esset vox ἱλαίρα exponenda? Nempe haec nomine ἱλαρὸν satis illustratur. Karstenius suo periculo scripsit ἀγαίεσσα. Mihi Plutarchi verba spectanti probabile visum est Empedoclem posuisse : ἥλιος ὄξυμελής, τερπνῆ δ' ἱλαρῆ τε σελήνην, *sol acute jaculans, i. e. telis acutis omnia petens (ὄξυν ἀπαντῶν καὶ πλήκτης), jucunda vero laetaque luna.* Nimirum ita eam appellavit poeta, quod ejus aspectum neminem laedit ipsaque citra molestiam conspicitur (διὰ τὸ ἄλυπον), adeo ut idcirco quia laeta est (διὰ τὸ ἱλαρὸν) contemplantium oculos alliciat (διὰ τὸ ἐπαγωγόν).

Vs. 241. ἀλλ' ὁ μὲν κτλ.] servarunt Etymolog. M.; Orionis Etym.; Suidas in v. ἥλιος; Macrobo. Saturn. lib. I, 17; Cramer. Anecd. tom. II p. 444; sed est quaedam lectionis discrepantia. Etym. M. ἥλιος — παρὰ τὸ ἄλεος τὸ συνηθροισμένον πῦρ. λέγεται γὰρ παρὰ τὸ ἀερίζω (ἀλίζω) τὸ συναθροίζω, ὡς Ἐμπεδοκλῆς·

ἀλλ' ὁ μὲν ἄλισθεις μέσον οὐρανὸν ἀμφοπολεύει.

Suidas : ἥλιος, ἀπὸ τοῦ ἀολλίζεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις. — ὁ δὲ ἥλιος ἀπὸ τοῦ ἀλαίειν, ὅ ἐστι θερμαίνειν καὶ διαχεῖν. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς γινομένης διαπνεύσεως ἐκ τοῦ στόματος πρὸς τοὺς δακτύλους, ὃ λέγεται αὔειν καὶ ἄζειν κατὰ μίμησιν τῆς φωνῆς θάλψουσι τοῦ στόματος. Ἐμπεδοκλῆς·

ἀλείσθαι μέγαν οὐρανὸν ἀμφοπολεύειν.

Corrupte item Cramer Anecd. I. c., ubi ἀλείσθαι et ἀμφοπολεῖ exstat. Macrobius Saturn. I, 17 : Apollo ἐλεεύς appellatur, ὅτι συναλισθέντος πολλοῦ πυρὸς περιπολεῖ; vel ut ait Empedocles : οὔνεκ' ἀναλισθεις μέγαν οὐρανὸν ἀμφοπολεύει. « Ergo Macrobio auctore participium illud vendendum *collecto igni*

sive *collectum ignem continens*. Versum edidi ut exhibet Etymologus, hoc excepto quod μέγαν pro μέσον Sturzii et Karstenii exemplo e Suida et Macrobio sumsi. Constat autem veteres de etymologia nominis ἥλιος sæpe commentatos esse. Sic Plato Cratyl. p. 409 A : ἄλιος (dorice) οὖν εἶη μὲν ἂν κατὰ τὸ ἀλίξειν εἰς ταῦτ' οὗτος ἀνθρώπους, ἐπειδὴν ἀνατείλη· εἶη δ' ἂν καὶ τῷ περὶ τὴν γῆν ἀεὶ εἰλεῖν ἰόν. Quodsi Empedocles similiter philosophatus est, versum sic scribi oportet : οὖνεκεν ἀλισθεῖς μέγαν κτλ. Sed incerta res est. Quum autem ἀλίξειν non solum *congregandi* significationem habeat, sed etiam *volvendi* (cf. Hesych. v. ἀλίσα), posteriorem hic secutus sum. Denique notandum primam hujus verbi literam a poetis arsi, cujus vis in aliis quoque vocabulis cernitur (cf. ad. vers. 103), hic produci.

Vs. 242. ἀνταυγεῖ κτλ.] Plutarchus de Pyth. orac. pag. 400, vol. VII p. 574 ed. Reisk. : ὑμεῖς δὲ τοῦ μὲν Ἐμπεδοκλέους καταγελάτε φάσκοντος τὸν ἥλιον περὶ γῆν (Wyttenb. περιαιυγῆ) ἀνακλάσει φωτὸς οὐρανοῦ γενόμενον, αὐθις ἀνταυγεῖν πρὸς Ὀλυμπον ἀταρβήτους προσώποις. Galenus de usu part. lib. III, 3, T. IV p. 343 F : τὸ οἶσθαι διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐστάναι τὸν ἀνθρωπινον, ἵν' εἰς τὸν οὐρανὸν ἐτοιμῶς ἀναβλέπη καὶ λέγειν ἔχη, Ἄνταυγέω τὸν Ὀλυμπον κτλ. Quod Plutarcho teste Empedocles de sole dixit, id Galenus ad hominem cælum intuentem transtulit. Id tantum quaerendum scripseritne Empedocles τὸν Ὀλυμπον ἀνταυγεῖ ut Euripides Orest. vs. 1520, ἀπεγε φάσκανον πέλας γὰρ δεῖνον ἀνταυγεῖ φόνον, an πρὸς Ὀλυμπον. Ego cum Karstenio et Steinio hoc prætulī, quia ἀνταυγεῖν proprie verbum neutrum est. Cf. Nækius Chær. p. 178. Sturzii typographorum fortasse errore vulgavit ἀνταυγεῖ τὸν Ὀλυμπον. Cæterum de Empedoclis sententia sol e lucis cælestis splendore ortus speculi instar repercussa imagine eo unde accipit lucem assidue regerit. Concinit autem ἀνταυγεῖ πρὸς Ὀλυμπον fere cum versu 247, ubi similiter poeta de luna solem intuente ait ἀθρεῖ μὲν γὰρ ἀνακτος ἐναντίον ἀγέα κύκλον. Est autem Ὀλυμπος h. l. idem qui οὐρανός, purissimus cæli orbis. Cf. Parmen. vs. 141. Cum Empedocle recte comparavit Karstenius versum illum ex oraculo, quem excitat Proclus in Timæum pag. 279 (p. 677 ed. Schneid.)

ἥελιος πάρεδρος ἐπισκοπέων πόλον ἀγρόν,

ubi Schneiderus legi vult ἥελιοιο πάρεδρος. Ego nihil mutandum censeo, quum versus antecedentes et sequentes interciderint.

Vs. 243. ἡ δὲ φλόξ κτλ.] Simplicius in Arist. Phys. I, f. 74 b hunc versum inter alia affert

exempla, quæ argumento sunt Empedoclem in rerum naturalium explicatione haud raro ad fortunam et casum (τύχην, τυχεῖν) confugisse. Sed libri manu exarati mendose habent : ἡ δὲ φλόξ Ἰλάειρα μινυθαδῆς ψύχε γαίης. Quamobrem Sturziius ψύχε mutavit in τύχε, relicto γαίης, secutus nisi fallor Xylandrum qui in adnotationibus ad Plutarch. libellum de Fac. orb. lun. versum sic interpretatur : « Obtigit et flammæ lunari portio terræ. » Vitavit hic ineptias. Nam γαίη μινυθαδῆη significat *terram exigui temporis*, quod ferri non potest. Quæ quum ita sint, Karstenius expulso γαίης substituit αἴσης, Steinius minus recte αὐγῆς. Liqueat autem referri hæc verba ad plenilunium quod cito transit. Huc pertinent duæ Hesychii glossæ : Ἰλάειρα, σελήνη, et μινυθαδία, ἡ σελήνη, ἀπὸ τοῦ μινύθειν. Vox Ἰλάειρα quæ apud alios scriptores non legitur accedit ad similitudinem epicorum nominum ἀντιάνειρα, βιοθρέπτειρα, πρέσθειρα et aliorum.

Vs. 244. ὡς αὐγὴ κτλ.] Plutarchus de Fac. orb. lun. pag. 929, vol. IX p. 673 ed. Reisk. : ἀπολείπεται τοῖνον τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἀνακλάσει τινὶ τοῦ ἥλιου πρὸς τὴν σελήνην γίνεσθαι τὸν ἐνταῦθα φωτισμὸν ἀπ' αὐτῆς. ἔθεν οὐδὲ θερμὸν οὐδὲ λαμπρὸν ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς ὡσπερ ἦν εἰκός, ἐξάψους καὶ μίξεως φώτων γεγεννημένης· ἀλλ' οἷον αἶ τε φωναὶ κατὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀμαυροτέραν ἀναφανίουσι τὴν ἡγῶ τοῦ φθέγματος, αἶ τε πληγαὶ τῶν ἀραλλομένων βελῶν μαλακώτεραι προσπίπτουσιν, « ὡς αὐγὴ τύψασα σεληναίης κύκλον εὐρύν, » ἀσθενῆ καὶ ἀμυδρὰν ἀνάβροτον ἴσχει πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν κλάσιν ἐκλυομένης τῆς δυνάμεως, i. e. » Restat igitur, ut verum sit Empedoclis illud placitum, fieri quodam luminis solaris ad lunam repercussu, ut res quæ hic sunt ab ea collustrentur. Unde sequitur, ut neque calidum neque splendidum lumen ad nos perveniat, quod futurum videbatur, si inflammatio et permixtio luminis fieret. Sed quemadmodum voces repulsæ obscuriorem sonum referunt et repercussorum telorum ictus leniores accidunt : sic solis fulgor feriens latum lunæ orbem hebetior et languidior ad nos redundat, propter fractionem vi ejus debilitata. » Præclara hæc qua Plutarchus utitur similitudo magnam partem e vatis Agrigentini carmine sumta videtur. Versatur enim Empedocles libenter in rerum similibus comparisonibus. Quare ne quod orationis Empedocleæ vestigium periret, totum locum laudavi et latinum feci.

Vs. 245. κυκλοτερές κτλ.] exstat apud Achillem Tatium Introd. in Arat. c. 21; pag. 83 ed. Antv. Eodem fere modo Parmenides vs. 144 pag. 120 ed. nostr. de luna :

νυκτιφαές περὶ γαίαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς,

quem versum Empedocles haud scio an imitatus sit. Sententiam hic expressam non unius fuisse Empedocles indicant Achilles Tatii verba quæ præcedunt : ἡ πλείων δόξα πρώτην τὴν σελήνην λέγει· ἐπεὶ καὶ ἀπόσπασμα τοῦ ἡλίου λέγουσιν αὐτὴν, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς κτλ.

Vs. 246. ἄρματος κτλ.] Plutarchus de Fac. orb. lun. p. 925, vol. IX p. 658 : (ἡ σελήνη) τῶν μὲν γ' ἄστρον κατωτέρω τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον οὐκ ἂν τις εἴποι μέτρον. . . . τῆς δὲ γῆς τρόπον τινὰ ψαύει, καὶ περιτερομένη πλησίον, α ἄρματος ὡςπερ ἔχνος ἀνελίσσεται (φησὶν δ' Ἐμπεδοκλῆς) ἦτε περι ἄκραν. » Versum Empedocleum multimodis interpretes e verbis a Plutarcho servatis elicere conati sunt. Wytttenbachius posuit : ἄρματος ὡςπερ ἂν ἔχνος ἐλίσσεται, ἦτε περι ἄκραν. Contra Sturzii scripsit : ἦτε περι γῆν ὡς ἄρματος ἔχνος ἐλίσσεται ἄκραν, Karstenius : ἄρματος ὡςπερ ἔχνος ἀνελίσσεται γῆν περι ἄκραν, Panzerbieterus : ἄρματος ὡςπερ ἔχνος νύσση ἐνελίσσεται ἄκρη vel ἄρματος ὡς περι γοιτὴ ἐλίσσεται, ἦτε . . . . Steinius omni conjectura abstinuit. Ego Empedoclem suspicor exarasse : ἄρματος ὡς ἔχνος περι γῆν ἀνελίσσεται ἄκραν, luna velut orbita curvus circa terræ oram subvolvitur. Eodem modo ἀνελίττεσθαι usurpat Aratus Phæn. vs. 714.

Vs. 247. ἀθρεῖ κτλ.] laudatur a Grammatico in Bekkeri Anecd. vol. I p. 337. Poetæ verba apertum est ad lunam referri. Sic etiam Parmenides vs. 145, αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο. Quocirca ἀθρεῖ quod est apud Grammaticum Karstenius recte mutavit in ἀθρεῖ. Notabile est nomen ἀγῆς cuius causa hic versiculus a Grammatico citatur pro composito εὐαγῆς. Ut enim Parmenides vs. 134 habet : σήματα καὶ καθαρῆς εὐαγῆς ἡελίοιο, ita hic Empedocles ἀγῆα κύκλον dixit. Utrumque modo *rotundum*, modo *sanctum* interpretantur Grammatici; qua de re alii accuratius egerant. Nos apud Parmenidem de *rotundo*, hic de *sancto* intelligimus. Cæterum penultima quæ corripitur solet productio apud Parmenidem et hoc loco arsi attribuenda est.

Vs. 248-250. ἐπεσκίασεν δὲ—μήνης] Plutarchus de Fac. Lun. p. 929, vol. IX p. 672 ed. Reisk. : αὕτη τε γὰρ (ἡ σελήνη) ἀδηλός ἐστι τηνικαῦτα, κακείνον (τὸν ἥλιον) ἀπέκρυψε καὶ ἠράνισε πολλάκις, α ἀπεσκεύασε δὲ οἱ αὐγὰς, ὡςπερ φησὶν δ' Ἐμπεδοκλῆς, ἐστ' αἴαν καθύπερθεν, ἀπεσκινύσσει δὲ γαίης τόσσον ὅσον τ' εὐρος ἐπλετο γλαυκώπιδος μήνης, » καθάπερ εἰς νύκτα καὶ σκότος, οὐκ εἰς ἄστρον ἕτερον τοῦ φωτὸς ἐμπεσόντος. Pro ἀπεσκεύασεν Xylander et Scaliger coniecerunt ἀπεσκίασεν, minus recte Bergkii ἀπεσκίασεν, Steinius ἐπεσκίασεν. Præterea ἐστ' αἴαν Xylander bene convertit in ἐς γαίαν, Sturziius perperam in ἐστ' ἐπ' αἴαν, Steinius ne percepta qui-

dem sententia Ἰσταμένη καθύπερθεν initio versus poni iussit. Nam quod hanc correctionem Stobæi Ecl. phys. I, 25 pag. 350 firmari ait fallitur. Quippe quæ ibi leguntur ἔκλευψεν δὲ γίνεσθαι σελήνης αὐτὸν ὑπερχομένης, his contrarium probatur. Etenim Empedocli placebat luna subeunte, non superstante solem delicere. Porro ἀπεσκινύσσει Karstenius mutavit in ἐπεσκινύσσει, quod minime necessarium. Ultimam denique versum Xylander et Scaliger in hunc modum restituerunt : τόσσον ὅσον τ' εὐρος γλαυκώπιδος ἐπλετο μήνης. Sic autem explicatur hoc loco solis defectio, ut ejus radii lunæ objectu intersepiri dicantur : ἡ σελήνη ἀπεσκίασεν τὰς τοῦ ἡλίου αὐγὰς τὰς καθύπερθεν (ἀνωθεν) εἰς τὴν γῆν τεταμένης. Hinc Lucretius lib. V, 751 seqq.

nam cur luna queat terram secludere solis lumine et a terris altum caput obstruere eii, obijiciens cæcum radiis ardentibus orbem.

De epitheto γλαυκώπις tenenda quæ refert Plutarchus libro de Orb. Lun. p. 934, vol. IX p. 689 ed. Reisk. Is, auroram versus, inquit, luna colorem accipit κυανοειδῆ καὶ χαροπὴν, ἀφ' ἧς δὴ καὶ μάλιστα γλαυκώπιον αὐτὴν οἱ ποιητὰὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀνακαλοῦνται. Huc pertinet Agesianactis de luna dictum apud Plutarch. l. c. pag. 920 :

πᾶσα μὲν ἦδε περίρῳ πυρὶ λάμπεται, ἐν δ' ἄρα
[μέσση]
γλαυκότερον κυάνοιο φαίνεται ζῆτε κούρης
δύμα καὶ ὑγρὰ μέτωπα.

Quapropter illud epitheton de luna usurpatum albentem ejus splendorem notat.

Vs. 251. νύκτα δὲ κτλ.] Plutarchus Qu. Platon. p. 1006, vol. X pag. 185 : οἱ γὰρ τῶν ὀρολογίων γνώμονες οὐ συμμαθεστάμενοι ταῖς σκιαῖς, ἀλλὰ ἐστῶτες, ὄργανα καὶ χρόνου μέτρα γεγόνασι μιμούμενοι τῆς γῆς τὸ ἐπιπροσθῶν τῷ ἡλίῳ περι αὐτὴν ὑποπερρομένην, καθάπερ εἶπεν Ἐμπεδοκλῆς, νύκτα δὲ κτλ. i. e. « etenim horologiorum quoque gnomones non quia una cum umbra locum mutant, sed quia suo in loco persistunt, instrumenta sunt dimetiendi temporis : eoque terram imitantur, quæ solis infra ipsam delati lumen intercipit, sicut ait Empedocles » etc. Id. de Fac. orb. lun. IX p. 752 : τὴν δὲ νύκτα ποιητὰὶ μὲν ἐκ γῆς γεγόνενα μυθολογοῦσι, μαθηματικοὶ δὲ σκιὰν γῆς οὖσαν ἀποδεικνύουσιν, ἀντιτραπτοῦσης πρὸς τὸν ἥλιον. Simpliciter Plinius Hist. nat. II, 10 : « Noctem (Empedocles) negat aliud esse quam terræ umbram. » Pro ὑφισταμένη Sealiger non male Plutarchi verbis convenienter coniecit ἐπισταμένη, sed servanda est vulgata.

Vs. 252. νυκτὸς κτλ.] Idem Sympos. VIII, 3 p. 720, vol. VIII p. 875. σκοτεινὸς γὰρ ὢν ὁ ἀήρ κατ' Ἐμπεδοκλέα « νυκτὸς ἐρημαίης ἀλαώπιδος. » Ita recte Xylander pro membranarum scriptura ἀγλαώπιδος. Hesychius : ἀλαῶπιν· σκοτεινήν, οὐ βλέπουσαν.

Vs. 253-254. καὶ μέλαν—ἄντροις] sic interpretatus sum Empedoclis verba, quæ e codice Mediolanensi Plut. Quæst. natur. 39 sumpta latina fecit Gybertus Longolius, Empedocleis versibus primus intulit Steinius. Cæterum Plutarchi verba latina (ap. Dübn. p. 1126) hæc sunt : « Cur aqua in summa parte alba, in fundo vero nigra spectatur? An quod profunditas nigredinis mater est cæt.? Superficies autem, quoniam continuo a sole afficitur, candorem luminis recipiat oportet. Quod ipsum et Empedocles approbat :

Et niger in fundo fluvii color exstat ab umbra, atque cavernosis itidem spectatur in antris. »

Vs. 255. πολλὰ δ' κτλ.] Proclus in Tim. III p. 141 (pag. 335 ed. Schneid.) : καὶ γὰρ ὑπὸ γῆς βύζακες εἰσι πυρὸς, ὡς πού φησι καὶ Ἐμπεδοκλῆς, « Πολλὰ δ' ἔνερθε οὐδεὸς πυρὰ καίεται. » καὶ οὐ δεῖ θαυμάζειν, πῶς οὖν ἐν ὕδατι ὄν τὸ πῦρ οὐ σβέννυται· χωρεῖ γὰρ πάντα δι' ἀλλήλων, καὶ ἔστι τὸ ἐπικρατοῦν ἄλλο ἐν ἄλλοις, καὶ ἔστι καὶ τὸ φῶς πῦρ διὸν διὰ πάντων. Recte Sturzius pro Procli ἔνερθε οὐδεὸς substituit ἔνερθ' ὕδατος quod sensus et metrum flagitat.

Vs. 256. φύλον ἀμουςον κτλ.] Plutarchus Sympos. V extr. vol. VIII p. 733 assertit hunc versum eo consilio ut probet nullum neque terrestrium animalium nec volucrum genus esse æque fecundum ac pisces. Itaque quum vulgo πολυσπερῆς late multumque disseminatus sit, apud Empedoclem valeat oportet multum seminans, quod de fecunditate accipi convenit, ut jam Stephanus in Thes. Ling. Gr. Vol. III pag. 932 F intellexit. Quare non est cur Karstenio assentiamur pro πολυσπερέων legendum proponenti πολυσπορέων quod usu caret, etsi eo quo ipse vult sensu πολυσπόρων si metrum pateretur dici posse non diffiteor. De nomine καμασῆνες cuius genitivum plur. καμασῆνων pro καμασηνῶν, ut est in membranis, scripsi vide infra ad vers. 281. Refertur autem ἀγουσα ad θάλασσα, quæ vox cum antegressis versibus intercidit.

Vs. 257. ἄλς κτλ.] servavit Hephæstion Enchir. c. 1 pag. 4 ed. Gaisf. Codex Cantabrigiensis habet ἑωσμένως; Hephæstionis editio Florentina ἑως μένος, quod Gaisfordius, Dorvillio auctore, recepit hoc sensu : (ἡ) ἄλς ἐπάγη βιπήσιν, ἑως μένος ἡγαλιό . . . mare (boreæ) impetu fuit concretum, donec vis solis (illud solveret). Rectius Tur-

nebus rescripsit ἑωσμένως quod cum nomine ἄλς ita jungitur ut hoc de sale vel de maris salungine accipiatur, quum mare intelligi non possit nisi quum femininum est ἡ ἄλς.

Vs. 258. γῆς κτλ.] effecit Steinius ex Aristotelis Meteor. II, 2 : ὁμοίως δὲ γελῶτον καὶ εἴ τις εἰπόν ἰδρῶτα τῆς γῆς εἶναι τὴν θάλατταν εἰεταί τι σαφὲς εἰρηκέναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς. Plutarchus de Plac. phil. 111, 16 : Ἐμπεδοκλῆς (θαλασσαν) ἰδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαιομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον πύλησιν (λέγει), i. e. « Empedocles mare esse dicit sudorem terræ, adustæ a sole, eumque nimia sui compressione emittentis. » Cf. Clem. Alex. Strom. p. 676, Porphyry. Vit. Plot. c. 41; Plutarch. de Is. et Osir. pag. 365, B.

Vs. 259-260 μακρῆσι—ἄλλως] habet Aristoteles ed Gen. et Corr. II, 6 (vid. ad v. 261) pag. 334 a. ed. Bekker. Id. Phys. II, 4 pag. 196 a. ed. Bekker. : Ἐμπεδοκλῆς οὐκ αἰεὶ τὸν ἀέρα ἀνωτάτω ἀποκρίνεσθαι φησιν, ἀλλ' ὅπως ἂν τύχη. λέγει γοῦν ἐν τῇ κοσμοποιᾷ, ὡς οὕτω συνέκυσσε κτλ. Cæterum βόζιους posui cum Scaligero et Karstenio; codd. βίζιαι.

Vs. 261. καρπαλίμως κτλ.] Eustathius ad Odys. lib. I vs. 320, pag. 1419 (ex Herodiano περὶ σχημ. Ὁμηρ. v. Creuzer. ad Plot. de Pulchr. p. 197) : τὸ ἀνόπαια—δοκεῖ τισι ἀντὶ τοῦ ἀνωφερῆς εἶναι ὕρμημένοις ἐκ τῶν Ἐμπεδοκλέους εἰπόντος ἐπὶ πυρὸς τὸ « καρπαλίμως ἀνόπαιον. » Aristoteles de Gen. et corr. II, 6 p. 334 a. ed. Bekker. : διέκρινε μὲν γὰρ τὸ νεῖκος, ἡνέχθη δ' ἄνω δ' αἰθῆρ οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὅτε μὲν φησιν ὅπερ ἀπὸ τύχης· « οὕτω γὰρ συνέκυσσε κτλ. », ὅτε δὲ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι· « ὁ δ' αἰθῆρ, φησί, μακρῆσι κτλ. » De voce ἀνόπαιον, cuius auctorem etiam Homerum adhibent Odys. lib. I vs. 320 dicentem ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια (vel ut Herodianus vult ἀνοπαῖα) διέπτατο veterum opiniones collegit Henr. Stephanus Thes. Ling. Gr. tom. V sive Append. p. 454. Karstenius Empedoclem scripsisse conjicit (πῦρ μὲν ὄρουσε) καρπαλίμως ἀνόπαιον, quum ignem primum emicuisse inter plerosque auctores conveniat. Cf. Ovid. Metam. I, 26. Atqui incertum est, quomodo Empedocles in his rebus exornandis versatus sit, variæ autem sunt versus resarciendi rationes, velut : ἔκθορε μὲν πρῶτον πῦρ καρπαλίμως ἀνόπαιον.

Vs. 262-270. ἄρθομα—ὄργῃ] Simplicius Phys. I, f. 34 a. b. Vss. 267 et 268 ἐγθρὰ—ἐκμάκτοις etiam Theophrastus de Sensu s. 16 p. 653 : ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμολογουμένως ἀποδίδωσιν, ἥδεσθαι μὲν ποιῶν τοῖς ἑμοίοις, λυπεῖσθαι δὲ τοῖς ἐναντίοις· ἐγθρὰ γὰρ εἶναι· διὸ πλεῖστον ἀπ' ἀλήλων διέχουσιν κτλ. Hos versus Sturzius ad elementorum descriptionem rettulit, Karstenius e

Theophrasti loco colligens verba hæc ab Empedocle ad aperiendam voluptatis et doloris naturam esse adhibita iis fragmentis in quibus de mortalium ingenio et sensu agitur ea inseruit. Nos in hac fragmentorum paucitate ac depravatione minus de sede hujus loci quam de ejus emendatione et interpretatione solliciti fuimus. Placuit igitur Empedocli elementorum genera et partes alia congruere inter se, alia discrepare: illa facile coalescere et amice conspirare, hæc odisse inter se et discordare; illis cocuntibus voluptatem, his, dolorem nasci.

Vs. 262. ἄρθμια κτλ.] Simplicius ed. Ald. habet: ἄρτια μὲν γὰρ αὐτὰ ἑαυτῶν πάντα μέρῃσιν. Verba αὐτὰ et πάντα transposuit Sturzius, præterea quoniam pro ἄρτια Simplicii cod. D. præbet ἄρθμια, μέλῃσιν autem elegantius videtur, Karstenius edidit: ἄρθμια μὲν γὰρ πάντα ἑαυτῶν αὐτὰ μέλῃσιν. Neque tamen hæc corrigendi versiculi ratio Panzerbietero satisfacit legendum proponenti: ἄρθμια μὲν γὰρ τ' αὐτὰ ἑαυτῶν πάντα μέρῃσιν. Sed hic quoque versus insuavis atque Empedocle indignus est. Quare Steinii exemplo rescripsi: ἄρθμια μὲν γὰρ πάνθ' αὐτῶν ἐγένοντο μέρῃσιν.

Vs. 263. Verba ἡλέκτωρ—θάλασσα, protasi et apodosi interjecta, per appositionem vocabulo πάντα adjuncta sunt. Quum autem ἡλέκτωρ alias sit *sol* ut apud Homerum Iliad. lib. VI, 513 τεύχεσι παμφάνων ὡς ἡλέκτωρ Ὑπερίων, et lib. XIX, 398, Empedocles hoc nomine pro *igne* usus est. Similiter οὐρανόν hic *aerem* esse vult, θάλασσαν *aquam*. Etenim elementorum appellationes, quemadmodum poesis ratio fert, sapius variavit.

Vs. 264. ὄσσα κτλ.] Legebatur ὄσσα ζῖν ἐν θνητοῖσι κτλ. quod per se intelligi potest *quæcumque ipsis* etc., si ζῖν h. l. doricum esse pro σπῖν statuamus, e posterioribus Callimachum etiam et Nicandrum auctores citantes qui hanc formam frequentarunt. Atqui non credo Empedoclem semel posuisse ζῖν pro σπῖν vel σπῖσιν, ut alibi dicit, quia antiquiores poetæ in hujusmodi rebus sibi constare solent. Male Panzerbieterus coniecit ὄσσα τινα' quæ junctura questionibus obliquis relinquenda. Quapropter Steinio præeunte ζῖν converti in νον. Est vero, ne quid dubii remaneat, hic verborum ordo: πάντα ἐγένοντο ἄρθμια (τοῖς) αὐτῶν μέρῃσιν (ὄλον ἡλέκτωρ κτλ.) ὄσσα ἀποπλαγχθέντα (ἀπ' αὐτῶν) πέφυκέν νον ἐν θνητοῖσιν. Sententia satis plana. Elementa amica sunt suis quæque partibus, inde delibatis et ex immortalis stirpe in mortalem naturam depressis et quasi demersis, sive in mortalia corpora mutatis.

Vs. 265. ὦς δ' αὐτως] Ita cum Steinio exaravi;

ὦς δ' αὐτως Sturzius et Karstenius. Verba ὄσα κρᾶσιν ἐπαρκέα μᾶλλον ἔασιν interpretatione potius quam emendatione egent. Karstenius expulso ἐπαρκέα versui intulit ἐπαρτέα *congruum* valere dicens. At ἐπαρτής appellatur *paratus* vel *qui est in promptu*. Item Panzerbieterus nulla necessitate subactus auctor fuit, ut pro ἐπαρκέα apud Empedoclem ἐπάρμενα reponeret. Quod enim ait requiri adjectivum, quod *idonei* significationem habeat: id recte quidem monet, sed ea notio vulgata lectione continetur. Nam si quid ad miscendum sufficit (ἐπαρκές ἐστι): id idoneum ad mixturam faciendam sit necesse est. Licet autem ἐπαρκές dativum asciscere soleat, tamen ne accusativum quidem κρᾶσιν simpliciter ac nude positum, quo sensu Græci κατὰ κρᾶσιν dicere consueverunt, repudiandum esse apparet. Hoc vero quod caput rei est silentio transeunt Karstenius et Panzerbieterus.

Vs. 266. ἀλλήλοισι κτλ.] Verba ὁμοιωθέντ' Ἄφροδίτη eodem sensu dicuntur quo apud Simplicium ad Aristot. lib. II de Cæl. fol. 129 a. ὄσα νῦν φαίνεται ἄρμυθέντα Ἄφροδίτη (leg. Ἄφροδίτη), quem locum ex Empedocle, ut ait Stagiritæ interpres, peticum jam Sturzius comparavit. Sed inspiciendi codices, ut quid auctoritatis Aldino exemplo tribuendum sit appareat.

Vs. 267. ἐγθρὰ δ' ἀπ' ἀλλήλων κτλ.] Apud Aldum versus sic scribitur: ἐγθρα πλείστον ἐπ' ἀλλήλων διέγουσι μάλιστα. Pro ἐγθρα Simplicii cod. D vitiose ἐργα; Sturzius mutavit in ἐγθει. At restituendum ἐγθρὰ quod ex Theophrasto ductum vulgavit Karstenius. Idem particulam δὲ addidit. Præterea pro ἐπ' ἀλλήλων Simplicii codd. C. D. præbent ἀπ' ἀλλήλων, uti Sturzius correxerat. Denique μάλιστα Karstenius bene convertit in ἄμικτα, ita ut talis prodiret versus: ἐγθρὰ δὲ πλείστον ἀπ' ἀλλήλων διέγουσιν, ἄμικτα, quem transpositis cum Steinio tribus verbis sic emendavi: ἐγθρὰ δ' ἀπ' ἀλλήλων πλείστον διέγουσιν ἄμικτα.

Vs. 268. γέννη τε κτλ.] Codd. lectio γέννη cuius loco Karstenius et Steinus posuerunt γέννα. Cf. Eurip. Rhés. vs. 905, Phœn. vs. 130 et alia exempla, in tragediis obvia, in quibus a propter chorica carmina satis excusationis habet. Nam Euripidis versus apud Valckenarium Diatr. p. 6 θνητῶν τε γέννα· τῶν μὲν αὐξεται βίος citari non debebat a Karstenio ad Empedocle. p. 200 et 196, siquidem Valckenarius invitis libris omnibus ita edidit pro membranarum scriptura θνητῶν τε γενεᾶ· τοῖς μὲν αὐξεται βίος. Vid. Eurip. fragm. p. 717 ed. Wagner. Apud Parmenidem vs. 62: ἐν ζυνηγές. τίνα γὰρ γέννην διζήσεται αὐτοῦ; fluctuant codices inter γένναν et γέννην. Etenim

Simplicius ad Phys. f. 34 b versum illum afferens habet γέννην, sed Phys. f. 31 a et Comm. ad libr. de Cael. ap. Peyron p. 56 γένναν. Itaque apud Parmenidem cum Karstenio vulgavi γέννην, neque ejus rei me nunc pœnitet. In Pindari Olymp. VII, 23 reperiri γέννα et Pyth. IV, 100 γένναν vix memorandum est. Aliter de Empedocle judicandum qui, si quid integri in membranis superest, vs. 88 scripsit : ταῦτα γὰρ ἴσα τε πάντα καὶ ἤλικα γένναν ἔασιν, sed hoc loco γέννη, qua in re codicum fidem labefactare nolui. Itaque reprobata Karstenii conjectura γέννα hic γέννη retinendum esse arbitratus sum. — In fine ejusdem versus pro vulg. ἐκμακτοῖσι reposui cum Steinio ἐκμάκτοισι.

Vs. 270. νεικογενήτοισιν κτλ.] Aldinum Simplicii exemplum exhibet : νεικογενήσεταισιν ὅτι σφίσι γέννας ὀργᾶ, cod. C δ' ὑγραίνει κεο γενέσθησιν, ὅτι σφίσι γεννᾶν ὀργᾶ, cod. D δ' ὑγρά νεικογενέσθησιν. His vitiiis tollendis viri docti manus emendatrices admoverunt. Ac Sturzius quidem duplicem proposuit conjecturam : νεικογενέσθησιν, ὅτι σφίσι γέννη ὀργᾶ vel. ὅτι σφίσι πᾶν γένος ὀργᾶ, Scaliger νεικογενήταισιν, Karstenius νεικογεννητήσιν vel νεικογενέτησιν ὅτι σφίσι πᾶν δέμας ὀργᾶ, Panzerbieterus νείκος ἐνεούθησιν, ὅτι σφίσι γένν' ἄστοργος, Lobeckius Paralipom. p. 451 νεικογενήτοισιν, quem sequitur Steinus versus ita corrigens : νεικογενήτοισιν ὅτ' οὐκ ἀγανὴ σφίσι ὀργῆ. Hæc omnium optima emendatio est, in qua acquievissem, nisi versiculum omissa verborum transpositione restituendum putarem. Quamobrem exaravi : νεικογενήτοισιν ὅτι σφίσι δύσκολος ὀργῆ. Quæ si recte se habent, verba sic cohærent : (τὰ) πάντη συγγίγνεσθαι ἀθήρα καὶ μάλα λυγρά, ἐχθρὰ ἀπ' ἀλλήλων πλείστον διέχουσιν, ἄμικτα (ὄντα) γέννη τε κράσει τε καὶ εἶδεσιν ἐκμάκτοισι, ὅτι νεικογενήτοισιν (οὖσιν) δύσκολός σφίσι ὀργῆ (ἔστιν) quæ superioribus bene respondent : ὅσα κρᾶσιν ἐπαρκέα ἔασιν, ἀλλήλοις ἔσπερται, ὁμοιωθέντ' Ἀφροδίτῃ.

Vs. 271. τῆδε μὲν κτλ.] Simplicius Phys. f. 74 b. Particulam οὖν inseruit Karstenius. Ostendit hic quoque versus, quantum Fortuna in rerum naturæ corpore secundum Empedoclem valeat.

Vs. 272. καὶ καθόσον κτλ.] Simplicius Phys. f. 74 b hunc et præcedentem versiculum laudat his verbis : καὶ πολλὰ ἂν τις εὐροι ἐκ τῶν Ἐμπεδοκλέους φυσικῶν τοιαῦτα παραθέσθαι, ὥσπερ καὶ τοῦτο τῆδε μὲν ἴσθητι τύχης πεφρόνηκεν ἅπαντα· καὶ μετ' ὀλίγον· καὶ καθόσον μὲν ἀραιότατα ζυνέκυρσε πεσόντα. Sensus videtur esse : « quanto tenuiores partes in corpore humano forte congregatæ sunt, tanto acutiores sunt oculi ac velocior mens est » vel,

ut planius loquar : « quatenus corpus humanum e tenuissimis partibus conflatum est, eatenus homines ceteris animantibus summa oculorum et mentis acie præstant. » In eandem fere sententiam hæc Karstenius accepit. Ceteri tacent, excepto Panzerbietero qui hunc versus illustrari putat loco Theophrasteo de Sens. § 10, καὶ ὧν μὲν μανὰ καὶ ἀραιὰ κείται τὰ στοιχεῖα, νοθροὺς καὶ ἐπιπόνους. Quod ut incertum est : ita diffido ejus conjecturæ qua versus in hunc modum interpolatur : καὶ καθ' ὅσων μὲν ἀραιὰ τὰδε ζυνέκυρσε πεσόντα. Cæterum apud Simplicium exstat ἀραιότατα pro ἀραιότατα. Sturzius asperum afflatum servavit motus Eustathii auctoritate ad Odys. lib. X p. 1649, 46 observantis : ἀραιή—δ ἔστι λεπτή, στενή. ὁ καὶ θασύνουσιν οἱ παλαιοὶ πρὸς διαστολὴν τοῦ ἀπλῶς ἀραιοῦ. Verum spiritus asper in hac voce Atticis relinquendus. Quapropter Scaligero obsecuti qui primus ἀραιότατα rescribi voluerat, Karstenius et Steinus vocabulo leniter aspirarunt.

Vs. 273-274. πυρὶ δ' αὐξάνεται κτλ.] Aristoteles de Gen. et Corr. II, 6 pag. 333. b. 1 ed. Bekker. : ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὐξήσεις ἂν εἴη κατ' Ἐμπεδοκλέα, ἀλλ' ἢ κατὰ πρόσθεσιν· « πυρὶ γὰρ αὐξεῖ τὸ πῦρ· αὐξεῖ δὲ γῶν μὲν σφέτερον γένος, αἰθέρα δ' αἰθήρ. » Ex interpretibus alii verba πυρὶ γὰρ αὐξεῖ τὸ πῦρ Aristoteli assignarunt, alii cum sequentibus usque ad αἰθήρ Empedocli ascripserunt. Utunque est, malui cum Karstenio etiam priora Empedoclea esse statuere, quam poetam aptissima sententiæ parte privare. Hoc igitur auctore initium sic conformavi : πυρὶ δ' αὐξάνεται πῦρ, ut esset versus clausula. Præterea pro γένος recepi δέμας e cod. Vatic. ut jam alii fecerant. Cf. vs. 173 et Parmenid. vs. 115 et 119, ubi δέμας similiter de elementis usurpatur. Nec abludit Lucretius lib. II vs. 1113 : « nam sua cuique, inquit, locis ex omnibus, omnia plagis corpora distribuuntur et ad sua secla recedunt :

humor ad humorem, terreno corpore terra
crescit, et ignem ignes procedunt, ætheraque æther,

ubi alii legunt *aeraque aer*, ne hac quidem mutatione Empedocleæ imitationis vestigia abolentes. Quod reliquum est Steinus pro δέμας tentabat μένος parum probabiliter.

Vs. 275. ἀλφειτον κτλ.] Aristoteles Meteor. IV, 4 pag. 38a ed. Bekker. : τὸ γὰρ ὑγρὸν τῷ ξηρῷ αἴτιον τοῦ ὀρίζεσθαι, καὶ ἐκότερον ἐκατέρῳ οἶον κολλα γίνεται, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησεν ἐν τοῖς Φυσικοῖς « ἀλφειτον ὕδατι κολλήσας. » Idem Problem. XXI, 22 p. 929 ed. Bekker. : κόλλη γὰρ χρῆται (τὸ ἄλευρον) τῷ ὕδατι, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς μετέγεγε-

κεν ἐν τοῖς Ἑρσικοῖς (leg. Φυσικοῖς) εἰπόν· « ἄλφριτον ὕδατι κολλήσας, » ubi postrema Theod. Gaza aut liberius vertit, dicens : « munus ubi larga Cereris conjunxerit unda, » aut græce scriptum repperit : ἄλφριτον ὕδατι κολλήσας Δημήτερος ἀκτὴν. Adde Aristotelis interpretes Olympiodor. in Meteor. f. 66 b; Alexand. Aphrod. in eund. libr. f. 131 b; et quæ in Probl. l. c. annotata sunt, ex quibus hæc nobis depromere visum est : καὶ γὰρ ἐκεῖνος κολλήσει εἰκασε τὴν τοῦ ὕγροῦ τῷ ξηρῷ μίξιν, καὶ διὰ τοῦτο συνεστός τε καὶ ὀρισμένον σῶμα πᾶν ἐξ ἄμφοῖν φησιν εἶναι, ὕγροῦ τε καὶ ξηροῦ, ὡς ἐκεῖνον, εἰ ἄρα τα λαμβάνοιτο, ἀορίστων ὄντων. Apparet Empedoclem naturæ sollertiam cum pistoris opificio comparasse. Namque ut pistor farinam aqua conglutinatam (κολλήσας) igni coquit : sic rerum parens humida et arida commiscet. Idem cadit in Venerem. Vid. vs. 282 seqq.

Vs. 276 erui e Plutarch. de pr. frig. p. 952 : καὶ θλωσ τὸ μὲν πῦρ διαστατικὸν ἐστὶ καὶ διαιρητικόν, τὸ δὲ ὕδωρ κολλητικὸν καὶ σχετικόν, τῇ ὑγρότητι συνέχον καὶ πῆκτον· ἥ καὶ παρέσχεν Ἐμπεδοκλῆς ὑπόνοιαν, ὡς τὸ μὲν πῦρ νεῖκος οὐλόμενον, σχεδύνην δὲ φιλόνητα τὸ ὕγρον ἐκάστοτε προσαγορεύων. Nimum tribuit huic testimonio Brandisus Hist. phil. I p. 204, reprehensus idcirco a Karstenio p. 349. Quod in codd. est σχεδύνην servarunt Karstenius l. c. et Steinius, etsi ferri nequit; Buttmannus σχεσύνην, Lobeckius Pathol. p. 128 σχεδίην scribi voluit. Omnium optime Xylander Homericus vocabuli σχεδανός memor σχεδανήν legendum arbitratus est. Hæc autem vox a membranarum scriptura non multum discrepat et sensum satis commodum habet, quum Eustathio teste sit παρὰ τὸ σπεῦδω et τὸ σφοδρὸν significet. Neque spernenda Nicandri Theriacorum enarratoris explicatio qui ad vs. 642 σχεδανὸν esse vult τὸ τρηχὺ καὶ σκληρὸν καὶ σφικτόν. Sed ad Eustathium tanquam meliorem magistrum se applicuit Xylander, Plutarchi verba sic interpretatus : « quod etiam innuens subinde ignem Litem perniciosam, aquam Amicitiam vehementem appellavit. » Hic obiter tangam Karstenii errorem e Plutarchea locutione παρέσχεν ὑπόνοιαν quam vertit *suspicionem facit* colligentis, fuisse quidem quorundam opinionem, Empedoclem Amicitiam nihil aliud intellexisse quam humorem, Discordiam ignem, quia altera earum colligandi, altera dissipandi vim habeat, sed ipsum philosophum nunquam tale quid præcepisse neque his nominibus esse usum. Nam ὑπόνοιαν hoc loco est *sensus reconditus* in quo est allegoria. Sic δὲ ὑπονοίας λέγασθαι dicitur quod tropice et figurate dicunt. Vide Stephani Thes. ling. gr. Quo fit, ut apud Plutarchum παρέσχεν

Ἐμπεδοκλῆς ὑπόνοιαν sit *reconditum sensum Empedocles præbuit*, i. e. *figurate locutus est*.

Vs. 277-280. εἰ δ' ἔτι—Ἀφροδίτη] Simplicius de Cælo apud Peyronum l. I. p. 28. Poet. Gr. min. tom. II p. XLIII ed. Gaisford.; Schol. Aristot. pag. 507. a. ed. Brand. ἔτι δὲ περὶ τούτων λέγει τῶν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἄκουε τούτων τῶν ἐπιῶν· εἰ δὲ τί σοι κτλ.

Vs. 277. εἰ δ' ἔτι σοι edidi cum Gaisfordio et Karstenio e Cod. Ox. A; Oxon. B. exhibet quod Steinius recepit, εἰ δὲ τί σοι; Taurinensis male εἰ δὲ τί σοι. Λιπόζυλος hic quoque legitur ut vs. 121 ubi ineptam Prelleri conjecturam ὑπόζυλος memoravi. Injuria Prellerus utrumque locum pro uno eodemque fragmento habet.

Vs. 279. Vulgabatur κίρναμένων εἶδη τε γενοῖατο γροῖά τε θνητῶν, quod Karstenius mutavit in κίρναμένων εἶδη τε γροῖά τε γενοῖατο θνητῶν, Panzerbieterus in κίρναμένων εἶδη τε γενοῖατο γροῖά τε θνητῶν, Ritscheliius apud Steinium restituit scribendo κίρναμένων γροῖά τ' εἶδη τε γενοῖατο θνητῶν. Cf. Anaxagoræ effatum apud Simpl. Phys. f. 8 a (fragm. 3) : σπέρματα πάντων γρημάτων καὶ ἰδέας παντοίας ἔχοντα καὶ γροῖάς καὶ ἡδονάς.

Vs. 280. τόσσ' ὅσα præeunte Karstenio scripsi pro codd. lectione τοῖ' ὅσα.

Vs. 281. πῶς καὶ δένδρα κτλ.] Athenæus Dign. lib. VIII p. 334 B : οὐ λανθάνει δὲ με καὶ ὅτι κοινῶς πάντες οἱ ἰχθύες καμασῆνες ὑπὸ Ἐμπεδοκλέους ἐλέγθησαν τοῦ φυσικοῦ οὕτως· πῶς καὶ δένδρα μακρὰ καὶ εἰνάλοι καμασῆνες. Fortasse hic versus præcedentibus quattuor ab Empedocle subjungebatur. Statuit autem philosophus ante homines natos arbores et plantas esse procreatas. Cf. Plutarch. Plac. phil. V, 26; Galen. Hist. phil. XXXVIII; Porphy. de Abstin. II, 5; Lucret. V, 781-789. Cæterum arbores et pisces l. componuntur, inter quæ ea intercedit similitudo, quod ambo non vivos pariunt fetus, sed ova vel semen fundunt. Cf. vers. 286. Pro μακρὰ Scaliger legendum suspicatus est κατὰ qua mutatione locus non eget. Ita et paulo inferius Empedocles vs. 286 multique alii poetæ, velut Homer. Iliad. lib. XI, 88; Odys. lib. V, 238. Est vero καμασῆνες rarum quidem vocabulum, sed tamen aliis quoque poetis usurpatum. Hos perstringit Antipater Thessalonicensis in Brunckii Anal. tom. II p. 120 :

Φεύγετ' ὅσοι λόκκας ἢ λορνίδας ἢ καμασῆνας
ἄδετε, ποιητῶν φύλον ἀπανθολόγων.

Athenæo jungendus Eustathius ad Odys. lib. XII p. 1720, 44. Apud Hesychium exaratum est καμασῆνες, ἰχθύες. Sed Suidæ verba Καμασσηνός, ἔθνηκόν huc non pertinent. Quamobrem supra vs.

256, spreta membranarum scriptura *καμασῆων*, genitivum plur. *καμασῆων* scripsi.

Vss. 282-283. ὡς τότε ἔπειτ'—κρατῦναι] Simplicius de Caelo apud Peyronum l. l. p. 28 (Cf. Schol. Arist. p. 507. a. ed. Brandis.) versus hos sine ulla explanatione citat. Quum autem iis quos modo explicui (vss. 277—280 εἰδ' ἔτι—Ἄφροδίτη) hosce subjunctos fuisse significet verbis καὶ μετ' ἄλλῃα, utriusque fragmenti commune fuisse argumentum probabile est. In codd. prior versus sic scribitur : ὡς δὲ τότε γθόνα Κύπρις, ἔπειτ' ἐδίηγεν ἐν ὄμβρῳ. Ita certe Gaisfordius et Brandisius ex Oxoniensi A. ediderunt, rejecta Oxoniensis B. lectione ἐδείκνυεν ἐν et Taurinensis scriptura ἐδείκνυεν ὄμβρῳ. Sed flagitante sententia qua similitudo quædam exprimitur dedi ὡς pro ὡς, quemadmodum Karstenius scribi voluerat. Idem vir doctus ἐπέτ' Herodoteo more (cf. lib. III, 117; VII, 8, 1, ubi nihil aliud quam ἐπέτ' significat) exaravit, ἔπειτ' i. e. ἔπειτα hoc loco intelligi posse negans. Quamvis autem Steinius ei astipulatus sit, tamen mihi id non persuasit. Illud ἐπέτ' vero vix Empedocleum esse Panzerbieterus quoque arbitratus poetam in hunc modum loquentem facit : ὡς δὲ τότε γθόνα Κύπρις ἐπέτ' ἐδίηγέ τ' ἐν ὄμβρῳ, parum recte. Nam ἐπέτῃ pro ἔμαζε *farinam subegit* accipiendo in alienam sententiam detorsit. Ego versum a librariis male habitum verborum transpositione unaque voce abjecta, una item addita sanare posse mihi visus sum. Itaque vulgatae scripturam sic refinxit : ὡς τότε ἔπειτ' ἐδίηγε Κύπρις γθόνα δηρὸν ἐν ὄμβρῳ. Cæteroque nulla difficultas in nomine Κύπρις est, cujus penultimam Empedocles modo corripit modo producit. Cf. vs. 305 et 419. Posterior versus multimodis depravatus est. Codd. Taur. ἡ δὲ ἀποπνεύουσα, Oxon. A. ἡδὲ ἀποπνεύουσα, Oxon. B. εἰ δὲ ἀποπνεύουσα, cujus loco Brandisius edidit ἡ δ' ἀποποιπνεύουσα. Extrema in Cod. A. scribuntur θωσ πυρὶ δέδωκε, in cæteris reperitur θωσ πυρὶ δῶκε κρατῦναι. Versus initium hoc esse voluerat Karstenius : ἡδὲ ἐπιπνεύουσα, *placide afflans*, a quo non multum discrepat Panzerbieteri inventum ἡδὲ δ' ἐπιπνεύουσα. Postea inspectis scholiis interpretum Aristoteleorum a Brandisio editis Karstenius conjecit εἶδεα ποιπνεύουσα, quod interpretatur *mortalium figuras sedulo formans*, sensu bono, modo ποιπνεύειν ita a Græcis usurparetur. Nam Pindaricus quem affert locus Pyth. X, 64 ἐμὲν ποιπνεύων χάριν, *meam gratiam quærens*, τὴν ἐξ ἐμοῦ χάριν ἐπιθυμῶν, ut exponit scholiastes, id non probat. Steinius quartum præterea elementum desiderans talem composuit versum : αἰθέρ' ἐπιπνεύουσα θωσ πυρὶ δῶκε κρατῦναι. Atqui non

tam quarti elementi commemoratio ad sententiæ integritatem deest, quam eorum descriptio, quæ poeta Veneri facienda committit. Hanc enim deam non modo miscere elementa, sed mixtura etiam efficere aliquid necesse est, cujus rei in Steiniano versu nec vola nec vestigium exstat. Quocirca iisdem quibus Karstenius ad verum repediendum vestigiis ingressus Empedoclea fuisse verba suspicor : εἶδεα καὶ ποιπνεύουσα θωσ πυρὶ δῶκε κρατῦναι. Nimirum ποιεῖν accipio ut apud Xenophanem fragm. 6 : καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποιούον.

Vss. 284-285. πῶν δ' ὄσ' ἔσω μὲν κτλ.] Simplicius de Caelo apud Peyronum l. l. p. 28; iidem versus corrupti leguntur in ed. Ald. f. 128 b. Vs. 285 Κύπριδος κτλ. affert etiam Simplicius Phys. II, f. 74 b. Hæc de oculis dixit Empedocles explicans quomodo fiat, ut alii noctu, alii interdiu acutius cernant. Testis Simplicius cujus verba sunt : ἀλλὰ καὶ περὶ γενέσεως τῶν ὀφθαλμῶν τῶν σωματικῶν τούτων λέγων ἐπήραγεν· ἐξ ὧν ὄμματα κτλ. καὶ τὴν αἰτίαν λέγων τοῦ τοῦ μὲν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ δὲ ἐν νυκτὶ κάλλιον δρᾶν κτλ. Sententia aperte abrupta est neque de posteriore ejus parte quæ desideratur quidquam conjectari licet. Codices variant partim ἔκτοθι exhibentes, partim ἔκτοθε, partim ἔκτοθεν. Extrema in Taurinensi et Oxoniensibus scribuntur : Κύπριδος ἐν παλάμῃσι πλάδης τοῖσδε τυγόντα, apud Simplicium in Phys. Κύπριδος ἐν παλάμῃσι πλάσιος τοῖς τε τυγόντα. Scaliger conjecit Κύπριδος εὐπαλάμῃσι quod reprobandum, quum ἐν παλάμῃσι satis aptum sit. Cæterum πλάδης quod interpretes omnes cum πλάδος confundentes de *humore* accipiunt scripturæ mendum esse patet; restituendum πλάσιος ex altero Simplicii loco. *Figuram* enim, non *humorem* hic dici convenit. Denique τοῖς τε repudiandum atque alterius loci scripturam τοῖσδε sequendam esse vix est quod moneam.

Vs. 286. οὔτω δ' ὄστοκεῖ κτλ.] Aristoteles de Gen. Anim. I, 23 pag. 731 a. ed. Bekker. : καὶ τοῦτο καλῶς λέγει Ἐμπεδοκλῆς ποιήσας, οὔτω δ' ὄστοκεῖ κτλ. τὸ τε γὰρ ὧν κύημα ἔστιν, καὶ ἐκ τινος αὐτοῦ γίγνεται τὸ ζῶον, τὸ δὲ λοιπὸν τροφή, καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος καὶ ἐκ μέρους γίγνεται τὸ σφύμενον, τὸ δὲ λοιπὸν τροφή γίγνεται τῇ βλαστῷ καὶ τῇ ῥίζῃ τῇ πρώτῃ. In versu Empedocleo pars quædam librorum Aristotelis pro μακρὰ habet μικρά, quod etiam Philoponus agnoscit. Sed μακρὰ recte in Aristotelis contextu dedit Bekkerus, quemadmodum Sturzius, Karstenius aliique Empedoclem scripsisse statuerunt. Eandem lectionem exhibet Theophrastus de Caus. plant. I, 7, ubi hæc ait : οὐ κακῶς Ἐμπεδοκλῆς εἰρηκε, φάσκων ὄστοκεῖν μακρὰ

δένδρα, παραπλησία γὰρ τῶν σπερμάτων ἢ φύσις τοῖς ὡσίν. πλὴν ἔδει περὶ πάντων (intell. φυτῶν) εἰπεῖν, καὶ μὴ μόνον τῶν δένδρων. Pro ἐλαίας Scaliger male coniecit ἐλαίης. Comparasse Empedoclem arborum baccas cum olivis ex Aristotelis et Theophrasti verbis intelligitur, quibus jungendus Philoponus in Aristotelis l. c. ita commentatus : λέγει δὲ μικρὰ δένδρα καὶ ἐλαίας τὰς πυρίνας, ὧν τὸ περικάρπιον ἐσθίωμεν. ἀντὶ οὖν τοῦ εἰπεῖν, οὕτω τὰ δένδρα αἱ ἐλαίαι γεννῶσιν ἐλαίας, ὧν ἐν τῇ γῆ αἱ πυρίαι σπαρεῖσαι, πρῶτον μὲν γίνονται ἐξ αὐτῶν μικρὰ δένδρα, εἴθ' οὕτως ἐλαίαι, εἶπεν, οὕτω δ' ὄντο κεῖ. διὰ γὰρ τὸ εἶναι τὸ ὦν, οὐ τὸ ὑπηρεμίον, ἀλλὰ τὸ ἐξ ὀχλείας γεγονός, κύημα, εἶναι δὲ καὶ ἐκάστην τῶν πυρινῶν κύημα, τροπῇ χρῆσάμενος ὡς ποιητής, εἴρηκε τὰς ἐλαίας, αὐτὰ φημι τὰ ἤδη καρποφορεῖν δυνάμενα δένδρα, ὄρνιθας ὄστοκοῦσας, τικτούσας δὲ οὐχ ὠά, ἀλλὰ ἐλαίας. δένδρα δὲ μικρὰ ἐκάλεσεν αὐτάς, ὅτι δυνάμει δένδρα εἰσίν. ὡς περὶ δὲ, φησιν [δ' Ἀριστοτέλης], μέρος μὲν τι τοῦ ὡοῦ γίνεται νεοττός, μέρος δέ τι καταλιμπάνεται εἰς τροφήν τοῦ νεοττοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν μέρος μὲν τι γίνεται βλάστη, μέρος δέ τι τροφή τῆς βλάστης, ἥτις τροφή ἐπιγίνεται καὶ ἄλλη καθ' ἐκάστην ἐκ τῆς γῆς, καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ αὐξεται ἢ βλάστη. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο (εἴη ἂν) τὸν Ἐμπεδοκλέα εἰπεῖν τὰς ἐλαίας ὄστοκεῖν. Ergo Philopono interprete arbores (proceras) appellat oleas, quas cum avibus oviparis contendit, parere autem eas pro ovibus baccas sive olivas significat. Cur vero oleam primum tulisse fructus dixerit Empedocles, minime obscurum est. Quippe olea prima omnium arborum olim habitata est. Vid. Colum. V, 8, 1 et scriptores laudatos a Niclas. ad Geopon. IX, 1 pag. 568.

Vs. 287. οὐνεκεν κτλ.] Plutarchus Sympos. V, 8 p. 683, vol. VIII p. 721 sq. ed. Reisk. : διὰ τί τὴν μηλέαν ἀγλαόκαρπον ὁ ποιητής (Hom. Odys. lib. VII, 115; lib. XI, 588) εἶπεν, Ἐμπεδοκλέης δὲ ὑπέρφοια τὰ μῆλα;... τοῦ δὲ Ἐμπεδοκλέους εἰρηκτός « οὐνεκεν ὀψίγονοι τε σίδια καὶ ὑπέρφοια μῆλα » τὸ μὲν τῶν σιδῶν ἐπίθετον νοεῖν ἔφαμεν, ὅτι τοῦ φθινοπώρου λήγοντος ἤδη καὶ τῶν καυμάτων μαραινομένων, ἐκπέττουσι τὸν καρπὸν. ἀσθενῆ γὰρ αὐτῶν τὴν ὑγρότητα καὶ γλισχραν οὖσαν οὐκ ἔα λαβεῖν σύστασιν ὁ ἥλιος, ἂν μὴ μεταβάλλειν ὁ ἀήρ ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἀρχεται. διὸ καὶ μόνον τοῦτό φησι Θεόφραστος τὸ δένδρον ἐν τῇ σκιᾷ βέλτιον ἐκπέττειν τὸν καρπὸν καὶ τάχιον· τὰ δὲ μῆλα καθ' ἕντινα διάνοιαν ὁ σοφὸς προσειρήκει, διαπορεῖν..... εἰπόντος οὖν ἐμοῦ ταῦτα γραμματικοὶ τινες ἔρασαν, ὑπέρφοια λελέχθαι τὰ μῆλα διὰ τὴν ἀκμὴν· τὸ γὰρ ἄγαν ἀκμάζειν καὶ τεθληνῆαι φλοίσιν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεσθαι, καὶ τὸν Ἀντίμαχον οὕτω πως φλοίουσαν ὀπώρας εἰρηκέναι τὴν τῶν Καδμείων πόλιν (vid. Antimach.

p. 101 Schellenb.) ὁμοίως τὸν Ἄρατον ἐπὶ τοῦ Σειρίου λέγοντα (Phanom. vs. 335)

καὶ τὰ μὲν ἔβρωσεν, τῶν δὲ φλόον ὄλεσε πάντα,

τὴν γλωρότητα καὶ τὸ ἄθος τῶν καρπῶν φλόον προσαγορεύειν· εἶναι δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὰς οἱ Φλοῖω Διονύσιον θύουσιν. ἐπεὶ τοίνυν μάλιστα τῶν καρπῶν ἢ γλωρότης καὶ τὸ τεθληνῆαι τῷ μῆλι παραμένει, ὑπέρφοιον αὐτὸ τὸν φιλόσοφον προσαγορεύσαι. Apparet ex his Plutarchi verbis Empedoclem eo loco, unde versus petitus est, de varia arborum quarundam natura disseruisse. Σίδη duplici sensu dicitur, ut non modo *punica malus* sit ipsamque arborem designet, sed etiam *malum punicum*, id est fructum significet. Vulgo βροά vel βροάια eadem potestate dicuntur. Serius autem maturescere τὰς σίδας quum allatis rationibus doceat Plutarchus, tum optime Empedoclei vocabuli ὑπέρφοιον vim et notionem interpretatur. Neque enim audiendus qui ibidem memoratur Lamprias ὑπέρφλοιοις α φλοῖος *cortex* ducendum esse opinatus. Ergo Plutarcho interprete mala punica ὑπέρφλοια hic vocantur, quia diutius vigorem et viriditatem retinent, vel etiam quia turgent et succo abundant, siquidem utraque potestas in verbo φλοίσιν inest. Cæterum pro ὑπέρφλοια cum Karstenio metri causa posui ὑπέρφλοια.

Vs. 288. οἶνος κτλ.] Plutarchus Quæst. Nat. pag. 912 (vol. IX p. 613) : ἢ δὲ πέψις εἴοικεν εἶναι σῆψις, ὡς Ἐμπεδοκλέης μαρτυρεῖ λέγων· οἶνος κτλ. Idem versus repetitur ibidem p. 919 (vol. IX p. 638 ed. Reisk.). Aristoteles Topic. IV, 5 extr. p. 127. a. ed. Bekker. posteriorem versus partem in hunc modum citat : ὁμοίως δ' οὐδ' ὁ οἶνός ἐστιν ὕδωρ σεσηπός, καθάπερ Ἐμπεδοκλέης φησι σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ· ἀπλῶς γὰρ οὐκ ἐστιν ὕδωρ, ad quem locum Alexander Aphrodisiensis hæc notat pag. 179 : ἀναίροίτο δ' ἂν καὶ τὸ ὑπὸ Ἐμπεδοκλέους περὶ τοῦ οἴνου λεγόμενον, ὅτι οἶνός ἐστι σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ· οὐ γὰρ ἐστιν ὁ οἶνος ὕδωρ, ἐν ᾧ ὡς γένοιτο ἔθικεν αὐτὸν ὁ οὕτως ἀποδιδούς. Non recte Scaliger pro οἶνος apud Steph. Poes. phil. p. 216 οἶον legi voluit. Plutarchi codices vulgo habent ἀπὸ φλοιοῦ, quod Karstenius in ἀποφλοῖον convertit hoc sensu : « vinum est *exæstuans* humor in vitis ligno putrefactus. » Rectius Meziriacus ὑπὸ φλοιοῦ *sub cortice* ab Empedocle exaratum esse coniecit. At hoc ipsum jam Xylander aut in membranarum scriptum reperit, aut a poeta positum esse suspicatus est. Utroque enim loco versum sic exprimit : « In ligno putrefacta aqua fit sub cortice vinum. » Quum autem concoctio Empedocli tabes videatur, ut e Plutarchi verbis patet, aquæ vivæ mustum, putrefactæ vinum vetus compa-

rasse dicendus est. Quod nisi statuisse crederetur, nequaquam ab Aristotele reprehensus esset.

Vss. 289-298: exstant apud Hippolytum αἴρες. ἔλεγχοι pag. 251 ed. Miller. Hujus verba sunt: τοιαύτη τις ἡ κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα ἡμῖν ἡ τοῦ κόσμου γένεσις καὶ φθορὰ καὶ σύστασις ἐξ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ συνεστῶσα φιλοσοφεῖται· εἶναι δὲ φησι καὶ νοητὴν τρίτην τινὰ δύναμιν, ἣν καὶ ἐκ τούτων ἐπινοεῖσθαι δύνασθαι, λέγων οὕτως ὡς, εἰ γὰρ κτλ. Sed ex hoc Hippolyti testimonio nihil ad Empedoclis sententiam illustrandam colligi licet. Vs. 298 servatus est etiam a Sexto Empirico adv. Math. VIII, 286: ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἐτι παραδοξότερον πάντα ἡζῆου λογικὰ τυγχάνειν, καὶ οὐ ζῶα μόνον ἀλλὰ καὶ φυτὰ, ῥητῶς γράφων πάντα γὰρ κτλ. Extrema sic exponenda sunt, ut philosophum mentem a sensu non distinxisse perhibeamus.

Vs. 289. εἰ γὰρ κτλ.] In cod. legitur εἰ γὰρ καὶ ἐν σφαδίνῃσιν ὑπὸ πραπίδεσιν ἐρείσας. Millerus pro καὶ ἐν substituit κέν; idem pro σφαδίνῃσιν posuit σφαδανῆσιν. Paulo rectius Schneidewinus Philol. VI p. 165 σφ' ἀδινῆσιν et πραπίδεσιν scripsit. At fortiore medicina opus videtur. Ego poetae manum restitui posse arbitror exarando: εἰ γὰρ ταῦτ' ἀδινῆσι τορῶς πραπίδεσσι νοήσας. Similiter τορῶς usurpatum est vs. 144 ἀλλὰ τορῶς τοῦτ' ἴσθι.

Vs. 290. εὐμένεως κτλ.] Cod. habet ἐποπτεύεις quod Millerus mutavit in ἐποπτεύης, Schneidewinus in ἐποπτεύσης.

Vs. 291. ταῦτὰ τέ σοι] Ita correxit Schneidewinus codicis scripturam ταῦτα δέ σοι.

Vs. 292. ἀλλὰ τε πολλ' ἀπὸ τῶν κεκτήσεαι] Ita Ritschelius emendavit et supplevit deperditarum vocum reliquias, quæ in codice comparent: κτ. . . . Schneidewinus κατεργόμεν' versui intulit, sed κατέρχεται Millerus qui etiam ἕξει proposuit.

Vs. 293. ταῦτ' ὀργὴ κατὰ φῶιτας κτλ.] Exemplar manu exaratum ταῦτ' εἰς ἕθος ἕκαστον præbet, quod quum ferri non possit a Millero in ταῦτ' εἰς ἕθος ἕκαστον conversum est. Mihi vero hæc correctio in qua Schneidewinus et Steinius acquieverunt nondum satisfacit. Nam ne de molesta ejusdem prope rei iteratione dicam (quid enim sibi vult ὅπη φύσις ἐστὶν ἕκαστω, postquam poeta ταῦτ' εἰς ἕθος ἕκαστον dixit?) restitui quod sententia requirit: ταῦτ' ὀργὴ κατὰ φῶιτας.

Vs. 294. εἰ δὲ σύ γ' κτλ.] τὰλλ' οἴδω ἐπιρέξεις; codex; γ' ἀλλοίω ἐπορέξεται emendavit Schneidewinus.

Vs. 295. μύρις κτλ.] δῆλα πέλονται—μέριμνας coddex; δειλ' ἀπάλαμνα—μερίμνας Schneidewinus.

Non male Steinius μύρις δειλὰ πέλονται, τὰτ' ἀμβλόνουσι μερίμνας, sed requiritur δεινά. Cf. vs. 37.

Vs. 296. ζῆν ἄφαρ κτλ.] σῆς cod.; ἴσ' Schneidewinus. Recte Steinius ζῆν, qui etiam γῆν tentabat.

Vs. 297. σφῶν αὐτῶν κτλ.] γέναν cod.; γένανv correxit Millerus. Idem γαῖαν parum probabiliter conjecit.

Vs. 298. πάντα γὰρ ἴσθι κτλ.] Extrema in Hippolyti codice sic depravata sunt: καὶ γνωματοσισον, unde Millerus immemor loci Sextiani suspicatus est reponi oportere γνώματος; ἴσθιν. Empedocleam locutionem νόματος αἴσαν servavit Sextus l. c. Cf. οὐδὲος αἴσα vs. 322.

Vs. 299. μελιγίη τε χάρις κτλ.] erui ex his Plutarchi verbis (Sympos. IX p. 745, vol. VIII p. 971 ed. Reisk; pag. 910, 32 Dübn.): ἄμουσον γὰρ ἡ ἀνάγκη, μουσικὸν δὲ ἡ πειθὴ καὶ Μούσαις φιλοδαμοῦσα πολλὸ μᾶλλον, οἶμαι, τῆς Ἐμπεδοκλέους χάριτος στυγέει δύσπλητον. Sturzius et Karstenius nihil nisi hæc posuerunt: (χάρις) στυγέει δύσπλητον ἀνάγκην, rejecta Scaligeri conjectura δύσπληστον, Steinius (χάρις) Μούσαις ἔμφολος στυγέει δύσπλητον ἀνάγκην. Sed opus est cautione. Quippe in quibusdam codicibus non omnia videntur legi quæ in vulgatis Plutarchi exemplaribus exstant. Sic enim Xylander: « Aliena multo est a Musis Necessitas, amica iis Suada quæ multo magis, puto, quam Gratia Empedocles intolerabilem odit Necessitatem. » Apparet eum vocem φιλοδαμοῦσα non exprimere, cuius loco fuerunt qui ἐμφιλοδαμοῦσα vel φίλον διὸ Μοῦσα exarari vellent. Neutrum doctorum hominum commentum nobis probatur apud Plutarchum rescribentibus ἐμφιληθονοῦσα. Apertum verò hoc vocabulum Plutarcheum esse, non Empedocleum, multoque plura Steinium quam e Plutarchi testimonio cogi licet Empedocli donasse. Si quis versum componere velit, non impedio quominus cum Sturzio comment. p. 596 scribat: ἡμερόεσσα χάρις στυγέει δύσπλητον Ἀνάγκην, vel quod mihi in mentem venit μελιγίη τε χάρις στυγέει δύσπλητον Ἀνάγκην. Caterum χάρις Karstenio eadem quæ Φιλία videtur, quod an pro explorato habendum sit nescio. Amicitia saltem non aversatur Necessitatem, ut quæ ipsam cogat Discordiæ cedere, sed pariter atque Discordia Necessitati pareat. Certe Empedocles in conjuncta utriusque actione necessitatem inesse vult. Cf. Plutarch. de Anim. procreat. p. 1026 B, vol. X pag. 252 seq. ed. Reisk.: ἀνάγκην, ἣν εἰμαρμένην οἱ πολλοὶ καλοῦσιν, Ἐμπεδοκλῆς δὲ φίλιν ὁμοῦ καὶ νεῖκος.

Vs. 300-302. τοῦτο μὲν—ναίεταόσαν] habet Plutarchus Sympos. I p. 618, vol. VIII p. 443 ed.

Reisk. : καὶ τὸν θεὸν ὄρας οὐ πανταχοῦ τὸ πῦρ ἄνω τάσσοντα καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρεῖαι τῶν σωματίων ἀπαιτῶσι. τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις, ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορβίνων γελύων τε. φησὶν δ' Ἐμπεδοκλῆς, ἐνθ' ὄψει κτλ., οὐχ ἦν ἡ φύσις οἰδῶσι γῆραν, ἀλλ' ἦν ἡ πρὸς τὸ καινὸν ἔργον ποθεῖ σύνταξις, ταύτην ἔχουσαν. Duos posteriores citat idem de Fac. orb. Lun. pag. 927, vol. IX p. 667 ed. Reisk. : οὐδὲ τοῦ πυρός τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλθον κατὰ φύσιν ἐστί, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησιμῶς τέτακται· ναὶ μὴν κηρύκων τε λιθορβίνων γελύων τε καὶ παντὸς ὄστρέου φύσιν, ὡς φησὶν Ἐμπεδοκλῆς καταμανθάνων, ἐνθ' ὄψει κτλ. Ex his Plutarchi verbis sequitur elementa in corporibus non semper suum propriumque locum tenere, velut ignem superiores partes, terram inferiores, sed ita esse disposita uti cujusque corporis usus postulet. Huic præcepto consentanei sunt tres quibus utitur Empedoclis versiculi. Ante verba ἐνθ' ὄψει κτλ. nescio quid excidisse ait Reiskius in Plutarchi Symp. l. c. Quod Karstenius dicit Plutarchum altero loco lacunam quasi explere verbis καὶ παντὸς ὄστρέου φύσιν καταμανθάνων, id mihi non persuasit. Est enim ista Plutarchi, non Empedoclis oratio. Mihi nullus desiderari versus videtur, quamquam tres hi de quibus agitur emendatione egent. Quocirca non astipulamur Steinio etiam post βαρυνώτοις deesse aliquod contentendi scribentique καινῶν κηρύκων τε κτλ. ubi Xylander conjectaverat καὶ μὴν κηρύκων. Requiritur enim quod edidi καὶ ἐπὶ κηρύκων. Sic ἐπὶ genitivo junctum sæpenumero idem valere quod ἐν nota res est. Utramque voculam in eadem sententia copulat Demosthenes Olynth. I init. : ἐπὶ πολλῶν μὲν ἂν τις οἰδεῖν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὐνοίαν φανεράν γενομένην τῇ πόλει, οὐχ ἤκιστα δὲ ἐν τοῖς παροῦσι πράγμασι. Neque poete hunc usum spreverunt. Eurip. Melanipp. fragm. XXII p. 743 ed. Wagn. : οἴτινες μὲν ἐπὶ σοφῶν ἀγάλιν' ἔχουσι στόματα, i. e. qui in sapientibus viris (commemorandis et perstringendis) impudenti ore utuntur. In fine versus exemplar Aldinum itemque Basileense de Fac. Lun. exhibent γελωνῶν τε, cujus loco Karstenio præeunte τε γελωνῶν vulgavi. Cum Empedocleo dicto comparavit Xylander illud quod extat apud Herodot. I, 47 κραταιρίνοιο γελώνης. Similiter de his rebus judicat Aristoteles de Gen. Anim. III, 11 : ἡ τῶν ὄστρακωδέρμων γίνεται φύσις, κύκλω μὲν τοῦ γειώδους σκληρονομένου καὶ πηγνυμένου τὴν αὐτὴν πῆξιν τοῖς ὄστοις καὶ τοῖς κέρασιν . . . ἐντὸς δὲ περιλαμβανομένου τοῦ τὴν ζωὴν ἔχοντος σώματος. Cf. idem de Partibus Anim. IV, 7.

Vs. 303-304. αὐτὰρ ἐγίνοις κτλ.] Plutarchus de Fortuna p. 98, vol. VI p. 371 : τὰ μὲν γὰρ (τῶν ἀλόγων) ὄπισται κέρασι καὶ ὄδοσι καὶ κέντροις· αὐτὰρ ἐγίνοις, φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, ὀζυβελῆς δὲ τε νότοις ἐπιπεφρίκασι. Verba edidit ut legitur in Vulcanii codice scripta, quem etiam Sturzius et Karstenius secuti sunt. Sed in eo præterea τὰ δὲ νότοις exstare dicitur. Xylander in suo aliam lectionem in margine exaratam invenit, cujus nihil supererat præter extrema verba ἄκανθαι ἐπιπεφρίκασι, præcisa ut fit a glutinatore priore versus parte. Hinc ipse quidem conjicit : ἐγίνοις ὀζυβελῆς, νότοις δ' ἄκανθ' ἐπιπεφρίκασι, ut ὀζυβελῆς ad echinum referatur aut ὀζυβελεῖς ad ἄκανθαι. At nihil verius ea scriptura quam Stephanus in Poes. phil. pag. 30 exhibet quamque Reiskius in Vulcanii membranis postea repperit. Eandem agnoscit Scaliger, hoc excepto quod pro ἐγίνοις habet ἐγίνοι.

Vs. 305. Κύπριδος κτλ.] laudat Simplicius de Cælo editus a Peyrono l. I. p. 28; corruptus legitur versus in ed. Ald. f. 128 b. Eundem versiculum memorat Simplicius Phys. II, f. 74 b. Adde Schol. Arist. p. 507. a. ed. Brandis. Simplicius ostendens in mundi rebus non solam, ut quorundam ferebat opinio, discordiam dominari, sed amicitiam quoque sive Venerem, cujus præcipuæ in formandis rebus naturalibus partes sint, cum aliis, tum hoc utitur exemplo, quod ad oculorum formationem refertur. Verba δτε ζῦμα πρῶτ' ἐφύοντο per tmesin dicta sunt pro δτε πρῶτα ζυνεφύοντο, *quum primum coaluerunt*. Peyronus posuit ζῦν πρῶτ', Gaisfordius et Brandisius ζῦμα πρῶτ' e cod. A. vulgarunt sprete codicis B. scriptura ζυμαπρώταις et Taurinensis ζῦ πρῶτ'. Cæterum ex iis quæ apud Simplicium præcedunt verbis καὶ τὴν αἰτίαν λέγων τοῦ τοῦς μὲν ἐν ἡμέρᾳ, τοῦς δὲ ἐν νυκτὶ κάλλιον ἔρῃν, Κύπριδος, φησὶ, κτλ. non multum laticis huic versui affulget.

Vs. 306. Plutarch. Sympos. p. 683 : τοῦ ἀνδρὸς (Ἐμπεδ.) οὐ καλλιγραφίας ἐνεκα τοῖς εὐπροσωποτάτοις τῶν ἐπιθέτων ὡσπερ ἀνθρωπῶς χρώμασι τὰ πράγματα γανοῦν εἰωθότος, ἀλλ' ἕκαστον οὐσίας τινὸς ἢ δυνάμειος δῆλωμα ποιοῦντος· οἶον, ἀμφιβρότην γθόνα, τὸ τὴν ψυχὴν περιειμένον σῶμα· καὶ νεφεληγερέτην τὸν ἄερα, καὶ πολυαίματ' ἀν τὸ ἦπαρ.

Vss. 307-312 ἡ πολλὰι — ἐξεγένοντο] e Taurinensi Simplicii codice protulit Peyronus p. 46; corrupti habentur in ed. Ald. f. 144 b. Exstant etiam apud Gaisfordium p. XLIV et in Scholl. Arist. p. 512 a. ed. Brandis. Primum horum versuum ἡ πολλὰι κτλ. allegat Aristoteles de Cælo III, 2 pag. 300 b. ed. Bekker; idem de Anima III, 6 p. 430 a. his subjunctis ἐπειτα συντίθεσθαι τῇ φιλίᾳ; idem de Gener. Anim. I, 18 pag. 722 b. ed. Bekker.

ὡςπερ γὰρ καὶ μεγάλη ὄντ' ἀδύνακτον διεσπαρμένα σώ-
ζεσθαι καὶ ἐμψυχα εἶναι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς γεννᾷ,
ἐπὶ τῆς φιλότητος λέγων, ἢ πολλὰ κτλ. εἶθ' οὕτως
συμφέσθαι φησιν· item alii, ut Simplicius de An.
f. 70 a; in Categ. f. 85 b; Philoponus de An.
lit. Q. p. 15; Tzetzes in Lycophr. verss. 507,
711. Referuntur hæc cum sequentibus ad ani-
mantium ortum. Primum singula membra exorta
esse fingit, deinde his membris huc atque illuc
perlatis et inter se mixtis corpora existitisse sibi
persuasit. Ilud scio an commentum istud repe-
tendum sit ab eo quod in bestiolis quibusdam
animadvertitur, quarum mancæ primo imper-
fectæque formæ paulatim absolvuntur. Cf. Diodor.
I, 10; Lucret. V, 835; Virgil. Georg. IV,
308 seqq. Ovidius Metam. I, 422 seqq. Lectio
variatur. Nam apud Aristotelem de Cælo I. c. legitur
ὡς πολλὰι, de Anima ἢ πολλῶν, de Animal. Ge-
nerat. ἢ πολλὰι, apud Simplicium de Cælo ἢ πολλὰι,
apud Philoponum πολλῶν, apud Tzetzem denique
utroque loco ὡς πολλῶν. Sed πολλῶν depravatum
esse patet; siquidem multa capita quæ nullius-
dum corporis essent in lucem prodixisse Empedoc-
les ait.

Vss. 308-309. γυμνοὶ δ' ἐπλάζοντο κτλ.] Gais-
fordius omittit δ', quod agnoscit Brandisius Schol.
Arist. I. c. et cod. Taur. ubi tamen ut in Oxon.
A. vitiose ἐμπλάζοντο scriptum est. Porro οἱ ἐπλά-
ζοντο Gaisfordius, Peyronus, Brandisius, cuius
loco Taurinensis, quem Karstenius sequitur,
οἱα πλανᾶτο exhibet. Cf. Lucretii versus infra
appositi.

Vss. 310-312. αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μείζον κτλ.] Sim-
plicius I. c. : ἐν ταύτῃ οὖν τῇ καταστάσει μονομελῆ
ἔτι τὰ γυῖα ἀπὸ τῆς τοῦ νείκους διακρίσεως ὄντα ἐπλά-
ζοντο, τῆς πρὸς ἄλλα μείζονα· αὐτὰρ ἐπεὶ,
φησὶ, κτλ. ὅτε τοῦ νείκους ἐπεκράτει λοιπὸν ἡ φιλότης,
ταῦτά τε κτλ. ἐπὶ τῆς φιλότητος οὖν ὁ Ἐμπεδοκλῆς
ἐκεῖνα εἶπεν, οὐχ ὡς ἐπικρατούσης ἦδη τῆς φιλότητος,
ἀλλ' ὡς μελλούσης ἐπικρατεῖν, ἔτι δὲ τὰ ἄμικτα καὶ
μονόγυια ἀγλώσεως. Ergo dispersa prius membra
per Amicitiam coaluerunt. Verba ὅη συνέκυσεν
ἕκαστα laudat Simplicius etiam Phys. f. 73 b et
74 b (ubi pro ἕκαστα invenitur ἅπαντα) probans
Empedocli multa forte et casu gigni placuisse.
Cf. vss. 260 et 272. Cæterum pro membrana-
rum scriptura διηνεκῆ cum Peyrono et Karstenio
διηνεκῆς exaravi. In Taurinensi B. librariorum
errore exstat ἐξεγένετο; in eodem desideratur
δαίμωνι.

Vss. 313-316. πολλὰ μὲν γυῖοις] affert Ælianus
Hist. Animal. XVI, 29 : Ἐμπεδοκλῆς δ' φυσικὸς
φησὶ περὶ ζῴων ἰσότητος λέγων καὶ ἐκεῖνο δῆπου,
γίνεσθαι τινα συμψυῆ καὶ κράσει μορφῆς μὲν διάφορα,

ἐνώσει δὲ σώματος συμπλακέντα. ἃ δὲ λέγει ταῦτά
ἔστι. Infinitivos φύεσθαι et ἐξαντέλλειν quos ver-
sibus Empedocleis inseruit Ælianus, poetae verba
sua orationi aptaturus, cum Karstenio in ἐφύοντο
et ἐξαντέλλον mutavi. Scaliger inverso ordine
ἀμψίστερνα καὶ ἀμψιπρόσωπα posuit. Ἐξαντέλλειν
eadem potestate dicitur vs. 321. Pars quedam
librorum Æliani male ἀνδρόπρωρα et ἐξανταίειν
habet. Ante βουγενῆ ἀνδρόπρωρα subaudiendum
τὰ μὲν, cui respondeat sequens τὰ δ' ἐμπαλιν; item
ante μειμιγμένα rursus intelligendum ἄλλα δέ.
Istud βουγενῆ ἀνδρόπρωρα celebratum in antiquo-
rum scriptis. Cf. Aristot. Phys. II, 8 ejusque
interpretes ad h. l. Themistius f. 27 sq. Simplic.
f. 86 b Philoponus lit. II, p. 13-16; Plutarchus
adv. Colot. p. 1123; Theophract. ep. 44. Ples-
sychius : ἀνδρόπρωρος, ἀνδρόπρόσωπον. Vide quæ
ibi a viris doctis notata sunt et quæ ad v. ἀντί-
πρωρον eruditi observant. Contrarium est illud
Sophoclis Trach. 12 ἀνδρείῳ χύτει βού-
πρωρος.

Vs. 315. μειμιγμένα τῇ μὲν κτλ.] ἀπ' ἀνδρῶν recte
dedit Jacobsius pro vulg. ὑπ' ἀνδρῶν. Neque enim
a viris generata dicendum erat, sed *e virilibus*
membris composita. Pro librorum scriptura σκιε-
ροῖς Karstenius conjecit γλιεροῖς, Panzerbieterus
διεροῖς, Bergkiius στιβαροῖς, hic parum apte. In
androgynum imprimis convenire videtur τρυ-
φεροῖς, *mollibus*. Empedocli congruentia tradit
Lucretius lib. V, 835 seqq. :

multaque tum tellus etiam portenta creare
conata est mira facie membrisque coorta : [remotum;
androgynum inter utrumque et utrumque et utrumque
orba pedum partim, manuum viduata vicissim,
muta sine ore etiam, sine vultu cæca reperta.

Vs. 317. εἰλίποδ' ἀκριτόγυια] Plutarchus adv.
Colot. p. 1123 (vol. X p. 617) : ταῦτα μέντοι καὶ
πολλὰ τούτων ἕτερα τραγικώτερα τοῖς Ἐμπεδοκλείοις
δοικόντα τεράσμασιν, ὧν καταγελῶσιν, εἰλίποδα κριτό-
γυια καὶ βουγενῆ ἀνδρόπρωρα κτλ. Reiskius Empe-
doclem scripsisse conjecit κρισιδέα vel κριτόγυια,
sed κρισὸς primam producit. Rectius ἀκριτόγυια
vel ἀκριτόγυια Empedocleum vocabulum esse
Karstenius suspicatus est. Mihi nulla littera ad-
dita ἀκριτόγυια *membris indiscretis* reponendum
videtur. Quum vero εἰλίποδες i. e. *flexipedes* non
modo boves a veteribus dicantur, sed mulieres
etiam ab Eupolide apud Athenæum lib. VII
p. 286. B, propterea quod lente et quasi flexis pe-
dibus incedant, hoc quoque versus fragmentum
superiori, in quo de androgynis agitur, adjun-
gendum existimavi. Huc accedit quod ἀκριτόγυια
sic intelligi licet, ut γυῖα de muliebribus inter-

pretemur. Cf. Hom. hymn. in Merc. vs. 20 et Co-raen ad Theophrast. Charact. pag. 22.

Vss. 318-325 servavit Simplicius Phys. II f. 86 l. : εἰπόντος δὲ τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν Φυσικῶν πρὸ τῆς τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σωμάτων διακρίσεως ταῦτα τὰ ἐπη, νῦν δ' ἄγ' ὅπως ἀνδρῶν κτλ. ταῦτα οὖν εἰπόντος Ἐμπεδοκλέους ἐρίστησιν (δ' Ἀριστοτέλης) ὅτι καὶ αὐτός, ὡς εἶκε, σπέρμα πρὸ τῶν ζώων γεγενῆσθαι φησί. καὶ τὸ οὐλοφυές μὲν πρῶτα παρ' αὐτοῦ εἰρημένον σπέρμα ἦν οὐπω μελέων ἐρατὸν δέμας ἐμφαίνον. Statuit igitur principio rerum, antequam exstitisset humana progenies, e terra prodixisse infirmia quaedam hominum simulacra eaque promiscua i. e. nullo sexus discrimine notabilia, postea vero utrumque sexum discretum esse.

Vss. 318-320. νῦν δ' ἄγ' — ἀδαήμων] Pro ὅπως Scaliger non recte ὄσους posuit. Panzerbicterus nulla necessitate subactus ἐννυχίους in ἐμυχίους convertit. Nam etsi rudes illæ hominum formæ e terræ visceribus eduntur, tamen quia e tenebris in lucem emergunt, tamquam noctis propago, nocturnæ vocantur. ὄσρηχες, proprie *surculi*, nominantur liberi vel proles, qua significatione usitatiora sunt ἔρνος, θάλος et alia vocabula. Cf. Valcken. in Eurip. Phœn. vs. 88. κρινόμενον πῦρ est ignis dum separatur a reliquis elementis, flamma e pristina rerum compage secedens et patefactis terræ faucibus prorumpens. Itaque non erat quod Karstenius ὀρνύμενον πῦρ scriberet. Cæterum nullum hic video de quo Sturzium et Karstenius loquuntur Veneris ardorem. Uterque male Empedoclis verba sic interpretatur, ut poetam tradere dicat, quomodo nocturno coitu liberi gignantur.

Vs. 321. οὐλοφυές κτλ.] Spectat hoc Empedoclis dictum Aristoteles Phys. II, 8 p. 270 D : ἀνάγκη σπέρμα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλὰ μὴ εὐθύς τὰ ζῶα· καὶ τὸ οὐλοφυές μὲν πρῶτα σπέρμα ἦν. Accipitur autem οὐλοφυές de eo quod *natura totum sive integrum* est. Quamobrem τύποι οὐλοφυεῖς intelligenda integra hominum simulacra in quibus nulla sexus diversitas notatur, sed quæ maribus æque ac feminibus communia habentur. Quid? quod ipse Aristoteles de Part. Anim. IV, 12 pronas supinasque corporis partes et thoracem, quæ in quadrupedibus discretæ sunt, in avibus indiscretas esse dicens hac ipsa utitur voce. Ait enim τὰ δὲ πρᾶνῃ τοῦ σώματος καὶ τὰ ὑπτια, καὶ τὰ τοῦ καλουμένου θώρακος ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὀλοφυῆς ὁ τόπος ἐπὶ τῶν ὀρνίθων ἐστίν. Quum vero rudes illæ figuræ prima generis humani exempla et origo essent, Aristoteles Phys. I. c. τὸ οὐλοφυές exponit σπέρμα. In eandem sententiam Simplicius I. c. : εἰ

δὲ τὸ (οὐλοφυές) σπέρμα ἦν, θαυμαστῶς μοι δοκεῖ τὸ οὐλοφυές αὐτῷ ἐπιτρέπειν· οὐλοφυές γὰρ κυρίως ἐκείνὸ ἐστιν, ὁ, καθ' ὃ ἐστίν, αὐτὸ πᾶν ἐστίν ἕπερ ἂν ἐστίν (leg. ἦ), μήπω γενομένης ἐν αὐτῷ διακρίσεως. Philoponus in Phys. I. l. lit. II, p. 16 : καὶ αὐτὸς δὲ, φησὶν (δ' Ἀριστοτέλης), ὁ Ἐμπεδοκλῆς τὸ οὐλοφυές πρῶτον φησι γενέσθαι· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἂν αὐτῷ ἢ τὸ σπέρμα συνεστραμμένον καὶ ὅλος ἅμα ἔγον ἐν αὐτῷ τοῦς λόγους τοῦ φουομένου. παρὰ γὰρ τὸ τῆν τοῦ ὄλου φύσιν περιέχειν, τὸ ὀλοφυές αὐτῷ κέκληται. Ab humani generis primordiis qualia fingit Empedocles multum distat Platonium illud commentum in Sympos. p. 189 sq. cuius mentionem movet Karstenius. Major est loci Empedoclei cum Lucretii verbis similitudo. Vid. ad vs. 315.

Vs. 322. ὕδατος τε καὶ οὐδαος] οὐδαος quod sententia postulat primus vulgavit Sturzium pro membranarum scriptura εἶδος. Nam e Plutarchi loco de Plac. phil. V, 19 ubi legitur ἐκ γῆς καὶ ὕδατος apparet hic restituendum esse οὐδαος. Fallitur autem Simplicius sua interpretatione εἶδος firmare studens : τὸ οὐλοφυές μὲν . . . . σπέρμα ἦν, οὐπω μελέων ἐρατὸν δέμας ἐμφαίνον, διότι ὕδωρ μὲν ἦν ἐνεργεῖα ὑγρὸν ὄν, δυνάμει δὲ τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου.

Vs. 323. τοὺς μὲν πῦρ κτλ.] Ignis sub terra latens quum ad sui simile tenderet superioresque peteret regiones, sublimes rapuit res usque adhuc occultas suaque vi effecit, ut omnia e telluris gremio enascerentur. In his nominatim hominum simulacra commemorat Empedocles. Quum vulgo legeretur ἀνέπεμπε θέλον πρὸς ὄμοιον, recte Karstenius dedit ἀνέπεμπε' ἐθέλον πρὸς ὄμοιον.

Vs. 325. οὐτ' ἐνοπήν κτλ.] Vulgatam οὐτ' αὖ male mutavit Karstenius in οὐτ' οὖν, offensus tautologia; sequitur enim ἐπιχώριον ἀνδράσι γῆρον. Locum sanavit Steinius e duobus codicibus a Brandisio excussis, quorum alter (P. 1.) omittit αὖ et exhibet γύων pro γῆρον, alter (P. 2) versum sic depravatum continet : οὐτ' ἐνοπήν οἷα τ' ἐπιχωρίοις ἀνδράσι γύων. Hinc manifestum est scribi oportere ἐπιχώριον ἀνδράσι γύων. Cf. ad vs. 317. Sine dubio Empedocli placuit, defuisse istius ætatis hominibus membra genitalia, quum hæc de eo prodant Plutarchus de Plac. phil. V, 19 : Ἐμπεδοκλῆς τὰς πρώτας γενέσεις τῶν ζώων καὶ ζυτῶν μηδαμῶς ὀλοκλήρους γενέσθαι, ἀσυμφυεῖσι δὲ τοῖς μορίοις διεξευγμέναι· τὰς δὲ δευτέρας, συμφομένων τῶν μερῶν εἰδιωλοφανεῖς· τὰς δὲ τρίτας, τῶν ἀλληλοφυῶν· τὰς δὲ τετάρτας, οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ὄμοιων, οἷον ἐκ γῆς καὶ ὕδατος, ἀλλὰ δι' ἀλλήλων ἤδη, τοῖς μὲν πυκνωθείσης τῆς τροφῆς, τοῖς δὲ τῆς εὐμορρίας τῶν γυναικῶν ἐπερθεσμον τοῦ σπερματικοῦ κινήματος ἐμποισίας.

Vss. 326-327 ἀλλὰ διέσπασται κτλ.] Aristoteles de Generat. animal. I, 18 p. 722 b. ed. Bekker. : φησὶν (ὁ Ἐμπεδοκλῆς) ἐν τῷ ἄρβρηνι καὶ τῷ θήλει ὅσον σύμβολον ἐνεῖναι, ὅλον δ' ἀπ' οὐδετέρου ἀπίεσαι, « ἀλλὰ διέσπασται μελέων φύσις ἢ μὲν ἐν ἀνδρὸς. » Ib. IV, 1 pag. 746 b. : οὕτε γὰρ διεσπασμένον ἐνδέχεται τὸ σῶμα τοῦ σπέρματος εἶναι, τὸ μὲν ἐν τῷ θήλει τὸ δ' ἐν τῷ ἄρβρηνι, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησὶν εἰπὼν « ἀλλὰ διέσπασται μελέων φύσις ἢ μὲν ἐν ἀνδρὸς. » Verba ἢ δὲ γυναικὸς adjicit Philoponus Comment. in h. l. f. 81 b : ἔλεγεν ὅτι διέσπασται ἢ μὲν ἐν ἀνδρὸς ἢ δ' ἐν γυναικί. Idem de Anim. gen. I f. 16 a. ait : εἰπὼν δὲ (ὁ Ἀριστοτέλης) « ἢ μὲν ἐν ἀνδρὸς » οὐκ ἀπέδωκε τὸ ἢ δ' ἐν γυναικί. Vs. 326 ἐν utroque loco omittit cod. z apud Bekkerum. Panzerbieterus qui φύσιν hic γενέσιν esse statuit, legendum conjicit ἢ μὲν ἀπ' ἀνδρὸς κτλ. sensu bono : *membrorum generatio duplex et quasi distracta est, ita ut partim a viro, partim a femina proficiatur*. At obstat Galeni locus quo res imprimis illustratur. Namque ille de Semin. II, 7 hac de Empedocle prodit : ὁ Ἐμπεδοκλῆς διεσπασθαι φησὶ τὰ τοῦ γεννηθησομένου μόρια, καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ τοῦ ἄρβρενος σπέρματι, τὰ δ' ἐν τῷ τῆς θηλείας περιέχουσι καὶ αὐτῆς γε τῆς Ἀφροδίτου συμπλοκῆς ἐντεῦθεν γίνεσθαι τοῖς ζώοις τὴν ἐπιθυμίαν, ὀρεγομένον ἀλλήλοισι ἐνωθῆναι τῶν διεσπασμένων μορίων. Hinc efficitur ἐν præpositionem servandam esse, membrorum autem φύσιν ad sexus diversitatem relatam potius naturam ab Empedocle vocari.

Vs. 327 ἐν omissum a Karstenio post γυναικὸς posuit Steinius, quem secutus sum. Coniunxit Sturzius hos cum verss. 329 et 330 apud Aristotelem unius paginae intervallo disjunctis, quos tamen Philoponus οὐκ ἀπὸ τῶν ἐφεξῆς ἀλλήλοισι ὄντων στίχων, ἀλλὰ πόρρω ἀπ' ἀλλήλων fuisse testatur.

Vs. 328. τοὺς δέ τε κτλ.] Plutarchus Qu. N. pag. 917, vol. IX p. 631 ed. Reisk. : τὸ συντρέψασθαι καὶ συναγέλασθαι τὰ θήλα τοῖς ἄρβρεσιν ἀνάμνησιν ποιεῖ τῶν ἀφροδιτίων καὶ συνεκαλεῖται τὴν ὄρεξιν ὡς ἐπ' ἀνθρώπων Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησε, τῷ δέ τι καὶ πόθος εἶτε διὰ πέψικων ἀμείσγων. Quotidiana igitur marium et feminarum consuetudine Veneris desiderium in bestiis excitari ait Plutarchus. Simile quid Empedoclem de hominibus prodidisse scribit; sed versus ejus ita corruptus est, ut difficile sit eum in integrum restituere. Itaque variae a viris doctis propositae sunt conjecturae. Wyttenbachius enim legi voluit τοὺς δέ τε καὶ πόθος εἶτε δι' ὄψεως ἀντ' ἀναμίσγων, Karstenius τῷ δ' ἐπὶ καὶ πόθος εἶσι (sive ἦε) δι' ὄψιος ἀντ' αἰσῶν, Panzerbieterus τὸ δέ τε καὶ πόθος εἶτε δι' ὄψιος ἀμμιμνήσκων, Steinius τῷ δ' ἐπὶ καὶ πόθος ἦλθε δι'

ὄψιος ἀμμιμνήσκει, sed sententia flagitare videtur : τοὺς δέ τε καὶ πόθος εἶτε δι' ὄψιος ἀμμιμνήστας.

Vs. 329-330. ἐν δ' ἐχύθη—ἀντιάσαντα] Aristoteles de Generat. Animal. I, 18 p. 723 a. ed. Bekker. : πρὸς δὲ τούτοις εἰ τὸ θήλυ καὶ τὸ ἄρβρην ἐν τῇ κησεί διαφέρει, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγει· ἐν δ' ἐχύθη κτλ. Patet hoc fragmentum ad sexus discrimen explicandum pertinuisse; sed quomodo orationem conformarit Empedocles dictu difficile est. Lectio non variat nisi quod Bekkeri cod. S. male pro ἐχύθη habet ἐλόθη et Philoponus pro τὰ μὲν olim τὰ δὲ exaratum fuisse testatur. Id autem efficitur ex ejus interpretatione : ἐν δ' ἐχύθη καθαροῖσι· τὸ δὲ ἄρβρην χέεται ἦτοι συνίσταται ὑπὸ καθαρωτέρων καὶ θερμωτέρων αἱμάτων. τὰ δὲ τελέθουσι γυναικίαι ψύχους ἀντιάσαντα· τὰ δὲ τῶν αἱμάτων τελέθουσι καὶ γίνονται γυναικίαι, ψυχθέντα. Bekkerus vulgavit τὰ μὲν, sed in veteribus quoque Aristotelis editionibus exstat τὰ δέ. Neutrum Gazæ ante oculos fuit vertenti : *funditur in puris mas, femina frigore misto, quasi legerit : ἐν δ' ἐχύθη καθαροῖς ἄρβρην, τελέθουσι γυναικῶν ψύχους ἀντιάσαντα γένη*. Quum vero Empedocles existimarit semen in calidiorem uteri partem infusum mares gignere, in frigidiorē feminas (vid. vs. 332), apparet ἐν δ' ἐχύθη καθαροῖσι referri ad semen puris uteri locis (τόποις τῆς γαστρὸς) injectum, Scaliger Empedoclem scripsisse conjecit : ἐν δ' ἐχύθη ταλάροισι, τὰ δὲ ..., Sturzius autem ἐγκέχεται θερμοῖσι· τὰ δ' ἐκτελέθουσι γυναικίαι ψύχους ἀντιάσαντα. Reliqui in scriptura qualis a Bekkero edita est acquieverunt, sententiam emendare non ausi. Sed quis necessarium enuntiationis Empedocleae membrum quod ad mares spectat ab Aristotele omissum esse sibi persuadeat? Quapropter pro τὰ μὲν vel τὰ δὲ suspicor restitui oportere ἄρβρην, deinde post ἀντιάσαντα requiri γένη (γυναικῶν), quod Gazæ obversatum fuisse dixi.

Vs. 331. λιμένας κτλ.] Schol. Eurip. Phœn. pag. 600 ed. Valek. ad vs. 18 μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίη hac annotat : Ἐμπεδοκλῆς ὁ φυσικὸς ἀλληγορῶν φησὶ σχιστοὺς λιμένας Ἀφροδίτης, ἐν οἷς ἢ τῶν παιδῶν γένεσις ἐστίν. Ad metrum restituendum transpositis opus esse verbis Steinius vidit, quem secutus edidi λιμένας σ. Ἄ. Empedocleis placito lumen affert Galeni locus quem ad vers. 326 laudavi.

Vss. 332-334. ἐν γὰρ θερμοτέρῳ—μᾶλλον] Galenus in Hippocrat. Epidem. IV, 2, T. IX p. 430 : τὸ μέντοι ἄρβρην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς μητρὸς κύσασθαι καὶ ἄλλοι τῶν παλαιτάτων ἀνδρῶν εἰρήχασιν . . . ὁ δ' Ἐμπεδοκλῆς οὕτως· ἐν γὰρ θερμοτέρῳ τὸ κατ' ἄρβρενα ἐπλετο γαίης κτλ. Ex his Galeni verbis satis intelligitur vulgatum γαίης mutandum esse

aut in μήτρης aut quod poetam magis deceat γαστρός. Utrumque Sturzio jam in mentem venerat, qui tamen a membranarum scriptura non recessit. Ego cum posterioribus editoribus γαστρός recepi. Caterum non erat quod Steinius versum in hunc modum refingeret : ἐν γὰρ θερμωτέρῳ ἄρβρον δέμας ἐπλετο γαστρός, siquidem τὸ κατ' ἄρβρονα (χωρίων) recte a Karstenio exponitur *locus maribus destinatus*. Quare si hiatus vitandi causa pluraliter scribas τὸ κατ' ἄρβρονας, locus sanus atque integer erit. Pro ἀνδρωδέστεροι Karstenius scribi jussit ἀδρομυδέστεροι, qua correctione poetæ verba non egent.

Vs. 335. Aristoteles de insecabilibus lineis extr. pag. 972 b. ed. Bekker. : εἶτι ἡ γραμμὴ καὶ τὸ ἐπίπεδον ἄρθρα ἔσονται· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν, ὅτι τὸ ἄρθρον διάφορόν πῶς ἐστίν. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλήης ἐποίησε· διὸ δέτ' ὀρθῶς. Empedoclis dictum corruptum esse indicio est Martianus Rota interpretis hunc exhibens versum :

Articulis constat semper junctura duobus.

Hujus vestigiis ingressus Karstenius pag. 154 vatem Agrigentinum sic posuisse opinatus est :

δοῖων δὴ ἄρθρον μελέων ἐκ πῆγνυται αἰεὶ,

quamquam antea Sturzius pag. 416 rectius scripserat :

εἰς ἄρθρον δὲ δυοῖν καρπὸς συντάσσεται αἰεὶ.

Verum, nisi fallor, versus Empedocleus fuit :

δοῖων δ' εἰς ἄρθρων ἄρμος συμπῆγνυται αἰεὶ.

Vs. 336. μῆνός ἐν ὄγδ. κτλ.] Aristoteles de Gener. Anim. IV, 8 p. 777 a. ed. Bekker. : Ἐμπεδοκλήης δ' ἡ οὐκ ὀρθῶς ὑπελάμβανεν ἡ οὐκ εὖ μετήνευχε ποιήσας, ὡς τὸ γάλα μῆνός ἐν ὄγδοῦ αὐτοῦ κτλ. σαπρότης γὰρ καὶ πέψις ἐναντίον, τὸ δὲ πύον σαπρότης τίς ἐστίν, τὸ δὲ γάλα τῶν πέπευμένων. Empedocles πύον λευκὸν *pus album* vocat *lac matris*, quod Aristoteli reprehensione dignum videtur. Aristotelis verba longa paraphrasi exponit Philoponus in h. l. f. 101 B. Sed Empedoclem πέψιν et σῆψιν idem esse judicasse jam ad vs. 288 observavimus.

Vs. 337. γινῶθ', ἔτι κτλ.] Plutarchus Quæst. Nat. pag. 96, vol. IX pag. 627, subjunctis his verbis : οὐ γὰρ ζώων μόνον οὐδὲ φυτῶν οὐδὲ γῆς οὐδὲ θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ λίθων ἄπεισιν ἐνδεδεγῶς πολλὰ βέματα καὶ γαλακτοῦ καὶ σιδήρου. Spectat hic versus cum sequentibus ad rerum omnium incrementa. Declarat enim poeta, quomodo corpora crescant, alantur, senescant, minuantur. Quippe cunctorum effluvia esse statuit, quibus aliud alii misceatur. Verum hanc mixtionem sic informat, ut similia

appetant similia et cognata cum cognatis commercium habeant. Apud Plutarchum legitur γινῶθ' et ἀπορροῖται, quæ suadentibus Wakelieldio ad Lucret. III, 517 et Nakkio in Clueril. p. 181 recte Karstenius in γινῶθ' et ἀπορροῖται convertit.

Vs. 338-339. Plutarchus Sympos. IV p. 663, vol. VIII p. 632 ed. Reisk. : εἶτε γὰρ εἰς ὁμοίων ἀναλαμβάνει τὸ οἰκεῖον ἢ φύσις καὶ εἰς τὸν ὄγκον αὐτῆθεν ἢ ποικίλη τροφή πολλὰς μεθεῖσα ποιότητας εἰς ἑαυτῆς ἑκάστῳ μέρει τὸ πρόσφορον ἀναδίδωσιν, ὥστε γίνεσθαι τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους· ὡς γλυκὺ μὲν ἐπὶ γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσε, ὄξυ δ' ἐπ' ὄξυ, θαλερὸν θαλεροῦ λάβετο, ubi Turnebi codex ὄξυ δ' ἐπ' ὄξυ ἔβη, θαλερὸν θαλεροῦ λάβετ' ὥδε. De cibis et nutrimento item loquens Macrobius Saturn. lib. VII, 5 : Singula autem, inquit, ad se similitudinem sui rapere, testis est Empedocles qui ait : ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσε· ὄξυ δ' ἐπ' ὄξυ ἔβη, θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ. Macrobius lib. quatuor poetæ verba sic servasse, ut nulla vitii vel depravationis suspicio sit. Nam ne priora attingam, extrema θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ aptissime efferuntur. Nimirum ἐποχεύειν quod vulgo de mare feminam ineunte dicitur, hoc loco latius patet, ut ἐποχεύεσθαι nihil sit nisi *misceri*. Quocirca cum Sturzio Macrobius secutus sum. Quum autem simile ad simile ferri Empedocles tradiderit idque ipsum his versibus, si Macrobio fides, expresserit : non erat quod de solis gustibus eum loqui vellet Steinhartus Meletem. Plotin. pag. 60, rejectisque ultimis verbis θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ aliam excogitaret clausulam λάβε δ' ἄλμυρον ἄλμυρον ὥδε. Improbandæ etiam cæteræ virorum doctorum conjecturæ e quibus Lobeckius Πηματα. pag. 201 et 355 apud Macrobius scribi vult θερμὸν δ' ἐπεχεύετο θερμῷ et apud Plutarchum θαλερὸν θαλεροῦ δ' ἐπεχεύετο. Quis inauditum hoc vocabulum tueri potest? Nempe sapienter jam Xylander ad Plutarchi locum notaverat, Empedoclis versus ibi corruptos e Macrobio corrigendos esse, nisi forte fieri potuit, ut philosophus θαλερὸν a θαλὸς *titione* poetice pro *calido* dixerit. At obstat a vocalis mensura quæ ut in θαλὸς producit (cf. Hom. Od. lib. V. 488; Hesiod. Op. et D. vs. 703), ita in θαλεροῦ corripit non posset, si ejusmodi vocem a veteribus usurpatam esse constaret. Nemo vero tali epitheto usus est. Quapropter Leopardus Emendat. VIII, 10 ejus loco μαλερὸν ut poneretur auctor fuit. Parum cogitate igitur Karstenius versui intulit θαλερὸν θαλεροῦ δ' ἐποχεύετο, licet etiam ἐποχεύετο et ἐπόχευεν proposuerit, quorum posterius Steinio arrisit. Denique ne quis nodum in scirpo quærat, addo quemadmodum in priore versu dulcia amarum opponuntur,

sic in posteriore acuta calidis opposita de frigidis intelligenda videri. Siquidem hac translatione Horatius Carm. lib. I, 9, 4 *gelu acutum* dixit et ante eum Pindarus Pyth. I, 20 *χιών ὀξεῖα*, ubi interpretes Græci: ὀξεῖαν δὲ χιόνα φησίν, ἥτοι παρὰ τὴν πυκνότητα τῆς καταφορᾶς ἢ παρὰ τὴν ψυχρότητα, ὅτι οἱ ἐφαπτόμενοι θμυῖόν τι πάσχουσι τοῖς κεντούμενοις.

Vss. 340-341. οἶνω ὕδωρ κτλ.] Philoponus in Aristot. de Generat. Anim. H f. 59 a. : Ἐμπεδοκλῆς ἐν ἅπασιν τοῖς σώμασι τοῖς ὑπὸ σελήνην, οἷον ὕδασι, ἐλαίαις καὶ τοῖς ἄλλοις εἶναι ἔλεγεν ἀναμεμιγμένους πόρους καὶ ναστά· καὶ τοὺς μὲν πόρους ἐκάλεσε κοῖλα, τὰ δὲ ναστὰ πυκνά. Καὶ ὧν μὲν εἰσι τὰ ναστὰ καὶ οἱ πόροι, τούτέστι τὰ κοῖλα καὶ πυκνά, σύμμετρα, ὥστε δύνασθαι δι' ἀλλήλων χωρεῖν, τούτων ἐφασκεν εἶναι μῖξιν καὶ κράσιν, οἷον ὕδατος καὶ οἶνου· ὧν δὲ ἀσύμμετρα, ἀμικτα ταῦτα εἶναι ἐφασκεν, ὡσπερ ἐλαιον καὶ ὕδωρ· φησὶ γάρ· ὕδωρ οἶνω μᾶλλον ἐναριθμιον, αὐτὰρ ἐλαίω οὐκ ἐθέλει. Quum verba quæ ex Philopono attuli metro repugnent, Empedocles autem penultimam vocis ὕδωρ syllabam modo corripiat, ut vs. 358, modo producat, ut vs. 357, Sturzius edidit : οἶνω μᾶλλον ὕδωρ ἐναριθμιον, αὐτὰρ ἐλαίω. Atqui ἐναριθμιον quod valet *adnumerandum* vix quisquam dixerit de rebus quæ vel coalescunt vel miscentur. Nam ne de aliis vocabulis loquar, imprimis hic exspectaveris ἀρθμιον quod eo sensu supra usurpavit Empedocles vs. 262. Qua re animadversa Karstenius scripsit ὕδωρ οἶνω μᾶλλον ἐνάριθμιον, αὐτὰρ ἐλαίω, Steinius vero οἶνω ὕδωρ μᾶλλον μὲν ἐνάριθμιον, αὐτὰρ ἐλαίω. At offendit compositum ἐνάριθμιον idonea auctoritate destitutum. Hinc haud gravatim resposui : οἶνω ὕδωρ μᾶλλον πέλει ἀρθμιον, αὐτὰρ ἐλαίω. Exemplum hoc proposuit Empedocles, ut demonstraret, quomodo in concubitu semen utriusque sexus nunc concordare, nunc discordare soleat, interdum fetum gignat, alias sterile maneat : unde mulorum etiam sterilitatem explicare conatus est. Discimus hoc e duobus Aristotelis locis, ubi effatit illud tangit de Gener. Animal. I, 18 p. 805 D : οὐ γὰρ δὴ οὐδὲ τοῦτο ἐνδέχεται λέγειν, ὡς (τὸ σπέρμα) τῇ κατακράσει αὐξάνεται ὑστερον, ὡσπερ οἶνος ὕδατος προσεγλυθέντος. Cf. ibidem II, 8 p. 830 E ; Theophrastus de Sensu c. 12 p. 651 ed. Schneid. Quod reliquum est istud οὐκ ἐθέλει subaudito συμμίγνυσθαι intelligendum. Diserte id ponit Plato Soph. p. 262 E : καὶ μὴν ἐν γέ τι τούτων ἀναγκαῖον, ἢ πάντα ἢ μηδὲν ἢ τὰ μὲν ἐθέλειν, τὰ δὲ μὴ συμμίγνυσθαι. Notum verbi ἐθέλειν usum, quo etiam ad res inanimatas transfertur, cum alii illustrarunt, tum Stallbaumius in Plat. Phædon. p. 102 D et de Rep. II p. 307 B.

Vs. 342. βύσσω δὲ κτλ.] Plutarchus de Orac. def. pag. 433, vol. VII p. 704 ed. Reisk. ostendens alia aliis esse congruentia Empedocle utitur auctore. Hæc autem ejus verba sunt : ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον· « βύσσω δὲ γλαυκῆς κρόκου καταμίσγεται, » ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἶρηκε. Patet depravatas esse versus Empedoclei reliquias, ut difficile sit poetæ manum resituere. Ac Xylander quidem tentavit : βύσσω δὲ γλαύκου κρόκου καταμίσγεται ἄνθος, Sturzius vero ita edidit : βύσσω δὲ γλαυκῆ τὸ κρόκου καταμίσγεται ἄνθος, sed in Addendis mutata sententia scribi voluit : βύσσω δὲ γλαυκῆ κόκκου καταμίσγεται αἶμα. Dispicet in his conjecturis Plutarchæ explicationis ab Empedoclea oratione discrepantia. Quis enim credat Empedoclem scripsisse κρόκου, Plutarchum κόκκου? Videtur autem poeta nihil nisi hoc dixisse, byssum nitro imbutam facile accipere et servare coccineum colorem, quoniam ambo, coccus et nitrum, nullo negotio commisceantur. Constat etiam nitrum ad purpuram et quodvis tincturæ genus adhibitum esse. Quæ quum ita sint, Karstenius astipulante Steinio vulgavit βύσσω δὲ γλαυκῆ κόκκου καταμίσγεται (ἄνθος). Apparet vero hic potius ξανθὴ quam γλαυκῆ requiri hoc sensu : « bysso autem flavæ cocci flos atque ornamentum i. e. coccineus color admiscetur. »

Vss. 343-367. ὄδε δ' ἀναπνεῖ—[ἴσον ὀπίσσω] Aristoteles de Respiratione c. 7 pag. 473 b. ed. Bekker. hoc fragmentum servavit quo Empedoclis de respiratione sententia continetur. At quidem Aristoteles, illum non distincte significare, utrum de oris an de narium respiratione loquatur, sed ipse de naribus potissimum accipit, ut indicat ejus explicatio his versibus adjecta : Ἐμπεδοκλῆς . . . περὶ τῆς διὰ τῶν μυκτῆρων ἀναπνοῆς λέγων, αἰεταί περὶ τῆς κυρίας λέγειν ἀναπνοῆς, τὴν κυρίαν vocat eam quæ fit per arteriam. In sequentibus vero paulo dubitantius loquitur. Cæterum interpretes antiqui non magis quam recentiores cardinem rei in voce βινῶν vs. 346 quam *nasum* interpretantur verti intelligentes totum locum ad narium respirationem referunt. Ab his omnibus discesserunt Lommatzschius et Karstenius contententes Empedoclem nihil hic præcipere de respiratione quæ aliqua corporis parte per os vel nares fiat, sed de ea quæ toto corpore per meatus animalibus contingit. Mihi ambo ista respirationis genera sic videtur hoc loco descripsisse philosophus, ut generatim illum respirandi modum qui toto fit corpore adumbret, sed de narium respiratione sigillatim disserat.

Juvat autem ipsius Aristotelis interpretationem memorare: Γίνεσθαι δὲ ρησι τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν διὰ τὸ φλέβας εἶναι τινὰς, ἐν αἷς ἔνεστι μὲν αἷμα, οὐ μέντοι πλήρεις εἰσὶν αἵματος, ἔχουσι δὲ πόρους εἰς τὸν ἔξω αἶρα, τῶν μὲν τοῦ σώματος (leg. αἵματος cum Karst.) μορίων ἐλάττους, τῶν δὲ τοῦ αἵρος μείζους· διὸ τοῦ αἵματος περυσυκότες κινεῖσθαι ἄνω καὶ κάτω, κάτω μὲν φερομένου, εἰσεῖν τὸν αἶρα καὶ γίνεσθαι ἀναπνοὴν, ἄνω δ' ἰόντος, ἐκπίπτειν θύραζε καὶ γίνεσθαι τὴν ἐκπνοὴν, παρεικάζων τὸ συμβαῖνον ταῖς κλεψύδραις. Similiter Plutarchus de Plac. phil. IV, 22 Empedoclis præceptum proponit: Φερομένου τοῦ αἵματος ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸ ἀερώδες διὰ τῶν ῥινῶν ταῖς ἐλυτοῦ ἐπιβροίαις ἀναλίσθοντος, καὶ τὴν ἐκχώρησιν (leg. τῆ ἐκχωρήσει delete καὶ) αὐτοῦ [τοῦ αἵρος] γίνεσθαι τὴν ἐκπνοὴν· παλινδρομοῦντος δὲ (τοῦ αἵματος) καὶ τοῦ αἵρος ἀντεπεισυχθέντος εἰς τὰ διὰ τοῦ αἵματος ἀραιώματα, τὴν εἰσπνοὴν ὑπομιμνήσκει δὲ αὐτὸ ἐπὶ τῆς κλεψύδρας.

Vs. 343-344. ὄδῃ δ' ἀναπνεῖ—τέτανται] σύριγγας intelligit fistulas sive tubulos in summo corpore, quo nomine Aristoteles et ipse utitur de Respirat. c. 15 : Λίτιον τοῦ μὲν ἀναπνεῖν ὁ πνεύμων συμφορὸς ὧν καὶ συρίγγων πλήρης. Hic φλέβας τινὰς interpretatur, ut vidimus, sed exsanguis venas vel potius non plenas sanguinis.

Vss. 345-347. καὶ σπιν ἐπὶ στομίαις πυκναῖς κτλ.] Ita recte hæc verba edidit Bekkerus, quum antea legeretur ἐπιστομίαις πυκναῖς. Præterea pro τέρρα aliquot libri mendose τέρορα, pro φόνου plerique φανόν, quæ vitia jam Stephanus sustulit. σπιν pertinet ad animalia, στομίαις ad σαρκῶν σύριγγας. ῥινῶν ἔσχατα τέρρα Karstenius cum Lommatzschio *cutis superficiem* interpretatur, parum probabiliter. Rectius hæc cum antiquis enarratoribus *narium prominentem extremitatem* esse dicas, i. e. *nares in extremo corpore prominentes*. Quocirca Leonicus simpliciter *extremas nares* vertit.

Vss. 348-350. ἐνθεν ἔπειθ'—πάλιν ἐκπνεῖ] ἀπαῖξι e membranis quibusdam vulgavit Bekkerus pro veteri scriptura ἐπαῖξι quæ non recte opponebatur sequenti ἀναθρώσκη. κατανίσσεται Karstenius scripsit pro vulgato καταθήσεται, quod ferri non potest. Neque enim de re futura agitur. Nonnulli codices habent καταίσσεται, vocabulum commo-dissimum nisi metrum obstaret. Deinde vs. 350 vulgo legitur εὔτε δ' ἀναθρώσκει ejus loco Karstenius melius posuit ἀναθρώσκη. Cf. infra vs. 367.

Vs. 351. κλεψύδρας παῖξι διπυστεῖος κτλ.] Olim scribebatur κλεψύδρας παῖζουσα δι' εὐπετέος χαλκοῖο mutatum a Bekkero codicum ope in κλεψύδρην παῖξι δι' εὐπετέος χαλκοῖο. εὔτε μὲν κτλ. Codices partim κλεψύδρας, partim κλεψύδρην, sed requiri-

tur κλεψύδρης. Præstat vero παῖξι participio παῖζουσα quia verbo finito ana-coluthon vitatur. Quod duo libri ambigue παῖζουσι exhibent vix memorandum est. Pro vitioso δι' εὐπετέος optime codices præbent id quod Bergkii conjecerat, διπυστεῖος. Reciprocus ille aeris et sanguinis motus declaratur similitudine clepsydrae qua puella ludit. Quales fuerint veterum clepsydrae cum ex hoc loco patet, tum ex aliis antiquorum testimoniis. Vide Simplicium in Aristot. Phys. IV, 6 f. 151, b et de Cæl. II f. 127, b ed. Ald. cf. Schol. Aristot. ed. Brandis. p. 506 b. Adde Heronis Alexandrini Pneumatica in Vett. Mathematicorum operibus Parisiis 1693 fol. p. 145 et Petav. in Synesii Dionem p. 21.

Vs. 353. εἰς ὕδατος κτλ.] ὕδατος ὀέμας periphrasis est ut vs. 173 αἷς λάσιον ὀέμας.

Vs. 354. οὐ τότ' ἐς ἄγγοσδ' ὄμβρος κτλ.] posui e Steinii conjectura; quum in plerisque libris legatur οὐδέτ' et ἄγγοσδ', pauci habeant οὐδ' ἔτ' vel οὐδ' ἔτι, unde Bekkerus fecit οὐδ' ἔγ' ἐς ἄγγοσδ' ὄμβρος. Antea vulgabatur οὐδέ γ' ἐς ἄγγοσδ' ὄμβρος. Karstenius edidit οὐδέ τ' ἐς ἄγγοσδ' ὄμβρος.

Vs. 357. πνεύματος ἑλλείποντος κτλ.] αἴσιμον li. I. idem valet quod χρήσιμον. Hesychius αἴσιμον· ἀγαθόν, συμφέρον, καὶ τὰ ὅμοια. Vocatur autem aqua *utilis* propterea quod in vita communi frequens erat clepsydram usus, in quas quotidie infundebatur. Licet etiam comparare Pindari (Olymp. I, 1) illud : ἄριστον μὲν ὕδωρ, ubi Scholiastes : τὸ μὲν ὕδωρ [ἄριστον] εἰς τὸ ζῆν, οὗ ἄνευ βιοῦν ἀδύνατον. Quod reliquum est quamquam ὕδατος αἴσα vs. 322 de certa aquæ quantitate dicitur, tamen hic αἴσιμον ὕδωρ ad certam aquæ portionem quantum vas capiat non possis referre, siquidem optimorum scriptorum usus obstat. Neque vero eo sensu accepit Simplicius in Phys. lib. IV, 6 f. 151, b (Schol. Aristot. ed. Brandis. p. 380) : Τὸς κλεψύδρας ἐπιδεικνύντες, τουτέστι τοὺς ἄρπαγας, ἔταν μὲν ἔχουσιν αἶρα, μὴ δεχομένας ὕδωρ, ἐκμυζηθέντος δὲ αὐτοῦ (τοῦ αἵρος), εὐθὺς ἀρπάζουσι τὸ ὕδωρ, καὶ οὐ πρότερον ἀρπάζουσι, πρὶν τὸν ἐπιποματίζοντα τὴν σπὴν δάκτυλον ἀφελῶν τις, τῷ ἐξίοντι ὕδατι ἀνάλογον εἰσελεῖν αἶρα συγχωρήσει. Fallitur Karstenius ex hoc Simplicii loco colligens eum ἀνάλογον ὕδωρ hic esse velle Empedocleum αἴσιμον ὕδωρ. Inest hoc magis in ipsa rei natura quam in Empedocleo vocabulo. Multo minus aptum est quod ex aliis libris petatum recepit Bekkerus αἴσιμον ὕδωρ.

Vs. 358-360. ὡς δ' αὐτως—ἐρύκει] Priores editiones ἔχη quod ex epicorum poetarum usu restituit jam Karstenius. Bekkerus vulgavit ἔχει nulla lectionis varietate memorata. Porro κατὰ

cum eodem Karstenio pro κατά posui, quia verbo ἐγγι jungendum est. Deinde βροτέῳ χροῖ retinui de manu intelligens spreto interpretamento χερὶ quod ex uno codice enotavit Bekkerus. Sequentia vulgo sic scribebantur : αἰθῆρ δ' ἐκτὸς ἔστω κτλ. Sed quum hic versiculus apodosin contineat præcedentium, deleta opus fuit particula δὲ quam primus omisit Karstenius.

Vs. 363. αἴσιμον ὕδωρ hęc quoque servavi, ut vs. 354; Bekkerus αἴσιμον.

Vs. 364 sq. Pro κλαδάσσόμενον Lobeckius Pithol. p. 89 injuria κλυδάσσόμενον exarandum esse statuit neglecta Hesychii glossa : κλαδῶσαι· σεῖσαι, unde suspicari licet κλαδῶν et κλαδάσσειν de vehementi motu dictum eandem prope vim habuisse. Quod verum claudit διὰ γυίων jam restituit Stephanus expulsa falsa scriptura plurimorum codicum δι' ἀγυίων. Hujus autem emendationem paucorum librorum auctoritate in quibus διὰ γυίων, γυών vel γυῶν est, firmatam invenit Bekkerus. Membranæ omnes in ὀππότε ἐπαίξειε conspirant, sed ut vs. 348 quorundam codicum lectionem ἀπαίξει merito prætulit Bekkerus vulgatæ ἐπαίξει propter verbum oppositum ἀναθρώσκη : ita etiam hęc ἐπαίξειε in ἀπαίξειε mutari oportuit, quoniam idem vocabulum altera ex parte respondet. Correctionem hanc a Steinio propositam recepi.

Vs. 366. αἰθέρος εὐθύς βεῦμα κτλ.] Ita Bekkerus e quattuor codicibus edidit; reliqui pro αἰθέρος habent ἔτερον, veteres editiones θάτερον quod mirum est Karstenio placuisse. Nam post interjectam longam comparationem quis non videt aeris vocabulum repetendum perspicuitatis causa fuisse?

Vs. 367. εὔτε δ' ἀναθρώσκη κτλ.] scripsi cum Bekkero; libri partim ἀναθρώσκη partim ἀναθρώσχοι vel ἀναθρώσχει.

Vs. 368. κέμματα κτλ.] Plutarchus Quæst. nat. p. 917; vol. X p. 642 ed. Reisk. : Πότερον αἱ κύνες, ὡς φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, κέμματα θηρείων μελέων μυκτῆρσιν ἐρευνῶσαι τὰς ἀποβροίας ἀναλαμβάνουσιν, ἢς ἐναπολείπει τὰ θηρία τῆ ὕλη κτλ. Idem de Curiositate pag. 520; vol. VIII pag. 67 ed. Reisk. versum omisso auctoris nomine sic exhibet : Οἱ κυνηγοὶ τοὺς σκύλακας . . . ἀνακρούουσι, καθαρὸν αὐτῶν καὶ ἄκρατον φυλάττοντες τὸ αἰσθητῆριον ἐπὶ τὸ οἰκεῖον ἔργον, ἵνα εὐτονώτερον ἐμφύηται τοῖς ἔγχεσι, « τέρματα θηρίων μελέων μυκτῆρσιν ἐρευνῶν. » Pertinet igitur hęc versus ad canum sagacium odoratum. Comparato utroque Plutarchi loco Empedocles manum restituere mihi visus sum scribendo : κέμματα θηρείων μελέων μυκτῆρσιν ἐρευνῶν intell. κύων hac sententia : « canis ferinorum membrorum cu-

bilia naribus indagans » i. e. ut vulgo loquimur, ferarum lustra indagans. Interpretum conjecturas variasque opiniones referre vix attinet, e quibus Sturzius τέρματα μελέων, extremitates membrorum, perperam esse vult pedes et pedum vestigia; Buttmannus Comment. Soc. Lips. vol. IV κέμματα parum probabiliter coniecit, Karstenius τέρματα θηρείων λεγέων posuit. Quod posteriore Plutarchi loco Dübneri editio habet πέματα, tenuit Steinius.

Vs. 369. ὄδε μὲν κτλ.] legitur apud Theophrastum de Sensu cap. 22 p. 656, qui Empedoclem reprehendens, quod respirationem et olfactum ex eadem causa repetat, his utitur verbis : Ὁ δὲ ὡς ταύτης οὐσης τῆς αἰτίας καὶ ἐπὶ τέλει πάλιν εἴρηκεν ὡςπερ ἐπιστημαινόμενος· ὄδε μὲν κτλ. Hesychio etiam ὁσμῆ est ὄσφρησις qui fortasse hanc vocis significationem ex Empedocle annotavit.

Vs. 370 Theophrastus ibid. cap. 9 : Τὴν δ' ἀκοὴν ἀπὸ τῶν ἔσωθεν γίνεσθαι ψόφων· ὅταν γὰρ ὑπὸ τῆς φωνῆς κινηθῆ (ἢ ἀκοή), ἕλγιν ἐντὸς· ὡςπερ γὰρ εἶναι κώδωνα τῶν ἔσω ἤλων τὴν ἀκοήν, ἣν προσαγορεύει σάρκιον ὄζον, κινουμένην δὲ παίειν τὸν ἀέρα πρὸς τὰ στερεὰ καὶ ποιεῖν ἤχον, i. e. « auditum interioribus sonis effici : quippe aurem, quando voce feriat, intra se ipsam sonare : esse enim velut tubam eorum quæ intus sonant aurem, quam carneum nodum appellat, quo tempore vero feriat eam aerem densis (h. e. cartilagineis) parietibus repercutere sonitumque reddere. » Scripsi cum Karstenio ἀπὸ τῶν ἔσωθεν pro vulgato ἀπὸ τῶν ἔξωθεν inductus Theophrasti refutatione cap. 21 dogma Empedocleum sic resellentis : Ἀλλὰ περὶ τὴν ἀκοὴν ὅταν ἀποδῶ τοῖς ἔσωθεν γίνεσθαι ψόφους, ἄτοπον τὸ οἶεσθαι, ὄῃλον εἶναι, πῶς ἀκούουσιν ἐνδον ποιήσαντα ψόφον ὡςπερ κώδωνα· τῶν μὲν γὰρ ἔξω δι' ἐκεῖνον (τὸν κώδωνα) ἀκούομεν, ἐκεῖνον δὲ ψοφοῦντος διὰ τί; quorum verborum sensus est : « sed ineptum esse credere quæ de auditu interioribus sonis effecto dicat apparere quærenti quomodo audiant tubam, intus sonantem : externos enim sonos per tubam audimus; at qua ratione ipsam tubam? » Similiter Plutarchus de Plac. phil. IV, 16 : Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἀκοὴν γίνεσθαι κατὰ πρόσπτωσιν πνεύματος τῷ κοχλιῶδει, ὅπερ φησὶν ἐξηρτῆσθαι ἐντὸς τοῦ ὠτός, κώδωνος δίκην αἰωρούμενον καὶ τυπτόμενον, i. e. « auditum effici aere illapso in cochleam cartilagineam, quam intra aurem aptatam dicit, tintinnabuli in modum suspensam et pulsatam. » Jam si a vocabulo κοχλιῶδες discesseris quod ab interprete profectum esse dicas, parum refert, tubam an tintinnabulum Empedocles in aure inesse voluerit : patet autem philosophum statuisse, auditum effici partim externo

sonitu sive aeris tactu, partim auris ipsius resonantia, quæ ambo inter se congrua esse et alterum alteri respondere. Ipsam vero aurem nominavit σάρκινον ὄζον, *carneum nodum*. Haud minus audaci translatione brachia κλάδους vs. 393 vocat. De utriusque vocis discrimine vide quæ disputavit Stephanus in Thes. ling. græc.

Vs. 371. μία γίγνεται κτλ.] citat Strabo lib. VIII pag. 364 ed. Cas. et omisso poetæ nomine Aristoteles Poet. cap. 21, pag. 1458 a ed. Bekker. uterque tamquam apocopes exemplum. Etenim ὄζον ἀντί τοῦ ὄζις dici voluit. Ex Empedocle sine dubio hausit Hesychius qui ὄζον exponit ὄζις, ὀρθολμός, ἡ φωνή, quamquam eundem usum Antimachus etiam agnoscit. Cf. fragm. LV pag. 94 ed. Schellenb.

Vss. 372-374. αἵματος—νόημα] laudat Porphyrius apud Stobæum Eclog. Phys. lib. I p. 1026 (pag. 439 ed. Gaisf.). Vetus opinio eaque jam Homero tributa, sed imprimis ab Empedocle celebrata mentis sedem vel ipsam mentem esse cordi suffusum sanguinem. Testis Stobæus l. c. multique antiquorum quorum locos collegerunt Menagius in Diog. Laert. VII, 159, Wakefieldius in Lucret. III vs. 43, Sturzius Emped. pag. 439 seqq. Lectio multimodis vitiosa est. Canterus inepte αἵματος ἐν πελάγεσσι τετραμμένου ἀντιθρόωντος et pro κυκλίσκεται κικλήσκειται. Scaliger αἵματος ἀνθρώποισι τεθραμμένη [pro vulg. τετραμμένα] ἀντιθρόωντος, item κικλήσκειται. Pleraque hæc menda jam Heerenius sustulit qui τεθραμμένη (intell. φρήν) e Grotii emendatione recepit, κυκλίσκεται e membranis. Pro ἀντιθρόωντος idem e codice protulit ἀντιθροῶντος, quod Karstenius mutavit in ἀμφιθροῶντος. Bergkii de reliqq. com. Att. p. 167 scribi volebat τεθραμμένον ἀντιθρόωντος, Panzerbieterus κεκραμένα ἀνθρώσκοντος, τῆ δὲ νόημα. Sed requiritur ἀντιθροῶντος. Ultimus versus corrupte exaratus est in Etym. M.: αἶμα γὰρ ἀνθρώποισι περικάρδιον νόημα, omisso ἐστί; similiter in Orion. Etym. excerpt. p. 185 (Sturz.). At nihil vitiosius ea scriptura quam habet Etym. Gu'l. v αἶμα· καὶ δ' Ἐμπεδοκλῆς (sic)· αἶμα γὰρ ἀνθρώπων ποιήσει περικάρδιον νόημα τοῦ ἀνθρώπου. Fallitur Philoponus de An. cap. 8 hunc versum Critiæ assignans. Cf. Fabric. Bibl. Græc. vol. X p. 659 ed. Harl. Latine eum verterunt Tertullianus de An. c. 15 p. 576 et Chalcidius in Plat. Tim. p. 305. Cæterum falso Steinius τεθραμμένη ita interpretatur, ut κραδίη intelligat allatis Censorini verbis e cap. VI quibus nihil probatur.

Vss. 375-377. Aristoteles de An. III, 3 pag. 427 ed. Bekker.: Οἱ ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ταῦτον εἶναι φασιν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς

εἶρηκε· « πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀεῖζεται ἀνθρώποισιν, » καὶ ἐν ἄλλοις, « ὅθεν σφίσιν αἰεὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοις παρίσταται. » Repetiit has versus Philoponus Comment. de An. III, lit. P. Primum refert etiam Themistius ad Aristot. de An. I, f. 72 a (85. b). Aristoteles Metaph. III, 5 p. 1009 b ed. Bekker.: Καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς μεταβάλλοντες τὴν ἔξιν μεταβάλλειν φησὶ τὴν φρόνησιν· « πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύζεται ἀνθρώποισιν. » καὶ ἐν ἑτέροις δὲ λέγει ὅτι « ὅσσον ἄλλοισι μετέφυν, τόσσον ἄρ σφίσιν αἰεὶ καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοις παρίστατο. » Pro ἀεῖζεται alii ἐναύζεται. Aristoteles e verbis Empedocleis colligit, Agrigentinum vatem ut plerosque veteres τὸ φρονεῖν et τὸ αἰσθάνεσθαι idem putasse. Intelligit autem τὸ παρεὸν res præsentēs quæ sensibus percipiuntur, quasi dicat τὸ αἰσθητόν; jam quod τῷ αἰσθητῷ afficitur αἰσθησις est: ergo μῆτις sive φρόνησις idem atque αἰσθησις. Qua de re uberrime disserit Philoponus l. I. lit. P. p. 3. Aristoteles de Anim. l. c. cum Empedocleis decreto componit Homericum illud Odys. XVIII, 135:

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιθρονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἡμᾶρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Quod imitando expressit Archilochus ap. Laert. IX, 71. Discrepat ab Aristotelis interpretatione ea quam proponit Simplicius de An. III, f. 56 b, dicens, posse quidem τὸ παρεὸν accipi de eo quod est τὸ αἰσθητόν, non tamen ab Empedocle ita acceptum esse: Ἡ γὰρ μῆτις οὐ τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλὰ τοῖς νοητοῖς αὐτῇ παροῦσιν αἰεὶ εἰς τὴν ἐκυτῆς ἐπιδίδωσι (ἀεῖζεται) τελειότητα· καὶ τὸ φρονεῖν ἐν τοῖς οὐεῖροις ἄλλοις παρίστα (παρίστατο), οὐ διὰ τὰ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν. . . . ἐγκαταλείμματα· οὐ γὰρ φρονεῖν τὸ τοιόνδε· ἀλλ' ὅτε, τοῦ λόγου ἀπολουμένου τῆς πρὸς τὸ σῶμα καταστάσεως, κρείττων τις ἐν τοῖς ὕπνοις τῆς ἐν τῇ ἐγρηγορέσει γνώσις τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ ἀληθοῦς γίνεται. Sed verum vidit Aristoteles. Male Scaliger vs. 376 superiori adjunxit legens καὶ ὅσον ἄλλ., rectius Sturzius et Karstenius ὅσσον γ' ἄλλ., ego ὅσσον τ' ἄλλ. cum Steinio posui. Oïim vulgabatur ἄλλοις μετέφυν, perperam a Sturzio mutatum in μετέφιν. Optime Bekkerus e membranis protulit: ἄλλοισι μετέφυν i. e. ἄλλοισι μετεπλάσθησαν, quod metaphysicorum interpres Bessarion procul dubio in codice suo scriptum reperit. Pro καὶ τὸ φρονεῖν Karstenius malebat καὶ φρονεῖν. Quod e Simplicii verbis modo allatis sequitur Empedoclem hic de somniis agere, id etiam a Philopono in Aristot. de Anim. l. I. docetur: Ὁ γὰρ Ἐμπεδοκλῆς τὰς διαφοράς τῶν οὐειράτων λέγων, φησὶν ὅτι ἐκ τῶν μεθ' ἡμέραν ἐνεργημάτων αἱ νυκτεριναὶ γίνονται φαντασίαι· ταύτην δὲ τὴν φαντασίαν φρόνησιν καλεῖ ἐν οἷς φησιν· « ὅθεν σφίσιν καὶ τὸ φρονεῖν ἄλλοις παρίσταται. »

Qui si fide digni sunt auctores, dicti Empedoclei hic erit sensus : « Ut homines corpore et sensibus mutantur, ita varia iis somniorum visa obijciuntur. » Sed dubia res est. Nam Aristoteles certe iudice latius patuit præceptum Empedocleum qui *Metaph. I. I.* cum his contulit versus Parmenideos : ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κτλ. Vid. nos ad *Parm. vss. 146-149.*

Vss. 378-382. Tres versus inde a γαίη usque ad λυγρῶν citant Aristoteles de *An. I, 2 pag. 404 b ed. Bekker.* : Ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἔμψυχον ἀπέβλεψαν, οὗτοι τὸ κινήτικώτατον ὑπέλαβον τὴν ψυχὴν· ὅσοι δ' ἐπὶ τὸ γινώσκειν καὶ αἰσθάνεσθαι τῶν ὄντων, οὗτοι δὲ λέγουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχάς, οἱ μὲν πλείους ποιοῦντες, οἱ δὲ μίαν ταύτην, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῶν στοιχείων πάντων, εἶναι δὲ καὶ ἕκαστον ψυχῆν τούτων, λέγων οὕτω· γαίη κτλ. et *Metaph. II, 4 pag. 1000 ed. Bekk.* : ἡ δὲ γνώσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ· γαίη κτλ.; item Sextus Empiricus *adv. Math. I, 303; VII, 92, 121* : Ἔοικε καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐξ οὐσῶν τῶν τὰ πάντα συνιστακυῶν ἀρχῶν λέγειν ἰσάριθμα ταύταις ὑπάρχειν τὰ κριτήρια, εἰ ὧν γέγραφε· γαίη κτλ. ἐμφαίνων ὡς γῆν μὲν καταλαμβάνόμεθα μετουσίᾳ γῆς, ὕδωρ δὲ κατὰ μετοχὴν ὕδατος, αἶρα δὲ μετουσίᾳ τοῦ αἵρος, καὶ ἐπὶ πυρὸς τὸ ἀνάλογον. Philoponus in *Aristot. de Gener. et Corr. II, 6, f. 59 b; Hippolytus αἰρέσ. ἐλεγγ. p. 165. Vs. 378 γαίη κτλ.* affert Galenus de *Hippocr. et Plat. plac. VII, 5 T. V p. 218 Chart.* Philoponus in *Aristot. de Anim. I, lit. E, p. 4* et sæpius in eodem commentario; ibidem *lit. F, p. 3* laudat vss. 378 et 380 conjunctim omissis versus 379. Idem facit Proclus *Comm. in Plat. Tim. 111 p. 232, C (pag. 561 ed. Schneid.).* Latine hos versus Chalcidius in *Tim. pag. 131* sic reddidit :

Terram terreno comprehendimus, aethera flammis,
Humorem liquido, nostro spirabile flatu,
Pacem tranquillo, Litem quoque litigioso.

Initium inde a γαίη usque ad αἰθήλων exstat etiam in *Stobæi Flor. Append. ed. Gaisf. pag. 73.* Versus hi ad animi cognitionem spectant. Cognoscimus res propterea quod animi sensuumque natura cum externarum rerum natura congruit et cognata est. Hinc illud γινώσκεισθαι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. Quamobrem ὁπώπαμεν non solum de visu, sed de omni cognoscendi facultate intelligendum, ut efficitur e versus 382 : καὶ τούτοις φρονέουσι. Idem est verborum ἀθρεῖν vs. 53 et δέρεσθαι vs. 82 usus, quæ de mente usurpantur. Quum igitur mens nostra elementa et quæ ex his coaluerunt cernat, ipsa quoque easdem has naturas complectitur, terram, aquam, aerem, ignem, non quidem crassam illam materiam,

sed subtiliorem quamdam, divinæ elementorum naturæ cognatam. Placitum hoc quo simile simili cognosci statuitur, illustrat Aristoteles de *Anim. I. I.* : Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Πλάτων ἐν τῷ *Τιμαίῳ* τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ· γινώσκεισθαι γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι. Vid. *Plat. Tim. p. 35.* In eadem sententiam Plotinus de *Pulchrit. p. 57, G* : Τὸ γὰρ ὄρων πρὸς τὸ ὄρωμενον συγγενές καὶ ὅμοιον ποιησάμενον, δεῖ ἐπιβάλλειν τῇ θεᾷ. οὐ γὰρ ἂν πρόποτε εἶδεν ὀφθαλμὸς ἥλιον, ἡλιοειδῆς μὴ γεγενημένος, οὐδὲ τὸ καλὸν ἂν ἴδοι ψυχὴ, μὴ καλῆ γενομένη. Cf. *Proclus in Tim. p. 232 (p. 561 ed. Schneid.); id. in Parmen. T. V, p. 182, 248; Theol. Plat. I, 3.* — αἰθέρα h. l. aerem dicit ut vs. 79. Apud Sextum semel (*adv. Math. I, 303*) ἡέρι δ' ἡέρα δῖον quod pro interpretatione habemus. δῖον *Aristot. Metaph. ed. Bekk. sed de Anim. εἶαν,* licet ibi membranarum scriptura variet; εἶαν exhibet etiam Philoponus. Utrumque satis frequens est. Pro *στοργῇ δὲ στοργῆν* in quibusdam libris invenitur *στοργῆν δὲ στοργῆ,* denique pro *νεῖκος δὲ τε inepte νεῖκος δὲ γε.*

Vss. 381-382. ἐκ τούτων γὰρ κτλ.] citat Theophrastus de *Sensu cap. 10 p. 651 ed. Schneid.* : Διαριθμησάμενος γὰρ ὡς ἕκαστον ἐκάστῳ γνωρίζομεν, ἐπὶ τελει προσέθηκεν ὡς ἐκ τούτων πάντα πεπήγασιν ἀρμυσθέντα· καὶ τούτοις φρονέουσι καὶ ἄδονται καὶ ἀνιῶνται. διὸ καὶ αἵματι μάλιστα φρονεῖν ἐν τούτῳ γὰρ μάλιστα κεκράσθαι [ἔστι] τὰ στοιχεῖα τῶν μερῶν. Pro ἄδονται καὶ *Karstenius recte posuit ἤδοντ' ἢ δ'* quum doricæ formæ hic nihil loci sit, καὶ autem ferri nequeat. Præterea ἐστι quod post κεκράσθαι abundat uncis inclusi.

Vss. 383-386. Hippolytus (*Origenes*) αἰρέσ. ἐλεγγ. p. 254 : Μέσον δὲ εἶναι τῶν διαφορῶν ἀρχῶν δίκαιον λόγον, καθ' ὃν συγκρίνεται τὰ διηρημένα ὑπὸ τοῦ νεῖκος καὶ προσαρμόζεται κατὰ τὴν φιλίαν τῷ ἐνί. τούτων δὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον λόγον τὸν τῇ φιλίᾳ συναγωνιζόμενον Μοῦσαν ὁ Ἐμπεδοκλῆς προσαγορεύων καὶ αὐτὸς αὐτῷ (leg. cum Steinio αὐτὴν αὐτῷ) συναγωνιζεσθαι παρακαλεῖ, λέγων ὧδε πως. Vs. 383 codicis scripturam εἰκάραι φημερίων correxit Millerus qui et ἐνεκεν mutatum volebat in ἔμελεν. Præterea pro *τινος* quod est in codice Schneidewinus scripsit τί σοι. Vs. 384 ἡμετέρας posuit idem vir doctus pro *exemplaris manu exarati lectione ἡμετέρας,* simulque ἔμελεν metri redintegrandi gratia addidit. Sequitur in codice μελέτας cuius loco ego πρώην versui intuli. Vs. 385 εὐχομένη reposuit Schneidewinus, ubi codex inepte εὐχομένων. Vs. 386 μακάρων Milleri correctio est; cod. μακαρίων. Pro ἀγαθὸν λόγον, i. e. bona verba sive boni omnis verba, Schneidewinus malebat καθαρόν λόγον quo minime opus est.

Vss. 387-388. ὄλιος—μέμηλεν] servavit Clemens Alex. Strom. VI p. 615 A. Jam a rebus humanis transitus fit ad divinas, quas tertio libro ab Empedocle tractatas esse coniecimus e verss. 392 seqq. Πραπίδων πλοῦτων dixit etiam vs. 429. Ita vero θείας πραπίδας memorat poeta, ut mentem non tam per se divinam quam divinarum rerum cognitione repletam intelligat. Opponitur enim eorum hominum socordia quibus obscura de diis opinio, poetarum potissimum commentis innixa, cordi est.

Vss. 389-396. conjunxi cum Bergkio et Steinio. Vss. 389-391 Clemens Alex. Strom. V p. 587 B (p. 644) : τὸ γὰρ τοῖς θεῖον δ' Ἀκραγαντίνος φησι ποιητής, οὐκ ἔστιν κτλ. Theodoret. Therap. I p. 476 D, exigua lectionis varietate. Nam apud Clementem est οὐκ ἔστιν πελάσασθαι ἐν ὄφθ. apud Theodoretum οὐκ ἔστιν Πελάσασθ'. οὐδ' ὄφθ. — Vs. 390, ἥπερ γε jam a Sturzio propositum recepi cum Karstenio pro vulgato ἥπερ τε. Empedoclis locum in dispari argumento imitatus est Lucretius V, 101 seqq :

Ut fit, ubi insolitam rem apportes auribus ante,
nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
nec jacere indu manus, via quā munita fidei
proxima fert humanum in pectus templaque mentis.

Respondet autem *oculorum subdere visu* Empedocleo ὄφθαλμοῖσιν ἐφικτόν, *jacere indu manus* χειρὶ λαθεῖν, *via munita fidei* etc. πειθοῦς ἀμαξίτος κτλ. Neque vero probamus Karstenii conjecturas qui pro ἥπερ e Lucretio corrigendum censet ἥπερ qua et pro μεγίστη, ἀγχίστη proxima.

Vss. 392-396. οὔτε γὰρ ἀνδρ.—θοῆσιν] Ammonius in Aristot. de interpretatione f. 199, b. ed. Venet. 1545 : Ὁ Ἀκραγαντίνος σοφὸς ἐπιρῶν ἀπίζων τοὺς περὶ θεῶν ὡς ἀνθρωποειδῶν ὄντων παρὰ τοῖς ποιηταῖς λεγομένους μύθους, ἐπήγαγε προηγουμένως μὲν περὶ Ἀπόλλωνος, περὶ οὗ ἦν αὐτῷ προσεχῶς ὁ λόγος, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τοῦ θεῖου παντὸς ἀπλῶς ἀποφανόμενος· οὔτε κτλ. Tzetzes Chil. XIII, 79 : Ἐμπεδοκλῆς τί ὁ θεὸς τάδε κατ' ἔπος λέγει. — Vs. 392 οὔτε γὰρ ἀνδρομέη κεφαλή Ammonius, quod Sturzius et Karstenius mutarunt in οὔτε γὰρ ἀνδρομέη κεφαλῆ; sed Tzetzes : οὐ μὲν γὰρ βροτέη κεφαλῆ, quem secuti sunt Bergkii et Steinii. — Vs. 393 et 394. Hippolytus αἰρέσ. Ἠλεγχ. p. 248 : περὶ μὲν τῆς τοῦ κόσμου ἰδέας ὅποια τίς ἔστιν ὑπὸ τῆς φιλείας κοσμουμένη, λέγει τοιοῦτόν τινα τρόπον, subjunctis his versus reliquiis : ἀλλὰ σφαῖρος ἐὼν καὶ ἴσος ἔστιν αὐτῷ, unde Schneidewinus suspicatus est versus 393 et 394 bis ab Empedocle scriptos, altero autem loco hanc iis clausulam adjectam fuisse :

ἀλλὰ σφαῖρος ἐῖς καὶ πάντοθεν ἴσος ἐαυτῷ.

Sic enim ipse versus corrigendum esse statuit. Ego hujusmodi versiculum a poeta profectum quidem non nego, sed perperam ab Hippolyto superioribus annexum existimo. — Vs. 393 οὐ μὲν ἀπαὶ Tzetzes; οὐ γὰρ ἀπὸ Hippolytus; οὐτ' ἀπὸ οἱ posuit Karstenius. Deinde νότων γε Ammonius et Tzetzes; recte Hippolytus νότοις, quod primus probavit Schneidewinus. Sequitur δύο apud Tetzam, cujus loco Ammonius δύο habet, receptum a Karstenio. κλάδοι intell. brachia. Cf. ad vs. 370. αἴτσουνται Hippolytus, αἴτσουνσιν Ammon. et Tzetzes. Vs. 394 γούνα καὶ Tzetzes, quod Stephanus et Scaliger in γούν', οὐ converterunt, γούνατ' οὐ Hippolytus. μήδεα λαγγήνεντα Tzetzes; μήδεα γενήνεντα Hippolytus.

Vss. 395 et 396 egregiam de Deo sententiam continent e tertio Physicorum libro suntam teste Tzetze Chiliad. VII, 522 seqq. : Ἐμπεδοκλῆς τῷ τρίτῳ τε τῶν φυσικῶν δεικνύων τίς ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ κατ' ἔπος οὕτω λέγων· ἀλλὰ φρῆν κτλ. Idem de eadem re agens ap. Matrang. Anecd. Tom. I pag. 230 Empedoclem, Platonem et Anaxagoram hoc modo jungit :

Ἐμπεδοκλῆς γὰρ Πλάτων τε καὶ ὁ Ἀναξαγόρας,
ἄλλοι τε πόσοι τῶν ἐκτός, νοῦν τὸν θεὸν καλοῦσιν.

Vss. 397-408. ὦ φίλοι—εὐηχέα βάζιν] exstant apud Diogenem Laertium VIII, 62 his paulo post subjunctis : αὐτοὺς δὲ τούτους τοὺς καθαρμούς ἐν Ὀλυμπία διαρῶσφωδῆσαι λέγεται Κλεομένην τὸν ῥαψωδόν, item in Anthol. gr. Bosch. lib. I tit. 86' T. I p. 338 exceptis vss. 399 et 407. Adde Anthol. gr. Jacobs. IX, 569.

Vss. 397 sq. ὦ φίλοι—πόλευς, praeterea vs. 400 χεῖρετ'—πωλεῦμαι memorantur a Laertio VIII, 54 et 66, e cujus verbis discimus hos versus initium lustralium carminum fuisse. Ait enim ὅτι δ' ἦν Ἀκραγαντίνος ἐκ Σικελίας, αὐτὸς ἐναρχόμενος τῶν Καθαυῶν φησι. Vs. 400 asserunt etiam Philostratus Vit. Apoll. I, 1; Lucianus Pro lapsu inter salut. T. I p. 726 ed. Hemst; Cedrenus Chron. T. I p. 157; Sextus Empiricus adv. Math. I, 302 usque ad τετιμένος. Vs. 399 ξείνων κτλ. insertus est e Diodoro Siculo qui lib. XIII, 83 haec de Agrigentinis memoriae prodit : Ὁ δὲ τῶν Ἀκραγαντίνων σφεδὸν πλουσιώτατος ἦν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον Γελλίας, δεῖς κατὰ τὴν οἰκίαν ξενώνας ἔχων πλείους πρὸς ταῖς πόλεις ἔταπτεν οἰκέτας, οἷς παρηγγελμένον ἦν ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖν ἐπὶ ξενίᾳ. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων Ἀκραγαντίνων ἐποίουν τὸ παραπλήσιον, ἀρχαῖκῶς καὶ φιλανθρώπως δμιλοῦντες· διόπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ αὐτῶν « ξείνων αἰδοῖοι λιμένες, κακότητος ἄπειροι. » Hoc testimonio simul refutatur Bergkii conjectura ξείνων αἰδοῖων λιμένες. Non

enim qui hospitio excipiuntur, sed qui excipiunt laudandi erant. Quod vero Agrigentini vocantur ζεινων λιμένες, *hospitum portus et perugia*, id Græcorum loquendi consuetudini convenienter fit. Simili metaphora Euripides *Med.* vs. 766 seq. dixit : οὗτος γὰρ ἄνθρωπος — λιμὴν πέφανται τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. Vs. 407 effecit Bergkiius e verbis Clementis Strom. VI p. 754 : παρακολουθεῖν τε αὐτῶ ἔλεγεν τοὺς μὲν μαντοσυνῶν κεχρημένους, τοὺς δ' ἐπὶ νοῦσον σιδηρὸν δὴ χαλεποῖσι πεπαρμένους. Vix dubium est quin Empedocles tale quid hic posuerit. Sed quum versiculo qualem Bergkiius fecit turbetur constructio aut saltem epitheton παντοίων impertine divellatur a νόσων, inventum istud uncis includendum putavi.

Vs. 397 sq. οἱ μέγα ἄστου — ἄκρα πόλεως κτλ.] Cod. Vind. mendose ἦ μέγα. Verba sic coherent : οἱ καταναίετε ἄστου ξανθοῦ Ἀκράγαντος. Ipsa urbs et flumen eam alluens eodem nomine vocabatur. Huc spectat Stephani Byzantii observatio : Ἀκράγαντες πόλεις πέντε. Σικελίας, ἀπὸ ποταμοῦ παραρρέοντος. φησὶ γὰρ Δοῦρις ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται κτλ. Πολύβιος δὲ τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς γῶρας ὀνομάσθαι Ἀκράγας διὰ τὸ εὐγεῖον. Empedocles hic Ἀκράγαντος vocabulo memorato flumen intelligit, eujus etiam Pindarus *Olymp.* II, 10 sacrum domicilium urbem esse vult, Agrigentum ἱερὸν οἶκημα ποταμοῦ nominans. Adjicit Laertius VIII, 63, μέγαν δὲ τὸν Ἀκράγαντα εἰπεῖν φησι Ποταμίλλα, ἐπεὶ μυριάδας αὐτὸν κατώχου. Fluvius autem ille, teste Eliano *Var. Hist.* II, 33, sacer erat Agrigentinis et formosi juvenis specie (παῖδι ὠραῖω εἰκόσαντες) colebatur. Hinc fortasse ξανθὸς cognominatus est, nisi forte epitheton istud ad aquarum colorem pertinet. Sic enim latine *flavus Tiberis* dicitur apud Horatium *Od.* I, 2, 13. Minime igitur necessaria est Bergkii correctio ζαθεῦ Ἀκράγαντος. — ἀν' ἄκρα πόλεως edidi cum Stephano, Karstenio et aliis, quum Æolica forma πόλεως (cf. Ahrens de dial. Æol. p. 103, Maittaire de Dial. p. 248 seq. ed. Sturz.) qua utitur etiam Theognis vs. 776 in Bergkii *Poet. Lyr.* pag. 425, Empedocli abjudicari nequeat. Variant libri scripti et editi : ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεως, ἄκρην πόλεως, ἄκρων πόλεως, πόλεως, πόληος, πόλιος. Cæterum ἀν' ἄκρα πόλεως idem valet quod ἐν πόλει ἄκρη apud Homerum *Iliad.* 6, 317, in *summa urbis parte* i. e. in arce, ubi principes et reges habitare solebant.

Vs. 400. χαίρετ' ἐγὼ δ' ὕμιν κτλ.] ὕμιν e Philostrato et Suida correxit Menagius, quum Laertii codices præbeant ὑμῖν. Mendose Cedrenus ἐγὼ ὄδ' εἰμὶ θεὸς κτλ. — θεὸς ἀμβροτος, οὐκέτι θνητὸς hic dicitur ut in carminis aurei clausula : ἦν δ' ἀπο-

λείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθοις, ἔσσει ἀθάνατος, θεὸς ἀμβροτος οὐκέτι θνητὸς. Quippe Empedocles jam vivus honore mortuis debito decoratus sibi videtur.

Vs. 402. στέφειςιν τε θαλαίσις exstat in Codice Regio, item in Anthologia, ubi Scholiastes : γράφεται καὶ θαλαίσις καὶ θαλίσις, sed vulgo apud Laertium θαλαίσις quod Menagius et Sturzius probarunt. Cæteri eam quam nos secuti sumus scripturam prætulērunt.

V. 403 sq. τοῖσιν ἄμ' εὔτ' ἂν ἴκωμαι κτλ.] Verborum ordo est : τοῖσιν εὔτ' ἂν ἴκωμαι ἐς ἄστυα τηλ., σεβίζομαι ἄμα ἀνδρ., ita ut τοῖσιν datus commodi sit ad prægressum πᾶσι pertinens, ἄμα autem e posteriore in priore sententiæ partem translatum esse statuatur ut ap. Herodotum IV, 160 : κτίζοντες δ' ἄμα αὐτὴν ἀπιστάσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Αἰθίους pro κτίζοντες δ' αὐτὴν ἄμα ἀπιστάσι κτλ. Sed alii quoque scriptores ejusmodi hyperbata amant.

Vs. 406. οἱ μὲν μαντοσυνέων κτλ.] Laertius et Anthologia οἱ δὲ τι νόσων, quod Sturzius emendavit scribendo οἱ δ' ἐπὶ νόσων; Bergkiius conjecit vel ἐπὶ νόσων vel δὲ τε νόσων.

Vs. 408. παντοίων ἐπίθυοντο κτλ.] εὐχέα βάζιν libri manu exarati (cf. Lobeck. ad *Soph. Ajax.* v. 286); εὐχέα βάζιν e conjectura Scaligeri in codice Lugdunobatavo et Rittershusii in Porphyrii vit. *Pyth.* p. 37 edidit Karstenius.

Vss. 409-410 quos superioribus adjunxi laudat Sextus Empiricus *adv. Math.* I, 302 post præcedentes. Referuntur sine dubio ad idem argumentum, quum his quoque versibus poeta suam excellentiam et quasi divinitatem laudibus extollat. Nam τοῖσδε videtur spectare ad ea quibus modo gloriatus est. Cæterum πρήσων cum Karstenio edidi pro πράσων.

Vss. 411-413. ὦ φίλοι — ὄρμη] Clemens Alexandrinus Strom. V p. 549 B (p. 648). Sturzius hos versus ad Physica rettulit. In primo versu jam Hæschelius ὄτ' ἀληθειῆ correxit; vulgo vitiose ἐκ τ' ἀληθειῆ; ed. Colon. ἐτ' ἀληθειῆ. In secundo Stephanus item mendose ἐγὼ γ' ἐξέρω pro ἐγὼ ἐξ. Postrema sic jungenda : ὄρμη δὲ πίστιος ἐπὶ φρένα μάλα ἀργαλέη γε καὶ δύσζηλος τέτυκται ἀνδράσι, hoc sensu : « Mihi persuasum est vera esse quæ dicitur sum, sed ægre homines fidem adjungunt dictis quæ supra captum suum esse arbitrantur. » Locutio πίστιος ὄρμη ἐπὶ φρένα similis est ei quæ legitur vs. 391 πειθοῦς ἀμαξίτος εἰς φρένα πίπτει.

Vs. 414. Stobæus *Ecl. phys.* I, p. 1050 (tom. I, p. 462 ed. Gaisf.) e Porphyrio hæc affert verba quibus versiculi sensus abunde ostenditur : Αὐτῆς

γὰρ τῆς μετακοσμησεως εἰμαρμένη καὶ φύσις ὑπὸ Ἐμπεδοκλέους δαίμων ἀνηγήρευται « σαρκῶν ἀλλογῶτι περιστέλλουσα χιτῶνι » καὶ μεταμπίσχουσα τὰς ψυχάς. Neque obscurum est quod de eo tradit Plutarchus de Esu carn. II p. 998 (vol. X, p. 154 ed. Reisk.). Hic enim, licet omisso poetæ nomine, ait : ἀλλάσσει δὴ ἡ φύσις ἅπαντα καὶ μετοικίζει, « σαρκῶν ἀλλογῶτι » κτλ. Plutarchi lectio ἀλλογῶτι satisfacit eaque restituenda Stobæo apud quem vulgo ἀλλόγῶτι habetur, quamvis membranæ etiam corruptum vocabulum ἀλλοιγῶτι et ἀλλογῶτι exhibeant. Hinc conjecerunt quidem Heerenius ἀλλοιγῶτι, Wakefieldius in Lucretii lib. III, 613 et IV, 56 ἀλλογῶτι, Karstenius ἀλλοιόγῶτι vel αἰολόγῶτι quibus adde Lobeckium ad Phryn. p. 607 et Paralip. p. 260 varia proponentes, sed mihi Plutarchi scriptura quam codicum consensus et sententiæ perspicuitas commendant servanda videtur. Nimirum Plutarcho et Porphyrio testibus Empedocles dixit naturam et fatalem necessitatem omnia mutare et transferre alieno carnis velantem amictu. Intelligendum hoc tam de hominum quam bestiarum animis prout ratio fert alia atque alia corpora ingredientibus. Qua in re nemo mirabitur vestis similitudinem Empedoclis fortasse exemplo a Lucretio quoque lib. III, 611 seqq. ad humanum corpus translata :

..... Quod si immortalis nostra foret mens,
non tam se moriens dissolvi conquereretur,
sed magis ire foras vestemque relinquere ut anguis

gauderet.—Cæterum ἀλλογῶτι sic comparatur cum ἀλλόγῶτος apud Homerum Odys. lib. II, vs. 366, ut ἄγνῶς cum ἄγνωτος apud Sophoclem Ed. R. 58 pro vulgari ἄγνωστος.

Vs. 415. Verba hæc servavit Plutarchus Sympos. p. 683. Vid. ad vs. 306.

Vs. 416. ἐκ μὲν γὰρ κτλ.] Clemens Alexandrinus Strom. III, p. 432, B. In verbis ἐπιθῆι νεκρὰ δεστ δαίμων vel potius πότμος. Pro εἶδε' ἀμείθων Buttmanus notante Sturzio non magis recte coniecit κήδε' ἀμείθων quam nuper Steinius juncto præcedenti vocabulo νεκροῖδε' ἀμείθων. Viva enim respondent mortuis, non item iis quæ mortuorum similitudinem gerunt. Sententia igitur requirit νεκρὰ εἶδε' ἀμείθων : « e vivis mortua faciebat, species commutans. » Accedit quod hiatus ante εἶδεα non offendit, quia hæc vox olim a digammo incipiebat. Apud Stephanum in Poesi phil. p. 29 perperam editum est κδε ἀμείθων. Sed Scaliger in annotationibus p. 216 : lege, inquit, εἶδε'. Intelligit enim τὴν γένεσιν ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως, non ἐκ τῆς μεταβολῆς fieri, quum dicit formam tantum mutari. Referenda autem cum Karstenio

poetæ verba ad animarum lapsam ex immortalis conditione in mortalem, ut vs. 202 αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι. Sunt igitur νεκρὰ Empedocli homines vivi, mortales, quo sensu Euripides apud Stobæum CXX, 18, quaerit : τίς δ' οἶδεν εἰ ζῆν τοῦθ' ὁ κέκληται θανεῖν, τὸ ζῆν δὲ θνήσκειν ἐστί ; In eandem sententiam Heraclitus apud Hieroclem pag. 142 ed. nostr. : ζῶμεν τὸν ἐκείνων θάνατον, τεθνήκαμεν δὲ τὸν ἐκείνων βίον. Addit Hierocles : κάτεισι γὰρ καὶ ἀποπίπτει τῆς εὐδαίμονος χώρας ὁ ἄνθρωπος, ὡς Ἐμπεδοκλῆς φησιν—φυγὰς θεόθεν κτλ. Quid autem sibi velit illud εἶδε' ἀμείθων declara tidem Hierocles p. 143 : Ἢ δὲ ἔρρεσις τοῦ φεύγοντος τὸν τῆς Ἄτης λειμῶνα πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἐπέιγεται λειμῶνα' ὄν ἀπολιπών, τῆ δρμῆ τῆς πετρορρύθσεως εἰς γῆινον ἐργεται σῶμα ὀλβίου — αἰῶνος ἀμερθεῖς. Ergo alatus olim gemis alis amissis in mortale corpus transit. Hoc vero fati necessitate fieri, initio carminis Empedocles cecinit. Quæ quum ita sint, πότμος subaudiendum esse dixi.

Vss. 417-426. οὐδὲ τις ἦν—ἡέα γυῖα] Hos versus laudat Porphyrius de Abstin. II, 21 et 27, priore loco usque ad vs. 424 ταύρων—βωμῶς, posteriore inde ab hoc versu usque ad ἡέα γυῖα additis verbis : Ἐμπεδοκλῆς δεσπερὶ τε τῶν θυμάτων καὶ περὶ τῆς θεογονίας διεξῆδον παρεμφαίνει λέγων.

Vss. 417-423 οὐδὲ τις—οὐδὰς exstant apud Athenæum lib. XII principio p. 510 D. Primos tres versus affert etiam Eustathius ad Iliad. XXII, p. 1261, 44 ; postremos tres e Porphyrio Eusebius Præp. Ev. IV p. 152 C, item Cyrillus c. Julian. IX p. 307.

Vs. 417-419. οὐδὲ τις ἦν κτλ.] Porphyrius in secundo versu habet : οὐδ' ὁ Κρόνος οὐδ' ὁ Ποσειδῶν, rectius Athenæus omisso articulo οὐδὲ Κρ. οὐδὲ Π. Apud Eustathium desiderantur verba οὐδὲ Κρόνος. Haud scio an Empedocles imitatus sit effatum illud Homeri II. 18, 535 : ἐν δ' Ἐρις, ἐν δὲ Κυδοιμὸς ἑμίλειον, ἐν δ' ὀλοῇ Κῆρ. Aratus certe in aureæ ætatis descriptione Phænom. vs. 108-109 Empedocleum locum intuitus est ita canens :

Ὀσπῶ λευγαλέου τότε Νείκεος ἠπίσταντο,
οὐδὲ Διαχρίσιος πολυμεμφῆς, οὐδὲ Κυδοιμοῦ.

Unde facile conjicias, quod interpretes dudum observarunt, Empedoclem his verbis antiquissimorum hominum vitam adumbrare voluisse. Si fides Natali Comiti tertium versum sic vententi : « sola fuit regina Venus Cytherea virorum, » suspicari licet, eum in suo Athenæi codice scriptum offendisse : ἀλλὰ Κύπρις βασίλεια γυναικῶν ἦν τε καὶ ἀνδρῶν, vel simile quid in membranis deprehendisse.

Vs. 420 sq. τὴν οὐρανὸν εὐσεβέσσειν κτλ.] De incruentis priscorum hominum sacrificiis quæ Orpheo etiam placuerunt hæc traduntur a Platone de Legg. VI, 22, p. 782 C: Οὐδὲ βόδους ἐτολμῶμεν γεύεσθαι οὐμάτα τε οὐκ ἦν τοῖς θεοῖς ζῆα, πέλαιον δὲ καὶ μέλιτι καρποὶ δεδευμένοι καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἀγνά οὐμάτα, σαρκῶν δ' ἀπέχοντο ὡς οὐχ ὄσιον ὄν ἐσθίειν οὐδὲ τοῦ τῶν θεῶν βωμῶν αἵματι μιαίνειν, ἀλλὰ Ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίνοντο ἡμῶν τοῖς τότε, ἀψύχων μὲν ἐρόμενοι πάντων, ἐμψύχων δὲ τοῦναντίον πάντων ἀπεχόμενοι. Ad quem locum pauca notavit Astius. Apposite ad hanc rem Plutarchus de Esu carn. II, vol. X p. 152 ed. Reisk. : τὰ δὲ Πυθαγόρου καὶ Ἐμπεδοκλέους δόγματα νόμοι τῶν παλαιῶν ἦσαν Ἑλλήνων. Quod reliquum est, Dindorfius in Athenæi contextu vulgavit γραπτῶς δὲ; apud Porphyrium legitur διδασκαλίαις, apud Athenæum διδασκαλίαις. Cf. Herm. Opusc. V, 210.

Vs. 422 sq. σμύρνης τ' ἀκρήτου—ξουβῶν τε κτλ.] Athenæus ἀκρήτου, Porphyrius ἀκράτου. Idem ξουβῶν μελιτῶν, quum Athenæus ξανθῶν μελιτῶν præbeat. Ex utroque igitur fonte petitum est quod carmini intulit ξουβῶν μελιτῶν. Præterea pro vulgari vocabulo ῥίπτοντες quod in Athenæi libris invenitur Porphyrius exhibet ῥιπτοῦντες.

Vs. 424. τὰ ἄκρητοι φόνοις] Eusebius ἀκράτοις, Porphyrius et Cyrillus ἀκρίτοις, unde Scaliger primus effecit ἀκρήτοις. Sententia similis est ei quæ legitur apud Sextum Empiricum IX, 128 : (Pythagorei) ἀσεβεῖν ἔπρασκον τοὺς ἀνθρώπους

Βωῶν ἐρεύθοντας μακάρων θερμοῖσι φόνοις.

Vs. 425 seq. ἀλλὰ μύσος—ἡέα γυῖα]. Pro ἔσθεν Cyrillus ἔσχον.—ἀπορρέαισαντες ἐέδμεναι Eusebius quem sequuntur Stephanus et Scaliger; male Porphyrii codices ἀπορρέζαντας ἐέλμεναι. Denique libri manu exarati habent ἡία γυῖα, quam scripturam Reiskius mutari volebat in ἡπια γυῖα. Præstat tamen Ruhnkenii et Vigeri inventum ἡέα γυῖα. Hesychius : ἡέα, ἀγαθά.

Vss. 427-432. ἦν δὲ τις—αἰῶνεσσι] citat Porphyrius vit. Pythag. 30 : Αὐτὸς (δὲ Πυθαγόρας) τῆς τοῦ παντὸς ἀρμονίας ἡκροῶτο, συνείς τῆς καθολικῆς τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν κατὰ ταύτας κινουμένων ἀστέρων ἀρμονίας... τούτοις καὶ Ἐμπεδοκλῆς μαρτυρεῖ, λέγων περὶ αὐτοῦ ἦν δὲ τις κτλ. Item Iamblichus Vit. Pythag. 67 : Τοῦτο φαίνεται καὶ Ἐμπεδοκλῆς περὶ αὐτοῦ αἰνίττεσθαι, καὶ τῆς ἐξαιρέτου καὶ θεοδωρήτου ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διοργανώσεως, ἐν οἷς φησιν ἦν δὲ τις κτλ. Versus 427 et 428 habet etiam Diogenes Laertius VIII, 54. Omnes Pythagoræ laudem iis celebrari aiunt, nisi quod Diogene teste nonnulli Parmenidis virtutem hac verborum magnificentia exaggeratam esse putarunt. Cæterum

Porphyrius et Iamblichus sensum illorum verbum exponentes hæc adjiciunt : Τὸ γὰρ περιώσια καὶ τῶν ὄντων λεύσσεσκεν ἕκαστα καὶ πραπίδων πλοῦτον καὶ τὰ εἰκίότα, ἐμφαντικὰ μάλιστα τῆς ἐξαιρέτου καὶ ἀκριβεστεράς παρὰ τοὺς ἄλλους διοργανώσεως ἐν τε τῇ ὄραϊ καὶ τῇ ἀκούειν καὶ τῇ νοεῖν τοῦ Πυθαγόρου. Quod reliquum est, πραπίδων πλοῦτον legitur etiam supra vs. 387. Sequentia sic coherent : τὰ μάλιστα ἐπιήρνος παντοίων σοφῶν ἔργων, ut σοφὰ ἔργα sint doctrinæ studia. Similiter Ion apud Athenæum lib. X, p. 447 F. καλῶν ἐπιήρνε ἔργων. Scripsi autem cum Bergkio Comment. de Emp. proœm. p. 22 τὰ μάλιστα quum vulgo τε μάλιστα legeretur quod adeo displicebat viris doctis ut Karstenius πάντων τ' ἦν μάλιστα reponi vellet, nisi metrum obstaret, Steinius verss. 428 et 429 transponeret. Commendatur vero τὰ μάλιστα pro simplici μάλιστα, ne de prosæ scriptoribus dicam, simul Æschyli auctoritate Sept. adv. Theb. vs. 1070. Præterea Porphyrius exhibet πάσῃσι, Iamblichus πάσαισι.

Vss. 433-434. ἦσαν γὰρ—δεδῆει] laudat Scholiastes Nicandri ad Ther. vs. 452 pag. 186 ed. Didot. : τὰ κτίλα ἐπὶ τῶν ἡμέρων καὶ τιθασσῶν τίθεται.... Ἐμπεδοκλῆς ἐπὶ τῶν ἡμέρων καὶ πράεων

ἦσαν γὰρ κτίλα πάντα καὶ ἀνθρώποις προσηνῆ ὄηρές τ' ἀνθρωποὶ τε φιλοφροσύνη τε δεδῆει.

Sed hic vulgo legitur ἡδ' ἦσαν κτίλα πάντα καὶ ἀνθρώποις προσηνῆ φῆρές τ'. In altero versu Sturzius pro ἀνθρωποὶ recte substituit οἰωνοί. Idem male φιλοφροσύνη in φιλοφροσύνη convertit. Hæc quoque cum sequentibus ad auream ætatem cui ver æternum et animantium omnium mutuum inter se amorem tribuit Empedocles pertinere in promptu est.

Vss. 435-436. δένδρα—ἐνιαυτόν] Theophrastus de Caus. plant. I, 13 (14) : Εἰ δὲ καὶ συνεχῶς δ' ἀπὸ ἀκολουθοῦν τούτοις (τοῖς δένδροις), ἴσως οὐδὲ τὰ παρὰ τῶν ποιητῶν λεγόμενα δόξειεν ἂν ἀλόγως εἶχειν, οὐδὲ ὡς Ἐμπεδοκλῆς αἰεφυλλα καὶ ἐμπεδοκάρπα φησι θάλλειν καρπῶν ἀφθονίῃσι κατ' ἡέρα πάντ' ἐνιαυτόν, ὑποτιθέμενός τινα τοῦ αἰέρος κρᾶσιν τὴν ἡρινὴν κοινήν, unde Hermannus apud Sturzius p. 624 hunc versum concinnavit : δένδρα δ' αἰεφυλλα καὶ ἐμπεδοκάρπα τέθηλε. Verum e Plutarchi loco Sympos. III, 2 pag. 649 : τὸ δ' αἰεθαλὲς τοῦτο καὶ, ὡς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, ἐμπεδοφυλλον, οὐκ ἔστι θερμοτήτος, conjicias Empedoclem scripsisse : δένδρα δ' ἐμπεδοφυλλα καὶ ἐμπεδοκάρπα τεθῆλει, in quo ultimam vocem τεθῆλει cum Steinio esse volui, ratus hos versus a poeta iis quos e Nicandri enarratore protuli esse subjunctos. Sturzius minus elegantius scripsit : ὁθλαὶ δένδρα ἐμπεδοφυλλα καὶ

ἐμπεδοκάρπια καρπῶν ἀφρονήσι κατ' ἡέρα πάντ' ἐνιαυτόν. In altero versu pro καρπῶν Karstenius malebat μήλων, Scaliger autem pro inepto κατ' ἡέρα versui intulit κατήρα qua emendatione nihil felicius. Sic et Nicander Ther. vs. 69 λαίοισιν αἰεὶ φύλλοισι κατήρας. Itaque non egemus Lobeckii conjectura Pathol. p. 209 proposita κατήρα i. e. ὦν κατακρεμάννυνται καρποί.

Vss. 437-439. Aristoteles Rhet. I, 13 : Ἔστι γάρ, ὁ μαντεύονται τε πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἀδίκον, κἀν μηδεμίᾳ κοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλους ἢ μηδὲ συνθήκῃ, ὅσον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἄντιγόνη (vs. 456) φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει δὴν τοῦτο δίκαιον.

οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε
ζῆ τοῦτο, κούδεις αἰδεν ἐξ ὄτου ἴφάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἐμψυγον· τοῦτο γάρ οὐ τίσι μὲν δίκαιον τίσι δ' οὐ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον κτλ. Vs. 437 ex Aristotele sic restituere conatus est Sturzius : οὐ πέλεται τοῖς μὲν δίκαιον τότε, τοῖς δ' ἀθέμιστον. Rectius Karstenius : οὐ πέλεται τοῖς μὲν θεμιτὸν τότε κτλ. quem secutus sum. Vs. 439 ἀγῆς dedi quod veteres Aristotelis editiones et nonnulli Bekkeri codices præbent. Ipse Bekkerus vulgavit αὐ γῆς quam lectionem Scaliger etiam in libro Lugdunobatavo annotavit. Est autem ἀγῆ Empedocli cælum solis luce collustratum. Cf. vs. 123.

Vss. 440-441. Sextus Empiricus adv. math. IX, 127 : Οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ τῶν Ἰταλῶν πλῆθός φασι μὴ μόνον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι τινα κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα τῶν ζῴων· ἐν γὰρ ὑπάρχειν πνεῦμα τὸ διὰ παντὸς τοῦ κόσμου διήκον ψυχῆς τρόπον, τὸ καὶ ἐνοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα. Διόπερ καὶ κτείνοντες αὐτὰ καὶ ταῖς σαρξίν αὐτῶν τρεφόμενοι ἀδικησομέν τε καὶ ἀσεβήσομεν ὡς συγγενεῖς ἀναιροῦντες. Ἐνθεν καὶ παρῆνον οὗτοι οἱ φιλόσοφοι ἀπέγεσθαι τῶν ἐμψύγων, καὶ ἀσεβεῖν ἐπρασκον κτλ. καὶ Ἐμπεδοκλῆς πού φησιν· οὐ παύσασθε κτλ. Pro φόνοις δυσχερός noli cum Bergkio δυσχερός substituere. Cæterum hos versus cum sequentibus Latinos fecit Chalcidius in Plat. Tim. p. 286.

Vss. 442-447 superioribus subjungit Sextus Empiricus l. c. Vss. 442-443 μορφήν—νήπιος habet etiam Plutarchus de superstitione p. 171, vol. VI p. 654 : ὡςπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι τῶν τὰ ζῶα θούτων καθαρτόμενος κτλ.; minus accurate citat Origenes contra Celsum V, 49 p. 615. Initium inde a μορφήν usque ad νήπιος integrum est neque ulla explicatione eget. Sequentia sic scribuntur apud Sextum : οἱ δὲ πορευῆνται λισσόμενοι θύοντες, ὁ δ' ἀνήκουστος ἁμοκλέων, σφάξας, ἐν μεγάροισι, quæ

manifesto corrupta sunt. Hinc alii aliter locum corrigere tentarunt. Scaliger δὲ δὲ πορευῆνται, Steinius δὲ δ' ἀπόρουσε vel ἀφορμαῖται, Hermannus οἱ δὲ πονεῦνται, Bergkii οἱ δ' ἐπορευῆνται, deinde λισσόμενον Stephanus edidit, θύοντος pro θύοντες Hermannus proposuit, θύοντ' Karstenius legendum esse suspicatus est, qui simul ὁ δ' ἀνηκούστησεν ἁμοκλέων, σφάξας δ' ἐν vulgavit, in Addendis autem pag. 525 partim Bergkii conjecturam (cf. de Reli. Comæd. Att. p. 281) λισσόμενον θύοντες· ὁ δὲ νήκουστος ἁμοκλέων· σφάξας δ' ἐν probavit, partim novam ipse protulit : οἱ δ' ἐσορευῆνται λ. 0. ὁ δὲ νήκουστος ἁμοκλέων, σφάξας ἐν—ἁμοκλέων. Sed hi emendandi conatus quibus adjicio Lobeckianum (vide Ῥημ. pag. 201) δὲ δ' ἐπαρῆται et Steinianum λισσόμενος θύοντος· ὁ δ' ἄρ νήκουστος ἁμοκλέων parum satisfaciunt. Latet in verbis οἱ δὲ πορευῆνται aliquid quod ad filium propter mutatam figuram patri ignotum referatur. Nihil vero aptius visum quam ὡς δ' ἐβόησε. In cæteris Karstenium secutus sum qui etiam vs. 447 codicum mendam ἀποβραίσαντα sustulit, ἀποβραίσαντε ponendo quod solum sententiæ accommodatum est. Vid. quæ de duali numero notavi ad vs. 135. Totum autem fragmentum comparandum est cum iis quæ de Pythagoræ doctrina Ovidius Met. XV, 130 seqq. canit.

Vss. 448-449. Ælianus Hist. Anim. XII, 7 : Λέγει δὲ καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἀρίστην εἶναι μετοίκησιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὲν εἰς ζῶον ἢ λήξις αὐτὸν μεταγάγοι, λέοντα γίνεσθαι, εἰ δὲ εἰς φυτόν, δάφνην· ἃ δὲ Ἐμπεδοκλῆς λέγει, ταῦτά ἐστιν κτλ. Adde Schol. in Aphthon. Progymn. cit. Gesnero Orph. fragm. ined. n. 32, p. 511 Herm. Vs. 448 ἐν θήρεσσι scholiastes qui inepte hoc fragmentum Orpheo tribuit, ἐν θηρσί δὲ λέοντες Ælianus. Vs. 449 ἐνὶ δένδροισιν Ælianus; ἐν δένδροισιν Scholiastes.

Vs. 450. Plutarchus Sympos. II, 1 p. 646, vol. VIII p. 562 ed. Reisk. : καὶ οὐ μόνως, ὡς εἶοικε, κατ' Ἐμπεδοκλέα τῆς δάφνης τῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθαι γρή. Hinc Sturzius Empedoclem scripsisse conjecit : γρή τῆς δάφνης τῶν φύλλων ἀπο πάμπαν ἔχεσθαι, Karstenius δάφνης φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθε, Steinius vero ἀφραίων φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθε. Mihi magis poeticum videtur : δάφνης γάρ γλωρῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθε. Cur lauri folia mandi noluerit Empedocles nemo veterum tradidit. Quum autem divinandi vis inesse in ea arbore crederetur, fuerunt qui ejus foliis edendis vaticinandi facultatem augeri statuerent. Vid. Creuzer. Symbol. vol. II p. 162 adm. Sed Empedoclis ratio, ut abstinerent iis homines præcipientis, ad μετεμψυχώσεως doctrinam videtur pertinuisse. Nam hominibus mutata figura in arbores abeuntibus optimum lauri specie indui

testis Ælianus II. A. XII, 7, cujus verba ad vs. 448-449 attuli.

Vs. 451. δειλοί κτλ.] Gellius Noct. Att. IV, 11; Didymus Geopon. II, 35, 8. Gellius ἐγχεσθαι quod servavit etiam Martinus Hertzius p. 150; in Mossellani editione legitur ἐλέσθαι. Sed in Geopon. est ἐχεσθε. De re ipsa vide Gellium l. c.

Vss. 452-453. Theon Smyrnæus Arithm. Platon. c. I p. 21 ed. Gelder. posteaquam exposuit quinque initiationis esse partes sive gradus, hujus rei similitudinem ad disciplinam et institutionem transfert his verbis: Κατὰ ταῦτα (leg. ταῦτα cum Karst.) δὴ καὶ ἡ τῶν πολιτικῶν λόγων παράδοσις τὸ μὲν πρῶτον ἔχει καθαρόν τινα, οἷον ἡ ἐν τοῖς προσήκουσι μαθήμασιν ἐκ παιδῶν συγγυμνασία· ὁ μὲν γὰρ Ἐμπεδοκλῆς « κρηνάων ἀπὸ πέντ' ἀνιμῶντα, φησίν, ἀτειρεῖ γαλκῶ δεῖν ἀπορῥύπτεσθαι. » ὁ δὲ Πλάτων ἀπὸ πέντε μαθημάτων δεῖν φησι ποιῆσθαι τὴν κάθαρσιν· ταῦτα δὲ ἔστιν ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, στερομετρία, μουσική, ἀστρονομία, i. e. « (ut sacra) sic civilis quoque institutio primum quasi purgationem quamdam habet, quæ sita est in earum quibus pueri communiter exercentur artium disciplina. Quemadmodum enim Empedocles ait, e quinque fontibus haurientem puro ære purgari oportere: sic Plato quinque disciplinis adolescentium animos quasi purgandos esse docet, quæ sunt arithmetice etc. » De versibus pauca monenda. Nam ἀτειρεῖ γαλκῶ pro ἀτηρεῖ vel ἀκηρεῖ jam e Bullialdi emendatione receperunt Sturzius et Karstenius, quorum ille scripsit κρηνάων ἀπο πέντ' ἀνιμῶντα ἀτειρεῖ γαλκῶ, Karstenius ἀπο ἰν ἀπὸ mutavit, addito hemistichio γρῆ ἀπορῥύπτεσθαι. Contra Steinius posuit ἀπορῥύπτεσθε κρηνάων ἀπο πέντ' ἀνιμῶντες ἀτειρεῖ γαλκῶ. Hic igitur sustulit hiatus, quem in ἀνιμῶντα a Sturzio relictum Karstenius etiam tolli posse arbitrabatur scribendo ἀνιμῶντ' ἐν ἀτειρεῖ. Mihi probabilius videtur poetam sic conformasse sententiam, ut exararet κρηνάων ἀπὸ πέντ' ἀνιμῶντας ἀτειρεῖ γαλκῶ γρῆ μὲν ἀπορῥύπτεσθαι. Sed quid posterioris versus principio subjunxerit, non liquet.

Vs. 454. νηστεύσαι κακ.] Plutarchus de Ira coh. extr. pag. 464, vol. VII p. 818 ed. Reisk.: τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ θεῶν ἡγοούμεν κτλ. Jejunium vulgo ἰν καθαρμοῖς commendatum non tam ad corporis quam ad animi castitatem referendum esse hæc philosophi sententia declarat. Similiter Eurip. Bacch. 73 felicem prædicat eum qui τελετὰς θεῶν

εἰδὼς βιοτῶν ἀγιστεύει
καὶ θιασεύεται ψυχάν.

Vss. 455-456. τοιγάρτοι—θυμόν] Clemens

Alexandrinus Protrept. p. 17 A (p. 23). Alloquitur Empedocles improbos vel ἀμύητους qui jura divina et humana contempnunt vel negligunt. Cf. Carm. aur. vs. 54 seqq. γνώση δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πῆματ' ἔχοντας κτλ.

Vss. 457-461 conjunxi. Vss. 457-459 servavit Clemens Alexandrinus Strom. IV p. 534 C (p. 632): φησὶ δὲ καὶ Ἐμπεδοκλῆς τῶν σοφῶν τὰς ψυχὰς θεοῦς γίνεσθαι, ὧδε πῶς γράφων κτλ. item Theodoretus Therapeut. Serm. VIII p. 599 D. Recte se habet ἀναβλαστοῦσι, cujus loco Theodoretus ἀναβλαστάνουσι præbet. Vss. 460-461 ἀθανάτοις—ἀτειρεῖς] habet Clemens ibid. V pag. 607 B (p. 722): Ἦν δὲ ὅσιος καὶ δικαίως διαβιώσωμεν, μακάριοι μὲν ἐνταῦθα, μακαριώτεροι δὲ μετὰ τὴν ἐνθνήδε ἀπαλλαγὴν, οὐ χρόνῳ τινὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἔχοντες, ἀλλὰ ἐν αἰῶνι ἀναπαύεσθαι δυνάμενοι « ἀθανάτοις ἄλλοισιν κτλ. » ἡ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλέους λέγει ποιητικὴ. Eadem sunt apud Eusebium Præp. evang. XIII, 13 pag. 684 sq. Tandem expleto mutationum orbe ἰν præstantiores naturas, vates, poetas, medicos, reges transeunt; hinc ad deos evehuntur. Pro ἐν τε τραπέζαις apud Eusebium exstat αὐτοτάπεινοι. Ultimus versus a Scaligero ad Stephani Poes. phil. pag. 216 sic emendatus est ut a nobis est editus, quum vulgo mendose legeretur: ἐόντες ἀνδρείων Ἰλγαῖων (Steph. ἀζέων p. 28) ἀπόκληροι ἀπηρεῖς.

Vss. 462-470. φάρμακα—ἀνδρός] exhibent Diogenes Laertius VIII, 59; Eudocia p. 170; Suidas v. ἄπνους; Tzetzes Chil. II, 906 sqq. Vss. 464-466 παύσεις—ἐπάξεις Clemens Alex. Strom. VI p. 630 D (p. 754 ed. Pott.). Versus hos quos Sturzius et Bergkii inter lustralia carmina locum habuisse existimarunt, potius e libro de arte salutari composito sumtos esse cum Karstenio arbitror. Vide supra disputationem de Empedocle.

Vs. 462. Tzetzes δ' omittit. Quæ sequuntur magna promissa magorum indolem referunt. Hi enim incantationibus suis nihil non consequi et perficere se posse gloriabantur. Vs. 464 pro ἀνέμων μένος Suidas vitiose ἀνέμων βίας in suo codice legit. Pro ἀρούραν Laertii liber Vindobonensis ἀρούρας præbet, superscripto tamen v, ut appareat librarium ἀρούραν exarare voluisse. Sed ἀρούρας agnoscunt etiam Tzetzes et Clemens. Utrumque recte hîc dicitur. Vs. 466 verba καὶ πάλιν a versus continuitate sejungunt Suidas, Clemens et Eudocia, eum reliqua versus parte, quemadmodum fieri oportet, jungunt Diogenes et Tzetzes. Deinde εἶτ' apud unum Clementem exstat quod utique præoptandum est ceterorum lectioni ἦν κ'. Subjungitur πάλιν τινις in Laertii et Tzetze libris, quamquam nonnulla exemplaria

corrupte παλίντητα vel πάλιν τι τά, vel πάλιν τί το πνεύμα τ' habent. In Suidæ codicibus παλίντονα, in Tzetzae membranis πάλιν τι τά comparet. Quum vulgata scriptura intelligi queat, non egeamus Steinii conjectura παλίσσυτα. Pro πνεύματ' ἐπάξει male Clemens πνεύματα θήσεις.

Vss. 467-468. Θήσεις δ' ἐξ ὄμβρ.—αὐγμοῖο θερείου] Ita Diogenes; apud Suidam ambo hi versus depravati sunt. Sic autem ibi scripti leguntur :

στήσει δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ βόρον καίριον
αὐγμὸν ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐγμοῖο

omisso θερείου. Tzetzes in utroque versiculo pro θήσεις suo ut videtur ingenio obsecutus dedit στήσεις.

Vs. 469. Apud Diogenem vulgo invenitur βεύματα δενδρεόρεπτα τὰ δ' ἐν θέρει ἀήσαντα, in cod. Vindob. τὰ τ' ἐν θέρει ἀήσαντα. Suidas habet τὰ τ' ἐν θέρει ἔσσονται, Tzetzes τὰ τ' αἰθέρινα θήσσονται (cod. quidam ἤσσονται). Quæ vitiosa esse viri docti intelligentes varias proposuerunt conjecturas. Scaliger in cod. ms. Lugdunobatavo notavit αἰζάντα, Sturzium conjecit ἀτρίζοντα, Buttmannus in Comment. philol. Lips. tentavit τὰ τ' αἰθέρι' αἰσσονται, Hermannus apud Sturzium suspicatus est τὰ τ' αἰθέρι' αἰθύσσονται, Karstenius correxit κατὰ θέρος αἰθύσσοντα, Steinius κατ' αἰθέρος αἰσσοντα, Bergkiius τὰ τ' αἰθρίαν θήσσονται. At his omnibus conjecturis locus non est restitutus. Scribendum quod edidi : καλὸν θέρος ἀρδεύσοντα.

Vs. 470. ἄξεις δ' ἐξ Ἰόλοιο κτλ.] Hæc verba alii aliter interpretantur. Fabricius in Sext. Empir. Pyrrh. Hyp. I, c. 33 p. 61 intelligit de vita medicinæ ope e letali morbo servata, ut vs. 476 φῶτας ἀπέστρεψεν Περσεφόνης θαλάμων. Tale quid Hermippus apud Diogenem Laertium VIII, 69 de Empedocle prodit : Ἐρμιππος δὲ φησι, Πάνθειάν τινα Ἀκραγαντίνην, ἀπηλπισμένην ὑπὸ τῶν ἱατρῶν θεραπεῦσαι αὐτόν. Cf. ibid. 60 et Suidas v. ἄπνοος.

Vss. 471-472 ἄκρον ἱητρὸν κτλ.] Diogen. Laert. VIII, 65 : Πάλιν δ' Ἄκρωνος τοῦ ἱατροῦ τόπον αἰτουῦντος παρὰ τῆς βουλῆς εἰς κατασκευὴν πατρῷου μνήματος διὰ τὴν ἐν τοῖς ἱατροῖς ἀκρότητα, παρελθὼν δ' Ἐμπεδοκλῆς ἐκόλυσε, τὰ τε ἄλλα περὶ ἰσότητος διαλεγθεὶς καὶ τι καὶ τοιοῦτον ἐρωτήσας· τί δὲ ἐπιγράφομεν ἐλεγείων; ἢ τοῦτο Ἄκρον κτλ. τινὲς δὲ τὸν δεύτερον στίχον οὕτω προσφέρονται· ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει. τοῦτό τινες Σιμωνίδου φασὶν εἶναι. Idem epigramma exstat apud Hesygium Milesium pag. 24 ed. Orell. ubi legitur ἱατρὸν, et in Walzii Rhet. Gr. III, p. 641, ubi Ἀκραγαντίνων et vs. 2 κρημνὸς ἄηρ scriptum est. Adde Anthol. Bosch. T. III p. 332, Suidam v. Ἄκρων. Omisso auctoris

nomine affert Eustathius ad Odys. lib. IX pag. 1634, 12. Spectat hoc fortasse Plinius Hist. nat. XXIX, 5. Κρημνὸς quod cum aliis *tumulum* interpretatus sum pertinet ad collem montis in quo Agrigentum oppidum situm erat. De verborum sensu et ornatu satis multa ab Empedoclis editoribus et aliis dicta sunt. Empedocleas facetias hujusque elegii gratiam, sitam in agnominatone quam Acronis et Agrigentii nomina cum ἄκρος epitheto efficiunt, vix latino disticho reddi posse censuerunt Hadr. Junius ad Hesygium Milesium pag. 133 ed. Orell. et Fabricius Bibl. Gr. Tom. XIII p. 33. Periculum tamen ejus rei fecere præter ipsum Junium l. c. p. 25 Grotius apud Boschium T. III p. 333 et Karstenius p. 61. Nos Ἄκρωνα *Celsum* vocantes hujusmodi quid lusimus :

Celsum Acragantinum medicum celso patre natum
præcelsæ tunulus celsus habet patriæ.

Inter Simonideas reliquias hoc epigramma recensuit Schneidewinus pag. 424 sq. Rectius Empedocli tribuit Bergkiius Poet. Lyr. pag. 468.

Vss. 473-476. Πausanίην ἱητρὸν κτλ.] Diogenes Laertius lib. VIII, 60 : Ἦν δὲ δὲ Πausanίης, ὡς φησὶν Ἀρίστιππος καὶ Σάτυρος, ἐρώμενος αὐτοῦ, ἦ δὲ καὶ τὰ περὶ φύσεως προσπεφώνηκεν (Ἐμπεδοκλῆς)... ἀλλὰ καὶ ἐπίγραμμα εἰς αὐτὸν (Πausanίαν) ἐποίησεν· Πausanίαν κτλ. Adde Anthol. Palat. VII, 508 ubi appositum est lemma Σιμωνίδου εἰς Πausanίαν τὸν ἱατρὸν. Lectio non multum variat. Vs. 473 Πausanίην ἱητρὸν Diogenes, Πausanίαν ἱατρὸν Anthol. Palatina (ἱητρὸν Planudea); præterea Ἀγγίτου Diog., Ἀγγίτω Anthol. Vs. 474 φῶτ' Diog., τόνδ' Anthol., porro ἔθρεψε Γέλα Diogenes, ἔθαψε πέλας Cod. Palat., ἔθαψε κόνης Plan. Vs. 475 apud Diogenem scribitur, ut a nobis vulgatus est. Contra Anthologię codices exhibent : ὅς πλείστους κρυεραῖσι μακρανομέουος ὑπὸ νοῦσοις quod pro alterius scripturæ interpretamento haberi convenit. Vs. 476 Περσεφόνης Diogenes, licet Cobetus scripserit Φερσεφόνης. Id vero legitur in Anthol. cod. Palat., cujus loco in Plan. reperitur Περσεφόνης. Denique αἰδύτων Diogenes, θαλάμων Anthologia.

Vs. 473. Πausanίην ἱητρὸν ἐπώνυμον] Notandum ἐπώνυμον hic aliorum poetarum exemplo vocari eum qui posterioribus Græcis est φερώνυμος. Nomen enim a re invenerat Pausanias h. e. παύων τὴν ἀνίαν, ideoque dignus ea appellatione ac merito sic nominatus videri poterat.

Vs. 474 φῶτ' Ἀσκληπιᾶδην] intelligendum de viro medicinæ perito. Sic Homerus Iliad. lib. IV, vs. 194 Machaonem medicum φῶτ' Ἀσκληπιῶσ ὑδὸν appellavit. Hujus autem vestigiis ingressus

vetus poeta apud Ciceronem Tuscul. II, 38 medicos Æsculapii liberos nuncupavit.

Vs. 477 κλυτὲ κοῦρε κτλ.] Diogenes Laertius VIII, 43: Ἦν καὶ Τηλαύγησι τοῦ Πυθαγόρου, ὃς καὶ διεδέξατο τὸν πατέρα καὶ (κατὰ τινὰς) Ἐμπεδοκλέους καθηγήσατο. Ἰππόβοτός γέ τοι φησι λέγειν Ἐμπεδοκλέα Τηλαύγει « κλυτὲ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε. » Ex his Laertii verbis patet in illo versu sublato Telaugis nomine nihil scriptum fuisse nisi κλυτὲ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε, Hippobotum vero dixisse, Telaugem eo versiculo compellari. Jam quum propter temporis intervallum nulla Empedocli cum Telaugē, Pythagoræ filio, consuetudo esse potuerit, intelligitur philosophum Agrigentinum nullum e majoribus carminibus Crotoniatæ dicasse, eum autem versum, si Empedocleus fuit, ex epigrammate esse petitum. Cæterum sunt qui apud Laertium rescribant: λέγειν Ἐμπεδοκλέα « Τηλαυγες κλυτὲ κοῦρε Θεανοῦς Πυθαγόρεώ τε » ut integer sit versus. Ego rem admodum dubiam in suspenso relinquendam censeo.

Vs. 478. Ἴρις δ' ἐκ πελάγους κτλ.] Joannes Tzetzes Alleg. Homer. in Iliad. lib. XV vs. 82 seqq. apud Matrangam Anecd. I pag. 120 :

Ἀπόλλων δὲ δ ἥλιος· Ἴρις νεφῶδες τόξον
ἢ Ποσειδῶνος κέλευσις ἐξ Ἴριδος ὑπάρχει,
ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν αὐτὸν ἢ πρὸς θεὸν καλοῦσα,
ὅπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς εἴτε τις τῶν ἐτέρων,
« Ἴρις δ' ἐκ πελάγους ἀνεμον φέρει ἡ μέγαν ὄμβρον·
ἐμοὶ βιβλιοθήκη γὰρ ἢ κεφαλὴ τυγχάνει,
βίβλοι δ' ἡμῖν οὐ πάρεσι δεινῶς ἀχρηματοῦσιν,
ὅθεν οὐ λέγειν ἀκριβοῦς τὸν ποιητὴν γινώσκω.

Apparet ipsum Tzetam poetæ nomen ignorasse ac dubitanter hoc effatum ad Empedoclem auctorem rettulisse. Ut versiculi conditor incertus, ita dea de qua hîc disputatur in vulgus nota atque ab antiquis passim memorata est. Vide Natalem Comitem Mythol. libr. VIII cap. 20 qui satis multa collegit omisso Ovidii loco Metam lib. I, vs. 270-271.

DE HIPPHONE.

Hippo, Rheginus, non diversus fortasse a Pythagoreo quem Aristoxenus Samium fuisse tradidit, Censorinus (1) Metapontinum vocavit, incertæ et ætatis et sectæ philosophus est. Etsi autem nihil de ejus vita proditum in veterum monumentis legitimus, tamen ex hoc quod Cratinus (2), antiquæ comedie atticæ poeta, in ea fabula quam Oculatos (Ἰανόπταις) inscripsit Hipponeum exagitare non gravatus est colligendum videtur, utrumque Periclis tempore Athenis vixisse. Etenim comici poetæ in illustrissimos sui sæculi philosophos invehi solebant, rati re-

rum divinarum humanarumque cognitionem et veri indagacionem quam viri illi profitebantur non esse virtutis magistram, sed impietatis et pravitatis effectricem. Neque vero dubium, quin Hippo aperte deorum naturam sustulisse creditus sit (unde etiam athei (3) cognomen invenit) quia rerum omnium principium aut Thaletis (4) instar aquam, aut, ut aliis placet, humidum quod quidam de aere interpretantur, aut aquam igni conjunctam esse contendit. Cæterum qui terram ab eo pro rerum fundamento positam esse putant in errore versantur. Sed humidum rerum prin-

(1) Censorinus de Die natali cap. 5 : « Hipponi vero Metapontino sive, ut Aristoxenus auctor est, Samio etc. »

(2) Aristophanis enarrator ad Nub. vs. 96 : Κυρίως δὲ πινυεύς, ἔθθα οἱ ἀνθρακες ἔχονται καὶ πινύονται· ταῦτα δὲ πρότερος Κράτης (leg. Κρατίτιος) ἐν Ἰανόπταις δράματι περὶ Ἰππωνοῦ τοῦ φιλοσόφου κωμωδῶν αὐτὸν λέγει· ἄρ' οὐ στοχαζόμενοι τινὲς φασιν, ὅτι μηδεμίαν ἔχθρας χάριν Ἀριστοφάνης ἤκει ἐπὶ τὴν τῶν Νεφελῶν ποιήσιν, ὃς γε μήτε πρὸς Ἰδιόν τι, μήτε ἀρμόστον, ἀλλὰ μηδὲ πρὸς ἐν ἔγκλημα ἦλθε Σωκράτους· δύο γὰρ κατ' αὐτοῦ ταῦτα προβείς ἐγκλήματα, τὸ περὶ οὐρανοῦ, ὅτι ἐστὶ πινυεύς, καὶ ὡς Ἰκανός ἐστι τὸν ἥττω λόγον διδάσκειν καὶ τὸν κρείττονα· τὸ μὲν κοινὸν τῶν φιλοσόφων ἀπάντων ἐπήγαγεν ἔγκλημα. Φαίνεται δὲ καὶ ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἰππων κωμωδῆθῆναι φθάσας. Τὸ δὲ τῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ τὸ σύνολον ἐπικαιωνεῖ φιλοσοφίᾳ· οὐ γὰρ τοῦτο ἐπαγγέλλονται οἱ φιλόσοφοι, δεινούς ποιήσειν λέγειν· ἴδιον δὲ τὸ τοιοῦτο μάλλον τῆς ῥητορικῆς· ὡς ἐπ' ἀμφοτέροις τὸν φιλόσοφον καθαρῶς. Οἱ δὲ ὅτι ὀλόκληρον εἰς αὐτὸν συνέταξε δράμα καὶ δι' ἔχθραν νομίζουσιν αὐτὸν πεποικέναι, οὐκ ὀρθῶς οἰοῦνται· πρῶτον μὲν γὰρ Δίτριλος εἰς Βοιδᾶν τὸν φιλόσοφον ὀλόκληρον συνέταξε ποίημα, δι' οὐ καὶ εἰς δουλείαν ἐβρουπαίνετο ὁ φιλόσοφος· οὐ διὰ τοῦτο δὲ ἐχθρὸς ἦν· ἔπειτα Εὐπολις, εἰ καὶ δι' ὀλίγων ἐμνήσθη Σωκράτους, μάλλον ἢ Ἀριστοφάνης· ἐν ὅλαις ταῖς Νεφέλαις αὐτοῦ καθήλυτο. In hanc sententiam etiam schol. Clement. Alexandr. Protrept. pag. 20 ed. Lips. : Τοῦ Ἰππωνοῦ καὶ αὐτοῦ ὡς ἀσθεοῦς γενομένου μέρμηραι ὁ Κρατίτιος. Cf. Bergk. Comm. de Reliq. eorum. Attic. p. 164-181.

(3) Alexander Aphrodisiensis in Aristotelis Metaph. I, 3, pag. 21 ed. Bonitz : Τοῦτο δὲ λέγει ἀν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἄθεος ἦν· τοιοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ τάραου αὐτοῦ ἐπίγραμμα. Plutarchus adv. Stoicos c. 31 : Οἱ γοῦν ἄθεοι προσαγορευθέντες οὗτοι, Θεόδωροι καὶ Διαγόρα καὶ Ἰππωνες οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν, τὸ θεῖον ὅτι φθαρτὸν ἐστίν, ἀλλ' οὐκ ἐπίστυσαν, ὡς ἐστὶ τὸ ἀφθαρτον. Factum etiam quadam Diagoræ Melii similitudine et specie, ut Hippo Melius interdum nominaretur. Sic Clem. Alex. Cohort. ad Gent. p. 15 : Θανμάζειν ἔπεισέ μοι, ὅτω τράπω Εὐήμερον τὸν Ἀκραγαντίνον καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον καὶ Διαγόραν καὶ Ἰππωνὰ τὸν Μήλιον κτλ. ἄθεοις ἐπικεκλήσασιν, ubi fortasse ponendum τοῦ; Μηλίους. Arnobius IV, 29 : « Et possumus quidem hoc in loco

omnes istos nobis quos inducitis atque appellatis deos, homines fuisse monstare, vel Agragantino Euenero replicato — vel Nicanore Cyprio, vel Pellæo Leone, vel Cyrenensi Theodoro, vel Hippone ac Diagora Meliis. Cf. Σωκράτης ὁ Μήλιος apud Aristoph. Nub. v. 828.

(4) Alexander Aphrodisiensis in Aristotelis Metaph. I, 3, pag. 21 ed. Bonitz : Ἰππωνὰ ἱστοροῦσιν ἀρχὴν ἀπλῶς τὸ ὑγρὸν ἀδιορίστως ὑποθέσθαι, οὐ διασαφῆσαντα πότερον ὕδωρ, ὡς Θαλῆς, ἢ ἄρ, ὡς Ἀναξίμενης καὶ Διογένης· διὸ καὶ παραιτεῖται αὐτοῦ τὴν δόξαν ὡς ἐπιπλοῖον καὶ οὐδὲν διασαφῶσαν. Ἢ οὐχ ὡς ἀδιάρθρωτον αὐτοῦ τὴν δόξαν παραιτεῖται· οὐ γὰρ εἶπε διὰ τὴν εὐτέλειαν αὐτοῦ τῆς δόξης, ἀλλ' ὡς οὐκ ὀφείλοντα ἐν τοῖς φιλοσόφοις ἐγκαταριθμεῖσθαι διὰ τὴν τῆς διανοίας εὐτέλειαν. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε τὸ μετὰ τούτων, λέγων τῶν φιλοσόφων. Ipse Aristoteles Metaph. I, 3, p. 984, a, 2 ed. Bekker. ait : ... Θαλῆς μέντοι λέγεται οὕτως ἀποφῆνασθαι περὶ τῆς πρώτης αἰτίας· Ἰππωνὰ γὰρ οὐκ ἂν τις ἀξιώσειε εἶναι μετὰ τούτων διὰ τὴν εὐτέλειαν αὐτοῦ τῆς διανοίας. Id. de Anima I, 2 : Τῶν δὲ φορτικωτέρων καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπερήναντο [τὴν ψυχὴν], καθάπερ Ἰππων· πεισθῆναι δ' εἰκόασιν ἐκ τῆς γονῆς, ὅτι πάντων ὑγρά· καὶ γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἰμα φάσκοντας τὴν ψυχὴν, ὅτι ἡ γονὴ οὐχ αἷμα· ταύτην δ' εἶναι τὴν πρώτην ψυχὴν. Simplicius ad Phys. fol. 6 : Ὅσπερ Θαλῆς... καὶ Ἰππων, ὃς δοκεῖ καὶ ἄθεος γαγονεῖναι, ὕδωρ ἔλεγον τὴν ἀρχὴν. Et ibid. p. 32, a : Πάντες γὰρ σωματικόν τι τὸ ἐν ὑποτίθενται τοῦτο· ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τῶν τριῶν στοιχείων· ὡσπερ Θαλῆς· μὲν καὶ Ἰππων τὸ ὕδωρ. Idem ad Aristot. de Cælo p. 148, a : Ἦσαν δὲ τινες οἱ ἐν λέγοντες Θαλῆς μὲν καὶ Ἰππων ὕδωρ, Ἀναξίμενης δὲ καὶ Διογένης ἀέρα. Origenes Philosoph. 16 : Ἰππων δὲ ὁ Ῥηγίνος ἀρχὰς ἐρεῖ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ καὶ θερμὸν τὸ πῦρ, γεννώμενον δὲ τὸ πῦρ ὑπὸ ὕδατος, κατακινήσει τὴν τοῦ γεννήσαντος δύναμιν, συστήσει τε τὸν κόσμον. Sextus Empiricus Pyrrhon. Hyp. III, 30 p. 130 ed. Fabr. et adv. Math. IX, 361 p. 620 : Ἰππων δὲ ὁ Ῥηγίνος πῦρ καὶ ὕδωρ, quod totidem verbis legitur apud Galenum Hist. phil. c. 5. t. XIX, p. 243. Schol. in Aristot. p. 514 ed. Brandis : Θαλῆς μὲν ὁ Μιλήσιος, καὶ Ἰππων τὸ ἐν ὑπέσταν, ἐπειδὴ ἐξ ὕδατος τὰ τε σπέρματα τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν. Fallitur Jo. Diaconus Alleg. in Hesiodi Theog. p. 456 ed. Gaisf. : Ὁ μὲν τὸ πῦρ τινὲς προσαναγενέστερον τῶν ἀλλῶν, ὅποιος Ἡράκλειτος, ὁ δὲ τὴν γῆν ὡς Ἰππων ὁ ἄθεος.

airium esse opinatus id præcipue sine dubio egit, ut corporum membrorumque naturam et fabricam explicaret. In iis quæ ipsi placuissent exponendis Hippo parum subtilis disputator fuit. Quare Aristoteles modo τοῖς φορτικωτέροις τῶν φιλοσόφων eum adnumerat de Anim. I, 2, modo propter mentis imbecillitatem a severiorum philosophorum numero segregat Metaph. I, 3. Quod autem posteriore loco Stagirites Hipponem Thaleti subjunxit, id eo consilio fecit, ut non ætate sed placitis Thaleti proximum fuisse significaret. Exigui momenti sunt quæ de hominum generatione apud Censorinum libro de Die natali Hippo docet. Ibi scriptor cap. V, postquam semen unde exeat inter sapientiæ professores non constare dixit, in hunc modum pergit: « Parmenides enim tum ex dextris tum lævis partibus oriri putavit. Hipponi vero...ex medullis profluere semen videtur, idque eo probari, quod post admissionem pecudum si quis mares interimat, medullas utpote exhaustas reperiat. » Omitto cæteras ejus

opinionones quarum in eodem libello Censorinus meminit. Dogmata sua Xenophanis, Parmenidis aliorumque exemplo versibus persecutus est, sed unum an plures scripserit libros non liquet. Vix autem crediderim, cum peculiarem edidisse disputationem *de locis quæ dicuntur perdere, quidquid in illa incidit*, ut conclusit Fabricius Bibl. Græc. vol. II, p. 658 ed. Harl. ex Antigonii Carystii verbis, apud quem Hist. mirab. cap. 131 hæc reperiuntur: Ἴππων δὲ ὁ Ῥηγίνος περὶ τῶν λεγομένων τόπων φθεῖρειν τὰ ἐμπίπτοντα τοιοῦτόν τι γράφει· φησὶν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ βασιλείῳς Ἐπαινέτου Ὀλυμπιάδος ἕκτης καὶ τριακοστῆς, ἐν ᾗ Ἀρυτάμας Λάκων νικᾷ στάδιον, τῆς Σικελίας ἐν Παληκίῳς οἰκοδομηθῆναι τόπον εἰς ὃν ὅστις ἂν εἰσέλθῃ, εἰ μὲν κατακλιθεῖ, ἀποθνήσκει, εἰ δὲ περιπατοῖ, οὐδὲν πάσχει. Hoc enim argumentum ab eo in majori de rerum natura carmine tractatum esse probabile est. Poematum ejus reliquias, paucis versiculis excerptis, nullas habemus.

ἼΠΠΩΝΟΣ ἈΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Πουλυμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενώτερον οὐδέν.

(Athenæus XIII p. 610, B: Τοσαῦτα τοῦ Μυρτίλου ἐξῆς καταλέξαντος καὶ πάντων αὐτὸν ἐπὶ τῇ μνήμῃ θυμασάντων ὁ Κύνουλκος ἔφη· πουλυμαθημοσύνης κτλ. Ἴππων ἔφη ὁ ἄθεος. Ἀλλὰ καὶ Ἡράκλειτος ὁ θεῖός φησι· « πουλυμαθὴν νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. » Καὶ ὁ Τίμων δὲ ἔφη· « ἐν δὲ πλατυσμῷ πουλυμαθημο-

Ἴππωνος τόδε σῆμα, τὸν ἀθανάτοισι θεοῖσιν ἴσον ἐποίησεν Μοῖρα καταψόθιμενον.

(Alexander Aphrodisiensis in Aristot. Metaph. I, 3 pag. 21 ed. Bonitz. · Τοῦτο δὲ λέγοι ἂν περὶ αὐτοῦ ὅτι ἄθεος ἦν· τοιοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπίγραμμα. Ἴππωνος κτλ. quod quidem epigramma ipse composuit, ut ait Clemens Alexandrinus ad Gentes p. 36: Οὐ νέμεσις τοίνυν οὐδὲ Ἴππωνι ἀπαθανατίζοντι τὸν θάνατον τὸν ἑαυτοῦ· ὁ Ἴππων γὰρ ἐπιγραφῆναι ἐκέλευσε τῷ μνήματι τῷ αὐτοῦ τόδε τὸ ἐλεγείον· Ἴππωνος τόδε σῆμα κτλ.

HIPPONIS FRAGMENTA.

O eruditionem, qua nihil vanius.

σύνης, τῆς οὐ κενώτερον ἄλλο. » Vide Timonis et Heracliti fragmenta. Cf. Bergk. Comm. de Reliq. com. attic. p. 180; Bakhuizen van den Brink. Var. Lectt. ex Hist. phil. antiq. p. 57; Uhrig. de Hippone atheo pag. 9.)

Hipponis hoc sepulcrum est, quem Diis immortalibus æquavit Parca defunctum.

Εὖ γε Ἴππων ἐπιδεικνύεις ἡμῖν τὴν ἀνθρωπίνην πλάνην· εἰ γὰρ καὶ λαλοῦντί σοι μὴ πεπιστεύκασι, νεκροῦ γενέσθωσαν μαθηταί· χρησμὸς οὗτός ἐστιν Ἴππωνος· νοήσωμεν αὐτόν. Dicit igitur philosophus, se morte sua cum Diis immortalibus æquatum esse. Quorum verborum sensus est, quum atheus fuerit Hippo, homines morte ad nihilum recidere Diisque immortalibus qui non sint pares fieri.)

DE TIMONE PHILIASIO.

Τίμωνος ἀποσπασμάτια] Timon Phliasius quum adolescens in theatris saltasset, postea rerum divinarum humanarumque contemplationi deditus primum Stilponem audivit, deinde Pyrrhonem, cujus dogmata per totam vitam professus est. Floruit autem sub Antigono Macedonum rege et Ptolemæo Philadelpho. Hic clarus sapientiæ studio pietatisque qua Scepticorum principem colebat documentis, clarior poetica facultate et scriptorum multitudine id potissimum in condeendis carminibus spectavit, ut omnes excepto Pyrrhone philosophos rideret et cavillaretur. Quo in genere nobilissimos tres Sillorum libros reliquerat magna ex parte ad Homericæ Νεκυίας formam (cf. Meinek. Exercit. in Athen. I p. 6 seq.) institutos. Ex iis primus simplicem narrationem, secundus et tertius sermonem cum Xenophane habitum continebat. Diversum ab illis aliud fuit poema Imaginum (Ἰνδαλμῶν) nomine inscriptum. Memorantur etiam Timonis comœdiæ et tragœdiæ aliaque ingenii monumenta. Harum rerum testes nobis sunt Aristoteles et Diogenes Laertius. Quorum prior apud Eusebium Præp. Evang. XIV, 18 ait: Ἐγένετο δὲ μαθητῆς αὐτοῦ [τοῦ Πύρρωνος] Τίμων Φλιάσιος, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἐγόρευεν ἐν τοῖς θεάτροις, ἔπειτα δ' ἐντυγῶν αὐτῷ συνέγραψεν ἀρχαίας παρωδίας καὶ βωμολόχους, ἐν αἷς βέλτασφήμεκε πάντας τοὺς πώποτε φιλοσοφῆσαντας. Οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοὺς Σίλλους γράψας. Posterior vero lib. IX, 110-111 hæc tradit: Καὶ γὰρ ποιήματα συνέγραφε καὶ ἔπη καὶ τραγωδίας καὶ σατύρους καὶ δράματα κωμικὰ τριάκοντα, τραγικὰ δὲ ἐξήκοντα, σίλλους τε καὶ κιναιδούς. Φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ καταλογάδην

βιβλία, εἰς ἑπῶν τείνοντα μυριάδας δύο, ὧν καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος μείνηται, ἀναγεγραφὸς αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὸν βίον. Τῶν δὲ Σίλλων τρία ἐστίν, ἐν οἷς ὡς ἂν σκεπτικὸς ὢν πάντας λοιδορεῖ καὶ σιλλαινῆι τοὺς δογματικούς ἐν παρωδίαις εἶδει. Ὡν τὸ μὲν πρῶτον αὐτοδιήγητον ἔχει τὴν ἐρμηνείαν, τὸ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον ἐν διαλόγου σχήματι. Φαίνεται γοῦν ἀνακρίων Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον περὶ ἐκάστων, ὃ δὲ αὐτοδιηγούμενός ἐστι· καὶ ἐν μὲν τῇ δευτέρῃ περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περὶ τῶν ὑστέρων. — Τὸ δὲ πρῶτον ταῦτά περιέχει πράγματα, πλὴν ὅτι μονοπρόσωπός ἐστιν ἢ ποιήσις. Cf. Fred. Pauli de Sillis Græcorum disputatio, Berolini 1821; Welandi de præcipuis Parodiarum scriptoribus liber; Wælkii de Græcorum Sillis commentatio, Varsoviæ 1820. Adde Fabricii Bibl. Gr. vol. III, pag. 623 seqq. ed. Harl. et Diogenis Laertii interpretes. Fragmenta ejus quæ exstant prope omnia e Sillis petita sunt, pauca ex Imaginum libro deprompta, nonnullos quoque versus antiqui ex aliis carminibus servarunt. Has carminum reliquias primus laudabili studio collegit Henricus Stephanus in Poesi philosophica, postea edidit Isaacus Fred. Langheirich in tribus de Timone dissertationibus (Lipsiæ 1720 et 1721) quas non vidimus; Brunckius in Analectis veterum poetarum et Paulus l. c. Profuisse Timoni inprimis Stephanum et Brunckium non negaverim. Sed deerat accuratior Phliasii poetæ recensio qua plurimæ maculæ librariorum incuria illi aspersæ abstergerentur. Hanc igitur lectoribus offero. Emendatis versibus novam adjunxi interpretationem latinam brevesque adnotationes.

ΤΙΜΩΝΟΣ

ΤΟΥ

ΦΛΙΑΣΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ΕΚ ΤΩΝ ΣΙΛΛΩΝ.

Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.

* * *

Πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν Αἰγύπτῳ πολυφύλῳ
βιβλιακοὶ χαρακίται, ἀπείριτα δηριόωντες
Μουσέων ἐν ταλάρῳ.

* * *

5 Φοιτᾶ δὲ βροτολοιγὸς Ἔρις κενεὸν λελαυῖα,
Νίκης ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη καὶ ἔριθος·
ἦτ' ἀλαχὴ περὶ πάντα κυλίνδεται· αὐτὰρ ἔπειτα
ἐς βριθὸς στήριξε κάρη, καὶ ἐς ἐλπίδα βάλλει.

* * *

τίς γὰρ τοῦδ' ὀλοῇ ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι;
10 Ἡγούς σὺνδρομος ὄγλος· ὁ γὰρ σιγῶσι χολωθεὶς
νοῦσον ἐπ' ἀνέρας ὤρσε ἀλήην, ὀλέκοντο δὲ πολλοί.

* * *

TIMONIS

PHLIASII

FRAGMENTA.

E SILLIS.

Dicite nunc mihi, quotquot estis multarum rerum peritl
[sophistæ.

* * *

Multi quidem aluntur in Ægypto nationibus frequenti
librorum scriptores infinitum quantum inter se rixantes
Musarum in qulo.

* * *

Ingreditur autem hominum perniciis Discordia vaniloqua,
Victoria virorum interfecitricis soror et adiutrix,
quæ cæca circa omnia versatur, sed postea
in gravitatem componit caput et spem obijcit.

* * *

[se decertant?

Quis enim hosce commisit, ut perniciosa contentione inter
Echus socia turba; hæc enim tacentibus irata [multi.
morbum adversus viros excitavit vocem, peribant autem

* * *

Vs. 1. ἔσπετε νῦν κτλ.] Diogenes Laertius IX, 112 : Ἀρχὴ δὲ αὐτῷ ἦδε ἔσπετε κτλ. Imitatus est Timon Iliad. II, 484 : Ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Vss. 2-4. πολλοὶ μὲν—ταλάρῳ] Athenæus lib. I cap. 41 : Ὅτι τὸ μουσεῖον ὁ Φλιάσιος Τίμων ὁ σιλλογράφος ταλάριον πού φησιν ἐπισκώπτων τοὺς ἐν αὐτῷ τρεφομένους φιλοσόφους, ὅτι ὡσπερ ἐν πανάγρῳ τινὶ σιτοῦνται καθάπερ οἱ πολυτιμώτατοι ὄρνιθες· πολλοὶ μὲν βόσκονται κτλ. Cf. Eustath. ad Odys. lib. IV p. 157 ed. Basil. (p. 1488, 61). Pro πολυφύλῳ apud Eustathium est πολυφύλλῳ, qui etiam βιβλιακῆ pro βιβλιακοὶ habet. Suspicio Timoni observata fuisse Theocriti verba Idyll. XVI, 34 : Πολλοὶ ἐν Ἀντιόχειο δόμοις καὶ ἀνακτος Ἀλεῦα ἀρμαλιὰν ἔμμηνον ἔμετρήσαντο πενέσται κτλ.

Vss. 5-8 leguntur apud Clementem Alexandrinum Strom. lib. V p. 235 ed. Syll. Cf. Euseb. Præp. evang. lib. XV p. 855 ed. Viger. — Vs. 6 scripsi Νίκης pro vulg. Νείκης. — Vs. 7 ἦτ' ἀλαχὴ

Eusebius præbet; male Clemens ἦ τ' ἄλλα. — Vs. 8 ἐς βριθὸς στήριξε flagitante metro posui, cuius loco Eusebius exhibet ἐς βριθὸς ἐστήριξε, Clemens autem ἐς τε βροτοὺς στήριξε. Cf. Iliad. IV, 440 : Καὶ Ἔρις ἄμοτον μεμυῖα, Ἄρεος ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη ἔταρρ τε, ἦτ' ὀλίγη μὲν πρώτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ γθονὶ βαίνει, et Carm. aur. vs. 57 seqq. : Τοῦτ' μοῖρα βροτῶν βλάπτει φρένας· ὡς δὲ κύλινδροι ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται, ἀπείρονα πῆματ' ἔχοντες. Λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς Ἔρις βλάπτουσα λέληθε σύμφυτος, ἣν οὐ δεῖ προάγειν, εἴκοντα δὲ φεύγειν.

Vss. 9-11. τίς γὰρ τοῦδ' ὀλοῇ—πολλοί] exstant apud Clementem et Eusebium l. c. præmissis verbis : ἔπειτα ὀλίγον ὑποβάς ἐπιφέρει. Vs. 11 pro ἀλήην quod in codicibus reperitur Potterus edidit κακῆν. Expressit Timon Iliad. I, 8 seqq. : Τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι; Ἀητοῦς καὶ Διὸς υἱός. Ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὤρσε κακῆν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
οἶων ἕκ τ' ἐρίδων ἕκ τε στοναχῶν πέπλασθε!
ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἄσκοί.

15 Οἶον Δημόκριτόν τε περίφρονα, ποιμένα μύθων,
ἀμφίνοον λέσχηνα μετὰ πρώτοισιν ἀνέγνων.

Οἶόν θ' ἔπειτ' Ἐλάητα σοφῶν σοφὸν ἀστρονόμημα.

Πυθαγόρην τε γόητος ἀποκλίναντ' ἐπὶ δόξαν
θῆρη ἐπ' ἀνθρώπων, σεμνηγορίης ὀκριστήν.

Duri homines, ignavum genus, ventres solum,
quibus e litibus et suspiriis conflati estis!
homines vanae opinionis pleni utres.

Ut Democritum cordatum, dicendi artificem,
subtilem disputatorem inter primos agnovi.

Ut Thaletem septem sapientum sapientem astronomum.

Pythagoramque ad praestigiatoris famam inclinantem,
alliciendis hominibus, magniloquum sodalem.

Vss. 12-14. σχέτλιοι ἄνθρωποι—ἄσκοί] servavit Eusebius Praep. evang. lib. XIV p. 763 et Theodoretus De curandis gentium morbis Serm. 2. (T. IV p. 489). Vs. 12 pro οἶων quod sententia desiderat, Stephanus in notis ad Sext. Emp. Pyrrh. hyp. p. 211 ed. Fabr. οἶον, sed in Poesi philosophica recte οἶον. — Vs. 13 οἶων ἕκ τ' ἐρίδων dedi pro codicum lectione τοῖων apud Eusebium et τοῖων apud Theodoretum. Praeterea ἕκ τε στοναχῶν πέπλασθε exhibet Eusebius, καὶ λεσχομάχων πεπλάνησθε Theodoretus. Retinuit poeta Hesiodi versum, quantum licebat. Est enim in Theogon. vs. 26 :

Ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,

quem Goettlingius contulit cum Homer. II. lib. V, 787 :

Αἰδώς, Ἀργεῖοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,

et Lennepius cum Epimenidis versiculo in Pauli Apostoli Ep. ad Tit. I, 12 :

Κρητες αἰε ψευσταί, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Cæterum γαστέρες οἶον Hesychius explicat τροφῆς μόνον ἐπιμελούμενοι· ὡς Ἡσίοδος ἐν τῇ Θεογονίᾳ. Similiter Hesiodi Schol. Par. C. μόνον τὰ τῆς τροφῆς φρονούντες, et Schol. Vat. μόνον γαστρίμαργοι. Adde quod sillographus hoc loco Empedoclem intuitus est vs. 31 ita canentem : Οἶων ἐξ ἐρίδων ἕκ τε στοναχῶν ἐγένεσθε. Vid. adn. ad Empedoclem. vs. 14. Ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἄσκοί spectavit fortasse Horatius Sat. II, 5, 98 eadem translatione dicens : « Crescentem tumidis infla sermonibus utrem », ubi Schol. Cruq : « Praeconis, inquit, esset et falsis laudibus velut utrem ventis inflare contende. »

Vss. 15-16. Diog. IX, 40 de Democrito : Ὅν γα

καὶ Τίμων τοῦτον ἐπαινέσας τὸν τρόπον ἔχει· οἶον Δημόκριτόν τε κτλ.

Vs. 16 scripsi λέσχηνα pro vulg. λέσχην, ἀ, Meinekii Exerc. in Ath. I p. 6 λεσχηνα. Dubium utrum λέσχην an λεσχην fuerit nomen non lectum alibi, unde λεσχηνεύω fluxit, quum vocabula εἶρην, πυθμῆν, αὐχῆν et alia de quibus vide Lobeckium Paral. p. 191 seqq. utriusque analogiæ exempla praebeant. Pertinet hic locus cum iis quae de Zenone Citiensi, Archelao, Platone, Anaxarcho, Heraclito, Empedocle, Parmenide, Zenone Eleata, Melisso, Pythagora aliisque philosophis in sequentibus dicuntur ad Νεκυῖαν. Memoravi hos versus in Democrit. fragm. lib. II p. 94.

Vs. 17. Diogenes Laertius I, 34 : Οἶδε δ' αὐτὸν ἀστρονομούμενον καὶ Τίμων, καὶ ἐν τοῖς Σίλλοις ἐπιανεῖ αὐτὸν λέγων· οἶόν θ' ἔπειτ' Ἐλάητα κτλ. ubi ante Casaubonum legebatur οἶον ἔπειτα Ἐλάητα. Menagius ἀστρονόμημα recte explicat ἀστρολόγος.

Vss. 18-19. Diogenes Laertius VIII, 36 : Τῆν δὲ σεμνοπρέπειαν τοῦ Πυθαγόρου καὶ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις, δάκνων αὐτόν, ὅμως οὐ παρέλιπεν εἰπὼν οὕτω· Πυθαγόρην τε γόητος κτλ. Cur ad praestigiatoris famam Pythagoram inclinasse scripserit sillographus intelligimus e Plutarchi Numa cap. 8. Ibi enim haec produntur : Καὶ γὰρ ἐκεῖνος αὐτὸν τε δοκεῖ πραῦναι φωναῖς τισιν ἐπιστήσας καὶ καταγαγὼν ὑπεριπτάμενον, τὸν τε μηρὸν ἀπορῆναι γυροῦν Ὀλυμπίασι διαπορευόμενος τὴν πανήγυριν. Ἄλλας τε τερατώδεις μηχανὰς αὐτοῦ καὶ πράξεις ἀναγγέλλουσιν· ἐφ' αἷς καὶ Τίμων ὁ Φιλίστιος ἔγραψε·

Πυθαγόρην δὲ γόητα ἀποκλίνοντ' ἐπὶ δόξαν,
θῆρη ἐπ' ἀνθρώπων, σεμνηγορίης ὀκριστήν.

Prior versus etiam in Laertii codicibus corruptus est. Editio Frobeniana : Πυθαγόρην τε γοητείης ἀποκλειδὸν ἐπίδοξον, sed Stephani exemplum γόητας

20 Παρμενίδου τε βίην μεγάλωφρονα, τὴν πολυδόξον,
ὅς ῥ' ἐπὶ φαντασίας ἀπάτης ἀνευείκατο νόσεις.

Ἄμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδὸν
Ζήνωνος, πάντων ἐπιλήπτορος, ἥδ' ἐ Μελίσσον
πολλῶν φαντασμῶν ἐπάνω, παύρων γε μὲν ἦσσω.

25 Τοῖς δ' ἐνὶ κοκκυστῆς ὀγλολοίδορος Ἡράκλειτος
αἰνικτῆς ἀνόρουσε καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ἀγοραίων
κηλητῆς ἐπέων· ὅσα δ' ἔσθηνε, τοσσάδε εἶλεν
ἄρχων, ὃς διέθηκ' ἀρχὰς ἐπιδευέας ἄλλων.

Ξεινοφάνης, ὑπάτυφος Ὀμηραπάτης ἐπικόπτης,
30 ἄλλον ἀπάνθρωπον θεὸν ἐπλάσατ', ἴσον ἀπάντη,

Parmenidemque magnanimum atque illustrem,
qui ad vanas species animi sensuumque notiones revocavit.

Bilinguisque illius magnam vim non imbecillam
Zenonis, omnium vituperatoris, et Melissum
multis spectris majorem, paucis quidem minorem.

Inter hos clamator et plebis insectator Heraclitus, [tiae vi
obscurae loquens, surrexit et Empedocles forensis eloquen-
tiorum delentor : quantum vero valuit, tantum cepit
princeps, qui magistratus aliis indigentes constituit.

Xenophanes, satis modestus fallaciae Homericæ reprehensor,
alium finxit deum inhumanum, undique æqualem,

ἀποκλίναντ' ἐπιδόξην. Legendum γότηος ἀποκλίναντ'
ἐπὶ δόξαν, quemadmodum Diogenis editores re-
stituerunt.

Vss. 20-21. Παρμενίδου τε βίην—νόσεις] Diogenes
Laertius IX, 23 : Διὸ καὶ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Τίμων·
Παρμενίδου τε κτλ. Attuli et explanavi hæc Timo-
nis verba jam ad Parmenidis vs. 30.

Vss. 22-24 ἀμφοτερογλώσσου τε—ἦσσω] Diogenes
Laertius IX, 25 : Περὶ τούτου καὶ Μελίσσου Τίμων
φησὶ ταῦτα· ἀμφοτερογλώσσου τε κτλ. Plutarchus
Vit. Pericl. cap. 4 : Διήκουσε δὲ Περικλῆς καὶ Ζή-
νωνος τοῦ Ἐλεάτου, πραγματευομένου περὶ φύσιν ὡς
Παρμενίδης· ἐλεγχτικὴν δὲ τινα καὶ δι' ἐναντιολογίας
εἰς ἀπορίαν κατακλείουσαν ἐξασχέσαντος ἕξιν· ὡσπερ
καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος εἶρηκε διὰ τούτων·

Ἄμφοτερογλώσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀπατηλὸν
Ζήνωνος, πάντων ἐπιλήπτορος.

Quod apud Laertium vulgabatur οὐκ ἀλαπαδὸν
Ζήνωνος τε Πλάτων ἐπιλήπτορος ex Plutarcho cor-
rexerit Casaubonus scribendo Ζήνωνος πάντων ἐπι-
λήπτορος. Nam illud ἀλαπαδὸν quod habent Dio-
genes membranæ minime sollicitandum. Sequitur
apud Diogenem ἥδ' ἐ Μελίσσου cuius loco Meinekius
l. c. p. 7 ἥδ' ἐ Μελίσσον rescribi jussit. Denique
pro παύρων γε μὲν εἶσω, quæ vetus scriptura erat,
Menagius e regio codice protulit ἦσσω. Concinit
cum hoc Aldobrandinus vertens : *paucis inferiori-*
rem.

Vss. 25-28. τοῖς δ' ἐνὶ κοκκυστῆς—ἄλλων] Dio-
genes Laertius IX, 6 : Τοῦτον δὲ καὶ ὁ Τίμων ὑπο-
γράφει, λέγων·

Τοῖς δ' ἐνὶ κοκκυστῆς ὀγλολοίδορος Ἡράκλειτος
αἰνικτῆς ἀνόρουσε.

Idem lib. VIII, 67 : Οὐ παρῆκε δὲ οὐδὲ τοῦτον ὁ Τί-
μων, ἀλλ' ὅδ' αὐτοῦ καθάπτεται λέγων·

καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀγοραίων
κηλητῆς ἐπέων· ὅσα δ' ἔσθηνε, τοσσάδε εἶλεν
ἄρχων, ὃς διέθηκ' ἀρχὰς ἐπιδευέας ἄλλων.

Junxi hæc superioribus, quod ab ipso poeta uno
tenore scripta videbantur. In verbis ἀγοραίων
κηλητῆς ἐπέων genitivus, quemadmodum apud poe-
tas ionicos interdum fit, dativi vicem obtinet. Vid.
ad Empedoclis vs. 179. Sunt qui pro ἄρχων legant
ἀρχῶν. Utrumque intelligi potest.

Vss. 29-31. Sextus Empiricus Pyrrhon. hyp. I,
33 : Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει [ὁ Τίμων]
καὶ οὐ τελείως ἄτυφον δι' ὧν φησιν Ξεινοφάνης κτλ.
Ἵπάτυφον γὰρ εἶπε τὸν κατὰ τι ἄτυφον Ὀμηραπάτης
δὲ ἐπικόπτην, ἐπεὶ τὴν παρ' Ὀμήρω ἀπάτην διέστυρεν.
Ἐδογματίζε δὲ ὁ Ξεινοφάνης παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀν-
θρώπων προλήψεις, ἐν εἶναι τὸ πᾶν καὶ τὸν θεὸν
συμφυῆ τοῖς πᾶσιν· εἶναι δὲ σφαιροειδῆ καὶ ἀπαθῆ
καὶ ἀμετάβλητον καὶ λογικόν. Diogenes Laertius IX,
18 : Ξεινοφάνης Δεξιού, ἡ (ὡς Ἀπολλόδοτος) Ὀρθο-
μένους, Κολοφώνιος, ἐπαίνειταί πρὸς τοῦ Τίμωνος.
Φησὶ γοῦν·

Ξεινοφάνην ὑπότυφον, Ὀμηραπάτην, ἐπικόπτην.

Laertium e Sexto emendavit Menagius. Apud
Sextum tamen vulgo repugnante metro legitur
ἐπισκώπτης.

Vs. 30. ἄλλον ἀπάνθρωπον flagitat sententia;
Sexti codices ἔκτον ἀπ' ἀνθρώπων. Fabricius ἐκτὸς
edidit, Paulus ἀπ' ἀνθρώπων, utrumque inepte.
Est vero θεὸς ἀπάνθρωπος, ut utar Kuhnii verbis ad
Laertium, ὁ μηδὲν ὁμοιον ἔχων ἀνθρώπῳ, qui cum
homine nihil habet commune, nec similitudinem

ἀσκηθῆ, νόον αὐτόν, αἰδίου ἢ δὲ νόημα.

Ἔως καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινού νούου ἀντιβολῆσαι,
ἀμφοτερόβλεπτος· δολῆ δ' ὀδῶ ἔξαπατήθην,
πρεσθυγενῆς ἔτ' ἔων, ἄδολος καὶ ἄμοιρος ἀπάσης
38 σκεπτοσύνης. Ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι,
εἰς ἐν ταῦτό τε πᾶν ἀνελύετο· πᾶν δ' ἐὼν αἰεὶ
πάντη ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἴσταθ' ὁμοίαν.

Ἴν δὲ τὸ θαρσαλέον τε καὶ ἐμμανὲς ὄππῃ δρούσαι
φαίνεται Ἀναξάρχου κύνεον μένος· ὅς ῥα καὶ εἰδώς,
40 ὡς φασιν, ἄθλιος ἔσκε, φύσις δέ μιν ἐμπαλιν ἦγεν
ἠδονοπλήξ, ἣν πλείττοι ὑποτρύουσι σοριστῶν.

Καὶ ποῦ Ἀναξαγόρην φάσ' ἐμμεναὶ ἄλκιμον ἦρω,
Νοῦν, ὅτι δὴ νόος αὐτοῦ, ὅς ἔξαπίνης ἐπαγείρας
πάντα συνεσφρήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.

45 Πρωταγόρης τ' ἐπίμικτος, ἐρίζεμεναι εὐ εἰδώς.

integrum, ipsam mentem æternamque cogitationem.

Utinam et mihi prudens contigisset animus,
circumspecto iudicio; sed dolosa via deceptus sum,
senex adhuc sincerus et expers omnis [terem,
cautæ considerationis. Quocumque enim mentem conver-
in unum idemque universa resolvebantur, et universum
quod semper est] circumcirca in unam sui similem naturam
[reductum constringebatur.

Inter alios autem audax et furibunda quocumque se verteret
canina Anaxarchi vis conspiciebatur, qui et rerum cogni-
tione instructus,] ut perhibent, miser erat, quia retrorsum
ipsum agebat natura] voluptatibus dedita, quam plurimi
[sophistarum reformidant.

Etiam Anaxoram alicubi esse dicunt fortem heroem,
Mentem, quia mens ipsi fuit, quæ subito collecta
omnia compegit simul, turbata prius.

Protagorasque immixtus (sodalibus) verbis concertare do-
[ctus.

formæ. Quod vero Kuhniius apud Laetium Ὁμη-
ροπάτην poni vult, improbandum. Vs. 31 in mem-
branis ita exhibetur: ἀσκηθῆ, νοερωτόν—ἢ νόημα.
Fabricius interponendum censuit σύμπαντ' aut
πάνθ' ὅσον vel simile quid. Brunckius malebat:
ἀσκηθῆ, σύμπαντα νόον, σύμπαντα φρόνημα, quum
Diogenes IX, 19 hæc fere verba usurpet: σύμπαν-
τά τε εἶναι νοῦν καὶ φρόνησιν. Paulus conjecit ἀσκηθῆ,
θητων νοερώτερον ἢ νόημα, in carmine autem
exaravit ἀσκηθῆ, νοερωτόν, αἰδίου ἢ νόημα. Mihi
Timon videtur scripsisse: ἀσκηθῆ, νόον αὐτόν, αἰ-
δίου ἢ νόημα.

Vss. 32-37. ὡς καὶ ἐγὼν—ὁμοίαν] Sextus Empir-
icus l. c.: Ὁ γὰρ περὶ ἐνὸς δογματίζων ἢ προκρίνων
φαντασίαν φαντασίας ὅλως κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν
περὶ τινος τῶν ἀδόλων, τοῦ δογματικοῦ γίνεται χαρα-
κῆρος, ὡς ὀλοῖ καὶ ὁ Τίμων διὰ τῶν περὶ Ξενοφάνους
αὐτοῦ λεγομένων· ἐν πολλοῖς γὰρ αὐτὸν ἐπαινέσας τὸν
Ξενοφάνην, ὡς καὶ τοὺς Σίλλους αὐτῷ ἀναθελίαι, ἐποίη-
σεν αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα· ὡς καὶ ἐγὼν κτλ.
Vs. 33 ἀμφοτερόβλεπτος accipiendum de eo qui
utramque partem caute circumspicit. — Vs. 34
quomodo sic legitur: πρεσθυγενῆς ἔτ' ἔων καὶ ἀπενθῆ-
ριστος ἀπάσης. Parum probabilis Schneideri con-
jectura ἀναμφήριστος; requiritur enim ἄδολος καὶ
ἄμοιρος ἀπάσης σκεπτοσύνης quod carmini inserui.

Vss. 38-41. ἐν δὲ τὸ θαρσαλέον—σοριστῶν] Plu-

tarchus de Virtute moralī p. 446, C. (vol. VII
pag. 753 ed. Reisk.): Τῶ γὰρ ὄντι πλησίτιος μὲν
ἐπὶ τὰς ἠδονὰς ὁ ἀκόλαστος ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν φέρε-
ται, καὶ δίδωσιν αὐτὸν καὶ συγκατευθύνει· πλάγιος δὲ
ὁ ἀκρατής, ὡς περὶ ἔξαναφέρειν γλιτχόμενος καὶ διωθει-
σθαι τὸ πάθος, ὑποσύρεται καὶ περιπίπτει περὶ τὸ
αἰσχρόν. Ὡς Ἀναξαρχὸν ἐσθλαίνε Τίμων· ἐν δὲ τὸ
θαρσαλέον κτλ. Partem hujus loci non nominato
auctore allegavit idem Plutarchus de Vitioso Pu-
dore p. 529, A et Sympos. VII pag. 705, F. —
Vs. 38 pro ὀροῦσαι omnium librorum lectione
Meinekii Exerc. in Athen. l. c. recte scripsit
ὀρούσαι, mutato etiam ἐμμενές in ἐμμανές. — Vs.
39-40 pro vulgato ὅς ῥα καὶ εἰδώς, ὡς φάσαν re-
scripsi ὅς ῥα καὶ εἰδώς, ὡς φασιν.

Vss. 42-44. καὶ ποῦ Ἀναξαγόρην—πρόσθεν] Dio-
genes Laertius II, 6: Παρ' ὁ καὶ νοῦς ἐπεκλήθη
(ὁ Ἀναξάρχος). Καὶ φησι περὶ αὐτοῦ Τίμων ἐν τοῖς
Σίλλοις οὕτω· καὶ ποῦ Ἀναξαγόρην κτλ. Vocabulo
utitur de fabris et architectis dici solito, sed
ejus sensus latissime patet, συνεσφρήκωσεν. Hesy-
chius: σφρήκωμα, πύκνωμα καὶ δεσμός. Cf. Ernest.
ad Hiad. XVII, 52. Mentis cognomen Anaxagoræ
fuisse testantur multi scriptores quorum locos
collegit Schaubach. Fragm. Anaxag. p. 36.

Vs. 45. Πρωταγόρης τ' ἐπίμικτος κτλ.] Diog.
Laert. IX, 52: Καὶ τὸ νοῦν ἐπιπόλαιον γένος τῶν ἐριστι-

.....ὡς καὶ μετέπειτα σοφιστῶν
οὐτ' ἀλιγυγλώσσω οὐτ' ἀσκόπων οὐτ' ἀκυλίστω
Πρωταγόρη· ἔθελον δὲ τέφρην συγγράμματα θείναι,
ὅτι θεοὺς κατέγραψ' οὐτ' εἰδέναι, οὔτε δύνασθαι,
50 ὅποιοί τινές εἰσι καὶ οἴτινες, ἀθρήσασθαι,
πᾶσαν ἔχων φυλακὴν ἐπιεικείης· τὰ μὲν οὐ οἱ
χραίσμας, ἀλλὰ φυγῆς ἐπεμαίετο, ὄφρα μὴ οὕτως
Σωκρατικὸν πίνων ψυχρὸν ποτὸν Ἄϊδα δύη.

* * *
Ἐκ δ' ἄρα τῶν ἀπέκλινε λιθοζῶος, ἔννομολέσχης,
55 Ἑλλήνων ἑπαιοῖός, ἀκριβολόγους ἀποφῆνας,
μυκτῆρ, ῥητορομίχτος, ὑπάττικος, εἰρωνευτής.

* * *
Ἄσθενική τε λόγων δυὰς ἢ τριάς, ἢ ἔτι πόρσω,
οἷος Ξεινοφῶν, ἵς τ' Αἰσχίνου οὐκ ἐπιπειθῆς
γράφαι.

..... ut etiam postea sophistarum
neque fusca voce prædito neque inconsiderato neque rigido
Protagoræ; volebant autem scripta ejus in cineres conver-
quia deos scripserat se neque scire, neque posse, [tere,
quales sint et qui, dispicere,
quamvis omni æquitate observata. Neque tamen hæc ei
profuerunt, sed fugam meditabatur, ne sic [verba
Socraticam bibens frigidam potionem in Orcum descende-
[ret.

* * *
Ab his igitur discessit lapidica, legulejus,
Græcorum incantator, accurate loquentes efficiens,
derisor, rhetoribus immixtus, satis atticus, in sermone
[dissimulator.

* * *
Exsanguisque verbis duo vel tres vel etiam porro [alii],
ut Xenophon et Æschines non adductus
ad scribendum.

κὼν ἐγέννησεν, ὅθεν καὶ Τίμων φησὶ περὶ αὐτοῦ· Πρω-
ταγόρης κτλ.

Vss. 46-53. ὡς καὶ μετέπειτα—Ἄϊδα δύη] Sextus
Empiricus adv. Math. IX, 57: 'Ὁ δὲ Πρωταγόρας
ῥητῶς που γράψας· περὶ θεῶν οὔτε εἰ εἰσίν, οὔθ' ὅποιοί
τινές εἰσι, δύναιμι λέγειν· πολλὰ γάρ ἐστι τὰ κωλύοντά
με. Παρ' ἣν αἰτίαν θάνατον αὐτοῦ καταψηρισαμένων
τῶν Ἀθηναίων διαφυγὼν καὶ κατὰ θάλατταν πταίσας
ἀπέθανε. Μέμνηται δὲ ταύτης τῆς ἱστορίας καὶ Τίμων
ὁ Φιλίαςιος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Σίλλων, ταῦτα διεξερ-
χόμενος· ὡς καὶ μετέπειτα κτλ.

Vs. 46. Olim scribebatur ὅστε καὶ μετέπειτα,
ut est apud Stephanum in Poesi philosophica; ὡς
καὶ primus correxit Menagius ad Diogen. IX, 52.
— Vs. 48. σὺν γράμματι Stephanus, συγγράμματι
Menagius; sed flagitatur συγγράμματα, quemad-
modum postea editum est. — Vs. 53 Ἄϊδι δύη
Sexti membranæ, sed sententia desiderat Ἄϊδα δύη.
Ἄϊδα jam emendavit Menagius ad Laertii I. c.; de
δύη mutato in δύη vid. Buttmanni Gramm. ampl.
II; 114. Timonis locum respexit Io. Frei. Quæst.
Protag. pag. 61 seq.

Vss. 54-56. ἐκ δ' ἄρα τῶν—εἰρωνευτής] Diogenes
Laertius II, 19: Δουρὶς δὲ καὶ δουλεύσαι αὐτὸν [τὸν
Σωκράτη φησὶ] καὶ ἐργάσασθαι λίθους. Εἶναι τε αὐτοῦ
καὶ τὰς ἐν ἀκροπόλει Χάριτας ἐνίοι φασιν, ἐνδεδυμένας
αὔσας· ὅθεν καὶ Τίμωνα ἐν τοῖς Σίλλοις εἰπεῖν· ἐκ δ'
ἄρα τῶν ἀπέκλινε λιθοζῶος κτλ. Sextus Empiricus
adv. Math. VII, 8: Τοῦ δὲ ἠθικῶ μόνος ἐπεμελεῖτο
Σωκράτης κατὰ γε τοὺς ἄλλους αὐτοῦ γνωρίμους, εἶγε
καὶ ὁ Ξεινοφῶν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι ῥητῶς φησιν
ἀπαρνεῖσθαι αὐτὸν τὸ φυσικόν, ὡς ὑπὲρ ἡμᾶς καθε-
στηκός, καὶ σχολάζειν τῷ ἠθικῷ, ὡς πρὸς ἡμᾶς ὄντι.
Τοιοῦτο οἶδε καὶ ὁ Τίμων ἐν οἷς φησιν· « ἐκ δ' ἄρα τῶν

ἀπέκλινε λαοζῶος ἔννομολέσχης » τοιούστιν ἀπὸ τῶν
φυσικῶν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν θεωρίαν. Διὸ καὶ ἔννομολέσχης
προσέθηκεν, ἅτε τοῦ ἠθικῶ μέρους ὄντος τὸ περὶ νό-
μων διαλέγεσθαι. Clemens Alexandrinus Strom.
lib. I pag. 129 de Socrate loquens:

Ἐκ δ' ἄρα τῶν ἀπέκλινε λαοζῶος ἔννομολέσχης,
Ἑλλήνων ἑπαιοῖός,

ὁ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις φησὶ, διὰ τὸ ἀποκεκλικέναι
τῶν φυσικῶν ἐπὶ τὰ ἠθικά. — Vs. 54. Non dubium
quin ἔννομολέσχης, *leges loquens*, vera sit lectio,
quam etiam in Poesi philosophica sequitur Henr.
Stephanus, etsi in Diogenis editione se in mem-
branis ἐννομολέσχης reperisse testatur. Multum
refert, utrum e Diogene λιθοζῶος an e reliquis
scriptoribus λαοζῶος versui inferas; alterum enim
metri ratio excludit. — Vs. 56 ῥητορομίχτος Henr.
Stephanus in Poesi phil.; ῥητορομίχτος vulgata
scriptura apud Diogenem est, quam neglecto
metro Hemsterhusius in ῥητορομίχτης convertit
propter præcedens μυκτῆρ. Hoc enim, quum
proprie *nasum* designet, hic *derisorem* valet.

V. 57-59. ἀσθενική τε—γράφαι] Diogenes Laertius
lib. II, 55 de Xenophonte: Τίμων δ' ἐπισκώπτει
αὐτὸν ἐν τούτοις· ἀσθενική τε κτλ. Idem II, 62 de
Æschine: Ἐπειτ' ἀφικόμενον Ἀθήναζε μὴ τολμᾶν σο-
φιστεύειν, εὐδοκιοῦντων τότε τῶν περὶ Πλάτωνα καὶ
Ἀριστιππον· ἐμίσθους δὲ ἀκρόσεις ποιεῖσθαι· εἶτα
συγγράφει λόγους δικανικοὺς τοῖς ἀδικουμένοις. Διὸ
καὶ τὸν Τίμωνα εἰπεῖν ἐπ' αὐτῷ· ἵς τ' Αἰσχίνου οὐκ
ἐπιπειθῆς γράφαι.... Τούτου τοὺς διαλόγους καὶ Ἀρί-
στιππος ὑπώπευεν· ἐν γούν Μεγάρους ἀναγινώσκον-
τος αὐτοῦ φασὶ σκῶψαι, εἰπόντα, Πόθεν σοι, ληστά,
ταῦτα; — Vs. 57. ἀσθενική τε λόγων δυὰς ἢ τριάς

60 Οἷά τ' Ἀριστίππου τρυφερῆ φύσις ἀμπαρόντος
ψεύδη.

ἢ βαρὺν βουπλήγα, τομώτερον ἢ Λυκοόργου,
ἔς βα Διονύσου ἀρβυθοπότας ἐπέκοπτε,
ἐκ δὲ βρῦτὰ ρίπτασκεν ἀπληστούνους τ' ἀρυσάνας.

65 Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητῆς
ἡδυσπέης, τέττιξιν ἰσογράφος, οἱ δ' Ἑκαδήμιου
δένδρει ἐφεζόμενοι ὅσα λειριόεσσαν εἴσιον.

καὶ σὺ Πλάτων· καὶ γὰρ σε μαθητεῖς πόθος ἔσχε·
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἡλλάξασο βίβλον,
70 ἔνθεν ἀπαρχόμενος Τιμαιογραφεῖν ἐδιδάχθης.

Atque ut mollis Aristippi natura tactu
falsum a vero discernentis.

vel gravem boum stimulum, acutiorem quam Lycurgi,
qui Bacchi immoderatos potatores percutebat,
pocula vero eiciebat cyathosque vini insatiabiles.

Omnes autem præcedebat latissimus, sed orator
suaviloquens, in scriptis dulcis ut cicada, quæ Hecademi
arbori insidentes vocem suavam emittunt.

Et tu Plato, (nam te doctrinæ desiderium tenebat,)
grandi pecunia parvum emisti librum,
unde orsus Timæum conscribere didicisti.

i. e. *exsanguisque verbis duo vel tres*. Apparet hic quoque genitivum λόγων pro dativo poni. Sic Homerus Iliad. XXII, 281 : ἀλλὰ τις ἀρτιεπέης καὶ ἐπίκλοπος ἔπλεο μύθων. Vid. supra ad vs. 25-28. — Vs. 58 ἴς τ' Αἰσχίνου e Casauboni emendatione; ἢ τ' Αἰσχίνου Laertii codices. Præterea οὐκ ἐπιπευθὴς γράφαι Stephani ed. præbet pro vitioso οὐκ ἀπειθὴς (vel ἀπειθείς) quod priores editiones utroque loco habent. — Vs. 59 γράφαι membranae omnes excepto regio codice in quo γράφας librarii errore scriptum est. Dicitur autem Æschines non adductus ad scribendum, quia pauca scripsit, adeo ut Aristippus etiam dialogos ejus suspectos haberet. Nam orationes quas paupertate coactus aliis scribebat vix memorare licet.

Vss. 60-61. οἷά δ' Ἀριστίππου κτλ.] Diogenes Laertius II, 66 de Aristippo : Ὁ δὲ Τίμων παρέφαγεν ὡς θρυπτόμενον, οὕτωςί πως εἰπόν· οἷά τ' Ἀριστίππου κτλ.—ἀμπαρόντος ψεύδη significat interprete Eustathio ad Odys. lib. VIII, 196, τῇ ἀφῆ διερευνηόντος.

Vss. 62-64. ἢ βαρὺν βουπλήγα—ἀρυσάνας] Athenæus X, 64, p. 445, E : Σὺ δέ, ὦ Οὐλπιανέ, ἀρβυθοπότης μὲν εἶ, κατὰ τὸν Φλιασίον Τίμονα. Οὕτως γὰρ ἐκεῖνος ὠνόμασε τοὺς τὸν πολλὸν σπῶντας οἶνον ἀκρατὸν ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Σίλλων· ἢ βαρὺν βουπλήγα, τομώτερον ἢ Λυκοόργου κτλ. Valckenarius ad Theocriti Adoniaz. p. 341 Λυκοόργου correxit hac sententia quæ sola apta est : τομώτερον τῆς τοῦ Λυκοόργου βουπλήγας. Obversabatur poetae Iliad. VI, 133 seqq. : Αἰ δ' ἅμα πᾶσαι θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ἔπ' ἀνδροφόνοιο Λυκοόργου θεινόμεναι βουπλήγι. — Vs. 64 ἀρυσάνας Athenæi codices; ἀρυσάνας emendavit Casaubonus ex eodem scriptore lib. X, 23 p. 424, B dicente : Τίμων δ' ἐν δευτέρῳ Σίλλων

ἀρυσάνας κέκληκε τοὺς κυάθους φάσκων οὕτωςί· ἀπληστούνους τ' ἀρυσάνας. Utrumque græcum est, sed diverso significatu.

Vss. 65-67. τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο—εἴσιον] Diogenes Laertius III, 7 : Ἀλλὰ καὶ δ' Ἰμίμων εἰς τὸν Πλάτωνα λέγων φησί· τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο κτλ. πρότερον γὰρ διὰ τοῦ ε' Ἑκαδημία ἐκαλεῖτο. Hesychius Milesius s. v. Πλάτων pag. 44 ed. Orell. : Πλάτῳ δὲ ὦν τὰ στέρνα ἢ τὸ μέτωπον Πλάτων προσηγορεύθη· οἱ δὲ ὡς πλατὺν ἐν λόγοις οὕτω φασὶ κληθῆναι. Τίμων δὲ κωμωδῶν αὐτὸν ἐν Σίλλοις φησί· τῶν πάντων ἡγεῖτο κτλ. — Vs. 66 τέττιξιν ἰσογράφος legitur apud Diogenem, i. e. in scriptis dulcis ut cicadæ. Hinc emendandus Hesychius Milesius τέττιξ ἰσογράφος librariorum incuria exhibens. Compara Theocriti illud Idyll. I, 146 : τέττιγος ἐπεὶ τὸ γὰ φέρτερον ἄδεις, et anonymum poetam apud Brunck. Anal. III p. 250 : εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι. — Vs. 67 δένδρει Diogenes, δένδρῳ Hesychius Milesius. Timonem δενδρέῳ exarasse putabat Menagius propter similem Hesiodi locum Oper. vs. 582 seqq. :

Ἦμος δὲ σχολυμός τ' ἀνθεὶ καὶ ἡχέτα τέττιξ
δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν κατεχεύετ' αἰοῖδ' ἦν
πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεος καματώδεος ὄρη

Sed sine dubio imitatus est Homer. Iliad. lib. III, 150 seqq. :

ἀλλ' ἀγορηταὶ
ἐσθλοὶ, τεττίγεσσιον εἰοικότες, οἷτε κατ' ὕλην
δενδρέῳ ἐφεζόμενοι ὅσα λειριόεσσαν εἴσιον.

Cæterum Stephanus in Poesi philosophica p. 66 ἴσαι pro εἴσαι edidit.

Vss. 68-70. Gellius Noct. att. III, 17 : Timon

ὡς ἀνέπλαττε Πλάτων πεπλασμένα θαύματα εἰδώς.

Τοιγὰρ ἔχων Μενεδήμου ὑπὸ στέρνοισι μόλυβδον
θεύσεται ἐς Πύρρωνα τὸ πᾶν κρέας, ἢ Διόδωρον.

νήξομαι εἰς Πύρρωνα καὶ εἰς σκολιὸν Διόδωρον.

75 καὶ νόον οὐ λήσεις ἐπιπλήξῃσιν ἐγκαταμιγνύς.

ut fingebat Plato conficta miracula sciens.

Itaque Menedemi sub pectore plumbum habens
curret ad Pyrrhonem carnosum, vel ad Diodorum.

Natabo ad Pyrrhonem et ad versulum Diodorum.

neque clam sanam mentem reprehensionibus admiscebis.

amarulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σίλλος inscribitur. In eo libro Platonem philosophum, quem diximus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliose appellat, quod impenso pretio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset exque eo Timæum, nobilem illum dialogum, concinnasset. Versus super ea re Timonis hi sunt :

καὶ σὺ Πλάτων, καὶ γὰρ σε μαθητὴν ὁ πόθος ἔσχεν·
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλαξας βίβλον,
ἔθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Proclus in Platonis Timæum init. : Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Πυθαγορικοῦ Τιμαίου γράμμα περὶ φύσεως τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον διατάσσεται, ἔνθεν ἀφορηθεὶς ὁ Πλάτων τιμαιογραφεῖν ἐπιχειρεῖ κατὰ τὸν σιλλογράφον. Schol. Platon. p. 200 ed. Ruhken. : Τίμαιος ἐκ Λοκρῶν τῶν Ἐπιεφυρίων, τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως, φιλόσοφος Πυθαγόρειος, ἔγραψε μαθηματικὰ τε καὶ περὶ φύσεως σύγγραμμα, τὸν Πυθαγορικὸν τρόπον· ἔνθεν ὁ Πλάτων καὶ τὸν διάλογον εἰς αὐτὸν ἔγραψε, καθὰ καὶ ὁ σιλλογράφος φησὶ περὶ αὐτοῦ·

πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον,
ἔνθεν ἀφορηθεὶς τιμαιογραφεῖν ἐπεχειρεῖ.

Cf. etiam Iamblichum in Nicomach. arithm. p. 148 ed. Tenull. et Synes. de dono astrolab. p. 307. E cæteris auctoribus Gellius corrigendus. Scripsi autem hos versus ut nuper a Martino Hertizio vulgati sunt, ita ut vs. 68 pro μαθητὴν ὁ πόθος ponerem μαθητείας πόθος, vs. 69 pro ἠλλαξας, ἠλλάξαο, denique vs. 70 pro ἔθεν ἀπαρχόμενος γράφειν restituerem ἔνθεν ἀπαρχόμενος Τιμαιογραφεῖν. De hac emtione vide Diogenem III, 9 et VIII, 15.

Vs. 71. ὡς ἀνέπλαττε κτλ.] Athenæus XI, 113 p. 505, E : Διὸ καλῶς ὁ Τίμων περὶ αὐτοῦ ἔφη· ὡς ἀνέπλαττε κτλ. Diogenes Laertius III, 26 : Ἄλλὰ καὶ Τίμων οὕτως παραγραμματίζων αὐτόν· ὡς ἀνέπλασε κτλ. Pro ἀνέπλασε apud Laertium ἀνέπλαττε reponendum esse jam Aldobrandinus vidit. Quod

in antiquioribus Athenæi exemplaribus reperitur οὐματτα editorum cura dudum emendatum est.

Vss. 72-73. τοιγὰρ ἔχων—Διόδωρον] Diogenes Laertius IV, 33 de Arcesilao : Καὶ ὁ Τίμων ἐπ' αὐτοῦ φησιν οὕτως·

τῆ γὰρ ἔχων Μενεδήμος ὑπὸ στέρνοισι μόλυβδον
θύσεται ἢ Πύρρωνα τὸ πᾶν κρέας ἢ Διόδωρον.

Cf. Eusebium Præp. evang. XV p. 729, apud quem legitur :

τῆ γὰρ ἔχων Μενεδήμου ὑπὸ στέρνοισι μόλυβδον
θεύσεται ἢ Πύρρωνα τὸ πᾶν κρέας ἢ Διόδωρον.

Vs. 72 pro τῆ γὰρ necessario requiritur τοιγὰρ quod edidi. Deinde neque Μενεδήμος ferri potest, siquidem hæc non de Menedemo sed de Arcesilao accipienda, neque Μενεδήμον, ut exhibent quædam Diogenis membrana, sed sententia desiderat quod est apud Eusebium Μενεδήμου. Id autem jam Casaubonus Laertio reddi oportere dixerat. — Vs. 73 θεύσεται ἐς Πύρρωνα rescribendum esse idem Casaubonus observavit. Verba τὸ πᾶν κρέας i. e. carnosum recte contendit Menagius cum Theocriti Idyll. III vs. 18, τὸ πᾶν λίθος, ubi scholiastes τὸ πᾶν perhibet dici ἐπιρρηματικῶς ἀντὶ τοῦ διολου, τούτέστι σκληρὰ σφόδρα καὶ ἀμειλικτος.

Vs. 74. νήξομαι εἰς Πύρρωνα κτλ.] Diogenes Laertius l. c. : Καὶ διαλιπὼν αὐτὸν ποιεῖ λέγοντα· νήξομαι κτλ. Veterem scripturam κολιὸν Διόδωρον optime Casaubonus in σκολιὸν Διόδωρον convertit.

Vs. 75. Diogenes Laertius l. c. 33 item de Arcesilao : Ἦν δὲ ἀξιωματικώτατος καὶ συνηγμένος, καὶ ἐν τῇ λαλιᾷ διαστατικός τῶν ὀνομάτων, ἐπισκώπτῃς ὁ ἰκανῶς καὶ παρῆρησιαστής. Διὸ καὶ πάλιν ὁ Τίμων οὕτως περὶ αὐτοῦ·

καὶ νέον οὐ λήσεις ἐπιπλήξῃσιν ἐγκαταμιγνύς.

Pro νέον ex egregia Casauboni conjectura reposui νόον; præterea λήσης in λήσεις mutavi. In codice regio pro οὐ male scriptum est μή.

Ἄ: εἰπὼν ὄγλοιο περίσταςιν εἰσακατέδουεν·
οἱ δέ μιν ἤτε γλαῦκα περί σπίζαι τερατοῦντο,
ἡλέματον δεικνύντες. Ὅθ' οὐνεκεν ὄγλω ἀρέσκεις,
οὐ μέγα πρῆγμα, τάλας τί πλατύνεται ἡλίθιος ὤς;

80 ἢ τὸν ἀπάνθρωπον καὶ ἀπόσολον, αὐτολάλητον,
οὐκ ἐμπαζόμενον ζῴης ἐρίδων τε, Φίλωνα.

λῆρον ἀναστήσας, ἀρρωυμένος, ἀρροσιθόμβαξ.

Ἄλλ' οὐ μοι τούτων φλεδόνων μέλει, οὐδὲ γὰρ ἄλλου
οὐδενός, οὐ Φαίδωνος, ὅτις γε μὲν, οὐδ' ἐριδάντειω
85 Εὐκλείδου, Μεγαρεῦσιν ὅς ἐμβαλε λύσσαν ἐρισμοῦ.

οὐδ' Ἀκαδημαϊκῶν πλατυρημοσύνης ἀναλίστου.

οὐδ' ἄρ' Ἀριστοτέλους εἰκαισιούνης ἀλεγεινῆς.

Sic locutus circumstantem turbam ingrediebatur :
illi vero cum ut noctuam aviculæ valde admirabantur,
vanum monstrantes. Quia plebeculæ places,
quæ res non magni momenti est, infelix; cur superbis tan-
[quam stultus ?

aut inhumanum, nulli scholæ addictum, secum loquentem,
incuriosum famæ rixarumque Philonem.

nugarum excitator, superciliosus, stultiloquus.

Non ego horum nugatorum curam gero, nec alterius
cujusquam, non Phædonis, quisquis ille sit, nec rixatoris
Euclidis, qui Megarensibus contentionis rabiem invexit.

nec Academicorum loquacitatis insulsæ.

neque Aristotelis molestæ vanitatis.

Vss. 76-79. ὡς εἰπὼν ὄγλοιο—ἡλίθιος ὤς.] Diogenes Laertius IV, 42 : Εἰς δὲ τὸ διαβαλλόμενον αὐτῶν φίλογλον καὶ Τίμων τά τε ἄλλα φησίν, καὶ δὴ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ὡς εἰπὼν ὄγλοιο κτλ. — Vs. 77 περί σπίζαι emendavit Menagius; antea legebatur περισπίζαι vel περί σπιζοῖ. — Vs. 78 ὄγλω ἀρέσκεις quædam Laertii editiones et Hesychius Milesius p. 12 ed. Orell. Nonnulli Diogenis libri male ὄγλωἀρέσκος vel ὄγλωἀρέσκης.

Vss. 80-81. ἢ τὸν ἀπάνθρωπον—Φίλωνα] ὁ δὲ Φίλων τὰ πλεῖστα διελέγετο, ὅθεν καὶ περὶ τούτου φησὶν οὕτως ἢ τὸν ἀπάνθρωπον κτλ. — Vs. 80 ἀπάνθρωπον καὶ ἀπόσολον emendavit Casaubonus; codd. τὸν ἀπ' ἀνθρώπων ἀπόσολον. Pro αὐτολάλητον Stephani editio et regię membranæ αὐτολαλητήν. — Vs. 81. Φίλωνα codices; Brunckius malebat Φίλων ὤς.

Vs. 82. λῆρον ἀναστήσας κτλ.] Diogenes Laertius II, 126, de Menedemo : ὁ δὲ Τίμων οὕτω λόγον ἀναστήσας κτλ. Hesychius Milesius pag. 36 ed. Orell. : ὁ δὲ Τίμων οὕτω λῆρον ἀναστήσας κτλ. Omnino repudiato λόγον quod metrum non fert, rescribendum est λῆρον. Pro ἀρροσιθόμβαξ non erat quod Scaliger ἀρρασιθόμβαξ legendum suspicaretur apud Stephanum in Poesi philosophica p. 217. Sensus loci ostendit Menagius allatis Laertii verbis lib. II, 140 hæc de Menedemo narrantis : Τὰ μὲν οὖν πρώτα κατερρονεῖτο, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἀκούων.

Vss. 83-85 ἄλλ' οὐ μοι—ἐρισμοῦ] Diogenes Laertius lib. II, 107 : Διὰ ταῦτα δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ [τοῦ Εὐκλείδου] ταῦτά φησι Τίμων, προσπαρατρῶγων καὶ τοὺς λοιποὺς Σωκρατικούς· ἄλλ' οὐ μοι τούτων κτλ. Fortasse Antisthenis facta mentione Timon hos omnes philosophos φλεδόνας appellat. Vid. ad vs. 140. Haud scio an hic locus expressus sit ex Iliad. VI, 450 sqq. :

Ἄλλ' οὐ μοι Τρώων τόσσον μέλει ἄλγος ὀπίσσω,
οὔτ' αὐτῆς Ἐκάβης, οὔτε Πριάμοιο ἀνγκτος,
οὔτε κασιγνήτων, οἳ κεν πολέες τε καὶ ἐσθλοὶ
ἐν κοινήσι πέσοιεν ὑπ' ἀνδράσι δυσμενέεσσιν,
ὄσσον σεῦ κτλ.

Qua de re incorruptius nobis iudicare liceret, si apodosis sententiæ adversus Socraticos scripta servata esset.

Vs. 86. οὐδ' Ἀκαδημαϊκῶν κτλ.] Diogenes Laertius IV, 67 : Καθόλου δὲ τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς ὁ Τίμων οὕτω διασύρει· οὐδ' Ἀκαδημαϊκῶν κτλ. Pro ἀναλίστου editio Basileensis et codices quidam inepte ἀναλύστου.

Vs. 87. οὐδ' ἄρ' Ἀριστοτέλους κτλ.] Diogenes Laertius lib. V, 11 : Ἀλλὰ καὶ Τίμων αὐτοῦ καθήψατο, εἰπὼν· οὐδ' ἄρ' Ἀριστοτέλους κτλ. Dan. Heinsius cum hoc versu comparabat Homer. Iliad. XV, 16 : οὐ μὲν οἶδ', εἰ αὐτε κακοῦ βραφίης ἀλεγεινῆς, sed unius vocis similitudo incertam reddit parodiam.

καὶ Φοίνισσαν ἴδον λιγνόγραυον σκιερῶν ἐνὶ τύφῳ
πάντων ἰμείρουσαν· ὁ δ' ἔβρει γύργαθος αὐτῆς
90 μικρὸς ἐών, νοῦν δ' εἶχεν ἐλάσσονα σκινδαψοῖο.

ὄφρα πενεστάων σύναγεν νέφος, οἱ περὶ πάντων
πτωχότατοί τ' ἦσαν καὶ κουφότατοί βροτοὶ ἀστῶν.

εἰς δὲ φακῆν ἔμβαλλε δωδεκάκον κοριάννου.

καὶ Ζηγιώνειόν γε φακῆ ὄς μὴ μεμάθηκεν
95 ἔψειν εὖ φρονίμως...

πολλῶν λακεδόνων λυμάντορες αἰπυδολωταί.

Φῆ δέ τις αἰάζων, οἷα βροτοὶ αἰάζουσιν·
οἴμοι ἐγὼ τί πάθω; τί νύ μοι σοφὸν ἔνθα γένηται;
πτωχὸς μὲν φρένας εἰμί, νόου δ' ἐμοὶ οὐκ ἐνὶ κόκκῳ.

Et Phoenissam vidi gulosam anum umbroso in fastu
omnium rerum cupidam : at deluebat plaga ejus
parva (quam texuerat), ut cui scindapso inferior mens
[esset.

donec famulorum nubem coegit, qui longe omnium
civium pauperrimi et levissimi homines erant.

In lentes injice duodecimam coriandri partem.

et Zenonianas quidem lentes qui non probe didicit
coquere. . . . .

Mullorum dictorum corruptores admodum dolosi.

Dicit aliquis lamentans, ut mortales lamentantur .
Hei mihi, quid de me fiet? quid callidi mihi hic continget?
inops animi sum, neque mentis hilum mihi inest.

Vss. 88-90. καὶ Φοίνισσαν ἴδον λιγνόγραυον—σκιν-
δαψοῖο] Diogenes Laert. VII, 15 de Zenone Citieo :
Ἦν δὲ καὶ ζητητικὸς καὶ περιπάντων ἀκριβολογούμενος.
Ἰθεν καὶ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις φησὶν οὕτω καὶ Φοίνισσαν
κτλ. — Vs. 89. γύργαθος hoc loco est interprete
Apostolio Byzantio apud Menagium et Glossarii
veteris auctore : *reticulum*. Γύργαθον φυσῆς ἐπὶ τῶν
μάτην ποιοῦντων. Σημαίνει δὲ τὸ δίκτυον. Compone-
bant veteres captiosas Stoicorum argumentationes
cum retibus sive plagis. Cf. Cic. Acad. 4, 48, et
Lucian. Vit. auct. cap. 22 : τὰς τῶν λόγων πλεκτάνας,
αἷς συμποδίζω τοὺς προσομιλοῦντας. Præterea αὐτῆς
e Menagii emendatione versus illatum est. Laertii
codices habent ὡς τις; Suidas citans hoc fragmen-
tum s. v. σκινδαψός exhibet αὐτοῦ. — Vs. 90.
Σκινδαψός fuit instrumentum musicum tetrachor-
don teste Athenæo lib. IV, cap. 81, pag. 183.
Quum non esset qua uterer commoda vox latina,
græcam in interpretatione servavi.

Vss. 91-92. ὄφρα πενεστάων—βροτοὶ ἀστῶν] Dio-
genes Laertius lib. VII, 16 : Ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν καὶ
γυμνορῥύπαροὶ τινες, ὡς φησι καὶ ὁ Τίμων· ὄφρα πε-
νεστάων κτλ. Hæc quoque ad Zenonem referuntur.
— Vs. 91. νέφος de ingenti multitudine accipien-
dum, ut apud Homerum Iliad. IV, 274 : νέφος εἶπετο
πεζῶν. Verba οἱ περὶ πάντων πτωχότατοί τ' ἦσαν καὶ
κουφότατοί βροτοὶ ἀστῶν eadem constructionis var-
rietate dicuntur quam adhibuit Homerus Il. VII,
289 : περὶ δ' ἔρχει Ἄγαθῶν φέρτατος ἔσσι.

Vs. 93. εἰς δὲ φακῆν ἔμβαλλε κτλ.] Timon apud

Athenæum lib. IV, cap. 47 pag. 158. Vid. ad vss.
seqq. Pro κοριάννου male alii κοριάννον.

Vs. 94-95. καὶ Ζηγιώνειόν γε—φρονίμως] Athe-
næus lib. IV, cap. 47, p. 158 : Στωικὸν δὲ δόγμα
ἔστιν ὅτι τε πάντα εὖ ποιήσει ὁ σοφὸς καὶ φακῆν φρο-
νίμως ἀρτύσει. Διὸ καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἔφη « καὶ
Ζηγιώνειόν γε φακῆν ἔψειν ὄς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν »
ὡς οὐκ ἄλλως δυναμένης ἐψηθῆναι φακῆς, εἰ μὴ κατὰ
τὴν Ζηγιώνειον ὑφήγησιν, ὄς ἔφη· εἰς δὲ φακῆν ἔμβαλλε
κτλ. Versus varie restituere conati sunt viri docti.
Ego secutus sum Fr. Jacobsium in Additamentis
animadversionum in Athenæi Dipnosophistas
p. 99 ita scribentem :

καὶ Ζηγιώνειόν γε φακῆν ὄς μὴ μεμάθηκεν
ἔψειν εὖ φρονίμως,
nisi quod ἔψειν pro ἔψειν posui.

Vss. 96. πολλῶν λακεδόνων κτλ.] servavit Sextus
Empiricus adv. Math. XI, 171. Pro αἰπυδολωταί
male Stephanus in Poesi phil. p. 61 ἐπιδολωταί.

Vss. 97-104. Φῆ δέ τις αἰάζων—κηρῆνας ἐλαστρεῖ] exstant apud Sextum Empiricum adv. Math. XI,
172.

Vs. 97. φῆ δέ τις scripsi pro vulgato φῆ δέ τις,
siquidem etiam Anacreon teste Apollonio in
Bekkeri Anecd. p. 543, 10 φῆ pro φησί usurpavit.
Cf. Bergkii Poet. Lyr. Gr. p. 784. Similis est hic
versus Homericō Odys. V, 197 : ἔσθειν καὶ πίνειν,
οἷα βροτοὶ ἀνδρες ἔδουσιν. — Vs. 98 expressus est ex
Odys. V, 465 : ὦ μοι ἐγὼ τί πάθω, τί νύ μοι μάλιστα
γένηται; Cf. ejusdem libri vs. 299. — Vs. 99

100 Ἦ με μάτην φεῦζεσθαι οἶομαι αἰπὺν ὄλεθρον.
 Τρις μάκαρες μέντοι καὶ τετράκις οἱ μὲν ἔχοντες
 μηδὲ κατατρώξαντες ἐνὶ σχολῇ ὅσ' ἐπέπαντο.
 Νῦν δ' ἐμὲ λευγαλέαις ἔρισιν εἴμαρτο δαμῆναι, [τρεῖς.
 καὶ πενίη, καὶ ὅσ' ἄλλα βροτοῦς κηρῆνας ἔλασ-

105 καὶ τις Ἀρίστωνος γέννην ἀπο αἰμύλου ἔλκων.

Τίς δ' οὕτως κτίλος ὡς ἐπιπωλεῖται στίχας ἀνδρῶν;
 μωλύτης, ἐπέων φίλος, Ἄσσιος, ὄλιμος ἄτολμος.

Ἦνίκ' ἐγρῆν δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι.
 ὦρῃ ἐρῆν, ὦρῃ δὲ γαμῆν, ὦρῃ δὲ πεπαῦσθαι.

110 Πάντων μὲν πρῶτιστα κακῶν ἐπιθυμία ἐστί.

Profecto falso existimo, megrave exitium effugiturum esse.
 Ter quaterque beati certe divites illi
 qui non consumpserunt in otio quæcumque possidebant.
 Nunc vero mihi fatum fuit perniciosius contentionibus perire,
 et pauperlate, et quibuscumque aliis mortalium ardeliones
 [agitantur.

atque ab Aristone urbano genus aliquis ducens.

Quis vero sic arietis instar obit virorum ordines?
 tardus, verbosus, Assius, timidus truncus.

Quando oportebat mortem obire, incipit gaudium frui;
 tempus est amandi, tempus item conjugii, tempus etiam
 [cessandi.

Omnium quidem malorum primum libido est.

comparari potest cum Odys. XXI, 288 : ἃ δειλὴ
 ξείνων, ἐνὶ τοι φρένες οὐδ' ἡβαιαί. Adde Odys. III,
 14 et Iliad. XIV, 141. — Vs. 100 fontem habet
 Odys. XXII, 67 : ἀλλὰ τιν' οὐ φεῦζεσθαι οἶομαι αἰπὺν
 ὄλεθρον. — Vs. 101-102 vulgo sic eduntur : τρις
 μάκαρες μέντοι καὶ τετράκις οἱ μὴ ἔχοντες μήτε κατα-
 τρώξαντες ἐνὶ σχολῇ ὅσ' ἐπέπαντο. Apparet priorem
 versum effictum esse ex Odys. V, 306 : τρις μά-
 καρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἱ τότε ὄλοντο. Inducitur
 juvenis dolens, quod frustra philosophiæ dederit
 operam, adeo ut famem sibi imminentem prævideat.
 Quapropter eos beatos prædicat qui bona
 sua adhuc possident nec in otio literato consumpserunt.
 Quæ quum ita sint, Villosionus ad Cornutum de Nat. deor. p. 354 ed. Osann. pro οἱ μὴ
 ἔχοντες legendum censuit μὲν ἔχοντες. Non enim
 eos quibus res est angusta domi, sed qui sua bona
 in philosophorum scholis minime profusa adhuc
 retinent felices esse existimat ille juvenis. Sunt
 vero οἱ ἔχοντες *divites*. Vid. Democrit. fragm. p.
 261. Sed recte observat Osannus p. 355, si quis
 hanc conjecturam probet, simul in sequenti versu
 pro μήτε reponendum esse μηδέ. — Vs. 103 haud
 absimilis est Homericæ Odys. V, 312 : νῦν δέ με
 λευγαλέω θανάτῳ εἴμαρτο ἄλθωναι. — Vs. 104. κη-
 ρῆνας, qui proprie sunt fuci, hic desides vel ar-
 deliones apte vocaveris.

Vs. 105. καὶ τις Ἀρίστωνος κτλ.] Diogenes Laer-
 tius VII, 161 de Aristone : Ἦν δὲ τις πειστικὸς
 καὶ ὄλιω πεποιμένος· θέν δ' Ἰμίον φησὶ περὶ αὐτοῦ·
 καὶ τις Ἀρίστωνος γέννης ἀπο αἰμύλου ἔλθων. Hic
 γέννης mutavi in γέννην. Vid. ad Parmenid. vs. 62.

Sublato mendo vidi Coraen etiam Ἀτάκτ. III pag.
 183 γέννην correxisse.

Vss. 106-107. τίς δ' οὕτως κτίλος—ἄτολμος] Dio-
 genes Laertius VII, 170 de Cleanthe : Ἦν δὲ πονι-
 κὸς μὲν, ἀφύσικος δὲ καὶ βραδὺς ὑπερβαλλόντως. Διὸ
 καὶ Ἰμίον περὶ αὐτοῦ φησιν οὕτως· τίς δ' οὗτος κτίλος
 ὡς κτλ. Pro οὗτος Stephanus in Poesi phil. p. 68
 habet οὕτω quod pronomini prætuli. Videtur
 autem prior versus compositus ad similitudinem
 Homericæ Iliad. III, 196 : αὐτὸς δὲ κτίλος ὡς ἐπι-
 πωλεῖται στίχας ἀνδρῶν. — Vs. 107 μωλύτης idem
 est quod μῶλος apud Nicandrum Ther. vs. 32 :
 μῶλος ἐπιστεῖλχων, tardus et segniss, vel, scholiasta
 interprete, βραδὺς καὶ νωθὴς ἢ μογερός ἢ νωχελὴς καὶ
 μόλις βαίνων.

Vss. 108-109. Athenæus lib. VII cap. 14 pag.
 281 : Περὶ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἡρακλεώτου τί δεῖ καὶ
 λέγειν; δεσ ἀντικρυς ἀποδοῦς τὸν τῆς ἀρετῆς γιγῶνα ἀν-
 θινὰ μετημυρίασατο, καὶ Μεταθέμενος καλούμενος
 ἔχαρτε, καίτοι γηραιὸς ἀποστάς τῶν τῆς Στοῆς λόγων
 καὶ ἐπὶ τὸν Ἐπίκουρον μεταπηδήσας. περὶ οὗ οὐκ
 ἀχαρίτως δ' Ἰμίον ἐφη· ἡνίκ' ἐγρῆν κτλ. Pro πεπαῦ-
 σθαι codd. nonnulli παύεσθαι. Δύνειν ponitur ab-
 solute pro *mori, mortem obire*, ut apud Æschyl-
 lum Agam. vs. 1094, βίου δύντος, *occidentis vitæ*.
 De re ipsa vide Diogenem Laertium lib. VII, 166
 ejusque interpretes.

Vs. 110. πάντων μὲν πρῶτιστα κτλ.] Athenæus
 lib. VIII cap. 16 : Παγκάλως δὲ καὶ δ' Ἰμίον ἐφη·
 πάντων μὲν πρῶτιστα κτλ. Incertum quem philo-
 sophum Timon hoc versu designaverit.

γαστρί χαριζόμενος, τῆς οὐ λαμυρώτερον οὐδέν.

* * *

οὔτε μοι ἡ Τῆτή μᾶζ' ἀνδάνει, οὔτε καρύκη
ἢ Λυδῶν λιτῆ δὲ καὶ ἀυαλέη ἐνὶ κόγχῳ
Ἑλλήνων ἢ πᾶσα περισσοτρυφῆτος οἰζύς.

* * *

115 ὕστατος αὖ φυσικῶν καὶ κύντατος ἐκ Σάμου ἐλθὼν,
γραμματοδιδασκαλίδης, ἀναγωγότατος ζώντων.

* * *

γραμματική, τῆς οὔτις ἀνασκοπῆ οὐδ' ἀνάθρησις
ἀνδρὶ διδασκομένῳ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου.

* * *

ἐν δὲ πλατυσμὸς

120 πλουμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.

* * *

Ventri indulgens quo nihil impudentius.

* * *

Neque Teia mihi maza placet, neque intritum
Lydorum, sed in tenui siccaque conche
Græcorum tota miseria nimis delicata consistit.

* * *

Ultimus porro physicorum et impudentissimus Samo pro-
ludimagister, indoctissimus mortalium. [fectus,

* * *

Grammatica, cujus nulla neque consideratio neque contem-
homini discenti Phœnicias Cadmi notas. [platio est

* * *

Inter alia autem ostentatio

eruditionis, qua nihil vanius aliud.

* * *

Vs. 111. γαστρί χαριζόμενος κτλ.] Athenæus lib. VII, 11 p. 279 : Περὶ δὲ τοῦ Ἐπικούρου Τίμων ἐν τρίτῃ Σίλλων φησὶν γαστρί χαριζόμενος κτλ. Similiter idem lib. IV cap. 56 p. 163, D : διὰ τὴν γαστέρα, ἧς οὐ λαμυρώτερον οὐδέν » δὲ Τίμων σου. Conf. Homer. Odys. lib. VII, 216 : οὐ γάρ τι στυγερεῖ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο.

Vss. 112-114. οὔτε μοι ἡ Τῆτή οἰζύς] Athenæus lib. IV cap. 50 pag. 160 : Ἀπαίδευτοί ἐστε, ἔφη, ἄνδρες δαιτυμόνες, οὐκ ἀναγινώσκοντες βιβλία ἃ μόνον παιδεύει τοὺς γε ἐπιθυμοῦντας τῶν καλῶν λέγω δὲ τὰ Τίμωνος τοῦ Πυρρῶνίου τῶν Σίλλων. οὗτος γάρ ἐστιν ὅς καὶ τοῦ κόγχου μνημονεύει ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Σίλλων λέγων οὕτως : οὔτε μοι ἡ Τῆτή κτλ. διαφόρων γὰρ οὐσῶν καὶ τῶν ἐκ Τέω μαζῶν... καὶ τῶν Λυδίων καρυκῶν, προκρίνει ἀμφοτέρων δὲ Τίμων τὸν κόγχον.—

Vs. 112 ἡ Τῆτή vel ἡ Τεῖη emendavit Casaubonus; codices ἡ τη vel ἡ τε vel ἡ τῆ; vulgo ἐκατή. De conche (κόγχῳ) vid. Juvenal. 3, 293; Martial. 13, 7.

Vss. 115-116. ὕστατος αὖ φυσικῶν—ζώντων] Diogenes Laertius lib. X, 3 : Διὸ καὶ τὸν Τίμωνα φάσκειν περὶ αὐτοῦ [τοῦ Ἐπικούρου] ὕστατος αὖ κτλ. Athenæus lib. XIII, 53 pag. 588 : Ὅθεν αὐτὸν καὶ δὲ Τίμων φησὶ « γραμμοδιδασκαλίδην ἀναγωγότατον ζώντων. » Atque hæc quidem omnium Athenæi codicum scriptura est, sed rectius etiam Lobeckio iudice ad Phryn. p. 669 legitur γραμμοδιδασκαλίδης quod exstat apud Diogenem l. c. Valet autem γραμμοδιδασκαλίδης idem quod γραμματοδιδασκαλος, qualis fuit Epicurus antequam philosophiæ operam daret. Vid. Diog. l. c.

Vss. 117-118. γραμματική, τῆς οὔτις—Κάδμου]

Sextus Empiricus adv. Math. I, 53 : Καίτοι δόξειεν ἂν τισὶν ἐπὶ τῆς ἐναντίας εἶναι προλήψεως ὁ προφήτης τῶν Πυρρῶνος λόγων Τίμων, ἐν οἷς φησὶ γραμματική, τῆς οὔτις κτλ. Οὐ μὴν οὕτως ἔχειν φαίνεται. τὸ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον οὐκ ἔστι τοιοῦτον κατ' αὐτῆς τῆς γραμματικῆς καθ' ἣν διδάσκεται τὰ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου· τὸ, οὐδεμία ἐστὶν ἀνασκοπῆ οὐδ' ἀνάθρησις. Πῶς γὰρ, εἰ διδάσκεται τις αὐτῆν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἐπιστροφὴν αὐτῆς; ἀλλὰ μᾶλλον τοιοῦτό φησὶ, διδασχθέντι τὰ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου, οὐδεμίᾳς ἄλλης παρὰ τοῦτο ἐστὶ γραμματικῆς ἐπιστροφῆς.

Vss. 119-120. ἐν δὲ πλατυσμὸς πλουμαθημ. κτλ.] Athenæus lib. XIII, 91 pag. 610, B : Τσαῦτα τοῦ Μυρτίλου ἐξῆς καταλέξαντος καὶ πάντων αὐτὸν ἐπὶ τῇ μνήμῃ θαυμασάντων ὁ Κύνουλος ἔφη· « Πλουμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον οὐδέν, » Ἰππων ἔφη ὁ ἄθεος. Ἀλλὰ καὶ Ἡράκλειτος ὁ θεῖος φησὶ « Πλουμαθημὸν νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. » Καὶ δὲ Τίμων δὲ ἔφη·

Ἐν δὲ πλατυσμὸς

πλουμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο.

Bergkii de Comæd. Attic. Reliq. p. 180 conjecit hæc a Timone aut in Hipponem ipsum, cujus versum paululum immutatum in suum carmen transtulit, esse dicta aut ad Platonem referri, in cujus nomine sæpius lusit sillographus. Cf. vs. 65 et 71. De Hipponem atheo vide disputationem Guil. Uhrigii (Gissæ 1848) pag. 9, et Bakhuizen van den Brink. Var. Lectt. ex hist. phil. ant. pag. 57, et quæ supra exposita sunt pag. 81. Ego quem philosophum his versibus perstrinxerit Phliasius poeta, incompertum habeo. Timonis

δειπνομανές, νεκροῦ ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἀ-
[κύλιστον.

ἀλλ' οἷον τὸν ἄτυρον ἐγὼ ἴδον ἢ δ' ἀδάμαστον
πᾶσιν ὄσοις θαμναῖται, ἅμ' ἀρβήτοις τε φατοῖς τε,
λαῶν ἔθνεα κοῦφα βραχυρόμεν' ἔνθα καὶ ἔνθα
125 ἐκ παθέων δόξης τε καὶ εἰκαίης νομοθήκης.

οὐκ ἂν δὴ Πύρρωνί γ' ἐρίσειεν βροτὸς ἄλλος.

ᾧ γέρον, ᾧ Πύρρων, πῶς ἢ πόθεν ἔκδυσιν εὖρες
λατρείης δόξων τε κενοπροσύνης τε σοριστῶν,
καὶ πάσης ἀπάτης πειθοῦς τ' ἀπελύσαιο δεσμά;
130 οὐδὲ μέλει σοι ταῦτα μεταλλάξαι τίνος αὔραι
'Ελλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὃ κυρεῖ τὰ ἕκαστα.

Εὐβοῖος Πάριος . . . .

Helluo, cadaverosos oculos habens et cor immotum.

sed qualem ego vidi modestum indomitumque
omnibus iis quibus domantur, simul tacendis et dicendis,
leves hominum nationes agitate ultro citroque
commotionibus, gloria et temere scriptis legibus.

cum Pyrrhone quidem non alius sane mortallium concer-
[taret.

O senex, o Pyrrho, quomodo aut unde effugisti [menta,
deorum cultum opinionisque et vana sophistarum com-
omnisque fraudis et persuasionis vincula dissolvisti?
Neque tibi curae est inquirere, cuius (dei) ventus
Græciam perfleret atque unde singula sint et quo pertineant.

Eubœus Parius . . . . .

versum falso Pirroni ascriptum esse statuit
Meinekius Exerc. in Athen. II, p. 33.

Vs. 121. δειπνομανές κτλ.] Athenæus lib. IV
cap. 55 pag. 152, F : Κτησίβιος δὲ ὁ Χαλκιδεὺς,
Μενεδήμου γνώριμος, ὡς φησὶν Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος
ἐν τοῖς βίοις, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τίνος τί περιγέγονεν ἐκ
φιλοσοφίας αὐτῆ; ἔφη, Ἀστυνόω δειπνεῖν. Διὸ καὶ
ὁ Τίμων που πρὸς αὐτὸν ἔφη· δειπνομανές, κτλ. Hunc
versum laudavit etiam Eustathius p. 1404, 3. Pro
νεκροῦ Schweighæuserus exarari voluit νεβροῦ,
quod in hunc locum non convenit. Imitatus est
Timon Hiad. lib. I, vs. 225 : οἰνοθαρές, κυνὸς ὄμ-
ματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Vss. 122-125. ἀλλ' οἷον τὸν ἄτυρον—νομοθήκης]
Eusebius Præp. evang. I, 14 pag. 761 : Οὐδὲ γὰρ
ἐκείνο φαίη τις ἂν ὅτι τοὺς νόμους δεοίκασι κριτὰς
καὶ τὰς τιμωρίας οἱ τοιοῦτοι. Πῶς γάρ; οἱ γε ἀπαθείς
καὶ ἀτάραχοι (καθάπερ αὐτοὶ φασιν) ὄντες; ὃ γέ τοι
Τίμων ταῦτα καὶ λέγει περὶ τοῦ Πύρρωνος· ἀλλ' οἷον
κτλ. Stephanus in Poes. phil. p. 71 non recte
ἀλλοῖον.

Vs. 126. οὐκ ἂν δὴ κτλ.] εἰ δ' οὐδὲν ὄφελός ἐστι
τῶν λόγων, τί ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν, ἢ διὰ τί Τίμων φησὶν
οὐκ ἂν δὴ κτλ. Hic versus a Timone præcedenti-
bus quattuor subjunctus esse videtur.

Vss. 127-131. ᾧ γέρον, ᾧ Πύρρων,—κυρεῖ τὰ
ἕκαστα] Diogenes Laertius lib. IX, 64 : Καὶ δὴ καὶ
ζηλωτὰς εἶχε πολλοὺς [ὁ Πύρρων] τῆς ἀπραγμοσύνης.
Ὅθεν καὶ ὁ Τίμων περὶ αὐτοῦ φησὶν οὕτως ἐν τῇ Πύ-
θωνι καὶ ἐν τοῖς Σίλλοις· ᾧ γέρον, ᾧ Πύρρων κτλ. —
Vs. 127 ἔκδυσιν Stephani editio et membranæ
regiæ; ἐκλυσιν exemplum Fröbenianum. — Vs.

131 'Ελλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὃ κυρεῖ τὰ
ἕκαστα emendavit Casaubonus; antea legebatur :
'Ελλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὃ, τι κυρεῖ ἕκαστα.
Cæterum verba τίνος αὔραι 'Ελλάδ' ἔχουσι verti :
cujus dei ventus Græciam perfleret. Hæc commodis-
sima visa est ratio. Quippe venti, quorum flatum
sentiant mortales, Diis aut obediunt aut adnu-
merantur. Vide Hesiodum Theogon. vs. 378 cum
Lennepii adnotatione. Diversum quidem ab hoc
est Homericum istud Od. IX, 111 : καὶ σπιν Διὸς
ὄμβρος ἀέξει, ubi Eustathius : ὄμβρος δὲ Διὸς, του-
τέστιν ἄερος, sed tamen cognatum. Illud non du-
bium quin τίνος in τίνες mutato omnis difficultas
evanescat, ut apud Eurip. Suppl. vs. 1058 τίς αὔρα.
Ego vero vulgatum lectionem explicare quam
versum hunc interpolate malui. Cf. Eurip. Iphig.
Aul. vs. 69 : ὅτου πνοαὶ φέροισεν Ἀφροδίτης φίλαι,
ubi legendum ὅποι πνοαὶ κτλ. Vulgari locutione
cujus venti aura, qua utitur Euripides Med. vs.
836, licet paululum immutata, τοῦ καλλινάου τ'
ἀπὸ Κηρισσοῦ βόας τὰν Κύπριν κλήζουσιν ἀρυσσαμέναν
γώραν καταπνεῦσαι μετρίας ἀνέμων ἡδυπνόους αὔρας,
hic abstinendum erat.

Vs. 132. Εὐβοῖος Πάριος] Athenæus lib. XV, 55
p. 698, A : Πολλοὶ τινες παρωδιῶν ποιητὰι γεγόνασιν,
ᾧ ἑταῖρε, ἐνδοξότατος δ' ἦν Εὐβοῖος ὁ Πάριος, γενό-
μενος τοῖς χρόνοις κατὰ Φίλιππον. Οὗτός ἐστιν ὁ καὶ
Ἀθηναίους λοιδορησάμενος, καὶ σώζεται αὐτοῦ τῶν
παρωδιῶν βιβλία τέσσαρα. Μνημονεύει δ' αὐτοῦ Τίμων
ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Σίλλων. Hujus exemplo Timonem
sillos composuisse ideoque operis initio eum me-
morasse Paulus suspicatus est.

..... σκωπαίους Συβαριτῶν

* * *

..... καλός τε μέγας τε.

* * *

135 Σπεύσιππος δ' ἀγαθὸς σκῶψαι.....

* * *

[καὶ Χίων κόσμος κολακεύσας αἰὲν Ἀρίστων
Περσαῖον κρατερόν τε καὶ Ἀντιγόνοιο ἑταῖρον.]

* * *

[ἐχθαίρων τε μάλιστα σοφιστὰς αἰτυδολωτάς]

* * *

οὐκ ἐθέλοντα..... ἠθολόγον μείναι.....

* * *

140 .... παντοφυῆ φλέδονα.....

* * *

ἘΚ ΤῶΝ ἸΝΔΑΑΜΩΝ.

Ἄλλὰ τὸ φαινόμενον πάντη σθένει οἵπερ ἂν ἔλθῃ.

* * *

... * ..... nanos Sybaritarum

* * *

..... pulchierque magnusque.

* * *

Speusippus autem cavillator. . . . .

* * *

[Et qui Chiis ornamento est Aristo semper adulatus
Persæum fortem Antigoniæ sodalem.]

* * *

[maximoque in sophistas dolosissimos odio flagrans]

* * *

notentem morum descriptorem manere. . . . .

* * *

..... ingeniosum nugatorem . . . . .

* * *

EX IMAGINIBUS.

Sed quod apparet omnibus partibus pollet, quocumque
[veniret.]

* * *

Vs. 133. σκωπαίους Συβαριτῶν] effeci e verbis Athenæi lib. XII, 16 pag. 518 : Ἐπιχωριάζειν δὲ παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν τρυφὴν ἀνθρωπάρια μικρὰ καὶ τοὺς σκωπαίους, ὡς φησιν ὁ Τίμων, τοὺς καλουμένους παρά τισι στίλπωνας. Loquitur autem de Sybaritis. Timonis loco Timæi nomen requisivit Ræperus ap. Meinek. II, 22.

Vs. 134. καλός τε μέγας τε] Athenæus lib. IV cap. 51 pag. 160 : Σὺ δέ μοι δοκεῖς, ὃ Κύνουлке, κατὰ τὸν σὸν Τίμονα εἶναί μοι « καλός τε μέγας τε. » Hæc e Sillis petita videntur. Cf. Iliad. XXI, 108 : οὐγ' ὄραας, οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε. Fortasse totum versum carmini suo inseruit Timon, quemadmodum idem dictum a Domitiano imperatore in libello quodam usurpatum esse refert Suetonius in ejus vita cap. 18.

Vs. 135. Σπεύσιππος δ' ἀγαθὸς σκῶψαι] effeci e Plutarchi testimonio qui in Dione cap. 17 ait : Σπευσίππω μάλιστα τῶν Ἀθῆνῃσι φίλων ἐχρητο καὶ συνδιηγεῖτο [ὁ Δίων], βουλομένου τοῦ Πλάτωνος ὁμιλίᾳ χάριν ἐχούση, καὶ παιδιᾶς ἐμμελοῦς κατὰ καιρὸν ἀπτομένην κεραννύμενον ἀρηδύνεσθαι τοῦ Δίωνος τὸ ἦθος. Τοιοῦτος δὲ τις ὁ Σπεύσιππος ἦν ἥ καὶ σκῶψαι ἀγαθὸν αὐτὸν ἐν τοῖς Σίλλοις ὁ Τίμων προσηγόρευσεν.

Vss. 136-137. καὶ Χίων κόσμος κτλ.] composui ex Athenæi testimonio lib. VI, 53 pag. 251 hæc

tradentis : Τίμων ὁ Φλιάσιος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Σίλλων Ἀρίστανά φησι τὸν Χίων, Ζήνωνος δὲ τοῦ Κιτιέως γινώριμον, κολακὰ γενέσθαι Περσαίου τοῦ φιλοσόφου, ὅτι ἦν ἑταῖρος Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως.

Vs. 138. ἐχθαίρων τε μάλιστα κτλ.] erui e Diog. Laert. IX, 69 : Καὶ ἐν Ἡλίδι καταπονόμενος [ὁ Πύρρων] ὑπὸ τῶν ζητούντων ἐν τοῖς λόγοις, ἀποβρίψας θοιμάτιον, διενήξατο τὸν Ἀλφειόν. Ἦν οὖν πολεμιώτατος τοῖς σοφισταῖς, ὡς καὶ Τίμων φησίν. Non ipsa Timonis verba attulit Diogenes, sed sententiam ejus indicavit. Quapropter poetæ versum restituere conatus sum.

Vs. 139. οὐκ ἐθέλοντα κτλ.] Sextus Empiricus adv. Math. VII, 10 : Ὁ Τίμων αἰτιᾶται τὸν Πλάτωνα ἐπὶ τῷ καλλωπίζειν τὸν Σωκράτην πολλοῖς μαθήμασιν. Ἦ γάρ, φησί, τὸν οὐκ ἐθέλοντα μείναι ἠθολόγον.

Vs. 140. παντοφυῆ φλέδονα] Diogenes Laertius VI, 18 : Ὁ Τίμων δὲ διὰ τὸ πλῆθος [τῶν συγγραμμάτων] ἐπιτιμῶν αὐτοῦ [τῷ Ἀντισθένει] παντοφυῆ φλέδονά φησιν αὐτόν. Cf. supra vs. 83.

Vs. 141. ἀλλὰ τὸ φαινόμενον κτλ.] Diogenes Laertius lib. IX, 105 : Ὅθεν καὶ ὁ Τίμων ἐν τῷ Πύθωνί φησι, μὴ ἐκθεβηκέναι [τὸν Πύρρωνα] τὴν συνήθειαν. Καὶ ἐν τοῖς Ἰνδαμοῖς οὕτω λέγει· ἀλλὰ τὸ φαινόμενον παντὶ σθένει οὔπερ ἂν ἔλθῃ. Legendum πάντη et οὔπερ. Eundem Timonis versum laudat et Sextus advers. Math. pag. 143.

Τούτό μοι, ὦ Πύρρων, μείρεται ἤτορ ἀκούσαι,
 πῶς ποτ' ἀνὴρ ἐτ' ἀγεις πάντα μεθ' ἡσυχίης,
 μῦθος δ' ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύεις,
 145 δς περὶ πᾶσαν ἐλῶν γαίαν ἀναστρέφεται,
 δεικνύς εὐτόρῳ σφαίρας περικαύτορα κύκλον.

ῥῆστα μεθ' ἡσυχίης
 αἰεὶ ἀφροντίστως καὶ ἀκινήτως κατὰ ταῦτά,
 μὴ προσέχων δεινοῖς ἡδυλόγου σφαίρας.

150 Ἦ γὰρ ἐγὼν ἐρέω ὡς μοι καταφαίνεται εἶναι,
 μῦθον ἀληθείης ὄρθον ἔχον κανόνα·
 ὡς ἡ τοῦ θεοῦ τε φύσις καὶ τὰγαθοῦ αἰεὶ,
 εἴ ὣν ἰσότατος γίγνεται ἀνδρὶ βίος.

ΞΞ ἙΛΛΩΝ ΗΟΗΜΑΤΩΝ.

... λαβάργυρος ὠρολογητής

Hoc mihi, o Pyrrho, animus audire gestit,
 quomodo tandem etiam nunc homo tranquille omnia
 solus vero hominibus dei more imperes, [moderaris,
 qui totam terram ambiens (ubique) versatur,
 monstrans bene tornatae sphaerae ardentem orbem.

(vitam traducat) facillime et tranquille
 semper securo et immoto circa easdem res animo,
 non attendens miserias suaviloquentis sapientiae.

Profecto enim ego dicam ut mihi videtur esse,
 veritatis orationem certissimam regulam habens,
 Dei bonique naturam esse semper,
 e quorum praescriptis acta justissima homini vita sit.

EX ALIIS CARMINIBUS.

... mercenarius horarum index.

Vss. 142-146. Τούτο μοι, ὦ Πύρρων—κύκλον] Diogenes Laertius IX, 65 : καὶ πάλιν [δ Τίμων περὶ τοῦ Πύρρωνος] ἐν τοῖς Ἰνδαλμοῖς·

Τούτο μοι, ὦ Πύρρων, μείρεται ἤτορ ἀκούσαι,
 πῶς ποτ' ἀνὴρ ἐτ' ἀγεις ῥῆστα μεθ' ἡσυχίης,
 μῦθος ἐν ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύειν.

Sextus Empiricus adv. Mathem. pag. 61 : Τίμωνος δὲ τοῦ Φλιασίου τὸν Πύρρωνα ἡλίῳ ἀπεικάζοντος, ἐν οἷς φησι·

Μῦθος δ' ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύεις,
 δς περὶ πᾶσαν ἐλῶν γαίαν ἀναστρέφεται,
 δεικνύς εὐτόρῳ σφαίρας περικαύτορα κύκλον.

Junxi utrumque fragmentum, ut uno tenore oratio inde a τοῦτο μοι usque ad κύκλον decurreret. Mutavi autem vs. 143 ῥῆστα in πάντα et vs. 146 σφαίρας in σφαίρας. Est vero hic ἀνὴρ non de viro, sed de homine accipiendum, ut vs. 153. Cf. Hermann. ad Viger. p. 722 seq.

Vss. 147-149. ῥῆστα μεθ' ἡσυχίης—σφαίρας] Sextus Empiricus adv. Math. XI, 1 : Ὅστις γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τὴν τελείαν καὶ σκεπτικὴν ἀπολαβὴν διαθέσιν, κατὰ τὸν Τίμωνα βιώσει· ῥῆστα μεθ' ἡσυχίης κτλ. — Vs. 148. pro κατὰ ταῦτά alii male κατὰ ταῦτα. — Vs. 149 δεινοῖς scripsi pro vulg. δειλοῖς.

Vss. 150-153. ἢ γὰρ ἐγὼν—βίος] Sextus Empiricus adv. Math. XI, 20 : Περὶ μὲν γὰρ τῆς πρὸς τὴν φύσιν ὑποστάσεως τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν αὐδετέρων ἱκανοὶ πῶς εἰσιν ἡμῖν ἀγῶνες πρὸς τοὺς δογματικούς. Κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον τούτων ἕκαστον

PHILOS. GRÆC.

ἔχομεν ἕθος ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ ἀδιάφορον προσαγορεύειν, καθάπερ καὶ δ Τίμων ἐν τοῖς Ἰνδαλμοῖς εἰοικε δηλοῦν ὅταν φῆ· ἢ γὰρ ἐγὼν ἐρέω κτλ. — Vs. 151 μῦθον ἀληθείης non alio sensu dixit Timon quam Euripides Phœn. vs. 479, ἀπλοῦς δ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Præterea κανόνα vocat ὄρθον eo intellectu quo ab Aristotele memorantur ὄρθαὶ πολιτεία quæ re vera tales sunt et recte eo nomine appellantur : quibus opponuntur αἱ παρεκβεβηκυῖαι Polit. lib. III cap. 7 et 10; et lib. IV cap. 2 : Ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ περὶ τῶν πολιτειῶν διειλόμεθα τρεῖς μὲν τὰς ὀρθὰς πολιτείας, βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, πολιτείαν· τρεῖς δὲ τὰς τούτων παρεκβάσεις, τυραννίδα μὲν βασιλείας, ὀλιγαρχίαν δὲ ἀριστοκρατίας, δημοκρατίαν δὲ πολιτείας. Latine igitur ὄρθον κανόνα certissimam regulam nominare licet. Hæc addenda putavi, quod magna fuit doctorum hominum in explicandis his versibus de singulis fere poetæ verbis dissensio. In universum tenendum Timonem cum bona et mala opinabilia habuisse, tum naturam divinam, quam vitæ normam esse statuit. Quipe persuasum ei erat, Scepticorum animos in sola rerum indifferentium (τῶν ἀδιαφόρων) meditatione defixos virtutis participes fieri summamque beatitudinem consequi. Nam ut inter vitam et mortem, ita inter optimam valetudinem et gravissimum morbum nihil prorsus interesse judicavit. Cf. Cic. de Fin. II, 13, 43. Epictetus ap. Stobæum Serm. 121, 28; Aristocles apud Eusebium Præp. Evang. XIV, 18 pag. 758.

Vs. 154. λαβάργυρος ὠρολογητής] Athenæus lib.

155 ... πάντη γὰρ ἐπέιχε γαλήνη.

τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.

... ἀφυγῆς καὶ ἀναίρετος ἔσται.

. . . . circumcirca enim tranquillitas exstiterat.

Postquam igitur hunc vidit tranquillo mari quiescentibus
[ventis.

ei nulla erit effugiendi facultas et eligendi potestas.

IX, 71 pag. 406 : Τίς δ' αὐτῆ ἢ λιθίνῃ βαλλητύς; Ἐλευσίνοι γὰρ τῇ ἐμῇ οἶδ' αἰ τινὰ πανήγυριν ἀγομένην καὶ καλουμένην Βαλλητύν· περὶ ἧς οὐκ ἂν τι εἴποιμι μὴ παρ' ἐκάστου μισθὸν λαβῶν. Ἄλλ' ἔγωγε, φησὶν ὁ Δημόκριτος, οὐκ ὦν « λαβάργυρος ὠρολογητής » κατὰ τὸν Τίμωνος Πρόδειπνον (al. τὸ Τίμωνος Περίδειπνον), λέξω τὰ περὶ τοῦ Ἡγήμονος. Apparet hic nominari λαβάργυρον ὠρολογητὴν facete τὸν ἐπὶ μισθῷ ὠρολογῶντα, ut ait Eustathius pag. 1349, 10.

Vs. 155. πάντη γὰρ ἐπέιχε γαλήνη] servavit Sextus Empiricus adv. Math. XI, 141. Hemistichium hoc ex Imaginibus sumtum esse putabat Brunck.

Id nobis non liquere ingenue confitemur. Cate-
rum Timonis verba proxime accedunt ad Hero-
doteum illud lib. II, 96 : ἦν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέγχε.

Vs. 156. τὸν δ' ὡς οὖν κτλ.] exstat apud Sextum Empiricum adv. Math. XI, 141. Conf. Odys. V, 391 seq. : καὶ τότε' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο, ἡδὲ γαλήνη ἐπλετο νηνεμίῃ, et ibi Eustathium.

Vs. 157. ἀφυγῆς καὶ ἀναίρετος ἔσται] affert Sextus Empiricus adv. Math. XI, 164. Hoc quoque fragmentum ex Imaginibus peti-
tum esse coniecit Fabricius ad Sexti locum, sed nihil probavit.

PRÆFATIO DE XENOPHANE.

Xenophanes (1) Colophonius patre vel Orthomene, ut Apollodorus tradit, vel Dexio sive Dexino natus insigne patriæ suæ decus atque ornamentum fuit. Nam quum Colophonii, Ionium in Asia prope potentissimi, non solum divitiis affluerent viribusque et armis valerent, sed etiam summa ingeniorum ac doctrinarum laude aliis præstarent: multos ac civitas tulit poetas quorum memoriam Nicander (2), et ipse Colophonis urbis alumnus, scripto quodam fertur celebrasse. Ex his præ cæteris poetica facultate conspicui fuerunt gloriamque consecuti sunt Mimnermus, elegiacorum carminum scriptor, et Xenophanes de quo hic agitur (3). Hujus autem ætatem in magna antiquorum testium dissensione definire difficillimum est. Nos Apollodorum (4) sequimur qui eum Olympiade quadragesima natum esse scripsit, quod confirmat Sextus Empiricus adv. Math. I cap. 12, 257. Neque alia videtur Eusebii et Diogenis Laertii sententia fuisse, quorum alter (5) in Canone chronico Xenophanem quarto Olympiadis quinquagesimæ sextæ anno, alter (6) sexagesima Olympiade flo-

ruisse auctor est. Etenim admodum senex obiit Xenophanes, quem Lucianus in Longævis (7) unum et nonaginta annos vixisse, Censorinus cap. XV (8) centum annis majorem exspirasse testatur. Certe Diogenes Laertius lib. IX, 19 e Colophonii poetæ carminibus aliquot versus affert anno ætatis nonagesimo secundo ab eo compositos (9). Relicta patria in Siciliam profectus primo Zanclen, deinde Catanam habitatum concessit (10). Velix quoque eum degisse etsi non diserte ab antiquis proditum sit, satis tamen probatur eo quod ab omnibus Eleaticæ doctrinæ auctor nominatur, et quod carmine quodam primordia hujus urbis celebravit (11). Exstat etiam dictum ejus ad Eleatas apud Aristotelem Rhet. II, 23, p. 447, C (12). Dubium est quibus magistris usus sit, siquidem alii alios memorant. Etenim ferunt Botonem (13) quemdam Atheniensem ab eo auditum esse, cujus et ætas et doctrina incomperta est. Sed qui Archelaum præceptorem addunt summo in errore versantur, quia temporum ratio videtur obstare. Quamobrem fuerunt qui nullius eum auditorem fuisse opinarentur.

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 18 : Ξενοφάνης Δεξιού, ἢ (ὡς Ἀπολλόδωρος) Ὀρθομένους, Κολοφώνιος. De patris nomine cum Apollodoro consentiunt Pseudorigenes in Philosophicis et Theodoretus Therapeut. serm. IV, Ὀρθομένους υἱὸν appellantes. Sed Δεξιῶν υἱὸν esse vult Lucianus in Longævis 20, tom. III p. 222 ed. Hemsterhus.

(2) Nicandri liber περὶ τῶν ἐκ Κολοφῶνος ποιητῶν laudatur ab ejus interprete ad Theriac. vs. 3 pag. 173 ed. Didot. cf. Schellenberg. de Antimachi Colophonii reliquiis p. 7.

(3) Strabo lib. XIV, 28 pag. 643 ed. Casaub. : Ἄνδρες δ' ἐγένοντο Κολοφώνιοι τῶν μνημονευμένων Μίμνεμος, ἀυλητής, ἄμα καὶ ποιητής ἐλεγείας, καὶ Ξενοφάνης ὁ φυσικός.

(4) Clemens Alexandrinus Strom. I p. 301, C : Τῆς δὲ Ἑλεατικῆς ἀγωγῆς Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος κατάρχει, ὃν φησι Τίμαιος κατὰ Ἥρωνα, τὸν Σικελίας δυνάστην, καὶ Ἐπίχαρμον τὸν ποιητὴν γεγονέναι. Ἀπολλόδωρος δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα γενόμενον παρατετακέναι (τὸν βίον) ἄχρι τῶν Δαρείου τε καὶ Κύρου χρόνων. Sextus Empiricus adv. Math. I, 12, 257 pag. 270 ed. Fabric. : "Ὅτι Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἐγένετο περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα.

(5) Eusebius Canon. chronic. ad Olymp. 56 ann. 4 : Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἐγνωρίζετο.

(6) Diogenes Laertius lib. IX, 20 : Ἰκμαζε κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα.

(7) Lucianus Longævis. 20, tom. III pag. 222 ed. Hemsterh. : Ξενοφάνης δὲ ὁ Δεξιῶν μὲν υἱός, Ἀρχελάου δὲ τοῦ φυσικοῦ μαθητής, ἐβίωσεν ἔτη ἑνὶ καὶ ἐνενηκόντα.

(8) Censorinus de Die natali cap. 15 : « At Xenophanes Colophonius major annorum centum fuit. »

(9) Vide fragm. 24.

(10) Diogenes Laertius IX, 18 : Οὗτος ἐκπεσὼν ἤς πατρίδος ἐν Ζάγκλῃ τῆς Σικελίας διατρίβει καὶ ἐν Κατάνῃ.

(11) Plato Sophist. p. 242, D : Τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἑλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἐπιπρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἐνός ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Aristoteles Metaph. I cap. 5 : Ξενοφάνης πρῶτος τούτων ἐνίστας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται μαθητής) οὐδὲν διασαρξίσεν, οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων (τοῦ κατὰ λόγον ἐνός καὶ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην) οὐδετέρως εἰσιε θεγεῖν· ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποθέψας τὸ ἐν εἶναι φησι τὸν Θεόν. Similiter Plutarchus, Sextus Empiricus, Clemens Alexandr. Strom. I pag. 300.

(12) Vid. fragm. inext. 8.

(13) Diogenes Laertius IX, 18 : Διήκουσε δὲ κατ' ἐπίου μὲν οὐδένος, κατ' ἐπίου δὲ Βότωνος Ἀθηναίου, ἢ (ὡς τινες) Ἀρχελάου.

Verum multa eum ingenii monumenta reliquisse apparet. Nam Diogenes Laertius (1) testificatur, eum versus heroicis et elegiis edidisse, ac præterea iambis Hesiodum atque Homerum insectatum esse, quum ea quæ de diis dixerant perstringeret. Idem scriptor (2) Xenophanem Colophonis et Veliciæ urbium origines duobus millibus versuum persecutum esse refert. Adjungunt alii Sillos et Parodias (3), sive diversa hæc a reliquis carmina fuerunt, sive reliquorum partes. Denique de Rerum Natura librum laudat Pollux VI, 9. Fallitur autem Eusebius (4), physicum et tragœdiarum scriptorem Xenophanem vocans, nisi tragœdias eo sensu accepit, quo Plato (5) Homerum tragœdiæ principem esse dixit, ut poema grave atque a comœdiæ jocis abhorrens intelligatur. Cæterum jam ab aliis improbata est Menagii conjectura ad Diogen. Laert. lib. IX, 18 proposita, qua bis apud Athenæum lib. X pag. 424, C et lib. XIII p. 576, D pro Ζηνοφάνης quod in membranis reperitur Ξενοφάνης substitui volebat, ignotum libellum τὸ συγγενικὸν inscriptum cujus priore loco meminuit Athenæus a Xenophane contextum esse ratus. Ex elegiis Diogenes Laertius VIII, 36 servavit fragmentum quo Pythagoræ metempsychosis exagitur (6), et alium locum Athenæus IX, p. 368, E (7); e parodiis quinque versus habet idem Athenæus lib. II, p. 54, E (8). E libro de rerum natura versum profert Stobæus Eclog. phys. I p. 294 (tom. I p. 112 ed. Gaisf.) qui dubiæ auctoritatis est (9). Neque pluris faciendum quod Pollux VI, 46 p. 590 ex eodem fonte medium affert (10). Cæteri loci unde sumti sint, ignoramus. Xenophanis philosophiam exposuit Aristoteles libro de Melisso, Xenophane et Gorgia, qui a nobis editus et commentario illustratus est. Ipsa quæ supersunt

carmina et fragmenta uberiore disputatione non egent. Hæc primus colligere instituit Henr. Stephanus in Poesi philosophica, sed omissa omni explicatione et doctrinæ apparatu. Quod inchoaverat vir incomparabilis duobus sæculis post alii perficere tentarunt. Namque Georg. Gust. Füllebornius in Silvis historicis et philosophicis (*Beiträge zur Geschichte der Philosophie*), Jenæ et Lipsiæ, 1799) eandem Xenophanis carminum reliquias recensuit, sed copiosius et doctius interpretatus est Chr. Aug. Brandisius, divulgata Commentationum Eleaticarum parte prima, Altonæ 1813, in qua Xenophanis, Parmenidis et Melissi disciplinam rationemque adhibitis ipsorum effatis explanavit. His accesserunt Victor Cousinus et Simon Karstenius, quorum ille in elegantissimo Fragmentorum philosophicorum volumine (*Nouveaux Fragments philosophiques*, Parisiis 1828) pag. 9-95, de Xenophanis vita, studiis, doctrina dedita opera egit, hic philosophi dicta et versus plenius collegit adjectis locis quorum Stephanus aliique immemores fuerant. Adde quod de Colophonii poetæ vita, scriptis et philosophia abundanter et erudite disseruit (11). Secuta est duplex editio nostra, prior Berolini anno 1845 promulgata, posterior hæc ad præsentis operis institutum accommodata. Quamvis autem in Xenophanis, Parmenidis, Melissi fragmentibus quæ prope omnia intellectu facilia sunt copiose explicandis operam ponere noluerim, nihil tamen neglexi quo ipsa philosophorum oratio Füllebornii, Brandisii, Karstenii aliorumque virorum doctorum studio pluribus locis jam emendata magis etiam expoliretur. Præterea qua diligentia ad ornanda hæc laceri corporis membra incubui, eadem in singulis partibus e græco in latinum sermonem vertendis usus sum.

(1) Diog. Laert. I, c. : Γέγραφε δὲ καὶ ἐν ἔπεισι, καὶ ἐλεγείαις καὶ ἰάμβουσι καὶ Ἑσιόδου καὶ Ὀμήρου, ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν ἐρμηνεία.

(2) Diog. Laert. IX, 20 : Ἐποίησε δὲ καὶ Κολοφώνιος κτίσιν, καὶ τὸν εἰς Ἑλλάδα τῆς Ἰταλίας ἀποικισμὸν, ἔπη διασχίλια.

(3) Strabo lib. XIV, 28 pag. 643 ed. Casaub. : Ξενοφάνης ὁ φυσικός, ὁ τοὺς σίλλους ποιήσας διὰ ποιημάτων. Eustathii ad Iliad. lib. II p. 154 : Ὅτι οὐ μόνον Ξενοφάνης πεποίηκε σίλλους ἐν οἷς εὐδοκίμησε κτλ. Athenæus lib. II pag. 54, E : Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἐν παρῳδίαις κτλ. Cf. Menag. ad Diog. Laert. IX, 18.

(4) Eusebius Canon. chronic. ad Olymp. 60 ann. 2 : Φωκυλίδης καὶ Ξενοφάνης φυσικός τραγωδοποιὸς ἐγνωρίζετο.

(5) Plato Theætet. p. 152, E : Καὶ περὶ τοῦτου πάντες εἴησι οἱ σοφοί, πλὴν Παρμενίδου, ἑμμέτρεσθον, Πρωταγόρας

τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄλλοι τῆς ποιήσεως ἑκατέρας· κωμῳδίας μὲν Ἐπίχρημος, τραγωδίας δὲ Ὀμηρος κτλ.

(6) Vid. fragm. 18.

(7) Fragm. 22.

(8) Fragm. 17.

(9) Vide quæ dixi ad fragm. 8.

(10) Vid. fragm. incert. 2.

(11) Philosophorum græcorum veterum, præsertim qui ante Platonem floruerunt, operum reliquias. Recensuit et illustravit Simon Karsten. Volumen I, pars I. Xenophanes. Amstelodami, sumtibus J. Mulleri et soc. 1830. Aristotelis de Melisso, Xenophane et Gorgia disputationes cum Eleaticorum philosophorum fragmentis et Ocelli Lucani qui fertur de universi natura libello conjunctim edidit, recensuit, interpretatus est F. G. A. Mollachius. Berolini, 1845.

ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ

ΕΠΕΩΝ ΚΑΙ ΛΗΟΦΘΕΓΜΑΤΩΝ

ΛΕΙΨΑΝΑ.

1. Ἐἷς θεός ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας ὀνητοῖσιν ὁμοῖος οὔτε νόημα.
2. Οὐλος ἔρα, οὐλος δὲ νοεῖ, οὐλος δὲ τ' ἀκούει.
3. Ἄλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει.
4. Αἰεὶ δ' ἐν ταύτῳ τε μένειν κινούμενον οὐδέν, οὐδὲ μετέρχασθαι μιν ἐπιπρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ.
5. Ἄλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι [ὁμοίως]

1. Profert hos versus Clemens Alex. Strom. V p. 601, C, ex cuius opere eos mutuatus est Eusebius Præp. Evang. XIII, 13 p. 678, D. Versu secundo lectionem οὔτε—οὔτε codd. mss. auctoritate firmatam vulgatæ scripturæ οὔτι—οὐδὲ præoptavi. Horum versuum sensum esse vult Clemens ὅτι εἷς καὶ ἀσώματος ὁ θεός, quam Xenophanis sententiam esse e sequentibus satis patet.

2. Citatur hic versus non nominato auctore a Sexto Empir. adv. Matth. IX, 144, vindicaturque Xenophani a Fabricio ad h. l. Diog., Laert. IX, 19 Xenophanem ait consuisse, deum ὄλον ἔρα καὶ ὄλον ἀκούειν—σύμπαντά τε εἶναι νοῦν καὶ φρόνησιν. Idem testatur Plutarchus apud Euseb. Præp. Evang. I p. 23 : ἀκούειν δὲ καὶ ἔρα καὶ ὄλου, καὶ μὴ κατὰ μέρος. Similia veterum dicta notiora sunt quam quæ commemoratione indigeant.

3. Servavit hunc versum Simplicius in Aristot. Phys. f. 6. Recte quidem observat Karstenius φρένα esse omnem mentis animique vim, in qua posita sit cogitatio sive ὁ νοῦς, sed idem falso hunc versiculum sic exprimit : *sine negotio mente et cogitatione cuncta gubernat*, quasi νόου φρενὶ tantumdem valeat quantum φρενὶ καὶ νόω. In qua interpretatione apparet eum etiam κραδαίνειν male accepisse. Cum nostro loco contulit Brandisius dictum Empedocleum v. 395-396 : φρὴν ἱερὴ—φροντίσι κόσμον ἅπαντα καταΐσσουσα θοῆσι, quod tamen non idem sonat.

4. Hunc locum Simplicius laudat ad Aristot. Phys. fol. 6, a. Sed ibi vulgo scribitur : αἰεὶ δ' ἐν ταύτῳ μένει κινούμενον οὐδέν, οὐδὲ μετέρχασθαι μὴν, ἐπεὶ πρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ. Depravatam scripturam, ut fieri oportebat, correxit Karstenius, cuius translationem tamen mutavimus.

5. Hoc fragmentum legitur apud Clementem Alex. Strom. V p. 601, C, et Eusebium Præp.

XENOPHANIS

CARMINUM ET DICTORUM

RELIQUIÆ.

1. Unus est deus deorum hominumque summus, nec corpore mortalibus similis nec mente.
2. Totus videt totusque intelligit totusque audit.
3. Sed sine negotio mentis vi cuncta permovet.
4. Semper enim immotum eodem statu manere, neque alias alio migrare perspicuum est.
5. At mortales opinantur deos generari [pariter atque ipsos]

Evang. XIII, 13 p. 678, D, post versus quos primo loco posuimus interpositis verbis καὶ πάλιν. Uterque scriptor hos versus sic exhibet :

Ἄλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι....
τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτα ἔχειν φωνὴν τε δέμας τε.

Ita certe vulgata exemplaria habent, sed in Florentina editione prior versus in iambicum mutatus hoc modo exaratur :

Ἄλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεοὺς,

quæ et codicis Parisiensis scriptura est, nisi quod in hoc pro δοκοῦσι reperitur δοκέουσι. Apud Theodoretum Græc. affect. curat. Serm. III p. 49 ed. Sylb. idem locus quamvis ex Clemente petitus, tamen in hunc modum a librariis interpolatus est :

Ἄλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεοὺς,
καὶ ἴσην τ' αἰσθησὶν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε.

Karstenius veriore esse ratus vulgatam Clementis lectionem, eam quod versu secundo δ' ἐσθῆτα ἔχειν metro repugnet et φωνὴν parum commodum sensum præbeat hac ratione emendari vult :

Ἄλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι ...
τὴν σφετέρην ἐσθῆτά τ' ἔχειν μορφὴν τε δέμας τε.

At præter necessitatem φωνὴν in μορφὴν convertit; quare illud Xenophani restituendum. Post γεννᾶσθαι excidit fortasse ἐπ' ἴσης, quo Herodotus uti solet, vel quod præfero ὁμοίως. Id enim frequenter absolute dici non est quod exemplis doceam. Cæterum pro ἐσθῆτα magis congruum est αἰσθησιν, denique pro δ' post σφετέρην ponendum est τ'. Quare locus in hanc formam redigendus est :

Ἄλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι ὁμοίως

- τὴν σφετέρην τ' αἰσθησιν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε.
6. Ἄλλ' εἴτοι χεῖράς γ' εἶχον βόες ἢ λέοντες,
ἢ γράψαι χεῖρεςσι καὶ ἔργα τελεῖν ἄπερ ἄνδρες,
ἵπποι μὲν ὅ' ἵπποισι, βόες δὲ τε βουσὶν ὁμοίας
καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν
τοιαῦθ', οἷόν περ καὶ αὐτοὶ δέμας εἶχον ὁμοῖον.
7. Πάντα θεοῖς ἀνέθηκ' Ὀμηρὸς ὅ' Ἡσίοδος τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἐστί,
καὶ πλεῖστ' ἐφθέγγαντο θεῶν ἀθελίστια ἔργα,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.
8. [Ἐκ γαίης γὰρ πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.]

- mortalique sensu et voce et figura esse praeditos.
6. Si vero manus haberent boves vel leones,
aut pingere manibus atque eadem quæ homines efficere
equisimiles equis, boves autem bobus similes [possent,
deorum quoque formas pingere figurasque forearent
tales, quales suo cujusque corpori similes forent.
7. Omnia diis tribuerunt Homerus et Hesiodus
quæcumque inter homines dedecus et probrum putan-
plurimaque pronuntiarunt nefarie a diis facta, [tur,
furari inter se, adulterare, fraudare.
8. [E terra oriuntur omnia et in terram resolvuntur.]

Τὴν σφετέρην τ' αἰσθησιν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε.

Huc referenda sunt porro quæ legimus apud Clementem Alex. Strom. VII p. 711, B: Ἑλληνες δὲ ὡσπερ ἀνθρωπομόρφους, οὕτως καὶ ἀνθρωποπαθεῖς τοὺς θεοὺς ὑποτίθενται, καὶ καθάπερ τὰς μορφὰς αὐτῶν ὁμοίας ἑαυτοῖς ἕκαστοι διαζωγραφοῦσιν, ὡς φησὶν ὁ Ξενοφάνης· Αἰθίοπες τε μέλανασι σιμούς τε, Θρᾷκὲς τε πυρρόους καὶ γλαυκοὺς· οὕτως καὶ τὰς ψυχὰς ὁμοιοῦσιν καὶ τοῖς ἀναπλάττουσιν (corr. cum Karstenio τὰς ψυχὰς ὁμοίας ἑαυτοῖς ἀναπλάττουσιν). In eadem sententiam Theodoretus: Ἐἴτα σαφέστερον κωμῳδῶν (ὁ Ξενοφάνης) τήνδ' ἐξαπάτην, ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν εἰκόνων διελέγχει τὸ ψεῦδος· τοὺς μὲν γὰρ Αἰθίοπας μέλανασι καὶ σιμούς γράφειν ἔφησε τοὺς οἰκίους θεοῦ· ὅποιοι δὲ καὶ αὐτοὶ πεφύκασι· τοὺς δὲ γε Θρᾷκας γλαυκοὺς τε καὶ ἐρυθροὺς, καὶ μέντοι καὶ Μήδους καὶ Πέρσας σφίσι αὐτοῖς εἰκότας, καὶ Αἰγυπτίους ὡσαύτως αὐτοὺς διαμορφοῦν πρὸς τὴν οἰκίαν μορφήν.

6. In his versibus qui item apud Clementem, Eusebium et Theodoretum l. l. inveniuntur exigua lectionis varietas est. Initio Eusebius perperam: ἄλλ' εἰ χεῖρας ἔχον, post χεῖρας Stephanus metri causa posuit γ', denique pro ἢ λέοντες Theodoretus ἢ ἐλέφαντες. Versu secundo infinitivos γράψαι et τελεῖν ex ἔχον pendere sponte patet. Versu tertio pro ὁμοίας quod Theodoretus præbet, apud Clementem et Eusebium ὁμοῖοι reperitur. Versu quarto καὶ κε Sylburgio debetur in Theodoretii editione: cæteri καὶ τε tuentur. Pro σώματα Eusebius male δώματα. Versu quinto καὶ αὐτοὶ legitur in cod. Paris. et in Stephani Poesi philosophica p. 36: vulgata scriptura est καὶ αὐτοί, vel ut Brandisius exaravit κ' αὐτοί. At non elidendum esse καὶ, sed per synizesin cum sequenti αὐτοί conjungendum esse recte notat Karstenius. Idem vir doctus tertio versu in fine fragmenti posito duobusque vocabulis mutatis totum fragmen ita edidit:

Ἄλλ' εἴτοι χεῖράς γ' εἶχον βόες ἢ λέοντες,
ἢ γράψαι χεῖρεςσι καὶ ἔργα τελεῖν ἄπερ ἄνδρες,

καὶ κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν
τοιαῦθ', οἷόν περ καὶ αὐτοὶ δέμας εἶχον ἕκαστον,
ἵπποι μὲν ὅ' ἵπποισι, βόες δὲ τε βουσὶν ὁμοῖον.

Sed hæ emendationes mihi non videntur necessaria. Xenophanis sententia illustratur a Cicerone de Nat. deor. I, 27. Cf. et Epicharmi dictum apud Diogenem Laert. III, 16.

7. Quattuor versus quos deinceps scripsimus duobus apud Sextum Empiricum locis separatim positi reperiuntur. Nam adv. Mathem. IX, 19³ legitur:

Πάντα θεοῖς ἀνέθηκ' Ὀμηρὸς ὅ' Ἡσίοδος τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἐστί,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν,

et in eodem opere I, 289: Ὀμηρὸς δὲ καὶ Ἡσίοδος κατὰ τὸν Κολοφώνιον Ξενοφάνη·

Ὅι πλεῖστ' ἐφθέγγαντο θεῶν ἀθελίστια ἔργα,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

In his verbis ὅι πλεῖστ' ἐφθέγγαντο a Stephano profectum est; antea enim apud Sextum legebatur adversante metro ὅς πλεῖστα ἐφθέγγαντο. Fabricius scribi jussit ὡς πλεῖστ' ἐφθέγγαντο. Nos hos quattuor versus ea qua Karstenius volebat ratione conjunximus ac tertii initio καὶ pro ὅς substitutum.

8. Servarunt hunc versum Sextus Empiricus adv. Math. X, 313, Stobæus Eclog. phys. I p. 294 ed. Heer. Schol. ad Hom. Iliad. η, 99, atque alii. Quum vero Sextus dicat: Ξενοφάνης δὲ κατ' ἐνίουσ ἐκ γῆς κ. τ. λ. atque hac ratione non se ipsum testem esse velit, sed alios testes adhibeat, insuper autem hoc præceptum cum Xenophanea doctrina difficulter queat conciliari, jam Meinersius Hist. doctrinæ de vero deo p. 327 et Heerenius ad Stobæi loc. cit. hunc versiculum Xenophani suppositum esse dixerunt, quibus nuper Karstenius astipulatus est. Omnino non absimilis est atque ab eodem forsitan architecto compositus versus Pseudoheraclitus apud Stob. II p. 282:

9. Πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγεγόμεσθα.
10. Γῆ καὶ ὕδωρ πάντ' ἔσθ' ὅσα φύονται ἡδὲ γίνονται.
11. Πηγὴ δ' ἐστὶ θάλασσα ὕδατος.....
12. Γαίης μὲν τότε πείρας ἄνω πὰρ ποσσὶν ἑρᾶται
αἰθέρι προσπλάζων, τὰ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἰκάνει.
13. "Ἦν τ' Ἴριον καλέουσι, νέφος καὶ τοῦτο πέφυκε
πορφύρεον καὶ φοινίκεον καὶ γλωρὸν ἰδέσθαι.
14. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφές οὖτις ἀνὴρ γένετ' οὐδὲ τις ἔσται
εἰδώς, ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἄσσα λέγω περὶ πάντων·
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδεν δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
15. Ταῦτα δεδῶξασται μὲν ἑοικότα τοῖς ἐτύμοισι.
16. Οὗτοι ἀπ' ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖς ὑπέδειξαν,
ἀλλὰ χρόνῳ ζητούντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.

9. Namque e terra et aqua omnes orti sumus.
10. Terra et aqua sunt omnia quae fiunt et nascuntur.
11. Mare fons est omnis aquae.
12. Telluris quidem hæccæ superficies ante pedes conspicitur
aetheri imminens, inferiores autem partes in infinitum
13. Quam Iridem vocant, ea quoque nubes est [pertinet
purpurea et punicea et pallida aspectu.
14. Nec fuit quisquam neque futurus est qui certo
sciat hæc, quæ de diis et de rerum universitate loquor;
nam licet aliquis quam maxime verum ratumque dicat,
id tamen ipse haud certo scit: (sola) opinio omnibus in
15. Hæc mihi veri similia visa sunt. [rebus valet.
16. Non statim ab initio omnia dii mortalibus ostenderunt,
sed tempore procedente ipsi meliora quaerendo reperere.

Ἐκ πυρός γε τὰ πάντα καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾷ.

Itaque hunc versum ut spurium aut saltem suspectum uncis inclusi.

9. Hic versus ab iisdem citatur auctoribus l. 1, a Sexto altero etiam loco adv. Math. IX, 361, item ab Eustathio ad Il. η, 99 p. 668. Xenophani suppositum esse credidit Meinersius l. c. Sed quum Sextus Empiricus Pyrrhon. Hyp. II, 30 aperte dicat Xenophanem terram et aquam rerum elementa posuisse, id quod simul cum sequenti versu congruit, neque prorsus a verisimilitudine abhorreat philosophum Colophonium tempore procedente placita sua immutasse et prius probata rejecisse: hunc quoque versum cæteris adjungere non gravati sumus.

10. Affertur hic versus a Simplicio ad Aristot. Phys. I p. 258, E, fol. 41, a, atque a Joh. Philopono ad eundem locum fol. 1, a. Apud Simpliciam pro Ἀναξιμανέην ex Philopono corrige Ξενοφάνην. Uterque Aristotelis interpres in ea re Porphyrii auctoritate utitur. Quod apud Philoponi claudicante metro scriptum est:

Γῆ καὶ ὕδωρ πάντ' ἔσθ' ὅσα φύονται ἡδὲ γίνονται,

librariis imputari convenit.

11. Exstant hæc Xenophanis verba apud Stobæum in Florilegii appendice ed. Gaisf. t. IV p. 6.

12. Laudantur hi versus ab Achille Tatío in Isagoge ad Aratum edita in Petavii Doctr. Tempor. vol. III p. 76. Versum secundum qui vulgo sic legitur:

Καὶ βεῖ προσπλάζων, κάτω δ' εἰς ἄπειρον ἰκνεῖται,
emendavit Karstenius.

13. Hoc fragmentum laudant Eustathius ad Il. λ, 27 p. 827, Schol. Leydens. ap. Valckenar.

Diatr. Euripid. p. 195 et Schol. Villois. ad Iliad. l. 1., ubi in priore versu pro καὶ vitiose legitur δέ, pro quo fortasse substituendum δή.

14. Hos quattuor versus affert Sextus Empir. adv. Math. VII, 49 et 110, VIII, 326. Porro duos priores versus citat Plutarch. Aud. poet. p. 15, E (vol. VI p. 61 Reisk.), initium usque ad εἰδώς Diog. Laert. IX, 72, versum tertium itemque quartum Orig. philosoph. c. XIV t. I p. 892 ed. Delarue, Galenus de Different. puls. III, 1 t. VIII p. 62 (ed. Charter.), ultima verba inde a δόκος Sextus Empir. Pyrrhon. Hypotypos. II, 18; Proclus ad Timæum p. 78, Stobæus Eclogg. Ph. II p. 14 ed. Heer. Versu primo pro γένετ' quod est apud Plutarchum Sextus et Diogenes habent ἴδεν. Versu secundo ἄσσα Sexti lectio est, Plutarchi ὅσσα. Fortasse hanc Xenophanis sententiam tangit Aristoteles Poet. c. 25, sed ibi incerta est codd. scriptura. Tertius versus apud Galenum male sic exhibetur:

"Ἦν γὰρ καὶ τὰ μέγιστα τύχη τετελεσμένα εἰπών.

Cæterum τετελεσμένον accipiendum ut in carminibus Homericis Il. α, 212, ζ, 195, Od. ε, 90. Cf. Apollonii Lex. Hom. p. 643 ed. Toll. Versu quarto nulla lectionis varietas est nisi quod Epiphanius Adv. hæreses l. III vol. I p. 1087 evitato antiquo vocabulo δόκος sententiam ita citat: δόκῃσι δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

15. Hic versiculus laudatur a Plutarcho Sympos. IX p. 746, B. Pro δεδῶξασθαι cum Karstenio scripsi δεδῶξασται. Probabile est Xenophanem in fine carminis hæc verba posuisse.

16. Exstat hic locus apud Stobæum in Florileg. tit. XXIX, 41 ed. Gaisf. et in Eclogg. physicis I, p. 224. Pro ὑπέδειξαν alii ἐπέδειξαν, alii παρέδειξαν; præterea in Eclogis ἐφευρίσκων, unde Grotius metro consulturus edidit ἐφευρίσκων τι ἄμεινον.

17. Πάρ πυρὶ γρῆ τοιαῦτα λέγειν χειμῶνος ἐν ὄρη
ἐν κλίην μαλακῆ κατακείμενον, ἔμπλεον ὄντα,
πίνοντα γλυκύν οἶνον, ὑποτρώγοντ' ἐρεβίνθους·
Τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν; πόσα τοι ἔτη ἐστί, φέριστε;
πηλίκος ἦσθ' ἶσθ' ὁ Μῆδος ἀφίκετο; —
18. Νῦν αὖτ' ἄλλον ἔπειμι λόγον, δεῖξω δὲ κέλευθον.

Καί ποτέ μιν στυφελίζομένου σκύλακος παριόντα
φασὶν ἐποικτεῖραι καὶ τότε φάσθαι ἔπος·
Παῦσαι, μηδὲ βράπιζ', ἐπειθὲ φίλου ἀνέρος ἐστὶ
ψυχῆ, τῆν ἔγνωι φθεγζαμένης αἴων.

19. Ἄλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι ποδῶν νίκην τις ἄροιτο
ἢ πενταθλεύων, ἔνθα Διὸς τέμενος
πάρ Πίσσο βροῆς ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαιῶν
ἢ καὶ πυκτοσύνην ἀλγινόεσσαν ἔχον,
εἴτε τὸ δεινὸν ἀέθλον ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
ἀστοῖσιν κ' εἶη κυδρότερος προσορᾶν,
καὶ κε προσδρήην φανερῆν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο,
καὶ κεν σῖτ' εἶη δημοσίων κτεάνων
ἐκ πόλιος καὶ δῶρον ὃ οἱ κειμήλιον εἶη·
εἴτε καὶ ἵπποισιν, ταῦτά γ' ἅπαντα λάχοι,
οὐκ ἐὼν ἀξιος ὡσπερ ἐγὼ· βρώμης γὰρ ἀμείνων
ἀνδρῶν ἢδ' ἵππων ἡμετέρη σοφίη.
Ἄλλ' εἰκῆ μάλα τοῦτο νομίζεται, οὐδὲ δίκαιον
προκρίνειν βρώμην τῆς ἀγαθῆς σοφίης.
Οὔτε γὰρ εἰ πύκτης ἀγαθὸς λαοῖσι μετεῖη,
οὔτ' εἰ πενταθλεῖν, οὐτὲ παλαιμοσύνην,
οὐδὲ μὲν εἰ ταχυτῆτι ποδῶν, τοσπερ ἐστί πρότιμον

17. Hiemali tempore sic sermocerari convenit ad ignem
molli in lecto cubantem, saturum,
dulce bibentem vinum, subinde cicera edentem :
quis es unde gentium? quot annos natus es, o bone?
quotum agebas annum, quando Medus invasit?

18. Nunc aliud argumentum aggredior viamque monstrabo.

Aliquando illum praetereuntem canis verberati
aiunt esse miseratum et sic locutum (*Pythagoram*):
Desine verberare, siquidem cari viri est
anima, quam agnovi auscultans clamitantem.

19. Si vero aut pedum pernicitate victoriam quis conse-
aut quinquertio, illic ubi Jovis templum est [quater
ad Pisæ undas Olympiæ, sive etiam luctando,
sive durum exercendo pugilatam
sive grave illud certamen pancration quod vocant,
is solet apud cives suos aspectu esse honoratior,
et praestantior sedem palam in certaminibus (spectan-
et publico civitatis sumtu sustentatur [dis obtinet],
et donatur munere quod ei in pretio sit ;
sive denique curru vincat, cuncta hæc accipiat,
etsi dignitate me est inferior : robore enim praestantior
virorum equorumque nostra est sapientia.
Perversus vero admodum iste mos est, neque justum
bonis ingenii artibus corporis robur anteponi.
Non enim, si bonus pugil sit in civitate,
aut quinquertio aliquis excellens aut lucta
aut pedum pernicitate quae est robori anteferenda,

17. Athenæus Dipsos. II p. 54, E : Ξενοφάνης
ὁ Κολοφώνιος ἐν παρρησίαις· Πάρ πυρὶ κ. τ. λ. Medus
hic nominatur Harpagus Cyri dux qui Iones sub-
egit. Quo facto Xenophanes in Siciliam se con-
tulit.

18. Diogenes Laertius VIII, 36 : Περὶ δὲ τοῦ ἄλ-
λοτε ἄλλον γεγενῆσθαι (Πυθαγόραν) Ξενοφάνης ἐν ἐλε-
γείᾳ προσμαρτυρεῖ, ἧς ἀρχῆ·

Νῦν οὖν τ' ἄλλον ἔπειμι λόγον, δεῖξω δὲ κέλευθον.

ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ φησιν οὕτως ἔχει· Καί ποτέ μιν κ. τ. λ.
Mutavi nūn οὖν τ' cum Bergkio Poet. Iyr. p. 379
in νῦν αὖτ'. Eosdem versus e Diogene petivit Sui-
das v. Ξενοφάνης. Perstringitur his versibus Py-
thagoræ μετεμψύχως. In Anthol. Gr. lib. I tit.
86 p. 345 ed. Bosch. eidem sententiæ duo versus
prorsus alieni, ut videtur, præmittuntur :

Ἦνικά Πυθαγόρης τὸ περικλεῆς εὖρετο γράμμα
κεῖν, ἐφ' ὅτω κλειτὴν ἤγαγε βουβυσίην,

quos versus Plutarchus de Vit. secund. Epicur.
tom. X pag. 501 ed. Reisk., Athenæus lib. X
p. 418 extr, Diogenes lib. VIII, 12 Apollodoti
vel potius Apollodori esse volunt. Versu quinto

vulgatam τῆν ἔγνωι φθεγζαμένης αἴων Karstenius
convertit in τῆς ἔγνω κ. τ. λ. non male, sed præ-
ter necessitatem.

19. Athenæus X p. 413 seq. hoc carmen lau-
dat quo Xenophanes publica Græcorum certamina
vituperat, sapientium virorum studia civibus uti-
liora esse dicens. De versus secundo tenendum
quod ait Stephanus Byzantius : Πίσσα, πόλις καὶ
κρήνη τῆς Ὀλυμπίας. Flumen aut fons Pisa, cujus
apud Xenophanem mentio est, fortasse etiam Πί-
σας nominabatur; inde genitivus Πίσσο. Urbem
ita nominatam esse non putaverim; certe nulla
apud Pindarum ejus formæ vestigia inveniuntur.
Pro πάρ Πίσσο βροῆς non male suspicatur Schneide-
winus in Cens. poet. Iyr. gr. a Bergkio editorum πάρ
Πίσσο βροῆς propter verba quæ infra leguntur Πί-
σσο παρ' ὄχθας. Versu quarto reliquimus vulgatam
ἔγνω, pro qua Karstenius ἐλὼν scribi vult. Versu
quinto εἴτε τὸ δεινὸν e Wakefieldii conjectura est
pro eo quod in codd. legitur εἴτε τι δεινόν. Versu
sexto κυδρότερος προσορᾶν debetur Jacobsio Addi-
tam, ad Athenæum p. 220 pro vulgata scriptura
κυδρότερος πρὸς ἄλλα. Versu octavo σῖτ' εἶη scri-
psimus ex Turnebi emendatione, ne deesset verbum
ad quod in subsequenti versu δῶρον referretur.

- ξίωμας, ὅσ' ἀνδρῶν ἔργ' ἐν ἀγῶνι πέλει,
 τούνεκεν ἂν δὴ μάλλον ἐν εὐνομίῃ πόλις εἴη.
 Σμικρὸν δ' ἂν τι πόλει χάριμα γένοιτ' ἐπὶ τῷ
 εἴ τις ἀθλεῦσιν νικῶν Πίσαιο παρ' ὄχθας·
 οὐ γὰρ παινίει ταῦτα μυχοῦς πόλιος.
20. Ἀφροσύνας δὲ μαθόντες ἀνωφελείας παρὰ Λυδῶν,
 ὄφρα τυραννείης ἦσαν ἄνευ στυγερῆς,
 ἤϊεσαν εἰς ἀγορῆν παναλουργέα φάρε' ἔχοντες
 οὐ μείους ἤπερ χίλιοι ὡς ἐπίπαν
 αὐγαλέοι, χαίτησιν ἀγαλλόμενοι χαριέσσης,
 ἀσκητοῖς ὀσμῆν χρίμασι δευόμενοι.
21. Νῦν γὰρ δὴ ζάπεδον καθάρων καὶ χεῖρες ἀπάντων

- (quæ sunt virorum in ludis certamina,) ideo melioribus temperata legibus fuerit republica.
 Parvum modo gaudium civitas inde caput,
 si quis certamine vicerit ad Pisæ ripas:
 non enim talibus rebus penetralia urbis ditantur.
20. Insanas damnosasque libidines a Lydis edocti,
 dum expertes adhuc erant invisæ tyrannidis,
 modibant in forum purpureis amicti palliis
 non pauciores quam mille plerumque
 habitu superbi, capillis decore compositis insignes,
 unguentis suavi odore instructis delibuti.
21. Jam enim lautum est pavementum, lautæ manus omnium

Versu 9 et 22 e Schneidewini correctione πόλιος posuimus pro vulg. πόλειως. Versu 10 Dindorfius dedit γ' ἅπαντα, ceteri γ' ἅπαντα vel κε πάντα. Versu 11 Bergkii in Poet. Lyr. p. 378 ὧν conjecit pro vulg. ἐὼν, sed ἐὼν commodum sensum præbet. Versu 16 λαοῖσι μετεῖη conjecit Stephanus in Poesi phil. p. 221; nam quod legebatur λαοῖσιν ἔτ' εἴη ferri non potest. Ad πενταθλείην et παλαισμοσύνην subaudiendum ἀγαθός, præterea ad ταχυτήτι ποδῶν supple νίκην ἄριστο, quod initio carminis auctor posuit. Cæterum cum hoc carmine confer Panegyrici Isocratei principium.

20. Hos Xenophanis versus, quibus Colophoniorum luxuriam a Lydis mutuo commercio acceptam traducit, Athenæus XII p. 526 conservavit. Versu primo pro ἀφροσύνας Schneiderus Saxo ἀθροσύνας legi voluit; versu secundo pro vulg. ἦσαν ἐπὶ στυγερῆς Dindorfius codicum vestigia secutus edidit ἦσαν ἄνευ στυγερῆς, id quod sententiæ convenit. Ait enim Xenophanes eos quo tempore libertate adhuc fruerentur jam mollitie effeminatos fuisse, quæ causa esse existimanda est, ut mox adventanti Persarum exercitui parum resistentes libertatem amiserint. Ab his autem luxum ad Milesios ac deinde ad reliquas Ionum civitates serpsisse auctor est Clearchus apud Athenæum XII p. 324. Versu quarto pro εἰς ἐπίπαν recte scripsit Karstenius ὡς ἐπίπαν, quod jam Schweighæusero in mentem venerat. Idem dubium esse ait, utrum ὡς ἐπίπαν cum præcedente χίλιοι, mille omnino, an cum sequenti αὐγαλέοι, plerumque superbi, rectius jungendum sit, quoniam utriusque generis exempla (cf. Herod. VI, 46 et VII, 157) æque frequenter reperiantur. Mihi posterior ratio præplacet, quod certus in hac re hominum numerus non requiritur. Versu quinto pro αὐγαλέοι Casaubonus vulgaverat αὐγμαλέοι, quæ emendatio minime necessaria est. Vid. adnot. ad Hesych. h. v. Cæterum verba ἀγαλλόμενοι εὐπρεπέσσειν, quæ varie a viris doctis tentata sunt, nihil continere putat Karstenius, quod metro

repugnet, modo synizesi jungantur a pronunciantibus syllabæ oi et eu. At mihi εὐπρεπέσσειν glossema videtur in legitimæ vocis locum substitutum. Fortasse scripserat poeta ἀγαλλόμενοι χαριέσσης. Bergkii Poet. Lyr. p. 379 conjecit: αὐγαλέοι χαίτησιν, ἀγαλμ' ὡς, εὐπρεπέσσειν.

21. Servavit hoc carminis convivalis fragmentum Athenæus XI p. 462. Versu primo ζάπεδον pro δάπεδον notum ex Hesychii explanatione. Versu secundo in verbis πλεκτοῦς δ' ἀμφιτιθείς participium verbi finiti vicem gerit, ut apud Hesiodum Ἔργ. v. 21. Cf. Thucyd. lib. I, 25 et quos citat locos Bernhardus Syntax. ling. gr. p. 470. Quocirca Jacobsii, Dindorfii aliorumque virorum doctorum conjecturas, quibus hunc locum tanquam corruptum sanare voluerunt, omitimus. Pro ἄλλος δ' εὐώδης Hermannus in censura Delectus poet. a Schneidewino editi conjecit ἄλλος, δ δ'. Verba οἶνος ὅς οὐποτε φησι προδώσειν e codice Marciano petita (cf. Ritschl, in Mus. Rh. 1841 p. 140 seq.), vinum copiosum quod ipsum spondet se convivas non defecturum, nihil significant nisi vinum quod convivas non deficiet. Pro ὀσδόμενος cum Hermanno scripsi ὀζόμενος. Versu undecimo pro αὐτὸ μέσον i. e. ἐν τῷ μέσῳ forsitan una voce αὐτόμεσον scribendum ex adverbiorum αὐτόχρομα, αὐτόχρομα aliorumque analogia, quamquam aliis exemplis hunc usum verborum αὐτὸ μέσον vix licet firmare. Quamobrem Karstenius ἂν τὸ μέσον reponi jussit. In sequentibus προχειρότερον mutavit Schneidewinus in προαιρέτεον, nos coll. XIX, 17 scripsimus πρότιμ' ἔταροι. Præterea πρόπολον Xenophanes vocat παιδα ἀδαφορόν. Versus vicesimus in codd. sic legitur:

Ὡς ἡ μνημοσύνη καὶ τὸν ὅς ἀμφ' ἀρετῆς,

quem quomodo alii correxerint aut explicuerint longum est commemorare, mihi maxime probatur quod non multum a vulgata distat ὡς οἱ μνημοσύνη καὶ μένος, ἀμφ' ἀρετῆς hac constructione: ὅς πῶν ἀναπαίνει ἐσθλὰ ἀμφ' ἀρετῆς, ὡς οἱ μνημοσύνη καὶ

- καὶ κύλικες· πλεκτοὺς δ' ἀμφιπιθεὶς στεφάνους,
 ἄλλος δ' εὐῶδες μύρον ἐν φιάλῃ παρατείνει·
 κρητῆρ δ' ἔστηκεν μεστός εὐφροσύνης·
 οἶνος δ' ἔστιν ἐτοῖμος ὃς οὐποτέ φησι προδῶσειν,
 μελιγρός, ἐν κεράμοις, ἀνθεὸς ὀζόμενος
 ἐν δὲ μέσοις ἀγνὴν ὀδμὴν λιθωνωτὸς ἴησι·
 ψυχρὸν δ' ἔστιν ὕδωρ καὶ γλυκὺ καὶ καθαρὸν·
 πάρεκνεται δ' ἄρτοι ξανθοὶ γεραρῆ τε τράπεζα
 τυροῦ καὶ μέλιτος πίονος ἀγχομένη·
 βωμὸς δ' ἀνθεσιν αὐτὸ μέσον πάντῃ πεποῦχασται,
 μολπή δ' ἀμφοῖς ἔχει δώματα καὶ θαλίη.
 Χρῆ δὲ πρῶτον μὲν θεὸν ὑμνεῖν εὐφρονος ἀνδρᾶς
 εὐφῆμοις μύθοις καὶ καθαρῶσι λόγοις
 σπείσαντάς τε καὶ εὐξαμένους τὰ δίκαια δύνασθαι
 πρήσσειν· ταῦτα γὰρ ὧν ἔστι πρότιμ', ἔταροι,
 οὐχ ὕβρεις· πίνειν δ' ὀπίσσω κεν ἔχον ἀπίκοιο
 οἴκαδ' ἄνευ προπόλου, μὴ πάνυ γηραλέος.
 Ἄνδρῶν δ' αἰνεῖν τοῦτον ὃς ἐσθλὰ πιδὼν ἀναφαίνει
 ὡς οἱ μνημοσύνη καὶ μένος ἀμφ' ἀρετῆς.
 Οὐτε μάχης διέπειν Τιτῆνων οὐδὲ γιγάντων
 οὐδὲ τὰ Κενταύρων, πλάσματα τῶν προτέρων,
 ἢ στάσις, φρεδόνας ταῖς οὐδὲν χρῆστον ἔνεστι·
 θεῶν δὲ προμηθεῖν αἰὲν ἔχειν ἀγαθῆν.
22. Πέμφας γὰρ κωλῆν ἐρίφου, σκέλος ἥραο πῖον
 ταύρου λαρινῶ τῖμιον ἀνδρὶ λαχεῖν,
 τοῦ κλέος Ἑλλάδα πᾶσαν ἀφιζέται οὐδ' ἀπολήξει
 ἐς τ' ἂν αἰοιδάων ἢ γένος Ἑλλαδικῶν.
23. Οὐδέ κεν ἐν κύλικι πρότερον κεράσειε τις οἶνον
 ἐγγέας, ἀλλ' ὕδωρ, καὶ καθύπερθε μέθυ.
24. Ἴδῃ δ' ἐπτά τ' ἔασι καὶ ἐξήκοντ' ἐνιαυτοὶ
 βληστρίζοντες ἔμην φροντίδ' ἂν' Ἑλλάδα γῆν·
 ἐκ γενετῆς δὲ τότ' ἤσαν ἐέλικοσι πέντε τε πρὸς τοῖς,
 εἴπερ ἐγὼ περὶ τῶνδ' οἶδα λέγειν ἐτύμως.
25. Οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ.

μέρος, quæ extrema verba idem sonant quod ὡς
 αὐτῶ μνήμη καὶ ὀρμή vel ὡς ἔχει μνήμης τε καὶ ὀρμῆς.
 Versum vicesimum secundum itemque sequentem
 edidimus probatis ex parte Bergkii, Schweighæu-
 seri et Scaligeri emendationibus. Nam in Casaubo-
 niana editione sic legebatur :

Οὐδὲ τε Κενταύρων ἢ στάσις προτέρων
 **** φρεδόνας, τοῖς οὐδὲν χρῆστον ἔνεστι.

22. Hos quattuor versus servavit Athenæus IX
 p. 368, E, præpositis verbis : Ξενοφάνης δ' ὁ Κολο-
 φώνιος ἐν τοῖς ἐλεγείοις φησί. Sententia hæc videtur
 esse : Quamvis levidense fuerit munus quod amico
 nescio cui misisti, ille tamen pretiosissimo dono
 te remuneratus est. Karstenius pro ἀφιζέται legi
 vult ἐφιζέται, quod non reprobamus. Pro Ἑλλαδικῶν
 in epitome legitur Ἑλλαδικῶν.

23. Xenophanem hæc dixisse testatur Athe-
 næus XI p. 782 ed. Casaub. (p. 213 seq. ed.

(convivarum) et calices : plectiles imponit coronas
 alius, alius odoratum unguentum in phiala ministrat ;
 crater adstat gaudii et deliciarum plenus ; [ficiet
 vinum præsto est, quod convivas laud profecto de-
 dulce, in doliis paratum, suavem spiritum exhalans.
 Mediosque inter convivas castum odorem thura emit-
 frigida quoque adest aqua et dulcis et pura ; [tunt ;
 appositi sunt panes flavi mensaque lauta
 pingui casco et melle onusta.

Suggestus in medio est floribus circum stipatus,
 cantu autem resonant ædes et convivii lætitia.

Jam primum decet probos viros deum venerari
 faustis verbis castisque vocibus

libantes et precantes ut quæ justa sint liceat

Facere : hæc enim longe præferenda sunt, sodales,
 non injusta ; tantum autem bibere convenit, ut possis
 domum sine comite reverti, nisi sis admodum vetulus.

Laudandus vero is est qui inter bibendum res utiles,
 quantum ei suppetit memoria ac animus, de virtute

Ne prælia referamus Titanum Gigantumve [narret.
 aut res Centaurorum, fabulas a veteribus fictas,

neque jurgia, nugas infructuosas,
 sed deos justa semper observantia colamus.

22. Missa enim hœdi perna, accepti crus pingue
 bovis saginati, honorificum viro munus,
 (cujus facti laus) universam pervadet Græciam neque
 quamdiu Græcæ gentis carmina vigeant. [cessabit

23. Neque quisquam in poculo prius miscerit vinum
 infusum, sed aquam, insuper autem merum.

24. Septem jam et sexaginta sunt anni [agitant ;
 qui me cogitationibus curisque intentum per Græciam
 natus autem tum eram quinque et viginti annos,
 si vere de his ego possum dicere.

25. Non æqua hæc postulatio impii hominis adversus pium.

Schweigh.), narrans moris fuisse olim, ut prius
 aqua, deinde vinum poculo infunderetur. Id etiam
 Theophrastus docet apud eundem scriptorem
 vol. V p. 196 ed. Schweigh. : Ἐπεὶ καὶ τὰ περὶ τὴν
 χρᾶσιν ἐναντίως εἶχε τὸ παλαιὸν τῶ νῦν παρ' Ἑλλήσιν
 ὑπάρχοντι· οὐ γὰρ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τὸν οἶνον ἐπέχεον,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸν οἶνον. Neminem præterea offen-
 detur synizesis in voce ἐγγέας, qui meminere Home-
 ricorum hujus figuræ exemplorum quæ satis
 multa sunt.

24. Hæc a Diogene Laertio IX, 19 laudata plu-
 rimum valent ad cognoscendam vitæ Xenophanis
 longitudinem. Ait autem se a quinto et vicesimo
 anno usque ad nonagesimum alterum, quem tum
 agebat, negotiis curisque intentum atque alias alibi
 commemorat pro universam Græciam tempo-
 rum procellis jactatum esse.

25. Aristoteles Rhetor. I, 15 p. 422, E, de ju-
 rejurando disputans : Si quis, inquit, postulante

20. Ἄνδρὸς γηρέντος πολλὸν ἀραυρότερος.
 27. Ἐστᾶσιν δ' ἐλατῶν πυκινῶν περὶ δώματα βάχοι.

26. Sene multo infirmior.
 27. Densarum abietum rami circa domos sunt.

FRAGMENTA INCERTA

ET LOCI QUIDAM VETERUM SCRIPTORUM AD XENOPHANEM PERTINENTES.

1. Scholiastes ad Aristoph. Pac. v. 696, ubi poeta Simonidis et Sophocleis avaritiam attingit, hæc observat : Ὁ Σιμωνίδης διεβέβητο ἐπὶ φιλαργυρίᾳ, καὶ τὸν Σοφοκλέα οὖν (λέγει δ' Ἀριστοφάνης) διὰ φιλαργυρίαν εὐκίεσαι τῷ Σιμωνίδῃ· λέγεται δὲ ὅτι (ὁ Σοφοκλῆς) ἐκ τῆς στρατηγίας τῆς ἐν Σάμῳ ἤργουρίσατο. Χαριέντως δὲ πάνυ (ὁ Ἀριστοφάνης) τῷ λόγῳ διέπειρε τοὺς β' ἱαμβοποιούς (Σιμωνίδην καὶ Σοφοκλέα) καὶ μέμνηται ὅτι σμικρολόγοι· ὅθεν Ξενοφάνης κίμει καὶ αὐτὸν προσαγορεύει. In his verbis αὐτὸν spectat ad Simonidem, quem ait a Xenophane κίμει καὶ i. e. pecuniæ tenacem et avarum vocatum esse. Non aliter multi veterum de Simonide iudicaverunt; sed quum vix probabile sit Xenophanem usque ad illud tempus vixisse, quo Simonides carminibus quæstum faciens summo flore conspicuus fuit, fortasse pro Ξενοφάνη apud scholiasten reponendum Ἀριστοφάνη statuendumque in deperdita quadam comædia ab Aristophane Simonidem sic vocatum esse. Cæterum de Chameleonte idem testificatur Athenæus XIV p. 656, D : Ὅντως δὲ ἦν ὡς ἀληθῶς κίμει δὲ Σιμωνίδης καὶ αἰσχροκερδῆς, ὡς Χαμαιλέων φησίν.

2. Pollux VI, 46 p. 590 : Συκάμιν' ταῦτα δὲ καὶ

μόρα Λισχύλος ὠνόμασεν, οὕτως εἰπὼν τὰ ἐκ τῆς βάρου· τάχα δ' ἂν τις καὶ κεράσια φαίη, κέρασον τὸ δένδρον ἐν τῷ Περὶ φύσεως Ξενοφάνους εὐρών. Dubium est quid de hoc loco censendum sit. Xenophanis librum Περὶ φύσεως præter Pollucem citat Stobæus Eclogg. Phys. I p. 294. Utriusque fides suspecta viris doctis visa est, ideoque hunc librum Xenophani abjudicant. Cf. Ritteri Histor. phil. t. I p. 444. Sunt enim qui nihil scripto mandasse Xenophanem velint, sed quidquid docuerit, sola voce elocutum perhibeant, rati versus qui hodie supersunt ab aliis esse servatos. Sed hæc opinio mihi non probatur. Utcumque se habet res, id tamen apparet, si forte in Xenophanis carminibus κέρασσος arbor memorata sit, κεράσια non posse, ut Pollux existimat, eodem significato dici quo συκάμιν' et μόρα. Cujus erroris fons fortasse vulgaris hominum opinio fuit, qua ferebatur Lucullus non modo arborem primus in Italiam attulisse, sed etiam nomen ei dedisse. At multo ante Lucillum Græci noverant cerasum. Vid. interpp. ad Athen. II p. 50.

3. Etymologus M. : Βρόταχος· τὸν βάρταχον Ἴωνες, καὶ Ἀριστοφάνης καὶ παρὰ Ξενοφάνει. De variis

adversario jusjurandum in iudicio detrectet, ei dicendum erit se honestatis causa id detrectare, non perjurii metu, et huic conveniens erit Xenophanis dictum, τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἀρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὐτῇ ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξει ἢ πληγῆναι προκαλέσεται. Postrema inde a verbis ἀλλ' ὁμοία ab Aristotele adjecta putamus cum Karstenio propter sequentia quibus Xenophanis sententiam invertens : Contra, inquit, si accipiat jusjurandum τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα φαιτέον οὕτως· ἴσον εἶναι ἐὰν μὲν δ' ἀσεβῆς διδῶ, δ' εὐσεβῆς δ' ὁμύη. Xenophanis dictum quod textui inseruimus esse tetrametrum trochaicum catalecticum, vel si οὐκ ἴση ad prægressum versum referas, reliqua pro trimetro iambico esse habenda sponte patet. Cujus versiculi hiatus in voce αὐτῇ cæsura excusationem habet, prima autem syllaba in ἀσεβεῖ producitur ad aliorum nominum velut ἀθάνατος similitudinem.

26. Etymologus M. v. Γηράς—οἶον πιμπλῶ, πιμπλᾶς καὶ πιμπλεῖς, οὕτως οὖν καὶ γηρῶ, γηρᾶς καὶ γηρεῖς. Ἡ μετοχὴ γηρεῖς, γηρέντος, ὡς περ τιθέντος. Ξενοφάνης οἶον κ. τ. λ. Tum affert versum, quem in textu posuimus. Licet alibi participium γηρεῖς, γηρέντος non reperiatur, tamen non puto quidquam in versu Xenophaneo mutandum esse. Cf. Buttm. gr. ampl. II p. 98.

27. Scholiastes ad Aristoph. Equit. vs. 406 hæc refert : Βάχοις ἐκάλουν καὶ τοὺς κλάδους οὓς εἰ μύσται φέρουσι· μέμνηται δὲ Ξενοφάνης ἐν σίλλοις οὕτως·

Ἐστᾶσιν δ' ἐλάται πυκινῶν περὶ δῶμα,

quem versum ejecto nomine quod interpres exponit mutilum factum ac postea interpolatum esse in promptu est. Itaque legendum suspicor :

Ἐστᾶσιν δ' ἐλατῶν πυκινῶν περὶ δώματα βάχοι.

hujus vocabuli formis cf. Hesych. tom. I c. 770 ed. Alb., Koen. ad Gregor. Corinth. p. 455 ed. Schaefer., Ducang. Glossar. med. et inf. Gr. p. 211.

4. A. Gellius Noct. Att. III, 11 : « Alii Homerum quam Hesiodum majorem natu fuisse scripserunt, in quibus Philochorus et Xenophanes, alii minorem. » Scripsisse Xenophanem Colophonium de Homero, quem civibus suis adnumerabant Colophonii, non miramur. At non ex ipso Xenophanis libro, sed ex Philochori scriptis id quod prodit sumsisse putandus est A Gellius. Xenophanis opinio plerisque antiquorum arrisit, id quod in re nota vix opus est demonstrari.

5. Diogenes Laertius I, 111 Epimenidem vixisse tradit ως Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἀκχαιοίναί φησί, τέσσαρα πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἑκατὸν (ἔτη). Quid alii veterum de Epimenidis aetate retulerint, nunc non curo; a Xenophane non longe discedunt Theopompus et Phlegon Trallianus, qui eum centum et quinquaginta septem annos vixisse scriptum reliquerunt. Vid. Theopompi fragm. 69 ed. Wickers. ejusque adnot. p. 159.

6. Apud Pollucem IX, 83 p. 1063 de nummorum origine disceptatur εἶτε Φεῖδων δ' Ἀργεῖος πρῶτος ἔγραψε νόμισμα, — εἶτε Λυδοί, καθά φησι Ξενοφάνης. Xenophanem hunc non esse alium nisi Colophonium liquere arbitror ex fragm. XX. Eadem quæ Xenophanes narrat Herodotus I, 94 : Πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν (οἱ Λυδοὶ) νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐγράσαντο.

7. Aristoteles Rhet. II, 23 p. 446, C : Ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι ποτε θεούς. Hoc dicto veteres poetæ perstringuntur, qui quum diis aeternitatem tribuerent, eos tamen hominum instar ortos esse affirmabant eorumque parentes et originem copiose enarrabant.

8. Aristoteles Rhetor. II, 23 p. 447, C : Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύσοσσι τῇ Λευκοθέᾳ καὶ Ὀρηνησοῦσιν ἢ μὴ, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ Ὀρηνεῖν, εἰ δ' ἀνθρώπων, μὴ θύειν. Non abhorret a verisimilitudine Inonem post varios casus inter deas marinas accepto Leucothæe nomine relata apud Eleatas, maritimæ urbis incolæ, divinos honores consecutam esse. His igitur utrum lacrimis Ino an divino cultu Leucothæa esset prosequenda interrogantibus satis apte respondit Xenophanes. Minor quam Aristotelis, Plutarchi auctoritas est qui Xenophanis effatum in hunc modum exprimit Amat. p. 763, D, vol. IX

p. 59 Reisk. : Ξενοφάνης Αἰγυπτίους ἐκέλευσε τὸν Ὅσιριν, εἰ Ὀρητὸν νομίζουσι, μὴ τιμᾶν ὡς θεόν, εἰ δὲ θεὸν ἡγούνται, μὴ Ὀρηνεῖν. Cf. De Is. et Osir. p. 379, B, vol. VII p. 490 seq. Neque enim ab antiquioribus proditum est Xenophanem in Ægypto fuisse.

9. Plutarchus De vitioso pudore p. 530, t. VIII p. 103 ed. Reisk., præcipiens ne quis inter potandum vitioso pudore ductus aut convicia metuens tesseris ludat cum iis qui id postulant, Xenophanis exemplum allegat : Ξενοφάνης, Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως μὴ βουλόμενον αὐτῷ συγχυθεῖν δειλὸν ἀποκαλοῦντος, ὠμολόγει καὶ πάνυ δειλὸς εἶναι πρὸς τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄτολμος. Cum Laso Hermionensi, quem sub Pisistrati filio Hipparcho Athenis peregrinatum esse scribit Herodotus VII, 6, quominus collocutus sit Xenophanes, temporum rationes non obstant. Quare non est quod hanc narratiunculam veram esse negemus.

10. Diog. Laert. IX, 20 : Ἐμπεδοκλέους εἰπόντος αὐτῷ, ὅτι ἀνεύρετός ἐστιν ὁ σοφός, Εἰκότως, ἔφη· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ τὸν ἐπιγνωσόμενον τὸν σοφόν. Diogenis verba transcripsit Hesychnus Milesius pag. 42 ed. Orell. Sed si Xenophanes fere intra Olymp. 45 et 70 vixit ac circa Ol. 60 floruit, ut Karstenius aliique conjecerunt, nulla potuit inter hunc et Empedoclem esse consuetudo, quem intra Olymp. 72 et 87 vixisse idoneis argumentis nostra memoria ab eruditis demonstratum est. Itaque hoc dictum Xenophani attribui nequit, sed ab eo inventum esse apparet, qui quum Empedoclem in carmine suo Xenophani oblocutum reperisset (cf. Aristot. De cæl. II, 13 p. 364, D), ambos eodem tempore degisse et commercium inter se quoddam habuisse statueret.

11. Plutarchus adv. Stoic. p. 1084 (tom. X p. 462 ed. Reisk.) : Ὁ μὲν οὖν Ξενοφάνης, διηγουμένου τινὸς ἐγγέλεις ἑωρακέναι ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, Οὐκοῦν, εἶπεν, ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν.

12. Diogenes Laertius IX, 19 Xenophani hoc præceptum ascribit : τοῖς τυράννοις ἐντυγχάνειν ἢ ὡς ἤκιστα ἢ ὡς ἥδιστα. Eundem ejus auctorem ferunt Hesychnus Milesius p. 42 ed. Orell. et Suidas v. ἤκιστα, qui et alterum hoc dictum adjicit : ἤκιστα μελῆσαι αὐτοῖς (τοῖς τυράννοις) τῆς ἀληθείας. At si fides Valerio Maximo VII, 2, ex. 11, Aristoteles Callisthenem audito rem suam ad Alexandrum dimittens monuit, ut cum eo aut rarissime aut quam jucundissime loqueretur; quæ verba leguntur etiam apud Ammianum Marcellinum lib. XVIII, p. 118. Inde colligas incertum esse hujus effati auctorem.

PRÆFATIO DE PARMENIDE.

Parmenides (1), Eleaticæ scholæ princeps, natalium splendore et opibus apud suos præcellens, patriam habuit Eleam, patrem Pyrrhetem. Quando autem vixerit, a nemine veterum accurate perscriptum est. Exstant hac de re duorum auctorum testimonia admodum diversa, Platonis et Diogenis Laertii. Quorum alter ætate illi proximus fuit, alter temporum quidem intervallo disjunctus, sed repetita antiquorum chronologorum sententia minime contemnendus. Plato (2) initio dialogi Parmenidis nomine inscripti memoriæ prodit venisse quondam Athenas ad festam Panathenæorum celebritatem Parmenidem sexaginta fere et quinque annorum senem una cum Zenone quadraginta circiter annos nato, quem ejus deliciis fuisse dicebant. Horum sermoni de rebus difficillimis habito Socratem peradolescentulum tum interfuisse refert. Quocum concinunt duo alii loci quibus Socrates se puerum cum Parmenide ætate pro-
 vecto collocutum esse narrat. Jam quum Socratem Apollodorus (3) in Chronicis quarto Olympiadis septuagesimæ septimæ anno partu editum esse testetur, si eum quo tempore factum est hoc colloquium quindecim annorum adolescentem fuisse ponamus, Parmenides qui tum sexagenario major erat, Olympiade 64 fere in lucem susceptus est, Zeno autem viginti amplius annis illo posterior Olympiade 69 vel 70 in hanc vitam profectus videtur. Laertius (4) vero Parmenidem circa Olym-

piadem 69 floruisse ait, quod mirabuntur qui Platonem vera tradidisse sibi persuaserint. Neque enim probabile est Parmenidem jam ephëbum ætatis maturitatem adeptum in gloriæ fastigio stetisse. Ac fuerunt quidem apud veteres qui Platonis in ista re fidem labefactare conarentur. Nam Athenæus (5) et Macrobius Parmenidem Socrate antiquiorem fuisse contenderunt, ita ut hujus pueritia vix illius senectutem attingeret, quæcumque de temporibus et personis a Platone dicuntur ad ipsius consilium accommodate fingi existimantes. Sed falluntur. Congruit enim Zenonis ætas in illo dialogo notata cum chronographorum (6) testimoniis qui ejus florem in Olympiadem 79 incidere scripserunt. Quodsi de Zenone omnia vere rettulit Plato, non est quod eum de Parmenidis senectute loquentem transversum unguem a vero discessisse putemus.

Missum igitur faciamus Diogenem. Non audiendus præterea Theophrastus (7) qui Diogene teste Parmenidem Anaximandri auditorem appellavit. Etenim Anaximander (8) secundo Olympiadis quinquagesimæ octavæ anno mortuus aliquot annis ante conditam Eleam e vita excessit. Qua in urbe a Phocæensibus Olympiade 61 condita quum natus esset Parmenides, Anaximandrum neque videre neque versari cum eo potuit.

Falsum item quod apud eundem Diogenem (9) legitur, auditorem Parmenidis Anaximenem fuisse.

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 21 : Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης Πύρρητος Ἐλεάτης. . . γένους τε ὑπάρχων λαμπροῦ καὶ πλοῦσιος. Cf. Suidas v. Παρμενίδης. Theodoretus Therap. Serm. IV. Eusebius Præp. Ev. XIV, 3 p. 720, D. Eriphanus adv. Hæres. III, vol. I p. 1087. Strabo lib. VI, init : Οἱ δὲ νῦν Ἐλεῖαν ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς Παρμενίδης καὶ Ζήνων ἐγένοντο, ἄνδρες Πυθαγόρειοι.

(2) Plato Parmenid. p. 127, A : Ἐστὴ δὲ δὴ ὁ Ἀναγών λέγειν τὸν Πυθόδωρον ὅτι ἀρίκοντό ποτε εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. Τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα ἤδη πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολίον, καλὸν δὲ κάγαθόν τὴν ὄψιν, περὶ ἑτὴ μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα Ζήνωνα δὲ ἔγγυς τῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. καταλύειν δὲ αὐτοῦς ἔρη παρὰ τῷ Πυθόδωρῳ ἔκτος τείχους ἐν Κερραϊκεῶ. οἱ δὲ καὶ ἀρικήςθαι τὸν τε Σωκράτη καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ πολλοὺς κτλ. Sophist. p. 217, C : Παρμενίδῃ χρωμένῳ καὶ διεξόντι λόγους παγκάλους παρεγενόμενῃ ἐγὼ νέος ὢν, ἐκείνου μάλα δὴ τότε ὄντος πρεσβύτου. Theat. p. 183, E : Συμπροσέμιζα γάρ ῥα τῷ ἄνδρὶ πάνυ νέος πάνυ πρεσβύτη.

(3) Diogenes Laertius lib. II, 44 : Ἐγενήθη δὲ [ὁ Σωκράτης], καθά φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς, ἐπὶ Ἀραφίω-
 νος ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ἑβδομηκοστῆς ἑβδόμης Ὀλυμπιάδος, Θαρρηλιῶνος ἕκτης.

(4) Diogenes Laertius lib. IX, 23 : Ἦκμαζε δὲ κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐξήκοστήν Ὀλυμπιάδα.

(5) Athenæus lib. IX, 15 p. 505 F : Παρμενίδῃ καὶ ἔλθειν εἰς λόγους τὸν τοῦ Πλάτωνος Σωκράτην, μόλις ἢ ἡλικία συγχωρεῖ, οὐχ ὡς καὶ τοιοῦτους εἰπεῖν ἢ ἀκούσαι λόγους. Cf. Macrobius Saturn. lib. I cap. 1.

(6) Diogenes Laertius IX, 29 : Ἦκμαζε δὲ οὗτος [ὁ Ζήνων] κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἑβδομηκοστήν Ὀλυμπιάδα.

(7) Diogenes Laertius lib. IX, 21 : Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης. . . τοῦτον Θεόφραστος ἐν τῇ ἐπιτομῇ Ἀναξιμανδρου φησιν ἀκούσαι.

(8) Diogenes Laertius lib. II, 2 : . . . Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος, ὅς φησιν αὐτὸν [τὸν Ἀναξιμανδρον] ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος ἐτῶν εἶναι ἐξήκοντα τεσσάρων, καὶ μετ' ὀλίγον τελευτήσαι.

(9) Diogenes Laertius lib. II, 3 : Ἀναξιμένης, Εὐρυστράτου

Namque Anaximenes, cui nihil cum Eleaticorum ratione commune est, Anaximandri auditor fuisse creditus, aut prior Parmenide aut æqualis ei fuit, inferior certe ætate non fuit. Eusebii (10), Syncelli (11) aliorumque errores redarguere supervacaneum judicamus. Platonem igitur secuti statui- mus tempus quo floruit Parmenides fere intra Olymp. 70-80 esse ponendum. Ad hoc temporis spatium eos quoque referri oportet qui cum Parmenide a veteribus tanquam huic ætati suppres conjungi solent. Tales fuerunt Xenophanes, Eleaticorum parens, circa Olymp. 60 clarus, Heraclitus, Parmenidi prope æqualis, Olympiade 69 illustris, Zeno ejus discipulus, æqualis fere Anaxagoræ, Olympiade 79 summo flore conspicuus.

De Parmenidis vita et studiis pauca sunt ab antiquis prodita, e quibus tamen conjici licet, qualis quantusque fuerit vir, quo ingenio præditus, quibus litteris institutus, quomodo denique paulatim ad summum in philosophia pervenerit. Natus Velieæ audivit Xenophanem (12) grandævum adolescens, cujus placitis perceptis procul dubio fundamenta jecit doctrinæ, quam deinceps excoluit et professus est. Fuit ei etiam cum Pythagoreis quibusdam, eruditionis et scientiæ fama florentibus, consuetudo (13), e quibus duo memorantur, quos studiorum duces et moderatores habuerit, Aminias et Diocætates. Horum ille adolescentem ab aliarum rerum cura ad litteras atque ad otium et tranquillitatem traduxit, hic pauper sed morum probitate nobilitatus adeo ei carus fuit, ut mortuo sacellum dedicaverit, ut ait Sotion apud Diogenem. Parmenidem ejusque discipulum Zenonem Pythagoreos (14) multi nominant sive propter Pythagoreorum conversationem et familiaritatem, quæ tamen nullam disciplinæ similitudinem peperit, sive propter illorum famam et claritatem

quæ diu tanta fuit, ut nemo fere esset sapientiæ studio nobilis, quin huic scholæ adnumeraretur. Pythagorica vero institutio magis ad ingenium ejus philosophiæ initiis imbuendum, quam ad perfectiendam ejus doctrinam valuisse videtur.

Cebes (15) quidem Πυθαγόρειον καὶ Παρμενίδειον βίον prædicat, non certum quoddam vivendi genus, sed vitam e philosophiæ decretis cum dignitate et modestia actam intelligens. Similiter Plato Theæt. p. 183, Ε: Παρμενίδης δὲ μοι φαίνεται τὸ τοῦ Ὀμήρου αἰδοῦτος τε ἅμα δεινός τε..... καὶ μοι ἐφάνη βᾶθος τι ἔχειν παντάπασι γενναῖον, et Sophist. p. 237, Α: Παρμενίδης δὲ δὲ μέγας. Huc etiam spectat Timo Phliasius apud Diogenem Laertium IX, 23 exaggerans

Παρμενίδου τε βίην μεγάλωφρονα τὴν πολυδοξον.

In philosophia Parmenides quamvis Xenophanis exemplo naturæ verique interpretem se esse studeret, sua tamen ratione verum scrutatus est neque magistris placitis contentus fuit (16). Litterarum studia ita coluit, ut a reipublicæ administratione non vacaret. Leges quas Eleatis scripsit tam bonæ fuerunt, ut magistratus quotannis cives adigerent jurejurando, se Parmenidis leges observaturos (17). Habitasse quidem videtur Eleæ, sed nonnunquam in exteris regiones excurrisset. Certe Athenas cum aliquando venisse atque in eruditorum hominum consessu de rebus arduis disputasse locuples auctor Plato, ut vidimus, testificatur. Quare non mirum tantam fuisse ejus gloriam et disciplinæ auctoritatem, ut Eleaticorum princeps ab omnibus haberetur. Multi illa ætate viri ingenio et eruditione præstantes fuerunt qui nascentis adhuc philosophiæ semina per Ioniam atque universam Græciam spargentes ad rerum divinarum humanarumque intelligentiam omnes cogitationes

Μελήσιος, ἤκουσεν Ἀναξιμάνδρου· ἔνοις δὲ καὶ Παρμενίδου φασιν ἀκούσαι αὐτόν.

(10) Eusebius Canon. chron. ad Olymp. (80 : 4) π' δ' Ἐμπεδοκλῆς καὶ Παρμενίδης φιλόσοφοι φυσικοὶ ἐγνωρίζοντο. Ζήνων καὶ Ἡράκλειτος δ' σκοτεινὸς ἤκμαζον.

(11) Syncellus Chronogr. p. 253, D, manifesto errore Empedoclem, Parmenidem, Zenonem, Heraclitum et Democritum regnante Artaxerxe qui Longimanus nominatur, intra Olympiades 82-91 floruisse et circa idem tempus natum esse Socratem ait.

(12) Aristoteles Metaph. I, 5 : Ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου (τοῦ Ξενοφάνους) λέγεται μαθητής. Alexander Aphrodisiensis in Aristotelis Metaph. p. 24 ed. Bonitz. : Περὶ Παρμενίδου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ τῶν Φυσικῶν οὕτως λέγει· τούτῳ δὲ ἐπιγενομένους Παρμενίδης Πύρητος ὁ Ἐλεάτης (λέγει δὲ καὶ Ξενοφάνην) ἐπ' ἀμφοτέρας ἦλθε τὰς δόξας. Diogenes Laertius lib. IX, 21 : Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης. Cf. Plutarchus apud Eusebium Præp. Ev. I p. 23, C; Eusebius ibid. X p. 504, D; XIV p. 758, A; Simplicius Phys. f. 2, a; Suidas v. Παρμενίδης.

(13) Diogenes Laertius lib. IX, 21 : Ἐκοινώνησε δὲ [ὁ Παρμενίδης] καὶ Ἀμεινία καὶ Διοκίτη τῷ Πυθαγορικῷ (ὡς ἐφη Σωτῖων) ἀνδρὶ πένητι μὲν, καλῷ δὲ καὶ ἀγαθῷ, ᾧ καὶ μᾶλλον ἠκολούθησε, καὶ ἀποθανόντος ἤρῳαν ἰδρύσατο.

(14) Callimachus apud Proclum in Parm. T. IV p. 5 : Ἐλεάται δ' ἅμωφ, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ διδασκαλείου μεταλαβόντες. Iamblichus Vit. Pyth. s. 166, 267. Anonymus scriptor Vit. Pyth. s. 8 ed. Kuster. Strabo lib. VI init : Οἱ δὲ νῦν Ἐλεῖαν ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς Παρμενίδης καὶ Ζήνων ἐγένοντο, ἀνδρες Πυθαγόρειοι.

(15) Cebes Tab. pr. : Ἀνὴρ ἔμφρων καὶ δεινός περὶ σοφίαν, λόγῳ δὲ καὶ ἔργῳ Πυθαγόρειόν τινα καὶ Παρμενίδειον ἐξηλωκώς βίον.

(16) Plutarchus apud Eusebium Præp. Ev. I p. 23. C : Παρμενίδης δ' ὁ Ἐλεάτης, ἐταῖρος Ξενοφάνους, ἅμα μὲν καὶ τῶν τούτου δοξῶν ἀντεποιήσατο, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἐναντίαν ἐνεχειρήσατο στάσιν. Diogenes Laert. l. c. : Ὅμως δ' οὐν ἀκούσας καὶ Ξενοφάνους, οὐκ ἠκολούθησεν αὐτῷ.

(17) Speusippus ap. Diog. Laert. IX, 23; Plutarch. adv. Colot. p. 1126; Strabo l. c.

suas atque omnia studia contulerunt, Heraclitus, Anaxagoras, Leucippus, Empedocles, alii. Horum nonnullis familiariter usus esse videtur Parmenides, ut Empedocle (18) et Leucippo (19), qui ejus vel auditores vel æmuli fuisse memorantur. Præcipui vero sodales ejus et discipuli nominantur Zeno et Melissus (20), uterque disciplinæ communione et societate cum magistro, ille etiam amicitia et familiaritatis usu conjunctus. Quæ res eo valuit, quod a Platone narratum supra diximus, ut ei in deliciis atque in amoribus fuisse putaretur (21).

Parmenides philosophiam suam tam scriptis quam sermonibus exposuit. In sermonibus interrogando verum reperire idque a falso discernere conabatur. Quo in genere disputationum ejus pulchritudinem Socrates apud Platonem (22) admiratus est. Fuit hæc *dialectica* ratio, quæ a colloquendo et disceptando nomen invenit et Eleaticorum propria est habita ut mathematica Pythagoreorum, etymologia Heracliticorum (23). Dialecticæ inventorem Aristoteles Zenonem fert; Parmenidem tamen non ignorasse eam artem Sextus Empiricus (24) adnotat. Quocum consentit Plato, (25) a quo ambo ἐλεγκτικοί et περί τὰς ἔριδας ἐσπουδακότες merito vocantur. Cæterum Xenophanes parens videtur fuisse ejus artis quam Parmenides iloneis nutrimentis aluit, Zeno corroboravit atque in aciem et pugnas eduxit. In dialecticorum conclusiunculis ornata laudibus est argumentatio Ἀγχιλλεύς appellata et altera διχοτομία dicta, quarum illam Phavorinus, hanc Porphyrius Parmenidi ascripserunt (26); utramque tamen Zenoni tribuendam esse Aristotelis et Simplicii auctoritate notum testatumque est.

De philosophia versibus scripsit Parmenides, Xenophanes, Hesiodum et alios imitatus, qui in didactico genere elaborarunt ac de rerum natura,

deorum generatione ac similibus argumentis carmine vaticinati sunt (27). Erat tum prose orationis scriptio nondum magnopere frequens, ita ut difficillimæ philosophorum quæstiones poeticæ dictionis ornatu non commendari, sed explicari tantum posse viderentur.

Ipsa vero dialecticæ infantia non modo pulchris verborum luminibus tegebatur, sed etiam imaginum majestate interdum exculta consummata artis speciem præbebat. Sed Parmenidem exceptis numeris caruisse propemodum omni orationis venustate et poetica spiritu recte plures veterum animadverterunt. Quapropter Proclus (28) sic de eo judicat: 'Ὁ Παρμενίδης ἐν τῇ ποιήσει, καίτοι δι' αὐτὸ δῆπου τὸ ποιητικὸν εἶδος χοῦσθαι μεταφοραῖς ὀνομάτων καὶ σχήμασι καὶ τρόποις ὀφείλων, ὅμως τὸ ἀκαλλώπιστον καὶ ἰσχνὸν καὶ καθαρὸν εἶδος τῆς ἀπαγγελίας ἡσπάσατο... ὥστε μᾶλλον περὶ εἶναι δοκεῖν ἢ ποιητικὸν λόγον. Cicero Acad. Qu. IV, 23 Parmenidem sapientiæ præcepta minus bonis versibus tradidisse ait. Quo nomine a Plutarcho (29) etiam vituperatus est, qui eum haud secus atque Empedoclem poesin tanquam vehiculum quo pedestrem incessum vitaret usurpasse putavit. Verum hæc ipsa res argumento est Parmenidem magis ætatis morem secutum quam furore divino incensum fuisse versus, neque delectare lectores carminum dulcedine quam docere decretorum gravitate voluisse. Sunt tamen loci quibus philosophus relicto vulgari dicendi genere rerum quas informat sublimitate ductus et ingenii æstu abreptus tum assurgit, tum incitior fertur verborumque tam granditate quam elatione omnium animos et capit et permulcet. Hujusmodi est mirabile illud quod Sextus Empiricus servavit carminis proœmium, in quo ea apparet dictionis animique amplitudo et exaggeratio, ut Parmenidem non prorsus dictionis venæ exsortem fuisse constet.

(18) Diogenes Laertius VIII, 55, 56: 'Ὁ δὲ Θεόφραστος Παρμενίδου φησὶ ἑλωτῆν αὐτὸν (τὸν Ἐμπεδοκλέα) γενέσθαι καὶ μιμητὴν ἐν τοῖς ποιήμασι. . . . Ἀλικιδάμας δὲ ἐν τῷ φυσικῷ φησὶ κατα τοὺς αὐτοὺς χρόνους Ζήνωνα καὶ Ἐμπεδοκλέα ἀκούσαι Παρμενίδου. Cf. Suidas v. Παρμενίδης.

(19) Cf. Simplicius in Aristotelis Phys. f. 7, a.

(20) Diogenes Laertius IX, 24: Οὗτος [ὁ Μελίσσος] ἤκουσε Παρμενίδου.

(21) Plato Parmen. 127, B; Diogenes lib. IX, 25. Reprehenditur Plato idcirco ab Athenæo lib. XI p. 505, F, his verbis: Τὸ δὲ πάντων σχετιώτατον καὶ τὸ εἰπεῖν, οὐδεμιᾶς κατεπιγούσης χρείας, ὅτι παιδικὰ γέγονοι τοῦ Παρμενίδου Ζήνων ὁ πολίτης αὐτοῦ. Aliter accepit Proclus in Parmenidem T. IV pag. 88 sic interpretans: Παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γέγονεν ὁ Ζήνων, ὅπλον ὅτι πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ἀμποτέροις ἢ ἀνοδοῦ ἦν.

(22) Plato Sophist. p. 217. C.

(23) Proclus in Parmen. T. IV, p. 12: Τὴν διαλεκτικὴν

. . . . ἐξείρατον οὖσαν τοῦ Ἐλεατικοῦ διδασκαλείου, καθάπερ ἄλλο τι τοῦ Πυθαγορείου λέγουσιν, ὡς τὴν διὰ τῶν μαθημάτων ἀγωγὴν, . . . καὶ ἄλλο τοῦ Ἡρακλειτείου, τὴν διὰ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν ὀδόν.

(24) Sextus Empiricus adv. Math. VII, 5.

(25) Plato Sophist. init.

(26) Phavorinus apud Laertium IX, 23, ubi vid. Menag.; Porphyrius apud Simplicium in Phys. f. 30.

(27) Plutarchus de Pyth. Orac. p. 402; Diog. Laert. IX, 22; Suidas v. Παρμ.

(28) Proclus in Parm. T. IV, p. 62.

(29) Plutarchus de Aud. poet. p. 16, C: Τὰ δὲ Ἐμπεδοκλείου ἐπη καὶ Παρμενίδου, καὶ Θηρακὰ Νικάνδρου καὶ Γνωμολογίαι Θεόγνιδος λόγοι εἰσι κερχρημένοι παρὰ ποιητικῆς ὥσπερ τὸν ὄγκον καὶ τὸ μέτρον, ἵνα τὸ περὶ δὲ διαπύρωσιν. Id. de auditione pag. 44: Μέμψατο δ' ἂν τις Ἀρχιλόγου μὲν τὴν ὑπόθεσιν, Παρμενίδου δὲ τὴν στιχοποιίαν, Φωκυλίδου δὲ τὴν εὐτέλειαν, Εὐριπίδου δὲ τὴν λαλιάν, Σοφοκλείου δὲ τὴν ὀνομασίαν.

Fuerunt qui pedestri quoque sermone eum scripta quaedam vulgasse opinarentur. Nam Suidas hæc de eo refert : Ἐγραψε δὲ... καὶ ἄλλα τινὰ καταλογάδην, ὧν μὲνηται Πλάτων (30). Qui error haud scio an ortus sit e Platonis loco in Sophista (31), ubi ille Parmenidis placita proponens dicit : Τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ τε ὧδε ἐκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων. At Plato videtur πεζῇ ad pedestrem versus unum incensus, μετὰ μέτρων ad orationem numeris vinctam rettulisse. Fertur etiam fragmentum soluta oratione compositum quod Simplicius verbis interjectum, tanquam ipsius Parmenidis, se reperuisse testatur. Sed illud *tanquam* a Simplicio additum probat dubitasse eum de loci istius auctore. Vide quæ dixi ad primum fragmentorum incertorum. Præterea unum modo Parmenidis librum sive unum poema exstitisse a multis testibus proditum est (32).

Carmen de natura (Περὶ φύσεως) inscripsit (33), non tam rerum ortarum multitudinem et varietatem hac appellatione designandam ratus, (licet eam quoque attingeret), quam naturam æternam atque ab omni concrectione liberam intuitus, quam entis nomine vocavit (34). Duplex autem poematis argumentum est, de veritate ac de opinionibus seu visis, unde antiqui in duas partes diviserunt et proprio utramque nomine appellarunt, alteram τὰ πρὸς ἀλήθειαν sive περὶ τοῦ νοητοῦ, alteram τὰ πρὸς δόξαν sive περὶ τοῦ αἰσθητοῦ inscribentes (35). Falso autem nonnulli horum titulorum et argumenti diversitate decepti putarunt Parmenidem duos scripsisse libros inter se dissimiles (36).

Verum uno eodemque libro philosophum utramque poematis partem complexum esse ex ejus reliquiis patet. Earum partium priore de ente et veritate, posteriore de rebus fluxis sive de mundi ortu et natura agit, unde a Plutarcho Κοσμογονία vocatur (37). In eadem parte de diis quoque videtur disputasse poetarumque de divina progenie fabulas et commenta narrasse atque explicuisse, ita ut deorum vim ac numen non tolleret, sed ad physicas rationes revocaret (38).

Parmenidis ratio ac disciplina quam nobilis atque illustris apud antiquos fuerit, multa exstant documenta. Etenim hujus dicendi genus imitatus est Empedocles (39), hujus dogmata Zeno magna disputandi subtilitate contra adversarios defendit (40); hunc porro cum Zenone ut sua ætate claros memoravit Democritus (41), hunc etiam cum cæteris Eleaticis frequenter disputationum suarum materiam sophistæ sumserunt; hunc denique Megarici admirati sunt, quorum princeps Euclides Parmenidis dialecticam cum morali Socratis disciplina copulare instituit (42). Imprimis vero Parmenidis philosophiam illustravit Plato præclaro illo dialogo quo ejus laudem ab hominum oblivione vindicavit. Quid? quod cum reliqui omnes philosophi, tum Neoplatonici hunc dialogum lectitarunt, quamquam eorum culpa accidit, ut Platonica cum Parmenideis permiscerentur. Accurate Parmenidis scita exploravit ac sæpe cum aliorum decretis contendit Aristoteles, quem tamen peculiari commentatione illius doctrinam refutasse falso nonnulli dixerunt (43).

(30) In eadem sententiam Eudocia p. 149 ed. Villosi.

(31) Plato Sophist. p. 237, A.

(32) Diogenes Laertius Proœm. 16 : Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν [τῶν φιλοσόφων] κατέλιπον ὑπομνήματα, οἱ δ' ὅπως οὐ συνέγραψαν. . . . οἱ δὲ ἀνὰ ἓν συγγράψαντες Μέλισσος, Παρμενίδης, Ἀναξαγόρας, πολλὰ δὲ Ζήνων, πλείω Ξενοφάνης κτλ. Plato Parmen. p. 128, A, C : Σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἐν φῆσι εἶναι τὸ πᾶν, similiter ac Theophrastus apud Laertium VIII, 55 : Καὶ γὰρ ἐκεῖνον [τὸν Παρμενίδην] ἐν ἔπεισι τὸν περὶ φύσεως λόγον ἐξενεγκεῖν. Clemens Alexandrinus Strom. V. p. 552, C : Παρμενίδης ἐν τῷ αὐτοῦ ποιήματι. Simplicius Phys. f. 31, a : Διὰ τὴν σπάνην τοῦ Παρμενίδειου συγγράμματος. Cæterum ποιήματα et ἔπη apud Platonem et Theophrastum de uno carmine accipiuntur.

(33) Theophrastus apud Laertium VIII, 55; Sextus Empiricus adv. Math. VII, 111. Sed Porphyrius Antr. nymph. C. 22 φυσικὸν vocat; Suidas et Eudocia p. 361 φυσιολογίαν eodem sensu.

(34) Similiter Melissi liber de natura sive ente (περὶ φύσεως ἢ περὶ εὐντο;) inscriptus erat teste Simplicio de Cœlo III, f. 138, a.

(35) Proclus in Parm. T. V, p. 310 sq. : Καὶ αὐτὸς Παρμενίδης τὰ μὲν πρὸς ἀλήθειαν ἔγραψε, τὰ δὲ πρὸς δόξαν. Jo. Philoponus Phys. I. lit. A, p. 9; lit. C, p. 11 ed. Trincav. Simplicius Phys. I. f. 7, b.

(36) Sic recentiores. Jo. Camotius in Theophrasti Met.

f. 44, b : Παρμενίδης γράψας δύο βιβλία, ἐν κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν, ἕτερον δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Cf. Bessarion adv. Calumn. Platon. II, 11. f. 31, b. Lescaloperius ad Cicero de Nat. deor. I p. 45.

(37) Plutarch. Amator. p. 756, F.

(38) Plato Symp. p. 195, C : Τὰ δὲ παλαιὰ πράγματα περὶ θεοὺς, ἃ Ἰσίδος καὶ Παρμενίδης λέγουσιν. Macrobius in Somn. Scip. I cap. 2 extr. : « Pythagoras ipse atque Empedocles, Parmenides quoque et Heraclitus de Diis fabulati sunt. » Menander de Encom. I, c. V p. 39, ὕμνους φυσιολογικοὺς εἰ tributit, addens : Χρῶνται δὲ τοιοῦτω τρόπῳ Παρμενίδης τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀκριβῶς κέρρηται δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδρῳ. . . Παρμενίδης μὲν οὖν καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐξηγούνται, Πλάτων δ' ἐν βραχυτάτοις ἀνυμνεῖ. . . καὶ οἱ ποιηταί, ὧν ἐπεμνήσθημεν, πραγματείας ὅλας καθέθεντο.

(39) Diogenes lib. VIII, 55.

(40) Plato Parm. p. 128, C.

(41) Diog. Laert. IX, 42.

(42) Id. II, 106-107. Cf. Cic. Ac. IV, 42.

(43) Jo. Philoponus Phys. Lit. B. pag. 9 : Φασὶ δὲ γεγράφθαι αὐτῷ ἰδίᾳ βιβλίον πρὸς τὴν Παρμενίδου δόξαν, ὃ νῦν ἀνίττεται διὰ τοῦ εἰπεῖν, καὶ εἰ τινες ἄλλοι ἕτεροι (leg. ἰδιοὶ) non intellecto Aristotelis loco in Phys., I, 3 pag. 255. E. : Καὶ πρὸς Παρμενίδην δὲ ὁ αὐτὸς τρόπος τῶν λόγων, καὶ εἰ τινες ἄλλοι ἰδιοὶ εἰσιν.

Xenocratis liber singularis citatur (44) *Περὶ τῶν Παρμενίδου α'*. Theophrastus quoque et Eudemus Rhodius multam operam in cognoscenda Parmenidis ratione posuisse reperiuntur. Horum igitur virorum studiis qui haud raro Parmenidis effata laudant versusque proferunt factum est ut postea quoque tanti philosophi fama vigeret. Nam et Cicero (45) ejus versuum mentionem facit, et Plutarchum (46) ejus poema legendo contrivisse apparet. Idem dicendum de Sexto Empirico, Galeno, Clemente Alexandrino, Cœlio Aureliano, qui satis multos ejus versiculos attulerunt. Jam etsi inferior ætas superiorum philosophorum scripta neglexit, adeo ut Platonici et Aristotelei plerique in judicandis ejus placitis non ipsum fontem adiisse, sed

rivulos consecrati videantur (47); Proclus tamen quinto post Chr. n. sæculo in interpretando Parmenide carmen ejus inspexit dictaque aliquot diligenter excerpit. Sed præcipua cura Simplicius (48) in excerpendis explicandisque Eleatici philosophi versibus versatus est, cui uni plus debet Parmenides quam cæteris omnibus. Sunt autem carminis reliquiæ primarius fons e quo Parmenidis philosophia hauriri et explanari debeat. Quapropter omnia de ejus decretis disputatione lectores ad ea quæ ad ipsum carmen a nobis adnotata sunt relegamus. In recensendo vertendoque Parmenide idem mihi proposui quod in Xenophanis memoria renovanda. Qua de re dictum est in præfatione ad Xenophanem.

(44) A Diogene Laertio IV, 13.

(45) Cicero Acad. Quæst. IV, 23.

(46) Plutarchus adv. Colot. p. 1114.

(47) Porphyrius de antr. Nymph. c. 22 tangens Parmenidis vs. 11 (vid. adnot.) hæc ait : Τῶν δύο πυλῶν τούτων μεμνησθαι καὶ Παρμενίδην ἐν τῷ φυσικῷ φασί. Unde patet eum Parmenidis poema non vidisse. Quare Simplicius in Arist. Phys. I, f. 25, a, sic de eo scribit : Πορφύριος δὲ . . . τὰ μὲν ἐκ τῶν Παρμενιδείων ἐπῶν, ὡς οἶμαι, τὰ δὲ ἐκ τῶν

Ἀριστοτέλους καὶ ὧν ἂν τις πιθανῶς ἐκθέσθαι τὴν Παρμενίδου δόξαν βουλόμενος εἶποι, γράφει ταῦτα.

(48) Simplicius Phys. f. 9, a, de Parmenide loquens, Ταῦτα μὲν, inquit, διὰ τὴν πολλὴν ἄγνοιαν νῦν τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων μηχανεῖν ἀναγκάζομαι. Ibid. f. 31, a : Ἡδὲως ἂν τὰ περὶ τοῦ ἐνός ὄντος ἐπη τοῦ Παρμενίδου τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασι παραγράψαμι, διὰ τε τὴν πίστιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων καὶ διὰ τὴν σπάνιν τοῦ Παρμενιδείου συγγράμματος.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ ΕΠΕΩΝ ΛΕΙΨΑΝΑ.

ΗΠΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἴπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι,
πέμπον, ἐπεὶ μ' ἐς δόδον βῆσαν πολύφρημον ἄγρουται
Δαίμονος ἢ κατὰ πάντ' αὐτὴ φέροι εἰδόμενα φῶτα·
τῆ φερόμεν, τῆ γάρ με πολύφραστοι φέρον Ἴπποι
ἄρμα τιταίνουσαι· κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον /

V. 1. Parmenidei carminis exordium a Sexto Empirico servatum est qui adv. Math. VII, 111 pag. 213 ed. Bekker. triginta primos versus inde a voce Ἴπποι usque ad verba πίστις ἀληθής allegat, quibus uno tenore versus 53-58 (ἀλλὰ σὺ τῆσδ'—λείπεται) subjungit, omissis reliquis quos aliunde petivimus. Ea est hujus exordii non modo suavitas ac venustas, sed etiam gravitas et majestas, ut haud facile inter ea quæ ætatem tulerunt poetarum græcorum opera reperias carmen, quod cum hujus proœmii præstantia possit componi. Fingit poeta primum se sublime elatum ad sapientiæ sacrarium in æthere situm Solis filiabus comitantibus atque iter monstrantibus curru evchi, deinde in perpetuæ lucis via progressum atque ad deæ templum delatum ex ejus ore et æternæ veritatis præcepta et de falsis mortalium opinionibus monita accipere. Initio Ἴπποι idem sonat quod ἄρμα καὶ Ἴπποι. Sextus Empiricus doctius quam verius Ἴππους interpretatur τὰς ἀλόγους τῆς ψυχῆς ὁρμάς τε καὶ ὁρέξεις. Quæ sequuntur in hunc ordinem redigenda: πέμπον με ἐφ' ὅσον θυμὸς ἰκάνοι, quamquam concedimus non minus recte jungi ἐπὶ cum ὅσον quam cum ἰκάνοι.

V. 2. ἐπεὶ μ' ἐς δόδον) Karstenius ἐπεὶ vertendum censuit *siquidem*, priores tres versus primam sententiam esse suspicatus. Eandem rationem tueri videtur Bekkerus puncto post εἰδόμενα φῶτα posito. At quum longe concinnior sit enuntiatio, si priores septem versus primam periodum esse velis, hanc alteram quoque rationem Karstenius, licet dubitanter, probavit. Ait enim tum locum in hunc modum sibi emendandum videri:

Ἴπποι, ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνη
πέμπουσ', ἐπεὶ μ' ἐς δόδον βῆσαν . . . . .
τῆ φερόμεν κ. τ. λ.

Sed hæc emendatio neque necessaria est, et metro repugnat. Equidem nihil mutandum existimo, præsertim quum nesciamus, sitne integrum hoc

PARMENIDIS CARMINUM RELIQUIÆ.

PROCEMIUM.

Equi quibus vehor, et qui quo animi impetus ferretur, me deduxerunt, postquam in celebrem me vexerunt viam
Deæ quæ ipsa per omnia ducit doctum virum,
hac ferebar, namque hac me sollertes portabant equi
currum agentes; nymphæ autem itineris erant duces

initium an quædam desiderentur. Pro βῆσαν mendose libri nonnulli ζῆσαν, Stephanus in Poes. phil. p. 41 γ' ἦσαν. Denique δόδον πολύφρημον poeta appellat viam, quæ ad sapientiam ducit.

V. 3. Δαίμονος) De sapientiæ et cognitionis dea quadam hic agi, cujus nomen reticetur, planum esse arbitror. Sextus τὸν φιλόσοφον λόγον sive φιλοσοφίαν esse statuit, Proclus in Parm. T. IV p. 34 ed. Cousin. νόμω φησὶν ὑψιπέτην vocat. — ἢ κατὰ πάντ' αὐτὴ φέροι) In codd. legitur vel ἢ πάντα φέροι τῆ vel ἢ κατὰ πάντ' ἀτηφέροι, atque ita edidit Stephanus in Poesi phil. Bekkerus vulgavit ἢ κατὰ πάντα τῆ φέροι. Sed quum hujusmodi scriptura tolerari nequeat, Bœckhius legendum esse conjecit πᾶν πάντη φέροι, Brandisius πάντα σαφῆ φέροι, Meinekius πάντ' ἀσινῆ φ., Karstenius πάντ' ἀδαῆ, alii πάντ' αἰδῆ, Hermannus denique ἢ καὶ πάντ' αὐτὴ φέροι hoc sensu: *quæ eadem quemvis sapientem virum ducit*. Ego una littera inserta scribo ἢ κατὰ πάντ' αὐτὴ φέροι. Nam Hermannianæ explicationi, qua πάντ' pro singulari accipitur, imprimis obstat Sexti auctoritas, qui κατὰ πάντα φέροι recte interpretatur ἐπὶ τὴν ἀπάντων ὁδηγεῖ γυνῶσιν. Quod reliquum est, εἰδόμενα φῶτα nominat virum qui quamvis supra vulgus sapiat, tamen nondum perfecta eruditione repletus sit.

V. 4. πολύφραστοι Ἴπποι) Hoc nomine *sollertes* potius quam *multum celebratos* et *generosos* equos Parmenides vocasse censendum est. Ambiguus enim vocis intellectus non solum propter duplicem verbi φράζειν potestatem, sed etiam propter vim tam activam quam passivam adjectivorum verbalium, qua in hoc ipso verbo fit, ut θεόφραστος non magis designet eum qui a deo dictus est quam qui deorum more loquitur vel divina præditus eloquentia est. Quocirca πολύφραστος cum Karstenio idem hic valere puto quod πολυφραδής. Etenim equorum sollertia in eo cernitur quod poetam in veritatis viam deducunt.

V. 5. κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον) Exigua hic a

Ἡλιάδες κοῦραι, προλιποῦσαι δώματα νυκτός,
 εἰς φάος, ὡσαύμεναι κρατῶν ἀπο χειρῶν καλύπτρας.
 Ἄξων δ' ἐν γοιῶσιν ἴει σύριγγος αὐτῆν
 αἰθόμενος, τοιοῖς γὰρ ἐπέειγτο διανοτοῖσι
 10 κύκλοις ἀμφοτέρωθεν, ὅτε σπερροῖατο πέμπειν.
 Ἔνθα πύλαι νυκτός τε καὶ ἡματός· εἰσι κελύθων,
 καὶ σπας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάϊνος οὐδός,
 αὐταὶ δ' αἰθέρι κέκλεινται μεγάλοισι θυρέτροις·
 τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
 15 Ἦν δὴ παρράμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισι
 πείσαν ἐπιφραδέως, ὡς σπιν βαλανωτὸν ὄχηα
 ἀπτερώως ὥσπερ πυλίων ἀπο· ταὶ δὲ θυρέτρων

(Heliades nymphæ, noctis domo relicta,) ad lucem, velaminibus a capite remotis. Axis autem in modiolis ciebat fistule stridorem fervens, (binis enim agitabatur tornatis rotis utrimque,) quotiescumque [majore impetu] vehere Illic est porta noctis et lucis viarum, [festinarent. quam supra hyperthyrum, infra limen lapideum continet; ipsa autem æthere clauditur ingentibus valvis, quarum vindex Justitia tenet reciprocas claves. Hanc igitur nymphæ blandis verbis precatæ scite induverunt, ut sibi vectem ferrea glande munitum confestim amoveret a foribus; illæ aperto ostio

nobis cum Karstenio versum transpositio facta est. Etenim vulgo post hunc versum ponuntur verss. 8-10 : ἄξων δ' ἐν γοιῶσιν—πέμπειν, tum ii quibus sextum et septimum locum dedimus : Ἡλιάδες—καλύπτρας. — Verba δώματα νυκτός nihil significant nisi νόκτα; quippe e nocte in lucem Solis filix tendunt. Præstat autem εἰς φάος referre ad δδὸν ἡγεμόνευον quam ad προλιποῦσαι.

V. 7. ὡσαύμεναι κρατῶν ἀπο Codd. κρατερῶν, alii κρατεραῖς. Heinrichus legit jussit κροτάφων, Karstenius κρατῶν. Imagini inchoate valde conveniens est hujus versus sententia. Flammea rejiciunt puellæ, utpote e tenebris in lucem emersuræ.

V. 8. ἄξων δ' ἐν γοιῶσιν ἴει) Hic versus in libris ita mutilatus est : ἄξων δ' ἐν γοιῶσιν σύριγγος αὐτῆν. Karstenius recte addidit ἴει; cæterorum conjecturas omittimus.

V. 10. σπερροῖατο magis consentaneum est ad quos quam ad Heliades referre.

V. 11. Ἔνθα πύλαι νυκτός) Hunc versum attingit Porphyrius de Antr. Nymph. c. 22. Aditum ad deæ fanum ita describit Parmenides, ut cœli plagam esse dicat in qua sitæ sint lucis et noctis viæ. Hunc locum non vulgo patentem, sed valvis septum esse ait, quas custodiat Justitia. Per has valvas aditus est ad ædem. Sunt autem lucis et noctis viæ nihil nisi veritatis et falsarum opinionum rationes, quas dea Parmenidi traditura est. De reliquo πύλαι etsi pluraliter expressum, tamen ut apud Homerum pro una tantum porta accipi oportet.

V. 13. αὐταὶ δ' αἰθέρι κέκλεινται) Intactam reliquerunt Karstenius et Bekkerus membranarum scripturam αἰθέριαι πλήνται, quam ob formæ insolentiam et loci naturam, non defuerunt qui mutato etiam sequenti vel antecedenti vocabulo in πλήντο converti vellent, vel qui aliud verbum in ejus locum substituerent. Itaque Lobeckius ad Buttmani Gramm. Gr. II p. 17 αἰθέρι πεπτεῖται μεγάλοις poetam scripsisse suspicatus est, Seidlerus πλήνται in πηκταί, Lachmannus in κλησταί

correxit, Bergkiius αἰθέριαι πλήνται' εὐκελεύδοισι ponendum esse conjectavit. Mili Parmenides αἰθέρι κέκλεινται videtur exarasse.

V. 14. Claves dicuntur ἀμοιβοί quod alternis vicibus januam ocludunt et recludunt. Cæterum initium carminis, quo Parmenidis poema olim imitatus sum, hic apponere liceat :

Sollertes quibus alta peto pro mentis amore
 In celebri currum postquam posuere jugales
 Tramite, diva potens ubi cunctas edocet artes
 Hos qui magnanimo cœlestia pectore quærunt :
 Portabar grata Heliadum comitante caterva,
 Quæ raptim noctis tenebrosa sede relicta
 Ac velaminibus placida de fronte remotis
 Ostendebat iter divinæ lucis ad oras.
 Stridebant axes quos ingens robur equorum
 Perpetuo nisu biga fervente movebat.
 Illic conspicitur noctis lucisque viarum
 Porta, super limen pulchrum quam splendet et infra.
 Ætheris fundata locis ocluditur ipsi
 Justitiæ, claves valvarum quæ tenet usque.
 Hanc igitur nymphæ blanda tum voce precatæ
 Eloquio induxere, sonoræ ut ferrea vincla
 Dejeceret portæ : quæ postquam adaperita recessit,
 Immanem foribus passis reseravit hiatus,
 Æralis magna qui constant arte retrorsum
 Cardinibus versis. Subito rexere puellæ
 Cœlestes manibus spatioso tramite currum.
 Tum dea mortali dextram porrexit et ore
 Terrigenam dulci sic est affata benigne :
 O puer aurigis quibus est æterna juventa
 Nunc comitate, rotis nostras evectus ad arces,
 Caste puer, salve, neque enim male fida timentem
 Adduxit sors hoc ad iter sublime deorum,
 Sed veri intemeratus amor. Tu cuncta reconde
 Mente tua veri sincera invictaque verba
 Et quæcumque homines errantes somnia credunt.

V. 17. Dubitatum est ab interpretibus, utrum ταί—ἀναπτάμεναι ad πύλας an ad κούρας referri satius esset. Ad πύλας rettulerunt Heinrichus et

χάσμα ἀγανές ποίησαν ἀναπτάμεναι, πολυχάλκους
ἀξοντας ἐν σύριγξιν ἀμοιβαχδὸν εἰλιξασαι

20 γόμοις καὶ περόνησιν ἀρηρότας· ἧ ῥα δι' αὐτῶν
ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἀμαξιδὸν ἄρμα καὶ ἵππους.

Καί με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ
δεξιτερῆν ἔλεν, ὡς δ' ἔπος φάτο καὶ με προσήυδα·

ἦ κοῦρ', ἀθανάτοισι συνάρορος ἡνιόχοισιν,

25 ἵπποις ταῖ σε φέρουσιν ἰκάνων ἡμέτερον δῶ,
χαῖρ' ἐπεὶ οὔτι σε μοῖρα κακῆ προὔπεμπε νέεσθαι
τήνδ' ὁδὸν (ἧ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου ἐστίν),
ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. Χρεὼ δέ σε πάντα πυθέσθαι,

vastum valvarum hiatus fecerunt, aeratos
in fistulis cardines retrorsum convertentes
nexos clavis et fibulis; qua ratione per eam
cito rexerunt nymphae lato tramite currum et equos.

Ac dea me propitia excepit, dextraque dextram
prehendit, atque his me verbis affata est :

O puer, divinis comitate aurigis,
equis qui te velunt ad nostram domum adveniens,
salve, siquidem non mala te fors induxit ad ingrediendam
hanc viam (nam longe a trita mortalium semita distat),
sed justitiae veritatisque amor. Oportet autem omnia te scire,

Karstenius, ad κούρας Füllebornius. Brandisius denique ad pronomen ταῖ intelligit Δίκην cum suis et ἀναπτάμεναι in ἀναπταμένους converti vult. Heinrichus interpretatur *porta fecerunt ingentem januarum hiatus*, cui explicationi Karstenius addit ἀναπτάμεναι convenire cum πύλαι, pro quo proprie dici oportuerit ἀναπταμένους, quoniam non porta revolvatur, sed fores pandantur, esse autem hanc hypallagen, qua verbum passivum accipiat vim medii. Displicet hoc additamentum. Ac primum quidem non requiritur ἀναπταμένους, quum in poetarum sermone tolerabilis sit huiusmodi junctura: *porta patescens valvarum fecit hiatus*. Tum ἀναπτάμεναι non est passivum, sed medium. Quae quum ita sint, ferenda videretur Heinrichii interpretatio, nisi potior esset Fülleborniana, quam Buttmannus Gramm. Gr. tom. II p. 211 amplectitur. Nam Brandisium hic nihil vidisse, non est quod uberius doceam. E pluribus Graecorum scriptorum locis apparet confudisse veteres interdum verba πεταννύναι et πέτεσθαι, cujus rei memorabile est exemplum illud χεῖρας ἀναπτάς quod Zenodotus Iliad. lib. I, 351 pro χεῖρας ὀρεγνύς legebat. Atque ut proprie non dicitur graece ἡ θύρα ἀναπέτεται, sed ἀναπετάννυται: ita Zenodotæ apud Homerum scripturae memor nemo negabit posse formas quasdam verbi πέτεσθαι eo modo ad πεταννύναι transferri, ut transitivam potestatem accipiant. Huiusmodi autem locis quibus illud probabiliter ostendi posset, recte Buttmannus versum Parmenideum quem enarramus adnumerandum putavit. Itaque κοῦραι ἀναπτάμεναι hic sunt *puellae quae aperuerunt*. Quumque altera dilucidandi ratio tolerabilis sit, hac tamen nihil simplicius cogitari posse omnes concedent. Neque vero πέτεσθαι solum ita usurpatur, ut nonnullæ ejus formæ in notionem verbi πεταννύναι transeant, sed quasi talione quadam verbum πεταννύναι alterius verbi vices gerere, aut ita dici videtur, ut ab illo non longe absit. Testis fortasse Democritus in cujus fragmentis libri de Agricultura pag. 254 nostræ editionis hæc leguntur verba : τοῦ δὲ οἴκου ὁ μελισσῶν ἐγγὺς ἔστω,

καὶ ὅταν ἐκπετάσωσιν (αἱ μελισσαι) ἀνοιγμέναις ταῖς
θυρίσιν, ὑποθυμία x. τ. λ. Si Cassianus Bassus hic nihil aliud quam formas ionicas in communes mutavit, loco Democriteo id quod volumus demonstratur.

V. 20. In codd. legitur ἧ ῥα, quod Hermannus non injuria in ἧ ῥα mutari jussit.

V. 22. Θεὰ hoc loco eadem vocatur quæ supra δαίμων a poeta dicta erat. Quare mirabilis est Ritteri error qui in Hist. phil. vol. I p. 465 hanc eam quæ advenientem alloquitur non Sapientiam, sed Justitiam esse censet. Etenim attente hos versus legenti patet Justitiam esse templi custodem et janitricem longeque diversam a dea cujus fano præposita sit. Neque dubium quin Parmenides significare voluerit, nisi justitia duce ad veram sapientiam non perveniri.

V. 24. Pro ἀθανάτοισι συνάρορος quod in membranis exstat, Brandisius edidit ἀθανάτῃσι συνήρορος, non male, sed præter necessitatem. Brandisii emendationem recepit Bekkerus. Post ἡνιόχοισιν virgulam posui cum Scaligero in libro manuscripto Lugdunobatavo et Simone Karstenio. Contra Fabricius et Bekkerus non distinguentes post hanc vocem ἵπποις etiam ad superiora pertinere censent. Præterea Bekkerus Hermannii conjecturam pro ἵπποις ταῖ rescribentis ἵπποις θ' αἰ verbis Parmenideis inseruit. At hic conjecturis locum non esse arbitramur.

V. 28. Verba ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε non ita accipio, quasi deæ commemorentur, id quod haud commode fieri potest, quum in versibus prægressis una Δίκη delubri custos nominata sit, sed ut poeta justitiæ veritatisque amorem in causa esse dicat, cur gradus fiat ad philosophiam. Quapropter etiam in translatione latina amoris vocabulum adjeci. Collocatio verborum χρεὼ δέ σε displicuit Meinekio qui Bekkero teste scribi malebat σὲ δὲ χρεὼ, quo modo a Parmenide scriptum esse a verisimilitudine non abhorret. Cæterum quinque versus inde a verbis χρεὼ δέ σε usque ad πάντα περῶντα laudat Simplicius de Cælo f. 138, a. ed.

ἡ μὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεκέος ἦτορ,
 30 ἢ δὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐνὶ πίστις ἀληθῆς.
 Ἄλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται ὡς τὰ δοκοῦντα
 χρῆ δοκίμως γνῶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

Τὰ πρὸς ἀλήθειαν.

Εἰ δ' ἄγ', ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον ἀκούσας
 αἴπερ ὁδοὶ μῶναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι·
 35 ἢ μὲν, ὅπως ἔστιν τε καὶ ὡς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,

et veritatis facile persuadentis mentem sinceram,
 et mortalium opiniones, in quibus non est vera fides.
 Verumtamen et hoc disces, quomodo in opinione sita
 probe te pernoscere oporteat omnia penitus pervestigantem.

De veritate.

Age vero, ego dicam, tu dicta accipito audiens,
 quæ solæ sint quaerendi viæ ad cognoscendum propositæ:
 altera, esse ens, non esse non ens,

Ald., quæ præcipua fuit ratio, cur transpositis
 versibus 53-58 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἄφ' ὁδοῦ—λείπεται,
 quos Sextus Empiricus primis triginta versibus
 parum apte subjungit illos hoc loco interponendos
 cum Karstenio putaverimus. Præterea versus 28-30
 (γρῶ δὲ σε—ἀληθῆς) citantur a Diogene Laertio
 lib. IX, 22, denique versus 29 et 30 afferuntur
 a Plutarcho adv. Colot. pag. 1114, vol. X p. 585
 ed. Reisk.; Clemente Alexandrino Strom. V p. 576
 et Proclo Comm. in Platonis Timæum II p. 105
 ed. Cous.

V. 29. Pro ἡ μὲν—ἢ δὲ Proclus τὸ μὲν—ἢ δὲ, Cle-
 mens ἡ μὲν—ἢ δὲ. In medio versu εὐπειθέος unice
 probandum cujus loco Proclus εὐφραγῆος habet,
 Simplicius autem in Scholl. Arist. p. 509 ed.
 Brand. εὐκύκλεος præbet, quod ne græcum quidem
 est. Græci enim non εὐκύκλης, sed εὐκυκλος dicunt.
 Male etiam apud Aldum idem Simplicius κυκλικῆς
 exhibet. Sequens vocabulum apud Plutarchum et
 Diogenem est ἀτρεκέος, sed apud Clementem, Pro-
 clum et Simplicium ἀτρεμέος, cui respondet Aldina
 lectio ἀφροβον. Diogenis et Plutarchi scripturam
 quæ antiquior videtur alteri prætulimus.

V. 30. βροτῶν δόξας ταῖς οὐκ ἐνὶ) Alii δόξαις vel
 δόξαι, nonnulli τῆς, Diogenes τῶν οὐκ ἐτι, Proclus
 ταῖς οὐκ ἐτι. Hunc vel alium Parmenidis versum,
 quo mortalium opiniones perstringuntur, respexit
 Timon Phliasius apud Diogenem lib. IX, 23 ita
 canens:

Παρμενίδου τε βίην μεγάλῳφρονα τὴν πολύδοξον,
 ὅς ῥ' ἐπὶ φαντασίας ἀπάτης ἀνερείκατο νόσεις

i. e. ὅς τὰς νοῆσεις εἰς ἀπατηλὰς φαντασίας ἀνήνεγκε,
 qui animi sensuumque notioncs ad vanas species
 revocavit.

V. 31. ἀλλ' ἔμπης κ. τ. λ.) Versus trigesimus
 primus et secundus in Simplicii codice Taurinensi
 sic exarantur:

ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται ὡς τὰ δοκοῦντα
 χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

In cod. Oxoniensi alter versus in hunc modum
 depravatus est: δοκίμους—πάντα περ ὄντα. Peyro-
 nus membranæ Taurinensis lectionem sic corrigit:

ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται ὡς τὰ δοκοῦντα
 χρῆ δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα

hoc sensu: *attamen hæc disces, qua ratione oportet te semper probate ire sensibilia quæque* (τὰ δοκοῦντα πάντα) *pertranseuntem.* Servavimus ipsa Peyroni verba quæ cum ejus emendatione verborum græcorum probantur Brandisio, mihi neutiquam arrident. Karstenius Mærbecæ interpretationem secutus, in qua legitur: *quibus non est vera fides, sed deceptio; et hæc discite quomodo quæ videntur oportebit probata esse per omne omnia terminantia,* et Aldinam Simplicii editionem, in qua reperitur: *οὐκ ἔστι πίστις ἀληθῆς, ἀλλ' ἀπάτη.* Καὶ ταῦτα μάθετε πῶς τὰ δοκοῦντα δεῖ δοκιμάζειν εἶναι, διὰ παντὸς πάντα δρίζοντα, Parmenidis manum sic restitui voluit, ut poneret: ἀλλ' ἀπατή· καὶ ταῦτα μαθήσεται ὡς τε δοκοῦντα Χρῆ δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα, quod ita convertit: *In quibus non est vera fides sed fallacia; et hæc nosces quomodo existimantem te oporteat clare perdiscere omnia pervestigantem.* Quum Mærbecæ exigua sit auctoritas, non dubitavi in scriptura codicis Taurinensis a Peyrono emendata acquiescere, ita tamen, ut in altero versu pro εἶναι rescriberem γνῶναι, quo omnis difficultas tollitur.

V. 33. Qui sequuntur octo versus inde a verbis εἰ δ' ἄγ' usque ad οὔτε φράσαις laudantur a Proclo ad Platonis Timæum l. l. qui post versus 29 et 30, interposito καὶ πάλιν, eos subjicit. Ex his ultimi sex (ἢ μὲν ὅπως—φράσαις) allegantur etiam a Simplicio ad Phys. I f. 25, a. Cæterum εἰ δ' ἄγ', ἐγὼν e Karstenii conjectura est pro vulgato ἄγε τῶν.

V. 34. αἴπερ ὁδοὶ μῶναι διζήσιος. Recepi certam Brandisii emendationem μῶναι pro eo quod apud Proclum invenitur μούσαι. — De structura ὁδοὶ—εἰσι νοῆσαι conf. Bernhardy Syntax. ling. græc. pag. 361.

V. 35. ὅπως hoc loco reddendum accusativo cum infinitivo ut apud Sophoclem Oed. R. v. 548: τοῦτ' αὐτὸ μὴ μοι φράξ', ὅπως οὐκ εἶ κακός. Cf. Heindorf. ad Plat. Euthyd. 296, E. Sequentia paulo brevius enuntiantur a philosopho, sed ad integritatem sententiæ nihil desideratur præter τὸ εἶναι

Πειθοῦς ἐστὶ κέλευθος, ἀληθείη γὰρ ὀηγεῖται·
ἢ δ', ὡς οὐκ ἐστὶν τε καὶ ὡς χρεῶν ἐστὶ μὴ εἶναι,
τὴν δὴ τοὶ φράζω παναπειθέα ἔμμεν ἀταρπὸν·
οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τὸ γε μὴ εἶναι, (σὺ γὰρ ἐφικτόν,) 40
οὔτε φράσαις. Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι.

* * *

ξυὸν δέ μοί ἐστιν,
ἐπτόθεν ἄρξωμαι, τόθι γὰρ πάλιν ἴσομαι αὐθις.

* * *

Χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὼν ἔμμεναι, ἐστὶ γὰρ εἶναι,
μηδὲν δ' οὐκ εἶναι· τὰ σ' ἐγὼ φράξωμαι ἄνωγά·

Suadæ via est; veritas enim comitatur;
altera, non esse ens ac necessario esse non ens,
hanc vero tibi aio plane incredibilem esse viam :
nam non ens nec animo percipias, quum assequi non liceat,
nec verbis enunties. Idem est enim cogitare et esse.

* * *

mea autem nihil interest,
unde ordiar; namque rursus illuc revertar.

* * *

Oportet dicere et cogitare esse ens, namque est ens,
nihil vero non ens; quod te animo perpendere jubeo.

vel τὸ ὄν post ἐστίν. Sensus enim est : ὅτι ἐστὶ τὸ
εἶναι καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶ τὸ μὴ εἶναι.

V. 35-37. Pro ἢ μὲν—ἢ δὲ apud Simplicium
legitur ἡμὲν—ἡδέ, sed recte se habet ἢ μὲν quod
pertinet ad ὁδοί.—κέλευθος ut v. 38 ἀταρπός et
v. 74 ὁδός, significatione admodum usitata pro via
et ratione vel disputatione usurpatur. — οὐκ ἐστίν
τε καὶ) Proclus γε καί.

V. 38. παναπειθέα ἔμμεν) Simplicius παναπευθέα
ἔμμεναι.

V. 39. ἐφικτόν) Ita Proclus; apud Simplicium
reperitur ἀνυστόν. Parmenidis verba respicit Plato
Soph. p. 238, C : Συνοεῖς οὖν ὡς οὔτε φθέρεσθαι
δυνατὸν ὁρθῶς οὔτε εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὄν
αὐτὸ καθ' αὐτό, ἀλλ' ἐστὶν ἀδιανοήτὸν τε καὶ ἀββήτην
καὶ ἀφθεγκτον καὶ ἀλογον.

V. 40. τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι) Hæc
verba afferuntur a Plotino Ennead. V, 1, 8 p. 489
et Clemente Alex. Strom. VI p. 627, B. Sensus
hunc esse patet : Quidquid cogitamus id sic com-
paratum esse oportet, ut sit, neque enim id quod
non sit aut cogitatione assequi aut verbis com-
prehendere licet, præterea quod est, id simul
cogitationi pervium sit necesse est. Quodsi tollis
ens, eodem tempore cogitatio necessario tollitur;
sic cogitare statuis, esse quoque statui oportet. Idem
igitur est cogitare et esse. Latius dictum Parmeni-
deum patere vult Plotinus, affirmans Eleatem τὸ ὄν
vocasse νοῦν atque ens intellexisse cogitantem na-
turam. At hujusmodi explanatio cum philosophi
nostri mente conciliari non potest.

V. 41-42. ξυὸν — αὐθις) Ambo versus petiti sunt
ex Procli in Plat. Parmenid. Comm. T. IV p. 120
ed. Cousin. Proclus horum quoque verborum
interpretem etsi ingeniosum, erroris tamen mani-
festum nolim hic confutare, quum jam ab aliis
rejecta sit ejus interpretatio.

V. 43-51. Versum quadragesimum tertium et
sequentis initium usque ad verba οὐκ εἶναι allegat
Simplicius Phys. f. 19, a. Idem versus novem

inde a quadragesimi tertii fine (ἐστὶ γὰρ εἶναι)
usque ad quinquagesimum primum (ἐστὶ κέλευθος)
profert ibid. f. 25, a, et versum quinquagesimi-
mum separatim citat f. 17, a. Simplicius argu-
mentationis summam l. c. f. 19, a, sic enuntiat :
εἰ οὖν ὅπερ ἂν τις ἢ νοήσῃ ἢ εἴπῃ τὸ ὄν ἐστὶ, πάντων
εἰς ἐστὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ ὄντος. Quamobrem Heindor-
fius ad Platon. Soph. p. 239, B, hunc locum sic
emendari volebat :

χρὴ τὸ λέγεις, τὸ νοεῖς τ' ἐὼν ἔμμεναι· ἐστὶ γὰρ εἶναι,
μὴ δ' εἶν' οὐκ ἐστίν· τὰ τέ σε φράξωμαι ἄνωγα.

Recte posuit ἐὼν pro ὄν quod est apud Simplicium ;
præterea metri causa addidit τε post τὰ, sed cætera
non sunt emendanda. Aperte enim Parmenides
hoc ait : oportet dicere et cogitare esse ens, quod
Füllebornius sic expresserat : *es ist nothwendig,
dass das Sagen und Denken das Seiende ist.* Est
enim dicere et cogitare, quidquid autem est, ne-
cessario ens est; ergo dicere et cogitare ens est.
Neque tamen id efficere studet philosophus, ut
deleatur discrimen quod est inter esse et cogitare
omnisque rerum discrepantia tollatur, sed nihil
prorsus non esse, ens per omnia esse diffusum
neque sine hoc dici cogitarive quidquam posse,
affirmat.

V. 44. Simplicius f. 19, a, pro οὐκ εἶναι legit
οὐκ ἐστίν, non inepte, sed melius opponuntur τὸ
εἶναι et τὸ οὐκ εἶναι, pro quo soluta oratio postulat
τὸ μὴ εἶναι. Sententia igitur hæc est : τὸ μὲν εἶναι
ἐστὶ, τὸ δὲ μὴ εἶναι μηδὲν ἐστίν. Qua de re ita Plato
Parmen. p. 163, C : Τοῦτο τὸ μὴ ἐστίν, λεγόμενον
ἀπλῶς, σημαίνει ὅτι οὐδαμῶς οὐδαμῆ ἐστίν οὐδέ πῃ με-
τέχει οὐσίας τὸ γε μὴ ὄν. — οὔτ' ἄρα εἶναι δύναται ἂν
τὸ μὴ ὄν οὔτε ἄλλως οὐδαμῶς οὐσίας μετέχειν. Cæte-
rum quum apud Simplicium nihil sit nisi τὰ σε
φράξωμαι ἄνωγα neque ad sensum satis apta videatur
Heindorfii conjectura supra memorata, me-
trum restituimus scribendo τὰ σ' ἐγὼ φράξωμαι
ἄνωγα, quam emendationem jam olim Bergkiius

45 πρώτ' ἀπ' ὄδοῦ ταύτης διζήσεις εἶργε νόημα·
 αὐτὰρ εἶπει' ἀπὸ τῆς ἦν ὃ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν
 πλάζονται δόκρanoi· ἀμυχανὴ γὰρ ἐν αὐτῶν
 στήθεσιν ἰθύνει πλῆχτων νόον· οἱ δὲ φορεῦνται
 κωφοὶ ἑμῶς τυρλοὶ τε, τεθηπότες, ἀκριτα φῦλα,
 50 οἷς τὸ πᾶνεν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται
 κ' οὐ ταῦτόν· πάντων δὲ παλίντροπὸς ἐστὶ κέλυσθος.

Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαῖς· εἶναι μὴ ὄντα,
 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀπ' ὄδοῦ διζήσεις εἶργε νόημα,
 μηδὲ σ' ἔθος πολῦπειρον ὄδον κατὰ τῆνδε βιάσθω

Primum ab ista quaerendi via mentem avoca;
 deinde vero ab illa, qua mortales utique ignari
 errant ambigui; hasitatio enim in eorum
 pectoribus huc illuc dirigit fluctuantem mentem; illi autem
 surdi cæcique, stupentes, dementia secla, [feruntur
 quibus esse et non esse idem putatur
 et non idem: horum omnium anceps et retrograda est via.

Non enim unquam hoc didiceris, esse quae non sunt,
 tu vero ab ista quaerendi via mentem avoca,
 neve te consuetudo in hac multiplicis scientiæ via inducat,

proposuerat in Commentatione de Empedoclis
 proœmio pag. 27.

V. 45. πρώτ' ἀπ' ὄδοῦ ταύτης) Ita versum cor-
 rexit Bergkiius l. l. Simplicius legit: πρώτης γὰρ
 ἀπ' ὄδοῦ ταύτης. Claudicanti metro succurrere stu-
 duerunt Füllebornius et Brandisius ejecto ταύ-
 της, sed pronomen abesse nequit. Ideirco Kar-
 stenius scripsit πρώτων τῆσδ' ἀπ' ὄδοῦ, at Bergkiana
 emendatio præstat.

V. 46. Parmenides non esse reprobans simul iis
 adversatur qui esse et non esse contendunt.

V. 47-48. δόκρanoi, biceps, a poeta ponitur pro
 eo qui inter duas easque oppositas sententias hæret.
 Dubium licet interpretari. — φορεῦνται edidi cum
 Karstenio pro φοροῦνται.

V. 49. κωφοὶ ἑμῶς τυρλοὶ τε dicuntur a Parme-
 nide qui non rationem ducem, sed sensuum com-
 menta sequuntur. Cf. v. 55. — ἀκριτος, rationis
 expers, qui iudicio non valet. Cf. Gatakerus ad
 Antonin. lib. II § 17.

V. 50. Tangit eorum decretum qui esse et non
 esse statuente utrumque diversum simul atque
 idem faciebant. Ubi enim ens non-enti opponitur,
 diversa statuuntur, ubi an:bo esse dicuntur, idem
 fieri in promptu est. Atque hoc quidem decretum
 eorum est, quibus esse videntur res caducæ ac
 cito perituræ, quarum modo ortum modo interi-
 tum cernimus. Quapropter postea v. 99 connectit
 γίγνεσθαι τε καὶ ὀλλυσθαι, εἶναι τε καὶ οὐκ εἶναι. In eandem
 sententiam Plato de Rep. V p. 479, C: Καὶ γὰρ ταῦτα
 ἐπαμφοτερίζειν, καὶ οὐτ' εἶναι οὔτε μὴ εἶναι οὐδὲν
 αὐτῶν δυνατὸν παγίως νοῆσαι, οὔτ' ἀμρότερα οὔτ' οὐ-
 δέτερον.

V. 52. Hunc versum ex iis quæ apud Platonem
 Soph. p. 237, A, tanquam Parmenidis verba so-
 luto metro leguntur, restituit Heindorfius. Ait
 autem Plato: Παρμενίδης δὲ ὁ μέγας. . . . ἀρρό-
 μενός τε καὶ διὰ τέλος τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῆ τε
 ὄδε ἐκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρον.

Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτ' οὐδαμῆ (φρῆσιν) εἶναι μὴ ὄντα,
 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀπ' ὄδοῦ διζήσεις εἶργε νόημα.

Idem Parmenidis effatum citatur a Platone ibid.
 p. 258, D; et Aristotele Metaph. XIII, 2 p. 761
 B. (p. 294 Br.). E Platone sumpsit Simplicius
 Phys. f. 29, a; 31, a; 53, b. Heindorfii conje-
 cturam probarunt Stallbaumius et Bekkerus, qui
 etiam in Aristotelem eam transtulit. Atqui præ-
 gressa Platonis verba πεζῆ τε καὶ μετὰ μέτρον for-
 tasse a versificandi negotio hic detertere nos
 debent. Quamobrem Karstenius hoc dictum ut
 pedestri sermone compositum separatim posuit.
 Neque tamen ullum libri soluta oratione a Parme-
 nide scripti apud veteres vestigium est. Itaque
 Karstenius existimat Platonem sermones ab Elea-
 ticæ doctrinæ antistite habitos, quibus Socrates
 interfuerit, vocabulo πεζῆ significasse, præsertim
 quum ne partes quidem Parmenidei carminis prosa
 oratione conscriptas fuisse credibile sit. Sed quod
 in sermonibus dicebat Parmenides, id etiam ver-
 sibus ab eo celebratum esse non dubitaverim.
 Quæ quum ita sint, non credo quod ait Karste-
 nius, quamvis sequatur versus ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀπ'
 ὄδοῦ, tamen ea quæ præcedant non esse Parme-
 nidis verba, sed sententiam Parmenideam Platonicis
 verbis expressam. Uteumque se habet hæc res, dif-
 ficillimum videtur certi aliquid statuere, ideoque,
 licet dubitanter, Heindorfii conjecturam in textum
 recepimus.

V. 53-58 init. ἀλλὰ σὺ τῆσδ'—λείπεται allegan-
 tur a Sexto Empirico, ut supra annotavimus. Ver-
 sum 53 citat Plato Soph. p. 237, A, et 258, D.
 Simplicius Phys. f. 17, a; 152, b. Versus 54-56
 μηδὲ σ' ἔθος—ἐλεγχον affert Diogenes Laert. IX, 22.
 Porro versus 57—112 μόνος δ' εἶμι μῦθος—ἀπατη-
 λὸν ἀκούων omissis versibus 90-93 leguntur apud
 Simplicium Phys. f. 31, a, b. Item versus 57-70
 μόνος δ' εἶμι μῦθος—χάλασσα πέδῃσιν apud eundem
 l. l. f. 17, a, et versus 59-61 ibidem f. 7, a. De-
 niche versus 58 et 59 exstant apud Clementem
 Alex. Strom. V p. 603, A, a quo eos mutuatus
 est Eusebius Præp. Evang. XIII p. 680, C.

V. 54. πολῦπειρον non refero ad ἔθος, sed ad ὄδον.

55 νωμῶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχηέσσαν ἀκοὴν
καὶ γλῶσσαν κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἐλεγχον
ἔξ ἑμέθεν ῥηθέντα. Μόνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο
λείπεται, ὡς ἔστιν ταύτη δ' ἐπὶ σήματ' ἔτσι
πολλὰ μάλ' ὡς ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν,
60 οὔλον, μουνογενές τε καὶ ἀτρεμές ἦδ' ἀτέλεστον·
οὐ ποτ' ἔην οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν,
ἐν ζυνεγές. Τίνα γὰρ γέννην διζήσεται αὐτοῦ;
πῆ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ὄντος ἑάσω
φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν,
65 ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι· τί δ' ἂν μιν καὶ χρέος ὄρσει

ut moveas caecos oculos et obtusas aures
et linguam; sed ratione judica litigiosam argumentationem
a me propositam. Una autem argumentationis via
relinquitur, ut sit ens; in qua indicia sunt
multa, ingenitum illud esse et immortale,
totum, unigenumque et immobile et perenne;
non fuit olim neque erit, quoniam nunc est simul omne,
unum continuum. Quem enim ortum ejus quaeres?
unde et qua ratione auctum? ex non ente nec dicere
te sinam, nec cogitare: nam nec dici nec cogitari potest,
non esse ens. Quae autem necessitas illud excitasset

V. 55. ἄσκοπος, proprie inconsideratus, temerarius, atque Eustathio interprete ad II. XXIV, 157 ὁ μὴ τοῦ συμπερόντος προνοούμενος. Quum autem in rebus quas sola mentis acie perspicimus non liceat corporis uti oculis, qui tum nihil vident, quumque temerarii hominis sit ea appetere quae scit consequi se non posse: commoda translatione a poeta ipsi oculi appellantur temerarii et inconsiderati, si eo convertuntur, ubi caecutiunt. Itaque ἄσκοπον ὄμμα interpretatus sum caecos oculos.

V. 56. πολύδηριν edidimus, quod legitur apud Diogenem, probante Menag. Observ. p. 401 ed. Meibom. Alii codd. apud eundem scriptorem exhibent πολύδηριν. In Sexti Empirici libris reperitur πολύπειρον, quod nuper Bekkerus recte repudiavit atque in ejus locum πολύδηριν substituit. In eodem versu apud Sextum nonnullae membranae κρῖνε, aliae κρῖνον habent.

V. 57. μόνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο λείπεται. Ultima sunt haec apud Sextum; quae deinceps sequuntur a Simplicio servata sunt. Neque vero dubium, quin ista cum superioribus arcte connectenda sint, quoniam a Simplicio uno tenore ponuntur. Sexti codd. vitiose μόνος δέ τι (al. δέ τοι, cujus loco Fabricius dedit δέ γε) θυμὸς ὁδοῖο.

V. 59. Hunc versum exhibet Plutarchus adv. Colot. p. 1114, D (vol. X p. 584 Reisk.), item Eusebium Praep. Ev. I p. 23, C; Theodoretus Therap. Serm. IV p. 57 Syllb.; Philoponus ad Aristot. Phys. B. pag. 9; Simplicius de Cael. III. f. 138, a; Phys. f. 26, a, et initium versus ibid. f. 19, a.

V. 60. Attingunt hunc versum Ammonius Herm. Περὶ ἐρμηνείας D. f. 7 ed. Ald.; Philoponus I. c.; Proclus in Platonis Parmenidem T. IV p. 62 ed. Cousin. Pro οὔλον nonnulli legunt μῶνον, porro variant libri in voce ἀτέλεστον, pro qua alii habent ἀτέλευτον, alii ἀγένητον. Prellensis in Histor. phil. Graecorum, p. 92 conjecit ἀτάλαντον laudatis versibus Empedocleis 30 et 51 ed. Sturz. [cf Emp. v. 80 ed. nostr.] et inter Parmenideos 93 et 105,

sed hac conjectura non est opus. Docet autem accurata hujus carminis pervestigatio ἀτέλεστον Parmenidi esse *perenne* vel ut Bessarion vertit, *sine fine perenne*. Neque enim ens licet ingenitum, immortale, totum atque immobile sit, tamen infinitum est, siquidem necessitatis finibus circumscriptum ejusque vinculis constrictum tenetur. Vide quae diximus ad versum 88.

V. 61. οὐ ποτ' ἔην—νῦν ἔστι) οὐποτ' ἔην recte edidit Karstenius pro vulgato οὐδὲ ποτ' ἔην, quod legitur apud Simplicium. Memoriae lapsu Ammonius Herm. Περὶ ἐρμηνείας D. f. 7 versum sic immutavit:

οὐ γὰρ ἔην οὐδ' ἔσται (φησὶ) ὁμοῦ πᾶν, ἔστι δὲ μῶνον.

Ammonium sequitur Philoponus ad Arist. Phys. B. p. 9. Tangit praeterea haec verba Proclus in Parm. Tom. IV p. 62 Cous. In eandem sententiam Plato Tim. p. 37, E: Τὸ τε ἦν τό τ' ἔσται, χρόνου γεγονότα εἶδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίου οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῆ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει, τὸ δὲ ἦν τό τ' ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰούσαν πρέπει λέγεσθαι. Cf. Simplic. ad Arist. Phys. f. 17, a, Parmenidis verba respicit Plotinus Enn. VI, 4, 4 p. 648, A.

V. 62. Versus 62·66 τίνα γὰρ γέννην—φῦναι repetit Simplicius ad Phys. f. 34, b. Idem versus usque ad 65 initium ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι ab eo ponuntur Comm. ad Arist. libb. de Cael. ap. Peyron. p. 56 seq., ubi, quemadmodum et alibi, γένναν scribitur pro γέννην et versus 64 in hunc modum corrumpitur: φάσθαι ἃ οὐδὲν νοεῖν, οὐδὲν γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν.

V. 65. Τί δ' ἂν μιν καὶ χρέος) Recte Simplicius f. 34, b, horum et sequentium verborum sensum sic declarat: τὴν δ' αἰτίαν τοῦ δεῖν πάντως ἐξ ὄντος γίγνεσθαι τὸ γιγνόμενον θαυμαστικῶς ὁ Παρμενίδης προσέθηκεν· ὄλως γὰρ φησιν· εἰ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, τίς ἢ ἀποκλήρωσις τοῦ τότε γενέσθαι ὅτε ἐγένετο, ἀλλὰ μὴ πρότερον ἢ ὕστερον;

ὑστερον ἢ πρόσθεν; φύσις οὐ γὰρ ἔδντι καὶ ἀρχή.
 Οὕτως ἡ πάμπαν πελέμεν χρεῶν ἔστιν ἡ οὐκί.
 Οὐδέ ποτ' ἐκ τοῦ ἔδντος ἐφήσει πίστειος ἰσχυρὸς
 γίνεσθαι τι παρ' αὐτό. Ἰούνηκεν οὔτε γενέσθαι
 70 οὔτ' ὀλλυσεθαι ἀνήκε δίκη, χαλάσασα πέδησιν,
 ἀλλ' ἔχει. Ἢ δὲ κρίσις περὶ τούτων ἐν τῷ δ' ἔστιν·
 ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν. Κέκριται δ' οὔν, ὡς περ ἀνάγκη,
 τὴν μὲν ἔᾶν ἀνόητον, ἀνώνημον, (οὐ γὰρ ἀληθὴς
 ἔστιν ὁδός,) τὴν δ' ὥστε πέλειν καὶ ἐτήτυμον εἶναι.
 75 Ἦως δ' ἂν ἔπειτα πέλοι τὸ ἔδν; πῶς δ' ἂν κε γένοιτο;
 Εἴ γε γένοιτ', οὐκ ἔστ', οὐδ' εἴ ποτε μέλλει ἐξεσθαι·
 τὸς γένεσις μὲν ἀπίσθεσται καὶ ἄπιστος ὀλεθρος.
 Οὐδὲ διαίρετόν ἔστιν, ἐπεὶ πᾶν ἔστιν ὁμοῖον,
 οὐδέ τί πη μᾶλλον, τό κεν εἴργοι μιν ξυνέγεσθαι,

postea aut ante? neque enim enti ortus et initium est.
 Ergo aut esse omnino aut non esse necesse est.
 Neque unquam ex ente permittet fidei vis
 fieri quidquam præter ens ipsum. Quapropter nec natum esse
 neque interire illud patitur justitia, remissis vinculis,
 sed cohibet. Judicium autem de his in hocce positum :
 aut est aut non est. Jam vero decretum est, sicut necesse,
 alterum mittere incomprehensibile, nominis experts (non vera
 est enim ista via), ita ut alterum sit ac vere exstet.
 Qui igitur postea futurum sit ens? vel qui antea fuerit?
 Si fuit, non est, neque si quando futurum est :
 sic et ortus extinctus est et incredibilis interitus.
 Neque dividuum est, siquidem omne sui simile est,
 neque usquam magis, quod prohiberet ipsum coherere,

V. 66. Ὑστερον ἢ πρόσθεν; φύσις οὐ γὰρ ἔδντι καὶ ἀρχή) Ita ipsi emendavimus versus qui apud Simplicium neglecto metro sic scribitur : Ὑστερον ἢ πρόσθεν τοῦ μηδεὸς ἀρξάμενον φῦναι. Videtur enim simpliciana scriptura nihil esse nisi explicatio eorum quæ a Parmenide scripta erant.

V. 67. Pro οὐγί ionice scripsit οὐκί hoc loco et versu 100 Karstenius, quæ mutatio et nobis probatur.

V. 68. οὐδέ ποτ' ἐκ τοῦ ἔδντος) Ita jam correxerat Karstenius duce Brandisio qui legi volebat οὐδ' ἐκ γε τοῦ ὄντος pro eo quod apud Simplicium reperitur οὐδ' ἐκ γε μὴ ὄντος vel μὴ ἔδντος. Hoc enim falsum esse sententiarum ordo evincit; neque huic emendationi repugnat Simplicius effatum Parmenideum sic interpretans Phys. f. 17, a : Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ κυρίως ὄντος λέγων ἐναργῶς ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἀγένητον τοῦτο τὸ ὄν· οὔτε γὰρ ἐξ ὄντος (γενέσθαι) . . . οὐ γὰρ προῦπῆρχεν ἄλλο ὄν· οὔτε ἐκ μὴ ὄντος, . . . οὐ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ὄν. Similiter f. 34, b : Παρμενίδης δὲ ἀγένητον τὸ ὄντως ὄν ἔδειξεν ἐκ τοῦ μήτε ἐκ τοῦ ὄντος γίνεσθαι, μήτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Cæterum totum locum inde a versu 59 usque ad 70 Bessarion adv. Platonis Calumn. II, 11 f. 31, b, sic expressit :

Ingenitum quando est, sit et immortale necesse,
 Unigenum, immotum, immensum, sine fine perenne,
 Quod nec erat nec erit, totum nunc esse fatendum est,
 Unum, continuum. Nam quem ejus dixeris ortum?
 Aut quo tandem? aut unde? nec ex non ente putandum
 Nec dici ore potest, nostra nec mente revolvi, [est;
 Quod nihil est. Nam quid post ipsum fecit oriri
 Ant prius? Entis enim non sunt primordia primi.
 Nunquam ergo aut semper, de quo nunc dicimus, ens
 Ex nihiloque nihil fieri sententia perstat : [est;
 Ergo ortus nullus nec erit post sæcula finis.

V. 71-72 ἢ δὲ κρίσις—ἔστιν) Hæc verba quæ servavit Simplicius f. 31, b, ab interpretibus præter Karstenium ommissa sunt. Füllebornius ea non esse

Parmenidis, sed inserta a Simplicio putavit; Brandisius nulla eorum ratione habita inchoatam argumentationem abruptim interjectis versibus, quos cum Karstenio infra posuimus 90-93 (λεῦσσε δ'—συνιστάμενον).

V. 73. τὴν μὲν—τὴν δ' ὥστε) i. e. τὴν μὲν ὁδὸν ὡς οὐκ ἔστι, — τὴν δ' ὡς ἔστι, in qua junctura τὴν μὲν ad posterius, τὴν δὲ ad prius membrum refertur, cujus generis exempla aliquot citantur a Petersenio Philos. Chrysipp. p. 72 et Prahmio in Annal. philol. ed. Jahm. XII, 3 p. 317. Præterea ἀνόητον aliis præeuntibus edidi pro vulgato ἀνόνητον.

V. 74. Karstenius hunc versum sic refingit : ἔστιν ὁδός, τὴν δ' ὡς πελέναι, πανετήτυμον εἶναι, sed etsi ὥστε hoc loco aliquid insolens habet, versum tamen mutare non audeo.

V. 77. Hic versus exstat in Simplicii de Cælo comment. ap. Peyron. p. 56; fol. 138, a ed. Ald. In Cod. Taur. recte legitur ἀπέσθεσται pro ἀπέσθηται, sed ibidem ἄπιστος falso scribitur pro ἄπιστος. Apud Aldum pro ἄπιστος ὀλεθρος reperitur δακνηρ' ἀπώλεια.

V. 78. Servatus est hic versus a Simplicio ad Aristot. Phys. fol. 19, a, ubi tamen scribitur καὶ ἀδιαίρετογ. Veram scripturam οὐδὲ διαίρετόν exhibet idem interpret fol. 31, a et b. Huc refer locum Plutarchi adv. Colot. p. 1114, qui Parmenideum ens ὁμοῖον ἑαυτῷ nominat.

V. 79. οὐδέ τι τῆ μᾶλλον—οὐδέ τι χειρότερον) Hæc vulgata est lectio, in qua quum verborum structura non commode cohæreat, Karstenius scribi voluit aut οὐδέ τι τῆ μᾶλλον—τῆ δ' αὖ χειρότερον aut quod præfert οὐδέ τι μᾶλλον ἔδν—οὐδέ τι χειρότερον. Mihi τῆ mutandum videtur in πη; quo facto omnia recte se habent. Sic infra v. 104 seq.

οὔτε τι μείζον
 οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεῶν ἔστι τῆ ἢ τῆ.

σο οὐδέ τι χειρότερον· πᾶν δὲ πλέον ἐστὶν ἐόντος·
τῷ ξυνηγῆς πᾶν ἐστίν, ἐὼν γὰρ ἐόντι πελάζει.
Αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασσι δεσμῶν
ἐστὶν ἀναρχον, ἄπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ ὄλεθρος
τῆλε μάλ' ἐπλάγχθησαν, ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθῆς·
85 τούτων τ' ἐν τούτῳ τε μένον καθ' ἑωυτό τε κείται·
οὕτως ἔμπεδον αὐθι μένει· κρατερῆ γὰρ ἀνάγκη
πέiraτος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει τε καὶ ἀμφὶς ἔεργει.
Οὐνεκεν οὐκ ἀτελεύτητον τὸ ἐὼν θέμις εἶναι·

neque minus, sed omne plenum est entis :
ideo continuum est omne; nam ens cum ente convenit.
Est vero immotum magnorum vinculorum terminis cinctum
principii finisque expers, quoniam ortus et interitus
procul admodum recesserunt, quos repulit veritatis fides;
atque idem eodem statu manens ipsum per se consistit;
sic firmiter ibi constitutum manet: dura enim necessitas
terminorum vinculis cohibet circumque coerces.
Quocirca infinitum esse ens non licet:

V. 80. πᾶν δὲ πλέον) Simplicius πλέων. Parmenideam sententiam alio transfert idem Aristotelis explanator de An. III f. 72, b. Ait autem: Ὡσπερ τοῖς νοητοῖς οὐδαμῆ φησιν ὁ Παρμενίδης τὸ μὴ ὄν ἐνθεωρεῖσθαι, οὕτω καὶ ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ κατὰ τὴν οὐσίαν ἰσταμένη ἐνέργεια, πλήρης οὐσα ἑαυτῆς, τῷ μὴ ὄντι χώραν οὐ δίδωσι.

V. 81. Verba ἐὼν γὰρ ἐόντι πελάζει citantur a Plotino Enn. VI. lib. IV, c. 4 p. 648, A; Philopono ad Arist. Phys. B. p. 9 et Proclo in Parmen. T. IV p. 62 et 120. Apud Proclum mendose legitur πελάζει.

V. 82. Versus 82-89 (Αὐτὰρ ἀκίνητον—παντὸς ἐδέϊτο) exstant apud Simplicium ad Arist. Phys. f. 9, a, omisso versus 85 quem tangit Proclus in Parmen. Tom. IV p. 32 ed. Cous. Præterea versus 82-84 (Αὐτὰρ—ἐπλάγχθησαν) allegantur ab eodem Simplicio l. I. f. 17, a. et sequentes 85-89 (τούτων—ἐδέϊτο) f. 7. A. Eleaticorum argumentationem, qua entis immobilitas demonstratur, sic concludit Alexander Aphrodisiensis ap. Simplic. ad Arist. Phys. f. 17, a, b: Ἀκίνητον δεικνύουσι τὸ ὄν, διότι τὸ κινούμενον ἐξίστασθαι δοκεῖ τούτου ἐν ᾧ ἐστίν· εἰ οὖν καὶ τὸ ὄν κινῶτο, ἐκσταίη ἂν τούτου ἐν ᾧ ἐστίν, ἐστὶν δὲ ἐν τῷ εἶναι· τὸ δὲ ἐξιστάμενον τοῦ εἶναι φθείρεται, ἀφθαρτον δὲ τὸ ὄν. Quum autem illa entis immobilitas ad statum formamque referatur, nihil est nisi immutabilis natura.

V. 83. ἀναρχον, ἄπαυστον) Simplicius f. 17 ἀναρχον καὶ ἄπαυστον.

V. 84. τῆλε μάλ' ἐπλάγχθησαν emendavit Karstenius pro vulgato τῆδε μάλ' ἐπλ. quod ferri nequit. Ita procul dubio legerat Bessarion vertens: *longe recedunt*. Idem Scaligero placuisse Karstenius refert.

V. 85. τούτων τ') In codd. reperitur ταυτόν et ἑαυτό pro quibus formis ionicis restituit Karstenius. Cf. vers. 117 seqq. Idem pro τούτων τ' quod est apud Simplicium f. 31 edidit τούτων δ'. Recte se habet scriptura τε μένον quam Füllebornius et Brandisius perperam mutarunt in θέμενον. Parmenides enim Plutarcho teste adv. Colot. p. 1114 τὸ ὄν dixerat ὁμοίαν ἑαυτῷ καὶ μόνιμον ἐν τῷ εἶναι,

præterea ὅτι τῷ μὲν ὄντως ὄντι προσήκει διαμένειν ἐν τῷ εἶναι. Cf. Platon. Theæt. p. 180, E. Adde Plotin. Enn. V, 1, 8. et Procl. in Parmen. Tom. IV p. 32 ed. Cous. — καθ' ἑωυτό τε κείται interpretati sumus *ipsum per se consistit*, possis etiam *vertere suis ponderibus libratum consistit*.

V. 86-89. Universe de hoc loco monemus, Parmenidis ens non esse infinitum, ut quod necessitatis vinculis constrictum teneatur, sed finitum. Si quidem in hoc discrimen esse situm ait Aristoteles Metaph. I, 5 quo Parmenidis et Melissi doctrina se jungatur, quod alter unum secundum rationem, alter secundum materiam attingit, ideoque ille finitum, hic infinitum esse decreverit. Verba græca sunt: Παρμενίδης μὲν γὰρ εἶκε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὸς ἀπειροῦ, Μελισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην· διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἀπειρόν φησιν εἶναι αὐτό. Similiter Phys. I, 2 et III, 6: Ὁ δὲ (Παρμενίδης) τὸ θλον πεπεράνθαι μεσοῦθεν ἰσοπαλῆς. Merito autem Simplicius f. 7, a, b, nostro utitur loco, quo ostendat Parmenidi ens visum esse πεπερασμένον, idque hoc syllogismo e poetæ verbis collecto efficere studet: Εἰ γὰρ ὄν ἐστι καὶ οὐ γι μὴ ὄν, ἀνευδές ἐστίν· ἀνευδές δὲ ὄν τέλειόν ἐστι, τέλειον δὲ ὄν ἔχει τέλος, καὶ οὐκ ἐστὶν ἀτελεύτητον· τέλος δὲ ἔχον πέρας ἔχει καὶ ὄρον.

V. 87. Dedimus e Karstenii conjectura ἔχει τε καὶ ἀμφὶς ἔεργει pro vulgato ἔχει τέ μιν vel ut est apud Simplic. f. 9 ἔχει τό μιν. Nam quum τε non possit ut καὶ præcedere ea, ad quæ pertinet, vocabula, aut transposito opus est te aut alia emendatione, τὸ autem scripturæ mendum esse apparet.

V. 88. Recte Simplicius ἀτελεύτητον capit de eo quod est ἀπειρον, ἀτελές: quare οὐκ ἀτελεύτητον exponit τέλειον sive πεπερασμένον. Neque hoc repugnat versui 83, ubi ens appellatur ἄπαυστον pariter atque ἀναρχον, *principii finisque expers*. Nimirum ibi principium pro ortu, finem pro interitu dixit. Cf. supra ad vers. 60. Hinc satis patet errasse Karstenium qui quum ἀτελεύτητον, *æternum*, esse vellet Parmenidem hic οὐδὲ τελευτητὸν scripsisse suspicatus est.

ἔστι γὰρ οὐκ ἐπιθευές, ἔδν δὲ κε παντός ἐδεῖτο.

non enim indigens est; nam si esset, omnibus egeret.

οὐ Λεῦσσε δ' ὁμοῦ ἀπεόντα νόῳ παρεόντα βεβαίως·
οὐ γὰρ ἀποτμήξει τὸ ἔδν τοῦ ἑόντος ἔχθεσι,
οὔτε σχιδόμενον πάντῃ πάντως κατὰ κόσμον
οὔτε συνιστάμενον.

Sed absentia animo tamen ut presentia firme contemplare;
non enim ens ab ente, ne cohaerere, divellet animus,
ita ut neque omnino quoquo versus soluta compage dissipetur
neque copuletur.

Τούτων δ' ἔστι νοεῖν τε καὶ οὐνεκὲν ἔστι νόημα·

Idem est cogitare atque illud cujus causa est cogitatio;

V. 89. Simplicius f. 7, a, hunc versum sic exhibit: ἔστι γὰρ οὐκ ἐπιθευές, μὴ ἔδν γὰρ ἂν πάντως ἐδεῖτο, sed fol. 9 et f. 31 extrema paulo aliter leguntur. Etenim priore loco invenitur μὴ ἔδν δ' ἂν παντός, posteriore μὴ ἔδν δ' ἂν παντός. Quibus verbis metrum turbari manifestum est. Itaque Karstenius pro ἂν ionice scripsit κε, claudicanti autem metro ita succurrere studuit, ut vel ἐπιθευές per synizesin trisyllabam faceret vel μὴ ἔδν, cujus loco ponendum μὴ ἔδν, in unam syllabam contraheret. Sensum igitur hunc esse putat: non-ens, si foret, omni parte indigens esset, quippe essentia carens. At hoc loco ubi de ente agit poeta, mirabilis est subita non-entis mentio, neque bene singula cohaerent. Quamobrem omisi μὴ ante ἔδν, quo facto non solum metro consuluisse, sed etiam veram Parmenidis sententiam restituisse videor. Apparet enim hoc dicere Parmenidem: Ens non potest esse infinitum, neque enim finis ei deesse potest quod omnium est perfectissimum. Nimirum si quid ei deesset (ἔδν δὲ ἐπιθευές), omnibus rebus egeret, id est, ipsum non esset vel non-ens esset. Vidit hoc jam olim Bessarion qui adv. Plat. Calumn. II, 11 f. 31, b; 32, a, versus 82-89 sic reddidit:

Immotum validis injecta in finibus arcent
Vincula principique expers finisque futuri;
Hinc etenim longe finisque ortusque recedunt:
Verâ fides hæc est, nec hoc qui credit aberrat.
Est et idem per seque manens ens semper eodem,
Immotum fixumque simul; vis magna necessei
Implicat hoc circum, summo quoque fine coerces.
Quodsi sine vacet, nequaquam dicimus esse:
Si quid namque deest, opus est ens omne deesse.

Concinunt etiam cum his Eleatæ verba apud Platonem Soph. p. 245, C: Καὶ μὴν ἂν γε τὸ ἔδν ἦ μὴ ὄλον, . . . ἐνδεές τὸ ἔδν ἑαυτοῦ ζυμβαίνει . . . καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἑαυτοῦ στερόμενον οὐκ ἔδν ἔσται τὸ ἔδν. Postremo memoremus Simplicii argumentationem, qua poetæ dictis subnixus ens immotum esse conficit. Ait Aristotelis enarrator

f. 7, a, b: Ὡς γὰρ τὸ μὴ ἔδν ἐνδεές πάντων ἔστιν, οὕτω τὸ ἔδν ἀνευδεές καὶ τέλειον· τὸ δὲ κινούμενον ἐνδεές ἐκείνου δι' ὃ κινεῖται· τὸ ἄρα ἔδν οὐ κινεῖται.

V. 90-93. Post versum proxime superiorem Simplicius ad Phys. f. 31, a, b, versus 94-112 (τούτων δ' ἔστι—ἀπατηλὸν ἀκούων) uno tenore subiungit. Interposui hic cum Karstenio quattuor versus sumtos ex Clemente Strom. V p. 552, D, quibus vix aptior alibi sedes eligi queat. Versum nonagesimum separatim citat Theodoretus Therap. Serm. I p. 13 Sylb. Λεῦσσε δ' ὁμοῦ κ. τ. λ. verba deæ sunt, quam loquentem sub proœmii finem induxit Parmenides. Hæc igitur virum sapientiæ cupidum hortatur, ut quæ de æterna, individua, immobili entis natura docentur, ea licet oculorum aciem fugiant, ut absentia videantur, tamen animo tanquam præsentia contempletur. Neque enim vulgi iudicium probari oportere, quod alia modo esse, modo non esse, alia nunc dissipari, nunc conflari putet, sed statui convenire, unum esse ens, continuum, individuum, per omnia diffusum. Clementis et Theodreti interpretationes ad rem nihil pertinentes silentio præterimus.

V. 91. Pro ἀποτμήξει quod ego ad νόον rettuli, Brandisius conjiciebat ἀποτμήξεις. Karstenius scribi volebat: οὐ γὰρ ἀποτμήξεῖται ἔδν μετ' ἑόντος ἔχθεσι.

V. 92. οὔτε σχιδόμενον) Sententia est: ita ut ens neque omnino quoquo versus soluta compage dissipetur, neque copuletur. Opponuntur hæc non vulgo solum rerum ortum et interitum credenti, sed etiam philosophis qui corpora συκρίνεσθαι et διακρίνεσθαι tradebant. Talia Anaxagoræ, Empedocli, Leucippo et Democrito placuerunt. Vid. Democr. fragm. pag. 386. — κατὰ κόσμον i. e. compositione, compage. Est enim antiquissimis Græcis κόσμος non tam ipse mundus vel rerum universitas, quam ornata et apta rerum compages.

V. 94. Idem ait poeta esse cogitare atque illud cujus causa sit cogitatio. Sed id cujus causa est cogitatio nihil aliud quam ens est, quod e sequentibus intelligitur atque ex eo quod supra versi-

95 οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἰόντος, ἐν ᾧ πεφρατισμένον ἔστιν,
 εὐρήσεις τὸ νοεῖν· οὐδὲν γὰρ ἢ ἔστιν ἢ ἔσται
 ἄλλο παρὲν τοῦ ἰόντος· ἐπεὶ τόγε μοῖρ' ἐπέδησεν
 οἷον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι, τῷ πάντ' ὄνομ' ἔστιν,
 ὅσσα βροτοὶ κατέθεντο πεποιθότες εἶναι ἀληθῆ
 100 γίγνεσθαι τε καὶ ὀλλυσθαι, εἶναι τε καὶ οὐκί,
 καὶ τόπον ἀλλάσσειν, διὰ τε γρόα φανὸν ἀμείβειν.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον τετελεσμένον ἔστιν,
 πάντοθεν εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ
 μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον
 105 οὔτε τι βραϊότερον πελέναι χρεῶν ἔστι τῇ ἢ τῇ.
 Οὔτε γὰρ οὐκ ἔδον ἔστι, τὸ κεν παύοι μιν ἰκέσθαι

neque enim seorsum ab ente, in quo enuntiatum est,
 reperies cogitare : nihil enim aut est aut erit
 aliud præter ens, quoniam hoc fatum ita vinculis illigavit,
 ut solum et immobile sit, cui rerum universitati nomen est,
 (de iis loquor) quæ mortales statuerunt credentes esse vera,
 nasci atque interire, esse et non esse,
 et locum mutare, et nitidum colorem convertere.
 Sed quoniam extremus entis finis perfectus est :
 undique molli rotundæ sphaeræ simile est
 a medio æqualiter ubique distans; nam neque majus
 neque minus hac illave parte esse oportet.
 Neque enim non-ens est, quod ipsum prohibeat pervadere

bus 39 et 40 docuit, non-ens neque dici neque cogitari posse.

V. 96. Simplicius f. 19, a, scripturam habet metro repugnantem οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἢ ἔσται, quam tamen servarunt interpretes. Idem fol. 31 legit : οὐδ' εἰ χρόνος ἔστιν. Karstenius a Parmenide scriptum esse existimat vel οὐδὲ χρεῶν ἔστι πῃ εἶναι vel οὐδὲ χρεῶν ἔστι νοῆσαι. At nihil mutandum.

V. 97. Correxī παρὲν pro vulgato παρὲξ quod ante consonam ferri non potest.

V. 98. Afferuntur hæc Parmenidis verba a Platone Theæt. pag. 180, item a Simplicio in Aristot. Phys. fol. 7, a; fol. 19, a, et fol. 31, b. In Platonis libris exaratum a librariis est : Οἷον ἀκίνητον τελέθει τῷ παντὶ ὄνομ' εἶναι, eodemque modo hunc versum exhibet Simplicius f. 7, a, nisi quod πᾶν præbet pro παντὶ, sed secundo loco habet : οἷον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι ᾧ πάντ' ὄνομα ἔσται, et tertio : οἷον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι ᾧ πᾶν ὄνομ' ἔστιν. His vestigiis insistentis olim emendaverat Buttmanus οἷον ἀκίνητον τελέθειν, ᾧ πάντ' ὄνομ' εἶναι, cf. Heindorf. ad Plat. l. c.; sed idem postea mutata sententia legi voluit οἷον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι, τῷ πάντ' ὄνομ' ἔστιν. Vide quæ hac de re disputavit in Auctario animadv. in Plat. Gorg. et Theæt. pag. 506 seq. Karstenius edidit : οἷον ἀκίνητον τελέθειν τῷ παντὶ ὄνομ' εἶναι. Mihi posterior Buttmanni ratio unice probatur propter Simplicii verba (f. 7, a) : ἀκίνητον αὐτὸ ἀνυμνεῖ καὶ μόνον ὡς πάντων ἐξηρημένον, in quibus μόνον est explicatio vocis οἷον, καὶ autem pro τε dictum, ut inde necessario ad scripturam τ' ἔμεναι ducamur.

100. εἶναι τε καὶ οὐκί hoc loco idem fere valet quod γίγνεσθαι τε καὶ ὀλλυσθαι.

V. 102. Servavimus vulgatam scripturam ἐπεὶ cuius loco Karstenius edidit ἐπί. Si sana est hæc lectio, primum hunc versum protasin esse oportet, cui sequentia verba usque ad πάντῃ pro apodosi subjunguntur. In hac apodosi desideratur ἔστι quod eo facilius subaudiri potest, quia initio

enuntiationis a poeta expressum est. Nihil tamen obstat quin scribatur ἐπί, quod arsi producendum erit.

Versus 103—105 (πάντοθεν—τῇ ἢ τῇ) citantur a Platone Soph. p. 244, E, Aristotele de Mel. Xen. et Gorg. cap. 2, Proclo Theol. Platon. III, 20, p. 155, Simplicio Phys. I. f. 12, a, et 19, b, Boethio Consol. philos. III, Stobæo Ecl. I, 15 p. 352; præterea versus 103 et 104 laudantur ab Aristotele l. 1. cap. 4 et Proclo in Tim. p. 160 ed. Bas. item a Simplicio in Arist. Phys. f. 27, b; denique versuum 104 et 105 dictum οὔτε τι μείζον—χρεῶν ἔστι allegatur a Proclo in Parmen. T. IV p. 62 et verba μεσσόθεν ἰσοπαλὲς memorantur ab Aristotele Phys. III, 6, Proclo in Parm. T. IV p. 120 ed. Cous. atque ab aliis scriptoribus.

V. 103. Parmenides globum perfectissima figura præditum arbitratus huic ens assimilavit; quam rem Simplicius Phys. f. 31, b, poeticam fictionem non immerito vocavit. Ait autem : Εἰ δὲ εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ τὸ ἐν ὄν φησι, μὴ θαυμάσης· διὰ γὰρ τὴν ποίησιν καὶ μυθολογικοῦ τινος παράπτεται πλάσματος.

V. 104. Philoponus in Arist. Phys. III p. 12 verba μεσσόθεν ἰσοπαλὲς recte sic exponit : Μεσσόθεν εἶναι φησιν ἰσοπαλὲς, τουτέστιν ἴσον ἐκ τοῦ μέσου πανταχόθεν ἀπέχον, ἵνα σφαιρικὸν αὐτὸ δείξῃ. Idem quod hoc Parmenidis loco a Platone traditur in Parmen. p. 150, E : Καὶ μὴν καὶ αὐτό γε τὸ ἐν πρὸς ἑαυτὸ οὕτως ἂν ἔχοι· μήτε μέγεθος ἐν ἑαυτῷ μήτε σμικρότητα ἔχον οὔτ' ἂν ὑπερέχοιτο οὔτ' ἂν ὑπερέχοι ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἴσου ὄν ἴσον ἂν εἴη ἑαυτῷ.

V. 105. Pro πελέναι Simplicius f. 12 πελέμεν legit; reliquam lectionis varietatem, quæ fere scripturæ menda sunt, apponere supersedeo.

V. 106. Sententia τὸ κεν παύῃ μιν ἰκνεῖσθαι εἰς δμὸν a nobis metri gratia et ob subsequentium verborum analogiam mutata in τὸ κεν παύοι μιν ἰκέσθαι εἰς δμὸν prope tantumdem sonat quantum v. 79 τὸ κεν εἶργει μιν ζυνέχεσθαι.

εἰς ἑμὸν, οὐτ' ἐὼν ἐστὶν ὅπως εἶη κεν ἐόντος
τῆ μάλλον, τῆ δ' ἦσαν, ἐπεὶ πᾶν ἐστὶν ἄσυλον.

ἢ γὰρ πάντοθεν ἴσον ὁμοῦς ἐν πείρασι κυρεῖ.

110 Ἐν τῷ σοι παύω πιστὸν λόγον ἡδὲ νόημα
ἀμφὶ ἀληθείης· ὁζῆας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
μάνθανε, κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.

Τὰ πρὸς ὁζῆαν.

Μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμης ὀνομάζειν·

V. 107. Vulgatam lectionem κενὸν ἐόντος, pro qua Brandisius poetæ hujus dictioni parum convenienter exaravit κενὸν ὄντος Karstenio auctore converti in κεν ἐόντος, qui tamen non bene interpretatur *ens ente nec præstantius nec deterius potest esse*. Brandisium miramur locutione οὐκ ἔστιν ὅπως de qua jam Vigerus recte præcepit p. 235 ed. Herm. offensum ὃ πως scripsisse.

V. 110. Absoluta hac priore carminis parte, qua de vero disputavit Parmenides, tres interpolit versus ea mente ut sibi viam muniat ad mortalium opiniones posteriore parte explicandas. Has autem partes continuo ordine coherere e Simplicii testimoniis quæ in medium proferemus necessario colligitur. Nam in Phys. fol. 7, b, ubi excitat versus 110—119 (ἐν τῷ σοι π. — ἐμβριθές τε), Μετελθὼν δέ, inquit, ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ ὁ Παρμενίδης, ἦτοι ἀπὸ ἀληθείας, ὡς αὐτὸς φησιν, ἐπὶ ὁζῆαν . . . τῶν μὲν γενητῶν ἀρχὰς ἔθετο, . . . λέγων ἐφεξῆς τοῖς προτέροις παρακειμένοις ἐπεσι Μορφὰς γὰρ κατέθεντο. Idem ad Aristot. de Cælo III f. 138, a ed. Ald. (ap. Peyron. p. 55) versus 110—112 (ἐν τῷ σοι π. — ἀκούων) laudans: Συμπληρώσας, inquit, τὸν περὶ τοῦ ὄντος λόγον καὶ μέλλον περὶ τῶν αἰσθητῶν διδάσκειν ἐπήγαγεν· Ἐν τῷ σοι παύω κ. τ. λ. Notandum præterea versus 110—121 (ἐν τῷ σοι παύω — παρελάσση) exstare apud eundem Comm. in Phys. f. 9, a, et vers. 113—119 (μορφὰς—ἐμβριθές τε) inveniri ibidem f. 38 seq. Pro παύω Aristotelis interpres de Cælo l. c. præbet παύσω.

V. 111. βροτείας posuimus pro eo quod et ipsum in codd. legitur βροτείους, illud ob frequentem poetarum usum præferentes. Cæterum verba ἐν τῷ σοι παύω κ. τ. λ. ipsius Deæ esse putanda sunt, quæ si narrationem poematis exordio adumbratam sequimur philosopho jam traditura est mortalium visa et opiniones.

V. 113. Inde ab hoc versu poeta mundi aspectabilis ordinem atque ornatum docere instituit. Duo autem ponit rerum genera vel formas (εἶδη, μορφὰς) e quibus omnia nata sint, ut vere elementa dici queant. Quorum alterum lucis, ignis et calidi, alterum noctis, tenebrarum et frigidi nomine vocatur. Horum elementorum motibus et

ad æquale, neque fieri potest, ut ens sit entis (in potestate) alibi magis, alibi minus, quia totum est incolome.

Nam æquabile sane undique simul in terminis hæret.

Hic tibi jam finio tida dicta et cogitata

de veritate: visa dehinc mortalia

cognosce, fallacem verborum meorum ornatum audiens.

De visis et opinionibus.

Duas enim rerum formas mentibus staturunt appellare

copulationibus ut omnia orientur, eorum præses dea effecit. Quæ postquam ex sese primum omnium genuit Amorem cæterosque deos immortales, ad reliqua procreanda animum adjecit. At reliqua illa non sunt nisi mortalia et caduca, quæ ut exstiterunt, ita mutantur atque intereant necesse est. Eo valent non solum verba κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν, sed etiam tres illi versus, quos in fine poematis collocavit Parmenides, quibus significat ea se esse persecutum, quæ quum hominum opinionem exstiterunt jamque essent, tamen maturitatem adeptam postmodum interitura essent. Sed quoniam ambo elementa ad res generandas ita necessaria sunt ut illa mundi opifex dea neutrius ope possit carere: non probamus Stagiritæ de Parmenidea doctrina judicium, qui Metaph. I, 5 alterum elementum enti, non-enti alterum comparat. Sic enim ait: Παρὰ γὰρ τὸ ὄν τὸ μὴ ὄν οὐθὲν ἀξιώων εἶναι, ἐξ ἀνάγκης ἐν ᾧτεο εἶναι τὸ ὄν, καὶ ἄλλο οὐθέν.... Ἀναγκάζομενος δ' ἀκολουθεῖν τοῖς φαινομένοις, καὶ ἐν μὲν κατὰ λόγον, πλείω δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὑπολαμβάνων εἶναι, δύο τὰς αἰτίας καὶ δύο τὰς ἀρχὰς πάλιν τίθησι, θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ὅσων πῦρ καὶ γῆν λέγων· τούτων δὲ κατὰ μὲν τὸ ὄν τὸ θερμὸν τάττει, θάτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν. Neque aliter De gen. et corr. I, 3: ὅσπερ, inquit, Παρμενίδης λέγει δύο (στοιχεῖα), τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν εἶναι φάσκων, πῦρ καὶ γῆν. Nam quum Parmenide iudice nihil sit præter ens, non-ens autem prorsus non sit, eorum elementorum, a quibus originem trahunt quæcumque de hominum sententia modo oriuntur modo occidunt, neutrum ejusmodi est quod cum entis æternitate componere liceat. Huc accedit quod vel aperte fabulosa, ut deorum generatio e poetarum commentis ducta, vel ea quæ non essent, sed esse tantum viderentur in hac carminis parte versibus celebrata erant. Itaque illud Aristotelis iudicium eo magis nobis improbandum est, quod videmus eum quasi intellecto errore de Cæl. III, 1 eandem rem melius æstimasse. Ibi autem in hunc modum pronunciat: Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀνεῖλον ὅλως γένεσιν καὶ φθορὰν· οὐδὲν γὰρ οὔτε γίγνεσθαι φασιν, οὔτε φθίρεσθαι τῶν ὄντων, ἀλλὰ μόνον δοκεῖν ἡμῖν. Jam ad singula transeamus. Μορφή, *corporis forma*, a priscis ita interdum usurpatur, ut ab ipso corpore

(τῶν μίαν οὐ χρεῶν ἔστιν, ἐν ᾗ πεπλανημένοι εἰσίν·)
 115 ἀντία δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
 χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων· τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ
 ἦπιον ἐόν, μέγ' ἀραιόν, ἑωυτῷ πάντοσε τωῦτόν,
 τῷ δ' ἐτέρῳ μὴ τωῦτόν· ἀτὰρ κακῆϊνο κατ' αὐτὸ
 ἀντία, νύκτ' ἀδαῆ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθέες τε.
 120 Τῶν σοι ἐγὼ διάκοσμον ἐοικότα πάντα φητίσω,
 ὡς οὐ μήποτε τίς σε βροτῶν γνώμη παρελάσῃ.

* * *
 Ἀτὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα φάος καὶ νύξ ὀνόμασται

(quarum alterutram solam poni non oportet, in quo errant) easque bifariam distinxerunt corporibus notasque addiversas : hinc ignem flammæ æthereum, [derunt mitem, pertenuem, sui quoquo versus similem, alteri dissimilem, verum hoc quoque sibi consentiens ex opposito, noctem obscuram, corpus densum et grave. Quorum ego tibi ordinem, qualis videatur, omnem exponam, ut ne ulla te mortalium doctrina fugiat.

* * *
 Quum autem omnia nominata sint lux et nox

parum differat, ut ap. Pindar. I, 3, 71 μορφᾶν βραγύς. Quamobrem hoc loco Parmenides μορφᾶς duo primaria rerum elementa intelligit, quorum discrimina hominum instituto v. 115 ad corporum diversitatem revocat. Minus perspicuum in ejusmodi sententia *corporis* nomen est, id quod Karstenium impulit, ut δέμας interpretaretur *materiem*. At hic antiquorum magis quam nostro more loquendum est.

V. 114. Sensus verborum τῶν μίαν οὐ χρεῶν ἔστιν neque Bessarion assecutus est neque Füllebornius nec Brandisius. Bessarion adv. Plat. calumn. lib. II, 11 fol. 32, a, versus 110—119 sic fecit latinos :

Hactenus et veri mentem intemerataque verba ;
 Nunc res mortales, carmen quoque sumite fallax.
 Principio duplicem statuerunt dicere formam ;
 Altera sed minus est tali cognomine digna,
 Quod simulans verum fallit mortalia corda.
 Has contra adverso statuerunt ordine metas :
 Illic flammam ætheriam statuunt raramque levemque ;
 Ipsa sui similis semperque sibi undique constat ;
 Illic obscuram adversantemque undique noctem,
 Incontam, humentem, gelidam, densamque gravem-
 [que.

Apparet cum in errore inductum esse Aristotelis auctoritate, quæ et Brandisio frandi fuit. Nam Füllebornius se hæc verba percipere negat. Brandisius sic explicat, ut illorum quæ memorantur generum alterum i. e. noctem esse velit nonens. Verum recte animadvertit Karstenius ad hoc exprimendum dicendum fuisse τῶν μίαν οὐ χρεῶν εἶναι, quod omissis ἔστι diceretur pro τῶν (ὄν) μίαν οὐκ εἶναι χρεῶν ἔστι. Quæ nunc leguntur e præcedentibus sic illustranda sunt : τῶν (ὄν) μορφῶν μίαν μόνον καταθέσθαι οὐ χρεῶν ἔστι, quarum formarum unam i. e. alterutram solam poni non oportet ; falluntur enim qui alterutram statuunt. Dum igitur duo elementa fingit, simul eos vituperat physicos qui simplex rerum principium esse dicebant. Eodem redit Simplicii explicatio qui ad Arist. Phys. f. 7, b, οὕτω σαφῶς, inquit, ἀντιθέ-

τως δύο στοιχεῖα ἔλαθε, ... καὶ πεπλανηθῆσαι δέ φησι τοὺς τῆν ἀντίθεσιν τῶν τῆν γένεσιν συνιστῶντων στοιχείων μὴ συνωρῶντας, ἢ μὴ σαφῶς ἀποκαλύπτοντες.

V. 115. σήματα poetice dicit pro ποιότητες vel διαφοραί. Ex hoc genere citantur ἦπιον, ἀραιόν, πυκινόν, ἐμβριθέες, etc.

V. 116. Opponuntur in hac verborum comprehensione τῇ μὲν φλογὸς et v. 118 ἀτὰρ . . . . ἀντία νύκτ', suspensa ex ἔθεντο.

V. 117. Simplicius f. 7, b, hunc versum sic exhibet : ἦπιον ὄν, μέγ' ἀραιόν, ἐλαφρόν, ἑαυτῷ πάντοσε τωῦτόν, neque aliter f. 9, a, nisi quod ibi exstat ἑωυτῷ, sed f. 39, a, ita : ἦπιόν ἔστιν, ἐλαφρόν, ἑαυτῷ πάντοσε τωῦτόν. Quæ quum ita sint, ἐόν e Parmenidis consuetudine vulgavi pro ὄν, et ἐλαφρόν quod glossema sapit cum Karstenio e versu eieci, substituto in ejus locum ἀραιόν. Prellerus Hist. phil. p. 95 pro ἦπιον ἐόν, quod per synizesin pronuntiandum, legendum coniecit ἠπιόφρον. Sed hac mutatione versus non indiget.

V. 119 ap. Simpl. f. 7, b, sic exaratur : τὰναντία νυκτάδα ἢ δὲ πυκινόν, sed f. 9, a : ἀντία νυκτάδα ἢ δὲ πυκινόν et f. 39 ἀντία νυκτάδα ἢ πυκινόν. Pro νυκτάδα ἢ Scaliger teste Karstenio emendavit νύκτ' ἀδαῆ, in qua emendatione ipse Karstenius et post eum Prellerus l. c. p. 95 aliique acquieverunt. Neque secus de hoc loco videtur sensisse Bessarion *noctem obscuram* vertens, quamquam fatendum, hunc significatum tam rarum esse, ut vix aliis exemplis demonstrari queat. Neque vero dubium quin hic eadem vi dixerit poeta νύκτ' ἀδαῆ, qua infra v. 124 νυκτὸς ἀφάντου, i. e. ἀφανοῦς.

V. 120. τῶν σοι ἐγὼ διάκοσμον) τῶν scripsi cum Karstenio pro τὸν. De voce διάκοσμος quæ hic ordinem et dispositionem significat cf. præter alios, quos excitavi ad Democriti fragmenta pag. 129, Cl. Salmasium ad Epictetum et Simplicium pag. 168 seq. et 177 ed. Lugd. Bat. 1640. — ἐοικότα dicit quod quæ sequuntur omnia τῇ τῶν βροτῶν ὁδῷ consentanea sunt.

V. 122—125 (ἀτὰρ ἐπεὶ δὴ—μέτα μηδέν) le-

καὶ τὰ κατὰ σφειτέρως δυνάμεις ἐπὶ τοῖσι τε καὶ τοῖς,
πᾶν πλέον ἐστὶν ἡμοῦ φάεος καὶ νυκτὸς ἀφαντοῦ,
125 ἴσων ἀμφοτέρων, ἐπεὶ οὐδετέρῳ μετὰ μηδέν.

Αἱ γὰρ στενότεραι πεποιήντο πυρὸς ἀκρίτοις,
αἱ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτὸς, μετὰ δὲ φλογὸς ἴεται αἷτα·
ἐν δὲ μέσῳ τούτων Δαίμων ἢ πάντα κυβερνᾷ·
πάντῃ γὰρ στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιός ἀρχῆ,
130 πέμπους' ἄρσενι θῆλυ μιγῆναι, ἐναντία τ' αὔθις
ἄρσεν θηλυτέρῳ.

et quæ harum potentia consentanea huc et illuc pertinent,
rerum universitas completa est simul luce et nocte obscura,
æqualibus inter se elementis, quoniam neutri quidquam
[cum altero commune est.

Angustiores enim orbes constant ex igne minus puro;
his subjecti e nocte, quam involvit ignis pars;
in mediis his Dea est quæ cuncta gubernat.
Ubiq̄ue enim diri partus coitusque effectrix
impellens feminam ut mari atque e contrario rursus
marem ut feminæ se misceat.

guntur apud Simplicium Comm. ad Arist. Phys. f. 39, a.

V. 123. τὰ κατὰ σφειτέρως δυνάμεις non intelligo cum Karstenio qualitates ἀραιόν, πυκνόν et alia huiusmodi, sed noctis et lucis potentia consentanea, utriusque vim et effectum.

125. ἴσων ἀμφοτέρων) Æqualia dicit ambo elementa, id est pari dignitate ac vi prædita. Hanc æqualitatem in eo versari arbitrat, quod neutri quidquam cum altero commune sit. Sic Simplicius hæc verba accepit: εἰ δὲ μηδετέρῳ, inquit, κατὰ (corr. μετὰ) μηδέν, καὶ ὅτι ἀρχαὶ ἀμφοῦ καὶ ὅτι ἐναντία δηλοῦνται. Ergo Parmenidis verba ita supplēvit: ἐπεὶ οὐδετέρῳ τῶν στοιχείων μηδὲν μέτεστι τοῦ ἑτέρου, ut constructio τοῦ μετεῖναι eadem sit quæ habetur ap. Plat. Apol. 19, C: ἐμοὶ τῶν τοιούτων οὐδὲν μέτεστιν. Sunt qui Parmenidem hic dixisse putent, æqualia esse duo hæc elementa, quia nihil existet, quin ex ambobus conflatum sit. Quæ sententia et mihi arrideret, si aliter locutus esset poeta, verbi causa ἐπεὶ ἀμφοτέρων δίχα μηδέν. Aliorum interpretationes, e quibus nihil proficias, prætermittendas censem.

V. 126—128. Simplicius Phys. fol. 9, a: Μετ' ὀλίγα δὲ πάλιν περὶ τῶν δυοῖν στοιχείων εἰδὼν (ὁ Παρμενίδης) ἐπάγει καὶ τὸ ποιητικόν, λέγων οὕτως· αἱ γὰρ στενότεραι—κυβερνᾷ. V. 129—131 (π. γ. — θηλυτέρῳ) cum præcedentibus junguntur apud eundem Aristotelis interpretem Phys. fol. 7, a.

V. 126. In codd. legitur αἱ γὰρ στενότεραι ποιήντο, cuius loco vulgavi πεποιήντο. Metrum igitur non constat nisi si diphthongo ante sequentem vocalem η correpta ac simul posteriore syllaba in πυρὸς propter arsin producta. Cæterum quantum e Simplicii verbis conjicere licet, ai spectat ad coronas (σφειτέρως) sive orbes partim ætheria, partim terrena materie compositos, alium supra alium sitos, quibus mundum constare putavit Parmenides et quorum in medio Deam reperiri naturæ moderatricem statuit. Huc pertinent quæ Stobæus Ecl. phys. I, 23 p. 482 servavit et quæ de

Parmenide affirmat Cicero de Nat. Deor. I, 11. Quum αἱ στενότεραι sint coronæ angustiores, dubium videtur utrum eæ quæ hæc excipiunt supra illas an infra sitæ sint. Sed prius illud vix conciliari cum Parmenidis sententia poterit, quem manifestum est ita de his rebus disserere, ut orbem supremum eumque omnia cingentem οὐρανόν sive ὄλυμπον ἔσχατον (cf. v. 141) vocet, infra hunc angustiores orbes, quos hic commemorat, primum lucis, deinde noctis collocet atque inter hæc mediam versari Deam perhibeat. Cf. Stob. I. I. Plutarch. de Plac. phil. II, 7. Galen. Hist. Phil. c. XI. Euseb. Præp. Ev. XV, 38. — πυρὸς ἀκρίτοις non explico h. l. *ignem magnum et ingentem*, sed ut plerique interpretum voluerunt *non purum et tenebris mixtum*.

V. 128. ἐν δὲ μέσῳ τούτων Δαίμων) Dæmonem mundique animam a Parmenide Δίκην et Ἀνάγκην nominatam esse prodit Stob. Ecl. I, p. 484, Ἄρροδίτην Plutarch. Amator. 12. Ex qua nominis discrepantia colligendum nullo vocabulo hanc deam a philosopho insignitam esse.

V. 129. Pro vulgata πάντα γὰρ στυγεροῖο Karstenius dedit πάντα γ' ἄρα, Prellerus in Hist. phil. p. 96 παντὸς γὰρ στυγ.; mihi ponendum videtur πάντῃ γὰρ. Dea Parmenidis appellatur ἀρχὴ similiter atque apud Orpheum frag. 15 p. 508 ed. Herm. ἔρωσ vocatur μέγας ἀρχὸς ἀπάντων.

V. 130. Apud Simplicium hic versus sic scribitur: πέμπους' ἄρσενι θῆλυ μιγέν, τό τ' ἐναντίον αὔθις. Karstenius edidit μίγεν, pro ἐμίγησαν positum putans. Idem vir doctus ἀρχῆ πέμπουςα pro nominativo absoluto accepit hæc constructione: πάντα τῆς ἀρχῆς πεμπούσης μίγεν (ἐμίγησαν) ἄρσενι θῆλυ κ. τ. λ.; sed in commentario hanc emendationem proposuit: πέμπε σὺν ἄρσενι θῆλυ μιγῆναι ἐναντία τ' αὔθις. Ex hac emendatione verba μιγῆναι ἐναντία τ' cum Prellero l. c. probanda censui. Porro notamus πέμπους'...μιγῆναι recte comparari a Karstenio cum junctura Homericâ Il. α, 8: ξυνέτρε μάχισθαι. De reliquo participium πέμπους' ideo su-

Πρώτιστον μὲν Ἐρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.

Primum quidem omnium deorum formavit Amorem.

Εἴση δ' αἰθερίην τε φύσιν τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα καὶ καθαράς εὐαγέος ἡελίου

135 λαμπάδος ἔργ' αἰθέρα καὶ ὀππότεν ἐξεγένοντο,
ἔργα τε κύκλωπος πέυση περίφοιτα σελήνης
καὶ φύσιν· εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα,
ἐνθεν ἔφυ τε καὶ ὡς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν ἀνάγκη
πεῖρατ' ἔχειν ἄστρον.

Cognosces autem et ætheriam naturam et quæcumque
sunt in æthere signa et claræ facis rotundi solis
labores occultos et unde hæc exstiterint,
gestaque rotundæ discæ circumvaga lunæ
naturamque; pernosces circumque cælum omnia cingens,
et unde exstiterit et quomodo regens ipsum necessitas illi-
ut astrorum terminos teneat. [gavit,

140 πῶς γαῖα καὶ ἥλιος ἡδὲ σελήνη
αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ Ὀλυμπος
ἔσχατος ἡδ' ἄστρον θερμὸν μένος ὀρηκθήσαν
γίγνεσθαι.

quomodo terra et sol atque luna
communisque æther, lacteusque orbis et olympus
summus atque astrorum fervida vis cœperint
exsistere.

Νυκτιφάεσ περι γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς.

Nocte lucens terram ambiens lumen alienum.

spicamur non esse sollicitandum quod fieri potest,
ut Simplicius verbum finitum versu sequenti de-
mum a poeta post ἄρσεν θηλυτέρω positum omi-
serit.

V. 132. Laudant hunc versum Plat. Sympos. p. 178. B; Aristot. Metaph. I, 4 p. 646, E; Plutarch. Amator. p. 756, F (tom. IX p. 32 ed. Reisk.); Sextus Empir. adv. Math. IX, 9; Stobæus Ecl. Phys. I, 10 p. 274; Simplic. ad Arist. Phys. f. 9, a. Amorem Parmenidi primum rerum motorem fuisse testis est Aristoteles Metaph. I, 4, præter quem Cicero bellum etiam, discordiam, cupiditatem ab eodem philosopho rebus generandis adhibitam esse prodit de Nat. Deor. I, 11. Cf. Plat. Conviv. p. 195. Huc etiam pertinere voluit Aristotelis verba Metaph. I, 5 de Parmenide dicta: δύο τὰς αἰτίας καὶ δύο τὰς ἀρχὰς τίθησι, quod non liquet ac vel propterea dubium est, quia Stagira Eleatæ de visis et opinionibus placita male explicuit. Vide quæ notavimus ad v. 113.

V. 133—139 (εἴση δ' αἰθερίην—ἄστρον) afferuntur a Clemente Alexandrino Strom. V extr. p. 614, A. His verbis Parmenides accurate terrena, ætheria et cælestia se traditurum profitetur. Terrena probabile est in antecedentibus quæ perierunt ab eo memorata esse. In æthere collocat solem, lunam aliaque sidera, in cælesti regione supra ætherem stellas inerrantes. Cf. Plutarch. adv. Colot. p. 1114.

V. 134. εὐαγής, cuius α hic producitur, viv aliter interpreteris quam cum Heinrichio rotundus. Suidas εὐαγής· καλῶς περιηγμένος καὶ μεταφορικῶς

κύκλος, corrige κυκλοειδής. Cognata sunt περιαγής et περιηγής.

V. 136. περίφοιτα a Scaligero restitutum est; antea legebatur περί φοιτά.

V. 138. Hunc versum et sequentem quum in Clementis cod. Par. et editione Florentina turbatos reperisset Stephanus, nulla mutatione sic edit in Poesi philos. pag. 44 :

Ἐνθεν μὲν γὰρ ἔφυγε καὶ ὡς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν
ἀνάγκη πεῖρατ' ἔχειν ἄστρον.

Metrum restituit Scaliger ibid. p. 217, servavit tamen post ἔφυ particulam γε, in cuius locum posteriores horum carminum editores rectius substituerunt τε.

V. 140—143 (πῶς γαῖα—γίγνεσθαι) exstant in Simplicii Comm. ad Arist. de Cælo III f. 138, B Ald. et apud Peyron. pag. 55 seqq. In his versibus poeta ita usurpat voculam καί, ut ea se jungantur majores mundi partes, de quibus ad vers. 133 locuti sumus. Itaque verba καὶ ἥλιος ἡδὲ σελήνη αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον ad eandem referuntur regionem. Est autem hic usus congruens primariæ hujus vocis potestati, de qua vide Hermannii disputationem opusc. III p. 152 seqq.

V. 141. αἰθήρ τε ξυνὸς) æther a poeta ideo nominatur ξυνός, quia ipsius iudicio communis est soli, lunæ et lacteo orbi.

V. 144. Hic versus quem servavit Plutarch. adv. Colot. p. 1116, A (vol. X p. 590 R.) una cum sequenti ad lunam refertur, quam plerique veterum solis luce illustrari censuerunt. Cf. Stob.

145 Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡλίου.

Ὡς γὰρ ἐκάστῳ ἔχει κρᾶσις μελέων πολυκάμπτων,
τὼς νόος ἀνθρώποισι παρέστηκεν· τὸ γὰρ αὐτό
ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισι
καὶ πᾶσιν καὶ παντί· τὸ γὰρ πλεόν ἐστὶ νόημα.

150 Δεξιτεροῖσιν μὲν κούρους, λαιοῖσι δὲ κούρας.

Οὕτω τοι κατὰ δόξαν ἔφυ τάδε νῦν τε ἔασι,
καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε τελευτήσουσι τραφέντα·
τοῖς δ' ὄνομα' ἀνθρώποι κατέθεντ' ἐπίσημον ἐκάστῳ.

Semper solis radios aspectans.

Nam ut cuique comparata est varie flexorum temperatio membrorum, sic cuique intellectus inest : hoc enim ipsum est quod sapit, corporis natura, hominibus et omnibus et singulis ; quod enim praevalet intelligentia est.

Dextris quidem partibus pueros, laevis autem puellas.

Sic quidem ex opinione hae exstiterunt et nunc sunt, ac postea dehinc maturitatem consecuta interibunt ; his autem homines nomen cuique certum imposuerunt.

ΑΔΗΛΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Καταλογάδην μεταξὺ τῶν ἐπῶν ἐμφέρεται τὸ ῥησειδίον, ὡς αὐτοῦ Παρμενίδου, ἔχον οὕτως· « Ἐπὶ

τῷδὲ ἐστὶ τὸ ἀραιὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ φάος καὶ τὸ μαλθακὸν καὶ τὸ κοῦφον, ἐπὶ δὲ τῷ πυκνῷ ὄνο-

Ecl. phys. I, 27 p. 556. vocatipae pro vulg. vocit φάος emendavit Scaliger apud Stephanum in Poesi philos. p. 217. Idem arrisit Casaubono ad Diog. Laert. II, 1.

V. 145 legitur ap. Plutarchum Qu. Rom. p. 282, B; de Fac. lun. p. 929, A (vol. VII p. 138; vol. IX p. 671 R.)

V. 146—149. Ut universam mundi machinam duobus elementis constare docuit Parmenides : ita singulorum hominum naturam et ingenium elementorum temperatione oriri his verbis significat. Quum autem quattuor versus in hanc sententiam scripti apud Aristotelem Metaph. III, 5 p. 671, C, et Theophrastum lib. de sensu et sensil. init. reperiantur, in constituendo textu modo Aristotelem, modo Theophrastum secuti sumus.

V. 146. Aristoteles praebet ὡς γὰρ ἐκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων, contra Theophrastus ὡς γὰρ ἐκάστῳ ἔχει κρᾶσις μελέων πολυπλάγκτων.

V. 147. Aristoteles παρίσταται, quod metro recludatur ; recte Theophrastus παρέστηκεν.

V. 148. τὸ γὰρ αὐτό ἐστὶν ὅπερ) Sensus : *membrorum compages est id ipsum quod sapit, sive vobis ipse.*

V. 149. τὸ γὰρ πλεόν ἐστὶ νόημα) Haec Theophrastus l. c. ita exponit : Δυσὸν ὄντων στοιχείων κατὰ τὸ υπερβάλλον ἐστὶν ἡ γνώσις· ἐὰν γὰρ υπεραίρη τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρὸν, ἄλλην γίνεσθαι τὴν διάνοιαν. Quare πλεόν hic non est *plenum*, ut censet Preller. Hist. phil. p. 98.

V. 150. Exstat hic versus apud Galenum in Hippilos. GRÆC.

poer. Epidem. VI, 48 Comment. II T. IX p. 430 ed. Charter. Ad sententiam quod attinet, idem multi antiquorum de hac re judicaverunt. Vide Menag. ad Laert. lib. II, 9 p. 75 ed. Meibom. Inseam hic Parmenidis versus de hominum generatione quos latine redditus exhibet Caelius Aurelianus de Morb. chron. IV, 9 p. 545 ed. Wetsten :

Femina virque simul Veneris quum germina miscent
Venis, informans diverso ex sanguine virtus,
Temperiem servans, bene condita corpora fingit;
At si virtutes permixto semine pugnent
Nec faciant unam, permixto in corpore diræ
Nascentem gemino vexabunt semine sexum.

V. 151. Absoluta posteriore carminis parte coronidis loco hos tres versus posuit Parmenides, quos servavit Simplicius ad Arist. de Cælo III, f. 138, b; apud Peyron. p. 55 seq. Simplicii verba sunt : Παραβούς δὲ τὴν τῶν αἰσθητῶν διακόσμησιν ἐπήγαγεν· Οὕτω τοι κ. τ. λ. Pro ἔφυ Moerbeca in codice suo male legerat ἔφρ, vertit enim *inquit*. In exitu hujus versus vulgatam scripturam νῦν ἔασι correxit Peyronus inserta copula τε, quam expressit etiam Moerbeca et *nunc sunt et postea.*

V. 152. Pro τραφέντα idem Moerbeca invenerat γράφοντα, *scribentem* interpretans. Hujus errores postea vulgavit Aldinæ editionis interpret.

V. 153. Ultima verba ἐπίσημον ἐκάστῳ recte transposuit Karstenius, quum ἐκάστῳ ἐπίσημον metro repugnaret.

1. Hic locus apud Simplicium versibus 119 ἀντίξ

μασται τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ζόφος καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ βαρύ. Ταῦτα γὰρ ἀπεκρίθη ἑκατέρως ἑκάτερα. » Simplicius ad Aristotelis Phys. I f. 7, b.

2. Suidas v. Μακάρων νῆσοι, ἡ ἀκρόπολις τῶν ἐν

Βοιωτία Θεβῶν τὸ παλαιόν, ὡς Παρμενίδης. Similiter Photius Lex. v. μακάρων νῆσος. Adde Hesych. v. μακάρων νῆσος, qui quidem Parmenidis nomen omittit.

νύκτ' ἀδάῃ κ. τ. λ. et 120 τῶν σοι ἐγὼ κ. τ. λ. interpositus non solum ob ipsius Simplicii dubitationem significatam verbis ὡς αὐτοῦ Παρμενίδου, sed etiam quia Parmenidem prosa oratione scripsisse veteres non produnt, jure a Karstenio pro interpretamento habitus est, quod postea a librariis philosophi versibus esset adsutum. Ceterum verba ἐπὶ δὲ τῷ πυκνῷ ὠνόμασται non bene re-

spondentia superioribus sic corrigo : ἐπὶ δ' ἐκείνω τὸ πυκνὸν ὠνόμασται (scil. ὑπὸ τοῦ Παρμενίδου) καὶ τὸ ψυχρὸν κ. τ. λ.

2. Hæc non e Parmenidis carminibus, sed ex alio nescio quo scriptore petita videntur. Vide imprimis græcum Lycophronis interpretem ad Cass. vss. 1194—1204. Adde Eustath. ad Od. δ' p. 1509.

PRÆFATIO DE EPICCHARMO.

Epicharmus, patriâ Cous (1), sed a plurimis Siculus (2) habitus, quod trimestris fere in Siciliam delatus maximam vitæ partem ibi transegiſſet, non modo inter Pythagoricos philosophos (3), sed etiam inter comicos poetas nomen suum professus est. Quum enim Bacchi festum tam tragædiæ quam comædiæ origo fuerit, e quibus altera a dithyramborum, altera a fescenninorum versuum (φαλλικῶν ἄσμάτων) cantoribus inventa fertur, donec incompositum primo carminum genus a multis tractatum poetis paulatim perfectum atque ad altiore dignitatis gradum euectum est: poliendis rudibus comædiæ initiis primus apud Siculos manum admovit Aristoxenus Selinuntius (4); Epicharmus vero circa Ol. LXXV tantum artis adhibuit, ut ipse comædiæ inventor jure meritoque diceretur (5). Sapiens videlicet talium rerum arbiter comædiam cujus etiam tum vilia erant et levia argumenta, quæ omni gravitate et venustate carerent, sic immutavit, ut poësis formam, quoad ejus fieri posset, omnibus numeris absolutam exhiberet. Quamobrem Grammaticus de comædia apud Dindorf. p. XII hæc ait: Ἐπίχαρμος οὗτος πρῶτος τὴν κωμωδίαν διεβρίμμενὴν ἀνεκτίησατο, πολλὰ προσφιλοτεχνήσας· χρόνοις δὲ γέγονε κατὰ τὴν οὔλ' Ὀλυμπιάδᾳ, τῇ δὲ ποιήσει γνωμικός καὶ εὐρετικός καὶ φιλότεχνος. Epicharmus igitur quum suoapte ingenio et inveniret et inventa ad eximiam quamdam pulchritudinis et artis speciem, quæ ipsius animo obversabatur, referret, primus fabularum auctor ab Aristotele (6), comædiæ autem princeps a Platone (7)

nominatus est. Huc accedit quod præter cætera quæ in præstanti poeta inesse debent omnem philosophiæ vim et majestatem mente complexus erat, Etenim postquam diuturna rerum divinarum humanarumque contemplatione excitatus ingenium ad altitudinem extulit, a servilibus diceriis et vulgaribus facetiis, quibus vel apud Atticos Cratinus et Aristophanes, illa veteris comædiæ ornamenta, delectabantur, hujus animus abhorreere cœpit. Staturebat omnium disciplinarum reginam philosophiam solam vitæ magistram vitiorumque expultricem esse, sed Hieronis tyrannide a profitendis publice sapientiæ præceptis deterritus Pythagorice rationis granditatem cum poetica facultate copulavit, quo facilius scenæ præsidio ab adversariis tutus Pythagoræ dogmata in lucem atque in hominum celebritatem proferret. Quo circa comædiæ ita jecit fundamenta, ut in iis quas docuit fabulis boni malique causas aperiret simulque hominum mores, ingenia eorumque abdītos recessus patefaceret et mortales doctrinæ excellentia sententiarumque gravitate alliceret. Adde quod virtutum vitiorumque exempla ex ipsa natura expressa exhibuit et audientium animos tam suavitate delectare, quam rationibus ad virtutis studium convertere conatus est. Sed quoniam nihil ad vitam humanam regendam aptius et ad civitates quolibet bonorum genere cumulandas accommodatius est, quam rectus deorum cultus: pravæ quæ tum ferebantur de diis opinionis ex hominum mentibus evellere poetarumque commenta verborum suavitate infirmare ten-

(1) Diog. Laert. VIII, 78: Ἐπίχαρμος Ἠλοβαλοῦς, Κῶος, καὶ οὗτος ἤκουσε Πυθαγόρου. Τριμηνησίος δ' ὑπέρχων ἀπηνέχθη τῆς Σικελίας εἰς Μέγαρα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Συρακοῦσας, ὡς φησὶ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς συγγράμμασι.

(2) Cicero Tuscul. I, 3: Sed tu mihi videris Epicharmi, aenti, nec insuli hominis, ut Siculi, sententiam sequi. Cf. Aristot. de Poetica cap. 3; Horat. Epist. lib. II, 1, 58. Stephanus Byzantius Crastum ei patriam fuisse scribit. Ait enim s. v. Κραστός: πόλις Σικελίας τῶν Σικανῶν. Ἐκ ταύτης ἦν Ἐπίχαρμος ὁ κωμικός.

(3) Diogenes Laertius I. c.: Οὗτος ὑπομνήματα καταέλοιπεν, ἐν οἷς φυσιολογεῖ, γνωμολογεῖ, ἱατρολογεῖ. Cf. Meursium ad Helladium p. 65, et Fabric. Biblioth. Gr. II p. 302 ed. Harl. Sed hæc scripta ei supposita fuisse conjicimus ex Athen. XIV p. 648, D. Vid. adn. 10.

(4) Hephaestion de Metris p. 45 ed. Pars.: Ἀριστοξένος

δ' ὁ Σελινοῦντιος Ἐπιχάρμου πρεσβύτερο; ἐγένετο ποιητής, οὗ καὶ αὐτὸς Ἐπίχαρμος μνημονεύει [vide vss. 126-127], καὶ τοῦτου τοίνυν τοῦ Ἀριστοξένου μνημονεύεται τινα τοῦτω τῷ μέτρῳ γεγραμμένα: τίς ἀλαζονίαν πλείστην παρέχει τῶν ἀνθρώπων; τοὶ μάντις.

(5) Aristoteles de Poetica cap. 3: Τῆς μὲν κωμωδίας οἱ Μεγαρεῖς (ἀντιποιούνται) οἱ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης καὶ οἱ ἐκ Σικελίας, ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής, πολλῶ πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος.

(6) Aristoteles de Poetica cap. 5: Τοῦ δὲ μύθου ποιητὴν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἤρεχον. Τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε.

(7) Plato Theætet. pag. 152. E.: Καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἑκατέρως, κωμωδίας μὲν Ἐπίχαρμος, τραγωδίας δὲ Ὅμηρος.

tavit. Quapropter argumenta ex antiquis illis fabulis, quæ de diis narrabantur, tractanda sibi sumisit, sed aliter in hac materia atque Cratinus omninoque Attici poetæ versatus est. Sic enim omnia quæ ad res divinas pertinerent conformavit populoque spectanda proposuit, ut Pythagoricæ disciplinæ decreta servaret. Itaque deorum numen non sustulit, sed ad rerum naturæ vires revocavit. Quippe nequaquam Musæ Epicharmæ consilium erat deorum sanctitatem violare, sed dubitationes de rebus divinis ortas, quibus mortalium mentes agitantur, spectatoribus eximere. Nam religionis sanctitate et pristino deorum cultu imminuto, aucta vero animum sagacitate et crescente litterarum lumine jam tum plurimi rerum naturæ corpus scrutari multumque de universi hujus parente ac de divina natura et potentia disputare consueverant. Quid? quod non defuerunt qui providentia mundum administrari negarent. Id partim certissimis veterum testimoniis constat, partim probabili conjectura e multis iudiciis concluditur. Quo in genere memorabile est quod de Hierone, Epicharmi æquali, apud Ciceronem de Nat. deor. I, 22 relatum legimus. « Roges me, quid aut quale sit deus : auctore utar Simonide, de quo cum quæisivisset hoc idem tyrannus Hiero, deliberandi sibi unum diem postulavit : cum idem ex eo postridie quæreret, biduum petivit : cum sæpius duplicaret numerum dierum admiransque Hiero requireret, cur ita faceret : Quia, quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior. Sed Simonidem arbitror (non enim poeta solum suavis, verum etiam cæteroque doctus sapiensque traditur) quia multa venirent in mentem acuta atque subtilia, dubitantem, quid eorum esset verissimum, desperasse omnem veritatem. » Epicharmus igitur ingenii ostentandi opportunitate usus hanc rerum universitatem deorum numine plenam rebusque quæ sub oculis cadunt atque omnibus naturis divinitatem et æternitatem inesse dixit. In quo miranda est poetæ constantia, quod numina quasi imagines quasdam esse censuit, quibus tanquam integumento cunctarum rerum divinitas significaretur. Huc referendum Menandri illud apud Meinekium p. 196 :

Ὁ μὲν Ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει
ἀνέμους, ὕδωρ, γῆν, ἥλιον, πῦρ, ἀστέρας.

Atque æternitatem quidem deorum iis versibus docet Epicharmus quos ex Alcimo Diogenes Laertius III, 10 servavit. Vid. vss. 177-194. Quo loco simul perpetuam rerum omnium mutationem flumini similem tangit, quam a Siculo poeta tradi-

tam respicit Plato Theæt. p. 152, E. Porro Deum præpotentem esse eumque animadvertere quid quisque hominum agat ac sentiat, illis versibus docet qui sunt apud Clementem Alexandrinum Strom. V p. 708. Vid. vss. 297-298. Præterea omnem non tantum cogitandi, sed etiam sentiendi vim in solo animo positam esse : corpus ipsum ejusque sensus nihil sentire arbitratus est. Ostendit hoc dictum ejus νόος ὁρῆ καὶ νόος ἀκούει, τὰλλα κωφὰ καὶ τυφλὰ a Plutarcho Morall. p. 98, B, laudatum et ab aliis veterum frequentatum. Hujus effati memor Cicero Tusc. I, 20 scribit : « Ut facile intelligi possit, animus et videre et audire, non eas partes, quæ quasi fenestræ sunt animi. » Exagitat illam opinionem Lucretius III, 36 :

Dicere porro oculos nullam rem cernere posse,
sed per eos animum ut foribus spectare reclusis,
desipere est.

Hoc posito consequens erat, ut animus ad vivendum adeo non corpore egeret, ut post illius mortem in ætherem abiret ibique vigeret. Verba poetæ quibus talis sententia continetur exstant apud Plutarchum in Consolatione ad Apollonium p. 110, A (vss. 263-264) :

Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη κάπῃνθεν, ὅθεν ἦνθεν, πάλιν,
γὰ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα' ἄνω. Τί τῶνδε χαλεπὸν ;
[οὐδὲ ἔν.]

Adjiciamus simile placitum quo animum immortalitatem cum providentia divina conjungit, quæ bonis præmia, malis pœnas post hanc vitam statuatur. Ait enim apud Clementem Alexandrinum Strom. IV pag. 640 Potter. (vss. 295-296) :

Εὐσεβῆς νόῳ περικῶς οὐ πάθεις κ' οὐδὲν κακὸν
κατθανών· ἄνω τὸ πνεῦμα διαμνεῖ κατ' οὐρανόν.

In Ulixæ naufrago illum heroem cum Eumæo subulco de mente per omnem rerum creaturarum seriem fusa disserentem induxit. Sic enim apud Diogenem Laertium III, 16 ait (vss. 206-212) :

Εὐμαιε, τὸ σοφόν ἐστὶν οὐ καθ' ἓν μόνον,
ἀλλ' ὅσσα περ ζῆ, πάντα καὶ γνώμαν ἔχει, κατλ.

In eadem personam conveniunt verba de similitudine et cognatione qua tanquam firmissimo vinculo natura animantes inter se colligaverit (vss. 213-217) :

Θαυμαστόν οὐδὲν ἀμὲ ταῦθ' οὕτω λέγειν
καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς καὶ δοκεῖν
καλῶς πεφύκειν. Καὶ γὰρ ἅ κύων κυνὶ
κάλλιστον εἶμεν φαίνεται καὶ βοῦς βοῖ,
ὄνος δ' ὄνω κάλλιστόν [ἐστὶν] ὅς δ' ἔτι.

Cæterum ex Epiccharmi fragmentis intelligitur, plenasque ejus comœdias argumentum habuisse fabulosum, quod ita procul dubio exornavit poeta, ut fictas de diis narratiunculas vel refutaret vel in alienam sententiam detorqueret earumque in locum decreta Pythagorea substitueret. De numero fabularum e quarum inscriptionibus coniecimus duodeviginti fere dramata ad historiam fabularem vel commentitias illas de diis narrationes pertinuisse vetus controversia est. Etenim Grammaticus (8) de comœdia antiqua apud Dindorf. p. XII quadraginta dramata ei tribuit, Suidas (9) quinquaginta duo, Lycon vero ab hoc citatus triginta quinque, ita ut reliquis fabulas pro spuriiis (10) habuerit. E recentioribus Meursius quadraginta fabularum Epiccharmearum nomina collegit in adnotationibus ad Helladium p. 61-64, totidemque Fabricius habet Biblioth. Græc. II pag. 300-302 ed. Harl., nisi quod in discernendis quibusdam comœdiis duplici titulo instructis ab illo dissentit. Sed ad Lyconis rationem proxime accessit Bergkii de Reliqq. com. Attic. ant. pag. 149 triginta sex fabulas Epiccharmum scripsisse existimans. Equidem ad componendam hanc litem deesse nobis satis magnam testimoniorum et fragmentorum vim atque copiam ratus neque Meursii neque Fabricii sententiam impugnavo, sed probato maximam partem Bergkii judicio ad Lyconis numerum redibo. Sunt igitur hi triginta quinque comœdiarum tituli: Ἀγροστίνος, Ἀλκυών, Ἄμικος, Ἀρπαγαί, Βάχχαι, Βούσιρις, Γὰ καὶ Θάλασσα, Διόνυσος, Ἐλπίς ἢ Πλοῦτος, Ἐορτὰ καὶ Νᾶσοι, Ἐπινίκιος, Ἡθὺς γάμος, Ἡρακλῆς παράφορος (quum alii duplicem de Hercule fabulam, quarum altera Ἡρακλῆς παρὰ Φόλω, altera Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν ζωστῆρα inscripta fuit, distinguant), Θεαροί, Κύκλωψ, Κωμασταὶ ἢ Ἡραιστος, Λόγος καὶ Λογίνας, Μεγαρίς, Μῆνες, Μῦθος, Ὀδυσσεὺς αὐτόμολος, Ὀδυσσεὺς ναυαγός, Ὀρῶα, Περίαλλος, Πέρσαι, Πίθων, Πύρρα ἢ Προμαθεύς, Σειρήνες, Σκίρων, Σπίγξ, Τριακάδες, Τρωίς, Φιλοκτήτης, Χορεύοντες sive Χορευταὶ (vid. Herodian. περὶ μονήρους λέξεως p. 12, 7), Χύτραι.

Ex ipsis vero comœdiarum reliquiis patet Epiccharmum in aliis fabulis res divinas et sapientiæ mysteria attigisse, in aliis res humanas et vitam communem adumbrasse. Quo in genere nihil

præclarius est descriptione parasi apud Athenæum VI, 236, F (vid. vs. 29-43) et Herculis voracis apud eundem X, 411, A (vid. vs. 13-16). In ea fabula quæ Ἡθὺς γάμος inscribatur omnia ciborum, imprimis piscium et volatilium bestiarum genera commemorantur, ut prope nihil in terra, nihil in mari, nihil in aere esse videatur esculentum, quod non cælestibus convivis in celebrandis Juventatis Herculisque inter divos relati nuptiis appositum fuisse poeta fingat. Quum autem Epiccharmus Ciceroni (11) homo acutus nec insulsus, ut Siculus, visus sit, quia omnes Siculi faceti, lascivi et dicaces erant (12), operæ pretium est, sales etiam et facetias, quibus dicta quedam conspersa sunt considerare. Huc pertinet amphibolia verborum γέρανον et γ' ἔρανον apud Athenæum VIII p. 338, D (vid. vs. 123-125), alteratio de tripodis nomine apud eundem II, 49, C (vs. 228-231), porro haud inficetus vocum contrariarum usus, ut in verbis τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγὼ apud Demetr. de Eloc. 24 (vs. 261), et πολλοὶ στατήρες, ἀποδοτήρες οὐδὲ εἷς in Elym. Magn. 725, 25 (vs. 151), imprimis autem egregium gradationis exemplum ἐκ μὲν θυσίας θσίνα, ἐκ δὲ θσίνας πόσις ἐγένετο. Β. χαρίεν, ὡς γ' ἐμὶν δοκεῖ. Α. ἐκ δὲ πόσις κῶμος, ἐκ κῶμος δ' ἐγένεθ' ἕανία, ἐκ δ' ἕανίας δίκαι, ἕκ δ' ἐγένετο καταδίκαι, ἐκ δὲ καταδίκαις πέδιλα τε καὶ σπαλὸς καὶ ζαμίαι apud Athen. II, 36, C (vs. 223-227). Alia in hisce fragminibus ad hominum mores spectant, velut vs. 268 οὐ λέγειν τύγ' ἐστί δεινός, ἀλλὰ σιγῆν ἀδύνατος, vs. 262 οὐ φιλόθροπος τύγ' ἐσθ', ἔξεις νόσον, χαίρεις διδούς. Cf. vss. 274, 294. Insunt etiam vitæ prudenter agendæ præcepta (cf. vss. 254, 269, 271) atque alia quæ singula persequi mihi non libet. Incerta esse putamus effata quæ a Clemente Strom. IV p. 640 et V p. 708 (vss. 295-296 et vss. 297-298) afferuntur, sed obelum iis apponere non ausi sumus. Parodiarum quibus raro usus est Epiccharmus teste Athenæo XV pag. 698, C, nullum in his qui exstant versibus vestigium relictum esse apparet. Versuum duplex ratio est, siquidem alii quasi leni quodam et æquabili verborum flumine decurrunt, alii asperum quid et pingue sonant, ut pæne inconditos esse perhibeas. Itaque promiscue fere in trochæorum locum anapæsti, dactyli,

(8) Grammaticus de comœd. antiq. ap. Dind. p. XII : Σώζεται δὲ αὐτοῦ δράματα μ', ὧν ἀντιέγονται ᾄ.

(9) Suidas p. 1415 ed. Gaisf. : Ἐπίχαμος—ἐδίδαξε δὲ δράματα νθ', ὡς δὲ Ἀλκων φησί, τριάκοντα πέντε.

(10) Supposititia quedam scripta fuisse quorum auctor vulgo Epiccharmus haberetur, aperte dicit Athenæus XIV p. 648, D : Τῆν μὲν ἡμῖν οἱ τὰ εἰς Ἐπίχαμον ἀναχρόμενα ποιήματα πεποιήκότες οἰοῦσι.....τὰ δὲ ψευδεπιχάρμεια

ταῦτα πεποιήκασιν ἄνθρωποι ἐνδοξοί, Χρυσόγονος τε ὁ ἀληθής, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν δόγμα πολιτικῶν νόμων, τὴν Πολιτείαν ἐπιγραφόμενην. Φιλόχορος δ' ἐν τοῖς περὶ μαντικῆς Ἀξιώπιστον τὸν εἰς Λακρῶν γένος ἢ Σικυωνίων τὸν Κανῶνα καὶ τὰς Ἰνώμας πεποιήκασιν φησὶν.

(11) Cicero. Tuscul. I, 8.

(12) Cælius ap. Quintilian. VI, 3, 41.

spondei succedunt. Placuerunt autem poetæ præter cæteros versus tetrametri trochaici quibus trimetros iambicos alternis immiscet. His accedunt dimetri et tetrametri anapæstici, quo metro totas comœdias ab eo compositas esse testatur Hephæstion p. 45 (13).

Comparare Epiccharmum cum atticæ comœdiæ principibus ejusque virtutes cum illorum poetarum laudibus contendere non est in animo, quoniam uberiorem hoc quam hic locus capit disputationem desiderat. In quo hoc quoque perincommode accidit, quod nulla Epiccharmi comœdia integra ad nostram ætatem mansit, ita ut quæ fuerit non tantum singularum partium venustas, sed totum compositionis artificium scire nobis hodie non liceat. Id vero nemo negabit, etiamsi puriore dialecto (14) dorica Siculus vates usus esse dicatur, hunc atticæ sermonis gratiam et venerem poetarumque Atticorum elegantiam non æquasse, limatioris esse Aristophanis quam Epiccharmi numeros, at sententiarum gravitate, ingenii acumine et doctrinæ præstantia Epiccharmum cæteris omnibus qui cum eo de palma certant superiorem esse. Nam reliqui omnes poetæ comici quamvis acerrimi vitiorum reprehensores fuerint, tamen indicio sunt, quanto facilius sit reprehendere quam emendare. Nimirum tam singulorum hominum quam reipublicæ vitia et mala notasse contenti, tollere vitia et mederi malis consiliorum bonitate præceptorumque firmitate nunquam studuerunt. Quæ quum ita sint, Epiccharmus meritis laudibus a Platone et Aristotele celebratus est. Inter Romanos cum alii Siculo vate delectati videntur, tum Plautus qui unus hodie superest e comicorum latinorum coryphæis, in quo illam antiquæ et vernaculæ festivitatis imaginem possimus agnoscere. Neque tamen ipse usquam diserte testatur, se Epiccharmi fabulas vel studiose lectitasse vel imitatum esse. Falluntur enim qui eo referunt verba e Menæchmorum prologo vs. 11-12 :

Atque adeo hoc argumentum græcissat tamen :
verum non atticissat, at sicilissat.

Dalecampius certe ad Athenæi lib. IX p. 373, D, Plautum e Menandri Geminis Menæchmorum argumentum sumsisse putavit. Utcumque est, hujus fabulæ fontem ignoramus. Quod autem antiquitatis studiosorum judicia secutus Horatius lib. II epist. I vs. 58 scripsit, Plautum ad exemplar Siculi properare Epiccharmi, non eo spectat quo plerique volunt. Neque enim fabulas ejus expressit Plautus, sed pro ea qua excelluit ingenii celeritate et magnitudine multas comœdias cum singulari laude properanter, ut Græcus poeta, composuit. Ergo non imitatione, sed natura duce Plautus gloriam Epiccharmæ similem consecutus est.

Epiccharmi fragmenta inde a renatis litteris doctissimus quisque maxima cum voluptate legit. Exstant igitur jam multi ejus versus in sententiis Comicorum collectis ab Henr. Stephano, Guil. Morello, Jac. Hertelio et Hug. Grotio, item in Henr. Stephani Poesi philosophica. Sed deerat plenior reliquiarum ejus συναγωγή, quam primus H. P. Krusemanus Harlemi 1834 edidit. Post hunc Henr. Ludolphus Ahrensius in Appendice libri de dialecto dorica Gottingæ 1843 divulgati cum aliis poetis doricis Epiccharmum recensuit. Eodem tempore Meinekius in Exercitationibus philologicis quibus haud paucos Athenæi locos eosque mire depravatos correxit utilem Epiccharmo operam navavit. His doctrinæ subsidiis instructus novam versuum ejus recensionem aggressus sum. Itaque consultis ubique veterum monumentis, in quibus poetæ fragmenta leguntur, emendatisque quæ corrupta necdum ab aliis sanata erant Epiccharmum, quantum mihi licuit, restitui et carmina ejus latine interpretatus sum. Cæterum Ahrensi exemplo pleraque vocabula in his versiculis dorico accentu notavi iis exceptis quæ vel dubia sunt vel ab Epiccharmo Atticorum more pronuntiata videntur.

(13) Hephæstion p. 45 : Παρ' Ἐπιχάρμῳ ὅς καὶ ὅλα δύο δράματα τοῦτῳ τῷ μέτρῳ γέγραφε τοὺς Χορεύοντας καὶ τὸν Ἐπιπίχιον.

(14) Jamblichus vit. Pyth. 241 : Τὸν Ἐπίχαρμον πᾶν διαλέκτων ἀρίστην λαμβάνειν τὴν Δωρίδα.

ΕΠΙΧΑΡΜΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ΑΓΡΩΣΤΙΝΟΣ.

Ὡς ταχὺ κόλαρος περιπατεῖ δεινόσ.

(Etym. M. 525, 7 et Etym. Gud. 333, 37 ubi legitur ταχεῖ.)

ΑΛΚΥΩΝ.

Αὐτότερος αὐτῶν.

(Apollon. de pron. 80 B.)

ΑΜΥΚΟΣ.

Ἄμυκε μὴ κῦδαζέ μου τὸν πρεσβύτερον ἀδελφεόν.

(Scholl. Soph. Aj. 737; Suid. s. v. κυδάζε-
ται, qui ἀδελφόν.)

Εἶγε μὲν ὅτι κεκομβῶται καλῶς.

(Etym. M. 311, 9 et Suid. s. v. ἐγχομβῶσα-
σθαι, cf. Phot. Epist. 156 qui de Epicharmeο
ἐγχεκῶμβωται testatur et Hesych. ἐγχεκῶμβω-
ται, ἐνείληται Unde Epicharmum ἐγχεκῶμβωται
scripsisse manifestum est.)

ΑΡΗΑΓΑΛ.

Ὡσπερ αἰ πονηραὶ μαντίες,

5 αἰθ' ὑπονεμόνται γυναίκαίς μωρὰς ἄμ πεντόγκιον
ἀργύριον, ἄλλαι δὲ λίτραν, ταὶ δ' ἄν' ἡμιλίτριον
δεγχομέναι καὶ πάντα γινώσκοντι [γ' ἐκ λόγων].

(Pollux X, 81. ὥσπερ αἰ. — Ultima verba
quorum loco Bentley τῶ τηγῶν λόγῳ conjecit
in codicibus desunt.)

Ἐγὼ γὰρ τόγα βαλάντιον λιτρῶν

ΑΓΡΕΣΤΙΣ.

Quam celeriter saevus colaphus decurrit.

ΑΛΚΥΩΝ.

Magis ipse ipsis.

ΑΜΥΚΟΣ.

Amyce, ne convicieris majori meo fratri.

Siquidem, quia bene involutus est. . . .

ΡΑΠΙΝΕ.

Malarum instar vatium,

quæ decipiunt stultas mulieres quincunce

aeris vel obolo vel semiobolo

accepto atque omnia quidem e sermone intelligunt.

Habeo enim hoc marsupium obolis

et stateribus sextantibusque et quincuncibus plenum.

EPICHARMI FRAGMENTA.

10 καὶ δεκαλίτριον πλήρες ἐξάντων τε καὶ πεντογκίων.

(Ibid. ἐγὼ τόγε—λιτροκεδεκαλιτρος στατήρ
ἐξάντων τε πετόγκιον.)

Ἄ δὲ Σικελία πέποσχε.

(Etym. M. 662, 12.)

ΒΑΚΧΑΙ.

καὶ τὸν ἄρτον ἐπικαλύψας ἐπιπλώω.

(Athen. III, 106 F; vulgo ἐπικαμάψας.)

ΒΟΥΣΙΡΙΣ.

Ἠρᾶτον μὲν αἶ κ' ἔσθοντ' ἴδοις νιν, ἀποθάνοις,
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ', ἀραβεῖ δ' ἄ γνάθος,
15 φορεῖ δ' ὁ γόμφιος, τέτριγε δ' ὁ κυνόδων,
σίξει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὔατα.

(Athen. X, 411 A et Eustath. 817, 10, πρῶ-
τον. Quibus verbis describitur Hercules.)

ΠΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ.

Ἵχ' ὄρη βώκας [τε] πολλοὺς καὶ σμαρίδας.

(Athen. VII, 313 A. ὄχωρη.)

Πόλτον ἔψειν ὄρθριον.

(Athen. XIV, 648 B. πόντον.)

κουρίδες τε φοινίκαι.

(Athen. III, 106 E.)

20 κάστακοὶ γαμψόνυχοι.

(Athen. III, 105 B.)

• Ναὶ μὰ τὰν κράμβαν.

(Athen. IX, 370 B.)

Sicilia vero passa est.

BACCHÆ.

Et panem omento tegens.

BUSIRIS.

Primum quidem si edentem illum videas, moriaris,
intus fremit guttur sonatque maxilla,
simul dens molaris crepat, s'rendit dens caninus
sibilat naribus et aures movet.

TERRA ET MARE.

Cito videt multos bocas multasque smarides.

Pultem matutinam coquere.

Squillæque purpureæ.

Et astaci curvis unguibus.

Næ per brassicam.

Ὀὐδ' ἀμαμαζύας φέρει.

(Etyim. M. 77, 8.)

ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Τοῦ Ποτειδᾶνος δὲ χρηστὸν υἱὸν ἰππόκαμπον.

(Herodian. περὶ μονήρους λέξεως 10, 29. ποσειδάνος—ἰππόκαμπτον.)

ΔΙΟΝΥΣΟΙ.

Χύτρα δὲ φακέας ἤψετο.

(Athen. IV, 158 C, Herodian. περὶ μονήρους λέξεως 6, 22.)

ΕΛΗΣ Η ΠΑΟΥΤΟΣ.

25 Ἄλλ' ἄλλος δὲ ἔσταχ' ὧδε τοῦδε κατὰ πόδας,
τὸν βράδιος λαψῆ τυ, καίτοι νῦν γὰρ θῆν
εὐλοθόν, ἀείσιτον· ἀλλ' ἔμπας δὲ
ἀμυστιν ὡσπερ κύλικα πίνει τὸν βίον.

(Athen. VI, 235 F. ἔστηχ'—βραδινῶς—εὐλοθόν quod in εὐλοθόν mutavi.)

30 Συνδειπνέω τῷ λῶντι, καλέσαι δαῖ μόνον,
καὶ τῷ γὰρ μὴ δὲ λῶντι, κ' οὐδὲν δεῖ καλεῖν.
τηνεὶ δὲ χαρίεις τ' εἰμὶ καὶ ποιέω πολλὴν
γέλωτα καὶ τὸν ἰστιῶντ' ἐπαινέω.

καίκα τις ἀντίον τι λῆ μεγάλην λέγει
αἴνω, κυδαζόμεαι τε κῆπιπλησσόμεαι.
35 κῆπειτα πολλὰ καταφαγῶν, πόλλ' ἔμπιπὼν
ἄπειμι. λύγρον δ' οὐχ ὁ παῖς μοι συμφέρει·
ἔρπω δ' ἄλυσθράζων τε καὶ κατὰ σκότος
ἔρῃμος. Αἶκκα δ' ἐντύχω τοῖς περιπόλοις,
τούτοις ἀγαθὸν ἐπιλέγω τοῖς σκοποῖς λόγον.

40 οὐ λῶντι παίειν, ἀλλὰ μαστιγῶντ' με.
ἐπεὶ δὲ γ' εἶκω οἰκαδὶς καταφθαρείς,

ἄστροιτος εὐδῶ, καὶ τὰ μὲν πρῶτ' οὐ κοῶ,
ᾧς κα' μ' ἄκρατος οἶνος ἀμφέπη φρένας.

(Athen. I. c. Vss. 33-34 λῆ μεγάλην λέγειν αἴνω, κυδαζόμεαι τε κῆπιπλησσόμεαι scripsi pro codicum lectione λῆ τήνω λέγειν, τήνω κυδαζόμεαι τε ἀπωννηγθόμεαι. Vss. 39-40 ἐπιλέγω τοῖς σκοποῖς λόγον. Οὐ λῶντι παίειν posui, quum in membranis sit ἐπιλέγω τοῖς θεοῖς, ὅτι οὐ λῶντι παίων. Parasitum hic loquentem facit Epicharmus.)

Ἐκάλεσε γὰρ τὸν τίς ἐπ' αἶκλον [οὐχ] ἔκων,
45 τὸ δ' αὖ ἔκων ὄχητο τράχων.

(Athen. IV, 139 B. γὰρ τοι—οὐχ addidit Ahrensius qui etiam αὖ inseruit.)

τὸν τοῦ γείτονος καλιόν.

(Poll. X, 151.)

Οὐτ' ὦν Πάλαιρος οὔτε Βοιωτῶν νομοί.

(Herodianus περὶ μονήρους λέξεως 21, 13. οὐτουν—βοιωτοῦ quæ correxi, adjecto simul νομοί.)

ΗΒΑΣ ΓΑΜΟΣ.

Ἄγει δὲ παντοδαπὰ κογχύλια,
λεπάδας ἀσπέτους, κραβύζους, κχιθιάλους, τήθουα,
50 κτένια, βάλανους, πορφύρας, ὄστρεια συμμεμυκῶτα,
τὰ διελεῖν μὲν ἐστι γαλεπά, καταφαγεῖν δ' εὐμαρέα,
μύας, ἀναρίτας τε, καρύκας τε καὶ σκιφύδρια,
τὰ γλυκέα μὲν ἐντ' ἐπέσθειν, ἐμπαγήμεν δ' ὀξέα,
τούς τε μακρογογγύλους σωλήνας· ἅ μέλαινά τε
55 κόγγος, ἄπερ κογγολήραις πᾶσιν ἐστιν ὠνία
θατέραι δὲ γαίαι κόγγοι τε κάμαθίτιδες

Ne vites quidem arbutivas fert.

SECUNDUS.

Neptuni vero bonum filium hippocampum.

BACCHI.

Olla lentes coquebat.

SPES SIVE DIVITIÆ.

Sed alter iste luic hie proxime stat,
quem facile capies, quamvis nunc sane
felicem, quotidiano victu fruentem : verum omnino iste
incontinenter tanquam poculum haurit vitam. —
Ceno cum volente, opus est tantum invitatione ;
ceno etiam cum nolente, qui me invitare necesse non habet.
Ibi festivus sum multumque risum
moveo et convivatorem laudo.
Ac si quis forte contradicere magnis velit
laudibus, conviciis incesor et objurgor.
Deinde bene cornatus et bene potus
discedo. Neque vero lucernam mihi præfert puer comitans,
sed repo labens per tenebras

solus. Quodsi forte incido in excubitores,
his speculatoribus bonam facti rationem affero.
Nolunt me verberare, sed flagellant.
Postquam vero domum veni vexatus,
sine stragulis dormio, ac primum quidem id non sentio,
quamdiu merum mentis vim oppressam tenet. —
Vocavit enim te aliquis ad cœnam invitus,
tu vero volens accurristi. —
Vicini domunculam.
Igitur neque Palærus neque Bæatorum sedes.

JUVENTUTIS NUPTIÆ.

Afert autem varia conchyliã,
lepadés ingentes, crabyzós, cecibalós, ostreas,
pectunculós, balanos, purpuras, conchas clausas,
quas dividere difficile est, facile comedere,
mytilos, cochleas, buccinaque et sciphýdria,
quæ dulcía sunt, si post alia comedantur, hieme vero ad
ac teretes ungués ; et nigra [congelascendum prompta,
concha, quæ conchitis omnibus parabilis est,
alixque terrestres conchæ et litorea arena gaudentes,

ταὶ κακοδόχοιμοί τε κῆνοι, τὰς ἀνδροφυκτιδᾶς πάντες ἀνθρώποι καλέονθ', ἄμεις δὲ λευκὰς τοὶ θεοί.

(Athen. III, 85 C. Vss. 49-50 τήθουα, κτένια Ahrensio praeunte scripsi pro τηθουάκια. Vs. 55 κογγολήθραι· πᾶσιν ἔστιν ὄνια Schneiderus conjecit pro codicum lectione κογγόληθραν πᾶσιν ἐς τρισώνια. Vs. 58 λευκὰς posui; vulgo λεύκας.)

60 Αὐτὸς ὁ Ποτιδᾶν ἄγων γαύλοισιν ἐν Φοινικικαῖς εἶχε καλλίστας σαγήνας· χαλιεύομεν σπάρους καὶ σκάρους, τῶν οὐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκθαλεῖν [θεοῖς.]

(Athen. VII, 320 C. ποτιδαναιων γαυλοῖς. Vs. 60 εἶκαι καλλίστους ἀθήτα τυχανος ἀγεμῶν σπάρους. Recepi Schweighauseri conjecturam.)

Λαμβάνονται γὰρ ὀρτύγας, στρουθούς τε, κορυδάλλας τε φοινικείμονας, τετράγας τε σπερματολόγους κἀγλαὰς συκαλλίδας.

(Athen. IX, 398. D. τε καὶ κορυδάλλας τε φοινικονείμονας librorum scriptura est, quam emendavit Porsonus.)

65 καρκίνοι θ' ἴκοντ' ἐρίνοι θ', οἱ καθ' ἄλμυρᾶν ἄλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζῶ δ' ἐμπορεῦνται μόνον.

(Athen. III, 91 C. ἴκοντι ἐρίνοι τε τοὶ—μόνοι correxerit Toupius append. ad Theocrit. p. 31.)

Ἐντι δ' ἀσταχοὶ κολύβδαιναί τε γῶς τὰ πόδι' ἔχει μικρὰ, τὰς χείρας δὲ μικρὰς, κάραθος δὲ τούνομα.

(Athen. III, 105 B. τ' ἔχοστα—τούνομα.)

Μύες ἔτ' ἀλφησταί τε κορακίνοι τε χοριοειδέες, 70 αἰολία πλώτες τε κυνογλώσσοι τ', ἐνῆν δὲ σκιαθίδες.

(Athen. VII, 308 E. cf. 282 A, 322 F. et vs. 105. Addidi ἔτ'.)

καὶ σκιρίας χρομίς θ', ὅς ἐν τῷ ἤρι καττὸν Ἰνάνιον ἰγθύων πάντων ἀριστος, ἀνήϊας δὲ χεῖματι.

(Athen. VII, 282 A. 328 A. χρομίος, vel χρομίας. vid. Athen. p. 328 A.)

Ἦν δὲ νάρκαι [καὶ] βατίδες, ἦν δὲ ζυγαίαι, πρη- [στῖες, κἀμίαι τε καὶ βάτοι βίναι τε τραχυδερούδες.

(Athen. VII, 286 B. καμεῖται.)

76 Ἦν δὲ σαργίνοι [τε] μελανούροι τε καὶ τὰ φίνταται ταινία, λεπταὶ μὲν, ἀδεῖται δὲ κωλίγου πυρός.

(Athen. VII, 321 C, 325. F, 313 D.)

Καὶ χελιδόνες τε μύρμαι θ', οἱ τε κολίᾶν μεζόνες ἐντὶ καὶ σκόμβρων, ἀτὰρ τᾶν θυννιδῶν γὰ μειόνες.

(Athen. VII, 321 A, 313 E. τοὶ τε κολίᾶν—θυννιδῶν—γε μήρονες.)

Πολύποι τε σήπιαί τε καὶ ποταναὶ τευθίδες 80 γὰ ὀυσώδης βολβίτις γραίαι τ' ἐριθακωδέες.

(Athen. VII, 318 E, 323 F, ubi πώλυτες—χαλυσώδεις.)

Ἰόνες φάγροι τε λαθράκες τε καὶ τὰ πόνος σκατοφάγοι σαλπαι βόδελυγραί, ἀδεῖται δ' ἐν τῷ θέρει.

(Athen. VII, 321 D, 327 C.)

Ἐτι δὲ ποττούτοισι βώκες, σμαρίδες, ἀφύαι, καμ- [μάροι.

(Athen. VII, 286 F, 306 C.)

Βεβραδόνες τε καὶ κίχλαι, λαγοί, δρακόντες ἀλκίμοι.

(Athen. VII, 287 B, 305 C, Etym. M. 195, 30. δὲ τι κίχλαι καὶ λαγοὶ emendavit Dindorfius qui τ' ἀλκίμοι ex Athen. p. 305 adjecit.)

85 Ἄγε δὴ τρίγλας τε κυρὰς κἀχαρστους βατιόνας.

(Athen. VII, 288 A, 324 E.)

Ἦν δ' ὕανίδες τε βουγλώσσοι τε καὶ κίθαρος ἐνῆς.

reprobæ vilesque, quas hominum fugaces omnes homines appellant, nos vero Dii albas. — Ipse Neptunus venit navibus Phœnicis vehens pulcherrima retia, quibus capimus sparus et scaros, quorum ne excrementum quidem Diis abjicere Capiunt enim [sus est. coturnices, passerres et purpureis pennis galeritos, et tetraones semina legentes et splendidas ficedulas. — Cancrī et echini venerunt, qui per salsum mare natare quidem nesciunt, pedibus vero solum incedunt. — Sunt astaci squillæque et quia pedes parvos habent, manus autem longas, carabi nominantur. — Præterea musculi et alphestæ et coracini pupulis similes, æoliæ mugilesque et lingulacæ, inerant vero sciænæ. — Et xiphias chromisque, qui vere secundum Ananium

piscium omnium optimus, anthias autem hieme. — Erant autem torpedines [et] batides, erant etiam squali, et amia et rajæ et scabra pelle squatinæ. — [pistricæ, Erant vero sargini melanurique et carissimæ tæniæ, tenues quidem, at suaves exiguoque igne indigen- Hirundines et mormyres, qui collii majores [tes. — sunt et scombris, at thunnis minores. — Polypi et sepia et alata loliginæ et fætida bolbitis vetulæque erithacis similes. — Aones phagriæ et lupi et pingues merdam vorantes salpæ exsecrabiles, at æstate suaves. — Præterea boces, smarides, aphyæ, cammari. — Aphyæ et turdi, lepores, dracones robusti. — Afferebat jam mullos incurvos et insuaves brones. — Erant vero hyænæ soleæque et citharus inerati. —

(Athen. VII, 306 A, 326 E, 288 B, 330 A. Dindorfius ἤς cum Koenio ad Gregor. Corinth. pag. 261.)

Σχορπίοι τε ποικίλοι σαύροι τε, γλαυκοί πιάονες.

(Athen. VII, 295 B.)

Κῶξυρύγχοι βραφίδες ἱππούροι τε καὶ χρυσοφρύδες.

(Athen. VII, 304 C, 319 C.)

Τρυγόνες τ' ὀπισθοκέντροι καὶ χαλάνδροι, κωβίοι.

(Athen. VII, 309 D.)

90 Μεγαλοχασμόνας τε χάννας κήπτραπελογαστόρας
[ὄνους.

(Athen. VII, 315 F, 327 F. cf. Clem. Alex. Protr. II, 1 p. 178. Potter. κήπτραπελογαστορας.)

Κομαρίδας τε καὶ κύνας κέστρας τε πέρκας τ' αἰό-
[λας.

(Athen. VII, 319 B, 323 B.)

Αἰ δὲ λῆς, σάρχοι τε μελανούροι τε καὶ τοὶ ποντίοι.

(Athen. VII, 321 B.)

Χαλκίδες θ' ὕες τε ἱαράκας τε γῶ πίων κύων.

(Athen. VII, 326 E, 328 C. ἱεράκας.)

Λεκίδα κημβάφια δύο.

(Pollux X, 86 κένβάφια.)

95 Συναγρίδας μαζούς τε συνοδόνας τ' ἐρυθροποικί-
[λους.

(Athen. VII, 322 B omisso fabulæ nomine, sed p. 322 F συναγρίδες (leg. συναγρίδες) in Epicharmi fabulis Ἡβας γάμος et Γ᾽α καὶ Θ᾽α-λασσα commemorari dicuntur.)

Τὸν τε πολυτίματον ἔλοψ', (ὃ δ' αὐτὲ καλλὸς ὄνιος,) ἓνα μόνον, καὶ κείνον ὃ Ζεὺς ἔλαβε, κήκελήσατο κατέμειν αὐτῷ τέ οἱ καὶ τῆ δάμαρτι θωιτέρου.

(Athen. VII, 282 D. Libri ἔλοπα, ὃ δ' αὐτὸς

χαλκὸς ὄνιος—κατέμειν αὐτῷ τε εἰκαίται. Re-
cepi Hermanni conjecturam. Vid. Opusc. II
pag. 297. Videtur piscator vel Jovis dispen-
sator loqui.)

Ἦν δ' ἐρωδιοὶ τε πολλοὶ μακροκαμπυλαυγένης
100 τετράγες τε σπερματολόγοι κάγλαοὶ συκαλλίδες.

(Athen. II, 65 B. IX, 398. cf. vs. 64.)

Κορακίνοι δὲ κορσοειδέες
πιάονες, γλίπτιδια λεία, φῦκαί θ' ἀπαλοκουρίδες.

(Athen. VII, 304 E. Legebatur ψύγει ἀπαλο-
κουρίδες, quod mutavi in φῦκαί θ'.)

Ἄντι τοῦ
κόγγος, ἂν τέλλιν καλέομεν, ἔστι δ' ἀδίστον κρέας.

(Athen. III, 85 E.)

105 Αἰολίται πλώτες τε κυνογλώσσοι τ', ἐνήν δὲ σκιαθίδες.

(Athen. VII, 307 B, 308 E. cf. vs. 70.)

Οὔτε γόγγρων γάρ τι παχέων οὔτε μυραινᾶν ἀπῆς.

Athen. VII, 312 C. Dindorfius γόγγρων τις
παχέων, quod Koenius ad Gregor. p. 261
conjecerat; nos γάρ inseruimus.)

Χαλκίδας τε καὶ κύνας κέστρας τε πέρκας τ' αἰόλας.

(Athen. VII, 323 A. cf. vs. 91.)

Σχορπίοι τε ποικίλοι γλαυκοί τε, σαύροι πιάονες.

(Athen. VII, 320 E. cf. vs. 87.)

ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΑΡΑΦΟΡΟΣ.

Ἄλλὰ μὰν ἐγὼ ἄναγκαιὸς ταῦτα πάντα ποιέω·
110 οἶμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἐκὼν πονηρὸς οὐδ' ἄταν ἔχων.

(Eustratius in Aristot. Ethic. Nic. III, 5, 5.
ἀναγκαιὸς i. e. ἀναγκαζόμενος, ἀνάγκη. Cf. Ho-
mer. Odys. XXIV, 498. Cæterum οἶμαι δ' ὡς
pro codicum lectione οἶμαι δ' ὡς reposui.)

Πυγμαίων γὰρ λογαγὸς ἐκ τῶν κανθάρων

Scorpionesque varii lacertique, et glauci pingues. —
Et acuto rostro aci hippurique et auratæ. — [gobii. —
Trygones in posteriore parte spiculo armati et chalandri,
Et valde hiantes channas et deformi ventre asellos. —
Comaridesque et canes sudesque et percas varias. —
Sin autem vis, sargique et melanuri marini. —
Chalcides, sues, accipitres pinguisque canis. —
Scutellam duoque acetabula. — [clos. —
Synagrides mazosque et dentices rubris maculis distin-
Pretiosum elopem, (est autem hic alter quoque venalis)
unum tantum, et illum Jupiter accepit, jussitque
pecuniam numerari in suum uxorisque usum pro altero. —
Erant ardeæ multæ cervicem longam inflexamque habentes
et tetraones semina legentes et splendideæ svedulæ.

Coracini vero pupulis similes
pingues hippique leves et saxatiles et teneræ squillæ.

Pro

concha quam tellin vocamus, est autem caro suavissima. —
Æoliæ mugilesque et lingulacæ, inerant vero sciænæ. —
Neque enim vel congrorum quidquam pinguium vel mutæ-
[narum aberat. —

Chalcides et canes sudesque et percas varias. —

Scorpionesque varii glaucique et lacerti pingues. —

HERCULES FURENS

Atqui ego coactus hæc omnia facio :

existimo autem neminem sua sponte neque miserum esse
[nec noxam contrahere. —

Pygmæorum enim cohortis præfectus e scarabæis

τῶν μεζόνων, οὓς φαντι τὰν Αἴτναν ἔχειν.

(Scholl. Aristoph. Pac. 73 ubi pro vulgato πυγμαρίων λοχαγός requiritur quod edidi Πυγμαίων γὰρ λοχαγός. Præterea in μειζόνων et φασὶ τὴν Αἴτνην doricam dialectum restitui.)

ΘΕΑΡΟΙ.

Κιθάρα, τριπόδες, ἄρματα, τράπεζαι χαλκίαι, χειρόνιθα, λοιθάσια, λεβήτες χαλκίοι,
116 κρατήρες, ὀδελοί· τοῖς γὰ μὲν ὑπωδελοῖς καὶ βαλλιαζόντεσσι τόσσον χρῆμ' ἔοι.

(Athen. IX, 408 D et VIII, 362 B. Legebatur κιθάρα quod cum Meinekio Exercit. in Athen. I p. 28 in κιθάρα mutavi, recepta simul ejusdem extremorum verborum καὶ λοιτε βαλλίζοντες σισσον χρῆμα εἴη emendatione.)

Ἄσφύος τε περὶ κήπιπλόου.

(Athen. III, 106 F. καὶ ἐπίπλου. cf. vs. 12.)

ΚΥΚΛΩΨ.

Χορδαί τε ἀδύ, ναὶ μὰ Δία, χῶ κωλεός.

(Athen. IX, 366 A.)

Φέρ' ἐγγέας εἰς τὸ σκύφος.

(Athen. XI, 498 E.)

120 Ναὶ τὸν Ποτιδᾶν κοιλότερος ὄλου πολύ.

(Herod. περὶ μονήρους λέξεως 10, 31 αἰνετὸν Ποτιδαν, quæ emendavit Meinekius Comic. Gr. II, p. 482. — ὄλου.)

ΚΩΜΑΣΤΑΙ Η ΗΦΑΙΣΤΟΣ.

Σηπίας τ' ἄγεν κουούσας περδίκας τε πετομένους.

(Athen. IX, 389 A. Codd. ἀγανεύσας; Dindorfius ἄγον νεούσας. Sed sensus flagitat ἄγεν κουούσας quod reposui.)

[Ἄλλ'] οὐδὲ ποτιθγεῖν ἔτ' ἐγὼν τεύς ἀξιώ.

(Apollon. de Pronom. p. 96 A. οὐδέποτε' οἶο γίνεται ἐγὼν τεύς ἀξιώ, quæ correxit Ahrensii.)

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΝΝΑΣ.

A. Ὁ Ζεὺς μ' ἐκάλεσε Πέλοπι γ' ἔρανον ἰστιῶν.

B. Ἦ παμπόνηρον ὄψον, ὃ τᾶν, ὃ γέρανος.

125 A. Ἄλλ' οὔτι γέρανον, ἀλλ' ἔρανον τοι νῦν λέγω.

(Athen. VIII, 338 D. ἐστιῶν. Vs. 125 ἔρανον τοι νῦν λέγω rescripsi, quum in membranis omittatur νῦν.)

Οἱ τοὺς ἰάμβους καττὸν ἀρχαῖον τρόπον, ὃν πρῶτος εἰσαγγέσθ' Ὀριστόζενος....

(Hephæstio pag. 45 ed. Pors. qui addit : Ἀριστόζενος δὲ ὁ Σελινούντιος Ἐπιχάρμου πρεσβύτερος ἐγένετο ποιητής, οὗ καὶ αὐτὸς Ἐπίχαρμος μνημονεύει ἐν Λόγω καὶ Λογίνα κτλ. Pro εἰσαγγέσθ' doricè scripsi εἰσαγγέσθ'.)

Ἄφύας τε κωρίδας τε καμπύλας.

(Athen. III, 106 E.)

ΜΕΓΑΡΙΣ.

Τὰς πλευράς οἶον περ βατίς,

130 τὰν δ' ὀπισθίαν ἔχεις θαγάνεος οἶον περ βάτος, τὰν δὲ κεφαλὰν ὀστίων οἶον περ ἔλαφος, οὐ βατίς, τὰν δὲ λαπάραν σκορπίος πᾶς ἐστὶ παχύτερος τεοῦ.

(Athen. VII, 286 C. Vs. 130 codices : ἐχησθ' ἀτενὲς οἶον, Vs. 131. κεφαλὰν ὀστέων, Vs. 132 σκορπίος παῖς ἐπιθαλάττιος τε οὔ. Recepti Ahrensii conjecturas.)

Εὐύμνος, καὶ μουσικὰν ἔχουσα πᾶσαν, φιλόλυρος.

(Hephæstio pag. 14.)

Ἄφύα, τυρίδιον, κωλεοί, σπονδύλοι, τῶν δὲ βρω-

[μάτων

135 οὐδέν.

majoribus, quos Ætnam insidere aiunt.

SPECTATORES.

Citharæ, tripodæ, currus, ænææ mensæ, trullæ, simpula olearia, lebetes ænei, crateres, verucula : utinam profecto saltem obæratis et comissantibus tantæ opes suppetant. — Iæ coxa et omento.

CYCLOPS..

Intestina suavia, per Jovem, et perna. —

Agedum infunde in scyphum. —

Næ per Neptunum multo magis cavus mortario.

COMISSATORES SIVE VULCANUS.

Afferebat sepias prægnantes ac volantes perdices. —

Sed ne attingere quidem amplius ego te volo. —

VERBUM ET VERBALIS.

A. Jupiter me vocavit quod Pelopi epulum dat.

B. Malum profecto obsonium, o amice, grus est.

A. At non gruem, sed epulum tibi nunc dico. —

Qui iambos ad antiquum modum, quem primus docuit Aristoxenus, (composuerunt). —

Aphyasque et incurvas squillas.

MEGARIS.

Latera batidis instar,

at postremam partem habes qualem acuta raia,

caput vero quale quivis cervus, non batis,

quod autem ad ilia attinet, omnis scorpio te crassior est. —

Laude digna, omni doctrinæ genere perpolita, Iyræ

[amans. —

Chorda, caseolus, pernae, verticilli, ciborum autem

nihil.

(Athen. IX, 366 B. A corrigendis his verbis abstinui, nisi quod ουδέν tanquam alterius versiculi initium pro ουδὲ ἔν reposui.)

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΥΤΟΜΟΛΟΣ.

Δέλφακα τε τῶν γειτόνων τοῖς Ἐλευσινίοις φυλάσσων δαιμονίως ἀπώλεσα, οὐχ ἑκών· καὶ ταῦτα δὴ με συμβολατεύειν ἔφα τοῖς Ἀχαιοῖσιν προδιδόμεν τ' ὄμνυέ με τὸν δέλφακα.

(Athen. IX, 374 E. Etym. M. 255, 3. Zonar. p. 480 : ἀπώλεσα—ἔφη—προδιδόμεν.)

140 Ἄ δ' ἄσυχία χάρισσα, γυνά,
καὶ σωφροσύνας πλατίον οἰκεῖ.

(Stob. Flor. LVIII, 7 ἄσυχία.)

Ποτιφόριμον τὸ τέμαχος ἦς, ὑπομελανδρυῶδες.

(Athen. III, 121 B.)

Ἄλλὰ καὶ βέζει τι χρῶμα.

(Etym. Or. 139, 4.)

ΠΕΡΙΑΛΛΟΣ.

Σεμέλα δὲ χορεύει

145 καὶ ὑπάδει σφιν σοφὸς κιθάρᾳ παριαμβίδας· ἃ δὲ
[γέγαθε

πυκινῶν κρηγμῶν ἀκραζομένα.

(Athen. IV, 183 C. γεγαθεῖ, γεγάθη, item ὑπαλίσφιν quæ correxi.)

ΠΕΡΣΑΙ.

Χρυσὸν καὶ χαλκὸν ὀρεῖλων.

(Pollux IX, 92.)

ΠΙΘΩΝ.

Ἡ θύλακον

βόειον ἢ κτῆν φέρειν ἢ κωρυκίδα.

(Pollux X, 179. φέρειν ἀκωρυκίδα).

ΠΥΡΡΑ Η ΠΡΟΜΑΘΕΥΣ.

160 Τὰν τελλίαν, τὸν ἀναρίταν θᾶσαι δὴ καὶ λεπὰς
[ἔσσα.

(Athen. III, 86 A. κᾶν (Dind. καὶ) τις Ἐλλήνων—τὸν ἀνδρὶ τ' ἄν (D. κᾶναρίταν).

Πολλοὶ στατήρες, ἀποδοτήρες οὐδὲ εἷς.

(Etym. M. 725, 25. οὐδ' ἄν εἷς.)

Πύρρα γὰ μῶται Δευκαλίωνα.

(Etym. M. 589, 42. Libri Πύρραν γε μῶ καὶ Δευκαλίωνα. Recipi Ahrensii emendationem.)

Κύλικα, μαγίδα, λύχον.

(Pollux X, 82.)

ΣΕΙΡΗΝΕΣ.

A. Πρωὶ μὲν γ' ἀτενὲς ἀπ' αὐῶς ἀφύας ἀποπτύρι-
[ζομες

155 στρογγύλας καὶ δελφακίνας, ὁπτὰ κρέα, καὶ πω-
[λύπους

καὶ γλυκύν γ' ἐπ' ὧν ἐπίομες οἶνον. B. Οἶμοι μοι
[τάλας.

τρὶς ἅμα με καλέουσά κά τις καλὰ λέγοι· φεῦ τῶν
[κακῶν.

A. Τόκα παρῆ, τρίγλα τε μία παχεῖα κᾶμία ὄσο διατεταγμέναί μέσαι, φάσσαι τε τοσσαῦται παρῆν
160 σκορπίοι τε κἀγλαοὶ κοκκύγες, οὐς παρσχιζόμες
πάντας, ὁπτάντες δὲ χᾶδυνόντες αὐτοὺς γναύομες.

(Athen. VII, 277 F. — Vs. 157 codd. : περὶ σᾶμά με καλοῦσα κατίσκα λέγει (vel λέγοι),
cujus loco Ahrensius proposuit quod recepi.
Cf. Hom. Od. lib. IX, 65. Sequitur φου τῶν

ULIXES TRANSFUGA.

Porcumque vicinorum

Eleusiniis servans mirabiliter peridi,
invitus; atque hæc sane me pacisci dixit
cum Achivis et prodere me porcum juravit. —

Tranquillitas, o mulier, jucunda res est
et vicina temperantiæ. —

Utile erat salsamenti frustum, thunnino simile. —
Sed addit etiam colorem aliquem.

EXIMIUS.

Semela vero saltat
canitque ei cithara doctus periambides; hæc autem dele-
[ctatur
peritos audiens pulsus.

PERSÆ.

Aurum et æs debens.

PITHON.

Aut saccum e bubulo corio

aut vas farinarium ex arborum corticibus factum aut pe-
[ram gestare.

PYRRHA SIVE PROMETHEUS.

Vide vero quantus pectunculus, quanta cochlea, quanta
[etiam lepa sit. —

Multi debitores, redditores nulli. —

Pyrrha certe quærit Deucalionem. —

Calicem, magidem, lychnum.

SIRENES.

A. Mane quidem, certe continuo ab aurora, aphyas ex
[igne edimus

rotundas et porcellos, carnes assas, et polypos,
iisque dulcis vini potum addimus. B. Hei mihi misero.

Ter simul me vocans aliqua mulier recte dicat: Dii boni,
[quanta mala!

A. Tum aderat nullus unus pinguis duæque amia
in medio deinceps posita, totidemque palumbes aderant
et scorpiones et splendidi coccyges, quos discindimus
omnes, assantes vero et condientes eos deglutimus.

κακῶν, quod converti in φεῦ τῶν κακῶν. —
Vs. 158 libri : ὁ καὶ παρὰ τρίγλας τε καὶ πά-
γλα. Scribendum cum Ahrensio τόκα παρῆς
τρίγλα τε μία παγεία. Extrema inde a κάγλαοὶ
adjecī ex Athen. VII, 309, ubi omīssa fabulæ
inscriptione afferuntur.)

ΣΚΙΡΩΝ.

καὶ παλινολεκίς.

(Pollux X, 87. Vulgo πηλιωνῶν λεκίς.)

A. Τίς ἐστὶ μάτηρ; B. σακίς. A. τίς δ' ἐστὶν
[πατήρ;
B. σακίς. A. τίς ἀδελφὸς δέ; B. σακίς.

(Schol. Oxon. Aristoph. Pac. 185. μήτηρ—
σηκίς ubique—τί; ἐστὶ πατήρ—ἀδελφός sine
δέ.)

ΣΦΙΓΞ.

165 Ἄλλ' οὐχ ὁμοῖά γ' ἐρινεοῖσιν οὐδαμῶς.

(Athen. III, 76 C. ἐρινοῖς.)

Καὶ τὸ τᾶς Χιτωνίης ἀλχησάτω τίς μοι μέλος.

(Stephanus Byz. s. v. Χιτώνη pag. 694 ed.
Meinek. : Χιτώνη· οὕτως ἢ Ἄρτεμις λέγεται, καὶ
Χιτωνία, ὡς Παρμένων ὁ Βουζάντιος καὶ Ἐπίγαρ-
μος ἐν Σφριγγί.)

ΤΡΩΕΣ.

Παντὸς ἐκ ζύλου κλωὸς τέ κα γένοιτο καὶ θεός.

(Proverb. Coisl. 168. cf. Zenob. IV, 7 ἐκ
παντὸς ζύλου κλωὸς γένοιτ' ἄν.)

Ζεῦ ἄνα ναίων Γάργαρ' ἀγάνιφρα.

(Macrob. Saturn. V, 20. ἀναΐ. Ζεύς. Legen-
dum Ζεῦ.)

SCIRON.

Ei catinus fictilis. —

A. Quæ est mater? B. ancilla. A. Quis est pater?

B. ancilla. A. Quis vero frater? B. ancilla.

SPHINX.

Sed nequaquam caprificis quidem similia. —

Et Dianæ carmen aliquis mihi tibia canat.

TROES.

Ex omni ligno boja fiat et deus. —

Jupiter rex habitans Gargara nivosa.

PHILOCTETES.

Inter alia autem allia duo et gethya duo. —

Non est dithyrambus, quando aquam bibis.—

Neque in cado corruerim [aquam] neque in amphora.

CHIRON.

Et bibere duplam aquæ tepidæ partem, duas hominas.

ΦΙΑΟΚΤΗΤΑΣ.

Ἐν δὲ σκόροδα δύο καὶ γαθυλλίδες δύο.

(Athen. IX, 371 F.)

170 Οὐκ ἐστὶ διθύραμβος, δεχ' ὕδωρ πίης.

(Athen. XIV, 628 B. οὐχ ὕδωρ.)

Οὐτ' ἐν κάδῳ δηλοῖμην οὐτ' ἐν ἀμφορεῖ.

(Pollux X, 71.)

ΧΕΙΡΩΝ.

Καὶ πιεῖν ὕδωρ διπλάσιον γλιαρόν, ἡμίνας δύο.

(Athen. XIV, 648 D, et XI, 479 A.)

ΧΥΤΡΑΙ.

Ἄλλ' ὄμως καλαὶ καὶ πῖοι ἄρνες εὐρησοῦντί μοι
δέκα νόμους πωλᾶ· τοίαις γάρ ἐντὶ τᾶς ματρὸς.

(Pollux IX, 79. εὐρήσοῦσι—δέ μοι καὶ νούμ-
μους correxit Bentleius—πωλατιᾶς.)

175 Κάρυξ ἰὼν
εὐθύς πρία μοι δέκα νόμων μόσγον καλάν.

(Pollux l. c. κῆρυξ—πριῶ—νούμμων.)

ΕΞ ΑΛΛΩΝ ΚΩΜΩΔΙΩΝ.

A. Ἄλλ' αἰεὶ τοὶ θεοὶ παρήσαν χυπελίπον οὐ πώποκα·
τάδε δ' αἰεὶ πάρεσθ' ὁμοῖα, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν αἰεὶ.

B. Ἄλλὰ λεγέται μὰν χάος πρᾶτον γενέσθαι τῶν
[θεῶν.]

180 A. Πῶς δέ; ἀμάγανόν γ', ἀπό τινος εἶμεν δ, τι
[πρᾶτον μόλοι.]

οὐκ ἄρ' ἔμολε πρᾶτον οὐδὲν οὐδὲ μὰ Δία δεῦτερον
τῶνδ' ἐγ' ὦν ἄμμες νυν ὠδὲ λέγομες. ἀλλ' τᾷδ' ἔχει.
αἰ ποτ' ἀριθμόν τις περισσόν, αἰ δὲ λῆς, τὸν ἄρτιον
ποτῆμεν λῆ ψᾶρον, ἡ δὲ τᾶν ὑπάρχουσιν λαθεῖν,

TABERNÆ OLLARIÆ.

Sed tamen pulchræ agnæ et pingues agni mihi compara-
[bunt
venditi decem nummos : talis enim sunt matris. —

Præco profectus
statim eme mihi decem nummis pulchram vitulam.

EX ALIIS COMEDIIS.

A. Sed semper dii fuerunt neque unquam defecerunt;
hæc vero [rerum principia] sui semper similia sunt et per
[eadem semper vigent.]

B. Enimvero chaos primum deorum exsistisse fertur.

A. Quomodo vero? fieri certe nequit, ut quod primum
[proveniat ab aliquo oriatur.]

Nec igitur primum quidquam provenit, neque per Jovem
eorum certe quæ nos hic dicimus. Sed res ita se habet.

Si quis ad numerum imparem, vel si vis, parem
addere velit numerum, vel præsentem bis sumere,

185 ἢ δοκεῖ κα τοι τόχ' αὐτὸς εἶμεν; B. Οὐκ ἐμὴν τάχα.
A. Οὐδὲ μὲν οὐδ' αἰ ποτὶ μέτρον παρχαῖον ποτ-

[θέμεν

λῆ τις ἄτερον μᾶχος, ἢ τοῦ πρόσθ' ἐόντος ἀποταμείν,
ἔτι χ' ὑπάρχοι κείνο τὸ μέτρον. B. Οὐ γάρ. A. Ὡδὲ

[νῦν ὄρη

καὶ τὸς ἀνθρώπους· δ μὲν γὰρ αὖξέθ', δ δέ γα μὲν
[φθίνει,

190 ἐν μεταλλαγῇ δὲ πάντες ἐντὶ πάντα τὸν χρόνον.

δ δὲ μεταλλάσσει κατὰ φύσιν κωῦποκ' ἐν τούτῳ
[μένει,

ἄτερον εἶη καὶ τὸ δῆτα τοῦ παρεξεστακότος.

καὶ τὸ δὴ κήγῳ γῆθὲς ἄλλοι καὶ νῦν ἄλλοι τελέθομες,
καῦθις ἄλλοι κωῦποκ' αὐτοὶ [τελέθομες] καττὸν λό-

[γον.

(Diog. Laert. III, 10. Vs. 177 καὶ ὑπέλι-
πον. Vs. 180 πῶς δέ κ' ἀμήχανόν γ' ἀπό τινος
μηδὲν θ, τι πρᾶτον correxit Hermannus. Vs.
182 τῶν δέ γ' ὧν ἄμμες νῦν ὄιδε λέγωμεν, μέλ-
λει τὰδ' εἶναι codd.; recepi Hermanni emenda-
tionem. Vs. 184 ποτεθέμεν membranæ. Vs. 185
κάτοι καὶ δ αὐτὸς emendavit idem vir doctus. Vs.
186 οὐδὲ ποτὶ μέτρον παχὺ ἐόν aliquot libri;
secuti sumus Ambrosium. Vs. 187 λῆ τις ἔτε-
ρον στερῶν μᾶχος codices prope omnes. Vs.
188 κ' ὑπάρχοι; alii libri χ' ὑπάρχοι. Vs. 189
τὼς ἀνθρώπως vel ἀνθρώπους membranæ, τὸς
restituit Hermannus. Vs. 191 κωῦποκ'—ταῦτῳ.
Vs. 192 ἔτερον—δῆ; scripsi cum Hermanno
ἄτερον—δῆτα. Vs. 193 κήγῳ libri, dorice κήγῳ
repositus Ahrensius. Vs. 194 τελέθομες deest in
membranis.)

195 A. Ἄρ' ἐστὶν αὐλησίς τι πρᾶγμα; B. Πάνυ μὲν ὧν.

A. Ἄνθρωπος ὧν αὐλησίς ἐστιν. B. Οὐδαμῶς.

A. Φέρ' ἰδῶν, τί δ' αὐλητάς; τίς εἶμέν τοι δοκεῖ;
ἄνθρωπος, ἢ οὐ γάρ; B. Πάνυ μὲν ὧν. A. Οὐκῶν

[δοκεῖ

οὕτως ἔχειν [τοί] καὶ περὶ τῷγαθοῦ; τό γα
200 ἀγαθόν τι πρᾶγμα' εἶμεν καθ' αὐθ' ὅστις δέ κα
εἰδῆ μαθὼν τῆν', ἀγαθὸς ἦδη γινέται.

ὡσπερ γὰρ τὰν αὐλησιν αὐλητάς μαθὼν,
ἢ ὄρησιν ὄρησιτάς τις ἢ πλοκεὺς πλοκάν,
ἢ πᾶν γ' ὁμοίως τῶν τοιούτων, θ, τι τυ λῆς,
205 οὐκ αὐτὸς εἶη χ' ἅ τέχνα, τεχνικός γα μὲν.

(Diog. Laert. III, 14. Vs. 202 ὡσπερ γὰρ εἰ
τὴν vulgo quod correxī; αὐλησιν αὐτὸς μαθὼν
jam emendavit Casaubonus. Vs. 205 οὐκ αὐτὸς
Casaubonus recte in οὐκ αὐτὸς mutavit.)

Εὔμαιε, τὸ σοφόν ἐστὶν οὐ καθ' ἐν μόνον,
ἀλλ' ὅσσα περ ζῆ, πάντα καὶ γνώμαν ἔχει.

καὶ γὰρ τὸ θῆλυ τᾶν ἀλεκτοριδίων γένος,
αἱ λῆς καταμαθεῖν ἀνένος, οὐ τίκει τέχνα

210 ζῶντ', ἀλλ' ἐπῳξεί καὶ ποιεῖ ψυχὰν ἔχειν.

τὸ δὲ σοφὸν ἅ φύσις τόδ' οἶδεν ὡς ἔχει
μόνα· πεπαιδευταὶ γὰρ αὐταύτας ὑπό.

(Diog. Laert. III, 16. Vs. 207 ὅσα. Vs. 208
τῶν. Vs. 210 ἐπῳξεί quæ jam mutavit Ahren-
sius. Vs. 212 αὖ ταύτας, in cuius locum Por-
sonus substituit αὐταύτας.)

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἄμὲ ταῦθ' οὕτω λέγειν
καὶ ἀνῳάνειν αὐτοῖσιν αὐτοῦς καὶ δοκεῖν

215 καλῶς περὺκειν. καὶ γὰρ ἅ κύων κυνὶ
κάλιστον εἶμεν φαίνεται καὶ βοῦς βοῖ,
ὄνος δ' ὄνοι κάλλιστόν [ἐστίν], ὅς δ' ὄν.

(Diog. Laert. l. c. Vs. 213 θαυμαστὸν οὐδὲν

num tibi forte idem numerus tum manere videtur? B.

[Haud sane mihi.

A. Nec vero, si ad cubitalem mensuram addere

quis velit aliam quamdam longitudinem, aut ab ea quæ

[primum erat aliquam auferre,

adhuc eadem sit quæ prius mensura. B. Nempe nequa-

[quam. A. Ita nunc considera

etiam homines; nam alius crescit, alius autem decrescit,
in mutatione vero omnes sunt per omne tempus.

Quod autem mutatur secundum naturam neque unquam

[in eodem statu permanet,

diversum fuerit et ipsum sane ab eo quod decessit.

Quin tu quoque et ego heri alii eramus, et nunc alii sumus,

[ratione. —

et rursus alii erimus, neque unquam iidem sumus hac

A. Estne tibiurum cantus res aliqua? B. Ita sane.

A. Homo igitur tibiæ cantus est. B. Minime.

A. Age videamus; tibicen quis tibi esse videtur?

homo an non? B. Maxime vero. A. Nonne igitur

hoc etiam tibi de bono videtur? bonum quidem

rem esse quæ per se ipsa exstet, quisquis autem

eam didicerit, bonum eum jam effici.

Sicut enim qui tibiurum tantum didicerit, tibicen,

aut qui saltare, saltator, aut qui texere, textor,

aut qui similiter quamlibet huiusmodi rem didicerit,

non ipse erit ars illa, sed artifex. —

Eumæe, sapientia non est res singularis tantum,

sed quæ vivunt omnia intellectu quoque valent.

Namque femineus gallinarum sexus,

si attente considerare vis, non parit pullos

vivos, sed incubat ova et calore animat.

Hæc autem sapientia ut sese habeat natura scit

sola; quippe ab hac ipsa erudita est. —

Nihil mirum est ita nos hæc dicere

et placere eos ipsis viderique

pulchre natos. Etenim canis cani

pulcherrimum animal esse videtur, et bos bovi,

asinus quoque asino pulcherrima res est, sus item sui.

ἔστι με codices; sed rectius cum Ahrensioponitur ἀμφί. Vs. 215 πεφυκέναι libri, quod tueri licet scribenti καλῶς πεφυκέναι. κύνων γὰρ καὶ κυνὴ, nisi quis Ahrensi conjecturam καλῶς πεφυκέναι sequi mavult.)

Ως δ' ἐγὼ δοκέω—δοκέω γὰρ, ὁ σαφὲς ἀμὴν τοῦθ' [ὅτι

220 τῶν ἐμῶν μνάμα ποκ' ἐσσεύεται λόγων τούτων ἔτι· καὶ λαθῶν τις αὐτὰ περιδύσας τὸ μέτρον, ὃ νῦν ἔχει εἶμα δούς καὶ πορφυράν, λόγοισι ποικίλας καλοῖς δυσπάλαιστος ὢν τοὺς ἄλλους εὐπαλαίστους ἀπο- [φανεί.

(Diog. Laert. III, 17. δοκέω γὰρ σαφὲς ἀμμὴ emendavit Hermannus.)

A. Ἐκ μὲν θυσίας θοάνα,

ἐκ δὲ θοάνας πόσις ἐγένετο. B. Χαρίεν, ὡς γ' ἐμὴν [δοκεῖ.

225 A. Ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ' ἐγένεθ' [θυανία,

ἐκ δ' θυανίας δίκαι, 'κ δίκας δ' ἐγένετο καταδίκαι, ἐκ δὲ καταδίκας πέσαι τε καὶ σφαλὸς καὶ ζαμίξ.

(Athen. II, 36 C. Vs. 223 θοάνα. Vs. 224 θοάνης—ὡς γέ μοι. Vs. 224-225 ἐγένετο θυανία et ἐκ δὲ θυανίας δίκαι, quæ Meinekius correxit et supplevit Exerc. in Ath. I p. 3 seqq., nisi quod Dindorfius addidit δοκεῖ. Vs. 227 σφάκελος Bochartus bene convertit in σφαλός, quod sententia flagitat. Nos potius pluralem σφαλοὶ hic restituendum censeremus, si plures eo pœnæ genere affectos esse constaret. Sed hoc æque incertum est atque illud quod existimat Meinekius, Aristotelem Gener. anim. I, 18 hunc Epicharmi locum respexisse.)

A. Τί δὲ τὰδ' ἐστὶ; B. Δηλαδὴ τρίπους. A. Τί [μάν, ὃς πόδας ἔχει τέτορας; οὐκ ἔστι τρίπους, ἀλλ' [ἐστὶν], οἶμαι, [τετράπους.

230 B. Ἔστι δ' ὄνομα αὐτῷ τρίπους, τέτορας ἔχει γὰρ [μὲν πόδας.

A. Οἰδίπους τοίνυν ἀναφανδὸν τοῖον αἰνιγμά τὸ νοεῖς. [νοεῖς.

(Athen. II, 49 C. Vs. 231 in codicibus sic legitur : Οἰδίπους τοίνυν ποτ' ἦν, αἰνιγμά τὸ νοεῖς. Posui quod huic loco convenire videbatur ἀναφανδὸν τοῖον et τὸ.)

Κακυρὰ τρώγων κάρυ', ἀμυγδάλας.

(Athen. II, 52 A. κακυροτρώγωνα κάρυα. Recepi Dindorfii conjecturam.)

[καί] φασήλους φῶγες θάσσον, αἶγ' ὁ Διόνυσος φιλεῖ.

(Athen. II, 56 A. αἶ γ'—φιλεῖ. Legendum αἶγ'—φιλεῖ.)

Ἦσα χανὸς κάλεκτορίδων πετεηνῶν.

(Athen. II, 57 D. πετεηνῶν.)

235 Πραύτερος ἐγώνγα μολόχας.

(Athen. II, 58 D. ἔγωγε.)

Ἰγίεστερον φανέντα κολυκύντας πολύ.

(Athen. II, 59 C. τ' ἦν ἔτι emendavi participio φανέντα inserto.)

Οἶοναὶ μύκητες ἐξεσκληχότες πνιξέϊσθῆ [με].

(Athen. II, 60 E. οἶον αἶ μύκαι (Dind. μύκαι) ἀρ' ἐπεσκληχότες. Ut metro et sententiæ satisfacerem scripsi μύκητες ἐξεσκληχότες addidique με.)

Τούτων ἀπάντων ἀκρίδας ἀνταλασσόμεαι, κόγγων δὲ τὸν σέσιλον. B. Ἄπαγ' εἰς τὸν φλόρον.

(Athen. II, 63 C. ἀνταλλάσσονται quod correxit Erfurdus.)

240 Ἰὰς τ' ἐλαιοφυλλοφάγους κιγγήλας.

(Athen. II, 64 F. ἐλαιοφυλλοφάγους.)

Θρίδακος ἀπολελεμμένας τὸν καυλόν.

Ut autem ego puto (puto enim, quod nobis manifestum est),

horum sermonum meorum memoria olim erit;

quippe carmina ista aliquis sumta metro, quod nunc habent, exuens

veste autem alia ornans et purpura, pulchrisque variis inictus ipse cæteros facile vincet. — [verbis

A. E sacrificio convivium,

e convivio compositatio orta est. B. Jucunda res, ut mihi quidem videtur.

A. E compositatione lascivia, e lascivia vero pugna orta est, e pugna dica, e dica orta est damnatio,

e damnatione pedicæ et codex et muleta. — [pedes habet

A. Quid hoc est? B. Nempe tripus. A. Quid tandem, qui

quattuor? non est tripus, sed quadrupes, opinor, dicendum est.

B. At nomen est illi tripus, quattuor vero pedes habet.

A. Manifesto igitur (Edipus tale ænigma tu intelligis. — Calidas edens nuces, amygdalas. —

Et phaselos comede citius, siquidem Bacchus amat. —

Ova anserum et gallinarum volatilium. —

Milior equidem malva. —

Multo saniozem cucurbita visum. —

Tanquam fungi aridi me suffocabitis. —

Cum his omnibus locustas muto,

inter conchas autem sesilum. B. Abi in malam rem. —

Turdosque olivarum folia comedentes. —

Lactucæ delibratæ caulem.

(Athen. II, 68 F.)

Μάκων.....

μάραθα τραχέες τε κάκτοι, τοὺς σὺν ἄλλοις μὲν
[φαγεῖν

215 ἐστὶ λαχάνοις. εἰς τὸ πῖον αἶκα τις ἐντριψας καλῶς
παρτιθῆνιν, ἄδύς ἐστ', αὐτὸς δ' ἐφ' αὐτοῦ χαιρέτω.

(Athen. II, 70 F. Vs. 243 τοὶ σὺν ἄλλοις μὲν
φαγεῖν. Vs. 244 ἐντί—ἐκτριψας. Vs. 245 παρα-
τιθῆνιν, ἄδύς ἐστίν, αὐτὸς δ' ἐπ' αὐτοῦ. Emen-
dare locum jam aggressus erat Casaubonus qui
ἐντριψας et ἐφ' αὐτοῦ scripsit; cætera sententiæ
convenienter refinxit.)

Θριδάκας, ἐλάταν, σχῖνον, βραφανίδα, κάκτους.

(Athen. II, 71 A.)

Ὁ δέ τις ἀγρόθεν ἔοικε μάραθα καὶ κάκτους φέρειν,
ἴψρον, λάπαθον, ὀπόφυλλον, σκορόδιον, σέριδα,
δάκτυλον, πτέριν.....κάκτον, ὀνόπορδον.

(Athen. II, 71 A. Vs. 248—249 ὀπόφυλλον,
σκορόδιον—δάκτυλον dedi ex Ahrensii conje-
ctura pro membranarum lectionibus ὀτόστυλ-
λον, σκόλιον—δράκτυλον. Sed quid ad versuum
integritatem desit, admodum dubium est.)

250 Τὰ πρὸ τοῦ δὴ ἄνδρες ἐλέγον, εἷς ἐγὼν ἀποχρέω.

(Athen. VII, 308 C, et VIII, 362 D.)

Ἄλλα καὶ σιγῆν ἀγαθόν, ὅκκα παρέοντι καβρόνες.

(Athen. VIII, 363 F.)

Σκώπας, ἐπόπας, γλαύκας.

(Athen. IX, 391 D.)

Νόος ὀρῆ καὶ νόος ἀκούει· τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλά.

(Plutarch. Morall. p. 98 B, 336 B, 961 A,
multique alii. Vulgo νοῦς ὀρῆ.)

Ἄ δὲ χεῖρ τὰν χεῖρα νίζει· ὄος τι, κῶρε, καὶ λάθε.

(Pseudoplato Axioch. p. 366 C, qui habet
ὄος τι καὶ λάθε τι. Quare inserto κῶρε et abje-
cto altero τι versuum reintegrare conatus

sum. Sed Stobæus Flor. X, 13, 34 postero-
rem partem sic exhibet : ὄος τι καὶ λάθοις τι,
unde conjicias Epicharmum scripsisse : ὄος τι
καὶ λάθοις τι, καί. At prior ratio præstat.)

255 Νᾶφε καὶ μέμασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τᾶν
[φρενῶν.

(Polyb. XVIII, 23, 4; Dio Chrysost.
LXXIV, p. 636 ed. Morell.; Cicero ad Attic. I,
19 etc.)

Τῶν πόνων πωλοῦντι πάντα τὰγάθ' ἅμιν τοὶ θεοί.

(Xenoph. Memorab. II, 1, 20; Stobæus
Flor. I, 101, vulgo τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν
πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.)

Ἔπνηρὲ μὴ τὰ μαλακὰ μῶισο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς.

(Xenophon et Stobæus l. c. μῶισο.)

Ἐκ διαβολᾶς μῶισο ἐγένετο, πολλοῦ δ' ἐκ μῶμου
[μάγμ.

(Versum finimus ex Aristot. de Gener.
animal. I, 18 : Ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικο-
δόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἢ λοιδορίας, ἐκ δὲ ταύ-
της ἡ μάχη. Cf. Rhet. I, 7 et Metaph. IV, 24.)

Ἄρτίως τε γὰρ λελέκται κεύθους οὐ καλῶς ἔχρον
φαινέται.

(Aristot. Metaph. XII, 9 pag. 1086, a, ed.
Bekker. καὶ εὐθέως φαίνεται. Transposui hæc
cum Ahrensio.)

260 Θνατὰ γρη τὸν θνατόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατόν
[φρονεῖν.

(Aristot. Rhet. II, 21 omissio poetæ no-
mine.)

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ᾔν, τόκα δὲ πᾶρ τήνοις
[ἐγὼν.

(Demetr. Phal. de Eloc. 24. παρὰ τήνοις.)

Οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἔσσ', ἔχεις νόσον, χαιρείς
[διδούς.

(Plutarch. Poplic. c. 15 et de Garrul.
p. 510 C.)

Papaver.....

marathrum et asper cactus, quem cum aliis quidem edere
oleribus licet. Adipi si quis interens bene

eum apponat, suavis est, ipse vero per se valeat. —

Lactucas, elaten, scillam, raphanos, cactus. —

Hic autem ex agro afferre videtur fœniculum, cactus,
iphylon, lapathium, laserpitii semen, allium, scridem,
dactylum, filicem.....cactum, onopordum. —

Quæ antea duo viri dicebant, [ad hæc dicenda] ego unus
[sufficio. —

Sed et silere utile est, quando præstantiores adsunt. —

Asiones, upupas, noctuas. —

Mens videt, mens audit, reliqua sunt surda et cæca. —

Manus manum lavat; da aliquid, puer, et accipe. —

Sobrius sis et memineris diffidere; nervi hi sunt pru-
[dentia: —

Laboribus omnia bona nobis dii vendunt. —

O improbe, noli mollia aucupari, ne dura tibi accidant. —

E calumnia orta est reprehensio gravique ex repren-
[sione pugna. —

Quum primum enim dictum est, statim illud non recte
[se habere

apparet. —

Mortalia oportet mortalem, non immortalia mortalem
[sapere. —

Aliquando quidem inter illos eram, aliquando vero apud
[illos. —

Non humanus tu quidem es, morbo laboras, libenter das. —

Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη ἀπ᾽ ἄλλων, ὅθεν ἦνθεν,
γὰ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα ἄνω. τί τῶνδε χαλεπόν;
[οὐδὲ ἐν.]

(Plutarch. Consol. ad Apoll. p. 110, A. καὶ ἀπ᾽ ἄλλων ὅθεν ἦλθε. Vs. 264 πνεῦμα δ' ἄνω.)

α. Αἴτε τι ζητεῖ σοφόν τις, νυκτὸς ἐνθυμητέον.

(Cornutus de Nat. deor. c. 14 pag. 54 ed.

Osann. (Ζητεῖ) his præmissis : Τούτου δ' ἐνε-
κεν καὶ ἐπὶ ἐννέα νύκτας λέγεται συγγενόμενος ὁ
Ζεὺς τῇ Μνημοσύνῃ γεννηῆσαι αὐτάς [τὰς Μού-
σας]· καὶ γὰρ τῆς ἐν νυκτὶ ζητήσεως δεῖ πρὸς τὰ
κατὰ παιδείαν. Εὐφρόνην γὰρ οἱ ποιηταὶ οὐ δι'
ἄλλο τι τὴν νύκτα ἐκάλεσαν, καὶ Ἐπίχαρμος αὐ-
τίκα φησὶν κτλ.)

Πάντα τὰ σπουδαῖα νυκτὸς μᾶλλον ἐξευρίσκειται.

(Cornutus de Nat. deor. l. c.)

Γνωθὶ πῶς ἄλλω κεχρήται.

(Cicero ad Q. fr. III, 1, 7. Videndum esse
ait Epicharmus, quomodo quis erga alios se
gesserit, antequam cum eo amicitiam facia-
mus.)

Οὐ λέγειν τύγ' ἐσσί θεινός, ἀλλὰ σιγῆν ἀδύνατος.

(A. Gell. Noct. Att. I, 15. σιγῆν.)

Οὐ μετανοεῖν, ἀλλὰ προνοεῖν γρηὶ τὸν ἄνδρα τὸν
[σοφόν.]

(Stob. Floril. I, 14.)

270 Μὴ 'πὶ μικροῖς αὐτὸς αὐτὸν ὀξύθυμον δείκνυς.

(Ibid. XX, 8. Alibi hic versus Menandro
tribuitur. Vid. Meinek. Com. Gr. IV p. 291.)

Ἐπιπολάζειν οὐτε γρηὶ τὸν θυμὸν, ἀλλὰ τὸν νόον.

(Ibid. XX, 9. νόμον vulgo; correxit Ahren-
sius.)

Οὐδὲ εἶς οὐδὲν μετ' ὀργῆς κατὰ τρόπον βουλευέται.

(Ibid. XX, 10. ὀργῆς.)

Ἄ δὲ μελέτα φύσις ἀγαθῶς πλέονα δωρεῖται φί-
[λοις.]

(Ibid. XXIX, 54 et Apostol. I, 52. πλεῖνα.)

Ο τρόπος ἀνθρώποισι δαίμων ἀγαθός, οἷς δὲ καὶ
[κακός.]

(Ibid. XXXVII, 16.)

275 Τίς δὲ κα λῶν γενέσθαι μὴ φηνοῦμενος, φίλοι·
δῆλον ὡς ἀπῆρος οὐδεὶς ἐσθ' ὁ μὴ φηνοῦμενος.
τυρλὸν ἠλέησ' ἰδὼν τις, ἐφθόνησε δ' οὐδὲ εἶς.

(Ibid. XXXVIII, 21. Vs. 275 τίς δ' ἐγκυ-
λοῖη. Vs. 276 ἀπῆρος proposuit Meinekius pro
vulgata scriptura ἀνῆρ γάρ.)

Οὐδὲν ἐν γαίᾳ κλεινῶ γυναικὸς βρῦτερον πέλει·
οἷδ' ὁ συντυγῶν βεθῶνός, μακχίριος δ' ὅς ἀγνοεῖ.

(Ibid. LXXVIII, 9. Inserui ad explendos ver-
sus ἐν—πέλει et βεθῶνός.)

280 Τὸ δὲ γαμεῖν ὁμοῖόν ἐστι τῷ τρίς ἐξ ἢ τρεῖς κύ-
[βους]

ἀπὸ τύγας βαλεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ λάθῃς τεταγμέναν
τοῖς τρόποις καὶ τᾶλλ' ἄλυπον, εὐτυχήσεις τῷ
[γάμῳ·

εἰ δὲ καὶ φιλέξερδόν τε καὶ λάλον καὶ ἀφιλή,·
οὐ γυναικ' ἐξείς, διὰ βίου δ' ἀτυχεῖν κοσμουμέναν.

(Ibid. LXIX, 17. τύγας—τεταγμέναν, pro
quibus dorice τύγας et τεταγμέναν scripsi.)

285 Σώφρονος γυναικὸς ἀρετὰ τὸν συνόντα μὴ ὀικεῖν.

(Ibid. LXXIV, 37. ἄνδρα omisi cum Valeke-
nario.)

Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἀποδεδειγμένος τόπος,
ὃς ἢ πονηροὺς πάντας ἢ χρηστοὺς ποιεῖ.

Concretum erat et discretum est, rediitque unde venerat
terra in terram, spiritus sursum. Quid ex his acerbum
[est? Nilul.—

Sive quis eruditum quid quaerit, hoc noctu in animo volu-
[tandum est.—

Omnia seria noctu citius reperiuntur.—

Cognosce, quemadmodum alio usus fuerit.—

Tu quidem non dicendo vales, sed tacere non potes.—

Non re facta, sed multo ante deliberandum est viro sa-
[pienti.—

Ne tu te ipsum ob res leves iracundum exhibeas.—

Non iram, sed mentem superare convenit.—

Nemo iratus quidquam recte deliberat.—

Cæterum diligens industria plus donat amicis quam bonum
[ingenium.—

Impsa hominibus indoles vel bonus vel malus genius est.—

Quis autem, amici, nolit alios sibi invidere?

PHILOS. GRÆC.

manifestum est incolumem neminem esse, cui non invi-
[deatur.]

Cæcum aliquis conspicatus misericordia commovetur, in-
[vidiam nemo tangitur.—

Nihil in incluta terra muliere gravius est:

certo scio expertus, felix ille qui ignorat.—

Uxorem ducere idem prope est quod ter senas aut tres tes-
[teras

fortuito jacere: nam si compositam moribus

acceperis ac cætera non molestam, felix matrimonio inito
[eris;]

at si frequenter exeuntem domo, loquacem et sumtuosam
[duxeris,

non uxorem habebis, sed ornatum per vitam infortunium.—

Bonæ uxoris virtus est conversantem maritum non offen-
[dere.—

Nullus est locus usquam definitus,
[qui aut improbos omnes reddat aut probos.]

(Ibid. LXXVII, 7.)

Ἠνίγομ', ὅταν εὐγένειαν οὐδενῶν κακῶς
λέγη τις, αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ·
290 τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία;
(Ibid. XC, 8. οὐδὲν ὦν)

Πρὸς δὲ τοὺς πέλας πορεύου λαμπρὸν ἱμάτιον ἔχων,
καὶ φρονεῖν πολλοῖσι δόξεις οὐ φρενῶν τυγῶν ἴσως.

(Append. Stob. Gaisf. IV p. 381, 10 ed.
Lips. Vs. 291 δὲ inseruit Welckerus. Vs. 292
δόξεις τυγῶν ἴσως codex; scripsi cum Halmio οὐ
φρενῶν τυγῶν ἴσως.)

Ἀποθανεῖν οὐ λῶϊ, τεθνάκειν οὐδὲ ἔν μοι διαφέρει.

(Sext. Empir. I, 273. ἀποθανεῖν ἢ τεθνάκειν οὐ
μοι διαφέρει, unde versum composuit Ahrensus
comparato Cicerone Tusc. I, 8, cujus verba in
interpretatione retinuimus.)

Ἄσχοι φύσις ἐστ' ἀνθρώπων περυσιωμένοι.

(Orion. Anth. II, 3. Theodoret. de fide I
p. 15 Sylb., Clem. Al. Strom. IV p. 584 ed.
Pott., Anecd. Oxon. IV, 254, 25. φύσις ἀνθρώ-
πων ἄσχοι περυσιωμένοι. Mutavi hæc quemad-
modum versus ratio flagitare videbatur.)

295 Εὐσεβὴς νόμῳ πεφυκὸς οὐ πάθεις κ' οὐδὲν κακὸν
καθ' ἑαυτὸν ἄνω τὸ πνεῦμα διαμενεῖ κατ' οὐρανόν.

(Clemens Alex. Strom. IV p. 640 Potter. νῶ
— γ' οὐδὲν — διαμένει.)

Οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον τοῦτο γινώσκων τυ δεῖ·
αὐτὸς ἐστ' ἁμῶν ἐπόπτας, ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεός.

(Ibid. V p. 708. Euseb. Præp. Ev. XIII p.
674 ed. Viger. Theodoret. Serm. VI p. 88 ed.
Sylb.)

300 Ὡ θύγατερ, αἰεὶ τᾶς τύχας τᾶς τεῦ κ' ἐμεῦ κακᾶς
ὅς συνοικίζων νέμῳ σ' ὄλεσσα πολὺ παλαιτέραν.

Ὁ μὲν γὰρ ἄλλαν λῆ λαβεῖν νεανίδα,
ἄλλον δ' ἄλλη μαστεύει τινά.

(Clemens Alex. Strom. VI p. 740 : Αἰ αἰ τύχας
συνοικίζων με ὧ σεσσαπολατερα — ἄλλην δῆτα
λαμβάνει. Versus restituit Ahrensus, nisi quod
ego vs. 299 explevi.)

Ὡς πολὺν ζήσων χρόνον γῶς ὀλίγον διανοσοῦ.

(Ibid. VI p. 744.)

Ἐγγύας ἄτα ἴστι θυγάτηρ, ἐγγύα δὲ ζαμίας.

(Ibid. VI p. 749. ἐγγύα ἄτας correxit Ahren-
sius.)

305 Καθαρὸν αἶκα νόον ἔχης, ἅπαν τὸ σῶμ' ἐσοί κα-
[θάρως.]

(Ibid. VII, 844. καθαρὸν τὸν νοῦν ἐὰν ἔχης,
ἅπαν τὸ σῶμα καθάρως εἶ.)

Εὐσεβὴς βίος μέγιστον ἐφόδον θνατοῖς πέλει.

(Boissonad. Anecd. I p. 125. ὀνητοῖς ἐστί,
quod emendavi.)

Ὁ κακὸς θαρβέει μάλ' ἄπωθεν, ἔπειτα δὲ φεύγει.

(Scholl. Iliad. η, 93, Eustath. 667, 52. ὁ τοῖ
κακὸς — αὐτόθεν.)

Αἶκα τὸ βλείης σφενδόνα.

(Scholl. Iliad. ν, 288. Cf. Ahrens. de dial.
dor. p. 338.)

Ἐνθα δέος, ἐνταῦθα καὶ δῶς.

(Schol. Soph. Aj. 1074. καὶ αἰδώς.)

310 Γυναϊκάνδρεςσι ποθεινοί.

(Schol. Iliad. θ, 527; Eustath. 727, 50.)

Ἠαἰδὶ τεσοῦ.

(Apollon. de pron. 96 B.)

Τρίς ἀπεδόθη ζῶς.

Pæne suffocor, quum quis nobilitatem contemnens ei
maledicir, ipse moribus ignobilis :
quid enim commercii speculo cum cæco? —
Ad alios autem abi splendida veste indutus; [prudencia sit.
tum sapere multis videberis, quamvis nulla fortasse in te
— Emori nolo, sed me esse mortuum nihil æstumo. —
Natura humana utribus inflatis similis est. —
Si pia mente sis, nihil mali tibi accidat
mortuo; supra spiritus in cælo permanebit. —
Nihil effugit numen divinum : hoc te intelligere oportet;
ipse noster est inspector, nihil autem non potest Deus. —
O filia, heu fortunam tibi mihiq; adversam,
qui te multo majorem natu juveni collocans perdidit.

Iste enim aliam puellam ducere vult,
alium vero nescio quem alia expetit. —
Ut longa et ut brevi vita fruiturus, ita animatus esto. —
Sponionis filia est noxa, sponsio vero mulctæ —
Si purum animum habeas, toto corpore purus es. —
Vita pie sancteq; acta maximum mortalibus præsidium
[est. —
Ignavus longe remotus (ab hostibus) bono animo est, deinde
Si tu funda vulneratus fueris. [fugit. —
Ubi metus, ibi etiam reverentia. —
Viris effeminatis exoptati. —
Filio tuo. —
Fer redditus est vivus. —

(Herodianus περὶ μονήρους λέξεως 41, 3.)

Φρῶξ ἀνὴρ πλαγίς ἀμείνων καὶ δικονόστερος.

(Suidas, Mich. Apostol. XX, 37, Greg. Cypr. V, 95.)

Ἀγαθῶν ἀγαθίδες.

(Suidas s. v. τὰ Ταντάλου.)

318 Σοφώτερος σοφοῦ.

(Suidas l. c.)

Μόρων νέον τὸ φυτόν.

(Phot. s. v. συκάμινα.)

Ἐν πέντε κριτῶν γούνασι κείται.

(Zenob. 111, 64. Suidas.)

Ἄγρον τὰν πόλιν ποιεῖς.

(Diogenian. II, 47. τήν.)

Σικελὸς ὀμφακιζέται.

(Zenob. V, 84.)

320 Βάσπον τὸ χωρίον.

(Etym. Gud. 301, 9. cf. Etym. Magn. 191, 8, Herodianus περὶ μονήρους λέξεως 37, 11.)

Ἄμα τε λόγων ἀκουσας ἠδύμων. . . .

(Etym. Magn. 420, 48; Zonaras p. 975.)

Καὶ τῆς κλεινᾶς Συρακοῦς.

(Etym. Magn. 736, 26. Strabo VIII p. 364. cf. Schneidew. Conjectan. pag. 73.)

Θωσοῦμεθ', ὁ Ζεὺς ἀναρῦει.

(Bekker. Anecd. 417, 20 et Bachmann.

Anecd. I, 113, 3. Θωσοῦμεθα ὁ Ζεὺς ἀναρῦει. cf.

Bekker. Anecd. 417, 6 : τὸ γὰρ οὖειν ἀναρῦειν.

Suidas : ἀναρῦει ἀντὶ τοῦ θύει καὶ σφάττει· Εὐ-

πολις.)

Ἀγλευκὴς ἐστ' ἀνθρωπος.

(Anecd. Oxoniens. I, 85, 20.)

Phryx verberatus melior fit et promptior minister.—

Bonorum glomi.—

Sapientior sapiente.—

Novella mororum planta.—

In quinque iudicium potestate est.—

Ex urbe rus efficit.—

Siculus uvae adhuc immaturas legit.—

Lætius soluta.—

Simulatque jucundos sermones audivisti. . . .—

Et nobilium Syracusarum.—

Epulabimur quod Jupiter mactat —

Homo injucunda res est.

DE CLEANTHE.

Cleanthes, Phanii (1) filius, Assius (2), adolescens Athenas venit, ubi philosophiæ amore incensus per undeviginti annos Zenonem Citicium audivit. Sed quum subito e pugile sapientiæ studiosus factus vitam primum in egestate degeret, noctu e puteo aquam haurire ac manuum mercede inopiam tolerare solebat. Quæ res contentum eï attulit, ut pro Cleanthe Phreantles vocaretur. At multo majore malo, ingenii tarditate (3), laborabat, quam studiorum laboribus et meditandi diuturnitate tandem ita vicit, ut magistro in porticu Atheniensi succederet. Itaque discipulorum etiam frequentia celebratus est, quorum nemo clarior fuit quam Chrysippus. Neque vero publicis solum disputationibus prodesse discipulis studuit, sed scriptorum etiam multitudine ac varietate, quæ a Diogene Laertio VII, 174-175 aliisque veterum memorantur. In horum titulis qui sunt prope sexaginta accurate recensendis operam ponere post J. Alb. Fabricium Bibl. Græc. III p. 551 seq. ed. Parl. nolumus, siquidem hujus aliorumque virorum doctorum diligentia nihil fere nobis reliquum hac in re fecit.

Jam si quærimus, qualis quantusque philosophus

Cleanthes fuerit, difficile est, omnibus ejus libris amissis, ex æquo et bono de eo judicare. Id tantum apparet hominem, cujus animi acies paulo obtusior esset (4), in magistri decretis perstitisse, neque multum ad Stoicorum doctrinam perficiendam attulisse. In libris quos de diis confecerat (5), teste Cicerone (6), tum ipsum mundum deum esse dicebat, tum totius naturæ menti atque animo hoc nomen tribuebat : tum ultimum et altissimum atque undique circumfusum et extremum omniaque cingentem et complexum ardorem, quem ætherem nominarent, certissimum deum judicabat.

Idem vero quasi delirans in libris Epicureorum voluptati (7) oppositis modo formam quamdam et speciem deorum finxit, modo omnem divinitatem astris tribuit, modo nihil ratione divinius esse arbitratus est. Quid? quod aliis locis solem dominari et rerum potiri statuit (8). Sed melius eum de deorum numine sensisse argumento est hymnus in Jovem scriptus apud Stobæum Eclog. Phys. I, 2, 12, quem infra posui. Cæterum esse Deum diligenter demonstrare conabatur, dialecticorum more ratiocinans sive interrogans (συνερωτῶν), ut

(1) Diogenes Laertius VII, 168 : Κλεάνθης Φανίου, Ἀσσιος. Οὗτος πρῶτον ἦν πύκτης, ὡς φησὶν Ἀντισθένης ἐν διαλογαῖς. Ἀρχιόμενος δὲ εἰς Ἀθήνας, τέσσαρας ἔχων δραχμὰς (καθ' ἑαυτὸν τινας) καὶ Ζήνωνι παραβαλὼν ἐπιλοσόφησε γενναυτάτα, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἔμεινε δογματῶν. Διεδοήθη δὲ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, ὥς γε πένης ὢν ἄγαν ὤρμησε μισθοφορεῖν κωνοκώτωρ μὲν ἐν τοῖς κήποις ἦντιναι, μετ' ἡμέραν δὲ ἐν τοῖς λόχοις ἐγυμνάζετο· ὅθεν καὶ Φρεάντης ἐκλήθη. Suidas : Κλεάνθης, Φανίου, Ἀσσιος, μαθητὴς Κράτητος, εἶτα Ζήνωνος, οὗ καὶ διὰδοχος γέγονε, διδάσκαλος δὲ τοῦ φιλοσόφου Χρυσίππου. Οὗτος πρότερον ἦν πύκτης, ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἠράσθη φιλοσοφίας καὶ τοσοῦτον γέγονε φιλόπονος, ὥστε δεύτερος Ἡρακλῆς κληθῆναι· μὴ ἔχων γὰρ ὄθεν τραφεῖν, τὰς μὲν νυκτας ἦντιναι ὕδωρ μισθῶ, καὶ μετ' ἡμέραν τοῖς μαθήμασι καὶ τοῖς βιβλίοις ἐσγολάζετο· ὅθεν ἐπωνομάσθη καὶ Φρεάντης.

(2) Stephanus Byzantius s. v. Ἀσσίος, πόλις Λυδίας κατὰ τὴν δὲ τῆς Ἀσσοῦ Κλεάνθης ἦν ὁ στοικὸς φιλόσοφος, διὰδοχος τῆς σχολῆς Ζήνωνος τοῦ Κιτιεῶς, ἦν καταλείποντες Χρυσίππῳ. Οὗτος ἔθνικόν Ἀσσίος καὶ Ἀσσεύς. Cf. Strab. XIII p. 610 ed. Cas.

(3) Diogenes VII, 170 : Ἦν δὴ ποινικὸς μὲν, ἀψύκτικος δὲ καὶ βραδύς ὑπερβαλλόντως.

(4) Diogenes Laertius lib. VII, 37 : Κλεάνθης, Φανίου Ἀσσιος, ὁ διαδεξάμενος τὴν σχολὴν ἐν καὶ ἀρωμοῦσιν ταῖς

σκληροκέραις δέλτοις, αἱ μὲν μὲν γράρονται, διατηροῦσι δὲ τὰ γραφέντα. Plutarchus libro Περὶ τοῦ ἀκούειν paulo aliter : Ὡσπερ ὁ Κλεάνθης καὶ ὁ Ξενοκράτης βραδύτεροι δοκοῦντες εἶναι τῶν συσγολαστῶν, οὐκ ἀπεδίδρασκον ἐκ τοῦ μανθάνειν, οὐδ' ἀπέκαμνον, ἀλλὰ ἐβάνοντες εἰς ἐαυτοὺς ἐπαίον, ἀγγεῖαι τε βραχυστόμοι καὶ πινάκισι χαλκαῖς ἀπεικάζοντες, ὡς μὲν μὲν παραδεχόμενοι τοὺς λόγους, ἀσφαλῶς δὲ καὶ βεβαίως τηροῦντες.

(5) Diogenes Laertius lib. VII, 175 Περὶ θεῶν. Harpocration v. Λέσχα. Plutarchus de vitando aere alieno c. 7 : Κλεάνθην δὲ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἤρωτα, διὰ χρόνον ἑσασάμενος ἐν ταῖς Ἀθήναις· αἰεὶς εἶτι Κλεάνθης; ἀλῶ, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ὁ ποιῶ ἔνεκα τοῦ ἔχειν, ὡς ὄντων δὲ ἀποστῆναι μὴδὲ φιλοσοφίας βουλόμενος. Ὅσον τὸ φρονήμα τοῦ ἀνδρός, ἀπὸ τοῦ μύλου καὶ τῆς μάκτρας πεπιτούση χειρὶ καὶ αἰούσῃ γράφειν περὶ θεῶν, καὶ σελήνης, καὶ ἀστέρων καὶ ἡλίου.

(6) Cicero de Nat. deor. lib. I, 14.

(7) Diogenes Laertius lib. VII, 87 et 175 Περὶ ἡδονῆς. Citatur Cleanthes a Clemente Strom. II p. 417 ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἡδονῆς. Libros contra voluptatem scriptos appellat Cicero de Natur. deor. I, 14. Vid. adn. 13.

(8) Cicero Quæst. Acad. II, 41. Diogenes Laertius lib. VII, 139 : Τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ κόσμου Κλεάνθης φησὶ τὸν ἥλιον.

locus a Sexto Empirico servatus (9) probat (10). Huc accedit quod M. Tullius (11) auctor est Cleanthem putasse quattuor modis formatas in animis hominum deorum esse notiones. Unum esse credidit eum modum qui est susceptus ex præsentatione rerum futurarum. Alterum ex perturbationibus tempestatum et reliquis motibus existere. Tertium ex commoditate rerum quas percipimus et copia oriri. Quartum ex astrorum ordine cœlique constantia nasci. Porro idem scriptor (12) memoriæ prodit, Cleanthem duorum sensuum, tactus et oculorum, testimonio ostendere voluisse, sidera tota esse ignea. Sic autem ait : « Solis candor illustrior est, quam ullius ignis, qui in immenso mundo tam longe lateque colluceat : et is ejus tactus est, non ut tepefaciat solum, sed etiam sæpe comburat. Quorum neutrum faceret, nisi esset igneus. Ergo quum sol igneus sit oceanique alatur humoribus, quia nullus ignis sine pastu aliquo possit permanere, necesse est aut similis sit igni, quem adhibemus ad usum atque victum, aut ei qui corporibus animantium continetur. Atque hic noster ignis quem usus vitæ requirit confector est et consuntor omnium, idemque, quocumque inuasit, cuncta disturbat ac dissipat. Contra ille corporeus, vitalis et salutaris, omnia conservat, alit, auget, sustinet sensuque afficit. Negat ergo esse dubium, horum ignium sol utri similis sit, quum is quoque efficiat, ut omnia floreat et in suo quæque genere pubescant. » Præterea ejus de fato sententia perspicui potest e versibus qui sunt apud Epictetum Enchir. c. 52 (vid. vs. 67-70) et quos Seneca Epist. 107 in hunc modum latine vertit :

Duc me parens celsique dominator poli,
quocumque placuit. Nulla parendi mora est ;
assum impiger. Fac nolle : comitabor gemens :
ducunt volentem fata, nolentem trahunt,
malusque patiar, quod pati licuit bono.

« Sic vivamus, addit Seneca, sic loquamur. Pa-

ratos nos inveniat atque impigros fatum. Hic est magbus animus, qui se Deo tradidit : at contra ille pusillus ac degener, qui oblectatur et de ordine mundi male existimat, et emendare mavult deos quam se. » Quum autem Stoici finem bonorum virtutem esse contenderent, solebat Cleanthes ad inveniendum Epicureis pudorem valem fere tabulam verbis pingere (13). Sedet voluptas pulcherrimo vestitu et ornatu regali insignis in solio : præsto sunt virtutes, ut ancillulæ, quæ nihil aliud agunt quam ut voluptati ministrent, ad aurem tantum eam admonentes, ut caveat ne quid faciat imprudens quod hominum animos offendat, aut quidquam e quo dolor aliquis oriatur. Huc etiam referendus Stobæi locus Floril. VI, 37 (vid. fragm.) ubi legitimus Cleanthem dixisse, si finis esset voluptas, tanquam malum hominibus datam esse prudentiam. Quid vero de ardore mentis ad gloriam (vs. 39-42), de corporis gaudiis (vs. 43-44), de bono (vs. 45-55), de cupiditate rationi contraria (vs. 56-59), de calumnia (vs. 60-62), de turpium rerum appetitu (vs. 63-64), de silentio (Stob. Flor. XXXIII, 8), de eruditione (Stob. Flor. IV, 90), de jurejurando præceperit, indicio sunt ea quæ subjuncti fragmenta. Quid præterea docuerit, id est, quæ ei cum reliquis Stoicis communia fuerint dogmata, fusius exponere ab hoc loco alienum est. Vitam octogenarius inedia finivit (14). Qua de re etiam nunc exstat memorabile ejus dictum (15), quod scriptorum reliquiis adjeci.

Hymnum quo Jovis potentiam celebravit Cleanthes primus publici juris fecit Fulvius Ursinus post Fragmenta novem feminarum et Lyricorum Antverpiæ anno 1568, deinde cum aliis quibusdam Stoici fragminibus Henr. Stephanus edidit in Poesi philosophica pag. 49-52 et pag. 124-127. Eundem hymnum inter Gnomicos poetas Græcos recensuit Rich. Phil. Brunckius Argentorati 1784, apposita triplici interpretatione, latina Jac. Dupontii, gallica Bougainvillii, italica Pompeji. II

(9) Vide inter locos soluta oratione scriptos.

(10) Unde *spiras Cleanthis et contorta Chryssippi* jungit S. Hieronymus I in Rufin.

(11) Cicero de Natur. deor. lib. III, cap. 7. Cf. lib. II, cap. 5.

(12) Id. de Nat. deor. lib. II, cap. 15.

(13) Cicero de Finibus bon. et mal. lib. II, 21. Augustinus de Civil. Dei V, 20.

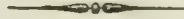
(14) Diogenes Laertius lib. VII, 176 : Καὶ τελευταῖον τόνδε τὸν τρόπον διέδωκεν αὐτῷ τὸ οὐλον ἀπαγορευσάντων δὲ τῶν ἱατρῶν, δύο ἡμέρας ἀπέσχετο τροφῆς καὶ πως ἔσχε καλῶς, ὥστε τοὺς ἱατροὺς αὐτῷ πάντα τὰ συνήθη συγχωρεῖν, τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι, ἀλλ' εἰπόντα ἤδη αὐτῷ προσωδοιορῆσθαι, καὶ τὰς λοιπὰς ἀνασχόμενον τελευταῖαν, ταῦτα Ζήνωνι (καθὰ φασί τινες) π' ἔτη βίωσαντα, καὶ ἀποούσαντα Ζήνωνος ἔτη, ἐνωκακίδεκα. Ad undecentesimum annum pervenisse eum

scribit Lucianus in Longævis his verbis : Κλεάνθης δὲ ὁ Ζήνωνος μαθητὴς καὶ διαδόχος. Ἐννέα καὶ ἐνεήκοντα οὕτως γενοῶς ἔτη, σῶμα ἔσχεν ἐπὶ τοῦ χεῖλους· καὶ ἀποκαρτερῶν, ἐπιβλήντων αὐτῷ παρ' ἑταίρων τινῶν γραμμάτων, προσενεγκάμενος τροφῆν, καὶ πρῶτος περὶ ὧν ἤξιον οἱ φίλοι, ἀποσχόμενος αὐτῆς τροφῆς ἐξέλιπε τὸν βίον. Similiter Valerius Maximus lib. VIII cap. 7 : Te quoque, inquit, Cleanthes, tam laboriose haurientem, et tam pertinaciter tradentem sapientiam numen ipsius industriae suspexit : quum adolescentem quaestu extrahende aquæ nocturno tempore inopiam tuam sustentantem, durmo Chryssippi præceptis percipiendis vacantem, eundemque ad undecentesimum annum attenta cura erudientem auditores tuos videret. Duplici enim labore unius sæculi spatium occupasti, incertum rediendo, discipulusne an præceptor esses laudabilior.

(15) Apud Stobæum Floril. VII, 54.

enim omnes Cleanthis carmen versibus elegantissimis reddere tentarunt. Neque vero postea homines eruditi illud poematum vel divulgare vel illustrare destiterunt. Nam Fred. Guil. Sturzius Lipsiæ 1785, H. Cludius Gottingæ 1786 publicavit, C. Petersenius Hamburgi 1829 adnotationibus instructum emisit. Adde quod Thomas Gaisfordius in nova Joannis Stobæi Eclogarum physicarum et ethicarum editione Oxonii anno 1850 adornata de hoc quoque hynno bene meruit.

Verum nemo exstitit qui omnia Cleanthis fragmenta ab Henr. Stephano olim promulgata repereret et interpretaretur. Itaque ego longo intervallo Stephanum imitatus Cleanthæ sapientiæ memoriam renovavi, fragmentorum numerum auxi ipsaque fragmina inspectis nostræ ætatis doctrinæ præidiis et instrumentis recognovi. Denique ne quid deesset, quod ad hujus libri institutum pertinet, Stoici philosophi carmina et effata in latinam linguam transtuli.

ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ

ΕΠΗ.

Ἕννος εἰς Δία.

Κύδιστ' ἀθανάτιον, πολυώνυμε, παχρατές αἰεὶ
 Ζεῦ, ρύσεως ἀρχηγέ, νόμου μέτα πάντα κυβερνῶν,
 χαῖρε· σὲ γὰρ πάντεσσι θέμις θνητοῖσι προσαυδῆν.
 Ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν, ἐνός μίμημα λαχόντες
 6 μούνον, ὅσα ζῶει τε καὶ ἔρπει θνήτ' ἐπὶ γαίαν.
 Ἔπ' σε καθυμνήσω, καὶ σὸν κράτος αἰὲν αἰέσω.
 Σοὶ δὴ πᾶς ὄδε κόσμος ἐλισσόμενος περὶ γαίαν
 πείθεται, ἧ κεν ἄγχι, καὶ ἐκὼν ὑπὸ σείῳ κρατεῖται·
 τοῖον ἔχει ὑποεργὸν ἀνικήτοις ἐνὶ χερσίν
 10 ἀμφίκη, πυρόεντα, αἰεζώοντα κεραυνόν.
 Τοῦ γὰρ ὑπὸ πληγῆς φύσεως πάντ' ἐβρίγασιν,
 ᾧ σὺ κατευθύνεις κοινὸν λόγον, ὃς διὰ πάντων
 φρεσίν, μινύμενος μεγάλοις μικροῖς τε φάεσσιν,
 ὡς τόσσος γεγαῶς, ὕπατος βασιλεὺς διὰ παντός.
 15 Ὁδὲ τι γίνεταί ἔργον ἐπὶ γῆονί σοῦ δίχα, δαίμων,
 οὔτε κατ' αἰθέριον θεῖον πόλον, οὔτ' ἐνὶ πόντῳ,
 πλὴν ὅποσα βέζουσι κακοὶ σφετέρησιν ἀνοίαις.
 Ἄλλὰ σὺ καὶ τὰ περισσὰ ἐπίστασαι ἄρτια θεῖναι,
 καὶ κοσμεῖν τὰ ἄκοσμα, καὶ οὐ φίλα σοὶ φίλαέστίη.
 20 Ἄδ' εἰς ἐν ἅπαντα συνήρμοκας ἐσθλὰ κακοῖσιν,
 ὡσθ' ἓνα γίνεσθαι πάντων λόγον αἰὲν ἑόντα,
 ὃν φεύγοντες ἔδωσαν ὅσοι θνητῶν κακοὶ εἰσι,

Hymnus in Jovem.

Gloriosissime immortalium, celebratissime, semper omni-
 [potens
 Jupiter, naturæ auctor, certa lege omnia gubernans,
 salve; te enim alloqui omnibus mortalibus licet.
 Nam tua progenies sumus, unius imaginem sortiti
 solam, quotquot vivimus atque incedimus per terram
 [mortales.
 Quapropter te canam tuamque potentiam perpetuo cele-
 Tibi profecto totus hic mundus qui terram ambil [brabo.
 paret, quoquo agis, et volens a te regitur.
 Adeo habes obsequens invictis in manibus
 fulmen utrimque acutum, igneum, semper vivum.
 Hujus enim ictu percussa omnis natura horrescit,
 quo tu moderaris mentem communem, quæ omnia
 pervadit, mixta parvis magnisque luminibus,
 ut tantus rerum dominus summusque omni tempore rex.
 Neque ulla res fit in terris sine te, Deus,
 neque in æthereo divinoque cælo, neque in mari, [titur.
 nisi quantum nequitia ab improbis sua amentia admit-
 Sed tu etiam imparia scis paria reddere,
 et ornare inornata, atque ingrata tibi grata sunt.
 Ita enim in unum cuncta coegisti bona cum malis,

CLEANTHIS

CARMINA.

δύσμοροι, οἱ τ' ἀγαθῶν μὲν αἰεὶ κτήριον ποθέοντες
 οὔτ' ἐσοῦσι θεοῦ κοινὸν νόμον, οὔτε κλύουσιν,
 25 ᾧ κεν παρθόμενοι σὺν νῶ βίον ἐσθλὸν ἔχουσιν.
 Αὐτοὶ δ' αὖθ' ὀρυμῶσιν ἄνευ καλοῦ ἄλλος ἐπ' ἄλλω,
 οἱ μὲν ὑπὲρ δόξης σπουδῆν δυσέριστον ἔχοντες,
 ᾧ δ' ἐπὶ κερδοσύνας τετραμμένοι οὐδενὶ κόσμῳ,
 ἄλλω δ' εἰς ἄνεσιν καὶ σώματος ἡδέα ἔργα,
 30 σπεύδοντες μάλα πάμπαν ἐναντία τῶνδε γενέσθαι.
 Ἄλλὰ Ζεῦ πάνδωρε, κελαινεφές, ἀρχικέραυτε,
 ἀνθρώπους βύοιο ἀπειροσύνης ἀπὸ λυγρῆς,
 ἦν σὺ, πάτερ, σκέδασον ψυχῆς ἄπο, ὃς δὲ κυρῆσαι
 γνώμης, ἧ πίσυνος σὺ δίκης μέτα πάντα κυβερνᾷς,
 35 ὄφρ' ἂν τιμηθέντες ἀμειβώμεσθ' αὖ σε τιμῆ,
 ὑμνοῦντες τὰ σὰ ἔργα διηγεκέες, ὡς ἐπέοικε
 θνητὸν ἑόντ', ἐπεὶ οὔτε βροτοῖς γέρας ἄλλο τι μείζον,
 οὔτε θεῶς, ἧ κοινὸν αἰεὶ νόμον ἐν δίκῃ ὑμνεῖν.

(Stobæus Eclog. phys. lib. I cap. 2, 12, tom. I p. 13-14 ed. Gaisford. Vs. 3 πάντεσσι conjectit Scaliger; πᾶσι codices. — Vs. 4 ἧρου μίμημα librorum lectio est quam mutavi in ἐνός μίμημα. — Vs. 5 μούνον Ursinus, vulgo μούνοι. — Vs. 7 σοὶ δὴ Scaliger; σοὶ δὲ codd. — Vs. 9 ἐνὶ χερσίν Brunckius; ὑπὸ χερσίν codices. — Vs. 13

ut una omnium mens eaque immortalis oriatur, [sunt,
 quam fugiendo missam faciunt quicumque mortalium mali
 miseri, qui bonorum quidem possessionem semper exo-
 [plantes
 neque intuentur communem Dei legem, neque audiunt,
 cui obtemperantes prudenter vitam honestam degerent.
 Ipsi autem inhoneste alius ad alia prorumpunt,
 hi indomita gloriæ cupiditate flagrantes,
 illi indecenter ad dolos fraudesque conversi,
 alii lasciviæ et corporis gaudiis dediti,
 properantes omnino contraria his assequi.
 Sed Jupiter omnium largitor, atras efficiens rubes, fulmi-
 [nis moderator,
 homines miserabili ignorantia liberes,
 quam tu, pater, ex animis pelle et concede ut conse-
 [quamur
 intelligentiam, qua fretus tu juste omnia gubernas,
 ut honorati honore te remuneremur,
 carminibus facta tua perpetuo celebrantes, quemadmodum
 [deus
 hominem, quoniam neque mortalibus ullum aliud majus
 [donum contigerit
 nec diis quam si communem legem semper juste celebramus.

μεγάλοις μικροῖς τε φάσεσιν Brunck; μεγάλων μικροῖσι φάσεσιν libri. — Vs. 16 ἐνὶ πόντῳ Brunck.; ἐπὶ πόντῳ membranæ. — Vs. 21 ἐόντια vulgo; alii ἐόντων. — Vs. 26 αὐθ' Cod. Augustanus; vulgo αὔ. — Vs. 29-30. Inter ἡδέα ἔργα et σπεύδοντες in membranæ quibusdam legitur ἐπ' ἄλλο τε δ' ἄλλα φέροντες quod hemistichium cum Brunckio omisi. — Vs. 32 ῥύσιο conjecit Brunckius; in libris ῥύσι.)

ἈΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Μὴ πρὸς δόξαν ὄρα, ἐθέλων σφόδρ' αἴψα γενέσθαι,
40 μὴ δὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναίετα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλήθος ἔχει συνετην κρῖσιν, οὔτε δικαίαν,
οὔτε καλήν· ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτο κεν
[εὐροῖς.

(Clemens Alex. Strom. V p. 554 A. Καὶ ἡ Κλεάνθους δὲ τοῦ Στωϊκοῦ φιλοσόφου ποιητικὴ ὡδὲ πως τὰ ἴμοια γράφει κτλ.)

Πόρναις τε δοῦναι, σῶμά τ' εἰς νόσους πεσόν
δαπάναις ἐπιτρέψαι.

(Plutarchus Moral. p. 889 A. Cf. Eurip. Phoen. vs. 21 : ὁ δ' ἡδονῆ δούς εἰς τε βαρχεῖον πεσών.)

45 Τάχαθὼν ἔρωτῆς μ' οἶόν ἐστ', ἄκουε δὴ·
Τεταγμένον, δίκαιον, ὅσιον, εὐσεβές,
κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, καλόν, δέον·
αὐστηρόν, ἀνθέκαστον, αἰεὶ συμπερόν·
ἀφρόν, ἄλυπον, λυσιτελές, ἀνώδυνον,
50 ὠφέλιμον, εὐάρεστον, ἀσφαλές, φίλον,
ἐντιμον, ἁμολογούμενον, * * * *
εὐκλεές, ἄτυπον, ἐπιμελές, πρᾶον, σφοδρόν,
χρονιζόμενον, ἄμεμπτον, αἰεὶ διαμένον.
Ἀνελεύθερος πᾶς ὅστις εἰς δόξαν βλέπει,
55 ὡς δὴ παρ' ἑκείνης τευζόμενος καλοῦ τινος.

(Clemens Alex. Admonit. ad Gentes pag. 35 :

Κλεάνθης δὲ ὁ Πισαδεύς, ὁ ἀπὸ τῆς στοῦς φιλόσοφος, δὲ οὐ θεογονίαν ποιητικὴν, θεολογίαν δὲ ἀληθινήν ἐνδείκνυται, οὐκ ἀπεκρύψατο τοῦ θεοῦ πέρι ὅ, τι περ εἶχε φρονῶν· τάχαθὼν ἔρωτῆς κτλ. Ἐνταῦθα σαφῶς (οἶμαι) διδάσκει ὁποῖός ἐστιν ὁ θεός, καὶ ὡς ἡ δόξα ἡ κοινή καὶ ἡ συνήθεια τοῦς ἐπομένους αὐταῖν, ἀλλὰ μὴ τὸν θεὸν ἐπιζητοῦντας ἐξηθροποδοῖέσθην. Pro Pissadeus Menagius ad Diog. Laert. VII, 168 legi vult Ἀσσεύς. Post ἁμολογούμενον posui lacunæ signa cum Scapligero apud Stephanum Poes. phil. p. 217.)

A. Τί ποτ' ἐσθ' ὅ, τι βούλει, Θυμέ; τοῦτό μοι
[φράσον.

Θ. Ἔγω, Λογισμέ, πᾶν ὃ βούλομαι ποτεῖν.

A. Βασιλικόν ἐστι. Πλὴν θυμὸς εἰπὸν πάλιν.

Θ. Ὡν ἂν ἐπιθυμῶ, ταῦθ' ὅποις γενήσεται.

(Galenus de placitis Hippocr. et Plat. lib. V, 170 : Τὴν μὲν τοῦ Κλεάνθους γνώμην ὑπὲρ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ τῶνδε φανέσθαι φησι τῶν ἐπῶν [δὲ Ποσειδωνίου]· τί ποτ' ἐσθ' κτλ. Ταυτὶ τὰ ἀμειβαῖα Κλεάνθους φησὶν εἶναι Ποσειδωνίου, ἐναργῶς ἐνδεικνύμενος τὴν περὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς γνώμην αὐτοῦ, εἶγε δὴ πεποιήκε τὸν Λογισμὸν τῷ Θυμῷ διαλεγόμενον ὡς ἕτερον ἑτέρῳ. Colloquuntur igitur Ratio et Cupiditas. Vs 57 ἔγω λογισμὸν codd.; ἔγω, Λογισμέ, correxit Wyttenbachius Opusc. II p. 271. Vs. 58. βασιλικόν γε membranæ; βασιλικόν ἐστι scripsi metri causa. — Vs. 59 ὡς ἂν ἐπιθυμῶ libri mss., sed requiritur ὧν ἂν ἐπιθυμῶ quod textui inserui.)

60 Κακουργότερον οὐδὲν διαβολῆς ἐστὶ πω·
λάβρα γὰρ ἀπατήσασα τὸν πεπεισμένον
μίσησ ἀναπλάττει πρὸς τὸν οὐδὲν αἰτίον.

(Stobæus Floril. XLII, 2.)

Ὅστις ἐπιθυμῶν ἀνέγειτ' αἰσχροῦ πράγματος,

FRAGMENTA.

Ne ad gloriam spectata, sapiens celeriter fieri volens,
neve iniquam gravemque et vehementem multorum de te
[sententiam reformida.

Etenim multitudo neque perite judicat neque juste,
neque ex æquo et bono; in paucis vero hominibus hoc
[animadvertas. —

Meretricibus se dare corpusque in morbum delapsum
dissipatio exhaurire. —

Rogas me quale sit bonum; audi igitur.

Compositum, justum, sanctum, pium,
continens se, utile, honestum, necessarium;

austerum, rigidum, semper conducibile;

intrepidum, tristitiæ expertus, fructuosum, vacuum dolore,

commodum, placitum, tutum, gratum,
honorificum, confessum, * * * *

gloriosum, modestum, diligens, mansuetum, acre,
dinturnum, inculpatum, semper permanens.

Illiberalis est quicumque ad gloriam spectat,

nampe ex illa aliquid honesti consecuturus. —

R. Quidnam est quod vis, Cupiditas? hoc mihi dic.

C. Possum, o Ratio, facere quidquid volo.

R. Regium quidem id est. Nihilominus tamen die rursus.

C. Quæcumque desidero, hæc curabo ut fiant. —

Nihil quidquam est malitiosius calumnia.

Hæc enim ubi clam aliquem ad credendum adductum de-
[cepit,

odium concitat in eum qui nihil commeruit. —

Quicumque rem turpem concupiscere sustinet,

οὗτος ποιήσει τοῦτ', ἐν καιρὸν λάθῃ.

(Stobæus Floril. VI, 19.)

63 Πόθεν ποτ' ἄρα γίγνεται μοιγῶν γένος;
ἐκ κριθίωντος ἀνδρός ἐν ἀφροδισίαις.

(Stobæus Floril. l. c.)

Ἄγετε δὴ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σὺ γ' ἡ Περρωμένη,
ἂποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος·
ὡς ἔφομαί γ' ἄσρκος· ἦν δὲ μὴ θέλω,
70 κακὸς γεινόμενος οὐδὲν ἤτερον ἔφομαι.

(Epictet, Man. cap. 52 [cap. 77 p. 328 ed. Salmas.] cf. Diss. IV, 1, 131; 4, 34. Scripsi ἄγετε δὴ μ' ὦ; vulgo ἄγε δὴ με ὦ, quod nonnulli in ἄγου δέ μ' ὦ mutarunt. Latine vertit Seneca hoc versus Epist. 107.)

Χωρῖα καταλογάδην γεγραμμένα.

Ὁ δὲ Κλεάνθης οὕτως συνηρώτα·

Εἰ φύσις φύσεώς ἐστι κρείττων, εἴη ἂν τις ἀρίστη φύσις· εἰ ψυχὴ ψυχῆς ἐστι κρείττων, εἴη ἂν τις ἀρίστη ψυχὴ· καὶ εἰ ζῶον τοίνυν κρείττον ἐστὶ ζῴου, εἴη ἂν τι κράτιστον ζῶον· οὐ γὰρ εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν πέφυκε τὰ τοιαῦτα. Ὅσπερ οὖν οὐδὲ ἡ φύσις ἐδύνατο ἐπ' ἄπειρον αὐξῆσθαι κατὰ τὸ κρείττον, οὕτ' ἡ ψυχὴ, οὕτε τὸ ζῶον. Ἀλλὰ μὴν ζῶον ζῴου κρείττον ἐστίν, ὡς ἵππος γελώνης, εἰ τύχοι, καὶ ταῦρος ὄνου, καὶ λέων ταύρου. Πάντων δὲ σκεδὸν τῶν ἐπιγειῶν ζῴων καὶ σωματικῆ καὶ ψυχικῆ διαθήσει πρόσχει τε καὶ κρατιστεύει ὁ ἄνθρωπος. Τοίνυν κράτιστον ἂν εἴη ζῶον καὶ ἀρίστον. Καὶ οὐ πάντι ὁ ἄνθρωπος, κράτιστον εἶναι δύναται

ζῶον· εἶον εὐθέως ὅτι διὰ κακίας παρεύεται τὸν πάντα χρόνον, εἰ δὲ μὴ γε τὸν πλείστον. Καὶ γὰρ εἴποτε περιγένοιτο ἀρετῆς, ὀψὲ καὶ πρὸς ταῖς τοῦ βίου δυσμαχίς περιγίγνεται· ἐπικηρόν τ' ἐστὶ καὶ ἀσθενὲς καὶ μυρίων θεόμενον βοηθημάτων, καθάπερ τροφῆς καὶ σκεπασμάτων καὶ τῆς ἄλλης τοῦ σώματος ἐπιμελείας, πικροῦ τινος τυράννου τρόπον ἐφεστῶτος ἡμῖν καὶ τὸν πρὸς ἡμέραν δακρυῖν ἀπαίου τῶντος, καὶ εἰ μὴ παρέχομεν ὥστε λούειν αὐτὸ καὶ ἀλείφειν καὶ περιβάλλειν καὶ τρίβειν, νόσους καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος. Ὅστε οὐτε τέλειον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ἀτελὲς δὲ καὶ πολλὰ κεχωρισμένον τοῦ τελείου. Τὸ δὲ τέλειον καὶ ἀρίστον κρείττον μὲν ἂν ὑπάρχοι ἀνθρώπου καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς συμπληρωμένον καὶ παντὸς κακοῦ ἀνεπίδεκτον. Τοῦτο δὲ οὐ δισοίει Θεῶ. Ἔστιν ἄρα Θεός.

(Sextus Empiricus adv. Math. IX, 88.)

Κλεάνθης εἶλεγεν, εἰ τέλος ἐστὶν ἡ ἥδονή, πρὸς κακοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν φρόνησιν δεδόςθαι.

(Stobæus Floril. VI, 37. Posui δεδόςθαι: cum Meinekio; vulgo δίδοςθαι.)

Κλεάνθης ἐρωτώμενος πῶς ἂν τις εἴη πλούσιος, εἶπεν· εἰ τῶν ἐπιθυμιῶν εἴη πέννης.

(Stobæus Floril. XCII, 25.)

Κλεάνθης, ὑπὸ γλώττης ἔλκους αὐτῷ γενομένου, τὴν τροφὴν οὐκ ἐδύνατο παραπέμπειν· ὡς δὲ βῆλον ἔσχε καὶ ὁ ἱατρὸς αὐτῷ τροφὴν προσήγαγεν « σὺ δὲ με » ἔφη « βούλει ἤδη τὸ πλεόν τῆς δόσῃ κατανύ-

is etiam faciet eam, opportunitatem nactus. —

Unde tandem nascitur adulterorum genus?

E viro in rebus venereis lasciviente. —

Ducite me, o Jupiter, tuque Sors,

quocumque a vobis destinatus sum;

nam impigre certe sequar : quodsi nolo,

malus factus nihilominus sequar.

Loci soluta oratione scripti.

Cleanthes sic interrogabat :

Si natura naturæ præstat, fuerit optima quædam natura : si anima animæ præstat, fuerit optima quædam anima, ac si porro animal animali præstantius est, fuerit præstantissimum aliquod animal. Neque enim naturâ ita comparatum est, ut talia in infinitum procedant. Quemadmodum igitur ne natura quidem poterat in infinitum præstantiâ crescere, sic neque anima, neque animal. Atqui animal animali præstantius est, ut equus testudine, verbi gratia, et taurus asino et leo tauro. Sed omnibus prope terrestribus animantibus corporis animique affectione præstat et antecellit homo. Ergo præstantissimum fuerit animal et optimum. At non omnino potest homo præstan-

tissimum esse animal. Exempli gratia, quia semper vitii deditus est, nisi forte ditissime. Etenim si quando virtutis compos fiat, sero et circa vitæ finem compos fit : estque animal caducum et infirmum sexcentarumque rerum auxilio indigens, velut victu cultuque et reliqua corporis cura, quod importuni tyranni in morem nobis præpositum est et sublucanum tributum exigit, ac nisi id ita exhibeamus, ut lavemus et ungamus et vestiamus et nutriamus, morbos et mortem nobis minatur. Itaque non perfectum animal homo est, sed imperfectum longeque a perfecto remotum. Perfectum vero et optimum præstantius quidem homine fuerit et omnibus virtutibus ornatum. omnisque mali immune. Hoc autem non differet a Deo. Est ergo Deus.

Cleanthes dicebat, si finis esset voluptas, tamquam malum hominibus datam esse prudentiam.

Cleanthes querenti, quomodo quis dives evadere posset, respondit : Si cupiditatum fuerit inops.

Cleanthes sub lingua ulcere ei enato cibum nequibat transmittere : quum vero melius se haberet cibumque ei medicus adhiberet : « Tu vero me, inquit, vis majore

σαντα ἀναστρέφειν, εἶτα πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν αὐτὴν ἐργεσθαι; » καὶ ἐξῆλθεν τοῦ βίου.

(Stobæus Floril. VII, 54.)

Σιωπῶντος τοῦ Κλεάνθους, ἐπεὶ τις ἔφη « τί σιγᾷς; καὶ μὴν ἡδὺ τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν », « Ἡδύ, ἔφη, ἀλλ' ὅσῳ ἡδίον, τοσῶδε μᾶλλον αὐτοῦ τοῖς φίλοις παραχωρητέον. »

(Stobæus Floril. XXXIII, 8.)

Κλεάνθης ἔφη τοὺς ἀπαιδεύτους μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

(Stobæus Floril. IV, 90.)

Κλεάνθης ἔφη τὸν ὀμνύοντα ἤτοι εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν καθ' ὃν ὀμνυσι χρόνον. Ἐὰν μὲν γὰρ οὕτως ὀμνύῃ ὡς ἐπιτελέσων τὰ κατὰ τὸν ὄρκον, εὐορκεῖν, ἐὰν δὲ πρόθεσις ἔχῃ μὴ ἐπιτελεῖν, ἐπιορκεῖν.

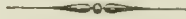
(Stobæus Floril. XXVIII, 14.)

jam viæ parte superata reverti, deinde denuo eandem ab initio ingredi? » atque e vita excessit.

Quum tacente Cleanthe aliquis dixisset : Tu quid taces? Atqui jucundum est cum amicis sermocinari. Jucundum quidem, respondit Cleanthes, sed quo jucundius est, eo magis hac re amicis cedere oportet.

Cleanthes dixit rudes homines sola forma a bestiis differre.

Cleanthes dixit jurantem eo ipso .quo jurat tempore sancte jurare aut pejerare. Nam si ita juret tamquam facturus quæ interposito jurejurando pollicetur, religiose jurare, sin eo consilio, ut non faciat, pejerare.

DE LINO.

Lini (1) nomine tres iique antiquissimi in veterum scriptis memorantur. Eorum unus fuit Chalcidensis (2), Mercurii et Psamathes filius, vel ut alii voluerunt, ab Apolline et Terpsichore genitus, vel si Pausaniae fides est, Amphimari et Uraniae Musae soboles. Alter, qui cum illo comutatur saepe et permiscetur, Thebanus Ismenii filius fuit. Tertius denique Linus Narcissus ab Eustathio ad Iliad. lib. XVIII, 570, p. 1223, superioribus adjungitur. Primusquum musteae scien-

tia caeteris mortalibus antecelleret, adeo ut ipsi Apollini conferre se auderet, ab hoc deo interfectus est. Similis Thebano contigit sors. Qui quum praestantissimus et poeta et musicus esset, ab Hercule (3) occisus ejusque mors a Musis lugubri cantu defleta esse fertur: Sunt tamen qui Thebanum etiam ab Apolline trucidatum perhibeant. Utcumque est, tradunt (4) eum mundi originem adumbrasse a tali carminis initio orsum :

Ἦν ποτέ τοι χρόνος οὔτος, ἐν ᾧ ἅμα πάντ' ἐπεφύκει

(1) Conf. Fabric. Bibl. Graec. I pag. 110-114 ed. Harl.; L. Ambroschii de Lino disputationem, Berolini 1829; Welckeri Script. minor. I, p. 8 seqq. Clintonis Fast. Helen. I, pag. 341-343; Hermanni Opusc. V, p. 199 sqq.

(2) Suidas : Λίνος Χαλκιδεύς, Ἀπόλλωνος καὶ Τερψιχόρης, οἱ δὲ Ἀμφιμάρου καὶ Οὐρανίας, οἱ δὲ Ἑρμοῦ καὶ Οὐρανίας. Apollinis filium facit etiam Virgilius Eclog. V, 57, ejusdem dei et Psamathes filium Conon apud Photium in Bibliotheca, Apollodoros υἱὸν Οἰάγρου κατ' ἐπίκλησιν Ἀπόλλωνος. Pausanias lib. IX, 29, 6 : Λέγεται δὲ ὡς ὁ Λίνος οὗτος παῖς μὲν Οὐρανίας εἴη καὶ Ἀμφιμάρου τοῦ Ποσειδῶνος, μεγίστην δὲ τῶν τε ἐρ' αὐτοῦ καὶ ὄσοι πρότερον ἐγένοντο λάβει δόξαν ἐπὶ μουσικῇ, καὶ ὡς Ἀπόλλων ἀποκτείνειεν αὐτὸν ἐξουόμενον κατὰ τὴν ᾠδὴν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Λίνου τὸ ἐπ' αὐτῷ πένθος διήλθεν ἄρα καὶ ἄχρι τῆς βαρβάρου πάσης, ὡς καὶ Αἰγυπτίους ἄσμα γενέσθαι Λίνου· καλοῦσι δὲ τὸ ἄσμα Αἰγύπτιοι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ Μανέρων. Οἱ δὲ Ἕλλησιν ἐπη ποιήσαντες, Ὀμηρος μὲν, ἄτε ἄσμα Ἕλλησιν ὄν ἐπιστάμενος τοῦ Λίνου τὰ παύματα, ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλεύως ἐρη τῇ ἀσπίδι ἄλλα τε ἐργάσασθαι τὸν Ἥριστον καὶ κηραφῶδον παῖδα ἄδοντα τὰ ἐς Λίνου (Iliad. XVIII, 570, ubi legendum λίνου).

Τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι παῖς φόρμιγγι λιγυῆ
ἱμερῶν κηθάριζε, Λίνου δ' ὑπὸ καλῶν αἰδείν.

Ἡάμωρ, δέ, ὡς Ἀθηναίους τῶν ὕμνων ἐπιόητος τὸς ἀρχαιοτάτους, οὗτος ἀμάρζωντος ἐπὶ τῷ Λίνῳ τοῦ πένθους Οἰτόλιον ἐκάλεσεν αὐτόν. Σαπρῶ δὲ ἡ Λεσθία τοῦ Οἰτόλινου τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Ἡάμωρ μαθούσα Ἀθῶνιν ὀμοῦ καὶ Οἰτόλινον ἔσεν. Θηβαῖοι δὲ λέγουσι παρὰ σπρίσι ταρῆνα τὸν Λίνου, καὶ ὡς μετὰ τὸ πταίσμα τὸ ἐν Χαίρωνείᾳ τὸ Ἕλληνικὸν Φίλιππος ὁ Ἀμόντου κατὰ δὴ τινὰ ὄψιν ὀνειράτος τὰ ὄστα ἀνελάμενος τοῦ Λίνου κομίσειεν ἐς Μακεδονίαν· ἐκείνῳ μὲν δὲ αἰδῆς ἐξ ἐνυπνίων ἄλλων ὀπίσω τοῦ Λίνου τὰ ὄστα ἐς Θήβας ἀποστέλλει, τὰ δὲ ἐπιθήματα τοῦ τάφου, καὶ ὅσα σημεῖα ἄλλα ἦν, ἀνὰ χρόνον φασὶν ἀφανισθῆναι. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὑπὸ Θηβαίων, ὡς τοῦ Λίνου τούτου γένοιτο ὕστερον ἕτερος Λίνος καλούμενος Ἰσηγιῶν, καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἐτι παῖς ὢν ἀποκτείνειεν αὐτὸν διδάσκαλον μουσικῆς ὄντα. Ἐπη δὲ οὗτε ὁ Ἀμφιμάρου Λίνος οὗτε ὁ τούτου γενόμενος ὕστερον ἐποίησαν· ἢ καὶ ποιηθέντα ἐς τοὺς ἑπειτα οὐκ ἦλθεν. Cf. Orig. contr. Cels. I p. 14, infra adn. 6.

(3) Aelianus Var. Hist. lib. III cap. 32 : Τὸν γὰρ Ἡρακλέα ὁ Λίνος ἐτι παῖδα ὄντα κηθαρίζεν ἐπαίδευν· ἀμωσοῦταρον δὲ ἀποτέμενον τοῦ ὄργανου ἐχάλειπνε πρὸς αὐτόν ὁ

Λίνος. Ὁ δὲ ἀγανακτήσας ὁ Ἡρακλῆς τῷ πλήτερω τοῦ Λίνου καθίκετο, καὶ ἀπέκτεινε αὐτόν. Eustathius ad Iliad. XVIII, 570, pag. 1223 : Λίνος εἶδος ᾠδῆς κατὰ Ἀρίσταρχον ἢ ὕμνου, ὡς καὶ ὁ παῖς καὶ ὁ διθύραμβός. Ὀνόμασται δὲ Λίνος τὸ τοιοῦτον ᾠδικὸν εἶδος, ἢ ὡς μετὰ λίνου ἦτοι χορδῆς ἄδόμενος, ἢ ἀπὸ τινος Λίνου ἀνδρὸς ἦρωος. Φασὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ ποιημάτων τι ἐπὶ τῷ Λίνῳ εἶναι, ὃ Σφαῖρα μὲν καλεῖται, εἰς Ὀρφέα δὲ ἀναφέρεται. Φιλόχορος δὲ ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθῆναι τὸν Λίνον φησὶ, διότι πρῶτος τὸν Λίνον καταλύσας χορδῇ ἐχρήσατο εἰς μουσικῆς ὄργανον. Ἐτάφη δὲ ἐν Θήβαις, καὶ ἐτιματό ὑπὸ τῶν ποιητῶν θηρώνδειαν ἀπαρχαῖς. Hesiodus ibid. :

Οὐρανίη δ' ἄρ' ἔτικτε Λίνου πολυῆρατον υἱόν,
ὃν δὴ ὄσοι βροτοὶ εἰσὶν αἰοδοὶ καὶ κηθαρισταί,
πάντες μὲν θρηνοῦσιν ἐν εἰλαπίναις τε χοροῖς τε,
ἀρχόμενοι δὲ Λίνου καὶ λήγοντες καλοῦσι.

Velut epigramma :

Ἦν Λίνε πάντα θεοῖσι τετιμένε, σοὶ γὰρ ἔδωκαν
ἀθάνατοι πρῶτον μέλος ἀνθρώποισιν αἰδεῖν
ἐν ποδὶ δεξιτερῶ, Μούσαι δὲ σε θρήνεον αὐταὶ
μυρόμεναι μολπήσιν, ἐπεὶ λίπες ἡλίου αὐγᾶς.

Herodotus II, 79 : Τοῖσι (Αἰγυπτίοισι) ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ καὶ αἴσιμα ἐν ἔσται, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη ἀσθιμῶς ἐσται καὶ ἐν Κύπρω καὶ ἄλλῃ, κατὰ μῆνοι ἔθνεα ὄνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι, τὸν οἱ Ἕλληνας Λίνου ὀνομαζόμενος αἰδέουσι, ὥστε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἰγυπτίων ὄντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνου ὀκῶθεν ἔλαβον. Φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτὲ τούτων αἰδόντες. Ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος καλούμενος Μανέρως. Ἔβρασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρῶτου βασιλεύσαντος Αἰγύπτου παῖδα μωνογενεῖα γενέσθαι, ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον θρήνοισι ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρῶτην καὶ μόνην σφίσι γενέσθαι. Plutarchus de Iside et Osiride cap. XVII : Ὅθεν γὰρ ἄδουσιν Αἰγύπτιοι παρὰ τὰ συμπόσια Μανέρωτα, τοῦτον εἶναι..... τὸν δ' ἄδόμενον Μανέρωτα πρῶτον εὐρέην μουσικῆν ἱστοροῦσιν.

(4) Diogenes Laertius Proem. 4 : Τὸν δὲ Λίνου παῖδα εἶναι Ἑρμοῦ καὶ Μούσης Οὐρανίας, ποιήσαι δὲ κοσμογονίαν, ἡλίου καὶ σελήνης πορείαν, καὶ ζῶων καὶ καρπῶν γενέσεις. Τούτῳ ἀρχὴ τῶν ποιημάτων ἦδ' Ἦν ποτέ τοι χρόνος οὗτος, ἐν ᾧ ἅμα πάντ' ἐπεφύκει. Ὅθεν λαθὼν Ἀναξαγόρας πάντα ἐρη χρήματα γεγονέναι ὁμοῦ· νοῦν δὲ ἐλθόντα αὐτὰ διακοσμήσαι. (Male hac addit; nam alia fuit Anaxagoræ ratio.)

(fragm. vs. 26). Eundem dicunt solis lunæque cursum versibus persecutum esse ac de animalium plantarumque generatione scripsisse, quamquam non defuerunt qui neque Apollinis neque Ismenii filium quidquam scripsisse proderent aut saltem nihil ab illis scriptum exstare conjederent. Verum a Sexto Empirico adv. Math. I, 204 aliisque inter eos numeratur quos ante Homerum carmina composuisse fama fuerit. Diodorus (5) eum primum numerorum et canticorum inventorem fuisse litterasque a Cadmo e Phœnicia allatas græcæ linguæ accommodasse auctor est, ita ut suum cuique litteræ nomen imponeret earumque formas constitueret. Carminum pulchritudinem et majestatem spectasse videtur Virgilius Eclog. V, 55-57 sic canens :

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,

Τὸν δὲ Λίνον τελευτῆσαι ἐν Εὐβοίᾳ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος, καὶ αὐτῷ ἐπιγεγράφῃται·

Ὡς δὲ Λίνον Ὀρχαίων ἐδέξατο γαῖα θανόντα,
Μούσης Ὀδρανίης υἱὸν εὐστέρανον.

(5) Diodorus lib. III, 67 : Φησὶ τοίνυν παρ' Ἑλλήσι πρῶτον εὐρετὴν γενέσθαι Λίνον βυθίων καὶ μέλους, ἔτι δὲ Κάζμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταβῆναι διάλεκτον, καὶ τὰς προσγορίας ἐκάστω τάξει καὶ τοὺς χαρακτῆρας διατυπῶσαι. Κοινῇ μὲν οὖν τὰ γράμματα Φοινίκεια κληθῆναι διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἑλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι, ἰδίᾳ δὲ τῶν Πελασγῶν πρῶτον χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι

nec Linus : huic mater quamvis atque huic pater Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo. [adsit;

Hippobotus apud Diogenem Laertium I, 42 septem Græciæ sapientes ita in ordinem redigit, ut primo loco Orpheum et Linum ponat. Poematium quæ ad Linum auctorem nonnulli referebant initium esse vult Iamblichus de Vit. Pythag. cap. 28 § 139 p. 117 seq. duos versiculos quos e Stobæi Floril. CIX, 1 depromptus fragmentis inserui. Vid. vs. 11-12. Neque tamen ipse dissimulat Pythagoreos Lino carmina supposuisse. Ex hoc igitur fonte sine dubio omnes manarunt versus qui hodie Lino tribuuntur (6). Quos quin magna ex parte jam collegisset Henr. Stephanus in Poesi philosophica, reliquos qui ad nostram memoriam propagati sunt adjuncti omnesque recensui et converti.

Πελασγικὰ προσαγορεύθησαν. Τὸν δὲ Λίνον ἐπὶ ποιητικῇ καὶ μελωδίᾳ θαυμασθέντα μαθητὰς σχεῖν πολλοὺς, ἐπιφανεστάτους δὲ τρεῖς, Ἡρακλῆα, Θυμῶραν καὶ Ὀρχέα. Τούτων δὲ τὸν μὲν Ἡρακλῆα κηρύττειν μανθάνοντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς βραδύτητα μὴ δύνασθαι δεξασθαι τὴν μάθησιν, ἕκαστ' ὑπὸ τοῦ Λίνου πληγαῖς ἐπιτιμηθέντα διοργισθῆναι καὶ τῇ κηῖρᾳ τὸν διδάσκαλον πατάξαντα ἀποκτείνειν. Θυμῶραν δὲ φύσει διακέρου κεκορηγμένον ἐκπονησῆναι τὰ περὶ τὴν μουσικὴν, καὶ κατα τὴν ἐν τῇ μελωδίᾳ ὑπεροχὴν φάσκειν ἑαυτὸν τῶν Μουσῶν ἰσημελέστερον εἶναι.

(6) Nam Origenes contra Cels. lib. I p. 14 ait : Καὶ Λίνου μὲν, ὃν προείταξεν ἐν οἷς ὠνόμασεν ὁ Κέλσος, οὐτε νόμοι οὐτε λόγοι φέρονται, ἐπιστρέψαντες καὶ θεραπεύσαντες ἔθνη.

ΛΙΝΟΥ ΕΠΗ.

Φράζεο δὴ, σπουδῆν ἐντυνάμενος δι' ἀκουῆς
μύθων ἡμετέρων, ἀτραπὸν περὶ παντὸς ἀληθῆ,
κῆρας ἀπωσάμενος πολυπήμονας, αἶ τε βεβήλων
ὄγλον αἰστοῦσαι ἄταις περὶ πάντα πεδῶσι
5 παντοίαις, μορφῶν γαλεπῶν ἀπατήματ' ἔχουσαι.
Τὰς μὲν ἀπὸ ψυχῆς εἶργειν φυλακαῖσι νόμοι.
Οὔτος γάρ σε καθαρὸς ἀκήριος ὦν δαιώσει,
εἴ κεν ἀληθείῃ μισῆς ὀλοὸν γένος αὐτῶν·
νηδὺν μὲν πρῶτιστ' αἰσχροῦν δώτειραν ἀπάντων,
10 ἣν ἐπιθυμία ἡνωγεῖ μάργοισι χλωνοῖς.
(Stobæus Floril. V, 22. Vs. 4 αἰστοῦσαι)

posui; vulgo ἀντιῶσται. Vs. 7 ἀκήριος ὦν] scripsi; codd. ὄντως διακίως. Vs. 8 μισῆς edidi cum Brunckio; membranæ μισείας.)

Ἐλπεσθαι χρὴ πάντ', ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἀελπτον.
Ῥᾶδιὰ πάντα θεῶν τελέσαι καὶ ἀνήνυτον οὐδέν.

(Stobæus Floril. CIX, 1.)

Ὡς κατ' ἔριν συνάπαντα κυβερνᾶται διὰ παντός·
ἐκ παντός δὲ τὰ πάντα, καὶ ἐκ πάντων πᾶν ἔστι.
15 Πάντα δ' ἐν ἔστιν, ἕκαστον ἐνὸς μέρους, ᾗν ἐν
[ἅπαντα·

LINI CARMINA.

Prospice tibi, ad studium concitatus auditione
nostri sermonis, viam præ omnibus veram,
repulsis sortibus damnosis, quæ profanorum
vulgus subvertentes malis usquequaque implicant
variis, molestarum formarum fallacias inducentes.
Has tu custodia mentis ab anima arcto.
Hæc enim expiatio quæ immortalis est te purgabit,
si re ipsa oderis exiliosum hilarum genus :

ventem quidem imprimis turpium omnium datorem,
quem cupido aurigæ instar regit stolidis frenis. —
Speranda sunt omnia, quia nihil est quod sperari nequeat.
Omnia Deo facilia ad perticiendum sunt neque quidquam
Nam contentione omnia semper gubernantur : [infictum. —
ex universo autem universa atque ex universis universum
[constat.
Universa vero unum sunt, singula unius membra; omnia
[unum trant :

ἐκ γὰρ ἑνός ποτε ὄντος ὅλου τὰδε πάντα ἐγένοντο·
ἐκ πάντων δὲ ποτ' αὖθις ἐν ἕσσεται ἐν χρόνου αἴσῃ,
αἰὲν ἐν ὄν καὶ οὐ πολλά, καὶ οὐ κατὰ ταυτὸν ἀθροί-
[σθέν.]

20 Πολλάκι δ' ἔσται ταῦτα, καὶ οὐποτε πείρας ἐπεισιν
αἰεὶ πείρατ' ἔχον· ποῖον γένος ἔλλαγε, τοῦτ' ὄν;
ὣδε γὰρ ἀθάνατος θάνατος περὶ πάντα καλύπτει
Θνητὸς εἶν, καὶ πᾶν Θνήσκει φθαρτὸν, τὸ δ'
[ὑπάρχον]

φαντασίαις ἀλληλοτρόποις καὶ σχήμασι μορφῆς
ἀλλάσσει τρόπον, ὡς ἀποκρυπτέμεν ὄψιν ἀπάντων·
23 ἀφθονον ἔσται εἶν τ' αἰεὶ καθὼ τῆδε τέτυκται.

(Stobæus Eclog. Phys. et Eth. lib. I cap. 10,
5 addito lemmate: Αἴνου ἐκ τῶν περὶ Φύσεως
κόσμου. Vs. 15 ἦν ἐν ἅπαντα] rescripsi; εἶναι
ἅπαντα codd. Vs. 18 ἀθροισθέν] emendavi;
ἀθροῖσαι membranæ.)

Ἦν ποτὲ τοι χρόνος οὗτος ἐν ᾧ ἅμα πάντα ἔπε-
[φύκει.]

(Diogenes Laertius Proem. 4: Τούτῳ [τῷ
Αἴνω] ἀρχὴ τῶν ποιημάτων ἦδε· ἦν ποτὲ κτλ.)
Ἐβδομάτῃ δὲ οἱ τετελεσμένα πάντα τέτυκται.

KAI HAAIN

Ἐβδομη ἐν ἀγαθοῖς, καὶ ἑβδωθὴ ἐστὶ φιλίᾳ·
ἑβδωθὴ ἐν πρῶταισι, καὶ ἑβδωθὴ ἐστὶ τέλει.

KAI

30 Ἐπτὰ δὲ πάντα τέτυκται ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι,
ἐν κύκλοισι φανέντ' ἐπιτελλομένοι ἐνιαυτῶν.

(Eusebius Præp. Evang. pag. 668. Vs. 31
ἐπιτελλομένων ἐνιαυτῶν edidi pro librorum scri-
ptura ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς.)

ex uno enim corpore aliquando hæc omnia exstiterunt:
ex omnibus vero rursus aliquando unum constabit quo-
[dam temporis spatio,
semper unum manens ac non multa, sed non eodem tem-
[pore collectum.]

Sæpe autem hæc erunt, neque unquam finis instat
ei quod (novos) semper terminos habet, qualem ortum
[habet hoc quod est?]

Sic enim mors immortalis cuncta obruit
sua mortalitate, et caduca omnia moriuntur; at quod est
visis ultro citroque commeanlibus et formarum specie

mutat modum, ita ut omnium faciem abscondat;
incorruptum erit et semper manens, quatenus sic est. —
Erat aliquando tempus quo simul omnia exstiterant.
Septimo jam die omnia ei perfecta sunt.

ET ALIO LOCO

Septimus dies in bonorum numero est, idem dies etiam
[rerum origo;
septimus in principio est, idem etiam dies supremus.]

ET

Septem vero omnia sunt in cælo stellifero,
in conficiendis ineuntium annorum orbibus apparentia.

DE MUSÆO.

Musæus, philosophus et poeta Atheniensis, Eumolpo sive, ut alii tradunt, Antiphemo (1) et Luna parentibus ortus, Orphei imitator (2) et discipulus, clarum apud veteres nomen habuit. Nam si Diogeni Laertio (3) credimus, Deorum generationem carmine celebraverat ac præterea aliud poema Sphæræ nomine inscriptum considerat, cujus nullum videtur vestigium superesse. Nisi forte Lambecii probanda sententia est qui quæ græcus Apollonii Rhodii interpretis ad libri tertii initium de duabus Μουσῶν γενέσεσιν affert e priore illo carmine petita esse arbitratur. Addit Diogenes Musæum docuisse ex uno omnia esse nata atque in idem resolvi. Neque vero hæc sola ejus

scripta fuisse constat. Etenim quum vates (4) esset, oracula litteris consignavit, quorum meminerunt Pausanias lib. X cap. 9, 11, et Philostratus Heroic. cap. II, 19 pag. 693 ed. Olear., quæ tamen Clemens Strom. I p. 332 cum aliis ab Onomacrito supposita esse ratus est. Sed aperte Plato (5) Musæo carmina quædam, imprimis τελετάς τε καὶ χρησμοφῶδιās tribuit. Huc accedunt *præcepta ad Eumolpum filium* [Εὐμολπία], quatuor millibus versuum comprehensa, quæ a Suida et Pausania lib. X cap. 5, 3 citantur. Porro *Hymni in Cererem* compositi mentio est apud Pausaniam (6), qui hoc excepto reliqua poemata vulgo Musæo ascripta spuria esse judicat. Musæi

(1) Pausanias lib. X cap. 5 : Μουσαῖον δὲ τῷ Ἀντιφῆμου προσποιούσαι τὰ ἔπη. Hieronymus in Chronico Eusebiano Musæum Eumolpi filium esse vult, sed Diodorus Orphei. Suidas Eumolpi patrem fuisse dicit, filium Antiphemi. Servius ad Virgil. *Æneid.* lib. VI vs. 667 : « Eum alii Lunæ filium, alii Orphei volunt, cujus eum constat fuisse discipulum, nam ad ipsum primum carmen scripsit quod appellatur Crater. » Justinus Martyr libro de Monarchia Dei pag. 82 : Ὁρφεὺς γοῦν ὁ τῆς πολυθεότητος ὑμῶν, ὡς ἂν εἴποι τις, πρῶτος διδάσκαλος γεγονώς, οὐκ ἀπὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μουσαῖον καὶ τοῖς λοιποῖς γνησίους ἀχροατὰς ὕστερον περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ κηρύττει λέγων, ἀναγκαζῶν ὑπομνήσαι ὑμᾶς. Φησὶ δὲ οὕτως· Φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλους ἰᾶσιν ὑμῶς. Σὺ δ' ἄκουε φρεσφόρου ἔχοντε Μήνης Μουσαῖ'. Ἐξερέω γὰρ ἀληθέα κτλ. Proclus in Plat. Tim. p. 34 E (p. 79 ed. Schneider.) : Εἶτε οὖν Γῆς υἱὸν τὸν Τιτυόν, εἶτε Ἥλιου τὸν Φαέθοντα λέγοιεν, εἶτε Σελήνης τὸν Μουσαῖον εἶτε ἄλλου τινὸς οἱ μυθοπλάσται κτλ. Id. l. c. p. 51 B (p. 117 ed. Schneider.) : Ἐπειπερ καὶ ἀπὸ Μουσαῖου τοῦ Σεληνιακοῦ τὸ γένος τοῖς ἐν Ἐλευσίνι τῶν μυστηρίων ἡγουμένοις εἰναὶ φησι. Id. l. c. p. 326 C : Οὕτω δὲ καὶ Σεληνιακὴν ψυχὴν εἰς ἀνδρὸς κατιέναι φύσιν καθὰ τὴν Μουσαῖου φασί. De uxore ejus Deiope Aristoteles Mirab. Anscull. 131 hæc prodit : Φασὶν οἰκοδομοῦντων Ἀθηναίων τὸ τῆς Δήμητρος ἱερὸν τῆς ἐν Ἐλευσίνι περιεχομένην στῆλην πέτραις εὐρεθῆναι χαλκῆν, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο « Διήσιππος τότε σῆμα, » ἢ ὅτι μὲν λέγουσι Μουσαῖον εἶναι γυναῖκα, ἀντὶ δὲ Τριπτόλεμου μητέρα γενέσθαι. Musæi amicam Antiope fuisse testatur Hermesianax in Eleg. vs. 15 apud Athenæum XIII p. 597 his verbis : Οὐ μὴν οὐδ' υἱὸς Μήνης ἀγέραςτον ἔθηκε Μουσαῖος, Χαρίτων ἕρνος, Ἀντιόπην.

(2) De Musæo Orphei imitatore Pausanias lib. X cap. 7, 2 : Ὁρφέα δὲ σεμνολογίᾳ τῇ ἐπὶ τελεταῖς καὶ ὑπὸ φρονήματός τοῦ ἄλλου καὶ Μουσαῖον τῇ ἐς πάντα μιμήσει· τοῦ Ὁρφέως οὐκ ἐβελήσασί φασιν αὐτούς ἐπὶ ἀγῶνι μουσικῆς ἐξετάζεσθαι.

(3) Diogenes Laertius Proem. 3 : Ἰδοὺ γοῦν παρὰ μὲν Ἀθηναίους· γέγονε Μουσαῖος, παρὰ δὲ Θηβαίους· Αἴνος. Καὶ

τὸν μὲν Εὐμόλπου παῖδά φασί, ποιῆσαι δὲ Θεογονίαν καὶ Σφαιραν πρῶτον, φάναί τε ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γενέσθαι καὶ εἰς ταῦτόν ἀναλῦσθαι.

(4) Cf. Strabo lib. XVI p. 762 ed. Casaub.

(5) Plato Ione p. 536 ed. Steph. : Ἐκ δὲ τούτων τῶν πρώτων δακτυλίων, τῶν ποιητῶν, ἄλλοι ἐξ ἄλλου αὐ ἡρτημένοι εἰσὶ καὶ ἐνθουσιάζουσιν, οἱ μὲν ἐξ Ὁρφέως, οἱ δὲ ἐκ Μουσαῖου· οἱ δὲ πολλοὶ ἐξ Ὁμήρου κατέχονται τε καὶ ἔχονται. Id. Protag. pag. 316 ed. Steph. : Ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθῆς αὐτῆς πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὁμηρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὐτελετάς τε καὶ χρησμοφῶδιās, τοὺς ἀμφὶ τε Ὁρφέα καὶ Μουσαῖον. Musæi oracula memorat etiam Herodotus lib. VIII, 96 et VII, 6. Posteriori loco de Onomacriti fraude hæc refert : ... ἔχοντες Ὀνομακρίτον, ἀνδρᾶ Ἀθηναῖον, χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαῖου. Ἀναθεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάθη γὰρ ὑπὸ Ἰσπάρχου τοῦ Πεισιστρατίδου ὁ Ὀνομακρίτος ἐξ Ἀθηναίων, ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἄλως ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἐρμιονέως ἐμποικῶν ἐς τὰ Μουσαῖου χρησμῶν, ὡς αἰ ἐπὶ Λήμνῳ ἐπιεικίμενοι νῆσοι ἀφανίζοιτο κατὰ τῆς θαλάσσης. Cf. Lobeckii *Aglaoph.* p. 978.

(6) Pausanias lib. I cap. 22, 7 : Ἐγὼ δὲ ἔπη μὲν ἐπελεξάμην ἐν οἷς ἐσσι πέτεσθαι Μουσαῖον ὑπὸ Βορέου δῶρον, δοκεῖν δὲ μοι, πεποιήκεν αὐτὰ Ὀνομακρίτος, καὶ ἔστιν οὐδὲν Μουσαῖου βεβαίως ὅτι μὴ μόνον ἐς Δήμητρα ὕμνος· Λυκομίδαι. Id. lib. I cap. 14, 3 dubitanter : Ἐπὴ δὲ ἄδετα Μουσαῖον μὲν, εἰ δὲ Μουσαῖου καὶ ταῦτα, Τριπτόλεμον παῖδα Ὀκεανοῦ καὶ Γῆς εἶναι κτλ. Ipse Hymnum in Cererem legit, ut patet e lib. IV cap. 1, 5 : Ὁμολογεῖ δὲ σμιαὶ καὶ ὕμνος Μουσαῖου Λυκομίδαις ποιηθείς ἐς Δήμητρα. *Vatibus* quorum oracula legit adnumerat Musæum lib. X, cap. 12, 11 : Χρησμολόγους δὲ ἀνδρᾶς Κύπριον τε Εὐκλιον καὶ Ἀθηναῖον Μουσαῖον τὸν Ἀντιφῆμου καὶ Λύκον τὸν Πανδίωνος, τούτους τε γενέσθαι καὶ ἐκ Πρωϊτίας Βάκιν εἰσὶ κατάσχετον ἀνδρᾶ ἐκ νυμφῶν· τούτων πλὴν Λύκου τῶν ἄλλων ἐπελεξάμην τοὺς χρησμούς.

Morborum curationes laudant Aristophanes (7) Ran. vs. 1033 et Eustathius Proœmio in Iliad. p. 3. In hoc libro conjicias eum dixisse de polio herba quod ex Musæo profert Theophrastus lib. IX Histor. plant. cap. 21 (8) repetitque Plinius Hist. nat. lib. XXI cap. 7 et 20, item lib. XXV, cap. 2, et quod de junipero ex eo habet Scholiastes Apollonii in librum IV. Titanographiam ejus, cujus tertium librum citat Schoelias Apollonii ad lib. III, ignoramus, nisi quod Eudocia in Violario pag. 248 Musæum hoc ipso istius operis libro de Cadmo egisse ait. Denique delictorum expiationes, lustralia et mystica carmina sive lustrationes et mysteria (παράλυσεις καὶ τελετὰς καὶ καθαρμοὺς) Musæum scripsisse legimus apud græcum Aristophanis enarratorem ad Ran. vs. 1033, quocum re verbisque concinit Plato (9) de Musæo et Orphico lib. II de Rep. pag. 364 disputans eademque illa tria vocabula copulans. Quippe mysteriorum conditor Platoni alisque

antiquorum visus est Musæus, quia Cereris sacra, si verum refert Tertullianus Apologet. cap. 21, instituit, quamvis Sophoclis interpretes prisicos auctores secutus (1) et Lucianus Eleusiniorum parentem Eumolpum nominent. Jam etsi alii omnem mysteriorum ritum ab Orphico (2) repetunt, Isocrates (3) vero ipsam Cererem hoc beneficium in homines contulisse ait, multi denique in quibus Plato est ejus rei auctores Orpheum et Musæum jungunt: tamen in hac opinione varietate quid illi qui carmina mystica Musæo attribuerunt de sacrorum istorum origine statuerint, exstat atque apparet. Musæum Phaleris diem suum obiisse testatur Diogenes (4) ejusque tumulo hoc elegion inscriptum fuisse ait:

Εὐμόλπου φίλον υἱὸν ἔχει τὸ Φαληρικὸν οὖδος,
Μουσαῖον, φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷδε τάφῳ.

Eundem apud inferos summis honoribus frui

(7) Aristophanes Ran. vs. 1032-1034:

Ὅρρεὺς μὲν γὰρ τελετὰς ὁ ἡμῖν κατέδειξε φόνων τ' ἀπέ-
[χρησθαι,
Μουσαῖος δ' ἐξάκσεις τε νόσων καὶ χρησμοῦς, Ἡσιό-
[δος δὲ
γῆς ἐργασίας κατ.

(8) Theophrastus Hist. plant. lib. IX cap. 21: Καὶ ὡς δὴ φασί, τὸ πόλιον καθ' Ἡσιόδου καὶ Μουσαίου εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι· διὸ καὶ δρῦντουν αὐτὸ πύκτωρ κατ. Plinius Hist. nat. lib. XXI cap. 7: « Sic et apud Græcos polion herbam, inclytam Musæi et Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque cætera ad famam etiam ac dignitates, prorsusque miram, si modo (ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspicuntur. » Scholiastes Apollonii in lib. IV: Ἡ δὲ ἄρκυθος δένδρον τι ἀκαυλώδες Ἀπόλλωνος ἴδιον, ὡς ἱστορεῖται ἐν τρίτῳ τῶν εἰς Μουσαίων ἀναφερομένων.

(9) Plato de Rep. lib. II p. 364: Βίβλων δὲ ὄμαδον παρέχονται Μουσαίου καὶ Ὅρρεως, Σελήνης τε καὶ Μουσιῶν ἐγγνώμῃ, ὡς φασί, καθ' ἃς θυηπολοῦσι, πειθόντες οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὡς ἄρα λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ παιδείας ἰδῶν ἔσει μὲν ἐτι ζῶσιν, εἰσι δὲ καὶ τελευτήσαντι, ἃς δὴ τελετὰς καλοῦσιν, αἱ τῶν ἐκεῖ κακῶν ἀπολύουσι ἡμᾶς· μὴ θύσαντας δὲ δεινὰ περιμένει. Ubi λύσεις Astius recte exponit *expiationes*, τελετὰς autem *mysteria et initia*.

(1) Sophoclis interpret ad Cœl. Col. vs. 1049: Ζητεῖται τί ἔδηποτε οἱ Εὐμόλπειδες τῶν τελετῶν ἐξάρχουσι ξένοι ὄντες; εἰποὶ δ' ἄν τις, ὅτι ἀξιοῦσιν εἶναι πρῶτον Εὐμόλπον ποιῆσαι τὸν Δημόφης τῆς Τριποτόμου τὰ ἐν Ἐλευσίνι μυστήρια, καὶ οὐ τὸν Θράκα· καὶ τοῦτο ἱστορεῖν Ἰστρον ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτάκτων. Ἀκσιθώρας δὲ, πέμπτον ἀπὸ τοῦ πρώτου Εὐμόλπου εἶναι τὸν τὰς τελετὰς καταδείξαντα, γράφων οὕτως: « Κατεκίχημι δὲ τὴν Ἐλευσίνα ἱστοροῦσι πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόθρονας, εἶτα Θράκας τοὺς μετὰ Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν εἰς τὸν κατ' Ἐργχίως πόλεμον. » Γινέσθαι δὲ φασί καὶ τὸν Εὐμόλπον εὐρεῖν τὴν μῆσιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσίνι Δῆμητρι καὶ Κόρη. Ἀνδροτίων μὲν οὖν γράφει, οὐ τὸν Εὐμόλπον εὐρεῖν τὴν μῆσιν,

ἀλλ' ἀπὸ τούτου Εὐμόλπον πέμπτον γεγονότα. Εὐμόλπου γὰρ γενέσθαι Κήρυκα, τοῦ δὲ Εὐμόλπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαίου τὸν ποιητὴν, τοῦ δὲ Εὐμόλπον τὸν καταδείξαντα τὴν μῆσιν καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. Lucianus Demonact.: Ἐτόλμησε δὲ ποτε καὶ Ἀθηναίους ἐρωτῆσαι δημοσίᾳ, τῆς προβόρῆσεως ἀκούσας, διὰ τίνα αἰτίαν ἀποκλείουσι τοὺς βαρβάρους, καὶ ταῦτα τοῦ τὴν τελετὴν αὐτοῖς καταστησαμένου Εὐμόλπου βαρβάρου καὶ Θρακῶς ὄντος. Hesyclus: Εὐμόλπειδες, οὕτως οἱ ἀπὸ Εὐμόλπου ἐκαλοῦντο, τοῦ πρώτου ἱεροφάντησαντος· πολλοὶ δὲ γεγονῶσιν ὀνόματι Εὐμόλποι. Suidas: Εὐμόλπειδες γένος ἀπὸ τοῦ Θρακῶς, ὃς καὶ τὴν μῆσιν εὐρεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ Μουσαίου υἱοῦ, ὃς ἦν ἀπὸ τοῦ δευτέρου πέμπτος κατ. Vid. Meursii Eleus. cap. 2. Cf. Ouvaroff, *Essai sur les mystères d'Eleusis (Études de philologie et de critique*, pag. 82 seqq.)

(2) Proclus in Platonis Timæum pag. 291 (pag. 705 ed. Schneid.): Αὐταὶ δὲ εἰσιν αἱ Ὅρρικαι παραδόσεις. Ἄ γὰρ Ὅρρεὺς δὲ ἀποβῆθην λόγων μουσικῆς παραδέδωκε, ταῦτα Ἡθαγόρας ἐξέμαθεν ὀργασθεὶς ἐν Λεβήθροις τοῖς Θρακίοις Ἀγλοζομάτω τελέστα (ἰερ. Ἀγλοζοφίμου τελεστοῦ) μεταδόντος ἦν περὶ θεῶν Ὅρρεως σοφίαν παρὰ Καλλιόπης τῆς μητρὸς ἐπινύσθη. Ταῦτα γὰρ φησὶν ὁ Ἡθαγόρας ἐν τῷ ἱερῷ λόγῳ.

(3) Isocrates Paneg. cap. 6: Δῆμητρος γὰρ ἀτιμομένης εἰς τὴν γῶραν, ὅτ' ἐπλανήθη τῆς Κόρης ἀρπασθείσης, καὶ πρὸς τοὺς προγόνους ἡμῶν εὐμενῶς διατεθείσης ἐκ τῶν εὐεργεσιῶν ἃς οὐχ οἶόν τ' ἄλλοις ἢ τοῖς μεμνημένοις ἀκούειν, καὶ δούσης δωρεὰς αἰπερ μέγιστα τυγχάνουσι οὐσαι, τοὺς τε καρπούς, οἱ τοῦ μὴ θρηιδωδῶς ζῆν ἡμᾶς αἰτεῖσι γεγονῶσιν, καὶ τὴν τελετὴν, ἥς οἱ μετασχόντες περὶ τῆς τοῦ βίου τελευτῆς καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδύους τὰς ἐλπίδας ἔχουσι, οὕτως ἢ πόλις ἡμῶν οὐ μόνον θεοφιλῶς ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως ἔσγεν, ὥστε κυρία γενομένη τοιοῦτων ἀγαθῶν οὐκ ἐφθόνησε τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ὧν ἔλαβεν ἅπασιν μετέδωκεν.

(4) Diogenes Laertius Proœm. 3: Τοῦτον τελευτήσασα Φαληροῦ, καὶ αὐτῷ ἐπιγεγράφαι τὸδε τὸ ἐλεγίον Εὐμόλπου φίλον υἱὸν κατ. Paulo aliter Pausanias lib. I cap. 25, 7: Ἴσται δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου τὸ Μουσαῖον, ἀπαντικρῶ τῆς ἀκροπόλεως λότος, ἐνθα Μουσαῖον ζῶσιν καὶ ἀποθανόντα γῆρα ταφῆναι λέγουσιν.

fixit Virgilius (5) *Æneid.* lib. VI vs. 667, ubi Sibylla in Elysio non Homerum, sed antiquiorem Homero Musæum primum ante omnes vates allocuta esse dicitur. Diversum ab hoc Musæo esse alterum cuius de Herus et Leandri amoribus poema omnium manibus teritur, non est quod moneamus (6). Reliquum est, ut pauca de iis qui in veterum libris comparent Musæi versiculis dicamus. Effatum quod est apud Aristotelem *Politic.* lib. VIII cap. 5 (cf. fragm. vs. 1) *e præceptis ad Eumolpum* filium tanquam uberrimo fonte haustum videtur. Inde fortasse fluxit etiam versus quem servarunt Aristoteles *Hist.* an. lib. VI, cap. 6 et Plutarchus *Vit. Marii* cap. 36 (cf. fragm. vs. 2), si præceptorum partem ad res naturales spectasse existimamus. Certum est ad idem poema referri versus quos habet Pausanias lib. X cap. 5, 3 (cf. fragm. vs. 6-7). Ipse enim scriptor hoc

testatur. Ex eodem opere nemo negabit sumtos esse versus allatos a Clemente Strom. VI p. 618 et 628 (cf. fragm. vs. 8-13). Ex oraculis tres tantum supersunt versus apud Pausaniam lib. X cap. 9, 11. Vid. fragm. vs. 3-5. Sed licet gravissima sit quorundam antiquorum quos testes adhibuimus auctoritas, qui ex Musæi scriptis versus quosdam se proferre affirmant, tamen omnia quæ hodie exstant fragmenta cum Clemente et Pausania Onomacritum auctorem habere nobis persuasimus. Pauca has carminum reliquias collectas primum ab Henr. Stephano in *Poesi philosophica*, postea a philologis neglectas, ego consulitis recentioribus veterum scriptorum exemplis accuratius recensui, locos corruptos emendavi, dicta quædam quæ Stephani diligentiam fugerant adjeci, effata denique omnia et versus latine interpretatus sum.

(5) Virgilius *Æneid.* lib. VI, vs. 666 :

Quos circumfusos sic est effata Sibylla,
Musæum ante omnes : medium nam plurima turba
hunc habet, atque humeris exstantem suspicit altis :
Dicite, felices animæ, tuque, optime vates,
quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo
venimus, et magnos Erebi tranavimus amnes.

(6) De hoc ita Josephus Scaliger epistola 247 ad Claud. Salmasium : « Nonnum ita soleo legere, quomodo mi-

mos spectare solemus qui nulla alia re magis nos oblectant, quam quod ridiculi sunt. Parcior et castigatior quidem Musæus, sed qui cum illorum veterum frugalitate comparatus prodigus videatur. Neque in hoc sequimur optimi parentis nostri iudicium, quem acuminata illa et flores declamatorii ita ceperunt, ut non dubitarit eum Homero præferre. » Putavit enim Julius Cæsar Scaliger *Poetices* lib. V cap. 1 hunc posterioris ætatis poetam esse veterem illum vatem, quem ante Homerum vivisse multi iique haud contemnendi auctores tradiderunt. De aliis Musæis vide Fabricii *Bibl. Gr.* vol. I p. 123 ed. Haales.

ΜΟΥΣΑΙΟΥ ΕΠΗ.

[Ἄλλ' ὀλιγοχρονίοισι] βροτοῖς ἤδιστον αἰεῖδεν.

(Aristoteles *Politic.* lib. VIII cap. 5 : Τὴν δὲ μουσικὴν πάντες εἶναι φαμεν τῶν ἡδίστων, καὶ ψιλὴν οὔσαν καὶ μετὰ μελωδίᾳ· φησὶ γοῦν καὶ Μουσαῖος εἶναι « βροτοῖς ἤδιστον αἰεῖδεν, » unde versum fingere ausus sum.)

Ὅς τρία μὲν τίττει, δύο δ' ἐκλέπει, ἐν δ' ἀλεγίζει.

(Aristoteles *Hist.* animal. lib. VI cap. 6 : Ὅ δ' ἀετὸς ὧν μὲν τίττει τρία, ἐκλέπει δὲ τούτων τὰ δύο, ὡσπερ ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς Μουσαίου λεγομένοις ἔπεσιν, ὅς τρία κτλ. Cf. Plutarch. *Vit. Marii* cap. 36.)

Καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέργεται ἄγριος ὄμβρος

ἠγεμόνων κακότητι· παραιφασίη δέ τις ἔσται·

ἢ Ἑλλάδος ἠμύσουσι πόλεις, τίσουσι δὲ ποινήν.

(Pausanias lib. X cap. 9, 11 : Τὴν δὲ πληγὴν Ἀθηναῖσι τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οὐ μετὰ τοῦ δικαίου συμβῆναι φησιν ὁμολογοῦσι· προδοθῆναι γὰρ ἐπὶ χρήμασιν ὑπὸ τῶν στρατηγησάντων, Τυδέα δὲ εἶναι καὶ Ἀδείμαντον οἱ τὰ δῶρα ἐδέξαντο παρὰ Λυσάνδρου. Καὶ ἐς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου Σιθύλλης παρέχονται τῶν χρησμών· « Καὶ τότε Ἀθηναίοισι βαρύστονα κήδεα θήσει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, οὐπερ κράτος ἐστὶ μέγιστον. Νηυσὶ φέροι πολέμοιο μάχην καὶ δηϊότητα, Ὀλλυμέναις δολεροῖσι τρόποις κακότητι (legend. κακίη τε) νο-

MUSÆI CARMINA.

[Sed brevis ævi] mortalibus jucundissima res cantus est. —
Quæ tria quidem parit ova, duo excudit, unum nutrit. —

Etenim in Athenienses atrox imber ingruet
ducum fraude; id autem solatio erit,
quod Græciæ urbes cadent luentque pœnam. —

μῆων. Ὡς δὲ ἕτερα ἐκ Μουσαίου χρησμῶν μνημονεύουσι· καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν κτλ. Vs. 5 vulgo ita editur : ἤταλοις ἡμύσουσι (al. ἤ γ' ἄλις ἡμύσουσι) πόλιν, τίσουσι δὲ ποινήν. Scripsi quod sententia postulare videbatur : Ἑλλάδος ἡμύσουσι πόλεις κτλ.)

Ἀυτίκα δὲ Χθονίη σφῶν δὴ πινυτὸν φάτο μῦθον, σὺν δέ τε Πύρκων ἀμείπιλος κλυτοῦ Ἐννοσιγαίου.

(Pausanias lib. X cap. 5, 3 : Ἔστι δὲ ἐν Ἑλλάσει ποιήσις, ὄνομα μὲν τοῖς ἔπεσιν. Εὐμολπία, Μουσαίω δὲ τῷ Ἀντιοφίμου προσποιούσῃ τὰ ἔπη· πεποιημένον οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις Ποσειδῶνος ἐν κοινῷ καὶ Γῆς εἶναι τὸ μαντεῖον, καὶ τὴν μὲν χρᾶν αὐτήν, Ποσειδῶνι δὲ ὑπηρέτην ἐς τὰ μαντεύματα εἶναι Πύρκωνα. Καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη. Ἀυτίκα δὲ Χθονίης κτλ. Restitui nominativum Χθονίη.)

Ἦς αἰεὶ τέγην μέγ' ἀμείνων ἰσχύος ἐστίν.

(Clemens Alex. Strom. VI p. 618 : Γράψαν-

τός τε Μουσαίου· ὡς αἰεὶ κτλ. Ὅμηρος λέγει· Μῆτι τοι δρυτόμος περιγίνεται ἡ βίηφι [Il. XXIII, 315].)

Ἦς δ' αὐτως καὶ φύλλα φύει Ζεῖδωρος ἄρουρα·
20 ἄλλα μὲν ἐν μελίησιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει·
ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου γενεὴ καὶ φύλλον ἐλίτσει.

(Clemens Al. Strom. I. c. : Ἠάλιν τοῦ Μουσαίου ποιήσαντος· ὡς δ' αὐτως κτλ. Ὅμηρος μεταγράφει· Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμαῖος χέει, ἄλλα δὲ ὁ ὕλη Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίνεται ὄρη· Ἦς ἀνδρῶν γενεή, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει. [Iliad. VI, 147-149].)

Ἦδὲ δὲ καὶ τὸ πυθέσθαι ὅσα θνητοῖσιν ἔδειμαν ἀθάνατοι· δειλῶν τε καὶ ἐσθλῶν τέκμαρ ἐναργές.

(Clemens Alex. Strom. VI, p. 628, ubi Hesiodus dicitur hos duos versus παρὰ Μουσαίου λαβῶν τοῦ ποιητοῦ κατὰ λέξιν ἐπὶ τοῦ Μελάμποδος γεγραφέναι.)

Statim vero Tellus vobis ambobus sapiens dedit responsimulque Pyrcōn, illustris Neptuni minister. — [sum Nam semper ars longe potior viribus est. — Similiter et folia gignit alma terra ;

alia quidem in fraxinis deperdit, alia gignit : sic et hominum progenies et folia in orbem eunt. — Jucundum etiam est audire, quæ mortalibus struxerint immortales, manifestum malorum bonorumque signum.

DE ORPHEO.

Orpheus, si fabulis fides, Apollinis et Calliopes Muse filius (1), tantum valuit canendo, ut rupes nemoraque moveret fluviosque sisteret. Sed sive unus fuit hujus nominis cantor, sive plures (2), omnia cæterorum facinora ad Thracem illum, deorum interpretem et progeniem referuntur, quem Tzetzes (3) Herculis æqualem facit multique centum fere ante bellum Trojanum annis floruisse statuerunt. Hunc qui cum reliquis disciplinis tum astrorum scientia et poetica facultate excelleret cæterosque mortales vitæ sanctitate superaret (4), præclare de popularibus suis omnique genere humano meruisse veteres rettulerunt. Quare Lucianus auctor est Græcos nihil antiquissima ætate ab Æthiopicis vel Ægyptiis de astrologia audivisse, sed ejus disciplinæ initia ab Orpheo esse repeten-

da (5). Quid? quod sacra ab eo in Græciam introducta et mysteria instituta esse feruntur. Eundem memorant scelerum expiationes excogitasse, et quibus ritibus iratorum deorum mentes placarentur docuisse, et multa morborum remedia invenisse. Adde longam scriptorum (6) seriem quam plurimi Calliopes filio tribuunt vel potius affingunt.

Fama est Orpheum una cum Argonautis in Colchidem navigasse, quos ne mollibus ac delicatis Sirenum vocibus capti ad exitium perducerentur, lyrae suæ vocisque cantu servavit. Quum autem ingentem ex Eurydices (7) uxoris morte dolorem cepisset, quæ Aristei vim fugiens a serpente occisa erat, ad inferos descendit, ubi dulcissimis nervorum carminumque sonis Plutonem et Proserpinam flexit obtinuitque non solum ut ipse in lucem re-

(1) Nonnulli etiam Cæagri et Polymniæ vel Melanippes vel Thamyridis filium fuisse scripserunt. Apollodor. 1, 3, 2: Ὀρφεύς, Καλλιόπης Μούσης καὶ Οἰάγρου υἱός, ἄδων ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα. Hermesianax ap. Athen. XIII p. 597 B: Οἶον μὲν φίλος υἱός ἀνήγαγεν Οἰάγρου κτλ. Apollonius Argonaut. lib 1: Ἡρώτῃ νῦν Ὀρφέος μνησώμεθα, τὸν βῆ ποι' αὐτῇ Καλλιόπῃ Θρήκι φαίνεται εὐνηθεῖσα Οἰάγρω σκοπιῆς Ἡμπληχίδος ἄγγι τεκίεσθαι.

(2) De his audiendus Suidas: Ὀρφεύς Κικοναῖος ἢ Ἀρκὰς ἐκ Βισαλτίας τῆς Θρακικῆς. Γέγονε δὲ καὶ οὗτος πρὸ Ὀμήρου δύο γενεαῖς πρεσβύτερος· τῶν Τρωϊκῶν ἔγραψε δὲ μυθοποιίαν, ἐπιγράμματα, ὕμνους. Ὀρφεύς Ὀδρύσης ἐποποιός. Διονυσίος δὲ τοῦτον οὐδὲ γεγονέναι λέγει· ὁμοῦς ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν τινὰ ποιήματα. Ὀρφεύς Κροτωνιάτης ἐποποιός, δὴ Πεισιστράτω συνείπει τῷ τυράνῳ Ἀσκληπιάδῃς φησὶν ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ τῶν Γραμματικῶν ἔγραψε Δεκαετηρίαν, Ἀργοναυτικὰ καὶ ἄλλα τινὰ. Ὀρφεύς Καμαριναῖος, οὗ φασὶν εἶναι τὴν εἰς ἄδου κατάβασιν. Cf. Schol. Apoll. 1, 23; Eustath. p. 159; Hermias in Phædr. p. 109.

(3) Tzetzes Chil. XII, 399.

(4) Plato de Legg. VI p. 782 D: Ἄλλὰ Ὀρφικοὶ τινες λεγόμενοι βίῳ ἐγένοντο τοῖς τότε, ἀψύχου μὲν ἐχόμενοι πάντων, ἐμψύχου δὲ πάντων ἀπεγόμενοι.

(5) Lucianus de astrologia init. Ἐλλήνες δὲ οὔτε παρ' Αἰθιοπίων οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ σέσισιν Ὀρφεύς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης πρώτος τάδε ἀπηγγέλατο.

(6) Clemens Alexandrinus Strom. I pag. 332 D: Ὀνομάχριτος, οὗ τὰ εἰς Ὀρφέα φερόμενα ποιήματα λέγεται εἶναι, περὶ τὴν πεντηχοστὴν Ὀλυμπιάδα. Ὀρφεύς δὲ ὁ συμπλεύσας Ἡρακλεῖ, Μουσαῖον μνηστής. Καὶ τοὺς μὲν ἀναφερόμενους εἰς Μουσαῖον Χρησοῦς Ὀνομαχρίτου εἶναι λέγουσι· τὸν Κρατήρα δὲ τὸν Ὀρφέως Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου· τὴν δὲ εἰς ἄδου Κατάβασιν Ἡροδίκου τοῦ Σαμίου. Ἴων δὲ ὁ Χίος, ἐν τοῖς Τριαμίοι, καὶ Πυθαγόραν εἰς Ὀρφέα ἀνεγενέειν τινὰ ἱστορεῖ. Πιπυγίης δὲ ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς Ὀρφέα ποιήσεως Κέρκιωπος

εἶναι τοῦ Πυθαγορείου τὴν εἰς ἄδου Κατάβασιν καὶ τὸν Ἰερὸν λόγον, τὸν δὲ Πέπλον καὶ τὰ Φυσικὰ Βροντίου Suidas: Ὀρφεύς ἔγραψε Τριασμοῦς· λέγονται δὲ εἶναι Ἴωνος τοῦ τραγικοῦ ἐν δὲ τούτοις τὰ Ἰεροστολικά καλούμενα. Κλίσεις κοσμικαῖνας (leg. Κτίσις κόσμου). Νεοτευτικὰ. Ἰερῶς λόγους ἐν βραψωδαῖς κδ'. λέγονται δ' εἶναι Θεογενήτου τοῦ Θεσσαλοῦ, οἱ δὲ Κέρκιωπος τοῦ Πυθαγορείου. Χρησοῦς, οἱ ἀναφέρονται εἰς Ὀνομάχριτον. Τελετὰς· ὁμοίως δὲ φασὶ καὶ ταύτας Ὀνομαχρίτου· ἐν τούτοις δ' ἐστὶ περὶ Αἰθίων γλυφῆς, ἧτις Ὀγδοηκοντάβιβλος ἐπιγράφεται. Σωτήρια· ταῦτα Τιμοκλείου τοῦ Συρακουσίου λέγεται καὶ Περγίνου τοῦ Μιλησίου. Κρατήρας· ταῦτα Ζωπύρου φασὶ. Θρονισμοῦς μητρώους καὶ Βακχικὰ· ταῦτα Νικίου τοῦ Ἐλεάτου φασὶν εἶναι. Εἰς ἄδου Κατάβασιν· ταῦτα Ἡροδίκου τοῦ Περινθίου· Πέπλον καὶ Δίκτυον· καὶ ταῦτα Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου, οἱ δὲ Βροντίου. Ὀνομαστικῶν ἔπη γσ'. Ἀστρονομίαν. Ἀμοκοπίαν (leg. Ἀμμοκοπίαν). Θουηπολικόν. Ὄδοιτικὰ ἢ Ὀσσοκοπικὰ ἐπικῶς (leg. ἐπη κ). Καταζωτικόν. Ὑμνους. Κορυθαντικὸν καὶ Φυσικὰ, ἢ Βροντίου φασὶν. Lascaris Proleg. in Orph. in Marm. Taurin. p. 98: Κατέλιπε δὲ συγγράμματα μετρικὰ καὶ ὅσα καὶ αὐτὸς ἐν Ἀργοναυτικῆς (v. 7) κατ' ἐπανάληψιν ἀριθμεῖ—καὶ περὶ θεῶν καὶ κοσμογενείας, ὕμνων διαφόρους εἰς θεοῦ, Γεωργικὰ, Φυσικὰ, Ἀργολικά, Μετέωρα, Αἰθικά, μυστήρια δὲ διάφορα, περὶ τῶν φυτῶν, βοτανῶν, χωρογραφίας, λατρικῆς, νόμων, τελευταῖα τὰ Ἀργοναυτικὰ. Γεγονάσι δὲ Ὀρφεῖς ἔε· πρώτων οὗτος ἀρχαῖος ποιητῆς ἐκ Λειψίθρων τῆς Θράκης, δευτέρος Κικοναῖος ἐκ Βισαλτίας πενήτων (leg. πρὸ τῶν) Τρωϊκῶν καὶ αὐτὸς, δευτέρου Κικοναῖος ἐποποιῶν, ἐπιγράμματα, ὕμνους, τρίτος Ὀδρύσης ἐποποιῶν τινὰ ποιήσας, τέταρτος Κροτωνιάτης, ὅς συνῆν Πεισιστράτῳ, συνέγραψε δὲ Δεκαετηρίαν, Ἀργοναυτικὰ καὶ ἄλλα. πέμπτος Καμαριναῖος ἐποποιός, οὗ φασὶ τὴν εἰς ἄδου κατάβασιν. ἕκτος Βασιλεὺς Θρακῶν, ἐρ' οὐ ἢ μασζέμενος Φρυγίαν ἐδαμολόγησαν.

(7) Hanc Agriopen vocat Hermesianax ap. Athen. XIII p. 597 B: Οἶον μὲν φίλος υἱός ἀνήγαγεν Οἰάγρου Ἀγριόπην Θρήσσαν στείλαμένος κλυτῆρην ἄδῶν κτλ.

diret sed etiam ut conjugem secum abduceret, hæc tamen legē, ne prius respiceret quam ad superos pervenisset. Verumenimvero vates moræ impatiens legisque immemor oculis in delicias quæ pone sequiebantur coniectis uxorem jamjam ad superos redituram iterum amisit. Quum igitur multas nuptias sprevisset aliosque insuper a mulierum consortio et amore dehortaretur, tandem a Mænadibus discerptus esse traditur. Ejus membra passim per agros sparsa Musæ collegerunt atque humarunt. Caput vero cum lyra in Hebrum dejectum vi fluminis Lesbum delatum atque ibi ab incolis sepultum esse dicunt : lyra autem a Musis quarum laudes perpetuo celebraverat in cælum translata inter sidera fulget. Narravi fabulas quibus Orphei nomen poetarum suaviloquentia immortalitati commendatum est. Qua in re id solum spectavi, ut ostenderem omnia quæ de eo prodita sunt incerta esse et fabulosa, vitam, mores, res gestas, studia, ingenii monumenta. Ac cætera quidem prætermittamus, carmina vero Orpheo adscripta quæ vel olim exstiterunt vel nunc exstant eorumque fragmenta breviter perstringamus. Queritur enim sintne Orphei an alius poetæ. Nimirum si Aristotelem, Cicronem, Suidam aliosque auctores incorrupte judicasse existimamus, redditis suis cuique poetæ versibus veteri Musarum alumno non modo nullum poema, sed ne unus quidem versiculus relinquitur. Quippe hoc posito in Orphei locum Brontinus, Cercops, Zopyrus, Persinus, Onomacritus, Maximus, alii succedant necesse est. Quid? quod a tali sententia ne Herodotus (8) quidem abhorruisse videtur lib. II, 53 de poetis rerum sacrarum inventoribus hæc tradens : « Nam Hesiodus atque Homerus quos quadringentis non amplius annis ante me vixisse opinor, illi fuisse qui Græcis theogoniam fecerunt diisque singulis et cognomina dederunt et honores atque artificia constituerunt et figuras eorum designarunt. Quibus viris qui priores perhibentur exstitisse poetæ, posteriores, ut ego opinor, illis fuerunt. » Hic igitur nulla Orphei (9) mentione facta neminem Homero et Hesiodo antiquiorem poetam novit.

De Aristotele, cujus verba ad nostram memoriam non manserunt, quum Orphica in deperditis scriptis sine dubio accuratius tractarit, locupletem

habemus testem Cicronem. Namque hic de Nat. deor. I, 38 : « Orpheum, inquit, poetam docet Aristoteles nunquam fuisse et hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt ejusdam fuisse Cercopis. » Congruit fere cum hoc testimonio ipsa Stagiritæ oratio de An. I, 5 sic scribentis : Τούτο δὲ πέποιθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεισι καλουμένους λόγος· φησι γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ θείου εἰσιέναι ἀναπνεύστων, φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Οὐχ οἷόν τε δὴ τοῖς πρῶτοις τοῦτο συμβαίνειν οὐδὲ τῶν ζῴων ἐνίοις, εἴπερ μὴ πάντα ἀναπνεύουσιν. Τούτο δὲ λέληθε τοὺς οὐτοὺς ὑπειληφότας. Ad quem locum Philoponus hæc adnotavit : Καλουμένοις εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ Ὀρφέως εἶναι τὰ ἔπη, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λέγει· αὐτοῦ μὲν γὰρ εἶσι τὰ δόγματα· τὰυτὰ δὲ φησιν Ὀνομάκριτον ἐν ἔπεισι κατατείνειν. Jam licet Philoponus non idem apud Aristotelem legerit quod Cicero se repperisse ait : tamen ista testimoniorum discrepantia in hac questione non magni momenti est, quoniam Aristotelem Orphica quæ dicebantur carmina ab Orphico abjudicasse patet. Aristotelis partibus adnumerandi sunt omnes ii qui, rejecta vulgi opinione, græcorum poematum antiquissima Homeri scripta esse crediderunt. Vulgus enim Orphicorum monumentorum antiquitatem tuebatur. Josephus contr. Apion. I, 2 p. 438 : Ὀλωσ παρά τοῖς Ἑλλησιν οὐδὲν ἐμολογούμενον εὐρίσκειται τῆς Ὀμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον. Sextus Empiricus contr. Gramm. lib. I, 10 p. 259 : Πίνδαρος φησιν, ἀρχαιοτάτη ἐστὶν ἡ Ὀμήρου ποιήσις· ποίημα γὰρ οὐδὲν πρεσβύτερον ἦκεν εἰς ἡμᾶς τῆς ἐκείνου ποιήσεως. Scholiastes ad Dionys. Gramm. p. 785 : Εἰ καὶ Ἰσοκροῦσι τινες ποιητὰς προγεγενῆσθαι Ὀμήρου Μουσαῖόν τε καὶ Ὀρφέα καὶ Αἶνον, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν πρεσβύτερον τῆς Ἠλιάδος καὶ Ὀδυσσεύας σώζεσθαι ποίημα. Ἄλλ' ἔρει τις, πῶς; ἐπεὶ γράμματα σώζονται πρεσβύτερα; καὶ φημεν ὅτι τὰ μὲν τούτων ἐψηυσμένους ἔχουσι τοὺς χρόνους, τὰ δὲ νεωτέρων τινῶν ἐχόντων ὁμωνυμίας τῶν παλαιῶν τὰς ἐπιγραφὰς ἔχουσι. Scholiastes ad Aristidem p. 206 : Ἀρχαιοτάτος ἐστὶν ὁ Ὀμηρος, ὡς ἴσμεν. Εἰ δὲ τις εἶπη, καὶ μὴν πρὸ αὐτοῦ γέγονεν Ὀρφεύς, πρὸ αὐτοῦ μὲν γέγονε, τὰ δὲ δόγματα Ὀρφέως Ὀνομάκριτος μετέθηκε δι' ἐπῶν καὶ Αἰσθίνης, Αἰῶς περὶ Ὀμήρου θν ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις καὶ σοφωτάτοις τῶν ποιητῶν τάττομεν· ἢ ὅτι κυρίως ποιήσις ἐστὶν ἡ μετὰ μιμησεῖς τινος ἢ μετὰ οἰκονομίας καὶ διασκευῆς καὶ μύθων ἐν ἔπεισι τάξις.

(8) Herodotus lib. II, 53 : Ἡσίοδος γὰρ καὶ Ὀμηρον κλεινὴν τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. Οὗτοι δὲ εἶσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημήναντες. Οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων πᾶν ἀνθρώπων γενέσθαι, ὕστερον, εἰματὴ δοκέειν, ἐγένοντο τούτων.

(9) Orphicorum in hunc modum meminuit lib. II, 81 :

Ἐνδοξότατοι δὲ κλεινῶνας λινέους περὶ τὰ σκέλεα θυσακνωτοῦς, οὗς καλέουσι καλκασίρι· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρήνεα εἶματα λευκὰ ἐπανακλιθρὸν φοροῦσι. Οὐ μένοι ἐς γὰρ τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρήνεα· οὐδὲ σιγκαταθάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὄσιν. Ὀμοιογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλομένοισι καὶ Βαχχικοῖσι, ἐνῶσι δὲ Λιθηπαῖσι καὶ Πυθαγορείοις. Οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἁγίων μαιευοντα ὁσίου ἐστὶ ἐν εἰρήνεοις εἶμασι ἠσφίρηται. Ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

ἔπερ ἑξαίρετος Ὅμηρος ἐπαγγέουσε καὶ κατέδειξε πρῶτος. Ὅσοι δὲ πραγματείας ἑτέρας ἔγραψαν, ἑποιοὶ οὐ καλοῦνται· ἢ γὰρ περὶ ἀστρονομίας ἢ φυσικὰς τινὰς ἢ ἑτέρας ἔγραψαν βίβλους.

Nonsæpede carminibus Orphicis loquitur Plato qui Legg. VIII p. 829 E ait : μηδὲ τινα τολμᾶν ἄδειν ἀδόκιμον Μοῦσαν μὴ χρινάντων τῶν νομοφυλάκων, μηδ' ἂν ἡδῶν ἢ τῶν Θαμύρων τε καὶ Ὀρφεῶν ὕμνων. Idem Ion. p. 533 B : Ἀλλὰ μήν, ὧς γ' ἐγὼ οἶμαι, οὐδ' ἐν ἀυλῆσει γε οὐδὲ ἐν κιθαρίσει οὐδὲ ἐν κιθαρῳδίᾳ οὐδὲ ἐν ῥαψωδίᾳ οὐδεπώποτ' εἶδες ἄνδρα, ὅστις περὶ μὲν Ὀλύμπου δαιμόσιος ἐστὶν ἐξηγεῖσθαι ἢ περὶ Θαμύρου ἢ περὶ Ὀρφέως ἢ περὶ Φημίου τοῦ Ἰθακησίου ῥαψωδοῦ, περὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ἐρσεῖου ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔρει συμβαλέσθαι ἃ τε εὖ ῥαψωδεῖ καὶ ἃ μὴ. Idem Conviv. p. 218 B : Οἱ δὲ οἰκέται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶ βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πῶλας πάνυ μεγάλας τῷς ὧσιν ἐπίθεσθε, respicit versum Orphicum φλέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. Cf. fragm. I et II vs. 1. Denique de Rep. lib II p. 364 E : Βίβλων δὲ ἄμακρον παρέχονται Μουσαίου καὶ Ὀρφέως, Σελήνης τε καὶ Μουσῶν ἐγγόνων, ὧς φασὶ καθ' ἃς θυηπολοῦσι, πείθοντες οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὧς ἄρα λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ παιδιᾶς ἡδονῶν εἰσὶ μὲν εἶτι ζῶσιν, εἰσὶ δὲ καὶ τελευτήσασιν· ἃς δὲ τελετὰς καλοῦσιν, αἱ τῶν ἐκεῖ κακῶν ἀπολύουσιν ἡμᾶς· μὴ θύσαντας δὲ δεινὰ περιμένει. Ex his locis intelligimus scelerum expiationes ad Orphicam disciplinam pertinuisse multaquæ præterea carmina Musei et Orphei nominibus inscripta Platonis tempore jam vulgata fuisse, sed quid ipse de eorum auctoribus senserit non apparet. At Lis Orpheum citat ut Homerum aliosque poetas citare solet : Phileb. p. 66 C : ἔκτη δ' ἐν γενεῇ, ψῆσιν Ὀρφεύς, καταπαύτατε κόσμον αἰοδῶς et Cratyl. p. 402 : Λέγει δὲ που καὶ Ὀρφεύς ὅτι· Ὀκεανὸς πρῶτος καλλίφροος ἤρξε γάμοιο, ὅς ῥα κασιγνήτην ἑμομήτορα Τηθύν ὄπυεν.

Ergo jam antiquitas inter peritissimos viros de monumentorum Orphicorum auctoritate summa dissensio fuit. Cæterum posterioribus sæculis Orphicorum poematum numerum, quorum frequens fit mentio apud scriptores ecclesiasticos, Neoplatonicos, scholiastas usque ad Tzetzem atque apud ipsos rerum Byzantinorum pronuntiatores, insigniter auctum esse liquet. In hac tanta carminum copia et varietate quid vetustatem redoleat, quid piæ primorum Christianorum fraudi debeatur, quid infima ætate confictum sit, difficile dictum est, siquidem plerique versus, exceptis iis qui liberiorum culpa mendas traxerunt, sine offensione leguntur puroque et simplici sermone insignes sunt. Reperiuntur tamen hic illic fraudis indicia maculæque quibus sermonis nitor infuscatur atque adeo labentis græcitatibus vestigia. Hinc nostra patrumque memoria in diversas partes viri docti discesserunt, alii Argonautica, Lithica, hymnos cæteraque fragmenta quæ hodie Orphici nomen in fronte gerunt ante Homerum composita atque e prisca Græcorum sacrariis prolata esse rati (10), alii præter versiculos a Platone et Aristotele servatos plerasque scriptorum Orphicorum reliquias, imprimis majora carmina post Christum natum condita esse arbitrati (11). Fuerunt etiam qui rei difficultate diu pensitata sibi liquere negarent (12).

Jam de majoribus illis carminibus disserere ab hoc loco alienum videtur, de fragmentis autem quæ partim ad rerum ortum, ad sacrorum ritus, ad deorum majestatem, ad agriculturam aliasque res spectant uberius disputare nihil attinet, quia id quod in tali quæstione maxime petitur consequi non licet, nisi omnium poematum Orphicorum ratio habeatur. Sed hujus argumenti difficultatem nemo non intelliget, postquam quid singuli fragmentorum editores præstiterint exposuero.

(10) Gesnerus Prolegg. p. XLVIII ed. Hermann. : « Interea fidem ea in re haberi mihi pot-terat videor posse, ut et in illo quod affirmo, nihilum esse in his libellis a me animadvertens, quod repugnet illis temporibus, quibus fuisse dicitur Thracius ille Orpheus, qui in omnibus tanquam e sua persona loquens introduitur; non urbium, non hominum nomina, non inventorum, aut cujuscumque rei denique mentionem, quam recentiorum esse Trojanis temporibus, demonstrari queat. » — Ruhnkenius Epist. crit. II p. 69 : « Qui Argonautica Orpheo subjecit, sive Onomacritus fuerit, sive alius, scriptor certe meo judicio est vetustissimus. Nam ne ullum quidem recentioris ætatis vestigium, quamvis diligenter animum attentas, per totum poema reperias: contra plura egregia, et quæ prisicum ævum sapiant. Dictio fere est Homericæ. »

(11) Hermann. Dissert. de ætate scriptoris Argonauticorum, pag. 675 seqq. Cf. Thomæ Tyrwhitti Præfatio ad Lithicæ.

(12) Lobeckius Aglaopham. I pag. 302 : « Ἀργοναυτικὰ

Hujusmodi carmen ab Orpheo conditum esse ignoravit certe Pherecydes, qui poetam omnino Argonautarum expeditioni interfuisse negavit. Schol. Apoll. I, 23 : Φερεκύδης Φελάμμωνά φησι καὶ οὐκ Ὀρφέα συμπεπελευκέναι. De Argonauticis quæ hodie restant varia sunt longeque diversa Valckenarii, Hemsterhusii, Ruhnkenii, Hermannii et J. H. Vossii judicia nuper ab Uckerto recollecta in Geograph. Græc. et Rom. t. I, part. II, p. 334. Neque arbitrator aut hujus aut alius scriptoris ætatem plane liquido explorari posse, nisi syntaxis græcæ et singularum orationis partium usus non summam, ut nunc, sed multo minutius et scrupulosius ex singulis scriptoribus investigatus fuerit. Quam artis nostræ perfectionem procul in excelso sitam quum spe et cogitatione præsumo, beati mihi videntur mythologi, qui primo tenuissimæ ejusque fabulæ aspectu statim judicant, utrum Homeri an Orphei an Phoronei temporibus nata sit, meritoque de picium criticorum tricas, qui in constituenda carminis amplissimi ætate sex inter se seculis discre-

Quum Henr. Stephanus in Poesi philosophica satis multa Orphicorum poematum fragmenta diligenter collegisset, par erat posteros viam ab illo monstratam ingressos longius quam ipse voluisset progredi. At Eschenbachius in Orphicorum editione Trajecti ad Rhenum a. 1689 promulgata maximam fragminum illorum partem omisit, Argonautica, Hymnos et Lithica lectorum studiis sufficere opinatus, neque multo plures Orphei reliquias in Epigene Noribergæ 1702 edito vulgavit. Cui malo mederi cupiens Gesnerus anno 1764 Lipsiæ Orphei carmina emendata et aucta publicavit. Qui quamvis omnem quæ ipsi suppetebat fragmentorum copiam consulto Stephani libro aliisque plurimis voluminibus novæ editioni inserere destinasset : tamen iudicio lapsus non cuncta quæ Stephanus præbet fragmenta repetiit. Existimabat enim, ut hoc utar exemplo, versus a Tzetze pro Orphicis habitos qui in Maximi carmine apud Fabricium Bibl. Græc. vol. VIII leguntur excludendos esse. Atqui multo verisimilius est Maximum alienos versus miscello carmini intulisse, quam Tzetzem, doctum grammaticeum, in citando horum versiculorum auctore sæpius errasse. Porro Gesnerus, etsi profuit Orpheo, tamen quum latine quam græce doctior esset, opus quod aggressus erat inchoavit magis quam absolvit. Itaque Godesfr. Hermannus in eodem scriptore Lipsiæ a. 1805 divulgando amplissimum nactus campum in quo ingenii vis excurreret multa vidit quæ fugerant Gesnerum, neque solum majora Orphei monumenta accurate recensuit, sed etiam contexta de ætate scriptoris Argonauticorum dissertatione ad libros Orphicos ex veritate, non ex pervagatis opinionibus æstimandos multum attulit. Sed quamquam de cæteris carminibus bene meruisse dicendus est, fragmenta tamen prope neglexit. Quum autem majus poematum fragminumque Orphicorum corpus deesset, quo cunctæ Orphicorum poetarum reliquiæ continerentur, has primus colligere instituit C. Aug. Lobeckius in Aglaophami sive de theologiæ mysticæ Græcorum causis libro secundo (Regimontii Prussorum 1829). Hic ut colligendi studio Orphei editores omnes superavit : ita haud scio an collectis etiam locis ab Orphica sapientia alienis supervacanea necessariis admiscuerit. Namque disciplinæ operumque Orphicorum ambiguos et incertos esse fines nemo negabit. Quemadmodum vero Proclus, Tzetzes, Jo. Diaconus aliique istarum reliquiarum custodes adeundi nobis sunt ad Orphicæ poesis frusta congerenda et minima vestigia indaganda : sic illorum auctoritas per se nihil valet ad istiusmodi congeriem et antiquitati et Orphicæ doctrinæ adjudicandam. Nimirum ve-

terum incuria Pythagorea etiam et Empedoclea atque aliorum poetarum carmina cum Orphicis confudit, a quibus erroribus ne recentiores quidem immunes fuerunt. Quo in genere mire peccarunt Werferus Act. Monac. II p. 134 et Gesnerus, castigati a Lobeckio p. 953 seqq. At Lobeckius quoque aliquoties in his rebus deliquit. Quum enim Suidas Orpheo etiam oracula (*γρηγορεύς*) adscribat, quæ ad Onomaeritum auctorem referebantur, Proclus autem sæpe versus afferat ex oraculis (*ἐκ τῶν λογίων*) vel ex ea disciplina quam *θεολογίαν* sive *θεοπαράδοτον μυσταγωγίαν* appellat petitos eosque interdum cum Orphicis conjungat : non male Henr. Stephanus p. 105 seqq. hujusmodi locos Orphicis subjunxit. Contra Lobeckius hos omnes oraculorum chaldæorum versiculos esse suspicatus ex Orphicis exemit. Rursus Orpheo donavit versiculum a Stobæo Floril. XLI, 9 Pythagoræ attributum : *Ἀείσω συνεῶσι, ὄψρας δ' ἐπιθεσθε βέβηλοι.* Cf. Aglaopham. p. 453. Quod quamquam jure fecisse videtur, siquidem similiter locutus est Orpheus fragm. I et II vs. 1 : tamen probabilius est, si ejusdem fuit poetæ versus, non diversum fuisse ab hoc : *Φθέγγομαι, ἄς θέμις ἐστὶ ὄψρας δ' ἐπιθεσθε βέβηλοι.* si ab alio compositus est, ad Orphici similitudinem esse factum. Nihil autem frequentius in veterum scriptis istiusmodi sententiarum mutationibus. Ita, si Orphei fuit versiculus, emendatione eget, si alius poetæ, non est mutandus. Sed si quis hac ratione Orphei apophthegmata augere velit, possit quam plurimos versus e Maximi carmine, e Stobæo et aliis scriptoribus depromtos Apollinis filio assignare. Ubique enim similia dicta reperiuntur. Etsi igitur nemo plura veterum testimonia ad Orphei memoriam plenissime renovandam adhibuit, nemo poetarum Orphicorum reliquias minutissima scripturæ varietate adnotata diligentius collegit quam Lobeckius; tamen aliorum studia mysticæ sapientiæ penetrabilibus reclusis non tam restinxit quam excitavit. Omnis autem opera in his fragmentis posita a majorum carminum quæ Orpheo tribuuntur per investigationem proficisci debet. Sic enim facillime dietionis et similitudo et dissimilitudo animadvertitur. Si quis vero singula verba et loquendi genera comparavit versuumque proprietates attenderit : magnam reliquorum librorum fragmina partim cum Argonauticis, partim cum Hymnis, non item cum Lithicis necessitudinem et cognationem habere inveniet. Hæc jam pridem perspecta, quantum in lubrico versanti licebat aliena ab Orphicis segregavi, supervacanea omisi, corrupta quæ superiores editores intacta reliquerant emendavi, omnes denique versus latinos feci.

I.

Φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βε-

[θήλοις

πῶσιν ἑμοῦ· σὺ δ' ἄκουε, φασσφόρου ἔκγονε μήνης
Μουσαί· ἐξερέω γὰρ ἀληθέα, μηδέ σε τὰ πρὶν

ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρση.
6 εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε,
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος· εὐ τ' ἐπίβαινε

ἄτραπιτοῦ, μῦνον δ' ἐσώρα κόσμοιο ἀνακτα·
εἷς ἔστ', αὐτογενής, ἐνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται·

10 εἰσορά· θνητῶν· αὐτὸς δέ γε πάντα ὄραται.
οὗτος δ' ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θνητοῖσι δίδωσι,

καὶ πόλεμον κρυόνετα, καὶ ἄλγεα θακρυόνετα.
οὐδὲ τις ἔσθ' ἕτερος χωρὶς μεγάλου βασιλῆος.

αὐτὸν δ' οὐχ ὀρώω· περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται.
15 πᾶσιν γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσοις·

ἀσθενέες δ' ἰδέειν Δία τὸν πάντων μεδέοντα.
εὗτος γὰρ γάλλκειον ἐς οὐρανὸν ἐστήρικται

χρυσέω ἐνὶ θρόνῳ, γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ βέβηκε,
χεῖρά τε δεξιτερῆν ἐπὶ τέρματος ὠκεανοῖο

20 πάντοθεν ἐκτίετακεν· περὶ γὰρ τρέμει οὖρα μακρὰ,
καὶ ποταμοὶ, πολίης τε βάλος χαροποῖο θαλάσσης.

(Servavit hunc locum Justinus Martyr Cohortat. pag. 18 ed. Rob. Steph. : Ὁρφεύς, ὁ τῆς πολυθεότητος ἑμῶν, ὡς ἂν εἴποι τις, πρῶτος διδάσκαλος γεγονώς, οἷα πρὸς τὸν υἱὸν Μουσαῖον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχοτάς ὑστερον περὶ τοῦ μόνου θεοῦ κηρύττει λέγων, ἀναγκαῖον ὑπομνήσαι ὑμᾶς. Ἰερὴ δὲ οὕτως· Φθέγγομαι κτλ. Exstat etiam apud eundem de Monarchia Dei p. 166 ed. Steph.; Clementem Alex. Cohort. p. 63 ed. Pott.; Euse-

bium Præp. Evang. XIII, 12, p. 389 ed. Steph.; Cyrillum contra Julianum p. 26. Confer fragmentum secundum, a quo hoc insertis mutatisque pluribus versibus discrepat.

Vs. 1-2 βέθλοι πάντες edidit Stephanus cum plerisque, sed βέθλοις πᾶσιν non male pars librorum Clementis, item Tatianus Or. ad Græcos p. 34 ed. Oxon. et Theodoretus Serm. I p. 19, 31. At Plato versum respiciens Conviv. p. 218 B, Οἱ δὲ οἰκέται, inquit, καὶ εἰ τις ἄλλος ἐστὶ βέθλος τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὤσιν ἐπίθεσθε. Utrumque commodum habet sensum.)

II.

Φθέγγομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέθλοι

οὔασι φεύγοντες θεσμούςς ἕϊοιο τεύεντος

πᾶσι νόμου. Σὺ δ' ἄκουε φασσφόρου ἔκγονε μήνης

Μουσαί· ἐξερέω γὰρ ἀληθέα, μηδέ σε τὰ πρὶν

5 ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρση,
εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε,

ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος· εὐ δ' ἐπίβαινε

ἄτραπιτοῦ, μῦνον δ' ἐσώρα κόσμοιο τυπωτῆν

ἄθανατον. παλαιὸς δὲ λόγος περὶ τοῦδε φασίνει·

10 εἷς ἔστ' αὐτοτελής, αὐτοῦ δ' ὕπο πάντα τελείται,
ἐν δ' αὐτοῖς οὗτος περὶνίσσεται· οὐδὲ τις αὐτὸν

εἰσορά· ψυχῶν θνητῶν, νῶ δ' εἰσοραῖται.
αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθῶν θνητοῖς κακὸν οὐκ ἐπιτέλλει

ἀνθρώποις· αὐτῷ δὲ χάρις καὶ μῖσος ὀνηδαί,
15 καὶ πόλεμος καὶ λοιμὸς ἰδ' ἄλγεα θακρυόνετα.

οὐδὲ τις ἔσθ' ἕτερος. Σὺ δὲ κεν βέα πάντ' ἐσορήσῃς,
αἶ κεν ἰδῆς αὐτόν· πρὶν δὲ ποτε δεῦρ' ἐπὶ γαῖαν,

τέκνον ἐμόν, δεῖξο σοι, δηγνίκα δέρκομαι αὐτοῦ

I.

Dicam quibus par est; claudite portas profanis simul omnibus: tu vero audi, luciferæ lunæ fili Musæe: eloquar enim vera, neque te cogitationes prius in animo versatæ cara vita privent. Divinam autem mentem contemplatus insiste, omnem ingenii aciem intendens, et bene ingredere viam solumque mundi regem intuere. Unus est, ex se procreatus, et ab uno omnia orta sunt, per ea autem ipse circumcirca graditur, neque quisquam aspicit mortalium, sed ipse omnes certe videt. [eum Hic autem post felicitatem incommodum mortalibus invehit et bellum horridum et dolores lacrimosos. Neque quisquam alius est præter magnum regem. At ipsum non video: nubes enim circumposita est. Namque omnibus mortalibus mortales pupulæ in oculis sunt, invalidæ ad videndum Jovem omnium regnatorem. Quippe hic a neo cælo ininitur aureo in solio (sedens), pedibusque in terra consistit, dextramque manum usque ad oceani terminum undique protendit: circumcirca enim tremunt montes alti

et fluvii canique profundum carulei maris.

II.

Dicam quibus par est; obstruite autem aures profani fugientes præscripta legis divinæ omnibus impositæ. Tu vero audi, luciferæ lunæ fili, Musæe; eloquar enim vera, neque te cogitationes prius in animo versatæ cara vita privent, divinam autem mentem contemplatus insiste omnem ingenii aciem intendens, et bene ingredere viam solumque mundi formatorem intuere immortalem. Vetus autem dictum de hoc dici solitum splen- Unus est perfectus ab eoque omnia perficiuntur, [det: per ea autem ipse circumcirca graditur; neque ullus humanorum animorum eum aspicit, (qui) mente aspiceret. Ipse vero post felicitatem incommodum mortalibus non in-hominibus: eum amor et olium comitantur [vehit et bellum et pestilentia et dolores lacrimosi. Neque alius est. Sed tu facile omnia aspexeris, si videas ipsum: prius aliquando hic per terram, mi fili, monstrabo tibi, quandoquidem ejus vestigia video

ἴγνια καὶ χεῖρα στιβαρῆν κρατεροῖο θεοῖο.
 20 αὐτὸν δ' οὐχ ὀρώω· περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται
 λοιπὸν ἔμοι, πᾶσαι δὲ δέκα πτωχὰ ἀνθρώποισιν.
 οὐ γὰρ κέν τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κραίνοντα,
 εἰ μὴ μουνογενῆς τις ἀποβῆώς φλόου ἄνωθεν
 Χαλδαίων· ἴδρις γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης,
 25 καὶ σφαίρης κίνημ' ἀμφὶ γῆθον ὡς περιτέλλει
 κυκλοτερῆς ἐν Ἴσῳ τε κατὰ σφέτερον κνώδακα.
 πνεύματα δ' ἤνιογεῖ περὶ τ' ἡέρα καὶ περὶ γεῦμα
 νάματος· ἐκράνει δὲ πυρὸς σέλας ἱφιγενήτου.
 αὐτὸς δὲ μέγαν αὖθις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται
 30 χροσέην ἐνὶ θρόνῳ· γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ βέβηκεν.
 χεῖρα δὲ δεξιτερῆν ἐπὶ τέρμασιν ὠκεανοῖο
 ἐκτέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις ἐνδοθι θυμῷ,
 οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερόν μένος· ἔστι δὲ πάν-

[τως

αὐτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ γῆθον πάντα τελευτᾷ,
 35 ἀρχὴν αὐτὸς ἔγων καὶ μέσσωτον ἤδὲ τελευτήν·
 ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὕλογενῆς διέταξεν,
 ἐκ θεοῦ γνώμασι λαθῶν κατὰ δίπλακα θεσμόν.
 ἄλλως οὐ θεμιτὸν σε λέγειν· τρομέω δὲ γε γυῖα
 ἐν νόῳ. ἔξ ὑπάτου κραίνει περὶ πάντ' ἐνὶ τάξει.
 40 ὦ τέκνον, σὺ δὲ τοῖσι νόοσι πελάξῃο, γλώσσω
 εὖ μάλ' ἐπικρατέων, στέροισι δὲ ἔνθεο σήμην.

(Eusebius Præpar. Evang. XIII, 12 : Ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου βασιλεῖ Πτολεμαίου προσπεποιημένων· Φθέγγομαι κτλ. — Vs. 1-2 legebatur βέβηλοι φεύγοντες δικαίων (Stephan. Poes. phil. δικίων) θεσμούς quod mutavi in βέβηλοι οὐασι φεύγοντες θεσμούς propter Platonis verba Conviv. p. 218 B ad fragm. I citata. — Vs. 21. Suam oculorum aciem cum reliquorum hominum

cacitate comparat. Ceterum eodem modo Euripides Phœn. vs. 82 οὐρανοῦ πτώχας dixit. — Vs. 24 ἄστρον hic intelligit solem. — Vs. 36. Ὑλογενῆς videtur appellari Moses, Casaubonus ad Athen. p. 130 malebat ὑδογενῆς. Scripsi autem cum Gesnero ὡς bis pro ὡς quod in membranis est. — Vs. 40 γλώσσωan edidi pro vitiosa codicum lectione γλώσσην, quam etiam Lobeckius servavit Agl. p. 443.)

III.

Αἰθέρος ἡδ' αἰδοῦ πόντου γαίης τε τύραννε,
 ὃς βρονταῖς σείεις βριπαρὸν δόμον οὐλύμποιο·
 δαίμονες ὃν φρίσσοσι, θεῶν δὲ δέδοικεν ὄμιλος·
 ἧ μοῖραι πείθονται, ἀμείλιχοι περ εὐῶσαι.
 5 ἄφθιτε μητροπάτωρ, οὐ θυμῷ πάντα δονεῖται·
 ὃς κινεῖς ἀνέμους, νεφέλῃσι δὲ πάντα καλύπτεις,
 πρηστῆρσι σχίζων πλατὺν αἰθέρα. Σὴ μὲν ἐν
 [ἄστροις
 τάξις ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύνασι τρέχουσα·
 σῆ δὲ θρόνῳ πυρόντι παροστᾶσιν πολύμορθοι
 10 ἄγγελοι, οἵτι μέμηλε, βροτοῖς ὡς πάντα τελεῖται.
 σὸν μὲν ἔαρ λάμπει νέον ἄνωσι πορφυροῖσι,
 σὸς χειμῶν ψυχραῖσιν ἐπερχόμενος νεφέλαισιν,
 σὰς ποτε βαχχευτῆς βρόμιος διένειμεν ὀπώρας.
 εἶτα ἐπιφέρει βῆτῶς παγκρατώρα ὀνομάζων τὸν θεὸν·
 ἄφθιτον, ἀθάνατον, βῆτὸν μόνον ἀθανάτοισιν.
 15 ἐλθέ, μέγιστε θεῶν πάντων κρατερῆ σὺν ἀνάγκῃ,
 φρικτός, ἀήτητος, μέγας, ἄφθιτος, ὃν στέφει αἰ-
 [θήρ.

(Clemens Alexandr. Strom. V. p. 724, 11; Eusebius Præpar. Evang. XIII, 13 pag. 401 seq.

et validam fortis dei manum.

At ipsum non video : nubes enim circumposita est
 reliqua mihi (una quæ impediatur aspectum), omnibus vero
 [hominibus decem civi plagæ (obstant).

Neque enim quisquam mortalium hominum videat regem,
 nisi unica progenies priscae Chaldæorum
 gentis : quippe noverat sideris meatum sciebatque
 cæli motum circa terram circumvolvendo perfici
 ab orbiculato deo æqualiter circa axem suum.
 Regit autem ventos circa aerem et circa cursum
 aquarum profertque ignis vi excussi fulgorem.
 Ipse igitur magno rursus cælo innititur
 aureo in solio (sedens), pedibusque in terra consistit,
 dextramque manum ad extremum oceani finem
 profendit, montium vero radices intus tremunt ejus irâ
 neque ferre possunt validam vim. Est autem omnino
 ipse cælestis atque in terris omnia perficit,
 principium solus habens et medium et finem :
 sic antiquorum effatum, sic silvarum alumnus statuit
 divinitus animo duplici lege intellecta.
 Aliter te loqui non par est : reformido certe membra

mente. Desuper in omnia ordine dominatur.

O fili, tu mente appropinqua, linguam
 bene continens, in pectus vero animumque omen demitte.

III.

Ætheris et orci marisque terræque dominator,
 qui tonitribus concutis validam olympi domum .
 quem genii horrent, deorum cætus reformidat,
 cui Parca obediunt, quamvis inexorabiles sint.
 Immortalis pater simul et mater, cujus irâ omnia agitantur,
 qui ventos moves nubibusque omnia adoperis,
 igneis turbinibus findens vastum ætherem. Tui quidem
 immutabilium ordines tuo jussu currunt : [astrorum
 tuo vero igneo solio astant nuntii laboriosi,
 quibus curæ est scire, quomodo omnia a mortalibus agan-
 tuum ver novum purpureis floribus nitet, [tur.
 tua hiems frigidis nubibus supervenit,
 tuos fructus autumnales Bacchabundus Bromius distri-
 [buere solet.
 Incorruptum, immortalem, solum immortalibus memoran-
 [dum.
 Veni, maxime deorum omnium sæva necessitate urgente,
 horrendus, invictus, magnus, incorruptus, quem æther cin-
 [git.

ed. Steph. Vs. 13 σάς posuit Gesnerus pro membranarum scriptura ἄς.)

IV.

Ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπικλήσιν καλέουσιν.

Ἐῖς Ζεὺς, εἷς Ἄϊδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, εἷς θεὸς ἐν πάντεσσι, τί σοι δίγα ταῦτ' ἀγορεύω.

(Macrobius Saturnal. I, 18 : Solem Liberum esse manifeste pronuntiat Orpheus hoc versu : Ἥλιος κτλ. Et is quidem versus absolutior, ille vero ejusdem vatis operosior : Ἐῖς Ζεὺς κτλ. Hunc laudans Justinus Martyr Cohort. p. 78, 1 addit et istum : Εἷς θεὸς κτλ.)

V.

Οὐρανὸν ὀρκίζω σε, θεοῦ μεγάλου σοφοῦ ἔργον, αὐδὴν ὀρκίζω σε πατρός, τὴν φθέγγετο πρῶτον, ἡνίκα κόσμον ἅπαντα ἐαῖς στηρίζετο βουλαῖς.

(Justinus Martyr Cohort. p. 78, 23 : Οὐρανὸν ὀρκίζω κτλ. τί βούλεται τὸ λέγειν αὐτόν, Αὐδὴν ὀρκίζω σε πατρός, τὴν φθέγγετο πρῶτον; Αὐδὴν ἐνταῦθα τὸν τοῦ θεοῦ ὀνομάζει λόγον, δι' οὗ οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ ἡ πᾶσα ἐγένετο κτίσις· ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ θείαι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν προφητεῖαι. Αἷς ἐν μέρει καὶ αὐτὸς ἐν Αἰγύπτῳ προσσχῶν ἔγνω ὅτι τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ πᾶσα ἐγένετο κτίσις. Διὸ καὶ μετὰ τὸ φῆσαι, Αὐδὴν ὀρκίζω σε πατρός, ἦν φθέγγετο πρῶτον, παρ' αὐτὰ συνάπτει λέγων, Ἠνίκα κόσμον ἅπαντα ἐαῖς στηρίζετο βουλαῖς. Ἐνταῦθα τὸν λόγον αὐδὴν διὰ τὸ ποιητικὸν ὀνομάζει μέτρον. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ἀπὸ τοῦ μικρῷ πρόσθεν, τοῦ μέτρον συγχωροῦντος αὐτῷ, λόγον αὐτὸν ὀνομάζειν. Ἐφη γάρ· Εἷς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε. Conf. Cyrill. contra Julian. I p. 23. Hoc fragmentum solutis versibus affert etiam Malalas Chronographiæ lib. II pag. 27 ed. Bonn., sed Hermeti Trismegisto adjudicat. Sic autem ait : Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς (Ἐρμῆς ὁ Τρισμέγιστος) ηὔξατο λέγων· Ὀρκίζω σε, οὐρανέ, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον, ἴλαος ἔσο· ὀρκίζω σε, φωνή πατρός, ἦν ἐφθέγγετο πρῶτην, ἡνίκα κόσμον ἅπαντα ἐστηρίζετο βουλή. Φωνὴν πατρός, ἦν ἐφθέγγετο πρῶτην, τὸν μονογενῆ λόγον

αὐτοῦ. De quo loco disputat Bentlejus in epistola ad Jo. Millium, Orpheo verba tribuens numerosque e Cyrillo et Justino restituens.)

Ναὶ μὴν ἀθανάτων γεννητόρας αἰὲν ἔοντας, πῦρ καὶ ὕδωρ, γαίαν τε καὶ οὐρανὸν ἠδὲ σελήνην· ἠελιὸν τε, Φάνητα μέγαν, καὶ νύκτα μέλαιναν.

(Orphicum hoc jusjurandum citat Theo Smyrnæus περὶ τῶν κατὰ μαθηματικὸς χρησίμων εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος ἀνάγνωσιν p. 164 ed. Petau.)

VI.

Ταῦτα πατὴρ ποίησε κατὰ σπεος ἡεροειδές.

(Proclus in Plat. Tim. II p. 95 D, pag. 224 ed. Schneider. : Καὶ περὶ ἐκείνου μὲν Ὀρφεὺς φησι· ταῦτα κτλ.)

Τοῦνεκα σὺν τῷ παντὶ Διὸς πάλιν ἐντὸς ἐτύχθη αἰθέρος εὐρείης ἡδ' οὐρανοῦ ἀγαθὸν ὕψος, πόντου τ' ἀτρυγέτου, γαίης τ' ἐρικυδέος εὐρη, ὠκεανὸς τε μέγας, καὶ νεῖατα τάρταρα γαίης, καὶ ποταμοί· καὶ πόντος ἀπείριτος, ἄλλα τε πάντα· πάντες τ' ἀθάνατοι μάκαρες θεοὶ ἠδὲ θείκναι, ὅσσα τ' ἐξηγεαῖντα, καὶ ὑστερον ὀππὸς' ἐμελλεν, ἐγγέμετο. Ζητὸς δ' ἐνὶ γαστέρι σύβρα πεφυκει.

(Proclus l. c. p. 95, E p. 224 seq. ed. Schneider. : Ὁ μὲν οὖν Πλάτων τοιοῦτον ὑποστησάμενος δημιουργόν, ἀβῆρτον αὐτὸν καὶ ἀκατονόμαστον εἶασεν, ὡς ἐν τὰγαθοῦ μοίρα προτεταγμένον τῶν ὄλων. Ἔστι γὰρ ἐν πάσῃ τάξει θεῶν τὸ ἀναλογεῖν τῷ ἐνί. Τοιοῦτον γοῦν ἢ ἐν ἐκάστῳ κόσμῳ μονάς. Ὁ δὲ γε Ὀρφεὺς καὶ ὄνομα αὐτῷ προσήνεγκεν, ἅτε ἐκείθεν κινούμενος· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν ἄλλοις ἠκολούθησεν. Ὁ γὰρ παρ' αὐτῷ Ζεὺς, ὁ πρὸ τῶν τριῶν Κρονιδῶν, οὗτός ἐστιν ὁ τῶν ὄλων δημιουργός. Μετὰ γοῦν τὴν κατάποσιν τοῦ Φάνητος αἱ ἰδέαι τῶν πάντων ἐν αὐτῷ πεφυκασιν, ὡς φησὶν ὁ θεολόγος· τοῦνεκα κτλ. — Vs. 9 legebatur ἐγένετο in membranarum, sed apud Steuchum de perenni philosophia p. 428 : γίγνεσθαι. Locus requirit ἐγγέμετο quod conjecit Gesnerus. Vocabulum in fine versus depravatam σύβραν (al. σειρά) recte mutavit Stephanus

IV.

Sol quem Dionysum cognomento perlibent.

Unus Jupiter, unus Orcus, unus Sol, unus Dionysus, unus deus inter omnes, cur tibi seorsum hæc dico.

V.

Per cælum, magni sapientisque dei opus, te obtestor, per patris vocem te obsecro, quam primum emisit, quum suo consilio totum mundum ædificavit. —

Per æternos immortalium parentes, ignem et aquam, terram et cælum ac lunam,

solemque, magnam Planetem, et noctem atram.

VI.

Hæc rerum parens in specu obscuro fecit. —

Idcirco cum universo rursus Jovis corpori insunt ætheris vasti et cæli splendidus vertex, marisque sterilis et terræ praelaræ latitudo, magnusque oceanus, et infima terræ loca, Tartarus, et fluvii, et mare interminatum, ac cætera omnia; omnesque immortales, dii beati dæque, et quæcunque nata erant et postea nasci debebant, ibi nata sunt. Jovis autem in utero coalescant. —

in σύβρα i. e. σύν βρα πεφύκει vel συνεπεφύκει βρα.
Similiter Proclus in Plat. Parmenid. III, p. 22 :
'Ο μὲν γὰρ Ὀρφεὺς μετὰ τὴν καταπόσιν τοῦ Φά-
νητος ἐν τῷ Διὶ τὰ πάντα γεγονέναι φησί.)

10 Ζεὺς πρῶτος γένητο, Ζεὺς ὑψίστος ἀρχικέρυκος,
Ζεὺς κεφαλῆ, Ζεὺς μέσσα. Διὸς δ' ἐκ πάντα τέ-
[τυχται.

Ζεὺς ἄρσῃν γένητο, Ζεὺς ἄμβροτος ἐπλετο νόμῃ,
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
Ζεὺς πνοιὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὄρμῃ,

15 Ζεὺς πόντου βίβρα, Ζεὺς ἥλιος ἠδὲ σελήνη,
Ζεὺς βασιλεύς, Ζεὺς αὐτὸς ἀπάντων ἀρχιγένεθλος.
ἐν κράτος, εἷς δαίμων γένητο, μέγας ἀρχὸς ἀπάν-
[των,

ἐν δὲ δέμας βασιλειον, ἐν ᾧ τὰδε πάντα κυκλεῖται,
πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα καὶ αἰθήρ, νύξ τε καὶ
[ἡμαρ,

20 καὶ Μῆτις, πρῶτος γενέτωρ, καὶ Ἔρως πολυτερ-
[πής·

πάντα γὰρ ἐν Ζηνὸς μεγάλῳ τὰδε σώματι κείται.
τοῦ δὴ τοι κεφαλῆ μὲν ἰδεῖν καὶ καλὰ πρόσωπα
οὐρανὸς αἰγλήεις, ὃν χρῦσεια ἀμφὶ ἐθειραι
ἄστρων μαρμαρέων περικαλλέες ἤερέθονται,

25 ταύρα δ' ἀμφοτέρωθεν δύο χρῦσεια κέρατα
ἀντολή τε δύσις τε, θεῶν ὕδοι οὐρανόωνων.
ὄμματα δ' ἠελίως τε καὶ ἀντιώσσα σελήνη.
νοῦς δὲ οἱ ἀψευδής, βασιλῆϊος, ἀφθίτος αἰθήρ·
ᾧ δὴ πάντα κλύει καὶ φράζεται, οὐδὲ τις ἐστίν

30 αὐδὴ οὐτ' ἐνοπή, οὐτ' αὐ κτύπος, οὐδὲ μὲν ὄσσα,
ἢ λήθει Διὸς οὔρα, ὑπερμενέος Κρονίωνος.
ᾧδὲ μὲν ἀθανάτην κεφαλὴν ἔχει ἠδὲ νόημα,
σῶμα δὲ οἱ πυριφεγγές, ἀπειρίτων, ἀστυφέλικτον,
ἄτρομον, ὀριμόγυιον, ὑπερμενές ᾧδε τέτυκται.

35 ὧμοι μὲν καὶ στέρνα καὶ εὐρέα νῶτα θεοῖο

ἀῆρ εὐρυβίης, πτέρυγες δὲ οἱ ἐξεφύοντο,
τῆς ἐπὶ πάντα ποταῖθ' ἱερῆ δὲ οἱ ἐπλετο νηδὺς
γαῖα τε παμμήτειρ', ὄρέων τ' αἰπεινὰ κάρηνα,
μέσσα δὲ ζώνη βραρυηγέος οἶδμα θαλάσσης
10 καὶ πόντου· πυμάτη δὲ βίσις γθονὸς ἐνδοθὶ βίβρα,
τάρταρα δ' εὐρόεντα καὶ ἔσχατα πείρατα γαίης.
πάντα δ' ἀποκρῦψας αὐτὶς φάος ἐς πολυγηθὲς
εἷς ἱερῆς κραδίης ἀνεπέγκαστο, μέριμερα βίβων.

(Vs. 10-43 servavit Eusebius Præp. Evang. pag. 100 B; item Stobæus Eclog. Phys. lib. I cap. 2, 23, tom. I pag. 16 seq. ed. Gaisford. apud quem tamen vs. 14-15 : Ζεὺς πνοιή—σελήνη omituntur. Initium inde a vs. 10-16 : Ζεὺς πρῶτος—ἀρχιγένεθλος et postremos duos versus πάντα δ' ἀποκρῦψας—βίβων habet etiam Aristoteles de Mundo cap. 7. Ex his tribus fontibus in magna scripturæ varietate optimas quasque lectiones elegimus. Adde quod Proclus plures versus suo in Platonis Timæum commentario hic illic inseruit, quem ubi opus videbatur consulimus. Hic autem pag. 95 E explicationis causa addit : Τῶν δὲ ἰδεῶν πλήρης ὢν διὰ τούτων ἐν ἑαυτῷ τὰ ὅλα περιέληφεν, ὡς καὶ τοῦτο ἐνδεικνύμενος ὁ θεολόγος ἐπήγαγε· Ζεὺς πρῶτος κτλ. Aristoteles vero hæc præmittit : Οὐράνιός τε καὶ γθονίος, πάσης ἐπώνυμος ὢν φύσεώς τε καὶ τύχης ἅτε πάντων αὐτὸς αἴτιος ὢν. Διὸ καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς οὐ κακῶς λέγεται Ζεὺς πρῶτος κτλ. Vs. 28 citat Olympiodorus in Phileb. ubi pro οἷα ψευδῆς legendum οἱ ἀψευδῆς.)

VII.

Τῆκων αἰθέρα δῖον, ἀκίνητον πρὶν ἐόντα,
ἐξανέφηγε θεοῖς ὦραν κάλλιστον ἰδέσθαι,

Jupiter primus est, Jupiter ultimus fulminis moderator,
Jupiter caput, Jupiter medium. E Jove cuncta sunt.

Jupiter mas est, Jupiter nymp̄ha est immortalis,

Jupiter fundamentum terræ et cæli stelliferi,

Jupiter cunctorum spiritus, Jupiter ignis indefessi impetus,

Jupiter fundus maris, Jupiter sol et luna,

Jupiter rex, Jupiter ipse generis omnium auctor.

Una vis, unus deus est, magnus omnium rector,

unum autem corpus regium, in quo hæc omnia circum-

agnis et aqua, terra et æther, nox et dies, [guntur,

et Metis, primus genitor, et Amor placitus ;

omnia enim hæc in magno Jovis corpore jacent.

Hujus igitur caput et pulchra facies videntur apparet

cælum splendidum, unde aureæ circumcirca coruscantium

siderum coma, pulchritudine insignes, suspensæ sunt,

et taurina utrimque duo aurea cornua,

oriens et occidens, deorum cælestium viæ.

Oculi vero sunt sol et opposita luna.

Mens errore libera ei est regius atque immortalis æther,

quo cuncta audit atque animadvertit, neque est

vel oratio vel sonitus, vel strepitus, vel vox,

quæ fugiat Jovis, præpotentis Saturnii, aures.

Sic caput immortale habet et mentem,

sic autem corpus ei coruscum, interminatum, inconcus-

immutum, robustum, prævalidum est. [sum,

Humeri quidem et pectus latumque dei tergum

aer late potens est, alæ vero ei enatæ sunt,

quibus ad omnia advolat : sanctus autem ei uterus est

terra omnium mater excelsique montium vertices,

at medium cingulum maris sonori æquor

pontique; et pedum plantæ terræ viscera

Tartarusque situ obsitus et extremi terrarum fines.

Sed postquam omnia occultavit, rursus in jucundam

sacro e sinu profert, magna efficiens. [lucem

VII.

(Procreator mundi) ætherem divinum, prius immotum,

[liquefaciens

diis spectandum exhibuit ætate florentem pulcherrimum-

[que aspectu,

ὄν δὴ νῦν καλέουσι Φάνητά τε καὶ Διόνυσον,
 Εὐβουλήα τ' ἀνάκτα, καὶ Ἀναυγήν ἀρίδην.
 5 ἄλλοι δ' ἄλλο καλοῦσιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων.
 πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἐπεκλήθη,
 οὐνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν Ὀλυμπον·
 ἀλλαχθεὶς δ' ὄνομ' ἔσχε προσωμίας τε ἕκαστον
 παντοδαπὰς κατὰ καιρὸν, ἀμειβομένοιο χρόνιο.

(Macrobius Saturn. I, 18 allatis versibus
 adjicit : « Phaneta dixit Solem ἀπὸ τοῦ φωτός
 καὶ φανεροῦ, id est a lumine atque illuminatione,
 quia cunctis visitur cuncta conspiciens :
 Dionysus, ut ipse vates ait, ἀπὸ τοῦ δινεῖσθαι
 καὶ περιφέρεσθαι, id est, quod circumferatur
 in ambitum. » Confer Damascium apud Bent-
 lejum Epist. ad Mill. : Οὐχὶ δὲ καὶ Ὀρφεὺς ἀπὸ
 τοῦ Ὁοῦ παράγει καὶ τῆς Νεφέλης ῥαχέισις τὸν
 πολυτίμητον Φάνητα κτλ. et quæ leguntur apud
 Wolfium Anecd. III p. 209 : Ὁ τε γὰρ Ἑλλη-
 νων θεολόγος Ὀρφεὺς πρῶτον ἐποίησε τὸν Φάνητα
 καθρωμένον ὑπὸ τῶν θεῶν.)

- 10 Ταῦτά γε πάντα τέλειν ἱερᾶ σκευῆ πυκάζαντα,
 σῶμα θεοῦ πλάττειν ἐραιγουῦς Ἡελίοιο.
 πρῶτα μὲν ἀργυρέαις ἐναλίγκιον ἀκτίνεσσιν
 πέπλον φοινίκιον πυρὶ εἶκελον ἀμφιβαλέσθαι.
 αὐτὰρ ὑπερθε νεβοῖο παναίολου εὐρὸ καθάψαι
 15 δέρμα πολυστίκτου θηρός, κατὰ δεξιὸν ὄμον,
 ἄστρον δαιδαλέων μίμημα ἱεροῦ τε πόλοιο.
 εἶτα δ' ὑπερθε νεβοῖς χρύσειον ζωστήρα βαλέσθαι,
 παμφανώνοντα, πέριξ στέρνων φορέειν, μέγα σῆμα
 εὐθύς ὅτ' ἐκ περάτων γαίης φαέθων ἀνορούσων
 20 χρυσεῖαις ἀκτίσι βάλῃ ῥόον ὠκεανοῖο,
 αὐγῇ δ' ἄσπετος ἦ, ἀνὰ δὲ δρόσω ἀμφιμυγεῖσθαι
 μαρμαίρη δίνησιν ἐλισσομένη κατὰ κύκλον
 πρόσθε θεοῦ, ζώνη δ' ἄρ' ὑπὸ στέρνων ἀμετρήτων
 φαίνεται ἄρ', ὠκεανοῦ κύκλος, μέγα θαῦμα εἰσιδέσθαι.

(Macrobius I. c. quibusdam interjectis :
 « Orpheus Liberum atque Solem unum esse
 deum eundemque demonstrans de ornatu
 vestituque ejus in sacris Liberalibus ita scribit :
 ταῦτά γε πάντα κτλ. » — Vs. 15 recepi Gesneri
 conjecturam πολυστίκτου ; codices πολύστικτον.
 — Vs. 16 pro δαιδαλέων fortasse legendum
 δαιδάλεον, ut sensus sit : artificiosam siderum
 imaginem.)

- 25 Κέκλυθι τηλεπόρου δίνης ελικαυγέα κύκλον
 οὐρανίαις στροφάλιγξι περίδρομον αἰὲν ἐλίσσων,
 ἀγλαέ Ζεῦ, Διόνυσε, πάτερ πόντου, πάτερ αἴης,
 ὦ Πλιε παγγενέτορ, Πᾶν αἰόλε, χρυσεοφεγγές.

(Macrobius Saturn. I, 23 : Solem esse omnia
 et Orpheus testatur his versibus : κέκλυθι τηλε-
 πόρου κτλ.)

Ἰατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

(Macrobius Saturn. I, 17 : Apollinem πα-
 τρῶν cognominarunt, non propria gentis unius
 ac civitatis religione, sed ut auctorem proge-
 nerandarum omnium rerum, quod Sol humo-
 ribus exsiccatis, progenerandis omnibus pra-
 buit causam, ut ait Orpheus : πατρὸς ἔχοντα
 κτλ.)

VIII.

Ἦν δὲ Φάνης Βρόμιός τε μέγας καὶ Ζεὺς ὁ πανό-
 [πτης.

(Proclus in Plat. Tim. II p. 102 D, p. 241
 ed. Schneid. : Πάλαι γὰρ ὁ θεολόγος ἔν γε τῷ Φά-
 νητι τὴν δημιουργικὴν αἰτίαν ἀνύμνησεν· ἐκεῖ γὰρ
 ἦν τε καὶ προῆν, ὡσπερ ἔφη, καὶ αὐτὸς « Βρόμιός
 τε μέγας καὶ Ζεὺς ὁ πανόπτης, » ἵνα δὴ τῆς διττῆς

quem nunc vocant Phanetem ac Dionysum,
 et Eubuleum regem et clarissimum Antagen :
 alii vero terrestrium hominum alio nomine appellant.
 Sed primus in lucem prodit ac Dionysus nominatus est,
 quia per infinitum longumque Olympum circumagitur :
 mutatus autem nomen appellationesque singulis
 temporum momentis varias pro temporum varietate ha-
 [buit. —
 Haec certe omnia perficere sacro vestitu corpus ornan-
 formatumque dei, splendidi Solis, fingere. [tem,
 Primum quidem albis radiis similem
 palla purpurea ad ignis similitudinem accedente indui.
 At superne latam hinnulei versicoloris,
 maculosa bestiae, pellem e dextro humero suspendere,
 siderum artificiosorum sanctique caeli imaginem. [teum
 Deinde super hinnulei pellem corpori aptare aureum bal-

euque coruscum ac circa pectus gestare, ingens prodit-
 statim quum e terrae finibus lucidus Sol oriturus [gium
 aureis radiis oceani fluente verberavit,
 et larga lux apparet, (quae) rore permixta
 splendet, vorticibus in orbem volutata
 ante deum, cingulum vero sub pectore immense
 conspicitur, oceani orbis, res mirabilis visu. —
 Audi radiantem longinqui vorticis orlem
 caelesti conversione circumvagum semper volutans,
 splendide Jupiter, Dionyse, opifex maris, opifex terrae,
 Sol omnium genitor, Faune versicolor, auro micans. —
 Patris mente et prudenti consilio praeditum.

VIII.

Erat autem Phanes et Bromius magnus et Jupiter omnia
 [videns

δημιουργίας ἔχη τὰς οἰονεὶ πηγὰς· καὶ ἐν τῷ Διὶ τὴν παραδειγματικὴν. Addidi ad versum supplementum : ἣν δὲ Φάνης.)

Καὶ Μῆτις πρῶτος γενέτωρ, καὶ Ἔρως πολυ [τερπῆς.

(Proclus l. c. : Μῆτις γὰρ αὖ καὶ οὗτός ἐστιν, ὡς φησι Καὶ Μῆτις πρῶτος κτλ. Αὐτός τε δὲ Διόνυσος καὶ Φάνης καὶ Ἑρικεπαῖος συνεγῶς ὀνομάζεται. Cf. fragm. VI, 20.)

Ἔς τότε πρωτογόνοιο χανὸν μένος Ἑρικεπαίου τῶν πάντων γε δέμας Ζεὺς εἶχ' ἐνὶ γαστέρι [κοιλῆ,

6 μίξε δ' ἔοις μελέεσσι Θεοῦ δυνάμιν τε καὶ ἀλκῆν. τοῦνεκα σὺν τῷ παντὶ Διὸς πάλιν ἐντὸς ἐτύχθη.

(Proclus in Plat. Tim. II p. 99 A : Ἔστι γὰρ, εἰ γρῆ διαβρόδην τὰ τοῦ καθηγεμένου λέγειν, ὁ παρὰ τῷ Ὀρφεὶ πρωτόγονος θεός, κατὰ τὸ πέρασ τῶν νοητῶν ἰδρυμένος παρὰ τῷ Πλάτῳ τῷ αὐτοζῶν (leg. τὸ αὐτόζων). Διὸ καὶ αἰώνιον ἐστὶ καὶ τῶν νοουμένων κάλλιστον· καὶ τοῦτό ἐστιν ἐν νοητοῖς ὕπερ ὁ Ζεὺς ἐν νοεροῖς. Πέρασ δὲ ἑκάτερος τῶνδε τῶν τάξεων. Καὶ ὁ μὲν τῶν παραδειγματικῶν αἰψῶν τὸ πρῶτιστον, ὁ δὲ τῶν δημιουργικῶν τὸ μοναδικώτατον. Διὸ καὶ ἐνοῦται πρὸς ἐκεῖνον ὁ Ζεὺς διὰ μέσας τῆς Νυκτός, καὶ πληρωθεὶς ἐκεῖθεν γίνεταί κόσμος νοητός, ὡς ἐν νοεροῖς.

Ἔς τότε πρωτογόνοιο χανὸν μένος Ἑρικεπαίου τῶν πάντων δέμας εἶχεν ἐῖ ἐνὶ γαστέρι κοιλῆ κτλ. Mutavi hæc e Lobeckii conjectura Aglaorh. p. 479, nisi quod in secundo versu non τῶν πάντων τε, sed τῶν πάντων γε scripsi.)

Σὺν δὲ Φάνης ἄλλην γενεὴν τεκνῶσατο δεινὴν νηδύος ἐξ ἱερῆς, προσιδεῖν φοβερωπὸν ἔχιδναν, ἧς χαιτὰι μὲν ἀπὸ κρατὸς καλὸν τε πρόσωπον 10 ἦν εἰσεῖν, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη φοβεροῖο δράκοντος αὐχένος ἐξ ἄκρου.

(Athenag. Apol. p. 72 : Καὶ τίς ἂν ἀνθρώπος κεκριμένος καὶ ἐν θεωρίᾳ γεγονώς ὑπὸ Θεοῦ γεννηθῆναι πιστεύσαι ἔχιδναν; Ὀρφεὺς, Ἄν δὲ Φάνης ἄλλην γενεὴν κτλ. ἢ αὐτὸν τὸν Φάνητα δέξατο, Θεὸν ὄντα πρωτόγονον (οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ ὡσὺ προγυθείς) ἢ οἰμα ἢ σγῆμα ἔχεν δράκοντος;

ἢ καταποθῆναι ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὅπως ὁ Ζεὺς ἀχώρητος γένοιτο; — Vs. 7 pro ἂν δὲ Φάνης apparet legendum esse σὺν δὲ Φάνης.)

Μῆτιν σπέρμα φέροντα Θεῶν, κλυτὸν Ἑρικε- [παῖον.

(Proclus in Tim. II p. 137 B : Εἰκότως ἄρα καὶ ὁ θεολόγος μόνον παράγει τὸν Φάνητα « σπέρμα φέροντα Θεῶν κλυτὸν » ἀπὸ τοῦ κρυφίως ὄντος Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ ἀπὸ τούτου πάσας ὑρίστησι τὰς δευτέρας τάξεις τῶν Θεῶν. Et paulo post : Καλεῖ δὲ ὁμοῦς αὐτὸν εὐδαίμονα, σεμνόν, Μῆτιν σπέρμα φέροντα Θεῶν κλυτόν. Ita emendavit Bentleyus Epist. ad Mill. in Opusc. phil. p. 455, sanatis magnam partem etiam Damascii verbis : Καὶ Ὀρφεὺς τὸν πολυτίμητον τοῦτον Θεὸν ἀνεφημεῖ (leg. ἀνουμηεῖ)· Μῆτιν σπέρμα φέροντα Θεῶν κλυτόν Ἑρικεπαῖον. Apud Proclum altero loco legebatur Θεόν, altero μῆτις et κλυτόν, apud Damascium ἀνευφήσαιμι τὸν σπέρμα φέροντα Θεῶν κ' αὐτὸν Ἑρικεπαῖον.)

Ἢ δὲ πάλιν Γαῖαν τε καὶ Οὐρανὸν εὐρὸν ἔτικτε.

(Proclus in Tim. II p. 137 B : Οὐρανὸς μὲν γὰρ μετὰ τῆς Γῆς πρόεισιν· ἢ δὲ πάλιν κτλ.)

Ἐπτὰ μὲν εὐειδέϊς κούρας, ἐλικωπίδας, ἀγνάς, 15 ἑπτὰ δὲ παῖδας ἀνχατὰς ἐγένετο λαχνηντας.

(Proclus in Tim. l. c. : Κατὰ γὰρ τὴν τρίτην γονῆν ἢ Γῆ προήγαγεν ἑπτὰ μὲν κτλ.)

Αὐτὸς ἔης γὰρ παιδὸς ἀφείλετο κούριον ἄνθος.

(Proclus in Tim. l. c. : Ὁ δὲ γε Φάνης μόνος τε πρόεισιν, καὶ ὁ αὐτὸς ἀνουμηεῖται θῆλυς καὶ γενέτωρ, παράγει τὰς Νύκτας, καὶ τῆ μέση συνέστιν ὁ πατήρ· αὐτὸς γὰρ ἔης παιδὸς ἀφείλετο κούριμον ἄνθος. Legendum cum Gesnero αὐτὸς ἔης γὰρ παιδὸς et cum Schneidero ad Argonaut. vs. 1336, κούριον.)

Ἐνθεν ἄδην θρώσκει γένεσις πολυποικίλου ὕλης, ἐνθεν συρόμενος πρηστήρ, ἀμυδροῦ πυρὸς ἄνθος, κόσμων ἐνθρώσκων κοιλώμασι. πάντα γὰρ ἐνθεν 20 ἄρχεται εἰς τὸ κάτω τείνειν ἀκτῖνας ἀγχετάς.

(Proclus in Tim. II p. 137 C : Οὕτω δὲ καὶ τὰ λόγια τὸν μέγιστον τοῦτον Θεὸν πηγὴν πηγῶν

Et Metis primus genitor, et Amor placitus. —

Sic tum postquam primogenitum Ericepæum hianti ore [hausit,

Jupiter etiam rerum omnium species in cavo utero habuit, suisque membris dei vires et robur admiscuit.

Idcirco cum universo rursus Jovis corpori insunt. —

Simul alium horrendum partum Phanes edidit ex utero sacro, Echidnam aspectu terribilem, ejus coma, capitis [ornamentum] pulchraque facies conspiciebantur, reliqua membra draconis formidabilis

inde a summa cervice erant. —

Metin, deorum semen ferentem, clarum Ericepæum. —

Hæc autem rursus Tellurem Cælumque spatiosum peperit. — Septem quidem puellas formosas, venustas, castas, septem vero pueros, reges hirsutos, enixa est. —

Ipsæ enim filie suæ puellarem florem abstulit. —

Inde affatim prosilit fons multiformis materiae,

inde ductus prester, obscuri ignis flos,

in mundorum recessus insiliens. Cuncta enim inde

incipiant in inferiora admirabiles radios extendere. —

προσαγορεύει καὶ μόνον ἀπογεννησάι τὰ πάντα φησίν· ἔνθεν ἀδηθρώσκει κτλ. Recte Gesnerus edit ἄδην θρώσκει et vs. 18 ἀμυδρῶν pro membranarum scriptura ἀμυδροῖ. Damascius apud Bentlejum Epist. ad Mill. p. 455 versum 17 sic scribit : Ἐνθεν ἀποθρώσκει γένεσις πολυπιδάκου Ὀψης.)

Ἐπτὰ μὲν εὐειδεῖς κούρας, ἐλικώπιδας, ἀγνάς, ἑπτὰ δὲ παῖδας ἀνακτας ἐγείνατο λαχνηέντας. Θυγατέρας μὲν τίκτη Θεμιν καὶ εὐφρονα Ἰγθύν, Μνημοσύνην τε βαθυπλόκαμον, Θεῖαν τε μά-
[χαίραν,

25 ἡδὲ Διώνην τίκτεν, ἀριπρεπὲς εἶδος ἔχουσαν, Φοῖβην τε Πείρη τε, Διὸς γενέτειραν ἀνακτας. . . Κοῖόν τε Κροῖόν τε μέγαν, Φόρχον τε κραταῖόν, καὶ Κρόνον, Ὡκεανόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπε-
[τόν τε.

(Proclus in Tim. lib. V p. 295 D, p. 716 ed. Schneid. : Τίκτητε γὰρ ἡ Γῆ λαθούσα τὸν Οὐρανόν, ὡς φησὶν ὁ θεολόγος· ἑπτὰ μὲν εὐειδεῖς κούρας, ἑπτὰ δὲ παῖδας ἀνακτας· θυγατέρας μὲν Θεμιν καὶ εὐφρονα Ἰγθύν κτλ. Verba quæ exciderunt comparatis vs. 13-14 et 25 restitui. Versu 27 Proclus præmittit hæc : Παῖδας δὲ ἄλλους τοσοῦτους. Cæterum Φόρχον τε κραταῖόν Gesnerus metri causa posuit pro codicum lectione Φόρχον τε κρατερόν.)

Οὐρανὸς ὡς ἐνόησεν ἀμείλιχον ἤτορ ἔχοντας
30 καὶ φύσιν ἐκνομίην·
ῥῖπτε βαθὺν γαίης ἐς τάρταρον.

(Proclus in Tim. V p. 295 F : Ὡς γὰρ ἐνόησε, φησὶν, αὐτοὺς ὁ Οὐρανὸς ἀμείλιχον κτλ. Itaque Urani sive Cæli nomen primo versui inserui, quem Gesnerus sic exhibet : Ὡς ἐνόησ' αὐτοὺς ἀμείλιχον ἤτορ ἔχοντας.)

Ἐνθ' οὖν Ὡκεανὸς μὲν ἐνὶ μεγάροισιν ἔμιμνεν, ὀρμαίνων, ποτέρωσθε νόον τράποι, ἡ πατέρα δὲ

γυμνώσῃ τε βίης, καὶ ἀτάσθαλα λωβήσαιο
35 σὺν Κρόνῳ ἡδ' ἄλλοισιν ἀδελφοῖς, οἱ πεπίθοντο μητρὶ φίλῃ, ἡ τοὺς γε λιπὼν μένοι ἔνδον ἐκχλος. πολλὰ δὲ πορφύρων μένεν ἤμενος ἐν μεγάροισι, σκυζόμενος ἡ μητρὶ, κασιγνήτοισι δὲ μάλλον.

(Proclus in Tim. V p. 296 A : Τῶν γὰρ ἄλλων Τιτάνων εἰς τὴν κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπιβουλήν ἱεμένων, ὁ Ὡκεανὸς ἀπαγορεύει τε πρὸς τὰς τῆς μητρὸς ἐπιτάξεις, καὶ ἐνδοιάζει περὶ τῆς πράξεως. — Vs. 37 legebatur ἡμερος, quod Hermannus in ἤμενος convertit.)

Καὶ κρατεροὶ περ ἔδοντες ἀμείνονος ἀντιάσαντες,
40 ὕβριος ἀντ' ὀλοῆς καὶ ἀτασθαλῆς ὑπερόπλου. . .

(Proclus in Tim. I pag. 57 F : Οὕτω γὰρ ἡ δημιουργικὴ πέρας ἴσχει βούλησις, καὶ τὰ χεῖρω κρατεῖται ὑπὸ τῶν ἀμεινόνων, ἐν μὲν τοῖς κερικοῖς Ἀτλαντίοις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐν δὲ τοῖς ὀλοῖς οἱ Τιτᾶνες ὑπὸ τῶν Ὀλυμπίων, καὶ κρατεροὶ περ κτλ. φησὶν ὁ θεολόγος.)

Κούρους δ' οὐρανίνας ἐγείνατο πότνια γαῖα, οὗς δὴ καὶ Τιτῆνας ἐπέκλησιν καλέουσιν, οὐνεκα τισάσθη μὲγαν οὐρανὸν ἀστερόεντα.

(Athenag. Apol. p. 66 : Διὸ καὶ ὀργισθεῖσα ἡ Γῆ τοὺς Τιτᾶνας ἐγέννησε. Κούρους δ' οὐρανίνας κτλ. Confer fragm. XVIII.)

Οἱ Ζηνὶ βροντὴν τε πόρον, τευξάν τε κεραιόν,
45 πρῶτοι τεκτονόχειρες, οἱ Ἡφαίστου καὶ Ἀθήνην δαίδαλα πάντ' ἐτίδαξαν, ἔσ' οὐρανὸς ἐνπὸς ἐέργει.

(Proclus in Tim. II pag. 100. A; p. 235 ed. Schneider : Ὡς γὰρ φησὶν ὁ θεολόγος, οἱ πρῶτοι τεκτονόχειρες τῷ Διὶ τὰς δημιουργικὰς δυνάμεις ἔδοσαν πάσης τῆς ἐγκοσμίου ποιήσεως· οἱ Ζηνὶ κτλ.)

Ἐπτὰ δὲ πάντα μέρη κούρου διεμοιρήσαντο.

(Proclus in Tim. III pag. 184, pag. 438 ed. Schneider. : Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ θεοῦ σῶμα πᾶν, τὴν ψυχικὴν σύστασιν, εἰς ἑπτὰ καὶ τοῦτο διηρημένον·

Septem quidem puellas formosas, venustas, castas, septem vero pueros, reges hirsutos, enixa est. Filias quidem peperit Themis et lætam Tethyn, et Mnemosynen promissos cincinnos habentem et beatam ac Dionen genuit decora facie præditam, [Theam, Phœbenque et Rheam, Jovis regis genitricem. . . . . Cœumque et magnum Crœum fortemque Phœcum, et Saturnum Oceanumque et Hyperionem et Iapetum. — Cœlus ut vidit inexorabilem hos animum habere et pravum ingenium, in profundum Terræ tartarum eos dejecit. — Tum igitur Oceanus quidem in ædibus manebat, deliberans, utram in partem animum converteret, pa-
[tremne suum

viribus spoliaret, et per scelus injuria afficeret cum Saturno et aliis fratribus, qui obdixerant matri caræ, an his relictis intus maneret quietus. Multa autem secum volvens manebat sedens in ædibus, irascens matri suæ, sed magis fratribus. — Quamvis robusti sint, fortiori tamen obviam profecti, pro pernicioſa contumelia (quam imponere ei tentabant) [et audaci improbitate. . . . — Filios autem cœlestes veneranda Tellus enixa est, quos etiam Titanes cognomento perhibent, quia magnum cœlum stelliferum punierunt. — Qui Jovi tonitru præbuerunt et fulmen fabricati sunt, primi fabri, qui Vulcanum et Minervam artificia omnia docuerunt, quæ cœlum complectitur. — Septem omnia (Bacchi) pueri membra di-pertiverunt.

ἑπτὰ δὲ πάντα κτλ. φησὶν ὁ θεολόγος περὶ τῶν Τι-
τανῶν.)

Τιτῆνες κακομηῆται, ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντες.

(Proclus in Tim. I pag. 54 B, pag. 124 ed. Schneider. : Ἐπεὶ παράδειγμα αὐτῶν διὰ τούτων παρὰ τῷ θεολόγῳ δηλοῦται τῶν ὀνομάτων Τιτῆνες κακομηῆται κτλ.)

IX.

Μήσατο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπείριτον, ἦντε σελήνην ἀθάνατοι κληῖζουσιν, ἐπιγῆθιοι δὲ τε μήνην· ἢ πόλλ' οὐρε' ἔχει, πόλλ' ἄστεα, πολλὰ μέλαθρα.

(Proclus in Tim. III pag. 154 A, pag. 363 ed. Schneider. : Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι ἔλεγον ἐν τῷ οὐρανῷ θεωρεῖσθαι τὰ στοιχεῖα διγῶς, ἄλλως μὲν πρὸ ἡλίου, ἄλλως δὲ μετὰ ἡλίον. Γῆ μὲν γὰρ αἰθερία ἢ σελήνη· τοῦτο μὲν οὖν καὶ ὁ θεολόγος εἴρηκε σαφῶς· Μήσατο δ' ἄλλην κτλ. Duos priores versus repetit idem in Tim. IV pag. 283 B : Τὴν μὲν γὰρ σελήνην γῆν εἰώθασιν καλεῖν, ὡς τοῦτον ἔχουσιν τὸν λόγον πρὸς τὸν ἥλιον, ὃν ἢ γῆ πρὸς τὸ πῦρ· Μήσατο δ' ἄλλην κτλ. φησὶν Ὁρφεύς.)

Ὁρρ' ἐν μηνὶ τρέπη ἔπερ ἥλιος εἰς ἐνιαυτόν.

(Proclus in Tim. IV pag. 256 A : Διὸ καὶ ὡςπερ τὸν ἥλιον κατὰ ὄραν καὶ κατὰ ζῳῖον εἰρή-
κασιν ἀμείβειν τὰς μορφάς, οὕτω καὶ τὴν σελήνην κατὰ ἐκάστην ἡμέραν, ὄρρ' ἐν μηνὶ κτλ.)

X.

Μαῖα, θεῶν ὑπάτη, Νυξ ἄμβροτε, πῶς, τάδε
[φράζει,
πῶς δεῖ μ' ἀθανάτων ἀρχὴν κρατερόφρονα θέσθαι;
αἰθέρι πάντα περίξ ἀφάτω λαβέ', τῷ δ' ἐνὶ μέσσω
οὐρανόν.]

(Proclus in Tim. II pag. 63 E, pag. 148 ed. Schneider. : Πρὶν δὲ ἄψεται (leg. ἀψεται) τῆς ὄλης πράγματείας, ἐπὶ θεῶν παρακλήσεις καὶ εὐ-
χὰς τρέπεται, μιμούμενος καὶ ταύτη τὸν τοῦ παντός ποιητήν, ὃς πρὸ τῆς ὄλης δημιουργίας εἰς τε τὸ χρηστέριον εἰσιεῖν λέγεται τῆς Νυκτός,

κακείθεν πληροῦσθαι τῶν θεῶν νοήσεων καὶ τὰς τῆς δημιουργίας ἀρχὰς υποδέχεσθαι καὶ ἀπορίας, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἀπάσας διαλύειν καὶ δὴ καὶ τὸν πατέρα παρακαλεῖν εἰς τὴν τῆς δημιουργίας σύλ-
ληψιν. Πρὸς μὲν τὴν Νύκτα πεποιήται τῷ θεολόγῳ λέγων· Μαῖα, θεῶν κτλ. καὶ ἀκούει παρ' αὐτῆς· Αἰθέρι πάντα κτλ. Pag. 294 B legitur Μαῖα, θεῶν ὑπάτη, Νυξ ἄμβροτε, πῶς τάδε φράξεις; unde Hermannus conjicit : πῶς τάδε φράξεις, ὡς. Pag. 96 scriptum est οὐρανόν, quod sensus requirit, ideoque a nobis hic exhibetur spreta codicum scriptura οὐρανῷ.)

5 Ὁρθου δ' ἡμετέρην γενεήν, ἀριδείκετε δαίμον.

(Proclus in Tim. II pag. 63 E : Καὶ περὶ πάσης ἐξῆς ἀναδιδάσκειται τῆς κοσμοποιίας. Πρὸς δὲ τὸν Κρόνον πάλιν μετὰ τοὺς δεσμούς μόνον οὐκ εὐγόμενός φησιν. Sententia est : postquam Jupiter, mundi procreator, Saturnum in vincula conjecit, quasi demisse ac suppliciter eum consulit. Eundem versum affert Proclus Comm. in Cratyl. Cf. Acta philol. Monac. tom. II pag. 122.)

Πῶς δέ μοι ἐν τι τὰ πάντ' ἔσται, καὶ χωρὶς ἕκα-
[στον;
αἰθέρι πάντα περίξ ἀφάτω λαβέ'· τῷ δ' ἐνὶ μέσσω
οὐρανόν, ἐν δὲ τε γαῖαν ἀπείριτον, ἐν δὲ θάλασσαν,
ἐν δὲ τε τεῖρεα πάντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἑστεφάνωται.
10 αὐτὰρ ἐπεὶ δεσμὸν κρατερόν περὶ πᾶσι τανύσσης,
σειρήν χρυσείην ἐξ αἰθέρος ἀρτήσαντα.....

(Proclus Tim. II pag. 96 A, p. 225 ed. Schneider. : Τὰ τοῖνον ὄλα περιέγων ὁ Ζεὺς καὶ πάντα μοναδικῶς καὶ νοεῶς κατὰ τούτους τοὺς χρησμούς μετὰ τῆς Νυκτός ὑρίσθησι, καὶ πάντα τὰ ἐγκόσμια, θεοὺς τε καὶ τὰς μοίρας τοῦ παντός. Λέγει γοῦν πρὸς αὐτὸν ἢ Νυξ ἐρωτήσαντα· Πῶς δέ μοι κτλ. — Vs. 9 legebatur ἑστεφάνωτο, quod cum Gesnero ex Homeri Iliad. lib. XVIII, 485 in ἑστεφάνωται mutavi. — Addit Proclus : Καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑποθεμένη δημιουργημάτων ἐπήνεγκεν· αὐτὰρ ἐπεὶ

Titanes fraudulentum, violentum animum habentes.

IX.

Struxit autem aliam terram infinitam, quam selenen (i. e. immortales vocant, terræque cultores lunam, [lunam]) quæ multos habet montes, multa oppida, multas domos. — Ut intra mensem vertat quod sol per annum.

X.

Mater natrix, dearum summa, Nox immortalis, quomodo, [hoc mihi dic, quomodo me oporteat validum immortalium imperium [fundare?]

Æthere in menso omnia complectere, sed hujus medio cælum. [gremio

erige genus nostrum, inclyle deus. —

Quomodo mihi unum aliquid universa erunt et seorsum [singula?

Æthere immenso omnia complectere, at hujus medio grecum cælum, tum vero terram infinitam et mare [mio et sidera cuncta, quibus cælum ornatum est.

Sed postquam omnibus tenacissimum vinculum inieceris, aureâ catenâ ex æthere suspensâ.....

κτλ. — Vs. 10 codd. habent ἐπεὶ vel ἐπὶ et ἐπὶ πᾶσι, sed Comment. in Cratyl. in Act. phil. Monac. II p. 128 exaratum est ἐπὶ et περὶ πᾶσι, quemadmodum hic quoque editores scribi voluerunt. At ἐπεὶ pro ἐπὶ epicorum poetarum sermo non respuit. Cf. Iliad. XV, 363. Cæterum iidem versus iterantur a Proclo in Tim. III p. 146 E : Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ κρατερός δεσμός, ὃς φησιν ὁ θεολόγος, διὰ πάντων τεταμένους καὶ ὑπὸ τῆς χροσῆς σειρᾶς συνεχόμενος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ ὁ Ζεὺς τὴν χροσὴν ὑψίστησι σειρᾶν κατὰ τὰς ὑποθήκας τῆς Νυκτός· Αὐτὰρ ἐπεὶ κτλ. Cf. Proclus in Tim. III p. 173 F : Κρατερός μὲν γὰρ καὶ ὁ δεσμός ὁ ἀπὸ νοῦ καὶ ψυχῆς, ὡς καὶ Ὀρφεὺς φησιν, ἀλλὰ μείζων ἢ τῆς χροσῆς σειρᾶς ἔνωσις καὶ μειζώωνι τοῖς πᾶσιν ἀγαθῶν αἰτία. Similiter jam Homerus Iliad. VIII, 19 : Σειρὴν χροσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες.)

XI.

Ζεὺς δ' ἐφορᾷ γονέων ὀπίσοι τίους θεμίστας,
ἧδ' ὄσοι οὐκ ἀλέγουσιν, ἀναιδέα θυμὸν ἔχοντες·
καὶ τοῖς μὲν πρόφρων τε καὶ ἤπιος ἐσθλὰ δίδωσι,
τοῖς δὲ κακὰ φρονέων νευμεσίξεται Εὐμενίδεσσι.
δειναὶ γὰρ κατὰ γαῖαν Ἐρινύες εἰσὶ τοκῆων.

(Stobæus Floril. LXXIX, 28.)

XII.

Ἦν χρόνος, ἠνίκα φῶτες ἀπ' ἀλλήλων βίον εἶχον
σαρκοδακῆ· κρείσσων δὲ τὸν ἤττονα φῶτα δαίξει.

(Sextus Empiricus adv. Math. II, 31 et IX, 15 : Οἱ γὰρ νόμοι πόλεων εἰσι σύνδεσμοι, καὶ ὡς φυγὴ σώματος ἐκφθαρέντος φθείρεται, οὕτω νόμων ἀναιρεθέντων καὶ αἱ πόλεις διαλλυνταί. Παρὸ καὶ ὁ ἠθολόγος Ὀρφεὺς τὸ ἀναγκαῖον αὐτῶν ὑποφαίνων φησὶ· Ἦν χρόνος κτλ. Μηδεὸς γὰρ ἐπιστατοῦντος νόμου, ἕκαστος ἐν χερσὶ τὸ δίκαιον εἶχε.)

XIII.

Ἐκτῆ δ' ἐν γενεᾷ καταπαύσατε κόσμον αἰοιδῆς.

(Plato Phileb. p. 66 C : Ἐκτῆ δ' ἐν γενεᾷ,

φησὶν Ὀρφεὺς, κτλ. Idem versus exstat apud Plutarchum περὶ τοῦ Εἰ τοῦ ἐν Δελφοῖς tom. IX p. 236 ed. Hutten., ubi pro κόσμον codices θυμὸν præbent. Cf. Lobeckii Aglaopham. tom. II p. 788 seqq.)

XIV.

Ἦκεανὸς πρῶτος καλλιῆβρος ἤρξε γάμοιο,
ὅς ῥα κασιγνήτην δημομήτορα Τηθύον ὄποιεν.

(Plato Cratyl. p. 402 et Stobæus Eclog. Phys. lib. I cap. 10, 8, tom. I pag. 109 ed. Gaisford., quorum posterior hunc locum a priore mutuatus videtur. Plato addit : Λέγει δέ που καὶ Ὀρφεὺς ὅτι· Ἦκεανὸς κτλ.)

XV.

Ἄργὸν τὸ σκάφος εἰμὶ, θεῶ δ' ἀνέθηκεν Ἰάσων,
Ἰσθμια καὶ Νεμεΐας στεφάμενον πίτυσιν.

(Dio Chrysostomus Orat. XXXVII p. 107 : Ἐγένετο δὲ καὶ τῶν νεῶν ἄμιλλα· καὶ Ἄργὸν ἐνίκα, καὶ μετὰ ταῦτα οὐκ ἐπλευσεν, ἀλλ' αὐτὴν ἀνέθηκεν ὁ Ἰάσων ἐνταῦθα [ἐν Κορίνθῳ] τῷ Ποσειδῶνι, καὶ τὸ ἐπίγραμμα ἐπέγραψεν, ὃ λέγουσιν Ὀρφεὺς εἶναι· Ἄργὸν τὸ σκάφος κτλ. Cf. Anthol. t. IV, Epigr. ἀδεσπ. CCXXII. b. et Schol. Lyc. v. 175 p. 441. Similiter locutus est Simonides apud Henr. Stephanum Thes. ling. gr. II p. 1690 A : Ἰσθμια, δις Νεμεα, τρίς Ὀλύμπια ἐστεφανώθη, et Lucianus ibid., ἐστεψαὶ τὰ Ὀλύμπια, neque erat quod Bergkii Poet. Lyr. p. 928 deteriorem scripturam Ἰσθμια δις, Νεμεα δις, Ὀλυμπία ἐστεφανώθη probaret.)

XVI.

Ὡς εἰποῦσα πέπλους ἀνεσύρατο, δεῖξέ τε πάντα
σώματος οὔτι πρόποντα τύπον· πικρὸς δ' ἦεν Ἰακχος,
χεῖρά θ' ἐγὼν ῥίπτασχε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλπους.
ἦ δ' ἐπεὶ οὖν μείδησε θεά, γύθησ' ἐνὶ θυμῷ,
5 δεῖξάτο δ' αἰθλοῦν ἄγγος, ἐν ᾧ κυκεῶν ἐνέκειτο.

(Clemens Alexandrinus Cohort. p. 17 : Καὶ

XI.

Jupiter inspicit illos qui colunt parentum jura,
et qui negligunt, impudentia freti.
Atque illis quidem benignus et mitis bona largitur,
his vero inimicus irascitur per Furias.
Sunt enim horribiles in terra parentum Furie.

XII. [lerarent

Erat tempus illud, quum homines mutua cæde vitam tocarnibus comedendis, et validior vir invalidiorem infer-

XIII.

Sexta vero in progenie carminis ornatum finitote.

XIV.

Oceanus pulchre fluens primus conjugium inchoavit,
qui sororem germanam Tethyn uxorem habebat.

XV.

Argo navis sum, deo autem me dedicavit Iason
in Isthmiis ludis Nemea etiam pinu corenatam.

XVI.

Sic locuta retexit vestem, ostenditque omnem
pudendam corporis partem : accedebat autem tacchus purr,
manumque suam ridens Baubus sinui subjecit.
Postquam vero dea illa subrisit, gavisus est animo
accepitque vas varium, in quo cinnus inerat.

τί θυμωστών εἰ Τυβήνοί οἱ βάρβαροι αἰσχροῖς οὔτοι τελίσκονται παθήμασιν, ὅπου γε Ἀθηναίους καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι (αἰδοῦμαι καὶ λέγειν, αἰσχύνης ἐμπλεως) ἢ περὶ τὴν Διὸς μυθολογία; ἀλωμένη γὰρ ἡ Διὸς κατὰ ζήτησιν τῆς θυγατρὸς τῆς Κόρης περὶ τὴν Ἐλευσίνα ἀποκάμνει, καὶ φρέατι ἐπικαθίζει λυπομένην. Τοῦτο τοῖς μουσμένοις ἀπαγορεύεται εἰσεῖτε νῦν, ἵνα μὴ δοκοῖεν οἱ τετελεσμένοι μιμεῖσθαι τὴν ὄδυρομένην. Ἔχουν δὲ τῆνικαδὲ τὴν Ἐλευσίνα οἱ γηγενεῖς ὀνόματα αὐτοῖς Βαυῶν καὶ Δυσούλης καὶ Τριπτόλεμος· ἐτι δὲ Εὐμολπός τε καὶ Εὐθουλεύς. Βουκολος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ Εὐμολπος, σωῶτης δὲ ὁ Εὐθουλεύς· ἀρ' ὦν τὸ Εὐμολπιῶν καὶ τὸ κηρύκων τὸ ἱεροφαντικὸν δὴ τοῦτο Ἀθήνησι γένος ἤθησαν. Καὶ δὴ (οὐ γὰρ ἀνήσω μὴ οὐχὶ εἰπεῖν) ξενίσασα ἡ Βαυῶν τὴν Διὸς, ὀρέγεται κυκεῶνα αὐτῇ. Τῆς δὲ ἀναινομένης λαβεῖν, καὶ πεινὸν οὐκ ἐθελούσης (πενθήρης γὰρ ἦν) περιαλγῆς ἡ Βαυῶν γενομένη, ὡς ὑπεροραθεῖσα δῆθεν, ἀναστέλλεται τὰ αἰδοῖα, καὶ ἐπίδεικνυει τῇ θεῷ· ἢ δὲ τέρπεται τῇ ὄψει ἡ Διὸς, καὶ μόλις ποτὲ δέχεται τὸ ποτόν, ἡσθεῖσα τῷ θεάματι. Ταῦτ' ἐστὶ τὰ κρύφια τῶν Ἀθηναίων μυστήρια· ταῦτά τοι καὶ Ὀρφέως ἀναγράφει. Παραθήσομαι δὲ σοι αὐτὰ τοῦ Ὀρφέως τὰ ἔπη, ἵν' ἔγῃς μάρτυρα τῆς ἀναισχυντίας τὸν μυσταγωγόν. Ὡς εἰπούσα κτλ. Repetit hæc iisdem verbis Eusebius Præp. Evang. II, 3. — Vs. 1 sic immutatus legitur apud Gregorium Nazianzenum in Julian. Orat. III p. 104 : Ὡς εἰπούσα θεὰ δαιούς ἀνεσύρατο μηρούς. Sed hoc memoriæ vitio factum. — Vs. 2 scribebatur οὐδὲ πρόποντα, quod Hermannus in οὔτοι πρόποντα convertit. Porro ἦεν codices præbent; at sensus requirit ἦεν. — Vs. 3 χειρὶ τέ μιν ῥίπτασκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλπαις membranarum scriptura est, cujus loco Gesnerus edidit : χειρὰ θ' εἶν ῥίπτεσκε γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλπους. Ego ῥίπτασκε restitui. — Vs. 4 ἢ δ' ἐπεὶ οὖν μείδησε θεά, μείδησ' ἐνὶ θυμῷ codices; scripsi quod sententia flagitat γήθησ' ἐνὶ θυμῷ. — Longe aliter rem narrat Arnobius quem corrigere supersedemus. Is enim Adv. gentes lib. V p. 175 hæc scripsit : « Baubo accipit hospitio Cererem; sitienti adoris oggerit potio-nem cinerum; aversatur et respuit dea. Tum vertit Baubo artes et quam serio non quibat allicere, ludibriorum statuit exhilarare miraculis; partem illam corporis per quam secus femineum sobolem solet prodere, facit in

speciem lævigari nondum duri atque striculi pusionis, redit ad deam tristem et reteggit se ipsam. Ipsos in medio ponemus versus quos Calliopes filius ore edidit Græco et cantando per sæcula generi publicavit humano :

Sic effata sinu vestem contraxit ab imo,
objecitque oculis formatas inguinibus res,
quas cava succutens Bacchi manu', nam puerilis
ollis vultus erat, plaudit, contrectat amice.
Tum dea deligens angusti luminis orbes,
tristitias animi paulum mollita reponit :
inde manu poculum sumit risuque sequenti
perducit totum cyceonis læta liquorem. »

Disputat copiose de hoc loco Lobeckius Aglaopham. tom. II p. 818-827, nec tamen ita, ut operæ pretium fecisse videatur.)

XVII.

Κῶνος καὶ ῥόμβος καὶ παίγνια καμπεσίγυτα,
μῆλά τε χρύσεα καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυζώνων.

(Clemens Alexandrinus Cohort. p. 15 : Τὰ γὰρ Διονύσου μυστήρια τελείως ἀπάνθρωπα, ὃν εἰσεῖτε παῖδα ὄντα, ἐνόπλιον κινήσει περιγορευόντων Κουρήτων, δόλω δὲ ὑποδύοντων Τιτάνων, ἀπατήσαντες παιδαριώδεις ἀθύρμασιν οὔτοι δὴ οἱ Τιτῆνες διέεσπασαν, ἐτι νηπίαχον ὄντα, ὡς ὁ τῆς τελετῆς ποιητῆς Ὀρφέως φησὶν ὁ Θράκιος κῶνος καὶ ῥόμβος κτλ. καὶ τῆσδε ὑμῖν τῆς τελετῆς τὰ ἀχρεῖα σύμβολα οὐκ ἀχρεῖον εἰς κατάγνωσιν παραθέσθαι, ἀστράγαλος, σφαῖρα, στροβίλος, μῆλα, ῥόμβος, ἔσπετρον, πόκος. Arnobius Adv. gentes lib. V, 19 p. 169 : « Bacchanalia prætermittamus, in quibus arcana et tacenda res proditur insinuatque sacratis, ut occupatus puerilibus ludicris distractus a Titanibus Liber sit—sectus—in ollam conjectus—ut Jupiter invocatus advolaverit ad prandium comper-taque re grassatoris obruerit fulmine et in Tartarum præcipitaverit; cujus rei argumentum prodidit vates Thracius, talos, speculum, turbines, volatiles rotulas et sumta ab Hesperidibus mala. » Cf. Lobeckii Aglaopham. I p. 699 seqq.)

XVIII.

Ὡς οὐ κύντερον ἦν καὶ ῥίγιον ἄλλο γυναικός.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. VI p. 738 : Ὀρφέως ποιήσαντος· ὡς οὐ κύντερον κτλ. Ὁμηρος ἀντικρυς λέγει (Ὀδ. λ, 426) ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.)

XVII.

Turbo et rhombus et oscilla flexibilia,
pulchraque Hesperidum vocalium aurea mala.

XVIII.

Quandoquidem non erat aliud impudentius et horribilius
[muliere.—

Κεῖτ' ἀποδογμώσας παχὺν αὐγένα, κὰδ δέ μιν
[ὕπνος
ἔρει πανδομάτωρ.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. VI p. 751 : Εὐροῖς δ' ἂν καὶ Ὀμηρον, τὸν μέγαν ποιητήν, ἐκεῖνα τὰ ἔπη, Οἶον δὲ τρέφει ἔρνος ἀνὴρ ἐριθηλὲς ἐλαίης (Ἰλ. ρ, 53) καὶ τὰ ἐξῆς, κατὰ λέξιν μετενηγοῦτα παρ' Ὀρφείως ἐκ τοῦ Διονύσου ἀφηνισμοῦ· ἐν τε τῇ θεολογίᾳ ἐπὶ τοῦ Κρόνου Ὀρφεὶ πεποιήται· κεῖτ' ἀποδογμώσας κτλ. Ταῦτα δὲ Ὀμηρος (Ὀδ. ι, 372) ἐπὶ τοῦ Κύκλωπος μετέθηκεν.)

Ἦκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

(Athenag. Legat. c. 15 p. 64 : Ὀμήρου μὲν γὰρ λέγοντος, Ἦκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύον· Ὀρφείως δὲ (δς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρώτος ἐξεῦρεν, καὶ τὰς γενέσεις διεξῆλθε, καὶ ὅσα ἐκάστοις πέπρακται εἶπε, καὶ πεπίστευται παρ' αὐτοῖς ἀληθέστερον θεολογεῖν· ὃ καὶ Ὀμηρος τὰ πολλὰ καὶ περὶ θεῶν μάλιστα ἔπεται) καὶ αὐτοῦ τὴν πρώτην γένεσιν αὐτῶν ἐξ ὕδατος συνιστάντος· Ἦκεανός, ὅσπερ κτλ. Ἦν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ' αὐτὸν τοῖς ὄλοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος ἴλως κατέστη· ἐκ δὲ ἐκατέρων ἐγεννήθη ζῶιον δράκων, προσπεφυκυῖαν ἔχων κεφαλὴν λέοντος. Διὰ μέσου δὲ αὐτῶν θεοῦ πρόσωπον, ὄνομα Ἡρακλῆς καὶ Κρόνος. Οὗτος δ' Ἡρακλῆς ἐγέννησεν ὑπερμέγεθες ὦόν, δ συμπληρούμενον ὑπὸ βίας τοῦ γεγεννηκότος ἐκ παρατριβῆς εἰς δύο ἐβράγη· τὸ μὲν οὖν κατὰ κορυφὴν αὐτοῦ οὐρανός ἐβαίνει ἐτελεσθη· τὸ δὲ κατενεχθὲν γῆ. Προῆλθε δὲ καὶ Γῆ διὰ σώματος. Οὐρανός δὲ Γῆ μυχθεῖς γεννᾷ ὀηλείας μὲν Κλωθῶ, Λάχεσιν, Ἄτροπον· ἀνδρας δὲ ἐκατόγχειρας, Κόττυν, Γύνην, Βριάρεων καὶ Κύκλωπας; Βρόντην καὶ Στερόπην καὶ Ἄργον· οὓς καὶ δῆσας κατεταρτάρωσεν, ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν παιδῶν τῆς ἀρχῆς μαθῶν.)

Μῆνιν αἶειδε θεὰ Δημήτηρος ἀγλαοκάρπου.

(Justinus Martyr Cohort. c. 16, p. 81 extr. : Τοῦ Ὀρφείως Μῆνιν αἶειδε κτλ. ἐν ἀρχῇ τῆς ποιήσεως εἰρηκότος, αὐτὸς (Homerus) « Μῆνιν αἶειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλλῆος » γέγραπεν. Cf. Tzetzes Exeg. Hom. ms. fol. 8.)

Υἱὲ Διὸς μεγάλοιο, πάτερ Διὸς αἰγιόχοιο.

(Clemens Alexandr. Strom. lib. V p. 718 : Ἦδη δὲ καὶ Ὀμηρος φαίνεται πατέρα καὶ υἱὸν διὰ τούτων ὡς ἔτυχε μαντείας εὐστολοῦ λέγων· Εἰ μὲν δὴ οὕτως σε βιάζεται οἶον ἐόντα, Νοῦσον δ' (leg. νοῦσόν γ') οὕτως ἐστὶ Διὸς μεγάλου ἀλέασθαι (Odys. IX, 410-411). Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχοιο ἀλέγουσιν (Odys. IX, 275). Καὶ πρὸ τούτου Ὀρφεὺς κατὰ τοῦ προκειμένου φερόμενος εἶρηκεν· Υἱὲ Διὸς κτλ.)

XIX.

Καὶ φύσεως κλυτὰ ἔργα μένει, καὶ ἀπείριτος αἰὼν.

(Proclus in Plat. Tim. I p. 29 D, pag. 66 ed. Schneider. : Οὗτω γὰρ καὶ παρ' Ὀρφεὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα κλυτὰ προσαγορεύεται, καὶ φύσεως κτλ.)

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῆ, ψυχῆ δ' ὑδάτεσιν ἀμοιβή· ἐκ δ' ὕδατος μὲν γαῖα, τὸ δ' ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ· ἐκ τοῦ δὲ ψυχῆ, δῶδον αἰθέρος ἀλλάσσοισα.

(Clemens Alexandrinus Strom. lib. VI p. 746 : Ὀρφείως ποιήσαντος· « Ἔστιν ὕδωρ ψυχῆ θάνατος δ' ὑδάτεσιν ἀμοιβή· ἐκ δ' ὕδατος γαῖη, τὸ δ' ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ· ἐκ τοῦ δὲ ψυχῆ, ὄλον αἰθέρα ἀλλάσσοισα, » Ἡράκλειτος ἐκ τούτων συνιστάμενος τοὺς λόγους ὧδε πω γράφει, Ψυχῆσι θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι· ὕδατι δὲ θάνατος, γῆν γενέσθαι· ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεσθαι, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχῆ. Versus emendavit Hermannus Opusc. tom. II pag. 244.)

5 Θαλλοῖς δ' ἴσα βροτοῖσιν ἐνὶ φρεσὶν ἔργα μέμηλεν. οὐδὲν ἔχει μίαν αἴσαν ἐπὶ χθονός, ἀλλὰ κυκλεῖται πάντα πέριξ· στήναι δὲ καθ' ἐν μέρος οὐ θέμις [ἐστίν, ἀλλ' ἔχει, ὡς ἤρξαντο, δρόμου μέρος ἴσον ἕκαστος.

(Clemens Alexandrinus Strom. V p. 672 : Ἄλλα καὶ Διονύσιος ὁ Ὀρθῆς ἐν τῷ περὶ τῆς ἐμφάσεως τοῦ περὶ τῶν τροχίσκων συμβόλου φησὶν· Ἔσήμαινον γοῦν οὐ διὰ λέξεως μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ συμβόλων ἐνιοὶ τὰς πράξεις. Διὰ λέξεως μὲν ὡς ἔχει τὰ λεγόμενα Δελφικὰ παραγγέλματα· διὰ δὲ συμβόλων, ὡς ὅτε τροχὸς ὁ στρεφόμενος ἐν τοῖς θεῶν τεμένεσιν εἰλκυσμένος παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦσι· φησὶ

Jacebat inflexa crassa cervice, somnusque eum omnium domitor cepit. —

Oceanus qui fons et origo omnibus est. —

Iram cane, dea, Cereris frugiferae. —

Fili magni Jovis, pater Jovis ægidem gestantis.

XIX.

Et incluta naturæ opera manent et tempus infinitum. —

Est aqua aeris, aer autem aquarum permutatio;

ex aqua quidem terra, e terra vero rursus aqua;

sed ex hac aer, aetheris viam mutans. —

Ramis æqualia mortales mente opera curant.

Nihil unam habet sortem in terris, sed in orbem agitantur omnia circumcirca; neque vero semoto a ceteris loco esse

[licet,

sed in suam quisque et aquam instituti cursus partem

[venit. —

γάρ Ὀρφεύς ὁ Ὀρφεΐ· Θαλλῶν δ' ἴσα βροτοῖσιν ἐπὶ γρονός ἔργα μέμηλεν, οὐδὲν ἔχει μίαν αἴσαν ἐπὶ φρεσίν· ἀλλὰ κυκλεῖται κτλ. Οἱ θαλλοὶ ἕτοι τῆς πρώτης τροφῆς σύμβολον ὑπάρχουσι ἢ ὅπως ἐπίστανται οἱ πολλοὶ τοὺς μὲν καρποὺς δι' ὄλου θάλλειν καὶ αὐξῆσθαι διαμένοντας, σφᾶς δ' αὐτοὺς ὀλίγον εἰληγένοι τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, τούτου χάριν διδασθαι τοὺς θαλλοὺς· ἴσως δὲ καὶ ἕνα ἐπίστανται, ὅτι, ὡς αὖ οὗτοι καίονται, οὕτως καὶ τοὺς εἰς τοῦτον τὸν βίον (ἕχοντας) ταχέως ἐκλιπεῖν. Poeta cum ramis negotia humana comparat, ut Homerus cum foliis Iliad. VI, 146. Itaque Lobeckius Aglaoph. II p. 836 initium hujus fragmenti sic corrigit : Θαλλῶν δ' ἴσα βροτοῖσιν ἐνὶ φρεσίν ἔργα μέμηλεν. Οὐδὲν ἔχει μίαν αἴσαν ἐπὶ γρονός. Sed ἴσα postulat dativum θαλλοῖς quem restitui.)

Καὶ βέδου νυμφῶν καταλείβεται ἀγλαὸν ὕδωρ.

(Clemens Alex. Strom. V p. 673 : Χρησιμώτερον ἄρα τὸ τῆς συμβολικῆς ἐρμηνεύσεως εἰς τὰ πολλὰ—ναὶ μὴν ἡ στοιχειωτικὴ τῶν παιδῶν διδασκαλία τὴν τῶν τεττάρων στοιχείων περιεληγμένον ἐρμηνεύειν· βέδου γὰρ τοὺς Φρύγας τὸ ὕδωρ φησὶ (Δίδυμος) καλεῖν, καθὼ καὶ Ὀρφεύς· Καὶ βέδου κτλ.)

10 Διῶρισε δ' ἀνθρώποισι
χωρὶς ἀπ' ἀθανάτων ναίειν ἔδος, ἣ μέσος ἄζων
ἡελίου τρέπεται ποτινέμενος, οὔτε τι λίην
ψυχρὸς ὑπὲρ κεφαλῆς, οὔτ' ἔμπυρος, ἀλλὰ με-
[σηγύς.]

(Proclus in Plat. Tim. I, p. 38 A, p. 87 ed. Schneid. : Καὶ γὰρ οὐ μόνον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι περὶ τοῦ μὴ πᾶν κλίμα γῆς ἀνθρώπους ἔχειν, ἀλλὰ καὶ Ὀρφεύς οὕτως διορίζων· Διῶρισε δ' ἀνθρώποισι κτλ.)

XX.

Τῷ δὲ Δίῃ πολύποιος ἐφέπειτο πᾶσιν ἀρωγός.

(Proclus in Platonis Theol. VI, 8 p. 363 : Ὁ Ὀρφεύς—ἤδη βασιλεύοντι [τῷ πῶν ὄλων δημιουργῷ] καὶ διακοσμεῖν ἀργόμενον τὸ πᾶν ἐπεσθαί φησι τὴν ὄλων Δίῃ· τῷ δὲ Δίῃ πολύποιος

ἐφεπετο πᾶσιν ἀρωγός. Eodem modo versus corruptus est Comm. in Tim. V p. 310 D, pag. 753 ed. Schneid. Nos certam Aemilii Porti emendationem probavimus.)

XXI.

Οὐδὲ τι λήθονται Μουσέων βροτοί· αἱ γὰρ ἔασι κοίρανοι, αἴσι μέμηλε χορὸς θαλάιαι τ' ἐρατειναί.

(Schol. Apollon. Argon. III, 1 : Ὅτι θαλιῶν εἰσι προστάτιδες αἱ Μοῦσαι, ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς δεδῆλωται· Οὐδὲ τι λήθονται κτλ. Et paulo post : Ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἐβρέτις ὀρχήσεως ἡ Ἐρατὸ παραδίδοται. Pro membranarum scriptura λήγονται posui λήθονται cum Rulinkeno ad Hom. fragm. II. in Bacchum p. 3.)

XXII.

Αὐτὰρ Ἐρωτα Κρόνος καὶ πνεύματα πάντ' ἐτέ-
[κνωσε.]

(Schol. Apollon. III, 26 : Ἐν τοῖς εἰς Ὀρφέα ἀναφερομένοις Κρόνου [παῖς ὁ Ἐρως] γενεαλογεῖται· αὐτὰρ κτλ. Conf. Orph. Argon. vs. 14.)

XXIII.

Πῦρ ἴκελον σκιρτηδὸν ἐπ' ἡέρος οἶδμα τιταῖνον,
ἣ καὶ πῦρ ἀτύπωτον, ὅθεν φαναὶ προθέουσι,
ἣ φῶς πλούσιον ἀμυρὶ γύην ῥιζαῖον ἐλιγθέν,
ἀλλὰ καὶ ἵππον ἰδεῖν φωτὸς πλέον, ἀστράπτοντα,
5 ἣ καὶ παῖδα θεοῖς νότοις ἐποχούμενον ἵππου,
ἔμπυρον, ἣ χυρσῷ πεπυκασμένον, ἣ πάλι γυμνόν,
ἣ καὶ τοξέουσα καὶ ἐστήθωτ' ἐπὶ νότοις.

(Proclus in Platonis Polit. p. 380 : Οἱ θεοὶ πολλὰς ἐαυτῶν προτείνουσι μορφάς, πολλὰ δὲ σχήματα ἐξαλλάττοντες φαίνονται. — Καὶ ταῦτα καὶ ἡ θεοπαράδοτος μυσταγωγία παραδίδοσι. Ταῦτα γὰρ φησὶ ἐπιφωνήσασα· πῦρ ἴκελον κτλ. Est autem ἡ θεοπαράδοτος μυσταγωγία eadem quam Theol. Plat. VI, 8 p. 363 τὴν Ὀρφικὴν μυσταγωγίαν appellat. — Vs. 5 Gesnerus θεοῖς pro θεοῖς scripsit. — V. 6 idem ἔμπυρον recte in ἔμπυρον mutavit. Cf. Lobeckii Aglaoph. I p. 106 seq.)

XXII.

Sed Amorem Saturnus et ventos omnes genuit.

XXIII.

Ignem similem subsultim per aeris fluctus tendentem, aut etiam ignem informem unde fulgura emicant, aut lucem largam in terræ visceribus coruscantem, sed equum etiam videre luce plenum, fulgentem, aut etiam puerum veloci equi tergo invelentem, igneum, vel auro tectum, vel rursus nudum, vel etiam sagittantem atque in tergo insistentem.

Et liquor Nympharum, limpida defluit aqua.

Tribuit vero hominibus sedem seorsum ab immortalibus habitandam, ubi medius solis vertitur accedens, neque paullo [axis frigidior supra caput, neque ardens, sed temperatus.]

XX.

Hunc autem vindex Justitia sequebatur omnibus auxilians.

XXI.

Neque obliviscuntur Musarum mortales : hæ enim sunt dominae, quæ curant choros et festa jucunda.

XXIV.

Γλυκερὸν δὲ τέκος Διὸς ἐξεκαλεῖτο.

(Proclus in Tim. lib. II p. 124 D, p. 293 ed. Schneider: Ὡς γὰρ εἴρηται πρότερον, νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. Τοῦτο δὲ ὅμοιον τῷ παρ' Ὀρφεῖ· γλυκερὸν δὲ κτλ. Τοῦτο δὲ ἦν ὁ κοσμικὸς νοῦς Διὸς ὧν, κατὰ τὸν ἐν τῷ Διὶ μείναντα προελθόν.)

Μετὰ δὴ πατρικὰς διανοίας ψυχῇ ἐγὼ ναίω, θέρμη ψυχούσα τὰ πάντα.

(Proclus l. c.: Οὕτω δὲ καὶ ἡ θεοπαράδοτος θεολογία φησὶ συμπληρωθῆσαι τὸν κόσμον ἐκ τῶνδε τῶν τριῶν. Λέγει γοῦν ἡ ψυχὴ περὶ τοῦ Διὸς ἐπέκεινα τοῦ δημιουργήσαντος τὸ πᾶν μετὰ δὴ πατρικὰς κτλ. Cf. Lobeck. Agl. p. 953).

Νοῦν μὲν ἐνὶ ψυχῇ, ψυχὴν δ' ἐνὶ σώματι ἀργῶ ἡμῖν ἐγκατέθηκε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

(Proclus l. c. κατέθετο γὰρ «νοῦν μὲν ἐνὶ ψυχῇ κτλ.» Legebatur ἡμέας ἐγκατέθηκε quod mu-
navi in ἡμῖν ἐγκ. Nam ad ἡμέας defendendum, animas hic pluraliter loqui, cum Gesnero nemo dicit.)

XXV.

Νώτοις δ' ἀμφὶ θεᾶς φύσις ἀπλήτος ἡόρηται.

(Proclus in Tim. I, p. 4 D, p. 8 ed. Schneider: Τοιαύτη δὲ οὔσα προελήλυθεν ἀπὸ τῆς ζωογόνου θεᾶς νότοις δ' ἀμφὶ κτλ. Ἄφ' ἧς πᾶσα ζωὴ πρόεισιν, ἢ τε νοερά καὶ ἡ ἀχώριστος τῶν διοικουμένων, ἐξηρητημένη δ' ἐκείθεν καὶ ἀπηρωρημένη φοιτᾷ διὰ πάντων ἀκωλύτως καὶ πάντα ἐμπνεῖ, δι' ἣν τὰ ἀψυχότατα ψυχῆς μετέχει τίνος, καὶ τὰ φθειρόμενα μένει δικαιοσύνης ἐν τῷ κόσμῳ, ταῖς ἐν αὐτῇ τῶν εἰδῶν αἰτίαις συνεχόμενα.)

Ἄρχει δ' αὖ φύσις ἀκαμάτη κόσμων τε καὶ ἔργων.

(Proclus l. c. ἀρχει δ' αὖ κτλ. φησὶ τὸ λόγιον.)

Οὐρανὸς ὄφρα θέη δρόμον αἰδίων κατασύρων.

(Proclus l. c. οὐρανὸς ὄφρα κτλ. καὶ τὰ ἐξῆς.)

Καὶ φύλακ' αὐτὸν ἔτευξε κελυσεῖ τε πᾶσιν ἀνάσσειν.

(Proclus in Tim. V p. 308 F, p. 749 ed. Schneider: Καὶ διαφερόντως ὁ βασιλεὺς Ὁλιος τοῦτον γὰρ ἐπέστησε τοῖς ὄλοις ὁ δημιουργὸς, καὶ φύλακ' κτλ. ὡς φησὶν ὁ Ὀρφεύς.)

XXVI.

Κραῖνε μὲν οὖν Ζεὺς πάντα πατὴρ, Βάκχος δ' [ἐπέκρανε.

(Proclus in Tim. V p. 336 A: Ὁ γὰρ εἶπε περὶ τῆς μονάδος τῶν νέων θεῶν ὁ Ὀρφεύς, κραῖνε μὲν οὖν κτλ., τοῦτο καὶ περὶ τῶν νέων θεῶν ῥητέον, ὅτι δὴ τὴν δημιουργίαν ἐπιτελοῦσι τοῦ πατρὸς, ἣν ἐκεῖνος αὐτῷ τῷ νοεῖν ὑπέστησεν.)

Ταῦτα πατὴρ ἐνόησε, βροτὸς δὲ οἱ ἐψύχωτο.

(Proclus l. c. ὡσπερ δὴ φησι καὶ τὸ λόγιον· Ταῦτα πατὴρ κτλ. καὶ πέπλασται οὖν τὰ θνητά, καὶ ἐψύχονται κατ' αὐτὴν μόνην τὴν δημιουργικὴν νόησιν· οἱ δὲ νέοι θεοὶ τὴν ἐλικτὴν ἐκείνου ποίησιν ἐκφαίνουσι διὰ τῆς ἑαυτῶν ἐκφανοῦς δημιουργίας, πληρούμενοι τῆς δημιουργικῆς μονάδος.)

Τῷ πυρὶ γὰρ βροτὸς ἐμπελάσας θεόθεν φάος ἔξει.

(Proclus in Tim. II. p. 65 B, p. 151 ed. Schneider: Ἐπὶ δὲ ταύταις ἡ ἐμπέλασις [οὕτω γὰρ αὐτὴν καλεῖ τὸ λόγιον· τῷ πυρὶ γὰρ κτλ.] μείζω τὴν κοινωνίαν ἡμῖν παρεχομένη καὶ τρανεστέραν τὴν μετουσίαν τοῦ τῶν θεῶν φωτός.)

Δηθύνοντι βροτῶ κραιπνοὶ μάκαρες τελεθουσι.

(Proclus in Tim. II p. 65 D, 152 ed. Schneid.: καὶ γρηὶ ἀταλαίπωτος ἔχεσθαι τῆς περὶ τὸ θεῖον ὀρησκαίας· δηθύνοντι γὰρ βροτῶ κτλ.)

XXVII.

Εἶδη τ' εὐειδῆς καὶ ὁμόσπορος Ἄδραστεια.

(Hermias in Platonis Phædr. p. 148 ed. Ast.: Ἢ δὲ Ἄδραστεια μία ἐστὶ καὶ αὕτη θεὸς τῶν μεγουσοῦν ἐν τῇ Νυκτί, γενομένη ἐκ Μελίσσου καὶ Ἀμαλθείας. . . ἀδελφὴ τῆς Εἶδης· Εἶδη τ' εὐειδῆς κτλ.)

. . . Παλάμησι δὲ γάλκεια ῥόπτρα

XXIV.

Dulcis autem Jovis progenies evocabatur.

Post paternas jam cogitationes anima ego habito, omnia calore animans. — Mentem animæ, animam autem corpori pigro nostrâ causâ indidit hominum atque Jeorum pater.

XXV.

E dem tergo natura immensa pendet. —

Regit autem natura indefessa mundos agrosque cultos. — Ut cælum semipiterno cursu feratur superiora detrahens.

—Eunq̄ue custodem apposuit et omnibus imperare jussit.

XXVI.

Efficiebat igitur omnia Jupiter pater, perficiebat Bacchus.

—Hæc pater mente agitavit, mortalis autem ab eo anima [tus erat.

—Iḡni enim mortalis appropinquans divinitus lumen ha-

—Diu moranti mortali celeres dii sunt. [bebit.

XXVII.

Ida formosa et soror Adrastea. —

Manibus vero ænea cymbala

ᾧσκεν Ἀδράστειῃ.

(Hermias l. c. : Διὸς (ἢ Ἀδράστεια) καὶ πρὸ τοῦ ἄντρου τῆς Νυκτὸς ἡχεῖν λέγεται· παλάμησι κτλ. ἐν τοῖς προθύροις γὰρ τοῦ ἄντρου τῆς Νυκτὸς ἡχεῖν λέγεται τοῖς κυμβάλοις, ἵνα πάντα τὰ αὐτῆς τῶν νόμων κατήκοα γένηται. Ἐνδον μὲν γὰρ ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς Νυκτὸς κάθηται ὁ Φάνης· ἐν μέσῳ δὲ ἡ Νύξ μαντεύουσα τοῖς θεοῖς, ἢ δὲ Ἀδράστεια ἐν τοῖς προθύροις, πᾶσιν νομοθετοῦσα τοὺς θεῖους νόμους. Διαφέρει δὲ τῆς ἐκεῖ Δίκης ὡς νομοθετικῆς δικαστικῆς· καὶ ἢ μὲν ἐκεῖ Δίκη θυγάτηρ λέγεται τοῦ ἐκεῖ Νόμου καὶ Εὐσεβείας. Αὕτη ἢ Ἀδράστεια ἐκ Μελίσσου καὶ Ἀμακλείας οὔσα, περιεκτικὴ ἐστὶ καὶ τοῦ Νόμου. Αὕται δὲ καὶ λέγονται τρέφειν τὸν Δία ἐν τῷ ἄντρῳ τῆς Νυκτὸς, ἀντικρυς ταῦτο τοῦ θεολόγου λέγοντος.)

Χάλκεα βρόπτρα [λαβοῦσα καὶ] τύμπανα ἡχέοντα.

(Proclus Theol. Plat. IV, 16, p. 206: Παρ' Ὀρφεῖ φρουρεῖν λέγεται ἡ Ἀδράστεια τὸν Ὀλον (leg. τὸν τῶν ὀλων) δημιουργὸν καὶ χάλκεα βρόπτρα λαβοῦσα καὶ τύμπανον αἰγχεῖς οὕτως ἡχεῖν, ὥστε πάντας ἐπιστρέφειν εἰς αὐτὴν τοὺς θεούς. Verba λαβοῦσα καὶ interpositus Proclus dno-rum versuum exitus jungens. Pro τύμπανον αἰγχεῖς cum Lobeckio Aglaopham. I p. 515 scripsi τύμπανα ἡχέοντα. Similia Hermiae tradit Proclus in Tim. V p. 323 C : καὶ γὰρ ὁ δημιουργός, ὡς ὁ Ὀρφεύς φησι, τρέφεται μὲν ἀπὸ τῆς Ἀδραστείας, σύνεστι δὲ καὶ τῇ Ἀνάγκῃ, γεννᾷ δὲ τὴν Εἰμαρμένην.)

XXVIII.

Ἐρμῆς δ' ἐρμηνεύς, τῶν πάντων ἄγγελός ἐστιν·
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἡραϊστος, σῖτος Δημήτηρ,
ἢ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας ἡδ' Ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν Ἄρης, εἰρήνη δ' ἐστ' Ἀφροδίτη.
οἶνος, τὸν ζιλέουσι θεοὶ θνητοὶ τ' ἄνθρωποι,
ὄντε βροτοῖς εὗρεν λυπέων κηλήτορα πασέων
ταυρογενῆς Διόνυσος, εὐφροσύνην πόρε θνητοῖς

ἡδίστην, πάσῃσι τ' ἐπ' εἰλαπίνῃσι πάρεστι.
καὶ Θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.

10 Ἥλιος, ὃν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φοῖβον ἐκχηβέτην, μάντιν πάντων ἐκάεργον,
ἰητήρα νόσων Ἀσκληπιόν· ἐν τάδε πάντα.

(Jo. Diaconus ad Hesiodi Theog. 943 : Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐν τῷ μικροτέρῳ Κρατῆρι Ὀρφεύς τάδε λέγων· Ἐρμῆς δ' ἐρμηνεύς κτλ. — Vs. 6 epicas formas λυπέων et πασέων pro membranarum lectionibus λυπῶν et πασῶν cum Hermanni restitui.)

Ζεὺς δὲ τε πάντων ἐστὶ θεὸς πάντων τε κεραστής, πνεύμασι συρίζων φωνῆσιν τ' ἡερομίκτοις.

(Jo. Diaconus l. c. : Ὅτι δὲ ἐκ τῆς Μνημοσύνης αἱ Μοῦσαι γεννῶνται, καὶ ὅτι ὁ Ζεὺς καὶ αἰθέρῳ λέγεται, ἄκουε τοῦ εἰρημένου Ὀρφεύς· Ζεὺς δὲ τε πάντων κτλ. Recte Hermannus vs. 13 κεραστής pro κεράστης et vs. 14 φωνῆσιν τ' ἡερομίκτοις pro φωναῖσιν τ' ἀερομίκτοις scripsit.)

15 Οὕτως ἀρμονίῃ Μουσέων, ταῖς τ' ὄργανα πάντα
Μνημοσύνη πάντων πρῶτον πόρεν, οὐκ ἀνεφάνθη,
ἀλλὰ χρόνος λήθη κατεχρήσατο καὶ κατέκρυψε.
νῦν δὲ τέχνην τε λόγοι τε νόμοι θ' ὅσα τ' ἔργα τέ-
[τυχται,
πάντα διὰ μνήμην διασώζεται ἀνθρώποισιν.

(Jo. Diaconus l. c. : Ἥ γὰρ οὐ δῆλός ἐστι τὸν αἰθέρα καλῶν οὕτω· ταυτὸ καὶ ἀρμονίῃ Μουσῶν, τάτε ὄργανα πάντων Μνημοσύνη πάντων πρῶτον πόρεν, οὐτ' ἀνεφάνθη κτλ. Vs. 15 οὕτως ἀρμονίῃ posui; reliqua jam correxerat Hermannus. — Vs. 16 οὐτ' mutavi in οὐκ.)

XXIX.

Ἦδε γὰρ ἀθανάτων προφερεστάτῃ ἐστὶν ἅπασέων
ἴστον ἐποιέσθαι, ταλασχίᾳ τ' ἔργα πινύσσειν.

(Proclus in Tim. I p. 41 E. : ἐν τῇ μιᾷ νοή-
σαι τῆς Ἀθηνᾶς περιεχομένης ἡδε γὰρ κτλ. φησι
Ὀρφεύς. Adde in Cratyl. pag. 24.)

Adrastrae dedit. —

Quum anea cymbala accepisset et tympana sonora.

XXVIII.

Mercurius interpres, cunctorum nuntius est ;
Nymphæ aqua, ignis Vulcanus, frumentum Ceres ;
at mare Neptunus magnus, terram quatens.
Ac bellum quidem Mars, pax autem Venus est.
Vinum quod amant dii hominesque mortales,
quod mortalibus invenit agritudinum omnium levamen-
taurigenus Dionysus, lætitiarum mortalibus attulit [tum
effusam, omnibusque convivii adest.
Ac Themis quæ cunctis jura reddit.
Sol quem vocant Apollinem arcu inclytum,

Phœbum eminus jaculantem, vatem procul omnes amo-
[ventem,

morborem medicum Esculapium ; unum hæc omnia. —
Jupiter vero omnium est deus omniumque mixturæ auctor,
ventis stridens conisque aeri immixtis. —

Sic harmonia Musarum, quibus organa cuncta
Mnemosyne omnium primum dedit, non apparuit
sed tempus eam oblivione delevit et occultavit.

Nunc autem artes ac disciplinae legesque et quæcumque
omnes memoriæ custodiuntur ab hominibus. [sunt res,

XXIX.

Hæc enim immortalium omnium aptissima est
ad percurrendas telas, et ad lanificium scite tractandum.

Ὅπλοις λαμπομένην γαλκίῳ ἀνθος ἰδέσθαι.

(Proclus in Tim. I p. 51 D : Διὸ καὶ Ὀρφεὺς περὶ αὐτῆς τικτομένης φησίν, ὅτι ἄρα αὐτὴν ὁ Ζεὺς ἀπεγέννησεν ἐκ τῆς κεφαλῆς ὀπλοῖς λαμπομένην κτλ.)

Ὅρφ' αὐτῷ μεγάλων ἔργων κράντειρα πέλοιτο.

(Proclus in Tim. p. 52 B : Λέγει οὖν καὶ ὁ θεολόγος, ὅτι παρήγαγεν αὐτὴν ὁ πατήρ, ὄρφ' αὐτῷ κτλ.)

ἀρετῆς τ' ὄνομα' ἐσθλὸν
κλήζεται.

(Proclus in Tim. I p. 52 D : Οἰκείον γὰρ τὸ τῆς ἀρετῆς γένος πρὸς τὴν μεγίστην ταύτην θεόν, ὡς καὶ αὐτὴν ἀρετὴν οὖσαν· ἐν γὰρ τῷ δημιουργῷ μένουσα σοφία καὶ νόησις ἐστὶν ἀτρεπτος, καὶ ἐν τοῖς ἡγεμονικοῖς θεοῖς ἐκφράζει τὴν τῆς ἀρετῆς δύναμιν, ἀρετῆς τε οὖνομα' ἐσθλὸν κλήζεται, φησὶν Ὀρφεύς. Recepi Lobeckii emendationem Aglaoph. I p. 541.)

Δεινὴ γὰρ Κρονίδαο νόου κράντειρα τέτυκται.

(Proclus in Plat. Polit. pag. 377 de eadem dea, δεινὴ γὰρ κτλ. Idem p. 387 : Καὶ γὰρ οἱ πρώτιστοι Κουρήτες τάγε ἄλλα τῇ τάξει τῆς Ἀθηνᾶς ἀνεῖνται, καὶ περισσέφθαι λέγονται τῷ θαλλῷ τῆς ἐλαίας, ὡς φησὶν Ὀρφεύς.)

XXX.

Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε θεῶν, εἰλυμένε κόπρω
μηλείη τε καὶ ἵππειη καὶ ἡμιονεῖη.

(Gregorius Nazianz. in Julian. s. Or. III p. 104 : Ὀρφεὺς παρίτω μετὰ τῆς κιθάρας καὶ τῆς πάντα ἐλκούσης ᾠδῆς, ἐπιθρεμέτω Διὶ τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ τῆς θεολογίας βήματα καὶ νοήματα· Ζεῦ κύδιστε, μέγιστε θεῶν, εἰλυμένε κόπρω, ὅση τε μηλείη, ὅση τε ἵππων, ὅση τε ἡμιόνων, ἴν' ἐντεῦθεν, οἶμαι, δευθῆ τὸ ζωογόνον τοῦ θεοῦ καὶ φερέσβιον. Integros affert versus Philostratus Heroic. II, 19 p. 693, nec tamen Orpheo vindicat. Hujus verba sunt : Καὶ μὴν καὶ Πρωτῶν σοφῶς μὲν ἐνθυμηθέντος, ὅτι

— Armis fulgentem, aëneo decore conspicuam.—

Ut ipsi magnorum operum effectrix esset. —

Ac bonum virtutis nomen

celebratur. —

Sollers enim Saturnii consiliorum effectrix est.

XXX.

Jupiter gloriosissime, maxime deorum, involute fimo ovillo et equino et mulino. —

Miseri, heu miseri, a fabis parentine manus;

idem est fabas et capita parentum comedere.

XXXI.

Multæ corlitus et paratæ e nubibus

Ζεὺς εἶη τὸ ζωογονοῦν, δι' οὗ ἀνίσταται ἐκ τῆς γῆς πάντα, εὐθιέστερον δὲ χρῆσασμένου τῷ λόγῳ, καὶ καταβέβλημένα ἐπη ἐς τὸν Δία ἄσαντος· ἐστὶ γὰρ τὰ τοῦ Παμφῶ ἐπη· Ζεῦ κύδιστε κτλ.)

Δειλοί, πάνδειλοι, κυάμους ἀπο χεῖρας ἔχεσθε·
ἴσόν τοι κυάμους τε φαγεῖν κεφαλᾶς τε τοκῶν.

(Didymus Geopon. II, 35, 8 : φέρεται καὶ Ὀρφέως ταῦτα ἐπη, δειλοί—ἔχεσθε, καὶ ἴσόν τοι κυάμους κτλ. Priorem versus rectius Empedocli tribuit Gellius Noct. Att. IV, 11 [Vid. Empedocli fragm. vs. 451]; posteriorem modo Orphicum modo Pythagoricum veteres esse volunt. Plutarchus Sympos. II, 3 : Ὡδῶν ἀπεχόμενος ὑπόνοιαν παρέσχον ἐνέχεσθαι δόγμασιν Ὀρφικοῖς ἢ Πυθαγορικοῖς καὶ τὸ ὠδῶν, ὡς περ ἐνιοι καρδίαν καὶ ἐγκέφαλον, ἀρχὴν ἡγούμενος γενέσεως ἀφοσιοῦσθαι καὶ προὔφρην τις ἐπὶ γέλωτι τὸ ἴσόν τοι κυάμους κτλ. Cf. Heraclides apud Lyd. de Mens. p. 76; Clemens Strom. III p. 435 D; Lucianus in Gallo § 4 p. 296 tom. 6; Athenæus lib. II p. 65 E; Eustathius p. 948; Sextus Empiricus Pyrrh. Hyp. III p. 184; Adde Menag. ad Laert. VIII, 24 et 34 et Lobeck. Aglaoph. p. 249 seqq. Vid. etiam Pythagoreorum versus infra collectos.)

XXXI.

Πολλὰ δ' οὐρανόθεν καὶ ἐπαρτέες ἐκ νεφελῶν
τῆμος ἐπόρνυνται φηγοῖς καὶ δένδροσιν ἄλλοις,
οὔρεσσι τε, σκοπέλοις τε καὶ ἀνθρώποις ἐριθύμοις
πηγυλίδες, καὶ ἐσονται ἀμειδέες· αἶδε γὰρ ὄντως
πύρουσιν καὶ θῆρας ἐν οὔρεσιν, οὐδὲ τις ἀνδρῶν
προβλώσκειν μεγάρων δύναται κατὰ γυῖα δαμα-
[σθεῖς
ψύχει λευγαλέω, πάγχρη δ' ὑπὸ γαῖα μέμυκε.

(Jo. Tzetzēs ad Hesiodi Op. et D. vs. 505, p. 125 A. : Τὰ δὲ ἐπη ἐκ τῶν Ὀρφέως μεταβλήθη· φησὶ γὰρ Ὀρφεύς· πολλὰ δ' οὐρανόθεν κτλ.)

XXXII.

Ἦ ἄνα, Ἀητοῦς υἱ', ἐκατηβόλε, Φοῖβε κραταίε,
πανδερκές, ὀνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσω,

tum ingruunt in esculos atque in alias arbores,
in montes et scopulos atque in homines animosos
nives gelu concretæ, quibus contristabuntur; hæ enim
vexant etiam belluas in montibus, neque quisquam ho-
[revera
domo exire potest membris captus
propter frigus acerbum, pruina vero terra prope con-
[stricta est.

XXXII.

O rex, Latonæ filii, eminens jaculans, Phœbe præpotens,
omnia videns, mortalibus et immortalibus imperans,

Ἡλιε χρυσεΐησιν ἀειρόμενε πτερούγεσσι,
δωδεκάτην δὴ τήνδε παραί σοε ἔκλυον ὀμφήν,
σεῦ φαιμένου, σέ δέ γ' αὐτόν, ἐκῆβόλε, μάρτυρα
[θεΐην.

(Jo. Malalas chronograph. lib. VI p. 73 ed. Bonn. : Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ ἦν Ὀρφεὺς ἐ Θρηῶν, ... ἐμφέρεται γὰρ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει διὰ ποιητικῶν στίχων οὕτως· Ὡ ἀναξ, Λητοῦς υἱέ, κτλ. Versus restituit Bentlejus Epist. ad Mill. ibid. pag. 682. Hunc secutus sum, nisi quod vs. 3 pro membranarum scriptura Ἡλιε χρυσεΐαισιν, quam Bentlejus in Ἡέλιε χρυσεΐαισιν convertebat, Ἡλιε χρυσεΐησιν posui. Cf. Argonaut. vs. 324 (328).)

Θῆρες τ' οἰωνοί τε, θροτῶν τ' ἀλιτήρια φῦλα,
ἄχθεα γῆς, εἰδωλα τετυγμένα, μηδαμὰ μηδὲν
εἰδότες, οὔτε κακοῖο προσερχομένοιο νοῆσαι
φράζομενες, οὔτ' ἀποθηνεῖ μάτ' ἀποστρέψαι κακότη-
[τος,
οὔτ' ἀγαθοῦ παρεόντος ἐπιστρέψαι τε καὶ ἔρξαι
ἰδρίες, ἀλλὰ μάτην ἀδαήμονες, ἀπρονόητοι.

(Jo. Malalas lib. IV p. 75 seq. ed. Bonn. : Περὶ δὲ τοῦ τελευτήρου γένους τῶν ἀνθρώπων ὁ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἐξέθετο ποιητικῶς στίχους πολλούς, ὧν μέρος εἶσιν οὔτοι· Θῆρες τ' οἰωνοί τε κτλ. Recepi Bentleji emendationes Epist. ad Mill. p. 683.)

XXXIII.

... ἔπειτα δ' ἔτευξε μέγας Κρόνος αἰθέρι δῖῳ
ὦδὸν ἀργύρεον —

(Damascius Quæst. 147 : Ὀρφεὺς· ἔπειτα δ' ἔτευξε κτλ., ubi pro Κρόνος Lobbeckius Aglaophi. I p. 475 reponi vult Χρόνος. De ovo illo audiendum Apio in Clement. Homil. VI, 4 p. 671 T. II ed. Galand., p. 678 ed. Cotel. : Ὀρφεὺς τὸ χάος ὡς παρεϊάξει, ἐν ᾧ τῶν πρώτων στοιχείων ἦν ἡ σύγχυσις κτλ.)

.... τὸ δ' ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον
ἀτρύτως ἐφορεῖτο —

(Proclus in Plat. Crat. p. 79 : Ὁ Ὀρφεὺς περὶ τοῦ κρυφίου διακόσμου τῶν θεῶν οὕτως ἔφη· τὸ δ' ἀπειρέσιον κτλ. Agitur autem de circulari ovi istius motu, Idem fragmentum affert Proclus Comment. in Euclid. Elem. II. 43; in Parmenid. lib. VII p. 153 et in Tim. III p. 160 D, p. 379 ed. Schneid. Ultimo loco hæc legitur : Καὶ γὰρ τῷ παντὶ τὸ σφαιρικὸν συγγενές ... προγονικὸν οὖν τὸ σχῆμα τοῦτο ἐστὶ τῷ κόσμῳ, φανὲν μὲν καὶ ἐν αὐτῇ τῷ κρυφίῳ διακόσμῳ· τὸ γὰρ ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον ἀτρύτως ἐφορεῖτο κατ' ἐκείνην εἶρηται τὴν τάξιν· ἐναργέστερον δὲ ὀρθῶν καὶ ἐν τῷ παντελεῖ ζῳίῳ.)

Ὀρμηθή δ' ἀνὰ κύκλον ἀθέσφατον.

(Proclus in Tim. l. c. : τὸ γὰρ ὀρμηθή δ' ἀνὰ κ. ἀθ. περὶ ταύτης εἶρηται τῷ θεολόγῳ τῆς θεότητος.)

XXXIV.

Εἰνοδίην Ἐκάτην κλήζω, τριοῦτιν ἔρανήν.

(Jo. Diaconus ad Hesiod. Theog. p. 268 : Εὐρίσκω τὸν Ὀρφέα καὶ τὴν Ἰύχην Ἄρτεμιν προσαγορεύοντα (Hymno LXXI, 3), ἀλλὰ καὶ τὴν Σελήην Ἐκάτην. Pro membranarum scriptura ἔρανήν Gesnerus conjecit ἔρανήν. Sic autem totus versus ἐν τῇ πρὸς Μουσαῖον εὐχῇ v. 45 exaratus legitur.)

Ῥεῖη τοι νοεῶν μακάρων πηγὴ τε βροῆ τε.
πάντων γὰρ πρώτη δυνάμει κόλποισιν ἀφράστοις
δεξαμένη γενεὴν ἐπὶ πᾶν προῖε τροχάουσαν.

(Proclus in Plat. Cratyl. apud Werferum Act. phil. Mon. tom. II, fasc. I pag. 138 : Περὶ δὲ τῆς ζωογόνου πηγῆς Ῥεας. . . οὕτω φασὶ τὰ λόγια.)

Ῥεῖη τὸ πρὶν εὐδῶσα γ', ἐπεὶ Διὸς ἔπλετο μήτηρ,
γίγνεται Δημήτηρ.

(Proclus in Plat. Cratyl. p. 96 : Τὴν Δημήτρα Ὀρφεὺς μὲν τὴν αὐτὴν λέγων τῇ Ῥεᾷ εἶναι, λέγει δτι ἄνωθεν μὲν μετὰ Κρόνου οὔσα ἀνεκφοίτητος Ῥεᾷ ἐστὶ, προβάλλουσα δὲ καὶ ἀπογεννώσα τὸν

Sol aureis alis subvolans, [ante hos]
duodecim dies jam hanc audivi vocem divinam ex te
loquente, cujus rei te certe ipsum, eminus jaculans, testem
[citaverim.

— Feræ volucresque et flagitiosa mortalium genera,
pondera terræ, simulacra affabre facta, prorsus nihil
scientes, neque animadvertendorum ingruentium malorum
periti, neque procul amovere et avertere flagitium [præ-
neque bonum præsens convertere et facere [sens],
docti, sed temere imperiti et improvidi sunt.

XXXIII.

— — — Deinde magnus Saturnus in æthere divino fecit

album ovum.

— — — — Hoc autem infinitum in orbem
irrequieto cursu ferebatur. —
Prorupit vero in orbem immensum.

XXXIV.

Compitalem Hecaten cerebro, triviam amabilem. —
Rhea intelligibilium deorum fons et stuentum.
Omnium enim prima viribus sinu ineffabili
excipiens liberos omnino profundit currentes. —
Rhea quæ prius quidem fuerat, postquam Jovis facta est
[water,
Ceres evasit.

Δία Δημήτηρ· λέγει γάρ 'Ρείην τὸ πρὶν εὐῶσαν ἐπεὶ Διὸς ἐπλετο μήτηρ γέγονε Δημήτηρ. Hinc Werferus p. 139 coniecit legendum esse 'Ρείη —εὐῶσα—γίγνεται, quas emendationes probavi inserta γε particula. Idem in Cratyl. p. 85 : 'Ο Ὀρφεὺς τρόπον μὲν τινα τὴν αὐτὴν εἶναι τὴν Δῆμητρα τῇ ὅλῃ ζωογονίᾳ, τρόπον δ' ἄλλον οὐ τὴν αὐτὴν· ἄνω μὲν γὰρ οὖσα 'Ρέα ἐστὶ, κάτω δὲ μετὰ τοῦ Διὸς Δημήτηρ. Id. Theol. Plat. V, 11 p. 267 : Κατ' Ὀρφέα τῷ μὲν Κρόνῳ συνοῦσα 'Ρέα καλεῖται, τὸν δὲ Δία παράγουσα καὶ μετὰ Διὸς ἐμφαίνουσα τοὺς τε θίλους καὶ τοὺς μερικῶς διακίσμους τῶν θεῶν Δημήτηρ.)

Γῆ μήτηρ πάντων, Δημήτηρ πλουτοδοτειρα.

(Diodorus Siculus I, 12 : Τὴν δὲ γῆν ὅσπερ ἀγγεῖόν τι τῶν φρομένων ὑπολαμβάνοντας μητέρα προσαγορεύσαι· καὶ τοὺς Ἕλληνας δὲ ταύτην παραπλησίως Δήμητραν καλεῖν, βραχὺ μεταθεσίσης διὰ τὸν χρόνον τῆς λέξεως· τὸ γὰρ παλαιὸν ὀνομάζεσθαι γῆν μητέρα, καθάπερ καὶ τὸν Ὀρφέα προσμαρτυρεῖν λέγοντα· Γῆ μήτηρ κτλ.)

Μήσατο γὰρ προπόλους καὶ ἀμφιπόλους καὶ ὀπη-
[δοὺς,
μήσατο δ' ἀμβροσίην καὶ ἐρυθροῦ νέκταρος ἄρ-
[θρον,
μήσατο δ' ἀγλαὰ δῶρα μελισσῶν ἐριθόμβων.

(Proclus in Plat. Cratyl. p. 161 : Ἡ Δημήτηρ πρώτη καὶ τὰς διττὰς τροφὰς διεῖλεν ἐν ταῖς θεοῖς, ὡς φησὶν Ὀρφεὺς· μήσατο γὰρ κτλ. Cæterum de Proserpina Proclus in Timæum p. 139 B : Καὶ γὰρ ὁ θεολόγος τὴν Κόρην μονογενέειαν εἴωθε προσαγορεύειν. Cf. Hymn. XXVIII, 2.)

XXXV.

Ἄτλας δ' οὐρανὸν εὐρὺν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης πείρασιν ἐν γαίῃς.

(Proclus in Plat. Tim. I p. 53 C : Καὶ γὰρ οἱ θεολόγοι μετὰ τὸν τοῦ Διονύσου διασπασμὸν, ὃς δηλοῖ τὴν ἐκ τῆς ἀμερίστου δημιουργίας μεριστὴν πρόσοδον εἰς πᾶν ὑπὸ τοῦ Διὸς, τοὺς μὲν ἄλλους Τιτῆνας ἄλλας λέξεις διακεκληρωσῆσθαι φασί, τὸν δὲ Ἄτλαντα ἐν ταῖς πρὸς ἐσπέραν τόποις ἰδρῦσθαι, ἀνέχοντα τὸν οὐρανόν· Ἄτλας δ' οὐρανὸν κτλ.)

Οὕτως δὲ Ζηγὸς καὶ ἐν ὄμμασι πατὴρ ἀνακτος ναῖουσ' ἀθάνατοί τε θεοί, θνητοί τ' ἀνθρώποι, ὅσα τ' ἔην γεγαῶτα, καὶ ὕστερον ὀππὸς ἔμελλεν.

(Proclus in Plat. Parmen. IV : Οὐκ ἂν θαυμάσαιμεν τῶν Ὀρφέως ἀκούοντες ἐπῶν, ἐν οἷς φησὶν ὁ θεολόγος· αὐτὴ δὲ Ζηγὸς καὶ ἐν ὄμμασι—καὶ ὕστερον ὅπως ἔμελλε. Scripsi quod sententia postulare videbatur.)

XXXVI.

Βάλλειν ἔρνεα πάντα, τάτε ὄρους ἄκρα λέγονται.

(Tzetzes ad Lycophr. v. 83 : Δρύκαρπα πᾶσαν ὀπώραν, ὡς πού φησιν ἐν ταῖς δωδεκαετηρίσιν Ὀρφεὺς· βάλλειν ἔρνεα κτλ. Versus hic legitur etiam in carmine Maximi apud Fabricium Bibl. Gr. tom. VIII, ubi est 490.)

Ἔσται δ' αὖτις ἀνὴρ, ἢ καίρανος ἢ τύραννος, ἢ βασιλεὺς, ὃς τῆμος ἐς οὐρανὸν ἴζεται αἰπύν.

(Tzetzes ad Lycophr. vs. 523 : Δεῖκνυσι δὲ καὶ Ὀρφεὺς τὴν τούτων διαφορὰν, οὕτως αὖ λέγον ἐν ταῖς δωδεκαετηρίσιν· ἔσται δ' αὖτις κτλ.)

Δάκρυα μὲν εἶθεν ἐστὶ πολυτλήτων γένος ἀνδρῶν.

(Proclus in Tim. I p. 35 C : Φερόμενον δ' οὖν τὸν Φαέθοντα περὶ γῆν καὶ τρόπον τινὰ δαιμονιώδη φλέγοντα ἐκείνους τοὺς τόπους, οἷς ἂν πλησιάσῃ, διὰ τοῦ πυρίου ρεύματος. . . ἐθρήνουν αἱ Ἡλιάδες. . . καὶ οἱ θεολόγοι δὲ τὴν Ἡλιακὴν πρόνοιαν καὶ εἰς τὰ θνητὰ διὰ τῶν δακρῶν σημαίνουσι· δάκρυα μὲν κτλ.)

Addam alia quædam dicta Orphica :

Proclus in Tim. V p. 293 : Τὴν ἔνωσιν καὶ συμπλοκὴν τῶν δυναμειῶν . . . εἰθῆσαι γάμον οἱ θεολόγοι προσαγορεύειν. . . καθὰ φησὶν ὁ θεολόγος. Πρώτην γὰρ σύμφων ἀποκαλεῖ τὴν γῆν, καὶ πρῶτιστον γάμον τὴν ἔνωσιν αὐτῆς πρὸς τὸν οὐρανόν κτλ.

Theologum. arith. p. 37 : Τὴν ἐξάδα ὀλομέλειαν προσηγόρευον οἱ Ἡυθαγορικοὶ κατακόλουθοῦντες Ὀρφεῖ.

Proclus ad Hesiodi Dies p. 168 B : Ὁ μὴν ἐν αὐτῇ (τῇ ἀρχῇ) παρ' Ὀρφεῖ προσαγορεύεται μονόκερος μὸςχος. Ἀπλῶς μὲν γὰρ ὁ μὴν λέγεται βουῶς κτλ.

Terra omnium mater, Ceres divitias ministrans. — Paravit enim ministros et famulos et comites, paravit etiam ambrosiam et rubentis neclaris vim, paravit etiam splendida stridentium apum munera.

XXXV.

Atlas cælum latum habet sæva necessitate coactus ad extremum terrarum finem. —

Sic etiam Jovis patris regis in oculis

habitant dii immortales hominesque mortales, et quæcunque nata erant ac postea nasci debebant.

XXXVI.

Sere pro omnibus surculis ea quæ poma dicuntur. —

Erit rursus vir vel dominus vel tyrannus, vel rex, qui tum in altum cælum penetrabit. —

Tuæ lacrimæ sunt ærumnosorum hominum genus.

Pollux II, 39: Το ἔγχοιλον αὐτοῦ [τοῦ κρανίου] κορυφή, ὃ καὶ μεσοκρανον ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὀνομάζεται μέτροις.

XXXVII.

Πάντ' ἐδάης, Μουσαίε Θεοφραδέε, εἰ δέ σ' ἀνοίγει θυμός, ἐπωνυμίας μνήης κατὰ μοῖραν ἀκοῦσαι, βεῖά τοι ἐξερῶ, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλοιο σῆσιν, οἴην τάξιν ἔχοντα κυρεῖ· μάλα γὰρ χρέος ἐστίν
5 ἴδμεναι, ὡς αὕτη παρέχει κλέος ἄντυγι μνήος.

(Tzetzes Chiliad. XII, 150 probaturus Orpheum fuisse astrologum librorum ejus initia citat. Ait autem: Καὶ τῶν μὲν ἐφημερίδων Ὀρφείως ἀρχὴ τὸδε· πάντ' ἐδάης κτλ.)

Δεῦρό νυν οὐατά μοι καθαρὰς ἀκοάς τε πετάσσας, κέλκλυθι τάξιν ἅπασαν, ὅσῃν τεκμηράτω δαίμων, ἔκ τε μιᾶς νοκτὸς ἤδ' ἕξ ἑνὸς ἡμέματος αὐτως.

(Tzetzes l. c.: Τῶν δωδεκαετηρίδων δ' ἡ καταρχὴ τοιαύδε· δεῦρό νυν κτλ.)

XXXVIII.

Ἔργα νοήσας γὰρ πατρικὸς νόος αὐτογένεθλος πᾶσιν ἐνέσπειρεν δεσμὸν πυριθριβῆ ἔρωτος, ὄφρα τὰ πάντα μὲν χρόνον εἰς ἀπέραντον ἐρῶντα, μὴδὲ πέση τὰ πατρὸς νοεῖν ὑφασμέναια φέγγει.

(Proclus in Tim. III p. 155 E: Τοῦτον δὲ τὸν μέγιστον καὶ τελειότατον δεσμὸν, ὃν περιβάλλει τῷ κόσμῳ πανταχόθεν ὁ πατήρ ὡς φιλείας ὄντα ποιητικὸν καὶ τῆς ἐναρμονίου κοινωνίας τῶν ἐν αὐτῷ, δεσμὸν πυριθριβῆ ἔρωτος τὰ λόγια προσείρηκεν· ἔργα νοήσας κτλ. Vs. 4 πέση et νοεῖν conjecit Hermannus pro membranarum scriptura πάση et νοεῖως.)

5 Ὡς ἐν ἔρωτι μὲν κόσμου στοιχεῖα θέοντα.

(Proclus in Tim. l. c.: Διὰ γὰρ τοῦτον τὸν ἔρωτα πάντα ἡρμοσται ἀλλήλοις· ὡς ἐν ἔρωτι μένει κτλ. Dedit μὲν cum Hermanno.)

XXXVII.

Omnia didicisti, divine in dicendo Musæ; sin autem animus, cognomina lunæ decenter audire, [gestit facile tibi dicam, tu vero mente percipe, quem ordinem habeant; nam necesse est hunc scire, quia mensis orbi gloriam dat. — Agedum, aures mihi purgatas pandens, audi ordinem omnem quem perfecit deus ex una nocte atque ex uno die hoc modo.

XXXVIII.

Etenim mens paterna ex se ipsa nata res agitans omnibus indidit ardens amoris vinculum, ut omnia maneant in infinitum tempus amore juncta, neve cadant intelligibili patris luce effecta. — [maneant. Ut mundi elementa ultro citroque commeantia amore juncta

XXXIX.

Ἔστιν δὲ πάντων ἀρχὴ Ζεὺς· Ζεὺς γὰρ ἔδωκε, ζῶιά τ' ἐγέννησεν καὶ Ζῆν' αὐτὸν καλέουσι, καὶ Δία τ' ἠδ', ὅτι δὴ διὰ τοῦτον ἅπαντα τίτου-
[κται.

εἷς δὲ πατήρ οὗτος πάντων, θεῶν τε βροτῶν τε.

(Joannes Diaconus Allegor. ad Hesiodi Theog. p. 278 B.)

XL.

Ἔρρεσι φοινίκων ζῶων δ' ἴσα μακράϊωσιν.

(Plutarchus Symposiac. lib. VIII c. 4, pag. 360: Ὁ φοινῖξ μακρόβιον ἐστὶν ἐν τοῖς μάλιστα τῶν φυτῶν, ὡς πού καὶ τὰ Ὀρφικά ταῦτα μεμαρτύρηκε· ζῶων δ' ἴσον ἀκροκόμοισι φοινίκων ἔρρεσι. Videtur poeta hæc de aurea generis humani ætate ac de longissima primorum hominum vita dixisse. Itaque versum restitui, quemadmodum loci sensus postulare videbatur.)

XLI.

Πρῶτον μὲν πρότῳ ἐνὶ ἡματι φάνεται Ἄρης. Μῆνη δ' εἰς τ' Ἄρην ἐπιτέλλεται. Ἴσχυο δ' ἔρ-
[γων,

τήνδε γὰρ ἐξανύσασα φύσις δίκερων ἀναφαίνει. αὐτὰρ ἐπὶ τῷ τρίτῳ ἡμῶν ἀπὸ πρῶτον ἡλίου
5 πᾶσιν ἐπιθρόνοισι φυτοσπόρου αἰτίη ἀλκῆς, τετραδί δ' αὐξομένη πολυπεγγέα λαμπάδα τείνει.

(Jo. Tzetzes ad Hesiodi Op. et D. p. 170 B ait Aseræum poetam scripsisse deivῶς καὶ συγκεχυμένως, ἐτι δὲ ψευδῶς, καὶ οὐχ ὡσπερ ὁ μέγας Ὀρφεὺς διδασκαλικῶς τε καὶ τεταγμένως πρὸς εὐχρίνεταν, καὶ τὸ πλεόν τεχνικωτέρως καὶ ἀληθῶς. Ἐκεῖνος μὲν οὕτω φησὶ· πρῶτον μὲν—λαμπάδα τείνει, καὶ καθεξῆς πέντε, ἕξ, μέχρι τῆς λ. κτλ. Idem p. 175 A: Ὀρφεὺς δὲ ἐκεῖνος ὁ Θράκιος ἐν τῇ περὶ γεωργίας οὐ τὴν ἀπλῶς ἡμέραν τῆς σελήνης τὴν τοιάνδε λέγει λυσιτελεῖν, ἧ καὶ

XXXIX.

Est sane cunctarum rerum initium Jupiter; Jupiter enim genuitque animalia; ac Jovem eum vocant [dedit simulque Diespitrem, quia per eum universa sunt. Unus vero hic pater est omnium, bestiarum et hominum.

XL.

Vivebant autem ut durabiles palmarum rami.

XLI.

Primum quidem primo die apparet Mars.

Luna autem in Martem obversa oritur. Desiste de negotiis; hanc enim perficiens natura bicornem exhibet. Sed postquam tertius dies procul a sole [amotâ lunâ] omnibus mortalibus vim genitalem dedit, quarto die aucta splendidam lampadem protendit.

άνόνητον· ἀλλ' ὅταν τοιῶσδε σχηματισθῆ καὶ συν-
τρέχη ζωδίοις τε καὶ ἀστράσιν. Et pag. 178 B :
Εἰ δέ, ὡς φησὶν Ὀρφεύς, τῇ ἄτῃ ἀνεῖται ἡ ἑπτα-
καιδεκάτη, καὶ διὰ τοῦτο τῇ τε τομῇ τῆς ὕλης
ἔστιν οἰκεία, καὶ τῇ τοῦ καρποῦ γυμνώσει τῶν
περικαρπίων. Idem p. 130 B : Ὀρφεύς μαθημα-
τικῶς πάντα παρακελεύεται δρᾶν· ὅσον σελήνης
τρεχούσης περὶ Παρθένον, πάντα φυτεύειν πλὴν
μόνων ἀμπέλων· μισεῖ γὰρ ἡ Παρθένος τὴν ἀμπε-
λον διὰ τὸν πατέρα Ἰκάριον. Διὸς Ὑδροχόον περι-
πολεύοντος, μὴ πλεύσης· χαλεπῆ γὰρ τότε λίαν
ἔστιν ἡ θάλασσα. Τοῦ αὐτοῦ Διὸς ἐν Ἰγθύσιον ὄντος,
καλὸν γάμους ποιεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ δμοίως.)

XLII.

Πρώτιστος μὲν ἄνασεν ἐπιχθονίων Κρόνος ἀνδρῶν,
ἐκ δὲ Κρόνου γένετ' αὐτῆς ἀναξ μέγας εὐρύοπα
[Ζεὺς.

(Lactantius I, 13, 11 : Orpheus qui tempo-
ribus ejus recentior fuit aperte Saturnum in
terra et apud homines regnasse commemorat :
πρώτιστος μὲν κτλ.)

XLIII.

Ἀλλὰ Κρόνον φάσκουσιν ὑπὸ Ζηνὶ Κρονίῳ
ἀθάνατον αἰῶνα λαχεῖν καθαροῦ γενεῖου
καὶ διεργὰς χαίτας εὐώδεις, οὐδέ τι λυγροῦ
γῆρας ἠπεδανοῖο μιγῆμεναι ἀνθεὶ λευκῇ,
5 ἀλλὰ περὶ χροτάφοισιν ἔχειν ἐριθηλέα λάγνην.

(Proclus Theol. Plat. lib. V, 10 : Τὸ ἀγῆρων
ταύτη τῇ τάξει (τῇ Κρονίᾳ) προσήκει, ὡς οἷ τε
βάθραραί φασὶ καὶ ὁ Ὀρφεύς. Καὶ γὰρ οὗτος ἀεὶ
μελαίνας τὰς τοῦ Κρονίου προσώπου τρίχας μυ-
στικῶς λέγει καὶ μηδαμῶς γίνεσθαι πολιὰς . . .
Ὁ Ὀρφεύς τὰ τούτοις ἄκοιτα περὶ τοῦ θεοῦ τούτου
διατάττεται· ὑπὸ Ζηνὶ Κρονίῳ ἀθάνατον αἰῶνα
καμεῖν . . . καθαροῦ γενεῖου . . . διεργὰς χαίτας
εὐώδεις, οὐδέ . . . ἠπεδανοῖο μιγῆμεναι ἀνθεὶ
λευκῇ . . . ἀλλ' ἐριθηλέα λάγνην. Ad locum
restituendum vs. 1 addidi ἀλλὰ Κρόνον φάσκου-
σιν et vs. 3 scripsi οὐδέ τι λυγροῦ. Cæterum
vs. 2 λαχεῖν debetur Hermannō apud Lobeckium
Aglæoph. p. 512, γῆρας vs. 4 Gesnero, περὶ
χροτάφοισιν ἔχειν vs. 5 itidem Hermannō. Simi-

XLII.

Primus quidem terrestribus hominibus imperabat Sa-
[turnus,
e Saturno autem natus est rursus rex magnus Jupiter late
[sonans.

XLIII.

Sed Saturnum dicunt sub Jove Saturnio
perpetuum tersæ barbæ nitorem nactum esse

liter Proclus ad Hesiodi Op. et D. p. 44 B :
Ὁ μὲν Ὀρφεύς τοῦ ἀργυροῦ γένους βασιλευσὶν φησὶ
τὸν Κρόνον τοὺς κατὰ τὸν καθαρὸν λόγον ζῶντας
ἀργυροῦς λέγων, ὡσπερ τοὺς κατὰ νοῦν μόνον χρυ-
σοῦς· ὁ δὲ Ἡσαΐδος τὸ ἀργυροῦν γένος ποιεῖ βρά-
θυμον. Idem p. 39 A : Τὸν Κρόνον ἀεὶ μελαίνας
ἔχειν τὰς ἐπὶ γενεῖου τρίχας, φησὶν Ὀρφεύς·
Πλάτων δὲ (Phileb. p. 270 D) τοὺς ἐπὶ τῆς
Κρονίας περιόδου ἀποβάλλειν φησὶ τὸ γῆρας καὶ
ἀεὶ γίνεσθαι νεωτέρους. Idem de Hippa, Bacchi
nutrice, Comm. in Tim. II p. 124 C, p. 292
seq. ed. Schneider. hæc habet : Ἡ μὲν γὰρ
Ἴππα, τοῦ παντὸς οὔσα ψυχῆ, καὶ οὕτω κεκλη-
μένη παρὰ τῷ θεολόγῳ . . . . λίκνον ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς θεμένη καὶ δράκοντι αὐτὸ περιστέψασα
τὸ χρυδαῖον, ὑποδέχεται Διόνυσον. — ὁ δὲ
ἀπὸ τοῦ μηροῦ τοῦ Διὸς πρόσεισιν εἰς αὐτήν, καὶ
προελθὼν ἐπὶ τὸ νοητὸν αὐτὴν ἀνάγει καὶ τὴν
ἐκυτοῦ πηγῆν· ἐπειγεται γὰρ πρὸς τὴν Ἰδην.
Διὸ καὶ συλλαμβάνεσθαι ἡ Ἴππα λέγεται τίκτοντι
τῷ Δί. Cf. in Tim. III p. 200 et p. 172. Vide
etiam Orphei Hymnum XLIX. Adde Lobeckii
Aglæoph. I p. 581.)

XLIV.

Κύκλον τ' ἀκαμάτου καλλιβρόου ὠκεανοῖο,
ὃς γαίαν δίνησι πέριξ ἔχει ἀμφιέλιξας.

(Eustath. ad Dionys. Perieg. vs. 1 : Καθὰ
καὶ Ὀρφεύς ἐν τῷ περὶ Διὸς καὶ Ἡρας φησὶ λέ-
γων· κύκλον ἀκαμάτου κτλ. ὡς τοῦ ὠκεανοῦ πε-
ριειληφότος τὴν γῆν. Aliter Scholiastes ms. :
καὶ Ὀρφεύς ἐν τῷ περὶ Διὸς καὶ Κόρης φησὶν·
κύκλον τ' ἀέναντον καλλιβρόου ὠκεανοῖο, γαίαν δίνησι
περὶ νιν ἔχει ἀμφιέλιξασε. Secutus sum Eustathium
inserta τε particula.)

XLV.

Κύκλου τ' αὐ λῆξαι καὶ ἀναπνεῦσαι κακότητος.

(Proclus in Tim. V pag. 330 A et B, pag.
802 ed. Schneider. : Μία σωτηρία τῆς ψυχῆς
αὕτη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ προτείνεται τοῦ κύκλου
τῆς γενέσεως ἀπαλλάττουσα καὶ τῆς πολλῆς πλάνης
καὶ τῆς ἀνηνύτου ζωῆς, ἡ πρὸς τὸ νοερὸν εἶδος τῆς
ψυχῆς ἀναδρομῆ καὶ ἡ φυγὴ πάντων τῶν ἐκ τῆς

madidosque et odoratos capillos, neque albis molestæ
atque infirmæ senectutis floribus esse conspersum,
sed circa tempora habere pinguisssimam cæsariem.

XLIV.

Orbemque infatigabilis et pulchre fluentis oceani, [ctitur.
qui terram vorticibus utrimque agitatum undique comple-

XLV.

Discedere rursus ex orbe et respirare a calamitate.

γενέσεως ἡμῖν προσπεφυκότων . . . . . πᾶσαν δὲ τὴν ζωὴν εἰς τὴν εὐδαίμονα περιάγουσα ζωὴν ἀπὸ τῆς περὶ τὴν γένεσιν πλάνης, ἧς καὶ οἱ παρ' Ὀρφεὶ τῷ Διονύσῳ καὶ τῇ Κόρῃ τελοῦμενοι τυχεῖν εὐχονται, κύκλου τ' ἂν λήξαι κτλ. Aῦ pro ἂν substitui cum Galeo ad Iamblich. de Myst. p. 309.)

XLVI.

Nῦν δ' ἄγε μοι κούρη Πιμπληϊὰς ἔννεπε Μοῦσα.

(Tzetzes ad Lycophr. vs. 275, ubi legitur Λειθηθρίην δ' ὑπερθε Πιμπληϊὰς σκοπὴν, citat Orphēi versum nῦν δ' ἄγε κτλ. addens : Ἐπίπερ Ὀρφεύς, ἀρχὴ καὶ πατὴρ ὑπάρχων τῶν ποιητῶν, κατόφκει περὶ τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὸ Λειθηθρίον, ἐμυθολογήθη, ὡς αἱ Μοῦσαι περὶ τοὺς ἐκεῖσε τόπους οἰκοῦσι. Idem ad vs. 410 Orphicum versum repetens pro Πιμπληϊὰς habet Λειθηθριάς. At Chiliad. VII, 949 Λειθηθριάς. Rursus Πιμπληϊὰς est in carmine Maximi vs. 141 apud Fabricium Bibl. Gr. Vol. VIII p. 422. Huc accedit quod Jo. Tzetzes Exeg. Hom. ms. fol. 9, a, ait : Τοῦτο δὲ Ὀρφεὺς σαφέστερον παραδείκνυσι· Λειθηθρίος γὰρ ὦν φησί· νῦν δ' ἄγε μοι κούρη Λειθηθριάς ἔννεπε Μοῦσα· et fol. 13, b : φησί γὰρ ἐκεῖνος [ὁ Ὀρφεύς] Λειθηθρίος ὦν, νῦν δ' ἄγε μοι κούρη Κωνσταντιάς ἔννεπε Μοῦσα.)

XLVII.

Εὖτ' ἂν δὴ μιν ἴδῃαι ὑπὸ δρυσὶν ὑψικόμοισιν ἔργοισιν μεθύνοντα μελισσᾶων ἐριθόμβων, αὐτίκα μιν δῆσον.

(Porphyrus de antro Nymph. p. 118 ed. Barnes. : Οὗτος παρὰ τῷ Ὀρφεὶ ἡ Κόρη, ἥπερ ἐστὶ παντὸς τοῦ σπειρομένου ἔφορος, ἰσουργοῦσα παραδίδοται. . . . Παρὰ τῷ Ὀρφεὶ ὁ Κρόνος μέλιτι ὑπὸ Διὸς ἐνεδρεύεται. Πηλοθεὶς γὰρ μέλιτος μεθύει καὶ σκοτοῦται, ὡς ἀπὸ οἴνου, καὶ ὑπνοῖ— οὐπω γὰρ οἶνος ἦν. Φησὶ γὰρ παρ' Ὀρφεὶ ἡ Νῦξ τῷ Διὶ ὑποτιθεμένη τὸν διὰ μέλιτος δόλον· εὖτ' ἂν δὴ μιν κτλ. ὁ καὶ πάσχει ὁ Κρόνος, καὶ θεοὶς ἐκτέμνεται ὡς Οὐρανός.)

XLVIII.

Οὗς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μαχάρεσσιν,

XLVI.

Nunc vero age, puella Pimpleis, dic mihi Musa.

XLVII.

Quum eum videris sub arboribus alte comosis ebrium stridentium apum operibus, statim eum alligato.

XLVIII.

Quos inter deos cognomento perhibent gigantes,

οὐνεκα Γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος Οὐρανοῖο.

(Etyim. M. Γίγας παρὰ τὸ ἐκ τῆς γῆς ἵεναι [log. γῆναι] οἶον· οὐς καλέουσι κτλ. Οὗτοις Ὀρφεὺς ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ ἱεροῦ λόγου.)

XLIX.

Τὸν δὲ καλέουσι Φάνητα, (ἀθάνατοι) ὅτι πρῶτος ἐν αἰθέρι φαντός ἐγεντο.

(Etyim. M. s. v. Φάνης· τὸν δὲ καλέουσι Φάνητα, ὅτι πρῶτος ἐν αἰθέρι φαντός ἐγένετο. Ὀρφεύς· οὗτος Ὄρος. Inserui cum Lobeckio Aglaoph. I p. 481 ἀθάνατοι mutavique ἐγένετο in ἐγεντο. Huic dicto subjungam alia quaedam Orphico tributa. Suidas v. Τριτοπάτορες. Δῆμον ἐν τῇ Ἀτθίδι φησὶν ἀνέμους εἶναι τοὺς τριτοπάτορας. Φιλόχορος δὲ τοὺς τριτοπάτρεις πάντων γεγονέναι πρῶτους. Τῆν μὲν γὰρ γῆν καὶ τὸν ἥλιον, φησὶν, ὄν καὶ Ἀπόλλωνα καλεῖ, γονεῖς αὐτῶν ἠπίσταντο οἱ τότε ἄνθρωποι· τοὺς δὲ ἐκ τούτων τρίτους πατέρας. Φανόδημος δὲ ἐν ἔκτῳ φησὶν ὅτι μόνος οἱ Ἀθηναῖοι θύουσί τε καὶ εὐχονται αὐτοῖς ὑπὲρ γενέσεως παίδων, ὅταν γαμῆν μέλλωσιν. Ἐν δὲ Ὀρφεύς φυσικῶ ὀνομάζεσθαι τοὺς τριτοπάτορας Ἀμαλκειδῆν καὶ Πρωτοκλέα καὶ Πρωτοκρέοντα, θυρωροὺς καὶ φύλακας ὄντας τῶν ἀνέμων. Ὁ δὲ τὸ ἐξηγητικὸν ποιήσας Οὐρανοῦ καὶ Γῆς φησὶν αὐτοὺς εἶναι παῖδας, ὀνόματα δὲ αὐτοῖς Κόττον, Βριάρσων, καὶ Γύγην. Cf. Etyim. M. p. 768. Adde Lobeckii Aglaoph. I p. 760 seqq. — Suidas v. Ἰππὸς Νισαῖος. Ἐν δὲ Δίκτυ Ὀρφεὺς λέγει· ἡ Νίσσα τόπος ἐστὶν ἐν Ἐρυθρῷ κείμενος. Schol. Pind. ad Pyth. III, 96 : Λέγεται δὲ ὁ Ἀσκληπιὸς χρυσοῦ δελεασθεὶς ἀναστῆσαι Ἴππολυτον τσηνηκότα· οἱ δὲ Τυνδάρων· ἕτεροι Καπάνεα· οἱ δὲ Γλαῦκον· οἱ δὲ Ὀρφικοὶ Ὑμέναιον. Schol. Vict. ad Hom. Iliad. XVIII, 570 ap. Heynium vol. VII p. 803 : Ἡ δὲ καλουμένη Σραῖρα ποιήμα ἐστὶν εἰς τὸν Λίνον, ἀναφέρεται δὲ εἰς Ὀρφέα.)

L.

Ἔστ' ἂν Πείη παῖδα τέκοι Κρόνω ἐν φιλότῃτι.

(Proclus in Tim. II p. 121 A : Διὸ καὶ μένει μὲν (ἢ Θέμις) παρθένος πρὸ τῆς τοῦ δημιουργοῦ

quia Terra et sanguine Cœlesti nati sunt.

XLIX.

Quem vocant Phanetem immortales, quia primus in æthere apparuit.

L.

Donec Rhea filium peperisset Saturno ex concubitu —

προόδου κατὰ τοὺς χρησμούς τῆς Νυκτός, ἔστ' ἂν
Ῥείη κτλ. συμπαραίγει δὲ τῷ Διὶ τὴν τριάδα τῶν
Ῥωρῶν. Transposui verba cum Hermanno; le-
gebatur enim τέκοι παῖδα.)

Καὶ τότε δὴ Ἐκάτην Δηὸν τέκεν εὐπατέριαν.

(Schol. Apoll. III, 467 : Περσηίδα τὴν Ἐκά-
την λέγει· τινὲς δὲ αὐτὴν φασὶ Διὸς εἶναι παῖδα·
ἐν δὲ τοῖς Ὀρφικοῖς Δήμητρος γενεαλογεῖται· καὶ
τότε δὴ κτλ.)

Ἄβρὸς Ἔρωσ καὶ Μῆτις ἀτάσθαλος...
οἷσιν ἐπεμβεβαῶς Δαίμων αἰὲν ἐπίσχει.

(Proclus in Alcib. p. 233 ed. Creuz. ; p. 88
t. III ed. Cousin. : Ἐν τῷ Διὶ δ' Ἔρωσ ἐστὶ· καὶ
γὰρ Μῆτις ἐστὶ πρῶτος γενέτωρ καὶ Ἔρωσ πολυ-
τερπής, καὶ δ' Ἔρωσ πρόεσιν ἐκ τοῦ Διὸς καὶ συν-
υπέστη τῷ Διὶ πρῶτως ἐν τοῖς νοητοῖς· ἐκεῖ γὰρ
δὲ Ζεὺς δὲ πανόπτης ἐστὶ καὶ ἄβρὸς Ἔρωσ, ὡς Ὀρ-
φεύς φησιν. Et rursus p. 66 ibid. t. II p. 181 :
Καὶ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων εὐρῶν παρ' Ὀρφεῖ
τὸν αὐτὸν τοῦτον θεὸν καὶ Ἔρωτα καὶ Δαίμονα
μέγαν ἀποκαλούμενον, ἀγαπήσαι καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ
Ἔρωτος τὸν τοιοῦτον ὕμνον· περὶ μὲν γὰρ τοῦ
νοητοῦ νοῦ λέγων δὲ θεολόγος· ἄβρὸς Ἔρωσ κτλ.
Καὶ ἄλλιν· οἷσιν ἐπεμβεβαῶς κτλ. In fine versus
codices præbent vel ἐπίσχειν vel ἐπ' ἔγχει, et sic
præeunte Bentlejo in epistola ad Millium Creu-
zerus legendum esse ait. At sensus requirit
ἐπίσχει, quod reposui.)

LI.

Κριεὺ καὶ ταύρου τ', ὄριος, χαροποῦ τε λέοντος.

(Proclus in Tim. III p. 130 B : Τοιαῦτα γὰρ
περὶ αὐτοῦ καὶ Ὀρφεὺς ἐνδείκνυται περὶ τοῦ Φά-
νητος θεολογῶν. Πρῶτος γοῦν ὁ θεὸς παρ' αὐτῷ
ζῶων κεφαλὰς φέρει πολλὰς καὶ ἑξ (leg. cum
Schneid. κρίας), ταυρείους, ὄριος (leg. ὄφειος)
χαροποῦ τε λέοντος καὶ πρόεσιν ἀπὸ τοῦ πρωτο-
γενοῦς ὡσὺ, ἐν ᾧ σπερματικῶς τὸ ζῷον ἐστὶ. Et
pag. 131 E : Διὸ καὶ ὀλικώτατον ζῷον ὁ θεολό-
γος ἀναπλάττει κριεὺ καὶ ταύρου καὶ λέοντος καὶ
δράκοντος αὐτῷ περιθεῖς κεφαλὰς. Ex his duobus
locis viri docti composuerunt versum quem
edidi. Conf. Lobeck. Aglaoph. p. 490 et
Schneider. ad Proclum p. 307.)

Θῆλυς καὶ γενέτωρ κρατερὸς θεὸς Ἡρικεπαῖος.

(Proclus in Tim. pag. 131 F : Καὶ ἐν αὐ-
τῷ πρώτῳ τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄβρην ὡς ζῷον πρώτῳ·
θῆλυς καὶ γενέτωρ κτλ. φησὶν ὁ θεολόγος.)

Τῷ λαμπρῷ βλέπομεν, τοῖς δ' ὄμμασιν οὐδὲν ὀρῶ-
[μεν.

(Stobæus Eclog. Phys. I cap. 415, 44, pag.
407 ed. Gaisford. : ἐνθ' Ὀρφεύς τῷ λαμπρῷ
κτλ.)

LII.

Χρυσείαις πτερύγεσσι φορεύμενος ἔνθα καὶ ἔνθα.

(Hermias in Plat. Phædr. p. 137 ed. Ast. :
Πρώτῳ γὰρ τούτῳ ἡ θεολογία παρέχει τοὺς ἵππους...
αὐτῷ δὲ τούτῳ πρώτῳ τῷ δεσπότῃ Φάνητι καὶ
πτερυγας δίδωσι· χρυσείαις πτερύγεσσι κτλ. Scri-
bendum χρυσείαις cum Lobeckio Aglaopham. I
p. 491.)

Τέτρασιν ὀρθαλοῦσιν δρώμενος ἔνθα καὶ ἔνθα.

(Hermias in Plat. Phædr. p. 135 ed. Ast.
Τετράς δὲ ὁ Φάνης, ὡς Ὀρφεύς φησὶ· τέτρασιν
ὀρθαλοῦσιν κτλ. Idem p. 109 de Orphæo : Καὶ
τρεῖς δὲ λέγονται Ὀρφεῖς παρὰ Θραξῆ γενέσθαι.
Idem p. 105 : Οὐδένα γὰρ ἐνθουσιασμόν ἄνευ τῆς
ρωτικῆς ἐπιπνοίας συμβαίνει γίνεσθαι. Ὀρῆς πῶς
δ' Ὀρφεὺς πάσας ἐπιτηδεύσας φαίνεται, ὡς δεο-
μένας καὶ ἐχομένας ἀλλήλων· τελεστικώτατον μὲν
γὰρ αὐτὸν καὶ μαντικώτατον παρεῖληραμεν, καὶ
ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κινούμενον, ἐτι ποιητικώτατον,
ὃν γε δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ Καλλιόπης υἱὸν γενέσθαι
φασὶν. Ἐρωτικώτατός τ' ἐστὶν, ὡς αὐτὸς λέγων
φαίνεται πρὸς τὸν Μουσαῖον καὶ προτείνων αὐτῷ
τὰ θεῖα ἀγαθὰ, καὶ τελειῶν αὐτόν. Idem pag. 107 :
οὐ πρῶτος δὲ ὁ Πλάτων ἡνίοχον καὶ ἵππους παρ-
ελάθειν, ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ οἱ ἐνθουοὶ τῶν ποιητῶν,
Ὀμηρος, Ὀρφεύς, Παρμενίδης.)

LIII.

Μαντοσύνην δὲ οἱ δῶκεν ἔχειν ἀψευδέα πάντη.

(Hermias in Plat. Phædr. p. 140 ed. Ast. :
δὲ γὰρ τοὶ Ὀρφεὺς περὶ τῆς Νυκτός λέγων, θεῶν
γὰρ ἔχει, φησὶ· καὶ μαντοσύνην δὲ οἱ κτλ. Καὶ
αὕτη λέγεται μαντεύειν τοῖς θεοῖς.)

Δεῖξά τ' εἰς ἀφανῶν φανερούς, οἱ τ' εἰσὶ γενέθλην

Ac tum demum Ceres Hecaten boni patris progeniem enixa
[fest.

— Pulcher amor et Metis improbus...
quæ ingressus magnus Deus semper reprimit.

LI.

Arietis et tauri, serpentis castique leonis. —
Femina et genitor fortis deus Ericcæus. —

Luce videmus, oculis nihil cernimus.

LII.

Aureis alis huc et illuc volitans. —
Quatuor oculis huc atque illuc spectans.

LIII.

Divinationem plane veracem possidendam ei dedit. —
Ac demonstrare quo genere nati sint qui ex occultis mani-
[festi evaserunt. —

(Hermias in Plat. Phædr. p. 141 : Ἡ παρχολουθηκῶς δὲ Πλάτων τοῖς ὑπὸ τῶν θεολόγων εἰρημειοῖς κατ' ἐκείνους καὶ αὐτὸς διατίθησι τὸν λόγον; μετὰ γὰρ τὴν τῶν νυκτῶν τάξιν τρεῖς εἰσι τάξεις τῶν θεῶν, Οὐρανοῦ, Κυκλώπων, Ἑκατογγείρων, ὧν αὐτὸς ἀποφάσκει τὰ οἰκεῖα τούτων ὀνόματα. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἔνδον ἐν ταύτῃ μεινάντων τῷ Φάνητι πρῶτως φανερώς ὁ Οὐρανὸς ἐξ αὐτοῦ γέγονεν—ἐξ ἧ γὰρ προήλθον πρῶτοι ἀπ' αὐτοῦ Οὐρανὸς καὶ Γῆ· δεῖξάι τ' ἐξ ἀφανῶν κτλ.)

Πρωτόγονόν γε μὲν οὐτις ἐσέδρακεν ὀφθαλμοῖσιν, εἰ μὴ Νύξ ἱερὴ μούνη· οἱ δ' ἄλλοι ἅπαντες θεύμαζον καθορῶντες ἐν αἰθέρι φέγγος ἀελπτον· τοῖον ἀπέστραπτε χροὸς ἀθανάτοιο Φάνητος.

(Hermias l. c. : Καὶ πρῶτος καταλάμπεται ὁ οὐρανὸς ὑπὸ τοῦ αἰθέρος φωτός τοῦ Φάνητος· τὴν γὰρ Νύκτα ἠνώσθαι αὐτῷ φησι· πρωτόγονόν γε μὲν κτλ. Idem pag. 144 : Ἐπιῶν γὰρ παραδιδόμενων Νυκτῶν παρ' Ὀρφεῖ, τῆς μὲν ἐν αὐτῷ μενούσης τῆς πρῆτης, τῆς δὲ τρίτης ἐξω προελθούσης, τῆς δὲ μέσης τούτων, τὴν μὲν πρῶτην μαντεύειν φησίν, ὅ ἐστι τῆς ἐπιστήμης, τὴν δὲ μέσην αἰδοῖαν καλεῖ, ὅ ἐστι τῆς σωφροσύνης, τὴν δὲ τρίτην ἀποτικτικῆν φησὶ τὴν δικαιοσύνην. Cæterum Bentley Epist. ad Jo. Millium p. 455 vs. 6 non ἀπέστραπτε, sed ἀπέστιλβε habet, quod scriptum est etiam apud Proclum Comment. in Tim. pag. 132 C.)

LIV.

Καίπερ ἔοντι νέω καὶ νηπίω εἰλαπιναστή.

(Proclus in Tim. V p. 334 D : Ὁ γὰρ Ζεὺς βασιλέα τίθησιν αὐτὸν ἁπάντων τῶν ἔχουσι μὴν θεῶν καὶ πρωτίστως αὐτῷ νέμει τιμὰς καίπερ ἔοντι νέω κτλ. Idem in Parm. I p. 91 ed. Cousin. : Καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν Δία καὶ τὸν Διόνυσον παῖδας καὶ νέους ἢ θεολογία καλεῖ· καίπερ ὄντε νέω, φησὶν Ὀρφεύς.)

Κλυτε θεοί, τὸν δ' ὕμμιν ἐγὼ βασιλῆα τίθημι.

(Proclus in Crat. p. 59 : Καὶ ὁ Διόνυσος τελευταῖος θεῶν βασιλεὺς παρὰ τοῦ Διός· ὁ γὰρ πατὴρ ἰδρύει τε αὐτὸν ἐν τῷ βασιλείῳ Ὁρόνῳ καὶ ἐγχειρίζει τὸ σκήπτρον καὶ βασιλέα ποιεῖ τῶν ἔχουσι μὴν ἁπάντων θεῶν· κλυτε θεοί, τὸν δ' ὕμμιν κτλ. λέγει πρὸς τοὺς νέους θεοὺς ὁ Ζεὺς. Idem in Parmen. VII p. 230 : Χρόνος δὲ ὑπὸ Ὀρφεῶς

ὀνομάζεται κατὰ δὴ τινα θαυμαστὴν ἀναλογίαν. Γενέσεις γὰρ ὁ θεολόγος τῶν ἀγεννητῶν μυστικῶς παραδούς, καὶ τὸ αἴτιον τῆς ἐκφάνσεως τῶν θεῶν χρόνιον συμβολικῶς ὀνόμασεν· ὕπου γὰρ γένεσις, ἐκεῖ καὶ χρόνος.)

Ποιμαίνων πραπίδεςσιν ἀνόμματον ὠκλὺν ἔρωτα.

(Proclus in Alcibiad. I : Ὁ θεολόγος ὁ παρ' Ἑλλήσιν ἀνόμματον ἀποκαλεῖ τὸν ἔρωτα ἐκείνων ποιμαίνων κτλ. Idem ibid. : Καὶ μοι δοκεῖ, καθάπερ Ὀρφεύς ἐπίστησι τῷ βασιλεῖ Διονύσῳ τὴν μονάδα τὴν Ἀπολλωνιακὴν ἀποτρέψουσαν αὐτὸν τῆς εἰς τὸ Τιτανικὸν πλῆθος προόδου καὶ ἐξαναστάσεως τοῦ βασιλείου Ὁρόνου, καὶ φρουροῦσαν αὐτὸν ἄχραντον ἐν τῇ ἐνώσει, τοιαῦτα δὴ καὶ ὁ Σωκράτους δαίμων περιάγειν μὲν αὐτὸν εἰς τὴν νοεράν περιωπὴν, ἐπέχειν δὲ τῶν πρὸς τοὺς πολλοὺς συνουσιῶν. Idem ibid. : Πάρεδρος ὁ νόμος τοῦ Διός, ὡς φησὶν ὁ Ὀρφεύς.)

LV.

Ἵλλης οὐρανίης καὶ ἀστερήης καὶ ἀδύσσου.

(Olympiodorus Comm. in Alcibiad. I : Ἀλλὰ μὴν καὶ ὠλοδοὶ λέγονται οἱ τήνδε τὴν ὕλην ἐξάπτοντες τῆς τῶν οὐρανίων, καὶ διὰ τοῦτο φρουροῦντες αὐτήν, καὶ μὴ συγχωροῦντες βευστὴν οὔσαν, πάντη φθειρεσθαι. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ Ὀρφεύς· ὕλλης οὐρανίης κτλ.)

Οἱ δ' αὐτοὶ πατέρες τε καὶ υἱεῖς ἐν μεγάροισιν ἦδ' ἄλογοι σημαὶ κελναὶ τε θύγατρες.

(Olympiodorus ad Platonis Phæd. p. 70 C : Καὶ ὅτι τὸ ζῶν καὶ τὸ τεθνεὸς ἐξ ἀλλήλων, κατασκευάζει ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν ποιητῶν τῶν ἀπὸ Ὀρφέως, φημί, λέγοντος· οἱ δ' αὐτοὶ πατέρες κτλ. πανταχοῦ γὰρ ὁ Πλάτων παρωδεῖ τὰ τοῦ Ὀρφέως. Idem ibid. : Καὶ ἔστι τὸ μυθικὸν ἐπιχειρήμα τοιοῦτον παρὰ τῷ Ὀρφεῖ. Ἐσσαρες βασιλείαι παραδίδονται· πρώτη μὲν ἡ τοῦ Οὐρανοῦ, ἣν ὁ Κρόνος διεδέξατο, ἔκτε μὲν τὰ αἰδοῖα τοῦ πατρός. Μετὰ δὲ τὸν Κρόνον ὁ Ζεὺς ἐδοκίμεισεν καταταρταρώσας τὸν πατέρα. Εἶτα τὸν Δία διεδέξατο ὁ Διόνυσος, ὃν φησὶ κατ' ἐπιβουλήν τῆς Ἥρας τοὺς περὶ αὐτὸν Τιτᾶνας σπαράττειν, καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἀπογεύσασθαι. Καὶ τούτους ὀργισθεὶς ὁ Ζεὺς ἐκεραύνωσε, καὶ ἐκ τῆς αἰθάλης τῶν ἀτμῶν τῶν ἀναδοθέντων ἐξ αὐτῶν

Primogenitum quidem nemo intuitus est oculis, nisi sola nox sacra; cæteri omnes admirabantur conspicientes in æthere insperatum lumen; adeo coruscabat corpus Planetis immortalis.

LIV.

Quamvis pusioni et parvulo convivæ. —

Audite dii, hunc ego vobis regem impono. —
Fallens sagaci mente cæcum celeremque amorem.

LV.

Materiæ cælestis et siderææ et infinitæ. —
Iidem patres et filii in ædibus
et uxores venerandæ probæque filiæ. —

ὕλης γενομένης γενέσθαι τοὺς ἀνθρώπους. Idem p. 69 C : Διόπερ καὶ παρωδεῖ ἔπος Ὀρφικὸν τὸ λέγον, ὅτι ὅστις δ' ἡμῶν ἀτελέστος, ὡσπερ ἐν βορβόρῳ κείσεται ἐν ἄδου.)

Ἄνθρωποι δὲ τελεήσασα ἑκατόμβας
6 πέμψουσιν πάσῃσιν ἐν ὕραις ἀμφιετέσιν
ὄργιά τ' ἐκτελέσουσι, λύσιν προγόνων ἀθεμίστων
μαϊόμενοι. Σὺ δὲ τοῖσιν ἔχων κράτος, οὗς κ' ἐθέ-
[λησθα
λύσεις ἐκ τε πόνων χαλεπῶν καὶ ἀπείρονος οἴστρου.

(Olympiodorus Comm. in Phaed. : Ὁ Διόνυσος λυσεὺς ἐστὶν αἴτιος. Διὸ καὶ λυσεὺς (leg. λύσιος) ὁ θεός. Καὶ Ὀρφεὺς φησὶν Ἄνθρωποι δὲ κτλ. Vs. 6 pro ὄργια ἐκτελέσουσιν scripsi ὄργιά τ' ἐκτελέσουσιν. Idem ibid. : ὅτι παλαιὸς ὁ λόγος, Ὀρφικός τε γὰρ καὶ Πυθαγόρειος, ὁ πάλιν ἄγων τὰς ψυχὰς εἰς τὸ σῶμα, καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀνάγων, καὶ τοῦτο κύκλῳ πολλαῖς. Idem ibid. : ὅτι οἱ παραδιδόμενοι τέσσαρες ποταμοὶ κατὰ τὴν Ὀρφέως παράδοσιν τοῖς ὑπογεῖοις ἀναλογῶσι δ' στοιχείοις τε καὶ κέντροις κατὰ δύο ἀντιθέσεις. Ὁ μὲν γὰρ Πυριφλεγέθων τῷ πυρὶ καὶ τῇ ἀνατολῇ, ὁ δὲ Κωκυτὸς τῇ γῇ καὶ τῇ δύσει, ὁ δὲ Ἀγέρων ἀέρι τε καὶ μεσημβρίᾳ. Τούτους μὲν Ὀρφεὺς οὕτω διέταξεν, αὐτὸς δὲ τὸν Ὠκεανὸν τῷ ὕδατι καὶ τῇ ἀρκτῷ προσοικειῖ. Idem Comm. in Phileb. : Εἶτε (Μνήμη) ἡ θεὸς αὐτὴ, ἀφ' ἧς πᾶσα ἡ ἰδιότης ἐπιγίνεται, εἶτε ἡ παρὰ τῷ Ὀρφεῖ Μνημῶ, εἶτε καὶ ἄλλη τις οὖσα τυγχάνει. Idem ibid. : Καὶ μὴν ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἐν τῷ μυθευομένῳ ὡς τὰς τρεῖς ἐκφανῆναι μονάδας φησίν.)

Χειρῶν ὀλλυμένων ἔρρει πολύεργος Ἀθήνη.

(Etym. Orionis : Χεῖρες ἀπὸ τῆς χρήσεως, ὡσανεὶ χρήσιες οὖσαι, ἧ χρεῖται οὐδεμία γὰρ τέχνη προκόπτει δίχα χειρῶν. Ὀρφεὺς ἡ χειρῶν ὀλλυμένων ἔρρει κτλ. Legendum ἔρρει.)

LVI.

Τὸ πρὶν ἐὼν μέγα δένδρον ἐπὶ χθονὶ καὶ φερέκαρπον.

(Etym. Gud. p. 395 : Μίνθη, ἣν τινες ἡδύσμον καλοῦσι· ἐτι (leg. ἐστι) δὲ καλάμινθος ἄγριον

ἡδύσμον, ὅπερ λυπομένη ἢ Δημήτηρ ἰδοῦσα ἐμίσησε καὶ ἄκαρπον ἐποίησεν. Ὀρφεὺς· τὸ πρὶν ἐὼν μέγα κτλ. Pro φέρει καρπὸν lege φερέκαρπον.)

Σηκάζειν πυρούς τε καὶ ἀστάγυας κατ' ἄλωα ἀνδρῶν λιχωμένων, ὅτε τε ξανθὴ Δημήτηρ κρήνη, ἐπειγομένων ἀνέμων, καρπὸν τε καὶ ἄγνας.

(Jo. Tzetzes Exeg. Hom. pag. 26 : Εὐρίστω γὰρ αὐτὸν [τὸν Ὀμηρον] ἀ μὲν τινα τῶν Ὀρφέως ἐπῶν καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὴν αὐτοῦ μετοχτεῦσαντα ποιήσιν, ἕτερα δὲ πάλιν καθ' ἡμίσειαν παρασπάσαντα· ἐστὶ δ' ἂ καὶ μεταφράσαντα ἢ καὶ ἀλλήνᾳ ἄλλως μεταστρέψαντα [ποίησιν]· ὡς τὸ Σηκάζειν πυρούς τε κτλ. Edidi πυρούς τε et versus 3 ξανθὴ Δημήτηρ, ut legitur apud Homerum Iliad. lib. V vs. 500, quum codicis scriptura ξανθὴ μήτηρ corrupta sit.)

5 Ἐκτον ἔτος· τὸ μὲν οὐτις ἐπεφράσατ', οὐδ' ἐνόησεν.

(Jo. Tzetzes l. c. : Καὶ τὸ, ἕκτον ἔτος· τὸ μὲν οὐτις ἐπέφρασεν κτλ. Scripsi ἐπεφράσατ', quod similiter cum ἐνόησεν copulatur apud Hom. Odys. lib. VIII, vs. 94.)

Ἐκτὴ ἐν ἠριγενεῖ, βοδοδακτύλῳ, ἀργυροπέζῃ.

(Idem l. c. : Πρὸς δὲ καὶ τὸ, ἕκτη ἐνήριγεν εἰροδοδακτύλῳ ἀργυροπέζῃ. Emendavi versum quemadmodum sententia postulat, secutus Hermannum p. 950. Non dubium quin in praecedenti qui periiit versiculo ἤδη exaratum fuerit.)

Ἴστων ἐποιομένην, ἀτελῆ πόνον, ἀνθεμόεντα.

(Idem l. c. : Καὶ τὸ, ἱστων ἐποιομένην κτλ. Legebatur ἀνθεμόεσσαν quod in ἀνθεμόεντα converti.)

Σμήνεα δ' εἰργάζοντο μελισσῶν ἀδινάων.

(Tzetzes l. c. p. 26 : Καὶ τὸ, σμήνεα δ' εἰργάζοντο κτλ. Sententia requirit εἰργάζοντο quod edidi.)

Ζεὺς Κρονίδης, βασιλεὺς ὑψίστους, αἰθέρι ναίων.

(Idem l. c. Ὀμοίως δὲ καὶ τὸ, Ζεὺς Κρονίδης κτλ. Conf. Hom. Iliad. lib. IV vs. 166.)

Homines autem solennia sacrificia
facient omnibus anni temporibus
orgiaque celebrabant nefariorum majorum expiationem
quaerentes. Tu vero his rebus pollens, quoscunque volēs,
gravibus arumnis et immensa cupiditate liberabis. —
Manibus pereuntibus operosa perit Minerva.

LVI.

Arborem olim magnam in terris et frugiferam. —
Stabulo includere triticum et spicas in areis

viris ventilantibus, quum flava Ceres
secernit, urgentibus ventis, fructum et paleas. —
Sextum annum; id quod nemo neque animadvertit, neque
[intellexit. —
Sexta aurora mane orta, roseis digitis fulgente, candidis
[pedibus conspicua. —
Telas percurrentem, opus imperfectum floribus variatum. —
Examina vero apum confertarum operabantur. — [tans.
Jupiter Saturnius, rex in excelso sedens, in aethere habi-

10 Οὐδ' ἂν Ἰφίχλοιο θεώτερος αἶψα γένηται,
ὅστε καὶ ἀνθερίκεισιν ἐπέτρειεν, οὐδέ τι καρπὸν
σίνει', ἀήσυρα γυῖα φέρων ἐπὶ λήϊον αὔον.

(Idem l. c. p. 26 : Καὶ κατὰ μετάφρασιν, ὡς τὸ, οὐδ' ἦν Ἰφίχλοιο θεώτερος αὐδάζοιο (Maximus apud Fabricium Bibl. Græc. Vol. VIII p. 418 vs. 422 αὐγάζοιο) κτλ. Vs. 12 sic exhibetur : Σίνει', ἀήσυρα ἐλαφρὰ γυῖα φέρων ἐπὶ λήϊον αὔον. Sed ἐλαφρὰ interpretamentum est quod Maximus omittit. Quum neque αὐδάζοιο neque αὐγάζοιο ferri queat, vs. 10 probabiliter emendasse videor scribendo αἶψα γένηται. Conf. Hom. Iliad. lib. XX vs. 226-228 et Ovid. Metamorph. lib. X vs. 654-655.)

LVII.

᾿Ωδε γὰρ ἂν μίμνοι καθάρως τε (καὶ) ἐμπλεος οἶνος,
ἤδυμος εὐώδης τε· καλὸν δ' ἔτος ἐστὶ φύτεϊη.

(Tzetzes Exeg. p. 127 : Ὁ παλαιὸς γὰρ Ὀρφεὺς ἀφ' οὗπερ ὁ ἐμὸς χρυσῶς Ὀμηρος ὡς ἀνεμουργὸς μέλισσα (sic leg. pro μέλισσαν) πολλὰ ἄνθη ἐπὼν ἀπεδρέφατο, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ δωδεκαετηρίσιν, οὐ νήδυμον φησὶν ἀλλὰ ἤδυμον, λέγων οὕτως· ᾿Ωδε γὰρ ἂν μίμνοι κτλ. Inserui καὶ cum Lobeckio Aglaoph. t. I p. 424.)

Οὐδ' ὡς με γλυκὺς ὕπνος ἐᾷ βλεφάροισιν ἰαύειν,
ἰστάμενός θ' ἀπαλοῖς ἐν οὐεῖρασι νυκτὸς ἀν' ὄρηνην.

(Tzetzes l. c. : Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν φησὶν· ὕπνον ὅς οὐκ ἐᾷ με λιγὸν ἐπὶ βλεφάροισιν ἰαύειν, ἰστάμενος ἀπαλοῖς ἐν οὐεῖρασι ἂν πᾶσαν ὄρηνην. Τὸ δὲ λιγὺς ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἤδυμος. Versus quorum sententia dubia esse non potest, nullo negotio restitui. In iis quæ Tzetzes subjungit verbis pro τὸ δὲ λιγὺς apparet τὸ δὲ γλυκὺς reponi oportere.)

5 Εἰ μὲν γὰρ στείχησιν ἐπ' ἀρνεῖοιο θεοῖο.

(Tzetzes l. c. p. 33 : Καὶ δ' Ὀρφεὺς· Ἡ μὲν γὰρ κτλ. Scribendum εἰ μὲν γὰρ. Cæterum agnum

velocem poeta appellat arietis signum (τὸν χρίον Arato vs. 238], quod signum Sol dicitur inire.)

Ὅστοι ἀριστερόσ εἰμι θεοπροπίας ἀναφαίνειν,
ἀλλὰ μοι ἐν στήθεσσι ἀληθεύουσι μέριμναι.

(Schol. Eurip. Alcest. vs. 985 : Καὶ ποιητῆς καὶ μάντις ἦν ὁ Ὀρφεὺς. Φιλόλογος ἐν πρώτῳ περὶ μαντικῆς ἐκτίθησιν αὐτοῦ ποιήματα ἔχοντα οὕτως· οὗτοι ἀριστερόσ εἰμι κτλ. Nuper Cobetus edidit θεοπροπίας ἀποσιπεῖν, cuius loco scripsi ἀναφαίνειν, conjectum jam pridem Lobeckio Aglaoph. I p. 237. Pro ἀληθεύουσι μέλαινα, quæ codicum lectio est, recepi probabilem Cobeti conjecturam ἀληθεύουσι μέριμναι.)

Εἰ δὲ γεωπονίης σε φιλομβρότου ἡμερος αἰρεῖ,
καὶ τ' ἐπὶ χρυτεῖης γενεῆς ἐντύναι ἔργα,

10 γαῖαν ἐπὶ ζεῖδωρον ἄγων εὐκαμπὲς ἄστρον,
ἢ γυροῖς ἐνὶ κλήμα Μεθυμναίου λελίησαι
κατθέμεναι καὶ λαρὸν ὀπώρης εἶδαρ ἐλέσθαι

ἡμεῖρη, σκαπάνη τε λαχῆναι ἀμβροτον αἶαν·
αὐτίκα δὴ τοι πᾶσαν ἐτητυμίην καταλέξω,

15 ὕππος ἂν πανθὰ σεληναίη πεπιθόιτο
ὄμπνιά σοι Δῆμητρος ἀερσινόοιο τε Βάχχου
δῶρ' ἀναπεμπέμεναι καὶ ἐπητανὸν ὄλθον ὀπάξειν.

(Tzetzes Proem. p. 17 : Ἡσιόδοιο Ἔργα καὶ Ἡμέραι τὸ βιβλίον ἐπιγεγραπται πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν τοῦ μεγάλου Ὀρφέως ἔργων καὶ ἡμερῶν ὧν [ἔργων Ὀρφέως ἦτοι τοῦ περὶ Γεωργίας] οὕτως ἐστὶν ἡ ἀρχή· εἰ δὲ γεωπονίης κτλ. Idem locus exstat in Maximi carmine apud Fabricium Bibl. Græc. vol. VIII p. 440, vs. 456-465. Vs. 17 posui ἐπητανὸν, ut est ap. Maximum, repudiat Tzetzi lectio ἐπητανὸν quam sequitur Lobeckius Aglaoph. I p. 414. Reliquam scripturam diversitatem prætereo.)

Ἄστραϊή κούρη δὲ πέλει πρὸς ἅπαντα φερίστη
σπέρματα, καὶ δὲ φυτοῖσιν ἐναίσιμος, ἐν τε βό-
[θροισι

20 βάλλειν ἔρνεα πάντα, τὰ τε ὄρυός ἄκρα λέγονται,
οἶνας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ στυγέει περίαλλα

Ne sic quidem, si statim Iphiclo velocior factus fuerit,
qui etiam aristas percurrebat, neque fruges
lædebat, levia membra ferens super siccas segetes.

LVII.

Sic enim maneat vinum purum et plenum, [est. —
dulce odoratumque : opportunus vero plantationi annus

Ne sic quidem me dulcis somnus sinit palpebris dormire,
stans mollibus in somniis per noctis tenebras.—

Si enim accedat ad agnum velocem. —

Non parum idoneus sum ad fundenda oracula,
sed mens mihi in pectore verax est. —

Si vero agriculturæ hominibus opportunæ desiderio teneris,

et aureæ ætatis aggredi vis opera,

terram frugiferam proscindens curvo aratro ;

aut in scrobibus Bacchi palmitem optas

condere dulcemque auctumni fructum comedere

cupis, et ligone terram immortalem exercere :

statim tibi omnem veritatem dicam,

ut divina luna obsequatur

almaque tibi Cereris et superbi Bacchi

dona mittat ac largas opes suppeditet. —

Astræa virgo aptissima est ad omnia

semina, et plantis opportuna atque ad scrobes

pro omni surculo pomis quæ dicuntur conserendas,

vites vero (debet) vitare, quoniam insigni odio persequitur

Ἰκαρίου κούρη ληνοῦς καὶ ἀδευκέας οἴνας,
μνωμένη ὕσα λυγρὰ Διωνύσοιο ἔκρητι
Ἰκταῖοι μήσαντο, μέθη δεδμημένοι αἰνῆ
25 Ἰκάριον, καὶ μιν στυφελαῖς κορύνησι δαίξαν,
σφαλλόμενοι δώροισι χορομανέος Βάχχοιο.

(Tzetzes Chil. IV, 128 : Μέμνηται ταύτης
καὶ Ὀρφεύς ἐν Γεωργίᾳ γράφων· Ἄστραϊή κούρη
δὲ κτλ. Idem versus reperiuntur in Maximi
carmine l. c. vs. 488-496. Caterum vs. 20
legitur etiam fragm. XXXVI.)

LVIII.

Πρωτόγονος Φαέθων, περιμήκεος αἰθέρος υἱός,
ἔκτισεν ἀθανάτοις δόμον ἄφθιτον.....

(Lactantius Institt. I, 5 : « Orpheus qui est
vetustissimus poetarum et æqualis ipsorum
deorum, (siquidem traditur inter Argonautas
cum Tyndaridis et Hercule navigasse,) Deum
verum et magnum πρωτόγονον primogenitum
appellat, quod ante ipsum nihil sit genitum,
sed ab ipso sint omnia generata. Eundem
etiam Φάνητα nominat, quod, quum adhuc
nihil esset, primus ex infinito apparuerit et

exstiterit. Cujus originem atque naturam quia
concupere animo non poterat, ex aere im-
menso natum esse dixit : πρωτόγονος κτλ. Aliud
enim amplius quod diceret non habebat.
Hunc ait esse omnium deorum parentem,
quorum causa cælum considerit liberisque
prospexerit, ut haberent habitaculum sedem-
que communem : ἔκτισεν κτλ. »)

Πλουτώνη τε (καὶ) Εὐφροσύνη Βένδης τε κραταιή.

(Proclus in Theol. p. 353 : Τοῦ Θεολόγου
μετὰ τῶν πολλῶν τῆς Σελήνης ὀνομάτων καὶ τὴν
Βένδιν εἰς τὴν θεὸν ἀναπέμποντος. Hesychius :
Βένδης, ἡ Ἄρτεμις Θρακιστί).

Ἄτελής (τε) γάμων καὶ ἄπειρος ἐοῦσα
παιδογόνου λογίης πάσης ἀνὰ πείρατα λύει.

(Proclus in Crat. p. 112 : Φησὶν Ὀρφεύς·
Ἄτελής γάμων κτλ. Inserui τε cum Lobeckio
Aglaoph. p. 545, qui recte monet accipi hæc
verba de Diana quæ perpetua virginitate gau-
det partusque tuetur.)

Icarii filia torcularia et vina amara,
memor quot mala propter Bacchum
Actæi moliti sint, horribili vinolentia subigere ausi
Icarium, quem duris clavis obruncarunt,
titubantes donis insane tripudiantis Bacchi.

LVIII.

Primogenitus Phaethon, altissimi ætheris filius,
domum perennem immortalibus condidit. —
Plutone et Euphrosyne et valida Bendis (s. Diana). —
Immunisque matrimonii et expers
omnis puerperii fines solvit.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ

ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΕΚ ΛΟΓΙΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ.

PORPHYRII FRAGMENTUM

LIBRI SECUNDI

DE PHILOSOPHIA EX ORACULIS HAURIENDA.

Ἄσχανάτων ἀβήρητε πατήρ, αἰώνιε, μύστα,
 κόσμον ἀμειρόμων ἐπορούμενε δέσποτα νότοις
 αἰθερίοις, ἀλκῆς ἵνα σοι μένος ἐστῆρικται
 πάντ' ἐπιτερομένωι καὶ ἀκούοντ' οὐρασι καλοῖς·
 5 κλυθῆι τεῶν παίδων, οὐς ἤρσας αὐτὸς ἐν ὕραις.
 Σὴ γὰρ ὑπὲρ κόσμον τε καὶ οὐρανὸν ἀστερόεντα
 χρυσῆ ὑπέρκειται πολλῇ αἰώνιος ἀλκή,
 ἧς ὑπερῆρῃσαι ὀρίων φῶτι σεαυτὸν,
 ἀενάδις ὀγετοῖσι τίθητῶν νοῦν ἀτάλαντον,
 10 ὅς ῥα κυεῖ τόδε πᾶν τεκνούμενος ἄφθιτον ὕλην,
 ἧς γένεσις δεδοῶχται, ὅτε σφε τύποισιν ἔδησας.
 Ἐνθεν ἐπεισερέουσι γοῶν ἀγίωι μὲν ἀνάκτων

Ineffabilis immortalium pater, aeternae, mysta,
 mundorum qui circumaguntur dorsis insidens domine
 aetheriis, quibus virtutis tuae robur innititur
 omnia intuenti pulchrisque auribus audienti;
 exaudi liberos tuos, quos ipse tempestive procreasti.
 Tua enim mundum caelumque stelliferum
 aurea supereminet ingens, aeterna vis,
 super qua extolleris luce te ipse excitans,
 perennibus rivis nutriens mentem undique aequalem,
 quae concipit hoc universum, incorruptibilem gignens
 [materiam,
 cujus ortus esse putabatur quo tempore eam formis
 Inde affluunt stirpes sacrorum quidem regum [vixisti.

Πορφυρίου ἀποσπασμάτιον κτλ.] Oraculum de summo Deo ac de triplici prole divina, insigne Porphyrii librorum περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας fragmentum, primus in lucem protulit Augustinus Steuchus, Eugubinus, in volumine de perenni philosophia Lugduni a. 1540 divulgato repetitioque Basileae 1542 et Venetiis in Steuchi operibus 1591. Ex hoc fonte hausit Mornæus (1) qui de religione christiana cap. 3 omissis versibus graecis latine et gallice carmen exposuit. Sed utriusque viri docti memoria oblivione exstincta Angelus Majus idem poematum ex Ambrosiano codice descriptum cum Porphyrii ad Marcellam uxorem epistola 1816 Mediolani iterum publici juris fecit. Paulo post Jo. Conr. Orellius in Opusculis veterum Graecorum sententiosis et moralibus tom. I pag. 319 cum Maji suaque explicatione repetiit. Adde huc nostram editionem Berolini 1850 promulgatam, Boissonadii in *Notices et Extraits* vol. II part. 2 pag. 271 (cf. p. 294), denique Gustavi Wolffii in Porphyrii de philosophia ex oraculis haurienda librorum reliquiis, Berolini 1856. De ipso Porphyrio ejusque scriptis et sapientia disserere hic non vacat, quo in argumento Wolffii nuper versata industria est. Carmen vero quod totum latine interpretati sumus adnotationibus illustrare non attinet. Pauca tantum de singulorum locorum scriptura et sensu dicemus.

(1) Mornay, *De la religion chrétienne*, pag. 33 ed. Paris. 1590.

Primum versum in codicibus praecedunt verba : Ὁ Πορφυρίος ἐν τῷ δευτέρῳ (al. δεκάτῳ) βιβλίῳ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας αὐτοῦ παρατίθεται χρησμὸν περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀθανάτου ἔχοντα οὕτως.

Vs. 1. Pro ἀθανάτων cod. Ambr. ἀθανάτέ τ'. Observa Deum μύστην vocari a Porphyrio antiquorum poetarum exempla secuto, qui Bacchum eodem nomine appellarunt. Cf. Anthol. Palat. IX, 524 vs. 13.

Vs. 6. σὴ γὰρ habet codex Borbonicus, σοὶ γὰρ Ambrosianus.

Vs. 8. Pro ὑπερῆρῃσαι Borbonicus exhibet ὑπερῆρῃσαι, Steuchus ὑπὲρ ἡώρησας, Ambrosianus ὑπὲρ αἰώρησας.

Vs. 9. Pro ἀενάδις ὀγετοῖσι quod requiritur, Ambrosianus et Steuchus male ὀγετοῖς. Ἀτάλαντον eodem significato adhuc poeta quo Aratus Phænom. vs. 22 ἀτάλαντον ἀπάντη μεσσηγὺς γαῖην posuit, ubi scholiastes : ἀταλαντευομένην.

Vs. 10. ὅς ῥα κυεῖ liber Laurentianus, ὅς ῥα κυεῖ Ambrosianus, ὅς ῥακυεῖ Steuchus vertens : qui *producit*. Deinde τεκνούμενος Laurentianus, τεχνούμενος Borbonicus, τεχνώμενος Steuchus, τεχνώμενος Ambrosianus.

Vs. 11. ἧς scripsit Wolffius pro vulg. ἧν. Majus ἧ conjicit. Porro γένεσις plerique agnoscunt libri excepto Borbonico ubi legitur γένεσιν. Sequitur δτε e Wolffii conjectura pro ὅτι. Denique τύποισιν quod conjectaveram pro Borbonici scriptura τόποισιν et Ambrosiani τόποισιν Steuchi auctoritate confirmatum vidit Wolffius.

Vs. 12. ἔθεν refertur ad Dei vim, ἀλκῆν. Ἐ-

ἀμφὶ σε, παντόκρατορ, βασιλεύτατε καὶ μόνε
 [θνητῶν
 ἀθανάτων τε πάτερ μακάρων· αἱ δ' εἰσὶν ἄτερθεν,
 15 ἐκ σέο μὲν γεγαυῖαι, ὑπ' ἀγγελίῃσι δ' ἕκαστα
 πρεσβυγενεῖ διάγουσι νόῳ καὶ χάρτει τῷ σῶ.
 Πρὸς δ' ἔτι καὶ τρίτον ἄλλο γένος ποίησας ἀνά-
 [κτων,
 οἳ ῥ' ἕκας ἤμαρ ἄγουσιν ἀνυμνεῖοντες αἰδιᾶς
 βουλόμενόν σ' ἐθέλοντες, αἰδιδιάουσι δ' ἐσῶδε.
 20 Ἰὺνη δ' ἔσσι πατὴρ καὶ μητέρας ἀγλαὸν εἶδος
 καὶ τεκέων τέρην ἄνθος, ἐν εἶδεσιν εἶδος ὑπάρχων,
 καὶ ψυχῇ καὶ πνεῦμα καὶ ἁρμονίῃ καὶ ἀριθμῶς.

ad te circumcirca, omnipotens, augustissime et unice
 [mortalium
 immortaliumque pater beatorum; aliae vero seorsum sunt,
 ex te natae, mandata autem deferentes cuncta
 primogenita mente tuoque robore perficiunt.
 Praeterea etiam aliud tertium genus regularum generasti,
 qui procul a te diem agunt cantu celebrantes
 volentem te ultro, cauant vero usque adhuc.
 Tu autem pater es et matris splendida facies
 et tener liberorum flos, in formis fragilibus infragilis et
 [immota forma,
 et animus et spiritus atque harmonia et numerus.

πεισρέουσι Laurentianus, ἐπεισρέουσι Borbonicus,
 ὑπεισρέουσι Steuchus, ἐπιστροφῶσι Ambrosianus.

Vs. 13. Pro παντόκρατορ Borbonicus παντοπάτορ, Steuchus παντόπατορ. Praeterea βασιλεύτατε Laurentianus, βασιλεύτε Steuchus, βασιλεῦ τε Ambrosianus. Denique μόνε omnes membranæ praebent, si a Borbonico libro discesseris, in quo μόνον reperitur. Quod quum ferri nequeat, si quis cum Majo ex Ambrosiano exemplari βασιλεῦ τε legat, versus clausulam multimodis mutatam voluit Orellius pag. 626. Itaque ipse nondum cognita Laurentiani codicis lectione vulgaveram βασιλεῦ τε καὶ ὄβριμε θνητῶν. Nunc libri illius auctoritatem meæ conjecturae praeproptero.

Vs. 14. αἱ δ' jam in priorie editione reposui pro membranarum scriptura αἰδῶ vel αἰδε.

Vs. 15. γεγαυῖαι item restitui sublato librario-
 rum mendo γεγαῶσαι. Porro δ' ἕκαστα recte Borbonicus, cujus loco Ambrosianus δ' ἕκασται, Steuchus δὲ ἕκασται exhibet.

Vs. 18. Pleraque exemplaria calamo exarata vitiose οἷ σε κατ' ἤμαρ (vel ἤπαρ) ἄδουσι καθυμνεῖοντες, sed metro et sententiae satisfacit quod in

Laurentiano comparet οἳ ῥ' ἕκας ἤμαρ ἄγουσιν ἀνυμνεῖοντες.

Vs. 19. αἰδιδιάουσι cod. Laur. et Steuchus, αἰδιδιάουσι Borbonicus, αἰεὶ διάγουσι Ambrosianus. Deinde ἐσῶδε invenitur in Laur. et Borb. ascripto scholio : Ὅτι τρεῖς τάξεις ἀγγέλων ὁ χρησμὸς οὗτος δηλοῖ· τῶν αἰεὶ τῷ Θεῷ παρεστώτων, καὶ τῶν χωριζομένων αὐτοῦ καὶ εἰς ἀγγελίας καὶ διακονίας ἀποστελλομένων, καὶ τῶν φερόντων αἰεὶ τὸν αὐτοῦ θρόνον. In φερόντων latet mala interpretatio verbi ἄγουσιν. Sed additur : Τὸ δὲ αἰδιδιάουσι δ' ἐσῶδε ἀντὶ τοῦ ἄδουσιν ἕως νῦν. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 4 seqq. Pathol. p. 610 seqq. Caeterum hanc potestatem posterior aetas adverbio ἐσάρτι tribuere consueverat. Vid. eundem virum doctum ad Phryn. p. 21. Id ipsum a Porphyrio scriptum esse suspicor, sed propter membranarum consensum ἐσῶδε retinui, siquidem Ambrosianus habet ἐς ὄπα, Steuchus etiam ἐς ὄδε. Quod reliquum est, Boissonadius pag. 294 locum in hunc modum corrigere tentavit : Οἷ σε κατ' ἤμαρ καὶ νύχθ' ὑμνεῖοντες αἰδιᾶς βουλόμενόν ῥ' ἐθέλοντες αἰεὶ διάγουσιν ἐς ὄπα, ἄδουσιν interpretamentum verbi διάγουσιν fuisse putans.

Vs. 22. ἁρμονίῃ Laurentianus, caeteri ἁρμονία.

— Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς δαίκενται,
 τίμα καὶ σέβου ὄρκον, ἐπειθ' ἤρωτος ἀγαπούς,
 τοὺς τε καταχθονίους σέβει δαίμονας, ἔννομα βέ-
 ζων
 τοὺς τε γονεῖς τίμα, τοὺς τ' ἄγγιστ' ἐκγεγαυῖτας·
 τῶν δ' ἄλλων ἀρετῇ ποιεῦ φίλον ὕσας ἀριστος.
 — Πραεσί δ' εἶκε λόγοις, ἐργοῖσι τ' ἐπωφελίμοισι,
 μηδ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἀμαρτάδος εἴνεκα μικρῆς,
 σπρα δύνη· δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθι ναίει.
 Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι κρατεῖν δ' εἰθίξω τῶνδε·
 10 γαστρός μὲν πρῶτιστα, καὶ ὕπνου λαγνείης τε
 καὶ θυμοῦ. πρήξῃς δ' αἰσχρὸν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
 μήτ' ἰδίῃ· πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχρῶνε σαυτὸν.
 Ἔττα δικαιοσύνην ἄσκει ἔργῳ τε λόγῳ τε·
 μηδ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν περὶ μηδὲν εἰθίξε·

Immortales primum duos, ut lege dispositi sunt,
 venerare et cole jusjurandum, deinde heros illustres
 ac terrestres genios legitima faciens, honora;
 observa etiam parentes et eos qui proxime cognati sunt;
 ex aliis vero amicis tibi adjuuge quisquis virtute præ-
 [stantissimus est.
 Lenibus dictis cedas et utilibus factis,
 neve oderis amicum propter leve peccatum,
 quoad potes; facultas enim prope necessitatem habitat.
 Hæc quidem sic teneas, sed istis imperare assuesce:
 ventri primum et somno, deinde libidini
 et iræ. Ne quid unquam turpe committas sive cum alio
 sive seorsum, sed maxime omnium verere te ipsum.
 Deinde justitiam exerce factis atque dictis:
 neve te ulla in re inconsiderate gerere assuescas:

V. 1. Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς; Ita omnes codi. præ-
 ter Medicæum, in quo ἀθάνατον μὲν πρῶτα θεὸν reperiri
 testatur Bandinius in Bibl. Codd. Laur. T. II. p. 259. Ean-
 dem lectionem fortasse exprimit interpres Arabs, cujus
 verba sic latine reddidit Joh. Elichmannus apud Salma-
 sium p. 3: « Primum eorum quæ tibi præcipio post ti-
 morem Dei tere optimi maximi, ut reverenter habeas eos
 quibus non decreta est mors a Deo quique ejus sunt
 amici, ut illis honorem exhibeas eum, quem approbat re-
 ligio. » Sed negantur qui ἀθάνατον μὲν πρῶτα θεὸν hoc
 loco defendunt. — νόμῳ ὡς δαίκενται; S et G atque ipse
 Hierocles. Eandem scripturam agnoscunt Proclus in Plat.
 Timæum p. 65 F (p. 145 ed. Schneider.) et Jamblich.
 vit. Pythag. n. 144. Sylburgius in quibusdam libris inven-
 tit δαίκεται, quod cum aliis probavit Schæferus ap. Ore-
 lium p. 471. Idem legisse videtur Arabs. Ut νόμῳ κείτα
 sive δαίκεται lege cautum, sancitum est intelligendum
 de justa numinum veneratione quæ legibus consentanea
 sit: ita δαίκενται lege constituti sunt accipi convenit de
 eorum deorum cultu qui more institutoque majorum in
 honore sunt, ut externa numina excipiantur. Doctius more
 Platoniorum Hierocles θεούς, νόμῳ ὡς δαίκενται, τίμα
 exponit in eam sententiam, ut quemadmodum numina
 per sphaeras ordine disposita sint, sic ea divina legi
 convenienter colenda esse dicat. Cæterum in Codd. Paris.
 tanquam soluta oratione nullaque distinctione exarantur
 versus usque ad 34, nisi quod in fine cujusque versus erat
 hæc nota Δ alio atramento scripta.

V. 3. καταχθονίους δαίμονας; Hierocles esse vult τοὺς
 ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι δυνάμενους καὶ κατὰ γῆς οἰκεῖν, ut κατα-
 χθόνιοι vocentur qui vulgo sunt ἐπιγθόνιοι. Sed plerumque
 apud veteres καταχθόνιοι nominantur ὑποχθόνιοι. Vid. adn.
 ad Hierocl. — ἔννομα βέξεν justa vel legitima facere,
 quod proprie de sacrificiis dici nemo dubitat, Hierocles
 exponit: « facere quæ sapientium virorum præceptis con-
 sentanea sunt vitæque ad illorum virtutem componere et
 ad rationis normam dirigere. » Camerarius male conjecit
 ἔννομα βέξεν. Nam Pythagoras qui iacruenta sacrificia

amabat, Cicerone teste lib. III de Nat. deor., ne Apollini
 quidem Delio hostiam immolare volebat, ne aram sangui-
 ne aspergeret. Cf. Menag. ad Diog. Laert. VIII, 13, 20
 et 22.

V. 4. Hunc versum citat Stobæus Florileg. LXXIX
 p. 337 ed. Grot. (vol. III p. 109 ed. Gaisf.) addito lem-
 mate Πυθαγόρου ἐκ τῶν χρυσῶν ἐπῶν. Hujus scriptoris Cod.
 Par. A præbet σούς τε γονεῖς pro τοὺς τε γονεῖς.

V. 5. ἀριστος; tres O; ἀρεστος S.

V. 6. ἐπωφελίμοισι; O; ἐπωφελίμοισι G; ἐπωφελίμοισι S. in
 quo, ἐπωφελίμοισι latere suspicatur Gaisfordius.

V. 7. εἴνεκα μικρῆς; Codd. N; Simplicius Comm. in Epi-
 cleti Enchir. pag. 204 ed. Salmas. legit οὐνεκα μικρῆς.

V. 9—16 affert Stobæus Flor. serm. I. pag. 7 ed. Grot.
 (pag. 2 ed. Gesn.; vol. I pag. 6 ed. Gaisf.) Sed v. 9—
 11 (κρατεῖν — θυμοῦ) sermoni V sine codd. auctoritate
 inseruit Gesnerus pag. 64. Cf. Gaisfordii adn. ad p. 164.

V. 9. δ' εἰθίξω; tres O. et Hierocles. Hanc scripturam
 sequuntur Aldus, Stephanus in Thes. Ling. Gr. Ind. col.
 814, Schæferus, alii. At δὲ εἰθίξω habet Stobæus serm. I,
 item Steph. Poes. phil. pag. 114. Curter. δὲ om: De reli-
 quo illud δ' εἰθίξω quod etiam Gesneri fraude Stob. serm.
 V illatum est vel propterea magis convenit huic loco, quod
 infra v. 35 legitur εἰθίξω.

V. 11. πρήξῃς; S, quod jam Stephanus, Lectius et
 Wintononus posuerunt; vulgo πρήξεις.

V. 12. μήτ' ἰδίῃ; O. S; μήτ' οὐτός; Stobæus et Step-
 hanus in margine. — μάλιστ' ; O. S; μάλιστα Curter. Gale-
 nus libro de cognitione et curatione morborum animi vol.
 V p. 26 ed. Kuehn. proferens hunc versum, Σὺ δὲ, in-
 quit, σαυτὸν αἰδοῦ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, Πάντων
 δὲ μάλιστα αἰσχρῶνε σαυτὸν.

V. 13. ἄσκει; Sic Stobæus et bis Hierocles; item Ste-
 phanus in editione Principum poetarum atque in Poesi
 philos. p. 114, Brunckius, Orellius, alii. Vulgo ἄσκειν,
 quod Hieroclis verborum inmemores ex O. et S. carmini
 inseruerunt Needh. et Gaisfordius.

V. 14. σαυτὸν; Codd.; om. Curt.

15 ἀλλὰ γυνῆ μὲν ὡς θανάσειν πέπρωται ἅπασι.

Χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φέει, ἄλλοτ' [διέσσαι.

Ὅσσα τε δαιμονίησι τύχαις βροτοὶ ἄλγε' ἔχουσι, ἦν ἂν μοῖραν ἔχης, ταύτην φέρε, μὴδ' ἀγανάκτει. ἰσχύει δὲ πρέπει, καθόσον δύνῃ· ὧδε δὲ φράζειν.

20 ὁ πᾶν τοῖς ἀγαθοῖς τούτων πολὺ μοῖρα δίδωσι.

Πολλοὶ δ' ἀνθρώποισι λόγοι δειλοὶ τε καὶ ἐπίλοιποι προσπίπτουσ', ὧν μὴτ' ἐκπλήσσο, μὴτ' ἀρ' εἰσῆς εἰργεσθαι σαυτὸν· ψεύδος δ' ἦνπερ τι λέγεται, πρῶτος εἶγ'. Ὁ δὲ τοι ἐρέω, ἐπὶ παντὶ τελείσθω.

V. 15. πέπρωται] O; πέπρωται S.

V. 16. φέει] Ald. Marcell. Salmas. in textu, ed. Veneta et interpres Arabs, cujus verba sic latine reddidit Elichmannus: « quoad opes autem, ex aequo modum iis adhibeo, colligendo eas suo tempore et absumendo eas suo tempore. » — διέσσαι conject Hieronymus Wolfius apud Theodorum Marcellium. Idem postea suspicatus est Jo. Wolfius apud Ashtonum, ut verborum *χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φέει, ἄλλοτ' διέσσαι* sensus esset: « divitias modo querere ama, modo amittere » (consumere, erogare). Utamque lectionem probaverunt Ashtonus (nisi quod falso explicat in adm. p. 11, divitias autem modo *possidere* ama modo amittere), Brunckius, Orellius, Gaisfordius in Poet. min. gr. vol. III p. 281. Sed φέει et διέσσαι habent O. et S. ac Stobaeus l. c. idque poemati intulerunt Stephanus, Needhamius, Gaisfordius in Hieroclis editione. Tunc κτᾶσθαι passiva significatione accipiendum ut apud Synesium p. 125, ἀρετὴ συν πόνῳ κτᾶται, et Dionem Cassium XXXVIII, 39, ἐκ τῶν αὐτῶν ἐπιτηδεύματων καὶ κτᾶται τὰ ἀγαθὰ καὶ σώζεται. Vid. Scharfer. ad Schol. Apollonii Rhodii p. 53 et ad Memnonis Excerpta p. 234 ed. Orell. Adde exempla perfecti et aoristi collecta in Thes. Parisiens. vol. IV p. 2026. Licet vero scripturam quae apud Stobaeum est cum Groffii explicatione tueantur Salmasius in praefatione ad interpretem Arabem, Needhamius et Gaisfordius, nobis tamen praeferenda videtur altera lectio non modo propterea quod Arabs, antiquioribus proculdubio (cf. Salmas. praef. p. V seq. et XIX) quam est codex Vindobonensis membranis usus, manifeste exprimit imperativum εἰναί et infinitivum διέσσαι, sed etiam quod Hierocles p. 74 sua expositione τὸ γὰρ μόνον τότε αὐτὰ κτᾶσθαι καὶ ἀποκτᾶσθαι, ὅτε δίδωσιν ὁ λόγος, μικρολογίας καὶ ἀσωτίας προανακρίει τὰς ἀφορμὰς declarat expellendum esse διέσσαι in iis quae praecedunt p. 74 et p. 64 poetæ verbis rescribendumque διέσσαι. Huc accedit quod praesens κτᾶσθαι nunquam apud Graecos scriptores, qui ante Alexandrum Magnum viverunt, passive usurpatum legitur, perfectum et aoristus saepius hunc usum habent.

V. 17—18 citant Stobaeus Flor. CVI p. 567 ed. Gesn. CVIII p. 451 ed. Groff. (vol. III p. 378 ed. Gaisf.), Plutarchus in Consolat. ad Apoll. p. 116 (vol. VI p. 443 ed. Reisk.), scriptor libelli de Homero, quem nonnulli Porphyrio tribuunt, ap. Ernest. in edit. Homeri tom. V p. 230.

V. 17. ὅσσα τε] G; item edd. pleraque et scriptor libelli de Hom.; ὅσσα δὲ Cod. Oxoniensis B. et Plutarchus. Hanc lectionem sequuntur Marcell. et Glandorf. — δαιμονίησι] G; edd. omnes et Plutarch; δαιμονίησι S. item Stobaeus et scriptor libelli de Homero.

V. 18. ἦν ἂν μοῖραν ἔχης, ταύτην] S. et Cod. Med.; ἦν ἂν μοῖραν ἔχης Brunck. Orell. Gaisf. in Poet. Min. G.; ὧν ἂν reliquae edd. At codd. Gall. exhibent ὡς ἂν μοῖ-

sed scito omnibus fatali lege moriendum esse. [amitte. Divitias autem libenter aliquando quaere, aliquando quibus porro infortunibus divinitus anguntur homines, horum partem fatalem quamcunque sortitus es, leniter [fer et sine indignatione;

sed remedium adhibere decet quantum potes: sic autem [tecum reputa,

haud admodum multa bonis talia fatum invetere. [mones Multi autem ad hominum aures tum mali tum boni seraccident, quos ne cum stupore accipias, neve sinas (ab iis te avocari: si quid autem falsi dicatur, [audiendis) leniter cede. Quod vero tibi nunc dicam, in omni negotio observetur:

ραν ἔχης, quod vulgatum est a Curterio in Hieroclis commentario, quamquam in margine codicum quidam notavit ὧν et ἦν. Plutarchus ὧν ἂν μοῖραν ἔχεις (corr. ἔχης) ταύτην ἔχε, sed nonnulli libri ἦν ἂν quod etiam Reiskius conj. Cod. Ven. ὡς cum rasura in σ et ταύτην pro vulg. πρῶτος. Stobaeus: ὧν ἂν μοῖραν ἔχης, ταύτην φέρε. Scriptor libelli de Homero: ἦν ἂν μοῖραν ἔχης, πρῶτος φέρε, sed cod. Flor. ταύτην φέρε. Cf. Ernest adnot. p. 230. — ταύτην φέρε] Brunck. Orell. Gaisf. e cod. Med.; πρῶτος φέρε Codd. Gall. ἔχεις ταύτην Cod. Oxoniensis B.

V. 19. ὧδε] Codd. Gall. ὧδὲ male Curterius.

V. 21—26 laudat Stobaeus III p. 36 ed. Gesn.; p. 19 ed. Groff. (vol. I p. 90 ed. Gaisford.), addito lemma Ηυθαγόρου ἐκ τῶν χρυσῶν ἐπιῶν, quae est lectio Cod. Par. A. Sed Trincavellus simpliciter habet Ηυθαγόρου.

V. 21. πολλοὶ δ'] O. G. et edd. omnes; πολλοὶ τ' Stobaei Cod. Par. B. — ὧδοι om. S.

V. 22. ὧν μὴτ' ἐκπλήσσο] ὧν multos offendit. Nam si referatur ad ἐκπλήσσο, solocum est, si quidem graecitas flagitat vel eius vel ἐρ' οἷς vel ὧν ὧν vel δι' οἷς (cf. Thes. Parisiens.) vel denique οἷς; ut apud Sophoclem Aj. v. 33, τὰ δ' ἐκπλήσσειν, κοῦκ ἔχω μαθεῖν ὅτου. Ita autem Hierocles accepit, qui p. 106 καὶ οὕτω, inquit, τὸ Ηυθαγορικὸν τηρήσομεν παραγγέλια, μὴτε ἐκπλητόμενοι τοὺς ποιητοὺς τῶν λόγων, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι λόγοι εἰσὶν, ἀκριβῶς αὐτοὺς εἰσδεχόμενοι, μὴτε τῶν ἀρετῶν εἰργόμενοι, διότι λόγοι ἦσαν ὁμοίως τοῖς χείρσι. Theodorus Marcellius pro ὧν legere malebat ὧν ionice pro ὅν, quod ineptum est. Salmasius autem Hieroclis explanatione adductus: « nisi οἷς legamus, inquit, contra libros omnes qui ὧν retinent, ipsa constructio sic procedit, ut istud ὧν referendum sit ad sequens membrum, quasi hoc ordine scripsisset auctor: ὧν μὴτε εἰσῆς εἰργεσθαι σαυτὸν μὴτε ἐκπλήσσο. A quibus neque te sinas abstinere, neque rursus eos cum admiratione recipias. Ita ergo distinguendum, ὧν, μὴτ' ἐκπλήσσο, μὴτ' ἀρ' εἰσῆς; εἰργεσθαι σαυτὸν. Huiusmodi transpositiones saepius in pedestri oratione observavimus, nedum poetis sint familiares. Ἐκπλήττεσθαι igitur hoc loco est cum admiratione aliquid accipere et probare. » Hæc ille verissime. Neque enim Glandorfius, etsi volebat, Salmasium refutavit. Pro μὴτ' ἀρ' Codd. Gall. μὴδ' ἀρ'. — εἰσῆς] G. O. et pleraque edd. item Stobaeus; εἰσῆς male Camerar. Marcell. Syllb.

V. 23. ψεύδος δ' ἦν περ τι λέγεται] codd. Gall.; Curter. ψεύδους; Stobaeus ψεύδος δ' ἦν σοὶ τι γένηται.

V. 24. πρῶτος εἶγ'] Curter. Dacer. Steph. in marg. Ashton. Eandem lectionem praebent non modo Stobaeus sed etiam Codd. S. atque N et hoc loco et in Comm. p. 106 et 108, nisi quod li neglecta aspiratione εἶγ' vel εἶχε exhibent. Neque vero rejicienda altera lectio πρῶτος·ισχ', qua prope idem sensus efficitur. Hanc tuentur Ald. Hertel. Steph.; Marcell. Syllb. Glandorf. Brunck. Orell.; eandem

- 25 μηδαίς μήτε λόγῳ σε παρείπη, μήτε τι ἔργῳ,
πρήξαι, μηδ' εἰπεῖν, ὅ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.
Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μῶρα πέληται·
δειλοῦ τὴ πρήξαιεν τε λέγειν τ' ἀνόητα πρὸς ἀνδρός·
ἀλλὰ τάδ' ἐκτελέειν, ἃ σε μὴ μετέπειτ' ἀνίησει.
- 30 Πρῆξες δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι, ἀλλὰ διδάσκει
ἄσσα χρεῖών, καὶ τερπνότατον βίον ὧδε διαίξαι.
Οὐδ' ὑγείης τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν γρή·
ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον καὶ σίτου γυμνασίῳ τε
ποιεῖσθαι· μέτρον δὲ λέγω τὸδ' ὅ, μὴ σ' ἀνίησει.
- 35 Εἰθίζου δὲ δάιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον·
καὶ περὺλαξό γε ταῦτα ποιεῖν, ὑπόσα φθόνον ἴσχει.
Μὴ δαπανᾶν παρὰ καιρόν, ὅποια καλῶν ἀδαήμων·
μηδ' ἀνελεύθερος ἴσθι· μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον.
Πρῆξες δὲ ταῦθ' ἃ σε μὴ βλάψει λόγισαι δὲ πρὸ
[ἔργου.
- 40 Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι,
πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων λογίσασθαι ἕκαστον·
- nemo te aut dictis aut factis adducat, ut quidquam
aut facias aut dicas, quod tibi non sit commodum.
Consilium vero cape ante rem gerendam, ne stulta fiant;
hominis enim miseri est facere et dicere quae stulta sunt.
At tu ea perage, quae tibi postea non sint molesta.
Ne quid facias eorum quae nescis, sed discito [dissimam.
quaecunque disci par est, atque ita vitam transiges jucum.
Neque cura valetudinis est negligenda;
sed modus in potu, cibo et exercitiis [non pariet.
servandus: modum autem dico hunc, qui tibi dolorem
Mundo vero victu uti assuesce, non delicato;
et cave facias quaecunque invidiam habent.
Ne fac sumtus importunos, ut qui honesti ignarus est,
neve sis illiberalis: modus enim in omnibus optima res.
Fac ea quae tibi non noceant, et delibera priusquam fa-
[cias.
- Neve somnum mol'es in oculos nobis admittas,
quam singula diurna opera recensueris:

Curterius ad Hieroclis Comm. p. 106 memoravit. Reperitur autem in margine Codd. Gall. — ἐπὶ παντί] omnes codd. et edd.; sed Stobaeus ἐπὶ πᾶσι, quam scripturam Stephanus in margine notavit.

V. 25 λόγῳ—ἔργῳ] Omnes codd. et edd. praeter Ven. ubi legitur λογος—ἔργον.

V. 26. μηδ' S. Cod. Med. Steph. in Poes. phil. Salmas. et omnes Hieroclis editores; μήτ' Brunck. et Orell. — ὅ, τι] Ald. in una editione ὅτι, in altera ὅ, τι.

V. 27 inseruit Gesnerus Stob. Tit. III p. 37 sine codicum auctoritate. Cf. Gaisf. adn. ad vol. I p. 91. Quod deinceps praetereo. — μῶρα] Sic Brunck. Orell. Schwepf.; reliqui μωρά.

V. 28. δειλοῦ τῆ] Ita Codd. Gall. et omnes edd. At δειλοῦ τι vitiose Curterius quem sequuntur Wechel. Marci. Daer. — ἀνόητα] Omnes praeter Orell. qui tacite scripsit ἀνόητα.

V. 29. ἀλλὰ τάδ'] Codd. et edd.; ἀλλ' τάδ' mendose Sylb. — ἀνίησει] Brunck. Orell.; ἀνίηση S. Needh. Curt.; ἀνάστη Codd. Gall. sed in margine ἀνίηση.

V. 30. πρῆσσε] Codd. et edd.; πρῆσε male Froben. — πρᾶσσε—ὦν S — ἐπίστασαι] Codd. et edd.; 'πίστασαι Curter.; πίστασο Codd. G. sed in marg. πιστάσαιο.

V. 32—35 citat Stobaeus Tit. XCIX p. 542 ed. Gesn. Tit. CI ed. Grot. vol. III p. 315 ed. Gaisf.

V. 32. ὑγείης;] O; ὑγείας S. — τῆς περὶ σῶμ'] Codd. et edd.; τῆς κατὰ σῶμ' Stob.; τῶν περὶ σῶμ' Schier. typographorum errore.

V. 33. μέτρον] Codd. et edd.; sic etiam Stobaei Cod. Par. A, alii μέτρον ap. Gaisf. — σίτου] Codd. et edd. praeter Ven. ubi σίτων habetur. In Codd. Gall. male legitur σίτου καί.

V. 34. μέτρον δὲ] omnes excepto Gesnero qui vitiose μέτρον δὲ edidit. — τὸδ'] plerumque membranae; sed Stobaei codd. Par. A et B ap. Gaisfordium τοῦτο. — ἀνίησει] Curter. Marci. Needh. Asht. et Stobaeus; ἀνίηση Codd. Gall. et S. in quo est ἀνίηση.

V. 35. εἰθίζου] libri scripti et editi; sic etiam Stobaei Cod. Par. B ap. Gaisf. Sed εἰθίζου Arsen. et Trincavellus, εἰθίζουσαν Cod. Par. A, ἡθίζου Gesnerus, qui etiam καθάρειον repugnante metro pro καθάρειον vulgavit.

V. 36. γε ταῦτα] edd. omnes et codd. plerique; sed membranae Gall. et libri Oxonienses A. C. D. ταῦτα, quam

lectionem etiam Hierocles agnoscit p. 148. Adde quod S. om. γε, in Comment. vero περ. ταῦτα habet. Sed vulgata scriptura magis placet. — ποιεῖν] Codd. Gall.; ποιεῖν Curter.

V. 37—38 laudat Stobaeus Flor. Tit. XV p. 152 ed. Gesn.; vol. I p. 336 ed. Gaisford.

V. 37. ὅποια καλῶν ἀδαήμων] membranae et edd.; item Stobaei Cod. Par. B ap. Gaisf. et Gesneri margo. Vulgo apud Stobaeum scribitur ἀπειροκόλως ἐνὶ ἡμῶν. Quod quum mendosum sit, Theod. Marcellus scribi jussit ἐνὶ ἡμῶν, in nobis pro in nostra societate. Notae enim sunt Pythagoreorum societates. Alii legendum esse conjecerunt ἐνὶ ἰ. e. ἐνεσθιν ἡμῶν, quod quodammodo confirmatur Arabis interpretis auctoritate, cujus verba sic latina fecit Elichmanus: « neque sis prodigus instar ejus qui notitiam non habet rerum, quae sunt in manu ejus. » Illic in manu ejus videtur respondere graeco ἐνὶ ἡμῶν. Tum igitur versus tale praecipuum continet: *licet nobis nimios sumtus, quales boni honestique ignorantia inepti homines faciunt, vitare.* Sed ne quid de sententia dicam, quae longe accommodatior huic loco apparet, si ὅποια καλῶν ἀδαήμων legas, ipsa vox ἀπειροκόλως; inusitata poetis testimonio est, alteram scripturam unice veram esse.

V. 38. μηδ'] codd. et edd. praeter Gesnerianam, ubi male scribitur μηδ'.

V. 39 πρῆσσε] codd. et edd.; libri Gallici (et S.) πρᾶσσε, sed in marg. πρῆσσε. — βλάψει] Brunck. Orell. Gaisf. in Poet. gr. min. vol. III p. 282; βλάπτῃ Ven.; βλάπτει Stob. p. 37 ed. Gesn. At hunc locum a Gesnero temere additum esse ostendit Gaisfordius vol. I p. 91; βλάψῃ S. item Steph. Salmas. Needh. Ashton. Inter vs. 39 et 40 leguntur in codice Augustano li duo versiculi qui neque in vulgatis editionibus neque in Hieroclis Commentario exstant, sed a Porphyrio de vita Pythagorae p. 27 ed. Rom. (p. 41 ed. Kuster.) servati sunt:

πρῶτα μὲν ἐξ ὕπνοιο μελίπρονος ἐξυπανιστάς (I.—αναστάς)
εὖ μάλα παιτυνέειν ὄσ' ἐν ἡματι ἔργα τελέσσεις.

Augustanum codicem olim contulerat David Hoeschelius. Cf. Fabric. Bibl. Gr. vol. I p. 795 ed. Harl.

V. 41. λογίσασθαι ἕκαστον] Ita bis Hierocles in commentario. Cf. adn. ad pag. 152. Vulgo: πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρεῖς ἕκαστον ἐπελθεῖν, quam scripturam praeter codd.

πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέβην καὶ μετέπειτα δευτὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσω, γρησπὰ δέ, τέρπειυ.

45 Ταῦτα πόνει, ταῦτ' ἐκμελέτα τούτων γρηῖ ἐρῶν σε, ταῦτ' αὖ σε τῆς θεῆς ἀρετῆς εἰς ἴχνη θήσει· καὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχῆ παραδόντα τετρακτύν, παγὰν ἀνάου φύσεως. Ἄλλ' ἔργου ἐπ' ἔργον, θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι. Τούτων δὲ κρατήσας,

50 γνῶσται ἀθανάτων τε θεῶν θνητῶν τ' ἀνθρώπων σύστασιν, ἧ τε ἕκαστα διέρχεται ἧ τε κρατεῖται·

Qua in re peccavi? quid feci? quid omisi quod fieri de-
A primo incipiens singula percurras; et postea, [bebat] malis admissis, te ipsum coargue, bonis autem, lætare. In his tibi elaborandum est; hæc meditare; hæc amanda hæc te in divina virtutis via sistent: [sunt: per eum certe qui nobis quaternarium numerum tradidit] fontem percennis nature. Sed accingere ad opus, [dit, a diis precatus ut perficiant. Si vero hæc teneas, [lium cognosces et immortalium deorum et hominum mortali- constitutionem, quatenus singula differant et quatenus [communione quadam contineantur.

S et G et editiones Curt. Steph. Salmas. Brunck. et Gaisf. exhibet Porphyrius in vita Pythagoræ n. 40. Arrian. Diss. Epictet. III, 10 habet ἡμερίων ἔργων λογισσάσθαι ἕκαστα.

V. 42. πῆ παρέβην] Sic edd. omnes, etiam Diog. Laert. VIII, 22 et Plutarch. de superstitione Opp. p. 168 (vol. VI p. 642 ed. Reisk.). Suidas in voc. Πύθαγ. legit ποι. Arabs expressit eo: « expende loca in quibus aliquid prætergressus es. » Non tamen putaverim um legisse ποῦ, sed non recte interpretatum esse πῆ, quod potius cum Ausonio pro πῶς quam cum Saraceno interprete pro ποῦ accipri convenit. Hesychius πῆ, πῶς, quo pacto i. e. quatenus; cf. Thom. Mag. p. 652. Ausonius Idyll. XVI, 16:

Qua prætergressus? quid gestum in tempore? quid non?

ubi qua valet qua ratione, quatenus. Salmasius exponit qua in re loci potius sensum, quam vocabuli vim intuitus. Arrian. Diss. Epictet. I. c. ἐκτελέσεται pro οὐκ ἐτελέσθη, quod librorum mendum videtur. Nam Diss. IV, 6 legitur: ἀναπλῆσι τὰ πεπονημένα πῆ παρέβην τῶν πρὸς εὐροίαν; τί ἔρεξα ἢ ἀφίλον ἢ ἀκονιώνητον; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη πρὸς ταῦτα;

V. 43. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου] Arrianus I. c. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ τοῦδε.

V. 44. δευτὰ] omnes edd. præter Wechel. Curter. Omeis. Dacer. Needh. Ashton. Schier. Gaisf. qui legunt δευτὰ quod est etiam apud Arrian. Diss. Epictet. I. c. atque in plerisque codd. [O et S] Hieroclis p. 152 (nisi quod membrana Gallicæ in margine δευτὰ habent), denique apud Clementem Alex. Pedagog. lib. I, 10 p. 154 ed. Oxon. Contra δευτὰ reperitur in reliquis editionibus Steph. Poes. phil. p. 116. Marcell. Salmas. Brunck. Glandorf. Orell. Gaisford. Schwepf. Præstat δευτὰ quod hoc sensu apud Homerum, Hesiodum, Theognidum invenitur. Odys. VIII, 351: δευτὰ τοι δευτῶν γε καὶ ἐγγύα ἐγγυάσθαι, ubi Eustathius: ἀντί τοῦ, τῶν κακῶν καὶ ἐγγύα κακὰ ὥστε ἐγγυάσθαι. Quamquam δευτὰ ferri posse non est quod uberius ostendam. — τέρπειυ] Cod. Ven.; reliqui τέρπειυ (ut S. in comment.) quod est in omnibus edd. ante Needhamianam promulgatis. Præterea τέρπειυ scripserunt Brunck. Orell. Gaisf. in Poetis minoribus, Schwepf.; τέρπειυ tulerunt Needh. Ashton. Schier. Gland. ut magis poeticum. Post hunc versum in Codd. Oxoniensibus A. C. D. in Ven. et Augustano item exstat versiculus spurius.

ταῖς αὐταῖς ἀρεταῖς ποιεῦ φίλον, ὄν κ' ἐθέλησθα,

quem Hælesius recte interpretamentum versus quinti esse statuit.

V. 47—48 Empedocli tribuuntur in Theologum. arithmet. p. 20: Τοιαύτης δὲ οὐσίας, ἐπάνωμνον (corr. ἐπάνωμνον) εἶ' αὐτῆς τὰ Πυθαγόρου οἱ ἄνδρες θαυμάζοντες δηλονότι καὶ ἐνευφημοῦντες ἐπὶ τῆ εὐρήσει, καθά που καὶ Ἐμπεδοκλῆς·

Ὁ μὰ τὸν ἀμετέρα γενεῆ παραδόντα τετρακτύν, παγὰν ἀνάου φύσεως βίζωμά τ' ἔχουσαν.

Reliqui auctores commune Pythagoreorum jusjurandum esse ajunt. Plutarchus de Plac. philos. vol. IX p. 476 ed. Reisk.: διὸ καὶ ἐθθῆγγοντο οἱ Πυθαγόριοι ὡς μεγίστου ὄρκου ὄντος τῆς τετραδός· οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχῆ παραδόντα τετρακτύν, Παγὰν ἀνάου φύσεως βίζωμά τ' ἔχουσαν, ubi Wyltenbachius et Huttenus recte posuerunt βίζωμά τ' pariter alque Sextus Empiricus adv. Mathem. VII, 94: τοῦτο ἐμπαίνοντες οἱ Πυθαγόριοι, ποτὲ μὲν εἰσθῆσαι λέγειν τὸ — ἀρῶμῶ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν· ποτὲ δὲ τὸν εὐσυνώτατον ἀμόνηται ὄρκον οὕτως, οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα κεφαλῆ παραδόντα τετρακτύν, Παγὰν ἀνάου φύσεως βίζωμά τ' ἔχουσαν. Idem eodem modo adv. Arithm. lib. IV, 2 p. 332, nisi quod ψυχῆ et πηγῆν habet. Jamblichus de vit. Pythag. § 150 et 162 itidem exhibet βίζωμά τ' atque in priore versu ἀμετέρα γενεῆ cum codice Vaticano. Apud Macrobius in Somn. Scip. I, 6 et Porphy. vit. Pythag. § 20 scribitur initio versus prioris οὐ μὰ: contra Jamblichus § 150 ita legit: καὶ μὰ τὸν ἀμετέρας σοφίας εὐρόντα τετρακτύν, sed § 162 οὐ μὰ τὸν ἀμετέρας γενεῆ παραδόντα τετρακτύν. Plutarchus, Macrobius, Porphyrius et Theo Smyrnæus in eorum que in Mathematicis ad Platonis lectionem utilia sunt, expositione ed. Ismael Bulliald. (Paris. 1644) cap. 38 p. 147 præbent ψυχῆ quod in Carminis aurei codd. exstat, pro γενεῆ, sed Sextus I. c. et Stobæus Ecl. phys. p. 302 κεφαλῆ, in cujus libris Heerenius et Gaisfordius etiam ἐπιθέντα pro παραδόντα scriptum repererunt. Julianus Orat. 6 p. 196. C ed. Spanhem. οὐ μὰ τὸν ἐν στέφανοις ἐμοῖς παραδ. τετρακτύν. Methodius in Convivio decem virginum Orat. 6 extr. p. 81 editionis Petr. Possin. (Paris. 1657) καὶ μὰ τὸν ἀμετέρας ζωῆς δεῖξαντα κελεύθους. Pro ἀνάου male in Plutarch. textu ἀνάου dederunt Beckius et Huttenus, idem fecerunt Heerenius et Gaisfordius in Stobæi Eclog. Denique pro φύσεως Porphyrii et Stobæi codd. habent φύσις. Nos codicum qui aureum carmen continent scripturam servavimus. Nulla autem in his atque in editionibus lectionis discrepantia est, nisi quod Juntina cum Codd. Gall. pro ἀνάου neglecto metro habet ἀνάου. Præterea libri Gallici pro ἀλλ' ἔρχου ἐπ' ἔργον exhibent ἀλλ' ἔργον ἐπ' ἔργου.

V. 50. γνῶσσαι] S. G. O; item Camerar. Neand. Steph. in Poet. gr. princ. Curt. Sylb. Needh. Ashton. Schier. Gland.; γνῶση Ald. Steph. in Poes. phil. p. 116. Salmas. Brunck. Orell. Schwepf.

V. 50—51. γνῶσσαι ἀθανάτων τε θεῶν θνητῶν τ' ἀνθρώπων σύστασιν, ἧ τε ἕκαστα διέρχεται ἧ τε κρατεῖται] Hierocles p. 174 interpretatur: πρώτον μὲν θεωρησίαν καὶ θεολογικὴν ἐπιστήμην παρέσθαι τοῖς οὕτως ἀχθεῖσι προλέγει, καὶ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς ἑρῆς τετρακτῶς ὑποστάντων τὴν ἐπίγνωσιν μετὰ τῆς κατὰ γένος αὐτῶν διακρίσεως καὶ τῆς εἰς ἓνα κόσμον ἐνώσεως. Τὴν μὲν γὰρ σύνταξιν αὐτῶν ἐπαύσατο τὸ τῆς συστάσεως ὄνομα ἀηλοῦ· τὸ δὲ ἧ διέρχεται τὴν κατ' εἶδος διαφοράν· καὶ τὸ ἧ κρατεῖται τὴν κατὰ γένος κοινωνίαν. Φύσει γὰρ διαστάται τῶν λογικῶν οὐσιῶν τὰ γένη κατὰ ταύτην τὴν διάστασιν εἰς μίαν κοινωνίαν συνέρχεται. Τῶ γὰρ εἶναι τὰ μὲν πρώτα, τὰ δὲ μέσα, τὰ δὲ ἑσθῆα διακρίνεται ἄρα καὶ ἡνω-

γνώση δ' ἢ θέμις ἐστὶ, φύσιν περὶ παντός διαίρη, ὥστε σε μήτε ἀέλπει' ἐπιπίζειν, μήτε τι λήθειν.

Γνώση δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πύματ' ἔχοντας
55 τλήμονας, οἳ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐτ' ἐσορῶσιν
οὔτε κλύουσι· λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίστασι.

Cognosces etiam, quoad fas est, naturam ex omni parte
[sui similem] :
ut nec speres que speranda non sunt, nec te quidquam
[latrat.

Cognosces autem homines malis ultro accessitis obrutos,
miseros, qui bona quum prope sint nec vident,
nec audiunt : paucique simul e malis se expedire.

ται. Οὕτε γὰρ τὰ πρῶτα ἀν γένοιτο μέσα, ἢ ἔσχατα, οὔτε τὰ μέσα πρῶτα ἢ ἔσχατα, οὔτε τὰ ἔσχατα μέσα ἢ πρῶτα, ἀλλ' ἐν τοῖς δημογραφικοῖς ὅροις ἀδιώως μένει κατὰ γένος διακείμενα. Καὶ οὕτω μὲν τὸ ἕκαστα διείρεται νοοῦμεν, τὸ δὲ ἕκαστα κρατεῖται πάλιν αὐτῆς θεωρήσομεν. Τὸ πᾶν τὸδε οὐκ ἂν εἴη τελειόν, μὴ πρῶτα καὶ μέσα καὶ ἔσχατα μέρη ἐν αὐτοῖς κεκτρημένον, ὡς ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν τοῦ ὅλου συστήματος. Καὶ τὰ πρῶτα οὐκ ἂν εἴη πρῶτα, μὴ μέσων καὶ ἔσχατων αὐτοῖς ἐποικίον. Οὐδὲ τὰ μέσα τοῦτ' ἂν εἴη, ὃ λέγεται, μὴ ἀρκούν ἐκατέρωθεν αὐτοῖς παρακειμένον. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἔσχατα εἴη ἂν ἔσχατα, μὴ πρώτων καὶ μέσων προηγουμένων. Συνεισαγεὶ οὖν ἀλλήλα πρὸς τὴν τοῦ παντός τελειότητα. Ac sententiam quidem philosophus tam bene Pythagoreorum præcepta secutus exposuit, nihil ut fingi perfectius queat, sed singula accuratius rimanti plura occurrunt, in quibus ab ea dissentiendum videatur. Σύστασιν e philosophorum usu σύνταξιν τοῦ ὅλου esse vult, quam Plato in Timæo 32 E σύστασιν τοῦ κόσμου appellavit. Quamquam autem aliud est ἡ τοῦ ὅλου σύστασις, rerum universalium constitutio, de qua Hierocles loquitur, alia ἢ τῶν ἀθανάτων θεῶν καὶ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων σύστασις, deorum immortalium hominumque mortalium conjunctio, divinae humanaeque naturæ conditio et constitutio : tamen versum 52 spectanti persuasum erit, poetam a singulis profectum ad universa transire, ita ut in philosophiæ studio e singularum rerum scientia magna rerum parentis, naturæ, cognitionem efflorescere velit. Quamobrem non est quod miremur, cur Hierocles mentem poetæ explicare molitus singula verba minus curaverit. In his etiam sunt : ἕτε ἕκαστα διέρχεται ἕτε τε κρατεῖται. Nam neque διέρχεται : unquam valet idem quod διαφέρει neque κρατεῖσθαι dicitur de communionem, qua cuncta contineantur. Immo διέρχεσθαι dici constat de rebus fluxis et caducis quæ transeunt vel de locis quæ transimus. Deinde κρατεῖν, si ab aliis significationibus discesseris, nonnunquam *prehendere, tueri, serrare* interpretari licet. Vide Osann. ad Cornut. de Nat. deor. p. 256 et Coraen. Ἄτακτ. II. p. 210 seqq. Quamobrem ἕτε τε ἕκαστα διέρχεται ἕτε τε κρατεῖται, vult oportet : *quatenus singula transeant et quatenus conscrventur*, i. e. quatenus singula vel fluxa et caduca vel æterna sint. Similiter interpres Arabs hæc accepit qui, ut Elichmanni verbis utar, ita interpretatur : « Intelligis rationem eorum juxta quæ procedit negotium, tum in regimine Dei Ter Optimi Maximi ejusque amicorum, tum etiam apud nos, cœlum hominum, videlicet, quid de iis sit evanidum in uno post aliud (id est, singulis), et quid de iis sit permanens. » Quocirca Salmasius aut Arabem partum vidisse aut interpretes alios Græcos et Latinos nihil vidisse existimabat. Ipse igitur probata magnam partem Arabis interpretatione : « Nam natura, inquit, Deorum immortalium stabilis est, fixa et æterna, ideo κρατεῖται : hominum vero mortalium instabilis, fluxa et transitoria, ut ita loquar, διερχομένη. Quod etiam magis dicere liceat, et alio quidem sensu ex sententia Pythagoreorum, qui putabant animas hominum ex aliis corporibus in alia transire, ex humanis in belluina, ex belluinis in humana. Sic σύστασις θνητῶν ἀνθρώπων hoc modo διέρχεσθαι optime dici potest. Ad deorum immortalium σύστασις plane κρατεῖται, nulli mutationi aut migra-

grationi ex aliis sedibus in alias obnoxia. » Verum enim vero neque Hierocles erravit, neque Salmasius rem, de qua agitur, penitus perspexit. Quis enim credat, Periclem a Saraceno interprete doctrina superatam esse? Unde igitur hæc explicationis ejus ab ipso carne discrepantia? quia philosophiæ præceptum latissimæ patens atque ab hoc loco non alienum expositurus, quæ esset propria singularum poetæ verborum vis minime laborabat. Salmasius opponi putat fluxa et æterna. Quod si verum est, fructus e philosophiæ studio percipiendus secundum Pythagoram cernitur in hoc, quod mortalia et caduca ac cito peritura ab immortalibus et perpetuo mansuris distinguere discimus. Atqui non est philosophorum de rebus fluxis disputare, sed tota philosophia in rerum perennium contemplatione versatur. Quare quæ mutabilia sunt, in his mutationis æternitas consideranda est. Æterna autem mutatio, qua mortalia omnia agitantur, cum sempiterna quiete, qua deorum naturæ contigit, comparata simillima est singularum rerum differentia et illi, quod cuncta continet, rerum naturæ corpori. Quæ autem dixi, etsi certissima sunt, confirmabo tamen Ocelli etiam auctoritate. Is cap. 1 § 12 pag. 157 nostræ editionis, ἐτι δὲ, inquit, καὶ ὅλη δὲ ὅλης ἢ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ τιμωτάτων ἀπαίρει κατὰ λόγον ἀπομαρινομένη καὶ προσάγουσα ἐπὶ πᾶν τὸ θνητὸν καὶ διεξόδον ἐπιδεχόμενον τῆς ἰδίης συστάσεως, i. e. jam vero universa rerum natura si per omnes partes spectetur, licet proportionem quadam deficiere (ac deterior et caduca fieri) videatur, tamen continuationem et perennitatem a primis præstantissimisque corporibus sumtam omnibus mortalibus affert, quibus concretionis suæ vicissitudines accidunt. Ad quem locum illustrandum p. 187 hæc notavi : « Sunt autem τὰ πρῶτα καὶ τιμωτάτα corpora cœlestia. Vult enim scriptor æterna esse non modo corpora cœlestia, ut quæ eodem semper statu maneant, sed reliqua etiam, quæ perpetuo mutantur propter mutationis æternitatem a cœlestibus corporibus repelendam. »

V. 52. γνώση δ'] O et G; γνώση ὅ' S. sed non in comm. p. 178 ed. Needh. [p. 136 Gaisf.], ubi reperitur γνώση δ', ut mirandum sit Gaisfordium h. l. vulgatam deseruisse.

V. 53. ὥστε—μήτε] S. G. O; item pleræque edd., sed nonnullæ ὥς τε et μή τε.

V. 54. γνώση δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πύματ' ἔχοντας] Sic libri scripti et editi; profert hunc locum Chrysippus ap. Gell. lib. VI cap. 2, ubi quosdam editiones γνώσει et ἐδόντας habere jam Theod. Marcilius testatur, qui jure præfert ἔχοντας, inconcinnam repetitionem ἐδόντας αὐθαίρετα vocans, quom verbi εἶναι vis in nomine αὐθαίρετος sit.

V. 55. τλήμονας—οἳ τ' ἐσορῶσιν] Cod. Ven. G. et S.; alii τλήμονες—οἳ τ' ἐσορῶσιν. Neutra lectio spernenda. Reperitur autem τλήμονες ap. Ald. Cam. Steph. Sylb. τλήμονας—ap. Curter. Marcell. Omeis. Dacer. Needh. Asthon. usque ad Glandorf. qui restituit τλήμονες, quod per Brunckium, Orellium, aliosque usque ad nostram memoriam propagatum est. At Schaferus apud Orellium ait, se non repugnare, si quis τλήμονες—οἳ τ' ἐσορῶσιν præferat. Hinc Gaiswepflinger. edidit τλήμονας—οἳ τ' ἐσορῶσιν. Ego vero cum Gaisfordio ad cod. Ven. scripturam reddi.

V. 56. συνίστασι] S. et G; item Ald. in maj. ed. συνίστασι.

Τοῖς μοῖρα βροτῶν βλάπτει φρένας· ὡς δὲ κύλινδροι
 ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται, ἀπείρου πῆματ' ἔγοντες.
 λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς ἕρις βλάπτουσα λελήθε
 60 σύμφυτος, ἣν οὐ δεῖ προάγειν, εἰκοντα δὲ φεύγειν.
 Ζεῦ πάτερ, ἧ πολλῶν κε κακῶν λύσειας ἀπαντας,
 εἰ πᾶσιν δείξαις, αἴω τῷ δαίμονι γρόντωνι.
 Ἄλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
 οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις θείκνυσιν ἕκαστα.
 65 Ὡν εἰ σοὶ τι μέτεστι, κρατήσεις ὧν σε κελεύω,
 ἐξακέσας ψυχῆν δὲ πόνων ἀπὸ τῶνδε σώσεις.
 Ἄλλ' εἴργου βροτῶν, ὧν εἵπομεν, ἔν τε καθαρμοῖς,
 ἔν τε λύσει ψυχῆς κρίνων, καὶ φράξου ἕκαστα,

Tale fatum lædit mortalium mentes; illi vero cylindrorum
 huc illuc volvuntur, infinitis malis oppressi. [instar
 Gravis enim comes latenter nocet contentio
 innata, quam provocare non decet, sed cedendo evitare.
 Jupiter pater, nullis profecto malis omnes liberabis,
 si cunctis ostendas, quali genio utantur. [talibus,
 Tu autem bono sis animo, quum divinum genus sit mor-
 quibus sacra natura singula pandens commonstrat.
 Quorum si fueris particeps, mea jussa tenebis,
 remedioque usus istis æviuvis liberabis animum. [bus,
 Abstine vero cibus iis, quos diximus, cum in lustrationi-
 tum in purgatione animi iudicium adhibens: et considera
 [singula,

Sed Cod. MeI. p. 184, 194 et 196 præbet συνίσι (corr. συνίσι), quod versus forsitan videatur. At poetarum usus postulat συνίσι.

V. 57. τοῖς μοῖρα βροτῶν] Codd. Gall. atque Oxonienses A et D; τοῖς μοῖρ' αὐτῶν S. — ὡς δὲ κύλινδροι] Sic Needham. e margine codd. Gall. suffragantibus libris Oxoniensibus A et D. Cf. Hierocl. pag. 196; eandem scripturam vulgurat Asthon. Schier. Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf. repudiata vetere lectione αὐτὸ δὲ κύλινδρους quam exhibent S, item Ald. Steph. Sylb. Camer. Curter. Marcil. Salmasius habet αὐτὸ δὲ κύλινδροις typographorum forsitan errore. Glandorfius posuit quidem in ipso carmine ὡς δὲ κύλινδροι, in adnotationibus autem scribendum conjecit οἱ δὲ, κύλινδροι, ἀλλοτ' ἐπ' ἄλλα κ. τ. λ.

V. 58. ἀπείρου] Omnes præter Ald. in ed. maj. Froben. et Junt. qui vitiose ἀπύρου scripserunt. Theod. Marcilius cylindros putat exponi posse rerum vicissitudines, similes volutationibus cylindri. Quæ interpretatio nobis arideret si cum ipso αὐτὸ δὲ κύλινδροις legeremus. Neque verior est altera Marcilii explicatio, qua volutationes illas animo um in alia atque alia corpora migrationes, donec ab omni corporis contigione expiati sint, intelligit. Nos nihil tale hoc loco reperimus.

V. 59. λυγρῆ] G. O; λυγρὰ S.

V. 60. σύμφυτος] Codd. et edd.; libri Gall. σύμφυτος. — προάγειν] S. et interpretes Arabs cujus verba Elichim. sic exprimit: «convenit autem eam non *foveri*, sed fugienda est ostendendo demissionem erga eam.» Hierocles ipse p. 210 ed. N. (p. 161 ed. Gaisf.) explicat προάγειν ἐπὶ πλεόν. Neque tamen spernenda Codd. G. et O. lectio προσάγειν, quæ in omnibus edd. ante Gaisfordianam est, sensu simili verbis Homericis Od. XVII, 446 τίς δαίμων τόδε πῆμα προσήγαγε, δαυτός ἀνίγει; Sed nos vestustas membranas cum Hierocle sequimur. Illud vero observandum, Codicem Vindobonensem iidem in Comm. pag. 184 ed. Needh. [pag. 141 ed. Gaisf.] præbere προάγειν, sed pag. 198 ed. Needh. [pag. 152 ed. Gaisf.] προσάγειν exhibere, ut hinc concludi liceat, jam antiquitus codices in hoc versu inter προάγειν et προσάγειν fluctuasse.

V. 61. ἧ πολλῶν κε] Brunck. Orell. Gaisf. in Poet. min. Schwepf.; ἧ πολλῶν γε Theod. Marcil. Salmas. in præf. Needh. et Asthon. Schier. Gland. Gaisf. in Hierocl. ed.; ἧ πολλῶν τε κακῶν τε Codd. Gall. Ald. in ed. maj. Froben. Ruff. Sed Ald. in ed. minore cum Junt. τε post κακῶν recte omittit; idem faciunt Curter. Steph. Hertel. Dacer. Stephanus et Hertelius te post πολλῶν in γε mutant, quos sequuntur Arcer. et Omeis. Carterum Cod S: ἧ πολλῶν τε κακῶν λύσειας ἀπαντας. — λύσειας] Hierocles pag. 304. Steph. Needh. Asthon. Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf.; λύσειας Cod. Ven. et libri Oxonienses, item Ald. in ed. min. Junt. Amerb. Camerar. Neander. Wechel.

Quæ si antiqua lectio est, accedit ad similitudinem effati Euripidei κακῶν πεπαυμένον ap. Sext. Empir. Pyrrhon. Hypot. p. 157.

V. 62. εἰ] Hierocles, interpretes Arabs, Marcil. Salmas. Needh. Ashton. Schier. Gland. Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf.; ἧ Ald. in ed. maj. Froben. Ruff. Steph.

V. 65. ὧν εἰ σοὶ τι μέτεστι] Codd.; Glandorfius legi volebat ἧς (i. e. ἱερῆς φύσεως) εἰ σοὶ τι μέτεστι, Orellius doctrice ἧς. Sed nihil mutandum. Explicatur hic versus ab Hierocle p. 204, id quod Glandorfium fugit. Qui quum nullam ejus explanationem in Hieroclis commentario reperiret, versus difficilem et spurium esse putabat. In Salmasii editione pro κρατήσεις operarum vitio legitur κρατέσεις. Aldus post κελεύω non distinxit.

V. 66. ἐξακέσας] activum hoc tantum loco exstat. Post hanc vocem vigulam posuerunt omnes editores ante Needhamium; idem Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf. fecerunt. Glandorfius τῆ μέση στιγμή hoc vocabulum a sequentibus separavit. Ego cum Needhamio, Asthon. Gaisford. κελεύω, ἐξακέσας ψυχῆν δὲ scripsi.

V. 67. εἵπομεν, ἔν τε καθαρμοῖς] Ita omnes editores excepto Glandorfio, qui sic interperunxit: εἵπομεν ἔν τε καθ.

V. 68. κρίνων] S. G. Hierocl. p. 212; item Ald. in ed. maj. Froben. Arcer. Junt. Steph. Sylb. Curter. Marcil. Dacer. Needh. Ashton. Schier. Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf. At κρίνων habent Ald. in ed. min. Amerb. in prima ed. Ruff. Camerar. Neand. Salmas. Glandorf. Utraque scriptura idem efficitur. Nimirum in omni lustratione vel expiatione atque in purgando corpore animoque iudicari debere cibos id est ciborum delectum adhibendum esse, ne iis utamur cibus qui morari vel impedire purum perfectumque vitæ humanæ statum possint. Ἄυσιν ψυχῆς animi solutionem Theod. Marcilii commentationem mortis intelligit. Aliiter Hierocles qui ea, de quibus in his versibus agitur, omnia ad philosophiam rettulit. Sed ut Pythagorei vitia animi vincula ἐέσεις appellabant: ita λύσεις τῆς ψυχῆς nihil est nisi animus solutus ac purus omni vitio, qualem Pythagoras in iis inesse volebat, quibus vel sacra obeunda essent vel loca lustranda vel qui sapientiæ arcem eniti conarentur. Cf. C. F. Hermannii, *Lehrb. de gottesdienstl. Alterth. d. Gr.* p. 99 seq. Quamobrem auditoribus suis certo quodam ciborum genere interdicebat, solam abstinentiam ratus satis ad id quod expetebatur consequendum valere. Quomodo igitur λύσειας ψυχῆς; abstinentia contingebat: sic ejus δέσεις in ciborum quorundam usu posita credebatur. Inde apparet nihil insanius ex cogitari posse Arabis interpretis explanatione, qui λύσειας ψυχῆς; de animi ex corpore discessu accipit. Quid enim ad animum e corporis vinculis elapsum abstinentia perfinet, ad quam referuntur verba ἀλλ' εἴργου βροτῶν κ. τ. λ. Pythagoras autem ipse quoque, quum ad singula loca appulerat, lustrationes,

ἡνίοχον γινώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην·
 70 ἦν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθης,
 ἔσσεαι ἀθάνατος, θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

ratione, optima rectrice, superiori in loco constituta.
 Quodsi relicto corpore ad liberum æthera commigraritis,
 eris immortalis Deus, incorruptus, neque amplius morti
 [obnoxius.

ut fama est, faciebat, et pestem ventosque noxios ab illis civitatibus averruncabat, quæ eum in hoc sibi adiutorem esse cupiebant. Sic Samium philosophum testatur Jamblichus in ejus vita cap. XIX effecisse lustratione, ut Lacedæmon peste laborare desineret, quum antea frequenter eo malo conflictata esset. Verba græca sunt : καὶ προσβλῶν, ὡς λόγος, καθαρμούς τε ἐπέτειε καὶ λοιμούς ἀπέδιωκε καὶ ἀνέμους ἀπὸ τῶν εἰς τοῦτο ἀξίους τῶν πόλειων βροχῶν αὐτὸν γενέσθαι. Λακεδαιμόνα γὰρ πορευθήσαν μετὰ τὸν ὑπ' ἐκείνου γενομένον καθαρμὸν μηκέτι λοιμῶσαι, πολλάκις πρότερον τούτω τῷ παθήματι περιπεσοῦσαν. Ita et in singulis urbibus publica loca lustrabant, comitium, theatrum, curiam. At vero non modo publicos, sed privatos etiam καθαρμούς fuisse constat, quibus singuli homines purgarentur. De his privatorum καθαρμοῖς sunt qui intelligunt verba ἔν τε καθαρμοῖς ἔν τε λύσει ψυχῆς, ita ut præcedant καθαρμοί, sequatur λύσις ψυχῆς atque ab illis mortales tanquam a fontibus ad hanc profluant. Verius καθαρμούς accipias de publicis lustrationibus, λύσιν ψυχῆς de animi purgatione ad quam certo ciborum genere abstinentibus aditum patefaciebat Pythagoras, quamquam abstinentiam illam latissime patuisse jam supra diximus. Sed aliud est simpliciter carminis verba interpretari, aliud τὸν ἐν ἀπορρήτοις εἰρημένον τῶν Πυθαγορείων λόγον scrutari. Itaque tantum abest, ut obloquer Hierocli, ut suo in genere perfectum hominem admirer qui καθαρμοί δέ, inquit, λογικῆς ψυχῆς εἰσιν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἀναγωγὴς λύσις ἢ διαλεκτικὴ τῶν ὄντων ἐποπτεία.

V. 70—71. ἦν δ' ἀπολείψας — θνητός] tribuuntur Empedocli a Jamblichō in Theolog. Arithm. Cf. Fabricius ad Sext. Empir. adv. Mathem. I, 302, p. 283.

V. 70. ἀπολείψας] Optimi quique scriptores ἀπολιπὼν dicere solent; contra primum aoristum memoratum a Macrobio de diff. p. 364 posteriores Græci crebro usurparunt. Vid. Lobeck. ad Phryn. p. 713. Sic Pseudophocylides 72 : μὴ μισοῦ κακότερα, Δίχη δ' ἀπολείψον ἄμραν. Cf. Schæfer. in App. ad Aristoph. Plut. p. 510 et 555. Hic autem nescio an jure negaverit ap. Orell. Opusc. I. 475 primum aori-

stum antiquis temporibus usitatum fuisse, quum pauca ejus etque magnam partem incerta vestigia in libris nostris relicta sint. Nam illud λείψας quod Aristophani in Andromeda tribuit Antialticista ap. Bekk. Anecd. vol. I p. 106, 24 Euripidis fuerit necesse est, si quidem Aristophanem constat hujus fabulæ non fuisse auctorem, sed sapius locos ex Euripidis Andromeda depromptos lepidè cavillatum esse. Vid. tragici illius fragmenta a Wagnero collecta p. 646 seqq. ed. Paris. Miramur autem Wagnerum Antialticistæ immemorem nullam ejus testimonii mentionem fecisse. Quapropter non reprehendimus Brunckium, quod in Aristoph. Eccl. 1145 pro vulg. παραλείψας; posuit παραλείψαι; neque Heindorfium ad Platonis verba Gorg. p. 201 (p. 187 ed. sec.) μετὰ τὸν λόγον καταλίπωμεν, hæc notantem : « Codd. Boll. Aug. Meerim. καταλίπωμεν, quoniam usitata aoristi forma est ἔλιπον, non ἔλεψα. » Sed illud apparere arbitror, λείψας semel ab Euripide dictum indicio esse, non prius us ignotam veteribus hanc aoristi formam fuisse.

V. 71. ἔσσεαι κ. τ. λ.] Aldus sic distinguit : ἔσσεαι ἀθάνατος, θεὸς, ἄμβροτος, at Stephan. Camerar. Ruff. Curter. Marcell. Needham. Ashton. Gaisf. in ed. Hier. Schier. ἔσσεαι ἀθάνατος θεός, ἄμβροτος, denique Glandorf. Brunck. Orell. Gaisf. Schwepf. ἔσσεαι ἀθάνατος, θεός ἄμβροτος. — οὐκ ἔτι] Aldus in utraque editione omissit una voce. Pseudoplatarchus de philosoph. decretis lib. IV cap. 7 : Πυθαγόρας . . . . ἀβρατων εἶναι τὴν ψυχὴν ἐξήσσαν γὰρ εἰς τὴν τοῦ παντός ψυχὴν ἀναχωρεῖν πρὸς τὸ ὁμογενές. Chalcidius p. 229 : « Pythagoras etiam in suis aureis versibus :

Corpore deposito cum Iber ad æthera perges,
 Evades hominem, factus Deus ætheris almi. »

Hic fortasse ἐλεύθερος pro ἐλεύθερον legit, quod jam Sturzium observavit. Caterum id de quo hic agitur contingere hominibus non potest, nisi peracto mutationum orbe. Qua de re legenda sunt quæ Empedocles Pythagoreorum præcepta secutus tradidit quaque a me in commentatione de Empedocli proœmio p. 12 disputantur.

Εἴ τις ἔρει, θεός εἰμι παρῆς ἑνός, οὗτος ὀφείλει
κόσμον ἴσον τούτῳ στήσας εἰπεῖν· ἐμὸς οὗτος,
κούγι μόνον στήσας εἰπεῖν· ἐμὸς, ἀλλὰ κατοικεῖν
αὐτός ἐν ᾧ πεποιήκε, πεποιήται δ' ἀπὸ τοῦδε.

(Justinus Martyr lib. de Monarchia Dei
pag. 82 : καὶ ταῦτα οὕτως φράζει (ὁ Ὁρφεύς) ὡς
αὐτόπτης γεγωνὸς τοῦ μεγέθους θεοῦ· κοινώνει δ'
αὐτῷ καὶ Πυθαγόρας ἐν οἷς γράφει· εἴ τις ἔρει
κτλ.)

5 Πρῶοειοι δ θεῖοο ἀριθμὸο
μουνάδοο ἐκ κεουθυμῖνοο ἀκηράτου, ἔοτ' ἂν ἴκηται
τετραδὸ' ἐπὶ ζαθέην, ἡ δὴ τέκε μητέρα πάντοιν,
πανδογία, πρέοειραν, ὄρον περὶ πᾶοι τιθέοιν,
ἀτροπον, ἀκαμάτην· δεκάδα κλειουοί μὲν ἄγην.

(Proclus Comment. in Plat. Tim. pag. 269.
B (pag. 657 seq. ed. Schneider.) : πρῶοειοι γάρ
ὁ θεῖοο ἀριθμὸο, ὡο φηοιν δ Πυθαγόροιοο εἰο αὐτόν
ὑμνοο· μονάδοο ἐκ κεουθυμῖνοο κτλ. (leg. μουνάδοο),
μονάδα μὲν ἀκηράτοιν λέγωιν, καὶ κεουθυμῖνα τῆο
μονάδοο τῆν ἑνοιοδῆ καὶ κρύφιοιν τοῦ ἑνόο ὄντοο
αἰτίαν, τετραδά δὲ ζαθέην τῆν τοῦ νοητοῦ πλήθουο
ἔκκραιοιν, ἡν ἡ δυάο ἐξέφηνην, ἡ μέοη τῆο μονάδοο
καὶ τετραδάο, δεκάδα δὲ αὐτόν τὸν κόομιο τὸν πάν-
τωιν ὑποδεγόμεοιν τῶιν θεῖοιν ἀριθμῖνοιν εἰκόναο ἀνω-
θεν εἰο αὐτόν ἐκδοῖοιοο. Cf. ibid. pag. 155 C
[pag. 367 ed. Schneid.].)

10 ἀριθμῶ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν.

(Sextus Empiricus adv. Arithm. lib. IV, 2
p. 332 : καθόλου μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῶιν μαθημάτωιν
Πυθαγορικοὶ μεγάλην ἀπονέμουοι δύναμιοιν τοῖο
ἀριθμοῖο, ὡο τῆο τῶιν ὄλων φύοοιοο κατ' αὐτοῖο
δοιοκουμένηο· ὄθεν καὶ αἰέ ποτε ἐπεφόνουιν τὸ
« ἀριθμῶ δέ τε » κτλ.)

Si quis dicat, se esse Deum præter unum, is debet
mundum huic parem fabricatus dicere : *hic meus est* ;
neque solum fabricatus dicere : *meus*, sed etiam habitare
ipse in eo quem effecit ; ab hoc autem effectus est. —

Progreditur divinus numerus

ex incorrupto unitatis latibulo, donec perveniat [matrem,
ad tetradem sacrosanctam, quæ peperit cunctorum
omnes recipientem, venerandam, omnibus terminos con-
stituentem,

Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρη ψυχῆ παραδόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀενάου φύοοιοο ῥίζωμά τ' ἔγρουοιν.

(Sextus Empiricus I. c. : δυνόντοο οὐ μόνον
τὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑποδεῖζαντα αὐτοῖο
τοῦτοιν, Πυθαγόραιν, ὡο θεόν, διὰ τῆν ἀριθμητι-
κήν δύναμιοιν, λέγοντεο· οὐ μὰ τὸν ἀμετέρη κτλ.
Τετρακτύο δὲ προσηγορούετο παρ' αὐτοῖο ὁ ἐκ τῶιν
πρώτωιν ἀριθμῶιν συγκεῖμενοο τέταρτοο ἀριθμὸο.
ἐν γάρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέοοοα δεκά γίνε-
ται, ὅο ἔοτι τελειότατοο ἀριθμὸο, ἐπέοιπερ ἐπ' αὐ-
τόν φθᾶσαντεο πάλιο ἀναλύομεν ἐπὶ τῆν μονάδα,
καὶ ἐξ ὑπαρχῆο ποιούμεθα τὰο ἀριθμηοοιοο. Πηγήν
τε ἀενάου φύοοιοο ῥίζωμά τ' ἔγρουοιν εἰρήκαοιν
αὐτόν διὰ τὸ κατ' αὐτοῖο ἐν αὐτῷ τὸν λόγον τῆο
ἀπάντωιν κείοθαιο συοτάοοιοο. Vid. eund. adv.
Math. VII, 94 et quæ notavi ad Aur. carm.
vs. 47-48.)

Ἦ νεοι, ἀλλὰ σέθεοθε μεθ' ἡσυρίαο τάδε πάντα.

(Diog. Laert. lib. VIII, 7 : φηοι δ' Ἠρα-
κλειδῆο ὁ τοῦ Σαραπίνοο ἐν τῆ Σωτιόνοο ἐπιτο-
μῆ γεγραφέμαιο αὐτόν [τὸν Πυθαγόραιν] καὶ περὶ
τοῦ ὄλου δεῦτεροιν τὸν ἱερόν λόγον οὗ ἡ ἀρχῆ· ὡ
νεοι κτλ.)

βιωμὸν ἐρεύθονταο μακάρωιν θερμοῖοι φόνοιοι.

(Sextus Empiricus adv. Math. IX, 128 : ἐν-
θεν καὶ παρήνουν οὗτοιο οἱ φιλόοοφοιο ἀπέγροοθαιο
τῶιν ἐμφύγωιν, καὶ ἀοειθεῖν ἔκραιοιν τοῖο ἀνθρω-
ποο, « βιωμὸν ἐρεύθονταο κτλ.)

15 Ἦοόν τοιο κυάμοοο ἔοθειν κεφαλάο τε τοκήοιν.

(Plutarchus Sympos. II, 3 pag 519, Py-
thagoreis vel Orphicis versum tribuens. Cf. Cle-
mens Alex. Strom. III p. 435. D ; Athenæus
II p. 65 F ; Geopon. II, 35, 8.)

immutabilem, indefessam ; decadem puram cam appel-
[ant. —

Numerum autem omnia decent. —

Haud sane, per eum qui nobis quaternarium numerum
[tradidit,

fontem perennis naturæ et principium continentem. —

O juvenes, silentio hæc omnia veneramini. —

Deorum aram calido cruore rubefacientes. —

Idem est fabas et parentum capita comedere.

PHILOSOPHORUM GRÆCORUM
FRAGMENTA.

LIBER II.

PROSÆ SCRIPTORES.

ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΣΟΦΩΝ

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

SEPTEM SAPIENTUM

SENTENTIÆ ET APOPHTHEGMATA.

Quum diu viguisset apud Græcos Orphei, Musæi reliquorumque priscorum vatum disciplina, qui carminibus suis homines erudire multarumque rerum scientia repletos ad virtutem accendere conabantur : posterī diligentius paullatim divina et cœlestia contemplari cœperunt ac totos se ad scrutandam naturæ obscuritatem contulerunt.

Horum primus fuit *Thales* Milesius (1), philosophiæ græcæ conditor et propter sapientiam quam profitebatur Sapientis nomine insignis. Natus est patre Examio, matre Cleobulina Olympiadis XXXV anno primo, ut ex Apollodori Chronicis Diogenes Laertius (2) lib. I, 37 tradit vitæque ultra nonagesimum annum producta Olympiade LVIII diem suum obiit. Neque vero solus sapiens vocatus est, sed eadem ætas septem vidit sapien-

tes Thaletem, Solonem, Periandrum, Cleobulum, Chilonem, Biantem, Pittacum; quibus nonnulli Anacharsidem Scytham, Mysonem Cheneum, Pherecyden Syrium, Epimenidem Cretensem, quidam etiam Pisistratum adjiciunt (3). Sed de cæteris postea disputabimus, nunc de Thalete agamus. Is antequam ad doctrinæ studia incumberet, in republica versatus est (4). Huc referenda sunt ea quæ de quibusdam ejus consiliis partim civibus, partim Ionibus, partim Cræso datis narrant Herodotus lib. I, 75 et 170 et Diogenes Laertius lib. I, 25 (5). Postmodo litterarum dulcedine captus Ægyptum petiit (6), ubi diu cum sacerdotibus conversatus philosophiæ operam dedit. Inde jam ætate provectus ad Milesios redux e nullius magistri schola prodiisse, sed omnia suoapte ingenio perspexisse visus est. Qui si Apu-

(1) De genere ejus Herodotus lib. I, 170 : Θάλεω ἀνδρὸς Μιλήσιου ἐγένετο, τὸ ἀνάκλαθεν γένος ἔόντος Φοίνικος. Diogenes Laertius lib. I, 22 : Ἦν τείνου ὁ Θαλῆς, ὡς μὲν Ἡρόδοτος, Δοῦρις καὶ Δημόκριτος φασίν, πατὴρ μὲν Ἐξιμίου, μητὴρ δὲ Κλεοβουλίνης, ἐκ τῶν Θηλιδῶν, οἱ εἰσι Φοίνικες, εὐγενέστατοι τῶν ἀπὸ Κόζμου καὶ Ἀγγόρος, καθὰ καὶ Πλάτων φησί. Καὶ πρῶτος σοφὸς ὠνομάσθη, ἀρχόντος Ἀθήνησι Δαμασίου· καθ' ὃν καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοὶ ἐκλήθησαν, ὡς φησι Δημήτριος ὁ Φαλῆρεὺς ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ· ἐπιτογραφῆθη δὲ ἐν Μιλήτῳ, ὅτε ἤλθε σὺν Νεϊλέῳ ἐκπεσόντι Φοινίκης· ὡς δ' οἱ πλείους φασίν, Ἰθαγενῆς Μιλήσιος ἦν καὶ γένους λαμπροῦ.

(2) Diogenes Laertius lib. I, 37 : Φησὶ δ' Ἀπολλόδορος ἐν τοῖς χρονικοῖς γεγενῆσθαι αὐτὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τριακοστῆς πέμπτης ὀλυμπιάδος. Ἐτελεύτησε δ' ἐτῶν ἑξομῆκοντα ὀκτώ, ἢ ὡς Σωσιράτης φησίν, ἐνεγκοντα· τελευτήσαι γὰρ ἐπὶ τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος.

(3) Diogenes Laertius lib. I, 13 : Σοφοὶ δὲ ἐνομίζοντο οἷοι Θαλῆς, Σόλων, Περιάνδρος, Κλεόβουλος, Χείλων, Βίας, Πιρτακός. Τοῦτοις προσαριθμοῦσιν Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην, Μύσωνα τὸν Χηνέα, Φερεκύδην τὸν Σύριον, Ἐπιμενίδην τὸν Κρήτη· ἐνίοι καὶ Πεισιστράτον τὸν τύραννον.

(4) Diogenes Laertius lib. I, 23 : Μετὰ δὲ τὰ πολιτικὰ τῆς φυσικῆς ἐγένετο θεωρίαις.

(5) Diogenes Laertius lib. I, 25 : Δοκεῖ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀρίστα βεβουλευῆσθαι. Κροίσου γὰρ πέμψαντος πρὸς Μιλήσιους ἐπὶ συμμαχίᾳ, ἐκόλωσεν ὅπερ, Κύρου κρατήσαντος, ἔσωσε τὴν πόλιν.

(6) Diogenes Laertius lib. I, 27 : Οὐδεὶς τε αὐτοῦ καθηγήσατο, πλὴν ὅσ' εἰς Αἴγυπτον ἔλθων τοῖς ἱεραῖσι συνδιέτριψεν. Plutarch. de Placitis phil. lib. I, 3 : Φηλοσοφῆσας δ' ἐν Αἰγύπτῳ ἦλθεν εἰς Μίλητον πρῶσδύτερος.

leium Florid. 18 audimus, geometriæ apud populares suos primus repertor, naturæ rerum certissimus explorator et astrorum peritissimus contemplator, maximas res parvis lineis reperit : temporum ambitus, ventorum flatus, stellarum motus, tonitruum sonora miracula, siderum obliqua curricula, solis annuas reversiones. Idem lunæ vel nascentis incrementa vel senescentis dispendia vel deficientis impedimenta animo assecutus est. Quid? quod exacta ætate intellexit, quoties sol magnitudine sua circulum quem permeat metiretur. Id a se recens inventum Thales memoratur edocuisse Mandrolytum Priensem, qui nova et inopinata cognitione impendio delectatus optare jussit, quantam vellet mercedem sibi pro tanta re tradita rependi. Satis, inquit Thales, mihi fuerit mercedis, si id quod a me didicisti, quum proferre in medium cœperis, tibi non asciveris, sed ejus rei me potius quam alium repertorem prædicaveris. Cæterum multi Thalem cœli ac siderum peritissimum fuisse testantur. Callimachus apud Laertium lib. I, 23 (7) ait eum minoris ursæ inventorem esse. Primus fertur vidisse, solem lunæ oppositu solere deficere, quæ a Cicerone dicuntur de Rep. lib. I, 16, cui consentanea refert Eudemus apud Laertium (8). Prædixisse eum solis defectum auctor est Herodotus lib. I, 74 (9); item Plinius Hist. nat. lib. II, 12; quam rem alii anno a. Chr. n. 609, alii a. 585 accidisse statuerunt. Miranda autem hominis sollertia in hoc fuit, quod sphaeram solidam et plenam, cœli stelliferi imaginem, tornavit, quæ postea ab Archimede concavo ære in solidi globi locum substituta perfecta et consummata est. Quippe Archimedes mundi similitudinem ac figuram machinatus ita solem ac lunam composuit, ut inæquales motus et cœlestibus similes

conversionibus singulis quasi diebus efficerent; neque modo accessus solis et recessus vel incrementa deminutionesque lunæ, verum etiam stellarum vel inerrantium vel vagarum disparis cursus orbis ille artificiosus, dum vertitur, exhiberet (10). Quum igitur magnam curam Thales in siderum cognitione posuisset, merito Timon sillographus apud Diogenem lib. I, 34 sic ejus laudes celebravit :

ὄν θ' ἐπτά Θάλητα σοφῶν σοφὸν ἀστρονόμημα.

Et spectat et illud quod Thaletem ferunt, quum aliquando siderum contemplationi intentus imprudens in foveam decidisset, a muliercula derisum esse, quia res cœlestes et abstrusas intuens in iisque defixus quæ ante pedes essent non videret (11). Denique Milesius ille sapiens annum in trecentos sexaginta quinque dies divisit ejusque quattuor tempora invenisse perhibetur (12). Transeo ad philosophiæ fundamenta ab eo jacta.

Aquam dixit esse initium rerum, id est, res omnes ex aqua oriri, porro ortas aqua nutriri, denique intereuntes in aquam resolvi (13). Hæc Aristotelis explicatio est qui Metaph. lib. I, 3 sic scribit : Τῶν δὴ πρώτων φιλοσοφῶντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνας ᾤθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων· ἐξ ὧ γὰρ ἔστιν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ ὧ γίνεται πρότου καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούςσης, τοῖς δὲ πάθει μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην ἀρχὴν φασὶν εἶναι τῶν ὄντων.... τὸ μέντοι πλῆθος καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς οὐ τὸ αὐτὸ πάντες λέγουσιν, ἀλλὰ Θάλης μὲν ὃ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς γὸς φιλοσοφίας ὕδωρ εἶναι φησὶν (ὁδὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεψήνατο εἶναι), λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν ἐκ τοῦ πάντων ὄραν τὴν τροφὴν ὑγρὰν οὔσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνώμενον καὶ τούτῳ ζῶν (τὸ δ' ἐξ ὧ γίνεται, τοῦτ' ἐστὶν ἀρχὴ πάντων), ὅτι τε δὴ τοῦτο

(7) Diogenes Laertius lib. I, 23 : Καλλιμάχου δ' αὐτὸν οἶδεν εὐρετὴν τῆς ἀρκτου τῆς μικρᾶς, λέγων ἐν τοῖς ἰάμβουσι οὕτως :

καὶ τῆς ἀμάξης ἐλέγετο σταθμῆσασθαι
τοὺς ἀστερίσκους, ἧ πλέουσι Φοίνικες.

(8) Diogenes Laertius lib. I, 23 24 : Δοκεῖ δὲ κατὰ τινὰς πρώτους ἀστρολογῆσαι καὶ ἠλιακὰς ἐκλείψεις καὶ τροπὰς προεπιπεῖν, ὡς φησὶν Εὐδήμος ἐν τῇ περὶ τῶν ἀστρολογουμένων Ἱστορίᾳ· ἔθεν αὐτὸν καὶ Ξενοφάνης καὶ Ἡρόδοτος θαυμάζει. Μαρτυρεῖ δ' αὐτὸ καὶ Ἡράκλειτος καὶ Δημόκριτος... πρώτος δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τροπῆς ἐπὶ τροπῆν πάροδον εὔρε, καὶ πρώτος πρὸς τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος τὸ τοῦ σεληναίου ἐπτακοσιοστὸν καὶ εἰκοστὸν ἀπεψήνατο κατὰ τινὰς.

(9) Herodotus lib. I, 74 : Ὡστε τῆς μάχης συνεστῶσης τὴν ἡμέρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θάλης ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγάρυσε ἴεσθαι.

(10) Cicero de Republica lib. I, 14; Lactantius Divin. Inst. lib. II cap. 5.

(11) Plato Theæt. p. 174, A : Ὡσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομούντα καὶ ἀναβίεποντα, πεσόντα εἰς φρέαρ, Θρηττά τις ἐμμελής καὶ χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκώψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἶδέναι, τὰ δ' ἐμπροσθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ πόδας λαμβάνοι αὐτόν. Diogenes Laertius lib. I, 34 : Λέγεται δ' ἀγόμενος ὑπὸ γραῆς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἀστρα κατανοήσῃ, εἰς βόθρον ἐμπεσεῖν, καὶ αὐτῷ ἀνομιᾶντι φάναι τὴν γρᾶν· Σὺ γάρ, ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δύναμενος ἴδεν, τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἷε γινώσκεισθαι; Conf. Origenis Philosophumena pag. 5 ed. Miller, et Iamblich. Protrept. cap. 14.

(12) Diogenes Laertius lib. I, 27 : Τὰς τε ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ φασὶν αὐτὸν εὔρεν, καὶ εἰς τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας διελεῖν.

(13) Tertullianus adv. Marcion. lib. I : Ut ergo aliquid et de isto hujus mundi indigno loquar, cui et apud Græcos ornamentum et cultus, non sordium nomen est, indignas videlicet substantias ipsi illi sapientie professores, de quorum ingenio omnis hæresis animatur, Deos pronuntiaverunt : ut Thales aquam, ut Heraclitus ignem, etc. Cf. Cicero. de Nat. Deor. I, 10; Acad II, 37.

τὴν ὑποληψίην λαβὼν ταύτην καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγρὰν ἔχειν, τὸ δ' ὕδωρ ἀρχὴν τῆς φύσεως εἶναι τοῖς ὑγροῖς. Εἰσι δὲ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπάλαιους καὶ πολλὸν πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογῆσαντας οὕτως οἰοῦνται περὶ τῆς φύσεως ὑπολαβεῖν· Ἄκωνος τε γὰρ καὶ Τηθύου ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας, καὶ τὸν ὄρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὄρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν. Idem de Cælo lib. II, 13 ait : Οἱ δ' ἐρ' ὕδατος κεῖσθαι [φασὶ τὴν γῆν]· τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον παρειλήφμεν τὸν λόγον, ὃν φασιν εἰπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον, ὡς διὰ τὸ πλωτῆν εἶναι μένουσαν ὡσπερ ξύλον ἢ τι τοιοῦτον ἔτερον. In eadem sententiam Plutarchus de Plac. phil. lib. I, 3 : Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀπερήνατο τὸ ὕδωρ. δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἄρξει τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ἰωνικὴ αἵρεσις προστηγορευθῆ. ὁς ἐξ ὕδατος φησι πάντα εἶναι καὶ εἰς ὕδωρ πάντα ἀναλύεσθαι. στοχάζεται δ' ἐκ τούτου πρῶτον, ὅτι πάντων τῶν ζῶων ἡ γῶν ἀρχὴ ἐστίν, ὑγρά ὄσα· οὕτως εἰκὸς καὶ τὰ πάντα ἐξ ὑγροῦ τὴν ἀρχὴν ἔχειν· δεύτερον, ὅτι πάντα τὰ φυτὰ ὑγρῷ τρέφεται καὶ καρποφορεῖ, ἀμοιροῦντα δὲ ξηραίνεται· τρίτον, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστρῶν καὶς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεις τρέφεται, καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος· διὰ τοῦτο καὶ Ὁμηρος ταύτην τὴν γένεσιν ὑποτίθειται, περὶ τοῦ ὕδατος· Ἄκωνός, ὡσπερ γένεσις πάντεςσι τέτυκται. Alii Thaletem hoc rerum principium stauissè affirmant διὰ τὸ συνεχτικὸν καὶ τὸ εὐτύπωτον τοῦ ὕδατος, vult Simplicius in Aristotelis Phys. fol. 6 a; 8 a, b. Sic Heraclides Alleg. Hom. cap. 22 pag. 45 ed. Mehl. : Ὁ ἀλγὰ καὶ μὲν γε τὸν Μιλήσιον ὁμολογοῦσι πρῶτον ὑποστήσασθαι τῶν ὄλων κοσμογόνον στοιχεῖον τὸ ὕδωρ· ἢ γὰρ ὑγρά φύσις, εὐμαρῶς εἰς ἕκαστα μεταπλαττομένη, πρὸς τὸ ποικίλον εἴωθε μορφοῦσθαι. τὸ τε γὰρ ἐξαμιζόμενον αὐτῆς ἀεροῦται, καὶ τὸ λεπτότατον ἀπὸ αἰῆρος αἰθῆρ ἀνάπτεται, συνιζάνον τε τὸ ὕδωρ καὶ μεταβαλλόμενον εἰς ἕλδν ἀπογαίουται· διὸ δὴ τῆς τετράδος τῶν στοιχείων ὡσπερ αἰτιώτατον ὁ Θαλῆς ἀπερήνατο στοιχεῖον εἶναι τὸ ὕδωρ. Præterea Cicero de Nat. Deor. lib. I, 10 Thaletem ait aquæ adjunxisse deum qui ex ea cuncta finge-

ret. Similiter Plutarchus de Plac. phil. I, 7 : Θαλῆς νοῦν τὸν τοῦ κόσμου θεόν (14). Quare fallitur Augustinus de Civ. Dei VII, 2 docens Thaletem nil huic operi ex mente divina præposuisse : qui error inde natus videtur, quod Thales Deum non extra mundi machinam positum, sed per eam totam diffusum esse credidit. Inde apparet qui factum sit, ut omnia quæ cernerentur deorum plena esse vellet rebusque inanimatis animas tribueret. Quum autem nihil mobilius animo eumque movendi vi præditum esse existimaret : omnem motum ex hoc fonte repetendum ratus magnetem etiam lapidem atque electrum suis mentibus animata esse decrevit (15).

Fuere qui Thaletem primum existisse putarent animorum immortalitatis vindicem ac patronum. Nempe animum esse naturam, quæ semper moveretur vel quæ se ipsa moveret, princeps Milesius philosophus contenderat (16). Arbitramur autem, etsi hoc diserte non est proditum, eum hominum animos pro partibus animæ mundi habuisse. Quæ mundi anima quoniam rerum universitatem movet, humanos animos e corporum vinculis elapsos non exstingui, sed in communem animam redire, si constare sibi vellet, censere debebat philosophus.

Quanta autem ejus sapientiæ fama fuerit quantumque apud æquales auctoritate valuerit, perspicitur ex illa de tripode aureo narratiuncula, quæ a pluribus scriptoribus litteris consignata est. Res ita se habet : A piscatoribus Milesiis verriiculum trahentibus quidam jactum emorat. Extracto deinde magni ponderis tripode aureo Delphicis simili orta controversia est, illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus, hoc fortunam tractus se emisse dicente. Qua conditione propter novitatem rei et magnitudinem pecuniæ ad universum ejus civitatis populum delata, placuit Apollinem Delphicum consuli, cuinam adjudicari tripus deberet. Deus respondit illi esse dandum qui sapientia cæteros anteiret. Tum Milesii consensu Thaleti tripodem dederunt ; ille

(14) Sic etiam Stobæus Ecl. Phys. lib. I cap. 2, 29 : Θαλῆς νοῦν τοῦ κόσμου τὸν θεόν, τὸ δὲ πᾶν ἐμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνιον πλήρες· αἰκμεν δὲ καὶ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δυνάμειν θεῶν κινητικὴν αὐτοῦ. Ciceroem sequuntur Lactantius Divin. Instit. lib. I, 5 et Minucius Felix cap. 19.

(15) Aristoteles de Anima lib. I, 5 : Καὶ ἐν τῷ ὄντι δὲ τινες αὐτὴν (i. e. τὴν ψυχὴν) μεμύθηται φασιν, ὅθεν ἴσως καὶ Θαλῆς ὡρήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι. Id. I, 2 : Ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι κινητικὸν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἰπερ τὸν λίθον ἐρη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν αἰθῆρον κινεῖ. Diogenes Laertius lib. I, 24 : Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Ἰππίας φασὶν αὐτὸν καὶ τοῖς ἀθύροις διδόναι ψυχάς, τεκμαίρομενον

ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἡλέκτρον. Et ibid. 27 : Ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ὑπεστήσατο καὶ τὸν κόσμον ἐμψυχον καὶ δαιμόνιον πλήρη.

(16) Diogenes Laertius lib. I, 24 : Ἔνοιον δὲ καὶ αὐτὸν πρῶτον εἰπεῖν φασιν ἀθανάτους τὰς ψυχάς, ὧν ἔστι Χοιρίδιος ὁ ποιητής. Plutarchus de Plac. phil. IV, 2 : Θαλῆς ἀπερήνατο πρῶτος τὴν ψυχὴν φύσιν ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον, quem locum repetierunt Stobæus in Eclog. Phys. lib. I cap. 41, 1, p. 320 ed. Gaisf. et Nemesius de Nat. hom. cap. 2. Neque alium auctorem secutus est Theodoretus Serm. V p. 83 scribens : Θαλῆς τοῖνον κέκληκε τὴν ψυχὴν ἀκίνητον φύσιν, ubi pro ἀκίνητον repono ἀκίνητον.

cessit eum Bianti, Bias Pittaco, is protinus alii, deincepsque per omnium septem sapientum orbem ad ultimum, ad Solonem, pervenit, qui et titulum amplissimæ sapientiæ et præmium ad ipsum Apollinem transtulit (17).

Thaletem nullum ingenii sui monumentum posteris reliquisse affirmat Alexander Aphrodisiensis Comment. in Aristotelis Metaph. p. 21 ed. Bonitz, Themistius Orat. XXVI p. 317 et antiquorum nonnulli apud Diogenem Laertium lib. I, 23. Contra alii unum aut plures libros ab eo editos esse sive perspicue testantur sive obscure significant. Cf. Augustinus de Civit. Dei lib. VIII cap. 2 et Vitruvius lib. IX cap. 7. Certe duo scripta de Solstitio (περὶ τροπῆς) ac de Æquinoctio (περὶ ἰσημερίας) a quibusdam ei attribuebantur; sed Nautica Astrologia, quæ et ipsa olim Thaletis esse credita erat, Phocum Samium auctorem habebat (18). Huc pertinet etiam Lobonis Argivi testimonium, qui ducentos circiter versiculos ab eo compositos esse prodit (19). Quocum jungendus Plutarchus libro de Pythiæ oraculis non amplius carmine editis cap. 18 vol. IX p. 275 et 276 Thaletem æquiparans Orpheo, Hesiodo, Parmenidi, Xenophani, Empedocli cæterisque qui philosophiam versibus persecuti erant (20). Neque absimile præcedentibus illud est quod addit scriptor Eudoxum, Hesiodum et Thaletem de astrologia versibus scripsisse, quamquam dubitanter hæc ab eo dicta esse efficitur ex iis quæ sequuntur: εἶγε Θαλῆς ἐποίησεν, ὡς ἀληθῶς εἶπεῖν, τὴν αὐτῶ ἀναφερομένην ἀστρολογίαν. Suidas quoque et Eudocia p. 228 ajunt eum commentatum esse περὶ μετεωρῶν ἐν ἔπεισι, περὶ ἰσημερίας, καὶ ἄλλα πολλὰ. At vero Galenus Comment. in libr. de humor. I, 1, tom. XVI, 37 ed. Kühn. affert Thaletis locum e secundo de Principiis (περὶ ἀρ-

ζῶν) libro pedestri oratione scriptum (21); quæ res eo mirabilior debet videri, quod idem Comment. I in libr. de Nat. hum. 26 (I, 1, 125, tom. XV, 69) negat Thaletis de aqua, primo principio, sententiam ἐκ συγγράμματος αὐτοῦ posse ostendi (22).

Suppositas ei esse epistolas quæ exstant apud Diogenem Laertium lib. I, 43-44 jam pridem viderunt viri docti. Quæ quum ita sint, sequendus nobis Aristoteles est qui in exponenda Thaletis doctrina non ipsius philosophi disputationes literis mandatas, sed ea quæ ab aliis hac de re memorabantur se consuluisse fatetur (23). Hinc patet illa ætate nullum Milesii philosophi librum exstitisse omniaque volumina quæ sub Thaletis nomine posterioribus sæculis ferebantur supposititia fuisse. Nililominus ut hujus, ita cæterorum septem sapientum sententias et apophthegmata ab antiquis scriptoribus servata, in quibus colligendis post Leonardum Lycium et Othmarum Lusciniū multam operam consumsit Jo. Conradus Orellius (24), accurate recensita, hic illic aucta et latine versa divulgavi.

Restat, ut pauca de reliquorum sapientum vitis dicamus. *Solon*, Execestidæ filius, Atheniensis (25), ingenii bonitate eleanorumque quos componebat suavitate ita excelluit, ut summus poeta esse existimaretur eaque arte confisus auram popularem captaret. Neque vero solum mirabilis dicendi artifex politusque scriptor et versificator fuit, sed philosophus etiam, ut inter septem Græciæ sapientes nomen suum profiteretur. Nimirum ab ineunte ætate omne tempus ad eas res contulit, quibus illam quam postea consecutus est nominis claritudinem, archontis dignitatem ac legum latioris auctoritatem adipisceretur. Quapropter veteres passim eum virum omni laude cumulatum

(17) Valerius Maximus lib. IV cap. 1; Diogenes Laertius lib. I, 23; Plutarchus Vit. Solon. cap. 4; Porphyrius apud Cyrillum lib. I contr. Julian., Scholiast. ad Aristoph. Plut. vs. 9.

(18) Diogenes Laertius lib. I, 23: Κατὰ τινὰς μὲν σύγγραμμα κατέλιπεν οὐδέν· ἢ γὰρ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένη Ναυτική Ἀστρολογία Φώκου λέγεται εἶναι τοῦ Σαμίου. Κατὰ τινὰς δὲ δύο μόνον συνέγραψε, Περὶ τροπῆς καὶ ἰσημερίας, τὰ ἄλλα καταληπτὰ εἶναι δοκιμάσας. Alexander Aphrodisiensis In Metaph. p. 21 ed. Bonitz: Θαλῆς — αἰτίας « εἰκότως τὸ » λέγεται οὕτως ἀποφράσθαι. « Οὐδὲν γὰρ προφέρεται αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐξ οὗ τις τὸ βέλαιον ἔξει τοῦ ταῦτα λέγεσθαι τούτων τὸν τρόπον ὑπ' αὐτοῦ. »

(19) Diogenes Laertius lib. I, 34: Τὰ δὲ γεγραμμένα ὑπ' αὐτοῦ φησι Δάδων ὁ Ἀργεῖος εἰς ἔπη τείνειν διακόσια.

(20) Plutarchus de Pythiæ oraculis cap. 18: Οὐδὲ γὰρ φύσσοφάν ἀπεγνώσκειν ὡς ἀνηχημένην παντάπασι καὶ διεφθούσαν, ὅτι πρότερον μὲν ἐν ποιήμασιν ἐξήρασαν οἱ σιλόσο-

φοὶ τὰ δόγματα καὶ τοὺς λόγους, ὡς περὶ Ὀρφέως καὶ Ἡσίοδος καὶ Παρμενίδης καὶ Ξενοφάνης καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Θαλῆς.

(21) Vid. infra fragm. 18.

(22) Galenus Comment. I in libr. de Nat. hum. sect. 26: Εἰ γὰρ ὅτι Θαλῆς ἀπεφῆκετο στοιχεῖον μόνον εἶναι τὸ ὕδωρ ἐκ συγγράμματος αὐτοῦ δεικνύναι οὐκ ἔχομεν, ἀλλ' ὁμοῦ ἅπασι καὶ τοῦτο πεπίστευται.

(23) Aristoteles de Anima lib. I cap. 2: Ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπονημημένους κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἶπερ τὸν λίθον ἐρη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ. Id. de Cælo lib. II, 13: Τὸν λόγον, ὃν φασὶν εἶπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον.

(24) Orellius Opusc. veterum Græc. sentent. et moral., in tomo I.

(25) Vel, ut alii volunt, Solaminus. Diogenes Laertius lib. I, 45: Σόλων Ἐχεκστίδου Σολαμίνος. Herodotus lib. I, 29: Σόλων ἀπὸ Ἀθηνῶν. Sic autem plerumque vocatur. Vid. Menag. ad Laertii I. c.

fuisse testantur (26). Quum enim Atheniensium civitas magnis partium contentionibus laboraret, Megarenses Salaminem insulam occuparunt. Quocirca orto inter utrosque bello ferme usque ad interitum dimicatum est. Multis igitur cladibus acceptis, apud Athenienses capitale esse cepit, si quis legem de vindicanda insula tulisset. Tum Solon ne aut tacendo parum reipublicæ consulere aut censendo sibi noceret, prohibita non modo dicturus, sed etiam facturus mentis alienationem simulat. Idecirco in forum se proripuit pileatus factoque hominum concursa insolitis sibi verbis populo suadere cepit quod vetabatur, omniumque animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses decerneretur insulaque superatis hostibus Atheniensium virtute recuperaretur (27).

Mox idem Solon novam civibus suis victoriam paravit bello sacro adversus Cirrhaeos, templi Delphici direptores, administrato et re feliciter gesta intra paucos menses confecto (28). Sed multo majorem laudem gloriamque sibi peperit legibus scriptis quibus Atheniensium reipublicam sapienter temperavit. Etenim anno tertio Olympiadis XLVI archon creatus (29), non tam mederi reipublicæ malis sapienti imperio, quam novam condere civitatem visus est, siquidem publicam disciplinam ita legibus astrinxit, ut gratiam ab omnibus civium ordinibus iniret.

Postquam autem Athenienses jurejurando interposito promiserunt, fore ut in decem annos ratas haberent Solonis leges, ipse ne quam legem abrogare cogeretur, suscepto itinere in Lydiam ad Crœsum regem profectus ab eoque mox digressus diu partim in Ægypto partim apud Cyprios versatus est (30). Inde in patriam redux offendit reipublicam factionibus turbatam (31). Quum autem ipse jam senior neque consiliis neque auctoritate quidquam proficeret, Pisistrato rerum polito in exilium abiit. Videtur vero posthac Cypri vixisse atque octogenarius mortem cum vita commutasse (32). « Quanta industria, inquit Valerius Maximus lib. VIII cap. 7, flagraverit, et versibus complexus est quibus significat se quotidie aliquid addiscentem senescere (33), et supremo vitæ die confirmavit. Quum assidentibus amicis et quadam de re sermonem inter se conferentibus fatis jam pressum caput erigeret, interrogatus, quapropter id fecisset, respondit: Ut quum istud, quiddquid est, de quo jam disputatis percepero, moriar. » Hoc a Valerio traditum pulchre exornavit Muretus Orat. II, sed aliter narrat Ælianus apud Stobæum Flor. XXIX, 58. Vid. fragm. 36. Ex ejus reliquiis nihil nisi apophthegmata cum cæterorum sapientum dictis, additis paucis quibusdam legibus, foras dedi. Omittendæ enim erant pleræque leges quæ e Plutarchi Vita Solonis aliisque scriptoribus cognoscun-

(26) Plato Tim. p. 21 : Δοκεῖν οἱ τὰ τε ἄλλα σοφώτατον γεγονέναι Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν ποιήσιν αὐτῶν ποιητῶν πάντων ἐλευθερώτατον. Æschines in Ctesiph. p. 69 : Σόλωνος εἰπόντος Ἀθηναίου τὴν γνώμην, ἀνδρῶς καὶ νομοθετήσαι δυνατόν καὶ περὶ ποιήσιν καὶ φιλοσοφίαν διατετριμένος· εἰ pag. 90 : Σόλωνα μὲν τὸν καλλίστους νόμους κοσμήσαντα τὴν δημοκρατίαν, ἀνδρὰ φιλόσοφον καὶ νομοθέτην ἀγαθόν.

(27) Plutarchus Vit. Solon. cap. 8 : Ἐπεὶ δὲ μακρὸν τινα καὶ δυσχερῆ πόλεμον οἱ ἐν ἄστει περὶ τῆς Σαλαμίνων νήσου Μεγαρεῦσι πολεμοῦντας ἐξέκαμον, καὶ νόμον ἔθεντο, μήτε γράψαι τινα, μήτ' εἰπεῖν αὐτῆς, ὡς γῆ τὴν πόλιν ἀντιποιεῖσθαι τῆς Σαλαμίνος, ἢ θανάτω ζημιουῖσθαι, βαρέως φέρων τὴν ἀδοξίαν ὁ Σόλων, καὶ τῶν νεῶν ὄρων πολλοὺς δεσμέτους ἀρχῆς ἐπὶ τὸν πόλεμον, αὐτοὺς δὲ μὴ θαρβύοντας ἀρῆσθαι διὰ τὸν νόμον, ἐκνήθητο μὲν ἑκστασιν τῶν λογισμῶν, καὶ λόγος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς οἰκίας διεδόθη παρακινήτικος ἔχειν αὐτόν. Ἐκλειεῖα δὲ χρῆρα συνθεῖς, καὶ μελετήσας, ὥστε λέγειν ἀπὸ στόματος, ἐξεκνήθησεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνω πικρὸν περιθέμενος. Ὅχλου δὲ πολλοῦ συνδραμόντος, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον, ἐν ᾧ δὴ διετίθηε τὴν ἐλασίαν, ἧς ἔστιν ἀρχὴ Ἄυτος κήρυξ ἦθον ἀπ' ἡμερῆς Σαλαμίνος κόσμον ἐπέων φθὸν ἀν' ἀγορῆς θέμενος. Conf. Justin. lib. II.

(28) Plutarchus Vit. Sol. cap. 11 : Ἐθοχουμένη δὲ καὶ διεβοήθη μάλλον ἐν τοῖς Ἑλλήσιν, εἰπὼν ὑπὲρ τῶν περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς, ὡς γῆ βοηθεῖν καὶ μὴ περιορῆν Κιρραίους ὑπερβότας εἰς τὸ μαντεῖον, ἀλλὰ προσκαμῖνειν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ Δελφῶν.

(29) Diogenes Laertius lib. I, 62 : Ἦκμαζε μὲν οὖν περὶ

τὴν τεσσαρακοστὴν ἔκτην ὀλυμπιάδα, ἧς τῷ τρίτῳ ἔτει ἤρξεν Ἀθηναίων, καθά φησι Σωσιγόνατος, ὅτε καὶ τίθησι τοὺς νόμους. Cyrillus lib. I contra Julianum. Τεσσαρακοστὴ ἔκτη ὀλυμπιάδι Σόλων νομοθέτηκε, τοὺς Δράκοντος νόμους περιελών πλην τῶν φοινικῶν. Cf. Fabric. Bibl. Græc. vol. II pag. 24 ed. Harl.

(30) Herodotus lib. I, 29-30 : Καὶ δὲ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, δεῖ Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασαι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ θεωρίης πρόρρασι ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῆ λύσαι τῶν ἕτεο. Αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶσὶ τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατεῖγοντο, δεκα ἕτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφισι Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὲ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίης ἐκδομήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν, ἐς Αἴγυπτον ἀπίκετο παρὰ Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσσον. Plutarchus Vit. Solon. cap. 26 : Πρώτον μὲν οὖν εἰς Αἴγυπτον ἀπίκετο καὶ ἐις τριμηνίαν... ἔπειτα πλεῖστας εἰς Κύπρον, ἡγαπήθη διαφερόντως ὑπὸ Φιλοκύπρου τυγῶς τῶν ἐκεῖ βασιλέων κτλ.

(31) Plutarchus Vit. Solon. cap. 29 : Οἱ δ' ἐν ἄστει πάντες ἑκστασίαν ἀποδημόντος τοῦ Σόλωνος... οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἔχοντων, ὁ Σόλων παρκαταμένοσ εἰς τὰς Μόνας αἰδῶ μὲν εἶχε καὶ τιμὴν παρὰ πάντων, ἐν δὲ κοινῷ λέγειν κατὰ πᾶσιν ὁμοίως οὐκ ἐτ' ἦν δυνατὸν, οὐδὲ πρόθυμος ὑπὸ γέλωτος κτλ.

(32) Diog. Laert. I, 62 : Ἐτελευτήσε δ' ἐν Κύπρῳ, βίου δὲ ἔτη ὀδοήκοντα Cf. Plutarch. Vit. Sol. cap. 32.

(33) Cf. fragm. 17.

tur (34). Dulcissimas autem ejus elegias quæ cum Lyricis Græcorum poetis edi solent ab hoc loco alienas esse perspicuum est.

Chilo, Damageti filius, Lacedæmonius, qui publicorum negotiorum gravitatem mansuetiorum Musarum elegantia suavissime temperavit, ducentos circiter versus elegiaco carmine scripsit. Fuit autem Ephorus circa quinquagesimam quintam olympiadem, vel si Pamphilæ fides, sextam, eoque magistratu, ut Sosicrates ait, Euthydemo apud Athenienses archonte functus est (35). Quum vero inter quinque Ephoros principe loco esset, primus suasit, ut regibus ad bellum proficiscentibus Ephori comites adderentur (36). Inter septem sapientes honorificum tenuit locum. Nam si bene adnotat Diodorus (37), plerosque philosophos pulcherrimis quidem sermonibus uti, moribus autem turpissimis, qui gravitatem ac prudentiam quam dictis pollicentur, factis refutant: summam gloriam meruit Chilo cujus sermones cum vita consentiebant. Idem præter constantem in omni vita virtutem multa et cogitavit et dixit præclare quæ memoriâ imprimis digna sunt. Tria ejus præcepta Γνωθι σαυτόν (38), Μηδὲν ἄγαν, et Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα aureis litteris fuere inscripta Delphis et consecrata teste Plinio Nat. Hist. lib. VII, 32 (39). Proditum est eum in loquendo brevem fuisse, unde Aristagoras Milesius hunc loquendi modum Chilonium appellavit (40). Consenuerat jam, inquit Diogenes Laertius lib. I, 72, circa olympiadem quin-

quagesimam secundam, quo tempore florebat Æsopus, fabularum scriptor. Exspiravit autem, ut Hermippus ait, Pisæ, amplexus filium qui ludis Olympiacis in pugilatu victor evaserat. Mortuum esse ferunt immodica lætitia et senii imbecillitate. Quod ubi accidit, omnes qui ad festam illam celebritatem convenerant honorificentissime funeris exsequias prosecuti sunt. De aliis Chilonibus vide Fabric. Bibl. Græc. vol. II p. 654 ed. Harl.

Pittacus (41), Hyrrhadii filius, Mitylenæus, cujus patrem Thracem fuisse Duris auctor est, una cum Alcæi fratribus Melanchrum, Lesbi tyrannum, sustulit. Et quum de Achillitidis regionis possessione inter Athenienses et Mitylenæos armis decertaretur, ipse bello præpositus cum Phrynone, Atheniensium duce, qui et pancratiastes et olympionices fuerat, singulari certamine depugnare instituit. Quamobrem postquam expedierunt arma, rete clypeo tectum incauto adversario injecit eoque interfecto agrum servavit. Postea vero Athenienses cum Mitylenæis de agro litigarunt, quem a Periandro controversiæ judice Atheniensibus adjudicatum tradit Apollodorus in Chronicis. Sed ab eo inde tempore (42) Pittacum in summo honore Mitylenæi habuere eique principatum detulerunt, quem ille quum decem annos tenuisset ac rempublicam ordinasset, sponte deposuit. Sic publicis negotiis exsolutus decem adhuc vixit annos, quos in litterarum studiis

(34) Vide Sam. Petitem in utilissimo opere de Legibus Atticis, Jo. Meursium in Themide Attica et quos laudavit Fabricius Bibl. Græc. vol. II p. 24 et 41 seq. ed. Harl.

(35) Diogenes Laertius lib. I, 68 : Χείλων Δαμαγίτου, Λακεδαιμόνιος. Οὗτος ἐποίησεν ἐλεγεία εἰς ἔπη διακόσια... γέγονε δὲ ἔφορος κατὰ τὴν πεντηκοστὴν πέμπτην Ὀλυμπιάδα. Παμπλή δὲ φησι κατὰ τὴν ἑκτην, καὶ πρώτον ἔφορον γενέσθαι ἐπὶ Εὐθύδημον, ὡς φησι Σωσικράτης. Conf. Marmor Parium vs. 57 in Fragm. Hist. Græc. vol. I p. 548. Hinc Scaliger in Ὀλυμπιάδων ἀναγραφή ad Olymp. LVI ann. I: Εὐθύδημος [ἄρχων] Χείλων πρώτος Ἐφορος ἐν Λακεδαιμόνι κατέστη.

(36) Diogenes Laertius lib. I, 68 : Καὶ πρώτος εἰσηγήσατο Ἐφόρος τοῖς βασιλεῦσι παραζευγνύει. Conf. ibi Menag.

(37) Diodorus Epitom. lib. IX, 13 : Ὅτι Χίλων τῶ λόγῳ σύμφωνον ἔσχε τὸν βίον, ὕπερ σπανίως εὖροι τις ἂν γινόμενον. Ἐὼν γὰρ καὶ ἡμᾶς φιλοσόφῳ τοὺς πλείστους ἰδεῖν ἔστι λέγοντας μὲν τὰ κάλλιστα, πράττοντας δὲ τὰ χειρίστα, καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀπαγγελίαις αὐτῶν σεμνότητα καὶ σύνεσιν διὰ τῆς πείρας ἐλεγχομένην. Ὁ δὲ Χίλων χωρὶς τῆς κατὰ τὸν βίον ἐν ἅπασι τοῖς πραττομένοις ἀρετῆς πολλὰ διανοήθη καὶ ἀπερβέξατο μνήμης ἄξια.

(38) Præceptum illud : Γνωθι σαυτόν alii Thaletis esse volunt. Vid. fragm. Conf. Clement. Alexandr. Strom. lib. I pag. 300. Adde Menag. ad Diog. Laert. lib. I, 40; Rulinken. præfat. ad Hesych. tom. II p. VI et in Auctario ad Hesych. pag. 843.

(39) Diodorus Siculus Epitom. libr. IX, 14 : Ὅτι Χίλων ἀριόμενος εἰς Δελφούς, καὶ καθάπερ ἀπαρχὰς ποιούμενος

τῷ θεῷ τῆς ἰδίας συνέσεως, ἐπέγραψεν ἐπὶ τινὰ κίονα τρία ταῦτα, « γνῶθι σαυτόν » καὶ « μηδὲν ἄγαν, » καὶ τρίτον « ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. »

(40) Diogenes Laertius lib. I, 72 : Βραχυλόγος τε ἦν, ὅθεν καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος τοῦτον τὸν τρόπον Χειλώνιον καλεῖ. . . ἦν δὲ γέρον ἐπὶ τὴν πεντηκοστὴν δευτέραν Ὀλυμπιάδα, ὅτε Αἰσωπος ὁ λογοποιὸς ἤκμαζεν. Ἐτελεύτησε δ', ὡς φησιν Ἑρμῖππος, ἐν Πιάτῃ, τὸν υἱὸν Ὀλυμπιονίκῃ ἀσπασάμενος πυγμῆς. Ἐπαθε δὲ τοῦτο ὑπερβολῇ τε χαρᾶς καὶ ἀσθενείᾳ πολυετίας. Καὶ αὐτὸν πάντες οἱ κατὰ τὴν πανήγυριν ἐντιμώτατα παρέπεμψαν.

(41) Diogenes Laertius lib. I, 74 : Πιττακὸς Ὑρραδίου Μιτυληναῖος. Φησὶ δὲ Δουῖρις τὸν πατέρα αὐτοῦ Θράκα εἶναι. Οὗτος μετὰ τῶν Ἀλκαιοῦ γενόμενος ἀδελφῶν Μέλαγχρον καθεῖλε, τὸν τῆς Λέσθου τύραννον, καὶ περὶ τῆς Ἀχιλλείτιδος χώρας μαχομένων Ἀθηναίων καὶ Μιτυληναίων ἐστρατήγει μὲν αὐτός, Ἀθηναῖον δὲ Φρύνων παγκρατιστῆς Ὀλυμπιονίκης. Συνέθετο δὲ μονομαχεῖσαι πρὸς αὐτόν, καὶ δίκτυον ἔχων ὑπὸ τὴν ἀσπίδα λαθραῖως περιέβαλε τὸν Φρύωνα, καὶ κτείνας ἀνεσώσατο τὸ χωρίον. Ὑστερον μέντοι, φησὶν Ἀπολλόδιωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς, διαδικασθῆναι τοὺς Ἀθηναίους περὶ τοῦ χωρίου πρὸς τοὺς Μιτυληναίους, ἀκούοντας τῆς δίκης Περιάνδρου, ὃν καὶ τοῖς Ἀθηναίοις προσκρίναι. Cf. Strabo lib. XIII pag. 600 ed. Casaub.

(42) Diogenes Laertius lib. I, 75 : Τότε δ' οὖν τὸν Πιττακὸν ἰσχυρῶς ἐτίμησαν οἱ Μιτυληναῖοι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισαν αὐτῷ. Ὁ δὲ δέκα ἔτη κατασχών, καὶ εἰς ταῖν ἀγαθῶν τὸ πολίτευμα, κατέθετο τὴν ἀρχὴν καὶ δέκα ἐπέβη ἄλλα.

videtur contrivisse. Nam præterquam quod leges soluta oratione civibus scripsit, dicitur sexcentos versus elegiacos fecisse (43). Cæterum sive Pittaci sive Biantis responso Cræsum a bello insularis inferendo deterritum esse narrat Herodotus lib. I, 27 (44).

Floruit Pittacus maxime circa Olympiadem XLII, obiit autem admodum læx sub Aristomene tertio LII olympiadis anno, vita ultra septuagesimum annum producta (45).

Bias, Teutami filius, Priensis, Halyattis ejusque filii Cræsi æqualis (46), quem Satyrus reliquis sapientibus præferbat (47), Hipponax et Heraclitus laudibus cumulabant (48), sui temporis disertissimus atque eloquentissimus fuit, sed longe aliter ac cæteri eloquentia est usus. Non enim ad mercenariam operam, neque ad quantum ullum faciendum, sed ad opem hominibus injuria affectis ferendam eloquentiam suam adhibuit, quod paucos admodum fecisse reperias (49). Hunc Prienses narrant quum virgines Messenias a latronibus captas redemisset domi tanquam suas filias honorifice habuisse (50). Postmodum vero simulatque virginum necessarii conquirendi causa Priensium venerunt, eas reddidit, nec redemptionis pretium neque alimenta ab iis exigenda ratus, sed contra plurima insuper munera lar-

gitus. Quamobrem puellæ cum ut patrem benevolentia complectebantur, tum ob domesticam educationem, tum ob beneficii magnitudinem, adeo ut cum propinquis domum reverse minime amicitiam illam, quam apud externos experiendo cognoverant, obliviscerentur. Itaque quo tempore piscatores Messenii æneum tripodem e mari extraxerunt cui inscriptum erat *Sapientissimo*, ad Biantem vel ipsarum puellarum, vel, ut alii dicunt, patris earum rogatu missus est. At ille tripodem conspicatus non accepit, sed Apollinem sapientem esse dixit.

Sed nullum ejus factum illustrius est eo cujus memoriam Cicero Paradox. I, 1 et Valerius Maximus lib. VII cap. 2 servarunt. Nam quum patriam ejus Priensium cepissent hostes cæterique cives ita fugerent, ut multa de suis rebus secum asportarent, Bias admonitus a quodam, ut idem faceret: « Ego vero, inquit, facio; nam omnia mea mecum porto. » Ut vivum honorarunt Prienses, quod multis beneficiis rempublicam demeruerat (51): ita mortuum magnifice sepelierunt eique sacellum dedicarunt, quod Teutamium dicebatur (52). Condidit carmen heroicum in quo Ionum res duobus fere millibus versuum persecutus erat (53), eo consilio ut ostenderet, qua ratione maxime florere Ionia posset.

(43) Diogenes Laertius lib. I, 79: Ἐποίησε δὲ καὶ ἑλεγχεῖα ἔπι ἑξακόσια, καὶ ὑπὲρ νόμον καταλογίσθη τοῖς πολίταις.

(44) Herodotus lib. I, 27: Ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην οἱ μὲν Βιάνα λέγουσι τὸν Πριηνεῖα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεϊς, οἱ δὲ Πιττακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρημένου Κραίσου εἰ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τὰδε, καταπαύσαι τὴν ναυπηγίην: « Ὁ βασιλεῦ, νησιώται ἵππον συνωνόνται μυρίην, ἐς Σάρδεϊς τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ στρατεύεσθαι. » Κραίσον δὲ, ἐλπίζοντα λέγειν ἐκεῖνον ἀληθεῖα, εἰπεῖν « Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσεται ἐπὶ νόον νησιώταις, εἶθαι ἐπὶ Λυδῶν παῖδας οὖν ἵπποισι. » Τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι: « Ὁ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνεται εὐχέσθαι νησιώταις ἵππευμένους λαθεῖν ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων. Νησιώταις δὲ τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ ἐπεὶ τα τὰχιστα ἐπόθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγεῖσθαι νέας, λαθεῖν ἀρχόμενοι Λυδοῦς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ ἀρχόμενοι Ἑλλήνων τίσωνται σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; »

(45) Diogenes Laertius lib. I, 79: Ἡκμασε μὲν οὖν περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν δευτέραν ὀλυμπιάδα, ἔτελεύτησε δ' ἐπ' Ἀριστομένους τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς πεντηκοστῆς δευτέρας ὀλυμπιάδας, βίους ὑπὲρ ἑτὴ ἑβδομηκοντα ἤδη γεραίος.

(46-47) Diogenes Laertius lib. I, 82: Βίας Τευτάμου, Πριηνεὺς, προκεκριμένος τῶν ἑπτὰ ὑπὸ Σατύρου. Cf. *ibid.* I, 83.

(48) *Vid.* Diog. Laert. lib. I, 84-88.

(49) Diodorus Siculus *epit. libr.* IX, 23: Ὅτι Βίας ἦν δεινότατος καὶ τῷ λόγῳ πρωτεύων τῶν κατ' ἐαυτὸν. Κατεχρήσατο δὲ τῆ τοῦ λέγειν δυνάμει πολλοῖς ἀνάπαλιν οὐ γὰρ εἰς μισῶνάριαν οὐδὲ εἰς προσόδους, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων κατετίθετο βοήθειαν, ὅπερ σπανιότατον ἂν τις εὖροι.

(50) Diodorus Siculus *Epit. libr.* IX, 21-22: Ὅτι εἰσὶν οἱ

Πριηνεῖς, οὗτοι Μεσσηνίαις τὸ γένος ἐπισήμους παρθένους λυτρωσάμενος ὁ Βίας παρὰ λησῶν ἦγεν ὡς ἰδίαις θυγατέρας ἐντίμως. Μετὰ δὲ τινὰς χρόνους παραγενομένων τῶν συγγενῶν κατὰ ζήτησιν, ἀπέδωκεν αὐτάς οὔτε τροφεία πραξάμενος οὔτε λύτρα, τοῖναντίον δὲ τῶν ἰδίων πολλὰ δωρησάμενος. Ἐἶγον οὖν πρὸς αὐτὸν αἱ κόραι πατρικὴν εὐνοίαν διὰ τε τὴν συντροφίαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας, ὥστε καὶ χωρισθεῖσαι μετὰ τῶν ἰδίων εἰς τὴν πατρίδα τῆς ὑπερορίου χάριτος οὐκ ἐπελάθοντο. — Ὅτι συγγενεῖς Μεσσηνίαις κατὰ τὸν βόλον ἕτερον μὲν οὐδὲν ἀνέλκυσαν, χαλκῶν δὲ τρίποδα μόνον ἐπιγραφὴν ἔχοντα « τῷ σωτήρῳ. » Ἀναχθέντος δὲ τοῦ κατασκευάσματος δοθῆναι τῷ Βίαντι. Diogenes Laertius lib. I, 82: Φανόδικος δὲ [φησὶ] κόρας αἰχμαλώτους λυτρωσάμενον Μεσσηνίαις, θρέψαι τε ὡς θυγατέρας, καὶ προσέκας ἐπιδοῦναι, καὶ εἰς τὴν Μεσσηνίαν ἀποστελεῖαι τοῖς πατράσιν αὐτῶν. Χρόνῳ δ' ἐν Ἀθήναις, ὡς προεῖρηται, τοῦ τρίποδος εὐρεθέντος ὑπὸ τῶν Ἀλίων, τοῦ χαλκοῦ ἐπιγραφὴν ἔχοντος, τῷ σοφῷ, Σάτυρος μὲν φησὶ παρελθεῖν τὰς κόρας (οἱ δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν, ὡς καὶ Φανόδικος) εἰς τὴν ἑλλησίαν, καὶ εἰπεῖν τὸν Βιάνα σοφῶν, διηγησάμενας τὰ κατ' ἐαυτάς. Καὶ ἀπεστῆλθε ὁ τρίπους, καὶ ὁ Βίας ἰδῶν, ἔξη τὸν Ἀπόλλωνα σοφῶν εἶναι, οὐδὲ προσέκατο.

(51) Plutarchus de unius in republica dominatione, populari statu et paucorum imperio, vol. XII p. 209: Καθὸ τὴν Περικλέους πολιτείαν ἐπαινοῦμεν καὶ τὴν Βιάτος.

(52) Diogenes Laertius lib. I, 85-88: Καὶ αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς ἔθαπεν ἡ πόλις, καὶ ἐπέγραψαν Κλιωνεῖς ἐν διαπέδοισι Πριηνεῖς φόντα καλύπτει Ἦδα Βιάνα πέτρα, κόσμον Ἴωσι μέγαν... καὶ οἱ Πριηνεῖς δὲ αὐτῷ τέμενος καθιέρωσαν τὸ Τευτάμιον λεγόμενον.

(53) Diogenes Laertius lib. I, 85: Ἐποίησε δὲ περὶ Ἴω-

Cleobulus, Evagoræ filius, Lindius, quem Plutarchus (54) lib. de ei Delphico cap. 3 Lindiorum tyrannum vocat, Ælianus Var. Hist. lib. III, 17 Rhodiorum reipublicæ multum profuisse dicit, corporis pulchritudine et viribus excelluit. Hunc nonnulli genus suum ad Herculem retulisse atque in Ægyptum philosophiæ percipiendæ causa profectum esse ajunt (55). Fama est eum Minervæ fanum a Danao constructum apud Lindios restaurasse (56). Ejus filium Cleobulinam, nobilem poetriam, quæ ænigmata hexametris versibus componebat, passim veteres memorant (57). Ipse cantionum et griphorum auctor ad quattuor millia versuum scripsit. Fuerunt etiam qui epigramma Midæ sepulcro insculptum a Cleobulo factum esse contenderunt (58). Mortalitem explevit septuaginta annorum senex, ejusque cippo hoc incisum fuit elogium :

Exstinctum luget Cleobulum Lindus alumnum
clara parens factis undique cincta mari (59).

Periander, Cypseli filius, ex Heraclidarum gente oriundus, per quadraginta annos Corinthiorum tyrannus, circa trigessimam octavam olympiadem floruit (60). Quo homine nihil unquam crudelius et impurius Corinthiorum civitas tulit. Namque uxorem Melissam, Proclis Epidauriorum regis filiam, ex qua duos filios, Cypselum et Ly-

cophonem, susceperat, interfecit multaque commisit flagitia et nefaria facinora, quæ ab Herodoto lib. III, 50-53; V, 92 et Diogene Laertio lib. I, 94 seqq. (61) copiose narrata hic referre piget. Illud mirandum, quod aut Græci homini facinoroso locum inter sapientes concesserunt, aut in uno homine res dissociabiles, sapientia, crudelitas et nequitia mixtæ fuerunt. Quamobrem nonnulli eum de septem sapientum numero exemerunt. Vide Clementem Strom. I pag. 299 et Lucianum (62) Veræ Historiæ lib. II cap. 17 tom. II, p. 114 ed. Reitz., ubi ab Elysiis quoque campis hunc solum sapientum abesse dicit. Quidam duos fuisse Periandros auctores sunt, alterum sapientem eumque Ambraciensem, alterum tyrannum Corinthum. Sed Aristoteles ait Corinthium fuisse sapientem, Plato negat (63). Plutarchus certe Corinthiorum principem unum e sapientibus esse vult, quum reliquis eum epulum dedisse fingat (64). Utunque est, sævus iste dominus, quem nos plerumque veterum auctoritate permoti inter sapientes numeramus, octogenarius de vita migravit. Accidit hoc quadragesimo anno ante victum a Cyro Cræsum, id est, olympiadis XLVIII anno quarto (65). Edidit duo millia versuum Præceptionum nomine inscripta (66).

Anacharsis Seytha, Gnuri filius, Caduicæ Seytharum regis frater, matre Græca natus, a

νίας, τίνα μάλιστα ἂν τρόπον εὐδαίμονοιή, εἰς ἔπη διασχίλια.

(54) Plutarchus de ei Delphico cap. 3 : Κλεόβουλος ὁ Ἀνδίων τυράννος. Ælianus Var. Hist. lib. III, 17 : Κλεόβουλος δὲ Ῥοδίων [πολλὰ ὤνησεν]. Diog. Laert. I, 89 : Κλεόβουλος, Εὐαγόρου, Ἀνδίων,.... βίωμ δὲ καὶ κἀλλει διαφέρειν.

(55) Diogenes Laertius lib. I, 89 : Ἐνοιὶ δὲ εἰς Ἡρακλέα ἀναφέρειν τὸ γένος αὐτόν.... μετασχέιν τε τῆς ἐν Αἴγυπτῳ φιλοσοφίας.

(56) Diogenes Laertius lib. I, 89 : Ἀλλὰ καὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνανεώσασθαι αὐτὸν ἀπὸ Δαναοῦ. Strabo lib. XIV pag. 655 ed. Casaub. : Ἐστὶ δὲ πρῶτη μὲν Αἴνδος ἀπὸ τῆς πόλεως πλεονοῦσιν ἐν δεξιᾷ ἔχουσι τὴν νῆσον, πόλις ἐπὶ ὄρους Ἰουμένη, πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ἀνατείνουσα καὶ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν μάλιστα ἱερὸν δὲ ἔστιν Ἀθηνᾶς Ἀνδίας αὐτοῦ ἐπιφανέ, τῶν Δαναῶν Ἰδρυμα... ἐντεῦθεν δ' ἐστὶν εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, Κλεόβουλος.

(57) Diogenes Laertius lib. I, 89 : Γενέσθαι τε αὐτῷ θυγατέρα Κλεοβούλην, αἰνιγματῶν ἑξαμέτων ποιήτριαν ἢ μέννηται καὶ Κρατίως ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι, πληθυντικῶς ἐπιγράφεται. Vide Menagium in Historia mulierum philosopharum. Cf. Bergk. Comment. de Reliquiis comæd. attic. pag. 121.

(58) Diogenes Laertius lib. I, 89 : Οὗτος ἐποίησεν ἄσματα καὶ γρίφους εἰς ἔπη διασχίλια. Καὶ τὸ ἐπίγραμμα τινες τὸ ἐπὶ Μίδᾳ τοῦτ' ἔστι ποιήσαι Ἐπιφάνης παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σῆματι κείμαι. Ἐστ' ἂν ὕδωρ τε βῆ, καὶ δένδρον μακρὰ τεβήλη, Ἡελίος τ' ἀνὼν λάμψη λαμπρὰ τε σελήνη. Καὶ ποταμοὶ γὰρ βέωσιν, ἀνακλύζη δὲ ὑάλησσα, Αὐτοῦ τῆδε μένουσα πολυλάστῳ ἐπὶ τύμβῳ, Ἀγγελέω ποριεῖσι, Μίδας ὅτι τῆδε τέβηται.

(59) Diogenes Laertius lib. I, 93 : Ἐτελεύτησε δὲ γηραιὸς ἔτη βίους ἑβδομήκοντα, καὶ αὐτὸ ἐπεγράφη Ἄνδρα σοσὸν Κλεόβουλον ἀποφθίμενον καταπεθεῖ Ἥιδε πάτρα Αἴνδος, πόνητῳ ἀγαλιολομένη.

(60) Diogenes Laertius lib. I, 94-98 : Ἡριάνδρος Κυψέλου Κορίνθιος, ἀπὸ τοῦ τῶν Ἡρακλειδῶν γένους.... ἤματι δὲ περὶ τὴν τριακοστὴν ὀγδόην Ὀλυμπιάδα, καὶ ἐτυράνησεν ἔτη τετταράκοντα.

(61) Diogenes Laertius lib. I, 94 : Οὗτος γῆμας Ἀσυσίην, ἢν αὐτὸς Μέλισσαν ἐκάλεε, τὴν Ἡρακλέους, τοῦ Ἐπιδαυρίου τυράννου καὶ Ἐριθιναίας θυγατέρας, παῖδας ἐξ αὐτῆς ἐποίησε δύο, Κυψέλον καὶ Αὐακόρρον, τὸν μὲν νεώτερον συνेतὸν, τὸν δὲ πρεσβύτερον ἄρρον. Χρόνῳ δὲ ὑπὸ ὀργῆς βαλὼν ὑποβάθρῳ ἢ λακτίσας τὴν γυναῖκα, ἔγκλον οὖσαν, ἀπέκτεινε κτλ.

(62) Lucianus Ver. Hist. II, 17 : Ἐθεασάμην καὶ τοὺς σοφοὺς ἀνευ Ἡριάνδρου.

(63) Diogenes Laertius lib. I, 98-99 : Σωτῶν δὲ καὶ Ἡρακλειδῆς καὶ Χαμζίλη ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν ὑπομνημάτων δύο φασὶ Ἡριάνδρους γεγονέναι, τὸν μὲν τυράννον, τὸν δὲ σοφὸν καὶ Ἀμπρακίωτην. Τοῦτο γὰρ Νεάνθης φησὶ ὁ Κυζικηνός, ἀνεψιὸς τε εἶναι ἀλλήλοισ. Καὶ Ἀριστοτέλης μὲν τὸν Κορίνθιον φησὶ εἶναι τὸν σοφόν Ἠλάτων δέ, οὐ φησι.

(64) Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 2.

(65) Diogenes Laertius lib. I, 95 : Καὶ δὲ ἀθυμήσας ἐτελεύτησεν, ἥδη γεγονὼς ἔτη ὀγδοήκοντα. Σωσικράτης δὲ φησι πρότερον Κροίσου τελευτήσαι αὐτὸν ἔτεσι τετταράκοντα καὶ ἐλπὴ πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνάτης Ὀλυμπιάδος. Conf. Corsini Fast. attic. Tom. III p. 48. 61. 85.

(66) Diogenes Laertius lib. I, 97 : Ἐποίησε δὲ καὶ ὑποθήκας εἰς ἔπη διασχίλια. Suidas : Ἐγραψεν ὑποθήκας εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον [εἰς] ἔπη, β.

teneris unguiculis utramque linguam didicit (67). Qui quum opibus et regno sapientiae studium praeparet, Solonis aetate circa olymp. XLVII Athenas adiit (68), ubi omne tempus in litteris percipiendis consumsit civitateque donatus et mysteriis Eleusiniis initiatus est. Hic autem honos uni ex barbaris Anacharsidi habitus tantum apud eum valuit, ut patriae propemodum oblivisceretur. Accedit quod jucunda consuetudine cum Solone conjunctus erat. Itaque hoc demum mortuo ad Seythas rediit (69). Scripsit vero de Scytharum Graecorumque legibus et institutis ad tenuem victum commendandum itemque de re bellica ad octingentos versus (70). Traditur reperisse ancoram et rotam figlinam, quae Ephori et Posidonii sententia fuit. Sed quum illae res jam Homeri tempore Graecis notae fuerint, videntur Seythae eas per Anacharsidem cognovisse (71).

Myson, Strymonis filius, Cheneus, quem nemo ante Platonem (72) Protag. p. 343 septem sapientibus adnumeravit, a posterioribus saepe scriptoribus hoc ornamento dignus iudicatus est. Nam qui Periandro sapientis nomen non dabant, in ejus locum partim Anacharsidem Scytham, partim Mysonem substituebant. Hunc alii splendidi natalibus ortum patreque tyranno usum esse ajunt, alii ignobilem fuisse hominem scri-

pserunt, quod non in urbe, sed in vico eoque obscuro natus esset. Quid? quod cum hominum osorem appellantes vix a Timonis et Apemanti moribus abhorruisse existimarunt. Caterum si credibile esse arbitramur quod memoria prodit Diogenes Laertius lib. I, 106, Pythia ab Anacharside interrogata, quis ipsum sapientia superaret, Mysonem sapientiorem esse respondit. Maximus Tyrius autem Dissert. XV (73) Mysonem Anacharsidi aliam ob causam placuisse testificatur. Etenim quum ipse sapientiam minime verbosam profiteretur, sed cujus non alius finis esset, quam accurata vitae ratio, mens sana, sermo brevis et acutus, magnam in Mysonem studiorum ac voluntatis similitudinem et cognationem repperit. Quippe familiam recte administrabat, agrum perite colebat, cum uxore temperanter vivebat, liberos liberaliter educabat. Qui igitur hominem agriculturae potius quam doctrinae studiosum sapientem nominarunt, ii vitam caste et integre actam ad sapientiam consequendam sufficere crediderunt. Qua de re controversia esse non potest, quum de philosophia incunabulis, non de perfecta philosophia agatur. Itaque neque Platoni litem intendimus, neque aliis qui ejus iudicium secuti sunt. Mortuus est anno aetatis nonagesimo septimo (74).

(67) Diogenes Laertius lib. I, 101: Ἀνάχαρις ὁ Σκυθῆς, Γνοῦρον μὲν ἦν υἱός, ἀδελφός δὲ Κλοῦνίδου, τοῦ Σκυθῶν βασιλέως, μητὸς δὲ Ἑλληνίδος· διὸ καὶ διγλωττός ἦν. Scymnus Chius vs. 818-819: Καὶ τὸν σοφὸν δ' Ἀνάχαριν ἐκ τῶν Νομαδικῶν φησὶν γενέσθαι τῶν σοφῶν εὐσεβεστάτων.

(68) Diogenes Laertius lib. I, 101: Λέγει δὲ αὐτὸν Σωσικράτης· ἦλθεν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἐβδομῆν Ὀλυμπιάδα, ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκράτους.

(69) Lucianus Scyth. Tom. I p. 20: Καὶ ἐμνήθη μόνος βαρβάρων Ἀνάχαρις δημοποιήτος γενόμενος, εὐχρη Θεοξένω πιστεύειν καὶ τοῦτο ἱστοροῦντι περὶ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἂν εὐδὲ ἀνέστρεψεν, οἷμαι, ἐς Σκύθας, εἰ μὴ Σόλων ἀπέθανε.

(70) Diogenes Laertius lib. I, 101: Οὗτος ἐποίησε τῶν τε παρὰ τοῖς Σκυθαῖς νομίμων καὶ τῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, εἰς εὐπείλαιον βίον, καὶ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, εἰς ἑπτὰ ὀκτακῶσια. Suidas: Ἐγραψε νόμιμα Σκυθῶν, περὶ εὐτελείας τῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἑπτὰ πάντα ὀκτακῶσια. Cicero Tuscul. V, 32: « An Scythas Anacharsis potuit pronihilo pecuniam ducere, nostrates philosophi facere non poterunt? Illius epistola fertur his verbis: « Anacharsis Hannoni salutem. Mili amictui est Scythicum tegimen; calcementum, solorum callum; cubile, terra; pulpamentum, fames; lacte, caseo, carne vescor. Quare ut ad quietum me licet venias. Munera autem ista, quibus es delectatus, vel civibus tuis, vel diis immortalibus dona. »

(71) Diogenes Laertius lib. I, 105: Εὐρε δ' εἰς τὸν βίον ἄρκουαν τε καὶ κεραικῶν τροχόν, ὡς τινες. Refutarunt hoc Strabo lib. VII p. 303 ed. Casaub., Schol. Apollon. Argon. lib. I; Seneca epist. XC. Cf. Homer. Iliad. lib. XVIII, 600.

(72) Plato Protag. p. 343: Τούτων ἦν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, καὶ Πιπτακός, ὁ Μιτυληναῖος, καὶ Βίαι· ὁ Πριχνεύς, καὶ

Σόλων ὁ ἡμέτερος, καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος, καὶ Μύσων ὁ Χρηεύς, καὶ ἑβδομοι· ἐν τούτοις ἐλέγετο Λακεδαιμόνιος Χίλων. Οὗτοι πάντες ζηλωταὶ καὶ ἑρασταὶ καὶ μαθηταὶ ἦσαν τῆς Λακεδαιμονίων παιδείας. Καὶ καταμάθει ἂν τις αὐτὸν τὴν σοφίαν τοιαύτην οὖσαν, ῥήματα βραχέα ἀξιουνηκόμενα ἐκαστῶ εἰρημένα. Οὗτοι καὶ κοινῇ βυελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέβησαν τῷ Ἀπολλωνί ἐς τὸν ναὸν τὸν ἐν Δελφοῖς γράψαντες ταῦτα, ἃ ὁ πάντες ὑμνοῦσι, Γνωθὶ σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν. Diogenes Laertius lib. I, 106: Μύσων Στρυμόνωνος, ὡς φησι Σωσικράτης, Ἐρμιππον παρατιθέμενος, τὸ γένος Χρηεύς, ἀπὸ κώμης· τινὸς Οἰταικῆς ἢ Λακωνικῆς, σὺν τοῖς ἑπτὰ καταριθμεῖται. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τυράννου πατρός εἶναι. Λέγεται δὲ πρὸς τινος Ἀναχάρσιδος πυθνανομένου, εἰ τις αὐτοῦ σοφώτερος εἴη, τὴν Πυθίαν εἰπεῖν ἄπο προσηρταί ἐν τῷ Θαλοῦ βίῳ ὑπὲρ Χείλωνος· Οἰταιὸν τινὰ φημι Μύσων' ἐν Χρηῖ γενέσθαι, οὐ μᾶλλον πραπίδεςσιν ἀσχηρῶτα πευκαλίμῃσι. Id. 107-108: Ἀριστόθεμος δέ φησιν, οὐ πόρρω Τιμόνος αὐτὸν καὶ Ἀπηνάπτου γεγενῆσθαι· μισανθρωπεῖν γάρ... καὶ οἱ ἐντεῦθεν ἀδοξος ἦν, οἱ μὴδὲ πόλεως, ἀλλὰ κώμης, καὶ ταῦτα ἄρα νοῦς.

(73) Maximus Tyrius Dissert. XV: Ἦθῆεν εἰς Ἑλλάδας ἐκ τῆς Σκυθῶν γῆς· τῶν ἐκεῖ βαρβάρων ἀνὴρ σοφός σοφίαν οὐ πολυῤῥήμονα, οὐδὲ ἄλλα ἀγαθόν· ὄνομα ἦν αὐτοῦ Μύσων. ἀγαθός δὲ ἦν ἄρα ὁ Μύσων οἶκον οἰκῆσαι καλῶς, καὶ γῆν τιμελλῆσαι δεξιῶς· καὶ γάμου προστῆναι σωφρονῶς, καὶ παιδῶν ἐπιτελεῖν γενικῶς καλ.

(74) Diogenes Laertius lib. I, 108: Κατέστρεψε δὲ βίους ἑπτὰ καὶ ἐνενηκόντα.

α'. Κλεόβουλος Ευαγόρου Λίνδιος ἔφη·

Μέτρον ἄριστον. — Πατέρα δεῖ αἰδέσθαι. — Εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχὴν. — Φιλῆκον καὶ μὴ πολυήκον. — Πολυμαθῆ, μὴ ἀμαθῆ. — Γλώσσαν εὐφρημον κεκτῆσθαι. — Ἀρετῆς οἰκτεῖον καὶ κακίας ἀλλότριον ἀδικίαν μισεῖν. — Εὐσέβειαν φυλάσσειν. — Πολίταις τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. — Γλώττης κρατεῖν. — Βία μὴδὲν πράττειν. — Τέχνα παιδεύειν. — Τύχη εὐχέσθαι. — Ἐγθρας διαλύειν. — Τὸν τοῦ δήμου ἔγθρον πολέμιον νομίζειν. — Γυναικὶ μὴ μάχεσθαι· μὴδὲ φιλοφρονεῖσθαι ἀλλοτρίων παρόντων· τὸ μὲν γὰρ ἔστι χέρηρον, τὸ δὲ μανίαν δύναιται παρέχειν. — Οἰκέτας μεθύοντας μὴ κολάζειν· εἰ δὲ μὴ, δόξεις καὶ αὐτὸς μεθύειν. — Γαμῆν ἐκ τῶν θυρίων· ἔαν γὰρ ἐκ τῶν κρειτόνων, δεσπότης, οὐ συγγενεὶς κτήσῃ. — Μὴ ἐπιγέλα τῷ σκύπτοντι· ἀπεχθὴς γὰρ ἔση τοῖς σκυποτμένοις. — Εὐποροῦντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀποροῦντα μὴ ταπεινοῦσθαι.

β'. Σόλων Ἐξηκεστίδου Ἀθηναῖος ἔφη·

Μηδὲν ἄγαν. — Κριτὴς μὴ κάθησο· εἰ δὲ μὴ, τῷ λαφθέντι ἔγθρος ἔση. — Ἦδονῆν φεύγε ἥτις λύπην τίκει. — Φύλασσε τρόπου καλοκαγαθίαν ὄρκου πιστοτέραν. — Σφράγιζε τοὺς μὲν λόγους σιγῆ, τὴν δὲ σιγὴν καιροῦ. — Μὴ ψεύδου, ἀλλ' ἀλήθευε. — Τὰ σπουδαία μελέτα. — Τῶν γονέων μὴ λέγε δικαιοτέρα. — Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὐς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ταχὺ ἀποδοκίμαζε. — Ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ. — Εὐθύνας ἐτέρους ἀξίων διδόναι καὶ αὐτὸς ὕπεργε. — Συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις. — Μὴ θρασύνου. — Μὴ κακοῖς ἠμίλει. — Χρῶ τοῖς θεοῖς. — Φίλους εὐσέθει. — Γονεῖς αἰδοῦ. — Νοῦν ἡγεμόνα ποιῶ. — Ὅδ' ἂν ἴδῃς μὴ λέγε. — Εἰδῶς σίγα. — Τοῖς σαυτοῦ πρῶτος ἴσθι. — Τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμαίρου.

γ'. Χίλων υἱὸς Δαμαγέτου Λακεδαιμόνιος ἔφη·

Γινῶθι σαυτόν. — Πίνων μὴ πολλὰ λάλει· ἀμαρτήσεις γάρ. — Μὴ ἀπειλεῖ τοῖς ἐλευθεροῖς· οὐ γὰρ καλόν. — Μὴ κακολόγει τοὺς πλησίον· εἰ δὲ μὴ, ἀκούσῃ ἐφ' οἷς λυπηθήσῃ. — Ἐπὶ τὰ δεῖπνα τῶν φίλων βραδέως πορεύου, ἐπὶ δὲ τὰς ἀτυχίας ταχέως. — Γάμους εὐτελεῖς ποιῶ. — Τὸν τετελευτηχότα μαχαρίζε. — Πρεσβύτερον σέβου. — Τὸν τὰ ἀλλότρια περιεργαζόμενον μίσει. — Ζημίαν αἰροῦ μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχροῦ· τὸ μὲν γὰρ ἄπαξ σε λυπήσει, τὸ δ' αἰεὶ. — Τῷ δυστυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. — Ἰσχυρὸς ὢν, ἡσυχον σαυτόν πάρεχε, ὅπως σε αἰσχύνωνται μᾶλλον ἢ φοβῶνται. — Τῆς ἰδίας

1. Cleobulus Evagoræ filius Lindius dixit :

Modus optima res. — Patrem revereri oportet. — Curandum est ut corpore et animo bene valeamus. — Libenter audire oportet, non quævis tamen temere. — Doctum, non indoctum esse decet. — Linguam bene ominantem habeto. — Virtutis proprium est et ab improbitate alienum injustitiam odisse. — Pietatem serva. — Civibus optima suade. — Linguam contine. — Per vim nihil agendum. — Liberos institue. — Fortunam precare. — Inimicitias dissolve. — Populi inimicum hostem habeto. — Cum uxore neque jurgare debemus presentibus alienis, neque ei Lindii : illud quidem pejus est, hoc autem ad furorem perducere potest. — Servulos ebrios ne castiga : sin minus, et ipse ebrius videberis. — Uxorem duc ex æqualibus : si enim e potentioribus duxeris, dominos, non affines tibi comparabis. — Alios cavillanti ne subrideas ; invisus enim fies iis quibus illuditur. — In divitiis ne superbias, in egestate ne abjecto sis animo.

2. Solon Exekestidæ filius Atheniensis dixit :

Ne quid nimis. — Judex ne sedes : sin minus, in odio cris damnato. — Voluptatem fuge quæ tristitiam parit. — Morum probitatem serva vel jurejurando fide digniorem. — Sermones silentio, silentium temporis opportunitate comproba. — Ne mentiaris, sed vera loquere. — Honesta meditare. — Parentibus justiora ne dicas. — Amicos ne cito compares, quos autem comparaveris, ne statim repudies. — Parere quum didiceris, imperare scies. — Quam alios repositis rationem, ipse quoque redde. — Civibus non jucundissima, sed optima suadebis. — Ne fastidio effera ris. — Cum improbis ne verseris. — Consule deos. — Amicos cole. — Parentes reverere. — Mentem ducem sequere. — Ne dicas autem quodcunque videris. — Sciens tace. — Lenis in tuos sis. — Obscura e manifestis conjice.

3. Chilon Damageti filius Lacedæmonius dixit :

Nosce te ipsum. — Inter bibendum ne multa loquaris : delinques enim. — Liberis hominibus ne mineris : neque enim decet. — Ne maledicas aliis : sin minus, audies quæ tibi molesta erunt. — Ad amicorum convivia lente, ad calamitates autem cito accede. — Nuptias frugaliter facito. — Vita functum beatum prædica. — Natu majorem cole. — Alienarum rerum cura occupatum oderis. — Jacturam turpi lucro præfer : illa enim semel, hoc semper tibi dolorem afferet. — Calamitosum ne irrideas. — Si robustus es, tranquillum te præbe, ut revereantur te alii potius quam metuant. — Domui tuæ bene præesto. —

οίκιας προστάται. — Ἡ γλώσσά σου μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ. — Θυμῷ κράτει. — Μὴ ἐπιθυμῆαι ἀδύνατα. — Ἐν ὁδοῦ μὴ σπεῦδε προάγειν, μηδὲ τὴν χεῖρα κινεῖν· μακρὸν γάρ. — Νόμοις πείθου. — Ἀδικούμενος διαλλάσσου, ὑβριζόμενος δὲ τιμωροῦ.

δ. Πιττακὸς Μιτυληναῖος.

Καιρὸν γινώθι. — Ὁ μέλλεις ποιεῖν, μὴ λέγε· ἀποτυγῶν γὰρ καταγλασθήσῃ. — Τοῖς ἐπιτηδείοις γρῶθι. — Ὅσα νεμεσᾶς τῶ πλησίον, αὐτὸς μὴ ποίει. — Κακοπραγοῦντα μὴ ἐνείδιξ· ἐπὶ γὰρ τοῦτοις νέμεσις θεῶν κάθηται. — Παρακαταθήκας ἀπόδος. — Ἀνέχου ὑπὸ τῶν πλησίον μικρά. — Ἀγάπα τὸν πλησίον μικρὰ ἐλατούμενος. — Τὸν φίλον κακῶς μὴ λέγε, μηδ' εὖ τὸν ἐχθρόν· ἀσυλλόγιστον γὰρ τὸ τοιοῦτον. — Δεινὸν τὸ συνιδεῖν τὸ μέλλον· ἀσφαλὲς τὸ γεγόμενον, ἀσφές τὸ μέλλον. — Πιστὸν γῆ, ἀπιστον θάλασσα. — Ἀπληστον κέρδος. — Κτῆσαι κλοκαγαθίαν. — Θερραπειάν ζητεῖ. — Φίλει τὴν παιδείαν, σωφροσύνην, φρόνησιν, ἀλήθειαν, πίστιν, ἐμπειρίαν, ἐπιδειξιότητα, ἐταιρείαν, ἐτιμέλειαν, οἰκονομίαν, τέχνην, εὐσέδειαν.

ε. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος.

Ἐγγύη, πάρα δ' ἄτη. — Φύλων παρόντων καὶ ἀπόντων μέμνησο. — Μὴ τὴν ὄψιν καλλωπίζου, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἴσθι καλός. — Μὴ πλοῦται κακῶς. — Μὴ σε διαβαλλέτω λόγος εἰς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας. — Κολακεύειν γονεῖς μὴ ὄκει. — Μὴ προσδέξου τὸ φαῦλον. — Οἴους ἂν ἐράνοος ἐνέγκῃς τοῖς γονεῖσι, τοιοῦτους αὐτὸς ἐν τῷ γήρᾳ παρὰ τῶν τέκνων προσδέξου. — Χαλεπὸν τὸ εὖ γινώθαι. — Πίστον τὸ ἐπιθυμίας τυχεῖν. — Ἀνιάρων ἀργία. — Κακὸν ἀκρασία. — Βαρὺ ἀπαιδευσίς. — Δίδασκε καὶ μάνθανε τὸ αἰετον. — Ἄργος μὴ ἴσθι, μηδ' ἂν πλουτῆς. — Τὴν ἐπιτυχίαν κρύπτει φθόνος χάριν. — Μὴ οἰκτείρου. — Μέτρω γρῶθι. — Μὴ πᾶσι πίστευε. — Ἄρχων κόσμει σαυτὸν.

ζ. Βίας Τευταμίδου Πριηνεὺς ἔφη·

Οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι κακοί. — Ἐς τὸ ἔσοπτρον ἐμβλέψαντα δεῖ, εἰ μὲν καλὸς φάνη, καλὰ ποιεῖν, εἰ δὲ αἰσχρὸς, τὸ τῆς φύσεως ἑλλειπὲς διορθῶσθαι τῇ κλοκαγαθίᾳ. — Βραδέως ἐγγεῖραι· ὁ δ' ἂν ἄργη, διαθεθαιῶ. — Μίσει τὸ ταχὺ λαλεῖν, μὴ ἀμάχητος· μετάνοια γὰρ ἀκολουθεῖ. — Μήτε εὐθύης ἴσθι, μήτε κακοθύης. — Ἀφροσύνην μὴ προσδέξου. — Φρόνησιν ἀγάπα. — Περὶ θεῶν λέγε, ὡς εἰσὶ θεοί. — Νόει τὸ πραττόμενον. — Ἄκουσ πολλά. — Ἄλει καίρια. — Πένης ὢν πλουσίος μὴ ἐπιτίμα, ἦν μὴ μέγα ὤφελῃς. — Ἀνάξιον ἄνθρωπ μὴ ἐπαίνει εἰς πλοῦτον. — Πείσας λάβε, μὴ βιασάμενος. — Ὅταν ἀγαθὸν πράσῃς, θεοῦ, μὴ σαυτὸν αἰτιῶ. — Κτῆσαι ἐν μὲν νόστητι εὐπραξίαν, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ σοφίαν. — Ἐξεῖς ἔργω μνήμη, καιρῷ ὑλάθειαν, τρόπῳ γενναϊότητα, πόνῳ ἐγκράτειαν, φό-

Lingua tua ne mentem antevertal. — Ira moderare. — Ne concupisce quae fieri nequeunt. — In via ne praegradi festines, neve manum moveas : est enim hominis vecordia. — Legibus obtempera. — Injuria affectus reconciliare, contumeliam vero ulciscere.

4. Pittacus Mitylenaeus.

Nosce tempus opportunum. — Quod facturus es, ne dicas : nam spe frustratus derideberis. — Amicis utere. — Quae vitio vertis aliis, ipse ne facito. — Infortunato ne probra ingeras : in his enim deorum vindicta sedet. — Deposita redde. — Fer parvas molestias ab aliis allatas. — Ama alios etiamsi paulo inferior sis. — Nec amico male, nec inimico bene dicas : hoc enim hominis inconsiderati est. — Magnum est perspicere futura : quod praeterit certum est, quod futurum, obscurum. — Fida est terra, infidum mare. — Inexplebile lucrum. — Honestatem acquire. — Quære obsequium. — Ama doctrinam, temperantiam, prudentiam, veritatem, fidem, experientiam, dexteritatem, societatem, diligentiam, curam rei familiaris, artem, pietatem.

5. Thales Milesius.

Sponde; praesto noxa est. — Amicorum praesentium et absentium memento. — Faciem ne ornato, sed studiis honestis ornatissimus esto. — Noli male dilesce. — Cave sermo tuus invisum te faciat iis qui fide interposita eorundem rerum socii sunt. — Parentibus blandiri ne dubita. — Maleficium ne admitte. — Qualia parentibus praemia dederis, taliâ ipse senex a liberis tuis expecta. — Difficile est noscere bonum. — Suavissimum est optatis potiri. — Desidia res molesta est. — Malum intemperantia. — Ignorantia incommoda est. — Doce ac discere meliora. — Noli otuari, etiamsi dives sis. — Res secundas cetera invidia declinandæ causa. — Fac ne miserat illis fias. — Modum adhibe. — Cave omnibus credas. — Quum imperas, rege te ipsum.

6. Bias Teutamidae filius Prienensis dixit :

Plerique homines improbi sunt. — In speculum intuitum oportet te, si pulcher tibi videris, honesta facere, sin deformis, naturae vitium honestate corrigere. — Lente aliquid aggredere : quod autem inchoaveris, id perficere persevera. — Celeritatem in loquendo oderis, ne pecces; sequitur enim penitentia. — Nec stultus sis, nec malitiosus. — Imprudentiam ne admitte. — Prudentiam dilige. — De diis dic, esse numina. — Intellige id quod faciendum est. — Audi multa. — Loquere tempestiva. — Si pauper es, noli divites reprehendere, nisi perutilis reprehensio est. — Virum indignum ne lauda propter divitias. — Persuasionem cape, non vi. — Quum boni aliquid facis, causam diis, non tibi ascribe. — Adolescens rebus bene gerendis, senex sapientia studeas. — Operi adhibebis memoriam, occasionis cautionem, moribus ingenuitatem, labori continentiam, timori pietatem, divitiis amicitiam,

ἔω εὐσεβείαν, πλοῦτον φιλίαν, λόγον πειθῶ, σιγῆν κό-
σμον, γνώμη δικαιοσύνην, τόλμη ἀνδρείαν, πράξει
δυναστείαν, δόξην ἡγεμονίαν, φύσει εὐγένειαν.

η'. Περίανδρος Κυψέλου Κορινθίος ἔφη·

Μελέτη τὸ πᾶν. — Καλὸν ἡσυχία. — Ἐπιφαλὲς
προπέτεια. — Κέρδος αἰσχρὸν φύσεως κατηγορία. —
Δημοκρατία κρεῖττον τυραννίδος. — Αἱ μὲν ἡδοναὶ
θνηταί, αἱ δ' ἀρεταὶ ἀθάνατοι. — Εὐτυγῶν μὲν μέτριος
ἴσθι, ἀτυγῶν δὲ φρόνιμος. — Φειδόμενον κρεῖττον
ἀποθανεῖν ἢ ζῶντα ἐνδεῖσθαι. — Στυγὸν ἄξιον παρα-
σκευάζει τῶν γονέων. — Ζῶν μὲν ἐπαινοῦ, ἀποθανόν
δὲ μακαρίζου. — Φίλοις εὐτυγοῦσι καὶ ἀτυγοῦσιν ὁ
αὐτὸς ἴσθι. — Ὁ ἂν ἄκων ἐμολογήσῃς πονηρόν, πα-
ράβαινε. — Λόγων ἀποβῆρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιοῦ. —
Λαιδῶρει, ὡς ταχὺ φίλος ἐσόμενος. — Τοῖς μὲν νό-
μοις παλαιαῖς γρῶ, τοῖς δ' ὄψοις προσψάτοισ. — Μὴ
μόνον τοὺς ἁμαρτάνοντας κόλαζε, ἀλλὰ καὶ τοὺς μέλ-
λοντας κώλυε. — Δυστυγῶν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς
ἐχθροὺς εὐφράνης.

(Stobæus Floril. III, 79. Conf. Diog. L. I, 92-93; 58-59; 69-70; 77-78; 37; 87-88; 97-98.)

orationi persuasionem, silentio decorum, sententiæ æquita-
tem, audaciæ fortitudinem, actioni potentiam, gloriæ prin-
cipatum, naturæ nobilitatem.

7. Periander Cypseli filius Corinthius dixit

Studium omnia complectitur. — Bona res quies. —
Periculosa temeritas. — Lucrum turpe naturæ accusatio.
— Imperium populare præstat tyrannidi. — Voluptates
mortales sunt, virtutes immortales. — In rebus secundis
modestus, in adversis prudens esto. — Satius est in parsimonia
mori, quam in egestate vivere. — Dignum te parentibus
præbe. — Da operam ut vivus lauderis, mortuus autem
beatus prædiceris. — Amicis et fortunatis et infortunatis
idem esto. — Quidquid mali invitus promisisti, silentio
transi. — Colloquia secreta ne enuntia. — Ita convicia-
re, ut brevi amicus futurus. — Legibus antiquis utere,
obsoniis recentibus. — Non solum peccantes castiga, sed
etiam peccaturos prohibe. — Res adversas cela, ne gaudio
afficias inimicos.

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ.

Πᾶσιν ἄρεσκε. — Καλὸν ἡσυχία. — Ἐπισφαλὲς προπέτεια. — Λεὶ αἱ μὲν ἡδοναὶ θνηταί, αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι. — Φίλοις ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴσθι. — Κέρδος αἰσχρὸν κάκιστον. — Ὁ ἀν' ἐμολογήσῃς, ποιεῖ. — Ἀτυχίαν κρύπτει, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς. — Ἀληθείας (*) ἔχου. — Πρᾶττε δίκαια. — Ὅθριν μίσει. — Ἄρχουσιν εἶκε. — Ἡδονῆς κράτει. — Ὅρκω μὴ χρῶ. — Εὐσεβείας (**) ἔχου. — Ἐπαίνει τὰ καλά. — Κακίας ἀπέχου. — Χάριν ἀπόδος. — Ἰκέτας ἐλέει. — Ἰούδ παιδεύει. — Σοφοῖς χρῶ. — Ἐριν μίσει. — Ἀγαθοῦς τίμα. — Ἄκουε τὰ προσήκοντα. — Δισχύνην φεύγει. — Ἀποκρίνου ἐν καιρῷ. — Πρᾶττε ἀμεταμέλητα. — Μηδενὶ φθόνει. — Ὁρθαλμῶν κράτει. — Τὸ δίκαιον μιμοῦ. — Εὐεργέτας τίμα. — Ἐλπίδας νέμε. — Διαβολὴν μίσει. — Εὐπροσήγορος γίνου. — Ἰλαρτῶν μεταβουλεύου. — Χρονίαν (***) φιλίαν φύλαττε. — Πᾶσιν ἀποκρίνου (****). — Ὁμόνοιαν δίωκε. — Τοὺς ἡγεμόνας φοβοῦ. — Μὴ λάλει πρὸς ἡδονήν. — Μὴ πίστευε χρόνῳ. — Σαυτοῦ μὴ ἀμέλει. — Πρεσβύτερον αἰσχύνου. — Θνήσκε ὑπὲρ πατρίδος. — Μὴ ἐπὶ παντὶ λυποῦ. — Ἐξ εὐγενῶν γένηα. — Ἐλπίζε ὡς θνητός. — Φεῖδου ὡς ἀθάνατος. — Μὴ ἐπαίρου ἐπὶ δόξῃ. — Μυστήριον κρύπτει. — Εἶκε μεγάλοις. — Καιρὸν πρόσμενε. — Θνητὰ φρόνει. — Δωροδόκει χρησίμως. — Μὴ ἄρχου ἀδικεῖν. — Λύπην φυλάττου. — Ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα. — Φίλοις χρῶ. — Συμβούλευε ἀνακτιῶς. — Εὐφραίνε φίλους.

ΒΙΑΝΤΟΣ.

Εἰς κάτοπτρον ἐμβλέψας θεωρεῖ, καὶ εἰ μὲν καλὸς φαίνεται, ἄξια τούτου πράττει, εἰ δὲ αἰσχρὸς, τὸ τῆς δ' ὄψεως ἑλλιπὲς ὠραίῃς καλοκάγαθίαις. — Περὶ θεοῦ μὴ λέγε κακῶς, ὅτι δ' ἔστιν ἄκουε. — Ἄκουε πολλά. — Λάλει ὀλίγα. — Νοεῖ καὶ τότε πράττει. — Ἀνάξιον ἄνδρα μὴ ἐπαινῆς διὰ πλοῦτον. — Πείσας λάβε, μὴ βιασάμενος. — Κτῆσαι (****) ἐν μὲν νεότητι εὐταξίαν, ἐν δὲ γῆρα σοφίαν.

ΠΙΤΤΑΚΟΥ.

Ὁ μέλλεις ποιεῖν, μὴ πρόλεγε· ἀποτυχῶν γὰρ γελασθήσῃ. — Πρακτικατῆχην ἀπόδος. — Ἄνεχου ὑπό

(*) cod. ἀλήθειαν.
(**) cod. εὐσεβείας.
(***) cod. χρόνῳ.

PERIANDRI.

Omnibus placeo. — Bona res quies. — Periculosa temeritas. — Semper voluptates sunt mortales, honores autem immortales. — Amicis adversa fortuna pressis idem esto. — Lucrum turpe res pessima. — Quidquid promiseris, facito. — Infortunium tuum cela, ne voluptate afficias inimicos. — Veritati adhaere. — Age quae justa sunt. — Contumeliam oderis. — Principibus cede. — Voluptatem celibe. — Noli cum iurejurando affirmare. — Pietatem sectare. — Laudato honesta. — A vitis abstine. — Gratiam refer. — Miserere supplicum. — Liberos institue. — Sapientum utere consuetudine. — Litem oderis. — Bonos honorato. — Audi quae decora sunt. — Fuge dedecus. — Responde in tempore. — Fac non poenitentia. — Ne cui invidias. — Oculis moderare. — Quod justum est imitate. — Homines beneficos honora. — Spes fove. — Criminationem oderis. — Affabilis esto. — Quum erraris, mutato consilium. — Diutinam amicitiam custodi. — Omnibus responde. — Concordiam sectare. — Duces metue. — Ne loquaris ad voluptatem. — Ne tempori credas. — Cave te ipsum negligas. — Seniores reverere. — Mortem oppete pro patria. — Ne quavis re doleas. — Ex ingenuis liberos procrea. — Spera ut mortalis. — Parce tanquam immortalis. — Ne efferaris gloria. — Arcanum cela. — Cede magnis. — Occasionem exspectato. — Mortalia cogita. — Largire cum utilitate. — Ne prior injuriam facias. — Tristitiam fuge. — Mortuum ne rideto. — Amicis utere. — Inculpatus consilii auctor esto. — Delecta amicos.

BIANTIS.

In speculo te ipsum contemplare, et si formosus appareris, age quae formam deceant: si deformis, quod in facie minus est, id honestarum actionum splendore compensa. — De Deo ne male loquere, esse autem Deum dicenti mihi crede. — Audi multa. — Loquere pauca. — Prius intellige et deinde opus aggredere. — Virum indignum ne lauda propter divitias. — Persuasionem cape, non vi. — Compara in adolescentia quidem modestiam, in senectute vero sapientiam.

PITTACI.

Quod facturus es, ne praedicas: nam spe frustratus rideberis. — Depositum redde. — Patere te ab aliis aliquantulo

(****) legebatur ἀποστρέφου quod mutavi.
(*****) Κτῆσαι: scripsi pro codicis lectione σοφίαν.

τῶν πλησίον μικρὰ ἐλαττούμενος. — Τὸν φίλον κακῶς μὴ λέγε, μηδὲ τὸν ἐχθρὸν φίλον ἡγοῦ. — Γυναικὸς ἄργε. — Ἄπερ αὐτὸς τοῖς γονεῦσι δράσεις, τὰ αὐτὰ προσδέχου παθεῖν καὶ αὐτός. — Ἄργος μὴ ἴσθι. — Φίλων κριτὴς μὴ γίνου. — Μὴ ἔριζε γονεῦσι, καὶ δίκαια λέγης. — Μὴ ἄργε, πρὶν ἄρχεσθαι μάχης. — Ἄτοχου ἴσθι μὴ ἐπιπέλα. — Ἡ γλῶττα μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ. — Μὴ ἐπιθῦμει ἀδυνάτων. — Μὴ σπεῦδε λαλῶν. — Νόμοις πείθου. — Γνωθὶ σαυτόν. — Μηδὲν ἄγαν. — Πρὸ πάντων σέβου τὸ θεῖον. — Γονεάς αἰδοῦ. — Φιλήκοος ἔσο. — Ἡθονὴς κράτει. — Ἐχθρὰν διάλυε. — Γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων ἢ γὰρ ἐκ τῶν κρισσομένων γήμης, δεσπότης καὶ οὐ συγγενεῖς κτήση.

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΥ.

Μὴ ὑπερήφανος γίνου ποτέ. — Τῆς οἰκίας ἐπιμελοῦ. — Τὰς βίβλους διέρχου. — Τὰ φίλτατα παίδευε. — Τὰ δίκαια κρίνε. — Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθὰ ποιεῖ. — Κακολογίας ἀπέχου. — Τὴν ὑπόνοιαν ἀπεχε. — Τοὺς τεκόντας ὑπομονῇ νίκα. — Εὐποιίας ἧς ἔτυχες μνημόνευε. — Τὸν ἐλάττω μὴ ἀποκυβαλίσης. — Ἄλλοτριῶν μὴ ἐπιθῦμει. — Μὴ βρυοκίνδυνος ἔσο. — Ἀγάπα τὰ τοῦ πλησίου σου καὶ τήρει ὡς τὰ σαυτοῦ. — Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης. — Μὴ ἀπέλει μηδενὶ γυναικῶδες γάρ. — Ὅστιον ἐπὶ ταῖς ἀτυγχείαις τῶν φίλων ἢ ταῖς εὐτυχίαις πορεύου. — Λίθος χρυσοῦ βάσανος, χρυσὸς δ' ἀνδρῶν. — Εὐχῆς γὰρ οὐδὲν ἔστι τιμωτέρων. — Ψευδὴς διαβολὴ (*) τὸν βίον λυμαίνεται. — Ψεῦδος δὲ μισεῖ πᾶς φρόνιμος καὶ σοφός.

ΧΙΛΩΝΟΣ.

Γνωθὶ σαυτόν. — Μὴ φθόνει θνητά. — Ἐγκράτειαν ἄσκει. — Αἰσχροῦ φεύγε. — Χρόνου φεῖδου. — Δικαίως κτῶ. — Πλήθει ἄρεσκε. — Σοφίᾳ χρῶ. — Ἥθη (**) δοκίμαζε. — Ὑποῦ μὴδὲν. — Μίσει διαβολάς. — Μὴ ἧς ἐπαχθῆς.

ΣΟΛΩΝΟΣ.

Θεὸν σέβου. — Γονεῖς αἰδοῦ. — Φίλοις βοήθει. — Μηδενὶ φθόνει. — Ἀλήθειαν ἀνέχου. — Ὀρκῶ μὴ χρῶ. — Νόμοις πείθου. — Νόει τὸ δίκαιον. — Θυμοῦ κράτει. — Ἀρετὴν ἐπάτει. — Κακοῦς μίσει.

ΘΑΛΟΥ.

Τὸν κρατοῦντα τίμα. — Δοκίμαζε φίλους. — Ὅμοιος σαυτῷ γίνου. — Ἐπαγγέλλου μηδενί. — Πολίταις μὴ θρασύνου. — Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖ. — Κακίας ἀπέχου. — Δόξαν δίωκε. — Ἐπιμελοῦ βίου. — Εἰρήνην ἀγάπα. — Ἐπανοῦ παρὰ πᾶσι. — Ψύθουρον ἄνδρα ἐκβαλε τῆς (***) οἰκίας.

(Has sententias ex antiquo codice cum Theocrito et aliis scriptoribus Aldus Manutius anno 1495 edidit.)

lum superari. — Amico ne maledicas; inimicum ne putes amicum. — Uxori impera. — Quæ ipse feceris parentibus, eadem a liberis exspecta. — Deses ne esto. — Inter amicos ne sis iudex. — Ne contende cum parentibus, etiamsi justa dicas. — Ne impera, priusquam parere didiceris. — Infortunatum ne irrideas. — Lingua ne mentem antevertat. — Cave concupiscas quæ fieri non possunt. — Ne festines loqui. — Legibus pare. — Nosce te ipsum. — Ne quid nimis. — Ante omnia venerare numen. — Parentes reverere. — Libenter audi. — Voluptatem coerce. — Inimicitiam dissolve. — Uxorem duc ex æqualibus: si enim e potentioribus duxeris, dominos, non affines tibi comparabis.

CLEOBULI.

Ne unquam superbias. — Domus curam gere. — Libros perlege. — Liberos tibi carissimos erudi. — Juste judicatio. — Bonis benefacito. — A maledictione abstine. — Suspicionem amove. — Parentes patientia vince. — Beneficii accepti memento. — Inferiorem ne rejicias. — Aliena ne concupiscas. — Ne offeras te in discrimen. — Dilige res proximi easque ut tuas serva. — Quod tu odisti, alteri ne facias. — Ne cui mineris: est enim muliebre. — Citius ad infortunatos amicos quam ad fortunatos proficiscere. — Lapis auri iudex, aurum hominum. — Voto nihil pretiosius. — Falsa criminatio vitam corrumpit. — Mendacium omnis homo prudens et sapiens odit.

CHILONIS.

Nosce te ipsum. — Ne cui inideas mortalia. — Temperantiam exerce. — Turpia fuge. — Tempori parce. — Juste rem facias. — Multitudinai place. — Sapientia utere. — Mores explora. — Ne quid suspiceris. — Oderis criminationes. — Ne sis mulier.

SOLONI.

Deum cole. — Parentes reverere. — Amicis succurre. — Ne cui inideas. — Veritatem sustineto. — Ne jurato. — Legibus pare. — Cogita quod justum est. — Ira moderate. — Virtutem laudato. — Malos odio persequere.

THALETIS.

Principem honora. — Amicos tenta. — Similis tui sis. — Ne cui quidquam promittito. — Civium favore ne superbias. — Præsentia boni consule. — A vitis abstine. — Gloriam quære. — Vitæ curam age. — Pacem dilige. — Laude apud omnes afficiaris. — Susurronem ex aëdibus ejice.

(*) Cod. κταβολή. Cf. Stob. Flor. XII, 16, ubi eadem sententia Menandro tribuitur.

(**) Ἥθη conjectit Orellius; cod. ἡθη.

(***) Cod. σῆς, quod mutavi in τῆς. Conf. Boissonadii Anecd. I, p. 135 et Stob. Flor. IV p. 296 ed. Meinek.

Ἐπου θεῶ. — Νόμῳ πείθου. — Θεοὺς σέβου. —
 Γονεῖς αἰδοῦ. — Ἦττω ὑπὲρ δικαίου. — Γνώθι μα-
 θόν. — Ἀκούσας νόει. — Σαυτὸν ἴσθι. — Γαμεῖν
 μέλλων καιρὸν γνῶθι. — Φρόνει θνητά. — Ξένος ὄν
 ἴσθι. — Ἔστιν τίμα. — Ἄρχε σαυτοῦ. — Φίλοις
 βαῖθει. — Θεοῦ κράτει. — Φρόνησιν ἄσκει. —
 Πρόνοιαν τίμα. — Ὁρκῷ μὴ χρῶ. — Φιλίαν ἀγάπα.
 — Παιδείας ἀντέχου. — Δόξαν δίκωκε. — Σοφίαν ζή-
 λου. — Καλὸν εὖ λέγε. — Ψέγε μηδένα. — Ἐπαίνει
 ἀρετήν. — Πρᾶττε δίκαια. — Φίλοις εὐνοεῖ. —
 Ἐχθροὺς ἀμύνου. — Εὐγένειαν ἄσκει. — Κακίας ἀπέ-
 χου. — Κοινὸς γίνου. — Ἴδια φύλασσε. — Ἀλλοτρῖον
 ἀπέχου. — Εὐφημῶς ἴσθι. — Ἄκουε πάντα. — Φίλῳ
 χαρίζου. — Μηδὲν ἄγαν. — Χρόνον φέδου. — Ὁρᾶ
 τὸ μέλλον. — Ὑβριν μίσει. — Ἰκέτας αἰδοῦ. —
 Πᾶσιν ἄρμοζε (*). — Υἱὸς παιδεύε. — Ἐχῶν χαρί-
 ζου. — Δόλον φοβοῦ. — Εὐλόγει πάντας. — Φιλό-
 σσπος γίνου. — Ὅσα κρῖνε. — Γνοὺς πρᾶττε. —
 Φόβου ἀπέχου. — Εὐχῶν δυνατά. — Σοφοῖς χρῶ.
 — ἦθος δοκίμαζε. — Λαθῶν ἀπόδος. — Ὑφορῶ
 μηδένα. — Τέχνη χρῶ. — Ὁ μέλλεις, δός. — Εὐεργ-
 γεσίας τίμα. — Φθόνει μηδενί. — Φυλακῇ πρόσεχε.
 — Ἐπίστα αἶνει. — Διαβολὴν μίσει. — Δικαίως
 κτῶ. — Ἀγαθοὺς τίμα. — Κριτὴν γνῶθι. — Γάμου
 κράτει. — Τύχην νόμιζε. — Ἐγγύην φεῦγε. — Πᾶσι
 διαλέγου. — Ὁμοίως χρῶ. — Δαπανῶν ἄρχου. —
 Κτώμενος ἔδου. — Αἰσχύνην σέβου. — Χάριν ἐκτέ-
 λει. — Εὐτυχίαν εὐχου. — Τύχην στέργε. — Ἀκούσιν
 ἔρα. — Ἐργάζου κτητά. — Ἐριν μίσει. — Ὀνειδος
 ἔρθαιρε. — Γλώσσαν ἴσχε. — Ὑβριν ἀμύνου. —
 Κρῖνε δίκαια. — Χρῶ χρήμασιν. — Ἀδουροδόκητος
 δοκίμαζε. — Αἰτιῶ παράνοτα. — Λέγε εἰδώς. — Βίαι
 μὴ ἔχου. — Ἀλύπως βίου. — Ὁμίλει πρᾶως. —
 Πέρας ἐπιτελεῖ μὴ ἀποδειλιῶν. — Φιλοφρόνει πᾶσιν.
 — Υἱοῖς μὴ καταρῶ. — Γλώττης ἄρχε. — Σαυτὸν
 εὖ ποιεῖ. — Εὐπροσέγγορος γίνου. — Ἀποκρίνου ἐν
 καιρῷ. — Ἦόνει μετὰ δικαίου. — Πρᾶττε ἀμετανοή-
 τως. — Ἀμαρτιῶν μετανόει. — Ὁφθαλμοῦ κράτει.
 — Βουλευοῦ χρόνῳ. — Ἐπιτελεῖ συντόμως. — Φι-
 λίαν φύλασσε. — Εὐγνώμων γίνου. — Ὁμόνοιαν δίκωκε.
 — Ἀβῆθρον μὴ λέγε. — Τὸ κρατοῦν φοβοῦ. — Τὸ
 συμφέρον θηρῶ. — Καιρὸν προσδέχου. — Ἐχθρας
 διάλυε. — Γῆρας προσδέχου. — Ἐπὶ βῶμῃ μὴ καυ-
 χῶ. — Εὐφημίαν ἄσκει. — Ἀπέχθειαν φεῦγε. — Πλού-
 τει δικαίως. — Δόξαν μὴ λείπε. — Κακίαν μίσει. —
 Μανθάνων μὴ κάμνε. — Κινδύνους φρονίμως. —
 Ἠδόμενος μὴ λείπε. — Χρησμούς θαύμαζε. — Ὅς

Deum sequere. — Legibus obtempera. — Deos cole. —
 Parentes reverere. — Pro jure pugnans etiam succumbe.
 — Cognitam rem judica. — Audita intellige. — Nosee
 te ipsum. — Uerem ducturus temporis opportunitatem
 specta. — Mortalia cogites. — Hospitem te esse scito. —
 Focum sacrosanctum habe. — Regere ipsum. — Succurre
 amicis. — Iræ moderare. — Intelligentiam exerce. — Pru-
 dentiam cole. — Jurejurando abstine. — Amicitiam dili-
 ge. — Ad doctrinæ studia incumbere. — Gloriam quære. —
 Sapientia operam da. — De bono bene loquere. — Nemi-
 nem vituperare. — Lauda virtutem. — Age quæ justa sunt.
 — Amicis benevolus esto. — Inimicos ulciscere. — Inge-
 nuitatem exerce. — A vitis abstine. — Communis esto.
 — Propria custodi. — Alienis abstine. — Fave lingua. — Audi
 omnia. — Amico gratificare. — Ne quid nimis. — Parce
 tempori. — Prospice futurum. — Contumeliam oderis. —
 Supplices reverere. — Omnibus commodus esto. — Filios
 erudi. — Si quid habes, aliis gratificare. — Dolum me-
 tue. — Lauda omnes. — Sapientia studiosus esto. — Ex
 æquo et bono judica. — Rem cognitam aggredere. —
 A cæde abstine. — Opta quæ fieri possunt. — Sapientum
 utere consuetudine. — Mores explora. — Accepta redde.
 — Ne quem suspecta. — Arte utaris. — Quod daturus
 es, dato. — Beneficia honorato. — Nemini invidias. —
 Ad cautionem animum intende. — Spem approbato. —
 Criminationem oderis. — Juste rem facias. — Bonos hono-
 rora. — Judicium nosce. — Uxori impera. — Fortunam esse
 crede. — Sponsonem fuge. — Cum omnibus loquere. —
 Tui similibus hominibus familiariter utere. — Sumtus fac
 omnium primus. — Acquisitis gaude. — Verecundiam
 cole. — Gratiam refer. — Secundam fortunam opta. —
 Sorte tua contentus esto. — Et audi et vide. — Opere fa-
 ciendo divitiis para. — Contentionem oderis. — Oppro-
 brium detestare. — Linguam contine. — Injuriam repelle.
 — Juste judicato. — Utere pecunia. — Incorruptus sis
 rerum inquisitor. — Præsentem accusa. — Dic quæ nosti.
 — Ne vim adhibeas. — Jucunde vivas. — Placide cum
 aliis conversare. — Finem cæptis intrepidus impone. —
 Comis erga omnes esto. — Ne execrare filios tuos. —
 Linguam cohibe. — Benefacito tibi ipsi. — Affabilis esto. —
 Responde in tempore. — Juste opus nava. — Fac non pœni-
 tenda. — Peccans resipisce. — Oculis moderare. — Deli-
 hera lente. — Perfice e vestigio. — Amicitiam serva. —
 Sis æquus rerum æstimator. — Expete concordiam. —
 Arcanum ne dic. — Magistratum metue. — Venare id quod
 utile est. — Occasionem expecta. — Inimicitias dissolve.
 — Senectutem expecta. — De viribus ne glorieris. —
 Dic bona verba. — Simultatem fuge. — Juste ditescas. —
 Gloriam quærere ne desistas. — Improbitalatem oderis. —
 Descendo ne defatigeris. — Periclitare prudenter. — Lætari
 ne cessa. — Oracula admirare. — Quos alis, dilige. —

(* Pro πείνων vel πεινῶν vel πένης ὄν ἄρμοζε, quod in membranis est, scripsi πᾶσιν ἄρμοζε.

τρέφεις, ἀγάπα. — Ἀπόντι μὴ μάγου. — Πρεσβύτερον αἰδοῦ. — Νεώτερον δίδασκει. — Πλούτῳ ἀπίσται. — Σαυτὸν αἰδοῦ. — Μὴ ἄρχε ὑβρίζειν. — Πρόγονους στεφάνου. — Θνήσκει ὑπὲρ πατρίδος. — Τῷ βίῳ μὴ μάγου. — Ἐπὶ νεκρῶ μὴ γέλα. — Ἀτυχοῦντι συνάχθου. — Χαρίζου ἀβλαβῶς. — Μὴ ἐπὶ παντὶ λυποῦ. — Ἐξ εὐγενῶν γέννα. — Ἐπαγγέλλου μηδενί. — Φθιμένους μὴ ἀδίκει. — Εὖ πάσχε ὡς θνητός. — Τύχῃ μὴ πίστευε. — Παῖς ὢν κόσμιος ἴσθι, ἡβῶν ἐγκρατής, μέσος δίκαιος, πρεσβύτερος εὐλογος. — Τελευτα ἀλύπως. — Πλήθει ἄρεσκει. — Μὴ λάλει πρὸς ἡδονήν. — Ὁμολογίαις ἔμμενε. — Θυσίας πρόσφερε κατὰ δύναμιν. — Σαυτῷ μὴ μάγου. — Μὴ ἐπὶ παντὶ λυποῦ. — Τῷ βίῳ μὴ ἄχθου. — Μὴ φιλαίτιος ἴσθι. — Ἐπαγγέλλου μηδενὶ τὸ παράπαν. — Χρόνου φείδου. — Ἐνδapaνώμενος καὶ ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσῃ ἐφ' ἃ δεῖ.

(Stobæus Florileg. III, 80.)

Absentem ne impugna. — Majorem natu reverere. — Minorem doce. — Divitis diffide. — Reverere te ipsum. — Ne prior injuriosus sis. — Majores honora. — Oppete pro patria mortem. — Noli vitam in discrimen offerre. — Mortuum ne irrideto. — Infortunati vicem dolo. — Gratificare citra jacturam. — Ne quavis re doleas. — Ex ingentis liberos procrea. — Ne cui quidquam promittas. — Mortuos ne lædas. — Fruere bonis ut mortalıs. — Fortunæ ne fide. — Puer modestus sis, adolescens temperans, vir justus, senex prudens. — Morere sine animi ægritudine. — Multitudini placeto. — Ne loquaris ad voluptatem. — In patctis mane. — Sacrificia pro viribus fac. — Noli tecum ipse pugnare. — Ne quavis re doleas. — Ne tibi molesta sit vita. — Ne sis querulus. — Prorsus nemini quidquam promittas. — Tempori parce. — Sumtus faciens in res etiam minime necessarias parum valebis ad res necessarias comparandas.

ΑΛΛΑ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΣΥΝΕΙΛΑΓΜΕΝΑ.

Α'. ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ.

1. Ἄμοῦσι' ἐν βροτοῖσι τὸ πλεόν μέρος λόγων τε πλήθος· ἂν δ' ὁ καιρὸς ἀρκέσῃ, φρόνει τι κεδνόν· μὴ μάταιος ἢ χάρις γινέσθω.
(Diogenes Laertius lib. I, 91.)
2. Ἐρη δὲ δεῖν συνοικίξειν τὰς θυγατέρας, παρθένους μὲν τὴν ἡλικίαν, τὸ δὲ φρονεῖν γυναικίαι· ὑποδεικνύς ὅτι δεῖ παιδεύειν καὶ τὰς παρθένους.
(Diogenes Laertius lib. I, 91; cf. Stob. Flor. LXX, 16.)
3. Ἐλεγε δὲ τὸν φίλον δεῖν εὐεργετῆν, ὅπως ἢ μᾶλλον φίλος· τὸν δὲ ἐχθρὸν φίλον ποιεῖν· φυλάσσεσθαι γὰρ τῶν μὲν φίλων τὸν ψόγον, τῶν δὲ ἐχθρῶν τὴν ἐπιβουλὴν.
(Diogenes Laertius lib. I, 91.)
4. Ὅταν τις ἐξίη τῆς οἰκίας, ζητεῖται πρότερον, τί μέλλει πράσσειν· καὶ ὅταν εἰσελθῃ, πάλιν, τί ἐπράξῃ.
(Diogenes Laertius lib. I, 92.)
5. Τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως πειρῶ φέρειν, καὶ μήτε εὐτυχῶν υπερήφανος ἔσο, μήτε ἀπορῶν ταπεινός· ἀλλὰ γίνου μέτριος ἐφ' ἑκατέρας τῆς τύχης.
(Stobæus Florileg. CVIII, 75 addito Theobuli nomine ut XLVIII, 23.)
6. Τοῖς σοφοῖς τὸ μέτριον ὁ νόμος δέδωκε.

7. Φεῦγε μὲν τὸν φθόνον τῶν πολλῶν, φυλάσσου δὲ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν μισούντων.
(Stob. Flor. XLVIII, 23.)
8. Δοκεῖ μάλιστα' ἂν ἐνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ μηδὲν πιστεύει τῶν συνόντων.
(Plutarchus VII sapient. Conviv. cap. 7 pag. 17.)
9. Ὅσπερ οὐκ ἂν ἐβούλου ἐν νηὶ μακρᾷ καὶ πολυχρόσῳ πλεόν βαπτίζεσθαι, οὕτω μηδὲ ἐν οἰκίᾳ αἰροῦ ὑπερμεγέθει καὶ πολυτελεῖ καθήμενος χεῖμαζέσθαι.
(Anthol. Patav.)
10. Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δύοδεκα· τῶν δὲ ὁ' ἑκάστῳ κοῦραι ἐξήκοντα, διάνοιχα εἶδος ἔχουσαι. Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαινα· ἀθάναται δὲ τ' εἶναι ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.
(Stobæus Eclog. lib. I cap. 8, 37 pag. 87 ed. Gaisf. Conf. Anthol. Pal. XIV. 101 et Diog. Laert. lib. I, 91.)

Β'. ΣΟΛΩΝΟΣ.

1. Τέλος ὄραν μακροῦ βίου.
(Herodot. lib. I cap. 32.)
2. Οὖρος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἔτεα ἐβδομήκοντα.
(Idem l. c.)
3. Πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῆ.
(Idem l. c.)
4. Οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλοῦσιος μάλλον τοῦ ἐπ' ἡμέ-

1. CLEOBULI.

1. Imperitia in hominibus majori ex parte dominatur verborumque multitudo. Quodsi oblata fuerit occasio, ad aliquid honesti animum intendito; ne irrita et inanis sit gratia.

2. Cleobulus ait filias viris nuptum locandas esse ætate quidem virgines, intelligentia vero mulieres, docens virgines quoque institui oportere.

3. Dicebat porro beneficiis afficiendum esse amicum, ut amicior foret, et ex inimico faciendum amicum: esse enim et ab amicorum vituperatione et ab inimicorum insidiis cavendum.

4. Antequam domo quis exeat, quid acturus sit cogitet: rursus quom redax intrarit, quid egerit.

5. Fortunæ mutationes fortiter sustinere tenta, ita ut neque prosperis rebus superbias, neque adversis ad paupertatem reductus animum despondeas, sed in utraque fortuna moderatus sis.

6. Leges sapientibus modum imponunt.

7. Declina invidiam vulgi et insidias odio te persequentium cave.

8. Videtur ita maxime gloriam consecuturus sive rex sive tyrannus, si familiarium nemini fidat.

9. Quemadmodum in navi magna et aurata vectus mergi nolles, sic caveto ne in domo ampla ac splendida sedens fortunæ fluctibus jacteris.

10. Unus est pater, duodecim autem filii, quorum singulis sexaginta filiæ sunt, duplicem formam habentes. Quippe aliæ albo colore sunt, aliæ nigro: quamvis vero immortales sint, omnes tamen moriuntur.

2. SOLONIS.

1. Exitium vitæ diuturnæ specta.

2. Terminus humanæ vitæ anni septuaginta.

3. Mera calamitas homo est.

4. Neque enim beatior est magnis opibus præditus eo,

- ργη ἔχοντος ὀλιωτέρος ἐστὶ, εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
σποιοτο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
(Idem ibid.)
6. Σκοπέειν χρη παντὸς χρημάτος τὴν τελευτήν, καὶ
ἀποβήσεται.
(Idem ibid.)
7. Πολλοῖσι καὶ δὴ ὑποδέξας ὄλθον ὁ θεὸς προῤῥίξους
ἀνέτρεψε.
(Idem ibid.)
8. Ὁ μὲν λόγος εἰδῶλον τῶν ἔργων, βασιλεὺς δὲ
ἰσχυρότατος τῆ δυνάμει.
(Diogenes Laert. lib. I, 58.)
9. Τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ.
10. Ὁ μὲν κόρος ὑπὸ τοῦ πλοῦτου γεννᾶται, ὕβρις δὲ
ὑπὸ τοῦ κόρου.
(Diogenes Laertius lib. I, 59.)
11. Ἐκείνη ἡ πόλις ἀριστα οἰκεῖται, ἐν ἣ τὸς ἀγα-
θοὺς ἀνδρας συμβαίνει τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον,
ἐν ἣ τὸς κακοὺς ἀμύνεσθαι.
(Stobæus Flor. XLIII, 76.)
12. Καλὸν μὲν ἐστὶν ἡ τυραννίς χωρίον, οὐκ ἔχει δὲ
ἀπόδρασιν.
(Plutarchus Vit. Solon. cap. 14 p. 214.)
13. Ἔργασιν ἐν μεγάλῳ πᾶσιν ἀδεῖν χαλεπὸν.
(Plutarchus Vit. Solon. cap. 25 p. 231.)
14. Οἱ νόμοι τοῖς ἀρχαίοις ὅμοιοι· καὶ γὰρ ἐκεῖνα,
ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ τι κοῦρον καὶ ἀσθενέες, στέγει,
ἐὰν δὲ μεῖζον, διακόψαν οἴχεται.
(Diogenes Laertius lib. I, 58.)
15. Τὸ θεῖον καὶ οἱ νομοῦνται οὐ κατ' ἐαυτὰ δύνανται

ὀνῆσαι τὰς πόλεις· οἱ δὲ αἰεὶ τὸ πλῆθος ἄγοντες,
ὅπως ἂν γνώμη ἐχῶσιν· οὕτω δὲ καὶ τὸ θεῖον καὶ
οἱ νόμοι εὖ μὲν ἀγόντων εἰσὶν ὠφέλιμοι, κακῶς δὲ
ἀγόντων οὐδὲν ὠφελοῦσιν.

(Diogenes Laertius lib. I, 64.)

15. Οἱ παρὰ τοῖς τυράννοις δυνάμενοι παραπλήσιοι
εἰσι ταῖς ψήφοις ταῖς ἐπὶ τῶν λογισμῶν· καὶ γὰρ
ἐκεῖνων ἐκάστη ποτὲ μὲν πλείω σημαίνει, ποτὲ δὲ
ἥττω· καὶ τούτων οἱ τύραννοι ποτὲ μὲν ἕκαστον
μέγαν ἄγουσι καὶ λαμπρόν, ποτὲ δὲ ἄτιμον.
(Diogenes Laertius lib. I, 59.)
16. Πεφυλαγμένος ἀνδρα ἕκαστον ὄρα,
μὴ κρυπτόν ἔγχος ἔχων κραδίη, φαίδρῳ προσεν-
[νέπη προσώπω,
γλώσσα δὲ οἱ διχόμοθος ἐκ μελαιίνης φρενὸς γεγώνη.
(Diogenes Laertius lib. I, 61.)
17. Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.
(Plato in Amatoribus p. 133 C; Plutar-
chus Vit. Solon. cap. 31; Schol. Soph.
Ant. 711 et alii multi.)
18. Τοσοῦτω διαφέρει ἡ φρόνησις τῶν ἀρετῶν, ὅση
ἔρασις τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.
(Anton. Meliss. Serm. περὶ σοφίας.)
19. Ὁ πολλοῖς φοβερός ὢν πολλοὺς φοβεῖσθω.
(Anton. Meliss. Serm. περὶ βασιλείας.)
20. Ὅσον ἐν πολέμῳ δύναται σίδηρος, τοσοῦτον ἐν
πολιτείᾳ λόγος εὖ ἔχων ἰσχύει.
(Stob. Flor. LXXXI, 12.)
21. Τὸ γῆρας ὄρμος ἐστὶ τῶν κακῶν, εἰς αὐτὸ γούν
πάντα καταρεῦγει.

qui victum quotidianum habet, nisi eidem fortuna comes
ita contigerit, ut in bonorum omnium copia vitam finiat.

5. Considerandum est, qualis cujusque rei exitus futu-
rus sit.

6. Multos jam deus quibus felicitatem ostenderat funditis
evertit.

7. Sermo simulacrum quidem factorum est, sed tamen
rex viribus præstantissimus.

8. Æqualitas bellum non facit.

9. Satietas ex divitiis nascitur, ex satietate autem con-
tumelia.

10. Illa civitas optime administratur, in qua ut bonis
viris honor contingit, sic contra improbis pœna irrogatur.

11. Tyrannis pulcher quidem locus est, sed exitum non
habet.

12. In magnis rebus placere omnibus difficile est.

13. Leges similes sunt aranearum telis, quæ leve et
imbecillum quod incidit involvunt et contegunt, si quid
vero majus illabitur, fit ut raptis telis evadat.

14. Numen divinum et legumlatores juvare per se civi-

tates non possunt, sed qui multitudinem ad quamcunque
volunt sententiam deducunt : sic deus quoque et leges
juvant, si ductores boni sunt, sin mali, nihil prosunt.

15. Qui apud tyrannos auctoritate valent similes sunt
rationum calculis. Ut enim horum quilibet nunc plus si-
gnificat, nunc minus : ita tyranni quemvis illorum modo
magnum reddunt et splendidum, modo abjectum et con-
tentum esse volunt.

16. Cavens ab unoquoque homine vide, ne quis occul-
tum telum habens in animo, hilari te compellet vultu
linguaque ambiguum sententiam nigræ mentis pro-
nuntiet.

17. Senesco multa semper addiscens.

18. Quantum visus reliquis sensibus, tantum pruden-
tia cæteris virtutibus præstat.

19. Qui multis terribilis est, multos metuat.

20. Quantum ferrum potest in bello, tantum bona valet
oratio in civitate.

21. Senectus malorum portus est, in quem cuncta con-
fugiunt.

(Anton. Meliss. Serm. περί γερόντων.)

22. Ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου πίνειν φάρμακον καὶ παρὰ φίλου εὐγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν ταυτὸν ἔστιν.

(Anton. Meliss. Serm. περί φίλων καὶ φι-
λίας.)

23. Ὁ κατὰ Θεὸν φίλος βέβη καὶ γάλα τοῖς ἀλη-
θέσι λόγοις.

(Anton. Meliss. Serm. περί φίλων καὶ φι-
λίας.)

24. Εἰς ἀρχὴν κατασταθεὶς μηδενὶ χρῶνι πονηρῶ πρὸς
τὰς διοικήσεις· ὦν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτη, σοὶ τὰς
αἰτίας τῶ ἀρχοντι ἐπιθέσουσι.

(Anton. Meliss. Serm. περί ἀρχῆς καὶ ἐξου-
σίας. Cf. Isocrat. Orat. ad Demonic. p. 10
ed. Steph.)

25. Γαμβροῦ ὁ μὲν ἐπιτυχῶν εὖρεν υἱόν, ὁ δὲ ἀποτυ-
χῶν ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

(Anton. et Maxim. Serm. περί εὐτυχίας καὶ
δυστυχίας.)

26. Υἱὸν καὶ θυγατρὶ μὴ προσμειδιάσεις, ἵνα μὴ ὕστε-
ρον θακρῶσης.

(Anton. Meliss. Serm. περί γονέων χρη-
στῶν.)

27. Σπάνιον εἴσαγε τὸν πόδα πρὸς τὸν φίλον, ἵνα μὴ
σοῦ πλησθεὶς μισήσῃ σε.

(Anton. Meliss. Serm. περί φίλων καὶ φι-
λίας (*).)

28. Μηδέποτε ὀρεγθῆς κατῆσθαι φίλον τὸν μῆτε ψυ-
χὴν μῆτε σῶμα εὖ ποιήσαι δυνάμενον.

(*) Scripsi τὸν πόδα vulg. pro σὸν πόδα.

(Anton. Meliss. Serm. περί φίλων καὶ φι-
λίας.)

29. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κροίσου, τίς σοι δοκεῖ εὐδαί-
μων; Τέλλος, ἔφη, Ἀθηναῖος καὶ Κλέσθης καὶ Βί-
των, καὶ τὰ θρυλλοῦμενα.

(Diogenes Laertius lib. I, 50.)

30. Φασὶ δὲ τινες, ὅτι κοσμήσας ἑαυτὸν ὁ Κροῖσος
παντοδαπῶς καὶ καθίσας εἰς τὸν θρόνον ἤρετο αὐ-
τόν, εἴ τι θέαμα κάλλιον τεύχεται· ὁ δὲ, ἀλε-
κτρύνας, εἶπε, φασιανούς καὶ ταῦς· φασικῶ γὰρ
ἄνθει κεκόσμηται καὶ μυρίω καλλίονι.

(Diogenes Laertius lib. I, 51.)

31. Ἐρωτηθεὶς, διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ
ἔθηκε, διὰ τὸ ἀπελπίσαι, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. I, 59.)

32. (Ἐρωτηθεὶς) πῶς ἂν ἤκιστα ἀδικοῖεν οἱ ἄνθρωποι,
εἰ ὁμοίως, ἔφη, ἀχθοῖντο τοῖς ἀδικουμένοις οἱ μὴ
ἀδικούμενοι.

(Diogenes Laertius lib. I, 51.)

33. Διακρῶν τὸν παῖδα τελευτήσαντα, πρὸς τὸν εἰ-
πόντα· ἀλλ' οὐδὲν ἀνύταις, εἶπε, οἱ αὐτὸ τοῦτο
διακρῶν, ὅτι οὐδὲν ἀνύτω.

(Diogenes Laertius lib. I, 63.)

34. Ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῖντο, εἶ-
πεν, ἂν μὲν οἱ πολῖται τοῖς ἀρχουσι πείθωνται,
οἱ δὲ ἀρχοντες τοῖς νόμοις.

(Plutarchus Conviv. VII Sapient.)

35. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Περιάνδρου παρὰ πότον, ἐπεὶ
σιωπῶν ἐτύγχανε, πότερα διὰ λόγων σπάνιον ἢ διὰ
μωρίαν σιωπῆ, « ἀλλ' οὐδεὶς ἂν » εἶπε « μωρὸς ἐν
συμποσίῳ σιωπῶν δύναται. »

(Stobæus Flor. XXXIV. 15.)

22. Accipere consilium a benevolo amico datum idem
est ac si salutare remedium ex aureo poculo bibas.

23. Amicus divinitus nobis adjunctus mel et lac veris
sermonibus effundit.

24. Magistratum adeptus noli in negotiis obeundis ul-
lius improbi ministerio uti; nam quicquid ille deliquerit,
id tibi rerum moderatori imputabitur.

25. Generum nactus bonum reperit filium, malum au-
tem nactus perdidit et filiam.

26. Liberis arridere noli, ne in posterum fleas.

27. Raro amici aedes ingredi, ne fastidio quodam et
satiatate abs te abalienetur.

28. Ne cupias tibi unquam comparare amicum, qui
neque animum tuum neque corpus juvare possit.

29. Interrogatus a Cræso, Quis tibi videtur beatus?
Tellus, inquit, Atheniensis et Cleobis et Bito, et cetera
adjecit quæ vulgo narrantur.

30. Ajunt quidam, Cræsum, quum se omni decore exor-
nasset atque in solio consedisset, interrogasse Solonem,

num pulchrius unquam spectaculum vidisset, illumque
dixisse: Gallos gallinaceos, phasianos et pavones, qui natu-
rali multoque majore nitore essent ornati.

31. Interrogatus cur nullam tulisset legem in eum qui
parentem necasset, respondit, quia hoc scelus ab homi-
nibus admitti non posse crederet.

32. Interrogatus quo pacto homines minime jus viola-
rent: Si læsi, inquit, non minus ægre injurias quam non
læsi ferunt.

33. Quum quidam diceret, illo filii mortem lacrimis
prosequente, At nihil proficis: At propter hoc ipsum, in-
quit ille, lacrimo, quod nihil proficio.

34. Interrogatus, quomodo reipublicæ status optimus
esse posset: Si, inquit, cives magistratibus obediant et
magistratus legibus.

35. Solon inter bibendum tacitus interroganti Perian-
dro, taceretne idcirco quia verba ipsi deessent, an quia
prodere nollet stultitiam: Atqui nemo, inquit, stultus
tacere in convivio potest.

36. Παρὰ πότον τοῦ ἀδελφιδοῦ αὐτοῦ μέρος τι Σαπ-
φοῦς ἄσαντος, ἤσθη τῷ μέλει καὶ προσέταξε τῷ
μειρακίῳ διδάξαι αὐτόν· ἐρωτήσαντος δὲ τινος, διὰ
ποῖαν αἰτίαν τοῦτο ἐσπούδακεν, ὁ δὲ ἔφη· ἵνα μα-
θῶν αὐτὸ ἀποθάνω.

(Stobæus Flor. XXIX, 58.)

37. Ἐρωτηθεὶς, εἰ τοὺς ἀρίστους Ἀθηναίους νόμους
ἔγραψεν, ὧν ἄν, ἔφη, προσεδέξαντο τοὺς ἀρίστους.

(Plutarchus Vit. Solon. p. 86.)

38. Ἐγὼς Πεισιστράτου δημαγωγίας, ὅτι τυραννίδος ἦν
μηγάνημα, φανερᾶς γενομένης, μηδενὸς ἀμύνεσθαι
μηδὲ κωλύειν τολμῶντος, ὁ Σόλων ἐξενεγκάμενος
τὰ ὄπλα καὶ πρὸ τῆς οἰκίας θέμενος, ἤξιου βοη-
θεῖν τοὺς πολίτας· πέψαντος δὲ Πεισιστράτου
πρὸς αὐτόν καὶ πυνθανομένου, τίνι πεποικίως ταῦτα
πράττει· τῷ γήραξ, εἶπεν.

(Plutarchus lib. An seni gerenda sit respu-
blica cap. 21.)

39. Προσπύσαντος αὐτῷ τινος, ἠνέσχετο, μεμψιμέ-
νου δὲ αὐτῷ ἐτέρου ἐπὶ τούτῳ, εἶτα οἱ μὲν ἄλιεῖς,
εἶπεν, ὑπομένουσι βραίνεσθαι τῇ θαλάσῃ, ἵνα κω-
θεῖν θηράσωσιν· ἐγὼ δ' οὐκ ἀνάσχωμαι· τὸ αὐτὸ
παθεῖν, ἵνα ἄνθρωπον ἀλιεύσω;

(Anton. Meliss. Serm. περὶ φίλων καὶ φιλίας.)

NOMOI TINESΣ.

40. Ἐάν τις μὴ τρέφῃ τοὺς γονέας, ἄτιμος ἔστω· ἀλλὰ
καὶ τὰ πατρῷα κατεδηλοῦς ὁμοίως.

(Diogenes Laertius lib. I, 55.)

41. Ὡς τρέφειν τὸν πατέρα μὴ διδαζάμενον τέχνην
ἐπάναγκες μὴ εἶναι.

(Plutarchus Vit. Solon. cap. 22 p. 226.)

42. Ὁ ἀργὸς ὑπεύθυνος ἔστω παντὶ τῷ βουλομένῳ γρά-
ψεσθαι.

(Diogenes Laertius lib. I, 55.)

43. Ὁ ἡταιρηκὸς τοῦ βήματος εἰργέσθω.

(Diogenes Laertius lib. I, 55.)

44. Ὁ ἐπίτροπος τῇ τῶν ὄρφανῶν μητρὶ μὴ συνοικεῖται.

(Diogenes Laertius lib. I, 56.)

45. Εἰς ὃν ἡ οὐσία ἔργεται τῶν ὄρφανῶν τελευτησάν-
των, μὴ ἐπιτροπεύετω.

(Diogenes Laertius lib. I, 56.)

46. Δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξίστω σφραγίδα φυλάττειν τῆν
τοῦ πραθέντος δακτυλίου.

(Diogenes Laertius lib. I, 57.)

47. Ἐάν ἓνα ὄφθαλμὸν ἔχοντας ἐκκόψῃ τις, ἀντεκκό-
πτειν τοὺς δύο.

(Diogenes Laertius lib. I, 57.)

48. Ἄ μὴ ἔθου, μὴ ἀνέλη· εἰ δὲ μὴ, θάνατος ἢ ζημία.

(Diogenes Laertius lib. I, 57.)

49. Τῷ ἄρχοντι, ἂν μεθύον ληφθῇ, θάνατος ἢ ζημία
ἔστω.

(Diogenes Laertius lib. I, 57.)

50. Ὁ ἐν στάσει μηδετέρως μερίδος γενόμενος ἄτιμος
ἔστω.

(Plutarchus Vit. Solon. cap. 20 p. 223.)

51. Μοῦχὸν ἀνελεῖν τῷ λαθόντι θέμις ἔστω· ἐάν δ' ἄρ-
πάσῃ τις ἐλευθέραν γυναῖκα καὶ βιάσῃται, ζημία
ἔστω ἑκατὸν δραχμῶν· κἂν προαγωγέῃ, δραχμῶν
εἴκοσι.

36. Quum cecinisset inter bibendum fratris filius car-
men Sapphicum, valde eo delectatus postulavit ab adole-
scente, ut illud se doceret. Quum autem quidam interro-
garet, quam ob causam id desideraret, ut prius, inquit
ille, ediscam, deinde moriar.

37. Interrogatus, num optimas Atheniensibus leges scri-
psisset, Optimas, inquit, quas accipere poterant.

38. Quum appareret Pisistrati popularitatem tyrannidis
esse affectionem, nemine nec resistere nec impedire au-
dente, Solon armis suis elatis et ante domum collocatis
auxilium a civibus petiit. Quumque Pisistratus misso
nuntio ab eo quæreret, qua re fretus ista faceret: ille,
Senectute, inquit.

39. Quum consputatus a quodam æquo animo ferret
contumeliam, atque eo nomine ab alio quodam reprehenderetur,
Piscatores, inquit, patiuntur se conspergi aqua
marina, ut gobium capiant, cur hoc idem ego non feram,
ut hominem mihi conciliem?

LEGES QUÆDAM.

40. Qui parentes non alit, infamis esto, similiter et qui

patrimonium conviviis dissipaverit.

41. Filium ad patrem alendum qui nullam ipsum artem
docuerit, nulla necessitate cogi.

42. Deses omnibus accusare volentibus rationi reddenda
obnoxius esto.

43. Muliebria passus a suggestu arceior.

44. Tutor cum pupillorum matre ne habitato.

45. Ad quem facultates pupillorum morte perveniunt,
is tutor ne esto.

46. Annulario ne liceat venditi annuli signum ser-
vare.

47. Qui luscum unum oculum effoderit, ei eruantur ambo.

48. Quæ non posuisti, ne tollas; si quis secus faxit,
capitali pœna afficitur.

49. Princeps si ebrius fuerit deprehensus, morte mul-
tator.

50. Qui in seditione neutri parti se adjunxerit, ignomi-
niâ notator.

51. Mœchum interficere deprehendenti liceat; quodsi
quis liberam mulierem rapuerit et violaverit, centum de-
nariorum multa esto; sin prostituerit, viginti.

- (Plutarchus Vit. Solon. cap. 23 p. 227.)
52. Παντὶ λαβεῖν δίκην ὑπὲρ τοῦ κακῶς πεπονθότος ἐξέστω.
- (Plutarchus Vit. Solon. cap. 18 p. 221.)
53. Τὸν τεθνηκότα μηδεὶς κακῶς ἀγορευέτω.
- (Plutarchus Vit. Solon. cap. 21 p. 224.)
54. Ζῶντα κακῶς λέγων πρὸς ἱεροῖς καὶ δικαστηρίοις καὶ ἀρχαίοις καὶ θεωρίας οὕτης ἀγώνων τρεῖς δραχμὰς τῷ ἰδιώτῃ, δύο δ' ἄλλας εἰς τὸ δημόσιον ἀποτινέτω.
- (Plutarchus Vit. Solon. cap. 21 p. 224.)
55. Ἐπὶ τοῖς σιώμασι δανείζειν μὴ ἐξέστω.
- (Plutarchus Vit. Solon. cap. 15 p. 216.)
56. Δῶρον λαβεῖν ἀνδρὶ παρὰ γυναικὸς καὶ γυναικὶ παρ' ἀνδρὸς μὴ ἐξέστω.
- (Plutarchus Quæst. Rom. cap. 7 p. 315; cf. Vit. Solon. cap. 20 p. 223.)
57. Ἐρομένου τινὸς αὐτόν, τί νομίζεις τὸ γῆρας; ἀπεκρίνατο· τοῦ ζῆν χειμῶνα.
- (Stobæus Flor. CXVII, 6.)
58. Μήτε ἀρχέτω δ σφόδρα νέος, μήτε συμβουλευέτω, εἰ καὶ ἄριστα δοκοῖη γνώμης ἔχειν.
- (Anthol. Patav.)
59. Ὅνειδιζόμενός ποτε, ὅτι δίκην ἔχων ἐμισθώσατο ῥήτορα· καὶ γάρ, ἔφη, ὅταν δεῖπνον ἔχω, μάγειρον μισθοῦμαι.
- (Anton. Meliss. Serm. περὶ παιδείας.)
60. Δοκεῖ μάλιστα· ἂν ἐνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ δημοκρατίαν ἐκ μοναρχίας κατασκευάσεις τοῖς πολίταις.
- (Anton. Meliss. Serm. περὶ παιδείας.)

61. Δόσεις κύριαι τῶν τελευταίωντων.
- (Plutarchus Quæst. Rom. cap. 7 p. 315.)
62. Ὅ τῶν περισσῶν ζῆλος εὐδὸς ἀκολουθεῖ καὶ συνοικήζεται τῇ χρεῖα τῶν ἀναγκαίων.
- (Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 15 p. 40.)
63. Τὸν ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ἔμνησε τῶν τῆδε ποιητῆς οὔτε ἠμνήσει κατ' ἀξίαν.
- (Aristides Sophist.)
- γ' ΧΙΛΩΝΟΣ.
1. Μαντικὴν μὴ ἐχθαίρειν.
- (Diog. Laert. lib. I, 70.)
2. Πρόνοια περὶ τοῦ μέλλοντος, λογισμῶ καταληπτή, ἀνδρὸς ἐστὶν ἀρετῆς.
- (Diog. Laert. lib. I, 68.)
3. Ἐρεμία χρῶν.
- (Diog. Laert. lib. I, 70.)
4. Ἐν λιθίαις ἀκόμαις ὁ χρυσὸς ἐξετάζεται διδοὺς βάσανον φανεράν, ἐν δὲ χρυσῷ ἀνδρῶν ἀγαθῶν τε κακῶν τε νοῦς ἔδωκ' ἔλεγγον.
- (Diogenes Laert. lib. I, 71.)
5. Πλοῦτος κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ἐστὶν ὑπέρητης.
- (Antonius Melissa Serm. περὶ πλούτου; cf. Isocrat. ad Demonic. pag. 3 ed. Steph.)
6. Τί ἐστὶ πλοῦτος; ὁ σαυρὸς κακῶν, ἐφόδιον ἀτυχημάτων, χορηγία πονηρίας.
- (Anton. Meliss. Serm. περὶ πλούτου.)
7. Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίας ἐπιγενόμενος ἐπιφανέστερον ὄνειδος κείτηται.
- (Anton. Meliss. Serm. περὶ πλούτου.)

52. Injuriam alicui illatam unicuique persequi liceat.
53. De mortuo nemo male loquitur.
54. Vivo maledicens in templis, judiciis, curia et quum spectacula eduntur tres drachmas homini privato cui conviciatur et alias duas avario solvat.
55. Corporum obligatione tenerari ne liceat.
56. Ne marito ab uxore neve uxori a marito donum accipere liceat.
57. Quum quidam ex eo quaereret, quid senectutem esse putaret, respondit, vitæ hiemem.
58. Neque imperet qui admodum juvenis est, neque consiliorum auctor sit, quamvis recte sentire videatur.
59. Reprehensus aliquando, quod litigans cum altero oratorem conduxisset: Atqui, inquit, et cenam quum apparo, conduco coquum.
60. Videtur ita maxime gloriam consecuturus sive rex sive tyrannus, si civibus ex unius dominatu popularem rempublicam constituerit.

61. Morientium donationes ratæ sunt.
62. Rerum supervacanearum studium statim comitatur necessariarum appetitionem.
63. Cælum neque laudavit unquam satis poeta terrestris, neque laudabit pro dignitate.
3. CHILONIS.
1. Divinationem ne oderis.
2. Rerum futurarum providentia, ratiocinatione comprehensa, viri virtus est.
3. Quietè utere.
4. Coticula aurum probatur, ut manifestum de se det iudicium: auro vero bonorum et improborum hominum mens examinatur.
5. Divitiæ improbitatis magis sunt ministræ, quam virtutis et honestatis.
6. Divitiæ quid sunt? Thesaurus malorum, adjumentum calamitatum, subsidia nequitia.
7. Divitiæ illiberali quaestû paratæ manifestum dedecus impressum habent.

8. Δαπανώμενος ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσθ' ἐφ' ἃ δεῖ.
(Antonius Melissa Serm. περὶ ἀσωτίας.)
9. Τὸ μὴ κεκτῆσθαι πλοῦτον βλάβην οὐ κομίζει τοσαύτην· τὸ δὲ τοῖς οὖσι κακῶς κεχρῆσθαι ἀπόλλυσι τὸν ὄντως, φασί, βίον κεχρημένον βίου.
(Antonius Melissa Serm. περὶ ἀσωτίας.)
10. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν δυσφοροῦντα, ὅτι μὴ ἔφορος ἐγένετο, αὐτοῦ ὄντος· ἐγὼ μὲν, ἔφη, ἐπίσταμαι ἀδικεῖσθαι, σὺ δ' οὐ.
(Diogenes Laertius lib. I, 68.)
11. Φασί δ' αὐτοῦ καὶ Αἴσωπον πυθέσθαι, ὃ Ζεὺς τί εἶη ποιῶν, τὸν δὲ φάναι· τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῦν, τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῦν.
(Diogenes Laertius lib. I, 69.)
12. Ἐρωτηθεὶς, τί τι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν, ἔφη, ἐλπίσιν ἀγαθαῖς.
(Diog. Laert. lib. I, 69.)
13. Ἐρωτηθεὶς, τί δύσκολον, (ἔφη,) τὸ τὰ ἀπόρρητα σιωπῆσαι, καὶ σχολῆν εὖ διαθέσθαι, καὶ ἀδικούμενον δύνασθαι φέρειν.
(Diogenes Laertius lib. I, 69.)
14. Ἀκούσας τινὸς λέγοντος μηδένα ἔχειν ἐχθρόν, ἠρώτησεν, εἰ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεμπλέκεσθαι φιλίαις ἀπεχθείας.
(Plutarchus de Anima apud Gellium lib. I, 3.)
15. Ἐρωτηθεὶς, τί γαλεπώτατον, « τὸ γινώσκειν ἑαυτὸν » ἔφη· πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας ἕκαστον ἑαυτῷ προστιθέσθαι.

(Stobæus Flor. XXI, 13.)

16. Λυπούμενός τινος ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ κακοῖς, εἶπεν· εἰ τὰ πάντων κατανοήσης, ἤττον ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ δυσφορήσεις.
(Stobæus Flor. CVIII, 72.)
17. Τὸν ἄρχοντα χρεὴ μηδὲν φρονεῖν θνητόν, ἀλλὰ πάντα ἀθάνατα.
(Plutarchus Conviv. VII Sapiens. cap. 7 p. 18.)
18. Χίλων καλούμενος (ἐπὶ τὸ δεῖπνον) οὐ πρότερον ὠμολόγησεν, ἢ πυθέσθαι τῶν κεκλιμένων ἕκαστον. Ἐφη γάρ, ὅτι σύμπλουτον ἀγνώμονα δεῖ φέρειν καὶ σύσκηνον, οἷς συμπλεῖν ἀνάγκη καὶ συστρατεύεσθαι· τὸ δὲ συμπόταις ἑαυτὸν, ὡς ἔτυχε, καταμιγνύειν οὐ νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστιν.
(Plutarchus Conviv. VII Sapiens. cap. 2 p. 6.)
19. Χίλων φιλάργυρον ἰδὼν ἐκφερόμενον ἔφη· Οὗτος βίον ἀβίωτον ζήσας ἐτέροις βίον καταλείπειν.
(Sentent. Cod. Lugdunob. ed. Beynen p. 44.)

δ' ΠΙΤΤΑΚΟΥ.

1. Τὸ ἥμισυ τοῦ παντός πλεῖον.
(Diog. Laert. lib. I, 75.)
2. Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεται.
(Diog. Laert. lib. I, 76.)
3. Ἀρχὴ ἄνδρα δεικνύει.
(Diog. Laert. lib. I, 77.)
4. Ἀνάγκη δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.

8. Sumtus faciens in res minime necessarias parum valet ad res necessarias comparandas.

9. Tantum tibi incommodi ex eo non est, si divitiis careas, quantum ex eo, si iis quas habes male utaris; nam hoc illam quæ vere est vitam, ut ajunt, victu indigentem extinguit.

10. Fratri ægre ferenti, quod ephorus ipse non crearetur, quum ille esset: Ego, inquit, injuriam ferre scio, tu nescis.

11. Ajunt eum ab Æsopo interrogatum, quid ageret Jupiter, respondisse: Excelsa deprimit, humilia extollit.

12. Interrogatus, qua re docti a rudibus discernentur, Bona, inquit, spe.

13. Interrogatus, quid esset difficile: Arcana, inquit, reticere et otium recte collocare et injuriam ferre posse.

14. Quum quandam dicentem audivisset, nullum se inimicum habere, nullumne amicum haberet interrogavit, necessario amicitiarum pedissequas inimicitias esse cum iisque conjungi existimans.

15. Interrogatus, quid esset difficillimum, Se ipsum

inquit, noscere: multa enim unumquemque cæco sui amore sibi attribuere.

16. Quum quidam mæreret suas miserias: Si omnium, inquit, aliorum miserias perpenderis, minus ægre feres tuas.

17. Princeps nihil mortale meditari debet, sed omnia immortalia.

18. Chilo ad cœnam vocatus non prius condixit, quam eorum qui invitarentur eodem nomina singulatim cognovisset. Dicebat enim quibuscum necesse esset una navigare aut militare, eorum etiam molesto comitatu et contubernio utendum esse: ultro autem qualibuscunq̄ admiscere se convivis non esse sani hominis.

19. Chilo quum avarum efferri videret: Illic, inquit, vita non vitali acta aliis facultates reliquit.

4. PITTACI.

1. Dimidium plus toto.

2. Difficile est bonum esse.

3. Magistratus quale cujusque ingenium sit ostendit.

4. Necessitati ne dii quidem resistunt.

- (Diog. Laert. lib. I, 77.)
6. Τὰς νίκας ἄνευ αἵματος ποιοῦ.
(Diog. Laert. lib. I, 77.)
6. Εὐχάριστον ὁ χρόνος.
(Diog. Laert. lib. I, 77.)
7. Ἡδονὴ σὺν τῷ καλῷ δίκαιον.
(Stobæus Flor. IX, 33.)
8. Συνετιῶν ἀνδρῶν, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοῆσαι ὅπως μὴ γένηται, ἀνδρείων δέ, γενομένα εὖ θέσθαι.
(Diogenes Laertius lib. I, 77; cf. Stob. Florileg. CVIII, 73.)
9. Ἔχοντα δεῖ τόσον τε καὶ ἰσοδόκον φαρέτρην στείχειν ποτὶ φῶτα κακόν· πιστὸν γὰρ οὐδὲν γλῶσσα διὰ στόματος λαλεῖ διγόμουθον ἔχουσα καρδίῃ νόημα.
(Diogenes Laertius lib. I, 78.)
10. Τῶν μὲν ἀγρίων θηρίων κάκιστον ὁ τύραννος, τῶν δὲ ἡμέρων ὁ κόλαξ.
(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 2 p. 4.)
11. Νόμος. Τῷ μεθύοντι, ἐὰν ἀμάρτη, διπλῆ ζημία ἔστω.
(Diogenes Laertius lib. I, 76.)
12. Κροίσου διδόντος χρήματα οὐκ ἐδέξατο, εἰπὼν ἔχειν ὧν ἐβούλετο διπλάσια· ἄπαιδος γὰρ τὰ δελφοῦ τελευτήσαντος κεκληρονομηκέαι.
(Diogenes Laertius lib. I, 75.)
13. Τῶν Κυμαίων πεμφάντων αὐτῷ φονέα, μαθὼν

- καὶ ἀπολύσας εἶπε· συγγνώμη μετανοίας κρείσσων.
(Diogenes Laertius lib. I, 76.)
14. Ἐρωτηθεὶς, τί ἀριστον; ἔφη τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ ὑπὸ Κροίσου, τίς ἀρχὴ μεγίστη; ἢ τοῦ παικίλου, ἔφη, ξύλου, σημαίνων τὸν νόμον.
(Diog. Laert. lib. I, 77.)
15. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Μυρσίλου, τί παράδοξον εἴη ἑωρακῶς, ἀπεκρίνατο τύραννον γέροντα.
(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 2 p. 4.)
16. Ἐπιθιτό τινος, διότι οὐ βούλεται γῆμαι τοῦ δὲ φήσαντος· ἐὰν μὲν καλὴν γῆμω, ἔξω κοινήν, ἐὰν δὲ αἰσχράν, ἔξω ποιήν· Οὐμνοῦν, ἔφη, ἀλλ' ἐὰν μὲν καλὴν γῆμης, οὐχ ἔξεις ποιήν, ἐὰν δὲ αἰσχράν, οὐχ ἔξεις κοινήν.
(Stobæus Flor. LXXVII, 17.)
17. Ἐρωτηθεὶς, εἰ λαυθάνει τις τοὺς θεοὺς φαῦλόν τι ποιῶν, εἶπεν· οὐ, οὐδὲ διανοούμενος.
(Theon Sophist.)
18. Ὁ Πιττακὸς ἐκεῖνος, οὗ μέγα μὲν ἀνδρείας, μέγα δὲ σοφίας καὶ δικαιοσύνης κλέος, εἰστία ξένους. ἐπελοῦσα δὲ ἡ γυνὴ μετ' ὀργῆς ἀνέτρεψε τὴν τράπεζαν· τῶν δὲ ξένων διατραπέντων· Ἐκάστῳ τι (ἔφη) ἡμῶν κακόν ἐστιν. ᾧ δὲ τοῦμόν, ἀριστα πράττει.
Οὔτος μακάριος ἐν ἀγορᾷ νομίζεται,
Ὅταν δ' ἀνοίξῃ τὴν θύραν, τρισάθλιος.
Γυνὴ κρατεῖ πάντων, ἐπιτάττει, μάχεται αἰεὶ.
Ἄπο πλειόνων ὀδυνᾶτ', ἐγὼ δ' ἀπ' οὐδενός.
(Plutarchus de Animi tranquillitate cap. II,

5. Victorias sine sanguine parito.
6. Tempus maxime gratum est.
7. Honesta voluptas justa res est.
8. Sapientium virorum est adversa, antequam eveniant, providere ne contingant: fortium vero, quæ acciderint bene moderari.
9. Sumto arcu sagittiferaque pharetra petendus est homo improbus; nam nihil fidum lingua proloquitur, dum in corde duplex insidet sensus.
10. Ferarum pessima tyrannus, cicurum vero bestiarum assentator.
11. Lex. Ebrius, si peccaverit, duplex poena irrogator.
12. Pecunias quæ a Cræso olerebantur non accepit, duplo plura quam vellet se habere testatus: mortuo enim sine liberis fratre hereditatem ad se pervenisse.
13. Quum homicidam ad ipsum misissent Cumani, cognita causa absolvit reum, veniam poenitentia potioem esse dicens.
14. Interrogatus, quid esset optimum: Præsentia, inquit, boni consulere; et a Cræso, quod maximum esset

- imperium: Ligni, inquit, varii imperium, leges significans.
15. Interrogatus a Myrsilo, quid insolens esset, respondit, tyrannum senem.
16. Interrogabat quendam, quamobrem nollet uxorem ducere. Qui quum respondisset: Si formosam duxero, habiturus sum communem: sin deformem, poenam: Nequaquam, inquit, sed si pulchram duxeris, non habebis poenam: sin deformem, non communem.
17. Interrogatus, fugerentne deos mala facinora: Minime, inquit; ne cogitationes quidem.
18. Pittacus ille cui magnam fortitudo, magnam sapientia et justitia paraverunt gloriam, quum hospites convivio excepisset uxorque irata supervenisset et mensam subvertisset, hospitibus perturbatis: Unusquisque, inquit, nostrum miseria aliqua premitur; qui vero ita miser est ut ego, cum eo præclare agitur.
Hic in foro beatus esse creditur,
sed quum fores reclusit, est miserrimus.
Uxor regit omnia, mandat, semper litigat.
Multa afferunt illi dolorem, nil mihi.

- vol. X p. 16; cæterum versus cui poetæ tri-
buendi sint, non apparet.)
19. Πιττακὸς ἐν τῇ Μιτυλήνῃ κατεσκεύασε τοῖς ἱεροῖς κλίμακα, εἰς οὐδεμίαν μὲν χρῆσιν ἐπιτήδειον, αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνάθημα εἶναι, ἀινιττόμενος τὴν ἐκ τῆς τύχης ἄνω καὶ κάτω μετάπτωσιν τρόπον τινά, τῶν μὲν εὐτυχοῦντων ἀνιόντων, κατιόντων δὲ τῶν δυστυχοῦντων.
(Ælian. Var. Hist. II, 29.)
20. Παρακαλούμενος υἱῷ καὶ πατρὶ διαιτῆσαι, εἶπε πρὸς τὸν υἱόν· εἰ μὲν ἀδικιώτερα μέλλεις λέγειν τοῦ πατρός, κατακριθήσῃ· εἰ δὲ δικαιώτερα, διὰ τοῦτο αὐτὸ ἄξιός εἰ κατακριθῆναι.
(Stobæus Flor. LXXIX, 41.)
21. Πρὸς τὸν Φωκαϊκὸν φάσκοντα δεῖν ζητεῖν ἀνθρωπον σπουδαῖον, ἂν λίαν, ἔφη, ζητῆς, οὐχ εὐρήσεις.
(Diogenes Laertius lib. I, 77.)
22. Πιττακὸς Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ παρήνει μὴ μέθυσκεσθαι, μηδὲ κωμάζειν, ἔν', ἔφη, μὴ γνωσθῆς οἷος ὢν τυγχάνεις, ἀλλ' οὐχ οἷος προσποιῆ.
(Athenæus lib. X p. 427 E.)
23. Κάτοπτρον εἶδους χαλκὸς ἔστ', οἶνος δὲ νοῦ.
(Athenæus lib. X p. 427 F.)
24. Οἱ νέοι φιλογρημάτοι ἤμιστα διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι, ὅσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάρων.
(Aristoteles Rhet. lib. II, cap. 12.)
25. Πρὸς τοὺς πυνθανομένους, τί ἀφανές; τὸ μέλλον; ἔφη.
(Diogenes Laertius lib. I, 77.)
26. Ξεῖνος Ἀταρνεῖτης τις ἀνήρετο Πιττακὸν οὕτω, τὸν Μιτυληναῖον, παῖδα τὸν Ὑβραδίου· ἄττα γέρον, τοῖός με καλεῖ γάμος· ἢ μία μὲν δὴ νύμφη καὶ πλούτω καὶ γενεῇ κατ' ἐμέ· ἢ δ' ἐτέρη προβέβηκε. Τί λώϊον; εἰ δ' ἄγε σὺν μοι βούλευσον, ποτέρην εἰς ὑμέναιον ἄγε. Εἶπεν. Ὁ δὲ σκίπωνα, γεροντικὸν ὄπλον, ἀείρας· Ἦνιδε, κείνιο σοὶ πᾶν ἐρέουσιν ἔπος. Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῆσι θοὰς βέμβικιας ἔχοντες ἔστρεπον εὐρείη παῖδες ἐνὶ τριόδῳ. Κείνων ἔρχεο, φησί, μετ' ἴγνια. Χῶ μὲν ἐπέστη πλησίον· οἱ δ' ἔλεγον· Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Ταῦτ' αἰὼν ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου· δρᾶξασθαι, παίδων κληρόνι συνθέμενος· τὴν δ' ὀλίγην, ὡς κείνος, ἐς οἶκον ἀπήγετο νύμφην. Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
(Callimachus ap. Diog. Laert. lib. I, 80.)
- ε'. ΘΑΛΕΩ.
1. Πάντα πλήρη θεῶν.
(Aristot. de Anima lib. I, 5; cf. Stob. Eclog. lib. I, 2, 29; Diog. Laert. lib. I, 27.)
2. Οὔτι τὰ πόλλ' ἔπεα φρονίμην ἀπεφῆνато δόξαν· ἔν τι μάτευε σοφόν,
ἔν τι κεδνὸν αἰροῦ.
κλείσεις γὰρ ἀνδρῶν κωτίλων γλώσσας ἀπέφρατο-
[λόγους.

19. Pittacus Mitylenis in templo scalam exstruxit, alium ad usum nullum accommodatam, quam ut esset donarium, quo significabat fortunæ ad superiorem et inferiorem statum commutationem, quum fortunati quodam modo ascendere, infortunati descendere videantur.

20. Quum arbitèr inter filium et patrem sumeretur, filium sic allocutus est: Si iniquiora quam pater dixeris, condemnaberis: sin æquiora, propter hoc ipsum dignus es qui condemneris.

21. Phocæico cuidam dicenti quærendum esse hominem frugi respondens: Si nimio, inquit, studio eum quæsieris, non inuenies.

22. Pittacus Periandrum Corinthium monebat, ut ebrietatem fugeret et comessationes, Ne appareat, inquit, qualis sis, non qualem te fingas.

23. Speculum æneum formæ, vinum mentis est index.

24. Adolescentes omnium minime pecuniæ avidi sunt, propterea quod nondum experti sunt egestatem, quemadmodum se habet Pittaci dictum in Amphiarum.

25. Quærentibus, quid esset obscurum: Quod futurum est, respondit.

26. Atarnites quidam hospes sic interrogavit Pittacum

Mitylenæum, Hyrradii filium:

Carissime senex, duplex me matrimonium vocat; altera sponsa et divitiis et genere mihi par est; altera præstat. Quid igitur melius? age vero, mihi dic, ultra ducenda sit uxor,

inquit. Iste vero scipione, senili gestamine, sublato: En, hi sunt illi qui totam rem tibi aperient.

Quippe verbere celeres turbines agitando lato in trivio pueri versabant.

Illorum, inquit, vestigia sequere. Is ubi accessit propius, hi dicebant: Tibi aptam viam percurrere.

Hæc audiens hospes omisit majorem domum petere, puerorum omine accepto, ac tenuiorem sponsam in matrimonium duxit, ut ille: ita et tu Dion tibi aptam viam percurrere.

5. THALETIS.

1. Omnia deorum plena sunt.

2. Nequaquam plurima verba prudentiam indicant; unum aliqui sapiens quære, unum quippiam bonum elige; ita enim garrulis hominibus loquaces linguas occludes.

(Diogenes Laertius lib. I, 35. Vs. 4 κλει-
σεις coniecit Schneidewinus pro vulgato
λύσεις.)

2. Τί προσβύτατον; Θεός· (ἔφη Θαλῆς) ἀγέννητον γάρ ἐστι. Τί μέγιστον; τόπος· τάλλα μὲν γὰρ ὁ κόσμος, τὸν δὲ κόσμον οὗτος περιέχει. Τί κάλλι-
στον; κόσμος· πᾶν γὰρ τὸ κατὰ τάξιν τούτου μέ-
ρος ἐστί. Τί σοφώτατον; χρόνος· τὰ μὲν γὰρ εὖ-
ρηκεν οὗτος ἤδη, τὰ δὲ εὕρησει. Τί κοινώτατον;
ἐλπίς· καὶ γὰρ οἷς ἄλλο μηθέν, αὐτὴ πάρεστι. Τί
ὠφελιμώτατον; ἀρετή· καὶ γὰρ τάλλα τῷ γῆσθαι
καλῶς ὠφέλιμα ποιεῖ. Τί βλαβερώτατον; κακία·
καὶ γὰρ τὰ πλεῖστα βλάπτει παραγενομένη. Τί
ισχυρώτατον; ἀνάγκη· μόνον γὰρ ἀνίκητον. Τί ῥῆ-
στον; τὸ κατὰ φύσιν· ἐπεὶ πρὸς ἠδονάς γε πολλά-
κις ἀπαγορεύουσιν.

(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 9
pag. 22.)

4. Δεῖ τὰ μὲν εἰκότα λέγειν, τὰ δὲ ἀμήχανα σιωπᾶν.
(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 17
p. 42.)
5. Δεῖ τοῖς ἐχθροῖς καὶ περὶ τῶν πιστῶν ἀπιστεῖν,
τοῖς δὲ φίλοις καὶ τὰ ἀπίστα πιστεύειν.
(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 17
p. 42.)
6. Τῆς μητρὸς ἀναγκαζούσης αὐτὸν γῆμαι, νῆ Δία,
ἔλεγεν, οὐδέπω καιρός. Ἐῖτα ἐπειδὴ παρήδησεν,
ἐχειμένης εἶπε· οὐκέτι καιρός.
(Diogenes Laertius lib. I, 26.)
7. Ἐρωτηθεὶς, διὰ τί ἀκμάζων οὐκ ἐπαιδοποίησεν,

ἀπεκρίνατο· διότι τὸ ζῆν οὐκ ἐβουλόμην λύπαις
αὐθαιρέτως κατεγγυῆσαι.

(Stoß. Flor. LXXVIII, 34.)

8. Βουλόμενος δεῖξαι βράδιον εἶναι πλουτεῖν, φορᾶς
μελλούσης ἐλαιῶν ἔσεσθαι, προνοήσας ἐμισθώσατο
τὰ ἐλαιουργεῖα, καὶ πάμπλειστα συνέτελε γρήματα.
(Diogenes Laertius lib. I, 26.)
9. Ἐφασκε τριῶν τούτων ἕνεκα χάριν εἶχειν τῇ τύχῃ,
πρῶτον μὲν ὅτι ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ οὐ θηρίον,
εἶτα ὅτι ἀνὴρ καὶ οὐ γυνή, τρίτον ὅτι Ἕλληνα καὶ
οὐ βάρβαρον.
(Diogenes Laertius lib. I, 33)
10. Οὐδὲν ἔφη τὸν θάνατον διαφέρειν τοῦ ζῆν. Σὺ οὖν,
ἔφη τις, διὰ τί οὐκ ἀπονήσκεις; Ὅτι, ἔφη,
οὐδὲν διαφέρει.
(Diogenes Laertius lib. I, 35.)
11. Ἡρὸς τὸν πυθόμενον, τί πρότερον ἐγεγόνει, νύξ ἢ
ἡμέρα· ἢ νύξ, ἔφη, μιᾶς ἡμέρας πρότερον.
(Diogenes Laertius lib. I, 36.)
12. Ἡρώτησέ τις αὐτόν, εἰ λήθοι θεοὺς ἄνθρωπος ἀδι-
κῶν· ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἔφη.
(Diogenes Laertius lib. I, 36.)
13. Ἡρὸς τὸν μοιχὸν ἐρόμενον, εἰ ὁμοσεὶ μὴ μεμοιχευ-
κέναι· Οὐ γέρον, ἔφη, μοιχείας ἐπιτορκία;
(Diogenes Laertius lib. I, 36.)
14. Ἐρωτηθεὶς, τί δύσκολον, ἔφη· τὸ ἑαυτὸν γινῶναι.
τί δὲ εὐκόλον; τὸ ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι. τί ἥδιστον;
τὸ ἐπιτοργάζειν. τί τὸ θεῖον; τὸ μήτε ἀρχὴν ἔχον
μήτε τελευτήν. τί δυσεύρετον εἶη τεθεαμένος; γέ-

3. Quid est antiquissimum? Deus (inquit Thales); ortu
enim caret. Quid maximum? Spatium: reliqua enim
mundus continens hęc continetur. Quid pulcherrimum?
Mundus: omnia enim ordine disposita huius partes sunt.
Quid sapientissimum? Tempus: id enim alia invenit jam,
alia inveniet. Quid communissimum? Spes: quibus enim
reliqua omnia desunt, hęc adest. Quid utilissimum? Vir-
tus: hęc enim caetera etiam recto usu utilia facit. Quid
perniciosissimum? Vitium: hoc enim surrepente pleraque
corrumpuntur. Quid validissimum? Necessitas: ea enim
sola est invicta. Quid facillimum? Quod naturę consentane-
um est; quia voluptatibus etiam homines sæpe defatigantur.

4. Dicenda sunt probabilia, tacenda vero quę fieri ne-
queunt.

5. Inimicis etiam ubi credibilia narrant fidem derogare,
amicis etiam quę fidem excedunt credere debemus.

6. Quum mater eum impelleret, ut uxorem duceret:
Per Jovem, inquit, nondum tempus est. Deinde illa ite-
rum instante, quum ætate provecus esset: Non amplius,
inquit, tempus est.

7. Interrogatus, cur in ætatis flore liberos non procreasset,

respondit: Quia nolui vitam sponte susceptis molestiis
quasi despondere.

8. Quum vellet ostendere, facile esse ditescere, prævisa
futura olearum ubertate molas olearias conduxit pluri-
mumque pecunię fecit.

9. Ajebat se trium rerum causa gralam habere fortunę,
primum quod homo natus esset, non bestia; deinde quod
vir, non mulier; tertio quod Græcus, non barbarus.

10. Mortem nihil a vita differre dicebat. Quodam au-
tem objiciente: Cur igitur non moreris? Ob hoc ipsum,
inquit, quia nihil interest.

11. Cuidam sciscitanti, utrum prior exstisset nox an
dies: Nox, inquit, uno die prior.

12. Quum interrogaret eum quispiam, fugerentne deos
mala hominum facinora: Ne cogitationes quidem, in-
quit.

13. Percontanti adultero, num jurare deberet, non
commisisse se adulterium: Nonne est, inquit, perjurium
adulterio dleterius?

14. Interrogatus, quid esset difficile? Se ipsum, inquit,
noscere. Quid contra facile? Alteri dare consilium. Quid
jucundissimum? Voti compotem fieri. Quid numen divi-

ροντα ἔφη τύραννον. πῶς ἄν τις ἀτυχίαν ῥῆστα φέροι; εἰ τοὺς ἐχθροὺς χειρὸν πράσσοντας βλέπει. πῶς ἂν ἄριστα καὶ δικαιοτάτα βιώσασιν; ἐὰν ἂ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ μὴ ὀρθῶμεν. τίς εὐδαιμόνιος; ὁ τὸ μὲν σῶμα ὑγιής, τὴν δὲ τύχην εὐπορος, τὴν δὲ ψυχὴν εὐπαίδευτος.

(Diogenes Laertius lib. I, 36-37. Pro codicum lectione τί δύσκολον εἶη τευεαμένος روسι τί δυσεύρετον κτλ.)

15. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος, πόσον ἀπέχει τὸ ψεῦδος τοῦ ἀληθοῦς· ὅσον, ἔφη, ὀφθαλμοὶ τῶν ὄτων.

(Antonius et Maximus Serm. περὶ ἀληθείας.)

16. Ἐπισημαίνων, ὅτι σαφέστατος ἐλεγγος πραγμάτων ἀπάντων ἐστὶν ὁ χρόνος· οὗτος γὰρ τὴν ἀληθειαν ἐμφανίζει.

(Stobaeus Eclog. lib. I cap. 9.)

17. Ἐπισημαίνων, εὐδαιμονίαν ἀρχοντος νομίζειν, εἰ ἐτελεύτησε γηράσας κατὰ φύσιν.

(Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 7 pag. 18.)

18. Ἐπισημαίνων, εἰ καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος φησι συνεστάναι πάντα, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο βούλεται μεταβάλλειν· ἀμεινον δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν ῥῆσιν προσθεῖναι ἐκ τοῦ δευτέρου περὶ τῶν ἀρχῶν ἔχουσαν ὡδὲ πως· Ἐὰ μὲν οὖν πολυθρόνητα τέτταρα, ὧν τὸ πρῶτον ὕδωρ εἶναι φημεν καὶ ὡσανεὶ μόνον στοιχεῖον τίθεμεν, πρὸς σύγκρισίν τε καὶ πῆξιν (1) καὶ σύστασιν τῶν ἐγκοσμίων πρὸς ἀλλήλα συγκεράννυται. πῶς δέ, ἤδη λέλεκται ἡμῖν ἐν τῷ πρώτῳ. Ἐναργῶς

(1) Legebatur πῆγνυσιν quod mutavi in πῆξιν.

ἐνταῦθα δὴλός ἐστιν ὡς ἀξιώσει; ἀλλήλα μεταβάλλειν τὰ στοιχεῖα.

(Galenus Comment. in libr. de Humor. I, 1, tom. XVI, 37 ed. Kühn.)

ς'. ΒΙΑΝΤΟΣ.

1. Ἀστοῖσιν ἄρεσκε πᾶσιν, ἐν πόλει αἶκε μένης· πλείεταν γὰρ ἔχει χάριν· ἀθηάτης δὲ τρόπος· πολλὰκι δὲ βλαβερὰν ἐξέλαμψεν ἄταν.

(Diogenes Laertius lib. I, 85. — Vs. 3 δὴ adjecit Bergk.)

2. Τὸ μὲν ἰσχυρὸν γενέσθαι τῆς φύσεως ἔργον· τὸ δὲ λέγειν δύνασθαι τὰ συμπερόντα τῇ πόλει ψυχῆς ἴδιον καὶ φρονήσεως· εὐπορία δὲ χρημάτων πολλοῖς καὶ διὰ τύχην περιγίνεται.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

3. Ἀτυχῆς ὁ ἀτυχίαν μὴ φέρων.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

4. Νόσος ψυχῆς τὸ τῶν ἀδυνάτων ἔρᾶν.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

5. Ἄλλοτριῶν κακῶν ἀμνημόνευτος ἔσθι.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

6. Οὕτω πειρῶ ζῆν ὡς καὶ ὀλίγον καὶ πολὺν χρόνον βιωσόμενος.

(Stobaeus Floril. V, 27. Cf. Diog. Laert. lib. I, 87.)

7. Οἱ ἀγαθοὶ εὐπατάητοι.

8. Ἐοίκασιν τοῖς ὄμμασι τῆς γλαυκῆς οἱ περὶ τὴν ματαίαν σοφίαν ἡσχοληκότες· καὶ γὰρ ἐκείνης αἱ ὄψεις νυκτὸς μὲν ἐρῶνται, ἡλίου δὲ λάμψαντος ἀμαυροῦνται· καὶ τούτων ἡ διάνοια ὀφθαλμῶν μὲν ἐστὶ

num? Quod neque initium habet neque finem. Quid inventu difficile vidisset? Senem, inquit, tyrannum. Quo pacto quis facillime adversam ferret fortunam? Si inimicos acrumnis premi videat. Quo modo optime et justissime vivere possemus? Si quæ in aliis reprehendimus, ea non faciamus ipsi. Quis esset felix? Qui corpore sanus, fortunâ locuples et animo liberaliter institutus est.

15. Interrogatus a quodam, quantum distaret a veritate mendacium: Quantum, inquit, ab auribus oculi.

16. Thales ait certissimam rerum omnium obrussam esse tempus, quod veritatem patefaceret.

17. Thales dixit eum principem beatum sibi videri qui naturæ lege senex obiisset.

18. Thales quidem quamquam ex aqua omnia constare ait, tamen et hanc mutari vult; melius vero est hujus quoque e secundo de principiis libro apponere verba quæ sic se habent: « Quattuor illa elementa vulgi sermonibus celebrata e quibus principe loco aquam esse dicimus et quasi solum elementum ponimus, ad mutuam rerum quæ in mundo reperiuntur concretionem, coagulationem et

copulationem miscentur ac temperantur. Quomodo autem hoc fiat, jam in primo libro a nobis dictum est. » Ille manifesto ostendit sese existimare, elementa inter se mutari.

6. ΒΙΑΝΤΙΣ.

1. Civibus placere omnibus stude, si in urbe velis habitare: habet enim id multum gratiæ: superbia autem sæpe jam perniciosam genuit noxam.

2. Validum esse naturæ beneficio licet: at civitati utilia dicere posse, animi et prudentiæ proprium est. Peculiarum autem copia multis etiam fortuito contingit.

3. Infelix qui infelicitatem ferre non potest.

4. Animi morbus est appetere quæ consequi nequeas.

5. Alieni incommodi ne memineris.

6. Ita vitam institue anasi et breve et longum tempus victurus.

7. Boni viri facile decipiuntur.

8. Qui sapientiæ vacant inani noctua: oculis similes sunt, qui noctu quidem valent, sed sole splendente cæcutiunt. Sic illorum quidem mens acutissima est et aptissima ad va-

πρὸς τὴν ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν ἀληθινοῦ φωτὸς κατακίνησιν ἐξαμαυροῦνται.

(Maximus Serm. περὶ φρονήσεως; cf. Stob. Flor. pag. 51 ed. Gesner.)

9. Τόπων μεταβολαὶ οὔτε φρόνησιν διδάσκουσιν, οὔτε ἀφροσύνην ἀφαιροῦνται.

(Anton. Meliss. Serm. περὶ σοφίας.)

10. Οἱ φρόνιμοι μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀφρόνων, ἢ οἱ ἀφρονες ὑπὸ τῶν φρονίμων ὠφελοῦνται· οὔτοι μὲν γὰρ φυλάττονται τὰς ἐκείνων ἀμαρτίας, ἐκείνοι δὲ τὰς τούτων μὴ μιμοῦνται κατορθώσεις.

(Maximus Serm. περὶ φρονήσεως.)

11. Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα μεμῆσθαι μὲν τῶν γεγενημένων, πράττειν δὲ τὰ ἐνεστώτα, περὶ δὲ τῶν μελλόντων ἀσφαλίζεισθαι.

(Maximus Serm. περὶ φρονήσεως.)

12. Μία ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ καλῶς βουλευέσθαι τὸ γνῶναι περὶ οὗτου ὁ λόγος· εἰ δὲ μὴ, τοῦ παντὸς ἀμαρτάνειν ἀνάγκη.

(Maximus Serm. περὶ φρονήσεως.)

13. Τούς αἰτουμένους παρὰ τῶν θεῶν φρένας ἀγαθὰς, καὶ μὴ ἑαυτοὺς παιδεύοντας ἀναισθήτους ἔφασκεν εἶναι. οὔτε γὰρ ζωγράφον εὐχόμενον ταῖς θεοῖς δοῦναι ἀδτιῶ γραμμῆν καὶ εὐχροικν, λαθεῖν ἂν, εἰ μὴ μάθοι τέχνην, οὔτε μουσικὸν γενέσθαι ποτ' ἂν ἔνεκεν εὐχῆς, εἰ μὴ τὰ μουσικὰ μάθοι. τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον οὔτ' ἂν φρόνιμόν τινα γενέσθαι εὐχόμενον, εἰ μὴ τούτων τὴν μάθησιν λάθοι.

(Anton. et Maxim. Serm. περὶ προσευχῆς.)

14. Ἐρωτηθεὶς, τί δυσχερές, Τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἔφη, μεταβολὴν εὐγενῶς ἐνεργεῖν.

(Diog. Laert. lib. I, 86.)

15. Ἐρωτηθεὶς, ποῖος τῶν θανάτων κακός, ἔφη, Ὁ ἀπὸ τῶν νόμων ὑπαγόμενος.

(Antonius et Maximus Serm. περὶ θανάτου.)

16. Ἐρωτηθεὶς, τίς ἄριστος σύμβουλος; Ὁ καιρός, ἔφη.

(Antonius et Maximus Serm. περὶ φρονήσεως.)

17. Συμπλέων ποτὲ ἀσεβέσι, χεῖμαζομένης τῆς νεῶς κἀκείνων τοὺς θεοὺς ἐπικαλουμένον, Σιγάτε, ἔφη, μὴ αἰσθῶνται ὑμᾶς ἐνθάδε πλέοντας.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

18. Ἐρωτηθεὶς ἐπ' ἀσεβοῦς ἀνθρώπου, τί ποτὲ ἐστὶν εὐσέβεια; ἐσίγα· τοῦ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς σιγῆς πυθομένου, Σιωπῶ, ἔφη, ὅτι περὶ τῶν οὐδέν σοι προσχόντων πυνθάνη.

(Diogenes Laertius lib. I, 86.)

19. Ἐρωτηθεὶς, τί γλυκὺ ἀνθρώποις; Ἐλπίς, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. I, 87.)

20. Ἐρωτηθεὶς, τί ἂν εἴη τῶν κατὰ βίον ἄφοβον, εἶπεν, Ὁρθὴ συνείδησις.

(Stobæus Flor. XXIV, 11; cf. Floril. Monacense 25 in Stob. Flor. tom. IV p. 269 ed. Meineke.)

21. Θανάτῳ μέλλων καταδικάζειν τινὰ ἐδάκρυσεν. Εἰπόντος δὲ τινος, τί παλὼν αὐτὸς καταδικάζεις καὶ κλαίεις; εἶπεν, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ μὲν φύσει τὸ συμπαθὲς ἀποδοῦναι, τῷ δὲ νόμῳ τὴν ἄξιαν.

nitatis contemplationem, sed ad oppositum veri luminis motum obscuratur.

9. Locorum mutationes neque prudentiam nos docent, neque imprudentiam dedocent.

10. Prudentes magis juvantur ab imprudentibus, quam hi ab illis: nam illi cavent ab eorum delictis, hi illorum egregia facta non imitantur.

11. Vir bonus præteritorum debet meminisse, præsentia tractare et futuris adhibere cautionem.

12. Unum est principium bene consultandi, scire qua de re agatur. Quod nisi fiat, necesse est deliberantem toto celo errare.

13. Qui mentem bonam et sagacem a diis petunt nec tamen se ipsos discendo erudiunt, eos esse stupidos dicebat. Neque enim pictorem voti compotem fieri, si petat a deo, ut sibi largiatur scientiam ducendi lineas et miscendi colores, nisi pingendi artem didicerit; neque quemquam musicum evasurum optando, nisi modos didicerit: ita nec prudentem, nisi rerum quæ ad prudentiam pertinent perceptam animo scientiam habeat.

14. Interrogatus, quid esset difficile: Ferre, inquit, fortiter mutationem rerum in deterius.

15. Interrogatus, quæ mors mala esset et inhonesta: Illa, inquit, quam leges inferunt.

16. Interrogatus, quis optimus esset consiliarius: Occasio, inquit.

17. Navigans aliquando cum impiis, quum navis tempestate jaclaretur istique deos invocarent: Silete, inquit, ne illi vos hic navigare sentiant.

18. Interrogatus ab homine impio, quid tandem esset pietas, nihil respondit; quumque ille silentii causam requireret: Taceo, inquit, quia de rebus nihil ad te pertinentibus me interrogas.

19. Interrogatus quid esset dulce hominibus: Spes, inquit.

20. Interrogatus, quæ res in vita metu vacaret: Recta, inquit, conscientia.

21. Capite damnaturus quendam lacrimavit. Quærente autem quopiam: Quid est quod fleas, quum ipse condemnes? Quia, inquit, necesse est me et naturæ humanæ vicem dolere et ex lege sententiam ferre.

(Anton. et Max. Serm. περί ἐλεημοσύνης; cf. Stob. Flor. XLVI, 67.)

22. Τῷ πυθόμενῳ, τί τῶν ζῶων χαλεπώτατόν ἐστιν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τῶν μὲν ἀγρίων ὁ τύραννος, τῶν δὲ ἡμέρων ὁ κόλαξ.

(Plutarchus De adulat. et amici discr. cap. 28 p. 198.)

23. Ἀμάσιδι κελευσθεὶς τὸ χρηστότατον ὁμοῦ καὶ φαυλότατον ἐκπέμψαι κρέας τοῦ ἱεροῦ, τὴν γλώτταν ἐξελὼν ἀπέπεμψεν, ὡς καὶ βλάβας καὶ ὠφελείας τοῦ λέγειν ἔχοντος μεγίστας.

(Plutarchus de Auditione cap. 2 pag. 131.)

24. Θεασάμενος μάχαιραν ἐρρίμμενην ἔφη· Τίς σε ἀπόλεσεν, ἢ τίνα σύ;

(Maximus Serm. περί θανάτου.)

25. Ἡδίων ἔλεγε δικάζειν μεταξὺ ἐγθρῶν ἢ φίλων· τῶν μὲν γὰρ φίλων πάντως ἐγθρὸν ἔσεσθαι τὸν ἕτερον, τῶν δὲ ἐγθρῶν τὸν ἕτερον φίλον.

(Diogenes Laertius lib. I, 87.)

26. Ἐρωτηθεὶς, τί ποιῶν ἄνθρωπος τέρεται, ἔφη, Κερδαίων.

(Diogenes Laertius lib. I, 87.)

27. Ἐλεγε δεῖν καὶ φιλεῖν ὡς μισήσοντας· τοὺς γὰρ πλείστους εἶναι καχοὺς.

(Diogenes Laertius lib. I, 87.)

28. Μακάριός ἐστιν ὁ πλουτῶν καὶ ὧν ἐπιθυμεῖ ἀπολαύων· ὁ δὲ μὴ ἐπιθυμῶν μακαριώτερος.

(Anton. et Max. Serm. περί ἀγνείας καὶ σωφροσύνης.)

29. Βίας, ἐπικαλουμένου τινὸς τὸν θάνατον ἐπὶ τέκνον

ἀπωλεία, ἔφη, Τί αὐτὸν καλεῖς, ἄνθρωπε; οὐκ, ἂν μὴ καλέσης, ἤξει;

(Anton. et Max. Serm. περί θανάτου.)

30. Τῷ υἱεὶ πρὸς Αἰγυπτίους ἀπαίροντι καὶ πυθνανομένῳ, τί ἂν ποιῶν αὐτῷ μάλιστα κεχαρισμένα πράττοι, Ἐφόδιον, ἔφη, πρὸς γῆρας κτησάμενος, τὴν ἀρετὴν δηλαδὴ τὸ ἐφόδιον λέγων.

(S. Basilius Magnus De profanorum librorum lectione extr.)

31. Ὁ πλωτικὸς μήτε ἐν τοῖς τεθνηκόσιν ἐστί, μήτ' ἐν τοῖς βιοῦσι.

(S. Basilius Magnus De profan. libr. lect.)

32. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ μάλιστ' ἂν ἐνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος, εἰ πρῶτος χρῆτο τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος.

(Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 7 p. 17.)

33. Βίας ἐν τινι πότῳ σιωπῶν καὶ σκωπτόμενος εἰς ἀβελτερίαν ὑπὸ τινος ἀδολέσχου· Καί τις ἂν, ἔφη, δύναιτο μωρὸς ὢν ἐν οἴῳ σιωπᾶν;

(Plutarchus de Garrulitate cap. 4 p. 102.)

31. Θεῶρει ὡσπερ ἐν κατοπτρῷ τὰς σαυτοῦ πράξεις, ἵνα τὰς μὲν καλὰς ἐπικοσμήῃς, τὰς δὲ αἰσχρὰς καλύπτῃς.

(Stobæus Flor. XXI, 11.)

ζ'. ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΥ.

1. Μηδὲν χρημάτων ἕνεκα πράττειν· δεῖ γὰρ τὰ κερδαντὰ κερδαίνειν.

(Diogenes Laertius lib. I, 97.)

22. Percontanti, quæ esset perniciosissima bestia, respondit: Inter feras tyrannus, inter cicures vero adulator.

23. Ab Amaside jussus optimam simul et pessimam victimæ carnem mittere, linguam exsectam misit, quia sermo plurimum et utilitatis et damni afferret.

24. Conspicatus ensem projectum: Quis te, inquit, perdidit, aut quem tu?

25. Malle se inter inimicos, quam inter amicos judicare dicebat; quippe ex amicis alterum prorsus futurum inimicum, ex inimicis aulem alterum amicum.

26. Interrogatus, quo negotio homo delectaretur: Lucro, inquit.

27. Idem amandum esse dicebat, quasi odio essemus habituri; malos enim esse plerosque.

28. Beatus est qui et divitiis affluit et bonis quæ concupiverat partis fruitur, sed beator tamen qui nihil concupivit.

29. Bias, quum quidam liberis suis interitum precaturus mortem vocaret: Quid est, inquit, quod illam voces, quæ etiam te non vocante adventura est?

30. Filio in Ægyptum proficiscenti interrogantique, quid patri gratissimum facere posset, respondit: Si præsidium sibi ad senectutem compararet, virtutem scilicet præsidium appellans.

31. Navigans neque mortuis neque vivis adnumerandus.

32. Mihi quidem videtur hac ratione maxime gloriam consequuturus sive rex sive tyrannus, si primus legibus patriæ obtemperet.

33. Bias in quodam convivio, quum tacenti a nugatore quopiam stultitia objiceretur: Quis vero, inquit, stultus inter bibendum possit tacere?

34. Contemplare tanquam in speculo actiones tuas, ut honestas ornes, turpes vero tegas.

7. PERIANDRI.

1. Nihil pecuniæ causa agendum; nam iis ex rebus lucrum faciendum est ex quibus decet.

2. Τοὺς μέλλοντας ἀσφαλῶς τυραννήσειν τῇ εὐνοίᾳ δορυφορεῖσθαι δεῖ, καὶ μὴ τοῖς ὄπλοις.
(Diogenes Laertius lib. I, 97.)
3. Μηδενὶ φθόνει.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 51.)
4. Ὡσπερ ἡ ἐρυσίθη ἰδιὸν ἐστὶ τοῦ σίτου νόσημα, οὕτω φθόνος φιλίας ἐστὶν ἀβρώστημα.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 52.)
5. Ὡσπερ ὁ ἰὸς σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξαναψήχει.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 53.)
6. Ὅσῳ γὰρ ἂν φθονῆς, τοσούτῳ μειζόνων γίνη πρόξενος ἀγαθῶν τῷ φθονουμένῳ.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 54.)
7. Ἐρωτηθεὶς, διὰ τί τυραννεῖ, ἔφη, Ὅτι καὶ τὸ ἔκουσίως ἀποστῆναι καὶ τὸ ἀφαιρεθῆναι κίνδυνον φέρει.
(Diogenes Laertius lib. I, 97; cf. Stob. Flor. XLIII, 78.)
8. Ἐρωτηθεὶς, τί μέγιστον ἐν ἐλαχίστῳ, εἶπε, Φρένες ἀγαθὰ ἐν σώματι ἀνθρώπου.
(Stobæus Flor. III, 56.)
9. Κέρδος αἰσχρὸν βαρὺν κειμήλιον.
(Stobæus Flor. X, 49.)
10. Λόγων ἀποβῆτων ἐκφορὰς μὴ ποιοῦ.
(Stobæus Flor. XLII, 7.)

11. Ἐρωτηθεὶς, τί πάντων αἴτιον, ἔφη, Χρόνος.
(Stobæus Eclog. Phys. lib. I cap. 8, 40 p. 90 ed. Gaissf.)

Τῶν αὐτῶν ἑπτὰ σοφῶν περὶ οἰκονομίας ἀποφθεγμάτων.

Τούτων ἄριστον ὁ Σόλων εἶπεν αὐτῷ δοκεῖν οἶκον, ὅπου τὰ χροῖματα μὴτε κτωμένοις ἀδικία, μὴτε φυλακτουσιν ἀπιστία, μὴτε δαπανῶσι μετένοια πρόσεστιν. Ὁ δὲ Βίας· ἐν ᾧ τοιούτος ἐστὶν ὁ δεσπότης δι' αὐτὸν, ὅς ἐξω διὰ τὸν νόμον. Ὁ δὲ Θαλῆς· ἐν ᾧ πλείεστην ἄγειν τῷ δεσπότη ἰσχυρὴν ἔξεστιν. Ὁ δὲ Κλεόβουλος· εἰ πλείονας ἔχει τῶν φοβουμένων αὐτὸν τοὺς σιλοῦντας ὁ δεσπότης. Ὁ δὲ Πιττακὸς εἶπεν, ὡς ἄριστος οἶκός ἐστὶν ὁ τῶν περισσῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων μηδεὶς ἐνδεόμενος. Ὁ δὲ Χίλων ἔφη, δεῖν μάλιστα βασιλευσμένη πόλει προσοικεῖναι τὸν οἶκον· εἴτα προσεῖπεν, ὅτι Λυκούργος πρὸς τὸν κελεύοντα δημοκρατίαν ἐν τῇ πόλει καταστῆσαι, πρῶτον, ἔφη, ποιήσον ἐν τῇ οἰκίᾳ σου δημοκρατίαν.

(Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 12 pag. 26 seq.; cf. Stob. Flor. LXXXV, 14.)

Τῶν αὐτῶν περὶ πομπῆς ἀποφθεγμάτων.

Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων· Ἄλλ' ἀκήκοας μὲν ἦν ἔγω γνώμην περὶ πολιτείας, εἰ δὲ βούλει καὶ νῦν ἀκούειν,

2. Qui tuto regnare volunt benevolentia stipari debent, non armis.
3. Nemini invideto.
4. Quemadmodum rubigo proprius est frumenti morbus : sic invidia amicitiae est aegritudo.
5. Ut rubigo ferrum, ita invidia animum, cui inest, corrumpit.
6. Quo magis invidet, eo majorum bonorum conciliator es ei cui invidetur.
7. Interrogatus cur in tyrannide permaneret : Quia, inquit, et sponte decedere et vi demoveri periculosum est.
8. Interrogatus, quid maximum in minimo esset : Bona mens, inquit, in corpore humano.
9. Turpe lucrum gravis est thesaurus.
10. Secreta noli enuntiare.
11. Interrogatus, quæ esset omnium causa : Tempus, inquit.

FORUNDEM VII SAPIENTUM DE RE FAMILIARI EFFATA.

Solon eam sibi domum optimam videri dixit, ubi res

esset neque injuste parva, neque in ea vel conservanda diffidentiae vel consumenda penitentiae locus esset. Bias : in qua dominus sua sponte talis esset, qualem foris propter leges se gereret. Thales vero, in qua domino plurimum otii habere liceret. Cleobulus autem : si dominus plures haberet sui amantes, quam metuentes. Pittacus optimam esse domum dixit, ubi neque supervacaneum neque necessarium quidquam desideraretur. Chilon censuit domum civitati regibus obnoxia simillimam esse debere, adjectique Lycurgum cuidam qui populare imperium Sparta instituire ipsum juberet, respondisse : Prius tu hoc domi tuae facito.

FORUNDEM DICTA DE REPUBLICA.

Primusque Solon : Audivisti quidem quæ sit mea de republica sententia, sed si nunc quoque libet audire, videtur mihi civitas perbeata esse et popularem rationem optime

δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καὶ μάλιστα σώζειν δημοκρατίαν, ἐν ἧ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲν ἦτον οἱ μὴ ἀδικηθέντες προβάλλονται καὶ κολάζουσιν. Δεύτερος δὲ ὁ Βίας ἔφησε, κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν, ἐν ἧ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον. Ἐπὶ τούτῳ Θαλῆς τὴν μῆτε πλουσίους ἄγαν, μῆτε πένητας ἔχουσαν πολίτας. Μετὰ δὲ τούτου ὁ Ἀνάχαρσις ἐν ἧ τῶν ἄλλων ἴσων ὀριζομένων ἀρετὴ τὸ βέλτιον ὀρίζεται καὶ κακία τὸ χειρόν. Πέμπτος δὲ Κλεόβουλος ἔφη, μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον, ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασι ἢ τὸν νόμον. Ἐκτος δὲ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔξεστιν ἄρχειν. Μετατραπεῖς δὲ ὁ Χίλων ἀπεφώνητο, τὴν μάλιστα νόμον, ἥμιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσαν πολιτείαν ἄριστην εἶναι. Τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περιάνδρος ἐπικρίνων ἔφη, δοκεῖν αὐτῷ πάντας ἐπαινεῖν δημοκρατίαν τὴν ὁμοιοτάτην ἀριστοκρατία.

(Plutarchus VII Sapient. Conviv. cap. 11 pag. 24 seq.)

ANACHARSIDOS ΓΝΟΥΡΟΥ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1. Κρεῖττον ἓνα φίλον ἔχειν πολλοῦ ἄξιον ἢ πολλοὺς μὴδενὸς ἄξιους.
(Diogenes Laertius I, 105.)
2. Πρὸς τὴν Σόλωνος οἰκίαν ἀφικόμενος τῶν θεραπόντων τινὶ ἐκέλευσε μηνῦσαι, ὅτι παρεῖη πρὸς αὐτὸν Ἀνάχαρσις, καὶ βούλοιο αὐτὸν θεάσασθαι ξένος τε, εἰ οἶόν τε, γενέσθαι· καὶ ὁ θεράπων εἰσ-

αγγείλας ἐκελεύσθη ὑπὸ τοῦ Σόλωνος εἰπεῖν αὐτῷ, ὅτι περ ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσι ξένους ποιῶνται· ἐνθεν δὲ Ἀνάχαρσις ἐλθὼν ἔφη· νῦν αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι εἰμί, καὶ προσήκει μοι ξένους ποιεῖσθαι· ὁ δὲ καταπλαγεὶς τὴν ἐτοιμότητα εἰσέφρησεν αὐτόν, καὶ μέγιστον φίλον ἐποίησάτο.

(Diogenes Laertius lib. I, 101-102.)

3. Ἐρωτηθεὶς, τί ἐστιν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθόν τε καὶ φαῦλον; ἔφη, Γλώσσα.
(Diogenes Laertius I, 105.)
4. Γλώσσης, γαστροῦ, αἰδοῖον κράτει.
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
5. Ὑπὸ μειρακίου παρὰ πότον ὕβρισθεὶς ἔφη· Μειρακίον, ἐὰν νέος ὢν τὸν οἶνον οὐ φέρῃς, γέρων ὢν ὕδωρ οὔσεις.
(Diogenes Laertius lib. I, 105.)
6. Ἀνάχαρσις ἔφη, κირναμένου κρατῆρος ἐφρεστίου τὸν μὲν πρῶτον υγιείας πίνεσθαι, τὸν δὲ δεύτερον ἡδονῆς, τὸν δὲ τρίτον ὕβρεως, τὸν δὲ τελευταῖον μανίας.
(Stobæus Flor. XVIII, 26; Anton. et Maxim. Serm. περὶ μέθης.)
7. Ἐρωτηθεὶς, εἴ εἰσιν ἐν Σκύθαις αὐλοὶ, εἶπεν, Ἄλλ' οὐδὲ ἀμπελοί.
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
8. Ἐρωτηθεὶς, πῶς οὐκ ἂν γένοιτό τις φιλοπότης, εἶπεν· Εἰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοι τὰς τῶν μεθυόντων ἀσχημοσύνας.
(Diogenes Laertius lib. I, 103.)

conservare, in qua injuriæ alicujus auctorem non minus illæsi quam qui læsus est in jus rapiant et puniant. Secundus Bias dixit, popularem reipublicæ statum esse optimum, in quo legem universi tanquam tyrannum metuerent. Tum Thales eam laudavit civitatem, quæ cives neque divites nimis neque pauperes haberet. Post hunc Anacharsis eam in qua, quum reliqua æqualia statuerentur, virtus finis bonorum, vitium summum malum judicaretur. Quintus Cleobulus ait, ibi temperantissimum esse populum, ubi cives magis reprehensionem metuerent quam leges. Sextus Pittacus, ubi imperare improbis non liceret, bonis viris liceret. Conversus deinde Chilo rempublicam legibus potissimum, minime oratoribus obtemperantem optimam esse pronuntiavit. Rursus ultimus Periander cæterorum dicta dijudicans ait, videri sibi omnes eam commendare popularem reipublicæ formam, quæ simillima esset optimatum in civitate gubernationi.

ANACHARSIS GNURI F. APOPHTHEGMATA.

1. Melius est unum amicū præstantem quam fallaces multos habere.

2. Solonis domum quum venisset, jussit quandam ex ejus familia nuntiare Soloni, Anacharsidem ad fores adesse, ut illius conspectu et hospitio, si fieri posset, frueretur. Puer intus hæc nuntiavit Soloni ejusque jussu Anacharsidi renuntiat, in sua quemque patria hospitium facere. Hinc ingressus Anacharsis: Jam vero, inquit, in patria sum neque decet hospitio cum aliis jungi. Quam viri dexteritatem admiratus Solon statim eum admisit et arctissimis amicitiae vinculis sibi devinxit.

3. Interrogatus, quid in hominibus bonum simul ac malum esset: Lingua, inquit.

4. Linguam, ventrem, pudenda contine.

5. Ab adolescente in convivio passus contumeliam: Adolescens, inquit, si nunc ipsum, quum juvenis es, vinum non fers, quando consenueris, aquam feres.

6. Anacharsis dixit, quum vina domi miscerentur, primum poculum sanitatis bibi, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, ultimum insanix.

7. Interrogatus, num tibiæ essent in Scythia, Ne vites quidem, inquit.

8. Interrogatus, quomodo quis abstemius fieret: Si ebrium, inquit, flagitia ante oculos habeat.

9. Θαυμάζειν φησί, πῶς Ἑλληνας ἀρχόμενοι μὲν ἐν μικροῖς πίνουσι, πλησθέντες δὲ ἐν μεγάλοις.
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
10. Ἀνάχαρσις ἔλεγε τῷ νομισματι πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ ἀριθμεῖν χρωμένους δρᾶν τοὺς Ἑλληνας.
(Plutarchus Quomodo quis suos in virtute paranda sequere possit profectus p. 251.)
11. Ἐρωτηθεὶς, πότερον πλείους εἰσὶν οἱ ζῶντες ἢ οἱ νεκροί, ἔφη· Τοὺς οὖν πλείοντας τοῦ τίθης;
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
12. Μαθὼν τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεώς, τοσοῦτον ἔφη τοῦ θανάτου τοὺς πλείοντας ἀπέχειν.
(Diogenes Laertius lib. I, 103.)
13. Ὀνειδιζόμενος ὑπὸ Ἀττικοῦ, ὅτι Σχύθης ἐστίν, ἔφη· Ἄλλ' ἐμοὶ μὲν ὄνειδος ἢ πατρίς, σὺ δὲ τῇ πατρίδι.
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
14. Πῶς, ἔλεγεν, ἀπαγορευόντες τὸ ψεύδεσθαι ἐν ταῖς καπηλείαις φανερώς ψεύδοιται;
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
15. Ἐρωτηθεὶς, τίνα τῶν πλοίων ἐστὶν ἀσφαλέστερα· ἔφη, τὰ νενεωλκημένα.
(Diogenes Laertius lib. I, 104.)
16. Τὸ ἔλαιον μανίας φάρμακον ἔλεγε διὰ τὸ ἀλειφόμενους τοὺς ἀθλητὰς ἐπιμαίνεσθαι ἀλλήλοις.
(Diog. Laert. I, 104.)
17. Καὶ τοῦτο ἔφη Θαυμασιώτατον ἑωρακέναι παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὅτι τὸν μὲν καπνὸν ἐν τοῖς ὄρεσι καταλείπουσι, τὰ δὲ ξύλα εἰς τὴν πόλιν κομίζουσι.

- (Diogenes Laertius lib. I, 104.)
18. Θαυμάζειν ἔλεγε, πῶς οἱ Ἑλληνας, νομοθετοῦντες κατὰ τῶν ὑβριζόντων, τοὺς ἀθλητὰς τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους.
(Diogenes Laertius lib. I, 103.)
19. Τὴν ἀγορὰν ὠρισμένον ἔφη τόπον εἰς τὸ ἀλλήλους ἀπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν.
(Diogenes Laertius lib. I, 105.)
20. Ἀνάχαρσις ἔφησεν εὐδαιμονίαν ἀρχόντος νομίζειν, εἰ μὴ μόνος εἴη φρόνιμος.
(Stobæus Flor. XLVIII, 47.)
21. Θαυμάζειν ἔφη, πῶς παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνῖται, κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται.
(Diogenes Laertius lib. I, 103.)
22. Παίζειν δεῖ, ὅπως σπουδάσης.
(Anthol. Patav.)
23. Ὀνειδιζόμενος, ὅτι Σχύθης ἐστίν, εἶπεν· Τῷ γέγει, ἀλλ' οὐ τῷ τρώπῳ.
(Anthol. Patav.)
24. Ἀρδάλου εἰπόντος· Ἄλλὰ θεοὶ γε Σχύθαις εἰσὶν· Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, γλώσσης ἀνθρωπίνης συνιέντες, οὐχ ὡσπερ δὲ οἱ Ἑλληνας, οἰόμενοι Σχυθῶν διαλέγεσθαι βέλτιον, ὅμως τοὺς θεοὺς ὀστέων καὶ ξύλων ἥδιον ἀκροᾶσθαι νομίζουσιν.
(Plutarchus Conviv. VII Sapient. cap. 5 pag. 13.)
25. Οἶδα καὶ Ἀνάχαρσιν τὸν Σχύθην ἐν συμποσίῳ γελωτοποιῶν εἰσαχθέντων ἀγέλαστον διαμείναντα, πιθήκου δ' ἐπεισαχθέντος γελάσαντα φάναι ὡς οὗτος

9. Mirari se dixit, cur Græci initio convivii parvis poculis uterentur, ubi vero saturati essent, majoribus.
10. Anacharsis dicebat se non videre ad aliam rem numismate uli Græcos quam ad numerandum.
11. Interrogatus, utrum plures vivi an mortui essent : Navigantes, inquit, ultra in parte constituis ?
12. Quom didicisset quattuor digitorum navis esse crassitudinem, tantum dixit a morte navigantes abesse.
13. Exprobranti sibi Attico, quod Scythia esset : At mihi, inquit, dedecori est patria, tu patriæ.
14. Qui sit, inquiebat, ut qui mentiri vetant, in cauponando aperte mentiantur ?
15. Interrogatus, quænam essent tutissimæ naves : Subductæ, inquit.
16. Oleum insanix incitamentum esse dicebat, quod eo uncti athletæ furiose se mutuo aggrederentur.
17. Hoc quoque permirum apud Græcos se vidisse dixit, quod fumum in montibus relinquere, ligna in urbem conveherent.

18. Mirari se ajebat, cur Græci qui leges de injuriarum auctoribus ferrent, athletas ob mutua verbera honorarent.
19. Forum esse locum ad mutua fraudem lucrumque turpe destinatum ait.
20. Anacharsis dixit sibi videri principis felicitatem in hoc sitam esse, si non solus esset prudens.
21. Mirari se dixit, cur apud Græcos artifices certarent, judicarent autem qui artifices non essent.
22. Ludendum tibi est, ut seria agas.
23. Exprobrante quodam, quod Scythia esset : Genere quidem, inquit, non moribus.
24. Ardalo dicente : Atqui dii sunt Scythis ? Omnino, inquit Anacharsis, iique humanæ linguæ intelligentes ; neque vero Scythæ putant quod Græci, qui quamquam Scythis eloquentia præstare se censent, tamen deos osium et lignorum sonos libentius quam humanam vocem audire opinantur.
25. Scio etiam Anacharsidem Scytham accessit in

μὲν φύσει γελοῖός ἐστιν, ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπιτη-
δεύσει.

(Athenæus Dipnosoph. lib. XIV p. 613 D.)

26. Ἄναρχαρις ὁ Σκυθῆς ἐρωτηθεὶς, διὰ τίνα αἰτίαν ἄνθρωποι λυποῦνται πάντοτε, ἔφη· Ὅτι οὐ μόνον αὐτοὺς τὰ ἴδια κακὰ λυποῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ.

(Anton. et Maxim. Serm. περὶ φθόνου.)

27. Ἄναρχαρις ἔφη πρὸς τὸν ἀποπέψαντα αὐτὸν [Σκυθῶν βασιλέα] Ἑλληνας πάντας ἀσχολοῦς εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην, πλὴν Λακεδαιμονίων· τοῦτοις δὲ εἶναι μούνοισι σωφρόνως δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον.

(Herodotus lib. IV cap. 77.)

28. Ἄναρχαρις ὁ σοφὸς ἐπιδεικνύμενος τὴν τῆς ἀμπέλου δύναμιν τῷ τῶν Σκυθῶν βασιλεῖ, καὶ τὰ κλήματα αὐτῆς δεικνύς, ἔλεγεν ὡς εἰ μὴ καθ' ἕκαστον ἔτος ἔτεμονο οἱ Ἕλληνες τὴν ἀμπελον, ἤδη κἂν ἐν Σκυθαις ἦν.

(Athenæus Dipnosoph. lib. X p. 428 E.)

29. Ὅτι δὲ τὸ μεθύειν καὶ τὰς ὄψεις ἡμῶν πλανᾷ, σαφῶς ἔδειξεν Ἄναρχαρις δι' ὧν εἶρηκε, δηλώσας ὅτι ψευδεῖς δόξαι τοῖς μεθύουσι γίνονται. Συμπότης γάρ τις ἰδὼν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα ἐν τῷ συμποσίῳ ἔφη· ὦ Ἄναρχαρι, γυναῖκα γεγάμηκας αἰσχράν. Καὶ ὃς ἔφη· Πάνυ γε κάμοι δοκεῖ, ἀλλὰ μοι ἔρχεον, ὦ παῖ, ποτῆριον ἀκρατέστερον, ὅπως αὐτὴν καλὴν ποιήσω.

(Athenæus Dipnosoph. lib. X pag. 445 F.)

30. Παραγενόμενος εἰς Σκυθίαν καὶ νομιζόμενος τὰ νόμιμα παραλῦειν τῆς πατρίδος, πολλὸς ὢν ἐν τῷ ἑλληνίζειν, τοξευθεὶς ἐν κυνηγεσίῳ πρὸς τὰ δελφοῦ τελευτᾷ εἰπόν, διὰ μὲν τὸν λόγον ἐκ τῆς Ἑλλάδος σωθῆναι, διὰ δὲ τὸν φθόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ ἀπολέσθαι. Ἐνιοὶ δὲ τελετὰς ἑλληνικὰς ἐπιτελοῦντα διαχρησθῆναι.

(Diogenes Laertius lib. I, 102. νομιζόμενος conjecit Orellius pro vulgato νομιζων.)

ΜΥΣΩΝΟΣ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ.

1. Μὴ ἐκ τῶν λόγων τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων τοὺς λόγους ζητεῖ· οὐ γὰρ ἕνεκα τῶν λόγων τὰ πράγματα συντελεῖται, ἀλλ' ἕνεκα τῶν πραγμάτων οἱ λόγοι.

(Diogenes Laertius lib. I, 108.)

2. Εὐρύων (Ἄναρχαρις) αὐτὸν θέρουσ ἐγέτην ἀρότρου προσαρμοττόντα εἶπεν· Ἄλλ', ὦ Μύσων, οὐχ ὥρα νῦν ἀρότρου· Καὶ μάλα, εἶπεν, ὥστε ἐπισκευάζειν.

(Diogenes Laertius lib. I, 106.)

3. Ὠφθη ποτὲ ἐν Λακεδαίμονι μόνος ἐπ' ἐρημίας γελῶν· ἄφνω δὲ τινος ἐπιστάντος καὶ πυθομένου, διὰ τί μηδενὸς παρόντος γελαῖ· Δι' αὐτὸ τοῦτο, ἔφη.

(Diogenes Laertius lib. I, 107.)

convivium scurris non risisse, postea autem adductam simiam risu excepsisse dicentem, natura quidem animal illud esse ridiculum, hominem vero studio et industria.

26. Anacharsis Scythia, quum ex eo quaesitum esset, cur semper homines dolerent: Quia, inquit, non solum mala sua dolent, verum etiam aliena bona.

27. Anacharsis illi qui ipsum in Graeciam miserat [Scytharum regi] dixit Graecos universos in omni sapientia occupari, exceptis Lacedaemoniis; his autem solis esse prudenter respondendi et interrogandi facultatem.

28. Anacharsis ille sapiens vitis vim Scytharum regi ostendens ejusque palmites monstrans, dicebat nisi quotannis Graeci vitem amputarent, futurum jam fuisse, ut apud Scythas esset.

29. Oculos etiam nostros temulentia decipi aperte responso suo ostendit Anacharsis, ebriorum falsas esse opiniones significans. Namque e compotoribus quidam uxorem ejus in convivio intuitus: O Anacharsi, inquit, deformem duxisti uxorem. Tum ille: Ita quidem, inquit, et mihi videtur; sed, heus tu puer, meracius mihi poculum infunde, ut formosam eam efficiam.

30. Reversus in Scythiam et patrias leges evertere creditus, quod totum se ad Graecorum imitationem confulisset, in venatione a fratre sagitta percussus interiit, testatus se ratione et oratione servatum e Graecia rediisse, invidia autem in patria perire. Nonnulli Graeco ritu sacrificantem occisum esse tradunt.

MYSONIS APOPHTHEGMATA.

1. Ne ex verbis res, sed ex rebus verba inquiras: neque enim propter verba res perficiuntur, sed rerum causa verba consummantur.

2. Quum Anacharsis eum reperisset aestate stivam aratro aptantem: At nunc, inquit, o Myson, tempus non est aratro vacare. Tum ille: Immo, inquit, tempus est illud praeparare.

3. Solus aliquando Lacedaemone in solitudine ridere visus est; quum vero repente aliquis supervenisset interrogassetque, cur nemine praesente rideret: Ob hoc ipsum, inquit, rideo.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΑΔΕΣΠΟΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΥΣ.

Ἐπτὰ σοφῶν ἐρέω κατ' ἔπος πόλιν, οὖνομα,
[φωνήν.

Μέτρον μὲν Κλεόβουλος δ' Αἰνῶδιος εἶπεν ἄριστον.

Χίλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαιμόνι γνῶθι σεαυτόν.

Ὅς δὲ Κόρινθον ἔναιε, χολοῦ κρατέειν Περίαν-
[δρος.

Πιττακὸς οὐδὲν ἄγαν, δὲ ἔην γένος ἐκ Μιτυλήνης.

Τέρμα δ' ὄρᾶν βιότιοιο, Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις.

Τὸς πλέονας κακίους δὲ Βίας ἀπέφηνε Πριηνεύς.

Ἐγγύην φεύγειν δὲ Θάλῃς Μιλήσιος τῦδα.

(Anthol. Planud. lib. I cap. 86; Anal.
Brunck. III p. 149.)

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΥΣ
ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Ἐπτὰ σοφῶν, Κλεόβουλε, σὲ μὲν τεκνώσατο
[Αἰνῶδος,

ἀμφὶ δὲ Σισυφία γῶν Περὶάνδρον ἔχει,
Πιττακὸν ἢ Μιτυλήνα, Βιάντα δὲ διὰ Πριήνη,

Μιλήτος δὲ Θαλῆν, ἄκρον ἔρεισμα δίκας,

ἃ Σπάρτα Χεῖλιωνα, Σόλωνα δὲ Κεκροπίεσσι

πάντας ἀριζάλου σωφροσύνας φύλακας.

(Anal. Brunck. II p. 22.)

INCERTI EPIGRAMMA IN VII SAPIENTES
D. M. AUSONIO INTERPRETE.

Septenis patriam sapientum nomina, voces
versibus expeditam; sua quemque monosticha dicent.
Chilo cui patria est Lacedæmon, *Noscere se ipsum.*
Periander *trepidam moderare Corinthius iram.*
Ex Mitylenæis *Nimum nil Pittacus oris.*
Mensuram optimam ait Cleobulus Lindius in re.
Expectare Solon finem docet, ortus Athenis.

*Plures esse Bias pravos quem clara Priens.
Mileti fugisse Thales vadimonia alumnus.*

ANTIPATRI IN EOSDEM EPIGRAMMA.

E septem sapientibus te, Cleobule, Lindus tulit
at Periandrum Sisyphía habet terra,
Pittacum Mitylene, Biantem divina Priens,
Miletus Thalem, insigne justitiæ columnen,
Sparta Chilonem, Solonem Cæcropsia terra,
omnes eximie temperantiæ custodes.

VII GRÆCÆ SAPIENTUM SENTENTIÆ A
D. M. AUSONIO SEPTENIS VERSIBUS
EXPLICATÆ.

BIAS PRIENEUS.

Quanam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.
Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter.
Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? avarus.
Quæ dos matronæ pulcherrima? vita pudica.
Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.
Quid prudentis opus? quum possit, nolle nocere.
Quid stulli proprium? non posse et velle nocere.

PITTACUS MITYLENEUS.

Loqui ignorabit, quum tacere nesciet.
Bono probari malo, quam nullis malis.
Demens superbis invidet felicibus.
Demens dolorem ridet infelicitium.
Pareto legi, quisque legem sanxeris.
Plures amicos re secunda compara.
Plures amicos rebus adversis proba.

CLEOBULUS LINDIUS.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunæ invidiæ est immeritus miser.
Felix criminibus nullus erit diu.

*Ignoscas aliis multa, nihil tibi.
Pareit quisque malis, perdere vult bonos.
Majorum meritis gloria non datur:
Turpis sæpe datur fama minoribus.*

PERIANDER CORINTHIUS.

*Nunquam discrepat utile a decoro.
Plus est sollicitus, magis beatus.
Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis ut libeat quod est necesse.
Multis terribilis caveto multos.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.*

SOLOX ATHENIENSIS.

*Dico tunc beatam vitam, quum peracta facta sint.
Par pari jugator conjux. Quidquid impar, dissidet.
Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, propalam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, quid timere convenit*

CHILO LACEDÆMONIUS.

*Nolo minor me timeat despiciatque major.
Vive memor mortis, uti sis memor et salutis;
Tristia cuncta exsuperans aut animo aut amico.*

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.
Quæ benefacta accipias, perpetuo memento.
Grata senectus homini, quæ parilis juventæ.
Illa juvena est gravior, quæ similis senectæ.

THALES MILESIUS.

Turpe quid ausurus te sine teste time.

Vita perit, mortis gloria quum moritur.
Quod facturus eris, dicere sustuleris.
Crux est, si metuas vincere quod nequeas.
Quum vere objurgas, sic, inimice, juvas.
Quum falso laudas, sic et, amice, noces.
Nil nimium satis est. Ne sit et hoc nimium.

DE ANAXIMANDRO.

Anaximander quem Cicero (1) Thaletis popularem et sodalem, Simplicius (2) ejus successorum et discipulum vocat, Praxiadis filius, Milesius fuit. Qui quum Apollodoro (3) teste olympiadis LVIII anno secundo annum aetatis sexagesimum quartum egerit ac paullo post naturae concessisse feratur, apparet eum partu editum esse olympiadis XLII anno tertio vel a. Chr. 610. Quocum congruit Eusebius ad olympiadem LI adnotans : 'Αναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος φυσικὸς ἐργωρίζετο, et Hieronymus de eadem olympiade scribens : « Anaximander, Milesius, physicus agnoscitur. » Quum vero Polycrates, Samiorum tyrannus, quo regnante maxime floruisse dicitur Anaximander, regnum adeptus sit olympiadis LXII anno primo, Diogenem in mortis tempore notando (μετ' ὀλίγον) errasse conjicias, nisi forte statuendum sit, intelligi majorem Polycratem (4) qui (5) olympiade LIV floruit.

Verum ut de placitis ejus pauca disseram, infinitatem naturae dixit esse e qua omnia gignen-

rentur (6), vel quemadmodum Diogenes scribit (7), initium et elementum esse affirmavit. Quamvis autem cuncta ad causas naturales revocaret, tamen neque aquam, neque ignem, neque aerem, neque simile quippiam rerum principium nominare solitus est, sed si Alexandro Aphrodisiensi (8) credimus, mediam quandam naturam eo nomine affecit. Ut vero ex infinitate res omnes ei videbantur oriri : sic ortas et paullatim senescentes in eam dissolvi contendebat. Quocirca innumerabiles etiam mundos nasci censuit et rursus interitu suo ad illa unde procreati erant semina redigi. Addit porro ideo esse infinitum, ne quando is qui nunc est rerum ortus deficiat (9). Quid? quod infinitionem illam sive immensitatem, rerum originem, omnino immutabilem esse ei placuit, licet partes ejus mutari arbitraretur (10). Præterea terram centri instar constitutam medio loco sitam esse globosamque formam habere. Lunam falso lucere lumine splendoremque a sole mutuari. At solem tanta esse magnitudine,

(1) Cicero Acad. Quæst. lib. II cap. 37.

(2) Simplicius Comment. in Physic. lib. I p. 3 : 'Αναξίμανδρος μὲν, Πραξιάδου, Μιλήσιος, Θαλοῦ γινόμενος διάδοχος καὶ μαθητής. Diog. Laert. II, 1 : 'Αναξίμανδρος Πραξιάδου Μιλήσιος.

(3) Diogenes Laertius lib. II, 2 : 'Απολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος, ὃς καὶ φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πεντηκωστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος ἔτων εἶναι ἐξήκοντα τεσσάρων, καὶ μετ' ὀλίγον τελευτῆσαι, ἀμάσαντά τῃ μάλιστα κατὰ Πολυκράτην τὸν Σάμου τύραννον.

(4) Suidas v. 'Ιθυκος.

(5) Conf. C. Clinton. Fast. Hellen. Cæterum Corsinus Fast. Attic. I p. 89 et p. 118 e Diogenis loco lib. II, 3 quem ipse emendat concludit, Anaximandrum olympiadis LXIII anno primo vita defunctum esse. Idem tamen in præfat. ad Plutarchum de Plac. phil. pag. XXV existimat philosophum usque ad olympiadem LXVIII vixisse, ut Anaximenes ipsum audire potuerit. Sed hæc omnia incerta sunt.

(6) Cicero Acad. Quæst. lib. II, 37.

(7) Diogenes Laertius lib. II, 1 : Οὗτος ἔπρακεν ἀρχὴν καὶ στοιχείον τὸ ἀπειρον, οὐ διορίζων ἀέρα ἢ ὕδωρ ἢ ἄλλο τι. Similiter Aristoteles Phys. III, 4 ; qui tamen libro de Melisso, Xenophane et Gorg. cap. 2 scribit : 'Ἐτι δὲ οὐδὲν κωλύει, μίαν τινὰ οὖσαν τὸ πᾶν μορφήν, ὡς καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμανης λέγουσιν, ὁ μὲν ὕδωρ εἶναι φάμενος τὸ πᾶν, ὁ δὲ ὁ Ἀναξίμανης, ἀέρα. Aliter Origenes Refut. hæres. p. 312 ed. Miller. : 'Ἰππασος μὲν ὁ Μεταπόντιος καὶ 'Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἐκ πυρὸς ἀπεφάνησαν τὴν γένεσιν, Ἀναξίμανδρος δὲ ἐξ ἀέρος.

(8) Alexander Aphrodisiensis ad Aristotelis Metaph. lib. I cap. 5 p. 34 ed. Bonitz. : 'Ἐν τούτοις δ' ἂν καὶ Ἀναξίμαν-

δρος εἴη ὁ τὴν μεταξὺ φύσιν θέμενος, ἧς δόξης ἐμπημόνευσεν ἐν τοῖς περὶ Γενέσεως. Idem p. 36 : Οἱ μὲν γὰρ ὕδωρ ἀπειρον εἶναι, οἱ δὲ ἀέρα, οἱ δὲ τινα μεταξὺ φύσιν, ὡς Ἀναξίμανδρος. Idem ad Metaph. I cap. 6 p. 45 : Προσέθηκε δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ τὴν Ἀναξίμανδρου δόξαν, ὃς ἀρχὴν ἔθετο τὴν μεταξὺ φύσιν ἀέρος τε καὶ πυρὸς, ἢ ἀέρος τε καὶ ὕδατος· λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως. Cf. p. 46. Huc nonnulli referunt Aristot. de Cæl. III, 5 : 'Ἐνιοὶ γὰρ ἐν μόνον ὑποτίθενται, καὶ τοῦτο οἱ μὲν ὕδωρ, οἱ δὲ ἀέρα, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δὲ ὕδατος μὲν λεπτότερον, ἀέρος δὲ πυκνότερον, ὃ περιέχον φασὶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς ἀπειρον ὄν, extrema ad Anaximandrum pertinere rati, Simplicius Comm. ad Arist. Phys. partim recte de Anaximandro disputat, ut fol. 6 a, partim prius dictorum oblitus ad lib. III, 4 et 5 temere Alexandrum Aphrodisiensem sequitur.

(9) Plutarchus de Plac. phil. lib. I, 3 : Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιος φησὶ, τῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν εἶναι τὸ ἀπειρον· ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθεῖρεσθαι· διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπειροὺς κόσμους, καὶ πάλιν φθεῖρεσθαι εἰς τὸ ἔξ οὗ γίνεται. λέγει οὖν, διὰ τί ἀπειρόν ἐστιν; ἢνα μὴδὲν ἐλλείπη ἢ γένεσις ἢ ὑφισταμένη. ἀμάρτανει δὲ οὗτος, μὴ λέγων, τί ἐστὶ τὸ ἀπειρον, πότερον ἀήρ ἐστὶν ἢ ὕδωρ ἢ γῆ, ἢ ἄλλα τινὰ σώματα· ἀμάρτανει οὖν, τὴν μὲν ὕλην ἀσφαινομένους, τὸ δὲ ποιῶν αἰτίον ἀναίρων. τὸ γὰρ ἀπειρον οὐδὲν ἄλλο ἢ ὕλη ἐστίν· οὐ δύνανται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ, ἂν μὴ τὸ ποιῶν ὑποκίηται.

(10) Diogenes Laertius lib. II, 1 : καὶ τὰ μὲν μέρη μεταβάλλειν, τὸ δὲ πᾶν ἀμετάβλητον εἶναι. Simplicius ad Arist. Phys. lib. I. f. 9 : καὶ τῶν μίαν καὶ κινουμένην λεγόντων Ἀναξίμανδρος ὁ Πραξιάδου Μιλήσιος ἀπειρόν τινα φύσιν, ἄλ- λην οὖσαν τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀρχὴν ἔθετο, ἧς τὴν αἰδίων κίνησιν αἰτίαν εἶναι τῆς τῶν ὄντων γενέσεως ἔλεγε.

ut non minor sit quam terra eumque purissimum esse ignem (11).

Dicit autem ex æterna rerum materia calorem et frigus mundi hujus nascentis tempore secreta esse et quendam ortum inde ignis globum cum aere terram cingente tanquam cum cortice arborum circumcirca coaluisse, quo abrupto atque in quosdam circulos incluso existitisse solem et lunam et stellas (12). Porro terram (13) nulla re sustentatam in aere pendere immotam, quia pari spatio a reliquis omnibus distet: ejus vero formam rotundam esse, nigro lapidi similem. Antecedere autem solis orbem septem et viginti partibus lunæ, atque in summa regione esse solem, in infima inerrantium stellarum orbem. Terram (14) cylindri formam habere, ita ut ejus altitudo tertia latitudinis pars sit. Mare (15) aut primi humoris esse reliquias, ejus major pars igni exsiccata, reliqua ob ardorem mutata sint.

Prima (16) animalia Anaximander in humore nata esse statuit, corticibus spinosis obducta,

deinde adultiore ætate ad siccitatem transiisse ruptoque cortice non multum temporis postea vixisse. Quæ quum ita sint, initio (17) homines ex alius formæ animalibus natos esse asseverat, propterea quod reliqua animalia per se cito pascantur, solus autem homo diuturna nutritione indigeat. Quamobrem principio rerum talem naturam nunquam potuisse vitam tolerare ratus homines in piscibus innatos esse decrevit (18), quumque squalorum vel balænarum in morem nutriti essent et jam ad sese tuendos satis haberent virium, ejectos terram occupasse. Ejusdem opinio est nativos esse deos, longis intervallis orientes occidentesque, eosque innumerabiles esse mundos (19). Sunt etiam qui eum sidera deos cælestes putasse testentur (20). Primum autem gnomonem invenit (21) eumque Lacedæmone in solaribus statuit, ut solstitia et æquinoctia notaret. Idem horoscopia fabricatus est ac terræ marisque circuitum descripsit, quod nemo ante istam ætatem traditur fecisse. Etenim Strabo (22) testi-

(11) Diogenes Laertius lib. II, 1: μέσση τε τὴν γῆν κείσθαι, κέντρον τᾶξιν ἐπέχουσαν, οὐσαν σφαιροειδῆ· τὴν τε σελήνην-ψευδοσῆ, καὶ ἀπὸ ἡλίου φωτίζεσθαι ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον οὐκ ἐλάττονα τῆς γῆς, καὶ καθαρῶτατον πῦρ.

(12) Plutarchus apud Eusebium Præp. Evang. I, 8: Φοῖο δὲ τὸ ἐκ τοῦ αἰδίου γόνιμον θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ (leg. γόνιμον θερμὸν τε καὶ ψυχρὸν) κατὰ τὴν γένεσιν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι καὶ τινα ἐκ τούτου φλογὸς σφαῖραν περιφῶναι τῷ περὶ τὴν γῆν ἀέρι ὡς τῷ δένδρῳ φλοῖον· ἧς τινας ἀποβράχαιους καὶ εἰς τινας ἀποκλεισθεῖσας κύκλους ὑποστῆναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας.

(13) Origenes Philosophum. p. 11 ed. Miller: τὴν δὲ γῆν εἶναι μετέωρον ὑπ' οὐδενὸς κρατούμενην, μένουσαν διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν. Τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς ὑγρὸν στρογγύλον χιόνι (lege τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς ὑπάρχειν στρογγύλον μέλανι) λίθῳ παραπλήσιον....εἶναι δὲ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου ἐπτακαίκοσιπλασίονα τῆς σελήνης, καὶ ἀνωτάτω μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, κατωτάτω δὲ τοὺς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων κύκλους.

(14) Plutarchus ap. Euseb. Præp. Ev. I, 8: Ὑπάρχειν δὲ φησι τῷ μὲν σχήματι τὴν γῆν κυλινδρῶσειδῆ, ἔχειν δὲ τοσοῦτον βάθος, ὅσον ἂν εἴη τρίτον πρὸς τὸ πλάτος.

(15) Plutarchus de Plac. phil. lib. III, 16: Ἀναξίμανδρος τὴν θάλασσαν φησιν εἶναι τῆς πρώτης ὑγρασίας λείψανον, ἧς τὸ μὲν πλεῖον μέρος ἀνεξήρανε τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὑπολειφθὲν διὰ τὴν ἐκκαυσιν μετέβαλεν. Id. lib. II, 25: Ἀναξίμανδρος κύκλον εἶναι (τὴν σελήνην) ἑνεκαίκοσιπλασίονα τῆς γῆς, ὡσπερ τὸν τοῦ ἡλίου πλήρη πυρὸς· ἐκλείπειν δὲ κατὰ τὰς ἐπιστροφὰς τοῦ τροχοῦ· ὅμοιον γὰρ εἶναι ἀρκατεῖω τροχῷ κοίτην ἔχοντι τὴν ἀψίδα, καὶ πλήρη πυρὸς, ἔχοντι μίαν ἐκπνοήν. Stobæus Ecl. I p. 510: Ἀναξίμανδρος (τοὺς ἀστέρας εἶναι) πηλῆματα ἀέρος τροχοειδῆ, πυρὸς ἐμπλεκὰ, κατὰ τι μέρος ἀπὸ στοιμῶν ἐκπνέοντα φλόγας. De sole cf. Achill. Tat. Isag. Arat. 19 p. 138 ed. Petav. Totum cælum contendebat esse πτηνὸν πυρὸς μετέγοντα, id. ib. 5, p. 128.

(16) Plutarchus de Plac. phil. lib. V, 19: Ἀναξίμανδρος ἐν ὑγρῷ γεννηθῆναι τὰ πρῶτα ζῶα, φλοιοῖς περιεχόμενα ἀκινῶδες· προβαίνουσας δὲ τῆς ἡλικίας ἀποβαίνειν ἐπὶ τὸ ἑρρότερον· καὶ περὶβήγγυμένου τοῦ φλοιοῦ, ἐπ' ὀλίγον χρόνον μεταβιῶναι.

(17) Plutarchus apud Eusebium Præp. Evang. I, 8: Ἐπιφησιν [ὁ Ἀναξίμανδρος] ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐξ ἀλλοειδῶν ζῶων ὁ ἄνθρωπος ἐγενήθη, ἐκ τοῦ τὰ μὲν ἄλλα δι' ἑαυτῶν ταχὺ νέμεσθαι, μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον πολυχρονίῳ δεῖσθαι τιθηνησεως· διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς οὐκ ἂν ποτε τοσοῦτον ὄντα διασωθῆναι.

(18) Plutarchus Conviv. Disput. lib. VIII, 8, 4: (Ὁ Ἀναξίμανδρος) ἐν ἰχθύσιν ἐγγενέσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἀποφαίνεται καὶ τραπέντας ὡσπερ οἱ παλαιοί, (leg. ὡσπερ τοὺς πηλαιοὺς vel ὡσπερ τὰς φαλαίνας) καὶ γενομένους ἰκατοὺς ἑαυτοῖς βοηθεῖν ἐκλήθησαν τριγυκαῖτα καὶ γῆς λαθέσθαι. Origenes Philosophum. pag. 11 ed. Miller: τὰ δὲ ἴσα γίνεσθαι ἐξατιμζόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου· τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐτέρῳ ζῶῳ γεγενῆσθαι, τούτιστα ἰχθύϊ παραπλήσιον κατ' ἀρχὰς.

(19) Cicero de Nat. Deor. I, 10; item Stobæus Ecl. Phys. I, cap. 2, 28 tom. I p. 21 ed. Gaisf.: Ἀναξίμανδρος ἀπερῆνατο τοὺς ἀπειροὺς οὐρανοὺς θεοῦ.

(20) Plutarchus de Plac. phil. lib. I, 7: Ἀναξίμανδρος τοὺς ἀστέρας οὐρανοῦς θεοῦς.

(21) Diogenes Laertius II, 1-2: Εὐρε δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος καὶ ἐστῆσεν ἐπὶ τῶν σινοσθῆρων ἐν Λακεδαίμονι, καθὰ φησι Φαβωρίνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ, τροπὰς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα, καὶ ὠροσκοπία κατεσκεύασε. καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψε. ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. Hoc inventum Babylonis tribuit Herodotus lib. II, 109: Πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δῶδεκα μέτρα τῆς ἡμέρας παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληες. Pro Anaximandro cui Græci gnomonices cognitionem debent Anaximandri nomen Plinius Hist. nat. lib. II, 76 his verbis: « Umbrarum hanc rationem et quam vocant gnomonem invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusque horologium, quod appellatur sciothericon, Lacedæmone ostendit. » Cf. Suidas v. γνώμων et ἡλιοτρόπιον. Vid. etiam Salmas. Plin. Exerc. pag. 632 sq.

(22) Strabo lib. I cap. 1, pag. 7 ed. Casaub.: Ὡν τοῖς πρώτους μεθ' Ὀμηρον δύο φησιν Ἐρατοσθένης Ἀναξίμανδρον τε Θεαλοῦ γεγονότα γνώμονα καὶ πολιτῆρα, καὶ Ἐκαταῖον τὸν Μιλήσιον· τὸν μὲν οὖν ἐκδοῦναι πρῶτον γεωγραφικὸν πί-

ficatur ab illo primam editam esse tabulam geographicam. Ad ornanda litterarum studia sine dubio sphaera quoque ab eo constructa valuit. Præclare vero de astrologia meritus est, siquidem princeps de siderum magnitudine et intervallis quæsiuit (23). Quin etiam signiferi orbis obliquitatem, quæ antea ignota erat, intellexisse, hoc est rerum fores aperuisse olympiade LVIII perhibetur (24). Neque tamen sola doctrinæ et inventionis laude contentus fuit, sed brevem etiam placitorum suorum expositionem vulgavit, in quam Apollodorum Atheniensem, Chronicorum

scriptorem, incidisse Diogenes (25) auctor est. Cui consentaneum esse liquet quod apud Themistium Orat. XXVI p. 317 ed. Harduin. (26) legimus. Ibi enim Anaximander omnium Græcorum primus librum de rerum natura compositum emisisse dicitur, quæ res antea dedecori erat atque a vitæ consuetudine et civitatum moribus abhorrebat. Cæterum si vera rettulit Ælianus (27) Var. Hist. III, 17, coloniam Mileto Apolloniam deduxit. Ex ejus opere (28) pauca quædam veteres excerpserunt fragmenta quæ sequenti pagina subjiciam (29).

ναχα, τὸν δὲ Ἐκαταῖον κτλ. Conf. Agathemer. I c. I p. 1.

(23) Cf. Eudemus ap. Simplific. de Cælo fol. 115 a.

(24) Plinius Hist. nat. lib. II cap. 8.

(25) Diogenes Laertius lib. II, 2 : Τῶν δὲ ἀρεσκόντων αὐτῷ πεποιήται κεφαλαιώδη τὴν ἔκθεσιν, ἧπερ περιέτυχε καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος.

(26) Θεῶν μὲν δὴ τὸσαῦτα εἰσενεγκάμενος οὐ κατέθετο ὁμοῦ εἰς συγγραφήν τὰ εὐρήματα, οὔτε αὐτὸς ὁ Θεῶν, οὔτε ἄλλος τις τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον. Τοῦτου γενόμενος ζηλωτῆς Ἀναξίμανδρος ὁ Πραξιλάδου οὐ πάντα ἐξήλωσεν ὁμοῦ, ἀλλὰ τοῦτο εὐθύς παρήλασε καὶ ἐτεράπετο, ὅτι ἐθάμβησε πρῶτος, ὡς ἴσμεν, Ἕλληνας λόγον ἐξενεγκεῖν περὶ φύσεως συγγραμμένον. Πρῶν δὲ εἰς ὄνειδος καθεστῆκει τὸ λόγου συγγραφεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐνομιζέτο τοῖς πρόσθεν Ἕλλησι.

(27) Ælianus Var. Hist. lib. III cap. 17 : Καὶ Ἀναξίμανδρος δὲ ἤγγαστο τῆς εἰς Ἀπολλωνίαν ἐκ Μιλήτου ἀποικίας.

(28) Fallitur Suidas, plura Anaximandri scripta commemorans : Ἐγραψε περὶ φύσεως, γῆς περίουδον, περὶ τῶν ἀπλανῶν καὶ σφαίραν καὶ ἄλλα τινά. Aliter Eudocia p. 55 : Πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι καὶ περὶ φύσεως καὶ ἀπλανῶν. Suidam apparet aut negligenter hæc scripsisse, ne inspecto quidem Diogenis loco, aut vitiatō ejus scriptoris codice esse usum. Eudociam quoque memoria parum nrma fefellit.

(29) Diversus ab hoc fuit Anaximander historicus, de quo Diogenes Laertius lib. II, 2 : Γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Ἀναξίμανδρος ἱστορικός, καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τῇ Ἰᾶδι γεγραμῶς.

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Ἄπαντα γὰρ ἡ ἀρχὴ ἢ ἐξ ἀρχῆς τοῦ δὲ ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή· εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. ἔτι δὲ καὶ ἀγένητον καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἀρχὴ τις οὔσα· τότε γὰρ γενόμενον ἀνάγκη τέλος λαβεῖν, καὶ τελευτὴ πάσης ἔστι φθορᾶς. διὸ καθάπερ λέγομεν, οὐ ταύτης ἀρχή, ἀλλ' αὕτη τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ καὶ περιέχειν ἅπαντα καὶ πάντα κυβερνᾶν, ὡς φασιν ὅσοι μὴ ποιοῦσι παρὰ τὸ ἀπείρον ἄλλας αἰτίας, οἷον νοῦν ἢ φιλίαν, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ θεῖον· ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον, ὡς φησιν ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων.

(Aristoteles Phys. III, 4. Hic νοῦς ad Anaxagoram, φιλία ad Empedoclem refertur. Cf. Origines Philosoph. p. 11 ed. Miller. : Οὗτος [ὁ Ἀναξίμανδρος] ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κόσμον (leg. cum Rittero καὶ τοὺς κόσμους). ταύτην δ' αἰδῖον εἶναι καὶ ἀγήρω, ἦν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους... πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν αἰδῖον εἶναι, ἐν ᾗ συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς.)

2. Ἀναξίμανδρος... ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἀπείρον, πρῶτος τοῦτο τοῦνομα κομίνας τῆς ἀρχῆς. λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε

ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων, ἀλλ' ἑτέραν τινὰ φύσιν ἀπείρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἔστι τοῖς οὔσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτ' ἀφαιρῆσθαι κατὰ τὸ χρεῶν· διδόναι γὰρ αὐτὰ τίσιν καὶ δίκην τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, ποιητικωτέροις ὀνόμασι αὐτὰ λέγων. ὁ ἅλῳ δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλλα μεταβολὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τι τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα. οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιουμένου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινόμενον τῶν ἐναντίων διὰ τῆς αἰδῖου κινήσεως· διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν.

(Simplicius Comment. in Aristot. Phys. fol. 6. a.)

3. Ἐνούσας γὰρ τὰς ἐναντιότητας ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ἀπείρῳ, ὄντι δὲ σώματι, ἐκκρίνεσθαι φησιν Ἀναξίμανδρος, πρῶτος αὐτὸς ἀρχὴν ὀνομάσας τὸ ὑποκείμενον. ἐναντιότητες δὲ εἰσι θερμὸν ψυχρὸν, ξηρὸν ὑγρὸν καὶ αἱ ἄλλαι.

(Simplicius in Aristotelis Phys. fol. 32 b. ὄντι δὲ σώματι cum Prellero scripsi; vulg. ὄντι ἀσώματι.)

1. Omnia enim quæ exstant aut principium sunt, aut e principio orta : infiniti autem non est principium ; esset enim ejus finis. Præterea id neque genitum neque interitum esse convenit, quia principium est. Etenim quod ortum habuit, id finem inveniat necesse est, atque omnis corruptionis quidam est terminus. Quamobrem, ut dicimus, non hujus principium est, sed hoc cæterorum videtur esse principium et continere omnia cunctaque gubernare, quod ipsum affirmant quicumque non alias causas præter infinitum faciunt, velut mentem aut amicitiam, et hoc esse divinum. Est enim immortale et interitus expers, quemadmodum Anaximander et physicorum plerique dicunt.

2. Anaximander rerum principium atque elementum infinitum vocavit, primus hoc principii nomine usus. Dicit autem id neque aquam neque aliud ex illis quæ elementa

appellatur esse, sed aliam quandam naturam infinitam e qua cæli omnes mundique qui in illis sunt gignantur; e quibus vero oriantur res, in eadem illas necessario rursus corrumpi : sic enim eas temporis ordine injustitiæ pœnas dare et supplicia luere, poeticis hæc verbis enuntians. Cæterum apparet hunc mutuam quattuor elementorum mutationem intuitum noluisse eorum unum aliquod cæteris subesse discernere, sed aliud quoddam atque hæc. At hic quidem non elementi variatione generationem efficit, sed contrariis motu sempiterno secretis. Quocirca et cum Anaxagora eum Aristoteles conjunxit.

3. Contraria enim quæ insunt in subjecta infinitate eaque corporea externi ait Anaximander, qui primus subjectam materiam principium nominavit. Contraria vero sunt calida frigida, arida humida et reliqua.

DE ANAXIMENE.

Anaximenes, Eurystrati filius, Milesius fuit. Hunc Apollodorus in Chronicis apud Diogenem olympiade sexagesima tertia esse natum ac circa illud tempus quo Sardes captæ sunt diem supremum obiisse testatur (1). Atqui Sardes quas bis in hostium arbitrium et potestatem venisse constat, combustæ sunt secundo olympiadis septuagesimæ anno vel a. Chr. 499. Itaque nisi philosophum juvenem rebus humanis exemptum esse statuamus, Diogenis verba mendo laborare verisimile est. Neque tamen alii scriptores certiora verioraque tradunt, e quibus Origenes (2) eum primo olympiadi quinquagesimæ octavæ anno floruisse, Suidas (3) olympiade quinquagesima quinta in hanc vitam profectum esse vel vixisse (γεγονέναι) auctor est, quo tempore Cyrus expugnatis Sardibus Cræsum regno spoliavit. In hac testimoniorum paucitate nemo mirabitur viros doctos quæ in veterum monumentis desiderantur conjecturis explere voluisse. Sed varias illorum ac discrepantes sententias referre supersedemus; unum memorabimus Heynii inventum qui cum Simsono transpositis aliquot verbis Diogenis locum sic constituit: γεγένηται μὲν...περὶ τὴν Σάρδεων ἀλωσιον, ἐτελεύτησε δὲ τῇ 57' ὀλυμπιάδι. Conf. Fabric. Bibl. Gr. vol. II p. 651 ed. Harl.; Clinton, ad Olymp. 58, 1 et p. 376 transl. Krüg.; C. F. Hermannii de philosophorum Ionicorum ætatibus disputationem, Gottingæ 1849. Proditum est Anaximenum Anaximandri (4) auditorem

fuisse, quod credibile videretur, nisi temporum ratio obstaret. Intelligitur certe e dogmatum similitudine, Anaximenum post Anaximandrum philosophatum esse. Falluntur autem qui eum Parmenidis discipulum faciunt. Qua de re dixi in præfatione ad Parmenidem.

Præcipua ejus decreta hæc sunt. Placet (5) ei rerum principium aerem esse, ex quo omnia nascantur et in quem omnia interitu suo redeant. Ita, inquit, anima nostra, quia aer est, ideo nos tuetur et regit, totumque mundum spiritus atque aer continet. Hunc genere infinitum, qualitibus finitum vocavit (6). Quippe per se infinitum illum rerum parentem esse dixit, sed ea quæ ex eo orirentur definita (7): gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex his reliqua. Oriri (8) enim cuncta aere vel densato vel rarecente. Præterea motum ab omni æternitate esse. Nimirum concrecente aere primum procreatam esse terram latissime patentem, ideoque optimo jure eam aere inniti. Porro solem et lunam ac cætera sidera a terra originem habere. Solem igitur terram esse præ se tulit ac motus celeritate calidissimam nactum esse naturam. Astra e terrenis humoribus exstitisse censuit (9). Scilicet vapores excitati paulatimque rarescentes in ignem conversi sunt, qui ubi sublimis abiit, effecit ut stellæ exorirentur. Idem sidera non supra terram, sed circa terram moveri ait (10). Materię contractionem ac densationem appellabat fri-

(1) Diogenes Laertius lib. III, 3: Ἀναξίμενης Εὐρυστράτου Μιλήσιος...καὶ γεγένηται μὲν, καθὰ φησὶν Ἀπολλόδομος, τῇ ἑξήκοστῃ τρίτῃ ὀλυμπιάδι· ἐτελεύτησε δὲ περὶ τὴν Σάρδεων ἀλωσιον. Eudocia p. 55: Οὗτος τὸν βίον κατέστρεψε περὶ τὴν Σάρδεων ἀλωσιον.

(2) Origenes Philosoph. p. 13 ed. Miller.: Οὗτος ἤμας περὶ ἑτος πρώτου τῆς πενητηκοστῆς ἡμέρας ὀλυμπιάδος.

(3) Suidas: Γέγονεν ἐν τῇ 57' (leg. 57') ὀλυμπιάδι ἐν τῇ Σάρδεων ἀλωσιῳ, ὅτε Κύρος ὁ Πέρσης Κροίσον καθέλειν.

(4) Diogenes Laertius lib. II, 3: Ἀναξίμενης...ἤκουσεν Ἀναξίμανδρου· ἔνιοι δὲ καὶ Παρμενίδου φασὶν ἀκοῦσαι αὐτόν.

(5) Plutarchus de Placitis phil. lib. I, 3: Ἀναξίμενης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπερήνατο· ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι· οἷον ἡ ψυχὴ (φησὶν) ἢ ἡμετέρα, ἀπὸ οὐρα, συγκατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀπὸ περιέχει. Cf. Aristotelem Metaphys. I, 3.

(6) Plutarchus apud Euseb. Præp. Evang. I, 8: Ἀναξίμενης δὲ φασὶ τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν τὸν ἀέρα εἶπεν, καὶ τούτου εἶναι τῶ μὲν γένει ἀπειρον, καὶ δὲ περὶ αὐτὸν ποιότητι ὀρισμένον. Minus recte Diogenes Laertius lib. II, 3: Οὗτος ἀρχὴν ἀέρα εἶπε καὶ τὸ ἀπειρον.

(7) Cicero Acad. Quæst. lib. II, 37; paulo aliter Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 6. a: Ἀναξίμενης δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγονὼς Ἀναξίμανδρου, μίαν μὲν τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ ἀπειρὴν φησὶν, ὡς περ ἐκεῖνος, οὐκ ἀόριστον δὲ ὡς περ ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ὀρισμένην, ἀέρα λέγων αὐτήν. κίνησιν δὲ καὶ οὗτος αἰδίων ποιεῖ, δι' ἣν καὶ τὴν μεταβολὴν γίνεσθαι.

(8) Plutarchus apud Euseb. Præp. Evang. I, 8: Γενῶσθαι δὲ πάντα κατὰ τινα πύκνωσιν τούτου καὶ πάλιν ἀραιώσιν. τὴν γε μὴ κίνησιν ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν. πλουμένου δὲ τοῦ ἀέρος πρώτῃ γεγενῆσθαι λέγειν τὴν γῆν, πλατεῖαν μάλ'· διὸ καὶ κατὰ λόγον αὐτὴν ἐποχεῖσθαι ἀέρι· καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἐκ γῆς ἔχειν. ἀποφαίνεται γοῦν τὸν ἥλιον γῆν, διὰ δὲ τὴν ὀρεῖαν κίνησιν καὶ μάλ' ἱκανῶς θερματάτην κίνησιν (leg. φύσιν) λαθεῖν.

(9) Origenes Philosoph. p. 12 ed. Miller.: Γεγονέναι δὲ τὰ ἄστρα ἐκ γῆς διὰ τὸ τὴν ἱκανάα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, ἧς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τοῦ πυρὸς μετεωριζομένου τοὺς ἀστέρ'· συνίστασθαι.

(10) Diogenes Laertius lib. II, 3: Κινεῖσθαι δὲ τὰ ἄστρα οὐκ ὑπὲρ γῆν, ἀλλὰ περὶ γῆν.

gus, laxationem ejus et raritatem calorem (11); eam ob causam non inepte dici calida hominem et frigida ex ore emittere. Halitum enim compressum labiis ac densatum fieri frigidum, emissum aperto ore ob raritatem calescere. Qualem deorum naturam Anaximenes finxerit, e diversis veterum testimoniiis colligendum nobis est. Nam Cicero de Nat. Deor. I. 10 : « Anaximenes, inquit, aera deum statuit eumque gigni esseque immensum et infinitum et semper in motu. » Contra Augustinus de Civ. Dei VIII, 2 : « Omnes rerum causas infinito aeri dedit, nec deos negavit aut tacuit, non tamen ab ipsis aerem factum, sed ipsos ex aere ortos credidit. » Hic antiqui philosophi sententiam accuratius expressisse videtur. Similiter Origenes Philosoph. p. 12 ed. Mill. : Ἄερα ἀπειρον ἔφη τὴν ἀρχὴν εἶναι, ἐξ οὗ τὰ γινόμενα, τὰ γεγνηότα καὶ τὰ ἐσόμενα, καὶ θεοὺς καὶ θεῖα γίνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν τούτου ἀπογόνων (12).

Quod reliquum est, nemo dubitat, quin Anaximenes placita sua litteris consignarit, quum Ionica dialecto eaque simplici et inaffectata usus esse feratur (13). Sed unum scripserit librum an

plures ignoramus. E posterioribus philosophis singularem commentationem de ejus disciplina ediderat Theophrastus (14).

Fuerunt et alii Anaximenes, quorum duo Lampsaceni, alter rhetor, historicus alter, laudem sibi studiis suis pepererunt. De utroque vide Menagium ad Laert. II, 3 et quos citat Fabricius Bibl. Gr. vol. II pag. 652 ed. Harl. Tertium Anaximenes Chium Sophistis adnumerat Lucianus in Aetione sive Herodoto tom. IV p. 118 : Ἰππίας τε ὁ ἐπιγῶριος αὐτῶν [Ἡλείων] σοφιστής, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Ἀναξίμενης ὁ Χίος, καὶ Πύλλος ὁ Ἀκραγαντίας κτλ. (15). Horum clarissimus fuit plurimumque auctoritate valuit rhetor (16), ejus sententias aliquot servavit Stobaeus Flor. XXXVIII, 44-45; XLIX, 17; XCVII, 21; CXVII, 5 et Eclog. lib. II cap. 7, 17 tom. II p. 649 ed. Gaisf. Namque dicta illa, praeterquam quod rhetoris nentio fit Flor. XLIX, 17, philosopho ascribi attici sermonis elegantia vetat. Apparet tamen Stobaeum quae de Anaximenes Milesii philosophia in Eclogis habet aut ex ejus libro aut ex aliorum scriptis excerptisse.

(11) Plutarchus de Prim. Frig. c. 7 : Τὸ γὰρ συστέλλομενον αὐτῆς [τῆς ὕλης] καὶ πυκνούμενον ψυχρὸν εἶναι φησι, τὸ δὲ ἀραιὸν καὶ τὸ χαλαρὸν, οὕτω πῶς ὀνομάσας καὶ τῶ ῥήματι, θερμὸν ὅθεν οὐκ ἀπεικίτως λέγεσθαι τὸ καὶ θερμὰ τὸν ἀνθρώπου ἐκ τοῦ στόματος καὶ ψυχρὰ μεθίεναι· φύσεται γὰρ ἢ πνοὴ πιεσθεῖσα καὶ πυκνωθεῖσα τοῖς χεῖρεσιν, ἀνετιμένου δὲ τοῦ στόματος ἐκπίπτουσα γίγνεται θερμὸν ὑπὸ μανότητος. Conf. Origenes Philos. p. 12 ed. Miller. : τὸ δὲ εἶδος τοῦ ἀέρος τοιοῦτον, ὅταν μὲν ὁμαλώτατος ᾖ, ὄψει ἀόηλον, δηλοῦσθαι δὲ τῶ ψυχρῶ, καὶ τῶ θερμῶ, καὶ τῶ νοτερῶ, καὶ τῶ κινουμένῳ, κινεῖσθαι δὲ αἰεὶ· οὐ γὰρ μεταβάλλειν ὅσα μεταβάλλει, εἰ μὴ κινεῖτο. πυκνούμενον γὰρ καὶ ἀραιούμενον διάφορον φαίνεσθαι· ὅταν δὲ εἰς τὸ ἀραιότερον διαχυθῆ, πῦρ γίνεσθαι, μέσως δὲ ἐπὶν εἰς αἶρα πυκνούμενον [add. μεταβάλλη], ἐξ ἀέρος νέφος ἀποτελεσθῆ (leg. ἀποτελεῖσθαι) κατὰ τὴν πόλησιν, ἐτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐπὶ πλείον πυκνωθέντα γῆν, καὶ εἰς τὸ μάλιστα πυκνότατον λίθους. ὥστε τὰ κυριώτατα τῆς γενέσεως ἐναντία εἶναι θερμὸν τε καὶ ψυχρὸν. Simplicius in Phys. fol. 32 : Ὁ Ἀναξίμενης ἀραιούμενον μὲν τὸν αἶρα πῦρ γίνεσθαι φησι, πυκνούμενον δὲ ἄνεμον, εἶτα νέφος, εἶτα ἐτι

μᾶλλον ὕδωρ, εἶτα γῆν, εἶτα λίθους, τὰ δὲ ἄλλα ἐκ τούτων. ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου Θεόφραστος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν μάνωσιν εἰρηκε καὶ τὴν πύκνωσιν.

(12) Cum Cicerone fere consentit Stobaeus Eclog. Phys. I, cap. 2, 29 tom. I p. 21 ed. Gaisf. : Ἀναξίμανδρος ἀπερίγνωτο τοὺς ἀπείρους οὐρανοὺς θεοῦ· Ἀναξίμενης τὸν αἶρα θεὸν δὲ ὑπακούειν ἐπὶ τῶν οὕτως λεγομένων τὰς ἐναικούσας τοῖς στοιχείοις ἢ τοῖς σώμασι δυνάμεις.

(13) Diogenes Laertius lib. II, 3 : Κέχρηται τε γλώσση Ἰάδι ἀπλή καὶ ἀπερίττω. Eandem Hecataeo Milesio tribuit Hermogenes de Gener. dicendi II, 12, 6 : τῆ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μειμιγμένη χρησάμενος οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ, ἥττόν ἐστιν ἐνεκά γε λέξεω ποιητικός.

(14) Diogenes Laertius lib. V, 42 : Περὶ τῶν Ἀναξιμένους, α'.

(15) Vid. Coraem. Ἀτακτ. tom. III pag. 181.

(16) Quos ita memorat Diogenes Laertius lib. II, 3 : Γεγόνασι δὲ καὶ αἰλοὶ δύο, Λαψακηνοὶ· ῥήτωρ καὶ ἱστορικός, ὃς ἀδελφῆς υἱὸς ἦν τοῦ ῥήτορος τοῦ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις γεγραπτός.

DE ANAXAGORA.

Anaxagoras (1) Clazomenius, natus primo olympiadic septuagesimæ anno patre Hegesibulo vel Eubulo, divitias et nobilitatem cum animi magnitudine conjunxit. Namque ut discendi quærendique delectationi toto se dederet animo, agros et patrimonia sua fertur reliquisse. Quin etiam, si fides Valerio Maximo (2), quum e diutina peregrinatione patriam repetisset possessionesque desertas vidisset: Non essem, inquit, ego salvus, nisi istæ perierissent. Quum igitur quietem et otium sequeretur, a regendis civitatibus sese abstinuit cæterisque rebus posthabitis in una philosophia quasi vitæ suæ tabernaculum collocavit (3). Erat vero illa tempestate Atheniensium urbs politioris humanitatis mater laudandarumque omnium artium domicilium. Quare vicesimo ætatis anno Athenas concessit, ubi triginta annos commemoratus est (4). Sed quominus cum ab Anaximene disciplinam accepisse putemus, quæ fuit multorum veterum opinio (5), temporum ratio obstat. Vixit autem Anaxagoras usque ad olympiadem octogesimam octavam, cujus primo anno

septuagenario major mortem cum vita commutavit.

Discipulos sive familiares cum alios habuit, velut Archelaum, tum clarissima Græciæ lumina Periclem atque Euripidem. Quippe ut ille (6) e Clazomenii hominis schola excellens prodiit orator, quod rerum divinarum humanarumque cognitione repletus plus prudentiæ quam cæteri ad rempublicam administrandam afferebat: ita hic ab iisdem disciplinæ initiis profectus ad tragædiæ cothurnum philosophiæ majestatem adjecit. Et Euripides quidem scenæ præsidio ab adversariis tutus quomodo Anaxagora sapientiæ præcepta sub aliena persona in hominum celebritatem produxerit civibusque commendavit, multi ejus versus et effata declarant (7). Alter vero Græcorum sine controversia princeps belli pacisque artibus magistri decreta ita ad vitæ usum contulit, ut simul rempublicam simul se et magistrum prudentiæ armis tueretur atque defenderet.

Nam quum mali ac seditiosi cives Periclis po-

(1) Diogenes Laertius lib. II, 6: Ἀναξαγόρας Ἁγησιδούλου ἢ Εὐθύλου Κλαζομένιος. . . οὗτος εὐγενεὶς καὶ πλοῦτος διαφέρων ἦν, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπροσόνῃ, ὅς γε τὰ πατρῷα παρεχώρησε τοῖς οἰκείοις. αἰτιχθεὶς γὰρ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀμείων, τί σὸν, ἔφη, σὸν ὄχι βίαις ἐπιμελεῖσθε; Plato Hipp. maj. p. 283: καταλειφθέντων γὰρ αὐτῷ πολλῶν χρημάτων καταμελῆσαι, καὶ ἀπολέσαι πάντα· οὕτως αὐτὸν ἀνόητα σοφίζεσθαι. Plutarchus Pericl. cap. 16: Καὶ τὴν οἰκίαν ἐκεῖνος ἐξέλιπε καὶ τὴν χῶραν ἀφῆκεν ἀργῆν καὶ μηλόδοτον ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μεγαλοπροσόνῃς. Cf. Philo de Vit. Contemp. p. 473. Himer. eclog. III, 18 p. 84 ed. Wernsdorf. Cicero Quæst. Tu-cul. V, 30.

(2) Valer. Maxim. lib. VIII cap. 7.

(3) Cicero de Orat. III, 15.

(4) Diogenes Laertius lib. II, 7: Λέγεται δὲ κατὰ τὴν Σέρξου διάθεσιν εἰκοσὶν ἐτῶν εἶναι, βεβιωκέναι δὲ ἑβδομήκοντα δύο. φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος: ἐν τοῖς Χρονικοῖς γεγενῆσθαι αὐτὸν τῇ ἑβδομηκοντῇ Ὀλυμπιάδι, τελευτῆσαι δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ὀγδοηκοστῆς ὀδόης. ἤρξατο δὲ φιλοσοφεῖν Ἀθήνησιν ἐπὶ Καλλίου, ἐτῶν εἰκοσὶν ὧν, ὡς φησὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς: ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ἀναγραφῇ· ἔνια καὶ φασὶν αὐτὸν ἔτη διατριψαί τριακοντα. Cæterum ὀγδοηκοστῆς ὀδόης: recte posuerunt viri docti; vulgo legitur τῆς ἑβδομηκοντῆς ὀδόης: quod præcedentibus refutatur.

(5) Diogenes Laertius lib. II, 6: οὗτος ἤκουσεν Ἀναξίμενου. Strabo lib. XIV p. 645: Κλαζομένιος δ' ἦν ἀνὴρ ἐπιφανὴς Ἀναξαγόρας ὁ φυσικός, Ἀναξίμενος ὀμιλητὴς τοῦ Μιλήσιου. Cf. Cicero de Nat. deor. lib. I cap. 11.

(6) Plato Phædr. p. 270, A: Προσπεσῶν γὰρ, οἴμαι, τοιούτῳ ὄντι: Ἀναξαγόρῃ, μετεωρολογίας ἐμπληθεὶς καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε καὶ ἄνοιας ἀρίκτομος, ὧν δὴ περὶ τὸν πολὺν λό-

γον ἐποιεῖτο Ἀναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἰλικυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσορον αὐτῆ. Plutarchus Pericl. cap. 4: Ὁ δὲ πλείστα Περικλεῖ συγγεγόμενος καὶ μάλιστα περιβίβει ὄγκον αὐτῷ καὶ φρόνημα διμαγωγίας ἐμμενέστερον, ὅπως τε μετεωρολογίας καὶ συνεξάρτα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἥθους Ἀναξαγόρας ἦν ὁ Κλαζομένιος, ὃν εἰ τότε ἄνθρωποι Νοῦν προσηγόρευον, εἴτε τὴν σύνεσιν αὐτοῦ μεγάλην εἰς φυσιολογίαν καὶ περιττὴν διαφανείαν θαυμάσαντες, εἴθ' ὅτι τοῖς ὄντις πρώτος οὐ τὸ γῆν, οὐδ' ἀνάγκη, διακοσμησῶς ἀρχὴν, ἀλλὰ νοῦν ἐπέστησε καθαρὸν καὶ ἀκρατον ἐμμεμιγμένους πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀποκρίνοντα τὰς ὁμοιομερείας. Id. cap. 5: Τοῦτον ὑπερφυῶς τὸν ἀνδρα θαυμάσας ὁ Περικλῆς καὶ τῆς λεγομένης μετεωρολογίας καὶ μετασοιολογίας ὑποκιμημένος, οὐ μόνον ὡς ἔστικε τὸ φρόνημα σοβαρὸν καὶ τὸν λόγον ὑψηλὸν εἶχε καὶ καθαρὸν ὀγκλικῆς καὶ πανούργου βωμολογίας, ἀλλὰ καὶ προσώπου σύστασιν ἀθρυπτον εἰς γέλωτα, καὶ πρῶτον πορείας καὶ καταστολὴν περιβολῆς πρὸς οὐδὲν ἐκταραττομένην πάθος ἐν τῷ γέγονι καὶ πλάσμα φωνῆς ἀθρόου καὶ ὅσα τοιαῦτα πάντα θαυμασιῶς ἐξέπληττε. Id. cap. 6: Οὐ μόνον δὲ ταῦτα τῆς Ἀναξαγόρου συνουσίας ἀπέλαυσε Περικλῆς, ἀλλὰ καὶ δευσταϊμονίας δοκεῖ γενέσθαι καθυπέστερος, ὅση πρὸς τὰ μετέωρα ἄμθος ἐργάζεται τοῖς αὐτῶν τε τοῦτων τὰς αἰτίας ἀνοοῦσι καὶ περὶ τὰ θεῖα δαιμονίως καὶ ταραττομένους δι' ἀπειρίαν αὐτῶν ἦν ὁ φυσικός λόγος ἀπαλλάττων ἀντὶ τῆς σοβαρῆς καὶ φλεγμινούσης δευσταϊμονίας τὴν ἀσφαλῆ μετ' ἐλπίδων ἀγαθῶν εὐσεβείαν ἐνεργάζεται. Cf. Plato Alcib. I p. 118. c. Demosthenes orat. amat. p. 1414 ed. Reisk.; Himerius orat. 23, 4 p. 772 ed. Wernsdorf.; Themist. p. 384 ed. Petav.; Æl. Aristides tom. III p. 218.

(7) Vid. Valcken. diatr. in Eur. fragm. cap. V p. 54 seqq.

tentiae inviderent eamque quoquo modo labefactare cupientes virum bene de patria meritum impietatis accusarent, quod patriam religionem et majorum sacra contemneret, cum iisque hominibus commercium haberet qui novos deos inducerent, manifesto hoc crimen ad Anaxagoram rerum naturæ interpretem pertinebat. Neque enim ignoscere volebat hominum istorum pravitas Anaxagoræ statuenti (8) et solem esse igneam: ferri massam et hanc rerum compagem atque universitatem olim unum in corpus confusam fuisse nec nisi mente paullatim ordinatam ad eam quam admiramur pulchritudinem pervenisse. Quapropter simulatque Pericles se cum Anaxagora in periculo versari animadvertit, ipse quidem inimicorum insidias effugit, Anaxagoram vero ita tantum capitis discrimine ex irate plebis invidia orto liberavit, ut ejus consuetudinis suavitate in qua per multos acquieverat annos se ipse privaret eumque clam Athenis abduceret. Quo facto Anaxagoras Lampsacum profectus ibi diem suum obiit (9).

Transeo ad ejus scripta quorum de numero inter se dissentiunt veteres. Ac primum quidem librum de rerum natura compositum edidit, cujus

fragmenta (10) tam accurate recensita quam diligenter conversa e Simplicio infra afferemus. Talis operis mentio fit etiam apud Diogenem Laertium lib. II, 6 (11), qui eum unum duntaxat volumen lib. I, 16 divulgasse auctor est. Neque dubium quin in hoc de rebus naturalibus commentario causas collustratæ et obumbratæ lunæ reddiderit, siquidem id argumentum aperte et audacter ab eo tractatum esse Plutarchus (12) memoriæ prodit. At a physica ratione abhorret libellus de quadratura circuli quem ei tribuit Plutarchus (13) De exsilio cap. 17, in carcere a Clazomenio philosopho conscriptum esse dicens. Tertium Anaxagoræ opus memorat Vitruvius in præfatione ad lib. VII de architectura his verbis: « Namque primum Agatharchus, Æschylo docente tragœdiam, scenam fecit et de ea commentarium reliquit. Ex eo moniti Democritus et Anaxagoras de eadem re scripserunt, quemadmodum oporteat ad aciem oculorum radiorumque extensionem certo loco centro constituto, lineas ratione naturali respondere, uti de incerta re certæ imagines ædificiorum in scenarum picturis redderet speciem, et quæ in directis planisque frontibus sunt figurata, alia abscer-

(8) Diogenes Laertius lib. II, 12-14 : Σωτίων μὲν γὰρ ἦσαν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν φιλοσόφων, ὑπὸ Κλέωνος αὐτὸν ἀσεβείας κριθῆναι, διότι τὸν ἥλιον μύδρον ἔλεγε διάπυρον· ἀπολογησάμενος δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ Περικλέους τοῦ μαθητοῦ, πέντε ταλάντοις ζημιωθῆναι καὶ συγχευθῆναι. Σάτυρος δ' ἐν τοῖς βίοις· ὑπὸ Θουκυδίδου φησὶν εἰσαχθῆναι τὴν οἰκὴν, ἀντιπολιτευσαμένῳ τῷ Περικλεῖ, καὶ οὐ μόνον ἀσεβείας, ἀλλὰ καὶ μηρισμῷ, καὶ ἀπόντῳ καταδικασθῆναι θανάτου. . . "Ερμῆκος δ' ἐν τοῖς βίοις φησὶν, ὅτι καθείρθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τεθηξόμενος. Περικλῆς δὲ παρελθὼν εἶπεν, εἰ τι ἔγούσιν ἐγκαλεῖν αὐτῷ κατὰ τὸν βίον, οὐδὲν δὲ εἰπόντων, Κοί μὴν ἐγώ, ἔφη, τοῦτου μαθητῆς εἰμι, μὴ οὖν διαβολαῖς ἐπαρθένης ἀποκτείνητε τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐμοὶ πεισθόντες ἀρετῆ. καὶ ἀφείθη. οὐκ ἐνεγκῶν δὲ τὴν ὕβριν αὐτὸν ἐξήγαγεν. (Inno Lampsacum abiit. Vid. not. 9.) Ἰερώνυμος δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν σποράδων ὑπομνημάτων φησὶν, ὅτι ὁ Περικλῆς παρήγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ δικαστήριον, διεβρυνχότα καὶ λεπτὸν ὑπὸ νόσου, ὥστε ἐλέω μᾶλλον ἢ κρίσει ἀρεθῆναι. Plutarchus vit. Pericl. cap. 32 : Καὶ ψήφισμα Διοπέιθης ἔγραψεν, εἰσαγγέλλεσθαι τοὺς τὰ θεῖα μὴ νομίζοντας, ἃ λόγους περὶ τῶν μεταρσίων διδάσκοντας· ἀπειροδόμενος εἰς Περικλέα δι' Ἀναξαγόρου τὴν ὑπόνοιαν. . . Ἀναξαγόραν δὲ φοβηθεὶς ἐξέπειψε καὶ προὔπεμψεν ἐκ τῆς πόλεως. Id. Nic. cap. 23 : Ἀναξαγόραν εἰρηθέντα μολίς περιεποίησάτο Περικλῆς. Diodorus Siculus XII, 39 : Πρὸς τοῦτοις δὲ Ἀναξαγόραν τὸν σοφιστὴν διδάσκοντα ὄντα Περικλέους, ὡς ἀσεβοῦντα εἰς τοὺς θεοὺς ἐσοχοράντων. Josephus contra Apion. t. II p. 492 ed. Haverkamp. : Ἀναξαγόρας δὲ Κλαζομένιος ἦν· ἀλλ' ὅτε, νομίζοντων Ἀθηναίων τὸν ἥλιον εἶναι θεόν, δὲ αὐτὸν ἔφη μύδρον διάπυρον, θανάτου αὐτὸν παρ' ὀλίγας ψήφους κατέγνωσαν. Olympiodorus schol. in Arist. Meteor. p. 5 a : ὡς καὶ τὸν Ἀναξαγόραν μύδρον καλεῖται τὸν ἥλιον διὰ τὸ ἄμετρον τῆς πυρώσεως. μύδρος γὰρ ἐστὶν ὁ πεπυρωμένος σίδηρος. διὸ καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ἐξωστραχίσθη ἐκ τῶν Ἀθηναίων, ὡς τοιοῦτον τὸ τομῆσαι· εἶπεν δ' ἀνεκλήθη διὰ τῆς

Περικλέους φητορείας. Cf. Lucian. Tim. I p. 118 ed. Hemsterhus.

(9) Diogenes Laertius lib. II, 14 : καὶ τέλος ἀπογορήσας εἰς Λάμψακον, αὐτὸτῷ κατέστρεψεν.

(10) Prus Anaxagoræ Clazomenii fragmenta ed. F. Schaubach. Lipsiæ 1827; Anaxagora Clazomenii et Diogenis Apolloniatae fragmenta recensuit Guil. Schern. Bonnæ 1829.

(11) Diog. Laert. II, 6 : ἀρέζαμενος οὕτω τοῦ συγγράμματός, ὃ ἐστὶν ἡδέως καὶ μεγαλοφρόνος ἡρμηνευμένον. Id. lib. I, 16 : οἱ δὲ ἀνὰ ἐν συγγραψάντες Μέλισσος, Παρμενίδης, Ἀναξαγόρας.

(12) Plutarchus Nic. cap. 23 : Ὁ γὰρ πρῶτος σαφέστατον τε πάντων καὶ θερμώτατον περὶ σελήνης καταγεγραμῶν καὶ σκιᾶς λόγον εἰς γραφὴν καταθέμενος Ἀναξαγόρας οὐτ' αὐτὸς ἦν παλαιός, οὐτε ὁ λόγος ἐνδοξος, ἀλλ' ἀπόρρητος· εἶτι, καὶ δι' ὀλίγων καὶ μετ' εὐλαθείας τινὸς ἢ πίστεως βαδίζων. οὐ γὰρ ἠνείγοντο τοὺς φυσικοὺς καὶ μετεωρολόγους τότε καλούμενους, ὡς εἰς αἰτίας ἀλόγους καὶ δυνάμεις ἀπρονοήτους καὶ κατηγιασμένα πάθῃ διατρίβοντας (leg. ἀκατέροντας) τὸ θεῖον.

(13) Plutarchus de Exsilio cap. 17 : ἀλλ' Ἀναξαγόρας μὲν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τὸν τοῦ κύκλου τετραγωνισμὸν ἔγραψε, i. e. circuli quadraturam describat, quod alii non de libello, sed de formis geometricis accipiunt. Conf. Montucla Hist. math. I p. 105 : « Il est probable qu'Anaxagore, qui étoit habile géomètre, sur se préserver d'y faire un honneux naufrage; je veux dire qu'il sut éviter l'illusion dont nous avons tant d'exemples, anciens et récents, et qu'il ne donna pas dans le ridicule de proposer de vains paralogismes comme une véritable solution de ce problème. » Idem p. 113 : « On dit qu'il s'y occupa de la quadrature du cercle; on n'ajoute pas qu'il crut l'avoir trouvée, et il est probable que cela valut à la géométrie la découverte de quelques nouvelles propriétés de cette figure. »

dentia, alia prominentia esse videantur (14). » Quare Plato (15) Apol. Socr. p. 26 de pluribus Anaxagoræ libris loquitur.

Haud dubie diversus a Clazomenio fuit ille Anaxagoras cujus de Regno commentationem citat Elianus (16) Var. Hist. IV, 14. Etenim Clazomenius, ut supra vidimus, ætatem sibi procul a republica habendam decrevit. Quid? quod magnum studium multamque operam in res non modo difficiles, sed etiam obscuras contulit. Nempe de universi ortu, de sole et luna reliquisque sideribus disputavit, ac si Platoni (17) credimus, in geometricis quoque quæstionibus versatus est.

Idem primus Homerum heroum facta moresque cecinisse ratus, ut tum virtutis tum justitiæ exempla hominibus proponeret, carmina ejus in alienam sententiam detorsit auctorque existit allegoricæ interpretationis quæ posterioribus sæculis invaluit. Sed jam tum ejusdem studii communione cum Metrodoro Lampsaceno conjunctus erat (18). Quum igitur vir præclara eruditione atque doctrina esset, inter veteres Theophrastus de Anaxagora commentatus erat, cujus tamen libri πρὸς Ἀναξαγόραν et περὶ τῶν Ἀναξαγόρου Laertio lib. V, 42 et Suidæ. v. Θεοφρ. (19) commemorati jam pridem interciderunt.

Reliquum est ut Clazomenii philosophi dogmata summam exponam. Principia rerum particulas innumerabiles et admodum parvas esse dixit. Hæ sunt homœomeriæ quas Aristoteles, Lucretius aliique Anaxagoræ ascribunt. Ipse rerum semina (χημμάτων σπέρματα) appellavit e quibus universum ut aqua e guttis aut aurum e ramentis constat (20). Mens autem motum dedit immoto olim cunctarum rerum acervo, effecitque ut paulatim hæc universitas converteretur. Ac primum quidem ab exiguis initiis conversio capit, deinde plures materiæ partes complexa crevit, in posterum vero etiam ulterius progredietur. Hæc conversio a rudi et indigesta mole, cujus partes indiscretæ et confusæ fuerant, singula precedente tempore segregata sunt. Ita factum est, ut a raris densa, a frigidis calida, a caliginosis illustria, ab humidis siccæ semoverentur. Simul sol et luna et reliqua sidera orta sunt, atque aer et æther secretas sedes tenuerunt (21).

Nimirum densa et humida, frigida et obscura in inferiorem locum congregata sunt quo nunc terra est : at rara et calida, siccæ et splendida in longinquam ætheris oram secesserunt. Denique aqua et aer in media mundi regione locata sunt (22). Neque tamen illa rerum separatione, tanquam securi, calida a frigidis vel frigida a

(14) Montucla *Hist. math.* I, p. 107 : « Il y avait en effet parmi les ouvrages d'Anaxagore un traité intitulé : *Actinographia* ou *radiorum descriptio*, qui est probablement celui dont parle l'architecte latin. »

(15) Plato Apol. Socr. p. 26 : ὥστε οὐκ εἰδέναι ὅτι τὰ Ἀναξαγόρου βιβλία τοῦ Κλαζομενίου γέμει τούτων τῶν ἰσχυρῶν.

(16) Elianus Var. Hist. IV, 14 : Καὶ Ἀναξαγόρας ἐν τῷ περὶ βασιλείας φησὶ, χαλεπὸν χημῆματα συναγεῖρασθαι, χαλεπώτερον δὲ φυλάξῃν τούτοις περιβέσθαι. Cf. Menag. ad Diog. Laert. II, 7 et 15.

(17) Plato Amator. p. 132, A : Ἐτυγχάνειν οὖν δύο τῶν μετράκιων ἐρίζοντες περὶ οὗτου δέ, οὐ σφόδρα κατέκουον. ἐφαινέσθην μέντοι ἢ περὶ Ἀναξαγόρου ἢ περὶ Οἰνοπίδου εἰοίξεν. κύκλους γοῦν γράφοντες ἐφαινέσθην καὶ ἐγγλίσεις τινὰς ἐμμοῦνον τοῖν χειρῶν ἐπικλίνοντες. Proclus ad Euclid. II p. 19 ed. Basil. : Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομενίος πολλῶν ἐρήψατο κατὰ γεωμετρίαν.

(18) Diogenes Laertius lib. II, 11 : Δοκεῖ δὲ πρῶτος (καθάρσει Φαειρίνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ) τὴν Ὀμήρου ποιήσιν ἀποφηνάσθαι εἶναι περὶ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης· ἐπιπέσειν δὲ προστήναι τοῦ λόγου Μητροδώρον τὸν Λαμψακηνόν, γνωρίμων ὄντα αὐτοῦ, ὃν καὶ πρῶτον σπουδάσαι τοῦ ποιητοῦ περὶ τὴν ευσταχὴν πραγματείαν. Tatianus adv. Græc. : Καὶ Μητροδώρος δὲ ὁ Λαμψακηνός ἐν τῷ περὶ Ὀμήρου βίαν εὐθὺς διετίκται, πάντα εἰς ἀλληγορίαν μεταβάλων. οὔτε γὰρ Ἥραν οὔτε Ἀθηνᾶν, οὔτε Δία τοῦτ' εἶναι φησιν, ὅπερ εἰ τοὺς περιθόλους αὐτοῖς καὶ τεμένη καθιδύσαντας νομίζουσι, φύσεως δὲ υποστάσεις καὶ στοιχείων διακοσμήσεις. καὶ τὸν Ἔκτορα δὲ καὶ τὸν Ἀχιλλεὺς ὀλησθῆ καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ πάντας ἀπαξίπλω· Ἐλληνας τε καὶ βερβάρους σὺν τῇ Ἰλιῇ καὶ τῷ Ἰλί-

Ἰδί τῆς αὐτῆς φύσεως ὑπάρχοντες, χάριν οἰκονομίας εἶπε παρεισῆχθαι, οὐδένος ὄντος τῶν προσηρημένων ἀνθρώπων. Conf. Geörg. Syncell. Chron. p. 140 ed. Paris. Adde Lobeck. Aglaoph. p. 156 seq.

(19) Cf. Simplic. in Arist. Phys. fol. 6 b; 35: b.

(20) Aristoteles *Metaph.* I, 3 : Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομενίος· τὴ μὲν ἡλικίᾳ πρότερος ὢν τούτου [i. e. Ἐμπεδοκλείου], τοῖς δ' ἔργοις ὑστερος, ἀπείρους εἶναι φησὶ τὰς ἀρχάς· σχεδὸν γὰρ ἅπαντα τὰ ἁμοιομερῆ, καθάπερ ὕδωρ ἢ πῦρ, οὕτω γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι φησὶ συγκρίσει καὶ διακρίσει μόνον· ἄλλως δ' οὔτε γίνεσθαι οὔτ' ἀπόλλυσθαι, ἀλλὰ διαμένειν ἀδιά. Id. de Cælo III, 3 : Ἀναξαγόρας δ' Ἐμπεδοκλεῖ ἐναντίας λέγει περὶ τῶν στοιχείων. ὁ μὲν γὰρ πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις στοιχεῖά φησιν εἶναι τῶν σωματίων. καὶ συγκεῖσθαι πάντ' ἐκ τούτων, Ἀναξαγόρας δὲ τὸν αὐτῶν· τὰ γὰρ ἁμοιομερῆ στοιχεῖα (λέγω δ' οἷον σάρκα καὶ ὀστέον. καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον), ἄερα δὲ καὶ πῦρ μίγμα τούτων καὶ τῶν ἄλλων σπερμάτων πάντων· εἶναι γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν ἐξ ἀοράτων ἁμοιομερῶν πάντων ἡθροισμένον. (Cæterum Anaxagoras promittit esse σπέρματα vel χημῆματα vel χημμάτων σπέρματα dixit.) His consentanea habet Aristoteles etiam de Gener. et Corrupt. I, 1 : ὁ μὲν γὰρ τὰ ἁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὀστέον καὶ σάρκα καὶ μελὸν καὶ τῶν ἄλλων ὃν ἑκάστου συνωνυμον τὸ μέρος· ἔστιν. Cf. fragm. 1; item Plutarch. de plac. ph. I, 3 et Lucret. I, 830 seq.

(21) Cf. fragm. 6.

(22) Diogenes Laertius II, 8 : ἀρχὰς δὲ τὰς ἁμοιομερείας. καθάπερ γὰρ ἐκ τῶν ψημμάτων λεγομένων τὸν χρυσὸν συνστάναι, οὕτως ἐκ τῶν ἁμοιομερῶν μικρῶν σωματίων τὸ πᾶν συγκεκρίσθαι. καὶ νοῦν μὲν ἀρχὴν κινήσεως· τῶν δὲ σωματίων τὰ μὲν βρέχε τὸν κάτω τόπον, ὡς τὴν γῆν· τὰ δὲ κοῦρα τὸν

calidis sunt abrupta, sed quemadmodum antea sic etiam nunc omnia coherent (23). Verum quamvis hæc discreta sint aliaque quotidie discernantur, tamen materia neque generatione augeri neque minui interitu potest (24). Cæterum nihil neque fit neque interit, sed ex iis quæ sunt rebus omnia miscentur ab iisque discernuntur. Ita rectius pro ortu misturam, pro interitu separationem dixeris (25). Lunam habitari putavit collesque et valles habere (26).

Initio ferebantur sidera circa polum qui erat in mundi quasi culmine. Quum vero hoc inodo omnes terræ partes et coli et habitari pariter possent, contigit, ut terra versus meridiem inclinaretur et polus sub septentrionibus constitueretur, ubi etiam nunc conspicitur (27). Nivem

nigram esse contendit (28). Lacteam orbem oriri censet a sideribus quæ noctu, quo tempore terræ umbra solis radiis officit, in tenebris suam lucem emittunt (29). Ait porro cometas stellarum errantium et flammæ ex se emittentium esse concursum, trajectiones autem stellarum veluti scintillas ab aere vibrari (30). Ventos gigni quando aer a sole extenuetur. Tonitrua nubium esse collisionem; fulgura confricationem itidem nubium. Terræ motus causam esse aërem terræ viscera et cavernas subeuntem (31).

Mare ortum est, quum particulæ humidæ æaque leviores in vapores conversæ sublimes abirent gravioribus in terra remanentibus. Quæ res eo valuit, ut aqua marina salis instar amare sapiat (32).

ἀνω ἐπισχεῖν, ὡς τὸ πῦρ ὕδωρ δὲ καὶ ἀέρα τὸν μέσον. Cf. fragm. 8.

(23) Cf. fragm. 13 et 16.

(24) Cf. fragm. 14 et 15.

(25) Conf. fragm. 17.

(26) Diogenes Laertius II, 8 : τὴν δὲ σελήνην οἰκίζει· ἔχειν, ἀλλὰ καὶ λόφος καὶ φάραγγας.

(27) Diogenes Laertius II, 9 : τὰ δ' ἄστρα κατ' ἀρχὰς θολοσιδῶς ἐνεγθῆναι, ὥστε κατὰ κορυφὴν τῆς γῆς τὸν αἰε φαινόμενον εἶναι πῶλον, ὕστερον δὲ τὴν ἔγγλισιν λαβεῖν (leg. τὴν γῆν ἔγγλισιν λαβεῖν). Plutarchus de plac. phil. lib. II, 8 : Διογένης, Ἀναξαγόρας μετὰ τὸ συστήναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῷα ἐκ τῆς γῆς· ἐξαγαγεῖν ἐγγλιθῆναι πῶς τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου ἐς τὸ μεσημβρινὸν αὐτοῦ μέρος· ἴσως ὑπὸ προνοίας, ἵνα ἂ μὲν τινὰ ἀοικητὰ γένηται, ἂ δ' οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου, κατὰ ψῆφον, καὶ ἐκπύρωσιν, καὶ εὐκρασίαν.

(28) Sextus Empiricus Pyrrh. hypotyp. I, 13, 33 : νοοῦμενα δὲ [ἀντιτίθεμεν] φαινόμενα, ὡς ὁ Ἀναξαγόρας τῶ λευκῆν εἶναι τὴν γιόντα ἀντιτίθει· ὅτι ἡ γίων ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός. τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ μέλαν· καὶ ἡ γίων ἄρα μέλανά ἐστὶ. Galenus de simpl. medicam. II, 1 : καὶ τινες καὶ τὸν Ἀναξαγόραν ἐπικαλοῦνται· μάρτυρα περὶ τῆς γιόντος, ἀποξηράμενον, ὡς οὐκ εἶη λευκή. Cicero Quæst. Acad. IV, 23 : « Anaxagoras nivem nigram dixit esse. » IV, 31 : « facilliorque enit, ut albam esse nivem probet, quam erat Anaxagoras qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse ne videri quidem. » Lactantius Divin. Instit. III, 23 : « Quid enim dici potest de illo qui nigram dixit esse nivem? quam consequens erat, ut illic piecem albam esse diceret. » Id. VI, 3 : « Diociripulus enim fortasse Anaxagoræ fuerit, cui nives atramentum fuerunt. »

(29) Aristoteles Meteor. I, 8 : Οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν καὶ Δημόκριτον φῶς εἶναι· τὸ γὰρ λέγουσιν ἀστρων τινῶν τὸν γὰρ ἥλιον ὑπὸ τὴν γῆν φερόμενον οὐχ ὄραν εἶναι τῶν ἀστρων. ὅσα μὲν οὖν ὄραται ὑπ' αὐτοῦ, τούτων μὲν οὐ φαίνεσθαι τὸ φῶς· κωλύεσθαι γὰρ ὑπὸ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων. ὅσους δὲ ἀνιπέρταται ἡ γῆ, ὥστε μὴ ἴρασθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ τοιούτων οἰκιστὸν φῶς φαῖναι εἶναι τὸ γὰρ. Cf. Alex. Aphrodis. ad h. l. Plutarchus de Placit. phil. III, 1 : Ἀναξαγόρας τὴν σπῆιν τῆς γῆς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἴστασθαι τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ὑπὸ τὴν γῆν ὁ ἥλιος γινόμενος μὴ πάντα φωτίζῃ. Diogenes Laert. lib. II, 9 : καὶ τὸν γαλαξίαν ἀνάκλασιν εἶναι· φωτὸς ἡλιακοῦ, μὴ καταλαμβάνομένων τῶν ἀστρων. Sic et Hippolytus Refut. Heres. p. 15 ed. Miller. ubi pro καταλαμβάνομένων leg. καταλαμπομένων. Olympiodorus comment. in Arist. meteor.

p. 15 b : τρίτη δόξα Ἀναξαγόρου καὶ Δημόκριτου. Οὗτοί φασὶ τὸν γαλαξίαν εἶναι τὸ ἴδιον φῶς τῶν ἀστέρων τῶν μὴ φωτιζομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ἐχουσι γάρ, φησί, τὰ ἄστρα τὸ ἴδιον φῶς καὶ ἐπίκτερον τὸ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. καὶ ὀγκοὶ ἢ σελήνη. ταῦτες γὰρ ἔτερον μὲν τὸ ἴδιον φῶς, ἔτερον δὲ τὸ ἀπ' ἡλίου. τὸ γὰρ ἴδιον αὐτῆς φῶς ἀνθρακωδές ἐστίν, ὡς ὀγκοὶ ἡμῶν ἢ ἑλλειψίδες αὐτῆς. Ἄλλ' οὐ πάντα, φησί, τὸ ἐπίκτερον δέχονται. Τὰ οὖν μὴ δεχόμενα ἔχεινα τὸν κύκλον τὸν γαλαξίαν ἀπεργάζονται. Id p. 16 a : ἐντεθθεν ἡ τρίτη δόξα ἢ λέγουσα ἴδιον φῶς τινῶν εἶναι ἀστρων τὸν γαλαξίαν τὸν μὴ ὑπὸ ἡλίου φωτιζομένων.

(30) Diogenes Laertius lib. II, 9 : τοὺς δὲ κομήτας σύνθετον πλανητῶν χλόας ἀριεπνοῦν· τοὺς τε διὰ ττόντας οἶον σπινθήρας ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἀποπάλλεσθαι.

(31) Diogenes Laertius lib. II, 9 : ἀνέμουσιν γίνεσθαι λεπτονομόμενον τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ ἡλίου· βροντὰς· σύγκρουσιν νεφῶν· ἀστραπὰς· ἐκτριψιν νεφῶν· σεισμὸν ὑπονόσθησιν ἀέρος εἰς γῆν. Plutarchus de Plac. phil. III, 15 : ἀέρος ὑποδύσει, τῇ μὲν πυκνότητι τῆς ἐπιφανείας προσπίπτοντος, τῷ δ' ἔκκρισιν λαβεῖν μὴ δύνασθαι τρώμω τὸ περιέχον κραδαίνοντος. Hippolytus Refut. Heres. p. 15 : σειμοῦσιν δὲ γίνεσθαι τοῦ ἀνωθεν ἀέρος εἰς τὸ ὑπὸ γῆν ἐμπύπτοντος· τούτου γὰρ κινουμένου καὶ τὴν ὀχουμένην γῆν ὑπ' αὐτοῦ σαλεύεσθαι. Aristot. Meteor. II, 7 : Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησὶ τὸν αἰθέρα περικύττα φέρεσθαι ἄνω, ἐμπύπτοντα εἰς τὰ κάτω τῆς γῆς· καὶ τὰ κοῖλα κινεῖν αὐτὴν· τὰ μὲν γὰρ ἄνω συναληγίεσθαι διὰ τοῦ ὄμβρου, ἐπεὶ φύσει γε πᾶσαν ὁμοίως εἶναι σομφήν, ὡς ὄντας τοῦ μὲν ἄνω, τοῦ δὲ κάτω τῆς ὄλης σφαίρας, καὶ ἄνω μὲν τούτου ὄντος τοῦ μορίου, ἐπ' ὃ τυγχάνομεν οἰκοῦντες, κάτω δὲ ὑπέρου. Ad quem locum Alexander Aphrod. p. 106 b : Ἐστὶ δὲ ἡ μὲν Ἀναξαγόρου δόξα τοιαύτη· φησὶ τὸν αἰθέρα περικύττα φέρεσθαι ἄνω, ἐμπύπτοντος δὲ εἰς τὰ κάτω τῆς γῆς, ἄνω λέγων τὴν ἐπιφανείαν ἐπ' ἣς οἰκοῦμεν ἡμεῖς, κάτω δὲ τὸ ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ ἐκείνην τὴν ἐπιφανείαν, ὣν τὴν μὲν ἐπ' ἣς ἡμεῖς οἰκοῦμεν συναληγίεσθαι τὰ διὰ τοῦ ὄμβρου καὶ ἠνώσθαι, τὴν δὲ κάτω σομφήν τε εἶναι καὶ ἔχουσαν διαττήματα· πᾶσαν γὰρ εἶναι τὴν γῆν σομφήν φύσει· τὸν οὖν αἰθέρα τὸν ὑπὸ τῆ γῆ περικύττα ἄνω φέρεσθαι εἰς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐμπύπτοντα εἰς τὰ κοῖλα καὶ σομφὰ τῆς γῆς, κινεῖν αὐτὴν· καὶ οὕτω γίνεσθαι τοὺς σειμοῦσιν· ὡς οὕσης δὲ τῆς γῆς πλατείας, καὶ διὰ τοῦτο ἐποχουμένης· τῷ ὑποκειμένῳ ἀέρι, καὶ μενοῦσης ἐνθα ἐστὶ, λέγει ταῦτα.

(32) Diogenes Laertius lib. II, 8 : ἐπὶ τῆς γῆς πλατείας οὕσης τὴν θάλασσαν ὑποστῆναι, διαμισθέντων ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῶν ὑγρῶν. Hippolytus Refut. Heres. p. 15 : τῶν δ' ἐπὶ γῆς ὑγρῶν τὴν μὲν θάλασσαν ὑπὲρξαι, τὰ τε ἐν αὐτῇ ὕδατι ἐκταμισθέντα ὑποστῆναι οὕτως γεγονέναι, καὶ ἀπὸ τῶν κατα-

Animalia primum ex humore et calore terraque existerunt, postea ex se invicem nata sunt (33). « Illud quoque, inquit Censorinus cap. V, ambiguum facit inter auctores opinionem, utrumne ex patris modo semine partus nascatur, ut Diogenes et Hippo Stoicique scripserunt, an etiam ex matris, quod Anaxagoræ et Alemæoni nec non Parmenidi Empedocleique et Epicuro visum est. » Idem cap. VI : « E dextris partibus profuso semine mares gigni, ut e lævis feminas Anaxagoras Empedoclesque consentiunt (34) ».

Non solum animalia, sed omnes res respirant eaque ratione aluntur (35). Plantas originem accipisse censet a seminibus quæ ex aere una cum aqua in terram deciderunt, unde sumitis viribus enascuntur (36). Mentem inesse docuit plantis

quas animantes esse judicat (37). Mens autem omnium similis est et major et minor (38). Somnum ad corpus, non ad animum pertinere statuit (39). Vox auditur, quod spiritus aere denso repercutitur (40). Aer sole interdiu calefactus stridet et obstrepat, noctu requiescit, quum omnium calor absit. Igitur horis nocturnis quibus nullus est strepitus audiri cuncta melius quam diurnis possunt (41). Acutorum morborum causam Clazomenio philosopho placet esse fel, quod abundans in pulmonem, in venas atque in latera defluit (42). Idem cum Stoicis Fortunam esse dixit causam quæ humana ratiocinatione cognosci non posset. Fieri enim alia necessario, alia fato, alia consulto, alia forte fortuna, alia casu (43). Sed ipsa fragmenta jam proponemus.

ῥυσάντων ποταμῶν. Plutarchus de plac. philos. III, 16 : Ἄναξαγόρας τοῦ κατ' ἀρχὴν λιμνάζοντος ὕγρου περικαέντος ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς περιφοράς, καὶ τοῦ λιπαροῦ ἐξακριβθέντος, εἰς ἀλυκίδα καὶ πικρίαν τὸ λοιπὸν ὑποστῆναι.

(33) Diogenes Laertius lib. II, 9 : ζῶα γενέσθαι ἐξ ὕγρου καὶ θερμοῦ καὶ γεώδους· ὕστερον δὲ ἐξ ἀλλήλων.

(34) Aristoteles de generat. animal. IV, 1 : Φασὶ γὰρ οἱ μὲν ἐν τοῖς σπέρμασιν εἶναι ταύτην τὴν ἐναντίωσιν εὐθύς, οἷον Ἄναξαγόρας καὶ οἷοι τῶν φυσιολόγων· γίνεσθαι τε γὰρ ἐκ τοῦ ἀρβένου τὸ σπέρμα, τὸ δὲ θῆλυ παρέχει τὸν τόπον. καὶ τὸ μὲν ἀρβένον εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν, τὸ δὲ θῆλυ ἐκ τῶν ἀριστερῶν, καὶ τῆς ὑστερας τὰ μὲν ἀρβένα ἐν τοῖς δεξιῶσι εἶναι, τὰ δὲ θῆλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. Philoponus ad h. l. p. 83 b : Δεῖ δὲ ἡμᾶς εἰδέναι, ὅτι καὶ οὗτος ἐν τῷ σπέρματι ἐνεργεῖα εἶναι ἔλεγε τὰ μέρη, ἀναίσθητα δὲ διὰ μικρότητα. Plutarchus de Plac. phil. V, 7 : Ἄναξαγόρας, Παρμενίδης τὰ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν καταβάλλεσθαι εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τῆς μήτρας, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ ἀριστερά· εἰ δ' ἐναλλαγῆ τὰ τῆς καταβολῆς, γίνεσθαι θῆλεα. Diogenes Laertius lib. II, 9 : καὶ ἀρβένα μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, θῆλεα δὲ ἀπὸ ἀριστερῶν. Hippolytus Refut. Hæres. p. 15 : καὶ ἀρβέναι μὲν γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ τῶν δεξιῶν μερῶν ἀποκριθῆν τὸ σπέρμα τοῖς δεξιῶσι· μέρσι τῆς μήτρας κολληθῆ, τὰ δὲ θῆλεα κατὰ τούναντιον.

(35) Aristoteles de Respiratione 2 : Ἄναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης πάντα φάσκοντες ἀναπνεῖν, περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρέων λέγουσι τίνα τρόπον ἀναπνεύουσι, καὶ φησὶν Ἄναξαγόρας μὲν, ὅταν ἀπώσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν βραγχίων, τὸν ἐν τῷ στόματι γινόμενον ἀέρα ἐλκοντας ἀναπνεῖν τοὺς ἰχθύς. οὐ γὰρ εἶναι κενὸν οὐδέν. κτλ. Id. de Plantis I, 2 : Ἄναξαγόρας γὰρ εἶπε ταῦτα ἔχειν καὶ πνοήν, ubi loquitur de plantis.

(36) Theophrastus Hist. plant. III, 2 : Ἄναξαγόρας μὲν τὸν ἀέρα πάντων φάσκων ἔχειν σπέρματα· καὶ ταῦτα συγκαταπερόμενα τῷ ὕδατι γενῆν τὰ φυτὰ. Arist. de Plantis I, 2 : εἶπε

δὲ Ἄναξαγόρας, ὅτι ἡ ὕγρότης τούτων ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ διὰ τοῦτο ἔφη πρὸς Λεχίσιον, ὅτι ἡ γῆ μήτηρ μὲν ἐστὶ τῶν φυτῶν, ὁ δὲ ἥλιος πατήρ.

(37) Aristoteles de Plantis I, 1 : Ὁ δὲ Ἄναξαγόρας καὶ ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ νοῦν καὶ γινῶσιν ἔχειν εἶπον τὰ φυτὰ. Ibid. : Ἄναξαγόρας μὲν οὖν καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ἐπιθυμία ταῦτα κινεῖσθαι λέγουσιν, αἰσθήνεσθαι τε καὶ λυπεῖσθαι καὶ ἡδῆσθαι διαθεσαιοῦνται· ὧν ὁ μὲν Ἄναξαγόρας καὶ ζῶα εἶναι καὶ ἡδῆσθαι καὶ λυπεῖσθαι εἶπε, τῆ τε ἀπόρροῃ τῶν ρύλλων καὶ τῆ ἀψήσει τοῦτο ἐλαμβάνων. Cf. Aristot. de Anima I, 2. Plutarch. Quæst. nat. I, vol. XIII p. 1.

(38) Vid. fragm. 6. Cæterum mentem (νοῦν) et animam (ψυχὴν) promiscue videtur dixisse. Aristot. de Anima I, 2 : ἐτέρωθι δὲ τὸν νοῦν εἶναι τὸν αὐτὸν τῆ ψυχῆ. Ibid. : Ἄναξαγόρας δ' ἔοικε μὲν ἕτερον λέγειν ψυχὴν τε καὶ νοῦν, ὥσπερ εἶπομεν καὶ πρότερον. γρῆται δ' ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει. Cf. Plato Cratyl. p. 400, A. Philop. ad Arist. de Anim. cap. 1 et 7.

(39) Plutarchus de Plac. phil. IV, 35 : Ἄναξαγόρας δὲ κατὰ κριπὸν τῆς σωματικῆς ἐνεργείας γίνεσθαι τὸν ὕπνον· σωματικὸν γὰρ εἶναι τὸ πάθος, οὐ ψυχικόν.

(40) Vid. Plutarch. de Plac. phil. IV, 19.

(41) Vid. Aristot. problem. XI, 33; Plutarch. Symposiac. VIII, 3, vol. XI p. 355.

(42) Aristoteles de Part. anim. IV, 2 : Οὐκ ὀρθῶς δ' εἰόκασιν οἱ περὶ Ἄναξαγόραν ὑπολαμβάνειν ὡς αἰτίαν οἶσαν τῶν ὀξέων νοσημάτων [τῆν χολήν]· ὑπερβάλλουσαν γὰρ ἀπορραίνειν πρὸς τε τὸν πνεύμονα καὶ τὰς φλέβας καὶ τὰς πλεῦρας.

(43) Plutarch. de Plac. ph. I, 29 : Ἄναξαγόρας καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἀδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνω λογισμῷ [τῆν τύχην]. ἃ μὲν γὰρ εἶναι κατ' ἀνάγκην, ἃ δὲ καθ' εἰμαρμένην, ἃ δὲ κατὰ προίρεσιν, ἃ δὲ κατὰ τύχην, ἃ δὲ κατὰ τὸ αὐτόματον.

ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΛΑΖΟΜΕΝΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Hæc de ejus placitis breviter dicta sufficiant : reliqua e fragminibus intelliguntur.

1. Ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα· καὶ γὰρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν. Καὶ πάντων ἁποῦ ἐόντων οὐδὲν ἐνδηλον ἦν ὑπὸ σμικρότητος· πάντα γὰρ ἀήρ τε καὶ αἰθήρ κατεῖχε, ἀμφοτέρα ἄπειρα ἐόντα· ταῦτα γὰρ μέγιστα ἐνεσσι ἐν τοῖσι σύμπασι καὶ πλήθει καὶ μεγάλῃ.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. p. 33 b. qui hoc libri Περὶ φύσεως initium fuisse testatur : Ἀναξαγόρας λέγων ἀπ' ἀρχῆς· Ὁμοῦ πάντα κτλ. Idem de Cæl. fol. 150 : λέγει δὲ Ἀναξαγόρας ἀρχόμενος τοῦ συγγράμματος· ἁποῦ χρήματα ἦν, ἄπειρα πάντα καὶ πλ. κτλ. Plato Phæd. 17 : ταχὺ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονός εἴη, ἁποῦ πάντα χρήματα, ubi vid. Heindorf. et Wytenbach. Adde Valckenar. Diatrib. in Eurip. fragm. p. 40. Cf. Plat. Gorg. p. 465 D ; Aristot. phys. I, 5 ; Id. Metaph. III, 4. Aliter Diogenes Laertius lib. II, 3 operis principium citat, cujus verba sunt : ἀρχόμενος (δὲ Ἀναξαγόρας) οὕτω τοῦ συγγράμματος, ὃ ἐστὶν ἡδέως καὶ μεγαλοφρονος ἐρμηνευόμενον· πάντα χρήματα ἦν ἁποῦ, εἶτα νοῦς ἔλθων αὐτὰ διεκόσμησε. Hunc multa omisisse clausulamque εἶτα νόος κτλ. ex alio loco huc transtulisse nemo non videt. Quod autem Simplicius in Arist. Phys. pag. 106 a. affert, dicens : οὕτως ἤρξατο τοῦ συγγράμματος· « ἦν ἁποῦ πάντα χρήματα, ὥστε ὁτιοῦν ὅσον τὸν ἄρτον τόνδε καὶ τῆς σαρκὸς τῆσδε καὶ τοῦδε τοῦ ὄσπου μίγμα εἶναι ὁμοίως τῷ παντί, » id excepto Anaxagoræ efato ἦν ἁποῦ πάντα χρήματα nihil nisi ipsius interpretis explicationem esse apparet. Postrema ταῦτα γὰρ μέγιστα κτλ. ad eum qui et olim fuit et nunc est semperque erit rerum

statum referenda. Semper enim acris et ætheris semina prævalent.)

2. Καὶ γὰρ ὁ ἀήρ τε καὶ ὁ αἰθήρ ἀποκρίνεται ἀπὸ τοῦ τὰ πολλὰ περιέχοντος· καὶ τό γε περιέχον ἄπειρόν ἐστι τὸ πλῆθος.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 b. Scripsi cum Schornio ἀπὸ τοῦ τὰ πολλὰ περιέχοντος : vulgo ἀπὸ τοῦ περιέχοντος τοῦ πολλοῦ. Esse inter hæc et præcedentia exiguum intervallum sequitur e Simplicii verbis : καὶ μετ' ὀλίγον. Caterum πλῆθος hoc loco non est multitudo, sed magnitudo, ut apud Herodotum lib. I, 203 et 204.)

3. Τοῦτέων δὲ οὕτως ἐχόντων χρῆ δοκεῖν ἐνεῖναι πολλά τε καὶ παντοῖα ἐν πᾶσι τοῖσι συγκρινομένοις καὶ σπέρματα πάντων χρημάτων καὶ ιδέας παντοίας ἔχοντα καὶ χροιάς καὶ ἡδονάς.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 b : καὶ μετ' ὀλίγα· τοῦτέων δὲ κτλ. Posui ἐνεῖναι quod paulo inferius exhibet Simplicius, licet hic εἶναι exaraverit. Idem ἐνεῖναι præbet de Cælo fol. 150.)

4. Πρὶν δὲ ἀποκριθῆναι ταῦτα, πάντων ἁποῦ ἐόντων οὐδὲ χροιῆ ἐνδηλος ἦν οὐδεμίᾳ· ἀπεκίλυε γὰρ ἡ σύμμιξις ἀπάντων χρημάτων τοῦ τε διεροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ λαμπροῦ καὶ τοῦ ζοφεροῦ καὶ γῆς πολλῆς ἐνεούσης καὶ σπερμάτων ἀπειρων πλῆθος οὐδὲν ἑοικότεον ἀλλήλοισι· οὐδὲ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν εἶσθε τῷ ἑτέρῳ τὸ ἕτερον. Τοῦτέων δὲ οὕτως ἐχόντων ἐν τῷ σύμπαντι χρῆ δοκεῖν ἐνεῖναι πάντα χρήματα.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 b : πρὶν δὲ ἀποκριθῆναι, φησί, πάντων ἁποῦ κτλ. Inserui autem ταῦτα e fol. 8 a.)

5. Ἐν παντὶ παντὸς μοῖρα ἐνεσσι πλῆν νόου· ἐστὶ ὅστι δὲ καὶ νόος ἐνι.

1. Res omnes confusæ unum in corpus erant, innumeræ et admodum parvæ, quum parvitas ipsa incomprehensibilis esset. Et in hac quidem omnium mistura nihil propter rerum exiguitatem exstabat atque apparebat : cuncta enim aer et æther, ambo infiniti, pervagabantur : quippe hi universis immixti partium multitudine et magnitudine cætera superant.

2. Etenim aer atque æther scernitur a cælo quod rerum multitudinem ambit : cælum vero immensæ magnitudinis est.

3. Quæ quum ita sint, existimandum est, inesse multa

et varia in omni ista congerie et semina omnium rerum et formas varias et colores et affectiones habentia.

4. Antequam vero hæc scernerentur, in isto cunctarum rerum acervo ne color quidem ullus conspiciabatur : obstabat enim omnium confusio, humoris et siccitatis, caloris et frigoris, lucis et caliginis multarumque terræ particularum ac seminum innumerorum inter se dissimilium : quippe ne cæterarum quidem rerum ulla alii nunc similis est. Quæ quum ita sint, putandum est in hac universitate unum esse omnia.

5. In quavis re omnis materiæ particula inest præter mentem : nonnullis vero etiam mens inest.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. p. 35 a. Cf. idem pag. 37 a. et fragm. 6. Sensus est : « in singulis universa vel in omnibus omnia insunt. » Similiter Simplicius in Aristot. de Cæl. p. 149 b : ἐν παντί δεῖ νομίζειν ὑπάρχειν πάντα χρήματα, quæ tamen non ipsa Anaxagoræ verba sunt).

6. Τὰ μὲν ἄλλα παντὸς μοίραν μετέχει, νόος δὲ ἐστὶ ἀπειρον καὶ αὐτοκρατές καὶ μέμικται οὐδενὸ γρήματι, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ἐφ' ἑωυτοῦ ἐστὶ. Εἰ μὴ γὰρ ἐφ' ἑωυτοῦ ἦν, ἀλλὰ τειρ' ἐμέμικτο ἄλλω, μετέχει ἂν ἀπάντων χρημάτων, εἰ ἐμέμικτό τειρ' ἐν παντί γὰρ παντὸς μοίρα ἔνεστι, ὥσπερ ἐν τοῖσι πρόσθεν μοι λέλεκται· καὶ ἐκόλυε ἂν αὐτὸν τὰ συμμεμιγμένα, ὥστε μηδενὸς χρήματος κρατέειν ὁμοίως, ὡς καὶ μόνον ἔοντα ἐφ' ἑωυτοῦ. Ἔστι γὰρ λεπτότατόν τε πάντων χρημάτων καὶ καθαρώτατον, καὶ γνώμην γε περὶ παντὸς πᾶσαν ἴσχει καὶ ἰσχύει μέγιστον. Ὅσα τε ψυχὴν ἔχει καὶ τὰ μέζωι καὶ τὰ ἐλάσσω, πάντων νόος κρατέει· καὶ τῆς περιωρήσιος τῆς συμπάσης νόος ἐκράτησε, ὥστε περιωρῆσαι τὴν ἀρχήν. Καὶ πρῶτον ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἤρξαστο περιωρῆσαι; ἔπειτα πλεόν περιεχώρησε, καὶ περιωρήσει ἐπὶ πλεόν. Καὶ τὰ συμμεσιγόμενά τε καὶ ἀποκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, πάντα ἔγνω νόος· καὶ δοκῖα ἔμελλε ἔσσεσθαι καὶ δοκῖα ἦν καὶ ἄσσα νῦν ἐστὶ καὶ δοκῖα ἔσται, πάντα διεκόσμησε νόος, καὶ τὴν περιωρήσιν ταύτην, ἣν νῦν περιωρῆσει τὰ τε ἄστρα καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἀήρ καὶ ὁ αἰθήρ, οἱ ἀποκρινόμενοι. Ἡ δὲ περιωρήσιος αὕτη ἐποίησε ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἀποκρίνεται ἀπὸ τε τοῦ ἀρχαιοῦ τὸ πυκνὸν καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ τὸ θερμὸν καὶ ἀπὸ τοῦ

ζοφεροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ διεροῦ τὸ ξηρόν. Μοίρα δὲ πολλὰ πολλῶν εἰσι· παντάπασι δὲ οὐδὲν ἀποκρίνεται οὐδὲ διακρίνεται τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου πλὴν νόου. Νόος δὲ πᾶς ὁμοίως ἐστὶ καὶ ὁ μέζωι καὶ ὁ ἐλάσσω· ἕτερον δὲ οὐδὲν ἐστὶ ὁμοιον οὐδενὶ ἑτέρω ἀπείρων ἔόντων, ἀλλ' ὅτεων πλεῖστα ἐνι, ταῦτα ἐνόηλότατα ἐν ἑκάστον ἐστὶ καὶ ἦν.

(Simplicius Comment. In Arist. Phys. fol. 33 b, 35 a. Post λέλεκται vulgo legitur ἀνεκόλυεν quod mutavi in ἐκόλυεν ἂν. Præterea præcunte Schornio repositi ὅσα τε ψυχὴν ἔχει; vulgo ὅσα γε ψ. ἔ. In sequentibus Ritteri emendationem ἔπειτα πλεόν περιεχώρησε recepi pro vulgata scriptura ἔπει δὲ πλεόν περιωρῆσει. Extrema apud Simplicium sic eduntur : ἀλλ' ὅτι πλεῖστα ἐνι κτλ. quæ Prellerum secutus converti in ἀλλ' ὅτεων πλεῖστα ἐνι κτλ.)

7. Ἐπεὶ ἤρξαστο ὁ νόος κινεῖν, ἀπὸ τοῦ κινεομένου παντὸς ἀπεκρίνετο, καὶ ὅσον ἐκίνησε ὁ νόος, πᾶν τοῦτο διεκρίθη· κινεομένου δὲ καὶ διακρινομένου ἡ περιωρήσιος πολλῶ μᾶλλον ἐποίησε διακρίνεσθαι.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 67 a.)

8. Τὸ μὲν πυκνὸν καὶ διερὸν καὶ ψυχρὸν καὶ τὸ ζοφερὸν ἐνόησε συνεχώρησε, ἐνθα νῦν ἡ γῆ· τὸ δὲ ἀραιὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ λαμπρὸν ἐξεχώρησε ἐς τὸ πρόσω τοῦ αἰθέρος.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 38 b. Cæterum καὶ τὸ λαμπρὸν quæ verba librariorum culpa omisa sunt apud Simplicium addidi cum Schornio ex Origenis Philosoph. cap. 8.)

6. Reliqua omnis materiæ partem continent, mens autem infinita sui que juris est neque ulli rei admixta, sed sola libera et soluta est. Nam nisi segregata ab omni concrezione mortali, sed alii cuidam adjuncta esset, uni alicui addita omnium rerum consors foret; siquidem in quavis re omnis materiæ particula est, quemadmodum in præcedentibus diximus, aliaque cum aliis commixta eam impedirent, quominus ullam rem ita teneret ut sola nunc libera et soluta tenet. Est enim cunctarum rerum subtilissima et purissima, ac sententiam quamlibet de quavis re dicit plurimumque valet. Porro quæcunque animata sunt tum majora tum minima, omnia mens gubernat cælestesque moderata est conversiones, ita ut principio universum converteretur. Ac primum quidem ab exiguis initiis conversio capit, deinde plures materiæ partes complexa crescebat, atque in posterum etiam ulterius progredietur. Commixta vero et secreta ac discreta omnia cognovit mens : et quæ futura erant quæque fuerunt et quæ nunc sunt quæque erunt omnia mens ordinavit conversionemque hanc qua nunc

sidera et sol lunaque et aer atque æther ab indigesta mole secreti torquentur et vertuntur. Hæc autem conversio efficit, ut singula secernerentur. Ac secreta sunt a raris densa, a frigidis calida, a caliginosis illustra, ab humidis sicca. Verum multæ sunt multarum rerum partes, quia aliud ab alio neque secernitur prorsus, neque discernitur præter mentem. Jam vero mens omnis simplicis est et major et minor : at nihil aliud alii simile est in hac infinita rerum multitudine, sed qualia cuique semina plurima insunt, tale perspicue est et fuit.

7. Quum mens materiam movere cœpisset, ab omni parte mota reliquæ scernerentur, quantumque partium movit mens, tantum discretum est ab indigesta mole : quumque hæc partiæ moverentur ac discernentur, conversio efficiebat, ut eo magis alia ab aliis discernentur.

8. Densa et humida, frigida et obscura cum in locum congregata sunt quo nunc terra est : at rara et calida, sicca et splendida in longinquum ætheris locum secesserunt.

9. Ἀπὸ τούτων ἀποκρινόμενοι συμπήγνυται γῆ· ἐκ μὲν γάρ τῶν νεφελῶν ὕδωρ ἀποκρίνεται, ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος γῆ, ἐκ δὲ τῆς γῆς λίθοι συμπήγνυται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· οὗτοι δὲ ἐκχωρούσι μᾶλλον τοῦ ὕδατος.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 38 b : οὗτω γάρ φησιν· ἀπὸ τούτων κτλ. Cf. fol. 33 b, ubi legitur λίθος συμπήγνυται. Est autem ἐκ τῶν νεφελῶν idem quod ἐξ ἀέρος. Sic enim Simplicius fol. 106 a : ὁρῶν οὖν πᾶν ἐκ παντός γινόμενον, εἰ καὶ μὴ ἀμέσως, ἀλλὰ κατὰ τάξιν, καὶ γὰρ ἐκ πυρὸς ἀήρ καὶ ἐξ ἀέρος ὕδωρ καὶ ἐξ ὕδατος γῆ καὶ ἐκ γῆς λίθος καὶ ἐκ λίθου πάλιν πῦρ κτλ.)

10. ἀνθρώπους τε συμπαγήναι καὶ τᾶλλα ζῶα, ὅσα ψυχρὴν ἔχει· καὶ τοῖσι γε ἀνθρώποισι εἶναι καὶ πόλιας συνωκημένας καὶ ἔργα κατεσκευασμένα, ὥσπερ παρ' ἡμῖν, καὶ ἡέλιον τε αὐτοῖσι εἶναι καὶ σελήνην καὶ τᾶλλα, ὥσπερ παρ' ἡμῖν, καὶ τὴν γῆν αὐτοῖσι φύειν πολλὰ τε καὶ παντοῖα, ὧν ἐκεῖνοι τὰ ὀνήϊστα συνενεικάμενοι ἐς τὴν οἰκῆσιν χροῦνται.

(Simplicius Comment. in Aristot. Phys. fol. 33 b, ubi hanc apponit explicationem : καὶ ἡμῖν ἐτέραν τιὰ διακόσμησιν παρὰ τὴν παρ' ἡμῖν αἰνίττεται, δηλοῖ τὸ ὥσπερ παρ' ἡμῖν οὐχ ἀπαξ εἰρημένον. Add. Diog. Laert. lib. II, 6 : τὴν σελήνην οἰκῆσεις ἔχειν, ἀλλὰ καὶ λόφους καὶ φάραγγας. Conf. Simplic. fol. 8 a.)

11. Οὗτω τούτων περιχωροῦντων τε καὶ ἀποκρινόμενων ὑπὸ βίης τε καὶ ταχυτήτος. Βίην δὲ ἡ ταχυτῆς ποιεῖ, ἡ δὲ ταχυτῆς αὐτέων οὐδενὶ ἔοικε χρήματι τὴν ταχυτῆτα τῶν νῦν ἔόντων χρημάτων ἐν ἀνθρώποισι, ἀλλὰ πάντως πολλαπλασίως ταχὺ ἔστι.

(Simplicius Comment. in Aristot. Phys. fol. 8 a : ἄκουσον δὲ οἷα καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν τὴν ἀμφοῖν ποιούμενος σύγκρισιν· οὗτω τούτων περιχωροῦντων κτλ. qui ditteñ διάκρισιν et διακόσμησιν ab Anaxagora statui dicit. Certum est hęc disputari de motu quo cælum et sidera

olim ab indigesta mole segregata sunt. Sed eodem motu etiam nunc feruntur, quoniam durat adhuc atque adeo in æternum durabit. Verborum structuræ ἡ δὲ ταχυτῆς αὐτέων οὐδενὶ ἔοικε χρήματι τὴν ταχυτῆτα et ἡ δὲ ταχυτῆς πάντως πολλαπλασίως ταχὺ ἔστι elegantem sermonem non decent, sed antiquitatis excusationem habent.)

12. Ὁ δὲ νόος ὅσα ἔσται τε καὶ νῦν ἔστι καὶ ἦν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐν τῷ πολλῷ περιέχοντι καὶ ἐν τοῖσι προσκριβεῖσι καὶ ἐν τοῖσι ἀποκεκριμένοισι κάρτα διεκόσμησε.

(Simplicius Comment. in Aristot. Phys. fol. 33 b : ὅτι δὲ διττὴν τινα διακόσμησιν ὑποτίθεται, τὴν μὲν νοεράν, τὴν δὲ αἰσθητήν, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶνδεν· ὁ δὲ νόος ὅσα ἔσται τε [cod. D ἔσται τε] κάρτα, καὶ νῦν ἔστιν, ἵνα καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐν τῷ πολλῷ περιέχοντι, καὶ ἐν τοῖσι προσκριβεῖσι καὶ ἐν τοῖσι ἀποκεκριμένοισι. Locum mutilum et corruptum emendavi et supplevi o fragm. 6.)

13. Οὐ κερῶριστα τὰ ἐν τῷ ἐνὶ κόσμῳ οὐδὲ ἀποκέκοπται πελέκεϊ οὔτε τὸ θερμὸν ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ οὔτε τὸ ψυχρὸν ἀπὸ τοῦ θερμοῦ.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol.

37 b. et 38 a. In eandem sententiam supra Anaxagoras (fragm. 6) dixit : παντάπασι δὲ οὐδὲν ἀποκρίνεται οὐδὲ διακρίνεται τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου. Cf. Simplic. in Aristotelis Phys. p. 106 b : καὶ διακρινόμενα γὰρ ταῦτα οὐκ ἀπέσπασται πάντη ἀπ' ἀλλήλων. Διό φησιν ὁ Ἀναξαγόρας, μηδ' ἐνδέχσθαι πάντα διακριθῆναι.)

14. Τούτων δὲ οὗτω διακεκριμένων γινώσκουσιν χρῆ· ὅτι πάντα οὐδὲν ἐλάσσον ἔστι οὐδὲ πλέον. Οὐ γὰρ ἀνυστὸν πάντων πλέον εἶναι, ἀλλὰ πάντα ἴσα αἰεὶ.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 b. Pro ὅτι πάντα quæ est exempli Aldini scriptura, cod. D non male habet ὅτι τὰ πάντα. De reliquo philosophus ait materiam neque generatione augeri neque minui interitu.)

9. Ex his secretis concrevit terra : nam e nubibus aqua secernitur, ex aqua terra ; e terra lapides frigore concrevit : hi autem magis ex aqua excedunt.

10. hominesque et reliqua animalia vitali spiritu prædita concrevisse, atque hominibus esse urbes habitatas et opera facta ut apud nos, ac solem iis esse et lunam et cætera, ut apud nos, terramque iis gignere multa et varia, e quibus illi utilissima quæque in domos comportata in rem suam convertunt.

11. His vi ac celeritate ita conversis et secretis. Vim vero celeritas efficit ; celeritas autem illorum ad nullius earum quæ nunc sunt inter homines rerum similitudinem, si de

earum celeritate agitur, accedit, sed omnino multo major ista celeritas est.

12. Verum mens quæcumque erunt et nunc sunt et fuerunt et reliqua omnia quæ continentur cælo rerum multitudine instructo et quæ insunt in accretis vel jam secretis sedulo ordinavit.

13. Non separata sunt quæ uno hoc continentur mundo, neque securi abrupta caudâ a frigidis vel frigida a calidis.

14. His ita discretis sciendum est omnia nihilo neque pauciora esse neque plura. Etenim fieri non potest, ut plura sint universis quæ exstant, sed cuncta semper æqualia sunt.

16. Οὔτε τοῦ μικροῦ γὰρ ἔστι τό γε ἐλάχιστον, ἀλλ' ἔλασσον αἰεὶ· τὸ γὰρ εἶναι οὐκ ἔστι τὸ μὴ οὐκ εἶναι· οὔτε τὸ μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου αἰεὶ ἔστι μέζον· καὶ ἴσον ἔστι τῷ μικροῦ πλῆθος, πρὸς ἑωυτὸ δὲ ἕκαστόν ἐστι καὶ μέγα καὶ μικρόν.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 35 a : καὶ ὅτι οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἦν (ἔστιν cod. D) ἐν ταῖς ἀρχαῖς οὔτε τὸ μέγιστον· οὔτε γὰρ τοῦ μικροῦ γὰρ (φησὶν) ἔστι τό γε ἐλάχιστον κτλ. ubi γὰρ particulam Simplicius inseruit. Duplex γε in eadem sententia positum neminem offendit. Similiter Diogenes Apolloniates fragm. 6 : οὐ μέντοι ἀτρεκέως γε ὁμοίον γ' εἶναι. Ceterum eadem verba repetit Simplicius fol. 35 b. Incisum illud τὸ γὰρ εἶναι οὐκ ἔστι τὸ μὴ οὐκ εἶναι, i. e. *ens enim non est non esse, vel quod est, non est ita, ut non sit sensum nequaquam obscurum habet. Nam si quid esset minimum, Anaxagoras arbitratur fore, ut id quod est ad nihilum redigi posset. In sequentibus οὔτε τὸ μέγιστον desideratur fol. 35 a, legitur autem fol. 35 b. Conf. Simpl. 35 a : εἰ γὰρ πᾶν ἐν παντί, καὶ πᾶν ἐκ παντός ἐκκρίνεται, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου δοκοῦντος ἐκκριθῆσεται τι ἑλαττον*

ἐκείνου καὶ τὸ μέγιστον δοκοῦν ἀπὸ τίνος ἐξεκρίθη ἑαυτοῦ μείζονος κτλ.)

16. καὶ ὅτε δὲ ἴσαι μοῖραί εἰσι τοῦ τε μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, πλῆθος καὶ οὕτως ἂν εἴη, καὶ ἐν παντί πάντα· οὐδὲ χωρὶς ἔστι εἶναι, ἀλλὰ πάντα παντός μοῖραν μετέχει. Ὅτε δὲ τοῦλάχιστον μὴ ἔστι εἶναι, οὐκ ἂν δύναιτο χωρισθῆναι οὐδ' ἀνλίην ἀπ' ἑωυτοῦ γενέσθαι, ἀλλ' ὅπως περὶ ἀρχῆν ἦν, καὶ νῦν πάντα ὁμοῦ. Ἐν πᾶσι δὲ πολλὰ ἔνεστι καὶ τῶν ἀποκρινομένων ἴσα πλῆθος ἐν τοῖσι μέζοσι τε καὶ ἐλάσσοσι.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol.

35 a. In exemplo Aldino legitur ἀλλ' ὅπερ περὶ ἀρχῆν εἶναι, καὶ νῦν πάντα ὁμοῦ, in cod. D ὅπως περ ἀρχῆν εἶναι, sed loci sensus requirit ἀλλ' ὅπως περὶ ἀρχῆν vel περὶ τῆν ἀρχῆν ἦν, quod vulgavi.)

17. Τὸ δὲ γίνεσθαι καὶ ἀπολλυθῆναι οὐκ ὁρθῶς νομίζουσι οἱ Ἕλληνες· οὐδὲν γὰρ γρήμα οὐδὲ γίνεται οὐδὲ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἀπὸ ἐόντων γρημάτων συμμίσγεταί τε καὶ διακρίνεται. Καὶ οὕτως ἂν ὁρθῶς καλοῖεν τό τε γίνεσθαι συμμίσγεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι διακρίνεσθαι.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 34 b.)

15. Neque parvo est minimum, sed semper minus : quod enim est, non est ita, ut non sit : neque maximum est, sed et magno semper est majus : et magnum parvo magnitudine par est, per se vero unumquidque et magnum est et parvum.

16. Et quoniam æquales magni et parvi particule sunt, magnitudo etiam in utroque reperitur, atque in omnibus omnia insunt, neque alia ab aliis separari possunt, sed cuncta omnis materie partem continent. Quum vero minimum esse nequeat, non potest segregari neque a semet

ipso quasi penitus avelli, sed quemadmodum principio rerum nihil non colligatum erat, sic etiam nunc omnia cohærent. In omnibus autem multa insunt, rerumque a materia secretarum tot particule in majoribus quot in minoribus inveniuntur.

17. At vero nascendi et moriendi vocabulis Græci non recte utuntur. Nulla enim res neque fit neque interit, sed ex iis quæ sunt rebus miscetur ab iisque discernitur. Ita rectius pro fieri dixerint misceri, pro interire autem discerni.

DE DIOGENE APOLLONIATE.

Diogenes (1), Apollonemidis filius, physicus, Apolloniæ natus est, nobilissimo Cretæ oppido (2), unde Apolloniatas ab antiquis scriptoribus vocari solet. Hunc Simplicius (3) veterum philosophorum qui in naturæ obscuritate versati sunt pæne novissimum exstitisse dicit. Idem eum tam Anaxagorea quam Leucippea decreta secutum bonam doctrinæ partem ab aliis mutuatum esse testatur. Sed quantum e fragmentis colligi licet, Anaximenis placita ita exornavit, ut illa contra Anaxagoram tueretur. Quæ res eam vim habuit, ut Antisthenes Apolloniatem Anaximenis auditoribus annumeraret (4). Verum quum Anaxagoræ tempore vixerit ac post Clazomenium sapientiæ doctorem philosophatus sit, ne juvenis quidem senem Anaximenem convenire potuit. Neque vero perpetuo Apolloniæ commoratus est, sed aliquandiu Athenis habitavit, ubi Demetrius Phalereus doctissimo homini invidia presso propemodum capitis periculum illatum esse tradit (5).

In explicandis rebus naturalibus locutus est etiam de lapide qui Olympiade septuagesima octava ad Egos flumen cælo decidit, cuius lapsum prædixisse fertur Anaxagoras (6). Unum an plura volumina scripserit non constat. Nam etsi Diogenes Laertius lib. IX, 57 (7) unum ei opus attribuit ejusque initium affert, tamen commentarium de rerum natura auctor in plures diviserat libros, quorum secundum citat Rufus Ephesius (8) apud Galenum 2 in VI Epidem. tom. V p. 473. Hoc autem solum ingenii monumentum sub Diogenis Apolloniatiæ nomine Simplicii ætate ferebatur (9), qui alia ejus scripta periisse his verbis memoriæ prodit in Aristotelis Phys. f. 32 b : ἰστέον

ὡς γέγραπται πλείονα τῶν Διογένει τούτου συγγράμματα, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ περὶ φύσεως ἐμνήσθη, καὶ πρὸς φυσιολόγους ἀντειρηκέναι λέγων, ὅς καλεῖ καὶ αὐτὸς σοφιστάς, καὶ μετεωρολογίας (leg. μετεωρολογίαν) γεγραμέναι, ἐν ἧ λέγει καὶ περὶ ἀρχῆς εἰρηκέναι καὶ μέντοι καὶ περὶ ἀνθρώπου φύσεως. At fortasse non integrum de rerum natura volumen Simplicius vidit, ut putandum sit deperdita illa scripta ejusdem operis partes olim fuisse. Cæterum quamvis Creteneses Dores essent, Diogenes tamen in libris conficiendis non doricæ sed ionica dialecto philosophorum ionicorum more et exemplo usus est. Qua in re ut Anaxagoram elegantia superavit, ita a posterioribus, in primis a Democrito superatus est. Quippe paullatim Iones in solutæ orationis scripture profecerunt. Jure igitur cultiorem Diogenis sermonem pro recentioris ætatis indicio habentes Apolloniatem paullo juniorem Clazomenio philosopho fuisse existimamus. Confirmatur hoc Sidonii Apollinaris testimonio qui carm. XV vs. 89 seqq. ait :

« Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata servat, sed divinum animum sentit qui fecerit orbem. Junior huic junctus residet collega, sed idem materiam cunctis creaturis aera credens judicat inde deum, faceret quo cuncta, tulisse. »

Jam ut dogmata ejus paucis exponam, aerem rerum materiam esse dixit, e qua omnia fierent, sed esse compotem mentis sine qua nihil ex eo fieri posset. Quocirca aer cuncta regit et ad omnia penetrat, neque quidquam est

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 57 : Διογένης Ἀπολλοθέμιδος Ἀπολλωνιάτης, ἀνὴρ φυσικός καὶ ἀγαν ἐλλόγιμος. Cf. Eudocia Violar. pag. 137.

(2) Stephanus Byzantius v. Ἀπολλωνία : εἰκοστὴ τρίτη Κρήτης, ἢ πάλαι Ἐλευθερα, Λίνου πατρίς. ἐκ ταύτης ὁ φύσιος Διογένης. Fuere autem viginti quinque ejusdem nominis oppida quæ recenset Stephanus.

(3) Simplicius in Aristot. Phys. fol. 6 a : καὶ Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης σχεδὸν νεώτατος γεγονὼς τῶν περὶ ταῦτα [τὰ φυσικὰ] σχολασάντων τὰ μὲν πλείστα συμπερορημένως γέγραφε, τὰ μὲν κατὰ Ἀναξαγόραν τὰ δὲ κατὰ Λευκιππον λέγων.

(4) Diogenes Laertius lib. IX, 57 : ἤκουσε δὲ (φησὶν Ἀντισθένης) Ἀναξιμένους. ἦν δὲ ἐν τοῖς χρόνοις κατὰ Ἀναξαγόραν.

(5) Diogenes Laertius lib. IX, 57 : Τοῦτόν φησιν ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογία διὰ μέγαν φθόνον μικροῦ κινδυνεύσαι Ἀθήνησιν.

(6) Stobæus Eclog. Phys. lib. I cap. 24 p. 508 ed. Heer.; Ion. I p. 198 ed. Gaisf. : Διογένης κισσροειδῆ τὰ ἀστρα, διαπνοίας δὲ αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου, εἶναι δὲ διάπυρα. Συμπεριφέρεσθαι δὲ τοῖς φανεροῖς ἀστροῖς ἀφανεῖς λίθους καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτ' ἀνωήμους· πίπτοντας δὲ πολλὰκις ἐπὶ τῆς γῆς σβέννυσθαι, καθάπερ τὸν ἐν Αἰγῷ ποταμοῖς πυρωδῶς κατενεχθέντα ἀστέρη πέτρων. Cf. Plutarchus de Plac. phil. lib. II, 13. Marmor Parium epoch. 57 p. 550 et 585 ed. Müller; Diog. Laert. lib. II, 10; Plin. Hist. nat. lib. II, 58.

(7) Diog. Laert. IX, 57 : Ἀρχὴ δὲ αὐτῶ τοῦ συγγράμματος ἦδε· λόγου παντός κτλ. Conf. lib. VI, 81.

(8) Galenus 2 in VI Epidem. tom. V p. 473. Ῥοῦφος δὲ φησι, Διογένη τὸν Ἀπολλωνιάτην μόνον ἐναντίως ἀπορηνασθαι κατὰ τὸ περὶ φύσεως· δεῦτερον.

(9) Simplicius in Arist. Phys. fol. 32 b : ἐν δὲ γε τῇ περὶ φύσεως, ὁ τῶν αὐτοῦ μόνον εἰς ἐμὲ ἦλυε.

quod non hujus consors sit (Vid. fragm. 6). Cavendum tamen ne cum Cicerone de Nat. deor. I, 12 putemus, Diogenem aere usum esse deo, vel cum Augustino de Civ. Dei VIII, 2 aeri cum divinam rationem tribuisse. Hoc enim non diserte dixit Apolloniatas, sed dicere visus est. Falluntur præterea Nicolaus et Porphyrius qui Cretensem philosophum medium quiddam inter ignem et aerem rerum principium statuisse scripserunt (10). Neque enim dubium quin errorem ambigua philosophi oratio pepererit qui fragm. 6 de aeris varietate disputans : Καὶ ἀπάντων, inquit, τῶν ζῴων δὲ ἡ ψυχὴ τὸ αὐτὸ ἐστὶ, ἀλλ' θερμότερος μὲν τοῦ ἕξω, ἐν ᾧ εἴμεν, τοῦ μὲντοι παρὰ τῷ ἡλίῳ πολλὸν ψυχρότερος· ὁμοίον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδένος τῶν ζῴων ἐστί. Itaque illi rati e frigore nihil oriri, solum calorem ad mundum procreandum aptum esse, Diogenem in calido aere rerum omnium fundamenta posuisse contenderunt. Quod licet aliqua ex parte ita sese habere facile concedamus, tamen a philosopho non eo quo ipsi volunt modo expressum est. Etenim Apolloniatas neque calidum aerem, neque frigidum, sed omnino aerem eorum quæ exstant et gignuntur parentem nominavit. Quamobrem non est quod cum Simplicio arbitremur Nicolaum et Porphyrium quæ de Diogenis philosophia memorant e deperditis ejus scriptis tanquam reconditis atque abditis e fontibus hausisse. Porro Diogenes omnia moveri et innumerabiles esse mundos et inane infinitum esse affirmavit. Idem aerem tum spissatum tum rarefactum mundos gignere, e nihilo autem nihil existere, neque in nihilum corrumpi censuit. Terram rotundam appellavit quæ in medio stabilita circumfluso calore et frigore concreverit (11).

Nilus (12) Diogeni quotannis circa solstitium æstivum inundare Ægyptum videtur, quia sol aquam mariam et quidquid humidi in terra est ad se rapiat-raptumque humorem in Nilum demittat. Verba ejus latine versa sic exhibet Seneca Quæst. nat. IV, 2 : « Diogenes Apolloniatas ait : Sol humorem ad se rapit ; hunc exsiccata tellus tum ex mari ducit, tum ex cæteris aquis. Fieri

autem non potest, ut una sicca sit tellus, alia abundet. Sunt enim perforata omnia et in itinera pervia. Sicca ab humidis sumunt aliquando. Nisi aliquid terra acciperet, exaruisset. Ergo undas sol trahit : sed ex his quæ premunt maxime hæc meridiana sunt. Terra quum exaruit, plus ad se humoris adducit. Ut in lucernis oleum illo fluit ubi exurit, sic aqua illo incumbit quo vis caloris et terræ æstantis arcessit. Unde ergo trahitur? ex illis scilicet partibus semper hibernis, septentrionalibus, unde exundat. Ob hoc Pontus in inferum mare assidue fluit rapidus, non ut cætera maria alternatis ultro citro æstibus, in unam partem semper pronus et torrens. Quod nisi faceret, hisque itineribus quod cuique deest redderetur, quod cuique superest emitteretur : jam aut exsiccata essent omnia aut inundata. » Contra hæc Seneca : « Interrogare Diogenem libet, quare quum Pontus et amnes cuncti invicem conneunt, non omnibus locis æstate majora sunt flumina? Ægyptum sol magis percoquit : itaque Nilus magis crescit. Sed in cæteris quoque terris aliqua fluminibus fit adjectio. Deinde quare ulla pars terræ sine humore est, quum omnis ad se ex aliis regionibus trahit eoque magis, quo calidior est? Deinde quare Nilus dulcis, si illi e mari unda est? Nec enim ulli fluminis dulcior gustus. » Quibus tamen plerisque neque Diogenes refellitur, neque res ipsa explicatur.

De hominis natura philosophus Cretensis dedita opera egit. Quo in genere ad nostram ætatem mansit egregium fragmentum quod est ap. Aristotelem Hist. anim. lib. III, 2, 4 (Vid. fragm. 8), ubi de venis, quas ideo per totum corpus pertinere credidit Diogenes, ut earum ope aer calidior et mente præditus in omnes animalium partes derivatus omnium et sensuum et cogitationum causa existeret. Quæ de sensibus docuit Apolloniatas persequitur Theophrastus lib. de Sensu cap. 39, 42 et 44, cui adde Plutarchum Plac. phil. IV, 16 et 18.

Placita ejus breviter perstrinxi ; reliqua e fragmentis (13) quæ omni adhibita diligentia recensui et interpretatus sum cognoscentur.

(10) Simplicius ad Aristotelis Phys. fol. 32 b : Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν τῶν πλείονων ἱστορία Διογένει τὸν Ἀπολλωνιάτην ὁμοίως ἀναξίμμενοι τὸν ἀέρα τίθεσθαι τὸ πρῶτον στοιχείον εἶναι, Νικόλαο; δὲ ἐν τῇ περὶ θεῶν πραγματείᾳ τοῦτον ἱστορεῖ τὸ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος τὴν ἀρχὴν ἀποφύνασθαι καὶ τῷ Νικόλαῳ συνηκολούθησεν ὁ φιλομαθέστατος τῶν φιλοσόφων Πορφύριος, ἰστέον ὡς γέγραπται πλείονα τῷ Διογένει τούτω συγγράμματα κτλ.

(11) Diogenes Laertius lib. IX, 57 : Στοιχείον εἶναι τὸν ἀέρα, κόσμος ἀπειρὸς, καὶ κενὸν ἀπειρὸν, τὸν τε ἀέρα πυκνοῦμενον καὶ ἀραιούμενον γεννητικὸν εἶναι τῶν κόσμων. Οὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίνεσθαι, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φεῖρεσθαι. Τὴν γῆν στρογγύλην, ἐρηκτισμένην ἐν τῷ μέσῳ, τὴν σύστασιν

εἰληφύειν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ θερμοῦ περιφορὰν καὶ πῆξιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ. Cf. Hesychius Milesius p. 20 ed. Orell. Eusebius Præp. Ev. lib. I cap. 8 : Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ἀέρα ὑφίσταται στοιχείον, κινεῖσθαι δὲ τὰ πάντα κτλ.

(12) Schol. Apoll. Rhod. IV, 269 : Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης ὑπὸ ἡλίου ἀρπάζεσθαι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, ὃ τότε εἰς τὸν Νεῖλον καταφέρεσθαι· οἶεται γὰρ πληροῦσθαι τὸν Νεῖλον ἐν τῷ θερεὶ διὰ τὸ τὸν ἡλίον εἰς τοῦτον τὰς ἀπὸ γῆς ἰχμάδας τρέπειν.

(13) Anaxagoræ Clazomenii et Diogenis Apolloniatae fragmenta recensuit Guil. Schorn. Bonnæ 1829. Diogenis Apolloniatae fragmenta edidit Frid. Panzerbieter. Lipsiæ 1830.

ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Λόγου παντός ἀρχόμενον δοκέει μοι γρῶν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον παρέχεσθαι, τὴν δὲ ἐρημηγήνην ἀπλήν και σεμνήν.

(Diogenes Laertius lib. IX, 57 : Ἀρχὴ δὲ αὐτῶ τοῦ συγγράμματος ἦδε· λόγου παντός κτλ. Cf. lib. VI, 81.)

2. Ἐμοὶ δὲ δοκέει, τὸ μὲν ζῦμπαν εἰπεῖν, πάντα τὰ ἔοντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦσθαι και τὸ αὐτὸ εἶναι· και τοῦτο εὐδῆλον. Εἰ γὰρ τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἔοντα νῦν γῆ και ὕδωρ και τᾶλλα, ὅσα φαίνεται ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἔοντα, εἰ τουτέων τε ἦν τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἕτερον ἐὼν τῇ ἰδίῃ φύσει, και μὴ τὸ αὐτὸ ἐὼν μετέπιπτε πολλαχῶς και ἡτεροιοῦτο, οὐδ' ἂν οὔτε μίσησθαι ἀλλήλοισι ἠδύνατο οὔτε ὠφέλησις τῷ ἑτέρῳ οὔτε βλάβη εἶναι. Οὐδ' ἂν οὔτε φυτόν ἐκ τῆς γῆς φῦναι οὔτε ζῶον οὔτε ἄλλο γενέσθαι οὐδέεν, εἰ μὴ οὕτω συνίστατο ὥστε τοῦτο εἶναι· ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἑτεροιοῦμενα ἄλλοτε ἄλλοια γίνεται και ἐς τὸ αὐτὸ ἀναχωρεῖ.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 32 b : γράφει δὲ εὐθύς μετὰ τὸ προϊμιον τάδε· ἐμοὶ δὲ δοκέει κτλ. Post γῆ και ὕδωρ Cod. D addit και ἀῆρ και πῦρ. Pro οὐδαμῇ οὔτε μίσησθαι ἀλλήλοισι ἠδύνατο, quæ eodeme scriptura est, posui cum Schornio οὐδ' ἂν οὔτε μίσησθαι κτλ. Denique inter βλάβη et οὐδ' ἂν inserui εἶναι. Nam deesse aliquid viri docti jam pridem animadverterunt. Cf. Aristot. de gen. et corrupt. I, 6 : και τοῦτ' ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἑνὸς ἀπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν και τὸ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι και τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει και ἡ ψυχρότης εἰς ἀλλήλα, ἀλλὰ ὀθλον ὅτι τὸ ὑποκειμένον.)

3. Ἀλλὰ τοῦτο μοι δοκέει δῆλον εἶναι, ὅτι και μέγα και ἰσχυρόν και αἰδιόν τε και ἀθάνατον και πολλὰ εἶδος ἐστι.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 a.)

4. Οὐ γὰρ ἂν οὕτω δεδάσθαι οἶόν τε ἦν ἄνευ νοήσιος, ὥστε και πάντων μέτρα ἔχειν, χειμῶνός τε και θέρους και νυκτός και ἡμέρης και ὑετῶν και ἀνέμων και εὐδιδίων. Και τὰ ἄλλα εἰ τις βούλεται ἐνοσέεσθαι, εὐρίσκοι ἂν οὕτω διακείμενα, ὡς ἀνυστόν κάλλιστα.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 36 b : ἐφεξῆς δὲ δεῖξας ὅτι ἐστὶν ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ νόησις πολλή· οὐ γὰρ ἂν, φησὶν, οὕτω δεδάσθαι etc.)

5. Ἐπι δὲ πρὸς τούτοις και τάδε μεγάλα σημήια· ἄνθρωποι γὰρ και τὰ ἄλλα ζῶα ἀναπνέοντα ζῶει τῷ ἀέρι, και τοῦτο αὐτοῖς και ψυχῇ ἐστι και νόησις, ὡς δεδῆλωται ἐν τῷδε τῇ συγγραφῇ ἑμρανόως, και ἐὰν τοῦτο ἀπαλλαχθῆ, ἀποθνήσκει και ἡ νόησις ἐπιλείπει.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 32 b : ἐπάγει ὅτι και ὁ ἄνθρωπος και τὰ ἄλλα ζῶα ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἧτις ἐστὶν ὁ ἀῆρ, και τῆ και ψυχὴν ἔχει και νόησις, λέγον οὕτως· ἐπι δὲ πρὸς τούτοις κτλ. Cæterum τοῦτο refertur ad ἀέρος nomen, quod quominus fiat generis diversitas non obstat. Similiter Plato Lach. p. 185 E : εἰ τις ἄρα ἡμῶν τεχνικός περὶ ψυχῆς θεραπείαν, και οἷός τε καλῶς τοῦτο [i. e. τὴν ψυχὴν] θεραπεύσσει.)

6. Και μοι δοκέει τὸ τὴν νόησιν ἔχον εἶναι ὁ ἀῆρ καλεόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων και ὑπὸ τούτου πάντα και κυβερναῖσθαι και πάντων κρατεῖν· ἀπὸ γὰρ μοι τούτου δοκέει νόος εἶναι και ἐπὶ πᾶν ἀπῆχθαι και πάντα διατιθέσθαι και ἐν παντὶ ἐνεῖναι. Και οὐκ ἐστὶν οὐδὲ ἐν,

1. Disputationes qualescunque ordinentem meo iudicio oportet principium certum et indubitatum præstare, elocutionem vero simplicem et gravem.

2. Mihi vero videntur, ut uno verbo dicam, res cunctæ ab eodem elemento variatione oriri atque idem esse, id quod manifestum est. Si enim res quæ in hoc mundo nunc sunt, terra et aqua et cætera quæ in hoc mundo apparent, si harum, inquam, rerum aliæ ab aliis snapte natura different, neque multis modis mutatæ et variatæ idem essent, nequaquam fieri posset, ut miscerentur aliæ aliis vel commoda et incommoda afferrent. Neque vel planta e terra enasci vel animal vel aliud quid procreari posset, nisi ita comparatum esset, ut idem foret; sed hæc omnia ab eodem elemento variata alias alia specie induuntur atque in idem elementum recidunt.

3. Sed hoc principium mihi videtur perspicue magnum

esse et potens atque æternum et immortale multarumque rerum sciens.

4. Nam principium illud sine intelligentia ita distribui non posset, ut omnium rerum modum contineret, æstatis et hiemis, noctis et diei, imbrumque et ventorum et cæli sereni. Ac cætera quoque si quis reputare velit, reperiat quam pulcherrime constituta.

5. Præterea hæc quoque firma illius rei argumenta sunt : homines enim et reliqua animalia spiritum ducentia aeris beneficio vivunt, qui ipsis etiam pro anima et intelligentia est, ut in hoc libro dilucide est explicatum. Qui quum excessit, moriuntur et intelligentia deficit.

6. Ac mihi videtur illud quod intelligentiam continet esse aer qui ab hominibus vocatur et ab hoc omnia gubernari, isque cuncta regere : ab hoc enim mihi videtur orta esse mens atque ad omnia penetrasse et universa constituere

ὅτι μὴ μετέροι τούτου, μετέρει δὲ οὐδὲ ἐν ὁμοίῳ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ πολλοὶ τρόποι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς νοήσεως εἰσιν. Ἔστι γὰρ πολύτερος καὶ θερμότερος καὶ ψυχρότερος καὶ ξηρότερος καὶ ὑγρότερος καὶ στασιμώτερος καὶ οὐστέρην κίνησιν ἔχων, καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἑτεροιώσεις ἐνεῖσι καὶ ἡδονῆς καὶ χροῖης ἄπειροι. Καὶ ἀπάντων τῶν ζῴων δὲ ἡ ψυχὴ τὸ αὐτὸ ἐστὶ, ἀλλ' θερμότερος μὲν τοῦ ζῴου, ἐν ᾧ εἰμεν, τοῦ μέντοι παρὰ τῷ ἡλίῳ πολλὸν ψυχρότερος· ὅμοιον δὲ τοῦτο τὸ θερμὸν οὐδενὸς τῶν ζῴων ἐστὶ, ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ἀνθρώπων ἀλλήλοισι, ἀλλὰ διαφέρει, μέγα μὲν οὐ, ἀλλ' ὥστε περαπλήσιαι εἶναι, οὐ μὲντοι ἀτρεκέως γε ὁμοίον γ' ἰόν· οὐδὲν δ' οἷόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιοιμένων ἕτερον ἑτέρου, πρὶν τὸ αὐτὸ γένηται. Ἄτε οὖν πολυτρόπου εὐσεῆς τῆς ἑτεροιώσεως πολύτερα καὶ τὰ ζῴα καὶ πολλὰ, καὶ οὕτε ἰδέην ἀλλήλοισι ὁμοίωτα οὕτε διαίταν οὕτε νόησιν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἑτεροιοισίων. Ὅμοιος δὲ πάντα τῷ αὐτῷ καὶ ζῆ καὶ ὄρα καὶ ἀκούει, καὶ τὴν ἄλλην νόησιν ἔχει ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάντα.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 a : εἶτα μετ' ὀλίγον σαφῶς ἐπήγαγε· καὶ μοι δοκεῖ κτλ. Initio Simplicii codd. exhibet : καὶ ὑπὸ τούτου πάντα καὶ κυβερνεῖσθαι, ubi restituit πάντα. In sequenti inciso omnium membranarum scriptura est : ἀπὸ γὰρ μοι τούτου δοκεῖ ἔθος εἶναι. Sed pro ἔθος sententia flagitat νόος quod edidi. Cætera e codicibus correctæ sunt, Verba οὐδὲν δ' οἷόν τε γενέσθαι τῶν ἑτεροιοιμένων ἕτερον ἑτέρου, πρὶν τὸ αὐτὸ γένηται ad aeris naturam et potentiam pertinent. Nam omnia prius eadem, id est, aëria fuerunt, quam mutatione facta sunt diversa.)

7. Καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ αἰδίον καὶ ἀθάνατον σῶμα, τῶν δὲ τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀπολείπει.

(Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 33 a : Θυμαστόν δὲ ὅτι κατὰ ἑτεροίωσιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ [i. e. τοῦ ἀέρος] λέγων τὰ ἄλλα γίγνεσθαι αἰδίον ὁμοί-

αὐτὸ φησι λέγων· « καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτο καὶ αἰδίον κτλ. »)

8. Αἱ δὲ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αἰετῶς ἰσχυραῖσι. Ἰσχυρὰ δὲ δύο μέγιστα· αὗται τὴν ἀριστεράν τε καὶ τὴν νοτιαίαν ἀκανθάν, ἡ μὲν ἐπιπλάται ἡ δ' ἐπιπλάται, εἰς τὰ σκέλη ἑκάτερα τὰ παρ' ἑαυτῆς, καὶ ἀνω εἰς τὴν κεφαλὴν παρὰ τὰς κλεῖδας διὰ τῶν σφαγῶν. Ἀπὸ δὲ τούτων καθ' ἅπαν τὸ σῶμα φλέβες διατείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὰ δεξιὰ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὰ ἀριστερά, μέγιστα μὲν δύο εἰς τὴν καρδίαν περὶ αὐτὴν τὴν νοτιαίαν ἀκανθάν, ἕτεροι δ' ὀλίγον ἄνωτέρω διὰ τῶν στηθῶν ὑπὸ τὴν μασχάλην εἰς ἑκατέραν τὴν χεῖρα τὴν παρ' ἑαυτῆς· καὶ καλεῖται ἡ μὲν σπληνίτις, ἡ δὲ ἡπατίτις. Σχίζεται δ' αὐτῶν ἄρα ἑκάτερα, ἡ μὲν ἐπὶ τὸν μέγαν δακτύλον, ἡ δ' ἐπὶ τὸν ταρσόν· ἀπὸ δὲ τούτων λεπταὶ καὶ πολυόχοι ἐπὶ τὴν ἄλλην χεῖρα καὶ δακτύλους. Ἐτεροι δὲ λεπτότεροι ἀπὸ τῶν πρώτων φλεβῶν τείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὸ ἦπαρ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὸν σπλῆνα καὶ τοὺς νεφρούς. Αἱ δὲ εἰς τὰ σκέλη τείνουσαι σχίζονται κατὰ τὴν πρόσφυσιν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ μηροῦ τείνουσιν. Ἡ δὲ μεγίστη αὐτῶν ὀπισθεν τείνει τοῦ μηροῦ καὶ ἐκραίνεται παχεῖα· ἕτερα δὲ εἶσω τοῦ μηροῦ μικρὸν ἤτερον παχεῖα ἐκείνης. Ἐπειτα παρὰ τὸ γόνυ τείνουσιν εἰς τὴν κνήμην τε καὶ τὸν πόδα, καθάπερ καὶ εἰς τὰς χεῖρας· καὶ ἐπὶ τὸν ταρσόν τοῦ ποδὸς καθήκουσι, καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς δακτύλους διατείνουσιν. Σχίζονται δὲ καὶ ἐπὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ πλευρὸν πολλὰ ἀπ' αὐτῶν καὶ λεπταὶ φλέβες. Αἱ δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν τείνουσαι διὰ τῶν σφαγῶν φαίνονται ἐν τῷ αὐχένι μεγάλαι ἀρ' ἑκατέρας δ' αὐτῶν, ἧ τελευτᾷ, σχίζονται εἰς τὴν κεφαλὴν πολλαί, αἱ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερά, αἱ δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ δεξιὰ. Τελευτῶσι δὲ παρὰ τὸ σῶς ἑκάτεραι. Ἔστι δ' ἕτερα φλεβὴ ἐν τῷ τραχήλῳ παρὰ τὴν μεγάλην ἑκατέρωθεν, ἑλάττων ἐκείνης ὀλίγον, εἰς ἣν αἱ πλείεσται ἐκ τῆς κεφαλῆς συνεχόουσιν αὐτῆς.

et in qualibet re inesse. Neque quidquam est quod non aeris consors sit ; at ne una quidem res reperitur quæ æque etque alia illius consortione fruatur, sed multi sunt modi et ipsius aeris et intelligentiæ. Est enim aer varius, calidior, frigidior, sicciior, humidior, quietior, celeriore motu agitata, atque cum multæ aliæ dissimilitudines, tum innumerabiles et affectionis et coloris varietates insunt. Omnium etiam animalium anima idem est aer, calidior quidem spiritu nobis circumfusæ, sed tamen multo frigidior aere solem cingente. Hic vero calor non idem in aliis atque aliis bestiis est, quum ne hominum quidem inter se comparatorum idem sit calor, sed diversus est, non quidem maxime, sed ita ut similes sint calores, nec tamen adeo similes, ut reapse par sit calor. Nihil autem rerum mutatarum ab aliis differre potest, antequam idem fuerint. Quum igitur multiplex sit aeris mutatio, multiplicia etiam et varia animalia sunt, ac neque forma inter se similia, neque victu, neque sensu

et intelligentia propter mutationum multitudinem. Sed tamen omnia ejusdem elementis beneficio et vivunt et vident et audiunt, et reliquam intelligentiam eidem acceptam referunt.

7. Atque hoc ipsum est corpus æternum et immortale : cætera partim fiunt, partim deficient.

8. Venæ in homine sic se habent. Duxæ eaque maximæ tendunt per ventrem juxta dorsi spinam, altera dextrorsum, altera levorsum ad propinquum sibi utraque crus, et sursum ad caput per jugulum juxta claviculas. Ab his totum per corpus ad suum quaque latus venæ ducuntur, id est, a dextero latere dextrorsum, a lævo levorsum, duxæ maximæ ad cor circa ipsam dorsi spinam, alteræ paullo altius per pectus sub axillam, utraque ad manum sibi proximam, quarum altera lienaris, altera jecoraria appellatur. Earum summæ partes ita scinduntur, ut hinc ad pollicem, illinc ad palmam prodeant, atque inde tenues

Καὶ αὗται τείνουσι διὰ τῶν σφαγῶν εἶσω. Καὶ ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρως ὑπὸ τὴν ὠμοπλάτην τείνουσι καὶ εἰς τὰς χεῖρας. Καὶ φαίνονται παρά τε τὴν σπληνίτιν καὶ τὴν ἥπατίτιν ἕτεροι ὀλίγον ἐλάττους, ἄς ἀποσχῶσιν, ὅταν τι ὑπὸ τὸ δέρμα λυπῆ· ἂν δέ τι περὶ τὴν κοιλίαν, τὴν ἥπατίτιν καὶ τὴν σπληνίτιν. Τείνουσι δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς ἀπὸ τούτων ἕτεροι. Ἐτεροι δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ ἑκατέρως τείνουσαι διὰ τοῦ νοτιαίου μυελοῦ εἰς τοὺς ὄρχεις, λεπταί. Ἐτεροι δ' ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ διὰ τῆς σαρκὸς τείνουσιν εἰς τοὺς νεφροὺς, καὶ τελευτῶσιν εἰς τοὺς ὄρχεις τοῖς ἀνδράσι, ταῖς δὲ γυναῖξιν εἰς τὰς ὑστέρας. Αἱ δὲ φλέβες αἱ μὲν πρῶται ἐκ τῆς κοιλίας

εὐρύτεραι εἰσιν, ἔπειτα λεπτότεραι γίνονται, εἰως ἂν μεταβάλλωσιν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ δεξιὰ· αὗται δὲ σπερματικίδες καλοῦνται. Τὸ δὲ αἷμα τὸ μὲν παχύτατον ὑπὸ τῶν σαρκῶν ἐγγίγνεται· ὑπερβάλλον δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους λεπτὸν καὶ θερμὸν καὶ ἀφρώδες γίγνεται.

(Aristoteles Hist. anim. lib. III cap. 2, 4 : Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης τὰςδε λέγει· αἱ δὲ φλέβες κτλ. Quum nullum ionicae dialecti vestigium in hoc fragmento apparet, atticæ vocum formas ab Aristotele positas mutare nolui.)

frequentibus ramis in reliquam manum ac digitos. Aliæ autem tenuiores a primis venis tendunt a dextra in jecur, a læva in lienem ac renes. Quæ vero ad crura pertinent funduntur ad commissuram ac per totum femur intenduntur. Quarum maxima pone femur porrigitur crassiorque apparet, altera paullo minus crassa in interiore femoris parte exstat. Deinde quemadmodum illæ in manus, sic hæ prætervectæ genu in tibias atque in pedes et inde in plantam descendunt, postremo in digitos pervadunt. Multæ vero aliæ eæque tenues venæ ab illis in ventrem et costas scinduntur. Quæ autem caput per jugulum petunt, apparent in collo magnæ, et ab earum utraque, qua terminantur, multæ in caput scinduntur et dextræ in sinistram et sinistræ in dextram. Terminantur vero prope aures. Est et altera vena prope majorem, sed paullo ea minor in utroque cervicis latere, in quam plurimæ e capite ipso

conveniunt. Atque hæ jugulum subeunt. Tum ab utraque sub scapulam atque in manus tendunt. Apparent etiam prope lienem et jecorariam aliæ paullo minores quas interscindere solent, quum quid morbi sub cute est; at in ventriculi ægrotationibus lienem et jecorariam. Quinetiam aliæ ab his in mammas vergunt, aliæ eæque tenues ab utraque per spinalem medullam in testiculos pertinent. Aliæ sub cute per carnem in renes porriguntur, quæ viis in testiculos, mulieribus in uterum desinunt. Quæ venæ primæ a ventriculo prodeunt, latiores sunt, deinde attenuantur, donec commutent sedem, ut a dextra sinistrorum indidemque ad dextram transeant: hæ seminales appellantur. Et crassissimus quidem sanguis sub carne in venis gignitur: in hos vero locos transgressus tenuis fit et calidus et spumusus.

DE ARCHELAO.

Archelaus (1) quem alii Atheniensem alii Milesium esse volunt patre Apollodoro vel Mydone, philosophiæ præceptore Anaxagora usus est. Videtur autem primus Anaxagoras Athenis in rerum cognitione versatus eamque sapientiam professus esse. Secundum ab hoc physicum qui in eadem urbe vixerit Diogenem Apolloniaten ponimus, tertium Archelaum. Itaque summo errore labitur Diogenes Laertius, temporum ordinem invertens. Tantum enim abest, ut Archelaus primus ionicam philosophiam clarissimæ illi Musarum sedi intulerit, ut Anaxagoras cum Clemente (2) ejus beneficii auctor fuisse dicendus sit. Est autem vix probabile Archelaum discipulorum nobilitate floruisse, quum iis Socratem a Diogene et Cicerone (3) injuria annumerari appareat. Etenim Plato, Xenophon, Aristoteles Archelai placita silentio prætereuntes ipsum hominem sine dubio ignorarunt. Solus Theophrastus singularem de ejus decretis librum vulgaverat (4), unde excerpta videntur quæ a veteribus de disciplina viri prope ignoti memorantur. Nimirum physicum opus quod Archelao ascribit Suidas (5) fortasse paullo post Theophrasti mortem intercidit.

In explicanda mundi origine cæterisque rebus

diversam quidem ab Anaxagoræ ratione formulam excogitavit aut certe proprium quid afferre nisus est, sed eadem tamen rerum principia esse statuit (6). Nam de materiæ mistura idem præcipit quod Anaxagoras, licet mentem ab omni concretionem mortali segregatam esse nolle (7). Quocirca si vera retulit Stobæus (8), aerem et mentem deum esse opinatus est, adempta mundi procreandi facultate. Huc pertinet etiam quod alii narrant eum pro rerum fundamento aerem habuisse (9).

Ab his omnibus dissentit Diogenes Laertius duas Archelao generationis causas fuisse dicens, calorem et frigus. Porro animalia primum e limo, postea ex se invicem nata esse existimavit. Qua in re homines a cæteris animantibus adeo nondistinxit, ut omnium eundem ortum fuisse (10) contenderet. Præterea aquam calore liquefactam, quatenus in igneam naturam abit, efficere terram, quatenus vero circumfluit, aerem gignere censet eamque ob causam illam aere, hunc ignis motu contineri (11).

Eidem vocem aeris percussu formari placuit. Quid? quod mare in cavis per humum velut percolatum consistere credidit, maximum autem siderum solem esse affirmavit, denique univer-

(1) Diogenes Laertius lib. II, 16 : Ἀρχέλαος, Ἀθηναῖος ἢ Μιλήσιος, πατὴρ Ἀπολλοδώρου, ὡς δὲ τινες, Μυδῶνος, μαθητῆς Ἀναξαγόρου, διδάσκαλος Σωκράτους. Οὗτος πρῶτος ἐκ τῆς Ἰωνίας τὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν μετέγαγεν Ἀθήνας καὶ ἐκλήθη φυσικός, παρὰ καὶ ἔληξεν ἐν αὐτῷ ἡ φυσικὴ φιλοσοφία, Σωκράτους τὴν ἠθικὴν εισαγαγόντος.

(2) Clemens Alexandrinus Strom. lib. I p. 301 A : Οὗτος [ὁ Ἀναξαγόρας] μετέγαγεν ἀπὸ τῆς Ἰωνίας Ἀθήνας τὴν διατριβὴν· τοῦτον διαδέχεται Ἀρχέλαος.

(3) Cicero Tusc. V, 4 : « usque ad Socratem qui Archelaum, Anaxagoræ discipulum, audiverat. »

(4) Ἐπὶ τῶν Ἀρχελαίου teste Diog. Laert. V, 42.

(5) Suidas v. Ἀρχέλαος.

(6) Simplicius Comment. in Arist. Phys. fol. 6 b : Ἀρχέλαος ἐν μὲν τῇ γενέσει τοῦ κόσμου καὶ τοῖς ἄλλοις περὶ αὐτὰ τὴν ἐφευριστὴν, τὰς ἀρχὰς δὲ τὰς αὐτὰς δίδωσιν, ὥσπερ Ἀναξαγόρας. οὗτοι μὲν οὖν ἀπειροὺς τῷ πλῆθει καὶ ἀνομοιογενεῖς τὰς ἀρχὰς λέγουσι.

(7) Origenes Philos. 9 : Οὗτος ἔφη τὴν μίξιν τῆς ὕλης ὁμοίως Ἀναξαγόρα, τὰς τε ἀρχὰς ὡσαύτως· οὗτος δὲ τῷ νόῳ ἐνυπάρχειν τι εὐθὺς μίγμα.

(8) Stobæus Eclog. I p. 56 (tom. I p. 22 ed. Gaisf.) : Ἀρχέλαος ἀέρα καὶ νοῦν τὸν θεόν, οὐ μέντοι κοσμοποιὸν τῶν νοῦν.

(9) Plutarchus de Plac. phil. I, 3 : Ἀρχέλαος Ἀπολλοδώρου Ἀθηναῖος ἀέρα ἀπειροὺν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πικρότητα καὶ μάνωσιν. τοῦτον δὲ τὸ μὲν εἶναι πῦρ, τὸ δὲ ὕδωρ. Cf. Stob. Eclog. I p. 298 (tom. I p. 114 ed. Gaisf.) ; Sext. Empir. adv. Math. IX, 360.

(10) Diogenes Laertius lib. II, 16-17 : Ἐλεγε δὲ δύο αἰτίας εἶναι γενέσεως, θερμὸν καὶ ψυχρὸν· καὶ τὰ ζῷα ἀπὸ τῆς ὕλης γεννηθῆναι... γεννάσθαι δὲ φησὶ τὰ ζῷα ἐκ θερμῆς τῆς γῆς, καὶ ἵβιν πορραπλησίαν γαλακτί, ἄνω τροπὴν ἀνεύσις. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποιηθῆναι. Origenes Philos. 9 : περὶ δὲ ζῶων φησὶν ὅτι θερμαινομένης τῆς γῆς τὸ πρῶτον ἐν τῷ κατὰ μέρος (leg. cum Riffiero κάτω μέρος) ὅπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμίσητο, ἀνεφαίνετο τὰ τε ἄλλα ζῷα πῶλλα καὶ ἀνόμοια, πάντα τὴν αὐτὴν διαίταν ἔχοντα, ἐκ τῆς ὕλης τρεπόμενα ἦν δὲ ὀλιγοχρόνια. ὕστερον δὲ αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀλλήλων γενεαὶ ἀνέστη, καὶ διεκρίθησαν ἀνθρώποι ἀπὸ τῶν ἀλιῶν, καὶ ἡγεμόνας καὶ νόμους καὶ τέχναι· καὶ πόλεις καὶ τὰ ἄλλα συνέστησαν. νοῦν δὲ λέγει πᾶσιν ἐμυθεσθαι ζῷοις ὁμοίως. γρηθασθαι γὰρ ἕκαστον καὶ τῷ σώματι ἀναλόγως, τὸ μὲν βραδυτέρως, τὸ δὲ ταχυτέρως.

(11) Diogenes Laertius lib. II, 17 : Τηχόμενος φησὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, καθὼ μὲν εἰς τὸ πῦρ ὡδὲς συνίσταται, ποιεῖν γῆν· καθὼ δὲ περιρρέει, ἀέρα γεννᾷ. ὅθεν ἡ μὲν ὑπὸ τοῦ ἀερος, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς περιφορᾶς κρατεῖται.

sitatis corpus infinitum esse sibi persuasit (12).

Quamvis autem Archelaus physicorum ultimus fuisse perhibetur (13), tamen moralem quoque philosophiam ac civilem rationem attigit, siquidem de legibus ac de honesto et justo disputavit. Quod vero dixisse traditur, justum et turpe non

natura, sed opinione et instituto esse: eo omnino morum doctrina evertitur potius quam fundatur (14). Quare non est quod cum Diogene (15) putemus Socratem Archelai præceptis imbutum in morali philosophiæ parte profecisse.

(12) Diogenes Laertius lib. II, 17: Πρῶτος δὲ εἰπεφωνῆς γένεσιν τὴν τοῦ ἀέρος πλῆξιν· τὴν δὲ θάλατταν ἐν τοῖς κοίλοις διὰ τῆς γῆς ἡθουμένην συνεστάναι· μέγιστον τῶν ἀστρῶν τὸν ἥλιον καὶ τὸ πᾶν ἀπειρον.

(13) Hoc quoque dubium est. Mili physicorum ultimus Democritus videtur qui quadraginta annis post Anaxagoram natus est.

(14) Diogenes Laertius lib. II, 16: Ἔοικε δὲ καὶ οὗτος ἀψασθαι τῆς ἡθικῆς. καὶ γὰρ περὶ νόμων περιλοσόφηκε καὶ καλῶν καὶ δικαίων... ἔλεγε δὲ τὸ δίκαιον εἶναι καὶ τὸ αἰσχρὸν οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ.

(15) Diogenes Laertius lib. II, 16: Παρ' οὐ λαθῶν Σωκράτης τῷ ἀξέῃσθαι αὐτὸς εὐρεῖν ὑπελήθη.

DE MELISSO.

Melissus (1), Ithagensis filius, Samius quem Apollodorus apud Diogenem circa Olympiadem octogesimam quartam floruisse testatur, ita litterarum studia cum armorum tractatione copulavit, ut tam eruditionis et doctrinæ gloria excelleret quam bellicis laudibus præstaret. Adolescens Parmenidem, Eleaticæ scholæ principem, auditiv aliosque viros primariæ convenit. Nam cum Heraclitō etiam commercium habuisse eumque Ephesiis commendasse fertur. Postea quam vir civilis et popularibus suis gratus esset, ad reipublicæ curam admotus egregiam in bello patriæ suæ operam navavit. Constat autem bello Samiorum Athenienses quorum rebus tum præerat Pericles a Samiis Melissi ductu et auspiciis duobus navalibus preliis Olympiade octogesima quinta superatos esse. Sic a rerum contemplatione ad usum

actionemque traductus civibus qui antea eum dilexerant majorem etiam sui admirationem iniecit.

Unum composuit librum dialecto Ionica *Περὶ τοῦ ἔντος* (2) vel *Περὶ φύσιος* (3), vel ut alii volunt *De ente et natura* inscriptum. In quo apparet eum non egisse de infinita eorum quæ orta, generata, concreta sunt copia et varietate, sed de natura æterna quam ab omni concretione mortali segregatam *entis* nomine, Parmenidem secutus (4), affecit. Hujus libri plura Simplicius servavit fragmenta quæ infra exponam. Idem opus spectarunt Plato (5) in Theateto pag. 180 E, et Aristoteles in volumine de Sophisticis Elenchis (6), porro Physicorum lib. I, 2 et 3, nec non in disputationibus de Melisso, Xenophane et Gorgia atque alibi. Neque dubium quin Hippocrates (7), Pa-

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 24 : Μελίσσος Ἰθαγένους, Σάμιος. Οὗτος ἤκουσε Παρμενίδου ἄλλα καὶ εἰς λόγους ἤλθεν Ἡρακλείτῳ, ὅτε καὶ συνέστησεν αὐτὸν τοῖς Ἐφεσίοις ἀγροῦσι.... γέγονε δὲ καὶ πολιτικός ἀνὴρ, καὶ ἀποδοχῆς παρὰ τοῖς πολιταῖς ἡξιωμένος. ἦθεν ναύαρχος αἰρεθεὶς ἐπὶ καὶ μάλλον θαυμάσθη διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετήν.... φησὶ δ' Ἀπολλόδωρος ἡμακέναι αὐτὸν κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀδοηχοστήν ὀλυμπιάδα. Plutarchus vit. Pericl. cap. 26 : Πλεῦσταντος γὰρ αὐτοῦ [τοῦ Περικλέους], Μελίσσος δ' Ἰθαγένους, ἀνὴρ φιλόσοφος, στρατηγῶν τότε τῆς Σάμου, καταρροήσας τῆς ὀλιγότητος τῶν νεῶν ἢ τῆς ἀπειρίας τῶν στρατηγῶν ἔπεισε τοὺς πολιτάς ἐπιθέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις. καὶ γενομένης μάχης, νικήσαντες οἱ Σάμιοι, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀνδράς ἔλόντες, πολλὰς δὲ ναῦς διαφθείραντες, ἐχρῶντο τῇ θαλάσῃ καὶ παρεπίθεντο τῶν ἀναγκάσι πρὸς τὸν πόλεμον, ὅσα μὴ πρότερον εἶχον. ὑπὸ δὲ τοῦ Μελίσσου καὶ Περικλέα φησὶν αὐτὸν Ἀριστοτέλης ἠττηθῆναι, ναυμαχοῦντα πρότερον. Id. vit. Themist. cap. 2 : Κάϊτοι Στησίμβροτος Ἀναξαγόρου τε διακοῦσαι τὸν Θεμιστοκλέα φησὶ, καὶ περὶ Μελίσσον σπουδάσαι τὸν φυσικόν, οὐκ εὖ τῶν χρόνων ἀπτόμενος. Περικλεῖ γὰρ, ὅς ποτὶ νεώτερος ἦν Θεμιστοκλέους, Μελίσσος μὲν ἀντεστρατηγῆς πολιορκοῦντι Σάμιους, Ἀναξαγόρας δὲ συνδιέτριβε. Id. aliv. Colot. cap. 32 : Μελίσσος δὲ, τῆς πατρίδος στρατηγῶν, Ἀθηναίους κατεναυμάχησε. Ælianus Var. Hist. lib. VII cap. 14 : Τί δὲ, οὐκ ἦσαν καὶ οἱ φιλόσοφοι τὰ πολέμια ἀγαθοί; ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν, εἰ γὰρ Ἀρχύταν μὲν εἰδοντο ἐξάκις στρατηγῶν Τεραπνίνοι, Μελίσσος δὲ ἑναυμάχησε κτλ.

(2) Cf. Suidas v. Μελίσσος, ubi legitur περὶ τοῦ ἔντος.

(3) *Περὶ φύσεως* citat Galenus ad Hippocr. de Nat. hom. I pag. 5 ed. Kühn. et de element. sec. Hippocr. I, 9 pag. 487 ed. Kühn. his verbis : Τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἅπαντα περὶ φύσεως ἐπιγέγραπται, τὰ Μελίσσου, τὰ Παρμενίδου, τὰ Ἐριπεδοκλεῶν, Ἀλκμαίωνος τε καὶ Γοργίου, καὶ Πραδίκου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. De ente et natura est apud Alexandrum Aphrodisiensem et Nicolaum Damascenum. Vid. Bessarionem in Calumn. Platon. II, 11.

(4) Vide præfationem ad Parmenidem.

(5) Plato Theat. pag. 180 E : Ὀλίγου δὲ ἐπελαθόμεν, ὡ Θεόδορε, ὅτι ἄλλοι αὐτὰναντία τούτοις ἀπερῆναντο, οἷον ἀκίνητον τελεῖσθαι ἢ πάντ' ὄνομα εἶναι, καὶ ἄλλα ὅσα Μελίσσοι τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις διςχυρίζονται, ὡς ἐν τε πάντα ἐστὶ καὶ ἐστῆκεν αὐτὸ ἐν αὐτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ἣ κινεῖται.

(6) Aristoteles de Sophisticis Elenchis pag. 167 b ed. Bekker. : Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς, οἷον ὁ Μελίσσου λόγος ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν, λαβῶν τὸ μὲν ἅπαν ἀγέννητον (ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι), τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι. εἰ μὴ οὖν γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν, ὡστ' ἄπειρον. οὐκ ἀνάγκη δὲ τοῦτο συμβαίνειν ὅτι γὰρ εἰ τὸ γενόμενον ἅπαν ἀρχὴν ἔχει, καὶ εἰ τι ἀρχὴν ἔχει, γέγονεν, ὡσπερ οὐδ' εἰ ὁ πυρῆτιον θερμὸς, καὶ τὸν θερμὸν ἀνάγκη πυρῆτιον. Id. ibid. p. 168 b : ἢ πάλιν, ὡς ἐν τῷ Μελίσσου λόγῳ, τὸ αὐτὸ εἶναι λαμβάνει τὸ γεγονέναι καὶ ἀρχὴν ἔχειν, ἢ τὸ ἴσως γίνεσθαι καὶ ταῦτὸ μέγεθος λαμβάνειν. ὅτι γὰρ τὸ γεγονὸς ἔχει ἀρχὴν, καὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν γεγονέναι ἀξιοῖ, ὡς ἄμφω ταῦτ' ὄντα τῷ ἀρχὴν ἔχειν, τὸ τε γεγονὸς καὶ τὸ πεπερασμένον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἴσων γινομένων εἰ τὰ τὸ αὐτὸ μέγεθος καὶ ἐν λαμβάνοντα ἴσα γίνεται, καὶ τὰ ἴσα γενομένα ἐν μέγεθος λαμβάνει. Id. Phys. lib. I, 2 pag. 184 b : ἀνάγκη δ' ἦτοι μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν ἢ πλείους, καὶ εἰ μίαν, ἦτοι ἀκίνητον, ὡς φησὶ Παρμενίδης καὶ Μελίσσος, ἢ κινουμένην, ὡσπερ οἱ φυσικοὶ. Et pag. 185 b : ἄλλα μὲν εἰ ὡς ἀταίρετον, οὐδὲν ἔσται ποσὸν οὐδὲ ποῖον, οὐδὲ δὴ ἄπειρον τὸ ὄν, ὡσπερ Μελίσσος φησὶν, οὐδὲ πεπερασμένον, ὡσπερ Παρμενίδης. Idem cap. 3, pag. 186 b : ἄμφοτέροι γὰρ ἐριστικῶς συλλογίζονται, καὶ Μελίσσος καὶ Παρμενίδης· καὶ γὰρ ψευδῆ λαμβάνουσι καὶ ἀσυλλόγητοι εἰσιν αὐτῶν οἱ λόγοι· μάλλον δ' ὁ Μελίσσου φορτικὸς καὶ οὐκ ἔχων ἀπορίαν, ἀλλ' ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος τὰλλα συμβαίνει· τοῦτο δ' οὐδὲν χαλεπὸν. ὅτι μὲν οὖν παραλογίζεται Μελίσσος, δῆλον· οἷεται γὰρ εἰληθεῖναι, εἰ τὸ γενόμενον ἔχει ἀρχὴν ἅπαν, ὅτι καὶ τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχει, κτλ.

(7) Hippocrates de Nat. hom. tom. I p. 349 ed. Kühn. : Ἄλλ' ἐμοὶ γὰρ δοκεῖσιν οἱ τοιοῦτοι ἀνθρώποι σφᾶς αὐτοὺς

Iephatus (8) et quicumque (9) apud veteres Melissi decreta vel memorant vel impugnant, ex hoc fonte ea hauserint. In recognoscendis vertendisque

Melissi fragmentis idem consilium secutus sum quod in Xenophaneis reliquiis interpretandis. Qua de re vide praefationem ad Xenophanem.

καταβάλλειν ἐν τοῖσι δνόμασι τῶν λόγων αὐτέων ὑπὸ ἀσυνεσίης, τὸν δὲ Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν.

(8) Palaephatus de Incredibilibus, Prooem. : Ἰεὶ δὲ ἔγωγε ἐπαινῶ τοὺς συγγραφεῖς Μελίσσον καὶ Λαμίσκον τὸν Σάμιον, ἐν ἀρχῇ λέγοντας· ἔστιν ἃ ἐγένετο καὶ νῦν ἔσται.

(9) Suidas v. γεννητικῆ· Μελίσσος ᾤετο τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχειν ἀρχήν. ψεῦδος δὲ ἔστι· πολλὰ γὰρ ἀγέννητα ὄντα ἀρχὰς ἔχει. Theodoretus Serm. III : Μελίσσος δὲ ὁ Ἰθαγένους ὁ Μιλήσιος, τούτου (τοῦ Παρμενίδου) μὲν ἑταῖρος ἐγένετο, τὴν δὲ παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν ἀκέραιον οὐκ ἐτήρησεν· ἄπειρον γὰρ οὗτος ἔφη τὸν κόσμον, ἐκείνων φάντων πεπερασμένον. Sextus Empiricus Pyrrh. hypotyp. lib. III cap. 7 : τρεῖς δὲ, οἶμαι, γεγονόσιν αἱ ἀνωτάτω περὶ κινήσεως στάσεις. ὁ μὲν γὰρ Βίαις καὶ τινες τῶν φιλοσόφων εἶναι κινήσιν ὑπολαμβάνουσιν, μὴ εἶναι δὲ Παρμενίδης τε καὶ Μελίσσος καὶ ἄλλοι τινές, μὴ μᾶλλον δὲ εἶναι ἢ μὴ κινήσιν ἔφασαν

οἱ Σκεπτικοί. Idem adv. Math. X cap. 2, 46 : Γνωστόν ὅτι τρεῖς γεγονόσι στάσεις κατὰ τὸ ἀνωτάτω περὶ κινήσεως. οἱ μὲν γὰρ φασὶ κινήσιν εἶναι, οἱ δὲ μὴ εἶναι, οἱ δὲ οὐ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι. καὶ εἶναι μὲν ὁ τε Βίαις, τοῖς φαινομένοις προσέχων, καὶ οἱ πλείους τῶν φυσικῶν, ὡσπερ οἱ περὶ Πυθαγόραν καὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν, Δημόκριτόν τε καὶ Ἐπίκουρον· οἱ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς συναπεγράψαντο, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς. μὴ εἶναι δὲ οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Μελίσσον, οὗς ὁ Ἀριστοτέλης στασιώτας τε τῆς φύσεως καὶ ἀσυστάτους κέκληκεν· στασιώτας μὲν, ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀσυστάτους δὲ, ὅτι ἀρχὴ κινήσεως ἔστιν ἢ φύσις. Conf. Alexander Aphrodisiensis in Topic. pag. 102 (Scholl. ed. Brandis. pag. 269 b). Id. in Soph. Elench. fol. 17 et 21. Themistius in Physic. fol. 17. (Scholl. ed. Brandis. pag. 330 b). Simplicius in libros de Caelo fol. 32.

ΜΕΛΙΣΣΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

§ 1. Εἰ μὲν μηδὲν ἐστὶ, περὶ τούτου τί ἂν λέγοιτο ὡς ἔοντος τινός; εἰ δέ τι ἐστὶ, ἤτοι γινόμενόν ἐστι, ἢ αἰεὶ ἔόν. Ἄλλ' εἰ γινόμενον, ἤτοι ἐξ ἔοντος ἢ ἐκ μὴ ἔοντος· ἀλλ' οὔτε ἐκ μὴ ἔοντος οἶόν τε γίνεσθαι τι, οὔτε ἄλλο μὲν οὐδὲν ἔόν, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὸ ἀπλῶς ἔόν· οὔτε ἐκ τοῦ ἔοντος εἴη γὰρ ἂν οὔτω καὶ οὐ γίνοιτο. οὐκ ἄρα γινόμενόν ἐστι τὸ ἔόν· αἰεὶ ἔόν ἄρα ἐστὶ. Οὔτε φθαρήσεται τὸ ἔόν· οὔτε γὰρ ἐς τὸ μὴ ἔόν οἶόν τε τὸ ἔόν μεταβάλλειν· συγχωρεῖται γὰρ καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν φυσικῶν· οὔτε ἐς ἔόν· μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὔτω γε καὶ οὐ φθαιροίτο. Οὔτε ἄρα γέγονε τὸ ἔόν, οὔτε φθαρήσεται. Αἰεὶ ἄρα ἦν τε καὶ ἔσται.

§ 2. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ γενόμενον ἀρχὴν ἔχει, τὸ μὴ γενόμενον ἀρχὴν οὐκ ἔχει, τὸ δ' ἔόν οὐ γέγονε, οὐκ ἂν ἔχοι ἀρχὴν. Ἔτι δὲ τὸ φθαιρόμενον τελευταίην ἔχει· εἰ δέ τί ἐστι ἀφθαρτον, τελευταίην οὐκ ἔχει· τὸ ἔόν ἄρα ἀφθαρτον ἔόν, τελευταίην οὐκ ἔχει· τὸ δὲ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευταίην, ἄπειρον τυγχάνει ἔόν· ἄπειρον ἄρα τὸ ἔόν.

§ 3. Εἰ δὲ ἄπειρον, ἐν· εἰ γὰρ δύο εἴη, οὐκ ἂν ζυγνυκτο ἄπειρα εἶναι, ἀλλ' ἔχοι ἂν πέρατα πρὸς ἀλληλα· ἄπειρον δὲ τὸ ἔόν, οὐκ ἄρα πλέω τὰ ἔοντα· ἐν ἄρα τὸ ἔόν.

§ 4. Ἀλλὰ μὴν εἰ ἐν, καὶ ἀκίνητον· τὸ γὰρ ἐν ἔόν ὁμοίον αἰεὶ ἑωυτῶν· τὸ δὲ ὁμοίον, οὔτ' ἂν ἀπόλοιτο, οὔτ' ἂν μέζον γίνοιτο, οὔτε μετακοσμεῖτο, οὔτε ἀλγείοι, οὔτε ἀνῆϊτο. Εἰ γὰρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἐν εἴη, τὸ γὰρ ἡντιανοῦν κίνησιν κινεούμενον ἐκ τινος καὶ ἐς ἕτερόν τι μεταβάλλει· οὐδὲν δὲ ἦν ἕτερον παρὰ τὸ ἔόν, οὐκ ἄρα τοῦτο κινῆσεται.

MELISSI

FRAGMENTA.

§ 1. Si nihil reapse est, quid de hoc, quasi sit aliquid, dicatur? Si vero est aliquid, id aut oritur aut semper est. Quodsi oritur, aut ex eo quod est, aut ex eo quod non est oriatur oportet; atqui neque ex non-ente fieri potest ut cum aliud ens oriatur, tum maxime ens simpliciter dictum, neque ex ente: esset enim hoc modo ac non oriretur. Ergo non oritur ens; sempiternum igitur est. Neque vero interibit ens; non enim fieri potest, ut ens in non-ens mutetur; quippe conceditur et hoc a physicis: neque in ens; ita enim certe rursus maneret ac non interiret. Ergo neque ortum est ens neque interibit. Semper igitur fuit atque erit.

§ 2. Sed quoniam id quod ortum est initium habet, non ortum non habet initium, ens autem ortum non est ideoque non habet initium. Præterea quidquid interit finem habet; quodsi quid interitus expers est, finem non habet; ens igitur ut interitus expers finem non habet; quod vero neque initium habet neque finem, infinitum est: infinitum igitur ens est.

§ 3. Si vero infinitum, unum simul est; si enim duo essent, non possent esse infinita, sed fines inter se terminosque haberent: infinitum autem ens, non igitur plura entia; unum igitur ens.

§ 4. Enimvero si unum, etiam immotum est: quod enim unum, id sui semper simile est: quod autem simile est, id nec perire possit nec majus fieri neque verso rerum statu et ordine transformari, neque dolere, neque molestiâ affici. Si enim horum quidquam ei accideret, non foret unum; quod enim motu qualicunque cietur, id ex aliquo atque in aliud quid mutatur; atqui nihil aliud ex omni æternitate fuit præter ens: hoc igitur non movebitur.

Quæ initio a nobis posita sunt Melissi fragmenta (§ 1—5) legebatur olim in principio libri, quem περὶ τοῦ ὄντος teste Suida v. Μελίτος, vel περὶ φύσεως, ut refert Galen. ad Hippocr. de Nat. hom. l. p. 5 ed. Kühn. et de element. sec. Hippocr. l. 9 p. 487, vel de ente et natura, ut testantur Alexander Aphrodisiensis et Nicolaus Damascenus apud Bessarionem in Calumn. Platon. II, 11. Ionica dialecto Samius philosophus scripserat. Servavit hos locos Simplicius in Aristotelis Phys. f. 22 b; cuius verba sunt: τὸν δὲ τὸν Μελίσσου λόγον ἰδῶμεν, πρὸς οὐ πρότερον ὑπαντιᾶ (ὁ Ἀριστοτέλης). τοῖς γὰρ τῶν φυσικῶν ἀξιωματικαὶ χρησάμενος ὁ Μελίσσος περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, ἀρχεται τοῦ συγγραμματος οὕτως: Εἰ μὲν μηδὲν ἐστὶ κ. τ. λ. Allatis Melissi verbis hæc subjungit Simplicius: Ταῦτα μὲν οὖν ἀρχαί τῶν Μελίσσου ὡς πρὸς τὴν Ἀριστοτέλους ἀντίρρησιν. Τὰ δὲ λήμματα αὐτοῦ ὡς συνελόντι φάναί ταῦτα κ. τ. λ. In hoc operis exordio videtur Melissus rerum de quibus acturus erat argumenta breviter ac summatis perstrinxisse eo consilio ut singula postea accuratius et uberius pertractaret, id

quod loci ejus alibi a Simplicio memorati et qui hos respexit libri de Melisso, Xenophane et Gorgia auctor abunde ostendunt. Ionicae dialecti formam magis quam decebat a Brandisio neglectam restituere coeperat Prellerus in Histor. phil. p. 104 seqq. Nos in eo negotio etiam extra fines quos Prellerus sibi constituit egressi sumus.

§ 1. In primo fragmento bis cum Prellero αἰεὶ pro αἰεὶ edidi et εἰ; in ἐ; mutavi; præterea v. ἐπελευστικόν quod ille servaverat ubique in his fragminibus delexi, obsecutus Grammatico Augustano p. 669 Greg. Cor. ed. Schaf. Hoc semel monuisse sufficiat. Cæterum quos φυσικός vocat Melissus, iidem a Diogene Apolloniæ φυσικόλογοι nominabantur. Cf. Simplic. in Arist. phys. p. 32 b. Cum hoc Melissi loco recte comparavit Brandisius initium libri de Melisso, Xenophane et Gorgia compositi.

§ 3. πλέω edidi pro πλείω; sic enim plerumque Iones, quamquam etiam alteram formam in codd. interdum inveniri non ignoro.

§ 4. ὁμοίον, μέζον, γίνοιτο cum Prellero pro iis quæ in

§ 5. Καί κατ' ἄλλον δὲ τρόπον οὐδὲν κενόν ἐστι τοῦ ἑόντος· τὸ γὰρ κενόν οὐδὲν ἐστὶ· οὐκ ἂν ὦν εἴη τὸ γε μηδέν. Οὐ κινεῖται ὦν τὸ ἑόν· ὑποχωρῆσαι γὰρ οὐκ ἔχει οὐδαμῆ, κενεῶ μὴ ἑόντος. Ἄλλ' οὐδὲ ἐς ἑωυτοῦ συσταλῆναι δυνατόν· εἴη γὰρ ἂν οὕτως ἀραιότερον ἑωυτοῦ καὶ πυκνότερον· τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Τὸ γὰρ ἀραιὸν ἀδύνατον ὁμοίως εἶναι πλήρες τῷ πυκνῷ, ἀλλ' ἤδη τὸ ἀραιὸν γε κενεώτερον γίνεται τοῦ πυκνοῦ· τὸ δὲ κενόν οὐκ ἐστὶ. Εἰ δὲ πλήρες ἐστὶ τὸ ἑόν ἢ μὴ, κρίναι γρηὶ τῷ ἐσδέχεσθαι τι αὐτὸ ἄλλο, ἢ μὴ· εἰ γὰρ μὴ ἐσδέχεται, πλήρες· εἰ δὲ ἐσδέχεται, οὐ πλήρες. Εἰ ὦν ἐστὶ μὴ κενόν, ἀνάγκη πλήρες εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο, μὴ κινεῖσθαι· οὐ γὰρ μὴ δυνατόν διὰ πλήρους κινεῖσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγομεν, ἀλλ' ὅτι πᾶν τὸ ἑόν οὔτε ἐς ἑὸν δύναται κινεῖσθαι· οὐ γὰρ ἐστὶ τι παρ' αὐτό· οὔτε ἐς τὸ μὴ ἑόν· οὐ γὰρ ἐστὶ τὸ μὴ ἑόν.

§ 6. Αἰεὶ ἦν ὅ, τι ἦν, καὶ αἰεὶ ἔσται· εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὶν γενέσθαι εἶναι μηδέν· εἰ τοῖνυν μηδὲν ἦν, οὐδαμῆ ἂν ἐγένετο μηδέν ἐκ μηδενός.

§ 7. Ὁ τε τοῖνυν οὐκ ἐγένετο, ἐστὶ τε καὶ αἰεὶ ἦν, καὶ αἰεὶ ἔσται· καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχει οὐδὲ τελευτήν, ἀλλ' ἀπειρόν ἐστι. Εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχε· ἤρξατο γὰρ ἂν ποτε γινόμενον· καὶ τελευτήν· ἐτελεύτησε γὰρ ἂν ποτε γινόμενον. Εἰ δὲ μήτε ἤρξατο μήτε ἐτελεύτησε, αἰεὶ τε ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται, οὐκ ἔχον ἀρχὴν οὐδὲ τελευτήν. Οὐ γὰρ αἰεὶ εἶναι ἀνυστόν, ὅ, τι μὴ πᾶν ἐστὶ.

§ 5. Sed alia etiam ratione nihil vacuum est ente; vacuum enim nihil est: ergo illud certe quod nihil appellatum non fuerit. Non movetur igitur ens; neque enim habet quo concedat, quia vacuum non est. Neque vero fieri potest, ut in se ipsum contrahatur: ita enim rarius fuerit se ipso et densius; hoc autem fieri nequit. Quippe fieri non potest, ut rarum aequae plenum sit ac densum, sed rarum certe etiam magis vacuum fit denso; vacuum vero non est. Num autem plenum sit ens an minus, judicari oportet ex alio aut recepto aut non recepto: si enim non recipit, plenum est; si vero recipiat aliquid, non plenum. Si igitur non est vacuum, necesse est plenum esse, si vero hoc, non moveri; non quod fieri nequeat, ut quid per plenum moveatur, quemadmodum in corporibus dicimus, sed quod universum ens neque in ens se movere potest: non enim quidquam est praeter ipsum: neque in non-ens, non enim est non-ens.

§ 6. Semper fuit quicquid fuit, et semper erit: si enim ortum esset, necesse est ante ortum fuisse nihil; si igitur nihil erat, haudquaquam nihil e nihilo ortum esset.

§ 7. Quod igitur ortum non est, semperque est et fuit, ac semper erit: id neque initium habet neque finem, sed infinitum est. Si enim ortum esset, initium haberet: nasci enim aliquando cepisset, et finem: fieri enim aliquando desiisset. Sin autem neque cepit neque desiit: semper fuit semperque erit, non habens initium neque finem. Neque enim fieri potest, ut semper sit nisi quod universum sit.

codd. leguntur ὁμοιον, μείζον, γίγνοντο exaravi. Praeterea ἀλόγος et ἀνωπὸς scripti pro vñg. ἀλόγει et ἀνωπῆται.

§ 5. οὐν ter mutavi in ὦν; reliqua jam Prellerus correxerat. Ad verba οὐδὲ εἰς ἑωυτοῦ συσταλῆναι recte observat Brandisius: « διακρινόμενον sive συγκρινόμενον. » Cf. quae diximus de his vocibus in edit. Democriti p. 386.

§ 6. Exstat hoc fragmentum apud Simplicium in Aristot. Phys. fol. 34 b, qui sic scribit: καὶ Μελίσσος δὲ τὸ ἀγέννητον τοῦ ὄντος ἐδείξε, τῷ κοινῷ τούτῳ χρησάμενος ἀξιωματικῶς γράφει δὲ οὕτως· Ἄει κ. τ. λ. Erunt fortasse qui verba εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὶν γενέσθαι εἶναι μηδέν in solens quid habere ceaseant, sed ut apud Aeschin. C. Ctes. p. 86 εἰ δ' ἦν ἀναγκαῖόν βρῆθῆναι, οὐ Δημοσθένους ἦν ὁ λόγος et apud Aeschylum Agam. 875 καὶ τραυματίον μὲν εἰ πόσαν ἐτύγγαθεν, — τέρπεται δικτύου πλέω λέγειν et aliis locis quos citat Bernhardus Syntax. ling. gr. p. 376 nihil mutandum est, quum ob sententiae diversitatem loquendi forma differat a vulgari, ita hic membranarum scripturam conservari oportet. At aliter judicandum de extremis εἰ τοῖνυν μηδὲν ἦν, οὐδαμῆ ἂν γένοιτο μηδέν ἐκ μηδενός, ubi pro γένοιτο substitui ἐγένετο.

§ 7. Quae sequuntur fragmenta (§ 7—10) servavit Simplicius l. I. fol. 23 b, cuius verba sunt: ἐγκαλεῖται δὲ ὁ Μελίσσος, καὶ ὡς τῆς ἀρχῆς πολλαχῶς λεγομένης, ἀντὶ τῆς κατὰ χρόνον ἀρχῆς, ἥτις ὑπάρχει τῷ γεννητῷ, τὴν κατὰ τὸ πεᾶμα λαθῶν, ἥτις καὶ τοῖς ἀβρώως μεταβάλλουσιν οὐκ ὑπάρχει. Ἔσκει δὲ αὐτὸς καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους θεμελιώσθαι

καλῶς, ὅτι πᾶν σῶμα καὶ τὸ αἰδίον πεπερασμένον ὑπάρχον, πεπερασμένην ἔχει δύναμιν, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ αἰεὶ ἐν τελείῳ χρόνῳ ἐστίν·... ὥστε τὸ κατὰ μέγεθος ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχον, καὶ κατὰ χρόνον ἔχει ταῦτα· καὶ ἀνάπαλιν· τὸ γὰρ ἀρχὴν ἔχον χρόνον καὶ τέλος, οὐ γὰρ ἅμα πᾶν ἐστὶ· διὸ ποιεῖται τὴν μὲν ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς κατὰ χρόνον ἀρχῆς καὶ τελευτῆς. Ἄναρχον δὲ οὕτω καὶ ἀτελεύτητον οὐ φησὶν εἶναι, ὁ μὴ πᾶν ἐστὶ, τούτεστιν ὁ μὴ ἅμα ὅλον ἐστίν· ὅπερ τοῖς ἀμπερίσιν ὑπάρχει καὶ τῷ ὄντι ἀμπερίσιν· τῷ δὲ γε ἀπλῶς ὄντι, καὶ κυριώτατα: τῷ γὰρ ὄντι πᾶν ἐκένῳ ἐστὶ. λέγει δὲ ταῦτα οὕτως ὁ Μελίσσος· Ὁ τε τοῖνυν κ. τ. λ. (§ 7). Καὶ ὅτι μὲν τὸ ποτὲ χρονικόν ἐστὶ, ὄφλον. ὅτι δὲ γινόμενον τὸ κατ' οὐσίαν γεννητὸν εἶπεν, ὁ ἔως ἂν ἦ γινόμενόν ἐστι καὶ οὐκ ὄν, ὄφλον ἐκ τοῦ· ἐτελεύτησεν ἂν ποτε γινόμενον (§ 7) καὶ ἐκ τοῦ· οὐ γὰρ αἰεὶ εἶναι ἀνυστόν ὅ, τι μὴ πᾶν ἐστὶ (§ 7), ὡς τοῦ αἰεὶ ὄντος, ὁ καὶ πᾶν ἐστίν, ἀντικειμένου τῷ γεννητῷ. Ὅτι δὲ ὡςπερ τὸ ποτὲ πεπερασμένον τῆ οὐσίᾳ φησὶν, οὕτω καὶ τὸ αἰεὶ ὄν ἀπειρόν λέγει: τῆ οὐσίᾳ, σφῆρες πεποιθῆεν εἰπῶν· Ἄλλ' ὡςπερ ἐστίν κ. τ. λ. (§ 8) μέγεθος δὲ οὐ τὸ διαστατόν φησὶν· αὐτὸς γὰρ ἀδιαίρετον τὸ ὄν δεικνύσιν· Εἰ γὰρ διήρηται αἰ φησὶ κ. τ. λ. (§ 15) μέγεθος οὐν τὸ διάγραμμα αὐτὸ λέγει τῆς ὑποστάσεως. ὅτι γὰρ ἀσωμάτων εἶναι βούλεται τὸ ὄν, ἐδήλωσεν εἰπῶν· Εἰ μὲν ἑὸν εἴη (§ 16) καὶ ἐφῆξεν δὲ τῷ αἰδίῳ τὸ ἀπειρόν κατὰ τὴν οὐσίαν συνέταξεν, εἰπῶν. Ἀρχὴν δὲ καὶ κ. τ. λ. (§ 9) ὥστε τὸ μὴ ἔχον, ἀπειρόν ἐστίν· ἀπὸ τοῦ ἀπείρου δὲ τὸ ἐν συνελογίστῳ, ἐκ τοῦ· Εἰ μὴ ἐν εἴη κ. τ. λ. (§ 10).

§ 8. Ἄλλ' ὡςπερ ἐστὶ αἰεὶ, οὕτω καὶ τὸ μέγαθος ἄπειρον αἰεὶ γρῆ εἶναι.

§ 9. Ἀρχὴν δὲ καὶ τέλος ἔχον, οὐδεν οὔτε αἰδιόν οὔτε ἄπειρόν ἐστι.

§ 10. Εἰ μὴ ἐν εἴῃ, περανέει πρὸς ἄλλο.

§ 11. Οὕτως ὢν αἰδιόν ἐστὶ καὶ ἄπειρον καὶ ἐν καὶ ὁμοῖον (τὸ) πᾶν· καὶ οὐτ' ἂν ἀπολοῖτο, οὐτ' ἂν μέζον γίνοιτο, οὔτε μετακοσμέοιτο, οὔτε ἀλγέοι, οὔτε ἀνιῶτο· εἰ γὰρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἐτι ἐν εἴῃ· εἰ γὰρ ἑτεροιοῦται, ἀνάγκη τὸ ἐὸν μὴ ὁμοῖον εἶναι, ἀλλ' ἀπολλυσθαι τὸ πρόσθεν ἐόν, τὸ δὲ οὐκ ἐὸν γίνεσθαι. Εἰ τοῖνυν τρισμυρίασι ἔτεσι ἑτεροῖον γίνοιτο τὸ πᾶν, ὄλοιο ἂν ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ.

§ 12. Ἄλλ' οὐδὲ μετακοσμηθῆναι ἀνυστόν· ὁ γὰρ κόσμος ὁ πρόσθεν ἐὼν οὐκ ἀπόλλυται, οὔτε ὁ μὴ ἐὼν γίναται. Ὅτε δὲ μήτε προσγίναται μηδὲν, μήτε ἀπόλλυται, μήτε ἑτεροιοῦται, κῶς ἂν μετακοσμηθῆν τῶν ἐόντων τι εἴῃ; εἰ μὲν γὰρ τι ἐγένετο ἑτεροῖον, ἤδη ἂν καὶ μετακοσμήθη.

§ 13. Οὐδὲ ἀλγέει· οὐ γὰρ ἂν πᾶν εἴῃ ἀλγεινόν· οὐ γὰρ ἂν δύναίτο αἰεὶ εἶναι γρῆμα ἀλγεινόν· οὐδ' ἂν ἔχοι

§ 8. Sed quemadmodum semper est : sic etiam magnitudine infinitum semper esse oportet.

§ 9. Initium vero et finem habens nihil neque sempiternum neque infinitum est.

§ 10. Nisi unum sit, ad aliud porrigetur.

§ 11. Ita igitur sempiternum est et infinitum atque unum et simile universum, ac neque interierit, neque majus fiat, neque verso rerum statu et ordine transformetur, neque doleat, neque molestia afficiatur : si enim horum quidquam ei accideret, non amplius unum foret : si enim variatur, necesse est ens non simile esse, sed interire prius ens, non-ens vero nasci. Si igitur triginta millibus annorum aliud fiat universum, intereat omni illo tempore.

§ 12. Sed ne transformari quidem potest; nam prior mundus non interit, neque qui non est oritur. Quum vero nihil neque accedat, neque intereat, neque varietur, quomodo eorum quæ sunt quidquam transformatum sit? si quid enim aliud fieret, jam et transformatum esset.

§ 13. Neque dolet : non enim universum foret ægrum : neque enim posset semper esse res agra : nec perinde vi-

§ 7 item affertur a Simplicio fol. 7 usque ad verba ἄλλ' ἄπειρον ἐστίν, deinde fol. 9 b et fol. 23, ubi hæc leguntur : μήποτε δὲ ὁ Μελίσσος οὐ τῆ οὐσίᾳ τῆν ἀρχὴν ἄπειρον εἶπεν, ἀλλὰ τῷ ἀνεκλείπτῳ τοῦ εἶναι· Ὁ τε γὰρ οὐκ κ. τ. λ. φησιν.—ἔστι τε καὶ αἰεὶ ἦν] sic foll. 7 et 9; sed fol. 23 ἐστὶ δὲ, αἰεὶ ἦν κ. τ. λ. — ἐτελεύτησε γὰρ ἂν ποτε γινόμενον] sic fol. 23; sed fol. 7 ἐτελεύτησε γὰρ ἂν. — εἰ δὲ μήτε ἤρ- λυτο] sic fol. 23; sed fol. 7 ὅτε δὲ μήτε ἦ — καὶ αἰεὶ ἐστὶ] hæc desunt fol. 7, ubi præterea legitur οὐκ ἔχει pro οὐκ ἔχον, et post vocem τελευτήν adjuvantiur verba ἄλλ' ἄπειρον. — ὅ,τι μὴ πᾶν ἐστὶ] Quod Brandisius excutatis § 2, 3 et 9 observat, totum non esse absolutum, quod principium ac finem ideoque partes habeat : id rectius sic enuntiat, ut nihil esse neque æternum neque infinitum dicamus, quod principio ac fine ideoque partibus præditum sit. Hanc autem naturam non convenire nisi universo, id est ei quod simul omne est ac totum, quemadmodum Simplicius exposuit.

§ 10. In verbis εἰ μὴ ἐν εἴῃ, περανέει πρὸς ἄλλο non sine causa philosophus hac conditionis forma utitur ut Hom. II. X, 222, εἰ τίς μοι ἔποιτο καὶ ἄλλος, βαρσαλευότερον ἐσται. Neque enim id quod probabile est consequaturum ex eo quod fingit, sed quod necessario consequitur, hoc loco proponit.

§ 11-14 exstant apud Simplicium l. I. fol. 24, qui hæc præfatur : ἀλλ' ἐπειδὴ ἀρχαιοπερῶς ἄλλ' οὐκ ἀσαφῶς ταῦτα καὶ ὁ Μελίσσος ἔγραψε, παρακείσθω καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαία γράμματα πρὸς τὸ δύνασθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀκριβεστέ- ρους γίνεσθαι κριτὰς τῶν προσφυστέρων ἐξηγήσεων· λέγει δ' οὖν ὁ Μελίσσος οὕτω, τὰ πρότερον εἰρημμένα συμπεραίνόμε- νος, καὶ οὕτω τὰ περὶ τῆς κινήσεως ἐπάγειον· Οὕτως κ. τ. λ.

§ 11. Verba οὐτ' ἂν ἀπολοῖτο, οὐτ' ἂν μέζον γίνοιτο, οὔτε μετακοσμέοιτο, οὔτε ἀλγέοι, οὔτε ἀνιῶτο reperiuntur etiam fragm. 4. Utroque loco ad restituendum Ionismum eadem mutavimus. — τρισμυρίασι ἔτεσι bona est Brandisii

conjectura pro τριγί μῆ μυρίασι. Quid L. Philaltheus legerit qui interpretatur : « si ergo omne trifariam protensum infinitis diversis alterum fieret, periret in omni tempore », non laboro. Certe corruptum fuisse locum in ejus codice ex hac interpretatione apparet. Indicativum ὀλέεται, quem sequente particula ἂν intactum reliquerat Brandisius, correxi in ὄλοιο. Cæteroqui Bergkii l. c. p. 24 verba τρισμυρίασι ἔτεσι a Melisso opposita esse putat Empedocli, quem statuisse existimat triginta millibus annorum absolutis eodem redire, unde essent profecta. Quamobrem huc maxime Empedoclei carminis exordium refert : Ἔστιν ἀνάγκη γρῆμα, κ. τ. λ. Sed hoc licet ingeniosum sit, tamen admodum incertum est. Idem, quod hoc fragmento traditur, placitum apud Aristotelem lib. de Melisso, Xenoph. et G. cap. I invenitur : τοιοῦτο δὲ ὄν τὸ ἐν ἀνώδυνόν τε καὶ ἀνάληγον, ὕμεις τε καὶ ἀνο- σον εἶναι, οὔτε μετακοσμούμενον θέσει, οὔτε ἑτεροιοῦμενον εἶδει, οὔτε μινόμενον ἄλλῳ· κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα πολλὰ τε τὸ ἐν γίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ ὄν τεκνοῦσθαι, καὶ τὸ ὄν φθει- ρεσθαι ἀναγκάζεσθαι· ταῦτα δὲ ἀδύνατα εἶναι.

§ 12. Scripsi cum Prellero l. I. p. 106 ὁ γὰρ κόσμος ὁ πρό- σθεν ἐὼν οὐκ ἀπόλλυται; vulgo enim ἀπολέεται hic exaratur. Deinde in verbis κῶς ἂν μετακοσμηθῆν τῶν ἐόντων τι εἴῃ, quæ omisit Prellerus, εἴῃ substitui pro ἔ.

§ 13. Pro οὐδὲ ἔχει ἴσῃν δύναμιν τῷ ὕμει· cum Prellero edidi οὐδ' ἂν ἔχοι. Verba ἀπὸ γὰρ ἂν ὄλοιο ob raram in soluta oratione tmesin pro ἀπολοῖτο γὰρ ἂν memorabilia sunt. Similiter Herodotus VIII, 89 : ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἐθαπτε ὁ στρατηγός Ἀριαβίγγης. Porro οὕτως dedi pro ὁ αὐτός. « In extremis, inquit Prellerus, ὁ λόγος ἀλ- γέων eadem loquendi ratione dictum est, qua ὁ λόγος λαν- θάνων, ψευδόμενος, similia »; quod vereor ut recte se ha- beat. οὐ γὰρ ἀλγέει ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀνιῶσθαι. τοῦτ' ἐστὶ περὶ τοῦ ἀνωμένου παντός, οὕτως λόγος τῷ ἀλγέοντι παντί. Philalthei interpretatio, quam ad hanc et præce-

ίσην δύναιμι τῷ υγιεῖ· οὐτ' ἂν ὁμοῖον εἶη, εἰ ἀλγεί· ἀπογνωμένου γάρ τευ ἂν ἀλγεί, ἢ προσγνωμένου, καὶ οὐκ ἂν ἐτιμοῖον εἶη. Οὐδ' ἂν τὸ υγιεῖς ἀλγῆσαι δύναιτο· ἀπὸ γὰρ ἂν ὀλοῖτο τὸ υγιεῖς καὶ τὸ εἶν, τὸ δὲ οὐκ εἶν γένοιτο. Καὶ περὶ τοῦ ἀνίησθαι οὕτως λόγος τῷ ἀλγέοντι.

§ 14. Οὐδὲ κενεόν ἐστι οὐδέν· τὸ γὰρ κενεόν οὐδέν ἐστι· οὐκ ἂν ὦν εἴη τό γε μηδέν. Οὐδὲ κινέεται· ὑποχωρήσει γὰρ οὐκ ἔχει οὐδαμῆ, ἀλλὰ πλεόν ἐστί· εἰ μὲν γὰρ κενεόν ἦν, ὑπερίσσει ἂν εἰς τὸ κενεόν· κενεοῦ δὲ μὴ εἶντος, οὐκ ἔχει ὅκη υποχωρήσει [πλεόν ὦν εἶν οὐ κινέεται]. Πυκνὸν δὲ καὶ ἀραιὸν οὐκ ἂν εἴη· τὸ γὰρ ἀραιὸν οὐκ ἀνυστὸν πλεόν εἶναι ὁμοίως τῷ πυκνῷ, ἀλλ' ἤδη τὸ ἀραιὸν γε κενώτερον γίνεταί τοῦ πυκνοῦ. Κρίσιν δὲ ταύτην χρῆ ποιήσασθαι τοῦ πλέου καὶ τοῦ μὴ πλέου. Εἰ μὲν χωρεῖ τι, ἢ ἐσδέχεται, οὐ πλεόν· εἰ δὲ μήτε χωρεῖ μήτε ἐσδέχεται, πλεόν. Ἀνάγκη τοίνυν πλεόν εἶναι, εἰ κενεόν μὴ ἐστί· εἰ τοίνυν πλεόν ἐστί, οὐ κινέεται.

§ 15. Εἰ διήρηται τὸ εἶν, κινέεται· κινεώμενον δὲ οὐκ ἂν εἴη ἅμα.

§ 16. Εἰ μὲν εἶν ἐστι, δεῖ αὐτὸ ἐν εἶναι· ἐν δὲ εἶν, δεῖ αὐτὸ σῶμα μὴ ἔχειν· εἰ δὲ ἔχοι πάχος, ἔχοι ἂν μόρια, καὶ οὐκέτι ἂν εἴη ἕν.

§ 17. Μέγιστον μὲν ὦν σημεῖον οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ἐν μόνον ἐστί. Ἰτάρ καὶ τάδε σημεῖα· εἰ γὰρ ἦν πολλά, τοιούτα χρῆν αὐτὰ εἶναι, ὅσον περ ἐγὼ φημι τὸ ἐν εἶναι. Εἰ γὰρ ἐστί γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ σίδηρος καὶ χρυσὸς καὶ πῦρ, καὶ τὸ μὲν ζῶν τὸ δὲ τεθνηκός, καὶ μέλαν καὶ λευκὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἄσσα οἱ ἀνθρωποὶ φασὶ εἶναι ἀληθέα, εἰ δὴ ταῦτα ἐστί καὶ ἡμεῖς ὁρθῶς ὀρέομεν καὶ ἀκούομεν, εἶναι χρῆ ἕκαστον τοιοῦτον, ὅσον περ τὸ πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν, καὶ μὴ μεταπίπτειν μηδὲ γίνεσθαι ἑτεροῖον, ἀλλ' αἰεὶ εἶναι ἕκα-

dentem paragraphum Brandisus excitat, nihil lucis affert, sed vitiosorum codicum vestigiis insistit.

§ 14. Hoc fragmentum inde a verbis οὐδὲ κενεόν ἐστι οὐδέν usque ad verba ὅκη υποχωρήσει et a voce κίνεσθαι usque ad finem repetitur a Simplicio foll. 9 et 17 b. Cf. et § 5. Bis scripsi in hac paragrapho ὦν pro οὖν et πλεόν pro πλέον, item postea τοῦ πλέου καὶ τοῦ μὴ πλέου. Legitur enim f. 17 et 24 τοῦ πλέου καὶ τοῦ μὴ πλέου, cuius loco f. 9 male exaratum est πλέων καὶ μὴ πλέων.

§ 15. Servavit hoc fragmentum Simplicius l. c. fol. 24. Cf. quae supra diximus ad § 7—10.

§ 16. Reperitur hoc Melissi decretum ap. Simplicium l. c. fol. 24 a (Vid. ad § 7—10), et a verbis ἐν εἶν δεῖ usque ad finem apud eundem fol. 19: ἀδειράτερον ὄν τὸ πρῶ· αὐτοῖς ἐν ὄν, οὕτε πεπερασμένον οὕτε ἀπειρον ὡς σῶμα ἐσται. Καὶ γὰρ ὁ Παρμενίδης κ. τ. λ. καὶ ὁ Μελίσσος, "Ἐν εἶν, φησί, δεῖ κ τ λ. Carteroquin in codd hic invenitur et μὲν

ribus valeret ac si sanum esset : neque simile foret, si doleret : decedente enim aliquo doleret vel accedente, neque amplius simile esset. Neque vero sanum dolere posset : periret enim sanum atque ens, non-ens autem oriretur. Ac de universo molestia affecto idem dicendum quod de dolente.

§ 14. Neque vero quidquam vacuum est ; nam vacuum nihil est : ergo illud certe quod nihil appellamus non fuerit. Neque movetur. Non enim habet quo concedat, sed plenum est ; si enim vacuum esset, concederet in vacuum : quum vero non sit vacuum, non habet quo concedat [plenum igitur quum sit, non movetur]. Densum vero et rarum non fuerit ; rarum enim non potest aequè plenum esse ac densum, sed rarum certe etiam magis vacuum fit denso. De pleno autem non pleno hoc iudicium fieri oportet. Si quid capit vel recipit, non plenum ; si vero neque capit neque recipit, plenum. Necesse igitur est plenum esse, si vacuum non est ; si igitur plenum est, non movetur.

§ 15. Si divisum est ens, movetur ; se movens vero simul non esset

§ 16. Si ens est, unum esse id oportet ; quodsi unum est, nullum id habere corpus oportet ; si vero crassitudinem haberet, partes sive membra haberet, neque amplius unum foret.

§ 17. Magno igitur argumento ea quae diximus sunt, unum tantum esse. Verum et haec ejus rei sunt argumenta : si enim multa essent, tanta oporteret ea esse, quale ego unum esse dico. Si enim reapse est terra atque aqua et aer et ferrum et aurum et ignis, atque hoc vivum, illud mortuum, et nigrum et album et reliqua omnia quae homines dicunt esse vera, siquidem haec sunt et nos recte videmus et audimus, unumquidque tale esse oportet, quale nobis primum visum est, ac non mutari neque aliud fieri, sed semper esse unumquidque tale quale

ἐὸν εἴη et postea εἰ δὲ ἔχοι πάχος, sed sententia postulat εἰ μὲν εἶν ἐστί et εἰ δὲ ἔχοι πάχος. Utrumque jam emendavit Prellerius.

§ 17. Exstat hic Melissi locus apud Simplicium in Arist. l. de Cael. fol. 137 a et in Scholl. Aristot. p. 590 b ed. Brandis, item ap. Aristoclem quem citat Eusebius Praep. Evang. XIV, 17. Initio post μέγιστον μὲν edidit ὦν pro οὖν, tum cum Prellero virgulam posui post πολλά, et χρῆ mutavi in χρῆν ; vulgo enim legitur πολλά τοιούτα, χρῆ. Deinde non dubitavi ζῶνν scribere, licet apud Simplicium ζῶον et apud Aristoclem ζῶν legatur. Porro verba τὰ ἄλλα πάντα ἄσσα οἱ ἀνθρωποὶ φασὶν εἶναι ἀληθέα Aristocli debentur, nisi quod pro ἀληθέα habet ἀληθῶς, apud Simplicium autem reperitur τὰ ἄλλα, ὅσα φασὶν οἱ ἀνθρωποὶ εἶναι ἀληθῆ. Sequentia apud Aristoclem sic scripta sunt : εἰ δὴ ταῦτα ἐστί ἢ καὶ ἡμεῖς ὁρθῶς ὀρέομεν, apud Simplicium vero εἰ δὴ ταῦτα ἐστί καὶ ἡμεῖς ὁρθῶς ὀρώμεν. Secuti sumus Aristo-

στον οἶόν περ ἔστιν. Νῦν δὲ φαμεν ὀρθῶς ὀρθῶν καὶ ἀκούειν καὶ συνιέναι· δοκεῖ δὲ ἡμῖν τό τε θερμὸν ψυχρὸν γίνεσθαι καὶ τὸ ψυχρὸν θερμὸν, καὶ τὸ σκληρὸν μαλακὸν καὶ τὸ μαλακὸν σκληρὸν, καὶ τὸ ζῶν ἀποθνήσκειν καὶ ἐκ μὴ ζῶντος γίνεσθαι, καὶ ταῦτα πάντα ἕτεροιοῦσθαι, καὶ ὅ,τι ἦν τε καὶ ὁ νῦν ἔστι οὐδὲν ὁμοῖον εἶναι, ἀλλ' ὁ τε σίδηρος σκληρὸς ἔων τῷ δακτύλῳ κατατρίβεσθαι ἐπακρῶς, καὶ χρυσὸς καὶ λίθος καὶ ἄλλο ὅ,τι ἰσχυρὸν δοκεῖ εἶναι πᾶν, ἐξ ὑδατός τε γῆ καὶ λίθοι γίνεσθαι, ὥστε συμβαίνει μῆτε ὀρθῶν μῆτε τὰ ἔοντα γινώσκειν. Οὐ τοῖων ταῦτα ἀλλήλοισι ἠμολογέει· φαμένοις γὰρ εἶναι πολλὰ αἰδία καὶ εἰδεα καὶ ἰσγὺν ἔχοντα πάντα ἕτεροιοῦσθαι ἡμῖν δοκεῖ καὶ μεταπίπτειν ἐκ τοῦ ἐκάστω εὐρομένου. Δῆλον τοῖνυν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὀρέομεν, οὐδὲ ἐκεῖνα πολλὰ ὀρθῶς δοκεῖ εἶναι. Οὐ γὰρ ἂν μετέπιπτε, εἰ ἀληθὲς ἦν, ἀλλ' ἦν, οἶόν περ ἔδοκε ἕκαστον, τοιοῦτον· τοῦ γὰρ ἔοντος ἀληθινοῦ χρέστον οὐδέν. Ἦν δὲ μεταπέστη, τὸ μὲν ἔον ἀπόλετο, τὸ δὲ οὐκ ἔον γέγονε. Οὕτως ὦν εἰ πολλὰ ἦν, τοιαῦτα χρῆν εἶναι, οἶόν περ τὸ ἔν.

est. Nunc vero dicimus nos recte videre et audire et intelligere; videtur autem nobis calidum fieri frigidum et frigidum calidum, et durum molle et molle durum, et vivum mori atque e non vivo oriri, et haec omnia variari, et quidquid fuit et quod nunc est neutiquam simile esse, sed ferrum quod durum est digito aptatum conteri haud secus atque aurum et lapis et quidquid aliud forte videtur, atque ex aqua oriri terram et lapides, ita ut contingat, ut neque videamus neque vera cognoscamus. Non congruunt igitur haec inter se; dicentibus enim multa esse aeterna et formae rerum et valida omnia variari nobis videntur et ex sua quaeque specie mutari. Manifestum igitur nos non recte videre, neque illa recte videri esse multa. Non enim mutarentur, si vera essent, sed erat unumquidque tale quale videbatur: nam quod verum est, eo nihil potentius. Sin autem mutatum sit, periit ens, non-ens autem ortum est. Ita igitur, si multa essent, talia ea esse oportebat, quale unum.

stem, ita tamen, ut ἢ omitteremus et ἢ ἡμεῖς in ἡμέρας convertertemus. Pergit Aristocles εἶναι ἔργον καὶ τὸ ἔον τοιοῦτον, οἷον πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι, sed haec apud Simplicium rectius sic enuntiata sunt εἶναι γὰρ ἕκαστον τοιοῦτον, οἶόν περ τὸ πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν. Verba ἀλλ' αἰεὶ εἶναι ἕκαστον οἶόν περ ἔστιν sumimus e Simplicio, qui tamen aei habet; Aristocles ἕτερον, ἀλλ' εἶναι ὁμοῖον, οἶόν περ ἔστι ἕκαστον. *Sequentia vulgo sic eduntur*: νῦν δὲ φαμεν ὀρθῶς ὀρθῶν καὶ ἀκούειν καὶ συνιέναι, δοκεῖ δὲ ἡμῖν τό τε θερμὸν ψυχρὸν γίνεσθαι καὶ τὸ ψυχρὸν θερμὸν, καὶ τὸ σκληρὸν μαλακὸν καὶ τὸ μαλακὸν σκληρὸν καὶ τὸ ζῶν (Arist. ζῶν, Simpl. ζῶν) ἀποθνήσκειν καὶ ἐκ μὴ ζῶντος γίνεσθαι, καὶ ταῦτα πάντα ἕτεροιοῦσθαι καὶ ὅ,τι ἦν τε καὶ ὁ νῦν ἔστιν (h. v. om. Simpl.) οὐδὲν ὁμοῖον εἶναι· ἀλλ' ὁ τε σίδηρος σκληρὸς ἔων τῷ δακτύλῳ κατατρίβεσθαι ὁμοῦ βέων καὶ χρυσὸς καὶ λίθος καὶ ἄλλο ὅ,τι ἰσχυρὸν δοκεῖ εἶναι πᾶν· ὥστε συμβαίνει μῆτε ὀρθῶν μῆτε τὰ ἔοντα γινώσκειν, ἐξ ὑδατός τε γῆ καὶ λίθοι γίνεσθαι. Quae si quis attente legerit, corrupta esse animadvertet. Bergkii p. 30 extrema in hunc modum emendat et transponit: ἀλλ' ὁ τε σίδηρος σκληρὸς ἔων τῷ δακτύλῳ κατατρίβεσθαι ὁμοῦ βέων καὶ χρυσὸς καὶ λίθος καὶ ἄλλο, ὅ,τι ἰσχυρὸν δοκεῖ εἶναι πᾶν, ἐξ ὑδατός τε γῆ καὶ λίθοι γίνεσθαι, ὥστε συμβαίνει μῆτε ὀρθῶν μῆτε τὰ ἔοντα γινώσκειν. Quum enim Melissus de rerum sub sensus cadentium vicissitudine disputet iisque derogat fidem, quoniam saepe in contrarium vertant ex aliam ex alia formam induant, ejusque rei exempla proferat, velut ferrum, quod usu conteri solitum e duro molle fiat: Bergkii pro ὁμοῦ βέων sua voce ὁμοῦ βέων scribendum esse arbitrat. Nanique existimat philosophum dicere, ferrum si digito vicinuum sit, conteri eumque ferreo potissimum annulos, quorum frequens apud veteres usus fuit, respexisse. Quocirca apposite ad rem citat Ovid. Art. am. I, 473:

Ferrens assiduo consumitur annulus usu.

Sed ut sententiam a Bergkio perspectam esse concedo atque eam quam fieri vult verborum transpositionem probō: ita verbum ὁμοῦ βέων huic loco non satis aptum esse reor. Etenim annulus digito aptatus non recte nominatur ὁμοῦ βέων, *conterminus, vicinus*. Mihi aut una littera detracta scribendum videtur ὁμοῦ βέων aut quod magis placet ἐπακρῶς. Neque vero mirabitur ἐπακρῶς a nobis substitui in locum verborum ὁμοῦ βέων qui secum reputaverit, quo signo a librariis ὁμοῦ notari solet. Vide Ducang. Append. Gloss. Gr. p. 11 vel Tab. VI. vers. 17 ap. Bast. in Schaeferi edit. Greg. Cor. Praeterea non λίθος cum Bergkio, sed λίθοι scribo propter Simplicii verba, quae ille Melisseis subjungit: καὶ Μελισσος μὲν ἐν τούτοις θερμὸν ψυχρὸν γίνεσθαι καὶ τὰ ἐξῆς, ἐξ ὑδατός τε καὶ γῆ καὶ λίθοι γίνεσθαι. Denique Melissi dictio non ὀρθῶν, sed ὀρθῶν postulat. Extrema in hunc modum constituimus, ut pro εἶδη poneremus εἰδεα, pro δοκεῖ εἰ ἐρωόμεν, quod est apud Simplicium, δοκεῖ εἰ ὀρέομεν; requiritur enim utroque loco praesens. In verbis τὸ μὲν ἔον ἀπόλετο secuti sumus Brandisii conjecturam in *Histor. phil. I. p. 403* propositam; nimirum τὸ μέσον ἀπόλετο, quod est in membranais, ferri nequit. Denique εἰ πολλὰ ἦν, τοιαῦτα χρῆν εἶναι cum Prellero scripsimus pro vulgato εἰ πολλὰ εἶη, τοιαῦτα χρῆν εἶναι. Postremo monemus Aristoclem fere ubique vera Melissi verba servasse, haec autem deletis ionicae dialecti formis apud Simplicium in Scholiis Aristoteleis a Brandisio editis et magis eliam mutata in Commentario ad libros de Caelo qui Venetiis graece apud Aldum prodit exstare. Quippe hunc commentarium e latina Morbecae interpretatione factum esse jam pridem Amadeus Peyron demonstravit, id quod hic eliam locus praeter alios egregie probat, sed quoniam haec res omnibus hodie cognita est, Morbecae verba allegare supersedemus.

DE ZENONE.

Zeno Eleates (1), quem Apollodorus apud Diogenem ait naturá Teleutagoræ, adoptione Parmenidis filium fuisse, non solum corporis pulchritudine ac venustate, verum etiam animi robore, magnitudine, sagacitate egregiam apud æquales et posteros famam consecutus est. Etenim quum in patria urbe Parmenidis disputationibus interesset, in hujus amicitiam et familiaritatem ita se insinuavit, ut ei in deliciis fuisse diceretur. Ferunt autem Zenonem quadraginta circiter annos natum cum magistro sexaginta fere et quinque annorum sene aliquando Athenas ad Panathenæorum celebritatem venisse. Sed maximam vitæ partem, quantum scimus, apud Eleatas (2) transegit, quorum civitatem saluberrimis Parmenidis ac Zenonis legibus temperatam fuisse auctor est Strabo. Discipulos clarissimos

cum alios habuit, tum Periclem (3) ac Leucippum. Post abolitam libertatem Demyllo tyranno (4) qui imperio potitus erat insidiatus re male gesta invicti animi documenta dedit. Quippe suam et magistri disciplinam factis probans linguam demorsam exspuit potius quam ullum e consciis proderet. Ac tum quidem alii eum interfectum esse, alii effecisse ajunt, ut tyrannus lapidibus obrueretur. Utcunque est, nos magis quantum studii ac laboris ad philosophiæ fines proferendos contulerit, quam quid domi apud suos gesserit quærimus. Floruisse eum Olympiade septuagesima nona secundum Apollodorum sine dubio Diogenes (5) tradit. Dialecticæ inventorem Aristoteles (6) Zenonem prædicat, quo nemo admirabilior dicendi artifex, nemo subtilior disputator fuisse videtur. Cujus conclusio-

(1) Diogenes Laertius IX, 25 : Ζήνων, Ἐλεάτης. τοῦτον Ἀπολλόδορος φησὶν εἶναι ἐν Χρονικοῖς εὐσεὶ μὲν Τελευταγόρου, θέσει δὲ Παρμενίδου (sic leg. cum Rossio)...ὁ δὲ Ζήνων διακίχου Παρμενίδου, καὶ γέγονεν αὐτοῦ παιδικά. καὶ εὐμήκης ἦν, καθά φησι Πλάτων ἐν τῷ Παρμενίδῳ. Plato Parmenid. pag. 127 : Ἐφη δὲ δὴ ὁ Ἀντιφῶν λέγειν τὸν Πυθόδωρον ὅτι ἀρίκοντό ποτε εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὐ μάλα ἤδη προσβύτην εἶναι, σφόδρα πολιόν, καλὸν δὲ κἀγαθὸν τὴν ὄψιν, περὶ ἑτῆ μάλιστα πέντε καὶ ἑξήκοντα· Ζήνωνα δὲ ἐγγύς τῶν τετραράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικά τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. Vid. præf. ad Parmenidem.

(2) Strabo lib. VI p. 252 : Κάμπσαντι δ' ἄλλος συνεχὴ κῶλος, ἐν ᾧ πόλις, ἦν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαιοὶ Ἐλεῖον, οἱ δὲ Ἐλεῖον ἀπὸ κρήνης τινός, οἱ δὲ νῦν Ἐλεῖον ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς Παρμενίδης καὶ Ζήνων ἐγέναντο, ἄνδρες Πυθαγόρειοι (vid. præf. ad Parmen.)· δοκεῖ δὲ μοι καὶ δι' ἐκείνου καὶ ἔτι πρότερον εὐνομηθῆναι. Diog. Laert. lib. IX, 28 : Καὶ γὰρ οὗτος τὴν Ἐλεῖον ἡγάγησε μᾶλλον τῆς Ἀθηναίων μεγαλαυχίας, οὐκ ἐπιδημήσας τὰ πολλὰ πρὸς αὐτούς, ἀλλ' αὐτόθι καταβίους.

(3) Plutarchus Vit. Pericli. cap. 4 : Διήκουσε δὲ Περικλῆς καὶ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου, πραγματευομένου περὶ φύσιν ὡς Παρμενίδης. Diogenes Laertius lib. IX, 30 : Λεύκιππος, Ἐλεάτης· ὡς δὲ τινες, Ἀβδηρίτης· κατ' ἐπίουσι δὲ, Μήλιος· οὗτος ἦκουσε Ζήνωνος.

(4) Plutarchus adversus Colotem cap. 32 : Ζήνων τοίνυν, ὁ Παρμενίδου γνώριμος, ἐπιβήμενος Δημιῳ τῷ τυράνῳ, καὶ δυστυχήσας περὶ τὴν πρᾶξιν, ἐν πυρὶ τὸν Παρμενίδου λόγον, ὡς περ χρυσὸν, ἀκράτητον καὶ δόκιμον παρέσχε, καὶ ἀπεδείκνεν ἔργοις, ὅτι τὸ αἰσχρὸν ἀνδρὶ μὲγάλῳ φοβερόν ἐστιν, ἀιγῆδονα δὲ παῖδας, καὶ γυναῖκα, καὶ γυναῖων ψυχὰς ἔχοντας ἄνδρες δεδίασι· τὴν γὰρ γλώτταν αὐτοῦ διατρέγων τῷ τυράνῳ προσέπτυσεν. Diogenes Laertius lib. IX, 26-28 : Κατέλειπεν δὲ βελήσας Νέαρχον τὸν τυράννον (οἱ δὲ, Διομείδοντα)

συνελέφθη, καθά φησιν Ἡρακλείδης ἐν τῇ Σατύρῳ ἐπιτομῇ, ὅτε καὶ ἐξεταζόμενος τοὺς συνειδότας καὶ περὶ τῶν ὀπλων ὧν ἦγεν εἰς Λιπάραν, πάντας ἔφη αὐτοῦ τοὺς φίλους αὐτὰ ταῦτα συνειδένας, βουλομένης αὐτὸν ἔρῃων καταστήσαι. εἶτα περὶ τινων εἰπὼν ἔχειν τινὰ εἰπεῖν αὐτῷ πρὸς τὸ οὐδ'· καὶ δακρῶν, οὐκ ἀνῆκεν ἕως ἀπεκεντήθη, ταῦτόν Ἀριστογείτονι τῷ τυραννοκτόνῳ παῖδι. Δημήτριος δὲ φησιν ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις τὸν μυκτῆρα αὐτὸν ἀποτραγεῖν. Ἀντισθένης δὲ ἐν ταῖς Διαδοχαῖς φησὶ μετὰ τὸ μνηῦσαι τοὺς φίλους ἐρωτηθῆναι πρὸς τοῦ τυράννου, εἰ τις ἄλλος εἶη· τὸν δὲ εἰπεῖν, Σὺ ὁ τῆς πόλεως ἀλιτήριος, πρὸς τὸ τοὺς παρεστῶτας φάναι, Θαυμάζω ὧμων τὴν δειλίαν, εἰ τούτων ἔνεκεν ὧν νῦν ἐγὼ ὑπομένω, δουλεύετε τῷ τυράνῳ· καὶ τέλος ἀποτραγόντα τὴν γλώτταν προσπίπτουσαι αὐτῷ. τοὺς δὲ πολίτας παρορμηθέντας, αὐτίκα τὸν τυράννον καταλεῦσαι. ταῦτα δὲ σκεδὸν οἱ πλείους λαλοῦσιν. Ἐρμιππος δὲ φησιν εἰς ὄμιλον αὐτὸν βληθῆναι καὶ κατακοπῆναι. καὶ εἰς αὐτὸν ἡμεῖς εἶπομεν οὕτως· ἦθελες, ὦ Ζήνων, καλὸν ἦθελες, ἄνδρα τυράνον Κτεῖνας, ἐκλύσαι δουλοσύνας Ἐλεῖον. Ἄλλ' ἔλαμψ· ὃ γὰρ σε λαβὼν ὁ τυράννος ἐν ὄμιλῳ Κόψε· τί τοῦτο λέγω; σῶμα γὰρ, οὐχὶ δὲ σε. Γέγονε δὲ τὰ τε ἄλλα ἀγαθὸς ὁ Ζήνων, ἀλλὰ καὶ ὑπεροπτικὸς τῶν μειζόνων κατ' Ἴσον Ἡρακλείτῳ. καὶ γὰρ οὗτος τὴν πρότερον μὲν Ἐλεῖον, ὕστερον δὲ Ἐλεῖον, Φωκαεῶν οὖσαν ἀποίκιον, αὐτοῦ δὲ πατρίδα, πόλιν εὐτελεῖ, καὶ μόνον ἄνδρας ἀγαθοὺς τρέφειν ἐπισταμένην ἡγάγησε μᾶλλον τῆς Ἀθηναίων μεγαλαυχίας· οὐκ ἐπιδημήσας τὰ πολλὰ πρὸς αὐτούς, ἀλλ' αὐτόθι καταβίους.

(5) Diogenes Laertius IX, 29 : Ἡκμάζει δὲ οὗτος κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα.

(6) Diogenes Laertius lib. IX, 25 : Φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης εὐρετὴν αὐτὸν γενέσθαι διαλεκτικῆς, ὡς περ Ἐμπεδοκλέα ῥητορικῆς. Sextus Empiricus adv. Math. lib. VII, 5 : Παρμενίδης δὲ οὐκ ἂν δόξει τῆς διαλεκτικῆς ἀπείρωσ· ἔχειν, ἐπειπερὶ πάλιν Ἀριστοτέλης τὸν γνώριμον αὐτοῦ Ζήνωνα διαλεκτικῆς ἀρχηγὸν ὑπέδειξεν. Suidas : Τοῦτόν φασιν εὐρετὴν εἶναι διαλεκτικῆς, ὡς Ἐμπεδοκλέα τῆς ῥητορικῆς. Vid. præf. ad Parmenidem.

nes tantam meruerunt laudem, ut omnium ore argumentatio Ἀχιλλεύς (7) dicta et altera διχοτομία nominata celebraretur. Nam quum Eleaticus ille Palamedes (8) argumentorum pondere spatium sustulisset, simul motum quem omnes per spatium fieri dicunt allatis rationibus ab eo tolli par erat. Neque vero solum Parmenidis de Uno sententiam quotidianis sermonibus et nobili libro (9) defendit, sed eadem etiam similia et dissimilia, unum et multa, mota et immota esse demonstravit. Hac igitur in utramque partem disputandi consuetudine introducta merito a Timone Phliasio (10) ἀμφοτερόγλωσσος et tanquam invictus disputator μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδόν vocatus est. Cæterum διχοτομία sive divisione in duas easque æquales partes, quam bipartitam divisionem vocare consuevimus, ita usus est, ut in infinitum progrediendum esse doceret. Sic quodlibet corpus ex innumerabilibus corpusculis compositum ingens videbitur. Atqui corpuscula illa propter parvitatem oculorum aciem fugiunt. Sequitur ergo, ut compositio quoque eorum admodum parva sit (*). Jam si id quod est, in aliquo inesse statuimus, patet minora majoribus contineri. Quodsi divisionem in infinitum persequare, reperias maxima corpora ad minimas particulas, vastissima loca et immensos campos ad parvitatem atque adeo ipsum spatium quod in spatio esse non potest ad nihilum redigi. Ita rejecto spatio omnem etiam corporum motum repudiari necesse est. Nam si non est ubi exspatiere et curras, omnino nihil movetur, sed cuncta quiescunt. Quod quo magis perspicuum audientibus esset, quattuor rationibus probare solebat quas in fragmentis ex Aristotele afferemus. Prima est qua motum in universum tollebat. Quidquid igitur ad terminum aliquem perventurum dicitur, prius dimidium viæ conficiat oportet, quam totum iter emetiatur. At dimidium illud pro toto haberi convenit, quia duabus iisque æqualibus partibus constat. Ergo res ad motum

destinata alteram ex æqualibus illis partibus transeat necesse est, antequam ulteriora petat. Verum altera pars itidem repetita divisione secabitur et quidquid superest viæ aliis atque aliis partitionibus factis bifariam distribuatur. Ita perpetuo novis veluti cancellis interjectis res ista nunquam ad terminum perveniet. Secunda ratio est Achillis nomine notata, qui quamvis celeripes nunquam testudinem tardissime incedentem consequatur. Occupandus enim Achilli est locus, unde egressa erat testudo, priusquam progredi queat. Quod quoniam identidem necessarium esse nemo non videt, semper præcedere testudinem apparet. Tertiam rationem sic concludit, ut sagittam, quum fertur, stare affirmet. Nimirum si temporis perpetuitatem ex infinitis punctis conflata, spatii continuitatem ex infinitis partibus effectam esse dicas, quovis temporis puncto sagitta exiguum spatii particulam tenens non movetur, sed quiescit. Quartam subjicit rationem qua demonstrat duplo tempore dimidium esse par. Quo in genere binis corporibus inter se paribus utitur juxta bina corpora item paria quorum alterum movetur, alterum quiescit, contrario motu, sed pari celeritate stadium currentibus, hinc a calce stadii, illinc a medio stadio proficiscendi initio facto. Qua de re operæ pretium est audire Simplicium (11) ad Aristot. Physic. lib. VI cap. 9 pag. 237 b, Scholl. ed. Brandis. pag. 413 seqq. sic philosophantem: Καὶ ὁ τέταρτος τῶν περὶ κινήσεως τοῦ Ζήνωνος λόγων, εἰς ἀδύνατον ἀπάγων καὶ οὗτος τὸ εἶναι κίνησιν, τοιοῦτος τις ἦν. Εἴ ἐστι κίνησις, τῶν ἴσων μεγεθῶν καὶ ἰσοταχῶν τὸ ἕτερον τὸ ἕτερον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ διπλάσιον κίνησιν κινήσεται καὶ οὐκ ἴσην. Καὶ ἐστὶ μὲν καὶ τοῦτο ἄτοπον, ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τοῦτο ἐπόμενον, τὸ τὸν αὐτὸν καὶ ἴσον χρόνον ἅμα διπλάσιόν τε καὶ ἡμισυ εἶναι. Δείκνυσι δὲ αὐτὸ δηλογοῦμενον λαβὼν τὸ τὰ ἰσοταχῆ καὶ ἴσα ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἴσον διάστημα κενιῆσθαι, καὶ εἶτι μέντοι τῶν ἰσοταχῶν καὶ ἴσων ἂν τὸ μὲν ἡμισυ τὸ δὲ διπλάσιον εἶη κενιημένον, ἐν

(7) Diogenes Laertius lib. IX, 29: Οὗτος καὶ τὸν Ἀχιλλεῖα πρῶτος λόγον ἠρώτησε· Φαεισίνος δὲ φησι Παρμενίδην καὶ ἄλλους συγχρούς. Cf. Aristotelis Physicor. lib. VI cap. 14 et infra fragmenta. Vid. etiam prof. ad Parmen.

(8) Plato Phædr. p. 261 D: Τὸν οὖν Ἑλεατικὸν Παλαμῆδην λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνην, ὥστε δοκεῖν φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ αὐτὰ ὁμοία καὶ ἀνόμοια, καὶ ἐν καὶ πολλὰ, μένοντά τε αὐ καὶ φερόμενα;

(9) Zeno apud Platonem Parmenid. p. 128: "Ἐστὶ δὲ τὸ γε ἀληθές βοήθειά τις ταῦτα τὰ γράμματα τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμωδεῖν, ὡς, εἴ ἐν ἐστὶ, πολλὰ καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. ἀντιλέγει δὲ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας καὶ ἀνταποδίδουσι ταῦτα καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς εἶτι γελοιώτερα πύργοι ἂν αὐτῶν ἢ ὑπόβεις,

ἢ εἰ πολλὰ ἐστὶν ἢ ἡ τοῦ ἐν εἶναι, εἰ τις ἰκανῶς ἐπέξιοι. Διὰ τοιαύτην δὲ φιλονεικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγάρρη, καὶ τις αὐτὸ ἐκλεψε γραφέν, ὥστε οὐδὲ βουλευσασθαι ἐξεγένετο, εἶτε εἰσοτέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἶτε μή.

(10) Plutarchus Vit. Pericl. cap. 4: Διήκουσε δὲ Περικλήης καὶ Ζήνωνος τοῦ Ἑλεάτου, πραγματευομένου περὶ φύσιν, ὡς Παρμενίδης· Ἐλεγκτικὴν δὲ τινα, καὶ δι' ἐναντιολογίας εἰς ἀπορίαν κατακλιθεῖσαν ἐξασκήσαντος· ἔξιν, ὥσπερ καὶ Τιμῶν ὁ Φιλίαςος εἶρηκε διὰ τούτων· ἀμφοτερόγλωσσου τε μέγα σθένος οὐκ ἀλαπαδόν Ζήνωνος, πάντων ἐπιλήπτορος. Cf. Diog. Laert. IX, 25 et Timonis fragmenta.

(*) Hoc argumentandi genus nonnulli male accipientes Unum a Zenone dissolutum esse putarunt. Cf. Alex. Aphr. in Metaph. II, 4 p. 183 ed. Bonitz. Seneca Epist. 88 extr.

(11) Cf. P. Baëlii Lexic. hist. et crit. v. Zenon. lit. T.

ἡμίσει μὲν χρόνῳ τῷ ἡμισυ, ἐν διπλασίῳ δὲ τὸ διπλάσιον εἶναι κεινημένον. Τούτων προληφθέντων στάδιον ὑποτίθεται, ἐφ' οὗ τὸ δ', καὶ τέσσαρα μεγέθη ὄσα οὖν, ἄρτια μόνον, ὥστε ἔχειν ἡμίση, ἰσόγχα, ὡς δὲ ὁ Εὐδόμηός φησι, κύβους, ἐφ' ὧν τὰ ἀ' ἀ' ἀ' ἀ', ὡς τὸ μέσον διάστημα ἐπέχειν τοῦ σταδίου ἐστῶτα ταῦτα. Ὡν ἐστῶτων πρῶτον ὀρίζει τὸ πρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου τῆ κατὰ τὸ δ', ἔσχατον δὲ τὸ πρὸς τῷ ε', καὶ λαμβάνει ἄλλους τέσσαρα ὄγκους ἢ κύβους, ἴσους τοῖς ἐστῶσι καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἐφ' ὧν τὰ β' β' β' β', ἀρχομένους μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σταδίου, τελειούοντας δὲ κατὰ τὸ μέσον τῶν τεσσάρων ἀ' ἀ' ἀ' ἀ', κινουμένους δὲ τούτους ὡς ἐπὶ τὸ ἔσχατον τοῦ σταδίου τὸ ε'. Διὸ καὶ πρῶτον λέγει τὸν κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀ' ἀ' ἀ' ὡς ἔμπροσθεν ὄντα τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἐπὶ τὸ ε' κινήσει. Διὰ τοῦτο δὲ ἀοτίους (leg. ἀρτίους) ἔλαβε τοὺς ὄγκους, ἵνα ἔχωσιν ἡμίση· δεῖται γὰρ τούτων, ὡς μαθησόμεθα. Διὸ καὶ τὸ πρῶτον β' κατὰ τοῦ μέσου τίθησι τῶν ἐστῶτων ἀ' ἀ' ἀ' ἀ' εἶτα καὶ ἄλλους ἴσους τῷ μεγέθει καὶ τῷ ἀριθμῷ, τοῖς β' β' β' β' δηλονότι καὶ τοῖς ἀ' ἀ' ἀ' ἀ', λαμβάνει, ἐφ' ὧν τὰ γ' γ' γ' γ', ἀντικειμένους τοῖς β' β' β' β'. Τῶν γὰρ β' β' β' β' ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ σταδίου, ἐν ᾧ καὶ τῶν ἀ' ἀ' ἀ' ἀ' τὸ μέσον ἦν, ἐπὶ τὸ ἔσχατον τοῦ σταδίου τὸ ε' κινουμένων, οἱ γ' γ' γ' γ' ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέρους, ἐν ᾧ τὸ ε', ἐπὶ τὸ δ' κινουῦνται τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου. Καὶ πρῶτον δηλονότι τῶν τεσσάρων γ' γ' γ' γ' τὸ πρὸς τὸ δ' νενευκός, ἐφ' ὃ ἡ κινήσεις τοῖς γ' γ' γ' γ'. Τίθησι δὲ τὸ πρῶτον γ' κατὰ τοῦ πρώτου β'. Γοιούτης οὖν τῆς ἐξ ἀρχῆς θέσεως ὑποθεθείσης, ἐὰν τῶν ἀ' ἀ' ἀ' ἀ' ἐστῶτων τὰ μὲν β' β' β' β' κινεῖται ὡς ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν τε ἀ' ἀ' ἀ' ἀ' καὶ τοῦ σταδίου ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ σταδίου τὸ ε', τὰ δὲ γ' γ' γ' γ' ὡς ἀπὸ ἐσχάτου τοῦ σταδίου ἐπὶ τὴν ἀρχὴν δηλονότι (οὐ γὰρ εἴ ὡς ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου β', ὅπερ, ὡς εἰσικεν, ἐν τισιν ἀντιγράφοις εὐρών ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη λέγειν ὅτι ὁ πρότερον εἶπε πρῶτον β', τοῦτο νῦν ἔσχατον ἐκάλεσε), συμβαίνει τὸ πρῶτον β' ἅμα ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ εἶναι τῆς αὐτοῦ κινήσεως καὶ τὸ πρῶτον γ', παρ' ἄλληλα κινουμένων αὐτῶν καὶ ἰσοταχῶς ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ἀλλήλων. Τοῦ γὰρ πρώτου γ' κατὰ τοῦ πρώτου β' ὄντος ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀντικειμένων αὐτῶν ἰσοταχῶς, καὶ διετελούντων ἀλλήλα, τὸ μὲν πρῶτον β' ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ἔσται γ', τὸ δὲ πρῶτον γ' ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ β'. Καὶ τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ἅμα τὸ πρῶτον β' ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ εἶναι συμβαίνει καὶ τὸ πρῶτον γ', παρ' ἄλληλα κινουμένων· ἢ γὰρ παρ' ἄλληλα κινήσεις ποιεῖ τὸ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἀλλήλων γίνεσθαι. Συμβαίνει δὲ, φησί, καὶ τὸ γ' τὸ πρῶτον δηλονότι παρὰ πάντα τὰ ἀ' διεληλυθέναι, τὸ δὲ β' παρὰ τὰ ἡμίση ἀ'.

Καὶ ὅτι μὲν τὸ β' τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν ἀ' ἀρχόμενον διὰ τῶν δύο ἀ' ἀ' ἐκινήθη, ἢ διὰ τῶν ἡμίσεων, ὅποσα ἀν. ἢ ἄρτια, ἐν ὅσῳ τὸ γ' διὰ τῶν διπλασίων β' οἰεῖται, δῆλον· τὸ γὰρ πρῶτον β' ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν ἀ' τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο. Καὶ ἐν ὅσῳ τὸ β' παρὰ τὰ δύο ἀ' ἀ' τὰ ἔσχατα τὰ ἐστῶτα κινεῖται, τὸ γ' τὸ πρῶτον ἀντικεινόμενον τοῖς β' διὰ τῶν τεσσάρων β' β' β' β' οἰεῖται· αἱ γὰρ δύο κινήσεις τῶν ἀντικεινόμενων διπλάσιον ἀνύουσι διάστημα τῆς μιᾶς, ἢν κινεῖται τὸ β' παρὰ τὰ ἰστάμενα ἀ'. Καὶ τοῦτο μὲν δῆλον· πῶς δὲ παρὰ πάντα τὰ ἀ' τὸ γ' διεληλυθεν; οὔτε γὰρ παρὰ ταῦτα ἐκινεῖτο, ἀλλὰ παρὰ τὰ β', οὔτε ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἀ' ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς τῶν β', ἥτις ἦν κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀ'. Πῶς οὖν τὸ γ' παρὰ πάντα τὰ ἀ' κεινῆται; ἢ ὅτι καὶ τὰ β' ἴσα ἦν τοῖς ἀ'. Τὸ οὖν γ' ἐν ὅσῳ χρόνῳ παρὰ τὰ β' κεινῆται, εἴη ἂν καὶ παρὰ τὰ ἀ' τὰ ἴσα τοῖς β' κεινημένον. Καὶ ὁ παραλογισμὸς ἐνταυθα ἔστιν, ὅτι ἔλαβεν ἀπλῶς ἐν ἴσῳ χρόνῳ κινούμενον τὸ παρὰ ἴσα κινούμενον, μὴ προσλογιζόμενος ὅτι τῶν ἴσων τὰ μὲν ἀντικεινόμενα ἦν τὰ δὲ ἐστῶτα.. δύναται δέ, φησὶν ὁ Ἀλέξανδρος, τῷ « συμβαίνει δὲ τὸ γ' παρὰ πάντα τὰ ἀ' διεληλυθέναι » (p. 240 a, 10) ἐξῆς εἶναι τὸ « ἴσον χρόνον παρ' ἕκαστον γινόμενον τῶν β' ὅσον περ τῶν ἀ', » εἶτα ἐφεξῆς « τὸ δὲ β' παρὰ τὰ ἡμίση » ἕως τοῦ « ἅμα γὰρ ἔσται τὸ πρῶτον γ' καὶ τὸ πρῶτον β' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἐσχάτοις, » ἐφεξῆς δὲ τούτοις τὸ « διὰ τὸ ἀμφοτέρα ἴσον χρόνον κατὰ τὰ ἀ' γίνεσθαι. » Ὁ μὲν οὖν λόγος τοιοῦτός ἐστιν, εὐθεστάτος ὢν, ὡς φησὶν ὁ Εὐδόμηος, διὰ τὸ προφανῆ τὸν παραλογισμὸν ἔχειν, εἴπερ ἀξιοῖ τὰ ἴσα καὶ ἰσοταχῆ, ἐὰν τὸ μὲν παρὰ κινούμενον κινήται τὸ δὲ παρὰ τὸ ἡρεμοῦν, τὸ ἴσον διάστημα ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ κινεῖσθαι. Ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς ἄτοπον· τὰ γὰρ ἀντικεινόμενα ἀλλήλοις ἰσοταχῆ διπλάσιον ἀφίσταται διάστασιν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐν ᾧ τὸ παρ' ἡρεμοῦν κινούμενον τὸ ἡμισυ δίσταται, κὰν ἰσοταχῆς ἐκείνοις ἦ.

Fallitur Diogenes (12), plures Zenonein mundos stauisse physicamque quæ ab ejus placitis abhorret attigisse scribens. Ingenii monumenta Zeno sapientiæ plenissima reliquit (Diog. L. IX, 26), e quibus memorat Suidas : Ἐριδας, Ἐξήγησιν τῶν Ἐμπεδοκλέους, Πρὸς τοὺς φιλοσόφους, Περὶ φύσεως. Scripsit etiam dialogos teste Diogene III, 47. Sed inter libros ejus notissimus fuit is quo Parmenidis de Uno decreta tuebatur, ut supra not. q adnotauimus. Alios præter hunc vetus ætas vidit Zenones de quibus disputat Fabricius Bibl. Græc. vol. II p. 672 ed. Harl. Eorum illustrissimus fuit Stoicus, de quo alibi erit dicendi locus.

et quæ disseruit de Zenone Victor Cousin in *Nouveaux fragments philosophiques*.

(12) Diogenes Laertius IX, 29 : Ἄρσκει δ' αὐτῷ τάδε νόμοις εἶναι (Hesyclus. Miles. p. 26 ed. Or. κόσμον εἶναι) κενόν τε μὴ εἶναι, γεγενῆσθαι δὲ τὴν τῶν πάντων φύσιν ἐκ

θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ λαμβανόντων [αὐτῶν] εἰς ἄλληλα τὴν μεταβολήν. γένεσιν τ' ἀνθρώπων ἐκ γῆς εἶναι· καὶ ψυχῆν κράμα ὑπάρχειν ἐκ τῶν προειρημένων κατὰ μηδενός τούτων ἐπικράτησιν.

ΖΗΝΩΝΟΣ ΑΠΟΣΗΛΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Διὰ τοῦτο λύει [ὁ Ἀριστοτέλης] καὶ τὸν Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου λόγον, ὃν ἤρετο Πρωταγόραν τὸν σοφιστήν. Εἰπέ γάρ μοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, ἄρα ὁ εἷς κέγχρος καταπεσὼν ψόφον ποιεῖ ἢ τὸ μυριοστὸν τοῦ κέγχρου; τοῦ δὲ εἰπόντος μὴ ποιεῖν, Ὁ δὲ μεδιμνος, ἔφη, τῶν κέγχρων καταπεσὼν ποιεῖ ψόφον ἢ οὐ; τοῦ δὲ ψοφεῖν εἰπόντος τὸν μεδιμνον, Ἴί οὖν, ἔφη ὁ Ζήνων, οὐκ ἔστι λόγος τοῦ μεδιμνου τῶν κέγχρων πρὸς τὸν ἕνα καὶ τὸ μυριοστὸν τοῦ ἑνός; τοῦ δὲ φήσαντος εἶναι, Ἴί οὖν, ἔφη ὁ Ζήνων, οὐ καὶ τῶν ψόφων ἔσονται λόγοι πρὸς ἀλλήλους οἱ αὐτοί; ὡς γὰρ τὰ ψοφῶντα, καὶ οἱ ψοφοί· τοῦτου δὲ οὕτως ἔρχονται, εἰ ὁ μεδιμνος τοῦ κέγχρου ψοφεῖ, ψοφήσει καὶ ὁ εἷς κέγχρος καὶ τὸ μυριοστὸν τοῦ κέγχρου.

(Simplicius in Phys. fol. 255 a. Cf. Aristot. Phys. VII, 5.)

2. Δεικνύς γάρ ὅτι, εἰ πολλὰ ἔστι, τὰ αὐτὰ πεπερασμένα ἔστι καὶ ἄπειρα, γράφει ταῦτα κατὰ λέξιν ὁ Ζήνων· « Εἰ πολλὰ ἔστιν, ἀνάγκη τσαῦτα εἶναι ὅσα ἔστι, καὶ οὐτε πλείονα αὐτῶν οὐτε ἐλάττωνα. Εἰ δὲ τσαῦτα ἔστιν ὅσα ἔστι, πεπερασμένα ἂν εἴη. » Καὶ πάλιν· « Εἰ πολλὰ ἔστιν, ἄπειρα τὰ ὄντα ἔστιν· αἶε γὰρ ἕτερα μεταξὺ τῶν ὄντων ἔστι καὶ πάλιν ἐκείνων ἕτερα μεταξὺ. Καὶ οὕτως ἄπειρα τὰ ὄντα ἔστι. » Καὶ οὕτω μὲν τὸ κατὰ τὸ πλῆθος ἄπειρον ἐκ τῆς διχοτομίας ἐδείξε. Τὸ δὲ κατὰ μέγεθος πρότερον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιχειρήσιν· προδείξας γὰρ ὅτι, εἰ μὴ ἔχοι μέγεθος τὸ ὄν, οὐδ'

ἂν εἴη, ἐπάγει· « Εἰ δὲ ἔστιν, ἀνάγκη ἕκαστον αὐτοῦ μέγεθος τε ἔχειν καὶ πάχος, καὶ ἀπέχειν τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου. Καὶ περὶ τοῦ προσχόντος ὁ αὐτὸς λόγος· καὶ γὰρ ἐκεῖνο ἔξει μέγεθος καὶ προεῖαι αὐτοῦ τι. Ὁμοίον δὲ τοῦτο ἅπασί τε εἰπεῖν καὶ αἶε λέγειν· οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ τοιοῦτον ἔσχατον ἔσται, οὔτε ἕτερον πρὸς ἕτερον οὐκ ἔσται. Οὕτως εἰ πολλὰ ἔστιν, ἀνάγκη αὐτὰ μικρὰ τε εἶναι καὶ μεγάλα· μικρὰ μὲν, ὥστε μὴ ἔχειν μέγεθος, μεγάλα δὲ, ὥστε ἄπειρα εἶναι. »

(Simplicius in Phys. fol. 30 b. Cf. Eudem. apud Simplic. in Phys. fol. 30 a.)

3. Ὁ Ζήνωνος λόγος ἀναιρεῖν ἐδόκει τὸν τόπον ἐρωτῶν οὕτως· « Εἰ ἔστιν ὁ τόπος, ἐν τίνι ἔσται; πᾶν γὰρ ὃν ἐν τίνι· τὸ δὲ ἐν τίνι καὶ ἐν τόπῳ. Ἔσται ἄρα καὶ ὁ τόπος ἐν τόπῳ, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. Οὐκ ἄρα ἔστιν ὁ τόπος. »

(Simplicius Phys. fol. 130 b. Cf. Aristot. Phys. IV, 1, 3.)

4. Τέταρτος δ' εἰσὶ λόγοι περὶ κινήσεως Ζήνωνος οἱ παρέχοντες τὰς δυσκολίας τοῖς λύουσιν· πρῶτος μὲν ὁ περὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι διὰ τὸ πρότερον εἰς τὸ ἤμισυ δεῖν ἀρκεῖσθαι τὸ φερόμενον ἢ πρὸς τὸ τέλος. — Δεύτερος δ' ὁ καλούμενος Ἀχιλλεύς· ἔστι δ' οὗτος, ὅτι τὸ βραδύτερον οὐδέποτε καταληφθήσεται θεόν ὑπὸ τοῦ ταχίστου, ἔμπροσθεν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ διώκον ὅθεν ὤρμησε τὸ φεύγον, ὥστ' αἶε τι πρόχειν ἀναγκαῖον τὸ βραδύτερον. .. . . τρίτος δὲ..... ὅτι ἡ οὐστός φερομένη

1. Idcirco (Aristoteles) etiam Zenonis Eleatae rationem dissolvit, de qua Protagoram sophistam interrogavit. Dic mihi, inquit, o Protagora, num unum milii granum delapsum sonum efficiat vel decies millesima pars grani. Illo autem dicente non efficere, At medimnus, inquit, milii delapsus efficitne sonum nec ne? Isto vero medimnum sonare dicente, Quid igitur, inquit Zeno, nonne est medimni milii relatio ad unum milii granum et ad decies millesimam partem grani? Altero esse dicente, Quid igitur, inquit Zeno, nonne sonorum quoque eadem comparatio inter se erit? Ut enim sonantia, ita etiam soni; quod quum ita esse habeat, si medimnus milii sonat, sonabit etiam unum milii granum et decies millesima grani pars.

2. Demonstrans enim, si multa sint, eadem finita et infinita esse, haec ad verbum scribit Zeno: « Si multa sunt, necesse est tot esse quot sunt, ac neque plura nec pauciora. Si vero tot sunt, quot sunt, finita sint. » Et alio loco: « Si multa sunt, infinita est rerum copia: semper enim in rebus aliae sunt et rursus in illis aliae. Atque ita infinita est rerum copia. » Sic quidem quod multitudine infinitum est bipartita divisione demonstravit.

Quod autem magnitudinis infinitum est prius eadem argumentatione ostendit. Nam postquam probavit, nisi magnitudine praeditum sit ens, id non esse, subiungit: « Si vero est, necesse est unamquamque rem magnitudine praeditam esse et crassitudine, atque abesse ab ipsa tantquam alia aliam. Eadem est ratio prominentis: nam illud magnitudinem habebit ipsumque aliquatenus supereminet. Idem autem est semel hoc dicere et semper repetere: nihil enim eius tale extremum erit, neque aliud contra aliud non erit. Ita si multa sunt, necesse est ea parva esse et magna, parva quidem, ita ut magnitudine careant, magna vero, ut infinita sint. »

3. Zenonis ratio tollere videbatur spatium sic interrogando: « Si spatium est, in quo erit? omne enim ens in aliquo est; quod autem in aliquo est, est etiam in spatio. Erit igitur spatium etiam in spatio, idque in infinitum. Non est igitur spatium. »

4. Quattuor Zenonis de motu rationes sunt quae difficultates dissolvuntibus afferunt. Prima quidem qua tollitur motus ea est, quia prius ad medium quam ad finem id quod fertur pervenire oportet. — Secunda vero est ea

ἔστηκεν· συμβαίνει δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸν χρόνον συγχεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν· μὴ διδομένου γὰρ τούτου οὐκ ἔσται ὁ συλλογισμός. — Τέταρτος δ' ὁ περὶ τῶν ἐν τῷ σταδίῳ κινουμένων ἐξ ἐναντίας ἴσων ὄγκων παρ' ἴσους, τῶν μὲν ἀπὸ τέλους τοῦ σταδίου, τῶν δ' ἀπὸ μέσου, ἴσω τάχει, ἐν ᾧ συμβαίνει οἷεται ἴσον εἶναι χρόνον τῷ διπλασίῳ τὸν ἤμισυν. Ἔστι δ' ὁ παραλογισμὸς ἐν τῷ τὸ μὲν παρὰ κινούμενον τὸ δὲ παρ' ἡρεμοῦν τὸ ἴσον μέγεθος ἀξιῶν τῷ ἴσῳ τάχει τὸν ἴσον φέρεσθαι χρόνον.

(Aristot. Phys. VI, 9. De primo argumento Arist. Phys. VI, 2 : διὸ καὶ ὁ Ζήνωνος λόγος ψευδὸς λαμβάνει τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι τὰ ἀπειρα διελεθῆναι ἢ ἀψασθαι τῶν ἀπειρῶν καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Cf. Scholl. Arist. Phys. p. 407 b. ed. Brandis: εἰ γὰρ κινῶτό τι ἐπὶ πηχυαίου μεγέθους ἐν μιᾷ ὥρᾳ, ἐπειδὴ ἐν παντὶ μεγέθει ἀπειρόν ἐστι σημείον (leg. ἀπειρά ἐστι σημεία), ἀνάγκη πάντων ἀψασθαι τῶν σημείων τοῦ μεγέθους τὸ κινούμενον· διελεύσεται ἄρα τὸ ἀπειρον ἐν

πεπερασμένῳ χρόνῳ, ὅπερ ἀδύνατον. De altero argumento Simplicius Phys. fol. 237 a : Ἀχιλλεύς οὖν ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ παραληφθέντος ἐν αὐτῷ Ἀχιλλεύως ἐκλήθη, ἐν ἀδύνατόν φησιν ὁ λόγος τὴν γελώνην διώκοντα καταλαβεῖν. Similiter Themistius fol. 56 in Scholl. p. 413 a. ed. Brandis : δευτέρος δὲ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ καλούμενος Ἀχιλλεύς, τετραγωνισμένος καὶ τῷ ὀνόματι. οὐ γὰρ ὅπως, φησί, τὸν Ἐκτορα καταλήψεται ὁ ποδωκίστατος Ἀχιλλεύς, ἀλλ' οὐδὲ τὴν βραδυτάτην γελώνην. De tertio argumento Simplicius Phys. f. 236 b : ὁ Ζήνωνος λόγος ἐφίκει συλλογίζεσθαι οὕτως· τὸ φερόμενον βέλος ἐν παντὶ τῷ νῦν κατὰ τὸ ἴσον ἑαυτῷ ἐστίν, ὥστε καὶ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ· τὸ δὲ ἐν τῷ νῦν κατὰ τὸ ἴσον ἑαυτῷ ὄν οὐ κινεῖται. ἡρεμεῖ ἄρα, ἐπειδὴ μηδὲν ἐν τῷ νῦν κινεῖται, τὸ δὲ μὴ κινούμενον ἡρεμεῖ, ἐπειδὴ πᾶν ἢ κινεῖται ἢ ἡρεμεῖ. τὸ ἄρα φερόμενον βέλος ἕως φέρεται ἡρεμεῖ, κατὰ πάντα τὸν τῆς φορᾶς χρόνον.)

quæ nominatur Achilles. Est autem hæc, quia nunquam id quod celerrime currit, id consequetur quod tardius currit : id enim quod persequitur, eo perveniat ante necesse est, unde id quod fugit in fugam se conjecit : quare tardius semper aliquo spatio præcedat necesse est. — Tertia vero est quod sagitta quum fertur stat. Accidit autem hoc ex eo quod tempus sumit ex suis punctis constare Sed hoc non concedo, non erit syllogismus. — Quarta

est de molibus æqualibus juxta æquales contrario motu stadium currentibus, quarum aliæ a calce stadii, aliæ a medio stadio pari celeritate moventur : ubi fieri putat, ut duplo tempore dimidium sit æquale. Rationis autem fallacia in hoc versatur, quod utrumque corpus quorum alterum juxta rem procedentem, alterum juxta quiescentem currit æquale spatium pari celeritate æquali tempore transire censet.

PRÆFATIO AD ARISTOTELIS
DE MELISSO, XENOPHANE ET GORGIA
DISPUTATIONES.

Ex omnibus Aristoteleæ philosophiæ monumentis nullum librariorum culpa fœdius depravatam est, quam disputationes illæ quæ de Xenophane, Zenone et Gorgia vulgo inscribuntur. Nam quum Aldus Pius Manutius Venetiis anno 1495 cum reliquis Aristotelis operibus hunc quoque libellum e vetustis aliquot exemplaribus edidisset: tot mendis scatere hoc opusculum patuit, ut nullus propemodum esset versus, qui ab omni parte sanus atque integer judicaretur. Quæ res veteris sapientiæ studiosos a legenda hac scriptione deterere potuisset, nisi paullo post insperata quidem, sed dubia lux e Feliciani interpretatione orta esset. Etenim Joannes Bernardus Felicianus multo integriorem, quam Manutiani fuerant, codicem nactus plurima quæ apud Aldum obscure et mendose dicta reperiuntur perspicue convertit. In quo negotio utrum omnia codici debuerit, an nonnulla etiam conjectura ductus tentaverit, olim incertum visum est eruditis ac ne nunc quidem, nondum reperto ejus codice, pro explorato habendum. Quid autem intersit inter hanc interpretationem et rarissimam illam, quam Arnoldus Ferronus Burdegalensis Lugduni 1557 publicavit, ignotum inter doctos homines est, quum neque ab ejusdem ætatis scriptoribus, neque ab iis qui postea litterarum historiam contexuerunt memoriæ proditum sit. Sed quamvis philosophiæ Aristoteleæ studium usque ad medium fere sæculum septimum decimum vigerit atque ipsius Aristotelis scripta certatim typographorum arte repetita sint, nemo tamen exstitit qui vel novis codicibus excussis vel sola ingenii ope illam de philosophis Eleaticis et Gorgia commentationem emendare et illustrare aggrediretur, quam adeo corruptam censebat Sylburgius (notat. divers. lectt. p. 296) ut qui ad eam sanandam se conferret, quasi carcinomati

manus admovere videretur. Itaque et ipse licet de hoc commentario mendis aliquot insigni acumine sublatis meruerit, pleraque tamen minus recte constituta posteris expolienda reliquit. Post Sylburgium ab Aristotelis editoribus, ne Casaubono quidem excepto, in divulganda hac scriptione nihil memorabile gestum est. Jacuit autem neglectus Stagirites, si a paucis singulorum librorum editionibus discesseris, ab anno 1654 quo Duvalii editio quartum prodiit usque ad superioris sæculi finem. Interim J. A. Fabricius perspecta Lipsiensis codicis, qui in bibliotheca Paullina asservatur, præstantia et antiquitate ad corrigendum totum de Eleaticorum philosophorum et Gorgiæ decretis librum scripturæ varietatem e vetusto illo exemplo per Godofr. Olearium excerptandam curavit eamque in Bibliothecæ Græcæ lib. III c. VI t. II p. 139 ed. tert. (vol. III p. 248 ed. Harl.) publici juris fecit. Cujus fontis ubertatem postea admiratus Georg. Gustav. Füllebornius simulque disciplinæ Eleaticæ pulchritudine captus, quam a diuturna ac prope sempiterna hominum oblivione vindicare statuerat, animum induxit, ut detegendis expellendisque vitiis quibus Aristoteleum illud opusculum in vulgatis editionibus laborabat, viam sibi ad alia ejusdem generis opera muniret. Quare anno 1789 Halis Saxonum copiosam de eo libro commentationem emisit, quam quum benevole a philologis olim excepta sit, diu avide quæsitam nancisci nos non potuisse vehementer dolemus (1). Præterea duobus annis post idem vir doctus partem libellorum retractavit scripta disputatione de Xenophane in *Beyträgen zur Geschichte der Philosophie* part. I p. 62 seqq. Sed ut discussa noctis caligine e minore luce major paullatim oriri solet, ita G. L. Spaldingius Füllebornii exemplo ad

(1) Idcirco conjecturas ejus non omnes adnotavi, sed eas tantum quas alii commemoraverant. Inscribitur ejus commentatio: Liber de Xenophane, Zenone et Gorgia Ari-

stoteli vulgo tributus passim illustratus a Georg. Gustav. Fülleborn. Halis 1789.

eiusdem laudis studium excitatus hunc sicut cæteros omnes, qui de eodem Aristotelis volumine disseruerant, doctrina et ingenio vicit, composito in priorem libelli partem, quam de Melisso esse primus demonstravit, satis accurato commentario (2). At fraudi fuerat Spaldingio Olearii negligentia quæ cognita est, postquam Christ. Dan. Beckius omnem lectionis varietatem e Codice Lipsiensi diligenter enotavit (3). Nam levi brachio actum esse negotium ab Oleario tum manifesto apparuit, quum et ea quæ in exemplari Lipsiensi non leguntur, ab eo adnotata et scripturas maxime memorabiles, quibus ille liber a reliquis codicibus manu exaratis discrepat, silentio præteritas esse constaret. Sed miro quodam fortunæ ludibrio accidit, ut Beckii commentatio in paucorum hominum manus perveniret, ut quæ essent ejus in hunc Stagiritæ libellum merita a plerisque eruditorum ignoraretur. Itaque Chr. Aug. Brandisius in *Commentationibus Eleaticis* et Simon Karstenius in *edendis Xenophanis carminum reliquiis* et Henr. Ed. Fossius in *disputatione de Gorgia Leontino*, viri non minus eruditionis fama florentes, quam iudicii subtilitate conspicui, quamvis partes quasdam hujus opusculi aut singulos locos ita tractaverint, ut multa vere emendasse censendi sint, sæpenumero tamen Olearii indiligentiæ decepti a vero aberrarunt. Qui si Beckii dissertationem consulissent, multo rectius de plurimis locis iudicaturi erant. Postremus editor fuit Immanuel Bekkerus, qui anno 1831 auspiciis Academiæ regiæ Borussicæ omnia Aristotelis opera ad codicum manuscriptorum fidem recensita vulgavit. Qui quum otio afflueret pluribusque quam quisquam alius subsidiis ad rem bene gerendam instructus accessisset, sperat fore ut tandem aliquando philosophi scripta viri græce doctissimi studio perpolita prodirent. Cui expectationi eventus si non omni, aliqua tamen ex parte respondit. Etsi enim ille græcarum litterarum antistes in difficillimo scriptore multa aliorum ingeniis illustranda et emendanda reliquit, id tamen ejus opera consecuti sumus, ut quid in plerisque membranarum legatur, certissimo nunc testimonio constet. At in aliis libris secundam, in hoc adversam expertus est fortunam. Etenim quum vitiatorum quos contulerat codicum auxilio libelli

hujus depravatio tolli non posset, interdum ad Olearii auctoritatem se applicuit et lectionibus ab eo memoratis pauca correxit, sæpius autem quasi de hominis fide dubitaret scripturas quas ille notaverat abstulit et repudiatis doctorum virorum conjecturis abjectaque veri inveniendi spe manifesta codicum menda repetiit. Ergo vel post Bekkerum res integra fuit. Quamobrem nuper Theod. Bergkii nonnullos Aristotelei opusculi locos facili negotio partim codicis lectionibus et Beckii commentatione depromptis partim eximia mentis sagacitate restituit (4). Sed quicunque ad has Aristotelis disputationes castigandas studia sua contulerant de particulis quibusdam data occasione commentati totius libelli rationem habere noluerant. Desiderabatur jam editio, qua emendandi labor ab aliis inchoatus magis quam perfectus, quoad in hujusmodi libro fieri posset tam codicis Lipsiensis ope quam conjectura absolveretur ac simul superiorum editorum inventa quæ quidem probabilia essent consignarentur. Quam provinciam ab aliis neglectam libenter occupavi, ut tandem facilius ad opus Aristoteleum aditus efficeretur. Qua in re grato animo mecum prædicabunt bonarum artium studiosi Godofredi Hermanni humanitatem, qui rarissimam Beckii dissertationem, quam frustra in tabernis librariis quæsiveram, continuo ad me misit, simulatque illa opus mihi esse per litteras ei significavi.

Codex Lipsiensis Beckio teste membranaceus est ac foliis trecentis viginti sex constat, neque solum hunc Aristotelis libellum a fol. 299 usque ad 303 et *Κλεομῆδους κυκλικὴν θεωρίαν* a fol. 286-297 eadem manu exaratam, sed alia quoque magnam partem ad sacras litteras spectantia continet. Beckius eam codicis partem in qua opusculum Aristoteleum reperitur sæculo tertio decimo tribuit. Quod quamvis ita se habeat (neque enim propter frequentia scripturæ compendia, quæ tum primum invaluerunt, aliter judicare licet), illum tamen codicem e quo descriptus est Lipsiensis longe antiquissimum fuisse oportet. Tanta enim hujus apographi præstantia est, ut reliquas omnes membranas scripturæ veritate superet. Unum addo, quod Beckium fugit, librarium a quo scriptum est hoc exemplum, ita vulgari lingua assuetum fuisse, ut inter scribendum atticis

(2) G. L. Spaldingii *Vindiciæ philosophorum Megaricorum* subjecto commentario in priorem partem libelli de Xenophane, Zenone et Gorgia. Berolini, sumptibus A. Myllii 1793

(3) Solemnia Doctorum philosophiæ et magistrorum ætium a. d. XIV Febr. MDCCXIII antiquo ritu creandorum indicit Christ. Dan. Beckius. Præmissa est varietas

lectionis libellorum Aristotelicorum e codice Lipsiensi diligenter enotata. Lipsiæ, litteris Sommeriis.

(4) Regiæ universitati litterarum Friderico-Alexandrinæ d. XXIII mensis Augusti MDCCCXLIII sacra secularia prima agenti gratulatur Academia Marburgensis. Præmissa est Theodori Bergkii commentatio de Aristotelis libello de Xenophane, Zenone et Gorgia. Marburgi 1843.

voeitius ac formis nonnunquam recentiores locutiones admisceret. Proximum illi apographo ætate et bonitate id ponimus exemplar, quod in consocienda interpretatione Felicianus olim secutus est. Hujus autem interpretatio ita sæpe congruit cum libro Lipsiensi, ut prima specie interpretem hoc ipso codice usum esse conjicias, sed aliis locis ita discrepat a Lipsiensi volumine, ut diversum ab hoc ejus exemplum fuisse pateat. Est vero utriusque diversitas in eo posita, quod Feliciani codex aliquoties cum deterioribus consentit, nonnunquam, sed rarius, ipsi Lipsiensi incorrupta scripture bonitate et antiquitate præstat. Reliqui codices, quos contulit Bekkerus, Palatinus Vaticanus 162 (B^a.), Vaticanus 1302 (R^a.), Urbinas 108 (V^a.), Marciani 200 (Q^a.), 215 (N^a.), 216 (O^a.) et Laurentianus 87, 21 (Z^a.) ob vitia fere innumerabilia nullius ad restituenda philosophi verba momenti sunt, quamquam in tribus prioribus quædam emendate orationis vestigia manserunt. Quid statuendum sit de illo codice, qui Vindobonæ in Bibliotheca Cæsarea nunc exstat, atque olim Joannis Joviani Pontani fuit, propterea non liquet, quia nondum a quoquam excussus est. De hoc pauca Lambecius Comment. de Bibl. Cæs. tom. VII p. 215 ed. Kollar. prodidit. Chartaceus est et quinquagesimus sextus ejus classis quæ philosophorum græcorum scripta complectitur, constat autem foliis centum nonaginta quinque ac præter alia a fol. 160 p. 1 usque ad fol. 181 p. 1 hunc, de quo agit, Aristotelis librum continet. Verum quum ex iis quæ in extremo folio græce et latine scripta sunt appareat, exemplar anno post Chr. n. 1458, id est, duobus sæculis post Lipsiense exaratum esse, vix putaverim multum lucis inde Aristotelis libello posse afferri, etsi Kollarius in adnotatione ait, hunc codicem propter Pontani conjecturas margini ascriptas futuris editoribus commendandum esse. Sed satis de libris calamo scriptis.

In componendo commentario id spectavi, ut primum corrupta corrigerem, deinde quæ difficilia viderentur breviter explicarem. Quod quomodo effecerim alii judicabunt.

Transeo ad quæstionem unam omnium gravissimam de libelli hujus auctore ac de singularum partium inscriptionibus. Diogenes Laertius V, 25 in indice scriptorum Aristoteleorum hæc memorat: πρὸς τὰ Μελίsson α', πρὸς τὰ Ἀλκμαίωνος α', πρὸς τοὺς Πυθαγορείους α', πρὸς τὰ Ξενοφάνους α', πρὸς τὰ Ζήνιονος α', et Anonymus Menagianus pag. 201 ed. Meibom. : πρὸς τὰ Μελίsson α', πρὸς τὰ Ἀλκμαίωνος α', περὶ τῶν Πυθαγορείων α', πρὸς τὰ Γοργίου. Quæ res jam pridem eo valuit, ut opusculum quod ad nostram memoriam propagatum

est Aristotelis esse existimaretur. At codicis Vaticanæ (R^a.), cui Theophrasti nomen inscriptum est, auctoritas videtur ob stare, etsi Lipsiensi, omnium instar judicandus, Aristotelis nomen singulis partibus impositum exhibet. Quæ quum ita se habeant, Brandisus Hist. phil. Gr. et Rom. vol. I p. 358 adnot. hunc commentarium Theophrasto attribuit. Atque erunt fortasse qui ejus suspicionem confirmari arbitrentur eorum quæ Simplicius ad Aristotelis Physic. fol. 6. a. e Theophrasto affert cum nostro libello similitudine. Ait igitur Simplicius: Μίαν δὲ τὴν ἀρχὴν ἦτοι ἐν τῷ ὄν καὶ πᾶν καὶ οὔτε πεπερασμένον οὔτε ἀπειρον, οὔτε κινούμενον οὔτε ἡρεμοῦν Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον τὸν Παρμενίδου διδάσκαλον ὑποτίθεσθαι φησιν ὁ Θεόφραστος ἐμολογῶν ἐτέρας εἶναι μᾶλλον ἢ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας τὴν μνήμην τῆς τούτου δόξης. Quibus verbis subjungit hæc: α'. Τὸ γὰρ ἐν τούτῳ καὶ πᾶν τὸν θεὸν ἔλεγεν ὁ Ξενοφάνης, ὃν ἕνα μὲν δείκνυσιν ἐκ τοῦ πάντων κράτιστον εἶναι. πλείονων γάρ, φησὶν, ὄντων ὁμοίως ἀνάγκη ὑπάρχειν πᾶσι τὸ κρατεῖν· τὸ δὲ πάντων κράτιστον καὶ ἄριστον θεός. β'. ἀγένητον δὲ ἐδείκνυσεν ἐκ τοῦ δεῖν τὸ γιγνώμενον ἢ ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γίνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν ὁμοιον ἀπαθές φησιν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον γενεῖν ἢ γενεῖσθαι προσήκει τὸ ὁμοιον ἐκ τοῦ ὁμοίου· εἰ δ' ἐξ ἀνομοίου γίγνοιτο, ἔσται τὸ ὄν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. καὶ οὕτως ἀγένητον καὶ αἰδιον ἐδείκνυ. γ'. καὶ οὔτε δὲ ἀπειρον οὔτε πεπερασμένον εἶναι· διότι ἀπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν, ὡς μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε μέσον μήτε τέλος, περαίνει δὲ πρὸς ἄλλα τὰ πλείω. δ'. Παραπλησίως δὲ καὶ κίνησιν ἀρραίζει καὶ τὴν ἡρεμίαν. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὸ πρὸς ἄλλο ἐλθεῖν· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω τοῦ ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον μεταβάλλειν· ὥστε καὶ ὅταν ἐν ταύτῳ μένειν λέγη καὶ μὴ κινεῖσθαι,

αἰεὶ δ' ἐν ταύτῳ τε μένειν κινούμενον οὐδὲν οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιπρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ,

οὐ κατὰ τὴν ἡρεμίαν τὴν ἀντικειμένην τῇ κινήσει μένειν αὐτόν (i. e. τὸν θεόν) φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ κινήσεως καὶ ἡρεμίας ἐξηρημένην. Concinunt quæ tertio hujus disputationis capite leguntur: α'. Εἰ δ' ἔστιν ὁ θεὸς ἀπάντων κράτιστον, ἕνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι· εἰ γὰρ δύο ἢ πλείους εἴεν, οὐκ ἂν εἴη κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων· ἕκαστος γὰρ ὢν τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη. κ. τ. λ. β'. ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἔστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγειν ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ἦτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γιγνώμενον. Δυνατόν δὲ οὐδέτερον· οὔτε γὰρ ὁμοιον ὑπ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνωσῆαι· ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίοις οὐκ ὑπάρχειν πρὸς ἄλλα, οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τάνομοιον γενέσθαι. εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθε-

νεστέρου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μείζον ἢ ἐκ χειρόνος τὸ κρείττον ἢ τοῦναντίον τὰ χεῖρω ἐκ τῶν κρείττωνων, τὸ ὄν ἐξ οὐκ ὄντος ἂν γενέσθαι, ὅπερ ἀδύνατον· αἰδίον μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἶναι τὸν θεόν. γ'. αἰδίον δ' ὄντα καὶ ἕνα καὶ σφαιροειδῆ, οὐτ' ἀπειρον εἶναι οὔτε πεπεράνθαι. ἀπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν εἶναι· τοῦτο γὰρ οὔτε ἀρχὴν οὔτε μέσον οὔτε τέλος οὐτ' ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχει· τοιοῦτον δ' εἶναι τὸ ἀπειρον, ὡς ὅν δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὄν, περαινείν δὲ πρὸς ἀλλήλα, εἰ πλείω εἴη. τὸ δὲ ἔν οὔτε τῆρ οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιωῖσθαι· ἐν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς δ, τι περαινεί. δ'. τὸ δὴ τοιοῦτον ὄν ἔν, ὄν τὸν θεόν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον εἶναι. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτ' ἐκεῖνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. Quæ verborum similitudo eo mirabilior potest videri, quod Xenophanis decreta, quæ ipse poetici sermonis venustate ornat ac luminibus distinxerat, ab utroque scriptore soluto metro et exili orationis genere, quale dialecticorum esse solet, referuntur. Quapropter utrumque scriptorem, qui ubique fere iisdem verbis usus sit, aut eundem esse hominem necesse est, aut ex eodem fonte hausisse, aut alterius scriinia compilasse. Ob illud autem Simplicii testimonium et Vaticanæ codicis auctoritatem Brandisius hoc opusculum Aristoteli abjudicavit ac Theophrasto ascripsit, ita tamen, ut simul Theophrastum integriore libro usum esse contenderet. Theophrasti verba a Simplicio laudata brevius enuntiavit et interpretatus est Bessarion adv. Calumn. Plat. II, 11 p. 32. b. Ait autem : « Theophrastus Xenophanem, quem Parmenides audivit atque secutus est, nequaquam inter physicos numerandum, sed alio loco constituendum censet. Nomine, inquit, unius et universi deum appellavit, quod unum ingenitum, immobile, æternum dixit; ad hæc, aliquo quidem modo neque infinitum neque finitum, alio vero modo etiam finitum, tum etiam conglobatum, diversa scilicet notitiæ ratione; mentem etiam universum hoc idem (Xenophanes) esse affirmavit. » Fuerunt qui hoc etiam Bessarionis loco demonstrare vellent, librum, de quo disputatur, Theophrasti esse. Sed tali testimonio nihil tribui oportere in promptu est. Theophrastum vero omnino ejus quod ad nostram ætatem mansit voluminis auctorem haberi non posse ex eo collegit Theod. Bergkiius p. 6, quod reperiuntur in hoc libello, quæ nullo pacto a Theophrasto proficisci potuerunt, quæ vel indigna sunt hoc philosopho vel aperte pugnant cum iis quæ alibi Theophrasto

stus memoriæ prodidit de horum philosophorum placitis. Itaque Bergkiius quidem hunc libellum tam Theophrasto quam Aristoteli abjudicandum censet, ita autem arbitratur scriptorem in conficiendo hoc opere esse versatum, ut maximam partem ad Theophrastum se componeret, alia ipse adjiceret. Quod judicium licet nobis non plane displiceat, veremur tamen, ut possit probari. Nam quod ait inveniri in hoc libello quæ pugnant cum iis quæ alibi Theophrastus et Aristoteles de iisdem philosophis tradiderint, id gravissimum videretur, si semper sibi constaret Aristoteles (nam de Theophrasto nolo ei adversari), si ubique eodem modo de aliis scientiæ auctoribus judicaret, si semper bona fide eorum, quos refellere instituisset, sententias referret. Quis autem non jure miretur inconstantiam Aristotelis, quæ Parmenidis dogmata aliter atque aliter enuntiata proponit et errorem in quem vel memoriæ lapsus vel negligentia vel cupiditate inductus est? Quamobrem assentire Mureto, qui quum in Varr. lectt. lib. XIV, 18 Aristotelem nonnunquam reprehendendorum veterum paullo quam par erat, avidiorem fuisse dixisset, ita pergit : « Plato civitatis salutem in eo positam esse dixerat, si quam maxime una esset. Quam id sophisticè calumniatus est? Non libet de ideis dicere. Sed tamen non desunt ex ipsis Aristoteleis, qui Aristotelem in eis labefactandis non optima fide cum Platone egisse fateantur. » Invitus talia commemoro ideoque ea alienis quam meis verbis dicere malui. At ex iis quæ modo allata sunt intelligitur cavendum esse, ne solam judicii, inconstantiam ac diversitatem et præterea malam fidem satis firmum esse argumentum opinemur, cur Aristoteles hujus libri auctor esse non queat. In quo genere illud etiam perincommodè accidit, quod nonnulli, inter quos Spaldingius (5) est, non intellecto corruptarum, quas reperiabant in hoc opusculo enuntiationum sensu multo plures quam quæ insunt in ipsa scriptione opiniones ab aliis Stagiritæ locis diversas deprehendisse sibi visi sunt. Itaque inde a Spaldingii tempore plurimi sibi persuaserunt, hunc libellum non esse Aristotelem. Accedo ad alterum Bergkii argumentum. Affirmat inveniri in hoc commentario, quæ Theophrasto et Aristotele indigna sint. Quod ego tantum abest ut negem, ut nisi jam ab aliis dictum esset, ipse fuerim demonstraturus. At quis audeat defendere, in reliquis Stagiritæ operibus nihil legi, quod auctoris fama et illa quæ omnium ore celebratur mentis sagacitate ac disserendi subtilitate indignum

(5) Cf. Spaldingii Vindic. phil. Megar. pag. 55, 66, 72 etc.

sit. Ergo ne hæc quidem ratio ita comparata est, ut nequeat infirmari. Quemadmodum igitur illud volumen, si Aristotelem haberi convenit, non posse præclaris Stagiritæ operibus adnumerari facile concedimus: ita quum haud pauca Aristoteleæ dictionis vestigia relicta videamus, non est quod ejus auctoritatem impugnemus. Sed quum opus, quod raptim ac negligenter compositum esse nemo non videt, tale quale nunc est, vix ab Aristotele foras dari potuerit, statuendum aut, quod Karstenius voluit, casu quodam commentarium rudem et inchoatum (6) ad posteros pervenisse, aut, quod mihi multo magis placet, ea quæ supersunt excerpta esse a Peripatetico nescio quo e majoribus Aristotelis operibus a Diogene Laertio memoratis, quæ ille adversus Pythagoreos, Eleaticos aliosque philosophos conscripserat. Ex eodem fonte sua videtur hausisse Theophrastus atque in egregium φυσικῆς ἱστορίας volumen translulisse eo consilio, ut multa adderet ac de singulis accuratius disputaret. E magno enim φυσικῆς ἱστορίας opere depromsisse putandus est Simplicius quæ e Theophrasto proferre se testificatur. Jam vero librorum incuria accidit, ut singularum libelli partium inscriptiones commutarentur. Nam si Lipsiensem codicem sequimur, inscribendus est liber de Zenone, Xenophane et Gorgia, si reliquos, de Xenophane, Zenone et Gorgia. At utrumque titulum æque falsum et inceptum esse ex iis quæ singulis commentarii partibus continentur abunde conficitur. Quippe priorum partem, quæ primum et secundum caput complectitur, neque ad Xenophanem referri, quod Füllebornius arbitratus erat, neque ad Zenonem, quæ aliorum fuerat opinio, sed ad Melissum pertinere, e Melissi fragmentorum cum primo capite consensu ita probavit Spaldingius, ut nihil dubitationis reliquerit (7). In altera parte non de Zenone, sed de Xenophane agi, e Theophrasto apud Simplicium loco, qui tertio capiti consentaneus est, cogi oportere jam dudum viderunt homines eruditi. De tertia autem parte i. e. de quinto et sexto capite nulla unquam fuit controversia. In hac enim disputatione de Gorgia queri et membranarum auctoritas vincit et rerum traditarum diligens pervestigatio docet. Sed unde Zenonis nomen tot codicibus illatum est? Suspicio

quartam olim fuisse disputationem, quia Zenonis dogmata tractarentur eamque inter eas partes, quæ nunc secundo et tertio loco constitutæ sunt, median tennisse sedem, ita ut is qui opera Aristotelea adversus alios philosophos scripta ad hanc sententiarum et argumentorum paucitatem redegit initium fecerit a Melisso, tum ad Xenophanem transierit, deinde Zenonem posuerit, postremum esse Gorgiam voluerit. Quod ut ita se habere credam, certissimis adducor indicis. In secunda questione (cap. 4) quæ est de Xenophane citatur prima libelli pars, quam ad Melissum spectare diximus, his verbis: *Ἡρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει καὶ οὗτος τὸ γινώσκμενον γίγνεσθαι ἐξ ὄντος, ὡσπερ ὁ Μέλισσος*. In ea autem, quæ nunc est tertia commentatio et quam olim quartam fuisse conjicio, laudatur prima opusculi pars de Melisso et tertia de Zenone olim conscripta, siquidem cap. 5 legimus: *τὰ μὲν ὡς Μέλισσος, τὰ δ' ὡς Ζήνων ἐπιχειρεῖ δεικνύειν*. Enimvero quam perversum sit, post Melissum tractare Xenophanem, vix opus est ostendi. Verum illa perversitas non in ipsum Aristotelem, sed in epitomes hujus auctorem cadit. Sic omnia videor expediisse, in quibus literatissimi ætatis nostræ et ingeniosissimi homines hæserunt, qui de libri hujus scriptore commentati sunt. Neque tamen omittendum duco primam et tertiam dissertationem ita compositam esse, ut nullum vel Melisso vel Gorgiæ dogma tribuatur, quod non eorum doctrinæ conveniat, in secunda autem commentarii parte conscribenda auctorem refutandi studio incensum cupidius versatum videri, quam simplex fert ratio veritatis. Etenim *Metaph. I, 5 pag. 986. b, 18 ed. Bekk.* hæc leguntur: *Ἡαρμενίδης μὲν γὰρ εἶοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἑνὸς ἀπτεσθαι, Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἀπειρόν φησιν εἶναι αὐτό. Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ἐνίστας (ὁ γὰρ Ἡαρμενίδης τούτου λέγεται μαθητῆς) οὐθὲν διεσαφήνισεν, οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας εἶοικε θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποθλέψας τὸ ἐν εἶναι φησι τὸν θεόν*. Xenophaneum quod hic proditur decretum quum simplicius esset, quam quod commode posset redargui, ita mutatum est hujus libelli cap. III, ut in ejus locum substitueretur *ἀίδιον ἐ' ὄντα καὶ ἕνα καὶ σφαιροειδῆ, οὐτ' ἀπειρον εἶναι οὔτε πεπεράνθαι*. In quo primum illud mirabile est,

(6) De his commentariis, in quibus antiquiorum opinionones consignare solebant, notabilis est locus Ammonii Hermitæ *περὶ ἔρμην.* (ed. Ald. 1503) lit. A. fol. 2: *Ἰπομνηματικὰ δὲ ἐκείνα (συγγράμματα) καλοῦσιν, ὅσα πρὸς οὐκείων ἀπεσημειούτο ὑπόμνησιν. Εἰώθεσαν δὲ οἱ παλαιοὶ, τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀναγινώσκοντες συγγράμματα, ἀποσημειοῦσθαι αὐτῶν τὰς περὶ ἐκάστου πράγματος δόξας καὶ τὰ ἐπιχειρή-*

ματα τὰ τούτων κατασκευαστικά—ὡς ὕλην τῶν οὐκείων συγγραμμάτων.

(7) Cf. Spalding. *Vindic. phil. Meg.* p. 56 seqq. Argumenta ejus repetere supersedemus, quum ipsa Melissi fragmenta nos in hoc volumine exhibeamus. Adde Brandis. *Commentationes Eleaticas* p. 180 seqq. et *Histor. phil.* I, 398 seqq.

quod unum ve. numen οὐτ' ἀπειρον εἶναι οὔτε πεπε-
 ράνθαι dicitur, deinde quod σφαιροειδές vocatur.
 Quidquid enim σφαιροειδές est, id non potest non
 esse πεπερασμένον. Itaque in hanc sententiam Sim-
 plicius l. c. post Theophrasti, Nicolai Damasceni
 et Alexandri verba ait : πεπερασμένον δὲ καὶ σφαι-
 ροειδές αὐτὸ διὰ τὸ πανταγώθεν ὁμοιον λέγει. At glo-

bosa unius quod est forma non congruit cum
 Xenophanis, sed cum Parmenidis ratione. Deni-
 que quum Xenophanes deum non moveri censue-
 rit, miramur quod hic neque moveri neque
 immotum esse deum statuisse traditur. Sed hæc
 hactenus : neque enim omnia ad vivum reseccare
 libet.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΜΕΛΙΣΣΟΥ, ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΓΟΡΓΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΝ.

ΠΕΡΙ ΜΕΛΙΣΣΟΥ.

ΚΕΦ. α'.

Ed.
Bekker.
p. 971.

Ἄϊδιον εἶναι φησιν εἰ τι ἔστιν, εἴπερ μὴ ἐνδέχασθαι γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός. Εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν εἴτε μὴ πάντα, δεῖν ἀμφοτέρως ἐξ οὐδενός γενέσθαι

CAPUT PRIMUM.

Codices contulit Bekkerus Palatinum Vaticanum 162 (B²), Vaticanum 1302 (R²), Urbinatem 108 (V²) et nonnullis locis Marcianus 200 (Q.), 215 (N²), 216 (O²) et Laurentianum 87 21 (Z²). In his variat libri inscriptio. Nam Vaticanus (R²) habet Θεοφράστου περὶ Ξενοφάνους, περὶ Ζήνωνος, περὶ Γοργίου, contra Marcianus (Q.) ἀριστοτέλους περὶ δοξῶν, denique Palatinus Vaticanus (B²) ἀριστοτέλους κατὰ τὰς δοξὰς τῶν φιλοσόφων. In Marciano (Q.), si Bekkeri adnotationem recte intelligimus, verbis ἀριστοτέλους περὶ δοξῶν hæc subiiciuntur separatim scripta: περὶ Ξενοφάνους, περὶ Ζήνωνος καὶ Γοργίου. Alioquin vix fieri poterat, quod ait, ut περὶ ante Ζήνωνος omitteretur. Prima libri pars in Vaticano (R²) et Urbinate (V²) inscribitur περὶ Ζήνωνος. In Lipsiensi desideratur titulus, qui ad totum librum pertineat, sed tres ejus partes tanquam singulares libelli indicis diversitate sejunguntur. Itaque prima pars inscribitur Ἀριστοτέλους περὶ Ζήνωνος, de qua ut de cæteris inscriptionibus in præfatione dictum est.

pag. 974. a. vers. 2. In scribendo commentario ita versabor, ut a Bekkeriana singulorum locorum scriptura profectus ad ea quæ obscura et corrupta sunt illustranda et emendanda accedam. Initio perperam Bekkeris: Ἄϊδιον εἶναι φησιν εἰ τι ἔστιν, εἴπερ μὴ ἐνδέχεται γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός. Εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν εἴτε μὴ πάντα αἰδία ἀμφοτέρως, ἐξ οὐδενός γὰρ αὐτῶν ἂν γινόμενα. ὅπαντων τε γὰρ γινόμενων οὐδὲν προϋπάρχειν· εἴτ' ὄντων τινῶν αἰεὶ ἕτερα προσγίνοιτο, πλεόν ἂν καὶ μείζον τὸ ἐν γεγονέναι. ὦ δὴ πλεόν καὶ μείζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐδενός. τῷ γὰρ ἐλάττειν τὸ πλεόν, ἢ δ' ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μείζον οὐκ ὑπάρχειν. αἰδίων δὲ ὄν ἀπειρον εἶναι, ὅτι οὐκ ἔχει ἀρχὴν ὅθεν ἐγένετο. οὐδὲ τελευτῆν εἰς ὃ γινόμενον ἐτελευτήσῃ ποτε. Locus sic corrigendus: Ἄϊδιον εἶναι φησιν εἰ τι ἔστιν, εἴπερ μὴ ἐνδέχασθαι γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός, εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν εἴτε μὴ πάντα, δεῖν ἀμφοτέρως ἐξ οὐδενός γενέσθαι ἂν αὐτῶν γινόμενα· ὅπαντων τε γὰρ γινόμενων οὐδὲν προϋπάρχειν. εἰ δ' ὄντων τινῶν αἰεὶ ἕτερα προσγίνοιτο, πλεόν ἂν καὶ μείζον τὸ ἐν γεγονέναι. ὦ δὴ πλεόν καὶ μείζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐδενός· οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐλάττειν τὸ πλεόν, οὐδ' ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μείζον ὑπάρχειν. αἰδίων δὲ ὄν ἀπειρον εἶναι, ὅτι οὐκ ἔχει ἀρχὴν ὅθεν ἐγένετο, οὐδὲ τελευτῆν εἰς ἣν γινόμενον ἂν ἐτελευτήσῃ ποτε. Pro vulgato εἴπερ μὴ ἐνδέχεται cod. Lips. εἴπερ μὴ εἰσδέχασθαι, quod tuetur Bergkii in commentatione de hoc Aristotelis libello p. 8. Affert enim Herodoti locos II, 172 εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς, et III, 108: λέγουσι δὲ καὶ τὸς Ἀράβιαι,

ἂν αὐτῶν γινόμενα· ὅπαντων τε γὰρ γινόμενων οὐδὲν προϋπάρχειν. Εἰ δ' ὄντων τινῶν αἰεὶ ἕτερα προσγίνοιτο, πλεόν ἂν καὶ μείζον τὸ ἐν γεγονέναι. ὦ δὴ πλεόν καὶ μείζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐδενός· οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐλάττειν τὸ πλεόν, οὐδ' ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μείζον ὑπάρχειν. Ἄϊδιον δὲ ὄν ἀπειρον εἶναι, ὅτι οὐκ ἔχει ἀρχὴν ὅθεν ἐγένετο, οὐδὲ τελευτῆν εἰς ἣν γινόμε-

ὡς πᾶσα ἂν γῆ ἐπιπλάτο τῶν οξίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς οἶόν τι κατὰ ἐχθίδνας ἠπιστάμην γίνεσθαι, ex quibus cogit hic quoque infinitivum requiri, quoniam Melissi argumentatio localis fuerit exponatur. Sed in re nota ne his quidem locis opus erat. Vide Hermann. ad Viger. p. 832 et Poppon. observ. crit. in Thuc. p. 155. Etsi autem infinitivus mihi probatur, tamen ἐνδέχασθαι verbum Aristotelis proprium retineo, quod in hoc libello vitatis aliorum philosophorum locutionibus Aristotelea oratio fere ubique apparet et quod εἰσδέχασθαι eo qui hic flagitatur sensu dictum in Aristoteleo dicendi genere non satis præsidii habet. In verbis εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν εἴτε μὴ πάντα, δεῖν ἀμφοτέρως secuti sumus lectionem Cod. Lips. pro vulgato δι' ἀμφοτέρων, nisi quod di-tinimus post πάντα, et αἰδία nostro periculo in δεῖν mutavimus. Illustratur autem hæc et quæ subiiciuntur aliqua ex parte ipsius Melissi verbis quæ in fragm. § 1 allegavimus εἰ δὲ τι ἔστι, ἤτοι γινόμενον ἔστι, ἢ αἰεὶ ἔόν κ. τ. λ. ita ut talis fere sententia insit, sive omnia orta sint, sive non omnia, utroque modo effici, ut quæ sint orta e nihilo exstitisse statuendum sit. Nam si omnia oriuntur, nihil prius exstare, si vero ei quod est alia semper accedant, id unum amplius jam et majus evasisse. Eam autem rem qua illud amplius et majus evasisse, e nihilo nasci. Neque enim paucioribus plura, neque minoribus majora contineri. In iis quæ subsequuntur ἐξ οὐδενός γὰρ γενέσθαι αὐτῶν ἂν γινόμενα particulam γὰρ delevimus et infinitivum γενέσθαι e Cod. Lips. adjecimus. Brandisius in Comment. Eleatt. p. 187 articulum ante γινόμενα addi volebat, non male, præsertim quum huic opinioni suffragetur Aristot. Phys. I, 8, ubi de Eleaticæ doctrinæ auctoribus: καὶ φασιν οὕτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν οὕτε φθεῖρεσθαι διὰ τὸ ἀναγκαῖον μὲν εἶναι γίνεσθαι τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὄντος ἢ ἐκ μὴ ὄντος, ἐκ δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἀδύνατον εἶναι. Sed fieri potest ut Melissus, more Ionum qui in artificio usu Atticorum diligentiam non æquant, hic ἀνάρθρως locutus sit ac tale antiquioris sermonis vestigium in his excerptis remanserit. Quæ autem adjiciuntur ὅπαντων τε γὰρ γινόμενων οὐδὲν προϋπάρχειν, his nihil planius esse potest. Itaque non est quod cum Bergkio legas γινόμενων, quod non convenit infinitivo προϋπάρχειν. At idem, rejectis quæ apud Bekkerum p. 974 leguntur codd. scripturis, e libri Lipsiensis lectione εἴτ' ὄντων τινῶν αἰεὶ ἕτερα προσγίνοιτο, πλεόν ἂν καὶ μείζον τὸ ἐν γεγονέναι recte conclusit legendum esse εἰ δ' ὄντων. Deinde quod in eodem libro exstat τὸ ἐν pro τὸ ἐν, quamquam confirmare videtur Brandisii conjecturam in Comment. Eleatt. p. 187 et in Hist. phil. p. 399 propositam τὸ ὄν, tamen non minus simi-

von ἂν ἐτελεύτησέ ποτε. Πᾶν δὲ ἄπειρον ἐν εἶναι· εἰ γὰρ πλέω ἢ δύο εἶη, πέρατ' ἂν εἶναι ταῦτα πρὸς ἀλληλα· ἐν δὲ ὄν ὅμοιον εἶναι πάντῃ· εἰ γὰρ ἀνόμοιον, πλείω ὄντα οὐκ ἂν εἶη ἐν εἶναι, ἀλλὰ πολλά. Ἄϊδιον δὲ ὄν ἄμετρον τε καὶ ὅμοιον πάντῃ, ἀκίνητον εἶναι τὸ ἐν. Οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι, μὴ εἰς τι ὑποχωρῆσαν ὑποχω-

ρῆσαι δὲ ἀνάγκη ἐν εἶναι ἤτοι εἰς πλήρες ἰόν, ἢ εἰς κενόν. Τοῦτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ἂν δέξασθαι, τὸ πλήρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδὲν, τὸ κενόν. Τοιοῦτο δὲ ὄν τὸ ἐν ἀνώδυνόν τε καὶ ἀνάγκητον ὑγιές τε καὶ ἄνοσον εἶναι, οὔτε μετακοσμούμενον θέσει, οὔτε ἑτεροιοῦμενον εἶδει, οὔτε μινύμενον ἄλλω. Κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα πᾶσι τὸ ἐν

litudinis cum vulgato ἐν gerit, ita ut quum illud unum de quo agitur non queat esse nisi id solum quod est τὸ ὄν, quia caetera omnia pro nihilo habenda sunt, liand injuria receptæ scripturæ acquiescere videamur. Porro satis commodum quidem sensum præbet quod pro ὄν δὲ πλέον καὶ μεῖζον in membrana Lipsiensis reperitur εἰ δὲ πλ. κ. μ.; neque tamen propterea illud ὄν reproboverim. Quamobrem neque Füllebornii conjecturam ὄν δὲ legentis necessariam esse arbitror, neque Bergkii illud ἢ δὲ πλέον κ. τ. λ. Quod enim eruditus ille vir ait, Melissum dicere, quatenus id quod sit augeat et crescat, eatenus aliquid ex nihilo fieri, id per se quidem huic loco accommodatum est, neque repudiandum esset, si in libris manu exaratis reperiretur. Opertebat autem sequentia sic conformari: ταῦτα τι γενέσθαι ἂν ἐξ οὐδενός. Nunc quum non incongruens sit ὄν, nihil mutandum videtur. Nam manifeste hoc statuit Melissus, id quo augeatur et crescat ens ex nihilo fieri. Præterea locus, qui in plerisque codd. sic exhibetur τῷ γὰρ ἐλάττονι τὸ πλέον, ἢ δ' ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μεῖζον οὐχ ὑπάρχειν ferri nequit. Ad quod sanandum jam Beckius in enotanda e cod. Lipsiensis varietate lectionis libellorum Aristoteleorum ἐν τῷ γὰρ ἐλάττονι legi voluerat, quæ postea et Brandisii sententia fuit in Comment. Ell. p. 187 prodita. Idem pro inepto illo ἢ δ' ἐν τῷ μικροτέρῳ legit ἢ δ' addita libri Lipsiensis scriptura καὶ οὐδ' ἐν τῷ μικροτέρῳ. Aliquot codd. apud Bekkerum οὐδ'; Bergkii coll. Is. de Philoetem. he. red. p. 132 παραδοῦναι οὐτε λαθεῖν ἤβλησαν hoc loco præstare putat οὐτ' ἐν τῷ μικροτέρῳ. Mihi legendum videtur aut ἐν γὰρ τῷ ἐλάττονι τὸ πλέον, ἢ ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μεῖζον οὐχ ὑπάρχειν aut quod magis etiam consentaneum videtur οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐλάττονι τὸ πλέον, οὐδ' ἐν τῷ μικροτέρῳ τὸ μεῖζον ὑπάρχειν. Quod reliquum est, bene jam Brandisius observavit, quum Melissus hic docet, ex nihilo fieri quidquid novi accedat enti, videri Aristotelem hoc præceptum ex alio Melissi loco, non ex primo fragmento sumsisse. In verbis οὐδὲ τελευτήν εἰς τὴν γινόμενον ἂν ἐτελεύτησέ ποτε Sylburgianam lectionem εἰς τὴν vulgatæ εἰς ὃ prætulimus atque inter γινόμενον et ἐτελεύτησέ inseruimus ἂν, quod flagitat sententia. Neque enim dubium videtur, quin in excerptis philosophi Eleatici placitis talem respexerit locum Aristoteles, qualis est in fragm. 7: εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχεν, ἤρξατο γὰρ ἂν ποτε γινόμενον· καὶ τελευτήν· ἐτελεύτησε γὰρ ἂν ποτε γινόμενον. Quamobrem quod Bergkii dubitanter proponit τελευτήσῃε necessarium non esse arbitramur.

11. Sequentia apud Aristotelem sic scribuntur a Bekkeris: Πᾶν δὲ καὶ ἄπειρον ὄν εἶναι. εἰ γὰρ πλέον ἢ δύο εἶη, πέρατ' ἂν εἶναι ταῦτα πρὸς ἀλληλα. ἐν δὲ ὅμοιον εἶναι πάντα· εἰ γὰρ ἀνόμοια πλείω ὄντα, οὐκ ἂν εἶη ἐν θείναι ἀλλὰ πολλά. αἰδίον δὲ ὄν μέτριον τε καὶ ὅμοιον πάντῃ ἀκίνητον εἶναι τὸ ἐν. οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι μὴ ἐς τι ὑποχωρῆσαν. ὑποχωρῆσαι δὲ ἀνάγκη εἶναι ἤτοι εἰς πλήρες ἰόν ἢ κενόν. τούτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ἂν δέξασθαι τὸ πλήρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδὲν [ἢ] τὸ κενόν. Corrige: Πᾶν δὲ ἄπειρον ἐν εἶναι· εἰ γὰρ πλέω ἢ δύο εἶη, πέρατ' ἂν εἶναι ταῦτα πρὸς ἀλληλα· ἐν δὲ ὄν ὅμοιον εἶναι πάντῃ. εἰ γὰρ ἀνόμοιον, πλείω ὄντα οὐκ ἂν εἶη ἐν εἶναι, ἀλλὰ πολλά. αἰδίον δὲ ὄν ἄμετρον τε καὶ ὅμοιον πάντῃ, ἀκίνητον εἶναι τὸ ἐν. οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι, μὴ εἰς τι ὑποχωρῆσαν· ὑποχωρῆσαι δὲ ἀνάγκη εἶναι ἤτοι εἰς πλήρες ἰόν, ἢ εἰς κενόν· τούτων δὲ τὸ μὲν

οὐκ ἂν δέξασθαι, τὸ πλήρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδὲν, τὸ κενόν. Quibus verbis hæc subjecta sententia est: Omne autem infinitum unum esse; si enim plura sint aut duo, ea fines inter se esse (vel multo sese terminare), sed unum simile sibi ab omni parte esse, idcirco quia si sui dissimile esset, propter plurimum numerum non jam foret unum, sed multa. Unum autem ipsum quum æternum sit et immensum et sibi undique simile, immotum etiam esse, propterea quod moveri non possit, nisi si quo concesserit: oportere autem id quod concedat aut in plenum aut in vacuum concedere: horum alterum, hoc est plenum, id non admittere, alterum, hoc est vacuum, prorsus nihil esse. Initio posuimus πᾶν δὲ ἄπειρον ἐν εἶναι pro vulg. πᾶν δὲ καὶ ἄπειρον ὄν εἶναι vel ut in cod. Lips. est πᾶν γὰρ ἄπειρον ὄν ἐν εἶναι. Brandisius conjecit πᾶν δ' ἄρ', Bergkiius πάντῃ δὲ ἄπειρον ὄν ἐν εἶναι: neutra nobis aridit conjectura. Quæ sequuntur in vulgatis exemplaribus sic se habent: εἰ γὰρ πλέον ἢ δύο εἶη, ubi rectius liber Lipsiensis πλέω. Bergkiius scribi jussit εἰ γὰρ πλέω ἢ καὶ δύο εἶη, in quo acquiescere posses, si καὶ particulam omisisset. Quod ad rem, de qua disceptatur, attinet cf. tertium Melissi fragm. εἰ δὲ ἄπειρον κ. τ. λ. Deinde quod Bekkerus vulgavit ἐν δὲ ὅμοιον εἶναι πάντα, cujus loco aliquot codd. ὃ μόνον habent, id correximus e membrana Lipsiensis, cujus hæc est scriptura: ἐν δὲ ὄν ὅμοιον εἶναι πάντα. Præterea quod Bekkerus edidit: εἰ γὰρ ἀνόμοια πλείω ὄντα, οὐκ ἂν εἶη ἐν εἶναι, nisi quod ἐν librarum errore ibi omissum Lips. ubi locus sic constituitur: εἰ γὰρ ἀνόμοιον, πλείω ὄντα οὐκ ἂν εἶη ἐν εἶναι, nisi quod ἐν librarum errore ibi omissum est. Cæterojam Sylburgius eivari legendum suspicatus est, quod etiam Brandisius comprobavit Comment. Eleat. p. 188. Quæ subjunguntur αἰδίον δὲ ὄν ἄμετρον τε debent Bekkeri codicibus, qui tamen edidit μέτριον. In libro Lipsiensis Olearii ἄμετρον, Beckius eὐμετρον legisse sibi visus est. Bergkiius locum ita studet refingere: αἰδ. ὄν τε ὄν ἄμετρον τε καὶ ἐν καὶ ὅμοιον πάντῃ ἀκίνητον εἶναι: quibus mutationibus vix opus esse putaverim. Quod autem ait μέτριον non posse exponi, id bene videtur Brandisius explicuisse, qui ὅμοιον et μέτριον synonyma esse dicit. Nihilominus ἄμετρον præstat. Dolendum tantum, quod neque hoc Aristotelis loco, neque apud Simplicium perspicua reperitur demonstratio, qua ens undique æquale esse vincatur, siquidem ea quæ fragm. 3 et 4 hac de re disseruntur exigui sunt momenti. Denique in verbis extremis μὴ εἰς τι ὑποχωρῆσαν rescripti e Cod. Lips. pro εἰς τι, sed πλήρες ἰόν e Bekkeri conjectura pro πλήρες ὄν, δέξασθαι autem ex eodem cod. Lips. pro δέξασθαι edidi. Postremo particulam ἢ inter οὐδὲν et τὸ κενόν insertam, quam uncis inclusit Bekkerus, cum Füllebornio expunxi.

18. Bekkerus: Τοιοῦτο δὲ ὄν τὸ ἐν ἀνώδυνόν τε καὶ ἀνάγκητον ὑγιές τε καὶ ἄνοσον εἶναι, οὔτε μετακοσμούμενον θέσει, οὔτε ἑτεροιοῦμενον εἶδει, οὔτε μινύμενον ἄλλω. Κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα πολλά τε τὸ ἐν γίνεσθαι καὶ τὸ μὴ ὄν τεκνοῦσθαι καὶ τὸ ὄν φθεῖσθαι ἀναγκάζεσθαι. Ταῦτα δ' ἀδύνατα εἶναι. Καὶ γὰρ εἰ τὸ μεῖχθαι τὴν ἐκ πλειόνων λέγοιτο, καὶ εἴη πολλά κινούμενα εἰς ἀλλήλα τὰ πράγματα, καὶ ἡ μίξις ἢ ὡς ἐν ἐνὶ σύνθεσις εἴη τῶν πλειόνων, ἢ τῇ ἀπαλλάξει οἷον ἐπιπρόσθησις γίνοιτο τῶν μινθέντων, ἐκείνους μὲν ἂν δι' ἀλλήλων χωρίζοντων εἶναι τὰ μινθέντα, ἐπιπροσθήσεως δ' οὐσίας ἐν τῇ τριψίει γίνεσθαι ἂν ἕκαστον φανερόν, ἀφαιρουμένων τῶν πρώτων τὰ ὑπ' ἀλλήλα

τὸ ἐν γίνεσθαι καὶ τὸ μὴ ὄν τεκνοῦσθαι καὶ τὸ ὄν φρεῖ-
ρεσθαι ἀναγκάζεσθαι· ταῦτα δὲ ἀδόξαστα εἶναι. Καὶ
γὰρ εἰ τὸ μειγῆσθαι τι ἐν ἐκ πλειόνων λέγοιτο, καὶ εἴη
25 πολλά τε καὶ κινούμενα εἰς ἀλλήλα τὰ πράγματα, καὶ
ἢ μῆξις ἢ ὡς ἐν ἐνὶ σύνθεσις εἴη τῶν πλειόνων, ἢ τῇ
ἐπαλλάξει οἷον ἐπιπρόσθεσις γίνοιτο τῶν μιγθέντων,
ἐκείνως μὲν ἂν τῶν ἀπ' ἀλλήλων χωριζομένων εἶναι τὰ
μιγθέντα, ἐπιπρόσθεσις δ' οὕτως ἐν τῇ πρῆβι γίνεσθαι

ἂν ἕκαστον φανερόν, ἀφαιρουμένον τῶν πρώτων κατὰ τὰ
τὰ ὑπ' ἀλλήλα τεθέντα τῶν μιγθέντων· ὄν οὐδέτερον
συμβαίνει. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον κἂν εἶναι πολλὰ
καὶ οὐκ ἂν ἡμῖν φαίνεσθαι μόνως. Ὅσοι ἐπειδὴ οὐγ'
οἶόν θ' οὕτως, οὐδὲ πολλὰ δυνατόν εἶναι τὰ ὄντα, ἀλλὰ
ταῦτα δοκεῖν οὐκ ὀρθῶς (πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν
αἰσθησιν φαντάζεσθαι ἀπατηλά)· τὸν δὲ λόγον ἂν αἰρεῖν
οὔτε ταῦτα γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' ἐν

τεθέντα τῶν μιγθέντων ὄν οὐδέτερον συμβαίνει. Priora
usque ad ἄνοσον εἶναι membranæ Lipsiensi debentur; reli-
qui codi. corruptas lectiones præbent. Deinde vulgata
exemplaria sic habent: κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα πολλά τε τὸ
μὴ ὄν γίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ ὄν τεκνοῦσθαι, καὶ τὸ ὄν φρεῖρεσθαι
ἀναγκάζεσθαι, quæ ferri non posse in promptu est. In
codice Lipsiensi hoc quidem loco legitur γίνεσθαι, sed in
plerisque aliis altica forma γίνεσθαι reperitur. Quod
quum ita se habeat propter libri illius præstantiam atticam
ubique scripturam ne monito quidem lectore restitui.
Spaldingius verba satis plana sic corrigi volebat: Κατὰ
πάντα γὰρ ταῦτα πολλά τε τὸ μὴ ὄν καὶ μὴ ἐν γίνεσθαι καὶ τὸ
μὴ ὄν τεκνοῦσθαι καὶ τὸ ὄν φρεῖρεσθαι ἀναγκάζεσθαι. Beckius
etiam τὸ ἐν post πολλά τε pro τὸ μὴ ὄν librarii errore scri-
pturam putabat. At nihil mutandum; nam sententiam hanc
esse liquet: «his omnibus enim unum mutari in multa
atque id quod non sit gigni et quod sit necessario extingui.»
In sequenti enuntiatione codex Lipsiensis eīη πολλὰ
τε καὶ κινούμενα præbet pro vulgato πολλά κινούμενα. Post
καὶ ἢ μῆξις in eadem membrana legitur ἢ, sed rectius ponit-
ur ἢ quam lectionem Felicianus expressit qui *vel* inter-
pretatur. Pro ἐπαλλάξει, quod in omnibus est exemplari-
bus, ἐπαλλάξει rescribere non gravatus sum. Quæ vox
quid sonaret, dixi in Democriti fragm. p. 387. Quod
autem Simplicius ad Arist. libb. de Cæl. fol. 150. a. refert
τὴν δὲ συμπλοκὴν Ἀθροῖται ἐπαλλάξει ἐκάλουν, ὡς περ ὁ Δη-
μόκριτος, id latius patet. Nam eodem vocabulo pro συμ-
πλοκῇ utuntur Plato Soph. 240. C. Aristot. Probl. 31. 11
atque alii. Felicianus ἐπαλλάξει interpretatur *recessione*,
quod quam frigidum sit non est quod ostendam. Utrum
post τῶν μιγθέντων liber Lipsiensis ἐκείνους, ἐκείνους an
ἐκείνω; habeat, non facile cerni posse Beckius ait, sed mihi
ἐκείνω cum Feliciano legendum videtur, qui vertit *illo mo-
do*. Præterea notandum est, male Bekkerum ὄν ἐπιπρόσ-
θεσις et paulo post ἐπιπρόσθήσεως ὀ ὕστερς edidisse neglecta
plerorumque codicum auctoritate qui utroque loco ἐπι-
πρόσθεσις et ἐπιπρόσθέσεως præbent. Nam ἐπιπρόσθεσις, id
est *obtentus, obstructio, obscuratio*, valde differt ab ea
voce quæ hic requiritur, ἐπιπρόσθεσις. Posterius vocabu-
lum vulgatis lexicis, in quibus desideratur, addi convenit.
Porro verbis ἐκείνω μὲν ἂν vulgo subjungitur structura
δὲ ἀλλήλων χωριζόμενων, cujus loco in codice Lipsiensi est
διάδηλα χωρίζοντα. Neutra scriptura commodum habet
sensus; quapropter τῶν ἀπ' ἀλλήλων χωριζομένων scripsi.
Denique inter τῶν πρώτων et τὰ ὑπ' ἀλλήλα inserui κατὰ
præpositionem quam sententia flagitat; pro ὑπ' ἀλλήλα
autem male in codice conjunctim exaratum est ὑπάλληλα.
b. 2. Vulgata lectio διὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον præstat qui-
dem ei quæ in libro Lipsiensi est διὰ τούτων δὲ τῶν τρόπων,
sed poni oportet κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον. Sequentia sic
constituit Bekkerus: κἂν εἶναι πολλά κἂν ἡμῖν, ὡς τὸ φαί-
νεσθαι μόνως, ita enim omnes codices præter Lipsiensem,
in quo Beckius invenire sibi visus est κἂν εἶναι πολλὰ κἂν
ἡμῖν ᾧ τὸ (vix) εἶναι φαίνεσθαι μόνως. Corrige: κἂν εἶναι
πολλὰ καὶ οὐκ ἂν ἡμῖν φαίνεσθαι μόνως. Nam quod Beckius
volebat κἂν ἡμῖν ἢ τὸ φαίνεσθαι μόνως non probamus. Pro

οὐγ' οἶόν θ' οὕτως cod. Lips. οὐγ' οἶόν τε οὕτως et paulo in-
ferius ἀλλὰ ταῦτα, cujus loco in aliis codicibus ἀλλὰ ταῦτα
scriptum est. Spaldingius post δοκεῖν distinguens οὐκ ὀρθῶς
pro integra sententia accipiebat, quod tamen nequaquam
necessarium. Sequitur parenthesis πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ
τὴν αἰσθησιν φαντάζεσθαι ἀπασαν, in qua postremum voca-
bulum, licet in omnibus quos Bekkerus inspexit libri
manu exaratis deprehendatur, nullo pacto ferri potest. In
Lipsiensi ejus loco est ἀπατᾶ; quamobrem Bekkerus suavit
ut corrigeretur φανταζόμενα ἀπατᾶ, Spaldingius vero indi-
cativum illum non convenire orationis tenori ratus ἀπατᾶ
vestigium potius veræ lectionis quam veram lectionem
ipsam esse judicavit. Itaque infinitivum ἀπατᾶν ei suppo-
suit, quem tamen quum pro glossamate haberet ad expli-
candum verbum φαντάζεσθαι olim ascripto ipse inventum
suum improbavit. Neque tamen diffidetur aptam sententia
fore juncturam si cui in mentem veniat rescribere: *πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν αἰσθησιν φανταζόμενα ἀπατᾶν*.
Mihi pro ἀπατᾶ adjectivum ἀπατηλά requiri videtur. Ulti-
ma hujus comprehensionis verba apud Bekkerum sic se
habent: λόγον δ' οὔτε ἀναρεῖ τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ
εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' αἰδίον τε καὶ ἀπειρον καὶ πάντη ὅμοιον αὐτῷ
αὐτῷ. Sed cod. Lips. suppeditat ἀναρεῖν—ἀλλὰ ἐν αἰδίον
τε. Quocirca Brandisius Comm. Eleat. p. 210 legi voluit
λόγος δ' οὔτε ἀναρεῖ, sed melius Spaldingius locum sic
constituit: λόγον δ' ἀναρεῖν οὔτε ταῦτα γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ
εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' ἐν κ. τ. λ., usum autem verbi ἀναρεῖν simii
exemplo Phys. p. 58 v. 23 ed. Sylb. ὁ λόγος ἀναρεῖν οὔτως
εἶναι τὸ ἀπειρον firmare studet. At non eadem utriusque
loci ratio est. Etsi enim non recuso quin ἀναρεῖν aliquoties
apud Aristotelem *vetandi et negandi* verbis cum
Spaldingio reddatur, tamen hic fortasse rectius dicitur ὁ
λόγος ἀρεῖ ratio *vincit*, quam ὁ λόγος ἀναρεῖ, præsertim
quum duplex sequatur negatio οὔτε—οὔτε. Opponitur
autem ὁ λόγος τῇ αἰσθήσει. Itaque adjecto articulo quo
hæc locutio carere nequit orationem in hunc modum con-
formavi: τὸν δὲ λόγον ἂν αἰρεῖν οὔτε ταῦτα γίνεσθαι, οὔτε
πολλὰ εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' ἐν κ. τ. λ. In his verbis quum ταῦτα
sint τὰ ὄντα, non dubito quin futuri sint qui dicant, pro τὰ
αὐτὰ non tam ταῦτα, quæ pronomina sæpe confunduntur,
quam τὰ ὄντα substitui oportere. Cui opinioni quamquam
non refrago, tamen et ταῦτε intelligi posse reor. Carterum
totam ῥῆσιν inde a verbis: Καὶ γὰρ εἰ τὸ μειγῆσθαι κ.
τ. λ. ita interpretor: «Etenim si unum quid mixtum e-
pluribus dicatur, sintque multe res quæ in se mutuo mo-
veantur, ut mixtio vel tanquam in uno plurium composi-
tio vel nexu mixtorum quasi adjectio sit, efficit ut illo modo
mixta ex iis quæ a sese mutuo separentur composita sint,
ubi autem adjectio reperitur, terendo singule partes ma-
nifesto appareant, detractis primis in illa mixtarum rerum
congerie quæ sub sese mutuo positæ sint; sed horum neu-
trum evenire. At hoc modo etiam esse multa, nec nobis
tantum videri. Idcirco quia res ita esse nequeat, ne fieri
quidem posse, ut ea quæ sunt multa sint, sed hæc non
recte ita videri (multa enim et alia sensibus fallacia per-
cipi): rationem vero evincere, hæc [quæ vere sunt] neque

ἀϊδίον τε καὶ ἄπειρον καὶ πάντα ὅμοιον αὐτῷ αὐτῷ.
 Ἄρ' οὐν δεῖ πρῶτον μὲν μὴ πᾶσαν λαθόντα δόξαν ἄρ-
 10 χεσθαι, ἀλλ' αἱ μάλιστα εἰσι βέβαιοι; ὥστ' εἰ μὲν
 ἅπαντα τὰ δοκούντα μὴ ὀρθῶς ὑπολαμβάνεται, οὐδὲν
 ἴσως προσήκει οὐδὲ τούτω προσγῆσθαι τῷ δόγματι, ὡς
 οὐκ ἂν ποτε οὐδὲν γένοιτο ἐκ μηδενός· μία γὰρ τίς ἐστι
 15 δόξα καὶ αὕτη τῶν οὐκ ὀρθῶν, ἣν ἐκ τοῦ αἰσθάνεσθαι
 πως ἐπὶ πολλῶν πάντες ὑπειλήφαμεν. Εἰ δὲ μὴ πάντα

ἡμῖν ψευδῆ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τινές εἰσι καὶ τούτων
 ὀρθαὶ ὑπολήψεις, ἣ ἐπιδείξαντα τοιαύτην ποία ἐστὶν
 ἡ τὰς μάλιστα δοκούσας ὀρθάς, ταύτας ληπτέον, ἃς
 αἰεὶ βεβαιότερας εἶναι δεῖ, ἢ αἱ μέλλουσιν ἐξ ἐκείνων
 τῶν λόγων δειχθῆσθαι. Εἰ γὰρ καὶ εἶεν δύο δόξαι
 ὑπεναντίαι ἀλλήλαις, ὥσπερ οἶεται, εἴ τις πολλὰ γε-
 20 νέσθαι φησὶν, ἀνάγκη εἶναι ἐκ μὴ ὄντων. Εἰ δὲ τοῦτο
 μὴ οἶόν τε, οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλὰ γένη· τὸ γὰρ ὄν,

gigni, neque id quod sit multa esse, sed unum idque aeter-
 num et infinitum et undique sibi ipsi simile. »

8. Jam iisdem argumentis quibus usus erat Eleaticus
 philosophus placitum ejus refellere studet Stagiritis. Quaerit
 igitur ἄρ' οὐν δεῖ πρῶτον μὲν μὴ πᾶσαν λαθόντα δόξαν
 ἀρχεσθαι, ἀλλ' αἱ μάλιστα εἰσι βέβαιοι; Ita Cod. Lipsiensis,
 cujus scriptura ei quae subnectitur sententiae consentanea
 est. Contra Spaldingius praetulit quod a Feliciano expres-
 sum est ἀλλὰ τὸ αἰεὶ μάλιστα βέβαιον ὄν : nam vulgatum
 illud ἀλλ' αἰεὶ μάλιστα ὄν βέβαιον nullo modo tolerari posse
 bene intellexit.

11. οὐδὲν ἴσως προσήκει οὐδὲ τούτω προσγῆσθαι τῷ δόγμα-
 τι. Nihil planius his verbis. Pro οὐδὲν, cujus loco alii
 οὐδὲν legunt, male liber Lips. ὄθεν, qui tamen recte exhibet
 προσγῆσθαι. Vulgo προγῆσθαι.

12. Eleatici philosophi dogma, quod improbat Aristote-
 les, oratione recta enuntiari videtur Beckio, qui ideo non
 putat cum Spaldingio ὅτι ante οὐκ ἂν ponendum esse, sed
 tamen vel ὅτι vel ὡς : hic desideratur, id quod optativi usus
 in citandis aliorum decretis satis ostendit.

14. ἐπὶ πολλῶν πάντες ὑπειλήφαμεν Cod. L. pro vulg.
 ἐπὶ πολλῶν ὄντες ὄν.

15. Εἰ δὲ μὴ πάντα ἡμῖν ψευδῆ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τινές
 εἰσι καὶ τούτων ὀρθαὶ ὑπολήψεις. Sic C. L. nisi quod inter
 εἰ δὲ μὴ et πάντα inserit ἢ, quod nos ut minus necessarium
 abiecit. Neutram Spaldingii conjecturam ψευδῆ τὰ
 ἡμῖν φαινόμενα et τούτων καὶ ὀρθαὶ ὑπολήψεις recipiendam
 putavi, quum verborum scilicet transpositorum exempla fre-
 quentia apud Aristotelem sint.

16. ἡ ἐπιδείξαντα τοιαύτην ποία ἐστὶν ἡ τὰς μάλιστα δο-
 κούσας ὀρθάς, ita emendavi locum in omnibus libris vitio-
 sum. Cod. Lips. : ἡ ἐπιδείξαντα τοιαύτη (aut τοιαύτη)
 ποία· ἡ τὰς μάλιστα δ. ὄ; libri quatuor a Bekkero collati
 ἡ ἐπιδείξαντα τοιαύτην, reliqui ἡ ἐπιδείξει τας τοιαύτας ποι-
 ὄτητας μάλιστα δοκούσας ὀρθάς. Spaldingius recte quidem
 observavit, hoc enuntiatum eo valere, ut ex visis illa
 seligere veraque pronuntiare jubeamur, quae maxime sibi
 constant, sed in sanando ulcere quod in voce ποιότη-
 τας latere dicit, parum sibi ipsi satisfacere visus est. Con-
 jicit enim pro ποιότητας legendum esse ποιηράς hoc verbo-
 rum ordine ἡ ἐπιδείξαντα ποιηράς τὰς μάλιστα δοκούσας ὀρθάς,
 ταύτας ληπτέον, ἃς αἰεὶ βεβαιότερας εἶναι δόξει (pro δεῖ) ἡ τοιαύ-
 τας, αἱ μέλλουσιν ἐξ ἐκείνων τῶν λόγων δειχθῆσθαι, quae in
 hunc modum interpretatur : « Sin autem minus omnia, quae
 sensibus nostris subjunguntur, falsa sint, sed aliqua vel de
 his opinionibus probari mereantur, jam oportebit aut, docen-
 tem vel maxime speciosas nihil esse opiniones, non nisi
 certissimas quasque tenere, aut eas probare, quae ipsis illis
 rationibus (quibus videlicet priores eas opiniones redargue-
 ras prima specie mirifice sese commendantes; ita enim ra-
 tionem sibi reddere videtur vocis ἐκείνων τῶν λόγων) unice
 verte appareant. » Aliter vocis Spaldingius verba ἐκείνων
 τῶν λόγων accepit Felicianus apud quem haec leguntur :
 « Sin autem non omnia falsa sunt, quae nobis apparent,
 sed aliqua etiam horum rectae existimationes habentur vel
 ex demonstratione, quae maxime recte esse videantur,
 sumi debent, quas identidem certiores esse necesse est,

vel quae ex illarum rationibus demonstrandae sunt. » Sed
 quum haec omnia iis qui accuratius scriptoris mentem inda-
 gant vix satisfacere possint, aegedum locum quemadmodum
 a nobis nunc constitutus est, inde a versu 8 sic vertamus :
 « Nonne igitur primum non omni sumta opinione neque
 omni quod apparet incipiendum est, sed iis opinionibus
 quae maxime firmae sunt ac stabiles. Quare si omnia, quae
 in opinionem veniunt et apparent, non recte existimantur,
 nihil fortasse convenit hoc praeterea uti dogmate, quo nihil
 ex nihilo fieri statuitur, quippe quum una etiam e non
 rectis haec opinio sit, quam sensibus quodammodo multis
 in rebus omnes imbibimus. Sin autem non omnia falsa
 sunt, quae nobis apparent, sed nonnullae etiam in his rectae
 existimationes sunt, oportet demonstrantem aut qualis sit
 hujusmodi existimatio aut quae verissima videantur, has
 sumere, quae semper firmiores esse praestant, aut eas sumere
 opiniones quae rationum ex illis petitarum ope demonstra-
 ndae sunt. »

20. Vulgo ὥσπερ οἶεται, εἰ μὴ πολλὰ γενέσθαι φησὶν, ἀνάγ-
 κη εἶναι ἐκ μὴ ὄντων. εἰ δὲ τοῦτο μὴ οἶόν τε, οὐκ εἶναι τὰ
 ὄντα πολλὰ. γένοιτο γὰρ ἂν ὄν, ὅτι ἐστὶν ἄπειρον εἶναι. εἰ δ'
 οὕτως, καὶ ἔν. ὁμοίως μὲν δὲ ἡμῖν ὁ ἀμφοτέρων οὐδὲν μᾶλλον
 εἶναι, ἢ ὅτι πολλὰ δεικνύται. εἰ δὲ βέβαιος μᾶλλον ἡ ἑτέρα,
 ἀπὸ ταύτης συμπερανθέντα μᾶλλον δεδεικται. Ingeniose Spal-
 dingius hanc ὅρσιν correxit : εἰ γὰρ καὶ εἶεν δύο δόξαι ὑπεναν-
 τίαι, ὥσπερ οἶεται, εἰ μὴ πολλὰ εἶναι φησὶν, ἀνάγκη γενέσθαι
 ἐκ μὴ ὄντων· εἰ δὲ τοῦτο μὴ οἶόν τε, οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλὰ.
 (γένοιτο γὰρ ἂν ὄν, ὅτι ἐστὶν) ἄπειρον δὲ εἶναι· εἰ δὲ τοιοῦτον,
 καὶ ἔν. Ὅμως μὲν δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ἀμφοτέρων περί οὐδὲν
 μᾶλλον ὅτι ἔν, ἢ ὅτι πολλὰ, δεικνύται. Εἰ δὲ βέβαιος μᾶλλον
 ἡ ἑτέρα, ἀπὸ ταύτης συμπερανθέντα μᾶλλον δεδεικται. Quo-
 rum verborum sententia satis plana est : « Etiam si enim
 sint inter se pugnantibus duae opiniones, sicut putat (adversari-
 us) : si plura esse dicat, ex nihilo fieri ea necessario ; quod
 si poni nequeat, plus uno non esse in rerum natura (ea
 ratione enim quodcumque sit fieri demum id quod sit), esse
 autem illud infinitum idemque, siquidem infinitum sit,
 unum; in neutra tamen earum opinionum ulla apparet
 ratio, quare unum potius sit, quam plura. Sin autem
 alterutra est certior opinio, tum quidem ea quae inde effi-
 ciantur, evidenter patere credi possunt. » Periodi hujus
 protasis a verbis εἰ γὰρ ad καὶ ἔν usque pertinere videtur,
 unde apodosis tendit ad δεικνύται vel potius ad δεδει-
 κται. Sunt autem verba γένοιτο—ἐστὶν pro parenthesi
 habenda. Jam nihil luce clarius est, quam significari
 a scriptore celebratum omnium ore Eleaticorum argumen-
 tationem, qua simulatque plura aliquis esse dixerat, ea ex
 nihilo nata fateri cogebatur. Ingens autem inter id quod
 est et id quod fit discrimen intercedere Eleatica schola
 volebat. Ceterum duae, de quibus agitur, contrariae opi-
 niones sponte quasi sese offerunt. Una est Eleaticorum
 illa praecipio : *ex nihilo nihil fit*, in qua non magnum
 momentum positum esse arbitratur Stagiritis, nisi quod
 iis quae rerum usu notantur quodammodo conveniat (μία
 τίς ἐστὶ δόξα καὶ αὕτη τῶν οὐκ ὀρθῶν, ἣν ἐκ τοῦ αἰσθάνεσθαι
 πως ὑπειλήφαμεν). Altera opinio priori repugnans ea est,
 qua plures res, non unam in rerum natura reperiri nobis

ὅτι ἔστιν, ἀπειρον εἶναι· εἰ δ' οὕτως, καὶ ἓν. Ὁμοίως μὲν δὴ ἡμῖν δι' ἀμφοτέρων ὑπολήψεων οὐδὲν μᾶλλον 25 τι ἓν, ἢ ὅτι πολλὰ δαίκνυται· εἰ δὲ βέβαιος μᾶλλον ἢ ἑτέρα, ἀπὸ ταύτης ἑυπερανθέντα μᾶλλον δέδεικται. Εἰ δὲ τυγχάνομεν ἔχοντες ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας καὶ ὡς οὐκ ἂν γένοιτο οὐδὲν ἐκ μηδενός, καὶ

ὡς πολλὰ τε καὶ κινούμενα μὲν ἔστι τὰ ὄντα, ἀμφοῖν δὲ εἰ πιστὴ μᾶλλον αὕτη δόξει, ὅστων ἂν πρόσαινο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν. Ὡστ' εἰ καὶ συμβαίνει ἐναντίας εἶναι τὰς φάσεις, καὶ ἀδύνατον γίνεσθαι 975 τι ἐκ μὴ ὄντος καὶ πολλὰ εἶναι τὰ πράγματα, ἐλέγγυτο μὲν ἂν ὑπ' ἀλλήλων ταῦτα. Ἀλλὰ τί μᾶλλον οὐ

persuademus. Quam opinionem Eleatici, argumentorum pondere priorem tuentes, quoquo modo labefactare conabantur. Sed in hac contrariarum opinionum probabilitate fieri posse philosophus censet, ut alteram nihilo veriozem quam alteram esse vincamus, si vero certior sit alterutra, simul ea quæ inde efficiantur item certiora esse, e demonstratione patere ait. Quæ quum ita se habeant, in Spaldingii conjecturis acquiescere liceret, nisi et Lipsiensis membranae auctoritas iis adversaretur et colon illud ὁμοίως; πὲν δὲ—δαίκνυται minus recte expeditum esset. Mihi igitur Lipsiensis codicis lectiones intuenti, ubi v. 19 εἰ (aut ἢ) γὰρ καὶ εἰεν δύο δόξαι et v. 21 οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλὰ γένη, τὸ γὰρ ὄν, ὅ τι scribitur, reliqua autem ne lacuna quidem inter ἀμφοτέρων ἐοῦδεν, cui insertum est π, excepta, sic ut in vulgatis exemplaribus exarantur, nisi quod post ὁμοίως μὲν librarii errore non ἐστὶ sed ἐστὶ invenitur, locus non admodum corruptus ita emendandus videtur: Εἰ γὰρ καὶ εἰεν δύο δόξαι ὑπεναντία ἀλλήλαις, ὥσπερ οἴεται, εἰ τις πολλὰ γενέσθαι ζητεῖν, ἀνάγκη εἶναι ἐκ μὴ ὄντων (subaudi γενέσθαι). Εἰ δὲ τοῦτο μὴ ὄν τε, οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλὰ γένη; τὸ γὰρ ὄν, οἷον ἐστίν, ἀπειρον εἶναι· εἰ δ' οὕτως, καὶ ἓν. Ὁμοίως μὲν δὴ ἡμῖν δι' ἀμφοτέρων ὑπολήψεων οὐδὲν μᾶλλον τι ἓν, ἢ ὅτι πολλὰ δαίκνυται. Reliqua mendo carent. Sensus igitur hic est: « Etsi enim duæ sint contrariæ opiniones, quemadmodum (Melissus) existimat, si quis multa orta esse dicat, necessario ea e nihilo existisse: sin autem id fieri nequeat, ea quæ sunt, non esse generum multitudine diversa: ens enim propterea quod sit, infinitum esse, si vero hac ratione infinitum sit, esse etiam unum. Pari modo igitur utraq; existimatione non magis unum quam multa esse demonstratur. Sin alterutra certum est, quæ inde effecta sunt, item certiora esse e demonstratione patet. »

26. Vulgata scriptura est: τυγχάνομενα δὲ, ἔχοντες ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας, καὶ κινούμενα μὲν ἔστι τὰ ὄντα, ἀμφοῖν δὲ πιστὴ μᾶλλον αὕτη, καὶ ὅστων ἂν πρόσαινο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν. Corruptum esse hoc colon omnisque pluribus verbis mutilatum sponte ab omnibus intelligitur. Bern. Felicianus qui vertit: « quæ quidem si in eum incidant, qui utrasque has opiniones habuerit, licet ea quæ sunt adhuc moveantur, probabilior tamen hæc est, citiusque hæc quam illam opinionem omnes admittent » videtur aut scriptum in codice invenisse aut certe legendum conjecisse: τυγχάνοντων (i. e. τῶν ἑυπερανθέντων) δὲ ἔχοντες ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας, καὶ κινουμένων ἐπι τῶν ὄντων, ἀμφοῖν δὲ πιστὴ μᾶλλον αὕτη, καὶ ὅστων ἂν πρόσαινο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν. Quæ quamquam aliqua probabilitatis specie commendantur, tamen neque cum sententiarum ordine neque cum libro Lipsiensi congruunt. Spaldingius negat se perspicere, quo referatur prima hujus enunciati vox et quid sibi velit hic repente injecta τῶν κινουμένων mentio. Putat igitur perisse ea, quæ ad alterum illud de motu tollendo decretum Eleaticum spectaverunt, neque quidquam in his verbis mutat nisi quod ὅστων ἂν πρόσαινο pro ὅστων ἂν πρόσαινο substituit. Idem tamen probe intellexit, earundem hic opinionum fieri mentionem, quas oppositas esse vidimus, e nihilo nihil fieri et in rerum natura non unum reperiri, sed plura. Quamobrem duce Lipsiensi codice, ubi legitur:

ἐγγανόμενα δὲ ἔχοντες, ἀμφοτέρας (vel ἀμφοτέρων) τὰς ὑπολήψεις ταύτας καὶ ὡς ἂν οὐ γένοι (deinde una littera deleta) ταν (γένοιτ' ἂν scriptis Olearius) οὐδὲν ἐκ μηδενός ὄντος πολλὰ τε (non δὲ ut vull Olear.) καὶ κινούμενα μὲν ἔστι τὰ ὄντα, ἀμφοῖν δὲ πιστὴ μᾶλλον αὕτη, καὶ ὅστων ἂν πρόσαινο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν, sic corrigo: Εἰ δὲ τυγχάνομεν ἔχοντες ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας, καὶ ὡς οὐκ ἂν γένοιτο οὐδὲν ἐκ μηδενός, καὶ ὡς πολλὰ τε καὶ κινούμενα μὲν ἔστι τὰ ὄντα, ἀμφοῖν δὲ εἰ πιστὴ μᾶλλον αὕτη δόξει, ὅστων ἂν πρόσαινο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν. Quodsi forte utramque opinionem habemus, e nihilo nihil fieri et ea quæ sunt multa esse atque moveri, utrusque vero opinionis posterior hæc verisimilior visa fuerit, citius omnes hæc (ὡς πολλὰ τε καὶ κινούμενά ἔστι τὰ ὄντα) quam illam probant. De structura εἰ τυγχάνομεν—εἰ δόξει—πρόσαινο ἂν cf. Bernhardi Syntax. p. 386.

29. Ὡστ' εἰ καὶ συμβαίνει ἐναντίας εἶναι τὰς φάσεις, καὶ ἀδύνατον γίνεσθαι τι ἐκ μὴ ὄντος καὶ μὴ πολλὰ εἶναι τὰ πράγματα, ἐλέγγυτο μὲν ἂν ὑπ' ἀλλήλων ταῦτα. Ita codex Lipsiensis, a quo reliqui in eo tantum discrepant, quod pro συμβαίνει ἐναντίας mendose parlim συμβαίνονεν ἂν τις partim συμβαίνονεν ἂν τις et pro φάσεις inepte φύσεις exhibent. Sed φάσεις jam recte expressit Felicianus. Cæterum olim Sylburgius ignota etiam tum Lipsiensis libri scriptura acute conjecerat ὥστ' εἰ καὶ συμβαίνονεν ἂν τις. Quod ante πολλὰ εἶναι legitur μὴ deleri oportet, siquidem multum interest inter ἀδύνατον πολλὰ εἶναι et ἀδύνατον μὴ πολλὰ εἶναι (cf. Hermann. ad Viger. pag. 798 seqq. ed. 3) quæ eodem sensu dici putabat Spaldingius p. 35 adn., licet ipse particulam servare nollet. Verba τὰ πράγματα quibus facile carere possis in glossematis suspicionem vocavit Spaldingius, aut nihil eorum loco aut τὰ ὄντα scribendum suspicatus. Nos idem censemus, sed propter exemplaris Lipsiensis auctoritatem nihil hic demere ausi sumus. Opponuntur etiam hoc loco duo illa decreta inter se pugnantia, quæ jam supra commemoravimus, quorum priore nihil e nihilo existere, posteriore rerum multitudo statuitur. Nam nisi unum defenderetur esse, Eleatici disciplinæ suæ caput, quo non nasci quidquam e nihilo sibi persuaserant, statim convelli opinabantur. At hujus libelli scriptor negans se videre cur alterum placitum alteri preferendum sit, si utrumque committatur, eventurum existimat ut non priore posterius, cui convenienter plura esse in rerum natura credimus, sed posteriore prius vincatur, id quod maxime e sequentibus efficitur. Locum autem sic convertimus: « Quapropter si et illud contingit, ut contrariæ sint hæc enuntiationes et fieri simul nequit, ut e nihilo quidquam oriatur ac præterea ut multæ res in hac rerum universitate sint, alterum dogma altero relarguitur. »

p. 975. a. 3. Verba ἀλλὰ τί μᾶλλον οὕτως ἂν ἔχοι, quæ a superioribus sejungenda sunt, questionem continent: Sed cur potius isto modo (ut Eleatici volunt) decreta illa se habeant? hoc est, quomodo ulum pondus habeat Eleaticorum sententia? In iis quæ huic questionis annectuntur ἴσως τε καὶ ἐπιζητεῖ τις τοῦτο ἐναντία, forsitan etiam his (Eleaticorum scitis) contraria aliquis affirmaverit, omisi τε particulam, cujus loco Spaldingius γὰρ inseruerat.

τως ἂν ἔροι; ἴσως κἄν φαίη τις τούτους ἐναντία. Οὔτε
 6 γὰρ δεῖξας, ὅτι ὁρθὴ δόξα ἀπ' ἧς ἀρχεται, οὔτε μᾶλλον
 βέβαιον, ἢ περὶ ἧς δεικνύσι, λαβῶν διελέγη. Μᾶλλον
 γὰρ ὑπολαμβάνεται εἰκὸς εἶναι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος
 ἢ μὴ πολλὰ εἶναι. Λέγεται τε καὶ σφόδρα ὑπὲρ αὐτῶν
 γίνεσθαι τε τὰ μὴ ὄντα, καὶ γεγενῆσθαι πολλὰ ἐκ μὴ
 10 ὄντων, καὶ οὐχ ὅτι οἱ τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁξάν-
 των τινὲς εἶναι σοφῶν εἰρήχασιν. Αὐτίκα δὲ Ἡσιό-
 δος « πάντων μὲν πρώτιστα » φησὶ « χάος γένετ', αὐτὰρ
 ἔπειτα γαί' εὐρύστερος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ, ἧδ'

ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισιν' » τὰ δ'
 ἀλλὰ φησὶ γενέσθαι, ταῦτα δ' ἐξ οὐδενός. Πολλοὶ δὲ
 καὶ ἕτεροι εἶναι μὲν οὐδὲν φασί, γίνεσθαι δὲ πάντα, 15
 λέγοντες ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τὰ γιγνόμενα. Ὡστε
 τοῦτο μὲν δῆλον, ὅτι ἐνίοις γε δοκεῖ καὶ ἐξ οὐκ ὄντων
 ἂν γενέσθαι.

ΚΕΦ. β'.

Ἄλλ' ἄρα εἰ μὲν δυνατὰ ἐστὶν ἢ ἀδύνατα ἂ λέγει,
 ἕατέον. Τὸ δὲ πότερον συμπεραίνεται αὐτὰ ἐξ ὧν

4. Οὔτε γὰρ δεῖξας, ὅτι ὁρθὴ δόξα ἀπ' ἧς ἀρχεται, οὔτε
 μᾶλλον βέβαιον (intellige δόξαν) ἢ περὶ ἧς δεικνύσι, λαβῶν,
 διελέγη. Non male Felicianus: « neque enim ubi demon-
 stravit rectam esse opinionem, a qua incipit, neque magis certam,
 quam de qua demonstrat, sumendo, disceruit. » Sed planius id quod philosophus hic ait ita elocuat:
 « Melissus enim stabile argumentus est, ita ut prius neque demonstraret rectam esse opinionem a qua inciperet,
 neque certiore sumeret opinionem, quam ea est, ad quam ejus demonstratio spectat. » Quorum verborum sensus non erit obscurus, si quis ea quæ p. 974. b. 15 seq. dicta sunt secum reputaverit. Desiderat igitur Aristoteles in Melisso veram disputandi subtilitatem ac necessariam illam philosophis ratiocinandi viam, qua a certis aut probabilibus initiis profecti ad alia progredi debeant.

6. Μᾶλλον γὰρ λαμβάνεται εἰκὸς εἶναι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος ἢ μὴ πολλὰ εἶναι: ita in vulgatis exemplaribus hæc exarantur. In cod. Lips. pro λαμβάνεται bene ὑπολαμβάνεται scriptum est, sed quod sequitur ei μὴ πολλὰ pro scripturæ mendo habendum. Sententia vix eget explicatione. Magis, inquit, vulgo probabile ducitur fieri aliquid e nihilo, quam non esse nisi unum in hoc rerum naturæ corpore.

7. Λέγεται τε καὶ σφόδρα ὑπὲρ αὐτῶν γίνεσθαι τε τὰ μὴ ὄντα καὶ μὴ γεγενῆσθαι πολλὰ ἐκ μὴ ὄντων. Ita omnes cod.; sed delendum est μὴ ante γεγενῆσθαι cum Spaldingio, qui recte vidit philosophum dicere: « quin confidenter de iis asseverant, fieri quæ non sunt et exstitisse multa e nihilo. »

10. Vulgo ὁξάντων εἶναι σοφῶν τινὲς εἰρήχασιν, Cod. L. commodiori verborum collocatione ὁξάντων τινὲς εἶναι σοφῶν εἰρ.

11. Quod codices præbent αὐτίκα δ' Ἡσιόδος statim vero Hesiodus ferri non potest; requiritur enim velut jam Hesiodus. Itaque αὐτίκα δὲ scripsi. Sequentia in plerisque exemplaribus sic exarantur « πρώτων μὲν πάντων, φησὶ, χάος ἐγένετ', αὐτὰρ ἔπειτα γαί' εὐρύστερος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ, ἧδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισιν. » τὰ δ' ἄλλα φησὶ γενέσθαι, ταῦτα δ' ἐξ οὐδενός. Contra in libro Lipsiensi legitur πάντων μὲν πρώτα, φησὶ, χάος ἐγένετο, αὐτὰρ ἔπειτα γαίκα—τὰ δ' ἄλλα φησὶ γινέσθαι (sic). Longe alia horum versuum scriptura apud ipsum Hesiodum est qui Theog. v. 116 seqq. ita canit:

Ἦτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
 γαί' εὐρύστερος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
 ἀθανάτων, οἱ ἔχουσι κἀχθὲν νεφελῶν Ὀλύμπου
 Τάρταρά τ' ἠερῶντα μυθῶ γήνοδ' εὐρυδείης
 ἧδ' ἔρος, ὃς κάλλιπτος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Eodem modo Hesiodi verba citantur a Cornuto cap. 17, p. 83 ed. Osann., ubi tamen inter πρώτιστα et χάος explicationis gratia interjiciuntur hæc: ὁ μεταξύ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ τόπος ἐτ' pro γένετ' male scribitur γίνεται. Sextus Empiricus partim habet ἦτοι μὲν γὰρ πρώτα, ut P. Hyp. 11, 16, 121, 123, partim ἦτοι μὲν πρώτιστα ut adv. Phys.

I, 6, 7, 11, 11 et 18. Posteriorem lectionem tuentur etiam Plutarchus Conviv. Quæst. V, 5, p. 678. F. (vol. VIII p. 702 ed. Reisk.) et initio libelli quo quærit, aqua an ignis sit utilior p. 955 E (vol. IX p. 761 ed. Reisk.) Origines Philos. c. 26. p. 177. Achilles Tatius Isag. ad Arat. c. 3. Theophilus ad Autol. II, 5, p. 90. Clemens Romanus Hom. IV, 3. Slobæus Ecl. Phys. I, 10. Proclus et Philo ap. Lobeck. Aglaoph. p. 470 seqq. Simplicius ad Aristot. de Cælo I, 364, b. Cod. Taurin. ap. Peyron. Emped. et Parmen. fragment. p. 16. At Aristoteles Metaph. I, 4, et Physic. Auscult. IV, 1 in Hesiodi versibus laudandis πάντων μὲν πρώτιστα exaravit, quem locum exscripsit Justinus Martyr Aristot. Dogm. Avers. p. 131. In Schol. ad II. XVIII, 246, πάντων πρώτων interpretationem esse τοῦ πρώτιστα apparet. Quum autem ultimus versus qui omittitur Physic. Auscult. I. c. plane ita exhibetur Metaph. I, 4, ut hoc loco in codicibus scriptus est ἧδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισι, statuendum est Aristotelem aut in suo exemplo Hesiodi verba ita scripta reperisse aut memoriæ lapsu paululum immutasse. Fortasse etiam non deerunt qui cum P. Petitio Misc. Obs. c. 18, cui nuper assensus est Lennepius, Aristotelem dicant consulto quædam hic interpolasse. Fidem facere videtur Parmenidis versiculus progressus Metaph. I. c.

πρώτιστον μὲν ἔρωτα θεῶν μητίσαστο πάντων,

cui convenienter loquentem Hesiodum de industria nescio an Aristoteles fecerit. Sed hæc utunque existimantur, equidem non dubito, quin e Metaph. I. c. hic, de quo disceptatur, locus corrigendus sit, præsertim quum verborum ordo in cod. Lips. tali emendationi suffragetur. Quamobrem πάντων μὲν πρώτιστα, φησὶ, χάος γένετ' ponere non gravatus sum. In extremis vulgatarum lectionem τὰ δ' ἄλλα φησὶ γενέσθαι quæ longe præstat Lipsiensi nequaquam sollicitavi. Accedit Feliciani auctoritas qui vertit: *Ex quibus alia genita fuisse, ipsa autem hæc ex nihilo, ut abunde constat eum in egregio quo usus est exemplari γενέσθαι invenisse.*

16. Hic quoque vulgata scriptura λέγοντες ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τὰ γιγνόμενα præferenda est Lipsiensi λέγοντες οὐκ ἐξ ὄντων γίνεσθαι τὰ γιγνόμενα, quibus verbis in illo codice supervacaneum annectitur additamentum οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι αὐτοῖς ἅπαντα γίγνοιτο. Denique post δῆλον, ὅτι in omnibus libris habetur ἐν οἷς γε, cujus loco jam recte Sylburgius suspicatus est ἐνίοις γε. Concinit Feliciani interpretatio: « multi præterea alii esse nihil, sed fieri omnia asserunt, ex iis, quæ non sunt, omnia quæ fiunt existere affirmantes; ut nonnullis videri etiam ex iis quæ non sunt gigni omnia quæ fiunt, perspicuum jam sit. »

CAPUT SECUNDUM.

19. Pro ἕατέον Cod. Lips. λεκτέον mero librarii errore. Tum idem liber συμπεραίνεται αὐτὰ præbet pro vulgato

20 λαμβάνει, ἢ οὐδὲν κωλύει κα ἄλλως ἔχειν, ἰκανῶς σκέψασθαι δεῖ· ἕτερον γὰρ ἂν τι τοῦτ' ἴσως ἐκείνου εἴη. Καὶ πρῶτον τεθέντος, ὁ πρῶτον λαμβάνει, μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος, ἄρα ἀνάγκη ἀγέννητα πάντα εἶναι, ἢ οὐδὲν κωλύει γεγενῆσθαι ἕτερα ἐξ ἑτέρων, καὶ 25 τοῦτο εἰς ἀπειρον ἵνα, ἢ καὶ ἀνακάμπτειν κύκλῳ, ὥστε τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου γεγενῆσθαι, αἰεὶ τε οὕτως ὄντος τινός, καὶ ἀπειράκις ἐκδостоῦ γεγενημένου ἐξ ἀλλήλων; ὥστε οὐδὲν ἂν κωλύοι τὸ ἅπαντα γεγενῆσθαι, κειμένου τοῦ μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος, καὶ ἀπειρα

τὰ ὄντα πρὸς ἐκείνον προσαγορεύσει οὐδὲν κωλύει τῶν τῆ ἐνὶ ἐπομένῳ νοματόν· τὸ ἅπαν γὰρ εἶναι καὶ λέ- 30 γεσθαι καὶ ἐκείνος τῆ ἀπείρῳ προσάπτει. Οὐδὲν τε κωλύει, καὶ μὴ ἀπείρων ὄντων, κύκλῳ αὐτῶν εἶναι τὴν γένεσιν. Ἔτι εἰ ἅπαντα γίγνεται, ἔστι δὲ οὐδὲν, ὥς τινες λέγουσι, πῶς ἂν αἰδία εἴη; ἀλλὰ γὰρ τοῦ μὲν εἶναι ὡς ὄντος καὶ κειμένου διαλέγεται. Εἰ γάρ, 35 φησί, μὴ ἐγένετο, ἔστι δὲ, αἰδίον ἂν εἴη, ὡς δέον ὑπάρχειν τὸ εἶναι τοῖς πράγμασιν. Ἔτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μήτε τὸ μὴ ἂν ἐνδέχεται γενέσθαι, μήτε ἀπο-

αὐτὸ quod exprimit Felicianus: « at vero fieri possint, necne ea quae dicit, omittendum videtur, sed illud considerandum, utrum ex his, quae sumit, id conficiatur, an nihil vetet, quominus alio modo sese res habere queat. » Nos multitudinis numerum magis consentaneum iudicamus.

20. Post σκέψασθαι cum Spaldingio inserui δεῖ.

21. Füllebornius scribi volebat: ἕτερον γὰρ ἂν τι τοῦτ' ἴσως ἐκείνου εἴη τοῦ πρῶτον τεθέντος· μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος eiecltis verbis ὁ πρῶτον λαμβάνει, sed codicis Lipsiensis scriptura, quam exhibuimus, servari potest. Postquam primo capite docuit philosophus notum illud Eleaticorum dogma non esse certum et exploratum, iam id operam dat, ut vel maxime concessio illo, ea tamen quae Eleatici inde coegerunt, consequi neget. Ait igitur, si ex nihilo nihil fieri pronamus, haudquaquam effici, nullam omnino rem esse ortam.

23. ἄρα ἀνάγκη ἀγέννητα: ita recte Cod. L. pro ἀγέννητα.

25. ἀνακάμπτειν C. L. bene pro ἀνακάμπτεσι; infinitivus enim pendet e κωλύει. Opponuntur hic ἕτερα ἐξ ἑτέρων γεγενῆσθαι et τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου γεγενῆσθαι, quorum prius est *alia ex aliis fieri*, ut causa extrinsecus semper afferatur, posterior *se invicem gignere*, ut singulae res singularum cause et genitricis sint pariterque ipsae singulis nascantur.

28. ὥστε οὐδὲν ἂν κωλύοι τὸ ἅπαντα γεγενῆσθαι cum Spaldingio scripsi pro vulgato κωλύοιτο ἅπαντα, quae conjectura sequentibus verbis κειμένου (ita enim C. L. pro vitioso κινουμένου) τοῦ μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος imprimis confirmatur. Quippe articulum propterea addidit scriptor, ut evidentius opponeretur quae pugnare secum diverant Eleatici τὸ ἅπαντα γεγενῆσθαι et τὸ μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος. Adde quod Bekkerus in codice Palatino Vaticano reperit κωλύει τὸ, in quo licet mendoso verae lectionis vestigium est.

20. Post ὄντος Spaldingius novam orditur sententiam, sed mihi hoc enuntiatum usque ad ὀνομάτων pertinere videtur. Inter ἀπειρα et ὄντα idem τὰ recte inseruit.

30. τῶν τῶ ἐνὶ Cod. L., reliqui male τῶν ἐν τῶ ἐνὶ.

31. Pro vulg. ἅπαντα Cod. L. τὸ ἅπαν. Extrema hunc sensum praebent: « Neque ullum eorum quae uni solent imponi nominum obstat, quominus illo auctore infinita nominemus ea quae sunt. Ipse enim infinito id tribuit, ut et sit et vocetur omne. » Quippe τὸ non refertur ad solum ἅπαν, sed ad εἶναι καὶ λέγεσθαι ἅπαν. Nonnulli cod. a Bekkero inspecti perperam τὰ ἅπαντα. In libro Lipsiensi invenitur προσάπτει supra positus duabus lineolis, quo signo Beckius infinitivum in illo codice semper indicari dicit. At huic loco verbum finitum convenit.

32. In verbis οὐδὲν τε κωλύει, καὶ μὴ ἀπείρων ὄντων, aut nihil deest aut articulus τῶν desideratur, quem inter ἀπείρων et ὄντων omissem esse Spaldingius suspicavit. Docet autem philosophus hic posteriorem e dumetis Eleaticorum evadendi rationem: si enim vel maxime neget infinita esse ea quae sunt, nihil obstat, quominus invicem sese procreent singula nascanturque inter se in gyrum revoluta.

31. Vulgo sic scribitur: ἔτι εἰ ἅπαντα γίγνεσθαι, ἔστι δὲ οὐδὲν, ὡς τινες λέγουσιν, πῶς ἐν αἰδία εἴη; ἀλλὰ γὰρ τοῦ μὲν εἶναι ἐν τι ὡς ὄντος καὶ κειμένου διαλέγεται. Εἰ γάρ, φησί, μὴ ἐγένετο, ἔστω δὲ αἰδία, ὡς δέον ὑπάρχειν τὸ εἶναι τοῖς πράγμασιν. Eadem fere praebet liber Lipsiensis, nisi quod primum ὡς τινες λέγουσι habet, deinde ἀλλὰ γὰρ τοῦ μὲν εἶναι τι omisso ἐν, denique εἰ γάρ, φησί, μὴ ἐγένετο ἔστω δὲ αἰδίον εἴη. Patet autem γίγνεσθαι infinitivum ferri non posse, praeterea alienam a sententia esse commemorationem τοῦ ὄντος, poiro bis requiri aut particulam librarium negligentiam praetermissam. Quae quum ita sint, Spaldingius in hunc modum verba constituit: ἔτι εἰ ἅπαντα γίγνεται, ἔστι δὲ οὐδὲν, ὡς τινες λέγουσι, πῶς ἂν αἰδία εἴη; ἀλλὰ γὰρ τοῦ μὲν εἶναι, ὡς ὄντος καὶ κειμένου διαλέγεται. Εἰ γάρ, φησί, μὴ ἐγένετο, ἔστι δὲ, αἰδίον ἂν εἴη. Beckius pro ἀλλὰ γὰρ exarari voluit aut ἀλλὰ περὶ aut ἀλλὰ γὰρ περὶ, sed in vulgata structura nihil mendii est. Nam quod Spaldingius jam minime ignoravit, quae hic leguntur perinde sunt intelligenda ac si dicas: Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπέστω, διαλέγεται γὰρ ὁ Μελισσος ὡς ὄντος καὶ κειμένου τοῦ εἶναι. Ceterum verba ὡς τινες λέγουσι ad Heraclitum spectare in promptu est. Cum autem Heracliteo decreto, quo nihil esse, sed omnia fluere et perpetuo mutari Ephesius philosophus statuerat, Melissum impugnasset Aristoteles, reputans secum Heracliteam rationem nihil apud Eleaticos valere, quasi antecedentia correcturus significat ita abhorreere adversarium ab Heracliti dogmate, ut persuasum habeat omnibus rebus τὸ εἶναι esse ascribendum. Felicianus locum non satis percepit.

38. Quae subiunguntur, a Bekkero aliqua ex parte jam e cod. Lips. emendata sunt: ἔτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μήτε τὸ μὴ ἂν ἐνδέχεται γενέσθαι μήτε ἀπολέσθαι τὸ μὴ ὄν, ὁμοῦς τὴ κωλύει τὰ μὲν γεγόμενα αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' αἰδία, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει; ἅπαντα γὰρ κἀκείνος ταῦτα ὁμολογῆσας, ὅτι ἐκ τε μὴ ὄντος ἀμύχανόν ἐστι γενέσθαι, τὸ τε ὄν ἐξῆλλυσθαι ἀνήχυστον καὶ ἀπρηκτόν, αἰεὶ γὰρ ἠύρασθαι, ὅπη κέ τι αἰὲν ἐρείδῃ, ὁμοῦς τῶν ὄντων τὰ μὲν αἰδία εἶναι φησι, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι τε καὶ γεγενῆσθαι ἐκ τούτων. Nondum tamen locum legitimum habet formam. Ac primum quidem non recte Empedocles nihili interitum assensu comprobasse perhibetur. Qui quum dixerit, neque e nihilo quidquam procreari, neque ea quae sint, intercidere posse, Spaldingius jam correxit μήτε τὸ μὴ ὄν ἐνδέχεται γενέσθαι, μήτε ἀπολέσθαι τὸ ὄν. Deinde pro ταῦτα ὁμολογῆσας e cod. Lips. et Urbinatē restituit cum Spaldingio oportet ἅπαντα γὰρ κἀκείνος ταῦτα ὁμολογῆσας. Nam ταῦτα appellat quae paulo ante commemorata sunt μήτε τὸ μὴ ὄν ἐνδέχεται γενέσθαι, μήτε τὸ ὄν ἀπολέσθαι. Praeterea cod. Lips. ἐκ τοῦ μὴ ὄντος praebet, quod Sylburgius coniecerat, neque ullo modo repudiandum est. Sic enim Philo de mundi aeterno. (cf. Galei opusc. p. 510) effatum Empedocleum iisdem prope verbis referens: Λέγεται μέντοι καὶ φθορὰ... ἢ τοῦ ὄντος ἀναπαύρεσι; παντελής, ἦν καὶ ἀνύπαρκτον ἀναγκαιῶν λέγειν. ὥσπερ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίγνεται

λέσθαι τὸ ὄν, ὅμως τί κωλύει τὰ μὲν γενομένα αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' αἰδία, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει; ἅπαντα γὰρ κακείνος ταῦτα ὁμολογήσας, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι, τὸ τε ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπρηκτον, αἰεὶ γὰρ περιέσεσθαι ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, ὅμως τῶν ὄντων τὰ μὲν αἰδία εἶναι φησι, πῦρ

καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι τε εἰ καὶ γεγενῆσθαι ἐκ τούτων. Οὐδεμία γὰρ ἑτέρα, ὡς οἰεῖται, γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγνέτων ἐστὶ· φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεσθαι ἀνθρώποισι. Τὴν δὲ γένεσιν οὐ προσοῦσαν τοῖς αἰδίοις καὶ τὸ ὄν οὐ γίνεσθαι λέγει, ἐπεὶ τοῦτο γε ἀδύ-

οῦδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φθίρεται· ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμοῦ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τι, τὸ τε ὄν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπυστον (leg. ἀπρηκτον). Bergkiius ἐκ τε τοῦ μὴ ὄντος αἰεὶ sibi legendum videri. In hac autem enuntiatione planum est non integros reperiri Empedoclis versus, sed partes quasdam solutae orationi accommodatas. Quocirca ab aliis aliter et hic locus Aristoteles et ipsius Agrigentini vatis versiculi reficti sunt. Illud vero minime dubium, quin quum elementorum atque adeo ipsius entis aeternitatem ostendere voluerit Empedocles, pro θήσεσθαι aliud flagitetur verbum, quod perpetuitatis notionem exprimat. Namque in his mutationibus, quae continenter fiunt, nunquam accidere censet Empedocles, ut quidquam e nihilo criatur vel quocunque urgeas quidquam pereat. Bergkiius igitur pro θήσεσθαι reposuit θεύσεσθαι eo sensu acceptum quo Empedocles usurpare solet. Nimirum verbum θεῖν ad elementorum mutationes variasque, quas induunt, formas saepius transtulit Empedocles. Cf. v. 96, 136, 149. At hoc verbo non tam ipsa perennitas et mortis vacuitas designatur, quam perpetua mutatio. Sturzius poetae manum ita sibi visus esse restituisse :

ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι,
τὸ τε ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπρηκτον·
αἰεὶ γὰρ στήσονται ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.

quae Simon Karstenius p. 96 intacta reliquit, nisi quod primo versu... ἐκ τε μὴ ὄντος; et secundo τὸ τ' ὄν ἐξόλλυσθαι scripsit. Quod vero ait, postrema significare : « semper enim stabunt quocunque ratione quis urgeat, » id parum praesidii in Graecorum sermone et usu poetarum habet. Nam stabunt a Graecis dici ἐστήθουσι vel ἐστήζονται, sed στήσονται esse consistent vel erigent, res est notissima. Porro improbamus utramque Wyttenbachii conjecturam a Karstenio p. 191 memoratam : Kai τὸ γ' ὄν ἐξόλλυσθαι et αἰὲν γὰρ ται θεύσεσθαι vel θήσεσθαι ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδεται vel θήσεσθαι τις. Longe melius nuper Frid. Panzerbieterus in disputatione quae inscribitur *Beitrag zur Kritik und Erklärung des Empedocles* (Meiningae 1844) p. 15 antiqui vatis dictum ita in integrum restituere conatus est :

ἐκ μὲν γὰρ μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι,
καὶ δ' ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπρηκτον·
αἰεὶ γὰρ τῇ γ' ἐσται, ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.

Ultima munire tentat simili loco Iliadis XII, 48.

ὅπη τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἰκίους στίχες ἀνδρῶν.

At versu sic emendato sententia angustioribus quam ipsius natura fert finibus circumscribitur. Neque enim id agit Empedocles, ut doceat quocunque pellamus ens, ibi fore, sed ut demonstrat, omnino illud futurum esse semperque victurum, quocunque propellatur. Sola igitur immortalitas hic spectanda. Quare Spaldingius apud Aristotelem rescribi passus : Ἀεὶ γὰρ, φησιν, ἔσεσθαι ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ, cui emendationi non adversarer, nisi ad versum ex his vocibus componendum aliquid deesset. Mihi apud Aristotelem scribendum videtur : ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι, τὸ τε ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπρηκτον, αἰεὶ γὰρ περιέσεσθαι ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ. Inde hos versus compono (vid. Empedocl. vs. 102-104) :

ἐκ τοῦ γὰρ μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι,
τὸ τ' ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἀπρηκτον·
αἰεὶ γὰρ περιέσεται ὅπη κέ τις αἰὲν ἐρείδῃ.

De secundo versus confer quae Karstenius dixit. Neque vero quisquam mirabitur pro θήσεσθαι a nobis poni περιέσεσθαι, qui meminerit quod scripturae compendio in codicibus manu exaratis interdum perī designatur. Illud enim quod Ducangius Append. Gloss Gr. p. 7. citat -, quam facile cum Θ commutari poterit, luce clarius est.

b. 6. Οὐδεμία γὰρ ἑτέρα ὡς οἰεῖται γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγνέτων ἐστίν· φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεσθαι ἀνθρώποισιν· τὴν δὲ γένεσιν προσοῦσαν τοῖς αἰδίοις καὶ τῷ θεῖ γίνεσθαι λέγει, ἐπεὶ τοῦτο γε ἀδύνατον ἦτο. Ita Bekkerius qui extrema e Cod. Lips. correxit nec tamen vidit τῷ ὄντι γίνεσθαι intelligi non posse et γένεσιν προσοῦσαν τοῖς αἰδίοις parum perspicue dictum esse. Ad exemplar Lipsiense τὴν δὲ γένεσιν εἰ πρὸς οὖσιν et τῷ ὄντι γίνεσθαι suppeditat. Idcirco Bergkiius locum sic constituit : τὴν δὲ γένεσιν πρὸς οὖσιν τοῖς αἰδίοις καὶ τῷ ὄντι γίνεσθαι λέγει αὐτὴν δὲ γένεσιν, εἰ πρὸς οὖσιν τοῖς αἰδίοις καὶ τῷ ὄντι γίνεσθαι, λέγει eo sensu, ut Empedocles hanc appellet generationem quum novi aliquid accedat ad ea quae sunt, quum revera aliquid nascatur. Quod verum et positum probari. Illud προσοῦσαν, utrum e codi. an e veteribus editionibus (legitur enim in Paciana aliisque) sumserit Bekkerus, non liquet. Quod vero Spaldingius ait, quae sententia sub poetae philosophi verbis ἐπαυξάνειν τὸ πᾶν, de quibus statim loquemur, subjecta sit, eandem esse verborum nostri philosophi ἢ γένεσις πρόσσεισι τοῖς αἰδίοις : id propterea neque probare, quia vix ullum hujusmodi exemplum apud veteres reperitur. Neque enim laudare licet locos, qualis est Platonicus in Phaedone p. 102 E, ὅταν αὐτῷ (i. e. τῷ μεγέθει) προσῆ τὸ ἐναντίον, τὸ μικρόν, ubi nihil simile invenias. Quum autem Felicianus verlat : *Generationem autem aeternis non inesse, neque ea generari dicit, quod impossibile id prorsus sit*, suspiceris eum in codice suo legisse προσοῦσαν. Totum autem locum ita emendo : Οὐδεμία γὰρ ἑτέρα, ὡς οἰεῖται, γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσιν,

ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξις τε μιγνέτων
ἐστὶ· φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεσθαι ἀνθρώποισι.

τὴν δὲ γένεσιν οὐ προσοῦσαν τοῖς αἰδίοις καὶ τὸ ὄν οὐ γίνεσθαι λέγει, ἐπεὶ τοῦτο γ ἀδύνατον ἦτο. Prior versus in cod. Lips. non recte scribitur ἀλλὰ μόνον μίξις τε καὶ δ. In posteriore invenitur ἐστὶ non ἐστίν, item ἀνθρώποισι non ἀνθρώποισιν. Sed falsum est quod Olearius tradidit atque a Füllebornio et Spaldingio creditum, scriptum esse in illo libro ὀνομάζεσθαι; nam Beckio teste supra scriptum legitur αἰ. Φύσις; hoc loco nihil est nisi γένεσις ac perperam a Feliciano accipitur pro natura. Plutarch. adv. Colot. p. 1113 (tom. X. p. 579. ed. Reisk.) : περὶ τῆς ἐξ οὐκ ὄντων γενέσεως, ἣν φύσιν τινὰς κλωοῦσι. Aristot. Phys. p. 26. v. 13 : ed. Sylb. : Ἢ φύσις ἢ λεγομένη ὡς γένεσις ὁδός ἐστιν εἰς φύσιν. Jungitur utrumque vocabulum apud Ocellum cap. II, 3 : Ἐν ᾧ δὲ μέρι τοῦ κόσμου φύσις τε καὶ γένεσις ἔχουσι τὴν δυναστείαν, τρεῖς δὲ ταῦτα οὐκ εἶναι. Casterum vide Beckii adn. ad Pseudoplat. de philos. decr. I, 30, ubi iidem versus afferuntur.

νατον φητο. Πῶς γὰρ ἂν, φησί, καὶ ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν
τὶ καὶ πόθεν ἐλθόν; ἀλλὰ μισγομένων τε καὶ συντιθε-
μένων πυρὸς καὶ τῶν μετὰ πυρὸς γίνεσθαι τὰ πολλὰ,
διαλλαττομένων τε καὶ διακρινομένων φθίρεσθαι πά-
18 λιν, καὶ εἶναι τῇ μὲν μίξει πολλὰ τε καὶ τῇ διακρίσει,
τῇ δὲ φύσει τέτταρ' ἄνευ τῶν αἰτίων ἢ ἐν. Ἡ εἰ καὶ
ἄπειρα εὐθὺς ταῦτα εἶη, ἐξ ἧν συντιθεμένων γίνεσθαι,
διακρινομένων δὲ φθίρεσθαι, ὡς καὶ τὸν Ἀναξαγόραν

φασὶ τινες λέγειν, ἐξ αἰετῶν καὶ ἀπείρων τὰ γινώ-
μενα γίνεσθαι, καὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη ἀόριστα πάντα,
ἀλλὰ καὶ γινόμενα ἅττα καὶ γενόμενα τ' ἐξ ὄντων καὶ 20
φθιρόμενα εἰς οὐσίας τινὰς ἄλλας. Ἐτι δὲ οὐδὲν κω-
λύει, μίαν τινὰ οὐσαν τὸ πᾶν μορφήν, ὡς καὶ ὁ Ἀνα-
ξαξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης λέγουσιν, ὁ μὲν ὕδωρ εἶναι
φάμενος τὸ πᾶν, ὁ δὲ, ὁ Ἀναξίμενης, ἀέρα, καὶ ὅσοι
ἄλλοι οὕτως εἶναι τὸ πᾶν ἐν ἡζιώκασιν, τοῦτο ἡδὲ σχή- 21

11. Πῶς γὰρ, φησί, καὶ ἐπαυξήσῃσι, παντὶ τε καὶ πόθεν
ἐλθόν; ἀλλὰ μισγομένων τε καὶ συντιθεμένων πυρὸς καὶ τῶν
μετὰ πυρὸς γίνεσθαι τὰ πολλὰ, διαλλαττομένων τε καὶ δια-
κρινομένων φθίρεσθαι πάλιν, καὶ εἶναι τῇ μὲν μίξει πολλὰ τε
καὶ τῇ διακρίσει, τῇ δὲ φύσει τέτταρ' ἄνευ τῶν αἰτίων ἢ ἐν.
Servavi locum quem Bekkerus vulgavit. Initium in
libro Lips. sic exhibetur: Πῶς γὰρ φησί, καὶ ἐπαυξήσῃσιτο
παντὶ καὶ πόθεν ἐλθόν, ἀλλὰ μισγομένων κ. τ. λ. quocum
comparari convenit ea quæ apud Smplicianum in Aristot.
Phys. p. 31 B ex Empedocle deprompta exstant (v. 94-95):

τοῦτο δ' ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν τί καὶ πόθεν ἐλθόν,
πῇ δὲ καὶ ἀπόλοιτο; ἐπεὶ τῶνδ' οὐδὲν ἔρημον.

In posteriore versu καὶ productum ante vocalem et hiatus
in verbis ἀπόλοιτο; ἐπεὶ, qui tamen interunctione excu-
satur, morari lectores possit. Sed nihil mutandum. Alio-
qui commendabilis foret Karstenii conjectura πῇ δὲ καὶ ἐξα-
πόλοιτ' ἂν; ἐπεὶ κ. τ. λ. a qua non multum discrepat Berg-
hiana:

τοῦτο δ' ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν καὶ τί καὶ πόθεν ἐλθόν,
πῇ δὲ καὶ ἐξαπόλοιτό κ'; ἐπεὶ τῶνδ' οὐδὲν ἔρημον.

Apud Aristotelem cum Bergkio scribo πῶς γὰρ ἂν, φησί,
καὶ ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν τί καὶ πόθεν ἐλθόν; Sin autem versus
Empedocles quem philosophus respexit non fuit idem qui a
Simplicio servatus est, possis vel Spaldingio auctore
metrum sic restituere:

πῶς καὶ ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν τί τε καὶ πόθεν ἐλθόν;

vel quemadmodum Bergkio placuit:

πῶς γὰρ ἐπαυξήσῃσι τὸ πᾶν καὶ τί καὶ πόθεν ἐλθόν;

Bergkianam rationem alteri præopto, exceptis duabus vo-
culis καὶ τί, pro quibus καὶ τί substituerim hac sententia:
*Quid et unde profectum quo modo rerum universitati
incrementa afferat? vel qua tandem ratione auget
universum quæ res et unde profecta?* quinquam Berg-
kianum illud καὶ τί non esse deterius libenter concedo.
Quod sequitur in cod. Lips. ἀλλὰ μισγομένων pro μισγομέ-
νων recentioris græcitatibus est (cf. Corais Ἀτακτ. tom. II.
p. 331. et IV. p. 526) et mero librarii errore huic libro
insertum. Denique notandum verba τῇ δὲ φύσει τέτταρ'
ἄνευ τῶν αἰτίων ἢ ἐν ad quattuor elementa, quæ Empedo-
cles statuit, ignem, aquam, aerem, terram et ad rerum
causas (τὰ αἰτία) vel auctores (τοῦ αἰτίους) Amorem atque
Discordiam pertinere. Sunt autem elementa illa diversa
quidem sed communi immortalitatis vinculo conjuncta atque
ex una eademque materia assumtis variis formis et quali-
tibus orta. Hinc intelligitur cur res, si a copulandi
causis discesseris, et ad quattuor elementa et ad unum
revocari queant. Copiose de hoc argumento disseruit
Karstenius p. 316 seqq. et p. 336 seqq.

16. Post αἰτίων in Cod. Lips. hæc leguntur: ἢ ἐν εἴη,
καὶ ἄπειρα εὐθὺς ταῦτα εἶη, non φησί, ut Olearius voluit.
In his verbis patet prius illud εἶη mutandum esse in ἢ εἰ
quod in reliquis membranarum exstat, præterea male Fulle-
bornium pro εὐθὺς; posuisse αὐτὸς. Neque enim hic, ut in

præcedenti enuntiatione, Empedoclis sententia illustratur,
sed postquam medicæ orationi illa ὡς καὶ τὸν Ἀναξαγόραν
—γίνεσθαι interposuit auctor, inchoatam periodum ver-
bis καὶ οὕτως continuat. Namque hoc dicit philosophus,
etiãsi quis infinita rerum primordia fingat, quæ ab omni
fuerint æternitate, ut Anaxagoras fecerit, tamen ne sic
quidem contingere, ut omnia sint æterna, sed alia gigni,
alia esse genita ex iis quæ sunt, alia denique mutata figura
in diversas transire naturas. Quapropter post τῶν αἰτίων ἢ
ἐν punctum ponendum, quæ sequuntur autem sic quemad-
modum fecimus constituenda sunt. Idem Spaldingius
videtur et Bergkio consensisse, quorum prior tamen dubi-
tavit in principio comprehensionis ἢ εἰ, an εἰ δὲ exarare-
ret, posterior καὶ γενόμενα τ' delevit.

22. Ἐτι οὐδὲν κωλύει μίαν τινὰ οὐσίαν τὸ πᾶν μορφήν, ὡς
ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης λέγουσιν, ὁ μὲν ὕδωρ εἶναι
φάμενος τὸ πᾶν, ὁ δὲ, ὁ Ἀναξίμενης, ἀέρα, καὶ ὅσοι ἄλλοι οὕ-
τως εἶναι τὸ πᾶν ἐν ἡζιώκασιν. Τοῦτο ἡδὲ σχήμασι τε καὶ
πλήθεσι καὶ ὀλιγότητι, καὶ τῷ μόνῳ ἢ πικρῶν γίνεσθαι,
πολλὰ καὶ ἄπειρα ὅσα τε καὶ γινόμενα ἀπεργάζεται τὸ ὄλον.
Ita Bekkerus locum distinxit qui me iudice in unum ver-
borum circuitum contrahendus erat. Quum autem mon-
strare studeat, fieri posse, ut alia sint æ æterno tempore,
alia autem generata, quemadmodum Agrigentinus philoso-
phus decreverit, sempiterna esse quattuor illa elementa e
quibus eorum quæ videmus infinita vis et copia oriatur,
aut ut Anaxagoras arbitralis sit, rerum principia esse in-
finita ex iisque copulandi disjungendique varietate omnia
esse procreata, nihil ob stare dicit Aristoteles, quominus
etiam ex una aliqua rerum specie multa atque adeo in-
finita, quæ partim sunt partim fiunt, progignantur. Quam-
obrem primum cod. Lips. auctoritate οὐσαν scribendum
pro οὐσίαν, quod Füllebornius conjecit, Felicianus expressit,
deinde pro ἀπεργάζεται cum Spaldingio et Bergkio ἀπεργά-
ζεσθαι reponendum. Una superest difficultas. Nam quo
spectet illud τὸ ὄλον, non facile dixeris. Adde quod Fel-
icianus hæc verba in exemplari suo non reperit. Ita
enim verit: « Accedit quod nihil velat, quin una qua-
dam substantia et forma universum sit, sicut et Anaximan-
der et Anaximenes inquirunt, alter aquam esse universum,
Anaximenes aerem asserens, et quicumque alii ita univer-
sum esse unum censuerunt. Id enim et figuris et multi-
tudinibus et paucitatibus, et dum rarum et densum eva-
dit, multa et infinita ea quæ et sint et gignantur efficit. »
Bergkio existimat τοῦτο referri ad unum illud elementum
(μορφήν), quod sive quantitas sive qualitas rationem ha-
beas multifariam dividatur et tamen totum illud (τὸ ὄλον)
efficiat. At si hæc μορφή est universum, quomodo efficere
poterit totum, quod nomine magis quam re hoc aliisque
veterum locis differt ab universo? Itaque nihil frequen-
tius in Pseudocelli libro, quem licet suppositum, antiquum
tamen esse constat, quam junctum utrumque nomen velut
cap. I, 5: Τὸ δὲ γε ὄλον καὶ τὸ πᾶν οὐδὲν ἕμιν ἐξ αὐτοῦ πα-
ρέχεται τεκμήριον τοιοῦτον, et ibid. 7: Τὸ δὲ γε ὄλον καὶ τὸ
πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον. Quæ quum ita sint,
acute Frid. Sylburgius pro τὸ ὄλον conjecit ταῦτ' ὄν, quod
ego recipere non sum gravatus. Tum igitur post longio-

μασί τε καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι καὶ τῷ μανὸν ἢ πυκνὸν γίνεσθαι πολλὰ καὶ ἄπειρα ὄντα τε καὶ γιγνόμενα ἀπεργάζεσθαι, ταῦτο ὄν. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Δημόκριτος τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν ἀέρα ἕκαστόν τε τῶν πολλῶν, ταῦτο ὄν, ῥυσμῶν, διαθιγῆ καὶ τροπῇ διαφέρειν· τί δὲ

30 κωλύει καὶ οὕτως τὰ πολλὰ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι, εἰς ὄντος ἀεὶ εἰς ὄν μεταβάλλοντος ταῖς εἰρημέναις δια-

φοραῖς τοῦ ἑνός, καὶ οὐδὲν οὔτε πλέονος οὔτε ἐλάττονος γιγνομένου τοῦ ὅλου; ἔτι τί κωλύει πολλὰ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίνεσθαι καὶ διαλύεσθαι εἰς σώματα, οὕτως δὲ διαλυόμενα καὶ ἴσα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν; εἰ δὲ καὶ ταῦτά τις συγχωροίη, καὶ εἴη 35

rem parenthesin ὡς καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος—ἡξιώκασι apparet τοῦτο referri ad πᾶν et memorata rerum in hac universitate nascentium multitudinem atque infinita copia periodum claudi iis verbis, quæ tamen hoc rerum naturæ corpus per se unum et æquabile esse, quod initio enuntiatum erat illa junctura μὲν τινὰ ὄσων μορφήν, ad totam sententiam mente comprehendendam iterum significant. Quod reliquum est, Sylburgii conjectura sequenti enuntiato confirmari videtur.

29. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Δημόκριτος τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν ἀέρα ἕκαστόν τε τῶν πολλῶν, τοῦτο ὄν, ῥυσμῶν διαφέρειν. Τί δὲ κωλύει καὶ οὕτως τὰ πολλὰ γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, εἰς ὄντος ἀεὶ ἐς ὄν μεταβάλλοντος ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς τοῦ ἑνός καὶ οὐδὲν οὔτε πλέονος οὔτε ἐλάττονος γιγνομένου τοῦ ὅλου. In his quorundam verbis, quæ ut a Bekkero vulgata sunt ascripti, plura librorum manibus menda insederunt. Ac primum quidem egregia est libri Lips. scriptura ταῦτο ὄν pro τοῦτο ὄν, quam Sylburgius jam sola ingenii ope invenerat. Deinde pro ῥυσμῶν quod in omnibus codd. legitur, uno excepto, quo Bernardus Felicianus olim usus est, formam Democriteam, ῥυσμῶν, quam alibi Aristoteles usurpat (vide fragm. Democr. p. 133 et 381) et quæ a Feliciano perperam *fluxionis* vocabulo redditur, cum Sylburgio hic restitui oportet; tum pro ἐς ὄν scribi convenit εἰς ὄν, ut est in cod. Lips.; denique illa, quorum mentio fit discrimina (ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς) indicio sunt partem aliquam hujus enuntiationis, quæ præter ῥυσμῶν etiam διαθιγῆ et τροπῇ memorabantur perisse. Idcirco Bergkii sic scripsit: Φησὶ δὲ καὶ ὁ Δημόκριτος τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν ἀέρα ἕκαστόν τε τῶν πολλῶν ταῦτο ὄν ῥυσμῶν, διαθιγῆ καὶ τροπῇ διαφέρειν· τί δὲ κωλύει ἂν καὶ οὕτως τὰ πολλὰ γίνεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι, εἰς ὄντος ἀεὶ εἰς ὄν μεταβάλλοντος ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς κ. τ. λ., a quo in eo tantum dissentio, quod vulgatam τί δὲ κωλύει propter Lipsiensis aliorumque codd. lectionem τί δὲ κωλύειν vel ut est in Aldina prima τί δὲ κωλύειν non sollicito.

35. Ἐτι τί κωλύει, ποτὲ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν. Mirandum est mutilam hanc enuntiationem non esse correctam a Bekkero e cod. Lips. Nam hic Olearius eadem præbet quæ Beckius, nisi quod pro οὕτως δὲ exhibet οὕτως δέ. Hæc autem exstant in Lipsiensi exemplari: Ἐτι τί κωλύει πολλὰ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίνεσθαι [καὶ διαλύεσθαι εἰς σώματα, οὕτως δὲ ἀναλυόμενα καὶ ἴσα γίνεσθαι τε] καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν. Videmus integrum versus in reliquis membranarum excidisse. At vero ne ea quidem quæ Lipsiensis liber suppeditat, satis integra esse ratus in hunc modum Bergkii sententiam corrigi jussit: Ἐτι τί κωλύει πολλὰ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίνεσθαι καὶ διαλύεσθαι εἰς σώματα, οὕτως δὲ γιγνόμενά τε καὶ ἀναλυόμενα ἴσα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν. Vult enim a philosopho dici, fieri etiam posse, ut quæ ex se invicem proceuntur et in se revertantur, ea et in nascendo et in intereundo eandem servant quantitatem. Quod quamquam per se consentaneum est, tamen vel sine his mutationibus magnam partem inest in verbis e codice prolatis. Spaldingio omnia recte se habere visa sunt præter vocem ἴσα cuius loco συνιστάμενα legendum suspiciebatur. Ego nihil muto, nisi ἀναλυόμενα, quod in διαλυόμενα converli propter constantem meliorum scriptorum usum

neesse est. Quæ enim corpora ita corrumpuntur ut in aliam abeant naturam, non dicuntur ἀναλύεσθαι, sed διαλύεσθαι. Præterea διαλύεσθαι εἰς σώματα, οὕτως δὲ et ἴσα scribi oportere non est quod moneam. Fortasse etiam erunt qui post σώματα ita continentur orationem: τὰ δὲ οὕτως διαλυόμενα κ. τ. λ. quibus equidem non magno opere refragor. Quocirca Aristotelis verba ita interpretari licet: « Quid igitur impedit, quominus multa quidem corpora ex aliis nascantur et corruptione in alia corpora transeant, sic corrupta autem æquo numero renascantur et rursus intendant. »

38. Εἰ δὲ καὶ ταῦτά τις συγχωροίη, καὶ εἴη τι καὶ ἀγένητον, τί μᾶλλον ἀπειρον δέικνεται; ἀπειρον γὰρ εἶναι φησιν, εἰ ἔστι μὲν, μὴ γεγενῆσθαι. Πέρατα γὰρ εἶναι τὴν τῆς γενέσεως ἀρχὴν τε καὶ τελευτήν. Καίτοι τί κωλύει ἀγένητον ὄν ἔχειν πέρατα ἐκ τῶν εἰρημένων; εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἔχειν ἀπὸ τούτου, ὅθεν γίγνεται, εἰ γιγνόμενα. Ita Bekkerus, qui primum hæc non bene distinxit: nam inter γεγενῆσθαι et πέρατα ponenda μέση στιγμή, item inter τελευτήν et καίτοι: deinde nullum vitium sustulit. Post ἀγένητόν, cuius loco male in cod. Lips. hic scriptum est ἀγένητον, repetitur in eodem libro εἴη addita interrogationis nota. Utrumque oscitanti librario tribuimus. Tum nonnullæ membranæ habent εἴη τι μᾶλλον, sed legendum cum cod. L. τί μᾶλλον ἀπειρον; Porro egregiam Sylburgii conjecturam pro μὴ γεγενῆσθαι legentis μὴ γέγονε δέ, quæ mihi utique probatur, jam Spaldingius arripuit. Conspirat Feliciani interpretatio: « infinitum enim esse inquit, si sit quidem aliquid, sed genitum tamen minime fuerit. » Contra Beckius malebat εἶναι ante φησιν deleri quam cum Sylburgio γεγενῆσθαι in γέγονε δὲ mutari. Alterutrum fieri necesse est, ut ratio grammatica constet. Quo magis miramur Bergkium nihil de hac structura adnotasse. Præterea liber Lips. perperam γενέσεως pro γενέσεως; exhibet neque quidquam novi affert in verbis ἐκ τῶν εἰρημένων, quæ mendosa esse sequentia ostendunt. Eodem mendo Feliciani codex laboravit, quum in interpretatione latina reperitur: « At enim quid obstat, id quod ingenitum est, ex antedictis finem habere. » Mihi arridet Spaldingii conjectura qui pro ἐκ substituit ἐκτός; (eo sensu acceptum quo est apud Plat. Gorg. D ἔχει; τι ἐκτός τούτων λέγειν et alios), ut in verbis Aristotelis hæc sit sententia: « Quid autem velat, vel id, quod natum non sit, habere terminum præter commemoratos illos? » Extrema quæ misere corrupta sunt ὅθεν γίγνεται, εἰ γιγνόμενα, sed in editione Aldina minore paulo rectius constituta ὅθεν γίγνεται τὰ γιγνόμενα (quam scripturam Felicianus expressit et Spaldingius inserto ἀεὶ, ut esset τὰ ἀεὶ γιγνόμενα, tueri volebat), nunc emendari possunt e libro Lips., ubi ἔχειν ἀρχὴν inverso ordine et ὅθεν ἤρξατο γιγνόμενα exstat. Sententiarum tamen continuatio singularem numerum γιγνόμενον, qui et Bergkio præstare visus est, flagitat. Quamobrem ulla sic conformamus: Εἰ γὰρ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχὴν ἀπὸ τούτου, ὅθεν ἤρξατο γιγνόμενον. Postquam Aristoteles usque ad hunc locum unum præcipuo Melissi decretum, quo nihil unquam nasci dixerat, impugnavit, jam alterum ejus dogma convellere et labefactare tentat, quo quod esset, idem infinitum esse affirmabat. Quum igitur nasci quædam sive finita sive infinita essent initia rerum docere studisset, hac nunc omissa controver-

τι καὶ ἀγέννητον, τί μᾶλλον ἄπειρον δείκνυται; ἄπειρον γὰρ εἶναι φησιν, εἰ ἔστι μὲν, μὴ γέγονε δὲ πέρατα γὰρ εἶναι τὴν τῆς γενέσεως ἀρχὴν τε καὶ τελευτὴν· καίτοι τί κωλύει ἀγέννητον ὃν ἔχειν πέρασ ἐκτὸς τῶν εἰρημένων; εἰ γὰρ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχὴν ἀξιοῖ ταύτην, ὅθεν ἤρξαστο γιγνόμενον. Ἴτι δὴ κωλύει, καὶ εἰ μὴ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχὴν; οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν, ἔχειν ἀρχὴν; οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν, καὶ εἶναι περαινόμενα πρὸς ἀλλήλα ἀΐδια ὄντα. Ἴτι τί κωλύει, τὸ μὲν ὅλον ἀγέννητον ὃν ἄπειρον εἶναι, τὰ δ' ἐν αὐτῷ γιγνόμενα πεπεράσθαι, ἔχοντ' ἀρχὴν

καὶ τελευτὴν γενέσεως; ἔτι καί, δις ὁ Παρμενίδης φησί, τί κωλύει καὶ τὸ πᾶν ἐν ὃν καὶ ἀγέννητον ὅμως πεπεράσθαι, καὶ εἶναι πάντοθεν εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ, μεσσοῦθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον οὔτε τι βραϊότερον πελέμεν χρωῶν ἔστι τῆ ἢ τῆ. Ἐχον ὃν δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρασ ἔχει ἀγέννητον ὃν, ἐπεὶ εἰ καί, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ἔστι, καὶ τοῦτο σῶμα, ἔχει ἄλλα ἑαυτοῦ μέρη καὶ ταῦτα ὅμοια πάντα· καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι, οὐχὶ ὡς ἄλλοι ἐτέρῳ τινί, ὅπερ καὶ Ἀναξαγόρας ἐλέγχει, ὅτι ὅμοιον τὸ ἄπει-

sia, quod sit aeternum id necessario infinitum esse negat. In quo insigne conjecturae ἐκτὸς τῶν εἰρημένων firmamentum ex iis quae subjiciuntur τὴν δὴ κωλύει, καὶ εἰ μὴ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχὴν; οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν, καὶ εἶναι περαινόμενα πρὸς ἀλλήλα ἀΐδια ὄντα. Ilae particulae γε εἰ καὶ temere a librario adjectas aut e superioribus male repetitis loco movendas esse in promptu est. Itaque Bergkiius melius distinctis cæteris οὐ μέντοι ἐξ ἧς γε ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν conjecit; possis etiam οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν reponere. De reliquo ea quae hic dicuntur concinunt cum ipsius Melissi disputatione apud Simplicium in Phys. p. 23 b (cf. fragm. 7) hic obversatum videtur. In illo enim legitur ἤρξαστο γὰρ ἂν ποτε γινόμενον pariter atque a nobis cum Bergkio restitutum est.

p. 976. a. 1. Ἴτι δὴ κωλύει, καὶ εἰ μὴ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχὴν, οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς γε ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν· καὶ εἶναι περαινόμενα πρὸς ἀλλήλα ἀΐδια ὄντα. Ilae particulae γε εἰ καὶ temere a librario adjectas aut e superioribus male repetitis loco movendas esse in promptu est. Itaque Bergkiius melius distinctis cæteris οὐ μέντοι ἐξ ἧς γε ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν conjecit; possis etiam οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς ἐγένετο, ἀλλ' ἑτέραν reponere. De reliquo ea quae hic dicuntur concinunt cum ipsius Melissi disputatione apud Simplicium in Phys. p. 22 b, et p. 23 b (cf. fragm. 3 et 10).

1. Ἴτι τί κωλύει τὸ μὲν ὅλον ἀγέννητον ὃν ἄπειρον εἶναι, τὰ δ' ἐν αὐτῷ γιγνόμενα πεπεράσθαι, ἔχοντ' ἀρχὴν καὶ τελευτὴν γενέσεως; ἔτι καὶ ὡς ὁ Παρμενίδης φησί, τί κωλύει καὶ τὸ πᾶν ἐν ὃν καὶ ἀγέννητον ὅμως πεπεράσθαι, καὶ εἶναι πάντοθεν εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ, μεσσοῦθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον οὔτε τι βραϊότερον εἶναι μέχρι ὃν ἔστι τῆ ἢ τῆ. Ita Bekkerus locum vulgavit, in quo primum id mirari subit quod vir doctissimus initio ἀγέννητον, deinde, quomodo hic ponendum, ἀγέννητον scripsit. Porro in verbis Parmenideis (cf. v. 103—105) qui a pluribus citantur scriptoribus (vid. comment.) ac facili negotio emendari poterant, non modo ἐγκύκλιον reliquit pro eo quod est apud Platonem, Simplicium et in cod. Lips. εὐκύκλου, sed ultimum verum tam mendose edidit, ut intelligi nequeat, quamvis pro βραϊότερον quod in veteribus Aristotelis editionibus exstat nescio ingenii an codicis error scripserit βραϊότερον. Scripturae menda sunt in libro Lipsiensi ὄγκῳ pro ὄγκῳ (infra tamen ὄγκῳ) et quae non differunt a Bekkeri contextu εἶναι μέχρι ὃν ἔστι τῆ, quibus interjecta lacuna ἔχον subjungitur. Sed unde his verbis medicina afferri posset, jam bene perspexerat Spaldingius. Corrige igitur:

πάντοθεν εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ
μεσσοῦθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον
οὔτε τι βραϊότερον πελέμεν χρωῶν ἔστι τῆ ἢ τῆ.

Est vero pelémen apud Simplicium, pelémen apud Platonem.

10. Ἐχον δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρασ ἔχει ἀγέννητον ὃν, ἐπεὶ εἰ καί, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ἔστι καὶ τοῦτο σῶμα, ἔχει ἄλλα ἑαυτοῦ μέρη, εἰ τὰς ὅμοια πάντα. καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι οὐ. . . ἄλλῳ τινί, ὃ περαινόμενα ὄρᾳς, ἐλέγχει εἰ τι ὅμοιον τὸ ἄπειρον. τὸ γε ὅμοιον, ἐτέρῳ ὅμοιον, ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα οὐκ ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι. Ἄλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς αὐτὸ λέγει, καὶ φησὶν αὐτῷ ὅμοιον εἶναι πᾶν ὅτι ὁμοιομερές; ὕδωρ δὲ ἅπαν ἢ γῆ ἢ εἰ τι τοιοῦτον ἄλλο.

Merè hic salebræ sunt atque ut Spaldingius ait βρόχορος παχύς, sed exemplaris Lipsiensis auxilio ex his locorum angustiis aliqua ex parte emergere licebit. Post ἀγέννητον ὃν iterum in illo codice reperitur lacuna, quam sex octavo litteræ explore poterant, ac deinde ποιεῖ καὶ ὡς αὐτὸς; post μέρη deest εἰ, tum habet τὰ δὲ ὅμοια πάντα. Mox τὸ πᾶν εἶναι, οὐχὶ ὡς ἄλλ. . . τινί, unde intelligitur spatium lacunæ majus esse, quam quod solo v expleatur. Quare Beckius conjecit οὐχὶ ὡς ἄλλοι, ἐτέρῳ τινί. Sequitur lectio memorabilis ab Oleario neglecta. Nam pro vitioso ὃ περαινόμενα ὄρᾳς ἐλέγχει εἰ τι reperitur ὅπερ Ἀναξαγόρας ἐλέγχει, ὅτι ὅμοιον τὸ ἄπειρον. Athenagoræ nomen in margine quoque Codicis, sed recentiore manu positum quum alienum ab hoc loco sit, in Anaxagoræ nomen mutandum esse Beckius adnotavit. Ante ἀλλ' ἴσως; in cod. plene interpositum est; tum πρὸς τὸ αὐτὸ legitur. Denique aliter atque in veteribus editionibus, ubi est τὴν γῆν, in codice illo scriptum est ἢ γῆ ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο. Multa quidem Spaldingius non male constituit sic scribendo: Ἐχον δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρασ ἔχει ἀγέννητον ὃν, ἐπεὶ εἰ καί, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ἔστι, καὶ τοῦτο (vel οὕτως) σῶμα ἔχει ἄλλα ἑαυτοῦ μέρη, εἰ τὰς ὅμοια πάντα· καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι, οὐχὶ ὡς ἄλλῳ τινί οὐ περαινόμενα ἂν ὄροις ἐλέγχει εἰ τι ὅμοιον τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ ὅμοιον ἐτέρῳ ὅμοιον, ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα οὐκ ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι. Ἄλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ αὐτὸ λέγει καὶ φησὶν αὐτῷ ὅμοιον εἶναι τὸ πᾶν, ὅτι ὁμοιομερές; ὕδωρ δὲ ἅπαν ἢ γῆν ἢ εἰ τι τοιοῦτον ἄλλο. Sed quum Olearii indiligentia deceptus veras libri Lipsiensis lectiones non nosset, non est mirandum, virum præstantissimum tamen non ubique verum invenisse. Contra Bergkiius auctor est, ut in hunc modum tota βῆσις refigurat: Ἐχον δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρασ ἔχει, ἀγέννητον ὃν. Ἐτι, εἰ ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, ἐν ἔστι καὶ τοῦτο σῶμα, ἔχει ἄλλα ἑαυτοῦ μέρη, τὰ δὲ (vel ταῦτα δὲ) ὅμοια πάντα· καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτως λέγει τὸ πᾶν εἶναι, οὐχὶ ὡς ἄλλοι ἐτέρῳ τινί, ὃ περαινόμενα ἂν, ὅπερ Ἀναξαγόρας ἐλέγχει, ὅτι ἄνόμοιον τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ ὅμοιον ἐτέρῳ ὅμοιον, ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα οὐκ ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι. Ἄλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς αὐτὸ λέγει, καὶ φησὶν αὐτῷ ὅμοιον εἶναι πᾶν, ὅτι ὁμοιομερές; ὕδωρ δὲ ἅπαν ἢ γῆν ἢ εἰ τι τοιοῦτον ἄλλο. Adjecit ἂν περαινόμενα ἂν, quamquam non ignoravit, hæc etiam abesse posse, sed necessario scribendum ratus est ὅτι ἄνόμοιον τὸ ἄπειρον propter Anaxagoræ disputationem apud Simplicium in Phys. p. 33 b (fragm. VI p. 97 ed. Schaub.; IV p. 22 ed. Schorn.) σεπεμάτων ἀπειρον πληθὸς οὐδὲν ἐοικότεων ἀλλήλοισι· οὐδὲ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν εἶκοι τῷ ἐτέρῳ τὸ ἕτερον. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἐν τῷ σύμπαντι γῆρ' ὁδοῦ ἐν εἶναι πάντα χρώματα et extrema verba fragmenti VIII ap. Schaub. p. 101 (VI ap. Schorn. p. 25) νόσος δὲ πᾶς ὁμοίος ἐστὶ καὶ ὁ μέζων καὶ ὁ ἐλάσσων· ἕτερον δὲ οὐδὲν ἐστὶ ὅμοιον οὐδὲν ἐτέρῳ ἄπειρον ἔόντων, ἀλλ' ὅσπου (ita enim lege, non sicut) πλείστα ἐνι, ταῦτα ἐνὸντῶντα ἐν ἑκαστὸν ἐστὶ καὶ τῆν. Adde quod Aristotelis locum vel

ρον· τὸ δὲ ὅμοιον ἐτέρῳ ὅμοιον, ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα, οὐκ ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι. Ἄλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ αὐτὸ λέγει καὶ φησιν αὐτὸ ὅμοιον εἶναι πᾶν, ὅτι ὁμοιομερές, ὕδωρ δὲ ἅπαν ἢ γῆν ἢ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο. Δῆλος γὰρ οὕτως ἀξιῶν εἶναι ἐν τῶν δὴ μερῶν ἕκαστον σῶμα ὄν, ὃ οὐκ ἄπειρόν ἐστι. Τὸ γὰρ ὅλον ἄπειρον· ὥστε ταῦτα περαίνει πρὸς ἀλλήλα ἀγένητα

ὄντα. Ἔτι εἰ αἰδιὸν τε καὶ ἄπειρόν ἐστι, πῶς ἂν εἴη ἐν σῶμα ὄν; εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων μερῶν εἶη, πολλὰ καὶ αὐτὸς ἂν γίνεσθαι ἀξιοῖ. εἰ δὲ ἅπαν ὕδωρ, ἢ ἅπαν γῆ, ἢ ἄ, τι δὴ τὸ ὄν τοῦτ' ἐστι, πολλὰ ἂν ἔχοι μέρη, ὡς καὶ Ζήνων ἐπιχειρεῖ ὄν δεικνύναι τὸ οὕτως ὄν ἐν. Εἴη οὖν ἂν καὶ πλείονα τὰ αὐτοῦ μέρη, τὰ μὲν ἐλάττωνα τὰ δὲ μείζονα, ἀλλοῖα τε πάντη, εἰ ταύτη

propterea notabilem censet, quoniam inde cognoscamus Anaxagoram contra Melissum disputasse. Quæ si ita certa essent, ut sunt acute et ingeniose excogitata, nihil melius hac Bergkii sententia foret. Ac primum quidem τὸ ἄπειρον ex Anaxagoræ placitis ἀνόμοιον esse vult. In quo unum desidero quod gravissimum esse omnes largientur. Quum enim duo ἄπειρα Anaxagoras statueret, alterum ὅμοιον, ἀνόμοιον alterum, quaerendum erat, utrum iis de quibus hic agit conveniret, quod a Bergkio non esse factum dolemus. Est vero ἀνόμοιον illud ἄπειρον Anaxagoræ minima materię pars, ut ex iis quæ supra laudata sunt atque ex aliis fragmentis efficitur, velut e primo pag. 65 ed. Schaub. (pag. 14 ed. Schorn.) ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ μικρότητα· καὶ γὰρ τὸ μικρὸν ἄπειρον ἦν. De dissimilitudine τοῦ μικροῦ καὶ ἄπειρον nihil adijcō, quoniam e superioribus satis patet. Alterum ἄπειρον, quod ὅμοιον esse arbitrabatur, ipsa mens (νόος) est. Namque fragm. VI init. p. 100 ed. Schaub. (p. 24 ed. Schorn.) hæc leguntur: τὰ μὲν ἄλλα παντὸς μοῖραν μετέχει, νόος δὲ ἐστὶ ἄπειρον καὶ αὐτοκρατὴς καὶ μέμικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ ἐπ' ἑαυτοῦ ἐστὶ, et sub finem ejusdem fragmenti, ut modo vidimus, νόος δὲ πᾶς ὁμοῖός ἐστι καὶ ὁ μέρων καὶ ὁ ἐλάσσων. Jam vero Aristoteles Melissi opinionem impugnaturus, qui id quod sit infinitum esse dixerat partim Parmenideis utitur scitis partim Anaxagoræ doctrinam commemorat. Quum autem Parmenides sui simile dicens universum eo ipso indicet, illam universitatem partibus constare, quoniam similitudine sine iis quæ inter se comparantur ne cogitari quidem potest, extra universum autem nihil est: quod partes habeat, id esse finitum Aristoteles colligit. At illud Anaxagoræ ἄπειρον quod in minimis rerum partibus cernitur cum Melisseo ἄπειρῳ, quod est universum, non recte contendī, nemini dubium aut obscurum videbitur. Quocirca confugiendum erit ad alterum ἄπειρον, illud αὐτοκρατὴς; quod semina rerum digessit (cf. fragm. XVII et XVIII p. 128 et 129 ed. Schaub.) ac totum sui simile est. Inde consequitur, ut infinita mens, quam Anaxagoras primus animo comprehendit ad confutandum ens Melisseum, quod infinitum et universum est, nullo modo accommodata, cum placitis Melissi ab Aristotele tantum componatur. Nimirum ὁ Ἀναξαγόρας ἐλέγχει hic non vertendum redarguit, refellit, ut sæpe alias, sed demonstrat, ostendit, ut apud Platonem Protag. 331, E: ὥστε τούτω γε τῷ τρόπῳ κἄν ταῦτα ἐλέγχοις, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντ' ἐστὶν ὅμοια ἀλλήλοισι. Itaque verba græca sic emendo et interpretor: Ἔχον δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρας ἔχει ἀγένητον ὄν, ἔπει εἰ καὶ, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ἐστὶ, καὶ τούτω σῶμα, ἔχει ἄλλα ἐαυτοῦ μέρη καὶ ταῦτα ὅμοια πάντα. Καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι, οὐχὶ ὡς ἄλλοι ἐτέρῳ τινί, ὅπερ καὶ Ἀναξαγόρας ἐλέγχει, ὅτι ὅμοιον τὸ ἄπειρον· τὸ δὲ ὅμοιον ἐτέρῳ ὅμοιον, ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα, οὐκ ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι. Ἄλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ αὐτὸ λέγει καὶ φησιν αὐτὸ ὅμοιον εἶναι πᾶν, ὅτι ὁμοιομερές, ὕδωρ δὲ ἅπαν ἢ γῆν ἢ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο, i. e.: a sed quum medium habeat et extrema, finem habet, quamvis æternum sit, quoniam, etiamsi, ut ipse dicit, unum est idque corpus, alias sui partes easque similes omnes habet. Etenim eo modo simile universum dicit esse, (non quemadmodum

aliis placet, alteri cuidam) quod etiam Anaxagoras ostendit, infinitum sui simile esse: atqui si quid simile est, alteri est simile, ita ut duo vel plura sint entia, non unum neque infinitum. Sed fortasse simile dicit ejusdem (semper) habita ratione contenditque, ipsum simile esse totum, utpote æqualibus constans partibus, quia universum sit aqua vel terra vel quodcumque aliud hujus generis. »

18. Δῆλος γὰρ οὕτως ἀξιῶν εἶναι ἐν τῶν διμερῶν ἕκαστον σῶμα ὄν, οὐκ ἄπειρόν ἐστιν. Ita vulgo hæc verba exhibentur, de quorum obscuritate jure conquestus est Spaldingius. At in cod. Lips. est οὕτως ἀξιῶν et τῶν δὴ μερῶν, quod omisit Olearius. Quocirca Beckius locum ita distinguere volebat: Δῆλος γὰρ οὕτως ἀξιῶν εἶναι ἐν, τῶν δὴ μερῶν ἕκαστον, σῶμα ὄν, οὐκ ἄπειρόν ἐστι. Sed rectius addito pronomine relativo ita scribo: Δῆλος γὰρ οὕτως ἀξιῶν εἶναι ἐν τῶν δὴ μερῶν ἕκαστον σῶμα ὄν, ὃ οὐκ ἄπειρόν ἐστι. Similiter jam Spaldingius ὄγε legendum conjecerat. Cæterum Aristotelis conclusio vehementer repugnat ipsius Melissi decretis, qui (cf. fragm. 16) dixerat: Εἰ μὲν ὄν ἐστὶ, δεῖ αὐτὸ ἐν εἶναι· ἐν δὲ ὄν δεῖ αὐτὸ σῶμα μὴ ἔχειν· εἰ δὲ ἔχοι πάχος, ἔχοι ἂν μόρια καὶ οὐκ εἴη ἐν. In eo autem refellendo id potissimum spectat Aristoteles, ut quoniam ille universum esse infinitum affirmaverat, partes esse universi significet, quæ etsi non ortæ, fines tamen inter se sint.

22. Εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων ἀμερῶν εἶη, πολλὰ, καὶ αὐτὸς εὐτὼ γ' εἶναι ἀξιοῖ. Hæc neutiquam cum iis de quibus hic disputatur conciliari possunt. Felicianus vertit: « Ad hæc si æternum et infinitum sit, quo pacto esse unum corpus potest? nam si sit dissimilium partium, erunt multa, et ipse quoque ita existimat. » Is igitur legit εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων μερῶν εἶη. In Lipsiensi libro est: εἰ μὲν ἀνομοιομερῶν (vel ἀνομοιομερές, nam compendium in fine dubitationem facit) εἶη, πολλὰ καὶ αὐτὸς γίνεσθαι ἀξιοῖ. Corrige: Εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων μερῶν εἶη, πολλὰ καὶ αὐτὸς ἂν γίνεσθαι ἀξιοῖ. Negat Aristoteles quod æternum et infinitum sit, id unum esse posse corporis naturam habens. Quæ quum ita sint, quaeratur aliquis, quid obstat æternitati unitati? Recte vero Spaldingius ait hic non esse expectandos illos laqueos quibus Plato Parmenideam unitatem in Sophista et Parmenide adorat, ubi non amplius agnoscit unum propterea quod dicatur esse illud (ὡς ἄλλο τι σημαῖνον τὸ ἐστὶ τοῦ ἐν). Licet enim eadem ratione hoc loco possit negari unum esse id cui duo ascribantur, æternitas et infinitio, eo tamen inclinat animus, ut cum Spaldingio credam, obiter solum memorari τὸ αἰδιόν, respicere autem in argumentatione unice τὸ ἄπειρον, quod officere unitati Stagiritæ persuasum erat. Illud vero imprimis manifestum est, omnem lapidem movere Aristotelem, ut falsum esse demonstrat id quod Melissus contendebat ens neque corpus habere neque partes (ἀδιαιρέτον εἶναι σῶμα οὐκ ἔχον).

26. Εἴη οὖν ἂν καὶ πλείονα αὐτοῦ μέρη ἐλαττώων τε καὶ μικροτέρων, ἀλλὰ τε πάντη ἂν ταύτη ἄλλοισιν εἴη οὐδενὸς προσγινομένου σώματος οὐδ' ἀπογινομένου. In his, quæ ita gnânam partem inepta sunt, pauca variat exemplar Lipsiense, articulum τὰ inter πλείονα et αὐτοῦ inserens et relicta iuter ἄλλ' et τε lacuna sequentia præter οὐδὲν pro οὐδενὸς ita

ἀλλοῖον εἶη οὐδενὸς προσγιγνομένου σώματος οὐδ' ἀπογιγνομένου· εἰ δὲ μήτε σῶμα μήτε πλάτος μήτε μήκος ἔχοι μηδέν, πῶς ἂν ἄπειρον εἶη; τί κωλύει πολλὰ καὶ ἐν ἀριθμῷ τοιαῦτα εἶναι; τί κωλύει καὶ πλείω ὄντα ἑνός, μεγέθει ἄπειρα εἶναι; ὡς καὶ Ξενοφάνης ἄπειρον τὸ τε βᾶθος τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀέρος φησὶν εἶναι.

Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς· ἐπιτιμᾷ γάρ, ὡς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα, ἀδύνατον εἶναι, οὕτως ἐχόντων, ζυμβαίνειν αὐτά·

εἴπερ ἄπειρα γῆς τε βᾶθος καὶ θαψιλὸς αἰθήρ,
ὡς διὰ πολλῶν δὴ βροτέων ῥηθέντα ματαίως
ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων.

dans ut in reliquis codicibus exarata exstant. Corrigendum videtur: Εἴη οὖν ἂν καὶ πλείω τὰ αὐτοῦ μέρη, τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζονα ἄλλοῖα τε πάντη, εἰ ταύτη ἄλλοῖον εἶη οὐδενὸς προσγιγνομένου σώματος οὐδ' ἀπογιγνομένου. Etsi verisimile non est Melissum discrete prae tulisse, id quod sit, unius esse *materiae* atque hoc argumento ad tuendam ejus unitatem esse usum, callide tamen Aristoteles hanc attulit rationem, qua adversarium falsi convinceret. Apposite comparare licet similem Alexandri Aphrodisiensis argumentationem ap. Simplicium Phys. fol. 18 a: Εἰ δὲ τις λέξει τῷ ὅλῳ τὸ μέρος ἐπὶ μὲν τῶν συνεχῶν (del. μὴ) τῶν ὁμοιομερῶν ταῦτόν εἶναι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν μηκέτι, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν εὐρήσει μὴ ταῦτόν ὄν. . . καὶ γὰρ εἰ μὲν καθὼ συνεχές ἐστι, κατὰ τοῦτο ἔν καὶ ταῦτόν τοις ἑαυτοῦ μέρεσι τὸ ὅλον, καὶ ἐπὶ ἀνομοιομερῶν ὁ αὐτός ἂν εἴη λόγος. Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα συνεχῆ. Εἰ δὲ διακεκολληθῆ ἀπ' ἀλλήλων, ὁμολογουμένως πολλὰ ἔσται καὶ τὰ ὁμοιομερῆ. Novissima verba εἰ ταύτη ἄλλοῖον εἶη οὐδενὸς προσγιγνομένου σώματος οὐδ' ἀπογιγνομένου referri videntur ad Melissea (fragm. 11) εἰ τοίνυν τρισμυρίασι ἔτεσι ἑτεροῦν γίνονται, quae tamen in alienam sententiam Stagirita delorsit.

28. Εἰ δὲ μήτε σῶμα μήτε πλάτος μήτε μήκος ἔχον μηδέν. πῶς ἂν ἄπειρον ἂν εἶη; τί κωλύει πολλὰ καὶ ἐν ἀριθμῷ τοιαῦτα εἶναι; τί κωλύει καὶ πλείω ὄντα ἑνός μεγέθει ἄπειρα εἶναι; Eadem in suo codice invenit Felicianus sic interpretans: «at si neque corpus sit, neque latitudine neque longitudine ulla praeditum, quomodo esse infinitum potest? Quid obstat, quin multa et numerabilia hujusmodi sint? Quid prohibet etiam, quin licet plura uno esse dicantur, infinita tamen magnitudine sint?» Melius in libro Lipsiensi μήκος ἔχοι et paulo post τί κωλύει, καὶ ἐν ἀριθμῷ τοιαῦτα εἶναι, non, ut Olearius ait, ἐν ἀριθμῷ scriptum est. In hoc uno librarius peccavit, quod post πλείω ὄντα virgula distinctiva. Quam ob rem non dubium quin verba hoc modo emendanda sint: Εἰ δὲ μήτε σῶμα μήτε πλάτος μήτε μήκος ἔχοι μηδέν, πῶς ἂν ἄπειρον εἶη; τί κωλύει πολλὰ καὶ ἐν ἀριθμῷ τοιαῦτα εἶναι; τί κωλύει καὶ πλείω ὄντα ἑνός, μεγέθει ἄπειρα εἶναι; Sensus apertus: «si ens neque corporeum, neque latum neque longum est, quomodo infinitum esse queat? quid autem obstat, quominus id quod unum est numero etiam par sit multis hujus generis? quid praeterea impedit quominus quae plura uno esse perhibentur infinita tamen magnitudine sint?» Erunt fortasse qui extrema interpretentur: quid praeterea impedit quominus, quae plura uno esse dicuntur, *magnitudine vel potius parvitate oculorum aciem fugiant*. Nam ut supra vidimus, quemadmodum Anaxagoras duplici notione usurpabat τὸ ἄπειρον, ut aut illud esset quod magnitudine sua omnia complecteretur aut id quod illa esset parvum, ut sensibus vix percipi posset: ita etiam, ne de aliis loquar, saepe Aristoteles. Accedit quod Spaldingius qui nesciebat, quo spectaret τοιαῦτα, ac μέρη subandiri volebat, omnia hic ardua esse spinatus imprimis male acceptis verbis μεγέθει ἄπειρα in errore inductus videtur. Sunt autem τοιαῦτα, quod ex nostra interpretatione effici arbitramur, ea quae neque corpore, neque latitudine neque longitudine praedita esse philosophus sumit. Sed tamen sequentia indicio sunt priorem explicandi rationem veram esse.

32. Ως καὶ Ξενοφάνης, at in libro Lipsiensi est ὁ Ξενοφάνης·

να, ut paulo inferius ὁ Ἐμπεδοκλῆς, sed supra sine articulo Ζήνων. Xenophanes diverat, terram suis radicibus atque fundamentis nixam in infinitum pertinere. Similem de aeris infinitate sententiam pronuntians eum ex hoc loco discimus. Ergo non unum, sed duo infinita Colophonius philosophus esse decrevit, neque ea sic diversa ut illa duo Anaxagorae ἄπειρα, sed prorsus ejusdem immensitatis, nec nisi locorum intervallis disjuncta. Hanc Xenophanis opinionem reprehensam esse ab Empedocle prodidit Aristoteles de Caelo II, 13, ubi iidem, qui hic citantur, versus exstant: "Ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι φασιν, ἐπ' ἄπειρον αὐτὴν ἐβήξωσθαι λέγοντες, ὡς περ Ξενοφάνης; ὁ Κολοφώνιος, ἵνα μὴ πράγματι ἔχωσι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτως ἐπέπληξεν εἰπὼν ὡς (leg. αὐτοῖς; ἐπέπληξεν εἰπὼν ὅδε):"

εἴπερ ἄπειρα γῆς τε βᾶθος καὶ θαψιλὸς αἰθήρ,
ὡς διὰ πολλῶν δὴ γλώσσης; ῥηθέντα ματαίως
ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων.

33. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς· ἐπιτιμᾷ γάρ ὡς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα ἀδύνατα εἶναι, οὕτως ἐχόντων ζυμβαίνειν αὐτά, εἴπερ ἄπειρα γῆς τε βᾶθος καὶ θαψιλὸς αἰθήρ. ὅς διὰ πολλῶν δὴ βροτέων ῥηθέντα ματαίως ἐκκέχυται στομάτων, ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων. Cod. Lips. primum exhibet ἀδύνατον, deinde in secundo Empedocles versus non ὅς, sed quod in altero Aristotelis loco de Cael. II, 13 legitur, et unice probari oportet, ὡς, denique in tertio versus ὀλίγον, non οὐδὲν quod in veteribus editionibus reperitur. Caeterum erravit Olearius, in primo versu dicens ἄπειρα scriptum esse. Eosdem versus attulit Simplicius de Cael. f. 127 a; secundum etiam Clemens Al. Strom. VI p. 688 D memoravit. Pro βροτέων, quod hic omnes libri habent, altero Aristotelis loco et apud Clementem exstat γλώσσης; pro ῥηθέντα vero ἐβήξωσθαι mala est Clementis codd. scriptura, nec nisi libris impudantem quod ibidem legimus ἐβήξωσθαι pro ἰδόντων. Locum cum Beckio sic constituimus: ἐπιτιμᾷ γάρ, ὡς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα, ἀδύνατον εἶναι, οὕτως ἐχόντων (scil. γῆς καὶ ἀέρος) ζυμβαίνειν αὐτά·

εἴπερ ἄπειρα γῆς τε βᾶθος καὶ θαψιλὸς αἰθήρ,
ὡς διὰ πολλῶν δὴ βροτέων ῥηθέντα ματαίως
ἐκκέχυται στομάτων ὀλίγον τοῦ παντός ἰδόντων.

Sic autem sententiam interpretamur: «improbat haec Empedocles, quum nonnulli talia contendunt, fieri non posse dicens, ut, si ea sit terrae et aeris ratio, apta sint haec inter se et in rerum natura connexa, si infinita sint et terrae profunda et vastus aether, quemadmodum multi mortales temere loquentes ore effluunt, exiguum universi partem contemplati.» Deest in versibus Empedocleis apodosis, quae qualis fuerit ex iis quae ab Aristotele de Empedocleis opinione referuntur, non est difficile ad judicandum atque ab aliis jam recte intellectum. Namque vidit Simon Karstenius Comm. in Emped. p. 222 talem fere fuisse sententiam his et iis qui intercederunt versibus expressam: «singulae mundi partes aether, aer, mare, terra certis finibus circumscriptae sunt; neque enim reliquis locus esset, si, ut quidam effutunt, aer et terra infinita essent.» Idem ἄπειρον quod minus usitatum quomodo ἄπειρα; alio Empedocleis loco (cf. annot. ad vs. 61) et θαψιλός; He-

* Ἐτι ἐν ὄν οὐδὲν ἄτοπον εἰ μὴ πάντῃ ὁμοῖον ἔστιν· εἰ γὰρ ἔστιν ὕδωρ ἅπαν ἢ πῦρ ἢ ὄ, τι δὴ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲν κωλύει πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἑνός, εἰ δὴ δεῖ ἕκαστον ὁμοῖον αὐτὸ ἑαυτῷ εἶναι· οὐ γὰρ τὸ μὲν μα-
 1) νόν, τὸ δὲ πυκνὸν εἶναι, μὴ ὄντος ἐν τῷ μακρῷ κενῷ.
 6) Οὐδὲν δὲ κωλύει, τῷ μακρῷ ἐνεῖναι ἐν τισὶ μέρεσι χωρὶς ἀποκεκριμένον τὸ κενόν, ὥστε τοῦ ὅλου τὸ μὲν πυκνὸν εἶναι τὸ δὲ μακρὸν, τὸ πᾶν οὕτως ἔχον· ἀλλ' ὁμοίως

ἅπαν πλήρες ὄν, τὸ μακρὸν οὐχ ἦττον πλήρες ἔστι τοῦ πυκνοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀγέννητόν ἐστι, πῶς ἂν διὰ τοῦτο ἄπειρον δοθεῖν εἶναι, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι; διὰ τί καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον 10 καὶ ἄπειρον; πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον εἴη ὅσον τὸ ὅλον ἂν οἰόνται εἶναι; ἀκίνητον δ' εἶναι φησιν, εἰ κενὸν μὴ ἔστιν· ἅπαντα γὰρ κινεῖσθαι τῷ ἀλλάττειν τόπον. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο πολλοῖς οὐ συνδοκεῖ, ἀλλ' εἶναι

sychii auctoritate defendit. Postrema, quae non satis assecutus est Spaldingius, illustrantur a Pseudoplatarcho de Placit. philos. I, 5 : Ἐμπεδοκλῆς δὲ κόσμον μὲν ἕνα, οὐ μέντοι τὸ πᾶν εἶναι τὸν κόσμον, ἀλλ' ὀλίγον· ἰ τοῦ παντός μέ-
 ρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἀργῆν εἶναι ὕλην (ἀπεφήνατο).

37. Ἐτι ἐν ὄν οὐδὲν ἄτοπον εἰ μὴ πάντῃ ὁμοῖον ἔστιν. Haec eodem modo in cod. Lips. leguntur, nisi quod initio inverso ordine ἔτι ἐν ὄν invenitur.

38. Εἰ γὰρ ἔστιν ὕδωρ ἅπαν ἢ πῦρ ἢ ὄ, τι δὴ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲν κωλύει πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἑνός, εἰ δὴ δεῖ ἕκαστον ὁμοῖον αὐτὸ ἑαυτῷ. καὶ γὰρ μακρὸν, τὸ δὲ πυκνὸν εἶναι, μὴ ὄντος ἐν τῷ μακρῷ κενῷ. οὐδὲν κωλύει γὰρ, τῷ μακρῷ οὐκ ἔστιν ἐν τισὶ μέρεσι χωρὶς ἀποκεκριμένον τὸ κενόν, ὡς τὸ τοῦ ὅλου, τὸ μὲν εἶναι πυκνόν, καὶ τοῦτ' ὅτι ἔστι πληρὸν τὸ πᾶν οὕτως ἔχον· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν πλήρες ὄν, ὁμοίως ἦττον πλη-
 1) ρές ἔστι τοῦ πυκνοῦ. εἰ δὲ καὶ ἔστιν, ἀγέννητόν ἐστιν, καὶ διὰ τοῦτο δοθεῖν ἄπειρον εἶναι, καὶ μὴδὲ ἐνδέχεσθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι, διὰ τοῦτο καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον καὶ ἀδύνατον· πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον ὅσον ἢ τὸ κενόν μὴ ὅλον ἂν οἰόν τε εἶναι; Difficillimus locus. Initio ἔτι γὰρ ἔστιν ὕδωρ recte restituit Bekkerus pro eo quod in Aldina prima et aliis edd. est εἰς γὰρ ἔστιν; deinde pro εἰ δὴ δεῖ ἕκαστον cod. Lips. bene suppeditat εἰ δὴ δεῖ ἕκαστον. Feliciano videtur εἰ δὴ μὴ ἕκαστον legisse. Mox pro οὐδὲν κωλύειν γὰρ, τῷ μακρῷ οὐκ ἔστιν in membrana Lipsiensi reperitur οὐδὲν κωλύειν γὰρ τὸ μακρὸν οὐκ ἔστιν. Tum pro τὸ μὲν εἶναι πυκνόν, καὶ τοῦτ' ὅτι ἔστι μακρὸν idem cod. exhibet τὸ μὲν πυκνὸν εἶναι (inverso ordine) καὶ τοῦτ' ἤδη ἔστι μανόν. In sequentibus pro vulg. ἀγέννητόν ἐστιν, καὶ διὰ τοῦτο δοθεῖν ἄπειρον εἶναι, καὶ μὴδὲ ἐνδέχεσθαι ibidem exstat ἀγέννητόν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο ἄπειρον δοθεῖν εἶναι, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι. Praeterea pro διὰ τοῦτο καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον Cod. ille διὰ τί καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον. Denique pro πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον ὅσον ἢ τὸ κενόν μὴ ὅλον ἂν οἰόν τε εἶναι idem praebet πῶς γὰρ ἢ τὸ ἄπειρον ὅσον ἢ τὸ μὴ ὅλον ἂν οἰόνται εἶναι. Quid in universum his verbis significetur sponte patere existimo, licet admodum sint corrupta. Nimirum Melisso stantem, ens plenum ac solidum esse neque densitate ac raritate variatum (cf. fragm. 5) plura argumenta opposuit Aristoteles. Singula autem sic corrigo : Ἐτι ἐν ὄν οὐδὲν ἄτοπον εἰ μὴ πάντῃ ὁμοῖον ἔστιν. Εἰ γὰρ ἔστιν ὕδωρ ἅπαν ἢ πῦρ ἢ ὄ, τι δὴ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲν κωλύει πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἑνός, εἰ δὴ δεῖ ἕκαστον ὁμοῖον αὐτὸ ἑαυτῷ εἶναι. Οὐ γὰρ τὸ μὲν μακρὸν, τὸ δὲ πυκνὸν εἶναι, μὴ ὄντος ἐν τῷ μακρῷ κενῷ. Οὐδὲν δὲ κωλύει τῷ μακρῷ ἐνεῖναι ἐν τισὶ μέρεσι χωρὶς ἀποκεκριμένον τὸ κενόν, ὥστε τοῦ ὅλου τὸ μὲν πυκνὸν εἶναι τὸ δὲ μακρὸν, τὸ πᾶν οὕτως ἔχον· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν πλήρες ὄν, τὸ μακρὸν οὐχ ἦττον πλήρες ἔστι τοῦ πυκνοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀγέννητόν ἐστι, πῶς ἂν διὰ τοῦτο ἄπειρον δοθεῖν εἶναι, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι; διὰ τί καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον καὶ ἄπειρον; πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον εἴη ὅσον τὸ ὅλον ἂν οἰόνται εἶναι; Haec ita interpretamur : « Praeterea nihil absurdum est, si, quum unum sit, non ubique simile fuerit. Si enim sit aqua universum vel ignis vel quodcumque aliud tale, nihil vetat, quin plura (variaque) ejus quod unum sit membra esse dicamus, siquidem oportet unumquodque

sui simile esse membrum. Namque non aliud rarum, aliud densum esse (ait Melissus) quum in raro non insit vacuum. At nihil impedit, quomium in raro separatim positum quibusdam in partibus vacuum insit, ita ut totius aliud membrum sit densum, aliud rarum, quoniam universum ita se habet : sed si universum (ut vult Melissus) similiter plenum est, rarum non minus plenum est quam densum. Si vero etiam non sit ortum, quomodo ideo concedatur infinitum esse, neque fieri posse, ut aliud atque aliud infinitum sit. Cur et unum hoc jam vocandum et infinitum sit? Quomodo enim infinitum tantum sit, quantum totum esse posse arbitrantur? » Verba οὐδὲν κωλύει πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἑνός male vertuntur a Feliciano: nihil vetat, quin plura quam unum ens esse dicamus; hoc enim graece sonat πλείω εἰπεῖν ἐνός ὄντος. Sed fortasse in suo exemplari ita scriptum offenderat. Structura τὸ πᾶν οὕτως ἔχον nihil habet insolens, sed quum idem valeat quod τὸ πᾶν τοιοῦτον ὄν, absolute ponitur, ut in illo quod annectit scriptor inciso verba ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν πλήρες ὄν. Porro illa καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι abunde explicantur Xenophanis decreto, cujus paulo superius facta est mentio. Denique ultima ὅσον τὸ ὅλον ἂν οἰόνται εἶναι ita converti, ut τὸ δυνατικὸν ἂν eo exprimerem vocabulo quod infinitivus adjunctum ad graecae particulam vim declarandam unum omnium maxime valet. Cf. Hermanni de particul. av lib. IV cap. 2 (Opusc. I. IV p. 179).

p. 976. b. 12. Ἀκίνητον δ' εἶναι φησὶν εἰ κενὸν μὴ ἔστιν. Ἄπαντα γὰρ κινεῖσθαι τῷ ἀλλάττειν τόπον. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο πολλοῖς οὐ συνδοκεῖ, ἀλλ' εἶναι τὸ κενόν, οὐ μέντοι τοῦτ' ἔτι τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλ' οἶον καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ γενέσει πρῶτον τὸ χάος φησὶ γενέσθαι, ὡς δὲ χώραν πρῶτον ὑπέρχρειν τοῖς οὐσιν. τοιοῦτον δὲ τί καὶ τὸ κενόν, οἶον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέσον εἶναι ζητούμεν. Ha Bekkerus, qui hic jam e cod. Lips. εἰ κενὸν μὴ ἔστι, quod et Felicianus expressit, pro vulgato ε. κ. μὲν ἔστι restituit, deinde ex eodem cod. κινεῖσθαι pro κινεῖται depromsit, denique τοῦτ' ἔτι pro τὸ γέ τι vulgavit. Sed ὡς δὲ χώραν ferri non posse jam Füllebornius viderat, quod in Lipsiensi libro legitur ὡς δὲ ὄν χώραν scribendum esse suspicatus. Praeterea parum recte inane quasi vasculum quoddam esse perhibetur; immo conveniebat illud inane cum eo quod in vasculis videtur esse vacuo comparari. Neque alio utebantur exemplo qui nihil esse inane docebant. Quare Bergkiius emendavit: οἶον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέσον κενόν, εἶναι ζητούμεν. Extrema igitur sic conformanda : ἀλλ' οἶον καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ γενέσει πρῶτον τὸ χάος φησὶ γενέσθαι, ὡς δὲ ὄν χώραν πρῶτον ὑπέρχρειν τοῖς οὐσιν, τοιοῦτον δὲ τί καὶ τὸ κενόν, οἶον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέσον κενόν, εἶναι ζητούμεν. Cf. Aristot. Phys. Auscult. IV, 6 : τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὑποληπτέον εἶναι τοῦ φυσικοῦ θεωρησῆσαι καὶ περὶ κενού, εἰ ἔστιν ἢ μὴ, καὶ πῶς ἔστιν ἢ τί ἔστιν, ὥσπερ καὶ περὶ τόπου· καὶ γὰρ παραπλησίαν ἔχει τὴν τὸ ἀπιστίαν καὶ τὴν πίστιν διὰ τῶν ὑπολαμβάνομένων· οἶον γὰρ τόπον τινὰ καὶ ἀγγεῖον τὸ κενόν τιθέσθαι οἱ λέγοντες, δοκεῖ δὲ πλεῖρες μὲν εἶναι, ὅταν ἔχη τὸν ὄγκον οὐ δεκτικὸν ἔστιν, ὅταν δὲ στερηθῇ, κενόν, ὡς τὸ αὐτὸ μὲν ὄν κενὸν καὶ πλήρες καὶ τόπον, τὸ δ' εἶναι αὐτοῖς οὐ ταῦτ' ὄν. Adde sub finem capitis μαρ-

15 τι κενόν, οὐ μέντοι τοῦτο γέ τι σῶμα εἶναι· ἀλλ' ὅταν
καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ γενέσει πρώτον τὸ χάος φησὶ γεν-
νέσθαι, ὡς δέον χάραν πρώτον υπάργειν τοῖς οὐσίν,
τοιοῦτον δὲ τί καὶ τὸ κενόν, ὅσον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέσον
κενόν, εἶναι ζητοῦμεν. Ἄλλα δὴ καὶ εἰ μὴ ἐστὶ κενόν,
20 μῆδέ τι ἦσσαν ἀν κινεῖτο, ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας ὁ
περὶ τὸ αὐτὸ πραγματευθεὶς, ὡς οὐ μόνον ἀποχρῆσαν
αὐτῷ ἀπορήνασθαι, ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅμως κινεῖσθαι φησὶ
τὰ ὄντα, οὐκ ὄντος κενού. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς

κινεῖσθαι μὲν αἰεὶ φησὶ συγκρινόμενα τὸν ἅπαντα ἐνδε-
λεγχῶς χρόνον, οὐδὲν εἶναι λέγων περισσὸν τοῦ παντός,
οὐδὲ κενόν· πόθεν οὖν τί κ' ἐπέλθοι; ἔταν γὰρ εἰς 25
μῆαν μορφήν συγκριθῆ, ὡς' ἐν εἶναι, οὐδὲν, φησὶ, τὸ γε
κενόν πέλει οὐδὲ περισσόν. Τί γὰρ κωλύει εἰς ἀλλήλα
φέρεσθαι καὶ περιστασθαι πάντα, ὅπουσιν εἰς ἄλλο, καὶ
τούτου εἰς ἕτερον, καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἄλλου μεταβάλ-
λοντες αἰεὶ. Ἔτι καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μένοντος τοῦ πρά- 30
γματος τόπῳ τοῦ εἶδους μεταβολῆν, ἢ ἀλλοίωσιν εἰ τ'

τέρτον δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς τέρας ποιοῦνται, ἢ δέχεται ἴσον
ὄψω ὅσον τὸ ἀγγεῖόν τὸ κενόν.

19. Ἄλλα δὴ καὶ εἰ μὴ ἐστὶ κενόν, μῆδέ τι ἦσσαν ἀν κιν-
εῖτο, ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας τὸ πρῶτον αὐτὸ πραγματευθεὶς καὶ
οὐ μόνον ἀποχρῆσαν αὐτῷ ἀπορήνασθαι, ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅμως
κινεῖσθαι φησὶ τὰ ὄντα, οὐκ ὄντος κενού. *Initium integrum*
est. Post Ἀναξαγόρας Spaldingius ponit volebat ὁ πρῶτον αὐ-
τοῦ πραγματευθεὶς, sed mihi cum Bergbio legendum vultur :
ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας ὁ περὶ τὸ αὐτὸ πραγματευθεὶς, ὡς
οὐ μόνον ἀποχρῆσαν αὐτῷ ἀπορήνασθαι, ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅμως
κινεῖσθαι φησὶ τὰ ὄντα, οὐκ ὄντος κενού, ut dicitur Anaxa-
goras, quamvis id ipsum egerit ut non esse vacuum demon-
straret, tamen eo non contentus motum rebus attri-
buisse.

22. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς κινεῖσθαι μὲν αἰεὶ φησὶ
συγκρινόμενα τὸν ἅπαντα ἐνδελεγχῶς χρόνον, οὐδὲν εἶναι λέ-
γων ὡς τὸ παντός, οὐδὲ κενόν· πόθεν οὖν τί κ' ἐπέλθοι;
ἔταν δὲ εἰς μῆαν μορφήν συγκριθῆ, ὡς ἐν εἶναι, οὐδὲν φησὶ τὸ
γε κενόν πέλει οὐδὲ περισσόν. *Ineptum est κινεῖσθαι συγ-
κρινόμενα, neque magis sanum quod Bekkerus e codicibus*
eruit συγκρινόμενα ἢ συγκρινόμενα, cuius loco Lipsiensis
praebet συγκρινόμενα. At vero quum non solum ubi dis-
persa in unum congregantur, sed etiam ubi congregata
rursus disperguntur, motus existat, Bergkii illud unum
συγκρινόμενα non sufficere ratus, διακρινόμενα addidit.
Deinde quod sequitur etiam dicitur εἰς μῆαν μορφήν συγκριθῆ
testimonio esse ait, in praecedentibus fuisse dictum de dis-
spersione rerum omnium, in qua nihil neque parum neque
nimum deprehendatur. In verbis ὡς τοῦ παντός Spaldin-
gius ὡς recte mutavit in περισσόν. Porro in libro Lipsien-
si ὡσόν εἶναι i. e. ὡσ' ἐν εἶναι reperitur pro ὡς εἶναι.
Quae autem in eodem codice corrupta sunt παντός δὲ οὐδὲν
κεν... πόθεν οὖν τί κ' ἐπέλθοι, in iis facile vulgatam scri-
pturam agnoscat. Hinc Bergkii suavit, ut locus sic cor-
rigeretur : Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς κινεῖσθαι μὲν αἰεὶ
φησὶ συγκρινόμενα τε καὶ διακρινόμενα τὸν ἅπαντα ἐνδελεγχῶς
χρόνον, etiam non sit vacuum, motum tamen
non tolli. Quamvis autem Empedocle auctore σύγκρισις
non fiat nisi praecedente διακρίσει pariterque διακρίσις nisi
post σύγκρισιν non orfatur, tamen ubi quae dogma Empedo-
cleum nihil esse inane et corpora quae συγκρίσις nascuntur
perpetuo moveri velut in transitu significat : ei τοῦ
συγκρίσειν vocabulo posito alterum omittere licet, praeser-
tim quando ortus perpetuitatis, quae necessario cum δια-
κρίσει copulata ἢ conjuncta est, participio praesentis passivi
enuntiat. Quocirca exigua mutatione ita constituo locum :
Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς κινεῖσθαι μὲν αἰεὶ φησὶ συγκρι-

νόμενα τὸν ἅπαντα ἐνδελεγχῶς χρόνον, οὐδὲν εἶναι λέγων περισ-
σόν τοῦ παντός, οὐδὲ κενόν. *Habent οὖν τί κ' ἐπέλθοι; etiam*
γὰρ εἰς μῆαν μορφήν συγκριθῆ, ὡσ' ἐν εἶναι, οὐδὲν, φησὶ, τὸ γε
κενόν πέλει οὐδὲ περισσόν. In quo nihil fortasse deest
praeter dē quod respondeat τῷ μὲν posito post κινεῖσθαι.
Quae res Spaldingium adduxit, ut post χρόνον inseri vellet
γίνεσθαι δὲ μῆδέποτε. Sed posterius membrum constat
interdum desiderari. Cf. Matthiae Gr. Gr. § 622, 6 et
alios qui de particulis scripserunt.

27. Τί γὰρ κωλύει εἰς ἀλλήλα φέρεσθαι καὶ περιστασθαι
ἅμα ὅπουσιν εἰς ἄλλο, καὶ τούτου εἰς ἕτερον καὶ εἰς τὸ πρῶ-
τον, ἄλλου μεταβάλλοντες αἰεὶ. *Hic jam e cod. Lips. ὅπου-*
σὺν pro ὅτιοῦν restituit Bekkerus, servata uti par erat vul-
gata lectione καὶ εἰς τὸ πρῶτον, cuius loco liber Lips. pra-
ebet καὶ εἰ τὸ πρῶτον. Bergkii conjecit : Τί γὰρ κωλύει εἰς
ἀλλήλα φέρεσθαι καὶ περιστασθαι πάλιν (vel πάντα) ὅπουσιν
εἰς ἄλλο καὶ τούτου εἰς ἕτερον, εἴτε τὸ πρῶτον εἴτε καὶ ἄλλο,
μεταβάλλοντες αἰεὶ. Collatis enim iis quae in titio hujus capi-
tis leguntur : Ἡ οὐδὲν κωλύει γινεῖσθαι ἕτερα ἐξ ἑτέρων καὶ
τούτου εἰς ἄπειρον εἶναι, ἢ ἀνακάμπτειν κύκλῳ, ὡστε τὸ ἕτερον
ἐκ τοῦ ἑτέρου γινεῖσθαι philosophum dicere verissime monet,
fieri posse, ut perpetua haec sit mutatio, ut unumquidque
modo hanc modo illam speciem induat, et vel revertatur in eam
formam, qua primum fuerit praeditum, vel aliam
ex alia asciscat. Sed idem sensus in vulgata scriptura inest,
modo pro ἅμα ponatur πάντα, quod Felicianus expressit, et
rectius, quam a Bekkerō factum est, locus distinguatur.
Sic igitur scribendum existimo : Τί γὰρ κωλύει εἰς ἀλλήλα
φέρεσθαι καὶ περιστασθαι πάντα, ὅπουσιν εἰς ἄλλο, καὶ τούτου
εἰς ἕτερον, καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἄλλου μεταβάλλοντες αἰεὶ.

29. Ἔτι καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μένοντος τοῦ πράγματος τόπῳ
τοῦ εἶδους μεταβολῆν, ἢ ἀλλοίωσιν εἰ τ' ἄλλοι κἀκεῖνος λέγει,
οὐδὲν ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ κωλύει κινεῖσθαι τὰ πράγματα,
ἔταν ἐκ λευκοῦ μέλαν ἢ ἐκ πικροῦ γέννηται γλυκύ. οὐδὲν γὰρ τὸ
μὴ εἶναι κενόν ἢ μὴ δέχεσθαι τὸ πλεῖρες ἀλλοιοῦσθαι κωλύει.
Omittitur οὐδὲν post κἀκεῖνος λέγει in Cod. Lips., verum
illa voce sententia carere non potest. Deinde pro γέννηται
legitur γίγνηται, sed alterum praestat. Caeterum μεταβολῆν
ἢ ἀλλοίωσιν jam ex eodem Codice restituit Bekkerus pro
vulg. μεταβολῆν ἢ ἀλλ. Bergkii horum verborum satis
impeditam sententiam esse opinatus scribendum conjecit :
Ἔτι καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μένοντος τοῦ πράγματος τόπῳ
τοῦ εἶδους μεταβολῆν—κινεῖσθαι τὰ πράγματα vel τῇ μεταβολῇ.
At accusativus τὴν μεταβολῆν ad κινεῖσθαι relatus aliorum
locorum similitudine abunde defenditur, velut Platonicus
de Legg. II, 656 : ἤδεα γὰρ τούτων ἕκαστα εἶναι φασὶ, πονηρὰ
δὲ, καὶ ἐναντίον ἄλλων, οὓς εἰσὶν αἰσχροὶ, αἰσχύνονται μὲν
κινεῖσθαι τῷ σῶματι τὰ τοιαῦτα κ. τ. λ. Ergo nihil mutan-
dum, quamquam non admodum commoda verborum col-
locatio est. Res de qua disceptatur, exponitur a Melisso
fragm. 17. Cf. Aristot. Phys. Auscult. I, 3 : ὅτι μὲν οὖν πα-
ραλογίζεται Μελισσος δῆλον· οἷσται γὰρ εἰληξέσθαι, εἰ τὸ γενό-
μενον ἀρχὴν ἔχει ἅπαν, ὅτι καὶ τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχει· εἴτα
καὶ τοῦτο ἀτοπον, τὸ παντός εἶναι ἀρχὴν πράγματος, καὶ μὴ

ἄλλοι κακέινος λέγει, οὐδὲν ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ κωλύει κινεῖσθαι τὰ πράγματα, ὅταν ἐκ λευκοῦ μέλαν ἢ ἐκ πικροῦ γένηται γλυκύ· οὐδὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι κενὸν ἢ μὴ δέχεσθαι τὸ πλήρες ἀλλοιοῦσθαι κωλύει. Ὡστε οὔτε ἅπαντα αἰδία, οὐδ' ἐν, οὐτ' ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι· ἀλλ' οὔτε ἄπειρα πολλά, οὔτε ἐνδομοιοι, οὐτ' ἀκίνητον οὐτ' εἰ ἐν οὐτ' εἰ πολλ' ἄττα. Τούτων δὲ χειμένων, καὶ μετακοσμεῖσθαι καὶ ἑτεροιοῦσθαι τὰ ὄντα οὐδὲν κωλύει ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου εἰρημένων, καὶ ἐνός ὄντος τοῦ παντός κινήσεως οὐσης, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι διαφέροντος, καὶ ἀλλοιομένου, οὐδενός προσγινομένου

νου, εἰδ' ἄρα τινός, οὐ σώματος, καὶ εἰ πολλῶν, συμμισγομένων καὶ διακρινομένων ἀλλήλοις. Τὴν γὰρ μῆξιν οὐτ' ἐπιπρόσθεσιν τοιαύτην εἶναι οὔτε σύνθεσιν οὐδέ εἰκός οἶαν λέγει, ὥστε ἢ χωρὶς εὐθύς εἶναι, ἢ καί, ἀποστρεφθέντων ἐπίπροσθεν ἑτέρου ἑτέρων, φαίνεσθαι χωρὶς ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλ' οὕτω συγκεῖσθαι ταχθέντα, ὥστε ὀτιοῦν τοῦ μιγνυμένου παρ' ὀτιοῦν μέρος μεμιγῆσθαι οὕτως ὡς μὴ ἀναληφθῆναι συγκείμενα, ἀλλὰ μεμιγμένα ἀρμόττειν ὀποιοῦν τῷ παντὶ μέρος. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα τὸ ἐλάχιστον, ἅπαν ἅπαντι μέρος μείκται ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον.

τοῦ χρόνου καὶ γενέσεως μὴ τῆς ἀπλῆς, ἀλλὰ καὶ ἀλλοιώσεως, ὡς περ οὐκ ἀνόρεας γινομένης μεταβολῆς.

35. Ὡστε οὔτε ἅπαντα αἰδία οὐδ' ἐν οὐτ' ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι, ἀλλ' ἄπειρα πολλά. Οὔτε ἐν θ' ὁμοιοι, οὐτ' ἀκίνητον, οὐτ' εἰ ἐν οὐτ' εἰ πολλ' ἄττα. Ita Bekkerus. In cod. Lips. est οὐδ' ἅπαντα. Quod sequitur οὐτ' ante ἄπειρον cum reliquis libris Lipsiensis servat. Neque tamen reprobanda Beckii opinio, qui illud οὐτ' deleri volebat. Cætera quæ in membrana Lipsiensis ut a Bekkero vulgata sunt leguntur ita emendo: Οὐτ' ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι· ἀλλ' οὔτε ἄπειρα πολλά, οὔτε ἐνδομοιοι, οὐτ' ἀκίνητον οὐτ' εἰ ἐν οὐτ' εἰ πολλ' ἄττα. Eadem in suo exemplari invenerat Felicianus, cujus hæc sunt verba: « Quamobrem neque omnia a terna, neque unum, neque infinitum esse necesse est. Sed neque infinita multa, neque unum simile, neque immobile sive unum sit sive multa quædam. »

38. Τούτων δὲ χειμένων καὶ μετακοσμεῖσθαι καὶ ἑτεροιοῦσθαι τὰ ὄντα οὐδὲν κωλύει ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου εἰρημένων, καὶ ἐνός ὄντος τοῦ παντός κινήσεως οὐσης, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι διαφέροντος, καὶ ἀλλοιομένου, οὐδενός προσγινομένου. Εἰ δ' ἄρα τινός, οὐ τοῦ σώματος, καὶ εἰ πολλά συμμισγομένων καὶ συνδιακρινομένων ἀλλήλοις. Minus recte hæc a Bekkero distincta sunt. Præterea cod. Lips. præbet: ἑτεροιοῦσθαι τὰ ὄντα οὐδὲνα κωλύει ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου εἰρημένων, quibus quidem verbis vitium istud serv' ækivi oloitur, sed tamen illud οὐδὲν vulgatæ lectionis servari oportet. Ultima in libro Lipsiensi hoc modo exarantur: συμμισγομένων καὶ διακρινομένων. Beckius post πολλὰ distinctionis virgulam ponendam putavit et προσγιγνεται vel εἰσὶ subaudiendi voluit. Nobis εἰ πολλῶν i. e. προσγινομένων requiri videtur. Sic autem scribimus: Τούτων δὲ χειμένων, καὶ μετακοσμεῖσθαι καὶ ἑτεροιοῦσθαι τὰ ὄντα οὐδὲν κωλύει ἐκ τῶν ὑπ' ἐκείνου εἰρημένων, καὶ ἐνός ὄντος τοῦ παντός κινήσεως οὐσης, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι διαφέροντος, καὶ ἀλλοιομένου, οὐδενός προσγινομένου, εἰ δ' ἄρα τινός, οὐ σώματος, καὶ εἰ πολλῶν, συμμισγομένων καὶ διακρινομένων ἀλλήλοις. Felicianus videtur εἰ γὰρ τινος legisse; vertit enim extrema: « Nulla re alia accedente, nam si modo quiddam id est, quod accedit, corpus non est, et si multa sint, dum ea inter se simul commisceantur et conservantur. »

p. 977. a. 4. Τὴν γὰρ μῆξιν οὐτ' ἐπιπρόσθεσιν τοιαύτην εἶναι οὔτε σύνθεσιν εἰκός οἶαν λέγειν. Ὡστε ἢ χωρὶς εὐθύς εἶναι, ἢ καὶ ἀποστρεφθέντος ἐπίπροσθεν ἕτερα ἑτέρων φέρεσθαι χωρὶς ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλ' οὕτω συγκεῖσθαι ταχθέντα ὥστε ὀτιοῦν μιγνυμένου παρ' ὀτιοῦν ὡς μίγνυσθαι μέρος, οὕτως ὡς μὴ ἀναληφθῆναι συγκείμενα, ἀλλὰ μεμιγμένα, μὴδ' ὀποιοῦν αὐτῷ μέρος. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα τὸ ἐλάχιστον, ἅπαν ἅπαντι μέρος μείκται ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον. Locus corruptus ad quem sanandum parum presidii e cod. Lips. atque e Feliciani interpretatione peti potest. In libro Lipsiensi perperam legitur οὐτ' ἐπὶ πρόσθεσιν, quod jam Bekkerus correxit, deinde ἀποστρεφθέντος pro vulgato ἀποστρεφθέντος

permutatione utriusque aoristi non insolita, tum ætera ἑτέρων φαίνεσθαι χωρὶς, mox ὥστε ὀτιοῦν τοῦ μιγνυμένου παρ' ὀτιοῦν ὁ (sic) μίγνυσθαι μέρος, præterea μὴ δὲ ποια οὖν αὐτῷ μέρος, denique post ἐλάχιστον id quod Bekkerus recepit ἅπαν ἅπαντι μέρος pro vulgato ἅπαν τὸ μέρος. Felicianus vertit: « Mixtionem enim neque superadditionem ejusmodi esse neque compositionem, qualem inquit, verisimile est: ut vel statim separata inter se sint, vel in aversione dum alia aliis superoccurrent, a sese mutuo seorsum ferantur: sed ea quæ mixta sunt, ita esse composita, ut quælibet pars cum quælibet confusa ita sit, ut non composita, sed mixta esse videantur, neque deprehendi qualesnam partes eorum sint possit. Quia enim non est corpus aliquod, quod minimum sit, unaquæque pars simili modo ac totum commixta est. » Quæ partim obscura partim aperte vitiosa sunt. Nam ne de cæteris loquar, extrema illa « non est corpus atiquid quod minimum sit » a sensu loci abhorrent. Quis enim ignorat τὸ ἐλάχιστον σῶμα παρὸ φιλοσοφῶν esse minimum vel individuum corpusculum, quod atomi nomine vulgo vocatur. Vide Democr. p. 135. Verba græca sic emendamus: Τὴν γὰρ μῆξιν οὐτ' ἐπιπρόσθεσιν τοιαύτην εἶναι οὔτε σύνθεσιν εἰκός οἶαν λέγει, ὥστε ἢ χωρὶς εὐθύς εἶναι, ἢ καί, ἀποστρεφθέντων ἐπίπροσθεν ἑτέρου ἑτέρων φαίνεσθαι χωρὶς ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλ' οὕτω συγκεῖσθαι ταχθέντα, ὥστε ὀτιοῦν τοῦ μιγνυμένου παρ' ὀτιοῦν μέρος μεμιγῆσθαι οὕτως ὡς μὴ ἀναληφθῆναι συγκείμενα ἀλλὰ μεμιγμένα ἀρμόττειν ὀποιοῦν τῷ παντὶ μέρος. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα τὸ ἐλάχιστον, ἅπαν ἅπαντι μέρος μείκται ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον. Quorum verborum hæc est sententia: « Nam mixtionem convenit neque additionem esse, neque compositionem qualem ipse dicit, qua vel illico sejuncta esse (ea quæ accedunt, τὰ προσγινομένα) vel aversis ante alia aliis seposita hæc a se invicem apparere statuitur, sed ita ordine esse conjuncta, ut unaquæque mixti particula cuilibet parti admixta sit, eo modo, ut conjunctæ illæ partes non excipiantur deinceps, sed mixta quævis membra universo congruant. Quoniam enim non exstat minimum et individuum corpusculum, unaquæque pars cuilibet mixta est similiter atque totum est mixtum. » Quod initio cum Bekkero posui ἐπιπρόσθεσιν neutiquam mutandum in ἐπιπρόσθεσιν, quo scripturæ depravatæ vestigia in cod. Lips. ducunt. Namque ἐπιπρόσθεσις ab ἐπιπροστίθεναι deductum (cf. Dion. Hal. VI, 9) additionem et additamentum designat, quæ ἐπιπρόσθεσις obstructionem et impeditiorem potissimum valet. Cf. Plutarch. de facie in orb. lun. t. IX p. 684 ed. Reisk. Utrumque vocabulum sæpe a librariis confusum est, ut illo loco, cujus Beckius meminit, apud Plutarch. Consolation. ad Apollon. tom. VI p. 461 ed. Reisk.: ταῦτα δὲ αὐτῶς πάντα ἐπιπρόσθεσις γίνεται. Reprobata Reiskii conjectura, qui ἐπιπρόσθεν γίνεται impedimento fuisse scribi volebat, corrigere ἐπιπρόσθεσις. Caterum in plerisque lexicis ἐπιπρόσθεσις desideratur.

ΠΕΡΙ ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ.

ΚΕΦ. γ'.

Ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἐστὶ, γενέσθαι, τοῦτο 15 λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ᾗτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γιγνόμενον. Δυνατόν δὲ οὐδέτερον· οὔτε γὰρ ὁμοιον ὅρ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνωσάι· ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίοις οὐχ ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλα, οὐτ' ἂν ἐξ ἀνο-

μοίου τάνομιον γενέσθαι. Εἰ γὰρ γίγνεται ἐξ ἀσθενέ- 20 στέρου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μείζον ἢ ἐκ χειρόνος τὸ κρείττον ἢ τούναντιον τὰ χεῖρω ἐκ τῶν κρείττωνων, τὸ δὲ ἐξ οὐκ ὄντος ἂν γενέσθαι, ὅπερ ἀδύνατον· αἰδίων μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἶναι τὸν θεόν. Εἰ δ' ἔστιν ὁ θεὸς ἅπάντων κρείττων, ἕνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι· εἰ γὰρ δύο ἢ πλείους εἴεν, οὐκ ἂν ἔτι 25 κρείττων καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων· ἕκαστος γὰρ ὂν τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη. Τοῦτο γὰρ ἕν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ

CAPUT TERTIUM.

Secunda libelli pars quæ tertium et quartum caput complectitur rectissime in codice Lipsiensi pariterque in aliis libris quos inspexit Bekkerus, duobus Marcianis, Palatino Vaticano, Urbinate et Parisiensi, Aristotelæus περὶ Ξενοφάνους inscribitur, quum ineptam in reliquis exemplaribus inscriptionem περὶ Ζήνωνος in fronte gerat.

p. 977. a. 14. Ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἐστὶ, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ᾗτοι ἐξ ὁμοίων ἢ ἐξ ἀνομοίων γενέσθαι τὸ γινόμενον. Hic cod. Lips. ᾗτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γινόμενον, id quod et aptius est vulgato et confirmatur Simplicii verbis Comment. in Arist. Phys. fol. 6 a : ἀγένητον δὲ ἐδείκνυν ἐκ τοῦ δεῖν τὸ γιγνόμενον ἢ ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γίνεσθαι. Brandisii opinionem, qui prima hujus capituli verba e primo hujus libelli capite temere accessita putat atque a Xenophanis ratione aliena videri dicit, neque comprobare. Neque enim dubitat philosophus sine aliquid an non sit, sed potius hac sententia esse aliquid contendit ut ea quæ paulo inferius posita est enuntiatione εἰ δ' ἔστιν ὁ θεός ἅπάντων κρείττων x. τ. λ. Karstenius delet το, quemadmodum in Parmenidis dicto ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, legendum conjicit ἀδύνατόν φησιν, εἰπερ ἔστι, γενέσθαι eo sensu, ut sit τὸ εὐκρινῶς ὂν γένεσθαι ἔχειν, ἀδύνατον. Sed hæc vis in vulgata etiam scriptura inest.

16. Δυνατόν δὲ οὐδέτερον. οὔτε γὰρ ὁμοιον ὅρ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνωσάι (ταῦτά γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις ἢ ὁμοίοις ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλα) οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τὸ ἀνόμοιον γενέσθαι. Ita Bekkerus, sed hac ratione locum scribi non posse jam perspexerat Brandisius in Comm. Eleatt. p. 26 et Karstenius Xenopl. p. 101 e libro Lipsiensi corrigentes τοῖς γε ἴσοις ὁμοίως. Præterea Karstenius conjicit ταῦτά γὰρ ἅπαντα (vel ἅπαντα) ἴσως τοῖς ὁμοίοις ὑπάρχειν. At ne hoc quidem accommodatum est, neque id quod volunt viri docti in exemplari Lipsiensi exstat. Ibi enim Beckio teste reperitur ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίως, quod Bergkius sic emendavit : ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίοις οὐχ ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλα, i. e. τὸ τεκνωσάι καὶ τὸ τεκνωθῆναι. Neque aliud est quod Simplicius l. c. refert : ἀλλὰ τὸ μὲν ὁμοιον ἀπαθείς φησιν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. Adde Sext. Empir. Hypot. l. 225 : εἰδομαίτις δὲ Ξενοφάνης παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων προλήψεις ἐν εἶναι τὸ πᾶν καὶ τὸν θεόν συμψη τοῖς πᾶσιν, εἶναι δὲ σφαροσιδῆ καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητον καὶ λογικόν. Extrema οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τὸ ἀνόμοιον γενέσθαι pro quibus vulgo male scribitur οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου οὐτ' ἀνόμοιον γενέσθαι e cod. Lips. emendasse se dicit Bekkerus. At ibi habetur τάνομιον, quod quum in alio nescio quod exemplari cum præcedenti voce junctum scriptum esset ἀνομοιὸν τάνομιον, corruptioni locum dedit. De reliquo cum Lipsiensi codice Feliciani interpretatio consentit. Quod Karstenius ait, diligentem scriptionem postulare τὸ

ὁμοιον ὅρ' ὁμοίου, ut mox dicitur οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τὸ ἀνόμοιον, per se quidem verum est, sed Aristotelem Xenophanis carmina pedestri oratione interpretantem in omittendo articulo poetæ vestigia sequi apparet. Ultima recte accepit Karstenius περὶ τοῦ ὄντος, sunt igitur perinde interpretanda ac si dicatur οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου ἀνόμοιον τὸ ὂν γενέσθαι.

20. Εἰ γὰρ γίγνεται ἐξ ἀσθενέστερου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μείζον ἢ ἐκ χειρόνος τὸ κρείττον, ἢ τούναντιον τὰ χεῖρω ἐκ τῶν κρείττωνων, τὸ οὐκ ὂν ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι. Pleraque editiones habent τὸ οὐκ ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι. Cod. Lips. τὸ οὐκ ὂν ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι, quod placuit Brandisio Comm. Eleatt. Cousino fragm. phil. et Bekkero. Non male tamen Karstenius scripsit τὸ ὂν ἐξ οὐκ ὄντος propter Simplicii verba l. c. εἰ δὲ ἐξ ἀνομοίου γίγνεται, ἔσται τὸ ὂν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Accedit quod Felicianus videtur eodem modo in suo libro scriptum enisse. Verit enim : « ex non ente quippiam efficeretur. » Elsi autem intelligi potest quod exhibet liber Lipsiensis, tamen quoniam hic de ortu τοῦ ὄντος quaeritur, cum Karstenio τὸ ὂν ἐξ οὐκ ὄντος ponere non dubitavimus.

23. αἰδίων μὲν οὖν διὰ ταῦτ' εἶναι. cod. Lips. διὰ ταῦτα εἶναι.

24. In verbis ἕνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι ultima vox petita est e cod. Lips.; nam in reliquis membranis deest.

25. Pro δύο ἢ ἔτι πλείους εἴεν cod. Lips. omisso ἔτι simpliciter δύο ἢ πλείους, quod præstat, ne in priore etiam membro ponatur vocula, quæ in posteriore οὐκ ἂν ἔτι κρείττων necessario requiritur. Pro αὐτὸν εἶναι πάντων, quod recte se habet, in cod. L. est αὐτῶν εἶναι πάντων.

26. ἕκαστος γὰρ ἂν θεός τῶν πολλῶν ὁμοίως ὂν τοιοῦτος εἴη. Ita plerique omnes libri sensu bono, quem et Felicianus in hunc modum exprimit : « quippe quum unusquisque ex multis deus similis atque idcirco talis foret. » At cod. Lips. præbet ἕκαστος γὰρ ὂν τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη : nam quoniam esset unusquisque e multis illis, similiter talis (i. e. κρείττιστος) foret. Hanc veram esse scripturam opinor propter Simplicii locum : πλείονων γὰρ φησὶν ὄντων, ὁμοίως ἀνάγκη ὑπάρχειν πᾶσι τὸ κρατεῖν.

27. τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντα κρατεῖσθαι εἶναι. Ita Bekkerus Lipsiensem et plerosque alios codd. secutus edidit; nam a Feliciani libro postrema καὶ πάντα κρατεῖσθαι εἶναι, quæ corrupta sunt, abfuerunt. Quomobrem Fullebornius ea deleri volebat. Contra Brandisius καὶ πολλὰ κρατεῖσθαι εἶναι multa ita se habere ut regantur legendum suspicatus est, Cousinus auctore Boissonadio correxit καὶ πάντα κρατεῖσθαι ἐνί, ab uno omnia regi, Karstenius denique conjecit καὶ πάντων κρείττων εἶναι, quod unum omnium maxime cum verbis prægressis conciliari potest. Hanc igitur conjecturam depravata Aristotelis orationi inserendam duximus.

κρατεῖσθαι, καὶ πάντων κράτιστον εἶναι· ὥστε καθὼ μὴ κρείττων, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν. Πλειόνων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἶεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους τὰ δὲ ἤττους, οὐκ ἂν εἶναι θεούς· πεφυκέναί γὰρ θεὸν μὴ κρατεῖσθαι. Ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεὸν φύσιν δεῖν εἶναι κράτιστον· τὸ δὲ ἴσον οὔτε γείρον οὔτε βέλτιον εἶναι τοῦ ἴσου. Ὡστε εἴπερ εἴη τε καὶ τοιοῦτος εἴη θεός, ἓνα μόνον εἶναι τὸν θεόν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δυνασθαι ἂν ἂ βούλοιο· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι, πλειόνων ὄντων· ἓνα ἄρα εἶναι μόνον. Ἐνα δ' ὄντα ὅμοιον εἶναι πάντη, ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν τὰς τε ἄλλας αἰσθη-

σεις ἔχοντα πάντη· εἰ γὰρ μὴ, κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεῶν ὄντα, ὅπερ ἀδύνατον. Πάντη δὲ ὅμοιον εἶναι, σφαιροειδῆ εἶναι· οὐ γὰρ τῆ μὲν β τῆ δ' οὐ τοιοῦτον ὄντα, ἀλλὰ πάντη. Ἰδίον δ' ὄντα καὶ ἓνα καὶ σφαιροειδῆ, οὐτ' ἄπειρον εἶναι οὔτε πεπεράνθαι. Ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν εἶναι· τοῦτο γὰρ οὔτε ἀρχὴν οὔτε μέσον οὔτε τέλος οὔτε ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχει· τοιοῦτον δ' εἶναι τὸ ἄπειρον· ὡς δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὄν, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλλα, εἰ πλείω εἴη. Τὸ δὲ ἓν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιωσθαι· ἓν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς ὄ, τι περανεῖ. Τὸ δὲ

29. καθὼ μὴ κρείττων, sic Bekkerus e cod. Lips., nam in reliquis male scribitur κρείττων.

31. πεφυκέναί γὰρ θεὸν μὴ κρατεῖσθαι. Ita omnes codd. præter Lipsiensem, pro θεὸν invenitur τὸ θεῖον. Hoc autem propterea repudiavimus, quia ubique hoc capite et apud Simplicium legitur θεός.

32. Ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεὸν φύσιν δεῖν εἶναι κράτιστον. Haeserunt in his verbis viri docti. Ac primum quidem Tiedemanni kratistῶν jure improbarunt Füllebornius et Beckius, quorum posterior δεῖν tanquam inepte additum deleri jussit, hanc sententiam vim esse rarus: non posse deum natura præstantissimum esse. Karstenius nihil mutans sic philosophi præceptum declarat: οὐκ ἂν προσήκειν, θεὸν πεφυκέναί κρατεῖν sive κράτιστον εἶναι, si plures essent dii inter se aequales, consentaneum fore negat penes deum esse summam potentiam. At licet δεῖν similiter ut προσήκειν nonnunquam significet convenire, consentaneum esse, tamen verborum collocatio huic interpretationi non suffragatur. Itaque sic vertendum: « si plures sint dii inter se aequales, non eam naturam deum esse habiturum, ut necessario potentissimus sit. »

34. ὥστε εἴπερ εἴη τε καὶ τοιοῦτον εἴη θεός. Scribendum videtur τοιοῦτος, ut versu 27, atque hoc Felicianus expressit: « quapropter si est et talis est deus, unum ipsum solum esse. »

35. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δυνασθαι ἂν ἂ βούλοιο. οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πλειόνων ὄντων ἓνα εἶναι μόνον. Depravata esse hæc vel repetitum illud atque adeo ferè positum οὐδὲ arguit. Karstenius suavit, ut poneretur: ὥστ' εἴπερ ἐστὶ γε τοιοῦτος, ἓνα μόνον εἶναι τὸν θεόν· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἅπαντα δυνασθαι ἂν ἂ βούλοιο, πλειόνων ὄντων, ἓνα μόνον. Rectius codex Lipsiensis post βούλοιο habet: οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι, πλειόνων ὄντων· ἓνα ἄρα εἶναι μόνον. Initio duplex οὐδὲ negandi vim auget, quod jam Karstenius adnotavit, qui citat Epicharmum apud Diogenem L. III, 10: οὐδὲ μὲν οὐδ' αἰ ποτὶ μέτρον κ. τ. λ. et Plat. Phædr. extr. p. 278 E. Sed ita jam frequenter Homerus, velut Il. XVIII, 117: οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε Κῆρα, ὅσπερ φίλτατος ἔσκαε Διὶ Κρονίῳ ἀνακτι. Omnino quum poetarum magis proprius hic usus sit quam prosæ orationis scriptorum, suspicor Aristotelem magna ex parte Xenophanis verba servasse, quæ forsitan fuerint:

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ δυνατόν κε πᾶν τελέειν θεός οἶος·
οὐ γὰρ ἔχει δύναμιν ταύτην πλειόνων ἓν ὅμιλον·
οὕτω μόνος ἔων πάντων κρατεῖ φρεσὶν ἤσιν.

37. ἓνα δ' ὄντα ὅμοιον εἶναι πάντη, ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν, τὰς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντη. εἰ γὰρ μὴ, κρατεῖν ἂν κ. τ. λ. Ita Bekkerus. Notandum illud vocari πάντη ὅμοιον quod sublato partium discrimine unum atque continuum est. Parm. v. 78: οὐδὲ διαίρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ὅμοιον. Ac perperam a Bekkero distinguitur post ἀκούειν. Namque ut recte monet Karstenius verba ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν sub-

stantive posita una cum sequenti nomine τὰς τε ἄλλας αἰσθήσεις pendet ex ἔχοντα πάντη, ut eodem sensu dicatur: ὁρασὶν τε καὶ ἀκοῆν τὰς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντη.

p. 977 b. 1. πάντη δ' ὅμοιον ὄντα σφαιροειδῆ εἶναι· οὐ γὰρ τῆ μὲν τῆ δ' οὐ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ πάντη. Simplicius l. c. σφαιροειδῆ αὐτὸ διὰ τὸ πανταχόθεν ὅμοιον λέγει. Eandem quam hic legitimus sententiam Parmenides exprimit v. 104 seqq. Similiter Aristoteles de Cælo I, 1: τὸ δὲ πᾶν ... τέλειον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ καθάπερ τούτομα σημαίνει, πάντη, καὶ μὴ τῆ μὲν τῆ δ' οὐ.

2. ἰδίον δ' ὄντα καὶ ἓνα καὶ σφαιροειδῆ, οὐτ' ἄπειρον εἶναι οὔτε πεπεράσθαι. Ita Bekkerus hæc verba vulgavit. Karstenius cum veteribus editionibus πεπεράσθαι scripsit. Neutrū ferendum; requiritur enim quod cod. Lipsiensis habet πεπεράνθαι. Nam nullus hic est verbo περᾶν locus, sed solum convenit περαίνειν, ut mirandum sit, homines doctos tale vitium non animadvertisse. Concinit Simplicius l. c.: καὶ οὔτε δὲ ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον εἶναι· διότι ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν ὡς οὔτε ἀρχὴν ἔχον οὔτε μέσον οὔτε (vulg. μήτε) τέλος, περαίνει δὲ πρὸς ἄλλα τὰ πλείω. Ultimo vocabulo excepto in reliquis vulgatam lectionem secutus sum, quum initium hujus sententia integritas in aliis quam in Lipsiensi libro videatur, ubi legitur: ἰδίον δὲ οὕτω καὶ ἓνα καὶ σφαιροειδῆ οὔτε ἄπειρον, οὔτε πεπεράνθαι.

3. ἄπειρον δ μὴ ὄν εἶναι Bekkerus, alii ἄπειρον τὸ μὴ εἶναι, cod. Lips. ἄπειρον μὲν ὃ μὴ ὄν εἶναι, sed hene Brandisius correxit ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν εἶναι.

4. τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον οὐτ' ἀρχὴν καὶ τέλος οὐτ' ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχειν. In his verbis καὶ ante τέλος e correctione in libro Lipsiensi scriptum est; antea fuit οὔτε, quod etiam nunc perspicue apparet, et in cæteris membranis atque apud Simplicium exstat. Quamobrem οὔτε legendam existimo.

6. περαίνειν δὲ πρὸς ἄλλα, εἰ πλείω εἶεν. Magis attice Cod. Lips. εἰ πλείω εἴη. Si plura sint, ea finibus inter se terminari philosophus dicit, non vero id quod unum sit. Aristot. Phys. III, 4: αἰ περαίνειν ἀνάγκη ἕτερον πρὸς ἕτερον.

7. τὸ δὲ ἓν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιωσθαι. Rectius Cod. Lips. ὁμοιωσθαι. Est enim ὁμοιωσθαι comparari et assimilari, ὁμοιωσθαι par vel simile esse. Plat. de Rep. lib. VI p. 498 E: ἄνδρα δὲ ἀρετῆ παρισωμένον καὶ ὁμοιωμένον μέχρι τοῦ δυνατοῦ τελείως, ἔργω τε καὶ λόγῳ δυναστεύοντα ἐν πόλει ἐτέρᾳ τοιαύτη, οὐ πώποτε ἐωράκασι οὔτε ἓνα οὔτε πλείους.

8. ἓν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς ὄ, τι περανεῖ. Hæc vulgata est scriptura, quam utique preferendam censemus Lipsiensi πρὸς ὄ, τι περανεῖν propter constantem vocabuli usum, quo passivum hæc significatione insolens est, et propter verba prægressa περαίνειν δὲ πρὸς ἄλλα. Brandisius recepit περανεῖν, quod si ullo pacto ferri posset, non diceretur

τοιοῦτον ὃν ἐν, ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι
 10 οὔτε ἀκίνητον εἶναι. Ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ
 ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτ' ἐκεῖνο εἰς ἄλλο
 εἰσεῖναι· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἐνός· ἕτερον γὰρ εἰς
 ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. Εἰς μὲν οὖν τὸ μὴ ὄν οὐδὲν ἂν
 15 κινήθῃται· τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐδαμῆ εἶναι. Εἰ δὲ εἰς ἄλ-
 ληλα μεταβάλλοι, πλείω ἂν αὐτὸ εἶναι ἐνός. Διὰ
 ταῦτα δὴ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἐνός, ἡρεμεῖν
 δὲ καὶ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδέν· τὸ δὲ ἐν οὔτε ἡρεμεῖν
 οὔτε κινεῖσθαι· οὔτε γὰρ τῷ μὴ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς
 ὅμοιον εἶναι. Κατὰ πάντα δὲ οὕτως ἔχειν τὸν θεόν,
 αἰδιόν τε καὶ ἕνα, ὅμοιον τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὔτε

ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἡρεμεῖν οὔτε κινήτῳ εἶναι.

ΚΕΦ. Δ'.

Πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει καὶ οὗτος τὸ γινόμενον
 γίνεσθαι ἐξ ὄντος, ὡσπερ ὁ Μελισσος. Καίτοι τί
 κωλύει μὴτ' ἐξ ὁμοίου μὴτ' ἐξ ἀνομοίου τὸ γινόμενον
 γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντος; ἔτι οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεὸς
 ἀγέννητος ἢ καὶ τᾶλλα πάντα, εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου
 20 ἢ ἀνομοίου γέγονεν, ὅπερ ἀδύνατον. Ὡστε ἢ οὐδὲν
 ἔστι παρὰ τὸν θεόν, ἢ καὶ τᾶλλα αἰδία πάντα. Ἐτι
 κράτιστον τὸν θεὸν λαμβάνει, τοῦτο δυνατότατον καὶ

nisi addito ἂν, ut in illo Eschyleo Prom. v. 885 : οὐδ' ἔχω
 τίς ἂν γενοίμαι. Karstenius legendum putabat ἐν γὰρ οὐκ
 ἔχειν πρὸς ὁ, τε περαινῆ. Sed ut infinitivum ἔχειν non in-
 commodum esse largiri, licet a vulgata lectione non sit
 recedendum, ita περαινῆ pro περαινεῖ neutiquam mihi pro-
 batur. Etsi enim fere solemnis est in ejusmodi junctura
 conjunctivus, ut apud Sophoclem Oed. Col. 318 : οὐκ ἔχω
 τίς τῶ; tamen futurum περαινεῖ nihil habet, in quo offendas.
 Nam in eadem tragedia (v. 1739) Sophocles : ὅπως μο-
 λούμεθ' ἐς δόμοις οὐκ ἔχω, et Eurip. Heracl. 440 : οὐτὶν οὐκ
 ἔγω τί χορήσομαι. Sequentia apud Bekkerum sic scribun-
 tur : τὸ δὲ τοιοῦτον ὃν ἐν, ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖ-
 σθαι οὔτε κινήτῳ εἶναι. Cod. Lips. suppeditat : τὸ δὴ τοιοῦ-
 τόν ἐν ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον
 εἶναι. In veteribus editionibus est : τὸ δὴ τοιοῦτον ὃν ἐν
 ὃν. Hinc nemo dubitabit, quin poni debeat : τὸ δὴ τοιοῦτον
 ὃν ἐν, ὃν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον
 εἶναι. Ceterum ἀκίνητον jam Tiedemannus conjunctura as-
 secutus erat.

11. Pro οὔτε ἐκεῖνο cod. Lips. οὔτ' ἐκεῖνο.

13. εἰς μὲν οὖν τὸ μὴ ὄν οὐδὲν ἂν κινήθῃται· τὸ γὰρ μὴ ὄν
 οὐδαμῆ εἶναι. Ita recte Bekkerus cum cod. Lips. Cf. Sim-
 plicii locum, quem infra ponemus. Nam in vulgata le-
 ctione jure hæsit Karstenius, qui : « melius, inquit, scrip-
 tum esset οὐδ' ἂν κινήθῃται, diligentior vero scribendi
 ratio postularet hæc ita transponi : εἰ μὲν οὖν μὴ κινήθῃται,
 μὴδὲν (i. e. μὴ ὄν) ἂν εἶναι αὐτό.» Idem pro οὐδαμῆ εἶναι
 corrigendum putat οὐδαμῆ εἶναι. At his mutationibus licet
 supersedere.

14. εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι, πλείω αὐτὸν εἶναι ἐνός.
 Non liquet, utrum e codd. an e veteribus editionibus Bek-
 kerus sumpserit αὐτόν, quod si recte se haberet, ad deum
 referri in promptu esset. Sed quoniam Xenophanes deum
 unum esse, non plures jam supra demonstravit, hic neu-
 trum αὐτὸ flagitatur, quod pertinet ad τὸ ἐν vel τὸ ὄν. Id
 ipsum Karstenius scripsit, quum in nonnullis editionibus
 invenisset. Præterea ἂν particulam post πλείω rectius addi
 idem vir doctus observavit.

16. ἡρεμεῖν δὲ καὶ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδὲν cod. Lips.;
 ceteri male ἡρεμεῖν γὰρ ἀκίνητον x. τ. λ.

17. ἀτρεμεῖν οὔτε κινεῖσθαι omnes codd. Sed mihi cum
 Karstenio ἀτρεμεῖν in ἡρεμεῖν, quod paulo superius legi-
 tur, refingere placet, quia ἀτρεμεῖν licet quiescendi no-
 tione ab aliis scriptoribus usurpatum sit, tamen non est
 philosophorum proprium qui τῷ κινεῖσθαι opponunt τὸ
 ἡρεμεῖν.

20. οὔτε ἡρεμεῖν οὔτε ἀκίνητον εἶναι. Ineptam esse hanc
 membranarum scripturam dudum Füllebornius viderat οὔτε
 ἡρεμεῖν οὔτε κινήτῳ εἶναι substituendum ratus. Non injuria
 autem Karstenius ait melius opponi τὸ ἡρεμεῖν τῷ κινεῖ-
 σθαι quam τῷ κινήτῳ εἶναι, ideoque id quod supra le-

gebatur scribi vult οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον εἶναι.
 Beckius in codice Lipsiensi illud ἀκίνητον ita exaratum
 esse testatur, ut dubium sit ἀκίνητον an εὐκίνητον voluerit
 librarius. Felicianus, qui interpretatur neque quiescere
 neque moveri, videtur κινεῖσθαι legisse. In hac rei ambi-
 guitate ultra Füllebornii conjecturam, quæ proxime
 ad codicum lectionem accedit, progredi non sum ausus.
 Quod reliquum est cum eo quod hic tractatur argumento
 Simplicii verba componamus : παραπλησίως δὲ καὶ κίνησιν
 ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἡρεμίαν. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν·
 οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὸ πρὸς ἄλλο εἰσεῖναι· κί-
 νησθαι δὲ τὰ πλείω τοῦ ἐνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον μεταβάλ-
 λειν· ὡστε καὶ ὅταν ἐν ταῦτῳ μὲνιν λέγη καὶ μὴ κινεῖσθαι,
 αἰεὶ ὁ ἐν ταῦτῳ τε μένειν κινουόμενον οὐδὲν
 οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιτρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ,

οὐ κατὰ τὴν ἡρεμίαν τὴν ἀντικειμένην τῇ κινήσει μένειν αὐτόν
 (i. e. τὸν θεόν) φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ κινήσεως καὶ ἡρε-
 μίας ἐξηρημένην.

CAPUT QUARTUM.

p. 977, b. 21 : πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει καὶ οὗτος τὸ γι-
 γόμενον γίνεσθαι ἐξ ὄντος, ὡσπερ ὁ Μελισσος. καίτοι τί
 κωλύει μὴτ' ἐξ ὁμοίου τὸ γινόμενον γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ
 ὄντος. Deesse hic aliquid cum ipsa rei natura ostendit,
 tum Felicianus interpres confirmat, cujus hæc sunt verba :
 « At enim quid obstat, quin neque ex simili, neque ex
 dissimili id quod fit, sed ex non ente existat? » Statuit
 Colophonius philosphus, si quid generetur, id aut ex si-
 mili aut ex dissimili necessario procreari, neutrum autem
 fieri posse. Conficitur hoc ex iis quæ cap. 3 leguntur :
 ἀδύνατόν φησιν εἶναι εἰ τι ἔστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ
 τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ἦτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι
 τὸ γινόμενον. δυνατόν δὲ οὐδέτερον. Hinc Karstenius et
 Bergkii correxerunt : καίτοι τί κωλύει μὴτ' ἐξ ὁμοίου μὴτ'
 ἐξ ἀνομοίου τὸ γινόμενον γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντος. Nam
 nihil obstat censet Aristoteles, etiamsi id largiatur, quo-
 minus ex nihilo aliquid gignatur. Præterea commodior est
 verborum collocatio quæ in Lipsiensi codice exstat :
 πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει τὸ γινόμενον καὶ οὗτος ἐξ ὄντος
 γίνεσθαι.

24. ὁ θεὸς ἀγέννητος ἢ e Lipsiensi libro substituisse se
 dicit Bekkerus pro vulg. ἀγέννητος εἰ, sed in Lipsiensi
 codice est ἀγέννητος ἢ, quam lectionem Felicianus quoque
 sequitur.

25. εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ ἀνομοίου γέγονεν. Sic vulgo;
 cod. Lips. εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ καὶ ἐξ ἀνομοίου γέγονεν.

26. παρὰ τὸν θεὸν exstat in libro Lipsiensi fuitque in co-
 dice Feliciani qui recte vertit præter deum; in veteribus
 editionibus habetur περὶ quod ineptum est.

27. ἔτι κράτιστον τὸν θεὸν e Lips. cod. posuit Bekkerus;
 ante male scribebatur εἴπερ ἅπαντα ἐπικράτιστον τ. θ.

βελτιστον λέγων. Οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοὶ οὐκ οὖν 30 ἐκ τοῦ δοκοῦντος εἴληψε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ἔμολογίαν. Τὸ δὲ κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὕτως ὑπολαμβάνων λέγει τις, ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ἐπεὶ τό γε

πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ βίωμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. 35 Θελοὶ δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φράναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἶόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ· ἅμα γὰρ καλῶς ἔχοντι κακείνο ἂν συμβαίνοι. Οὕτω δὲ διακείσθαι καὶ

28. οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοὶ. Karstenius de Xenoph. p. 116 inter ἀλλὰ ἐπεὶ inseri vult κατὰ. Fallitur Felicianus hanc enuntiationem ita interpretans: « Id autem ex lege minime videtur, sed in multis praestantiorum sese mutuo esse dii dicuntur. » Nam κατὰ νόμον hic non valet *ex lege*, sed *ex vulgari opinione*, cf. Democrit. fragm. p. 204, 208, deinde ad θεοὶ subaudiendum δοκοῦσι, quod Karstenius jam observavit.

29. οὐκ οὖν ἐκ τοῦ δοκοῦντος εἴληψε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ἔμολογίαν. Ita Bekkerus cum plerisque codd.; Karstenius p. 116 male ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ ἔμολογίαν. At in Lipsiensis reperitur ταύτην τοῦ θεοῦ τὴν ἔμολογίαν, quod repudiandum. Neque enim abesse potest praepositio eo qui hic requiritur sensu, quem in hunc modum exprimit Felicianus: « non igitur ex eo quod videtur hanc de deo consensionem sumsit. » Multi autem apud Platonem, Aristotelem aliosque scriptores loci offenduntur quibus haec vöcula genitivus juncta idem sonat quod praepositio ad patrium casum relata. Plat. Conviv. p. 193 C: μὴ τοίνυν κατ' ἀνθρώπων σκόπει μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῶων πάντων καὶ φυτῶν. Aristot. de Anima lib. I cap. 1: τάχ' ἂν τῷ δόξειε μία τις εἶναι μέθοδος κατὰ πάντων.

31. Τὸ τε κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὕτως ὑπολαμβάνων λέγεται ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ἐπεὶ τοί γε πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ βίωμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν· θελοὶ δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φράναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἶόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ· ἅμα γὰρ ἴσως ἔχοντι κακείνο ἂν συμβαίη. Hic nonnulla Bekkerus e cod. Lipsiensis emendavit, alia vero quae probanda non sunt recepit, ut ἐπεὶ τό γε, cuius loco olim ἐπεὶ τοῦ γὰρ vel ἐπεὶ γὰρ τοῦ scribebatur. Felicianus veritit: « Accedit quod deum esse praestantissimum non eo sensu dicitur, ut erga aliud quipiam huiusmodi sit dei natura, sed quantum tantummodo ad suam ipsius affectionem attinet: nam si ad alterum spectemus, quid prohibeat, deum non sua ipsius aequitate et fortitudine, sed ex aliorum imbecillitate excellere? At deum ita esse praestantissimum intelligit nemo, sed quia ipse quam optime fieri potest, affectus est, nihilque ei quominus bene et recte sese habeat deest, quippe quum ita sese habenti simul illud etiam eveniat necesse sit. » Ex qua interpretatione quid ipse in suo exemplari invenit, manifesto apparet. Bergkiius corrigi vult τὸ δὲ κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὕτως ὑπολαμβάνων λέγει, ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν· ἐπεὶ τό γε πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ βίωμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν, θελοὶ δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φράναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἶόν τε ἄριστα καὶ οὐδὲν ἐλλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ· ἅμα γὰρ ἴσως ἔχοντι κακείνο ἂν συμβαίη. Quod initio scripsit δὲ, elegantiorum efficit orationem, etsi te fortasse tolerandum in scriptore qui incise membratimque loquens praegressa sententiae similem-annectit, ut non male Felicianus hanc transitionem verbis *accedit quod* reddiderit. Deinde vero ὑπολαμβάνων λέγει non convenit huic loco, quia Aristoteles iam non Xenophanis iudicium commemorat, sed quid

vulgo homines hac de re sentiant et quid ipse iudicet significare vult. Quapropter Karstenius coniecerat ὑπολαμβάνεται; possis etiam ὑπολαμβάνων λέγει τις suspicari. Sed bene Bergkiius τό γε πρὸς ἕτερον posuit, ubi e superioribus repetendum ταύτην τοῦ θεοῦ εἶναι φύσιν. Karstenius legi iusserat: εἰ γὰρ τοῦτο (scil. λέγοιτο) πρὸς ἕτερον, quod non placet. Praeterea e cod. Lipsiensis ἐλλείπει Bergkiius pro ἐλλείπει restituit, neque tamen in sequentibus αὐτῷ quod ex ἐλλείπει aptum est satis certa conjectura in αὐτόν mutavit, quum ille datus licet paulo remotior ab eo unde pendet verbo similibus exemplis excusari queat. Quod autem Karstenius post ἐλλείπει exarari voluit μὴ εὖ καὶ καλῶς pro καὶ εὖ καὶ καλῶς, id a sententia abhorret. In extremis vox συμβαίνοι ducta est e cod. Lipsiensis ad quam scripturam proxime accedit quod e duobus libris Bekkerus enotavit qui mendose συμβαίνοι exhibent. Reliqua non expedit Bergkiius; nam ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἔχοντι ferri nequit. Est autem, si sequens enuntiatum adiunxeris, haec philosophi argumentatio: Deum potentissimum et optimum dici par est non aliorum habita ratione, sed ipsius per se spectata natura. Etenim si alios tantum superaret, posset quidem non propter ipsius virtutem praestare, sed ob illorum imbecillitatem excellere. At hoc a deo alienum esse patet, quem ideo potentissimum et optimum dicimus, quia suae naturae convenienter quam optime affecto nulla res ad bene beateque vivendum deest. Nam si beatus est, optimum quoque et potentissimum esse convenit. Neque vero quidquam obstat, quominus, etiam si plures sint, cuncti eo statu fruantur, ut omnes quam optime sint affecti, et quum reliqua omnia superent, invicem tamen sibi non praesent. Ultima Brandisius p. 79 non multo aliter interpretatur: *cetera quidem omnia regentes, non vero se invicem*. Jam vero quod Bergkiius censet, verba esse in eam sententiam scripta, ut salva aliorum felicitate deus felix esse dicatur, id frustra hic quaeras. Porro ἴσως ἔχοντι exponit εὖ καὶ καλῶς ἔχοντι ἴσως ἄλλοις, quod si recte se haberet, supervacanea esset sequens enuntiatio. Paulo rectius Karstenius ita scripsit: ἅμα γὰρ ἴσως; (i. e. nimirum) τοῦτ' (τὸ εὖ καὶ καλῶς) ἔχοντι κακείνο (τὸ κράτιστον εἶναι) ἂν συμβαίη, sed multo simplicior est Feliciani lectio, ad quam Brandisius Comment. Eleat. p. 79 se applicavit ἅμα γὰρ οὕτως ἔχοντι. Quum autem illud οὕτως nihil sit hoc loco nisi εὖ καὶ καλῶς, forsitan in ἴσως vel οὕτως ipsum καλῶς latuerit, quod in verborum ordinem recipere non dubitavi. Itaque locum sic distinguo: Τὸ δὲ κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὕτως ὑπολαμβάνων λέγει τις, ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ἐπεὶ τό γε πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ βίωμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. Θελοὶ δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φράναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἶόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ· ἅμα γὰρ καλῶς ἔχοντι κακείνο ἂν συμβαίνοι.

39. οὕτω δὲ διακείσθαι καὶ πλείους αὐτοῦ ὄντας οὐδὲν κωλύει, ἀπαντας ὡς οἶόν τε ἄριστα διακειμένους, καὶ κράτιστου; τῶν ἄλλων, οὐχ αὐτῶν ὄντας. Ἔστι δ', ὡς εἶπες, καὶ ἄλλα. Ita Bekkerus, qui veterum editionum ὡς εἰσονται e cod. Lips. ac fortasse ex aliis quoque libris tacite correxit in ὡς οἶόν τε. Sed in Lipsiensis legitur praeterea οὐδὲ ἂν

978 πλείους αὐτοὺς ὄντας οὐδὲν ἂν κωλύοι, ἅπαντας ὡς οἶόν
 τε ἀρίστα διακειμένους, καὶ κρατίστους τῶν ἄλλων, οὐχ
 αὐτῶν ὄντας· ἔστι δ', ὡς εἴοικε, καὶ ἄλλα. Κρατίστον
 γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι, τοῦτο δὲ τινὼν εἶναι ἀνάγκη,
 ἕνα δὲ ὄντα πάντα ὄρᾶν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσήκει.
 6 Οὐ γὰρ εἰ μὴ καὶ τῆδ' ὄρᾶ, χεῖρον ὄρᾶ, ἀλλὰ ταύτη

οὐχ ὄρᾶ. Ἄλλ' ἴσως τοῦτο βούλεται τὸ πάντη αἰσθάν-
 νεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτεστα ἔχοι, ὅμοιος ὢν πάντη.
 Ἔτι τοιούτους ὢν διὰ τί σφαιροειδῆς ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχ
 ἑτέραν τινὰ μάλλον ἔχων ἰδέαν, δεῖ πάντη ἀκούειν καὶ
 πάντη κρατεῖ; ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμύθιον
 ὅτι πάντη ἐστὶ λευκόν, οὐδὲν ἄλλο σημαίνομεν ἢ ὅτι ἐν

κωλύη, quod mulavimus in κωλύοι. Pro κρατίστους Karstenius p. 116 κρείττους substituit, in quo illud mirandum, quod vir doctissimus non memor fuit Thucydidei exempli (lib. I, 1) ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων aliorumque locorum, quibus superlativus non multum discrepat a comparativo. Nihil igitur hic emendandum. Deinde in eo peccavit Karstenius quod τῶν ἄλλων pro masculino accepit, quasi referretur ad deos. Verit enim: « neque ratio obstat quominus, etiamsi plures sint, cuncti ea conditione fruuntur, ut omnes quam optime sint affecti, et alius quidem alio excellentior, sua autem quisque natura præstantissimus sit. » At eam explicationem non esse veram apparet ex iis quæ subjunguntur: ἔστι δ', ὡς εἴοικε, καὶ ἄλλα. Quamobrem ipse hæc aliter supra interpretatus sum. Postremo monendum ambiguum esse in Lipsiensi exemplari scripturam, quæm Beckius nesciverit, utrum ἔστι au ἔτι exaraverit librarius.

p. 978, a 2. κρατίστον γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι, τοῦτο δὲ
 τινεῖ εἶναι ἀνάγκη, ἕνα τὰ πάντα ὄρᾶν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσ-
 ἕκει· οὐ γὰρ εἰ μὴ καὶ τῆδ' ὄρᾶ, χεῖρον ὄρᾶ ταύτη, ἀλλ'
 οὐχ ὄρᾶ. Sic edidit hæc Bekkerus, quæ partim obscura
 sunt, partim inepta. Ac primum quidem injuria sprevit
 duorum quos contulit codicum lectionem δὲ τινῶν
 pro δὲ τινεῖ præbentium. Ea enim verissima est scriptura
 codicum Palatini et Vaticani ac præterea exemplaris Li-
 psiensis, ubi exstat tibi adjecta, non apostropho, ut ait
 Olearius, sed nota qua ὢν designatur. Nam quum Xeno-
 phanes deum potentissimum ac præstantissimum vocat,
 hoc ita dici contendit Aristoteles, ut simul necessario quo-
 rundam (aliorum) ratio habeatur, τοῦτο δὲ τινῶν εἶναι ἀνάγκη,
 siquidem summa rei alicujus præstantia ex aliarum
 demum ejusmodi rerum comparatione perspicitur. Si igitur
 deus præstantissimus est, vel præstantissimus deorum
 vel præstantissima rerum sit necesse est. Cf. Xenophanis
 fragm. 1: εἰς θεός ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος.
 Contra alterum illud τοῦτο δὲ τινεῖ εἶναι ἀνάγκη, hoc autem
 alicui esse oportet, cum per se ita frigidum et jejunum
 est ut Aristoteli in mentem venire non potuerit, tum
 omnibus quæ hic afferuntur argumentis repugnat. Quæ
 subsequuntur ἕνα τὰ πάντα ὄρᾶν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσήκει,
 pro quibus Lipsiensis liber ἕνα τὸν τὰ πάντα κ. τ. λ. exhibet,
 neque integra sunt, neque Xenophanis rationi consentanea.
 Nimirum is de deo (fragm. 2) hoc prædicaverat:

οὐλος ὄρᾶ, οὐλος δὲ νοεῖ, οὐλος δὲ τ' ἀκούει.

Ergo non omnia videt, sed totus videt vel ab omni parte
 visu præditus est. Itaque non modo ἕνα ὄντα flagitatur, quod
 Brandisio arrisit, sed omnino sic exponendum: ἕνα δὲ ὄντα
 πάντη ὄρᾶν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσήκει. Confirmatur emenda-
 tio nostra iis quæ a scriptore subjunguntur verbis. Hæc
 autem ita sunt cum Feliciano transponenda: οὐ γὰρ εἰ μὴ
 καὶ τῆδ' ὄρᾶ, χεῖρον ὄρᾶ, ἀλλὰ ταύτη οὐχ ὄρᾶ. Codex Li-
 psiensis hic nihil variat, nisi quod καὶ inter μὴ et τῆδ' omittit,
 quamquam prima negantis particula littera ita exarata
 est, ut olim x scriptum fuisse videatur. Cætera eodem
 ordine leguntur, quo in vulgatis exemplaribus. Brandisius,
 qui scribi volebat χεῖρον ὄρᾶ ταύτη, ἢ οὐχ ὄρᾶ, verborum

sensum non est assecutus. Totum igitur locum in hunc
 modum constituimus: κρατίστον γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι,
 τοῦτο δὲ τινῶν εἶναι ἀνάγκη, ἕνα δὲ ὄντα πάντη ὄρᾶν καὶ
 ἀκούειν οὐδὲν προσήκει. Οὐ γὰρ εἰ μὴ καὶ τῆδ' ὄρᾶ, χεῖρον
 ὄρᾶ, ἀλλὰ ταύτη οὐχ ὄρᾶ. Ἄλλ' ἴσως τοῦτο βούλεται τὸ
 πάντη αἰσθάνεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτεστα ἔχοι, ὅμοιος ὢν
 πάντη. Non aliter videtur Felicianus legisse, cujus hæc
 sunt verba: « cum enim præstantissimum deum esse dicat,
 id aliquorum esse necesse est: at vero unum undequaque
 videre et audire nihil convenit: neque enim si
 non etiam hac parte videt, minus videt, sed ea parte non
 videt. Sed fortasse cum inquit undequaque ipsum sentire,
 id sibi vult, ut ipsum optime ita affectum esse significet,
 si similis undequaque sit. »

7. ἔτι τοιούτους ὢν διὰ τί σφαιροειδῆς ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχ ὅτι
 ἑτέραν τινὰ μάλλον ἔχων ἰδέαν, δεῖ πάντη ἀκούειν καὶ πάντη
 κρατεῖ; Ita omnes editiones et codices, nisi quod in non-
 nullis libris pro διὰ τί reperitur διότι. Brandisius legendum
 conjecit ἀλλ' οὐκ εἰ ἑτέραν τινὰ μάλλον ἔχει ἰδέαν, ὅτι πάντη
 ἀκούει, quod vereor ut possit probari: immo nulla voce
 mutata solum ὅτι inter οὐχ et ἑτέραν omittendum est. Felicianus
 verit: « at si talis, cur globosus potius, quam
 aliqua alia forma esse præditus debet, quia undequaque
 audit et undequaque dominatur. »

9. ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμύθιον ὅτι πάντα ἐστὶ
 λευκόν, οὐδὲν ἄλλο τι σημαίνομεν ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς
 μέρσιν ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης; τί δὲ κωλύει οὕτω κακεῖ
 τὸ πάντη ὄρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ
 ἂν τις αὐτοῦ λαμβάνη μέρος, τοῦτ' ἐστὶ πεπονηθός; ὡσπερ
 δὲ οὐδὲ τὸ ψιμύθιον, οὐδὲ τὸν θεόν ἀνάγκη διὰ τοῦτο εἶναι
 σφαιροειδῆ. Hæc e Lipsiensi codice emendari possunt, ubi
 primum bis legitur ψιμύθιον, quam rectam et Atticam esse
 formam jam Beckius observavit. De varia nominis scri-
 ptura, quod ψιμύθιον, ψιμίθιον, ψιμύθιον, ψιμίθιον exaratur,
 vid. Schneiderum ad Nicand. Alexiph. 75, Pierson. ad
 Mær. p. 418 seq. Hemsterh. et Oudendorp. ad Thom.
 Mag. p. 317. Adde de Æolica forma ψιμύθιον Hemsterh.
 ad Arist. Plut. p. 393 seq. et Ahrentem de dial. Æol.
 p. 94 seq. Deinde post ψιμύθιον cum libro Lipsiensi ponendum
 ὅτι πάντη ἐστὶ λευκόν. Quod autem ibidem sequitur
 οὐδὲ ἄλλο σημαίνομεν ἢ ὅτι mutandum est in οὐδὲν ἄλλο ση-
 μαίνομεν, ἢ ὅτι. In reliquis verbis nihil notabile suppediat
 liber Lipsiensis, nisi quod ultima hoc ordine habet: ἀνάγκη
 εἶναι διὰ τοῦτο σφαιροειδῆ. Ergo locus sic refingendus:
 ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμύθιον ὅτι πάντη ἐστὶ λευκόν,
 οὐδὲν ἄλλο σημαίνομεν ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρσιν
 ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης; τί δὲ κωλύει οὕτω κακεῖ τὸ πάντη
 ὄρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἂν τις αὐ-
 τοῦ λαμβάνη μέρος, τοῦτ' ἐστὶ πεπονηθός; ὡσπερ δὲ οὐδὲ τὸ
 ψιμύθιον, οὐδὲ τὸν θεόν ἀνάγκη εἶναι διὰ τοῦτο σφαιροειδῆ.
 Eadem expressit Felicianus his verbis: « Quæmadmodum
 enim quum cerussam undequaque esse albam dicimus,
 nihil aliud significare, quam in omnibus ejus partibus al-
 bedinem esse infusam volumus: quid impedimentum est,
 quominus ita quoque illic undequaque videre et audire et
 dominari dicatur, ut quæcumque ejus partem quæspiam
 sumpserit, eo modo esse affectam intelligamus. Sicut igitur
 neque cerussam, ita neque deum hac de causa globosum
 esse necesse est. »

ἄπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης· τί δὴ κωλύει οὕτω κάκει τὸ πάντη ὄντων καὶ ἀκούειν καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἂν τις αὐτοῦ λαμβάνῃ μέρος, τοῦτ' ἐστὶ πεπονθός; ὡς περὶ δὲ οὐδὲ τὸ ψιμίθιον, οὐδὲ τὸν θεὸν ἀνάγκη εἶναι διὰ τοῦτο σφαιροειδῆ. Ἐπιμήτε ἄπειρον εἶνα· μήτε πεπεράνθαι σῶμα γε ὃν καὶ ἔχον μέγεθος πῶς ὁλον τε, εἴπερ τοῦτ' ἐστὶν ἄπειρον ὃ ἂν μὴ ἔχῃ πέρασ, δεκτικὸν ὃν πέρατος. Πέρασ δ' ἐν μεγεθεὶ καὶ πλήθει ἐγγίγνεται, καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῷ, 15 ὥστε εἰ μὴ ἔχει πέρασ μέγεθος ὃν, ἄπειρόν ἐστιν. Ἐπι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρασ ἔχειν· ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει, ὃ αὐτοῦ τοῦ πέρατος πλεῖστον ἀπέχει· μέσον δ' ἔχει, σφαιροειδῆ ὄν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ

σφαιροειδῆς, ὃ ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα· σῶμα δ' ἔσχατα ἔχειν ἢ πέρασ οὐδὲν διαφέρει. Εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὃν ἄπειρον, διὰ τί οὐκ ἂν καὶ τὸ ὃν ἄπειρον; τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτα λεγθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; τό τε γὰρ οὐκ ὃν οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὃν δὲ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο νῦν· ἄμφω δὲ λεκτὰ καὶ διανοητά. Οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ ὃν· ἄρ' ὃν 20 διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως μὴ τι ταῦτό 30 κατὰ τοῦ ὄντος σημειώμεν καὶ μὴ ὄντος; ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ τῶν ὄντων τι μὴ εἶναι λευκόν; Οὕτω δὲ καὶ ἄλλην ἂν ἀπόφασιν δεξιάτω τὸ ἄπειρον, εἰ μὴ τῷ πάλαι λεγθέντι μᾶλλον παρὰ τὸ ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν. Ὡστε καὶ τὸ ὃν ἢ ἄπειρον ἢ πέρασ ἔχον ἐστὶν. Ἴσως

16. Ἐπι μήτε ἄπειρον μήτε πεπεράνθαι σῶμα γε ὃν καὶ ἔχον μέγεθος πῶς ὁλον τε, εἴπερ τοῦτ' ἐστὶν ἄπειρον ὃ ἂν μὴ ἔχῃ πέρασ δεκτικὸν ὃν πέρατος. In his codex Lips. σῶμα γε ὃν καὶ ἔχον præbet, quod rejiciendum, et deinde quod Bekkerus recepit ὃ ἂν μὴ ἔχῃ, quum in aliis libris perperam legatur ἔχει. Præterea δεκτικὸν habet, non λεκτικόν. Probamus rationem quam Bekkerus in conformanda e variis lectionibus hac enuntiatione secutus est, hoc excepto quod inter ἄπειρον et μήτε inserimus εἶνα.

18. Πέρασ δ' ἐν μεγεθεὶ καὶ πλήθει ἐγγίγνεται, καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῷ, ὥστε ἂν μὴ ἔχῃ πέρασ μέγεθος ὃν, ἄπειρόν ἐστὶν. In libro Lipsiensi habetur πλήθει ἐγγίγνεται, non ἐγγίγνεται, ac deinde ὥστε εἰ μὴ ἔχει πέρασ, utrumque recte. Felicianus videtur legisse ὥστε ὃ ἂν μὴ ἔχῃ πέρασ, vertit enim: « quocirca quod finem non habet, magnitudo cum sit, infinitum est. »

20. Ἐπι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρασ ἔχειν· ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει αὐτοῦ τοῦ πλεῖστον ἀπέχει. μέσον δ' ἔχει, σφαιροειδῆ ὄν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδῆς ὃ ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα. σῶμα ἔσχατα ἢ πέρατα ἔχειν, ὁλον διαφέρει. Cod. Lips. αὐτοῦ τ' οὐ πλεῖστον ἀπέχει, atque ἀπέχει simul tres alii codd. a Bekkero collati; verba tούτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδῆς, ὃ quæ Olearius a Lipsiensi codice se petivisse dicit, neque in hoc neque in aliis libris leguntur, in Lipsiensi autem pro ὃν exstat ὃ μὲν τ', deinde ὁμοίως: πρὸς τὰ ἔσχατα, quum vulgo ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα scribatur, denique rectissime σῶμα δ' et διαφέρει. Quod Brandisius conjecit σῶμα ἔσχατα ἔχειν ἢ πέρασ ὁλον διαφέρει, a sententia abhorrere in promptu est. Felicianus in suo libro eadem menda quæ in vulgatis exemplaribus sunt reperit, nisi quod διαφέρει pro vitioso διαφορεῖ legit. Quodsi verba τούτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδῆς, ὃ, quæ neutiquam sunt repudianda, non tam quod Olearius volebat pro codicis Lipsiensis lectione habemus, sed ipsius esse conjecturam existimamus, oratio sic contextanda videtur: ἐπι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρασ ἔχειν· ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει, ὃ αὐτοῦ τοῦ πέρατος πλεῖστον ἀπέχει· μέσον δ' ἔχει, σφαιροειδῆ ὄν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδῆς, ὃ ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα· σῶμα δ' ἔσχατα ἔχειν ἢ πέρασ οὐδὲν διαφέρει. Similiter Bergkiter locum conformavit, cujus ratio a nostra in hoc tantum discrepat quod ὃ αὐτοῦ τοῦ κίχλου πλεῖστον ἀπέχει scripsit.

24. εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὃν ἄπλοῦν, οὐκ ἂν καὶ τὸ ὃν ἄπειρον. τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτα λεγθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; τό τε γὰρ ὃν οὐκ ὃν οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὃν δὲ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο νῦν· ἄμφω δὲ λεκτὰ, ὅπως διανοητά. Sic Bekkerus hæc vulgavit, quæ inepta esse sponte patet. Cod. Lips. pro ἄπλοῦν habet ἄπεισι, pro ταῦτα, cujus loco olim hic scribatur ταῦτα, præbet ταῦτ' ἂν, deinde λεγθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος, quum in veteribus edd. tantum reperiat

τοῦ ὄντος, denique λεκτὰ καὶ διανοητά. Brandisius initium sic corrigi: εἰ δ' ἄρα καὶ τὸ μὴ ὃν ἄπειρόν ἐστι, τί οὐκ ἂν καὶ τὸ ὃν ἄπειρον; τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτα λεγθῆναι τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. At mihi legendum videtur: εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὃν ἄπειρον, διὰ τί οὐκ ἂν καὶ τὸ ὃν ἄπειρον; τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτα λεγθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; τό τε γὰρ οὐκ ὃν οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὃν δὲ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο νῦν· ἄμφω δὲ λεκτὰ καὶ διανοητά. Prorsus eadem Felicianum legisse certum est, quum ita verterit: « neque præterea si non ens est infinitum, idcirco ens infinitum non erit. Quid enim obstat, quin nonnulla sint, quæ eadem tam de ente quam de non ente dici queant? Nemo siquidem est, qui non ens nunc sentiat: sed ens quoque non potest quisquam nunc sentire, quæ utraque et dici et considerari sane possunt. »

29. οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ ὃν. εἰ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως μὴ τι ταῦτό κατὰ τοῦ ὄντος σημειώμεν καὶ μὴ ὄντος, ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ τῶν ὄντων τι μὴ ὃν εἶναι λευκόν. Cod. Lips. habet ὅπως μὴ τι κατὰ τοῦ ὄντος σημειώμεν, deinde οὐδὲν εἶμαι κωλύει ἢ τι μὴ (sine ὄν) εἶναι λευκόν. Brandisius conjecit: οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ ὃν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως κ. τ. λ. Sed hac conjectura locus non sanatur. Sic autem exilismo emendandum: οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ ὃν· ἄρ' οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως μὴ τι ταῦτό κατὰ τοῦ ὄντος σημειώμεν καὶ μὴ ὄντος, ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ τῶν ὄντων τι μὴ εἶναι λευκόν. Conspirat Felicianus sic vertens: « non album item non ens est, nunquid igitur propterea omnia quæ sunt esse alba dicendum erit, ne quidquam idem de ente et de non ente significemus? an nihil impediēt, quin ex iis etiam quæ sunt, aliquid album non sit? » Cæterum libri Lipsiensis illud οὐδὲν, εἶμαι, κωλύει alteri lectiōni prætulisset, si hic scriptor varietatem quamdam orationis consecraretur ac non perpetuo inculcaret quæstiones ἐπι τί κωλύει; et ἢ οὐδὲν κωλύει;

32. οὕτω δὲ καὶ ἄλλην ἂν ἀπόφασιν δεξιάτω τὸ ἄπειρον, εἰ μὴ τὸ πάλαι λεγθέντι μᾶλλον, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν. Cod. Lips. τὸ πάλαι λεγθέντι μᾶλλον. Brandisius suspicatus est locum ita restitui oportere: οὕτω δὲ κατ' ἄλλην οὖν ἀπόφασιν δεξιάτω τὸ ἄπειρον, εἰ καὶ μὴ τῷ πάλαι λεγθέντι ἐπι μᾶλλον περὶ τὸ ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν. Al δεξιάτω, quod codd. præbent, ferri non posse, minime obscurum est. Felicianus verba sic transtulit: « omitto quod ita alteram quoque negationem admittit infinitum, nisi id quod antea dictum est, magis ex eo quod habet vel non habet unumquodque esse est existimandum. » Ne hæc quidem nobis satisfaciunt, sed tamen emendandi viam commonstrant. Quamobrem ponendum censemus: οὕτω δὲ καὶ ἄλλην ἂν ἀπόφασιν δεξιάτω τὸ ἄπειρον, εἰ μὴ τῷ πάλαι λεγθέντι μᾶλλον παρὰ τὸ ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν.

34. Ἴσως δὲ ἀποπον καὶ τὸ προσάπτειν τῷ μὴ ὄντι ἄπει-

35 δὲ ἄτοπον καὶ τὸ προσάπτειν τῷ μὴ ὄντι ἀπειράν. Οὐ γὰρ πᾶν, εἰ μὴ ἔχει πέρας, ἀπειρον λέγομεν, ὡς περ οὐδ' ἄνισον οὐκ ἂν φαίμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν. Ἔτι τί οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεὸς πέρας εἰς ὧν; ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν.

b) Εἰ δὲ ἐν μόνον ἐστὶν ὁ θεός, ἐν ἂν εἴη μόνον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη· ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς ζυμβέθηκε πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἐν μὴ ἔχειν πέρας. Πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ τῷ ἐνὶ ὑπάρχει ταυτά, ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἔστιν. Ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαίμεν εἶναι τὸν θεόν, εἰ τὰ πολλὰ ἔστιν, ὅπως μὴ ὅμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτη. Ἔτι τί κωλύει πεπεράνθαι καὶ ἔχειν πέρατα ἐν ὄντα

τὸν θεόν; ὡς καὶ ὁ Παρμενίδης λέγει ἐν ὄν εἶναι αὐτὸν πάντοθεν εὐκύκλου σφαιρῆς ἐναλίγκιον ὄγκῳ μεσσοθεν ἰσοπαλῆς.

Τὸ γὰρ πέρας τινὸς μὲν ἀνάγκη ἴσως εἶναι, οὐ μέντοι πρὸς τί γε, οὐδὲ ἀνάγκη τὸ ἔχον πέρας πρὸς τι ἔχειν πέρας, ὡς πεπερασμένον πρὸς τὸ ἐφεξῆς ἀπειρον, ἀλλ' ἐστὶ τὸ πεπεράνθαι ἔσχατα ἔχειν, ἔσχατα δ' ἔχον οὐκ ἂν ἀνάγκη πρὸς τι ἔχειν. Ἐνίοις μὲν οὖν συμβαίνει πᾶν, καὶ πεπεράνθαι, καὶ πρὸς τι συνάπτειν, τοῖς δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέντοι πρὸς τι πεπεράνθαι. Πάλιν περὶ τοῦ μὴ ἀκίνητον εἶναι καὶ μὴ κινεῖσθαι τὸ

ρίαν. Perperam hoc loco cod. Lips. ἴσως δὲ τὸ ἄτοπον τὸ καὶ προσάπτειν.

37. ἔτι οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεὸς πέρας εἰς ἄν, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν. Sic Bekkerus; contra Brandisius rescribi vult ἔτι τί οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεός πέρας εἰς ὧν; ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν, quod satis aptum est. In libro Lipsiensi reperitur etiam ὡν ἄλλου πρὸς θεόν, in quo laet lectio ἄλλου πρὸς θεόν, quam his verbis exprimit Felicianus: « accedit quod deus, unus quom sit, finem quantum ad alium deum spectat non habet. » Sed Brandisii conjecturam veram esse cum e praecedenti capite tum e sequentibus verbis efficitur.

b. 1. εἰ δὲ ἐν μόνον ἐστὶν, ὁ θεός ἂν εἴη μόνον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς συμβέθηκε πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἐν μὴ ἔχειν πέρας. Nihil hic variat cod. Lips., nisi quod ζυμβέθηκε praebet. At corruptum esse hunc locum omnia a tantum sed gravissima vocula minime laet. Nam argumentationis ratio postulat ut scribatur εἰ δὲ ἐν μόνον ἐστὶν ὁ θεός, ἐν ἂν εἴη μόνον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη. In eandem sententiam Felicianus: « si vero unum tantum est deus, unum etiam tantum partes ipsius dei erunt. »

5. ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαίμεν εἶναι τὸν θεόν, εἰ τὰ πολλὰ ἔστιν, ὅπως μὴ ὅμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτη. In his nihil mutandum praeter πολλά ἔστιν in πολλά ἔστιν propter verbi emphasin, quam miramur a Bekkerō non esse intellectam ex his quae praefatur scriptor: πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ τῷ ἐνὶ ὑπάρχει ταυτά, ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἔστιν. Vulgata lectio φαίμεν praestat Lipsiensi φαίμεν; pro ὅμοιον quod ad deum refertur Felicianus fortasse legit ὅμοιος ita vertens: « ne in hoc similis esse ipsis videretur. » Nec tamen rejiciendum ὅμοιον communem unitatis quae in deum cadit et multitudinis naturam universe exprimens. Etsi vocis ταύτη posterior syllaba desideratur in codice Lipsiensi ejusque loco lacuna sex septemve litterarum capax invenitur, nihil tamen aliud quam hanc ipsam syllabam deesse probabile ducimus.

8. ὁ Παρμενίδης λέγει ἐν ὄν εἶναι αὐτὸν, cod. Lips. minus recte αὐτό.

9. εὐκύκλου σφαιρᾶς mutandum in εὐκ. σφαιρῆς. Ipsum verum vide in Paris. fragm. 103.

10. τὸ γὰρ πέρας τινὸς μὲν ἀνάγκη ἴσως εἶναι, οὐ μέντοι πρὸς τί γε. Hic ἴσως Bekkeri conjectura est, in veteribus edd. unoque codice exstat ἴσον. In Lipsiensi haec vox desideratur.

12. ὡς πεπερασμένον πρὸς τὸ μὴ ἐφεξῆς ἀπειροῦ. Brandisius conj. μὴ πρὸς τὸ ἐφεξῆς ἀπειροῦ, sed corrige: πρὸς τὸ ἐφεξῆς ἀπειρον vel τὸ ἐφεξῆς τοῦ ἀπειροῦ. Felicianus: « tanquam finitum ad id refertur, quod deinceps subsequitur infinitum. »

13. ἔσχατα δ' ἔχον οὐκ ἀνάγκη πρὸς τι ἔχειν. Cod. Lips. inter οὐκ et ἀνάγκη inserit ἂν particulam, quae in reliquis sequentis vocabuli initio facile absorberi potuit.

14. ἐνίοις μὲν οὐ συμβαίνει πᾶν καὶ πεπεράνθαι. Felicianus videtur legisse ἐνίοις μὲν οὐ συμβαίνει πρὸς ἄλληλα πεπεράνθαι, quoniam vertit: « aliquibus enim non accidit, ut finita ad sese mutuo sint. » Egrege haec suppletur et corriguntur codice Lipsiensi, ubi scriptum est: ἐνίοις μὲν οὖν συμβαίνει πᾶν καὶ πεπεράνθαι πρὸς τι συνάπτειν, τοῖς δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέντοι πρὸς τι πεπεράνθαι. Verum inter πεπεράνθαι et πρὸς τι συνάπτειν interponendum καὶ cum Brandisio.

15. πάλιν περὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν, ὅτι καὶ τὸ ὄν κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἐμπροσθεν ἄτοπον· καὶ ἐτι ἀρὰ γε οὐ ταῦτό ἂν τις ὑπολάβοι τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόρασιν τοῦ κινεῖσθαι, ὡς περ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος, εἴπερ ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον τῷ ἔχειν πως ἦδη λέγεσθαι, ὡς περ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι τῷ ἡρεμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ ἄ ἀποράσεις ἐπὶ ἐναντίοις λέγονται. In praecedenti capite τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν dicebatur οὕτε ἀκίνητον εἶναι οὕτε κινεῖσθαι, contra τὸ μὴ ὄν ἀκίνητος εἶναι: hinc Bergkiius initium sic correxit: πάλιν περὶ τοῦ μὴ ἀκίνητον εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν, (hic enim verborum ordo restituendus videtur e cod. Lips.) ὅτι τὸ μὴ ὄν οὐ κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἐμπροσθεν ἄτοπον, ubi καὶ particulam alienam a scriptoris sententia abiecit, negationes autem Brandisium secutus addidit. In quibus omnibus nihil est quod improbemus. Sequentia in hunc modum refingenda arbitratur: καὶ ἐστὶν ἀρὰ γε οὐ ταῦτό, ὃ ἂν τις ὑπολάβοι, τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόρασιν τοῦ κινεῖσθαι, ὡς περ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον ἐπὶ τοῦ ἔχειν πως ἦδη λέγεσθαι, ὡς περ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τῷ κινεῖσθαι τοῦ ἡρεμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ ἄ ἀποράσεις ἐπὶ ἐναντίων λέγονται. Ait enim Aristoteles non esse idem, quod quis forsitan existimaverit, non moveri et immobile esse, sed illud tantum esse negationem (infinitivus suspensus esse vult Bergkiius per attractionem et verbis υπολάβοι ἂν τις), ideoque etiam de nihilo dici posse (εἴπερ, quod Brandisius in eih per converti jussisset, delevit Bergkiius), hoc vero tum demum recte usurpari, ubi aliquid quodam modo se habeat vel aliqua ratione comparatum sit: dici enim de quiete quae sit contraria motui. Notandum verba illa καὶ ἐπὶ τοῦ ἐναντίῳ τῷ κινεῖσθαι τοῦ ἡρεμεῖν interpretandi gratia esse adjecta, ἡρεμεῖν autem et ἀκίνητον εἶναι philosopho idem videri. Bekkerus e cod. Lips. recepit ἐπὶ ἐναντίῳ τοῦ (articulus τοῦ vulgo deest) κινεῖσθαι τῷ ἡρεμεῖν, quum alius codex praebet ἐπὶ τῶν ἐναντίων, similiter atque extrema in libro Lipsiensi scribuntur αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ἄλλα ἀποράσεις ἐπὶ τῶν ἐναντίων λέγονται. Sed Bergkiius praepositioni ἐπὶ eo quo hic ponitur sensu genitivum adjuvandum ratus ter genitivum in dativi locum substituit ac ne turbaretur structura genitivum ex ἐναντίῳ aptum in dativum mutavit. At quamvis recte dicatur ἐπὶ τινος λέγειν, tamen ἐπὶ τινι λέγειν, quod vulgo de mortuorum laudationibus usurpari videmus, interdum vix differt ab altero loquendi genere.

ὄν καὶ τὸ ἕν, ὅτι τὸ μὴ ὄν οὐ κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἐμπροσθεν ἄτοπον. Καὶ δεῖ ἄρα γε οὐ ταυτό, ὃ ἄν τις ὑπολάβοι, εἶναι τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπόφρασι τοῦ κινεῖσθαι ὡς περ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος ἐστὶν ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον ἐπὶ τῷ ἔχειν πως ἤδη λέγεσθαι, ὡς περ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι τῷ ἡρμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν αἰ ἀπὸ τοῦ α ἀποφάσεις ἐπὶ ἐναντίοις

λέγονται. Τὸ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, τὸ δὲ ἡρμεῖν οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι, ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἀκίνητον εἶναι, ὃ σημαίνει ταυτόν· ἀλλ' οὗτος 25 ἐπὶ τῷ ἡρμεῖν αὐτῷ γρῆται, καὶ φησι τὸ μὴ ὄν ἡρμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μεταβάσιν. Ἀλλ' ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθές εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε κἂν ἀποφάσεις ἢ τὸ λεγθέν, οἷα καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι 30

Lesch. Sept. 905 : πάρεστι δ' εἰπεῖν ἐπ' ἀθλίωσι. Soph. Œd. Col. 415 : τοῦτ' ἐρ' ἤμιν Φοῖβος εἰρηκῶς κρυεῖ; Quapropter licebit ultima servare quemadmodum in Lipsiensi libro exarata exstant, nisi quod cum Bekkero ἐπὶ ἐναντίοις pro ἐπὶ ἐναντίων scribendum erit. Deinde commodior fit constructio si pro καὶ ἐτι ἄρα γε οὐ ταυτό ἄν τις ὑπολάβοι, τὸ μὴ κινεῖσθαι reponamus καὶ δεῖ ἄρα γε οὐ ταυτό, ὃ ἄν τις ὑπολάβοι, εἶναι τὸ μὴ κινεῖσθαι ac præterea εἰπερ ἀληθές in ἐστὶν ἀληθές nutemus. Totum igitur locum in hanc formam redigendum arbitror : πάλιν περὶ τοῦ μὴ ἀκίνητον εἶναι καὶ μὴ κινεῖσθαι τὸ ὄν καὶ τὸ ἕν, ὅτι τὸ μὴ ὄν οὐ κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἐμπροσθεν ἄτοπον. Καὶ δεῖ ἄρα γε οὐ ταυτό, ὃ ἄν τις ὑπολάβοι, εἶναι τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὴ ἀπόφρασι τοῦ κινεῖσθαι, ὡς περ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος ἐστὶν ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον ἐπὶ τῷ ἔχειν πως ἤδη λέγεσθαι, ὡς περ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι τῷ ἡρμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν αἰ ἀπὸ τοῦ α ἀποφάσεις ἐπὶ ἐναντίοις λέγονται.

23. τὸ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, τὸ δὲ ἡρμεῖν οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι· ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἀκίνητον εἶναι σημαίνει ταυτόν. ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῷ ἡρμεῖν αὐτῷ γρῆται, καὶ φησὶ τὸ μὴ ὄν ἡρμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μεταβάσιν. ὅπερ τε καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθές εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε κἂν ἀποφάσεις ἢ τὸ λεγθέν, τῶν καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι μὴδὲ μεταλαμβάνειν ἐστὶν. πολλὰ γὰρ ἂν, καθάπερ καὶ ἐλέγθη, ἀραιροῖτο τῶν ὄντων κατηγορεῖ. οὐδὲ γὰρ ἂν πολλὰ ἀληθές εἰπεῖν εἴη μὴ ἕν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν ἐστὶ μὴ ἕν, εἴτε ἐπ' ἐνίων τάναντία ξυμβαίνειν δοκεῖ κατὰ τὸσάυτας ἀποφάσεις· ὡν ἀνάγκη ἢ ἴσον ἢ ἄνισον, ἂν τι πλῆθος ἢ, καὶ μὴ ὡς ἢ καὶ ἄρτιον ἢ περιττόν, ἂν ἀριθμὸς ἢ. ὁμοίως δὲ ὡς καὶ τὸ ἡρμεῖν ἢ κινεῖσθαι ἀνάγκη, ἂν σῶμα ἢ. Ascripsi locum non satis explanatum et correctum a Brandisio, ut a Bekkero constitutum inveni. Initio cod. Lips. eodem modo habet τὸ μὲν (pro vulg. μετά) οὖν μὴ κ.; deinde ἀκίνητον εἶναι συμβαίνει ταυτόν mero librarii errore pro ἀκίνητον εἶναι σημαίνει τ.; cuius loco Brandisius bene coniecerat ἀκίνητον εἶναι ὃ σημαίνει ταυτό. Item ἐπὶ τῷ ἡρμεῖν in codice reperitur, quod rectius apud Bekkerum est ἐπὶ τῷ ἡρμεῖν. Tum vero injuria e Lipsiensi receptit Bekkerus ὅπερ τε καὶ; nam τε hic ferri nequit. Sequentia inde a verbis ἄλλως τε κἂν usque ad μεταλαμβάνειν ad eundem modum scripta leguntur in libro Lipsiensi, excepta voce τῶν quæ post λεγθέν desideratur, quam tamen Brandisius etiam propter vulgatæ lectionis monstrum ἐλεγχθέντων retineri voluerat. Pro μεταλαμβάνειν unius codicis scriptura est μεταλαμβάνειν. Porro tribus versibus interjectis cod. Lips. pro κατὰ τὸσάυτας ἀποφάσεις· ὡν ἀνάγκη exhibet κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις ὄν. ἀνάγκη. Extrema sic scribitur : ἂν τι πλῆθος ἢ, μὴ ὡς ἢ καὶ ἄρτιον ἢ περιττόν, κἂν ἀριθμὸς ἢ, ἢ ἴσως δ' ἴσως καὶ τὸ κ. τ. λ. Non nullum luminis affert huic loco Felicianus, verba cum allegavimus sic interpretans : « Non moveri igitur de non ente etiam verum est, quiescere autem non enti non inest. Simili modo autem neque immobile esse idem significat. At iste immobile esse pro quiescere sumit, et id quod non est, quiescere inquit, quia transitionem non habet. Sed sicut superius etiam diximus, absurdum fortasse est, si, quia aliquid non enti

attributionis, id de ente non esse verum dixerimus, præsertim si negatio fuerit, cuiusmodi est non moveri et non transire. Multa enim, ut etiam dictum est, de entibus simili modo dicuntur : alioqui verum non esset, si multa esse non unum diceremus, eo quod non ens quoque non unum est. In quibusdam vero contraria videntur convenire, cum ex negationibus minime loquimur. Necessè siquidem est, æquale vel inæquale esse quidquid multitudine et magnitudine constat : par item vel impar, si numerus sit, eodem modo moveri vel quiescere, si sit corpus. » Multa hic corrigenda sunt. Primum cum Brandisio scribo οὐδὲ ἀκίνητον εἶναι ὃ σημαίνει ταυτόν, deinde pro ὅπερ τε καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν ponendum censeo ἀλλ' ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄ. ἐ., tum inter λεγθέν et καὶ ἴσον οἷα. Mox pro κινεῖσθαι μὴδὲ μεταλαμβάνειν restituo κινεῖσθαι μὴδὲ μεταβαίνειν. Nam μεταλαμβάνειν et μεταβαίνειν facile permutari poterant a librario raptim scribente, cui verba vulgaria observabantur. Quippe apud recentiores Græcos λαμβάνω a vulgo mutatur in λαβαίνω. Quocirca librarius, qui μεταβαίνειν invenerat scriptum, μεταβαίνειν ob obscuriorem aliquem ductum exaratum esse suspicatus est, μεταλαμβάνειν necessario substituebat. Post πολλὰ γὰρ delenda est particula ἂν, præterea scribi oportet καθάπερ καὶ ἐλέγθη, ὁμοίως ἐπὶ τῶν ὄντων κατηγορεῖται, porro pro εἴτε ἐπ' ἐνίων poni convenit εἴτα ἐπ' ἐνίων, post hæc cum codice Lipsiensi legendum κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις; verba ὡν ἀνάγκη ἢ ἴσον ἢ ἄνισον sic supplenda : ἐξ ὡν ἀνάγκη ἢ ἴσον εἶναι ἢ ἄνισον. Denique post πλῆθος ἢ ita perlegendum : καὶ ὁμοίως ἢ ἄρτιον et post ἀριθμὸς ἢ ponendum ὁμοίως δὲ καὶ. Itaque locum sic refingo : τὸ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, τὸ δὲ ἡρμεῖν οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι, ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἀκίνητον εἶναι ὃ σημαίνει ταυτόν· ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῷ ἡρμεῖν αὐτῷ γρῆται, καὶ φησὶ τὸ μὴ ὄν ἡρμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μεταβάσιν. Ἀλλ' ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθές εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε κἂν ἀποφάσεις ἢ τὸ λεγθέν, οἷα καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι μὴδὲ μεταβαίνειν ἐστὶν. Πολλὰ γὰρ, καθάπερ καὶ ἐλέγθη, ὁμοίως ἐπὶ τῶν ὄντων κατηγορεῖται. Οὐδὲ γὰρ ἂν πολλὰ ἀληθές εἰπεῖν εἴη μὴ ἕν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν ἐστὶ μὴ ἕν. εἴτα ἐπ' ἐνίων τάναντία ξυμβαίνειν δοκεῖ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις· ἐξ ὡν ἀνάγκη ἢ ἴσον εἶναι ἢ ἄνισον, ἂν τι πλῆθος ἢ, καὶ ὁμοίως ἢ ἄρτιον ἢ περιττόν, ἂν ἀριθμὸς ἢ· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἡρμεῖν ἢ κινεῖσθαι ἀνάγκη, ἂν σῶμα ἢ. In quibus verbis læc inest sententia : « Quod non est, recte dicitur non moveri, sed neque quies ei est, neque quod idem significat immobilitas. At Xenophanes id quod non est ad quietem transferens quiescere perhibet propterea quod locum non mutat. Sed quod supra diximus, ineptum fortasse est, si quid non enti tribuimus, id negare de ente dici posse, præsertim si id quod pronuntiatum negatio sit, qualis etiam non moveri neque locum mutare est. Multa enim, quemadmodum diximus, æque recte de rebus quæ sunt affirmantur. Neque enim consentaneum foret multa appellare non unum (nisi modo simpliciter rem eloqui modo per negationem enuntiare liceret), siquidem etiam non ens non unum est. Deinde in quibusdam rebus contraria iisdem negationibus accidere videntur, quibus necesse est aut æquale esse aut

μηδὲ μεταβαίνειν ἐστίν. Πολλὰ γάρ, καθάπερ καὶ ἐλέγθη, ὁμοίως ἐπὶ τῶν ὄντων κατηγορεῖται. Οὐδὲ γὰρ ἂν πολλὰ ἀληθῆς εἰπεῖν εἴη μὴ ἔν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν ἐστὶ μὴ ἔν. Ἐἴτα ἐπ' ἐνίων τάναντία ζυμβαίνειν δοκεῖ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποράσεις· ἐξ ὧν ἀνάγκη ἢ ἴσον εἶναι ἢ ἄνισον, ἂν τι πλῆθος ἢ, καὶ ὁμοίως ἢ ἄρτιον ἢ περιττόν, ἂν ἀριθμὸς ἢ· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἡρμεῖν ἢ κινεῖσθαι ἀνάγκη, ἂν σῶμα ἢ. Ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο

μὴ κινεῖται ὁ θεὸς τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα λέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι 979 εἰς ἄλλο; οὐδαμῶς γε, ὅτι θεὸς μόνον, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος θεός· εἰ δὲ καὶ μὴ αὐτὸς κινεῖται, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ θεοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν θεόν; οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὡςπερ ὁ Ζήνων, ἀλλὰ πολλὰ εἶναι φησιν· οὗτος γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τὸδε τὸ πᾶν, εἴτε ὅτι, δῆποτε αὐτὸ

inuale, si quid multitudine constet, par item aut impar, si numerus sit, eadem denique ratione quiescere vel moveri oportet, si corpus sit. »

37. ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα λέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδα μὴ μόνον, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος θεός. εἰ δὲ καὶ αὐτός, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ . . . . . κύκλῳ φε . . . . . θεόν. οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὡςπερ ὁ Ζήνων πολλὰ εἶναι φῦσι. αὐτός γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τὸδε τὸ πᾶν, εἴτε ὅ, τι δῆποτε αὐτὸ λέγων. ἀσώματος; γὰρ ἂν πῶς; ἂν σφαιροειδῆς εἴη ἐπιμόνος; ὅταν οὕτως; οὐτ' ἂν κινεῖτο οὐτ' ἂν ἡρμεῖτο μηδαμῶς γε ὦν; ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸ κωλύει κινεῖσθαι ὡς ἐλέγθη; Lacuna non expletur codice Lipsiensi, qui post κινεῖσθαι εἰς ἄλλο nihil offert nisi οὐδα... ὅτι.. μόνος, ἀλλ', deinde perperam habet et sic καὶ οὗτος pro αὐτός. In altera lacuna τῶν μερῶν τῶν . . . . . κύκλῳ φε . . . . . θεόν latere κύκλῳ φέρεσθαι Bergkii suspicatus est. Tum pro πολλὰ εἶναι φῦσι exhibet codex πολλὰ εἶναι φῦσι, porro εἴτε τὸδε pro vulgato εἴτε δὲ τὸδε, praeterea σφαιροειδῆς εἴη. ἐπεὶ μόνως τ' ἂν οὕτως; οὐτ' ἂν κινεῖτο, denique μηδαμῶς γε ὦν pro vulg. μηδαμῶς τε ὦν et κωλύει κινεῖσθαι pro vilioso (τί ἂν) κωλύει κινεῖσθαι quod in veteribus editionibus reperitur. Felicianus hac scrip. vertit : « Praeterea si etiam ea de causa non movetur deus, et unum, quia ea quae multa sunt, moventur, dum in sese multo transeunt, quid vetat, quominus deus quoque in aliud moveatur? Si autem ipse non movetur, quid vetat, partes ipsius omnia ambientis dei in sese multo moveri? quippe quum unum, quod Zeno inquit, multa natura esse videatur. Corpus enim deum esse statuit, sive universum hoc, sive quodcumque aliud ita appellet. Nam si esset incorporeus deus, globosus esse qui posset? Ita quidem sane, quum nusquam esset, neque etiam moveretur, neque quiesceret? At quum sit corpus, quin moveatur, sicut dictum est, nihil prohibet. » In his alia sunt probabilia, alia rejicienda. Bergkii locum ita sanare vult : « ἔτι, εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ πᾶν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα λέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδαμῶς γε, ὅτι ἀνόμοιος, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος θεός· εἰ δὲ καὶ μὴ αὐτός, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ θεοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν θεόν; οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὡςπερ ὁ Ζήνων, πολλὰ εἶναι φησιν· οὗτος γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τὸδε τὸ πᾶν, εἴτε ὅτι δῆποτε αὐτὸ λέγων· ἀσώματος γὰρ ὦν, πῶς ἂν σφαιροειδῆς εἴη; ἐπεὶ μὴ μόνως γ' ἂν οὕτως; οὐτ' ἂν κινεῖτο οὐτ' ἂν ἡρμεῖτο, μηδαμῶς γε ὦν. At verborum exponendum non mutandum. Namque etsi in praeced. capite ad exponendum Xenophanis argumentationem verba οὗτε ἡρμεῖν οὕτε κινεῖσθαι εἶναι, quae conclusionem continent, ultimum locum occupant, tamen in hoc capite, quo Aristoteles contrarium demonstrare studet, in fine periodi poni non possunt, sed hujus scriptoris more enuntiatio iis clauditur verbis, in quibus caput rei situm est. Id autem liquet eerni in verbis τί ἂν αὐτὸν κωλύει κινεῖσθαι, ὡς ἐλέγθη, quia efficere tentat Stagira, nihil obstande, quominus deus, si corporea natura praeditus sit, moveatur. Haec ad illustrandum locum dicta sufficient. Probatis igitur ex parte Bergkii emendationibus, nihilominus quaedam diverso modo corrigenda esse arbitror. Quae quo facilius intelligantur, totam ῥῆσιν quemadmodum castigandam puto hic apponam : ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα λέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδαμῶς γε, ὅτι θεὸς μόνος, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος θεός· εἰ δὲ καὶ μὴ αὐτός κινεῖται, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ θεοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν θεόν;

Berkii conjecturam secutus, ut jam commoda huic comprehensionis parti sententia insit. Deinde verissime phsi pro φῦσι propter libri Lipsiensis φῦσι repositus. Hoc autem ait Aristoteles : Xenophani deus corpus videtur ut qui membra habeat sive partes, neque enim unum illud prorsus individuum esse judicat, quod inprimis Zenoni placuit. De Xenophanis de partes habente supra cap. 3 hac tantum legebantur : ἔνα δ' ὄντα ὁμοιον εἶναι πάντη, ἔρᾶν τε καὶ ἀκούειν τὰς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πά.τη· εἰ γὰρ μή, κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ ὄντα, ὅπερ ἀδύνατον. De Zenone testis est Themist. f. 18 : Ζήνων ἐκ τοῦ συνεχῆς τε εἶναι καὶ ἀδιαίρετον ἐν εἶναι τὸ ὄν κατεσκευάζε, λέγων ὡς εἰ διαίρεται, οὐδὲ ἔσται ἀκριβῶς ἐν διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον τομῆν τῶν σωμάτων. Similiter Simplic. in Arist. Phys. f. 30 : καὶ ὁ Θεμιστίας δὲ τὸν Ζήνωνος λόγον ἐν εἶναι τὸ ὄν κατασκευάζειν φησὶν ἐκ τοῦ συνεχῆς αὐτὸ εἶναι καὶ ἀδιαίρετον· εἰ γὰρ διαίρετο, φησὶν, οὐδὲν ἔσται ἀκριβῶς ἐν διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον τομῆν τῶν σωμάτων. Ut sensum verborum assecutus est Bergkii, ita locum non ita constituit, ut nihil desit ad sententiae integritatem. Flagitatur enim vocula qua Xenophanis decretum Zenonis dogmati opponatur. Itaque ἀλλὰ inserendum inter Ζήνων et πολλὰ. Tum vero in verbis οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὡςπερ ὁ Ζήνων, ἀλλὰ πολλὰ εἶναι φησιν manifestum τὸ τοιοῦτον dici de deo, quem Xenophanes non unum, ut Zeno, sed propter partes in corporea natura necessariae multiplicem esse ait. In sequentibus recte posuit Bergkii οὗτος, pro vulgato αὐτός, quum de Xenophane agatur, quom altero illo pronomine minus apte hic designare poterat Aristoteles. Denique pro ἐπιμόνος, ὅταν apposite dedit Bergkii ἐπεὶ μόνως γ' ἂν, quod prope abest a libri Lipsiensis scriptura ἐπεὶ μόνως τ' ἂν. Sed etiamsi ipsa verba recte fuerint restituta, non tamen concludendi rationem satis recte procedere censet Bergkii, ideoque si quis eam culpam in scriptorem hujus libelli transferre nolit, haec ita esse transponenda existimat : ἀσώματος γὰρ ὦν, πῶς ἂν σφαιροειδῆς εἴη; ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸν κωλύει κινεῖσθαι, ὡς ἐλέγθη· ἐπεὶ μόνως γ' ἂν οὕτως; οὐτ' ἂν κινεῖτο οὐτ' ἂν ἡρμεῖτο, μηδαμῶς γε ὦν. At verborum exponendum non mutandum. Namque etsi in praeced. capite ad exponendum Xenophanis argumentationem verba οὗτε ἡρμεῖν οὕτε κινεῖσθαι εἶναι, quae conclusionem continent, ultimum locum occupant, tamen in hoc capite, quo Aristoteles contrarium demonstrare studet, in fine periodi poni non possunt, sed hujus scriptoris more enuntiatio iis clauditur verbis, in quibus caput rei situm est. Id autem liquet eerni in verbis τί ἂν αὐτὸν κωλύει κινεῖσθαι, ὡς ἐλέγθη, quia efficere tentat Stagira, nihil obstande, quominus deus, si corporea natura praeditus sit, moveatur. Haec ad illustrandum locum dicta sufficient. Probatis igitur ex parte Bergkii emendationibus, nihilominus quaedam diverso modo corrigenda esse arbitror. Quae quo facilius intelligantur, totam ῥῆσιν quemadmodum castigandam puto hic apponam : ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα λέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδαμῶς γε, ὅτι θεὸς μόνος, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος θεός· εἰ δὲ καὶ μὴ αὐτός κινεῖται, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ θεοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν θεόν;

λέγων· ἀσώματος γὰρ ὢν, πῶς ἂν σφαιροειδῆς εἴη; ἐπεὶ μόνως γ' ἂν οὕτως οὐτ' ἂν κινῶτο οὐτ' ἂν ἤραμοι, 10 μηδαμοῦ γε ὢν· ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸν κωλύει κινεῖσθαι, ὡς ἐλέχθη;

ΠΕΡΙ ΓΟΡΓΙΟΥ.

ΚΕΦ. ε'.

Οὐκ εἶναι φησιν οὐδέν· εἰ δ' ἔστιν, ἄγνωστον εἶναι· εἰ δὲ καὶ ἔστι καὶ γνωστόν, ἀλλ' οὐ δηλωτὸν ἄλλοις. Καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι, συνθεῖς τὰ ἐτέροις εἰρημένα, 15 ὅσοι περὶ τῶν ὄντων λέγοντες τἀναντία, ὡς δοκοῦσιν, ἀποφαίνονται αὐτοῖς, οἱ μὲν ὅτι ἓν καὶ οὐ πολλά, οἱ δὲ ὅτι πολλά καὶ οὐχ ἓν, καὶ οἱ μὲν ὅτι ἀγέννητα, οἱ δ'

ὡς γενομένα ἐπιδεικνύντες, ταῦτα συλλογίζεται κατ' ἄμφοτέρων. Ἀνάγκη γάρ, φησίν, εἴ τι ἔστι, μήτε ἐν μήτε πολλά εἶναι, μήτε ἀγέννητα μήτε γενομένα· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ εἴη τι, τούτων ἂν θάτερα εἴη. Ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε ἓν, οὔτε πολλά, οὔτε 20 ἀγέννητα οὔτε γενομένα, τὰ μὲν ὡς Μέλισσος, τὰ δ' ὡς Ζήνων ἐπιχειρεῖ δεικνύειν μετὰ τὴν πρώτην ἴδιον αὐτοῦ ἀπόδειξι, ἐν ἧ λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε εἶναι, οὔτε μὴ εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν ἦπτον τὸ μὴ ὄν τοῦ ὄντος εἴη· τό τε γὰρ μὴ ὄν ἔστι 25 μὴ ὄν, καὶ τὸ ὄν ὄν, ὥστε οὐδὲν μᾶλλον εἶναι ἢ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα. Εἰ δ' ὁμοῦς τὸ μὴ εἶναι ἔστι, τὸ εἶναι, φησίν, οὐκ ἔστι τὸ ἀντικείμενον. Εἰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι, τὸ εἶναι μὴ εἶναι προσήκει. Ὡστε οὐκ ἂν 30

οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἓν, ὥσπερ δὲ Ζήνων, ἀλλὰ πολλά εἶναι φησιν· οὐτος γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τότε τὸ πᾶν, εἴτε ὁ, τι δὴποτε αὐτὸ λέγων· ἀσώματος γὰρ ὢν, πῶς ἂν σφαιροειδῆς εἴη; ἐπεὶ μόνως γ' ἂν οὕτως οὐτ' ἂν κινῶτο οὐτ' ἂν ἤραμοι, μηδαμοῦ γε ὢν· ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸν κωλύει κινεῖσθαι, ὡς ἐλέχθη;

CAPUT QUINTUM.

Inscriptio hujus capituli tanquam separati libri in codice Lipsiensi est Ἀριστοτέλους περὶ Γοργίου.

12. Pro εἰ δ' ἔστιν Casaubonus minus recte εἰ δ' ἔστιν.

13. δηλωτὸν ἄλλοις· e Lipsiensi cod. ductum est, reliquas membranarum ἄλλως, quod a Sylburgio in ἄλλω conversum in Casauboniana et aliis editionibus reperitur.

15. ἀποφαίνονται αὐτοῖς videtur in omnibus codicibus praefer Lipsiensem legi ubi est αὐτοῖς, quod si sanum esset, ad τὰ ὄντα pertinere in promptu foret. At servandum esse αὐτοῖς res ipsa loquitur.

16. οἱ μὲν ὅτι ἓν καὶ οὐ πολλά, οἱ δὲ ὅτι πολλά καὶ οὐχ ἓν. Sic. cod. Lips. omisso αὐτῶν inter δὲ ἐτὶ.

17. καὶ οἱ μὲν ὅτι ἀγέννητα recte cod. Lips.; alii codd. apud Bekkerum ἂν γένηται male; vulgo editur inepte καὶ οἱ μὲν ἂν ἀγέννητα. Sequentia apud Bekkerum in hunc modum distincta sunt: οἱ δ' ὡς γενομένα ἐπιδεικνύντες ταῦτα, συλλογίζεται κατ' ἄμφοτέρων. Ergo distinctionis virgula, ut in cod. Lips. fit, post ταῦτα posita rettulit ταῦτα ad τῶν ὄντων haud secus atque Fabricius ad Sext. Empir. p. 384. At praeterquam quod pro ταῦτα tunc rectius diceretur αὐτᾶ, huic rationi ipse Sextus adv. Math. VII § 66 adversatur, cujus haec sunt verba: ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν ἔστιν, ἐπιλογίζεται τὸν τρόπον τοῦτον. Quamobrem nos post ἐπιδεικνύντες cum Fossio distinctimus. Extrema συλλογίζεται κατ' ἄμφοτέρων apud Bekkerum et Fossium congrunt cum veterum editionum et codicis, quo Felicianus usus est, scriptura. In duobus codicibus quos inspexit Bekkerus, pariterque in Lipsiensi pro κατ' ἄμφοτέρων est τ' ἄμφοτέρων, quod licet intelligi possit, tamen huic loco minus convenit.

18. ἀνάγκη γάρ, φησίν, εἴ τι ἔστι, μήτε ἐν μήτε πολλά εἶναι, μήτε ἀγέννητα μήτε γενομένα, οὐδὲν ἂν εἴη. Sic Bekkerus haec verba constituit, a quo in eo potissimum discrepant Casaubonus et Fossius, quod rectius ἀγέννητα scribunt. At locum aperte mutilum ita resarciendum arbitrator: ἀνάγκη γάρ, φησίν, εἴ τι ἔστι, μήτε ἐν μήτε πολλά εἶναι, μήτε ἀγέννητα μήτε γενομένα· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἂν εἴη. In quo non solum τοῦτο δὲ addidi, sed etiam transposito accentu εἴ τι ἔστι exaravi. Felicianus in codice suo videtur deprehendisse: ἀνάγκη γάρ, φησίν, εἴ τι ἔστι μήτε ἐν μήτε πολλά, μήτε ἀγέννητα μήτε γενομένα, οὐδὲν ἂν εἶναι. Vertit enim: « necesse,

inquit, est ut si quid sit neque unum neque multa, neque ingenita, neque genita, id nihil sit. » Sed haec lectio sequentibus verbis repugnat.

20. εἰ γὰρ μὴ εἴη τι, τούτων ἂν θάτερα εἴη. Conspirant in his Casaubonus et Bekkerus, quorum neuter vidit delendum esse μὴ post γάρ. Omittitur autem haec vocula, ut jam Olearius animadvertit, in libro Lipsiensi quem Fossius secutus est.

22. Mira est Bekkeri inconstantia, qui hic et versu 19 posuerit ἀγέννητα, sed versu 17 recte scripserit ἀγέννητα. Quid intersit inter utramque vocem dicemus infra ad Ocell. cap. I § 2.

23. μετὰ τὴν πρώτην ἴδιον αὐτοῦ ἀπόδειξι omnium codicum scriptura est, quam temere mutavit Fossius in ἰδίαν αὐτοῦ ἀπόδειξι, quasi non posset dici ἴδιος ἀπόδειξι. At similiter Plato Protag. p. 349 B: ἐκάστῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία.

25. εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν ἦπτον τὸ μὴ ὄν τοῦ ὄντος εἴη. τό τε γὰρ μὴ ὄν ἔστι μὴ ὄν, καὶ τὸ ὄν ὄν, ὥστε οὐδὲν μᾶλλον ἢ εἶναι ἢ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα. Sic Bekkerus, quocum Fossius consentit nisi quod τὸ μὴ εἶναι ἔστι ponit. Non injuria tamen Bekkerus τὸ μὴ εἶναι ἔστι μὴ εἶναι dedit, quorum verborum hanc vim esse liquet: si non esse vere est, quatenus est non esse. Quod Sylburgius et Casaubonus habent ἦν ante ἦπτον recte omittitur in codice Lipsiensi. In verbis τό τε γὰρ μὴ ὄν ἔστι μὴ ὄν nihil variant libri scripti et editi, sed ex eo quod ut non ens est non ens, ita ens est ens, non sequitur nihil magis esse quam non esse res: id quod tum demum aliquo jure sumi videtur, quum quis non ens vere esse, quatenus non ens sit, et ens reapse esse, quatenus ens sit, contendit. Quocirca necessario rescripsi: τό τε γὰρ μὴ ὄν ἔστι μὴ ὄν. Denique inter μᾶλλον et εἶναι omittendum est ἦ cum codice Lipsiensi. Idem codex ante πράγματα omittit articulum τὰ quem abjicere nolui.

28. εἰ δ' ὁμοῦς τὸ μὴ εἶναι ἔστι, τὸ εἶναι, φησίν, οὐκ ἔστι τὸ ἀντικείμενον. Ita Bekkerus. Sed hic quoque ferri nequit εἶναι ἔστι; corrige cum Fossio εἶναι ἔστι. Idem faciendum esse apparet in sequenti sententia quae apud Bekkerum sic scripta legitur: εἰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι, τὸ εἶναι, [ἦ] μὴ εἶναι προσήκει, ubi non solum ἔστι requiritur, sed etiam ἦ uncis inclusum cum libro Lipsiensi deleri oportet.

30. ὥστε οὐκ ἂν οὕτως, φησίν, οὐδὲν ἂν εἴη, εἰ μὴ ταῦτον ἔστιν εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι. εἰ δὲ ταῦτό, καὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη οὐδὲν· τό τε γὰρ μὴ ὄν οὐκ ἔστι καὶ τὸ ὄν, ἐπέπερ ταῦτό τῷ μὴ ὄντι. Ita Fossius et Bekkerus qui e codice Lipsiensi post verba καὶ μὴ εἶναι receperunt εἰ δὲ ταῦτό, quum in

οὕτως, φησίν, οὐδὲν ἂν εἴη, εἰ μὴ ταυτὸν ἔστιν εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι. Ἔστι δὲ ταυτὸ, καὶ οὕτως ἂν εἴη οὐδὲν· τὸ τε γὰρ μὴ ὄν οὐκ ἔστι, καὶ τὸ ὄν, εἰπέπερ γε ταυτὸ τῶ μὴ ὄντι. Οὗτος μὲν οὖν αὐτὸς ὁ λόγος ἐκείνου.

ΚΕΦ. ε'.

Οὐδαμῶθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκε, μηδὲν εἶναι· ἢ γὰρ καὶ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται. Εἰ τὸ μὴ

ὄν ἔστιν, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ὄν ἔστιν ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ὄν ἔστιν ὁμοίως μὴ ὄν. Τοῦτο δὲ οὐτε φαίνεται οὕτως, οὐτε ἀνάγκη, ἀλλ' ὡσπερ εἰ δυοῖν ὄντοι, τοῦ μὲν ὄντος τοῦ δὲ δοκοῦντος, τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν. Διότι οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε εἶναι οὔτε μὴ εἶναι τὰ ἄμω οὐδ' ἕτερον οὐκ ἔστιν. Οὐδὲν γὰρ ἤττον, φησίν, εἴη ἂν τὸ μὴ εἶναι τοῦ εἶναι, εἴπερ εἴη τι καὶ τὸ μὴ εἶναι. Ἄτὰρ οὐδεὶς φησιν εἶναι τὸ μὴ εἶναι οὐδαμῶς. Εἰ δὲ

reliquis membranis legatur ἔστι δὲ ταυτὸ. At utrumque fecellit mendosa quæ inde oritur verborum constructio. Quum enim efficere nitatur Gorgias nihil esse atque id colligat ex æqualitate entis et non entis, conclusionem καὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη οὐδὲν mendis non vacare planum est, quippe qua et contrarium dicatur et plus quam affirmari convenit. Contrarium dici præcedentium verborum ὡστε οὐκ ἂν οὕτως (φησίν) οὐδὲν ἂν εἴη comparatio docet, in quibus duplex negatio flagitat, quæ hic a Gorgia mente dissidet. Deinde καὶ quod non habet quo referatur prorsus abundat. Quapropter si ei δὲ ταυτὸ vera lectio foret, legitima apodosis non esset nisi dualis vocibus omissis οὕτως, in quibus duplex negatio non diffundendum οὕτως quoque nullo sententiæ damno transpositis reliquis verbis abesse posse. At si re-lituiimus ἔστι δὲ ταυτὸ, omnia apte cohærent neque delendum est nisi οὐκ post οὕτως. Porro in verbis τὸ τε γὰρ μὴ ὄν οὐκ ἔστι καὶ τὸ ὄν virgula collocanda est post ἔστι et ad extrema καὶ τὸ ὄν intelligendum οὐκ ἔστι. Denique pro εἰπέπερ ταυτὸ cod. Lips. præbet ἀπέπερ γε ταυτὸ.

33. Οὗτος μὲν οὖν ὁ αὐτὸς λόγος ἐκείνου. Ita cum veteribus edil Bekkerus. Cod. Lips. habet οὕτως; at οὕτος non est sollicitandum. Sed pro ὁ αὐτὸς λόγος; recte substituit Fossius αὐτός; ὁ λόγος. Neque enim eandem, sed ipsam Gorgiæ rationem attulisse se Aristoteles ait.

CAPUT SEXTUM.

34. Bekkerus initium sic scripsit: Οὐδαμῶθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκε, μηδὲν εἶναι. ἢ γὰρ καὶ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται. εἰ τὸ μὴ ὄν ἔστιν ἢ ἔστιν, ἀπλῶς εἰπεῖν εἴη, καὶ ἔστιν ὁμοίως μὴ ὄν. τοῦτο δὲ οὐτε φαίνεται οὕτως οὔτε ἀνάγκη, ἀλλ' ὡσπερ εἰ δυοῖν, ὄντος, τοῦ δ' οὐκ ὄντος, τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν. Parum præsidi hoc loci in cod. Lipsiensis est, qui vitiose habet ἢ γὰρ καὶ ἀποδείκνυσιν et post διαλέγεται: ἢ τὸ μὴ ὄν ἔστιν, ἢ ἀπλῶς εἰπ., deinde vero rectius quam cæteræ membranæ ἀλλ' ὡσπερ εἰ δυοῖν ὄντοι, τοῦ μὲν ὄντος, τοῦ δὲ δοκοῦντος, τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν. Quamobrem Fossius ita posuerat: οὐδαμῶθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκε, μηδὲν εἶναι· ἢ γὰρ καὶ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται· εἰ τὸ μὴ ὄν ἔστιν, ἔστιν, ἀπλῶς εἰπεῖν, καὶ ἔστιν ὁμοίως μὴ ὄν. τοῦτο δὲ οὐτε φαίνεται οὕτως, οὔτε ἀνάγκη, ἀλλ' ὡσπερ εἰ δυοῖν ὄντοι, τοῦ μὲν ὄντος, τοῦ δὲ δοκοῦντος, τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν. At ne hac quidem ratione personalus est locus. Corrige: οὐδαμῶθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκε, μηδὲν εἶναι· ἢ γὰρ καὶ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται. Εἰ τὸ μὴ ὄν ἔστιν, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸ μηδὲν, καὶ τὸ ὄν ἔστιν ὁμοίως μὴ ὄν. Τοῦτο δὲ οὐτε φαίνεται οὕτως, οὔτε ἀνάγκη, ἀλλ' ὡσπερ εἰ δυοῖν ὄντοι, τοῦ μὲν ὄντος, τοῦ δὲ δοκοῦντος, τὸ μὲν ἔστι, τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν.

p. 979 h. Recte Bekkerus: διότι οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε εἶναι οὔτε μὴ εἶναι τὰ ἄμω οὐδ' ἕτερον οὐκ ἔστιν, quod sic exprimit Felicianus: « quia igitur non est, non sequitur,

ut neque esse neque non esse utrumque, neque alterum non sit. » Inepte in cod. Lips. legitur: διὰ τὸ οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε εἶναι οὔτε μὴ εἶναι, τὸ δὲ ἄμω κ. τ. λ. Fossius ante τὰ ἄμω addidit οὔτε, quod concinniore quidem efficit orationem, sed tamen neutiquam necessarium est. Posterius illud οὐκ ἔστιν quod accusativum cum infinitivo adjunctum habet nolim cum Feliciano veritas non sequitur, sed interpretandum est: fieri nequit, ut in illo Euripidis versu (Alcest. 1093) οὐκ ἔστι τούτῳ θνόντας εἰς φάος μολεῖν. Quocirca hæc erit sententia: « quoniam igitur non est, fieri nequit, ut sint aut non sint sive ambo sive alterutrum. »

2. οὐδὲν γὰρ, φησίν, εἴη ἂν τὸ μὴ εἶναι τοῦ εἶναι, εἴπερ εἴη τι καὶ τὸ μὴ εἶναι. Ita Bekkerus cum cod. Lipsiensis, in quo post οὐδὲν γὰρ ante φησίν reperitur lacuna uno aut duobus vocabulis explenda. Longe distant ab his Feliciano interpretis verba: « at nihil erit, inquit, si non esse et esse similiter sunt, quandoquidem erit aliquid etiam non esse. » Fossius scribendum coniecit οὐδὲν γὰρ, φησίν, εἴη ἂν τὸ μὴ εἶναι [ἤττον] τοῦ εἶναι, εἴπερ εἴη τι καὶ τὸ μὴ εἶναι, quod probamus, nisi quod propter Lipsiensis libri auctoritatem ἤττον inter γὰρ et φησίν inserendum censemus. Cæterum quum Aristoteles ea quæ supra exposita sunt eodem ordine servato refellere studeat, non aliam hic deesse vocem nisi ἤττον efficitur e verbis quæ capite præcedenti exstant: εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν ἤττον τὸ μὴ ὄν τοῦ ὄντος εἴη.

4. οὐδεὶς φησιν εἶναι τὸ μὴ εἶναι οὐδαμῶς. Ita Bekkerus. Lacunam ante ὁδεῖς, quæ apud Casaubonum notata est, in Lipsiensis codice particula ὅτε expletam esse Beckius ait. Orditur jam Aristoteles refutationem primæque argumentum quod Gorgiæ opponit et loquentium consuetudine repetit, quum nemo τὸ μὴ εἶναι esse dicat. Cf. Phys. IV, I p. 208 ed. Bekk.: τὰ τε γὰρ ὄντα πάντες ὑπολαμβάνουσιν εἶναι που (τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐδαμῶς εἶναι· που γὰρ ἔστι τραγέλαφος; ἢ φρίγξ); Requiritur initio refutationis vocula adversativa ἀλλὰ vel δὲ; idcirco Fossius, quum Lipsiensis libri ὅτε ferri non possit, τοῦτο δὲ ponendum conjectavit. Sed fatisse in illo ὅτε latet ἀτάρ, quo sæpissime utitur Plato cf. Ruhnk. ad Timæi Lex. Plat. h. v. Cæterum non male vertit Felicianus: « sed nemo est qui non esse, esse prorsus dicat. » Refertur autem οὐδαμῶς ad οὐδεὶς, ut hæc sit verborum constructio: ἀτάρ οὐδεὶς οὐδαμῶς φησιν εἶναι τὸ μὴ εἶναι, qua transgressione nihil frequentius apud Aristotelem invenitur.

4. εἰ δὲ καὶ ἔστι τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν, οὐδ' οὕτως ὁμοίως ἂν εἴη τὸ μὴ ὄν τῶ ὄντι· τὸ μὲν γὰρ ἔστι μὴ ὄν, τὸ δὲ καὶ ἔστιν ἔτι. Ita Bekkerus, a quo pluribus in rebus dissidet Fossius. Ac primum quidem male scripsit εἰ δὲ καὶ ἔστι τὸ μὴ ὄν, deinde οὐκ οὕτως ὁμοίως εἴη ἂν habet, in quo οὐκ ad sententiam aptius est quam οὐδ', sed εἴη ἂν pro ἂν εἴη e veteribus editionibus ductum et quorundam Bekkeri codicum auctoritate confirmatum, tamen repudiari convenit. Pro τῶ ὄντι cod. Lips. perperam τῶ μὴ ὄντι. Dubium esse ait Beckius ὁμοίως; an ὁμοίον scripserit librarius Lipsiensis, deletio compendio.

καὶ ἔστι τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν, οὐχ οὕτως ὁμοίως ἀνεῖν τὸ μὴ ὄν τῷ ὄντι· τὸ μὲν γάρ ἐστι μὴ ὄν, τὸ δὲ καὶ ἔστιν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀληθές, ὡς δὴ θαυμασιόν γ' ἂν εἶη τὸ μὴ ὄν ἔστιν· ἀλλ', εἰ δὴ οὕτω, πότερον μᾶλλον ζυμβαίνει ἅπαντα εἶναι, ἢ μὴ εἶναι; αὐτὸ γὰρ οὕτω γε τούναντίον εἴκοι γίνεσθαι. Εἰ γὰρ τὸ τε μὴ ὄν ἔστι καὶ τὸ ὄν ἔστιν, ἅπαντα ἔστι· καὶ γὰρ τὰ ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ἔστιν. Οὐκ ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ

μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. Εἰ δὲ καὶ τοῦτό τις ζυγγωροῖ καὶ τὸ μὲν μὴ ὄν εἶη, τὸ δὲ ὄν μὴ εἶη, ὁμοίως οὐδὲν ἤττον εἶη ἂν πάντα· τὰ γὰρ μὴ ὄντα εἶη κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον. Εἰ δὲ ταῦτόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον εἶη ἂν τι ἢ οὐκ εἶη. Ὡς γὰρ κἀκεῖνος λέγει, ὅτι εἰ ταῦτό τὸ μὴ ὄν καὶ τὸ ὄν, τότε ὄν οὐκ ἔστι καὶ τὸ μὴ ὄν, ὥστε οὐδὲν ἔστιν· ἀντιστρέφονται ἔστιν ὁμοίως φάναι, ὅτι πάντα ἔστι· τὸ τε

Illud tamen probabilis esse putat; atque ita legit Felicianus, cuius haec sunt verba: « Nam si non ens est non ens, non propterea efficitur, ut simili modo ut ens, non ens sit, quippe quom illud sit non ens, ens autem sit. » Principium planius sic interpreteris: « Etiamsi vero non ens exstat, quatenus est non ens. »

7. εἰ δὲ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀληθές, ὡς δὴ θαυμασιόν τ' ἂν εἶη τὸ μὴ ὄν ἔστιν. ἀλλ' εἰ δὴ οὕτω, πότερον μᾶλλον ζυμβαίνει τὰ πάντα εἶναι ἢ μὴ εἶναι; αὐτὸ γὰρ οὕτω γε τούναντίον εἴκοι γίνεσθαι. Sic Bekkerus locum constituit. In Lipsiensi codice scriptum est θαυμασιόν γ' ἂν εἶη, quod praestat vulgatae lectioni, tum vero inepte et vitiose πρότερον μᾶλλον ζυμβαίνει ἅπαντα ἢ εἶναι μὴ εἶναι. Fossius verba ita castiganda putavit: εἰ δὲ καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀληθές, ὡς δὴ θαυμασιόν γ' ἂν εἶη τὸ μὴ ὄν ἔστιν· ἀλλ' εἰ δὴ οὕτω, πότερον μᾶλλον συμβαίνει ἅπαντα εἶναι, ἢ μὴ εἶναι; αὐτὸ γὰρ οὕτω γε τούναντίον εἴκοι γίνεσθαι. Nihil hic mutavimus nisi συμβαίνει ob constantem libri Lipsiensis scripturam in ζυμβαίνει, in reliquis Fossii rationem probavimus. Eadem apparet Felicianum in suo libro scripta offensisse, licet paulo liberius converterit: « Adde quod, si etiam absolute ac simpliciter verum esset, quom dicimus non ens esse, mirum quidem profecto id videretur: sed si tamen ita esset, utrum ex eo magis eveniret, ut omnia essent, quam non essent? Ita enim contrarium procul dubio efficeretur. »

9. εἰ γὰρ τὸ τε μὴ ὄν ἐστι καὶ τὸ ὄν ὄν ἐστιν, ἅπαντα ἔστιν. καὶ γὰρ τὰ ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ἔστιν. Sic perperam Bekkerus, quem vel Felicianus docere poterat, aliter haec esse constituenda. Felicianus enim in suo libro reperit exaratum: εἰ γὰρ τὸ τε μὴ ὄν ἐστιν καὶ τὸ ὄν ἐστιν, ἅπαντα ἔστι· καὶ γὰρ τὰ ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ἔστιν; id quod ex ejus verbis efficitur: « si enim et non ens est, et ens est, omnia sunt, quom et ea quae sunt et ea quae non sunt simili modo sint. » Hunc igitur Fossius merito secutus est. Male in cod. Lips. legitur εἰ γὰρ τὸ τε μὴ ὄν ἐστι καὶ τὰ ὄντα ἔστιν. Repetitionem vocis ὄν, quae et apud Casaubonum exstat, ideo recte rejectit Fossius, quia continet haec verba refutationem secundum argumenti: εἰ τὸ μὴ εἶναι ἐστι, τὸ εἶναι οὐκ ἔστι τὸ ἀντικείμενον, ubi non dicitur ὄν, quod praeterea non iteratur in verbis οὐκ ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. Adde quod ne dixit quidem Gorgias: τὸ μὴ ὄν ἐστιν ὄν, sed ἔστιν, et quod Aristoteles ita concludit: καὶ γὰρ τὰ μὴ ὄντα καὶ τὰ ὄντα ἔστιν. Idem supra in memorandis Gorgiae verbis ait: θαυμασιόν γ' ἂν εἶη τὸ μὴ ὄν ἐστιν.

11. οὐκ ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. εἰ δὴ καὶ οὕτω τις ζυγγορεῖ, καὶ τὸ μὲν μὴ ὄν εἶη, τὸ δὲ ὄν μὴ εἶη, ὁμοίως οὐδὲν ἤττον εἶη ἂν τὰ γὰρ μὴ ὄντα εἶη κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον. Ita Bekkeri editio, a qua in eo solum discrepat cod. Lips. quod pro ζυγγορεῖ praebet ζυγγοροῖ. Sed Sylburgius jam conjecerat συγγοροῖη, quod Fossius recepit, qui locum ita corrigendum existimavit: οὐκ ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. εἰ δὲ δὴ καὶ οὕτω τις συγγοροῖη, καὶ τὸ μὲν μὴ ὄν εἶη, τὸ δὲ ὄν μὴ εἶη, ὁμοίως οὐδὲν ἤττον εἶη ἂν τι· τὰ γὰρ μὴ ὄντα εἶη κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον. In quibus verbis nemo dubitabit, quin recte substi-

tutum sit εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι pro vulg. ὄν ἐστι, deinde εἰ δὲ δὴ satis accommodatum est, quamquam δὴ poterat abesse. Tum post ὁμοίως οὐδὲν ἤττον εἶη ἂν adjecit τι, cuius loco Felicianus legit πάντα. At non minus recte τὸ ὄν suspicari licet. Denique in ultima enuntiationis parte ἂν particula post εἶη desideratur, repetenda illa e progressa sententia haud secus atque infra τὸ μὲν ὄν οὐκ ἂν εἶη, τὸ δ' οὐκ ὄν γεγονός εἶη, quod Fossium non fugit. Felicianus veritit: « Non etenim est necesse, si non ens est, ut etiam ens non sit. Veruntamen, si ita etiam quispiam concesserit, ut et non ens sit et ens non sit, nihilo minus omnia erunt, eo quod ea quae non sunt, ex illius ratione procul dubio essent. » Hic quoque εἰ δὲ καὶ οὕτω τις ζυγγοροῖ legit, sed scribendum videtur εἰ δὲ καὶ τοῦτό τις ζυγγοροῖ. Quocirca locum sic restitimus: οὐκ ἀνάγκη γάρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. Εἰ δὲ καὶ τοῦτό τις ζυγγοροῖ καὶ τὸ μὲν μὴ ὄν εἶη, τὸ δὲ ὄν μὴ εἶη, ὁμοίως οὐδὲν ἤττον εἶη ἂν πάντα· τὰ γὰρ μὴ ὄντα εἶη κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον.

15. εἰ δὲ ταῦτόν ἐστι καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον οὐκ εἶη ἂν τι εἶη. Ita Casaubonus. Extrema membo aliquo laborare recte observavit Fossius, qui deleto priorie εἶη, οὐδ' οὕτως μᾶλλον οὐκ ἂν τι εἶη scripsit. Neque aliter Bekkerus eodem εἶη unciis incluso de hoc enuntiato videtur judicasse. In cod. Lips. haec habentur: εἰ δὲ ταῦτόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον εἶη ἂν τι, sequitur spatium vacuum trium quattuorve litterarum, deinde ὡς γὰρ κἀκεῖνος κ. τ. λ. Quare suspicor ita esse reponendum: εἰ δὲ ταῦτόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον εἶη ἂν τι ἢ οὐκ εἶη. Concinit fere Felicianus sic vertens: « Praeterea si idem etiam sit et esse et non esse, neque ita magis ut non sit, quam ut sit, conficietur. »

16. ὡς γὰρ κἀκεῖνος λέγει, ὅτι εἰ ταῦτόν μὴ ὄν καὶ ὄν, τὸ τε ὄν οὐκ ἔστι καὶ τὸ μὴ ὄν. ὥστε οὐδὲν ἔστιν, ἀντιστρέφοντα ἔστιν ὁμοίως φάναι ὅτι πάντα ἔστιν. τὸ τε γὰρ μὴ ὄν ἐστι καὶ τὸ ὄν, ὥστε πάντα ἔστιν. Perperam haec, quemadmodum notavi, a Bekkerio distincta sunt. Inepta porro Sylburgii conjectura est qui δὲ πάντα εἶη pro ὅτι πάντα ἔστι legi volebat. Felicianus interpretatur: « Nam quemadmodum ille inquit, si non ens et ens idem est, non ens autem non est, etiam ens non erit, quomobrem nihil erit: ita quoque vice versa dicere omnia esse non possumus. Si enim non ens est, et ens est, omnia erunt. » Quid ille in codice suo invenerit, satis patet; sed aliter constituendus est locus. Fossius intellecta sententia eo modo orationem conformavit, ut ex variis incisus unam periodum conderet. Sic autem posuit: ὡς γὰρ κἀκεῖνος λέγει, ὅτι, εἰ ταῦτό τὸ μὴ ὄν καὶ ὄν, τὸ τε ὄν οὐκ ἔστι καὶ τὸ μὴ ὄν, ὥστε οὐδὲν ἔστιν· ἀντιστρέφοντα ἔστιν ὁμοίως φάναι ὅτι πάντα ἔστι· τὸ τε γὰρ μὴ ὄν ἐστι καὶ τὸ ὄν, ὥστε πάντα ἔστιν. Cod. Lips. exhibet: ὅτι εἰ ταῦτό τὸ μὴ ὄν καὶ τὸ ὄν. Inserto igitur inter καὶ et ὄν articulo reliqua, ut a Fossio distincta sunt, servanda censemus. Est enim verborum sensus: « quemadmodum ille ait, si idem sit non ens et ens, perinde non esse ens ac non ens, ita ut nihil sit: similiter licet contraria ratione dicere, omnia esse: siquidem non ens est pariter atque ens, ita ut omnia sint. »

20 γὰρ μὴ ὄν ἔστι καὶ τὸ ὄν, ὥστε πάντα ἔστιν. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον φησίν, εἰ δὲ ἔστιν, ἤτοι ἀγέννητον ἢ γενόμενον εἶναι. Καὶ εἰ μὲν ἀγέννητον, ἀπειρον αὐτὸ τοῖς τοῦ Μελίσσου ἀξιώμασι λαμβάνει· τὸ δὲ ἀπειρον οὐκ ἂν εἶναι ποῦ. Οὕτε γὰρ ἐν αὐτῷ, οὐτ' ἂν ἐν ἄλλῳ εἶναι. Δύο γὰρ ἂν οὕτως ἢ πλείω εἶναι, τό τε 25 ἐνὸν καὶ τὸ ἐν ᾧ. Μηδαμοῦ δὲ ὄν, οὐδὲν εἶναι κατὰ τὸν τοῦ Ζήνωνος λόγον περὶ τῆς χώρας ἀγέννητον μὲν οὖν διὰ ταῦτ' οὐκ εἶναι· οὐ μὴν οὐδὲ γενόμενον. Γενέσθαι

γούν οὐδὲν ἂν οὐτ' ἐξ ὄντος, οὐτ' ἐκ μὴ ὄντος· εἰ γὰρ τὸ ὄν γενόμενον μεταπέσει, οὐκ ἂν ἔτ' εἶναι τὸ ὄν, ὥσπερ γ' εἰ καὶ τὸ μὴ ὄν γένοιτο, οὐκ ἂν ἔτι εἴη μὴ ὄν. Οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐκ μὴ ὄντος ἂν γενέσθαι· εἰ μὲν 30 γὰρ μὴ ἔστι τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν ἂν ἐκ μηδενὸς γενέσθαι. Εἰ δ' ἔστι τὸ μὴ ὄν, δι' ἄπειρ οὐδ' ἐκ τοῦ ὄντος, διὰ ταῦτα οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενέσθαι. Εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἔστι τι, ἤτοι ἀγέννητον εἶναι ἢ γενόμενον, ταῦτα δὲ ἀδύνατον, ἀδύνατόν τι καὶ εἶναι. Ἔτι, εἴπερ 35

20. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον φησίν· εἰ δὲ ἔστιν, ἤτοι ἀγέννητον ἢ γενόμενον εἶναι. καὶ εἰ μὲν ἀγέννητον, ἀπειρον αὐτὸ τοῖς τοῦ Μελίσσου ἀξιώμασι λαμβάνει· τὸ δ' ἀπειρον οὐκ ἂν εἶναι ποῦ. Miram in his Bekkeri inconstantiam videmus, qui modo ἀγέννητον modo ἀγέννητον exaraverit. Utroque loco cod. Lips. ἀγέννητον, quod alteri lectioni hic certe preferendum. Feliciani verba: « post hanc rationem subjungit, si sit aliquid, est vel ingentium vel genitum esse » indicio sunt, in ejus libro scriptum fuisse, εἰ δὲ ἔστιν, ἔστιν ἤτοι ἀγέννητον ἢ γενόμενον εἶναι. Tum vero alterum ἔστιν significat licet, fieri potest. At ne opus quidem est hac voce, quia accusativus cum infinitivo e φησὶ pendet. Quod apud Casaubonum et in tribus Bekkeri codd. legitur ἤτοι ἀγ. ἢ μὴ γενόμενον falsum esse patet. In Lipsiensi exemplari recte omittitur μὴ. Ibidem reperitur γινόμενον librarii errore pro γενόμενον. Quum enim aliis locis librarius γίνεσθαι εἰ γινόμενον scribere soleat, illud γινόμενον proptus repudiandum est. E verbis τὸ δὲ ἀπειρον οὐκ ἂν εἶναι ποῦ, in quibus libri scripti et editi consentiant, illud ποῦ ad sententiam non est accommodatum. Neque enim quaeritur, unquamne fuerit, an sit infinitum, sed ubi sit, quum Gorgias negaverit hoc usquam esse, quod neque in se ipso neque in alio esset. Cf. Sext. Emp. adv. Math. VII § 69: εἰ δὲ ἀπειρόν ἐστιν, οὐδαμοῦ ἔστιν. Accedit quod sequentia, in quibus præterquam quod μηδαμοῦ legitur simul Zenonis de spatio sententia mem-ratur, abunde arguunt de loco hinc disputari. Quam ob causam Fossius expulso ποῦ scripsit ποῦ.

24. οὕτε γὰρ ἐν αὐτῷ οὐτ' ἂν ἐν ἄλλῳ εἶναι· δύο γὰρ ἂν οὕτως ἢ πλείω εἶναι, τό τε ἐνὸν καὶ τὸ ἐν ᾧ, μηδαμοῦ δὲ ὄν οὐδὲ εἶναι κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον περὶ τῆς χώρας. Hic præcipuum mendum, quod in omnibus codd. exstat τό τε ἐν ὄν jam sublatum a Bekkero est qui τό τε ἐνὸν substituit. Quod ille mutuatum videtur a Fossio qui ejus emendationis auctorem Meierum esse perhibet. Casauboni scriptura μηδαμοῦ δὲ ὄν mutanda est in μηδαμοῦ δὲ ὄν, quod Fossio duce fecit Bekkerus. In cod. Lips. legitur tantum μηδαμοῦ ὄν. Quod sequitur οὐδὲ εἶναι κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον non minus probamus, quam cod. Lips. lectionem οὐδὲν εἶναι κατὰ τὸν τοῦ Ζήνωνος λόγον.

26. ἀγέννητον μὲν οὖν διὰ ταῦτ' οὐκ εἶναι, οὐ μὴν οὐδὲ γενόμενον. Hic quoque inepte Bekkerus ἀγέννητον pro ἀγέννητον.

27. γενέσθαι γούν οὐδὲν ἂν οὐτ' ἐξ ὄντος, οὐτ' ἐκ μὴ ὄντος. Bekkerus ad Lipsiensis libri auctoritatem se applicuit qui γενέσθαι γούν exhibet. In reliquis corrupte legitur γενέσθαι τὸν. Fossius γὰρ οὖν scripsit, quod et ipse possissem, nisi γούν posset defendi. Ad sententiam quod attinet cf. Melissi fragm. I.

28. εἰ γὰρ τὸ ὄν μεταπέσει, οὐκ ἂν ἔτ' εἶναι τὸ ὄν, ὥσπερ γ' εἰ καὶ τὸ μὴ ὄν γένοιτο, οὐκ ἂν ἔτι εἴη μὴ ὄν. οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἔστι τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν ἂν ἐκ μηδενὸς ἂν γενέσθαι· εἰ δ' ἔστι τὸ μὴ ὄν, δι' ἄπειρ οὐδ' ἐκ τοῦ ὄντος, διὰ ταῦτα οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενέσθαι. Ita Bekkeri editio quæ in eo potissimum a Casauboniana hic differt,

quod pro vitioso dióπερ positum est δι' ἄπειρ. Jam primum verissime monuit Fossius, non μεταπέσει, sed γένοιτο requiri post εἰ γὰρ τὸ ὄν, ideoque ipse illud verbum in hoc vocabulum mutavit. Sed quum nullo vel mutationis vel lacune vestigio relicto in omnibus exemplaribus calamo scriptis μεταπέσει compareat neque tamen notio τοῦ γίνεσθαι abesse possit, mihi inserto participio γενόμενον rescribendum videtur εἰ γὰρ τὸ ὄν γενόμενον μεταπέσει. Fossius præterea duplicem conjecturam tentavit, quarum altera est: εἰ γὰρ τὸ ὄν [γένοιτο, μεταπέσειν ἂν· εἰ δὲ] μεταπέσει, altera εἰ γὰρ τὸ ὄν μεταπέσει, οὐκ ἂν ἔτ' εἶναι τὸ ὄν [μεταπέσειν δ' ἂν, εἰ γένοιτο]. At his nostram medicinam simpliciter esse confidimus. Quæ proxime sequuntur, καὶ ad τὸ μὴ ὄν relato, cum Fossio licet interpretari: ut etiam non ens, si nasceretur, non esset non ens. Deinde in codice Lipsiensi hæc scripta inveniuntur: οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι· εἰ μὲν γὰρ μὴ ἔστι τὸ μὴ ὄν, διάπερ οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενέσθαι. Ergo librarii negligentia omissa sunt verba οὐδὲν ἂν ἐκ μηδενὸς ἂν γενέσθαι. εἰ δ' ἔστι τὸ μὴ ὄν et διὰ ταῦτα οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, quæ ad sententiæ integritatem necessaria esse liquet. Cæterum pro οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐξ ὄντος ἂν γενέσθαι, quæ Felicianus interpretatur sed neque ex non ente genitum est legi oportere οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐκ μὴ ὄντος ἂν γενέσθαι non fuit Fossium, qui longa disputatione hoc evincere studeat. At minus recte idem vir duplex ἂν reliquit in verbis οὐδὲν ἂν ἐκ μηδενὸς ἂν γενέσθαι. Nos posterius ἂν delevimus. Denique pro dióπερ et διὰ ταῦτα quæ Fossius posuit, desideratur δι' ἄπειρ et διὰ ταῦτα.

33. εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἔστι τι, ἤτοι ἀγέννητον εἶναι ἢ γενόμενον, ταῦτα δὲ ἀδύνατόν τι καὶ εἶναι. Ita hæc apud Bekkerum legitur, sed vitiosus etiam apud Casaubonum: εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἔστι τι, ἢ τὸ ἀγέννητον εἶναι ἢ γινόμενον. ταῦτα δὲ ἀδύνατόν τι καὶ εἶναι. Apparet Bekkerum Sylburgii emendationem ἤτοι pro eo quod in omnibus codd. reperitur ἢ τὸν non nominato auctore recepisse. Reliqua plana sunt. Heranda est vox ἀδύνατον, id quod jam Fossius e Feliciani interpretatione videtur collegisse. Vertit enim interpres ille in hunc modum: « Quocirca si necesse est, ut si quidquam esset, id vel ingentium sit vel genitum, hæc autem fieri nequeunt; ut quidquam sit, fieri etiam nullo modo potest. » Illud tamen non inutile erit quaerere, si sine satius ταῦτα δὲ ἀδύνατα an ἀδύνατον scribere. Equidem propterea singularem numerum præfero, quod ejusdem vocabuli repetitio procul dubio causa fuit, cur alterum ἀδύνατον a librariis parum curantibus quid exararent ommitteret. Præterea cum cod. Lips. reponendum ἀγέννητον. Proinde oratio sic conformanda: εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἔστι τι, ἤτοι ἀγέννητον εἶναι ἢ γινόμενον, ταῦτα δὲ ἀδύνατον, ἀδύνατόν τι καὶ εἶναι.

35. ἔτι εἴπερ ἔστιν, ἐν ἢ πλείω, φησίν, ἔστιν· εἴτε μήτε ἐν μήτε πολλα, οὐδὲν ἂν εἴη. Hæc Bekkerus jam aliqua ex parte e codice Lipsiensi emendavit, ubi legitur εἴπερ ἔστιν ἐν ἢ πλείω, deinde vero, id quod neglexit, εἰ δὲ μήτε ἐν, qua scriptura evanescent tenebræ lectionis Casauboniane: ἔτι εἴπερ ἔστιν ἐν ἢ πλείω φησὶν ἔστιν, εἴτε μὴ ἐν, μήτε

ἔστι τι, ἢ ἔν ἢ πλείω, φησίν, ἔστιν· εἰ δὲ μήτε ἔν μήτε πολλά, οὐδὲν ἂν εἴη. Καὶ ἔν μὲν οὐκ ἂν δύνασθαι εἶναι, ὅτι ἀνώματον ἂν εἴη τὸ ἔν· τὸ γὰρ ἀνώματον, φησίν, οὐδέν, ἔχων γνώμην παραπλησίαν τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ. Ἐνὸς δὲ μὴ ὄντος οὐδ' ἂν πολλά εἶναι. Οὐδὲ μὴν, εἰ τι μήτε πολλά μήτε ἔν ἔστιν, εἶναι ἂν οὐδαμῶς· εἰ δ' οὕτως, φησίν, οὐδέν ἔστιν· εἰ γὰρ μήτε ἔν μήτε πολλά ἔστιν, οὐδέν ἔστιν. Οὐδ' ἂν κινηθῆναι φησιν οὐδέν· εἰ γὰρ κινηθῆι, οὐκ ἂν ἔτι εἴη ὡσαύτως

ἔχον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄν οὐκ ἂν εἴη, τὸ δ' οὐκ ὄν γεγονός εἴη. Ἔτι δέ, ἢ κινεῖται καί, εἰ μεταφέρεται οὐ συνεχές ὄν, διήρηται τὸ ὄν, οὐκ ἔστι ταύτη· ὥστ' εἰ πάντη κινεῖται, πάντη διήρηται· εἰ δ' οὕτως, πάντη οὐκ ἔστιν· ἐκλιπὲς γὰρ ταύτη, φησίν, ἢ διήρηται, τοῦ ὄντος, ἀντὶ τοῦ κενοῦ τὸ διηρῆσθαι λέγων, καθάπερ ἔν τοῖς Λευκίππου καλουμένοις λόγοις γέγραπται. Εἰ μὲν οὖν οὐδέν, τὰς ἀποδείξεις λέγει, εἶναι ἄγνωστα ἅπαντα. Δεῖν γὰρ ἂν τὰ φρονούμενα εἶναι, καὶ τὸ μὴ

980

πολλά, οὐδὲν ἂν εἴη. Quam autem novæ partis hic initium fiat, qua neque unum, neque multa esse Gorgias efficere studuit, de veritate scripturæ e Lipsiensi libro enotata non licet dubitare. Intellexit hoc Fossius, quem miramur non animadvertisse, in Feliciani codice prope eadem quæ in Lipsiensi fuisse scripta. Feliciani verba sunt: « Præterea si quidquam est, inquit, id unum est vel plura, si autem neque unum, neque plura, nihil est. » Hinc simul patet post eïπερ ἔστι flagitari τι, quod sive ex hoc fonte haustum sive e sententiæ vi erulum addidit Fossius. Quamobrem hæc erit legitima loci forma: ἔτι, εἰπερ ἔστι τι, ἢ ἔν ἢ πλείω, φησίν, ἔστι· εἰ δὲ μήτε ἔν μήτε πολλά, οὐδὲν ἂν εἴη.

36. καὶ ἔν μὲν . . . καὶ ὅτι ἀνώματον ἂν εἴη τὸ ἔν ἢ ἐν-σχομέν γε τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ. Ita Bekkerus qui corrupto ἐνσχομέν ex aliis codd. enotavit ἐσχομεν et σχομεν. In Lipsiensi hæc leguntur: καὶ ἔν μὲν . . . καὶ ὅτι ἀνώματον ἂν εἴητο . . . ἐν κ. . . ἔσχομεν (vel ε ἔχον) μὲν γε . . . τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ. Quam Zenonis mentio hic facta testimonio sit Gorgiam, ut in aliis decretis, ita in his Zenonis vestigia persecutum esse, operæ pretium est investigare, quid Zeno de his rebus præceperit. Eum autem communi Eleaticorum philosophorum persuasione ductum sublata multitudine unum esse dixisse, gravissimorum scriptorum auctoritas facit ut credamus. Nam etsi non defuerint apud veteres qui Zenonem rejecta unitate rerum multitudinem statuisse confenderent, velut Alexander Aphrodisiensis, refutatus a Simplicio fol. 30 a, tamen quid senserit Zeno non est dubium. Hoc igitur prætermissis aliorum testimonis quæ inveniuntur apud Brandisium scholl. Arist. p. 334 (cf. Sext. Empir. adv. Math. VII § 73) unius interpretis Vaticanæ (ibid. ap. Brandis.) verbis docebo: τοῦ Ζήνωνος λέγοντος ὡς εἰ μέγεθος ἔχοι τὸ ὄν καὶ διακρίσσει, πολλά τὸ ὄν καὶ οὐχ ἔν τι εἶσθαι, καὶ διὰ τοῦτο δεῖκνύοντες ὅτι μηδὲν τῶν ὄντων ἔστι τὸ ἔν, ἐνέδωκε τῷ λόγῳ τοῦτο Ἐπιοκράτης ὁ Χαλκιδόνιος. Ergo ens unum atque individuum esse ideoque magnitudine, et quod hoc loco dicitur corpore carere (ἀνώματον) vult. Eadem est Melissi sententia fragm. 16. Itaque Fossius locum qui Gorgiæ refutationem continet sic expleri jussit: καὶ ἔν μὲν [οὐκ ἂν δύνασθαι εἶναι, ὅτι ἀνώματον ἂν εἴη τὸ ἔν· [τὸ γὰρ ἀνώματον φησίν, οὐδ' ἔν, ἐγόμεν[ός] γε τοῦ τοῦ Ζήνωνος λόγου. Ego longiores exemplaris Lipsiensis lacunas ita resarcio: καὶ ἔν μὲν οὐκ ἂν δύνασθαι εἶναι, ὅτι ἀνώματον ἂν εἴη τὸ ἔν· τὸ γὰρ ἀνώματον, φησίν, οὐδέν, ἔχων γνώμην παραπλησίαν τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ.

37. ἐνὸς δὲ ὄντος οὐδ' ἂν . . . εἶναι οὐδὲ μὴ . . . μήτε πολλά. εἰ γὰρ μήτε ἔν μήτε πολλά ἔστιν, οὐδ' ἂν κινηθῆναι φησιν. οὐδενὶ γὰρ κινηθῆι, ἢ οὐκ ἂν ἔτι, ἢ ὡσαύτως ἔχον, ἀλλὰ τὸ μὲν οὐκ ἂν εἴη, τὸ δ' οὐκ ὄν γεγονός εἴη. Descripsimus hæc verba, ut in Bekkeri editione exarata leguntur. Non multum discrepat codex Lipsiensis, ubi hæc exstant: ε. δ. δ. οὐδ' ἂν . . . εἶναι. οὐδὲ μὴ . . . μήτε πολλά . . . . . εἰ δὲ μήτε . . . . . μήτε πολλά ἔστιν, οὐδέν ἔστιν,

οὐδ' ἂν κινηθῆναι φησιν· οὐδὲν γὰρ κινηθῆι ἢ οὐκ ἂν ἔτι ὡσαύτως ἔχον, ἀλλὰ τὸ μὲν οὐκ ὄν εἴη, τὸ δ' κ. τ. λ. Laccanus cum Fossio in hunc modum explemus: ἐνὸς δὲ μὴ ὄντος οὐδ' ἂν πολλά εἶναι. Οὐδὲ μὴν, εἰ τι μήτε πολλά μήτε ἔν ἔστιν, εἶναι ἂν οὐδαμῶς· εἰ δ' οὕτως, φησίν, οὐδέν ἔστιν· εἰ γὰρ μήτε ἔν μήτε πολλά ἔστιν, οὐδέν ἔστιν. Οὐδ' ἂν κινηθῆναι φησιν οὐδέν· εἰ γὰρ κινηθῆι, οὐκ ἂν ἔτι εἴη ὡσαύτως ἔχον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄν οὐκ ἂν εἴη, τὸ δ' οὐκ ὄν γεγονός εἴη. Cum eo quem tractamus loco confer Melissi verba (fragm. 11): εἰ γὰρ ἐπεροῦσται, ἀνάγκη τὸ ἐν μὴ ὄμισον εἶναι, ἀλλ' ἀπόλλυσθαι τὸ πρόθεον ἔόν, τὸ δὲ οὐκ ἐν γίνεσθαι, Gorgias in definienda rerum natura ita versatur, ut Eleaticos maxime philosophos impugnet. Quom igitur Melissus dixerit, ἀγένητον esse, γενόμενον non esse ens vel universon (τὸ ὄν ἢ τὸ πᾶν cf. fragm. I et 11), ipse neque ἀγένητον neque γενόμενον esse contendit; deinde quom Melissus ἔν, non πολλά esse voluerit, ipse neque ἔν neque πολλά statuit.

p. 980. 3 ἔτι δὲ ἢ κινεῖ ἢ κινεῖται, καὶ εἰ μεταφέρεται οὐ συνεχές ὄν, διήρηται τὸ ὄν, οὐτε τι ταύτη· ὥστε πάντη κινεῖται, πάντη διήρηται. εἰ δ' οὕτως, πάντη οὐκ ἔστιν. ἐκλιπὲς γὰρ ταύτη, φησίν, ἢ διήρηται, τοῦ ὄντος, ἀντὶ τοῦ κενοῦ τὸ διηρῆσθαι λέγων, καθάπερ ἔν τοῖς Λευκίππου καλουμένοις λόγοις γέγραπται. In cod. Lipsiensi hæc eodem fere modo, quo a Bekkerio vulgata sunt, scripta leguntur, nisi quod ibi est ἢ κινεῖται καὶ ἔν, μεταφέρεται ac deinde πάντη οὐκ ἔστιν, ἐκλιπὲς: hinc Fossius suavit, ut ita restitueretur oratio: ἔτι δέ, ἢ κινεῖται καί—εἰ μὴ μεταφέρεται οὐ συνεχές ὄν—διήρηται τὸ ὄν, οὐκ ἔστι ταύτη· ὥστ' εἰ πάντη κινεῖται, πάντη διήρηται· εἰ δ' οὕτως, πάντη οὐκ ἔστιν· ἐκλιπὲς γὰρ ταύτη, φησίν, ἢ διήρηται, τοῦ ὄντος· ἀντὶ τοῦ κενοῦ τὸ διηρῆσθαι λέγων, καθάπερ ἔν τοῖς Λευκίππου καλουμένοις λόγοις γέγραπται. Omisimus μὲν ante μεταφέρεται, quia hæc particula opus non est: reliqua probavimus. Λευκίππου λόγους de singulari ejus philosophi libro accepit Fabricius Bibl. gr. II p. 659. Harl. ac vix aliter licet interpretari. Cf. Democrit. fragm. p. 374. Non recte tamen Fossius hoc retulit Aristotelis verba De generat. et interitu I, 7: Λευκίππος δ' ἔχειν ὥφθη λόγους, οἵτινες πρὸς τὴν αἰσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες οὐκ ἀναρῆσουσιν οὐτε γένεσιν οὐτε φθορὰν οὐτε κίνησιν καὶ τὸ πᾶθος τῶν ὄντων, quæ alio spectare vix quemquam negaturum esse mihi persuasum est.

8. εἰ μὲν οὖν οὐδέν, τὰς ἀποδείξεις λέγειν ἅπαντα. δεῖ γὰρ τὰ φρονούμενα εἶναι, καὶ τὸ μὴ ὄν, εἰπερ μὴ ἔστι, μηδὲ φρονεῖσθαι. εἰ δ' οὕτως, οὐδέν ἂν εἶναι ψευδὸς οὐδεὶς φησιν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ πελάγει φαῖ ἀμιλλᾶσθαι ἄρματα. πάντα γὰρ ἂν ταῦτα εἴη. καὶ γὰρ τὰ ὄρμενα καὶ ἀκουόμενα διὰ τοῦτο ἔστιν, ὅτι φρονεῖται ἕκαστα αὐτῶν. Ita Casaubonus et Bekkerus. Codex Lipsiensis habet δεῖν γὰρ τὰ φρονούμενα, deinde μὴ δὲ φρονεῖσθαι, adnec πάντα (vel πάντη); nam ultima littera difficulti den legendum est) γὰρ ταῦτα εἴη. Illud sine controversia patet, Gorgiam qui hucusque nihil esse defenderit, jam id agere, ut si quid sit, id percipi non posse demonstrat. Sext. Empir. adv. Math. VII § 77:

10 ὄν, εἴπερ μὴ ἔστι, μηδὲ φρονεῖσθαι. Ἐὶ δ' οὕτως, οὐδὲν ἂν εἶναι ψευδὸς οὐδαμῶς φησιν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ πελάγει φαίη ἀμιλλᾶσθαι ἄρματα. Πάντα γὰρ ἂν ταῦτα εἶη. Πῶς γὰρ τὰ ὀρώμενα καὶ ἀκούμενα διὰ τοῦτο ἔστιν, ὅτι φρονεῖται ἕκαστα αὐτῶν; εἰ δὲ μὴ διὰ
15 τοῦτο, ἀλλ' εἴπερ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἔστιν, ἔστιν οὕτω μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἢ ἂν διανοούμεθα; καὶ γὰρ ὡςπερ ἐκεῖ πολλοὶ ἂν ταῦτα ἴδοιεν, καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ ἂν ταῦτα διανοηθεῖμεν. Τὰ οὖν διανοητὰ τοιαῦδ' ἔστι,

ποῖα δὲ τὰ ληθῆ, ἀδῆλον. Ὡςτε καὶ εἰ ἔστιν, ἡμῖν γε ἄγνωστ' ἂν εἶναι τὰ πράγματα. Ἐὶ δὲ καὶ γνωστὰ, 20 πῶς ἂν τις, φησί, δηλώσειεν ἄλλῳ; ὁ γὰρ εἶδε, πῶς ἂν τις, φησί, τοῦτο εἶποι λόγῳ; ἢ πῶς ἂν ἐκεῖνο δῆλον ἀκούσαντι γίγνεται μὴ ἰδόντι; Ὡςπερ γὰρ οὐδὲ ἡ ἀκοή τοῦ, ἢ φθόγγου, γινώσκει, οὕτως οὐδὲ ἡ ἀκοή τὰ χρώματα ἀκούει, ἀλλὰ φθόγγους· καὶ λέγει ὁ λέγων λόγον, ἀλλ' οὐ χρώμα οὐδὲ πρᾶγμα. Ὁ οὖν τις μὴ ἐννοεῖ, πῶς αἰτεῖ τοῦτο παρ' ἄλλου λόγῳ; ἢ σημείω τινὶ ἑτέρου τοῦ πράγματος ὁ

ὅτι δὲ κἄν ᾗ τι, τοῦτο ἄγνωστόν τε καὶ ἀνεπισητόν ἐστιν ἀνθρώπῳ, παρακειμένης ἀποδεικτέον. Quomobrem Fossius auctor fuit, ut locus sic corrigereetur: εἰ μὲν οὖν οὐδὲν, τὰς ἀποδείξεις λέγει [εἶναι ἄγνωστα] ἅπαντα. δεῖν γὰρ [ἂν] τὰ φρονούμενα εἶναι, καὶ τὸ μὴ ὄν, εἴπερ μὴ ἔστι, μηδὲ φρονεῖσθαι. εἰ δ' οὕτως, οὐδὲν ἂν εἶναι ψευδὸς, οὐδ' εἰ, φησὶν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ πελάγει φαίη ἀμιλλᾶσθαι ἄρματα. πάντα γὰρ ἂν ταῦτα εἶη. καὶ γὰρ τὰ ὀρώμενα καὶ ἀκούμενα διὰ τοῦτο ἔστιν, ὅτι φρονεῖται ἕκαστα αὐτῶν. Quae correctio ingeniosa quidem est, sed tamen non plane nobis satisfacit. Etsi enim bene observavit doctus ille vir οὐδεὶς post ψευδός: ferri non posse, tamen iteratum illud oratorum more οὐδ' εἰ non convenit commentariis Aristoteleis tenui et exili sermonis genere scriptis. Quocirca pro οὐδεὶς legitimus οὐδαμῶς. Praeterea dubitantur pro πάντα ταῦτα, quum unum tantum hic commemoretur exemplum, cuius generis duo affert Sextus, πάντα τοιαῦτα ponendum esse conjicit. Nos ne hac quidem mutatione rem rectius constatui arbitraris in vulgata lectione quae excidisse nonnulla indicio est, acquiescimus. Denique quoniam καὶ γὰρ particulæ demonstrationem, cur res percipi nequeant, indicent, nihil autem ejusmodi demonstraret, sententiam mendosam esse jure dixit Fossius. Nam alienum ab ea opinione animum Gorgias habebat. Quapropter Fossius interrogationis signum post φρονεῖται posuit. At sic quæque verba a Gorgia mente discrepant. Flagitatur enim ad hoc enuntiandum non καὶ γὰρ, sed πῶς γὰρ: cætera Fossio assentimur.

14. Bekkerus: εἰ δὲ μὴ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὡςπερ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἔστιν, οὕτω μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἢ διανοούμεθα. καὶ γὰρ ὡςπερ ἐκεῖ πολλοὶ ἂν ταῦτα ἴδοιεν, καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ ἂν ταῦτα διανοηθεῖμεν. τὸ οὖν μᾶλλον δὴ τοιαῦδ' ἔστι, ποῖα δὲ ἀληθῆ, ἀδῆλον. Ὡςτε καὶ εἰ ἔστιν, ἡμῖν γε ἄγνωστα εἶναι τὰ πράγματα. In his jam codicis Lipsiensis ore duo menda, quæ reperiuntur apud Casaubonum, sublata sunt. Vulgo enim legitur μᾶλλον ὀρώμεν ἔστιν οὕτω μᾶλλον ἢ ac deinde ἕκαστο pro ἐκεί. At alia restant vitia haud minus gravia. Pro ἀλλ' ὡςπερ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἔστιν, οὕτω μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἢ διανοούμεθα scribendum cum Fossio: ἀλλ' εἴπερ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἔστιν, ἔστιν οὕτω μᾶλλον ἢ ὀρώμεν ἢ ἂν διανοούμεθα; sed quod idem vir doctus conjecit τὸ οὖν μᾶλλον δὴ τοιαῦδ' ἔστι τοιαῦτα δὲ τὰ ληθῆ, ἀδῆλον minime nobis probatur. Nam vulgatae lectionis initium si recte se habet, scribendum est τὸ οὖν μᾶλλον δὴ (intellige εἶναι) τοιούτως ἔστι. Neque vero dubium quin poni oporteat τὰ οὖν διανοητὰ τοιαῦδ' ἔστι. In eandem sententiam Felicianus: «Ac quæ quidem cogitantur, talia sunt. Sed quænam sint vera, incertum est.» Καὶ εἰ ἔστιν præstare codicum Urbinatis et Lipsiensis scripture εἰ καὶ ἔστιν videntur Bekkerus et Fossius, siquidem Gorgia opinio non posse quidquam percipi hac ratione fortius exprimitur. Extrema apud Casaubonum sic scripta sunt: ἡμῖν γνωστὰ εἶναι τὰ πράγματα, sed requiritur id quod cod. Lips. præbet ἡμῖν γε ἄγνωστ' ἂν εἶναι τὰ πράγματα.

20. εἰ δὲ καὶ γνωστὰ, πῶς ἂν τις, φησί, δηλώσειεν ἄλλῳ;

ὁ γὰρ εἶδε, πῶς ἂν τις, φησί, τοῦτο εἶποι λόγῳ; ἢ πῶς ἂν ἐκεῖνο δῆλον ἀκούσαντι γίγνεται, μὴ ἰδόντι; Ita Fossius et Bekkerus, qui jam e codice Lipsiensis quædam in verborum contextum receperunt. Etenim pro εἰ δὲ καὶ vulgo legebatur εἰ δὲ, deinde pro πῶς ἂν τις, φησί, ὁ. ἀ. olim male scriptum erat πῶς ἂν τις, φησί, quod tamen in φησί convertendum esse Syllburgius animadvertit. Utrumque exhibet liber Lipsiensis. At dubium esse ait Beckius, utrum in illo codice epistola exstat, an εἴπη, quod jure repudiavit viri docti. Unum superest mendum. Nam pro ἢ πῶς ἂν ἐκεῖνο δῆλον ἀκούσαντι γίγνεται desideratur ἢ πῶς ἂν ἐκεῖνο κ. τ. λ. quod item suppeditat præstantissimus liber Lipsiensis. Nescio an eandem lectionem exprimat Bern. Felicianus, ita vertens: «vel quomodo id alteri audienti et non videnti poterit manifestari.»

p. 930. b. 1. ὡςπερ γὰρ οὐδὲ ἡ ὄψις τοῦς φθόγγου; γινώσκει, οὕτως οὐδὲ ἡ ἀκοή τὰ χρώματα ἀκούει, ἀλλὰ φθόγγους; καὶ λέγει ὁ λέγων, ἀλλ' οὐ χρώμα οὐδὲ πρᾶγμα. Sic codices. Vitiosa esse verba καὶ λέγει ὁ λέγων, ἀλλ' οὐ χρώμα οὐδὲ πρᾶγμα sensisse videtur Tennemannus Hist. phil. p. 486 ed. Wendt. Omisit enim ἀλλ' post λέγων. Neque tamen hoc modo restituit oratio, quam resarciendam esse patet inserto λόγον inter λέγων et ἀλλ'. Cujus emendationis auctor Fossius bene comparavit Sext. Empir. adv. Math. VII § 84: ᾧ γὰρ μνήσμεν, λόγος ἐστί. λόγος δὲ οὐκ ἔστι τὰ ὑποκειμένα καὶ τὰ ὄντα. οὐκ ἄρα τὰ ὄντα μνήσμεν τοῖς πελάς, ἀλλὰ λόγον ὁς ἕτερός ἐστι τῶν ὑποκειμένων. Idem efficitur ex iis quæ apud no-trum sequuntur ἀρχὴν γὰρ οὐ φθόγγον λέγει οὐδὲ χρώμα, ἀλλὰ λόγον.

4. ὁ οὖν τις μὴ ἐννοεῖ, πῶς αἰτεῖ παρ' ἄλλου λόγῳ ἢ σημείω τινὶ ἑτέρου πράγματος ἐννοήσειεν, ἀλλ' ἢ ἐάν μὲν χρώμα ἰδῶν, ἐάν δὲ . . . . . μοι. ἀρχὴν γὰρ οὐ . . . . . λέγε . . . . . γο εἰ δὲ χρώμα, ἀλλὰ λόγον, ὡςτε οὐδὲ διανοεῖσθαι χρώμα ἔστιν, ἀλλ' ἔρῃν, οὐδὲ ψόφον, ἀλλ' ἀκούειν. Pro μετενοεῖ Syllburgius legi voluit μετενοεῖ aut μετενοεῖ, pro ἐννοήσειεν vero ἐνόησεν, nihil præterea ausus mutare. Sed hæc conjecturæ neque re ipsa neque codice Lipsiensis confirmantur. In hoc autem libro principio legitur ὁ οὖν τις μὴ ἐννοεῖ, deinde ἑτέρου τοῦ πράγματος ἐννοήσειεν, tum ἐάν δὲ . . . . . μοι. ἀρχὴν γὰρ, οὐ λέγει δὲ χρώμα, ἀλλὰ λόγον. Ὡςτε οὐδὲ διανοεῖσθαι κ. τ. λ., denique οὐδὲ ψόφον οὐδ' ἀκούειν. Non multum proficimus et Felicianus interpretatione, ubi hæc reperiuntur: «Quomodo igitur rem quæpiam ab altero vel verbis vel signo alio aliquo sibi exponi petit, quam ille consideravit? Qui enim colorem intuitus non est, sed orationem audivit, ignorat colorem, et orationem percipit: qui vero e contrario colorem inspicit oratione audita minime percepta, non colorem, sed orationem ignorat. Quare cogitari neque color, sed videtur,

ἐνοήσκειν ἄν, ἀλλ' ἤ, ἐὰν μὲν χρώμα, ἰδῶν, ἐὰν δὲ φθόγγος, ἀκροώμενος; ἀρχὴν γὰρ οὐ φθόγγον λέγει οὐδὲ χρώμα, ἀλλὰ λόγον· ὥστε οὐδὲ διανοεῖσθαι χρώμα ἔστιν, ἀλλ' ὄρα· οὐδὲ ψόφον, ἀλλ' ἀκούειν. Εἰ δὲ καὶ ἐνδέχεται, γινώσκει δὲ καὶ ἀναγινώσκει δὲ λέγων, ἀλλὰ πῶς ὁ ἀκούων τὸ αὐτὸ ἐνοήσκει; οὐ γὰρ οἶόν τε, τὸ αὐτὸ ἅμα ἐν πλείοσι καὶ χωρὶς οὖσιν εἶναι· δύο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐν. Εἰ δὲ καὶ εἴη, φησὶν, ἐν πλείοσι καὶ ταυτόν, οὐδὲν

κοιλύει, μὴ ὁμοιον φαίνεσθαι αὐτοῖς, μὴ πάντῃ ὁμοίως ἐκείνοις οὔσαι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ. Ἔτι εἰ ἐν τῷ αὐτῷ εἴησαν, ἄρ' οὐκ ἂν δύο εἴην ἡ πλείους; φαίνεται δ' οὐδ' ὁ αὐτὸς αὐτῷ ὁμοία αἰσθανόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, 15 ἀλλ' ἕτερα τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ ὄψει καὶ νῦν τε καὶ πάλαι διαφόρος· ὥστε σχολῆ ἄλλω πᾶν ταῦτ' αἰσθητοῖς. Οὕτως οὐκ ἔστι γνωστὸν οὐδὲν, εἰ δ' ἔστιν, οὐδεὶς ἂν αὐτὸ ἐτέρῳ δηλώσειεν, διὰ τε τὸ μὴ εἶναι τὰ

neque sonus, sed audiri tantummodo potest. » Fossius legendum esse suspicatus est: ὁ οὖν τις μὴ ἐνοεῖ, πῶς αἰτεῖ τοῦτο παρ' ἄλλου λόγῳ; ἢ σημεῖον τινὲ ἐτέρου πράγματος ἐνοήσκειν ἄν, ἀλλ' ἢ ἐὰν μὲν χρώμα, ἰδῶν, ἐὰν δὲ φθόγγος, ἀκροώμενος; ἀρχὴν γὰρ οὐ φθόγγον λέγει οὐδὲ χρώμα, ἀλλὰ λόγον. Reliqua ut Bekkerus constituit. Probamus hanc emendationem, nisi quod inter ἐτέρου et πράγματος inserimus του, quod latet in articulo τοῦ quem codex Lipsiensis suppeditat. Genitivum πράγματος ex ἐνοήσκειν ἄν pendente non explicuit Fossius, quasi hæc legitima esset constructio. At raro ita loquuntur Græci. Eurip. Med. v. 46: μητρὸς οὐδὲν ἐνοοῦμενοι κακῶν, nihil cogitantes de matris malis. Xen. Cyr. V, 2, 18: ἐνενοήσεν αὐτῶν, ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους. Porro ἀλλ' ἢ locum habet in sententia, quæ continet interrogationem, in cuius sensu inest negatio. Cf. Hermann. ad Viger. p. 812 ed. 3. Denique ἀρχὴν vertendum omnino.

8. εἰ δὲ καὶ ἐνδέχεται, γινώσκει τε καὶ ἀναγινώσκει λέγων. ἀλλὰ πῶς ὁ ἀκούων τὸ αὐτὸ ἐνοήσκει; οὐ γὰρ οἶόν τε τὸ αὐτὸ ἅμα ἐν πλείοσι καὶ χωρὶς οὖσιν εἶναι· δύο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐν. εἰ δὲ καὶ εἴη, φησὶν, ἐν πλείοσι καὶ ταυτόν, οὐδὲν κοιλύει μὴ ὁμοιον φαίνεσθαι αὐτοῖς, μὴ πάντῃ ὁμοίως ἐκείνοις οὖσιν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ, εἰ τι ἐν τοιοῦτου εἴησαν, ἀλλ' οὐ δύο εἴην. Ita Bekkerus distinxit verba quæ partim mendosa partim inepta sunt. Nihil memorabile hic præbet liber Lipsiensis. Primum clon τε ταῦτ' ἅμα habet, deinde γὰρ εἴη sine ἄν, denique φαίνεσθαι αὐτοῖς μ. π. ὁ ἐκείνους (vel ἐκείνοις eodem compendio scriptum ut in præcedenti vocabulo) οὔσαι κ. ε. τ. ἄ. εἰ τι ἐν. Felicianus vertit: « Sed si etiam cogitari potest, et cognoscit quidem ac recognoscit ille qui dicit: qui audit tamen quo pacto idem cogitabit? Non enim fieri potest, ut idem in pluribus et seorsum collocatis sit, unum enim duo esset. Verum si etiam idem, inquit, in pluribus sit, nihil obstat, quin id non simile diversis (corr. *ipsis*) appareat, qui non prorsus similes inter se sunt. Quin etiam in eodem, quamvis unum, et non duo sint, idem non prorsus simile inest. » Ultima enuntiatio male conversa est. Postquam Gorgias negavit, cognosci quidquam aut tradi alteri posse, jam, etiamsi id fieri posse largiamur, tamen ab altero recte percipi negat. Quamobrem ἐνδέχεται quid sibi velit ex iis quæ adjunguntur γινώσκει τε καὶ ἀναγινώσκει intelligimus, in quibus tamen rectius γινώσκει δὲ καὶ ἀναγινώσκει ponitur. Neque enim adnectuntur ea quæ quum ad rem ipsam non pertineant salva sententia abesse possunt (cf. Herm. Opusc. III p. 159), sed ea adduntur quæ universæ notioni τοῦ διανοεῖσθαι, quod e superioribus post ἐνδέχεται repetendum, tanquam partes subiciantur. Hæc autem partes quum haud secus atque ipsum ἐνδέχεται διανοεῖσθαι verbis prægressis opponantur δὲ particulam flagitant, quam eo magis hoc loco necessariam esse liquet, quod omisso infinitivo initium comprehensionis mancum est. Ut δὲ pro τε jure substituit Fossius, nulla mutata particula reddita ratione: ita ὁ ad λέγων apponendum esse injuria negavit, participium illud adjecto nescio quo pronomine dicendo

interpretandum esse ratus. In eadem enuntiatione distinctionis virgulam, quemadmodum fieri oportet, post λέγων et signum interrogationis post ἐνοήσκει posuit. Cæterum idem vir doctus in verbis εἰ δὲ καὶ εἴη, φησὶν, ἐν πλείοσι καὶ ταυτόν posteriori recte vertit et — quidem atque in eadem periodo formulam ἐν τῷ αὐτῷ una vel conjuncti. Plat. Phæd. p. 79 E: ἐπειδὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὡσεὶ ψυχῇ καὶ σώμα. Sequentia ita mutavit, ut scriberet ἐτι ἐν ἄν τοιοῦτοι, εἰ ἤσαν, ἀλλ' οὐ δύο εἴην, quæ mihi non arriident. Immo corrige: ἐτι εἰ ἐν τῷ αὐτῷ εἴησαν, ἄρ' οὐκ ἂν δύο εἴην ἢ πλείους;

14. φαίνεται δὲ οὐδ' αὐτὸς αὐτῷ ὁμοία αἰσθανόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἕτερα τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ ὄψει, καὶ νῦν τε καὶ πάλαι διαφόρος. ὥστε σχολῆ ἄλλω πᾶν ταῦτ' αἰσθητοῖς. Ita Bekkerus. At sententia pro οὐδ' αὐτὸς desiderat οὐδ' ὁ αὐτὸς, quod Fossius recepit, deinde post διαφόρος rectius ponitur μέση στιγμή, ut enuntiatum usque ad αἰσθητοῖς τις pertineat. Denique quum id quod in veteribus editionibus legitur ὥστε σχολῆν ἄλλω πᾶν æque ineptum sit ac Lipsiensis libri scriptura ὥστε σχολῆ. ἄλλω πᾶν, non dubitavimus Sylburgii conjecturam ὥστε σχολῆ ἄλλω πᾶν, quam ne commemorato quidem auctore Bekkerus verborum ordini interposuit, calculo nostro comprobare. Aperitum est extremam sententiæ partem hoc significare: *ut vix quisquam prorsus idem atque alius sentiat.*

18. οὕτως οὐκ ἔστιν, ἐν ἔστι γνωστὸν, οὐδεὶς ἂν αὐτὸ ἐτέρῳ δηλώσειεν, διὰ τε τὸ μὴ εἶναι τὰ πράγματα λεκτά, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἕτερον ἐτέρῳ ταῦτ' ἐνοεῖ. Sic Bekkeri editio, a qua in eo potissimum Casauboniana differt, quod in illa omittitur ἐτέρῳ ante δηλώσειεν, quod tamen in Paciana exstat. Præterea Casaubonus et Pacius habent ταῦτ' pro ταυτόν. Non multum ab his dissidet codex Lipsiensis qui οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ἔστι γνωστὸν ac deinde τὰ πράγματα λόγους (pro λεκτά) exhibet. Fossius duplicem conjecturam proposuit, quarum altera est οὕτως οὐκ ἔστιν οὐδὲν· εἰ δ' ἔστιν, ἄγνωστον, εἰ δὲ γνωστὸν, οὐδεὶς κ. τ. λ., altera paucioribus comprehenditur verbis: οὕτως οὐκ ἔστι (sic) γνωστὸν, εἰ δ' ἔστιν, οὐδεὶς ἂν αὐτὸ ἐτέρῳ δηλώσειεν διὰ τε τὸ μὴ εἶναι τὰ πράγματα λόγους, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐτέρῳ ταῦτ' ἐνοεῖ. Quod ait in verbis extremis καὶ ὅτι οὐδεὶς κ. τ. λ. illud ἐτέρῳ esse e certa Meieri conjectura, satis mirari nequeo, quum hæc vox in omnibus libris et scriptis et editis compareat. Quapropter existimo Meierum præcedens vocabulum ἕτερον, quo ad sententiæ integritatem non egemus, omittendum censuisse. Prior illa suspicio ingeniosa quidem est, sed paulo latius patet quam hujus loci ratio fert. Posterior propius ad litterarum ductus qui in codicibus reperitur accedit et verborum paucitate magis commendatur. At in primo inciso deest tamen οὐδὲν post γνωστὸν, quo hic ægre careas. Itaque hoc pronomine adjecto reliqua quomodo a Fossio emendata sunt conservavi. Est igitur verborum sensus: « ita fieri non potest, ut quidquam cognoscat, sin autem potest, nemo alteri id declaraverit, quia res non sunt verba et quia nemo idem quod alter animo cogitat. »

πραγματαλόγους, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἑτέρῳ ταῦτὸ ἐννοεῖ.
 20 Ἄπαντα δὲ αὗται καὶ ἑτέρων ἀρχαιοτέρων εἰσὶν ἀπο-

ρίαι, ὥστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων σκέψει καὶ ταύτας ἐξε-
 ταστέον.

20. ἅπαντες δὲ καὶ οὕτως ἑτέρων ἀρχαιοτέρων εἰσὶν ἀπο-
 ρίαι, ὥστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων σκέψει καὶ ταῦτα ἐξεταστέον.
 Ita Casaubonus et Bekkerus. Sed nemo talem sententiam
 intelligat. In codice Lipsiensi qui a cæteris hoc loco non
 discrepat, nisi quod οὗτος ἑτέρων præbet, nihil præsidii
 est. Felicianus vertit: « Sed omnes quidem hæc veterum
 aliorum dubitationes sunt. Quocirca hæc quoque perpen-
 denda atque excutienda in disputatione de illis videntur. »

Hinc Fossius legendum suspicatus est: ἅπαντα δὲ ταῦτα καὶ
 ἑτέρων ἀρχαιοτέρων εἰσὶν ἀπορίαι, ὥστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων
 σκέψει καὶ ταῦτα ἐξεταστέον. Cui conjecturæ nihil obstat
 nisi οὕτως vel οὕτος in ταῦτα mutatum, quod propter no-
 minis ἀπορίαι genus ne necessarium quidem est. Idcirco
 scribendum videtur: ἅπαντα δὲ αὗται καὶ ἑτέρων ἀρχαιοτέ-
 ρων εἰσὶν ἀπορίαι, ὥστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων σκέψει καὶ ταύτας
 ἐξεταστέον.

DE HERACLITO.

Heraclitus de eujus vita et studiis pauca veteres monentibus mandarunt patria ortus est Epheso, nobilissima Ioniae urbe, patre Blystone sive, ut aliis placet, Blossone vel Heracione (1). Quem virum multis nominibus insignem certo quidem scimus circa Olympiadem sexagesimam nonam floruisse, sed de natali ejus anno et mortis tempore nihil compertum habemus. Ignoramus item quibus artibus institutus et quibus magistris usus sit. Etsi enim Diogenes (2) et Suidas Xenophanem atque Hippasum illius praeceptores fuisse Sotione potissimum auctore tradiderunt: tamen verisimilius est, quae plerorumque fuit opinio, eum subopte ingenio in litteris profecisse. Huc accedebat cum genus illustre splendorque natalium, tum animi altitudo. Fuit autem in eo quae jam in puero elucebat simul generosa quaedam virtus, simul animus contemptor vulgi rerumque fluxarum et humilium. Quo factum est, ut adolescens nihil se scire profiteretur, quum autem vir esset sapientiae studio eruditus, omnia se habere cognita diceret (3). Quoniam vero aetatem non in munus publicorum administratione, sed in veri investigatione consumere decreverat, regnum fratri concessit (4). Adde quod Hermodori amici exemplo fortasse a publicis negotiis suscipiendis deterritus

est. Qui quamvis bene de civitate meruisset, tamen ab Ephesiis in exilium pulsus erat (5). Itaque Heraclitus a suis rogatus, ut leges conderet, negavit se id esse facturum, contendens republicam prava consuetudine jam esse imbutam. Fictane sit illa res an vera quam quidam narrant, eum cum pueris ludere quam inter tales cives gubernacula republicae tractare maluisse, non laboro. Neque pro certo affirmare ausim quod testes parum locupletes aiunt (6) eum posthac homines perosum relicta urbe in montes secessisse, ubi naturae contemplationi deditus olera et herbas comederit. Ibi fama est eum aqua intercute laborare caepisse. Quod ubi ei accidit malum, in urbem redux aut hoc aut alio morbo absumptus sexagesimo aetatis anno obiit. Fuisse eum regia stirpe ortum ac civibus carum vel ex hoc concludi oportet, quod in foro sepultus est (7) Fabulam, redolent quae de joculari et frustra tentata morbi illius curatione apud Laertium leguntur. Denique senior aetas Heraclito perpetuam tristitiam (8) affinxit, ut semper lacrimasse atque in luctu vixisse diceretur.

Quum autem Ephesio philosopho sublime et erectum ingenium esset, in eruditorum hominum usum librum exaravit quem, veterum more, in

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 1: 'Ἡράκλειτος Βλῶσωνος ἢ (ὡς τινες) Ἡρακλῖοντος, Ἐφέσιος. Οὗτος ἤκμαζε μὲν κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐξηκοστὴν ὀλυμπιάδα. Μεγαλοφρων δὲ γέγονε παρ' ὄντινα οὖν καὶ ὑπερόπτης. Suidas: 'Ἡράκλειτος Βλῶσωνος ἢ Βλεύσωνος· οἱ δὲ Ἡρακλῖου.

(2) Diogenes Laertius lib. IX, 5: 'Ἦκουσέ τε οὐδενός, ἀλλ' αὐτὸν ἐφη διζήσασθαι καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ. Σωτῶν δὲ φησὶν εἰρηκέναι τινὰς Ξενοφάνους αὐτὸν ἀκηκοέναι. Suidas: τινὲς δὲ αὐτὸν ἔρασαν διακοῦσαι Ξενοφάνους καὶ Ἰππιάσου Ἡυθαγορείου.

(3) Diogenes Laertius lib. IX, 5: Γέγονε δὲ θαυμάσιος ἐκ παιδῶν, ὅτε καὶ νέος ὢν ἔρασκε μηδὲν εἰδέναι· τέλειος μὲντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι.

(4) Diogenes Laertius lib. IX, 6: Σημεῖον δ' αὐτοῦ τῆς μεγαλοφροσύνης Ἀντισθένης φησὶν ἐν διαδοχαῖς ἐκχωρῆσαι γὰρ τὰ δὲ λέγῃ τῆς βασιλείας. Strabo lib. XIV p. 633: υἱὸν γνήσιον Κόδρου τοῦ Ἀθηνῶν βασιλέως, γενέσθαι δὲ τοῦτον Ἐφέσου κτίστην· διόπερ τὸ βασιλεῖον τῶν Ἰωνῶν ἐκεῖ συστήναι φασὶ. Καὶ ἐτι νῦν οἱ ἐκ τοῦ γένους ὀνομαζόμενοι βασιλεῖς, ἔχοντες τινὰς τιμὰς, προσερίαν τε ἐν ἀγῶσι καὶ πορφυραν ἐπίσημον τοῦ βασιλικοῦ γένους, σκίπωνα ἀντὶ σκῆπτρου καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος.

(5) Diogenes Laertius lib. IX, 2: Καθάπτεται δὲ καὶ τῶν Ἐφεσίων ἐπὶ τῷ τὸν ἑταῖρον ἐκβαλεῖν Ἐρμόδωρον ἐν οἷς ἔσιν· Ἄξιον Ἐφεσίοις ἡβῶδον ἀποθανεῖν πᾶσι, καὶ τοῖς ἀνήθοις τὴν πόλιν καταλιπεῖν, οἷτινες Ἐρμόδωρον ἐμυτῶν ὀνήστησαν ἐξέβαλον γέγοντες, Ἡμέων ἠγρὲ εἰς ὀνήστος ἔστω· εἰ δὲ τις

τοιοῦτος, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων. Ἀξιοῦμενος δὲ καὶ νόμους θεῖναι πρὸς οὕτων, ὑπερεῖδε διὰ τὸ ἤδη κεκρατηθεῖσαι τῇ πονηρᾷ πολιτείᾳ τὴν πόλιν.

(6) Diogenes Laertius lib. IX, 3: Ἀναχωρήσας δὲ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν παιδῶν ἤστραγάλιζε· περιστάντων δ' αὐτῶν τῶν Ἐφεσίων, τί, ὡ κάκιστοι, θαυμάζετε; ἔφη· ἢ οὐ κρεῖττον τοῦτο ποιεῖν ἢ μετ' ἡμῶν πολιτεῦσθαι; Καὶ τέλος μισανθρωπήσας καὶ ἐκπαθήσας ἐν τοῖς ὄρεσι διηπάτο πᾶς· σιτούμενος καὶ βοτάνας. Καὶ μὲντοι καὶ διὰ τοῦτο περὶ τραπεζῆς εἰς ὕδρον κατῆλθεν εἰς ἄστυ, καὶ τῶν λατρῶν αἰνιγματωδῶς ἐπυνθάνετο, εἰ δύναντο ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι. Τῶν δὲ μὴ συνιέντων, αὐτὸν εἰς βούστασιν κατορύξας τῆ τῶν βολβίτων ἀλέα ἤλπισεν ἐξατμισθῆσθαι· οὐδὲν δ' ἀνίωον οὐδ' οὕτως ἐτελεύτα βίου· ἐτῆ ἔ'. Cf. Suidas.

(7) Diogenes Laertius lib. IX, 4: Ἐρμιππος δὲ φησὶ λέγειν αὐτὸν τοῖς λατροῖς, εἰ τις δύναται ἐννερα ταπεινώσας ὕγρον ἐξεράσαι· ἀπειπόντων δὲ, θεῖναι αὐτὸν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ κελύσειν τοὺς παῖδας βολβίτοις καταπλάττειν· οὕτω δὲ κατατεινόμενον δευτεροῦτον τελευτῆσαι καὶ ταφῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ. Νεάνθη δ' ὁ Κυζικηνός φησὶ, μὴ δυνήθητα αὐτὸν ἀποσπᾶσαι τὰ βόλβιτα μέναι, καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ἀγορηθέντα κυνόθρωτον γενέσθαι.

(8) Seneca de Ira lib. II, 10: Heraclitus quoties prodierat et tantum circa se male viventium, immo male perentium viderat, flebat, miserabatur omnium qui sibi latī felicesque occurrerant, miti animo, sed nimis imbecillo: et ipse inter deplorandos erat. Cf. de Tranq. an. cap. 15. Lucianus

Diana templo deposuit. Variat operis illius inscriptio, quod nonnulli Musas, quidam de natura, Diodotus certum constituendae vitae gubernaculum, alii morum rationem vel moris ordinem sive ornamentum unius omnium inscribere. Inde conjici licet Heraclitum nihil praeter nomen suum in fronte voluminis praeposuisse. Constabat liber e tribus partibus, quarum prima scriptor de universo, altera de republica, tertia de rebus divinis egit (9). Hujus pauca quae exstant fragmenta post Henr. Stephanum in Poesi Philosophica, Frid. Schleiermacherum in F. A. Wolfii et Ph. Buttmani Museo I p. 313-533 (Op. philos. II p. 3-146) et J. Bernaysium (10) Mus. Rhœnan. Nov. Ser. VII, p. 90-116; IX, p. 241-269, recognita et aucta infra exhibebo atque interpretabor.

Heraclitus a sermonis obscuritate τοῦ Σκοτεινοῦ cognomen posterioribus saeculis invenit. Sic jam Pseudoaristoteles de Mundo cap. 5 : ταῦτό δέ, inquit, τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείτω κτλ. et a Lucratio lib. I, vs. 639-640 dicitur *clarus ob obscuram linguam*. Cf. Strabo lib. XIV p. 642 et Seneca Epist. 12. Multi eum de industria minus perspicue scripsisse putarunt, ne ab omnibus intelligeretur. In qua opinione fuere Cicero (11), Diogenes Laertius, Clemens Alexandrinus, auctor Allego-riarum Homericarum quae sub Heracliti vel Heraclidis nomine feruntur. Alii male vinetam et ambiguum philosophi ora-

tionem incusant (12) qua rebus clarissimis tenebras obduxerit. Affirmant enim difficile fuisse, Heracliti verba distinguere, quia quod cujusque periodi principium, qui finis esset non apparet. Quamobrem saepenumero lectores de vocabulorum contextu ambigebant, nescientes utrum ad praecedentia an ad sequentia referenda essent. Neque tamen veteres dissitentur (13), partes aliquot operis Heraclitei splendide ac dilucide fuisse conscriptas, ut vel obtusa ingenia sententias quasdam assequi vocumque vim ac voluntatem interpretari possent. Sic autem cogitata eloquebatur, ut legentium animi altius se efferret et quasi divino instinctu concitarentur. Qua in re inter scriptores Graecos breviloquentia et incomparabili dictionis gravitate excellebat. Proditum est Cratetem (14) quendam Heracliti Musas (15) primum in Graeciam intulisse dixisseque istud opusculum Delio natatore indigere qui in ejus tanquam fluminis altitudine non periret. Similis est apud Diogenem de Socrate narratio. Qui quum ab Euripide Ephesii philosophi libellum accepisset, rogatus quid de eo sentiret, respondisse fertur quae intellexerit praecleara esse, putare se etiam quae non intellexerit esse eximia, verum Delio quopiam opus esse natatore (16).

Haec atque alia istius generis talia sunt, ut cavendum videatur, ne commentitiis rebus fidem adjungamus. Nam de Socrate ratio fugit Dioge-

Vitt. auct. cap. 14: ΑΓΟΡ. Σὺ δὲ τί κλέεις, ὦ βέλτιστε; πολὺ γὰρ οἶμαι καλλίον σοι προσλαλεῖν. ΗΡΑΚΛΑ. Ἠγάμαι γάρ, ὦ Ζεῦ, τὰ ἀνθρωπῆα πρήγματα δίκυρά, καὶ δακρυώδεα, καὶ οὐδὲν αὐτέων ὁ, τι μὴ ἐπιχέριον τῷ δὲ οἰκτιρῶ τε σφέας καὶ θούρομαι.

(9) Diogenes Laertius lib. IX, 5-6 : Τὸ δὲ φερόμενον αὐτοῦ βιβλίον ἐστὶ μὲν ἀπὸ τοῦ συνέχοντος περὶ φύσεως· δέχεται δὲ εἰς τρεῖς λόγους, εἰς τε τὸν περὶ τοῦ παντός, καὶ πολιτικόν, καὶ θεολογικόν. Ἀνέθηκε δὲ αὐτὸ εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν. Id. lib. IX, 12 : Ἐπιγράφουσι δὲ αὐτὸ οἱ μὲν Μούσας, οἱ δὲ περὶ φύσεως, Διόδωτος δὲ Ἀκριτῆς οἰάνισμα πρὸς στάθμην βίου, ἄλλοι Γνώμην ἡθῶν ἢ τρόπου κόσμον ἑνὸς τῶν ζυμπάντων. Apud Plutarchum adv. Colot. p. 1115 : Ἀριστοτέλους τὰ περὶ οὐρανοῦ καὶ τὰ περὶ ψυχῆς, Θεοφράστου δὲ τὰ πρὸς τοὺς φυσικοὺς, Ἡρακλείτου δὲ τὸν Ζωροάστην, τὸ περὶ τῶν ἐν ἄθου κτλ. pro Ἡρακλείτου legendum Ἡρακλείδου. Nam Heraclides Ponticus scripsit librum περὶ τῶν ἐν ἄθου teste Diogene Laertio lib. V, 6, 86. Cf. Bernays. Mus. Rh. VII p. 96.

(10) Adde ejusdem Heraclitea, part. 1, Bonnæ 1848, et Lassalli de Heracliti philosophia volumen, Berolini 1858.

(11) Cicero Heraclitum valde obscurum fuisse et consulto occulte dixisse ait. Idem cognomen σκοτεινός eum perliberi testatur, quia de natura nimis obscure memoraverit. Conf. de Divin. II, 64; de Nat. deor. I, 26; de Fin. II, 5. Denique de Nat. deor. III, 14 : Heraclitum, inquit, non omnem interpretantur uno modo, qui quoniam, quid diceret, intelligi noluit, omitamus. Diogenes Laertius lib. IX, 6 : ὡς μὲν τινες, ἐπιτηδεύσας ἀσαφέστερον γράφει, ὅπως οἱ δυνάμενοι προσίοιεν αὐτῷ, καὶ μὴ ἐκ τοῦ δημῶδους εὐκατα-

φρόντων εἶη. Clemens Alexandrinus Strom. V p. 571 C : καὶ μυρία ἐπὶ μυρίοις εὗρισται ἂν ὑπὸ τε φιλοσόφων, ὑπὸ τε ποιητῶν αἰνιγματώδως εἰρηκμένα· ὅπου γε καὶ ὅλα βιβλία ἐπικεχυμένην τὴν τοῦ συγγραφέως βούλησιν ἐπιδείκνυνται, ὡς καὶ τὸ τοῦ Ἡρακλείτου περὶ φύσεως, ὃς καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο σκοτεινός προσηγόρευται. Heraclitus Alleg. Hom. cap. 24 p. 51 ed. Mehler. : Ὁ γούν σκοτεινός Ἡρακλείτος ἀσαφῆ καὶ διὰ συμβόλων εἰκάζεσθαι δυνάμενα θεολογεῖ τὰ φυσικὰ, δι' ὧν φησι κτλ.

(12) Aristoteles Rhet. III, 5 : Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίζει ἔργον διὰ τὸ ἄηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὑπερον ἢ τῷ πρότερον· οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ κτλ. Demetrius de Elocut. 192 : Ἀδελφός γὰρ ἡ ἐκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν, ὡς περὶ τὰ Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἡ λύσις.

(13) Diogenes Laertius lib. IX, 7 : Ἀαμπρῶς τε ἐνίοτε ἐν τῷ συγγράμματι καὶ σαφῶς ἐκβάλλει, ὥστε καὶ τὸν νοθέστατον βραβίως γνῶναι καὶ διάγραμμα ψυχῆς λαθεῖν ἢ τε βραχύτης καὶ τὸ βάρος τῆς ἐρμηνείας ἀσύγκριτον.

(14) Diogenes Laertius lib. IX, 12 : Σθέουκος μέντοι φησὶν ὁ γραμματικὸς, Κρότωνά τινα ἰστορεῖν ἐν τῷ Κατακολυμητῷ, Κράτητά τινα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα κομίσει τὸ βιβλίον· ὃν καὶ εἰπεῖν, Δηλίου τινὸς δεῖσθαι κολυμητοῦ, ὃς οὐκ ἀποπνιγῆσεται ἐν αὐτῷ.

(15) Ἰάδες Μούσαι vocantur a Clemente Strom. V p. 576 A.

(16) Diogenes Laertius lib. II, 22 : Φασὶ δ' Εὐριπίδην αὐτῷ ζῶντα τὸ Ἡρακλείτου σύγγραμμα ἐρέσθαι, τί δοκεῖ; τὸν δὲ φάναι, Ἄ μὲν συνήκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἄ μὴ συνήκα· πῆν Ἀηλίου γέ τινος δεῖται κολυμητοῦ.

nem, siquidem illi qui miram hanc rem primi vulgarunt non tam Socrati quam sibi ingenii acumen detraxerunt. Quum enim Plato, Aristoteles, Plutarchus alique Heraclitum non solum legerint, sed etiam decreta ejus explicaverint, Socratem in ejus libro hæsisse nemo credat. Quid? quod Socratis et Platonis tempore satis emendata monumentorum Heracliteorum exemplaria in hominum manibus fuisse probabile est. Nempe posteri qui multum de philosophi obscuritate conqueruntur corruptioribus exemplis videntur usi. Jacuit autem fere silentio post Platonis et Aristotelis tempora Heracliti illud de rerum natura volumen, nisi quod Ephesii philosophi aliquot sectatores fuerunt qui Heraclitei (17) dicebantur et quod Stoici (18) in placitis ejus dilucidandis et ad sua dogmata accommodandis operam consumerunt. Secuti sunt Plutarchus, Sextus Empiricus, M. Antoninus, Clemens Alexandrinus qui Heraclitum lectitarunt multaque ejus dicta et præcepta celebraverunt. Præterea ad Ephesii civis chartas ab hominum oblivione vindicandas accessit Hippolytus in Hæsesium omnium refutatione, editus Oxonii anno 1851 sub Origenis nomine ab Emmanuele Millero. Hic Noeti hæretici doctrinam ex Heracliteo fonte manasse ostensusur data occasione varia veteris illius sapientiæ doctoris scita et apophthegmata proponit. Theodoretus vero et Stobæus, licet plures Heracliti sententias commemorent, non tamen eas ex ipsis doctissimi hominis commentariis, sed ex aliorum scriptis petivisse videntur. Jam si Heraclitei libelli fragmenta ex iis quos nominavi scriptoribus collecta consideramus, fateamur necesse est omnia esse aperta et lucida exceptis mendis aliquot locisque depravatis quibus medicinam facere non admodum difficile est. Sed hæc de sermonis obscuritate dicta sufficiant.

Restat ut placita egregii viri adumbremus. Rerum (19) elementum ignem esse dixit ejusque vicibus universa cieri atque agitari. Qui dum condensatur vel rarescit, ingens animalium, corporum formarumque varietas modo nascitur modo occidit. At occasus (20) nihil differt ab ortu, siquidem vivorum sors a mortuorum conditione non diversa est. Cuncta enim perpetuo moventur et priore statu relicto in contrarium transeunt, neque quidquam quiescit (21). Quare nihil præter igneam vim est immortale. Quippe cætera non sunt, sed fiunt et quasi fluminis instar labuntur (22). Ignis vero mutatur primum in aerem, deinde aer in aquam, quæ partim in terram abit, partim in ignem revolvitur (23). Est autem ille ignis omnibus quæ agitantur movendi principium. Itaque hujus beneficio sentimus, cogitamus, animam de cælo ducimus. Porro non alium vitæ nostræ auctorem et custodem habemus (24). Idem fulminis specie rerum universitatem regit ac tuetur (25). Neque tamen quidquam forte et casu evenit, sed omnia necessitate fiunt. Etenim mundum neque dii neque homines procrearunt, sed fuit ex omni æternitate (26) atque est et erit ignis sempiternus. Quum enim e flammæ ardore generatus sit, certo tempore eum comburi necesse est. At quamdiu exurit universitas corpus cunctaque fumo complentur, tamdiu offusa orbi caligine nihil sub aspectum cadit. Ibi contingere solet, ut terra ad orci similitudinem accedat. Ut enim in orco defunctorum animæ odorantur: ita vivi tum olfactu pro visu utuntur, donec reddita luce denuo videre possint (27). Ortus occasusque vicissitudini præsent contrariæ naturæ, e quibus omnium parens vocatur Bellum sive Discordia (28), omnium confectrix nominatur Pax sive Concordia (29). Denique mutatio qua universum existit via sursum ac deorsum ducens appellatur (30). Nimirum vapores qui ex agris et aquis excitantur

(17) Diogenes Laertius lib. IX, 6 : Τσαυτήν δὲ δόξαν ἔσχε τὸ σύγγραμμα, ὡς καὶ ἀρετιστάς ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς κληθέντας Ἡρακλειτεῖους. Cf. Plat. Theat. p. 179 seq.

(18) Cleanthes, Aristo, Sphaerus, Chrysippus. Vid. Diogenes Laertius lib. VII, 174 et 178; lib. IX, 5 et 15. Cf. Phædr. Epicur. de Diis col. IV, 12 sq.

(19) Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Πῦρ εἶναι στοιχεῖον, καὶ πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα ἀραιώσει καὶ πυκνώσει τὰ γινόμενα.

(20) Vid. fragm. 46.

(21) Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Γίνεσθαι πάντα κατ' ἐναντιότητα.

(22) Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Καὶ βεῖν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην. Cf. fragm. 21-22. Plato Cratyl. p. 402 A : λέγει που Ἡράκλειτος ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει, καὶ πυρὰς βροχὴ ἀπεικάσων τὰ ὄντα λέγει ὡς δις ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν ὄν ἑμβαίς.

(23) Vid. fragm. 28 et 31. Diogenes Laertius lib. IX, 9 : Πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξηραίνεται, συνιστάμενον τε γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι.

(24) Vid. fragm. 49 et adnot. ad fragm. 46.

(25) Vid. fragm. 50.

(26) Vid. fragm. 27. Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Ἐνα εἶναι κόσμον, γεννῶσθαι τε αὐτὸν ἐκ πυρός, καὶ πάλιν ἐκπυρῶσθαι κατὰ τινὰς περιόδους ἐναλλάξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα· τοῦτο δὲ γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην.

(27) Vid. fragm. 25-26.

(28) Vid. fragm. 43.

(29) Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Τῶν δὲ ἐναντίων τὸ μὲν ἐπὶ τὴν γένεσιν ἄγον καλεῖσθαι πόλεμον καὶ ἔριν· τὸ δ' ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν, ὁμολογίαν καὶ εἰρήνην.

(30) Diogenes Laertius lib. IX, 8 : Καὶ τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω· τὸν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. Vide fragm. 32 et 91.

illa sursum ducens via fuisse traduntur. Et quatenus evaporatio nunc liquida nunc tenebrosa est, ista diversitas eo valet, ut ex illa ignis, ex hac aquae incrementa capiant (31). Quin etiam diem ac noctem et menses et annos commutationesque temporum quadripartitas imbresque et ventos atque his similia pro anhelitus varietate fieri vult philosophus (32). Nam liquidam evaporationem (33) in solis circulo inflammatam diem efficere ait; ubi vero contraria illa praevaluerit, ibi noctem oboriri. Præterea calorem luminis vi auctum astatem gignere, humorem propter tenebras abundantem hiemis esse causam. Aerem cælumque (34) quod terram ambit igneum esse necesse est. In eo scaphæ reperiuntur (35) per concavum ad nos conversæ in quibus splendidi anhelitus conglobati flammam producant, quæ cælestia sidera sunt. Enimvero lucidissima calidissimaque solis flamma est, quando cætera astra longius a terris distant ideoque minus lucent minusque caloris emittunt. Jam lunam quod proprius absit a terra per locum minime purum ferri apparet. Solem autem quod in illustri puraque sede collocatus quodque intervallo a nobis apte disjunctus sit, ideo magis calefacere subjacentes regiones magisque collucere perspicuum est. Porro Heraclitus arbitratur, solem ac

lunam conversis sursum scaphis deficere menstruasque lunæ figuras nasci, dum illius scapha paulatim convertitur.

Cæterum omnia animarum ac demonum plena sunt (36). Sed orbis dux est illa ratio (λόγος) (37) sive mens (γνώμη) (38) quam per omnem rerum naturam intentam esse et commutantem censuit Ephesius virtutis magister. Hæc mutabilem mundi harmoniam temperat quæ ut lyræ et arcus concentus tam contentionem quam remissionem admittit (39). Possis eam Jovis, id est vitæ (τοῦ Ζηνός) nomine appellare (40).

Civitatum salus in legum auctoritate posita est, pro qua populum non secus ac pro muro pugnare oportet (41). Contra singulis hominibus nihil sapientia optabilius invenimus, quoniam magna variaque eruditio, qualis in Hesiodo et Pythagora fuit, mentem non alit (42). De reliquo non sensibus, sed rationi credere mortales decet, ne in veri investigatione labantur (43). « Sæculum est, inquit Censorinus (44), spatium vitæ humanæ longissimum partu et morte definitum. Quare qui annos triginta sæculum putarunt multum videntur errasse. Hoc enim tempus γενεάν vocari Heraclitus auctor est, quia orbis ætatis in eo sit spatio, orbem autem vocat ætatis, dum natura humana a sementi ad sementim revertitur (45). »

(31) Πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ· πηρῦνόμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι· καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι. Ἄλλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι· ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπὰ σχεδὸν πάντα, ἐπὶ τὴν ἀναθυμίασιν ἀνάγων τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός. Γίνεσθαι δὲ ἀναθυμιάσεις ἀπὸ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἃς μὲν λαμπρὰς καὶ καθαρὰς, ἃς δὲ σκοτεινὰς. Αὐξεσθαι δὲ τὸ μὲν πῦρ ὑπὸ τῶν λαμπρῶν, τὸ δὲ ἕλκρον ὑπὸ τῶν ἑτέρων.

(32) Diogenes Laertius lib. IX, 10 : « Ἡμέραν τε καὶ νύκτα γίνεσθαι, καὶ μῆνας, καὶ ὥρας ἑτέριους καὶ ἐνιαυτούς, ἑτεροῦς τε καὶ πνεύματα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατὰ τὰς διαφόρους ἀναθυμιάσεις.

(33) Diogenes Laertius lib. IX, 11 : τὴν μὲν γὰρ λαμπρῶν ἀναθυμιάσιν εὐλογηθεῖσαν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἡλίου ἡμέραν ποιεῖν, τὴν δὲ ἐναντίαν ἐπικρατήσασσαν νύκτα ἀποτελεῖν· καὶ ἐκ μὲν τοῦ λαμπροῦ τὸ θερμὸν αὐξανόμενον ἥθερος ποιεῖν, ἐκ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ τὸ ἕλκρον πλεονάζον χειμῶνα ἀπεργάζεσθαι.

(34) Stobæus Eclog. I pag. 500 (tom. I p. 196 ed. Gaisford.) : Παρμενίδης, Ἡράκλειτος, Στράτων, Ζήνων πυρινὸν εἶναι τὸν οὐρανόν.

(35) Diog. Laert. lib. IX, 9-10 : Τὸ δὲ περιέχον ὁπεῦδόν ἐστιν, οὐδὲλοι. εἶναι μέντοι ἐν αὐτῷ σκάφης ἐπεστραμμένας κατὰ κοίλον πρὸς ἡμᾶς· ἐν αἷς ἀροισόμενας τὰς λαμπρὰς ἀναθυμιάσεις ἀποτελεῖν φλόγας ἃς εἶναι τὰ ἄστρα· λαμπροτάτην δὲ εἶναι τὴν τοῦ ἡλίου φλόγα καὶ θερμωτάτην. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἄστρα πλείον ἀπέχον ἀπὸ γῆς καὶ διὰ τοῦτο ἦντον λάμπειν καὶ θάλπειν· τὴν δὲ σελήνην προσγειωτέραν οὖσαν μὴ διὰ τοῦ καθαροῦ φέρεσθαι τόπου. τὸν μὲντοι ἡλίον ἐν διαυγεῖ καὶ ἀμιγεῖ κείσθαι, καὶ σύμμετρον ἅρ' ἡμῶν ἔχειν διάστημα. τοιγάρτοι μάλλον θερμαίνειν τε καὶ φωτίζειν. ἐκλείπειν τε ἡλίον καὶ σελήνην, ἄνω στρεφόμενον τῶν σκαφῶν. τοὺς τε κατὰ μῆνα τῆς σελήνης σχηματισμοὺς γίνεσθαι στρεφόμενης ἐν αὐτῇ κατὰ

μικρὸν τῆς σκάφης. Plutarchus de Plac. phil. II, 24, περὶ ἐκλείψεως ἡλίου : Ἡράκλειτος κατὰ τὴν τοῦ σκαρπειδοῦς στραφήν· ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. Idem II, 28 : Ἡράκλειτος τὸ αὐτὸ πεποιθέναι τὸν ἡλίον καὶ τὴν σελήνην. Σκαρπειδοῦς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους δὲ τὰς ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως ἀγάς φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν, λαμπρότερον μὲν τὸν ἡλίον ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ ἀέρι φέρεσθαι· τὴν δὲ σελήνην ἐν θολερωτέρῳ, διὰ τοῦτο καὶ ἀμικροτέραν φαίνεσθαι.

(36) Diogenes Laertius lib. IX, 7 : Καὶ πάντα ψυχῶν εἶναι καὶ δαιμόνων πλήρη.

(37) Vid. fragm. 1.

(38) Vid. fragm. 55.

(39) Vid. fragm. 38.

(40) Vid. fragm. 12. Aliter Chrysippus apud Phædr. Epicur. de Nat. D. p. 19 ed. Petersen. Τὸν Ἡόλιον καὶ τὸν Δία τὸν αὐτὸν εἶναι, καθάπερ καὶ Ἡράκλειτον λέγειν.

(41) Vid. fragm. 20.

(42) Vid. fragm. 14-15.

(43) Vid. fragm. 23.

(44) Censorinus de Die nat. cap. 17.

(45) Similem de Heraclito locum habet Philo Quæst. in gen. II § 5 extr. p. 82 Auch. vol. VI p. 310 ed. Lips., quem quum Græcum exemplum non exstet ex Armeniaco sic vertit Aucherus : « Triginta aprime naturale; sicut enim in unitatis serie unus est numerus, ita in denariis triginta idque lunæ cyclus collectio singulorum mensium plena delineatione. Secundo componitur ex quatuor continuatione unitatis horum quadrangulorum I. IV. IX. XVI. triginta constituentibus. Unde non gratis ac frustra Heraclitus generationem id vocavit quum diceret : ex homine in tricennio potest avus haberi, quoniam pubertatem

Idem alio loco (46) ait : « Est præterea annus quem Aristoteles maximum potius quam magnum appellat, quem solis et lunæ vagarumque quinque stellarum orbes conficiunt, quum ad idem signum, ubi quondam simul fuerant, una referuntur; cujus anni hiems summa est κατακλισμός, quam nostri diluivionem vocant, æstas autem ἐκπύρωσις, quod est mundi incendium. Nam his alternis temporibus mundus tum exignescere, tum exaquescere videtur. Hunc Aristarchus putavit esse annorum vertentium ΗCCCCLXXXIII, Aretes Dyrrhachinus VDLII, Heraclitus et Linus XDCCC (47). »

Denique in libro quem edidit Heraclitus de verborum vi ac potestate dedita opera egit (fr. 67). Et Proclus (48) dialecticam Eleaticis ita propriam fuisse dicit, ut mathematicam Pythagoreis, etymologiam Heracliteis. Risit sine dubio Plato in Cratylo Heraclitum de talibus rebus disputantem, fortasse etiam Democritum (49); verum quæ sint in isto dialogo Heracliti partes, quæ Democriti, nemo hodie dixerit.

Sed hæc hactenus. Res et decreta Ephesii philosophi, ut quæque memoriâ digna videbantur, carptim perscripsi: cætera e fragmentis cognoscuntur.

attingit quarto et decimo ætatis anno quo seminare potest, semen autem ejus inter annum confectum iterum post annum (sic) quindecim generat similem sibi. Ex his autem nominibus avorum, patrum, filiorum, natorum sicut et matrum, filiarum filiarumque prolibis completa perficitur generatio. » Eundem Philonis locum negligenter excerptum legimus apud Cramer. Anecd. Paris. I p. 224 : "Οτι ὁ ἄριθμός φυσικιώτατός ἐστιν. Ὁ γὰρ ἐν μονάδι τριάς, τοῦτο ἐν δεκάσει τριακοντάς, ἐπεὶ καὶ ὁ τοῦ μηνὸς κύκλος συνέστηκεν ἐκ τεσσάρων τῶν ἀπὸ μονάδος ἐξῆς τετραγώνων α' δ' θ' ις'. ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ Ἡράκλειτος γενεάν τὸν μῆνα καλεῖ. Quid hic emendatione egeat, quærere mihi non libet. Memorabile et Plutarchi testimonium est de Defect. orac. cap. 11, vol. IX p. 316 : "Ἐτη τριάκοντα ποιοῦσι τὴν γενεάν καθ' Ἡράκλειτον· ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας. Idem de Plac. phil. lib. V cap. 24 ait : Ἡράκλειτος καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἀρχεσβαι τοὺς ἀνθρώπους τελειότητος περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα, περὶ ἣν ὁ σπερματικὸς κρί-

νεται ὁρβός . . . περὶ δὲ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα ἐνοιῶ γίνεται καλοῦ τε καὶ κακοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

(46) Censorinus de Die natali cap. 18.

(47) Plutarchus de Plac. phil. lib. II cap. 32 : Τὸν δὲ μέγαν ἐνιαυτὸν οἱ μὲν ἐν τῇ ὀκταετηρίδι τίθενται, οἱ δ' ἐν τῇ ἐννεακαιδεκαετηρίδι, οἱ δ' ἐν τοῖς ἐξήκοντα ἐνὸς θεοῦσιν. Ἡράκλειτος, ἐκ μυριάων ὀκτακισχιλίων ἡλιακῶν. Διογένης, ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐνιαυτῶν τοσοῦτων, ὅσων ὁ κατὰ Ἡράκλειτον ἐνιαυτός. Idem de Defectu orac. cap. 12, vol. IX pag. 316 : Καὶ ὁ Κλεόμβροτος· Ἀκούω ταῦτ' (ἔφη) πολλῶν καὶ ὁρῶ τὴν Στωϊκὴν ἐκπύρωσιν, ὡσπερ τὰ Ἡρακλείτου καὶ Ὀργέω; ἐπινεμομένην ἔφη κτλ.

(48) Proclus in Parmenid. T. IV p. 12 : Τὴν διαλεκτικὴν . . . . . ἐξάϊρετον οὖσαν τοῦ Ἑλεατικοῦ διδασκαλείου, καθάπερ ἄλλο τι τοῦ Πυθαγορείου λέγουσιν, ὡς τὴν διὰ τῶν μαθημάτων ἀγωγὴν, καὶ ἄλλο τοῦ Ἡρακλείτειου, τὴν διὰ τῶν ὁνομάτων ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν

(49) Vid. Democriti fragm. pag. 109.

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

1. Τοῦ λόγου τοῦδε ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἀνθρώποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον. Γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε, ἀπείροισι εἰκόασι, περιώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὅκοῖα ἐγὼ διηγέῃμαι, διαιρέων κατὰ φύσιν καὶ φράζων ὅπως ἔχει. Τούς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λαμβάνει ὁκόσα ἐγεργθέντες ποίεουσι, ὅκοσπερ ὁκόσα εὐδοντες ἐπιλανθάνονται.

(Clemens Strom. V, 14 p. 716 et Eusebius Præp. Evang. XIII; item Hippolytus Hæres. Refut. p. 280 ed. Miller. : qui omnes initio habent (τοῦ) λόγου τοῦ δέοντος. Rectam scripturam exhibet Aristoteles Rhet. III, 5, qui simul Heraclitum opus suum ab his verbis orsum esse testatur. In sequentiibus Hippolytus ἀπειροὶ εἰσὶν εἰκόασι, Clemens ἀπειροὶ εἰκόασι; sed requiritur ἀπείροισι εἰκόασι quod conjecit Bernaysius Mus. Rh. IX p. 242. Denique pro ποιῶσιν, ut est apud Clementem et Eusebium qui soli extremam sententiam (τούς δὲ ἄλλους κτλ.) servarunt, reposui ποίεουσιν.)

2. Ἀμαθίην γὰρ ἄμεινον, ὡς φησὶν Ἡράκλειτος, κρύπτειν ἔργον δὲ ἐν ἀνέσει καὶ παρ' οἴνων.

(Plutarchus Convival. Disp. lib. III init. vol. XI pag. 104. Similiter Stobæus Flor. XVIII, 32 : ἀμαθίην, ὡς φησὶν Ἡράκλειτος, καὶ ἄλλως κρύπτειν ἔργον ἐστίν, ἐν οἴνῳ δὲ χαλεπώτερον. Aliter Plutarchus de Auditione cap. 7, vol. VII p. 143 : τάχα μὲν γὰρ οὐδὲ ἀμαθίην κρύπτειν ἄμεινον, ὡς φησὶν Ἡράκλειτος, ἀλλ' εἰς μέσον τιθέναι καὶ θραπέουσιν, sed magis ionice Stobæus Flor. III, 82 : κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον ἢ ἐς τὸ μέσον φέρειν. Priorem sententiæ partem solam affert Plutarchus virt. doc. poss. cap.

2, vol. IX p. 387 : ἀμαθίαν γὰρ Ἡράκλειτός φησι κρύπτειν ἄμεινον.)

3. Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ τούτων ὁκόσοι ἐκείνοισι ἐγκυρσεύουσι, οὐδὲ μαθόντες γινώσκουσι, ἐκτοῦσι δὲ δοκέουσι, κατὰ τὸν γενναῖον Ἡράκλειτον.

(Clemens Strom. II, 2 p. 432. Inserui τούτων et ἐκείνοισι; codd. πολλοὶ ὁκόσοι ἐγκυρσεύουσιν.)

4. Ἀλλὰ γὰρ ἀτεχνῶς, οἶμαι, ἀρμόττει τοῖς ὁμοίως ὑμῖν ἀντιλέγουσιν, ἅπερ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος εἶρηκεν, « Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖς εἰκόασι φράτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπείναι. »

(Theodoretus vol. IV p. 712 ed. Hal. Cf.

Clemens Strom. lib. V, 14 p. 718, ubi pro ἀπείναι male legitur ἀπείναι. Cæterum codicum lectionem μαρτυρεῖ mutavi in μαρτυρεῖ.)

5. Ἀπίστους τινὰς εἶναι ἐπιστῶν Ἡράκλειτός φησιν « ἀκοῦσαι οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν, » ὠφελήεις δὲ γίγνεται παρὰ Σολομῶντος.

(Clemens Strom. II, 5 p. 442.)

6. Κύνες γὰρ βαύζουσι ὃν ἂν μὴ γινώσκωσι καθ' Ἡράκλειτον.

(Plutarchus an seni sit ger. resp. cap. 7, vol. XII pag. 110. Omisi καὶ post γὰρ cum Reiskio.)

7. Τοῦτο καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τὸ λόγιον παραφράσας εἶρηκεν « Ἐὰν μὴ ἐλπησθε, ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσετε ἀνεξευρέτον ἔον καὶ ἄπορον. »

(Clemens Strom. II, 4 p. 437 et Theodoretus vol. IV pag. 716. Edidi ἐλπησθε, quum apud Clementem legatur ἐλπεται et apud Theodoretum ἐλπίζητε. Deinde reposui ἐξευρήσετε, cujus loco Clemens habet ἐξευρήσει,

1. Hujus quæ est rationis semper ignari homines sunt, et priusquam de ea audiverunt, et quum primum audiverunt. Quamvis enim omnia huic rationi convenienter fiant, imperiti tamen videntur, conantes verba et res ex co genere quod ego enarro, qualis sua cujusque rei natura sit exponens et commemorans. Reliqui vero homines ita ignorant, quæ vigilantes faciunt, ut obliviscantur quæ dormiantes fecerint.

2. Etenim inscitiam, ut ait Heraclitus, occultare præstat; verum hoc difficile est in animorum remissione atque inter bibendum.

3. Non enim ita sentiunt multi eorum qui incidunt in illa, neque edocti sciunt, sed sibi videntur scire, ut ait præclarus ille Heraclitus.

4. Sed enim prorsus, opinor, conveniunt in istos qui vobis similiter obloquuntur Heracliti Ephesii verba : « Imperiti auscultatores surdis comparandi sunt; his dictum illud veritatis testimonium dat, etiam præsentibus abesse. »

5. Homines quosdam non satis certos castigans Heraclitus ait : « hi neque audire sciunt neque loqui, » nimirum a Salomone adjutus.

6. Canes enim latratu excipiunt quem non agnoscunt, ut ait Heraclitus.

7. Hoc oraculum Heraclitus Ephesius explicatius et copiosius elocutus dixit : Nisi speratis, insperatum non invenietis, quum inveniri non possit atque inaccessum sit. »

- Theodoretus eὐρήσετε. Denique ἀνεξεύρετον scripsi, ut est apud Thucydidem lib. III, 87 et alibi, spreta Theodoreticodemic scriptura ἀνεξεύρητον et Clementis lectione ἀνεξερεύνητον.)
8. Χρυσὸν γὰρ οἱ διζήμενοι, φησὶν Ἡράκλειτος, γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι, καὶ εὐρίσκουσι ὀλίγον.
(Clemens Strom. IV, 2 p. 565 et Theodoretus vol. IV pag. 716.)
9. Δοκίοντα γὰρ ὁ δοκιμώτατος γινώσκει φυλάσσειν καὶ μέντοι καὶ δίκη καταλήφεται ψευδῶν τέκτονας καὶ μάρτυρας, ὁ Ἐφέσιός φησιν.
(Clemens Strom. VI, 1 p. 649. Membrarum scripturam δοκίοντων converti in δοκίοντα.)
10. Σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι καθ' Ἡράκλειτον ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φεγγομένη χιλίων ἑτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν.
(Plutarchus de Pyth. orac. cap. 6, vol. IX p. 257. Spectavit hunc locum Clemens Strom. I, 15 p. 358 : Ἡράκλειτος γὰρ οὐκ ἀνθρωπίνως φησὶν, ἀλλὰ σὺν θεῷ μᾶλλον Σίβυλλην πεφάνθαι, item Iamblichus de Myst. sect. 3 cap. VIII : καὶ λόγους μὲν προῖεμένη, οὐ μετὰ διανοίας δὲ τῶν λεγόντων, ἀλλὰ μαινομένῳ φασὶ στόματι.)
11. Οἶμαι δὲ σε γινώσκειν τὸ παρ' Ἡρακλείτου λεγόμενον, ὡς ὄναξ οὗ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει.
(Plutarchus de Pyth. orac. cap. 21, vol. IX p. 281 seq. Addidi se cum Reiskio et Ἡρακλείτῳ in Ἡρακλείτῳ mutavi.)
12. Οἶδα ἐγὼ καὶ Πλάτωνα προσμαρτυροῦντα Ἡρακλείτῳ γράφοντι « Ἐν τὸ σοφὸν μούνον λέγεσθαι ἐθέλει καὶ οὐκ ἐθέλει Ζητὸς οὐνόματι. »
(Clemens Strom. V, 14 p. 718 et Eusebius Præp. Evang. XIII, 13. Scripsi οὐνόματι ejus loco apud Clementem exstat ὄνομα, apud Eusebium in codice Parisiensi οὐνομα.)
13. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς γνώσιος βάθεα κρύπτειν ἀπιστῆ ἀγαθὴ καθ' Ἡράκλειτον· ἀπιστῆ γὰρ διαφυγγάνει μὴ γινώσκεισθαι.
(Clemens Strom. V, 13 p. 699. Restitui γνώσιος βάθεα; codd. γνώσεως βάθη. Quorum verborum sensus videtur hic esse. Bene faciunt optimi quique philosophi, quod plebi et plerisque hominibus diffidentes interiorum rerum divinarum humanarumque cognitionem maxime dissimulant atque occultant, etiamsi hanc dissimulationem animadverti vident.)
14. Πολυμαθὴν νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην, αὐτὶς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἐκαταῖον.
(Diogenes Laertius lib. IX, 1. Similiter Athenæus lib. XIII p. 610 : Ἀλλὰ καὶ Ἡράκλειτος ὁ θεὸς φησι « Πολουμαθῆ (leg. πολυμαθῆ) νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. » Et Clemens Strom. I, 19 p. 373 : ἥδει γὰρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἥδη πολυμαθῆ νόον ἔχει· ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον, ubi deleto verbo ἔχει rescribendum πολυμαθῆ νόον οὐ διδάσκει. Aliter Proclus in Platonis Tim. p. 31 (p. 72 ed. Schneider.) : τί γὰρ θαυμαστὸν ἢ τῶν γεγονότων γνώσις; πολυμαθῆ νόον οὐ φέει, φησὶν δὲ γενναῖος Ἡρακλείτος. Heraclitum Pythagoræ mentionem in libro de rerum natura fecisse, testificatur etiam Clemens Strom. I, 21 p. 396 : Ἡράκλειτος γὰρ μεταγενέστερος ὢν Πυθαγόρου μέμνηται αὐτοῦ ἐν τῷ συγγράμματι. Cæterum confer Democriti fragm. moral. 141.)
15. Ἡράκλειτος τοῦν δὲ φυσικὸς μονοουχὶ κέκραγε καὶ φησι, « Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἤσκησε ἀνθρώπων μάλιστα πάντων, καὶ ἐκλεξάμενος ταῦτα τὰς συγγραφαὶς ἐποίησατο ἑαυτοῦ σοφίην πολυμαθίην, κακοτεχνίην. »
(Diogenes Laertius lib. VIII, 6. De reliquo vix Heracliti sunt sententiæ quæ in Florileg.

8. Nam qui aurum quærunt, inquit Heraclitus, multum agrî suffodiunt nec nisi aliquantulum metalli inveniunt.

9. Etenim probatissimus quisque ea quæ ipsi placent tueri statuit, atque etiam pœna irrogabitur mendaciorum auctoribus ac testibus, quemadmodum Ephesius dicit.

10. At Sibylla furente ore, ut ait Heraclitus, risus, ornatus et fuci expertia sonans dei beneficio vocem ad mille annos continuat.

11. Puto autem te intelligere id quod ab Heraclito est dictum, regem cujus oraculum Delphicum est neque dicere, neque occultare, sed significare.

12. Scio equidem etiam Platonem astipulari Heraclito

scribenti : « Quod unum sapiens est solum Jovis nomine appellari potest et non potest. »

13. Sed abditum rerum cognitionem celare bona secundum Heraclitum diffidentia est; nam diffidentia non potest non animadverti.

14. Magna variaque eruditio mentem non docet. Hesiodum enim docuisset et Pythagoram, rursusque Xenophanem atque Hecateum.

15. Nam Heraclitus physicus tantum non contenta voce ait : « Pythagoras, Mnesarchi filius, omnium hominum maxime in litterarum studio versatus est, quumque hæc e magno numero scripta delegisset, pro sapientia sibi comparavit variam eruditionem malamque artem. »

- Monac. (Stob. Flor. T. IV p. 283 ed. Meinek.) ei tribuuntur: Ἡράκλειτος ἔφη, οἷσιν προκοπῆς ἐγκοπή προκοπῆς. Ὁ αὐτὸς τὴν παιδείαν ἕτερον ἥλιον εἶναι τοῖς πεπαιδευμένοις ἔλεγε.)
10. Καὶ ὁ δυσάρεστος Ἡράκλειτος μάλιστα αὐτὸν ἐπήνεσε γράψας· « Ἐν Πιρήνῃ ἐγένετο Βίας ὁ Γευτάμειο, οὗ πλείων λόγος ἢ τῶν ἄλλων. » (Diogenes Laertius lib. I, 88.)
17. Ὅθριν χρῆ σθενύειν μᾶλλον ἢ πυρκαϊήν. (Diogenes Laertius lib. IX, 2.)
18. Ὅκοσον λόγους ἤκουσα, οὐδέεις ἀφικνέεται ἐς τοῦτο, ὥστε γινώσκεις, ὅτι σοφὸν ἐστὶ πάντων κερχωρισμένον. (Stobæus Flor. III, 81.)
10. Ἐν νόμῳ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρῆ τῷ ξυνοῦ πάντων, ὅκωσπερ νόμῳ πόλις καὶ πολλὴ ἰσχυροτέρως. Τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὑπὸ ἐνὸς τοῦ θεοῦ κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὀκόσον ἐθέλει, καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται. (Stobæus Flor. III, 84. Recepti Schleiermacheri emendationem πόλις καὶ πολλὴ pro codicum lectione πόλις καὶ πόλις.)
20. Μάχεσθαι χρῆ τὸν ὄχιμον ὑπὲρ νόμου ὅκως ὑπὲρ τειρέος. (Diogenes Laertius lib. IX, 2.)
21. Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἐστὶ δις ἐμβῆναι τῷ αὐτῷ καθ' Ἡράκλειτον, οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δις ἀψασθαι κατὰ ἔξιν· ἀλλὰ ὀξύτης καὶ τάχος τῆς μεταβολῆς σκιδνησι καὶ πάλιν συνάγει, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πάλιν οὐδὲ ὕστερον ἀλλ' ἄμα συνίσταται καὶ ἀπολείπει καὶ πρόσσει καὶ ἀπεισι· ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γινόμενον αὐτῆς τῷ μηδέποτε λήγειν μηδ' ἴστασθαι τὴν γένεσιν. (Plutarchus de Ei apud Delphos cap. 18, vol. IX p. 239. Posui ἀλλὰ ὀξύτης καὶ τάχος,

- quam vulgata scriptura ἀλλὰ ὀξύτητι καὶ τάχε ferri nequeat. Idem de sera num. vind. cap. 15, vol. X p. 252 : ἢ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἀπαντα πράγματα ποταμὸν ἐμβάλοντες, εἰς δὲ οὐ φησι δις ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἕτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν.)
22. Ποταμοῖσι τοῖσι αὐτοῖσι ἐμβαίνουσι ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιβρέει. (Cleanthes Stoicus apud Eusebium Præp. Evang. XV, 20 : Ἡράκλειτος λέγων οὕτως Ποταμοῖσι κτλ. Similiter Plutarchus Quæst. Nat. 2 : ποταμοῖς γὰρ δις τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης, ὡς φησιν Ἡράκλειτος· ἕτερα γὰρ ἐπιβρέει ὕδατα. Conf. Sextus Empiricus Pyrrh. Hyp. III, 115. Adde Plutarch. de Plac. phil. I, 23 et Stob. Ecl. Phys. I. p. 396, tom. I p. 153 ed. Gaisf. : Ἡράκλειτος ἡρέμιαν μὲν καὶ στάσιν ἐκ τῶν ὀλων ἀνήρει.)
23. Ἀλλὰ τὴν μὲν αἰσθησιν ἐλέγχει λέγων κατὰ λέξιν· « κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισι ὀφθαλμοὶ καὶ ὄττα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων. » ὅπερ ἴσον ἦν, τῶν βαρβάρων ἐστὶ ψυχῶν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι πιστεύειν. (Sextus Empiricus adv. Math. VII, 126. Isidem prope verbis Stobæus Flor. IV, 56 : κακοὶ γίνονται ὀφθαλμοὶ καὶ ὄττα ἀφρόνων ἀνθρώπων ψυχὰς βαρβάρους ἐχόντων. Diogenes lib. IX, 7 de Heraclito : καὶ τὴν ὀρασιν ψεύδεσθαι.)
21. Δυσὸν γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὥσανεῖ τινων ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμονοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὀράσεως, ἀληθινωτέρως δ' οὐσης οὐ μικρῷ τῆς ὀράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον· « Ὄφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὄτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες κτλ. » (Polybius XII, 27.)

16. Ac difficilis ille Heraclitus maxime eum collaudavit his verbis : « Apud Prienses natus est Bias, Teutami filius, cujus illustrior fama est quam cæterorum. »

17. Contumeliam citius quam incendium exstingui oportet.

18. Quorumcunque sermones audiivi, nemo tantum profecit, ut intelligeret, sapientiam esse a rebus omnibus separatam.

19. Prudenter loquentes re quadam cunctis communiti oportet, ut lege civitates et multo magis. Nam leges humanæ omnes una lege divina foventur, quæ quidem tantum potest, quantum libet atque universis et sufficit et superior est.

20. Populum pro lege non secus ac pro muro pugnare oportet.

21. Etenim in eundem fluvium bis descendere non licet secundum Heraclitum, neque mortalem naturam bis eodem modo affectam attingere sed mutationum celeritas ac

velocitas eam dissipat mox statimque colligit rursus, immo neque iterum neque postmodo colligit, verum illa simul et exsistit et interit, simul accedit atque recedit. Quare id quod inde fit ne ita quidem perficitur, ut vere dici possit esse, quia ortus nunquam neque desinit neque insistit.

22. In eodem fluvio descendentes alia atque alia affluit aqua.

23. Sed sensum quidem refellit dicens ad verbum : « Mali sunt testes hominibus oculi et aures barbaras habentium animas. » Quod perinde est ac si dicas : est barbararum animarum credere sensibus qui sunt rationis expertes.

24. Quum enim duo nobis secundum naturam quasi instrumenta quædam sint, quibus omnia percipimus et scrutamur, auditus et visus, multo autem certior visus sit iudice Heraclito : « Oculi enim auribus certiores sunt testes » etc.

25. Καὶ καλῶς εἶπεν Ἡράκλειτος ὅτι αἱ ψυχὰὶ ὀσμῶνται καθ' ἑαυτῶν.
(Plutarchus de facie in orb. lun. cap. 28, vol. XIII, p. 93.)
26. Διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὕτως εἴρηκεν· ὡς εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνὸς γένοιτο, βίβης ἂν διαγοίεν.
(Aristoteles de Sensu cap. 5 pag. 443 a. 23 ed. Bekk.)
27. Κόσμον τὸν αὐτὸν ἀπάντων οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν· ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔσται, πῦρ αἰεῖζων, ἀπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσθεννύμενον μέτρῳ.
(Clemens Strom. V, 14 p. 711 : οὐ παραπέμπομαι καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα, ὃς φυσικῶς οὕτως τῆς τῶν πάντων ἀναλήψεως μέμνηται, ὡς ἐσομένης ποτὲ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίας μεταβολῆς. Σαφέστατα Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης, τὸν μὲν τινα κόσμον αἰδίων εἶναι δοκιμάσας, τὸν δὲ τὴν φθιρόμενον, τὸν κατὰ τὴν διακόσμησιν εἰδῶς οὐχ ἕτερον ὄντα ἐκείνου πως ἔχοντος· ἀλλ' ὅτι μὲν αἰδίων τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς οὐσίας αἰδίδιος ποιὸν κόσμον ἤδει, φανερὸν ποιεῖ λέγων οὕτως· Κόσμον τὸν αὐτὸν κτλ.)
28. Πυρὸς τροπαὶ πρῶτον θάλασσα, θαλάσσης δὲ τὸ μὲν ἤμισυ γῆ τὸ δὲ ἤμισυ πρηστήρ.
(Clemens Alex. I. c. ὅτι δὲ καὶ γενητὸν καὶ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι ἐδογματίζεν, μνησθεὶς τὰ ἐπιφερόμενα· Πυρὸς τροπαὶ κτλ. Δυνάμει γὰρ λέγει ὅτι πῦρ ὑπὸ τοῦ διαικοῦντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα δι' αἴρος τρέπεται εἰς ὑγρόν, τὸ ὡς σπέρμα τῆς διακοσμήσεως, ὃ καλεῖ θάλασσαν. Ἐκ δὲ τούτου αὔθις γίνεται γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα.)
29. Θάλασσα διαγέεται καὶ μετρέεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, ὁκοῖος πρόσθεν ἦν ἢ γενέσθαι γῆ.
(Clemens Alex. I. c. ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκपुरοῦται, σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ· Θάλασσα κτλ.)
30. Διαφερόμενον γὰρ αἰεὶ ζυμφέρεται [τὸ ἐόν].
(Heraclitus apud Platonem Sophist. pag. 242 E.)
31. Ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος αἴρι γένεσις καὶ αἴρος θάνατος ὕδατι γένεσις.
(Plutarchus de Ei apud Delphos cap. 18, vol. IX p. 240.)
32. Ὁδὸς ἄνω κάτω μίη.
(Heraclitus apud Hippocratem de alimentis vol. II pag. 24 ed. Kühn. Esse hoc Heracliti dictum testatur Tertullianus adv. Marc. II c. 28 his verbis : « si ignoravit Deus meus esse alium super se, etiam tuus omnino non scivit esse alium infra se. Quod enim ait Heraclitus ille tenebrosus eadem via sursum et deorsum. » Cf. fragm. 91.)
33. Περὶ δὲ τὸν ἥλιον ἀδύνατον τοῦτο συμβαίνειν· ἐπεὶ τρεφομένου γε τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς περ ἐκείνοί φασι, ὄλον ὅτι καὶ ὁ ἥλιος οὐ μόνον καθάπερ ὁ Ἡράκλειτος φησι, νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἐστίν, ἀλλ' αἰεὶ νέος συνεχῶς.
(Aristoteles Meteorol. II, 2 p. 355 a ed. Bekk. Conf. Plato de Republ. lib. VI p. 498 B : πρὸς δὲ τὸ γῆρας ἐκτὸς δὴ τινων ὀλίγων ἀποσθεννύνται πολὺ μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου, ὅσον αὔθις οὐκ ἐξάπτονται. Recte Alexander Aphrodisiensis in Meteorol. fol. 93 a : οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος φησι, νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἂν ἦν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄλλος ἐξαπτόμενος τοῦ πρώτου ἐν τῇ δόσει σθεννύμενος, ἀλλ' αἰεὶ τε καὶ συνεχῶς νέος τε καὶ ἄλλοτε ἄλλος ἐγένετο, ὡς περ καὶ αἱ φλόγες ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχων. Perperam interpretatur Proclus Comment. in Tim. p. 334 (p. 813 ed. Schneid.) : ὁ γὰρ Ζεὺς βασιλεὺς τίθησιν αὐτὸν ἀπάντων τῶν ἐγκοσμίων θεῶν καὶ πρωτίστως αὐτῷ νέμει τιμὰς, καίπερ ἐόντι νέῳ καὶ νηπιῷ εἰλαπιναστῇ· διὰ δὲ τοῦτο καὶ τὸν ἥλιον νέον θεὸν εἰώθασιν ἀποκαλεῖν· καὶ νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἥλιος, φησὶν Ἡράκλειτος, ὡς Διονυσιακῆς μετέγοντα δυνάμειος. Plutarchus de Plac. philos. lib. II cap. 21 de solis magnitudine variorum philosophorum sententias enumerans ait : Ἡράκλειτος εὖρος ποδὸς ἀνθρωπεῖου. Cf. Theodoret. Græc. aff. cur. disp. 1.)

25. Et præclare Heraclitus dixit animas in orco odorari.

26. Quapropter etiam Heraclitus dixit, si omnia quæ sunt in fumum abirent, fore ut nares ea dignoscerent.

27. Mundum eundem omnium neque deorum quisquam neque hominum procreavit, sed fuit semper atque est et erit ignis immortalis, accensus mensura et extinctus.

28. Ignis mutatur primum in mare, mare autem dimidia ex parte in terram, dimidia ex parte in presterem.

29. Mare diffunditur ejusque mensura agitur pro eadem portione quæ prius fuit quam terra esset.

30. Dissidens enim semper congruit [ens.]

31. Ut Heraclitus dicebat, ignis mors aeri est ortus, et aeris mors aquæ ortus.

32. Via sursum et deorsum una.

33. Hoc autem soli accidere non potest, quoniam si perinde nutriatur atque illi ajunt, non tantum, ut patet, in dies, quemadmodum Heraclitus contendit, sed continuo semper novus erit.

31. Ἥλιος γὰρ ὄχι υπερβήσεται μέτρα, φησὶν δ' Ἡράκλειτος, εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν.

(Plutarchus de Exsilio cap. 11, vol. X pag. 377. Id. de Isid. et Osir. c. 48, vol. IX p. 170 : Ἥλιον δὲ μὴ υπερβήσασθαι τοὺς προσήκοντας ὄρους · εἰ δὲ μή, γλώττας μιν Δίκης ἐπικούρους ἐξευρήσειν, ubi pro γλώττας cum Buttmanno leg. Ἀύσας. Conf. Plat. Cratyl. p. 412.)

35. Βελτίων δ' Ἡράκλειτος καὶ ὀμηρικώτερος, ὁμοίως ἀντὶ τοῦ ἀρχαικοῦ τὴν ἀρχτον ὀνομαζών· « ἠϋῶς καὶ ἐσπέρης τέρματα ἡ ἀρχτος, καὶ ἀντίον τῆς ἀρχτου οὖρος αἰθρίου Διός. »

(Strabo lib. I pag. 3 ed. Casaub. — Stobaeus Eclog. Phys. lib. I p. 264 (tom. I p. 97. ed. Gaisf.) de magno Heracliti anno : Ἡράκλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἐνιαυτῶν ἡλιακῶν. Addit vero Διογενὴς ὁ Στωϊκὸς ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐνιαυτῶν τοσούτων, ὅσος ἦν δ' καθ' Ἡράκλειτον ἐνιαυτός.)

36. Ἡράκλειτος μὲν οὖν « Εἰ μὴ ἥλιος, φησὶν, ἦν, εὐφρόνη ἂν ἦν. »

(Plutarchus aquæ et ignis comp. c. 7, vol. XIII p. 128. Id. de Fortuna p. 98 : καὶ ὡσπερ ἥλιου μὴ ὄντος ἐνεκα τῶν ἄλλων ἀστρων εὐφρόνη ἂν ἦγομεν, ὡς φησιν Ἡράκλειτος. Id. de Plac. phil. II, 28 : Ἡράκλειτος τὸ αὐτὸ πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην· σκαροειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους δὲ τὰς ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως αὐγὰς φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν· λαμπρότερον μὲν τὸν ἥλιον ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ αἰεὶ φέρεσθαι τὴν δὲ σελήνην ἐν θολερωτέρῳ, διὰ τοῦτο καὶ ἀμαυρωτέραν φαίνεσθαι. Cf. lib. II, 17 et Stobaeus Ecl. Phys. I, p. 510.)

37. Καὶ Ἡράκλειτος τὸ ἀντίζουον συμφέρον, καὶ ἐκ τῶν διαπερόντων κηλλίστην ἁρμονίαν, καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι.

(Aristoteles Ethic. Nicomach. VIII, 2 p. 1155 b ed. Bekk. Conf. Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 48, vol. IX p. 169 : Ἡράκλειτος μὲν γὰρ ἀντικρυς πόλεμον ὀνομάζει πατέρα καὶ βασιλέα καὶ κύριον πάντων, καὶ τὸν μὲν

Ὀμηρον, εὐχόμενον ἐκ τε θεῶν ἔριν ἐκ τ' ἀνθρώπων ἀπολέσθαι, λαυθαίνειν φησὶ τῇ πάντων γενέσει καταρῶμενον, ἐκ μάχης καὶ ἀντιπαθείας τὴν γένεσιν ἐχόντων. Simplicius in Aristot. Cat. f. 104 b : διὸ καὶ μέμμεται τῷ Ὀμήρῳ Ἡράκλειτος εἰπόντι Ὡς ἔρις ἐκ τε θεῶν ἐκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο· οἰγήσασθαι γὰρ φησι πάντα. Proclus Comment. in Tim. p. 54 a (p. 124 edit. Schneid.) : καὶ εἰ δ' γενναῖος Ἡράκλ. εἰς ταύτην ἀπιδὼν ἔλεγε, πόλεμος πατὴρ πάντων, οὐδ' οὗτος ἀτόπως ἔλεγε. Schol. Ven. Iliad. IV, 4 : ἀπρεπές φασιν εἰ τέρπει τοὺς θεοὺς πολέμων θέα. ἀλλ' οὐκ ἀπρεπές· τὰ γὰρ γενναῖα ἔργα τέρπει ἄλλως τε πόλεμοι καὶ μάχαι ἡμῖν δεινὰ δοκεῖ, τῷ δὲ θεῷ οὐδὲ ταῦτα δεινὰ· συντελεῖ γὰρ ἅπαντα ὁ θεὸς πρὸς ἁρμονίαν τῶν ἄλλων ἢ καὶ θίων οἰκονομῶν τὰ συμφέροντα, ὅπερ καὶ Ἡράκλειτος λέγει, ὡς τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα καὶ δίκαια, ἀνθρώποι δὲ ἅ μὲν ἀδίκια ὑπειλήφασιν, ἅ δὲ δίκαια. Plato Conviv. pag. 187 A : ὡσπερ ἴσως καὶ Ἡράκλειτος βούλεται λέγειν, ἐπεὶ τοῖς γε βήμασιν οὐ καλῶς λέγει. Τὸ ἐν γὰρ φησι διαπερόμενον αὐτὸ σὺτῷ ξυμφέρεσθαι, ὡσπερ ἁρμονίαν τόξου τε καὶ λύρας.)

39. Παλίντονος γὰρ ἁρμονίη κόσμου, ὅκωσπερ λύρης καὶ τόξου καθ' Ἡράκλειτον.

(Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 45, vol. IX pag. 166. Idem de animæ procreat. c Timæo cap. 27, vol. XIII p. 319 : Ἡράκλειτος δὲ, παλίντροπον ἁρμονίην κόσμου, ὅκωσπερ λύρης καὶ τόξου, ubi alii παλίντονον ἁρμονίην legunt. De hac sententia ita Simplicius in Aristot. Phys. f. 11 : ὡς Ἡράκλειτος τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν εἰς ταῦτὸν λέγων συνέναι δίκην τόξου καὶ λύρας, ὅς καὶ ἐδόκει θέσιν λέγειν διὰ τὸ οὕτως ἀδιορίστως φάναι, ἐνεδείκνυτο δὲ τὴν ἐν τῇ γενέσει ἐναρμόνιον μῆζιν τῶν ἐναντίων. Cf. Porphyry. de Antr. Nymph. p. 268 ed. Cantabr.)

39. Εἶθ' ἔζης ... φησὶ θεῖόν τινα πόλεμον αἰνίττεσθαι τοὺς παλαιούς, Ἡράκλειτον μὲν λέγοντα ὧδε· « Εἰδέναι γρηὶ τὸν πόλεμον ἐόντα ζυθὸν καὶ δίκην ἔριν καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ φθειρόμενα. »

34. Sol enim, inquit Heraclitus, fines suos non transgreditur : si peccaverit, Furia cum Justitiæ adjutrices invenient.

35. Melior vero auctor Heraclitus atque in hoc Homeri similior, perinde ut ille pro circulo septentrionali ursam dicens : « orientis et occidentis limes ursæ est, atque e regione ursæ sereni Jovis terminus. »

36. Heraclitus igitur : « Nisi sol, inquit, esset, perpetua nox foret. »

37. Et Heraclitus contrarium idem utile atque e rebus

dissimilibus pulcherrimum concentum existere et ex discordia nasci omnia statuit.

38. Nam mutabilis concentus ut mundi, ita lyrae et arcus, secundum Heraclitum modo contentionem modo remissionem admittens.

39. Deinde deinceps ... ait divinum quoddam bellum significare antiquos, Heraclitum quidem sic dicentem : « Sciendum est bellum commune esse et Justitiæ loco Discordiam omniaque Discordiæ lege nasci atque interire. »

(Origenes contra Cels. VII p. 663. Vulgo legitur εἰ δὲ γρῆ—καὶ δίκην ἔρειν, quæ verba cum Schleiermachers mutavi in εἰδέναι γρῆ—καὶ δίκην ἔριν. Extrema vox enuntiati in codicibus est χρωμένα, in cuius locum substituitur φθειρόμενα quod hic flagitat sensus.)

40. ἁρμονίη γὰρ ἀφανῆς φανερῆς κρέσσων, καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ἧ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἐτερότητας ὁ μίσιγων θεὸς ἔκρυψε καὶ κατέδουσε.

(Plutarchus de animæ procreat. e Timæo cap. 27, vol. XIII p. 320, ubi pro codicum lectionibus κρείττων et μιγνύων restituitur κρέσσων et μίσιγων. Cæterum ὁ μίσιγων θεός est πόλεμος. Cf. Hippolyt. Hæres. Refut. p. 281 ed. Miller.)

41. Πᾶν γὰρ ἔρπετον τὴν γῆν νέμεται, ὡς φησιν Ἡράκλειτος.

(Pseudoaristoteles de Mundo cap. 6 p. 401 a ed. Bekk.)

42. Ἄγνοεῖς ὅτι τὸ τοῦ Ἡρακλείτου εὖ ἔχει, ὡς ἄρα πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρὸς ἀνθρώπων γένει συμβάλλειν.

(Plato Hipp. maj. p. 289 A. Recepti Bekkeri conjectationem ἀνθρώπων γένει pro membranarum scriptura ἄλλω γένει.)

43. ἢ οὐ καὶ Ἡράκλειτος ταυτὸν τοῦτο λέγει ὅν σὺ ἐπάγει, ὅτι ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανείται;

(Plato Hipp. maj. p. 289 B.)

44. Ὅτι δὲ ἐστὶ παῖς τὸ πᾶν καὶ δι' αἰῶνος αἰῶνιτος βασιλεὺς τῶν ὄλων οὕτως λέγει· « αἰὼν παῖς ἐστὶ παῖζων, πεττεύων· παιδὸς ἢ βασιλῆγ. » Ὅτι δὲ ἐστὶν ὁ πόλεμος πατὴρ πάντων τῶν γεγονότων γενητὸς ἀγένητος, κτίσις δημιουργός, ἐκεῖνου λέγοντος ἀκούομεν· « πόλεμος πάντων μὲν πατὴρ ἐστὶ, πάντων δὲ βασιλεὺς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους. »

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 281 ed. Miller. Cf. Bernays. Mus. Rh. IX p. 243. In eandem sententiam Proclus Comment. in

Tim. p. 101 (p. 240 ed. Schneider.) : ἄλλοι δὲ καὶ τὸν δημιουργὸν ἐν τῷ κοσμοῦργεῖν παῖζειν εἰρήκασι, καθάπερ Ἡράκλειτος. Clemens Prædag. I, 5 p. 111 : ἀγαλλιᾶται τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Χριστῷ παιδιῶν ἐν ὑπομονῇ πολιτευομένων· καὶ αὕτη ἡ θεία παιδεία. Τοιαύτην τινὰ παῖζειν παιδιᾶν τὸν ἑαυτοῦ Δία Ἡράκλειτος λέγει. Lucianus Vit. auct. cap. 14 Heraclitum inducit hæc dicentem : καὶ ἐστὶ τωτοῦ τέρψις ἀτερψίτη, γνώσις ἀγνωσίτη, μέγα μικρόν· ἄνω κάτω περιχορευόμενα, καὶ ἀμειβόμενα ἐν τῇ τοῦ αἰῶνος παιδίῃ. ΑΓΟΡ. τί γὰρ ὁ αἰὼν ἐστὶ; ΗΡ. παῖς παῖζων, πεσσεύων διαφερόμενος. Heraclitum imitatur Philo de vit. Moys. I p. 85 : τύχης γὰρ ἀσταχυτότερον οὐδὲν ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεττεύουσας. Idem de Mund. incorr. II, 500 : εἰ δὲ ὅμοιος [ὁ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν γεγενημένος κόσμος], κταιοπόνος ὁ τεχνίτης οὐδὲν κομιδῇ νηπίων παιδῶν διαφέρειν, οἱ πολλάκις ἀθύροντες ψάμμου γεωλόφους ἀνίστασι καὶ ἔπειθ' ὑπαιροῦντες ταῖς χερσὶ πάλιν ἐρείπουσιν. Plutarchus de Ei apud Delphos p. 393 D : ἡ τοῦ ποιητικοῦ παιδὸς ἐστὶ φαυλότερος, ἣν ἐκεῖνος ἐν τινὶ ψαμάθῳ συντιθεμένη καὶ διαχρῶμένη πάλιν ὑπ' ἑαυτοῦ παῖζει παιδιᾶν, ταύτη περὶ τὰ ὅλα χρωμένα αἰεὶ καὶ τὸν κόσμον οὐκ ὄντα πλάττων, εἰς ἀπολλύων γενόμενον. Probabile est Heraclitum in pueri imagine adumbranda intuitum esse versus Homericos Iliad. lib. XV vs. 361-364 — — ἔρπεπε δὲ τεῖχος Ἀχαιῶν βρεῖα μάλ' ὡς στε τις ψάμαθον παῖς ἄγγι θαλάσσης, ὅστ' ἐπεὶ οὖν ποιήσῃ ἀθύρματα νηπιέησιν, ἀψαῦτις συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων. De reliquo verba πόλεμος πάντων πατὴρ ἐστὶ jam supra illustravi ad fragm. 37.)

45. Ταῦτο δὲ τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείτω· « συνάψιας οὐλα καὶ οὐχὶ οὐλα, συμπερόμενον καὶ διαφερόμενον, συνᾶδον καὶ διαδῶν· καὶ ἐκ πάντων ἐν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. » (Pseudoaristoteles de Mundo cap. 5 p. 396 b ed. Bekk. Cf. Stobæus Ecl. Phys. I p. 690 (tom. I p. 270 ed. Gaisf.).

40. Harmonia enim occulta melior est evidente secundum Heraclitum, in qua deus discrimina et diversitates commiscens occultavit.

41. Namque omne animal humi repens terram depascitur ac possidet, ut ait Heraclitus.

42. Ignoras quam scitum sit illud Heracliti, simiarum pulcherrimam deformem esse cum humano genere comparatam.

43. Nonne Heraclitus quem tu testem adhibes hoc idem dicit, hominum sapientissimum ad dei præstantiam comparatum simiam apparere?

44. Esse autem hoc universum puerum atque in perpe-

tuum cunclarum rerum regem æternum ita dicit : « *E-vum puer est jocans calculisque ludens ; hujus vero pueri regnum est.* » Cæterum bellum esse parentem eorum omnium quæ orta sunt genitum et non genitum : « *Bellum omnium parens est omniumque rex, ac partim deos fingit partim homines, efficitque ut alii servi sint alii liberi.* »

45. Hoc nimirum illud est quod apud obscurum istum Heraclitum sic enuntiatum legitur : « *Integra et minime integra conjugas, consentiens et dissentiens, consonans et dissonans, unum etiam ex omnibus et ex uno omnia.* »

46. καὶ (ἢ φησιν Ἡράκλειτος) ταῦτό τ' ἐστὶ ζῶν καὶ τεθνηκός, καὶ ἐγγρηγορός καὶ καθυψῶν, καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκείνα ἐστὶ, καὶ ἐκείνα πάλιν μεταπεσόντα ταῦτα.

(Plutarchus Consolat. ad Apollonium vol. VII pag. 329. Posui cum Schleiermacherso ταῦτό τ' ἐστὶ pro membranarum lectione ταυτό τ' ἐνι. Sequentia etiam apud Plutarchum ex eodem Heraclito petita videntur. Sunt autem hæc: ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πληθὺ δύνανται τις πλάτων ζῶα συγγεῖν καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγγεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παρ' ἐν ποιεῖν ἀδιαλείπτως· οὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης πάλαι μὲν τοὺς προηγόνους ἡμῶν ἀνέσχεον, εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγέννησε τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς οὗτος ἐνδελεχῶς βέειν οὐποτε στήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἐναντίας αὐτῶ ὁ τῆς φθορᾶς εἶτ' Ἀχέρον εἶτε Κωκυτὸς καλούμενος ὑπὸ τῶν ποιητῶν. Præterea Heraclitea esse existimamus quæ exstant apud Hippocratem περὶ διαίτης I pag. 633 ed. Kühn. : φάος Ζηνί, σκότος Ἄιδῃ, σκότος Ζηνί φοιτᾷ καὶ μετακινεῖται κείνα ὄδε καὶ τάδε κείσε πάσῃ ὥρῃ διαπρησσόμενα κείνα τε τὰ τῶνδε καὶ ταῦτα τὰ κείνων· et ibid. p. 639 : ἐν τούτῳ (τῷ πυρὶ) ψυχῇ, νόος, φρόνησις, αὐθῆσις, μείωσις, διάλλαξις, ὕπνος, ἐργήγοροις. Τοῦτο πάντα διὰ παντός κυβερνᾷ καὶ τάδε καὶ ἐκείνα οὐδέποτε ἀτρεμίζον. (Cf. Bernays. Heracl. part. pr. pag. 10 et 21, atque in Mus. Rh. VII p. 103.) Denique huc pertinet Aristotelis locus Eudem. VII, 1 p. 1235 a : καὶ Ἡράκλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι « ὡς ἔρις ἐκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο » οὐ γὰρ ἂν εἴηαι ἄρμονίαν μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος, οὐδὲ τὰ ζῷα ἄνευ ἄρβενος καὶ θήλεος, ἐναντίων ὄντων.)

47. Ἄνθρωποισι γίνεσθαι ὀκόσα θέλουσι οὐκ ἄμεινον. Νοῦσος ὑγιεῖν ἐποίησε ἡδὺ καὶ ἀγαθόν, λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπαυσιν.

(Stobæus Floril. III, 83-84. Pro ἀνθρώποις, θέλουσιν et ἐποίησεν Ionum more scripsi ἀνθρώποισι, θέλουσι et ἐποίησε.)

48. Ἡ, ὡς φησιν Ἡράκλειτος, τὸ μὴ ὄντων πῶς ἂν τινα λάθοι;

(Clemens Pæd. II, 10 p. 229. Correxī τινα

λάθοι cum Schleiermacherō; vulgo τις λάθοι.)

49. Πυρὸς ἀνταμειβεῖται πάντα, φησὶν δ' Ἡράκλειτος, καὶ πῦρ ἀπάντων, ὡς περ χρυσοῦ χρέματα καὶ χρεμάτων χρυσοῦ.

(Plutarchus de Ei apud Delphos cap. 8, vol. IX pag. 227. Cf. Heracl. Alleg. Homer. p. 468 [p. 112 ed. Mehl.] : πυρὸς γὰρ δὴ κατὰ τὸν φυσικὸν Ἡράκλειτον ἀμοιβῇ τὰ πάντα γίνεσθαι. Eusebius Præp. Evang. XIV, 3 : ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἀρχὴν τῶν πάντων ἔφη εἶναι τὸ πῦρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς ὃ ἀναλύεται· ἀμοιβὴν γὰρ εἶναι τὰ πάντα. Aristoteles Phys. III, 5 : ἀδύνατον τὸ πᾶν κἂν ἢ πεπερασμένον ἢ εἶναι ἢ γίνεσθαι ἐν τι αὐτῶν [τῶν στοιχείων], ὡς περ Ἡράκλειτός φησιν ἅπαντα γίνεσθαι ποτε πῦρ, ad quem locum Simplicius : ὡς Ἡράκλειτος· εἰς πῦρ λέγων καὶ ἐκ πυρὸς τὰ πάντα· et Themistius Paraphr. Phys. 33 b : ὡς περ Ἡράκλειτος τὸ πῦρ οἶσται μόνον στοιχεῖον, καὶ ἐκ τούτου γεγονέναι τὸ πᾶν· ἐντεῦθεν γὰρ ἡμᾶς καὶ δεδιττεται, συμπλεγῆσεσθαι ποτε τὸ πᾶν ἀπειλῶν, ἐπειδὴ διαλυθήσεται εἰς τοῦτο ἐξ οὗ καὶ γέγονε.)

50. Τὰ δὲ πάντα οἰακίξει κεραυνός.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 283 ed. Miller. : λέγει δὲ καὶ τοῦ κόσμου κρίσιν καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ διὰ πυρὸς γίνεσθαι, λέγων οὕτως : « τὰ δὲ πάντα οἰακίξει κεραυνός, » τούτέστι κατεσθύνει κεραυνὸν τὸ πῦρ λέγων τὸ αἰώνιον. Sic etiam Heracliti imitator Cleanthes hymn. in Jov. vs. 9—10 : τοῖον ἔχεις ὑπεργόνῳ ἀνικητοῖς ἐνὶ γερσὶν ἀμφῆκη, πυρόντα, αἰεζῶντα κεραυνόν.)

51. Πάντα γὰρ τὸ πῦρ ἐπελθὼν κρινεῖ καὶ καταλήψεται.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 283 ed. Miller. : λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὄλων αἴτιον· καλεῖ δὲ αὐτὸ χρησιμοσύνην καὶ κόρον. Χρησιμοσύνη δὲ ἐστὶν ἡ διακόσμησις κατ' αὐτόν, ἢ δὲ ἐκπύρωσις κόρος· « πάντα γὰρ, φησί, τὸ πῦρ ἐπελθὼν κρινεῖ » κτλ. Requiritur autem κρινεῖ quod posui.)

52. Θάνατός ἐστιν ὀκόσα ἐγερθέντες βρέομεν, ὀκόσα δὲ εὐδόντες ὕπνος.

(Clemens Strom. III, 3 p. 520.)

53. « Νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκόλητότεροι » καθ' Ἡρά-

46. Atque, ut ait Heraclitus, idem est vivum et mortuum, vigilans ac dormiens, adolescens et senex, quia hæc in illa vicissimque mutantur.

47. Hominibus omnia quæ volunt contingere non conducit. Morbus sanitatem rem jucundam et bonam efficit, fames satietatem, labor quietem.

48. Vel, ut ait Heraclitus, quomodo quemquam fugat ignis nunquam occidens?

49. Ita enim omnia mutantur, inquit Heraclitus, et fuitos. GRÆC.

ignis omnibus, ut ex auro pecunia fit atque e pecunia aurum.

50. Omnia vero fulmen gubernat.

51. Nam vagatus late ignis omnia secernet et corripet.

52. Mortis imagines sunt quas expectati, somni quas dormientes videmus.

53. Cadavera enim magis ejcienda sunt quam fimum secundum Heraclitum : omnis vero caro mortua est et cadaveris pars.

κλειτον° κρέας δὲ πᾶν νεκρὸν καὶ νεκροῦ μέρος.

(Plutarchus Symposiac. lib. IV, 4, 3, vol. XI, p. 186. Verba κρέας δὲ πᾶν κτλ. Plutarchi sunt. Inepte Suidas v. Ἡράκλειτος ait : Ἡράκλειτος ἔφη ὀλιγωρεῖν πάντη τοῦ σώματος καὶ νομίζειν αὐτὸ καὶ κοπρίων ἐκβλητότερον· ἐκ τοῦ βράστου δὲ αὐτῷ τὰς θεραπείας ἀποπληροῦν, ἕως ἂν ὁ θεὸς ὡσπερ ὄργανῳ τῷ σώματι χρῆσθαι ἐπιτάτῃ. Cf. Cedren. hist. p. 157. Quid? quod Celsus quoque Heracliti dictum in alienam sententiam detorsit. Locum ejus servavit Origenes contra Cels. V p. 588 : καὶ ψυχῆς μὲν αἰώνιον βιοτήν δύναιτ' ἂν παρασχέιν· νέκυες δέ, ψυχῶν Ἡράκλειτος, κοπρίων ἐκβλητότεροι· σάρκα δὲ . . . αἰώνιον ἀποφῆναι . . . οὔτε βουλήσεται ὁ θεός, οὔτε δυνήσεται. Heracliteam locutionem κοπρίων ἐκβλητότερος adnotavit etiam Pollux Onomasi. V, 163. Hinc apud Sextum legitur adv. Math. VIII, 286 : καὶ μὴν βητικῶς ὁ Ἡράκλειτος φησι τὸ μὴ εἶναι λογικὸν τὸν ἄνθρωπον, μόνον δ' ὑπάρχειν φρονήρας τὸ περιέχον· et apud Philostratum Ep. 18 : Ἡράκλειτος ὁ φυσικὸς ἄλογον εἶναι κατὰ φύσιν ἔφησε τὸν ἄνθρωπον. Hoc de solis mortuis accipiendum, qui quia animam de cælo non ducunt rationis expertes Ephesio philosopho videbantur.)

54. Ἐνθάδε ἐόντας ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγερεῖ τῶντων καὶ νεκρῶν.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 283 ed. Miller. : λέγει δὲ καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν ταύτης φανερᾶς ἐν ἧ γεγενήμεθα, καὶ τὸν θεὸν οἶδε ταύτης τῆς ἀναστάσεως αἴτιον οὕτως λέγων· « Ἐνθα δ' ἐόντι ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγερεῖ τῶντων καὶ νεκρῶν. » Emendavit hæc Bernaysius in Mus. Rh. IX p. 245. Fallitur Hippolytus carnis resurrectionem quæ christianæ religionis propria est Heraclito tribuens. Nos existimamus Ephesium philosophum mortuorum animos vivorum custodes esse voluisse. Quia in re secutus est Hesiodum Op. et Dieb. vs. 121-122 ita canentem : τοῖ μὲν δαίμονες εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλὰς, ἑσθλοί, ἐπιχθόνιοι, φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων. Quod autem vigilanter viventes et mortuos opponit, id eo valet, ut vigilantes et dormientes atque adeo sapientes et insipientes intelligantur.)

55. εἶναι γὰρ ἐν τῷ σοφῶν ἐπίστασθαι γνώμην οἷον τε ἐγκυβερνήσαι πάντα διὰ πάντων.

(Diogenes Laertius lib IX, 1, cujus membranae habent γνώμην ἦτε οἱ (al. ὅτε ἦ) ἐγκυβερνήσει. Sensus flagitat quod edidi οἷον τε ἐγκυβερνήσαι vel ἐγκυβερνήην i. e. ἐγκυβερνήην. Similis est locus apud Hippocratem περὶ διαίτης I pag. 639 ed Kühn. : τοῦτο (τὸ πῦρ) πάντα διὰ πάντων κυβερνήσῃ· quæ verba Heracliteis supra adnumeravi ad fragm. 46. Videtur autem Heraclitus κυβερνήην et οἰακίξειν (fragm. 50) promiscue usurpasse. Ephesii hominis effatum sic imitatus est Cleanthes hymn. in Jov. vs. 3-34 : ἀλλὰ Ζεῦ πάνδωρε, κλεινερῆς, ἀρχικέραυτε, ἀνθρώπους ῥύοιο ἀπειροσύνης ἀπολυγῆς, ἦν σύ, πάτερ, σκέδασον ψυχῆς ἀπο, ὁδὸς δὲ κυρῆσαι γνώμης, ἧ πίσυρος σὺ δίχης μετὰ πάντα κυβερνήσῃ.)

56. Νόμος καὶ βουλή πείθεσθαι ἐνός.

(Clemens Strom. V, 14 p. 718. Sic et Herodotus lib. I, 126 πείθεσθαί τινας dixit, quum Atticos plerumque πείθεσθαί τινα dixisse constet. Hinc pertinent Heracliti verba apud Stobæum Flor. III, 84 : σωφρονεῖν ἀρετῇ μεγίστη, καὶ σοφίῃ ἀληθῆα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαύοντας, quæ tamen fragm. 55 consideranti vix Ephesii philosophi esse videbantur. De reliquo unus ille quem Heraclitus sequendum censet aut ipse Jupiter est aut quicumque divinæ mentis (γνώμης) interpres habetur.)

57. Καθάπτεται δὲ καὶ τῶν Ἐρεσίων ἐπὶ τῷ τὸν ἐταῖρον ἐκβαλεῖν Ἐρμόδωρον, ἐν οἷς φησιν· « Ἄξιον Ἐρεσίοισι ἡβηδὸν ἀποθανεῖν πᾶσι καὶ τοῖσι ἀνήθοισι τὴν πόλιν καταλιπέειν, οἵτινες Ἐρμόδωρον ἐσωτῶν ὀνήτιστον ἐξέβηλον λέγοντες· Ἡμέων μὴδὲ εἰς ὀνήτιστος ἔστω εἰ δέ τις τοιοῦτος, ἄλλῃ τε καὶ μετ' ἄλλων. »

(Diogenes Laertius lib IX, 2. Vulgavi ἀποθανεῖν et καταλιπέειν; codd. ἀποθανεῖν et καταλιπέειν. Iisdem prope verbis hæc narrat Cicero Tusc. V, 36. Minus accurate Iamblichus de vit. Pyth. s. 173 : οὐ γὰρ καθάπερ Ἡράκλειτος Ἐρεσίοις γράφειν ἔφη τοὺς νόμους, ἀπάγξασθαι τοὺς πολίτας ἡβηδὸν κελεύσας. In paucis a Laertio discrepat Strabo lib. XIV p. 642 ed. Cas.)

54. Hic comorantes excitari et custodes fieri vigilanter viventium et mortuorum.

55. Esse enim unam sapientiam, nosse mentem ea potentia præditam, ut omnia omnino gubernet.

56. Lex et consilium est uni obedire.

57. Reprehendit etiam Ephesios quod sodalem suum

Hermodorum eiecissent, dicens : « Merentur universi Ephesii adulti, ut morte afficiantur, impuberes vero ut urbem relinquunt, quia Hermodorum præstantissimum civem patria expellentes ita locuti sunt : Nemo de nobis unus excellat ; sed si quis talis exstiterit, alibi et cum aliis degat. »

68. Διὸ δεῖ ἔπεσθαι τῷ ξυνοῦ τοῦ λόγου ἐν ἐόντος ζυ-
οῦ ζῶουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰοῖαν ἔχοντες φρόνησιν.

(Sextus Empiricus adv. Math. VII, 133.

Sequuntur apud eum hæc : 'H δ' ἐστὶν οὐκ ἄλλο-
τι ἢ ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντός διοική-
σεως. Διὸ καθότι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινοῦνῶσι-
μεν ἀληθεύομεν, ἃ δὲ ἂν ἰδιόσωμεν ψευδόμεθα,
quæ interpretis potius quam ipsius Heracliti
esse dicas. Sed illius ζυνοῦ λόγου ita meminit
Heraclitus apud M. Anton. IV, 46, ut a γνώμη
(fragm. 55) non distinguat. Apponam inte-
grum locum, cuius tamen magna pars cum
aliis fragmentis conjungenda est : 'Αὐτὸ τοῦ
Ἡρακλείτου μνησθῆναι ὅτι γῆς θάνατος ὕδωρ γε-
νέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι, καὶ
ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. Μνησθῆναι δὲ καὶ τοῦ
ἐπιλανθανομένου ἧ ἢ ἐδῶς ἀγει· καὶ ὅτι, ᾧ μά-
λιστα δεινεκῶς δμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ
δλᾶ οἰοικούντι τούτῳ διαφέρονται· καὶ
οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαί-
νεται· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὡσπερ καθυδόντας ποιεῖν
καὶ λέγειν· καὶ ὅτι οὐ δεῖ ὡς παιδάς τοκέων,
τούτ' ἔστι κατὰ ψιλὸν καθότι παρελήφραμεν.)

59. Ψυχῆσι θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος
γῆν γενέσθαι· ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ
ψυχῆ.

(Clemens Strom. VI, 2 : 'Hρακλείτος ἐκ
τούτων συνιστάμενος τοὺς λόγους ὧδὲ πως γράφει·
ψυχῆσι κτλ. Cf. Philo de mund. incorr. p.
958 : Εἶδ' καὶ ὁ 'Hρακλείτος ἐν οἷς φησὶ ψυχῆσι
θάνατος γῆν γενέσθαι. Apud Proclum in 'Tim.
p. 36 (p. 83 ed. Schneider.) : καὶ ἄλλος οὗτος
ψυχῶν τῶν νοερῶν θάνατος ὑγρῆσι γενέσθαι, φη-
σὶν 'Hρακλείτος, Heracliti orationem insertis
verbis τῶν νοερῶν et pro nomine ὕδωρ epitheto
υγρῆσι posito interpolatam invenimus. Verbis
Heracliteis Philo subjungit : Ψυχὴν γὰρ οἰό-
μενος εἶναι τὸ πνεῦμα, τὴν μὲν ἀέρος τελευτὴν
γένεσιν ὕδατος, τὴν δ' ὕδατος γῆς πάλιν γένεσιν
αἰνίττεται, quod improbandum. Nam illud πε-
ριέχον unde prudentiam et intelligentiam du-
cimur Heraclito iudice est φρενήρες et igneum.
Sextus Empiricus adv. Math. VII, 126 : Τοῦ-
τον δὴ τὸν θεῖον λόγον καθ' 'Hρακλείτου δι' ἀνα-
πνοῆς σπᾶσαντες νοεροὶ γινόμεθα. Plutarchus de
Is. et Osir. cap. 77, vol. IX p. 208 : Οὗδε ἐν
χρῶταῖς γάρ, οὐδ' ἐν στήμασιν, οὐδ' ἐν λειότησιν

ἐγγίνεται τὸ θεῖον, ἀλλ' ἀτιμοτέραν ἔχει νεκρῶν
μοῖραν, ὅσα μὴ μετέσχε, μηδὲ μετέχεν τοῦ ζῆν
πέφυκεν. 'H δὲ ζῶσα καὶ βλάπουσα καὶ κινήσεως
ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς ἔχουσα καὶ γινώσκει οἰκείων καὶ ἄλ-
λοτριῶν φύσις ἄλλως τε (leg. ὅλιως) ἔσπακεν
ἀποβρόχην καὶ μοῖραν ἐκ τοῦ φρονούντος, ὅπως κυ-
βερᾶται τὸ σύμπαν καθ' 'Hρακλείτου.)

60. Ὁ δὲ 'Hρακλείτος φησὶν, ὅτι καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ
ἀποθανεῖν καὶ ἐν τῷ ζῆν ἡμᾶς ἐστὶ καὶ ἐν τῷ
τεθνᾶναι.

(Sextus Empiricus Pyrrh. III, 230, qui He-
racliti verba paululum immutavit. Hic enim
sine dubio ζῶειν, ἀποθανεῖν et ἡμέας scripsit.
Cf. Philo Alleg. leg. 1 fin. : μονοῦ καὶ ὁ 'Hρά-
κλειτος, κατὰ τοῦτο Μουσέως ἀκολουθήσας τῷ
δόγματι φησὶ· Ζῶμεν τὸν ἐκείνῳ θάνατον, τεθνή-
καμεν δὲ τὸν ἐκείνων βίον· ὡς νῦν μὲν ὅτε ἐνζῶμεν
τεθνηκυίας τῆς ψυχῆς καὶ ὡς ἂν ἐν σήματι τῷ
σώματι ἐντετυμβευμένης. Hierocles in carm.
aur. p. 142 : Διὸ καὶ ἐπαμφοτερίζει ταῖς σχέσε-
σιν, ὅτε μὲν ἐκεῖ ζῶσα τὴν νοεράν εὐζῶϊαν, ὅτε
δὲ ἐνταῦθα τὴν αἰσθητικὴν ἐμπάθειαν προσλαμβά-
νουσα. Ἐνθεν καὶ λέγεται ὀρθῶς ὑπὸ 'Hρακλεί-
του, ὅτι ζῶμεν τὸν ἐκείνῳ θάνατον, τεθνήκαμεν
δὲ τὸν ἐκείνων βίον. Similiter Numenius apud
Porphyrium de Antro p. 256 ed. Cantabr. : καὶ
ἀλλαγῶ δὲ φάναι ζῆν ἡμᾶς τὸν ἐκείνων [τῶν ψυ-
χῶν] θάνατον, καὶ ζῆν ἐκείνας τὸν ἡμέτερον θάνα-
τον. Ad perpetuam tam vitæ mortisque quam
divinitatis humanitatisque conjunctionem re-
ferendum et illud est effatum quod servavit
Diogenes lib. IX, 7 : πάντα ψυχῶν εἶναι καὶ δαι-
μόνων πλήρη, et alterum quod exstat apud
Aristotelem de part. anim. I, 5 p. 645 a ed.
Bekk. : Καὶ καθάπερ 'Hρακλείτος λέγεται πρὸς
τοὺς ξένους εἰπεῖν τοὺς βουλομένους ἐντυχεῖν αὐτῶ
...ἐκέλευε γὰρ αὐτοὺς εἰσιέναι θαρβύοντας· εἶναι
γὰρ καὶ ἐνταῦθα θεοῦ.)

61. Καὶ τοῖσι ἀγάλμασι τουτέοισι εὐχονται, δοκοῖον εἶ-
τις τοῖσι δόμοισι λεσχηνεύοιτο, οὔτε γινώσκων
θεοῦς οὔτε ἥρωας οἵτινές εἰσι.

(Origenes contra Cels. VII p. 738 : καὶ
μὴν καὶ 'Hρακλείτος ὧδὲ πως ἀποραίνεται· Καὶ
τοῖς ἀγάλμασι κτλ. ὁ μὲν γὰρ μάλα ἀποβρόχῃως
ὑποσημαίνει ἰλιθίον τὸ τοῖς ἀγάλμασιν εὐθεσθαι,
ἐὰν μὴ γινώσκῃ τις θεοῦς καὶ ἥρωας οἵτινές εἰσιν.
Clemens Cohort. c. IV p. 44 : Σὺ δὲ ἀλλ' εἰ μὴ

58. Quapropter rem omnibus communem sequi oportet : quamvis autem ratio sit communis, vulgus tamen vivit quasi propria quadam intelligentia præditum sit.

59. Animorum mors est eorum in aquam transitus, aqua item in terram mutata interit ; e terra autem aqua fit, ex aqua animus.

60. Heraclitus vero ait et vitam et mortem in nostra vita nostraque morte inesse.

61. Atque has statuas precantur, velut si quis cum domibus sermocinetur, ignorans qui dii et qui heroes sint.

προφήτιδος ἑπακούεις, τοῦ γε σοῦ ἄκουσον φιλοσόφου, τοῦ Ἐρασίου Ἡρακλείτου τὴν ἀναίσθησιαν ἀνευρίσκοντος τοῖς ἀγάλμασι· Καὶ ἀγάλμασι κτλ. Suspectum quidem hoc fragmentum est, sed Epheisio philosopho non indignum, modo ita explicetur, ut eum vulgares de diis opiniones despexisse et sprevisse dicamus.)

62. Θεοὶ ὀνητοὶ ἀνθρωποὶ τ' ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, θνήσκοντες τὴν ἐκείνων ζωὴν.

(Heraclitus Alleg. Homer. p. 51 ed. Mehl-ler. : ὁ γοῦν σκοτεινὸς Ἡράκλειτος ἀσαφῆ καὶ διὰ συμβόλων εἰκάζεσθαι δυνάμενα θεολογεῖ τὰ φυσικὰ, δι' ὧν φησι· Θεοὶ θνητοὶ τ' ἀνθρ. κτλ. Transposui τ' quod post ἀνθρωποὶ legitimam habet sedem aut omnino delendum est. Cf. Hippolytus Refut. Hæres. p. 282 : λέγει δὲ ὁμολογουμένως τὸ ἀθάνατον εἶναι θνητὸν καὶ τὸ θνητὸν ἀθάνατον διὰ τῶν τοιούτων λόγων· « ἀθάνατοι θνητοὶ, θνητοὶ ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεώτες. » Maximus Tyrius Diss. X p. 107 : Σκόπει καὶ τὸν Ἡράκλειτον· θεοὶ θνητοὶ, ἀνθρωποὶ ἀθάνατοι. Clemens Pæd. III, 1 p. 251 : Ὁρθῶς ἄρα εἶπεν Ἡράκλειτος Ἄνθρωποι θεοὶ, θεοὶ ἀνθρωποὶ. Hinc Schleiermacher conjecit Heraclitum scripsisse ἄνθρωποι θεοὶ ὀνητοὶ, θεοὶ τ' ἀνθρωποὶ ἀθάνατοι κτλ., sed hoc incertum est. Ad illustrandum hunc locum idonea fortasse sunt quæ apud Stobæum Eclog. I p. 906 (tom. I pag. 386 ed. Gaisf.) reperiuntur : Ἡράκλειτος μὲν γὰρ... ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω τὰς ψυχὰς διαπορεύεσθαι ὑπείληψε, nisi melior auctor Theodoretus videtur t. IV p. 822 scribens : Ὁ δὲ Ἡράκλειτος τὰς ἀπαλλαττομένας τοῦ σώματος (ψυχὰς) εἰς τὴν τοῦ παντός ἀναχωρεῖν ψυχὴν ἔφησεν, ὅσα δὲ ὁμογενῆ τε οὖσαν καὶ ὁμοούσιον.)

63. Ἀνθρώπου μὲν ἀποθνήσκοντα ἄσσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσι.

(Clemens Strom. IV, 21 : Συνῄδωεν τούτῳ καὶ ὁ Ἡράκλειτος φαίνεται, δι' ὧν φησι περὶ τῶν ἀνθρώπων διαλεγόμενος· Ἀνθρώπους κτλ. Theodoretus vol. IV p. 913 ed. Hal. : ἐκεῖνο δὲ τοῦ Ἡρακλείτου μάλα θαυμάζω, ὅτι μένει τοὺς ἀνθρώπους ἀποθνήσκοντα ὅσα κτλ. Huc spectat etiam Heracliti dictum quod e Plutarcho, ut vide-

tur, suntum affert Stobæus : Ἐπεὶ τὴν γε πεισθεῖσαν [ψυχὴν] ὅσα ἀνθρώπους περιμένει τελευτήσαντας καθ' Ἡράκλειτον οὐδὲν ἂν κατάσχοι. Conf. Clemens Cohort. II p. 18.)

64. Ἀρχιφάτους γὰρ, φησὶν, εἰ θεοὶ τιμῶσι καὶ ἀνθρώποι.

(Theodoretus vol. IV p. 913 ed. Hal. : Ὁ δὲ γε Ἡράκλειτος καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀναρθεύοντας πάσης ἀξίους ὑπολαμβάνει τιμῆς. Ἀρχιφάτους γὰρ κτλ.)

65. Μόροι γὰρ μέζονες μέζοντας μοίρας λαγγάνουσι καθ' Ἡράκλειτον.

(Clemens Strom. IV, 7 ; item Theodoretus vol. IV p. 913 ed. Hal. μόροι γὰρ μείζονες μείζοντας κτλ.)

66. Ἐπειδὴν γίνονται, ζῶειν ἐθέλουσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι, καὶ παιδᾶς καταλείπουσι μόρων γενέσθαι.

(Clemens Strom. III, 3 : Ἡράκλειτος γοῦν κακίζων φαίνεται τὴν γένεσιν· Ἐπειδὴν, φησὶ, γενόμενοι—μόρους γενέσθαι. Mutavi γενόμενοι in γίνονται ἐὶ μόρους in μόρων. Verba μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι fortasse a Clemente adjecta sunt.)

67. Τῷ οὖν τότῳ ὄνομα βίος, ἔργον δὲ θάνατος.

(Etymol. magn. v. βίος : Ἔοικε δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁμωνύμως λέγεσθαι βίος τὸ τόξον καὶ ἡ ζωὴ. Ἡράκλειτος οὖν ὁ σκοτεινός· τῷ οὖν τότῳ κτλ. Ludit Heraclitus βίον ἐτ βιῶν nominibus confusus. Proprium Ionicæ dialecti et Heraclitææ dictionis vocem Suidas memorat : Ἀμβισβιᾶτειν· ἐν τισὶ δὲ τὸ ἀμφισβητεῖν. Ἴωνες δὲ καὶ ἀγγιβατεῖν, καὶ ἀγγιβασίην Ἡράκλειτος.)

68. Ἡράκλειτος ἔφη ὡς ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.

(Stobæus Floril. CIV, 23. Sic et Plutarchus Quæst. Plat. vol. XIII p. 251, nisi quod pro ἀνθρώπῳ habet ἀνθρώπου. Idem comparat Menandri illud : Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. Præterea Alexander Aphrodisiensis de Fato 56 : Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς εὔροι τις ἂν παρὰ τὴν φυσικὴν κατασκευὴν διαφόρους γινόμενας ἐκάστῳ τὰς τε προαιρέσεις καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς βίους· ἦθος γὰρ ἀνθρώπῳ δαίμων κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, τοῦτ' ἔστι φύσις.)

69. Χαλεπὸν θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὀνέεται.

62. Dii mortales hominesque immortales, viventes illorum mortem, morientes illorum vitam.

63. Homines mortuos manent quæ neque sperant neque credunt.

64. Namque in bello, inquit, casus dii honorant atque homines.

65. Mortes enim acerbiores secundum Heraclitum majore mercede compensantur.

66. Quando nati sunt, vivere volunt mortemque obire, vel potius acquiescere, atque filios relinquunt morituros.

67. Arcus nomen vita (βίος, quod græce utrumque significat), opus mors est.

68. Heraclitus dixit ingenium homini numen esse.

69. Difficile est iræ resistere, hæc enim animâ emit (quod cupit).

- (Aristoteles Ethic. Eudem. lib. II cap. 7 : 'Εοικε δὲ καὶ Ἡράκλειτος λέγειν, εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ θυμοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἢ κώλυσις αὐτοῦ· χαλεπὸν γάρ, φησί, θυμῷ κτλ. Vulgavi ὠνεῖται pro membranarum scriptura ὠνεῖται. Id. Ethic. Nicomach. lib. II cap. 2 : 'Ἐτι δὲ χαλεπώτερον ἢ δονῆ μάχεσθαι ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος. Id. Polit. lib. V cap. 11 : Καθάπερ καὶ Ἡράκλειτος εἶπε, χαλεπὸν φάσκων εἶναι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι. Plutarchus Coriolan. p. 224 : Μαρτυρίαν ἀπέλιπε τῷ εἰπόντι θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν· ὁ γὰρ ἂν θελῆ, ψυχῆς ὠνεῖται. Id. de Ira p. 457 et Amat. p. 755 : 'Ἐρωτι γὰρ μάχεσθαι χαλεπὸν, οὐ θυμῷ, καθ' Ἡράκλειτον· ὁ, τι γὰρ ἂν θελήσῃ, καὶ ψυχῆς ὠνεῖται καὶ χρημάτων καὶ δόξης, ubi postrema non sunt Heraclitea. Iamblichus Protrept. p. 140 : Μάρτυς τοῖς λεγούσι· Ἡράκλειτος· θυμῷ γὰρ φησι μάχεσθαι χαλεπὸν· ὁ, τι γὰρ ἂν χρήζῃ γίγνεσθαι, ψυχῆς ὠνεῖται. Cf. Democrit. fragim. moral. 77.)
70. Ἄνθρωπος ἐκόταν μεθυσθῆ, ἀγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήθου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαῖων ὄκη βάνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων.
(Stobæus Flor. V, 120.)
71. Οὐ γῆ ξηρῆ, ψυχὴ σωφωτάτη καὶ ἀρίστη.
(Philo apud Eusebium Præp. Evang. VIII, 14 : Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλάς ἀψευδῶς ἀνθρώπογονεῖ... τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἢ διάνοια πέφυκεν ἀκονᾶσθαι· διὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φησιν· Οὐ γῆ κτλ.)
72. Αὕτη ψυχὴ σωφωτάτη καὶ ἀρίστη.
(Stobæus Flor. V, 120. Sed alii aliter hanc sententiam referunt. Porphyrius de Antr. c. XI pag. 207 ed. Cantabr. : αὐτὸς δὲ φησιν Ἡράκλειτος, ξηρὴ ψυχὴ σωφωτάτη. Glycas An-nal. p. 74 : Ψυχὴ ξηροτέρη σωφωτέρη· et p. 116 ξηροτέρη ψυχὴ σωφωτέρη. Plutarchus de orac. def. cap. 41, vol. IX p. 367 : 'Ἄμα δ' ἂν τις οὐκ ἀλόγως καὶ ξηρότητα φαίη μετὰ τῆς θερμότη-τος ἐγγινομένην λεπτύνειν τὸ πνεῦμα καὶ ποιεῖν αἰθερωδὲς καὶ καθαρὸν· αὕτη γὰρ ξηρὰ ψυχὴ καθ' Ἡράκλειτον. Id. Romul. cap. 28, vol. I p. 82 : 'Ἡκεῖ γὰρ ἐκείθεν, ἐκεῖ δ' ἀνεῖσιν· οὐ μετὰ σώμα-τος, ἀλλ' ἐὰν ὅτι μάλιστα σώματος ἀπαλλαγῆ, καὶ διακριθῆ, καὶ γένηται καθαρὸν παντάπασι καὶ ἄσαρκον καὶ ἄγνόν· αὕτη γὰρ ψυχὴ ξηρῆ, ἀρίστη καθ' Ἡράκλειτον.)
73. Αὕτῃ ξηρῇ ψυχῇ σωφωτάτη.
(Galenus de animi moribus temperamen-
to corporis obsequentibus t. V p. 450 ed. Chart. : 'Ἄλλ' εἰ καὶ ξηρότητα μὴ συγγωρήσαι ἐναντίαν (leg. αἰτίαν) εἶναι συνέσεως, εἰ γε μὴν (leg. ὡς εἰρηται) ὑπ' Ἡρακλείτου· καὶ γὰρ οὗτος οὕτως εἶπεν, αὕτῃ ξηρῇ ψυχῇ σωφωτάτη, τὴν ξη-ρότητα πάλιν ἀζῶν εἶναι συνέσεως αἰτίαν· τὸ γὰρ τῆς αὐγῆς ὄνομα τοῦτ' ἐνδείκνυται. Subjungit au-tem ἐνοήσαντας καὶ τοὺς ἀστέρας αὐγοειδεῖς τε ἅμα καὶ ἑλκροὺς ὄντας, ἄκρην σύνεσιν ἔχειν. Conf. Stob. Floril. XVII, 43 : 'Ἡμᾶς δ' ἁμοιοτάτην ταύτη προσφέρεσθαι τροφὴν ἂν ἐξη, εἰ τὴν κουφο-τάτην καὶ καθαρωτάτην προσφεροίμεθα· οὕτω δ' ἂν καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὑπάρχειν καθαρὰν τε καὶ ξηρὰν, ὅποια οὕσα ἀρίστη καὶ σωφωτάτη εἴη ἂν, καθάπερ Ἡρακλείτω δοκεῖ λέγοντι οὕτως· αὕτῃ ξηρῇ ψυχῇ σωφωτάτη καὶ ἀρίστη. » Clemens Pæ-
dag. II, 2 p. 184 : Οὕτω δ' ἂν καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπάρξῃ καθαρὰ καὶ ξηρὰ καὶ φωτεινῆς· Αὕτῃ δὲ ψυχῇ ξηρὰ σωφωτάτη καὶ ἀρίστη· ταύτῃ δὲ καὶ ἐποπτικῇ, κτλ. Plutarchus de Esu carni-um orat. 1, vol. XIII p. 238 : Αὕτῃ ξηρῇ ψυχῇ σωφωτάτη, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, εἰοικεν.)
74. Αὕτη γὰρ ψυχὴ ξηρῇ ἀρίστη καθ' Ἡράκλειτον ὡς περ ἀστραπὴ νέφους διαπταμένη τοῦ σώματος.
(Plutarchus Romul. c. 28, vol. I p. 82. Conf. Clemens Pæd. II, 2 : Οὐδὲ ἔσται κάλυ-γρος ταῖς ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσει νεφέλης δίκην σωματοποιουμένη. Sextus Empiricus adv. Math. VII, 129 : 'Ὅνπερ οὖν τρόπον οἱ ἀνθρώποι πλη-σίαντες τῷ πυρὶ κατ' ἀλλοίωσιν διάπυροι γί-γνονται, χωρισθέντες δὲ σβέννυνται, οὕτω καὶ ἡ ἐπιξενωθεῖσα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἀπὸ τοῦ πε-ριέχοντος μοῖρα κατὰ μὲν τὸν χωρισμὸν σχεδὸν ἄλογος γίνεσθαι, κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν πλείστον πόρων σύμφυσιν ἁμοιοῦσθαι τῷ ὄλῳ καθίσταται. Plutarchus de Superstitione cap. 3, vol. VIII pag. 60 : 'Ὁ Ἡράκλειτος φησι, τοῖς ἐγγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοινομένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. M. Antoninus VI, 42 : Καὶ τοὺς καθεύδοντας, οἶμαι, ὁ Ἡρά-κλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων.)
75. Ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ φάος ἄπειε ἑαυτοῦ· ἀποθα-νὸν ἀποσβεσθεῖς. Ζῶν δὲ ἄπτεται τεθνεῖτος εὐδων· ἀποσβεσθεῖς ὄφεις ἐγγρηγορῶς ἄπτεται εὐδοντος.
(Clemens Strom. IV, 22 : 'Ὅσα δ' αὖ περὶ

70. Vir ebrius titubet et ab impubere puero ducitur, ani-
mam habens udam, ignarus quorsum eat.

71. Ubi terra sicca, ibi etiam animus sapientissimus et
optimus est.

72. Animus siccus sapientissimus et optimus est.

73. Lux sicca animus sapientissimus est.

74. Is enim est animus, ut Heraclitus censebat, siccus
eoque optimus, qui per corpus ut per nubes fulmen
pervolat.

75. Homo noctu sibi ipsi lumen accendit : at mortuus

ὑπνου λέγουσι, τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ περὶ θανάτου ἐξα-
κούειν· ἑκάτερος γὰρ ὁλοῖ τὴν ἀπόστασιν τῆς
ψυχῆς, ὁ μὲν μᾶλλον δὲ ἤπτον· ὅπερ ἐστὶ καὶ
περὶ (leg. παρὰ) Ἡρακλείτου λαβεῖν (leg. μα-
θεῖν)· Ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ κτλ.)

76. Οὗτος τὴν αἴσιν ἱερὰν νόσον ἔλεγε.

(Hesychius Milesius v. Ἡράκλειτος. Nolui
ionice ἱερὴν νόσον ponere. Hoc Heracliti effa-
tum intuitus Philostratus Opp. p. 391 ait :
Ἡράκλειτος ὁ φυσικὸς ἄλογον εἶναι κατὰ φύσιν
ἔφησε τὸν ἄνθρωπον· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὅσπερ
ἀληθές ἐστίν, ἐγκαλυπτός ἕκαστος ὁ ματαιῶς ἐν
δόξῃ γενόμενος. Perperam Heraclito tribuitur
sententia apud S. Maximum t. II p. 557 ed.
Combefis. : Ἡ εὐκαιρὸς χάρις λιμῶν καθάπερ τροφὴ
ἀρμόττους τὴν τῆς ψυχῆς ἐνδειαν ἱκται· et altera
p. 646 : Συντομοτάτην ὁδὸν ὁ αὐτὸς ἔλεγεν εἰς
εὐδοξίαν τὸ γενέσθαι ἀγαθόν.)

77. ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνώμας, θεῖον
δὲ ἔχει.

(Origenes contra Cels. VI p. 698 : Καὶ ἐν-
τίθεταί γε Ἡρακλείτου λέξεις, μίαν μὲν ἐν ἧ φη-
σιν· ἦθος κτλ.)

78. Ἄνῆρ νήπιος ἤκουσε πρὸς θαίμονος, ὄκωσπερ παῖς
πρὸς ἀνδρός.

(Origenes contra Cels. VI p. 698 : ἐτέραν
δέ, Ἄνῆρ νήπιος κτλ.)

79. Βλάξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλέει.

(Plutarchus de audiendis poetis cap. 8, vol.
VII p. 103. Idem de Auditione cap. 5 p. 137 :
Καὶ τὸν Ἡρακλείτου οὐκ ἐλέγγουσιν εἰπόντα· Βλάξ
ἄνθρωπος κτλ. Utroque loco legitur φιλεῖ quod
mutavi in φιλέει.)

80. Δίχης ὄνομα οὐκ ἂν ἤδεσαν, εἰ ταῦτα μὴ ἦν.

(Clemens Strom. IV, 3 p. 568 : Διχίῳ γὰρ
οὐ κεῖται νόμος, ἡ γραφὴ φησιν· καλῶς οὖν Ἡρά-
κλειτος, Δίχης ὄνομα, φησίν, κτλ.)

81. Εἰ μὴ γὰρ Διονύσιον πομπὴν ἐποιοῦντο καὶ ὕμνον
ᾄσμα αἰδοίοισι, ἀναιδέστατα ἂν εἴργαστο, φησὶν
Ἡράκλειτος· οὗτος δὲ Ἄιδης καὶ Διόνυσος ὅτεω
μαίνονται καὶ ληναίζουσι.

(Clemens Cohort. c. II p. 30. Scripsi ἀναί-
δέστατα ἂν εἴργαστο; vulgo ἀναιδέστατα εἴργα-
σται. Cf. Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 28,
vol. IX p. 139 : Καὶ μέντοι Ἡρακλείτου τοῦ φυ-
σικοῦ λέγοντος Ἄιδης καὶ Διόνυσος οὗτος, ὅτε οὖν
μαίνονται καὶ ληναίνοισι [leg. οὗτος ὅτεω μαί-
νονται καὶ ληναίζουσι]. Adde alium Clementis
locum : Πρὸς δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὐστίνας
μένει τελευτήσαντας ἄσσα οὐδὲ ἔλπονται, τίσι δὲ
μαντεύεται Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος; Νυκτιπόλοις,
μάγοις, βάρχοις, ληναῖς, μύσταις· τούτοις ἀπει-
λεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις μαντεύεται τὸ πῦρ.
Præterea memoranda exquisitior explicatio
cujus Plutarchus l. c. meminit : Οἱ γὰρ ἀζιούν-
τες Ἄδην λέγεσθαι τὸ σῶμα, τῆς ψυχῆς οἶον
παραφρονούσης καὶ μεθυούσης ἐν αὐτῷ, γλίσγῳως
ἀλληγοροῦσιν.)

82. Τίς γὰρ αὐτῶν, φησί, νόος ἢ φρήν;

(Proclus Comment. in Plat. Alcibiad. p. 255
ed. Creuzer. : ὁρθῶς οὖν καὶ ὁ γενναῖος Ἡράκλει-
τος ἀποσκορακίζει τὸ πλῆθος ὡς ἄνου καὶ ἀλόγι-
στον· Τίς γὰρ κτλ.; ὅτι οἱ πολλοὶ κακοί, ὀλίγοι δὲ
ἀγαθοί. Ταῦτα μὲν Ἡράκλειτος. Quare idem in
Tim. p. 106 E (p. 252 ed. Schneider.) : ἀλλ'
Ἡράκλειτος μὲν ἐκαυτὸν πάντα εἰδέναι λέγων πάν-
τας τοὺς ἄλλους ἀνεπιστήμονας ποιεῖ. Cæterum
verba μὴ εἰκῆ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλώμεθα,
quæ Diogenes Laertius IX, 73 Heraclito a-
scribit, posteriorem ætatem redolent, neque
pro Heracliteis haberi possunt.)

83. Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμ-
βαίνομεν, εἴμεν τε καὶ οὐκ εἴμεν.

(Heraclitus Alleg. Hom. p. 51 ed. Mehler.
Conf. supra fragm. 21 et 22.)

81. Ὁ δὲ Ἡράκλειτος ὡς μέγα τι καὶ σεμνὸν διαπε-
πραγμένος, Ἐδιχασάμην, φησίν, ἐμεωυτὸν· καὶ
τῶν ἐν Δελφοῖς γραμμάτων θεϊότατον ἐδόκει τὸ
Γῶθι σαυτὸν.

(Plutarchus adv. Colot. cap. 20, vol. XIV
p. 172. Patet e Plutarchi explicatione illud
ἐδιχασάμην ἐμεωυτὸν ab Ephesio philosopho de

extinctus est. Virus autem dormiens mortuum necessi-
tudinē ita attingit, ut cæcus vigilans ad dormientis simili-
tudinē accedit.

76. Hic arrogantem de se persuasionem sacrum morbum
appellabat.

77. Humanum enim ingenium non habet prudentiam,
divinum vero habet.

78. Homo stultus e deo aliquid audit, ut puer e
viro.

79. Homo stupidus quavis oratione solet percelli.

80. Justitiæ nomen ignorarent, nisi hæc supplicia es-
sent.

81. Etenim nisi Dionysio pompam celebrarent canerent-
que carmen in pudenda conditum, impudentissimi in fac-
tis essent, inquit Heraclitus. Idem vero Orcus ac Diony-
sus ejus amore furunt et bacchantur.

82. Quæ enim, inquit, eorum mens aut prudentia
est?

83. In eosdem fluvios descendimus ac non descendi-
mus; sumus ac non sumus.

84. Heraclitus vero tanquam re magna et præclara
gesta : Quasivi, inquit, me ipsum. Atque inter ea quæ
Delphis scripta sunt maxime divinum illud videbatur :
Nosce te ipsum.

sui cognitione dictum significare : *operam dedi ut me ipsum noscerem*. Sic et Suidas (v. Ηοστούμος) : οὐκουν ἀπεικός ἦν... λόγον λέγειν ἐκέεινον, ὅνπερ οὖν Ἡράκλειτος εἶπε περὶ αὐτοῦ Ἐμειωτὸν ἐδιζήσαμην. Inde orta videtur sententia quæ sub Heracliti nomine fertur apud Stobæum Floril. V, 119 : ἀνθρώποισι πᾶσι μέτεσσι γινώσκειν ἑωυτοὺς καὶ σωφρονεῖν. Aliter verba ista accepit Diogenes IX, 5 scribens : ἤκουσε δὲ οὐδενός, ἀλλ' αὐτὸν ἐφη διζήσασθαι καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ· et ibid. : καὶ νέος ὢν ἐφασκε μηδὲν εἰδέναι, τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. Similiter Stobæus Floril. XXI, 7 ex Aristonymo : Ἡράκλειτος νέος ὢν πάντων γέγονε σοφώτερος, ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδῶτα.)

85. Ἐτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνός καὶ ἀνθρώπου, καθάπερ Ἡράκλειτος φησιν ὄνον σύρματ' ἂν ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· ἡδίων γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις.

(Aristoteles Ethic. Nicom. lib. X cap. 5 p. 1176 a ed. Bekk.; ubi Eustratius : σύρματα τὸν γόρτον Ἡράκλειτος λέγει.)

86. Ὁ θεὸς ἡμέρην εὐφρόνην, χειμῶν θέρους, πόλεμος εἰρήνην, κόρος λιμός.

(Hippolytus Hæres. Refut. pag. 283 ed. Miller. : τὸν γὰρ πρῶτον κόσμον αὐτὸν δημιουργὸν καὶ ποιητὴν ἑαυτοῦ γινόμενον οὕτω λέγει· Ὁ θεὸς ἡμέρην κτλ. τὰναντία ἅπαντα.)

87. Ἄλλοιοῦται δὲ ὅκωσπερ δόκταν συμμιγῆ θωμάματχ θωμάμασι· ὀνομάζεται κατ' ἡδονὴν ἐκάστου.

(Hippolytus Hæres. Refut. pag. 283 ed. Miller. Inserui θωμάματχ quod in codice deest. Referuntur hæc ad mentem. Hippolytus enim ait : οὗτος δ νοῦς· ἄλλοιοῦται δὲ » κτλ.)

88. Θάλασσα ὕδωρ καθαρῶτατον καὶ μιαρῶτατον, ἰχθύσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον.

(Hippolytus Hæres. Refut. pag. 282 ed. Miller. : καὶ τὸ μιαρὸν φησι καὶ τὸ καθαρὸν ἐν καὶ ταῦτόν εἶναι, καὶ τὸ πότιμον καὶ τὸ ἄποτον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι. Θάλασσα, φησίν, ὕδωρ κτλ.)

89. Διδάσκαλος δὲ πλείστον Ἡσιόδου· τούτων ἐπίστανται πλείστα εἰδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγίνωσκε· ἔστι γὰρ ἐν.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 282 ed. Miller. : Τοιγαροῦν οὐδὲ σκότος οὐδὲ φῶς οὐδὲ πονηρὸν οὐδὲ ἀγαθὸν ἑτερόν φησιν εἶναι ὁ Ἡράκλειτος, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ἐπιτιμῆ γοῦν Ἡσιόδου, ὅτι ἡμέραν καὶ νύκτα οἶδεν· ἡμέρα γὰρ, φησί, καὶ νύξ ἔστιν ἐν, λέγων ὡδὲ πως· Διδάσκαλος δὲ πλείστον κτλ.)

90. Καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν. Οἱ γοῦν ἱατροί, φησιν ὁ Ἡράκλειτος, τέμνοντες, καίνοντες, πάντη βλαστίζοντες κακῶς τοὺς ἀβρωστούοντας ἐπαιτέονται μηδὲν ἄξιοι μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀβρωστούοντων, ταῦτα ἐργαζόμενοι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς νόσους.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 282 ed. Miller. Posui cum Bernaysio ἐπαιτέονται μηδὲν ἄξιοι; vulgo ἐπαιτιῶνται μηδὲν ἄξιον. Præterea μισθὸν exaravi; codex μισθῶν.)

91. Καὶ εὐθὺ δέ, φησί, καὶ στρεβλὸν τὸ αὐτὸ ἔστι. Γραφεῖω, φησίν, ὁδὸς εὐθεῖα καὶ σκολιή, ἡ τοῦ ὄργανου τοῦ καλουμένου κοχλίου· ἐν τῇ γραφεῖω περιστροφῇ εὐθεῖα καὶ σκολιή· ἄνω γὰρ ὁμοῦ καὶ κύκλω περιέλκεται. Μία ἔστί, φησί, καὶ ἡ αὐτή· καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἐν ἔστι καὶ τὸ αὐτό· ὁδὸς ἄνω κάτω μήτχ καὶ αὐτή.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 282 ed. Miller. Scripsi præeunte Bernaysio γραφεῖω, φησίν et περιέλκεται pro codicis lectionibus γραφεῶν, φησίν et περιέγεται.)

92. Οὐκ ἐμεῦ ἀλλὰ τοῦ λόγου ἀκούσαντας ὁμολογέειν σοφόν ἔστι, ἐν· πάντα γίνεσθαι.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 280 ed. Mil-

85. Alia enim equi voluptas est, alia canis, alia hominis, quemadmodum Heraclitus ait asino culmos et paleas auro optabiliores esse : jucundius enim asinis est palulium quam aurum.

86. Deus dies, nox; hiems, aestas; bellum, pax; satietas, fames.

87. Variatur autem, ut quum odoramenta alia aliis commiscuntur, appellaturque ut cuique libet.

88. Aqua marina purissima et corruptissima est, piscibus quidem potabilis et salubris, hominibus vero minime potabilis atque adeo pestilens.

89. At plurimarum rerum magister Hesiodus est : hunc permulta tenuisse putant, qui diem et noctem non noverrat; est enim unum idemque.

90. Bonum item et malum eodem redit. Medici quidem, inquit Heraclitus, secantes urentesque et usquequaque agrorum corpora male vexantes mercedem qua digni non sunt ab ægrotis exigunt, quum hanc etiam morbis medicinam faciant.

91. Rectum, inquit, et tortuosum idem est. Stilo, inquit, via recta et curva, ideoque accedit ad similitudinem instrumenti quod cochleæ nomine afficitur. Nam stili circumversio recta et curva est, siquidem a scribente simul sursum atque in orbem flectitur. Una est, inquit, et eadem via : et sursum ac deorsum unum est idem; via sursum ac deorsum una atque eadem est.

92. Non me, sed rationem audientes concedere decet ex uno omnia fieri.

- Ier. : Ἡράκλειτος μὲν οὖν φησὶν εἶναι τὸ πᾶν δαιρετόν, ἀδαιρετόν, γενητόν, ἀγένητον, ὀνητόν, ἀθάνατον, λόγον, αἰδινα, πατέρα, υἱόν, θεὸν δί-
καιον. « Οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ δόγματος ἀκούσαντας
ὁμολογεῖν σοφόν ἐστίν, ἐν πάντα εἰδέναι, » ὁ
Ἡράκλειτος φησὶ. Restitui ἐμεῦ et ὁμολογεῖν;
præterea cum Bernaysio expulsa voce δόγμα-
τος a librariis invecta reposui λόγου. Denique
pro εἰδέναι quod Millerus mutaverat in εἶναι,
exaravi γίνεσθαι, ipsum secutus Heraclitum
cui nihil esse, sed omnia fieri et fluminis
instar labi placet. Neque enim quidquam con-
stare potest in perpetua illa quam statuebat
cunctarum rerum mutatione. At εἰδέναι quum
in solum rerum parentem et regem (fragm.
44) conveniat, hoc loco friget).
93. Οὐ ξυνίσις ἔκως διαφερόμενον ἐσωτῶ ὁμολογεῖν
παλιηπότους ἀρμονίη δίκωσπερ τοῦσιν καὶ λύρῃς.
(Hippolytus Hæres. Refut. p. 280 ed. Mil-
ler. : καὶ ὅτι τοῦτο οὐκ ἴσασι πάντες οὐδὲ ὁμολο-
γοῦσιν, ἐπιμέμφεται ὁδὲ πως· Οὐ ξυνίσις κτλ. Conf.
fragm. 30, 37, 38.)
94. Ὅσων ὄψις, ἀκοή, μάθησις, ταῦτα ἐγὼ προτι-
μέω.
(Hippolytus Hæres. Refut. p. 281 : ὅτι δέ
ἐστὶν δρατὸς ἀνθρώποις καὶ οὐκ ἀνεξεύρετος, ἐν
τούτοις λέγει· Ὅσων ὄψις κτλ. φησί, τουτέστι τὰ
δρατὰ τῶν ἀοράτων· et paucis interjectis sic per-
git : οὕτως Ἡράκλειτος ἐν ἰση μοίρᾳ τίθεται καὶ
τιμᾶ τὰ ἐμφανῆ τοῖς ἀφανέσιν, ὡς ἐν τι τὸ ἐμφα-
νὲς καὶ τὸ ἀφανὲς ὁμολογουμένως ὑπάρχον. Τί
γάρ ; φησὶν, « ἀρμονίη ἀφανῆς φανερῆς κρείττων
(leg. κρέσσων; cf. fragm. 40) καὶ ὄσων ὄψις, ἀκοή,
μάθησις [τουτέστι τὰ ὄργανα] ταῦτα, φησὶν, ἐγὼ
προτιμέω, οὐ τὰ ἀφανῆ προτιμήσας.)
95. Ἄπο τῶν τοιούτων αὐτοῦ λόγων κατανοεῖν ῥᾶδιον
ἐξηπάτηνται, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν γνῶσιν
παραπλησίως Ὁμήρῳ, δεξιγένετο τῶν Ἑλλήνων
σοφώτερος πάντων. Ἐκεῖνόν τε γὰρ παῖδες φθεῖρας

κατακτείνοντες ἐξηπάτησαν εἰπόντες· ὅσα εἶδομεν
καὶ καταλάβομεν, ταῦτα ἀπελίπομεν, ὅσα δὲ οὔτε
εἶδομεν οὔτε ἐλάβομεν, ταῦτα φέρομεν.

(Hippolytus Hæres. Refut. p. 281. Codicis
scripturam ἀπολείπομεν converti in ἀπελίπο-
μεν. Id enim sententia flagitat. Pseudoplu-
tarchus de vita Homeri cap. 4 vol. XIV p. 477 :
(ὁ Ὁμηρος) ἤλθεν εἰς Ἴον· ἐνθα ἐπὶ πέτρας καθε-
ζόμενος ἐθεάσατο ἀλιεῖς προσπλέοντας, ὧν ἐπυ-
θάνετο εἴ τι ἔγροιεν· οἱ δὲ ἐπὶ τῷ θηρᾶσαι μὲν μη-
δέν, φθειρίζεσθαι δὲ διὰ τὴν ἀπορίαν τῆς θήρας
οὕτως ἀπεκρίναντο· « Ὅσ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ὅσ'
οὐχ ἔλομεν φερόμεσθα, » αἰνισσόμενοι ὡς ἄρα
οὐς μὲν ἐλαβον τῶν φθειρῶν ἀποκτείναντες κατέ-
λιπον· οὐς δὲ οὐκ ἐλαβον, ἐν τῇ ἐσθῆτι φέροιν.
Ὅπερ οὐ δυνηθεὶς συμβαλεῖν Ὁμηρος διὰ τὴν
ἀθυμίαν ἐτελεύτησε.)

96. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκ τῶν φανερῶν τὰ ἀφανῆ σκέ-
πτεσθαι οὐκ ἐπίστανται. Τέγγησι γὰρ χρεόμενοι
ὁμοίησι ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐ γινώσκουσι. Θεῶν
γὰρ νόος ἐαῖδαξε μιμῆεσθαι τὰ ἐσωτῶν γινώσκοντας
ἀ ποιέουσι καὶ οὐ γινώσκοντας ἀ μιμῶνται.
Πάντα γὰρ ὅμοια ἀνόμοια εἶντα καὶ σύμφορα
πάντα [καὶ] διάφορα εἶντα διαλεγόμενα οὐ διαλε-
γόμενα γνῶμην ἔχοντα ἀγνώμονα· ὑπεναντίον ὁ
τρόπος ἐκάστων ὁμολογεύμενος. Νόμος γὰρ καὶ
φύσις οἷσι πάντα διαπρήσσεται οὐχ ὁμολογεῖ
τὰ ὁμολογεύμενα. Νόμον γὰρ ἔθεσαν ἄνθρωποι
αὐτοὶ ἐσωτοῖσι, οὐ γινώσκοντες περὶ ὧν ἔθεσαν.
Φύσιν δὲ πάντες θεοὶ διεκόμισαν. Τὰ μὲν ὧν
ἄνθρωποι ἔθεσαν οὐδέποτε κατὰ τὸ αὐτὸν ἔχει οὔτε
τὰ ὀρθὰ οὔτε τὰ μὴ ὀρθὰ. Ὁκόσα δὲ θεοὶ ἔθεσαν
αἰεὶ ὀρθῶς ἔχει. Καὶ τὰ ὀρθὰ καὶ τὰ μὴ ὀρθὰ το-
σοῦτον διαφέρει.

(Hippocrates Perὶ διαίτης lib. I, vol. I p. 639
seq. ed. Kühn. Pro codd. lectionibus ἀφανῆ—
φύσει—ἐαυτῶν—διαπρησσόμενα οὐχ ὁμολογεῖται
ὁμολογεύμενα—οὔτε ὀρθῶς οὔτε μὴ ὀρθῶς—ἀεὶ edidi
ἀφανῆ—φύσει—ἐαυτῶν—διαπρήσσεται οὐχ ὁμο-

93. Ignorant concordem esse discordiam : est enim mu-
tabilis concentus ut arcus et lyrae.

94. Quæ videntur, audiuntur et discuntur, hæc ego
cæteris antepono.

95. Id ex his ejus verbis facile intelligitur : Errarunt,
inquit, homines in rerum illustrium cognitione similiter
atque Homerus qui reliquis Græcis sapientior fuit. Illum
enim pueri qui pediculos interficiebant his verbis dece-
pere : « Quæ vidimus cepimusque, ea omnia reliquimus ;
quæ vero neque vidimus neque cepimus, ea gestamus. »

96. At vero homines e manifestis obscura spectare nesci-
unt. Namque artibus humanæ naturæ convenientibus se
uti ignorant. Deorum enim mens docuit scientes quæ fa-

ciant nescientesque quæ imitentur ipsorum opera imitari.
Quippe ita fit, ut omnia similia sint quæ dissimilia sunt,
et consequentia omnia quæ diversa sunt, et loquentia
non loquentia et ratione utentia rationis expertia. Sed
suum cujusque ingenium quod in confesso est aliquantulum
adversatur. Lex enim et natura quibus universa conficiuntur
de his quæ in confesso sunt non consentiunt. Etenim legem
sibi ipsi homines statuerunt, ignorantes de quibus statuerent.
Naturam vero dii omnes certo ordine constituerunt. Quæ igitur
homines statuerunt, ea nunquam eodem modo se habent,
sive recta sive non recta sunt. Quæ vero dii statuerunt,
ea semper recte se habent. Atque recta et non recta tantum
inter se distant.

λογίσι τὰ ὁμολογούμενα—οὔτε τὰ ὀρθὰ οὔτε τὰ μὴ ὀρθὰ—αιεὶ. Videntur hæc ex Heracliti libro *σιμυτα*. Schol. Venet. in *Iliad.* IV, 4 : συνελεῖ ἅπαντα θεὸς πρὸς ἄρμονίαν τῶν ὅλων οἰκονομῶν τὰ συμφέροντα, ὅπερ καὶ Ἡράκλειτος λέγει ὡς τῷ μὲν θεῷ κατὰ πάντα καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἢ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν ἢ δὲ δίκαια. Idem dicendum de aliis Hippocratei *Περὶ διαίτης*

opusculi locis in quibus manifesta Heracliteæ doctrinæ et dictionis vestigia apparent, quæ Bernaysius monstravit. Conf. p. 630, 4; 631, 6; 638, 14; 639, 13; 643, 10; 645, 15 et 12; 632, 10; 633, 17; 635, quæ notavi ad fragm. 46. Sed ubique Heracliteis aliena admixta sunt. Itaque omnia illa hic proponere nolui.)

DE DEMOCRITO ABDERITA.

Ex illis qui ante Aristotelem rerum divinarum humanarumque cognitione excelluerunt nemo est qui vel eruditionis amplitudine ac varietate vel ingenii magnitudine et præstantia Democritum superarit. Hujus patrem alii antiquorum teste Laertio (1) Hegesistratum, alii Athenocritum, nonnulli Damasippum nominarunt. Patria ejus communi omnium fere testium consensu Abdera (2) fuit, Thraciæ oppidulum, illustrissimi civis fama nobilitatum. At de tempore quo vixerit tanta est omnium dissensio, ut neque annum ejus natalem nec vitæ supremum e vetustis monumentis eruere, sola tantum conjectura assequi possimus.

Tria feruntur ipsius Democriti de vita sua testimonia quorum duo exstant apud Diogenem, tertium apud Eusebium et Clementem Alexandrinum. Primum Laertius (3) ex illius libro profert qui Μικρὸς Διάκοσμος erat inscriptus. In hoc philosophus Abderitanus dixerat se juvenem fuisse eo tempore quo senex vixerit Anaxagoras, quadraginta annis illo minore. Adjicit Diogenes alterum locum quo Democritus testatur, parvum Diacosmum a se compositum esse anno post Ilii excidium septingentesimo trigesimo. In tertio fragmento (4) quod apud Clementem Alexandrinum Strom. I pag. 304 ed. Sylburg. (lib. I § 15 p. 357 ed. Potter.) et mutatis quibusdam apud Eusebium Præp. Evang. lib. X c. 2 invenitur, ait Abderita, plus se terrarum peragrasset, quam eorum quemquam qui ipsius tempore vixerint, disjunctissimam quæque lustrantem cæli solique genera cognosse quam plurima, eruditos homi-

nes permultos audivisse, nec in componendis adjuncta demonstratione lineis a quoquam superatum esse, ne ab iis quidem qui Arpedonaptae apud Ægyptios vocentur, apud quos postquam cæterorum omnium terras adierit, octoginta per annos peregrinatus sit.

Jam quod ad primum illud doctissimi hominis effatum attinet quo quadraginta annis Anaxagora se minorem dicit, Diogenes (5) auctor est fuisse Anaxagoram, quum Xerxes in Græciam veniret, hoc est primo Olympiadis septuagesimæ quintæ anno, viginti annorum adolescentem. Inde patet, viginti annis post i. e. primo Olympiadis octogesimæ anno natum esse Democritum. Ita etiam Apollodorus rerum gestarum calculos subduxit, quippe qui Democritum in Chronicis Olympiade octogesima partu editum esse scripserit. Confirmatur hoc simul Aristotelis (6) auctoritate Meteor. II cap. 7 tam perspicue loquentis; ut Democritum post Anaxagoram vixisse aut certe post eum philosophatum esse appareat. Alii aliter natale Abderitæ tempus definiunt quos omnes commemorare supersedemus. Porro multæ variæque apud veteres de anno eversi Ilii sententiæ fuerunt, e quibus illam hîc eligi convenit quam Democritæ rationi congruere verisimile est. Phanius igitur, si vulgare illud octoginta annorum intervallum inter reditum Heraclidarum et Ilii excidium sumpsit, ex Clementis (7) verbis Trojam annis 354 ante Olymp. primam i. e. 1130 ante Chr. n. captam esse statuit. De his 1130 annis si 730 deducuntur, reliqui summa 400 annorum est. Quodsi De-

(1) Diogenes Laertius lib. IX, 34 : Δημόκριτος Ἡγησιστράτου, οἱ δὲ Ἀθηνοκρίτου, τινὲς Δαμασίππου. Cf. Suidas v. Δημόκριτος. Eudocia Violar. in Villois. Anecd. Gr. tom. I p. 134. Tzetzes Chil. II hist. 61 vs. 979 p. 79 ed. Kiessling. item Chil. XIII hist. 465 vs. 85 p. 484. Ælian. Var. Hist. lib. IV, 20. Orig. Philos. p. 90 ed. Wolf. Theodoretus Ἑλλ. θεολογ. παθ. disput. IV p. 794 tom. IV ed. Schulz.

(2) Ælianus l. c. Cf. Aristot. de Cælo III, 4. Meteor. II, 7. Cic. de Nat. deor. I, 43. Pompon. Mela lib. II, 2. Solin. Polyhist. cap. X. Ammianus Marcellinus lib. XXII, 8. Diogenes Laertius l. I : Ἀβδηρίτης ἢ (ὡς ἔνιοι) Μιλήσιος. Adde Juvenalis schol. ad Satir. X vers. 50.

(3) Diog. Laert. IX, 41 : Γέγονε δὲ τοῖς χρόνοις (ὡ, αὐτό) φησιν ἐν τῷ μικρῷ Διακόσμῳ) νέος κατὰ προσβύτην Ἀναξαγόραν, ἔτεσιν αὐτοῦ νεώτερος τετταράκοντα. συντετάχθαι δὲ

φησι τὸν μικρὸν Διάκοσμον ἔτεσιν ὑστερον τῆς Ἰλίου ἀλώσεως τριάκοντα καὶ ἑπτακοσίοις. Cf. Eudocia Violar. l. c.

(4) Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμειωτὸν ἀνθρώπων γῆν πλείστην ἐπεπλανησάμην ἱστορέων τὰ μήκιστα καὶ ἀέρας τε καὶ γῆας πλείστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείστων ἐσῆκουσα, καὶ γραμμέων ξυνηθίστος μετὰ ἀποδείξις οὐδεὶς κώ με παρήλαξε, οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται· σὺν τοῖσδ' ἐπὶ πᾶσι ἐπ' ἔτεα οὐδῶκοντα (leg. πέντε) ἐπὶ ζείνης ἐγενήθη.

(5) Diogenes II, 7 : Λέγεται δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ξέρξου διάβησιν εἰκοσιν ἔτων εἶναι, βεβιωκέναι δὲ ἑβδομήκοντα δύο.

(6) Aristot. Meteor. II, 7 : Ἀναξαγόρας τε γὰρ ὁ Κλαζομένιος καὶ πρότερος Ἀναξιμένης ὁ Μιλήσιος ἀπεφῆναντο, καὶ τούτων ὑστερος Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης.

(7) Clemens Strom. I p. 336 ed. Col. (tom. I p. 402 ed. Potter.)

moeritus anno ante Chr. 400 vel primo Olympiadis 95 hunc qui μικρὸς Διάκοσμος inscribatur de ordinata mundi compositione librum edidit, unius et sexaginta annorum senex erat. Ea ætate Democritum difficillimum opus quod ab adulto et subacti iudicii homine scribi oportebat, componere potuisse omnes concedent. Præterea Diodorus (8) Siculus lib. I, 98 Abderitanum philosophum non octoginta annos, ut apud Clementem legitur, sed quinquennium in Ægypto commoratum esse narrat. Quum autem in numeris per notas scriptis II apud veteres πέντε posteriori ævo quo minusculis litteris utebantur, superpositâ vel ascriptâ lineolâ, ὀγδοήκοντα designaret: conjicias librariorum incuriâ utrunque numerum confusum et apud Clementem πέντε restituendum esse.

Cæterum quam diu vixerit et quando obierit Democritus veterum plerique ignorarunt aut varios ejus rei auctores secuti sunt. Nos non una de causa philosophum centum annos natum quarto Olympiadis 104 anno vel ante Chr. 361 exspirasse persuasum habemus. Sic auctor Chronici Paschalii apud Scaligerum in Thes. Temp. p. 250 ad Olymp. 104 (ρδ') Δημόκριτος τελευταῖ ζήσας ἔτη ρ. Similiter Eusebius Chron. in Scaligeri Thes. Temp. p. 173 ad Olymp. 94 annum quartum notat: Δημόκριτος τελευταῖ ζήσας ἔτη ρ, qui tamen in transcribenda Olympiade simillima signa quorum alterum pro nonagenario, alterum pro centenario numero accipitur, rho et coppa permiscuit. Reliquorum scriptorum opinioniones quorum alii magnum nature interpretem nonaginta (9) annos, alii centum quattuor (10) vel octo supra centum annos, quidam etiam novem et centum annos quum moreretur habuisse testati sunt, brevitatis gratia nolo refutare. Sed hæc hæc tenentur.

Hegesistratus (ita enim Democriti patrem appellabimus) tres videtur liberos suscepisse (11),

Herodotum, Damasum atque eum de quo hinc agitur filium. Hic autem ordine tertius et natus minimus fuit. Haud scio an etiam Damaste filia Hegesistrato fuerit, quam Democriti sororem vocat Diogenes Laertius (12). Natalium splendore conspicuum fuisse philosophum ex indiciis minime dubiis colligi oportet. Quamquam enim non credimus quod in subdititia Abderitarum ad Hippocratem epistola legitur (13), Democritum Herculis ex fratre nepotem fuisse, tamen Hegesistratum inter ditissimos ejus temporis viros numerari satis constat. Neque enim multas exterorum terras obire ac diutissime peregrinari potuisset filius, nisi opibus maxime floruisset. Hinc fuerunt qui Xerxem quum in Asiam rediens Abderam venisset ab Hegesistrato hospitio exceptum esse contenderent. Quin etiam Valerius Maximus (14) narrat philosophi parentem Xerxis exercitui epulum dedisse. Quæ res fabulosa et commentitia est, neque digna cui immoremur. Quod vero addunt (15) Xerxem Hegesistrato reliquisse magos a quibus Democritus puer theologiam et astrologiam didicerit: id falsum esse nemo negabit. Nam quo tempore Persarum rex domum revertebatur, philosophus Abderitanus non dum inter vivos fuit. At non erat opus Democrito magorum institutione qua reliquos omnes Abderitas qui ingenii doctrinaeque laude insignes fuerunt, caruisse nobis compertum est. Neque enim dubium quin in patria urbe quæ Tejorum colonorum beneficio (16) ad majorem mercaturæ, litterarum artiumque florem pervenerat, satis bonos magistros nactus sit.

Mortuo, ut videtur, parente patrimonium cum fratribus divisit Democritus, ipse sibi itineris causa minorem portionem quæ numerata pecunia constabat eligens (17). Ferunt Democriti partem centum amplius talenta explesse, quam ille summam postea totam consumpsit (18). Non audiendus igitur Valerius Maximus (19) qui eum

(8) Diodorus Siculus lib. I, 98: Ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ [οἱ Αἰγύπτιοι] Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτη διατρέβηαι πέντε, καὶ πολλὰ διδάχθῆναι τῶν κατ' ἀστρολογίαν.

(9) Dioid. Sic. XIV, 11: Περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Δημόκριτος ὁ φιλόσοφος ἐτελεύτησε, βιώσας ἔτη ἐνενηκόντα.

(10) Lucianus Macrobi. tom. III p. 221 ed. Reitz: Δημόκριτος μὲν ὁ Ἀδερῆτης ἑτῶν γεγονῶς τεσσαρῶν καὶ ἑκατὸν ἀποσχόμενος προφῆς ἐτελεύτησεν. Cf. Phlegon. cap. II p. 118 ed. Franz. Censorinus cap. 15 pag. 39 ed. Jahn. Diog. Laert. lib. IX, 39 et 43.

(11) Diogenes Laertius lib. IX, 35 et 39. Elian. Var. Hist. IV, 20. Plin. XVIII, 35. Clemens Strom. VI p. 255.

(12) Diogenes Laertius IX, 43. Cf. Hesyclus Milesius p. 18 ed. Orell. et Suidas v. Δημόκριτος.

(13) Pag. 1274 ed. Foes. (tom. III p. 777 ed. Kühn.)

(14) Valerius Maximus lib. VIII cap. 7: Democritus quum divitiis censi posset, quæ tante fuerunt, ut pater

ejus Xerxis exercitui epulum dare ex facili potuerit etc.

(15) Diogenes Laertius IX, 34: Οὗτος (ὁ Δημόκριτος) μάγον τινῶν διήκουσε καὶ Χαλδαίων, Ξέρου τοῦ βασιλέως ἐπιστάτας τῷ πατρὶ αὐτοῦ καταλιπόντος, ἧνίκα ἐξενίσθη παρ' αὐτοῦ καθὰ φησι καὶ Ἡρόδοτος· παρ' ὧν τὰ τε περὶ θεολογίας καὶ ἀστρολογίας ἔμαθεν ἔτι παῖς ὢν. Cf. Herodot. VIII, 120.

(16) Herod. I, 168. Strabo XIV p. 644.

(17) Diogenes Laertius IX, 35: Τρίτον τε ὄντα ἀδελφῶν νεύμασθαι τὴν οὐσίαν. καὶ οἱ μὲν πλείους φασὶ τὴν ἐλάττω μέρει ἐλείπειν, τὴν ἐν ἀργυρίῳ, χρεῖαν ἔχοντα κατ' ἀποδημίαν, τοῦτο κἀκείνων δολίως ὑποπτευσάντων. Cf. Elian. Var. Hist. IV, 20.

(18) Diogenes Laertius IX, 36: Ὁ δὲ Δημήτριος ὑπὲρ ἑκατὸν τάλαντά φησιν εἶναι αὐτῷ τὸ μέρος, ἅπαντα δὲ καταναλώσας.

(19) Valerius Maximus lib. VIII cap. 7 exempl. extern. 4.

parva admodum summa retenta patrimonium suum patriæ donasse scribit. Nimirum longinqua itinera non sine magnis sumtibus fieri possunt. Jam si Democritus e paternis bonis et fortunis nihil nisi pecuniam qua in peregrinatione uteretur sibi seposuit, sequitur eum fundos, pecora et reliquas possessiones fratribus reliquisse. Quocirca ratio fugit Ciceronem (20), Horatium veteremque ejus interpretem, Philonem et Origenem qui Abderiticæ civitatis alumnum neglexisse patrimonium agrosque deseruisse inculctos ajunt. Similia multi veterum de Anaxagora et Thalete rettulerunt, in his Plato et Aristoteles quorum in talibus quoque rebus narrandis summa auctoritas est. Uterque certiores nos facit, hos duos aliosque sapientissimos viros præ rerum sublimium et reconditarum indagazione rem familiarem contempsisse et ea quæ ad vitam commode tuendam necessaria sunt neglexisse (21).

De Democrito nihil hujusmodi produnt, idem forsitan narraturi, si tale quid de eo ab idoneis testibus accepissent. Verum, ut fieri solet, commune multorum vitium a sequentium sæculorum scriptoribus qui parum curarent diligentem istiusmodi rerum vel scientiam vel narrationem, ad eos etiam traductum est quos nemo antiquorum talis negligentia fortunarumque despicientia insimulasset. Imprimis vero istorum scriptorum incuria vel inde patet, quod Democrito quidam tribuunt Thaletis illud artificium quo provisæ ac præcognita futura olearum ubertate omnibusque Milesiorum et Chiorum prelis oleariis et trapetis vili conductis (22), vel ut alii volunt omni olea, antequam florere cœpisset, in agro Milesio coemta (23), ingentem sibi pecuniam comparavit, ostensurus se quamvis despiceret pecuniam, tamen si vellet, facili negotio divitem fore. Quodsi hoc paullo aliter de Democrito (24) quam de Thalete narratur, hæc ipsa diversitas indicio est memoriæ lapsu non solum Democritum pro Thalete positum, verum etiam rem quæ haud dubie aliquando et ab uno tantum gesta est, non incorrupta fide traditam esse.

Porro Diogenes (25) Demetrium in Homonymis et Antisthenem in philosophorum Successionibus auctores secutus ait, Democritum in

Ægyptum ad sacerdotes geometriæ discendæ gratia se contulisse atque ad Chaldæos et in Persidem et ad Rubrum mare profectum esse. Idem testatur fuisse qui philosophum cum Indorum Gymnosophistis commercium habuisse et in Æthiopiâ contendisse memorarent. Eadem fere apud Ælianum (26), Suidam, Hesychium Milesium et Clementem leguntur. Magnam Asiæ partem Abderitam peragrasse scribit Strabo (27). Ab eo ultimas terras visas esse tradit M. Tullius de Fin. V, 19. Plinius Hist. nat. lib. XXV cap. 5 Democritum apud Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ Ægyptique magos fuisse perhibet. Exsilia verius quam peregrinationes hunc aliosque philosophos ad discendam magicam artem suscepisse idem scriptor (lib. XXX, cap. 2) opinatur. Quæ verba non magis vera quam falsa sunt. Ut enim itinerum magnitudinem spectanti exsulasse videtur Democritus: ita eum magiæ neque gnarum neque cupidum fuisse e multis veterum locis librorumque ejus reliquiis intelligitur. Sed litterarum causa multas gentes terrasque lustravit; quâ obrem Æliano (28) teste laudatus est a Theophrasto quod has regiones obiens meliora collegerit quam vel Menelaus vel Ulixes, quippe qui non aliter quam mercatores Phœnicæ errarent, pecuniam cumulantes atque hanc tum pedestrium tum navalium itinerum causam habentes.

Denique Julianus Imperator epistola XXXVII talem narrat fabellam ad Persicum Democriti iter pertinentem. Ajunt Democritum quum nullo modo posset Darium cui paulo ante uxor pulcherrima e vita excesserat, consolari, se illi mortuam in vitam revocaturum dixisse, si vellet res ad hoc necessarias suppeditare; quumque rex cum juberet, nulla sumtus ratione habita quidquid opus esset accipere promissaque præstare, tum paullisper cunctatum dixisse, cætera quidem sibi abunde suppetere, unum deesse, neque id quemadmodum parari posset, se intelligere, Darium tamen qui totius Asiæ rex esset, facile fortasse inventurum, hic quum rogaret ille, quid tandem tam magnum esset quod solus rex cognitum posset habere, Democritum respondisse ferunt, si tumulo uxoris inscriberet nomina trium hominum luctus expertium, illam ab inferis esse redituram; fore enim ut com-

(20) Cicero de Fin. bon. et mal. lib. V cap. 20. Horat. epist. I, 12, 12, ubi vide veterem interpretem. Philo de Vita contempl. p. 891. Orig. contra Cels. lib. II p. 86.

(21) Plat. Hipp. maj. pag. 283 A ed. Steph. Aristoteles Ethic. Nicom. lib. V cap. 7, 6.

(22) Aristot. Politic. lib. I cap. 11. Diog. Laert. lib. I, 26.

(23) Cicero de Divinat. lib. I, 49.

(24) Plin. Hist. nat. lib. XVIII, cap. 28.

(25) Diogenes Laertius lib. IX, 35.

(26) Ælian. Var. Hist. IV, 20. Suidas v. Δημόκριτος. Hesychius Milesius v. Δημόκριτος, pag. 18 ed. Orell. Clemens Alex. Strom. I p. 304.

(27) Strabo lib. XV, p. 703 ed. Cas.

(28) Ælian. Var. Hist. IV, 20.

muni mortis lege erubesceret. Ibi perturbato Dario neque quemquam reperiente, cui non triste aliquid accidisset, Democritum pro consuetudine sua ridentem ita fatum esse : Et tu, omnium ineptissime, non vereris effuse lugere, quasi unus tanti mali particeps, quum neminem eorum qui unquam fuerunt sine privato aliquo dolore vixisse reperias.

Hæc fere de Democriti itineribus ad exterarum nationes susceptis in antiquorum voluminibus prodita deprehendimus, de quibus multa disse- rere consentaneum foret, si per hujus loci angustias liceret. Unum notamus in India quam ante Alexandrum Magnum nemo Græcorum intravit, Democritum non fuisse, etsi in libro de Geographia scripto commentatus erat de rebus Indicis de quibus fando aliquid acceperat. Præterea Arabiam vidisse Democritum soli Plinio non credimus asseveranti, qui hoc inde fortasse concludit quod apud veteres legerat Abderitam ad Rubrum mare commoratum esse, sed hoc licebat etiam Ægyptum peragranti. Quod reliquum est fabula a Juliano Cæsare de Democrito Darii consolatore in epistolis perscripta non eget refutatione.

Adjiciamus hæc ea quæ Demetrius Magnes (29) apud Diogenem Laertium testificatur, Democritum latere voluisse, quumque Athenas venisset, virum egregium quidem, sed gloriæ contemptorem agnoscere noluisse, et quamvis novisset Socratem, ab eo tamen ignoratum esse, id quod Abderitæ verbis testimoniū loco ex libro quodam ejus prolatis : *veni Athenas, neque quisquam me agnovit*, probare annititur. Cf. Cic. Tusc. V, 36. Similis est Valerii Maximi locus qui lib. VIII cap. 7 exempl. extr. 4 : « Athenis autem compluribus, inquit, annis moratus omnia temporum momenta ad percipiendam et exercendam doctrinam conferens ignotus illi urbi vixit, quod ipse in quodam volumine testatur. »

Ex itineribus reducem in summa egestate Democritum qui omnem rem familiarem consumsisset vixisse, sed a Damaste fratre sustentatum esse e Laertio Antisthenem auctorem citante

discimus (30). Idem Diogenes addit, Democritum quum res quasdam futuras felici successu prædixisset, jam divino spiritu tactum plerisque hominibus esse visum. Duo hujusmodi prædictionum exempla suppeditat Plinius, quorum unum, quum ab aliis veterum de Thalete narretur, admodum suspectum est, alterum ad rem facilem et vulgarem pertinens adeo nulla sagacitate excellit, ut in agricolam potius quam in philosophum cadat. Prius illud ad olei coemptionem spectat (31) cujus rei supra facta est mentio. Posterius sic se habet (32) : Tradunt eundem Democritum metente fratre ejus Damaso, ardentissimo astu, orasse, ut reliquæ segeti parceret raperetque desecta sub tectum, paucis post horis sævo imbri vaticinatione approbata. Idem literis consignavit Clemens Strom. lib. VI p. 255 ed. Sylb. (p. 755 ed. Potter). Ob hanc igitur futurorum prævisionem, vel ut Clemens ait, quod ex sublimium observatione multa prædiceret, Sapientiæ cognomen invenit Democritus. Non dissimile est quod Ælianus Var. Hist. IV, 20 memoriæ prodidit, Abderitas Democritum vocitasse *Φιλοσοφίαν*, Protagoram vero *Λόγον*. Summum imperium apud Abderitas Democrito esse commissum e Suida (33) cognoscimus, sed diu reipublicæ præfuerit, an per breve tempus, prorsus incertum est. At vero quum lex apud Abderitas esset qua sanciebatur, ut qui patrimonium dilapidasset indignus sepultura in patriæ finibus haberetur : Democritum Antisthenes (34) perhibet, ne ab invidis et calumniatoribus ad rationem reddendam in jus vocaretur, recitasse illis magnum Diacosmum, eximium opus cæterisque ipsius scriptis præstans. Quo facto quingentorum summam talentorum præmium accepisse atque insuper aneis imaginibus honoratum esse (35). Reliquam vitæ partem ita transegisse videtur magnus naturæ interpres, ut in litterarum studio versaretur. Nam Petronio (36) teste omnium herbarum succos expressit, et ne lapidum virgultorumque vis lateret, ætatem inter experimenta consumsit. Quod autem apud Antisthenem (37) relatum legebatur, physicum

(29) Demetrius Magnes apud Diogenem Laertium IX, 36 : Δοκεῖ δέ, φησί, καὶ Ἀθήνας εἰσεῖν καὶ μὴ σπουδάζαι γνωστῆναι δόξης καταρροῦναι, καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνωστῆσαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. Ἦλλον γὰρ, φησὶν, εἰς Ἀθήνας, καὶ οὕτως με ἔγνωσκον.

(30) Diogenes Laertius lib. IX, 39 : Ἐλθόντα δὲ φησιν (ὁ Ἀντισθένης) αὐτὸν ἐκ τῆς ἀποδημίας ταπεινότητα διάγειν, ἅτε πᾶσαν τὴν οὐσίαν καταναλωκότα· τρέφεται δὲ διὰ τὴν ἀπορίαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Δαμάστου· ὡς δὲ προσιπῶν τινα τῶν μελλόντων εὐδοκίμησε, λοιπὸν ἐνθέρου δόξης παρὰ τοῖς πλείστοις ἤξιωθη.

(31) Plin. lib. XVIII, 28.

(32) Plin. lib. XVII, cap. 35.

(33) Suidas v. Δημόκριτος : ἤρξε δὲ ἐν Ἀθήροις διὰ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν τιμηθεῖς.

(34) Antisthenes apud Diog. Laert. lib. IX, 9.

(35) Alii verius centum talentis eum dignum esse habitum tradunt. Cf. Diog. Laert. IX, 40. Adde Athenæum IV, 19 p. 168 B, et veterem Horatii explanatorem ad epist. I, 12, 12.

(36) Petronius Arbitr. Sat. pag. 22.

(37) Antisthenes ap. Diog. IX, 38.

Abderitanum visa varie probare et explorare studuisse, interdum in solitudine vagantem atque in sepulcris commorantem : in eo sepulcra displicent. Insuper Lucianus auctor est, Abderiticæ civitatis alumnum (38) in sepulcro latentem ibique diurnis nocturnisque horis scribendo occupatum a pueris lemures simulantibus eumque terrere volentibus illusum esse. Quibus eum nihil ista re motum ac ne respicientem quidem respondisse ait : « *desinite tandem ludere,* » quippe cui persuasum esset, animos e corporibus hisce elapsos nihil esse. Quis autem eorum qui Lucianum bene norunt in animum inducat, urbanissimum scriptorem qui hujus generis narratiunculas prout præsens materia postulare videbatur immutare consueverat, hic illibata fide referre quæ in antiquis litterarum monumentis repererat?

Venio nunc ad fabulas a Græcis Romanisque inferiore ætate excogitatas. Ac primum quidem celebratissima est illa quæ de voluntaria Democriti cæcitate a pluribus commemoratur auctoribus (39), quam tamen jure ut mendacium rejicit Plutarchus *Περὶ πολυπραγμ.* p. 52 r D. Deinde non pauci scriptores (40) inde ab Octaviani Augusti fere temporibus ajunt Democritum risisse omnes res humanas vel ut alii volunt nunquam sine risu in publicum prodiisse. Sed ut perpetuas Heracliti lacrimas, ita risum Democriteum, cui inter tot tantosque doctissimi hominis labores nihil loci fuisse liquet, neque Aristoteles noverat neque quisquam veterum Græcorum. Quare hic quoque pro commentitio habendum erit. Porro multorum fuit opinio eaque a Plinii majoris usque temporibus ducta, Democritum inter magos nomen suum professum esse. Plinii (41) verba sunt : « quamquam animadverto summam litterarum claritatem gloriamque ex ea scientia [i. e. e magice] antiquitus et pæne semper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam navigavere, exsiliis verius quam peregrinationibus susceptis. Hanc reversi prædicavere : hanc in arcanis habuere. Democritus Apollobechen Coptiten et Dardanum e Phœnice illustravit, voluminibus Dardanum in sepulcrum ejus petitis : suis vero ex disciplina eorum editis : quæ recepta ab aliis hominum atque transiisse per memoriam æque ac nihil in

vita mirandum est. In tantum fides istis fasque omne deest, adeo ut ii qui cætera in viro illo probant, hæc ejus opera esse infitentur. Sed frustra. Hunc enim maxime affixisse animis eam dulcedinem constat. Plenumque miraculi et hoc, pariter utrasque artes effloruisse, medicinam dico magicenque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum quod gestum est a CCC urbis nostræ anno. » Nihil unquam minus vere quam hæc verba Plinius scripsit. Sed quum inde a Claudii Imperatoris tempore magia per imperium Romanum magna quotidie incrementa caperet, non dubitabant magicæ fraudis defensores ad auctoritatem ei quam profitebantur disciplinæ conciliandam antiquis philosophiæ auctoribus opera magica subicere. Quamobrem Plinii ætate subditiua ferebantur opuscula ad Democritum auctorem a subjectoribus relata. Ex his opusculis Plinius variis historiæ naturalis locis mira, incredibilia, portentosa in medium profert, quæ a Democrito scripta esse jam nemo credit. Præclare vero Gellius Noct. Att. X, 12 intellexit, deceptum fuisse naturalis historiæ conditorem libellis supposititiis. Quapropter iis quæ ex Plinio excerptis hæc subjungit : « multa autem videntur ab hominibus male sollertibus hujusmodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis auctoritatisque ejus perfugio utentibus. » Plinio haud scio an opponere liceat etiam C. Jul. Solinum Polyhist. cap. 3 apud Salmas. Exercit. Plin. pag. 13 ed. Traj. ita scribentem : « Verum ager Corsicanus, quod in eo agro unicum est, solus edit quem *κατοχίτην* vocant lapidem fatu dignissimum. Major est cæteris qui ad ornatum destinantur, nec tam gemma quam cautes. Idem impositas manus detinet, ita se junctis corporibus annectens, ut cum ipso hæreant quibus tangitur; sic ei inest velut de glutino lentiore nescio quid parque gummi. Accipimus Democritum Abderiten ostentatione scrupuli hujus frequenter usum ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus quæ contra magos habuit. » Si unquam cum magis in Perside certavit Democritus, quod valde dubium est, e Solini verbis sequi videtur, studuisse eum rerum naturalium ope magorum artem nihil esse demonstrare. In ipsa Græcia illa tempestate non

(38) Lucianus Philopseud. cap. 32 vol. III, pag. 59 ed. Reitz.

(39) Gellius lib. X cap. 17. Tertullianus Apolog. c. 46. Cicero Tuscul. Disp. lib. V, 39; item de Fin. bon. et mal. lib. V cap. 29.

(40) Seneca lib. II de Ira cap. 10; de Tranquillitate cap.

15. Ælianus Var. Hist. lib. IV, 20; cf. IV, 29. Suidas v. Δημόκριτος. ἐπεκλήθη δὲ καὶ Γελαστίνος διὰ τὸ γελᾶν πρὸς τὸ κενόσπουδον τῶν ἀνθρώπων. Juvenal. Sat. X, 33-53. Horatius Epist. lib. II, 1 vs. 194-201.

(41) Plinius Hist. nat. lib. XXX cap. 1.

erant magi (42). Quapropter recte Simplicius Auscult. lib. II p. 65 a ait τὴν ἀποτελεσματικὴν quæ præcipua magia pars est, Posidonii temporibus nondum ad Græcos fuisse perlatam, vel ut verba græca allegem : τὸ τῆς ἀστρολογίας ὄνομα, μήπω τότε τῆς ἀποτελεσματικῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐλθούσης, ἐπὶ τῆς νῦν καλουμένης ἀστρονομίας ἔφερον: Quod autem attinet ad verba : Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσσημα ἀπερώσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι, οἳ καὶ νῦν εἰσι μάγοι τε καὶ καθαρταὶ καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες, ἕκαστοι δὲ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι καὶ πλεόν τι εἰδέναι, quæ reperiuntur initio commentationis de morbo sacro Hippocrati vulgo tributa, quum alii jam viderunt, hunc libellum Hippocrati suppositum esse, tum recentissimus ejus editor Dietzius.

Denique cunctarum quæ ad Democritum exagitantur inventæ sunt fabularum nulla est tot cum mendaciis tantoque cum verborum, quamvis inanium, ornatu memoriæ prodita, quam quæ de ejus insaniam ac de Hippocrate ad hanc curandam a senatu populoque Abderitarum acito in epistolis legitur Hippocrati et Democrito falso ascriptis. At illarum epistolarum architectus, quem tertii post Chr. n. sæculi rhetorem vel sophistam fuisse conjicio, putaverat jam Democriti ævo Abderitas a Græcis stultus esse habitos. Jam si quis antiquiora græcarum litterarum monumenta attente legat, nullum ejus rei vestigium animadvertat. Nec mirum. Nam si recte factis laus et honos debetur, immortalis gloria dignissima fuit Abdera, siquidem magnum clarorum in litteris virorum proventum tulerat. Quippe plurimi Abderitæ ab iis, qui illustrium virorum catalogos confecerunt, memorabantur (43). Inter quos præter Democritum Protagoras et Anaxarchus philosophi, Hecateus historicus, Nicænetus, heroicorum carminum scriptor, numerabantur. Primus Cicero Abderæ atque Abderitarum ita meminit, ut eorum non tam stuporem quam animi levitatem quæ stultitiæ proxima est traducat (44). Post hunc multi scriptores et Græci et Romani certatim Abderitis dementiam, stuporem, ingenii tarditatem ac

tenebras, fatuitatem ac desipientiam exprobraverunt. Atque alii quidem quasi jurgantes subrustice iis insultarunt (45), alii lepidis de eorum stupiditate fabellis urbanis et facetiis eos perstrinxerunt. Inter eos quos posteriore loco nominavi sine dubio est auctor epistolarum de quibus hic agitur. Quas quum supposititias esse satis a nobis vel hoc uno argumento demonstratum sit, quod Democriti tempore nemo Græcorum Abderitas bardos et barones ducebat : ad alia transeamus.

Rejectis his fabulis pauca de Democriti calibatu et morte dicenda supersunt quæ et ipsa fabulis non carent. Ex iis quæ philosophus Abderitanus de connubio et de mulieribus judicavit fortasse colligendum est, virum in studiis assidue versantem ac matrimonium et liberorum procreationem fugientem coitumque pro parva apoplexia habentem per totam vitam fuisse calibem (46). Tum inter fabulas referendum erit quod est apud Antonium p. 609 (47), Democritum interrogatum, cur, quum magnus esset, parvam duxisset uxorem, respondisse, se in malo eligendo id quod minimum esset, elegisse. Sed si forte hæc narratiuncula vera est, quod vix putaverim, statuendum videtur, malam ei obtigisse conjugem quæ effecerit, ut omnino de conjugio et de femineo sexu parum honorifice sentiret. De philosophi hujus obitu aut prorsus nihil aut certe nihil notabile relatam legebatur in Antisthenis libro, ex quo Diogenem certissima quæque de Democriti vita protulisse vidimus. Neque enim dubitamus, quin si quid memoratu dignum hac de re ibi traditum reperisset Laertius, id fuerit memoraturus. Atqui hoc ipsum Antisthenis silentium indicio est, non esse vera mirabilia illa quæ ab Hermippo Peripatetico, Athenæo, Lucretio, Luciano, Phlegonte, Marco Antonino, Antonio Melissa et Maximo aliisque qui ad horum testimonia se accommodarunt, de hoc argumento narrata sunt. Hermippus (48) apud Diogenem Laertium auctor est, Democritum senio confectum quum mortis proximus esset, quo tempore Cerealia instarent, mæ-

(42) De iis loquor quos Persico vocabulo μάγους vocabant; nam γόηται tum inter Græcos fuisse non nego.

(43) Stephanus Byzantius v. Ἀβδηρα : πλείστοι δ' Ἀβδηρίται ὑπὸ τῶν πινακογράφων ἀναγράφονται· Νικαίνετος ἐπιποιός καὶ Πρωταγόρας κτλ.

(44) Cicero epist. ad Att. IV, 16; item VII, 7. Cf. de Nat. deor. lib. I, 43.

(45) Juvenal. Sat. X, 48. Martial. X, 25. Arnob. adv. gent. lib. X pag. 164.

(46) Cf. fragm. moral. 50, 175 et seqq. usque ad 188.

(47) Cf. fragm. moral. 180.

(48) Diogenes Laertius lib. IX, 43 : Τελευτήσαι δὲ τὸν Δημόκριτον φησιν Ἑρμιππος τοῦτον τὸν τρόπον. ἦν ὑπέργητων ὄντα πρὸς τῷ καταστρέφειν εἶναι τὴν οὖν ἀδελφὴν λυπεῖσθαι, οὗ ἐν τῇ τῶν Θεομορφίων ἑορτῇ μέλλοι τεύνηξισθαι, καὶ τῇ θεῇ τὸ καθήκον αὐτῆν οὐ ποιήσῃ· τὸν δὲ θάρρειν εἰπεῖν καὶ κελύσαι αὐτῇ προσφέρειν ἄρτους, θερμούς, δοκίμας· τούτους δὲ ταῖς βίσι προσφέρειν διεκράτησεν αὐτὸν τὴν ἑορτῆν· ἐπεὶ δὲ παρελθὼν αἱ ἡμέραι (τρῆς δὲ ἦσαν) ἀλυπτότατα τὸν βίον προήκατο.

rente sorore, quod fratre in festa illa celebritate morituro ipsa debitum deae officium praestare nequiret, bono illam animo esse jussisse panesque calidos sibi quotidie asferre : quos quum naribus admovisset, consecutum esse, ut quamdiu esset illa celebritas, vivum se servaret. Sed ubi tres dies festi transiissent, quietissime nulloque dolore animam efflase. Quod eventum verum esse ratus admiratusque Diogenes IX, 43 hos de Democrito versus in Pammeto per lusum fudit :

καὶ τίς ἔφω σοφὸς ὦδε, τίς ἔργον ἔρεξε τοσοῦτον,
ὄσσον δ παντοδαχῆς ἔγυσε Δημόκριτος;
ὅς θάνατον παρεόντα τριῖ ἡμίχτα δόμασιν ἔσχε
καὶ θερμοῖς ἄρτων ἄσθμασιν ἐξένισε.

Similiter Tzetzes Chiliad. III, 61 :

τοῦτον οὖν τὸν Δημόκριτον, πάνσοφον ὑπηργμένον
ἄλλα μυρία λέγουσι δρᾶσαι τῶν τεραστίων,
καὶ γε τὸν Ἄδην κατασχεῖν τρεῖς ὄλας ἐφ' ἡμέρας
ἄρτων θερμοῖς ἐν ἄσθμασι τοῦτον ξενοδοχοῦντα.

Laertii locum descripserunt Suidas s. v. Δημόκριτος et Eudocia Viol. in Villois. Anecd. Gr. I p. 135. At paullo aliter eandem rem narrat Athenæus libro II p. 46 F. Inedia Democritum sua sponte obiisse referunt Lucianus et Phlegon (49). Lucretius quoque lib. III vs. 1052 seqq. philosophi Abderitani mortem voluntariam fuisse scribit. Ait enim :

Denique Democritum postquam matura vetustas admonuit memores motus languescere mentis, sponte sua leto caput obviis obtulit ipse.

Ridiculum est quod apud Antonium Melissam et Maximum (50) Serm. de morte legitur, Democritum ægotantem, quum in lethargum incidisset posteaque ad se rediisset : *Non decipiet me amor vite*, dixisse et se ipsum e vita eduxisse. Denique Marcus Antoninus Abderitam morbo pediculari periisse tradit lib. III, 3 Περὶ τῶν εἰς ἑαυτὸν hīs verbis : Ἡράκλειτος περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπύρωσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατος τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς, βολβίτῳ καταχερσιζόμενος ἀπέθανεν. Δημόκριτον δὲ οἱ φθειρεῖς Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθειρεῖς ἀπέκτειναν. Democriti nomen in Marci locum litterarum corruptione illatum esse vult Menagius ad Laert. lib. IX, 43, propterea quod Hella-

dus in Chrestomathia apud Photium et Plutarchus in Sullæ vita de iis loquentes qui τῇ φθειριάσει vetusta ætate consumti sunt, Democriti non fecerint mentionem. Sed in his omnibus narratiunculis ne umbram quidem veritatis inesse abunde patet ex eo quod Antisthenes apud Diogenem (51) memoriæ prodit, Democritum apud Abderitas et vivum æneis status honoratum et mortuum publicis sumtibus sepultum esse. Qui enim ipse mortis suæ auctor est aut fædo morbi genere absumitur : is nusquam terrarum publicis sumtibus honorifice effertur. Itaque nihil mirum in Democriti excessu accidisse existimantes senem longissimæ vitæ laboribus perfunctum centesimo fere anno acquiesse arbitramur.

Transeo ad ejus scripta. Constat Democritum Abderitam non modo librorum quos composuerat multitudine ac varietate unum maxime inter philosophos excelluisse, sed etiam scribendi genere clarissimis verborum luminibus distincto et prope ad poeticam granditatem elato haud paucos ejusdem ætatis scriptores ita superasse, ut a veteribus ejus oratio eximia laude ornaretur (52). Verum in illis quas omnes admirabantur dictionis virtutibus tamen peculiararia quædam vocabula usurpavit Democritus, quæ ne rerum incios fallerent, explicari necesse fuit. Quare jam antiquis sæculis non defuerunt qui interpretandis vocibus Democriteis vacarent. Inter eos clarum habuerunt nomen Callimachus et Hegesianax, quorum prior Suida teste s. v. Καλλιμάχος et auctore anonymo in Vita Callimachi, quæ hujus operibus præponi solet, Democriti scripta recensuerat ἐν πίνακι τῶν Δημοκρίτου γλωσσῶν καὶ συνταγμάτων, posterior Stephano teste in Τρωϊάς simili opera huic philosopho navata Περὶ τῆς τοῦ Δημοκρίτου λέξεως libellum conscripserat. Alii Democriti opiniones litterarum monumentis proditas impugnabant, vel omnino de ejus scriptis commentabantur. Namque Diogenes Laertius lib. V, 87 et 88 duo Heraclidis Pontici opuscula memorat, quorum alterum inscribatur Πρὸς Δημόκριτον περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ (vel ut vult Fabricius Bibl. gr. vol. II p. 643 ed. Harl., verba πρὸς Δημόκριτον cum præcedentibus jungens, Περὶ εἰδώλων πρὸς Δημόκριτον), alterum

(49) Lucianus in Macrob. tom. III p. 221 ed. Reitz. : Δημόκριτος μὲν ὁ Ἀθῶνῆρης ἐτῶν γεγονώς τεσσαρῶν καὶ ἑκατὸν ἀποσχόμενος τροφῆς ἐτελεύτα. Cf. Phlegon. cap. II p. 118 ed. Franz.

(50) Anton. et Max. l. I. Δημόκριτος νεώσας καὶ λευγὰ περιπεσὼν ὡς ἀνένησεν, Ὁδὲν με, ἔζη, ἐξαπατήσῃ φίλοισί, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου.

(51) Antisthenes ap. Diog. lib. IX, 39 : (τὸν Δημόκριτον)

πεντακοσίους τάλαντοις τιμῆσθαι, μὴ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ γαλακίς εἰκόσι, καὶ τελευτήσαντα αὐτὸν δημοσίᾳ ταφῆναι, βιώσαντα ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη.

(52) Cicero de Oratore lib. I, 11 : Ornate locutus est, sicut fertur et mihi videtur, physicus ille Democritus. Cf. de Divin. II, 64; item Orat. c. 20. Dionys. Hal. de Comp. verb. p. 370 ed. Schef. Plutarch. Conviv. Disput. lib. V p. 682 E. Euseb. Præp. Evang. p. 730.

πρὸς τὸν Δημόκριτον ἐξηγήσεις α'. Præterea Theophrastum testatur Diogenes lib. V, 43 et 49 duas de Democrito commentationes vulgasse, quarum una titulum περὶ τῆς Δημοκρίτου ἀστρολογίας α', altera περὶ Δημοκρίτου inscriptionem in fronte gerebat. Fortasse etiam in commentariis περὶ τοῦ διακόσμου (Diog. I. I.) et περὶ τῶν εἰδώλων de Democrito egit. Eundem in voluminibus quæ de rerum natura confecit Democriti doctrinam frequenter respexisse cum ex iis videmus, quæ ad nostram memoriam manserunt, tum ex Simplicii comm. ad Aristot. de Cælo lib. III fol. 139 h : Δημόκριτος δέ, ὡς Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικαῖς Ἱστορίαι, ὡς ἰδιωτικῶς ἀποδιδόντων τῶν κατὰ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα αἰτιολογούντων, ἐπὶ τὰς ἀτόμους ἀνέβη. Idem de Eudemo Aristoteleu censendum. Cf. Simplic. ad Aristot. Phys. lib. III, fol. 106 et lib. IV, fol. 124. Ex ceterioris ætatis scriptoribus de hoc naturæ interprete præclare meruit Thrasyllus, philosophus et mathematicus qui sub Tiberio imperatore vixit. In eo enim opere cui indicem fecerat τὰ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Δημοκρίτου βιβλίων, ut Diogenes Laertius lib. IX, 41 et 45 docet, de Democriti vita et ingenii monumentis disputaverat. Digessit autem Thrasyllus Platonis pariter et Democriti scripta per tetralogias. Quod ipsum testatur Diogenes Laertius lib. IX, 45 his verbis : Τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ καὶ Θράσυλλος ἀναγέγραφε κατὰ τάξιν οὕτως, ὡσπερὶ καὶ τὰ Πλάτωνος, κατὰ τετραλογίαν. Cæterum Diogenes Laertius lib. IX, 46-49 librorum Democriteorum elenchum exhibet omissis tetralogiis quas in hunc modum restitui :

A. Scripta moralia.

- I 1. Πυθαγόρης
2. Περί τῆς τοῦ σοφοῦ διαθέσεως
3. Περί τῶν ἐν ἤδου
4. Τριτογένεια.
- II. 5. Περί ἀνδραγαθίας ἢ περὶ ἀρετῆς
6. Ἀμαλθείης κέρας
7. Περί εὐθυμίας
8. Ὑπομνημάτων ἠθικῶν η'.
- B. Scripta physica.
- III. 9. Μέγας διάκοσμος
10. Μικρὸς διάκοσμος
11. Κοσμογραφίη
12. Περί τῶν πλανητῶν.
- IV. 13. Περί φύσεως πρῶτων
14. Περί ἀνθρώπου φύσεως ἢ περὶ σαρκὸς β'
15. Περί νόου
16. Περί αἰσθησίων.
- V. 17. Περί χυμῶν

18. Περί χροίων
19. Περί τῶν διαπερόντων βυστιῶν
20. Περί ἀμειψιβύστιμιών.
- VI. 21. Κρατυντήρια
22. Περί εἰδώλου ἢ περὶ προνοίας
23. Περί λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν α' β' γ'
24. Ἀπορημάτων.

C. Scripta ασύντακτα.

- VII. 25. Αἰτίαι οὐράναι
26. Αἰτίαι ἡέριοι
27. Αἰτίαι ἐπίπεδοι
28. Αἰτίαι περὶ πυρὸς καὶ τῶν ἐν πυρὶ.
- VIII. 29. Αἰτίαι περὶ φωνῶν
30. Αἰτίαι περὶ σπερμάτων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν
31. Αἰτίαι περὶ ζώων γ'
32. Αἰτίαι ξύμικτοι περὶ τῆς λίθου.

D. Scripta mathematica.

- IX. 33. Περί διαφορῆς γνώμης
34. Περί ψαύσιος κύκλου καὶ σφαίρας
35. Περί γεωμετρίας ἢ γεωμετρικόν
36. Ἄριθμοί.
- X. 37. Περί ἀλόγων γραμμῶν καὶ ναστῶν β'
38. Ἐκπετάσματα
39. Μέγας ἐνιαυτὸς ἢ ἀστρονομίης παράπηγμα
40. Ἄμιλλα κλεψύδρας.

XI. Οὐρανογραφία

12. Γεωγραφίη
13. Πολογραφίη
14. Ἀκτινογραφίη.

E. Scripta musica.

- XII. 45. Περί ρυθμῶν καὶ ἀρμονίας
46. Περί ποιήσεως
47. Περί κλλοσύνης ἐπέων
48. Περί εὐφώνων καὶ δυσφώνων γραμμῶν.
- XIII. 49. Περί Ὁμήρου ἢ ὀρθοσπεσίας καὶ γλωσσέων
50. Περί αἰοιδῆς
51. Περί ῥημάτων
52. Ὀνομαστικόν.

F. Scripta technica.

- XIV. 53. Πρόγνωσις
54. Περί διαίτης ἢ διαιτητικόν
55. Ἱητρικὴ γνώμη
56. Αἰτίαι περὶ ἀκαιριῶν καὶ ἐπικαιριῶν.
- XV. 57. Περί γεωργίας ἢ γεωργικόν
58. Περί ζωγραφίας
59. Τακτικόν
60. Ὀπλομαχικόν.

Ergo litterarum monumentis Democritus illustravit, ut ex hoc scriptorum elencho patet, non solum moralem philosophiam, verum etiam theologiam (53), historiam, physicam disciplinam et physiologiam, hydroscopice, astrono-

(53) Libro Περί εἰδώλου ἢ περὶ προνοίας.

miam, scenographiam, opticen, geometriam, arithmeticen, porro eas doctrinas quas nunc novis vocabulis psychologiam, chromatologiam, zoologiam, lithologiam, geologiam vocamus, præterea botanicen, musicam, poeticen, grammaticeam, medicinam, agriculturam, picturam, artem militarem. Quæ quum ita sint, nemo dubitabit, quin philosophus Abderitanus in eorum fuerit numero quorum vix singuli singulis sæculis nascuntur. Fuit ille, quamquam in cæteris dissimilis, in hoc æquabili omnium artium studio simillimus Aristotelis. Atque haud scio an Stagiritis illam qua reliquos philosophos superat eruditionem aliqua ex parte Democriti librorum lectioni debuerit. Inde illa frequens apud Aristotelem Democriti mentio est.

Librorum Democriteorum reliquias, quas jam antea (54) edidi, hic repetere mihi visum est omisso omni commentario omnique de philosophi placitis disputatione.

Si verum est quod alio loco (1) coniecimus, opera moralia a Democrito aut omnium prima aut magnam partem ante reliqua scripta composita esse, nemo mirabitur, in his libris nonnulla tradi præcepta, quæ posteriori philosophi doctrinæ vehementer repugnent. Nam quum non divina potentia, de qua non admodum honorifice sentiebat, sed atomorum concursu omnia nata esse et perpetuo nasci decrevisset, fieri profecto non poterat, quin magnam morales disciplinæ partem tolleret. Sed ut inveniuntur, qui nullam esse divinam naturam opinantes vitæ tamen sanctitate et probitate excellant, ita Democritum arbitramur hos de moribus libros salva atomorum doctrina scribere potuisse. Quodsi statuimus philosophum antequam de atomis disserteret, de morali disciplina commentarios plerosque jam vulgasse, illam, cujus mentio facta est, inconstantiam necessariam fuisse patet. Atque hæc ipsa inconstantia non modo excusanda, verum etiam probanda foret, si virum præclarum post illustrata demum litterarum monumentis individua corpuscula ad ornandam explicandamque morum disciplinam animum adjecisse inter auctores conveniret. Quare cavendum est, ne quæ in Democriteis de morali philosophia fragminibus ac sententiis contraria videantur philosophi de deorum natura iudicio, ea germana ejus verba esse

negemus: In quo lapsum esse apparet Meinersium qui in *Gesch. der Wissensch.* I p. 729 seqq. plura Democrito abjudicat fragmenta propterea quod æterna et peritura, divina et humana atomorum explicator distinguat. At Democritum verisimile est eo maxime consilio opera moralia emisisse, ut popularibus suis prodesset. Prodesse autem plurimis poterat aut narrando quæ ipse in itineribus memorabilia vidisset audissetve aut de vita prudenter instituenda, de vitiis et virtutibus disserendo. Utramque dotem moralium ejus disputationum fuisse satis liquet (2). Quamvis igitur ipse de rebus divinis aliter sentiret atque vulgus Græcorum, tamen in libro erudiendis civibus destinato necesse erat eum de diis ad vulgi captum accommodate loqui. Quæ quum ita sint, omnia fere fragmenta a Meinersio pro spuriis habita Democritea esse nobis persuasum est. Neque tamen diffitemur, inveniri in illis quædam Democrito supposita. Est enim duplex genus fragmentorum, in quibus cælestia et sempiterna memorantur, alterum ita comparatum, ut servatis vulgi de deorum potentia ac voluntate opinionibus utile ad vitam recte agendam præceptum contineant, alterum sic compositum, ut profectum esse appareat ab homine, qui ipse mundum æterna dei sapientia ac providentia gubernari existimaret. Posterior genus supposititium censori oportet. In quo non valde dissentio a Burchardo. Quum igitur Democritus ait: *dii hominibus bona largiuntur* (cf. fragm. 13), nihil dicit, quod a plebis opinione abhorreat, atque his ipsis verbis utitur ad hominum cæcitatem demonstrandam, qui mala sua ad deos referre auctores consueverunt. Contra nihil magis supra vulgi captum, nihil a Democritea de rebus divinis sententia tam alienum est, quam quod apud Antonium et Maximum Abderæ alumno tribuitur (cf. fragm. suppos. 7) *illud te deo dignum efficiet, si nihil eo indignum feceris*. Itaque hoc fragmentum cum pluribus aliis (3) e Democriteorum fragminum numero expunximus. Neque tamen semper in rejiciendis sententiis, quæ videntur *νοθείαι* speciem præ se ferre, astipulatus sum Burchardo, quem acerrimi censoris instar justo plures tribu movisse, et quod maxime mireris, sibi ne constitisse quidem in illo negotio animadvertimus. Namque verba illa quæ legun-

(54) Democriti Abderitæ operum fragmenta collegit, recensuit, vertit, explicuit ac de philosophi vita scriptis et placitis commentatus est F. G. A. Mullachius. Berolini, sumptibus G. Besseri, 1843.

(1) Vid. librum modo citatum pag. 101.

(2) Vid. l. c. pag. 101.

(3) Similia sunt inter fragmenta supposititia quadragesimum quintum (ap. Anton. et Max. p. 277): Θεῶ ὁμοιον ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν ὅταν τὸ εὖ ποιεῖν μὴ κατηλέηται, καὶ τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν: et quadragesimum sextum (Democrat. Orell. n. 80): Ἦν πιστεύῃ τις θεοῦς ἐπισκοπεύειν πάντα, οὔτε λάθρη οὔτε φανερώς ἀμαρτῆσαι.

tur ap. Anton. et Max. p. 27 (ap. Orell. n. 127), quæque a nobis in spuriorum fragmentorum ordine (n. 9) posita sunt pag. 10, ut genuinam philosophi sententiam citavit, pag. 55 autem in-

ter supposititias recepit. Sed de hac materia uberius singulis locis egimus. Nunc de Democrate, commentitio plane philosopho, pauca dicenda sunt.

De Pseudodemocrate.

In pluribus membranis, quæ veterum philosophorum sententias ex variis eorum operibus collectas continent, reperiuntur Democratis cujusdam sententiæ aureæ (γνώμη χρυσῆ) numero octoginta sex, quas cum aliis opusculis sententiosis (4) primus Romæ anno 1638 Lucas Holstenius edidit. De his ita ad Lectores præfatur: « Democratis ætatem, patriam et sectam vetustissimus Ionici sermonis character ostendit. Ejus dicta et sententias nonnullas Stobæus et Antonius proferunt, apud quos sæpius cum Democrito librariorum imperitia confunditur: quorum error in tanta rerum antiquarum ignoratione haud facile emendari potest. Plutarchus quoque in Politicis præceptis Democratis ejusdam meminit, qui in Atheniensi republica versabatur circa Olympiadem CX, neque ab hoc fortasse diversus est ille, quem ab Epicuro ob libros transcriptos exagitatum in libello contra Epicurum idem Plutarchus refert. Ceterum Democratem Barberinæ bibliothecæ debes. »

Sed nullus est Democrates ex iis omnibus qui hoc nomine a veteribus citantur, ad quem commode ut ad auctorem suum hæ sententiæ possint referri (5). Nam neque medico conveniunt, qui sub Augusto vixit; neque athletæ, cujus Ælianus mentionem movet; neque rhetori, D. Augustini magistro; neque Lysidis Platonicæ patri; neque illi, qui circa Olymp. CX Atheniensium rempublicam administravit, non diversus forsitan a philosopho Epicuri acerbitatem ob compilatam ejus sapientiam experto; neque ei denique, cujus bis meminit Stobæus (6). Huc accedit, quod magna pars sententiarum, quæ

Democratis esse feruntur, vel in Stobæi Florilegio, quod olim longe integrius fuit (7), vel in fragmento Stobæi, quod e Joannis Damasceni cod. Florentino erutum quarto editionis suæ volumini inseruit Gaisfordius (pag. 375 seqq. ed. Lips.), vel apud Antonium et Maximum qui septimo et octavo sæculo cum ex aliis tum ex Stobæo florilegium suum conscripserunt, addito Democriti nomine invenitur. Præterea accidit ut aliquoties librariorum errore, qui scripturæ compendia Δημοκρ. et Δημο. (8) non intellexerant, apud Antonium et Maximum Δημοκράτης scriptum sit, ubi Stobæi codd. Democriti nomen exhibent. Denique in Stobæi fragmento, quod in cod. Florentino exstat, pluribus locis Δημοκράτης exaratum est, ubi Δημοκρίτος scribi debebat, ut ex Stobæi florilegio, Antonii, Maximi aliorumque scriptorum libris intelligitur (9). Ex his signis ac magis etiam ex ipsa rei natura recte conclusit Burchardus (10) sententias Democraticas, quas ex parte jam ipsarum membranarum auctoritate Democriti esse liquet, prope omnes esse Democrito restituendas, præsertim quum in iis eadem quæ in Democriteis sermonis ionici vetustas, eadem facilitas, idem de rebus humanis et vita communi judicium ubique appareat. Postremo in tribus codd. qui dicta Pseudodemocratica servant, non Δημοκράτους, sed Δημοκρίτου nomen his fragmentis inscriptum est. Cf. Harles. ad Fabric. Bibl. Gr. I p. 868. Itaque cum Burchardo has sententias Democriticis intexus, ita tamen, ut indicarem, quæ apophthegmata in membranis nonnullis Democrati tribuerentur. — Jam fragmenta Democriti exhibebimus.

(4) Vid. Fabric. Bibl. Græc. I p. 868 ed. Harl.

(5) Cf. Harles. ad Fabric. Bibl. Gr. I. I.

(6) Stobæus Flor. XIII, 30 : Δημοκράτης ἰδὼν κλέπτειν ὑπὸ τῶν ἑνδεκά ἀπαγομένον, Ἄθλιε, εἶπε, τί γὰρ τὰ μικρὰ ἐκλεπτες, ἀλλ' οὐ τὰ μεγάλα, ἴνα καὶ σὺ ἄλλους ἀπῆγες; et XXII, 43 : Δημοκράτης ἀναβαίνων εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐν γῆρᾳ καὶ πνευστιῶν, ποιεῖν ἔφη ὅπερ καὶ ζύμπασα ἢ τῶν Ἀθηναίων πόλις; πνεῖν μὲν γὰρ μέγα, ἰσχύειν δὲ μικρόν. Alio loco XCIII, 30 Δημοκράτους nomen e codd. fide recte nunc in Σωκράτους mutatum est, præsertim quum sententia attico sermone scripta Atheniensis philosophi esse videatur. Apud Orellium hujus rei non memorem reperitur hoc dictum in Opp. sent. I p. 6 inter Demophili Similitud. Pythag.

(7) Hoc vel ex Frobeniano sententiarum corpore cogi po-

test (Vid. ad fragm. spur. 2) quod ad honorum codd. fidem expressum, Gaisfordianum Stobæi textum copia superat.

(8) Idcirco et alia confunduntur, ut ap. Anton. et Max. p. 933 Δημοσθένους ἢ Δημοκρίτου. Ibid p. 304 est Δημοκρίτου. Ἀγρυπνός ἐσο κατὰ νοῦν κ. τ. λ. pro Δημοσθου, v. Orell. Opusc. sent. I p. 36 inter Demophili sententias. Apud Orig. c. Cels. p. 32 (Cantabrig) ἢ Ἐπικούρειος εἶναι ἢ Δημοκράτειος ἢ Περιπατητικός corr. Δημοκρίτειος. Apud Stob. ecl. phys. I p. 364 ed. Heer. alii pro Δημοκρίτος legunt Δημοκράτος et Δημοκράτου. Cf. var. lect. pag. 27. Ὀνησικράτης; perperam scriptum est ap. Plutarch. Alex. 8 in nonnullis codd. pro Ὀνησίκριτος.

(9) Cf. ibid. p. 406 cum Clement. Alex. Strom. IV p. 536.

(10) Pag. 12-16.

MORALIA FRAGMENTA.

Περὶ εὐθυμίας.

1. Δημόκριτος καὶ Πλάτων κοινῶς ἐν τῇ ψυχῇ τὴν εὐδαιμονίαν τίθενται. Γέγραφε δὲ ὁ μὲν οὕτως· Εὐδαιμονίη ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίη οὐκ ἐν βροσκήμασι οἰκίει, οὐδ' ἐν χρυσῷ, ψυχῇ δ' οἰκητήριον δαίμονος· τὴν δὲ εὐθυμίην καὶ εὐεστώ καὶ ἀρμονίην, ἑυμετρίην τε καὶ ἀταραξίην καλεῖ· συνίστασθαι δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἡδονῶν· καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ συμφορώτατον ἀνθρώποις.
(Stob. Ecl. eth. lib. II cap. VII περὶ τοῦ ἡθικοῦ εἶδους τῆς φιλοσοφίας pag. 75 seqq. ed. Heeren.)
2. Ἄριστον ἀνθρώπῳ τὸν βίον διάγειν, ὡς πλεῖστα εὐθυμηθέντι καὶ ἐλάχιστα ἀνιηθέντι· τοῦτο δ' ἂν εἴη, εἴ τις μὴ ἐπὶ τοῖσι θνητοῖσι τὰς ἡδονὰς ποιεῖτο.
(Stob. Flor. V, 24.)
3. Ἡδονὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῷ καλῷ αἰρέεσθαι χρεῖων.
(Stob. Flor. V, 77.)
4. Δίκαιος ἔρωσ ἀνυβρίστως ἐπίσθαι τῶν καλῶν.
(Stob. Flor. V, 78. Democrat. Orell. n. 38.)
5. Οὔτε σώμασι οὔτε χρήμασι εὐδαιμονέουσι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὀρθοσύνη καὶ πολυπροσύνη.

- (Democrat. Orell. n. 6.)
6. Ὅ τὰ ψυχῆς ἀγαθὰ ἐρέομενος τὰ θεϊότερα ἐρέεται, δὲ δὲ τὰ σκῆνος, τὰνθρωπήτα.
(Democrat. Orell. n. 3.)
7. Οὗτος γὰρ αὐτὸς εὐδοχιμῶν παρ' ἑαυτοῦ, μὴ καταφρονῶν, ἀλλὰ χαίρων καὶ ἀγαπῶν, ὡς ἱκανὸς ὢν μάρτυς ἅμα τῶν καλῶν καὶ θεατῆς, δείκνυσι τὸν λόγον ἐντὸς ἤδη στρεφόμενον καὶ ῥιζοῦμενον ἐν ἑαυτοῦ, καὶ, κατὰ Δημόκριτον, αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ τὰς τέρψιας ἐθιζόμενον λαμβάνειν.
(Plutarch. de sentiendo in virtute paranda progressu pag. 81 Steph. (vol. VI pag. 301 ed. Reisk.).)
8. Οὔρος ἑυμορέων καὶ ἀξυμορέων τέρψις καὶ ἀτερπής.
(Stob. Flor. III, 35.)
9. Τέρψις καὶ ἀτερπής οὔρος τῶν περηχημακώτων.
(Clem. Alex. Strom. II p. 417.)
10. Διζημένοισι τὰγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισι.
(Stob. Flor. XCVIII, 58. Democr. ap. Orell. nr. 75.)
11. Ἀνθρώποισι κακὰ ἐξ ἀγαθῶν φύεται, ἐπὴν τις τὰγαθὰ μὴ ἐπίσθηται ποδηγέειν μηδὲ ὀχέειν εὐπόροις. Οὐδὲ δίκαιον ἐν κακοῖσι τὰ τοιάδε κρίνειν, ἀλλ' ἐν ἀγαθοῖσι· τοῖσι δὲ ἀγαθοῖσι οἷόν τε χρᾶσθαι καὶ πρὸς τὰ κακὰ, εἴπερ τινὶ βουλομένῳ ἂν ᾔη.

De animi tranquillitate.

1. Democritus et Plato communiter in animo felicitatem ponunt. Et ille quidem sic scribit : Animi felicitas et infelicitas non in (possidendis) gregibus et auro consistit ; animus est domicilium numinis : cæterum animi tranquillitatem etiam bonum ejus statum, contentum, æquabilitatem et perturbationum vacuitatem nominat. Nasci autem eam ait ex voluptatum sejunctione ac distinctione, quam rem longe præstantissimam et hominibus utilissimam esse ait.
2. Optimum homini vitam agere, animo quam maxime læto et quam minime tristi; quod fieri poterit, si voluptates non in perituris rebus locentur.
3. Voluptatem non quamlibet, sed honestati conjunctam eligi decet.
4. Justum (optimarum rerum) studium (est) honestatem sine cujusquam injuria appetere.
5. Nec in corpore nec in opibus sita est hominum felicitas, sed in animo recto variarumque rerum peritia exculto.

6. Qui animi bona amat, diviniora petit, qui autem corporis, humana consecatur.
7. Hic enim ipse sibi placens, neque se contemnens, sed gaudens se ipso atque contentus ut satis idoneo teste ac spectatore pulchrorum ostendit rationem jam intra sese versatam radices agere, et (quod jubet Democritus) ex se ipso sui oblectandi materiam petere se consuesse.
8. Utitium et inutilium termini sunt jucunditas et injucunditas.
9. Voluptas et molestia sunt eorum quæ ad summum pervenerunt terminus.
10. Quærentibus bona non sine labore ac difficultate contingunt, mala autem vel non quærentibus (necopinantibus) accidunt.
11. Hominum mala (plerumque) ex bonis oriuntur, cum quis bona recte administrare et ferre nescit. Attamen hæc non pro malis habenda sunt, sed ad bona pertinent, quibus si quis velit, ad mala abuti possit.

- (Stob. Flor. IV, 53. Ecl. eth. II, 9 p. 406 Heer.)
12. Ἀπ' ὧν ἡμῖν τάχαθ' γίνεται, ἀπὸ τῶν αὐτέων καὶ τὰ κακὰ ἐπαυρισκοίμεθα· τῶν δὲ κακῶν ἐκτὸς εἴημεν. Αὐτίκα ὕδωρ βαθὺ εἰς πολλὰ χρήσιμον καὶ δ' αὐτε κακόν· κίνδυνος γὰρ ἀποπνιγῆναι. Μηχανὴ ὧν εὐρέθη νήχασθαι διδάσκειν.
(Stob. Ecl. eth. II, 9 p. 406 Heer.)
13. Οἱ θεοὶ τοῖσι ἀνθρώποισι διδοῦσι τάχαθ' πάντα καὶ πάλαι καὶ νῦν, πλὴν ὅποσα κακὰ καὶ βλαβερὰ καὶ ἀνωφελέα. Τάδε δ' οὐ πάλαι, οὔτε νῦν θεοὶ ἀνθρώποισι δωρόνται, ἀλλ' αὐτοὶ τοῖσδεσι ἐμπελάζουσι διὰ νόου τυρλόγητα καὶ ἀγνωμοσύνην.
(Stob. Ecl. eth. II, 9 p. 408.)
- Περὶ τύχης.
14. Ἄνθρωποι τύχης εἰδῶλον ἐπλάσαντο πρόφασιν ἰδίης ἀβουλίας· βαιὰ γὰρ φρονήσι τύχη μάχεται, τὰ δὲ πλεῖστα ἐν βίῳ ψυχῇ εὐξύνετος ὀξυδεκκείν κατιθόναι.
(Stob. Ecl. eth. II, 8 p. 344.)
15. Τύχη μεγαλόδωρος, ἀλλ' ἀβεβαίος, φύσις δὲ αὐτάρχης· διόπερ νικᾷ τῷ ἤσσει καὶ βεβαίῳ τὸ μέζον τῆς ἐλπιδός.
(Stob. Ecl. eth. II, 9 p. 410.)
16. Ἀνοήμονες ῥυσοῦνται τοῖσι τῆς ψυχῆς κέρδεσι· οἱ δὲ τῶν τοιῶνδε δαήμενος τοῖσι τῆς σοφίης.
(Stob. Flor. IV, 73.)
17. Αἱ μεγάλαι τέρψεις ἀπὸ τοῦ θεῖσθαι τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται.
(Stob. Flor. III, 57.)
18. Εἰδῶλα αἰσθητικὰ καὶ κόσμῳ διαπρεπέα πρὸς θεωρίην, ἀλλὰ καρδίης κενεά.
(Stob. Flor. IV, 71.)
- Περὶ μετρίης τέρψιος καὶ βίου ζυμμέτρου.
19. Ἦδοναὶ ἄχαιροι τίκτουσι ἀηδίας.
(Democr. Orell. nr. 36.)
20. Ἄνθρωποισι γὰρ εὐθυμίη γίνεται μετριότητι τέρψιος καὶ βίου ζυμμετρίη, τὰ δὲ λείποντα καὶ ὑπερβάλλοντα μεταπίπτειν τε φιλεῖ καὶ μεγάλως κινήσιος ἐμποιοῦσιν τῇ ψυχῇ. Αἱ δ' ἐκ μεγάλων διαστημάτων κινεοῦμεναι τῶν ψυγέων οὔτε εὐσιασέες εἰσὶ, οὔτε εὐθυμοί. Ἐπὶ τοῖσι δυνατοῖσι ὧν δεῖ εἶναι τὴν γνώμην, καὶ τοῖσι παρεοῦσι ἀρκέσθαι, τῶν μὲν ζηλουμένων καὶ θωμαζομένων ὀλίγην μνήμην ἔχοντα, καὶ τῇ διανοίῃ μὴ προσεδρεύοντα, τῶν δὲ ταλαιπωροῦντων τοὺς βίους θεωρεῖν, ἐννοούμενον τὰ πάσγους κάρτα, ὅπως ἂν τὰ παρεόντα σοὶ καὶ ὑπάρχοντα μεγάλα καὶ ζηλωτὰ φαίνηται καὶ μηκέτι πλείονον ἐπιθυμοῦντι ζυμβαίνη κακοπαθεῖν τῇ ψυχῇ. Ὁ γὰρ θαυμάζων τοὺς ἔχοντας καὶ μακαρίζομένους ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῇ μνήμῃ πᾶσαν ὄρην προσεδρεύων, αἰεὶ ἐπικινουργέειν ἀναγκάζεται καὶ ἐπιβάλλεσθαι, δι' ἐπιθυμίην τοῦ τι πρῆσσειν ἀνήκεστον ὁ νόμοι κολύουσι. Διόπερ τὰ μὲν μὴ διζήθηται χρεῶν, ἐπὶ

12. A quibus bona nobis proveniunt, ab iisdem mala quoque nanciscimur. A malis autem liberi esse possumus. Sic aqua profunda multum quidem prodest, verum nocet etiam, quando periculum est, ne in undis pereamus. Quapropter natandi disciplina remedium est inventum.

13. Dii hominibus bona omnia et olim et nunc praebent, non tamen ea quae mala et noxia et inutilia sunt. Haec autem dii neque olim neque nunc hominibus largiuntur, sed ipsi in ea ob mentis caecitatem et ignorantiam incurunt.

De fortuna.

14. Fortunae simulacrum homines praetextum imprudentiae suae fixerunt; nam parum resistit prudentiae fortuna ac pleraque mens perspicax in vita moderatur.

15. Magna quidem largitur fortuna, sed inconstans est; at ingenium suis viribus pollet, ideoque ubi minora quidem, sed certa sibi paravit, majora sperare omittit.

16. Stulti erudiuntur astutiis, harum autem guari sapientiae bonis.

17. Magnae voluptates et praeclearorum facinorum contemplatione oriuntur.

18. Simulacra quae oculis cernimus, belle ornata ad sui quidem spectaculum alliciunt, sed corde carent.

De modica voluptate et vita aequabili.

19. Intempestivae voluptates molestias pariunt.

20. Hominibus enim animi tranquillitas oritur e modica voluptate atque e vita aequabili; omnis autem tam inopia quam abundantia in deterius mutari magnoque in animo motus concitare solet. At animi qui quasi sede sua expulsi magnis intervallis ultro citroque moventur, nec constantes sunt, neque tranquilli. Quare ad ea quae fieri possunt intendi animum ac praesentibus contentum esse decet, eorum qui felices judicantur et in admiratione sunt, non valde memorem neque eos curantem, sed hominum arumnosorum vitas intueri convenit, reputantem quantis miseris conflictentur, ut tua res tuaque fortuna magna tibi et laeta videatur, neve posthac plura cupienti accidat ut animo excrucieris. Nam qui suspicit eos qui opes habent et qui beati existimantur ab aliis hominibus, eique recordationi singulis horis immoratur, semper novi aliquid moliri et aggredi cogitur propter cupiditatem patrandi aliquid ne-

- τοῖσι δὲ εὐθυμέεσθαι χρεῶν, παραβάλλοντα τὸν ἑωυτοῦ βίον πρὸς τὸν τῶν φαυλοτέρων πρησσόντων, καὶ μακαρίζειν ἑωυτόν, ἐνθυμούμενον τὰ πάσχουσι, ὅκως αὐτέων βέλτιον πρήσσει τε καὶ διάξει. Ταύτης γὰρ ἐγόμενος τῆς γνώμης εὐθυμότερόν τε διάξεις, καὶ οὐκ ὀλίγας κῆρας ἐν τῷ βίῳ διώσσει, φθόνον καὶ ζῆλον καὶ δυσμενίην.
(Stob. Flor. I, 40.)
21. Ἡ τοῦ πλέονος ἐπιθυμία τὸ παρεὸν ἀπόλλυσι, τῆ Λίσωπτή κυνὶ ἰκέλη γινομένη.
(Stob. Flor. X, 69.)
22. Τῶν τὸ σκῆνος χρεῖζει, πᾶσι πάρεστι εὐμαρέως ἄτερ μόχθου καὶ ταλαιπωρίας· ὁκόσα δὲ μόχθου καὶ ταλαιπωρίας χρεῖζει καὶ βίον ἀλγύνει, τούτων οὐκ ἰμειρεται τὸ σκῆνος, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης κακοφύτη.
(Stob. Flor. X, 66.)
23. Πρὸς τούτους γὰρ οἶμαι μάλιστα τὸν Δημόκριτον εἰπεῖν, ὡς εἰ τὸ σῶμα δικάσαιτο τῆ ψυχῆ κακώσεως, οὐκ ἂν αὐτὴν ἀποφυγεῖν.
(Plutarch. de Sanit. tuend. p. 135 (vol. VI p. 514 ed. Reisk.)
24. Ἦν μὴ πολλῶν ἐπιθυμίας, τὰ ὀλίγα τοι πολλὰ δόξει· σμικρὴ γὰρ ὄρεξις πενίην ἰσοσθενέα πλούτῳ ποιεῖ.
(Stob. Flor. XCVII, 24 et 25.)
25. Καλὸν ἐπὶ παντὶ τὸ ἴσον, ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλλειψις οὐ μοι δοκεῖ.
(Democr. Orell. n. 68.)
26. Πενίη, πλοῦτος, ὀνόματα ἐνδείης καὶ κόρου· οὔτε ἂν πλοῦσιος ὁ ἐνδείων, οὔτε πένης ὁ μὴ ἐνδείων.
(Stob. Flor. XCVII, 23.)
27. Εὐτυχὴς ὁ ἐπὶ μετρίοισι χρεῖμασι εὐθυμούμενος· δυστυχὴς δὲ ὁ ἐπὶ πολλοῖσι δυσθυμούμενος.
(Stob. Flor. CIII, 17.)
28. Τὸ χρεῖζον οἶδε ὁκόσον χρεῖζει, ὁ δὲ χρεῖζων οὐ γινώσκει.
(Stob. Flor. I, 74.)
29. Εὐγνώμων ὁ μὴ λυπεόμενος ἐπ' οἷσι οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐπ' οἷσι ἔχει.
(Stob. Flor. XVII, 26.)
30. Ὁ φθονέων, ἑωυτὸν ὡς ἐχθρὸν λυπέει.
(Stob. Flor. XXXVIII, 47. Democr. Orell. n. 54.)
31. Ἀνοήμονες τῶν ἀπέωντων ὀρέγονται· τὰ δὲ παρεόντα (καὶ παρωχημένων κερδαλεύτερα ἔοντα) ἀμαλδύνουσι.
(Stob. Flor. IV, 78.)
32. Βίος ἀνεόρταστος μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόμευτος.
(Stob. Flor. XVI, 21.)
33. Φειδῶ τοι καὶ λιμὸς χρηστή, ἐν καιρῷ δὲ καὶ δαπάνη· γινώσκειν δὲ ἀγαθοῦ.
(Stob. Flor. XVI, 18.)
34. Τῶν ἡδέων τὰ σπανιώτατα γινόμενα μάλιστα τέρπει.
(Stob. Flor. XVII, 38.)
35. Σωφροσύνη τὰ τερπνὰ ἀέξει, καὶ ἡδονὴν ἐπιμέζονα ποιεῖ.
(Stob. Flor. V, 49.)

farium quod legibus interdictum sit. Quapropter unum quemque decet alia (i. e. aliena) non appetere, aliis (i. e. suis) autem acquiescere, comparantem suam ipsius vitam cum eorum vita, qui deteriore sunt conditione, et se ipsum beatum prædicare, reputantem secum, quæ illi perpetuantur, ut meliore quam isti sorte et vita fruatur. Hanc enim amplexus sententiam lætius et tranquillius vives, neque paucas vitæ (humanæ) pestes propulsabis, invidiam, æmulationem, odium.

21. Cupido plura adipiscendi Æsopæi canis instar præsentia amittit.

22. Quorum corpus indiget, ea facile omnibus obveniunt sine labore et ærumna: quæcumque vero laborem et ærumnam flagitant vitamque tristem reddunt et insuavem, ea non corpus desiderat, sed ingenii et opinionis perversitas.

23. In hos enim existimo Democriti dictum convenire, si corpus cum animo de damno facto litigaret, fore ut animus iudicio non absolveretur.

24. Nisi multa desideras, pauca tibi multa videbuntur: pauca enim appetendo efficitur, ut paupertas magnas opes æquiperet.

25. Bona in omnibus æqualitas est, quicquid vero ultra vel citra modum est, mihi non placet.

26. Paupertas, divitiæ, nomina sunt indigentia et saturitatis: quamobrem neque dives dicendus est qui indiget, neque qui non indiget pauper.

27. Fortunatus est, qui exigua possidens hilare vivit: infortunatus, qui inter magnas opes in mœrore jacet.

28. Ipsa indigentia scit qua re et quatenus egeat, indigens autem ignorat.

29. Sobrius est et moderatus qui ob res quibus caret dolore non angitur, sed iis quæ præsto sunt, gaudet.

30. Homo invidus se ipsum, ut inimicum, dolore afficit.

31. Stulti desiderant absentia, præsentia vero, etsi utiliora præteritis, perire sinunt.

32. Vita festis diebus carens longa est via inhospitalis.

33. Parsimonia et esuries bona sunt, suo autem tempore sumtus (non minus bonus est); at viii prudentis est, nosse (tempus ad utramque rem opportunum).

34. Rarissimæ quæque voluptates maxime delectant.

35. Temperantia, quæ jucunda sunt, auget et voluptatem majorem facit.

36. Τράπεζαν πολυτελέα μὲν τύχη παρατίθησι, αὐταρχία δὲ σωφροσύνη.
(Stob. Flor. V, 38.)
37. Εἴ τις υπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα ἀτερπέστατα ἂν γίνοιτο.
(Stob. Flor. VII, 60. VI, 39.)
38. Ξενιτεῖη βίου αὐταρχίην διδάσκει· μᾶζα γὰρ καὶ σπιθάς λιμοῦ καὶ κόπου γλυκύτατα ἰάματα.
(Stob. Flor. XL, 6.)
39. Αὐταρχίη τροφῆς μακρῆ νδὲ οὐδέποτε γίνεται.
(Anton. et Max. p. 145. Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 434.)
40. Τὰ μέγιστα τῶν κακῶν οἱ πένητες ἐκπεφεύγασιν, ἐπιβουλὴν, φθόνον καὶ μῖσος, οἷς οἱ πλούσιοι καθ' ἡμέραν συνοικοῦσιν.
(Anton. et Max. p. 786.)
41. Γινώσκειν χρεῶν ἀνθρωπίνην βιοτὴν ἀφαρμῆν τε εὐῶσαν καὶ ὀλιγοχρόνιον πολλῆσί τε κηρσί συμπεφυρμένην καὶ ἀμηχανίησι, ὅκως ἂν τις μετρίως τε κτήσιος ἐπιμελῆται καὶ μετρήται ἐπὶ τοῖσι ἀναγκαίοις ἢ ταλαιπωρίῃ.
(Stob. Flor. XCVIII, 65.)
42. Πενίην ἐπιεικέως φέρειν σωφρονέοντος.
(Stob. Flor. CV, 70.)
43. Ἀπορίη ξυνή τῆς ἐκάστου γαλεπωτέρη· οὐ γὰρ ὑπολείπεται ἐλπίς ἐπικουρίης.
(Stob. Flor. CIV, 20.)
44. Ἀλογιστή μὴ ξυγχωρέειν τῆσι κατὰ τὸν βίον ἀνάγκησι.
(Stob. Flor. CVIII, 64.)
45. Τοῖσι δὲ τρόπος ἐστὶ εὐτακτος, τούτοις καὶ βίος ξυντέτακται.

(Stob. Flor. XXXVII, 25. Democrat. Orell. n. 26.)

Περὶ ἀμετρίας τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἡδονῶν.

46. Ὑγιήν εὐχῆσι παρὰ θεῶν αἰτέονται ἄνθρωποι, τὴν δὲ ταύτης δύναμιν παρ' ἐσωτοῖσι ἔχοντες οὐκ ἴσασι· ἀκρασίη δὲ τάναντία πρήσσοντες αὐτοὶ προδότες τῆς υγιείης τῆσι ἐπιθυμίησι γίνονται.
(Stob. Flor. XVIII, 31.)
47. Ὅσοι ἀπὸ γαστρὸς τὰς ἡδονὰς ποιεῖνται, υπερβεληκότες τὸν καιρὸν ἐπὶ βρώσει ἢ πόσει ἢ ἀφροδισίοις, ἐν τοῖσι πᾶσι αἱ μὲν ἡδοναὶ βραχεαί τε καὶ δι' ὀλίγου γίνονται, ὀκόσον ἂν χρόνον ἐσθίωσι ἢ πίνωσι, αἱ δὲ λῦπαι πολλάι. Τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἐπιθυμῆσαι αἰεὶ τῶν αὐτέων πάρεστι· καὶ ἐκόταν γένηται, ὀκίον ἐπιθυμῆσαι, διὰ ταχέος τε ἢ ἡδονῆ παροίγεται καὶ οὐδὲν ἐν αὐτέοις χρηστόν ἐστι, ἀλλ' ἢ τέρψις βραχεῖα καὶ αὐτὶς τῶν αὐτέων δέει.
(Stob. Flor. XVIII, 36.)
48. Ἄστοπον γάρ ἐστι, κοράκων μὲν λαρυγγισμοῖς καὶ κλωσμοῖς ἀλεκτορίδων καὶ συσὶν ἐπὶ φορυτῶ μαργανούσαις, ὡς εἶη Δημόκριτος, ἐπιμελῶς προσέχειν, σημεῖα ποιουμένων πνευμάτων καὶ ὀμβρῶν, τὰ δὲ τοῦ σώματος κινήματα καὶ σάλους καὶ προπαθείας μὴ προλαμβάνειν, μηδὲ προσυλάττειν, μηδὲ εἶχειν σημεῖα χειμῶνος ἐν ἐκυτῷ γενησομένου καὶ μέλλοντος.
(Plutarch. de Sanit. tuend. p. 129, vol. VI pag. 489 seq. ed. Reisk.)

36. Mensam pretiosam fortuna apponit, usui sufficientem temperantia.

37. Si quis modum excesserit, suavissima quæque insuavissima fient.

38. Peregrinatio vitæ frugalitatem docet; nam panis hordeaceus et torus stramineus famis ac laboris dulcissima sunt remedia.

39. Moderato victu (contentis) nulla unquam nox longa (et molesta) est.

40. Pauperes maximis malis non infestantur, ut insidiis, invidia et odio, quibus divites premuntur quotidie.

41. Cognoscemus oportet, vitam humanam imbecillam ac brevem multisque calamitatibus (faktorum acerbitate illatis) et rerum angustiis turbatam esse, ut ad mediocrem quæstum faciendum intenti simus atque ut rebus necessariis miseriam metiamur.

42. Pauperlatem moderate ac patienter ferre hominis sobrii est.

43. Gravior est publica quam privata inopia; non enim subsidii spes relinquitur.

44. Necessariis in vita rebus non cedere, stultitia est.

45. Quibus mores bene sunt compositi, his et vita recte instituta est.

De corporis voluptatum intemperantia.

46. Precibus homines prosperam valetudinem a diis exposcunt, nescientes, se ipsos ejus rei facultatem habere. Sed per intemperantiam ei contraria facientis ijsi libidimbus suis ejus proditores evadunt.

47. Qui ventris voluptatibus dediti justum edendi aut potandi aut rerum venerarum tempus excedunt: hi ex his omnibus voluptates breves ac parum stabiles capiunt tantisper dum edunt aut potant, sed multum molestia inde trahunt. Etenim earundem rerum desiderio semper tenentur et quum ea quæ appetunt consecuti sunt, voluptas confestim transit neque quidquam in talibus boni inest, sed brevis est delectatio, ut mox rursus iisdem indigeant.

48. Est enim absurdum, quum crociantibus corvis et gracillantibus gallinis et subus cum voluptate in luto se volutantibus, ut ajebat Democritus, studiose animum attendamus, ventorum inde et imbrium præsentia sumentes, motus corporis nostri et jactationes affectionesque morbum antecedentes non observare, non præcavere, neque indicia futura in nobis tempestatis præcipere animo.

49. Ξυόμενοι άνθρωποι ἡδονταὶ καὶ σπιν γίνεται ἄπερ τοῖσι ἀπροδιαιάζουσι.
(Eustath. ad Odys. ζ, 428.)
50. Ξυνουσίη ἀποπληξίη σμικρὴ· ἐξέσσεται γὰρ ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου.
(Stob. Flor. VI, 57.)
51. Ἀνοήμονες βιοῦσι οὐ τερπόμενοι βιοτῇ.
(Stob. Flor. IV, 79.)
52. Ἀνοήμονες νεότητος ὀρέγονται, οὐ τερπόμενοι δὲ νεότητι.
(Stob. Flor. IV, 77.)
53. Ἀνοήμονες θάνατον δεδοικότες γηράσκειν ἐθέλουσι.
(Stob. Flor. IV, 81.)
54. Ἀνοήμονες τὸ ζῆν ὡς στυγέοντες, ζῆν ἐθέλουσι δείματι Ἰδῆω.
(Stob. Flor. IV, 75.)
55. Ἀνοήμονες τὸν θάνατον φεύγοντες διόκουσι.
(Stob. Flor. IV, 79.)
56. Ἀνοήμονες οὐδὲν μνηθάνουσι ἐν ὅλῃ τῇ βιοτῇ.
(Stob. Flor. IV, 80.)

Περὶ χρημάτων.

57. Χρημάτων χρῆσις ξὺν νόμῳ μὲν χρῆσιμον εἰς τὸ ἐλευθέριον εἶναι καὶ δημοφιλῆ· ξὺν ἀνοίῃ δὲ χορηγίῃ ξυνή.
(Stob. Flor. XCIV, 24.)
58. Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ ξυνέσιος οὐκ ἀσφαλῆα κτήματα.
(Stob. Flor. IV, 82. Democrat. ap. Orell. n. 42.)

59. Τὸν οἰόμενον νόον ἔχειν ὁ νοουητέων ματαιοποιεῖται.
(Democrat. Orell. n. 18. Stob. Flor. X, 43.)
60. Οὐκ ἔστι οὕτως ἀσφαλῆς πλοῦτος πωλεῶν, τὸν οὐκ ἀνοίγει τύχης καιρὸς.
(Stob. Flor. CV, 59.)
61. Χρήματα πορίζειν μὲν οὐκ ἀχρεῖτον· ἐξ ἀδικίης δὲ πάντων χάκιον.
(Democr. ap. Orell. n. 43. Stob. Flor. XCIV, 25.)
62. Ὁ χρημάτων παντελῶς ἤσσω οὐκ ἂν ποτε εἶη δίκαιος.
(Democrat. Orell. n. 16.)
63. Πλοῦτος ἀπὸ κακῆς ἐργασίης περιγεγόμενος ἐπιχρυσότερον τὸ ὄνειδος κέκτηται.
(Stob. Flor. X, 37.)
64. Κακὰ κέρδεα ζημίην ἀρετῆς φέρει.
(Stob. Flor. X, 45.)
65. Ἐλπίς κακοῦ κέρδεος ἀρχὴ ζημίας.
(Stob. Flor. X, 48.)
66. Χρημάτων ὀρεξίς ἐὰν μὴ ὀρίζηται κόρῳ, πενήτης ἐσχάτης πολλῶν χαλεπωτέρη· μέζονες γὰρ ὀρεξίαι μέζονας ἐνδείας ποιεῦσι.
(Stob. Flor. X, 44.)
67. Ὡσπερ ἐν τοῖσι ἔλκεσι φαγέδαινα χἀκίστων νοσήματα, οὕτως ἐν τοῖσι χρήμασι τὸ μὴ προσαρμόζον καὶ τὸ ξυνεγές.
(Stob. Flor. XCII, 14.)
68. Οἱ φειδωλοὶ τὸν τῆς μελίτσης οἶτον ἔχουσι, ἐργαζόμενοι ὡς αἰεὶ βιωσόμενοι.

49. Qui corpus aliqua parte radunt, eandem percipiunt voluptatem quam qui in re venerea versantur.
50. Coitus est parva apoplexia : prorumpit enim homo ex homine.
51. Stulti vivunt non gaudentes vita.
52. Stulti desiderant juventutem, quum nullo juventa commodo fruuntur.
53. Stulti mortem metuentes, senescere cupiunt.
54. Stulti quum vitam se odisse simulent, vivere tamen volunt mortis metu.
55. Stulti mortem dum fugiunt, persequuntur.
56. Stulti per totam vitam nihil discunt.

De pecunia.

57. Peculiarum usus cum prudentia conjunctus utilis est ad exhibendam liberalitatem et populum adjuvandum : cum stultitia sociatus largitio est omnibus commoda.
58. Honor et divitiæ sine prudentia opes sunt nequaquam lute.
59. Quisquis eum monet, qui prudentia se pollere existimat, operam perdit.

60. Non est adeo munita divitiarum porta, quam non aperiat fortunæ occasio.
61. Opes parare haudquaquam inutile, sed injuste parare omnium pessimum est.
62. Qui pecuniis facile corrumpitur, nunquam ille justus fuerit.
63. Divitiæ turpi quæstus paratæ opprobrium eo habent insignius.
64. Improbo lucro jacturam facimus virtutis.
65. Spes mali lucri initium est jacturæ.
66. Peculiarum cupiditas nisi finiatur aliqua satietate, multo est molestior quam summa egestas. Majores enim cupiditates indigentias quoque majores pariunt.
67. Ut in ulceribus perniciosissimus morbus gangræna est : ita in divitiis eas, quæ non conveniunt hominibus quibus contigerunt et quarum diuturna est possessio, perniciosissimas judicari et quasi gangrænae instar haberi oportet.
68. Homines præparci apiculæ sortem habent; quippe labores suscipiunt tanquam perpetuo victuri.

- (Stob. Flor. XVI, 16.)
69. Ἡ τέκνοισι ἄγαν χρημάτων ξυναγωγὴ πρόφρασις ἐστὶ φιλαργυρίας, τρόπον ἴδιον ἐλάττωσα.
(Stob. Flor. X, 65.)
70. Οἱ τῶν φειδωλῶν παῖδες ἀμαθέες γινόμενοι, ὡς περ οἱ ὄρχησται οἱ ἐς τὰς μαχαίρας ὀρούοντες, ἦν ἑνὸς μόνου μὴ τύχῃσι, μὴ καταφερόμενοι ἐνθα δεῖσι τοὺς πόδας ἐρείσαι, ἀπόλλυνται· χαλεπὸν δὲ τυχεῖν τοῦ ἑνός· τὸ γὰρ ἴγνιον μῦθον λείλειπται τῶν ποδῶν· οὕτω δὲ καὶ οὗτοι, ἦν ἀμάρτωσι τοῦ πατρικοῦ τύπου τοῦ ἐπιμελούς καὶ φειδωλοῦ, φιλέουσι διαφθεῖσθαι.
(Stob. Flor. XVI, 17.)
71. Τοῖσι παισὶ μάλιστα γρη τῶν ἀνυστῶν διατέσθαι τὰ χρήματα, καὶ ἅμα ἐπιμέλῃσθαι αὐτέων, μὴ τι ἀτηρόν τι ἔωσι διὰ χειρὸς ἔχοντες· ἅμα μὲν γὰρ πολλῶ φειδότεροι γίνονται εἰς τὰ χρήματα καὶ προθυμότεροι κτᾶσθαι, καὶ ἀγωνίζονται ἀλλήλοισι· ἐν γὰρ τῇ ξυνοῖ τὰ τελευτέμενα οὐκ ἀνίσθ, ὡς περ ἰδίη· οὐδ' εὐθύμειε τὰ ἐπικτιόμενα, ἀλλὰ πολλῶ ἥσσον.
(Stob. Flor. LXXXIII, 25.)
72. Πατὴρς σωφροσύνη μέγιστον τέκνοισι παράγγελα.
(Stob. Flor. V, 44.)
- Ἐπεὶ τοῦ ἐν ξυμφορῇσι εὐφρονέειν.
73. Μέγα τὸ ἐν ξυμφορῇσι φρονέειν ἂ δεῖσι.
(Stob. Flor. CVIII, 68. Democrat. Orell. n. 8.)

71. Λύπην ἀδέσποτον ψυχῆς ναρκώσεως λογισμῶ ἐκκρούει.
(Stob. Flor. CVIII, 67.)

Περὶ ἐπιθυμιῶν.

75. Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ, αἰσχιστόν τε καὶ χείριστον.
(Anton. p. 268 et 321.)
76. Ἄνδρῆος οὐχ ὁ τῶν πολεμιῶν κρατεῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ἡδονῶν κρέσσων.
(Stob. Flor. VII, 26.)
77. Θυμῷ μάχεσθαι μὲν χαλεπὸν, ἀνδρὸς δὲ τὸ κρατεῖον εὐλογίστου.
(Stob. Flor. XX, 56.)
78. Ἄλλοιοι τῶν ἀξυνέτων αἱ ἐλπίδες.
(Stob. Flor. CX, 19.)
79. Ἐλπίδες αἱ τῶν ὀρθῶ φρονούντων ἐφικταί, αἱ δὲ τῶν ἀξυνέτων ἀδύνατοι.
(Stob. Flor. CX, 18.)
80. Ἰατρικὴ μὲν γάρ, κατὰ Δημόκριτον, σώματος νόσους ἀκείετι, σοφίη δὲ ψυχῆν παθῶν ἀπαιρέετα.
(Clemens Alex. Paedag. lib. I pag. 81 ed. Sylb.)
81. Σοφίη ἀθαμβος ἀξίη πάντων, τιμιωτάτη εἶσα.
(Stob. Flor. III, 34 et VII, 80.)
82. Αἱ περὶ τι σοδοραὶ ὀρέξεις τυφλοῦσι εἰς τᾶλλα τὴν ψυχῆν.

69. Nimia pecuniarum collectio ad liberorum commodum spectans praevertitur est avaritiae, suum cujusque ingenium arguens ac detegens.

70. Quemadmodum saltatores in erectorum gladiatorum orbem se conjicientes, ubi id unum non consecuti sunt, ut delaberentur in eum locum, in quo pedes poni oportet, male dispereunt—difficile vero unum illud consequi; non enim plus spatii relinquunt, quam quantum satis est ad excipienda pedum vestigia: ita etiam praeparcorum hominum filii, si litterarum ignari sunt, ubi a paterno diligentiae ac parcitatis exemplo desciverunt, perire solent.

71. Pueris (singulis) distribui oportet cum alias res, tum pecunias tanquam recte factorum (praemia) ac simul videndum est, ne quid in manibus habeant, quod (res illas) corrumpere possit. Sic enim (singuli) multo parciores promptioresque ad acquirendum fiunt, ac simul inter se certant. Nam quae communi sumtu expendantur non ita molesta sunt, ut quae privatim erogantur; et quae (ab universis) acquiruntur, non aequè exhilarant (singulos), sed multo minus.

72. Patris temperantia optima liberorum institutio est.

De prudentia in rebus adversis.

73. Magnum est in rebus adversis recte sentire.

74. Dolorem intolerabilem animae torpentis ratione expellat.

De cupiditatibus.

75. Se ipsum vincere omnium victoriarum prima et pulcherrima: vinci autem a se ipso et turpissimum et pessimum est.

76. Fortis habendus non solum qui hostes superat, sed etiam qui voluptatibus superior est.

77. Difficile quidem est, adversus iram pugnare: viri autem prudentis ac moderati est ipsam vincere.

78. Insuperantium spes praeter rationem sunt.

79. Spes recte sapientium ratione fieri possunt, insuperantium vero necessario ad irritum cadunt.

80. Medicina enim (ait Democritus) medetur morbis corporis; sapientia autem liberat animum a perturbacionibus.

81. Sapientia quae nihil neque admiratur neque reformidat, magni facienda est, quum summis honoribus digna sit.

82. Nimis vehementes cujuscunque rei appetitus ad caetera animum occaecant.

(Democrat. Orell. n. 37.)

83. Παιδός, οὐκ ἀνδρὸς τὸ ἀμέτρως ἐπιθυμῆειν.
(Democrat. Orell. n. 35.)

Περὶ πόνων.

84. Πόνος ξυνεχῆς ἐλαφρότερος ἐωυτοῦ τῇ ξυνηθείῃ γίνεται.
(Stob. Flor. XXIX, 64.)
85. Δημόκριτος μὲν παραινεῖ, τὴν τε πολεμικὴν τέχνην, μεγίστην οὔσαν, ἐκδιδάσκεισθαι καὶ τοὺς πόνους διώκειν, ἀφ' ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ γίνονται τοῖς ἀνθρώποις.
(Plutarch. adv. Colot. p. 1126.)
86. Οἱ ἐκούσιοι πόνοι τὴν τῶν ἀκουσίων ὑπομονὴν ἐλαφροτέραν παρασκευάζουσι.
(Stob. Flor. XXIX, 63.)
87. Τῆς ἡσυχίης πάντες οἱ πόνοι ἡδέιονες, ὅταν τῶν εἴνεκεν πονέουσι, τυγχάνωσι ἢ εἰδῶσι κύρσοντες· τὸ δὲ ἄχος τῆς ἀποτυχίης ἀποδείκνυσι τὸ πονεῖν ὁμοίως ἀνιηρὸν καὶ ταλαίπωρον.
(Stob. Flor. XXIX, 88.)
88. Τὸ αἰεὶ μέλλειν ἀτελέας ποιεῖε τὰς πρῆξις.
(Stob. Flor. XXIX, 67. Democrat. Orell. n. 46.)
89. Τόλμα πρῆξις ἀρχή, τύχη δὲ τέλος κυρίη.
(Stob. Flor. LI, 16.)
90. Ἀνδρῆτι τὰς ἀτας σμικρὰς ἔρδει.
(Stob. Flor. VII, 22.)
91. Ἡμερήσιοι ὑπνοὶ σώματος ὄχλησιν ἢ ψυχῆς ἀδημοσύνην, ἢ ἀργίην ἢ ἀπαιδευσίην σημαίνουσι.
(Stob. Flor. VI, 55.)

92. Τὸν εὐθυμέεσθαι μέλλοντα γρηὶ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίῃ μήτε ξυνη, μηδὲ ἄσ' ἂν πρήσσει, ὑπὲρ τε δύναμιν αἰρέεσθαι τὴν ἐωυτοῦ καὶ φύσιν, ἀλλὰ τοσαύτην ἔχειν φυλακὴν, ὥστε καὶ τῆς τύχης ἐπιβαλλούσης καὶ ἐς τὸ δέον ὑπηγεομένης τῷ δοκέειν, κατατίθεσθαι καὶ μὴ πλέω προσάπτεσθαι τῶν δυνατῶν· ἢ γὰρ εὐογκίη ἀσφαλέστερον τῆς μεγαλογκίης.
(Stob. Flor. CIII, 25.)

Περὶ ἰδίων καὶ ἄλλοτριῶν ἀμαρτημάτων.

93. Ἀθήτη τῶν οἰκίῶν κακῶν θρασυτέρα γεννᾷ.
(Stob. Flor. IV, 72.)
94. Κρέσσον τὰ οἰκίῃα ἀμαρτήματα ἐλέγχειν ἢ τὰ ὀθνεῖα.
(Stob. Flor. XIII, 26.)
95. Αἰσχρὸν τὰ ὀθνεῖα πολυπραγμανεύοντα ἀγνοεῖν τὰ οἰκίῃα.
(Democrat. Orell. n. 45.)
96. Ἄν δὲ σαυτὸν ἐνδοθεν ἀνοίξῃς, ποικίλον τι καὶ πολυπαθὲς κακῶν ταμεῖον εὐρήσεις καὶ θησαύρισμα, ὡς φησι Δημόκριτος, οὐκ ἔξωθεν ἐπιβρέοντων, ἀλλ' ὅσπερ ἐγγεῖους καὶ αὐτόχθονας πηγὰς ἐγόντων, ἃς ἀνίησιν ἢ κακία, πολύχυτος καὶ ὀαψιλῆς οὔσα τοῖς πάθεσιν.
(Plutarch. vol. VII, p. 950 ed. Reisk. p. 500 ed. Xyl.)

Περὶ κακῶν ἔργων.

97. Φαύλων ἔργων καὶ τοὺς λόγους παραιτητέον.

83. Pueri, non viri est, immoderata cupiditate trahii.

De laboribus.

84. Labor continuus consuetudine fit levior.
85. Democritus ad discendam artem bellicam, quippe quæ permagna sit, cohortatur, atque ad obeundos labores, quibus magnitudo et splendor hominibus comparantur.
86. Voluntarii labores necessariorum laborum patientiam afferunt eosque quodammodo levant ac minuunt.
87. Omnes labores otio jucundiores sunt, quando illa consequuntur homines, quorum gratia laborant, aut consecuturos se sciunt; at dolor et spe ad irritum redacta susceptus ipsos labores ingratos pariter ac molestos efficit.
88. Perpetua cunctatio imperfecta relinquit opera.
89. Audacia principium actionis est; fortuna vero finem gubernat.
90. Fortitudo dispendia minuit.
91. Somni diurni corporis turbationem vel animi motorem (ex fastidio ortum) vel pigritiam vel litterarum ignorantiam indicant.

92. Tranquillum futurum non multa agere oportet neque privatim neque publice; neque ea quæ agat supra facultatem et naturam suam sibi sumere, sed tantam sui curam habere, ut fortunam quamvis præsentem et ad id quod necessarium videtur ducentem declinet, ac non plura attingat, quam quibus ferendis par sit: molis enim commoditas tutior est quam ejus magnitudo.

De nostris aliorumque vitiis

93. Vitiorum nostrorum oblivio gignit audaciam.
94. Præstat propria quam aliena peccata reprehendere.
95. Aliena curiose sectantem sua ignorare torpe est.
96. Quodsi intus te ipsum aperias, varium aliquem et multis affectum modis penum atque, ut Democritus ait, thesaurum malorum invenies, non extrinsecus affluentium, sed insitos et ingeneratos fontes habentium, quos pravitas aperit, copiose largiterque varias fundens affectiones.

De malis facinoribus.

97. Malorum facinorum vel commemoratio vitanda est.

- (Stob. Flor. V, 25.)
 98. Φαῦλον, κἄν μόνος ᾗς, μήτε λέξης μήτε ἐργάσῃ· μάθε δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεωυτὸν αἰσχύνεσθαι.
 (Stob. Flor. XXXI, 7.)
 99. Λόγος ἔργου σιχή.
 (Diog. Laert. IX, 37.)
 100. Μηδὲν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδέεσθαι ἔσωτοῦ, μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακόν, εἰ μέλει μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄνθρωποι· ἀλλ' ἔσωτὸν μάλιστα αἰδέεσθαι καὶ τοῦτον νόμον τῆ ψυχῆ κατιστάναί, ὥστε μηδὲν ποίσειν ἀνεπιτήδειον.
 (Stob. Flor. XLVI, 46.)
 101. Ἐσωτὸν πρῶτον αἰσχύνεσθαι χρεῶν τὸν αἰσχρὰ ἔρδοντα.
 (Democrat. Orell. n. 50.)
 102. Μεταμελήθῃ ἐπ' αἰσχροῖσι ἔργμασι βίου σωτηριῆ.
 (Democrat. n. 9.)
 103. Πολλοὶ ὀρῶντες τὰ αἰσχιστα λόγους τοὺς ἀρίστους ἀσκέουσι.
 (Cod. Flor. Stob. Gaisford. IV p. 384.)
 104. Οὔτε ἐσθλὸς λόγος φαύλην πρῆξιν ἀμαυρίσκει, οὔτε πρῆξις ἀγαθὴ λόγου βλασφημίῃ λυμαίνεται.
 (Ibid.)
 106. Ἔργα καὶ πρῆξις ἀρετῆς, οὐ λόγους ζηλεύειν χρεῶν.
 (Cod. Flor. ibid.)
 106. Κίβδηλοι καὶ ἀγαθοφανέες οἱ λόγοι μὲν ἅπαντα, ἔργω δὲ οὐδὲν ἔρδοντες.
 (Democrat. Orell. n. 47.)
 107. Μοῦνοι θεοφιλέες, ὅσοιςι ἐγθρὸν τὸ ἀδικεῖν.
 (Stob. Flor. IX, 32.)
 108. Δίκη μὲν ἐστὶ ἔρδειν τὰ χρηρόντα, ἀδικίη δὲ μὴ ἔρδειν τὰ χρηρόντα, ἀλλὰ παρατρέπεσθαι.
 (Stob. Flor. XLIV, 15.)
 109. Ἄγαθὸν οὐ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ τὸ μηδὲ ἐθέλειν.
 (Stob. Flor. IX, 31.)
 110. Ἐγθρὸς οὐκ ὁ ἀδικεῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ βουλόμενος.
 (Democrat. Orell. n. 55.)
 111. Δίκης κῶδος γνώμης θάρσος καὶ ἀθαμβίη, ἀδικίης δὲ δειμα ξυμφορῆς τέρμα.
 (Stob. Flor. VII, 32.)
 112. Καλὸν μὲν τὸν ἀδικεῶντα κωλύειν· εἰ δὲ μή, μὴ ξυναδικεῖν.
 (Democrat. n. 4.)
 113. Χαλεπὸν μιμῆεσθαι μὲν τοὺς κακοὺς, μὴ ἐθέλειν δὲ τοὺς ἀγαθοὺς.
 (Ibid. n. 44.)
 114. Ἄγαθὸν ἢ εἶναι χρεῶν ἢ μιμῆεσθαι.
 (Stob. Flor. XXXVII, 23.)
 115. Πλέονες ἐξ ἀσκήσιος ἀγαθοὶ γίνονται ἢ ἀπὸ φύσιος.
 (Stob. Flor. XXIX, 66.)
 116. Ἄμαρτις αἰτία ἢ ἀμαθίη τοῦ κρέσσονος.
 (Democrat. Orell. n. 49.)
 117. Μὴ διὰ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ θεόν χρεῶν ἀπέχεσθαι ἀμαρτημάτων.
 (Anton. et Max. p. 921.)
 118. Ὁ μὲν εὐθυμος εἰς ἔργα ἐπιφερόμενος δίκαια καὶ νόμιμα, καὶ ὕπαρ καὶ ὄναρ χαίρει τε καὶ ἔρδω-

98. Malum, etiamsi solus sis, ne dicas neve facias; disce autem te ipsum multo magis quam alios revereri.

99. Sermo operis umbra.

100. Ne magis alios homines reverere quam te ipsum; neve magis delicta committas, sinemo resciturus sit, quam si omnes homines: sed te ipsum maxime verearis et hanc animo tuo legem constituas, ut nihil absurdum in se admittat.

101. Primum se ipsum vereri debet, quisquis turpia perpetrat.

102. Factorum turpium poenitentia vitæ salus est.

103. Multi pessima quæque facientes optimas orationes conficiunt.

104. Neque pulchre dictum malum facinus obscurat, neque res præclare gesta verbis contumeliosis corrumpitur.

105. Virtutis operibus, non verbis studendum est.

106. Subdoli homines sunt et specie tantum boni qui verbo omnia, re ipsa nihil præstant.

107. Soli diis grati sunt qui injurias oderunt.

108. Justitia est ea facere, quæ fieri oportet; injustitia autem facienda non facere, sed declinare.

109. Bonum est non solum ab injuria, sed etiam a voluntate lædendi abstinere.

110. Inimicus est non solum qui injuriam infert, sed et qui de inferenda cogitat.

111. Justitiæ gloria, quam quis consequitur, animo fiduciam et terroris vacuitatem conciliat; injustitiæ autem fuga calamitatis terminus est.

112. Hominem inique agentem impedire honestum est: id si fieri nequit, saltem non adjuvanda ejus iniquitas.

113. Malum est imitari imprebos, bonos autem nolle æmulari.

114. Bonum aut esse aut bonos imitari oportet.

115. Plures exercitatione quam natura boni fiunt.

116. Eorum quæ meliora sunt ignoratio causa peccandi est.

117. Non metu, sed officii causa peccatis abstinendum.

118. Qui alacri animo ad justa et legitima opera se accingit, et vigilans et somnians gaudet et valet et curis

σται καὶ ἀνακηρδῆς ἐστὶ· ὅς δ' ἂν δίκης ἀλογέη καὶ τὰ χρηλέοντα μὴ ἔρδῃ, τούτῳ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀτερπέα ἐστί, ὅταν τευ ἀναμνησθῆ, καὶ δέδοικε καὶ ἐωυτὸν κακίζει.

(Stob. Ecl. eth. II, 9, 3p. 408.)

119. Ἐνιοὶ θνητῆς φύσιος διάλυσιν οὐκ εἰδότες ἀνθρωποὶ, ξυνειδήσει δὲ τῆς ἐν τῷ βίῳ κακοπραγμοσύνης τὸν τῆς βιοτῆς χρόνον ἐν παραγῆσι καὶ φόβοις ταλαιπωρέουσι, ψεύδεα περὶ τοῦ μετὰ τὴν τελευταίην μυθοπλαστέοντες χρόνου.

(Stob. Flor. CXX, 20.)

Περὶ ἐπαινοῦ καὶ ψόγου.

120. Ἐστὶ βράδιον μὲν ἐπαινέειν ἂ μὴ χρῆ, καὶ ψέγειν, ἐκάτερον δὲ πονηροῦ τινος ἤθεος.
- (Stob. Flor. II, 37.)
121. Μεγάλα βλάπτουσι τοὺς ἀζυνέτους οἱ ἐπαινέοντες.
- (Democrat. Orell. n. 81.)
122. Εὐλογεῖν ἐπὶ καλοῖσι ἔργμασι καλόν· τὸ γὰρ ἐπὶ φλαύροις κισθόηλου καὶ ἀπατεῶνος.
- (Democrat. Orell. n. 28.)
123. Μωμομένων φλαύρων ὁ ἀγαθὸς οὐ ποιεῖται λόγον.
- (Stob. Flor. XXXVIII, 46.)

Περὶ παρρησίας.

124. Οἰκλήιον ἐλευθερίας παρρησίᾳ κίνδυνος δὲ ἢ τοῦ καιροῦ διάγνωσις.
- (Stob. Flor. XIII, 40.)
125. Ἄληθομυθεύειν γρεῶν ὅπου λόϊον.

(Stob. Flor. XII, 13.)

126. Ὅρκους, τοὺς ποιεῖνται ἐν ἀνάγκῃ ἐόντες, οὐ τηρέουσι οἱ φλαῦροι, ἐπὶν διαρῦγῃσι.
- (Stob. Flor. XXVIII, 9.)

Περὶ παιδείας.

127. Κτηνῶν μὲν εὐγένεια ἢ τοῦ σκῆνεος εὐσθένεια, ἀνθρώπων δὲ ἢ τοῦ ἤθεος εὐτροπία.
- (Stob. Flor. LXXXVI, 18.)
128. Ἀνθρώποισι ἀρμόδιον ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος ποιεῖσθαι λόγον· ψυχῇ μὲν γὰρ τελειωτάτη σκῆνεος μογητήριον ὄρθοῦ, σκῆνεος δὲ ἰσχυρῆς ἀνευ λογισμοῦ ψυχῆν οὐδὲν τι ἀμείνω τίθησι.
- (Stob. Flor. I, 39.)
129. Σώματος κάλλος ζωῶδες, εἰ μὴ νόος ὑπέη.
- (Democrat. Orell. n. 71.)
130. Φύσεως μὲν γὰρ ἀρετὴν διαφθεῖρει βραθυμία, φαυλότητα δὲ ἐπανορθοῖ διδασχῆ· καὶ τὰ μὲν βράδια τοὺς ἀμελοῦντας φεύγει, τὰ δὲ χαλεπὰ ταῖς ἐπιμελείαις ἀλλισκεται.
- (Anton. p. 377.)
131. Οὔτε τέχνη οὔτε σοφία ἐφικτόν, ἢν μὴ μάθη τις.
- (Democrat. ap. Orell. n. 24.)
132. Ἡ παιδεία εὐτυχεῖται μὲν ἐστὶ κόσμος, ἀτυχεῖται δὲ καταφύγιον.
- (Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 405.)
133. Ἡ φύσις καὶ ἡ διδασχῆ παραπλήσιον ἐστὶ καὶ γὰρ ἡ διδασχῆ μεταρρυσμοὶ τὸν ἀνθρώπων, μεταρρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖται.
- (Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 406.)

vacuus est : qui autem nec justitiam curat, neque ea quæ fieri debent facit, huic omnia molesta sunt, quotiescunque rei alicujus (olim factæ) recordatur; ac metuit et se ipsum incusat.

119. Homines nonnulli naturæ mortalis dissolutionem ignorantes propter conscientiam vitæ male actæ omne dum vivunt tempus inter perturbationes metumque misere transigunt, mendacia de tempore mortem secuturo confingentes.

De laude et vituperatione.

120. Facile quidem est laudare, quæ non sunt laudanda, et vituperare, quæ non sunt vituperanda, sed utrumque mali est ingenii.

121. Qui stultos laudant, magno eos damno afficiunt.

122. Recte facta collaudare honestum est; nam mala facinora laudibus efferre subdoli est hominis et deceptoris.

123. Vir bonus improborum reprehensiones nihili facit.

De sermonis libertate.

124. Propria libertatis est libera oratio; sed opportuni temporis cognitio periculum habet.

125. Vera dicenda sunt, ubi id præstat.

126. Sacramenta, quæ dicunt in angustiis quum versantur, non servant mali homines, postquam e periculo evaserunt.

De doctrina.

127. Jumentorum nobilitas in corporis robore, hominum vero in morum bonitate sita est.

128. Decet homines animi magis quam corporis habere rationem; ut enim quisque perfectissimus animus est, ita maxime malum miserumque corpus erigit, corporis vero robur rationis expers animum nihilo reddit meliorem.

129. Corporis pulchritudo, nisi mens subsit, belluarum est.

130. Naturæ præstantiam corrumpit incuria, pravitatem corrigit doctrina: et facilia negligentibus elabuntur, difficilia vero studio diligentiaque percipiuntur.

131. Neque ars neque scientia nisi discendo acquiritur.

132. Doctrina fortunatis quidem ornamentum est, infortunatis autem periculum.

133. Similis est natura doctrina; etenim doctrina transformat hominem transformandoque aliam ei addit naturam.

131. Πάντων κάκιστον ἢ εὐπετεῖν παιδεῦσαι τὴν νεότητα· αὕτη γὰρ ἐστὶ, ἢ τίκει τὰς ἡδονὰς ταύτας, ἐκ τῶν ἢ κακότης γίνεται.
(Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 405.)
135. Κρέσσων ἐπ' ἀρετὴν φανέεται προτροπῇ χρώμενος καὶ λόγου πειθοῖ ἤπερ νόμου καὶ ἀνάγκη. Λάθρη μὲν γὰρ ἀμαρτέειν εἰκὸς τὸν εἰργμένον ἀδικίης ὑπὸ νόμου, τὸν δὲ ἐς τὸ δέον ἡγμένον πειθοῖ οὐκ εἰκὸς οὔτε λάθρη οὔτε φανερώς ἔρδειν τι πλημμελές· διόπερ ξυνέσι τε καὶ ἐπιστήμῃ ὀρθοπραγέων τις ἀνδρῆτιος ἅμα καὶ εὐθύγνωμος γίνεται.
(Ibid.)
136. Κρέσσονές εἰσι αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπιδες ἢ δὲ τῶν ἀμαθέων πλοῦτος.
(Ibid. p. 408.)
137. Οἱ ἀξύνετοι δυστυχεόντες σωφρονέουσι.
(Democrat. Orell. n. 20.)
138. Νηπίοισι οὐ λόγος ἀλλὰ ξυμφορὴ γίνεται διδάσκαλος.
(Ibid. n. 41.)
139. Ἔστι που νέου ξύνεσις καὶ γερόντων ἀξυνεσίη· χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρονέειν ἀλλ' ὠραίη τροφή καὶ φύσις.
(Cod. Flor. Stob. IV p. 407.)
140. Πολλοὶ πολυμαθεὲς νόνον οὐκ ἔχρουσι.
(Stob. Flor. IV, 83.)
141. Πολυνοτήν, οὐ πολυμαθήν ἀπκέειν χροί.
(Democrat. ap. Orell. n. 30.)
142. Μὴ πάντα ἐπίστασθαι προθύμω, μὴ πάντων ἀμαθῆς γένῃ.

(Stob. Ecl. eth. II p. 13.)

143. Ὁ ἀντιλογεόμενος καὶ πολλὰ λεσχηνυόμενος ἀφυῆς εἰς μάθησιν τῶν χροί.
(Cod. Flor. Stob. IV p. 407.)

Περὶ εὐνοίης καὶ κακονοίης.

144. Πλεονεξίη τὸ πάντα λέγειν, μηδὲν δὲ ἀκούειν ἐθέλειν.
(Stob. Flor. XXXVI, 24.)
145. Ἐριδαντέων δὲ, κατὰ Δημόκριτον, καὶ ξυμαντελικτέων λόγους ἀφετέον.
(Plutarch. Sympos. I, 1 p. 614. E.)
146. Οἱ φιλομεμφές εἰς φιλίην μὴ εὐφύεες.
(Democrat. Orell. n. 76.)
147. Φιλονεικίη πᾶσα ἀνόητος· τὸ γὰρ κατὰ τοῦ εὐσημενέος βλαβερόν θεωρεῦσα, τὸ ἴδιον ξυμμέρον οὐ βλέπει.
(Stob. Flor. XX, 62.)
148. Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἔρις ὠφελῆι τὸν ζηλοῦντα, μὴ βλάβηται τὸν ζηλοῦμενον.
(Anton. p. 408.)
149. Μεγαλοψυχίη τὸ φέρειν πράεως πλημμελείην.
(Stob. Flor. CVIII, 69. Democrat. Orell. n. 12.)
150. Φόβος κολακείην ἐργάζεται, εὐνοίην δὲ οὐκ ἔχει.
(Stob. Flor. XLVIII, 13.)
151. Πολλοὶ δοκέοντες φίλοι εἶναι οὐκ εἰσὶ, καὶ οὐ δοκέοντες εἰσὶ.
(Democrat. Orell. n. 63.)

134. Nihil pejus est levitate in pueris educandis; hæc enim gignit eas voluptates, e quibus vitia oriuntur.

135. Promptior ad virtutem apparebit qui adhortatione verbisque ad persuadendum accommodatis, quam qui lege et necessitate impellitur. Etenim clam peccare eum qui (sola) lege a maleficio avocatur, probabile est: at qui persuasione ad officium ducitur, eum neque clam neque palam verisimile est quidquam mali committere; quapropter qui cum prudentia rerumque peritia recte agit simul animosus et ad sententiam suam libere protestandam proclivis evadit.

136. Doctorum hominum spes indoctorum divitiis sunt potiores.

137. Stulti rebus adversis conflictantes sapiunt.

138. Non ratio, sed adversa fortuna stultorum magistra est.

139. Est etiam in adolescentibus (interdum) sapientia atque in senibus insipientia; neque enim tempus prudentiam docet, sed matura institutio et natura.

140. Multi eruditione varia instructi sana mente omnino carent.

141. Non multijugæ eruditioni studendum, sed mens multiplicis plena sapientiæ expetenda est.

142. Noli omnium rerum scientiam appetere, ne omnia ignores.

143. Homo rixosus et loquax natura minime aptus est ad ea discenda quæ usus postulat.

De benevolentia et malevolentia.

144. Est quædam fraudulenta aviditas, omnia dicere, nihil audire velle.

145. Vitandi sunt, ut ait Democritus, sermones rixatorum hominumque contorta verba captiose dicentium.

146. Homines qui libenter alios reprehendunt ad amicitiam natura minime sunt apti.

147. Contentio omnis insana est; nam dum id spectat, ut noceat adversario, propriam utilitatem non videt.

148. Bonorum certamen prodest æmulanti, non nocet ei, cui æmuleris.

149. Magni animi est humaniter ferre, si quid (ab aliis) peccatum fuerit.

150. Metus adulationem parit, sed benevolentia expers est.

151. Multi, quum videantur esse amici, non sunt, suntque multi, qui non videntur.

152. Φίλοι οὐ πάντες οἱ ξυγγενέες, ἀλλ' οἱ ξυμφωνούν-
τες περὶ τοῦ ξυμφέροντος.
(Democrat. Orell. n. 73.)
153. Ὅμορφοςὴν φίλην τίκτει.
(Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 384.)
154. Ἡ μὲν μάχαιρα τέμνει, ἡ δὲ διαβολὴ χωρίζει
φίλους.
(Anton. et Max. p. 258.)
155. Ὡτινὴν τὴν χάριν καταθήσῃ, ἔσθῃ τὴν χάριν
δίδου· ἡ γὰρ βραδυτὴς λυμαίνεται τὴν δόσιν.
(Anton. et Max. p. 278.)
156. Δυναμέμενος χαρίζεσθαι μὴ βράδυνε, ἀλλὰ δίδου,
ἐπιστάμενος μὴ εἶναι τὰ πράγματα μόνιμα.
(Anton. et Max. p. 278.)
157. Μικρὰ δίδόναι βούλου μᾶλλον, ἢ μεγάλα ἐγγυᾶν,
ὅτε γὰρ κίνδυνος ἄπεστι καὶ ὁ λαθὼν ἔργων, οὐ
λόγου χρεῖαν ἔχει.
(Anton. et Max. p. 278.)
158. Μικρὰ χάριτες ἐν καιρῷ μέγιστα τοῖσι λαμβά-
νουσι.
(Democrat. Orell. n. 60.)
159. Χάριτας δέχεσθαι χρεὼν προσκοπεύμενον κρέσ-
σοντας αὐτέων ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι.
(Democrat. Orell. n. 58.)
160. Χαρῖστικός οὐκ ὁ βλέπων πρὸς τὴν ἀμοιβήν, ἀλλ'
ὁ εὖ ἔργῳ προσηρημένος.
(Ibid. n. 62.)
161. Οὐδ' ὑπ' ἐνὸς φιλέεσθαι δοκεῖ μοι ὁ φιλέων οὐδένα.
(Democrat. Orell. 69.)
162. Ζῆν οὐκ ἀξίος, ὅτῳ μηδεὶς ἔστι χρηστὸς φίλος.
(Democrat. Orell. n. 65.)
163. Ἐνὸς φιλίᾳ ξυνετοῦ κρέσσων ἀξυνέτων ἀπάν-
των.
(Democrat. Orell. n. 64.)
164. Ἐν εὐτυχίᾳ φίλον εὐρέειν εὐπορον, ἐν δὲ δυστυχίᾳ
πάντων ἀπορώτατον.
(Democrat. Orell. n. 72.)
165. Ἐκτρέπονται πολλοὶ τοὺς φίλους, ἐπὶν ἐξ εὐπο-
ρίας εἰς πενήν μεταπέσωσι.
(Democrates ap. Orell. n. 67.)
166. Ὅτε μὴ μὴδὲ ἀμύνουσι ἐπὶ πολλὸν οἱ πειραθέντες
φίλοι, δύστροπος.
(Democrat. Orell. n. 66.)
167. Ἄξιον ἀνθρώπους ἐόντας ἐπ' ἀνθρώπων ξυμφορῆσι
μὴ γελᾶν, ἀλλ' ὀλοφύρεσθαι.
(Democrat. Orell. n. 74.)
168. Οἷσι ἡδονὴν ἔχουσι αἱ τῶν πέλας ξυμφοραί, οὐ
ξυνιαῖσι μὲν ὡς τὰ τῆς τύχης κοινὰ πᾶσι, ἀπορέου-
σι δὲ οἰκητῆς χαρᾶς.
(Stob. Flor. CXII, 10.)
169. Μὴ πᾶσι, ἀλλὰ τοῖσι δοκίμοις πιστεύειν τὸ μὲν
γὰρ εὐήθες, τὸ δὲ σωφρονέοντος.
(Democrat. Orell. n. 32.)
170. Ἦν φαῦλον παραφυλάττειν δεῖ, μὴ καιροῦ λάθῃ-
ται.
(Democrat. Orell. n. 53.)
171. Δόκιμος ἀνὴρ καὶ ἀδόκιμος οὐκ ἐκ τῶν πῆρσσει
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βούλεται.
(Ibid. n. 33.)
172. Χαριζόμενος προσκίπτε τὸν λαμβάνοντα, μὴ κα-
κὸν ἀντ' ἀγαθοῦ κίβδηλος ἐὼν ἀποδοῖ.
(Ibid. n. 59.)

152. Amici sunt, non quicumque agnati, sed qui de
commodis tuis tecum consentiunt.

153. Consensio amicitiam parit.

154. Gladius quidem secat, calumnia autem separat
amicos.

155. Cuicumque benefactor es, statim apud eum be-
neficium colloca; tarditas enim corrumpit munus.

156. Si bene facere potes, ne cuncteris, sed largire, sciens
non esse res ulla diuturnas.

157. Parva potius largiaris, quam magna promittas.
Illud enim periculo vacat, et qui accipit, re, non verbis
indiget.

158. Parva beneficia tempestive collata accipientibus
fiunt maxima.

159. Accipienda sunt beneficia eo consilio jam antea
inito, ut majores aliquando gratias referamus.

160. Beneficus est, non qui remunerationem spectat, sed
qui sua sponte beneficium facit.

161. A nemine amari existimo eum qui neminem amat.

162. Indignus est qui vivat, cui nullus est amicus bene-
volus.

163. Ubis prudentis hominis amicitia stultorum omnium
amicitia est preferenda.

164. In rebus secundis amicum invenire facile est, in
adversis omnium difficillimum.

165. Nulli amicos devitant, quando ex ampla fortuna in
paupertatem inciderunt.

166. Cui ne amici quidem diu probati opem ferunt, is
morusus est homo et difficilis.

167. Homines quum simus, humanas calamitates nos
non irridere, sed deplorare convenit.

168. Quibus aliorum res adversæ voluptati sunt, illi non
intelligunt fortunæ casus omnibus esse communes, et pro-
prio gaudio carent.

169. Non omnibus, sed spectatis fidendum: illud enim
stulti, hoc prudentis est.

170. Improbum observare nos oportet, ne (nocendi)
occasione arripiat.

171. Vir probus aut improbus non ex operibus tantum,
sed etiam ex voluntate spectatur.

172. Vide, cui beneficium des, ne forte, si subdolos
fuerit, malum pro bono tibi reddat.

173. Δημόκριτος ἰδὼν τινα προχείρως πᾶσι χαριζόμενον καὶ ἀνεξετάστως ὑπηρετούμενον· Κακῶς, εἶπεν, ἀπόλοιο, ὅτι τὰς Χάριτας παρθένους οὐσας, πόρναις ἐποίησας.

(Anton. et Max. p. 277.)

174. Μὴ ὑπόπτος πρὸς ἅπαντας, ἀλλ' εὐλαβῆς γίνεο καὶ ἀσφαλῆς.

(Democrat. Orell. n. 57.)

Περὶ γυναικῶν, ἔτι περὶ γάμου καὶ παιδοποιίας.

175. Γυνὴ πολλὰ ἀνδρὸς ὀξυτέρη πρὸς κακοπραδμοσύνην.

(Stob. Flor. LXXXIII, 52.)

176. Κόσμος ὀλιγομυθίη γυναικί· καλὸν δὲ καὶ κόσμου λιτότης.

(Stob. Flor. LXXIV, 38.)

177. Γυνὴ μὴ ἀσκεῖτω λόγον· δεινὸν γάρ.

(Democrat. Orell. n. 77.)

178. Δημόκριτος θεασάμενός τινα πολλὰ μὲν, ἀπαιδεύτα δὲ διαλεγόμενον, Οὔτος, ἔφη, οὐ λέγειν μοι δοκεῖ δυνατός, ἀλλὰ σιωπᾶν ἀδύνατος.

(Anton. et Max. p. 388.)

179. Ὑπὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρις καὶ ἀνανδρίη ἐσχάτη. (Democrat. Orell. n. 78.)

180. Δημοκρίτῳ ἔφη τις· διὰ τί μέγας ὢν μικρὰν ἔγημας γυναικα; κακείνος εἶπε, Τοῦ κακοῦ ἐκλογὴν ποιούμενος τὸ ἐλάχιστον ἐξελεξάμην.

(Anton. p. 609.)

181. Ἐνιοὶ πολὺν μὲν ἐσπόμενοι, γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι. (Stob. Flor. VI, 11.)

182. Νούστος οἴκου καὶ βίου γίνεταὶ ὀκνωσπερκαὶ σκῆνεος. (Stob. Flor. CIV, 21.)

183. Δημόκριτος ἔφη, ὡς ὁ γαμβροῦ μὲν ἐπιτυχὸν εὐρεν υἷον, ὁ δὲ ἀποτυχὸν ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα. (Stob. Flor. LXX, 18. Anton. et Max. p. 819.)

184. Ἀνθρώποισι τῶν ἀναγκαίων δοκεῖ εἶναι, παῖδας κτήσασθαι ἀπὸ φύσιος καὶ καταστάσιος τινοσ ἀρχαίης. Δῆλον δὲ καὶ τοῖσι ἄλλοισι ζώοισι. Πάντα γὰρ ἐκγονα κτᾶται κατὰ φύσιν ἐπωφελείης γε οὐδεμιῆς εἵνεκα, ἀλλ' ὅταν γένηται, ταλαιπωρεῖ καὶ τρέφει ἕκαστον ὡς δύναται, καὶ ὑπερδέδοικε μέχρι σμικρῆς, καὶ ἦν τι πᾶθῃ ἀνιάται. Ἢ μὲν φύσις τοιαύτη πάντων ἐστὶ ὅσα ψυχὴν ἔχει· τῷ δὲ δὴ ἀνθρώπῳ νόμιμον ἦδη πεποιῆται, ὥστε καὶ ἐπαυρεῖν τινα γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ ἐκγόνου.

(Stob. Flor. LXXVI, 17.)

185. Οὐ δοκεῖ μοι χρῆναι παῖδας κτᾶσθαι· ἐνορέω γὰρ ἐν παίδων κτήσει πολλοὺς μὲν καὶ μεγάλους κινδύνους, πολλὰς δὲ λύπας, ὀλίγα δὲ τὰ εὐθηνέοντα καὶ ταῦτα λεπτά τε καὶ ἀσθενέα.

(Stob. Flor. LXXVI, 15.)

186. Δημόκριτος γάμον καὶ παιδοποιίαν παραιτεῖται διὰ τὰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀηδίας τε καὶ ἀφοκίας ἀπὸ τῶν ἀναγκασιωτέρων.

(Clem. Alex. Strom. II p. 421.)

187. Τεκνοτροφίη σφαλερόν· τὴν μὲν γὰρ ἐπιτυχίην

173. Democritus quum videret quendam quibuslibet prompte largientem et temere suppeditantem: Male, inquit, mereas, quia Gratias virgines, meretrices effecisti.

174. Ne in cunctos suspiciosus, sed providus et cantus sis.

De mulieribus, præterea de matrimonio et liberis procreandis.

175. Mulier multo est promptior quam vir ad astutiam et malignitatem.

176. Parcus sermo mulierem ornat, et ipsius ornatus parcaitas ei decora est.

177. Mulier dicendi facultatem ne exerceat; res enim periculosa est.

178. Democritus quum animadvertisset quendam multa imperite disputantem: Hic, inquit, non dicendi peritus mihi videtur, sed omnino tacendi imperitus.

179. Mulieris imperio parere contumelia et ignavia extrema est.

180. Quum Democritum quidam percontaretur, cur, quum magnus esset, parvam duxisset uxorem: Ego, inquit, in malo eligendo, quod minimum erat, elegi.

181. Nonnulli urbibus quidem dominantur, uxoribus autem serviunt.

182. Quemadmodum corporis, sic et familiae vitaeque morbi quidam inveniuntur.

183. Qui bonum nactus est generum, inquit Democritus, is reperit filium, qui malum, is et filiam perdidit.

184. Necessaria hominibus liberorum videtur procreatio naturæ instinctu pariter et antiquissima institutione, ut in cæteris quoque animalibus est manifestum. Omnia enim, naturam secuta ducem, sobolem sibi, vel nulla utilitatis spe proposita, parant: factum autem, simul atque editus est, non sine labore educat et nutrit, prout potest unumquodvis, et tantisper dum durat tenera ejus ætas, curam ejus gerit, et dolet si quid patiat. Talis omnium est indoles, quæ animam habent; inter homines autem hoc tantquam vitæ institutum ita jam inveteravi, ut utilitatem etiam e progenie sua percipiant.

185. Non probo liberorum procreationem. Nam in ipsorum possessione multa magnaque pericula inesse video et molestias plurimas, exiguam vero felicitatem eamque tenuem et exilem.

186. Democritus matrimonium liberorumque procreationem rejicit propterea quod multæ inde oriuntur molestiæ et quod hac ratione a rebus magis necessariis avocemur.

187. Liberorum educatio lubrica res est. Nam si bene

ἀγῶνος μεστὴν καὶ φρονιῶδες κέκτηται τὴν δὲ ἀποτυχίην ἀνυπέρετον ἐτέρην οὐδύνην.

(Stob. Flor. LXXXVI, 13.)

188. Ὅτιον γρήματά ἐστι, παῖδα ποιήσασθαι ἐκ τῶν φίλων ἐμοὶ δοκέει ἀμεινον εἶναι· καὶ τῷ μὲν παῖς ἔσται τοιοῦτος, οἷον ἂν βούληται· ἔστι γὰρ ἐκλεξασθαι οἷον θέλει, καὶ ὅς ἂν δοκέη ἐπιτήδειος εἶναι καὶ μάλιστα κατὰ φύσιν ἐπιηται. Καὶ τοῦτο τοσοῦτον διαφέρει, ὅσον ἐνταῦθα μὲν ἔστι τὸν παῖδα λαβέειν καταθύμιον ἐκ πολλῶν τῶν ἂν δεή· ἢν δέ τις ποιήηται ἀπὸ ἑωυτοῦ, πολλοὶ ἐνεοισ κίνδυνοι· ἀνάγκη γάρ, ὅς ἂν γένηται, τοῦτω χρεέσθαι.
- (Stob. Flor. LXXXVI, 16.)

Περὶ νόμων καὶ πολιτηΐης.

189. Νόμῳ καὶ ἄρχονι καὶ σοφιώτερω εἰκείν κόσμιον.
- (Stob. Flor. V, 23.)
190. Τελευτᾶ γὰρ εἰς κακοδοξίην κακὴν ὁ παρεκτεινόμενος τῷ χρέσσονι.
- (Stob. Flor. XXII, 42.)
191. Φύσι τὸ ἄρχειν οἰκίῃον τῷ χρέσσονι.
- (Stob. Flor. XLVII, 19.)
192. Χαλεπὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χρεῖονος.
- (Democrates ap. Orell. n. 15.)
193. Κρέσσον ἄρχεσθαι τοῖσι ἀνοήτοισι, ἢ ἄρχειν.
- (Stob. Flor. XLIV, 14.)
194. Λίχης καὶ ἀρετῆς μεγίστην μετέχει μοῖραν ὁ τιμὰς ἀξίας τάμων.
- (Stob. Flor. XLVI, 45.)
195. Ἄλλ' οἴγε πρὸς ἔπαινον καὶ δόξαν οὕτως ἔχοντες,

ἄρ' οὐχ ἁμολογοῦσι μεγάλας ἡδονὰς προίεσθαι, δι' ἀσθένειαν ἢ μαλακίαν φεύγοντες ἀρχὰς ἢ πολιτείας καὶ φίλας βασιλείων, ἀρ' ὄν τὰ μεγάλα κατὰ εἰς τὸν βίον γίνεσθαι ἔφη Δημόκριτος.

(Plutarch. opp. moral. p. 1100, vol. X p. 525 ed. Reisk.)

196. Οὐκ ἂν ἐκόλυον οἱ νόμοι ζῆν ἕκαστον κατ' ἰδίην ἐξουσίην, εἰ μὴ ἕτερος ἕτερον ἐλυμαίνετο· φθόνος γὰρ στάσις ἀρχὴν ἀπεργάζεται.

(Stob. Flor. XXXVIII, 57. Anton. et Max. p. 408.)

197. Ὁ νόμος βούλεται μὲν εὐεργετέειν βίον ἀνθρώπων· δύναται δέ, ὅταν αὐτοὶ βούλωνται πάσχειν· τοῖσι γὰρ πειθομένοισι τὴν ἰδίην ἀρετὴν ἐνδείκνυται.

(Stob. Flor. XLIII, 33.)

198. Ταῖς τῶν καιρῶν μεταβολαῖς καὶ οἱ σφόδρα δυνατοὶ τῶν ἀσθενεστέρων ἐνδεοὶς γίνονται.

(Anton. et Max. p. 806.)

199. Ἄπὸ ὁμοιοῦς τὰ μεγάλα ἔργα καὶ τῆσι πόλισι τοὺς πολέμους δυνατόν κατεργάζεσθαι, ἄλλως δ' οὐ.

(Stob. Flor. XLIII, 40.)

200. Στάσις ἐμφύλιος ἐς ἑκάτερα κακόν· καὶ γὰρ νικέουσι καὶ ἡσσωμένοισι ὁμοίη φθορῆ.

(Stob. Flor. XLIII, 34.)

201. Φρονήσιος ἔργον, μέλλουσαν ἀδικίην φυλάσσεσθαι, ἀναληγσίης δέ, τὴν γενομένην μὴ ἀμύνασθαι.

(Stob. Flor. III, 51.)

202. Ἄδικεομένοισι τιμωρέειν κατὰ δύναμιν χρῆ καὶ μὴ παριέναι· τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτον δίκαιον καὶ ἀγαθόν, τὸ δὲ μὴ τοιοῦτον ἀδικον καὶ κακόν.

cedat, multum ærumnæ et curarum habet, si male, alios dolores inevitabiles parit.

188. Qui divitiis affluit, is melius sibi videtur facturus, si amici alicujus filium sibi adoptat. Atque huic tum filius erit, qualem voluerit. Licet enim eligere, qualem desideret et qui idoneus maximeque natura ad obedientiam propensus videatur. Discrimen autem in hoc positum est, quod adoptanti licet filium ex illa, qua (ad eligendum) opus est multitudine, ex animi sententia sumere, signenti multa imminuent pericula, quum talem, qualis natus sit, habere necesse sit.

De legibus ac de civitate.

189. Decet nos legi et imperanti et sapientiori cedere.
190. Subit infamiam qui cum superiore contendit.
191. Imperare natura proprium est præstantiori.
192. Deteriori parere durum est.
193. Insuperiores aliis parere præstat, quam imperare.
194. Justitiæ et virtutis maximam partem habet qui honores tribuit honore dignis.
195. Cæterum qui hoc modo sunt erga laudem et gloriam

affecti, nonne fatentur se magnas dimittere voluptates, dum ob imbecillitatem vel mollietiam fugiunt magistratus, reipublicæ gubernationem, amicitias regum : a quibus rebus magna bona in vitam humanam redundare dicit Democritus.

196. Leges non prohiberent singulos pro arbitrio suo vivere, nisi alter ad injuriam alteri inferendam esset proclivis. Etenim invidia seditionis parit initium.

197. Lex hominum vitam beneficiis ornare vult, id autem præstare potest, si ipsi ea accipere voluerint : obedientibus enim vim et virtutem suam ostendit.

198. Temporum mutationibus sit, ut etiam valde potentes infirmiorum auxilio indigeant.

199. Concordia cum aliæ res magnæ geri, tum a civitatibus bella confici possunt ; secus, haudquaquam.

200. Seditio domestica utrique parti nocet ; nam et vincentes et victos eadem pessundat perniciis.

201. Prudentiæ est futuram injuriam præcavere, indolentiæ vero illatam non ulcisci.

202. Injuriarum patientes pro viribus sunt defendendi et minime negligendi : hoc enim iustum et bonum est, contrarium vero injustum et malum.

(Stob. Flor. XLVI, 43.)

203. Καὶ οἱ φυγῆς ἄξια ἔρδουσι, ἢ δεσμῶν ἢ ποινῆς ἄξιοι, καταψηριστέον καὶ μὴ ἀπολύειν· ὅς δ' ἂν παρὰ νόμον ἀπολύῃ, κέρδει ὀρίζων ἢ ἡδονῇ, ἀδικεῖ· καὶ οἱ τοῦτο ἐγκάρδιον ἀνάγκη εἶναι.

(Stob. Flor. XLVI, 44.)

204. Τῶν ἡμαρτημένων ἀνθρώποι μεμνέεται μᾶλλον ἢ τῶν εὖ πεπονημένων. Καὶ γὰρ δίκαιον οὕτως· ὥσπερ τὰς παρακαταθήκας ἀποδιδόντα οὐ χρὴ ἐπαινεῖσθαι, τὸν δὲ μὴ ἀποδιδόντα κακῶς ἀκούειν καὶ πάσχειν, οὕτω καὶ τὸν ἄρχοντα. Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἡρέθη ὡς κακῶς ποιήσων, ἀλλ' ὡς εὖ.

(Stob. Flor. XLVI, 47.)

205. Οὐδέμητι μηχανῇ τῶ νῦν κατεστεῶτι βυσμῶ μὴ οὐκ ἀδικεῖν τοὺς ἄρχοντας, ἦν καὶ πάνυ ἀγαθοὶ ἔωσι· οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ ἔοικε ἢ ἐσωτῶ τὸν αὐτὸν ἐπ' ἑτέροισι γίνεσθαι. Δεῖε δὲ κως οὕτω καὶ ταῦτα κοσμηθῆναι, ὅκως ο δ μὲδὲν ἀδικεῖν, ἦν καὶ πάνυ ἐτάξῃ τοὺς ἀδικεῖντας, μὴ ὑπ' ἐκείνοισι γενέσθαι, ἀλλὰ τις ἢ θεσμὸς ἦ τι ἄλλο ἀμυνεῖ τῷ τὰ δίκαια ποιεῖντι.

(Stob. Flor. XLVI, 48.)

206. Κατὰ δὲ ζῶων ἔστι τῶν φόνον καὶ μὴ φόνον ὧδε ἔχειν· τὰ ἀδικεῖντα καὶ θέλοντα ἀδικεῖν ἀθῶος ὁ κτείνων, καὶ πρὸς εὐσεστῶν τοῦτο ἔρδειν μᾶλλον ἢ μὴ.

(Stob. Flor. XLIV, 16.)

207. Κτείνειν χρὴ τὰ πημαίνοντα παρὰ δίκην πάντα

περὶ παντός· καὶ ταῦτα ὁ ποίειν εὐθυμίας καὶ δίκης καὶ θάρσεος καὶ κτήσιος ἐν παντὶ κόσμῳ μὲζω μοῖραν μετίζει.

(Stob. Flor. XLIV, 17.)

208. Ὅκωσπερ περὶ κιναδῶων τε καὶ ἐρπετείων γεγράφεται τῶν πολεμίων, οὕτω καὶ κατὰ ἀνθρώπων δοκέει μοι χρεῶν εἶναι ποιεῖν· κατὰ νόμους τοὺς πατέριους κτείνειν πολέμιον ἐν παντὶ κόσμῳ, ἐν ᾧ μὴ νόμος ἀπείργει· νόμος δὲ ἀπείργει, ἰερὰ ἐκίστοισι ἐπιγύρια καὶ σπονδαὶ καὶ ὅρκιοι.

(Stob. Flor. XLIV, 18.)

209. Κιτᾶλλην καὶ ληϊστὴν πάντα κτείνων τις ἀθῶος ἂν εἴη, καὶ αὐτοχειρὴ καὶ κελεύων καὶ ψήφῳ.

(Stob. Flor. XLIV, 19.)

210. Οἰκέτηςσι, ὡς μέρεσι τοῦ σκῆνεος, χρεῶν ἄλλῳ πρὸς ἄλλο.

(Stob. Flor. XLII, 45.)

211. Ἢ ἐν δημοκρατίῃ πενήτη τῆς παρὰ τοῖσι δυνατοῖσι καλεομένης εὐδαιμονίας τοσοῦτὸν ἔστι ἀφροτέρη, ὁκόσον ἐλευθερίῃ δουλείης.

(Stob. Flor. XLIII, 42.)

212. Τὰ κατὰ τὴν πόλιν χρεῶν τῶν λοιπῶν μέγιστα ἡγέεσθαι, ὅκως ἄζεται εὖ, μήτε φιλονεικέοντα πρὸς τὸ ἐπιεικές, μήτε ἰσχυρὸν ἐσωτῶ περιτιθέμενον παρὰ τὸ χρηστὸν τὸ τοῦ ξυνοῦ. Πόλις γὰρ εὖ ἀγομένη μεγίστη ὄρθωσις ἔστι· καὶ ἐν τούτῳ πάντα εἶναι, καὶ τούτου σωζομένου πάντα σώζεται, καὶ τούτου φθειρομένου τὰ πάντα διαφθείρεται.

203. Damnandi neque absolventi sunt, qui aliquid dignum exsilio committunt, aut qui vinculis aliave poena digni sunt. Qui vero legum auctoritate contenta (ejusmodi homines) absolvi, lucri aut voluptatis gratia depernens, injuste agit, atque hanc agendi rationem ei cordi esse necesse est.

204. Homines (i. e. cives) male quam bene factorum magis sunt memores, atque ita fieri par est. Ut qui depositum reddit, laudari non debet, at reprehendi et puniri qui non reddit: ita de magistratu quoque judicandum est. Neque enim ea lege ut male faciat, sed ut bene faciat eligitur.

205. In praesenti rerum statu fieri non potest, quin magistratus etiam valde boni (interdum) inique agant; neque enim ulli alii nisi sibi ipsi similis est haec rerum facies et conditio, qua iidem (homines perpetuo) aliis atque aliis (magistratibus) parent. Convenit etiam ita fere haec (de quibus loquor) institui, ut qui nulla in re injustum se praebet, etiamsi severe de injuriarum auctoribus quaerat, illis ne pareat (postea), sed ut vel lex vel aliud quid magistratum justitia insignem ab illorum injuria defendat.

206. De animalium quorundam caede permissa ac non permissa sic se res habet. Ea quae injuriam faciunt aut facere volunt, quisquis occiderit, innocens erit, immo ne sa-

PHILOS. GÆC.

lus nostra periclitetur, occidi ea praestat, quam non occidi.

207. Interficienda sunt omni de causa, quaecumque praeter fas damnatae sunt; quod qui facit, is et tranquillitatis et juris et animi intrepidi et in omnibus ornamentis plus possessionum habebit.

208. Ut de feris et serpentibus nobis inimicis scriptum est, sic etiam adversus homines faciendum mihi videtur: ut hostis ubivis gentium secundum patrias leges occidatur, quatenus nulla lex obstet. Aliquando enim lex prohibet et sua cujusque regionis sacra (templa), foedera et sacramenta.

209. Furem et latronem quemvis occidens aliquis aut manu sua, aut jussu suffragiove, innocens habendus est.

210. Servis, ut partibus corporis, alio ad aliud utere.

211. Paupertas in populari imperio tanto potior est felicitate, quam inter potentes hoc nomine appellant, quanto antestatur servituti libertas.

212. Negotia publica civitatis omnium existimari oportet maxima, ut ipsa civitas bene gubernetur, neque praeter æquum contendere, neque privatam potentiam adversus publicum bonum comparari. Nam bene temperata civitas felicissima est rerum constitutio. In hac insunt omnia, hac salva cuncta servantur, hac pereunte nil non pessum it.

(Stob. Flor. XLIII, 43.)

213. Τοῖσι χρηστοῖσι οὐ συμφέρον ἀμελέοντας τοῖσι ἑωυτῶν ἄλλα πρήσσειν· τὰ γὰρ ἴδια κακῶς ἂν ἐσχηεν. Εἰ δὲ ἀμελέοιτο τῶν δημοσίων τι, κακῶς ἀκούειν γίνεται, καὶ ἦν μηδὲν μῆτε κλέπτη μῆτε ἀδικεῖν· ἐπεὶ καὶ ἀμελέοντι (οὐκ ἦσσαν) ἡ ἀδικέοντι κίνδυνος κακῶς ἀκούειν καὶ δὴ καὶ παθέειν τι. Ἀνάγκη δὴ ἀμαρτάνειν, ξυγγινώσκεισθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους οὐκ εὐπετέες.

(Stob. Flor. XLIII, 44.)

214. Οἱ κακοὶ ἰόντες ἐς τὰς τιμὰς, ὁκόσῳ ἂν μᾶλλον ἀνάξιοι εἶντες ἴωσι, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀνακηδέες γίνονται καὶ ἀφροσύνης καὶ θράσεος πίμπλονται.

(Stob. Flor. XLIII, 45.)

215. Ὅταν οἱ δυναμένοι τοῖσι μὴ ἔχουσι καὶ προτελέειν τολμέοσι καὶ ὑπουργέειν καὶ χαρίζεσθαι, ἐν τούτῳ ἤδη καὶ τὸ οἰκτεῖρην ἔνεστι, καὶ μὴ ἐρήμους εἶναι καὶ τὸ ἐταίρους γίνεσθαι καὶ τὸ ἀμύνειν ἀλλήλοισι καὶ τοὺς πολήτας ὁμονόους εἶναι καὶ ἄλλα ἀγαθὰ, ὅσα οὐδεὶς ἂν δύναίτο καταλέξει.

(Stob. Flor. XLIII, 46.)

Περὶ γήραος.

216. Ἴσχυς καὶ εὐμορφία νεότητος ἀγαθὰ, γῆρας δὲ σωφροσύνης ἄνθος.

(Stob. Flor. CXV, 19; Max. p. 856.)

217. Γέρων εὐχαρὶς ὁ αἰμύλος καὶ σπουδαῖομυθος.

(Democrat. Orell. n. 70.)

218. Ὁ γέρων νέος ἐγένετο, ὁ δὲ νέος ἄδηλον· εἰ ἐς

γῆρας ἀπίσεται· τὸ τέλειον ὧν ἀγαθὸν τοῦ μέλλοντος τε καὶ ἀδήλου κρέσσον.

(Stob. Flor. CXV, 21.)

219. Ἰῆρας δολόκληρός ἐστι πῆρωσις· πάντ' ἔχει καὶ πᾶσι ἐνδέει.

(Stob. Flor. CXVI, 41.)

220. Ὁ αὐτὸς ἰδὼν νεανίαν φιλοπονοῦντα ἔφη· Κάλλι-στον ὄψον τῷ γήρατι ἀρτύεις.

(Anton. et Max. pag. 377.)

Πάρεργον.

221. Ἐρωτικὴν μέμψιν ἡ ἀγαπομένη λύει.

(Stob. Flor. LXIII, 33.)

222. Ἰσχυρὸν ἐς πειθῶ λόγος γίνεται.

(Stob. Flor. LXXXI, 11.)

223. Ἰσχυρότερος ἐς πειθῶ λόγος πολλαχῆ γίνεται χρυσῶ.

(Democrat. ap. Orell. n. 17.)

224. Ὁ ἀδικεῶν τοῦ ἀδικουμένου κακοδαίμονεστερος.

(Democrat. ap. Orell. n. 111.)

225. Ἄνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπαρ κόσμος.

(Stob. Flor. XI, 7.)

226. Τὰ καλὰ γνωρίζουσι καὶ ζηλοῦσι οἱ εὐφύεες πρὸς αὐτά.

(Democrat. ap. Orell. n. 22.)

227. Προβουλεύεσθαι κρέσσον πρὸ τῶν πρηξίων ἢ μετανοεῖν.

213. Bonis non expedit, rebus suis neglectis, alias agere : propriae enim (interim) male se haberent. Si quid autem publicum negligatur, infamia accedit, etsi quis neque fortum neque injuriam ullam faciat. Etenim negligenti non minus quam injuriam inferenti periculum est cum male audiendi, tum etiam patiendi. Fieri profecto non potest, quin peccetur, peccatorum autem veniam ut impetrent homines, non facile fieri potest.

214. Improbi si honores petunt, quo fuerint indigniores, hoc et negligentiores (adepto magistratu) fiunt imprudentiaque magis et audacia replentur.

215. Ubi potentes ad sublevandos tenuioris fortunæ homines sumptus facere sustinent eisque operam navare et gratificari, ibi misericordiæ locus est, singuli cives non dissociati ac deserti sunt, sed mutua societas, defensio et concordia nascuntur atque alia bona tot tantaque, ut nemo verbis exprimere possit.

De senectute.

216. Robur et pulchritudo juventutis bona sunt, senectus autem temperantiæ prudentiæque flos est.

217. Gratus est senex qui scite joculari potest et seria loqui.

218. Senex fuit juvenis aliquando : num vero juvenis futurus sit olim senex, incertum est. Perfectum igitur bonum futuro atque incerto præstantius est.

219. Senectus omnium est sensuum hebetatio : omnia habet atque omnibus aliquid deest.

220. Idem Democritus conspiciatus juvenem industrium et laboris amantem : Pulcherrimum, inquit, senectutis condis obsonium.

Additamentum.

221. Amatorium crimen diluit ipsa quæ amatur.

222. Plurimum ad persuasionem sermo valet.

223. Ad persuadendum sæpenumero plus oratio, quam aurum valet.

224. Infelicior est, injuriam qui facit, quam qui accipit.

225. Quælibet terra sapienti viro pervia est : namque animi fortis universus mundus patria est.

226. Homines natura ad honestatem facti et agnoscunt, quæ honesta sunt, et iis operam dant.

227. Præstat consilium præcedere facta, quam penitentiam subsequi.

- (Democrat. ap. Orell. n. 31.)
228. Ἦ τῶν ξυγγενείων ἐχθρὴ τῆς τῶν θνητῶν χαλεποτέρη μάλα.
- (Democrat. ap. Orell. n. 56.)
229. Ὁ αὐτὸς (Δημόκριτος) ἔφη, οὐ καλὸν πεπαιδευμένον ἀπαιδεύτοις διαλέγεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ νήφροντα μεθύουσιν.
- (Anton. et Max. p. 704.)
230. Ὁ αὐτὸς τὸν φθόνον εἶπεν ἔλκος εἶναι τῆς ἀληθείας.
- (Anton. et Max. p. 408.)
231. Τιμὰι παρὰ τοῖσι εὐφρονέουσι μέγα δύνανται, ὃ ξυνίσσιν τιμώμενοι.
- (Pseudodemocrat. n. 61.)
232. Βέλτερον ὑπ' ἐτέρου ἢ ὑπ' ἑωυτοῦ ἐπαινέσθαι.
- (Pseudodemocrat. n. 82.)
233. Ἦν μὴ γνωρίζης τοὺς ἐπαίνους, κολακεύεσθαι ἡγέο.
- (Pseudodemocrat. n. 83.)
234. Φαύλιον διμιλίη ξυνεχῆς ἔστιν κακίης αὐξίς.
- (Cod. Flor. Stob. Gaisf. IV p. 408.)
235. Ἐκουσίως μὴ πονέειν παῖδες ἀνιέντες, οὔτε γράμματα μάθοιεν, οὔτε μουσικὴν, οὔτε ἀγωνίην, οὐδ' ὅπερ μάλιστα τὴν ἀρετὴν ξυνεχί, τὸ αἰδέεσθαι· μάλα γὰρ ἐκ τούτων φιλείη γίνεσθαι ἢ αἰδῶς.
- (Ibid. p. 403.)
236. Τὰ μὲν καλὰ χρήματα τοῖσι πόνοισι ἢ μάθησις ἐξεργάζεται, τὰ δ' αἰσχροὶ ἀνευ πόνων αὐτόματα καρποῦται· καὶ γὰρ ὡς τὸν οὐκ ἐθέλοντα πολλακίς ἐξέργει τοιοῦτον εἶναι· οὕτω μεγάλης πρήξις ὁ ἀμαθῆς σπανίως πρωτουργός τε καὶ ποιητής ἐστι.

- (Ibid. p. 406.)
217. Τιμίον ὀλίγη σοφίη ὑπὲρ δόξαν ἀπροσόντης μεγάλης.
- (Pseudodemocrat. n. 86.)
234. Ἀνθρώποισι πᾶσι σεβαστά ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀληθές· ἡδὲ δὲ ἄλλω ἄλλο.
- (Pseudodemocrat. n. 34.)
219. Τὴν γε ἀληθινὴν τιμὴν καὶ χάριν ἰδρυμένην ἐν εὐνοίᾳ καὶ διαθέσει τῶν μεμνημένων οὐχ ὑπερόψεται πολιτικὸς ἀνὴρ, οὐδέ γε δόξαν ἀτιμάσει φεύγων τὸ τοῖς πέλας ἀνδάνειν, ὡς ἡζίου Δημόκριτος.
- (Plutarch. reip. ger. prac. p. 821, vol. IX p. 266 ed. Reisk.)
210. Ἐν ξυνοῖ ἰθὺθι ἄκανθαί οὐκ ἔνευσιν, ὡς φησὶν ὁ Δημόκριτος.
- (Plutarch. convival. disput. lib. II, 10 pag. 643, vol. VIII pag. 549 ed. Reisk.)
211. Ἦμος δὲ στεροπῆας ἀπειποίησεν ὀνειρούς ὁ ἥλιος ἀνασχῶν, καὶ καθάπερ εἰς ταῦτο συμμίξας ἐπέστρεψε καὶ συνώρμησε τῷ φωτὶ τὰς πράξεις καὶ τὰς νοήσεις τὰς ἀπάντων, ὡς φησὶ Δημόκριτος, νέα ἐφ' ἡμέρη στρέφοντες ἄνθρωποι, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὀρμὴν καθάπερ ἀρτύματα συντόνως ποθοῦντες, ἄλλος ἀλλαγθὲν ἐπὶ τὰς πράξεις ἀνίστανται.
- (Plutarch. de occulte viv. p. 1129, vol. X pag. 642 seq. ed. Reisk.)
212. Χρὴ τὴν μὲν εὐσέβειαν φανερωῶς ἐνδείκνυσθαι, τῆς δὲ ἀληθείας θαρβρόντως προΐστασθαι.
- (Anton. pag. 235.)
211. Ξείνοισι μεταδίδου καὶ τοῖσι θεομένοισι ἐκ τῶν

228. Consanguineorum inimicitiae multo asperiores sunt externis.

229. Idem (Democritus) dixit, neque doctum decere cum indoctis, neque sobrium cum ebriis loqui.

230. Idem invidiam veritatis ulcus esse dicebat.

231. Honores plurimum valent apud prudentes atque benevolos, qui eos sibi collatos esse intelligunt.

232. Ab alio quam a se ipso laudari praestat.

233. Si laudes in te ipso non agnoveris, palpum tibi obtrudi existimes.

234. Continuum improborum commercium vitiorum consuetudinem paulatim affert.

235. Pueri qui voluntariis laboribus fotos se dare non possunt, illi neque litteras didicerint, neque musicam, neque (cum aequalibus honeste) certare, neque, quod maxime virtutem continet, alios revereri; nam ex his rebus pudor nasci inprimis solet.

236. Res honestas laboribus disciplina perficit, turpes autem nullius laboris nativi sunt fructus: nam ut nolentem (disciplina) saepe cogit, ut (qualem se praebet) talis sit (homo), ita omnis disciplinae expers raro est praecleari facinoris auctor.

237. Non nihil sapientiae pluris faciendum est, quam speciosa quidem, sed falsa magnae dementiae opinio.

238. Apud omnes quidem homines in honore sunt bonum ac verum: gratum tamen alii aliud.

239. Certe verum honorem gratiamque innixam benevolentia animique memorum affectione non despiciet vir, qui in administranda republica versatur, neque gloriam contemnet, fugiens aliorum approbationem, ut volebat Democritus.

240. In communi pisce non insunt spinæ, ut dicit Democritus.

241. Verum ubi sol oriens fulgentia somnia abegit, et tanquam in unum commiscens convertit et excitavit una cum luce omnium actiones cogitationesque: tunc, ut ait Democritus, nova statim ab initio diei animo volventes homines, mutuos conatus velut condimenta quaedam vehementer appetentes, alius aliunde ad res agendas sese conferunt.

242. Pietas palam declaranda, veritas autem forti animo defendenda est.

243. Peregrinis impertire et egentibus ex iis quæ ad-

- ἐόντων· ὁ γὰρ μὴ διδοὺς δεομένῳ οὐδὲ αὐτὸς λήψεται δεόμενος.
(Anton. et Max. p. 725.)
244. Τάχος καὶ ἐπειγὸς ἀπέστω τοῦ ἐσθίειν· κυνῶδες γὰρ τοῦτο καὶ θηρίῳ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ πρέπον.
(Anton. et Max. pag. 299.)
245. Ποθητὸς εἶναι μᾶλλον ἢ φοβερὸς κατὰ τὸν βίον προαιροῦ, ὃν γὰρ πάντες φοβοῦνται, πάντας φοβεῖται.
(Anton. p. 517; Max. p. 542.)
246. Τὸν ἄρχοντα δεῖ ἔχειν πρὸς μὲν τοὺς καιροὺς λογισμὸν, πρὸς δὲ τοὺς ἐναντίους τόλμαν, πρὸς δὲ τοὺς ὑποταγμένους εὐνοίαν.
- (Anton. p. 517; Max. p. 542.)
247. Δεῖ τὸν ἐτέρων μέλλοντα ἄρξειν αὐτὸν ἑαυτοῦ πρῶτον ἄρχειν.
(Maxim. p. 542.)
248. Ἡδὺ μὴδὲν ἀποδέχεσθαι, ἢν μὴ ξυμφέρῃ.
(Pseudodemocrat. ap. Orell. n. 39.)
249. Ὁ κόσμος σκηνή, ὁ βίος πάροδος· ἦλθες, εἶδες, ἀπῆλθες.
(Pseudodemocrat. ap. Orell. n. 84.)
250. Θείου νόου τὸ αἰεὶ διαλογίζεσθαι καλόν.
(Pseudodemocrat. n. 79.)

sunt : qui enim indigenti non dederit, ne ipse quidem, si quando egeat, accipiet.

244. Celeritas et festinatio absint a comedendo. Hoc enim caninum est, et belluæ convenit magis quam homini.

245. Id spectat, ut alii magis te desiderent in vita quam metuant : quem enim omnes metuant, idem omnes metuit.

246. Principem in rerum opportunitatibus uti decet ra-

tionem, adversus hostes audacia, benevolentia autem erga subjectos.

247. Qui aliis imperaturus est, debet ipse sibi prius imperare.

248. Nihil jucundum admittendum est, nisi idem sit utile.

249. Mundus scena, vita transitus : venisti, vidisti, abiisti.

250. Animi divini est, semper aliquid bonum cogitare.

FRAGMENTA PHYSICA.

1. Δημόκριτος δὲ ὅτι μὲν ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ τούτων λέγει μηδὲν φαίνεσθαι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόξαν· ἀληθές δὲ ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχειν τὸ ἀτόμους εἶναι καὶ κενόν. Νόμῳ γὰρ, φησί, γλυκὺ, καὶ νόμῳ πικρόν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρόν, νόμῳ χροιοῦ· ἔτεῃ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. Ἄπερ νομίζεται μὲν εἶναι καὶ δοξάζεται ταῖς αἰσθητά, οὐκ ἔστι δὲ κατὰ ἀλήθειαν ταῦτα· ἀλλὰ τὰ ἄτομα μόνον καὶ κενόν. Ἐν δὲ τοῖς Κρατυνηρίοις καίπερ ὑπεσημένους ταῖς αἰσθήσεσι τὸ κράτος τῆς πίστεως ἀναθεῖναι, οὐδὲν ἤττον εὐρίσκειται τούτων καταδικάζων. Φησὶ γάρ· Ἡμέες δὲ τῶ μὲν ἰόντι οὐδὲν ἀτρεχὲς ζυυόμεν, μεταπίπτον δὲ κατὰ τε σώματος διαθιγῆν, καὶ τῶν ἐπεισιόντων, καὶ τῶν ἀντιστηριζόντων. Καὶ πάλιν φησὶ· ἔτεῃ μὲν νυν, ὅτι οἷον ἕκαστόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὐ ζυυόμεν, πολλὰ χῆ δεδῆλωται. Ἐν δὲ τῶ περὶ ἰδεῶν, γινώσκειν τε χρῆ, φησὶ, ἀνθρωποῦν τῶ δε τῶ κανόνι, ὅτι ἔτεῃς ἀπήλλακται. Καὶ πάλιν· Δηλοῦ μὲν δὴ καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ἔτεῃ οὐδὲν ἴδμεν περὶ οὐδενός· ἀλλ' ἐπιβρῦσμή ἐκάστοισι ἢ δόξαις. Καί ἐτι· Καί τοι δὴ λονέσται, ὅτι ἔτεῃ οἷον ἕκαστον, γινώσκειν, ἐν ἀπόρῳ ἐστί.

Καὶ ὁ μὲν τούτοις πᾶσαν σχεδὸν κινεῖ κατάληψιν, καὶ μόνον ἑξαίρετως καθάπτεται τῶν αἰσθήσεων. Ἐν δὲ τοῖς Κανόσι δύο φησὶν εἶναι γνώσεις, τὴν μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων, τὴν δὲ διὰ τῆς διανοίας· ὧν τὴν μὲν διὰ τῆς διανοίας γνησίην κατάγει, προσμαρτυρῶν αὐτῇ τὸ πιστὸν εἰς ἀληθείας κρίσιν· τὴν δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων σκοτιῆν ὀνομάζει, ἀφαιρούμενος αὐτῆς τὸ πρὸς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς ἀπλανές. Λέγει δὲ κατὰ λέξιν· Γνώμης δὲ δύο εἰσὶν ἰδέαι· ἡ μὲν γνησίη, ἡ δὲ σκοτιῆ· καὶ σκοτιῆς μὲν τὰ δε ξύμπαντα, ὄψις, ἀκοή, ὀσμὴ, γεῦσις, ψαῦσις· ἡ δὲ γνησίη ἀποκεκριμένη δὲ ταύτης. Εἴτα προκρίνων τῆς σκοτιῆς τὴν γνησίην ἐπιφέρει λέγων· Ὅταν ἡ σκοτιῆ μηκέτι δύνηται μήτε δρῆν ἐπ' ἕλαττον, μήτε ἀκούειν, μήτε δὸ μαῖσθαι, μήτε γεῦεσθαι, μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον. Οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦτον ὁ λόγος ἐστὶ κριτήριον, ὃν γνησίην γνώμην καλεῖ.

(Sextus Empiricus adv. Mathem. (Logic.) lib. VII § 135—139. pag. 399 seqq. ed. Fabric.)

2. Παλαιὰ γάρ τις, ὡς προεῖπον, ἄνωθεν παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλιέται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια ὁμοίων εἶναι γνωριστικά· καὶ ταύτης ἔδοξε μὲν καὶ Δημό-

1. Democritus autem quum ea tollat, quæ apparent sensibus, ex iis etiam dicit nihil vere apparere, sed solum ex opinione, verum autem esse in iis quæ sunt, quatenus individua sint et inane. *Opinione enim et instituto, inquit, est dulce et amarum, opinione calidum et frigidum, opinione color : vere autem individua et inane. Quæ igitur esse existimantur et putantur sensilia, ea non sunt revera. Sola autem sunt individua et inane.* In Libris probativis itidem, quamvis pollicitus, se sensibus vim conciliatorum fidemque factorum, nihilominus invenitur eos condemnare. Ait enim : *Nos re ipsa quidem nihil veri intelligimus, sed id tantum percipimus, quod mutatur pro positura corporis eorumque quæ nobis incidunt et obsistunt.* Et alibi ait : *Nos vere quidem qualis sit unaquæque res, vel non sit, nequaquam intelligere, plurimis locis est declaratum.* In libro autem de imaginibus ait : *Oportet hominem hac regula scire, se a vero longe abesse.* Et alio loco : *Ostendit quidem hæc quoque ratio, de nulla re quidquam nos vere scire, sed esse singulis opinionem, prout quemque res extrinsecus allata affecerit.* Et alio etiam loco : *Quamquam erit evidens, dubium esse,*

num, quate sit unumquidque, sciamus. Atque in his quidem omnem fere rejicit comprehensionem, licet modo sensus præcipue testes adhibeat. In Regulis autem duas perhibet esse cognitiones, alteram per sensus, alteram per cogitationem : ex quibus cognitionem quæ per cogitationem fit, genuinam ducit, fide dignum veritatis iudicium suo testimonio ipsi tribuens; cognitionem autem per sensus comparari solitam obscuram vocat, in vero discernendo erroris vacuitatem ei eripiens. Dicit autem ad verbum : *Cognitionis duæ sunt species, altera genuina, altera obscura; et obscuræ quidem hæc sunt omnia, visus, auditus, olfactus, gustus, tactus; genuina autem illa est, quæ ab hac est secreta.* Deinde genuinam obscuræ præferens subiungit hæc : *Quando obscura non amplius potest in rebus justo minoribus neque videre, neque audire, neque odorari, neque gustare, neque tactu sentire, sed ad subtilius (confugiendum).* Est igitur ex Democriti quoque sententia ratio rerum arbitra, quam appellat genuinam cognitionem.

2. Nam vetus quædam, ut prius dixi, et jam pridem recepta inter physicos versatur opinio, similia similibus cognosci; atque ejus quidem visus est etiam Democritus

κριτος κεκοιμικέναι τὰς παραμυθίας· ἔδοξε δὲ καὶ Πλάτων αὐτῆς ἐν Τιμαίῳ παρεψαυκέναι· ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος ἐπὶ τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴστυσι τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογε- νέσι ζώοισι ξυναγλάσσεται, ὡς περιστε- ραὶ περιστερῆσι, καὶ γέρανοι γεράνοισι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν ἀψύχων· κατάπερ ὄρῃν πά- ρεστι ἐπὶ τε τῶν κοσχινευομένων σπερ- μάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τῆσι κυματω- γῆσι ψηφίδων· ἔκου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου· δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται καὶ κριθαὶ μετὰ κριθέων καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν· ἔκου δὲ κατὰ τὴν τοῦ χύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήχεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τῆσι ἐπιμήχεσι ὠθεύονται, αἱ δὲ περιφε- ρέες τῆσι περιφερέσι· ὡς ἀνξυναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πρηγμαμάτων τῆς ἐν τού- τοισι ὁμοιότητος. Ἄλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος οὕτως.

(Sext. Empiric. adv. Mathem. lib. VII § 116 et 117, pag. 395 ed. Fabric.)

3. Δημόκριτος δὲ εἰδὼλὰ τινὰ φησὶν ἐμπελάζειν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τούτων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθοποιά, τὰ δὲ κακοποιά· ἔθνον καὶ εὐχεται εὐλόγγων τυ- γεῖν εἰδῶλων. Ἐἶναι δὲ ταῦτα μεγάλα τε καὶ ὑπερφυῆ καὶ δύσθαρτα μὲν, οὐκ ἀθάρτα δέ. Προσημαίνειν τε τὰ μέλλοντα τοῖς ἀνθρώποις θεω- ρούμενα καὶ φωνὰς ἀριέντα· ὅθεν τούτων αὐτῶν φαντασίαν λαβόντες οἱ παλαιοὶ ὑπενόησαν εἶναι

θεόν, μηδὲνὸς ἄλλου παρὰ ταῦτα ὄντος θεοῦ τοῦ ἀφθαρτον φύσιν ἔχοντος.

(Sextus Empiricus adv. Mathem. lib. IX § 19, pag. 552 seqq. ed. Fabric.)

4. Εἶσι δὲ οἱ ἀπὸ τῶν γιγνομένων κατὰ τὸν κόσμον παραδόξως ὑπονοήσαντες εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς ἐηλυ- θέναι θεῶν. Ἄφ' ἧς φαίνεται εἶναι δόξης καὶ ὁ Δημόκριτος. Ὅρεόντες γάρ, φησί, τὰ ἐν τοῖσι μετεώροισι παθήματα οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων, κατάπερ βροντὰς καὶ ἀστραπάς, κεραυνούς τε καὶ ἀστρων συν- ὄδους, ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψιας, ἐδειματέοντο, θεοὺς οἰόμενοι τούτων αἰτίους εἶναι.

(Sextus Empir. adv. Math. lib. IX § 24 p. 554 ed. Fabric.)

5. Δημόκριτος δὲ τὰς ποιότητας ἐκβαλῶν, ἵνα φησί· Νόμῳ ψυχρόν, νόμῳ θερμόν, ἔτεῃ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. Καὶ πάλιν· Ἐτεῃ δὲ οὐδὲν ἔθμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀληθεῖα.

(Diog. Laert. in vit. Pyrrhon. lib. IX § 72.)

6. Ἀλλὰ καὶ Δημόκριτος ἐν οἷς φησὶ δίνῃ ἀπὸ παν- τὸς ἀποκρίνεσθαι παντοίων εἰδέων (πῶς δὲ καὶ ὑπὸ τίνος αἰτίας καὶ ἡγεῖν), ζοικεν ἀπὸ ταυτο- μάτου καὶ τύχης γεννᾶν αὐτά.

(Simplicius ad Aristot. Phys. fol. 73 b.)

7. Καὶ ὡς Δημόκριτος φησιν, ἦν δμοῦ πάντα αδυ- νάμι, ἐνεργεῖη δ' οὐ.

(Aristot. Metaph. lib. XII cap. 2 pag. 1069 ed. Bekker.)

8. Οἷς οὐδ' ὄναρ ἐντυχῶν ὁ Κολώνης, ἐσφάλη περὶ

aliquas probabiles afferre rationes. Visus est et Plato eam tetigisse in Timæo. Sed Democritus de animatis et inanimis ea quæ dicit statuit. *Animantia enim, inquit, simul congregantur cum ejusdem generis animantibus, ut columbæ cum columbis et grues cum gruibus, atque idem in aliis brutis valet. Idem quoque de inanimis dicendum; ut licet videre in seminibus quæ cribrantur et in lapillis per littora sparsis, quum pro cribri circumactione separatim lens cum lente collocetur, hordeum cum hordeo et triticum cum tritico, ex undarum autem motione oblongi quidem calculi pellantur ad eundem locum ad quem oblongi, teretes vero ad quem teretes, utpote rerum in his similitudine habente rim quandam congregandi.* Sed sic quidem Democritus.

3. Democritus autem ait quædam simulacra appropinquare hominibus, et ex iis alia quidem benefica esse, alia vero malefica; hinc etiam optat, ut bona sibi simulacra occurrant. Ea autem esse magna et ingentia, et difficulter quidem interire, non esse tamen interitui non obnoxia. Significare præterea hominibus futura, quum aspectabilia sint et vocem emittant. Unde perceptam ho-

rum visionem antiqui deos esse existimarunt, quum præter hæc non sit alius deus qui habeat naturam interitus expertem.

4. Sunt autem qui ex rebus admirabilibus, quæ in mundo fiunt, suspicati sint nos pervenisse ad notionem deorum. In qua opinione videtur etiam esse Democritus. *Videntes enim, inquit, veteres quæ in sublimi accidunt, ut tonitrua et fulgura, et fulmina, et astrorum coitus, solisque et lunæ defectiones, perterrabantur, rati deos esse eorum auctores.*

5. Democritus exclusis qualitatibus, ubi ait: *opinio frigidum, opinio calidum, re vera autem individua et inane.* Et alibi: *Re vera nihil scimus; in profundo enim veritas latet.*

6. Sed Democritus quoque dicens *vertigine ab atomorum variarum universitate (quasdam) segregari* (quomodo vero et qua causa, non dicit), videtur forte et casu res procreare.

7. Atque ut Democritus ait, *simul omnia potentia erant, actu vero minime.*

8. Quæ quum ne per somnum quidem vidisset Colotes,

λέξιν τοῦ ἀνδρός, ἐν ᾗ διορίζεται, μὴ μᾶλλον τὸ δέν, ἢ τὸ μηδὲν εἶναι· δέν μὲν ὀνομάζων τὸ σῶμα, μηδὲν δὲ τὸ κενόν, ὡς καὶ τούτου φύσιν τινὰ καὶ ὑπόστασιν ἴδιαν ἔχοντος.

(Plutarch. adv. Colot. pag. 1108. vol. X pag. 561 ed. Reisk.)

9. Δημόκριτος δὲ ὁ τῆ Διὸς φωνῇ παρεικαζόμενος καὶ λέγων τὰδε περὶ τῶν ζυμπάντων ἐπεχειρήσε μὲν τὴν ἐπίνοιαν ἐκθέσθαι, πλείων δὲ ἰδιωτικῆς ἀποφάσεως οὐδὲν ἴσχυσεν, εἰπὼν· Ἄνω ῥωπὸς ἐστὶ, δ' ἀντιος ἴδιμεν.

(Sextus Empiric. adv. Math. lib. VII § 265 p. 423 seqq. ed. Fabric.)

10. Ὁ γὰρ ἀμφαλὸς πρῶτον ἐν μήτρῃσι, ὡς φησὶ Δημόκριτος, ἀγκυρηθολιον σάλου καὶ πλάνης ἐμφύεται, πείσμα καὶ κλήμα τῷ γινομένῳ καρπῷ καὶ μέλλοντι.

(Plutarch. de Amore prolis pag. 495 [vol. VII pag. 928 ed. Reisk.])

11. Τὸ κεραύνιον πῦρ ἀκριβεῖς καὶ λεπτότητι θαυμαστόν ἐστιν, αὐτόθεν περὶ τὴν γένεσιν ἐκ καθαράς καὶ ἀγνῆς ἔχον οὐσίας, καὶ πᾶν, εἴ τι συμμίγνυται νοτερόν, ἢ γεῶδες αὐτῷ, τῆς περὶ τὴν κίνησιν οὐζύτητος ἀποσειομένης καὶ διακαθαίρουσης. Διό-θλητον μὲν οὐδὲν, ὡς φησὶ Δημόκριτος, ὁ μὴ τὸ παρ' αἰθίρης στέγει σέλας. Τὰ μὲν οὖν πυκνά τῶν σωματίων, χαλκός, ἀργυρός, χρυσοὺς ἀποστέγει καὶ φθειρέται, καὶ τῆκεται πάσχοντα τῷ προσμάχῃσθαι καὶ ἀντρεῖοῖεν· τῶν δ' ἀραιῶν καὶ πολυπόρων καὶ χαλῶντων ὑπὸ μανότητος ἀψυασι διεκθλεῖ, καθάπερ ἱματίων καὶ ζύλων αἴων.

(Plutarch. Conviv. disp. lib. IV p. 665)

Περὶ αἰσθήσεων.

12. Δημόκριτος δὲ περὶ μὲν αἰσθήσεως οὐ διορίζει, πότερα τοῖς ἐναντίοις ἢ τοῖς ἁμοίοις ἐστίν· ἢ μὲν γὰρ τῷ ἀλλοιοῦσθαι ποιεῖ τὸ αἰσθάνεσθαι, ὡς εἶεν ἂν τοῖς διαφόροις· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται τὸ ἁμοιον ὑπὸ τοῦ ἁμοίου. Πάλιν δὲ τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι καὶ ἀπλῶς τὸ ἀλλοιοῦσθαι τῷ πάσχειν· ἀδύνατον δέ, φησί, τὸ μὴ ταυτὰ πάσχειν καὶ ἕτερα ὄντα ποιεῖν ἕτερα, ἀλλὰ ταυτὸν τι πάσχειν τοῖς ἁμοίοις. Διὸ περὶ μὲν τούτων ἀμφοτέρως ἔστιν ὑπολαμβάνειν.

(Theophrast. lib. Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν 49.)

13. Περὶ ἐκάστης δ' ἤδη αὐτῶν ἐν μέρει πειρᾶται λέγειν. Ὁρᾶν μὲν οὖν ποιεῖ τῇ ἐμφάσει· ταύτην δ' ἰδίως λέγει· τὴν γὰρ ἔμφασιν οὐκ εὐθὺς ἐν τῇ κόρῃ γίνεσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀέρα τὸν μεταξὺ τῆς ὄψεως καὶ τοῦ ὀρωμένου τυποῦσθαι, συστέλλομενον ὑπὸ τοῦ ὀρωμένου καὶ τοῦ ὀρωντος· ἅπαντος γὰρ αἰεὶ γίνεσθαι τινὰ ἀπρόβροχον· ἔπειτα τοῦτον σπερεδὸν ὄντα καὶ ἀλλόχρον ἐμφαίνεσθαι τοῖς ὀμμασιν ὑγροῖς· καὶ τὸ μὲν πυκνὸν οὐ δέχεσθαι, τὸ δ' ὑγρὸν διέναι. Διὸ καὶ τοὺς ὑγροὺς τῶν σκληρῶν ὀφθαλμῶν ἀμείνους εἶναι πρὸς τὸ δρᾶν, εἰ δ' μὲν ἔξω χιτῶν ὡς λεπτότατος καὶ πυκνότατος εἴη, τὰ δ' ἐντὸς ὡς μάλιστα σωματὰ καὶ κενὰ πυκνῆς καὶ ἰσχυρᾶς σαρκός, ἔτι δὲ ἰκμάδος πηχείας τε καὶ λιπαρᾶς, καὶ αἱ φλέβες κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς

lapsus est in verbis ejus, quibus definit, non magis δὲν esse quam μηδέν; δὲν nominans corpus, μηδέν inane, quasi hoc quoque suam quandam naturam et substantiam habeat.

9. Democritus autem, qui Jovis voci assimilatur atque hac de universis disserit, conatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronunciarum quam imperitum vulgus, dicens: *Homo est quod omnes scimus.*

10. Primum enim in utero umbilicus nascitur, ut ait Democritus, tanquam ancora, qua factus adversus fluctuationes nitatur, et tanquam retinaculum ac pedamentum conceptæ sobolis.

11. Fulminis ignis mirabili est subtilitate et tenuitate, quam statim a prima origine habet ex pura et sincera substantia: et quidquid ei humidum aut terrestre admiscetur, id sui motus celeritate excutit atque expurgat. Nihil icitur fulmine, ut ait Democritus, quod non fulmen e caelo missum impediatur atque retineatur. Quare corpora densa, ut aes, argentum, aurum, fulmen retardant, corumpunturque et liquescunt eo, quod repugnant atque resistunt. At per rara multisque foraminibus liantia ob

laxitatem eorum sine tactu discurrit fulmen, ut per vestes et arida ligna.

De sensibus.

12. Democritus de sensu non definit, utrum contrariis an similibus fiat. Quatenus enim sensum mutatione fieri dicit, videatur diversis, quum similia similibus non mutantur. Rursus autem nos sentire omninoque mutari contendit dum patiamur, dissimilia vero pati et diversa quidem diversa facere posse negat, sed simile aliquid similibus pati. Quapropter hæc utroque modo intelligi licet.

13. De singulis autem sensibus deinceps dicere conatur. Videre nos ait imaginum illapsu quem peculiariter describit; imaginem enim non statim in pupillam illabi, sed aerem inter oculum et illud quod cernitur, medium, contractum ab illo quod cernitur et qui cernit, formari; ab omni enim re fieri semper effluvium quoddam; deinde hunc aerem solidum et discolorem oculis humidis ut imaginem illabi, ita ut densum non accipiat, humidum peragret. Idcirco humidos oculos duris meliores esse ad videndum, si membrana externa quam tenuissima et solidissima sit, interna autem quam maxime fungosa et inania carne solida et valida, atque humore crasso et ui-

αἰθεῖται καὶ ἀνικμοί, καὶ ὁμοιοσχημοῖεν τοῖς ἀποτυπουμένοις. Τὰ γὰρ ὁμόφυλα μάλιστα ἔκαστον γνωρίζειν.

(Theophrastus *ibid.* 50.)

14. Πρῶτον μὲν οὖν ἀτοπος ἢ ἀποτύπωσις ἢ ἐν τῷ ἀέρι· δεῖ γὰρ ἔχειν πυκνότητα καὶ μὴ θρύπτεσθαι τὸ πυκνούμενον, ὥσπερ καὶ αὐτὸς λέγει παραβάλλων, τοιαύτην εἶναι τὴν ἐντύπωσιν, οἷον εἰ ἐκμάξιαις εἰς κηρόν. Ἐπειτα μᾶλλον ἐν ὕδατι τυποῦσθαι δυνατόν, ὅσῳ πυκνότερον ἦττον δὲ ὀρεῖσθαι. Καίτοι προσῆκε μᾶλλον. Ὅλως δὲ ἀποβροχὴν ποιοῦντα τῆς μορφῆς, ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ τῶν εἰδῶν, τί δεῖ τὴν ἀποτύπωσιν ποιεῖν; αὐτὰ γὰρ ἐμφαίνεται τὰ εἶδωλα.

(Theophrastus *ibid.* 51.)

15. Ἄλλ' ἴσως τὴν ἐμφασιν ὁ ἥλιος ποιεῖ, τὸ φῶς ὥσπερ ἐπιφέρων ἐπὶ τὴν ὄψιν, καθάπερ εἴκοι βούλεσθαι λέγειν· ἐπεὶ τό γε τὸν ἥλιον ἀνωθοῦντα ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀποπλαττόμενον πυκνοῦν τὸν ἀέρα, καθάπερ φησὶν, ἀτοπον· διακρίνειν γὰρ πέφυκε μᾶλλον.

(Theophrastus *ibid.* 54.)

16. Τὴν δ' ἀκοὴν παραπλησίως ποιεῖ τοῖς ἄλλοις· εἰς γὰρ τὸ κενὸν ἐπιπίπτοντα τὸν ἀέρα κίνησιν ἐμποιοῖν, πλὴν ὅτι κατὰ πᾶν μὲν ὁμοίως τὸ σῶμα εἰσιέναι, μάλιστα δὲ καὶ πλεῖστον διὰ τῶν ὄτων, ὅτι διὰ πλείστου τε κενοῦ διέρχεται καὶ ἥκιστα διαμῖνεται· διὸ καὶ κατὰ μὲν τὸ ἄλλο σῶμα οὐκ

αἰσθάνεσθαι, ταύτη δὲ μόνον. Ὅταν δὲ ἐντὸς γένηται, σκιδνάσθαι διατάχους· τὴν γὰρ φωνὴν εἶναι θρυπτομένου τοῦ ἀέρος καὶ μετὰ βίας εἰσιόντος.

(Theophrastus *ibid.* 55.)

17. Ὡσπερ οὖν ἐκτὸς ποιεῖ τῇ ἀφῆ τὴν αἴσθησιν, οὕτω τῇ ἀκοῇ ἐντὸς. Ὅξύτατον δ' ἀκούειν, εἰ ὁ μὲν ἔξω χιτῶν εἴη πυκνός, τὰ δὲ φλέβια κενὰ καὶ ὡς μάλιστα ἀνικμα καὶ εὐτρητα κατὰ τε τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς ἀκοάς· ἔτι δὲ τὰ ὁστὰ πυκνὰ καὶ ὁ ἐγκέφαλος εὐκρατος, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν ὡς ξηρότατον· ἀθρόον γὰρ ἂν οὕτως εἰσιέναι τὴν φωνήν, ἅτε διὰ πολλοῦ κενοῦ καὶ ἀνίκμου καὶ εὐτρήτου εἰσιούσαν, καὶ ταχὺ σκιδνάσθαι καὶ ἑμαλωῖς κατὰ τὸ σῶμα, καὶ οὐδὲ ἐκπίπτειν ἔξω.

(Theophrastus *ibid.* 56.)

18. Τὸ μὲν οὖν σαφῶς ἀφορίζειν ὁμοίως ἔχει τοῖς ἄλλοις, ἀτοπον δὲ καὶ ἀόηλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὸν ψόφον εἰσιέναι, καὶ ὅταν εἰσελθῇ διὰ τῆς ἀκοῆς, διαγχεῖσθαι κατὰ πᾶν, ὥσπερ οὐ ταῖς ἀκοαῖς ἀλλ' ὅλην τῷ σώματι τὴν αἴσθησιν οὔσαν. Οὐ γὰρ, εἰ καὶ συμπάσχει τι τῇ ἀκοῇ, διὰ τοῦτο καὶ αἰσθάνεται. Πάσαις γὰρ τοῦτο γε ὁμοίως ποιεῖ· καὶ οὐ μόνον ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ. Καὶ περὶ μὲν ὄψεως καὶ ἀκοῆς οὕτως ἀποδίδωσι· τὰς δ' ἄλλας αἰσθήσεις σχεδὸν ὁμοίως ποιεῖ τοῖς πλείστοις.

(Theophrastus *ibid.* 57.)

tido, venæ denique ad oculos pertinentes rectæ humorisque expertes et similes figura imaginibus conformatis sint. Sui enim generis res maxime quidem cognoscere.

14. Ac primum quidem inepta est imaginis in aere conformatio; nam quod densatum est servare oportet hanc densitatem, neque conteri, quemadmodum ipse dicit comparatione proposita, tali modo fieri informationem, quali in cera aliquid imprimas. Deinde eo facilius simulacrum in aqua imprimi potest, quo densior est; difficilius autem cerni. At oportebat facilius. Omnino eum qui formæ effluvium statuit, ut in libro de imaginibus, quid opus est imaginis conformationem ponere? Ipsa enim simulacra il-labuntur.

15. Sed fortasse illapsum sol efficit, lucem quasi oculo afferens, ut Democritus videtur dicere voluisse; quum, quod ait, solem repellentem a sese effingendo densare aerem absurdum sit; ea enim solis natura est, ut aerem potius discernat.

16. Auditum vero similiter atque cæteri (philosophi) definit: aere enim in vacuum irruente motum effici, sed (quod Democriti proprium est) aerem per totum corpus similiter penetrare, maxime autem per aures, quoniam hic per plurimum vacuum pervadat et minime permaneat;

ideo in reliquis corporis partibus (sonum) non sentiri, sed solis in auribus. Ubi autem ad interna pervenerit, celeriter dimanare; esse (i. e. oriri) enim vocem aere contrito et per vim ingrediente.

17. Eodem igitur modo quo extrinsecus tactu sensum fieri statuit, ita intus auditu. Acutissime audiri, si membrana externa densa, venæ inanes et quam maxime sine humore et bene tum ad reliquum corpus tum ad caput auresque perforatæ, ossa autem firma et cerebrum bene mixtum, et quod circumdet, quam siccissimum sit. Ita enim vocem plenam intrare, per multum vacuum et humore carens et bene perforatum progressam, citoque dimanare æquabiliter per corpus serpendo, neque excidere.

18. Democritus igitur in iis quæ perspicue definit similia profert ac cæteri (philosophi), ineptum vero atque obscurum est (quod ait) per totum corpus penetrare sonum et ubi per aurem intraverit, per totum corpus diffundi, quasi tum non solæ aures, sed universum corpus sentiat. Nam si quid etiam una cum auribus afficit, ideo tamen non et ipsum sentit. Enimvero omnibus (sensibus) hoc similiter ascribit, neque his tantum, sed etiam animæ. De visu quidem et auditu ita statuit; cæteros sensus similiter definit ac plerique.

19. Περὶ δὲ τοῦ φρονεῖν ἐπὶ τοσοῦτον εἶρκεν, ὅτι γίνεταί, συμμετρῶς ἔχουσαι τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν κίνησιν· ἐὰν δὲ περιθερμὸς τις ἢ περιψυχρος γένηται, μεταλλάττειν φησί. Διότι καὶ τοὺς παλαιούς καλῶς τοῦθ' ὑπολαβεῖν, ὅτι ἐστὶν ἀλλοφρονεῖν. Ὡστε φανερόν, ὅτι τῇ κράσει τοῦ σώματος ποιεῖ τὸ φρονεῖν· ὅπερ ἴσως αὐτῷ καὶ κατὰ λόγον ἐστί, σῶμα ποιοῦντι τὴν ψυχὴν.

(Theophrastus *ibid.* 58.)

20. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἔοικε συνηκολουθῆναι τοῖς ποιοῦσιν ὅπως τὸ φρονεῖν κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν· ἢ περ ἐστὶν ἀρχαιοτάτη δόξα. Πάντες γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ σοφοὶ κατὰ τὴν διάθεσιν ἀποδιδόασιν τὸ φρονεῖν.

(Theophrastus *ibid.* 72.)

21. Βαρὺ μὲν οὖν καὶ κοῦρον τῷ μεγέθει διαίρει Δημόκριτος. Εἰ γὰρ διακριθεῖ ἕν ἕκαστον τῶν ἀμικτων (εἰ καὶ κατὰ σχῆμα διαφέρει) σταθμοῦ ἂν ἐπὶ μεγέθει τὴν φύσιν ἔχειν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐν γε τοῖς μικτοῖς κουρύτερον ἂν εἶναι τὸ πλεόν ἔχον κενόν, βαρύτερον δὲ τὸ ἑλαττον.

(Theophrastus *ibid.* 61.)

22. Ἐν ἐνίοις μὲν οὕτως εἶρκεν· ἐν ἄλλοις δὲ κοῦρον εἶναι φησὶν ἀπλῶς τὸ λεπτόν. Παραπλησίως δὲ καὶ περὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ· σκληρόν μὲν γὰρ εἶναι τὸ πυκνόν, μαλακὸν δὲ τὸ μακρόν, καὶ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον καὶ μάλιστα κατὰ λόγον. Διαφέρειν δ' εἶτι τὴν θέσιν καὶ τὴν ἐναποληψὶν τῶν κενῶν τοῦ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ καὶ τοῦ βαρέος, καὶ κοῦφου. Διὸ σκληρότερον μὲν εἶναι σιδήρον,

βαρύτερον δὲ μόλυβδον· τὸν μὲν γὰρ σιδήρον ἀνωμάλως συγκεῖσθαι, καὶ τὸ κενὸν ἔχειν πολλαχῆ, καὶ κατὰ μεγάλα πεπυκνωθῆναι, καὶ κατὰ ἕνια ἀπλῶς πλεόν ἔχειν κενόν· τὸν δὲ μόλυβδον ἑλαττον ἔχοντα κενὸν ὁμαλῶς συγκεῖσθαι, κατὰ πᾶν ὁμοίως μακρόν· διὸ βαρύτερον μὲν, μαλακώτερον δ' εἶναι τοῦ σιδήρου.

(Theophr. *ibid.* 62.)

23. Περὶ μὲν οὖν βαρέος καὶ κοῦφου καὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ ἐν τούτοις ἀφορίζει· τῶν δ' ἄλλων αἰσθητῶν οὐδενὸς εἶναι φύσιν, ἀλλὰ πάντα πάθη τῆς αἰσθήσεως ἀλλοιουμένης, ἐξ ἧς γίνεσθαι τὴν φαντασίαν. Οὐδὲ γὰρ τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ φύσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸ σχῆμα μεταπίπτον ἐργάζεσθαι καὶ τὴν ἡμετέραν ἀλλοίωσιν· ὅ, τι γὰρ ἂν ἄθρου ἦ, τοῦτ' ἐνισχύειν ἐκάστῳ, τὸ δ' εἰς μικρὰ διανενημμένον ἀναίσθητον εἶναι. Σημεῖον δέ, ὡς οὐκ εἰσὶ φύσει, τὸ μὴ ταῦτα πᾶσι φαίνεσθαι τοῖς ζώοις, ἀλλ' ὃ ἡμῖν γλυκύ, τοῦτ' ἄλλοις πικρόν, καὶ ἐτέροις δξύ, καὶ ἄλλοις ὀσμύ, τοῖς δὲ στρυφόν· καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὡσαύτως. Ἐτι δ' αὐτοὺς μεταβάλλειν τὴν κρίσιν κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἡλικίας· ἢ καὶ φανερόν, ὡς ἡ διάθεσις αἰτία τῆς φαντασίας. Ἀπλῶς μὲν οὖν περὶ τῶν αἰσθητῶν οὕτως δεῖν ὑπολαμβάνειν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὡσπερ καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ταῦτα ἀνατίθησι τοῖς σχήμασι· πλὴν οὐχ ἅπαντων ἀποδίδωσι τὰς μορφάς, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν χυλῶν καὶ τῶν χρωμάτων· καὶ τούτων ἀκριβέστερον διορίζει τὰ περὶ τοὺς χυλοὺς, ἀναφέρων τὴν φαντασίαν πρὸς ἄνθρωπον.

19. De sana mente ita loquitur, sapere nos, si anima post motum convenienter et apte se habeat; si quis autem admodum calidus frigidusve fiat, mentem perturbari dicit. Quare priscos praclare intellexisse, hanc esse mentis alienationem. Unde patet, Democrito sanam mentem corporis mixtione constare, id quod fortasse ipsius rationi convenit, qui animam corpus esse censeat.

20. Sed in his rebus illos videtur secutus esse, qui sanam mentem e mutatione pendere volunt, quæ vetustissima est opinio. Omnes enim prisci et poetae et sapientes pro corporis affectione nos sapere decernunt.

21. Grave igitur et leve magnitudine distinguit Democritus. Si enim (eorum quæ non sunt mixta) unumquidque discernatur (etiamsi formâ differat), gravitatis naturam in magnitudine sitam esse (docet); sed inter mixta levius esse, quod plus vacui habeat, gravius, quod minus.

22. Ita quidem in nonnullis locis dixit; in aliis tamen leve esse simpliciter dicit tenue. Pariter quoque de duro et molli; quippe durum esse densum, molle contra rarum, et magis minusve (durum et molle) omnino pro rata parte (densum et rarum). Differre porro situm et injectum vacuorum spatiorum duri et mollis, gravis et levis. Ita-

que durius esse ferrum, gravius plumbum. Ferrum enim inæqualiter compositum esse, multisque in locis vacuum habere, et multis quidem in partibus densatum esse, et in nonnullis prorsus plus habere vacui. Plumbum vero, cui minus vacui insit, æqualiter compositum et per omnes partes similiter rarum esse. Ideo plumbum gravius quidem, sed tamen mollius esse ferro.

23. De gravi igitur et levi et duro et molli talia his locis definit; cæterorum vero sensilium nullius naturam, sed omnia affectiones sensus commutati, ex quo imaginatio oriatur, esse. Neque enim vere esse frigidi et calidi naturam, sed formam quo tempore ipsa transmutetur, nostram quoque mutationem efficere; scilicet quod plurimum sit, hoc in quoque valere, quod autem in exiguis particulis distributum sit, non esse sensile. At (hæc sensilia) natura sua non esse, inde patere, quod illa non eadem omnibus animalibus appareant, sed quod nobis quidem dulces, hoc aliis amarum, rursus aliis acutum, nonnullis acre, quibusdam austerum et reliqua eodem modo. Nos quoque ipsos sententiam mutare secundum affectiones vitæque aetates; unde corporis statum rei illius imaginariæ causam esse liqueat. Ita igitur prorsus de sensilibus esse existimandum. Enimvero sicut cætera, ita et hæc ad formas revocat, non tamen omnium figuras recenset, sed magis saporum et colorum, ex quibus rursus accuratius definit saporis, perceptionem imaginariam homini tribuens.

(Theophrastus *ibid.* 63 et 64.)

Περὶ χυλῶν.

24. Τὸ μὲν σχῆμα καθ' αὐτὸ ἐστὶ, τὸ δὲ γλυκὺ καὶ δλωὺς τὸ αἰσθητὸν πρὸς ἄλλο καὶ ἐν ἄλλοις.
(Theophrast. *ibid.* 69.)
25. Δημόκριτος δὲ σχῆμα περιτιθεὶς ἐκάστῳ, γλυκὺν μὲν τὸν στρογγύλον καὶ εὐμεγέθη ποιεῖ· στρυφνὸν δὲ τὸν μεγαλόσχημον, τραχύν τε καὶ πολυγώνιον καὶ ἀπεριφερῆ· ὄξυν δὲ κατὰ τούνομα τὸν ὄξυν τῷ ὄγκῳ καὶ γωνιοειδῆ καὶ καμπύλον καὶ λεπτόν καὶ ἀπεριφερῆ· δριμύν δὲ τὸν περιφερῆ καὶ λεπτόν καὶ γωνιοειδῆ καὶ καμπύλον· ἄλμυρόν δὲ τὸν γωνιοειδῆ καὶ εὐμεγέθη καὶ σκολιὸν καὶ ἰσοσκελεῖ· πικρὸν δὲ τὸν περιφερῆ καὶ λεῖον, ἔχοντα σκαληνίαν, μέγεθος δὲ μικρόν· λιπαρόν δὲ τὸν λεπτόν καὶ στρογγύλον καὶ μικρόν.
(Theophrast. *de Caus. plant.* VI, 6.)
26. Ἄτοπον δὲ κάκεινο ὁ κατὰ τὰ σχήματα λέγουσιν, ὅτι ἡ τῶν ὁμοίων διαφορὰ ἢ κατὰ μικρότητα καὶ μέγεθος τείνει εἰς τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ἔχειν δυνάμιν· οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς μορφῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὄγκων ποιοῦσι τὰς δυνάμεις, ἃς εἰ μὲν κατὰ πάντα διαστανίσαντες ἀπλῶς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον ἐκάλουν, καλῶς ἂν τοῦτο ἀπέδωκαν· τὸ δὲ εἰς τὸ μὴ ταῦτ' οὐκ εἶναι ποιεῖν οὐκ εὐλόγον, ἐπεὶ ἐν τοῖς σχήμασιν αἱ δυνάμεις.

(Theophrast. *de Caus. plant.* VI, 2.)

27. Τὸν μὲν οὖν ὄξυν εἶναι τῷ σχήματι γωνιοειδῆ τε καὶ πολυκαμπῆ καὶ μικρόν καὶ λεπτόν· διὰ γὰρ τὴν δριμύτητα τραχὺ καὶ πάντῃ διαδύνασθαι· τραχύν δ' ὄντα καὶ γωνιοειδῆ συνάγειν καὶ συσπᾶν· διὸ καὶ θερμαίνειν τὸ σῶμα, κενότητος ἐμποιοῦντα· μάλιστα γὰρ θερμαίνεσθαι τὸ πλεῖστον ἔχον κενόν. Τὸν δὲ γλυκὺν ἐκ περιφερῶν συγκεῖσθαι σχημάτων οὐκ ἄγαν μικρῶν· διὸ καὶ διαγίνει δλωὺς τὸ σῶμα, καὶ οὐ βιαιῶς καὶ οὐ τραχὺ πάντα περαίνειν· τοὺς δ' ἄλλους χυλοὺς ταραττεῖν, ὅτι διαδύων πλανᾷ τὰ ἄλλα καὶ ὑγραίνει· ὑγραίνόμενα δὲ καὶ ἐκ τῆς τάξεως κινούμενα συρβείν εἰς τὴν κοιλίαν· ταύτην γὰρ εὐπορώτατον εἶναι διὰ τὸ πλεῖστον εἶναι κενόν.
(Theophrast. *de Sensu et sensil.* 65.)
28. Τὸν δὲ στρυφνὸν ἐκ μεγάλων σχημάτων καὶ πολυγωνίων καὶ περιφερῆς ἤμιστ' ἐχόντων· ταῦτα γὰρ ὅταν εἰς τὰ σώματα ἔλθῃ, ἐπιτυφλοῦν ἐμπλάττοντα τὰ φλέβια καὶ καλύειν συρβείν· διὸ καὶ τὰς κοιλίας ἰστανάει. Τὸν δὲ πικρὸν ἐκ μικρῶν καὶ λεῖων καὶ περιφερῶν· τὴν περιφέρειαν εἰληχότα καὶ καμπὰς ἔχουσαν· διὸ καὶ γλίσχρον εἶναι καὶ κολλώδη. Τὸν δ' ἄλμυρόν ἐκ μεγάλων καὶ οὐ περιφερῶν, ἀλλ' ἐπ' ἐνίον μὲν σκαληνῶν· διὸ οὐδὲ πολυκαμπῶν. Βούλεται δὲ σκαληνὰ λέγειν, ἅπερ παράλαξιν ἔχει πρὸς ἀλλήλα καὶ συμπλοκῆν. Μεγάλων μὲν, ὅτι ἡ ἀλμυρὸς ἐπιπολάζει· μικρὰ

De saporibus.

24. Figura quidem per se constat, dulcia vero omninoque sensilia non constant, nisi quatenus ad alia referuntur atque in aliis sunt.

25. Democritus suam cuique saporis figuram tribuens dulcem facit teretem magnisque constantem atomis; austerum vero figuræ magnitudine conspicuum, asperum, angulosum, non rotundum; nomine autem acutum molis quoque forma acutum et angularem et curvum et tenuem et rotunditate carentem; acrem porro rotundum et tenuem et angularem et curvum; salsum præterea angularem atque e magnis atomis compositum et tortuosum et æquis cruribus insignem; amarum autem rotundum et lævem et inæqualem et exigua magnitudine præditum; pinguem denique tenuem et teretem et parvum.

26. Ineptum vero et illud est, quod figurarum habitatio ratione dicunt, similitudine discrepantiam in parvitate et magnitudine sitam ejusmodi esse, ut non eandem vim eundemque effectum habeant. Neque enim figura (solum), sed quantitate (diversum) effectum fieri statuunt, quem si omnibus consideratis simpliciter majus et minus vocarent, recte decernerent; sed (hanc similitudinem) non ad eandem efficienda valere neque eandem perficere, absurde dicunt, quum vis et effectus e figura pendeat.

27. Namque acutum saporem esse forma angularem, flexuosum, parvum et tenuem, et propter acritudinem celeriter et ubique perlabi; ut asperum vero et angularem, cogere et contrahere eo modo, ut corpus calefaciat, inanitates injiciendo: quod enim plurimum vacui habeat, maxime calefaciit. Dulcem autem e rotundis figuris nec nimis parvis constare, ideoque corpus plane perfundere, neque vehementer nec celeriter omnia permeare; cæterum dulcem perturbare cæteros sapes, quoniam perlans reliqua dispergat et madefaciat, madefacta autem et disturbata in ventrem confluere, qui maxime vacuus facillime excipere possit.

28. Austerum vero e magnis figuris et angulosis et minime rotundis compositum esse, quæ si in corpora veniant, venas excæcent et obstruant et impediunt, quominus conjunctim (per artus) fluat (sanguis), ita ut alium astringant. Amarum autem e parvis et lævibus et rotundis, tali nimirum rotunditate accepta, quæ flexus quoque habeat; ideo tenacem esse et glutinosum. Salsum vero e magnis nec rotundis, sed aliqua parte inæqualibus, et hanc ob rem non flexuosis. Intelligit autem inæqualia quæ variationem nexumque inter se habeant. E magnis quidem, quoniam salsilago (inde redundans, corpori) innatet; parvas enim particulas circumdantibus pulsas cum universo corpore commiseri. E non rotun-

γὰρ ὄντα, καὶ τυπόμενα τοῖς περιέχουσι, μίγνυ-
σθαι ἂν τῷ παντί· οὐ περιφερῶν δέ, ὅτι τὸ μὲν
ἀλευρὸν τραχύ, τὸ δὲ περιφερὲς λείον· σκαληνῶν
δὲ διὰ τὸ μὴ περιπλάττεσθαι· διὸ ψαφρὸν εἶναι.
(Theophrastus *ibid.* 66.)

29. Τὸν δὲ δριμύτην μικρὸν καὶ περιφερῆ καὶ γωνιοειδῆ,
σκαληνὸν δὲ οὐκ ἔχειν· τὸν μὲν γὰρ δριμύτην πολυ-
γώνιον ποιεῖν τῇ τραχύτητι, θερμαίνειν καὶ δια-
χεῖν διὰ τὸ μικρὸν εἶναι καὶ περιφερῆ καὶ γω-
νιοειδῆ· καὶ γὰρ τὸ γωνιοειδὲς εἶναι τοιοῦτον.
᾿Ωσαύτως δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἐκάστου δυνάμεις ἀπο-
δίδωσιν, ἀνάγων εἰς τὰ σχήματα· ἀπάντων δὲ τῶν
σχημάτων οὐδὲν ἀκέραιον εἶναι καὶ ἀμιγῆς τοῖς
ἄλλοις, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ (χυλῶ) πολλὰ εἶναι καὶ
τὸν αὐτὸν ἔχειν λείον καὶ τραχέος καὶ περιφερῆς
καὶ ὀξέος καὶ τῶν λοιπῶν· ὁ δ' ἂν ἐνῆ πλείστον,
τοῦτο μάλιστα ἐνίσχυσι πρὸς τε τὴν αἴσθησιν καὶ
τὴν δύναμιν. Ἔτι δὲ εἰς ὅποιαν ἔξιν ἂν εἰσέλθῃ,
διαφέρειν οὐκ ὀλίγον· καὶ διὰ τοῦτο τὸ αὐτὸ τάναν-
τία, καὶ τάναντία τὸ αὐτὸ πάθος ποιεῖν ἐνίστε.
(Theophrastus *ibid.* 67.)

Περὶ χρωμάτων.

30. Δημόκριτος φύσιν μὲν μηδὲν εἶναι χρωμα, τὰ μὲν
γὰρ στοιχεῖα ἀποικα, τὰ τε μεστὰ καὶ τὸ κενόν· τὰ
δ' ἐξ αὐτῶν συγκρίματα κεχρῶσθαι διαταγῆ τε καὶ
ζυθμῶ καὶ προτροπῆ, ὧν ἡ μὲν ἔστι τάξις, ἡ δὲ
σχῆμα, ἡ δὲ θέσις· παρὰ ταῦτα γὰρ αἱ φαντασίαι.
Τούτων δὲ τῶν πρὸς τὴν φαντασίαν χρωμάτων

τέτταρες αἱ διαφοραί, λευκοῦ, μέλανος, ἐρυθροῦ,
χλωροῦ.

(Stobaeus *Eclog. phys. lib. I cap. 17 frag.*
364 seqq. ed. Heer.)

31. Διὸ μᾶλλον εὐλογον, σώματα εἶναι ἀδιαίρετα—
ὅπερ ποιεῖ Δημόκριτος· διὸ καὶ χροίην οὐ φησιν
εἶναι, τροπῆ γὰρ χρωματίζεσθαι.
(Aristoteles de *Gener. et corr. I, 2.*)
32. Τῶν δὲ χρωμάτων ἀπλᾶ μὲν λέγει τέτταρα· λευ-
κὸν μὲν οὖν εἶναι τὸ λείον· ὁ γὰρ ἂν μὴ τραχύ,
μηδ' ἐπισιαιζῆ μηδὲ δυσδιόδοον τι, τοιοῦτον πᾶν
λαμπρὸν εἶναι. Δεῖ δὲ καὶ εὐθύτροπα καὶ διαυγῆ
τὰ λαμπρὰ εἶναι. Τὰ μὲν οὖν σκληρὰ τῶν λευ-
κῶν ἐκ τοιούτων σχημάτων συγκεῖσθαι, ὅσον ἡ
ἐντὸς πλάξ τῶν κοχχυλίων· ταῦτα γὰρ ἂν ἄσκια
καὶ εὐαγῆ καὶ εὐθύτροπα εἶναι· τὰ δὲ ψαθυρὰ καὶ
εὐθροπτα ἐκ περιφερῶν μὲν λοξῶν δὲ τῇ θέσει
πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰς δύο συζεύξεις, τὴν ὀθλην
τάξιν ἔχειν ὅτι μάλιστα ὁμοίαν. Τοιούτων δ'
ὄντων, ψαθυρὰ μὲν εἶναι, διότι κατὰ μικρὸν ἡ σύν-
αψις· εὐθροπτα δὲ, ὅτι ὁμοίως κείνται· ἄσκια
δὲ, διότι λεῖα καὶ πλατέα· λευκότερα δὲ τῷ τὰ
σχήματα τὰ εἰρημένα καὶ ἀκριθέστερα καὶ ἀμιγέ-
στερα εἶναι, καὶ τὴν τάξιν καὶ τὴν θέσιν πρὸς
ἄλληλα ἔχειν μᾶλλον τὴν εἰρημένην.
(Theophrastus de *Sensu et sensil. § 73.*)
33. Τὸ μὲν οὖν λευκὸν ἐκ τοιούτων εἶναι σχημάτων.
Τὸ δὲ μέλαν ἐκ τῶν ἐναντιῶν, ἐκ τραχέων καὶ
σκαληνῶν καὶ ἀνομοίων· οὗτοι γὰρ ἂν σκιάζουσιν καὶ
οὐκ εὐθεῖς εἶναι τοὺς πόρους οὐδ' εὐδιόδους. Ἔτι

dis vero, quia salsum asperum, rotundum autem glabrum sit. Ex inaequalibus denique, quod (aliis saporibus) non obruatur ideoque durus sit.

29. Postremo acrem saporem partum et rotundum et angularem, sed non inaequalem : acrem enim asperitate sua angulosum quid efficere, calefacere et perfundere, quoniam parvus et rotundus et angularis sit omneque angulare ita se habeat. Pari autem modo reliquas cujusque vires exponit, ad figuras referens; verum omnium figurarum nullam esse sinceram atque a caeterarum admixtione liberam, sed in unoquoque (sapore) multas esse, eundemque habere (figuram) glabri et asperi et rotundi et acuti et reliquorum, quae autem maxima insit, hanc maxime ad sensum efficiendum vimque ostendam valere. Praeterea in quem (corporis) habitum incidat sapor, multum interesse, ideoque fieri, ut eadem (corporis nostri) affectio contraria, et contraria eandem affectionem nunquam exhibeant.

De coloribus.

30. Democritus nihil per se colorem esse dixit, nam elementa quidem, plenum et inane, nullam qualitatem habere, quae autem ex his componantur, ordinatione,

forma et collocatione, id est ordine, figura et situ colorari; inde enim fieri perceptiones (visa). Colorum autem visu perceptorum quattuor esse genera inter se diversa : album, nigrum, rubrum, viridem colorem.

31. Quapropter magis consentaneum fuerit, corpora esse individua—quod Democritus statuit; quocirca et colorum non dicit esse, collocatione enim quocirca.

32. Colorum quattuor genera simplicia esse dicit; atque album quidem esse lrvae : quod enim neque asperum sit, neque obumbret, neque difficulter sit pervium, id omne candidum esse. Candida vero et recte perforata et translucida esse oportere. Alborum igitur dura e talibus constare figuris, qualis sit cochlearum crusta interna; haec enim esse vacua umbrae et pellucida et recte perforata; friabilia autem et fragilia e rotundis quidem, sed situ, quem habeant inter se, obliquis (composita esse), ac duas conjunctiones totumque ordinem quam simillimum habere. Itaque friabilia esse, quia brevi intervallo sese tangant, fragilia autem, quia similem habeant situm, porro umbrae vacua, quia levia sint et lata, albiora denique, quando figurae supra memoratae et accuratiores et minus mixtae sint, ordinemque et situm, de quo locuti sumus, magis invicem habeant.

33. Album igitur colorem e talibus constare figuris. Nigrum vero e contrariis, ex asperis et inaequalibus et dissimilibus : ita enim illum obumbrare, neque recta esse ejus foramina nec facilia transitu. Effluvia etiam lenta et

δὲ τὰς ἀπορροὰς νοθεῖς καὶ ταραχώδεις· διαφέρειν γὰρ τι καὶ τὴν ἀπορροήν, τῷ ποῖαν εἶναι πρὸς τὴν φαντασίαν, ἣν γίνεσθαι διὰ τὴν ἐναπόληψιν τοῦ ἀέρος ἀλλοίαν.

(Theophrastus ibid. 74.)

34. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ πλείους ἀποδοῦναι τὰς ἀρχάς, ἔχει τινὰ ἀπορίαν· οἱ γὰρ ἄλλοι τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, ὡς τούτων ἀπλῶν ὄντων μόνων. Ἐπειτα τὸ μὴ πᾶσι τοῖς λευκοῖς μίαν ποιῆσαι τὴν μορφήν, ἀλλ' ἑτέραν τοῖς σκληροῖς καὶ τοῖς ψαθυροῖς· οὐ γὰρ εἰκὸς ἄλλην αἰτίαν εἶναι τοῖς διαφοροῖς κατὰ τὴν ἀφήν· οὐδ' ἂν ἔτι τὸ σχῆμα αἴτιον εἶναι τῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν θέσιν. Ἐνδέχεται γὰρ καὶ τὰ περιφερῆ καὶ ἀπλῶς πάντα ἐπισκιάζειν ἑαυτοῖς· σημεῖον δέ· καὶ γὰρ αὐτὸς ταύτην φέρει τὴν πίστιν, ὅσα τῶν λεῖων μέλανα φαίνεται. Διὰ γὰρ τὴν σύμφυσιν καὶ τὴν τάξιν, ὡς τὴν αὐτὴν ἔχοντα τῷ μέλανι, φαίνεσθαι τοιαῦτα· καὶ πάλιν ὅσα λευκὰ τῶν τραχιῶν· ἐκ μεγάλων γὰρ εἶναι ταῦτα, καὶ τὰς συνδέσεις οὐ περιφερεῖς, ἀλλὰ προκρόσσας καὶ τῶν σχημάτων τὰς μορφὰς μιγνυμένας, ὥσπερ ἀναβαθμίδας τὰ πρὸ τῶν τειχῶν ἔχει χρώματα· τοιοῦτον γὰρ ὄν, ἄσχιον εἶναι, καὶ οὐ κωλύεσθαι τὸ λαμπρὸν.

(Theophrastus ibid. 79.)

35. Ἐρυθρὸν δ' ἐξ οἴων περὶ τὸ θερμὸν, πλὴν ἐκ μειζόρων. Ἐὰν γὰρ αἱ συγχρίσεις ὡς μειζους ὁμοίων ὄντων τῶν σχημάτων, μᾶλλον ἐρυθρὸν εἶναι.

Σημεῖον δ', ὅτι ἐκ τοιούτων τὸ ἐρυθρὸν· ἡμᾶς τε γὰρ θερμαινομένους ἐρυθραίνεσθαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πυρούμενα, μέχρις ἂν οὔ ἔχη τὸ τοῦ πυροειδοῦς. Ἐρυθρότερα δὲ τὰ ἐκ μεγάλων ὄντα σχημάτων, ὅσον τὴν φλόγα καὶ τὸν ἄνθρακα τῶν χλωρῶν ζύλων ἢ τῶν αἰῶν, καὶ τὸν σίδηρον δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ πυρούμενα· λαμπρότατα μὲν γὰρ εἶναι τὰ πλείστον ἔχοντα καὶ λεπτότατον πῦρ, ἐρυθρότερα δὲ τὰ παχύτερον καὶ ἑλαττον. Διὸ καὶ ἤτιον εἶναι θερμὰ τὰ ἐρυθρότερα· θερμὸν γὰρ τὸ λεπτόν. Τὸ δὲ χλωρὸν ἐκ μὲν τοῦ στερεοῦ καὶ τοῦ κενοῦ συνεστάναι, ἐκ μεγάλων δ' ἀμφοῖν. Τῆ δὲ θέσει καὶ τῇ τάξει αὐτῶν τὴν χροάν γίνεσθαι.

(Theophrast. ibid. 75.)

36. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τῶν χλωρῶν μὴ ἀποδοῦναι μορφήν, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ στερεοῦ καὶ τοῦ κενοῦ ποιεῖν.

(Theophrastus ibid. 82.)

37. Τὰ μὲν οὖν ἀπλᾶ χρώματα τούτοις κεκρῆσθαι τοῖς σχήμασιν· ἕκαστον δὲ καθαρώτερον, ὅσῳ ἂν ἐξ ἀμιγεστέρων ἦ. Τὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὴν τούτων μίξιν· ὅσον τὸ μὲν χρυσοειδὲς καὶ τὸ τοῦ χαλκοῦ καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἐκ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ἐρυθροῦ· τὸ μὲν γὰρ λαμπρὸν ἔχειν ἐκ τοῦ λευκοῦ, τὸ δὲ ὑπέρυθρον ἀπὸ τοῦ ἐρυθροῦ· πίπτειν γὰρ εἰς τὰ κενὰ τοῦ λευκοῦ τῇ μίξει τὸ ἐρυθρὸν. Ἐὰν δὲ προστεθῆ τούτοις τὸ χλωρὸν, γίνεσθαι· τὸ ἀλλίον στον χρώμα· δεῖν δὲ μικρὰς τοῦ χλωροῦ τὰς συγ-

turbida; differre enim aliquatenus et effluvia eo modo quo natura sua ad perceptionem referantur, quæ aeris injecto commutetur.

34. Ac primum quidem quod plura principia enumerantur, id dubitationem quandam habet; reliqui enim album et nigrum solos esse simplices colores volunt. Deinde quod non omnibus albis eadem forma tribuitur, sed alia duris, alia friabilibus; neque enim consentaneum, iis quæ (colore) differant, aliam esse differentie causam et tactu profectam, neque figuram esse hujus differentie causam, sed magis situm. Quippe et rotunda omninoque omnia se ipsa obumbrare possunt: cui rei indicio sunt, quæ ipse Democritus ad fidem faciendam affert, quæcunque inter lævia nigra videntur. Ob concretionem enim et ordinem eundem, quem nigra habeant, (ait) talia apparere; et præterea quæcunque inter aspera videntur alba: hæc enim e magnis constare, eorumque nexus non rotundos esse, sed prominentes, figurarumque conformationem mixtione fieri, quemadmodum aggesta ante muros terra gradus contineat; propter hanc naturam colorem umbræ vacuum esse, neque impediri candidum.

35. Rubrum autem ex iisdem quidem compositum esse, e quibus calidum, sed tamen e majoribus. Quanto enim in figurarum aqualitate majores sint particule, e quibus

concreverunt, tanto rubriorem esse colorem. Signo autem esse, e talibus rubrum quoque constare, quod calefacti rubeamus, itemque reliqua omnia igni calentia, quamdiu igneam speciem præ se ferant. Quæ vero rubriora sint, e magnis coaluisse figuris, ut flammam et carbonem lignorum viridium vel aridorum et ferrum et cætera quæ in igne ponantur: candidissima enim esse, quæ plurimum ignem et tenuissimum habeant, rubriora vero quæ crassiorem et minorem. Ideo fieri, ut rubriora minus calida sint; calidum enim tenue. Viridem denique colorem e solido quidem et vacuo, utroque autem magno conflare. Cæterum situ et ordine eorum ipsum colorem nasci.

36. Inepte etiam agit, quod viridis coloris formam non exponit, sed tantum e solido et vacuo cum componi dicit.

37. Simples igitur colores his esse figuris, sed ut quisque e minime mixtis conflatu sit, ita esse purissimum. Reliquos pro (varia) horum mixtione oriri, ut auro similem et aris colorem cæterosque hujusmodi ex albo et rubro: eos enim candidum retinere ex albo, subrubrum ex rubro, quum in partes albi vacuas rubrum mixtione incidat. Quibus si viride admisceatur, pulcherrimum nasci colorem: oportere autem exiguas viridis particulas

κρίσεις εἶναι· μεγάλας γὰρ οὐχ οἶόν τε, συγχειμέ-
νων οὕτω τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ἐρυθροῦ. Διαφόρους
δ' εἶεσθαι τὰς χροάς, τῷ πλεόν καὶ ἑλαττον λαμ-
βάνειν.

(Theophrastus *ibid.* 76.)

38. Τὸ δὲ πορφυροῦν ἐκ λευκοῦ καὶ μελανος καὶ ἐρυ-
θρου· πλείστην μὲν μοῖραν ἔχοντος τοῦ ἐρυθροῦ,
μικρὰν δὲ τοῦ μελανος, μέσην δὲ τοῦ λευκοῦ.
Διὸ καὶ ἡδὺ φαίνεσθαι πρὸς τὴν αἴσθησιν. Ὅτι
μὲν οὖν τὸ μέλαν καὶ τὸ ἐρυθρὸν αὐτῷ ἐνυπάρχει,
φανερὸν εἶναι τῇ ὄψει· διότι δὲ τὸ λευκόν, τὸ λαμ-
πρὸν καὶ διαυγὲς σημαίνειν· ταῦτα γὰρ ποιεῖν τὸ
λευκόν. Τὴν δ' ἰσάτιν ἐκ μελανος σφόδρα καὶ
χλωροῦ· πλείω δὲ μοῖραν ἔχειν τοῦ μελανος. Τὸ
δὲ πράσινον ἐκ πορφυροῦ καὶ τῆς ἰσάτιδος, ἢ ἐκ
χλωροῦ καὶ πορφυροειδοῦς**** τὸ γὰρ θείον εἶναι
τοιοῦτον καὶ μετέχειν τοῦ λαμπροῦ. Τὸ δὲ κυ-
ανοῦν ἐξ ἰσάτιδος καὶ πυρώδους, σχημάτων δὲ πε-
ριφερῶν καὶ βελονοειδῶν, ὅπως τὸ στιλβὸν τῷ
μέλανι ἐνῆ.

(Theophrastus *ibid.* 77.)

39. Τὸ δὲ καρύϊνον ἐκ χλωροῦ καὶ κυανοειδοῦς· ἐάν δὲ
χλωρὸν πλεόν μιχθῆ, φλογοειδὲς γίνεσθαι· τὸ γὰρ
κατάσκιον καὶ μελανόχρων ἐξείργεσθαι. Σχεδὸν

δὲ καὶ τὸ ἐρυθρὸν τῷ λευκῷ μιχθὲν χλωρὸν ποιεῖν
εὐαγὲς καὶ οὐ μέλαν· διὸ καὶ τὰ φρούμενα χλωρὰ
τὸ πρῶτον εἶναι πρὸ τοῦ θερμανθῆναι καὶ διαχει-
σθαι. Καὶ πλήθει μὲν τοσοῦτον ἐπιμεμίσθαι
χρωμάτων, ἄπειρα δὲ εἶναι τὰ χρώματα καὶ τοὺς
χυλοὺς κατὰ τὰς μίξεις, ἐάν τις τὰ μὲν ἀραιῆ,
τὰ δὲ προστιθῆ, καὶ τῶν μὲν ἑλαττον μίση, τῶν
δὲ πλεόν· οὐθὲν γὰρ ὅμοιον εἶεσθαι θάτερον
θατέρω.

(Theophrastus *ibid.* 78.)

Περὶ ὀσμῆς.

40. Περὶ δὲ ὀσμῆς προσαγορίζει [σχεδὸν ὁμοίως τοῖς
πλείστοις· οὐδὲν γὰρ ἴδιον] εἶρηκέ γε, πλὴν το-
σοῦτον, ὅτι τὸ λεπτόν ἀποβρέον ἀπὸ τῶν παχέων
ποιεῖ τὴν ὀσμὴν· ποῖον δὲ τι τὴν φύσιν ὀνὺπὸ τίνας
πάσχει, οὐκέτι προσέθηκεν· ὅπερ ἴσως ἦν κυριώ-
τατον.

(Theophrastus *ibid.* 82.)

41. Οὐδὲν χρῆμα μάτην γίνεται, ἀλλὰ πάντα ἐκ λό-
γου τε καὶ ὑπ' ἀνάγκης.

(Stob. *Ecl. phys.* p. 160.)

esse, quæ adjungantur; neque enim fieri posse, ut
magne accedant conjunctis ita rubro et albo. Quippe di-
versos fore colores majoribus minoribusve partibus ad-
jectis.

38. Purpureum ex albo et nigro et rubro compositum
esse, maximam partem rubro obtinente, exiguam nigro,
mediam albo. Quare evenire, ut sensui jucundus sit color.
Nigrum quidem et rubrum eo contineri videntibus esse
perspicuum, album vero inesse, splendido et translucido
significari, quippe quæ albo efficiantur. Glasti colorem
ex multo nigro et viridi constare, ita tamen, ut major in
eo nigri pars sit. Porraceum e purpureo et glasti colore,
vel e viridi et purpureo:**** sulphur enim talis coloris
et candidi particeps esse. Cæruleum autem e glasti et ignis
colore, figuris rotundis et acui similibus eadem ratione,
qua (fiat, ut) lucidum nigro insit.

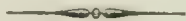
39. Nucibus similem colorem e viridi et cæruleo; sin
autem plus viridis admisceatur, flammæum nasci, quum

opacum et nigrum removeatur. Rubrum vero cum albo
mixtum fere viride efficere purum nec nigrum; itaque
fructus primum virides esse, antequam calefiant et matu-
rescant. Tantam quidem colorum copiam commisceri at-
que innumerabiles esse colores et sapes pro varia
mixtione, si quis hæc adimat, illa apponat, et horum
minus admisceat, illorum plus: nullum enim alteri simi-
lem fore.

De odore.

40. De odore præterea statuit (fere similiter ac plerique;
nihil enim peculiare) pronuntiavit, nisi hoc, effici odorem
tenuiore materia e crassioribus effluente, sed quale suapte
natura sit et a quo efficiatur, non amplius addidit: id quod
fortasse summi erat momenti.

41. Nihil temere fit, sed omnia ratione et necessitate
contingunt.

FRAGMENTA LIBRORUM DE ANIMALIBUS.

1. Λέγει Δημόκριτος τῶν ζώων μόνον τὸν λέοντα ἐκπεπταμένοις τίκεσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἤδη τρόπον τινὰ τεθυμωμένον, καὶ ἐξ ὀδίνων δρασεῖοντά τι μανικόν.

(Ælian. de animal. nat. lib. V cap. 39.)

2. Λέγει δ' Ἀριστοτέλης, καὶ Δημόκριτος πρὸ ἐκείνου, Θεόφραστός τε ἐκ τρίτων καὶ αὐτὸς φησι, μὴ τῷ ἄλμυρῷ ὕδατι τρέφεσθαι τοὺς ἰχθύς, ἀλλὰ τῷ παρακειμένῳ τῇ θαλάττῃ γλυκεῖ ὕδατι.

(Ælian. de animal. nat. lib. IX cap. 64.)

3. Λέγει Δημόκριτος πολύγονον εἶναι ὓν καὶ κύνα, καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι λέγων, ὅτι πολλὰς ἔχει τὰς μήτρας καὶ τοὺς τόπους τοὺς δεκτικούς τοῦ σπέρματος. Ὅ τοίνυν θορὸς οὐκ ἐκ μιᾶς ὀρμῆς ἀπάσας αὐτὰς ἐκπληροῖ, ἀλλὰ οἷς τε καὶ τρις ταῦτα τὰ ζῶα ἐπιθόρνυται, ἵνα ἡ συνέγεια πληρώσῃ τὰ τοῦ γόνου δεκτικά. Ἡμιόνους δὲ λέγει μὴ τίκεται, μὴ γὰρ ἔχειν ὁμοίας μήτρας τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἑτερομόρφους δὲ ἥκιστα δυναμένας γονὴν δεξασθαι· μὴ γὰρ εἶναι φύσεως ποίημα τὴν ἡμίονον, ἀλλὰ ἐπινοίας ἀνθρωπίνης καὶ τὸλμης, ὡς ἂν εἴποις, μοιγίδιον ἐπιτέγχνημα τοῦτο καὶ κλέμμα. Δοκεῖ δέ μοι τοῦτο, ἢ δ' ὅς, τοῦ ὄνου ἵππον βιασαμένου κατὰ τύχην κυῆσαι, μαθητὰς δὲ ἀνθρώπους τῆς βίας ταύτης γεγεννημένους εἶτα μέντοι προσελθεῖν ἐπὶ τὴν τῆς γονῆς αὐτῶν συνήθειαν. Καὶ μάλιστα γὰρ τοὺς τῶν Λιθύων ὄνους μεγίστους ὄντας ἐπιβαίνειν ταῖς

ἵπποις, οὐ κομώσας, ἀλλὰ κεκαρμέναις. Ἔχουσιν γὰρ τὴν ἑαυτῆς ἀγλαίαν τὴν διὰ τῆς κόμης οὐκ ἂν ὑπομείναι τὸν τοιόνδε γαμετὸν οἱ σοφοὶ τοὺς τούτων γάμους φασίν.

(Ælian. de animal. nat. lib. XII cap. 16.)

4. Ἐν τοῖς νοτίοις μᾶλλον τὰ ἔμβρυα ἐκπίπτειν Δημόκριτος λέγει, ἢ ἐν τοῖς βορείοις. Καὶ εἰκότως γαυνοῦσθαι γὰρ ὑπὸ τοῦ νότου τὰ σώματα ταῖς κούσας καὶ δίστασθαι, ἅτε τοίνυν τοῦ σκήνου διακεχυμένου καὶ οὐχ ἤρμωσμένου πλανᾶσθαι καὶ τὰ κούσμενα, καὶ θερμαινόμενα δεῦρο καὶ ἐκεῖσε διολισθαίνειν καὶ ἐκπίπτειν ἴσθον. Εἰ δὲ εἴη πάγος καὶ βορῆς καταπίνοι, συμπέπηγε μὲν τὸ ἔμβρυον, δυσκίνητον δὲ ἔστι καὶ οὐκ παράττεται ὡς ὑπὸ κλύδωνος· ἅτε καὶ ἄκλυστον καὶ ἐν γαλήνῃ ὄν ἔβρωται τε καὶ σύντονον καὶ διαρκὲς πρὸς τὸν κατὰ φύσιν χρόνον τῆς ζωογονίας. Οὐκοῦν ἐν κρυμῷ μὲν φησιν ὁ Ἀδὴρῆτης συμμείνειν, ἐν ἀλέῃ δὲ ὡς τὰ πολλὰ ἐκπτύεσθαι. Ἀνάγκη δὲ εἶναι λέγει τῆς θερμῆς πλεοναζούσης δίστασθαι καὶ τὰς φλέδας καὶ τὰ ἄρθρα.

(Ælian. de animal. nat. lib. XII cap. 17, de abortibus.)

5. Αἰτίαν δὲ ὁ αὐτὸς λέγει τοῖς ἐλάφοις τῆς τῶν κεράτων ἀναφύσεως ἐκεῖνην εἶναι. Ἡ γαστήρ αὐτοῖς ὡς ἔστι θερμότης, ὁμολογεῖ, καὶ τὰς φλέδας δὲ αὐτῶν τὰς διὰ τοῦ σώματος περυκίας παντὸς ἀραιότητας λέγει, καὶ τὸ ἄστέον τὸ κατελιγρὸς τὸν ἐγκέφαλον λε-

1. Ex animalibus solum leonem nasci oculis apertis Democritus ait, tanquam statim a partu iracundum et furore percitum aliquid meditantem.

2. Aristoteles et ante hunc Democritus et tertius Theophrastus dicit non aqua salsa, sed dulci, quæ juxta salsam reperitur, pisces (qui mare incolunt) ali.

3. Cur sus et canis sint tam fecundæ, Democritus causam affert, quod multiplicem vulvam et seminis sedes receptrices multas habeant. Eas omnes semen non uno initu explet, sed iterum et sæpius eæ seminantur, ut frequentia seminis receptacula implerentur. Mulas idem non parere ait, neque enim similes aliis vulvas animalibus habere, sed forma diversas minime concipere posse; neque enim mulas esse naturæ opus, sed humanæ machinationis audaciæque, ut ita dicam, adulterinum inventum et furtum. Videri autem sibi ait forte accidisse, ut quum asinus vim equæ intulisset, hæc gravida redderetur atque ut postea homines hujus violentiæ discipuli facti in consuetudinem procreandi hæc jumenta adducerentur. Imprimis Libyæ asini maximi equas non comatas superveniunt,

sed tonsas. Neque enim has comæ ornamento superbientes harum rerum periti ajunt ejusmodi maritos pati.

4. In austrinis magis quam septentrionalibus regionibus partus excidere ait Democritus. Cujus rei hanc probabilem affert causam, quia ventrem ferentibus corpora austro laxentur et resolvantur: idcirco corpore dilatato et male compacto partus errare et vagari, eosdemque calefactos huc et illuc dilabi et facilius excidere. Contra si flante borea aeris temperies frigida sit, fœtus frigore contrahi, ita ut non facile locis suis moveantur neque ulla tempestate turbentur, quoniam omnis procellæ expertes summaque fruentes tranquillitate bene valeant et roborati ad pariendi tempus a natura constitutum durare possint. Quamobrem in frigore ait Abderita fœtus manere, calore ut plurimum excidere. Hoc enim superante necessario fieri dicit, ut venæ pariter atque artus fatiscant.

5. Causam cur cervis cornua renascantur idem Democritus hanc esse perhibet. Ventrem iis calidissimum esse concedit et eorum venas per universum corpus pertinentes esse rarissimas dicit, et os quod cerebrum amplectitur membranæ instar tenuissimum et perquam rarum esse,

πτότατον εἶναι καὶ ὑμενωδες καὶ ἀραιόν, φλέβας τε ἐντεῦθεν καὶ εἰς ἄκραν τὴν κεφαλὴν ὑπανίσχειν παχυτάτας· τὴν γοῦν τροφὴν καὶ ταύτης τε τὸ γονιμώτατον ὀκίστα ἀνασείσθαι. Καὶ ἡ μὲν πιμελὴ αὐτοῖς ἐξωθεν, φησί, περιγεῖται, ἡ δὲ ἰσχύς τῆς τροφῆς ἐς τὴν κεφαλὴν διὰ τῶν φλεβῶν ἀναθόρυνται· ἔνθεν οὖν τὰ κέρατα ἐκφύεσθαι διὰ πολλῆς ἐπαρδόμενα τῆς ἰκμάδος. Συνεχῆς οὖν οὕσα ἐπιβρόσασά τε ἐξωθεῖται προτέρω. Καὶ τὸ μὲν ὑπερίσχον ὑγρὸν ἐξω τοῦ σώματος σκληρὸν γίνεται, πηγνύντος αὐτὸ καὶ κερατούντος τοῦ ἀέρος· τὸ δὲ ἔνδον ἐπιμεμυκὸς ἀπαλὸν ἐστίν. Καὶ τὸ μὲν σκληρύνεται ὑπὸ τῆς ἐξωθεν ψύξεως, τὸ δὲ ἀπαλὸν μένει, ὑπὸ τῆς ἔνδον ἀλέας. Οὐκοῦν ἡ ἐπίφουςις τοῦ νέου κέρατος τὸ πρεσβύτερον ὡς ἀλλότριον ἐξωθεῖ, θλίβοντας τοῦ ἔνδον καὶ ἀνωθεῖν τοῦτο θέλοντος, καὶ ὀδυνῶντος, καὶ σφύζοντος, ὡσπερ ἐπειγομένου τεθθῆναι καὶ προσελθεῖν. Ἡ γὰρ τοι ἰκμάς πηγνυμένη καὶ ὑπανατέλλουσα ἀτρεμεῖν ἀδύνατός ἐστι· δύναται γὰρ αὐτὴ σκληρὰ γενομένη καὶ ἐπωθεῖται τοῖς προτέροις. Καὶ τὰ μὲν πλείω ἐκθλίβονται ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῆς ἔνδον· ἡ δὲ ἐξ ἑτέρας καὶ κλάδοις περισσυσθέντα καὶ ἐμποδιζόμενα εἰς τὸν ὠκὺν ὁρῶμον ὑπὸ βίωμης τὸ θηρίον ὠλοῦμενον ἀπέβρηξε. Καὶ τὰ μὲν ἐξώλισθε, τὰ δὲ ἔτοιμα ἐκκύπτειν ἢ φύσις προάγει.

(*Ælian. de animal. nat. lib. XII cap. 18.*)

6. Τοῖς τομαῖαις βουσί, Δημόκριτος λέγει, σκολιά, λεπτά καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα· τοῖς δὲ ἐνόργχοις παγέα τὰ πρὸς τῇ βίτῃ, καὶ ὀρθὰ καὶ πρὸς μῆχος προή-

κοντα ἦντον. Καὶ πλατυμετώπους εἶναι λέγει τούτους τῶν ἑτέρων πολλῶ μάλλον. Τῶν γὰρ φλεβῶν πολλῶν ἐνταῦθα οὐσῶν, εὐρύνεσθαι τὰ ὀστέα ὑπὸ αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐκφύσις δὲ τῶν κεράτων παχυτέρα οὕσα εἰς πλάτος τὸ αὐτὸ τῷ ζῳῷ μέρος προάγει καὶ ἐκείνο· οἱ δὲ τομαῖαι μικρὸν ἔχοντες τὸν κύκλον τῆς ἔδρας τῆς τῶν κεράτων, πλατύνονται ἦντον, φησί.

(*Ælian. de animal. nat. lib. XII cap. 19.*)

7. Οἱ δὲ ἄκρω ταῦροι τὸ τρηματώδες (οὕτω δὲ ὀνομάζει Δημόκριτος) ἐπὶ τοῦ βρέγματος οὐκ ἔχοντες (εἴη δ' ἂν τὸ σφραγιώδες λέγων) ἀντιτύπου τοῦ παντός ὄντος ὀστέου καὶ τὰς συβροίας τῶν χυμῶν οὐ δεχομένου, γυμοὶ τε καὶ ἄμοιροι γίνονται τῶνδε τῶν ἀμυνηρίων. Καὶ αἱ φλέβες δὲ αἱ κατὰ τοῦ ὀστέου τοῦδε ἀτροφώτεραι οὐσαι, λεπτότεραι τε καὶ ἀσθενέστεραι γίνονται. Ἀνάγκη δὲ καὶ ξηρότερον τὸν αὐχένα τῶν ἄκρωτων εἶναι· λεπτότεραι γὰρ καὶ αἱ τούτου φλέβες, ταύτη τοι καὶ ἐβρωμένη ἦντον. Ὅσαι δὲ Ἀράβιαι βόες θήλειαι μὲν εἰσι τὸ γένος, ἐκφύει δὲ ἐς τὰ κέρατα, καὶ ταύταις τις ἐπισυβροία πολλὴ τῶν χυμῶν, φησί, τροφὴ τῆς εὐγενοῦς βλάστης τοῖς κέρασιν ἐστίν. Ἄκρω δὲ καὶ αὐταὶ οὐσαι τὸ δεκτικὸν τῆς ἰκμάδος ὀστέον στερεώτερον τε ἔχουσι καὶ δέχεσθαι τοὺς χυμοὺς ἤκιστον. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν, αὐξῆς ἡ ἐπιβροή αἰτία τοῖς κέρασι· ταύτην δὲ ἄρα ἐπογετεύουσι φλέβες πλεῖσταί τε καὶ παχύταται καὶ ὑγρὸν κύουσαι, ὅσον καὶ δύναται στέγειν.

(*Ælian. de animal. nat. lib. XII c. 20.*)

indeque ad capitis verticem crassissimas venas exoriri : ideoque nutrimentum et cibi partem validiorem nativo calore celeriter digeri. Ac pinguedo quidem, quæ in cibis est, extrinsecus, inquit, ipsis circumfunditur, quod solidius in iis est, per venas in caput surgit ; inde cornua ait multo humore irrigata enasci. Hic humor quum continenter affluit (quod ex eo coaluerit), promovetur et truditur foras. Quidquid igitur ejus extra corpus eminet, durescit aere ipsum solidante et in corneam duritiem confirmante ; quod intra cutem adhuc inclusum tenetur, molle est. Atque alterum quidem externa refrigeratione rigescit, alterum interno calore molliem servat. Quocirca recens cornu subnascens vetus tanquam alienum expellit, dum interior pars premit alteram eamque sursum pellere gestit simulque eam dolore afficit et ipsa e dolore laborat, quasi nascendi cupiditate flagrans et in lucem prorumpere festinans. Humor enim concreescens ac paulatim surgens immotus manere nequit : quippe viribus pollet, postquam obduruit, et in priora impellitur. Itaque magna cornuum pars interno robore expellitur : nonnulla etiam arborum ramis circumplicata et feram ad cursum incitatam impedientia vi abrupti solent. Sic ubi alia lente prodierunt, alia ad eminentium parata naturæ beneficio proferuntur.

6. Bubulo pecori castrato Democritus ait tortuosa, gra-

ilia, longa nasci cornua, contra testibus prædito enasci secundum radicem crassa, recta, minusque proliva. Hos latiori quam alteros fronte esse dicit. Nam quum iis multæ sint venæ, his, inquit, ossa dilatantur. Simul et cornuum eruptio, quoniam crassior sit, hanc quoque partem ad eam, quæ reliquo animalis corpori respondeat, latitudinem perducit : castratis vero quod sedes cornuum et initium enascendi perparum habeat circulum, minus dilatatur hæc pars.

7. Porro mutili boves trematodes (ut Democritus vocat) id est foraminatam sincipitis partem non habentes, quum os universon durum solidumque sit atque influxionem humorum non admittat, cornibus nudi ac mutili sunt. Venæ etiam circa idem os minus alimenti continent propterea quod pertenues et infirmæ sunt. Sed cervix quoque mutilorum bouum necessario sicciore est, quum in ea pariter graciliores insint venæ atque idcirco minus validæ. Cæterum quæ in Arabia sunt vaccæ, eæ cornibus insignes esse solent, quod ad ea scilicet, inquit ille, humor copiosus, unde generosa illa germina nutriuntur, confluat. Ex his quæ cornibus carent os humorem recipere solitum solidius habent et handquaquam ad eum recipiendum idoneum. Ut breviter dicam, incrementi causa cornibus est affluentia, quam sane plurimæ et crassissimæ venæ humore, quantum ferre possunt, gravidatæ invehant.

FRAGMENTA ASTRONOMICA.

1. Τὸν δὲ σκορπίον ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λ'. Ἐν δὲ τῇ δ' ἡμέρᾳ Δημοκρίτῳ πλειάδες δύοσιν ἅμα ἡοῖ· ἄνεμοι χειμέριοι ὡς τὰ πολλὰ καὶ ψύχη, ἥδη καὶ πάγην· ἐπιπνεῖν φιλεῖ· φυλλοβροεῖν ἄρχεται τὰ δένδρα μάλιστα. Ἐν δὲ τῇ ιγ' Δημοκρίτῳ λύρα ἐπιβάλλει ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι καὶ ὁ ἀπὸ χειμέριος γίνεται ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ. Τὸν δὲ τοξότην ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις κθ'. Ἐν δὲ τῇ ις' Δημοκρίτῳ αὐτὸς ἐπιτέλλει ἅμα ἡλίῳ καὶ ἐπισημαίνειν φιλεῖ βροντὴν καὶ ἀστραπὴν καὶ ὕδατι ἢ ἀνέμῳ ἢ ἀμφοτέρω ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ. Τὸν δὲ αἰγόκερον ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις κθ'. Ἐν δὲ τῇ ιβ' Δημοκρίτῳ νότος πνεῖ..... ὡς ἐπιτέλλει. Τὸν δὲ ὑδρογόνον διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ'. Ἐν μὲν οὖν τῇ β' Δημοκρίτῳ [γίνεται] χειμῶν. Ἐν δὲ τῇ ις' Δημοκρίτῳ ζέφυρος πνεῖν ἄρχεται καὶ παραμένει ἡμέρας γ' καὶ μ' ἀπὸ τροπῶν. Τοὺς δὲ ἰγθύας ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λ'. Ἐν δὲ τῇ δ' Δημοκρίτῳ ποικίλαι ἡμέραι γίνονται ἀλκυονίδες καλούμεναι. Ἐν δὲ τῇ ιδ' Δημοκρίτῳ ἄνεμοι πνέουσι ψυχροί, οἱ ὀρνίθια καλούμενοι, ἡμέρας μάλιστα θ'. Τὸν δὲ κριὸν διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λα'. Ἐν δὲ τῇ ιγ' Δημοκρίτῳ πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, καὶ ἀφανεῖς γίνονται νύκτας μ'. Τοὺς δὲ διδύμους ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λβ'. Ἐν δὲ τῇ ι' Δημοκρίτῳ ὕδωρ γίνεται. Ἐν δὲ τῇ κθ' Δημοκρίτῳ

ἄρχεται Ὠρίων ἐπιτέλλειν καὶ φιλεῖ ἐπισημαίνειν ἐπ' αὐτῷ.

(Excerpta ex Gemini Element. astronom. cap. 16 p. 66 seqq. in Petavii Uranologio, Lutetiae Parisiorum 1630.)

Σεπτέμβριος.

ις' ὥρα ιδ' ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἕως ἐπισημαίνειν Δημοκρίτῳ.

κθ' ὥρα ιδ' Δημοκρίτῳ ὑετός.

Ὀκτώβριος.

η' στάχυς ἐπιτέλλων Δημοκρίτῳ χειμάζει. Σπόρου ὥρα.

Νοέμβριος.

β' ὥρα ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἐπιτέλλει. Δημοκρίτῳ ψύχη καὶ πάγην.

ιη' ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἐσπέριος ἀνατέλλει. Δημοκρίτῳ χειμῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Scorpius sol permeat diebus triginta.

Die quarto Democrito pleiades occidunt summo mane: venti hiberni plerumque et frigora et pruina: solet oriri flatus: folia abjicere maxime incipiunt arbores. Die tertio decimo Democrito lyra ascendit una cum sole oriente et aer fit tempestuosus plerumque. Sagittarium sol percurrit diebus viginti novem.

Die sexto decimo Democrito aquila oritur simul cum sole et insuper significare solet tonitru et fulgur cum aqua aut vento aut utramque rem plerumque. Capricornum Sol peragrat diebus viginti novem. Die duodecimo Democrito auster spirat..... oritur, Aquarium permeat Sol diebus triginta. Die secundo Democrito hiems existit. Die sexto decimo Democrito Zephyrus incipit flare et manet per dies quadraginta tres a conversionibus. Pisces Sol pereurit diebus triginta. Die quarto Democrito varii oriuntur dies, qui vocantur dies halcyonum. Die quarto decimo Democrito frigidi flant venti, qui ornithiae vocantur, per dies maxime novem. Arietem pertransit Sol diebus uno et triginta. Die tertio decimo Democrito pleiades occultantur simul cum Sole oriente neque apparent per noctes quadra-

ginta. Geminos Sol permeat diebus triginta duobus. Die decimo Democrito aqua existit. Die vicesimo nono Democrito Orion incipit oriri, et solet post ipsum significare.

September.

Septimo decimo die hora XIV ultima (stella) fluvii mane significat Democrito.

Vicesimo nono die hora XIV Democrito pluvia.

October.

Octavo die spica oriens Democrito tempestatem excitat. Sementis tempus.

November.

Die secundo hora XIV lucida (stella) australis cheles oritur. Democrito frigora et pruina.

Die octavo decimo (stella) quae in capite est praecedentis geminorum, vespere oritur. Democrito tempestatem terra maique.

Δεκέμβριος.

α' ὥρα ιε' δ λαμπρὸς τοῦ Περσείως ἔϋος δύνει. Δημοκρίτῳ δ οὐρανὸς ταραχώδης καὶ ἡ θάλασσα ὡς τὰ πολλά.

θ' ὥρα ιγ' κύων ἔϋος δύνει· ὁ καλούμενος αἴξ ἔϋος ζύνει καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἐσπέριος ἀνατέλλει. Δημοκρίτῳ σημαίνει.

ιδ' ὥρα ιδ' ὁ καλούμενος αἴξ ἔϋος δύνει. Δημοκρίτῳ βρονταί, ἀστραπαί, ὕδωρ, ἀνεμος.

Ἰανουάριος.

α' ὥρα ιδ' κύων ἐσπέριος ἀνατέλλει. Προκύνων ἐσπέριος ἀνατέλλει. Δημοκρίτῳ χειμὼν ἐπισημαίνει.

θ' ὥρα ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἐσπέριος δύνει· ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἐσπέριος δύνει. Δημοκρίτῳ νότος ὡς τὰ πολλά.

κθ' Δημοκρίτῳ χειμῶν.

Φεβρουάριος.

ιγ' ὥρα ιε' ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ κρύπτεται· ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσείως ἔϋος ἀνατέλλει· ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἐσπέριος δύνει. Δημοκρίτῳ ζέφυρος ἄρχεται πνεῖν.

ιε' Δημοκρίτῳ ζέφυρος πνεῖ.

λ' Μητροδώρῳ χελιδὼν φαίνεται, ἐπισημαίνει Δημοκρίτῳ. Ποικίλαι ἡμέραι καλούμεναι ἀλκυόνιαι.

Μάρτιος.

ια' ὥρα ιγ' ε'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἐπιτέλλει, καὶ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βατραχίῳ τοῦ Κενταύρου ἔϋος δύνει. Δημοκρίτῳ ἀνεμοὶ ψυχροὶ ὀρνίθιαι ἐπὶ ἡμέρας πέντε.

κβ' Δημοκρίτῳ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσείως ἐπισημαίνει. Ἄνεμοι ψυχροί.

Ἀπρίλιος.

α' ὥρα ιδ' στάχυς ἔϋος δύνει. Δημοκρίτῳ σημαίνει.

Ἰούνιος.

θ' ὥρα ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὕδροχόου κρύπτεται. Δημοκρίτῳ ὕδωρ ἐπὶ γῆν.

κζ' ὥρα ιγ' ε'' ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὀρίωνος ἐπιτέλλει. Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει.

Ἰούλιος.

δ' Δημοκρίτῳ ζέφυρος καὶ ὕδωρ ἔϋον· εἶτα βορέαι ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ.

Αὐγούστος.

κς' ὥρα ιγ' ε'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἐσπέριος ἀνατέλλει. Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει ὕδασι καὶ ἀνέμοις.

(Excerpta ex Ptolemæi libro qui inscribitur Φάσεις ἀπλανῶν ἐπισημασιῶν in Petavii Uranolog. p. 71 seqq.)

December.

Primo die hora XV lucida (stella) Persei matutino occidit. Democrito cælum turbulentum itidemque mare plerumque.

Die nono hora XIII canis mane occidit. Capella quæ vocatur, matutino occidit et postrema flavii (stella) vespere oritur. Democrito significat.

Die quarto decimo hora XIV capella occidit mane. Democrito tonitrua, fulgura, aqua, ventus.

Januarius.

Primo die hora XIV canis vespere oritur. Procyon vespere oritur. Democrito tempestas significat.

Die nono hora XIV lucida Iyræ (stella) vespere occidit : lucida aquilæ vespere occidit. Democrito ausler plerumque.

Die vicesimo nono Democrito tempestas.

Februarius.

Die tertio decimo hora XV postrema fluvii stella absconditur : splendida Persei oritur matutino : splendida Iyræ vespere occidit. Democrito Favonius flare incipit.

Die quinto decimo Democrito Favonius spirat.

Die tricesimo Metrodoro hirundo conspicitur, significat Democrito. Varii dies qui aleyonei dicuntur.

PHILOS. GRÆC.

Martius.

Die undecimo hora XIII $\frac{1}{2}$ lucida stella piscis australis oritur, et quæ in priore dextro musculo Centauri est, mane occidit. Democrito venti frigidi ornithiæ in dies quinque.

Die vicesimo secundo Democrito clara Persei stella significat. Ventus frigidus.

Aprilis.

Die primo hora XIV spica mane occidit. Democrito significat.

Junius.

Die nono hora XV lucida Aquarii stella occultatur. Democrito aquæ cælestes super terram effusæ.

Die vicesimo quinto hora XIII $\frac{1}{2}$ stella communis fluvii et pedis Orionis oritur. Democrito significat

Julius.

Die quarto Democrito Favonius et pluvia matutina : tum aquilones in dies septem.

Augustus.

Die vicesimo sexto hora XIII $\frac{1}{2}$ stella lucida piscis australis vespere oritur. Democrito significat pluviis et ventis.

FRAGMENTA VARIH ARGUMENTI.

Περὶ κώνου τομῆς.

1. Ἐπι τοίνυν ὄρα, τίνα τρόπον ἀπήντησε (Χρύσιππος) Δημοκρίτῳ, διαποροῦντι φυσικῶς καὶ ἐμφύλως, εἰ κῶνος τέμνοιο παρὰ τὴν βάσιν ἐπιπέδῳ, τί γρῆ διανοεῖσθαι τὰς τῶν τμημάτων ἐπιφανείας, ἴσας ἢ ἀνίσους γινομένας; Ἄνισοι μὲν γὰρ οὔσαι τὸν κῶνον ἀνώμαλον παρέξουσι, πολλὰς ἀπογαράξεις λαμβάνοντα βαθμοειδεῖς καὶ τραχύτητας· ἴσων δ' οὐσῶν, ἴσα τμήματα ἔσται, καὶ φανεῖται τὸ τοῦ κυλίνδρου πεπονθὸς ὁ κῶνος, ἐξ ἴσων συγκείμενος καὶ οὐκ ἀνίσων κύκλων, ὅπερ ἔστιν ἀτοπώτατον.

(Plutarch. adv. Stoic. de commun. notit. p. 1079. vol. X pag. 446 ed. Reisk.)

Περὶ ποιήσεως.

2. Δημοκρίτος ὁμοίως· Ποιητῆς δὲ ἄσσα μὲν ἂν γράφῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος, καλὰ κάρτα ἔστί.

(Clem. Alexandr. Strom. VI pag. 698. pag. 827 ed. Potter.)

Περὶ Ὁμήρου.

3. Ὁ μὲν Δημοκρίτος περὶ Ὁμήρου φησὶν οὕτως· Ὁμηρος φύσις λαγῶν θεαζούσης, ἐπέων κόσμον ἐτεκτῆνατο παντοίων· ὡς οὐκ ἐνὸν ἄνευ θείας καὶ δαιμονίας φύσεως οὕτω καλὰ καὶ σοφὰ ἔπη ἐργάσασθαι.

De sectione conii.

1. Porro autem vide, quomodo occurrerit (Chrysippus) Democrito physicorum more et acriter quaerenti, si conus secundum basin planitie secetur, quid judicandum sit de segmentorum superficiebus, aequalesne fiant, an inaequales? Si enim sint inaequales, conum reddent inaequabilem, multas nanciscentem graduum instar incisuras et asperitates: sin aequales, erunt segmenta aequalia, videbiturque cono evenire, quod est cylindri, ut ex aequalibus, non inaequalibus constet circulis, quod est absurdissimum.

De poesi.

2. Similiter Democritus: Quaecunque poeta cum divino spiritu sanctoque furore scribit, praetera sunt.

De Homero.

3. Democritus de Homero sic ait: Homerus divino praeditus ingenio ornata omnis generis carmina composuit, quod non sine caelesti ac divina indole tam pulchra tantaeque plena sapientiae carmina condere liceat.

(Dio Chrysostomus orat. LIII init.)

Περὶ μουσικῆς.

4. Δημοκρίτος μὲν τοίνυν, ἀνὴρ οὐ φυσιολογώτατος μόνον τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ ἱστορούμενα οὐδενὸς ἤττον πολυπράγμων, μουσικὴν φησι νεωτέραν εἶναι, καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι λέγων, αὐτὴν οὐκ εἶναι τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ ἐκ τοῦ περιεῦντος ἤδη γίνεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ ἀρχαιοτάτη δοκεῖ τε καὶ φέρειν τι θαυμασιώτατον καὶ ἐγκλείειν.

(Philodemus de Musica lib. IV in Vol. Hercul. tom. I pag. 135 col. 36.)

Περὶ Διός.

5. Ὅθεν οὐκ ἀπεικότως ὁ Δημοκρίτος τῶν λογίων ἀνθρώπων ὀλίγους φησὶν ἀνατείναντας τὰς χεῖρας ἐνθάυτα, ὃν νῦν ἤερα καλέομεν οἱ Ἕλληνες πάντα, Δία μυθέεσθαι· (οἰομένους ὅτι) καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ ἀπαιρέεται καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων.

(Clemens Alexandr. Admonit. ad gent. pag. 45.)

Περὶ τῆς αὐτοῦ ἀποδημίας.

6. Ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμειωτῶν ἀνθρώπων γῆν πλείστην ἐπεπλανησάμην ἱστορέων τὰ μάλιστα, καὶ ἄερας τε καὶ γέας πλείεστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείεστων ἐσῆκουσα, καὶ γραμμέων ζυνθέσις μετὰ

De musica.

4. Democritus veterum non modo summus naturae investigator, sed etiam ea quae historiae monumentis continentur, cognoscendi cupiditate nemine inferior, musicam ait ceterioris esse aetatis ejusque rei causam reddit, dicens, eam non esse in rebus necessariis, sed ex abundantia jam oriri. Veruntamen antiquissima videtur ac mirabile quid efficere miramque vim insitam habere.

De Jove.

5. Unde non immerito Democritus doctorum hominum paucos ait sublatis ad eum locum manibus, quem nunc universum Graeci aerem appellamus, Jovem vocare: omnia hunc et scire et dare et auferre rerumque universitatis regem esse credentes.

De peregrinatione sua.

6. Equidem nostrae aetatis hominem plurimas terras peragravi, disjunctissima quaeque lustrans, caeli solique genera plurima vidi, eruditos homines permultos audivi, neque me in componendis adjuncta demonstratione lineis

ἀποδέξιός οὐδείς κώ με παρήλλαξε, οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων
καλεόμενοι Ἄρπεδονάπται· σὺν τοῖσδ' ἐπὶ πᾶσι ἐπ'
ἔτεα πέντε ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην.

(Democritus ap. Clement. Alex. Strom. I
pag. 304 ed. Sylburg. lib. I § 15 p. 357 ed.
Potter.)

7. Ἦλλον εἰς Ἀθήνας, καὶ οὐτις με ἔγνωκε.
(Democritus ap. Diog. Laert. lib. IX, 36.)

Ἄδελον.

8. Φυγῆ ἰθείη νεῦνται.

(Etymol. magn. s. v. νέωται.)

quisquam adhuc superavit, ne ii quidem Ægyptiorum,
qui Harpedonapta nominantur; apud hos autem postremo
quinque per annos peregrinatus sum.

7. Veni Athenas, neque quisquam me agnovit.

Incertum.

8. Præcipiti fuga redibunt.

FRAGMENTA LIBRI DE AGRICULTURA.

1. Δημόκριτος φησιν, ὅτι τοιοῦτον γρὴ προσδοκᾶν ἔσσεσθαι τὸν χειμῶνα, ὁποῖα ἔσται ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τοῦ Δίου μηνὸς ἡμέρα.

(Cassiani Bassi Geopon. lib. I cap. V, 3.)

2. § 1. Περὶ δὲ τῆς ὑδροφαντικῆς, ὑπὸ δὲ τινων ὑδρομαστευτικῆς λεγομένης νῦν ἐροῦμεν. Ἀποφαίνονται γὰρ οἱ [περὶ] τῶν ὑδροφαντικῶν τὴν ἐμπειρίαν εἰληφότες, τὰ μὲν πεδία ἀνδρα ὑπάρχειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ τὰ μείζονα μᾶλλον τῶν ἐλασσόνων. Τῶν δὲ ὀρέων ἔνυδρα τὰ πλείστα καὶ τὰς ὑπωρείας καθυγροτέρας τῶν ἀκρωρείων ὑπάρχειν, καὶ τὰ δασέα καὶ τὰ κατάδενδρα τῶν ψιλῶν. § 2. Ἐὰν δὲ ἐν τοῖς πεδίοις εὐρισκόμενα τῶν ὑδάτων ἀλμυρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς ὑπωρείαις γλυκέα· ἐὰν μὴ τινων ἢ γεύσις φθείρηται διὰ τὴν τῶν ἐπιχειμένων ὑδάτων ιδιότητα, ὡμῶν, ἢ ἀλμυρῶν ὑπαρχόντων, ἢ νιτροδῶν, ἢ στιπτηρίαν ἐχόντων, ἢ θείον, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. § 3. Φυσικὰ δὲ τοῖς εἰρημένοις αἰτία τοιάσδε προσάπτουσιν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τὸ λεπτομερέστατον αἶε καὶ ἐλαφρότατον ἔλκειν τὸν ἥλιον. § 4. Ἐὰν μὲν οὖν πεδία δι' ὅλης ἐπέγοντα τῆς ἡμέρας τὸν ἥλιον ἐξαμέλγειν τὸ ὑγρὸν καὶ ἐξατμίζειν, ὅθεν τὰ μὲν τελείως ἀνδρα ὑπάρχει, ἐν οἷς δὲ καταλείπεται τινα τῶν ὑδάτων, ἀλμυρὰ εὐρίσκειται πάντως, τοῦ ἐλαφροῦ καὶ γλυκέος ἐξ αὐτῶν

ἀναλισκόμενου, καθάπερ καὶ κατὰ τὴν θάλασσαν συμβέβηκε. § 5. Ἐὰν δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι ὄντα τῶν ὑδάτων μὴ τὸ αὐτὸ πάσχειν, διὰ τὸ μὴ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκπυροῦσθαι τῇ ἀκτίνι, καὶ κεκλιμένην αὐτοῖς καὶ μὴ βιαίαν προσπίπτειν. Ὅθεν τὰ πρὸς ἄρκτον ἔχοντα τὰς κλίσεις εὐδρότερα τῶν πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένων ἀποφαίνονται, καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμάς, ἤσσαν μὲν τῶν πρὸς ἄρκτον, πλείον δὲ τῶν πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένων, καὶ τὰ δασέα τῶν ψιλῶν διὰ τὸ σκιάζεσθαι. § 6. Ἐὰν δὲ ὑπωρείας μᾶλλον καθύδρους εἶναι διὰ τὸ τὴν φορὰν εἰς τὸ κάτω μέρος τοῖς ὕδασι εἶναι, καὶ συνάγεσθαι τὰ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὸ ταπεινόν, καὶ ὑπὸ τὰς βίβλας τῶν ὀρέων. § 7. Ὅθεν καὶ τὰς πλείστας πηγὰς καὶ μεγίστας ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις ὑπάρχειν, ἐν οἷς ὑπερκείμενά ἐστιν ὄρη μεγάλα καὶ ὑψηλὰ καὶ δασέα, ἔχοντα κοίλους καὶ φαρυγγώδεις τόπους. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις τοῖς κατ' ἔτος συναγομένους ὄμβρους καὶ διηθουμένους κατὰ γῆς τὰς πηγὰς αὖξιν. § 8. Τινὰ δὲ τῶν ὑδάτων παρὰ ταύτας μὲν τὰς ὑπωρείας μὴ ἐκφανῆ γίνεσθαι, ποιησάμενα δὲ εἰς τινὸς ὑποφορὰν κατὰ γῆς, οὕτως εἰς τὸ φανερόν ἐκθλίβεσθαι. Τὸ δὲ σύνολον, διὰ τὸν ἀνάγοντα τόπον εἰς θαλάττης, φανέντα ἐξωθεῖσθαι. § 9. Τινὰ δὲ καὶ ἐπὶ τὴν θάλατταν διὰ τῆς γῆς ἐπὶ πολὺν τόπον ἐν ταῖς ψεφῖν ἐνεγθέντα οὕτως ἀναβλύει, καθάπερ ἐστὶν ἐν Ἀράδῳ

1. Democritus ait expectari oportere, talem futuram esse hiemem, qualis dies vicesimus quartus mensis Novembris fuerit.

2. De aquæ inquisitione, vel ut alii dicunt, investigatione nunc disseremus. Qui enim aquarum investigandarum peritiam nacti sunt, pronuntiant quidem campos plerumque aquis carere, et majores magis minoribus. Ex montibus vero plurimos esse aquosos et imas ipsorum partes humidiores quam summam, præterea densos montes atque arboribus tectos magis humidos esse quam nudos. Aquæ vero quæ in campis reperiuntur, ut plurimum salis sunt, quæ autem in montibus et imis eorum partibus, dulces: nisi aliquarum sapor corrumpatur incumbentium aquarum proprietate, crudarum aut salsarum aut nitratarum, aut aluminatarum, aut sulphur aut aliud ejusmodi gerentium. Naturales autem causas eorum quæ diximus tales afferunt: solem ex aquis semper id quod tenuissimum ac levissimum est attrahere. Quare quum campos per totum diem sol occupet, humorem ex iis emulgere et in vaporem dissolvere, inde fieri, ut quidam penitus aquis careant, sed in quibus aliquid supersit, id omnino salsum reperiatur, levi ac dulci ex ipsis consumto, quemadmodum etiam mari contingat.

At non idem montium aquis evenire, quippe quæ non per totum diem solis radiis exurantur, et ad quas inclinati nec violenter accidunt. Unde etiam montes ad septentrionem inflexos iis qui ad meridiem vergunt aquosiores esse statuunt, itemque versus orientem et occidentem sites minus quidem aquosos septentrionem spectantibus, magis autem ad meridiem inclinatis, et densos arboribus magis aquosos quam nudos, quoniam obumbrentur. Cæterum imas montium partes magis aquosas esse, propterea quod aquæ deorsum ferantur et quæ in altis locis sint, ad humiles et sub ipsas montium radices congregentur. Inde fieri, ut plurimi maximique fontes in ejusmodi regionibus exstant, quibus montes magni altique ac densi locis concavis et voraginosi insignes superincubantes reperiuntur. In talibus enim imbres per annum collectos atque in terram penetrantes, fontes augere. Quasdam vero aquas circa has imas montium partes non apparere, verum ubi intra terram aliquatenus subductæ cursum perfecerint, tum demum prorumpere. In universum autem locum ad mare ducentem in causa esse, ut appareant et propellantur. Quasdam vero et in mare per longum terræ tractum in venis perductæ sic tandem erumpunt, qualis est aquatio prope Aradum

ὕδρευμα καὶ τὸ ἐν Ἡρακλείᾳ τοῦ Πόντου. § 10. Τὰς δὲ ἀπ' ὑψηλῶν τόπων πηγὰς φερομένας λέγουσι, διὰ τοὺς ὑπερκειμένους τόπους, παρακειμένου τοῦ λεγομένου Σαώκου καὶ ἔχοντος οὐ μακρὰν τῆς κορυφῆς τόπους τραχεῖς καὶ φαραγγώδεις καὶ δυναμένους τὰ πλεῖστα τῶν οὐρανίων ὑδάτων δέχεσθαι. § 11. Τὰς μὲν οὖν ἐπιβύτους πηγὰς ὑπάρχειν ἀποφαίνονται διὰ τὰς δεδηλωμένας αἰτίας. Εἶναι δὲ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις μέρεσι τῆς γῆς φλέβας ἐχούσας ὕδωρ. § 12. Καθάπερ γάρ, φασί, καὶ ἐπὶ τῶν ἐμφύγων σωματίων συμβαίνει τὸ ὄλον σῶμα φλεψὶ καὶ ἀρτηρίαις διεληφθαὶ συνεχέσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῇ τόπους τε ἀραιούς ὑπάρχειν, αἶρος πλήρεις ὄντας, καὶ φλέβας ὕδωρ ἐχούσας, καὶ ἐν τισὶ μὲν πάνυ πυκνὰς εἶναι καὶ δι' ἀλλήλων πεπλεγμένας, ἐν τισὶ δὲ ἀραιότερας, αἷς ἐπιτυγχάνειν ῥαδίως τοὺς τὰ ρεῖατα ὀρύσσοντας διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν πυκνότητα. § 13. Πηγὰς οὖν ὁμοίως καλεῖσθαι καὶ τὰς ἀναπτύχθεις τῶν φλεβῶν διὰ τὸ παραμονίμους εἶναι, μακρόθεν φερομένας καὶ δι' ἀλλήλων τὸ ὕδωρ δεγχεμένας. § 14. Λιβάδας δὲ καλεῖσθαι τὰ ἀπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων διηλούμενα καὶ κατὰ γῆς ἐν στεγνοῖς καὶ σκαιοῖς τόποις συνεστηκότα, καθάπερ ἐν ἀγγείοις, μὴ φλεβῶν ἀπορροίας οὐσας· ὅθεν οὐδὲ διαμένειν τὰς λιβάδας, ἀλλὰ πάνυ συντόμως ἐκλείπειν, ἐὰν μὴ σφόδρα μεγάλας αὐτὰς εἶναι συμβῆ. § 15. Τὰς δὲ πηγὰς αὖξεσθαι τε καὶ λήγειν κατὰ τὴν τοῦ αἵρος περίστασιν. § 16. Λυγμῶν μὲν γὰρ γινομένων, καὶ τὰς πηγὰς λήγειν ἐπὸ μέρου δὲ τοῦ ἔτους ὄντος, ἐπαύξασθαι. Γροφὴν γὰρ λαμβάνειν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐβῆθη, τὰ κατ' αὐτάς

ὑδάτα διὰ τῶν οὐρανίων ὑδάτων. § 17. Διὸ καὶ μάλιστα αὖξεσθαι τὰς πηγὰς περὶ χειμερινὰς τροπὰς, τοῦ μὲν ἡλίου μὴ ὁμοίως ἀκμάζοντος, τῶν δὲ ὀμβρῶν προστιθέντων, ὑπὸ δὲ τὰς θερινὰς καὶ τοῦ κυνὸς τὴν ἐπιτολὴν τοῦναντίον πάσχειν. § 18. Διαγινώσκεισθαι δὲ τὰς εὐρισκόμενας πηγὰς καὶ τὰς λιβάδας τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. § 19. Τὴν μὲν γὰρ εὐρεθεῖσαν πηγὴν ἀπὸ φλεβῶς εὐγενοῦς πράξιως καὶ ἀρξαμένην ῥεῖειν ἐπίδοσιν τε κατὰ μικρὸν ποιῆσθαι, καὶ ἕως τινὸς αὐξηθεῖσαν διαμένειν ὁμοίως, ἢ τὴν αὐτὴν ἔχειν δι' ὅλου ῥύσιν τῇ ἐξ ἀρχῆς εὐρεθείσῃ, ἂν μῆτι ἐλλείπῃ διὰ τὴν τοῦ αἵρος περίστασιν ἢ ἐπιή. § 20. Τὰς λιβάδας δὲ οὐ φασὶ τὸ ὅμοιον ποιεῖν, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ μὲν λάθρον, καὶ πολλὴν προτεσθαι τὸ ρεῦμα, μετ' οὐ πολλὴν δὲ χρόνον λήγειν. § 21. Οὐκ ἔωσιν οὖν τῇ τοιαύτῃ ῥεῖσει πιστεῦσαι, τοὺς δὲ ζητούντας τὰ ὕδατα πρῶτα μὲν κελεύουσι τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἂν ἐπιβάλλονται ζητεῖν, ἐπιθεωρῆσαι, πῶς ἔχουσι τοῖς κλίμασι, καὶ ποιοὶ τινες ὄντες τυγχάνουσι, σημείοις χρωμένους τοῖς δεδηλωμένοις. § 22. Καὶ ἐὰν ὣσι πόροι πρὸς ἐξίγνευσιν, καὶ τὰ ἄλλα σημεία τὰ διὰ τῶν ἰδαφῶν καὶ τῶν φουμένων. § 23. Σχοίνους τε γὰρ φουμένους, τινὲς ὀλοσχοίνους καλοῦσιν, καὶ βουτομον καὶ βάτους καὶ κύπειρον, ἢ τινες ζέρναν καλοῦσιν· ἔτι δὲ καὶ ἄγρωσιν πολλὴν καὶ εὐτροφον, καλάμους τε τοὺς καλούμενους Ἰνδικούς, ὑπὸ τινων δὲ μεστοκαλάμους, ὑπ' ἐνίων βελίτας καὶ σύριγγας, δασεῖς καὶ ἀπαλοὺς σημαίνειν φασίν, ὡς ὕδωρ ἔχοντος τοῦ τόπου. § 24. Καὶ ὁμοίως κισσὸν τὸν θάλλοντα, ὃν τινες μαλακόκισσον προσαγορεύουσι, καὶ συκῆν

et ad Heracleam Ponticam. Porro aquas quæ ex locis editis deferuntur, delluos fontes vocant, idque ob superincubantes locos, adjacente verbi gratia monte qui Soaces nominatur, et habente non longe a vertice locos asperos et cavernosos et capaces plurimæ cælestis aquæ. Juges igitur fontes propter causas memoratas exstare statuunt. Esse vero præterea etiam in plurimis terræ partibus venas aquam ferentes. Quemadmodum enim, inquit, in vivis et animatis corporibus contingit, ut totum corpus venis et arteriis continuis distinctum sit, sic etiam in terra partim locos raros exstare eosque aere plenos, partim venas aquam continentes easque in aliis admodum densas et inter se implicatas, in aliis rariores esse, quas facile offendant puteorum fossosque multitudine et frequentiam. Fontes igitur similiter appellari etiam apertas venas, propterea quod stabiles sint et e longinquo ferantur et per se invicem aquam accipiant. At vero λιβάδας vocari aquas pluvia stillatitia ortas quæ intra terram opertis et umbris locis velut vasis contineantur, neque venarum effluvia sint; inde accidere, ut ne permaneant quidem λιβάδες, sed citissime deficiant, nisi forte admodum magnæ sint. Fontes autem et augeri et desinere pro aeris temperie. Siccitatibus enim obortis, fontes quoque desinere, pluvioso vero anno augescere. Namque alimenta sumere, ut superius etiam dictum est, fontium aquas e cælestibus aquis. Quapropter etiam

maxime augeri fontes circa solstitium hibernum, sole quidem non similiter urgente, imbribus vero (aliquid aquæ) adjicientibus: sub æstivum autem solstitium et canis exortum contrarium iis accidere. Cæterum dignosci fontes repletos et aquas stagnantes (λιβάδας) in hunc fere modum. Fontem reperit e generosa vena et leniter fluere incipere et paulatim incrementa capere et ad certam mensuram auctum in eodem statu semper permanere, aut eundem perpetuo fluxum tenere, qui initio fuit, quum reperiatur, nisi ob aeris temperationem aut deficiat aut (copiæ suæ) aliquid addat. Vernum λιβάδας negant idem facere, sed principio quidem rapidum et multum emittere fluxum, cito autem deficere. Quare non permittunt ejusmodi fluxui fidem habere, sed aquarum vestigatores primum locos in quibus aquam quærere aggrediuntur, diligenter contemplari jubent, quam habeant cæli inclinationem et quales tandem sint, signis indicatis utentes. Et si quidem foramina exstiterint ad investigationem aliaque signa tum ex solo, tum ex iis quæ inde enata sunt. Juncos enim nascentes, quos quidam mariscos vocant, et butomum et rubos et oyperum, quam quidam zernam nominant, præterea gramen multum ac pingue, calamisque, quos appellant Indicos, alii autem mestocalamos, hoc est, plenas arundines, alii etiam sagittarios, itemque fistulas densas et teneras, signa esse ajunt loci aquam habentis. Similiter et hederam virentem, quam

ἀγρίαν καὶ οἰσύαν καὶ πετέλεαν ἀγρίαν, ἔτι τε ἵππουριν, τὴν λεγομένην πεντάφυλλον βατράχιον τε, ἣν χρυσάνθεμον καλοῦσι. § 25. Καὶ καθόλου δὲ ὅσα ἂν ἢ περυσκότα, μὴ φυτευθέντα ὑπάρχοντα, ἀλλὰ αὐτοφυῆ γλωρὰ καὶ εὐερνή καὶ θασέα, σημαίνει ἀπ' ὕδατος αὐτοῖς τὴν τροφήν ἀναδίδουσαι. § 26. Διὸ καὶ δεῖ πιστεῦοντας τοῖς τοιούτοις σημείοις ὀρῦσσειν, ἀποθάντας ἀπὸ τῶν σημείων κατώτερον ἔαν ἔχη κλίμα ὁ τόπος, ἔθεν ὑπερδεδίους τὰς πηγὰς λαμβάνειν. § 27. Ἡ ἵππουρις ἐκ τοῦ ἐτύμου τὸ ὄνομα ἔσπασεν. Ἔστι γὰρ ὁμοία τῇ τοῦ ἵππου οὐρά, ἔχουσα τὰ φύλλα ταῖς ὑρίξιν ὁμοία καὶ αὐτὸν τὸν καυλὸν ἀγόμενον ἀπὸ τῆς ῥίζης ὡς ἐπὶ τὸ ἄκρον λεπτότερον. Αὐτὸς δὲ ὁ καυλὸς ἐστὶ κενός, ὡς ὁ κἀκίαιμος, ἔχων τὰ ἄρθρα διτρημένα, ἐξ ὧν ἄρθρων αἱ τριχῶδεις φυλλάδες πέφυκαν. Ἐκ τοῦ δὲ εἶναι αὐτὸ σαλπίγγιον προσαγορεύεται. § 28. Βούτομον γίνεται ἐν τοῖς ἔλεσι, φύλλα δὲ φέρει ὁμοία λειριόσι· οἱ βόες αὐτὰ ἡδέως βόσκονται καὶ ἐκθράσσοσι δ' ἐκ μιᾶς ῥίζης οὐ καθ' ἐν ἄλλ' ὡς οἱ θάμνοι. § 29. Πεντάφυλλον ἐκ μιᾶς ῥίζης πολλὰ ἀναφέρει κλωνία καρροειδῆ, σπιθαμιαία, ἐξ ὧν ὁ καρρός. Φύλλα δὲ ἔχει ἑοικότα ἡδυόσμῳ, πέντε καθ' ἕκαστον μίσχον, σπανίως δὲ που πλείονα, κυκλόθεν ἐσχισμένα προνοειδῶς· ἄνθος δὲ ὠγρόν. § 30. Βατράχιον ἢ χρυσάνθεμον φύλλα φέρει ὁμοία σελίνῳ, μείζονα δὲ, ἄνθος χρυσεῖον· ὄλη δὲ ἢ βοτάνῃ οὐ μείζων γίνεται δύο παλαιστῶν. § 31. Μαλακόκισσος ὁμοίον ἔστι κισσῷ, ἀπαλὸν δὲ ἐστὶ τοῖς

φύλλοις καὶ τῷ καυλῷ περιπλεκόμενον ὅπου ἂν τύχη, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἑαυτὸ βασταίνειν. Γεννᾶται δὲ μάλιστα ἐν τοῖς καλιμοκόποις καὶ γεώδεσι τόποις. § 32. Κύπειρον, ἣν τινες ζέριναν καλοῦσι, φύλλα ἔχει ὁμοία κάρτῳ, ἀριφυῆ ἰσχνά, καὶ καυλὸν ὡσπερ σελίνου, ἰσχνότερον, ἐπ' ἄκρου δὲ σπέρμα ὡς κέγγρου· ῥίζαν, ὡς ὅσα ἔλαιας μέλανα, ἀρωματίζοντα τὴν γῆσιν. § 33. Τούτων δὲ τῶν καρπέων καὶ βοτανῶν πάντων τῶν προειρημένων σημείοις καταφρονοῦντες οὕτως χρησόμεθα ἐν τόποις τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕδωρ, μήτε ἐπίβρυτον, μήτε πηγαῖον, μήτε φρεατίον. Ὅπου γὰρ ἂν αὐταὶ αἱ βοτάναι φαίνονται, ὕδωρ ὑπόγειον εἶναι σημαίνουσι. § 34. Καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ, ὅσα ἂν μᾶλλον μεμαρασμένα φαίνονται, ἔγγιον εἶναι τοῦ ἐδάφους τὰ ὕδατα σημαίνουσι, ἀδύνατα καὶ μὴ παραμόνιμα. Ὅσα δὲ μᾶλλον βριθοντα καὶ γλωρότερα, ὑποκείσθαι τὰ ὕδατα βαθύτατα καὶ παραμόνιμα δηλοῦσιν αἰεὶ. § 35. Δεῖ δὲ καὶ τῶν ἐδαφῶν τὰ γένη συνθεωρεῖν· τὰ μὲν ἀργιλώδη καὶ κισσηρώδη τῷ γένει, καὶ αὐχμηρὰ τῇ φύσει ὑπάρχοντα, παντάπασιν ἀνυδρὰ φασιν ὑπάρχειν. § 36. Τὰ δὲ γλωιώδη καὶ πυρώδη καὶ πηλώδη, καὶ μελάγγειά τε λιπαρὰ ὄντα, ψηφιδώδεις τε διαφύσεις ἔχοντα, μὴ ἀπογινώσκειν. § 37. Δεῖ δὲ τὰ ψηφιδώδη μὴ ἀνατεταραγμένα εἶναι ἐν τῇ γῆ, ἀλλὰ κατὰ πλάτος ἐμπεφυκότα, καὶ καθόλου τὰ ἑτεροχρωματούμενα τῆς γῆς αἰεὶ πλακώδεις ἔχιν δεῖ τὰς συμφύσεις καὶ πυκνάς· μάλιστα δὲ ἔχουσιν αἱ σύνοδοι τῆς γῆς ἀνομοίας τὰς

nonnulli malacocisson, hoc est, mollem hederam cognominant, et ficum silvestrem, et salicem ultimique agrestem, porro equisetum et quinaquefolium et ranunculum, quam herbam chrysanthemum vocitant. Et in universum quæcunque enata sunt et non plantata, sed sponte naturæ viridia et florida ac densa, ea indicio sunt alimentum ipsis ab aqua suppeditari. Quapropter ejusmodi signis fidere oportet ac fodere, ab ipsis signis inferius progrediendo, si inclinationem habeat locus, unde fontes aliis ubiores adipisceris. Equisetum ex similitudinis veritate nomen traxit. Est enim simile caudæ equinæ, folia habens setis similia et ipsum caulem prodeuntem a radice usque ad summum, tenuiorem. Verum ipse caulis vacuus est, velut arundo, articulos habens distinctos, ex quibus articulis capillacea folia exoriuntur. At vero ex re ipsa salpingion appellatur. Butomum in paludibus nascitur, folia autem liliis fert similia, grata bubus pabula, quæ ex una pullulant radice, non singularim, sed instar fructicum. Quinaquefolium ab una radice multos ramulos profert festucis similes, dodrantales, ex quibus fructus prodit. Folia habet similia menthæ, quina in singulis pediculis, raro autem alicubi plura, circumcirca ad serræ similitudinem fissa; florem vero pallidum. Ranunculus vel chrysanthemum folia fert apio similia, sed majora, florem aureolum: tota herba duos palmos non excedit. Malacocissus similis est hederæ, mollibus est præditus foliis et cauliculo se cir-

cumplicans omnibus quæ ipsa contigerint, quia se ipsum ferre non potest. Nascitur autem maxime in arundinetis et terrenis. Cyperus, quam quidam zernam nominant, folia habet similia porro sectivo, ubi recens nata sunt gracilia, cauliculum velut junci, graciliorem tamen, in cujus vertice semen est velut milii, radicem tanquam ossa oleæ nigra, aromatico sapore insignem. Surculorum igitur herbarumque omnium, de quibus diximus, signa, aquam quærentes, sequemur in iis locis qui neque profluentem, neque fontanam, neque putealem aquam habent. Ubi enim herbæ illæ apparent, ibi aquam subterraneam esse significant. Quin et ubi aspectus earum marcidus apparet, propius solo aquas esse indicant, exiles et instabiles. Quanto autem (herbæ surculique) luxuriosiores et viridiores fuerint, tanto profundiores et stabiliiores aquas subesse semper portendunt. At vero et colorum genera contueri oportet. Etenim argillosi et pumicosi generis et quæ horrida sunt natura, omnino aqua carere ajunt. At de glutinosis et igneo colore rubentibus et lutosi et nigrae terræ pinguibis locis calculosaque stratas habentibus non est desperandum. Atqui calculosa non conturbata et confusa in terra esse oportet, sed longe lateque inhaerentia et insita, atque in universum terras diversi coloris semper crustosas ac densas concretionos habere necesse est: maxime vero terræ juncturis inæquales sunt concretiones. Cæterum petras nigricantes esse oportet, quæ am-

συμφύσεις. § 38. Δεῖ δὲ καὶ τὰς πέτρας εἶναι ὑπομελανίζουσας, τὰς περιεχούσας τοὺς δοκοῦντας ὕδωρ εἶναι τόπους, μὴ κατὰ ἰόντους, ἀλλὰ ἐχούσας τι πορῶδες. § 39. Καὶ ὅσαι δὲ λευκῆχειροι, κείμεναι δὲ εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἷας εἰρήκαμεν, ἔχουσιν ὑπὸ ταῖς πτέραις, ταῖς ἐν τοῖς ἐδάφεσιν ἐμπεφυκυίας ὕδατα. Σημαίνει δὲ, ἐάν τι περὶ τὰς τοιαύτας καὶ τῶν εἰρημέων περυκός. § 40. Καὶ συμφύσεις δὲ αἱ ἀνόμοιοι τῶν πετρῶν ἔχουσιν ὕδατα, κἄν ὧσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις κλίμασι κείμεναι. § 41. Ἐν μὲν οὖν τῇ ψηφιδώδει γῆ, καὶ μελαίνῃ καὶ πυκνῇ, καὶ ὁμοίως γλοιώδει, λιθάδας δεῖ πολλὰς καὶ ἐπιπολαίους εἶναι. Διὸ συμφέρει ἐν ταύταις τοὺς ὑπονόμους ὀρύσσειν, ἐπόμενον ταῖς λιθάσιν. Οὕτω γὰρ ἂν πλείστον ὕδωρ συνάγοιτο. Ἐν δὲ τοῖς ἀραιῶσι καὶ πετρῶδες τόποις, κἄν ὀπωσῶν εὐρεθῶσι πηγαί, ταῖς εὐρεθείαις ἀρκεῖσθαι. § 42. Δεῖ δὲ σκοποῦντα καὶ ὑδροσκοπεῖσθαι τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ. Κατεσκευασμένον ἔχειν μολιθῶδων ἀγγείων, καθάπερ ἡμισφαίριον, χωροῦν ὅσον χοῦα, καὶ λαθόντα ἐρίου μαλλοῦς δύο ἢ τρεῖς πεπλυμένους διαζάναντα καλῶς, ὄψαι μέσους λίνῳ, τὸ δὲ λίνον προσκολλησάτω κηρῶ πρὸς τὸν πυθμένα, ἔσωθεν τοῦ ἀγγείου. § 43. Διακρηθίσθω δὲ καὶ ἐλαίῳ τὸ ἀγγεῖον, καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ διαλάβοι τις ὕδωρ ὑπάργχειν, δεῖ στομαζομένους τοῖς δεδηλωμένοις σημείοις ὀρύσσειν φρεατίαν, ὅσον ἐπὶ πῆγαις τρεῖς καὶ καταστρέψαντα τὸ ἀγγεῖον ἐν τῇ φρεατίᾳ θείναι, καὶ περιθέντα καλάμων φύλλα γλωρῶν ἢ ἄλλην τινὰ βοτάνην πάλιν ἐπιχωῖσαι τῆς γῆς ὅσον ἐπὶ

πῆγῳ. § 44. Τοῦτο δὲ ποιεῖν δύναντος τοῦ ἡλίου καὶ ὀρθρου πάλιν ἀπαμῆσαντα τὴν γῆν, καὶ τῶν βοτανῶν ἀφελόντα πραιῶς, ἀναστρέψαι τὸ ἀγγεῖον καὶ κατανοεῖν. § 45. Ἐὰν γὰρ ὧσι πηγαί, τό, τε ἔριον εὐρήσεις πλήρες ὕδατος, καὶ τὸ ἀγγεῖον μεστὸν πομφολύγων· συνήσεις δὲ καὶ ποῖον τι τὸ ὕδωρ ὑπάργχει, τοῦ ἀποπιεσθέντος ἐκ τοῦ μαλλοῦ γευσάμενος. § 46. Εὐρήσεις μέντοι τὸ ἀποπιεσθῆναι ἐκ τοῦ μαλλοῦ γλυκύτερον τῆς πηγῆς, διὰ τὸ λεπτομερέστατον καὶ ἐλαφρότατον ἀναθυμιάσθαι. § 47. Καὶ περὶ μὲν ὑδροσκοπικῆς αὐτάρκεις εἴρηται. (Geopon. lib. II cap. VI.)

3. Ἀγίγартон σταφυλὴν τινες οὕτω ποιοῦσι. Τοῦ κλήματος μέλλοντος φτεῦσθαι τοσοῦτον μέρος ὅσον εἰς τὴν γῆν μέλλουσι καταγωννύσαι, τοσοῦτον ἡρέμα ἐξ ἴσου σχίσαντες αὐτὸ, ὠτογλυφίδι τὴν ἐντερῶν ἰνῶν λαμβάνουσιν, εἶτα παχυρῶ ὑγρῶ περιδῶσαντες κατατίθενται. Κάλλιον δὲ, εἰ ὅλον τὸ μέρος τοῦ κλήματος τὸ ἐπὶ τῆς γῆς κατατιθέμενον, σκίλλης ἐμβληθείσης κατατιθεῖν, πρὸς γὰρ τῇ φύσει καὶ τῇ ἐνώσει ἡ σκίλλα συμβάλλεται. Ἄλλοι δὲ αὐτὰς τὰς ἀμπέλους τὰς ἤδη καρποφορούσας τέμνουσι καὶ ὠτογλυφίδι τοῦ καρποφορῶντος κλήματος τὴν ἐντερῶν ἰνῶν λαμβάνουσιν, ὅσον δύνανται ἐκ βάρους, ὁ διασχίσαντες τὸ κλήμα, ὡς προεδῶλωται, ἀλλὰ ἀκέραιον ἐλάσαντες, καὶ ὀπὸν Κυρηναϊκὸν ἀνέντες ὕδατι, καὶ εἰς πάχος ἐψήματος ποιήσαντες ἐγγυματίζουσι, καὶ ἀνορθώσαντες τὰ κλήματα πρὸς γάρακας ἀναδεσμοῦσιν, ἵνα μὴ ὁ ὀπὸς ἐκρυθῇ. Κατὰ δὲ ὀκτὼ ἡμέρας τὸν ὀπὸν ἐγγυματίζουσι τῷ

biunt locus qui videntur aquam continere, non varorum instar, sed aliquid foraminatum habentes. Quin et quæ albam terram admixtam gerunt ac sitæ sunt in terra, qualem memoremus, sub ipsis radicibus solo innatis aquas habent. Aquas vero indicat aliquid herbarum, de quibus diximus, iis agnascens. Porro inæquales petrarum concreciones aquas continent, modo sint in regionibus de quibus diximus sitæ. In calcuosa igitur terra nigraque ac densa et similiter glutinosa latices multos et in superficie esse oportet. Quapropter in his cuniculos fodere conducit, ita ut latices sequamur. Hoc enim modo plurimum aquæ congregabitur. At in raris et petrosis locis qualescunque reperiantur fontes, inventis contentos esse decet. Cæterum aquæ vestigatorem etiam tali quopiam modo aquam scrutari convenit. Habeat igitur præparatum vasculum plumbeum hemisphaericum, congiæ capax sumatque lanæ lapsos molles duos aut tres lotos ac probe carptos, eosque lino obliget, ipsum vero lini filum intra vas ad fundum ejus cæra agglutinnet. Sed et oleo vas illinatur et in loco, ubi quis aquam esse suspicetur, conjectura facta ex ostentis antea signis, puteus effodiatur altitudine cubitorum trium, in quo vas subversum ponatur, et circumpositis arundinum foliis vidibus, aut alia quopiam herba, rursus ad cubiti mensuram

terra aggeratur. Id ipsum vero sole occidente faciendum est, mane vero rursus terra auferatur et herbis leniter amotis vas invertatur ac consideretur. Si enim fuerint fontes, lanam plenam aquæ reperies et vasculum plenum bullarum: cognosces autem et qualis ipsa aqua sit, si ex lana expressam gustaveris. Reperies tamen expressam ex lana dulciorem ipso fonte, propterea quod tenuissimum et levissimum exhalatur. Et de aquæ quidem investigatione satis dictum est.

3. Uvam sine vinaceis quidam sic faciunt. Sarmenti, quod plantaturi sunt, tantam partem quanta terra obruenda est leniter ex aquo findunt et auriscalpio medullam omnem eximunt, deinde papyro humida obligatum sarmentum deponunt. Præstat tamen, totam sarmenti partem, quæ in terra deponitur, scilla injecta deponere: scilla enim tum ad generandum tum ad conjungendum valet. Alii ipsas vites jam fructiferas incidunt et sarmenti fructiferi medullam auriscalpio tollunt, quantum fieri potest eam ex alto eximentes, sarmento non fissio, ut est indicatum, sed integro manente, et laseris Cyrenaici succum aqua dissolutum et ad sapæ spissitudinem redactum infundunt, et erecta sarmenta ad ridicas alligant, ne succus effluat. Deinde autem octavo quoque die succum eundem sarmento infundunt,

κλήματι, ἕως ἂν βλαστήσῃ. Τὸ δὲ αὐτὸ ποιήσεις καὶ ἐπὶ καρύας καὶ κερωσέας, εἰ βούλει ἀγίγαρτον ποιῆσαι. (Geopon. lib. IV, cap. VII.)

4. Δεῖ πρὸς τὴν τῶν τόπων ἀρμόζεσθαι φύσιν αἰεῖ. Ἐὰν γὰρ θερμὸς ὁ τόπος ἦ, τὰ πρὸς ἄρκτον νεύοντα φυτεύσομεν, ἔὰν δὲ ψυχρότερος, τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἔὰν δὲ μέσος καὶ εὐκράης, τὰ ἀνατολικά καὶ δυτικά κάλλιον· μᾶλλον μέντοι τὰ ἀνατολικά, εἰ μὴ ἐνοχλοῖτο ὑπὸ τοῦ Εὐρώου. Ἐνίστα δὲ τὰ δυτικά ἔσται αἰρετώτερα μᾶλλον, ὅταν μακρὰν ὄντα τῆς θαλάσσης ἐπιπνέοντα ἔχῃ τὸν ζέφυρον. Καθόλου δὲ τοῖς μὲν γλιαρωτέροις τόποις οἱ ἀρχτῆσι ἀνεμοὶ ἐπιτήδαιοι, τοῖς δὲ ψυχρῶσι οἱ νότιοι. (Geopon. lib. V cap. IV.)

5. Οἱ παραθαλάσσιοι τόποι σφόδρα εἰσὶν ἐπιτήδαιοι πρὸς ἄμπελον διὰ τε τὴν θερμότητα καὶ διὰ τὸ λεληθότως τὴν ὑγρασίαν ἀνατρέχουσαν ἐκ τῆς θαλάσσης τρέφειν τὰ φυτά. Καὶ οἱ θαλάσσιοι δὲ ἀνεμοὶ ταῖς ἀμπέλοις εἰσὶ χρησιμώτατοι. Δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς ποταμῶν γείτονα καὶ μᾶλλον ἐλώδη μὴ ἔχειν διὰ τε τὴν ἀχλὺν καὶ τὴν ψυχρὰν αὔραν, ἀναπνέουσι γὰρ ἐντεῦθεν συνεχῶς· καὶ συνεπίστανται ἐρυσίθαι, τὴν ἄμπελον καὶ τὰ σπόρια καταβλάπτουσαι, καὶ βλαβερὸν τὸν ἀέρα ποιοῦσαι. Διὸ δεῖ ἐπιμελῶς τὰ ἔλη κατὰ τὸ δυνατόν περιαιρεῖν, εἰδέναι δὲ χρῆ, ὅτι ὅσαι βλάπτεσθαι εἰώθασιν ἄμπελοι ὑπὸ ἀνέμων τοιούτων, ἢ οὐμίχλης, ἢ ἐρυσίθης, τοῦτοις ἐπιταθεῖσαι οὐ βλαθήσονται, τούτεστι δενδρίτιδες γινόμεναι. (Geopon. lib. V cap. V.)

6. Φασὶ γὰρ οἱ περὶ Δημόκριτον καὶ Ἀφρικανόν, ἕξ μόνας ἡμέρας καὶ οὐ πλείους καλῶς διαμένειν πεπαν-

θεῖσαν τὴν σταφυλήν. (Geopon. lib. V cap. XLV, 2.)

7. Δημόκριτος δὲ φησι, ροῖαν καὶ μυρσίνην ἀλλήλαις γαίρειν, καὶ πλησίον ἀλλήλων παραπεφυτευμένας εὐφορήσειν καὶ τὰς βίβλας ἀλλήλαις συμπλέκειν, κὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς οὖσαι τυγχάνωσι. (Ib. X, 29, § 5.)

8. Δημόκριτος δὲ φησιν, ὡς ἐνδοθεν τοῦ ὀριγκοῦ τὴν κυπάρισσον δεῖ φυτεῦσθαι, ἵνα κατ' ἀμφοτέρω εἰς τέρψιν καὶ περιφραγὴν γένηται. (Ib. XI, 5, § 4.)

9. Δημόκριτος δὲ φησιν, ὡς ὁ καρπὸς τῆς ἰτέας λειούμενος καὶ ταῖς τῶν κτηνῶν τροφαῖς μιγνύμενος ταῦτα λιπαίνει, ἐκπινόμενος δὲ λειανθεὶς ἀνθρώπου ἀγόνους ποιεῖ, ἐξ οὗ φησι καὶ Ὀμηρος·

Κληθροὶ τ' αἰγεροὶ τε καὶ ἰτέαι ὠλεσικαρποι.

(Geopon. lib. XI cap. XIII, 2.)

10. Τὸ δενδρολίθανον ἡδεῖαν καὶ βαρεῖαν τὴν ὁδμήν ἔχει, ὡς ὁ Δημόκριτος φησι. (Ib. XI, 16.)

11. § 21. Ἰδέας μὲν ὁ βασιλεὺς Λιθῶν ἐν λάρνακι ξυλὴν φησὶ δεῖν ποιῆσθαι μελίσσας· Δημόκριτος δὲ καὶ Βάρων ἐν Ῥωμαίᾳ γλώσση ἐν οἴκῳ φασὶ ποιῆσθαι, ὅπερ ἔστι καὶ ἄμεινον. § 22. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος· Οἶκός σοι ἔστω ὑψηλός, δεκαπηχυσίος, καὶ εὐρος πηγῶν ἰ', καὶ ταῖς λοιπαῖς πλευραῖς ἴσος. Εἰσόδος δὲ εἰς αὐτὸν περιποιεσθῶ μία, καὶ θυρίδες δ', ἐν ἐκάστῳ τοίχῳ μία. § 23. Εἰς τοῦτον οὖν ἀγαγὼν βουὴν τριακοντάμηνον, εὐσαρκον, λιπαρὸν μάλιστα, περίστησον αὐτῷ νεανίας πολλούς, καὶ τυπτέωσαν αὐτὸν ἰσχυρῶς, καὶ τύπτοντες αὐτὸν ῥοπάλοις ἀποκτεινάτωσαν, ἡμοῦ ταῖς σαρξὶ τὰ ὀστέα συναλοῦντες. § 24. Φυλακὴν δὲ ἔγχευωσαν τὸ μὴ αἰμάξαι

donec germinet. Idem facies et in juglandibus ac cerasis, si et harum fructus sine granis ac nucleis nasci velis.

4. Oportet semper locorum naturæ (sationem) aptari. Si enim calidus fuerit locus, partes ad septentrionem spectantes conseremus; si frigidior, meridianas; si medius et temperatus, orientales et occidentales obserere præstiterit, magis tamen orientales, nisi Euro infestentur. Nonnunquam vero et occidentales potiores erunt, quando a mari longe remotæ Favonio afflantur. In universum autem tepidioribus locis septentrionales venti commodi sunt, frigidis austrini.

5. Maritimi loci vitibus valde apti sunt, tum ob calorem, tum ob humorem qui latenter e mari elabens plantas nutrit. Sed et venti marini vitibus sunt imprimis commodi. Perisque placet fluvium vicinum non esse habendum multoque minus paludem, et ob nebulas et ob frigiditas auras, inde enim assidue spirant; simulque exsurgit robigo vitem et sata lædens et noxium aerem reddens. Quapropter oportet paludes, quantum fieri potest, diligenter circumcirca tolli, præterea scire expedit, quæcumque vites ventis ejusmodi, aut nebula, aut robigine lædi consueverint, adversus ista extentas, id est arboribus maritatas non lædi.

6. Ajunt enim Democritus et Africanus, sex tantum dies ac non plures integram manere uvam maturam.

7. Democritus ait, arborem punicam et myrtum invicem gaudere et juxta plantatas fructu abundare ac radices mutuo implicare, etiamsi non valde vicinæ sint.

8. Democritus intra septem plantandam esse cupressum ait, ut et ad delectationem et ad sepimentum ac quasi munimentum nascatur.

9. Democritus ait, fructum salicis tritum et pabulo pecorum admixtum ipsa pinguefacere, tritum autem atque potatum homines steriles et procreandis liberis impares reddere, unde apud Homerum:

Alni et populi nigrae et salices frugiperdae.

10. Ros marinus jucundum et gravem odorem habet, ut ait Democritus.

11. Juba Libyæ rex in arca lignea apes fieri vult; Democritus vero et Varro, qui Romana lingua scripsit, in domo faciendas esse ajunt, quod etiam melius est. Modus autem hic est. Domus sit tibi alta decem cubitos, latitudinis item cubitorum decem, paribus denique reliquis lateribus. Ostium in ea fiat unum et fenestrae quattuor, in singulis lateribus una. In hanc domum introducas bovem triginta mensium, carnosum, valde pinguem, cique circumdes juvenes multos qui fortiter verberatum fustibus occidant, una cum carnibus ipsa etiam ossa comminuentes; diligenter autem saveant, ne quid bovis cruentent (non

τι τοῦ βοός, (οὐ γὰρ ἂν ἐξ αἵματος κυθελή ἢ μέλισσα, ταῖς πρώταις πληγαῖς μὴ βιαίως ἐμπεσόντες. § 25. Ἡδούς δὲ ἀποπερράθῃ πᾶς τοῦ βοός πόρος δρόναις καθαφαῖς καὶ λεπταῖς πίση χειρισμέναις· ὄν ὄματα, καὶ ῥίνες, καὶ στόμα, καὶ ὅσα τῇ φύσει πεποηται εἰς κένωσιν ἀναγκαίαν. § 26. Ἐπειτα ὄμιον ὑποστρώσαντες πολλὴν καὶ ὑπτιον ἐπ' αὐτοῦ καταθέντες τὸν βοῦν, ἐξελθόντες τοῦ οἴκου εὐθὺς τὴν ὄβραν καὶ τὰς θυρίδας ἐπιχρισάτωσαν πηλῷ στεγανῷ, ὡς μήτε ἀέρι, μήτε ἀνέμῳ εἰσδυσῖν ἢ διαπνευσῖν ἵντινασοῦν εἶναι. § 27. Τρίτη δὲ ἐβδομάδι γρη πάντοθεν ἐξανοίξαντα εἰσεῶσαι φῶς τε καὶ ἀέρα καθαρὸν, πλην ὀπόθεν ἂν κατῆ σφοδρὸν πνεῦμα· εἰ γὰρ ὧδε ἔχοι, τὴν κατὰ τοῦτο εἰσοδὸν κεκλεισμένην γρη εἶσαι. § 28. Ἐπὶ δὲ δόξωσιν ἐμψυχῶσθαι αἱ ὄλαι, πνεῦμα αὐταρκεῖς ἐπισπασάμεναι, αὐτῆς γρη συγκλείσαι τῷ πηλῷ κατὰ τὴν προτέραν γρησίαν. § 29. Ἐνδεκάτῃ δὲ μετὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἀνοίξας εὐρήσει· πλήρη μελισσῶν βοτρυδὸν ἐπ' ἀλλήλαις συνηγμένον, καὶ τοῦ βοός λειπόμενα τὰ κέρατα καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰς τρίχας, ἄλλο δὲ μηδέν. § 30. Φασὶ δὲ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου γίνεσθαι τοὺς βασιλέας, ἐκ δὲ τῶν σαρκῶν τὰς ἄλλας μελισσας (γίνονται δὲ καὶ ἐκ τοῦ νοτιαίου μυελοῦ βασιλεῖς)· κρατιστεύειν μέντοι τοὺς ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου μεγέθει τε καὶ κάλλει, καὶ ῥώμῃ τῶν ἄλλων. § 31. Τῆν δὲ πρώτην τροπὴν καὶ μεταβολὴν τῶν σαρκῶν εἰς ζῶα καὶ οἰονεὶ κύνσιν τινα καὶ γένεισιν καθιστορήσεις ἐντεῦθεν. § 32. Ἄνθρωπισμένου γὰρ τοῦ οἴκου, μικρὰ καὶ λευκὰ τὸ εἶδος, καὶ ἀλλήλοισ ὁμοια, καὶ οὐ τέλεια, οὔτε ἤδη πάντῃ

ζῶα περὶ τὸν μόσχον πληθύνοντα ὄφει· ἀκίνητα μὲν πάντα, κατὰ μικρὸν δὲ αὐξανόμενα. § 33. Ἴδοις δ' ἂν καὶ τὴν περοφύσιν ἤδη διαρρουμένην, τὴν τε οἰκίαν χροῖαν λαμβανούσας καὶ περικαθεζομένης τὸν βασιλέα, καὶ προσπετωμένας· βραγύτερον δὲ καὶ ὑποστρωμαστικαῖς πέριξ· εἰς τὴν ἀθήειαν τῆς πτήσεως καὶ τὴν τῶν μελῶν ἀτονίαν. § 34. Προσιζάνουσι δὲ ταῖς θυρίσι βροχιδόν, ὠλοῦσαι καὶ βιαζόμεναι ἀλλήλας, πόθῳ τοῦ φωτός. § 35. Ἄμεινον δὲ τὰς ἀνοίξεις καὶ ἀπορράξεις τῶν θυρίδων, καθῶς εἰρηται, παρ' ἡμέραν ποιῆσθαι· δέος γάρ, μὴ μεταβάλλονται ἤδη τὴν τῶν μελισσῶν φύσιν διὰ τὴν πλείω σύγκλεισιν. § 36. Τοῦ γὰρ σταθλοῦ κατὰ καιρὸν τὸν ἀέρα μὴ λαμβάνοντος, ὡσπερ πνιγμῷ διόλλυται. § 37. Τοῦ δὲ οἴκου ὁ μελισσῶν ἐγγὺς ἔστω, καὶ ὅταν ἐκπετάσωσιν ἀνοιγομέναις ταῖς θυρίσιν, ὑποθυμία ὄμιον τε καὶ κνώρου. § 38. Τῇ γὰρ ὁσμῇ ἐλκύσει αὐτὰς εἰς τὸν μελισσῶν, τεθεραπευμένας ὁσμαῖς ἀνθῶν. Ταῦτα γὰρ θυμιῶν οὐκ ἀκούσας εἰσελάσει. Χαίρουσι γὰρ μέλισσαι τῇ εὐωδίᾳ καὶ ἀνθεσιν, ὡς εἰκότως εἶναι μελιτος δημιουργούς. (Geopon. lib. XV cap. II, 21-38.)

12. Δημόκριτος δὲ ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν ἄνοσοι καὶ μακράωνες γίνοιτο οἱ ἄνθρωποι, εἶπεν, Εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἐλαίῳ, τὰ δὲ ἔνδοθεν μέλιτι χρῆσιντο. (Geopon. lib. XV cap. VII, 6.)

13. Περὶ λαγῶν. Ὅτι ὁ αὐτὸς ποτὲ μὲν ἄρῃν, ποτὲ δὲ θῆλυν γίνεται, καὶ μεταβάλλει τὰς φύσεις, καὶ ποτὲ μὲν ὡς ἄρῃν γονοποιεῖ, ποτὲ δὲ ὡς θῆλυν τίχτει. (Geopon. lib. XIX cap. IV.)

enim ex sanguine apīs nascatur), primis plagis non violenter in eum irruentes. Statim vero obturentur omnia bovis foramina linteis puris ac tenuibus pice oblitis, velut oculi, nares et os, et quæ a natura factæ sunt partes ad egestionem necessariam. Deinde multo thymo substato boveque supino ei superposito, domo egressi, statim januam et fenestras luto denso obliant, ne aeri ventoque ullus ingressus aut perflandi locus sit. Tertia autem hebdomade undique domum aperiri et lumen aeremque purum admitti oportet, excepta ea parte, unde vehemens ventus spirat; quodsi ita se habet, aditum ex ea parte clausum relinquere opus est. At postquam materiæ visæ fuerint animari et spiritum sufficientem hausisse, rursus domunculam claudi et luto sicut prius oblini convenit. Undecimo deinde post hunc diem ubi aperueris domum, invenies plenam apibus uvarum instar inter se coagmentatis, et ex bove cornua reliqua et ossa ac pilos, sed præterea nihil. Ajunt ex cerebro gigni reges, ex carnibus vero cæteras apes (nascuntur autem et ex medulla spinali reges); præstare tamen omnibus aliis ex cerebro natos et magnitudine et pulchritudine et robore. Primam porro conversionem mutationemque carnium in animalia et quasi conceptionem quandam ac generationem inde cognosces. Etenim statim postquam extructa domus est, parva quædam et alba specie, inter

seque similia, et non perfecta, neque jam omnino animalia, circa vitulum plurima videbis, immobilia quidem omnia, paulatim vero augescentia; animadvetes etiam alarum proventum jam articulis distinctum et apes proprium colorem accipientes, circumsedentesque regem et advolantes, sed brevius et paululum trementibus alis propter volandi insolentiam et membrorum infirmitatem. Assident autem fenestris cum murmure, impellentes et urgentes se invicem, lucis desiderio captæ. Præstat tamen aperire et obturare fenestras, eo quo dictum est modo, interdum: ne forte apum natura ob longiorem conclusionem mutetur. Stabulo enim in tempore aerem non excipiente, velut suffocatione pereunt. Cæterum prope domum sit apiarium, et quum fenestris apertis (volandi causa alas) extendantur, sufflito thymo atque cæreo. Oïlore enim pertrahes ipsas in apiarium, allectas odoribus florum. Quippe his sufflendo non invites intro pellicies. Namque odoris suavitate et floribus gaudent apes, ut merito sint mellis opifices.

12. Democritus interrogatus, quomodo homines nullo morbo affecti longissima vita perfrui possent: Si externas, inquit, corporis partes oleo, internas melle illinerent.

13. De leporibus. Idem lepus aliquando quidem mas, aliquando vero femina fit et naturas commutat, atque interdum ut masculus generat, interdum ut femina parit.

DE FRAGMENTIS SPURIIS.

Quum de omni fragmentorum genere difficile est iudicare, ut genuina a supposititiis discernamus, tum de Democriti librorum fragminibus difficillimum, cujus in præceptis moralibus, si cum reliqua philosophi doctrina comparentur, inconstantiam quandam jam supra attigimus. Quare nisi certam iudicandi normam animo informaveris, facile in hac materia in fraudem incidere possis. Quod Meinersio accidisse diximus, qui quum Democritum in rebus divinis constare sibi vellet, non solum præclara illa fragmenta quibus secundum et centesimum septimum locum dedimus, Abderitæ abjudicavit, sed alia etiam non satis intellecta e Democriteorum operum reliquiis expunxit. Hujusmodi est sententia nonagesima secunda, quam spuriam esse contendit collatis octogesima quinta et centesima nonagesima quinta. At præceptum nonagesimum secundum quo homines monet Democritus, ne quid ultra viressuscipiant, nequaquam adversatur cæteris duobus locis. His enim magistratus et honores regumque amicitia tanquam res expendæ commendantur propter utilitatem quæ inde in hominum vitam redundet, ac præterea ars bellica laudatur iique labores quibus clarum nomen soleat parari. Mitto cætera quæ molestum est enumerare. Sed alia sunt ad quæ caute discernenda animum ille minime appulit. Ferebantur apud veteres sententiæ ἐκ τῶν Δημοκρίτου, Ἐπικτήτου καὶ Ἰσοκράτους in unum corpus redactæ. Qui hoc sententiarum corpus post Stobæum (1) condidit, auctoris nomen singulis effatis non videtur apposuisse, ita ut non perspiceretur, quæ essent Democriti, quæ Epicteti, quæ Isocratis. Quo factum est ut Antonius et Maximus qui hoc volumine usi sunt arbitrato suo aut libidine unum ex illis tribus singulorum apophthegmatum auctorem perhiberent, vel eorum omnium nomina adjicerent. Adde quod Democriti dicta ex ionico in communem sermonem conversa jam inveniebant vel ipsi convertebant, ita ut posteris iudicandi difficultas augeretur. Inde etiam est, quod sententiam νόμῳ καὶ ἀρχῶν καὶ σοφωτέρῳ εἰκεῖν κόσμιον, quam Stobæus Flor. V, 23 Democrito vindicat, Antonius et Maximus pag. 149 Isocrati et pag. 452 Epicteto ascribunt. Itaque magna opus est cautione, ne quæ apud Antonium et Maximum leguntur Democriti, Epicteti et Isocra-

tis fragmenta, ea uni ex illis tribus temere assignemus. Confugiendum enim semper est ad Stobæi aliorumque veterum qui fide digni sunt auctoritatem. Id non perpetuo fecisse Orellium mox manifestum erit qui, quæ ejus negligentia fuit, aliena sæpenumero pro Democriteis publicavit. Quapropter cum Burchardo multa rejicio, Democritea Orellio visa, ita tamen, ut pauca quædam ex iis quæ alter obelo jam confixerat quæque in præcedentibus jam tractata sunt, Democrito reddam. Ponam igitur fragmenta quæ partim ut aliena ex Orellianis opusculis ejicienda sunt, partim ut suspecta Democrito a cautiore tribui nequeunt.

1. Σφόδρα εὐάλωτον ἔστιν ἡ πονηρία.
Εἰς γὰρ τὸ κέρδος μόνον ἀποβλέπουσ' αἰεὶ
Ἀφρόνως ἅπαντα καὶ προπετιῶς συμπίθεται.

Legitur ap. Stob. Flor. II, 13 nr. 2 ap. Orellium, qui ipse jam conjecit hoc fragmentum non esse Democriti Abderitæ. Demetrii nomen præpositum habet in Dictis poetarum e Stobæo ab Hug. Grotio editis. Eundem Demetrium auctorem agnoscunt codd. nuper collati.

2. Ἀδικεῖτό μοι πλούσιος καὶ μὴ πέννης·
ῤῆον φέρειν γὰρ κρειπτόνων τυραννίδα.

Corrupti hi versus ad Democritum auctorem male referuntur in Corpore sententiarum Frobeniano pag. 208, cujus hæc est inscriptio : Callimachi hymni cum scholiis. Accedit sententiæ ex diversis poetis, oratoribus et philosophis collectæ. Basileæ 1532, 4. Tribuuntur Menandro ap. Anton. et Max. p. 213, ubi scriptum est ἀδικεῖτό με.

3. Ὅστις σῶμα θεραπεύει τὸ ἑαυτοῦ, οὐχ ἑαυτὸν θεραπεύει· ὅστις γρόχματα, οὐδ' ἑαυτὸν οὔτε τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τῶν ἑαυτοῦ. Stob. Flor. XVIII, 37; ap. Orell. n. 51. Fragmentum hoc attica dialecto confectum non Democriti, sed Platonis esse complurium codd. consensu exploratum habemus.

4. Πολυμαθὴν κάρτα μὲν ὠφελείη, κάρτα δὲ βλάπτει· τὸν ἔχοντα· ὠφελείη μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα, βλάπτει δὲ τὸν βριδῆδως φωνοῦντα πᾶν ἔπος καὶ ἐν παντὶ δῆμον. Χρὴ δὲ καιροῦ μέτρα εἰδέναι· σοφίης γὰρ οὗτος ὄρος. Οἱ δὲ ἔξω καιροῦ ῤῆσιν μουσικὴν πεπνυμένως ἀείψωσι, οὐ παραδέχονται ἐν ἀργίῃ γνώμην, αἰτίαν δὲ ἔχουσι μωρίας. Stob. Flor. XXXIV, 19 sqq. Orell. n. 60.

(1) Huic opinioni fortasse obstat Cod. Flor. Stob. p. 434, non item vulgatus Stobæi textus.

Valekenarius et Jacobsius hoc fragmen propterea quod ionice scriptum est aut Democriti aut Eusebii Neoplatonici esse volebant. At Anaxarchi Abderitæ est, quem auctorem nominant nonnulli codd. Stobæi l. c. Eidem auctori adscribitur in cod. Florent. Stob. p. 411 his verbis: Ἡράκλειτος μὲν ἔλεγε, πολυμάθειαν νοῦν μὴ ἐμποιεῖν, Ἀνάξαρχος δὲ, πολυμάθειαν κάρτα μὲν ὠφελεῖν, κάρτα δὲ βλάπτειν.

5. Ἐξεστὶ οὐ πολλὰ τῶν σφετέρων ἀναλώσαντας παιδεῦσαι τε τοὺς παῖδας καὶ τεῖχος τε καὶ σωτηρίην περιβαλέσθαι τοῖσι τε γρήμασι καὶ τοῖσι σώμασι αὐτέων. Stob. Flor. LXXXIII, 26; ap. Orell. n. 91. Quum in membranis nonnullis Democriti nomen hoc loco desit, in aliis tota sententia desideretur ac præterea sensus hujus fragmenti vix conciliari possit cum Democrito de puerorum institutione judicio, merito videtur Burchardus fragmen istud Democrito abjudicasse. Quippe nihil minus placebat Democrito quam quod hic dicitur: *Licet pueros non magno sumtu ita instituere, ut pariter eorum fortunis atque corporibus quasi muro addito salutem præstemus.* Ipse enim non tam corporis quam animi bona spectare solebat (cf. fragm. 127, 128 seqq.), divitiarum autem contemtor fuisse existimandus est, ut qui uno doctrinæ desiderio flagrans sumptuosis itineribus totum patrimonium profuderit.

6. Τὰς μὲν γραμμὰς ἀσφαλεστέρας, τὰς δὲ πράξεις λαμπρότερας ἔχειν δεῖ. Anton. et Max. p. 35; ap. Orell. n. 124. Eadem sententia exstat inter Demophilii Similitud. Pythag. n. 52 Orell. opusc. tom. I pag. 10; sed ibi scriptum est γραφάς. Quum autem Demophilus incerte ætatis scriptor qui similitudines ac sententias Pythagoricas collegit, majore videatur usus esse opere, ex quo Stobæus, Antonius Melissa et Maximus monachus haud paucas sententias Pythagoræ, Socratis, Plutarchi aliorumque nominibus inscriptas suis anthologiis inseruerunt (cf. Orell. præfat. ad Opusc. p. VII), probabile est Democriti nomen fortasse e scripturæ mendo ortum apud Antonium et Maximum expungendum esse.

7. Θεοῦ ἄξιόν σε ποιήσει τὸ μηδὲν ἀνάξιον αὐτοῦ πράττειν. Anton. et Max. p. 35; ap. Orell. n. 125. Hæc sententia cum doctrina Democritea conciliari non potest.

8. Οὕτως περὶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον καὶ πολὺν χρόνον βιωσόμενος. Anton. et Max. p. 35; ap. Orell. n. 126. Ascribendum est hoc apophthegma Bianti, ut testificantur Diog. Laert. I, 87 et Stob. Flor. V, 27.

9. Δύο ἀφορμαὶ κινουσιν ἄνθρωπον εἰς θεοῦ ἐπιμέλειαν, τιμωρία δυσσεβείας καὶ γνῶμη εὐσεβοῦς ἀμοιβαί. Anton. et Max. p. 37; apud Orell. n. 127.

10. Ἀφόρητος γίνεται κακὰ ἐπινοουμένη. Anton. et Max. p. 37; ap. Orell. n. 128. Hæc et præcedens sententia in nonnullis codd. Democriti, in aliis Sexti nomen præfixum habet. Si utraque eidem philosopho attribuenda est, prior satis probat. neutram Democriti esse posse. Burchardus quid de hac re statueret, nescivit, ut qui pag. 10 prior sententiam Democriti esse dixerit, pag. 55 eandem illi abjudicaverit.

11. Εὐλαθεῦ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ᾖσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσι. Anton. p. 261; ap. Orell. n. 132. Hoc fragmentum sumtum est ἐκ τῶν Δημοκρίτου, Ἐπικτήτου καὶ Ἰσοκράτους. Hoc loco Antonius Democritum ejus auctorem citat, sed pag. 258 cum Maximo auctorem Isocratem nominat, cui et Stobæus Flor. XLII, 7 tribuit. Neque injuria; exstat enim in Isocrat. ad Demonic. admon. pag. 5 ed. Steph. (pag. 7 ed. Bekker; ap. Orell. Opusc. II p. 24).

12. Εἰ μὲν ἦν μαθεῖν, ἂ δεῖ παθεῖν καὶ μὴ παθεῖν, καλὸν τὸ μαθεῖν· εἰ δὲ παθεῖν, τί δεῖ μαθεῖν; παθεῖν γὰρ γρή. Anton. et Max. p. 313. Hæc non Democritus scripsit, sed vel sophista aliquis vel sophisticæ dictionis amator. In cod. Parisiensi 1630 p. 192 eadem verba plenius sic leguntur: Εἰ μὲν ἦν μαθεῖν, ἂ δεῖ παθεῖν, καὶ μὴ παθεῖν, καλὸν τὸ μαθεῖν· εἰ δὲ παθεῖν δεῖ, ἂ δεῖ μαθεῖν, τί δεῖ μαθεῖν; παθεῖν γὰρ γρή. Tum interjecto nomine nescio quo, quod non amplius legi potest, hæc subjiciuntur: μαθεῖν μὲν ἐκ τοῦ παθεῖν καὶ τῶν πάντη ἐστὶν ἀμαθῶν, μαθεῖν δὲ καὶ χωρὶς τοῦ παθεῖν τῶν φρονίμων. Cf. Boissonad. ad Nicet. Eugenian. Amor. lib. III n. 194 tom. II p. 182. Neque tamen negaverim fieri posse, ut talia in libro aliquo Democritico olim fuerint iis locis, ubi sophistas λεξειδίων θηράτορας, ἐριδιαντέας καὶ ἱμαντελικτέας deridendo sibi sumsisset philosophus. Sed in tanta rei ambiguitate nihil certi affirmo.

13. Κόλαζε κρίνων ἀλλὰ μὴ θυμούμενος. Anton. et Maxim. p. 329; ap. Orell. n. 142.

14. Οἱ θυμοὶ καθάπερ αἱ κύνες τυρλὰ τίχτουςιν ἐγκλήματα. Anton. et Max. p. 329; ap. Orell. n. 143. Utrique fragmini in membranis additur lemma Δημοκρίτου (Δημοκράτους) ἦτοι Δημόνακτος. Prius fragmen quum trimeter iambicus sit, ad Democritum auctorem referri nequit. Posterius, utpote ad idem lemma pertinens, pariter Abderitano philosopho abjudicandum est.

15. Πονηρὰ φύσις ἐξουσίας ἐπιλαθομένη δημοσίας ἀπεργάζεται συμφοράς. Anton. p. 520; ap. Orell. n. 149. Hoc fragmentum Stobæus Flor. XLIII, 35 Eschini vindicat, apud quem legitur Orat. adv. Ctesiph. pag. 74. ed. Steph. (p. 431 ed. Bekk.)

his verbis : οὕτως, ὡς ἔοικε, πονηρὰ φύσις μεγάλης ἐξουσίας ἐπιλαβομένη δημοσίας ἀπεργάζεται συμφορὰς.

10. Ὅταν αἰτιᾶται δικαστὴς κρινόμενον, ἀνάγκη σιωπᾶν. Ap. Orell. n. 151.

17. Ἄριστος κριτὴς ὑπονοεῖσθαι ὁ ταχέως μὲν συνιείς, βραδέως δὲ κρίνων· θάτερον μὲν οὖν εὐνοίας, θάτερον δὲ ἀκριβείας. Ap. Orell. n. 152.

18. Ἀσκέπτως οὐ δεῖ προπετεῖν ἐν τῷ κρίνειν, ἐμπροσθεν δὲ βουλεύεσθαι, μηδὲ σπεύδειν τῷ λογισμῷ, παρ' ὃ δεῖ λέγειν, ἀλλὰ βραδύνοντάς τε καὶ μέλλοντάς, τὴν ὁρμὴν ἀκριβῶς πεπονημένους καὶ μὴ πρὸς γάρην μεταβάλλεσθαι· ἦττον γὰρ τοῦ ἀβούλου τὸ εὐμετάβολον καὶ τοῦ προπετοῦς τὸ κοῦρον. Ap. Orell. n. 153.

19. Οὕχ οὕτω τὸν τῶν γραμμάτων χαρακτῆρα ὀρθοῦν δεῖ, ὡς τὸν τῶν πραγμάτων τηρεῖν· ἢ γὰρ κακῆ κρίσις παντὸς κακοῦ αἰτία. Ap. Orell. n. 154. Hæc omnia fragmenta, quæ apud Anton. p. 547 exstant, ob præceptorum jejunitatem, qua valde differunt a Democriteis per Stobæum aliosque auctores fide dignos servatis, non Democriti, sed posterioris aretalogi esse reor. Idem fere Burchardi de iisdem fuit iudicium.

20. Τὰς μὲν πόλεις ἀναθήμασι, τὰς δὲ ψυχὰς μαθήμασι δεῖ κοσμεῖν. Anton. et Max. p. 704; ap. Orell. n. 156.

21. Ταῖς μὲν πόλεσι τὰ τείχη, ταῖς δὲ ψυχαῖς ὁ ἐκ παιδείας νοῦς κόσμος καὶ ἀσφάλεια παρέχεται. Anton. et Max. p. 704; ap. Orell. p. 157. Posteriori fragmento in codd. adduntur verba : *Alii ex Democrate, Isocrate, Epicteto*. Sed utraque sententia non videtur recte Democriti nomen in fronte gerere. Nam in cod. Flor. Stob. p. 405 priori præponitur lemma : *Δημόνωκτος, Ὑψαίου καὶ Σωκράτους*, posteriori autem p. 408 adjicitur titulus : *Ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων καὶ Σωκράτους*.

22. Τὸν σπουδαῖον φίλον πρὸς μὲν τὰς εὐφροσύνας κληθέντα δεῖ παρεῖναι, πρὸς δὲ τὰς περιστάσεις αὐτόκλητον δεῖ συμπαρεῖναι. Anton. et Max. p. 720; ap. Orell. n. 158. Hæc verba jure videntur Burchardo circumlocutione amplificata esse ex Chilonis sententia ap. Stob. Flor. III, 79 p. 96 : *Ἐπὶ τὰ δεῖπνα τῶν φίλων βραδέως πορεύου, ἐπὶ δὲ τὰς ἀτυχίας ταχέως*. Loci illius memor fuit Orellius adnot. ad Opusc. tom. I p. 521, qui tamen hoc de quo agimus fragmentum Democritei ingenii factum esse putavit. Sed omnem dubitationem eximit vox *περιστάσις*. Nam *περιστάσεις* pro *rebus adversis* florentis ætatis scriptores non dixerunt. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 377. Quare Democritus hujus fragmenti auctor esse nequit.

23. Οἱ ἀληθινοὶ φίλοι καὶ τὰς φιλίας ἡδέϊας καὶ τὰς συμφορὰς ἐλαφροτέρως ποιοῦσιν, ὧν μὲν συναπολαύοντες, ὧν δὲ μεταλαμβάνοντες. Anton. et Max. p. 720; ap. Orell. n. 159.

24. Τὸ μὴ δύνασθαι βοθηεῖν τοῖς φίλοις, ἀπορίας, τὸ δὲ μὴ βούλεσθαι κακίας τεκμήριον. Anton. et Max. pag. 724; ap. Orell. n. 160. Utrumque fragmentum admodum ineptum est. Prius sic corrigi vult Burchardus, ut reponatur τὰς εὐφροσύνας ἡδέϊας; sed in inficeti scriptoris dictione nihil muto. Porro non est, quod moneam ὧν μὲν—ὧν δὲ, ut hîc fit, positum fere citerioris græcitatatis esse. Cæterum utrumque ejus est generis, de quo diximus ad fragm. supposit. 16, 17, 18 et 19.

25. Διηνεκῆς ἐπὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ τοῦ πλοῦτου ἐπιθυμία· μὴ κτηθεῖσα μὲν γὰρ πύργει, κτηθεῖσα δὲ βασανίζει ταῖς φρονέσιν, ἀποκτηθεῖσα δὲ ταῖς λύπαις. Anton. pag. 762; ap. Froben. (cf. supra ad fragm. suppos. 2) pag. 205; ap. Orell. n. 161. Frigida sententia ac Democrito indigna, non tantum propter verba ἐπὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, quæ cum Democriteo de his rebus iudicio conciliari non possunt, sed etiam propter loquendi genus a Democritea dictione alienum. Offendit imprimis verbum ἀποκτηθεῖσα, quod apud optimum quemque scriptorem non legitur, et participia, quæ ad divitias referenda erant, ad cupiditatem (ἐπιθυμίαν) relata.

26. Ὅ κατὰ φύσιν πλοῦτος ἀρτῶν καὶ ὕδατι καὶ τῇ τυγούσῃ τοῦ σώματος σκέπη συμπεπλήρωται· ὁ δὲ περιττὸς κατὰ φύσιν ἀπέραντον ἔχει καὶ τὸν τῆς ἐπιθυμίας βάσανον. Anton. p. 762; ap. Orell. n. 162. i. e. *Naturales divitiæ constant pane et aqua et qualicunque corporis tegumento, supervacaneæ vero infinitam in animo cupiditatis vexationem habent*. Orellius comparat sententiam Pythagoricam (Opusc. Ip. 46, 20) : *Σαρκὸς φωνὴ μὴ πεινῆν, μὴ διψῆν, μὴ ῥιγούσιν*, et Pauli apostoli verba I Timoth. VI, 8 : *Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τοῦτοις ἀρκεσθήσομεθα*. At ipsa græcitas documento est, hoc fragmentum a Democrito non esse scriptum. Ac primum quidem non solum junctura ὁ κατὰ φύσιν πλοῦτος—συμπεπλήρωται paulo insolentior est, sed etiam usus vocis σκέπη, quem hîc videmus, magis concinit cum recentiore quam cum antiquiore dicendi consuetudine. Deinde nemo bonus scriptor dixit ὁ βάσανος; omnes feminino genere hoc vocabulum usurparunt. Quam rem fugisse video Burchardum, qui significatu magis quam genere hoc substantivum ab antiquorum loquendi norma hîc abhorreere existimat.

27. Ὅσα μὲν ἐπὶ τῇ φύσει, πάντες ἐσμεν πλούσιοι, ὅσα δὲ ἐφ' ἡμῖν, πάντες ἐσμεν πένητες. Anton. pag. 762; ap. Orell. n. 163. i. e. : *Rebus iis quibus natura largitur, omnes abundamus; quæ vero in nostra potestate sunt, earum omnes sumus inopes*. Hanc sententiam per se falsam esse non est quod multis demonstrum. Nam aliis plus, aliis minus largitur natura, neque corpore solum, sed etiam animo

differunt homines. Utque non omnes arbores et plantæ in quovis agro crescunt, ita non in omnibus hominibus eadem prudentia idemque animi habitus invenitur. Quæ autem in nostra sunt potestate amor, desiderium, laboris patientia et similia, earum rerum alii plus, alii minus possident, iisque etiam excellunt aut plane carent, ut prorsus ridiculum sit, omnes homines in hoc genere pares inter se putare. Quare nihil excogitari potest, quod magis adversetur philosophi nostri de hominibus iudicio, ut qui, quemadmodum vidimus supra, alios prudentes, alios stultos, alios pecuniarum tenaces, alios prodigos, alios veraces, alios mendaces appellaverit. Burchardus sententiam non impugnat, sed sola auctoris verba. In his τὰ ἐπὶ τῇ φύσει ita opponi ait verbis τὰ ἐφ' ἡμῖν, ut fere apud Epictetum fiat, qui Enchirid. cap. I hæc habet : Ἰὼν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὁρμή, ὄρεσις, ἔκκλησις, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, ὁδῶναι, ἀρχαὶ καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα οὐκ ἡμέτερα ἔργα. Sed nolim hæc longius persequi, satis habens ostendisse quæ esset hujus fragmenti a Democriteis discrepantia.

28. Εἰ βούλει ἀλυπον βίον ζῆν, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ὡς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου. Anton. et Max. p. 790; ap. Orell. n. 165.

29. Ἄλυπος ἔσθι, μὴ τὴν ἀπάθειαν, ὡς τὰ ἄλογα τῶν ζῴων, μηδὲ τὴν ἀλογίαν, ὡς οἱ ἄφρονες, ἀλλ' ὡς ἐνάρετος, τὸν λόγον τῆς λύπης ἔχων παραμύθειον. Anton. et Max. p. 790; ap. Orell. n. 166.

30. Ὅσοι τινὲς πρὸς τὰς συμφορὰς γνώμη μὲν ἤκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέγουσιν, οὗτοι καὶ τῶν πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν. Anton. et Max. p. 790; ap. Orell. 167. His tribus fragmentis in codd. et in margine edit. C. Gesneri additur lemma: *Ex sententiis Epicteti, Isocratis, Democriti.* Inter Epicteti fragmenta jam retulerunt Meibomius et Schweighæuser. n. 158-160. Omnino ea Epicteti esse satis probat scribendi genus. Ἀπάθεια apud Epictetum est ἀναισθησία. Sic idem ap. Arrian. III cap. II, 4 : οὐ δεῖ με εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδράντα. Cf. Schweigh. ad l. l. Huc accedit vox ἐνάρετος, Democriteæ ætatis Græcis ignota. Vid. Lobeck. ad Phryn. pag. 328 seqq.

31. Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἱατροῦς, τοῖς δὲ ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ συμπαρτεῖναι. Anton. et Max. pag. 805; ap. Orell. n. 168. At ibidem pag. 815 eadem sententia Plutarcho tribuitur. Stobæus Flor. CXIII, 16 Socratis esse dicit, inter cujus similitudines est apud Orell. Opusc. I p. 24 (ubi παρατεῖν pro συμπαρτεῖναι legitur). Quocirca nulla hic est Antonii et Maximi Democrito hoc dictum tributientium auctoritas.

32. Καὶ ἱατρὸν καὶ φίλον οὐ τὸν ἡδέω, ἀλλὰ τὸν ὀφελιμώτερον δεῖ ἐκλέγεσθαι. Anton. et Max. p. 805. At ibidem pag. 721 hoc fragmen ex dictis Epicteti, Isocratis et Democriti esse fertur. Apud Orellium legitur n. 169. Democriti esse hanc sententiam ex iis quæ de amicitia dixit, demonstrari nequit.

33. Ἰῆρας καὶ πένια δύο τραύματα δυσθεράπευτα. Maxim. p. 856; ap. Orell. n. 172. Hoc contrarium est iis quæ Democritus de paupertate et divitiis supra dixit.

34. Παλαιὸς αἴνος· ἔργα μὲν νεωτέρων, Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Maxim. p. 856; ap. Orell. n. 173.

35. Ἰῆρας λεόντων κρείσσον ἀκυρίων νεβρῶν. Maxim. p. 856; ap. Orell. n. 174. In his duobus fragmentis nihil Democriteum est; namque priores duo versiculi ex Euripidis Melanippe, posterior ex ejusdem Hippothoonte sunt, ut efficitur ex Stob. Flor. CXV, 5 et 14.

36. Ἐν μὲν τοῖς ἐσόπτροις ὁ τῆς ὀψεως, ἐν δὲ ταῖς διμιλίαις ὁ τῆς ψυχῆς χαρακτήρ βλέπεται. Anton. et Maxim. p. 933; ap. Orell. n. 175. In codd. atque in editione C. Gesneri huic apophthegmati apposuit lemma *Demosthenis vel Democriti.* In hac ambiguitate tutius est, hanc sententiam Democriticis non inserere, donec certius quid e membranis proferatur.

37. Μηδὲν τῆς ἀληθείας τιμιώτερον ἔστω μηδὲ φίλιος ἐκλογὴ ἐκτὸς παθῶν διακειμένη, ὅς τὸ δίκαιον συγγέεται καὶ σκοτιζέται. Anton. p. 234; ap. Orell. n. 177.

38. Ἀθάνατον χρῆμα ἡ ἀλήθεια καὶ αἰδίων, παρέχει δὲ ἡμῖν οὐ κάλλος χρόνῳ μαραινόμενον, οὔτε παρρησίαν ἀφαιρεῖ τὴν ὑπὸ δίκης· ἀλλὰ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, διακρίνουσα ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀδίκαια καὶ ἀπελέγχουσα. Anton. p. 234; ap. Orell. n. 178. Utrique sententiæ adjectur in membranis Epicteti nomen. Quapropter non injuria iis inter Epicteti fragmenta (n. 139 et 140) locum concessit Schweighæuserus. Sed quoniam fragmentum proxime antecedens ap. Antonium Democriti nomine inscriptum est, suspicabatur idem vir doctus, duas illas, de quibus loquimur, sententias petitas esse e Democriti, Epicteti et Isæi (corr. Isocratis) sententiis antiqua ætate in unum corpus redactis. Porro ex verbo συγγέεται Democritum auctorem esse conjiciebat. Hujus conjecturam amplexus Orellius utrumque fragmen inter Democritea rettulit, quod non probamus. Etenim συγγέεται, quod Schweighæuserus certissimum ionicæ dialecti vestigium habuit, Burchardus autem seripturæ mendum esse ratus est, fortasse etiam apud

Atticos in usu fuit. Certe Xenophontem recte statuit Buttmannus Gram. Ampl. Tom. II § 114 p. 107 seqq. semper dixisse δέεται, quæ forma pluribus locis servata non librariis, sed ipsi scriptori debetur. Neque valde dispar est ratio verbi χέειν, de quo disseruit idem grammaticus tom. I § 105 adnot. 2. Itaque in his fragmentis nullum est indicium, ex quo Democritum eorum auctorem esse colligi oporteat. Cæterum neutrius fragmenti textus integer est, cujus emendandi curam gerere nunc non vacat.

39. Τὸ προσπεσὸν τερπνόν. Ap. Orell. n. 181.

40. Ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νοῦσός ἐστι. Ap. Orell. n. 182. Utrumque apophthegma ex Pseudohippocratis epistola ad Damagetum, de qua libro primo pag. 78 seqq. disseruimus, sumtum, ex M. Neandri Opere aureo, ubi pag. 362 (ed. Lips.) legitur, inepte exscripsit Orellius.

41. Γνωμέων μευ τῶνδε εἴ τις ἐπαίτοι ξὺν νόῳ, πολ-
λά μὲν ἔρξει ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἄξια, πολλὰ δὲ φαῦλα οὐχ
ἔξει. Pseudodemocrates ap. Orell. n. 1. Ionicae dialecti ratio postulat οὐχ ἔξει; Orellius corrigi vult οὐχ ἔρξει. Sed manifestum est, hanc sententiam ab eo qui Democriti præcepta moralia collegit, commendationis loco cæteris sententiis esse præmissam.

42. Μακάριος ὃς οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει· γρῆται γὰρ εἰς ἃ δεῖ καλῶς. Pseudodemocrates ap. Orell. n. 48. Corrupti sunt versus iambici, quos integros exhibent Stobæus Flor. CXIV, 7 et Maxim. pag. 759, Menandri esse dicentes. Ibi autem in hunc modum scribuntur :

Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει,

γρῆται γὰρ οὗτος, εἰς ἃ δεῖ, ταύτη καλῶς.

43. Γῆς ἐπέβην γυμνός, γυμνός θ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι.
Καὶ τί μάτην μοχθῶ, γυμνὸν δρῶν τὸ τέλος;

In Cod. Palat. sententiarum Pseudodemocraticarum hoc epigramma post sentent. 83 inseritur, ut testatur Orellius opuse. I p. 504. At idem distichon Palladae ascriptum exstat in Brunckii Analect. tom. II p. 428.

44. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις, ὁ βίος ὑπόληψις. Democrat. ap. Orell. n. 85. Exstat hæc sententia Democriti ascripta ap. Marcum Antoninum lib. IV § 3 fin., ubi vid. Gataker. Fuisse eam in codice Barberino sententiarum Democraticarum ex Holstenii, qui illum codicem contulit, silentio conjicere licet. Sed quum eam in cod. Palatino, qui magni ponderis est, desiderari testetur Orellius, omninoque non videatur fieri posse ut Democritus, licet mundum appellaverit mutationem, vitam tamen nihil nisi opinionem esse dixerit, hoc dictum inter Democritea non recipimus. Siquidem ipsi Antonino potius convenit hoc effatum, cui passim in ore fuerit illud πᾶν ὑπόληψις, aut alii attribendum est Democriti quam illi, quem Democritum esse volumus.

45. Θεῶ ὅμοιον ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ εὔ ποιεῖν, ὅταν τὸ εὔ ποιεῖν μὴ καπηλεύηται, καὶ τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν. Anton. et Max. p. 277; ap. Orell. n. 135. Cur hanc sententiam Democrito abjudicemus, dictum est in præfatione fragmentis præmissa.

46. Ἦν πιστεύη τις, θεοὺς ἐπισκοπεύειν πάντα, οὔτε λάθρη οὔτε φανερώς ἀμαρτήσεται. Democrat. ap. Orell. n. 80. De hoc quoque fragmento in eadem præfatione diximus.

DE OCELLO LUCANO.

Constat nostra memoria plerosque eruditorum sic judicasse, Pythagoreorum fragmenta a Stobæo, Jamblichio, Porphyrio, Simplicio aliisque servata atque ac Timæi de anima mundi et Ocelli Lucani de universi natura libros, solis Philolai reliquiis exceptis, aut magnam partem supposititia esse aut omnino nihil continere, quod a veteribus illis, quibus tribuuntur, profectum sit (1). Neque ego de his rebus aliter sentio, sed tamen librum qui Ocelli Lucani nomen in fronte gerit non esse prorsus contemnendum ac plus in eo, quam vulgo putatur, momenti ad cognoscendam posteriorem Pythagoreorum rationem positum arbitror, et causam renovatæ Pythagoreorum disciplinæ aliam quam quæ a plurimis affertur fuisse contendo. Quamvis enim ea sit litterarum artiumque sors et conditio, ut postquam ortæ sunt, ex primæ quasi ætaturæ tenebris ad majorem semper lucem emergant ac perpetuo auctu crescant et excolantur: tamen, ubi ad tale fastigium sunt evectæ, ut ad id quod summum est jam pervenisse vel brevi perventuræ videantur, homines interdum tanquam longo itinere fessi subsistere parumper et ante acta secum recolare cupiunt. Quamobrem primo ante Chr. n. sæculo florentibus Academicorum, Stoicorum, Epicureorum aliorumque studiis fuerunt qui vel ad Pythagoricæ doctrinæ simplicitatem vel ad Heracliteam vel ad Cynicam philosophiam redire, quam inter illius ætatis sectas nomina sua profiteri mallent. Ad quod efficiendum imprimis sublata Epicuri aliorumque sententiis animorum immortalitas et offusa dialecticorum acumine rebus divinis atque humanis caligo valuisse videntur. Nam immortalitatis desiderio plerique tenentur homines et posthabitis incertis certa expetere solent. Ut autem de solis loquar Pythagoreis, nulla fuit philosophorum disciplina poetarum commentis propior, vulgari hominum captui accommodatior et si a Stoicorum familia discesseris ad consolandum genus humanum efficacior, quam hæc Pythagoreorum ratio. Hinc non defuerunt, qui ultimo

ante Chr. n. sæculo ad hujus philosophiæ studium reverterentur atque adeo veteribus Pythagoreis libros supponerent, præsertim quum Juba, doctissimus Mauretaniæ rex, quæcunque reperiri potuerunt Pythagoreorum scripta colligeret. Qua de re insignis est Davidis locus Comment. in Arist. Categ. p. 28 a. scholl. Arist.: ἐν οἷς ζητητέον καὶ τὸ γνήσιον διὰ τὴν γινομένην νοθεΐαν· νοθεύονται γὰρ τὰ βιβλία πενταγῶς· ἢ γὰρ δι' εὐγνωμοσύνην μαθητῶν τὰ οἰκεία συγγράμματα τοῖς οἰκείοις διδασκάλοις ἀνατιθέντων, οἷς τὰ Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους ἐπιγραφόμενα βιβλία, μὴ ὄντα Σωκράτους ἢ Πυθαγόρου ἀλλὰ Σωκρατικῶν καὶ Πυθαγορικῶν· ἢ διὰ φιλοτιμίαν βασιλικήν· Ἰσθάτους γὰρ τοῦ Λιβύου βασιλέως συνάγοντος τὰ Πυθαγόρου καὶ Πτολεμαίου τὰ Ἀριστοτέλους, τινὲς καπηλείας χάριν τὰ τυγόντα συγγράμματα λαμβάνοντες ἐκέδρουν καὶ ἔσηπον διὰ παραθέσεως νέων μυθῶν (2), ἢνα σγῶεν ὄψιν τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀξιοπιστίαν· ἢ δι' ὁμωνυμίας συγγραφῶν ἢ συγγραμμάτων ἢ ὑπομνημάτων. Eo igitur tempore cum alia multa antiquis Pythagoræ sociis subdita sunt, tum ille compositus est liber qui ad Ocellum Lucanum vulgo refertur. Quocum convenit scribendi et disserendi genere fragmentum e libro de legibus petiitum, quod apud Joannem Stobæum exstat. Ac primum quidem hoc volumen cum aliis hujusmodi scriptationibus conferenti patet auctorem ejus multo meliorem fuisse et rerum tractandarum artificem et verborum architectum, eundemque elegantiorum scriptorem et callidiorum antiquitatis simulatorem, quam eorum plerosque qui longas de virtute vel de categoriis disputationes confecerunt (3) vel fictis epistolis posteritati imponere tentarunt (4). Hic enim scriptor etsi multa usurpavit vocabula, quæ ab antiqua Pythagoreorum dictione abhorreere videntur, technicas tamen posterioris ætatis voces, ut στοιχεῖα, cujus loco οὐσίας dicit, vitavit, ut vetustatis speciem præ se ferret. Deinde licet haud pauca ex Eleaticorum fragmentis et Aristotelis opere, quod est de generatione et interitu, ad verbum in suum libellum transcripserit, simpliciter tamen et perspi-

(1) Vid. Ritteri *Gesch. der Pythag. Philos.* pag. 67; *Gesch. der Phil.* I p. 377. Cf. Gruppe *über die Fragmente des Archytas und der altern Pythagoreer.* Berlin 1840. Ahrens de dial. dor. p. 23 seq.

(2) Sic emendo vitiosam scripturam μυθῶν.

(3) Cf. Orell. *Opusc. vet. Gr. sent. et mor.* Tom. II p. 210-361.

(4) Vide epistolas Socraticorum et Pythagoreorum editas ab Orellio. Lipsiæ 1815.

cue et antiquissimæ philosophiæ convenienter philosophatur. Quumque ea prætermittat, quæ maxime Pythagoreorum propria sunt, μετεμψύχωσιν et numerorum doctrinam, non tam sexcenties dicta repetendo omnem novitatis gratiam libro præripuisse, quam alia prisco more tractasse censendus est. Sed hunc, quem optimorum scriptorum naufragio superstitem esse voluit fortuna libellum, non posse veteris Ocelli integrum et incorruptum opusculum judicari vel inde sequitur, quod illius Pythagorei neque apud Aristotelem mentio fit, neque apud Platonem. Nam spuria est Platonis ad Archytam epistola. Accedit quod nemo ante Aristotelem mundi æternitatem, quam Pseudocellus tuetur, statuit. Est autem eorum qui commentariolum hoc commemorant antiquissimus auctor Philo, qui libro de mundo non interituro p. 728 ed. Colon., ἐνιοι δέ, inquit, οὐκ Ἀριστοτέλη τῆς δόξης εὐρετῆν λέγουσιν, ἀλλὰ τῶν Πυθαγορείων τινάς. Ἐγὼ δὲ καὶ Ὀκέλλου συγγράμματι, Λευκανοῦ γένους, ἐπιγεγραμμένῳ περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως ἐνέτυχον, ἐν ᾧ ἀγένητόν τε καὶ ἀφθαρτόν οὐκ ἀπεφάνετο μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἀποδείξεως κατεσκεύαζε τὸν κόσμον εἶναι. Reliqui non magni sunt momenti. Lucianus ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταισμάτος cap 5 : δ μέν γε Θεσπέσιος Πυθαγόρας, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς ἡμῖν ἴδιον καταλιπεῖν τῶν αὐτοῦ ἡξίωσεν, ὅσον Ὀκέλλῳ τῷ Λευκανῷ καὶ Ἀρχύτῃ καὶ τοῖς ἄλλοις διμηληταῖς αὐτοῦ τεκμαίρεσθαι, οὐτὶ τὸ εὖ πράττειν προὔγραφεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ υἱαίνειν ἀργεσθαι ἐκέλευεν. Pseudarchytas in epistola ad Platonem scripta apud Diogenem Laertium VIII, 80 : καλῶς ποιεῖς, ὅτι ἀποπέφηνε γὰρ ἐκ τῆς ἀββρωστίας. Ταῦτα γὰρ αὐτὸς τε ἐπέσταλας καὶ τὸ περὶ Δαμησχὸν ἀπάγγελλον. Περὶ δὲ τῶν ὑπομνημάτων ἐπεμελήθημεν καὶ ἀνέλωμεν ὡς Λευκανὸς καὶ ἐνετύχουε τῶν Ὀκέλλῳ ἐκγόνοις. Τὰ μὲν ὦν περὶ νόμου καὶ βασιλείας καὶ δσιότατος καὶ τὰς τῶ παντός γενέσεις αὐτοὶ τε ἔχουε καὶ τινὰ ἀπεστάλακαμεν. Τὰ δὲ λοιπὰ οὗτοι νῦν γε δύναται εὐρεθῆμεν· αἱ δὲ κα εὐρεθῆ, ἥξει τοι. Suppositam esse hanc epistolam non est quod uberius ostendamus. Idem, ut supra diximus, de Platonis responsione (Diog. l. c. 81) judicandum. Πλάτων Ἀρχύτῃ εὖ πράττειν. Τὰ μὲν παρὰ σοῦ ἐλθόντα ὑπομνήματα θευμαστῶς ὡς ἀσμενοὶ τε ἐλάβομεν καὶ τοῦ γράψαντος αὐτὰ ἡγάσθημεν ὡς ἐνὶ μάλιστα, καὶ ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι ὁ ἀνὴρ ἀξίος ἐκείνων τῶν παλαιῶν προγόνων. Λέγονται γὰρ οἱ ἄνδρες οὗτοι μυρίοι εἶναι. Οὗτοι δ' ἦσαν τῶν ἐπὶ Λαομέδοντος ἐξαστατάντων Τρώων, ἄνδρες ἀγαθοί, ὡς ὁ παραθεδομένος μῦθος δηλοῖ. Τὰ δὲ παρ' ἐμοὶ ὑπομνήματα, περὶ ὦν ἐπέστειλας, ἰκανῶς μὲν οὐποῖ ἔχει, ὡς δὲ ποτε τυγχάνει ἔχοντα ἀπέσταλά σοι. Περὶ δὲ τῆς φυλακῆς ἀμφοτέροι συμφο-

νοῦμεν, ὥστε οὐδὲν δεῖ παρακελεύεσθαι. Ἐββρωστο. Vix intelligeremus has laudes quibus Ocellus ejusque majores hic ornantur, nisi Diogenes quo spectarent tot inania verba significasset. Censorinus de die natali cap. 4 pag. 9 ed. Jahn. : « Sed prior illa sententia, qua semper humanum genus fuisse creditur, auctores habet Pythagoram Samium et Ocellum Lucanum et Archytam Tarentinum omnesque adeo Pythagoricos. » Respicit opusculi de universi natura cap. 3 § 3. Sextus Empiricus adv. math. lib. IX cap. ultimo : ἐκ πέντε δὲ Ὀκέλλος ὁ Λευκανὸς καὶ Ἀριστοτέλης· συμπαρέλαθον γὰρ τοῖς τέτταρι στοιχείοις τὸ πέμπτον καὶ κυκλοφορητικὸν σῶμα, ἐξ οὗ λέγουσιν εἶναι τὰ οὐράνια. Cui testimonio cave fidem adjungas, quum in exponenda quattuor elementorum doctrina nulla quintæ istius naturæ, cælestium corporum materiæ mentio in Ocelli libro exstet. Jamblichus vit. Pyth. c. 36 p. 221 : τῶν δὲ συμπάντων Πυθαγορείων τοὺς μὲν ἀγνώτας τε καὶ ἀνωμότους τινὰς πολλοὺς εἰκὸς γεγονέναι· τῶν δὲ γνωριζομένων ἐστὶ τὰδε τὰ δνόματα, in quibus clarorum Pythagoreorum nominibus recensentur p. 223 etiam hæc : Λευκανοί· Ὀκέλος καὶ Ὀκυλὸς ἀδελφοί. Syrianus in Aristotelis Metaph. libr. XIII p. 368 : ὁρθῶς ἄρα καὶ ταύτην ἐνίσταντο τὴν ζήτησιν καὶ τὴν αἰτίαν παρέδσαν τοῦ πλήθους τῶν ὄντως ὄντων· καὶ οὕτε πρὸς τὴν ἑτέραν ἐποίουν τῶν ἀρχῶν, οὕτε τὸν περὶ τῶν αἰσθητῶν λόγον ἀπάντη παρελίμπανον, ὡς δηλοῖ τὰ Ἐκκέλου μὲν περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως, ἐξ ὧν τὰ [τοῦ Ἀριστοτέλους] περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς μονονουχὶ μεταθεβλήσθαι δοκεῖ, τοῦ Τιμαίου δὲ τὰ πλεῖστα, καθ' ὃν ἡ Περιπατητικὴ φιλοσοφία τὰ πολλὰ θεολογεῖ. Proclus Comment. in Platonis Timæum lib. III p. 150 : ἄλλοι δὲ τινες, ὡς οἱ περὶ Ὀκκελον τὸν τοῦ Τιμαίου πρόδοον, δύο δυνάμεις ἐκάστω τῶν στοιχείων διένεμον, πυρὶ μὲν θερμόν καὶ ξηρόν, ἀέρι δὲ θερμόν καὶ ὑγρόν, ὕδατι δὲ ὑγρόν καὶ ψυχρόν, γῆ δὲ ψυχρόν καὶ ξηρόν. Καὶ ταῦτα ἀναγέγραπται παρὰ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως. Joannes Stobæus Ecl. Phys. I cap. 24 : Ὀκέλος αἰτίον τὸν κόσμον· ὠδὲ γὰρ ἐν τοῖς περὶ τοῦ παντός φύσεως λέγει κ. τ. λ. At omnia hæc testimonia, quorum duo etiam ab homine male sedulo ficta esse constat, nihil ad probandam operis antiquitatem proficiunt. Una superest res quæ jam Nogarolæ scrupulum injecit. Jure enim miratus est vir tam generis nobilitate quam doctrinæ copia insignis, cur atticæ scripserit Ocellus, quem par erat dorico sermone uti. Sed plerisque eruditorum, qui postea hunc scriptorem tractarunt, persuasum fuit volumen de universi natura olim dorice scriptum sequenti tempore in atticam dialectum esse translatum. Fidem faciunt fragmenta, quæ

ex hoc ipso commentario atque ex alio qui erat de legibus excerpta, dorica dialecto Stobaeus profert. Hinc post Stobaei aetatem, id est, post quintum saeculum atticam libri interpretationem compositam esse apparet. Prius enim tales translationes non videntur exstitisse. Nimirum quo tempore apud Graecos tanta jam erat veteris linguae ignorantia, ut scripta dorica vel ionica nisi a doctioribus non intelligerentur, quaedam hujusmodi opera in communem sermonem conversa sunt. Itaque Cassianus Bassus quum decimo saeculo Constantini Porphyrogeneti jussu Geoponica e variorum auctorum libris colligeret, Democritae de agricultura disputationis reliquias sublati fere omnibus ionicae dialecti vestigiis publicavit. Quapropter opinor medio aeo hominem aliquem antiquae philosophiae studiosum, quum incidisset in Pseudocelli opusculum, orationis perspicuitate et suavitate captum quam ipse voluptatem e dorici exempli lectione ceperrat, eandem aliis attica interpretatione afferre voluisse. Libellum ita interpretatus est, ut nihil mutaret nisi doricas vocum formas in atticis vel communes (5). Quaecunque autem in hac interpretatione ab optimorum scriptorum usu abhorrent, non auctori, sed interpreti, qui fortasse nono saeculo vixit, vitio vertenda sunt. Quamobrem ἐάν bis indicativo junctum reperimus (6), quia inelegantes noni saeculi scriptores, velut Malalas, jam frequenter in hoc vitium incidebant. Sustuli hoc cum aliis mendis, ut colorem antiquum libro redderem.

Restat ut commentarioli hujus editiones reenseam. Quod quo brevius fiat, pauca de codd. mss. praefanda sunt. In bibliotheca regia Parisiensi tria exstant Pseudocelli exemplaria calamo exarata nr. 1928 (A.), nr. 2018 (B.), nr. 2518 (C.). Quae quoniam e lectionibus a Battasio inde excerptis omnium optima ac veterum editionum fundamenta esse conjeceram, Car. Bened. Hasium, virum amplissimae eruditionis laude praestantem et singulari humanitate praeditum, per litteras adii atque rogavi, ut tres illos codices in meum usum conferendos curaret. Hoc intercedente Hasio tanta cura ac diligentia fecit Bertinus, ut praeclearam et rei litterariae et mihi operam navaverit. Est autem codex ille, quem littera A. designavi, omnium antiquissimus maximeque emendatus, sed reliqui etiam satis boni. Alii libri manuscripti inveniuntur in bibliotheca Veneta D. Marci (cf. Catalog. p. 130

et 277) atque in bibliotheca Laurentiana teste Bandinio Cat. vol. III plut. 86 cod. 32 p. 377. Adde Montefalconium in Bibliotheca bibliothecarum et eundem in Bibl. Coislin., ubi memoratur cod. 173 p. 229. Incertum est duo, an tres codices in bibliotheca Vaticana sint; quae de re infra dicitur.

Editio princeps teste Battasio (*Batteux*) in *Mém. de l'Académie des inscr. et bell. lettr.* vol. XXIX p. 244 atque in Ocelli editione p. 11 prodiit Parisiis anno 1539. Paulo post in Sylloge interpretationum excusa Lutetiae anno 1541 lucem vidit prima Ocelli translatio latina, cujus auctor fuit Guilielmus Christianus Aurelius, Francisci I Galliarum regis medicus. Interpres codicem Parisiensem C., unde principem editionem ductam existimo, ubique secutus est. Ex eodem fonte manavit editio Lovaniensis, cujus haec est inscriptio: Ὁκελλος Λευκηνὸς φιλόσοφος περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως. Ocellus Lucanus philosophus de universi orbis natura Joanne Boscio Lonæo interprete atque commentatore. Lovanii apud Petrum a Colonia anno 1554. At in exemplo quod Rudolphus tractavit, nihil se praeter contextum Graecum invenisse testatur. Francisco Patricio qui in Discussionibus Peripateticis Basileae anno 1581 maxima forma editis multa Ocelli dicta fortasse e codd. manu exaratis depromta exhibet, non multum est tribuendum, quia eosdem locos varie laudat, alios memoriae lapsu contrahit. Sed antequam promulgatum esset ejus opus jam Veneta Nogarolae editio a. 1559 typis descripta erat, e qua fluxerunt postea Commelini et Vizzanii editiones. Nogarola, comes Veronensis, non modo scriptoris verba recognovit, sed etiam interpretationem latinam, quae multum discrepat a Christiani translatione, et observationes adjecit. Quibus autem subsidiis praeter Lovaniensem editionem usus sit ignoramus, quum *Ocelli opusculum Romae descriptum sibi Veronam esse missum* dicat, quod ego de apographo codicis Vaticani interpretor. Nogarolae textum, interpretationem, adnotationes et epistolam de viris illustribus Italis qui graece scripserunt repetiit Heidelbergae a. 1596 Hieronymus Commelinus, qui in praefatione ait ad castigandam scriptoris orationem praeterea a Casaubono sibi missum esse librum graecum, quem quum haec editio non multum novi exhibeat aut codicem Par. C. aut editionem Lovaniensem fuisse apparet. Vizzanius Ocellum Bo-

(5) Cf. fragmenta dorica apud Stobaeum in commentario citata.

(6) Cf. cap. I § 4 et II § 9.

noniæ a. 1646 vulgavit, quæ editio iterum typis expressa est apud Batavos. Sic autem inscribitur : Ὁκελλος ὁ φιλόσοφος περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως. Ocellus Lucanus philosophus de universi natura. Textum e Græco in Latinum transtulit collatisque multis exemplaribus etiam miss. emendavit, paraphrasi et commentario illustravit Carolus Emmanuel Vizzanius Bononiensis. Pars physica (i. e. cap. 1—3) ad Eminentissimum et Reverendissimum Principem Franciscum Barberinum S. R. E. Card. Vicecancellarium. Amstelodami apud Joannem Blæu 1661, 4. Pars politica (i. e. cap. 4) cui accesserunt V. C. Ludovici Nogarolæ in eundem notæ, ejusdem Ocelli de legibus fragmentum unaque locupletissimus index ad Eminentissimum etc. ut in priore parte. Præter Nogarolæ et Commelini editiones ad recensendum scriptorem, de quo bene meritus est, Vizzanius adhibuit duos codices Vaticanos, quorum alterum vocat antiquiorem, alterum a Lollino episcopo Urbano VIII Pontifici Maximo donatum esse narrat, nec non codicem Thomæ Bartholini Dani. Post Vizzanium neque a Galeo (7) neque a Dargensio (8) Ocellus critica arte tractatus est. Sed plus huic scriptori profuit Battæsius, cujus duplex exstat editio, altera in *Mémoires de littérature, tirés des registres de l'Académie royale des inscriptions et belles-lettres, depuis l'année MDCCLVIII, jusques et compris MDCCLX*. Tom. XXIX p. 240 seqq., altera seorsum prodiit sic inscripta : *Ocellus Lucanus, de la nature de l'univers, avec la traduction française et des remarques, par M. l'Abbé Bateau*. Paris, MDCCLXVIII. Primus ad corrigendum verborum contextum excussit Codicem Par. A. ex eoque et lacunam supplevit, quæ antea in omnibus editionibus fuerat, et alia protulit non contemnenda. Præterea inspexit Cod. C., sed semel tantum ejus mentionem fecit. In quo viro si major fuisset diligentia, nihil forsitan posteris in hoc genere reliquum fecisset. At ille inutile esse ratus omnem scripturæ varietatem adnotare, nonnunquam ea omisit, quæ maximi sunt momenti, neque raro spretis quæ regius codex A. suppeditabat deteriora aliunde arripuit. Gallica ejus interpretatio Dargensiana paullo est accuratior, adnotationes breves et ad rerum magis quam ad verborum intellectum ac-

commodatæ. Sequitur Rotermundi editio quæ a. 1794 Lipsiæ publicata magnam partem cum Dargensiana concinit. Cæterum omnes illi de quibus dixi editores non dubitarant, quin verum veteris Ocelli opus tractarent. Interim Christ. Meinersius in *Historia doctrinæ de vero deo Lemgovia* 1780 divulgata atque in *Geschichte der Wiss. in Griech. und Rom.* tom. I p. 584 primum spurium esse libellum animadvertit, quamquam in iis quæ de scribendi genere et singulis vocabulis monet aliquoties erravit. Contra Meinersium libelli auctoritatem defendit Christ. Godofr. Bardilius in *Epochen der vorzüglichsten philosophischen Begriffe*, Halis 1788, qui simul hoc de universi natura opusculum et fragmentum de legibus germanice reddidit et observationibus illustravit in *Füllebornii Beyträgen zur Geschichte der Philosophie* part. X p. 1—77. Denique Aug. Fr. Guil. Rudolphus Ocellum recensitum et amplissimis commentariis instructum Lipsiæ edidit anno 1801. Acceperat a Tzschuckio varias lectiones, quas Siebenkeesius paullo ante Romæ e codice quodam Vaticano excerpserat. Quæ lectiones quum modo cum eo libro consentiant, quem Vizzanius antiquiorem vocat, modo cum Lollini exemplo, modo ab utroque discrepent, incertum est, duo an tres in bibliotheca Vaticana Ocelli codices reperiantur. Adde quod Rudolphus collatis præter editionem principem et Venetam Nogarolæ omnibus quæ prodierant editionibus multis locis orationem correxit scriptoris quem haud secus ac Bardilius veterimum esse opinatus est et longa disputatione adversus Meinersium tueri studuit. Sed nos nihil omnibus ejus argumentis deterriti quid hac de re sentiremus, supra significavimus. Accidit etiam Rudolpho, ut fallaci Patricii testimonio inductus quindecim loca, e Pseudarchytæ libro qui inscribitur καθολικοὶ λόγοι δέκα atque ab Orellio Opusculis veterum Græcorum sententiosis et moralibus insertus est, deprompta tanquam Ocelli fragmenta pag. 53—57 exhiberet. Etsi vero ipse jam de eorum veritate dubitavit, tamen propter suspectam Patricii fidem ne commemoranda quidem erant. Tribus utar exemplis. Primum est καὶ ὁ μὲν πρῶτος λόγος ἡ οὐσία, πρᾶγμα ἀδύπαρκτον καὶ ὑπερσῆς, μὴ διόμενον διέρου πρὸς σύστασιν ἐν γενέσει ὑπόκειται καθὼ γέγονε. Secun-

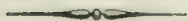
(7) Thomas Galeus Ocellum edidit in opusculis mythologicis, ethicis et physicis. Cantabrigiæ 1671 et Amstelodami ap. Henr. Wetsten. 1688.

(8) Ocellus Lucanus, en Grec et en François, avec des dissertations sur les principales questions de la métaphysique, de la physique et de la morale des an-

ciens qui peuvent servir de suite à la philosophie du bon sens; par M. le Marquis d'Argens, Chambellan de S. M. le Roi de Prusse, de l'Académie royale des sciences et belles-lettres de Berlin, Directeur de la classe de philologie, Berlin 1762, chez Haude et Spener.

dum : τὰς μὲν οὖν οὐσίας ἴδιον τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· οὐ μᾶλλον ζῶον ἄνθρωπος τοῦ ἵππου· ὑπάρχει ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ τῶν ἐναντίων ἀνεπίδεκτον εἶναι. Tertium : τὸ δὲ ποσὸν εἰς ἑπτὰ διαίρεται, εἰς γραμμῶν, ἐπιφάνειαν, σῶμα, τόπον, χρόνον, ἀριθμὸν καὶ λόγον· καὶ τὸ μὲν ἐντι αὐτῆς τῆς ποσότητος συνεχές, τὸ δὲ διωρισμένον· καὶ συνεχοῦς τὰ πέντε, τοῦ δὲ διωρισμένου τὰ δύο, ὁ ἀριθμὸς καὶ ὁ λόγος. E quibus primus locus legitur apud Rudolph. p. 53 et apud Orell. l. c. tom. II p. 273, alter ap. Rudolph. p. 54 et apud Orell. p. 275, tertius p. 54 ap. Rudolph. et pag. 276 apud Orellium. Post hos aliorum labores nihil mihi potius fuit, quam ut scripturæ varietate, quam Bertinus e codicibus tribus Parisiensibus enota-

verat, adjunctus ad verborum contextum denuo recensendum me conferrem. In quo negotio ita versatus sum, ut non solum codd. mss., sed etiam veterum scriptorum, Stobæi potissimum et Jamblichi rationem haberem, pauca etiam quæ corrupta essent emendarem. Quumque hic scriptor non longos commentarios, sed brevem difficultium locorum explicationem requirere videretur, quæcunque morari lectores possent annotationibus explanavi. Qua in re eo breviori mihi esse licuit, quod antiquiores Christiani, Nogarolæ, Vizzanii interpretationes vix cuiquam hodie satisfacere posse arbitratus, ipse totum opusculum latinum feci.

ΟΚΕΛΛΟΥ ΤΟΥ ΛΕΥΚΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΦΥΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΟΝ.

ΚΕΦ. Α.

§ 1. Τάδε συνέγραψεν Ὁκελλος ὁ Λευκανὸς περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως, τὰ μὲν τεκμηρίοις σαφέσι παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκμαθὼν, τὰ δὲ καὶ δόξη μετὰ λόγου, τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς νοήσεως στοχαζόμενος. § 2. Δοκεῖ γὰρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγένητον· αἰετὲ γὰρ ἦν καὶ ἔσται· εἰ γὰρ ἔγγηρον, οὐκ ἂν ἔτι ἦν· οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγένητον τὸ πᾶν. Οὔτε γὰρ, εἰ γενόμενόν τις αὐτὸ δοξάζοι, [εὐροίτο ἂν εἰς ὅτου γενηθείη, οὔτε εἰ φθαρτόν,] εὐροίτο ἂν εἰς ὁ φθαρθείη καὶ διαλυθείη· ἐξ ὅτου τε καὶ γέγονεν, ἐκεῖνο

Ἄκελλος] Ita vocatur hic scriptor a Sext. Empir. adv. Math. lib. IX cap. ult., et a Luciano de lapsu inter salutandum cap. 5; Ὁκελος; a Stobæo Ecl. phys. I. c. 24 et Jamblichio de vit. Pyth. c. 36; Ὁκελλος; a Philone libro de mundo non interituro p. 728 ed. Colon., in cod. Par. nr. 1928 (A.) atque a plerisque hujus libri editoribus Commelino, Vizzanio, Galeo, Battasio, Dargensio (D'Argens), Οἰκελλος in variis lectionibus apud Lucianum atque in iis quas ad hunc libellum notarunt Commelinus et Vizzanius. Οὐκελος olim legebatur apud Diogenem Laertium et Ἰκελος apud Sextum Empiricum. Cf. Canter. varr. lectt. I, 17. Ἐκελος nominatur a Syriano ad Arist. Met. XIII, Ὁκελος in codice regio Diogenis Laertii citato a Menag. hist. mulier. phil. 101 et Proclo in Platonis Timæum p. 150 ed. Bas.; Occesjus a Censorino de die natali cap. 4 p. 9 ed. Jahn. qui Canterum secutus Ocelli nomen restituit. Ὁκελος denique appellatur in codice Vaticano hujus libri atque in duabus membranis Parisiensibus nr. 2018 (B.) et nr. 2518 (C.), quarum prior inscriptionem habet Ὀκελου λευκανου, altera Ὀκελου φιλοσοφου. In hac scripturae varietate non tam quid codices præbeant quam quid scribi oporteat quaerendum est. Mihi autem idem fere quod Menagio l. c. statuendum videtur, ut rarissimum hoc nomen ab ὀκος vel ὀκκος i. e. ὀρθαλμός, cujus vocabuli soli grammatici mentionem faciunt et cuius deminutivum habetur ὀκκάλος (vulgo ὀκταλος) ap. Arcad. 54, fluxisse putem. Neque mirum videbitur cuiquam tale nomen ubi similia, quæ apud Græcos usitata sunt, secum recoluerit. Cf. Pap. lex. p. 2. c. At si ab iis nominibus quæ in υλος, υλλος, υλο; et ἰλλος desinunt, ut Ξένυλλος, Ἠομπύλλος, Τρωίλλος, Ἰερόυλλος discesseris, non multa reperias nomina hominum propria, quorum positio los sit. De iis loquor, quæ hujus syllabæ adjectione ab aliis vocibus iisque optimorum scriptorum usu confirmatis manant. Itaque Κέφαλος quod aliam sequitur analogiam et Τράγυλος, ex appellativo proprium nomen factum, quod et Tacit. Hist. I, 90 addendum lexico Papiano, hoc loco non sunt commemoranda. Jam vero rectene se habeat apud Arcadium ὀκκάλος pro eo quod in membranis exstat ὀκταλος, an forte ὀκκελος exarandum sit, prorsus incertum est. Id tamen patet neque ὀκελος neque ὀκελλος neque Οἰκελλος [Ἰκελος] aut Οὐκελος ferri posse, sed e reliquis

OCELLI LUCANI

DE UNIVERSI NATURA

LIBELLUS.

CAP. I.

§ 1. Hæc de universi natura Ocellus conscripsit, partim certis iudiciis ab ipsa natura eductus partim etiam opinione cum ratione conjuncta, id quod probabile est intellectu conjiciens. § 2. Nam universitas interitus et ortus expers mihi videtur, quia semper fuit semperque erit; si enim tempori obnoxia esset, haud sane amplius foret: ideo neque ortus in eam cadit neque interitus. Neque enim si quis eam natam existimet, reperiat unde generata sit, nec si dissolubilem putet, inveniat, in quod dissolvatur ac desinat; siquidem prima omnis rerum natura

formam aliquam esse eligendam. Quamobrem eam sumsi quæ latino nomini maxime conveniret ideoque cum Lovaniensi editore et Rudolpho hunc scriptorem Ὁκελλον nominavi.

περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως] Ita inscribitur liber a Philone Judæo περὶ ἀρθρασίας κόσμου p. 728. Stobæus Ecl. Phys. I, 24 habet τὰ περὶ τοῦ παντός φύσεως, Pseudarchytas ap. Diog. Laert. VIII, 80 περὶ τῆς τῶ παντός γενέσεως. Proclus l. I. Ocellum laudat ἐν τῷ περὶ φύσεως. Cum Philone Judæo, antiquissimo teste, consentiunt duo codices Parisienses A et B. Quapropter hanc inscriptionem probavi.

κεφ. α'] In codd. Parisiensibus nullum invenitur capitulum vestigium. Utrum igitur e codice aliquo hæc libelli descriptio petita, an a primis editoribus perfecta sit ignoro.

§. 2. ἀνώλεθρον] Sic recte codd. Parisienses; ἀνώλεθρον, quod in hoc scriptore non est aptum, Vizzanius posuit.

ἀγένητον] Ita cod. Par. A. hoc loco et paulo post in verbis οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγένητον τὸ πᾶν. Idem præbet Siebenkeesio teste codex Vaticanus. Contra codd. Parr. B. et C. ἀγένητον exhibent. Editores modo hanc modo illam formam prætulērunt, quasi promissæ talia usurparentur. Rudolphus ubique in hoc libello ἀγένητον scribi voluit. At cum Vizzanio, Galeo, Dargensio et Lovaniensi editore ἀγένητον hic exarari convenit. Opponitur autem τὸ μὲν γενητόν τῷ αἰδίω, τὸ δὲ γενητόν τῷ ποιητῷ. Quo fit ut τὸ ἀγένητον sit quod hic requiritur τὸ αἰδίον, τὸ ἀγένητον autem idem prope valeat quod τὸ μὴ (vel interdum μήπω) γεγεννημένον.

οὐκ ἂν ἔτι ἦν] Pro hac codicum scriptura, quam res ipsa confirmat, male conjecit Battasius οὐκ ἂν τι ἦν. Neque vero ἤ desideratur. Cf. Fisch. Exc. ad Plat. Phæd. c. 1 n. 9 p. 232. Nogarola sine dubio legit οὐκ ἂν αἰετὲ ἦν; vertit enim: si enim tempori subditum foret, haud sane esse perpetuo posset. At nihil mutandum. Nam hic locus expressus videtur e Melisseo (fragm. 11) εἰ γὰρ τι τούτων πάσχοι, οὐκ ἂν ἔτι ἐν εἰῆ, quamquam interesse aliquid inter utramque sententiam fateor. Arbitratur autem scriptor quemadmodum tempus prætereat, ita quidquid ei obnoxium sit, manere et perpetuum esse non posse.

ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγένητον τὸ πᾶν] codd. Parisienses (cf. supra) et Vat. Negligenter Battasius ἀγένητόν τε τὸ πᾶν

πρῶτον τοῦ παντός ἔστιν· εἰς δὲ τὸ πάλιν φθαρήσεται, ἐκείνο ἔρχατον τοῦ παντός ἔσται. Τὸ δὲ γε πᾶν γινόμενον σὺν πᾶσι γίνεται καὶ τὸ φθειρόμενον σὺν πᾶσι φθείρεται· καὶ τοῦτό γε δὴ ἀδύνατον· ἀναρχρον ἄρα καὶ ἀτελεύτητον τὸ πᾶν. Οὐ μὲν οὖν ἄλλως ἔχει ἢ οὕτως. § 3. Πᾶν τε τὸ γενέσκει ἀρχὴν εἰληφῶς καὶ διαλύσεισιν ὄρειλον κοινοῦνῆσαι δύο ἐπιδέχεται μεταβολάς· μίαν μὲν, τὴν ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μείζον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βελτίον· καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἀρ' οὐπερ ἂν ἀρχῆται μεταβάλλειν, γένεσις, τὸ δὲ εἰς δ' ἀφικνεῖται, ἀκμή· δευτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μείον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χείρον· τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μεταβολῆς ταύτης ὀνομάζεται φθορά καὶ διάλυσις. § 4. Εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν γενητόν ἐστι καὶ φθαρόν, γενόμενον ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μείζον μετέβαλε, καὶ ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βελτίον· ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μείον μεταβαλεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χείρον. Γενόμενος ἄρα ὁ κόσμος αὐξῆσιν ἔλαθε καὶ ἀκμὴν, καὶ πάλιν λήφεται φθίσειν καὶ τελευτήν· ἅπαντα γὰρ φύσις, ἢ ἔχουσα διέφθρον, ὄρος ἔχει τρεῖς καὶ δύο διαστήματα· ὄροι μὲν οὖν εἰσι [τρεῖς] γένεσις, ἀκμή, τελευτή· διαστήματα δὲ τὸ τε ἀπὸ τῆς γενέσεως, μέχρι τῆς ἀκμῆς καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκμῆς μέχρι τῆς τελευτῆς. § 5. (vulgo 6.) Τὰ σημεῖα δὲ καὶ τεκμήρια τούτου ἔναρχῆ, τάξεις, συμμετρίας, σχηματισμοί, θέσεις, διαστάσεις,

illa erit pars unde originem traxit, ultima, ad quam rursus deleta redigetur. At vero universitas si generetur cum omnibus certe partibus simul prosemnatur, si disjiciatur, pariter cum omnibus disturbetur necesse est. Verum hoc saltem fieri nequit. Caet igitur rerum naturæ corpus et initio et fine, neque alia quam hæc ejus ratio et conditio est. § 3. Quidquid autem generationis principium habuit ac dissolutionis particeps futurum est, in hoc duæ mutationes eveniant oportet, quarum prior a minori ad majus atque a deteriore ad melius progreditur : cæterum hæc res a qua mutationis initium fit, generatio, illa ad quam pervenit, maturitas et flos appellatur : posterior a majori in minus et a meliori in deterius transit ; hujus autem mutationis exitus nominatur interitus et dissolutio. § 4. Quodsi tota mundi compages et rerum universitas ortum habet atque interitura est, ortu ejus accidit, ut e minore major, e deteriore melior fieret. Quapropter etiam e majore minor fiet atque e meliore deterior. Mundus igitur, si genitus sit, ut incrementa cepit summumque robur consecutus est : ita rursus decrescet et exstinguetur. Omnis enim natura, vicissitudini obnoxia tres habet terminos duoque intervalia. Tres illi termini sunt generatio, flos, extinctio ; intervalia vero quod inter generationem et florem quodque inter florem et extinctionem intercedit. § 5. Manifesta hujus rei signa et indicia sunt ordines, proportiones, figuræ, situs, intervalia, facultates

καὶ ἀνώλεθρον. Vulgo legitur ἀγέννητον τὸ πᾶν καὶ ἀνώλεθρον omisso τε.

δοξάζου] cod. Vat. ; vulgo δοξάζει.

ἔφρατο ἂν ἐξ ὅτου γενηθεῖν, οὔτε εἰ φθαρόν,] hæc verba, quæ ad sententiæ integritatem requiruntur, uncis inclusa addidit Rudolphus.

ἐξ ὅτου τε καὶ γέγονεν] cod. Vat. et omnes Parisienses.

In Par. B. distinctionis virgula librarii errore non post γέγονεν, sed post ἐκείνου ponitur. Horum codicum scripturam exhibet editio Lovaniensis. Vulgo ἐξ οὐ γὰρ γέγονεν, quod habent Vizzanius, Galeus, Dargensium.

τὸ δὲ γε πᾶν] cod. Vat. ; reliqui male τὸ γε δὲ πᾶν.

σὺν πᾶσι φθείρεται] codd. tres Parr. ; φθειρεται Vizzanius. τοῦτό γε δὲ] e Rudolphi conjectura ; codd. tres Parr. τοῦτό γε δὲ, Vat. om. δέ.

οὐ μὲν οὖν ἄλλως] codd. Parr. A. et B. ; in C. scriptum est οὐμενον (sed secunda manu superpositum σὺν) ἄλλως.

ἔχει] Nogar. male ἔχρ.

§ 3. πᾶν τε] cod. Vat. πᾶν δέ.

ὄρειλον κοινοῦνῆσαι] hæc verba desiderantur in cod. Vat. χείρονος] Par. A. χείρωνος.

ἀρ' οὐπερ ἂν] Sic codd. Vat. et Parr. A. et C. præterea Commelinus et Battæsius. Sed Vizz. ἀρ' οὐ ἂν omisso per. In Par. B. omittitur ἂν.

βελτίονος] Par. A. βελτίωνος.

ἐπὶ τὸ χείρον] In margine Par. A. inutile est additamentum φθοράν, ut legit Battæsius, vel φθορός, ut Bertino visum.

§ 4. εἰ μὲν οὖν — ἔστιν] In his verbis expulso solocismo a librariis invecto orationem ad legitimam formam revocavi ; legebatur enim ἔάν οὖν — ἔστιν, quæ omnium codicum scriptura est. Nam etsi nonnunquam ἔάν indicativo junctum vel in meliorum scriptorum libros librorum negligentia irrepit, velut apud Æschin. κατὰ Τιμάρχου

pag. 261 ed. Bekker. ἔάν δὲ πλέονος ἀξίος ἐστὶ ζημίας (ita pleræque membrana) quod Bekkerus unius codicis auctoritatem secutus in ἔάν δὲ — ἔ mutavit, tamen hæc structura non invaluit ante Malalam, pessimum noni sæculi scriptorem. Cf. infra cap. II § 9.

γενητόν] Ita cod. Par. A. ; vulgo γενητόν. Cod. Vat. habet θνητόν.

μείζον μετέβαλε] μεταβάλλει cod. Par. A. ; B. habet μεταβάλλη, C. μεταβάλλειν. In cod. Vat. Vizzanio teste reperitur μεταβάλλη ; Siebenkeesius legit μεταβάλλει. Contra in Lovaniensi editione, apud Vizzanum et Dargensium est μετέβαλε, cujus loco Commelinus, Galeus, Battæsius et Rudolphus μετέβαλε ediderunt, non male, propter verba αὐξῆσιν ἔλαθε. Sed codicum hæc lectio sit an conjectura, ignoro.

ἀπὸ τοῦ μείζονος] τοῦ inclusum apud Commelinum non desideratur in tribus codd. Parisiensibus.

μείον μεταβάλλει] Ita cod. Par. C. ; reliqui duo μεταβάλλει. σὺν εἰσι τρεῖς] τρεῖς, quod ex antecedentibus male repetitum videtur, uncis inclusit Rudolphus.

§ 5. Hanc et sequentem paragraphum ipsius loci natura ductus cum Rudolpho transposui.

σημεῖα δὲ καὶ τεκμήρια] καὶ deest in cod. Vat. Rudolphus hic ut § 14 legi volebat σημεῖα τε καὶ τεκμ. Battæsius σημεῖα δὲ καὶ τὰ τεκμ. ; sed τὰ non legitur in codd. Parr.

τεκμήρια τούτου] Ita Parr. A. et B., item cod. l. Vatt. At Nogarola, Commelinus et Battæsius legunt αὐτοῦ. Cæterum τούτου quum ad totam quæ prægressa est disputationem pertineat, verti debet hujus rei. Illud αὐτοῦ vulgari paragraphorum ordine decepti ad πᾶν rettulerunt editores.

τάξεις, συμμετρίας] In Lovaniensi editione omittitur articulus ante omnia quæ sequuntur substantiva τάξεις, συμμετρίας κ. τ. λ. sed duobus primis nominibus articulata

δυνάμεις, ταχυτῆτες πρὸς ἄλληλα καὶ βραδυτῆτες, ἀριθμοί, ἔτι δὲ καὶ χρόνων περίοδοι· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα μεταβάλλον καὶ μείωσιν ἐπιτέγεται κατὰ τὴν τῆς γενετῆς φύσεως διέξοδον· τῇ μὲν γὰρ ἀκμῇ διὰ τὴν δύναμιν τὰ μείζονα καὶ τὰ βέλτιονα παρέπεται, τῇ δὲ φθίσει διὰ τὴν ἀσθένειαν τὰ μείονα καὶ τὰ χείρονα. § 6. (vulgo 5.) Τὸ δὲ γε ὄλον καὶ τὸ πᾶν οὐδὲν ἡμῖν ἐξ αὐτοῦ παρέγεται τεκμήριον τοιοῦτον· οὔτε γὰρ γενόμενον αὐτὸ εἶδομεν, οὔτε μὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ μείζον μεταβάλλον, οὔτε χείρον ποτε ἢ μείον γενόμενον, ἀλλ' αἰεὶ κατὰ ταῦτ' οὕτως διατελεῖ, καὶ ἴσον καὶ ὅμοιον αὐτὸ ἑαυτοῦ. § 7. Τὸ δὲ γε ὄλον καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον· δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς προσηγορίας ἔτυχε ταύτης, ἔκ τῶν ἀπάντων διακοσμηθεῖς· σύστημα γὰρ ἔστι τῶν ὄλων φύσεων αὐτοτελὲς καὶ τέλειον· ἔκτος γὰρ τοῦ παντός οὐδέν· εἰ γὰρ τί ἐστιν, ἐν τῷ παντὶ ἐστι, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πᾶν πάντα ἔχει, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. § 8. Τὰ μὲν οὖν ἑμπεριεγόμενα τῷ κόσμῳ πρὸς τὸν κόσμον ἔχει τὴν συναρμογὴν, ὃ δὲ κόσμος πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὐτόν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα

tes, motuum vel celeritas vel tarditas eorumque inter se comparatio, numeri præterea ac temporum ambitus; ejusmodi enim omnia pro generatæ naturæ vicissitudinē mutantur et decrescunt: nam cum maturitate ac flore propter robur majora et meliora conjuncta sunt, cum senescentis corporis statu propter virium imbecillitatem minorā ac deteriora. § 6. Verumenimvero hoc universum et rerum naturæ corpus nullum ex se nobis hujusmodi indicium præbet. Neque enim oriri illud vidimus, neque in melius et majus mutari, neque deterius unquam aut minus evadere, sed eodem semper statu eademque ratione permanet sibi que par et sui simile est. § 7. At totius rerum compagis et universitatis nomine totum hunc mundum appello: nam ab eo quod ex omnibus compositus ordinatusque est hoc ipsum nomen invenit. Quippe perfectus quidam et absolutus naturarum omnium cætus est; nihil extra rerum universitatem exstat. Si quid enim est, in universo reperitur et cum hoc universum omnia habet vel ut partes vel ut res adventitias. § 8. Atque ea quidem, quæ mundus complectitur, cum mundo, mundus vero cum nulla alia re quam cum se ipso conjunctus est.

addidit Battæsius e tribus codd. Parr. Iisdem vocibus articulum adjecerunt Vizzanius et Rudolphus, reliqui editores habent quidem, sed inclusum. Mihi omittendus videtur.

ταχυτῆτες—βραδυτῆτες.] Sic cod. Par. B.; sed C. habet ταχύτητες εἰ βραδυτῆτες, quod omnes editores receperunt. At veteres constat dixisse ταχύτης εἰ βραδυτής, recentiores ταχύτης εἰ βραδυτής. Prius igitur probandum.

ἀριθμοί, ἔτι δὲ] codd. tres. Parr. ἀριθμοὶ οὖν, Vaticanus alter item ἀριθμοὶ οὖν, alter ἀριθμοὶ αὐ. Vulgo legitur ἀριθμοὶ γού; sed sensus postulat id quod Nogarola expressit *præterea*. Itaque ἔτι δὲ contextui inserui.

γενετῆς φύσεως διέξοδον] cod. Par. A.; reliqui libri γενετῆς. Verbum διέξοδος ab hoc scriptore de universo vitæ curriculo omnique ejus vicissitudinē ab ortu usque ad obitum dicitur; cui notioni exprimentæ non satis aptum vocabulum in latino sermone reperias. Quamvis enim διέξοδον interdum *vita decursum* recte appelles, qua voce nominis origo explicatur, tamen plerumque aliter dicendum est. Quamobrem pro loci natura diverse hoc vocabulum converti aut *vicissitudinis* nomen usurpari convenit.

καὶ τὰ χείρονα] τὰ omissum est in codd. Parr. A. et C. atque in Commelini et Battæsii editionibus, legitur autem in cod. B. Cod. A. habet χερσίονα.

§. 6. τὸ δὲ γε ὄλον] Hanc paragraphum assertit Patricius Disc. Perip. T. II lib. VI p. 279, legit autem τὸ δ' ὄλον. ἐξ αὐτοῦ] pro ἐξ αὐτοῦ recte posuit Rudolphus.

οὔτε μὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον — μείον γενόμενον] Vizzanius cum codd. Vatt. οὔτε μὴν ἐπὶ βέλτιον καὶ τὸ χείρον μεταβάλλον, οὔτε μείζον ποτὲ ἢ μείον γενόμενον. Editio Lovaniensis: οὔτε μὲν ἐ. τὸ βέλτιον κ. τ. μείζον μετ. οὔτε μείζον ποτὲ ἢ μ. γ., ἢ μείζον bis legatur, χείρον omittitur. Expressit hoc Christianus: *neque in melius quidem et majus mutari, neque majus unquam aut minus fieri*. In Par. A. est οὔτε μὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ μείον μεταβάλλον οὔτε μείζον ποτὲ ἢ μείον γινόμενον. In B. legitur χείρον pro μείζον et μείζον pro χείρον, præterea γινόμενον; in Par. C. μείζον ποτε pro χείρον ποτε. Ego cum Rudolpho secutus sum lectionem Nogarolæ, Commelini, Galei, Battæsii,

aliorum, nisi quod pro οὔτε μὲν e codd. scripsimus οὔτε μὴν.

κατὰ ταῦτ'] codd. tres Parr.; τὸ αὐτὸ Dargensius.

ἴσον καὶ ὅμοιον αὐτὸ ἑαυτοῦ] Junctura ἴσον (vulgo ἴσον) καὶ ὅμοιον αὐτὸ ἑαυτοῦ, quæ exstat in codd., fortasse ab antiqua græcitate prorsus abhorreere videbatur Rudolpho, qui ἑαυτῷ scribendum coniecit. Nam recentiores Græci quo tempore infrequentior esse cœpit datus, modo patrium, modo accusandi casum in ejus locum substituerunt. Vid. Corais *Ἄταχ.* I p. 108 et nos ad Demetr. Zen. p. 42. Sed in hac locutione genitivus, licet rarus sit, nihil tamen habet offensivum. Similiter Xenoph. *Anab.* IV, 1, 17: ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῆς ἐγίνετο.

§ 7. τὸ δὲ γε ὄλον] Vizz. om. γε.

ὃ' αὐτὸ γὰρ τοῦτ'] Sic codd. Vatt. et Par. B.; sed A. habet ὃ' αὐτὸ γούν τοῦτο. In reliquis libris est διὰ γὰρ τοῦτο. In Par. B. præterea male legitur ἔτυχε ταύτης αὐτῶν ἀπάντων.

διακοσμηθεῖς] cod. Vat. teste Siebenkeesio. Vulgo δὲ κοσμηθεῖς.

ἔστι τῶν ὄλων φύσεων] Ita editio Lovaniensis, Commelinus, Battæsius, Patricius Disc. Perip. T. II lib. II p. 204, Nogarola. Contra cod. Vat. τῆς τῶν ὄλων φύσεως. Idem præbent codd. Parr. B. et C. In A. legitur ἔστι τῶν ὄλων φύσεως.

εἰ γὰρ τί ἐστιν, ἐν τ. — ἐπιγενήματα] Ita locum Rudolphus conjectura restituit. Vulgo sic scribitur: εἰ γὰρ τί ἐστιν, ἐν τῷ παντὶ ἐστι, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πᾶν, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πάντα ἔχειν, τὰ μὲν ὡς μέρη κ. τ. λ. Patricius I. c. habet: εἰ γὰρ ἐστιν, ἐν τῷ παντὶ ἐστιν, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πᾶν καὶ σὺν τούτῳ πάντα ἔχει τὰ μὲν κ. τ. λ.

§ 8. τὴν συναρμογὴν] τὴν omiss. in Par. B.

πρὸς οὐδένα ἔτ. quæ lectio et in Lovaniensi exemplari exstat. πρὸς αὐτόν] codd. Parr. A. et B.; codd. Vatt. πρὸς αὐτόν. Vulgo πρὸς ἑαυτόν.

ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς] Cod. Par. C. (et edit. Lovan.) ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῆς, sed A. et B. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῆς. Cod. Vat. Siebenkeesio teste ἐπειδὴ ἐπειδείται. Commelinus, Vizzanius, Galeus, alii ἔτι δεῖται τῆς. Battæsius ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς omissio

τὴν φύσιν οὐκ αὐτοτελῆ ἔχοντα συνέστηκεν, ἀλλ' ἐπι-
 δεῖ τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐγχομένα συναρμογῆς· ζῶα μὲν
 πρὸς ἀναπνοήν, ὄφεις δὲ πρὸς τὸ φύϊς, αἱ δὲ ἄλλαι αἰσθη-
 σεις πρὸς τὸ οἰκτεῖον αἰσθητόν· τὰ δὲ φυτὰ πρὸς τὸ
 φύεσθαι· ἥλιος δὲ καὶ σελήνη καὶ οἱ πλάνητες καὶ οἱ
 ἀπλανεῖς κατὰ τὸ μέρος μὲν τῆς κοινῆς διακοσμήσεως
 αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς
 αὐτόν. § 9. Ἐπι δὲ καὶ οὕτως εὐγνωστον ἔσται τὸ
 λεγόμενον ὅτι ἀληθές ἐστι· τὸ τε γὰρ πῦρ, ἐτέρῳ θερ-
 μαντικὸν ὄν, αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ θερμὸν ἐστί, καὶ τὸ μέλι
 γλυκαντικὸν γενόμενον αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ γλυκὺ ἐστί, καὶ
 αἱ ἀργαὶ τῶν ἀποδείξεων, τῶν ἀφανῶν σχηματικαὶ
 ὄψεις, αὐταὶ ἐξ ἑαυτῶν ἐμφανεῖς τε καὶ γνωσταὶ εἰσιν·
 οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἰτίον γινόμενον τῆς αὐτο-
 τελείας αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ αὐτοτελές ἐστί, καὶ τὸ τοῖς
 ἄλλοις αἰτίον γινόμενον τῆς σωτηρίας καὶ διαμονῆς
 αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ σωζόμενον καὶ διαμένον ἐστί, καὶ τὸ
 τοῖς ἄλλοις αἰτίον γινόμενον τῆς συναρμογῆς αὐτὸ ἐξ
 ἑαυτοῦ συναρμοσμένον ἐστί. Ὁ δὲ γε κόσμος αἰ-
 τῖός ἐστι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι καὶ
 τοῦ αὐτοτελῆ εἶναι· αὐτὸς ἄρα ἐξ ἑαυτοῦ αἰδιός ἐστι
 καὶ αὐτοτελής, καὶ διαμένων τὸν πάντα αἰῶνα, καὶ δι'
 αὐτὸ τοῦτο τοῖς ἄλλοις παραίτιος γινόμενος τῆς διαμο-
 νῆς. § 10. Ὁλοὺς δὲ εἰ καὶ διαλύεται τὸ πᾶν, ἤτοι εἰς
 τὸ ὄν ἢ εἰς τὸ μὴ ὄν διαλυθήσεται· καὶ εἰς μὲν τὸ ὄν,
 ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἐστί τοῦ παντός φθορά, ἐὰν εἰς τὸ
 ὄν διαλύηται· τὸ γὰρ ὄν ἤτοι τὸ πᾶν ἢ μέρος τί ἐστί
 τοῦ παντός· καὶ μὴ οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀμήχανον γάρ

Nam reliqua omnia ita sunt composita, ut natura non
 perfecta praedita sint, sed egeant quadam cum rebus ex-
 ternis iisque proximis conjunctione, animalia quidem cum
 spiritu quem de caelo ducunt, oculi cum lumine, caeteri
 sensus cum re et ea quidem propria quae unicuique eorum
 subjicitur, plantae cum incrementi causis: sol denique,
 luna et stellae tam vagae quam inerrantes ut partes com-
 munitatis rerum compagis ipso mundo egent, sed mundus
 cum nulla alia re, quam cum se ipso conjunctus copula-
 tusque est. § 9. Praeterea ex his facile intelligi poterit id
 esse verum quod dicimus; nam et ignis quum aliis rebus
 impertire calorem queat, ipse per se calidus est, et mel
 quum ad suam dulcedinem aliis conciliandam valeat,
 suapte natura dulce est, et demonstrationum causae, qui-
 bus res occultae declarantur, ipsae per se perspicuae atque
 omnium captui accommodatae sunt: similiter id quod
 aliis perfectionem addit sua vi perfectum sit necesse est,
 et quod in causa est, ut alia serventur et permaneant,
 ipsum sua sponte salvum ac permanens est, et quod aliis
 rebus aptam conjunctionem praebet, sua natura apte jun-
 ctum sit oportet. Mundus autem in causa est, ut alia
 non modo sint, verum etiam serventur perfectionemque
 habeant: ipse igitur sua vi sempiternus perfectusque est
 aeternoque permanens tempore, atque ob eam rationem
 aliorum perpetuitatis auctor esse censendus est. § 10.
 Omnino autem si intereat universum, aut in id quod est,
 aut in id quod non est oportet dissolvatur. At fieri ne-
 quit, ut in id quod est dissolvatur, neque enim universali-
 tatis erit interitus, ubi in id quod est facta fuerit dissolu-
 tio, siquidem id quod est aut universum aut universi
 pars est. Neque vero ad nihilum recidet, quum fieri non

καὶ legit, quod in contextum recipiendum existimavi.
 πλάνητες] codd. Parr. Galeus, Dargensius, Battasius.
 At Vizzanij et Commelinus πλανήται.

οἱ ἀπλανεῖς] codd. tres Parr.; οἱ est inclusum apud Com-
 mel. Gal. Dargens.

κατὰ τὸ μέρος] Ita codd. Parr. A. et C.; τὸ omittitur
 in cod. B. atque in cod. Vat. teste Siebenkeesio.

τῆς κοινῆς διακοσμήσεως] cod. Par. A. et C.; in poste-
 riore sequitur αὐτοῦ δὲ πρὸς omissione αὐτός. In cod. B.

exstat τῆς διακοσμήσεως κοινῆς αὐτοῦ: sunt autem litterae
 α, β, γ quibus ordo verborum indicatur, rubrica scriptae.
 Lectionem Par. A. praeterea exhibent codd. Vatt. atque
 edd. Lovan. Vizzan. Batt. Rud.; κοινῆς deest in Veneta No-
 garola; quapropter inclusa est haec vox apud Commel.
 Gal. Dargens.

αὐτὸς δὲ πρὸς] cod. Par. C.; omittuntur haec verba in
 Par. A. In cod. B. margini secunda manu inscripta sunt
 verba αὐτὸς μὲν.

ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὐτόν] cod. Vat. teste Siebenkeesio;
 codd. tres Parisienses habent ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὐτόν. Eadem
 lectio comparat in edd. Lovan. et Vizzan. Male Nogarola
 ἀλλὰ πρὸς αὐτοῦ. Inepte Battasius: αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν
 ἕτερον, ἀλλὰ αὐτὸς δὲ πρὸς αὐτοῦ hac adnotatione adjuncta:
 « le manuscrit du Roi nr. 1928 omet αὐτὸς ἐξ, et l'ajoute
 après ἀλλὰ. » Sed oscitanter codicem inspexit. Rudolphus
 exemplar Vat. secutus est.

§ 9. αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ θερμὸν et paulo post αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ
 γλυκὺ] Ita omnes codd. Par. et Vatt. atque edd. Lovan.
 Vizzan. Batt. Sed αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ Nog. Commel. Gal. Priore
 loco apud Dargensium et Rotermundum αὐτὸ ἐξ desideratur.

ἐμφανεῖς] codd. Vatt. et tres Parisienses. Idem legitur
 in edd. Comm. Lovan. Vizz. atque aliis. Contra Nogarola
 et Patric. Disc. Perip. T. II. L. I. p. 193 vulgarunt ἐμφα-
 νεῖς, quod eundem prope sensum habet.

γνωσταὶ] corréxi pro eo quod in codd. est γνωστικαί.

οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἰτίον γινόμενον] cod. Par.
 C.; at in cod. A. legitur οὕτως οὖν καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτίον
 τι γινόμενον omissio τὸ et inserto τι et in cod. B. οὕτως οὖν
 καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις γινόμενον omissio αἰτίον. Battasius per-
 peram codicis A. scripturam approbavit.

αἰτίον γινόμενον τῆς σωτηρίας] cod. Par. C.; at in cod. A.
 exstat γινόμενον αἰτίον τ. σ. In cod. B. desideratur αἰτίον
 ut in codd. Vatt. teste Vizzanio.

αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ συναρμοσμένον ἐστί] Ita codd. Parr. A.
 et B.; in cod. C. verba ἐξ ἑαυτοῦ margini secunda manu
 inscripta sunt.

αἰτιός ἐστι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι] codd.
 Parr. A. et B. Non aliter Vatt. teste Vizzanio. At in
 cod. Par. C. librarii errore haec leguntur: ὁ δὲ γε κόσμος
 αἰτιός ἐστι τοῖς ἄλλοις αἰτίον γινόμενον τῆς συναρμογῆς, αὐτὸ
 ἐξ ἑαυτοῦ συναρμοσμένον ἐστί. ὁ δὲ γε κόσμος κ. τ. λ. Jam
 sequuntur ea quae in reliquis membranis comparent, priora
 autem, tanquam deleta, atra linea notata sunt. Vulgo legi-
 tur αἰτιός ἐστι τοῖς ἄλλοις; τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι.

αὐτοτελῆ] codd. Parr. A. et B.; in cod. C. est αὐτοτελεῖ,
 sed secunda manus in margine αὐτοτελῆ correxit.

γινόμενος τῆς διαμονῆς] cod. Par. C.; reliqui duo γιγνό-
 μενος. Post διαμονῆς in tribus illis codicibus pariterque in
 Vatt. Vizzanio teste adduntur verba τῶν ὄλων, quae for-
 tasse e primis sequentis paragraphi verbis ὄλων δὲ orfa
 cum Rudolpho delenda putavi. Additamentum hoc uncis

τὸ δὲ ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἢ εἰς τὸ μὴ δὲ ἀνα-
λυθῆναι. Ἄφθαρτον ἄρα καὶ ἀνώλεθρον τὸ πᾶν.
§ 11. Εἰ δὲ καὶ δοξάζοι τις αὐτὸ φθίρεισθαι, ἦτοι ὑπὸ
τινος τῶν ἔξω τοῦ παντός φθαρήσεται δυναστεύμενον,
ἢ ὑπὸ τινος τῶν ἐντός· οὔτε δ' ὑπὸ τινος τῶν ἔξωθεν·
ἐκτός γὰρ τοῦ παντός οὐδέν· τὰ γὰρ ἅλλα πάντα ἐν τῷ
παντί, καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὁ κόσμος· οὔτε ὑπὸ τῶν
ἐν αὐτῷ· δεήσει γὰρ ταῦτα μειζρόνα τε καὶ δυναμικώ-
τερα εἶναι τοῦ παντός· τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές· ἄγεται
γὰρ τὰ ἅλλα πάντα ὑπὸ τοῦ παντός, καὶ κατὰ τοῦτο
καὶ σώζεται καὶ συνήρυσσται καὶ βίον ἔχει καὶ ψυχὴν·
εἰ δὲ οὔτε ὑπὸ τινος τῶν ἔξωθεν, οὔτε ὑπὸ τινος τῶν ἐν-
δόθεν φθαρήσεται τὸ πᾶν, ἀφθαρτος ἄρα καὶ ἀνώλεθρος
ὁ κόσμος· τοῦτον γὰρ ἔφαμεν εἶναι τὸ πᾶν. § 12. Ἐτι
δὲ καὶ ὅλη δι' ὅλης ἢ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ
τῶν πρώτων καὶ τιμιωτάτων ἀραιρεῖ κατὰ λόγον ἀπο-
μαραινόμενη καὶ προσάγουσα ἐπὶ πᾶν τὸ θνητὸν καὶ
διέξοδον ἐπιδεχόμενον τῆς ἰδίας συστάσεως. Τὰ μὲν

possit ut id quod est eorum vi quae non sunt pereat aut
ad nihilum redigatur. Itaque inviolatum et interitus ex-
pers hoc rerum naturae corpus est. § 11. Quodsi quis
illud interiturum esse existimet, causa aut extra omnem
rerum naturam posita aut interna victum peribit : sed non
externa causa, quom extra rerum universitatem nihil sit,
quoniam reliqua omnia universo continentur ac tota re-
rum compages atque illud naturae corpus idem est quod
mundus : neque rebus internis, quippe quas universo
maiores et validiores esse oporteret : at hoc non est verum :
caetera enim omnia universi vi moventur ejusque legis
convenienter et servantur et conjuncta sunt vitamque et
animam habent : quamobrem si neque externa vi neque
interna causa peribit rerum universitas, inviolatus et in-
teritus expers mundus est, quem rerum universitatem
esse perhibuimus. § 12. Jam vero universa rerum natura
si per omnes partes spectetur, licet proportione quadam
deficere (ac deterior et caduca fieri) videatur, tamen con-
tinuationem et perennitatem a primis praestantissimisque
corporibus sumtam omnibus mortalibus affert, quibus
concretionis suae vicissitudines accidunt. Prima enim illa

includerunt Commelinus, Galeus et recentiores editores.

§ 10. εἰ καὶ διαλύεται] codd. Parr. B. et C.

ἔαν εἰς τὸ δὲ διαλύηται] Cod. Vat. teste Vizzanio, qui
tamen ipse διαλύεται vulgavit. E Parisiensibus A. habet
διαλύεται, reliqui διαλύηται.

ἢ μέρος τί ἐστι] codd. Parr. A. et B., item Vat. Sieben-
keesio teste. Sed Par. C. ἢ τὸ μέρος τί ἐστι, quae scriptura
in omnes editiones transit.

ἀμήχανον γὰρ τὸ δὲ ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ ὄντων] cod. Par.
B.; in cod. A. omissum est μὴ, quod etiam in contextu
cod. C. deest, sed in margine minutis litteris secunda
manu notatum reperitur. Cum cod. B. consentit editio
Lovaniensis, cod. A. Battasius secutus est. Vizzanios
mendose e cod. Vatic. ἀπολέσθαι ἐκ τῶν ὄντων. Nogarola
propter Philonis verba libro de mundo non interituro
pag. 728 A. Colon. ὡσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνε-
ται, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ δὲ φθίρεται· ἐκ γὰρ τοῦ οὐδαμοῦ ὄντος
ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι τι, τὸ τε δὲ ἐξαπολέσθαι ἀήρυστον
καὶ ἀπαστον, quibus verbis argumenta hic allata repeli
opinabatur, ἀπολέσθαι in ἀποτελεῖσθαι mutandum esse
conjectavit. Quam conjecturam plerique editores proba-
runt. At neque Philo presse sequitur scriptoris nostri
vestigia, neque quidquam in verbis ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ
ὄντων depravatam est. Cave tamen cum Rudolpho legas
ἀπολέσθαι ἐκ τῶν ὄντων, quod ille male vertit : *evanes-
cere, abire e rebus quae sunt*. Namque aperte hoc ait
scriptor : *fieri non potest ut entis interitus eorum ope
quae non sunt efficiatur vel ut ens ad nihilum rediga-
tur*. Est igitur ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ ὄντων accipiendum
ut apud Sophoclem Oed. R. 1125 ἀνδρὸς ἐκ τίνος διώλετο;
et apud Homerum Iliad. XVII, 107 ὡς ἔρις ἐκ τε θεῶν ἐκ τ'
ἀνθρώπων ἀπόλοιτο καὶ χόλος κ. τ. λ. Huc accedit quod in
sequentibus ἀνώλεθρον respicit ad ἀπολέσθαι, ἀφθαρτον ad
ἀναλυθῆναι.

ἀφθαρτον ἄρα] cod. Parr. A.: at in codd. B. et C. et in
Vat. Vizzanio teste legitur ἀφθαρτον γὰρ.

§ 11. καὶ δοξάζοι] Cod. Vat. non habet καὶ et Vizzanios
legit δοξάζει.

ὑπὸ τινος τῶν ἔξω — τῶν ἔξωθεν] codd. Parr. A. et B.;
sed in cod. C. omissa sunt ἔξω τοῦ παντός φθαρήσεται δυ-
ναστεύμενον, ἢ ὑπὸ τινος τῶν. In editione Lovaniensi,
quae ex illo codice ducta videtur, haec exstant : ὑπὸ τινος
τῶν ἔξωθεν ἦτοι ὑπὸ τινος τῶν ἐντός, οὔτε δὲ ὑπὸ τινος τῶν

ἔξωθεν κ. τ. λ. Ultima in vulgatis exemplaribus sunt οὔτε
δὲ ὑπὸ τινος τῶν ἔξωθεν.

μειζρόνα τε καὶ] Ita codd. Parr. omnes; τε inclusum in
edd. Commelini, Galei atque alii.

οὐκ ἀληθές] codd. tres Parr.; idem legitur in Vat. tes-
tibus Vizzanio et Siebenkeesio atque in edd. Lovan. Vizz.
et Batt. Sed Nogarola, Commelinus et Galeus male legitur
οὐκ ἀληθεύει.

ἄγεται γὰρ τὰ ἅλλα πάντα] Sic omnes libri Parisienses et
cod. Vat. a Siebenkeesio collatus. Vulgo ἄγεται γὰρ τὰ
πάντα.

ἀνώλεθρος] codd. Parr. A. et C.; ἀνώλεθρος cod. B.
τοῦτον γὰρ ἔφαμεν] cod. Par. A. et Vaticanus a Sieben-
keesio excussus. Idem invenitur in ed. Lovan. Sed cod.
Par. B. librarii errore habet τοῦτον γὰρ ἔφαμεν. Vulgo
legebatur ante Rudolphum τοῦτο γὰρ ἔφ.

§ 12. κατὰ λόγον ἀπομαραινόμενη] Sic codd. Parisienses.
In codice Vaticano Vizzanios reperit κατ' ἔλιγον, Sieben-
keesius κατ' ὀλίγον, quod non repudiandum.

ἀπομαραινόμενη καὶ προσάγουσα] cod. Par. A.; vulgo le-
gitur ἀπομαραινόμενη τὸ συνεχὲς καὶ προσάγουσα. Sed
verba τὸ συνεχὲς omitti posse jam intellexerunt Battasius
et Rudolphus. Etsi enim τὸ συνεχὲς intelligendum est ad
vocem προσάγουσα, tamen priori participio adjungi non
potest, in posteriori autem structura facile subaudiri.

διέξοδον ἐπιδεχόμενον] Schultesii conjectura est in *Bi-
blioth. der griech. Philosophen* p. 302 proposita atque a
Battasio et Rudolpho in verborum ordinem recepta. Codd.
habent ἐπιδεχόμενον.

τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] Ita codd. Parisienses; καὶ quod in
contextu orationis habet Battasius, operarum errore in ejus
adnotatione desideratur.

ἀμείβοντα] Post hanc vocem in omnibus membranarum la-
cuna est, excepto cod. Par. A., ubi haec habentur : ὡσαύ-
τως κύκλον ἀμείβοντα, διέξοδον οὐκ ἐπιδεχόμενα τῆς οὐσίας·
τὰ δὲ δεύτερα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ, ὅρον γὰρ ἀμείβουσιν
ἐφεξῆς. Battasius ejecto γὰρ locum ut a Rudolpho et a no-
bis editus est constituit. Ante Battasium mutila enuntia-
tio sic scribebatur : ὡσαύτως κύκλον ἀμείβει· διέξοδον, οὐκ
ἐφεξῆς καὶ συνεχῶς, οὐ μὴν τὴν κατὰ τόπον κ. τ. λ. In cod.
Vat. tamen atque in Par. B. pro ἀμείβει est ἀμείβοντα,
sed pro οὐκ in Vat. οὐ.

οὐ μὴ τὸν — ἀλλὰ τὸν] Ita Vizzanios, Battasius et Ru-

γὰρ πρῶτα κινούμενα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως κύκλον ἀμείβοντα, διέξοδον οὐκ ἐπιδεγόμενα τῆς οὐσίας· τὰ δὲ δεύτερα, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ, ὄρον ἀμείβουσιν ἐφεξῆς καὶ συνεχῶς, οὐ μὴν τὸν κατὰ τόπον, ἀλλὰ τὸν κατὰ μεταβολήν. § 13. Πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον αἶρα ἀπογεννᾷ, ἀήρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν· ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς μέγρι πυρός, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. Οἱ δὲ καρποὶ καὶ τὰ πλείστα τῶν ριζοφύτων ἀπὸ σπερμάτων ἀνέλαθον τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, καρπωθέντα δὲ καὶ τελεσπορήσαντα πάλιν ἐπὶ τὸ σπέρμα τὴν ἀνάλυσιν ποιεῖται, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν διέξοδον ἐπιτελουμένης τῆς φύσεως. § 14. Οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα μᾶλλον ὑποθεθεκῶτως τὸν καθόλου ὄρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐπανάκαμψις αὐτοῖς ἐπὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν, οὐδὲ ἀντιπερίστασις μεταβολῆς εἰς ἄλλα καθάπερ ἐπὶ πυρός καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ τὸν διὰ τεσσάρων τετραμερῆ κύκλον ἀνύσαντα καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἡλικιῶν διαλύεται τε καὶ ἀπογίνεται. Ταῦτα οὖν ἐστὶ σημεῖα τε καὶ τεκμήρια τοῦ τὸ μὲν ὅλον καὶ τὸ περιέχον μένειν αἰεὶ καὶ σώζεσθαι, τὰ δ' ἐπὶ μέρος καὶ ἐπιγινόμενα αὐτοῦ φθίρεισθαι καὶ διαλύεσθαι. § 15. Ἐτι δὲ τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον καὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς οὐσίας τοῦτο πιστεύεται, διότι ἀγένητος ὁ κόσμος καὶ

corpora quæ eadem semper lege moventur eademque ratione orbem conficiunt, nullam suæ substantiæ vicissitudinem habent: secunda autem, id est ignis, aqua, terra, aer deinceps et continenter non loci sed conversionis terminum mutant. § 13. Ignis enim si in unum cogatur et densetur, aerem gignit, aer autem aquam, aqua terram; a terra vero usque ad ignem, a quo originem traxerat mutatio, idem conversionis circuitus agit. At arborum frugifera et pleraque stirpes e seminibus sui ortus initium ducunt, sed fructus nactæ maturitatemque consecuta: rursus ab eodem in idem commente natura dissolvuntur. § 14. Verum homines et reliqua animalia humiliora quadam ac deteriore ratione ad communem naturæ terminum perveniunt. Neque enim iis contingit reditus ad primam ætatem, neque contraria mutæ conversionis impulsio, quam in igne, aere, aqua, terra licet videre, sed ubi quadruplices rerum vices peragendo quadripartitum circulum confecerunt atque omnem ætatis varietatem expleverunt, dissolvuntur et pereunt. Hæc igitur sunt signa et indicia e quibus patet rerum universitatem et cælum, cujus circumflexu teguntur cuncta, permanere et conservari semper, res vero singulas et adventitias interire ac deleri. § 15. Præterea universi figura, motus, et substantia quom ejusmodi sint, ut neque principium habeant neque finem, fidem faciunt mundum neque genitum esse neque interiturum. Nam

dolphus ediderunt, omisso γε quod in duobus codd. est. Nam in Vat. testibus Vizzanio et Siebenkeesio pariterque in Par. B. legitur οὐ μὴν τὸν γε κατὰ τόπον, ἀλλὰ τὸν κατὰ μεταβολήν. At cod. A. οὐ μὲν τὸν γε κ. τ. λ. Contra in cod. C. reperitur τὴν pro τὸν, quod Nogarola et Commelinus vulgauerunt. Rettulerunt autem editores τὴν propter lacunam qua loci sensus obscurabatur ad διέξοδον. Sensus hujus paragraphi ipsa interpretatio satis declarasse mihi videor. Sunt autem τὰ πρῶτα καὶ τιμητώτα corpora cælestia. Vult enim scriptor æterna esse non modo corpora cælestia, ut quæ eodem semper statu maneant, sed reliqua etiam, quæ perpetuo mutantur, propter mutationis æternitatem a cælestibus corporibus repetendam.

§ 13. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ] codd. Parr. B. et C.; in cod. A. est ἀπὸ δὲ γῆς· πάλιν ἡ αὐτὴ.

μέγρι πυρός] Sic codd. Parr. A. et B.; sed desiderantur hæc in cod. C. atque in ed. Lovan. Quamobrem apud Commelinum inclusa sunt.

τὸ σπέρμα] codd. tres Parr. atque edd. Lovan. Vizz. Batt.; Commelinus articulum inclusit.

ἐπιτελουμένης] codd. Parr. A. et C.; non male cod. B. et Vat. ἀποτελουμένης.

§ 14. οἱ δὲ ἄνθρωποι] Sic omnes codd. præter Vat. qui inepte habet εἰ δὲ ἄνθρωπος.

οὐ γὰρ ἐστὶν — ἡλικίαν] codd. Parr. A. et B.; sed ommissa sunt hæc verba in cod. C. atque in ed. Lovan. Desunt præterea in Christiani interpretatione, ubi hæc leguntur: « Successive potius universum naturæ terminum subeunt, neque illis est inter se mutationis undique circumfusa cohibitio (quæ Græcis est ἀντιπερίστασις), quemadmodum est in igne etc. »

οὐδὲ ἀντιπερίστασις] Sic recte codd.; nam inutilis est Vizzanii conjectura οὐ δὲ ἀντιπερίστασιν μεταβολῆ.

ἀέρος καὶ] non exstant hæc verba in codd. Parr.

τὸν διὰ τεσσάρων] codd. tres Parr.; male codd. Vatt. testibus Vizzanio et Siebenkeesio τὸν διὰ τεσσάρων. Editio Lovaniensis cum codd. Parr. conspirat; apud Commelinum, Galeum et Dargensium legitur τὸν διὰ (τῶν) τεσσάρων. Rudolphus τῶν sine uncis posuit.

καὶ τὰς μεταβολὰς] codd. Parr. B. et C.; at cod. A. haud secus atque Vat. a Siebenkeesio excussus habet κατὰ τὰς μ. Utrumque commodum habet sensum.

τε καὶ ἀπογίνεται] cod. Par. A. quem secutus est Battæsius; reliquæ membranæ præpe omnes καὶ ἀπογίνεται. Vizzanius: καὶ ἄλλα γίνεται. In Par. C. pro ἀπογίνεται item est γίνεται.

ταῦτα οὖν] Par. A. τούτων ἐστὶ σημεῖα κ. τ. λ.; Par. B. τούτων ἐστὶ σημεῖα καὶ τεκμήρια τοῦτο μὲν ὅλον. Non aliter Par. C. Præterea τούτων Vizzanius in codd. Vatt. invenit. Editio Lovaniensis: τούτων ἐστὶ σημεῖα τε καὶ τεκμήρια τοῦτο μὲν.

τὰ δ' ἐπὶ μέρος] cod. Par. A.; reliqui duo τὰ δὲ ἐπὶ μέρος ut ed. Lovan.

ἐπιγ. αὐτοῦ] αὐτοῦ, quod desideratur in Nogarolæ editione atque apud Commelinum uncis inclusum est, reperitur in tribus codd. Parr. atque in Vat. Legitur etiam in ed. Lovan. et perisque posterioribus.

§ 15. Stobæus Eclóg. Phys. I p. 44 totam fere hanc paragraphum usque ad verba περὶ κέναι μεταβάλλειν dorica dialecto laudat. Idem locus affertur a Patricio Disc. peripat. T. II lib. VI p. 251 usque ad verba καὶ ἀψήρατος.

ἀγένητος] cod. Par. A.; editores plerique ἀγένητος. Notabilis hic est usus vocabuli κύκλος, quod pro σφαῖρα, ut jam alii observarunt, a scriptore usurpari videtur. Cf. Parmenid. v. 102-103.

ἡ τε τῆς κινήσεως] codd. Parr. Nog. Comm. et pleræque edd. At Vizzanius ἡ τε κινήσεως habet. Præferendum utique ἡ τε τῆς κινήσεως cum ob loci rationem, tum propter Stobæi

ἄφθαρτος· ἦ τε γὰρ τοῦ σχήματος ἰδέα κύκλος· οὗτος δὲ πάντοθεν ἴσος καὶ ὁμοῖος· διόπερ ἀναρχος καὶ ἀτελευτήτος· ἦ τε τῆς κινήσεως κατὰ κύκλον· αὕτη δὲ ἀπαράβατος καὶ ἀδιέξοδος· ὅ τε χρόνος ὁ ἄπειρος, ἐν ᾧ περ ἡ κίνησις, διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον μήτε τελευτὴν λήψεσθαι. Ἡ γὰρ μήν οὐσία τῶν πραγμάτων ἀνέκβατος καὶ ἀμετάβλητος, διὰ τὸ μήτε ἀπὸ τοῦ χεῖρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον μήτε ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον πεφυκέναι μεταβάλλειν. Ἐκ τούτων οὖν ἀπάντων σαφῶς πιστοῦται, ὅτι ὁ κόσμος ἀγένητος καὶ ἀφθαρτος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὅλου καὶ τοῦ παντὸς ἄλλος εἰρήσθω.

ΚΕΦ. Β.

§ 1. Ἐπει δὲ ἐν τῷ παντὶ τὸ μὲν τοι γένεσις, τὸ δὲ αἰτία γενέσεως, καὶ γένεσις μὲν ὅπου μεταβολὴ καὶ ἔκβασις τῶν ὑποκειμένων, αἰτία δὲ γενέσεως ὅπου ταυτότης τοῦ ὑποκειμένου· φανερόν ὅτι περὶ μὲν τῆν αἰτίαν τῆς γενέσεως τὸ ποιεῖν καὶ τὸ κινεῖν ἔστι, περὶ δὲ τὸ δεγόμενον τῆν γένεσιν τὸ τε πάσχειν καὶ τὸ κινεῖσθαι. § 2. Αἱ δὲ μοῖραι αὐτοῦ διορίζουσι καὶ τέμνουσι τὸ τε ἀειπαθὲς μέρος τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀεικίνητον. Ἴσθμὸς γάρ ἐστιν ἀθανασίας καὶ γενέσεως ὁ περὶ τῆν σελήνην ὁρόμος. Τὸ μὲν ἄνωθεν ὑπὲρ ταύτης πᾶν, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ὁσὼν κατέχει γένος· τὸ δ' ὑποκάτω σελήνης, νείκους καὶ φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐν

figuræ ejus species globosa est, undique par et sui similis; quapropter principio caret et fine. Motionis quoque illa species est quæ in orbem circumfertur, perpetua neque ulli vicissitudini obnoxia. Tempus item est infinitum, in quo versatur motus, quia id quod movetur non habuit initium, neque finem habiturum est. Substantia vero rerum iisdem semper finibus circumscripta et immutabilis est, quippe cujus non ea sit natura, ut e deteriori in melius, e meliori in deterius transeat. Ex his igitur omnibus liquido constat mundum neque natum esse neque interiturum. Ac de tota mundi compage et rerum unitate hæc divisisse sufficiat.

CAP. II.

§ 1. Quum autem in universo duæ reperiantur rerum species, quarum altera generatio, altera generationis habetur causa, ac generatio quidem ea sit, qua res ipsæ mutantur atque e statu suo in alium transeunt: generationis vero causa, qua subjecta res eadem servatur et permanet, hanc sane efficiendi et movendi vim habere, illam vero pati et moveri perspicuum est. § 2. Cæterum partes universi distinguunt ac separant semper patibilem ac semper mobilem mundi portionem. Est enim lunæ cursus immortalis ac generationis quasi terminus quidam ac finis. Quo fit ut universam regionem tam quæ supra lunam, quam quæ in ipsa luna est deorum teneat genus, ea vero quæ infra lunam est, contentioni et generationi tributa sit. Namque

auctoritatem, qui ἄ τε τὰς κινάσις in exemplari suo scriptum offendit.

αὕτη δὲ] Stobæus αὐτὰ δὲ i. e. αὕτη δὲ, minus recte. ὁ ἄπειρος] codd. Parr. A. et B.; articulus deest in cod. C., porro apud Stobæum et in Lovan. ed. Exstat autem in edd. Vizz. Batt. Rud., apud Patricium T. II lib. VI p. 296. Commelinus eum unciis inclusit.

μήτε ἀρχὴν] Sic codd.; μὴ δὲ ἀρχὴν Patricius. τελευτὴν λήψεσθαι. ἦ γε μὴν] Ita omnes codd.; sed vitiose Stobæus τελευτὰν λάμψειν. ὁ δὲ ἄ τε μὲν κ. τ. λ. ac deinde ἀνέκβατος.

ἐπὶ τὸ βέλτιον] Stobæus εἰς τὸ βέλτιον. πεφυκέναι μεταβάλλειν] Stob. πέφυκεν μεταβάλλειν. ὅλου] codd. Parr. A. et B.; sed C. mendose λόγου quamquam in margine secunda manu scriptum est ὅλου. ἄλλος] codd. Parr. A. et B.; cod. C. vitiose ἄλλοις, in margine autem legitur secunda manu positum ἄλλος. κερ. β'. deest in codd. Parr.

§ 1. Hanc quoque paragraphum Stobæus inseruit Ecl. Phys. p. 45. Patricius hanc et sequentem usque ad voces καὶ φύσεως citavit in Disc. Perip. T. II lib. VI pag. 239. ἐπει δ' ἐν τῷ παντὶ] Stob. ἐπειδ' ἐν τῷ περίπαντι et post μὲν deest τοι. Patricius: ἐπει δ' — μέντοι — τὸ δ' αἰτ. γένεσις μὲν] codd. Parr.; μὲν desideratur in cod. Vat. καὶ ἔκβασις] codd. Parr.; καὶ ἡ ἔκβασις Vizzanius e cod. Vat.

τῶν ὑποκειμ. — ὅπου ταυτότης] Hæc ommissa sunt apud Stobæum, apud quem præterea non leguntur ὅτι post φανερόν et τῆς ante γενέσεως. τὸ ποιεῖν καὶ τὸ κινεῖν] Ita codd. Parisienses; Stobæus: τὸ τε ποιεῖν καὶ κινεῖν. Articulus ante κινεῖν, qui deest apud Patricium et Nogarolam, a Commelino unciis inclusus est.

Legitur autem in edd. Lovan. Vizzan. Batt. Rudolph.

§ 2. μοῖραι αὐτοῦ] μοῖραι αὐταὶ in plerisque editionibus exstat, sed codd. Vatt. ac Parr. B. C. αὐτοῦς habent et editio Lovaniensis τοῦ. Patricius αὐταὶ legit, sed tamen non aliter atque Nogarola vertit *fata ipsa*. Hinc Rudolphus duplicem conjecturam proposuit αὐταὶ vel αὐτοῦ, posteriorem vero contextui inseruit. Præstat enim hæc propter sequentia, eo accepta sensu quem in interpretatione expressi.

τὸ τε ἀειπαθὲς μέρος τοῦ κόσμου καὶ τὸ ἀεικίνητον] Ita cod. Vat. teste Siebenkeesio et Patricius l. c.; vulgo ἀπαθὲς et ἀκίνητον. Utrum Battasius ἀκίνητον e codd. Parisiensibus an aliunde petiverit, incertum est, quum Pertinius nihil hic enotaverit. Illud tantum mirandum, quod apud Battasium ἀπαθὲς et ἀκίνητον opponuntur.

γένεσεως] Cod. Parr. C. γεννήσεως, non male. Cod. A. habet quidem γενέσεως, sed secundo e superpositum est η. Cod. B. γενέσεως, quod ut hic, ita paulo post ferri potest.

ἐπ' αὐτῆς] e Rudolphii conjectura; ἐπ' αὐτῆν legitur in Parr. A. atque in edd. Comm. Gal. Dargens. Battas.; ἐπαναυτῆν Nogar. Patric. Vizzan.; ὑπ' αὐτῆν codd. Vatt. et Parr. B. C., unde error in editionem Lovaniensem irrepsit.

γένος· τὸ δ' ὑποκάτω — φύσεως] codd. Parr. A. et C.; in cod. B. hæc leguntur γένος. τὸ δὲ ὑπο, cætera erasa sunt, deleta autem dimidio versu ita pergit librarius: τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτῇ διαλλαγή. In his verbis γὰρ particulam, quam apud Nogarolam desideratam e codd. Vatt. adjecit Vizzanius, omnis codd. Parr. habent. At ἐν αὐτῇ διαλλαγή, quod omnes editores præter Rudolphum tucunt, repudiari oportet. Neque enim ad σελήνην pertinet, sed ad τὸ πᾶν τὰ

αὐτῶ διαλλαγή γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονότων.
 § 3. Ἐν ᾧ δὲ μέρει τοῦ κόσμου φύσις τε καὶ γένεσις
 ἔχουσι τὴν δυναστείαν, τρία δεῖ ταῦτα ὑπειναι. Πρῶ-
 τον μὲν τὸ πρὸς ἄρην ὑφίζόμενον σῶμα πᾶσι τοῖς εἰς
 γένεσιν ἐρχομένοις. Τοῦτο δ' ἂν εἴη πανδεχὴς καὶ
 ἔκμαγειον αὐτῆς τῆς γενέσεως, οὕτως ἔχον πρὸς τὰ ἐξ
 αὐτοῦ γενομένα, ὡς ὕδωρ πρὸς γυλόν, καὶ σιγὴ πρὸς
 φόρον, καὶ σκότος πρὸς φῶς καὶ ὕλη πρὸς τεχνητόν. Ἰὸ
 τε γὰρ ὕδωρ ἄχυλον καὶ ἄποιον πρὸς τε τὸ γλυκὺ καὶ τὸ
 πικρὸν ἀνάλογον, καὶ πρὸς δριμύ καὶ ἄλυμρον. Καὶ ὁ
 ἄρ ἀδιατύπωτος πρὸς φόρον καὶ λέξιν καὶ μέλος· καὶ
 τὸ σκότος ἄχρον καὶ ἄμορφον πρὸς τε τὸ λαμπρὸν καὶ
 ξανθὸν καὶ λευκόν· καὶ ἡ ὕλη δὲ πρὸς ἀνδριαντοποιητι-
 κὴν καὶ πρὸς κηροπλαστικὴν. Δυναμίει οὖν πάντα ἐν τού-
 τοις πρὸ τῆς γενέσεως, συντελεῖα δὲ γενομένα καὶ λα-
 θόντα φύσιν. Ἐν οὖν δεῖ πρῶτον ὑπειναι πρὸς τὸ γίνεσθαι
 γένεσιν. § 4. Δεύτερον δὲ τὰς ἐναντιότητας, ἵνα μετα-
 βολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις ἐπιτελῶνται, πάθος καὶ διάθεσις
 ἐπιδηγομένης τῆς ὕλης, καὶ ἵνα αἱ δυνάμεις, ἀντιπαθεῖς
 οὔσαι, μήτε κρατῶσιν εἰς τέλος αὐτὰ αὐτῶν, μήτε κρα-
 τῶνται αὐτὰ ὑπ' αὐτῶν. Τυγχάνουσι δὲ αὐτὰ τό τε

in hac modo qua genita sunt commutantur, modo gene-
 rantur quae interierunt. § 3. In qua autem mundi parte
 natura et generatio dominantur, in ea tria haec exstare
 oportet. Primum quidem omnibus quae procreantur cor-
 pus esse debet sub tactum cadens. Hoc sane omnium
 capax est ipsiusque generationis habetur materia et funda-
 mentum, cuius ea est ad res ex ipso ortas comparatio, ut
 aqua ad saporem, silentium ad strepitum, tenebrae ad lucem
 et materia ad res artificiosas comparantur. Aqua enim
 saporis et qualitatibus expers saporis quidem dulci et
 amaro, acris et salso fieri potest. Aer quoque informis
 ad strepitum, locutionem et cantum simili ratione refer-
 tur (i. e. strepitus, locutionis et cantus similiter capax
 est). Tenebrae pariter, quae nec colore suffusa sunt, nec
 aliqua forma praeditae, lucem tamen et colorem flammam
 atque album admittunt; denique materia sola sufficit arti-
 stantiae, et illi quae et cera aliquid fingit. His igitur cor-
 poribus prius quam generentur, omnia per se, re ipsa vero
 cum genita atque exorta sunt, continentur; quo quidem
 fit ut ad efficiendam generationem hoc primum subesse
 oporteat. § 4. Secundum quod requiritur, sunt res oppo-
 sitae, ut mutationes et conversiones fiant, idque dum
 materia perpressioni et affectioni idonea evadit, ac ne fac-
 cultates contrariae ipsae se concitiant vel inter se concitiantur.

ὑποκάτω σελήνης. Quapropter requiritur αὐτῶ quod e Com-
 melini variis lectionibus ductum Rudolphus in contextu
 posuit. Caterum huic scriptori τὸ ἀεικίτητον est cælum,
 τὸ ἀειπαθεῖς autem inferior regio i. e. terra atque ea aeris
 pars, quae ad illam pertinet.

§ 3. γέν. ἔχουσι] codd. Parr.; ἔχει cod. Vat.
 ἐρχομένοις] codd. Parr. A. et B.; ἐρχομένης; addita emen-
 datione ἐρχομένοις cod. C.

ἐξ αὐτοῦ γενομένα] codd. Parr. A. et C. habent ἐξ αὐτῶν
 γενομένα, B. ἐξ αὐτῶν γενομένα, quod etiam e Vaticano
 adnotavit Siebenkeesius. At pro αὐτῶν flagitatur αὐτοῦ re-
 ferendum ad τὸ πανδεχὴς, τὸ πρὸς ἄρην ὑφίζόμενον σῶμα.
 Hanc Rudolphus emendationem recipere non dubitavi.

γυλόν] superiores editiones vitiose γύλον.
 καὶ σιγὴ πρὸς φόρον] Sic Battasius sive ingenii ope sine
 codicis auxilio verborum ordinem aptiorem reddidit. Antea
 enim legebatur καὶ φόρος πρὸς σιγὴν. Sed Berlinus hic nihil
 e codd. Parisiensibus enotavit; quare Battasium facile
 verba haec immutasse reor.

τεχνητόν] Sic tres codd. Parr.; vulgo male τεχνιτόν.
 ἄποιον] omnes codd. et pleraeque edd.; absurde Nogarola
 ἀπονον.

πρὸς τε τὸ γλυκὺ] Ita codd. Vatt. et Par. C. atque edd.
 Lovan. et Vizzan.; πρὸς δὲ τὸ γλ. Par. A. Nog. Comm. Gal.
 Darg., sed minus recte, ut e sequentibus efficitur.

τὸ πικρὸν] Articulum habent codd. Parr. A. et C., Vatt.
 et Barth.; omittunt Parr. B. atque edd. Nog. Comm. Gal.
 Dargens. Battas. Cod. Par. C. locum sic exhibet: πρὸς
 τε τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν καὶ τὸ ἀνάλογον δριμύ καὶ ἄλυμρον.
 Eadem leguntur in ed. Lovan. Cod. Par. A.: πρὸς δὲ τὸ
 γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν καὶ τὸ ἀνάλογον δριμύ καὶ τὸ ἄλυμρον.
 Quae Battasius in verborum contextu habet non exstant
 in codd. Sic autem scripsit: γλυκὺ καὶ πικρὸν ἀνάλογον καὶ
 τὸ δριμύ καὶ ἄλυμρον.

καὶ λέξιν] πρὸς ante λέξιν deest in codd. Parr. atque in
 Barth., reperitur in edd. Nog. Comm. Gal. Batt. Rudolph.

καὶ μέλος] πρὸς ante μέλος non legitur in codd. neque
 necessarium est, additum tamen in edd. Comm. Gal.
 Dargens.

ἄχρον] Alter cod. Vat. ἄχρον, alter ἄχρονον quod et in
 Barth. et tribus Parisiensibus reperitur.

πρὸς τε τὸ λαμπρὸν] Ita cod. Vat. a Siebenkeesio collatus
 et tres Parisiensis, neque aliter editio Lovaniensis,
 cuius scripturam Rudolphus secutus est. Male Commelinus
 πρὸς δὲ λαμπρὸν, Vizzanus πρὸς τε λαμπρὸν et Battasius
 πρὸς τὸ δὲ λαμπρὸν, qui hic quoque a codicibus quos in-
 spexit ne monito quidem lectore discedendum putavit.

καὶ ἡ ὕλη δὲ πρὸς ἄρην καὶ πρὸς κηρ.] Ita cod. Parr. A.
 B. C. Portentosa lectio in edd. Comm. Vizzan. Gal. Dar-
 gens. est: ξανθὸν καὶ λευκόν· λευκὸν δὲ πρὸς ἀνδριαντοποιη-
 τικὴν καὶ κηροπλαστικὴν, ἄλλως δὲ ἡ ὕλη πρὸς ἀνδριαντοποιη-
 τικὴν. Rudolphus verba haec πρὸς κηροπλαστικὴν e contextu
 ejecit, sed postea (cf. Addend. et Corr. p. 453) errorem
 animadvertit. Prior vero ejus conjectura pro ἀνδριαντοποιη-
 τικὴν pag. 21 proposita ἀνδριάντα ποιητῶν aequae damnanda
 est ac posterior, quam in Addendis commemorat ἀνδριάντα
 πεποιημένην. Ergo ne tum quidem scivit, si tali emendi-
 tione locus hic esset, saltem ἀνδριάντα ποιητῶν vel πεποιη-
 μένον dicendum fuisse. At nihil mutandum.

ἐν τούτοις] legendum esse suspicamur pro eo quod in
 membranis est ἐν τούτοις. φύσιν λαμβάνειν hoc loco eadem
 significatione ponitur, qua apud Aelianum var. hist. lib.
 III, cap. 1 γένεσιν λαμβάνειν, i. e. nasci, oriri, exsistere.
 δεῖ] cod. Par. C.; sed in A. et B. scriptum est δεῖ.

πρὸς τὸ γίνεσθαι] Sic codd. Parr., non γίνεσθαι, ut
 alibi.

§ 4. διάθεσιν] codd. Vatt. et Parr. atque edd. Lovan.
 Vizzan. Batt.; διάθεσις Nog. Comm. Gal. Darg. Rotern.
 Patric. p. 203 lib. I p. 206 et p. 238.

αὐτὰ αὐτῶν] codd. Parr. et Vatt., porro Vizz et Batt;
 Patric. Disc. Perip. Tom. II lib. 2 p. 206 αὐτὰ αὐτῶν;
 C. mmel. αὐτὰ αὐτῶν.

αὐτὰ ὑπ' αὐτῶν] codd. Parr. et edd. Gal. et Batt.; αὐτὰ
 ὑπ' αὐτῶν Comm. Lovan.; αὐτὰ αὐτῶν Vizzan.

δὲ αὐτὰ τό τε θερμὸν x. τ. λ.] Cod. Vat. et Barth. praepo-
 nunt ψυχρὸν et ὑγρὸν teste Vizzanio. Codd. Parr. A. et
 B. δ' αὐτὰ τότε ψυχρὸν καὶ θερμὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν. Bat-
 tasius autem dedit: ψυχρὸν καὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν,
 quod sane praestat.

θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν. § 5. Τρίτον δὲ αἰοῦσαι, ὧν αἱ δυνάμεις εἰσὶν αὐταὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ γῆ. Διαφέρουσι δὲ αὐταὶ τῶν δυνάμεων αἱ μὲν γὰρ οὐσαι ἐν τόπῳ φθείρονται ἐξ ἀλλήλων· αἱ δὲ δυνάμεις οὔτε φθείρονται οὔτε γίνονται. Λόγοι γὰρ ἀσώματοι τυγχάνουσι τούτων. § 6. Τῶν δὲ τεσσάρων τὸ μὲν θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὡς αἶτια καὶ ποιητικὰ· τὸ δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ὡς ὕλη καὶ παθητικὰ. Πρώτως δὲ ὕλη τὸ πανδεγές. Κοινὸν γὰρ ὑπόκειται πᾶσιν, ὥστε πρῶτον μὲν τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχή, δεύτερον δὲ αἱ ἐναντιώσεις, οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης καὶ ὑγρότης καὶ ξηρότης· τρίτον δὲ αἱ οὐσαί, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀήρ. Ταῦτα γὰρ μεταβάλλουσι ἐξ ἀλλήλα, αἱ δὲ ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσι. § 7. Αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν σωματίων δύο· αἱ μὲν γὰρ εἰσι τῶν πρώτων, αἱ δὲ τῶν γενομένων ἐκ τούτων. Θερμὸν μὲν γὰρ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν τῶν πρώτων· τὸ δὲ βαρὺ καὶ κοῦφον καὶ πυκνὸν καὶ μακρὸν τῶν γενομένων ἐκ τούτων. Τυγχάνουσι δὲ αἱ πᾶσαι δέκα ἐξ ἑπτα θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν καὶ βαρὺ καὶ κοῦφον καὶ ἀραιὸν καὶ πυκνὸν καὶ λειὸν καὶ τραχὺ καὶ σκληρὸν καὶ μαλακὸν καὶ λεπτὸν καὶ παχὺ καὶ ὀξὺ καὶ ἀμβλύ.

tur. Hæc vero sunt calor et frigus, siccitas et humor. § 5. Tertio loco sequuntur naturæ, quarum illæ facultates sunt, ignis, aqua, aer, terra, quæ quidem naturæ a facultatibus longe differunt; nam illæ in locis suis mutuis cladibus pereunt, facultates vero neque occidunt, neque oriuntur: siquidem illarum rerum causæ sunt corporis expertes. § 6. Harum porro facultatum quæ quatuor numero sunt, calor et frigus, causæ et effectrices; siccitas et humor, materia et patibiles esse jure censentur. Primum autem materia omnium formarum capax est, quippe quæ cunctarum rerum commune fundamentum sit, ita ut initium corpus per se primo sensibus subjectum esse oporteat. Tum accedunt res contrariæ, velut calor et frigus, humor et siccitas: tertio denique loco sequuntur ignis et aqua, terra et aer. Hæc enim elementa inter se mutantur, res contrariæ non mutantur. § 7. Corporum differentie duæ sunt, aliæ primæ, aliæ ex primis ortæ: primæ quidem habentur calor et frigus, humor et siccitas; ex primis ortæ sunt gravitas et levitas, densitas et raritas. Omnes autem enumerantur sedecim, calor et frigus, humor et siccitas, gravitas et levitas, raritas et densitas, lævor et asperitas, duritia et mollitudo, tenuitas et crassitudo, acumen et hebetatio: quas quidem omnes tactio

§ 5. ὧν αἱ δυνάμεις εἰσὶν αὐταὶ] hæc desunt in ed. Lovan. καὶ ἀήρ καὶ γῆ] codd. Parr.; Vizz. καὶ ἀήρ γῆ; cod. Vat. a Siebenkeesio collatus καὶ γῆ καὶ εἰαρ.

δὲ αὐταὶ τ. δ. αἱ μὲν γὰρ] Cod. Barth. γὰρ omisit, Vaticanus notante Siebenkeesio habet οὖν; Parr. A. et B. δ' αὐταὶ τ. δ. αἱ μὲν οὖν; ed. Lovan. mendose οὐσαί ἐν τόπῳ φθ. ἐξ ἀλλήλων.

φείρονται ἐξ ἀλλήλων] Rudolphus ante hæc verba excidisse putat καὶ γίνονται.

λόγοι γὰρ ἀσώματοι τυγχάνουσι τούτων] Ita codd.; Nogarola ait in ed. Lovan. se invenisse λόγον γὰρ ἀσώματων τυγχάνουσι τούτων δὲ τῶν. At ibi ni fallor legitur λόγον γὰρ ἀσώματων τυγχάνουσι τούτων. τῶν δὲ. Rudolphus scribi voluit λόγοι γὰρ ἀσώματοι τυγχάνουσι. τούτων δὲ τῶν, qua conjectura non est opus.

§ 6. πρώτως δὲ] Sic cod. Vat. et edd. Lovan. et Commel. Stobæus πράτως γὰρ ὕλη; Patric. Disc. Perip. T. II lib. 2 p. 205 πρώτως δ' ἢ τὸ πανθ' — πᾶσι, ὥστε πρῶτον δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν. Sed p. 238 πρώτως δ' ἢ ὕλη πανθ.; πρῶτον δὲ Vizzan. Galeus, Dargensius, Battasius.

ὥστε πρῶτον — ἐναντιώσεις] Cod. Par. A. πρῶτον μὲν τὸ — δεύτερον δὲ καὶ ἐναντιώσεις, in quibus verbis καὶ superpositum particula δὲ omitti oportet; μὲν post πρῶτον in omnibus edd. desideratur. Agnosceat illud etiam Stobæus, apud quem legitur: ὥσπερ πρῶτον μὲν τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχάν, δεύτερον δὲ αἱ ἐναντιώσεις. Inde articulus ad ἐναντιώσεις addi potest.

οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης καὶ ὑγρότης καὶ ξηρότης] Sic cod. Par. A.; reliquæ οἷον θερμότητος καὶ ψυχρότητος κ. τ. λ. At nominativum tuetur etiam Stobæus οἷον θερμότης κ. τ. λ. omisso ὑγρότης, præterea Patricius p. 253. Eundem casum usurpat Aristoteles de gen. et corr. II, 6.

αἱ οὐσαί] Ita ed. Lovan. atque ex ea Vizzan. et Rudolph. Desunt hæc voces ap. Nog. Patric. p. 253 Commel. et Battæs.

καὶ γῆ καὶ ἀήρ] cod. Par. C.; sed Par. B. καὶ ἀήρ καὶ γῆ. In Par. A. verba καὶ γῆ omissa sunt.

ταῦτα γὰρ μεταβάλλουσι ἐξ ἀλλήλα] codd. Parr.; Vizzan. male μεταθ. ὡς ἀλλήλα et Patric. p. 253 ταῦτα δὲ pro ταῦτα γάρ.

οὐ μεταβάλλουσι] Sic codd. Parr. A. et B.; contra in cod. C. omittitur οὐ pariter atque in Vaticano antiquiore teste Vizzanio. Eandem particulam omissam videmus apud Stobæum Ecl. Phys. I, 42 atque in Lovaniensi editione. Recte omitti hanc voculam existimat Vizzanus in Comment. p. 130. At necessaria est. Exstat etiam apud Aristotelem de gen. et corr. II, 6 et Patric. p. 253 neque neglecta est a Nogarola, Battasio, Rudolpho, aliis.

§ 7. αἱ δὲ διαφ.] Ita codd. Parr. B. et C.; δὲ deest in cod. A. atque apud Battasium. Initium hujus paragraphi laudavit Patric. T. II p. 252 usque ad verba πᾶσι δέκα ἐξ nulla scripturæ varietate nisi quod γνωμένων habet pro γενομένων.

πυκνὸν καὶ μακρὸν] Post has voces Nogarola in interpretatione res contrarias quæ in sequentibus demum enumerantur nescio quo fonte usus supplavit. Idem fecit Patricius l. c.

καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν] Codices Parr. A et B. Vatt. et Barth. sic exhibent locum ut a Battasio et a me vulgatus est. In cod. C legitur καὶ ψυχρὸν, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, βαρὺ καὶ κοῦφον κ. τ. λ., ut oppositæ qualitates solæ particula καὶ copulerentur. Eadem scriptura in omnibus est editionibus quæ ante Battasianam prodierunt.

σκληρὸν κ. μαλ. — παχύ] Desiderantur hæc in contextu Nogarolæ et Commelini, non item in Nogarolæ interpretatione.

τούτων δὲ γνωστικῆ] Cod. Par. A. οὐτ δὲ γν.; reliqui τούτων δὲ γνωστικῆ; cod. Vat. et Barth. γνωστικῆν, Patric. p. 252 ἢ ἀφῆ.

τὸ πρῶτον] Ita tres codd. Parr.; articulus uncis inclusus est in edd. Commel. Gal. Battæs.

ἐν ὡ αἱ διαφοραὶ αὐταὶ] Cod. Par. A., quem secutus est Battasius; reliqui codd. omittunt αἱ. Articulus in plerisque editionibus, Rudolphiana etiam, desideratur.

Τούτων δὲ γνωστικὴ καὶ κριτικὴ πάντων ἀρχή. Διὸ καὶ τὸ πρῶτον σῶμα, ἐν ᾧ αἱ διαφοραὶ αὐταὶ δυνάμει, αἰσθητόν ἐστι πρὸς ἀρχήν. § 8. Τὸ μὲν οὖν θερμὸν καὶ τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ ἀραιὸν καὶ τὸ ὀξύ, πυρὸς ἐστὶ· τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ πυκνὸν καὶ τὸ ἀμβλύ, ὕδατος· τὸ δὲ μαλακὸν καὶ τὸ λεῖον καὶ τὸ κοῦρον καὶ τὸ λεπτόν, ἀέρος· τὸ δὲ ἀκληρὸν καὶ τραχὺ καὶ βαρὺ καὶ παχὺ, γῆς. § 9. Τῶν δὲ τεσσάρων πῦρ μὲν καὶ γῆ ὑπερβολαὶ καὶ ἀκρότητες τῶν ἐναντίων. Τὸ μὲν οὖν πῦρ ἐστὶν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὡσπερ ὁ κρῦσταλλος ψυχρότητος. Ἡ γὰρ πῆξις τε καὶ ζέσις ὑπερβολὴ τινὸς ἐστίν, ἢ μὲν θερμότητος, ἢ δὲ ψυχρότητος. Εἰ μὲν οὖν ὁ κρῦσταλλος ἐστὶ πῆξις ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἐστὶ ζέσις ξηροῦ καὶ θερμοῦ. Διόπερ οὐδὲν ἐκ κρῦσταλλοῦ γίνεται οὐδὲ ἐκ πυρός. § 10. Τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ ἡ γῆ ἄκρα, τὸ δὲ ὕδωρ καὶ ὁ ἀήρ μεσότητες. Μικτὴν γὰρ ἔχουσι τὴν σωματοποιίαν. Οὔτε δὲ ἐν τῶν ἄκρων οἷον τε εἶναι, δεῖ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον εἶναι· οὔτε δὲ δύο, δεῖ γὰρ τὸ μεταξὺ εἶναι. Ἀντίθετοι γὰρ ταῖς ἀκρότησιν αἱ μεσότητες. § 11. Τὸ μὲν οὖν πῦρ θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὁ δὲ ἀήρ θερμὸς καὶ ὑγρὸς, τὸ δὲ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ. Ἄερί μὲν οὖν καὶ πυρὶ κοινὸν τὸ θερμὸν· ὕδατι δὲ καὶ γῆ κοινὸν τὸ ψυχρὸν· γῆ δὲ καὶ πυρὶ κοινὸν τὸ ξηρὸν· ὕδατι δὲ καὶ ἀερί κοινὸν τὸ ὑγρὸν. Ἴδια δὲ ἐκάστου, πυρός μὲν τὸ θερμὸν, γῆς δὲ τὸ ξηρὸν, ἀέρος δὲ τὸ ὑγρὸν, ὕδατος δὲ τὸ ψυχρὸν. Κατὰ μὲν οὖν τὰ κοινὰ διαμείνουσιν αἱ οὐσίαι, κατὰ δὲ τὰ ἴδια μεταβάλλουσιν, ὅτε τὸ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου κατακρατῆσει· τὸ μὲν οὖν ἐν τῷ ἀερί ὑγρὸν τοῦ ἐν τῷ πυρὶ ξηροῦ, τὸ δ' ἐν τῷ ὕδατι ψυχρὸν τοῦ ἐν τῷ ἀερί θερμοῦ, τὸ δὲ ἐν τῇ γῆ ξηρὸν τοῦ ἐν

cognoscit et judicat. Ex quo sane fit ut primum corpus, in quo hæc differentie jam per se insunt, contrectari possit. § 8. Ac calor quidem et siccitas, raritas et acumen propriæ ipsius ignis sunt facultates : aquæ vero frigus, humor, densitas et hebetatio : aeris mollitudo, lævor, levitas et tenuitas : terræ autem duritia, asperitas, gravitas et crassitudo tributæ sunt. § 9. Ex quatuor corporibus ignis et terra ultimi sunt et extremi rerum contrariarum termini, atque ut ignis quidem caloris, sic glacies frigoris quasi fastigium est. Nam congelatio et astus rei alicujus exsuperantia est, altera caloris, altera frigoris. Quodsi glacies humoris et frigoris concretio judicatur, ignis pariter siccitatis et caloris fervor erit. Quapropter neque ex glacie neque ex igne quicquam gignitur. § 10. Ignis sane et terra extrema sunt elementa, aqua et aer media, quippe quæ mixtam habeant sui corporis conformationem. Nec vero ut unum tantum sit extremum, fieri potest, cum ei oppositum aliquid esse oporteat. Similiter neque duo extrema sola exstare possunt, quum media etiam esse debeant, quæ extremis opponantur. § 11. Atque ignis quidem calidus et siccus est, aer calidus et humidus, aqua humida et frigida, terra frigida et sicca. Aer igitur et ignis calorem, frigus aqua et terra, terra et ignis siccitatem, humorem aqua et aer communem habent : quamvis unicuique propriæ facultates, ut igni calor, terræ siccitas, humor aeri, et frigus aquæ, tributæ sint. Jam vero quæ communia sunt his naturis permanent, quæ propria commutantur, quando contraria vis contrariam superat. Quare cum aeris humor ignis siccitatem, aquæ frigus calorem aeris, terræ siccitas aquæ humorem

αὐταὶ δυνάμει αἰσθητόν] Sic omnes codd. Parr., præterea Valt. et Barth.; sed Nog. Comm. Gal. Darg. Batt. αἰσθητικὸν ἐστὶ.

§ 8. καὶ τὸ ὑγρ. — ἀμβλύ] codd. Parr.; sed Vizzan. alio ordine τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ ἀμβλύ καὶ τὸ πυκνόν.

τὸ δὲ μαλακόν] Conformavimus locum ad codd. Parr.; ed. Lovan. : « τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ μαλακὸν καὶ » e Varr. Lectt. Commel. et Vizzan.

καὶ τραχὺ κ. β. κ. παχὺ γῆς] Sic codd. Parr.; Vizzan. καὶ παχὺ καὶ βαρὺ καὶ τραχὺ γῆς.

§ 9. γῆ ὑπερβολαὶ] Vizzanio teste codd. Vat. et Barth. (B. legendum pro D.) γῆν ὑπερβολὰς; codd. Parr. nominativum habent.

ἡ γὰρ πῆξις — ψυχρότητος] Cod. Par. A. : ἡ γὰρ πῆξις τε καὶ ζέσις ὑπερβολὴ τινὸς ἐστὶ· ἢ μὲν, θερμότητος, ἢ δὲ, ψυχρότητος. ἐάν οὖν ὁ κρῦσταλλος κ. τ. λ. a quo in eo tantum differt cod. B. quod hic et paulo inferius habet ζῆσις et ubique κρῦσταλος simpliciter λ. Exstant hæc verba etiam in codd. Valt. et Barth., atque in edd. Vizz. Batt. Rud.; desunt vero in edd. Nog. Commel. Gal. Darg. Arist. de gen. et corr. II, 21 scribit ἡ γὰρ πῆξις καὶ ἡ ζέσις ὑπερβολαὶ τινὸς εἰσιν. Ἐάν οὖν mutavi in εἰ μὲν οὖν. Conf. quæ diximus ad cap. I § 4.

οὐδὲ ἐκ πυρός] Sic omnes edd.; in codd. Parr. est οὔτε ε. π.

§ 10. μεσότητες] codd. Parr. B. et C.; μεσότης cod. A.

μικτὴν γὰρ ἔχουσι] codd. Parr.; at ed. Lov. μικτά et cod. Vat. omittit ἔχουσι.

ἐν τῶν ἄκρων] codd. Parr. A. et B.; item Vaticanus a Vizzanio et Siebenkeesio excussus, atque ita ediderunt Vizzaninus, Galeus, Dargensius et Battæsius. Sed Nog. et Comm. male ἐκ τῶν ἄκρων.

οὔτε δὲ ἐν — ἐναντίον εἶναι] Exstant hæc in codd. Valt. et Parr. A. et B., sed desunt in Par. C. atque in ed. Lovan.

δεῖ δὲ τὸ ἐναντίον εἶναι· οὔτε δὲ δύο] Desiderantur hæc in cod. Vat., ut refert Vizzaninus. Siebenkeesius autem ex eo quem ipse contulit, affert δεῖ δὲ καὶ τὸ ἐναντίον, quæ et Parisiensis A. scriptura. est. Hinc etiam cum Rudolpho verborum ordini inserendum.

δεῖ γὰρ] codd. Parr.; γὰρ deest in cod. Vat. Vizzanii.

ἀντίθετοι] codd. omnes; inutilis Rotermundi conjectura ἀντιτίθενται.

§ 11. γῆ δὲ καὶ πυρὶ — κοινὸν τὸ ὑγρὸν] Ita codd. Parr. A. et C.; in cod. B. hæc omnia desiderantur. Eadem in codd. Valt. et Barth. ommissa esse ait Vizzaninus. Siebenkeesius tacet.

αἱ οὐσίαι αὐτῶν] Sic codd.; deleti αὐτῶν, quod salvo sensu abesse potest.

τὸ μὲν οὖν ἐν τῷ] cod. Par. B.; cod. A. et C. omittit οὖν. Ab his verbis novam paragraphum ordiuntur Commel. Vizz. Gal. Batt. At bene Dargensius monuit, hæc non esse dirimenda.

τῷ ὕδατι ὑγροῦ· καὶ ἀνάπαλιν τὸ μὲν ἐν τῷ ὕδατι ὑγρὸν τοῦ ἐν τῇ γῆ ξηροῦ, τὸ δὲ ἐν τῷ ἀέρι θερμὸν τοῦ ἐν τῷ ὕδατι ψυχροῦ, τὸ δὲ ἐν τῷ πυρὶ ξηρὸν τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ὑγροῦ· καὶ οὕτως αἱ μεταβολαὶ γίνονται καὶ γενέσεις εἰς ἄλληλα ἐξ ἄλλήλων. § 12. Τὸ δὲ ὑποκείμενον σῶμα καὶ τὸ δεγόμενον τὰς μεταβολάς, τὸ πανόεργός, καὶ τὸ δυνάμει πρῶτον πρὸς ἀφῆν. § 13. Γίνονται δὲ αἱ μεταβολαὶ ἤτοι ἐκ γῆς εἰς πῦρ, ἢ ἐκ πυρὸς εἰς ἀέρα, καὶ ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ, καὶ ἐξ ὕδατος εἰς γῆν. [Δεύτερον δὲ κατ' ἐναλλαγὴν,] καὶ τρίτον, ὅταν τὸ ἐν ἑκάστῳ ἐναντίον φθαρῆ, καὶ καταλειφθῆ τὸ συγγενές καὶ τὸ σύμφυλον. Ἡ μὲν οὖν γένεσις ἀποτελεῖται, ὅταν μία ἐναντιότης φθαρῆ. Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν πῦρ θερμὸν καὶ ξηρὸν, ὁ δὲ ἀήρ θερμὸς καὶ ὑγρὸς· κοινὸν ἀμφοτέροις αὐτοῖς τὸ θερμὸν, ἴδιον δὲ πυρὶ μὲν τὸ ξηρὸν, ἀέρι δὲ τὸ ὑγρὸν. Ὅτε οὖν τὸ ἐν τῷ ἀέρι ὑγρὸν ἐπικρατῆσει τοῦ ἐν τῷ πυρὶ ξηροῦ, μεταβάλλει τὸ πῦρ εἰς ἀέρα. § 14. Πάλιν ἐπεὶ τὸ μὲν ὕδωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, ὁ δὲ ἀήρ ὑγρὸς καὶ θερμὸς, κοινὸν ἀμφοτέρων αὐτῶν τὸ ὑγρὸν· ἴδιον δὲ τοῦ μὲν ὕδατος τὸ ψυχρὸν, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ θερμὸν. Ὅτε οὖν τὸ ἐν τῷ ὕδατι ψυχρὸν ἐπικρατῆσει τοῦ ἐν τῷ ἀέρι θερμοῦ, γίνεται ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ μεταβολή. § 15. Πάλιν ἐπεὶ ἡ μὲν γῆ ψυχρὰ καὶ ξηρά, τὸ δὲ ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, κοινὸν ἀμφοτέρων αὐτῶν τὸ ψυχρὸν, ἴδιον δὲ γῆς μὲν τὸ ξηρὸν, ὕδατος δὲ τὸ ὑγρὸν. Ὅτε οὖν τὸ ἐν τῇ γῆ ξηρὸν ἐπικρατῆσει τοῦ ἐν τῷ ὕδατι ὑγροῦ, γίνεται ἐξ ὕδατος εἰς γῆν μεταβολή. § 16. Ἀπὸ γῆς δὲ ἄνω, κατὰ τὸ ἐναντίον. Ἡ δὲ κατ' ἐναλλαγὴν, ὅτε ὅλον ὅλου κρατῆσει καὶ δύο δυνάμεις τὰς ἐναντίας φθείρουσι, μηδενὸς ὄντος αὐτοῦ κοινοῦ. Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν πῦρ ἐστὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ὅταν τὸ ἐν τῷ ὕδατι ὑγρὸν ἐπικρατῆσῃ τοῦ ἐν τῷ πυρὶ ξηροῦ, τὸ δὲ ἐν τῷ ὕδατι ψυχρὸν

lollit; atque e contrario cum aquæ humor terræ siccitatem, aeris calor aquæ frigus, et ignis siccitas humorem aeris peliit, tum mutationes et ortus eorumque vicissitudines effici solent. § 12. At corpus subjectum et his mutationibus obnoxium, omnium formarum capax, et per se primum tractabile est. § 13. Mutantur autem elementa, cum aut ex terra ignis, aut ex igne aer, vel aqua ex aere, vel ex aqua terra oritur, deinde alterius elementi interitu, denique tertio loco cum uniuscujusque elementi contraria interit facultas, cognata vero, et quæ ejusdem generis est, relinquuntur. Ita deleta una e rebus contrariis generatio absolvitur. Nam quum ignis calidus siccusque sit, aer autem calidus et humidus, utriusque communis est calor; siccitas vero ignis, humor aeris proprius est. Quare quando humor aeris ignis siccitatem exsuperat, ignis in aerem convertitur. § 14. Præterea aqua quum sit humida et frigida, aer humidus et calidus, utriusque communis est humor: aqua vero proprium habet frigus et aer calorem. Itaque si aquæ frigus aeris calorem vincit, ex aere in aquam efficitur mutatio. § 15. Rursus quum terra frigida siccaque sit, aqua frigida et humida: utraque frigus communiter possidet, separatim vero terra siccitatem, humorem aqua sibi vindicat. Quo fit ut, quum terræ siccitas aquæ humore valentior est, aqua in terram vertatur. § 16. Contra vero, quæ a terra sursum ascendit mutatio, contrario modo fit (ita ut terra in aquam, aqua in aerem, aer in ignem mutetur). At vero alterius elementi interitu mutatio tunc accidit, quum totum altero superius est, et duæ facultates contrarias duas perdunt, si nihil illis elementis commune sit. Nam quum ignis calidus et siccus sit, aqua frigida et humida; si aquæ humor ignis siccitatem, et

τοῦ ἐν τῷ πυρὶ] Sic codd.; articulus τοῦ deest apud Vizzanium qui postea etiam dedit τοῦ ἐν ὕδατι ὑγροῦ.

τὸ δ' ἐν τῷ ὕδατι] cod. Par. B.; reliqui τὸ δὲ ἐν τῷ ὕδατι γίνονται] cod. Par. A. γίνονται, reliqui γίνονται.

§ 12. πρὸς ἀφῆν] codd. Parr. atque edd. Lovan Comm. Batt.; πρὸς τὴν ἀφῆν Vizzan. Gal. Dargens.

§ 13. [δεύτερον δὲ κατ' ἐναλλαγὴν] Hæc verba e Rudolphi conjectura adjecta sunt. Cf. § 16. Vulgo post εἰς γῆν legitur καὶ τρίτον. Pro τρίτον Commelinus Varr. lect. alios dicit τοῦτο legere, quæ conjectura non pluris facienda est quam Rotermundi εἰς γῆν, καὶ γίνονται τότε.

ὅταν] codd. Parr. A. et C.; male cod. B. et Vatt. ὅτε. καταλειφθῆ] codd. Parr. A. et B. atque ita ediderunt Galeus et Dargensius; male Comm. Vizz. Batt. καταλειφθῆ.

ὅταν μία ἐναντιότης φθαρῆ] Sic cod. C. Par.; in codd. A. et B. exstat ὅτε. Idem mendum in codd. Vatt. est.

ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν] γὰρ omissum est in codd. Parr. A. et B. atque in Vatt. ideoque repudiatum a Battæio. Legitur in edd. Commel. Gal. Dargensii et aliorum.

τὸ θερμὸν — τὸ ξηρὸν] codd. tres Parr.; articulus unciis inclusus in edd. Comm. Gal. Dargens. Vizzanium dedit πυρὶ τὸ ξηρὸν.

§ 14. ὁ δὲ ἀήρ] codd. Parr. B. et C.; cod. A. ὁ δ' ἀήρ.

κοινὸν ἀμφοτέρων αὐτῶν] codd. tres Parr. et Vatt.; item edd. Lovan. et Vizzan. At Nogarola et Battæius habent ἀμφοτέροις αὐτῶν.

ὅτε οὖν τὸ ἐν τῷ ὕδατι] cod. Par. A.; in reliquis codd. atque in omnibus edd. scriptum est τὸ ἐν ὕδατι, in Par. B. autem οὖν ἐν τῷ ὕδατι.

§ 15. πάλιν ἐπεὶ ἡ μὲν γῆ] cod. Par. A.; reliquæ membranæ et editiones πάλιν ἡ μὲν γῆ.

γῆ; μὲν] Codd. Parr. A. et B. habent ἴδιον δὲ γῆς μὲν τὸ ξηρὸν, cod. C. autem ἴδιον δὲ γῆς μὲν ξηρὸν, quod in Lovan. ed. transit. In verbis τὸ ξηρὸν articulum a cæteris omissum posuit Vizzanium. Præterea codd. Vatt. et Barh. teste Vizzanio τῆς μὲν γῆς, quod probavit Rudolphus; μὲν deest in edd. Nog. Comm. Darg. Battæis.

ἐν τῇ γῆ] codd. Parr. A. et B. Non aliter Vizzan. et Gal.; sed Comm. et Batt. ἐν γῆ.

§ 16. ἐναλλαγὴν] codd. Parr. et Vatt. atque hoc posuerunt Vizzanium, Commelinus, Battæius et Rudolphus. Nogar. ἀναλλαγὴν.

ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν] Sic cod. Par. C.; reliqui duo ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν.

ὅταν — ἐπικρατῆσῃ] bis habent codd. Parr. et pleræque edd.; Vizzanium vero male ἐπικρατῆσει posuit.

ξηροῦ, τὸ δὲ ἐν — τοῦ ἐν τῷ πυρὶ] codd. Parr. A. et B.

ἐπικρατήσῃ τοῦ ἐν τῷ πυρὶ θερμοῦ γίνεται ἐκ πυρὸς εἰς ὕδωρ μεταβολή. § 17. Πάλιν ἐπεὶ ἢ μὲν γῆ ἐστὶ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ὃ δὲ ἀήρ θερμὸν καὶ ὑγρὸν ὅταν τὸ μὲν ἐν τῇ γῆ ψυχρὸν ἐπικρατήσῃ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι θερμοῦ, τὸ δὲ ἐν τῇ γῆ ξηρὸν ἐπικρατήσῃ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ὑγροῦ, γίνεται εἰς ἀέρος εἰς γῆν μεταβολή. § 18. Ὅταν δὲ τοῦ μὲν ἀέρος φθαρῇ τὸ ὑγρὸν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ θερμὸν, γεννηθήσεται εἰς ἀμφοτέρων αὐτῶν πῦρ καταλείπεται γὰρ τοῦ μὲν ἀέρος τὸ θερμὸν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ ξηρὸν τὸ δὲ γε πῦρ ἐστὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν. § 19. Ὅταν δὲ τῆς μὲν γῆς φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρὸν, γεννηθήσεται εἰς ἀμφοτέρων αὐτῶν γῆ. Καταλείπεται γὰρ τῆς μὲν γῆς τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ψυχρὸν ἢ δὲ γῆ ἐστὶ ψυχρὰ καὶ ξηρά. § 20. Ὅταν δὲ τοῦ ἀέρος φθαρῇ τὸ θερμὸν καὶ τοῦ πυρὸς τὸ θερμὸν, γένεσις οὐκ ἔσται. Τὰ γὰρ ἐναντία καταλείπεται ἐπ' ἀμφοτέρων, τοῦ μὲν ἀέρος τὸ ὑγρὸν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ ξηρὸν. Τὸ δὲ ὑγρὸν τῷ ξηρῷ ἐναντίον. § 21. Καὶ πάλιν ὅταν τῆς μὲν γῆς φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὅμοιον, οὐδὲ οὕτως ἔσται γένεσις. Καταλείπεται γὰρ τῆς μὲν γῆς τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρὸν τὸ δὲ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ ἐναντίον. Καὶ περὶ μὲν γενέσεως τῶν πρώτων σωματίων, πῶς τε καὶ τίνων ὑποκειμένων γίνεται, ἰκανῶς εἴρηται διὰ βραχείων. § 22. Ἐπεὶ δὲ ἀνώλεθρος καὶ ἀγέννητος ὁ κόσμος, καὶ οὕτε ἀρχὴν γενέσεως εἰληπεν οὕτε τελευτὴν ποτε λήψεται· δεῖ καὶ τὸ ποιοῦν ἐν ἐτέρῳ τὴν γένεσιν, καὶ τὸ γεννῶν ἐν ἑαυτῷ συνυπεῖναι ἀλλήλοις· τὸ μὲν ποιοῦν τὴν γένεσιν τὸ ὑπεράνω σελήνης ἐστὶ πᾶν σύνεγγυς δὲ μᾶλλον ὃ ἥλιος

agua; frigus ignis calorem reprimit, ex igne in aquam conversio fiat oportet. § 17. Jam vero quum terra frigida siccataque sit, aer calidus et humidus, ubi terrae frigus calorem aeris, et terrae siccitas humorem aeris perdomuit, aer in terram transeat necesse est. § 18. Quum vero humor aeris et ignis calor interierit, ex ambobus ignis oriatur. Nam aeris calor et ignis remanet siccitas. Atqui calidus et siccus ignis est. § 19. At quum terrae frigus et aquae humor perierit, ex ambobus nascetur terra: siquidem terrae siccitas et aquae servatur frigus, quibus quidem facultatibus terra praedita est. § 20. Sed quum aeris et ignis pariter deletur calor, nullius elementi erit ortus. Nam utriusque contrariae facultates relinquuntur, aeris quidem humor et ignis siccitas. At humor et siccitas contraria sunt. § 21. Denique sublato haud secus terrae atque aquae frigore, ne sic quidem ulla erit generatio, siquidem terrae siccitas et humor aquae servantur incolomes. At siccitas et humor facultates oppositae sunt. Ac de ortu quidem primorum corporum, et quonam modo, et quibus rebus subjectis fiat, satis ac breviter expositum est. § 22. Verum cum interitus et ortus expers sit mundus, atque ut neque initium habuit, ita nec finem sit habiturus, duo simul adesse oportet, quorum unum patris instar in altero generationem efficiat, alterum matris instar in se ipso generet. Atque quod in alio generat, ea censetur esse universa mundi pars quae supra lunam posita est, ipsius vero sol ipse, qui accessu suo et re-

in cod. C. pro τὸ scriptum est τοῦ. Caterum haec omnia desiderantur in Nogarolus editione, leguntur autem apud Vizzanium e cold. Vatt.

§ 17. πάλιν ἐπεὶ ἢ μὲν] codd. Parr. A. et B., item Vatt. et Barth.; ἐπεὶ habent etiam Vizzanici et Rudolphus. Deest haec vox in edd. Nog. Commel. Gal. Dargens. Batt.

ὃ δὲ ἀήρ] cod. Par. C.; ὃ ἀήρ δὲ Par. A., ἀήρ δὲ Par. B. ὅταν τὸ μὲν ἐν τῇ γῆ] codd. Parr. A. et B. et Vizzanio teste Vatt. atque Barth.; ὅταν οὐ τὸ ἐν τῇ γῆ Nog. Comm. Gal. Darg.; Battas. male ὅταν ἐν τῇ γῆ.

ξηρὸν ἐπικρατήσῃ τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ὑγροῦ] Ita codd. tres Parr. Vatt. et Barthol. atque edd. Lovan. et Rudolph. Omittitur ἐπικρατήσῃ in reliquis editionibus, ne Battasiana quidem excepta.

§ 18. γεννηθήσεται] videtur in aliis membranis exstare; in Parisiensibus hoc loco vitiose γεννηθήσεται scriptum est. τὸ δὲ γε πῦρ] Sic codd. Parr.; γε deest in cod. Vat.

§ 19. γεννηθήσεται] Parr. A. et B.; C. habet γεννηθήσεται.

αὐτῶν γῆ] codd. tres Parr. atque edd. Lovan. et Batt.; αὐτῶν ἢ γῆ male Vizzan. Articulum uncis incluserunt Commelinus, Galeus, alii

§ 20. τοῦ ἀέρος φθ.] Ita omnes edd. cum cod. Par. C.; in cod. Vat. atque in Parr. A. et B. legitur ὅταν δὲ τοῦ μὲν ἀέρος, ubi μὲν propterea quod καὶ hic ei respondet non satis commodum habet usum in soluta oratione. Quamobrem satius est omittere haec particula.

§ 21. ὅταν τῆς μὲν γῆς] Cod. Par. B. et Vat. nec non Barth. testibus Vizzanio et Siebenkeesio habent ὅταν μὲν τῆς γῆς; cod. Par. A. ὅταν μὲν γῆς; Nog. Comm. et Batt. legunt

ὅταν γῆς μὲν φθ.; Galeus et Dargensius ὅταν τῆς γῆς μὲν φθ. Rectius Rudolphus ὅταν τῆς μὲν γῆς φθ.

τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὅμοιον] cod. Vat. a Siebenkeesio excussum; καὶ τοῦ ὕδατος τ. ὃ. cold. Parr. A. et B. nec non Vizzanio teste cold. Vatt. et Barth.; ὕδατος δὲ ὅμοιον Parr. C. Nog. Commel. Gal. Darg. Batt. Quod contextui inserui jam antea Rudolpho placuerat.

γίνεται] Cod. Par. A. γίγνεται, caeteri γίνεται. διὰ βραχείων] Deest haec formula in cod. Par. A. ideoque a Battasio ommissa est, exstat autem in codd. B. et C.; Commelinus et Galeus διαβραχείων; Vizzanici διαβραχείως.

§ 22. ἐπεὶ δὲ ἀνώλεθρος καὶ ἀγέννητος ὁ κόσμος] Cod. Par. A. ἐπεὶ δ' ἀνώλεθρος καὶ ἀγέννητος ὁ κόσμος; cod. B. ἐπεὶ δὲ ἀνώλεθρος καὶ ἀγέννητος ὁ κόσμος. Eadem exstant in cod. Barth.; cod. Par. C. habet ἐπεὶ δὲ ἀνώλεθρος ὁ κόσμος καὶ ἀγέννητος. Eandem lectionem sequuntur Gal. Comm. Batt. et Patric. p. 254, a quibus in hoc tantum dissentiunt Vizzanici, editor Lovaniensis et secum ipse Patric. p. 239, quod ἀγέννητος dederunt.

τὸ γεννῶν ἐν ἑαυτῷ] codd. Parr. B. et C.; sed in Cod. A.

scriptum est γεννῶν (sic) ἐν αὐτῷ. Caterum τὸ ποιοῦν ἐν ἐτέρῳ τὴν γένεσιν ita opponitur τῷ γεννῶντι ἐν ἑαυτῷ, ut illud quasi patris, hoc matris instar habendum sit.

τὸ μὲν ποιοῦν τὴν γένεσιν] codd. Parr. omnes, nec non Vatt. et Barth. atque edd. Lovan. et Rudolph.; contra Patricius p. 239 et 254 Vizzan. Commel. Darg. Battas. addunt ἐν ἐτέρῳ ad ποιοῦν, quasi non facile haec voces, etsi non adjectae ex iis quae dicuntur intelligi queant.

κατὰ τε τὰς παρ.] Sic codd. tres Parr. Vatt. Barth. atque

κατά τε τὰς προσόδους καὶ τὰς ἀφόδους μεταβάλλον
τὸν ἀέρα συνεχῶς πρὸς λόγον ψύχους τε καὶ θερμασίας,
ἢ συνεπακολουθεῖ καὶ τὴν γῆν μεταβάλλειν καὶ πάντα
τὰ ἐπὶ γῆς. § 23. Εὖ δὲ ἔχει καὶ ἡ λόξωσις τῶν
ζωῶν τῶ τοῦ πολοῦ πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου φορὰν. Αἰτία
γὰρ καὶ αὕτη τῆς γενέσεώς ἐστι καθόλου δὲ ἡ τοῦ παν-
τὸς διακόσμησις, ὥστε εἶναι ἐν αὐτῇ τὸ μὲν ποιοῦν τὸ
δὲ πάσχειν τὸ μὲν οὖν ἐν ἐτέρῳ γεννῶν, τὸ ὑπεράνω
σελήνης ἐστὶ τὸ δὲ ἐν ἑαυτῷ τὸ ὑποκάτω σελήνης. Τὸ
δὲ ἐξ ἀμφοτέρων αὐτῶν, τοῦ μὲν αἰεὶ θέοντος θείου,
τοῦ δὲ αἰεὶ μεταβάλλοντος γενητοῦ κόμος ἄρα ἐστίν.

ΚΕΦ. Γ.

§ 1. Ἀνθρώπου δὲ ἀρχὴ γενέσεως πρώτη οὐ γέγονεν
ἐκ γῆς, οὐδὲ τῶν ἄλλων ζῴων οὐδὲ φυτῶν, ἀλλ' αἰεὶ
τῆς διακοσμήσεως οὐσης, ἀνάγκη καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα
καὶ τὰ ἐνδιαικεκοσμημένα συνυπεῖναι. Πρῶτον μὲν
γὰρ αἰεὶ ὄντος τοῦ κόσμου, ἀναγκαῖον καὶ τὰ μέρη αὐ-
τοῦ συνυπάρχειν λέγω δὲ μέρη οὐρανόν, γῆν, τὸ με-
ταξὺ τούτων, ὃ δὴ μετάρσιον καὶ ἀέριον ὀνομάζεται,
οὐ γὰρ ἄνευ τούτων, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ ἐκ τούτων ὁ
κόσμος. § 2. Τῶν δὲ μερῶν συνυπαρχόντων, ἀνάγκη
καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα συνυπάρχειν αὐτοῖς· οὐρανῷ μὲν
ἡλίον, σελήνην, ἀπλανεῖς τε ἀστέρας καὶ πλανήτας, τῇ
δὲ γῆ ζῶα, φυτὰ, χρυσόν, ἄργυρον, μεταρσίῳ δὲ καὶ
ἀερίῳ πνεύματα, ἄνεμον, μεταβολὴν ἐπὶ τὸ θερμότε-
ρον, μεταβολὴν ἐπὶ τὸ ψυχρότερον· σὺν τούτῳ γὰρ οὐ-
ρανός, σὺν τῷ τὰ περιεχόμενα ἔχειν, καὶ σὺν τούτῳ

cessu aerem continenter immutat et variat, pro portione
frigoris et caloris, cujus mutationem sequitur terrae muta-
tio et eorum quae sunt in terra. § 23. Obliquitas etiam
signorum caelestium ad solis motum maxime confert,
cum et ipsa generationis causa sit, et omnino ordinata
universi compositio, qua fit ut alia pars agat, alia patiat-
tur. Quod ergo in alio generat, supra lunam, quod au-
tem in se ipso, infra eam collocatum est: at quod ex
ambabus constat partibus, ex una quidem divina et sem-
per currente, ex altera vero genita, et mutationibus per-
petuo obnoxia, id certe mundus est.

CAP. III.

§ 1. Nec vero primum humani ortus initium, quemad-
modum nec caeterorum animalium, neque plantarum e
terra ductum est, sed mundi ornatus et dispositio cum
semper permaneat, ea quoque quae in eo disposita dige-
staque sunt semper simul adesse necesse est. Quum igitur
mundus aeternus sit, partes quoque ejus una semper
esse oportet; partes autem dico caelum et terram et spa-
tium interjectum quod sublime et aerium vocatur: neque
enim sine iis, sed cum iis atque ex iis concretus est mun-
dus. § 2. Sed quia partes simul exstant, necesse est ea
quoque quae iis continentur, una cum illis exstare, cum
caelo solem, lunam, stellas tam inerrantes quam vagas:
cum terra animalia, plantas, aurum et argentum: cum
sublimi et aerea regione spiritus et ventos, necnon muta-
tionem in caloris et frigoris vim majorem. Cum his enim,
id est cum iis quae eo continentur vere caelum est, cum

edd. Lovan. et Rudolph. Reliquae edd. exhibent κατὰ γε
τὰς πρ.

ψύχους τε] codd. Parr. et Vat.; item edd. Lovan. Balt.
Rud.; te omissum est apud Vizzanium et Patricium, apud
Commelinum vero et alios uncis inclusum.

τὰ ἐπὶ γῆς] codd. Parr.; τὰ deest in Vizzanii editione.

§ 23. λόξωσις] cod. Par. A.; vulgo λόξις, cujus loco Pa-
tricius λόξωσις habet. Sed Galeus jam recte λόξωσις conjecit.

πόλου] πόλος hic accipiendum est pro *calo*, qua significa-
tione hoc vocabulum non solum apud poetas legitur (cf.
interp. ad Horat. Carm. I, 23, 6), verum etiam apud phi-
losophos, Aeschin. Socr. Dial. III, 19: τοῦ δὲ πόλου ὄντος
σφαιροειδούς. Vid. Dorvill. ad Chariton. p. 652.

καὶ αὕτη τῆς γεν.] codd. Parr. B. et C. Patricius pag.
239 et 254 et pleraeque edd.; καὶ αὕτη τῆς γεν. cod. Par.
A. et ed. Lovan.

γενέσεώς ἐστι] ἐστι omissum a Nogarola et Patricio ex-
stat in codd. Vatt. Barth. et tribus Parisiensibus.

ἐν ἐτέρῳ γενῶν τὸ ὑπεράνω σελήνης ἐστὶ] codd. Parr.
A. et C.; sed in cod. B. item codd. Vat. et in Barth. tes-
tibus Vizzanio et Siebenkeesio legitur ἀνωτέρω γενῶν. Viz-
zanius et Battæsius ὑπ. τῆς σελήνης. Articulus uncis in-
cludit Commelinus atque alii.

τὸ δὲ ἐν ἑαυτῷ — σελήνης] Desunt haec in cod. Vat.

κεφ. γ'] om. in codd. Parr.

§ 1. δὲ ἀρχῇ] codd. Parr. A. et C. Vizzan. et ed. Lovan.;
sed Galeus δ' ἀρχῇ.

οὐδὲ φυτῶν] codd. Parr. A. et C.; cod. B. οὔτε φυτῶν,
quod in omnibus est editionibus.

ἐνδιαικεκοσμημένα] codd. Parr.; κεκοσμημένα cod. Vat.

συνυπεῖναι] codd. Parr. atque edd. Lov. Comm. Gal.
Balt.; συνεπεῖναι Vizzan. Dargens. Rotern.

μέρη αὐτοῦ] codd. Parr. Vat. Barth.; Nogarola αὐτοῦ.
οὐρανόν, γῆν] cod. Par. C.; γῆν οὐρανόν codd. A. et B.
ἐμπεριεχόμενα] cod. Par. A. Vat. ap. Vizz. et Siebenk.
atque edd. Vizz. Gal. Darg. Batt.; περιεχόμενα edd. Lo-
van. Nog. Comm.

πλανήτας, τῇ δὲ γῆ] cod. Par. C., extrema vox autem in
contextu omisa secunda manu in margine posita est;
eadem leguntur in edd. Vizz. Gal. Darg. At codd. Parr.
A. et B. πλανήτας γῆ δὲ ζῶα; πλανήτας reperitur etiam in
edd. Lovan. Comm. Balt. Rudolphus hanc formam pro
dorismo habet, quia Doros ας in hoc casu primae declina-
tionis corripiant. Quodsi non nego dorici quid superesse
posse in libro qui e dorico sermone in atticum translatus
sit, satius tamen est aut πλανήτας scribere cum cod. Par.
C. et Pseudoplutarch. de plac. phil. lib. II, 15, aut cum
Platone πλάνητας. Nam antiquioribus stellae errantes non
πλανῆται sunt, sed πλάνητες. Ceterum γῆ δὲ solus Battæ-
sius in verborum ordinem recepit, reliqui τῇ δὲ γῆ scripse-
runt.

ἀργυρον] codd. Par.; Vizzanius ἀργύριον.

ἄνεμον] Sic cod. Par. C.; sed cod. A. ἄνεμος, cod. B.
et Vat. ἀνεμούς. In edd. Nog. Comm. Batt. et aliorum est
ἄνεμον, Vizzanius codicis Vaticani lectionem probavit.

μεταβολὴν] codd. Parr. A. et B.; μεταβολή cod. C.

σὺν τούτῳ γὰρ οὐρανός] codd. Parr.; sed ed. Lovan. σὺν
τούτῳ δὲ γε οὐρανόν.

καὶ σὺν τούτῳ γῆ, σὺν τῷ τὰ ἐπ' αὐτῆς] codd. Parr. A.
et B, nec non Vatt. et Barth.; sed cod. Par. C. σὺν τούτῳ

γῆ, σὺν τῷ τὰ ἐπ' αὐτῆς φυόμενα καὶ βοσκόμενα ὑπεῖναι, καὶ σὺν τούτῳ μεταρσίον καὶ ἀέριον, σὺν τῷ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ γινόμενα γίνεσθαι. § 3. Ἐπεὶ οὖν καθ' ἑκάστην ἀποτομὴν ὑπερέχον τι γένος ἐντέτακται τῶν ἄλλων, ἐν μὲν οὐρανῷ τὸ τῶν θεῶν, ἐν δὲ γῆ ἄνθρωπος, ἐν δὲ τῷ μεταρσίῳ τόπῳ δαίμονες, ἀνάγκη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων αἰδιον εἶναι, εἴπερ ἀληθῶς ὁ λόγος συμβιβάζει, μὴ μόνον τὰ μέρη συνυπάρχειν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ περιεχόμενα τοῖς μέρεσι. § 4. Φθοραὶ δὲ καὶ μεταβολαὶ βίαιοι γίνονται κατὰ τὰ μέρη τῆς γῆς· ὅτε μὲν ἀνάχρυσιν λαμβανούσης τῆς θαλάσσης εἰς ἕτερον μέρος· ὅτε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς γῆς εὐνομένης καὶ δυσταμένης ὑπερπνευμάτων ἢ ὑδάτων κρύβδην ἐπιπερομένων· παντελὴς δὲ φθορὰ τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως οὔτε γέγονεν, οὔτε ἔσται ποτέ. § 5. Διὸ καὶ τοῖς λέγουσι, τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου εἶναι τοῦ Ἀργείου, προσεκτέον οὕτως, οὐχ ὡς ἀπὸ τινος ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ τῆς γενομένης μεταβολῆς κατ' αὐτήν. Πολλάκις γὰρ καὶ γέγονε καὶ ἔσται βάρβαρος ἡ Ἑλλάς, οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων μόνον γινομένη μετανάστατος, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως, οὐ μείζονος οὐδὲ μείονος αὐτῆς γινομένης, ἀλλὰ καινότερας ἀεὶ, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀρχὴν λαμβανούσης. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ὄλου καὶ παντός, ἔτι δὲ καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἐν αὐτῷ γινομένης, ὡς οὕτως ἔχει καὶ ἔξει τὸν ἅπαντα αἰῶνα, τῆς μὲν

his terra, id est cum iis quæ in ea crescut et aluntur, cum his denique sublime et aerium spatium, id est cum iis omnibus, quæ in eo accidunt et gignuntur. § 3. Cum igitur in unaquaque mundi parte collocatum sit aliquod cæteris præstans animalium genus, in celo dii, homines in terra, in sublimi demones, necesse est humanum genus esse perpetuum, siquidem vere evincit ratio, non solum mundi partes una cum mundo, verum et ea quæ partibus continentur una cum mundo exstare. § 4. At terræ partes vi mutantur et intereunt: interdum quidem cum mare in aliam partem effunditur, quandoque vero cum terra ventis et aquis quæ in ipsam latent ingrediuntur, dilatatur ac distrahitur: terræ vero temperatio et compositio nunquam antea prorsus interit, nec post ullo tempore interitura est. § 5. Quapropter qui dicunt, historiæ Græcæ initium ab Inacho Argivo repetendum esse, velim sic existimant, non ab aliquo primo principio, sed ab aliqua mutatione quæ tunc acciderit, eam ortum denuo habuisse. Græcia enim et antea sæpius fuit et posthac etiam erit barbara, non modo ab hominibus alio commigrantibus deserta, verum etiam ipsius naturæ vi vastata, quæ quamvis nec major fiat neque minor, nova tamen semper est, atque ab eo, quod nobis videtur initium, proficiscitur. De toto mundo ac de universo, deque ortu et interitu, qui in eo fiunt, et ut se habeant, atque in omni æternitate sint habituri, cum natura partim sempiterno in motu

γῆ, σὺν τούτῳ τὰ ὑπ' αὐτῆς. Ed. Lovan. habet σὺν τούτῳ γῆ, σὺν τῷ τὰ ὑπ' αὐτῆς. Verba σὺν τῷ omisssa a Nogarola et Commelino exstant in edd. Vizzanii, Battasii et Rudolphi. πάντα τὰ γενομένα] Articulum omittunt tres codd. Parr.; ed. Lovan. habet πάντων γινόμενα.

§ 3. γένος τῶν ἀνθρ.] codd. Parr.; τῶν apud Battesium omissum est.

§ 4. βίαιοι γίνονται] codd. Parr. B. et C.; sed cod. A. γίνονται quod edidit Battasius.

κατὰ τὰ μέρη] cod. Vat. apud Siebenk. nec non Parr. A. et B.; Commelinus et Battasius κατὰ μέρος.

ὅτε μὲν] codd. Pariss.; male edd. Lovan. Comm. et Batt. ὁ τὸ μὲν.

τῆς θαλάσσης] codd. Parr.; τῆς deest apud Nogar. et Patric. p. 279, sed exstat in edd. Lovan. Vizzan. Batt. qui hanc voculam unciis inclusit, Comm. Gal. Rudolph.

εἰς ἕτερον] Sic codd. Parr. et Vatt. testibus Vizzanio et Siebenkeesio atque edd. Vizzan. Batt. Rudolph.; εἰς desideratur in edd. Lovan. Comm. atque apud Patric. p. 279. εὐνομο.] Codd. Parr.; sed Cod. Vat. εὐνομο. et pro ἢ ὑδάτων Patric. lib. I καὶ ὑδάτων.

παντελῆς δὲ φθορὰ x. τ. λ.] Quæ sequuntur usque ad finem hujus capituli Stobæus dorico sermone attulit Ecl. Phys. I, 24 p. 45.

οὔτε ἔσται] Patric. l. c. οὐδ' ἔσται. § 5. εἶναι τοῦ Ἀργ.] εἶναι τοῦ non agnoscit Stobæus. οὐχ ὡς ἀπὸ] ὡς οὐχ ἀπὸ Stobæus.

μετ. κατ' αὐτὴν] Stob. μετ. καὶ κατ' αὐτάν. Item adjecto καὶ Siebenk. e codice suo notavit x. αὐτόν.

γὰρ καὶ γέγ.] γὰρ ἤδη καὶ γέγονε Stobæus. Ἑλλάς] recte codd. Parr. A. et C.; sed Cod. B. habet ἑλλάς.

οὐχ ὑπ' ἀνθρ. — μετανάστατος] Ita codd. Parr. A. et C., nec non Vat. apud Siebenkæsius; μετástatos Nogar.

PHIL. GRÆC.

Comm.; ἀπ' ἀνθρώπων cod. Barth. Stobæus hæc habet: οὐ οὐχ ὑπ' ἀνθρ. μ. γιγνομένα μετανάστατος.

οὐ μείζ. οὐδὲ μείονος] Sic codd.; sed Stobæus οὔτε μ. οὔτε μείονος.

ἄλλὰ καινότερας ἀεὶ καὶ πρὸς] codd. Parr. A. et B.; in cod. C. legitur ἀλλὰ καινότερας ἀεὶ πρὸς quemadmodum in ed. Lovan. Verba ἀλλὰ καινότερας exstant apud Stobæum atque in edd. Nog. Lovan. Rudolph. At ἀλλὰ καὶ νεότερας (sic) legunt Vizzanios e codd. Vatt. et Barth. Gal. Darg. Batt., denique ἀλλὰ γὰρ νεότερας Commel.

πρὸς ἡμᾶς ἀρχὴν λαμβανούσης] Nogarola locum sic interpretatur: « quæ (natura) tametsi nec major redditur neque minor, recentior tamen semper est et ratione nostri principium sumit. » Bardilius: « in der Natur, die zwar im Ganzen nie weder gewinnt noch verliert, aber sich doch immer verjüngt und in diesem Betracht für uns einen Anfang nimmt. » Est autem πρὸς ἡμᾶς non magis quod Bardilius voluit nobis (für uns), quam quod Nogarola dicit ratione nostri (in Rücksicht auf uns), sed utrumque conjunctim dicendum est. Quod quum uno vocabulo nequeat fieri, hæc circumlocutio usus sum: « quæ quamvis nec major fiat neque minor, nova tamen semper est, atque ab eo, quod nobis videtur initium, proficiscitur. »

περὶ μὲν οὖν τοῦ ὄλου] cod. Par. A.; reliqui omittunt οὖν, quod e Stobæo adjiciendum putaverat Rudolphus.

ἔτι δὲ καὶ] codd. Parr.; ἔτι non exstat in cod. Vat. et Barth.; καὶ omisit Stobæus.

φθορᾶς] Stobæus ἀρθαρσίας.

ἐν αὐτῷ γινομένης] cod. Par. A. Vat. Barth. ed. Lovan. et Patric. T. II lib. VI p. 239. Sed Nog. Comm. Gal.

Darg. et alii ἐν ἐκρωτῷ γιν. et Stobæus ἐν αὐτῇ γιγνομένης. ὡς οὕτως ἔχει] cod. Par. C.; ὡς desideratur in codd. A. et B, item in Vat. et Barth. At Stobæus: ὡστ' ἔχει;

ἀεικινήτου φύσεως οὐσης, τῆς δὲ ἀειπαθοῦς, καὶ τῆς μὲν αἰεὶ κυβερνώσης, τῆς δὲ κυβερνωμένης, ἱκανῶς εἴρηται μοι διὰ τούτων.

ΚΕΦ. Δ.

§ 1. Περὶ δὲ τῆς ἐξ ἀλλήλων ἀνθρώπων γενέσεως, ὅπως τε καὶ ἐκ τίνων ἔσται κατὰ τρόπον ἐπιτελουμένη, νόμῳ τε καὶ σωφροσύνης καὶ οὐσιότητος ἐπισυνεργούσης, τὰδε καλῶς ἔχειν οἶομαι. Πρῶτον μὲν τοῦτο διαλαθεῖν, ὅτι οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα πρόσμιεν, ἀλλὰ τέκνων γενέσεως. § 2. Καὶ γὰρ αὐτὰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὄργανα, καὶ τὰς ὀρέξεις τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδομένας τοῖς ἀνθρώποις, οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα δόδοσθαι συμβέβηκεν, ἀλλὰ τῆς εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον διαμονῆς τοῦ γένους. Ἐπειδὴ γὰρ ἀμήχανον ἦν, θνητὸν φύτα θεοῦ βίου κοινωνήσαι, τὴν τοῦ γένους ἀθανασίαν φθειρομένην καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεός, ἀκατάληκτον ποιήσας καὶ συνεχῆ ταύτην τὴν γένεσιν. Ἐν οὖν τοῦτο πρῶτον δεῖ θεωρεῖν, ὅτι οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα ἡ μίξις. § 3. Ἐπειτα δὲ καὶ τὴν αὐτὴν τῷ ἀνθρώπῳ σύνταξιν πρὸς τὸ ὅλον, ὅτι μέρος ὑπάρχων οἴκου τε καὶ πόλεως, καὶ τὸ μέγιστον κόσμου, συμπληροῦν ὀφείλει τὸ ἀπογιγόμενον τούτων ἕκαστον, ἐὰν μέλλῃ μῆτε συγγενικῆς ἔστιας λειποτάκτης γίνεσθαι, μῆτε πολιτικῆς, μῆτε μὴν τῆς θείας. § 4. Οἱ γὰρ

versetur, partim perpetuo extrinsecus patiat, atque tum semper gubernet, tum gubernetur, satis mihi his verbis dictum est.

CAP. IV.

§ 1. De mutua autem ipsorum hominum generatione, quo modo et ex quibus recte perfici possit, ita ut non modo legitime, sed etiam temperantiae quasi et pietatis ope, facta esse videatur, haec existimo bene praecipere. Primum illud statuendum est, nos non voluptatis, sed procreandae sobolis causa cum mulieribus coire. § 2. Siquidem facultates ipsas, instrumenta, et appetitus hominibus dedit deus, non ut voluptate fruerentur, sed ut eorum genus perpetuo permaneret. Nam cum fieri non possit ut homo ipse, qui mortalis natus est, aeternae vitae particeps efficiatur, pereuntem in singulis generis immortalitatem ita supplavit deus, ut generationem hanc infinitam et continuam redderet. Hoc unum igitur primum spectari oportet, non esse voluptatis causa concubandum. § 3. Deinde hominis cum rerum universitate rationem considerari convenit, quippe qui domus et civitatis, et quod caput rei est, mundi pars sit ideoque debeat quae singula ex his preunt supplere, alioquin cum domesticis et civilis, tum etiam divini laris desertor futurus sit. § 4. Nam qui

ἀειπαθοῦς, καὶ τῆς μὲν] Sic tres codd. Parr. atque edd. Vizz. Lovan. Batt. nec non Patric.; Stobaeus omisit καὶ; Comm. habet μὲν (τῆς) αἰεὶ, Gal. καὶ (τῆς) μὲν.

ἱκανῶς εἴρηται μοι διὰ τούτων] Sic codd. Parr. atque edd. Lovan. et Battae.; Stobaeus ἀνω εἴρηται μοι περὶ τούτων; Patricius εἰ ἱκανῶς; vulgo ἱκανῶς μοι εἴρηται.

κερ. δ'] om. in codd. Parr.

§ 1. τῆς ἐξ ἀλλήλων] codd. Parr.; Vizzan. male τῆς ἐκ τῶν ἀλλήλων.

ἐπιτελουμένη] correxit Rudolphus; vulgo ἐπιτελούμενα. νόμῳ] In cod. Vat. a Siebenkessio excusso videtur νόμου legi.

τε καὶ σωφροσύνης] codd. Parr.; ed. Lovan. habet δὲ καὶ; Comm. in Varr. lectt. monet ab aliis legi σωφροσύνη καὶ οὐσιότητι.

§ 2. τὴν μίξιν] codd. Parr.; Vizz. Lovan. Batt.; (τῆν) μίξιν Comm. Gal.

τοῦ θεοῦ] codd. Parr. A. et B. atque edd. Lovan. Vizz. Gal. Darg.; contra articulum omiserunt Comm. et Batt. cum cod. C.

τοῖς ἀνθρώποις] tres codd. Parr.; τοῖς deest apud Commel.

ἐπειδὴ γὰρ] codd. Parr. A. et B.; cod. C. ἐπειδὴ γὰρ (sic); in sola ed. Lovan. est ἐπει γάρ.

ἀμήχανον] codd. Parr. et Vatt. atque edd. Vizz. et Comm.; deest haec vox in Nog. ed. et apud Patric. p. 255.

ἦν] codd. Parr.; inepte cod. Vat. δν.

βίου] omnes codd. Parr.; item Vizz. et Batt.; deest haec vox in ed. Lovan.; inclusa apud Comm. Gal. Dargens.

τὴν τοῦ γένους ἀθανασίαν φθειρομένην καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεός] Ita correximus verba quae in membranis sic scripta leguntur: τῆς τοῦ γένους ἀθανασίας φθειρομένης καθ' ἕκαστον ἀνεπλήρωσεν ὁ θεός. At ἀνεπλήρωσεν nunquam

dicitur absolute, sed necessario accusandi casum ad quem referatur requirit. Mixta quam Rudolphus excogitavit structura τὴν τοῦ γένους ἀθανασίαν, φθειρομένης καθ' ἕκαστον, ἀνεπλήρωσεν ferri nequit.

ἀκατάληκτον] codd. Parr. et Vat. Siebenk. teste; Vizzaninus typographorum errore ἀκατάλεκτον et Commelinus ἀκατάληκτον.

ποιήσας] codd. Parr. B. et C., sed A. male ποιήσαντα. ταύτην τὴν γένεσιν] Sic emendavi codicum scripturam τῆς γένεσιν, quam editores intactam reliquerunt. Articulus hic omitti nequit. Cf. Bernhadi *Syntax* p. 319. Non spernenda tamen Patricii lectio, e codicibus fortasse petita, quae p. 217 et 255 reperitur. Utroque enim loco habet συνεχῆ τὴν γένεσιν.

ἐν οὖν τοῦτο] codd. Parr.; τοῦτο deest apud Vizzaniam.

§ 3. τὸ μέγιστον κόσμου] Ita codd. nisi quod in Parr. A. scriptum erat τοῦ κόσμου, sed deletum est postea τοῦ.

ὀφείλει] codd. et edd. praeter Lovan., ubi legitur ὀφείλειν.

τὸ ἀπογιγόμενον] codd. tres Parr. et Vat.; vulgo ἀπογενομενον. Deinde γίνεσθαι in Parr. A. B. et Vat. γενέσθαι in Parr. C., quae vulgata lectio est. Non putaverim ἀπογενομενον et γενέσθαι in codicibus legi, quorum scriptura nequam sollicitanda. Quum enim non συμπληρώσαι, sed συμπληροῦν dixerit scriptor; recte subjungitur ἀπογιγόμενον et γίνεσθαι. Singula quae e rerum universitate tolluntur et pereunt, supplenda sunt homini. Quod quoties negligit, toties desertor rei communis habendus est.

ἐὰν μέλλῃ] codd. Parr.; ἐὰν μέλλῃ edd. Lovan. et Commel., sed Batt. et reliquae recte.

πολιτικῆς] codd. Parr. C. et omnes edd.; male cod. Vat. et Parr. A. B. πολιτῆς.

§ 4. συναπτόμενοι] codd. Parr.; ἀπτόμενοι cod. Vat. ἀκρσίας] Omnes codd. praeter Parr. C. ubi legitur ἐκρ-

καθάπαξ μὴ διὰ παιδοποιῶσαν συναπτόμενοι ἀδικήσουσι τὰ τιμιώτατα τῆς κοινωνίας συστήματα. Ἴτι δὲ καὶ γεννήσουσι οἱ τοιοῦτοι μετ' ὕβρεως καὶ ἀκρασίας, μοχλοῦσι οἱ γενομένοι καὶ κακοδαίμονες ἔσονται, καὶ βδελυροὶ ὑπὸ τῆς θεῶν καὶ δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων καὶ οἰκῶν καὶ πόλεων. Ταῦτα οὖν προδιανοούμενους οὐ δεῖ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις προσέρχεσθαι τοῖς ἀρροδισίοις, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον καλὸν ἵγουμενους· εἴπερ ἀναγκαῖον καὶ καλὸν εἶναι νομίζουσι οἱ ἀγαθοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὴ μόνον πολυανδρῆσαι τοὺς οἴκους, καὶ τὸν πλείονα τῆς γῆς τόπον πληροῦσθαι (ἡμερώτατον γὰρ πάντων καὶ βέλτιστον ζῶον ὁ ἄνθρωπος), ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον εὐανδρῆσαι. § 5. Διὰ γὰρ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ τὰς πόλεις· ἐνομούμενας οἰκήσουσι, καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους κατὰ τρόπον οἰκονομήσουσι, καὶ τοὺς θεοὺς δὲ φίλους αὐτοῖς καταστήσουσι· πάρεστι δὲ θεωρεῖν, ὅτι καὶ ἡ βάρβαρος καὶ ἡ Ἑλλὰς τότε μάλιστα εὐδοκίμειν πέφυκε κατὰ τὰς πολιτείας καὶ τὰς πολιτικὰς πράξεις, ὅτε μὴ μόνον πολυπληθεῖα ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ εὐανδρία γορηγοῦνται. § 6. Ὅθεν ἀμαρτάνουσι πολλοί, μὴ πρὸς τὸ μέγιστον τῆς τύχης, μηδὲ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ κοινῷ συνιστάντες τοὺς γάμους, ἀλλὰ πρὸς τὸν πλοῦτον ἢ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γένους ἀποδιέποντες. Ἄντι μὲν γὰρ τοῦ νέου καὶ ὠραίου συναρμύζεσθαι, συναρμύσαντο ἂν τὴν ὑπερχλιεστέρην· ἀντι δὲ τοῦ συμπληθῆ

liberorum procreandorum causa omnino non coierint, si nobilissimos consortionis humanæ cæbus injuria afficient et violabunt. Quodsi tales homines salacitate et Intemperantia inducti ad generandum accesserint, qui orientur filii, improbi et miseri, diis, dæmonibus, hominibus, nec non familiis et civitatibus execrandi et detestabiles futuri sunt. Qui igitur hæc antea consideraverint, si non belluarum more ad concubitum ferri debent, sed ita ut quæ res veneræ necessaria bona esse putent : siquidem necessarium et bonum probi viri existimant, non solum domos et plurima terræ loca magna hominum multitudinæ replere (mansuetissimum enim atque optimum animalium omnium est homo), sed etiam quod maximum est, probis hominibus complere. § 5. Hanc enim ob causam eveniet, ut civitates bene institutas inhabitent, res suas domesticas et familiares gubernent ac recte tueantur, deorum denique benevolentiam sibi concilient. Nam videre licet barbarorum terras et Græciam tum maxime in administranda republica atque in gerendis negotiis civilibus excellere, quum id studeant, ut non modo hominum multitudinam, sed etiam proborum virorum copiam sibi comparent. § 6. Itaque multi peccant in eo quod. quum matrimonia contrahunt non fortunæ suæ (sive prosperæ sive adversæ) magnitudinem (i. e. suam salutem), neque publicam utilitatem sibi proponunt, sed divitiis aut generis præstantiam tantum respiciunt. Pro puella enim atque in flore ætatis constituta quam ducere debebant, vetulam sibi

σίας, quod secunda manus superposito α in ἀκρασίας; correct.

οἱ γενομένοι] codd. Parr. B. et C.; item cod. Barth.; in cod. A. scriptum est οἱ γεννώμενοι. In edd. Lovan. Batt. et Vizzan. exstat οἱ γενομένοι, apud Commel. (οἱ) γενομένοι, apud Nogarolam abjecto articulo γενομένοι.

ταῦτα οὖν] codd. Parr. B. et C.; ταῦτ' οὖν cod. A. προδιανοούμενους] codd. Parr.; διανοούμενους Vizzan. ἵγουμενους — καὶ καλὸν] Librarii negligentia exciderunt hæc in cod. Vat.

εἴπερ ἄναγκ.] cod. Par. A. et ed. Lov.; sed ἄπερ codd. Parr. B. et C. eum cod. Barth.; ὅπερ cod. Vat. πληροῦσθαι] cod. Par. C.; in reliquis duobus hoc verbum desideratur.

ἡμερώτατον γὰρ πάντων καὶ βέλτιστον ζῶον ὁ ἄνθρωπος] cod. Par. C. atque edd. Nog. Comm. Gal. Darg. Batt.; contra codd. Parr. A. et B. ἡμερώτατον γὰρ καὶ βέλτιστον πάντων ζῶων ὁ ἄνθρωπος; cod. Barth. ἡμερώτερον; ed. Lovan. βέλτιστον ζῶων, Vizzan. e codd. Vat. ἤμ. γὰρ καὶ β. πάντων ζῶων. Cæterum hæc verba non injuria pro glossemate habet Rudolphus.

τὸ μέγιστον] codd. Parr. A. et C.; sed cod. B. et Vat. nec non Barth. τοῦ μεγίστου.

ἐνομούμενας] codd. Parr. et Vat.; Νογ. ἐνομούμενας. καὶ τοὺς θεοὺς δὲ φίλους — ὅτε μὴ μόνον] Supplevi locum antea mutilum cum Battas. e codd. Parr. A. et B., nisi quod ille παρέξουσι adjecit, quod non est in membranæ. In aliis autem libris scriptis et editis hæc leguntur : οἰκονομήσουσι, καὶ τοῖς φίλοις αὐτοῖς κατὰ τὰς πολιτείας καὶ τὰς πολιτικὰς πράξεις παρέξουσιν ὅτε μὴ μόνον κ. τ. λ. Sed in Lovan. ed. παρέξουσι deest. Verba καὶ τοὺς θεοὺς δὲ φίλους αὐτοῖς exstant etiam in codd. Vat. testibus Vizzanio et Siebenkeesio atque in cod. Barth. in quibus præterea παρέξουσι omitti-

tur, sed nihil inde ad explendam lacunam enotatum est. Alii apud Commel. in Varr. Lectt. habent καὶ οἱ φίλοι αὐτοῖς. In verbis καὶ τοὺς θεοὺς δὲ Rudolphus καὶ supervacuum et molestum esse opinatus delevit, quod nemini probatum iri spero. Xen. Anab. lib. II, 6, 8 : καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετο εἶναι. Cf. ibid. VI, 1, 6. add. Herm. ad Vig. p. 847.

πολυπληθεῖα] cod. Par. A.; πολυπληθῆζ codd. B. et C. Utrumque recte se habet; nam πολυπληθεῖα invenitur apud Hippocratem (vide Foessii Œconom.), Aristotelem, alios, πολυπληθῆζ apud Sophoclem fragm. 388, Pol. I, 48, 6.

εὐανδρία] cod. Par. C.; sed in cod. A. reperitur ἀνδρεία, in B. ἀνδρία, quod etiam in cod. Vat. vidisse se testantur Vizzanius et Siebenkeesius. Idem exstat in cod. Barth. atque in ed. Lovan.

§ 6. τῆς τύχης] Ita codd.; Klotzius in censura editionis Dargensianæ legendum suspicatus est τῆς ψυχῆς. At vulgata scriptura commodum habet sensum.

συναρμύσαντο ἂν] Sic omnes codd. Omitti poterat ἂν quia de eo agitur quod fieri solet (vid. Hermann. ad Viger. p. 746); sed tuorum membranarum scripturam, in qua nihil est quod ab optimorum scriptorum usu plane abhorreat. Cf. Hermann. de part. ἂν lib. I cap 7 et Bernhardi Syntax. p. 390 seq.

τοῦ συμπληθῆ] cod. Vat. Siebenkeesio teste; in codd. Parr. atque in edd. Lovan. et Comm. deest τοῦ.

ὁμοιοτάτην] Sic flagitante sensu cum Gal. Darg. Rudolpho et aliis scripsi. Codex Vat. Vizzanio et Siebenkeesio testibus exhibet ὁμοιοτάτη. Codd. tres Parr. ὁμοιοτάτων, quod in ed. Lovan. transit. Battasius habet ὁμοιοτάτη, Vizz. ὁμοιοτάτων doricæ.

γένει] codd. Parr. A. et B.; in C. legitur γένη, in margine autem γένεα.

ἡ ὑπερχλιεστέρην] codd. Parr. A. et B., item Vat. a Sie-

τὴν ψυχὴν καὶ δημοσιότην, ἐπίδοξον τῷ γένει ἢ ὑπερ-
 χρήματων. Τοιγάρτοι ἀντὶ συμφωνίας διαφωνίαν, καὶ ἀντὶ δημοφροσύνης διχοφροσύνην κατασκευάζουσι,
 περὶ ἡγεμονίας διαμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους. Ἡ μὲν
 γὰρ ὑπερέχουσα πλοῦτος καὶ γένει καὶ φίλοις ἄρχειν
 προαιρεῖται τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον· ὁ
 δὲ γε διαμαχόμενος δικαίως, καὶ οὐ δεύτερος, ἀλλὰ
 πρῶτος θέλων εἶναι, ἀδυνατεῖ τῆς ἡγεμονίας ἐφικέ-
 σθαι. § 7. Ὡν δὲ γενομένων οὐ μόνον τοὺς οἴκους
 κακοδαίμονας, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις συμβαίνει γενέ-
 σθαι. Μέρη γὰρ τῶν πόλεων οἱ οἴκοι, ἐκ δὲ τῶν μερῶν
 ἢ τοῦ θλον καὶ τοῦ παντὸς σύνθεσις· εἰκὸς οὖν ὅποια
 τὰ μέρη τυγχάνουσιν ὄντα, καὶ τὸ θλον καὶ τὸ πᾶν, τὸ
 ἐκ τοιούτων συνθεθεμένον, τοιοῦτον εἶναι. § 8. Καὶ
 ἐν ταῖς τέχναις δὲ αἱ πρῶται οἰκοδομαὶ μεγάλα
 συνεργοῦσι πρὸς τὸ καλῶς ἢ τὸ κακῶς τὸ θλον
 ἔργον συντελεσθῆναι· οἷον ἐπὶ μὲν οἰκοδομίας θε-
 μελίου καταβολῆ· ἐπὶ δὲ ναυπηγίας τρόπις· ἐπὶ δὲ
 συναρμογῆς καὶ μελοποιίας τάσις φωνῆς καὶ λῆ-
 ξις· οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ πολιτείας εὐνομούμενης τε καὶ
 κακονομούμενης οἴκων κατάστασις καὶ συναρμογὴ
 μέγιστα συμβάλλεται. § 9. Περὶ γενέσεως οὖν σκο-
 πουμένους τάδε γρηὶ πράττειν καθόλου μὲν δὴ φυλάτ-
 τεσθαι γρηὶ πᾶν τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀτελές· οὔτε γὰρ τῶν
 φυτῶν τὰ ἀτελῆ, οὔτε τῶν ζώων· εὐκαρπα γίνεται,
 ἀλλὰ δεῖ γενέσθαι τινὰ χρόνον πρὸς τὰς καρποφoρίας,

adjungunt, atque cum uxor eodem modo animata ac si-
 millimis moribus conspicua ducenda esset, nobilitate
 praestantem aut divitiis affluentem ducunt. Quamobrem
 pro concordia discordiam, pro consensu dissensionem sibi
 parant, siquidem maritus et uxor inter se de principatu
 contendunt. Quae enim mulier maritus, genere et amicis
 antecellit, imperare viro contra naturae leges intendit :
 at ille, tametsi, ut par est, repugnet, quippe qui pri-
 mum, non secundum locum tenere velit, nancisci tamen
 principatum nullo modo potest. § 7. Quae quidem res
 quum eveniunt, non familiae tantum et domus, verum
 etiam civitates infelices reddantur necesse est. Domus
 enim civitatum partes sunt : ex partibus autem totum et
 universum constat. Consentaneum igitur est, quales sunt
 partes, tale et totum et universum esse, ex hujusmodi
 constans partibus. § 8. Atque ut in artibus primae stru-
 cturae ad universum opus bene aut male conficiendum
 multum conferunt, verbi gratia ad domum aedificandam
 fundamenti jactus, ad navem struendam carinae ratio, ad
 efficiendum concentum modulationemque contentio vocis
 et remissio : sic ad rempublicam bene vel male constitui-
 tuendam familiarum status et conditio plurimum solet
 valere. § 9. Jam vero qui de generatione cogitant, eos
 haec agere oportet, ut omnino quidquid dissimile imma-
 turumque est evitent. Neque enim plantae neque animalia
 antequam ad florem et robur pervenerunt, foecunda sunt :

benkeesio collatus atque edd. Batt. et Vizzanii. Posterior
 tamen legit καὶ ὑπερχρήματων, Nog. ὑποχρήματων, Gal. et
 Dargens. περιχρήματων et ed. Lovan. ἡπερ χρήματων.

συμφ. διαφ. καὶ ἀντὶ] desunt typographorum errore in
 Vizzanii textu; nam in interpretatione hac verba expressit.
 ὁ δὲ γε διαμαχόμενος] codd. Parr. omnes nec non Vat.
 et Barth. atque edd. Lovan. Batt. Rud.; in caeteris desi-
 deratur γε.

θελων εἶναι] codd. Parr. A. et C.; sed cod. B. εἶναι θελων.
 ἐφικέσθαι] Sic codd. Parr. A. et C. atque edd. Nog.
 Comm. Batt. Lovan.; sed cod. Par. B. et Vatt. a Vizzanio
 excussi ἀφικέσθαι.

§ 7. ὦν δὲ] cod. Vat. ap. Vizzan. et Siebenk. et Par.
 C., quocum congruit editio Lovan. Contra codd. Parr.
 A. et B. ὦν δὲ male. Hoc autem in omnibus edd. praeter
 Rudolphianam legitur.

καὶ τοῦ παντὸς συνθ.] codd. Parr. A. et B., atque ita
 ediderunt Vizzan. Gal. Dargens. Rudolph.; καὶ παντὸς
 συνθ. sine articulo cod. Par. C. atque edd. Lovan. Comm.
 Battas.

θλον καὶ τὸ πᾶν] codd. Parr.; θλον καὶ πᾶν ed. Lovan.
 ἐκ τοιούτων] in omnibus membranis est praeter Vat.
 ubi Vizzanio teste exstat ἐν τούτων, quod corrigendum in
 ἐκ τούτων.

συνθεθεμένον] scripsimus pro vulgato συντιθέμενον, quod
 in plerisque codd. et omnibus edd. reperitur. E Vat. atfulit
 Siebenkeesius συντεθεμένον, quod scripturae mendum
 est pro συνθεθεμένον.

§ 8. ἐν ταῖς τέχναις;] codd. Parr. et Vat. quem secutus
 est Rudolphus, ἐν ταῖς πρώταις habent edd. Lovan. Vizz.
 Batt. et incluso articulo Comm. Gal. Rotermundus.

πρὸς τὸ καλῶς ἢ τὸ κακῶς] codd. tres Parr. atque edd.
 Vizz. et Battas; vulgo πρὸς τὸ καλῶς ἢ κακῶς, in quibus
 verbis Commelinus articulum uncis inclusit.

καταβολῆ] codd. Parr. B. et C.; καταβολῆν cod. A.

τρόπις] Sic codd.; mendose ed. Lovan. τρόποις.

τάσις φωνῆς καὶ λῆξις] Ita Comm. Vizzan. Battas. Gal.
 Darg. Rudolph.; perperam in tribus codd. Parr. nec non
 in Vat. et Barth. atque in editione Lovan. legitur τάσις
 καὶ φωνῆς λῆψις. Christianus vertit : in concentu et mo-
 dulatione tenor et vocis sumtio.

τε καὶ κακ.] codd. Parr.; Vizzan. ἢ κακ.

κακονομούμενης] codd. Parr. A. et B., item Vat. apud
 Siebenkeesium atque edd. Vizan. Gal. Darg.; καλοικονο-
 μουμένης Commel.; cod. Par. C. καλοκονομούμενης, quod
 transit in ed. Lovan. atque a Christiano sic expressum
 est : « Ita in republica bene legibus instituta et recte ad-
 ministrata. »

§ 9. Quae sequuntur Jamblichus de vit. Pythag. c. 31
 sect. 209. seqq. prope ad verbum laudavit; quamquam
 hic illic quaedam mutata et addita sunt. Ita autem incipit :
 περὶ δὲ γενέσεως τάδε λέγειν αὐτοῦς (τοὺς Ἡλυθαγορείους)
 ἔφασαν. καθόλου μὲν φοντο δεῖν φυλάττεσθαι κ. τ. λ.

ἀτελές;] Jamblichus habet τὸ καλούμενον προφερές et pro
 ἀτελῆ postea τὰ προφερῆ. De qua voce cf. Rubin. ad
 Tim. Lex. Plat. p. 233 n. 7.

οὔτε γὰρ — ἀτελῆ] desideratur apud Darg. et Ro-
 term.

γίνεται] codd. Parr. B. et C.; sed cod. A. γίνεταί.

ἀλλὰ δεῖ] codd. Parr. B. et C.; Cod. A. male ἀλλ' εἰ
 (superposito ἢ) δεῖ (sic).

τετελειωμένον] Ita correximus Jamblichio auctore vul-
 gatam τελειούμενον quod in omnibus Ocelli codicibus ex-
 stat. Neque enim participium praesentis temporis id quod
 hic exprimentum est congruens esse apparet.

τὰ σπέρματα καὶ οἱ καρποὶ γίνονται] Dedimus scripturam
 quae apud Jamblichum est; cod. Par. A. hic habet τὰ
 σπέρματα καὶ καρποὶ γίνονται, a quo reliqui duo in eo

δπως ἐξ ἰσχυρότων τε καὶ τετελειωμένων τῶν σωμα-
των τὰ σπέρματα καὶ οἱ καρποὶ γίνονται. § 10.
"Ὅθεν δεῖ τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους ἐν γυμνασίοις
τε καὶ καρτερίαις ταῖς προσηκούσαις τρέφειν, καὶ τρο-
φὴν προσφέρειν τὴν ἀριζούσαν φιλοπόνοι τε καὶ
σώφρονι καὶ καρτερικῇ βίῳ. § 11. Ἠολλά δὴ τῶν
κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον τοιαῦτά ἐστιν, ἐν αἷς βέλ-
τιον ἢ ὀψιμαθία. Διὸ καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρροδιείων
χρῆσιν οὕτως ἀγεσθαὶ χρὴ τὸν παῖδα, ὡς μηδὲ ἐπι-
ζητεῖν πρὸ τῶν εἰκόσιων ἐτῶν τὴν τοιαύτην χρῆσιν,
ἀλλὰ καὶ χρησάμενον, σπανίως χρῆσθαι. Ἔσται δὲ
τοῦτο, ἐὰν καλὸν καὶ τίμιον εἶναι νομίζῃ τὴν εὐεξίαν
καὶ τὴν ἐγκράτειαν. § 12. Δεῖ δὲ καὶ παιδεύειν τὰ
τοιαῦτα τῶν νομίμων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ
μῆτε μητρὶ συγγίνεσθαι, μῆτε θυγατρὶ, μῆτε ἀδελφῇ,
μῆτε ἐν ἱεροῖς, μῆτε ἐν θανάτῳ, καλὸν γάρ ἐστι
καὶ πρόσφορον τὸ ὡς πλείστα κολύματα γίνεσθαι τῆς
ἐνεργείας ταύτης. § 13. Καθόλου δὲ δεῖ περιαιρεῖν
τάς τε παρὰ φύσιν γεννήσεις καὶ τὰς μεθ' ὕβρεως γινο-
μένας, καταλιμπάνειν δὲ τὰς κατὰ φύσιν καὶ μετὰ
σωφροσύνης ἐπὶ τεκνοποιῆσαι σώφρονι τε καὶ νομίμῳ γι-
νομένας. Δεῖ δὲ πολλὴν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τοὺς
τεκνοποιουμένους τῶν ἐσομένων τέκνων. Πρώτη μὲν
οὖν καὶ μεγίστη φυλακὴ πρὸς γέννησιν τῶν τεκνοποιεῖν
βουλομένων δίαιτα σωφρονικὴ καὶ ὑγιεινὴ· ὡς μῆτε
πληρώσει χρῆσθαι τροφῆς ἀκαίρου, μῆτε μέθη, μῆτε
ἄλλῃ τινὶ παραχρῆ, ἐξ ὧν χεῖρονες αἱ τῶν σωματῶν

sed requiritur ad edendos fetus aliqua aetas, ut e corpo-
ribus robustis et adultis semina et fructus emittantur.
§ 10. Quocirca pueros et virgines exercitationibus labori-
busque idoneis innutrirī decet ac cibum sumere vitæ la-
horiosæ et temperanti et ærumnosæ accommodatum.
§ 11. Multa sane hujus generis sunt in vita humana, quæ
sero nosse satius sit. Quare quod ad rerum venerearum
usum attinet, ita est educandus adolescens, ut earum usu-
ram ante vicissimum annum ne appetat quidem, et ubi
eas aliquando gustaverit, raro iis postea utatur. Quod
perfecto erit, si bonum corporis habitum et continentiam
res esse optimas et honore dignas censuerit. § 12. Præ-
terea ea etiam in civitatibus græcis instituenda est disci-
plina, ne quis cum matre, filia, sorore concubet, porro
ne in templis, neve in propatulo coeat. Bonum enim
atque utile est quamplurima huic negotio impedimenta
asferri. § 13. Penitus autem tolli oportet omnes illas ge-
nerationes, quæ præter naturam et flagitiosæ sunt, con-
tra relinqui et servari convenit eas quæ secundum natu-
ram et temperanter fiunt, ut filii sobrie et legitime gignan-
tur. Opus est præterea qui liberorum procreationi ope-
ram dant, eos futuræ sobolis curam jam antea suscipere.
Prima igitur et maxima cautio quæ ad liberorum genera-
tionem spectat genitori futuro esse debet viclus mode-
ratus et saluber, ita ut neque cibus intempestivis replea-
tur neque inebrietur neque alia perturbatione agitetur,
quibus rebus habitus corporis deterior evadit. Illud

tantum discrepant, quod cod. B. γένωνται, C. γίνονται
exhibet.

§ 10. γυμνασίοις τε] codd. Parr.; τε deest in Vat. teste
Vizzan.

καὶ τροφὴν προσφέρειν] cod. Par. C.; deest καὶ in codd.
A. et B. atque in Vat. et Barth. Jamblichus omisso καὶ
habet τροφὴν προσφέροντας.

τὴν ἀριζούσαν] codd. tres Parr. atque edd. Lovan. Vizan.
Batt. Articulum uncis incluserunt Comm. Gal. Darg.

§ 11. κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον] cod. Par. A.; reliqui
omisso articulo κατὰ ἀνθρ. β. quod in omnibus edd. le-
gitur.

σπανίως] codd. Parr. A. et B.; male cod. C. σπανίως.

§ 12. μῆτε ἀδελφῇ] codd. Parr. B. et C.; mendose cod.
A. μετ' ἀδελφῆ.

γάρ ἐστι] codd. Parr. A. et B.; cod. C. γάρ ἐστιν.

τὸ ὡς] codd. B. Parr. et C.; cod. A. male τῶ ὡς.

κολύματα] codd. tres Parr.; κολύμματα Comm.

§ 13. περιαιρεῖν] codd. Parr. et Vat., Commel. in Varr.
Lectt. et Jamblichus; περιαιρεῖν ed. Lovan.; περιαναιρεῖν
Gal. Darg. Comm. Battas.; περιανερῖν Vizzan.

παρὰ φύσιν γεννήσεις] cod. Par. B. et Vat. teste Vizzan.;
sed codd. Parr. A. et C. male γενέσεις; ed. Lovan. γενή-
σεις, reliquæ γενέσεις. At γένεσις est ortus, non generatio.
γίνομένης] codd. Parr. B. et C.; γινομένης cod. A.

νομ. γινομένης;] Ita Jamblichus auctore emendavi vulga-
tam lectionem νομ. γινομένης, ut est in cod. Par. B., vel
γινομένη, quod exstat in codd. A. et C. atque in Vat. et
ed. Lovan. Cæterum γινομένης esse scribendum jam viden-
tiant Siebenkeesius et Rudolphus.

πολλὴν πρόν.] codd. Parr. A. et B., item Vat. Barth. et
Jamblichus, quem secuti sunt Vizzaninus et Rudolphus.
Contra cod. Par. C. πάλιν πρόν. quam scripturam immen-
rito probarunt Nogar. Commel. Gal. Darg. Batt.

τοὺς τεκνοποιουμένους] codd. Parr.; articulum omisit
Batt.

πρώτη μὲν οὖν καὶ μεγίστη — γέννησιν] codd. Parr. A. et
B.; male cod. C. πρώτη μὲν οὖν μεγίστη, quod in omni-
bus editionibus reperitur. Sed rectè Jamblichus πρώτην
μὲν οὖν εἶναι καὶ μεγίστην. Pro γέννησιν ed. Lovan. γένη-
σιν, vulgo γένεσιν, quod hoc hec ineptum est.

μῆτε ἄλλῃ τινὶ παραχρῆ] cod. Par. C.; in reliquis duobus
codd. Parr. est μὴτ' ἄλλῃ τ. τ. Prius illud legitur in edd.
Lovan. et Vizzan. e cod. Vat. enotatum etiam apud Ru-
dolphum. At Nog. Comm. et Battas. habent τῇ παραχρῆ.

ἐξ ὧν χεῖρονες αἱ τῶν σωματῶν] codd. tres Parr. et Vat.,
item Jamblich. atque edd. Vizan. et Battas., nisi quod
Battasius legit (αἱ) τῶν σωμα. Sed χεῖρους exstat apud
Nogarolam et Commelinum, præterea (αἱ) αὐτῶν inepte
apud eosdem et apud Vizzanum, Galeum, Rotermundum,
alios.

γίνονται] cod. Par. C.; reliqui duo Parr. γίνονται.

τὸ καθεστηκυῖας τῆς διανοίας — γίνεσθαι] codd. tres Parr.
nisi quod in cod. A. legitur γίνεσθαι. Eandem lectionem
agnoscunt cod. Vat. Siebenkeesii atque edd. Lovan. et
Batt. Male vulgo editur τὸ τῆς καθεστηκυῖας τῆς διανοίας.
Quum διάνοις καθεστηκυῖα sit mens tranquilla, Rudolphus
nisi adderetur μὴ verba hæc repugnare sententiæ ratus,
legi voluit τὸ μὴ καθεστηκυῖας τῆς διανοίας τὰς μίξεις γίνε-
σθαι. At φυλάττεσθαι non solum est cavere, ne quid fiat,
quod ille ait, sed etiam cavere, ut fiat aliquid; quo sensu

ἔξει γίνονται· μάλιστα δὲ πάντων προσήκει φυλάττεσθαι τὸ καθεστηκυίας τῆς διανοίας τὰς μίξεις γίνεσθαι· ἐκ φαύλων γὰρ καὶ ἀσυμφώνων καὶ ταρχωδῶν ἔξεων μοιθηρὰ γίνεται τὰ σπέρματα. § 14. Μετὰ πάσης οὖν σπουδῆς καὶ προσοχῆς δεῖ καταβάλλεσθαι, ὅπως τὰ γεννώμενα γίνηται χαριέστατα, καὶ γεγνημένα καλῶς ἀνατραφεῖ. Οὐ γὰρ δίκαιον, τοὺς μὲν φιλίππους καὶ φιλόκυνας καὶ φιλόρνιθας μετὰ πάσης ἐπιμελείας φροντίδα ποιεῖσθαι τῶν γινομένων, ὡς δεῖ, καὶ ἐξ ὧν δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ, καὶ πῶς διακειμένων, γίνεσθαι τὰς μίξεις καὶ τὰς κοινωνίας, τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε γίνεσθαι τὰ γεννώμενα· τοὺς δὲ ἀνθρώπους μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἰδίων ἐγγόνων, ἀλλὰ καὶ γεννᾶν ὡς ἔτυχε, καὶ γεννωμένων ὀλιγορεῖν καὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς παιδείας. Ταῦτα γὰρ ἀμελούμενα πάσης κακίας καὶ φαυλότητος παρὰ τὰ γίνονται, βλαπτικωτάτῃ καὶ ἀγενεῖ ἀποτελοῦντα τὰ γεννώμενα.

vero omnium maxime curandum est, ut pacata et tranquilla mente concubitus fiat. Nam quum pravus et incompositus et perturbatus animi habitus est, vitiosa e corpore semina solent prodire. § 14. Omni igitur studio omnique animi attentione fundamenta jacienda sunt, ut venusti nascantur liberi, et postquam orti sint liberaliter educentur. Neque enim æquum est eos qui equos aut canes aut aves alunt omni diligentia providere, ut belluas, quemadmodum et ex quibus et quo tempore oporteat, generent, et quo modo affectæ coire debeant, ne vilis ac vulgaris nascatur proles, homines vero nullam filiorum suorum curam gerere, sed potius illos, ut sors tulit, procreare, et quum geuerint, ipsorum educationem institutionemque negligere. Hæ enim res neglectæ omnis improbitatis et nequitie causæ sunt, quippe quæ liberos belluarum similes vilesque efficiant.

recte jungitur infinitivo non adjecto μῆ. Æschyl. Suppl. v. 202 : φυλάττομαι δὲ τὰσδε μεμνησθαι σέθεν Κεῖνάς ἐξετμάς. Itaque nihil mutandum.

γίνεται τὰ σπέρματα] Vulgata hæc lectio est quam servandam putavi, etsi in cod. Par. A. γίνονται atque in cæteris duobus γίνονται legitur, quod in Lovan. ed. transit.

§ 14. γεννώμενα γίνηται] codd. Parr. A. et C.; item Battæsius et Rudolphus. Cod. Par. B. γεννώμενα γίγνηται, quod in cod. Vat. repperit Siebenkeesius. In alio codice Vat. verba γίνηται χαρ. καὶ γενν. teste Vizzanio desiderantur. Commelinus denique et Vizzanius γίνονται.

γεννώμενα καλῶς ἀνατραφεῖ] Ita codd. Parr. A. et C. atque edit. Lovan.; male cod. B. γεννώμενα καλῶς ἀ, quod in Vizzanii, Galei, Dargensii, Rudolphi aliisque edd. legitur.

οὐ γὰρ δικ.] Codd. Parr. præbent οὐδὲ γὰρ δικ.; editio Lovan. οὔτε δὲ γὰρ; Commel. atque alii legunt οὔτε (δὲ) γὰρ. Desideratur δὲ in edd. Vizzanii et Battæsii, sed reperitur in Vizzanii cod. Vat.; Siebenkeesius autem οὐδὲ pro οὔτε scriptum invenit. Sed ego neque οὐδὲ γὰρ neque οὔτε γὰρ neque οὔτε δὲ γὰρ hoc loco sero. Scribendum οὐ γὰρ quod solum simplici huic sententiæ congruit.

φιλίππους καὶ φιλόκυνας καὶ φιλόρνιθας] codd. tres Parisienses et edit. Lovan. Eundem ordinem sequitur Chri-

stianus in interpretatione. Vulgo autem hæc voces ita collocantur φιλίππους καὶ φιλόρνιθας καὶ φιλόκυνας.

γίνεσθαι.] Hoc loco et paucis verbis interjectis cod. Par. C. γίνεσθαι, sed codd. A. et B. γίγνεσθαι.

τοῦ μῆ] codd. Parr. Vatt. Barth. atque edd. Vizz. Comm. Batt. Rud.; Nog. male τοῦ καὶ.

τὰ γεννώμενα] codd. Parr. et omnes edd. præter Battæsiam, ubi legitur γεννώματα.

ἀλλὰ καὶ γεννᾶν] codd. tres Parr. atque edd. Lovan. Vizz. Batt.; καὶ uncis inclusum in Commel. ed.

καὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς παιδ.] codd. Parr.; prius καὶ ante τῆς τροφῆς omissum est in Battæsii editione; posterius deest in Lovaniensi.

ταῦτα γὰρ] codd. Parr. A. et C. et omnes edd.; γὰρ omissum in cod. B. atque in membranis Vatt. et Barth.

γίνεται] cod. Par. C.; sed cod. A. et B. γίγνεται.

ἀγενεῖ] cod. Par. B.; in reliquis duobus codd. Parr. legitur ἀγενῆ, quam lectionem non debebant in verborum ordinem recipere editor Lovaniensis, Commelinus et Battæsius. Utriusque vocis discrimen satis notum hodie est.

ἀποτελοῦντα] codd. Parr. Vatt. Barth. atque edd. Lovan. Comm. Gal. Darg. Batt. Rud.; ἀποτελούμενα, quod in Varr. Lectf. Commelini memoratur et apud Vizzanium legitur, rejiciendum est.

OCELLI LUCANI

FRAGMENTUM LIBRI ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ

o Stob. Ecl. phys. lib. I, cap. 13, pag. 32.

Συνέχει γὰρ τὰ μὲν σκάνεα ζωᾶ, ταύτας δ' αἴτιον ψυχᾶ, τὸν δὲ κόσμον ἁρμονία, ταύτας δ' αἴτιος ὁ θεός, τῶς δ' οἴκως καὶ τὰς πόλιας ὁμόνοια, ταύτας δ' αἴτιος ὁ νόμος. Τίς οὖν αἰτία καὶ φύσις τὸν μὲν κόσμον ἀρμόσθαι διὰ παντός, καὶ μηδέποκ' ἐς ἀκοσμίαν ἐκβαίνειν, τὰς δὲ πόλιας καὶ τῶς οἴκως ὀλιγοχρονίως ἤμεν; Ὅσα μὲν ὦν γεννατὰ καὶ θνατὰ τὰν φύσιν, ἐξ ἧς συνέστακεν ὕλας, τὰν αὐτὰν αἰτίαν ἔχει τὰς διαλύσεις. Συνέστη γὰρ ἐκ μεταβαλλοίσας καὶ ἀειπαθέος· ἃ γὰρ τῶν γενομένων ἀπογένεσις σωτηρία τᾶς γεννάτορος ὕλας· τὸ δὲ ἀεικίνητον κυβερνεῖ, τὸ δὲ ἀειπαθὲς κυβερνεῖται, καὶ τὸ μὲν πρότερον τᾶ δυνάμει, τὸ δὲ ὕστερον· καὶ τὸ μὲν ὄσθιν καὶ λόγον ἔχον καὶ ἔμψρον· τὸ δὲ γεννατὸν καὶ ἄλογον καὶ μεταβάλλον.

Continet quidem corpora vita, hujus autem causa anima est : mundum vero harmonia continet, hujus autem auctor est deus : familias denique et civitates continet concordia, hujus autem causa lex est. Quae igitur causa est et natura efficiens, ut mundus quidem semper apte cohaereat neque unquam in perturbationem incidat, civitates vero et familiae brevis sint temporis? Quaecumque res genitae sunt et natura mortales, ex qua constant materia, hanc ipsam dissolutionis causam habent. Constant enim ex mutabili et semper patibili : quippe eorum quae genita sunt interitus salus genitricis materiae est; quod vero semper movetur gubernat, quod semper patitur gubernatur : et illud quidem sua vi prius, hoc posterius; illud divinum et ratione praeditum et mentis particeps, hoc vero genitum et rationis expers et mutabile est.

Stobaeus I. c. : Ὁκελλος ἔφησεν εἶναι δι' ὃ γίγνεται τι. λέγει γὰρ ἐν τῷ Περὶ Νόμου οὕτως· Συνέχει γὰρ κτλ. Bis hoc loco in libris quibusdam legitur τοὺς οἴκους, quod e severioris Doridis legibus et cum codice Vaticano mutandum duxi in τῶς οἴκως. — Vizzanius vulgavit τίς οὖν αἰτία καὶ φύσις κτλ. atque ideo vertit : Causa igitur aliqua est et natura; sed rectius ponitur τίς οὖν vel potius ὦν, quemadmodum paulo post in Vaticano et Augustano exemplari comparet, ita ut hoc enuntiatum usque ad verba ὀλιγοχρονίως ἤμεν quaestionem contineat, ad quam respondetur sequenti enuntiatione ὅσα μὲν ὦν γεννατὰ—τᾶς διαλύσεις. Ca-

terum pro μηδέποκ'—ἐξ ἧς—ἢ γὰρ quae in membranibus sunt, edidimus μηδέποκ'—ἐξ ἧς—ἢ γὰρ, ut in his quoque formis severiorem Doridem restitueremus, quum ὀλιγοχρονίως pro ὀλιγοχρονίους Vaticanus liber et Augustanus praebant. Inapte vulgo legitur πρότερον, cuius loco flagitatur πρότερον. Neque enim dubitandum, quin vera sit Ammonii observatio : πρώτος μὲν ἐπὶ πολλῶν, πρότερος δὲ ἐπὶ δύο καὶ τῶ μὲν πρώτῳ ἀκολουθεῖ ὁ ὕστατος, τῶ δὲ προτέρῳ ὁ ὕστερος. Cf. Valckenar. ad Theocrit. Idyll. I, 11. In extremis τὸ μεταβάλλον, pro quibus Galeus scripsit καὶ τὸ μεταβάλλον, addita καὶ particula articulum delevi.

DE HIEROCLE AC DE CARMINIS

AUREI AUCTORE.

Ex illis qui priscam Pythagoræ disciplinam posteriori ætate renovare ac sapientiæ studiosis Samii philosophi exemplo virtutis consequendæ viam commonstrare nisi sunt, merita laude celebratur Hierocles, Platonius quinti post Chr. n. sæculi philosophus (1). Qui cum scholæ præset Alexandrinæ, cum alia (2) philosophorum scripta enarrare, tum aureum Pythagoreorum carmen interpretari solebat. Neque vero sola insignis doctoris fama apud cives floruit, sed scriptis etiam in vulgus editis nomen suum posteris commendavit. Talia Hieroclei ingenii monumenta fuerunt septem de Providentia et de Fato libri aliaque volumina, quorum capita quædam Photius et Stobæus servarunt. Nullum autem egregii viri opus integrum ad nostram ætatem mansit præter aureolum in aureum Pythagoreorum carmen commentarium. De cuius præstantia antequam dicam, qua quinti sæculi parte vixerit Hierocles et quando hunc librum literis consignarit, definire tentabo. Id vero ex Procli Lycii vita a Marino composita conjectura assequi licet. Etenim Proclus, quem Hieroclis tempore vixisse non ignoramus, anno p. Chr. n. 412 in lucem susceptus est, ut ex genituræ themate quod est apud Marinum apparet. Idem quum viginti annorum adolescens esset, Plutarcho Atheniensi operam dedit, ejusque per biennium auditor fuit usque ad annum p. Chr. n. 434, quo mortuum esse Plutarchum Marinus testatur (3). Quum igitur Hierocles in libris de Providentia et Fato ap. Phot. Cod. 214 se quoque dicat adolescentem eodem Plutarcho magistro usum esse, sequitur eum Proclo aut æqualem aut paullo majorem fuisse. Quodsi Proclum e postremis Plutarchi, qui octogenarius fere Athenis obiit, auditoribus fuisse constat, tantum abest, ut necessario Hierocles Procli condiscipulus fuerit,

ut varias ob causas verisimilius sit ab eo paullo ante Plutarchum esse auditum. Neque enim probamus Ashtoni sententiam, qui Hieroclem biennio majorem Proclo facit natumque anno 410. Quippe nihil obstat, quominus Hieroclem decem annis ante Proclum i. e. anno 402 ortum esse statuamus. Hoc autem ita se habere facile adducor ut credam. Nam de Hieroclis obitu conjectandi nobis facultatem dat Æneas Gazæus in Theophrasto circa annum p. Chr. n. 490 scripto, ubi Ægyptus Alexandrinus qui est inter colloquentes οὐ μέμνησαι, inquit, τοῦ Ἱεροκλέους καὶ τῆς Ἱεροκλέους φιλοσοφίας, παρ' ᾧ φιλοσοφίαν ἐκ παιδὸς καὶ ἀλλήλων ἐρῶντες πολλοὺς εἶχομεν τοὺς ἐραστάς (4). Unde patet non modo Hieroclem Æneæ a puero fuisse præceptorem, sed etiam multo ante editum hunc dialogum vitam reddidisse naturæ. Jam si ponimus, eum non quattuordecim, quemadmodum Ashtono placuit, qui mortem ejus in annum 476 incidere volebat, sed viginti annis ante i. e. anno post Chr. n. 470 mortalitatem explesse, superstitute adhuc Proclo usque ad annum 485, uti narrat Marinus, intelligitur eum sexagenario majorem, ac si recte conjeci, sexaginta octo annos natum fato concessisse. Sic Procli neque condiscipulus neque æqualis Hierocles fuisse dicendus est. Sed quo tempore ab eo hæc aurei carminis explicatio conscripta sit, etsi haud facile statui potest, tamen e Procli in Platonis Timæum commentariis colligi licet. Hunc enim apparet ita commentatum esse illum Platonis librum, ut magnam Pythagoricorum et Platoniorum dogmatum partem amplecteretur, iis prætermittis aut obscure significatis quæ ab Hierocle in illustrando aureo carmine explicata essent. Quare unum tantum carminis versum profert pag. 62 F (p. 145 ed. Schneid.) his verbis usus : οὐ γὰρ ἔστι τὸ κατὰ

(1) Cf. Fabric. Bibl. Gr. vol. I p. 792 ed. Harl.

(2) Damascius ap. Photium Cod. CCXCH p. 551 : Ὁστος (ὁ Ἱεροκλῆς) γὰρ ποτε τὸν Πλάτωνος Γοργίαν τοῖς ἑταίροις ἐξηγεῖτο· εἰς δὲ τις τῶν ἀκρατῶν Θεοσέβιος ἀπεγράφωτο τὴν ἐξηγήσιν. Πάλιν δ', οἷα εἰκός, ἐκ δευτέρου τοῦ Ἱεροκλέους εἰς τὴν Γοργίαν καταβαλλομένου, μετὰ τινα χρόνον τὴν ἐξηγήσιν αὐτὸς ταύτην ἀπεγράφωτο καὶ ἀντιπαραβαλὼν τὰ πρότερα καὶ τὰ ὕστερα, εὗρεν οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐκάτερα δὲ ὁμοῦ, ὃ καὶ παράλογον ἀκούσαι, τῆς Πλάτωνος ἐχόμενα, καθέσθον οἷόν τε, προαιρέσεως. Τοῦτο μὲν οὖν ἐπιδείκνυται

τοῦ ἀνδρὸς ἡλίκων ἦν ἄρα τὸ τῶν φρενῶν πέλαγος.

(3) Falso Needhamius in præfatione Marino teste adhibito Proclum philosophi Atheniensis acrosibus anno post Chr. n. 463 interfuisse, Plutarchum autem anno 465 diem suum obiisse ait.

(4) Fallitur Henr. Valesius in Adn. ad Ammian. XXII, 16 et ad Evagr. Hist. III, 41, ubi Proclum ait vixisse temporibus Anastasii, qui sex post Procli excessum annis ad imperii fastigium evectus est, i. e. anno 491.

νόμον (5) τοιοῦτον, ὅλον οἱ πολλοὶ ἀκούουσι τῶν Ἰταλικῶν ἢ Ἀττικῶν, ἀλλ' ὡσπερ εἰθῆσαι λέγεσθαι παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις τὸ Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεοὺς νόμου ὡς διακείνται, Τίμα. Δηλοῖ γὰρ ὁ νόμος τὴν τάξιν τὴν θείαν, καθ' ἣν ἐξήρηται αἰεὶ τὰ δεύτερα τῶν προτέρων καὶ πληροῦται ἀπ' αὐτῶν. Οὕτω δὲ ὁ νόμος ἀπὸ τῶν νοητῶν ἀρξάμενος καθήκει καὶ εἰς τὴν δημιουργικὴν αἰτίαν καὶ ἀπὸ ταύτης πρόβεισι καὶ μερίζεται περὶ τὸ πᾶν. Eadem Hieroclis sententia est p. 14, qui tamen uberius de hoc argumento disputat. Sic autem ait : Ἐπειδὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμών ἐστὶν ἡ εὐσέβεια, πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχουσα, εἰκότως καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔπεσι νόμων τὸ περὶ ταύτης ἡγεῖται παράγγελμα, ὡς δέοι τοὺς ἔγχοσμούς θεοὺς κατὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτοῖς τάξιν τιμᾶν, ἣν ὁ δημιουργικὸς νόμος ἅμα τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν συμπροήγαγε, τάξας αὐτῶν τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης σφαίρας, τοὺς δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας, καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης ἄλλους καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέγρι τῆς πάσης τῶν οὐρανίων κύκλων συμπληρώσεως. Τὸ γὰρ ἡ ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν καὶ πατρός, ταύτη αὐτοὺς ἐγνωκέναι τε καὶ τιμᾶν τῷ θείῳ νόμῳ κατακολουθούτων ἐστὶ καὶ τὴν ὄντως τιμὴν αὐτοῖς ἀποιδόντων κ. τ. λ. Ex hoc similibusque locis (6), quibus Hierocli congruentia habet Proclus, intelligitur, mirabilem illum Pythagoricæ et Platonice philosophiæ interpretem ea omisisse omnia, quæ ab Hierocle ejusdem temporis scriptore peti possent. Cum autem nihil testatius sit, quam Proclum anno ætatis vicesimo octavo i. e. anno 440 p. Chr. n. hos in Platonis Timæum commentarios composuisse, sequitur, ni fallor, ut Hierocles priusquam duodequadragesima annos natus esset, hunc de quo agitur librum confecerit. Sed nihil amplius hac de re in medium proferre ausim. Qualis vero ejus in aureos versus commentarius sit, vel inde concludi licet, quod Jo. Aurispa, Siculus, primus Hieroclis interpretes ait, sese jam octogenarium nihil aut græce aut latine scriptum legisse, unde plus uti-

litatis perceperit. Ac profecto non modo bene beateque vivendi præcepta tradit Hierocles, sed humanitatis legibus expositis divinitatis etiam communicationem mortalibus impertire annittitur. Quamobrem fuerunt qui Aurispæ forsitan vestigia secuti, cui divinum hoc opus religioni christianæ consentaneum videbatur, non dubitarent contendere philosophum Alexandrinum plurima e Christianorum fontibus hausisse. Quod quominus credam obstant Suidæ (7) verba, e quibus patet Hieroclem quum esset Constantinopoli in offensionem τῶν κρατούντων (quo nomine a gentilibus magistratus Christiani (8) appellabantur incurrisse. Nimirum acerrimum illum veteris religionis ac philosophiæ defensorem alieno a Christianorum sacris animo fuisse nemo non videt. Itaque in jus raptus publice virgis crudeliter cæsus est (9). Quodsi Christiani tales didictorum quorundam pœnas repetiverunt ab homine veteris sapientiæ studiosissimo, quis putet eum illorum scripta compilasse, ut hanc aurei carminis explicationem componeret? Sed ne opus quidem fuisse hujusmodi commentarium confecturo Christianorum libris testimonio sunt præter Platonis, Senecæ, Epicteti, M. Antonini aliorumque volumina, e quibus haud pauca depræmisit Hierocles, multa philosophorum fragmenta a Stobæo servata, in quibus, licet auctoritate et pretio diversis, idem virtutis studium ad vitam recte agendam commendatur. De orationis elegantia, quam omnes huic commentario tribuunt, non est quod copiose dicamus. Nam pauca tantum verba, loquendi genera, constructiones hic reperis, quibus quasi posterioris ætatis maculis ille orationis tanquam perpetuus nitor infuscatur. Reliqua perspicue, graviter, suaviter dicuntur ac tot verborum luminibus distinguuntur, ut si a simplicitate et nativo lepore Atticorum discesseris, copia et varietate cum optimis scriptoribus Hierocles certare

(5) Spectat Platonis verba p. 27 B καλέσαντα κατὰ νόμον θεούς.

(6) Collectis in adnotatione edit. majoris.

(7) Suidas sic : Ἱεροκλῆς, φιλόσοφος, Ἀλεξανδρεύς. Οὗτος μετὰ τοῦ ἀτρέπτου καὶ μεγαλοπεπεῦστος εὐρύς τε τὴν διάνοιαν εἰς ὑπερβολὴν, καὶ διακίρων εὐγλωττία καὶ εὐπορία τῶν καλλίστων ὀνομάτων καὶ βημάτων, κατέπληττε πανταχοῦ τοὺς ἀκρωμένους. Ἦν δὲ αὐτῷ καὶ μαθητῆς Θεοσέβιος, ἀνὴρ εἰπερ τις ἕτερος, ὃν ἡμεῖς Ἰσμεν, εἰθῆως ἀποθλίπειν ἐς τὰς ἀνθρώπων ψυχάς. Ἐλεγε δὲ ὁ αὐτὸς Θεοσέβιος, ἐξηγουόμενον φάναι ποτὲ τὸν Ἱεροκλέα, κύβοις ἰοικέναι τοὺς Σωκράτους λόγους· ἀπῆταις γὰρ εἶναι πανταχοῦ ὅπη ἂν πέσωσι. Τοῦ δὲ Ἱεροκλέους τὸ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόθυμον ἦθος ἀπέδειξεν ἡ συμβῆσα τύχη περὶ αὐτὸν· εἰς γὰρ τὸ Βυζάντιον ἀνελθὼν προσέκρουσε τοῖς κρατοῦσι, καὶ εἰς δικαστήριον ἄχθεῖς ἐτύπτετο τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγὰς. Ῥεόμενος δὲ αἵματι, βράβας κοίλην τὴν χεῖρα, προσραίνει τὸν δικαστὴν, ἅμα λέγων·

Κύκλωψ, τῆ, πῖε οἶνον, ἐπεὶ φάγεις ἀνδρόμεα κρέα.

(Od. IX, 347.)

Φυγὴν δὲ κατακρίθεισ καὶ ἐπανελθὼν χρόνῳ ὕστερον εἰς Ἀλεξανδρείαν συνεπιλόσφει τὰ εἰωθότα τοῖς πλησιάζουσιν. Ἐξεστὶ δὲ μαθεῖν τὴν Ἱεροκλέους μεγαλογνώμονα φρόνησιν ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων, ὃν γέγραπεν εἰς τὰ Χρυσᾶ ἔπη τῶν Πυθαγορείων, καὶ ἑτέρων βιβλίων περὶ Προνοίας συχῶν· ἐν οἷς φαίνεται ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ζωὴν ὑψηλόφρων, τὴν δὲ γνώμον οὐκ ἀκριθῆς.

(8) Vide Kusterum ad hunc Suidæ locum vol. 1, part. 1 pag. 954 ed. Bernhardi.

(9) Ἐτύπτετο τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγὰς. Similiter Æschin. contr. Timarch. pag. 269 ed. Bekker. δῆσαντες πρὸς τὸν κίονα αὐτὸν τὸν Πιττάλακον ἐμαστίγουν τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγὰς οὕτω πολλὸν χρόνον ὥστε καὶ τοὺς γείτονας αἰσθῆσθαι τῆς κραυγῆς. Cf. Bernhardum l. c.

possit. Sed illud, quod enarravit aureum Pythagoreorum carmen (10) a quo compositum sit, quæri inter eruditos solet. Namque ipse Pythagoras horum versuum auctor non est, per quem jurat scriptor versu 47 ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύν, — quum doctrinæ hujus conditorem nihil scripsisse inter plerosque auctores conveniat (11), quamquam non defuerunt, qui Sanio philosopho cum aliâ scripta (12), tum hæc aurea dicta tribuerent (+). Neque verò e Pythagoreis quisquam invenitur, quem probabile sit hoc carmen composuisse præter Lysidem de quo infra dicam (13). Itaque multis maxime illa probatur opinio quæ et plerisque veterum arrisit, Pythagoreum aliquem totius cætus no-

mine in omnium discipulorum usum simulque in æqualium et posteriorum gratiam hanc universæ disciplinæ a magistro traditæ quasi σύνοψιν καὶ ἐπιτομὴν litteris consignasse (14). E Chrysippi autem verbis quæ Gellius servavit apparere arbitror, quum Stoicus jam philosophus hæc Pythagoreum præcepta versibus inclusa noverit, ejusque vita in tertium ante Chr. n. sæculum incidat, carmen hoc in disciplinæ Pythagoricæ monumentis numerari oportere. Nam cave putes hæc aurea dicta supposititia esse neque pluris facienda, quam pleraque Pythagoreorum scripta et fragmenta, quæ primo ante Chr. n. sæculo ob renovatam nonnullorum studiis priscam Pythagoræ rationem veteribus Pythagoreis

(10) Τὰ χρυσᾶ τῶν Πυθαγορείων ἐπι interpretari soleo aureum Pythagoreorum carmen. Interdum aurea dicta vel aureos versus dixi. Vulgo male vertunt aurea carmina, quod etiam Gaisfordium fecisse miror.

(11) Cf. Fabric. Bibl. Gr. vol. I p. 779 ed. Harl.

(12) Cf. Diog. Laert. VIII, 7 et Fabric. Bibl. Gr. vol. I p. 782 seqq.

(+) Epictetus lib. IV c. 6 p. 473 ed. Genæv. (τὸ τοῦ Πυθαγόρου laudans); Clemens Alex. lib. I c. 10 Pædagog. pag. 154 ed. Oxon. : Καί, μοι δοκεῖ, συνεῖς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλει Πυθαγόρας :

Δεῖλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσο, χρηστὰ δέ, τέρπευ.

Hieronimus contra Rufinum : Respice omnem oram Italiae quæ quondam magna Græcia dicebatur, et Pythagoricorum dogmatum incisa publicis litteris ara agnosces. Cujus enim sunt illa χρυσᾶ παραγγέλματα, nonne Pythagoræ? in quibus omnia ejus ita breviter dogmata continentur, et in quæ latissimo opere philosophus commentatus est Jamblichus, imitatus ex parte Moderatum virum eloquentissimum et Archippum ac Lysidem Pythagoræ auditores. Chalcedius pag. 229 : Pythagoras etiam in suis aureis versibus :

Corpore deposito quum liber ad æthera perges,
evades hominem factus deus ætheris almi.

Galenus de dignoscendis affectibus tom. VI p. 528 ed. Par. παρανέειγες citat ferroménas ὡς Πυθαγόρου hoc ipsum carmen intelligens. Suidas v. Πυθαγόρας Σάμιος* τινές δὲ ἀνατιθέασιν αὐτῷ καὶ τὰ χρυσᾶ ἐπι.

(13) Alii Lysidem, alii Philolaum, alii Epicharmum, alii denique Empedoclem carminis hujus auctorem esse voluerunt. Arrian. Epictet. III, 10 plura dicta nullo auctore laudato usurpat. Proclus III in Plat. Tim p. 155 τὸν τῶν χρυσῶν ἐπῶν πατέρα δίδει. Hierocles τὸν τῶν ἐπῶν τούτων συγγραφεὴν p. 230 ed. Curt. (170 ed. Needh.; p. 224 ed. Asht.).

(14) Pythagoreis hoc opusculum ascribit Chrysippus apud Gellium VI, 2 his verbis : ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται :

γνώσει δ' ἀνθρώπους ἀυθαίρετα πῆμαθ' ἔλόντας,
ὡς τῶν βλαθῶν ἐκάστοις παρ' αὐτοῖς [leg. παρ' αὐτοῦς, cf. adu. ad pag. 162.] γινομένων καὶ καθ' ὄρμην αὐτῶν ἀμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρῶθων. Conf. Jamblichus vit. Pythag. pag. 138.

Similiter Plutarchus Consolat. ad Apollonium vol. VI p. 443 ed. Reisk. : καλῶς δ' οἱ Πυθαγόρειοι παρεκελεύσαντο λέγοντες :

ὄσσα δὲ δαιμονίησι τύχαις βροτοὶ ἄλλε' ἔχουσιν,
ἦν ἂν μοῖραν ἔχης, ταύτην ἔχε, μηδ' ἀγανάκτει.

Correxi vulgatam scripturam quæ est ὦν ἂν μοῖραν ἔχους. Id. de Placit. philos. lib. I (vol. IX p. 476 ed. Reisk.) : διὸ καὶ ἐβθέγγοντο οἱ Πυθαγορικοὶ ὡς μεγίστου ὄρκου ὄντος τῆς τετραδός*

οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀνάου φύσεως βιζώματ' ἔχουσαν.

Anonymus scriptor [Porphyrus] de Homeri poesi apud Ernestum in edit. Homeri tom. V p. 230 : παρὰ τοῦτο δὲ ἐστὶ [τὸ] πυθαγορικόν*

ὄσσα τε δαιμονίησι τύχαις βροτοὶ ἄλλε' ἔχουσιν,
ἦν ἂν μοῖραν ἔχης, πρῶτος φέρε μηδ' ἀγανάκτει.

Inserui τὸ flagitante sententia, quam sic exprimit Xylander : *hinc illud Pythagoræ*; fortasse rectius, quam si scripsisset *Pythagoricum*, siquidem idem scriptor paucis versibus interjectis habet : ὁ δὲ Πυθαγόρας*

Φείδεο τῆς ζωῆς, μὴ μιν καταθυμοβορήσης,

quem versum et Stobæus Pythagoræ tribuit Florileg. serm. 123.

David Scholl. Aristot. p. 13 ed. Brandis. : τοῦτο δὲ οὐκ ἔγομεν δεῖξει ἀπὸ Πυθαγορείων συγγραμμάτων* οὐκ ἐποίησε γὰρ σύγγραμμα ὁ Πυθαγόρας* ἔλεγε γὰρ ὅτι οὐ βούλομαι ἐν ἀψύχοις τὰ ἐμὰ καταλιπεῖν (ἀψυχα δὲ ἐκάλει τὰ βιβλία) ἀλλ' ἐν ἐμφύχοις ἦτοι ἐν τοῖς μαθηταῖς, οἵτινες καὶ ἐρωτώμενοι δύνανται ἀποκρίνεσθαι, τὸ δὲ βιβλίον οὐ. Καὶ ὡς ἐλεγέ τις τῶν Πυθαγορείων, οὐ δύνανται διδάξαι με τὰ βιβλία* ἄλλα γὰρ αἶε καὶ ἄλλα περὶ τῶν αὐτῶν φηγγομαι, τὸ δὲ γε βιβλίον τὰ αὐτὰ αἶε περὶ τῶν αὐτῶν λέγει, καὶ οὐ δύνανται πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι...μηδὲ γὰρ τις οἰσθῶ τὰ χρυσᾶ ἐπι αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ τις τῶν Πυθαγορείων ἐποίησε ταῦτα καὶ πρὸς τιμὴν ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ οἰκείου διδασκάλου. Hierocles sub finem Commentarii : ἐστὶ γὰρ οὐδὲν ἄλλο τὰ ἐπι ταῦτα ἢ τελειότατος χαρακτὴρ φιλοσοφίας καὶ τῶν κεφαλαιωδεστέρων αὐτῆς δογμάτων ἐπιτομὴ καὶ ὑπὸ τῶν ἡδὴ τὴν θείαν οἶμον ἀναβιβηκότων ὑπογραφεῖσα τοῖς μετ' αὐτοῦ παιδευτικῆς στοιχείωσις* & δὴ καὶ τῷ ὄντι εἶποι τις ἂν τῆς ἀνθρωπίνης εὐγενείας εἶναι γνώρισμα κάλλιστον, καὶ οὐχ ἑνός τινος τῶν Πυθαγορείων ἀπομνημόνευμα, ὅλου δὲ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου καὶ, ὡς ἂν αὐτοὶ εἶποιεν, τοῦ ὁμαίου παντός ἀπόθεγμα κοινόν.

supposita sunt, præsertim quum Juba eruditissimus Mauretaniæ rex quæcunque exstabant Pythagoreorum scripta colligeret (15). Nihil enim in his versibus est abhorrens ab antiquitate, a Pythagoræ decretis, ab optimorum auctorum de Sanio philosopho et ejus familia testimoniis. Sed ne quis e quarundam vocum, quæ in hoc carmine leguntur, usu concludat, poetam post Christum natum vixisse, de his mihi paucis disputandum arbitror sperans ea quæ modo dixi tum demum cunctis probatum iri, quum omnem dubitationem exemero. Tria sunt in hoc carmine quæ quis posterioris ætatis indicia habere queat, κτᾶσθαι versu 16, ut quidam volunt, passive dictum, ἐξακεῖν versu 66 active usurpatum, ἀπολείψας denique versu 70 pro ἀπολιπών a poeta scriptum. Verum hæc ad imminuendam carminis auctoritatem non sufficiunt. Nam neque κτᾶσθαι, ut in adnotatione monui, passive accipiendum, neque ἐξακεῖν inferior ætas active frequentavit, quum hoc uno loco excepto Græci semper ἐξακεῖσθαι dixerint, ut inde quo tempore compositum sit carmen cogi nequeat. Denique ἀπολείψας etsi rarum est apud priores et bonæ note scriptores pro ἀπολιπών, tamen neque inauditum neque indictum fuit, ut ad illum versum observavi. Hinc efficitur argumentis e dicendi genere petitis carminis antiquitatem in dubium vocari non posse. Quum autem inter vs. 39 et 40 in codice Augustano duo legantur versiculi, qui neque in vulgatis editionibus neque in Hieroclis Commentario exstant, sed a Porphyrio de vita Pythagoræ p. 27 ed. Rom. (p. 41 ed. Kuster) afferuntur :

πρῶτα μὲν ἐξ ὑπνοιο μελίχρονος ἐξυπαναστάς
εὖ μάλα ποιπνύειν ὅσ' ἐν ἡματι ἔργα τελέσεις,

nolim statuere hoc disciplinæ Pythagoricæ monumentum non integrum ad nostram memoriam mansisse, sed istos versus a quibusdam Pythagoreis pro spuris habitos ideoque ab Hierocle omissos esse existimo. Idem judicandum esse arbitror de eo versiculo, qui versui 44 in eodem

codice Augustano, in tribus Oxoniensibus atque in Veneto exemplari subjungitur :

ταῖς αὐταῖς ἀρεταῖς ποιεῖ φίλον ὄν κ' ἐθίλησθα,

quem Harlesius recte interpretamentum versus quinti esse censuit.

Id porro faciendum est, ut quem locum inter philosophorum carmina aurei de quibus hic quaeritur versus obtineant, paucis significemus. Cum difficile sit sapientiæ præcepta versibus illustrare propterea quod animi sensa in hac rerum, quæ a philosophis tractantur, majestate ac difficultate facilius soluta quam vinceta numeris oratione explicantur : tamen Xenophanem, Parmenidem, Empedoclem aliosque videmus non omnis poeticæ artis expertes fuisse, ut ad argumenti dignitatem simul imaginum venustas, dictionis granditas, omnis denique generis, quæ in poetis admirationi sunt, virtutes et ornamenta accederent. Id secus est in eo de quo loquimur carmine, cujus auctor tantum abest, ut idem et poeta et philosophus fuisse dicendus sit, ut inter poetas nomen suum cum laude profiteri posse non videatur. Quis enim poeta epicus vel didacticus, ut pauca tantummodo memorem, ante Christum natum, ἐπωφέλτως dixit, quod legitur versu 6; quis ἀγανακτεῖν (v. 18), quis λαγνείη (v. 10), quis ἀμέλεια (16) (v. 32), quis ἀρτυπος (v. 35), quis σύστασις (v. 56) (17), quæ omnia primo vocabulo excepto recte in prosa dicebantur, poeticam orationem illo tempore non decebant. Sed bonus poeta fuerit carminis conditor an minus, non laboro. Id tantum investigari convenit, qua ætate vixerit et quis fuerit. Liqueat autem versificatore circa belli Peloponnesiaci tempora vel paulo post vixisse, quia ejus dicendi genus dissimile epicæ simplicitati ac diversum ab eo, quo Xenophanes, Parmenides, Empedocles usi erant, imprimis cum prosæ scriptoribus et poetis illius sæculi consentit. Cf. voces ἀλογίστως v. 14, μωρός v. 27, καθάρεις v. 35 [καθάριος apud Menandrum; vid. Athen. XIV, 661, F], ἀνελεύθερος v. 38, αὐθαίρετος v. 54, συνο-

(15) David. Scholl. Aristot. p. 28 a ed. Brandis. : ἐν οἷς ζητησίον καὶ τὸ γνήσιον διὰ τὴν γινομένην νοθεσίαν· νοθεύονται γὰρ τὰ βιβλία πενταχῶς· ἢ γὰρ δι' ἐγνωμοσύνην μαθητῶν τὰ οικεῖα συγγραμματα τοῖς οικείοις διδασκάλοις ἀνατιθέντων, ὡς τὰ Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους ἐπιγραφόμενα βιβλία, μὴ ὄντα Σωκράτους ἢ Πυθαγόρου ἀλλὰ Σωκρατικῶν καὶ Πυθαγορικῶν· ἢ διὰ φιλοτιμίαν βασιλικήν· Ἰσοδώρου γὰρ τοῦ Λιθύων βασιλέως συνάγοντος τὰ Πυθαγόρου καὶ Πτολεμαίου τὰ Ἀριστοτέλους, τινὲς καπηλείας χάριν τὰ τυχόντα συγγραμματα λαμβάνοντες ἐκέρουον καὶ ἔσχηον διὰ παραθέσεως ὧν μὲρῶν [sic jam dudum correxi vulgatam πῦρῶν;

cf. præfat. ad Oc-II. p. XIX], ἕνα σχοῖεν εἶπεν τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἀξιοπιστίαν· ἢ δι' ὁμωνυμίας συγγραφεῶν ἢ συγγραμμάτων ἢ ὑπομνημάτων.

(16) Quamquam non diffiteor apud Euripidem legi ἀμέλιαν. Irb. Aul. v. 850 ἀλλ' ἀμέλιχ δὸς αὐτὰ, καὶ φαύλως φέρε. Antiop. fragm. XX p. 665 ed. Wagner. (Paris 1846) τὰ μὲν κατ' οἴκου ἀμέλιχ παρὲς ἐξ.

(17) De ea vocis potestate loquor, quæ philosophorum propria est. Alio sensu σύστασις dixit Eurip. Heraclid. 416 ubi vide Elmsleijum.

παδός v. 59. Hinc patet quanto in errore versatus sit Glandorfius, qui in dissertatione de versuum aureorum ætate § VI et in appendice libri p. 188 seq. defensa variis argumentis illorum antiquitate eos forsitan e mysteriis Eleusiniis ortos et ante Pythagoram litteris mandatos esse opinatur. Meinersius, qui in *Histor. doctr.* apud Gr. et Rom. I p. 579 seqq. carmen mutilum, interpolatum insertisque versibus alienis auctum, nec nisi post Platonem et Aristotelem a quodam Pythagorico Aristoxeni et Heraclidis sodali esse concinnatum probaturus erat, nihil perspicue demonstravit. Quod autem ait alienos versus esse interpositos, id non sine causa de jurejurando vs. 47 et 48 :

ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀενάου φύσεως —

contendi videtur, quum tale sit scriptoris Θεολογομένων ἀριθμητικῆς p. 20 testimonium : Τοιαύτης δὲ οὐσης, ἐπώνυμον (leg. ἐπώμνυον) δι' αὐτῆς τὰ Πυθαγόρου οἱ ἄνδρες θαυμάζοντες δηλονότι καὶ ἀνευφημοῦντες ἐπὶ τῇ εὐρήσει, καθά που καὶ Ἐμπεδοκλῆς·

Οὐ μὰ τὸν ἀμετέρα γενεᾶ παραδόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν.

At quum Empedocles a Pythagoræ placitis cognoscendis philosophiæ studiorum exordium ceperit, non mirum hoc Pythagoreorum jusjurandum alicubi ab eo in carminibus memoratum fuisse. Quis autem animadversa scripturæ diversitate quæ est apud auctores (vid. adnot. ad vs. 47 et 48) qui utrumque versum asserunt, audeat affirmare, carminis hujus parentem Empedoclis potissimum auctoritatem secutum ejus verba in suum poema transtulisse, quasi non licuerit et Empedocli et huic Pythagorico versificatori eundem adire fontem, unde diversa petierunt? Tiedemani conjectura in *Princ. Græc. Phil.* p. 190 proposita, qua poema variis auctoribus ascribitur atque e diversorum poetarum operibus conflatum perhibetur, non eget refutatione. Nimirum singula præcepta inter se coherere aptissimoque sententiarum ordine continuari, quod negabat Tiedemannus, tanta arte ostendit Hierocles, ut nihil in hoc genere perfectius antiquitas tulerit, etsi a poeta non pulchrum corpus, sed lacera membra nobis objici forsitan alii quoque explicationis Hierocleæ immemores crediderint. Non tacebo ea, quæ de hoc argumento judicat vir egregius atque idoneus talium rerum existimator Godofr. Bernhardus. In *Histor. Græc. litter.* tom. II p. 373 ait si unus sit hujus carminis

auctor, tamen neque quo tempore viverit neque quibus sacris initiatus fuerit e certis indicis apparere, imprimis vero epilogo inde a verbis ἀλλ' εἴργου βρωτῶν x. τ. λ. suspicionem moveri carmen inferioris ætatis factum esse. Sed non est quod diutius huic rei immerer, siquidem ad omnia, quæ Bernhardus statuit, superiori disputatione respondisse videor. Unum addo, quum Hierocles in scholis aureum carmen prælegere solitus sit neque solum mirabilem sententiarum continuationem seriemque auditoribus ostenderit, sed in explanandis singulis præceptionibus simul Pythagoricæ philosophiæ summam traderit, conjectura non aberraturum qui suspicetur, carmen quo tempore vivebat adhuc Pythagorica ratio compositum non magis discipulis quam magistris jam ab ipso auctore destinatum fuisse, ut alteri in poema, omnis sapientiæ fundamenta continens, tanquam in speculum intuerentur præclaraque monita non modo memoriæ mandarent, sed factis etiam exprimerent, alteri reseratis procedente tempore philosophiæ penetrabilibus in exponendis singulis poematii membris tam obscura omnia illustrarent, quam universam rerum divinarum humanarumque cognitionem ac bene beateque vivendi disciplinam audientibus impertirent. Restat, ut indagemus, quis e Pythagoreis condiderit hoc poema. Ac primum quidem displicere nobis Fabricii suspicionem qui Empedocli illud tribuebat, quia v. 47 et 48, quibus jusjurandum continetur, atque ultimi [v. 70—71] teste Jamblichio in *Theologum. arithm.* Agrigentinum vatem auctorem haberent, ex iis quæ supra exposui effici arbitror. Clausulæ autem, qua peracto mutationum orbe post mortem immortalitas et divina natura hominibus Pythagoræ scita secutis promittitur, non tantum in aureis versibus locus est, sed etiam in lustralibus Agrigentini poetæ carminibus, propterea quod hæc ad Pythagoræ normam facta eo consilio edidit vir e Pythagoræ castris ad lustrandam omnem philosophiæ regionem profectus, ut mortales corporis animique purgatione ad deorum sanctitatem quasi gradibus quibusdam accederent. Quapropter non video, cur Godofredus Bernhardus hunc epilogum Pythagoræ familia dignissimum tanquam posterioris ætatis indicium rejecerit. Versum 42 πῆ παρέβην x. τ. λ. e Phocylide laudat Eustratus ad Aristot. *Eth. Nic.* p. 1. Hujus auctoritatem secutus aurei carminis scriptorem Phocylidem esse censuit Jacobus Windetus de vita functorum statu pag. 91, sed nihil probavit. Fortasse librorum incuria Φωκυλίδου et Λύσιδος nomen confudit, de quo infra. Fue-

runt etiam, qui Philolao aureum poematum attribuerent. Vide Labbei bibl. nov. MSS. p. 385. Nam Constantini Lascaris Institutionibus græcis Ferrariæ a. 1510 quaternaria forma editis sub junctum est carmen pythagoricum in indice libri notatum: *Philolai Crotoniatæ carmina aurea, quæ falso hactenus Pythagoræ ascripta sunt*. At hunc qui, quamvis primus Pythagoricam philosophiam litterarum monumentis prodidisse libroque de rerum natura foras dato disciplinæ arcana evulgasse dicatur, tamen quia unius solum voluminis auctor fuisse videtur, horum versuum scriptorem falso nominari liquet. Cf. Diog. Laert. VIII, 85 et Bœckh. Philol. p. 22 seq. item 34 seq. et p. 45. Epicharmum præterea scimus Pythagorica dogmata fabulis suis immiscuisse. Vid. Fabr. Bibl. Gr. II. p. 300 ed. Harl. Neque tamen ideo ab eo aureos versus aut scriptos aut collectos esse cum Stanlejo stauerim Hist. phil. p. 305 interp. Olear. Etenim hoc poema non ab eo profectum esse intelligitur, qui forsitan Hieronis tyranni potentiam veritus (18) publice philosophiam profiteri non auderet, ideoque dogmata versibus inclusa solo scenæ beneficio vulgaret, sed qui habitaret in rerum contemplatione ac sapientiæ dignitatem dictis factisque præ se ferret. Itaque, ut minorum gentium Pythagoreos præteream, solus superest Lysis, quem propter Diogenis Laertii [VIII, 6—7] verba: γέγραπται δὲ τῷ Πυθαγόρᾳ συγγράμματα τρία· παιδευτικόν, πολιτικόν, φυσικόν. Τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου, Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας καὶ Ἐπαμινώνδα καθηγησαμένου, aurei poematis conditorem jam Menagius esse voluit, ratus id quod Pythagoræ nomine inscriptum etiamtum ferretur non posse nisi hoc ipsum carmen esse. Etsi vero apud Suidam v. Πυθαγόρας et Eudociam p. 368 sive scriptorum sive librarium errore Laertii testimonium in hunc modum depravatam legitur: Συνέγραψε δὲ ὁ Πυθαγόρας μόνα τρία βιβλία παιδευτικόν, πολιτικόν, τὸ δὲ φερόμενον τρίτον ὡς Πυθαγόρου, Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου μαθητοῦ αὐτοῦ γενομένου, additurque τινὲς δὲ ἀνατιθέασιν αὐτῷ καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη, ut vel conjecturis propositis viri docti Diogenem e Suida corrigere conati sint, præsertim quum apud Iriartum Catalog. Cod. mss. bibl. Matrit. p. 335 mentio fiat libri tertii Pythagoræ falso tributi, de quæstionibus naturalibus compositi et capiti-

bus XVII constantis (19) Πυθαγόρου φιλοσόφου λόγος τρίτος κεφ. εζ': tamen Menagii sententia his doctorum virorum correctionibus præstare videretur, nisi Diogenes in priore enuntiationis membro συγγράμματα τρία dixisset. Ita enim fit, ut τὸ δὲ φερόμενον τρίτον ὡς Πυθαγόρου similiter σύγγραμμα vel βιβλίον, non ποιημάτων quale est quod χρυσᾶ ἔπη vocamus intelligendum videatur. Neque tamen hoc in scriptore, qui iudicio minime valebat, ac sæpenumero minus accurate locutus est, pro certo affirmare ausim. Quamobrem per me licet Lysidi hoc poema assignetur, quum non obstat ficta epistola (20) quam ad Hipparchum de philosophia non evulganda scripsisse fertur. Sed quum Diogenes eodem loco dicat: φησὶ δὲ Ἡρακλείδης ὁ τοῦ Σαραπίωνος ἐν τῇ Σωτρίωνος ἐπιτομῇ, γεγραμέναι αὐτὸν [τὸν Πυθαγόραν] καὶ περὶ τοῦ δλου ἐν ἔπεσι· δεύτερον, τὸν ἱερὸν λόγον, οὗ ἡ ἀρχή,

Ἔ νεοὶ ἀλλὰ σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα· τρίτον, περὶ ψυχῆς· τέταρτον, περὶ εὐσεβείας· πέμπτον, Ἠλοθαλῆ τὸν Ἐπιχάρμου τοῦ Κῶου πατέρα· ἕκτον, Κρότωνα, καὶ ἄλλους. Τὸν δὲ μυστικὸν λόγον Ἰππᾶσου φασὶν εἶναι, γεγραμμένον ἐπὶ διαβολῇ Πυθαγόρου· πολλοὺς δὲ καὶ ὑπὸ Ἄστωνος τοῦ Κροτωνιάτου γραφέντας ἀνατεθῆναι Πυθαγόρᾳ, — non est quod dubitemus, si cui Lysidis nomen in hac causa minus aptum videatur, Astoni aureum carmen inscribere.

Denique inquirendum est, quando hæc dicta, quæ Gregorius Nazianzenus contra Julianum p. 197 plumbea (μολυβδᾶ) nominare ausus est, χρυσᾶ ἔπη a veteribus appellari cæpta sint. Hieronymus contra Rufinum l. c. ea χρυσᾶ παραγγέλματα vocat, Galenus de dignoscendis affectibus tom. VI p. 528 ed. Par. παραινέσεις φερομένης ὡς Πυθαγόρου, ut supra vidimus. Simplicius in Epicteti Enchir. p. 3 ed Salmas. ὑποθήκας nominat his verbis: κομματικοὶ δὲ εἰσὶν οἱ λόγοι καὶ γνωμονικοὶ κατὰ τὸ τῶν υποθηκῶν καλουμένων παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις εἶδος, sed pag. 204 παραγγέλματα. Ita enim ait: ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνθρώπους ὄντας ἀνάγκη ποτὲ τι ἀμαρτεῖν εἰς ἀλλήλους, χρῆ τὴν ἔνστασιν φυλάττοντα τῆς φιλίας πάσῃ δυνάμει οὕτω τὸ παροραθὲν ἐπανορθοῦν μετὰ πραότητος, πειθόμενον τῷ χρυσῷ ὄντως ἐκείνω παραγγέλματι· Μηδ' ἔχθαιρε φίλον σὺν ἀμαρτίας οὐνεκα μικρᾶς· ὄφρα δύνῃ κ. τ. λ. Jungit hæc nomina Hierocles pag. 10: διὸ καὶ ἐν ταῖς Πυθαγορικαῖς ὑποθήκαις τὰ τῶν ἀρετῶν παραγγέλματα πρῶτα παραδίδωσιν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὁ λόγος, παιδαγωγῶν ἡμᾶς ἀπὸ

(18) Quem ipse aliquando acerbe cavillatus est. Vide Plutarch. de adulat. et amic. discer. vol. VI p. 249 ed. Reisk.

(19) Quem tamen Lascaris, vetus possessor, Simonis Sethi esse sua manu adnotavit.

(20) Socratis et Socraticorum, Pythagoræ et Pythagoreorum quæ feruntur epistolæ ed. Orell. p. 52 seq Cf. Bœckh. Philol. p. 18.

τῆς τῶν περὶ τὸν βίον ἀρίστης χρήσεως πρὸς τὴν ὁσίαν ὁμοίωσιν ἀνιέναι. Ex his aliisque scriptorum locis facile colligitur, veteres παραγγέλματα, παρανέσεις, ὑποθήκας sæpe promiscue usurpasse (21), quamquam liquido constat τὰς τῶν Πυθαγορείων ὑποθήκας differre ab eorum symbolis (συμβόλοις), sententiis (γνώμαις) et similitudinibus (ὁμοίοις). Ante quartum autem a Christo nato sæculum nemo τὰ χρυσᾶ ἔπη hoc ipso nomine appellavit, siquidem hac appellatione primus usus est Jamblichus in Protreptico. Hujus exemplum secuti Chalcidius, Proclus, Hierocles, alii eandem versuum Pythagoricorum inscriptionem esse voluerunt. Jam quum nemo dubitet, quin veteres in excitandis librorum titulis admodum negligentes fuerint, intelligitur quam difficile sit hodie de auctore aurei carminis quærere, quod ante quartum sæculum ab aliis alio nomine afficitur. Nam media ætate hi Pythagoreorum versus ita hominum studia tenuerunt, ut sæpe describerentur, minoribus cujusvis generis carminibus adjicerentur, a Cedreno etiam p. 156 tractarentur, denique eorum nomen (ἔπη χρυσᾶ) transferretur ad Chrysomalli cujusdam versus apud Balsamonem in can. LX Apostolor. Vide Cotelierum III Monument. eccles. gr. p. 571 et Leonem Allatium de ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione lib. III p. 653. Quod vero dixi non unam fuisse olim hujus carminis inscriptionem, id vel hodie inspectis libris manu exaratis perspicitur. Etenim in codice Parisiensi legitur Πυθαγόρου Σχιμιοιο ἔπη τὰ δ' ἔνεστι τὰ χρυσᾶ, in Vaticano autem Πυθαγόρου παρανέσεις teste Montefalconio Bibl. bibl. tom. I p. 5 E. Hodie vix aliter quam aureum carmen vel aurea dicta (χρυσᾶ ἔπη) hos versus nuncupare licet.

Hieroclis Commentarium in aureum carmen primum e Codice Venetiis emto latine vertit et Nicolao V Pontifici Maximo dedicavit Jo. Aurispa Siculus. Patavii 1474, 4. Cujus interpretatio sæpius typis descripta est. Græce primus edidit Joann. Curterius e codice Abbatis Rupifucaldii, qui multum discrepat ab eo, quo Aurispa erat usus. Sic autem inscribitur ejus editio : « Ἱεροκλέους φιλοσόφου ὑπόμνημα εἰς τὰ τῶν Πυθαγορείων ἔπη τὰ χρυσᾶ. Hieroclis philosophi commentarius in aurea Pythagoreorum carmina Joann. Curterio interprete. Ex bibliotheca D. Francisci Rupifucaldii, Randani, Trenorchii Abbatis. Parisiis, apud Nicolaum Nivellium sub signo Columnarum via

Jacobæa. 1573. Cum privilegio Regis. » Curterium in corrigendo et vertendo Hierocle minime felicem fuisse ejusque interpretationem omni fide et elegantia carere, cum alii jam docuerunt, tum Needhamius Præf. pag. 8 et 9. Paulo melius rem egit Fed. Morellus qui reliqua Hieroclis fragmenta prope omnia a. 1593 edidit ita inscripta : « Hierocles de Providentia et Fato deque liberi arbitrii cum divina gubernatione convenientia commentarius in compendium redactus et nunc primum luce et latinitate donatus, ex fide græci codicis decurtati, e bibliothecæ Medicæ penu eruti, latine, interprete Fed. Morello. Parisiis apud eundem Morellum 1593. 8. » Utrumque volumen additis aliis libellis Pearsoni cura repetitum est Londini 1654 et 1655 hoc indice : « Ἱεροκλέους φιλοσόφου ὑπόμνημα εἰς τὰ τῶν Πυθαγορείων ἔπη τὰ χρυσᾶ. Hieroclis philosophi commentarius in aurea Pythagoreorum carmina. Jo. Curterio interprete. Londini 1654, 12. » — « Hieroclis commentarius de providentia et fato una cum fragmentis ejusdem et Lillii Gyraldi interpretatione symbolorum Pythagoræ notisque Merici Casauboni ad Commentarium Hieroclis in aurea carmina. Londini 1655 et ibid. apud Williams 1673, 8. » Pearsonus ipse nihil præter Prolegomena adjecit. Quum igitur Hierocles etiam tum multis mendis scateret, Petrus Needhamius variis subsidiis ad corrigenda et explananda ejus ingenii monumenta collatis superiores editores doctrina et diligentia superavit. Quare benevole olim excepta est ejus editio, cui hunc titulum addidit « Hieroclis Philosophi Alexandrini Commentarius in aurea Carmina, de Providentia et Fato quæ supersunt et reliqua fragmenta. Græce et Latine. Græca cum MSS collata castigavit, Versionem recensuit, Notas et Indicem adjecit Petr. Needham. S. T. B. Coll. D. Joannis Cantab. Socius. Cantabrigiæ Typis Academicis. Impensis A. et J. Churchill, Bibliopolarum Londinensium. 1709. » Ad castiganda scriptoris verba multum profecit partim perfecta fida illa Aurispæ translatione scripti codicis instar habenda, quæ ignota fuerat Curterio, partim congesta plurium codd. scripturæ diversitate.

Triginta tribus annis post quæ a Needhamio minus recte constituta essent retractare et Medicei Codicis ope scriptoris verba emendare tentavit Carolus Ashton, qui se Richardum Warrenum esse volebat (22). Nam quum casu nescio

(21) Latine eodem modo cum Hierocle dicas : quocirca et in Pythagoricis monitis virtutum præcepta primo loco carminis verba tradunt, ita nos erudientia, ut ab optimo rerum quæ ad vitam pertinent usu ad divinam similitudinem a-

scendamus. Quod hic ἐν τοῖς ἔπεσιν ὁ λόγος est, paulo ante simpliciter ὁ λόγος vocatur.

(22) Vide Joannis Nicholsii *Literary Anecdotes* t. IV. p. 226. Inscrubitur hæc editio : « Hieroclis Philosophi Alexan-

quo accidisset, ut codicis Medicei collatio a Marquardo Gudio facta, quam Jo. Alb. Fabricius nactus cum Needhamio communicatam voluerat, ad hunc non perveniret, interim eam Jo. Wolfius Lipsiæ a. 1710 publici juris fecerat. Quamvis autem non omnem lectionis varietatem aut Fabricius Gudii munere accepisset aut Wolfius edidisset, tamen hac collatione ad plurimos locos sanandos bene usus est Ashtonus. Idem docte de variis Hieroclis locis commentatus est, interpretationem latinam limavit et ad græcam philosophi orationem magis accommodavit, in hoc tantum reprehendendus, quod non solum Needhamium, sed Bentlejum etiam omni occasione acerbius perstringit.

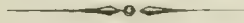
Denique anno 1850 Thomas Gaisfordius Joannis Stobæi *Eclog. Physicas et Ethicas* cum Hieroclis commentario in aureum Pythagoricorum

carmen edidit (23). Huic haud contemnenda, quemadmodum ipse ait, emendationis subsidia, quibus superiores editiones caruerant, præsto fuerunt. Nam præterquam quod ipse vetustum Codicem Vindobonensem fortasse anno 1724 exaratum summa diligentia contulit, invenit in Bibliotheca Bodlejana inter libros Dorvillianos exemplum Carterianum, in cujus margine Lucae Holstenii manu plurimum membranarum scripturæ discrepantia adscripta legitur. Sed de his accurate disseruimus et quæ nobis ipsis contigerunt rei bene gerendæ instrumenta memoravimus in editione ampliore cui titulus est: *Hierocles in aureum Pythagoricorum carmen commentarius. Recensuit et (critica exegeticaque annotatione) illustravit Fr. G. A. Mullachius. Berolini, 1853.* Interpretationem latinam huic demum editioni adjunximus.

drini in *Aurea Carmina Commentarius. Græce et latine. Græca accuratius nunc recognita et ad MSS. Codicum fidem exacta plurimisque in locis e Gudiana Medicei Codicis collatione emendata una cum Notis subjunctis* ed. R (Richardus) W (arren). S. T. P. Coll. Jes. Cant. nuper socius. Londini, Typis Jac. Bettenham. Impensis Gul.

Thurlbourn Bibliopœe Cantab. Veneunt apud J. Nourse P. Vaillant, J. Beecroft Lond. 1742.

(23) Ἰωάννου Στοβαίου ἐκλογῶν βιβλίον β'. Joannis Stobæi *Eclogarum physicarum et ethicarum libri duo.* Accedit Hieroclis commentarius in aurea carmina Pythagoreorum. Ad MSS. Codd. rec. Thom. Gaisford. Oxonii, 1850.

ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΕΙΣ ΤΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ.

Ἡ φιλοσοφία ἐστὶ ζωῆς ἀνθρωπίνης κάθαρσις καὶ τελειότης, κάθαρσις μὲν ἀπὸ τῆς ὕλικῆς ἀλογίας καὶ τοῦ θνητοειδοῦς σώματος, τελειότης δὲ ὡς τῆς οἰκείας εὐζωίας ἀνάληψις πρὸς τὴν θεϊαν ὁμοίωσιν ἐπανάγουσα. Ταῦτα δὲ πέφυκεν ἀρετὴ καὶ ἀλήθεια μάλιστα ἀπεργάζεσθαι, ἡ μὲν τὴν ἀμετρίαν τῶν παθῶν ἐξορίζουσα, ἡ δὲ τὸ θεῖον εἶδος τοῖς εὐφυῶς ἔχουσι προσκτωμένη. Δεῖ οὖν πρὸς ταύτην τὴν ἐπιστήμην, τὴν μέλλουσαν ἡμᾶς καθαρὸς καὶ τελείους ποιεῖν, κανόνας ἔχειν τινας ἐν βραχεῖ διωρισμένους, ὅσων ἀφορισμούς τινες τεχνικούς, ὅπως ἂν ἐν τάξει καὶ εὐμεθόδως πρὸς τὸ τῆς εὐζωίας τέλος ἀφικώμεθα. Τῶν δὲ τοιούτων κανόνων τῶν πρὸς τὴν ὀλην φιλοσοφίαν συντεινόντων τὰ Πυθαγορικά ἐπὶ τὰ οὕτως ἐπικαλούμενα χρυσαῖ ἐν πρώτοις ἂν θείημεν εὐλόγως. Περιέχει γὰρ πάσης φιλοσοφίας πρακτικῆς τε καὶ θεωρητικῆς τὰ καθόλου δόγματα, δι' ὧν ἂν τις ἀλήθειαν καὶ ἀρετὴν κτήσαιο καὶ ἑαυτὸν καθαρὸν ἀπολάβοι καὶ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν εὐτυχήσει, καὶ (ὡς φησιν ὁ Πλάτωνος Τίμαιος,

τῶν Πυθαγορείων δογμάτων ὁ ἀκριβὴς διδάσκαλος) ὕγιής τε καὶ δλόκληρος γενόμενος εἰς τὸ τῆς προτέρας ἀφίκοιτο εἶδος ἕξεως. Καὶ πρώτῳ γε τὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς παρατίθεται παραγγέλματα. Πρῶτον γὰρ δεῖ τάξει τὴν ἐν ἡμῖν ἀλογίαν τε καὶ βραθυμίαν· ἔπειτα οὕτως ἐπιβαλεῖν τῇ τῶν θεῶν γνώσει. Ὡσπερ γὰρ ὀφθαλμῶν λημῶντι καὶ οὐ κεκαθαρμένῳ τὰ σφόδρα φωτεινὰ ἰδεῖν οὐχ οἶόν τε· οὕτω καὶ ψυχῇ μὴ ἀρετὴν κεκτημένη τὸ τῆς ἀληθείας ἐνοπτήριασθαι κάλλος ἀμήχανον. Μὴ καθαρῶ γὰρ καθαρῶ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ἦ. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία ἀρετῆς ποιητικὴ, ἀληθείας δὲ ἡ θεωρητικὴ, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔπεσι τὴν μὲν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν εὐρίσκομεν λεγομένην, τὴν δὲ θεωρητικὴν θεϊαν ἀρετὴν ὑμνουμένην, ἐν οἷς συμπεράνας ὁ λόγος τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς παραγγέλματα,

ταῦτα πόνει (φησί) ταῦτ' ἐκμελέτα· τούτων χρὴ ἐρᾶν σε, ταῦτά σε τῆς θεῆς ἀρετῆς εἰς ἴχνηα θῆσει.

Philosophia est vitæ humanæ purgatio atque perfectio; purgatio quidem a brutæ materiæ affectibus mortaliq̄ corpore, perfectio vero ut quæ vitæ beatitatem homini propriam restituat et ad divinam eum similitudinem reducat. Ad hæc autem efficienda virtus et veritas maxime sunt idoneæ, quarum altera tollit affectuum immoderationem, altera divinam formam iis qui bona indole sunt conciliat. Ad doctrinam igitur hanc comparandam, quæ puros atque perfectos nos reddet, regulas haberi nonnullas oportet paucis expositas, tanquam brevia quædam artis præcepta, ut ordine rectaque via ad beatæ vitæ finem perveniamus. Inter regulas vero ejusmodi, quæ ad universam philosophiam pertinent, imprimis merito numerabimus versus Pythagoricos qui aurei appellantur. Hi enim complectuntur totius philosophiæ cum ejus quæ in actione, tum quæ in contemplatione posita est, generalia decreta, quorum ope quis veritatem virtutemque comparare et castimoniam suam recuperare ac dei simi-

litudinem feliciter nancisci possit, atque (ut Platonis Timæus, dogmatum Pythagoricorum luculentus auctor, dicit) sanus atque integer factus ad prioris habitus formam perveniat. Primo autem loco actuosæ virtutis præcepta ponunt: oportet enim primum rationis in nobis perturbationem atque discordiam corrigere, deinde ita comparatos ad rerum divinarum studium incumbere. Ut enim oculus lippitudine laborans necdum purgatus ea quæ valde lucida sunt intueri non potest: ita etiam fieri nequit, ut virtute carens animus veritatis pulchritudinem cernat. Nam vide ne impuro puro attingere nefas sit. Philosophia vero quæ in actione versatur virtutem parit, quæ contemplatione continetur veritatem, sicut et in ipso carmine philosophiam activam reperimus dictam humanam virtutem, contemplativam autem divinæ virtutis nominæ celebratam, in iis versibus qui civilis virtutis præcepta claudunt:

His, inquit, operam da; hæc meditare; hæc amare te hæc te in divinæ virtutis vestigiis collocabunt. [oportet:

Πρῶτον οὖν ἄνθρωπον δεῖ γενέσθαι, καὶ τότε Θεόν. Ἄνθρωπον δὲ ποιῶσιν ἀγαθὸν αἱ πολιτικά ἀρεταί· Θεοποιῶσι δὲ αἱ πρὸς τὴν Θεῖαν ἀρετὴν ἀνάγουσαι ἐπιστήμαι. Τὰ δὲ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων ἐστὶν ἐν τάξει τοῖς ἀνιῶσιν· διὸ καὶ ἐν ταῖς Πυθαγορικαῖς ὑποθήκαις τὰ τῶν ἀρετῶν παραγγέλματα πρῶτα παραδίδωσιν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὁ λόγος, παιδαγωγῶν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς τῶν περὶ τὸν βίον ἀρίστης χρήσεως πρὸς τὴν Θεῖαν ὁμοίωσιν ἀνιέναι. Καὶ οὗτος μὲν ὁ σκοπὸς τῶν ἔπων καὶ ἡ τάξις, χαρακτῆρα φιλόσοφον πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγνωσμάτων ἐκθεῖναι τοῖς ἀκροαταῖς. Χρυσᾶ δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχε, διὰ τὸ, ὡς ἐν ἔπεσιν, ἀρίστα εἶναι καὶ θεῖα. Οὕτω γὰρ καὶ χρυσοῦν γένος λέγομεν τὸ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνους γένεσιν ἀρίστον, ἀπὸ τῆς τῶν ὑλῶν ἀναλογίας τὴν τῶν ἡθῶν διαφοράν λαμβάνοντες. Ἔστι δὲ καὶ ὁ χρυσοῦς ἀκίβδηλόν τι καὶ γῆς οὐκ ἀναπεπλησμένον, ὥσπερ τὰ συγγενῆ καὶ ἐφεξῆς ὄντα τούτω, ὅσον ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος· πρὸς ἃ καὶ τὸ ὑπερέχον φύσει κέκτηται ὁ χρυσοῦς, μόνος τῶν ἄλλων· ἴον οὐ ποιῶν, ἐκείνων ἐκάστου, καθ' ὅσον γῆς μετέχει, κατὰ τοσοῦτον καὶ εἰς ἴον μεταβάλλοντος. Τοῦ οὖν γεώδους τοῦ κατὰ τὴν ἐνυλον κακίαν λαμβανομένου, τὸ ἅγιον καὶ καθαρὸν γένος καὶ τὸ πάντῃ καθαρεῦον πονηρίας ἡθὸς εἰκότως χρυσοῦν ἐλέγθη· οὕτω δὲ καὶ ταῦτα τὰ ἔπη, ὅλα δι' Ἰλου ὄντα καλὰ, χρυσᾶ

καὶ θεῖα τὴν ἐπικλήσιν ἀναγγέγραπται. Οὗ γὰρ ἔστι τὸ μὲν αὐτῶν καλόν, τὸ δὲ οὐ καλόν, ὥσπερ ἔνια τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως τὸ καθαρὸν ἡθὸς ἐμφαίνει καὶ πρὸς τὴν Θεῖαν ὁμοίωσιν ἀνάγει, καὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας τὸν τελειότατον σκοπὸν ἐκκαλύπτει, ὡς ἐν τῇ καθ' ἕκαστον ἐξηγήσει σαφὲς γενήσεται. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρξώμεθα.

I. 1.

Ἄθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διακρίνεται, τίμα.

Ἐπειδὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμών ἐστὶν ἡ εὐσέβεια, πρὸς τὴν Θεῖαν αἰτίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχουσα, εἰκότως καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔπεσι νόμον τὸ περὶ ταύτης ἡγείται παράγγελμα· ὡς δεῖ τοὺς ἐγκοσμίους θεούς, κατὰ τὴν ἐνουπάργχυσαν αὐτοῖς τάξιν, τιμᾶν, ἣν ὁ δημιουργικὸς νόμος ἅμα τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν συμπρόηγαγε, τάξας αὐτῶν τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης σφαίρας, τοὺς δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας, καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης ἄλλους, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, μέχρι τῆς πάσης τῶν οὐρανίων κύκλων συμπληρώσεως. Τὸ γὰρ, ἧ ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν καὶ πατρός, ταύτη αὐτοὺς ἐγνωκέναι τε καὶ τιμᾶν, τῷ θεῷ νόμῳ κατακολουθούτων ἔστι καὶ τὴν ὄντως τιμὴν αὐτοῖς ἀποδιδόντων καὶ τὸ μῆτε

Primum igitur hominem fieri oportet, deinde deum. Hominem vero bonum reddunt virtutes civiles; deum autem faciunt disciplinæ quæ ad divinam virtutem evehunt. Parva vero in ascensu magnis ordine præcedunt; quamobrem et in Pythagoricis monitis virtutum præcepta primo loco carminis verba tradunt ita nos erudientia, ut ab optimo rerum quæ ad vitam pertinent usu ad divinam similitudinem ascendamus. Et hic quidem versuum scopus est atque ordo, ut expressam philosophi imaginem ante alias quasvis præceptiones auditoribus proponant. Aureorum autem ideo habent appellationem, quod, ut in versibus, optimi sint atque divini. Sic enim et auream ætatem dicimus illam quæ ex hominum ætatibus fuit optima, morum differentiam a metallorum inter se comparatione sumentes. Est quidem aurum purum quid nec terræ mixtura repletum, quemadmodum ei cognata et inferiora metalla, argentum, æs et ferrum, inter quæ aurum ipsum ideo natura primas obtinet, quod solum præter cætera rubiginem non contrahat; cum eorum singula in eam eatenus mutantur, quatenus terram participant. Rubigine ergo terrena pro materiæ vitio sumta hominum genus sanctum et castum moresque ab omni parte sceleris puri aureoram nomen jure obtinebant: sic sane et hi versus quum penitus pulchri sint, aureorum et divinorum titulo

inscripti sunt. Neque enim partim pulchri sunt, partim minus pulchri, ut nonnulli aliorum, sed omnes pariter castitatem integritatemque ostendunt et ad divinam similitudinem evehunt Pythagoricæque philosophiæ scopum perfectissimum patefaciunt, ut in singulorum explicatione manifestum fiet. Ac primum quidem a primis ordiamur.

I. 1.

Immortales primum deos, ut lege dispositi sunt, venerare.

Cum virtutum omnium dux sit pietas, ut quæ ad divinam causam referatur: merito præceptum quoque de illa datum inter regulas his carminibus comprehensas primum locum tenet, oportere nos deos mundanos honorare secundum ordinem, quem una cum naturæ eorum creatoris lex instituit, quæ illorum alios in sphæra prima collocavit; alios in secunda et in tertia alios; atque ita deinceps, donec cælestes orbis omnes completerentur. Eos enim illo ordine agnoscere et colere, quo a creatore et patre suo constituti sunt, est divinæ legi obedientium et verum eis honorem tribuentium: atque ejusmodi de illis notiones habere, quibus eorum dignitatem nec nimis augere nec minuamus: sed eos existimare id

ὑπεραίρειν τὴν ἀξίαν μῆτε ἀπολείπεσθαι ταύτης ἐν ταῖς περὶ αὐτῶν ἐνοίαις, ἀλλὰ τοῦτο αὐτοὺς εἶναι τίθεσθαι, ὃ γέγοναι, καὶ ταύτην ἔχειν τὴν τάξιν ἣν εἰλήχασιν, ἐπὶ τὸν δημιουργὸν αὐτῶν θεὸν ἀναφέρει τὸ σέβας, ὃν καὶ θεὸν θεῶν κυρίως ἂν εἶποι τις καὶ θεὸν ὑπατον καὶ ἄριστον. Τὴν δὲ ὄντως ἀξίαν τοῦ κοσμοποιῦ καὶ ἀριστοτέχνα θεοῦ μόνως ἂν ἐξεύρομεν, εἰ καὶ θεῶν αἴτιον αὐτὸν καὶ ἀτρέπτων λογικῶν οὐσιῶν ποιητὴν ὠσόμεθα. Τούτους γὰρ νῦν ἀθανάτους θεοὺς ὠνόμασεν ὁ λόγος τοὺς αἰεὶ καὶ ὡσαύτως νοῦντας τὸν δημιουργὸν θεόν, καὶ αἰεὶ πρὸς τὸ ἐκείνου ἀγαθὸν συντεταμένους, καὶ ἀπ' ἐκείνου τὸ εἶναι καὶ τὸ εὔ εἶναι ἀμερίστως καὶ ἀτρέπτως λαμβάνοντας, ὡς τῆς δημιουργικῆς αἰτίας αὐτοὺς ὄντας εἰκόνας ἀπαθεῖς καὶ ἀκακύντους. Πρέπει γὰρ τῷ θεῷ καὶ τοιαύτας ὑποστῆσαι ἑαυτοῦ εἰκόνας, καὶ μὴ πάσας τρεπτὰς καὶ ἐμπαθεῖς τῇ εἰς κακίαν ὑποφορᾷ, οἷα εἰσιν αἱ ἀνθρώπινα ψυχὰι, τῶν λογικῶν φύσεων τὸ ἔσχατον οὐσίαν γένος, ὥσπερ αὐτὸ ἀκρότατον ἦν νῦν τὸ τῶν ἀθανάτων θεῶν λεγόμενον γένος. Καὶ μήποτε πρὸς ἀντιδικστολήν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἀθάνατοι θεοὶ οὗτοι ἐκλήθησαν, ὡς μὴ ἀποθνήσκοντες τὴν θείαν εὐζωίαν, μηδὲ ἐν λήθῃ ποτὲ γιγνόμενοι μῆτε τῆς ἑαυτῶν οὐσίας μῆτε τῆς τοῦ πατρὸς ἀγαθότητος. Τούτοις δὲ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ τοῖς πάθεσιν ὑπόκειται, ποτὲ μὲν

νοῦσα τὸν θεὸν καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀξίαν ἀπολαμβάνουσα, ποτὲ δὲ τούτων ἀποπίπτουσα. Διὸ καὶ εἰκότως θεοὶ θνητοὶ λέγοντο ἂν αἱ ἀνθρώπινα ψυχὰι, ὡς ἀποθνήσκουσαι ποτε τὴν θείαν εὐζωίαν τῇ ἀπὸ θεοῦ φυγῇ, καὶ ἀναβιωσκόμενα αὐτὴν πάλιν τῇ πρὸς θεὸν ἐπιστροφῇ, καὶ οὕτω μὲν ζῶσαι τὸν ὁσίων βίον, ἐκείνους δὲ ἀποθνήσκουσαι, (ὡς οἷόν τε ἀθανάτω οὐσίᾳ θανάτου μοίρας μεταλαβεῖν,) οὐ τῇ εἰς τὸ μὴ εἶναι ἐκθάσει, ἀλλὰ τῇ τοῦ εὔ εἶναι ἀποπτώσει. Θάνατος γὰρ λογικῆς οὐσίας ἀθεῖα καὶ ἀνοία, οἷς ἔπειτα καὶ ἡ περὶ τὸν βίον ἄμετρος τῶν παθῶν ἐπανάστασις. Ἐν γὰρ τῇ ἀγνοίᾳ τῶν κρειττοῦνων ἀνάγκη δουλεῖν τοῖς χειρόσιν· ὃν ἐλευθεριάσαι ἄλλως οὐχ οἷόν τε ἢ τῇ δι' ἀναμνήσεως εἰς νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστροφῇ. Μεταξὺ δὲ τῶν οὕτω λεγομένων ἀθανάτων θεῶν, καὶ τῶν θνητῶν, ὡς εἵπομεν, θεῶν ἀνάγκη γένος τι εἶναι, τιμιώτερον μὲν ἀνθρώπου, καταδεέστερον δὲ θεοῦ, τῇ δι' ἑαυτοῦ μεσότητι τὰ ἄκρα πρὸς ἀλλήλα συνάπτει, ὥστε τὸ πᾶν τῆς λογικῆς δημιουργίας αὐτὸ ἑαυτῷ συνδεσθῆσαι καλῶς. Τοῦτο δὲ τὸ μέσον οὔτε παντελῆ ἀγνοίαν τοῦ θεοῦ ἴσχει ποτέ, οὔτε παντελῶς ἀκίνητον καὶ αἰεὶ ὡσαύτως διαμένουσαν γνῶσιν, ἀλλ' αἰεὶ μὲν γινώσκει, ἄλλως δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβάλλει, καὶ μᾶλλον ἔστιν ὅτε καὶ ἤττον. Τῷ μὲν αἰεὶ γινώσκειν ἀναβέβηκε τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τῷ δὲ μὴ ἀτρέπτως μηδὲ ὡσαύτως αἰεὶ γινώσκειν

esse quod sunt, et eum ordinem obtinere, quem sortiti sunt, cultum ipsum ad eorum opificem deum referentium est, quem et deum deorum proprie quis dicat ac deorum summum et optimum. Præcellentis autem mundi artificis dei veram dignitatem ita solum deprehendemus, si eum et deorum causam et naturarum intelligentium atque immutabilium creatorem esse statuamus. Illos enim immortales deos carmen nunc appellat, qui semper atque eodem modo creatoris dei cognitionem retinent semperque in ejus bonitatem intenti sunt atque ab eo et vitam et felicitatem inseparabiliter et immutabiliter accipiunt, quippe qui ipsi sint opificis causæ imagines, perturbationum vitiorumque expertes. Decet enim Deum tales etiam sui imagines gignere: non autem omnes mutationibus et perturbationibus obnoxias, ex propensione in vitium; quales sunt animi humani qui naturarum ratione præditarum infimum genus sunt, sicut contra genus immortalium, deorum nunc dictum est summum. Atque hi fortasse, ut ab animis humanis distinguantur, immortales dii nuncupantur, ut quibus divinæ vitæ felicitas non intereat nec suæ unquam naturæ aut paternæ bonitatis oblivio subrepat. His autem perturbationibus obnoxius est humanus animus qui deum aliquando cognoscit et dignitatem suam recuperat, aliquando autem his excidit; unde et

haud immerito mortales dii nuncupantur animi humani, quod aliquando, relicto deo, quod ad divinam vitæ beatitudinem attinet moriantur, atque ad deum revertendo ad eam recuperandam reviviscant, atque adeo hoc modo vitam divinam agant, illo autem, quoad immortalis naturæ potest, moriantur, non quod esse desinant, sed quod felici vitæ excidant. Nam rationalis naturæ mors est alienatio a deo et mente, unde etiam in vita sequitur vehementem affectuum seditio. In meliorum enim ignorantia deterioribus servire necesse est, a quibus non aliter liberari [rationalis natura] potest, quam ea quæ recordatione fit, ad mentem et Deum conversione. Inter deos autem qui immortales vocantur et mortales, uti diximus, deos necesse est genus quoddam homine superius, deo autem inferius sit, quod suo interventu extrema inter se connectat, adeo ut totus rerum creatarum, quæ ratione præditæ sunt, coctus ipse secum pulchre copuletur. Medium vero hoc genus nec deum prorsus ignorat unquam, nec omnino stabilem atque eandem semper ejus notitiam habet, sed semper quidem cognoscit, aliter autem atque aliter animum advertit, atque modo magis modo minus. In eo utique, quod semper Deum cognoscit humanum genus superat, eo vero quod non sine mutatione nec eodem semper modo cognoscit divino infe-

ὑποβίβηκε τοῦ Θεοῦ, φύσει μέσον ὑπάρχον καὶ οὔτε προκοπῇ βελτιωθὲν ἐξ ἀνθρώπου οὔτε ἀμειλίχῃ ὑποβάν ἐκ Θεοῦ εἰς τὴν μέσην τάξιν. Πρῶτα γὰρ καὶ δευτέρα καὶ τρίτα ὁ δημιουργὸς Θεὸς ὑπέστησε φύσει διαφέροντα ἀλλήλων, καὶ μὴ συγγεόμενα πρὸς ἀλλήλα, μηδὲ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ τὴν τάξιν διαμειβόμενα· ἃ δὲ κατ' οὐσίαν ἐστῶτα αἰδιῶς τῇ συμπροσελλούσῃ αὐτοῖς τάξει κατὰ γένος διέστη καὶ ταῖς δημιουργικαῖς αἰτίαις ἀνάλογον ἐτάχθη. Ὡς γὰρ ἐκεῖ πρῶτα καὶ μέσα καὶ ἔσχατα τῆς παντελείου σοφίας ἡ τάξις ἔχει (τοῦτο γὰρ ἐστὶν αὐτῇ καὶ τὸ εἶναι τῇ σοφίᾳ, τὸ ἐν τάξει καὶ τελειότητι προάγειν τὴν ποίησιν, ὥστε συνιέναι ἀλλήλαις σοφίαν καὶ τάξιν καὶ τελειότητα) οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷδε τῷ παντὶ τὰ πρὸς τὴν πρώτην νόησιν τοῦ Θεοῦ γενόμενα πρῶτα ἂν εἴη ἐν κόσμῳ, τὰ δὲ πρὸς τὴν μέσην καὶ αὐτὰ μέσα, καὶ τὰ τῷ πέρατι τῶν νοήσεων ἰσοκίτα τελευταῖα ἂν εἴη ἐν λογικοῖς. Ἔστι γὰρ πᾶς μὲν ὁ λογικὸς διάκοσμος μετὰ τοῦ συμπεφυκότος αὐτῷ ἀσφάρτου σώματος εἰκὼν ὅλου τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Τῆς δὲ ἐκεῖ ἀκρότητος τὰ ἐν κόσμῳ πρῶτα ἀκήρατος εἰκὼν, καὶ τῆς ἐκεῖ μεσότητος μέση εἰκὼν τὰ ἐνταῦθα μέσα, καὶ τοῦ πέρατος τῆς ἐκεῖ θεότητος τελευταῖα εἰκὼν τὰ ἐν λογικοῖς τρίτα καὶ ἔσχατα. Τούτων δὲ τῶν τριῶν γενῶν τὸ μὲν πρῶτον ἀθανάτους Θεοὺς ὁ παρῶν λόγος ἐσήμανε, τὸ δὲ μέσον ἥρωας ἀγαθοὺς, καὶ τὸ ἔσχατον δαίμονας καταχθονίους, ὡς μικρὸν ὑ-

στερον εἰσόμεθα. Νῦν δὲ ἐπὶ τὰ πρῶτα πάλιν ἐπανέλθωμεν. Τίς ὁ νόμος καὶ ἡ κατὰ τοῦτον τάξις καὶ ἡ πρὸς τὴν τάξιν ἀποδομένη τιμὴ; νόμος μὲν ὁ δημιουργικὸς νοῦς καὶ ἡ Θεία βούλησις ἡ αἰδιῶς προάγουσα τὰ πάντα καὶ εἰς αἰεὶ διασώζουσα, τάξις δὲ ἔννομος ἡ ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων καὶ δημιουργοῦ τοῖς ἀθανάτοις Θεοῖς συνεισεληθῆσα, καὶ ποιούσα ἐν αὐτοῖς τοὺς μὲν πρώτους, τοὺς δὲ δευτέρους. Εἰ γὰρ καί, ὡς ἐν παντὶ τῷ λογικῷ διακόσμῳ, τὴν ἀκρότητα ἔλαχον, ἀλλ' ὁμοίως ἐν αὐτοῖς ποικίλλονται καὶ εἰσὶν ἄλλοι ἄλλων θεϊότεροι. Μήνυμα δὲ τῆς κατ' οὐσίαν αὐτῶν ὑπεροχῆς τε καὶ ὑποβάσεως ἡ τῶν οὐρανίων σφαιρῶν τάξις, κατ' οὐσίαν καὶ δύναμιν τὴν Θεσὶν διαλαχούσα, ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν κείσθαι τὸν νόμον, καὶ τὴν τάξιν διορθῆσαι αὐτῶν τῇ ἀξίᾳ. Οὐ γὰρ, ὡς ἐτυχεν, ὑποστάντες ὑστερον διεκρίθησαν, ἀλλὰ τεταγμένῳ προήλθον εἰς τὸ εἶναι, ὡς περ ἐν ἐνὶ ζῶνι τῷ ὅλῳ οὐρανῷ διάφορα ὄντες μέρη καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλα σύνταξιν ἐν τῇ κατ' εἶδος διαστάσει ἅμα καὶ συναρτῆ ἀποσώζοντες, ὥστε μηδὲ ἐπάλλασιν τῆς θέσεως αὐτῶν ἐπινοηθῆναι ποτε δύνασθαι εἰ μὴ μετὰ τῆς φθορᾶς τοῦ παντός· ἢν ἀδύνατον ἐπισυμβῆναι, ἔστ' ἂν ἦ τὸ πρῶτον αὐτῶν αἴτιον ἀμετάβλητον πάντη καὶ ἀτρεπτον, καὶ τὴν οὐσίαν τῇ ἐνεργείᾳ τὴν αὐτὴν κεκτημένον, καὶ τὴν ἀγαθότητα οὐκ ἐπίκλιτον ἔχον, ἀλλ' οὐσιωμένην καθ' αὐτὴν καὶ δι' αὐτὴν τὰ πάντα πρὸς τὸ εὖ εἶναι παρὰ-

vius est, quippe quod natura medium tenens neque profectu ex homine in satum meliorem evectum sit, neque negligentia ex deo in medium ordinem delapsum. Opifex enim deus prima et secunda et tertia procreavit naturā differentia, et nec inter se confusa, nec virtute et vitio ordinem suum mutantia, quippe quæ substantiam perpetuo fixam habentia per congenitum eis ordinem sint genere distincta et pro ratione causarum creatricum disposita. Sicut enim ibi prima et media et ultima perfectissimæ sapientiæ ordo regit; (in hoc enim ipsa sapientiæ vis sita est, quod ea quæ facit ordinat et perfecte progignit, adeo ut se mutuo comitentur sapientia et ordo et perfectio): sic sane et in hac rerum universitate ea quæ ad primam Dei cogitationem facta sunt prima in mundo habeantur, et quæ ad mediam media; ea vero quæ postremæ cogitationi assimilantur, sint in rationalibus ultima. Totus enim naturarum mente præditarum cœtus una cum incorrupto corpore eis cognato totius procreatoris Dei est imago. Ejus autem, quod ibi summum est, imago pura sunt ea quæ in mundo prima habentur atque ejus quod est illic medium, imago media sunt ea quæ locum medium hic obtinent; extremæ autem ibi divinitatis imago ultima sunt ea quæ in rationalibus tertia sunt et postrema. Ex his vero

tribus generibus id quod primum est, deos immortales hic appellat carmen, medium autem heroes illustres atque ultimum genios terrestres, ut paulo post videbimus. Nunc autem ad prima illa rursus revertamur. Quænam est lex ista et ei conveniens ordo, et quis honor secundum illum ordinem tributus? Lex quidem est mens opifex et voluntas divina quæ omnia perpetuo producit atque in æternum conservat: ordo autem legi congruus est is, qui a parente omnium et opifice simul cum diis immortalibus inductus est, et qui ex iis alios fecit primos, alios secundos. Quamvis enim illi, totius cœtus rationalis habita ratione, primas nacti sint, inter se tamen variantur, et sunt alii aliis diviniore. Eos autem natura inter se et superiores esse et inferiores, indicio est ordo ille cœlestium orbium, pro singulorum natura et potestate ita institutus, ut in eorum natura posita sit lex, et ordo ipse eorum dignitati sit cognatus. Non enim fortuito editi atque orti postea discreti sunt, sed ordine collocati atque distincti existere cœperunt, ut cœli totius, tanquam animantis unius, diversæ essent partes, atque conjunctionem inter se conservarent, dum secundum species separantur simul et connectuntur, adeo ut nulla situs eorum mutatio unquam exocitari possit, nisi cum universi interitu, qui accedere nequit, quam-

γον. Αἰτία γὰρ τῆς τῶν πάντων ποιήσεως αὐτῶ οὐδεμία ἄλλη πρόσσεσιν εὐλογος πλὴν τῆς κατ' οὐσίαν ἀγαθότητος. Ἀγαθὸς γὰρ ἦν, φησίν· ἀγαθῶ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίνεται φθόνος. Αἱ δὲ παρὰ τὴν ἀγαθότητα λεγόμεναι αἰτίαι τῆς δημιουργίας τοῦδε τοῦ παντός ἀνθρωπίναις μᾶλλον περιστάσεσιν ἢ τῷ θεῷ πρέπουσιν. Ἀγαθὸς δὲ ὢν τὴν οὐσίαν ὁ θεὸς τὰ μάλιστα ὁμοιωμένα αὐτῷ πρῶτα φύσει προήγαγε, καὶ δεῦτερα, τὰ τὴν μέσσην ὁμοιότητα πρὸς αὐτὸν κεκτημένα, τρίτα δὲ καὶ ἔσχατα πάντων τῶν ἑοικότων αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν θεϊαν ὁμοίωσιν μάλιστα ὑφειμένα. Τῇ δὲ οὐσίᾳ τῶν γινομένων σύνδρομος ἦν ἡ τάξις, ὥστε τὸ φύσει κρείττον προτεταγμένον εἶναι τοῦ καταδεεστέρου ἔν τε τοῖς ὄλοις γένεσιν καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον γένος τὴν κατ' εἶδος ὑπόθεσιν κεκτημένους. Οὐ γὰρ τύχῃς ἐκκληροῦτο τὴν τάξιν τὰ πάντα, οὐδὲ προαίρεσιν μεταβολαῖς, ἀλλὰ νόμοις δημιουργικαῖς διάφορα προήγαγε, καὶ τὴν τάξιν ἀνάλογον ταῖς τῶν φύσεων ἀξίαις ἐλάττωσε. Διὸ τὸ νόμῳ ὡς διακρίνεται, τίμα οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἀθανάτων θεῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν κοινῶς ἀκουστέον. Ἔστι γὰρ πλῆθος εἰδῶν ἐν ἑκάστῳ γένει καθ' ὑπεροχὴν καὶ ὑπόθεσιν τεταγμένον. Τοιαύτη μὲν ἡ φύσις τῶν λο-

γικῶν οὐσιῶν καὶ ἡ τάξις. Τίς δὲ ὁ νόμος καὶ ἡ τούτῳ ἐπομένη τιμὴ; Πάλιν λέγομεν, ὅτι νόμος μὲν ἡ ἀτρεπτος τοῦ θεοῦ δημιουργικὴ ἐνέργεια, ἡ γεννώσα τὰ θεῖα γένη καὶ τάττουσα αἰδίως καὶ ἀμεταβλήτως· ἡ δὲ σύμφωνος τῷ νόμῳ τιμὴ ἡ τῆς οὐσίας ἐστὶ τῶν τιμωμένων γνώσις καὶ ἡ πρὸς αὐτὰ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις. Ὁ γὰρ ἀγαθαὶ τις, καὶ μιμεῖται, ὅσον αὐτῷ ὁῶν τε καὶ τιμὴν ποιεῖται τοῦ ἀνευθεοῦς τὴν τῶν ὑπ' ἐκείνου προτεινομένων ἀγαθῶν ὑποδοχὴν. Οὐ γὰρ τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα διδοῦς τι αὐτῷ, ἀλλ' ἀξίος τοῦ λαβεῖν τὰ παρ' ἐκείνου γινόμενος. Ὡς γὰρ φασιν οἱ Πυθαγόρειοι, τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσης· καί, ὅστις τιμᾶ τὸν θεόν, ὡς προσδοκόμενον, οὗτος λεληθεν οἰόμενος ἑαυτὸν τοῦ θεοῦ εἶναι κρείττον· καί, ἡ τῶν προσφερομένων πολυτέλεια τιμὴ εἰς θεόν οὐ γίνεται, εἰ μὴ μετὰ τοῦ ἐνθέου φρονήματος προσάγοιτο. Δῶρα γὰρ καὶ θυετολῖαι ἀφρόνων, πυρὸς τροχὴ καὶ ἀναθήματα, ἱεροσύλοις χορηγία. Τὸ δὲ ἐνθεον φρόνημα, διαρκῶς ἡδρασμένον, συνάπτει θεῷ. Χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον· ὕθεν καὶ μόνος ἱερεὺς ὁ σοφὸς λέγεται, μόνος θεοφιλῆς, μόνος εἰδὼς εὐξασθαι. Μόνος γὰρ οἶδε τιμᾶν ὁ τὴν ἀξίαν μὴ συγχλῶν τῶν τιμωμένων, καὶ ὁ προηγουμένως ἱερεῖον ἑαυτὸν προσάγων,

diu prima eorum causa manet immutabilis prorsus et constans ac naturam eadem agendi vi præditam obtinet atque bonitatem possidet, non adventitiâ, sed per se inhærentem et propter eam universa generat. Nulla enim alia justa causa rerum omnium creandarum ipsi Deo est præter naturalem bonitatem. *Erat enim, inquit, bonus; in bonum autem nulla unquam de ulla re cadit invidia.* Quæ vero aliæ præter bonitatem creandæ universitatis hujus causæ dicuntur, humanæ conditioni potius quam Deo conveniunt. Deus vero quum natura bonus sit, illa quæ maxime ipsi essent assimilata, naturâ prima produxit; secunda autem ea quæ mediâ similitudinem obtinerent, tertia vero et omnium ipsi similitum postrema, illa quæ a divina similitudine essent maxime remota. Substantiæ autem rerum creatarum comes erat ordo, ut id quod naturâ præstantius esset inferiori præponeretur, tum in totis generibus, tum in speciebus, quæ singulis generibus subsunt. Non enim fortuito universa ordinem suum sortita sunt, neque præ arbitrii sui varietate, sed ex creationis legibus diversa generabantur congruoque naturarum dignitati ordine disponebantur. Quamobrem illud *uti lege dispositi sunt venerare*, non solum de diis immortalibus, sed et de illustribus heroibus humanisque animis communiter est intelligendum. Nam sub

unoquoque genere multæ sunt species superius atque inferius ordinate. Hujusmodi igitur est generum rationalium natura atque ordo. Quæ vero est lex et quis legitimus honos? dicimus rursus legem esse immutabilem illam Dei creatricem potentiam quæ divina genera gignit eaque æterno immutabilique ordine disponit: honorem autem legi congruum esse essentiæ illorum quæ honorantur notitiâ et eorum quoad possumus imitationem. Quod enim quis admiratur, id etiam, quoad potest, imitatur; atque eum cui nihil deest honorat accipiendo bona, quæ ille porrigit. Non enim Deum honorabis, si dederis ei aliquid, sed si te dignum præstiteris qui ab eo data accipias. Nam, uti ajunt Pythagorei, *Deum honorabis optime, si Deo fias mente similis.* Et quisquis Deo tanquam egenti honorem tribuit, *is imprudens se Deo superiorem facit.* Et magno oblatarum rerum pretio non honoratur Deus, nisi pio animo offerantur: *munera enim ac sacrilegia stultorum sunt ignis pabulum et donaria sacrilegorum præda.* Pia vero mens firmiter fundata Deo nos conjungit: *simile enim ad simile necessario fertur;* unde et *solus sapiens sacerdos, solus Deo gratus, solus precandi gnarus* dicitur. Is enim solus honorare scit, qui honoratorum dignitatem non confundit, et qui se ipsum primum hostiam offert snumque animum divinum simulacrum facit et mentem suam templi instar ad di-

καὶ ἄγαλμα θεῖον τεκταίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ναὸν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ θεοῦ φωτὸς τὸν ἑαυτοῦ κατασκευάζων νοῦν. Τί γὰρ τοιοῦτον προσάξει ἀπὸ τῶν ἐν μέσῳ κειμένων ὑλῶν, ὃ τῷ θεῷ προσφύει ἄγαλμα ἐργασίῃ ἢ ὄρωρον ἐνοῦσθαι αὐτῷ δυνάμενον; ἢ δὴ ἐπὶ τῆς λογικῆς οὐσίας καθαρθεῖσιν συμβαίνει ἀνάγκη. Ἄς γὰρ οἱ αὐτοὶ ἄνδρες φασί, ψυχῆς καθαρᾶς τόπον οἰκειότερον ἐπὶ γῆς θεός οὐκ εἶμι οἷς καὶ ὁ Πύθιος συμφέρεται, λέγων·

εὐσεβέσιν δὲ βροτοῖς γάνυμι τόσον, ὅσον δλύμῳ.

Εὐσεβὴς δὲ ὁ τὴν θεῖαν ἐπιστήμην ἔχων καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελείωσιν ὡς τιμὴν ἀρίστην προσάγων τοῖς τῶν ἀγαθῶν αἰτίαις, τῇ σπουδῇ τῆς κτήσεως πρὸς τοὺς χορηγεῖν πεφυκότας ἐπιστρεφόμενος, καὶ τῷ λαμβάνειν τὰ ἀγαθὰ δύνασθαι τιμῶν τοὺς αἰεὶ διδόντας αὐτά. Ὁ δὲ ἄλλως τιμᾶν τὸ θεῖον προαιρούμενος, καὶ μὴ δι' ἑαυτοῦ, παρανάλημα τῆς ἐξωθεν εὐπορίας ποιεῖται τὴν τιμὴν, οὐκ οἰκείαν ἀρετῇ προσφέρειν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς αὐτῷ ἀροσιούμενος. Ταῦτα δὲ οὐδὲ σπουδαίῳ ἀνδρὶ λαμβάνειν ἢ δὴ μὴ μετὰ τῆς ἀρίστης διαθέσεως διδόμενα. Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ τοῦ Πυθίου πάλιν ἀπόφραγμα. Πρὸς γὰρ τὸν ἑκατόμβας θύσαντα μὴ μετ' εὐσεβοῦς γνώμης, καὶ πυνθανόμενον πῶς εἴη προσδεδεγμένος τὰ παρ' αὐτοῦ ὄρωρα ἀπεκρίνατο·

ἀλλὰ μοι εὐαδὲ χόνδρος ἀγαλματοῦ Ἑρμιονῆας,

τὸ εὐτελέστατον προκρίνων τῆς τοσαύτης πολυτελείας, ὅτι δὴ θεοσεβῆ γνώμῃ κεκόσμητο. Μετὰ ταύτης γὰρ πάντα θεοφιλῆ· καὶ ἄνευ ταύτης οὐδὲν θεῷ φίλον ἂν ποτε γένοιτο. Καὶ τὰ μὲν περὶ θεοσεβείας καὶ ἐσιότητος ἱκανῶς ἐν τῷ παρόντι ἔλεγκται. Ἐπειδὴ δὲ τὸν νόμον τῆς τοῦ παντός διατάξεως ἀτρέπτως φρουρὰ διατηρεῖ, καὶ τῆς φρουρᾶς ταύτης φύλακα τοῖς παλαιαῖς ἔθος ἦν δι' ἀπορρήτων ὄρκων ὀνομάζειν, εἰκότως ἐπεξῆς τοῖς προειρημένοις ὡς ἀκόλουθον ἐπάγει δόγμα τὸ περὶ τοῦ ὄρκου παράγγελμα.

II. 2.

-----καὶ σέβου ὄρκον-----

Νόμον ἐν τοῖς προτέροις ἀπεξηνάμεθα τὴν αἰεὶ ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ, τὴν αἰδίου καὶ ἀτρέπτως τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγουσαν. Ὁρῶν δὲ νῦν ἐπομένως ἂν τῷ νόμῳ λέγομεν τὴν ἐν ταυτότητι τὰ πάντα διητηροῦσαν αἰτίαν καὶ οὕτως αὐτὰ βεβαιουμένην, ὡς ἐν ὄρκῳ πίστει κρατούμενα καὶ δικασόμενα τοῦ νόμου τὴν τάξιν, ὥστε ἀποτελεσμα τοῦ δημιουργικοῦ νόμου εἶναι τὸ ἀπαράβατον τῆς ἐν τοῖς δημιουργηθείσιν εὐταξίας. Τὸ γὰρ διαμένειν τὰ πάντα, νόμῳ ὡς διακείται, προηγούμενον ἔργον ἂν εἴη τοῦ ὄρκου τοῦ θεοῦ, ὃς ἐν μὲν τοῖς αἰεὶ νοοῦσι τὸν θεὸν μάλιστα τε καὶ αἰεὶ διασώζεται· ἐν δὲ τοῖς ποτὲ μὲν

vinum lumen suscipiendum præparat. Quid enim tale de materiis in medio positis adhibebis, unde Deo conveniens simulacrum facias aut donum, quod cum eo copulari queat? Quippe hæc in rationali natura casta et purgata contingere necesse est. Nam, ut iidem viri dicunt, *non habet Deus in terris locum puro animo sibi aptiorem*: quibus et ipse Pythius astipulatur dicens:

Piis vero hominibus tantum gaudeo, quantum cælo.

Pius autem is est, qui divina scientia præditus suam perfectionem, tanquam honorem præstantissimum, bonorum auctoribus offert, et illa adipiscendi studio ad eos qui suppeditare queunt, se convertit, atque se ipsum ad bona accipienda idoneum reddendo eos honorat qui illa perpetuo largiuntur. Quisquis autem honorem Deo aliter exhibere vult quam per se ipsum, is in bonorum externorum sumtu honorem ponit, non suam ei virtutem offerens, sed ex iis quæ extra sunt aliqua dicans consecransque. Hæc vero accipere ne viro quidem probò iucundum est, nisi a donantis animo optime affecto proficiscantur. Ejusmodi autem est et alterum Apollinis effatum. Ei enim qui animo haud pio hecatombas sacrificaverat, querenti, quam accepta illi sua essent dona, respondit:

At mihi farra placent prænobilis Hermionei,

id utique: quod erat vilissimum tantæ magnificentiæ præponens, quod mentis pietate ornaretur. Hæc enim si adsit, Deo grata sunt omnia, nihil autem omnino ei acceptum si hæc desit. Atque hæc quidem de pietate in Deum et sanctitate in præsens dicta sufficiant. Quandoquidem vero legem, qua universa ordinantur, constans tuetur custodia, atque veterum mos erat, custodiæ hujus custodem mystice nominare ὄρκον, merito iis quæ dicta sunt veluti consequens dogma hoc de jurejurando præceptum subjungit.

II. 2.

Et cole jusjurandum.

Legem in superioribus Dei actionem illam esse docuimus, quæ eodem semper modo se habet atque perpetua et immutabili ratione res omnes procreat. Jusjurandum vero nunc, quatenus legem comitatur, causam illam dicamus, quæ omnia in eodem statu conservat, atque ea ita arcte continet, quasi jurisjurandi fide obstricta legis ordinem observent, adeo ut recti ordinis in rebus creatis constantia sit effectus legis creatricis. Nam ut omnia permaneant, sicut lege disposita sunt, primarium est opus divini jurisjurandi; quod qui-

νοῦσι ποτὲ δὲ ἀπισταμένοις τῆς θείας γνώσεως καὶ ὁ ὄρκος δημοίως παραβαίνεται μὲν ὑπὸ τῶν ἀπισταμένων, αὐτὸς δὲ τηρεῖται ὑπὸ τῶν πρὸς τὴν θεϊαν ἐπιστροφῆν ἀναγομένων. Ἡ γὰρ τήρησις τῶν θεϊῶν νόμων ὄρκος νῦν λέγεται, ὃ δέδεται καὶ ἀνήρηται πάντα πρὸς τὸν δημιουργὸν θεὸν τὰ γινώσκων αὐτὸν πεφυκότα ὧν τὰ μὲν αἰεὶ ἐγόμενα αὐτοῦ αἰεὶ σέβει τὸν ὄρκον, τὰ δὲ ἀπιστάμενά ποτε, τότε καὶ περὶ τὸν ὄρκον ἀσεβεῖ, οὐ μόνον τοῦ θείου νόμου τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ θείου ὄρκου τὴν πίστιν παραβαίνοντα. Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ τοῖς λογικοῖς γένεσιν ἐνουσιωμένος ὄρκος, ἔχθαι τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ ποιητοῦ, καὶ μὴ παραβαίνειν μηδαμῆ τοὺς ὑπ' ἐκείνου διορισθέντας νόμους ἀναγκάζων. Ὁ δὲ ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον ἀναστροφαῖς ὄρκος ἴχνος ἐστὶν ἐκείνου, πρὸς ἀλήθειαν ἀπευθύνων τοὺς δεόντως αὐτῷ χρωμένους. Τὸ γὰρ ἀμφίβολον τῆς ἀθρωπίνης προαιρέσεως εἰς βεβαιότητα μεταβρῦθμίξει, καὶ μένειν ἐπὶ τῆς ταυτότητος ἀναγκάζει ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις, τοῦτο μὲν τῶν γεγεννημένων τὸ σαφὲς ἐκφαίνων, τοῦτο δὲ τῶν μελλόντων γενήσεσθαι τὸ βέβαιον ἀπαιτῶν. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ μάλιστα σέβεσθαι προσήκει τὸν ὄρκον, τὸν μὲν κατ' οὐσίαν προϋπάρχοντα, διὰ τὴν τῆς αἰδιότητος φρουράν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον καὶ τοῖς ἐν βίῳ πράγμασιν ἐπίκουρον ὡς εἰκόνα ἐκείνου, καὶ μετ' ἐκείνου βεβαιότητος καὶ ἀληθείας γενόμενον ἡμῖν πρῶταν, καὶ τῶν καλλίστων ἡθῶν πληροῦντα τοὺς σέβειν αὐτὸν

μεμαθηκότας. Σέβας δὲ ὄρκου μόνον ἂν εἴη ἡ τήρησις τῶν ὁμωμοσμένων, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἀπαρἀπόδιτος, ἢ πρὸς τὸ μόνιμον καὶ ἀληθευτικὸν τῆς θείας ἐξέως τῆ ἐκουσίῳ ἀνάγκῃ τοὺς σέβοντας τὸν ὄρκον συναρμόζουσα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ ἀπόβρῃτος εὐορκία, διὰ τῆς εἰς θεὸν ἐπιστροφῆς, αὐθις ἀναλαμβάνεσθαι πέφυκε τοῖς ταῖς καθαρτικαῖς ἀρεταῖς τὴν παρέχασιν ἰωμένους τοῦ θείου ὄρκου ἢ δὲ βιωτικῆ εὐορκία ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διασώζεται. Μόνοι γὰρ εἰ τὰς ἀρετὰς ταύτας κεκτημένοι καὶ εὐορκεῖν ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον δύνανται ἢ δὲ κακία μήτηρ ἐπιορκίας τῷ ἀσεβαίῳ τοῦ ἤθους τὸν ὄρκον καταπατοῦσα. Πῶς γὰρ ἂν δολιχρήματος ἢ πρὸς ἀργυρίου λήψιν ἢ ἀπόδοσιν εὐορκός ποτε γένοιτο; πῶς δὲ ὁ ἀκόλαστος ἢ ὁ δειλὸς ἐμμένη τοῖς ὄρκοις; καὶ οὐχ ὅπου δ' ἂν ἐκάτερος αὐτῶν οἰθῆθ' ἴκλειον τι ἐξείν, ἐν οἷς ἐστὶν ἤττων, ἐνταῦθα τὸ σέβας τῶν ὄρκων ἀποδύσεται, ὕνητὰ καὶ ἐπίκτηρα τῶν θεϊῶν ἀγαθῶν ἀναλλαττόμενος; Οἷς δὲ καλῶς τὸ τῶν ἀρετῶν ἐνίδρυται κτῆμα, τούτοις εὖ καὶ τὸ σέβας τῶν ὄρκων διασώζεσθαι πέφυκε. Μελέτη δὲ ἀρίστη τοῦ τηρεῖν τὸ περὶ αὐτὸν σέβας τὸ μὴ πυκνῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε γρῆσθαι τῷ ὄρκῳ, μηδὲ ἐπὶ τοῖς παρατυχοῦσι, μηδὲ εἰς ἀναπλήρωσιν λόγου, μηδὲ εἰς πίστωσιν διηγῆματος, ἀλλ' ὡς οἶδεν τε τηρεῖν αὐτοῦ τὴν γρεῖαν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις τε ἅμα καὶ τιμίοις, καὶ τότε, ὅτε μηδεμίᾳ ἄλλῃ τῶν τοιούτων σωτηρία παρα-

dem inter Dei semper intelligentes maxime ac perpetuo servatur : inter intelligentes aliquando, aliquando vero a divina cognitione abscedentes ipsum quoque jusjurandum similiter ab his violatur qui abscedunt, contra vero ab illis qui ad Deum denuo revertuntur conservatur. Namque divinarum legum observatio nunc jusjurandum dicitur, quo cuncta illa cum Deo officice colligantur et connectuntur, quæ ad eum cognoscendum nata sunt : quorum ea quæ semper illi adhærent, jusjurandum semper colunt, ea vero quæ recedunt aliquando, jurisjurandi etiam religionem tum abjiciunt, non solum divinæ legis ordinem, sed divini etiam jurisjurandi fidem violentia. Tale igitur est jusjurandum generibus ratione præditis natura insitum, ut patri suo et creatori semper adhærere ac leges ab eo constitutas nullo modo migrare cogat. Hujus vero jurisjurandi vestigium est illud quod in vitæ commerciis usurpatur, quod homines rite eo utentes ad veritatis normam dirigit. Consilia enim hominum cum incerta sunt ad certam rationem et constantiam revocat eosque in eodem proposito manere cogit, cum in dictis, tum in factis; partim præteritorum veritatem demonstrans, partim futurorum constantiam certamque fidem exigens. Atque ob has quidem causas maxime colendum est jusjurandum,

illud quidem natura prius quia perennitatis est custos, humanum autem quod in rebus humanis auxilio est, quia prioris imaginem referens post illud constantiam atque veritatem tuetur eosque moribus optimis instruit qui ipsum colere didicerunt. Jurisjurandi vero cultus unicus est inviolata eorum quæ jurantur, quantum in nobis est, custodia, quæ eos qui jusjurandum colunt voluntaria quadam necessitate ad divini habitus constantiam et veritatem componit. Prima vero illa et mystica jurisjurandi sanctitas per conversionem ad Deum rursus potest recuperari ab iis qui virtutibus lustralibus divini jurisjurandi violationem sanant; jurisjurandi autem, quod in hujus vitæ rebus versatur, sanctitas civilibus virtutibus conservatur. Soli enim ii qui has virtutes possident, sancte etiam jurare in hujus vitæ rebus possunt : perjurii vero parens est vitium quod morum inconstantiam jusjurandum contemnit. Quo enim pacto ille qui divitias amat, in pecunia vel accipienda vel reddenda jurisjurandi sanctitatem servare possit? quove modo is qui incontinens est aut timidus in jurejurando perstabit? ac non potius eorum uterque, ubicunque superiorem se fore putaverit in iis, in quibus inferior est, jurisjurandi religione deposita, mortalia et caduca cum divinis bonis commutabit? At quibus virtutum firma est

φαίνεται, εἰ μὴ διὰ μόνης τῆς ἐκ τοῦ ὄρκου ἀληθείας. Ἔσται δὲ ταῦτα πιστὰ τοῖς ἀκούουσιν, εἰ τὸν τρόπον σύμφωνον τῷ ὄρκῳ παρεχόμεθα, καὶ μηδεμίαν ὑπόψιν καταλείπομεν, ὡς ἄρα ποτὲ τῶν ἀνθρωπίνωνπραγματίων φανείη τι μείζον ἡμῖν ἀληθείας, εἴτε ἀνωμότοις, εἴτε καὶ ὁμνύουσι. Τὸ δὲ σέβου ὄρκον οὐ μόνον εὐορκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπέχεσθαι ὄρκου παρεγγυᾶ. Οὗτοι γὰρ ἂν τηρήσαιμεν τὸ εὐορκεῖν, εἰ μὴ καταχρησοίμεθα τοῖς ὄρκοις. Καὶ γὰρ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ὁμνύειν βραδίως ἂν μεταπέσοι τις εἰς ἐπιπορίαν· φειδοῖ δὲ τήρησις ἔπεται. Ἡ γὰρ οὐκ ὁμείτται, ἢ ὅταν ὁμνυσιν εὐορκήσιν καὶ οὐτε ἂν ὑπὸ συνηθείας προδράμοι ἢ γλώσσα, οὐτε ὑπὸ παθῶν ἀκρατείας ἢ διάνοια σφαλείη. Τὴν μὲν γὰρ ὁ τρόπος ὀρθώσει χρηστὸς ὢν, τὴν δὲ τὸ ἔθος τῆς ἀποχῆς τοῦ ὁμνύειν. Ἡρέπει δὲ τῇ προσηρημένῃ τιμῇ τῶν ὁσῶν ἡ εὐορκία, ὡς αἰεὶ σύμφυτος καὶ ὁπαδὸς τῆς εὐσεβείας· καὶ γὰρ καὶ ὁ ὄρκος τοῦ θεοῦ νόμου ἦν φύλαξ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν. Τίμα οὖν τὸν νόμον ἐπόμενος αὐτοῦ τῇ διατάξει, καὶ σέβου τὸν ὄρκον τῷ μὴ προχειρῶς αὐτῷ καταχρησθῆναι, ἵν' ἔπισθῆς εὐορκεῖν ἐκ τοῦ μὴ εἰδίσθαι ὁμνύειν. Μέρος γὰρ οὐ μικρὸν ἔστι τῆς εὐσεβείας ἡ εὐορκία. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου γένους τῶν κρει-

τόνιον καὶ τοῦ θεοῦ νόμου τοῦ τῆς τάξεως ἡγουμένου καὶ τοῦ συνεπομένου ὄρκου τῷ νόμῳ τοσαῦτα ὅτι δὲ καὶ τὸ μετὰ θεοῦ γένος, ὃ ἔφαμεν ἀγγελικὸν εἶναι, δευτέρως χρὴ τιμᾶν ἐπάγει.

III. 2.

— — — — — Ἐπειθ' ἤρωας ἀγαυούς.

Οὗτοι ἦσαν τὸ μέσον γένος τῶν λογικῶν οὐσιῶν, εἰ μετὰ θεοῦ τοὺς ἀθανάτους τὴν ἐφεξῆς πληροῦντες χώραν προηγούντοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ συνάπτουσι δι' ἑαυτῶν τὰ ἔσχατα τοῖς πρώτοις. Τούτοις οὖν, ὡς δευτέροις, τὴν δευτέραν τιμὴν ἀποδιδοῖαί χρὴ, προσυπακούοντας καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ τίμα νόμῳ ὡς διαάκινται. Ἡ γὰρ ὅλη δύναμις τῆς τιμῆς ἐν τῇ γνώσει τῆς οὐσίας τῶν τιμωμένων κίεται· ἀπ' ἧς καὶ τὸ τῶν δεόντων εἰπεῖν τι ἡ πράξις πρὸς τὰ τιμώμενα εὐ καὶ καλῶς ἐξευρίσκειται. Ἦως γὰρ ἂν διαλεχθεῖη τις οἷς ἀγνοεῖ; πῶς δὲ δῶρον προσάξει τούτοις, ἴδν τὴν ἀξίαν οὐκ οἶδεν; Ἡ πρώτη οὖν καὶ ὄντως τιμῆ, καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαυῶν ἡρώων, ἔστιν ἡ τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ τῆς τάξεως γνώσις καὶ ἡ τῆς παρεπομένης ἐνεργείας καὶ εἰς τὸδε τὸ πᾶν διατεινούσης συντελείας εἶδη-

possessio, ab iis etiam sancte conservatur jurisjurandi religio. Optima autem conservandæ jurisjurandi reverentiæ ratio erit, si nec crebro, nec temere, nec quibuslibet in rebus, nec ad sermonis complementum nec ad narrationis confirmationem eo utamur, sed quantum possumus illud in necessariis tantum atque majoris momenti rebus adhibeamus, idque tunc, cum earum nulla salus alia, quam ex sola veritate jurejurando confirmata apparet. Invenient vero hæc fidem apud auditores, si mores ostendamus jurejurando convenientes, nec ullum suspicionis locum relinquamus, rerum quidquam humanarum, sive injuratis sive juratis pluris aliquando esse quam veritatem. Hoc utique præceptum, *jusjurandum cole*, nobis non solum ut sancte juremus, sed ut et a jurejurando abstinemus, injungit. Sic enim semper sancte jurabimus, si jurejurando non abutamur. Is enim qui crebro jurat in perjurium facile prolabi possit: rariorem vero ejus usum sequitur observatio. Aut enim quis non jurabit, aut quum jurat, sancte jurabit, et ita, ut neque consuetudine lingua menti præcurrat, nec mens affectum intemperantiam pervertatur. Hanc enim morum probitas corriget, illam autem consueti jurisjurandi abstinentia. Honori autem deorum, de quo superius dictum, convenit jurisjurandi sanctitas, ut quæ pietatis cognata comesque sit perpetua, quandoquidem et ipsum jusjurandum divinæ legis custos fuit in custodienda rerum universitate.

Legem igitur reverere, instituta ejus observando, et jusjurandum cole, temerarium ejus abusum vitando, ut raro jurisjurandi usu sancte jurandi morem obtineas. Pars enim non exigua pietatis est jurisjurandi sancta observatio. Hactenus vero de primo superiorum genere et de divina lege, quæ ordini præest, et de jurejurando, quod legem comitatur. Porro autem carmen docens proximum quoque diis genus, quod nos secundum diximus, secundo loco honorandum esse, adjicit.

III. 2.

. . . . . deinde heroes illustres.

Hi sunt medium illud genus naturarum intelligentium, qui secundum a diis immortalibus locum tenentes humanam naturam præcedunt primisque ultima interventu suo connectunt. His igitur, ut secundis, secundum honorem tribuere debemus, de iis quoque intelligentes illud *venerare, uti lege dispositi* sunt. Tota enim vis honoris posita est in naturæ eorum qui honorantur cognitione, unde quid dicere vel facere oporteat ratione habita eorum, quibus honorem tribuimus, recte et ordine ducitur. Quo enim pacto quis sermonis commercium cum iis habeat quos ignorat? quomodo vero illis munera offeret, quorum dignitatem nescit? Primus igitur et verus honos etiam, quod ad illustres heroes attinet, est eorum non solum naturæ et ordinis scientia, sed etiam actionis inde

σις. Συμμέτρως δὲ καὶ ταῖς οὐσίαις ἐπὶ πάντων ποιῆσθαι δεῖ τὴν τιμὴν· τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰς ἐπιστήμης παραγίνεται. *Ὅταν γάρ, ὡς ἕκαστα φύσεως ἔχει καὶ τάξεως, διαγνώμην, τότε καὶ ἐπομένως τοῦ νόμου τὴν τιμὴν αὐτοῖς ἀποδώσομεν. Τιμῆσομεν δὲ οὐδὲν τῶν χειρόνων τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας, ἀλλὰ μόνον προηγουμένως μὲν τὰ φύσει κρείττονα, καὶ τὰ ἴσα δέ, ἀρετῆς ὑπεροχῇ κοσμηθέντα. Ἔστι δὲ τῶν φύσει κρείττωνων πρῶτιστος καὶ ἀριστος ὁ δημιουργὸς θεός, ἀσυγκρίτως τῶν πάντων προτιμώμενος. Ἰῶν δὲ ἐν κόσμῳ πρῶτοι οἱ ἀπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν, ἀτρέπτως αὐτὸν νοοῦντες καὶ ἀπαθῶς ἐνικονίζομεν τὴν ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς αἰτίας εἰς αὐτοὺς κατιῦσαν τῶν ἀγαθῶν μετουσίαν· οὗς δὲ παρὼν λόγος ἀθανάτους θεοὺς προσεῖπεν, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ ἀποβάλλουσι τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοίωσιν, ἀλλ' αἰεὶ καὶ ὡσαύτως ἐν αὐτῇ διατελοῦσι. Μέσοι δὲ οὐσία καὶ τιμῇ οἱ νῦν λεγόμενοι ἤρωες ἀγαθοὶ, αἰεὶ μὲν νοοῦντες τὸν δημιουργὸν καὶ τῇ παρ' αὐτοῦ εὐχίᾳ καταλαμπόμενοι, οὐχ ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἀτρέπτως. Ἐν γὰρ τῷ μέσῳ ἠνωσθαι πρὸς τὸν θεὸν καὶ τροπῆν ἀκάκυντον ἐπιδεγόμενοι ἄλλοτε ἄλλαις ἐπιβολαῖς περὶ αὐτὸν χορεύουσι καὶ τὴν ἀμετάβλητον καὶ ἠνωμένην θεωρίαν τῶν πρώτων τῇ ἑαυτῶν πεπλη-

θυσμένη γνώσει διαιροῦσί τε ἅμα καὶ συναγοῦσι, τὰ πέρατα τῆς ἐκείνων ἐποπτείας ἀρχὰς τῆς ἑαυτῶν ποιούμενοι μυήσεως. Οἱ δὲ καὶ εἰκότως ἀγαθοὶ ἤρωες λέγονται, ἀγαθοὶ μὲν ὡς ἀγαθοὶ ὄντες καὶ φωτεινοὶ αἰεὶ καὶ μῆτ' ἐν κακίᾳ μῆτ' ἐν λήθῃ ποτὲ γινόμενοι, ἤρωες δὲ ὡς ἔρωές τινες ὄντες καὶ ἔρωτες, οἷον ἐρωτικοὶ καὶ διαλεκτικοὶ ἔρασταί τοῦ θεοῦ, αἶροντες ἡμᾶς καὶ κούφιζοντες πρὸς τὴν θείαν πολιτείαν ἀπὸ τῆς ἐν γῆ διατριβῆς. Τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ δαίμονας ἀγαθούς καλεῖν ἔθος, ὡς ὄντας δαίμονας καὶ ἐπιστήμονας τῶν θείων νόμων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀγγέλους ὡς ἐκραίνοντας καὶ διαγγέλλοντας ἡμῖν τοὺς πρὸς εὐζωίαν κανόνες. Πολλάκις δὲ καὶ ταῖς τρισὶν ἐπινοίας χρώμενοι τὸ πλάτος τοῦ μέσου γένους εἰς τρία τέμνομεν, καὶ τὸ μὲν προσεγὲς τοῖς οὐρανίοις καλοῦμεν ἀγγέλους, τὸ δὲ τοῖς ἐπιγείοις συναπτόμενον ἤρωας, τὸ δὲ ἐξ ἰσοῦ τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων ἀπέχρον δαίμονας, ὡς περὶ πολλαχοῦ ποιεῖ Πλάτων. Ἐνιοὶ δὲ ὄλον τὸ μέσον γένος ἐνὶ τῶν τριῶν προσαγορεύουσιν ὀνόματι, ἀγγέλους πάντας λέγοντες ἢ δαίμονας ἢ ἤρωας, δι' ἃς εἰπομεν αἰτίας, ὡς περὶ καὶ νῦν τὸ μέσον γένος πᾶν ἤρωας ἀγαθούς εἶπεν, οὕτως ἔχοντας πρὸς τὸ πρῶτον γένος, ὡς αὐγὴ πρὸς πῦρ καὶ ὡς παῖς πρὸς πατέρα. *Ὅθεν καὶ θεῶν παῖδες οἱ ἤρωες

ortæ ac perfectionis, quam huic universo suo quisque loco addunt. Oportet vero et omnibus honorem exhiberi ipsorum naturis congruentem; hoc autem earum cognitione efficitur. Quum enim rerum singularum naturam et ordinem intellexerimus, tunc et honorem legi convenientem eis tribuemus. At eorum, quæ humana natura inferiora sunt, nihil honore afficiemus, sed præcipue ea sola quæ natura sunt superiora: quin et æqualia, quæ eminenti virtute prædita sint. Eorum vero quæ natura præcellunt princeps et optimus est Deus opifex, omnibus citra comparationem honore præferendus. Mundanorum vero primi sunt ii qui ab ipso generati et post ipsum constituti immutabili ejus cognitione fruuntur animoque affectibus libero bonorum ab opifice causa in ipsos profectorum communionem representant: quos immortales deos ideo appellavit carmen, quod nunquam moriuntur, neque similitudinem Dei amittunt, sed in ea semper et eodem modo perseverant. Illi autem natura et honore mediæ sunt qui nunc dicuntur *heroes illustres*, qui opificem quidem semper norunt vitæque felicitate ab eo illustrantur, non eodem tamen modo neque immutabiliter. Ex eo enim, quod medio quodam statu cum Deo conjungantur, conversionem vitii expertem accipientes modo his modo aliis circa ipsum conatibus chorus agitant et immutabilem unitamque primorum contemplationem sua multiplicata cognitione separant simul et conjungunt,

dum illorum inspectionis ultima suæ initiationi principia faciunt. Qui quidem et (*ἀγαθοὶ ἤρωες*) *illustres heroes* merito appellantur; (*ἀγαθοὶ*) *illustres*, ut qui (*ἀγαθοὶ*) *boni*, et (*φωτεινοὶ*) *lucidi* semper sint, atque nec vitio nec oblivione unquam laborent; (*ἤρωες*) *heroes* autem ut qui ἔρωες quidam et ἔρωτες sint, quasi amatorii et dialectici Dei amatores, qui ab hac in terris commoratione nos attollunt et ad divinam civitatem evehunt. Moris vero est eisdem etiam (*δαίμονες*) *dæmones* bonos vocare, quippe qui (*δαίμονες*) *scientes* et periti divinarum legum sint: aliquando autem et (*Ἀγγέλους*) *Angelos* sive nuntios, quod vitæ felicis regulas nobis ostendant et nuntient. Sæpe vero rem triplicem cogitatione complectentes totum istud medium genus in tria dividimus, et quod proximum est cælestibus *angelos* nuncupamus; quod autem terrestribus conjungitur, *heroes*; quod vero ex æquo distat ab utroque extremo, *dæmones*, sicut Plato sæpe facit. Nonnulli autem totum hoc medium genus uno e tribus nomine nuncupant, eosque omnes vocant *angelos* aut *dæmones* aut *heroes* propter eas quas diximus causas; quemadmodum et nunc carmen medium genus universon *heroes illustres* appellat, qui se ita ad primum genus habent ut splendor ad ignem et ut filius ad patrem. Unde et deorum filii merito prædicantur *heroes*, non ex mortalium coitu geniti, sed ex uniformi ipsorum causa prædecentes, tanquam lux corporis lucidi substantiam comi-

εικότως ἐπευφημοῦνται, οὐκ ἐκ θνητῆς συνοουσίας αὐτοὶ γεννώμενοι, ἀλλ' ἐκ τῆς μονοειδοῦς αὐτῶν αἰτίας προϊόντες, ὡς οὐκ ἐστὶ οὐσία τοῦ φωτεινοῦ σώματος σύνδρομον· φῶς δὲ ὑπαιθρον καὶ καθαρόν, μεθ' ὃ ἐπινοεῖται τὸ ἐν σκιᾷ φῶς καὶ τὸ ὑποσυμμιγῆς σκοτῆ γινόμενον· πρὸς δὲ τὴν ἀναλογίαν ἔχει τὸ τρίτον καὶ ἀνθρώπινον γένος τῶ εἰς κακίαν ποτὲ καὶ λήθην ἐπιβρέπεις εἶναι, ὅς καὶ τοῦ αἰ νοεῖν τὸν θεὸν ἀρίσταται ἀνθρώπος, τῶν μὲν αἰ νοούτων ἀπολειπόμενος τῶ ποτὲ μὴ νοεῖν, τῶν δὲ ἀλόγων ἀναβεβηκώς τῶ ποτὲ νοεῖν καὶ πρὸς τὴν θεῖαν ἐπιστήμην ἀνακαλεῖσθαι, ὅτε καὶ τῶ θεῷ συντάττεται χορῶ τὸν ὑλικὸν φθόνον ἀποφυγῶν καὶ τὴν θνητὴν προσπάθειαν ἀποσεισάμενος. Τότε οὖν καὶ τιμῆς ἀξίος παρ' ἡμῶν ὁ τῆς θείας ἀποδοχῆς ἡξιωμένος, ὡς τὸ τῆς προσεως ἴσον τῆ τοῦ-κρείττους μετουσία κοσμήσας. Προσῆκει γὰρ τιμᾶν τῆ ἐραστῆ τοῦ θεοῦ καὶ τὰ ὅπως οὖν ὁμοιωμένα αὐτῶ, εἴτε ἐξ αἰδίου τὴν ὁμοίωσιν εἶη κεκτημένα, εἴτε ἀπὸ τινος χρόνου τυγχάνοι ταύτην ἀσκήσαντα· οἳοί εἰσιν οἱ ἀρετῆ διενεχόντες ἀνθρώποι, περὶ ὧν ἐξῆς ὁ παρῶν λόγος νομοθετεῖ.

IV. 3.

Τοὺς τε καταθρόνους σέβει δαίμονας ἔνομα βέζων.

Τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀληθεία καὶ ἀρετῆ κοσμηθείσας δαίμονας καλεῖ, ὡς δαήμονας καὶ ἐπιστήμονας.

Εἶτα χωρίζων αὐτὰς τῶν φύσει δαιμόνων, οἱ τὸ μέσον γένος πληροῦσι, καταθρόνους προσεῖπεν, ὡς δυναμένας ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι καὶ γήινα σώματα ἐπεισεῖναι καὶ κατὰ γῆς οἰκεῖν, ἵνα τῶ μὲν δαίμονας εἰπεῖν χωρίση τῶν φαύλων καὶ ἀνεπιστημόνων ἀνθρώπων, ὡς ἀδαημόνων τινῶν καὶ οὐ δαιμόνων, τῶ δὲ καταθρόνους προσθεῖναι διαστήρη τῶν αἰεὶ δαημόνων καὶ ἐπιστημόνων αἰεὶ, καὶ ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι μὴ πεφυκότων μηδὲ γήϊνους συζῆν σώμασιν. Ἡ γὰρ τοῦ καταθρόνου δαίμονος πρόσρησις οὐδενὶ ἄλλῳ προσῆκει, ἢ τῶ φύσει μὲν ὄντι ἀνθρώπῳ, σῆσει δὲ γενομένῳ δαίμονι, ἐπειδὴ τὸ τρίτον γένος χθόνιον ἰδίως λέγεται, ὡς ἔφατον ἐν λογικαῖς οὐσίαις καὶ χθονίας ζωῆς ἐπιτρεφόμενον. Τὸ γὰρ πρῶτον οὐράνιον ἦν καὶ τὸ μέσον αἰθέριον. Πάντων οὖν ἀνθρώπων ὄντων κατὰ τοῦτο καταθρόνῳ λογικῶν, οὐ πάντων δὲ δαιμόνων, οὐδὲ σοφῶν, εἰκότως ἐπισυνάψας εἶπε καταθρόνους δαίμονας τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους. Οὕτε γὰρ πάντες ἀνθρώποι σοφοὶ εἰσιν, οὕτε πάντες οἱ σοφοί, ἀνθρώποι· ἀλλὰ καὶ ἥρωες ἀγαθοὶ καὶ ἀθάνατοι θεοί, φύσει κρείττους ἀνθρώπων ὄντες, σοφοὶ τε εἰσι καὶ ἀγαθοί. Τοὺς οὖν τοῖς θεοῖς γένεσι συντεταγμένους ἀνθρώπους σέβειν ὁ λόγος παραινεῖ, τοὺς ἰσοδαίμονας καὶ ἰσαγγέλους καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἥρωσιν ὁμοίους. Μὴ γὰρ φαῦλόν τι δαιμόνων γένος ὑπολάβωμεν εἰσχησῖσθαι δεῖν τιμᾶν, ὡς

tans : lux vero serena et pura, post quam consideratur lux umbrosa tenebrisque paululum mixta, cujus lucis rationem tertium humanumque genus in hoc habet, quod in vitium aliquando atque oblivionem prolabatur, unde et a continua Dei intelligentia homo discedit, qui quidem iis qui semper intelligunt eo est inferior, quod aliquando non intelligat, brutis vero superior, quod aliquando intelligat et ad divinam scientiam revocetur, quando et evitata materiali corruptione excussoque mortali affectu divino choro adjungitur. Tunc igitur is quoque dignus est qui a nobis honoretur, quem Deus admittere non est dedignatus, utpote qui naturam nostræ æqualiter præstantioris communione exornaverit. Decet enim illum qui Deum amat, ea etiam quæ ei utcumque similia sunt honorare, sive eam similitudinem ab omni æternitate habeant, sive exercitatione ab aliquo tempore eam consecuti sint; quales sunt illi homines, qui virtute excelluerunt, de quibus in sequentibus carmen præcipit.

IV. 3.

Ac terrestres genios legitima faciens honora.

Humanos animos veritate et virtute ornatos vocat genios sive dæmones quasi (δαήμονας) scientes et intelligentes. Porro autem eos ab illis secernens, qui natura dæmones sunt atque medium

genus implent *terrestres* appellat, quippe qui in terris versari terrenaque corpora induere et (subter) terram incolere possint, adeo ut dæmonas vocando eos a pravus atque stolidis hominibus sejungat, utpote qui non *daemones*, sed (δαήμονες) inscientes quidam sint, *terrestres* autem addendo ab iis discernat, qui (δαήμονες) scientes semper et semper intelligentes sunt, et quorum ita comparata est natura, ut nec terram incolere, nec in terrenis corporibus vitam degere possint. Nulli enim alii convenit *terrestri genii* appellatio, quam ei qui natura homo est, habitu vero factus genius, quandoquidem tertium genus terrestre proprie dicitur, ut quod naturarum intelligentium ultimum sit atque terrestri vitæ addictum. Primum enim cæleste est, medium autem æthereum. Quum omnes igitur homines in hoc sint *terrestres* et ratione præditi, non omnes tamen *daemones*, neque sapientes, merito hæc conjungens sapientes homines vocavit *terrestres genios*. Neque enim omnes homines sapientes sunt, neque omnes sapientes homines, sed etiam *illustres heroes* et *immortales dii*, qui natura præstant hominibus, et sapientes sunt et boni. Carmen igitur nos jubet homines divinis generibus conjunctos colere, ut qui dæmonibus et angelis pares atque illustribus heroibus similes sint. Ne putemus enim carmen hic malum aliquod dæmonum genus honorandum esse docere,

ἀν τῷ δοῦσιν ὑπὸ τῆς συνθηθείας τὴν λέξιν ἐμφαίνειν. Ὅλος γὰρ τὰ γείρονα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας οὐ καθήκει τιμᾶν τῷ ἔρωτικῶς ἔχοντι τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας ἡσθημένῳ. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὰ κρείττονα τιμήσομεν, ἐὰν μὴ τοῖς κρείττοσιν ὡμοιωμένος ἢ καὶ τῷ θεῷ χορῶ συμπερόμενος. Τίς οὖν ἢ τιμὴ καὶ τούτων; τὸ ἔννομα βέλειν, φησί. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ πείθεσθαι ὡς καταλελοίπασιν ἡμῖν παραγγέλμασι, καὶ ὡς νόμοις ἐμμένειν τοῖς ἐκείνων λόγοις καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν μετείναι τοῦ βίου, ἣν ἐκεῖνοι διεληθόντες οὐκ ἐφθόνησαν ταύτης ἡμῖν μεταδοῦναι, ἀλλ' ὡσπερ τινὰ ἀθάνατον καὶ πατρῶον κληρὸν διηγωνίσαντο τοῖς μεταγενεστέροις διαφυλάξαι, τὰ στοιχεῖα τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ἀληθείας τοὺς κανόνας εἰς κοινὸν ὄφελος ἐν γράμμασι καταθέμενοι· οἷς τὸ πείθεσθαι καὶ ζῆν ἐπομένους, ἀληθεστέρα ἐκείνων τιμὴ γίγνεται, ἢ εἴ τις χροᾶς αὐτοῖς ἐπιφέρει πολυτελεστάτας καὶ ἐναγίζῃ πλουσίως. Τοιαύτη μὲν ἢ τῶν κρείττωνων τιμὴ, ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἀρξάμενη καὶ εἰς ἀνθρώπους τοὺς ἀγαθοὺς περατουμένη διὰ μέσων τῶν οὐρανίων καὶ αἰθερίων γενῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν κατὰ τὸν βίον σχέσεων πλείστον δεῖ ποιεῖσθαι λόγον, ὅλον πατέρων καὶ συγγενῶν (οἱ οὐ πάντως μὲν εἰσιν ἀγαθοί, πάντως δὲ τὸ τίμιον ὡς πρὸς ἡμᾶς τῇ ἀξίᾳ τῆς σχέσεως κέκτῃται), τούτου χάριν ἐπήγαγε·

V. 4.

Τοὺς τε γονεῖς τίμα, τοὺς τ' ἀγχιστ' ἐκέγγαδας.

Τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ὡς δαιμονίους καὶ θείους, σέβειν ὁ λόγος ὑπέθετο· τοὺς δὲ γονεῖς καὶ τοὺς ἐγγύς τι τούτων τῇ φυσικῇ συγγενείᾳ προσήκοντας, ὅποιοι ποτ' ἂν ὦσι, δι' αὐτὴν τὴν τῆς σχέσεως ἀνάγκην τιμᾶν εἰσηγείται. Ὅπερ γὰρ ἡμῖν οἱ κρείττοτές εἰσι κατὰ τὴν αἰεὶδον συγγένειαν, πατέρων μὲν τάξιν ἔχοντες οἱ οὐράνιοι, συγγενῶν δὲ τιμίων οἱ ἥρωες· τοῦτο πρὸς τὸν θνητὸν βίον συντελοῦσιν ἡμῖν οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀγχιστεῖς, οἱ ἐγγύτατα τῶν γονέων ὄντες, καὶ διὰ τοῦτο τῇ μετὰ γονεῖς τιμῇ σεμνυνόμενοι. Πῶς οὖν καὶ τούτους τιμήσομεν; ἄρα τὸν ἑαυτῶν βίον πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπευθύνοντες γνώμην, ὥστε δοῦναι τε ταῦτα καὶ πράττειν, ἃ ἂν ἐκεῖνοι εἴη φίλα; Ἄλλ' οὕτως ἂν περιτραπέη ἢ τῶν ἀρετῶν ἀσκησίᾳ πρὸς κακίας σπουδῆν, εἰ τύχοιεν ὄντες πονηροὶ οἱ πατέρες. Ἀλλὰ ἀτιμάσομεν αὐτοὺς εἰς πάντα διὰ τὴν τῆς κακίας κατάνησιν; καὶ πῶς ἔτι τῷ παρόντι νόμῳ πειθόμεθα; πῶς δὲ τὴν θεοειδῆ εἰκόνα τῶν γονέων ἢ τὴν ἡρωϊκὴν τῶν ἀγχιστεῶν ἐμφρασιν μὴ τιμῶντες οὐκ εἰς ἐκείνους ἀσεβήσομεν, οἷς τούτους εἰσκένοι φαμέν; καὶ οὕτως ἢ δοχοῦσα δι' ἀπειθείας γονέων ἀρετῇ ἡμῖν ἀσχεῖσθαι εἰς μείζον κακὸν περιστήσεται, τὴν ἀσέβειαν. Πειθόμενοι δὲ πάντα γονεῦσι, πῶς οὐκ

ut cuiusiam forsitan locutio hæc e communi usu significare videatur. Omnino enim non decet eum qui Deum amat et suam dignitatem intelligit ea honorare, quæ hominibus natura sunt deteriora. Imo vero nec ipsos homines post præstantiora illa honorabimus, nisi præstantioribus similes divinoque choro conjuncti sint? Qui igitur honos his quoque exhibendus est? *legitima*, inquit, *facere*: hoc vero est illi obedire præceptis, quæ illi nobis reliquerunt, et eorum dicta tanquam leges observare, atque eandem vitæ viam ingredi, quam illi emensi nobis monstrare non dedignati sunt, sed operam sedulo dederunt, ut hanc velut immortalẽ quandam paternamque hereditatem posteris conservarent, virtutum elementa veritatisque regulas in communem usum scriptis mandantes; quibus obsequi et congruenter vitam suam instituire verior est eorum cultus, quam si quis libamina eis offerat sumtuosissima profuseque parentet. Hujusmodi igitur est honos superis tributus, qui a creatore incipiens in bonos homines per media cœlestia atque ætherea genera desinit. Quoniam autem et necessitudinum, quæ in hominum vitam cadunt, præcipua est habenda ratio, velut parentum et cognatorum (qui licet non omnino boni sint, omnino tamen propter necessitudinis dignitatem merito apud nos sunt in honore) idcirco adjicit:

V. 4.

Observa etiam parentes et eos qui proxime cognati sunt.

Ut bonos viros, tanquam sapientes et divinos, colamus carmen nobis præcepit, parentes vero et naturali cognatione eis proximos, qualescunque demum sint, propter ipsam necessitudinem honorandos esse docet. Quod enim superi nobis sunt, cœlites quidem æterna cognatione parentum loco nobis constituti, cognatorum autem honorandorum loco heroes: id ipsum nobis in hac mortali vita sunt parentes et propinqui, qui parentibus proximi sunt atque ideo proximo post parentes honore decorantur. Quomodo igitur hos quoque honorabimus? num vitam nostram ita ad illorum sententiam componendo, ut ea quæ illis placeant, nos et sentiamus et faciamus? Ita vero exercitatio virtutis vertatur in vitii studium, si forte mali sint parentes. Num vero eis in omnibus, ob vitiorum improbationem, honorem denegabimus? Quomodo igitur huic legi amplius parebimus? aut qui fiat, ut dum divinæ in parentibus imagini aut heroicæ propinquorum speciei honorem denegamus, non in eos impietatis rei simus, quibus similes hos esse dicimus? Ita vero virtus, quæ a nobis in negando parentibus obsequio exerceri videtur, in malum gravius, impietatem cedet. Sin

ἀν πάλιν τῆς εὐσεβείας ἀποπέσοιμεν καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, εἰ τύχοιεν ἐκείνοι διὰ μογθηρίαν τρόπου μὴ πρὸς τὰ ὄντως καλὰ παιδαγωγούντες ἡμᾶς; Εἰ μὲν γὰρ τοῦτο πάντως ἦν ἀληθές καὶ καλόν, ὃ τοῖς γονεῦσι παρίστατο, σύμφωνος ἢ τῶν γονέων τιμῇ τῇ τῶν κρειτόνων ἐγίνετο. Εἰ δὲ ἔστιν ὅτε τῶν θεῶν νόμων ἀνήκοός ἐστιν ἢ τῶν γονέων προαίρεσις, τί δεῖ ποιεῖν εἰς ἀντινομίαν ἐμπασόντας τοιαύτην, ἢ τοῦτο, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καθηκόντων ἐκ περιστάσεως εἰς ἐναντίωσιν ἐλθόντων προσήκει φυλάττειν; Μειζόνων γὰρ καὶ ἐλαττόνων προκειμένων καλῶν τὰ μείζονα πρὸ τῶν ἐλαττόνων ποιεῖσθαι δεῖ, ὅταν μὴ ἀμφοτέρα ἐξῆ διασώζειν. Οἷον καλὸν μὲν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καλὸν δὲ καὶ τοῖς γονεῦσι. Εἰ γοῦν ἐς ταῦτά ἄγοι ἢ ἀμφοτέρων πειθῶ, ἔρμαιον ἂν εἴη καὶ ἄμαγον τὸ γινόμενον· εἰ δὲ πρὸς ἄλλο μὲν ὁ θεῶν νόμος, πρὸς ἄλλο δὲ οἱ γονεῖς φέροιεν, μαχομένης τῆς ἀίρεσεως, τοῖς ἀμεινοσιν ἔπεςθαι δεῖ, πρὸς ταῦτα μόνον ἀπειθοῦντας τοῖς γονεῦσι, πρὸς ἃ καὶ αὐτοὶ τοῖς θεοῖς νόμοις οὐ πείθονται. Τὸν γὰρ φυλάττειν βουλόμενον τοὺς τῆς ἀρετῆς κανόνας οὐχ οἷόν τε τοῖς τούτους παραβαίνουσι συμφωνεῖν. Εἰς δὲ τὰ ἄλλα πάντα γονεῖς τιμῆσομεν ὑπερβαλλόντως, σώματα ὑπηρεσίαν καὶ χρημάτων χορηγίαν αὐτοῖς παρέχοντες ὅτι μάλιστα προθυμοτάτην. Δίκαιον γὰρ χρῆσθαι αὐτοῦς οἷς ἐγέννησάν τε καὶ ἔθρεψαν. Ὅ δὲ τῆς ἀπ' ἐκείνων

διαδοχῆς οὐκ ἤρτηται, τοῦτο ἐλεύθερον τῆς ἀπ' ἐκείνων δεσποτείας ἀφήσιν ὁ νόμος, καὶ τὸν ὄντως πατέρα ζητεῖν παρακελεύεται, κἀκείνου ἔχσθαι, καὶ τῆς πρὸς ἐκείνον ὁμοιώσεως πλείστην ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι. Καὶ οὕτως ἀμφοτέρα δύνασθαι συμβαίνει, τὰ τε θεῖα ἀγαθὰ δύνασθαι τηρεῖν καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Καὶ οὔτε δι' οἷστιν ἀρετῆς γονέων θεραπείας ὀλιγορήσομεν, οὔτε διὰ τὴν ἀνόητον ὑπεῖξιν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἀσέβειαν εἰσδεξόμεθα. Εἰ γὰρ προτεινοῖεν θάνατον μὴ πειθόμενοις ἢ κλήρου ἀλλοτριώσιν, οὐδὲν ἐκφοβεῖσθαι δεῖ τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' εὖ εἰδῆναι τί τὸ ταῦτα πεισόμενον, καὶ δεῖ ᾧ ἐγέννησαν ἀπειλοῦσι μόνω· τὸ δὲ ἀπαθὲς τοῦτον ἐλεύθερον προσήκει τηρεῖν καὶ μόνω θεῷ εὐπειθῆς. Τιμῇ οὖν γονέων ἢ ὄντως, ἢν δίδωσιν ὁ τῆς ἀρετῆς σκοπός, μῆτε σωματίων φειδομένους ἡμᾶς μῆτε χρημάτων, ἀλλ' ἐκόντας αὐτοῖς ὑποτετάχθαι εἰς πάντα τὰ τοιαῦτα. Ἠρέπει γὰρ μῆτε τὴν δι' αὐτοῦργίας θεραπείαν ἐπὶ γονέων παραιτεῖσθαι, ἐνευσηχίμοιν δὲ μᾶλλον αὐτῇ, ὅσω ἂν μᾶλλον ἐπίπονος γένηται καὶ δουλοπρεπής, μῆτε οὐσίας δαπανωμένης φειδουλὸς γίνεσθαι, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὴν ἐκείνων χρεῖαν ἐτοιμῶς παρέχεσθαι, γεγηθότας καὶ ἡδομένους ἐπὶ τοῖς εἰς ἐκείνους πόνοις τε καὶ ἀναλώμασι. Τὸ γὰρ εὐχαριστῶς ταῦτα ποιεῖν καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς διασώζει νόμον καὶ τὸν τῆς φύσεως ἀποδίδωσιν ἔρανον. Τοιαύτη μὲν ἢ τῶν γονέων

autem in omnibus morem geramus parentibus, qui rursus pietate aliisque virtutibus non excidamus, si forte illi propter morum pravitatem, nos ad ea, quæ vere honesta sunt, non instituant? Nam si id quidem omnino verum atque honestum esset, quod parentibus videretur, honor eis habitus cum illo consentiret, quo superi afficiuntur. Sin autem divinis legibus repugnant aliquando parentum voluntas, quid aliud nos facere debemus, quum in ejusmodi legum pugnam incidimus, quam quod in aliis etiam officiis, quando casu aliquo inter se pugnant, observari oportet? Bonis enim majoribus minoribusque simul propositis majora minoribus sunt anteferenda, quum utraque conservare non possumus. Verbi gratia, bonum est Deo obedire; bonum vero et parentibus. Si igitur eodem ducat utrisque debita obedientia, lucrum sane contigerit inopinatum nec controversum; sin autem ad aliud nos divina lex, ad aliud parentes trahant, dubia electione visa, meliora nos sequi oportet, in iis solum non obedientes parentibus, in quibus ipsi divinis legibus non obediunt. Fieri enim non potest, ut is qui virtutis regulas observare vult, cum illis consentiat, qui eas violat. In cæteris vero omnibus parentes summo honore prosequemur, corporis ministerio et facultatum sumtu iis quam promptissime deservientes. Æquum enim est eos illis uti quos genuerunt

atque aluerunt. Quod autem subolis ex iis ortæ non est, id a dominio eorum liberat lex jubetque verum patrem querere eique adhærere, atque ad ejus similitudinem se quam accuratissime componere. Atque ita fit, ut utraque possimus, tum divina bona, tum humana conservare, et neque virtutis prætextu observantiam parentibus debitam negligamus, neque stulto erga eos obsequio impietatem admittamus, quod est maximum malorum. Si enim illi nobis non obedientibus mortem vel exheredationem minentur, nihil istis nos territari debemus, sed rite considerare, quid sit quod illa patietur eosque illi tantum minitari quod genuerunt, id autem quod hæc pati non potest, liberum servari oportet Deoque soli morigerum. Verus igitur parentum honor is est, quem permittit virtutis scopus, ut nec corporibus nostris nec pecuniæ parcamus, sed libenter iis in ejusmodi rebus omnibus obediamus. Decet enim nos neque manibus nostris obeunda in parentes officia detrectare, sed illa eo magis decori ducere, quo magis molesta sunt et servilia, neque facultatum sumtui parcere, sed omnia promte in illorum usum conferre, gaudentes lætantesque laboribus ac sumtibus in eorum commoda impensis. Qui enim hæc grato animo præstat, is tum virtutis legem observat, tum naturæ debitam gratiam refert. Hujusmodi igitur est honor, qui

τιμή. Ἡ δὲ τῶν ἀγχιπέτων, δευτέρα μετ' ἐκείνην τεταγμένη, πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐγγύτητα παραμετρήσει τὴν θεραπείαν, τοσοῦτον τῆς μετὰ γονέας τιμῆς ἐκάστῳ τῶν συγγενῶν νέμουσα, ὅσον ἂν ἡ πρὸς ἐκείνους ἐγγύτης ὑποφάνη· δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τούτων τῆς ἀρετῆς ἀδεσπότου μενούσης.

VI. 5.

Τῶν δ' ἄλλων ἀρετῆ ποιεῦ φίλον, ὅστις ἀριστος.

Μετὰ τὴν πρώτην τιμὴν τῆς αὐο συγγενείας καὶ ἐπομένῃν ἐκείνη τὴν περὶ γονέας καὶ συγγενεῖς ἀκολούθως ὁ φιλοποιοὺς παραδίδοται νόμος, τῶν ἔξω τοῦ γένους τὸν ἀριστον εἰς φιλίαν ἐκλέγεσθαι καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κοινωνίαν αὐτῷ συνάπτεσθαι κελεύειν, ἵνα τὸν ἀγαθὸν ἀνδρα δι' ἀγαθὴν αἰτίαν ἔχωμεν φίλον, καὶ μὴ κατ' ἄλλας χρεσίας αὐτὸν οἰκειώμεθα, ὥστ' εἰσικεῖναι τὸ παράγγελμα τοῦτο τῇ περὶ τῶν μετηλλαχόντων τὸν βίον σπουδαίων ἀνδρῶν ὑποθήκη. Ὡς γὰρ ἐκεῖ τοὺς ἐπιστήμονας μόνους τῶν ἀνθρώπων ἔλεγε δεῖν τιμᾶν οὕτως ἐνταῦθα τοὺς ἀγαθοὺς φιλοποιεῖσθαι παραινεῖ μόνους, διδοὺς ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἐκλογὴν, ἐπὶ δὲ γονέων καὶ συγγενῶν ἀρχοῦμενος τῇ φύσει. Ἀπλῶς γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ συνεισάγει

τὴν τιμὴν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἡ ἀρετὴ ποιεῖ τὸ τίμιον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ βίου ἀπελθόντων. Ἐὰ δὲ πρὸ τούτων κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν ἐστὶ τίμια, ἐκεῖ μὲν θεοὶ καὶ ἥρωες, ἐνταῦθα δὲ πατέρες καὶ συγγενεῖς, ἐν ὀνητῇ φύσει τῆς ἀθανάτου συγγενείας ἡμῖν εἰκόνας προτείνοντες. Τοιαύτη μὲν ἡ πρώτη θήρα καὶ ἡ κτῆσις τοῦ φίλου. Τίς δὲ ἡ τήρησις αὐτοῦ ἢ πρὸς κοινωνίαν τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν συντελοῦσα, καὶ τίς ἡ ἀπόθεις, ἐὰν πρὸς τὸ χεῖρον μεταβαλλόμενος φαίνεται καὶ μὴ πειθόμενος ταῖς πρὸς τὸ βέλτιον ἀγούσαις συμβουλαῖς, ἐξῆς λέγει.

VII. 6—8.

Ἡρασίε δ' εἶκε λόγους ἐργοισί τ' ἐπωφελέμοισι.

Μηδ' ἐχθαίρε φίλον σὸν ἀμαρτάνος εἴνεκα μικρῆς, ὅφρα δύνῃ· δύναιμι γὰρ ἀνάγκης ἐγγυθὶ ναίει.

Πῶς δεῖ προσφέρεισθαι τοῖς φίλοις ἐνταῦθα διαλέγεται, καὶ πρῶτον μὲν ὅτι τὰ καλὰ εἰσηγουμένοις αὐτοῖς καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ πράττουσιν ὀτιοῦν ἐκόντας δεῖ πειθαρχεῖν. Πρὸς γὰρ τοῦτο τὸ κοινωνικὸν ἀγαθὸν ὁ τῆς φιλίας συνάπτει νόμος, ὅπως ἡμεῖς τε ὠφελώμεθα παρ' ἐκείνων εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν καὶ παρ' ἡμῶν ἐκείνοι. Ὡς γὰρ κοινὴν ὁδὸν τοῦ ἀρίστου βίου πορευομένους, ὅπερ ἂν ἄλλος ἄλλου προῖχῃ μᾶλλον, τοῦτο εἰς κοινὸν

debetur parentibus. Is autem, quo propinqui ornantur, altero post illum loco positus, cultum ad naturæ propinquitatem componet, tantum singulis cognatis alterius secundum parentes honoris tribuens, quantum ea quæ cum illis intercedit propinquitas significaverit: manifestum autem est virtutem etiam horum habita ratione debere liberam manere.

VI. 5.

Ex aliis vero amicum tibi adjuuge, quisquis virtute præstantissimus est.

Post primum honorem superioribus cognatis exhibendum et proximum illi, parentibus et propinquis debitum, ordine suo lex de faciendis amicis traditur, qua jubemur optimum quemque, qui nobis minime cognatus sit, amicum deligere et cum illo ad virtutum communicationem conjungi, ut probum virum ob causam bonam amicum habeamus, non autem propter alias utilitates eum asciscamus: adeo ut hoc præceptum videatur ei simile, quod de præclaris hominibus vita functis traditur. Sicut enim ibi ex hominibus sapientes solos esse honorandos dicebat, ita hic eos tantum qui boni sunt amicos faciendos lex monet, permittens in cæteris quidem delectum, in parentibus vero et cognatis naturali vinculo contenta.

Ipsa enim per se persona patris et fratris honorem simul affert; in aliis vero virtus honorem conciliat, quemadmodum et in illis qui de vita decesserunt. Ea vero quæ his antecedunt, ipsa natura sunt honoranda, illic quidem dii et heroes, hic autem parentes et cognati, qui in mortali natura cognationis immortalis imagines nobis exhibent. Sic igitur primum queri et comparari amicum oportet. Qua ratione autem amicitiam ejus retineamus, quæ ad bonorum communicationem conducit et quomodo eam deponamus, si ille in deterius plane mutetur et meliora suadentibus auscultare nolit, in sequentibus narrat.

VII. 6-8.

Lenibus dictis cedas et utilibus factis; neve oderis amicum propter leve peccatum, quoad potes; facultas enim prope necessitatem habitat.

Disserit hic de modo quo nos erga amicos gerere oporteat, et primum quidem debere nos libenter eis auscultare, quum suadent honesta et rem quampiam in nostrum commodum faciunt. Nam ad consequendum hoc bonum hominum congregationi destinatum amicitie lex conjungit et obligat, ut et nos virtutis incremento ab iis augeamur et illi vicissim a nobis. Oportet enim eos, qui tanquam communem vitæ optimæ viam in-

δρελος κατατίθεσθαι δεῖ, πρῶως μὲν εἰκοντας τοῖς καλῶς ὑψηλοῦμένοις τῶν φίλων, πρῶως δὲ αὐτοῖς τῶν καλῶν τὴν κοινωνίαν προτείνοντας, περὶ δὲ χρημάτων ἢ δόξης ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐκ τῆς θνητῆς συστοιχίας μηδεπώποτε αὐτοῖς διαφερομένους. Τοῦτο γὰρ ἦν ἀμαρτᾶδος εἴνεκα μικρῆς εἰς ἀπέχθειαν καθίστασθαι τοῖς περὶ τὰ μέγιστα ἀγαθὰ φίλοις ἡμῖν ὑπάρχουσιν. Εἰς πάντα οὖν τῶν φίλων ἀνεξόμεθα, ὡς ὑπὸ μεγίστης ἀνάγκης τῆς φιλικῆς διαθέσεως πιεζόμενοι, πλην ἐνός. Οὐ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τὸ χεῖρον ὑποφερομένοις αὐτοῖς εἴζομεν, οὐδὲ μεταβαλλομένοις ἐκ τῆς περὶ φιλοσοφίαν σπουδῆς εἰς ἑτέραν τινὰ τοῦ βίου πρόθεσιν ἐπακολουθῆσομεν καὶ αὐτοὶ συνεκφερόμενοι τοῖς ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀρετὴν σκοποῦ, ἀλλὰ μάλιστα μὲν πάσῃ μηχανῇ πειρασόμεθα τὸν φίλον ἐπανορθώσασθαι· μὴ πείθοντες δὲ ἡσυχίαν εἴζομεν, οὔτε ἐγθρόν ποιούμενοι διὰ τὴν προὔπηργμένην φιλίαν, οὔτε φίλον ἔτι διὰ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον μεταβολήν. Ὡστε τοῦτου χάριν τὸν φίλον ποτὲ ἀποησόμεθα, ὡς μηκέτι δυνάμενον εἶναι κοινωνὸν ἡμῖν ἀρετῆς, ἧς ἕνεκα καὶ τὴν ἀρχὴν φίλον αὐτὸν ἐποιησάμεθα. Ἡ δὲ ἀπόθεσις φυλαττέτω τὸ μὴ εἰς ἐγθρόν μεταπεσεῖν. Δεῖ γάρ, εἰ καὶ ἐκεῖνος τῆς φιλίας ἑαυτὸν ὑπεξήγαγεν, ἡμᾶς γοῦν πλείστην ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι, ὅπως ἐπανακληθῆι πρὸς τὸ δέον, οὐκ ἀγαπῶντας τὴν ἀπόπτωσιν τοῦ φίλου οὐδὲ ὑπερφρονούντας

τὸ καταδεῖς αὐτοῦ τῆς γνώμης, ὀδυρομένους δὲ μᾶλλον καὶ ὀρηνοῦντας ὑπεραλγεῖν αὐτοῦ καὶ ὑπερῦχεσθαι, καὶ πάντα πειρᾶσθαι ποιεῖν τὰ πρὸς τὴν ἐκ μεταμελείας σωτηρίαν αὐτὸν ἐπανάγοντα. Τοιαῦτα δὲ ἔστι τὸ μῆτε περὶ χρημάτων μῆτε περὶ δόξης αὐτῷ διαφέρεισθαι, καὶ τὸ μὴ ἐφ' ὕβρει τῆς κοινωνίας αὐτὸν ἀποστερεῖν, μηδὲ φιλοτιμίαν ἑαυτοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἐκείνου δυστυχίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀρίστην τῶν φίλων τήρησιν καὶ πρὸς τὴν εὐλογον ἀπόθεσιν καὶ πρὸς τὴν ἐκ μεταμελείας αὐτῶν ἐπανάκλησιν πλείστα συμβάλλεται τὸ ἡμέτερον ἀνεξίκακον καὶ περὶ μηδενοῦ πρὸς τοὺς φίλους μικρολογούμενον, μηδὲ ἐξεταστικὸν πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλ' ὅσον οἶόν τε ὑπομονητικόν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν ὄφρα δύνη. Ἔτα ἵνα μὴ τὴν δύναμιν τῆς προαιρέσεως μέτρῳ κανόνισι τις, ἀλλ' αὐτῷ τῷ τῆς φύσεως φορητῷ, ὅσον ἡ ἀνάγκη προσελθούσα ἐξευρίσκει, ἐπήγαγε δύναμεις γὰρ ἀνάγκης ἐγγύθει ναίει. Ἐκαστος γάρ, ὣν οἰεται δύνασθαι, πλεονδυναίμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐλέγχεται. Τοσοῦτον οὖν προθυμείσθαι χρὴ τῶν φίλων ἀνέχεσθαι, ὅσον ἡ ἀνάγκη δείκνυσιν ἡμᾶς δυναμένους, καὶ τὸ γέ ἐξαιζῆνης ἀφόρητον φανέν τῇ τῆς φιλίας ἀνάγκῃ φορητὸν ποιεῖν. Μὴ γὰρ δὴ που τὰ πρὸς βίαν ἐπιταττόμενα μόνα οἰώμεθα προσήκειν γενναίως ὑπομένειν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς φυλακὴν τῶν φίλων καὶ ἀνάκλησιν συντείνοντα μείζονος

gressi sunt, quodcunque alius alio melius praeviderit, id in communem utilitatem conferre, amicis bene morientibus leniter cedentes; leniter etiam ea, quae bona sunt, cum iis communicantes, nunquam autem de pecuniis aut gloria aut alia re e caducarum genere cum illis dissidentes. Id enim esset propter leve peccatum inimicitias suscipere cum illis, qui in maximis bonis amici nobis sunt. Nos igitur amica affectione, tanquam maxima necessitudine coacti, amicos in omnibus feremus, excepto uno. Neque enim illis morem etiam geremus, si prolabantur in deterius; nec, si a sapientiae studio ad aliud aliquod vitae institutum transeant, eos sequemur, abrepti et ipsi una cum iis a virtutis scopo aberrantibus, sed quaecumque maxime possumus ratione conabimur amicum in rectam viam reducere: quodsi ei persuadere nequeamus, tum quiescimus, neque inimicum illum facientes propter amicitiam praegressam, nec pro amico in posterum habentes propter mutationem in deterius. Itaque hac de causa amicum aliquando repudiabimus, quum virtutis, cujus gratia primum factus est amicus, particeps nobiscum amplius esse non queat. Cavendum autem ne haec repudiatio in inimicitiam vertatur. Quamvis enim ille ab amicitia se subduxerit, nos certe decet curare diligentissime, ut ad officium revocetur, nequaquam amici lapsu letantes et iudicii ejus

inopiam despicientes, sed lamentis potius et ploratu vicem ejus dolentes et pro eo precantes, atque omnia facere conantes, quibus ille facti poenitens ad salutem reducatur. Talia autem sunt, ut nec de pecuniis, nec de gloria cum eo contendamus, neque cum contumelia eum societate privemus, neque ejus infortunium nobis gloriae ducamus. Quandoquidem vero tum ad amicos optime retinendos justaque repudiandos, tum ad eos poenitentiae beneficio sanam ad mentem revocandos plurimum confert nostra injuriarum tolerantia, et si de minutis rebus cum amicis nunquam litigemus; nec ad amussim omnia exigamus, sed quantum fieri potest patiamur: ideo hoc, quoad possis, adjecit. Deinde ne quis hanc facultatem voluntatis suae modulo metiretur, sed illa naturae patientia, quantum necessitas ingruens suggerit, porro addidit: « facultas enim prope necessitate habitat. » Unusquisque enim urgente necessitate plus posse convincitur, quam ipse se posse arbitratur. In tantum igitur nos promte amicos ferre debemus, in quantum nos posse ostendit necessitas, et id quod primo aspectu intolerabile videtur, amicitiae necessitate tolerabile reddere. Nequaquam enim putandum est, ea tantum, quae vi imponuntur, fortiter esse patienda, sed ea etiam, quae ad conservandos et revocandos amicos conferunt, majore patientia digna esse debemus

ὑπομονῆς ἀξία δεῖ τίθεσθαι, ὡς τῆς θείας ἀνάγκης ἐπιτάγματα. Δυνατωτέρα δὲ παρά τοις εὐφρονοῦσιν ἢ τοῦ νοῦ ἀνάγκη τῆς ἐξώθεν βίας. Εἶτε οὖν πρὸς τὴν ἐκ περιστάσεως ἀνάγκην ἀπίδοις, εἶτε πρὸς τὴν ἐκούσιον, τὴν ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων συμπληρουμένην καὶ ἐκ τῶν θείων νόμων καθήκουσαν, ἐξευρήσεις τὸ ἐνυπάρχον σοι τῆς δυνάμεως μέτρον, ὃ νῦν ὁ λόγος εἰσηγείται δεῖν τοῖς φίλοις προσφέρειν, ἐν τῷ προστάττειν μὴ προχειροῖς αὐτοῖς εἰς ἀπέχθειαν καθίστασθαι ἅμα ῥα τὰ δὸς εἶνεκα μικρῆς, τὰ ἔξω τῆς ψυχῆς πάντα μικρὰ θέμενος καὶ ἀπαγορεύων μὴ φειδοῖ τούτων τὸν φίλον ἐχθρὸν ποιεῖν, ἀδιαφορία δὲ μᾶλλον τῇ περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸν ἀποπεσόντα φίλον ἀνακαλεῖσθαι καὶ πανταχοῦ τοῦτο ἑαυτοῖς συνειδέναι, ὅτι ὅσον ἐφ' ἡμῖν καὶ τοὺς ὄντας φίλους ἐτηρήσαμεν καὶ τοὺς πρὸς τὸ χεῖρον ὑπενεχθέντας ἀνεκτησάμεθα, καὶ οὔτε τὴν ἀρχὴν εἰς ἐχθρὸν τινὰ κατεστήσαμεν, οὔτε παρ' ἑαυτοῦ γυνόμενον ἐχθρὸν τοῖς ἴσοις ἡμενψάμεθα. Ταῦτα γὰρ ὁ τῆς φιλίας ὑπαγορεύει θεσμός, μεγίστης οὐσης ἀρετῆς καὶ ταῖς ἄλλαις ὡς τελειότητος ἐπιφανομένης. Πέρας μὲν γὰρ τῶν ἀρετῶν ἡ φιλία, ἀρχὴ δὲ ἡ εὐσεβεία. Καὶ ἔστιν ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἡμῖν· ἡ δὲ τῆς φιλίας ἕξις ὁ τελειότατος τῶν ἀρετῶν καρπός. Ὡσπερ οὖν δικαιοσύνης ποιῆσθαι δεῖ λόγον οὐ μόνον πρὸς τοὺς δικαίους ἡμῖν προσφερομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐγγειροῦντας, ἵνα μὴ τῷ ἀντα-

δικεῖν εἰς τὴν ἴσῃν καχεξίαν αὐτοῖς ἐλθόμεν· οὕτω καὶ τῆς φιλίας ἀνεύγεσθαι δεῖ, τοῦτ' ἔστι τῆς φιλανθρωπίας τῆς πρὸς ἅπαντας, οἱ τοῦ γένους ἡμῖν κοινωνοῦσιν. Ἐν τάξει δὲ τῇ πρεπούση τὰ τῆς φιλίας μέτρα ποιησόμεθα, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ὡς ἀποσώζοντας τὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα καὶ διὰ τὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν γνώμην παντοίως ἀσπαζόμενοι, τοὺς δὲ φαύλους ὡς μηδὲν ἀπὸ γνώμης εἰς αἵρεσιν φιλίας ἡμῖν ὑπέχοντας διὰ μόνην τὴν κοινὴν φύσιν ἀγαπῶντες. Διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς, ὡς οὐδεὶς ἐχθρὸς τῷ σπουδαίῳ, καὶ μόνος ὁ ἀγαθὸς ἀγαθῷ φίλος. Ὡς μὲν γὰρ τὸν ἀνθρωπον φιλῶν, οὐδὲ τὸν κακὸν ἐχθρὸν τίθεται, ὡς δὲ τὸν ἀρετῇ κεκοσμημένον ζητῶν πρὸς κοινωνίαν τὸν ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἐκλέγεται, μιμούμενος καὶ ἐν τοῖς τῆς φιλίας μέτροις τὸν θεόν, ὅς μισεῖ μὲν οὐδένα ἀνθρωπον, τὸν δὲ ἀγαθὸν διαφερόντως ἀσπάζεται. Τὸ γὰρ τῆς φιλανθρωπίας ἀγαθὸν κοινῇ τῇ γένει προτεινὼν τῆς προσχεύσεως μέγας ἕκαστον ἀξιοῖ, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἀνάγων, τοὺς δὲ τῆς ἀρετῆς φυγάδας τοῖς τῆς δίκης νόμοις πρὸς τὸ δέον ἀπευθύνων. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἑκατέρους σύμμετρόν τε καὶ ὠφέλιμον. Οὕτω καὶ ἡμᾶς προσήκει τὴν φιλίαν τηρεῖν πρὸς πάντας ἀνθρώπους μετὰ τῆς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπονεμήσεως.

Καὶ γὰρ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην πρὸς ἅπαντας ἐξόμεν, καὶ οὐ πρὸς μόνους τοὺς δικαίους καὶ σίφρονας· οὐδὲ ἀγαθοὶ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἐσόμεθα, κακοὶ δὲ τοῖς

existimare, tanquam divinæ necessitatis mandata. Mentis vero necessitas apud eos qui recte sapiunt, plus valet quam vis externa. Sive igitur ad illam necessitatem respicias, quæ ex rerum statu oritur, sive ad voluntariam, quæ scientiæ terminis continetur quæque divinis legibus consentanea est, invenies eam in te esse facultatis potestatisque mensuram, quam nunc carmen amicis esse præstandam docet, dum nos *parvi peccati causa* vetat eorum inimicitiam temere suscipere; quippe quod omnia, quæ extra animum sunt, in parvis habet, præcipitque, non, ut his parcendo ex amico inimicum faciamus, sed ut iis potius neglectis amicem lapsum recuperemus, nobisque in omnibus conscii simus, nos quoque potuimus, et eos qui amici erant conservasse et in deterius prolapsos recuperasse, ac neque inimicitiam cuiquam causam præbuisse, nec ei qui sponte sua nobis inimicus erat paria paribus retulisse. Hæc enim dictat amicitiae lex, quæ virtutum maxima est et in cæteris tanquam earum perfectio elucet. Nam virtutum finis est amicitia, principium vero pietas. Atque pietatis ratio nobis bonorum omnium semen est, amicitiae vero habitus perfectissimus est virtutum fructus. Quemadmodum igitur justitiam colere debemus non solum erga eos qui juste nobiscum agunt, sed et erga eos qui nobis injuriam conan-

tur inferre, ne dum injuriam illatam ulciscimur in idem cum illis vitium incidamus: sic et amicitiam, id est, humanitatem colere oportet erga omnes qui ejusdem nobiscum generis participes sunt. Recte autem et ordine amicitiam metiemur, si bonos, ut humanæ naturæ perfectionem servantes, cum propter naturam, tum ob animum voluntatemque omnino amplectamur, malos autem propter communem naturam solum amemus, quippe qui nihil ab animo ad expetendam ipsorum amicitiam nobis afferant. Quapropter et recte dicitur nemo inimicus esse viro bono solusque bonus bono amicus. Is enim, ut hominem diligens, ne malum quidem pro inimico habet; ut vero virtute præditum sibi socium quærens bonum ex omnibus deligit, in ipsis etiam amicitiae regulis deum imitans qui hominum neminem odit, bonum vero præcipue amplectitur. Ille enim benevolentiae suæ commoda humano generi communiter porrigens convenientem singulis sortem tribuit, probos ad se adducens, virtutis autem desertores justa castigatione ad officium reducens. Hoc enim utrisque congruum atque utile est. Similiter et nos omnium hominum amicitias colere oportet, adhibita singulorum dignitatis distinctione. Etenim temperantiam et justitiam exercebimus erga omnes, ac non solum erga justos et temperatos; nec

κακοῖς. Οὕτω γὰρ βραδίως συµμεταβαλλόμενοι τοῖς προσιπτούσιν οὐδὲν οἰκεῖον ἔχοµεν ἀγαθόν, ὃ διὰ παντός καὶ πρὸς πάντας τηρήσοµεν. Εἰ δὲ ἔξιν τὴν ἀρετὴν κεκτήµεθα, οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῷ βουλοµένῳ ταύτης ἡµᾶς ἀποστῆσαι· οὐδὲ τοῖς ἐντυγχάνουσι τὰς διαθέσεις συναλλοιώσοµεν, τὸ μόνιμον τῆς ἀρετῆς εὐτυχοῦντες. Ὅπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας δεήσει φυλάττειν, φιλίας, ὡς ἔραµεν, µεγίστης οὐσης ἀρετῆς, φιλανθρωπίας δὲ κοινῆς μὲν πρὸς ἅπαντας, ἰδίως δὲ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς θεωρουµένης, ὅτι καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας ὄνομα αὐτῇ µᾶλλον ἐπιπρέπει. Ταῦτα δὲ περὶ τούτων, ἐπὶ δὲ τὰ ἐξῆς ροῖωµεν.

VIII. 9—11.

Ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι· κρατεῖν δ' εἰθίξω πάντες·
γαστρός μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου λαγνήσεις τε
καὶ θυμοῦ.

Συστέλλειν δεῖ ταῦτα πάντα καὶ τάττειν, ἵνα μὴ παρενοχλῆ τὸν λογισµόν. Φέρε οὖν, τὴν ἀλογίαν ὄλην ἐν τάξει χαλινώσοµεν ὀρθαῖς παιδαγωγίαις, ἐπειδὴ καὶ τὰ ταύτης μέρη χορηγὰ ἔστι κακίας· ἀλλήλοις ἐφεξῆς. Οἷον γαστὴρ ἄγαν πληρουµένη ὕπνον πολλὸν ἐπάγεται· ἀμφοτέρω δὲ ἀφρονίαν παρέχεται σπέρματος, ἧς ἀμέτρως ἐγείρει πρὸς ἀπρόοσια καὶ τὸ ἐπι-

θυμητικὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἀκάλαστον ἐποζῶναι. Τοῦτω δὲ τὸ θυμικὸν συνεκπερόµενον διὰ πάσης ἵεται μάχης, νῦν μὲν σιτία καὶ ποτὰ ἐκδικοῦν, νῦν δὲ περὶ ἑταίρας μαχόμενον καὶ ἄλλοτε ἄλλας ἡδονὰς φιλοεικοῦν κτήσασθαι. Κρατεῖν οὖν εἰθίξω τούτων, ἀπὸ τῆς γαστρός πρώτης ἀρξάµενος, ἵνα τοῦ τε λόγου κατήκοα γένηται τὰ ἄλογα τῆς ψυχῆς εἶδη, καὶ αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν περὶ γονέας τιμὴν καὶ πάντα, ἃ μικρῶ πρόσθεν παρήνεον ὁ λόγος, ἀπαργώγως φυλάξαι ἔδουθη. Δύναμις γὰρ τῆς τῶν προτέρων τηρήσεως ταυτὶ τὰ ἐπόμενα. Ἐπεὶ παραθεοῖται ἂν πάντα ἐκεῖνα, µὴ ἐποµένου τῆς λογισµῶ τῶν παθητικῶν δυνάµεων. Ἡ γὰρ θυμὸς ἐξετάραξε κατὰ γονέων, ἢ ἐπιθυµία πρὸς ἀπειθειαν αὐτῶν ὥπλισε. Καὶ πάλιν, ἢ θυμὸς πρὸς βλασφημίαν ἐπήγειρεν, ἢ ἐπιθυµία χρηµάτων πρὸς ἐπιουρίαν. Καὶ ὄλωσεν τὰ κακὰ διὰ ταύτας πράττειται τὰς δυνάμεις, µὴ τῆς λογικῆς ψυχῆς πρὸς τὸ δέον αὐτὰς ἀπευθυνούσης. Ἐντεῦθεν ἀσέβειαι παντοῖαι καὶ πόλεμοι συγγενικοὶ καὶ φίλων προδοσίαι καὶ πάντα τῆς παρανομίας τὰ εἶδη, ὡς καὶ βοᾶν ἀναγκάζεσθαι τινὰς·

µανθάνω μὲν οἷα µελλω δρᾶν κακά,
θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευµάτων,

ἄλλους δὲ ἢ τοὺς αὐτοὺς ἄλλοτε βοᾶν,

boni bonis erimus, malis autem mali. Ita enim facile, prout res contingunt, mutati, nihil proprii nobis boni conservabimus, quo semper et erga omnes utamur. Quodsi virtutis habitum comparaverimus, non erit volentis, nos ab ea dimovere; neque pro re nata affectus nostros variabimus, si stabili virtutis possessione fruamur. Quod igitur in aliis virtutibus, id in amicitia quoque observandum erit, quum amicitia, uti diximus, virtus sit maxima, humanitas vero communiter erga omnes, sed praesertim erga bonos exerceatur, unde humanitatis nomen ei praecipue convenit. Sed de his haecenus: ad ea igitur quae sequuntur pergamus.

VIII. 9-11.

Haec quidem sic teneas, sed istis imperare assuesce: ventri primum et somno, deinde libidini et irae.

Coerceri oportet haec omnia et in ordinem cogi, ne rationem perturbent. Age igitur, id totum quod rationi repugnat rectis institutis ordinatum refrenemus, quoniam et hujus partes sibi invicem vitia subministrant. Verbi gratia venter multo cibo refertus multum somnum inducit; ambo autem seminis copiam praebent, quae ad res venereas immoderate excitat animique partem ad concupiscendum propensam ad incontinentiam incitat.

Cum hac vero una impetum faciens pars irritabilis per omne genus pugnae grassatur, modo esculenta et potulenta sibi vindicando, modo de meretrice rixando atque nunc de his, nunc de illis voluptatibus comparandis acriter contendendo. His igitur imperare assuescas, facto a ventre initio, ut et animi partes rationis expertes rationi obsequantur, et ipse in te pietatem et erga parentes honorem caeteraque omnia, ad quae paulo ante hortabatur carmen, constanter servare possis. Nam priora illa observandi potestas posterioribus hisce continetur. Violabuntur enim illa omnia, si facultates perturbationibus obnoxiae rationi non obtemperent. Aut enim ira ad resistendum parentibus excitat, aut cupiditas ad eorum consilia contemnenda armat. Et rursus, aut ira ad maledicta impellit, aut pecuniarum cupiditas ad perjurium. Atque omnino mala ab his facultatibus perpetrantur, nisi ad decorum a ratione diriguntur. Hinc omnis generis impietates et bella inter consanguineos et amicorum prodiones et cuncta flagitiorum genera, adeo ut nonnulli exclamare cogantur,

Intelligo quidem, qualia moliar mala;
sed ira potentior est meis consiliis,

alii vero, aut iidem alias exclamare,

μανθάνω μὲν οἷα μέλλω ἔρᾶν κακά,
ἐπιθυμία δὲ κρείσσω τῶν ἑμῶν βουλευμάτων,

καί,

Εὐ μὲν μοι δοκεῖς λέγειν, πέπονθα δὲ τὸ τῶν πολλῶν πα-
θος, οὐ πάνυ σοι πείθομαι.

Τὸ γὰρ λογικὸν γένος πρὸς τὴν τῶν καλῶν αἴσθησιν εὐ-
φυῶς διακείμενον, εὐανάμνηστόν ἐστι καὶ εὐάγωγον
πρὸς τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου διδασκαλίαν, ὅταν μὴ ταῖς
παθητικαῖς ὀλκαῖς, ὡς περ τισὶ μολυβδίσιν, ὑποφέρηται
πρὸς κακίαν. Δεῖ οὖν καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς εἰδέναι τὰ
δέοντα, καὶ τὰς ἀλόγους δυνάμεις ἐθῆσαι, ὅσον οἶόν τε,
καὶ αὐτὰς τῷ ἐν ἡμῖν λόγῳ συνέπεσθαι. Οὕτω δὲ
ταχθέντων τῶν παθῶν, ἱκανὸς ὁ λογισμὸς γένοιτο ἂν
ἀπερισπᾶστως φυλάξαι τὰ πρῶτα παραγγέλματα, περὶ
ἧν εἴρηται ταῦτα μὲν οὕτως ἴσθι. Περὶ δὲ τῶν
ἐξῆς ἐθίζου κρατεῖν εἶπεν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι τὸ
μὲν λογικὸν διδασκαλίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ τάττεται, τὸ δὲ
ἄλογον ἐθισμοῖς καὶ πλάσσει τρόπον τινὰ σωματικαῖς
οὔτω δὲ καὶ τῶν ζώων τὰ ἄλογα μόνῳ ἔθει ἄγεται ὑπὸ
τῶν ἀνθρώπων. Ἐθισθεῖσα οὖν γαστήρ ζητεῖν τὰ
μέτρια, τὰς τε ἄλλας ἐπιθυμίας τοῦ σώματος κοσμιω-
τέρως παρέχεται καὶ τὸν θυμὸν ἐμμελέστερον, ἢν' ἐφ'
ἡσυχίας τὰ περὶ τῶν δεόντων βουλευώμεθα, μὴ σφό-
δρα ὑπὸ τῶν συνεχόντων παθῶν ἐνοχλούμενοι, ὅθεν
καὶ τὸ ἑαυτοὺς γινῶναι ὃ ἔσμεν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τὸ αἰ-

δεῖσθαι οὐς ἐγνωμεν διδασκόμεθα. Ἐκ δὲ τῆς γνώσεως
ταύτης καὶ τῆς συνούσης αὐτῇ αἰδοῦς ἢ τῶν αἰσχροῦν
φυγῇ παραγίνεται. Τὰ γὰρ κακὰ αἰσχροῦ λέγεται, ὡς
ἀπρεπῆ καὶ ἀνάξια ὄρασθαι ὑπὸ λογικῆς οὐσίας· περὶ
ἧν τὰ ἐξῆς ἐπιλέγει.

IX. 11—12.

Πρῆξες δ' αἰσχρὸν ποτε μῆτε μετ' ἄλλου,
μῆτ' ἰδίῃ· πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχρὸν εἶσεσθαι.

Ἡ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς πράττοντες τι αἰσχρὸν ἀδία-
φορον αὐτὸ ἠγούμεθα, ὃ μετ' ἄλλου οὐκ ἂν ἐπράξαμεν
ποτε, τὸν κοινὸν τῆς πράξεως αἰσχυόμενοι· ἢ ἀνά-
παλι, συμπεριφερόμενοι τισὶ πράττομεν ἂ μὴ ποτ' ἂν
καθ' ἑαυτοὺς ἐδράσαμεν, τῇ κοινωνίᾳ τῶν συμπρα-
τόντων εἰς παρρησίαν τοῦ ἔργου προκαλούμενοι. Διὰ
τοῦτο προανείλεν ἑκατέραν δόδον τῆς εἰς τὸ αἰσχρὸν καὶ
τὸ κακὸν παρεκβάσεως. Εἰ γὰρ τὸ αἰσχρὸν τῇ ἀλη-
θείᾳ φευκτόν, οὐκ ἂν ποτε διὰ περίστασιν αἰρετὸν γέ-
νοιτο. Διὸ συνάψας εἶπε, μῆτε μετ' ἄλλου, μῆτ'
ἰδίῃ· ἵνα μῆτε μόνους ἐπεγεῖρη σε πρὸς τὸ μὴ πρέ-
πον, μῆτε κοινωνία εὐαπολόγητόν σοι ποιήσῃ τὴν
ἁμαρτίαν. Εἴτ' ἐπίγαγε τὴν αἰτίαν, τὴν μόνην τῶν
κακῶν ἀποτρέπουσαν, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχρὸν
εἶσεσθαι. Ἐὰν γὰρ ἐθισθῆς σαυτὸν αἰσχυέσθαι,
ἕξεις πανταχοῦ, ὃν αἰδεσθήσῃ, οἰκειότατον φύλακα καὶ

Intelligo quidem, qualia moliar mala,
sed ratione fortior mihi cupiditas est.

Et,

Nec absurde sane mihi videris dicere; laboro autem
vulgari malo, obtemperare tibi nequeo

Etenim suboles mentis compos, quum ad honestas
res percipiendas naturá comparata sit, earum
memor est et docilis ad rectæ rationis monita,
quando non affectuum ponderibus, tanquam
plumbeis quibusdam globis, ad vitia deorsum rap-
pitur. Oportet igitur nos ea, quæ nostri sunt offi-
cii, scire, irracionales autem facultates, quantum
ferri potest, assuefaciendæ sunt et ipsæ rationi,
quæ in nobis est, obtemperare. Affectibus vero sic
in ordinem redactis, tum demum poterit ipsa ra-
tio nulla re interveniente prima illa præcepta ob-
servare, de quibus dictum est: *hæc quidem sic
teneas*. De sequentibus autem dicit, *imperare as-
suesce*, significans, id quod est ratione præditum
disciplina ac scientia regi, illud autem quod ra-
tione caret assuetudine et formatione quodam-
modo corporea institui: sic enim et bruta ani-
malia homines sola consuetudine condocerunt.
Venter igitur qui moderata appetere consueverit,
cum cæteras corporis cupiditates reddit temperan-
tiores, tum iram ipsam remissiores, ut de iis quæ

ad officium pertinent tranquille deliberemus,
commotionibus internis minime agitati: unde et
nosmet ipsi quid vere simus nosse, et sic notos
revereri discimus. Ex hac vero cognitione eamque
comitante pudore eorum fuga fit quæ (αἰσχρὰ) tur-
pia sunt; vitia enim αἰσχρὰ dicuntur, ut indecora
et indigna quæ ab intelligenti natura fiant, de
quibus ea quæ sequuntur adjicit.

IX. 11—12.

Ne quid unquam turpe committas sive cum alio
sive seorsum, sed maxime omnium verere te ipsum.

Aut enim turpe aliquid soli facientes indifferens
illud arbitramur, quod præsentē alio nunquam
fecissemus, facinoris testem adhibere verecundan-
tes; aut contra aliis obsequentes illa simul faci-
mus, quæ soli nunquam fecissemus, ab ipsa faci-
noris societate ad id fidenter patrandum allecti.
Quapropter utramque ad illud, quod turpe et
vitiosum est, transgrediendi viam præcludit. Si
enim quidquid turpe est, reapse fugiendum sit,
nunquam id propter tempora quædam rerumque
statum erit eligendum. Quocirca conjunctim dixit
neque cum alio neque seorsum, ut neque solitudo
te ad id quod indecorum est incitet, nec facilem
peccati excusationem tibi præbeat societas. Deinde
rationem, quæ sola a vitiiis deterreat, hanc sub-

ἀναπόδραστον. Ἐπεὶ πολλοὶ μονοθένης φίλων, ἢ οἰκτιῶν, εἶδρασαν ταῦτα, ἃ πρότερον δι' ἐκείνους ποιῆσαι ἤσχυοντο. Ἄρ' οὖν οὐδένα εἶχον συνόντα; εἰ Θεόν· (πορρωτέρω γὰρ οὗτος τῆς τῶν κακῶν συνειδήσεως)· ἀλλὰ ἑαυτοῦς οὐκ εἶχον καὶ τὸ τοῦ συνειδέτος κριτήριον; Εἶχον μὲν οὖν· ἀλλ' ἠγνούσαν δι' εἶχον, τοῖς πάθεσι κατατεινόμενοι. Οἱ δὲ τοιοῦτοι τὸ ἐν αὐτοῖς λογικὸν ἀτιμον καὶ ἀνδραπόδου φραυλότερον εἴθετο. Οἰκειότατον οὖν ἐπίτροπον ἔχε αὐτόν· καὶ πρὸς τοῦτον ἐπιστρέφων κατάρχου τῆς ἀποτροπῆς τῶν κακῶν. Ἢ γὰρ ἑαυτοῦ αἰδῶς ἐκάστω φυγῆ τῶν αἰσχυρῶν καὶ ἀναξίων τῆς λογικῆς οὐσίας εἰς ἀνάγκης γίνεται. Ὅ δὲ οὕτως ἀπαξίων τὰ κακὰ πῶς πρὸς ἀρετὴν οἰκειοῦται, ἐπάγει.

X. 13—16.

Εἶτα δικαιοσύνην ἄσκει ἔργω τε λόγῳ τε·
μη' ἀλογίστως αὐτόν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔστι·
ἀλλὰ γινῶθι μὲν ὡς θανάειν πέπρωται ἅπασι.
Χρήματα δ' ἄλλοτε μὲν κτῆσθαι φίλει, ἄλλοτ' ὀλέσσει.

Ὁ ἑαυτὸν αἰσχυρόμενος φύλαξ ἑαυτοῦ γίνεται μηδαμοῦ κακία περιπεσεῖν. Κακίας δὲ εἶδη πλείονα. Κατὰ μὲν τὸ λογικόν, ἀπροσύνη· κατὰ δὲ τὸ θυμικόν, δειλία· κατὰ δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν, φιληδονία καὶ φιλοχρηματία· κατὰ δὲ πάσας ἐμοῦ τὰς δυνάμεις, ἀδικία. Τετράδος οὖν ἀρετῶν ἐδέησεν ἡμῖν πρὸς τὴν τῶν τοιού-

των κακῶν ἀποτροπὴν· φρονήσεως μὲν, περὶ τὸ λογίζομενον· ἀνδρείας δὲ, περὶ τὸ θυμούμενον· σωφροσύνης δὲ, περὶ τὸ ἐπιθυμητικόν· δικαιοσύνης δὲ, περὶ πάσας ἐμοῦ τὰς δυνάμεις, τελειοτάτης οὐσίας πασῶν ἀρετῶν καὶ περιεκτικῆς τῶν ἄλλων, ὡς οἰκείων μερῶν. Διὸ καὶ ταύτης πρώτης ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος· ὅσα φρονήσεως, καὶ ἐφεξῆς τῶν ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἀπονομιμένων ἀρίστον ἐπιτηδεύματων, καὶ εἰς τὴν τῆς δικαιοσύνης δλότητα συντελοῦντων. Ὁ γὰρ ὁρθῶ λογισμῷ χρώμενος, ἐν μὲν τοῖς δεινοῖς τὴν ἀνδρείαν σῶμαχον κτᾶται, ἐν δὲ τοῖς ἡδέσι τὴν σωφροσύνην, ἐν πᾶσι δὲ ἐμοῦ τὴν δικαιοσύνην. Καὶ οὕτως ἀρχὴ μὲν τῶν ἀρετῶν ἢ φρονήσις εὐρίσκειται· πέρας δὲ, ἢ δικαιοσύνη· διὰ μέσου δὲ, ἢ ἀνδρεία καὶ ἢ σωφροσύνη. Ἢ γὰρ πάντα ἐκλογιζομένη δυνάμεις, καὶ τὸ ἐκάστου πρόσφορον ταῖς πράξεσιν αἰεὶ ζητοῦσα, ἐν εὐδότης ἕκαστα διατεθεῖη, ἢ τῆς φρονήσεώς ἐστιν ἕξις· ἀρίστη διάθεσις οὕσα τῆς λογικῆς ἡμῶν οὐσίας, ἀφ' ἧς καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεισιν ἡ εὐκωσμία παραγίνεται, ὡς ἀνδρίζεσθαι μὲν τὸν θυμόν, σωφρονεῖν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀναλογίας ἔχεισθαι, καὶ ταύτη κοσμεῖσθαι τὸν θνητὸν ἡμῶν ἀνθρωπὸν ἐκ περιουσίας τῆς ἐνοούσης ἀρετῆς τῇ ἀθανάτῳ ἀνθρώπῳ. Προηγουμένως γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀπὸ νοῦ εἰς ψυχὴν λογικὴν ἐλλάμπονται, καὶ ταύτης εἰσὶν οἰκείον εἶδος, καὶ τελειότης, καὶ εὐζωία. Εἰς δὲ τὴν ἀλογίαν καὶ τὸ

jungit, sed maxime omnium verere te ipsum. Si enim te ipsum revereri consueveris, domesticum habebis ubique custodem quem reveraris et quem effugere non possis. Etenim multi soli ab amicis aut domesticis relictis ea admiserunt quæ antea illis præsentibus facere verebantur. Neminemne igitur secum præsentem habuerunt? non dico Deum; (abest enim ille longius a malorum hominum conscientia;) at se ipsos non habuerunt et conscientiam judicem? habebant sane, sed habere se ignorabant, perturbationibus agitati. Qui autem tales sunt, insitam rationem nihili æstimant et mancipio viliores ducunt. Te ergo ipsum tui curatorem familiarissimum adhibe, atque ad hunc conversus vitiorum propulsionem aspiciare. Qui enim se ipsum veretur, necesse est fugiat turpia et intelligenti naturâ indigna. Verum quomodo qui ita dedignatur vitia, virtutis satellites fiat, subjungit.

X. 13-16.

Deinde justitiam exerce factis atque dictis:
nere te ulla in re inconsiderate gerere assuescas:
sed scito omnibus fatali lege moriendum esse.
Divitias autem libenter aliquando quære, aliquando
[amitte.

Qui se ipsum reveretur, cavet ne qua in vitium

prolabatur. Sunt autem vitiorum genera compluria: in animi parte rationali imprudentia, in irritabili ignavia, in parte ad concupiscendum propensa voluptatis et divitiarum amor, atque in omnibus simul facultatibus injustitia. Nobis igitur quatuor virtutum comitatu opus est ad ejusmodi vitia propulsanda, prudentia quidem in facultate rationis compote, fortitudine in irritabili, temperantia in parte ad concupiscendum proclivi, justitia autem in omnibus simul facultatibus, quippe quæ omnium virtutum perfectissima sit atque reliquas tanquam partes proprias contineat. Quapropter et hujus primum meminit carmen, deinde prudentiæ et optimorum deinceps studiorum quæ a prudentia orta ad justitiæ consumptionem conducunt. Is enim qui recta ratiocinatione utitur, sociam sibi asciscit in adversis fortitudinem, in jucundis temperantiam, in omnibus vero simul justitiam. Atque ita virtutum principium reperitur prudentia, finis autem justitia, mediæ vero fortitudo atque temperantia. Facultas enim illa, quæ omnia considerat, et quæ quid cujusque actionibus accommodatum sit semper inquirat, ut ad rationis normam singula componantur, prudentiæ habitus est, quæ optima est nature nostræ intelligentis affectio, unde reliquis etiam facultatibus decor accedit, adeo ut in fortitudinem mutetur iracundia, in

θητὸν σῶμα μετουσία τις τῶν ἀρετῶν ἔρχεται, ὅπως ἂν καὶ τὰ συμπεφυκότα τῆ λογικῆ οὐσίᾳ εὐσχημόσυνης καὶ μετριότητος πληρωθῆ. Τὸ δὲ τῶν θείων ἀγαθῶν ἡγεμονοῦν ἡ φρόνησις αὐτῆ, καλῶς ἐνιδρυθεῖσα τῆ λογικῆ ψυχῆ, δίδωσι περὶ πάντων εὐβουλεύεσθαι, καὶ τὸν μὲν θάνατον ἀνδρείως φέρειν, τὴν δὲ ἀποβολὴν τῶν χρημάτων πρᾶως καὶ ἐμμελῶς. Πάσας γὰρ τὰς μεταβολὰς τῆς θνητῆς φύσεως, καὶ τῆς ἐπομένης αὐτῆ τύχης, σωφρόνως καὶ ἀνεκπλήκτως ὑπομένειν ἡ φρόνησις δύναται. Τὴν γὰρ φύσιν ἐκλελόγισται τῶν πραγμάτων, καὶ οἶδεν, ὡς ἀνάγκη τὸ συμπλασθῆν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος διαλυθῆναι πάλιν εἰς αὐτά· καὶ πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐκ ἀγριάζεται· οὐδὲ ἀπρονόητα εἶναι τίθεται τὰ κατ' ἡμᾶς, ἐὰν τὸ θνητὸν ἀποθνήσκῃ. Γινώσκει γὰρ ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασι, καὶ τις ὀρισμένας ἐστὶ χρόνος πρὸς διαμονὴν τοῖς θνητοῖς ἡμῶν σώμασιν, οὗ ἐνστάτος, οὐ δεῖ χαλεπαίνειν, ἀλλ' ὡς νόμου θείου ἐκόντως ἐπεσθαι. Τοῦτο γὰρ νῦν ἡ πεπωμένη δὴλοῖ, ὅρους τισὶν ἀναγκοῖσι πεπερατώσασθαι τὴν θνητὴν ἡμῶν ζωὴν· φρονήσεως δὲ ἴδιον εἶναι τοῖς τῶν κρείττων ἔπεσθαι δόγμασιν, οὐ τὸ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ τὸ εὖ ἀποθανεῖν, ζητούσης. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τῶν χρημάτων φύσιν οὐκ ἄγνοεῖ, ὅτι νῦν μὲν ἦλθε, νῦν

δὲ ἀπῆλθε, κατὰ τινὰς ὀρισμένας αἰτίας, αἷς ἀντιτίθεναι ἀβέλτερον. Ἰδὼν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τῆς κτήσεως ἡμεῖς οὐ κύριοι. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ τὸ σῶμα καὶ τὰ χρήματα· καὶ ἄπλως, ὅσα τῆς λογικῆς ἡμῶν οὐσίας ἐξωκεῖται, οὔτε τὴν ἀρχὴν κτήσασθαι ἐφ' ἡμῖν, οὔτε φυλάξαι ἐφ' ὅσον βουλόμεθα· τὸ δὲ, προσγινομένων καὶ ἀπογινομένων αὐτῶν, μετὰ ἀρετῆς ἀποδέχεσθαι αὐτά, καὶ ἀποτιθέσθαι, τοῦτο ἦν ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῆς λογικῆς οὐσίας ἴδιον, ἂν μὴ ἀλογίστως ἔχειν περὶ τῶν συμβαινόντων ἑαυτὴν ἐθέλῃ, ἀλλὰ τοῖς θείοις ἐπηται μέτροις, οἷς πάντα τὰ περὶ ἡμᾶς ὄρισται. Ἐνταῦθα οὖν τὸ ἐφ' ἡμῖν δύναμιν ἔχει μεγίστην, ἐν τῷ εὖ κρίναι περὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μὴ τῆ τούτων προσπαθεῖα τὴν τοῦ αὐτεξουσίου ἀρετὴν προσαπολέσαι. Τί οὖν ἡ ἔμψρων κρίσις λέγει; Παρόντι μὲν τῷ σώματι καὶ τῷ πλούτῳ καλῶς χρῆσθαι, καὶ πρὸς ὑπερβάτην ἀρετῆς· ἀπίόντιον δὲ, εἶδεναι τὸ θεόν, καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ἀλυπίαν κερδαίνειν. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ πρὸς θεοῦ εὐσέβεια τηρηθήσεται, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης μέτρα, εἰ τὸ λογικὸν ἐκμάθοι ταῖς περιστάσεσιν εὖ καὶ καλῶς χρῆσθαι, καὶ τοὺς τῆς φρονήσεως ὅρους ἀντιτιθέναι τοῖς δοκοῦσιν ὡς ἔτυχε καὶ ἀτάκτως συμβαίνειν. Ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἀρετὴ φυλαχθεῖ, ἂν μὴ

temperantiam cupiditas, justitia vero proportionem conservet, atque hoc modo mortalis noster homo ornatus accipiat ex abundantia virtutis, quæ immortali homini insita est. Etenim præcipue virtutes a mente in animum rationalem immissæ lucent ejusque propria forma sunt et perfectio et vitæ beatitas. In illud autem quod rationis expertus est et in mortale corpus virtutum quædam transit communio, ut ista etiam, quæ rationali naturæ conjuncta sunt, decore et modestia repleantur. Hæc vero prudentia, quæ divinarum bonorum principatum tenet, rite in animo rationali insita, facit ut recta de omnibus consilia capiamus, atque ut mortem ipsam fortiter, facultatum vero jacturam placide et decenter toleremus. Nam prudentia præditus naturæ mortalis fortunæque ei adjunctæ mutationes omnes composita mente et impavide potest sustinere. Etenim considerata rerum natura scit, id quod ex terra et aqua formatum est, in ea rursus necessario dissolvi atque adeo in necessitatem non instigatur, nec statuit providentia res humanas non regi, si id quod mortale est moritur. Quippe omnibus fatali lege moriendum esse cognovit, et quoddam caducorum corporum nostrorum permansioni tempus esse definitum, quo instante, nos non irasci, sed ei, ut divinæ legi, lubentes obsequi oportet. Id enim fatum hic significat, terminis quibusdam necessariis vitam nostram mortalem definiri, esse autem prudentiæ proprium, deorum decretis obsequi,

quippe quæ non mortis effugium, sed bene moriendi rationem quærat. Similiter et divitiarum natura perspecta non ignorat, eas nunc accedere, nunc decedere, ex fixis quibusdam causis, quibus oblectari stultum est, quandoquidem eorum, quæ non sunt nostri arbitrii, possessio in nostra non est potestate. Nostri autem arbitrii non sunt corpus et divitiæ, atque in summa, quæcunque extra rationalem nostram naturam posita sunt, eorum neque comparatio penes nos initio est, neque retentio quamdiu volumus, sed ea, quum accedunt atque decedunt, cum virtute accipere et deponere, id penes nos est et naturæ rationalis proprium, si illa non inconsiderate se gerere in iis quæ contingunt assuescat, sed divinis legibus obsequatur quibus omnia nostra definita sunt. Hic igitur id quod nostri arbitrii est vim habet maximam, sitam in recto judicio de rebus, quæ non sunt in nostra potestate, atque in cautione ne harum cupiditate liberi arbitrii virtutem amittamus. Quid igitur prudens judicium suadet? ut corpore et divitiis, quum adsunt, recte et ad virtutis ministerium utamur, quum autem decedunt, ut meminimus quid deceat, et ad alias virtutes indolentiam lucrifaciamus. Ita enim et pietas in deos et justitiæ regulæ conservabuntur, si id quod ratione præditum est rerum casibus recte atque honeste uti didicerit et prudentiæ decreta illis opponere, quæ fortuito nulloque ordine videntur contingere. Aliter enim virtus conservari non

ὀρθοδοξία τις ἐνυπάρχη τῇ λογικῇ οὐσίᾳ. Οὐτε γὰρ τοῖς κρείττοσιν ἔπασθαι δύναται, ὡς κρείττοσιν, ἀλλὰ ὡς ὑπὸ τυράννων βιαζόμενος διατεθήσεται· οὔτε τῶν συζώντων λόγον τινὰ ποιήσεται, οὔτε σώματος, ἢ χρημάτων τὴν ἀρίστην οἰκονομίαν ἐξευρήσει, ἀλογίστως ἔχειν ἑαυτὸν ἐπίστας. Ὅρα γὰρ διὸ οἱ ἐξ ἅπαντος φεύγοντες τὸν θάνατον, ἢ τὰ γρήματα τηρεῖν ἐπιθυμοῦντες, πολλαῖς ἐξ ἀνάγκης ἀδικίαις γρήσσονται καὶ βλασφημίαις, ἀρώμενοι μὲν κατὰ θεῶν ἀνομία, καὶ μὴ προνοεῖσθαι φάσκοντες, ἐπειδὴν περιπέσωσιν οἷς ἀνοήτως ἔφευγον, ἀπειθῶς δὲ τοὺς ἄλλους ἀδικοῦντες, καὶ τὰ πάντων ἀθροίζειν πειρώμενοι πρὸς τὸ ἑαυτοῖς λυσitteλέες, ὡς οἶονται. Καὶ οὕτως ἐκφανῆς ἢ τῆς ψευδοδοξίας ἐν αὐτοῖς γίνεται βλάβη, ὡς τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἐκβλαστάνει· ἀδικίαν μὲν πρὸς τοὺς ὁμοίους, ἀνοσιότητα δὲ πρὸς τοὺς κρείττονας. Ὡν καθαρῶσειεν ἂν ὁ τοῖς προκειμένοις στίχοις πειθόμενος, ὁ τῇ εὐλογίᾳ κρίσει τὸν θάνατον γενναίως ὑπομένειν, καὶ τὴν τῶν γρημάτων ἀποβολὴν οὐκ ἀφόρητον ἡγούμενος. Ἐξ ὧν καὶ πρὸς δικαιοσύνην ἀφορμὰς λαμβάνει, ὡς δεοὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, καὶ βλάπτειν μηδένα, μηδὲ ὠφέλιαν ἑαυτοῦ τὰς τῶν ἄλλων ποιεῖσθαι συμ-

φοράς. Τούτων δὲ οὐδὲν τηρῆσαι δυνατὸς ἔσται ὁ θνητὴν ὑπολαμβάνων εἶναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ἀλογίστως ἔχειν ἑαυτὸν ἐπίστας, τί μὲν ἔστι τὸ ἀποθνήσκον ἡμῶν μηδαιμῶς λογιζόμενος, καὶ τὸ τῶν χρημάτων δεόμενος, τί δὲ τὸ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὠφελούμενον. Μόνη γὰρ ἡ τούτων διάκρισις προθυμίαν εἰς ἀρετῆς ἀσκήσιν ἂν παράσχοι, καὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν κτῆσιν ἐπεχείρειεν ἢ ἐκ τοῦ γινῶθαι σεαυτὸν καὶ ἀισχύνεο σεαυτὸν ἐνθεος δρμη. Πρὸς γὰρ τὴν ἡμετέραν ἀξίαν καὶ τὰ τῶν ἄλλων καθήκοντα παραμετρεῖσθαι δεῖ ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις. Ἡ δὲ τῶν καθηκόντων τήρησις ἀπαράβατος δικαιοσύνη ἂν εἴη· διὸ καὶ προτέτακται τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἵνα τῶν καθηκόντων γένηται μέτρον. Δικαιοσύνην γὰρ, φησιν, ἄσκει ἔργῳ τε λόγῳ τε. Οὐκ οὖν οὐδὲν βλάσφημον ἔρεσι ἐν ἀπωλείαις γρημάτων, ἢ νόσων ἀληθῶσιν, ἵνα μὴ ἀδικῆς ἐν λόγῳ· ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν πλησίον ἀρπάσεις, οὐδὲ μηχανήσῃ δυστυχίας ἀνθρώποις, ἵνα μὴ ἀδικῆς ἐν ἔργῳ. Δικαιοσύνης γὰρ τὴν ψυχὴν φρουρούσης, τὰ προσήκοντα ἂν πράττοιμεν καὶ περὶ ἀνθρώπους, καὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοῦς. Τῆς δὲ δικαιοσύνης τὸ ἀρίστον μέτρον ἔστιν ἡ φρόνησις· ὅθεν

possit, nisi natura rationalis rectas opiniones imbibebit. Neque enim superis, quatenus superi sunt, homo obsequi poterit, sed ita, quasi tyrannorum vi coactus, erga eos afficietur; neque ullam eorum, quibuscum vivit, rationem habebit, neque optimum corporis aut pecuniæ usum inveniet, si inconsiderate se gerere assueverit. Vide enim, ut ii qui quoquo modo mortem evitare aut divitias retinere cupiunt, multa necessario injuste faciant et maledicta effutiant, impiis utique adversus deos execrationibus utentes, et providentiam esse negantes, quum in ea inciderunt, quæ stulte fugiebant, aliis vero crudeliter nullam non injuriam inferentes et cæterorum omnium res in suum, quemadmodum opinantur, usum coacervare conantes. Atque ita manifesta in iis falsæ opinionis labes est, ut malorum maxima oriantur, injustitia in similes, impietas autem adversus superos. A quibus ille erit immunis qui versibus hic propositis auscultans iudicio ad rationis normam composito mortem fortiter pati potest atque facultatum jacturam haud intolerabilem esse existimat. Unde et justitiæ colendæ materiam sumit, quod ab alienis abstinere oporteat nemini que nocere, neque ex aliorum incommodis sua comparare commoda. Horum vero nihil observare is poterit, qui mortalem esse animum suum arbitratur qui que inconsiderate se gerere assueverit, nunquam secum reputans, quid sit illud nostrum quod moritur et quod divitiis eget, quid vero id quod virtutem colit et ex ea commo-

dum percipit. Sola enim horum dijudicatio nos ad exercitationem virtutis promtos reddat atque ad honesta comparanda excitet divinus ille impetus, qui ex hisce præceptis, *nosce te ipsum et verere te ipsum*, oritur. Oportet enim ex nostra dignitate cæterorum etiam officia in factis dictisque metiri. Officiorum autem inviolata observatio est justitia; quapropter et hic cæteris virtutibus præponitur, ut officiorum mensura sit. Dicit enim: *justitiam exerce factis atque dictis*. Nihil igitur maledictorum dices, amissis divitiis aut inter morborum cruciatus, ne verbis justitiam violes: sed neque vicinorum bona auferes, nec calamitates hominibus strues, ne factis sis injustus. Si enim justitia animum custodiat, nos et diis et hominibus et nobismet ipsis debita præstabimus officia. Optima vero justitiæ regula est prudentia; unde huic præcepto, *justitiam exerce*, adjeicit illud, *neve te ulla in re inconsiderate gerere assuecas*, quasi justitia sine prudentia non possit exstare. Id enim revera justum est quod perfecta prudentia decernit. Hæc vero est ea, quæ nulla in re inconsiderate se gerit, sed et mortale corpus et ea quæ illi sunt usui diligenter considerat; omnia autem virtute inferiora ducens maximam etiam commoditatem esse judicat optimam animi rationalis affectionem, per quam et cætera, quantum fieri potest, exornantur. Hujusmodi igitur est versuum propositorum scopus, ut quatuor actuosarum virtutum comitatum ostendant easque tradant auditoribus vigilanter custodiendas, et quem-

τῆς δικαιοσύνης ἄσκει, ἐπήγαγε, μὴ δ' ἀλογίστως σαυ-
τὸν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔθιζε· ὡς μὴ δυναμένης ὑποστῆ-
ναι δικαιοσύνης ἄνευ φρονήσεως. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν
ὄντως δίκαιον, ὃ ἡ τελεία φρόνησις ὀρίζει. Ἄυτη δ'
ἂν εἴη ἢ περὶ μηδὲν ἀλογίστως ἔχουσα, ἀλλ' ἐπεσκεμ-
μένως μὲν περὶ τοῦ σώματος ἔχουσα, ἐπεσκεμμένως
δὲ καὶ περὶ τῶν εἰς τὴν τούτου χρεῖαν συντελούντων·
πάντα δὲ ἀτιμότερα ἀρετῆς τιθεμένη, καὶ μεγίστην
ὠφέλειαν τὴν ἀρίστην διάθεσι τῆς λογικῆς ψυχῆς,
ἀφ' ἧς καὶ τὰ ἄλλα κοσμεῖται κατὰ δύναμιν. Τοιοῦ-
τος μὲν τῶν προκειμένων ἐπὶ τὸ σκοπός, τὴν τετράδα
τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἀναφῆναι καὶ παραδοῦναι τοῖς
ἀκροαταῖς, μετὰ τῆς ἀγρύπνου τρησέως, καὶ παρα-
φυλακῆς τῆς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις πρεπούσης. Τὸ μὲν
γὰρ φρόνησιν, τὸ δὲ ἀνδρείαν, τὸ δὲ σωφροσύνην,
παραδίδουσι· τὸ δὲ προηγουμένον αὐτῶν τὴν ἐπὶ πά-
σαις ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς κοινῶς ἐπιθεωρουμένην
δικαιοσύνην ἀσκεῖσθαι παραινεῖ· τὸ δὲ, χρήματα δ'
ἄλλοτε μὲν κτᾶσθαι φίλει, ἄλλοτε ὀλέσσαι, παρίστη-
σιν, ὅτι τῇ σωφρονικῇ διαθέσει καὶ ἡ ἐλευθεριότης πα-
ρέπεται, ἀρετὴ οὖσα περὶ χρημάτων πρόσδοον καὶ
δαπάνην. Τὸ γὰρ μόνον τότε αὐτὰ κτᾶσθαι, καὶ
ἀποκτᾶσθαι, ὅτε εἰδῶσιν ὁ λόγος, μικρολογίαις καὶ
ἀσωτίας προαναιρεῖ τὰς ἀφορμάς. Ταῦτα δὲ πάντα,

ὡς ἀπὸ πηγῆς καὶ ἀρχῆς πρώτης, τοῦ ἑαυτὸν αἰσχύ-
νεσθαι προάγεται. Τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα προείλη-
φεν ἐν ἑαυτῷ τὸ Σαυτὸν γινῶθι, ὃ πασῶν μὲν σπου-
δαίων πράξεων, πασῶν δὲ θεωρητικῶν γνώσεων
προὔποκεσθαι δεῖ. Ἐπεὶ πόθεν εἰσόμεθα, ὅτι προσ-
ήκει ἡμῖν μετρίασαι τῶν παθῶν, καὶ γινῶναι τὰ
ὄντα; Ἀπορεῖται γὰρ περὶ αὐτῶν· πρώτων μὲν, εἰ ду-
νατὰ ἀνθρώποις ταῦτα· ἔπειτα, εἰ ὠφέλιμα τοῖς
ἔχουσι γίνεται. Φαίνεται γὰρ πᾶν τούναντίον ἐλατ-
τούμενος ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον ὁ σπουδαῖος, τῷ μὴ
λαμβάνειν ἀδίκως ὄθεν οὐ δεῖ, καὶ τῷ ἀναλίσκειν δι-
καίως εἰς ἃ δεῖ· καὶ περὶ τὸ σῶμα παντὸς μᾶλλον
εὐπιχειρήτως διακείται, μήτε ἀρχὴν αὐτὸς ἐπιτη-
δεύων, μήτε ἀνελευθέρως θεραπεύων τοὺς ἀρχοντας.
Ὡστε, εἰ μὴ τις ἄλλη οὐσία ἐν ἡμῖν εἴη ἀπὸ τῆς ἀρε-
τῆς ὠφελουμένη, σχολῆ γε ἂν πλοῦτον ἢ δυναστείαν
δι' αὐτὴν προησοίμεθα. Ὅθεν καὶ οἱ θνητὴν οἰόμενοι
τὴν ψυχὴν περὶ τοῦ μὴ προέσθαι τὴν ἀρετὴν κομ-
ψεύονται μᾶλλον, ἢ ἀληθεύουσιν. Εἰ γὰρ μὴ εἴη τι
ὑπομένον ἡμῶν μετὰ θάνατον, καὶ τοῦτο φύσιν ἔχον
ἀληθεῖα καὶ ἀρετῇ κοσμεῖσθαι, (οἷον δὴ φαμεν εἶναι
τὴν λογικὴν ψυχὴν,) οὐκ ἂν ἔξεσις ἡμῖν καθαρὰ γέ-
νοιτο τῶν καλῶν. Προαναιρεῖται γὰρ ἡ ὑπόψια τῆς
φθορᾶς τὴν περὶ ταῦτα σπουδὴν, καὶ πρὸς ἀπολαύσεις

admodum decet in dictis factisque observandas.
Docet enim ex iis unus prudentiam, alter forti-
tudinem, tertius temperantiam; eorum vero pri-
mus hortatur ad justitiæ exercitationem, quæ
communiter in cæteris omnibus virtutibus cernit-
ur: iste autem versus, *divitias autem libenter ali-
quando quere, aliquando amitte*, docet porro
temperantis affectionis comitem esse liberalita-
tem, quæ in virtutum numero posita circa pecu-
niarum redditum et sumtus versatur. Hæ enim tunc
tantum, quum ratio suadet, quesite et expendit-
do amissæ sordium et prodigentia occasiones
præcidunt. At omnia ista ab eo quod est *se ipsum
vereri*, tanquam a fonte et principio ducuntur.
Hoc vero præceptum in se anticipatum continet
illud *te ipsum nosce*, quod omnium bonarum
actionum omnisque contemplativæ scientiæ fun-
damentum esse debet. Nam unde sciemus affectus
esse moderandos et eorum quæ vere sunt noti-
tiam comparari oportere? Quippe de istis dubita-
tur, primum, an in hominum potestate sint,
deinde an utilia habentibus sint. Apparet enim
omnino contra eo deteriorem esse viri prohi in
hac vita conditionem, quod non injuste inde
sumit, unde non debet, et quod juste sumtus fa-
cit, in quæ oportet: quin et ille, quod ad cor-
pus attinet, injuriis omnium maxime est obnoxius,
quippe qui nec imperium affectet, nec imperanti-
bus serviliter aduletur: adeo ut nisi alia quedam

natura in nobis sit, cui virtus prodest, vix ejus
causa divitias aut principatum repudiaturi simus.
Quamobrem et illi, qui animum mortalem esse
arbitrantur, quum de virtute non projicienda
disputant, scite cavillantur potius, quam vera
proferunt. Nisi enim nobis inesset aliquid post
mortem superstes futurum atque ita naturam com-
paratum, ut virtute et veritate ornari queat, (cu-
jusmodi esse dicimus animum rationalem,) nullum
nobis sincerum foret honestorum desiderium.
Præcludit enim horum studium suspicio interitûs
et nos ad corporeas voluptates, qualescunque tan-
dem illæ sunt et undecunque comparari possunt,
attrahit. Quo enim pacto de illorum sententia viri
prudenter aut etiam mediocri judicio præditi esse
videatur, non omnia corpori indulgere, per quod
etiam ipsa animi substantia conservatur, quippe
qui per se non exstet, sed e corporis quapiam
conformatione oriatur? Quomodo autem virtutis
gratia corpus projiciemus, si una cum corpore
animum quoque ipsum perdemus, adeo ut nus-
quam sit virtus, cujus amore mortem passi sumus.
Sed de his a viris divinis abunde demonstratum
est, immortalem esse animum et naturam talem, ut
sola virtute ornari possit. Nunc autem probato
hoc dogmate ad ea quæ sequuntur transeamus,
hoc tantum prius dictis addentes, quemadmodum
ex nature nostræ ignoratione nullum non vitium
irreperit, ita, si nosmet ipsos noscamus eaque de-

ἀγει σωματικάς, ὁποῖαί ποτ' ἂν ᾖσιν αὐταί, καὶ πόθεν ἂν πορίζεσθαι δύνωνται. Πῶς γὰρ δοῖε ἐμφρονος εἶναι, κατ' αὐτούς, ἢ μετρίως καθεστηκότος, μὴ πάντα χαρίζεσθαι τῷ σώματι, δι' ὃ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ὑπόστασις σώζεται, οὐκ οὕτως μὲν καθ' αὐτήν, ἐπιγινομένης δὲ τῆ ποιᾶ διαπλάσει τοῦ σώματος; Πῶς δὲ προησόμεθα δι' ἀρετὴν τὸ σῶμα, μέλλοντες καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἅμα τῷ σώματι διαφθεῖρειν, ὥστε μηδαμοῦ εἶναι τὴν ἀρετὴν, ἧς ἐφέσει τὸν θάνατον ὑπεμείναμεν; Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων ἰκανῶς τοῖς θεοῖσι ἀνδράσιν ἀποδέδεικται, οἱ τε θάνατος ἢ ψυχὴ, καὶ ὅτι διὰ μόνης ἀρετῆς κοσμεῖσθαι πέφυκε. Νῦν δὲ τὸ παρὸν ἐπισφραγισάμενοι δόγμα, ἐπὶ τὰ ἐξῆς μεταβαίνωμεν, τοσούτων τοῖς προσηρημένοις ἐπιπόντες, ὅτι ὥσπερ τῆ ἀγνοίᾳ τῆς οὐσίας ἡμῶν πᾶσα ἐπεισεῖ κακία, οὕτω τῆ ἑαυτῶν γνώσει, καὶ ἀπαξιώσει τῶν μὴ πρεπόντων τῆ λογικῆ φύσει, ἢ τῶν καθηκόντων ἀπαραλόγιστος τήρησις εὐρίσκειται πανταχοῦ· τοῦτο δὲ τῶν κατὰ μέρος ἀρετῶν γίνεται μέτρον. Ὡς γὰρ πρὸς κανόνα τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἀποβλέποντες, τὸ δέον ἐν πᾶσιν εὐρίσκομεν, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον συμψώνως τῆ ἑαυτῶν οὐσία διαζῶντες. Πᾶν γὰρ ὃ ἀμείνονα τὴν ψυχὴν ποιεῖ, καὶ πρὸς τὴν φύσει πρέπουσαν εὐζῶϊαν αὐτὴν ἀνάγει, τοῦτο ὄντως ἀρετὴ καὶ φιλοσοφίας νόμος· τὰ δὲ μόνον πρὸς ἀνθρωπίνην εὐσηχημοσύνην τείνοντα, δουλοπρεπῆ ἐστὶ σοφίσματα καὶ σκιαγραφία τῶν καλῶν, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον θηρωμένην, καὶ τοῦ δοκεῖν μόνον, οὐ τοῦ εἶναι, ἀγαθὸν τὴν πᾶσαν ποιουμένη φροντίδα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Τοῖς δὲ ὀρθοῖς λογισμοῖς ἐξ ἀνάγκης ἔπεται καὶ περὶ τῶν δοκούντων ἀτάκτως κατὰ τὸν βίον συμβαίνειν μὴ ἀλογίστως ἔχειν, ἀλλ' εὖ καὶ γενναίως ἀπολελογίσθαι τὰς τούτων αἰτίας, καὶ φέρειν αὐτὰ μηδὲν ἐγκαλοῦντας τοῖς ἐπιμεληταῖς ἡμῶν, οἱ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμοντες ἐκάστῳ τὰ προσήκοντα, οὐ τῶν ἴσων ἠξίωσαν ἀπαντας τοὺς μὴ ὁμοίως προβεβιωκότας. Πῶς γὰρ ἂν προνοίας μὲν οὕτως, καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀφάρτου μὲν κατ' οὐσίαν, προαιρέσει δὲ αὐτοκινήτῳ πρὸς ἀρετὴν ἢ κακίαν ὁρμώσης, ἐνῆν τὰ ἴσα τοῖς μὴ ἴσοις τοὺς τοῦ πρὸν ἀξίαν φύλακος νόμου ἀποδιδοῖαι, ἀλλὰ μὴ τὴν προσήκουσαν ἀπονέμειν ἐκάστῳ τύχην, ἣν καὶ προῖων εἰς γένεσιν ὁ ἄνθρωπος κληροῦσθαι λέγεται; Εἰ οὖν μὴ μῦθος τὸ εἶναι πρόνοϊαν, ἀπονέμουσαν ἐκάστῳ τὰ πρέποντα, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν θάνατον εἶναι, ὀηλον, ὡς μεταστῆσαι δεῖ τὴν αἰτίαν τῶν ἀλγεινῶν ἀπὸ τοῦ διοικοῦντος ἐφ' ἡμᾶς αὐτούς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἴσθαι τὰ δυσχερῆ δύνασθαι δοῖεσι ὁ λόγος. Ἐν ἑαυτοῖς γὰρ εὐρόντες τὰς αἰτίας τῆς τοσαύτης ἀνωμαλίας, πρῶτον μὲν τῷ ὀρθῷ τῆς κρίσεως ἐπελαφρουνοῦμεν τῶν συμβαινόντων τὸ μοχλοπρόν· ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς μεθόδοις καὶ ταῖς ὀρθαῖς νουτετήσεσι μεθαρμόζοντες τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ ἀμείνον, παντελῶς ἑαυτοὺς τῶν ἀλγεινῶν ἐλευθερώσομεν. Ἐὶ δὲ πάσχοντα κακῶς μηδ' αἰσθάνεσθαι τὰς αἰτίας, μηδὲ καταμαντεύεσθαι τοῦ εἰκότως συμβαίνοντος, ἑαυτὸν ἦν ἐθίσαντος ἀλογίστως ἔχειν περὶ παντός, ὃ νῦν ἀπηγόρευσεν ὁ λόγος. Ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀζητήτως ἔχοντα τῆς ἀληθοῦς αἰτίας ἐπὶ τὴν κρείττονα οὐσίαν μεταφέρειν τὸ ἐγκλημα, ἢ ὅτι οὐκ

dignemur quæ naturam rationalem dedecent, justam officiorum observationem ubique reperiri. Hæc autem singularum virtutum mensura est. Nam si naturam nostram tanquam regulam spectamus, id quod decet in omnibus invenimus, secundum rectam rationem nostræ naturæ congruenter viventes. Quidquid enim animum meliorem reddit eumque ad vitæ beatitudinem naturæ convenientem evehit, id revera virtus est et philosophiæ lex : quæcunque autem ad hominem solum decorandum pertinent serviles astutiæ sunt et inanis virtutum species, quæ laudem apud vulgus venatur atque in hoc omnem ponit curam, ut quis videatur tantum, non ut sit bonus. Atque hæc quidem de his dicta sufficiant. Ex recta autem rerum consideratione sequitur necessario, ut circa ea quoque, quæ in vita nullo ordine videntur contingere, non inconsiderate nos geramus, sed ut probe et ingenue commemoratis causis illa toleremus, sine ulla curatorum nostrorum incusatione, qui pro dignitate suum cuique tribuentes non paribus præmiis omnes, quorum dispar fuit anteacta vita, dignati sunt. Nam quom mundus providen-

tia administraret et animus noster natura quidem immortalis, sed spontaneo voluntatis motu ad virtutem aut vitium propensus sit, qui fieri potuit, ut illi qui legis ad merita spectantis custodes sunt, paria non paribus redderent ac non unicuique convenientem fortunam tribuerent, quam et ipse homo in hunc mundum proficiscens sortiri dicitur? Si ergo providentiam esse, quæ suum cuique tribuit, et animum nostrum esse immortalem, non sit fabula, manifestum est eorum quæ nobis molesta sunt causas ab administratore ad nosmet ipsos esse transferendas, unde et sanandi ærumnas nostras facultatem præbebit carmen. Nam quum in nobis ipsa tantæ inæqualitatis causas deprehenderimus, primum recto iudicio mala quæ nobis accidunt leviora efficiemus, deinde sacris artibus et rectis monitis animum corrigentes æruminis nos prorsus liberabimus. Sed male affectum nec rei causas sentire nec de re merito eveniente conjicere hominis est in omni re inconsiderate se gerere soliti, quod nunc prohibet carmen. Est enim necesse eum, qui veram causam non scrutatur, culpam in superiorem naturam

ἔστι παντελῶς, ἢ ὅτι οὐκ ἐπιμελεῖται ἡμῶν ὀρθῶς. Τὰ δὲ τοιαῦτα δοξάσματα οὐ μόνον τὰ ἐκ προβίωτης κακὰ ἐπιτείνει; ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν πονηρίαν τὴν ψυχὴν ἐπεγείρει, καὶ τῆς αὐτεξουσίου θεραπείας αὐτὴν ἀποστερεῖ, τῷ προστιθέναι λανθανούσας αἰτίαι τῶν νῦν δυσχεραίνομένων. Πῶς δὲ δεῖ περὶ τούτων φιλοσοφεῖν, ἐπάκουσον αὐτῶν τῶν ἐπιῶν.

XI. 17—20.

Ὅσοι τε δαιμονίησι τύχαις βροτοὶ αἴγῃ ἔχουσι ὧν ἂν μοῖραν ἔχῃς πρῶτος φέρε, μηδ' ἀγανάκτηι. Ἰᾶσθαι δὲ πρέπει, καθόσον δύνη· ὧδε δὲ φράζει· οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τούτων πολλὴ μοῖρα δίδωσι.

Πρὸ τῆς ἄλλης ἐξηγήσεως ἐκεῖνο προειπεῖν δεῖ, ὅτι ἄλγεα νῦν λέγει τὰ ἐπίπονα, καὶ τραχυτέραν ἡμῖν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου παρασκευάζοντα· ὡς νόσον, πέναν, φιλιτάων ἀποβολήν, ἀδοξίαν ἐν πόλει. Ταῦτα γὰρ χαλεπὰ μὲν ἔστι, καὶ δυσδιάθετα κατὰ τὸν βίον· οὐ μὴν ὄντως κακὰ, οὐδὲ αὐτῇ τῇ ψυχῇ βλαβερὰ τυγχάνει, ἐὰν μὴ αὐτῇ ἐθέλῃ διὰ τι τούτων εἰς κακίαν ἀποκλῖναι· ὁ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν δοκούντων πάθει ἂν, μὴ βουληθεῖσα καλῶς αὐτὰ μεταχειρίζεσθαι· ὡς ὑγίαιαν καὶ πλοῦτον καὶ δυναστείαν. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν τούτοις κακονθῆναι, καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις ἀρετὴν κτήσασθαι. Τὰ δὲ ὄντως κακὰ, τὰ ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν ἁμαρτανό-

μενα, οἷς συνεισελθεῖν ἀρετὴν φύσιν οὐκ ἔχει. Ταῦτα δὲ ἔστιν Ἄδικία, καὶ Ἀκολασία, καὶ πάντα ὅσα τῆν τοῦ καλοῦ σύζευξιν οὐκ ἐπιδέχεται. Οὐ γὰρ ἔστιν οὐδενὶ τῶν τοιούτων τὸ καλῶς ἐπιφθέγεσθαι· οἷον, ἀδικεῖ καλῶς, ἀκολασταίνει καλῶς, ὡς περὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς κακῶν λέγομεν, νοσεῖ καλῶς, πένεται καλῶς· ὅταν εὔ καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὰ τοιαῦτα φέρῃ ὁ ἄνθρωπος. Ταῖς δὲ ψυχικαῖς πονηρίαις οὐκ ἐπιφέρεται τὸ καλῶς, διότι ἀποστραφαί εἰσι καὶ ἀποτεύγματα τοῦ ὀρθοῦ λόγου, διὰ φύσει ἐνόητα, καὶ ἐγγεγραμμένον αὐτῇ, παρορᾷ ἢ ἀνθρώπου ψυχῇ ὑπὸ τῆς προσπάθειας ἀποτυπλουμένη. Τεκμήριον δὲ τοῦ ἐνεῖναι τὸν ὀρθὸν λόγον τοῖς ἀνθρώποις, τὸ καὶ τὸν ἀδικόν, ἐν οἷς μὴδὲν αὐτῷ διαφέρει, κρίνειν δικαίως, καὶ τὸν ἀκόλαστον, σωφρονικῶς· καὶ ὄλους, τὸν κακὸν ὀρθαῖς ἐπιβολαῖς χρῆσθαι, ἐν οἷς ἀπροσπαθῆς ἔστι. Διὸ καὶ μεθίστασθαι δύναται ὁ φαῦλος εἰς ἀρετὴν καταγνώσει τῆς προτέρας κακίας. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἐνυπάρχειν δεῖ καὶ τὸν μὴ ὀρθὸν λόγον, ἵνα ἀρχῇ τῶν κακιῶν οὗτος γένηται, ὡς περὶ ἐκεῖνος τῶν ἀρετῶν. Ἄρχει γὰρ παρών ὁ ὀρθὸς λόγος, ὡς περὶ νόμος ἐν πόλει, τὰ τε κατ' αὐτὸν πραττόμενα καὶ τὰ παρ' αὐτὸν διορίζει, καὶ τὰ μὲν ἀποδέχεται, τὰ δὲ σωφρονίζει. Καὶ οὐδὲν δεῖ κακῶν ἀρχῆς, οὔτε ἐνυποκειμένης οὔτε ἐξωθεν κακοποιῶν αἰτίαν ἐνδιδούσης· ἀγαθῶν δὲ δεῖ ἀρχῆς μάλιστα καὶ

transfere, vel nullum omnino esse Deum dicendo vel non recte ab eo res nostras administrari. At vero ejusmodi opiniones non solum mala ex antea acta vita repetenda augent et intendunt, sed etiam animum ad omnem nequitiam incitant, eumque curatione, quæ penes ipsam est, privant præsentia quibus vexamur mala ad occultas causas referendo. Quomodo autem de his philosophari oportet, ex ipsis versibus discite :

XI. 17-20.

Quibus porro infortunii divinitu, anguntur homines, horum partem fatalem quamcunque sortitus es, lo-
[uite fer et sine indignatione.
Sed remedium adhibere decet quantum potes : sic
[autem tecum reputa,
laud admodum multa bonis talia fatum invehere.

Antequam ad cæterorum explicationem accedamus, hoc præfari oportet, ea nunc ἄλγεα appellari, quæ molesta sunt et asperiores nobis vitæ viam reddunt, velut morbum, paupertatem, carissimorum jacturam et in civitate ignominiam. Nam hæc quidem gravia sunt nec concoqui in vita facile queunt, quæ tamen non revera sunt mala, nec animo nocent, nisi ipse ab his se in vitium deflecti sinat; quod et in iis quæ bona videntur ei accidat, si illis recte uti noluerit, verbi gratia sanitate et divitiis et potentia. Nam

et in his vitio affici et in contrariis virtutem consequi possumus. Illa autem revera mala sunt, quæ voluntatis sunt peccata, quibuscum coire virtus naturâ non potest. Hæc autem sunt injustitia, intemperantia et quæcumque honesti bonique conjunctionem non admittunt. Neque enim ulli hujusmodi rei adjungi licet verbum bene, ut bene injuriam facit, bene libidinatur, quemadmodum de malis externis dicimus, bene ægrotat, bene paupertatem fert, quando quis decenter et ut recta ratio dictat, hujusmodi mala tolerat. At animi malis non adjicitur illud bene, quia illa declinationes sunt et aberrationes a recta ratione, quam etsi naturâ insitam atque insculptam habet animus humanus, tamen cupiditate occæcatus negligit. Inesse autem hominibus rectam rationem argumento est, quod injustus, ubi nihil ejus interest, juste judicat et intemperans temperanter, atque in summa, malus rectis utitur consiliis, ubi nulla cupiditate trahitur. Unde fit ut etiam malus ad virtutem transire queat, repudiata priore sua vitiositate. Non ideo tamen rationem etiam non rectam homini inesse oportet, ut hæc vitiorum sit principium, sicut illa virtutum. Sufficit enim præsens recta ratio, tanquam lex in civitate, tum ad eas, quæ secundum eam et præter eam fiunt, distinguenda, tum ad hæc probanda et illa corrigenda. Nec omnino opus est malorum

μόνης, καὶ τῆς μὲν κεραιρισμένης τῶν λογικῶν οὐσιῶν, ὅς ἐστιν ὁ Θεός· τῆς δὲ ἐνοπαρχούσης, αὐταῖς, καὶ τῇ κατ' οὐσίαν ἐπαρχῇ κυβερνήσεως, ὅς ἐστιν ὁ ὁρθὸς λόγος. Τοιαύτη μὲν ἡ τῶν κακῶν διακρίσις· ὧν οὐ τὰ προαιρετικά φησιν ἐκ τῆς δαιμονίας τύχης τοῖς ἀνθρώποις ἀπονέμεσθαι, ἀλλὰ τὰ περιστατικά, ἃ νῦν μὲν ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν κείται, πάλαι δὲ προαιρετικαῖς ἀμαρτίαις ἐπηκολούθησεν, ἀλγεῖνά μὲν ὄντα, ὡς ἔραμεν, τὸν δὲ παρὰ τῆς ἀρετῆς κόσμον ἐπιδειχόμενα. Καὶ γὰρ πενίαν ἐκόσμησε σώφρων δαίαια καὶ ταπεινότητα γένους, ἐπληρωθῆσατο φρόνησις· καὶ παίδων ἀποβολὴν πρᾶως ἤνεγκεν ὁ δίκαιος βίος, ὁ δυνάμενος εἰπεῖν, Τέθνηκε τὸ παιδίον; οὐκοῦν ἀπεδόθη· καὶ ἦδειν ὀνητὸν γεγεννηκός. Ὅμοιος δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, τῷ τῆς ἀρετῆς, κάλλει περιβληθέντα, γίνεται εὐσχημονέστερα. Ἐξῆς δὲ ζητεῖ ὁ λόγος τίνες αἱ δαιμονίαι τύχαι, καὶ ἅς οἱ βροτοὶ τὰς ἐκτὸς δυσχερείας ἔχουσιν. Εἰ μὲν γὰρ προηγουμένως ἡ θεία κρίσις δίδωσι τῶδε μὲν πλοῦτον, ἐτέρῳ δὲ πενίαν· δαιμονίαν ἔδει ταύτην προαίρουν καλεῖν, καὶ μὴ τύχην. Εἰ δὲ μηδὲν ἐπιστατεῖ ταῖς τῶν τοιοῦτων κλήξεσιν, ἀλλ' ὡς ἔτυχε καὶ αὐτομάτως συμπέπει, τὸν μὲν εὐτυχεῖ εἶναι, ὡς φησι, τὸν δὲ δυστυχεῖ· τύχην ἔδει ταύτην καλεῖν, καὶ μὴ δαιμονίαν τύχην. Εἰ δὲ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω τὰ προσήκοντα ἀπονέμει ὁ ἐπιτροπέυων ἡμῶν θεός, καὶ τοῦ μὲν εἶναι τοιοῦσδε ἢ τοιοῦσδε ἡμᾶς οὐκ ἔστιν αἷτιος· τοῦ δὲ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι κατὰ τοὺς θεσμούς τῆς δίκης μόνος ἐστὶ κύριος, εἰκότως συνάψας εἶπε

δαιμονίας τύχας τὰς τῆς κρίσεως ἀποράσεις· ἢ μὲν θεῖον καὶ νοερὸν ἐστὶ τὸ κρίνον, δαιμονίας καὶ ἐπιστημονικὰς αὐτὰς προσειπῶν· ἢ δὲ οικεῖα προαίρῃσι κακύνεται τὸ κρινόμενον, καὶ διὰ τοῦτο γίνεται τῶν δυσχερῶν τούτων ἀξίον, προσθεῖς τὸ τύχας, ὅτι οὐ προηγουμένως τόνδε τινὰ κολάσαι ἢ τιμῆσαι πρόκειται τῷ θεῷ, ἀλλ' αἰετὸν τοιόνδε ἢ τοιόνδε γενόμενον· τούτου δὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἡμῖν κείσθαι. Τὴν μὲν οὖν ἐπιπλοκὴν τῆς ἡμετέρας προαίρέσεως καὶ τῆς ἐκείνου κρίσεως τύχην ἀπογεννᾶν, ὥστε εἶναι τὸ ὄλον τοῦτο, δαιμονίαν τύχην, τὴν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις θεῖαν ψῆφον καὶ συνεισάγειν οὕτω τὴν τῶν ὀνομάτων τεχνικὴν εὐρεσιν, τὴν τε θεῖαν ἐπιστάσιαν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς, καὶ ἀθάνατον· καὶ μήτε καθ' εἰμαρμένην ἢ πρόνοιαν πάντα γίνεσθαι, μήτε ὡς ἔτυχε, καὶ ἀπὸ αὐτομάτου, μήτε κατὰ τὸ αὐτοπροαίρετον ἡμῖν τὸν βίον διατιθεσθαι πάντα. Ἄλλ' ὅσα μὲν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἀμαρτάνομεν, ταῦτα εἰς προαίρῃσιν ἀναφέρεσθαι· ὅσα δὲ ἐπὶ καὶ ἡμαρτημένοις κατὰ τοὺς τῆς δίκης ἔπεται νόμους, εἰς εἰμαρμένην· τὰ δὲ προηγουμένως παρὰ τοῦ θεοῦ ἐνδιδόμενα ἀγαθὰ, εἰς πρόνοιαν· εἰς δὲ τὸ ἐικῆ, καὶ ὡς ἔτυχε, οὐδὲν τῶν ὄντων ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν γινομένων· εἰ μὴ ἄρα κατὰ συμβεβηκός, καὶ κατ' ἐμπλοκὴν τῶν ἀπὸ προνοίας καὶ εἰμαρμένης καὶ προαίρέσεως προηγουμένων ἐνεργουμένων, ἐπακολουθήσει τὸ ὡς ἔτυχε τοῖς πρωτουργοῖς αἰτίαις. Ὅσον φέρε, ὁ δικαστὴς τὸν φονεὰ κολάζειν βούλεται, καὶ οὐ τόνδε τὸν ἀνθρωπον· κολάζει δὲ καὶ τοῦτον, ὃν οὐκ ἐβούλετο, ὅταν αὐτὸς

principio, sive insito, sive externo, quod male agendi causam præbeat; bonorum vero principio omnino opus est eoque solo, tum ab intelligentibus naturis separato, qualis est Deus, tum ipsis insito, quod interiore motu ea ciere et gubernare possit, qualis est recta ratio. Hujusmodi igitur est malorum distinctio, e quibus non ea quæ voluntaria sunt, dicit a divina fortuna hominibus distribui, verum calamitosa illa, quæ non sunt in nostra nunc potestate, sed e peccatis, quæ volentes olim commisimus, manarunt: quæ dolore quidem nos afficiunt, ut diximus, sed a virtute ornatum accipiunt. Etenim paupertatem exornat victus ratio temperans, et generis humilitatem emendat prudentia, et liberorum jacturam placide fert vir justus, qui potest dicere: *obiit filius?* ergo redditus est; et, *sciebam me genuisse mortalem*. Similiter vero et reliqua omnia, virtutis pulchritudine induta, fiunt decentiora. Deinceps autem inquiritur, quæ sint illæ divinæ fortunæ, per quas homines externis incommodis implicantur. Si sane divinum judicium ex professo huic divitias, illi paupertatem daret, divinam par erat hanc voluntatem vocari, non autem fortunam. Sin autem nihil talium distributioni, quæ sort-

fit, præest, sed fortuito et casu evenit, ut hic fortunatus, uti dicunt, ille vero infortunatus sit, fortunam solum vocare hanc oportuit, et non divinam fortunam. Quodsi Deus, qui nobis præest, unicuique ea tribuit quæ meritis ejus conveniunt, neque ipse est causa, cur boni aut mali simus, sed remunerationis tantum, quæ secundum leges justitiæ fit, auctor est, merito cæcæ conjunctis nominibus judicii hujus decreta fortunæ divinæ appellavit; quatenus quidem divinus est judex et intellectu præditus, eas divinas vocans et scientiæ plenas, quatenus vero ille qui judicatur sponte sua in vitium prolabitur et ideo calamitatibus istis dignus est, fortunam adjungens, quia Deo non ex professo huncce hominem vel supplicio vel præmio afficere propositum est, sed cum semper qui talis vel talis fuerit: hujus autem rei causam in nobismet ipsis sitam esse. Nostræ vero voluntatis et judicii ejus implicationem fortunæ beneficio effici, ita ut totum hoc *divina fortuna* sit Dei de peccatis sententia eaque ratione artificiosa illa vocabulorum inventio Dei imperium et animi tum libertatem tum immortalitatem junctim inducat, ac neque fato aut providentia omnia fiant, neque fortuito et casu res eveniant, neque

ἐαυτὸν εἰς τὴν τοῦ φρονέως ἐναρμόσῃ τάξιν. Καὶ γίνεται προηγουμένη μὲν ἢ κατὰ τοῦ φρονέως αὐτῷ ψῆφος· κατὰ συμβεβηκὸς δέ, ἢ κατὰ τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐκὼν ὑπέδω τὸ τοῦ φρονέως πρόσωπον. Καὶ πάλιν, ὁ πονηρὸς ἀνθρώπος φρονεῦσαι μὲν ἠθούλετο, δοῦναι δὲ ἐπὶ τούτῳ δίκας οὐκ ἠθέληεν. Ὅστε καὶ ἐπὶ τούτου γίνεσθαι προηγουμένη μὲν τὴν φρονικὴν διάθεσιν, ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτεξουσίου τῆς ψυχῆς ἠρτημένην· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐπακολουθεῖν τὰς ἐπὶ ταύτῃ στρεβλώσεις τε καὶ αἰτίας. Τούτων δὲ πάντων αἴτιος ὁ νόμος, ὁ καὶ τῷ δικαστῇ τὴν προαίρεσιν τοῦ κολάζειν τοὺς φαύλους ἐντιθεῖς, καὶ τῷ φρονεῖ τὴν τιμῶν ψῆρον ἐπάγων. Ταῦτο δὴ μοι τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς θείας ἐπιστασίας λογίζου· προαιρέσεως ἀνθρωπίνης δρᾶσαι κακὰ βουληθείσης, καὶ προαιρέσεως νομοφυλάκων δικαστῶν ἐπανορθοῦσθαι τὰ κακὰ πάσῃ μηχανῇ πειρωμένης, τὴν συνδρομὴν δαιμονίαν τύχην ἀποτελεῖν, καθ' ἣν ὁ τὰ τοιαῦτα εἰργασμένος τῶν τοιῶνδε γίνεται ἄξιος τιμωρημάτων· τοῦ μὲν προηρῆσθαι τὰ φαῦλα εἰς τὸ αὐτεξουσίον τοῦ κρινομένου τὴν αἰτίαν ἀναφέροντος, τοῦ δὲ ἐπομένου τῇ ἄξιᾳ τιμωρημάτων εἰς τὴν τῶν κρινόντων νομοφυλακικὴν ἐπιστήμην· τούτων δὲ συναγωγέα εἶναι τὸν νόμον,

τὸν ἀγαθὸν μὲν εἶναι πάντα κατὰ δύναμιν, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι, διατεταγμένον. Οὗτος γὰρ προὔφρατος ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγαθότητι οὐκ ἐξ ἀνευθούους εἶναι τοὺς κακοὺς, ἵνα μὴ ἐμμένον τὸ κακὸν εἰς ἀναισθησίαν παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἐλάσῃ, ὧν τὴν ἀναγκαίαν ὑπόμνησιν ἢ παρὰ τῶν νομοφυλάκων δίκη χορηγεῖ. Συνάγει οὖν ὁ νόμος, ὡς εἴρηται, τοὺς πεφυκότας κρίνειν, καὶ τοὺς πεφυκότας κακύνεσθαι, δι' ἀμφοτέρων τὸ οἰκεῖον ἀπεργαζόμενος ἀγαθόν. Εἰ γὰρ τὸ διδόναι δίκην τοῦ μὴ διδόναι ἐστὶ λυσιτελέστερον, καὶ πρὸς σωφρονισμόν τῆς ἀμετρίας τῶν κακῶν ἢ δίκη βλέπει, ὄφλον ὅτι πρὸς τὸ ὠφελεῖν καὶ ὠφελείσθαι συνήρμοσεν ὁ νόμος τὰ δύο ταῦτα γένη· τὸ μὲν κριτικόν, ὡς νομοφυλακικόν, τοῦ ἐτέρου προτάξας· τὸ δὲ ἀμαρτάνειν καὶ κρίνεσθαι πεφυκός, ὡς παρανομητικόν, τῷ ἀμείνωνι παραδόξως γένει, κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτὸ μεταχειρίζεσθαι, ὅπως ἂν εἰς ἀνάμνησιν καὶ ἔνοιαν ἔλθῃ ποτὲ τοῦ νόμου, δι' οὗ πάσχει κακῶς. Ὅν γὰρ ἐν τῷ πράττειν κακῶς ἀπληροῦσιν, τοῦτων ἐν τῷ πάσχειν κακῶς ἐπιποθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Οἷον, ὁ ἀδικῶν οὐ βούλεται εἶναι θεόν, ἵνα μὴ τὸ διδόναι δίκην, ὡσπερ εἰ τινα Ταντάλου λίθον, ἐπικρεμάμενον ἔμῃ· ὁ δὲ

etiam ad nostrum arbitrium tota vita a nobis instituat: sed quæcumque peccamus in iis quæ nostri sunt arbitrii, ea ad voluntatem nostram referantur, et quæcumque sequuntur peccata secundum iustitiæ leges, ea fato ascribantur; bona autem illa, quæ a Deo ex professo dantur, providentiæ debeantur; nihil vero, quod in rerum natura reperitur, ad casum et fortunam ortum suum referat, imo nec eorum quidquam, quæ fiunt, nisi forte ex eventu et ex implicatione eorum, quæ providentia et fatum et voluntas primitus agunt, fortuitum illud primas efficientes causas subsequitur. Exempli gratia; vult iudex homicidam punire, sed non huncce hominem, punit vero et hunc, quem nolebat, quum ipse homicidæ locum et conditionem assumsit. Ac primaria quidem ejus sententiâ est contra homicidam, ex eventu autem contra huncce hominem, quia sponte sua homicidæ personam suscepit. Contra cædem quidem patrare sceleratus volebat, sed hujus pœnas dare nolebat: adeo ut in hoc etiam præcesserit truculenta affectio homicidæ ex animi libertate pendens, ex eventu vero tormenta et verbera, quæ in hac accidere solent, subsequuta sint. Horum autem omnium causa est lex, quæ et judicis voluntatem improbos puniendi indit, et homicidæ supplicium decernit. Idem plane de imperio etiam divino sentias, quum voluntas humana sceleribus admittendis intenta sit, iudicum autem legis custodum voluntas scelera omni modo corrigere conetur, ex earum rerum con-

curso effici *divinam* illam *fortunam*, secundum quam is qui talia admisit, talibus pœnis dignus fit: (malorum consiliorum causam reo ad liberum arbitrium referente, debita autem pœnæ scelus secute ad iudicum in legibus tuendis scientiam;) horum vero conciliatricem esse legem, quæ statuit, ut omnia, quantum fieri potest, bona sint, malum autem nihil. Hæc enim quum antea in Dei bonitate fuerit, non sinit inultos esse malos, ne malum permanens ad omnem bonorum sensum exstinguendum progrediatur, quorum recordationem pœnæ per legum vindices sentibus irrogatæ necessariam reddunt. Lex igitur, uti diximus, iudices simul cum peccantibus inducit, per utrosque bonum sibi proprium efficiens. Si enim pœnas dare quam non dare utilius est et pœna ad corrigendam malorum enormitatem spectat, manifestum est, legem duo ista genera, alterum ut juvet, alterum ut juvetur, conjungere, quoniam illud quidem quod iudicat, tanquam legis custodem, alteri præfecit, id vero quod natura comparatum est ut peccet atque iudicetur, præstantiori tradidit, ut ipsum, tanquam legis violatorem, pro merito tractet, eo consilio ut legem, per quam malis afficitur, in memoriam aliquando mentemque revocet. Quam enim, quum male agebant, homines repudiabant, eam, quum mala patiuntur, expetunt. Exempli gratia, qui injuriam facit non vult Deum esse, ne vindictam, velut Tantali saxum, semper sibi impendentem habeat; at is qui injuria afficitur Deum vult esse, ut ejus

ἀδικούμενος βούλεται εἶναι θεόν, ἔν' ἐπιουρίας ὄν
πέπονη τύχη. Διὸ τοὺς ἀδικούντας εἰς τὸ ἀδικεῖσθαι
περιστῆναι δεῖ, ἔν' ὁ μὴ ἐβλεπον ἐν τῷ ὄρᾳν, τῇ τῆς
πλεονεξίας πάθει μεθύνοντες, ἐν τῷ πάσχειν μεταμά-
θωσι, τῇ τῆς ἐλαττώσεως ἀνιχνῶ παιδεύμενοι, εἰ γε
καλῶς ὑπέγιοιεν δίκας. Εἰ δὲ τῇ ἰταμότητι τῆς προαι-
ρέσεως ἔτι κακούντο, αὐτοὶ μὲν ἰσως ἤττον ὠφελούνται·
παράδειγμα δὲ που γίνονται πάντως παιδευτικῶν τοῖς
εὖ φρονούσι, καὶ διαισθάνεσθαι δυναμένοις τὰς αἰτίας
τῶν τοιοῦτων παθῶν. Ταύτας τῆς κρίσεως ἀργὰς κυ-
ριωτάτας ἀποδεγώμεθα, τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, τὸν
ἀπὸ ταύτης νόμον, τὸν ἐν ἡμῖν παρανομούμενον
ὀρθὸν λόγον, καί, ὡς περ τινὰ ἐνοικον θεῶν, πλημμε-
λούμενον· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κρίσεως, τὰ ἄλγεα, ὡς
φησι, ταῦτα, ὅσα τραχύτερον ἡμῖν ποιεῖ τὸν βίον ταῖς
περὶ σῶμά τε καὶ τὰ ἐκτός λύμας· ἃ δὴ πράως φέρειν
ὁ παρὼν εἰσῆγείται λόγος ἐνθυμούμενους τὰς αἰτίας αὐ-
τῶν, καὶ ὅσον ὄν τε περικόποντας, καὶ μετατιθέντας
εἰς ὠφέλειαν τὰ δοκοῦντα βλαβερά· μάλιστα μὲν τῶν
θεῶν ἀγαθῶν ἑαυτοὺς ἀξίους παρέχεσθαι διὰ τῆς ἀχρο-
τάτης ἀρετῆς. Εἰ δὲ τῷ τοῦτο οὕτω ἐν ὀρέξει, τῶν γούν
πολιτικῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς μέσης ἀρετῆς τυγχάνει.
Τοῦτο γὰρ ἦν, ὁ πρὸς τὸ πάσχειν καλῶς τὰ ἀλγεινὰ καὶ
ἴσθαι αὐτὰ ἐπιταττόμεθα. Τίς οὖν ἡ ἴσσις, ἢ τὰ
προειρημένα πάντα, ἀπ' ὧν καὶ ἡ εὐλόγιστος τῶν ἀλ-
γεινῶν ὑπομονή, καὶ ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος ὑποδεικνυ-
ται; Κεφάλαιον δὲ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ θεός, νομο-
θέτης ὢν ἅμα καὶ δικαστής, τίθεται μὲν τὰ ἀγαθὰ,

ἀναιρεῖ δὲ τὰ κακὰ· διὸ καὶ πάντα κακῶν ἐστιν
ἀντίτιος· τοὺς δὲ κακυνθέντας αὐτεῖς αὐτοῖς δρ-
μαῖς, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὀρθὸν λόγον ἀνημονήσαντας,
ὡς μὲν κακὸς κολάζει τῷ νόμῳ τῷ ἀπαγορεύοντι τὰ
κακὰ· ὡς δὲ ἀνθρώπους, τῇ ἐπεισιούσῃ ἐπιλοχῇ τοῦ
νόμου πρὸς τὴν προαίρεσιν, ἣν δὴ τύχην καλοῦμεν. Οὐ
γὰρ ἀπλῶς τὸν ἀνθρώπον, ἢ ἀνθρώπον, κολάζει ὁ
νόμος, ἀλλ' ἢ κακόν. Τοῦ δὲ κακὸν γενέσθαι τὴν
πρώτην αἰτίαν εἶχεν ἡ προαίρεσις· ἐπειδὴν δὲ κακὸς
γένηται, (ὅπερ ἦν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ θεῷ,) ὁ
τότε δίδωσι δίκας, (ὅπερ ἦν ἐπὶ τῷ θεῷ νόμος, ἀλλ'
οὐκ ἐφ' ἡμῖν.) Σκοπὸς δὲ τοῦ νόμου μόνος ἂν εἴη
πρέπων τε θεῷ, καὶ ἡμῖν ἐπιωφελής, τὸ διακόψαι
τὴν κακίαν, καὶ ἀποκαθῆραι τοῖς παντοδαποῖς τῆς δί-
κης σωφρονισμοῖς, καὶ ἐπιστρέψαι τὴν ὑποπεσοῦσαν
τῇ πονηρίᾳ ψυχὴν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου.
Καὶ οὕτως ἐστῶτος τοῦ νόμου, καὶ τὰ αὐτὰ αἰετὸν φηγ-
γομένου, τὴν ἄξιαν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἄλλοτε ἄλλην
ποιήσας οὐ τῶν αὐτῶν αἰετὸν τυγχάνει· οὐ γὰρ δίκαιον
τοῦτό γε, οὐδὲ ἡμῖν συμφέρον. Τῆν δὲ μεταβολὴν
τῆς κρίσεως ἢ τοῦ κρινόμενου μεταβολὴ εἰδῶσι· τὸν
γὰρ μὴ τὸν αὐτὸν διαμείναντα πῶς τῶν αὐτῶν ἐστιν
ἄξιον; Καλῶς φέρειν οὖν τὰς δαιμονίας τύ-
χας δεῖ, καὶ μὴ ἀγανακτεῖν διδόντα δίκην, καί,
ὅσον ἐπὶ τῇ θείᾳ κρίσει, καθαιρούμενον, διὰ τῶν δο-
κούντων ἐμποδιῶν εἶναι πρὸς εὐπάθειαν τοῦ τῆδε βίου.
Ὁ δὲ τοιοῦτος λογισμὸς ἴσσις τε γίνεται τῶν προημαρ-
τημένων, καὶ ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν ἐνυπάρχοντα ἡμῖν

auxilio remedium eorum quæ passus est conse-
quatur. Oportet igitur eos qui injuriam inferunt,
ipsos injuria affici, ut quod in ea inferenda lucri
cupiditate ebrii non videbant, id patiendo addi-
scant, damni molestia edocti, si modo recte sup-
plicium ferant. Siu autem voluntatis protervitate
ducti in malo perseverant, ipsi fortasse minus ex
ea re utilitatis percipient; at exemplum certe præ-
bent quo doceantur alii qui sapiunt et qui ejus-
modi malorum causas sensu percipere queunt.
Primaria igitur judicii fundamenta hæc agnosca-
mus, Dei bonitatem, legem ab ea manantem, et
rectam quæ nobis inest rationem violatam et, tan-
quam domesticum quendam Deum, injuriâ af-
fectam: judicii autem effectum ἄλγεα illa, uti
vocat, quæcunque asperiores nobis vitam corpo-
ris malis atque externis vexationibus faciunt; quæ
quidem carmen hic patienter nos ferre docet,
illorum causas reputantes et quantum possumus
præcidentes, atque ea quæ noxia videntur in no-
stram rem convertentes: præcipue vero cælesti-
bus bonis nos per summam virtutem dignos præ-
stare. Si quis vero nondum horum desiderio
tenetur, civilia saltem bona mediæ virtutis ope
consequatur. Hoc enim illud est quod ad calami-

tates recte ferendas easque sanandas nobis præci-
pitur. Quodnam igitur remedium est, nisi ante
dicta illa omnia, quibus et ærumnarum tolerantia
rationi consentanea et sanandi methodus demon-
stratur? Forum vero quæ dicta sunt summa est,
quod Deus qui legumlator simul et iudex est ea
ponit quæ bona sunt, mala autem tollit, unde fit
ut ille nequaquam malorum causa sit, sed eos
qui sua sponte in flagitia se ingurgitaverint re-
ctamque in se rationem neglexerint, tanquam
improbos secundum legem quæ mala prohibet
pœnis afficiat, tanquam homines vero, secun-
dum eam legis cum voluntate implicationem
accedentem, quam utique fortunam nominamus.
Lex enim hominem non simpliciter, quatenus
homo est, sed quatenus malus est, punit. Prima
autem causa, cur quis malus fieret, sua ipsi fuit
voluntas: postquam vero malus factus est, (quod
nostri erat arbitrii, non autem in Dei potestate,) tunc
pœnas dat, (quod in lege, non autem in
nostra potestate positum est). Solus porro legis
scopus et Deo conveniens et hominibus utilis fue-
rit vitiorum coercitio et per quaslibet justitiæ
castigationes purgatio atque animi in vitium pro-
lapsi conversio ad rectæ rationis recordationem.

ὄρθαν λόγον· πῶς γὰρ ὁ κακίας εἶναι καρπὸς τὰ ἀλγεῖνὰ τίθεμενος, οὐ φεύζεται τὴν εἰς ταῦτα κατάγουσαν αὐτὸν αἰτίαν, καί, εἰ δὲ χαλεπαίνειν ἐν τοῖς λυπηροῖς, ἑαυτῷ μᾶλλον οἰήσεται δεῖν χαλεπαίνειν, ἢ τῷ κωλύοντι τὴν πονηρίαν θεῷ διὰ τῶν ὀργάνων τῆς οἴκης, δι' ὧν ἔστι συνιέναι καὶ ἀναμιμνήσκεισθαι, ὅσον ἦν ἄρα ἀγαθὸν μὴ ἀφίστασθαι τῶν θεῶν νόμων, μηδὲ ἐκόντας κακύνεσθαι. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε τὰ ἀλγεῖνὰ τοῖς ἀνθρώποις διανεμεται, εἴπερ θεὸς καὶ δίκης ὄροι προσετήκασιν ἡμῶν, τὴν ἀξίαν μοῖραν ἐφ' ἑκάστοις ἐπάγοντες· διό, καὶ τὸ οὐ πάνυ τοῖς ἀγαθοῖς τὰ ἀλγεῖνὰ συμπίπτειν, εὐλογον. Πρῶτον μὲν γὰρ οἴσουσιν αὐτὰ πρῶως τῇ εὐαρεστίᾳ τῆς θείας κρίσεως, καὶ τῇ τῆς ἀρετῆς προσκλήσει, δι' ἣν πραότερα μὲν τὰ χαλεπὰ γίνεται. Καὶ εὐελπίς δὲ τοῦ λοιποῦ ὁ βίος μηδ' αὖτις ἐνοχλήσειν ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα, εἴπερ ἀγαθοὶς γενομένοις, κατὰ μὲν τὴν ἀκροτάτην ἀρετὴν τὰ θεῖα ἀγαθὰ ἡμῖν ἀπόκειται, κατὰ δὲ τὴν μέσσην ἔξιν, τὰ ἀνθρώπινα. Ἐπειτα καὶ ἰάσονται κατὰ δύναμιν τὰ τοιαῦτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ φέρειν πρῶως, τὰς μεθόδους τῆς θεραπείας αὐτῶν διδασκόμενοι. Πῶς γὰρ ὅσον τε ταῖς ἱεραῖς ἱκεταῖς θεοπροπῶς χρήσασθαι, μὴ πρόνοιαν καὶ δίκην ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα τιθεμένων, καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀθάνατον οὔσαν τοιοῦτων ἐκάστοτε τυγχάνειν, τῶν ἐξῴθεν, ὅσον ἂν ἑαυτὴν ἀξίαν παράσχηται ἐκ τῶν προαιρετικῶν κινήματων; Ὅ γὰρ

μὴ εἰς ταῦτα ἀναφέρων τὴν παροῦσαν μοῖραν, πόθεν τοῦ πρῶως φέρειν αὐτὴν τὰς ἀφορμὰς λήψεται; πόθεν δὲ τοῦ ἴσθαι τὴν τέχνην; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Εὐαρεστῆσαι μὲν γὰρ αὐτόθεν τοῖς τοιοῦτοις οὐκ ἔστιν, ὡς ἀδιαφόροις, ἢ καὶ ἀμείνοσι τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ παρ' ἑαυτῶν φευκτὰ εἶναι φαίνεται, ἀλγεῖνὰ ὄντα καὶ ἐπίπονα. Τὰ δὲ τοιαῦτα οὐ προσίεται ἡμῶν ἡ φύσις, ὡς τὰ δι' ἑαυτὰ αἰρετὰ, εἰ μὴ ἄρα ἀγαθὸν τι προσδοκώμενον εἴη ἐπὶ τῇ τληπαθείᾳ τῶν δυσχερῶν. Ἀνάγκη οὖν δυσχεραίνειν, καὶ δυσαρεστίας ἐπιπίλασθαι, καὶ προσεπιτείνειν τὰ ἀλγεῖνὰ ἐκ τῆς περὶ τὴν οὐσίαν ἡμῶν ἀγνοίας, καὶ οὐδὲν μὲν ἤττον διδοῖναι δίκας· τὴν μεγίστην δὲ ἐπιτεῖσθαι κακίαν, ἐὰν ἀπρονοήτον τὸ πᾶν, ἢ κακῶς φρονιζόμενον, οἰηθῶμεν. Τοῦτο δὲ ταῦτόν ἐστι τῷ μὴ οἴεσθαι εἶναι θεόν, ἢ ὄντα μὴ προνοεῖν, ἢ προνοοῦντα μὴ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ δίκαιον· ἀδὴ τῆς παντοδαπῆς ἀσεβείας ἐστὶ συνεπιπλασάτα, καὶ πρὸς πᾶσαν κακίαν συνωλοῦντα τὸν τοῖς τοιοῦτοις ἐαλωκότες δοξάζουσι. Ὡς γὰρ ἡ εὐσεβεία μήτηρ τῶν ἀρετῶν ἀνεφάνη, οὕτω καὶ πάσης κακίας ἡγεμών, ἢ τῆς εὐσεβείας ἀπόπτωσις. Μόνος οὖν ἐξευρήσει τούτων τὴν ἴασιν ὁ πρῶως αὐτὰ φέρειν ἐκδεδιδαγμένος. Τοῦτο δὲ διὰ φιλοσοφίας μόνης παραγίνεται, τὰς πάντων τῶν ὄντων οὐσίας ἀκριβῶς ἐπισταμένης, καὶ τὰς ἐπομένας ταῖς οὐσίαις αὐτῶν ἐνεργείας, ὧν εἰρμὸς καὶ σύνταξις ἐστὶν ἡ τῶν ὄλων διοίκησις, ἀφ'

Cum igitur ita fixa sit lex eademque semper loquatur, is non semper eadem consequitur, qui dignitatem suam subinde mutavit; neque enim illud justum esset, neque nobis utile. Sed iudicii mutationem facit ejus qui judicatur mutatio: quo enim pacto ille, qui non idem manet, iisdem dignus haberi possit? Igitur *leniter ferenda est divina fortuna*; nec indignari oportet eum qui poenas luit et, quoad potest iudicium divinum, purgatur per ea quae hujus vitae voluptatibus obstare videntur. Hujusmodi vero consideratio est et priorum delictorum medicina et ad rectam, quae nobis inest, rationem conversio: qui enim fieri potest, ut is qui credit vitiorum fructus esse dolores, non devitet causam illos ipsi afferentem, et, si in miseris decet indignari, sibi potius succensendum esse arbitretur, quam Deo, qui vitium iis justitiae instrumentis castigat, unde quis intelligere et recordari possit, quale fuerit bonum non desciscere a divinis legibus neque sponte sua in flagitia se ingurgitare? Non enim fortuito calamitates distribuuntur hominibus, siquidem Deus justitiaeque leges nobis praesunt et meritam singulis sortem tribuunt: quamobrem consentaneum est, non ita magnas bonis calamitates accidere. Primum enim eas *leniter ferent*, quia in divino iudicio acquiescunt et virtutis possessione gaudent,

propter quam mitiora fiunt ea quae molesta sunt. Quin et bona spes est, talem in posterum nostram fore vitam, ut nequaquam hujusmodi res nos perturbent, quandoquidem nobis bonos mores assecutis, si summa virtus contigit, divina bona, si medius habitus, humana reservantur. Praeterea etiam medebuntur talibus quoad poterunt, ipsa leniter ferendi ratione medendi viam edocti. Quomodo enim in sacris supplicationibus ad divinum numen accommodate uti possunt, qui providentiam et justitiam res humanas inspicere et administrare negant, et animum nostrum, quum sit immortalis, externa illa semper nancisci, quibus se ex voluntariis motibus dignum praebuerit? Qui enim ad haec sortem praesentem non retulerit, unde eam leniter ferendi facultatem consequi aut unde medendi artem discere possit, dici profecto nequit. Neque enim in talibus confestim acquiescere licet, quasi indifferentia sint aut etiam contrariis meliora, quia per se fugienda ea esse apparet, ut quae gravia sint et molesta. Ea autem, quae ejusmodi sunt, natura nostra non, ut per se eligenda, admittit, nisi boni quid e malorum patientia expectetur. Quocirca necesse est, nos ea aegre ferre eorumque taedio compleri et propter naturae nostrae ignorantiam dolores augere ac nihilominus poenas dare, in maximum vero im-

ἥς καὶ τὰς δαίμονιας τύχας ἀπονέμεσθαι ἀνάγκη· εἶναι δὲ τὴν ἑκάστῳ ἀπονεμηθεῖσαν ἀξίαν, τὴν νῦν λεγομένην μοῖραν, ἱρτημένην τῆς τε προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς κοσμικῆς εὐταξίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης προαιρέσεως. Εἰ γὰρ μὴ εἴη Θεοῦ πρόνοια, οὐκ ἂν εἴη τάξις ἐν κόσμῳ, ἦν καὶ εὐμαρμένην ἂν εἶποι τις. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα εἴη, δίκη καὶ κρίσις τῶν κακῶν οὐκ ἂν γένοιτο· ἀλλ' οὐδὲ τιμὴ καὶ ἀποδοχὴ τῶν ἀγαθῶν. Προνοίας δὲ οὐσης καὶ τάξεως, πάντας ἔδει τοὺς νῦν γεννωμένους τῶν ἴσων ἀγαθῶν τυγχάνειν, εἰ μὴδὲν παρ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ἀνισότητα συνετέλεσαν. Φαίνονται δὲ οὐ τῶν ἴσων τυγχάνοντες. Δῆλον οὖν, ὡς τὸ τῆς προαιρέσεως ἄνιστον, ὑποβληθὲν τῇ τῆς προνοίας κρίσει, οὐκ ἔξ τῆν ἴσων αὐτοῖς ἀπονέμεσθαι μοῖραν, εἶγε τῶν πρὸς ἀξίαν ἀνάγκη τυγχάνειν. Μὴ παραττέτω δὲ ἡμᾶς τὸ καὶ ἐπὶ ζῴων ἀλόγων, καὶ φυτῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἀψύχων τὴν αὐτὴν ἀνωμαλίαν ἐπιτρέψασθαι, ἦν καὶ ἐπ' ἀνθρώπων. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο τὰ κατ' ἡμᾶς ἀπρονόητα, εἶγε ἐκείνοις ταῦτα, ὡς ἔτυχε, συμβαίνει, ἢ καὶ ἐπ' ἐκείνων δίκη καὶ κρίσις, καὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ἐκλογισμοί, ἐπεὶ τὰ κατ' ἡμᾶς οὕτως ἡκρίβωται. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ἀψύχα οὕτως ἐκκεῖται ὡς κοινὴ ὕλη φυτοῖς, καὶ ζῴοις, καὶ ἀνθρώποις· ἔπειτα τὰ φυτὰ ζῴοις καὶ ἀνθρώποις κοινὴ τροφὴ πρόκειται, καὶ ἕνια δὲ ζῴων ζῴοις τε καὶ ἀνθρώποις. Διὸ καὶ

ποιεῖ ταῦτα εἰς ἄλληλα, οὐ τὴν τῶν πασχόντων ἀξίαν ἐπισκεπτόμενα, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν πείναν ἢ τὴν νόσον θεραπεύοντα, καὶ ὅπως τὸ ἐνδέξαι αὐτῶν πληροῦντα, ὅθεν ἂν τοῦτο ποιεῖν ἐξῆ. Ὡστε δυστυχίας ἀφορμὴν εἶναι τοῖς ζῴοις τὴν ἡμετέραν χρείαν ἐκ τῶν παρατυχόντων πληρουμένην, καὶ τῆς δοκούσης εὐτυχίας αὐτοῖς αἴτιον τὸ παρ' ἡμῶν προσπαθῆς. Εἰ μὲν οὖν προῖον ὁ λόγος καὶ ἄλλους κρείττονας ἡμῶν τινας ἀντεισηγάγεν οὕτως ἀποχρωμένους ἡμῖν πρὸς πλήρωσιν τῆς ἑαυτῶν ἐνδείας, ὡς ἡμεῖς τοῖς ἀλόγοις φαινόμεθα χρώμενοι θνητοῖς ἐκείνοις ἔδει δημογεῖν, καὶ φαίνεσθαι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἐκείνων χρείαν ἀναλισκόμενα. Εἰ δὲ μὴδὲν τῶν πρὸ ἀνθρώπου θνητόν, (ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἔσχατος ὢν τῶν λογικῶν γενῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀθάνατος εἰς σῶμα θνητόν ἐκ περιστάσεως ἔρχεται, καὶ συγγενὲς τι τοῖς ἀλόγοις ἀναλαβὼν ὄργανον ἐπὶ γῆς πολιτεύεται,) οὐδὲν ἂν εἴη τὸ ταῖς ἡμετέροις δυστυχίαις εἰς τὴν ἑαυτοῦ θοίνην ἀποχρησόμενον οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ἀτάκτως χρησόμενον ἡμῖν προθυμίᾳ πληρώσεως. Δίκη τοίνυν καὶ τάξις τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀθανάτοις τοὺς ὄρους τῆς περὶ ἡμᾶς, διοικήσεως νομοθετεῖ, ταῦτα μηχανᾶσθαι περὶ ἡμᾶς ἃ τὴν τε ἐνταῦθα κακίαν ἡμῶν ἔλαττοῖ, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστρέφειν ἡμᾶς δύναται. Κηδόνται γὰρ ἡμῶν, ὡς συγγενῶν ἐκπεσόντων. Ὅθεν αἰδῶς καὶ νέμεσις

probitatis crimen incurrere, si mundum providentia non regi aut male administrari existimemus. Hoc vero idem esse ac si quis putet Deum non esse, vel, si sit, minime providere, vel denique, si provideat, bonum et justum non esse; quæ quidem nullum non impietatis genus complectuntur, eumque cui tales insederunt opiniones ad quælibet scelera impellunt. Ut enim pietas erga Deum virtutum mater apparuit: ita vitiorum omnium dux pietatis desertio est. Horum igitur medicinam is solus invenierit qui ea leniter ferre didicerit. Id autem per philosophiam solam efficitur, quæ rerum omnium naturas actionesque earum naturis consentaneas accurate novit, quarum series et ordo est illa universitatis administratio, a qua et *divinas fortunas* dispensari necesse est; suam vero cuique pro meritis tributam mercedem *sortem* esse quæ hic vocatur, quæ ex Dei providentia et recto mundi ordine atque hominum voluntate pendet. Si enim nulla esset Dei providentia, nullus foret in mundo ordo, quod et fatum quis appellet. Si vero hæc abessent, nullum foret jus et de secleratis iudicium, imo nec honorum præmium et comprobatio. Positis vero providentia atque ordine, oportuit omnes jam natos æqualibus frui bonis, si nihil de suo ad inæqualitatem contulissent. Apparet autem eos æqualia non consequi. Manifestum igitur est, vo-

luntatis inæqualitatem, providentiæ iudicio subiectam, ob stare quo minus æqualis eis sors distribuatur, siquidem eos meritis digna consequi necesse est. Verum ne nos id conturbet, quod in brutis quoque animalibus et plantis et ipsis etiam inanibus eadem quæ in hominibus appareat inæqualitas. Non enim ideo res nostræ sine providentia gubernantur, quia illis hæc fortuito contingunt; neque etiam in illis jus et iudicium et virtutis vitiique rationes valent, quoniam res nostræ ad normam illam exiguntur. Primum enim inanima ita in medio posita sunt, ut communis materia plantis et bestiis et hominibus; deinde plantæ bestiis et hominibus tanquam commune alimentum cedunt, quin et bestię nonnullæ bestiis atque hominibus. Quapropter hoc modo se invicem tractant, non spectatis eorum quibus nocent meritis, sed ut famem suam depellant vel morbum curent, atque omnino ut suam inopiam, undecunque liceat, levent; adeo ut bestiis infelicitatis occasio sit nostra indigentia, quæ e rebus forte obviis expletur, atque felicitatis qua frui videntur causa sit nostra erga eas affectio. Si igitur progressa oratio et alios quosdam vicissim nobis præstantiores induxisset, qui nobis eodem modo ad levandam inopiam suam uterentur, quo nos fere brutis animalibus utimur, mortales eos esse fatendum foret hominumque corpora in eorum

καὶ αἰσχύνῃ ἀποτρέψουσαι τῶν κακῶν, ἀνθρώπους μόνους ἐπιστρέφουσαι λέγονται ὀρθῶς. Τὸ γὰρ λογικὸν ζῷον μόνον συναισθάνεσθαι τῆς δίκης πέφυκε. Τοῖς μεγίστοις οὖν ὄροις διαστώσας ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἀλόγων διαστώσῃ πάμπλου καὶ τῇ διοικήσει γρηῃσθαι προσήκει. Σύμμετρος γὰρ ταῖς οὐσίαις τῶν ὄντων καὶ ὁ τῆς προνοίας θεσμός· καὶ ὡς ἕκαστα ὑπέστη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ, οὕτω καὶ προνοία ἀξιοῦται. Φαίνεται δέ, ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἕκαστην αὐτὸς ὑποστήσας· ἐπὶ δὲ τῶν ἀλόγων μόνα γένη, προτείνων τῇ διαπλαττούσῃ αὐτὰ φύσει, ὡς Πλάτωνι δοκεῖ, καὶ Τιμαίῳ τῷ Πυθαγορείῳ, οὐδὲν μὲν προσεχὲς τῶν θνητῶν δημιουργημα εἶναι τοῦ θεοῦ τιθεμένους, τὰς δὲ ἀνθρωπίνους ψυχὰς ἐνεσθαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος τοῖς τε ἔγκοσμοῖς θεοῖς, καὶ τοῖς δαίμοσιν, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς ἤρωσι· διὸ πρόνοια ἐπ' ἀνθρώπων ἐστὶ καὶ ἕνα ἕκαστον, πῶς ἀρίσταται τῶν ἐκεῖ· πῶς πρὸς τὰ τῆδε νεύει· πῶς ἐνταῦθα πολιτεύεται· πῶς ἂν ἐντεῦθεν ἀνακομισθεῖ ἐκείσε· ὧν οὐδὲν δεῖ περὶ τῆς ἀλόγου ζωῆς πραγματεύεσθαι. Οὔτε γὰρ ἤλθεν ἀδυνατήσασα ἐπισπέσθαι θεῶ· οὔτε ἐπὶ γῆς δύναται πολιτεύεσθαι, ὡς φησὶν οὐσα οὐράνιον· οὔτε πρὸς τι ζῦννομον ἄστρον ἀνάγεσθαι πέφυκε. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ παρὸν

ἀπολελογησῶ ἡμῖν πρὸς τοὺς δυσχεραντικοὺς, καὶ πανταχόθεν τὸ ἀπρονόητον κατασκευάζοντας· πρὸς οὓς καὶ ταῦτα εἰπεῖν δίκαιον, ὅτι ἐκ μὲν τοῦ πράως τὰ δυσχερῆ φέρειν ὁ ἀνθρώπινος τρόπος εὐλόγιστος ἀναφίνεται, καὶ πρὸς τὸ παρὸν ἐπελαφρύνων τὰ δυσχερῆ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰώμενος. Ὑμεῖς δὲ ἀγανακτοῦντες τί καὶ ὀνήσετε, εἰ μὴ μόνον προσθειῆτε τοῖς πόνοις τὸ μέγιστον τῶν κακῶν ἀσέβειαν, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ χαλεπὰ τραχύτερα ἑαυτοῖς ἐξεργάσησθε τῷ παρὰ τὴν ἀξίαν· πάσχειν αὐτὰ δοκεῖν; Ὁ γὰρ νοσῶν ἐὰν ἀγανακτῇ ὅτι νοσεῖ, δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον νοσήσει. Διὸ οὐδὲ χαλεπαίνειν δεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἀποδόσεως γινόμενης, ἵνα μὴ καὶ χειρόνων ἐν ἔξει γενώμεθα, διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς παρούσι βλάβησιν δυσφορίαν. Σκεψώμεθα δὲ αὐτὸ καὶ τῆδε· εἰ τις πενίαν λαθὼν πράως φέρεται, πρὸς τῇ ἀπὸ τῆς πραότητος ἀλυπία, καὶ ἐξευρήσει τινα τοῦ βίου παραμυθίαν· τοῦτο μὲν, τοῦ λογισμοῦ πόρον ἐξευρίσκοντος εὐλόγου διατροφῆς, τῷ μὴ συγκεχύσθαι τῇ λύπῃ· τοῦτο δὲ, ἀγαμέμων αὐτὸν τῶν πλησίον τῆς ἔμφρονος καρτερίας, καὶ συνεκαρτίζόντων, ὅση δύναμις, τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸν βίον. Ὁ δὲ ἀγανακτῶν, καὶ γυναικείως πικραίνουμενος, πρῶτον μὲν ἔκουσίας λύπας προκατῆται· ἔπειτα προσδεδεμένος τῷ

usum consumpta videri. Quodsi nihil eorum quæ homine superiora sunt morti obnoxium sit (quoniam ipse in intelligentium naturarum genere ultimum locum tenens atque idcirco immortalis in mortale corpus casu adverso oppressus venit, assumptoque organo quodam bestiis cognato in terra versatur), nihil esse queat, quod miseriis nostris ad suas epulas abutatur, ideoque nihil etiam quod nobis immoderate ad cupiditatem suam explendam utatur. Justitia igitur et ordo immortalibus illis, qui nobis superiores sunt, suæ rerum nostrarum administrationis leges præscribunt, ut ea circa nos moliantur, quæ et nostram hic pravitatem minuant et eo valeant, ut ad ipsos reducamur. De nobis enim, tanquam de cognatis exsulis, solliciti sunt. Quapropter pudor et ultio divina et dedecus, quorum ope a malis avertimur, homines solos ad virtutem revocare recte dicuntur. Solum enim rationale animal justitiæ sensu afficitur. Nos igitur qui longissimo a bestiis intervallo distamus, gubernationis etiam modo longe diverso tractari oportet. Est enim rerum naturis congruens etiam providentiæ lex, et quemadmodum singula a mundi opifice Deo creata sunt, sic et providentia ejus fruuntur. Videtur autem Deus in hominibus singulas ipse animas creasse, in brutis vero animalibus sola genera naturæ eorum fictrici proposuisse, uti Platoni et Timæo Pythagorico placet, qui nihil dignitate proximum e mortalium genere a Deo creatum esse statuunt,

animas autem humanas ex eodem cratere, e quo mundani dii et dæmones sive illustres heroes exstiterunt, esse factas; quamobrem circa unumquemque hominem providentiæ observatio versatur, quomodo a superis discedat, quomodo in hæc terrestria inclinet, quomodo hic degat, quomodo hinc demum illuc revertatur: quorum nihil de anima rationis experte dici convenit. Neque enim illa huc venit, quando Deum amplius sequi non potuit, nec potest in terra versari, ut quæ planta cælestis sit, neque natura talis est, ut ad astrum aliquod ipsi congruens reducatur. Atque hæc quidem a nobis adversus indignabundos, qui quovis modo providentiam tollunt, in præsens dicta sint, adversus quos et hæc jure dicantur, hominum mores ex eo apparere rationi consentaneos, quod res adversas leniter ferendo in præsens allevant et remedium earum in posterum parent. Vos autem qui indignamini, quid tandem proficietis, nisi quod impietatem, malorum omnium maximum, calamitatibus vestris additis, atque ipsas etiam ærumnas vobis eo asperiores facitis, quod iis prætermerita vos affici existimatis? Is enim, qui gravius laborat, si morbum indiget, eo ipso gravius laborabit. Quare non est quod succenseamus, si quid pro meritis nobis retribuitur, ne propter maledicam præsentium malorum impatientiam in deteriore etiam habitum prolabamur. Consideremus vero rem istam hoc quoque modo: si quis ad egestatem redactus

τὴν πενίαν πενθεῖν, ἄπορος παντελῶς γίνεται, οὐτε παρ' ἑαυτοῦ τι σχολάζων εἰς πόρον συμβάλλεσθαι, οὐτε παρὰ τῶν πλησίων συντελούμενος, ὅσον μὴ ἔλλεου χάριν αὐτῷ τις προσρήσειεν· ὁ πάλιν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ εἰδόντος ἐπιτείνει τὴν λύπην τῇ εἰς τοῦτο χρεῖας καταστάντι. Ἐκ πάντων οὖν τῶν εἰρημέων πράως φέρειν δεῖ τὰ συμβαίνοντα, καὶ ὅση δύναμις ἰᾶσθαι δεῖ, ταῖς ἀδικαστέροις ἐννοίαις τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκλογιζομένουσ, καὶ συνοροῶντας, ὅτι προνοίας οὐσης, οὐκ ἀμελεῖται ὁ ἀγαθὸς νῦν γενομένος, κἂν παλαιῶν μηνιμάτων ἐφέλκεται στίγματα. Κατ' αὐτὸ γὰρ τὸ κτᾶσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἐπίπονον αὐτῶν διαφεύγει, καὶ τὴν ἰκασὶν ἐξουρίσκει, παρ' ἑαυτοῦ μὲν τὴν βοήθειαν τῆς ἀλυπίας εἰσφέρων, παρὰ δὲ τῆς προνοίας τὴν ἀπολυσιν τῶν γαλεπῶν κομιζόμενος. Ἢ γὰρ ἡμετέρα κακία, καὶ κρίσις οἰκία τιμωρομένη τὴν πονηρίαν, τὰ γαλεπὰ συνεπόρησεν· εἰκότως δὲ ταῦτα λύεται πάλιν ἀρετῇ τε ἡμετέρᾳ, καὶ νόμῳ προνοίας, ἀπολύονται τῶν κακῶν τοὺς παρ' ἑαυτῶν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐπιδοξώοντας. Ὅσαυτὰ ἂν λάθοιμεν καὶ ἐκ τούτων τῶν ἐπιῶν δόγματα πρὸς ἀρετῆς στοιχείωσιν συντελοῦντα. Τοὺς γὰρ περὶ προνοίας, καὶ εἰμαρμένης, καὶ τοῦ ἐρ' ἡμῖν, ἀληθεστάτους λόγους περιέχοντα

ἀναπέφηνε, δι' ὧν τὸ τῆς τῶν φαινομένων ἀνωμαλίας δύσκολον ἀπνύθουεν ὁ λόγος, καὶ διὰ πάντων ἀπέδειξε τῶν κακῶν ἀναίτιον τὸν θεόν. Εἰ δὲ τις ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπισυνάψειεν, εἷς ἐκ πάντων ἀναφανήσεται λόγος, τὴν τῆς ψυχῆς αἰδιότητα βεβαιούμενος. Τὸ γὰρ δικαιοσύνην ἀσκεῖν, καὶ γενναίως ἀποθνήσκειν, καὶ περὶ τὰ γρήματα ἐλευθερίως διακείσθαι, τοῦ μὴ συναποθνήσκειν τῷ σώματι τὴν ψυχὴν μάλιστα γρήξει πρὸς κατασκευὴν, ὡς ἤδη εἴρηται. Τὸ δὲ τὰς δαιμονίας τύχας πράως φέρειν, καὶ ἰᾶσθαι δύνασθαι, τοῦ μὴ συγγενῆσθαι τῷ σώματι τὴν ψυχὴν νῦν ἐρᾶν, δεόμενον· ἐκ δὲ ἀμφοτέρων τὸ γενέσεως καὶ φθορᾶς κρείττονα εἶναι τὴν ψυχὴν ἀποδείκνυται, καὶ ἑτέραν οὐσίαν παρὰ τὸ θνητὸν σῶμα, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὔσαν αἰδίου. Οὐ γὰρ οἷόν τε ἔστιν ἀπὸ τινος χρόνου προσελθόν τι εἰς γένεσιν εἰς αἰεὶ διαμένειν, ὡσπερ οὐδὲ τὸ ἐξ αἰδίου τὴν ὑπόστασιν ἔχον ποτὲ φθορὰν ἀναδέξασθαι. Εἴπερ οὖν μετὰ τὴν τοῦ σώματος φθορὰν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ διαμένουσα δίχης καὶ κρίσεως τυγχάνει, καὶ τῶν ἐπιτηδευθέντων ἐν τῷ βίῳ τῆς πρὸς ἄξιαν ἀμοιβᾶς ἀποδέχεται, οὐχ οἷόν τε δὲ εἰς αἰεὶ διαμένειν τὸ ἀπὸ χρόνου γενομένον· δῆλον, ὡς καὶ πρὸ τούτου ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον. Καὶ οὕτω τῶν αἰδίων

rerum omnium inopiam leniter ferat, is præter indolentiam ex animi lenitate ortam simul vitæ solatium aliquod inveniat, partim, quod ratio idonei victus viam patefaciet, si dolore non conturbetur, partim quod vicini, patientiæ ejus prudentiam admirantes, ei suppeditabunt, quantum possunt, quæ ad vitam necessaria erunt. Is vero qui indignatur et muliebriter exacerbatur primum dolore sponte sibi accessit, deinde in lugenda paupertate defixus omnino inops fit, quam neque ipsi vacet ad sublevandam inopiam suam quidquam conferre, neque vicinorum collationibus sublevetur, nisi quis misericordia commotus aliquantulum ei stipis projecerit, quod rursus ex dantis affectu dolorem ejus auget, quem tanta urget penuria. Sequitur igitur ex ante dictis omnibus, nos casus adversos leniter ferre debere eisque quantum possumus mederi, causas eorum recto judicio expendentes intelligentesque, quum præsit nobis providentia, eum non negligi qui jam factus sit bonus, quamvis veteris iræ signa retineat. Nam per ipsam virtutis adeptionem eorum etiam molestiam effugit et medicinam invenit, ex se ipso indolentiæ præsidium afferens et a providentia malorum liberationem obtinens. Nostra enim pravitas et Dei improbitatem ulciscens judicium calamitates invexerunt; hæ vero rursus jure dissolvuntur virtute nostra et providentiæ lege, quæ eos malis liberat qui sponte sua virtuti se dediderint. Tot sanc vel ex hisce versi-

bus præcepta haurire queamus, quæ ad virtutis traditionem conferunt. Hi enim videntur providentiæ et fati et liberi arbitrii verissimas rationes complecti, quibus nos inæqualitatis, quæ in rebus apparet, difficultatem explicavimus et malorum culpam Deo nequaquam attribuendam esse demonstravimus. Quodsi quis hæc cum superioribus conjungat, una ex omnibus apparebit ratio quæ animi æternitatem confirmet. Ad hæc enim opinionem probandam, justitiam colendam esse, mortem fortiter occumbendam, liberaliter divitiis utendum animus corporis morte non deletus, ut jam diximus, maxime necessarius est. Ad divinam autem fortunam leniter ferendam ejusque vulnera, quantum possumus, sananda egere nos animo, qui non una cum corpore generatus sit, apparet: ex utroque vero demonstratur, animum generationis et corruptionis expertem esse diversamque a mortali corpore naturam, quæ ipsa per se æterna sit. Neque enim fieri potest, ut quod inde ab aliquo tempore ortum est, id in æternum duret, quemadmodum neque illud quod ex omni æternitate exstitit unquam corruptionem admittet. Si igitur animus post corporis interitum superstes pœnam atque judicium subit et eorum quæ in vita gessit mercedem pro meritis accipit, neque id perpetuo manere potest quod ortum aliquando habuit, manifestum est animum etiam ante hoc corpus semper fuisse. Atque ita inter æterna rerum parentis Dei opera humanus etiam animus

γεννημάτων τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀνευρίσκειται, θέν αὐτῇ καὶ τῆς θείας ὁμοιώσεως μέτεστιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο μετρίας ὑπομνήσεως ἔτυγε, καιρὸς ἂν εἴη καὶ τὰ λοιπὰ ἐπισκέψασθαι.

XII. 21—24.

Πολλοὶ δ' ἀνθρώποισι λόγοι δεῖοι τε καὶ ἐσθλοὶ προσπίπτουσ', ὧν μὴτ' ἐκπλήσσο, μὴτ' ἄρ' ἔσσης· εἰργεσθαι σαυτὸν· ψεῦδος δ' ἦνπερ τι λέγεται, πρῶτος εἶκε.

Ἡ ἀνθρωπίνη προαίρεσις μὴτ' ἐν ἀρετῇ αἰεὶ ἐστώσα, μὴτ' ἐν κακίᾳ, καὶ τοὺς διὰ φωνῆς προϊόντας λόγους ἐπαμφοτερίζοντας ἀπεγένησεν, ὡς ἰοικότας ταῖς ἐναντίαις αὐτῆς διαθέσεσι. Διὸ τῶν λόγων ἐγένοντο οἱ μὲν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ψευδεῖς, οἱ δὲ ἀγαθοί, οἱ δὲ κακοί. Ἡ δὲ διαφορά αὐτῆ ἐπιστημονικῆς δεῖται διακρίσεως, ὅπως τοὺς μὲν ἀμείνονας ἐκλεξώμεθα, τοὺς δὲ χείρους ἀποβάλοιμεν, καὶ μῆτε μισολογίαν νοσήσωμεν παντελεῖ, διὰ τὴν τῶν χείρων λόγων κατάγνωσιν, μῆτε ἀδικήτως πάντα εἰσδεξώμεθα, διὰ τὴν τῶν ἀμεινόνων ἀποδοχὴν. Ἐπειτα γὰρ τῇ μὲν μισολογίᾳ τὸ καὶ τῶν ἀγαθῶν λόγων ἐαυτοὺς ἀποστερεῖν, τῇ δὲ ἀκρίτῳ φιλολογίᾳ, τὸ λανθάνειν βλαπτομένους ὑπὸ τῶν κεκαουρηγμένων λόγων. Φιλολογίαν οὖν ἀσκήσωμεν μετὰ

κρίσεως τῆς ἀρίστης, ἵνα ἡ φιλολοία πᾶν ἔλκη τὸ γένος τῶν λόγων, ἡ δὲ κρίσις ἀπωθῆται τὸν χείρονα. Καὶ οὕτω τὸ Πυθαγορικὸν τηρήσομεν παράγγελμα, μῆτε ἐκπληττόμενοι τοὺς πονηροὺς τῶν λόγων, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι λόγοι εἰσίν, ἀκρίτως αὐτοὺς εἰσδεγόμενοι· μῆτε τῶν ἀγαθῶν εἰργόμενοι, διότι λόγοι ἦσαν ὁμοίως τοῖς χείροσι. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐχί, ἢ λόγοι, μεταδιώκοντο, ἀλλ' ἢ ἀληθεῖς· οὐβ' οἱ ἕτεροι καταγινώσκοντο, ὡς λόγοι, ἀλλ' ὡς ψευδεῖς. Ἐπειτα κακίῳ εὐθαρσῶς ἂν εἴπομεν, ὡς μόνοι λόγοι εἰσίν οἱ ἀληθεῖς. Μόνοι γὰρ τῆς λογικῆς οὐσίας τὸ ἀξίωμα τηροῦσι, καὶ εἰσι γεννήματα ψυχῆς πρὸς τὸ ἀριστον ἀνατεταμένης, καὶ τὸν οἰκίον κόσμον κεκτημένης· οἱ δὲ ψευδεῖς τῶν λόγων οὐδὲ λόγοι ὄντως εἰσίν, πρὸς γὰρ κακίαν καὶ ψευδοδοξίαν φέροντες, καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν λόγων ἠρνήσαντο, καὶ εἰσιν ἠλογημένης ψυχῆς καὶ πάθει συμπερυσμένης φωναί. Μῆτε οὖν πάντας καταδέχου, φησίν, ἵνα μὴ καὶ τοὺς ψευδεῖς· μῆτε πάντας ἀπόβαλλε, ἵνα μὴ καὶ τοὺς ἀληθεῖς. Ἐκάτερον γὰρ ἄτοπον, τοὺς τε ἀγαθοὺς μισῆσαι σὺν τοῖς χείροσι, καὶ τοὺς ψευδεῖς προσιεσθαι διὰ τοὺς ἀμείνους. Δεῖ δὴ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἐπαινεῖν, καὶ εἰσδεξάμενον αὐτοὺς ἀσκεῖσθαι, καὶ ζητεῖν ὅπῃ καὶ ἐφ' ὅσον τῆς ἀληθείας ἐφάπτονται, πρὸς δὲ τοὺς ψευδεῖς τὴν ἀγωνιστικὴν

reperitur, unde et ipse divinæ similitudinis particeps est. Cum vero de hac etiam re satis dictum sit, tempus est reliqua quoque considerare.

XII. 21—24.

Multi autem ad hominum aures tum mali tum boni sermones accidunt, quos ne cum stupore accipias, neve sinas (ab [iis audiendis]) te avocari : si quid autem falsi dicatur, leniter cede.

Voluntas humana nec in virtute nec in vitio semper permanens, sermones etiam voce edit utrique accommodatos; quippe qui contrariis ejus affectionibus respondeant. Quo fit ut sermonum alii sint veri, alii falsi, alii autem boni, alii mali. Hæc autem diversitas prudentem postulat distinctionem, ut meliores seligamus, deteriores rejiciamus, et neque omnium prorsus sermonum odio concepto tanquam morbo quodam laboremus propter malorum improbationem, nec ob bonorum comprobationem quoslibet promiscue admittamus. Sequitur enim ex sermonum omnium aversatione, ut illis etiam qui boni sunt nos privemus, e promiscua vero eorum cupiditate, ut perniciosorum noxam non sentiamus. Optimo igitur judicio sermonum cupiditatem temperemus, ut audiendi voluntas omne sermonum genus eliciat et ad se attrahat, judicium autem deteriores repudiet.

Atque ita Pythagoricum præceptum observabimus, neque malos sermones admirantes eosque ob id ipsum, quia sermones sunt, promiscue admittentes, neque a bonis deterriti, quia sermones sunt æque ac mali. Primum enim neque hi quatenus sermones, sed quatenus veri sunt, quarantur; neque illi ut sermones, sed ut falsi rejiciantur. Deinde et illud confidenter dicamus, eos solum esse sermones qui veri sunt. Soli enim illi intelligentis naturæ conservant dignitatem, animique factus sunt ad id quod optimum est intenti suumque decus obtinentis; illi autem qui falsi sunt ne sermones quidem revera sunt : quum enim ad vitium opinionisque falsas ducant, non solum a sermonum ingenuitate recesserunt, sed et animi ratione destituti et affectibus contaminati voces sunt. Quare noli omnes, inquit, probare, ne et falsos; noli etiam omnes rejicere, ne et veros. Utrumque enim est absurdum, tum bonos odisse una cum deterioribus, tum falsos admittere propter meliores. Oportet sane bonos laudare eosque admissos in animo versare et quærere quomodo et quatenus cum veritate consentiant, adversus eos autem qui falsi sunt concertatoriam facultatem adhibere, id est eam quam logica ars suppeditat ad veritatis et mendacii distinctionem; sed et quum possumus mendacia refellere, id nec vehementer nec contumeliose facere debemus, sed cum mansuetudine veritatem persequi et mollibus argumentis menda-

δυναμιν κτήσασθαι, αὐτὴ δ' ἂν εἴη ἡ χορηγομένη ἐκ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης εἰς διάκρισιν ἀληθείας καὶ ψεύδους· δυναμένους δὲ καὶ ἀνατρέπειν τὰ ψεύδη, μήτε σφοδρῶς, μήτε ὑβριστικῶς τοῦτο ποιεῖν· ἀλλὰ σὺν πραότητι τὴν ἀλήθειαν διώκειν, καὶ μετὰ εὐμενῶν ἐλέγχων τὸ ψεῦδος ἀνατρέπειν, καὶ ὡς αὐτὸ φησι τὸ ἔπος, ψεῦδος δ' ἦν περ τι λέγεται, πράως εἰ-
κοντάς, οὐ συγχωροῦντας οὕτως ἔχειν, ὡς λέγεται, ἀλλὰ ἀοργήτως ἀκούοντας. Οὐ γὰρ συγκατατίθεσθαι δεῖν λέγει τῷ ψεῦδει τὸ πράως εἶχε, ἀλλ' ἀνεκτικῶς ἀπροῤῃσθαι, καὶ μὴ ἐκπλήττεσθαι, εἰ ἄνθρωποι ὄντες τινὲς τῆς ἀληθείας ἀποπεπτωκάσιν ἀλυσιτελῶς. Γόνιμος γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις πολλῶν διαστρόφων δοξασμάτων, δετὰν μὴ ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ὀρθῶς ἔπηται. Οὐδὲν οὖν, φησὶν ὁ λόγος, θαυμαστόν, εἰ ἄνθρωπος μηδὲν τῶν ἀληθῶν μήτε μαθὼν, μήτε εὐρών, εἰς τοῦτο τῆς ἀπονοίας ἤλθε, καὶ ἔθετο δόξας ὑπεναντίας τῇ ἀληθείᾳ. Τοῦναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστόν, εἰ μήτε μανθάνειν μήτε ζητεῖν ἐθέλων τις, αὐτομάτως τῇ ἀληθείᾳ περιέτευεν, ὥσπερ ἐκ τραγωδίας θεῶν τι ἀναφανέντι. Δεῖ οὖν συγγνωμονικῶς ἀκούειν τῶν ψευδομένων, καὶ πείρα μανθάνειν οἷων ἡμεῖς ἐκαθάρθημεν κακῶν, τῇ μὲν κοινωνίᾳ τοῦ συγγενούς ὑποκειμένοι τοῖς αὐτοῖς πάθεσι, τῷ δὲ ἀλεξικάκῳ τῆς ἐπιστήμης ἐξ ἐναντίας αὐτῶν γενόμενοι. Μέγα δὲ συντελεῖ πρὸς πραότητα καὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης θάρσος· ἡ γὰρ ἱκανῶς παρσκευα-

σμένη ψυχὴ πρὸς τὸ καταγωνίσασθαι τὰς ἐκτροπὰς τῆς ἀληθείας ἀθορύβως· οἶσει τὰς ψευδεῖς δόξας, ὡς προεκ-
λελογισμένη πάντα τὰ παρὰ τὸ ἀληθὲς ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ ἀληθοῦς κατανοήσει. Τί οὖν ταράζει τοῦτον, ὡς ἄλυτον ὄν; τί δὲ ἰσχυροῦ φαντασίαν παρέξει τούτῳ, θεσ προκατηγώνισται πᾶν τὸ ψεῦδος; Οὐ μόνον οὖν ἐκ τῆς ἡθικῆς ἀρετῆς τὴν ἀταραξίαν ἔξει ὁ ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ θαρσεῖν τοὺς τοιοῦτους ἀγῶνας. Ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν λόγων διακρίσεως. Περὶ δὲ τῆς διὰ πάντων ἀνεξαπατήτου ἐξεως, ἣν δεῖ κεκτη-
σθαι τὸν ἐπιστήμονα, εὐθὺς ἐπισυνάπτει.

XIII. 24—26.

— Ὁ δέ τοι ἔρω, ἐπὶ παντὶ τελείσθω·
μηδεὶς μήτε λόγῳ σε παρείπη, μήτε τι ἔργῳ,
πρῆξαι, μηδ' εἰπέιν, ὅ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.

Τοῦτο διὰ πάντων τείνει τὸ παράγγελμα, ἰσοδυνα-
μοῦν τῷ ἄνω που εἰρημένῳ,

Πρῆξεις δ' αἰσχρὸν ποτε μήτε μετ' ἄλλου,
μήτ' ἰδίῃ· πάντων δὲ μάλιστα αἰσχρὸς σαυτὸν.

Ὁ γὰρ ἑαυτὸν αἰδεῖσθαι μεμαθηκώς, καὶ μήτε ἐν μο-
νώσει, μήτε ἐν κοινωνίᾳ, τὴν τοῦ αἰσχροῦ πρᾶξιν ἀνε-
χόμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν φαντασίαν αὐτῆν τοῦ τοιοῦτου
παραιτούμενος διὰ τὸν εἶσω φύλακα λόγον, οὗτός ἐστιν

cium refutare, ut ipsum carmen dictat, leniter
cedentes, si quid autem falsi dicatur, non concedentes ita rem se habere, ut dicitur, sed sine ira audientes. Nam illud, *leniter cede*, non significat nos id quod falsum esse debere approbare, sed audire patienter, neque mirari, si nonnulli, quum homines sint, a veritate aberraverint nullo suo cum commodo. Fecunda enim est hominum natura multarum opinionum perversarum, quum notiones communes non recte sequitur. Nil mirum igitur, inquit carmen, si homo, qui nihil veri vel ab alio didicerit vel ipse investigaverit, eo amentiae devenerit, ut veritati contrarias opiniones animo imbibat. Nam e contrario mirandum esset, si is, qui neque discere neque quaerere vult, in veritatem forte fortuna incideret, tanquam in deum aliquem in tragœdia apparentem. Debemus igitur cum venia quadam mentientes audire et experientia discere, quantis a malis purgatione nos liberati simus, qui quum ejusdem generis committione iisdem, quibus illi, affectibus obnoxii essemus, per scientiam malis impulsatis contrariam illis vite morumque conditionem secuti sumus. Multum autem ad lenitatem confert ipsa etiam scientiae fiducia: animus enim satis praeparatus ad devias a veritate digressiones reflendas placide feret falsas opiniones, quum omnia a vero abhorrentia

secum ante in ipsa veri consideratione agitaverit. Quid igitur hunc conturbabit tanquam insolubile? quid vero firmum ei apparebit, qui omne falsum jam expugnaverit? Quare non modo morum virtute conturbationis expertus erit vir prudens, sed eo etiam, quod ejusmodi certamina non reformidabit. Haecenus de prudenti sermonum distinctione. De habitu autem erroris prorsus immuni, qui in viro prudenti inesse debet, statim subjungit.

XIII. 24-26.

----- Quod vero tibi dicam, in omni negotio ob-
[servetur]:
nemo te aut dictis aut factis adducat, ut quidquam
aut facias aut dicas, quod tibi non sit commodum.

Hoc praecipuum ad omnia pertinet et idem valet quod illud superius dictum,

Ne quid unquam turpe committas sive cum alio
sive seorsum, sed maxime omnium verere te ipsum.

Is enim qui se ipsum vereri didicit et neque solus neque in societate turpe quid admittit, sed vel ipsam ejus rei cogitationem ac speciem propter rationem, internam custodem, aversatur, ille ipse est qui nunc potest audire, *nemo te vel verbo vel*

δ δυνάμενος νῦν ἀκούειν, μηδεὶς μῆτε λόγῳ σε παρείπη, μῆτε τι ἔργῳ. Μόνος γὰρ ἀνεξάπαττος, καὶ ὑπ' οὐδενὸς οὐδαμῶς εὐπαρалоγίστος, ὁ τὴν ἀξίαν ἑαυτοῦ γνούς ἀνθρώπος, καὶ οὔτε κολακείαις θωπευόμενος, οὔτε τοῖς ἐκδειμαίνουσι ταπεινούμενος, κἂν πολέμοιο ἢ φίλοι ὀποτρασοῦν τούτων προτεινῶσιν. Ἐν γὰρ τῷ μὴ δεῖς πᾶν πρόσωπον κείται, καὶ πατήρ, καὶ τύραννος, καὶ φίλος, καὶ ἐχθρός. Οἱ δὲ τρόποι τῆς παραγωγῆς ἢ διὰ λόγων ἢ ἔργων γίνονται· λόγων μὲν, θωπευόντων ἢ ἀπειλούντων, ἔργων δέ, δωρεᾶς ἢ τιμωρίας προτεινόντων. Πρὸς πάντα δὴ ταῦτα τετειχισμένην δεῖ τὴν ψυχὴν ἔχειν τῷ ὀρθῷ λόγῳ, πρὸς τὸ ἀμειλικτον καὶ ἀδούλιτον ὑπὸ τῶν ὀπισσοῦν ἐξῴθεν προσπιπτόντων ἡμῖν ἠδέων τε καὶ λυπηρῶν. Ὁ γὰρ ὀρθὸς ἐνυπάρχων λόγος, σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἐκατέρωθεν παρστήσας τῇ ψυχῇ τοὺς ἀδαμαντίνους φύλακας, ἀνεξάπαττους ἡμᾶς διατηρήσει καὶ ἀπὸ τῆς τῶν προσηγῶν θωπείας, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν φοβερῶν καταπλήξεως· οἷς ἐπιγίνεται δικαιοσύνη ἀκριβής, ἣν παρηγγεῖλεν ἄνω που ἀσχεῖν ἔργῳ τε λόγῳ τε. Οὕτω μὲν οὖν οὐδεὶς οὐδαμῶς ἡμᾶς ἀναπείσει ἢ λόγον προσέσθαι, ἢ ἔργον διαπραξᾶσθαι, ὁ μὴ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐστὶ σύμφωνον. Εἰ γὰρ πάντων μάλιστα αἰσχυνοίμεθ' ἑαυτούς, ὅτλον ὡς οὐδεὶς ἡμῖν αἰδεσιμώτερος ἡμῶν αὐτῶν φανήσεται, οὐδὲ φοβερώτερος, ὡς προκαλέσασθαι παρὰ τὸ δέον εἰπεῖν τι τῆ πράξει. Ἐπιβλαβὲς γὰρ τῇ ψυχῇ ἐκάτερον. Τὸ δὲ ἐκείνη βλαβερὸν, τοῦτο καὶ ἡμῖν ἀσύμφορον· ἐπεὶπερ ἡμεῖς ἢ ψυχῇ. Ἀκριβῶς οὖν ἀκουστέον τοῦ θ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι· κατ'

ἐκείνου φέροντας τὴν ἀντωνυμίαν τοι, ὁ κυρίως σὺ εἶ. Ἐὰν οὖν τὸ λεγόμενον, μηδεὶς μῆτε δι' ἔργων, μῆτε διὰ λόγων, παραγάγη σέ τι ποιῆσαι ἢ εἰπεῖν, θ, τι μὴ συμφέρον ἐστὶ σοι· σὺ δὲ ἦσθα ἢ λογικὴ ψυχῇ· οὐκ ἀνέζη, ἐὰν εὔφρονῆς, τοῦ παραβλάπτοντός σε, τὸν ὄντα λογικῆ οὐσίαν. Σὺ γὰρ εἶ ἢ ψυχῇ· τὸ δὲ σῶμα, σόν· τὰ δὲ ἐκτός, τοῦ σώματος. Ἐκ γὰρ τῆς διαστάσεως ταύτης καὶ τὸ ἀσύγχυτον τηρήσεις τῶν φύσεων καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν ἥτις ἐστὶν εὐρήσεις, οὐδέποτε τὸ σῶμα, οὐδὲ τὰ ἐκτός, σεαυτὸν εἶναι τιθέμενος, οὐδ' ὑπεραγωνιῶν τούτων ὡσπερ σεαυτοῦ, ἵνα μὴ πρὸς φιλοσωματίαν καὶ φιλοχρηματίαν καθελκυσθῆς. Ὅπως γὰρ ὁ ἔσμεν ἀγνοήσαντες, καὶ οὐ τὴν ἐπιμέλειαν ποιῶμεθα συναγνοήσομεν, πάντων μᾶλλον ἐπιμελούμενοι, ἢ ἡμῶν αὐτῶν, ὧν δεῖ προηγουμένην ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Εἰ γὰρ τὸ χρώμενον τῷ σώματι ἐστὶν ἢ ψυχῇ, τὸ δὲ σῶμα ὄργανον τάξιν ἐπέγει πρὸς αὐτήν, τοῦ δὲ ὄργανου χάριν τὰ ἄλλα, πρὸς βοήθειαν τῆς βεούσης αὐτοῦ φύσεως, ἐξευρημένα· ὁτλον ὡς τοῦ ἡγουμένου καὶ πρώτου προηγουμένην τε καὶ πρώτην δεῖ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν· δευτέραν δέ, τὴν τοῦ δευτέρου. Ὅθεν οὐδὲ ὑγιείας ἀμελήσει ὁ σοφός· οὐτὶ προηγουμένου τὸ σῶμα δοξάζων, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς χρείαν αὐτὸ παιδαγωγῶν, ὅπως ἂν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῆς ἀνεμποδίστως ὑπακούῃ· καὶ ἐκ τρίτου τῶν τρίτων ἐπιμελήσεται, οἰκονομῶν τὰ ἐκτός πρὸς τὴν τοῦ ὄργανου σωτηρίαν. Πρώτης οὖν τῆς ψυχῆς, τάχα δὲ καὶ μόνης, ἐπιμελήσεται· εἴπερ ἢ τῶν μετ' αὐτὴν ἐπιμέλεια πρὸς τὴν

facinore ullo decipiat. Ille enim solus fraudibus non est obnoxius, neque facile potest a quoquam ulla ratione decipi, qui suæ sibi dignitatis conscius est et neque adulationibus capitur, nec terroribus deprimitur, utraque horum ei vel hostes vel amici objecerint. Nam quod dixit nemo, illo omnes personæ, et pater, et tyrannus, et amicus et inimicus continentur. Deceptionis vero modi aut dictis aut factis fiunt, dictis quidem blandientium vel minitantium, factis autem munera vel pœnas proponentium. Oportet ergo nos adversus hæc omnia recta ratione munitum habere animum, ut neque jucundis quæ extrinsecus nobis accidunt deliniamur, neque acerbis in servitutem redigamur. Recta enim ratio nobis insita custodes animo utrinque adamantinos, temperantiam et fortitudinem, apponens nos tum a gratorum hominum blanditiis, tum a consternatione, terribilium comite, tutos præstabit; quibus virtutibus exacta illa justitia accedit, quam et in factis et in dictis exercendam esse superius monuit. Nobis igitur sic instructis nemo unquam persuadebit, ut aut verbum proferamus, aut facinus committamus, quod rectæ rationi non sit consentaneum. Si enim

omnium maxime nos vereamur, manifestum est, neminem nobis aut magis reverendum aut reformidandum, quam nosmet ipsos, visum iri, ut ad aliquid dicendum vel faciendum præter officium nos inducat. Horum enim utrumque animo noxium est. Quod autem illi damnosum, id nobis quoque incommodum est, quandoquidem nos sumus animus. Ad illud igitur accurate animum intendamus oportet, quod tibi non sit commodum, referentes hoc pronomem tibi ad id quod proprie tu es. Si id igitur quod præcipitur sit, nemo te nec factis nec dictis adducat, ut aliquid aut facias aut dicas, quod tibi non sit commodum, tu autem sis animus ratione præditus, nequaquam patieris, si sapias, alium tibi detrimentum importare, quoniam natura intelligens es. Tu enim es animus, corpus vero, tuum; externa autem, corporis. Namque hæc distinctione naturarum confusionem vitabis et quæ sit humana natura reperies, si nec corpus, nec externa unquam te esse existimes, nec de iis tanquam de te ipso sollicitus sis, ne ad nimiam corporis curam et divitiarum cupiditatem impellaris. Omnino enim, si quid ipsi sumus nesciamus, id etiam, cujus cura nobis habenda sit, simul ne-

ταύτης προκοπὴν τείνει. Πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὴν ἀρετὴν, τοῦτο ἦν, ὃ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστιν· ἢ γὰρ συμφέρον ἢ ἀρετὴ, τούτῳ τὸ παρ' ἐκείνην ἀσύμφορον. Κύκλον οὖν περιβάλλεσθαι συμβουλεύει τῶν ἀρετῶν φυλακτικὸν ὁ μὴδὲν πείθεσθαι δεῖν λέγων τῷ πειρωμένῳ τῆς ἀρετῆς ἀπάγειν, δι' ὅλον ἂν ἔργων ἢ λόγων τῆς πρὸς τὸ χειρὸν ἐκτρεπούσης πειθοῦς προσαγάγῃ τὴν πείραν· ὅλον, μὴ ὑποσχέσεις προσάγων τύραννος, ἢ ταύτας ἔργῳ βεβαιῶν· μὴ ἀπειλαῖς θορυβῶν, ἢ αἰχίαις βιαζόμενος· μὴ φίλιον πρόσωπον, τῇ οικειότητι τὴν ἀπάτην ἐπικρυπτόμενον, ἀπαγάγῃ σε τοῦ συμφέροντος τῇ ψυχῇ. Ἦν δὲ ἀλήθεια καὶ ἀρετὴ τὰ ταύτην ὠφελοῦντα μόνα. Ἀνεξαπάτητος δὲ ἔσῃ, εἰ τὴν οὐσίαν τὴν σαυτοῦ γνοῦς, ἥτις τέ ἐστι, καὶ ἢ φύσει ἔοικε, τῆς πρὸς ἐκεῖνο ὁμοιώσεως ἀπὸ τῆν ἐπιμέλειαν ἔχους· πᾶν δὲ τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἀπάγων μεγίστην ἡγοῖτο ζημίαν. Τοῦτο γὰρ ἦν, ὃ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι, τὸ τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀπάγων· ἐπειδὴ καὶ βέλτερον ἡμῖν ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν τοιαύτην ὁμοίωσιν σέρον. Τί οὖν προσάξει τις ἱκανὸν ἀποστῆσαι ἡμᾶς τῆς πρὸς θεὸν

ὁμοιώσεως καὶ φιλοσοφίας; χρημάτων ὄσιν ἢ ἀχαίρεισιν; Ἀλλὰ μεμαθήκαμεν μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ προσέσθαι ταῦτα καὶ ἀποτίθεσθαι· καὶ τὸ ἀστατον τῆς κτήσεως αὐτῶν ἡμᾶς οὐ λανθάνει. Τί γάρ; ἂν μὴ οὗτος αὐτὰ ἀφέληται, κλέπτης αὐτὰ οὐκ ἀχαίρησεται; καὶ γενναίως αὐτῶν ὑπομενοῦμεν τὴν ἀποβολὴν ὑπὸ τοῦ μὴ ἔγοντος. Ναυάγιον αὐτὰ οὐ παρηιρήσεται; πόσοι δὲ ἄλλοι τρόποι διαφθορὰν χρημάτων ἐπάγουσιν; Ὡν ἕνεκα καὶ τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς λογιζόμεθα λόγον, ἔκουσίαν πενίαν μετὰ τοῦ καλοῦ ἀνταλλακτόμενοι χρημάτων, καὶ μετ' εὐλογίστου αἰτίας αὐτὰ ἀποδοῦμενοι, καὶ τσοσούτου τὴν ἀρετὴν ὀνοῦμενοι, ὅσων ἂν ἡμᾶς βλάβητῃ ὁ ταύτης παρακινεῖν ἐπιχειρῶν. Ἀλλὰ στρεβλώσεις προσοίσει, καὶ θάνατον. Πρόχειρον οὖν πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεσθαι, ὡς οὐγ' ἡμεῖς ταῦτα πεισόμεθα, εἴαν γε τὸ ἡμεῖς τηρῶμεν· ἀλλὰ τὸ σῶμα ἔσται τὸ ὑβριζόμενον· τὸ σῶμα τὸ ἀποθνήσκον, οὐδὲν παρὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν πάσχον. Φύσει γάρ ἐστι θνητόν, καὶ τμητόν, καὶ μυρίοις ὑποκειμένον πάθεσιν, ἃ τυράννου μᾶλλον ἢ τυγχούσα νόσος ἐπιπάγει. Τί οὖν φεύ-

sciemus, et omnia magis, quam nosmet ipsos curabimus, quorum præcipua cura haberi debet. Si enim id quod corpore utitur animus est, corpus vero cum eo comparatum instrumenti vice fungitur, instrumenti autem istius gratia reliqua etiam ad juvandam fluxam ejus naturam inventa sunt, manifestum est, illius quod omnium primum et caput est curam præcipuam primamque esse habendam, secundam autem ejus quod secundum est. Unde nec valetudinem negliget vir sapiens; non quod corpus primum quiddam existimet, sed ut ipsum ad animi usum ita accomodet, ut ejus actionibus proutem obtemperet : tertio vero loco eorum curamaget, quæ tertia sunt, atque ea quæ externa sunt ad instrumenti conservationem adhibebit. Animum igitur primum curabit eumque fortasse solum, siquidem illorum quæ eo inferiora sunt cura ad ejus profectum pertinet. Quidquid autem est præter virtutem, hoc ipsum est, quod *tibi non sit commodum* : cui enim prodest virtus, eidem obest quod ab ea abhorret. Ille igitur nobis auctor est, ut circumducto circulo virtutes muniamus, qui dicit non oportere nos auscultare ei qui a virtute nos conatur abducere, quibuscunque demum factis aut dictis ad deterius nos alliciendi periculum fecerit : verbi gratia, ne tyrannus promissa faciens aut ea *re* præstans, ne minis territans aut cruciatibus adigens, ne persona amici familiaritatis specie fraudem occultans ab eo te abducat quod animo prodest. Sola autem ei prosunt veritas et virtus. A fraude vero tutus eris, si substantiam tuam intelligens, quæ sit et cujus similitudinem naturâ præ se ferat, illam ejus simili-

tudinem studiosè conservaveris, id autem omne quod ab ea similitudine abducit damnatum esse maximum existimaveris. Hoc enim illud est, *quod tibi non sit commodum*, i. e. quodcumque a divina similitudine abducit; quandoquidem id nobis *commodum* est, quod ad talem similitudinem perducit. Quid igitur asferet aliquis tanta vi præditum, ut nos a divina similitudine et philosophia abducat? num pecuniarum donationem aut ademptionem? atqui didicimus has recta cum ratione et accipere et amittere, neque nos latet, quam incerta earum possessio sit. Quid enim, si hic eas non adimat, nonne fur eas auferet? et magno animo nos illarum jacturam patiemur ab eo qui divitias non habet. Nonne naufragium nos iis spoliabit? Quot vero sunt alii modi quibus divitiæ amittuntur? Quamobrem nos et virtutis rationem habebimus, paupertatem honestam cum divitiis sponte commutantes easque justa de causa abjicientes et tanti redimentes virtutem, quantum est detrimentum quod is nobis importet, qui ab ea nos dimovere conatur. Atqui ille tormenta et mortem asferet. Ad hæc igitur promptum est respondere, non nos hæc esse passuros, siquidem illud nos tueamur, sed corpus esse quod cruciabitur, corpus quod morietur, nihil præter naturam suam passurum. Est enim naturâ suâ mortale et sectile et malis obnoxium innumeris, quæ quilibet morbus magis quam tyrannus potest inferre. Cur ea igitur fugimus, quæ effugere non possumus? ac non potius ea conservamus, quorum conservatio penes nos est? Quod enim natura sua mortale est, id capite damnatum nos nullo modo a morte liberare pos-

γομεν ἂν οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν φεύγειν; οὐ τηρούμεν δὲ μᾶλλον, ἃ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τηρῆσαι; Τὸ γὰρ θνητὸν φύσει καταδεδικασμένον θανάτῳ οὐκ ἔστιν ὀτιοῦν ποιῶντας ἐκσωῆσαι τούτου· τὸ δὲ ἀθάνατον ἡμῶν (ὅπερ ἔστιν ἡ ψυχὴ καὶ ἡμεῖς) δυνατὸν ἀρετῇ κοσμησθαι μὴ μαλακισθέντας περὶ τὸν ἀπειλούμενον θάνατον. Ὅν εἰ μετ' εὐλόγου αἰτίας ὑπομείνωμεν, κοσμήσομεν τῇ ὀρθῇ προαιρέσει τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως. Ταῦτα δὲ ἔστι τὰ μεγάλα, ὧν ἂν ἄλλος ἄλλῳ προτείνειεν τι παθεῖν, ἢ ἀποτίσαι· τὰ δὲ εἶσω τῆς ψυχῆς ἀδούλωτα ἄλλῳ, καὶ ἐλευθερα, ἐὰν ἡμεῖς ἐθέλησωμεν· ἐὰν μὴ τῇ πρὸς τὸ σῶμα, ἢ τὰ ἐκτός, ἀμέτρῳ προσπαθεῖα τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἐκόνας δουλαγωγῆσωμεν, ζωῆς ἐφημέρου καὶ χρημάτων τὸ ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς ἀποδιδόμενοι. Ταῦτα ἡμῖν εἰσηγείται τὸ προκείμενον παράγγελμα ἐπὶ παντὶ τελεῖν, δι' ὧν τὸ μόνιμον καὶ ἀπαράγωγον τῆς ἀρετῆς ἐπισφραγίζεται. Ἀλλὰ ἐπὶ τὰ ἐξῆς μετίωμεν, πρὸς τὸ αὐτὸ δόγμα τὴν ἀναφορὰν ἔχοντα.

XIV. 27—29.

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μῶρα πέληται.
Δεῖλοῦ τοι πρήσσειν τε λέγειν τ' ἀνόητα πρὸς ἀνδρός·
ἀλλὰ τάδ' ἐκτελεῖν, ἃ σε μὴ μετέπειτ' ἀνίησει.

Ἡ εὐβουλία καὶ γεννᾶ τὰς ἀρετάς, καὶ τελειοῖ, καὶ συνέρχει, μήτηρ ἅμα καὶ τιθήνη καὶ φύλαξ αὐτῶν γενο-

μένη. Βουλευομένων γὰρ ἡμῶν ἐφ' ἡσυχίας ὄν τινα τρόπον γρηῃ ζῆν, τὸ τῶν ἀρετῶν προαιρεῖται κάλλος. Ἐκλογμένη δὲ διαθελεῖν γενναίως πάντας τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας, καὶ συνεπιθεῖσα τῇ κτήσει τῶν καλῶν ἤδη, κὰν ταῖς τῶν περιστάσεων ταραχαῖς τηρεῖ τὴν γνώμην ἀκέραιον, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἐξωθεν θορυβοῦντων ἐκπλητομένη πρὸς τὸ μεταθέσθαι ἄλλον εὐδαίμονα εἶναι βίον, ἢ ἐκείνον, ὃν ἐφ' ἐαυτῆς ἐλογίσαστο κάλλιστον. Ὅθεν τρία γίνεται τῆς εὐβουλίας τὰ ἔργα. Πρῶτον, ἐκλογὴ τοῦ ἀρίστου βίου· δεύτερον, ἀσκησις τοῦ προαιρεθέντος· τρίτον, τήρησις ἀμετάστατος τῶν μελετηθέντων ὀρθῶς. Τούτων δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔστιν ὁ πρὸ ἔργου λόγος, ὁ τὰς ἀρχὰς τῶν πράξεων ὑποτιθέμενος. Τὸ δὲ μέσον, ὁ σὺν τῷ ἔργῳ λόγος, ὁ προσβιβάζων ἕκαστον τῶν πραττομένων ταῖς ἡγουμέναις ἀρχαῖς. Τὸ δὲ τρίτον, ὁ ἐπὶ τῇ ἔργῳ λόγος ἀναλογιζόμενος τὰ πέπραγμένα, καὶ κρίνων εἰ δεόντως πέπρακται. Διὰ πάντων δὲ τὸ τῆς εὐβουλίας καλὸν ἐπαυθεῖ, νῦν μὲν κούσσης τὰς ἀρετάς, νῦν δὲ ἐκτεροσύνης, καὶ φρουρούσης ἐκ τρίτου. Ὡς ὀρχήν τε καὶ μέσσα καὶ τελευτὴν τῶν ἀγαθῶν ἐν ταύτῃ ἡμῖν κεῖσθαι, τὴν τε ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν διὰ ταύτης μόνης ἡμῖν παραγίνεσθαι, καὶ τὴν τῶν ἀρετῶν τελειώσιν. Λογικῆς γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν οὐσης, καὶ διὰ τοῦτο βουλευτικῆς, οἰκεία δὲ προαιρέσει πρὸς τὸ εὖ ἢ κακῶς βουλεύεσθαι προσαγομένης, ἢ μὲν κατὰ φύσιν ζωῇ σώσει τὴν οὐσίαν αὐτῆς, ἢ δὲ παρὰ τὸ δεόν αἴρεσις

sumus; at quod immortale habemus (animum dico et nos), virtute possumus ornare, si intentata morte non frangamur. Quam si justa de causa patiamur, naturæ necessitatem recto instituto exornabimus. Hæc utique sunt magna illa, quorum aliquid aliis alii patiendum aut luendum possit intentare: illa vero, quæ sunt intra animum, servitutis immunita sunt et libera, modo nos voluerimus, nisi immodica erga corpus aut res externas affectione commoti ultra libertatem nostram in servitutem converterimus atque animi bonum brevi vita et divitiis vendiderimus. Hæc nos docet hoc præceptum in omni re observare, quibus virtutis stabilitas et constantia confirmatur. Sed ad sequentia, quæ ad idem dogma referuntur, transeamus.

XIV. 27-29.

Consilium vero cape ante rem gerendam, ne stulta
[siant];
hominis enim miseri est facere et dicere, quæ stulta
[sunt].
At tu ea perage, quæ tibi postea non sint molesta.

Prudentia quæ in consiliis rite capiendis versatur virtutes et parit et perficit et conservat, quia eorum parens simul et nutrix et custos est. Nobis enim tranquillo animo deliberantibus, quæ vitæ ratio sit ineunda, hæc virtutum eligit pulchritu-

dinem. Quum autem virtutis causa omnia certamina fortiter ineunda esse decreverit, atque in iis quæ pulchra sunt comparandis se jam exercuerit, in ipso etiam casuum tumultu sententiam integram conservat, nec iis quæ foris conturbant ita percellitur, ut mutata sententia aliam felicem esse vitam existimet præter eam quam secum optimam judicavit. Unde triplex fit recti consilii munus, primum, optimæ vivendi rationis delectus; secundum, exercitatio ejus quam delegimus; tertium, constans eorum observatio, quæ recta exercitatione comparavimus. Horum autem primum est ratio illa quæ opus præcedit et actionum principia ponit. Medium vero est ratio opus ipsum comitans, quæ singulas actiones ad principiorum ductum componit. Tertium autem, ratio illa quæ post opus res factas examinat et judicat num recte factæ sint. In omnibus vero elucet consilii recte capti bonitas, quia virtutes primum parit, deinde nutrit, tum custodit. Quo fit ut in ea re et principium et medium et finis bonorum nobis posita sint atque ex hac sola tum malorum liberatio, tum virtutum perfectio nobis contingat. Quum enim natura nostra ratione prædita atque ideirco ad deliberandum apta sit, sua vero voluntate ad capiendam vel recta vel prava consilia adducatur, vitæ naturæ legibus convenienter acta substantiam ejus

διαφθείρει ἐφ' ὅσον ὄϊόν τε. Φθορὰ δὲ ἀθανάτου πράγματος κακία, ἧς ἀβουλία μήτηρ, ἣν ἐκφυγεῖν ὁ λόγος παραινεῖ ὅπως μὴ μῦθρα πέληται. Μῦθρα δὲ τὰ ἄθλια καὶ κακά. Τὸ γὰρ λέγειν ἢ πράσσειν ἀνόητα δειλοῦ πρὸς ἀνδρὸς ἔστιν, ἀντὶ τοῦ, κακοδαίμονος ἴδιον ἀνθρώπου. Εἰ δὲ βουλευοῖο πρὸ ἔργου, οὔτε ἐρεῖς τι, οὔτε πράξεις, ἀνόητον, ἐφ' οἷς ἀνίσθαι ἀνάγκη τοὺς τῆ ἀβουλία ὑπευθύνους. Τὸ γὰρ σαθρὸν τῆς αἰρέσεως τῆ μεταμελεῖς ἐλέγχεται πείρα δεῖξαν τὴν βλάβην, ὡσπερ αὖ τὸ τῆς εὐβουλίας γενναῖον πρὸς τὸ μόνιμον ἀγεί τῆς ἐκλοῆς, ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων τὴν ὠφέλειαν ἐπιδεικνύμενον ὠφέλειαν δέ, οὐ τὴν τοῦ σώματος, οὐδὲ τὴν τῶν ἐκτός, ἀλλὰ τὴν ἡμῶν αὐτῶν, οἷς καὶ τὸ βουλεύεσθαι πρὸ ἔργου παραγγέλλεται, καὶ ταῦτα ἐκτελεῖν, ἢ μὴ ἀνιήσει ἡμᾶς· ἡμᾶς δὲ ὅλην ὅτι τὴν ψυχὴν. Τί γὰρ ὄφελος ἐπιπορίαις, ἢ φόνους, ἢ ἄλλαις τισὶ κακοπραγίαις ληίσασθαι χρήματα, καὶ πλουτεῖν τὰ ἔξω, πενόμενον τὴν ψυχὴν τῶν ἐπιβαλλόντων αὐτῇ καλῶν καὶ πρὸς τοῦτο ἢ ἀναισθήτως ἔχειν, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐπιτείνειν τὸ κακόν, ἢ εἰς αἴσθησιν τῶν ἐργασμένων ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἔλκομενον στρεβλοῦσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ δειμαίνειν τὰ ἐν ἄθου κολαστήρια· καὶ μόνην ἴασιν ἐξευρίσκειν τὴν εἰς τὸ μὴ εἶναι καταφυγὴν, ὅθεν αὐτῷ παρίσταται κακῶ τὸ κακὸν ἴασθαι, φθορὰ τῆς ψυχῆς τὴν κακίαν παραμυθουμένῳ, καὶ τὴν μετὰ θάνατον οὐδένοιαν ἐαυτοῦ καταψηφίζεσθαι φυγῆ τῶν

τῆς κρίσεως πόνοις; Οὐ βούλεται γὰρ ὁ κακὸς ἀθάνατον εἶναι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, ἵνα μὴ ὀπομείνῃ τιμωρούμενος. Καὶ φθάνει τὸν ἐκεῖ δικαστὴν, θάνατον ἐαυτοῦ παντελῆ καταψηφίζόμενος, ὡς πρέπον τὴν πονηρὰν ψυχὴν μὴδὲ εἶναι. Ἄλλ' οὗτος μὲν, ὡς ἀβουλία πρὸς κακίαν ὑπενεγχεῖς, εἰκότως ἀμετρία τὴν κατ' ἐαυτοῦ ψῆφον ἐκφέρει· οἱ δὲ ἐν ἄθου δικασταί, ἅτε πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα τὴν κρίσιν ποιούμενοι, οὐ κρίνουσι μὴ εἶναι δεῖν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ πονηρὰν μὴ εἶναι, καὶ ὅπως ἂν μετριάσῃ τὸ κακὸν αὐτῆς πραγματεύονται, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς φύσεως τὰς κολάσεις ἐπάγοντες, ἱατροῦ δίκην, τομαῖς τε καὶ καύσεσι τὰ χειρῶνεια ἔλκη θεραπεύοντες· καὶ τῶν ἡμαρτημένων δίκας εἰσπράττοντες, μετανοία ψυχῆς τὴν πονηρίαν ἀφανίζειν πειρώμενοι· οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐξιστάντες τοῦ εἶναι, ἀλλ' εἰς τὸ εἶναι μᾶλλον ἐπανάγοντες τῆ τῶν λυμαινομένων παθῶν ἐκκαθάρσει. Κινδυνεύει γὰρ εἰς τὸ μὴ εἶναι ὑποφέρεσθαι ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ διὰ τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπῆς, τῆ δὲ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀνακλήσει πρὸς τὴν οὐσίαν τὴν αὐτῆς ἐπανάγεται, καὶ ἀπολαμβάνει καθαρὸν τὸ εἶναι, ὃ τῆ συμμίζει τῶν παθῶν ἐκχραίνεται. Διὸ πειρᾶσθαι δεῖ μάλιστα μὲν μὴ ἁμαρτάνειν, ἁμαρτάνοντας δὲ σπεύδειν ὡς ἐπὶ ἱατρικῆν τῆς πονηρίας τὴν δίκην, ἐπανορθουμένους τὴν ἀβουλίαν τῆ κρείττονι βοηθεῖα. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ εἶναι ἀγαθοὶ ἐκπεπτόκαμεν, τοῦ γίνεσθαι γοῶν ἀντιλαθώμεθα μεταμελεῖα εὐγνώμονι τὴν θείαν ἐπανόρθωσιν εἰσδεχόμενοι. Ἡ δὲ μετάνοια

conservat, pravorum autem electio eam quoad fieri potest corrumpit. Immortalis vero rei corruptio est malitia, cujus parens est illa temeritas, quam vitare nos hortatur carmen, *ne fiant stulta*. Sed *stulta* sunt, quæ misera et mala. Nam *stulta dicere aut facere miseri hominis est*, id est, infelicis hominis proprium. Sin autem *ante opus delibaveris, nihil neque dices neque facies, quod stultum sit*; ubi quæ necesse est temeritatis reos molestia affici. Namque electionis futilitas pœnitentiâ arguitur, damno experientia demonstrato, sicut e contrario consilii recte capti probitas ad electionis nos stabilitatem perducit, in ipsis factis utilitatem ostendens, utilitatem vero non corporis, nec rerum externarum, sed nostrâ ipsorum, quibus etiam *ante opus consulere præcipitur atque ea facere quæ nobis non sint molesta*, nobis vero, nimirum animo. Quid enim homini prosit perjuriis aut cædibus aut aliis ejusmodi maleficiis divitias parare externisque opibus abundare, iis bonis indigenti, quæ ad animum pertinent, atque id vel non animadvertere ideoque malum augere, vel ad faciendorum sensum conscientia perducto torqueri animo et pœnas apud inferos metuere solumque remedium invenire per fugium ad mortem, unde malum malo sanare cogitat qui animi interitu malitiam suam

consolatur et sibi post obitum extinctionem discernere, ut judicii molestias effugiat? neque enim vult sceleratus animum suum immortalem esse, ne sempiternis pœnis addictus permaneat. Itaque judicem qui est apud inferos prævertit, perpetuæ morti se ipse adjudicans, quasi improbum animum ne esse quidem conveniat. Atque hic quidem consilii inopia in vitium prolapsus merito intemperanter sententiam adversus se fert: qui vero apud inferos judices sunt ad veritatis normam judicium dirigentes non decernunt animum omnino non esse, sed non sceleratum esse debere, atque id operam dant, ut malum quo ille laborat ne nimium sit, adhibitis ad servandam naturam castigationibus, medicorum more, qui periculosissima ulcera secando et urendo curant, atque pœnas scelerum ideo exigunt, ut animi improbitas pœnitentia deleatur, non ipsam ejus substantiam e rerum natura tollentes, sed potius perturbationum quibus corruptus erat liberatione ad vitam revocantes. Imminet enim humano animo periculum, ne in mortem incidat, quum ad id quod est præter naturam deflectit; quum autem ad id quod est naturæ conveniens revocatur, ad suam ipsius naturam reducitur puramque substantiam recuperat, quæ affectuum prius mixtura corruppebatur.

αὐτῆ φιλοσοφίας ἀρχὴ γίνεται, καὶ τῶν ἀνοήτων ἔργων τε καὶ λόγων φυγὴ, καὶ τῆς ἀμεταμελήτου ζωῆς ἢ πρώτης παρασκευῆ. Ὁ γὰρ καλῶς πρὸ τῶν πράξεων βουλευόμενος οὐ περιπίπτει λύπαις ἀκουσίαις, οὐδὲ λανθάνει τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις διδούς, ὧν τὰ συμπεράσματα καὶ τὰς ἐκβάσεις οὐκ ἀσμενίζει, ἀλλ' αἰεὶ τὸ παρὸν συντίθησι, τῶν ἄλλως ἐπισυμβαίνοντων τὰς τύχας ἐκλογιζόμενος. Διὸ οὕτε προσδοκία τῶν λεγομένων ἀγαθῶν τὸ ὄντως ἀγαθὸν ἂν παρίδοι, οὕτε φόβος τῶν ἐναντιῶν τὴν τοῦ κακοῦ πρᾶξιν αἰρήσεται· ἐσπίωσι δὲ τῆ γνώμῃ πρὸς τοὺς θεοὺς κακῶνας τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀπειθῦνει. Ἴνα δὲ γνῶσις ὅτι δεῖ λουῖ πρὸς ἀνδρός ἐστι πράσσειν τε καὶ λέγειν ἀνόητα, ὅρα Μῆδειαν τὴν ἐν τῇ τραγωδίᾳ τὰ κατ' αὐτὴν ὀδυρομένην· ἥτις ἀβουλήτως τοὺς οἰκειοτάτους προδοῦσα δι' ἔρωτα ἔκτοπον ἀνδρὶ ξένῳ ἑαυτὴν ἐνεχείρισεν· ἔπειτα ὀλιγωρουμένη ὑπὸ τούτου, ἀφόρητα πάσχειν οἴεται· καὶ ἐκ τῆς οἰήσεως ταύτης ἀκούεις οἶα βοᾶ·

Διὰ μου κεφαλῆς φλόξ οὐρανία
βαίη·

καὶ πρόβεισι εἰς ἔργα παράνομα· πρῶτον ἀνόητως ἐπευχομένη μὴ γεγενῆσθαι τὰ γένομενα, εἶτα μανικῶς κακοῖς ἰᾶσθαι τὰ κακὰ πειρωμένη τὴν τῆς ἀβουλίας

ἀρχὴν ἐξαλείφειν οἴεται τέλει χεῖροσι, παιδοκτονία προπετεῖ τὴν ἀβουλον παιδοποιεῖν ἀρνούμενη. Εἰ δὲ βούλει, τὸν Ἰλαμένονα θέασαι τὸν Ὀμήρου, δε τῆς ἀμετρίας τοῦ θυμοῦ διδοῦς δίκας οἰμώζων ἀναφωνεῖ·

— ἀλλ' ἀλαλύκτημαι, κραδίη δέ μοι ἔξω.

Καὶ τὸ πυρῶδες τῶν ὀμμάτων, ὃ πάλαι ὑπὸ τῆς θυμικῆς διαθέσεως ἐξήπτετο, μεταπεσόντων αὐτῶ τῶν πραγμάτων, τοῖς τῶν δακρῶν ὄμβροις κατέψυχε. Τοιοῦτος γὰρ πᾶς ἀνόητος βίος, τῆδε κάκεισε τοῖς ἐναντίοις πάθει μεταπίπτων, ἐν ἡδοναῖς μὲν ἐστι μισητός, ἐν δὲ λύπαις ἔλεινός, καὶ θαρβῶν προπετής, καὶ δεδιὸς ταπεινός· καὶ ὄλιος τοῦ τῆς εὐβουλίας γενναίου φρονήματος ἀμοιρῶν τῇ τύχῃ συμμεταβάλλει τὴν γνώμην. Ἴνα οὖν μὴ τοιούτων δραμάτων ἀναπιμπλώμεθα, πράσσοντες καὶ λέγοντες ἀνόητα, τῷ ὀρθῷ λογισμῷ διὰ πάντων ἡγεμονίᾳ χρῆσώμεθα, τὸ Σωκρατικὸν ἐκεῖνο πληροῦντες, « ὡς ἐγὼ οὐδενὶ οἶός τέ εἰμι πειθεσθαι τῶν ἐμῶν, πλην τῷ λόγῳ, δες ἂν μοι λογιζόμενῳ ὀρθὸς φαίνεται. » Ἡμῶν δὲ ἐστίν, ἀλλὰ οὐχ ἡμεῖς, πάντα ὅσα πρὸς ὑπηρεσίαν τῆ λογικῆ οὐσία δέδοται, ὅσον θυμός, ἐπιθυμία, αἰσθησις, αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ εἰς ὄργανου χρεῖαν ταῖς δυνάμεσι ταύταις παρειλημμένον· ὧν οὐδενὶ χρῆ πείθεσθαι, πλην, ὡς

Summa igitur danda nobis est opera, ne quid peccemus, sin autem peccavimus, ut festinemus ad pœnam, tanquam improbitatis medicinam, ut consilii inopiam præstantiori auxilio corrigamus. Quum enim semel bonitate excidimus, eam saltem, admissa correctione divina, per justam pœnitentiam recuperemus. Hæc vero pœnitentia philosophiæ principium est stultorumque sermonum atque operum fuga primaque ad vitam non pœnitendam præparatio. Is enim, qui priusquam agat consilium mente circumspicit, non incidit præter voluntatem in molestias, nec imprudens ea principia et fundamenta ponit, quorum conclusionem et exitum non libenter admittit, sed semper presentia componit, consideratis eorum quæ aliter contingunt casibus. Quocirca nec eorum, quæ bona dicuntur, exspectatione id quod vere bonum est negliget, nec metu contrariorum malum facinus committet, sed mente semper intenta ad divinas leges vitam suam dirigit. Ut autem scias *miseri esse hominis ea et facere et dicere, quæ stulta sunt*, Medeam illam in tragœdia intueri, vicem suam deplorantem, quæ suis temere proditis vesano amore capta se in hominis peregrini manus tradidit; postea vero, quum ab eo negligeretur, intolerabilia pati se existimat, atque ea opinione ducta sic, quomodo audis, exclamat:

Utinam flamma celestis per meum caput
eat,

et procedit ad facinora nefaria, primum stulte optans, ut non acciderint quæ acciderunt, deinde furenter malis mala curare tentans initium temeritatis pejori sine se delere putat, temerariam liberorum procreationem præcipit eorum necesse infilians. Quodsi placet, Homericæ Agamemnonem aspice, qui dum iræ immodicæ penas dat ejulans exclamat:

— perturborque animo nec cor manet intus.

Atque illum œulorum ardorem, qui pridem iracundia accendebatur, rebus ei minus prospere cedentibus, lacrimarum imbri restinxit. Talis enim est, quicumque inconsiderate vitam agit, contrariis affectibus huc illuc agitatus; in jucundis quidem rebus invisus est, in tristibus vero miserabilis, et quum confidit temerarius, quum metuit dejectus; atque in universum recto generosæ mentis consilio destitutus sententiam cum fortuna mutat. Ne igitur ejusmodi fabulis repleti ea *faciamus et dicamus, quæ stulta sunt*, recta ratione in omnibus duce utamur, Socratis illud dictum observantes: « ego vero nulli meorum possum obtemperare, nisi rationi, quæ mihi reputanti recta videatur. » Nostra vero, non autem nos, sunt omnia illa, quæ ministerii loco naturæ intelligenti data sunt, ut ira, cupiditas, sensus, corpus ipsum, quod instrumenti vice facultatibus istis assumptum est: quorum nulli obtemperandum, nisi, ut ait ille,

φῆσι, τῷ ὀρθῷ λόγῳ, τουτέστι τῷ λογικῷ κατὰ φύσιν διατεθέντι. Τοῦτο γὰρ καὶ διοραῖν δύναται ἀλεκτέα τε καὶ πρακτέα. Λόγῳ δὲ ὀρθῷ πείθεσθαι καὶ θεῷ, ταῦτόν ἐστι. Τὸ γὰρ λογικὸν γένος εὐμοιρῆσαν τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ταῦτα βούλεται ἃ ὁ θεὸς ὀρίζει νόμος· καὶ γίνεται σύμφηρος θεῷ ἢ κατὰ θεὸν διακειμένη ψυχῇ, καὶ πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποθλόπουσα πράττει ἃ ἂν πράττη. Ἢ δὲ ἐναντίως διακειμένη πρὸς τὸ ἄθεον καὶ σκοτεινὸν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φερομένη, ἅτε τῆς μόνης τῶν καλῶν στάθμης, νοῦ καὶ θεοῦ, ἀποπεσοῦσα, πλανᾶται. Τοσαῦτα μὲν καὶ τοιαῦτα τῆς εὐβουλίας τὰ ἀγαθὰ, καὶ τῆς ἐναντίας διαθέσεως τὰ κακὰ. Τὸ δὲ βουλεύεσθαι πρὸ ἔργου, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς, καὶ τῆς οἰήσεως ἐκκόπτει τὰς ἀφορμὰς, καὶ πρὸς ἐπιστήμης ἀνάληψιν παρακαλεῖ, καὶ τὸν ἥριστον ἡμῖν προξενεῖ βίον, εἴπερ καὶ τὸν ἀριστον· δηλοῦται δὲ ταῦτα διὰ τῶν ἑξῆς.

XV. 30—31.

Ἠρῆσε δὲ μὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι, ἀλλὰ διδάσκει
ὅσα κερῶν, καὶ τερπνότατον βίον ὡς διαίτες.

Τὸ μὲν μὴ ἐγγεῖρῃν οἷς οὐκ ἴσμεν, ἀναμαρτήτους ἡμᾶς διαφυλάττει μόνον· τὸ δὲ διδάσκεισθαι τὰ πρὸς τὴν ἀρίστην ζωὴν συντείνοντα, πρὸς τῷ ἀναμαρτήτῳ, καὶ τὴν κατόρθωσιν ἐν ταῖς πράξεσιν ἡμῖν παρέχεται.

Ἢ μὲν γὰρ σύνεσις τῆς ἀγνοίας τὴν ἐκ τῆς οἰήσεως ἐγειρομένην προπέτειαν ἐκκόπτει· ἢ δὲ τῆς ἐπιστήμης κτήσις τὸ τῶν ἐνεργειῶν ἀπαρεμποδιστὸν οἰδῶσιν. Ἀμφότερα δὲ καλὰ, καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἴσμεν, καὶ τὸ γινῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν· οἷς ἔπεται βίος ὁ ἀριστος ἄμα καὶ ἡδιστος. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ οἰήσεως μὲν καθαρῶν, ἐπιστήμης δὲ πλήρης· ἐπὶ μηδενὶ μὲν ἐπαίρομενος ὧν οὐκ οἶδε, μανθάνειν δὲ ἐθέλων ὅσα ἀξία μαθήσεως. Ἄξια δὲ ἐκεῖνα μόνον, ὅσα πρὸς τὴν θεῖαν ὁμοίωσιν ἡμᾶς ἀνάγει· ὅσα ποιεῖ βουλεύεσθαι πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μῶρα πέληται· ὅσα οὐκ ἔξ παραέσθαι ὑπ' οὐδενὸς οὔτε λόγῳ, οὔτε ἔργῳ· ὅσα διακρίνειν ἱκανοὺς ποιεῖ τῶν προσπιπτόντων λόγων τὸ διάφορον· ὅσα τὰς δαιμονίους τύχας πρῶτος φέρειν καὶ ἴσθαι πείθει, καὶ τὴν θανάτου καὶ πενίας ἀφοβίαν διδάσκει, καὶ δικαιοσύνης ἀσκήσιν, καὶ γαστρὸς καὶ τῶν περὶ τὴν γαστέρα τὴν ἐγκράτειαν· ὅσα τοὺς τῆς φιλίας νόμους εἰσηγεῖται, καὶ τὴν γονέων τιμῆν· ὅσα τῶν κρειττόνων γενῶν τὸ σέβας ὑποδείκνυσι. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἃ διδάσκεισθαι χρῆναι φησὶν ὁ παρὼν λόγος, οἷς ἔπεται βίος ὁ τερπνότατος. Ὁ γὰρ ἀρετῆ διαπρέπων καὶ ἡδονὰς ἀμεταμελήτους καρποῦται μιμουμένης τὸ τῆς ἀρετῆς μόνιμον. Πέφυκε γὰρ πᾶσα ἡδονὴ ἐνεργείας ἡστισσοῦν εἶναι παρακολούθημα. Οὐ γὰρ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὴν ὑπόστασιν ἔχει, ἀλλ' ἐπακολουθεῖ τάδε ποιοῦσιν ἡμῖν ἢ τάδε. Διὸ ταῖς μὲν

rectæ rationi, id est, animo rationali naturæ convenienter affecto. Hic enim potest et perspicere quæ dicenda et facienda sint. Recte vero rationi et Deo parere idem est. Natura enim intelligens, quum propria luce fruitur, illa vult quæ divina lex statuit, et cum Deo consentit animus Deo convenienter affectus atque id quod divinum et splendidum est spectans facit quæcunque facit. At qui secus se habet, in impietatem et in tenebras temere fortuitoque delatus oberrat, utpote qui mente atque Deo, sola bonorum regula, exciderit. Tot et talia sunt recti consilii commoda et contrariæ affectionis mala. Consilium vero antequam res geratur captum cum alia habet bona, tum vanæ opinionis occasiones præcidit et ad scientiam adipiscendam nos incitat, atque jucundissimam nobis vitam conciliat, quandoquidem et optimam : hæc vero in sequentibus demonstrantur.

XV. 30-31.

Ne quid facias eorum quæ nescis, sed discito
quæcunque disci par est, atque ita vitam transiges
[jucundissimam.

Earum rerum, quas nescimus, neglectio nos a peccatis immunes tantum conservat, earum vero cognitio quæ ad vitam optimam pertinent, præ-

terquam quod nos inculpato servat, facit etiam, ut ea quæ recta sunt agamus. Intelligentia enim præcidit inscitiam temeritatem arrogantem sui existimatione excitatam; scientiæ autem adeptio actionum libertatem affert. Utrumque vero bonum est, cum scire nos nescire, tum ea quæ nescimus addiscere, ex quibus oritur *vita* optima simul et *jucundissima*. Hæc autem est ea quæ arrogantiam expers scientiæ plena sit quæque in nulla earum rerum gloriatur, quas ignorat, atque ea lubens discat quæ scitu digna sunt. Illa vero sola digna sunt, quæ ad Dei similitudinem nos evehunt, quæ faciunt ut priusquam res gerantur deliberemus, ne stulta committantur, quæ nos a nemine neque verbis neque factis falli sinunt, quæ idoneos reddunt ad incidentium sermonum discrimen faciendum, quæ calamitates divinitus invectas leniter ferre iisque mederi persuadent, et mortis paupertatisque contemtionem et justitiæ cultum et ventris eorumque quæ circa ventrem sunt, continentiam docent, quæ leges amicitiae et parentum honorem tradunt, quæ denique superiorum generum cultum demonstrant. Hæc atque hujusmodi sunt ea quæ discenda esse monent hi versus et quæ sequitur *vita jucundissima*. Qui enim virtute excellit voluptatibus etiam fruitur non pœnitendis, virtutis stabilitatem imitantibus. Ita enim natura compa-

φαυλοτέραις τῶν ἐνεργειῶν αἱ χεῖρους τῶν ἡδονῶν ἐπονται, ταῖς δὲ ἀμείνουσιν ἡδοναὶ συνεισέρχονται σπουδαῖαι· ὥστε μὴ μόνῳ τῷ καλῷ περιεῖναι τὸν σπουδαῖον τοῦ φαύλου, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ἡδονῇ νικᾶν, δι' ἣν μόνην δοκεῖ εἰς κακίαν ὁ φαῦλος ὑπάγεσθαι. Καὶ γὰρ ὅσα ἢ διάθεσις τῆς διαθέσεως ἀμείνων, τοσοῦτω καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς ἡδονῆς αἰρετωτέρα. Ἐπεὶ οὖν ὁ κατ' ἀρετὴν βίος, τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀντερόμενος, τῷ ὄντι θεῖός ἐστιν, ὁ δὲ ἐν κακίᾳ, θηριώδης καὶ ἄθεος· ὁ γὰρ ὡς ἡ μὲν τοῦ σπουδαίου ἡδονὴ τὴν θεῖαν εὐφροσύνην μιμεῖται νῶν καὶ θεῶν συνεπομένη, ἡ δὲ τοῦ φαύλου ἡδονὴ λεγομένη (δεδοσθω γὰρ κοινὸν τὸ ὄνομα) πρὸς τὴν θηριώδη καὶ ἐμπληκτον ὁμοιοῦται κίνησιν. Ἡδοναὶ γὰρ καὶ λυπαὶ μεθιστᾶσιν· ὧν ὁ μὲν ἀρῦόμενος, ὅθεν τε δεῖ, καὶ ὁπότε, καὶ ὁπόσον, εὐδαιμονεῖ· ὁ δὲ τὰ μέτρα τούτων ἀγνοήσας, ἄβλιος. Οὕτως οὖν ὁ μὲν οἰήσεως καθαρῶν βίος ἀναμάρτητός ἐστι μόνος· ὁ δὲ καὶ ἐπιστήμης πληρωθείς, κατωρθωμένος καὶ τέλειος· ὁ δ' αὐτός ἡδιστός τε ἅμα καὶ ἄριστος. Οὐκοῦν ἂ μὲν μὴ ἴσμεν οὐδέ ποτε πράξομεν· ἂ δὲ ἴσμεν, ὅτε δεῖ. Ἢ μὲν γὰρ ἀγνοία τὴν κακίαν εἰσηγείται, ἡ δὲ γνῶσις τὴν εὐκαιρίαν ζητεῖ. Πολλὰ γὰρ ὄντα σπουδαῖα τῇ μεταθέσει τοῦ καιροῦ γίνεται φαῦλα. Ἐν τάξει οὖν ἀκούσωμεν τοῦ παραγωγέματος, ἐκ μὲν τῆς ἐποχῆς τῶν πράξεων τὸ ἀνα-

μάρτητον ἡμῖν εἰσγυμένον, ἐκ δὲ τῆς προτροπῆς τοῦ μανθάνειν οὐ πάντα, ἀλλ' ὅσα δεῖ, πρὸς τὰς ἀρίστας πράξεις ἡμᾶς ἐπανάγοντος. Οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἀμαρτάνειν ἐστὶ τὸ κατορθῶν, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ δέοντα εἰδέναι· καὶ τὸ μὲν ἢ κάθαρσις τῆς οἰήσεως, τὸ δὲ ἡ τῆς ἐπιστήμης παρουσία ἐργάζεται. Ἐν δὲ τῷ μὴ ἀμαρτάνειν, καὶ ἐν τῷ κατορθῶν, ὅρα τί συμβήσεται σοι· τερπνότερον βίον ὧδε διάξεις. Τίς δὲ οὗτος, εἰ μὴ μόνος ὁ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τὸ ἡδὺ κεκτημένος, ὃ συνεδράμικεν ἅμα τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἡδύ; Εἰ οὖν ποθοῦμεν τὸ καλόν, ποθοῦμεν δὲ καὶ τὸ ἡδύ· συνελθόντα τί ἂν εἴη; τούτο, ὃ φησιν, ὁ βίος τερπνότερος. Ὁ γὰρ τὸ ἡδὺ μετὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐλόμενος, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον δολεασθεῖ τῷ ἡδοντι, διὰ γούν τὸ αἰσχρὸν εἰς μεταμέλειαν ἐπώδουν ἐργεται. Ὁ δὲ τὸ καλὸν μετὰ πόνου προτιμήσας, κἂν παραυτίκα τῷ ἀγῆθι βαρύνηται, ἀλλ' ἡ τοῦ καλοῦ σύζευξις ἐπελαφρύνει τὸν πόνον, καὶ τέλος πρὸς τῇ ἀρετῇ καὶ ἡδονῇ καθαρὰν καρπούται. Εἰ μὲν γὰρ πράττειτό τι μετ' ἡδονῆς αἰσχρὸν, ἡ μὲν ἡδονὴ παρῆλθε, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει· εἰ δὲ πράττειτό τι μετὰ πόνου καλόν, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, τὸ δὲ καλὸν μένει. Ἐξ ὧν λυπηρότατον ἀνάγκη εἶναι τὸν κάκιστον βίον· τερπνότερον δὲ, τὸν ἄριστον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοῦ σώματος παιδαγωγία πρὸς

ratum est, ut omnis voluptas alicujus actionis sit appendix. Non enim illa per se exstat, sed nos hæc vel illa agentes comitatur. Unde fit ut actiones pejores subsequantur voluptates viliores, meliorum autem comites sint voluptates bonæ, adeo ut vir bonus non solum honestate malum superet, sed ipsa etiam voluptate vincat, ob quam solam malus ad vitium pellici videtur. Quanto enim affectio affectione excellentior est, tanto et voluptas voluptati præferenda. Quandoquidem igitur vita cum virtute acta, ad divinam similitudinem aspirans, revera est divina, vitii autem dedita belluina atque a Deo aliena: manifestum est hominis virtute præditi voluptatem, quæ mentem Deumque sequatur, divinam lætitiâ imitari; vitiosi autem quæ dicitur voluptatem (detur enim commune nomen) ad commotionis belluinae et vecordis similitudinem accedere. Voluptates enim atque dolores mutationi obnoxia sunt; e quibus is qui sumit unde et quando et quantum par est, felix est; ille autem, qui horum modum ignorat, infelix. Sic igitur a peccatis illa tantum vita immunis est, quæ arrogantia expers sit, ea autem recta et perfecta quæ scientiam quoque adeptâ sit, eademque jucundissima simul et optima est. Itaque nunquam faciemus quæ ignoramus, quæ vero scimus, quum oportet. Inscitia enim vitium suadet, scientia vero tempus quærît opportunum. Quippe multa, quæ

bona sunt, temporibus mutatis mala fiunt. Ordine igitur huic præcepto auscultemus, quippe quod inhibitis actionibus nos a peccato arceat, addita vero hortatione, ut discamus, non omnia, sed quæcunque oportet, ad optima agenda nos reducat. Non enim in non peccando positum est recte factum, sed in eorum cognitione quæ deceant: nam ad illud quidem arrogantia amotio sufficit, hoc autem adhibita scientia efficit. In vitando autem peccato et recte agendo vide quid tibi eventurum sit: ita vitam transiges jucundissimam. Quæ vero est hæc, nisi ea sola, quæ ex virtute voluptatem adcepta est, cui simul bonitas et voluptas comites additæ sunt? Si igitur honestum appetimus, et appetimus simul jucundum, ex conjunctis quid orietur? Hoc, quod carmen dicit, *vita jucundissima*. Is enim qui jucundum cum turpi eligit, quamvis paulisper jucundo alliciat, ob turpitudinem certe ad gravem poenitentiam convertitur. Qui vero honestum cum labore pluris æstimat, etsi primum rei insolentia gravatur, honesti tamen conjunctio laborem ei allevat puramque postremo cum virtute voluptatem percipit. Etenim si cum voluptate turpe quid fiat, transit voluptas, manet vero turpitude; sin autem magno labore aliquid honesti fiat, transit labor, honestum vero permanet. Unde molestissimam necesse est esse vitiosissimam vitam, jucundissimam autem

τὴν τῆς ψυχῆς τελείωσιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, ὅρα ἐξῆς τί ἐπάγει·

XVI. 32—34.

Οὐδ' ὑγίεις τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν ἔχειν χρὴ·
ἀλλὰ ποτοῦ τε μέτρον καὶ σίτου γυμνασίῳ τε
ποιεῖσθαι· μέτρον δὲ λέγω τόδ', ὃ μὴ σ' ἀνίησει.

Τὸ θνητὸν σῶμα, πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς διαγωγὴν ὀργανον ἡμῖν δοθέν, οὔτε πιαίνειν προσήκει ταῖς ἀμέτροις σωμασκάις, οὔτε κατατρύχειν ἐνδείας ὑπερβολαῖς. Ἐμπόδιον γὰρ ἐπίσης ἐκάτερον, καὶ ἀναιρετικὸν τῆς χρείας αὐτοῦ προσεγγόνε. Διὸ μετρίως θεραπεύειν αὐτό, καὶ μὴ περιορᾶν ἐξυβρίζον, ἢ ὑπὸ νοσημάτων ἐνοηλούμενον, ὁ λόγος παραινεί· ὅπως ἂν ἐν τῷ κατὰ φύσιν σωζόμενον ἀπαρποδίστως τῇ ἡγουμένῃ ψυχῇ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ παρέχῃται, ταύτη δυνάμενον ἀγεσθαι, ἢ ἂν ἐκείνη ἄγῃ. Τὸ γὰρ χρώμενον ἢ ψυχῇ, τὸ δὲ ᾧ χρῆται, τὸ σῶμα, οὗ τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν δεῖ τὸν τεχνίτην. Οὗ γὰρ χρῆσθαι δεῖ μόνον ἐθέλειν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ὅπως εὖ ἔχον ἡμῖν ὑπηρετῆται, τὴν ἐνδεχομένην ποιῆσθαι πρόνοιαν. Ἐπεὶ δὲ ἡ φύσις αὐτοῦ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ συνεχεῖ καθέστηκε, καὶ πλήρωσις καὶ κένωσις αὐτὸ τιθηνοῦσι, νῦν μὲν

τροφῆς τὸ ἀποβῆσον ἀναπληρούσης, νῦν δὲ γυμνασίῳ τὸ πλεονάζον ὑπεχειρουντων· μέτρον ἐπιστῆσαι δεῖ τῇ τῶν εἰσαγομένων πληρώσει, καὶ τῇ τῶν διαχορουντων κένωσει. Τὸ δὲ μέτρον ἐστὶν ὁ λόγος ὁ συναρμόζων τὴν τοῦ σώματος ἔξιν ταῖς διανοητικαῖς ἐνεργείαις τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ φιλοσόφου προεπούσης ὑγίειας ἐπιμελούμενος. Οὗτος οὖν γυμνάσια καὶ τροφὰς ἐκλέξεται, ἃ ἂν μὴ πιαίνῃ πρὸς ὑπερβολὴν τὸ σῶμα, μηδ' ὑπέρτερον αὐτὸ τῶν νοερῶν κινήσεων ἀπεργάζηται. Οὐ γὰρ σώματος ἀπλῶς ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ σώματος διανοία ὑπηρετουμένου. Ὅθεν τὴν ἀθλητικὴν ἀγωγὴν παραιτήσεται, ὡς ἄνευ ψυχῆς σῶμα θεραπεύουσαν· καὶ πᾶσαν τὴν λεγομένην σωμασκάιν φεύσεται, ὡς ἐπανισταμένην τῷ νοερῷ φωτὶ τῆς ψυχῆς. Ὅση δὲ τῇ περὶ τὰ μαθήματα θεωρίᾳ καὶ τῇ περὶ τὰς καλὰς πράξεις αὐτουργίᾳ ὑπηρετῆσθαι δύναται τῇ τοῦ σώματος εὐεξία, ταύτην περιποιήσεται ἑαυτῷ ὁ τὸν τοῦ φρονεῖν βίον ἐλόμενος. Πρὸς τοῦτον γὰρ εἴρηται τὸ, μέτρον δὲ λέγω τόδ' ὃ μὴ σ' ἀνίησει. Σέ, ψησί, τὸν ὄντα λογικὴν ψυχὴν, μὴ βλαπτέτω τὸ μέτρον τῆς τοῦ σώματος ἐπιμελείας· σέ, τὸν τῶν προτέρων παραγγελημάτων φύλακα, τοιαῦτα σιτία,

honestissime actam. Atque hæc quidem hactenus. Quum vero corporis quoque cura ad animi perfectionem referatur, vide deinceps quid adjungat.

XVI. 32-34.

Neque cura valetudinis est negligenda;
sed modus in potu, cibo et exercitiis
servandus: modum autem dico hunc, qui tibi dolorem non pariet.

Mortale corpus, quod nobis instrumenti loco ad vitam in terris agendam datum est, nec immodica curatione saginare, nec nimia cibi inopia maccerrare oportet. Officit enim ex æquo utrumque et usum ejus adimit. Carmen igitur hortatur, ut moderate corpus curemus, neque id aut luxurians aut morbis laborans negligamus, ut naturæ convenienter conservatum operam suam promte navet animo principatum tenenti atque illuc sequi queat quo ille duxerit. Illud enim quod utitur animus est, corpus autem id quo utitur, ejus curam habere debet artifex. Neque enim eo tantum uti vellet debemus, sed etiam, quoad possumus, providere, ut recte se habens nobis inserviat. Quoniam vero natura ejus in perpetua generatione et corruptione consistit, ipsumque expletio et exinanitio nutricantur, alimento nunc id supplente quod effluxit, nunc vero exercitatione id quod abundat subducente, modus expletioni quæ fit cibo potuque ingesto et exinanitioni rerum digerentium

ac discutientium auxilio effectæ statuendus est. Hic vero modus est ratio illa quæ corporis habitum animi agitationi in commentatione positæ accommodat, ideoque valetudini ejus catenus prospicit, quatenus philosopho conveniat. Hæc igitur ratio exercitia illa et alimenta eliget, quæ non immodice saginent corpus neque id mentis motibus superius efficiant. Non enim corporis simpliciter curam gerit, sed corporis menti ministrantis. Quamobrem athleticum victum aversabitur, ut qui corpus curet neglecto animo, ac totam illam curationem quæ σωμασκάια dicitur vitabit, quippe quæ mentis lumini obsistat. Quicumque vero victus bonum corporis habitum efficiendo artium studiis et honestarum actionum exercitationi servire possit, eum ille adhibebit, qui prudenter vitam suam institutare vult. Illi enim hoc dictum est: *modum autem dico hunc qui tibi dolorem non pariet*. Te, inquit, qui animus rationalis es, ne damno afficiat *curandi corporis modus*; te, qui priora observabis præcepta, cibos ejusmodi et potus atque exercitia deligere convenit, quæ corpus ad virtutum exercitationem promptum reddant quæque id quod est rationis expers ad excutiendas moderantis animi habenas non excitent. Summa autem intentione ac diligentia curandi corporis modum adhibere te oportet, quia et in compositorum ejus motuum culpam sustinebis. Ingravescit enim vitii particeps equus, non simpliciter, sed quum ab aurigis non recte educatus est. In modo autem

καὶ ποτά, καὶ γυμνάσια, ἐκλέγεσθαι χρή, ἃ τὸ σῶμα πειθνήιον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν χρῆσιν ἀπεργάζεται, ἃ μὴ ἐκφέρει τὸ ἄλογον πρὸς ἀφηνίασιν τοῦ ἡγεμονούτου λόγου. Μετὰ πλείους δὲ προσοχῆς ποιεῖσθαι σε δεῖ τὴν παραμέτρησιν τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ὡς καὶ τῶν τούτου παραλόγων κινήματων τὴν αἰτίαν ὑφέροντα. Βρίθει γὰρ ὁ τῆς κακίας μετέχων ἵππος, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτε μὴ καλῶς εἴη τεθραμμένος ὑπὸ τῶν ἡνιόγων. Ἐν δὲ τῷ μέτρῳ, τῷ περὶ τὸ σῶμα, τὸ ποτὸν τοῦ σιτίου προέταξεν, ὅτι μᾶλλον ἐστὶ δυσφύλακτον, καὶ εὐόλισθον εἰς κατάποσιν, καὶ παρακινήσιον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. Λάθοι γὰρ ἂν τις πολλαπλάσια τοῦ μέτρου πῶν μᾶλλον ἢ φαγῶν. Τὰ δὲ γυμνάσια τρίτα τέτακται, ὡς ἐπαναρθούμενα τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς πλήρωσιν, καὶ πάλιν πρὸς τὸ ὑγιεινῶς τρέφεσθαι παρασκευάζοντα. Κύκλῳ γὰρ οἷον ἀναποδίδεται ταῦτα ἀλλήλοις, τροφή, καὶ γυμνάσιον· καὶ γυμνάσιον, καὶ τροφή. Χορηγία γὰρ τοῦ μὲν δύνασθαι γυμνάζεσθαι τὸ εὐ τεθράφθαι, τοῦ δὲ εὐεκτικῶς τρέφεσθαι, τὸ γε γυμνάσθαι συμμέτρως. Μέτρον δὲ τούτων ἄλλο ἄλλῳ, πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιτήδευμα τῆς τοῦ σώματος ἐπιμελείας ἐκάστω τεινούσης. Ἦς γὰρ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως ὄργανον αὐτὸ ποιεῖσθαι σπουδάζει· ὁ μὲν παλαιστρικός τῶν περὶ πάλην κινήματων· ὁ δὲ γεωργικός τῶν περὶ γεωργίαν πόνων· καὶ ἄλλος πρὸς ἄλλο ἔλκει καὶ μεθαρμόζεται τὴν τοῦ σώματος ὑπουργίαν. Τί οὖν ὁ φιλόσοφος; πρὸς τί βλέπειν ἐθελήσει τὸ σῶμα παιδαγωγεῖν; καὶ τίνας ὄργανον αὐτὸ σπουδάσει ποιήσασθαι, ἢ ὄχλον ὅτι φιλοσοφίας

καὶ τῶν ταύτης ἔργων; Ὡς οὖν οἷον τε φρονήσεως ὄργανον γενέσθαι τὸ σῶμα, οὕτως αὐτὸ διὰ πάντων ἰσχύει τε καὶ παιδεύσει, ψυχῆς μὲν προηγουμένου ἐπιμελοῦμένου, διὰ ταύτην δὲ καὶ τοῦ σώματος. Οὔτε γὰρ προτιμήσει αὐτὸ τῆς χρωμένης, οὔτε παντελῶς ἀμελήσει αὐτοῦ πάλιν διὰ τὴν χρωμένην· ἀλλ' ἐν τάξει τῇ προεπούση ὡς ὄργανον ποιήσεται τὴν ἐπιμελείαν, πρὸς τὴν τοῦ χρωμένου ἀρετὴν καὶ τὴν τοῦ σώματος ὑγιειαν ἀναφέρων. Διὸ οὐ πανταγοθεν αὐτὸ θρέψει, ἀλλ' ἀπ' ὧν δεῖ μόνων. Ἔστι γὰρ ἃ μὴ δεῖ προσφέρεισθαι, ὡς βαρύνοντα τὸ σῶμα, καὶ καθέλκοντα τὸ συμπεῖς πνεῦμα τῆς ψυχῆς πρὸς ὀλιγατέρας ἐμπαθείας· περὶ ὧν ὕστερον ὁ λόγος φησὶν·

Ἄλλ' εἰςγον βρωτῶν, ὧν εἴπομεν, ἐν τε καθάρμοις, ἐν τε λύσει ψυχῆς κρινῶν. —

Τὰ τοιαῦτα οὖν παντελῶς παραιτήσεται· ὧν δὲ ἐξὸν προσφέρεισθαι τὴν ποσότητα καὶ τὸν καιρὸν μετρήσει καὶ, ὡς φησιν Ἱπποκράτης, ὄρην, καὶ χύρην, καὶ ἡλικίην περιεργάσεται, καὶ πάντα ὅσα τοῦ τοιούτου τύπου· οὐκ ἀνεξετάστως ἐπιτρέπων ἐμπίπλασθαι ὧν ἐξὸν μεταλαμβάνειν, οὐδ' ἀκρίτως νέον καὶ πρεσβύτην ἕμοιως διαιτᾶσθαι, ἢ ὑγιεινὸν καὶ νοσώδη, ἢ ἀργόμενον φιλοσοφίας καὶ εἰς ἄχρον αὐτῆς ἴκοντα. Ταῦτα δὲ πάντα συνείληξε τὸ Πυθαγορικὸν μέτρον, τῇ προσθήκῃ τοῦ, ὁ μὴ σ' ἀνιήσει. Πάντα γὰρ εἰς τὴν φιλόσοφον εὐζωίαν συντείνοντα πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμελείαν ἐπέτρεψε τῷ βραχεῖ τούτῳ ῥήματι· καὶ τοῖς προειρημένους περὶ ὑγιείας ψυχῆς ἐπηγάγεν, οὐδ' ὑγιείας τῆς περὶ σῶμ' ἀμέ-

circa corpus adhibendo potum cibo propterea prae-
posuit, quod difficiliter cavetur et facile absorbetur
et bonum corporis habitum pervertit. Multo enim
saepius quis imprudens modum excedat bibendo,
quam comedendo. Tertio autem loco posita sunt
exercitia, utpote quae expletionem alimentis fac-
tum corrigant, et rursus ad salubrem victum
praeparant. Etenim in orbem quodammodo euntia
reciprocantur inter se alimentum et exercitatio
atque exercitatio et alimentum. Aptus enim victus
facultatis virium exercendarum largitor est, victus
vero cum firmo corporis habitu conjuncti mode-
rata exercitatio conciliatrix est. Horum vero mo-
dus alii alius est, quum ad proprium ejusque
institutum corporis cura spectet. Nam sui quisque
studii instrumentum corpus facere conatur, pal-
laestricus lactae motuum, agricola agriculturae la-
borum; alius autem ad aliud trahit et accommodat
corporis ministerium. Quid igitur philosophus?
quid ille spectans corpus excolere volet? et cuius
rei instrumentum illud facere conabitur, nisi phi-
losophiae atque ejus operum? Ut igitur prudentiae
instrumentum corpus potest fieri, ita ipsum omnino

alet atque erudiet, animum quidem inprimis cu-
rans, corpus autem ejus gratia. Neque enim illud
utenti anteponet, neque contra prorsus negliget,
utentis gratia, sed ejus tanquam organi, eo quo
par est ordine curam geret, eam tum ad utentis
virtutem, tum ad ipsius corporis valetudinem re-
ferens. Itaque non quibuslibet alimentis corpus
nutriet, sed quibus solis oportet. Sunt enim quibus
vesci non decet, ut quae corpus praegravent et
spiritum animo adhaerentem ad crassiores affectus
detrahant; de quibus postea carmen dicit:

Abstine vero cibis iis, quos diximus, cum in Inst-atio-
[nibus,
tum in purgatione animi judicium adhibens.

Talia igitur penitus rejiciet: eorum autem quibus
vesci licet quantitatem et tempus metietur, et di-
ligenter considerabit, ut ait Hippocrates, anni
tempus et regionem et aetatem caeteraque ejus ge-
neris omnia; neque sine examine corpus iis impleri
sinens, quibus vesci fas est, nec sine discrimine
eundem victum juveni et seni, aut sano et aegroto,
aut tironi in philosophia et viro ad summum ejus

λειαν ἔχειν χρῆ· ὡς ἐκεῖ μὲν τὴν τοῦ χρωμένου ἀρετὴν παραδίδοσθαι, ἐνταῦθα δὲ τὴν τοῦ ὄργάνου σωτηρίαν. Σύναψον οὖν ταῦτα ἐκείνοις, καὶ εὐρήσεις, ὅστις εἴ ᾧ παραγγέλλεται, τοιοῦτο δεῖν ποιεῖσθαι τὸ μέτρον τῆς περὶ τὸ σῶμα τάξεις, ὃ μὴ σ' ἀνιήσει, ὃ μὴ ἐμποδισεῖ τὴν φιλόσοφον πρόθεσιν, ἀλλ' ἐπωφελήσει τῇ συνεργίᾳ τὴν πρὸς ἀρετὴν ὀδεύουσαν ψυχῇ. Ποιοῦ δὲ καὶ σίτου μέτρον εἶπε, τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις ἀπαγορεύων, ὃ λόγος, τὸ δὲ μέσον καὶ σύμμετρον ἀσπαζόμενος· ὅθεν καὶ τὸ γαστρὸς κρατεῖν καὶ ὑπὸν λαγνεῖς τε καὶ θυμοῦ εὐκόλως παραγίνεται. Ἐὖ γὰρ νῦν λεγόμενον μέτρον τὴν ἐν ἐκείνοις ἀμετρίαν κολάζει, καὶ ὑπεξαιρεῖται τὸ λυποῦν καὶ καθέλκον τὴν πρὸς νοῦν καὶ θεὸν ἐπιειγομένην ψυχῇ. Δεῖ γὰρ αὐτὴν ἀνιούσαν πρὸς νοῦν γαλήνην ἔχειν ἀπὸ τῶν παθητικῶν κινήματων, καὶ τετάρθῃ αὐτῇ τὰ κάτω καλῶς πρὸς τὸ ἀθόρυβον τῆς τῶν ἀνωθεν θεωρίας. Τοῦτο ἦν τὸ μέτρον, ὃ μὴ σ' ἀνιήσει· τοῦτο τὸ κρατοῦν γαστρὸς ἄμα, καὶ τὴν τοῦ ὄργάνου σωτηρίαν ποιούμενον, τὸ ἀρετὴν ψυχῆς ἐπιδεικνύμενον, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν μὴ καταλύον. Μέρος γὰρ ἀρετῆς ἐστὶ καὶ τὸ εἰδέναι σώζειν τὸ ὄργανον, καὶ συναρμόζειν αὐτὸ πρὸς τὴν φιλόσοφον χρῆσιν. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐν τροφαῖς καὶ γυμνασίοις ἐστὶν ἡ τοῦ σώματος θεραπεία, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν προσδεῖται, ὅσων ἱατικῶν, ὑποδημάτων,

σκευῶν παντοδαπῶν, καὶ τῆς ταῦτα ὑποδεχομένης οἰκίας, δεῖ δὲ καὶ ἐν τούτοις τοῦ μετρίου, ὃ τρυφήν τε καὶ ἀκαθαρσίαν ἐξορίζει τῆς ὀλης ἡμῶν διαίτης· εἰκότως ἐπήγαγεν·

XVII. 35—38.

Εἰθίζου δὲ διαίταν ἔχειν καθάρειον, ἀθρυπτον·
καὶ περὶ αὐτῆς ταῦτα ποιεῖν ὅποσα φέρον ἴσχει.
Μὴ δαπανᾷν παρὰ καιρὸν, ὅποια καλῶν ἀγαθῶν·
μηδ' ἀνελευθερος ἴσθι· μέτρον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἀρίστον.

Οὐ μόνον, φησὶν, ἐν σιτίοις καὶ ποτοῖς τὸ μέτρον καλόν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὡς τῶν δι' ὑπερβολὴν καὶ ἐλλείψιν ἀμαρτημάτων καθαρῶν. Γένοιτο γὰρ ἂν ἐν πᾶσιν ὅς εἶπομεν, ἀμετρία διπλή· ἢ μὲν πρὸς τὸ πλουτελεές ἐξάγουσα, ἢ δὲ πρὸς τὸ βυπαρὸν συνωθοῦσα. Ἐκάτερον δὲ μεμπτόν καὶ οὐ φιλόσοφον ἦθος, οὐδὲ στοχαζόμενον τῆς σωματικῆς εὐμετρίας. Ἐπιτεινομένη γὰρ καθαρειότης θρόψις καὶ βλακεία εὐρίσκειται· ἐπιτεινομένη δὲ λιτότης ἀκαθαρσία καὶ ῥύπος γίνεται. Ἐν οὖν ἡμέτερον πάθωμεν διὰ καθαρειότητος, ἡμέτερον διὰ λιτότητας, μέσοι βαιώμεν, τὰς παρακειμένας ἐκατέρῃ κακίᾳ ἐκκλιόντες, καὶ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου σωφρονισμῶν ποιούμενοι· λιτὴν οὕτως ἐπιτηδεύοντες διαίταν, ὡς μὴ ἀκάθαρτον, καὶ καθάρειον οὕτως, ὡς μὴ τρυφήλην. Διὸ τὸ μέτρον προτιμησώμεν ἐν πάσῃ τῇ

fastigium erecto permittens. Hæc vero omnia *modus* Pythagoricus complexus est additis verbis illis : *qui tibi dolorem non pariet*. Omnia enim ad vitæ felicitatem e philosophia ortam spectantia propter corporis curam permisit brevi hoc dicto usus, atque iis, quæ de animi sanitate ante dicta erant, adjecit, *neque cura valetudinis corporis est negligenda*, ita ut ibi utentis virtutem tradat, hic autem instrumenti salutem. Hæc igitur cum illis conjunge, et invenies, quisquis es, cui hoc præcipitur, *modum* istum regendi *corporis* adhibendum esse, *qui tibi dolorem non afferet*, qui philosophicum institutum non impedit, sed animum ad virtutem contendentem opera sua adjuvabit. *Potus* autem et *cibi modum* dixit carmen, nimiam eorum copiam et inopiam interdicens, id vero quod medium est ac temperatum comprobans, unde et ventri et somno et veneri et iræ facile possumus moderari. Nam qui hoc loco dicitur *modus* id quod immoderatum in illis est reprimat tollitque molestiam et quidquid animum ad mentem ac Deum festinantem deprimit. Oportet enim illum, quum ad mentem ascendit, tranquillum esse liberumque ab affectuum motibus, atque inferiora habere rite composita ad imperturbatam superiorum contemplationem. Hic est *modus* ille, *qui tibi dolorem non pariet*; hic est ille qui et ventri simul

imperat et instrumentum incolume præstat, qui animi virtutem ostendit et corporis habitum non dissolvit. Pars enim virtutis est etiam servandi instrumenti scientia, atque ejus ad philosophicam usum accommodatio. At quum non in *alimentis* tantum atque *exercitationibus* versetur *corporis* cultus, sed multis etiam aliis rebus indigeat, velut vestimentis, calceis, varia suppellectile atque domo hæc omnia continente, opus autem sit in his quoque mediocritate, quæ et luxum et immunditiam a tota victus nostri ratione amoveat, non immerito subjicit.

XVII. 35-38.

Mundo vero victu uti assuesce, non delicato.

Et cave facias quæcunque invidiam habent.

Ne fac sumtus importunos, ut qui honesti ignarus est, neve sis illiberalis : *modus* enim in omnibus optima res.

Non solum, inquit, in cibo et potu bonus est *modus*, sed in cæteris quoque omnibus, ut qui ab iis peccatis purus sit, quæ propter nimiam copiam vel inopiam admittuntur. Etenim in *omnibus* quæ diximus duplex modi excedendi ratio est, altera ad luxum perducens, altera ad sordes compellens. Utrumque vero vituperandum est atque a philosophi moribus alienum, neque ad rectam corporis moderationem spectat. Nam in luxum atque mol-

περὶ τὸ σῶμα κατασκευῆ, ἱμάτιον ἐκλεγόμενοι καθάρειον, ἄθρυπτον· οἶκον ὁμοίως καθάρειον, ἄθρυπτον· καὶ πᾶν ὄντιον τῶν περὶ τὸ σῶμα καθάρειον, ἄθρυπτον ἔχειν ἐθέλοντες. Πρέπει γὰρ, λογικῆς ψυχῆς τοῦ σώματος ἡγουμένης, καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα πάντα συντετάχθαι πρὸς τὸν ἡγούμενον λόγον, ὅστις οὔτε τρυφῆς, οὔτε ἀκαθαρσίας ἀνέξεται, τῇ κατ' αὐτὸν ἀξία πάντα λογιζόμενος δεῖν εἶναι σύμμετρα. Ἴν' οὖν μὴ περιέλκοιτο πρὸς κτήσιν τῶν πολυτελῶν, τὸ ἄθρυπτον ἐπιτηδεύει· ἵνα δὲ μὴ ῥύπον καὶ ἴλικῃ ἀμορφία συνοικοῖη, τὸ καθάρειον ἐκλέγεται. Οἶον, ἱμάτιον οὐ λεπτόν μὲν, καθάρειον δέ· σκευὴ οὐ χρυσᾶ, οὐδὲ ἀργυρᾶ, ἀλλ' ἐκ τῶν εὐπορίστων ὑλῶν καθάρεια· οἶκιον οὐ πολυτελέσι λίθοις κατηνθισμένον, οὐδὲ περιττῶς εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξειργασμένον, ἀλλὰ σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος χρειᾷ, καθάρειον δέ· καὶ ὅλως παρὰ πᾶσαν τὴν δαίταν τὸ μὲν τρυφῆ λόν, ὡς ἔξω τῆς χρειᾷς, ἀρνείται· τὸ δὲ καθάρειον, ὡς μάλιστα τὴν χρειᾷν ἀποπληροῦν, ἐγκρίνει. Καὶ γὰρ ἱμάτιον, καὶ οἶκος, καὶ σκεῦος ἅπαν, τότε τὴν αὐτοῦ χρειᾷν καλῶς παρέχεται, ὅταν σύμμετρον ᾖ καὶ καθάρειον. Τί γὰρ μεγάλου δεῖ πῖναχος εἰς μικρὸν ὄψον; τί δὲ ῥυπαροῦ, μέλλοντος ἀφανιεῖν τὸ ὄψον; Οἴκου δὲ μεγάλου τί δεῖ τοῖς μέλλουσιν ἐν μιᾷ γωνίᾳ αὐτοῦ κεῖσθαι; τί δὲ ἀκαθάρτου, τὴν τῆς οἰκήσεως χρειᾷν οὐ παρέχοντος; Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εὐρήσεις ἕκα-

τέρωθεν ἄχρηστον ὄν, τὸ μὴ μετὰ τοῦ ἀτρυφου καθάρειον· ἅμα γὰρ ὑπερέβης τὸ μέτρον τῆς χρειᾷς, καὶ εἰς τὸ ἀπειρον προῆλθες τῆς ἐπιθυμίας. Διὸ πάντα τὰ περὶ τὸν βίον μετρίσθω σοι ταῖς μεσότησι ταῖς διαφευγούσαις τὰς παρακειμένας κακίας. Εἰθίζου δὲ δαίταν ἔχειν, φησί, καθάρειον· εἶτα ὄρων τὴν εἰς τρυφὴν ἐκπτώσιν, προσέθηκεν ἄθρυπτον· καὶ εἰ ἄθρυπτον προειρήχει, εἶδεν ἂν καὶ τὴν εἰς ῥύπον ἀπόπτωσιν, καὶ ἐπήγαγε καθάρειον· αἰεὶ τοῦ πτώματος ἀνέλιον τῇ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον ἀντιθέσει, ἵν' ἐξ ἀμφοτέρων ἀνδρώδης ἡ δαίτα ᾗ, καὶ λογικῶς ζῶνι πρέπουσα. Οὕτω δὲ τάξαντες τὸν βίον, καὶ ἄλλο τι ἐσόμενον μέγα ἀγαθὸν ἐξομεν. Τὸν γὰρ ἐπιρῦθόμενον τοῖς ὑπερβάλλουσι φθόνον διαφύγομεν ἂν, τῷ μὴ δὲν ἄγαν οὐ κινεῦντες καθ' ἡμῶν αὐτῶν τοὺς συμπολιτευομένους, ὥστε νῦν μὲν νεμεσᾶν, ὡς τρυφῶσιν ἡμῖν, νῦν δὲ μέμψασθαι, ὡς ῥυπῶσι· καὶ δὲ μὲν ὡς ἀσώτοις ἐγκαλεῖν, δὲ δὲ ὡς μικρολόγοις. Πᾶσι γὰρ τοῖς τοιοῦτοις ἔπεται παρὰ τῶν συζώντων ἡ ἐπὶ τῇ ἀμετρίᾳ μέμψις. Τοῦτο γὰρ νῦν ὁ φθόνος δηλοῖ, ἵν' ἡ τὸ λεγόμενον, πεφύλαξο τοιαῦτα ποιεῖν, δπόσα φθόνον ἴσχει, ἡγουν μέμψιν εὐλογον ἔχει παρὰ τῶν πολλῶν. Μεμπτὰ δὲ, κατὰ τὸν λόγον καὶ τοὺς πολλοὺς, ἐν μὲν τῇ δαίτη τρυφῆ καὶ ῥύπος, ἐν δὲ τῇ δαπάνῃ χρημάτων, ἀσωτία καὶ μικρολογία. Διὸ ἐλευθερίοτης καὶ συμμετρία δεικνύτω διὰ τῶν ἐκτὸς πάντων τὴν ἔμ-

litium ab it nimia munditia, in sordes autem atque immunditiam nimia tenuitas. Ut igitur neque illud nobis accidat propter munditiam, neque hoc propter tenuitatem, medii incedamus, adjuncta utrique vitia declinantes et alterum altero temperantes : ita tenui utentes victu, ut sordibus careat, atque ita mundo, ut luxu vacet. Modum igitur in omni circa corpus apparatu præoptemus, vestitum eligentes *mundum, non delicatum*, domum similiter *mundam, non delicatam*, quidquid denique ad corpus pertinet, *mundum, non delicatum* comparare studentes. Quum enim rationalis animus corpori præsit, ea etiam omnia quæ ad corpus pertinent, ad ducis rationis exemplum componi oportet, quæ neque luxum neque sordes feret, omnia iudicans suæ dignitati convenientia esse debere. Illa igitur, ne in sumtuosis comparandis distrahatur, id quod *deliciis caret* studiose sequitur, ne vero in sordibus atque in crassa rerum deformitate vivat, munditiam eligit : verbi gratia, vestem non byssinam, *mundam* vero; vasa non aurea, non argentea, sed ex parabili materia *munda*, domum non lapidibus pretiosis decoratam, neque egregie pulchritudinis et amplitudinis gratia structam, sed corporis usui aptam et mundam : atque omnino in toto victu *delicatum* illud, ut inutile,

respuit, *mundum* vero, quippe quod usui abunde satisfaciât, deligit. Etenim vestimenta et domus et supellex omnis tum magnum sui usum præbent, quum convenientia sunt et munda. Quid enim disco opus est magno, ubi opsonii parum? quidve immundo, qui opsonium corrumpat? Quid autem domo magna illis opus est, qui in uno ejus angulo jacebunt? quidve sordida, quæ habitationis usum non præbeat? Idem in cæteris quoque utrimque inutile reperies, defectionem dico luxu vacantis munditiæ; simulatque enim usus modum excessisti, ad cupiditates infinitas progressus es. Quocirca vitæ res omnes metiaris ea mediocritate, quæ vitia declinet vicina. *Mundo* vero, inquit, *victu uti assuesce*; deinde prolapsionem in *luxum* animadvertens addit *non delicato* : quodsi *non delicato* prius dixisset, prolapsionem inde etiam in *sordes* videns addidisset *mundo*, a lapsu semper arcens alterum alteri opponendo, ut ex ambobus victus virilis naturæque intelligenti conveniens constet. Ita vero vitam nostram instituentes et aliud quoddam ingens bonum nanciscimur. Invidiam enim, quæ nimis rebus adhærescit, vitabimus, providendo *ne quid nimis* sit civium nostrorum in nos odia non ita excitantes, ut nobis modo irascantur, tanquam *luxu diffluentibus*,

φρονα τῆς ψυχῆς ἔστιν καὶ τὸ μέτρον τὸ ἐπὶ πᾶσιν ἀριστον. Δεῖ γάρ, ὅσον ἐρ' ἡμῖν, τῶν ἐπιφθόνων ἀπέχεσθαι τὸν ἡσυχίας ἔρωτα, καὶ μὴ ἐρεθίζειν, ὡσπερ τι θηρίον, τὸν φθόνον, ἵν' ἀθορύβως ἐξῆ προκόπτειν ἐν τοῖς καλοῖς. Ἄνεπιφθονον δὲ ζῶν ἔπιτηδεύσομεν, λιτὴν καὶ ἄβρυπον δίαίταν ἔχοντες, καὶ τὸν τῆς ἀπειροκαλίας τύπον ἐκκλίνοντες, ἐξ οὗ ἀποβλαστάνει δύο κακά, δαπάνη τε, καὶ σειδῶ χρημάτων ἄκαιρος· ὧν τὸ μὲν εἰς ὑπερφηρῆαν διαβάλλεται, τὸ δὲ εἰς μικροπρέπειαν. Ἐκότερον δὲ τούτων ἡ ἐλευθεριότης ἐκφεύγει, ἀρετὴ περὶ χρημάτων ὅσιν καὶ λῆψιν ὑπάρχουσα, καὶ τὸ δέον ἐν προσόδοις καὶ δαπάναις εὐρίσκουσα, καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον πάντα τὰ ἐκτός συντάττουσα. Ἰσαῦτα καὶ περὶ τῆς τοῦ σώματος καὶ περὶ τῆς τῶν ἐκτός ἀρίστης χρήσεως περιλοσόφηται ἐν τοῖς Ἐπεσιν, ὅπως ἂν καὶ διὰ τούτων τὸ τῆς ἀρετῆς διαφανῆται κάλλος· κεφάλαιον δὲ τῶν πάντων ποιεῖται τὸ ἐξῆς παράγγελμα.

XVIII. 39.

Ἡρῆσσε δὲ ταῦθ' ἄ σε μὴ βλάψει, λόγισσι δὲ πρὸ ἔργου.

Πολλάκις ἐγρήσατο τῷ τοιοῦτ' ἄσπερ λόγῳ, ὅτε μὲν εἶπὼν,

Ἄλλα τάδ' ἐκτελείν, ἄ σε μὴ μετέπειτ' ἀνίησει·

ὅτε δὲ,

— Μέτρον δὲ λίγω τόδ' ὁ μὴ σ' ἀνίησει·
καί,

Μηδεις μήτε λόγῳ σε παρεῖλη, μήτε τι ἔργῳ
Ἡρῆσαι, μηδ' εἰπιῦν, ὁ, τι τοι μὴ βέλτερόν ἐστι.

Τούτων οὖν ἀπάντων σύνοψιν ἐνταῦθα καὶ μίαν συγκεφαλαίωσιν ὁ λόγος ποιεῖται, ἀπαγορεύων μὲν τῶν βλαβερῶν τὴν παραδοχὴν, τῶν δὲ ἐπιφθόνων εἰσηγούμενος τὴν ἐνέργειαν· γίνεσθαι δὲ καλῶς τὴν τούτων διάκρισιν ἐν τῷ λογίζεσθαι πρὸ ἔργου τί πρακτέον καὶ τί μὴ πρακτέον. Ὁ γὰρ τῆς εὐβουλίας καιρὸς ἐν τῷ ἀπορλήπτῳ τῶν πράξεων παραγίνεται. Κάνταῦθα δὲ πάλιν τοῦ ἄ σε μὴ βλάψει οὕτως ἀκούσόμεθα, ὡς καὶ τοῦ, ἄ σε μὴ μετέπειτ' ἀνίησει· τὸ δὲ κατὰ τοῦ ὄντως ἀνθρώπου καὶ τῆς λογικῆς οὐσίας τάττοντες, καὶ κατὰ τοῦ φιλοσοφεῖν προηρημένου, καὶ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν κτήσασθαι σπεύδοντος. Τούτων δὲ βλάπτει πᾶν τὸ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, πᾶν τὸ παρὰ τὸν θεῖον νόμον, πᾶν τὸ πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν ἐμποδίζον. Ἡέφυκε δὲ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἐπιτίθεσθαι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν συζώντων, καὶ τῇ διοικήσει τοῦ τε συνευγεμένου σώματος, καὶ τῶν πρὸς βοήθειαν ἐξευρημένων τῶν τούτου· ἃ δὲ γράμματα καλεῖν ἔθος, ὡς πρὸς τὴν χρείαν ἐκκείμενα. Διευλαβεῖσθαι οὖν γρηναίφην ὁ λόγος τὸν ἔρωτικὸν τῶν θείων ἀγαθῶν, μήποτε ἀναπεισθῆ ἡμῶν τι ὁ μὴ βέλτερον αὐτῶν, καὶ ὅπως μὴ χαρίσθαι τῷ σώματι, ἐξ ὧν αὐτὸς ἀνιάσεται, μηδὲ

modo reprehendant tanquam sordidos, atque interdem increpent tanquam prodigos, interdem autem tanquam præparcos. Nam istiusmodi omnes, qui modum non servant, ab iis quibuscum vivunt vituperantur. Hoc enim *invidiæ* nomen hic significat, quasi dicat *cave facias, quæcunque invidiam habent*, sive quæ juste a vulgo reprehendi possunt. Justa vero de causa et de vulgi sententia reprehensione digna sunt luxur et sordes in victu; in pecunia autem erogatione prodigientia et nimia parsimonia. Quocirca liberalitas et mediocritas in omnibus externis prudentem animi habitum ostendant et *modum* illum, qui *in omnibus optimus est*. Ab iis enim, quæ invidiam habent, ei abstinendum est, quantum fieri potest, qui tranquillitatem amat, neque invidia tanquam fera provocanda est, ut in iis quæ honesta sunt animo omni perturbatione libero proficere liceat. Vitam autem *sine invidia* degendam sequemur, si tenui et mundo victu utamur, et fastum illum vitemus, qui ex decori ignorantia oritur, unde duo mala nascuntur, pecuniarum profusio et parsimonia intempestiva, quarum illa ut superbia vituperatur, hæc autem ut pusilli animi tenacitas. At horum utrumque devitat liberalitas, quæ virtus in dandis accipiendisque pecuniis versatur ac

decorum in quæstibus et sumptibus repertum observat simulque externa omnia ad rectam rationem componit. Atque hæc quidem etiam de corporis externarumque rerum usu optimo in carmine philosophiæ convenienter tradita sunt, ut virtutis pulchritudo in his quoque appareret: omnium vero summam sequentem præceptionem carmen esse vult.

XVIII. 39.

Fac ea quæ tibi non noceant, et delibera priusquam facias.

Hujusmodi dicto sæpe usus est, uno loco dicens,

At tu ea perage, quæ tibi postea non sint molesta:

alio autem,

. . . modum autem dico hunc, qui tibi dolorem non [pariet];

et alibi,

Nemo te aut verbis aut factis adducat, ut quidquam aut facias aut dicas, quod tibi non sit commodum.

Hæc igitur omnia in unum hic collecta ante oculos ponit carmen, vetans nos admittere noxia, suadensque ut utilibus operam demus, quæ quidem optime distinguantur, considerando ante

προσδέχεται τι βλάπτον τὴν φιλόσοφον ὁρμήν, ἐφ' ᾧ μικρὸν ὕστερον μεταμελήσεται. Ταῦτα γὰρ πάντα τῷ προλογισμῷ διωθεῖσθαι ἡμᾶς προσήκει, ἵν' ὁ ἐπιλογισμὸς τῶν εἰργασμένων ἡμῖν ἡδίστην ἔχῃ τὴν ἀνάμνησιν, ἣν ἐξῆς ποιείσθαι παρακελεύεται.

XIX. 40—44.

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὀμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων λογίσασθαι ἕκαστον· πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξῃ· καὶ μετέπειτα δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσο, χρηστὰ δέ, τέρπευ.

Ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου, τῶν ὄλων παραγελμάτων ἄροισόν μοι τὴν γνώμην, ἵνα τὸ εἶσω τῆς ψυχῆς δικαστήριον πρὸς ταῦτα, ὡς πρὸς θείους νόμους, ἀποθλέπον, ποιῆ τῶν εὐ ἢ κακῶς πεπραγμένων τὴν ἐπίκρισιν. Πόθεν γὰρ ὁ ἐπιλογισμὸς ἐξεῖ δειλὰ μὲν εἰργασμένους ἡμᾶς ἐπικόπτειν, χρηστὰ δὲ πράξαντας ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ὁ προλογισμὸς νόμους τινὰς λάθοι, καὶ οὐς προσήκει τὴν ζωὴν συντάττειν, καὶ πρὸς τούτους τὸ τῆς συνειδήσεως ταμιεῖον, ὡς πρὸς τινα σκοπὸν, ἀπευθύνει τὸν ὄλον ἡμῶν βίον; Ὅσημέραι δὲ ποιείσθαι τὴν τοιαύτην κρίσιν εἰσηγείται, ἵνα τῷ συνεχεῖ τῆς μνήμης τὸ τῆς κρίσεως ἀπλανὲς διασώζηται· πρὸς ἐσπέραν δέ, καὶ εἰς ὕπνον τρεπομένων, ὅπως ἂν εἰς τὸ πέραν τῶν μεθήμερινῶν πράξεων τὸ τῆς συν-

ειδήσεως καθίζοιμεν δικαστήριον, ἐπικόιτιον ἄσμα θεῶ τὴν τῶν διαθέσεων ἀνάκρισιν ποιούμενοι, πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Οὕτω γὰρ παραμετρήσομεν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν τοῖς παραδεδομένοις κανόσι, τῷ νομοθέτῃ νῶ τὸν κριτὴν λόγον ἐπισυνάπτοντες. Τί οὖν ὁ νομοθέτης λέγει; Τιμᾶν τοὺς φύσει κρείττους, κατὰ τὴν οὐσιώδη αὐτῶν τάξιν. Γονέων καὶ συγγενῶν πλείστον ποιείσθαι λόγον. Τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδράς ἀσπάξασθαι καὶ φιλεῖν. Τῶν σωματικῶν δυνάμεων ὑπερέχειν. Ἐαυτὸν αἰδεῖσθαι πανταχοῦ. Δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι. Χρημάτων καὶ τῆς ἐφημέρου ζωῆς προεγνωκέαια τὸ εὐφθαρτον. Τὸν ἀπὸ τῆς θείας κρίσεως ἀπονεμηθέντα κλῆρον ἀσπάξασθαι. Θεοπρεπεῖ δὲ γρῆσθαι φρονήματι, καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μετιστάναι τὴν γνώμην. Φιλολογίαν ἀσχεῖν τῶν ὄντως λόγων. Ἀνεξάπτητον εἶναι, καὶ ἀδούλωτον πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τήρησιν. Εὐβουλία πρὸ τῶν ἔργων γρῆσθαι, ἐξ ἧς τὸ ἀμεταμέλητον ἐν τοῖς ἔργοις παραγίνεται. Οἰήσεως καθαρεύειν. Τὸν ἐπιστημονικὸν μεταδιώκειν βίον. Τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαν μεταβρῦμιζειν. Ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς· ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς δικαστῆς ἀγρυπνος ἑαυτοῦ γίνεσθαι, θαμὰ λέγων πρὸς ἑαυτὸν πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς εἴνεκα. Εἴτα εὐρῶν

opus, quid faciendum vel non faciendum sit. Est enim recti consilii tempus, rebus nondum factis. Hic vero rursus hoc etiam, *quæ tibi non noceant*, perinde atque illud, *quæ tibi postea non sint molesta*, intelligemus : referentes illud tibi ad id, quod vere homo est et ad naturam mentis competentem atque ad eum, qui philosophiæ se dedit, et Deo similis fieri contendit. Huic autem nocet quidquid a recta ratione abhorret, quidquid legi divinæ contrarium est, quidquid Dei similitudinem impedit. Talia vero nos adoriri solent in eorum conversatione qui nobiscum vivunt, atque in conjuncti corporis illorumque quæ in ejus gratiam inventa sunt administratione; quæ quidem *χρήματα* nuncupari solent, quod ad ejus *χρεῖαν* sive usum sint exposita. Dicit igitur carmen, illum qui divina bona appetit, cavere oportere, ne ad ullam unquam rem faciendam adducatur, quæ ipsi non sit comoda, neve corpori ea indulgeat, ex quibus ipse dolorem percipiet, neve quidquam admittat, quod philosophiæ studium impediât, cujus ipsum paulo post pœnitebit. Hæc enim nos omnia consideratione quadam, quæ actionem præcedat, repudiare convenit, ut subsequens eorum, quæ gessimus, consideratio jucundissimam præbeat recordationem, ad quam rem faciendam nos deinceps adhortatur.

XIX. 40-44.

Neve somnum molles in oculos prius admittas, quam singula diurna opera recensueris :
Qua in re peccavi? quid feci? quid omisi quod fieri [debebat?

A primo incipiens singula percurras; et postea, malis admissis, te ipsum coargue, bonis autem lætare.

Quum ad hos versus veneris, superiorum omnium præceptorum mentem collige, ut interioris animi iudicium hæc, tanquam divinas leges respiciens, eorum quæ bene vel male gesta sunt, censuram agat. Unde enim recordatio nos ob male commissa reprehendere aut ob recte facta collaudare poterit, nisi consideratio præcedens leges quasdam adhibeat, ad quas vitam componere oportet, et ad has conscientiæ nostræ copia, tanquam ad scopum aliquem, omnem nostram vitam dirigat? Quotidie autem iudicium istiusmodi nos facere jubet, ut assidua recordatione iudicium erroris expers conservetur, vespere vero, et quum somnum capturi sumus, ut ad diurnarum actionum extremum finem conscientiæ tribunal erigamus, hanc affectionum nostrarum censuram velut canticum Deo, quo tempore cubitum ituri sumus, offerentes, Qua in re peccavi? quid feci? quid omisi quod fieri debebat? Ita enim vitam nostram regulis superius traditis metie-

ἑαυτὸν συμφώνως τοῖς προκειμένοις ὄροις διημερεύσαντα, τῆς θείας εὐφροσύνης τοῖς καρποῖς ἀναδεῖ. Παρὰ μέλος δέ τι πράξαντα φωράσας, ὡς περ τιτὶ φαρμάκοις, ταῖς ἐκ τῆς μετανοίας νοουθετήσεσιν ἐπιστύφει. Διὸ τὸν ὕπνον ἀποκρούσθαι δεῖν φησι τῇ προθυμίᾳ τοῦ λογισμοῦ. Ἀνέξεται δὲ τὸ σῶμα, μὴ κατασυρόμενον ὑπὸ τῆς τοῦ δαρθάνειν ἀνάγκης, διὰ τὴν σώφρονα διαίταν, δι' ἣν καὶ τὰ ἀναγκαῖα πάθη τῇ τοῦ λογισμοῦ ἡγεμονίᾳ συντάττεται. Μὴ προσδέξασθαι γάρ φησι τὸν ὕπνον, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων λογισασθαι ἕκαστον. Καὶ τίς ὁ λογισμός; πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Διχῶς γὰρ ἀμαρτάνομεν ἢ τὸ μὴ δέον ποιήσαντες, ὃ διὰ τοῦ παρέβην δηλοῦται ἢ τὸ δέον μὴ ποιήσαντες, ὡς ἐπ' αὐτῆς κείται τῆς λέξεως. Ἄλλο γὰρ ἀργία τοῦ καλοῦ· καὶ ἄλλο ἐνέργεια τοῦ αἰσχροῦ. Καὶ τὸ μὲν τῇ παραλείψει κακίζεσθαι, τὸ δὲ τῇ παραδοχῇ. Οἷον, εὐχθεσθαι δεῖ, καὶ βλασφημεῖν οὐ δεῖ· τρέφειν γονεάς δεῖ, προπηλακίζειν δὲ οὐ δεῖ. Ὅ οὖν τὰ πρότερα μὴ ποιῶν τὰ δέοντα οὐ ποιεῖ, ὃ δὲ τὰ δεύτερα ποιῶν τὰ μὴ δέοντα ποιεῖ· εἰ καὶ ἀμφοτέρω τρόπῳ τινὰ πρὸς τὴν ἴσην παρανομίαν ἔργεται. Τὴν δὲ ἀναμέτρῃσιν τῶν ἡμερινῶν ἔργων παραινεῖ ποιεῖσθαι ἀπὸ πρώτου ἕως τελευταίου

ἐν τάξει, μὴδὲν παραλείποντα τῶν μέσων· ὃ διὰ τοῦ ἐπέξιοι νοεῖται. Πολλάκις γὰρ ἡ μετάθεσις παραλογίζεται τὴν κρίσιν, καὶ εὐαπολόγητον ποιεῖ τὸ κακῶς εἰργασμένον τῇ ἀτάξῃ τῆς μνήμης. Καὶ ἄλλως δὲ ἡ τῆς καθ' ἡμερινῆς ζωῆς ἀνάμνησις μελέτη γίνεσθαι τῆς τῶν προβεβιωμένων ἀναπολήσεως, καὶ τῆς ἀθανασίας ἡμῶν συναίσθησις. Καὶ τὸ θαυμαστόν, λογίσασθαι ἕκαστον εἰπὼν οὐκ ἔτι ἐπήγαγε, τί κατώρθωσα; τί μοι τῶν δεόντων πέπρακται; ἀλλὰ εἰς τὸ ἀτυρότερον τὴν μνήμην μετέηρμοσε, τῶν ἡμαρτημένων τὴν κρίσιν ποιούμενος καὶ δικαστὴν ἐπέστησε τὸν δικαιοτάτον ἅμα καὶ οἰκειότατον, τὸ συνειδὸς αὐτό, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ αὐτὸν ἑαυτῷ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι προεπαίδευσθημεν· τί γὰρ οὕτω δύναται νοουθετῆσαι ἄλλος ἄλλον, ὡς αὐτὸς ἑαυτόν; Τὸ γὰρ αὐτεξούσιον, τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς φύσεως ἀποχρῶμενον, ἀποσιεῖται τὰς παρὰ τῶν ἄλλων συμβουλάς, ὅταν μὴ ἐθέλῃ πείθεσθαι· ὃ δὲ οἰκοθεν λογισμὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ κατακοῦσιν ἀνάγκην ἔχει. Τοῦτον ἐπίτροπον ἡμῖν ὁ θεὸς ἐπέστησε· τοῦτον παιδαγωγὸν καὶ διδάσκαλον. Τοῦτον καὶ νῦν δικαστὴν ὁ λόγος τῶν ἡμερινῶν ἔργων ποιεῖται, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν κρίσιν ἐκδέχεται, ἵν' αὐτὸς ἑαυτὸν ψηφισθῆται ἀποδοχῆς ἢ ἐπιπλήξεως ἄξιον. Ὅταν γάρ, ὡς ἐν γραμ-

mur, menti legum inventrici rationem judicem adjungentes. Quid igitur præcipit legum inventrix? ut eos honoremus qui natura superiores sunt, naturali eorum ordine observato : ut parentum et cognatorum præcipuam habeamus rationem : ut probos viros amplectamur et amemus : ut corporeis facultatibus impereamus : ut nos ipsos ubique vereamur : ut justitiam colamus : ut divitiarum vitæque brevis instabilitatem præcognitam habeamus : ut sorte, quam divinum nobis judicium tribuit, contenti simus : cogitationibus autem Deo dignis immoremur, et ad id quod melius est mentem convertamus : ut sermones amemus, qui vere sermones sunt : ut a fraudibus tuti simus neve in retinenda virtute animo frangamur : ut antequam res geramus, rectum consilium capiamus, ejus nos post res gestas non pœniteat : ut arrogantiae expertes simus atque vitam sapientiæ studio deditam agamus : ut corpus denique et res externas ad virtutis exercitationem accomodemus. Hæc sunt quæ mens legum inventrix animis nostris observanda injungit; quibus ratio obsecuta judex sui pervigil fit, crebro se ipsam interrogans, *Qua in re peccavi? quid feci? quid omisi quod fieri debebat?* et ordine singula memoriâ repetens, virtutis causa. Tum postea inveniens se regulis supra positis congruenter diem transegisse, divinæ lætitiæ fructibus sese coronat. Si quid autem absur-

dum se fecisse deprehendat, id pœnitentiæ admonitionibus, tanquam remediis, corrigit. Quocirca somnum considerationis hujus studio amovendum esse dicit carmen. Id autem corpus tolerabit, quippe quod dormiendi necessitate non urgeatur, ob temperantiam in victu, propter quam etiam necessarij affectus rationis imperio subjiciuntur. Dicit enim, *somnum ne prius admittas, quam singula diurna opera consideraveris*. Quænam vero est illa consideratio? *Qua in re peccavi? quid feci? quid omisi quod fieri debebat?* Peccamus enim duobus modis; vel *id facientes, quod non decet*, quod *peccandi* verbo significatur; vel *id quod decet non facientes*, quemadmodum ipsa versus locutione exprimitur. Aliud enim est neglecta res honesta, aliud turpe facinus commissum. Ac partim omittendo, partim admittendo peccatur. Exempli gratia, precari oportet, impie autem et contumeliose loqui non oportet : parentes alere oportet, eos vero ignominia afficere non oportet. Is igitur, qui priora non facit, *ea quæ fieri oportet non facit*; qui autem posteriora facit, *ea facit, quæ fieri non oportet* : quamvis utrumque quodammodo ad æqualem malitiam accedat. Hortatur autem, ut opera diurna a primo ad ultimum, nullis in medio prætermisiss, ordine remetiamur, quem intellectum *percurrendi* vocabulum habet. Sæpe enim judicium fallit ordinis mutatio facitque, ut id quod male patratum est, quia memo-

ματειώ, τῇ μνήμῃ ἀναγνῶ τὰ πεπραγμένα, τότε κρίνει πρὸς τὸ παράδειγμα ἀποβλέπων τὸν νόμον, καὶ ψηφίζεται τιμῆς ἢ ἀτιμίας ἑαυτὸν ἄξιον. Ἡ δὲ τοιαύτη καθ' ἡμέραν παρακολούθησι θεοειδὲς ἄγαλμα τὸν χρώμενον ἀποτελεῖ, προσθήκαις καὶ ἀφαιρέσεσι πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος παιδαγωγούσα, καὶ ὡς οἶόν τε ἀνθρωπῶν ἀγαθὸν ἀποτελοῦσα. Εἰς τοῦτο γὰρ κατέληξεν ὁ λόγος, μέλλων μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ θεοποιᾶ παραγγέλματα.

XX. 45—48.

Τούτα πόνει, ταῦτ' ἐκμελέτα, τοῦτων χρῆ ἔρᾶν σε, ταῦτα σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνα θήσει· ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτῶν, παγὰν ἀνάου φύσεως. —

Ταῦτ' ἦν, ἃ καὶ ἐν Προοιμίῳ ἐλέγομεν, ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως τὸν ἀνθρωπῶν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ, ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ἑμοίωτητα Θεοῦ καθίστησι, νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει· προηγεῖσθαι δέ, ὡς πρὸς ἡμᾶς, τὰ ἐλάττωνα τῶν μει-

ζῶων ἐξ ἀνάγκης. Ἐρῶν γὰρ ἐπιμετρήσαι τὸν ἀνθρώπῳ βίον τῇ εὐλογίᾳ χρῆσει, τοῦ παντελῶς μεταφῦναι· ὃ γένοιτ' ἂν διὰ τῆς πρὸς θεωρίαν παντελοῦς ἐπιστροφῆς. Καὶ ἄλλως δὲ ἀδύνατον ἀθροῦς κτήσασθαι τὴν ἀλήθειαν, μὴ τῶν ἀλόγων δυνάμεων ἡμῖν ταῖς ἡθικαῖς ἀρεταῖς κατὰ νοῦν τεταγμένω. Μέση γὰρ οὔσα ἡ λογικὴ ψυχὴ νοῦ καὶ ἀλογίας, τότε μόνον ἀπερισπάστως δύναται συνεῖναι τῷ πρὸ αὐτῆς νοῦ, ὅταν καθαρὰ γενομένη τῆς τῶν μετ' αὐτὴν προσπαθείας, καθαρῶς ἐράπηται ἐκείνων. Ἔσται δὲ καθαρὰ, εἰ μηδὲν τῇ ἀλογίᾳ, μηδὲ τῷ θνητῷ σώματι συνεκφέροιο, ὡς ἄλλη δὲ ἄλλων ἐπιμελοῖτο, τοσοῦτον αὐτοῖς ἀπονέμουσα φροντίδος, ὅσον ὁ θεῖος κελεύει νόμος, ἐξάγειν ἑαυτὸν πειρᾶσθαι μὴ συγχωρῶν, ἀλλὰ περιμένειν ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς. Διττῆς οὖν ἀρετῆς τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ δεήσει· πολιτικῆς μὲν πρὸς τὰ κάτω, τὴν ἀλογίαν ταπτούσης· θεωρητικῆς δὲ πρὸς τὰ ἄνω, τὴν τῶν κρειττόνων συνουσίαν προξενούσης. Τῶν δὲ διπλῶν τούτων ἀρετῶν μεθόριον ἔγκεινται οἱ τοιοῦτοι στίχοι· τὸ μὲν, ταῦτα πόνει· ταῦτ' ἐκμελέτα·

riâ turbamur, facile excusetur. Præterea quotidianæ vitæ recordatio fit quædam quasi exercitatio revolvendi nobiscum quæ in priore vita egimus, atque eo valet, ut immortalitatis nostræ sensu tangamur. At, quod mireris, quum *expendenda* dixerit *singula*, non subjunxit, quid recte feci? quid eorum, quæ fieri oportet, feci? sed ejus rei quæ a fastu remotior est memoriam repetit, de delictis judicium faciens, ac judicem constituit æquissimum simul et familiarissimum, ipsam conscientiam et rectam rationem ac se ipsum sibi, quem omnium maxime vereri superioribus monitis didicimus: eequid enim est, cujus alius alium ita possit commonefacere, ut se ipse potest? Liberum enim arbitrium, naturæ suæ libertate abutens, aliorum consilia aversatur, quandocunq̄ue illis non libet obsequi: at ratio domestica auscultare sibi ipsa necesse habet. Hanc Deus nobis præsidem constituit, hanc ducem et magistram. Hanc judicem quoque *diurnorum operum* carmen hoc loco facit ejusque sententiam expectat, ut ipsa se laude vel reprehensione dignam judicet. Quum enim in memoria, tanquam in tabella, facta sua legit, tum exemplar, id est legem, respiciens judicat, et se vel honore vel dedecore dignam esse pronuntiat. Ejusmodi vero ratio quotidie observata eum qui illa utitur imaginem Deo similem efficit, addendo et subtrahendo ad virtutis pulchritudinem paulatim perducens et, quoad fieri potest, hominem bonum reddens. In hoc enim carmen desinit, ad præcepta, quæ homines faciunt deos, jam transiturum.

XX. 45-48.

In his tibi elaborandum est; hæc meditare; hæc [amanda sunt: hæc te in divinæ virtutis via sistent: per eum certe qui nobis quaternarium numerum tra-

didit,

fontem perennis naturæ. —

Hæc sunt, quæ et in Proœmio diximus, philosophiam activam virtutum possessione hominem bonum efficere, contemplativam autem mentis et veritatis lumine cum Deo similem reddere; minora vero, quod ad nos attinet, necessario majoribus præcedere. Est enim facilius vitam humanam ad rationis normam dirigendo excolere, quam prorsus aliud sibi ingenium induere, quod plena ad contemplationem conversione fiat. Præterea veritatem tranquille consequi non possumus, nisi facultates nostræ a recta ratione aversæ virtutum moralium ope ad mentem accommodantur. Quum enim medius sit animus rationalis inter mentem et facultates ratione carentes, tum solum ille menti, quæ ipso superior est, sine ullo impedimento potest attendere, quum ab eorum amore, quæ ipso inferiora sunt, purus factus illis caste utitur. Erit autem purus, si nec facultatibus ratione vacuis, nec mortali corpori omnino obsequatur, sed, ut alius, aliorum curam gerat, tantum illis curæ impendens, quantum divina lex præcipit, quæ ut quis vim sibi ipse inferre conetur, non concedit, sed expectare jubet, donec Deus ipse nos dimiserit. Duplici ergo virtute ejusmodi animo opus erit, civili ad inferiora, quæ regat facultates rationis expertes, contemplativa

τούτων χρῆ ἐρᾶν σε, ὡς οἰκείον συμπέρασμα τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· τὸ δέ, ταῦτά σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει, ὡς ἀρχὴ καλλίστη τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης. Τὸν γὰρ ἀπαλλαγέντα τῆς θηριώδους ζωῆς, καὶ τῆς ἀμετρίας τῶν παθῶν, ὅση δύναμις, καθαρῶσαντα, καὶ διὰ τοῦτο ὅλον ἐκ θηρίου γενόμενον ἄνθρωπον, τὰ ἐξῆς ἐπαγγέλλεται Θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ποιήσῃν, ἐφ' ὅσον ὅλον τε ἀνθρώπων Θεὸν γενέσθαι. Ὅτι δὲ τοῦτο τῆς θεωρητικῆς ἀληθείας τὸ τέλος, δι' αὐτῶν δηλοῦται τῶν Ἰεπτῶν ἐν οἷς πρὸς τῷ τέλει τὸ κάλλιστον καὶ ἀκρότατον συμπέρασμα ἐπάγει·

Ἦν δ' ἀποδείξας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλευθερον ἔλθης,
ἔσσαι ἀθάνατος θεός, ἀμβρόσιος, οὐκ ἐτι θνητός.

Τυχάνειν δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως ἡμᾶς (ταῦτόν δὲ εἰπεῖν τῆς ἀποθεώσεως) διὰ τῆς προσακηθείσης ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐπὶ ταύτῃ γνωσθείσης ἀληθείας, οὗτος δὲ ἱερὸς ἀποφαίνεται λόγος, ὡς εἰσόμεθα μικρὸν ὕστερον. Νῦν δὲ ἐπὶ τὰ προκειμένα ἔπη πάλιν ἐπανελθόντες ἐπισκεψόμεθα εἰ τι βούλεται ὁ πόνος καὶ ἡ μελέτη καὶ ὁ ἔρως ἐπὶ ταῖς προλαβούσαις ὑποθήκαις, ἧ τὸ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκήσιν ὀλην ἐπιστρέψαι τὴν ψυχῇν. Τριδύναμος δὲ πῶς ἐστι, καὶ αὐτὴ καθ' αὐτὴν

λογικὴ οὔσα· τὸ μὲν τι ἔχουσα, ἢ μανθάνομεν, ὁ ταῦτα ἐκμελετᾶν νῦν προστάττεται· τὸ δέ τι, ἢ τὰ γνωσθέντα κρατοῦμεν, ὁ ταῦτα ποιεῖν παραγγέλλεται· τὸ δέ τι, ἢ στέργομεν τὰ γνωσθέντα καὶ κρατηθέντα, ὁ τούτων ἐρᾶν νοουθετεῖται. Ἰναοῦν πάσας τὰς δυνάμεις τῆς λογικῆς ψυχῆς συντεταμένως ἐξωμεν πρὸς τὰ τῶν ἀρετῶν παραγγέλματα, ἐκ μὲν τοῦ νοεῖν πεφυκότος τὴν μελέτην ἀπαιτεῖ· ἐκ δὲ τοῦ τηροῦντος τὰ νοηθέντα, τὸν πόνον· ἐκ δὲ τοῦ φιλοκάλου, τὸν ἔρωτα· ἢ ἐξ ἀπάντων ἡ κτήσις τῶν ὄντων ἀγαθῶν ἡμῖν παραγίνηται μετὰ τῆς ἀπαρabaίου τηρήσεως, καὶ συμφοῦς ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνα στοργῆς· οἷς ἔπεται ἡ θεία ἔλπις, τὸ τῆς ἀληθείας ἐπιστάγουσα φέγγος, ὡς αὐτὸς ὑπισχνεῖται λέγων, ταῦτά σε τῆς θείης ἀρετῆς εἰς ἴχνια θήσει, τουτέστι, ταῦτά σε ὁμοίωσει τῷ Θεῷ διὰ τῆς τῶν ὄντων ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Τὸ γὰρ τὰς αἰτίας ἐκλογίσασθαι τῶν ὄντων, τὰς ἐν τῷ δημιουργῷ Θεῷ πρώτως κειμένας, πρὸς τὴν ἀκρότητα ἀγει θεογνωσίας, ἧ συνεισέρχεται καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις. Τὴν δὲ ὁμοίωσιν ταύτην θεῖαν ἀρετὴν ὁ λόγος καλεῖ, ὡς ἐπὶ ἀνθρωπίνῃ τὴν πρὸ ταύτης καλῶς ἐποχουμένην. Εἰς ἔρωτα οὖν φιλόσοπον καὶ φιλόκαλον ἀποπερατούσθαι τὰ πρῶτα ἔπη· τούτου δὲ ἡγουμένου, ἡ τῆς ἀληθείας γνώσις ἐπέσθω πρὸς ὁμοίωσιν τῆς

autem ad superiora, quæ superiorum conversationem conciliet. Sunt vero duarum virtutum istarum quasi confinium quoddam interpositi hujusmodi versus, alter quidem, *in his tibi elaborandum est, hæc meditare, hæc tibi amanda sunt*, tanquam propria civilis virtutis conclusio, alter autem, *hæc te in divinæ virtutis via sistent*, tanquam pulcherrimum contemplativæ scientiæ principium. Ea enim, quæ sequuntur, illi qui belluinam vitam deposuerit atque immodicos affectus, quantum potest, exuerit, ideoque quasi ex fera homo factus sit, pollicentur se eum ex homine deum esse factura, quoad homo deus fieri possit. Hunc autem contemplativæ veritatis finem esse, ipsi declarant versus, quibus ad exitum adductis pulcherrimam hanc coronidem imponit :

Quodsi relicto corpore ad liberum ætherem commigra-
[veris,
eris immortalis deus, incorruptus, neque amplius
[morti obnoxius.

Ostendit autem sacer hic sermo, ut paulo post diseemus, nos prævia virtutis exercitatione ac veritatis, quæ eam sequitur, cognitione restitutionem in pristinum statum, quam etiam relationem inter divos appelles, esse adepturos. Nunc vero rursus ad propositos versus redeuntes consideremus, num quid aliud iste *labor* et *meditatio* et *amor* in præcedentibus præceptis velint, quam ut ad virtutis exercitationem totum convertamus

animum. Qui quum rationalis sit, triplici quadam et ipse per se facultate præditus est; habet enim quiddam quo discimus, quod *hæc meditari* nunc jubetur; quiddam vero quo cognita retinemus, cui *in his elaborare* præcipitur; quiddam denique quo ea diligimus quæ novimus et retinemus, quod *hæc amare* monetur. Ut rationalis igitur animi facultates omnes ad virtutum præcepta simul intentas habeamus, ab eo quod ad intelligendum natura aptum est *meditationem* postulat; *laborem* vero ab eo quod intellecta servat; *amorem* denique ab eo quod honesti desiderio afficitur: ut omnibus istis vera bona adipiscamur eaque inviolate servemus et innato nobis erga ea amore prosequamur; quorum comes est spes divina, quæ veritatis lumen inducit, quemadmodum ipse pollicetur, dicens, *hæc te in divinæ virtutis via sistent*, id est, hæc te Deo similem reddent philosophica rerum cognitione. Nam consideratis rerum causis, quæ primitus in opifice Deo sitæ sunt, ad divinæ cognitionis fastigium provehimur, unde et similes Deo efficiamur. Carmen autem hanc similitudinem vocat *virtutem divinam*, ut quæ humanæ præeunti innixa altius evolet. Desinat ergo carminis prima pars in sapientiæ et honestatis *amorem*: hoc vero præeunte sequatur veritatis cognitio, quæ ad *divinæ virtutis* similitudinem evehit, quemadmodum in sequentibus versibus declaratur. Horum autem conjunctionis

θείας ἀρετῆς ἀνάγουσα, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἔπεισι δη-
λοῦται. Τὸ δὲ ἀναγκαῖον τῆς συναφῆς τούτων καὶ
ὄρκῳ πιστοῦται. Τὸ γὰρ καλῶς κτηθεῖσαν τὴν ἀν-
θρωπίνην ἀρετὴν πρὸς τὴν θείαν ὀδεύειν ὁμοίωσιν, εὖ
μάλᾳ διατεταμένους ὁμνυσιν ὁ τὸ Σέβου ὄρκον ἐν
ἀρχῇ παραγγείλας. Τὴν γὰρ ἀποχρῆν τοῦ ὁμνύειν
προσάττει περὶ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ ἀδελφον τῆς
ἐκβάσεως ἔχοντων τὸ πέρας. Ταῦτα γὰρ καὶ μικρά,
καὶ μεταπίπτοντα· διὸ οὔτε ἄξιον ἐπ' αὐτοῖς ὁμνύειν,
οὔτ' ἀσφαλές· οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰς πέρας αὐτὰ ἀγαγεῖν.
Περὶ δὲ τῶν παρόντων, ἀναγκαιῶς τε συντημένων,
καὶ μεγίστων ὄντων, ἀσφαλές τὸ ὁμνύειν, καὶ πρέπον.
Οὔτε γὰρ τὸ μεταπίπτον τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἂν ποτε
σφῆλειε (δίδεται γὰρ πρὸς ἄλλα θεσμῶ ἀδραστείας,
περὶ ὧν ὁ ὄρκος νυνὶ γίνεται) οὔτε τὸ ταπεινὸν αὐτῶν
καὶ χαμαιπετές τοῦ θεοῦ τὴν ἐπιμαρτυρίαν ἀρνείται·
ἀλήθεια γὰρ καὶ ἀρετὴ οὐ μόνον ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις,
ἀλλὰ καὶ ἐν θεοῖς τὰ μέγιστα. Ἐπειτα καὶ ὁ ὄρκος
αὐτῶ γίνεται δόγμα, ὅτι τὸν διδάσκαλον τῆς ἀληθείας
οὕτω δεῖο τιμᾶν, ὡς καὶ ὁμνύειν αὐτόν, εἴ που δεῖο

πρὸς βεβαίωσιν τῶν λογμάτων· καὶ μὴ μόνον τὸ αὐτὸς
ἔφαρ' ἐπὶ αὐτοῦ λέγειν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν
νῆ τὸν αὐτόν. Ὅμοῦ δὲ περὶ τῆς τῶν καλλίστων
ἕξεων συναφῆς ὁμνύων θεολογεῖ, καὶ τὴν τετραδά,
πηγὴν τῆς αἰδίου διακοσμῆσεως, ἀποφαίνεται τὴν
αὐτῆν οὔσαν τῷ δημιουργῷ θεῷ. Πῶς δὲ τετραὰς
ὁ θεός; οὕτως ἐκ τοῦ εἰς Πυθαγόραν ἀναφερομένου
Ἰεροῦ Λόγου σαφῶς εὐρήσεις, ἐν ᾧ ἀριθμὸς ἀριθμῶν
ὁ θεὸς ὑμνεῖται. Εἰ γὰρ τὰ ὄντα πάντα ταῖς αἰδίαις
αὐτοῦ βουλήσεσιν ὑφέστηκε, δῆλον ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ
ἐν ἐκάστῳ εἶδει τῶν ὄντων τῆς ἐκείνων αἰτίας ἤρτηται,
καὶ ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἐκεῖ τοῦ ἐστίν· ἐκεῖθεν γὰρ ἐν-
ταῦθα. Τοῦ δὲ ἀριθμοῦ τὸ πεπερασμένον διάστημα
ἡ δεκάς. Ὅ γὰρ ἐπὶ πλέον ἀριθμεῖν ἐθέλων ἀνα-
κάμπει πάλιν ἐπὶ τὸ ἐν, καὶ δύο, καὶ τρία· καὶ δευ-
τέραν ἀριθμεῖ δεκάδα πρὸς τὴν τῆς εἰκοσάδος συμπλή-
ρωσιν· καὶ τρίτην ὁμοίως, ἵνα τριάκοντα εἴπη· καὶ
τοῦτο ἕξῃς, ἕως ἂν δεκάτην ἀριθμήσας δεκάδα εἰς
ἑκατὸν προέλθῃ. Καὶ πάλιν ἑκατὸν δέκα τὸν αὐτὸν
τρόπον ἀριθμεῖ. Καὶ οὕτω μέχρις ἀπειροῦ τῷ τῆς

necessitatem jurejurando etiam confirmat. Virtute-
m enim humanam rite quaesitam tendere ad di-
vinam similitudinem asseveranter is jurat qui
illud *jusjurandum cole* initio praecepit. Ibi enim
nos jubet jurejurando abstinere in rebus quae fieri
possunt et quae eventus finem habent incertum.
Nam quum haec et parvae sint et mutabiles, in iis
jurare neque decet neque tutum est, quia eas ad
exitum adducendi potestatem non habemus. In
rebus praesentibus autem et necessaria serie copu-
latis et gravissimis jurare tutum est ac decet.
Neque enim ipsarum rerum mutabilitas nos un-
quam fefellerit (quippe Adrastiae lege inter se
vincta sunt illa, in quibus hoc loco jusjurandum
adhibetur), neque earum vilitas et humilitas Deum
testem recusat; veritas enim et virtus non solum
apud homines, sed apud deos quoque maxima
sunt. Deinde et jusjurandum illi dogma fit, veri-
tatis magistrum eo honore prosequendum esse, ut
per eum etiam juremus, si quando ad placitorum
confirmationem opus sit, nec solum illud *ipse
dixit* de eo dicamus, sed etiam haec ita se habere
per eundem. Simul vero de optimorum habituum
conjunctione, adhibito jurejurando, theologorum
more agit et *quaternarium numerum, sempiternae
rerum constitutionis fontem, eundem et opificem
Deum esse declarat*. Quomodo vero *quaternarius
numerus* Deus est? Ita esse ex Sacro Sermone,
qui Pythagorae tribuitur, plane discas, in quo
Deus numerorum numerus celebratur. Si enim
res omnes sempiternis ejus consiliis creatae ex-
stant, apparet, numerum quoque, qui in qualibet
rerum specie est, ex earum causa pendere et pri-

um ibi numerum esse; illinc enim huc derivatur.
Definitum autem numeri intervallum est decas.
Qui enim ulterius numerare vult ad unum iterum
et duo et tria regreditur, et secundam decadem
numerat, ut vicenarium numerum compleat; et
tertiam similiter, ut triginta dicat; idemque facit
deinceps, donec decima decade numerata ad cen-
tum perveniat. Et rursus centum decem eodem
modo numerat. Sic autem in infinitum decadis
intervallo revoluto progredi potest. Decadis vero
virtus est *quaternarius numerus*. Namque ante il-
lam, quae in numerorum progressu cernitur,
decadis perfectionem, unita quaedam perfectio
ejus in *quaternario numero* deprehenditur. In com-
positione enim ab unitate ad *quaternarium nume-
rum* facta totum simul collectum est decas. Etenim
unum et duo et tria et quatuor decadem com-
plent; atque arithmetica medietas unitatis et se-
ptenarii numeri est *quaternarius*. Aequali enim
numero superat et superatur; quippe ternario
numero superatur a septenario, unitatem vero
ternario superat. Unitatis enim et septenarii nu-
meri proprietates pulcherrimae sunt et praestan-
tissimae. Quippe unitas, ut numeri cujusque prin-
cipium, omnium in se potestates complectitur;
septenarius vero numerus, ut matre carens et
virgo, unitatis dignitatem secundo loco habet.
Neque enim ex ullo numero, qui decade contine-
tur, gignitur, uti quatuor ex bis duobus, et sex
ex bis tribus, et octo ex bis quatuor, et novem
ex ter tribus, et decem ex bis quinque: nec gi-
gnit eorum quemquam, qui sunt intra decadem,
ut binarius numerus quaternarium, et ternarius

δεκάδος διαστήματι ἀνακλυομένην προχωρεῖν δύναται. Τῆς δὲ δεκάδος δύναμις ἡ τετράς. Πρὸ γὰρ τῆς κατὰ διέξοδον τελειότητος τῆς ἐν τῇ δεκάδι, ἡνωμένη τις τελειότης ἐν τῇ τετράδι θεωρεῖται. Κατὰ γὰρ σύνθεσιν τὴν ἀπὸ μονάδος ἕως τετράδος, δεκάς τὸ πᾶν ἄθροισμα γίνεται. Α' γὰρ, καὶ β', καὶ γ', καὶ δ', τὴν δεκάδα πληροῖ. Καὶ ἐστὶ μεσότης ἀριθμητικῆ μονάδος καὶ ἑβδομάδος ἡ τετράς. Τῷ ἴσῳ γὰρ ἀριθμῷ πως ὑπερέχει, καὶ ὑπερέχεται, τριάδι μὲν ἑβδομάδος λειπομένη, τριάδι δὲ μονάδα ὑπερβάλλουσα. Μονάδος γὰρ καὶ ἑβδομάδος τὰ ἰδιώματα κάλλιστα εἶσι καὶ ἀριστα. Ἡ μὲν γὰρ μονάς, ὡς ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ, τὰς πάντων δυνάμεις ἐν ἑαυτῇ συνέχει· ἡ δὲ ἑβδομάς, ὡς ἀμήτωρ καὶ παρθένος, τὴν τῆς μονάδος ἀξίαν δευτέρως ἔχει. Οὕτε γὰρ γεννᾶται ἐξ ἀριθμοῦ τινος τῶν ἐντὸς δεκάδος· ὡς δ' ὁ', ἐκ τοῦ δις β', καὶ ὁ εἶξ ἐκ τοῦ δις γ', καὶ ὁ ἦ ἐκ τοῦ δις δ', καὶ ὁ ὀ' ἐκ τοῦ τρις γ', καὶ ὁ ἰ' ἐκ τοῦ δις ε'. Οὕτε γεννᾷ τινὰ τῶν ἐντὸς δεκάδος· ὡς δ' ὀνο τὸν τέσσαρα, καὶ ὁ γ' τὸν εἶξ καὶ τὸν ὀ', καὶ ὁ ε' τὸν ἰ'. Τῆς δὲ ἀγεννήτου μονάδος καὶ τῆς ἀμήτορος ἑβδομάδος ἡ τετράς μέση κειμένη, τὰς τῶν γεννιώντων καὶ γεννωμένων δυνάμεις ἅμα καὶ συνείληψε καὶ συνέχει, μόνη τῶν ἐντὸς δεκάδος καὶ γεννωμένη ὑπὸ τινος ἀριθμοῦ, καὶ γεννωσά τινα. Ἡ γὰρ δυὰς ἑαυτὴν διπλασιάσασα τὴν τετράδα γεννᾷ· ἡ δὲ τετράς δις γενομένη τὸν ὀκτὼ ἀποτελεῖ. Καὶ στερεοῦ πρώτη ἔμφασις ἐν τῇ τετράδι εὐρίσκειται. Τὸ γὰρ σημεῖον ἀνάλογόν ἐστι μονάδι, ἡ δὲ γραμμὴ

δυάδι, ἀπὸ τινος γὰρ ἐπί τι· καὶ τριάδι προσήκει ἡ ἐπιφάνεια, στοιχειωδέστατον γὰρ τῶν εὐθυγραμίων τὸ τρίγωνον. Τὸ στερεὸν δὲ οἰκτεῖον τῇ τετράδι. Ἡ γὰρ πρώτη πυραμὶς ἐν τῇ τετράδι θεωρεῖται· τριγώνου μὲν βάσεως ὑποθέσεως, τοῦ τρία· κορυφῆς δὲ αὐτῇ ἐπιτεθείσης, τοῦ ἑνός. Καὶ κριτικαὶ δὲ δυνάμεις ἐν τοῖς οὐσι τέσσαρες, νοῦς, ἐπιστήμη, ὄρα καὶ αἴσθησις. Κρίνεται γὰρ πάντα τὰ ὄντα ἢ νῷ, ἢ ἐπιστήμῃ, ἢ ὄρα, ἢ αἰσθήσει. Καὶ ἀπλῶς, τὰ ὄντα πάντα ἡ τετράς ἀνεδήσατο, στοιχεῖον ἀριθμῶν, ὠρῶν τοῦ ἔτους, ἡλικιῶν, συνοικισμῶν. Καὶ οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν, δ μὴ τῆς τετρακτύος, ὡς ῥίζης καὶ ἀρχῆς, ἤρηται. Ἔστι γὰρ, ὡς ἔραμεν, δημιουργὸς τῶν ὄλων καὶ αἰτία ἡ τετράς, θεὸς νοητός, αἴτιος τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἰσθητοῦ θεοῦ. Παραδέδεται δὲ ἡ τούτου γῶσις τοῖς Πυθαγορείοις δι' αὐτοῦ τοῦ Πυθαγόρου, ὃν καὶ νῦν ἐπόμνυται ὁ τῶν Ἐπῶν τούτων συγγραφεύς, ὅτι τῆς ἀρετῆς ἡ τελειώσις πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἑλλαμψιν ἡμᾶς ἀνάξει. Ὡστε καὶ κατὰ τοῦτο εἰποῖ ἂν τις ἰδίᾳ μὲν τηρεῖσθαι τὸ Σέβου ὄρκον ἐπὶ τῶν αἰ ὄσαυτως ἐχόντων θεῶν· ἰδίᾳ δὲ νῦν ὀμνυσθαι κατὰ τοῦ παραδόχου ἡμῖν τὴν τετρακτὴν διδασκάλου, ὃς οὐκ ἔστι τῶν ἀθανάτων θεῶν, οὐδὲ τῶν φύσει ἡρώων, ἀλλ' ἀνθρωπος ὁμοίωσι θεοῦ κοσμηθείς, καὶ πρὸς τοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ ὄσαν ἀποσώζων εἰκόνα. Ὅθεν καὶ ἕνερχον αὐτὸν ἐπὶ τῶν οὕτω μεγάλων ποιεῖται, λεληθότως ἐπεμβαλλῶν τὸ περὶ Πυθαγόρου τῶν ἀκροατῶν σέβας, καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ δεικνύς δι' ὧν παραδέσκει μαθη-

senarium et novenarium, et quinarium denarium. Quaternarius vero numerus quum medius sit inter unitatem ortus expertem ac septenarium matre carentem, eorum potestates, qui gignunt et gignuntur, simul comprehendit et continet, quippe qui solus ex iis qui decade continentur et gignatur ab aliquo numero et aliquem gignat. Binarius enim numerus se duplicans parit *quaternarium*, octonarium vero duplicatus *quaternarius*. Prima autem solida figura in quaternario numero reperitur. Punctum enim respondet unitati, linea vero binario numero, siquidem est ab aliquo ad aliquid; ternario autem superficies convenit; nam eorum quæ rectis lineis constant primum et simplicissimum triangulum est. Solidum vero *quaternario* numero proprium est. Prima enim pyramis in quaternario numero cernitur; cui supposita basis triquetra exhibet tria, vertex vero ei impositus unum. Sunt etiam in rerum natura judicandi facultates quatuor: mens, scientia, opinio et sensus. Nam de rebus omnibus judicamus vel mente, vel scientia, vel opinione, vel sensu. Atque in summa *quaternarius numerus* omnes simul res complectitur, numerum elementorum, anni temporum, ætatum, societatum. Neque dici quid-

quam potest, quod non e *quaternario numero*, tanquam radice et principio, pendeat. Est enim *quaternarius numerus*, uti diximus, universitatis opifex et causa, Deus intelligibilis, cælestis sensibilisque Dei auctor. Hujus autem cognitio tradita est Pythagoreis per Pythagoram ipsum, per quem horum versuum scriptor nunc jurans affirmat, virtutis perfectionem ad veritatis splendorem nos esse perducturam. Quamobrem et in hac re dixerit aliquis, illud, *cole jusjurandum*, proprie observari ducta deorum ratione qui eodem semper modo se habent; proprie autem jurari hoc loco per magistrum qui *quaternarium numerum* nobis tradidit, qui nec deus immortalis erat, nec natura heros, sed homo Dei similitudine ornatus et divine imaginis auctoritatem apud sectatores suos obtinens. Unde et in tanti momenti rebus per eum jurat, tacite significans auditorum in Pythagoram observantiam quantamque dignitatem traditis disciplinis adeptus sit ostendens. Rerum autem traditarum excellentissima est illa *quaternarii numeri* omnium parentis cognitio. Sed quum prima illa breviter explicata sint, secunda autem promissione certa et spe minime fallaci nitantur; et *quaternarii numeri* hierophanta notus sit, et

μάτων. Μέγιστον δὲ τούτων ἡ τῆς δημιουργικῆς τετρακτύος γνώσις. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπιτέμνεται, τὰ δὲ δεύτερα ἐν ὑποσχέσει κεῖται βεβαία καὶ ἀψευδεῖ ἐλπίδι, ὅτε τῆς τετρακτύος ἱεροζάντης ἐγνωσται, καὶ τίς αὐτῆ ἡ τετρακτύς, ὅσον τοῖς παροῦσι προσήκει λόγοις, ὑπομνήσεως ἔτυχε· φέρε καὶ ἐφ' ἃ προσελθεῖν ὁ λόγος παρακαλεῖ μετρίωμεν· πρῶτον μὲν μεθ' οὗας ὁμίλης καὶ παρασκευῆς, καὶ συνεργείας τῶν Κρειττόνων, ἐλθεῖν ἐπὶ ταῦτα προσήκει προὔποδειξαντες.

XXI. 48—49.

— — — ἀλλ' ἔρχου ἐπ' ἔργον,
θεοῖσιν ἐπευξάμενος, τελέσαι. — — —

Πάντα τὰ πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν συντελοῦντα διὰ βραχέων ὑπέγραψεν ὁ λόγος, τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοκίνητον καὶ τὴν τοῦ θεοῦ συνεργείαν. Εἰ γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἡ αἴρεσις τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐφ' ἡμῖν θεῶθεν ἔχοντες, τῆς παρ' ἐκείνου συνεργείας καὶ τελειώσεως τῶν ἀρεθῆντων πάντως που χρῆζομεν. Ἔοικε γὰρ τὸ μὲν παρ' ἡμῶν σπουδαζόμενον ἐκτεινωμένη χειρὶ πρὸς λήψιν τῶν καλῶν, τὸ δὲ παρὰ θεοῦ συντελούμενον χορηγία εἶναι καὶ πηγὴ τῆς δόσεως τῶν

ἀγαθῶν· καὶ τὸ μὲν ἐξευρίσκειν πεφυκέναι τὰ καλὰ, τὸ δὲ ἐκφραίνειν τῷ ζητοῦντι ὀρθῶς· ἡ δὲ εὐχὴ μεθόριον εἶναι τῆς τε παρ' ἡμῶν ζητήσεως καὶ τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δόσεως, εὖ ἐχομένη τῆς αἰτίας ἡμῶν, τῆς εἰς τε τὸ εἶναι προαγούσης ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸ εὖ εἶναι τελειούσης. Πῶς δ' ἂν λάθοι τις τὸ εὖ, μὴ διδόντος θεοῦ; πῶς δ' ἂν οἴη τῷ πρὸς τὰς ὁμῆας αὐτεξουσίῳ μὴ αἰτοῦντι ὁ διδόναι πεφυκῶς θεός; Ἰν' οὖν μήτε λόγῳ μόνῳ τὴν εὐχὴν ποιῶμεθα, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ταύτην κρατύνωμεν, μήτε τῇ ἑαυτῶν ἐνεργείᾳ μόνῃ θαρβῶμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς θεῶθεν συνεργείας ἐχώμεθα, καὶ, ὡς εἶδος ἐπὶ ὕλη, τὴν εὐχὴν τῷ ἔργῳ συνάπτωμεν· καὶ τὸ ὅλον τοῦτο, ὅπως ἂ ἐργαζόμεθα καὶ εὐχώμεθα, καὶ ἂ εὐχώμεθα ἐνεργῶμεν· συνάψας εἶπεν, ἀλλ' ἔρχου ἐπ' ἔργον θεοῖσιν ἐπευξάμενος, τελέσαι. Οὔτε γὰρ μόνον προθυμεῖσθαι δεῖ τὰ καλὰ, ὡς ἐφ' ἑαυτοῖς ὄν κατορθῶσαι, καὶ χωρὶς τῆς τοῦ θεοῦ συνεργείας· οὔτε ψιλοῖς τῆς εὐχῆς τοῖς λόγοις ἀρκεῖσθαι, μηδὲν πρὸς τὴν κτῆσιν τῶν αἰτηθέντων συνεισφέροντας. Οὕτω γὰρ ἡ ἄθεον ἀρετὴν (εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν) ἐπιτηδεύσομεν, ἢ ἀνερέργητον εὐχὴν ὄν τὸ μὲν ἄθεον ὄν προαναρεῖ τῆς ἀρετῆς τὴν οὐσίαν, τὸ δὲ ἀργὸν ἐκλύει τῆς εὐχῆς τὸ δραστήριον.

qui sit iste *quaternarius numerus*, quantum praesentū expositioni convenit, jam declaratum sit : age ad ea quoque, ad quæ nos progredi jubet carmen, transeamus, hoc primum demonstrato, quali cum desiderio et præparatione et deorum auxilio ad hæc nos accedere oporteat.

XXI. 48-49.

Sed accingere ad opus,
a diis precatus ut perficiant.

Omnia quæ ad bona comparanda faciunt, summatim hic proposuit carmen, animi proprium motum et divinum auxilium. Quamvis enim bonorum electio nostri arbitrii sit, tamen quum ipsum arbitrium a Deo acceperimus, ejus ope ad ea quæ elegimus *perficienda* omnino indigemus. Studium enim nostrum simile est manui ad bona accipienda porrectæ, quod autem a Deo confertur copia et fons bonorum largitionis esse videtur, atque alterum quidem natura duce investigare bona, alterum recte quærenti ostendere : confinium vero nostræ investigationis et largitionis divinæ videntur esse preces, bene se ad causam illam applicantes, quæ nos in lucem edidit atque ad beatitudinem provexit. Sed quomodo quis bona, Deo non largiente, accipiat? quove modo Deus, natura sua liberalis, ei dabit, qui liberam habens appetendi potestatem non petet? Ut igitur nec verbis tantum *preces* fundamus, sed

etiam *opere* eas firmemus, neque nostræ solum industriæ confidamus, sed divinum etiam auxilium adhibeamus, et tanquam formam materiæ preces operi adjungamus, atque omnino, ut quæ agimus precemur et quæ precamur agamus, duo ista conjungens dixit, *sed accingere ad opus, a diis precatus ut perficiant*. Neque enim prompto animo suscipere solum bona debemus, quasi prosper eorum successus etiam sine ope divina penes nos sit, neque nudis precum verbis contenti esse, nihil ipsi ad ea quæ petuntur paranda conferentes. Ita enim aut virtutem Dei expertem (si licet ita dicere) exercebimus, aut preces inertes fundemus; quorum alterum Deo carens virtutis naturam ante tollit, alterum ignavum precum vim frangit. Quo enim modo aliquid erit bonum, quod non secundum divinam regulam fiat? Qui vero id, quod secundum hanc fit, non Dei auxilio prorsus eget ad nascendum? Virtus enim est Dei imago in animo rationali; imago autem omnis exemplari eget ad formam induendam; neque hæc quærenti sufficit, nisi etiam illud intuetur, ad cujus similitudinem bonum istud sibi comparabit. Eos igitur, qui ad virtutem actuosam aspirant, *precari* oportet, et *precantes* ei quærendæ *operam dare*, hoc autem est, divinum illud splendidumque spectantes agere, et ad sapientiæ studium nos intendere cum assidua ad primam bonorum causam animi attentione. Fons enim perennis naturæ, quaternarius ille numerus, omnibus non solum vitæ sed

Ἡὼς γὰρ ἔσται τι καλόν, ὃ μὴ πρὸς κανόνα τὸν θεῖον πράττεται: πῶς δὲ τὸ πᾶς τοῦτον πραττόμενον οὐ τῆς ἐκείνου συνεργείας παντὸς δεῖται πρὸς ὑπόστασιν; Ἔστι γὰρ ἡ ἀρετὴ εἰκὼν θεοῦ ἐν ψυχῇ λογικῇ· εἰκὼν δὲ πᾶσα τοῦ παραδείγματος δεῖται πρὸς γένεσιν, καὶ οὐκ ἀρκεῖ τῷ κτωμένῳ, ἐὰν μὴ καὶ ἐκείσε βλέπη, οὐ πρὸς δυοῖσιν τὸ καλὸν κτήσεται. Σπεύδοντας οὖν πρὸς τὴν ἐνεργὸν ἀρετὴν εὐχεσθαι προσήκει, καὶ εὐχομένους τὴν κτῆσιν ταύτης ἐργάζεσθαι· τοῦτο δ' ἦν, τὸ πρὸς τὸ θεῖον καὶ λαμπρὸν βλέποντας πράττειν, καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἑαυτοὺς συντείνειν, μετὰ τοῦ εὐχεσθαι τῆς πρώτης αἰτίας τῶν ἀγαθῶν. Ἡ γὰρ πηγὴ τῆς ἀενάου φύσεως ἡ τετρακτύς ἐκείνη οὐ μόνον τοῦ εἶναι τοῖς πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐεῖναι, αἰώνιος αἰτία καθέστηκε, τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν διὰ παντὸς ἐραπλώσασα τοῦ κόσμου, ὡς φῶς ἀκέραιον καὶ νερόν. Ἡ δὲ ταύτης εὐεχόμενὴ ψυχῇ, καὶ, ὡς ὄμμα πρὸς ὀφθαλμὸν ἑαυτῆς διασμήξασα, ἐκ τε τῆς ἐπιμελείας τῶν καλῶν πρὸς τὴν εὐχὴν ἀνεγείρεται· καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς εὐχῆς ἡς πληρώσεως τὴν σπουδὴν ἐπιτείνει, λόγοις ἔργα συνάπτουσα, καὶ ἔργα σπουδαῖα θείαις διηλέξεσι βεβαιουμένη. Καὶ τὰ μὲν εὐρίσκουσα, τὰ δὲ ἐλλαμπομένη, σπουδάζει τὰ εὐχεταί, καὶ εὐχεταί τὰ σπουδάζει. Τοιαυτὴ μὲν ἡ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς εὐχῆς ἔνωσις. Τί δὲ τὰ δι' ἀμφοτέρων τούτων κατορθούμενα, ἐξῆς ἀκούομεν.

XXII. 49—51.

— — — — — τούτων δὲ κρατήσας,
γνώσκει ἀθανάτων τε θεῶν ἠητῶν τ' ἀθρώπων
σύστασιν, ἧ τε ἑκαστα διέρχεται ἧ τε κρατεῖται.

Πρῶτον μὲν θεογονοῖσιν καὶ θεολογικὴν ἐπιστήμην παρέσεσθαι τοῖς οὕτως ἀθροῖσι προλέγει, καὶ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς ἱεραῆς τετρακτύος ὑποστάντων τὴν ἐπίγνωσιν, μετὰ τῆς κατὰ γένος αὐτῶν διακρίσεως, καὶ τῆς εἰς ἓνα κόσμον ἐνώσεως. Τὴν μὲν γὰρ σύνταξιν αὐτῶν ἐνταῦθα τὸ τῆς συστάσεως ὄνομα ὀηλοῖ· τὸ δ' ἡ διέρχεται, τὴν κατ' εἶδος διαφορὰν· καὶ τὸ ἡ κρατεῖται, τὴν κατὰ γένος κοινωνίαν. Φύσει γὰρ διεστῶσα τῶν λογικῶν οὐσιῶν τὰ γένη κατὰ ταύτην τὴν διάστασιν εἰς μίαν κοινωνίαν συνεργεῖται. Τῷ γὰρ εἶναι τὰ μὲν πρῶτα, τὰ δὲ μέσα, τὰ δὲ ἔσχατα, διακρίνεται ἅμα καὶ ἡνωταί. Οὔτε γὰρ τὰ πρῶτα ἀν γένετο μέσα, ἢ ἔσχατα· οὔτε τὰ μέσα πρῶτα, ἢ ἔσχατα· οὔτε τὰ ἔσχατα μέσα, ἢ πρῶτα· ἀλλ' ἐν τοῖς δημιουργικοῖς ὅροις αἰδιῶς μένει κατὰ γένος διακεκριμένα. Καὶ οὕτω μὲν τὸ ἡ ἑκαστα διέρχεται νοούμεν. Τὸ δὲ ἡ ἑκαστα κρατεῖται, πάλιν αὐτῆδε θεωρήσομεν. Τὸ πᾶν τὸδε οὐκ ἂν εἴη τέλειον, μὴ πρῶτα καὶ μέσα καὶ ἔσχατα μέρη ἐν ἑαυτῷ κεκτημένον, ὡς ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν τοῦ ὅλου συστήματος. Καὶ τὰ πρῶτα οὐκ ἂν εἴη πρῶτα, μὴ

etiam felicitatis perpetua est causa, bonum propter totum mundum, tanquam lucem puram atque intellectualem diffundens. Animus autem, huic rite intentus et se tanquam oculum ad visum acutiorem reddendum detergens, tum bonorum studio ad preces excitatur, tum precibus non sine deorum favore fuis rursus studium illud adauget, quia verbis opera adjungit et opera bona divinis alloquiis confirmat. Ac partim ipse inveniendis, partim illuminatis, iis dat operam quæ precatur, et precatur ea quibus operam dat. Hujusmodi igitur est operæ et precum conjunctio. Quæ vero ambaram rerum ope feliciter efficiantur, deinceps audiamus.

XXII. 49—51.

Si vero hæc teneas,
cognosces et immortalium deorum et hominum mor-
[talium
constitutionem, quatenus singula differant et quatenus
[communionem quadam contineantur.

Primum deorum notitiam theologiamque scientiam iis, qui ita instituti sunt, affore prædicat, atque eorum omnium, quæ a sacro quaternario numero producta sunt, cognitionem, adjuncta eorum secundum genera distinctione et ad hunc mundum constituendum copulatione. Nam

συστάσεως nomen hic eorum conjunctionem significat, ἡ διέρχεται vero differentiam specialem et ἡ κρατεῖται generis communionem. Etenim suapte substantiâ diversa intelligentium naturarum genera ista diversitate in unam societatem coeunt. Eo ipso enim, quod sunt alia prima, alia media, alia ultima, separantur simul et copulantur. Neque enim ea quæ prima sunt fieri queant media vel ultima; neque quæ media sunt, prima vel ultima; neque quæ ultima, media vel prima: sed intra terminos a conditore constitutos perpetuo manent genere distincta. Atque ita quidem illud, quatenus singula differant, intelligimus. Alterum vero, quatenus singula communionem quadam contineantur, hoc modo rursus considerabimus. Hæc rerum universitas perfecta non esset, nisi primas, medias atque ultimas partes, tanquam principium, medium atque finem totius compagis suæ contineret. Neque enim prima essent prima, nisi mediis et ultimis sequentibus: nec media id essent quod dicuntur, nisi extrema utrinque adiacerent: neque etiam ultima forent ultima, nisi prima et media præcederent. Igitur se mutuo introducunt ad universi perfectionem. Atque hoc est, quod (κρατεῖσθαι) contineri a se invicem dicuntur: quatenus quidem specie varia sunt, differentia; quatenus vero mundi unius partes

μέσων καὶ ἐσχάτων αὐτοῖς ἐπομένων, οὐδὲ τὰ μέσα τοῦτ' ἂν εἶη, ὃ λέγεται, μὴ ἄκρων ἐκατέρωθεν αὐτοῖς παρακειμένων· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐσχάτα εἶη ἂν ἐσχάτα, μὴ πρώτων καὶ μέσων προηγουμένων. Συνεισάγει οὖν ἄλληλα πρὸς τὴν τοῦ παντὸς τελειότητα. Καὶ τοῦτ' ἦν, τὸ κρατεῖσθαι αὐτὰ ὑπ' ἀλλήλων· ὡς μὲν ἑτεροειδῆ, διαφέροντα· ὡς δὲ ἐνὸς κόσμου μέρη, συνεισιόντα· καὶ αὐτῶν τῶν διεσπάναι ἅμα καὶ ἠνώσθαι τῆς θείας διακοσμήσεως τὴν ὅλην σύστασιν καὶ σύνταξιν πληροῦντα· ἦν γνώσεαι, φησὶν, εἰ ἐγκρατῆς γένοιτο τῶν προειρημένων καλῶν. Τῶν δὲ ἄκρων γενῶν τῇ μνήμῃ συνεισέρχεται τὰ μέσα· ἀθανάτων γὰρ φησι θεῶν ὀνητῶν· τ' ἀνθρώπων σύστασιν. Τὰ δὲ πρῶτα τοῖς ἐσχάτοις διὰ τῶν μέσων συνάπτεται, καὶ τὰ ἐσχάτα πρὸς τὰ πρῶτα τῇ μεσότητι τῶν ἀγαθῶν Ἡρώων ἀνατείνεται. Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τάξις τῶν λογικῶν γενῶν ἢ ἐν προοίμοις παραδίδεται, ὥστ' εἶναι πρῶτοι μὲν ἐν τῆσδε τῷ κόσμῳ οἱ ἀθάνατοι θεοί· ἔπειθ' Ἡρωες ἀγαθοί· καὶ τελευταῖοι Δαίμονες καταχθόνιοι, οὓς νῦν ὀνητοὺς ἀνθρώπους καλεῖ. Πῶς δὲ ἕκαστον τούτων δεῖ νοεῖν ἤδη ἐν προοίμοις εἶρηται· τὸ δὲ γινῶσιν τούτων προσλαθεῖν ἐπιστημονικὴν, ὣν ἕκ παραδόσεως τὴν τιμὴν προειλήφαμεν, πρακτικὴν ἀρετὴν ἀληθείᾳ θεωρητικῆς κοσμοῦσιν ἐγγίνεται, ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης εὐεξίας ἐπὶ τὴν θείαν ἀρετὴν μελισταμένους. Τὸ γὰρ οὕτω γινῶναι τὰ ὄντα, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ὑπέστη, ὁμοίωμα ἦν θεῖον κτήσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀσώματον διακόσμησιν ἢ σωματικῆς φύσεως ὑπόκειται, τὸν ἐμφανῆ τοῦτον συμπληροῦσα κόσμον, καὶ πρὸς τὴν τῶν λογικῶν οὐσῶν ἡγεμονίαν συντεταγμένην, ἐξῆς δὲ τῆς φυσιολογικῆς ἐπιστήμης ἀγαθὸν ἐπακολουθήσει μνησεί τοῖς ἐν τάξει προοῦσιν ἐπὶ τὰς γνώσεις.

sunt, coeuntia; atque ipsa distinctione simul et conjunctione totam divini operis constitutionem et ordinationem consummantia; quam *cognosces*, inquit, si bona illa ante dicta obtineas. Extremorum vero generum mentione simul comprehenduntur media; dicit enim, *immortalium deorum mortaliumque hominum constitutionem*. Prima autem cum ultimis per media connectuntur; atque ultima ad prima per illustrium heroum intervntum porriguntur. Talis etiam est ille generum ratione praedictorum ordo in carminis proemio traditus, ut primi in hoc mundo sint *Dii immortales*, deinde Heroes illustres, et ultimi Genii terrestres, quos *mortales homines* nunc appellat. Quomodo vero horum generum singula sint intelligenda, jam in proemio hujus commentarii dictum est: sed eorum notitiam litteris adipisci, quorum honorem a majoribus traditum prius accepimus, iis licet, qui virtutem activam veritate contemplativa exornant, aut etiam ab humani habitus bonitate ad divinam virtutem provec-

XXIII. 52—53.

Γνώσῃ δ', ἣ θεμὶς ἐστὶ, φύσιν περὶ παντὸς ὁμοίην, ὥστε σε μήτε ἀεῖπτ' ἐλπίζειν, μήτε τι λήθειν.

Πρὸς τὴν θείαν εὐμετρίαν ἢ φύσιν τὸν ἐμφανῆ κόσμον ἀποτυπούμενην, δι' ἀναλογίας τε αὐτὸν ἑαυτῶν πανταχοῦ διαφόρους ὁμοίωσε, καὶ τὸ θεῖον κάλλος ἐνεικονίσαστο δι' ὅλων τῶν ἐγκοσμίων εἰδῶν ἄλλως καὶ ἄλλως· ὥστε οὐρανῷ μὲν ἀποδοῦναι τὸ ἀεικίνητον, γῆ δὲ τὸ μόνιμον, ἐκάτερον δὲ τούτων θείας ὁμοιώσεως ἔγνος ἀποφέρεσθαι. Καὶ τῶ μὲν οὐρανίῳ σώματι τὸ πῆρις τοῦ παντὸς ἀπένειμε, τῷ δὲ περιγεῖῳ τὸ κέντρον. Ἐν δὲ σφαίρᾳ ἄλλως μὲν τὸ κέντρον ἀρχή, ἄλλως δὲ ὁ τοῦ περιέχοντος ὄρος. Ὅθεν τὰ ἄνω μὲν ἀστροὶς πεποικίλται, καὶ τοῖς μετ' ἐκείνη ζώοις νοεοῖς· γῆ δὲ φυτοῖς ἐκοσμήθη, καὶ ζώοις αἰσθήσει μόνῃ χρωμένους. Μεσότης δὲ τῶν οὕτω διεστηκότων ὁ ἄνθρωπος ἐνορᾶται, ἀμφιβιός τις ὢν, καὶ ἐσχάτος μὲν τῶν ἄνω, πρῶτος δὲ τῶν κάτω. Διὸ ποτὲ μὲν τοῖς ἀθανάτοις συμφέρεται, καὶ τῇ πρὸς νοῦν ἐπιστροφῇ τὴν οἰκείαν λήξιν ἀπολαμβάνει· ποτὲ δὲ τοῖς θνητοῖς εἶδσει συναγελάζεται, καὶ τῇ τῶν θείων νόμον ἐκθάσει τῆς προσηκούσης αὐτῷ ἀξίας ἀποπίπτει. Ὡς γὰρ ἐσχάτος τῶν λογικῶν γενῶν, οὔτε αἰεὶ καὶ ὡσαύτως πέφυκε νοεῖν (οὔτω γὰρ οὐκ ἂν ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ φύσει θεός·) οὔτε αἰεὶ νοεῖν δύναται, εἰ καὶ μὴ ὡσαύτως· τοῦτο γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν ἀγγέλων καθίσταται τάξιν. Νῦν δὲ ἔστιν ἄνθρωπος ὁμοιώσει μὲν πρὸς τὸ βέλτιον ἀγγέλου δυνάμενος, φύσει δὲ ὑποβεβηκώς τῶν ἀθανάτων θεῶν, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων, ὡς ἐγκοσμίων πρώτων καὶ μέσων γενῶν. Ὡσπερ γὰρ τούτων ὑπέθη τῷ μὴ αἰεὶ νοεῖν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ ποτὲ καὶ λήθῃ γίνεσθαι τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας, καὶ τῆς θεοθεν κατιούσης εἰς

sunt. Ita enim nosse res, ut sunt ab ipso Deo creatæ, est divinam similitudinem consequi. Quandoquidem vero illam incorporeorum constitutionem longo intervallo post sequitur corporea natura, quæ aspectabilem hunc mundum complet atque ad intelligentium naturarum nutum et arbitrium composita est, declarat deinceps eos physiologicæ scientiæ bonum esse adepturos, qui ad rerum cognitionem ordine procedunt.

XXIII. 52—53.

Cognosces etiam, quoad fas est, naturam ex omni [parte sui similem: ut nec speres quæ speranda non sunt, nec te quidquam [quam lateat.

Ad divinæ mensuræ speciem natura aspectabilem hunc mundum effingens proportionem quandam eum variis modis sui similem effecit divinamque pulchritudinem in omnibus formis mundanis aliter atque aliter expressam spectavit, ita ut, quum perpetuum cælo motum dederit, terræ

αὐτὸν ἐλλάμψουσ· οὕτω τῷ μὴ μένειν αἰεὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ
 ὑπερέχει ζῶντων ἀλόγων καὶ φυτῶν, καὶ ὅλης τῆς περι-
 γείου καὶ θνητῆς φύσεως ἀνατέθηκε κατ' οὐσίαν, ὡς
 ἐπιστρέφειν πρὸς τὸν θεὸν πεφυκώς, καὶ ἀναμνήσει
 τὴν λήθην ἀφανίζειν, καὶ διδασκαλίᾳ προσλαμβάνειν ἃ
 ἀπέθαλε, καὶ τὴν ἀνωθεν φυγὴν τῇ ἀντιστρόφῳ φυγῇ
 ἰᾶσθαι. Προσῆκει οὖν τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ τοιαύτη
 οὐση, γνῶναι τὴν σύστασιν τῶν ἀθανάτων θεῶν θνη-
 τῶν τ' ἀνθρώπων· τουτέστι, τῶν λογικῶν γενῶν τὴν
 διάταξιν· γνῶναι δὲ καὶ τὴν φύσιν, τὴν περὶ
 παντὸς δμοίην· τουτέστι, τὴν σωματικὴν οὐσίαν,
 τὴν ἀνωθεν μέχρι τῶν τελευταίων δι' ἀναλογίας καὶ
 ἐμφάσεως θείας κοσμηθεῖσιν· γνῶναι δὲ ταῦτα πάντα
 ἢ θεμία ἐστὶ, τοῦτ' ἐστὶ, νόμος ὡς διακίεταται, καὶ
 οὕτως ὡς ὑπέστη παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ ὄν τρόπον τοῖς
 ἐκείνου νόμοις ἐστὶ διατεταγμένα, εἴτε σώματα, εἴτε
 αἰσθήματα. Κατὰ κοινὸν γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν
 ποιήσεων τὸ ἢ θεμία ἐστὶν, ἀκουστέον. Οὐ γὰρ
 ἀλογίστοις προθυμίαις εἰχοντας μεταφέρειν δεῖ τὴν
 ἀξίαν τῶν πραγμάτων πρὸς τὸ ἡμῖν δοκοῦν· ἀλλὰ τοῖς
 τῆς ἀληθείας ὅροις ἐπομένους γινώσκειν τὰ ὄντα
 πάντα, ἢ θεμία ἐστὶ, καὶ ὡς δ' τῆς δημιουργίας

θεσμὸς ὄρισειν ἕκαστα. Ἐκ δὲ τούτων τῶν δύο γνῶ-
 σεων, τῆς τε περὶ τὴν ἀσώματον ποιήσιν τοῦ θεοῦ,
 καὶ τῆς περὶ τὴν σωματικὴν, κάλλιστον ἐπανθεῖ πό-
 ρισμα, τὸ μὴ τε ἀελοπ' ἐλπίζειν, μὴ τε τι λή-
 θειν. Ἐκ γὰρ τοῦ λαθάνειν ἡμᾶς τὴν οὐσίαν τῶν
 πραγμάτων ἀπογίνεται καὶ τὸ ἀελοπ' ἐλπίζειν, καὶ
 τὸ ἀδύνατα περινοεῖν. Οἷον, εἰ τις ἄνθρωπος ὄν τῶν
 ἀθανάτων θεῶν ἐλπίζει γενέσθαι, ἢ τῶν ἀγαυῶν
 ἡρώων, οὗτος οὐκ οἶδε τοὺς ὄρους τῆς φύσεως, οὔτε
 τῶν ὄντων πρῶτα καὶ μέσα καὶ ἔσχατα διεσπειλάτο.
 Καὶ πάλιν, εἰ τις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν συναπολήσκειν
 οἶσται τῷ θνητῷ σώματι, ἀγνοίᾳ τῆς προσούσης ἀθανα-
 σίας τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, προσδοκᾷ ἃ μὴ δεῖ, μηδὲ οἷα
 τε γενέσθαι. Ὅμοιοι δὲ καὶ δ' θηρίου μεταμπίασα-
 σθαι σῶμα ἐλπίζων, καὶ ζῶν ἀλογον γενέσθαι διὰ
 κακίαν, ἢ καὶ φυτὸν δι' ἀργίαν αἰσθήσεως, καὶ οὕτως
 ἀντιστρόφως τοῖς εἰς τὰ ἀνω γένη μεταβάλλουσι τὴν
 τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν πρὸς τὰ κάτω αὐτὴν συνωθεῖ,
 πεπλανημένους καὶ μὴ νοῶν τὸ ἀμετάβλητον τοῦ κατ'
 οὐσίαν ὑπάρχοντος εἶδους τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ἄλει
 γὰρ μένουσα ἄνθρωπος, τῇ τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας ἀνά
 μέρος κτήσει, θηρίον λέγεται ἢ θεὸς γίνεσθαι· φύσει

vero stabilitatem, horum tamen utrumque divinæ
 similitudinis vestigium auferret. Ac cœlesti quidem
 corpori universitatis ambitum tribuit, terreno autem
 centrum. In sphæra vero alio modo centrum
 est principium, alio peripheria terminus. Unde
 superiora astris et post illa animantibus intellectu
 præditis varie distincta et instructa sunt, terra
 autem plantis ornata et animantibus quæ solo
 sensu utuntur. Medius vero inter hæc sic distan-
 tia cernitur homo quasi ancipitis vite animal ac
 superiorum infimus, primus autem inferiorum.
 Quo fit ut aliquando cum immortalibus versetur
 et ad mentem conversus propriam sortem recu-
 peret, aliquando vero cum mortalibus speciebus
 congregetur ac divinas leges egressus consentanea
 sibi dignitate excidat. Nam quum generum rati-
 one præditorum ultimus sit, nec natura talis
 est, ut semper eodemque modo intelligat (sic enim
 non homo, sed natura Deus esset), nec semper,
 etsi non eodem modo intelligere potest; hoc enim
 cum Angelorum ordini ascribit. Nunc autem talis
 est homo, ut ad similitudinem quidem ejus quod
 præstantius est accedere possit, naturâ vero diis
 immortalibus atque illustribus heroibus, ut pri-
 mis et mediis generibus mundanis, inferior sit.
 Quemadmodum autem his idcirco inferior est,
 quia non semper intelligit, sed suæ aliquando
 naturæ et lucis divinitus in ipsum descendentis
 incœtia et oblivione laborat: sic bruta animalia
 et plantas superat, quod non semper in ignorantia
 manet, totâque terrenâ et mortali naturâ, suâ

substantiâ, superior est, quippe qui naturâ ita
 comparatus sit, ut ad Deum converti queat et
 recordatione oblivionem dispellere doctrinâque ea
 recuperare quæ amisit et fugæ rerum supernarum
 contrariâ fugâ mereri. Humanam igitur mentem,
 quum talis sit, decet nosse Deorum immortalium
 et hominum mortalium constitutionem, id est
 generum ratione præditorum ordinationem, nosse
 etiam naturam omni ex parte sui similem, id est,
 corpoream substantiam, a summo genere usque
 ad infimum proportionem specieque divina exor-
 natam: nosse autem hæc omnia, quoad fas est,
 hoc est, ut lege disposita sunt et quemadmodum
 a Deo creata et quomodo legibus ejus ordinata
 sunt, sive corpora sint, sive incorporea. Commu-
 niter enim de utroque Dei opificio intelligendum
 est illud, quoad fas est. Oportet enim nos non
 cæco animi impetu abreptos rerum dignitatem ad
 nostræ opinionis arbitrium accommodare, sed ad
 veritatis regulas animum attendentes pernoscere
 res omnes, quoad fas est, eoque modo quo lex
 creationis singula constituit. Ex duplici autem hac
 cognitione operum Dei incorporeorum corpore-
 orumque optimum oritur ejusmodi consecrarium,
 ut nec speremus quæ speranda non sunt, neque
 quidquam nos lateat. Namque ex ignorata rerum
 natura illa etiam sequitur a recta ratione defe-
 ctio, ut et ea speremus, quæ speranda non sunt,
 et ea mente agitemus quæ fieri non possunt.
 Verbi gratia, si quis, quum homo sit, se in
 deorum immortalium vel heroum illustrium nu-

δὲ οὐδέτερον, ἀλλὰ σγέσει τῆς πρὸς ἑκάτερον ὁμοίωσης. Καὶ ὅμως ὁ τὴν προσοῦσαν ἀξίαν ἑκάστῳ τῶν ὄντων μὴ εἰδώς, ἀλλ' εἴτε υπερβάλλον αὐτῆς ἢ ἔλλείπων, τὴν ἀγνοίαν ταύτην ἀφορομὴν τῆς ὑποκένου δόξης καὶ ἀέλιπτου ἐλπίδος πεποιήται. Ὁ δὲ ἐν τοῖς δημιουργικοῖς μέτροις ἕκαστα ἀφορίζων, καὶ γιγνώσκων τὰ ὄντα, ἧ γέγονε, καὶ παραμετρῶν τῷ θεῷ τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν· οὗτος τὸ Ἔπου θεῷ μάλιστα τηρεῖ, καὶ τὸ, Ἄριστον μέτρον, οἶδε, καὶ τῆς ἀνεξαρτητοῦ ἐλπίδος τυγχάνει

XXIV. 54—60.

Γνώση δ' ἀνθρώπους ἀναιρέτα πῆματ' ἔχοντα; τλήμονα, αἱ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐτ' ἐσπαρώσι, οὐτε κλύουσι· λύσιν δὲ κακῶν παῦροι συνίστασι. Τοίη μοῖρα βροτῶν βλάβηται φρένας· ὡς δὲ κύλινδροι ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται, ἀπίερα πῆματ' ἔχοντες· λυγρὴ γάρ συνοπαδὸς ἕρις βλάβηται λήθη συμπτῶς, ἦν οὐ δεῖ προάγειν, εἰκοντα δὲ φεύγειν.

Τῆς τῶν ἀσωμάτων καὶ σωματικῶν γενῶν καλῶς γνωσθείσης διατάξεως, ἔπεται καὶ τὴν ἀνθρώπου οὐσίαν ἀκριβῶς γνωρίζεσθαι, ὅσα τε οὐσα τυγχάνει, καὶ οἷαν δευτικὴν παθημάτων· καὶ ὅτι ἐν μεθορίῳ ἐστὶ τῶν τε ἀπτώτων εἰς κακίαν, καὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐ πεφυκότων ἀνάγεσθαι· διὸ καὶ ἐπαμφοτερίζει ταῖς

σγέσειν, ὅτε μὲν ἐκεῖ ζῶσα τὴν νοεράν εὐζωίαν, ὅτε δὲ ἐνταῦθα τὴν αἰσθητικὴν ἐμπάθειαν προσλαμβάνουσα. Ἐνθεν καὶ λέγεται ὀρθῶς ὑπὸ Ἡρακλείτου, ὅτι ζῶμεν τὸν ἐκείνῳ θάνατον, τεθνάχαμεν δὲ τὸν ἐκείνων βίον. Κάτεισι γὰρ καὶ ἀποπίπτει τῆς εὐδαίμονος χώρας ὁ ἀνθρώπος, ὡς Ἐμπεδοκλῆς φησὶν ὁ Πυθαγόρειος

— φυγὰς θεῶθεν, καὶ ἀλήτης.
Νεῖκει μαινομένῳ πίσυνος. —

Ἄνεισι δὲ, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἔξιν ἀπολαμβάνει, εἰ φύγοι τὰ περὶ γῆν καὶ τὸν ἀτερπέα γῶρον, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει,

Ἐνθα φόνος τε κότος τε καὶ ἄλλων ἔθνεα κηδῶν·

εἰς ὃν οἱ ἔμπεσόντες

Ἄτης ἂν λειμῶνα κατὰ σκότος ἠλάσκουσι.

Ἢ δὲ ἔφρασις τοῦ φεύγοντος τὸν τῆς Ἄτης λειμῶνα πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἐπέιγεται λειμῶνα· ὃν ἀπολιπὼν, τῇ ὁρμῇ τῆς πτερορρύθισης εἰς γήμον ἔρχεται σῶμα ὀλβίου αἰῶνος ἀμερθείς. Τούτοις δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐστὶ σύμφωνος, περὶ μὲν τῆς καθόδου ταυτὶ λέγων· ὅταν δὲ ἀδυνατήσασα ἐπισπέσθαι μὴ ἴδῃ, καὶ τινι συντυχίᾳ χρησαμένη πτερορρύθισή τε καὶ ἐπὶ τὴν

merum venire posse sperat, is naturæ terminos non novit, neque prima ab iis, quæ media et ultima sunt in rerum compage distinguit. Et rursus, si quis animi nostri immortalitatem ignorans, animum suum una cum mortali corpore interituum esse opinatur, is ea expectat, quæ exspectanda non sunt quæque fieri non possunt. Similiter vero, qui feræ corpus se induturum sperat, et brutum animal fore ob vitiositatem, aut etiam plantam ob sensus stuporem, hic quoque, contra quam illi, qui hominis naturam in superiora genera mutant, eam detrudit ad inferiora, deceptus utique et ignorans immutabilitatem formæ istius, quæ ad animi humani naturam pertinet. Hic enim semper homo permanens virtutis et vitii alterna possessione deus aut bestia fieri dicitur, quum natura neutrum sit, sed habitu tantum, ob eam quam cum eorum alterutro habet similitudinem. Atque omnino quicumque singularum rerum dignitatem non novit, sed eam vel excedit vel non assequitur, ignorantiam hanc vanæ opinionis et falsæ spei occasionem facit. Qui vero singula modis ab officio Deo constitutis distinguit, et quemadmodum res creatæ sint cognoscit, ac sui ipsius cognitionem ad Dei normam dirigit: is maxime illud, *Deum sequere*, observat, et alterum illud, *modus optima rerum*, novit, ac spem nanciscitur minime falsam.

XXIV. 54—60.

Cognosces autem homines malis ultro accessitis obrutos, miseros, qui bona quum prope sint nec vident, nec audiunt: paucique sciunt e malis se expedire.

Tale fatum lædit mortalium mentes; illi vero cly-

[droium instar

huc illuc volvuntur, infinitis malis oppressi.

Gravis enim comes latenter nocet contentio innata, quam provocare non decet, sed cedendo

[evitare.

Incorporeorum corporeorumque generum ordinatione probe intellecta, sequitur ut qualis hominis natura sit et quibus perturbationibus obnoxia accurate cognoscamus discamusque eam in confinio esse eorum quæ in vitium prolabi nequeunt et eorum quæ natura sua ad virtutem evehi non possunt: unde et utrumque habitum induit, aliquando intellectualem ibi vitam feliciter agens, aliquando sensibiles affectus hic assumens. Quapropter recte Heraclitus dicit, nos illorum mortem vivere, mortuos autem esse illorum vitam. Descendit enim *homo* atque e felici regione excidit, ut Empedocles Pythagoreus ait:

— e cælo profugus et exsul,

Discordiae Iurenti parens.

Ascendit vero et antiquum statum recuperat, si terrestria fugerit et *illætabilem sedem*, ut idem dicit:

γῆν πίσῃ, τότε νόμος αὐτὴν εἰς ζῶον θνητὸν εἰσσεύεται. Περὶ δὲ τῆς ἀνόδου ταῦτα· ὅτι τὸν ὑστερὸν προσφύεται ὄχλον ἐκ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος, καὶ πυρός, θερμότην καὶ ἄλογον ὄντα, λόγῳ κρατήσας ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸ τῆς προτέρας καὶ ἀρίστης ἀφικνεῖται εἶδος ἕξεως· ὅτε καὶ εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἀνάγεται ὕγις καὶ ἐλόκληρος γενόμενος. Ὑγις μὲν τῇ τῶν παθῶν, ὡς νοσημάτων, ἀπαλλαγῇ, ὁ δὲ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς παραγίνεται· ἐλόκληρος δὲ, τῇ νοῦ καὶ ἐπιστήμης, ὡς οἰκείων μερῶν, ἀναλήψει, ὁ δὲ τῆς θεωρητικῆς ἀληθείας κατορθοῦσθαι πέφυκε. Καὶ ἄλλιν, ὡς δέοι τῇ ἐντεῦθεν φυγῇ τὴν ἀπὸ τῶν κρειττόνων γενομένην ἀπόστασιν ἐξιάσασθαι, σαφῶς παρίσσησι, φυγῆν τῶν τῆδε κακῶν τὴν φιλοσοφίαν ὀριζόμενος. Συμπεφυκέναι γὰρ τὰ πάθη μόνοις τοῖς θνητοῖς ἀποφαίνεται διὰ τούτων· ἀλλ' οὐδὲ ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, οὔτε ἐν θεοῖς εἶναι, περὶ δὲ τόνδε τὸν τόπον καὶ τὴν θνητὴν φύσιν περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης. Τῆς γὰρ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ πάντως που καὶ τὸ παρὰ φύσιν διατεθῆναι δύνασθαι παρέπεται· ὅπερ ἦν τῶν κακῶν ἀρχή. Πῶς δὲ δεῖ ταῦτα φεύγειν ἐπάγει· διὸ δεῖ ἐνθένδε ἐκίτσει φεύγειν· φυγῇ δὲ ὁμοίωσις θεῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπῳ· ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Τὸν γὰρ ἀποδρᾶναι

βουλούμενον τὰ κακὰ τὴν θνητὴν φύσιν πρῶτον ἀποστραφῆναι δεῖ· οὐ γὰρ οἶόν τε ταύτῃ συμπεφυμένους μὴ καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῇ κακῶν ἐξ ἀνάγκης ἀναμίπλασθαι. Ὡσπερ οὖν ἡ θεοθεν φυγῇ καὶ ἡ πεπερβύχης τῶν κευκίζόντων ἡμᾶς πρὸς τὰ ἀνο πτερῶν εἰς τὸν τῶν θνητῶν ἤνεγκε τόπον, οἷα τὰ κακὰ συνειέρχεται· οὕτω καὶ ἡ τῆς θνητῆς προσπαθείας ἀποβολή, καὶ ἡ τῶν ἀρετῶν, ὅσον πτερῶν τινῶν, ἔκφυσις πρὸς τὸν τῶν κακῶν καθαρὸν τόπον, πρὸς τὴν θείαν εὐζωίαν, ἡμᾶς ἀνάξει. Μέση γὰρ οὔσα ἡ τοῦ ἀνθρώπου οὐσία τῶν τε ἀεὶ νοούντων τὸν θεὸν καὶ τῶν μηδέποτε νοεῖν περυσκώτων ἀνεῖσι τε πρὸς ἐκίνα, καὶ κίτασι πρὸς ταῦτα, νοῦ κτήσει καὶ ἀποβολῇ πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν καὶ τὴν θήρειον διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀμφίβιον, ἀνὰ μέρος ἐπειγομένη. Ταῦτ' οὖν ὁ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐγνωκὸς οὐσίας εἶδε πῶς αὐθίρετα πῆματ' ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πῶς τλήμονες καὶ τάλανες ταῖς ἑαυτῶν αἰρέσεσι γίνονται. Ποτὲ μὲν γάρ, ἐτι δυνάμενοι μένειν ἐκίει, προπετεῖα ὄρμηξ εἰς γένεσιν κατασύρονται· ποτὲ δὲ, δυνάμενοι ὄσσον ἐντεῦθεν ἀπολύεσθαι, αὐτοὶ ἑαυτοῦς ταῖς ἀμετρίαις τῶν παθῶν καταπλέκουσι. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ τῶν ἀγαθῶν πέλας ὄντων μήτε δρᾶν μήτε ἀκούειν· ἵνα ἀγαθὰ μὲν ἀρετῇ καὶ ἀλήθειᾳ νῦν λέ-

ubi Cædes et Simultas et aliorum agnina Fatorum ; in quam qui incidierit

Noxa: per pratum perque tenebras vagantur.

Desiderium autem ejus, qui fugit *Noxæ pratum*, ad veritatis pratum proprie contendit; quod quum reliquit, penarum defluviū impetu in terrenum corpus venit, felici vita privatus. His consentanea habet etiam Plato, de descensu hæc tradens : *Quum vero viribus ad assequendum non valens [animus] Deum minime videt, et infortunio aliquo penarum defluviū passus in terram decidit, tum lex cum jubet in mortale animal induci. De ascensu autem hæc : Hominem, quum molem postea tractam ex terra, aqua, aere et igne, turbulentam et rationis expertem, ratione superaverit, ad prioris optimique habitūs formam pervenire; quando etiam ad astrum ipsi congruens redit, sanus atque integer factus. Sanus quidem, quia ab affectibus tanquam morbis liberatus sit, quod virtutis civilis munus est, integer autem, mentis et scientiæ, tanquam propriarum partium, recuperatione, quod contemplatiæ veritatis opere rite perficitur. Et rursus idem Plato defectionem a diis nostrā hinc fugā persanandam esse plane docet, philosophiam malorum, quæ hic sunt, fugam esse definiens. Animi enim perturbationes mortalibus solis insitas esse his verbis declarat : *At neque mala perire possunt, nec in diis esse, sed circa hunc locum et naturam mortalem necessario**

versantur. Namque iis, quæ generationi et corruptioni obnoxia sunt, omnino accidit, ut præter naturam affici possint, quod malorum est principium. Sed quo pacto hæc fugienda sint, subjungit : *Quapropter hinc illuc confugere oportet, fuga autem est similitudo cum Deo, quatenus homini fas est, similitudo vero, justitia et sanctitas cum prudentia conjuncta.* Imprimis enim mortalem naturam eum aversari decet, qui mala vult effugere, quum non possint commixti cum hac non impleri necessario malis quæ eam comitantur. Quemadmodum igitur fuga a Deo et penarum, quæ ad superiora nos evehunt, defluviū in locum mortalium, quibus mala adhærent, nos deduxit : sic etiam mortalium affectionum rejectio, et virtutum, tanquam penarum, ortus ad locum a malis purum diviniæque vitæ felicitatem nos reducet. Quum enim homo natura mediū sit inter ea quæ Deum semper noverunt et ea quæ ad cognoscendum nunquam apta sunt, ad illa ascendit et ad hæc descendit, prout intelligentiam aut retinet aut amittit, atque ad divinam belluinamve similitudinem propter naturam ancipitem per vices contendit. Is igitur qui hujusmodi esse *humanam naturam intellexit*, scit quomodo malis ultro accessit obruantur homines, et quomodo infelices et miseri suis ipsorum consiliis fiant. Aliquando enim, quum adhuc ibi manere possent, præcipiti desiderio in hunc mundum detrahuntur; ali-

γῆται· τὸ δὲ μὴ ὄραν πέλας ὄντα, τὸ μὴ δι' ἑαυτοῦ ἀνακινεῖσθαι πρὸς εὐρεσιν τῶν καλῶν· καὶ τὸ μὴ ἀκούειν, τὸ ταῖς παρ' ἄλλων διδασκαλαῖς μὴ ὑπῆκοον γίνεσθαι. Διπλῆ γὰρ ἡ τῆς ἐπιστήμης ἀνάληψις· ἢ διὰ μαθήσεως, ὡς δι' ἀκοῆς· ἢ δι' εὐρέσεως, ὡς δι' δράσεως. Αὐθαίρετα οὖν πῆματα ἔχειν λέγονται οἱ μῆτε μαθάνειν παρ' ἄλλων μῆτε εὐρίσκειν δι' ἑαυτῶν ἐθέλοντες, ὡς τῆς συναισθήσεως τῶν ἀγαθῶν ἀμοιροῦντες, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ἀχρεῖοι. Ὅς γὰρ ἂν μῆτ' αὐτὸς νοεῖ, μῆτ' ἄλλου λέγοντος ἐν θυμῷ βάλληται, ἔκεινος δ' αὐτ' ἀγρήσιος ἀνήρ. Οἱ δὲ παρὰ τῶν ἄλλων μαθάνειν τε καὶ εὐρίσκειν ἔργον πεποιθήμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν κακῶν τὴν λύσιν συνειέντες, καὶ φυγῆ τῶν τῆδε πόνων εἰς τὸν ἐλευθερον αἰθέρα μετοικιζόμενοι. Ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι. Οἱ γὰρ πλείστοι κακοί, καὶ τῆς θνητῆς προσπαθείας ἥττους, καὶ φρενοβλαβεῖς ὑπὸ τῆς εἰς γῆν νεύσεως γενόμενοι· ὡς καὶ τοῦτο παρ' ἑαυτῶν τὸ κακὸν ἔχειν, διὰ τὸ βουλῆθῆναι φυγεῖν ἀπὸ θεοῦ, καὶ ἀπομερίσαι αὐτοὺς τῆς τοῦτου ὀμιλίας, ἧς εὐτύχουν ἐν αὐγῇ καθαρᾷ διάγοντες. Τὸν γὰρ ἀπὸ θεοῦ χωρισμὸν ἢ

βλάπτουσα τὰς φρένας μοῖρα νῦν δηλοῖ. Οὗ γὰρ ἔστιν ἡ μὴ ἀνοηταίνειν τὸν τοῦ θεοῦ γενόμενον ἔρημον, ἢ μὴ ἔρημον εἶναι θεοῦ, τὸν εἰς ἄνοιαν ἐκπεσόντα. Τὸν γὰρ ἀνόητον ἀνάγκη καὶ ἄθεον εἶναι, καὶ τὸν ἄθεον ἀνόητον. Ἀμφοτέροι δέ, ὡς μὴ πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν καλῶν ἐγηγεμένοι, ἀπείρονα πῆματα ἔχουσιν, ὅσον κύλινδροι ταῖς καταγώγαις πράξεσιν ἄλλοτε ἄλλοις κακοῖς συμπερόμενοι, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ, τι γρήσονται ἑαυτοῖς, διὰ τὸ πάσαις ταῖς τύχαις ἀπαιδεύτως προσφέρεσθαι· νῦν μὲν ἐξυβρίζοντες ἐν πλοῦτῳ, νῦν δὲ ἐν πενίᾳ κακουργοῦντες, καὶ πρὸς ληστείαν μὲν ὑπὸ βρώμης σώματος ἐκπερόμενοι, πρὸς δὲ βλασφημίαν ὑπὸ ἀσθενείας καὶ νοσημάτων· τὴν τε ἀπαιδίαν οὐδύρομενοι, καὶ τὴν πολυπαιδίαν ἀφορμῆν πολέμων καὶ αἰσχροκερδείας ποιούμενοι. Καὶ ἀπλῶς εἶπειν, οὐκ ἔστι τι τῶν ἐν τῷ βίῳ, ὃ μὴ πρὸς ἀφορμὴν κακοῦ τοῖς ἀνόητοις γίνεται, πανταχόθεν στενοχωρούμενοις ὑπὸ τῆς αὐθαίρετου κακίας, καὶ τοῦ μὴ ἀναβλέπειν πρὸς τὸ θεῖον φῶς, μῆδ' ἐπαεῖν ἐθέλειν τῶν ὄντως ἀγαθῶν· ἀλλὰ καταδεδυκότας εἰς τὴν θνητὴν προσπάθειαν ὡς ἐν κλύδωνι τῷ

quando vero, quum hinc citius possent discedere, ipsi se immodicis affectibus implicant. Hoc autem est illud, *bona, quum in propinquo sint, nec videre neque audire*, ut bona hoc loco dicantur virtus et veritas, *non videre* autem, *quum in propinquo sint*, sit non per se incitari ad bona investiganda, denique *non audire*, aliorum monitis non auscultare. Duplex enim est scientiæ comparandæ via; aut per disciplinam, tanquam per auditum; aut per inventionem, tanquam per visum. Illi igitur *malis ultro arcessitis obrui* dicuntur, qui neque ab aliis discere, neque per se invenire volunt, quippe qui bonorum sensu careant ideoque prorsus inutiles sint. Nam qui nec per se sapit, nec alteri monenti obedit, is vero homo inutilis est. Qui autem id egerunt, ut aliorum auxilio aliquid discerent atque invenirent, ii sunt qui *e malis se expedire sciunt*, et laborum, qui hic sunt, fuga in liberum aetherem commigrant. Séd pauci sunt ejusmodi. Plerique enim omnes sunt mali et affectionibus mortalibus obnoxii et sua in terram inclinatione vecordes facti, ita ut hoc etiam malum ex se ipsis nanciscantur, quod a Deo fugere volunt seque ab ejus consuetudine sejungere, qua feliciter fruebantur, quamdiu in pura luce debebant. Separationem enim a Deo *fatum* illud, quod *mentes lædit*, hic significat. Fieri enim non potest, ut vel non desipiat, qui Deo destitutus sit, vel Deo non sit destitutus, qui in amentiam incidit. Est enim necesse et insipientem Deo carere, et Deo carentem desipere. Utrique autem, ut qui ad bonorum studium exci-

tati nonsint, *infinita mala patiuntur*, flagitiis deorsum rapientibus tanquam *cylindri, aliis aliis malis* implicati, et incerti quid agant, quia in omni fortuna imperite se gerunt; nunc divitiis insolescentes, nunc propter paupertatem malefisi, atque ad latrocinia corporis viribus, ad maledicta autem imbecillitate et morbis incitati; orbitatem deplorantes, liberorum autem multitudinem bellorum et turpis lucri prætextum facientes. Atque ut verbo dicam, nihil est in vita quod non amentibus mali occasionem præbeat, qui anguntur undique vitiis *ultro arcessitis* eoque quod neque lucem divinam intueri volunt, neque ea audire quæ vere bona sunt; sed mortalibus affectionibus immersi in vita, tanquam in procella, agitantur. At horum una liberatio est conversio ad Deum, quam illi inveniunt, qui animi oculum atque aurem ad bonorum recuperationem erigunt quique malo quod naturam nostram comitatur facultate sursum tollente mendantur. Est vero nobis *insitum* simul et *arcessitum malum* liberi arbitrii motus præter naturam, quo *contendere* et divinis legibus repugnare conamur, minime sentientes, quantum nos ipsos lædamus eo ipso quod adversari Deo videmur; sed hoc tantum occæcati animadvertentes, potuisse nos leges ejus aspernari. Hoc utique est liberi arbitrii nimia et immodica licentia uti, quod a Deo recedere et *gravem contentionem* adversus eum suscipere audemus, qua cum eo litigamus quodammodo nitimurque, si ille dicat, *Hoc ne facias*, id ipsum maxime facere, et si rursus dicat, *Hoc facito*, id ipsum non facere, ut illi utrimque mise-

βίῃ φέρσθαι. Τούτων δὲ λύσεις μίξ ἢ πρὸς θεῶν ἐπιστροφή, ἢ ἐξουρίσκειν οἱ τὸ σῆμα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάληψιν ἐπιχειροῦντες, καὶ τὸ παρεπόμενον τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν κακὸν τῇ ἀναγωγικῇ δυνάμει θεραπεύοντες. Ἦν δὲ συμφυεὲς ἅμα καὶ ἐπίκτητον ἡμῖν κακὸν ἢ τοῦ αὐτεξουσίου παρὰ φύσιν κίνησις, καθ' ἣν ἐρίζεῖν τε καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς θεοῖς νόμοις πειρώμεθα, οὐδὲ ἐπαισθανόμενοι ὅσον ἑαυτοὺς βλάπτωμεν διὰ τοῦ δοκεῖν ἀντιτείνεῖν θεῷ· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τυφλῶς ὁρῶντες, ὅτι ἐδυνήθημεν ἀφηνιάσαι τῶν ἐκείνου θεσμῶν. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ πολλῶν τῶν αὐτεξουσίῳ γράσασθαι καὶ ἀμέτρη, τὸ τομᾶν ἀρίστασθαι θεῷ, καὶ τὴν λυγρὰν ἔριν πρὸς αὐτὸν ἀναδέξασθαι, καθ' ἣν ἐρίζομεν τρόπον τινὰ καὶ φιλονεικοῦμεν, ἐκείνου λέγοντος, Μὴ ποιήσης τὸδε, τοῦτο αὐτὸ μάλιστα ποιεῖν ἐθέλειν· καὶ πάλιν αὖ, εἰ ἐκείνος λέγοι, Ποίησον τὸδε, αὐτὸ τοῦτο μὴ ποιεῖν· ἵνα ἐκατέρωθεν τῆς ἀθλιότητος ἑαυτοὺς πληρώσωσιν οἱ τὸν θεῖον νόμον ἐκθάνοντες, τῷ τε μὴ ποιεῖν τὰ προσταταγμένα, καὶ τῷ ποιεῖν τὰ ἀπηγορευμένα. Τί οὖν πρὸς τὴν λυγρὰν ταύτην ἔριν, τὴν συνοπαδὸν ἅμα καὶ σύμφυτον λεγομένην, ἐξειρησόμεν, τὴν ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν παρὰ φύσιν διατεθέντος ἐγειρομένην, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς οἰκείον κακόν, λεληθότως βλάπτειν περφυκῶν; Τί πρὸς ταύτην ἀντιτείναι δεῖ;

τί τοῦ μαινομένου νείκους ἄκος ἐξευρεῖν; τί τῆς καταγωγῆς δυνάμειος ἔργμα, ἢ τὸ ποιεῖν ταῦτα, καὶ ἐκμελετᾶν, καὶ ἐν ἔρωτι τίθεσθαι, ἄπερ τῆς θείας ἀρετῆς ἡμᾶς εἰς ἴχνια θήσει; Ταῦτα γὰρ ἦν ἢ λύσεις τῶν κακῶν, ἢν οἱ παῦροι συνίσασσι· ταῦτα ἢ τῶν πέλλας ὄντων ἀγαθῶν ἀκοή καὶ ὄψις· ταῦτα ἢ τῶν αὐθαίρετων πημάτων ἀπαλλαγὴ· ταῦτα τῆς ἀπειρίας τῶν παθῶν ἢ τομῆ. Ταῦτα οὖν καὶ τῆς ἀθέου ἐριδος ἀποφυγὴ γένοιτ' ἂν, καὶ σωτηρία ψυχῆς, καὶ ἀποκάθαρσις τοῦ μαινομένου νείκους, καὶ ἀνάκλησις τῆς θεοῦ φύγῆς. Ἦν γὰρ καταγωγὴν βροτῆν τῇ ἀναγωγῇ δυνάμει μόνως ἀνίσταίμεθα, εἰ μὴ περαιτέρω προάγομεν αὐτήν, μὴδ' ἐπι κακοῖς κακὰ συντιθεῖμεν, ἀλλ' ἐπιπειθεῖς γενόμενοι τῷ ὁρθῷ λόγῳ φεύγοιμεν τὴν λυγρὰν ἔριν τῇ ἀγαθῇ ἐριδι, οὐ φιλονεικοῦντες ἀπειθεῖν τῷ θεῷ, ἀλλὰ φιλονεικοῦντες ὅτι μάλιστα αὐτῷ πείθεσθαι· ἦν οὐδὲ ἔριν δεῖ καλεῖν, ἀλλὰ θεοπειθῆ ὑπακοήν, καὶ ἐπιστροφήν πρὸς τὸν θεῖον νόμον, καὶ ἐκούσιον ὑπόταξιν, τὰς ἀφορμὰς περικόπτουσαν τῆς ἀνοήτου ἀπειθείας. Ταῦτα γὰρ οἴμαι πάντα διὰ τῶν προκειμένων ἐπιῶν δηλοῦσθαι· τὸ μὲν τῆς αὐτεξουσίου πονηρίας διὰ τοῦ γνώσει δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πῆματ' ἔχοντας, οὐς τλήμονας δεῖ καλεῖν καὶ ἀθλίους, ὅτι πρὸς αὐτοπροκίρετον κακίαν εἰλικύσθησαν· τὸ δὲ μεθ' αὐτῶν τού-

ria se obruant, qui divinam legem egrediuntur, jussa non faciendo, vetita autem faciendo. Quid igitur adversus gravem hanc contentionem, quæ comes simul et innata dicitur, excogitabimus, quæ libero arbitrio nostro præter naturam affecto excitatur ideoque tanquam malum domesticum, ad detrimentum latenter nobis afferendum parata est? Quid huic opponere oportet? quodnam discordiæ furentis remedium reperire? quid est quod vim deorsum agentem inhibeat, nisi ut ea agamus, meditemur et amemus quæ nos in divinæ virtutis via sistent? Hæc enim sunt malorum remedia paucis cognita, hæc vicinorum bonorum auditio et contemplatio, hæc a calamitatibus ultro arcessitis liberant, hæc infinitas perturbationes præcidunt. Hæc igitur sint et impiæ cum Deo contentionis vitatio et animi salus et furentis litis expiatio et fugæ a Deo revocatio. Propensionem enim ad inferiora sola facultate sursum tollente sanare possimus, si non illam ulterius promovemus, neque malis mala addamus, sed recte rationi obsequentes perniciosam illam contentionem bona contentione devitemus, non repugnare Deo, sed ei quam maxime obsequi studentes; quam ne contentionem quidem appellare licet, sed piam obedientiam et conversionem ad Dei legem et voluntariam obtemperacionem, quæ stultæ contumaciæ causas præcidit. Hæc enim puto omnia his

versibus significari; ac voluntariam quidem nequitiam his verbis: *cognosces autem homines malis ultro arcessitis obrutos*, quos ideo miseros et infelices appellare oportet, quia sua sponte in vitium pertracti sunt; eos vero bona nequaquam animadvertere velle ex hoc effato patet: *qui bona quum prope sint nec vident nec audiunt*; præterea fieri posse ut a malis ultro arcessitis liberemur, ostendit illud, *remedium autem malorum pauci noverunt*, quod ideo insertum est, ut quum remedium penes nos esse demonstraverit, vinculum quoque ex nostro arbitrio pendere præ se ferret. Deinde cæcitatibus et surditatibus hanc animis in vitia prolapsis causam attribuit, *tale fatum mortalium mentes lædit*. Separatio enim a diis ad vecordiam et inconsideratam electionem ducit, quam per illud *noxium fatum* significavit, quod nos ad particulare et mortale animal inclinatos e divino choro eiecit. Ostendit etiam quæ inconsiderantiam illam sequantur, et quomodo peccata voluntaria simul sint et non voluntaria docet, stultorum vitam cylindri per planum motui comparans, qui in orbem simul et recta tunc movetur, in orbem quidem per se, recta vero propter pulsum. Ut enim cylindrus circularem motum circa axem non integrum retinet, quum a recto cursu deflectit: sic etiam animus vera bona non assequitur, quum recta ratione et consuetudine

τους ἐπαίειν τῶν καλῶν ἐθέλειν, διὰ τοῦ λέγειν, οἱ τ' ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐτ' ἐσορῶσιν, οὔτε κλύουσι· καὶ ἔτι δυνατόν ἀπολυθῆναι τῶν αὐθιρέτων κακῶν δηλοῖ τὸ λύσειν δὲ κακῶν παῦροι συνίσασιν, ὁ μεταξὺ παρεμβέβληται, ἵνα τῶν ἐφ' ἡμῖν δεῖξῃ τὴν λύσειν ὑπάρχουσαν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐκ τοῦ ἐκουσίου ἠρτῆσθαι μὴνύσῃ. Ἰδίᾳ ἐπισυνάπτει τὴν τυφλότητος καὶ κωφότητος ταῖς εἰς κακίαν ἐκπεσοῦσας ψυχαῖς αἰτίαν, τοίῃ μοῖρα βροτῶν βλάπτει φρένας. Εἰς γὰρ ἄνοιαν καὶ ἀπροβούλευτον αἴρσειν ὁ ἀπὸ τῶν Κριεττόνων χωρισμὸς ἀγει, ὃν διὰ τῆς λυγρᾶς μοίρας ἠνέξατο, τῆς ποιούσης ἡμᾶς ἔξω τοῦ θεοῦ γροῦ τῆ πρὸς τὸ μερικὸν καὶ θνητὸν ζῆον νεύσει. Καὶ τὰ ἐπόμενα τῆ ἀβουλῆ παραδείκνυσι, καὶ πῶς ἐκούσια ἄμα καὶ ἀκούσια τὰ πλημμελήματα ἐκδιδάσκει, τῇ κατ' ἐπιπέδου κυλινδρικῇ κινήσει εἰκνεῖται φήσας τὸν τῶν ἀνοήτων βίον, ὃς κύκλω ἄμα καὶ ἐπ' εὐθείας τότε κινεῖται· κύκλω μὲν δι' ἑαυτὸν· ἐπ' εὐθείας δὲ, διὰ τὴν πτώσιν. Ὡς γὰρ ὁ κύλινδρος οὐ κατακρατεῖ τῆς περὶ τὸν ἄξονα κυκλικῆς περιαγωγῆς ἀπὸ τῆς ὀρθότητος πλαγιασθεῖς, οὕτως οὐδὲ ψυχὴ τῆς τεύξεως τῶν ὄντων ἀγαθῶν τυγχάνει, τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς πρὸς θεὸν συστάσεως ἀποπεσοῦσα· πλανᾶται δὲ περὶ τὰ δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐκφέρεται ἀπ' εὐθείας ταῖς αἰσθητικαῖς προσπαθείαις κυλιουμένη· ὁ δὲ τοῦ ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται ἀπείρονα πῆματ' ἔχοντες παρέστησεν. Ἐπειδὴ δὲ τῆς τὰς φρένας βλαπτούσης μοίρας, καὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν θεῶν, αἴτιον ἦν τὸ αὐτεξούσιον

κίνημα παρὰ φύσιν διατεθέν· πῶς δὲ καὶ τοῦτο κατευνάζειν, καὶ πρὸς θεὸν ἐπιστρέφειν, διὰ τῶν ἐξῆς δύο στίχων ἐδίδαξε· τὴν μὲν αὐτεξούσιον βλάβην οὕτω καταμηνύσας, λυγρὴ γὰρ συνοπαδὸς ἔρις βλάπτουσα λέληθε σύμφυτος, τὴν δὲ αὐτεξούσιον ἴασιν, ἣν οὐ δεῖ προσάγειν, εἴκοντα δὲ φέυγειν. Συνορῶν δὲ, ὅτι προηγουμένης τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας χρῆζομεν πρὸς ἀποφυγὴν μὲν τῶν κακῶν, ἀνάγκησιν δὲ τῶν ἀγαθῶν, ὡς περὶ τινὰ εὐχὴν ἐπήγαγε, καὶ βοηθείας αἰτήσιν, τὴν πρὸς τὸν Δι' ἐπιτροπῆν.

XXV. 61—66.

Ζεῦ πάτερ, ἡ πολλῶν καὶ κακῶν λύσεις· ἀπαντας, εἰ πάνιν δεῖξαις, εἴω τῷ δαίμονι χρώδωνται. Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῶν γένος ἐστὶ βροτοῖσιν, οἷς ἰερά προσέροσσε φύσις δεικνύσιν ἕκαστα· ὧν εἰ σοὶ τι μέτεστι, κρατήσεις ὧν σε κελύω, ἐξαίεσας ψυχῆν δὲ πόων ἀπὸ τάνδε σωθῆεις.

Τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ Παντὸς ἔθους ἦν τοῖς Πυθαγορείοις τῷ τοῦ Διὸς καὶ Ζηνὸς ὀνόματι σεμνύνειν. Δι' ὃν γὰρ τὸ εἶναι καὶ τὸ ζῆν τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει, τοῦτον δίκαιον ἀπὸ τῆς ἐνεργείας ὀνομάζεσθαι. Κύριον γὰρ ὄντως ὄνομα θεοῦ, τὸ ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ καὶ ταῖς ποιήσεσι μάλιστα πρέπον· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν δοκοῦντα κύρια εἶναι τύχη καὶ προαίρεσις τίθεται μᾶλλον, ἢ ἡ τῆς οὐσίας οἰκειότης ἐξευρίσκει, ὡς ἔστιν ἐπὶ πολλῶν ἰδεῖν ὀνομάτων ἀλλοτρίως τισὶ κειμένων· ὅσων, εἰ ὁ πονηρὸς τὸν τρόπον ἄγαθων

cum Deo excidit, sed circa ea quæ bona videntur vagatur, et a recto abducitur sensuum affectionibus huc illuc agitatus, quod verbis illis, *huc illuc feruntur, infinitis malis oppressi*, indicavit. Quoniam autem *fati mentes lædentis* et separationis istius a Deo causa est liberi arbitrii motus nature repugnans, quomodo et hunc sedare oporteat et ad Deum convertere, duobus qui sequuntur versibus docet, voluntariam noxam his verbis ostendens, *gravis enim comes latenter nocet contentio innata*, voluntarium autem remedium illis, *quam provocare non decet, sed cedendo evitare*. Animadvertens vero nos ante omnia divino auxilio ad malorum effugium et honorum recuperationem egere, conversus ad Jovem quasi precem quandam et auxilii petitionem hanc subjungit.

XXV. 61—66.

Jupiter pater, multis profecto malis omnes liberabis, si cunctis ostendas, quali genio utantur. Tu autem bono sis animo, quum divinum genus sit [mortalibus, quibus sacra natura singula pandens commonstrat. Quorum si fueris particeps, mea jussa tenebis remediisque usus istis ærumnis liberabis animum.

Pythagoreorum mos erat, universitatis hujus conditorem et parentem Διὸς et Ζηνὸς nomine ornare. Eum enim, per quem (δι' ὃν) omnia sunt et vivunt (ζῆν) ab industria sua nominari æquum est. Illud enim proprium revera est Dei nomen, quod ejus actionibus et operibus maxime congruit: quæ autem in nobis videntur propria esse nomina, casu magis et humana voluntate data quam ex nature proprietate inventa sunt, quemadmodum in multis nominibus videre licet quæ improprie nonnullis imposita sunt; velut si improbus *Agatho* nominetur, et impius *Eusebius*. Talia enim nihil habent nominum veritatis ac proprietatis, quia nec naturam nec vim earum rerum, quibus indita sunt, exprimunt. Vera igitur nominum proprietates in rebus æternis quærenda est; ex iis autem in divinis, et inter divinas in præstantissimis. Unde et illud Διὸς nomen signum est atque imago nature rerum parentis ipsa voce adumbrata, propterea quod ii qui primi nomina rebus indiderunt ob summam sapientiam, velut statuarum artifices quidam optimi nominibus tanquam imaginibus earum virtutes indicaverunt. Nomina enim voce expressa signa cogitationum

καλοῖτο, καὶ εἰ ὁ ἄθεος τὴν γνώμην Εὐσεβίους. Τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐδὲν μετέλπει τῆς τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος, ὅτι μηδὲν τῆς οὐσίας ἢ τῆς ἐνεργείας παρίστησι τῶν πραγμάτων ἰκεῖνων, οἷς κεῖται ὀνόματα. Τὴν οὖν ὄντως ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων ἐν τοῖς αἰδέσις τῶν πραγμάτων γρηῃ ζητεῖν· καὶ τούτων ἐν τοῖς θεοῖς· καὶ τῶν θεῶν ἐν τοῖς ἀρίστοις. Ὅθεν καὶ τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα σύμβολόν ἐστι καὶ εἰκὼν ἐν φωνῇ δημιουργικῆς οὐσίας, τῷ τοὺς πρώτους θεμένους τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα, διὰ σοφίας ὑπερβολῆν, ὡς περ τινὰς ἀγαματοποιούς ἀρίστους, διὰ τῶν ὀνομάτων, ὡς δι' εἰκόνων, ἐμφανίσει αὐτῶν τὰς δυνάμεις. Τὰ γὰρ ἐν τῇ φωνῇ ὀνόματα σύμβολα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοήσεων ἀπειραζέοντο, τὰς δὲ νοήσεις αὐτὰς γνωστικὰς εἰκόνας τῶν νοηθέντων πραγμάτων ἐποιοῦντο. Τῇ γὰρ πρὸς τὰ νοητὰ ἐπιστροφή θεωρίας πλησθέντες, κἀκεῖθεν ἐγκύμονες γενόμενοι νοερῶν ὀδῶν, εἰς φωνὰς ἤδη προϊόντες τοιαῦτα ἐπίπλετο τοῖς οὔσι τὰ ὀνόματα, ἃ δι' αὐτῆς τῆς φωνῆς, καὶ τῶν εἰς τὴν ταύτης ἐκφώνησιν παραληφθέντων στοιχείων, ὡς οἷον τε ἦν, ἀπετύπου τῶν ὀνομαζομένων τὰ εἶδη, καὶ ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὰς τὰς οὐσίας τοὺς ὀρθῶς αὐτῶν κατακούοντας· ὥστε γίνεσθαι τὸ πέρασ τῆς ἰκεῖνων θεωρίας ἀρχὴν ἡμῶν πρὸς εὕρεσιν τῆς τῶν πραγμάτων νοήσεως. Οὕτω μὲν οὖν ὁ δημιουργὸς αὐτοῖς πάλαι μὲν τετρακτύς, νῦν δὲ Ζεὺς πατήρ, δι' ἃς εἶπομεν αἰτίας, ὀνομασται. Ὁ δὲ αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ τῆς παρούσης εὐχῆς ὁ λόγος, τοῦτο ἤδη τοῖς πᾶσιν ἐφήπλωται δι' ἀγαθότητα· παρ' ἡμῶν δὲ ἐστὶ τὸ λαβεῖν τὸ αἰεὶ παρ' ἰκεῖνου διδόμενον. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς προτέροις ἐλέγετο,

Ἔργα ἐπ' ἔργον
θεοῖσιν ἐπευξόμενος,

ὡς ἰκεῖνων μὲν αἰεὶ διδόντων τὰ ἀγαθὰ, ἡμῶν δὲ τότε αὐτὰ δεχομένων, ὅταν ἑαυτοὺς πρὸς τὴν θεῶν δόξαν συντείνωμεν· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον οὐκ ἂν λάβοι τὰ ὄντως ἀγαθὰ, μὴ βουλόμενον λαβεῖν. Ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀλήθεια καὶ ἀρετὴ, ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς αἰτίας αἰεὶ καὶ ὡσαύτως πᾶσιν ἔλλαμπόμενα. Καὶ νῦν δὲ ὁ λόγος ὡς ἀναγκαῖον πρὸς τὴν τῶν κακῶν λύσιν ἀπαιτεῖ τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν ἡμᾶς ἰδεῖν· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ οἶον τῷ δαίμονι γρῶνται· ἀντὶ τοῦ, οἷα ψυχῆ. Τῇ δὲ τοιαύτῃ εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστροφή διορίζεται ἐξ ἀνάγκης ἐπεσθαι καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ προτεινομένων. Ἐξ ὑποθέσεως οὖν πρόεισιν ὁ λόγος, ὅτι εἰ πάντες ἴδοιεν ὁ εἰσι, καὶ οἶον τῷ δαίμονι γρῶνται, πάντες ἀπολυθεῖεν ἀν τῶν κακῶν. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐ γὰρ οἷον τε πάντας ἑμῶς φιλοσοφῆσαι, καὶ ὑποδέξασθαι τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ αἰεὶ προσφερόμενα ἀγαθὰ πρὸς εὐζωίαν τελειότητα. Ἴδῶν τὸ λειπόμενον, ἢ τούτους μόνους γρηῃναί θ' ἀρβῆεν τοὺς προσιόντας τῇ ἀναφαινοσῇ τὰ οἰκτιρα ἡμῶν ἀγαθὰ ἐπιστήμη; μόνους γὰρ τούτους ἀπολυθῆσθεσθαι τῶν παραπεπηγότων κακῶν τῇ θνητῇ φύσει· ἐπειδὴ καὶ μόνοι πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντως ἀγαθῶν ἐπεστράφησαν, οὐς ἄξιον καὶ εἰς τὸ θεῖον γένος ἐγγράφειν, ὡς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς φύσεως, τούτεστι φιλοσοφίας, διδαχθέντας, καὶ ἀσκηθέντας τὰ δέοντα. Τῆς δὲ κοινωνίας τῶν θεῶν ἀνδρῶν εἴ τι μετεστίν ἡμῶν δηλώσομεν ἀντεγόμενοι τῶν σπουδαίων ἔργων καὶ τῶν

quæ in animo versantur esse volebant, ipsas vero cogitationes intelligentes rerum mente conceptarum imagines faciebant. Quum enim assidua rerum intelligibilium meditatione earum contemplatione repleti essent, atque inde notionibus gravidati parturirent, in voces continuo prorumpentes ea rebus nomina imponebant, quæ ipsa voce et literis ad eam efferendam assumtis, quantum fieri potuit, rerum nominatarum formas depingerent, eosque qui illa recte intelligerent ad ipsas rerum naturas attentos redderent, ita ut finis illorum contemplationis principium nobis consequendæ rerum intelligentiæ fieret. Ita igitur mundi opifex ab illis olim quaternarius numerus, nunc autem Jupiter pater propter eas quas diximus causas appellatus est. Quod autem ab eo hac prece petitur, id jam omnibus propter ejus bonitatem abunde præbitum est; nos vero potestatem habemus accipiendi quod semper ab eo datur. Etenim superius dictum est :

accingere ad opus
dcos precatus,

quia illi nunquam non bona largiantur, nos autem ea tum accipiamus, quum ad divinam liberalitatem intenti sumus; neque enim accipiam liberum arbitrium, nisi velit quæ vere bona sunt. Hæc autem sunt veritas et virtus, quæ ab opifice causa ortæ semper eodemque modo omnibus affulgent. Sed hoc etiam loco carmen postulat, tanquam necessarium quid ad mala sananda, ut nostram naturam intelligamus; hoc enim significat illud, *quali genio utantur*, id est, quali animo. Hujusmodi vero ad nos conversionem necessario sequi affirmat et malorum effugium, et eorum quæ ad felicitatem a Deo porriguntur patefactionem. A conditione igitur proficiscitur hoc dictum, *si omnes videant, qui sint et quali genio utantur, omnes a malis liberentur*. Hoc autem fieri nequit. Neque enim omnes simul possunt philosophari et bona accipere, quæ a Deo ad vitæ felicis perfectionem semper conferuntur. Quid igitur restat, nisi ut illi soli *bono animo esse* debeant, qui ad disciplinam illam se applicant, quæ propria nobis bona ostendit? Hos enim solos patet *malis*, quæ

ἐπιστημονικῶν γνώσεων ὡς μόνοις ἢ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ θεραπεύεται, καὶ τῶν τῆδε ἐλευθεροῦται πόνων εἰς τὴν θεῖαν λῆξιν μετισταμένη. Συνελόντι οὖν εἰπεῖν, ὁ νοῦς τῶν προκειμένων ἐπὶ ἐστὶ τοιούτος οἱ γνόντες ἑαυτοὺς ἀπολύονται τῆς θνητῆς ἐμπαθείας. Διὰ τί οὖν οὐ πάντες ἀπολύονται, πάντες ἀφορμὰς ἔχοντες ἐμψύτους πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν οὐσίας; Ὅτι οἱ πλείστοι, ὡς ἔφη, ἀθάρατα πῆματ' ἔχοντές εἰσιν, οἱ τῶν ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐτ' ἐσορῶσιν, οὔτε κλύουσιν. Ὅλιγοὶ δὲ εἰσιν οἱ τῶν κακῶν λύσιν συνιέντες ἐκ τοῦ γίνωαι οἷω τῆ δαίμονι γρῶνται· οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ φιλοσοφία καθαιρόμενοι τῶν τῆς ἀλογίας παθῶν, καὶ ἐκ τῶν τῆδε τόπων, ὥσπερ ἐκ δεσμοτηρίων, ἐλευθεροῦμενοι. Πῶς οὖν φησι πρὸς τὸν Δία; ἢ πολλῶν κε κακῶν λύσειας ἀπαντας, εἰ πᾶσιν δείξας οἷω τῆ δαίμονι γρῶνται; Ἄρα εἰ ἐπ' ἐκείνῳ ὄν καὶ ἀκοντας ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν ἀληθειαν ἀπαντας, ἀμελεία δὲ ἢ ἐπιβουλῇ τοῦτο μὴ ποιῶντος, ἴν' ἐν τοῖς δεσμοῖς κατέχοιτο; ἢ ταῦτα μὲν οὐδ' ὅσιον ἐπινοεῖν. Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος ἐπιδείκνυται, ὅτι ἐπὶ τὸν θεόν, ὡς πρὸς πατέρα,

ἐπιστραφῆναι δεῖ τὸν πρὸς εὐζωίαν ἐπειγόμενον. Ἔστι γὰρ ὁ θεὸς δημιουργὸς μὲν πάντων, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ πατήρ. Ὁ γοῦν τὴν λύσιν τῶν κακῶν συνιείς, καὶ τῶν ἀθάρατων πημάτων ἐλευθερούμενος, καὶ τὴν λυγρὰν ἔριν περικόπτων τῇ ἐκουσίῳ φυγῇ, οὗτος πρὸς τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ καθήκουσαν ἀτίον βοήθειαν ἐπιστρεφόμενος, ἀναβοᾷ τὸ Ζεῦ πάτερ, τῷ ἡδὴ προεργασθαι τὰ παιδὸς ἄξια τὸν θεὸν πατέρα κλυῶν' καὶ ἐνοεῖ, τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ συμβαῖνον ὡς εἰ γένοιτο ἐπὶ πάντων, πάντες ὁμοίως ἂν αὐτῷ κακῶν ἀπολυθεῖεν. Εἴθ' ἐβρών τοῦτο μὴ προβαῖνον, οὐ διὰ τὸν θεόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς πλείστους ἀθάρατα πῆματ' ἔχοντας, λέγει πρὸς ἑαυτόν, ἀλλὰ σὺ θάρσει ὡς τὴν δόδον ἐξευρξῆς τῆς ἀπολύσειας τῶν κακῶν. Ἀυτῇ δὲ ἦν ἢ διὰ τῆς ἱεραῆς φιλοσοφίας ἐπιστροφή πρὸς τὰ δεικνύμενα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἀεὶ πολλοὶ οὐχ ὀρῶσι, διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς γρῆσθαι ταῖς κοιναῖς ἐνοσίαις, ἀς προσέφουσεν ὁ δημιουργὸς τῷ λογικῷ γένει πρὸς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ οὖν τὸ δεῖξαι τιμὴν ὅσιον δύο προσώπων ἐνεργείας εἰς ταῦτον συνδραμούσας ἐμφαίνει· (πῶς γὰρ ἂν δείξαις τυφλῷ, κἂν μυριάκις

mortali naturæ firmiter adhærent, liberatum iri, quandoquidem soli etiam ad eorum contemplationem, quæ vere bona sunt, sese converterunt, quos æquum est et *deorum ordinibus* ascribi, ut a *sacra natura*, id est philosophia, edoctos et in iis quæ officium postulat exercitatos. Num vero divinorum hominum societatis participes simus ostendemus, si honestis actionibus et litterarum scientiæ operam dederimus, quibus solis hominis animus curatur, et *laboribus* quos hic patitur liberatus ad *divinam* sortem commigrat. Ut summam igitur dicam, horum versuum huiusmodi est sententia: qui se ipsos norunt, ii mortalibus *liberantur* affectibus. Cur igitur non *omnes liberantur*, quum omnes habeant innatas naturæ suæ cognoscendæ facultates? Quia plerique, ut dixi, malis ultro accessitis obruti vicina bona nec vident nec audiunt. Pauci autem sunt qui e malis se expedire didicerunt, quod sciunt, *quali genio utantur*; hi vero sunt ii qui philosophia perturbationibus rationi contrariis liberantur atque ex hisce locis, tanquam e carcere, emittuntur. Quomodo igitur Jovem alloquitur? *multis profecto malis omnes liberaris, si cunctis ostendas, quali genio utantur*. Nonne, quasi ille potestatem habeat *omnes* etiam invito ad veritatem convertendi, negligentia vero aut malo consilio id non faciat, ut in vinculis retineantur? At hæc certe vel suspicari nefas est. Sed id potius ostendit carmen, eī ad Deum, tanquam ad patrem, revertendum esse, qui ad vitæ felicitatem contendit. Est enim *Deus omnium* quidem creator, honorum vero

etiam *pater*. Qui ergo e malis se expedire scit et damnis ultro accessitis liberatur, et gravem contentionem fuga voluntaria præcidit, hic ad æternum auxilium a Deo datum conversus *Jupiter pater* exclamat, propterea Deum patrem appellans quod jam ante fecerit quæ filium decebant, ac secum reputat, si id quod ipsi contingit *omnibus* eveniat, futurum esse ut *omnes* æque atque ipse *malis liberentur*. Deinde inveniens hoc minime procedere, non Dei culpa, sed quod plerique malis ultro accessitis urgeantur, sibi ipsi dicit: *sed tu bono sis animo* qui te e malis expediendi viam inveneris. Hæc vero est illa per *sacram* philosophiam conversio ad ea quæ a Deo *monstrantur*, quæ plerique non vident, quia communibus notionibus, quas mundi ædificator generi mentis compoti ad sui cognitionem comparandam indidit, non recte utuntur. Quoniam vero quæcunque res alteri demonstrata duarum simul personarum actiones concurrentes significat (quæ enim cæco quid ostendas, etiamsi id quod vis ostendere millies ei offeras? aut qui videnti id demonstras, quod non profers?), utrumque igitur adesse oportet, tum bonum quod ab eo proponitur qui ostendit, tum ejus cui ostenditur oculus acutum, ut illinc res spectabilis, hinc autem spectatio ad demonstrationem perficiendam concurrant. Quæ quum ita sint, ponamus omnes simul malis *liberatum iri, si Deus omnibus ostendat* naturæque ipsorum notitiam patefaciat, et *quali genio utantur*. Atqui non *omnes* simul malis liberantur. Ergo non *omnibus ostendit*, sed iis solis

προσφέρειν ὁ βούλει δεῖξαι, ἢ πῶς ἂν τῷ ὄροντι δείξαις μηδὲν προσάγων;) ἀμφοτέρω οὖν παρῆναι δεῖ· τό τε παρὰ τοῦ δεικνύοντος προσαγόμενον ἀγαθόν, καὶ τὸ παρὰ τοῦ, ᾧ δεικνύεται, διορατικὸν ὄμμα· ἵνα ἐκείθεν μὲν τὸ δρατὸν, ἐντεῦθεν δὲ ἡ δρασις, συνδράμη πρὸς τὴν τῆς δείξεως συμπλήρωσιν. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, λάβωμεν ὑπόθεσιν πάντας ἅμα ἀπολυθῆναι ἂν τῶν κακῶν, εἰ πᾶσι δείξειεν ὁ δημιουργὸς καὶ ἐμψυχοῖεν τὴν τῆς ἑαυτῶν οὐσίας ἐπίγνωσιν, καὶ οἷα τῷ δαίμονι χρῶνται. Ἀλλὰ μὴν οὐ πάντες ἅμα ἀπολύονται τῶν κακῶν. Οὐκ ἄρα πᾶσι δείκνυσιν, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις τοῖς πρὸς ἀπόλυσιν τῶν κακῶν οἰκοθεν ὠραημένοις, καὶ τὸ παρ' ἑαυτῶν ὄμμα πρὸς θεὸν τοῦ δεικνυμένου καὶ ὑποδογῆν ἀνατείνασιν. Οὐκ ἄρα αὐτὸς αἴτιος τοῦ μὴ πᾶσι δεῖξαι, ἀλλ' οἱ τῶν ἀγαθῶν πέλας ὄντων οὐτ' ἐσορῶντες, οὕτε κλύοντες, καὶ διὰ τοῦτ' αὐθαίρετα πῆματ' ἔχουσιν λεγόμενοι. Αἰτία οὖν τοῦ ἐλομένου· θεὸς δὲ κακῶν ἀνάτιος, προλάμπων μὲν αἰεὶ τὰ ἀγαθὰ πᾶσιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, οὐ δεικνύς δὲ αἰεὶ πᾶσιν, τῷ τὸ θεωρῶν ὄμμα τῶν προτεινομένων ἀγαθῶν ἐν τοῖς πλείστοις μεμυκέναι, καὶ κάτω νεύειν ἀσυχολίᾳ τῇ πρὸς τὰ χεῖρονα. Ἡ δὲ τοιαύτη τῶν προκειμένων ἐπισημῶν ἐξήγησις καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν συμφωνεῖ, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὑπερκειμένων ἐπισημῶν διάνοιαν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ θεῷ ἐστὶν ἐλκῦσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἄκροντας, τί αὐθαίρετα πῆματ' ἔχουσιν αὐτοῖς ἐπεγκλοῦμεν; τί δὲ συμβουλευόμεν ὡς τὴν ἔριν οὐ δεῖ προσάγειν, εἴ-

κοντα δὲ φεύγειν; ἢ τί τὰ συμβαίνοντα πράξις φέρειν, καὶ ἴσθαι σπουδάζειν ἐπιτάττομεν; ὅλοις γὰρ ἡ διὰ μαθήσεως πρὸς ἀρετὴν ὁδὸς ἀποκλείεται τοῖς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναίρουσιν. Οὐ γὰρ ἂν ἔδει ποιεῖν, οὐδὲ ἐν μελέτῃ καὶ ἔρωτι τίθεσθαι τὰ κατὰ, εἰ τοῦ θεοῦ ἴδιον ἦν σώζειν ἡμᾶς ἀπὸ κακίας, καὶ τῶν ἀρετῶν πλήρεις ποιεῖν μηδὲν παρ' ἑαυτῶν συνεισφέροντας. Ἄλλ' οὕτως ἂν ἡ αἰτία τῆς τῶν πολλῶν πονηρίας θεοῦ ἦν ἐγκλημα. Εἰ δὲ ἀνάτιος κακῶν ὁ θεός, ὡσπερ καὶ λέγεται καὶ ἔστι, δῆλον ὡς παρ' ἡμᾶς ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀπόστασις, ὅτι πέλας ὄντων αὐτῶν, καὶ ἐν ἡμῖν κατὰ τὰς φυσικὰς ἐννοίας κειμένων, οὐτ' ἐσορῶμεν, οὐτε κλύομεν. Αἰτία δὲ τῆς ἀλεψίας ταύτης καὶ ἀνηκούας ἢ λυγρὰ ἔρις, αὐθαίρετος οὕσα βλάβη, ἣν οὐ δεῖ προσάγειν ἐπὶ πλείον, εἶκοντα δὲ φεύγειν ἀπ' αὐτῆς, καὶ τὴν τῶν κακῶν λύσιν συνιέναι, καὶ τὴν εἰς θεὸν ἐπιστροφὴν ἐξευρίσκειν. Οὕτω γὰρ ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ ἔλλαμψις, τῆς παρ' ἡμῶν δράσεως αὐτῆ συντροχούσης, δεῖξις γίνεται. Ἔργα δὲ τῆς δείξεως, ψυχῆς ἄξεις, καὶ σωτηρία ἀπὸ τῶν τῆδε πόνων, καὶ συναίσθησις τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ κοινωνία τῆς πατρικῆς πολιτείας. Ἰσοῦτα περὶ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας προσιπῶν, καὶ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς παραγγέλματα εἰς τὸν νυκτερινὸν σύλλογον περατώσας, τὰς δὲ τῆς ἀληθείας ἐλπίδας ἕως τῆς ἀκείσεως καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς ὀρίσας, ἐπάγει τὰ περὶ τῆς τοῦ ἀυγοειδοῦς καθαρότητος περρωτικῆς, τρίτον τι φιλοσοφίας γένος ἐπισυνάπτων τοῖς προειρημένοις.

qui per se ad *malorum liberationem* prompti sunt et oculos suos ad id quod *ostenditur* contemplandum et excipiendum intendunt. Ergo non ipse in causa est, cur non omnibus ostendat, sed ii qui vicina bona neque vident neque audiunt ideoque voluntaria mala pati dicuntur. Culpa igitur ejus est qui eligit; Deus autem *malorum* culpa vacat, efficiens, quantum in ipso est, ut bona semper omnibus prae luceant, non *ostendens* vero semper omnibus, quoniam plurimorum oculi, quibus bona proposita contemplari possent, clausi sunt et deorsum flectuntur in deterioribus occupati. Hujusmodi propositorum versuum explicatio et cum veritate ipsa et cum praecedentium versuum sensu congruit. Si enim Deus habet potestatem homines, etiam invitatos, ad veritatem trahendi, cur eis damna ultro accessita exprobramus? Cur vero litem non adducere, sed cedendo evitare suademus? aut cur casus adversos patienter ferre et remedia quaerere eos jubemus? via enim illa, quae per disciplinam ad virtutem ducit, ab illis prorsus intercluditur qui liberum arbitrium tollunt. Neque enim opus foret nos laborare et meditari et amare bona, si Dei proprium esset nos vitiorum immunes servare virtutibusque implere,

nihil ex nobis conferentes. Atqui sic malorum facinorum, quae vulgo patrant homines, culpa Deo attribuenda esset. Quodsi Deus malorum auctor non est, quemadmodum et dicitur et revera est, apparet istius a bonis defectionis culpa in nobis esse, quod quum illa praesto sint atque in nobis secundum insitas notiones posita, neque videmus neque audimus. Caecitatis vero hujus ac surditatis causa est perniciosissima ista contentio, voluntaria noxa, quam non debemus provocando augere, sed cedendo vitare, et malorum liberationem discere et reditum ad Deum reperire. Ita enim ex divina illuminatione et spectatione nostra cum ea concurrente fit *demonstratio*. Hujus vero *demonstrationis* effectus sunt animi sanatio atque ærumnarum, quas hic toleramus, liberatio et divinorum honorum sensus paternaeque vivendi rationis consortium. His igitur omnibus de virtute et veritate praemissis ac virtutis praecipis in nocturno colloquio finitis, veritatis autem spe usque ad sanationem et salutem animi perducta, ea adjicit quae ad lucidi corporis castimoniam alas addentem pertinent, tertium quoddam philosophiae genus superioribus adjungens.

XXVI. 67—69.

Ἄλλ' εἴργου βρωτῶν, ὧν εἶπαμεν, ἐν τε καθαρμοῖς,
ἐν τε λύσει ψυχῆς κρίνων, καὶ φράξου ἕκαστα,
ἡνίοχον γυώμην στήσας καθύπερθεν ἀρίστην.

Ἡ λογικὴ οὐσία συμφυῆς ἔχουσα σῶμα παρὰ τοῦ
δημιουργοῦ εἰς τὸ εἶναι παρῆλθεν, ὡς μήτε τὸ σῶμα εἶ-
ναι αὐτὴν, μήτε ἄνευ σώματος· ἀλλ' αὐτὴν μὲν ἀσώ-
ματον, ἀποπερατοῦσθαι δὲ εἰς σῶμα τὸ ὄλον αὐτῆς εἶ-
δος. Οἷον γὰρ ἐπὶ τῶν ἀστρῶν, τὸ μὲν ἄνω αὐτῶν
ἀσώματος οὐσία, τὸ δὲ κάτω, σωματικὴ· καὶ ἔστιν
ἥλιος τὸ ὄλον τὸ ἐξ ἀσωμάτου καὶ σώματος, οὐ ποτὲ
διεστώτων, εἶτα συνεκλόθων (οὗτω γὰρ ἂν καὶ
διέστη πάλιν), ἀλλ' ἅμα συνεδημιουργημένων, καὶ
ἐν τάξει συμπεφυκότων, ὡς τὸ μὲν ἡγούμενον εἶναι, τὸ
δὲ ἐπόμενον. Οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἐξέζης λογικῶν
γενῶν, τοῦ τε ἡρωϊκοῦ, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου· καὶ ἔ-
στιν ἕκαστος ἥρωϊς ψυχῆ λογικῆ μετὰ φωτεινοῦ σώμα-
τος· καὶ ὁ ἀνθρώπος ὁμοίως ψυχῆ λογικῆ μετὰ συμφυοῦς
ἀθανάτου σώματος. Καὶ τοῦτο τῶν Πυθαγορείων ἦν
δόγμα, ὃ δὴ Πλάτων ὕστερον ἐξέφηγεν, ἀπεικάσας
ξυμπύριον δυνάμει ὑποπτέρου ζεύγους τε καὶ ἡνίοχου
πᾶσαν θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Δεῖ οὖν πρὸς
μὲν τελειώσιν τῆς ψυχῆς ἀληθείας ἡμῖν καὶ ἀρετῆς·

πρὸς δὲ καθάρσιν τοῦ αὐγοειδοῦς ἡμῶν σώματος,
τῆς τῶν ὑλικῶν μολυσμῶν ἀποθέσεως, καὶ τῶν ἱερῶν
καθαρμῶν παραλήψεως, καὶ τῆς ἐπεχειρούσης ἡμᾶς
πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀνάπτειν θεοσυνδέτου ἀλκῆς. Περὶ
ὧν οἱ προκείμενοι στίχοι διδάσκουσι, τὰ μὲν περιττὰ
μολύσματα τῆς ὕλης περικόπτοντες διὰ τοῦ, εἴργου
βρωτῶν ὧν εἶπαμεν· τὴν δὲ ἱερὰν καθάρσιν
καὶ τὴν θεοσύνδετον ἀλκὴν ἐντιθέτες δι' ὧν ἡνίξαντο
οὕτως λέγοντες, ἐν τε καθαρμοῖς, ἐν τε λύσει
ψυχῆς κρίνων· καὶ τὸ ὄλον εἶδος τῆς ἀνθρωπίνης
οὐσίας δλόκληρον ἡμῖν ἀποδεδώκασι δι' ὧν ἐπήγαγον,
ἡνίοχον γυώμην στήσας καθύπερθεν ἀρί-
στην. Τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ὄλην οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου
παρέστησε, καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐν αὐτῇ μερῶν διεστρί-
λατο, ὅτι τὸ μὲν κριτικόν, ὡς ἡνιοχοῦν· τὸ δὲ
ἐπόμενον, ὡς ἡνιοχούμενον. Ταῦτα γὰρ ἔστιν ἐκ τῶν
προκειμένων ἐπὶ διδαχθῆναι τὸν τῶν Πυθαγορείων
συμβόλον μὴ ἀνήκουον, ὅτι δεῖ σὺν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρε-
τῆς, καὶ τῇ ἀναλήψει τῆς ἀληθείας, καὶ καθαρότητος
ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι τῆς περὶ τὸ αὐγοειδὲς ἡμῶν σώμα,
ὃ καὶ ψυχῆς λεπτόν ὄχημα οἱ γρηγοροὶ καλοῦσι. Δια-
τείνει δὲ αὕτη ἡ καθάρσις ἕως αἰτίων καὶ ποτῶν,
καὶ τῆς ὄλης διαίτης τοῦ θνητοῦ ἡμῶν σώματος, ἐν
ᾧ τὸ αὐγοειδὲς ἔγκειται προσπνέον τῷ ἀψύχῳ σώματι

XXVI. 67—69.

Abstine vero cibis iis quos diximus, cum in lustratio-
nibus,
tum in purgatione animi iudicium adhibens: et con-
sidera singula
ratione, optima rectrice, superiori in loco constituta.

Natura intelligens cui corpus adhæret ita a mundi procreatore producta est, ut illa neque corpus sit, nec sine corpore, sed ipsa quidem incorporea sit, in corpus autem tota ejus forma desinat. Ut enim in astris id, quod superius est, substantia est incorporea, quod autem inferius corporea; et sol totus ex incorporeo et corpore constat, non aliquando separatis, deinde conjunctis (ita enim rursus etiam disjungi possent), sed simul conditis atque eò ordine consociatis, ut alterum ducat, alterum sequatur: ita quoque res se habet in generibus ratione præditis, quæ ordine proxima sunt, heroico et humano; quilibet enim heros est animus rationalis lucido corpori conjunctus, atque homo similiter est animus rationalis cui corpus immortale adhæret. Atque hoc erat Pythagoreorum dogma, quod Plato sane postea evulgavit, divinum omnem et humanum animum consociatæ potentæ alati currus atque aurigæ comparans. Nobis igitur ad animum perficiendum veritate et virtute opus est, ad lucidi autem corporis nostri purificationem depositis terrenæ materiæ inquinamen-

tis et assumtis sacris lustrationibus et vi divinitus addita, qua ad superiores regiones hinc celeri volatu petendas excitemur. De quibus propositi versus quædam tradunt, supervacanea materiæ inquinamenta circumcidentes his verbis: *abstine cibis iis quos diximus*, sacram vero purificationem et vim divinitus adjectam paulo obscuriore dicto, *cum in lustrationibus, tum in purgatione animi iudicium adhibens*; totam autem humanæ naturæ formam plene perfecteque expressam nobis exhibuerunt iis quæ subjuncta sunt, *rationem, optimam rectricem, superiori in loco constituens*. Hoc enim et totam hominis naturam ostendit et partium ejus ordinem distincte docuit; quippe iudicandi facultatem esse rectricis instar, sequentem vero partem velut regi. Hæc enim ex propositis versibus ei discere licet qui signorum Pythagoricorum non ignarus est, una cum virtutis exercitatione et veritatis studio castimonie etiam lucidi corporis nostri curam esse habendam, quod et animi subtile vehiculum oracula vocant. Pertinet vero hæc purificatio ad cibum quoque et ad potum cæterumque victum mortalis nostri corporis, in quo lucidum illud inest quod vitam inanimo corpori inspirat atque ejus compagem continet. Nam vita quædam est corpus materiæ expers vitæque e materia constantis parens, per quam mortale nostrum animal perficitur, ex vita rationis experte et materiali corpore

ζωὴν, καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ συνέχον. Ζωὴ γὰρ τίς ἐστὶ τὸ αὔλον σῶμα, καὶ ζωῆς ἐνούλου γεννητικόν, δι' ἧς τὸ θνητὸν ἡμῶν ζῶον συμπληροῦται, ἐκ τῆς ἀλόγου ζωῆς καὶ τοῦ ὕλικου σώματος συγχέμενον, εἰδῶλον δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἐκ λογικῆς οὐσίας καὶ σώματος αὐλοῦ συνέστηκεν. Ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς ὁ ἀνθρώπος, ἀνθρώπου δὲ ταῦτα προσήκει διὰ πάντων μὲν καὶ ὁ ἥρασθαι καὶ τελειοθῆναι, τὸν δὲ ἐπιβάλλοντα τρόπον ἐφ' ἐκάστης φύσεως τηρῆσαι. Ἔστι γὰρ ἄλλη ἄλλου καὶ ἀθάρασις. Οἶον, ψυχῆς λογικῆς, κατὰ μὲν τὸ λογικόν, καὶ ἀθάρασις ἐπιστημονικῆ ἀλήθειαν κατὰ δὲ τὸ δοξαστικόν, ἢ βουλευτικῆ ἀρετῆς. Θεωρεῖν γὰρ τὰ ἄνω περικότες, καὶ τάττειν τὰ κάτω, ἀληθείας μὲν πρὸς ἐκεῖνα, πολιτικῆς δὲ ἀρετῆς πρὸς ταῦτα δεησόμεθα, ὅπως ἂν τῶν μὲν αἰδῶν θεουργικοὶ γινώμεθα, τῶν δὲ ἐνδεχομένων πρακτικοί. Κατ' ἀμφοτέρω δὲ τοῖς θεοῖς ὄροις ἐμμένοντες τὸν τῆς ἀλογίας ἂν ἀποφυγοῦμεν κλύδωνα. Ἀπὸ ταύτης γὰρ δεῖ καὶ ἡρασθαι τὴν λογικὴν ἡμῶν οὐσίαν, ἐπειδὴ καὶ ταύτη προσῆλθεν ἐν τῇ εἰς γένεσιν νεύσει. Ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ αὐγοιδεῖ ἡμῶν σώματι προσέφυ σῶμα θνητόν· ὅμως καθαρεῦσαι δεῖ καὶ τούτου, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ συμπαιεῖας ἀπαλλαγῆναι. Λείπεται δὴ οὖν ἡ τοῦ ψυχικοῦ σώματος

κάθαρσις, ἣν ποιῆσθαι δεῖ τοῖς ἱεροῖς ἐπόμενον θεσμοῖς, καὶ ταῖς τῶν ἱερῶν τέχναις. Σωματικωτέρα δὲ πῶς αὕτη ἢ ἀθάρασις· διὸ καὶ ὑλῶν ἐράπτεται παντοδαπῶν, θεραπεύουσα παντοίως καὶ μεταπέθουσα δραστηρίως τὸ ζωτικόν τοῦτο σῶμα χωρισθῆναι τῆς ὕλης, καὶ ἀναπτῆναι πρὸς τὸν αἰθέριον τόπον, ὅπου τὴν κατάταξιν ἔχειν αὐτῇ εὐδαιμονία ἦν πρώτη. Πάντα δὲ τὰ περὶ τοῦτο ὄρωμενα, ἔαν θεοπεπῶς καὶ μὴ ἀγυρτικῶς γίνηται, συνεπόμενα τοῖς τῆς ἀρετῆς καὶ ἀληθείας κανόνιν εὐρίσκειται. Αἱ γὰρ τῆς λογικῆς ψυχῆς καθάρσεις καὶ τοῦ αὐγοειδοῦς ὀρχήματος προμηθεύονται, ὅπως ἂν αὐταῖς ὑπόπτερον καὶ τοῦτο γενόμενον μὴ ἐμποδῶν ἴστυται πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. Πτεροφυία δὲ αὐτοῦ ἀρίστη, ἢ κατὰ μικρὸν μελέτη τῆς τῶν περιγεῖων ἀποστάσεως, καὶ ὁ πρὸς τὴν αὔλλαν ἐθισμός, καὶ ἡ ἀπόθεσις ὧν ἂν ἐπλήσθη μολευσῶν ἐκ τῆς πρὸς τὸ ὑλικόν σῶμα συζεύξεως. Διὰ γὰρ τούτων ἀναβιώσκειται τρόπον τινά, καὶ συλλέγεται, καὶ θείου πληροῦται τόνου, καὶ τῇ νοεῖα τελειότητι τῆς ψυχῆς συνάπτεται. Τί οὖν ἡ ἐνίων βρωμάτων ἀποχὴ πρὸς ταῦτα συμβάλλοιτο ἂν; τοῖς ἐθιζομένοις ἀπὸ πάντων χωρίζεσθαι τῶν θνητῶν, τὸ τινῶν ἐντεῦθεν ἤδη παντελῶς ἀποσχέσθαι, καὶ μάλιστα τῶν γλυκυθυμούντων,

compositum, quæ ipsius hominis imago est e natura intelligenti et corpore materia vacuo conflati. Quum igitur nos simus homo, hominis autem hæc sint, in omnibus *purificari* et perfici debemus, modum vero unicuique naturæ convenientem servare. Est enim alia alius *purificatio*. Velut animi rationalis in parte rationis usum flagitante *purificatio* est litterarum veritas, in illa, quæ opinandi vi prædita est, virtus deliberativa. Quum enim ita comparata sit natura nostra, ut superiora contemplemur, regamus autem inferiora, veritate nobis ad illa, civili autem virtute ad hæc opus erit, ut et res æternas contemplari et eas quæ usu veniunt peragere possimus. In utrisque autem divinas regulas observando insaniam æstum effugiamus. Ab hac enim natura nostra mentis compos liberanda est, quoniam et huic se adjunxit, quum in hunc mundum descendit. Atqui lucido etiam corpori nostro adhæret corpus mortale, sed tamen et ab hoc purum esse oportet atque a naturæ ejus convenientia et conjunctione liberum. Restat igitur corporis animalis *purificatio*, quæ secundum sacras leges et sacrorum artes fieri debet. Sed corporea magis hæc *purificatio* est; unde omnis generis materiam attingit varia vitali huic corpori remedia adhibens et efficaciter illud adducens, ut a materia separetur et in æthereum locum subvolet, ubi sedem habere prima felicitate fruente contigit. Quæcumque autem circa

hoc aguntur, si ritu ad divinum honorem accommodato, non autem præstigiatorum more fiant, virtutis ac veritatis regulis convenientia reperiuntur. Namque animi ratione præditi purificationes lucido etiam vehiculo prospiciunt, ut hoc quoque earum ope pennis instructum illius iter ad loca superiora susceptum ne impediat. Optime autem ejus pennæ renascentur, adhibita cura, ut a terrestribus rebus paulatim abscedat et semotis a materia assuescat et inquinamenta ex adjuncto materiali corpore forte contracta deponat. Etenim his reviviscit quodammodo et se colligit et divino vigore impletur atque intellectuali animi perfectioni conjungitur. Quid igitur ciborum quorundam abstinence ad hæc conferat? His qui ab omnibus rebus mortalibus separari assuescunt plena quorundam ciborum, imprimis animo gratorum et mortale corpus in mundum detrudentium jam dehinc abstinence profuerit ad *purificationem*. Quamobrem et in symbolicis præceptis nonnullorum abstinence studiosis imperabatur, sensum quidem primarium habens latiore et magis generalem, deinde vero etiam a particulari ista re arcens, eujuscunqve mentionem facit; verbi gratia, *animantis vulvam ne comedas*. Quod quidem ita dictum ab una quadam re terrestri eaque minima nos avertit. Sin autem profundos Pythagoricæ mentis sensus introspecias, omnium rerum creatarum abstinence ex uno quodam exemplo

καὶ κατατεινόντων εἰς γένεσιν τὸ θνητὸν σῶμα, πρὸ ὁδοῦ ἂν γένοιτο εἰς κάθαρσιν. Διὸ καὶ ἐν τοῖς συμβολικοῖς παραγγέλμασιν ἐπετάττετο τῶν ἀποχῆ, μείζονα μὲν καὶ καθολικώτερον ἔχουσα τὸν προηγουμένον νοῦν, ἐπομένως δὲ καὶ τοῦ μερικῶς τούτου ἀπεργουσα, οὗ ἂν τὴν μνήμην ἐκάστοτε ποιῆται ὄϊον, μήτραν ζῶου μὴ ἐσθίειν. Τοῦτο δὲ οὕτως λεγόμενον ἐνός τινος ἀφίστησιν ἡμᾶς τῶν περὶ γῆν, καὶ τούτου σμικροτάτου. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ πολύνουν τῆς Πυθαγορικῆς βαθύτητος ἀπίδης, τὴν ὅλης τῆς γενέσεως ἀποχῆν δι' ἐνός τινος παραδείγματος διδραχθῆσιν· καὶ ὡς ἐν βρώμασι τοῦτο οὐ προσοσόμεθα, οὕτως ἐν τοῖς τοῦ αὐγοειδοῦς καθαρσίοις τὸ ἀπὸ τούτου νοούμενον ἐπιτηδεύσομεν. Ὅμοιως δὲ καὶ τὸ καρδίαν μὴ ἐσθίειν, προηγουμένως μὲν εἰς τὴν τοῦ θυμικοῦ κατάστασιν μὴ εἶναι λέγει· κατ' ἐπακολουθήσιν δὲ, καὶ τὴν τούτου τοῦ μέρους ἀποχῆν εἰσηγεῖται. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὸ θνησιμαίων ἀπέχεσθαι δεῖν θεωρήσομεν τὸ μὲν ὅλον τῆς θνητῆς φύσεως ἀπέργειν ἡμᾶς, ἥδη δὲ καὶ τῆς τῶν ἀθύτων καὶ ἀνιέρων σαρκῶν μεταλήψεως. Δίκαιον γὰρ τῶν συμβολικῶν νοηθητέων καὶ τὸ προφανόμενον φυλάττειν, καὶ τὸ εἶσω νοούμενον. Ἐκ γὰρ τῆς συνεχούς τοῦ φαινομένου τηρήσεως ἢ τῶν μειζόνων μελετᾶται κατόρθωσις. Οὕτως οὖν καὶ νῦν ἀκουσόμεθα, ὡς διὰ βραχυτάτου τοῦ λόγου, μεγίστων ἔργων ἀρχὰς ἡμῖν ἐνδιδόντος τοῦ ἔπους. Εἰργου γὰρ φησι βρωμάτων, ὃ ταυτὸν ἐστὶ τῶν ἀπέργου φθαρτῶν σωμάτων. Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντων νῦν ἀπέχε-

σθαι δυνατόν, ἐπάγει ὧν εἶπομεν. Καὶ ποῦ περὶ τούτων εἰρηται ὑποδείκνυσιν, ἐν τε καθαρμοῖς, ἐν τε λύσει ψυχῆς· ἢ ἢ ἀποχῆ τῶν τροφῶν τῆς διαγωγῆς τοῦ σωματικοῦ ὀγκύματος ἐπιμελεῖαν ποιῆται πρέπουσαν τῇ καθαιρομένη ψυχῇ καὶ ἀπολυομένη τῶν ὑλικῶν κατοχῶν. Ἡ δὲ τοιαύτη ἐπιτηδεύσει τὸν κριτικὸν ἐπέστησε λογισμὸν, τὸν δυνάμενον τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς θεραπείαν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς σύμφωνον ἀποδοῦναι. Διὸ καὶ ἡνίοχον γνώμην αὐτὸν προσηγόρευσε, ὡς ἐρεστάναι πεφυκότα τῇ τοῦ ὀγκύματος εὐταξίᾳ. Γνώμην μὲν, ὅτι λογικῆς ψυχῆς δυνάμις ἦν ἡνίοχον δὲ, ὅτι ἐφαπτομένη καὶ ἐπιστατοῦσα τοῦ σώματος. Τὸ δὲ ὁρατικὸν ὄμμα ὑπὲρ τὸν ἡνίοχον τέτακται. Εἰ γὰρ καὶ μία ψυχῆ, ἀλλ' ὄμματι μὲν ὡς θεωρεῖ τὸ τῆς ἀληθείας πεδῖον· τῇ δὲ ἀναλόγῃ πρὸς χεῖρα δυνάμει τὸ συμφύεσθαι σῶμα κατέχει, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέζει, ἢ ὅλη πρὸς τὸ θεῖον ἴδῃ, καὶ τὴν θεῖαν δμοίωσιν κτήσεται. Καὶ ὃ μὲν καθόλου τῆς ἀποχῆς τόπος τοιοῦτος, καὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν στοργαζόμενος· τὰ δὲ ἐπὶ μέρους ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀποφθέγμασιν ἐν ἀπορρήτῳ παρεδίδοδο· ὧν ἕκαστον εἰ καὶ μερικὴν ἀποχῆν εἰσηγεῖτο, ὡς, κυάμων μὲν ἐν σπέρματι, θησειδίων δὲ ἐν ζῳίαις, καὶ τούτων κατὰ γένος, ὡς ἐπὶ ἰχθύων τὸ ἐρυθρίνου ἀπέχεσθαι, καὶ ἐν χερσαίοις ἄλλου, καὶ ἐτέρου τινὸς ἐν πτηνῶν, καὶ τὸ τελευταῖον, μέρη τινὰ ζῳίων ἀπηγόρευσε, ὡς κεφαλῆν μὴ ἐσθίειν, μηδὲ καρδίαν· ὅμως καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων τὴν τελειότητα τῆς καθάρσεως ἐναπετυπούτο ὁ λόγος·

disces; et quemadmodum hoc in cibis non comedemus, sic in lucidi corporis lustrationibus id quod ea re significatur observabimus. Similiter vero et illud, *corne comedas*, præcipue quidem nos, ne iracundiæ indulgeamus, admonet, deinde autem ut ab hoc etiam membro abstinere præcipit. Pari autem ratione videbimus et illud, *a carnibus morticinis abstinendum*, nos omnino a mortali natura arcere, jam vero et a comedendis carnibus ad sacrificia minime aptis et profanis. In symbolicis enim præceptis et id observari oportet quod aperte dicitur et quod tecte significatur. Namque assidue ejus quod apparet observatione ad majora etiam rite peragenda præparamur. Sic igitur et nunc intelligemus carmen, ut quod verbis paucissimis maximorum operum principia nobis tradat. Dicit enim, *abstine cibis*, quod idem est ac si dicatur, a corporibus corruptioni obnoxiiis abstine. At quum ab omnibus nunc abstinere non possimus, subjungit, *quos diximus*. Atque ubi de his dictum sit ostendit, *cum in lustrationibus, tum in purgatione animi*, ut ciborum abstinencia corporei vehiculi splendorem eâ curet diligentia, quæ animo purificato et materialibus impedimentis soluto conveniat.

Hujusmodi autem studio rationem *judicem* præfecit, quæ lucidi corporis curam animi puritati congruentem reddere possit. Quapropter et *rectricem mentem* eam appellavit, quippe quæ a natura comparata sit ad vehiculum rite gubernandum: *mentem* quidem, quia rationalis facultas est, *rectricem* autem, quod corpori moderetur et præsit. Caterum oculus accurate prospectans *rectrici* superpositus est. Quamvis enim *animus* unus sit, oculo tamen velut contemplatur veritatis campum, ea vero facultate quæ manus instar est corpus consociatum cohibet atque ad se convertit, ut totus Deum intueatur divinamque similitudinem adipiscatur. Generalis igitur abstinenciæ forma hujusmodi est tantaque bona petit: singulæ autem ejus partes in sacris sententiis secreto tradebantur; quarum etsi suam quæque et particularem abstinenciam suadebat, velut fabarum in seminibus, cadaverum in animalibus, atque in his secundum genera, velut in piscibus rubellionis abstinenciam atque in terrestribus alius et alius cujusdam in avibus, denique et partes aliquas animalium comedi vetabat, ut caput et cor: tamen in his etiam singulis purificationis perfectionem sermo expressit, hujus

διὰ μὲν τινὰς φυσικὰς ἰδιότητας τὸς ἢ τὸς εἰς σωματικὴν ἀποχὴν κατατάξας, δι' ἑκάστου δὲ τῆς θνητῆς προσπαθείας κάθαρσιν εἰσηγούμενος, καὶ ἐθίζων διὰ πάντων εἰς ἐαυτὸν ἐπιστραφῆναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦ μὲν τῆς γενέσεως καὶ φθορῆς τόπου ἐξαναδοῦναι, πρὸς δὲ τὸ Ἥλιον πεδίον καὶ Αἰθέρα τὸν ἐλεύθερον μοιχίσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τάξει τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀποχῆς ἐποιοῦντο, διὰ τοῦτο καὶ μαχόμενα, ὡς ἂν οἰηθεῖται τις, εὐρίσκεται παρ' αὐτοῖς σύμβολα. Τῷ γὰρ Ζῳῶν ἀπέχεσθαι τὸ Καρδίας ἀπέχεσθαι ἐναντίον· εἰ μὴ ποῦ τις τὸ μὲν Καρδίας ἀπέχου, τοῖς ὄρχομένοις παρεγγέλθαι λέγει, τὸ δὲ Ζῳῶν, τοῖς ἥδη τελείοις. Περιττὴ γὰρ ἡ κατὰ μέρος ἀποχὴ, οἷς τὸ ὅλον ζῶον ἀπηγορεύετο. Διὸ οὐ παρέργως προσέχειν δεῖ τῇ τάξει τῆς ἀναβάσεως, ἣν ἐμφαίνει τὰ ἔπη. Ἐῖργου γάρ, φησί, βρωμάτων· εἶτα, ὡς ἐρωτιῶντός τινος, ποίων; ἀπεκρίνατο, ὧν εἶπομεν. Καὶ πάλιν, ὡς πρὸς δευτέραν πεῦσιν ζητοῦσαν, ποῦ εἶπον περὶ τούτων οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἐν ποίαις μαθημάτων παραδόσει ἀποχῆς βρωμάτων συνέφησαν; ἐπήγαγεν, ἔν τε καθαρμοῖς ἔν τε λύσει ψυχῆς· ὡς τῶν μὲν καθαρμῶν προηγουμένων, τῆς δὲ λύσεως ἐπακολουθούσης. Καθαρμοὶ δὲ λογικῆς ψυχῆς εἰσὶν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι, καὶ ἀναγωγὸς λύσεως ἡ διαλεκτικὴ τῶν ὄντων ἐπο-

πτεία. Διὸ καὶ ἐνικῶς ἀπήγγελλται, ἔν τε λύσει ψυχῆς· ὅτι εἰς μίαν ἐπιστήμην αὕτη τελεῖ, τῆς μαθηματικῆς πλῆθος ἐπιστημῶν περιουρήσης. Τοῖς οὖν ἐπὶ ψυχῆς εἰς κάθαρσιν καὶ ἀπόλυσιν οικεῖως περιλημμένοις δεῖ τὰ ἀναλογουῦντα καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγοισθοῦς ἐπιτάξει. Οὐκοῦν τοῖς τε μαθηματικοῖς καθαρμοῖς τοὺς τελεστικοὺς συνεισέναι, καὶ τῇ διαλεκτικῇ λύσει τὴν ἱερατικὴν ἀναγωγὴν συνέπεσθαι ἀνάγκη. Ταῦτα γὰρ ἰδίως καθάροντα καὶ τελειοῦντα τὸ πνευματικὸν ὄχημα τῆς λογικῆς ψυχῆς, τῆς μὲν ὕλικης ἀζοίας αὐτὸ χωρίζει, πρὸς δὲ τὴν τῶν καθαρῶν πνευματίων συνουσίαν ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει. Μὴ καθαρῶν γὰρ καθαρῶν ἐπάπτεσθαι οὐκ ἔστι θέμις. Ὡς περ οὖν τὴν ψυχὴν ἐπιστήμη καὶ ἀρετῇ προσέχει κοσμηταί, ὅπως ἂν τοῖς αἰεὶ τοιούτοις συνείναι ὀνηται· οὕτω καὶ τὸ αὐγοισθὲς καθαρὸν καὶ αὔλον δεῖ παρασκευάσαι, ἵνα τὴν τῶν αἰθερίων σωματίων ἀνάσχηται κοινωνίαν. Δι' ὁμοιότητος γὰρ πάντα φιλεῖ πρὸς ἄλλα συνάπτεσθαι, τῇ δὲ ἀνομοιότητι καὶ τὰ ἐγγύς ὄντα τοῖς τόποις χωρίζεται. Τοῦτο τῆς τελειοτάτης φιλοσοφίας τὸ μέτρον οἱ Πυθαγόρειοι παρέδωσαν, πρὸς τὴν ὅλου τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα οικεῖον καὶ σύμμετρον. Ὁ γὰρ ψυχῆς μόνος ἐπιμέλειαν ποιούμενος, τοῦ δὲ σώματος ἀμελῶν,

vel illius propter proprietates quasdam naturales corpoream abstinentiam ordine constituens, singularis autem mortalium affectionum purificationem docens et omnibus hominem adducens, ut ad se convertatur atque a loco generationis et corruptionis emergens ad campum Elysium liberumque aetherem commigret. At quum illi certo ordine abstinentiæ progressum facerent, nonnulla eorum symbola inter se, quemadmodum quis existimet, pugnancia etiam inveniuntur. Namque animalium abstinentia contraria est cordis abstinentiæ, nisi quis forte dicit *a corde abstinere* incipientibus injunctum fuisse, illud autem, *ab animalibus*, jam perfectis. His enim supervacanea erat partium abstinentia, quibus totum animal interdicebatur. Quare diligenter animus attendendus est ad ordinem ascensus, quem carmen indicat. Dicit enim, *abstinere a cibis*, deinde tanquam interrogante aliquo, *a quibus?* respondet *ab iis quos diximus*. Et rursus quasi iterum quaeratur, ubi de his locuti sint Pythagorei et in quibus disciplinis tradendis ciborum abstinentiam simul monstraverint, adjicit, *in lustrationibus atque in animi purgatione*, tanquam præcedentibus lustrationibus animi purgatione subjuncta. *Animi* vero ratione præditi *lustrationes* sunt artes mathematicæ, atque in sublime evehens purgatio dialectica rerum inspectio. Quamobrem etiam singulariter prolatum est,

atque in animi purgatione, quod ad unam disciplinam hæc pertineat, quum mathematica multas artes complectatur. Illis ergo quæ ad *animi purificationem et expiationem* apte adhibita sunt, similia de lucido etiam corpore præcipi oportet. Necesse igitur est *lustrationibus* mathematicis mysticas adjungi et dialecticæ expiationis hieraticam animi elationem esse comitem. Hæc enim quæ proprie spiritale animi rationalis vehiculum purificant et perficiunt, a materiali morte id separant atque ad purorum spirituum societatem idoneum reddunt. Impuro enim purum attingere nefas est. Quemadmodum igitur animus scientia et virtute ornari debet, ut cum iis qui semper tales sunt versari queat: sic et lucidum corpus purum et materiæ expertum reddi oportet, ut æthereorum corporum consortionem ferat. Solent enim similitudine cuncta inter se conjungi; dissimilitudine autem ea etiam, quæ locis propinqua sunt, separantur. Hunc perfectissimæ philosophiæ modum ad totius hominis perfectionem aptum et accommodatum tradiderunt Pythagorei. Ille enim, qui animi solius curam gerit, corpus autem negligit, non totum hominem purificat. Contra vero is qui neglecto animo corporis solum sibi agendam esse curam existimat, aut ejus cultum *animo* per se non *purificato* conducere opinatur, in eodem versatur errore. Qui autem perpetua utriusque cura habita apte progreditur,

οὐ τὸν ὄλον ἀνθρώπων καθάριε. Πάλιν δ' αὖ ὁ τοῦ σώματος οἰόμενος δεῖν ἐπιμελεῖσθαι χωρὶς τῆς ψυχῆς, ἢ τὰς τοῦ σώματος θεραπείας συντελέσειεν τι τῆ ψυχῆ μηδὲν δι' ἑαυτῆς καθαιρομένη, τὸ αὐτὸ διαμαρτάνει. Ὁ δὲ δι' ἀμφοτέρων οἰκείως προῖόν ὄλος τελειοῦται, καὶ κατὰ τοῦτο συνάπτεται τῇ τῶν ἱερῶν τέχνῃ ἢ φιλοσοφίᾳ, ὡς περὶ τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς καθαρῶσιν πραγματευομένη ἦν εἰ χωρίσειας τοῦ φιλοσόφου νοῦ οὐκ ἔτι τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσαν εὐρήσεις. Καὶ γὰρ τῶν συμπληρούντων τὴν ἡμετέραν τελείωσιν τὰ μὲν ὁ φιλόσοφος νοῦς προεξεῦρε, τὰ δὲ ἡ τελεστικὴ ἐνέργεια συνεισῆγαγε, τῷ φιλοσόφῳ νοῦ ἐπομένη. Τελεστικὴν δὲ ἐνέργειαν λέγω τὴν τοῦ αὐγοειδοῦς καθαρτικὴν δύναμιν, ἵνα τῆς ὅλης φιλοσοφίας τὸ μὲν θεωρητικὸν προηγῆται, ὡς νοῦς, τὸ δὲ πρακτικόν, ὡς δύναμις, ἐπῆται. Τοῦ δὲ πρακτικοῦ δύο θῶμεν εἶδη, πολιτικὸν καὶ τελεστικόν· τὸ μὲν διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀλογίας ἀποκαθαῖρον ἡμᾶς, τὸ δὲ διὰ τῶν ἱερῶν μεθόδων τὰς ὑλικὰς φαντασίας ἀποτέμνον. Δείγμα δὲ οὐ μικρὸν τῆς μὲν πολιτικῆς φιλοσοφίας οἱ ἐν κοινῷ κείμενοι νόμοι, τῆς δὲ τελεστικῆς τὰ τῶν πόλεων ἱερά. Καὶ ἔστι τὸ μὲν ἀκρότατον τῆς ὅλης φιλοσοφίας ὁ θεωρητικὸς νοῦς· μέσον δὲ, ὁ πολιτικὸς· καὶ τρίτον, ὁ τελεστικὸς· τοῦ μὲν πρώτου πρὸς τὰ δύο τὴν ὀφθαλμοῦ ἀναλογίαν ἀποσώζοντος· τῶν δὲ μετ' αὐτὸ πρὸς ἐκεῖνο τὴν

χειρὸς καὶ ποδὸς ἀξίαν ἐχόντων· πρὸς ἀλλήλα δὲ πάντων συντεταγμένων, ὡς ἀτελὲς εἶναι ὀτιοῦν τούτων καὶ ἐγγὺς μάταιον, μὴ τῆς τῶν λοιπῶν συνεργείας τυγχάνον. Διὸ εἰς μίαν ἔνωσιν συνελθεῖν δεῖ τὴν τῆς ἀληθείας εὐρετικὴν ἐπιστήμην, καὶ τὴν ἀρετῆς προβλητικὴν δύναμιν, καὶ τὴν καθαρότητος ἀπεργαστικὴν, ἵνα σύμφωνον τῷ ἡγουμένῳ τῷ τὸ πολιτικὸν ἔργον ἀποτελεῖται, καὶ τούτοις ἀμφοτέροις ἡμολογούμενον τὸ ἱερὸν ἔργον ἀποφαίνηται. Τοῦτο τῆς Πυθαγορικῆς ἀγωγῆς τὸ πέρας, ὄλους δι' ὄλων ὑποπτέρους γενέσθαι πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν μετάληψιν, ἵν' ὅταν ὁ τοῦ θανάτου καιρὸς ἐνσῆ, καταλιπόντες ἐπὶ γῆς τὸ θνητὸν σῶμα, καὶ τὴν τούτου φύσιν ἀποδυσάμενοι, πρὸς τὴν οὐρανίαν πορείαν ὧσιν εὐζῶνοι οἱ τῶν φιλοσοφίας ἀγῶνων ἀθληταί· τότε γὰρ καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῖς ἀποδίδοσθαι στάσιν, καὶ θεοποιεῖσθαι, ὅσον ὄλον τε ἀνθρώποις θεοῦς γενέσθαι, μὴνυεὶ ὁ λόγος διὰ τῶν ἐξῆς.

XXVII. 70—71.

Ἦν δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλευθέρων ἔλθης, ἔσσει ἀθάνατος θεός, ἀμβροτος, οὐκ ἐπι θνητός.

Τοῦτο πέρας τῶν πόνων τὸ κάλλιστον. Τοῦτο, ὡς Πλάτων φησίν, ὁ μέγας ἀγὼν καὶ ἐλπὶς ἡ μεγάλη. Τοῦτο φιλοσοφίας ὁ τελειότατος καρπός, τοῦτο τῆς

totus perficitur, eaque ratione philosophia cum sacrorum arte copulatur, quippe quæ in lucidi corporis purificatione versetur; quam artem si a philosophica mente separaveris, non amplius eandem vim habere invenies. Ex iis enim quæ perfectionem nostram absolunt, alia quidem philosophica mens prius invenit, alia autem mystica industria simul induxit, quæ philosophicam mentem sequitur. Mystica vero industriam voco lucidi corporis purificationem facultatem, ut totius philosophiæ pars contemplativa, tanquam mens, præeat, activa autem, tanquam facultas, sequatur. Cæterum activæ philosophiæ duas species ponamus, civilem et mysticam; quarum illa virtutum ope nos a rationis et iudicii inopia liberat, hæc autem sacris artibus visa materialia præcidit. Ac civilis quidem philosophiæ non exiguum specimen leges sunt in republica sanctæ, mysticæ vero civitatum sacra. Est etiam totius philosophiæ caput mens contemplativa, medium vero civilis, tertium denique velut membrum mystica; quorum primum cum duobus illis comparatum oculi vice fungitur, illa autem sequentia cum primo collata manibus et pedis locum tenent: omnia vero ita inter se sunt conjuncta et ordinata, ut horum quidvis sit imperfectum ac propemodum inane, si reliquorum ope destituatur. Oportet igitur scientiam

veritatis inventricem et facultatem virtutis procreatricem eamque, quæ puritatis effectrix est, in unum coire, ut menti duci congruens reddatur civile opus et his ambobus consentaneum fiat opus sacrum. Hic Pythagoricæ disciplinæ finis est, ut philosophicorum certaminum athletæ toti penitus alati fiant ad adipiscendam divinorum bonorum consortionem, ut quum mortis tempus advenerit, relicto in terra mortali corpore et exuta ejus natura ad ingrediendum cæleste iter rite accincti sint; tunc enim et in antiquum statum eos restitutum iri et deos fore, quoad homines dii fieri possunt, carmen in sequentibus declarat.

XXVII. 70—71.

Quodsi relicto corpore ad liberum ætherem commiseris immortalis deus, incorruptus, neque amplius [morti obnoxius.]

Hic est laborum finis pulcherrimus. Hoc, ut ait Plato, magnum illud certamen et spes magna. Hic philosophiæ fructus perfectissimus: huc hieraticæ et mysticæ artis opus maximum spectat, ut eos qui iter supra descriptum fecerunt conciliatos ad verorum bonorum possessionem reducat, atque ab ærumnis hisce, tanquam

ερατικῆς καὶ τελεστικῆς τέχνης τὸ μέγιστον ἔργον, οἰκειῶσαι μὲν καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰ ὄντως καλὰ, ἀπολυῶσαι δὲ τῶν τῆδε πόνων, ὡς ἔκ τινος καταγεύου σπηλαίου τῆς ἐνύλου ζωῆς, καὶ ἀναγαγεῖν πρὸς τὰς αἰθερίας αὐγάς, καὶ ταῖς μακάρων ἐνιδρῦσαι νήσοις, τοὺς διὰ τῶν προσηρημένων ὀδεύσαντας. Τούτοις γὰρ καὶ τὸ τῆς ἀποθνήσκουσας ἀπόκειται γέρας· ἐπειδὴ εἰς θεῶν γένος οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι ἄλλω, ἢ τῷ κτησαμένῳ ἀλήθειαν μὲν καὶ ἀρετὴν ἐν ψυχῇ, καθαρότητα δὲ ἐν τῷ πνευματικῷ αὐτῆς ὀρχήματι. Οὕτω γὰρ ὑγιᾶς τε καὶ δόλοκληρος γενόμενος εἰς τὸ τῆς ἀρχαίας ἔξεως εἶδος ἀποκαθίσταται, διὰ τῆς πρὸς τὸν ὄρθον λόγον ἐνώσεως ἀπολαθῶν ἑαυτὸν, καὶ πάντα τὸν θεῖον κόσμον ἀναγνωρίσας, καὶ τὸν δημιουργὸν τουοῦ τοῦ παντός, κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπῳ, ἐξευρών. Τούτο δὲ γενόμενος ὡς οἶόν τε μετὰ τὴν κάθαρσιν, δ' αἰεὶ εἰσιν οἱ μὴ εἰς γένεσιν πίπτειν πεφυκότες, ταῖς μὲν γνώσεσιν ἐνούται τῷ παντί, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνάγεται τὸν θεόν· σῶμα δὲ συμφύεσ ἔχων, τόπου δεῖται εἰς κατάταξιν ἀστρασιδῆ, οἷον θεσίν ζητῶν. Πρέπει οὖν ἂν τῷ τοιοῦτῳ σῶματι τόπος ὁ ἐπὶ σελήνῃν προσεγῶς, ὡς ὑπερέχων μὲν τῶν φθαρτῶν σωματίων, ὑποβεβηκώς δὲ τῶν οὐρανίων, ὃν αἰθέρα ἐλεύθερον οἱ Πυθαγόρειοι καλοῦσιν· αἰθέρα μὲν, ὡς αὔλον καὶ ἀίδιον σῶμα· ἐλεύθερον δὲ, ὡς ὑλικῶν παθημάτων καθα-

ρόν. Τί οὖν ὁ ἐκείσε ἐλευθὸν ἔσται, ἢ τοῦτο, ὃ φησιν, ἔσσεια ἀθάνατος θεός, ὁμοιωμένος τοῖς ἐν ἀρχῇ τῶν ἑπῶν λεγοῦσιν ἀθάνατος θεός, οὐ φύσει ἀθάνατος θεός. Πῶς γὰρ τὸ ἀπὸ γένου τυχὸς προκόψαν καὶ ἐπιδοκῶς εἰς ἀρετὴν καὶ ἀποθνήσκων τοῖς ἐξ αἰδίου τοιοῦτοις εἰς ταυτὸν ἂν ποτε κατασταίη; Δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ προσθήκη· τῷ γὰρ ἔσσεια ἀθάνατος θεός ἐπήγαγεν, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός· ἵνα κατὰ ἀφαίρεσιν τοῦ βροτοῦ καὶ τοῦ θνητοῦ ἡ θεοποιία ἡμῶν νοῦται, ἅτε μὴ φύσει μηδὲ κατ' οὐσίαν ἡμῖν ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ἐκ προκοπῆς καὶ κατ' ἐπίδοσιν ἐπιγενομένη. Ὡς ἄλλο γένος εἶναι τοῦτο θεῶν, ἀθάνατων μὲν τῇ ἀνότῳ, θνητῶν δὲ τῇ καθόδῳ γιγνομένων, οἱ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡρώων ἐξ ἀνάγκης ὑποβεβήκασιν, εἴπερ ἐκείνοι μὲν αἰεὶ νοοῦσι τὸν θεόν, οὗτοι δὲ καὶ εἰς ἀγνοίαν αὐτοῦ ποτε πίπτουσιν. Οὐ γὰρ δὴ τὸ τρίτον γένος τελειωθὲν ἢ τοῦ μέσου γέναιτο ἂν χρεῖττον, ἢ τῷ πρώτῳ ἴσον, ἀλλὰ μένον τρίτον ὁμοιοῦται τῷ πρώτῳ γένει ὑποτεταγμένον τῷ μέσῳ. Ἡ γὰρ κατὰ σγέσιν ἐν ἀνθρώποις δρωμένη πρὸς τοὺς οὐρανίους ὁμοιότης ἤδη προὔπαρχει τελειότερον καὶ προσφύτερον τοῖς ἡρωϊκοῖς καὶ μέσοις γένεσι. Καὶ οὕτω κοινῇ καὶ μία πάντων τῶν λογικῶν γενῶν τελειότης θεωρεῖται ἢ πρὸς τὸν δημιουργὸν θεὸν ὁμοιότης. Αὕτη δὲ αἰεὶ μὲν καὶ ὡσαύτως ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις· αἰεὶ δὲ μόνον, οὐχ

ex subterraneo quodam corporeæ vitæ specu liberatos ad ætheream lucem evehat atque in beatorum insulis collocet. His enim præmii loco etiam relatio inter divos proposita est, quando quidem nemini in deorum ordinem venire fas est, nisi ei, qui in animo veritatem et virtutem, in spiritali autem ejus vehiculo puritatem adeptus sit. Ita enim sanus et integer factus in antiqui habitus formam restituitur; quippe qui ad rectam se rationem applicans sese recollecterit et divinum universi ordinem recognoverit ipsumque hujus universi parentem, quantum homo potest, invenerit. Post purificationem vero id quoad potest factus, quod ii semper sunt quorum ea est natura ut in hunc mundum decidere non possint, intelligentiâ cum universo conjungitur, et ad Deum ipsum evehitur: adhærente autem corpore loco eget ad habitandum, talem desiderans, in quo stellæ instar collocetur. Conveniat vero hujusmodi corpori locus ille qui lunæ proxime subjacet, quippe qui corporibus corruptioni obnoxii superior sit, cœlestibus autem inferior, quem Pythagorei *liberum ætherem* vocant, *ætherem* quidem, ut corpus materiæ expers atque æternum, *liberum* autem, ut a materiæ affectibus purum. Quid igitur is qui eo pervenerit aliud erit, quam quod dicit carmen, *eris immortalis deus*? illis similis factus qui carminis initio

immortales dii dicti sunt, non natura *immortalis deus*. Quo pacto enim quod a certo tempore profecit atque in virtute tantos fecit progressus, ut relationem inter divos consequeretur, eandem quam sortiatur dignitatem, quæ in iis est qui ab omni æternitate tales fuerunt? Hoc autem id quod additur ostendit; verbis enim illis *eris immortalis deus* adjecit *incorruptus, neque amplius morti obnoxius*, ut eo quod caducum et mortale est sublato divinitas nobis tributa intelligatur, quippe quæ nec natura nec substantia nobis insit, sed profectu et progressu nobis accesserit; ut aliud hoc sit deorum genus, immortalium quidem ascensu, mortalium vero descensu, qui etiam heroibus illustribus necessario inferiores sunt, siquidem illi Deum semper intelligunt, hi autem in ejus ignorationem aliquando incidunt. Nequaquam enim tertium genus ad perfectionis fastigium evectum aut medio præstantius aut primo æquale fuerit, sed tertium adhuc manens et medio generi subiectum primo assimilatur. Nam quæ in hominibus cernitur cum diis immortalibus ex habitu orta similitudo: ea perfectior et convenientior jam prius est heroicis et mediis generibus. Sic communis et una omnium generum ratione præditorum perfectio apparet eorum cum Deo rerum opificis similitudo. Hæc semper atque eodem modo inest cœlestibus, sem-

ἰσαύτως δὲ τοῖς μονίμοις αἰθερίοις οὔτε δὲ αἰεῖ, οὔτε ἰσαύτως, τοῖς μεταπίπτουσιν αἰθερίοις καὶ ἐπὶ γῆς πολιτεύεσθαι πεφυκόσι. Ἦν δὲ πρώτην καὶ ἀρίστην ὁμοίωσιν πρὸς θεὸν εἴ τις τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ἀπεικασίας παράδειγμα ποιῶτο, ἢ τὴν δευτέραν τῆς τρίτης, λέγοι ἂν ὀρθῶς. Οὐ γὰρ μόνον σκοπὸς ὁμοιωθῆναι τῷ δημιουργῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς κανόνα, τὴν ἀρίστην ἢ τὴν μέσην ὁμοίωσιν. Εἰ δὲ ἀπολείπομενοι τούτων, τυγχάνομεν οἷας δυνάμεθα τυχεῖν, αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ φύσιν ἔχομεν, καὶ τὸ τέλειον τῆς ἀρετῆς ἐν τούτῳ καρπούμεθα, ἐν τῷ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἡμῶν μήτε ἀγνοεῖν, μήτε δυσχεραίνειν. Ἀκροτάτη δὲ ἀρετὴ τοῖς τε τῆς δημιουργίας ὅροις ἐμμένειν, οἷς πάντα κατ' εἶδος διακρίεται, καὶ τοῖς τῆς προνοίας ἐπεσθαι νόμοις, δι' οὓς τὰ πάντα, κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν, πρὸς τὸ σύμμετρον ἀγαθὸν οἰκειοῦται.

Τοιαύτη τῶν Χρυσῶν Ἐπιπῶν ἡ ἐξήγησις ἡμῖν γέγονε, περιέχουσα ἐν αὐτῇ Πυθαγορείων δογματῶν μετρίαν σύνοψιν. Ἔδει γὰρ μήτε ἐν τῇ τῶν ἐπιπῶν βραχύτητι στήσαι τὸν λόγον, (οὕτως γὰρ ἂν πολλὰ διέλαθεν ὅτι καλῶς νευομοθέτηται,) μήτε εἰς μῆκος ἀποτεῖναι τῆς ὅλης φιλοσοφίας αὐτόν, (μεῖζον γὰρ

τοῦτο ἢ κατὰ τὸν παρόντα λόγον,) ἀλλὰ τὸ μέτρον τῶν λόγων, ὅσον οἶόν τε, πρὸς τὸν τούτων ποιήσασθαι νοῦν, τοσοῦτον μόνον ἐν αὐτοῖς ἐξαπλώσαντας, ὅσον ἐκ τῶν καθόλου δογμάτων τῇ τῶν ἐπιπῶν ἐξηγήσει προσήρμοσται. Ἔστι γὰρ οὐδὲν ἄλλο τὰ ἐπη ταῦτα, ἢ τελειότατος χαρακτήρ φιλοσοφίας, καὶ τῶν κεραλαιωδιστέρων αὐτῆς δογματῶν ἐπιτομή, καὶ ὑπὸ τῶν ἡδὴ τὴν θείαν οἶμον ἀναβεβηκότων ὑπογραφείσα τοῖς μετ' αὐτοὺς παιδευτικῇ στοιχειώσεσι· ἃ δὴ καὶ τῶ ὄντι εἴποι τις ἂν τῆς ἀνθρωπίνης εὐγενείας εἶναι γνώρισμα κάλλιστον, καὶ οὐχ ἑνὸς τινος τῶν Πυθαγορείων ἀπορημμένουμα, ὅλου δὲ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου, καὶ ὡς ἂν αὐτοὶ εἴποιεν, τοῦ ὁμαίου παντὸς ἀπόφθεγμα κοινόν. Διὸ καὶ νόμος ἦν ἑωθέν τε ἀνισταμένους αὐτοὺς ἀκροᾶσθαι τούτων τῶν ἐπιπῶν, ὡσπερ τινῶν Πυθαγορικῶν θεσμιῶν, ἐνὸς τινος ὑπαναγινώσκοντος, καὶ πρὸς ἐσπέραν εἰς ὑπνον μελλόντας τρέπεσθαι ὅπως ἂν τῇ συνεχεῖ τῆς μελέτης τῶν τοιούτων λόγων ζῶντα ἐν αὐτοῖς ἀποφῆνωσι τὰ δόγματα. Ὁ δὲ καὶ ἡμᾶς ποιεῖν δίκαιον, πρὸς τὸ συναίσθησιν τῆς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείας ὀψὲ γοῦν ποτε κτήσασθαι.

per vero tantum, nec tamen eodem modo æthereis certo loco manentibus, at neque semper neque eodem modo æthereis mutationi obnoxiiis, quorum ea est natura, ut in terris versari possint. Si quis autem primam præstantissimamque cum Deo similitudinem secundæ et tertię assimilationis exemplar faciat, aut secundam tertię, recte sentiat. Neque enim id solum spectatur, ut mundi ædificatori Deo similes fiamus, sed etiam ut ad optimam vel mediã similitudinem, tanquam ad normam, dirigamur. Quodsi his destituti similitudinem, qualem possumus, assequamur, id ipsum quod naturæ convenit obtinemus et in hoc perfectum virtutis fructum percipimus, quod naturæ nostræ modum nec ignoramus nec ægre ferimus. Summa autem virtus est et creationis finibus, quibus omnia per species distincta sunt, sese continere, et providentiæ legibus obtemperare, quibus omnia pro sua quæque facultate ad bonum ipsi accommodatum adducuntur.

Hujusmodi est *Aureorum Versuum* explicatio nostra, quæ Pythagoricorum dogmatum modicum conspectum continet. Decebat enim nos neque ad carminis brevitate expositionem nostram contrahere, (ita enim latuisset mul-

torum præceptorum pulchritudo, neque sermonem ad universæ philosophiæ amplitudinem producere, (id enim majus quid fuisset quam instituti nostri ratio postulat,) sed disputationis modum, quoad potuimus, ad versuum mentem accommodare, tantum in iis solum explanantes, quantum ex universis decretis ad eorum explicationem aptum esset. Nihil enim aliud sunt hi versus, quam perfectissima philosophiæ imago et primariorum ejus dogmatum epitome atque elementaria institutio posterorum gratia scriptis mandata ab iis qui divinum jam viam ascenderant: quos quidem et pulcherrimum humanæ ingenuitatis ornamentum esse revera dicere possis, ac non unius Pythagorici dictum memorabile, sed totius sacri collegii, atque ut ipsi vocarent, ὁμαίου universi commune effatum. Unde etiam illis moris erat, et mane e lecto surgentes hos versus, tanquam leges quasdam Pythagoricas, recitante aliquo, audire, et vesperî, quum somno se dare volebant; ut assidua ejusmodi sermonum meditatione viventia in animo efficerent dogmata. Quod sane et nos facere æquum est, ut sensu utilitatis quæ ex iis oritur tandem aliquando afficiamur.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΤΕ
ΟΜΟΙΩΜΑΤΩΝ.

PYTHAGOREORUM ALIORUMQUE PHILOSOPHORUM
SIMILITUDINES QUÆDAM.

ΔΗΜΟΦΙΛΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΟΜΟΙΑ Η ΒΙΟΥ ΘΕΡΑΠΕΙΑ.

1. Ἦοικεν ἡ κολακεία γραπτῇ πανοπλίᾳ· διὸ τέρψιν μὲν ἔχει, χρεῖαν δὲ μηδεμίαν παρέχεται.
2. Ἡ παιδεία ὁμοία ἐστὶ χρυσοῦ στεφάνῳ· καὶ γὰρ τιμὴν ἔχει καὶ τὸ λυσιτελεῖς.
3. Οἱ ἑλαφροὶ τῶν ἀνθρώπων καθάπερ τὰ κενὰ τῶν ἀγγείων εὐβάστακτοι τοῖς ὠταρίοις εἰσίν.
4. Ὁ βίος ὡσπερ ὄργανον ἀνέσει καὶ ἐπιτάσει ἀρμυζόμενος ἡδίων γίνεται.
5. Ὁ λόγος ὡσπερ πλάστης ἀγαθὸς καλὸν τῇ ψυχῇ περιτίθησι σχῆμα.
6. Ὁ τῶν σοφῶν νοῦς, ὡσπερ χρυσός, βάρος ἔχει μέγιστον.
7. Τῆς ἀλαζονείας, καθάπερ τῶν κεχρυσωμένων ὀπλῶν, οὐχ ὁμοία ἐστὶ τὰ ἐντὸς τοῖς ἐκτός.
8. Μύρω τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει ὁ λόγος· κάμνοντας μὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ, καλῶς δὲ πράσσοντας εὐφραίνει.
9. Φαύλου ἀνδρός, καθάπερ κυνὸς κακοῦ, μᾶλλον δεῖ τὴν σιγὴν ἢ τὴν φωνὴν εὐλαθεῖσθαι.
10. Οὔτε τῇ γαμετῇ πρέπον τὴν ἑταίραν, οὔτε τῇ φιλίᾳ τὴν κολακείαν προτιμᾶσθαι.
11. Οἱ ἀδολέσχαι, ὡσπερ αἱ χελιδόνες, τῷ συνεχεῖ τῆς λαλιᾶς τὴν ἡδονὴν τῆς ἐμιλίας ἀποβάλλουσιν.
12. Τοὺς μὲν κακοὺς ἀσεβήσαντας, τοὺς δὲ ἀνοήτους καὶ ὁρασεῖς γιγράσαντας αἱ τῶν ἁμαρτημάτων συνδιώκουσιν ἔρινύες.
13. Τὸν πεπαιδευμένον, ὡσπερ ἐκ συμποσίου, ἐκ τοῦ βίου εὐσχημονοῦντα δεῖ ἀναλύειν.
14. Λιμὴν μὲν πλοῖῳ ὄρμος, βίῳ δὲ φιλία.
15. Πατὴρ ἐπιτίμησις ἡδὺ φάρμακον· πλεῖον γὰρ ἔχει τὸ ὠφελοῦν τοῦ δάκνοντος.

ΔΕΜΟΦΙΛΙ
SIMILITUDINES SEU VITÆ CURATIO
EX PYTHAGOREIS.

1. Adulatio pictæ armorum similis est, ideoque oblectamentum quidem affert, sed usum nullum præbet.
2. Eruditio similis est coronæ aureæ, quippe quæ honorem simul cum pretio conjunctum habeat.
3. Homines vani et leves ut vasa inania facillime auribus prehensi ducuntur.
4. Vita musici instrumenti instar remissione et intentione temperata suavior redditur.
5. Ratio boni fictoris more egregiam figuram animo inducit.
6. Mens sapientum non secus atque aurum plurimum ponderis habet.
7. Jactantiæ pariter atque armorum auratorum interna externis haudquaquam respondent.
8. Eadem orationis vis atque unguenti; nam et male affectos nos juvat, et bene valentes oblectat.
9. Hominis improbi, æque ac mali canis, silentium magis quam vox cavenda.
10. Neque uxori amica, neque amicitia adulatio præferenda est.
11. Homines garruli hirundinum instar continua loquacitate colloquio gratiam adimunt.
12. Homines malos in impietatem prolapsos, dementes vero et protervos astate profectos peccatorum furiaæ agitant.
13. Sapienti ex vita, velut ex convivio, honeste discedendum.
14. Navi quidem portus, vitæ autem amicitia refugium est.
15. Parentis objurgatio dulce remedium est: plus enim habet utilitatis quam mordacitatis.

16. Τὸν σπουδαῖον ἄνδρα, καθάπερ παλαιστὴν ἀγαθόν, δεῖ πρὸς τὴν ἀνταγωνιζομένην τύχην τὰ βάρη μεταφέρειν.
17. Ἡ αὐτάρχεια, καθάπερ ὁδὸς βραχεῖα καὶ ἐπιτερπής, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην, κόπον δὲ μικρόν.
18. Οἱ μὲν τραχεῖς ἵπποι τοῖς χαλινοῖς, οἱ δ' ὄξεις θυραὶ τοῖς λογισμοῖς μεταγόνται.
19. Τῷ γελοίῳ καθάπερ ἄλλι πεφεισμένως δεῖ χρῆσθαι.
20. Καὶ ὑπόδημα καὶ βίος ἀρμόττων δ' ἀλυπότερος.
21. Αἱ μὲν ποδῆρεις ἐσθῆτες τὰ σώματα, αἱ δὲ ὑπερμετροὶ οὐσίαι τὰς ψυχὰς ἐμποδίζουσιν.
22. Τοῖς μὲν σταδιοδρομοῦσιν ἐπὶ τῇ τέρματι τὸ βραβεῖον τῆς νίκης, τοῖς δὲ φιλοπονήσασιν ἐπὶ τοῦ γήρους τὸ πρωτεῖον τῆς φρονήσεως ἀπόκειται.
23. Δεῖ ὡσπερ Σειρήνας τὰς ἡδονὰς παρελθεῖν τὸν κατασπεύδοντα τὴν ἀρετὴν ἰδεῖν ὡς πατρίδα.
24. Ὡσπερ οἱ ἐν εὐδία πλείοντες καὶ τὰ πρὸς τὸν χειμῶνα ἔχουσιν ἑτοιμα· οὕτως οἱ ἐν εὐτυχίαις φρονούντες καὶ τὰ πρὸς τὴν ἀτυλίαν ἑτοιμάζουσι βοηθήματα.
25. Αἱ μὲν ἐσθῆτες γενόμεναι διάλαμπροι πάλιν ἐν τῇ χρήσει ἀναπίμπλονται ῥύπου· αἱ δὲ ψυχὰς ἅπασ ἀποκαθαίρομεναι τὴν ἀμάθειαν διὰ παντὸς μένουσι λαμπραί.
26. Οἱ μὲν ὑραπέται κἂν μὴ διοκῶνται φοβοῦνται· οἱ δὲ ἄφρονες, κἂν μήπω κακῶς πράσσωσι, ταράσσονται.
27. Ὁ τῶν φιλαργύρων πλοῦτος, ὡσπερ ὁ ἥλιος καταδύς εἰς τὴν γῆν, οὐδένα τῶν ζώντων εὐφραίνει.
28. Οἱ μὲν ἐκ τῆς γῆς καρποὶ κατ' ἐνιαυτόν, οἱ δὲ ἐκ τῆς φιλίας κατὰ πάντα καιρὸν φύονται.
29. Μουσικοῦ μὲν ἔργον τὸ πᾶν ὄργανον ἀρμόσασθαι, πεπαιδευμένου δὲ ἀνδρὸς τὸ πάση ψυχῇ συμφωνῆσαι.
30. Οὐτ' ἀρβύλωστον πληγὴν, οὐτ' ἀνοήτου ἀπειλήν δεῖ εὐλαβεῖσθαι.
31. Ὑπενδύεσθαι δεῖ τῷ μὲν θώρακι χιτῶνα, τῇ δὲ λύπῃ νοῦν.
32. Νοσοῦντος δίαιτα καὶ ἄφρονος ψυχῆ δυσἄρεστον.
33. Οἱ μὲν ἀμαθεῖς παῖδες τὰ γράμματα, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἄνδρες τὰ πράγματα συγγέουσιν.
34. Ὁ ἐκ φιλοσοφίας νοῦς ἔοικεν ἡνιόχῳ· περίεστι γὰρ τῶν ἐν ἡμίᾳ ἐπιθυμιῶν, αἷι μεταγῶν αὐτὰς εἰς τὸ καλόν.
35. Τὸ μὲν ἀψίνθιον ὁ καιρὸς τοῦ μελιτος γλυκύτερον, τὸν δ' ἔχθρον ἐντιμότερον τοῦ φίλου ἢ περίστασις ἐνίστε ποιεῖ.
36. Καὶ κυβερνήτης ἀγαθὸς ἐνίστε ναυαγεῖ, καὶ ἀνὴρ σπουδαῖος ἀτυχεῖ.
37. Αἱ μὲν βρονταὶ μάλιστα τοὺς παῖδας ἐκφοβοῦσιν, αἱ δὲ ἀπειλαὶ τοὺς ἄφρονας.
38. Ἀνδριάντα μὲν τὸ σχῆμα, ἄνδρα δὲ ἡ πράξις κοσμεῖ.
16. Virum bonum boni luctatoris exemplo adversanti fortunæ tota corporis mole obniti decet.
17. Frugalitas, brevis et jucundæ viæ instar, multum gratiæ, defatigationis parum habet.
18. Equi contumaces frenis, animi ad iracundiam proni rationibus ducuntur.
19. Joco, ut sale, parce utendum.
20. Et calceus et fortunæ modus aptus minus molestus est.
21. Vestes talaris corpora, opes immensæ animos impediunt.
22. Qui stadium decurrunt, iis victoriæ præmium in meta, hominibus autem laboriosis prudentiæ palma in senectute posita est.
23. Voluptates ut Sirenes prætereundæ sunt ei qui virtutem tanquam patriam visere cupit.
24. Ut secunda tempestate navigantes etiam adversæ præsidia in promptu habent : ita in rebus secundis viri sapientes etiam adversæ fortunæ medicinam parant.
25. Vestes lotæ et nitidæ usu rursus sordibus implentur : animi autem semel ab ignorantia purgati perpetuo nitorem servant.
26. Fugitivi etiam nemine persequente timent ; stulti vero, quamvis nullis malis premantur, perturbari solent.
27. Avarorum divitiæ occidui solis instar terram subeuntis nemini vivorum voluptatem asserunt.
28. Ex terra quotannis, ex amicitia quovis temporis momento fructus proveniunt.
29. Musici est quodcunque instrumentum numeris contendere, viri autem sapientis ad cujusvis animum sese accommodare.
30. Neque ægroti verbera, neque stulti minæ sunt pertimescende.
31. Thoraci quidem tunica, dolori autem bonus animus subesse debet.
32. Victus ægrotantis et stulti animus molestus est.
33. Pueri indocti litteras, viri imperiti res confundunt.
34. Animus sapientiæ præceptis imbutus aurigæ similis est ; nam insitas nobis cupiditates coercet et ad honestatem componit.
35. Ocasio quidem absinthium melle dulcius reddit, rerum autem status quandoque efficit, ut inimicus amico polior sit.
36. Aliquando et bonus gubernator naufragium facit, et vir bonus malis premitur.
37. Tonitrua quidem pueros imprimis, minæ autem stultos territant.
38. Statuam figura, virum actio ornat.

39. Ταυτόν ἐστιν ἐκ χρυσοῦ ποτηρίου φάρμακον ὀνασίμου πιεῖν, καὶ παρὰ φίλου ἀγνώμονος συμβουλίαν λαμβάνειν.
40. Αἱ μὲν χελιδόνες εὐδαίαν σημαίνουσιν ἡμῖν, εἰ δὲ φιλοσοφίαις λόγοις τὴν ἀλυπίαν.
41. Οὐχ οὕτως τοῖς ὄρφανοῖς παισίν, ὡς τοῖς ἀνόητοις ἀνδράσι ἐπιτρόπων ἐστὶ χρεία.
42. Ἡ τύχη ἔοικε φαύλῳ ἀγωνοθέτῃ· πολλάκις γὰρ τὸν μὴδὲν πράξαντα στεφανοῖ.
43. Εἰς μὲν τὸ εὐπλοῦσαι κυβερνήτου καὶ πνεύματος χρεία· εἰς δὲ τὸ εὐδαιμονῆσαι λαγισμοῦ καὶ τύχης.
44. Ὁ μὲν δειλὸς καθ' ἑαυτοῦ τὰ ὄπλα, ὁ δὲ ἀνόητος τὰ χρήματα ἔχει.
45. Τὸ αὐτὸ ἐστὶν ἐξ ἀσθενοῦς ἀγχυρίου σκάφος δρμίζειν, καὶ ἐκ φαύλης γνώμης ἐλπίδα.
46. Ἐπισκοτεῖ τῷ μὲν ἡλίῳ πολλάκις τὰ νέφη, τῷ δὲ λογισμοῦ τὰ πάθη.
47. Οὔτε τὸν ἀβῶστον ἢ χρυσῆ ὠφελεῖ κλίνη, οὔτε τὸν ἀνόητον ἐπίσχυμος εὐτυχία.
48. Τὸ μὲν εὐκρατον ὕδωρ τὰς φλεγμονὰς ἐκλύει· ὁ δ' ἐπεικὴς λόγος τὰς ὀργάς. (Scripti ἐκλύει; cod. ἐπιλύει).
49. Οὔτε ὁ αὐστηρὸς οἶνος, εἰς πολυποσίαν εὐθετος, οὔτε ἀγροικὸς τρόπος εἰς ἑμιλίαν.
50. Πιθῆκου ὀργὴν καὶ κόλακος ἀπειλήν ἐν ἴσῳ θετέον.
51. Τοῦ βίου καθάπερ δράματος πρῶτον μέρος ἐστὶν ἡ νεότης· διὸ πάντες αὐτῇ προσέχουσιν.
52. Τὰς μὲν γραφὰς ἀσφαλεστέρας, τὰς δὲ πράξεις λαμπροτέρας ἔχειν δεῖ.
53. Ὁν τρόπον ἐπὶ τῶν φυτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν νέων ἡ πρώτη φυὴ προδεικνύσει τὸν μέλλοντα καρπὸν τῆς ἀρετῆς.
54. Ἐν μὲν τοῖς συμποσίοις ὁ μὴ παροινῶν ἡδύτερος· ἐν δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ μὴ παρανομῶν.
55. Τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὄφιν ἐκτρέφειν καὶ τὸν πονηρὸν εὐεργετεῖν· παρ' οὐδετέρῳ γὰρ ἡ χάρις εὐνοίαν γεννᾷ.
56. Ἐν μὲν εὐδαίᾳ σπάνιον τὸ ναυαγῆσαι· ἐν δὲ τῇ ἀθουλίᾳ τὸ μὴ ναυαγῆσαι.
57. Τοὺς μὲν κενοὺς ἀσχοῦς τὸ πνεῦμα διίστησι· τοὺς δ' ἀνόητους ἀνθρώπους τὸ οἶγμα.
58. Γυμναζόμενον δεῖ φυλάσσεισθαι τὸν κόπον, εὖ πράσσοντα δὲ τὸν φθόνον.
59. Μέτρον ἀριστόν, ἔφη τις τῶν σοφῶν· ᾧ πειθόμενοι καὶ ἡμεῖς ὁμοίως τὰς τοῦ βίου θεραπείας ἀναπαύσωμεν, φιλοτατε ἡμῖν καὶ ἱερώτατε Ἰσκληπιάδῃ.

Τέλος τῶν Δημοφίλου ὁμοίων.

39. Idem est ex aureo poculo lethale venenum bibere, et consilium a perfido amico datum accipere.

40. Hirundines latum anni tempus, sermones autem de philosophia habiti animi tranquillitatem nobis praeveniant.

41. Non tam orbi parentibus pueri, quam viri stulti tutoribus indigent.

42. Fortuna malo pugnae arbitro similis est, quippe quae saepe nullius praecleari facinoris auctorem coronet.

43. Ad feliciter navigandum gubernatore et vento; ad beate vivendum ratione et fortuna opus est.

44. Ut timidus arma, ita stultus opes contra se ipsum habet.

45. Idem est navem infirma ancora et spem animo per-verso fulcire.

46. Solem saepe numero nubes, rationem affectus obsecurant.

47. Neque agrotantem aureus lectus, nec stultum ampla fortuna juvat.

48. Temperata aquae potio intestinorum ardores, lenis autem oratio iras diluit.

49. Neque vinum austerum largiori potationi, neque rustici mores conversationi apti sunt.

50. Ira simiae et adulatoris minae eodem loco habendae.

51. Vitae tanquam comediae primus actus adolescentia est: ideo cuncti attento animo eam spectant.

52. Scripturam indelebilem, facinora tua praecleara esse oportet.

53. Sicut in plantis, ita in pueris quoque prima indoles futurum virtutis fructum indicat.

54. In conviviis quidem suavior est homo minime violentus, in rebus secundis autem minime iniustus.

55. Idem est enutrire anguem et malum beneficiis afficere; apud neutrum enim gratia benevolentiam parit.

56. Raro secunda tempestate navis frangitur; raro autem temeritate servatur.

57. Ulres inanes ventus, homines autem stultos arrogantia inflat.

58. In exercitiis lassitudo, in rerum successu invidia cavenda.

59. Modum rem omnium optimam sapientum aliquis nominavit: cujus consilio etiam nos, o amice, si piissimeque Asclepiades, vitae curandae praecceptis finem imponemus.

Finis Demophili Similitudinum.

Has Pythagoreorum similitudines a Demophilo collectas e codice Vaticano edidit Lucas Holste-
nius. Sed multo plures quam in Vaticano libro comparent ejusdem generis sententias opere suo
Demophilum complexum fuisse suspicamur. Namque ex antiquo illo volumine petita videntur
similium rerum exempla quæ maximam partem Socrati vel aliis auctoribus ascripta insertis non-
nullis Vaticani Demophili effatis servarunt Jo. Stobæus in Florilegio atque Antonius et Maximus
in Eclogis. Ea igitur, omissis quæ trium illorum fontium communia sunt, hoc loco proponere mihi
visum est.

1. Τοῦ βίου καθάπερ ἀγάλματος πάντα τὰ μέρη καλὰ εἶναι δεῖ. 2. Ἄνδριάς μὲν ἐπὶ βάσεως, σπουδαῖος δὲ ἀνὴρ ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἐστὼς ἀμετακίνητος ὀφείλει εἶναι. 3. Τὸν λίθανωτὸν τοῖς θεοῖς, τὸν δὲ ἔπαινον τοῖς ἀγαθοῖς ἀπονέμειν δεῖ. 4. Ἀπολογεῖσθαι μὲν γὰρ χρὴ ὑπὲρ τῶν ἀδίκως περὶ τὸ ἀδικεῖν αἰτίαν ἔχόντων, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ τινι διαφέροντας. 5. Οὔτε ἵππος εὐγενὴς κρίνοιτ' ἂν πολυτελεῖ σκευὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῆ φύσει λαμπρός, οὔτε ἀνὴρ σπουδαῖος ὁ πολῦτιμον οὐσίαν κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. 6. Τοῦ σοφοῦ στόματος ἀνοιχθέντος, καθάπερ ἱεροῦ, τὰ τῆς ψυχῆς καλὰ βλέπεται ὡςπερ ἀγάλματα. 7. Οὔτε ναῦν ἐξ ἐνὸς ἀγκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὀρμιστέον. (Stob. Flor. I, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 86 addito lemme Σωκράτους.) 8. Οὔτε συμπόσιον χωρὶς ὀμιλίας, οὔτε πλοῦτος χωρὶς ἀρετῆς ἡδονὴν ἔχει. (Stob. Flor. I, 30 sub Antisthenis nomine.)	9. Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμόν, οὔτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον. (Stobæus Flor. I, 31 ubi Phocioni tribuitur.) 10. Ὅδον μὲν τὴν λειοτάτην ἐκλέγεσθαι, βίον δὲ τὸν ἀλυπότατον. (Stobæus Flor. III, 42 Socrati ascriptum.) 11. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτρόπιῳ σώφρονι, παρκαταθετέον τὸν βίον καὶ τὴν νεότητα. 12. Καὶ ὑποδήματα καὶ βίος ἀρμόζων ἀλυπότερος. 13. Ὡςπερ εἰς κενὸν σκάφος [εἰς τὴν ψυχὴν] τὸ ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἔρμα δεῖ προσεμβάλλειν. (Inserui εἰς τὴν ψυχὴν.) 14. Ψυχῆς ἐστὶ λόγος ἑαυτὸν αὔξων. 15. Ἐν τῷ βίῳ καθάπερ ἐν δράματι χρὴ τὰ πρῶτα λέγειν οὐ τὸν πλουσιώτατον, ἀλλὰ τὸν φρονιμώτατον. 16. Καλὸν ἐπὶ μὲν τῆς ἐστίας φαίνεσθαι τὸ πῦρ λαμπρόν· ἐπὶ δὲ τῆς εὐτυχίας τὸν νοῦν. 17. Δεῖ ὡςπερ εὐνοουμένης τῆς πόλεως φυγαδεύειν στασιαστὴν ἄνθρωπον, οὕτως ἐκ τῆς σωθησομένης ψυχῆς τὸν πρὸς τὰ φαῦλα κεκλιότα νοῦν. 18. Οὔτε ἵππῳ χωρὶς χαλινῶ, οὔτε πλοῦτῳ χωρὶς λογισμοῦ δυνατόν ἀσφαλῶς χρῆσασθαι.

1. Vita ut simulacri cujusdam partem unamquamque pulchram esse decet.
2. Quemadmodum statua basi, sic vir probus bono instituto innixus immotus esse debet.
3. Tus diis, laus vero bonis viris tribuenda est.
4. Defendendi sunt qui immerentes accusantur injuria: laude ornandi qui virtute aliqua cæteris præstant.
5. Neque equus generosus judicabitur qui sumtuosas plialeras gestat, sed qui natura eximius est: neque vir honestus qui opibus affluit, sed qui animo præclarus est.
6. Quum sapiens os suum tanquam templum aperuit, ibi animi bona velut simulacra conspiciuntur.
7. Neque navem unica ancora, neque vitam una spe fultam esse oportet.
8. Neque convivium colloquio carens, neque divitiarum virtutis expertes voluptatem cuiquam afferunt.
9. Neque e templo ara, neque ex humana natura misericordia tollenda est.

10. Via eligenda planissima, vita autem jucundissima.
11. Soli rationi, tanquam prudentissimæ tutelæ, ut vitam omnem, ita maxime juventutem credi par est.
12. Quemadmodum calceamenta pedibus apta: sic vita ratio nobis accommodata minus molestiarum affert.
13. Sicut vacuum navigium saburra stabiendum: ita animus prudentia firmandus est.
14. Inest animo ratio quæ suapte vi increscit.
15. Oportet in vita, tanquam in fabula quadam, primas dicendi partes agere non difissimum, sed prudentissimum.
16. Decet in foco quidem ignem conspici splendidum, in felicitate autem animum.
17. Oportet quomodo ex civitate bonis legibus temperata seditiosum civem expellere, sic ex animo quem salvum esse voluerimus voluntatem ad mala propensam.
18. Neque equo sine freno, neque divitiis sine ratione tuto quis uti poterit.

- (Stobæus Flor. III, 43, 44, 72, 85, 86, 87, 90 adjuncto lemmate Σωκράτους.)
10. Κυβερνήτου μὲν ἔργον ἀγαθὸν εἰς τὰς τῶν πνευματικῶν μεταβολὰς ἀρμόσασθαι, ἀνδρὸς δὲ σοφοῦ πρὸς τὰς τῆς τύχης.
20. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι τῷ κυβερνήτῃ, ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον.
(Stobæus Flor. III, 40 et 41 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων. Posterior sententia Socrati in quibusdam libris assignatur.)
21. Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὃ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρίδας οὐσίας ἐστὶ προδότης.
22. Ἐν μὲν ταῖς μέλαις παρρησιῶσιν, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις παρρησιῶσιν οἱ ἀνόητοι.
23. Οὐδ' οἱ ἄμουσοι τοῖς ὄργανοις οὐθ' οἱ ἀπαιδεῦτοι ταῖς ἀτυχίαις δύνανται συναρμόσασθαι.
24. Τῷ τῶν ἀπαιδευτῶν βίῳ, καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφου μετεκδύματα περικείται.
25. Τοῖς ἄφροσιν, ὥσπερ τοῖς παιδίοις, μικρὰ πρόφρασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή.
26. Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαιδεῦτοι ἐν ταῖς πράγμασι πλανῶνται.
27. Ταυτὸν ἐστὶν ἀρρωστοῦντι φορτίον ἀναθέσθαι, καὶ ἀπαιδευτοῖς εὐτυχίαν.
28. Οὔτε πλέοντας παρὰ τόπον δρμεῖν ἀσφαλές, οὔτε ζῶντας παρὰ νόμον βιοῦν ἀκίνδυνον.
29. Ὁ μὲν Ἡρωεὺς τῇ μερῇ, ὃ δ' ἀπαιδεύτος τῇ ψυχῇ παρ' ἕκαστον ἀλλοιοῦται.
30. Πολλοὺς ὥσπερ ἀσθενοῦντας, οὕτω καὶ εὐτυχοῦντας τὸ πλεῖθος τῶν παρακειμένων λυπεῖ.
31. Οἱ μὲν ἀκρατεῖς ἐν ταῖς ἀρρωστίαις, οἱ δὲ ἄφρονες ἐν ταῖς ἀτυχίαις εἰσὶ δυσθεράπευτοι.
32. Οὔτε τὰ τοῦ Ἀχιλλέως ὄπλα τῷ Θερσίτῃ, οὔτε τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τῷ ἄφρονι ἀρμόττει.
(Stobæus Flor. IV, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 108, 119 sub Socratis nomine.)
33. Πολλοὶ ἀδικηθέντες ὑπὸ βητόρων τοὺς υἱοὺς ῥήτορας διδάσκουσιν, οὐδὲς δὲ ἀδικηθεὶς ὑπὸ λύκου αὐτὸς λύκος γίνεται καὶ ἀντιδᾷκει.
(Stobæus Flor. IV, 106 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων.)
34. Οἱ μὲν σφοδρῶς πυρέττοντες τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ζέμην, οἱ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις παροικοῦντες τὸν νόον καὶ τὰ ζῆν περὶ κασι διαφθείρεσθαι, εἰ μὴ τὸ Ἰνώθι αὐτὸν συγχῶς αὐτοῖς ἐπιλέγουσιν.
(Antonius et Maximus Serm. περὶ τοῦ Ἰνώθι αὐτόν.)
35. Οὔτε πῦρ ἱματίῳ περιστεῖλαι δυνατόν οὔτε αἰσχρὸν ἀμάρτημα χρόνῳ.
36. Τὸ μὲν πῦρ ὁ ἄνεμος, τὸν δὲ ἔρωτα ἡ συνήθεια ἐκκλίει.
(Stobæus Flor. VI, 31-32 Σωκράτους.)
37. Παρὰ τῷ τύφῳ, καθάπερ παρὰ τῷ κακῷ πλάστῃ, διεστραμμένως τὰς τῶν πραγμάτων εἰκόνας ἰδεῖν ἐστίν.
38. Ἡ δεισιδαιμονία καθάπερ πατρὶ τῷ τύφῳ πείθεται.
(Stobæus Flor. XXII, 35-36 Σωκράτους.)
39. Ὁ τύφος ὥσπερ ποιμὴν οὐ θέλει τοὺς πολλοὺς ἄγει.
(Stobæus Flor. XXII, 41 Διογένους.)
40. Ὑποστάθμη ἐστὶν οἴνου μὲν τρύζ, φιλαργύρου δὲ ἀνελευθερία.

19. Boni gubernatoris est ventorum se mutationibus accommodare, viri autem sapientis, fortunæ.

20. In cursu maritimo gubernatori, in vita viro prudenti obedire decet.

21. Timidus patriæ, ambitiosus patrimonii proditor est.

22. Stulti per vinolentiam lascivunt, in rebus adversis autem insanunt.

23. Neque musicæ ignari instrumentis neque indocti adversæ fortunæ apti esse possunt.

24. Indoctorum vita, tanquam histrio, multa arrogantiae integumenta quæ paullatim exuenda sunt gestat.

25. Stultis sicut infantibus levisima causa ad fundendas lacrimas sufficit.

26. Errant peregrini in viis, in rebus imperiti et rudes.

27. Idem est ægro onus imponere et indoctis bonam fortunam.

28. Neque navigantibus tutum est importuno loco appellere, neque viventibus præter legem vitam agere.

29. Proteus quidem formam, imperitus vero animum pro rerum singularum diversitate mutat et variat.

30. Multos ut ægros, ita etiam beatos adstantium multitudo molestia afficit.

31. Intemperantes in morbis, stulti in rebus adversis vix sanantur.

32. Neque Achilles arma Thersitæ, neque animi bona stulto accommodata sunt.

33. Multi ab oratoribus injuria affecti filios suos oratoriam docent: nemo vero qui a lupo injuriam accepit ipse lupus fit ut remordeat.

34. Qui valde febricitant, cibi appetentiam et robur amittunt; qui vero in principum aulis habitant, mentem et bonos mores corrumpere solent, nisi frequenter secum revolvunt hoc dictum: Nosce te ipsum.

35. Nec ignem vestimento tegere possumus neque flagitium tempore.

36. Ignem quidem ventus, amorem autem consuetudo accendit.

37. Apud jactantiam, tanquam apud malum fictorem, distortas rerum imagines videre licet.

38. Superstitio jactantiæ tanquam parenti obtemperat.

39. Fastus, velut pastor, quoquo libet, vulgus hominum ducit.

40. Sedimentum est vini quidem fæx, avari autem liberalitas.

41. Ούτε παρὰ νεκροῦ ὀμιλίαν οὔτε παρὰ φιλαργύρου χάριν δεῖ ζητεῖν.
(Stobæus Flor. X, 55-56 Σωκράτους.)
42. Οἱ τὸ ἀπὸ τῶν αἰσχροῶν κέρδος εἰς καλὰς ἀναλί-
σκοντες λειτουργίας ὁμοῖον τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ
ἱεροσυλείας εὐσεβοῦσιν.
(Antonius et Maximus Serm. περὶ πλεονε-
ξίας p. 225.)
43. Οἱ φιλάργυροι, καθάπερ μαγαίρα, τῷ βίῳ χρῶν-
ται, πάντα ποιοῦντες κατὰ τὴν λαβὴν.
(Stobæus Flor. X, 59 Διογένους.)
44. Ἡ τῶν κολάκων εὐνοία καθάπερ ἐκ τροπῆς φεύγει
τὰς ἀτυχίας.
45. Θηρεύουσι τοῖς μὲν κυσὶν τοὺς λαγωὺς οἱ κυ-
νηγοί, τοῖς δὲ ἐπαίνοις τοὺς ἀνοήτους οἱ κό-
λακες.
46. Οἱ μὲν λύκοι τοῖς κυσὶν, οἱ δὲ κόλακες τοῖς φίλοις
ὄντες ὁμοῖοι ἀνομοῖον ἐπιθυμοῦσιν.
(Stobæus Flor. XIV, 21, 22, 23 Σωκρά-
τους.)
47. Ἐπὶ τῆς κολακείας ὥσπερ ἐπὶ μνήματος αὐτὸ μόνον
τὸ ὄνομα τῆς φιλίας ἐπιγράφεται.
(Stobæus Flor. XIV, 14. Διογένους.)
48. Τὰ μὲν ξύλα τὸ πῦρ αὐξοῦντα ὑπ' αὐτοῦ καταναλί-
σκεται, ὁ δὲ πλοῦτος ἐκτρέφει τοὺς κολακὰς ὑπ'
αὐτῶν τούτων διαφθείρεται.
(Stobæus Flor. XIV, 9 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου
τομαρίων.)
49. Τῆς παρῆρησίας ὥσπερ ὥρας ἐν καιρῷ ἢ χάρις
ἡδίων.
50. Οὔτε μάχιραν ἀμβλεῖαν, οὔτε παρῆρησίαν ἀπρα-
κτον ἔχειν δεῖ.
51. Ἔστιν ὥσπερ τρίβωνα ρυπαρὸν ἀμπεγόμενον εὐε-
κτεῖν, οὕτως καὶ βίον ἔχοντα πενιχρὸν παρῆρησιά-
ζεσθαι.
52. Οὔτε ἐκ τοῦ κόσμου τὸν ἥλιον οὔτε ἐκ τῆς παιδείας
ἀρτέον τὴν παρῆρησίαν.
(Stobæus Flor. XIII, 46, 47, 48, 49 Σω-
κράτους.)
53. Ὡσπερ τὸ μέλι τὰ ἠλωκωμένα δάκνει, τοῖς δὲ κατὰ
φύσιν ἡδύ ἐστίν, οὕτω καὶ οἱ ἐκ φιλοσοφίας
λόγοι.
(Stobæus Flor. XIII, 23 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου
τομαρίων.)
54. Ὁ τῶν φιλαργύρων βίος ἔοικε νεκροῦ δείπνῳ· πάντα
γὰρ ἔχων τὸν εὐφραϊνόμενον οὐκ ἔχει.
(Stobæus Flor. XVI, 27 Σωκράτους.)
55. Οὕτως ἐνίοι αὐτοῖς δοκοῦσι φιλοσοφεῖν ὡς καὶ νή-
φειν οἱ μεθύοντες.
(Stobæus Flor. XXIII, 7 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου
τομαρίων.)
56. Ἡ μὲν ἐσθῆς τὴν ἀρβυθμίαν, ἡ δὲ εὐνοία τὴν
ἀμαρτίαν περιστέλλει.
(Stobæus Flor. XXXVII, 27 Σωκράτους.)
57. Σωκράτης τὸν φθόνον εἶπεν ἔλκος εἶναι τῆς
ψυχῆς.
58. Τὸ τῆς δόξης κάλλος ὥσπερ ὑπὸ νόσου τοῦ φθόνου
ταχὺ μαραινεται.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 48, 34 Σωκρά-
τους.)
59. Τοῖς μὲν διὰ τοῦ ἡλίου πορευομένοις ἔπεται κατ'
ἀνάγκην σκιά, τοῖς δὲ διὰ τῆς δόξης βαδίζουσιν
ἀκολουθεῖ φθόνος.
(Stobæus Flor. XXXVIII, 35 Σωκράτους.)
60. Ὁ φθόνος ὥσπερ φαῦλος δημαγωγὸς ταῖς καλάϊς
ἀντιπολιτεύεται πράξεσιν.

41. Neque a mortuo colloquium neque ab avaro benefi-
cium petendum est.

42. Qui lucrum turpiter factum ad honesta in rebus
publicis ministeria conferunt, simile quid faciunt illis qui
sacrilegia ad pietatem et religionem convertunt.

43. Avari vita sua tanquam gladio utuntur oblata la-
dendi ansa nihil non facientes.

44. Adulatorum benevolentia quasi tergis versis impro-
peram fortunam fugit.

45. Lepores quidem canibus venatores capiunt; assenta-
tores autem stolidos laudibus pellicunt.

46. Lupi quum sint canibus similes, assentatores amicis,
dissimilia tamen studia sequuntur.

47. In assentatione velut sepulcro solum amicitiae nomen
inscriptum est.

48. Ligna dum augent ignem ab ipso hauriuntur, opes
autem dum alunt adulatores ab ipsis consumuntur.

49. Liberæ orationi ut tempori occasio majorem gratiam
conciat.

50. Neque gladium obtusum, neque loquendi libertatem
inefficacem nobis esse decet.

51. Sicut pallium sordidum gestanti hono corporis ha-
bitu esse, ita pauperi etiam libere et ingenuè loqui
licet.

52. Neque e mundo sol neque e liberali eruditione libe-
rior sermo tollendus est.

53. Ut mel exulcerata mordet, naturæ convenientibus
suave est: ita etiam sermones philosophici.

54. Avarorum vita similis est funebri epulo: omnia
enim quum habeat, lætum hominem non habet.

55. Nonnulli non secus sibi videntur philosophari atque
ebrii esse sobrii.

56. Vestis quidem corporis vitiositatem, benevolentia
vero peccatum obtegit.

57. Socrates invidiam animi ulcus esse dixit.

58. Gloriæ pulchritudo invidia tanquam morbo cito mar-
cescit.

59. In sole ambulantes necessario comitatur umbra,
gloriæ vero vestigiis ingredientibus comitem habent in-
vidiam.

60. Invidia tanquam malus concionator honestis actioni-
bus obsistit.

- (Stobæus Flor. XXXVIII, 36 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων.)
61. Ὁ λόγος ὡσπερ πλάστης ἀγαθὸς καλὸν τῆ ψυχῇ περιτίθεισι σχῆμα.
62. Ἐν μὲν πολέμῳ πρὸς ἀσφάλειαν σίδηρος χρυσοῦ κρείττων, ἐν δὲ τῇ ζῆν ὁ λόγος τοῦ πλούτου.
- (Stobæus Flor. LXXXI, 13, 12 Σωκράτους.)
63. Οὔτε σίτον ἀριστον τὸν ἐκ τοῦ καλλίστου πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τὸν εὐθετον πρὸς τὴν τροφήν, οὔτε ἄνδρα σπουδαῖον ἢ φίλον εὖνουν τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῇ τρώπῳ κρείττονα.
- (Stobæus Flor. LXXXVI, 23 Σωκράτους.)
64. Ὁ μὲν οἶνος συμμετάβαλλει τοῖς ἀγγείοις, ὁ δὲ πλοῦτος τοῖς τῶν κεκτημένων τρόποις.
65. Ἰσθμὸς μὲν ὁ ἐκ τῶν γυμνασίων εὐσχημονέστερος, πλοῦτος δ' ὁ ἐκ τῶν ἰδίων πόνων.
66. Τὸν πλοῦτον ὡσπερ φίλον ἐκτενῆ καὶ ἀπροφάσιστον εἰς τὰς καλὰς δεῖ παραλαμβάνειν πράξεις.
- (Stobæus Flor. XCIV, 12, 33, 34 Σωκράτους.)
67. Ὅτι πλῶ ἔοικε τῷ παρὰ γῆν ὁ τῶν πενήτων βίος, ὁ δὲ τῶν πλουσίων τῷ διὰ πελάγους· τοῖς μὲν γὰρ βράδιόν ἐστι καὶ πείσμα βαλεῖν καὶ προσσχεῖν καὶ νεωκῆσαι, τοῖς δ' οὐ.
- (Stobæus Flor. XCVII, 29 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων.)
68. Ταυτὸν ἐστὶν ἐπ' εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾷ ὁδοῦ σταδιοδρμεῖν.
- (Stobæus Flor. CV, 58 Σωκράτους.)
69. Ἴστικεν ἡ βίος θεάτρῳ· διὸ πολλάκις χεῖριστοι τὸν κάλλιστον ἐν αὐτῷ κατέχουσι τόπον.
- (Stobæus Flor. CVI, 14 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων.)
70. Ταυτὸν ἐστὶν ἐν γυμνικῇ ἀγῶνι ἡττηθέντα ὑβρεως δίκην τῷ ἀνταγωνιστῇ λαβεῖν, καὶ ἐν τῇ ζῆν νικώμενον ὑπὸ τῆς τύχης ἐγκαλεῖν αὐτῇ, ἀγνοοῦντα ἐπ' οἷς δικαιοῖς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ζῆν συγκαταβεβήκαμεν.
- (Stobæus Flor. CIX, 9 Σωκράτους.)
71. Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατροῦς, τοῖς δ' ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ παραίνειν.
- (Stobæus Flor. CXIII, 16 Σωκράτους.)
72. Αἱ πονηραὶ ἐλπίδες ὡσπερ οἱ κακοὶ ὄδηγοὶ ἐπὶ τὰ ἀμαρτήματα ἄγουσιν.
- (Stobæus Flor. CXI, 21 ἐκ τῶν Ἀριστωνύμου τομαρίων.)
73. Οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς οὔτε ἐλπίς ἀγαθῆ χωρὶς πόνου γενῶν τι γρήσιμον.
- (Stobæus Flor. CXI, 26 Σωκράτους.)
74. Ἐν τῷ βίῳ καθάπερ ἐν θεάτρῳ ἄχρι τούτου δεῖ παραμένειν, ἄχρι οὗ τῆν τῶν ἔργων λέαν ἐπιτερπῆ εἶναι συμβαίνει.
- (Stobæus Flor. CXXI, 39 Σωκράτους.)
75. Πetteία τινὶ ἔοικεν ὁ βίος, καὶ δεῖ ὡσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀνωθεν βαλεῖν οὐδὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον.
- (Stobæus Flor. CXXIV, 41 Σωκράτους.)
76. Ὁ πλουσίῳ χορηγῶν οὐδὲν διαφέρει τοῦ εἰς θάλασσαν ὕδωρ ἐκχέοντος.
77. Οὐδὲν ἐν τῷ βίῳ τάχιστα γηράσκει ὡς χάρις.

61. Sermo boni factoris instar egregiam animo speciem induit.

62. Ad sui defensionem in bello ferrum auro, in vita autem oratio divitiis prævalet.

63. Neque frumentum optimum judicamus, quod in pulcherrimo agro natum est, sed quod commode nutrit, neque virum bonum ad amicum benevolum, qui genere claro natus sit, sed qui moribus egregiis alios superet.

64. Vinum immutatur cum vasis; divitiarum vero pro possidentium moribus variant.

65. Sudor quidem exercitiis elicitus decentior est, divitiarum autem propriis laboribus partæ.

66. Divitiis velut amicum diligentem et promptum ad honestas actiones assumere oportet.

67. Pauperum vita similis est navigationi juxta littus, divitum autem ei quæ profundo in mari sit: illis enim facile est funem ejicere, appellere et navem subducere, divitibus non item.

68. Idem est in secunda fortuna magnos spiritus gerere, et in lubrica via cursu certare.

69. Similis est vita theatro: quocirca sæpe pessimi

quique honoratissimum inter homines locum obtinent.

70. Idem est in gymnico certamine victum contumelia: actionem adversario intendere, et in vita victum a fortuna eam accusare, nescientem, quo jure quibusque legibus in vitæ certamen cum ipsa descenderimus.

71. Ægrotis medicos, infortunatis amicos consilia dare oportet.

72. Malæ spes, sicut mali vitæ duces, ad peccata ducunt.

73. Neque mulier sine viro, neque bona spes sine labore quidquam utile pariet.

74. In vita, tanquam in theatro, tamdiu permanendum est, quamdiu rerum et operum jucundum erit spectaculum.

75. Vita ad calculorum lus similitudinem accedit, ideoque eventum calculi promoti instar esse debet: non enim denuo ponere, neque reducere calculum licet.

76. Qui diviti aliquid largitur, nihil ab eo differt qui aquam in mare profundit.

77. Nihil in vita celerius quam beneficium senescit.

- (Antonius et Maximus Eclog. LVI p. 275
Σωκράτους.)
78. Κρεῖττόν ἐστι τῷ ποδὶ ὀλισθαίνειν ἢ τῇ γλώσσῃ.
(Antonius et Maximus Eclog. XCIII Σωκράτους.)
79. Σωκράτης τοὺς μὲν πλεονέκτας εἶκαζε ταῖς ὀρνισιν, ὧν ἡ μὲν καταπίνει ὄ, τι ἂν προστύχη, καὶ ἔστιν ὅτε πνίγεται· αἱ δ' ἄλλαι περιακολουθοῦσιν ἀφελεῖν αὐτὸ σπεύδουσαι, ἵνα παρὰ μέρος πνιγῶσιν.
(Antonius et Maximus Eclog. LIV p. 225.)
80. Τὰ τῶν καλῶν φιλήματα φυλάττεσθαι δεῖ, ὡς τὰ τῶν ἰσθόλων δῆγματα.
(Antonius et Maximus Eclog. CIX p. 565.)
81. Οἱ ἀδελφοὺς παριέντες καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες παραπλήσιοι εἰσι τοῖς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἑῶσι, τὴν δὲ ἄλλοτριάν γεωργοῦσιν.
(Antonius et Maximus Eclog. CXXXV p. 716.)
82. Τὸ φιλεῖν ἀκαίρως ἴσον ἐστὶ τῷ μισεῖν.
(Antonius et Maximus Eclog. CXXXVII p. 723.)
83. Τὰ τῶν πλουσίων καὶ ἀσώτων γρήματα ταῖς ἐπὶ τῶν χρημῶν συκάει εἶκαζεν (ὁ Σωκράτης), ἀφ' ὧν ἀνθρωπινὸν μὲν μὴ λαμβάνειν, κόρακας δὲ καὶ ἰκτινοὺς, ὥσπερ παρὰ τούτων ἑταίρας καὶ κόλακας.
(Antonius et Maximus Eclog. CXL p. 757.)
84. Ἡδὺ ἐστίν, ὥσπερ φίλῳ σπουδαίῳ, οὕτω καὶ λόγῳ καλῷ συγγράσκειν.

- (Antonius et Maximus Eclog. CXLIX p. 855.)
85. Σωκράτης ἰδὼν πλούσιον ἀπαίδευτον ἔφη· Ἰδοῦ καὶ τὸ χρυσοῦν ἀνδράποδον.
(Antonius et Maximus Eclog. CCX.)
86. Ψυχῇ ζῶντας ἡμᾶς τῇ ταύτης ἀρετῇ ῥητέον εὔζῆν, ὡς ὀφθαλμοῖς δρῶντας τῇ τούτων ἀρετῇ καλῶς ὄραϊν.
87. Οὔτε χρυσοῦ νομιστέον ἰόν, οὔτε ἀρετῆς αἴσχος ἀπτεσθαι.
88. Καθάπερ εἰς ἄσυλον τέμενος τὴν ἀρετὴν ὀρηκτέον, ὅπως πρὸς μηδεμίαν ἀγεννῆ ψυχῆς ὑβριν ὤμειν ἐκδοτοί.
(Jamblichus Adhort. ad Philos. c. II p. 14 ed. Kiessl. cf. Stobæus Flor. I, 58-59.)
89. Ἀρετῇ μὲν θαρσητέον ὡς σώφρονι γαμετῇ, τύχῃ δ' ὡς ἀστάτῳ πιστευτέον ἑταίρῳ.
90. Κρεῖττον μετὰ πενίας ἀρετὴν ὑποληπτέον ἢ πλοῦτον μετὰ κακίας, ὀλιγοσιτίαν μετὰ υγιείας ἢ πολυφαγίαν μετὰ νόσου.
91. Βλαβερὰ μάλιστα τροφῆς μὲν ἀφρονία τῷ σώματι, κτήσεως δὲ τῷ τὴν ψυχὴν διακειμένῳ κακῶς.
(Jamblichus Adhort. ad Philos. c. II p. 14 ed. Kiessling.)
92. Καὶ ἐπισφαλές καὶ ὅμοιον μαινομένῳ δδῶναι μάχαιραν, καὶ μοχθηρῷ δύναμιν.
93. Καθάπερ τῷ ἐμπύῳ βέλτιον τὸ καίεσθαι τοῦ διαμένειν, καὶ τῷ μοχθηρῷ τὸ τεθνάναι τοῦ ζῆν.
94. Τῶν κατὰ σοφίαν θεωρημάτων ἀπολαυστέον ἐρ' ὅσον οἶόν τε, καθάπερ ἀμβροσίας καὶ νέκταρος· ἀκῆρατόν τε γὰρ τὸ ἀπ' αὐτῶν ἡδὺ καὶ τὸ θεῖον τὸ μεγάλῳψυχον δύναται τε ποιεῖν, καὶ εἰ μὴ αἰδίου, αἰδίων γε ἐπιστήμονας.

78. Præstat pede quam lingua labi.

79. Socrates avaros avibus comparabat, quarum alia devorat quicquid occurrat, et quandoque suffocatur: aliae vero comitantur, ut quod habet ei extorqueant, et ipsæ quoque aliae post alias suffocantur.

80. Formosorum oscula ut animalium venenatorum morsus vitari oportet.

81. Qui fratribus neglectis alios amicos quærun, iis similes sunt qui relicto suo agro alienum colunt.

82. Amor intempestivus odium æquat.

83. Divitum et profusorum hominum bona ficis arboribus in loco præcipiti et abrupto positis comparabat (Socrates), unde homines nihil accipiant, sed corvi et milvi, quemadmodum ab illis scorta et adulatores.

84. Jucundum est, ut cum amico hono, sic cum bona ratione senescere.

85. Socrates divitem quendam indoctum conspicatus: Ecce, inquit, etiam aureum mancipium.

86. Quum anima vivamus, ejus nos virtute recte vivere dicendum est, sicut oculis cernentes eorum virtute bene videre dicimur.

87. Neque auro existimandum est adhærescere rubiginem, neque virtuti turpitudinem.

88. Sicut in tutum delubrum ad virtutem est contendendum, ne ulli ignobili animi insolentiæ dediti simus.

89. Virtuti confidendum est, ut castæ conjugii, fortunæ credendum, ut mutabili meretrici.

90. Præstantior cum paupertate virtus est habenda quam divitiæ cum improbitate, temperantia in victu cum bona valetudine quam edacitas cum morbo.

91. Damnosa inprimis corpori quidem ciborum, animo vero non recte constituto divitiarum copia est.

92. Æque periculosum est furibundo gladium dare, atque improbo potentiam.

93. Quemadmodum vomica laboranti magis conducit ulcus uri, quam pus relinqui: sic improbo mors quam vita utilior est.

94. Sapientiæ præceptis fruendum est, quantum licet, ut ambrosia et nectare. Nam et sincera est eorum dulcedo, et divinam naturam animam magnum efficere possunt, atque, si non æternos, at rerum æternarum peritos.

95. Εἰ εὐκτόν ἢ εὐαισθησία, μᾶλλον σπουδαστὸν ἢ φρόνησις, ἔστι γὰρ τοῦ ἐν ἡμῖν πρακτικοῦ νοῦ ὁνοεῖ τις εὐαισθησία· δι' ἣν μὲν γὰρ, ἐν οἷς πάσχομεν, οὐ παραισθανόμεθα, δι' ἣν δέ, ἐν οἷς πράττομεν, οὐ παραλογιζόμεθα.
96. Καὶ τὸν θεὸν σεβόμεθα κατὰ τρόπον, εἰ τὸν ἐν ἡμῖν νοῦν παρασκευάσαιμεν πάσης κακίας ὡσπερ τινὸς κηλίδος καθαρὸν.
97. Κοσμητέον ἱερὸν μὲν ἀναθήμασι, τὴν δὲ ψυχὴν μαθήμασιν.
98. Ὡς πρὸ τῶν μεγάλων μυστηρίων τὰ μικρὰ παραδοτέον, καὶ πρὸ φιλοσοφίας παιδείαν.
99. Καθάπερ χώρας μάλιστα ἐπιμελητέον τῷ τῆς ἀρίστης ἐπιτυχόντι, καὶ ψυχῆς, ὅπως τῆς φύσεως ἄξιον ἐνέγκῃ τὸν καρπὸν.
(Jamblichus Adhort. ad Philos. cap. II p. 15 ed. Kiessl. Posui ἐνέγκῃ pro membranarum lectione ἐνέγκῃται.)
100. Ἄριστων ὁ Χίος τοὺς περὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πονουμένους, ἀμελοῦντας δὲ φιλοσοφίας ἔλεγεν ὁμοίους εἶναι τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπης, οἱ ἀποτυγχάνοντες ἐκείνης περὶ τὰς θεραπεΐαις ἐγίνοντο.
101. Ὁ αὐτὸς τοὺς πολλοὺς εἰκάζε τῷ Λαέρτῃ, ὅστις τῶν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἐπιμελούμενος πάντων ὀλιγώροις εἶχεν ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ τούτους, τῶν κτημάτων πλείστην ἐπιμελείαν ποιουμένους, περιορᾷ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν, πλήρη παθῶν ἀγρίων οὔσαν.
(Stobaeus Floril. IV, 110-111 ἐκ τῶν Ἀρίστωνος ὁμοιωμάτων.)
102. Οἱ ἄρτι ἐκ φιλοσοφίας πάντας ἐλέγχοντες καὶ ἀπὸ

τῶν γονέων ἀρχόμενοι πάσχοισιν ὕπερ καὶ οἱ νεώνητοι κύνες, εἰ οὐ μόνον τοὺς ἄλλους ὕλακτοῦσιν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑνδόν.

(Stobaeus Floril. LXXIX, 44 ἐκ τῶν Ἀρίστωνος ὁμοιωμάτων.)

103. Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοτες εἰκόασι καρκίνους μπισσωμένους, οἱ δὲ ὀλίγον τρώφιμον περὶ πολλὰ ὄσπᾶ ἀσχολοῦνται.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 7 ἐκ τῶν Ἀρίστωνος ὁμοιωμάτων.)

104. Ἄριστων ἔλεγεν εἰκάναι τὴν διαλεκτικὴν τῷ ἐν ταῖς ὁδοῖς πηλῷ· πρὸς οὐδὲν γὰρ οὐδ' ἐκείνον χρήσιμον ὄντα καταπάττει τοὺς βαδίζοντας.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 11. Scripsi καταπάττειν cum Menagio pro vulgato καταβάλλειν.)

105. Καρνεάδης τὴν διαλεκτικὴν ἔλεγε πολυπόδι εἰκάναι· καὶ γὰρ ἐκείνον αὐξηθείσας τὰς πλεκτάνας κατεσθίειν· καὶ τούτους, προΐουσης τῆς δυνάμεως, καὶ τὰ σφέτερα ἀνατρέπειν.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 13.)

106. Κλειτόμαχος εἰκάζε τὴν διαλεκτικὴν τῇ σελήνῃ· καὶ γὰρ ταύτην οὐ παύεσθαι φθίνουσαν καὶ αὐξομένην.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 14.)

107. Ἄριστων τοὺς λόγους τῶν διαλεκτικῶν τοῖς τῶν ἀραχνίων ὑφάσμασιν εἰκάζειν, οὐδὲν μὲν χρησίμους, λίαν δὲ τεχνικούς.

(Stobaeus Floril. LXXXII, 15.)

108. Ὁ ἐλλέβορος ὀλοσχερέστερος μὲν ληφθεὶς καθαίρει, εἰς δὲ πάνυ σμικρὰ τριψθεὶς πίνει· οὕτω καὶ ἡ κατὰ φιλοσοφίαν λεπτολογία.

95. Si optabilis est sensuum integritas, magis quaerenda prudentia. Est enim quasi integritas quaedam mentis ad agendum conversae. Nam illa efficit, ne in iis quae nos afficiunt, sensu fallamur, haec, ne in iis, quae agimus, falsis rationibus decipiamur.

96. Deum rite colimus, si animum nostrum ab omni improbitate tanquam macula purum reddimus.

97. Ornandum est templum donariis, animus doctrinis.

98. Ut ante magna mysteria parva sunt tradenda, ita ante philosophiam reliquae artes liberales.

99. Quemadmodum ab eo maxima cura in agrum est impendenda qui optimum nactus est, sic etiam in animum, ut dignos natura fructus ferat.

100. Ariston Chius eos qui disciplinarum orbi vacarent, neglecta philosophia, similes dicebat esse prociis Penelopes, qui cum ipsa potiri non possent ancillis miscerentur.

101. Idem vulgus hominum Laerti comparabat, qui cum reliqua ruri diligenter omnia curaret, se ipsum negligebat: sic et illos studiosissimos quidem esse circa possessiones, animum autem feris obrutum affectibus non excolere aiebat.

102. Qui nunc e philosophia omnes reprehendunt, idque facere a parentibus incipiunt, non secus affecti sunt, quam nuper emti canes qui non solum alios, sed domesticos etiam allatrant.

103. Qui dialecticam altius perscrutantur, cancos edentibus similes sunt, qui propter exiguum alimentum circa crustas plurimas occupantur.

104. Ariston dialecticam aiebat luto viarum similem esse. Nam et lutum inutile cum sit, transeuntes opplet.

105. Carneades dialecticam dicebat polypo similem esse. Ut enim polypus cirros suos auctos devorat: ita dialecticos jam perfidiosos factos suas quoque opiniones refutare.

106. Clitomachus dialecticam lunae comparabat, ut quae similiter crescere et decrescere non desineret.

107. Ariston dialecticorum sermones cum aranearum telis conferebat, ut quae subtiles admodum, sed inutiles essent.

108. Veratrum crassius sumtum purgat, at pollinis instar levigatum suffocat; sic et nimis anxia subtilisque in philosophia disputatio.

- (Stobæus Floril. LXXXII, 16 ἐκ τῶν Ἀρίστωνος ὁμοιωμάτων.)
109. Τὴν κακολογίαν ἢ ὀργὴ φαίνεται ἀπογεννώσα, ὥστε ἢ μῆτηρ οὐκ ἀστεία.
- (Stobæus Flor. XX, 69 Ἀρίστωνος.)
110. Ὅνειρῳ ἔοικεν ὁ τῶν ἀπαιδευτῶν βίος, κενὰς ἔχων φαντασίας.
- (Anton. et Maximus serm. περὶ παιδείας sub Isidori nomine; idem dictum Plutarcho tribuitur in Excerptis e cod. Flor. Joann. Damasc. apud Meinek. Stob. Flor. tom. IV pag. 225. Vid. Plutarchi op. ed. Hutten. tom. XIV p. 362 sqq.)
111. Δυσάρεστοι ὄντες οἱ ἀπαιδευτοὶ, καθάπερ ἐξ οἰκιῶν τῶν προαιρέσεων κατ' ἡμέραν μετοικίζονται.
- (Anton. et Maximus serm. περὶ παιδείας, ubi nullo nomine ascripto Epicuri effatis hæc sententia subjungitur. Sed ad Plutarchum auctorem refertur in Excerpt. e cod. Flor. Joann. Damasc. l. c.)
112. Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαιδευτοὶ ἐν τοῖς πράγμασι διαπλανῶνται.
- (Anton. et Maximus serm. περὶ παιδείας, ubi nullo nomine apposito Epicuri præceptis hoc apophthegma subjectum est. Exstat autem sub Plutarchi nomine in Excerpt. e cod. Flor. Joann. Damasc. l. c.)
113. Οὐτε ὕδωρ θολερὸν, οὐτε ἀπαιδευτὸν ψυχὴν τάρασσειν δεῖ.
- (Anton. et Maximus serm. περὶ παιδείας et Excerpt. e cod. Flor. Joann. Damasc. l. c. Πλουτάρχου.)
114. Καὶ ὁδοῦ καὶ ἀληθείας χαλεπὸν ἀποπλανηθῆναι.
- (Anton. et Max. serm. περὶ ἀληθείας et Excerpt. e cod. Flor. Joann. Damasc. l. c. p. 242 Πλουτάρχου.)
115. Τὸ μὲν ἴσον ζυγῷ, τὸ δὲ ἀληθές τῷ ἐκ φιλοσοφίας λόγῳ κρίνεται.

- (Anton. et Maximus serm. περὶ ἀληθείας et Excerpt. e. cod. Flor. Joann. Damasc. l. c. p. 243.)
116. Τῆς ἀγνοουμένης ἀρετῆς, ὥσπερ τοῦ κατορωρυγμένου χρυσίου, ἢ λαμπρότης οὐ βλέπεται.
- (Anton. et Max. serm. περὶ βίου ἀρετῆς καὶ κακίας.)
117. Ἡ μὲν τροφή τοῖς γυμναζομένοις, ἢ δὲ ἀρετῇ τοῖς πεπαιδευμένοις ἡδεῖα φαίνεται.
- (Anton. et Max. serm. περὶ βίου ἀρετῆς καὶ κακίας.)
118. Ἐκ μὲν τοῦ ποδὸς τὴν ἀκανθαν, ἐκ δὲ τῆς ἀλόγου ψυχῆς τὴν ἀγνοίαν ὑπεξελθεῖν δεῖ.
- (Anton. et Max. serm. περὶ λογικοῦ καὶ λογισμοῦ et Arsenius Violet. serm. περὶ λογικοῦ; item Plutarch. l. c. p. 363.)
119. Ὅδῳ τρυφὸν λαβεῖν καὶ σύμβουλον ἀνόητον ἴσον ἐστίν.
- (Anton. et Max. serm. περὶ ἀφροσύνης, Plut. l. c. p. 363.)
120. Ποτὸν μὲν ἐσθεςε τὴν ποτοῦ ὄρεξιν, καὶ τροφὴ τὴν τροφῆς ἐπιθυμίαν ἠκέσαστο· φιλαργυρίαν δὲ οὐ σθένυσιν ἀργύριον ἢ χρυσόν.
- (Anton. et Max. serm. περὶ φιλαργυρίας, Plut. l. c. p. 363.)
121. Ὅσπερ οἱ κόρακες παρεδρεύοντες ἐξορύσσουσι τοὺς τῶν νεκρῶν ὀφθαλμούς, οὕτως οἱ κόλακες τοῖς ἐπαίνοις τῶν λογισμῶν διαφθεῖρουσι τῶν ἀνθρώπων.
- (Anton. et Max. serm. περὶ κολακείας, Plut. l. c. p. 364.)
122. Λαγῆ μὲν κύναι, φίλη δὲ κόλακα φύσει πολέμιον ἡγήτεον.
- (Anton. et Max. serm. περὶ κολακείας, Plut. l. c. p. 364.)
123. Χάριεν χρὴ τοῖς ἐλέγγουσιν, οὐ τοῖς κολακεύουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἡμᾶς λυποῦντες διεγείρουσιν, οἱ δὲ χαριζόμενοι ἐκλύουσι καὶ σκελίζουσι.

109. Apparet iram parere maledicentiam : itaque inhumanitatis mater est.

110. Somnio similis est imperitorum vita, vanas imaginationes habens.

111. Indocti morosi cum sint, tanquam ex ædibus, sic de suis institutis quotidie migrant.

112. Ut peregrini in viis, ita indocti in rebus ipsis errant.

113. Neque aquam turbidam, neque indoctum animum commoveri oportet.

114. A via et veritate aberrare molestum est.

115. Æqualitas trutina, veritas autem philosphica ratione examinatur.

116. Ignotæ virtutis velut defossi auri splendor non apparet.

117. Quemadmodum iis qui corpora exercent cibus, sic bene institutis virtus suavis videtur.

118. Pedit spinam, animæ rationis experti ignorantiam eximi oportet.

119. Viæ ducem cæcum adhibere et stultum consultorem, idem est.

120. Potu restinguitur appetitus bibendi, et cibus edendi desiderio medetur : avaritiam vero non aurum nec argentum exstinguit.

121. Ut corvi assidentes cadaverum oculos effodiunt, ita adulatores suis laudibus rationem et mentem humanam corrumpunt.

122. Lepori canem, amico adulatorem natura infestum esse cogitandum est.

123. Reprehensoribus, non assentatoribus lætandum : illi enim velut stimulo animos excitant, hi vero gratificantes dissolvunt et subvertunt.

- (Anton. et Max. serm. περί κολακείας, Plut. l. c. p. 364.)
124. Γλώσσα βλάσφημος διανοίας κακῆς ἐλεγγος.
(Anton. et Max. Serm. περί ψόγου καὶ διαβολῆς, Plut. p. 364.)
125. Ὁ τῶν ἀσώτων βίος ὡσπερ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων ἐκφέρεται.
(Anton. et Max. Serm. περί ἀσωτίας, Plut. l. c. p. 364.)
126. Ἢ χάρις ὡσπερ ἡ σελήνη, δταν τελεία γένηται, τότε καλὴ φαίνεται.
(Anton. et Max. Serm. περί εὐεργεσίας, Plutarch. l. c. pag. 365. Sed in membranis hæc sententia partim Philoni partim Plutarcho attribuitur.)
127. Ἀχάριστον εὐεργετεῖν καὶ νεκρὸν μυρίζειν ἐν ἴσῳ κείται.
(Anton. et Max. Serm. περί εὐεργεσίας, Plutarchus l. c. pag. 365; Apostol. Proverb. V, 3ο Πλουτάρχου.)
128. Φθείρεται ὁ μὲν κόσμος πυρὶ καὶ ὕδατι, ὁ δὲ τῶν ἀκολάστων πλοῦτος ἔρωτι καὶ μέθῃ.
(Anton. et Max. Serm. περί μέθης, Plut. l. c. p. 365; Arsen. Violet. Serm. περί μέθης.)
129. Ὑθρις καὶ οἶνος ἀποκαλύπτειν εἰώθασι φίλοις τὰ ἕθῃ τῶν φίλων.
(Anton. et Max. Serm. περί μέθης, nullo nomine addito; Plutarch. l. c. p. 365.)
130. Ὅπερ ἂν σιωπᾶσθαι βούλη, μηδενὶ εἰπῆς, ἢ πῶς παρὰ τινος ἀπαιτήσεις τὸ πιστὸν τῆς σιωπῆς, ὁ μὴ παρέσῃς σεαυτῷ;
(Anton. et Max. Serm. περί σιωπῆς, Plut. l. c. p. 365.)
131. Ὅσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτω τοὺς φθονεροὺς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἕθους κατεσθίεσθαι.
(Anton. et Max. Serm. περί φθόνου Clitarchi vel Plutarchi; Plutarch. l. c. p. 366.)
132. Τὰ μὲν φυτὰ ἀπὸ τῆς βίζης, ἡ δὲ δόξα ἀπὸ τῆς πρώτης ὑπολήψεως αὖξεται.
(Anton. et Max. Serm. περί δόξης, Plutarch. l. c. p. 366. Posui cum Wytttenbachio ὑπολήψεως αὖξεται pro membranarum lectione λήψεως αὖξει.)
133. Ἴππου μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ, φίλου δὲ πίστιν ἐν ἀτυχίᾳ κρίνομεν.
(Anton. et Max. Serm. περί φίλων καὶ φιλίας, Plutarch. l. c. pag. 366.)
131. Σκευὴ τὰ μὲν καινὰ κρείττονα, φίλια δὲ ἢ παλαιότερα.
(Anton. et Max. Serm. περί φίλων καὶ φιλίας nullo nomine ascripto; Plutarch. l. c. p. 366.)
135. Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν, ὧν τινων ἀμφίβολος ἡ διάθεσις.
(Anton. et Max. Serm. περί φίλων καὶ φιλίας, Plutarch. l. c. pag. 366.)
136. Αἱ ἐπιφανεῖς τύχαι, καθάπερ οἱ σφοδροὶ τῶν ἀνέμων, μεγάλα ποιοῦσι ναυάγια.
(Anton. et Max. Serm. περί εὐτυχίας καὶ δυστυχίας nullo auctore citato; Plutarch. l. c. p. 367.)
137. Ἀβήρυστοῦντι φορτίον ἐπιθειναί, ἢ ἀπαιδεύτῳ ψυχῇ εὐτυχίαν ταυτὸν ἔστιν.
(Anton. et Max. Serm. περί εὐτυχίας καὶ δυστυχίας omissis auctoris nomine; Plutarch. l. c. p. 368.)
138. Ἢ τύχη καθάπερ τοξότης, ποτὲ μὲν ἐπιτυγχάνει βάλλουσα ἐφ' ἡμᾶς, ὡσπερ ἐπὶ τινι σκοπόν, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ σύνεγγυς παρακείμενα ἡμῖν.
(Anton. et Max. Serm. περί εὐτυχίας καὶ δυστυχίας nullo auctore citato; Plutarch. l. c. p. 368.)
139. Στάσιμοί εἰσιν αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ὡς ἐν λιμένι τῷ λογισμῷ ὀρμοῦσαι.
(Maximus Serm. περί ἐλπίδος sine auctoris nomine; Arsenius Violet. Serm. περί ἀρετῆς, Plutarch. l. c. p. 368.)

124. Lingua maledica malæ mentis index est.

125. Luxuriosorum vita quasi quotidie moriens effertur.

126. Beneficentia, sicut luna, tum pulchra apparet, quam plena est.

127. Ingrato benefacere et ungere mortuum, idem est.

128. Mundus quidem igne et aqua corrumpitur: luxuriosorum autem opes amore et ebrietate.

129. Injuria et vinum detegere solent amicis mores amicorum.

130. Ne cui dicas quod taceri vis: quomodo enim ab alio postulabis silentii fidem, quam tute tibi non præstitisti?

131. Ut ferrugine ferrum, sic invidios suis ipsorum moribus consumi videmus.

132. Plantæ capiunt a radice incrementum, gloria vero a fama primum collecta augetur.

133. Equi bonitatem in bello, amici vero fidem in calamitate judicamus.

134. Vasa quidem meliora sunt nova, sed vetustior amicitia præstat.

135. Eorum fugienda amicitia est quorum animus ambiguus et inconstans est.

136. Splendidæ fortunæ, sicut venti vehementes, magna afferunt naufragia.

137. Infirmo onus imponere et animo inducto prosperitatem prorsus idem est.

138. Fortuna sagittarii more collineat, interdum in nos jaculans, tanquam in scopum quandam, interdum in ea quæ nobis adhærent.

139. Stabiles eruditorum sunt spes, ut quæ in ratione tanquam in portu acquiescant.

140. Αἱ μὲν τῆς ἀρετῆς ἐλπίδες ἰδιαί εἰσι τῆς ψυχῆς, αἱ δὲ τῆς κακίας νόθοι.
(Maximus Serm. περὶ ἐλπίδος nullo nomine appositus; Plutarchus l. c. p. 368.)
141. Ὁ μὲν γειμῶν σκέπη, τὸ δὲ γῆρας ἀλυπίας δεῖται.
(Antonius Serm. περὶ γερόντων ἀρετῆ καὶ συνέσει κεκοσμημένων, Plutarch. l. c. p. 369.)
142. Γέρον ἀνόητος, ὥσπερ τρίθων παλαιός, εἰς οὐδὲν ἔστιν εὐθετος.
(Antonius Serm. περὶ γερόντων ἐν ἀνοίᾳ βιούστων, Plutarchus l. c. p. 369.)
143. Ὡς γὰρ ὁ καικίας τὰ νέφη, καὶ ὁ φαῦλος βίος ὑπ' αὐτὸν ἔλκει τὰς λοιδορίας.
(Antonius et Maximus Serm. περὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς.)
144. Ὁ ὑπὲρ μικρῶν ἁμαρτημάτων ἀνυπερβλήτως ὀργιζόμενος οὐκ ἔῃ διαγνώσκει τὸν ἁμαρτάνοντα, πότε ἔλαττον καὶ πότε μείζον ἠδίκησεν.
(Antonius et Maximus Serm. περὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς sub Apollonii nomine, cui tribuit eandem sententiam etiam Stobæus Flor. XX, 51. At in Arsenii Violario ascribitur Plutarcho. Cf. Plutarch. l. c. pag. 369.)

ΑΛΛΑ ΤΩΝ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΟΜΟΙΩΜΑΤΑ

PANTAXOΘEN ΣΥΝΕΙΛΕΓΜΕΝΑ.

145. Αἰρετώτερόν σοι ἔστω λίθον εἰκῆ βάλλειν ἢ λόγον ἀργόν.
(Antonius Melissa c. 48.)
146. Αἰσχρὸν τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα

τὴν κατάποσιν τὸ τοῦ θεοῦ δῶρον πικράζειν τὸν λόγον τῆ κακία.

(Maximus Philos. Collect. Sent. cap. 59.)

147. Βίος ἔοικε πανηγύρει· ὡς οὖν εἰς ταύτην οἱ μὲν ἀγωνιούμενοι, οἱ δὲ κατ' ἐμπορίαν, οἱ δὲ γε βέλτιστοι ἔρχονται θεαταί· οὕτως ἐν τῷ βίῳ οἱ μὲν ἀνδραποδώδεις φύονται δόξης καὶ πλεονεξίας θηραταί, οἱ δὲ φιλόσοφοι τῆς ἀληθείας.
(Diog. Laert. VIII, 8.)
148. Βότρυας τρεῖς ἢ ἄμπελος φύει, τὸν μὲν πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δευτέρον μέθης, τὸν δὲ τρίτον ὕβρειος.
(Antonius Melissa c. 48, Πυθαγόρου; Maximus cap. 30 Ἐπικτήτου.)
149. Ἴσχυς καὶ τεῖχος καὶ ὄπλον σοφοῦ ἢ φρόνησις.
(Stobæus Flor. III, 24 Πυθαγόρου.)
150. Κενὸς ἐκεῖνου φιλοσόφου λόγος ὑπ' οὗ μηδὲν ἀνθρώπου πάθος θεραπεύεται. Ὡσπερ γὰρ ἰατρικῆς οὐκ ὄφελος μὴ τὰς νόσους ἐκβαλλούσης ἀπὸ τῶν σωματίων· οὕτως οὐδὲ φιλοσοφίας, εἰ μὴ τὸ τῆς ψυχῆς κακὸν ἐκβάλλοι.
(Stobæus Flor. LXXXII, 6 Πυθαγόρου; cf. Porphyry. ad Marcell. c. 31.)
151. Ξίφους πληγὴ κουφοτέρα γλώσσης· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ἡ δὲ τὴν ψυχὴν τιτρώσκει.
(Maxim. cap. 41.)
152. Ὅμοιοι ἀψιθίου τὸ δριμύ καὶ λόγου παρῆρησιαν ἐκκόψαι.
(Stobæus Flor. XIII, 22 ἐκ τῶν Ἀρίστωνος ὁμοιωμάτων.)
153. Ὡσπερ σωματικὸν πάθος οὐ κρυπτόμενον, οὐδὲ ἐπαινούμενον ὑγιάζεται, οὕτως οὐδὲ ἡ ψυχὴ κακῶς φρουρουμένη καὶ συναγορευομένη θεραπεύεται.
(Stobæus Flor. XIII, 35.)

140. Virtutis spes propriae sunt animi, vitii autem de-generes.

141. Hiems tegumentum, senectus doloris vacuitatem requirit.

142. Senex stultus, ut lacerna vetusta, ad nullam rem prodest.

143. Quomodo cæcias nubes, sic improborum vita in se convicia attrahit.

144. Qui leviter peccanti vehementissime succenset non sinit discernere peccati auctorem, quando minorem et quando majorem culpam commiserit.

ALIE PYTHAGOREORUM SIMILITUDINES

UNDIQUE COLLECTÆ.

145. Magis tibi expetendus sit temerarius lapidum quam vocum inanum jactus.

146. Turpe est apud donis potum dulciorem reddere atque interim Dei donum, rationem dico, malitia exacerbare.

147. Vita humana celebri mercatui similis est. Quem-

admodum enim ad hunc alii quidem certaturi, alii negotiaturi, alii vero iique optimi, spectores futuri veniunt : sic etiam in hac vita nonnulli quidem, ut homines serviles, nascuntur, gloriæ et lucri aucupes, alii vero, ut philosophi, veritatis studiosi.

148. Vitis tres producit uvas, primam voluptatis, alteram ebrietatis, tertiam contumeliæ.

149. Roboris et muri et armorum iustar sapienti prudentia est.

150. Vana est illius philosophi oratio, qua nulla animi humani cupiditas sedatur. Ut enim nullus est medicinæ usus, nisi curato corpore morbum depellat, ita neque philosophiæ, nisi animi vitia tollat.

151. Plaga gladii levior est, quam linguæ; ille enim corpus, hæc animum vulnerat.

152. Idem est absinthii amaritudinem et dicendi libertatem tollere.

153. Ut corporis morbus, si eum abscondas aut laudes, nunquam sanatur, ita nec perturbati animi motus quibus male patrocinaris et faves unquam cohibentur.

164. Ζῆν κρείττον ἔστιν ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαρβείν ἢ ταράττεσθαι χρυσῆν ἔχοντα κλίνην.
(Stobæus Flor. V, 28; Maximus c. 21; Porphyr. Epist. ad Marcell. c. 29.)
165. Πυθαγόρας παρηγγύα « μὴ πυκνὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου » μὴ δεῖν συνεχῶς ἀφροδισιάζειν αἰνιττόμενος.
(Stobæus Flor. XVII, 13.)

ΔΗΜΟΦΙΛΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΑΙ.

1. Ἄ κτησάμενος οὐ καθέξεις, μὴ αἰτοῦ παρὰ θεοῦ· δῶρον γὰρ θεοῦ ἀναφαίρετον· ὥστε οὐ δώσει, ἃ μὴ καθέξεις.
2. Ἄγρπνος ἔσο κατὰ νοῦν· συγγενῆς γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου ὁ περὶ τοῦτον ὕπνος.
3. Βλάπτει θεὸς οὐ χολωθεῖς, ἀλλ' ἀγνοηθεῖς, ὀργὴ γὰρ θεοῦ ἀλλότριον· ἐπ' ἀβουλήτοις γὰρ ἡ ὀργή· θεῶ δὲ οὐδὲν ἀβούλητον.
4. Βουλευόμενος περὶ ἄλλου κακῶς φθάνεις σαυτὸν πάσγων ὑπὸ σαυτοῦ κακῶς. Καὶ αὐτὸς δὲ μὴ βούλου παρὰ κακοῦ πάσχειν καλῶς· οἷον γὰρ τὸ ἦθος ἐκάστου, τοιοῦδε ὁ βίος καὶ αἱ πράξεις. Ψυχὴ γὰρ ἐστὶ ταμιεῖον, ἀγαθὴ μὲν ἀγαθοῦ, κακὴ δὲ κακοῦ.
(Scripsi cum Holstenio φθάνεις σαυτὸν, cod. φθονεῖς σαυτῶ.)
5. Βουλευσάμενος πόλλα ἔχε ἐπὶ τὸ λέγειν ἢ πράτ-

- τειν· οὐ γὰρ ἔξεις ἐξουσίαν ἀνακαλέσασθαι τὰ πραχθέντα ἢ λεχθέντα.
6. Γλώσσα σοφοῦ οὐ προηγουμένης τίμιον παρὰ θεῶ, ἀλλὰ τὰ ἔργα· σοφὸς γὰρ καὶ σιγῶν τὸν θεὸν τιμᾷ.
(Cf. Sext. Sent. 401 et 402; item Meliss. Serm. 93.)
  7. Γλώσσαλος ἄνθρωπος καὶ ἀμαθής, εὐχόμενος καὶ θύων τὸ θεῖον μιαίνει· μόνος οὖν ἱερεὺς ὁ σοφός, μόνος θεοφιλής, μόνος εἰδὼς εὐχεσθαι.
(Cf. Porphyr. Epist. ad Marcell.)
  8. Γυμνὸς ἀποσταλεῖς σοφός, γυμνητεύων καλέσει τὸν πέμψαντα· μόνου γὰρ τοῦ μὴ τοῖς ἀλλοτρίοις πεφορτισμένου ἐπήκοος ὁ θεός.
(Cf. Porphyr. Epist. ad Marc. cap. 33.)
  9. Δῶρον ἄλλο μείζον ἀρετῆς οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ λαθεῖν.
  10. Δῶρα καὶ θυσίαι θεὸν οὐ τιμῶσιν, ἀναθήματα θεὸν οὐ κοσμεῖ, ἀλλὰ τὸ ἔνθεον φρόνημα διαρκῶς συνάπτει θεῶ· χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον.
(Cf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 19; item Hierocl. comm. ad aur. carm. vs. 1.)
  11. Δουλεύειν πάθει χαλεπώτερον, ἢ τυράννοισ.
(Idem dictum sub Pythagoræ nomine habet Stobæus Flor. VI, 47; cf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 34 et Maxim. cap. 3.)
  12. Διαλέγεσθαι ἄμεινον ἑαυτῷ πλέον, ἢ περ τοῖς πέλας.
  13. Ἐὰν αἰεὶ μνημονεύεις, ὅτι, ὅπου ἂν ᾗ ἡ ψυχὴ σου καὶ τὸ σῶμα ἔργον ἀποτελῆ, θεὸς ἐφέστηκεν ἔρο-

154. Satius est in stramentis humi cubantem vivere et bono animo esse, quam in aureo lecto astuare.

155. Pythagoras monēbat : « ne se xape homo ab homine, » frequenti venereorum usu abstinendum esse significans.

DEMOPHILI SENTENTIÆ PYTHAGORICÆ.

1. Quæ parta tueri non possis, ea a deo ne expetas : nullum enim donum eripi potest; idcirco haudquaquam dabit quod nequeas conservare.

2. Mente pervigili esto; nam animi veteris veræ mortis cognatus est.

3. Calamitates hominibus infert deus non iratus, sed ignoratus : ira enim aliena est a deo; quippe quæ in rebus adversis locum habeat : deo autem nihil mali accidit.

4. Quum de alio male consulis, te ipsum malo accepto prævertis. Neque vero boni quidquam a malo expectes : nam quales cujusque mores, talis et vita et actiones. Est enim animus quasi promtuarium, bonus quidem bonorum, malus autem malorum.

PHILOS. GRÆC.

5. Diu multumque meditatus ad dicendum vel agendum accede : neque enim habebis potestatem facta aut dicta revocandi.

6. Non lingua sapientis præcipue deo cara est, sed ejus opera : nam sapiens, etiam cum tacet, deum honorat.

7. Homo garrulus et imperitus et orando et sacrificando numen contaminat : solus igitur sapiens sacerdos, solus pius, solus orandi gnarus.

8. Sapiens nudus in orbem missus, nudus eum, qui misit, invocet : deus enim solum exaudit illum qui alienis non est onustus.

9. Nullum donum majus virtute a deo accipi potest.

10. Munera et victimæ nihil honoris deo tribuunt, neque donaria deum ornant, sed mens sacro furore percita satis nos deo conjungit : nam simile simili accedere necesse est.

11. Durius est servire affectibus, quam tyrannis.

12. Præstat sapius cum se ipso, quam cum aliis colloqui.

13. Si semper memineras, ubicunque animus tuus sit aut corpus aliquid perpetret, deum inspectorem adesce,

ρος, ἐν πάσαις σου ταῖς εὐχαῖς καὶ πράξεσιν, αἰδεσθήσῃ μὲν τοῦ θεωροῦ τὸ ἀληστον, ἕξεις δὲ τὸν θεὸν σύνοικον.

(Scripsi ἀποτελῆ, cod. ἀποτελεῖ. Cf. Porphy. Epist. ad Marc. c. 20.)

14. Ἐφ' ὅσον σαυτὸν ἀγνοεῖς, νόμιζε μαίνεσθαι.
15. Ζητεῖν δεῖ καὶ ἄνδρα καὶ τέχνα τὰ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου τούτου παραμενοῦντα.
(Posui παραμενοῦντα, cod. παραμένοντα. Iisdem fere verbis Pythagoras apud Stob. Flor. I, 21, nisi quod φίλους addit.)
16. Ζῆ ὡς ἀληθῶς θεῶ ὁμοίως δ' αὐτάρκης καὶ ἀκτῆμων φιλόσοφος, καὶ πλοῦτον ἡγεῖται μέγιστον, μηδὲν ἀλλότριον κεκτηῖσθαι καὶ μὴ ἀναγκαῖον. Ἐπιτείνει γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν ποτὲ ἢ τῶν χρημάτων ἐπίκτησις· αὐτάρκης δὲ πρὸς εὐζωίαν τὸ μηδὲν ἀδικεῖν.
17. Ἡ τῶν ὄντων ὄντων κτῆσις διὰ βραστήνης οὐ περιγίνεται.
18. Ἡγοῦ μάλιστα ἀγαθὸν εἶναι, ὃ καὶ ἐτέρω μετ' αὐτὸν διδόμενον σοὶ μᾶλλον αὔξεται.
19. Ἡγοῦ μάλιστα φίλους τοὺς ὠφελοῦντας τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα.
20. Ἡγοῦ παντὸς ἀνοήτου καὶ τὸν ἔπαινον καὶ τὸν ψόγον καταγέλαστον, καὶ ὅλα τὰ τῶν ἀμαθῶν ὄνειδος εἶναι κατὰ τὸν βίον.
(Rescripsi εἶναι κατὰ τὸν βίον, cod. εἶναι τὸν βίον.)
21. Θέλε μᾶλλον τοὺς συνόντας αἰδεῖσθαι σε ἢ φοβεῖσθαι· αἰδοῖ γὰρ πρόσεσι σέβας, φόβῳ δὲ μῖσος.
(Eadem sententia sub Pythagoræ nomine exstat apud Stobæum Flor. XLIX, 20.)

22. Θυηπολία ἀφρόνων πυρὸς τροφή· τὰ δὲ ἀναθήματα ἱεροσύλων χορηγία.

(Cf. Hierocles Comment. ad carm. aur. vs. 1; Porphy. Epist. ad Marcell. cap. 19; Stobæus Flor. IV, 109 Πυθαγόρου.)

23. Ἴσθι, ὡς οὐδεμία προσποιήσις πολλῶ χρόνῳ λανθάνει.
24. Κακὰ μείζω πάσχει διὰ τὸ συνειδὸς ὁ ἀδικῶν, βλασφημῶν τῇ ψυχῇ, ἤπερ τὸ σῶμα ταῖς πληγαῖς μαστιγούμενος.
(Cf. Stobæus Flor. XXIV, 8; Maximus cap. 5.)
25. Λόγον περὶ θεοῦ τοῖς ὑπὸ δόξης διεσθαρμένοις λέγειν οὐκ ἀσφαλές· καὶ γὰρ ἀληθῆ λέγειν ἐπὶ τούτων, καὶ τὰ ψεύδη κίνδυνον φέρει.
26. Λόγῳ ἡγεμόνι ἐν παντὶ χρώμενος οὐκ ἁμαρτήσεις.
27. Λυποῦντα τὸν πλησίον οὐ βράδιον αὐτὸν ἀλυπον εἶναι.
28. Μεγάλην παιδείαν νόμιζε, δι' ἣν ἐννήση φέρειν ἀγνοούτων ἀπαιδευσίαν.
(Cf. Stobæus Flor. XIX, 8, ubi hæc sententia iisdem prope verbis Pythagoræ tribuitur.)
29. Νόμου θεοῦ τὸ φαῦλον ἀνήκοον, διὸ καὶ παρανομεῖ.
(Cf. Stob. Flor. II, 23, qui Pythagoræ hoc dictum ascribit.)
30. Ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς τι διαφέρει.
(Sic Pythagoras ap. Stob. Flor. IX, 37, unde hic reposui ἀλλὰ καὶ pro membranarum lectione ἀλλ' οὐδέ.)

in cunctis quidem precationibus actionibusque tuis verberis inspectoris naturam non obliviscendam, deum vero contubernalem habebis.

14. In quantum te ipsum ignoras, furere et insanire te existima.

15. Talis maritus atque ejusmodi liberi comparandi sunt, qui etiam post mortem nostram superstites manent.

16. Degit revera vitam deo similem frugalis inopsque philosophus, et opes maximas ducit nihil externum et non necessarium possidere. Nam divitiarum congerendarum studium quandoque earum cupiditatem intendit; sed ad bene beateque vivendum sufficit, nihil injuste agere.

17. Vera bona nequaquam otio et ignavia parantur.

18. Illud potissimum bonum esse existima, quod cum alio communicatum tibi magis augetur.

19. Eos præcipue amicos judica qui animum potius quam corpus juvant.

20. Cujusvis stulti et laudem et vituperationem ridiculam ducito, hominumque imperitorum, quamdiu vivunt, res omnes opprobrium existima.

21. Da operam, ut tui te familiares vereantur potius quam metuant: nam verecundia venerationem, metus odium conjunctum habet.

22. Stultorum sacrificium ignis alimentum est; donaria autem sacrilegorum præda.

23. Scito, nullam simulationem diu latere.

24. Homo iniquus majora perpetitur mala, dum animus scelerum conscientia excruciat, quam si corpus cædatur verberibus.

25. Apud homines pravus opinionibus imbutos sermonem de deo instituere haudquaquam tutum est: nam sive vera sive falsa coram his dicenti idem periculum imminet.

26. Rationem ubique ducem sequendo nequaquam peccabis.

27. Aliis molestus haud facile ipse molestiis carebit.

28. Magnam doctrinam existima, qua imperitorum ignorantiam ferre possis.

29. Improbis legi divinæ non obtemperat, ideoque etiam delinquit.

30. Peregrinus vir justus non tantum civi, sed etiam cognato quodammodo præstat.

31. Ὅσα πάθη ψυχῆς, τοσαῦτοι καὶ ὁμοί δεσπότες.
(Posui καὶ ὁμοί pro codicum scriptura οἱ ὁμοί adjunctus Porphyrii auctoritate Epist. ad Marc. cap. 34 idem dictum usurpantis.)
32. Οὐδείς ἐλεύθερος ἐκ τοῦ μὴ κρατῶν.
(Ita Pythagoras apud Stob. Flor. VI, 51.)
33. Παντὸς καλοῦ κτήματος πόνος προηγείται ὁ κατ' ἐγκράτειαν.
(Eadem est Pythagoræ sententia ap. Stob. Flor. XVII, 8; conf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 7.)
34. Πέπεισο μὴ εἶναι σὸν κτήμα, ὅπερ μὴ ἐντὸς διανοίας ἔχεις.
(Idem effatum sub Pythagoræ nomine affert Stobæus Flor. I, 23.)
35. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλά, καὶ ποιῶν μέλλης ἀδοξήσῃ· φαῦλος γὰρ κριτῆς καλοῦ πράγματος ὄγλος.
(Sic Pythagoras ap. Stob. Flor. XLVI, 42, ubi quædam adjiciuntur.)
36. Πείραν ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἐργῶν μᾶλλον λάμβανε ἢ ἐκ τῶν λόγων· πολλοὶ γὰρ βίω μὲν εἰσι κακοί, λόγειν δὲ πιθανώτατοι.
37. Πράττει τὰ μεγάλα μὴ ὑπισχνόμενος μεγάλα.
38. Ῥιζωθέντες ἐκ θεοῦ καὶ φυέντες τῆς αὐτῶν ῥίζης ἐχώμεθα· καὶ γὰρ ὕδατος προχοαί, καὶ τὰ ἄλλα φυτὰ τῆς γῆς ῥίζης ἀποκοπέντα αὐαίνονται καὶ σήπεται.
39. Ῥώμη ψυχῆς σωφροσύνη· αὕτη γὰρ ψυχῆς ἀπαθοῦς φῶς ἐστι· τεθνάναι δὲ πολλῶν κρείττον, ἢ δι' ἀκρασίας σώματος τὴν ψυχὴν ἀμακρῶσαι.
(Posterior sententiæ pars, τεθνάναι κτλ. exstat etiam sub Pythagoræ nomine apud

Stobæum Flor. XVII, 27; cf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 35.)

40. Ῥαδίως μὴ μακαρίσῃς ἀνθρώπον σαλεύοντα ἐπὶ φίλοις ἢ τέκνοις, ἢ τινι τῶν ἐφήμερον τὴν σωτηρίαν ἔχόντων· ἐπισφαλῆ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα, τὸ δὲ ἐφ' ἑαυτοῦ ὀρθεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ μόνον βέβαιον.
(Cf. Antonius Melissa cap. 148 περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας.)
41. Σοφὸς ἀνθρώπος καὶ θεοφιλῆς, δεῖ ὅσα οἱ ἄλλοι μοχθοῦσι τοῦ σώματος ἕνεκα, τοσαῦτα σπουδάζει αὐτὸς ὑπὲρ ψυχῆς ποιεῖν.
42. Συγγενεὶ καὶ ἄρχοντι πλὴν ἐλευθερίας πάντα εἶχε.
(Ita Pythagoras ap. Stob. Flor. XIII, 21.)
43. Τέκνα μάνθανε τίκτειν αἰδία, οὐ τὰ γηροβοσκῶσσανα τὸ σῶμα, τὰ δὲ τὴν ψυχὴν θρέψοντα αἰδῖω τροφῇ.
44. Φιλήδονον καὶ φιλοσώματον καὶ φιλοχρήματον καὶ φιλόθεον τὸν αὐτὸν ἀδύνατον εἶναι. Ὁ γὰρ φιλήδονος καὶ φιλοσώματος· ὁ δὲ φιλοσώματος πάντως καὶ φιλοχρήματος· ὁ δὲ φιλοχρήματος ἐξ ἀνάγκης ἄδικος· ὁ δὲ ἄδικος εἰς μὲν θεὸν ἀνόσιος, εἰς δὲ ἀνθρώπους παράνομος· ὥστε, καὶ ἐκατόμβας θύῃ, πολὺ μᾶλλον ἀνοσιώτερός ἐστι, καὶ ἀσεβῆς καὶ ἄθεος, καὶ τῇ προαιρέσει ἱερόσυλος· διὸ καὶ πάντα φιλήδονον ὡς ἄθεον καὶ μιαιφόνον ἐκτρέπεσθαι γρηθ.
(Cf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 14.)
45. Ψυχῆς ἀγνῆς τόπον οἰκείωτερον ἐπὶ γῆς οὐκ ἔχει θεός.
(Cf. Hierocl. comment. ad carm. aur. vs. 1.)
Τέλος τῶν τοῦ Δημοφίλου γνημῶν.

31. Quot animi affectus, tot sævi domini sunt.

32. Nemo liber qui sibi ipsi non imperat.

33. Cuiusvis boni adeptionem conjunctus cum continentia labor præcedit.

34. Persuasum habeas, tuas opes non esse, quas non reconditas animo serves.

35. Fac quæ honesta judicas, etiamsi nullam tibi allatura sint gloriam: vulgus enim malus recte factorum arbiter.

36. Ex operibus potius, quam e sermonibus hominis periculum fac: multi enim male vivunt et optime loquuntur.

37. Fac magna, nihil magni promittens.

38. Radicali natiq̄ue ex deo radici nostræ inhæreamus: nam et aquæ profluentes cæteraque terræ germina succisa radice siccantur et putrescunt.

39. Animi robor temperantia est. Hæc enim animi perturbationibus vacui lumen est. At multo satius est mori, quam corporis incontinentia animum hebetare.

40. Haud facile beatum dixeris hominem, qui amicis vel liberis vel ulla re fluxa et caduca nititur: cuncta enim

hæc incerta sunt. At se ipso deoque niti, id solum firmum et stabile est.

41. Is sapiens et deo gratus homo est, qui quantum laboris alii corporis causa sustinent, tantum ipse animo impendere studeat.

42. Cognato et principi omnia, una libertate excepta, concede.

43. Liberos æternos gignere discas, non qui corpus in senectute alant, sed qui animum cibo perpetuo nutriant.

44. Fieri nequit, ut idem et voluptatem et corpus et pecuniam et deum amet. Nam homo voluptarius simul corpori studet: at corporis amator omnino etiam pecuniæ cupidus est: atqui avarus necessario injustus est: injustus autem in deum impius et in homines iniquus est, adeo ut, etiamsi hecatombas immolet, multo magis impius sit et irreligiosus et dei contemtor et mente sacrilegus. Quapropter omnem hominem voluptarium ut impium et impurum aversari oportet.

45. Non habet deus in terris locum puro castoque animo sibi aptiorem.

Finis sententiarum Demophili.

ΑΛΛΑΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

ΓΝΩΜΑΙ.

1. Ἀμέτρητος οὔσα καὶ ἀκόρεστος ἡ ἀργία τὴν μωρίαν ἀπεργάζεται ἢ κακὴν πονηρίαν.
(Anton. Meliss. cap. 53.)
2. Ἄ μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑπονοεῖ ποιεῖν.
(Stobæus Flor. I, 20 Πυθαγόρου.)
3. Ἀσεβὴς δεσοῦκ ἐψησχύνθη πρόσωπον ἐντίμου, οὐδὲ οἶδε τιμὴν θέσθαι τούτῳ.
(Anton. Meliss. cap. 53 Πυθαγόρου. Scripsi οἶδε pro codicis lectione εἶδε. Cf. Hierocl. comment. ad earm. aur. vs. 1.)
4. Βέλτιστοι ἑαυτῶν γίνονται ἄνθρωποι, ὅταν πρὸς τοὺς θεοὺς βαδίζωσιν.
(Plutarchus de defect. orac. p. 183; cf. idem de superstit. p. 102; Cicero de legg. I, cap. 11; Seneca epist. 94.)
5. Ἰγνώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει.
(Jamblichus lib. II cap. 21.)
6. Ἐλεύθερον ἀδύνατον εἶναι πάθεσι δουλεύοντα.
(Maximus cap. 3.)
7. Ἐλοῦ βίον ἄριστον· ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἢ συνήθεια ποιήσει.
(Plutarchus de exsilio p. 325; Stobæus Flor. I, 29 Πυθαγόρου.)
8. Ἡ ἐπιστήμη τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς εὐδαιμονία.
(Heraclides Ponticus ap. Clem. Alex. Strom. lib. II pag. 179 ed. Sylb.)
9. Ἡ μέθη μανίας μελέτη.

- (Maximus cap. 30.)
10. Ἰσχύειν τῆ ψυχῆ αἰροῦ μάλλον ἢ τῷ σώματι.
(Stobæus Flor. I, 22 Πυθαγόρου.)
11. Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.
(Stobæus Flor. XXXV, 8 Πυθαγόρου.)
12. Μοῦσαι Σειρήνων ἡδίους.
(Clemens Alex. Strom. I, 127 p. 294 ed. Sylburg; Theodoret. ἑλλην. παθ. θεραπ. Serm. 8 Πυθαγόρου.)
13. Οἱ θεοὶ τῶν κακῶν εἰσιν ἀνάτιοι.
(Jamblichus de vit. Pythag. c. 32; cf. Hierocles apud Stob. Ecl. phys. lib. II cap. 7 tom. II p. 678 ed. Gaisford.)
14. Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς καχοὺς βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς.
(Stobæus Flor. XLVI, 112 Πυθαγόρου.)
15. Οὐκ αἰεὶ καλὸν αἰθερολογεῖν, μελεδωνὸν δὲ εἶναι τῆ πατριδι κάλλιον.
(Pythagoras Epist. ad Anaxim. ap. Diog. Laert. lib. VIII, 50.)
16. Πλοῦτος ἀσθενὴς ἀγκυρα, δόξα ἔτι ἀσθενεστέρη· τὸ σῶμα ὁμοίως, αἱ ἀρχαί, αἱ τιμαί· πάντα ταῦτα ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. Ἵτινες οὖν ἀγκυραὶ δυναταί; φρόνησις, μεγαλοψυχία, ἀνδρεία· ταύτας οὐδεὶς χειμῶν σαλεύει. Οὗτος θεοῦ νόμος, ἀρετὴν εἶναι τὸ ἰσχυρὸν καὶ βέβαιον μόνον, τὰ δ' ἄλλα λῆρον.
(Stobæus Flor. I, 29 Πυθαγόρου.)
17. Οὐχ οὕτω γαλεπὸν ἀμαρτάνειν, ὡς τὸ ἀμαρτάνοντα μὴ ἐξελέγχειν.
(Stobæus Flor. XIII, 34 Πυθαγόρου.)
18. Πάντων γαλεπιωτάτον ἐστὶν ἐγκρατευσμάτων τὸ γλώσσης κρατεῖν.
(Jamblichus de vit. Pythag. cap. 31.)
19. Ῥώμην μεγίστην καὶ πλοῦτον τὴν ἐγκράτειαν κτήσαιο.

ALLE PYTHAGOREORUM SENTENTIE.

1. Inertia immoderata et insatiabilis aut stultitiam aut insignem improbitatem gignit.
2. Quæ facere nefas est, ea facere ne suspectus quidem habearis.
3. Impius est qui personam viri honorati non reveretur et illi honorem habere nescit.
4. Meliores se ipsis homines evadunt, quum deos adeunt eorumque templa ingrediuntur.
5. Linguam ante omnia contineto.
6. Fieri non potest, ut liber sit qui affectibus serviliter indulget.
7. Optimum vitæ genus deligas : id consuetudo tibi snave et jucundum efficiet.
8. Scientia perfectionis virtutum animi beatitudo est.
9. Ebrietas insaniam exercitatio est.
10. Animo quam corpore valere præcepta.
11. Ne multis verbis pauca dicas, sed paucis multa.

12. Musæ Sirenibus sunt jucundiores.
13. Dii malorum non sunt auctores.
14. Qui malos non puniunt, bonos affici injuria volunt.
15. Non semper astrorum et cæli rationes investigare convenit : interdum pulchrius et melius est curas et cogitationes ad patriæ salutem convertere.
16. Divitiæ ancora sunt infirma, gloria etiam infirmior, corpus itidem, magistratus, honores, omnia hæc imbecillo et viribus destituta. Quæ ergo sunt ancoræ firmæ? Prudentia, magnanimitas, fortitudo : eas nulla tempestas agitat. Hæc dei lex est, ut sola virtus potens ac stabilis sit, cætera omnia nugæ et ineptiæ.
17. Non tam difficile est peccare, quam peccantem alium non redarguere.
18. Omnium continentiæ documentorum difficillimum est continere linguam.
19. Continentiam tibi ut maximum robur opesque comparato.

- (Stobæus Florileg. XVII, 12 Πυθαγόρου.)
20. Σαρκὸς ζωνὴ μὴ πεινῶν, μὴ διψῶν, μὴ ῥιγοῦν.
(Stobæus Floril. CI, 13 Πυθαγόρου; cf. Porphyr. Epist. ad Marcell. cap. 30.)
21. Τὰ ἀμαρτήματά σου πειρῶ μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχους.
(Anton. Meliss. cap. 16.)
22. Τὰ ἐπίπονα τῶν ἡδέων μᾶλλον ἡγοῦ συντελεῖν εἰς ἄρετήν.
(Stobæus Flor. I, 26.)
23. Τὰ μὲν δριμέα καὶ πικρὰ ὠφέλιμα· τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.
(Antonius Melissa cap. 78.)
24. Τὰ τῶν φίλων κοινὰ καὶ φιλίαν ἰσότητα.
(Cicero de legg. lib. I cap. 12; cf. Jamblichus de vita Pythag. cap. 29 p. 342 ed. Kiessling.)
25. Ὑπομίνθησε σεαυτὸν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι μέγιστον ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν εἶναι λέγουσιν· ὀλίγοι δὲ εἰσιν οἱ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τοῦτο κτήσασθαι εὐνοήσαντες.
(Stobæus Flor. III, 60 Πυθαγόρου.)
26. Φευκτέον παντάπασι καὶ ἐκκοπτέον ἀσθένειαν μὲν τοῦ σώματος, ἀπαιδευσίαν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀκολασίαν δὲ τῆς γαστροῦς, στάσιμ δὲ τῆς πύλειος, τὴν δὲ διαρρωσίαν ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ κοινή ἀπὸ πάντων τὸ ἀκρατές.
(D. Hieronymus Apolog. 3 adv. Rufin.)
27. Χαῖρε τοῖς ἐλέγχουσί σε μᾶλλον, ἢ τοῖς κολακεύουσιν· ὡς δὲ ἐθρῶν χείρνας ἐκτρέπου τοὺς κολακεύοντάς.
(Anton. Meliss. cap. 52.)
28. Χαλεπὸν πολλὰς δόδους ἅμα τοῦ βίου βαδίζειν.
(Stobæus Flor. I, 27 Πυθαγόρου.)
29. Ἐλεγεν ὁ Πυθαγόρας· γρηῖ σιγῶν ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν.
(Stobæus Flor. XXXIV, 7.)
30. Ψυχῆς πᾶν πάθος εἰς σωτηρίαν αὐτῆς πολεμιώτατον.
(Stobæus Flor. I, 28 Πυθαγόρου.)
31. Ὡν ἡ τύχη κυρία δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι, οὐ δεήσῃ οὐδενός.
(Stobæus Flor. V, 29 Πυθαγόρου in quibusdam codicibus et apud Gesnerum p. 65.)
32. Ὡν τοῦ σώματος ἀπαλλαγείς οὐ δεήσῃ, ἐκείνων καταφρόνει πάντων· καὶ ὧν ἀπαλλαγείς δεήσῃ, πρὸς ταῦτά σοι ἀσχομένῃ θεὸν παρακάλει γίνεσθαι συλλήπτορα.
(Maximus cap. 1.)
33. Αἱ ἡλικίαι πρὸς τὰς ὥρας ὅδε σύμμετροι· παῖς ἔαρ· νεηνίσκος θέρος· νεηνίης φθινόπωρον· γέρον χειμῶν. Ἔστι δὲ αὐτῶ ὁ μὲν νεηνίσκος μειράκιον, ὁ δὲ νεηνίης ἀνὴρ.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 10.)
34. Διαίρεται (ὁ Πυθαγόρας) τὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον οὕτως· παῖς εἴκοσι ἔτεα, νεηνίσκος εἴκοσι, νεηνίης εἴκοσι, γέρον εἴκοσι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 10.)
35. Ὁ μὲν θεὸς εἷς, αὐτὸς δὲ οὐχ, ὡς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμῆσις, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπισκοπῶν πάσας τὰς γενεαίς ἐστὶ, κρᾶσις ἐὼν τῶν ὄλων αἰώνων καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυναμίων καὶ ἐργων, ἀρχὴ ἀπάντων, ἐν, ἐν οὐρανῷ φοιτῆρ, καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχμωσις τῶν ὄλων, κύκλων ἀπάντων κίναςις.

20. Corpus nec famem, nec sitim, nec frigus desiderat.

21. Peccata tua non verbis tegere, sed reprehensionibus curare coneris.

22. Existimes ea, quæ cum labore conjuncta sunt, plus ad virtutem conferre, quam illa quæ suavia sunt.

23. Acris et amara prosunt: dulcia nocent.

24. Amicorum omnia communia et amicitiam æqualitatem (dixit Pythagoras).

25. Memineris, omnes quidem homines virtutem summum bonum putare, sed tamen paucos reperiri, qui summum illud bonum consequi potuerint.

26. Fugienda sunt omnibus modis et tollenda e corpore languor, imperitia ex animo, intemperantia e ventre, e civitate seditio, e domo discordia, et in commune e cunctis rebus incontinentia.

27. Gaude potius iis qui te corripunt, quam qui tibi assentantur; assentatores vero, utpote inimicis deteriores, aversare.

28. Difficile est multas simul vivendi vias ingredi.

29. Pythagoras dicebat: aut oportet silere, aut silentio meliora proferre.

30. Quilibet animi affectus salutis ipsius infestissimus est.

31. Nulla re indigebis quam dare vel auferre fortuna potest.

32. Quibus corpore solutus non indigebis, illa omnia contemne: quibus vero corpore solutus indigebis, iis tibi vacanti deum adiutorem advoca.

33. Ætates istæ anni temporibus respondent: veri puer, ætati adolescens, auctumno juvenis et hiemi senex. Adolescentem vero intelligit puberem, juvenem virum.

34. Humanam ætatem ita distinguit (Pythagoras): puer viginti annos implet, adolescens viginti, juvenis viginti, senex viginti.

35. Deus quidem unus est: non ille autem, ut quidam suspicantur, extra hunc mundi ornatum, sed ipse suæ naturæ inherens totus in toto circulo omnia quæ orta sunt inspicit, sæculorum omnium temperatio, et virtutum operumque ejus opifex, principium omnium, unicum, in cælo lumen, et pater omnium, mens et animatio omnium, circulo omnium motus sive motor.

- (Justinus Martyr Exhort. ad gentes p. 20.)
36. Δεῖ τεκνοποιεῖσθαι· δεῖ γὰρ ἀντικαταλιπεῖν τοὺς θεραπεύοντας τὸν θεόν.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 18.)
37. Μὴ δμύναι θεούς, ἀσχεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιοπίστον παρέχειν.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 22.)
38. Τοὺς πρεσβυτέρους τιμᾶν δεῖν, τὸ προηγούμενον τῷ γρονῶν τιμιώτερον ἡγουμένους.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 22.)
39. Ἀλλήλοισι δμιλεῖν, ὡς τοὺς μὲν φίλους ἐχθροὺς μὴ ποιῆσαι, τοὺς δ' ἐχθροὺς φίλους ἐργάσασθαι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
40. Ἴδιον μηδὲν ἡγεῖσθαι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
41. Νόμῳ βοηθεῖν, ἀνομίᾳ πολυμεῖν.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
42. Αἰδῶ, καὶ εὐλάθειαν ἀσχεῖν· μήτε γέλῳτι κατέχεσθαι, μήτε σκυθρωπάζειν.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
43. Φεύγειν σαρκῶν πλεονασμόν.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
44. Ἐν ὀργῇ μήτε τι λέγειν μήτε πράσσειν.
(Diog. Laert. lib. VIII, 23.)
45. Μνήμην ἀσχεῖν.
(Diog. Laert. lib. VIII, 23.)
46. Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος οἰνόφυλος, πῶς ἂν τοῦ μεθύειν παύσαιτο, ἔφη· Εἰ συνεχῶς θεωρεῖ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πρασσόμενα.
(Anton. et Maximus serm. περὶ μέθης.)
47. Ἀρχὴ δὲ τοι ἤμισυ παντός, ἀπόφθεγμα δ' ἔστι Πυθαγόρου αὐτοῦ.
(Jamblichus de vita Pythag. cap. 29 p. 342 edit. Kiessling.)
48. Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς τί ποιοῦσιν ἄνθρωποι θεοῖς ὅμοιον ἔφη « ἐὼν ἀληθεύουσιν. » Οἱ δὲ μάγοι ἀποφαινόνται τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν, δν Ὡρομάγδην καλοῦσιν, εἰκέναι τὸ μὲν σῶμα φοτὶ τὴν δὲ ψυχὴν ἀληθεῖα.
(Stobæus Flor. XI. 25 Πυθαγόρου.)
49. Πυθαγόρας εἶπεν, εἰσιέναι εἰς τὰς πόλεις πρῶτον τρυφὴν, ἔπειτα κόρον, εἶτα ὕβριν, μετὰ δὲ ταῦτα θλευρον.
(Stobæus Flor. XLIII, 79 Πυθαγόρου.)
50. Οὐδὲν δεῖ τῶν ἀνθρωπίνων συμπτωμάτων ἀπροσδόκητον εἶναι παρὰ τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἀλλὰ πάντα προσδοκᾶν, ὧν μὴ τυγχάνουσιν αὐτοὶ κύριοι ὄντες.
(Jamblichus de vit. Pythag. cap. XXXII pag. 444 Kiessl.)
51. Συμβουλεύειν μηδὲν παρὰ τὸ βέλτιστον τῷ συμβουλευομένῳ· ἱερὸν γὰρ συμβουλή.
(Jamblichus de vit. Pythag. cap. XVIII p. 183 ed. Kiessl.)
52. Ἀγαθὸν οἱ πόνοι· αἱ δὲ ἡδοναὶ ἐκ παντὸς τρόπου κακόν.
(Jamblichus de vit. Pythag. cap. XVIII p. 183 ed. Kiessl.)
53. Ἀρχὴ ἔστιν ἡ περὶ τὸν οἶκον δικαία διάθεσις τῆς ὄλης ἐν ταῖς πόλεσιν εὐταξίας· ἀπὸ γὰρ τῶν οἰκῶν αἱ πόλεις συνίστανται.
(Jamblichus de vit. Pythag. cap. XXX p. 359 ed. Kiessl.)
54. Προνοεῖν δεῖ μᾶλλον φιλοσοφίας ἢ γονέων καὶ

36. Liberi suscipiendi tibi; oportet enim vicissim relinquere numinis cultores.

37. (Pythagoras suis interdicebat) ne per deos jurarent: debere enim unumquemque operam dare, ut se sive lignum exhiberet.

38. Seniores nobis honorandos esse, quod tempore ræcedit, majore honore decorandum existimantibus.

39. Alter altero ita familiariter uti debemus, ut non ex amicis inimicos, sed ex inimicis amicos faciamus.

40. Proprium nihil ducendum.

41. Legibus opem ferendam: iniquitatem debellandam.

42. Verecundiam et pietatem esse colendam: risu æque ac trilitiæ non indulgendum.

43. Fugienda carnis abundantia.

44. Noli quidquam iratus aut dicere aut facere.

45. Exerce memoriam.

46. Pythagoras a vinoso quodam homine interrogatus, quomodo ebrietatem relinqueret, dixit: si sæpe consideraret, quæ per temulentiam fecisset.

47. Principium vero dimidium totius, ipsius Pythagoræ effatum est.

48. Pythagoras interrogatus, quid deo simile facerent homines, Cum vera dicerent, respondit. Cæterum magi maximum deorum, quem Oromagden ipsi vocant, corpore quidem affirmant esse luci similem, animo autem veritati.

49. Pythagoras dixit immigrare in civitates primum luxuriam, deinde satietatem, tum insolentiam, postea exitium.

50. Nihil eorum quæ homini contingere possunt inexpectatum sapientibus accidere oportet, sed quæ in ipso- rum potestate non sunt, omnia expectare debent.

51. Consulenti nos nihil aliud quam optima quæque suadere debemus: sacra enim res est consilium.

52. Utiles sunt labores: noxiæ omnino voluptates.

53. Principium est omnis boni ordinis in civitate justa rei domesticæ dispositio: nam e domibus civitates constant.

54. Oportet nos majori studio philosophiam quam pa-

γεωργίας· ο μὲν γὰρ γονεῖς καὶ γεωργοὶ αἰτιοὶ εἰσι τοῦ ζῆν ἡμᾶς, οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ παιδευταὶ τοῦ εὖ ζῆν καὶ φρονῆσαι, τὴν ὀρθὴν οἰκονομίαν εὐρόντες.

(Jamblichus de vit. Pythag. cap. XXXIV pag. 480 ed. Kiessl.)

65. Φεύγειν μὲν τὸ κακόν, ἰχνεύσαι δὲ καὶ ελεῖν τὸ πάντων ἄριστον, καὶ ἐλόντα αὐτὸ κοινῇ ξυνοικεῖν τὸν ἐπιλοίπον βίον· τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ θεόντως φιλοσοφεῖν.

(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. V pag. 80 ed. Kiessl.)

66. Σχεδὸν ταῖς ἀγωγαῖς διαφέρουσιν οἱ μὲν ἀνθρώποι τῶν θηρίων, οἱ δὲ Ἕλληνας τῶν βραβύρων, οἱ δὲ ἐλεύθεροι τῶν οἰκετῶν, οἱ δὲ φιλόσοφοι τῶν τυγχόντων.

(Jamblichus de vita Pythag. cap. VIII pag. 90 ed. Kiessl.)

67. Ἀναγκαῖόν ἐστι τῶ μὲν ἀνεπιστήμονι μανθάνειν ἅ ταυχάνει ἀγνοῶν τε καὶ οὐκ ἐπιστάμενος, τῶ δὲ μανθάνοντι προσέχειν τῇ τοῦ ἐπισταμένου τε καὶ διδάξει δυναμένου ὑπολήψει τε καὶ δόξῃ· καθόλου δὲ εἰπεῖν ἀναγκαῖον τοὺς σωθησομένους τῶν νέων προσέχειν ταῖς τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ καλῶς βεβιωκότων ὑπολήψεσι τε καὶ δόξαις.

(Jamblichus de vita Pythag. cap. XXXI pag. 409 ed. Kiessl.)

68. Ἀνοήτου ἐστὶ καὶ τὸ πάσῃ καὶ παντὸς δόξῃ προσέχειν, καὶ μάλιστα τὸ τῇ παρὰ τῶν πολλῶν γινομένην.

(Jamblichus de vita Pythag. cap. XXXI pag. 409 Kiessl.)

59. Δεῖ φυτὸν ἡμέρον μῆτε φθείρειν μῆτε σίνεσθαι, ἀλλὰ μῆδὲ ζῶν, ὁ μὲν βλάπτει ἀνθρώπους.

(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)

60. Ἐρωτηθεὶς ποτε ὁ Πυθαγόρας, ὅποτε δεῖ πλησιάζειν; ὅτε βούλει γενέσθαι σαυτοῦ ἀσθενέστερος.

(Diogenes Laertius lib. VIII, 9.)

61. Ἐλεγον οἱ Πυθαγόρειοι, μὴ εἶναι πρὸς πάντας πάντα βητά.

(Diogenes Laertius lib. VIII, 15.)

62. Ξενόφιλος ὁ Πυθαγορικὸς ὑπὸ τινος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν μάλιστα τὸν υἱὸν παιδεύσειεν, εἶπεν· εἰ πόλεως εὐνομούμενης γενηθεῖη.

(Diogenes Laertius lib. VIII, 16.)

63. Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς, πῶς δεῖ ἀγνωμονοῦση πατρίδι προσφέρεσθαι, εἶπεν, ὡς μητρί.

(Stobæus Flor. XXXI, X 25.)

64. Τοὺς ἀδικήσαντας μὴ πρᾶττε δίκας, ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἰδίας ταπεινοῦσθαι κακίας.

(Antonius et Maximus serm. de ira et excandescencia pag. 330.)

65. Ὁ Πυθαγόρας πρὸς τοῖς ἄλλοις παρήγγελλε τοῖς μανθάνουσι σπανίως μὲν δυνύναι, χρησαμένους δὲ τοῖς θεοῖς πάντως ἐμμένειν καὶ πρὸς τέλος ἔχειν ὑπὲρ ὧν ἂν τις ὁμῶση πραγμάτων.

(Diodorus Siculus lib. X. fragm. 16.)

66. Ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας παρήγγελλε πρὸς τοὺς θεοὺς προσίεναι τοὺς θύοντας μὴ πολυτελεῖς, ἀλλὰ λαμπρὰς καὶ καθαρὰς ἔχοντας ἐσθλῆτας, ὁμοίως δὲ μὴ μόνον τὸ σῶμα καθαρὸν παρεχόμενος πάσης ἀδίκου πράξεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἀργεῦουσιν.

(Diodorus Siculus lib. X fragm. 21.)

rentes et agriculturam complecti : parentes enim et agricolæ id tantum efficiunt, ut vivamus, philosophi autem et præceptores ut bene vivamus et sapiamus, quoniam rectam rerum administrationem excogitarunt.

55. Malum fugere omniumque optimum investigare et eligere idque electum per reliquam vitam constanter tueri oportet : hoc vero nihil aliud est, quam ita, ut decet, philosophari.

56. Institutione fere fit, ut homines bestiis, Græci barbaris, liberi servis et philosophi plebejis præsent.

57. Necessè est ignarum discere quæ ignorat ac nescit, discentem autem animum advertere ad opinionem sententiamque ejus qui gnarus est et docendi facultatem habet, omnino vero oportet juvenes, quibus salus sua curæ est, attendere, quid seniores hominesque vita recte acta clari senserint opinatique sint.

58. Insipientis est omni cujuslibet hominis opinionem animum intendere ac præcipue vulgi opinionibus moveri.

59. Stirpem sativam neque corrumpi neque vitari oportet, ac ne animal quidem, quod hominibus non nocet, lædi par est.

60. Interrogatus quodam tempore Pythagoras, quando esset concumbendum, Tunc, inquit, cum te ipso infirmior fieri vis.

61. Pythagorei dicebant, non esse omnibus omnia apertenda.

62. Xenophilus Pythagoricus interrogatus a quodam, quo pacto optime filium erudiret, respondit, Si civitatis bonis legibus temperatè civis fieret.

63. Pythagoras interrogatus, quomodo oporteret se gerere erga patriam ingratham : Ut erga matrem, respondit.

64. Ab iis qui injuriam fecerunt ne sumito pœnam; satis enim est illos suo premi malo.

65. Pythagoras super cætera discipulis suis præcipiebat, ut ad jurandum raro accederent, ubi vero semel jurassent, ut prorsus sacramenti fidem servarent eaque quæ interposito jurejurando polliciti essent, ad finem adducerent.

66. Idem Pythagoras monebat, ut sacrificantes non pretiosis, sed candidis et mundis vestibus amicti deos adirent, neque solum corpus purum ab omni labe ac scelere, verum mentem quoque castam conservarent.

ΣΥΜΒΟΛΑ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΑ.

Καὶ μὴν οὐδέν ἐστιν οὕτω τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας ἴδιον, ὡς τὸ συμβολικόν· εἶον ἐν τελετῇ μεμιγμένον φωνῇ καὶ σιωπῇ διδασκαλίας γένος, ὥστε μὴ λέγειν· αἰίσω ξυνετοῖσι, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις, ἀλλ' αὐτόθεν ἔχειν φῶς καὶ χαρακτῆρα τοῖς συνήθεσι τὸ φραζόμενον, τυφλὸν δὲ καὶ ἄσημον εἶναι τοῖς ἀπείροις. Ὡς γὰρ ὁ ἀναξ' ὁ ἐν Δελφοῖς οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, οὕτω τῶν Πυθαγορικῶν συμβόλων καὶ τὸ φράζεσθαι δοκῶν κρυπτόμενόν ἐστι καὶ κρυπτεσθαι νοούμενον.

(Stobæus Flor. V, 72 Πυθαγορικά. Posui βεβήλοις pro codicum lectione βέβηλοι. Conf. Fragm. Orph. 1.)

1. Ἐπὶ χοῖνικος μὴ καθίζειν.

Τουτέστι, φεύγειν ἀργίαν καὶ προνοεῖν ὅπως τὴν ἀναγκαίαν παρασκευάσωμεν τροφήν (Plutarch. περὶ παιδῶν ἀγωγ. cap. 17). ἢ ἐν ἴσῳ τοῦ ἐνεστώτος φροντίδα ποιῆσθαι καὶ τοῦ μέλλοντος· ἢ γὰρ χοῖνιξ ἡμερήσιος τροφή (Diog. Laërt. lib. VIII, 18). ἢ μὴ σκοπεῖν τὰ ἐφ' ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιούσαν αἰεὶ προσδέχεσθαι (Athenæus lib. X p. 452. E). ἢ διδάσκει αἰεὶ τι τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον καταλιπεῖν, καὶ τῆς αὔριον ἐν τῇ σήμερον μνημονεύειν.

(Plutarchus Sympos. lib. VII cap. 4, tom. XI p. 302 ed. Hutten. Cf. Jamblichus Adh. ad Philos. cap. 21.)

2. Ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν.

Ἄντι τοῦ πᾶσαν πλεονεξίαν φεύγειν καὶ στυγεῖν,

ζητεῖν δὲ τὸ ἴσον τῆς τε δικαιοσύνης πλείστον ποιῆσθαι λόγον καὶ μὴ ταύτην ὑπερβαίνειν.

(Athenæus lib. X p. 452. D. Plutarchus de educ. lib. cap. 17, tom. VII p. 47 ed. Hutten. Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)

3. Μὴ πολλοῖς ἐμβάλλειν δεξιάν.

Τουτέστι μὴ πολλοὺς ποιῆσθαι φίλους, μηδὲ πολύκοινον μηδὲ πάνδημον ἀσπάζεσθαι φίλιαν.

(Plutarchus de amic. multitud. tom. VII. p. 296 ed. Hutten. Cf. Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)

4. Καρδίαν μὴ ἐσθίειν.

Τουτέστι μὴ τὴν ψυχὴν ἀνίας καὶ λύπαις κατατῆκειν, ἢ ἀλυπίαν ἄσκειν.

(Suidas in v. Πυθαγόρας et Athenæus lib. X pag. 452. D. Similiter Jamblichus Adh. ad philos. cap. 21 : καρδίαν μὴ τρώγε.)

5. Κυάμιον ἀπέχεσθαι.

Τουτέστιν ὅτι οὐ δεῖ πολιτεῦσθαι· κυαμευταὶ γὰρ ἦσαν ἔμπροσθεν αἱ ψηφοφορίαι, δι' ὧν πέρας ἐπετίθεισαν ταῖς ἀρχαῖς.

(Plutarchus de educ. lib. c. 17, tom. VII p. 47 seq. ed. Hutten. Conf. A. Gell. lib. IV cap. 11 et Cic. de divin. lib. I. Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)

6. Μὴ γεύεσθαι μελανούρων.

Τουτέστι μὴ συνδικτριβεῖν μέλατιν ἀνθρώποις διὰ κακοῦθιαν.

(Plutarchus de educ. lib. c. 17 p. 47 ed. Hutten.) Μελανούρων ἀπέχου· γρονθίων γὰρ ἐστι θεῶν. (Jamblichus Adhort. ad Philos. cap. 21.)

SYMBOLA PYTHAGORICA.

Atqui nihil ita proprium est philosophiæ Pythagoricæ, ut symbolicum illud doctrinæ genus, quod velut in sacrorum initiatione voce et silentio permixtum est, ut non sit opus præmonere : « *Cantabo doctis, claudatur porta profanis,* » sed ut statim quodlibet dictum exercitatis luceni naturamque suam ostendat, imperitis vero cæcum sit et obscurum. Quemadmodum enim Delphicus Apollo non perspicue dicit, neque abscondit, sed significat, secundum Heraclitum : sic e Pythagoricis symbolis et id quod dici videtur, absconditur, et quod abscondi videtur, intelligitur.

1. Chœnici ne insideas.

Hoc est, fugiendam esse desidiam et prospiciendum, ut victum necessarium paremus. — vel : Ex æquo præsentis et futuri agendam esse curam. Chœnix enim diurnæ esæe mensura est. — vel : Non curanda esse quæ sunt in diem, sed semper proximum diem expectandum esse. —

vel : Docet nos semper ex præsentibus aliquid in futurum relinquere et crastini diei hodie meminisse.

2. Stateram ne transgrediaris.

Pro eo, quod est : Omnem avaritiam fugias ac detesteris ; quæras autem quod æquum est, maximamque justitiæ rationem habeas, fines ejus non excedens.

3. Ne multis dextram injicias.

Id est, Ne multos facias amicos, neve promiscuam et vulgarem amicitiam amplectaris.

4. Cor ne edito.

Id est, Ne excuris animum mœrore et tristitia, vel : Vacuitatem doloris exerceas.

5. A fabis abstineto.

Hoc est, vita rempublicam. Nam fabarum ope suffragia olim ferebant, per quæ rerum civitatis administratoribus magistratum abrogabant.

6. Noli gustare pisces nigra cauda instructos.

Hoc est, Ne converseris cum hominibus nigris ob morum pravitatem. — vel : Ab eo quod nigram caudam habet abstineto : nam inferorum deorum est.

7. Ὁμορφους χελιδόνας μὴ ἔχειν ἢ χελιδόνα ἐν οἰκίᾳ μὴ ἔχειν.
Τουτέστι λάλον καὶ ψίθυρον καὶ πρόγλωσσον ἄνθρωπον, μὴ δυνάμενον στέγειν, ὧν ἂν μετάσχη, μὴ δέγεσθαι.
(Clemens Alexandrinus Stromat. lib. V p. 239; cf. Plutarch, Sympos. lib. VIII cap. 7; Jamblichus Adh. ad philos. cap. 21.)
8. Πῦρ μαχαίρα μὴ σκαλεύειν.
Ἄντι τοῦ μὴ ἐρεθίζειν θυμούμενον (οὐ γὰρ προσήκει) ἀλλ' ὑπείκειν οἷς ὀργιζομένοις.
(Plutarchus de educ. lib. c. 17, tom. VII. p. 47 ed. Hutten; cf. Athenæus lib. X p. 452. D; Lucianus ver. hist. p. 157; Suidas v. Anaximander Miles. jun; Jamblichus Adhort. ad phil. cap. 21.)
9. Σιτίον εἰς ἀμίδα μὴ ἐμβάλλειν.
Ἐπισημαίνει γὰρ, ὅτι εἰς πονηρὰν ψυχὴν ἀστέιον λόγον ἐμβάλλειν οὐ προσήκει. Ὁ μὲν γὰρ λόγος τροφή διανοίας ἐστὶ τοῦτον δ' ἀκάθαρτον ἢ πονηρίᾳ ποιεῖ τῶν ἀνθρώπων.
(Plutarchus de educ. lib. c. 17, tom. VII p. 48 ed. Hutten.)
10. Τῆς χύτρας ἀρθείσης ἀπὸ τοῦ πυρός, τὸν ἐν τῇ σποδῷ τύπον μὴ ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συγγεῖν. ἢ χύτρας ἔχνος συγγεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ.
Οὐ τὸν τύπον ἀφανίζει μόνον δεῖν ἠνίττετο, ἀλλὰ μὴδὲ ὀργῆς ἔχνος ἀπολιπεῖν ἐπὶ δὲ ἀναξέσασα παύσεται, καθίστασθαι αὐτὴν καὶ πᾶσαν ἀπαλείφειν μνησικακίαν.
(Clemens Alexandrinus Strom. lib. V p. 239. Cf. Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
11. Εἰς ἱερὸν ἀπιὼν προσκυνῆσαι, μὴδὲν ἄλλο μεταξὺ βιωτικῶν μῆτε λέγε μῆτε πράττει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
12. Ὅδοῦ πᾶρεργον οὔτε εἰσιτητέον εἰς ἱερὸν οὔτε

προσκυνητέον τοπαράπαν, οὐδ' εἰ πρὸς ταῖς θύραις αὐταῖς παριὼν γένοιτο.

- (Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
13. Ἄνυπόδητος οὕτε καὶ προσκύνει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
14. Τὰς λεωφόρους ὁδοὺς ἐκκλίνων διὰ τῶν ἀτραπῶν βάδιζε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
15. Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἐπόμενος.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
16. Ἄνεμον πνεοντων τὴν ἡχώ προσκύνει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, cujus hæc est explicatio : καὶ αὐτὸ τῆς θείας σοφίας ἐστὶ γνώρισμα· αἰνίττεται γὰρ, ὡς δεῖ τῶν θείων οὐσιῶν κατὰ δύναμιν τὴν ὁμοίότητα ἀγαπᾶν, καὶ ὅταν ἐνεργῶσι, τὸν σύμφωνον πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν λόγον μετὰ μεγάλης σπουδῆς τιμᾶν τε καὶ σέβειν. At Lil. Gyraldus sic exponit, ut dicat : cum venti flant i. e. cum turbarum civilium procellæ existunt, tum fugiendum esse sapienti urbium strepitum et quaerenda loca deserta ac solitaria, ubi nihil auditurus sit, nisi echo, vocis suæ imaginem.)
17. Ὅξίδα ἀπὸ σεαυτοῦ ἀπόστρεψε πᾶσαν.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, qui annotat : τοῦτο φρονήσει χρῆσθαι παρακελεύεται καὶ μὴ θυμῷ· τὸ μὲν γὰρ ὄξυ τῆς ψυχῆς ὅπερ θυμὸν καλοῦμεν, λόγου καὶ φρονήσεως ἐστέρηται· ζεῖ γὰρ δ θυμός, ὥσπερ λέβης πυρὶ θαλπόμενος . . . καὶ τὸ πάθος οὖν τοῦτο λογισμῷ πιέζειν χρῆ.)
18. Ἄνδρὶ ἐπανατιθεμένῳ μὲν φορτίον συνέπαιρε, μὴ συγκαθαίρει δὲ ἀποτιθεμένῳ.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, qui explicat : μὴ γίγνονο μῆτε σαυτῷ μῆτε ἄλλω βραθυμίας καὶ μαλθακῆς διαίτης αἰτίας· πόνῳ γὰρ πᾶν χρῆμα ἀλώσιμον. Porphyr. vit. Pythag.

7. Hirundines sub eodem tecto ne habeas, vel : Hirundinem domi ne habeto.

Hoc est, loquacem, susurrone et garrulum hominem qui non potest continere quæ ipsi communicata sunt, ne recipias.

8. Ignem gladio ne fodias.

Pro eo quod est, ira exacerbata noli lacessere (neque enim decet), sed iratis cede.

9. Cibum in matulam ne injicito.

Significat enim sermonem elegantem in pravum animum demitti non decere. Est enim sermo animi cibus, quem cibum immundum humana reddit perversitas.

10. Olla ab igne remota ne relinquis ejus figuram in cinere, sed confundas. vel : Ollæ vestigium in cinere confundas.

Tecte significabat non modo abolendam speciem, sed ne

vestigium quidem iræ relinquendum esse. Cum autem defervisset, eam sedandam atque omnem injuriæ memoriam delendam esse.

11. In templum adoratum abiens ne quid aliud interea, quod ad vitam pertineat, vel dicito vel facito.

12. Obiter neque ingrediendum est templum, neque omnino adorandum, ne tum quidem, si ad ipsas fores præteriens veriseris.

13. Discalceatus sacra facito et adorato.

14. Publicas vias declinans per semitas ingreditor.

15. Linguam ante omnia contineto diis obsequens.

16. Ventorum spirantium sonum repercussum adorato.

17. Acetabulum omne a te avertito.

18. Onus suscipientem sublevato, ne sublevato deponentem.

- cap. 42 : παρῆνει μηδενὶ πρὸς ἄστωνην, ἀλλὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πόρους συμβάλλειν.)
19. Εἰς μὲν ὑπόδησιν τὸν δεξιὸν πόδα προπάρεγε, εἰς δὲ ποδόνιπτρον τὸν εὐώνυμον.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21. Idem vit. Pythag. cap. 18 pag. 178 ed. Kiessl.)
20. Περὶ Πυθαγορείων ἀνευ φωτὸς μὴ λάλει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21; id est, qui de Pythagoreorum mysteriis loquitur, mentis lumine indiget.)
21. Ἀποδημῶν τῆς οἰκίας μὴ ἐπιστρέφου. Ἐρινύες γὰρ μετέργονται.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21. Similiter Plutarchus de educ. lib. c. 17 : μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἐπὶ τοὺς ὄρους ἔλθόντας, τούτεστι μέλλοντας ἀποθνήσκειν καὶ τὸν ὄρον τοῦ βίου πλησίον ὄντα ὀρώντας φέρειν εὐκόλως καὶ μὴ ἀθυμεῖν. Diogenes Laert. VIII, 17 : διὰ δὲ τοῦ εἰς ἀποδημίαν βαδίζοντα μὴ ἐπιστρέφεσθαι παρῆνει τοῖς ἀπαλλακτομένοις τοῦ βίου μὴ ἐπιθυμητικῶς ἔχειν τοῦ ζῆν, μηδὲ ἐπὶ τῶν ἐνταῦθα ἡδονῶν ἐπάγεσθαι. Postrema Jamblichus interpretatur : μετάνοια γὰρ ἐκ τούτου πολλή σοι παρέψεται . . . τὴν δὲ μετάνοιαν Ἐρινυὸν μετωνόμασεν.)
22. Πρὸς ἥλιον τετραμμένος μὴ οὖρει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, qui exponit : μὴ ζωῶδες τι ποιεῖ καὶ βοσκματώδες.)
23. Δαδίῳ θῶκον μὴ ἀπόμασσε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21. Sed Diogenes Laertius lib. VIII, 17 : ἐλαδίῳ θῶκον μὴ ἀμόργουσαι.)
24. Ἀλεκτρυόνα τρέφε μὲν, μὴ θῦε δέ· μῆνη γὰρ καὶ ἧλίῳ καθιέρωται.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
25. Γαμφώνυχον μηδὲν παράτρεφε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21; Mich. Apostolius Proverb. Centur. V, 93 : γαμφώνυχας μὴ τρέφειν ἀντὶ τοῦ ἄρπαγας φεύγειν. Sic etiam Dacerius accepit in hunc modum interpretans : « Ne souffrez pas dans votre
- maison des gens qui ne sont pas fidèles, des voleurs. »)
26. Ἐν ὄφῳ μὴ σχίζε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, i. e. noli in philosophiæ studio minutissima quaerere perquirere.)
27. Δακτύλιον μὴ φόρει.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21, qui addit : φιλοσόφει, φησίν, ὡς ἀληθῶς, καὶ χιώριζε τοῦ περικειμένου δεσμοῦ τὴν ψυχὴν μελέτη γὰρ θανάτου καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἡ φιλοσοφία. At Plutarchus de educ. lib. c. 17 p. 47 : μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον, ὅτι δεῖ τὸν βίον ἐλεύθερον ἐπιτηδεύειν, καὶ μηδενὶ δεσμοῦ προσάπειν αὐτόν.)
28. Θεοῦ τύπον μὴ ἐπίγλυφε δακτύλιῳ.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21 : τούτεστι φιλοσόφει καὶ ἀσωμάτους πρὸ παντός ἡγοῦ θεοῦς ὑπάρχειν . . . μὴ νόμιζε δὲ μορφαῖς αὐτοὺς κεχρῆσθαι, ὅσαι εἰσὶ σωματικά· μηδὲ προσδέχεσθαι ὑποστάσει ὑλικῇ, καὶ ὅταν δεσμοῦ ὑλικῷ σώματι, ὡσπερ τὰ ἄλλα ζῶα. Porphyrius vit. Pythag. cap. 43 : θεῶν τε εἰκόνας ἐν δακτυλίοις μὴ φορεῖν, τούτεστι τὴν περὶ θεῶν δόξαν καὶ λόγον μὴ πρόχειρον μηδὲ φανερόν ἔχειν, μηδ' εἰς πολλοὺς φέρειν.)
29. Παρὰ λύγρον μὴ ἐσοπτρίζου.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
30. Περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστὸν ἀπίσται, μηδὲ περὶ θεῶν δογμάτων.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
31. Ἄσχετόν γελέωτι μὴ ἔχεσθαι.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
32. Παρὰ θυσίᾳ μὴ ὄνυχιζου.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
33. Στρωμάτων ἐξαναστάς συνέλπισε αὐτά, καὶ τὸν τύπον συστόρνυε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21. Sed Diogenes Laertius VIII, 17 habet : τὰ στρώματα αἰεὶ συνδεδεμένα ἔχειν.)
34. Ἐγκέφαλον μὴ ἔσθιε.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)

19. Ad calceos subligandos dextrum pedem prius afferto, ad lavandum sinistrum.

20. De Pythagoreis sine lumine ne loquitur.

21. Peregre abiens ne revertitor : nam Furiae subsequuntur.

22. Ad solem conversus ne mejito.

23. Facula sedem ne abstergito.

24. Gallum alito quidem, at ne immolato : nam lunæ et soli consecratus est.

25. Ne quid eorum, quæ curvos unguis habent, alito.

26. In via ne scindito.

27. Annulum ne gestato.

28. Dei imaginem anulo ne insculpto.

29. Ad lucernam speculum ne inspicio.

30. Neque de diis neque de doctrina sacra quidquam tam admirabile dicitur, ut ei fides sit deroganda.

31. Cachinno ne indulgeto.

32. Inter sacrificandum unguis ne præcidito.

33. Stragula, ubi surrexeris, convolvito corporisque vestigium complicatione deleta. *vel* : Stragula semper in unum quasi fasciculum coilligata et tanquam iter facturus convasata nos habere decet.

34. Cerebrum ne edito.

35. Αποκαρμιάτων σῶν καὶ ἀποφυγισμάτων κατὰ πτερεῖ.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
36. Ἐρυθρίνον μὴ προσλαμβάνου.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
37. Χρυσὸν ἐχούση μὴ πλησιάζε ἐπὶ τεκνοποιῖα.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
38. Προτίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα τοῦ σχήματος καὶ τριώβολου.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21. Posui τοῦ σχήματος καὶ τριώβολου pro vulgata lectione τὸ σχῆμα καὶ τριώβολου cuius loco codex Cizensis habet τοῦ σχῆμα καὶ τριώβολου.)
39. Μολόγην ἐπιφύτευσ μέν, μὴ ἔσθιτε δέ.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
40. Ἐμφύγων ἀπέχου.
(Jamblichus Adhort. ad philos. cap. 21.)
41. Στέφανον μὴ τίλλειν.
(Porphyrius de vit. Pythag. p. 74 ed. Kiessling.): τούτεστι τοὺς νόμους μὴ λυμαίνεσθαι· στέφανοι γὰρ πόλεων οὔτοι.)
42. Σπονδὰς ποιείσθαι τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὔς τῶν ἐκπιματων.
(Porphyrius de vit. Pythag. p. 74 ed. Kiessling.)
43. Μήτταν ζῆφου μὴ ἐσθίειν.
(Hierocles Comm. in aur. carm. vs. 67-69 cap. 26.)
44. Ὀνησιμαίων ἀπέχεσθαι.
(Hierocles Comm. in aur. carm. vs. 67-69 cap. 26.)
45. Τὸν ἄλα παρατίθεσθαι.
(Diogenes Laertius VIII, 35.)
46. Ἄρτον μὴ καταγνύειν.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 16; Diogenes Laertius lib. VIII, 35.)
47. Ὀδόντας μὴ καταγνύειν.
(Olympiodorus ad Plat. Phædon.)
48. Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένος μὴ λάλει.
(Olympiodorus ad Plat. Phædon.)
49. Μὴ καθεύδειν ἐν μεσημβρίᾳ.
(Olympiodorus ad Plat. Phædon. qui habet μὴ δεῖ καθεύδειν, quod ferri non potest.)
50. Ὠδαῖς χρῆσθαι πρὸς λύραν.
(Jamblichus vit. Pythag. cap. 25 pag. 238 ed. Kiessl.)
51. Ἄνευ προστάγματος τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τῆς φρουρᾶς μὴ ἀναχωρεῖν.
(Olympiodorus ad Plat. Phædonem; Cicero Cat. Maj. cap. 20.)
52. Τὸ ἐφθὸν οὐκ ἐποπτεῖν.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 28. h. e. interprete Gyraldo: «mansuetudinem et benignitatem in iram ne vertas. Mitia enim elixa esse dicuntur, assa vero et tosta immitia et incitantia ad iracundiam.»)
53. Ὅζειαν μάχαιραν ἀποστρέφειν.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 28. Alii legunt ἀποστρέφου. Dacerius explicat: «hominem maledicum fugito.»)
54. Τὰ πίπτοντα ἀπὸ τῆς τραπέζης μὴ ἀναιρεῖσθαι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 34; Suidas v. Πυθαγόρας. Addit Diogenes: ὑπὲρ τοῦ ἐθίξεσθαι μὴ ἀκολάστως ἐσθίειν, ἧ ὅτι ἐπὶ τελευτῇ τινος Ἀριστοφάνης δὲ τῶν ἡρώων φησὶν εἶναι τὰ πίπτοντα, λέγων ἐν τοῖς Ἑρωσι· μὴ γεύεσθ' ἄτ' ἂν καταπέση τῆς τραπέζης ἐντός (leg. ἐκτός). Quocum concinit Athenæus lib. X ita scribens: τοῖς δὲ τελευτηχηκόσι τῶν φίλων ἀπένεμον τὰ πίπτοντα τῆς τροφῆς ἀπὸ τῶν τραπέζων.)
55. Ἄπεχου καὶ σοροῦ κυπαρισίνης.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 28 p. 326 ed. Kiessl.)
56. Τοῖς μὲν οὐρανίοις περισσὰ θύειν, ἄρτιζ δὲ τοῖς γηθονίοις.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 28 p. 326 ed. Kiessl. Nam impar numerus, imprimis ter-

35. Crinium et unguium tuorum præsegmina conspuito.
36. Rubellionem ne adhibeto.
37. Ad feminam divitem ne accedito sobolis procreandæ causa.

38. Præopta figuram in pulvere descriptam ejusque mensuram magistratuum dignitati et triobolo (i. e. litterarum studia republicæ administrationi præfer).

39. Malvam insuper serito quidem, sed ea ne vescitor.
40. Ab animantibus abstineto.

41. Noli vellere coronam.

42. Libamenta diis juxta poculorum ansas solvenda sunt.

43. Animalis vulvam ne comedito.

44. A morticinis abstineto.

45. Salem apponito.

46. Panem ne frangito

47. Dentes ne frangito.

48. Ad solem conversus ne loquitor.

49. Meridie ne dormito.

50. Carminibus utendum ad Iyram.

51. Injussu imperatoris (id est, dei) de præsidio et statione (vitæ) ne decedas.

52. Quod elixum est, ne assato.

53. Gladium acutum avertito.

54. Quæ a mensa deciderunt, ne tollito.

55. A loculo espresso abstineto.

56. Celestibus imparia sacrificato, inferis vero paria.

narius, quod dividi non posset, perfectior ideoque deorum caelestium majestati convenientior Pythagoreis visus est.)

57. Μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτιμῶτων.
(Plutarchus Num. cap. 14, vol. I p. 172 ed. Hutten.)
58. Ἄτερ ἀλφίτων μὴ θύειν.
(Plutarchus Num. cap. 14, qui de hoc et præcedenti symbolo ait : ταῦτα τὴν γῆς ἐξημέρισιν ἔοικε διδάσκειν, ὡς μόριον εὐσεβείας οὔσαν.)
59. Προσκυνεῖν περιστρεφόμενους.
(Plutarchus Num. cap. 14 hæc adjiciens : ἡ δὲ περιστροφή τῶν προσκυνούντων λέγεται μὲν ἀπομίμησις εἶναι τῆς τοῦ κόσμου περιφορᾶς· δόξειε δ' ἂν μᾶλλον ὁ προσκυνῶν, ἐπεὶ πρὸς ἕω τῶν ἱερῶν βλεπόντων ἀπέστραπται πρὸς τὰς ἀνατολάς, μεταβάλλειν ἑαυτὸν ἐνταῦθα, καὶ περιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, κύκλον ποιῶν καὶ συνάπτων τὴν ἐπιτελείωσιν τῆς εὐχῆς δι' ἀμφοῖν. Εἰ μὴ νῆ Δία τοῖς Αἰγυπτίοις τροχοῖς αἰνίττεται τι καὶ διδάσκει παραπλήσιον ἢ μεταβολὴ τοῦ σχήματος, ὡς οὐδενὸς ἐστῶτος τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὅπως ἂν στρέφη καὶ ἀνελίττη τὸν βίον ἡμῶν ὁ θεός, ἀγαπᾶν καὶ δέχεσθαι προσῆκον.)
60. Καθῆσθαι προσκυνήσαντας.
(Plutarchus Numa cap. 14 : τὸ δὲ καθέζεσθαι προσκυνήσαντας οἰωνισμόν εἶναι λέγουσι τοῦ βεβαιότητά ταῖς εὐχαῖς καὶ διαμονὴν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιγίνεσθαι. Λέγουσι δὲ καὶ πράξεων διορισμὸν εἶναι τὴν ἀνάγκασιν· ὡς οὖν τῇ προτέρᾳ πράξει πέρασ ἐπιτιθέντας καθέζεσθαι παρὰ τοῖς θεοῖς, ἵνα ἐτέρως πάλιν ἀρχὴν παρ' ἐκεῖνων λάβωσιν. Δύναται δὲ καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις ὁμολογεῖν, ἐθίζοντος ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου μὴ ποιῆσθαι τὰς πρὸς τὸ θεῖον ἐντεύξεις ἐν ἀσχαλίᾳ καὶ παρέργως, οἷον σπεύδοντας, ἀλλ' ὅταν χρόνον ἔχωμεν καὶ σχολὴν ἄγωμεν.)
61. Ὅταν βροντᾶ, γῆν θιγεῖν.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 28.)
62. Ἐν, δύο.
(Jamblichus l. c. Plutarchus de Iside et Osir. pag. 112, qui unitatem Apollinem, bi-

- narium numerum Dianam a Pythagoreis vocari tradit. Sed non male Dacerius hæc de duobus principiis, Deo et materia, dicta esse existimat. Cf. Diog. Laert. VIII, 25.)
63. Μὴ ἐσθίειν ἐπὶ οἴφρου.
(Plutarchus de Iside et Osir. cap. 10, tom. IX. pag. 112 ed. Hutten.)
64. Φοίνικα μὴ φυτεύειν.
(Plutarchus de Iside et Osir. cap. 10, tom. IX p. 112 ed. Hutten.)
65. Φυτόν ἡμερον μῆτε φθίνειν μῆτε σίνεσθαι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 23.)
66. Ἐγεμυθίαν ἀσκεῖν.
(Clemens Alexandrinus Strom. V p. 559 ed. Sylb.)
67. Ἰχθύων μὴ γεύεσθαι.
(Clemens Alexandrinus Strom. V p. 559 ed. Sylb.)
68. Ἐπὶ γῆς μὴ πλεῖν.
(Clemens Alexandrinus Strom. V p. 559 ed. Sylb. Ἐπὶ γῆς μὴ πλεῖν Πυθαγόρειόν ἐστι σύμβολον· δηλοῖ δὲ τὰ τέλη καὶ τὰ ὅμοια τῶν μισθωμάτων, παραχρῶδη καὶ ἀστατα ὄντα, παραιτεῖσθαι δεῖν. Διὰ τοῦτό τοι ὁ λόγος τοὺς τελώνας λέγει δυσκόλως σωθήσεσθαι.)
69. Οὐδὲ εἰς περιβρανθήριον ἐμβάπτειν, οὐδὲ ἐν βαλανεῖω λούεσθαι.
(Jamblichus vit. Pyth. cap. 18 p. 178 ed. Kiessl.)
70. Μετὰ φωνῆς εὐχεσθαι.
(Clemens Alexandrinus Strom. IV p. 543 ed. Sylb. Τί τοίνυν οἱ Πυθαγόρειοι βουλούμενοι μετὰ φωνῆς εὐχεσθαι κελεύουσιν; ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὦντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῆ φηγομένων ἐπαίειν, ἀλλ' ὅτι δικαίως ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχάς, ἅς οὐκ ἂν τις αἰδεσθεῖη ποιῆεσθαι πολλῶν συνειδότων.)
71. Ἐνα γενέσθαι καὶ τὸν ἄνθρωπὸν δεῖ.
(Clemens Alexandrinus Strom. lib. IV p. 535 : μυστικῶς καὶ τὸ Πυθαγόρειον ἐλέγετο, ἕνα γενέσθαι καὶ τὸν ἄνθρωπον δεῖν. Videtur autem unum appellare Deum et mentem. In hanc sententiam Diogenes Laertius lib. VIII

57. E vitibus non putatis noli diis libare.

58. Noli sine farina sacrificare.

59. Circumactos adorare oportet.

60. Precibus absolutis sedendum est.

61. Cum tonat, terram tangito.

62. Unum, duo.

63. In curru ne comedito.

64. Palmam ne plantato.

65. Plantam sativam neque excidendam esse neque corumpendam.

66. Silentium obtine.

67. Pisces ne gustato.

68. In terra ne naviges.

69. Nec in aquali intingendum, nec in balneo lavandum.

70. Clara voce precandum.

71. Unum oportet hominem quoque fieri.

25 : ἀρχὴν μὲν τῶν ἀπάντων μονάδα, ἐκ δὲ τῆς
μονάδος ἀόριστον δυάδα ὡς ἂν ὕλην τῇ μονάδι
αἰτίῳ ὄντι ὑποστῆναι. Sic et Plutarchus Plac.
phil. 1, 3 ubi de Pythagora disserit : πάλιν

δὲ τὴν μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα ἐν ταῖς ἀρ-
χαῖς σπεύδει εἰ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν ἢ μὲν ἐπὶ τὸ ποιη-
τικὸν αἴτιον, ὅπερ ἐστὶ νοῦς ὁ θεός, ἢ δ' ἐπὶ τὸ πα-
θητικὸν τε καὶ ὕλικόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ βραχὺς κόσμος.)

PYTHAGOREORUM SYMBOLA

QUÆDAM ET PRÆCEPTA MYSTICA

E CODICIBUS MANU EXARATIS PETITA ET A LIL. GYRALDO LATINE VERSA.

1. *Sepiam piscem noli edere*, id est, res confortas ac difficiles ne suscipito, quas ubi tenere tibi visus fueris, e manibus elabentur.
2. *In limite non consistendum*, id est ambiguae sententiæ non immorandum.
3. *Progredienti gregi de via decedendum*, i. e. multitudinai non est occurrandum.
4. *Mustela e transverso offensa redeundum*, i. e. fugiendi delatores. Nam mustelam ore parere affirmant.
5. *Arma a muliere subministrata rejicienda*, i. e. quæ ira et vindicta suppeditant, non sunt facienda: eis enim affectibus maxime obnoxia sunt feminae.
6. *In tenebris sine vestitu aliquo non ambulandum*, i. e. nudam et apertam sententiam in obscuris rebus non proferendam.
7. *Rectum pedem promovendum*, i. e. recta esse [del.] et justa pronuntianda.
8. *In poculi fundo noli quidquam reliquum facere*, i. e. artes quas cœperis exhauri.
9. *Colubrum intra ædes collapsum ne interficias*, i. e. inimicum supplicem ne lædas; coluber enim hostis est symbolum.
10. *Offensa in vestibulo obscæna vetula, non egrediendum*, i. e. res quarum turpia sunt principia non esse persequendas.
11. *Noctu in tenebris deambulanti cavendum*, i. e. mortalibus enitendum, ut fuisse in vita videantur.
12. *Sole collucente ignem afferre nefas*, i. e. in rebus claris et perspicuis rationem non afferendam.
13. *Lapidem in fontem jacere scelus*, i. e. scelus est opprimere eos qui reipublicæ prosunt.
14. *Pedem ad limen offendenti redeundum*, i. e. quæ in ipso principio noxia sunt, non persequenda.
15. *Lumen post caput suspensum retinere flagitium*, i. e. industriam et providentiam non in postremis habendam.
16. *Sinistra manu sumere cibum nefas*, i. e. rapinis et furtis ne vivito neve aliud lucrum quærito, nisi rectum et legitimum.
17. *In sepulcro ne dormito*, i. e. noli languescere otio, postquam bona a parentibus hereditate accepisti.
18. *Panis frustra pedibus proculcare turpe*, i. e. quamvis minimam degendæ vitæ rationem non profligandam.
19. *Egredienti ingredientique valvas exosculandas*, i. e. initia et fines actionum atque institutorum completenda.
20. *Lyram illotis manibus non attingendam*, i. e. purissimum eum qui alios docere velit, esse oportere.
21. *Sudorem ferro abstergere tetrum facinus*, i. e. labore parta nemini vi et viribus eripienda.
22. *In solitudine sine baculo non ambulandum*, i. e. inter amicos in rebus necessariis sermones et consilia conferenda sunt.
23. *Apud quadrupedem carmen non canendum*, i. e. apud ignaros seria non proferenda.
24. *Faciem in fluvio nec lavandam nec spectandam*, i. e. e re fluxa et instabili specimen capi non debet.
25. *Hominis vestigia ferro ne configito*, i. e. memoriam mortuorum conviciis ne lacera.
26. *Integrum fasciculum in ignem non esse inferendum*, i. e. non omnes simul opes in discrimen adducendas esse.
27. *Egredienti ex ædibus sinciput, redeunti occiput perfricandum*, i. e. cautionem ac diligentiam ad res agendas adhibendam, has autem peractas reminiscendo recognoscendas esse.
28. *De rheda junctis pedibus ne exsilito*, i. e. noli temere et uno impetu vitæ conditionem mutare.
29. *Ad astrum ne digitum intendito*, i. e. contra superiorem ne exurgito.
30. *In arundineto non confabulandum*, i. e. cum levissimis hominibus familiaritatem non habendam.
31. *Candelam ad parietem ne applicato*, i. e. homines rudes et eruditionis lumini resistentes ne erudito.
32. *In nive ne quid inscribito*, i. e. ingenis mollibus et effeminatis institutionis laborem ne impendito.
33. *Vulturem avem in augurio infelicissimam*, i. e. hominem avarum et rapacem malum omen esse.
34. *Facilius mori hominem cui oculi claudantur*, i. e. hominem ipsum per negligentiam facile in miseriam incidere.
35. *Puerum aut feminam stricto gladio vagantem malum omen esse*, i. e. non defuturum malum, si civitatis gubernatio ineptis et levibus hominibus committatur.
36. *Duorum temporum quam maxime agendam esse curam, matulini et vespertini*, i. e. eorum quæ facturi sumus et eorum quæ fecimus.

Ad symbola Pythagorica referendam etiam esse litteram Y inter omnes constare arbitramur. De qua ita Lactantius divin. Instit. lib. VI cap. 3 : Dicunt (*Pythagorei*) humanæ vitæ cursum Y litteræ esse similem, quod unusquisque hominum, quum primæ adolescentiæ limen attigerit, et in eum locum venerit, *partes ubi se via findit in ambas*, hæreat nutabundus ac nesciat, in quam se partem potius inclinet. Si ducem nactus fuerit, qui dirigat ad meliora titubantem, hoc est, si aut philosophiam didicerit aut eloquentiam aut aliquid honestæ artis, quo evadat ad bonam frugem (quod fieri sine labore maximo non potest), honestam ac copiosam vitam disputant peracturum; si vero doctorem frugalitatis non invenerit, in sinistram viam quæ melioris speciem mentiatur, incidere, id est desidiam, inertiam, luxuriæ se tradere (quæ suavia quidem videntur ad tempus vera bona ignorant); post autem, amissa

omni dignitate ac re familiari, in omnibus miseriis ignominiaque victurum. »

Addimus incerti auctoris carmen de eodem argumento scriptum.

Littera Pythagoræ, discrimine secta bicorni,
 Humanæ vitæ speciem præferre videtur.
 Nam via virtutis dextrum petit ardua collem,
 Difficilemque aditum primum spectantibus offert,
 Sed requiem præbet fessis in vertice summo.
 Molle ostendit iter via lata, sed ultima meta
 Præcipitat captos volvitque per ardua saxa.
 Quisquis enim duros casus virtutis amore
 Vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.
 At qui desidiam luxumque sequetur inertem,
 Dum fugit oppositos incauta mente labores,
 Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum.

ΣΕΚΟΥΝΔΟΥ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΣΟΦΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ.

SECUNDI PHILOSOPHI ATHENIENSIS

SENTENTIÆ.

α'. Τί ἐστι Κόσμος;

Ἀκατάληπτος περιοχὴ^a, θεωρητὸν κατασκευάσμα^b, ἀσύνοπτον^c ὕψωμα, αὐτογέννητον θεώρημα, πολυχάρακτον μόρφωμα, αἰώνιον διακράτημα, αἰθὴρ θρηπτικός^d, πολυδιοικητον πνεῦμα^e, ἀπλανές^f κύκλωμα^g, ἥλιος, φῶς^h, ἡμέρα, σελήνηⁱ, ἄστρα, σκότος, νύξ, γῆ, πῦρ^k, ὕδωρ, ἀήρ^l.

(^a Sic cod. Parisiensis. At veteres interpretes apud Vincentium Bellovacensem et in Barthii Adversarii legerunt ἀκατάληκτος περίοδος: vertunt enim *incessabilis circuitus*. Ab his dissentit Auctor Altercationis Hadriani *ineffabilis circuitus* interpretans, ut ἀνέκφραστος vel ἀδιήγητος περίοδος legisse videatur. ^b θεωρητικὸν κατασκευάσμα cod. Paris., θεωρητικὸν κατασκευασμένον cod. Gudianus; sed requiritur θεωρητὸν κατασκευάσμα quod posui. ^c ita cod. Paris; εὐσύνοπτον cod. Gud. ^d male cod. Gud. θρηπτικός. ^e πολυδιοικητον πνεῦμα cod. Par.; desunt hæc verba in cod. Gud. ^f ἀπλανές cod. Gud.; item vetus interpres apud Vincentium et Auctor Altercationis Hadriani, vertentes *circuitus sine errore*. Sed ἐπταπλανές exemplum Parisiense. ^g κύκλωμα cod. Paris.; κύκλευμα cod. Gud. ^h ἥλιος, φῶς cod. Par.; ἡλίου φῶς cod. Gud. ⁱ abest in cod. Gud. ^k desideratur in cod. Gud. ^l ὕδωρ, ἀήρ cod. Par.; ἀήρ, ὕδωρ cod. Gud.)

β'. Τί ἐστὶν Ὀκεανός;

Κόσμου ἐναγκάλισμα, θαλάσσιον^m στεφάνωμα, ἀλμυρὸς δεσμός, ἀτλαντικός ζωστήρⁿ, πάσης φύσεως περίδρομος^o, οἰκουμένης κάτοχος.

(^m sic cod. Paris.; a quo multum discrepat Gudianus hoc loco στεφανωμένον δρίον, περίαμμα ἄλμυραῖον, δεσμός ἀτλαντικός exhibens. ⁿ ζωστήρ quod habet membrana Parisiensis, deest in Gudiana. ^o ἡλιακὸς λαμπτήρ additur hic in libro Gudiano.)

γ'. Τί ἐστι Θεός;

Ἰδιόπλαστον ἀγαθόν^p, πολύμορφον εἴκασμα^p, ἀσύνοπτον ὕψωμα, πολυχάρακτον μόρφωμα, δυσνοούμενον ζήτημα, ἀθάνατος νοῦς, πολυδιοικητον πνεῦμα, ἀκοίμητος ὀφθαλμός, ἰδία πάντων οὐσία^q, πολυδύναμος δύναμις, παγκρατὴς χεῖρ^b, φῶς, νοῦς, δύναμις.

(^p ἰδιόπλαστον ἀγαθόν cod. Paris.; vocabulum ἰδιόπλαστον non agnoscit liber Gudianus. ^q εἴκασμα cod. Paris.; ἴκασμα Gud. ^a Verba ἰδία πάντων οὐσία quæ leguntur in exemplo Parisiensis non exstant in Gudiano. ^b hæc membrana Parisiensis scriptura est, cujus loco liber Gudianus habet παγκρατὴς φῶς omisso nomine χεῖρ.)

δ'. Τί ἐστὶν Ἡμέρα;

Στάδιον κακοπαθείας, δωδεκάωρος^c διαδρομή, ἀρχὴ καθημερινή, ὑπόμνησις βιωτικῆ^d, δειλιγὴ ἀπό-

1. Quid est Mundus?

Incomprehensibilis complexio, aspectabile ædificium, altitudo oculis inaccessa, ex se natum spectaculum, multiformis figuratio, æternus tenor, almus æther, multipartitus spiritus, circuitus erroris expers, sol, lumen, dies, luna, sidera, tenebræ, nox, terra, ignis, aqua, aer.

2. Quid est Oceanus?

Mundi amplexus, corona maritima, salsum vinculum, cingulum Atlanticum, totius nature rotatō, orbis fascia.

3. Quid est Deus?

Bonum nativum, multiformis imago, altitudo invisibilis, varie figurata facies, quæstio intellectu difficilis, mens immortalis, spiritus cuncta pervadens, pervigil oculus, propria omnium essentia, multinominis potestas, manus omnipotens, lumen, mens, potentia.

4. Quid est Dies?

Stadium laboris, duodecim horarum decursus, quotidianum principium, admonitio victitandi, vespertina lucis

τασις °, αἰώνιον ἀρίθμημα, φυσικὸν ἐσόπτρισμα ¹, ἀερζίζουσα μέριμνα ².

(° δωδεκάωρος cod. Par.; δωδεκάμαρος liber Gud. ^d βιωτική posui cum Orellio; βιοτική male editio Romana et Fabricius Bibl. Gr. vol. XIII p. 566. ^e ἀπότασις cod. Par.; ἀπότηξις ζωστική ἐντευξις Gud. ^f ἐσόπτρισμα cod. Par.; ἐσώπτρησμα Gud. ^g ἀερζίζουσα μέριμνα cod. Par.; desiderantur hæc verba in Gudiano qui eorum loco habet παλίνδρομος ἀνάμνησις.)

ε'. Τί ἐστὶν Ἥλιος;

Οὐράνιος ὀφθαλμὸς, νυκτὸς ἀνταγωνιστής, αἰθέριον κύκλωμα ^h, κοσμικὸς ἔλεγχος, ἀκράτος φλόξ, καρπῶν περιτόλαιον ⁱ, ἄσβεστος ἀκτίς, κεχορηγημένη λαμπάς, οὐράνιος ὀδοιπόρος, ἀδιάλειπτον φέγγος, ἡμέρας κόσμιον.

(^b αἰθέριον κύκλωμα cod. Par.; θερινὸν κύκλωμα Gud. ^l καρπῶν περιτόλαιον, ἄσβεστος ἀκτίς cod. Par.; desunt hæc verba in Gudiano qui pro iis exhibet ἀδιάλειπτον φέγγος.)

ς'. Τί ἐστὶν Σελήνη;

Οὐρανοῦ πορφυρά, νυκτερινὴ παραμυθία, πλεόντων παννύχισμα, δευδόντων παρηγορία, ἡλίου διαδοχή, οὐράνιος ὀδοιπορία ^k, κακούργων ἔχθρα, σημείον ἑορτῶν ^l, μηνιαῖον ἀνακύκλωμα ^m, παλίνδρομος ἀνάμνησις ⁿ.

(^k οὐράνιος ὀδοιπορία cod. Par.; omittit Gud. ^l ἑορτῶν cod. Parisiensis, ἑορτίον Gud. ^m μηνιαῖον ἀνακύκλωμα cod. Par.; μηνῶν ἀνακύκλωμα Gud. ⁿ παλίνδρομος ἀνάμνησις cod. Par.; omittit Gud.)

ζ'. Τί ἐστὶν Ἀνθρώπος;

Νοῦς σεσαρκωμένος, πνευματικὸν ἀγγεῖον, αἰσθητικὸν οἶκημα ^o, οἰκητήριον ὀλιγοχρόνιον, ἐπίπονος ψυχή, τύχης παίριον, φάντασμα χρόνου ^p, ὡστεωμένον ὄργανον ^q, κατάσκοπος βίου, φωτὸς ἀποστάτης, γῆς ἀπαίτημα ^r.

(^o οἶκημα cod. Par.; χορήγημα Gud; ^p φάντασμα

χρόνου cod. Gud.; φρόντισμα χρόνου Paris. ^q ὡστεωμένον ὄργανον cod. Par.; omittit Gud. ^r γῆς ἀπαίτημα cod. Paris.; utrumque vocabulum desideratur in libro Gudiano, ubi superioribus hæc annectuntur : ἀπαράμονον ἀγαθόν, ζωῆς ἀπάνημα, ζυγὰς βίου, αἰώνιος νεκρός.)

η'. Τί ἐστὶ Γυνή;

Ἄνδρὸς ἐπιθυμία ^a, συνεστιώμενον ^b θηρίον ^c, συγκοιμωμένη λέαινα, συντηρουμένη ὀράκαινα ^d, ἱματισμένη ^e ἐγλὶνα, αὐθαίρετος ^f μάχη, πολυτελὴς πόλεμος, καθημερινὴ ζημία, ἀνθρωποποιὸν ὑπούργημα ^g, ζῶον πονηρόν, ἀναγκαῖον κακόν ^h.

(^a ἐπιθύμιον cod. Par.; ἀθυμία Gud.; scripsi ἐπιθυμία. ^b συνεστιώμενον cod. Par.; συνεστιόμενον Gud. ^c Addit liber Gudianus συνεγειρομένη μέριμνα, συμπλεκόμενη ἀσέλγεα. ^d συντηρουμένη ὀράκαινα cod. Par.; omittit Gud. ^e ἱματισμένη cod. Par.; αἱματισμένη Gud. ^f αὐθαίρετος cod. Par.; αὐθέρετος Gud. ^g ἀνθρωποποιὸν ὑπούργημα cod. Par.; omittit Gud. ^h Adjicit liber Gudianus : ἐνεαπνεύμενος ζάλη, ἰεθολος ἀσπίς, συγκοιμωμένη ἀκρασία, οἰκίας χειμῶν, ἀνδρὸς ἀκρατοῦς ναυάγιον, μοιχῶν κατασκευή, ἱκανὸν φορτίον.)

Ἰλλως.

Σεκουῖνδος ὁ σοφὸς ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶ γυνή; εἶπεν· ἀνδρὸς ναυάγιον, οἴκου ζάλη, ἀμεριμνίας ἐμπόδιον, βίου ἄλωσις, καθημερινὴ ζημία, αὐθαίρετος μάχη, πολυτελὴς πόλεμος, συνεστιώμενον ⁱ θηρίον, συγκαθημένη μέριμνα, συμπλεκόμενη λέαινα, κεκοσμημένη Σκύλλα, ζῶον πονηρόν, ἀναγκαῖον κακόν.

(Antonius Meliss. Serm. περὶ γυναικῶν p. 605 ed. Gesner. Cf. Lambec. Comment. de codd. MSS. Bibl. Vindobon. VII p. 270. ⁱ συνεστιώμενον posui pro membranarum scriptura συνεσθίωμενον.)

θ'. Τί ἐστὶ Πλοῦτος;

Χρυσῶν φορτίον ^k, ἡδονῶν ὑπερήτης, ἐπιβουλεύ-

productio, æternus numerus, speculum naturale, sollicitudo aëria.

5. Quid est Sol?

Oculus cælestis, noctis adversarius, æthereus circuitus, mundi index, flamma sincera, frugum fomentum, radius inextinguibilis, fax sæper suppetens, viator cælestis, lumen nunquam occidens, ornamentum diei.

6. Quid est Luna?

Cæli purpura, solatium nocturnum, navigantium pervigilium, peregrinantium consolatio, solis vicaria, iter cæleste, facinorosorum inimica, signum festorum, menstrua circumactio, retrograda recordatio.

7. Quid est Homo?

Mens induta carne, vas spiritale, sensile domicilium, breve habitaculum, anima laboris patiens, fortunæ ludibrium, vana temporis imago, instrumentum osseum, vitæ explorator, lucis desertor, terræ postulatam.

PuIL. GRÆC.

8. Quid est Mulier?

Viri desiderium, bellua conviva, læna lecti consors, dracæna custodita, vipera vestita, pugna voluntaria, bellum sumptuosum, damnum quotidianum, hominum procreandorum adjumentum, animal malitiosum, malum necessarium.

Aliter.

Secundus ille sapiens, quid esset mulier, interrogatus, respondit : Viri naufragium, domus tempestas, securitatis impedimentum, vitæ captivitas, damnum quotidianum, pugna voluntaria, bellum sumptuosum, bellua conviva, socia sollicitudo, læna concubans, exornata Scylla, animal malitiosum, malum necessarium.

9. Quid sunt Divitiæ?

Sarcina aurea, voluptatum ministræ, res insidiis obnoxia, injucunda delectatio, invidia domestica, speratus timor, studium quotidianum, res inconstans, amabile in-

μενον πρᾶγμα, ἀπόλαυσις ἀνεύφρατος ¹, φόβος συνεστιώμενος, φόβος ἐλπίζόμενος ^m, καθημερινή μελέτη, ⁿ, εὐμετάπτωτον πρᾶγμα, φιλούμενον ἀτύχημα, περιπόθητον ταλαιπώρημα, ὑψηλὸν κτῆμα ^o, ἀργυρικὸν σύνθεμα, περιεργόμενον εὐτύχημα.

(^k Χρυσῶν φορτίον cod. Par.; χρυσῶν φορτίον Gud ¹ ἀνεύφρατος cod. Gud.; ἀνέφρατος Par. ^m φόβος ἐλπίζόμενος cod. Par.; omittit Gudianus. ⁿ καθημερινή μελέτη cod. Par.; omittit cum sequentibus Gudianus hæc pro iis substituens : φίλος ἐλπίζόμενος, ἀπλήρωτος ἐπιθυμία, ἀόρατος ἐπιθυμία. ^o στόμα cod. Gud., quod exprimit Vincentius Bellocacensis vertens *os excelsum*; πῶμα cod. Par. Sensus flagitat κτῆμα quod repositi.)

ι'. Τί ἐστὶ Πενία;

Μισούμενον ἀγαθόν, υγιείας μήτηρ, ἡδονῶν ἐμποδισμός ^p, ἀμέριμος διατριβή ^q, δυσασπαστατον κτῆμα, ἐπινοῶν διδάσκαλος, σοφίας εὐρέτης ^r, ἄφθονον πρᾶγμα, ἀσκόπευτος οὐσία, ἀζημίωτος ἐμπορία, ἀψήφιστος οὐσία.

(^p ἐμποδισμός cod. Par.; ἐμπόδιον Gud. ^q διατριβή cod. Par.; διατρικὴ Gud. ^r εὐρέτης cod. Gud.; ἀνεύρησις Par. Scripsi εὐρέτης. Reliqua exhibuimus ut in cod. Paris. leguntur. Nam Gudianus habet : φόβου ἐμπορία, ἀζήμιος πραγματεία, ἀσυκοφάντητον κτῆμα, ἀθλος ἀτυχία, ἀμέριμος εὐτυχία.)

ια'. Τί ἐστὶ Φίλος;

Ζητούμενον ὄνομα, ἄνθρωπος ἀφάνης, δυσεύρετον ^a κτῆμα, καταφυγὴ δυστυχίας, ἀπορίας παραμύθιον ^b, ἄκος ^c ταλαιπωρίας, κατάσκοπος βίου ^d, ἄνθρωπος ἀκατάληπτος, ἀνυπόστατον κειμήλιον ^e, ἀκτάληπτος εὐτυχία ^f.

(^a δυσεύρετον posui pro membranarum scriptura δυσεύρητον. ^b ἀπορίας παραμύθιον cod. Par.; ἀπορία τῶν παραμυθίων Gud. ^c ἄκος cod. Par.; κατάσκοπος Gud. ^d κατάσκοπος βίου, ἄνθρωπος ἀκατά-

ληπτος cod. Par.; omittit Gud. ^e ἀνυπόστατον κειμήλιον cod. Paris.; ἀνυπόκατον κειμήλιον Gud. ^f ἀκατάληπτος εὐτυχία cod. Paris.; ἀκατάληπτος ἐπιτυχία Gud.)

ιβ'. Τί ἐστὶ Γῆρας;

Πλήρωσις ἡμερῶν ^g, υγιαίνουσα νόσος, ζῶν θάνατος, προσδοκωμένη μέριμνα, φόβος ἐλπίζόμενος ^h, πολυχρόνιον γέλασμα, ἄτενος φρόνησις, ἔμπνους νεκρός, Ἄφροδίτης ἀλλότριον ⁱ, θάνατος προσδοκώμενος ^k, νεκρὸς κινούμενος.

(^g πλήρωσις ἡμερῶν cod. Par.; εὐεκτὴς κακόν Gud. ^h φόβος ἐλπίζόμενος cod. Par.; omittit Gud. ⁱ ἀλλότριον cod. Par.; ἀλλότριος Gud. ^k προσδοκώμενος cod. Par.; προσδοκούμενος Gud.)

ιγ'. Τί ἐστὶν Ὑπνος;

Καμάτων ἀνάπαυσις, ἱατρῶν κατόρθωμα, δεδεμένων λύσις, ἀγρυπνούντων σοφία, νοσούντων εὐχὴ, θανάτου εἰκὼν, ταλαιπωρούντων παραμυθία ¹, πάσης πνοῆς ἡσυχία, πλουσίων ἐπιτήδευμα, πενήτων ἐπιθυμία ^m, καθημερινή μελέτη.

(¹ παραμυθία cod. Par.; ἐπιθυμία Gud. ^m ἐπιθυμία repositi pro codicum lectione ἀδολεσγία.)

ιδ'. Τί ἐστὶ Κάλλος;

Φυσικὴ ζωγραφία, ἰδιοπλαστον ἀγαθόν, ὀλιγοχρόνιον εὐτύχημα, εὐπαράλλακτον κτῆμα ⁿ, ἔμπνους πόρνευσις ^o, ἀνδρὸς ἀσελγῶς ^p ναυάγιον, ἀπαράμουν ἀγαθόν ^q, σεσαρκωμένη εὐτυχία ^a, ἡδονῶν ὑπηρεσία, ἄνθος μαραινόμενον, ἀσύγκλητον πρᾶγμα ^b, ἀνθρώπων παραμυθία ^c.

(ⁿ εὐπαράλλακτον κτῆμα cod. Par.; ἀπαράμουν κτῆμα Gud. ^o ἔμπνους πόρνευσις cod. Par.; omittit Gud. ^p ἀσελγῶς cod. Par.; εὐσεβοῦς Gud. ^q ἀπαράμουν ἀγαθόν cod. Par.; omittit Gud. ^a εὐτυχία cod. Par.; ἐπιτυχία Gud. ^b ἀσύγκλητον πρᾶγμα cod. Par.; ἀσύνθετος πραγματεία. ^c παραμυθία cod. Par.; ἐπιθυμία Gud.)

fortunium, desiderata arumna, possessio excelsa, signum argenteum, erraticæ felicitas.

10. Quid est Paupertas?

Bonum invisum, sanitatis mater, voluptatum impedimentum, vita curis vacua, luta possessio, commentorum magistra, sapientiæ inventrix, res invidia carens, opes exploratoribus inaccessæ, mercatura indemnis, divitiæ ad calculos non vocandæ.

11. Quid est Amicus?

Desiderabile nomen, homo nusquam comparens, possessio inventu difficilis, infelicitatis refugium, angustiarum solatium, miseriarum medicina, vitæ speculator, homo incomprehensibilis, thesaurus nusquam reperiendus, non interrupta felicitas.

12. Quid est Senectus?

Plenitudo dierum, sanus morbus, viva mors, cura ex-

spectata, speratus timor, annosum deridiculum, enervis prudentia, cadaver spirans, Veneris odium, mors expectata, mobile cadaver.

13. Quid est Somnus?

Laborum requies, remediorum a medentibus adhibitorum effectus, vinctorum solutio, insomniorum sapientia, ægrotantium votum, mortis imago, afflictorum solatium, universi spiritus quies, divitum studium, pauperum desiderium, quotidiana meditatio.

14. Quid est Pulchritudo?

Nativa pictura, bonum inaffectedum, brevis felicitas, mutabilis possessio, spirans lenocinium, hominis libidinosi naufragium, bonum instabile, corporea felicitas, voluptatum ministra, flos marcidus, res communiter cum alio non parabilis, hominum solatium.

14. Τί ἐστὶ Γῆ;

Οὐρανοῦ βάσις ^d, ἀπόθμενον θεώρημα ^e, ἀεροφυῆς βίβλωμα ^f, γυμνάσιον ζωῆς, σελήνης παννύχισμα, ἀσύνοπτον θεώρημα, ὀμβρῶν τιθήνη, καρπῶν μήτηρ ^g, ἄδου καλυπτῆρ, αἰώνιον φύλαγμα, πολυδοξίακτον χῶρημα ^h, γέννα καὶ ἀποδοχὴ πάντων ⁱ.

(^d οὐρανοῦ βάσις cod. Par.; οὐράνιος βάσις Gud. ^e ἀπόθμενον θεώρημα cod. Par.; omittit Gud. ^f ἀεροφυῆς βίβλωμα cod. Par.; omittit Gud. ^g καρπῶν μήτηρ cod. Par.; φύλαγμα καὶ μήτηρ Gud. ^h χῶρημα cod. Par.; χορήγημα Gud. ⁱ Addit liber Gudianus : κόσμου μεσότης, ἀκατάληπτος περιοχὴ, σύστημα θεοκτιστον.)

15. Τί ἐστὶ Γεωργός;

Καρπῶν ^k ὑπερέτης, ὀμβρῶν διαιτητής, ἐρημίας ^{kk} συνήθης, ἀθάλασσο; ἔμπορος ^l, ὕλης ἀνταγωνιστής, τροφῆς ^m ὑπουργός, πεδίων ἀριστευτής ⁿ, γῆς ἱατρός, δένδρων φυουργός, ὀρνέων ^o παιδαγωγός, κακοπαθείας συνήθεια ^p.

(^k καρπῶν cod. Par.; κόπων Gud. ^{kk} ἐρημίας codices; rectius ἐρημιά. Sed nolui quidquam hic mutare. ^l ἀθάλασσο; ἔμπορος; edidi pro membrana Par. scriptura ἀθαλασσίας ἔμπορος. Nam in libro Gudiano hæc verba desiderantur. ^m τροφῆς cod. Paris; τροφῆς Gud. ⁿ πεδίων ἀριστευτής cod. Paris; omittit Gud. ^o ὀρνέων cod. Par.; ὀρέων Gud. ^p κακοπαθείας συνήθεια cod. Par.; ἐρημίας σύνοικος Gud.)

16. Τί ἐστὶ Πλοῖον ^q;

Ἐπίσαλον πρᾶγμα ^r, ἀθμελιώτος οἰκία ^s, ἤρμοσμένο; ^t τάρος, κυβικὴ σανὶς ^u, ἀνέμων παίγιον ^v, ἀνιπταμένη ^w φυλαχὴ, ἐπιπλέων ^x μόρος, πελάγιος ἵππος ^{aa}, ἀνεωγμένη γαλεάγρα ^{bb}, ἐγκύματος ὄδοιπορία ^{cc}.

(^q Sequitur in exemplo Gudiano locus spurius posteriorem ætatem redolens : Τί ἐστὶ Μοναχός; θάνατος πωλούμενος, ἀγυνοθέτου θυμός, γαστριμαργίας ἐπιθυμία, τύχης παράπτωμα, δῶς θάνατος, πε-

ρισκαλιζομένη μοῖρα, παραμένον μόρος, κακὴ νίκη. ^r ἐπίσαλον πρᾶγμα cod. Par.; ἐπίσαλος πρᾶξις Gud. ^s ἀθμελιώτος οἰκία cod. Par.; ἀθμελιώτον οἰκημα Gud. ^t ἤρμοσμένο; cod. Paris; εἰρμοσμένο; Gud. ^u κυβικὴ σανὶς cod. Par.; omittit Gud. ^v ἀνέμων παίγιον cod. Gud.; ἀνέμων ἰδοιπορία membrana Paris. ^w ἀνιπταμένη cod. Par; περιπταμένη Gud. ^x ἐπιπλέων cod. Par.; ἐπιπλεόντων Gud. ^{aa} πελάγιος ἵππος cod. Paris; omittit Gud. ^{bb} ἀνεωγμένη γαλεάγρα posui pro libri Parisiensis scriptura ἠνεωγμένη γαλεάγρα, quæ verba in exemplo Gudiano desunt. ^{cc} ἐγκύματος ὄδοιπορία cod. Par; omittit Gud., in quo hæc adjiciuntur : συνδεδεμένη μοῖρα, ὄρνεον ζύλινον, ἄθλος σωτηρία.)

17. Τί ἐστὶ Ναύτης;

Κυμάτων ὄδοιπόρος, θαλάσσης βερηδάρης ^a, ἀνέμων σύνοδος ^b, οἰκουμένης ξένος, γῆς ἀποστάτης, χειμῶνος ἀνταγωνιστής, διαπόντιος μονόμαχος ^c, ἀνέμων ἰγνευτής, ἀθλος ἐπὶ σωτηρία, θανάτου γείτων, θαλάσσης ἐραστής.

(^a θαλάσσης βερηδάρης cod. Paris; θαλάσσιος βερηδάρης Gud. ^b ἀνέμων σύνοδος cod. Paris; ἀμμων ἰγνευτής Gud. ^c διαπόντιος μονόμαχος cod. Paris.; ἀπόντιος μονόμαχος Gud.)

18. Τί ἐστὶ Θάνατος;

Αἰώνιος ὕπνος, ἀνάλυσις σώματος ^d, ταλαιπωρούτων ἐπιθυμία, πνεύματος ἀπόστασις ^e, φυγὴ καὶ ἀπόκτησις βίου ^f, πλουσιῶν φόβος, πενήτων παραθυλία ^g, ἀνάλυσις ^h μελῶν, ὕπνου πατήρ, ἀληθινὴ προθεσμία, ἀπόλυσις πάντων.

(^d ἀνάλυσις σώματος cod. Paris; διάλυσις σωμάτων Gud. ^e πνεύματος ἀπόστασις cod. Paris.; πνεύματος ἀποστάτης Gud. ^f φυγὴ καὶ ἀπόκτησις βίου cod. Paris.; φυγὴ ἀκτησία βίου Gud. ^g παραθυλία reposui pro codicum lectionibus e quibus Parisiensis habet παρακαλία, Gudianus ἐπιθυμία. ^h ἀνάλυσις cod. Paris.; λύσις Gud.)

15. Quid est Terra?

Cœli basis, spectaculum nullo fundo stabilitum, radix æria, vitæ gymnasium, lunæ pervigilium, spectaculum oculis inaccessum, imbrum nutrix, frugum mater, orci operculum, custodia æterna, tractus a multis administratus, omnium progenies et receptaculum.

16. Quid est Agricola?

Frugum minister, imbrum arbiter, solitudinis amicus, negotiator maris expers, silvæ adversarius, victus adjutor, camporum corrector, terræ empendator, arborum sator, avium magister, ærumnæ consuetudo.

17. Quid est Navigium?

Res fluctuans, domus fundamento carens, sepulcrum

paratum, tabula quadrata, ventorum ludibrium, volitans carcer, mors nataans, equus marinus, muscipula aperta, iter fluctivagum.

18. Quid est Nauta?

Fluctuum viator, veredarius maris, ventorum comes, orbis hospes, terræ desertor, tempestatis adversarius, maritimus gladiator, indagator ventorum, salutis incertus, molis vicinus, maris amator.

19. Quid est Mors?

Somnus æternus, dissolutio corporis, afflictorum desiderium, discessus spiritûs, fuga et jactura vitæ, divitum timor, pauperum solatium, dissolutio membrorum, somni pater, verus dies fatalis, solutio omnium.

SECUNDI PHILOSOPHI

RESPONSA AD INTERROGATIONES ADRIANI.

(Ex Vincentii Bellocensis Speculo hist. Lib. X, cap. 71.)

Quid est Mundus? Incessabilis circuitus, spectabilis supellex, multiformis formatio, æternus tenor, circuitus sine errore.

Quid est Oceanus? Mundi amplexus, terminus coronatus (*al. coarctatus*), hospitium fluviorum, fons imbrum.

Quid est Deus? Immortalis mens, incontemplabilis celsitudo, forma multiformis, incogitabilis inquisitio, insopitus oculus, omnia continens, lux, bonum, et quod est hujusmodi.

Quid est Sol? Cæli oculus, caloris circuitus, splendor sine occasu; diei ornatus, horarum distributor.

Quid est Luna? Cæli purpura, solis æmula, malefactorum inimica, solamen iter agentium, directio navigantium, signum solemnitatum, larga roris (*add. infusio*), præsagium tempestatum.

Quid est Terra? Basis cæli, meditullium mundi, fructuum custos et mater, operculum inferni, mater nascentium, nutrix viventium, devoratrix omnium, cellarium vitæ.

Quid est Homo? Mens incarnata, phantasma temporis, speculator vitæ, mancipium mortis, transiens viator, loci hospes, anima laboriosa, parvi temporis habitaculum.

Quid est Pulchritudo? Flos marcidus, carnalis felicitas, humana concupiscentia.

Quid est Mulier? Hominis confusio, insaturabilis bestia, continua sollicitudo, indesinens pugna, viri incontinentis naufragium, humanum mancipium.

Quid est Amicus? Desiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, indesinens felicitas.

Quid Divitiæ? Auri pondus, curarum ministræ, delectatio injucunda, insatiabilis invidia, desiderium inexplabile, os excelsum, invisita concupiscentia.

Quid est Paupertas? Odibile bonum, sanitatis mater, curarum remotio, sapientiæ reperitrix, negotium sine damno, possessio absque calumniis, sine sollicitudine felicitas.

Quid Senectus? Optatum malum, mors viventium, incolumis languor, spirans mors.

Quid Somnus? Mortis imago, laborum quies, infirmantium votum, miserorum desiderium.

Quid est Vita? Beatorum lætitia, miserorum mœstitia, expectatio mortis.

Quid est Mors? Æternus somnus, divitum pavor, pauperum desiderium, inevitabilis eventus, latro hominis, fuga vitæ, resolutio omnium.

Quid est Verbum? Proditor animi.

Quid est Corpus? Domicilium animæ.

Quid est Barba? Sexus discretio.

Quid est Cerebrum? Custos memoriæ.

Quid est Frons? Imago animi.

Quid Oculi? Duces corporis, vasa luminis.

Quid est Cor? Receptaculum vitæ.

Quid Jecur? Custodia caloris.

Quid Fel? Suscitatio iracundiæ.

Quid Splen? Risus et lætitiæ capax.

Quid est Stomachus? Ciborum coquus.

Quid Ossa? Robur corporis.

Quid Pedes? Mobile fundamentum.

Quid est Ventus? Aeris perturbatio, mobilitas aquarum, siccitas terræ.

Quid sunt Flumina? Cursus indeficiens, refectio solis, irrigatio terræ.

Quid Amicitia? Æqualitas animorum.

Quid Fides? Ignotæ rei mira certitudo.

Quid est, quod hominem lassum fieri non sinit? Lucrum.

EJUSDEM SENTENTIÆ.

Mundus, est incessabilis circulus, cunctorum via et transitus.

Mare, mater aquarum, terræ amplexus.

Deus, mens immortalis, incomprehensibilis certitudo, forma omniformis.

Cælum, sphaera volubilis, campus intelligentiæ, hortus æternitatis, theatrum vitale omnium.

Sol, oculus dei, cæli et naturæ sensus, temperator vitarum, horarum æternus distributor.

Luna, Solis famula, tenebrarum arbitra, index malefactorum, directio æstum, tempestatum et ventorum indicium.

Homo, mens incarnata, anima subjecta tempori, lusus astrorum, speculator vitæ, motus et mortis principium.

Terra, basis mundi, mater corporum.

Dies, stadium laborum, viventium respectus, mortis calculatio.

Aer, custodia vitarum, animarum fundus.

Lux, rerum facies, colorum index.

Pluvia, terræ exsudatio, nutrix fructuum.

Nebula, tenuis nox.

Ventus, aeris turbatio, mobilitas aquarum, siccitas terræ.

Aqua, subsidium vitæ, fons fructuum, scatebra agilitatis, macularum ablutio.

Flumen, imago temporis, cursus indeficiens, refectio solis, irrigatio terræ.

Celu, fluminum exsiccatio, pons aquarum naturalis.

Hycms, caloris exsilium.

Ver, parturitio terræ.

Æstas, rerum voluptas, naturæ prægnatio, venustas laborum.

Mulier, sollicitudo perpetua, humana furia, quotidianum damnum, perpetua iracundia, pondus immobile, necessarium malum.

Pulchritudo, naturalis captio, parvi temporis flos, error humanus, omnium cupiditas, dulcis morbus, amabile tormentum.

ALTERCATIO HADRIANI AUG.

ET EPICTETI SIVE POTIUS SECUNDI PHILOSOPHI.

HADR. *Primum est, quid sit mundus.* — EPICT. Mundus est, o Hadriane, constitutio cœli et terræ, et omnium quæ in eis sunt, de quibus paulo plus disseram, si iis, quæ dicentur, diligenter intenderis. Mundus est spectabilis supellex, ineffabilis circuitus, per se genitum theoremata, multiformis formatio, æternus tenor, circuitus sine errore, solis lumen, dies, nox, astra, tenebræ, terra, aer, aqua.

HADR. *Quid est Oceanus?* — EPICT. Oceanus est terminus coronatus, mundi amplexus, vinculum ancliticum (*leg.* cingulum atlanticum), universæ naturæ circumcursus, orbis sustentaculum, audaciæ via, limes terræ, divisio regnorum, hospitium fluviorum, fons imbrum, refugium in periculis, gratia in voluptatibus.

HADR. *Quid est Deus?* — EPICT. Deus est summum bonum, mens immortalis, incontemplabilis celsitudo, forma multiformis, multiplex spiritus, incogitabilis inquisitio, insopitus oculus, omnia continens lux.

HADR. *Quid est Dies?* — EPICT. Stadium laboris, principium quotidianum, æterna computatio.

HADR. *Quid est Sol?* — EPICT. Mundi oculus, noctis concertatio, calor circuitus, indeficiens cauma, splendor sine occasu, cœlestis viator, diei ornatus, cœli pulchritudo, naturæ gratia, horarum distributor.

HADR. *Quid est Luna?* — EPICT. Cœli purpura, Solis æmula, malefactorum revelatrix, itinerantium solamen, navigantium directio, signum solemnitatum, recalculatio mensium, oculus noctis, roris larga infusio, tempestatum præsa.

HADR. *Quid est Terra?* — EPICT. Cœli basis, mundi meditullium, custos et mater omnium, operculum miserorum, devoratrix omnium, ant (*leg.* mater) nascentium, cellarium vitæ.

HADR. *Quid est Homo?* — EPICT. Mens incarnata, laboriosa anima, parvi temporis habitaculum, spiritus receptaculum, phantasma temporis, speculator vitæ, lucis desertor, vitæ consumptio, mancipium mortis, transiens viator, loci hospes.

HADR. *Quid est Cœlum?* — EPICT. Sphæra volubilis, culmen immensum.

HADR. *Quid est Pulchritudo?* — EPICT. Natura-

lis captio, parvi temporis fortuna, flos marcidus, incompositum negotium, humana concupiscentia.

HADR. *Quid est Mulier?* — EPICT. Hominis confusio, insatiabilis bestia, sollicitudo continua, indesinens pugna, quotidianum damnum, tempestas domus, sollicitudinis impedimentum, viri incontinentis naufragium, adulterii vas, inconcisum prælium, animal proximum, pondus gravissimum, aspis insatiabilis, humanum mancipium.

HADR. *Quid est Amicus?* — EPICT. Homo vix apparens, desiderabile nomen, non invenienda possessio, refugium infelicitatis, miseræ respectio, indeficiens quies, indesinens sollicitas (*leg.* felicitas).

HADR. *Quid Agricola?* — EPICT. Laborum minister, operator multorum, terræ medicus, arbustorum plantator, montium complanator.

HADR. *Quid est Navis?* — EPICT. Domus absque fundamento, avis lignea, incerta salus.

HADR. *Quid Nauta?* — EPICT. Fluviorum viator, marinus equitator, orbis hospes, terræ desertor, tempestatis concertator.

HADR. *Quid sunt Divitiæ?* — EPICT. Auri pondus, curarum ministratio, injucunda delectatio, insatiabilis invidia, res desiderata, desiderium inexplabile, invisita concupiscentia.

HADR. *Quid Paupertas?* — EPICT. Bonum odibile, sanitatis mater, curarum remotio, sapientiæ reperitrix, possessio absque calumnia, negotium sine damno, sine sollicitudine felicitas.

HADR. *Quid est Senectus?* — EPICT. Optatum malum, viventium mors, Veneris expers, mors expectata.

HADR. *Quid est Somnus?* — EPICT. Mortis imago, laborum quies, vigilantium sapientia, victorum solutio, infirmantium votum, miserorum desiderium, universi spiritus requies.

HADR. *Quid Vita?* — EPICT. Beatorum lætitia, miserorum mœstitia, exspectatio mortis.

HADR. *Quid est Mors?* — EPICT. Æternus somnus, dissolutio corporum, divitum pavor, pauperum desiderium, inevitabilis eventus, in certa peregrinatio, fuga vitæ, resolutio omnium.

- HADR. *Quid est Litera?* — EPICT. Historiæ custos.
- HADR. *Quid Verbum?* — EPICT. Animi proditor.
- HADR. *Quid est Lingua?* — EPICT. Aeris flagellatio.
- HADR. *Quid est Aer?* — EPICT. Custodia vitæ.
- HADR. *Quid est Libertas?* — EPICT. Hominis innocentia.
- HADR. *Quid est Caput?* — EPICT. Hominis culmen.
- HADR. *Quid est Corpus?* — EPICT. Animæ domicilium.
- HADR. *Quid Comæ?* — EPICT. Vestes capitis.
- HADR. *Quid Barba?* — EPICT. Sexus discretio.
- HADR. *Quid est Cerebrum?* — EPICT. Custos memoriæ.
- HADR. *Quid Oculi?* — EPICT. Duces corporis, indices animi.
- HADR. *Quid Nares?* — EPICT. Odorum attrectatio.
- HADR. *Quid Aures?* — EPICT. Sonorum conrectatores.
- HADR. *Quid Os?* — EPICT. Nutritor corporis.
- HADR. *Quid Dentis?* — EPICT. Molæ mordentes.
- HADR. *Quid Labia?* — EPICT. Valvæ corporis.
- HADR. *Quid Manus?* — EPICT. Corporis operarii.
- HADR. *Quid Digiti?* — EPICT. Chordarum plectrum.
- HADR. *Quid Pulmo?* — EPICT. Servator aeris.
- HADR. *Quid est Cor?* — EPICT. Receptaculum vitæ.
- HADR. *Quid Secur?* — EPICT. Custodia caloris.
- HADR. *Quid Fel?* — EPICT. Iracundiæ susceptaculum.
- HADR. *Quid Splen?* — EPICT. Risus et lætitiæ capax.
- HADR. *Quid Stomachus?* — EPICT. Ciborum coquus.
- HADR. *Quid Ossa?* — EPICT. Robur corporis.
- HADR. *Quid Coxæ?* — EPICT. Epistylia columnarum.
- HADR. *Quid Pedes?* — EPICT. Mobile fundamentum.
- HADR. *Quid Crura?* — EPICT. Columnæ corporis.
- HADR. *Quid Sanguis?* — EPICT. Humor venarum vitæ.
- HADR. *Quid est Lux?* — EPICT. Facies omnium rerum.
- HADR. *Quid Stellæ?* — EPICT. Pictura culminis, naturarum gubernatores, noctis decus.
- HADR. *Quid Pluvia?* — EPICT. Concentio terræ frugum genitrix.
- HADR. *Quid est Nebula?* — EPICT. Nox in die, labor oculorum.
- HADR. *Quid est Ventus?* — EPICT. Aeris perturbatio, mobilitas agrorum (*leg.* aquarum), siccitas terræ.
- HADR. *Quid sunt Flumina?* — EPICT. Cursus indeficiens, reflectio solis, siccitas terræ.
- HADR. *Quid est Aqua?* — EPICT. Subsidiium vitæ, ablutio sordium.
- HADR. *Quid est Gelu?* — EPICT. Herbarum persecutio, vinculum terræ, fons agrorum (*leg.* pons aquarum.)
- HADR. *Quid est Nix?* — EPICT. Aqua sicca.
- HADR. *Quid est Hyems?* — EPICT. Æstatis exsul.
- HADR. *Quid est Ver?* — EPICT. Pictor terræ, maturatio fructuum.
- HADR. *Quid est, quod amarum dulce facit?* — EPICT. Fames.
- HADR. *Quid est, quod hominem lassum fieri non sinit?* — EPICT. Lucrum.
- HADR. *Quid est Spes?* — EPICT. Vigilanti somnium.
- HADR. *Quid est Spes?* — EPICT. Refrigerium laboris, dubius eventus.
- HADR. *Quid est Amicitia?* — EPICT. Refrigerium laboris, dubius eventus.
- HADR. *Quid Fides?* — EPICT. Ignotæ rei miranda celsitudo (*leg.* certitudo).
- HADR. *Quid erit nobis, si cinctum solvas, neque nudaberis ipse? Respice corpus, quo et doceri possis?* — EPICT. Epistola est.
- HADR. *Quid est Epistola?* — EPICT. Tacitus nuntius.
- HADR. *Quid est Pictura?* — EPICT. Veritas falsa.
- HADR. *Quare hoc dixisti?* — EPICT. Videmus enim poma picta, flores, animalia, aurum, argentum, et non est verum.
- HADR. *Quid est Aurum?* — EPICT. Mancipium mortis.
- HADR. *Quid est Argentum?* — EPICT. Invidiæ locus.
- HADR. *Quid est Ferrum?* — EPICT. Omnis artis instrumentum.
- HADR. *Quid est Gladius?* — EPICT. Regimen castrorum.
- HADR. *Quid est Gladiator?* — EPICT. Sine crimine homicida.
- HADR. *Qui sunt, qui sani ægrotant?* — EPICT. Qui aliena negotia curant.
- HADR. *Qua ratione homo lassus non fit?* — EPICT. Lucrum faciendo.
- HADR. *Quid est Amicitia?* — EPICT. Concordia.

HADR. *Quid est longissimum?* — EPICT. Spes.

HADR. *Quid est Spes?* — EPICT. Vigilanti somnus, expectanti dubius eventus.

HADR. *Quid est, quod homo videre non potest?* — EPICT. Alterius animam.

HADR. *Qua re peccant homines?* — EPICT. Cupiditate.

HADR. *Quid est Libertas?* — EPICT. Innocentia.

HADR. *Quid regi et misero commune est?* — EPICT. Nasci et mori.

HADR. *Quid est optimum et pessimum?* — EPICT. Verbum.

HADR. *Quid est, quod alii placet et alii displicet?* — EPICT. Vita.

HADR. *Quid est optima vita?* — EPICT. Brevis-
sima.

HADR. *Quid est certissimum?* — EPICT. Mors.

HADR. *Quid est Mors?* — EPICT. Perpetua securitas.

HADR. *Quid est Mors?* — EPICT. Timenda nulli, si sapiens degat: inimica vitæ, numen amantium, metus parentum, liberorum præda, testamenti gratia, post obitum sermo, supremæ lachrymæ, post memoriam oblitio, fax rogi, titulus monumenti, mors omnium malorum finis.

HADR. *Quare mortuus coronatur?* — EPICT. Agonem se vitæ transegisse testatur.

HADR. *Quare mortuo pollices ligantur?* — EPICT. Ut parem post obitum esse se sciat.

HADR. *Quid est Vespillo?* — EPICT. Quem multi devitant, et nemo effugit.

HADR. *Quid est Rogus?* — EPICT. Contentio crediti, persolutio debiti.

HADR. *Quid est Tuba?* — EPICT. Belli incitamen (*leg.* incitamentum), castris signum, arenæ admonitio, scenæ commissio, funeris deploratio.

HADR. *Quid est Monumentum?* — EPICT. Saxa stigmata, otiosi viatoris spectatio.

HADR. *Quid est Homo pauper?* — EPICT. Quem ut puteum desertum omnes adspiciunt, et suo loco illum relinquunt.

HADR. *Quid est Homo?* — EPICT. Balneo similis. Prima cella tepidaria, unctuaris: infans natus perungitur. Secunda cella sudatoria pueritia est. Tertia cella assa, perferentaria, juvenus. Quarta cella frigidaria senectus, omnibus æquat sententiam.

HADR. *Quid est Homo?* — EPICT. Pomo similis. Poma ut in arboribus pendent, sic sunt et corpora nostra: aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

HADR. *Quid est Homo?* — EPICT. Sicut lucerna in vento posita,

HADR. *Quid est Homo?* — EPICT. Loci hospes, legis imago, calamitatis fabula, mancipium mortis, vitæ mora: quo Fortuna sæpe suos ludos facit.

HADR. *Quid est Fortuna?* — EPICT. Ut matrona nobilis, quæ in servos se impingit.

HADR. *Quid est Fortuna?* — EPICT. Sine iudicio proxima meta, alienorum bonorum casus. Ad quem venit, splendorem ostendit; a quo recedit, umbram facit.

HADR. *Quot sunt autem Fortunæ?* — EPICT. Tres: una cæca, quæ ubilibet se impingit; et alia insana, quæ concedit, cito auferit; tertia surda, quæ miserorum preces non exaudit.

HADR. *Quid sunt Dii?* — EPICT. Oculorum signa, mentis numina: si metuis, timor est, si contines, religio est.

HADR. *Quid est Sol?* — EPICT. Splendor orbis, qui tollit et ponit diem, per quem scire nobis cursum horarum datur.

HADR. *Quid est Cælum?* — EPICT. Culmen immensum.

HADR. *Quid est Cælum?* — EPICT. Aer mundus.

HADR. *Quid sunt Stellæ?* — EPICT. Fata hominum.

HADR. *Quid sunt Stellæ?* — EPICT. Littora gubernatorum.

HADR. *Quid est Terra?* — EPICT. Horreum Cereris.

HADR. *Quid est Terra?* — EPICT. Cellarium vitæ.

HADR. *Quid est Mare?* — EPICT. Iter incertum.

HADR. *Quid est Navis?* — EPICT. Domus erraticæ.

HADR. *Quid est Navis?* — EPICT. Ubilibet hospitium.

HADR. *Quid est Navis?* — EPICT. Nuntia Neptuni, anni cursuum tabellarium.

HADR. *Quid Nauta?* — EPICT. Amator pelagi, firmi desertor, contemtor vitæ mortisque, undæ cliens.

HADR. *Quid est Somnus?* — EPICT. Mortis imago.

HADR. *Quid est Nox?* — EPICT. Laboranti requies, grassanti lucrum.

HADR. *Quid est Culcitra?* — EPICT. In somnis volutatorium.

HADR. *Quare Venus nuda pingitur?* — EPICT. Nuda Venus picta (*leg.* picta est), nudi pinguntur Amores.

Quibus (*leg. sed quæ*) nuda placet, nudos dimittat oportet.

HADR. *Quare Venus Vulcano nupta est?* — EPICT. Ostendit amorem ardore incendi.

HADR. *Quare Venus straba est?* — EPICT. Quia pravus est amor.

HADR. *Quid est Amor?* — EPICT. Otiosi pectoris molestia, in puero pudor, in virgine rubor, in fœmina furor, in juvene ardor, in sene risus, in derisore delicti nequities est.

HADR. *Quid est Deus?* — EPICT. Qui omnia tenet.

HADR. *Quid est Sacrificium?* — EPICT. Delibatio.

HADR. *Quid est sine societate?* — EPICT. Regnum.

HADR. *Quid est Regnum?* — EPICT. Pars Deorum.

HADR. *Quid est Cæsar?* — EPICT. Publicæ lucis caput.

HADR. *Quid est Senatus?* — EPICT. Ornamentum urbis; splendor civium.

HADR. *Quid est Miles?* — EPICT. Murus impe-

rii, defensor patriæ, gloriosa servitus, potestatis indicium.

HADR. *Quid est Roma?* — EPICT. Fons imperii orbis terrarum, mater gentium, rei possessor, Romanorum contubernium, Pacis æternæ consecratio.

HADR. *Quid est Victoria?* — EPICT. Belli discordia, pacis amor.

HADR. *Quid est Pax?* — EPICT. Tranquilla libertas.

HADR. *Quid est Forum?* — EPICT. Templum libertatis, arena litigantium.

HADR. *Quid sunt Amici?* — EPICT. Statuæ aureæ.

HADR. *Quid est Amicus?* — EPICT. Pomo citreo similis, foris beatus:

Nam (*leg.* Namque) intra pectus acidum occultat (*add. hic*) malum.

HADR. *Quid sunt Parasiti?* — EPICT. Qui tanquam pisces inescantur.

ΣΕΞΤΟΥ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ

ΓΝΩΜΑΙ.

SEXTI PYTHAGOREI

SENTENTIÆ.

1. Ούτε ἐν ἰχθύσι φωνήν, οὔτε ἐν ἀπαιδευτοῖς ἀρετὴν δεῖ ἐπιζητεῖν. (Anton. et Maxim. Serm. περὶ ἀπροσύνης p. 109 ed. C. Gesneri.) 2. Ὁ διαβαλὼν φίλον μὴ εὐδοκιμεῖτω, κἂν ἀληθῆ λέγῃ. (Anton. Serm. περὶ ψόγου καὶ διαβολῆς p. 259.) 3. Μὴ ἀνειδίσῃς τῷ φίλῳ σου χάριτας· ἔση γὰρ ὡς οὐ δεδωκώς. (Anton. Serm. περὶ εὐεργεσίας pag. 278.) 4. Σοφὸς ἀνὴρ καὶ σιγῶν τὸν θεὸν τιμᾷ, εἰδὼς καὶ διὰ τί σιγᾷ. (Anton. et Maxim. Serm. περὶ σιωπῆς pag. 388.) 5. Φίλον ἕνεκα χρείας μὴ ἀγάπα· ἡ γὰρ τοιαύτη φιλία πρόσκαιρος καὶ ἀβέβαιος. (Anton. et Maxim. Serm. περὶ φίλων καὶ φιλικίας p. 721.) 6. Μὴ κτήσει φίλον, ὃ μὴ πάντα πιστεύεις. (Anton. et Maxim. l. c.) 7. [Πενίαν φέρειν οὐ παντός, ἀλλ' ἀνδρὸς σοφοῦ.] (Antonius Meliss. Serm. περὶ πτωγῶν pag. 706.)	8. Ἐμψύχων χρῆσις μὲν ἀδιάφορον, ἀποχὴ δὲ λογικώτερον. (Origenes contra Cels. lib. VIII p. 397 ed Cantabrig.) 9. Ἄμαρτήματα γυναικῶν, ἀνδρῶν ἀπαιδευσία. (Joannes Damascenus in Sacr. Parall. Tit. XI περὶ γυναικῶν πονηρῶν pag. 411 tom. II ed. Lequien.) 10. Θυσία τῷ θεῷ, γνώμη ἀγαθῆ. (Idem Tit. IX περὶ προαιρέσεως καὶ διαθέσεως p. 640.) 11. Οὐκ ἔστι κατὰ θεὸν ζῆν ἀνευ τοῦ σωφρόνως καὶ δικαίως πάντα πράττειν. (Idem Tit. XVII περὶ πολιτείας σεμνῆς p. 656.) 12. Ἐπὶ γυναικὶ πονηρᾷ καλὸν σφραγίς. (Anton. Meliss. Serm. περὶ γυναικῶν πονηρῶν pag. 608.) 13. Γυνὴ μεγαλόφρονος καὶ γλωσσώδης ὡσπερ σάλπιγξ πολεμίων εἰς τροπὴν θεωρηθήσεται. (Anton. Mel. Serm. περὶ γυν. πον. p. 608.) 14. Σέξτος πῦρ αἰδῆλον ἀποδέδωκε τὸ ἐξ ἀδῆλου ἐμπεσόν. (Sextus apud Porphyrium Quæst. Homer. 26; cf. Iliad. XI, 155.)

1. Neque vox in piscibus, neque virtus in hominibus imperitis quærenda.

2. Crimians amicum ne approbetur, etiamsi vera dicat.

3. Ne exprobres amico tuo beneficia : videberis enim non dedisse.

4. Vir sapiens et silens deum colit causamque scit, cur sileat.

5. Amicum ne diligas utilitatis gratia : nam talis amicitia brevis et instabilis est.

6. Amicum ne parato, cui non omnia credas.

7. Paupertatem ferre non cujusvis est, sed viri sapientis.

8. Esus animantium est quidem indifferens ; abstinentia tamen eorum rationi magis consentanea videtur.

9. Peccata mulierum imperitiâ virorum admittuntur.

10. Victima deo (grata) est bona mens.

11. Fieri non potest, ut quis secundum deum vivat, nisi sapienter et juste cuncta faciat.

12. In muliere improba bonum est sigillum.

13. Mulier clamosa et lingulaca quasi tuba hostium in fugam nos impellentium habebitur.

14. Sextus ignem edacem ex incerto loco ingruentem exposuit.

SEXTI SIVE NYSTI SIVE SIXTI ENCHIRIDION

LATINE VERSUM A RUFINO.

RUFINUS APRONIANO SUO S. D.

Scio quia, sicut grex ad vocem proprii pastoris libenter accurrit, ita et religiosus auditor vernaculi doctoris admonitionibus gaudet. Quia ergo, charissime fili Aproniane, religiosa filia mea, soror jam in Christo tua, poposcerat a me, ut ei aliquid, quod legeret, tale componerem, ubi neque laboraret in intelligendo, aperto et satis plano sermone: Sixtum in Latinum verti, quem Sixtum ipsum esse tradunt, qui apud vos idem in urbe Romana Sixtus vocatur, episcopi et martyris gloria decoratus. Hunc ergo cum legerit, inveniet tam brevem, ut videat singulis versibus ingentes explicari sensus, tam vehementem, ut versus sententia ad totius possit perfectionem vitæ sufficere, tam manifestum, ut nec assistens quidem legenti puellæ expertem se intellectus esse causetur. Omne autem opus ita breve, ut de manu ejus nunquam possit recedere, totus hic liber ibi pristini alicujus pretiosi obtinens annuli locum. Et revera æquum videtur, ut, cui pro verbo Dei terrena ornamenta sorduerunt, nunc a nobis ad vicem verbi et sapientiæ monilibus adornetur. Nunc ergo interim habeatur in manibus pro annulo liber, paulo post vero in thesaurum proficiens totus servetur in corde, sermones disciplinæ et honorum actuum communionis de intimo suggesturus arcano. Addidi et electa quædam religiosi parentis ad filium, sed breve totum, ut merito omne opusculum vel enchiridion, si Græce, vel Latine annulus appelletur. Vale.

SEXTI ENCHIRIDION RUFINO

INTERPRETE.

1. Fidelis homo, electus homo est.
2. Electus homo, homo Dei est.
3. Homo Dei est, qui Deo dignus est.
4. Deo dignus est, qui nihil indigne agit.
(Cf. Porphyry: ad Marcell. cap. 15.)
5. Dubius in fide, infidelis est.
6. Infidelis homo mortuus est corpore vivente.
7. Vere fidelis est, qui non peccat, atque etiam in minimis caute agit.

8. Non est minimum in humana vita negligere minima.

9. Omne peccatum impietatem puta. Non enim manus vel oculus peccat, vel aliquid hujusmodi membrum: sed male uti manu vel oculo, peccatum est.

10. Omne membrum corporis, quod invitat te contra pudicitiam agere, abjiciendum est. Melius enim est uno cum membro vivere, quam cum duobus puniri.

(Cf. Porphyry. ad Marcell. cap. 34.)

11. Immortales crede te manere in judicio honores et pœnas.

(Cf. Maximus t. II. Serm. LXVIII p. 685.)

12. Si, quæcunque in hoc mundo habes, aliquis auferat tibi, ne indigneris.

13. Inculpatus esto.

14. Omnia auferenti a te cede, præter libertatem.

(Conf. Demophili Sentent. 42.)

15. Sapiens vir et pecuniæ contemptor similis est Deo.

16. Rebus mundanis in causis tantum necessariis utere.

17. Quæ mundi sunt, mundo: et quæ Dei sunt, reddantur Deo.

18. Certus esto, quod animam tuam fidele depositum acceperis a Deo.

19. Cum loqueris de Deo scito, quod judicæris a Deo.

20. Optimam purificationem putato nocere nemini. (Cf. Hierocli. ad carm. aur. vs. 67-69.)

21. Anima purificatur Dei verbo per sapientiam.

22. Ne putes Dei sapientiam insensibilem esse.

23. Deus sicut mens est, quæ movetur sponte, secundum hæc et subsistit.

24. Magnitudinem Dei non invenies, etiamsi pennis volare possis.

25. Nomen Dei ne quæras, quia non invenies: nam omne, quod nomine appellatur, a digniore nomen accipit, ut alius quidem vocet, alius autem audiat. Quis ergo est, qui nomen imposuit Deo? Deus autem non nomen est Deo, sed indicium, quod sentimus de Deo.

26. Nihil ergo de Deo, quod non licet, quæras.
27. Deus sapiens lux est, non capax contrarii.
28. Quæcunque fecit Deus, pro hominibus ea fecit.
29. Angelus minister est Dei ad hominem. (Cf. Porphyr. ad. Marc. cap. 21.)
30. Tam pretiosus est homo apud Deum, quam angelus.
31. Primus beneficus est Deus; secundus est is, qui beneficii ejus fit particeps homo. Vive igitur ita, tanquam qui sis secundus post Deum et electus ab eo. (Conf. Orig. contra Cels. lib. IV pag. 179 ed. Spencer.)
32. Habes (inquam) in te aliquid simile Dei, et ideo utere te ipso, velut templo Dei, propter illud, quod in te simile est Dei. (Cf. Demophili sent. 45 et Porph. ad Marc. cap. 11.)
33. Revereat vitam tuam mundus. Nihil admittas, quod tibi invehat notam.
34. Male viventes, cum ex corpore excesserint, cruciabitur malus dæmon, usque quo etiam novissimum quadrantem exigit ab eis.
35. Beatus vir, cujus animam nemo reprehendit ad Deum euntem.
36. Deum ergo honora super omnia, ut ipse dominetur tibi.
37. Quicquid super omnia honoraveris, hoc tibi dominabitur. Si autem dominatum tui gerit Deus, ita tu demum dominaberis omnibus.
38. Honor summus Deo scire eum et imitari.
39. Simile quidem Deo per omnia nihil est, grata tamen ei est inferioris, quantum possibile est, imitatio.
40. Templum sanctum est Deo mens pii, et altare est optimum ei cor mundum et sine peccato. (Conf. Græc. Sexti sent. 10 et Porphyr. ad Marcell. cap. 19.)
41. Hostias soli (*leg.* sola) Deo acceptabilis, benefacere hominibus pro Deo. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 17.)
42. Deo gratiam præstat homo, qui quantum possibile est, vivit secundum Deum.
43. Deus quidem nullius eget, fidelis autem Dei solius; æmulatur ergo illum, qui nullius eget, is qui paucis in rebus necessariis indiget.
44. Satage magnus quidem esse apud Deum, apud homines vero invidiam fuge.
45. Si benignus sis erga indigentes, magnus eris apud Deum.
46. Sapiens vir, cujus viventis quidem parva est apud homines opinio, defuncti vero gloria prædicatur.
47. Omne tempus, quo de Deo non cogitas, hoc puta te perdidisse.
48. Corpus quidem tuum incedat in terra, anima autem semper sit apud Deum.
49. Intellige, quæ sint bona, ut bene agas.
50. Bona cogitatio hominis Deum non latet, et ideo cogitatio tua pura sit ab omni malo.
51. Dignus esto eo, qui te dignatus est filium dicere, et age omnia ut filius Dei.
52. Quod Deum patrem vocas, hujus in actionibus tuis memor esto.
53. Vir castus et sine peccato potestatem accepit a Deo esse filius Dei.
54. Bona mens chorus est Dei. (Cf. Demophili sent. 45.)
55. Mala mens chorus est dæmonum malorum. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 21, ubi exstant græca Sexti verba quæ perperam vertit Rufinus.)
56. Injustum si inhibeas agere injuste, hoc est secundum Deum punire.
57. Satage non videri, sed esse justus. Certum enim est non esse eum, qui videri vult esse.
58. Honora quod justum est, propter hoc ipsum quod justum est.
59. Nequaquam latebis Deum agens injuste, sed nec cogitans quidem. (Conf. Thaletis sent. 12.)
60. Vir sapiens castus erit Deo.
61. Omnem spurcitiem fuge.
62. Semper de bonis loqui stude.
63. Libidinem vince, continens corpus in omnibus, quia ex deliciis et voluptatibus non effugies spurcitiem. (Cf. Pythag. carm. aur. vs. 9—11.)
64. Voluptuosum Deus non exaudit.
65. Deliciarum finis corruptio.
66. Non verbum, sed ratio præcedat actus tuos. (Cf. Pythag. carm. aur. vs. 27 sqq. et Demophili sent. 26.)
67. Præciosum est servire vitis, quia, quot vitia habet anima, tot et dominos. (cf. Demophili sent. 31.)
68. Amor pecuniæ amorem carnalium indicat.
69. Acquire possessionem animæ firmam, virtutem. Quid est firma possessio, nisi virtus aut vis animæ? (cf. Pythagoreorum sent. 16.)
70. Renuntia rebus corporis, dum adhuc potes, et quantum potes.
71. Hoc solum tuum duc ito, quod bonum est.

72. Qualis vis esse, dum Deum oras, talis semper esto.
73. Dum optima quæque abjeceris prædia, tunc purificatus pete quod vis a Deo.
74. Lingua maliloqua indicium est mentis malæ. (Cf. Antonius Meliss. et Maxim. serm. περὶ ψόγου καὶ διαβολῆς p. 258.)
75. Insuesce linguam tuam bene proloqui, et maxime, cum de Deo fit sermo. (Cf. Porphy. ad Marcell. cap. 15.)
76. Nocere Deo nemo potest.
77. Impius in Deum maledicus et infestus et contumeliosus est.
78. Fundamentum pietatis est continentia : culmen autem pietatis amor Dei. (Cf. Porphy. ad Marc. cap. 35.)
79. Pium hominem habeto tanquam te ipsum.
80. Opta tibi evenire non quod vis, sed quod expedit. (Cf. versus allatos a Platone Alcib. II p. 143 ed. Steph.)
81. Qualem vis esse proximum tuum tibi, talis esto et tu tuis proximis.
82. Quæ culpas, facere noli. (Cf. Thales ap. Diog. Laert. I, 36.)
83. Nulli suadenti acquiescas petere quod non est bonum. (Cf. Carm. aur. vs. 25—26.)
84. Quod Deus tibi dat, nullus auferre potest. (Cf. Demophili sent. 1.)
85. Delibera priusquam agas, et antequam agas provide quale sit quod facturus es. (Conf. Demophili sent. 5.)
86. Si quid non vis scire Deum, istud nec agas nec cogites.
87. Priusquam agas, quodcunque agis, cogita Deum, ut lux ejus præcedat actus tuos. (Cf. Carm. Aur. vs. 48—49.)
88. Grandis impietas in Deum affligere hominem.
89. Anima illustratur recordatione Dei.
90. Contentus esse mediocribus stude.
91. Noli omnia concupiscere.
92. Occasiones bonorum perquire, etiam cum labore.
93. Noli diligere ea, quæ corporis sunt.
94. Immundum hominem facit actus turpis.
95. Purgatur anima insipientis, cum arguitur intrinsecus latens sensus ejus.
96. Deus in bonis actibus hominibus dux est.
97. Neminem inimicum deputes. (Cf. Hierocl. ad carm. aur. vs. 7.)
98. Dilige omne, quod ejusdem tecum naturæ est : Deum vero etiam plus quam animam tuam dilige.
99. Pessimum est peccatoribus in unum convenire, cum peccant.
100. Multi cibi impediunt castitatem, et incontinentia ciborum immundum facit hominem.
101. Animantium omnium usus quidem in cibis indifferens, abstinere vero rationabilis est. (Conf. græc. Sexti sent. 8 et Senec. epist. VIII.)
102. Non cibi, qui per os inferuntur, polluant hominem, sed ea, quæ ex malis actibus proferruntur.
103. Quidquid cupiditate victus acceperis, polluit te.
104. Multitudini placere ne satagas. (Cf. Symbol. Pythag. 14.)
105. In omni, quod bene agis, auctorem esse deputa Deum.
106. Mali nullius auctor est Deus. (Cf. Pythag. sent. 13 et Porphy. ad Marcell. cap. 24.)
107. Non amplius possideas quam usus corporis poscit. (Conf. Porphy. ad Marcell. cap. 29 et 30.)
108. Aurum non eripit animam e malis.
109. In deliciis corporis positus certum est, quod ignores illa, quæ præparata tibi sunt a Deo.
110. Ea posside, quæ nullus possit auferre a te.
111. Fer quod necesse est, sicut necesse est.
112. Magnanimus esse stude.
113. Ea quæ contemnes, si recte laudaris, ne retineas. In quibus probabiliter magnificus eris, hæc obtine.
114. Hæc posce a Deo, quæ dignum est præstare Deum. (Conf. Porphy. ad Marcell. cap. 12.)
115. Ratio quæ in te est, vitæ tuæ lux (*leg. dux*) esto. (Conf. Porphy. ad Marcell. 34.)
116. Ea pete a Deo, quæ accipere ab homine non potes. (Cf. Porphy. ad Marcell. cap. 12.)
117. In quibus præcedere debet labor, hæc tibi opta evenire post laborem. (Cf. Porphy. ad Marcell. cap. 12.)
118. Oratio vel vota pigri sermo vanus. (Porph. ad Marcell. cap. 12.)
119. Non oportet contemnere ea, quibus etiam post depositionem corporis egemus. (Cf. Porphy. ad Marcell. cap. 12.)
120. Non petas a Deo id, quod cum habueris, non perpetuo obtinebis. (Cf. Demophil. Sent. 1 et Porphy. ad Marc. cap. 12.)
121. Insuesce animam tuam aliquid magnum de se sentire post Deum.
122. Nil pretiosum ducas, quod auferre a te possit homo malus.

123. Hoc solum bonum putato, quod Deo dignum est.
124. Quod Deo dignum est, hoc et viro bono.
125. Quidquid non convenit ad beatitudinem Dei, non conveniat homini Dei. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 11.)
126. Ea debes velle, quæ et Deus vult.
127. Filius Dei est, qui hæc sola pretiosa ducit, quæ et Deus.
128. Donec in desideriis est caro, anima ignorat Deum. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 13.)
129. Cupiditas possidendi origo avaritiæ est.
130. Ex sui ipsius amore injustitia nascitur.
131. Corpus animæ molestum non natura, sed peccatum fecit.
132. Omne quod homini plus est, quam necesse est, inimicum est ei.
133. Qui amat, quod non expedit, non amabit, quod expedit.
134. Sapiens verbis innotescit paucis.
135. Qui studet his, quæ non sunt bona, eum latebunt quæ sunt bona.
136. Semper apud Deum mens est sapientis. (Cf. Porphyr. ad Marc. cap. 16.)
137. Sapientis mentem Deus inhabitat. (Conf. Demophil. sent. 45)
138. Inexplebilis est omnis cupiditas, propterea et semper indiget.
139. Sapiens semper similis est sibi.
140. Sufficit ad beatitudinem agnitio Dei solius et imitatio.
141. Malis qui adulatur, pejores eos facit. (Cf. Sent. Pyth. 27.)
142. Intolerabilis fit malitia, cum laudatur. (Conf. Democrit. fragm. spur. 10.)
143. Lingua tua sensum tuum sequatur. (Cf. Porphyr. ad Marc. cap. 14.)
144. Melius est lapidem frustra jacere, quam verbum.
- Delibera antequam dicas, ne, quæ non expedit, dicas. Verba sine sensu opprobria. (Cf. Simil. Pyth. 104; Porph. ad Marc. cap. 14; Demophil. sent. 5.)
145. Verbositas non effugiet peccatum.
146. Brevis est in sermonibus sapiens. (Cf. Stob. Flor. XXXV, 4 et 8.)
147. Indicium imperitiæ longa narratio.
148. Veritatem dilige.
149. Mendacio tanquam veneno utere. (Cf. Plato de republ. lib. III cap. 3.)
150. Ante omnia tempus verbis tuis requirito.
151. Tum loquere, quando tacere non expedit. (Cf. Pythag. ap. Stob. Flor. XXXIV, 7—8.)
152. De quibus ignoras tace, de quibus autem certus es, loquere opportune. (Cf. Epictet. Enchir. cap. 41.)
153. Sermo extra tempus indicium malitiæ mentis est.
154. In conventu ne satagas primum dicere.
155. Melius est vinci vera dicentem, quam vincere mentientem. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 14.)
156. Fides actus tuos omnes præcedat.
157. Sapientia animam perducit ad Deum.
158. Nihil tam vernaculum sapientiæ quam veritas.
159. Nunquam potest anima bona mendacium diligere.
160. Pravo et pessimo ingenio fides aliena est.
161. Fidelis homo audire quæ oportet amat magis, quam dicere quæ non oportet.
162. Vir libidinosus ad omnia inutilis est.
163. Irreprehensibilis in verbis unitur Deo.
164. Peccata discentium opprobria sunt doctorum.
165. Mortui sunt apud Deum, per quos nomen Dei maledicuntur.
166. Sapiens homo beneficus post Deum.
167. Sermones tui vitam tuam commendent auditoribus.
168. Quod fieri non decet, neque in suspicionem veniat, quasi id feceris.
169. Quod pati non vis ab alio, neque id facias.
170. Quæ tibi facere est turpe, hæc et aliis imperare facienda turpissimum est.
171. Etiam in cogitationibus tuis mundus esto a peccato.
172. Cum præes hominibus, memento quod et tibi præest Deus.
173. Vindictam exercens scito quia et judicaris a Deo.
174. Majus est periculum judicantis, quam ejus qui judicatur.
175. Levius est omne vulnus quam verbum. (Cf. Simil. Pyth. 111.)
176. Possibile est verbo fallere homines, non autem Deum.
177. Non putes malum, si tum, cum veritatem scias, culpatis in verbo.
178. Male sentire de fide amor jactantiæ facit.
179. Fidelis esse magis quam videris stude. (Cf. Democrit. fragm. mor. 114.)

180. Cole sapientem virum tanquam imaginem Dei viventis.
181. Sapiens vir etiamsi nudus sit, sapiens apud te habeatur.
182. Neminem propterea magni aestimes, quod pecunia divitiisque abundet.
183. Difficile est divitem salvare.
184. Derogare viro sapienti ac Deo æquale ducito peccatum.
185. Verbum de Deo loquens depositum te putato accepisse animas auditorum.
186. Quod bonum est, hoc solum te decere puta. (Conf. sent. Pythag. 7.)
187. Age magna, non magna pollicens. (Cf. Demophil. sent. 37.)
188. Non eris sapiens, si te reputaveris sapientem.
189. Non potest bene vivere, qui non integre credit.
190. In tribulationibus, quis sit fidelis, agnoscitur.
191. Finem vitæ existima vivere secundum Deum.
192. Nihil putes malum, quod non sit turpe. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 9.)
193. Mala finis injuria, injuriæ autem perditio.
194. Non dominatur mala affectio in mente fidelis.
195. Omnis mala affectio animi rationi est inimica. (Cf. sent. Pyth. 30.)
196. Quidquid feceris animo male affecto, penitebis.
197. Affectiones pravæ ægritudinum initia.
198. Malitia est ægritudo animæ.
199. Animæ autem mors injustitia et impietas.
200. Tunc te puta fidelem, cum passionibus animæ carueris.
201. Omnibus hominibus ita utere, quasi communis omnium post Deum curator.
202. Qui hominibus male utitur, se ipso male utitur.
203. Qui nihil mali vult, fidelis est.
204. Opta, ut bene possis facere inimicis.
205. Sine Deo non poteris vivere Deo.
206. Malis ineptus videtur vir sapiens.
207. Omnia suffero pro eo, ut secundum Deum vivas.
208. Orationem Deus non exaudit hominis, qui egenum non exaudit.
209. Sapientia sapienti donum a Deo.
210. Honorans sapientem te ipsum honorabis.
211. Fidelem te esse nosce.
212. Cum filium te quis Dei dicit, memento, cujus te filium dicat.
213. Deum patrem invocans in actibus hoc recordare.
214. Verba tua pietate semper plena sint.
215. In actibus tuis ante oculos pone Deum.
216. Nefas est, Deum patrem invocare et aliquid inhonestum agere.
217. Qui non diligit sapientem, nec se ipsum diligit.
218. Nulla propria possessio putetur sapientis.
219. Quorum communis est Deus idemque pater, hi, nisi auxilia et opem in commune conferunt, impii sunt.
220. Deo ingratus est, qui non magni ducit sapientiam.
221. Conjugium tibi refutare concessum est, ideo ut vivas indesinenter adhærens Deo. Si autem tanquam prælium sciens tamen pugnare vis, et uxorem duc et filios procrea.
222. Adulter est in suam uxorem omnis impudicus vel amator ardentior.
223. Nihil propter solam libidinem facias. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 35.)
224. Scito, te adulterum esse etiam si cogites de adulterio. Sed et de omni peccato eadem sit tibi ratio.
225. Fidelem te esse professus spondisti pariter non peccare Deo.
226. Fideli mulieri ornatui ducatur pudicitia.
227. Vir, qui uxorem dimittit, profitetur se nec mulierem gerere.
228. Mulier pudica gloria viri est.
229. Reverentiam habens uxori habet eam reverentem.
230. Fidelium conjugium certamen habet continentię.
231. Ut continueris ventrem, ita et venereos motus. (Conf. Pythag. Carm. Aur. vs. 9—10.)
232. Devita infidelium laudes.
233. Quæ gratis accipis a Deo, præsta gratis.
234. Multitudinem fidelium non invenies: rarum est enim, quod bonum est. (Conf. Juvenal. Sat. XIII, vs. 26 seq.)
235. Sapientem honora post Deum.
236. Cum argueris sapientem, diliget te.
237. Qui sapienti non obtemperaverit, nec Deo obtemperabit.
238. Fidelis volens esse præcipue quidem hoc nitere, ne pecces: quod etiam si forte acciderit, saltem cave, ne iteretur id ipsum.
239. Doctrinam, quæ non est Deo digna, ne dicas. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 15.)

240. Multa velle scire curiositas animi putanda est. (Cf. Democrit. fr. moral. 140—141. et Heraclit. ap. Diog. Laert. lib. IX, 1.)

241. Qui cognoscit quæ Deo digna sunt, ille sapiens est.

242. Doctrinam, ex qua proficere potes in amore Dei, illam necessario expete.

243. Sapiens vir parcat, ne perdat tempus. (Cf. supra Chilonis dictum χρόνου φείδου.)

244. Fiduciam cum verecundia habeto.

245. Excrucient te liberi male viventes magis quam morientes.

246. Filii infideles nec filii.

247. Fidelis vir non ægre fert abjectionem liberorum. (Conf. Marc. Antonin. I, 8.)

248. Vivere quidem non est in nobis, recte autem vivere in nobis est.

249. Non judices esse sapientiæ studiosum, cui non de omnibus credis.

250. Stude communiter omnibus benefacere.

251. Criminationes adversus sapientiæ studiosum noli admittere.

252. Exsecrabile tibi sit etiam juste aliquid punire.

253. Si vis cum lætitia animi vivere, noli multa agere. In multis enim actionibus minor eris. (Conf. Democrit. fragm. moral. 92.)

254. Quod non posuisti, ne tollas, sed sufficient tibi quæ tua sunt. (Conf. Solon. apophthegm. 48.)

255. Relinquens quæ possides sequere verbum Dei, liber enim eris ab omnibus, cum Deo servieris.

256. Cessa a cibo.

257. Ede citra satietatem.

258. Omni homini impartito.

259. Pro reficiendo paupere etiam jejulare bonum est. (Conf. Clemens Alexandr. Strom. VII p. 878.)

260. Omne poculum tibi suave sit quod sitim exstinguit. (Conf. Xenoph. Memorab. lib. I, cap. III, 6.)

261. Ebrietatem quasi insaniam fuge. (Conf. sent. Pythag. 9.)

262. Homo, qui a ventre vincitur, belluæ similis est.

263. Ex carne nihil oritur bonum.

264. Turpissimæ libidinis ea quidem quæ suavia sunt, cito transeunt, probra vero perpetuo manent.

265. Solent homines abscindere aliqua membrorum suorum pro sanitate reliquorum. Quanto id præstantius pro pudicitia fiet! (Cf. Porphy. ad Marcell. cap. 34.)

266. Grandem pœnam putato, cum in desiderio obtinueris; nunquam enim sedat desiderium adeptio desideratorum. (Conf. Clemens Alex. Protr. ad Gent. p. 85 et Strom. VII p. 857.)

267. Non est sapienter factum, in quo libertas aufertur.

268. Bona habere omnes optant, obtinent autem, qui semetipsos integre verbo Dei manciparunt.

269. Sapientiæ amator, et honestus esto, et non obtrectator.

270. Rara sit objurgatio tua et opportuna. (Conf. Clemens Alexandr. Pædag. lib. I cap. 8—9.)

271. Nimius risus indicium est animi negligentis: ne ergo tantum tibi indulgeas, ut risu diffluas.

272. Castorum vita sit tibi honestatis exemplum.

273. Optimum quidem est non peccare, peccantem vero agnoscere, quam ignorare, melius est. (Conf. Clemens Alexandr. Pædag. lib. I p. 146.)

274. Jactans non est sapiens.

275. Magnam scito esse sapientiam, per quam ferre potes ineruditorum insipientiam. (Cf. Demophil. sent. 28.)

276. Turpe ducito proprio ore laudari.

277. Sapientum animæ insatiabiles sunt in amore Dei.

278. Exordium in agendo a Deo sume, quæ agis. (Cf. carm. aur. vs. 48—49.)

279. Ore autem prius Deum habeto et mente, quam respires.

280. Ea quæ oportet discere et ita facere, ne coneris facere, antequam discas. (Cf. carm. aur. vs. 30—31.)

281. Carnem noli amare.

282. Animam bonam post Deum dilige.

283. Domesticorum indignationes ferre sapientis est.

284. Sapientum divitiæ continentia. (Cf. sent. Pyth. 19.)

285. Si quid proprium alii tradideris, at ipse non habebis, non judices bonum. (Cf. Demophil. sent. 18.)

286. Justa communio servanda.

287. Non dicas aliquod alio peccato levius. (Conf. Cicero Paradox. 3.)

288. Sicut in benefactis laudari vis, ita in delictis patienter accipe, si culperis. (Conf. Pythag. ap. Stob. Flor. XIV, 18.)

289. Quorum laudes contemnitis, eorum neque derogationes magni pendas. (Cf. Demophil. sent. 20.)

290. Thesaurum quidem defodere inhumanum est, inventum auferre non est sapientis.

291. Quantum laboras pro corpore, si tantum labores pro anima, sapiens eris. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 32.)

292. Sapiens non est, qui nocet.

293. Ad omnia, quæ agis, Deum invoca te-stem.

294. Deus bonos actus hominum confirmat. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

295. Malorum actuum malus dæmon dux est. (Cf. Porph. ad Marc. cap. 16.)

296. Sapiens vir Deum hominibus commendat.

297. Deus super omnia opera sua, plus super sapientem gloriatur. (Cf. Apollinis oraculum εὐ-σεβέειν δὲ καλ. ap. Hierocl. ad carm. aur. vs. 1.)

298. Nihil tale post Deum verum, sicut sapiens. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 15.)

299. Quæcunque Deus possidet, hæc et sapiens.

300. Malus vir non putat esse providentiam. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

301. Anima mala Deum fugit. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

302. Omne quod malum est, Deo inimicum est. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 9.)

303. Qui sapit in te, hunc dicito esse hominem.

304. Particeps Dei est vir sapiens.

305. Ubi est quod sapit in te, ibi est bonum tuum.

306. Bonum in carne non quæras.

307. Quod animæ non nocet, nec homini.

308. Sapientem hominem, tanquam Dei ministrum, honora post Deum.

309. Tabernaculum quidem corporis graviter ferre superbum est; deponere autem posse, cum oportuerit, in pace beatum est. (Conf. Clemens Alexandrinus pag. 639 et 640.)

310. Mortis quidem ipse tibi causa non fias; si quis autem vult te corpore exuere, ne indigneris. (Cf. in Sosiad. VII sapient. sentent. τῷ βίῳ μὴ ἄγθου.)

311. Sapientem si quis de corpore extrudat injuste, in iniquitate sua beneficium ei præstat; absolvitur enim tanquam e vinculis.

312. Hominem metus mortis contristat pro imperitia animæ.

313. Ferrum, quo homines interimuntur, optimum fuerat non fieri, factum tamen apud te non sit. (Cf. Plin. Hist. Nat. XXXIV, 14 et Menag. ad Diog. Laert. VIII, 50.)

314. Nulla simulatio multo tempore latebit, maxime in fine. (Cf. Demophil. sent. 23.)

315. Ut sunt mores tui, talis et vita tua: mores enim religiosi faciunt vitam beatam. (Cf. Demophil. sent. 4.)

316. Qui cogitat adversus alium mala, ipsa præveniens ipse præfert mala. (Cf. Demophil. sent. 4.)

317. Ne te impediatur a benefaciendo homo ingratus.

318. Optime facultatibus utitur is, qui indigentibus libenter tribuit.

319. Fratrem volentem a fide recedere hortare, ne faciat, et si insanabilis sit, magis observa.

320. In fide conare omnes homines vincere.

321. Intellectum non prius habebis, quam intellexeris, te habere.

322. Stude tua sorte contentus esse.

323. Membra corporis sarcina sunt iis, qui eis non utuntur.

324. Ministrare aliis melius est, quam ab aliis ministrari.

325. Quem Deus non emittit e corpore, ne graviter ferat.

326. Sententiam, quæ misericordiam vetat, non solum non tenere, sed audire *refuge*. (Opponuntur hæc Stoicorum dogmati: ἐλσήμενας μὴ εἶναι σοφοῦς, συγγνώμην δὲ εἶχειν μηδενί. Vid. Seneca lib. II de Clementia.)

327. Qui dat aliquid et imputat, contumeliam magis quam beneficium dedit.

328. Qui tuetur pupillos, erit multorum filiorum secundum Deum pater.

329. Quidquid egeris causa gloriæ, merces facti tui erit.

330. Si quid dederis, ut hominibus innotescas, non homini, sed propriæ libidini præstitisti. (Cf. Senec. de benef. lib. IV, 10.)

331. Iracundiam multitudinis ne provoces in te.

332. Disce, quod oportet fieri, ut beatus fias.

333. Melius est fame mori, quam per incontinentiam ventris maculare animam. (Cf. Demophil. sent. 39 et Porphyr. ad Marcell. cap. 35.)

334. Vestimentum esse putato animæ corpus tuum: mundum igitur id conserva. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 14.)

335. Qualia studia gesserit anima corpus inhabitans, tales habebit testes in iudicio.

336. Immundam animam sibi dæmones immundi vindicant. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 21.)

337. Fidelem animam et bonam in via Dei mali dæmones non impediunt.

338. Verbum de Deo non omni homini committas. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 15 et Pythagor. symbol. 28.)
339. Non est tutum audire de Deo homines vanæ gloriæ jactantia corruptos. (Cf. Demophil. sent. 25 et Porphyr. ad Marc. cap. 15.)
340. De Deo etiam quæ vera sunt loqui periculum est et non parvum. (Cf. Demophil. sent. 25 et Porph. ad Marc. cap. 15.)
341. De Deo nihil dicas, quod non didiceris a Deo : vel ei qui non credit, de Deo nihil loquaris.
342. Verbum verum ut Deum honora.
343. Si immunis non es a flagitiosis operibus, de Deo nihil disceptes. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 15.)
344. Sermo verus de Deo sermo Dei est.
345. Si scis, quod acceptum habent de te, quod diligis Deum, hi qui te audiunt, tunc eis loquere de Deo.
346. Opera caritatis Dei procedant abs te, et tunc sermonem facito de Deo.
347. In multitudine dicere de Deo non audeas.
348. Verbum de Deo parcius proferto, quam de anima. Melius est animam perdere quam verbum vanum de Deo proferre.
349. Viri amantis Deum corporis potestatem habet leo et tyrannus similiter.
350. Cum tibi minatur tyrannus, cujus sis, tunc memora maxime esto.
351. Verbum de Deo reticere præstat magis, quam temere proferre. (Cf. Porphyrius ad Marcell. cap. 15.)
352. Qui dicit de Deo quæ non sunt, contra eum falsum loquitur.
353. Deum non cognovit, qui non colit.
354. Non est verum, quod Deum colat, qui hominem lædit.
355. Fundamentum et initium est cultus Dei amare Deum homines.
356. Qui hominum curam gerit et orat Deum pro eis, iste vere a Deo esse putandus est.
357. Dei proprium est salvare, quos dignos judicat.
358. Cultoris autem Dei est orare Deum pro salute hominum.
359. Cum oranti tibi præstitum fuerit quod poposcisti a Deo, tunc tibi potestatem permissam a Deo intellige.
360. Dignus deo homo deus est et in hominibus. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 15.)
361. Melius est nihil habere, quam multa habentem nemini impertiri.
362. Si non das egenti, cum poscit, non accipies a Deo, cum poposceris.
363. Qui ex animo dat cibum indigenti, parum quidem est, quod dat, sed magna fiet ei bonæ voluntatis retributio.
364. Deum qui putat esse et nihil ab eo curari, nihil differt ab eo, qui non credit esse Deum. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 22.)
365. Optime honorat Deum ille, qui mentem suam, quantum fieri potest, similem Deo facit. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)
366. Deus quidem nequaquam eget, latatur tamen super his, qui indigentibus tribuunt.
367. Fidelium pauca sunt verba, opera autem multa.
368. Fidelis, qui libenter vult doceri, operarius efficietur veritatis.
369. Præpara et apta te ad tribulationes, et lætus eris.
370. Neminem lædens nullum timebis.
371. Tyrannus beatitudinem non aufert.
372. Quod fieri necesse est, voluntarie sacrificato.
373. Quod non oportet fieri, nullo modo facias.
374. Omnem magis causam refer ad Deum. (vid. Hierocl. ad carn. aur. vs. 48—49.)
375. Nemo sapiens est, qui deorsum respicit in terram.
376. Immensa amatoris sapientiæ libertas non sit in homine, sed in anima.
377. Mentiri, in vita decipere est et decipi.
378. Quid sit Deus, agnosce, et quid in te, quod agnoscit Deum.
379. Dei opus bonum homo bonus.
380. Sine Deo sunt hi, pro quibus verbum Dei maledicitor.
381. Animam mors non perdit, sed mala vita. (Cf. Clemens Protrept. p. 89.)
382. Si scis, a quo factus sis, te ipsum cognoscis.
383. Non est secundum Deum vivere, nisi pudice et bene et juste quis agat.
384. Hominum infidelium vita opprobrium est. (Cf. Demophil. sent. 20.)
385. Animam de terra fides elevat ad Deum. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 10.)
386. Animæ sapientis magnitudinem non invenies, sicut nec Dei quidem.
387. Quæcunque dat mundus, nemo firmiter tenet. (Cf. Porphyr. ad Marc. cap. 12.)
388. Quæcunque dat Deus, nemo auferre potest.
389. Divina sapientia vera est scientia.

390. Immundæ animæ ne audeas loqui de Deo.

391. Viri periculum in operibus primo sicut in verbis facito. (Cf. Demophilus sent. 36.)

392. Aures tuas non omnibus committas.

393. Operari quidem Deo omnibus facile est, dicere autem de Deo soli justo est permittendum.

394. Non cruciet anima tua corpus tuum, neque animam tuam libidô corporis.

395. Insuesce te ipsum quidem corpori præbere, quæ sua sunt, caste, et animæ, quæ sua sunt, pie.

396. Pæsce animam tuam verbo Dei, et corpus simplicibus cibis. (Cf. Porphyr. ad Marc. c. 26.)

397. Illis insuesce animam tuam gaudens, in quibus recte gaudeat. Anima, quæ iniquis rebus gaudet, indigna est apud Deum.

398. Sapientis anima audit Deum, sapientis anima aptatur a Deo (*leg. ad Deum*), sapientis anima semper est cum Deo. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

399. Cor diligentis Deum in manu Dei stabilitum est.

400. Animæ ascensus ad Deum per Dei verbum est.

401. Sapiens sequitur Deum et Deus animam sapientis.

402. Gaudet rex super his, quos regit; gaudet ergo Deus super sapiente. Inseparabilis est et ab his quos regit ille qui regit; ita ergo et Deus ab anima sapientis, quam tuetur et regit. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

403. Regitur a Deo vir sapiens et idcirco beatus est. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

404. Anima sapientis ac mens Deo probatur.

405. Sapiens vir, et cum tacet, honorat Deum. (Cf. Demophil. sent. 6 et Porphyr. ad Marcell. cap. 16.)

406. Venerem et ea quæ sub alvo sunt non continens, nec fidelis. Homo incontingens polluit Deum. (Cf. Hierocles. ad carm. aur. vs. 9—11.)

407. Hominem scientia Dei paucis verbis uti facit. (Cf. Porphyr. ad Marcell. cap. 20.)

408. Multis verbis uti de Deo ignorantia Dei facit.

409. Homo, qui Dei cognitionem habet, non multa ambitione utitur.

410. Qui electus Dei est, facit quidem omnia secundum Deum, esse autem se ipsum non jactat electum.

411. Fidelis homo semper in metu est, usque quo eat ad Deum.

412. Homo, qui secundo satiatur cibo, non dormit noctu, nec concubitum effugit, sed nec dignus est apud Deum.

413. Alioquin et Deus graviter fert libidines corporis.

414. Fidelis vir continentia pascitur.

415. Sapientem fatum non facit, gratia enim Dei fato non subjacet.

416. Agnosce qui sunt filii Dei in creaturis ejus, et honora unumquemque pro merito post Deum.

417. Nil proprium Dei dicas, quod malum est.

418. Fidelis anima et casta et sapiens propheta veritatis Dei est. (Conf. Origenes contra Celsum lib. IV p. 226.)

419. Non amabis dominum Deum, nisi habueris in te aliquid simile Dei.

420. Amicum deputa similem simili tantummodo.

421. Si non diligis Deum, non ibis ad Deum.

422. Consuesce te ipse semper respicere ad Deum.

423. Intuendo Deum videbis Deum.

424. Videns Deum facies mentem tuam, qualis est Deus.

425. Excole quod intra te est, nec ei ex libidine corporis contumeliam facias.

426. Incontaminatum custodi corpus tuum, tanquam si indumentum acceperis a Deo, et sicut vestimentum corporis immaculatum servare stude.

427. Sapiens mens speculum est Dei. (Conf. Porphyr. ad Marcell. cap. 13.)

PYTHAGOREORUM PHILOSOPHORUM

RELIQUIÆ.

1. Τὼς δὲ νόμος οὐκ ἐν οἰκίμασι καὶ θυρώμασιν ἐνῆμεν δεῖ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἡθέσει τῶν πολιτευομένων. Τίς ὢν ἀρχὰ πολιτείας ἀπάσας; νέων τροφά. Οὐ γὰρ μήποκα τὸν καρπὸν ὄνασιζόρον ἀμπελοὶ γεννήσονται, μὴ φυτοτροφηθεῖσαι καλῶς· οὐδ' ἔμποι μήποκα γένωνται καλοὶ πωλοτροφίαν παρέντεσι. Ἰὰ γὰρ νεόπηχτα τῶν σταιτῶν^a μάλιστα τῷ ἀψαμένῳ καὶ πλατιάζοντι ὁμοιον τὸ σχῆμα λαμβάνει. Τοῖς ἀνθρώποις περὶ μὲν ἀμπέλως πῶς χρῆ τμηθῆμέν τε καὶ ἐποφθῆμεν πεφρονημένως ἔχει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἡθεα ἀμελέως τε καὶ εἰκαίως· καὶ τοι οὐχ ἄ ἀμπελος οὐδ' ὁ οἶνος τὰς πολιτείας ἀγεμὼν ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος καὶ ἄ ψυχὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ τῷ μὲν φυτῷ πλήρον εἰώθαμες ἄξιον παρακαθιστάμεν, καὶ τὸν ἐπιμελησόμενον, οὐ μῶρον ἢ δύο μᾶν ἄξιον, τοῖς δὲ νέοις Ἰλλυριὸν ἢ Θρακῆα οὐδεὸς ἄξιον. Οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς νομοθεταὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων στάσιμον οὐκ ἐδύνατο^b ποιῆσαι, κινάσι δὲ μονᾶς^c καὶ τάξις κεκοινωνηκυῖαν παρακατέζευξαν ὄρχησιν καὶ ρυθμόν, ἔτι δὲ παιγνιαῖς τὰς μὲν ἐς κοινωνίαν προτρεπομένας τὰς δ' ἐς ἀλάθειαν καὶ ὀξύτατα ψυχᾶς· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ μέθας ἢ πλασμονᾶς φαῦλόν τι καταπράξασιν τὸν αὐλὸν καὶ τὰν ἀρμονίαν ἐς τὰς συνωσίας^d κατέταξαν, ὅπως πεπαίνομενον τὸ ἦθος δύναται κατακοσμεῖσθαι.

(Stobæus Flor. XLIII, 95 Διωτογένους Πυθαγορείου ἐκ τοῦ περὶ δσιότητος. ^a scripsi νεόπηχτα τῶν σταιτῶν pro membranarum lectione νεόχρηστα τῶν σιτιῶν. ^b posui οὐκ ἐδύνατο ποιῆσαι rejecta codi-

cum scriptura οὐκ ἂν δύναντο ποιῆσαι. ^c κινάσι δὲ μονᾶς Meinekii conjectura est; codices habent κινάσιος δὲ μόνας. ^d συνωσίας Meinekiius legi voluit; συνέσις vetera exemplaria præbent.)

2. Βασιλεὺς κ' εἶη ὁ δικαιοτάτος, δικαιοτάτος δὲ ὁ νομιμώτατος. Ἄνευ μὲν γὰρ δικαιοσύνας οὐδεὶς ἄν εἶη βασιλεὺς, ἄνευ δὲ νόμου δικαιοσύνα. Ἰὸ μὲν γὰρ δίκαιον ἐν τῷ νόμῳ ἐντί, ὁ δὲ γε νόμος αἴτιος τῷ δίκαιῳ, ὁ δὲ βασιλεὺς ἦτοι νόμος ἐμψυχός ἐντί ἢ νόμιμος ἄρχων· διὰ ταῦτ' ὢν ὁ δικαιοτάτος καὶ νομιμώτατος. Ἔργα δὲ βασιλέως τρία τό τε στραταγὲν καὶ δικασπολὲν καὶ θεραπεύεν θεῶς στραταγὲν μὲν ὢν καλῶς δυνασεῖται πολεμὲν καλῶς ἐπισταθεῖς, δικασπολὲν δὲ καὶ διακούεν πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν φύσιν δίκαιῳ καὶ νόμῳ καλῶς ἐκμαθὼν, θεραπεύεν δὲ τὼς θεῶς εὐσεβείως καὶ ὀσίως φύσιν θεῷ καὶ ἀρετὰν ἐκλογισάμενος. Ὡστε ἀνάγκη τὸν τέλειον βασιλέα στραταγὸν τε ἀγαθὸν ἦμεν καὶ δικαστὰν καὶ ἱερέα· ταῦτα γὰρ καὶ ἀκόλουθα καὶ πρέποντά ἐντί βασιλέως ὑπεροχᾶ τε καὶ ἀρετᾶ. Κυβερνάτα μὲν γὰρ ἔργον ἐντί τὰν ναῦν σώζεν, ἀνίχῳ δὲ τὸ ἄρμα, ἱατρῷ δὲ τὼς νοσίοντας, βασιλέως δὲ καὶ στραταγῷ τὼς ἐν πολέμῳ κινδυνεύοντας. Ὡ γὰρ ἕκαστος ἀγεμὼν ἐντί συστάματος, τούτῳ καὶ ἐπιστάτας καὶ δαμιουργός. Καὶ μὰν τό τε δικασπολὲν καὶ διανέμεν τὸ δίκαιον, ζυγᾶ μὲν καθόλω ἰδίᾳ δὲ καθ' ἕκαστον, οἰκίῳν βασιλέως ὡσπερ θεῷ ἐν τῷ κόσμῳ ὢ ἀγεμὼν τε καὶ προστάτας ἐντί, ζυγᾶ μὲν τῷ ποτὶ μίαν ἀρχάν τε καὶ ἀγεμονίαν τὸ δλον ζυγα-

1. Leges autem non domibus et ostiis, sed civium ingenii inclusas esse oportet. Quod igitur est universæ republicæ fundamentum? Adolescentium educatio. Neque enim unquam utilem fructum vites ferent, nisi bene ac diligenter excoltæ, neque equi unquam egregii fient pullorum educationem negligentibus. Recentes enim massæ triticæ rei tangenti potissimum et percutienti simillimam speciem accipiunt. Homines quidem quemadmodum vites putari et curari oporteat animadvertunt, eoque studia sua conferunt, ingeniorum vero humanorum cultus negligitur ac temere tractatur: quamvis neque vitis neque vinum civitatem regant, sed homo et hominis animus. Atqui plantis quidem digniorem præponere solemus, et eum qui earum curam geret non minoris quam duabus minis conductum, pueris vero Illyrium quemplam vel Thracem nullius pretii hominem. Porro primi legum latores stabile hominum genus efficere non poterant, sed motui quietis et ordinis participem adjunxerunt saltatio-

nem et rhythmum, insuper ludos qui partim ad communionem excitarent, partim ad verum cognoscendum et acuendum ingenium conferrent: similiter etiam iis, qui ebrietate et satietate inducti aliquid mali commisissent, tibiam et harmoniam ad luendos hominum cætus accommodarunt, ut mitigata ingenia ad honestatem conformari possent.

2. Rex ille fuerit qui justissimus est, justissimus autem qui legum observantissimus. Nam sine justitia rex esse nullus possit, neque sine lege justitia. Justum enim in lege cernitur, quæ justus est causa, rex autem vel lex est animata vel legitimus princeps ideoque justissimus et legum observantissimus. Sunt autem tria regis officia, exercitum ducere, judicia administrare et deos colere: atque exercitum quidem recte ducere poterit, si bellum gerere rite seiverit, judicia vero administrare civesque suos omnes audire, si juris et legis naturam probe didicerit, deos denique pie et sancte colere, si dei naturam et

μόσθαι, καθ' ἕκαστον δὲ τῶν καὶ τὰ κατὰ μέρος ποττὰν αὐτὰν ἀρμονίαν τε καὶ ἀγεμονίαν συναρμολογεῖσθαι. Ἔτι δ' ἐν τῶν ποιῶν εὖ καὶ εὐεργετῶν τὴν ὑποτεταγμένως ὁ βασιλεὺς ἐντι· ταῦτα δ' οὐκ ἀνευ δικαιοσύνας καὶ νόμου. Τό γε μὴν τρίτον, λέγω δὲ τὸ θεραπεύειν τὴν θεῶν, βασιλείως ἀντάξιον. Δεῖ γὰρ τὸ ἀρίστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἀγεμονεῖον ὑπὸ τοῦ ἀγεμονεόντος. Τῶν μὲν ὦν φύσις τιμιωτάτων ἀρίστον ὁ θεός, τῶν δὲ περὶ γὰν καὶ τὴν ἀνθρώπων ὁ βασιλεὺς. Ἔχει δὲ καὶ ὡς θεός ποτὶ κόσμον βασιλεὺς ποτὶ πόλιν, καὶ ὡς πόλις ποτὶ κόσμον βασιλεὺς ποτὶ θεόν. Ἄ μὲν γὰρ πόλις ἐκ πολλῶν καὶ διαφερόντων συναρμολογεῖσα κόσμῳ σύνταξιν καὶ ἀρμονίαν μεμίσταται, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀρχὴν ἔχων ἀνυπεύθυνον, καὶ αὐτὸς ὦν νόμος ἔμφυχος, θεός ἐν ἀνθρώποις παρρησιάζεται.

Ὅθεν δεῖ τὸν βασιλέα μὴ νενικῆσθαι ὑφ' ἀδονᾶς ἀλλ' αὐτὸν νικῆν ταύταν, μηδ' ὅμοιον ἦμεν τοῖς πολλοῖς ἀλλὰ ἐπὶ πολλὸν διαφέροντα τούτων, μηδ' ἔργον ἀγεῖσθαι τὰν ἀδονᾶν ἀλλὰ μάλλον τὰν ἀνδραγαθίαν· ἅμα δὲ καὶ πρέπον τὸν ἐτέρων ἄρχην χρῆζοντα τῶν αὐταύτω παθῶν πρῶτον δύνασθαι ἄρχην. Περὶ γε μὴν τᾶς πλεονεξίας ὅδε λόγος· δεῖ γὰρ ἐς τοῦτο πεπᾶσθαι τὰ χρήματα ὥστε φίλως εὐεργετῶν καὶ δεομένως ὑπολαμβάνειν καὶ ἐχθρῶν δὲ μετὰ δίκης ἀμύνεσθαι· ἀδίστα γὰρ ἂν μετ' ἀρετᾶς ἀπολαύσις τᾶς εὐτυχίας. Ὁ δ' αὐτὸς τρόπος καὶ ἐπὶ τᾶς ὑπεροχᾶς· δεῖ γὰρ καθυπερέχειν τὴν ἄλλω ἀρετᾷ καὶ κατὰ αὐτὰν ἄξιον κρίνεσθαι τῷ ἄρχην, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸν πλοῦτον ἢ τὰν δύναμιν ἢ τὰν βίωσαν τὰν τῶν ὄπλων· ὁ μὲν γὰρ

τι κοινόν ἐντι καὶ τῶν τυγόντων, ὁ δὲ κοινόν καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων, ὁ δὲ κοινόν καὶ τῶν τυράννων, ὁ δὲ μόνον ἴδιον τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων. Ὡστε ὅστις βασιλεὺς σώφρων μὲν ἐντι περὶ τὰς ἀδονᾶς, κοινωνιατικὸς δὲ περὶ τὰ χρήματα, φρόνιμος δὲ καὶ δεινὸς περὶ τὰν ἀρετάν, οὗτος κ' εἶη κατὰν ἀλάθηαν βασιλεὺς. Ἔχει δὲ καὶ ὁ δᾶμος τῶν μερέων τᾶς τοῦ ἀνθρώπου ψυχᾶς τὰν ἀναλογίαν ταύταν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν· ἂ μὲν γὰρ πλεονεξία γίνεται περὶ τὸ ἀγεόμενον μέρος τᾶς ψυχᾶς, λογικὰ γὰρ ἂν ἐπιθυμῖα· ἂ δὲ φιλοτιμία καὶ θηριότης περὶ τὸ θυμοειδές, τοῦτο γὰρ τὸ ζέον καὶ δυναμικὸν μέρος τᾶς ψυχᾶς· ἂ δὲ φιλαδονία περὶ τὸ ἐπιθυματικόν, τοῦτο γὰρ τὸ θῆλυ καὶ ὑγρὸν μέρος τᾶς ψυχᾶς· ἂ δὲ γε ἀδικία τελειοτάτα κακία καὶ σύνθετος ἔασα περὶ ὅταν γίνεται τὰν ψυχάν. Ὅθεν ὡς λύραν καὶ πόλιν εὐνομευμένην δεῖ συναρμολογεῖσθαι βασιλέα ὄρον δικαιοτάτον καὶ νόμῳ τάξιν ἐν αὐτῷ πρῶτον καταστασάμενον, εἰδότα διότι τῷ πλάθεος, ὃ δέδωκεν ὁ θεός αὐτῷ τὰν ἀγεμονίαν, ἂ συναρμολογῶν αὐτὸν δρεῖλει συναρμολογεῖσθαι. Ποτὶ δὲ τοῖς ἀγορευμένοις δεῖ καὶ θέσιας καὶ ἕξις ἐπιπρεπείας ἐπιταδεύειν τὸν ἀγαθὸν βασιλέα, πολιτικῶς αὐτὸν πλάσσοντα καὶ πραγματωδέως, ὅπως μήτε τραχὺς φρίνηται τοῖς πλάθεσι μήτ' εὐκαταφρόνατος, ἀλλὰ καὶ αὐδὺς καὶ ἀμψιστραφῆς. Τεύχεται δὲ τούτων, αἵκα πρῶτον μὲν σεμνὸς ἦ καὶ ἐκ τῷ ἰδῶν καὶ ἐκ τῷ ἀκοῦσαι καὶ ἐκ τῷ ἀξίως ἐπιπαινεῖσθαι τᾶς ἀρχᾶς, δεύτερον δὲ χρηστός καὶ ἐκ τᾶς ἐντεύξιος καὶ ἐκ τᾶς ποτιθέλειος καὶ ἐκ τᾶς εὐεργεσίας, τρίτον δὲ δεινός καὶ ἐκ τᾶς μισοπονναρίας καὶ ἐκ τᾶς κολιάσιος καὶ ἐκ τᾶς ἐπιταχύσιος καὶ ὄλων ἐκ τᾶς ἐμπειρίας καὶ

virtutem secum reputaverit. Quamobrem necesse est perfectum regem et bonum belli ducem esse et iudicem et sacerdotem : hæc enim regis excellentiam et virtutem tam comitantur quam ornant. Gubernatoris enim est navem servare, aurigæ currum, medici agrotos, regis et belli ducis eos qui in bello periclitantur. Cuicumque enim rei aliquis præest, huius etiam curator et administrator habetur. Atqui iudicare causas et dare jus cum generationibus omnibus, tum unicuique singulatim regis proprium est ut dei in mundo cuius dux et præses habetur, propterea quod rerum universitas unius imperio et potestate convenit, singulæ autem ejus partes ad eandem harmoniam et idem imperium referuntur. Præterea regis est benefacere civibus eosque demerere idque non sine justitia et legibus. Tertium vero, quod ad deorum cultum spectat, omnino rege dignum est. Decet enim optimum ab optimo et id quod imperat ab imperante honorari. Itaque inter ea quæ natura sunt præstantissima maxime excellit deus, terrenis autem et hominibus rex antecellit. Nempe ut deus ad mundum, ita se rex ad civitatem habet : et ut civitas ad mundum, ita rex ad deum. Civitas enim e multis diversisque conflata mundi structuram et harmoniam imitatur : rex autem imperium habens nemini ob-

noxium ipseque vivæ legis locum tenens dei instar inter homines est. — Quocirca regem oportet a voluptate non vinci, sed eam vincere, neque similem esse plebi, sed longe ea præstantiorem, neque voluptatem, sed potius fortitudinem officii sui ducere : simul etiam consentaneum putare illum qui alios regere velit primum suas ipsius affectiones temperare posse. Porro de avaritia sic statuendum est. Nam ad eum finem pecuniam possideri oportet, ut amicos beneficiis afficiamus et egentes benigne excipiamus et inimicos jure ulciscamur : quippe felicitatis fructus cum virtute conjunctus suavissimus est. Eadem autem ratio et in regio fastigio valet : nimirum decet regem cæteros virtute antecire ex eaque dignum imperio judicari, non e divitiis, aut potentia aut armorum vi : namque istæ res partim quibuslibet e vulgo communes sunt, partim brutis animalibus, partim etiam tyrannis, illa vero solis viris bonis peculiaris est. Itaque rex qui circa voluptates temperans, liberalis circa pecunias, prudensque et eximia virtute præditus fuerit, ille revera rex erit. Cæterum et populus eandem virtutum vitiorumque rationem habet quæ inter animi humani partes intercedit : quippe avaritia in principe animi parte accedit, siquidem cupiditas est rationalis : ambitio autem et imma-

τριβᾶς τὰς περὶ τὸ βασιλεύειν. Ἄ μὲν γὰρ σεμνότας θεόμιμον ὑπάρχοισα πρᾶγμα δύναται θαυμαζόμενον καὶ τιμώμενον αὐτὸν παρέχεσθαι τοῖς πλάθεσιν, ἃ δὲ χρηστότας φιλεύμενον καὶ ἀγαπαζόμενον, ἃ δὲ δεινότητας φοβερὸν μὲν καὶ ἀνίκατον ποτὶ πολεμίως, μεγάλωψυγον δὲ καὶ θαρσαλέον ποτὶ φίλως. Δεῖ δὲ τὰν σεμνότατα καθεστᾶσθαι περὶ αὐτὸν μηδὲν ταπεινὸν ἐπιταδεύοντα μηδὲ τῶν πολλῶν ἀντάξιον, ἀλλὰ τῶν θαυμασινομένων καὶ τῶν ἀγεμονία καὶ σκαπουγία ποτιφωέων, ἀμιλλώμενον αἰεὶ μὴ τοῖς μῆνοσι μηδὲ τοῖς ἴσοις, ἀλλὰ τοῖς μέζονσι, καὶ καττὸ μέγεθος τὰς ἀγεμονίας ἀδονάς ὑπολαμβάνοντα μέγιστας ἤμεν τὰς ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις καὶ μεγάλοις, ἀλλὰ μὴ τὰς ἐπὶ τοῖς ἀπολαύστοις, χωρίζοντα μὲν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν συνεγγίζοντα δὲ τοῖς θεοῖς, οὐδὲ δι' ὑπεραφάνειαν ἀλλὰ διὰ μεγαλορροσύνην καὶ μέγεθος ἀρετᾶς ἀνυπέρβλατον τοιαύταν αὐτῷ ἐπιπρέπῃαν καὶ προστασίαν ἀμφιβαλλόμενον καὶ καττὰν ὄψιν καὶ καττῶς λογισμῶς καὶ καττὰ ἐνούμαματα καὶ καττὸ ἦθος τῆς ψυχᾶς καὶ καττὰς πράξιαις καὶ καττὰν κίνεσιν καὶ καττὰν θέσιν τῷ σώματος, ὥστε τὴν ποταυγασμένως αὐτὸν κατακοσμάσῃμεν καταπεπλαγμένως αἰδοῖ καὶ σωφροσύνην τε καὶ διαθέσει τᾶ περὶ τὰν ἐπιπρέπῃαν· οὐ γὰρ μῆρον αὐτῶ καὶ ἀρμονίας ἃ τῷ ἀγαθῷ βασιλείως ποταύγασι

ὄφρῃει τρέπεν τὰς ψυχὰς τῶν ποταυγασμένων. Καὶ περὶ μὲν σεμνότατος ἄλλῃ εἰρήσθω· περὶ δὲ χρηστότατος νῦν υποθέσθαι πειρασοῦμαι. Χραστός γὰρ ἔσσειται πᾶς βασιλεὺς τὸ μὲν καθόλῳ δίκαιός τε ὢν καὶ ἐπεικὴς καὶ εὐγνώμων. Ἐντι γὰρ ἃ δίκαιοτάς κοινωνίας συνᾶχτικὰ καὶ συνεκτικὰ, καὶ μόνα γε ἰὼν πρὸς τὴν πλάτιον ἃ τοιαῦτα διάθεσις ἄρμοστοι τὰς ψυχᾶς. Ὅν λόγον γὰρ ἔχει βυθὸς ποτὶ κίνεσιν καὶ ἀρμονία ποτὶ φωνᾶν, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον δικαιοτάς ποτὶ κοινωνίαν· κοινὸν γὰρ ἀγαθὸν ἐντι καὶ ἀρρότων καὶ ἀρχομένων, εἶγε δὴ συναρμοστικὰ ἐντι κοινωνίας πολιτικᾶς. Ἄ δὲ ἐπεικῆα καὶ εὐγνωμοσύνα πάρεδροι τινές ἐντι τὰς δικαιοσύνας, ἃ μὲν τὸ ἀπότομον τὰς βλάβης μαλθαίνουσα, ἃ δὲ τοῖς ἐπὶ ποσὸν ἀμπλακίσκουσι συγγνώμας ἀπομερίζουσα. Δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν βασιλέα βοηθητικὸν τε ἤμεν τῶν δεομένων καὶ εὐχάριστον δέ, βοήθηαν δὲ μὴ καθ' ἓνα ποιήσασθαι τρόπον, ἀλλ' ὅπως ἂν δυνατὸν ἦ· εὐχάριστον δ' ἤμεν δεῖ μὴ ποτὶ μέγεθος ἀποβλέποντα τὰς τιμᾶς, ἀλλὰ ποτὶ τὸν τρόπον καὶ τὰν πραίρειαν τῷ τιμούντῳ· ἀβαρῆα δὲ δεῖ ἤμεν ποτὶ πάντας ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ ποτὶ τὴν μῆονας καὶ καταδεεστέρως ταῖς τύχαις· οὗτοι γὰρ ὥσπερ τοὶ νοσίοντες τοῖς σώμασιν οὐδὲν ὑπομένειν δύνανται τῶν βαρέων. Ἐργοντι γὰρ τὰς διαθέσεις

nitas in irritabili animi parte, quoniam hæc animi ferorem et robur continet : voluptatis vero amor in parte cupiditatibus affecta quæ est effeminata et mollis animi pars : iniustitia denique quæ summum vitium sit idque compositum in toto animo nascitur. Quocirca lyre instar rempublicam bonis legibus temperatam concinnare debet rex, ubi prius in se ipso justissimum terminum et legis ordinem constituerit, sciens populi concinnitatem cujus imperium deus ei commisit, ad ipsum accommodandam esse. Sed si ab his quæ dicta sunt discesseris, oportet bonum regem præterea id operam dare, ut in corporis situ et habitu decorem servet, civilis et negotiosi hominis in morem se gerendo, ut neque asper videatur plebi, neque contemptu dignus, sed suavis et facilis. Consequetur autem hæc, si primum quidem fuerit verendus tam aspectu, quam auditu, et dignus apparuerit imperio : deinde benignus in colloquio, vultu et conferendis beneficiis : tum vero severus et formidabilis in improbitatis odio, in pœnis ab ea repetendis atque in agendi celeritate omninoque in civitalis administrandæ scientia et usu. Illa enim veneranda gravitas, res ad deorum imitationem comparata, potest eum admirandum et honorandum plebi exhibere, benignitas vero carum et amabilem, severitas denique terribilem et invictum hostibus, magnanimum autem et fidentem amicis. Oportet autem gravitatem circa regem conspici nihil neque humile neque vulgare molientem, sed admiranda atque imperio et principatui convenientia, nunquam cum minoribus certantem, neque cum æqualibus, sed cum majoribus, et pro

magnitudine imperii existimantem eas esse maximas voluptates, quas honesta et magna facinora, non quas delicie afferant, separantem quidem se ab humanis perturbationibus, ad deos autem propius accedentem, nec superbia sed animi virtutisque invicta magnitudine tale sibi decus et fastigium comparantem tum visu, tum ratiocinatione, tum cogitationibus, tum animi figura et moribus, tum actionibus, tum corporis motu et gestu nixum, ut qui eum intuentur ornatum accipiant verecundia completi et temperantia et decoris sensu : non enim minus quam tibia et concentus boni regis aspectus intuentium animos in se convertere debet. Et hæc quidem de veneranda illa gravitate dicta sufficiant : de benignitate vero nunc præcipere conabor. Etenim benignus erit quivis rex, in universum quidem, si justus et æquus et clemens fuerit. Est enim justitia vis quædam communionem concilians et continens, et solus certe hic animi affectus aliis hominibus sese accommodat. Quæ enim est ratio rhythmici ad motum et harmoniæ ad vocem, eandem habet justitia ad communionem : nam commune est imperantium et subjectorum bonum, quandoquidem civilem communionem colligat. Cæterum æquitas et clementia quasi comites quædam sunt justitiæ, illa quidem noxæ duritiam molliens, hæc vero iis qui aliquatenus delinquent veniam dans. Bonum autem regem decet egentibus auxiliari et gratum esse, atque auxiliari quidem non una ratione, sed quocunque modo fieri poterit : gratum vero esse oportet non inspecta honoris magnitudine, sed ingenio et voluntate honorantis : molestiam denique

τοιούτους καὶ οἱ θεοὶ καὶ μάλιστα ὁ κρατεῖον πάντων Ζεὺς· καὶ γὰρ οὗτος σεμνὸς μὲν ἐντι καὶ τίμιος διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς, χραστὸς δὲ διὰ τὸ εὐεργητικὸς τε ἤμεν καὶ ἀγαθοδότος, οὕτως δὲ καὶ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἰωνικῷ παιητῶ ὡς κ' εἶη « πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε »· δεινὸς δὲ διὰ τὸ κολάζειν τῶς ἀδικούντας καὶ κρατεῖν καὶ κυριεύειν πάντων· ἔχει δὲ καὶ τὸν κεραυτὸν μετὰ χεῖρας, σύμβολον τῆς δεινότητος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις νουαμονεύειν δεῖ ὅτι θεομίμῶν ἐντι πρᾶγμα βασιλεῖα.

(Stobæus Flor. XLVIII, 61-62 Διωτογένους Πυθαγορείου ἐκ τοῦ περὶ βασιλείας.)

3. Καλὸν ὁ καὶ τὸν θεὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ δεῖπνου καὶ τοῦ ἀρίστου ἐπικαλέσθαι, οὐχ ὡς δεόμενον τινὸς τῶν τοιούτων, ἀλλ' εἰς τὸ μνασθέντας κατακοσμηθῆμεν τὰν ψυχάν· ἐπειδὴ γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἔσμεν καὶ κεκοινωνήκαμεν τῷ θεῷ ὅτι, ποθᾶρον κρίνομεν τιμᾶν ἐκεῖνο. Δίκαια δὲ βουλευομένοι, ἰκέλωσ αὐτῷ δεῖ ἅπαντα ἡμᾶς ἐπιτελεῖν δικαιοπραγούντας. Ἐπειτα ὁ τέτορες αἰτίαι τὰ σύμπαντα περαίνονται καὶ πᾶσι ἴτελος ἐπιτίθεντι, φύσις καὶ νόμος καὶ τέχνη καὶ τύχη· καὶ ὁ τῶν μὲν ὄντων ἁ φύσις καθόλου ἀρχή, τῶν δὲ ἐξ ἤθεος ποτὶ συμφωνίαν πολιτικῶν φερόντων νόμος ἐπιστάτας καὶ θαμιουργός· τῶν δὲ διὰ φρονήσεως ἀνθρωπίνως τελεθόντων τέχνη λέγοιτο καὶ δικαίως μάτηρ τε καὶ ἀγεμὼν ἤμεν· τῶν δὲ εἰκᾶ τε καὶ ὡς ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου διοῦσις ποτιπιπτόντων τοῖς χρηστοῖς τε καὶ πονηροῖς, τύχην τῶν τοιούτων αἰτίαν φασοῦμεν· ταῦταν δ' οὐτ' ἐν μέτρῳ οὐτ' ἐν ὄρωι τεταγμέναν καὶ ἁ κακὰ περρονηκυῖαν ἕκαστα ποίειν ἁ γενναθέντα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τῷ γένεος ἀμφιδόνεεται.

nullam eum cum cæteris mortalibus exhibere convenit, tum maxime inferioribus et vilioris fortunæ hominibus: hi enim quemadmodum corporibus ægri nihil grave possunt tolerare. Habent enim dii quoque tales affectiones et præcipue omnium imperator Jupiter: siquidem hic venerabilis quidem est et honorandus propter excellentiam et magnitudinem virtutis, benignus vero propterea quod beneficus sit et honorum largitor, ut etiam ab Ionico poeta dicitur esse « *hominum pater atque deorum* », formidabilis denique, quoniam injustos puniat omniumque rex ac dominus sit: fulmen etiam manibus gestat, terroris symbolum. In omnibus igitur hisce considerandis meminisse oportet, divinam quandam rem esse regnum.

3. Honestum etiam est deum initio cenæ et prandii invocari, non quasi ipse talibus precibus indigeat, sed ut animus ejus recordatione ornatur: cum enim ab eo orti simus et numinis facti participes, consentaneum iudicamus nos illud honore prosequi. At quando deus justa molitur, decet nos ejus exemplo omnia juste agere. Deinde quatuor causæ universa consummant omnibusque finem imponunt, natura, lex, ars et fortuna: ac natura quidem omnino rerum generatarum principium est,

(Stobæus Floril. XLIII, 13ο Διωτογένους Πυθαγορείου ἐκ τοῦ περὶ δαιμόνητος. Multa hic corrupta erant correxi. Scripsi autem ὁ καλὸν; codd. καλῶς. ὁ αὐτῶ; codd. αὐτῶν. ὁ τῷ θεῷ, ποθᾶρον κρίνομεν τιμᾶν ἐκεῖνο; codd. τῷ θεῷ πόθῳ ἀκοντὶ κρίναντι ἅμε. ὁ Δίκαια δὲ βουλευομένοι, ἰκέλωσ αὐτῷ δεῖ ἅπαντα ἡμᾶς ἐπιτελεῖν δικαιοπραγούντας; codd. δεῖ καὶ βουλευόνται ἰκέλωσ [vel δικαίως] ἅν ἅπαντα ἡμᾶς ἐπιτελεῖν δικαιοπραγούντας. ὁ ἔπειτα; codd. ἔπειτα γὰρ. ἁ πᾶσι; codd. ἐπὶ. ὁ καὶ τῶν μὲν ὄντων ἁ φύσις καθόλου ἀρχή, τῶν δὲ ἐξ ἤθεος; codd. καὶ τῶν μὲν ἐξ ἄθεος in qua scriptura deesse aliquid nemo non videt. ὁ καὶ κακὰ περρονηκυῖαν; codd. καὶ περρονηκυῖαν vel καὶ περρονημένως. ὁ ποίειν, ἁ γενναθέντα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν τῷ γένεος ἀμφιδόνεεται; codd. ποιεῖν γενναθείσα δὲ ἁ ἐξ αὐτῶν τῷ γένεος ἅμφοι κινεῖται.)

4. Περὶ βίῳ ἐκλογισμὸς καθ' ὃν κ' εἶη ὁ ἀνθρώπινος βίος δαιμόνητος τε καὶ νομιμώτατος. Πρᾶτον μὲν αἶψα τις μὴ πολυπραγμονοίη ἁ μὴ δὲ τογῶ ἐπὶ τῆς δίκης ὁρμῆς, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀμβαλλόμενος αὐτὸς τε προκαλέσαιο ὁ ἀνευ δίκης, ὅσπερ τὸν ἀντίδικον προθύμως τῇ συνθήκῃ ἐμμένειν ὁ καὶ αἶψα ὁ τὰ πολλὰ ἐξαγορεύειν τῷ πράγματι μὴ ἄλλα λέγη ἄλλ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἀλλοτρίας ζαμίας τὸ ἀκριβὲς μῆτο, ἐπὶ δὲ τῆς ἰδίας τὸ μέτριον· τὸ γὰρ αὐτὸν παρ' αὐτῷ δαιτᾶσθαι ὁ μετρωτέρω ἤθεος· καὶ μὴ ἐπὶ τῆς ζημίας οὕτως ὡς ἐπὶ τῆς αἰσχύνῃ λυποῖτο· τὸ μὲν γὰρ ἐπ' ἀργυρίῳ ὁδονᾶσθαι φαύλου ἤθεος, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς αἰσχύνῃ καὶ τῆς ἀτιμίας καλοκαγᾶθου.

(Stobæus Floril. V, 69 Διωτογένους Πυθαγορείου

eorum vero quæ ex moribus ad concordiam civilem adducunt lex præses est et effectrix: at operum quæ humana prudentia perficiuntur ars merito mater et auctor nominetur: eorum denique quæ temere ac prout configit fortuito similiter probis et improbis accidunt, fortunam causam esse dicemus: hanc autem neque modo neque terminis circumscriptam atque etiam hostiles spiritus gerentem singula facere, quæ genita una cum prole sua circumcirca agitantur.

4. Vitæ ratio qua humana vita sanctissima et justissima fuerit. Primum quidem si quis non multis negotiis implicetur neque celeriter litem alii intendere aggrediatur, sed diu dilato certamine ipse causam privatam evitans ita adversarium provocet, ut libenter pactum servet: ac si pleraque rei capita enuntians non alia dicat, sed ipsam rem, atque alieni quidem damni summam accurate subducat, suum vero detrimentum modica supputatione ad calculos vocet: nam suo labore vicium quærere summæ modestiæ est: et denique si non ita damno, ut dedecore doleat: nam pecuniæ jactura angustia pravi ingenii est, dedecore autem et infamia cruciari hominis honesti esse videtur.

ἐκ τοῦ περὶ δσιότητος. **Vulgavi** ^a πολυπραγμονοίη; **cod.** πολυπραγμονῆ. ^b προκαλέσταιτο; **codd.** προσκαλέσταιτο. ^c ὥστε τὸν ἀντίδικον προθύμως τῆ συνθήκη ἐμμένεν; **codd.** ὥστε ὁ ἀντίδικος προκαλέσταιτο ἐμμένεν. ^d καὶ αἶκα τὰ πολλὰ ἐξαγορεύον τῷ πράγματι; **codd.** καὶ αἶκα τὰ πολλὰ ἐξηταγορέον τῷ πράγματι καμαύλη ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. ^e δαιτᾶσθαι; **codd.** δαιτεισθαι.)

5. Χρῆ τὸν βασιλέα σοφὸν ἤμεν· οὗτω γὰρ ἐσεῖται ἀντίτιμος καὶ ζαλωτὰς τῷ πράτῳ θεῷ. Οὗτος γὰρ καὶ φύσι ἐντὶ καὶ πρῶτος βασιλεύς τε καὶ δυνάστας, ὁ δὲ γενέσι καὶ μιμάσι, καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ παντὶ καὶ ὄλω, ὁ δὲ ἐπὶ γᾶς, καὶ ὁ μὲν αἰετὰ πάντα διοικεῖ τε καὶ ζῶει αὐτὸς ἐν αὐτῷ κεκταμένος τὰν σοφίαν, ὁ δ' ἐν χρόνῳ ἐπιστάμαν. Ἄριστα δὲ κα μιμείοιτο τοῦτον, εἰ μεγάλωφρονά τε καὶ πρᾶον ^a καὶ ὀλιγοδεέα παρασκευάζοι αὐτόν, πατρικὰν διάθεσιν ἐνδεικνύμενος τοῖς ὑπ' αὐτῷ· διὰ τοῦτο γὰρ που μάλιστα καὶ νενομάσαντες ^b τὸν πρᾶτον θεὸν πατέρα μὲν θεῶν πατέρα δὲ ἀνθρώπων ἤμεν, ὅτι ἦπιος πρὸς πάντα τὰ ὑπ' αὐτῷ γενομένα ἐντι, καὶ ἐπιμελούμενος ^c τὰς προστασίας αὐδέποκα παύεται, οὐδὲ ἤρκεσαι τῷ ποιητὰς μόνον πάντων γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ τροφεὺς διδάσκαλός τε τῶν καλῶν πάντων καὶ νομοθέτας πέφυκε πᾶσιν ἐπίσας. Τοιοῦτον θέμις ἤμεν ^d καὶ τὸν ἐπὶ γᾶς καὶ παρ' ἀνθρώποις ἀγεμονὲν μέλλοντᾶ βασιλέα· οὐδὲν δὲ ἀβασίλευτον καλὸν οὐδὲ ἀναρχον· ἀνευ δὲ σοφίας καὶ ἐπιστάμας οὔτε μὲν βασιλέα οὔτε ἀρχοντα οἶόν τε ἤμεν· μιματὰς ἀρχ καὶ ὑπαρέτας ἐσεῖται νόμιμος τῷ θεῷ ὁ σοφός τε καὶ βασιλεύς.

(Stobæus Flor. XLVIII, 63 Σθενίδα Λοκροῦ Πυθαγορείου περὶ βασιλείας. — ^a πρᾶον **Halmii** conjectura est; ἀβρόν **libri.** ^b νενομάσαντι **repositi** pro membranarum lectione νενομάσαντι, ^c ἐπιμελούμενος **exaravi**; **codd.** ἀμελούμενος vel μελούμενος. ^d θέμις ἤμεν **Valckenarius** legendum conjecit pro corrupta codicum scriptura ἐπιστήμεν.)

6. Ὅτι μὲν ἀπαντος ζῳῷ φύσις ποτὶ τε τὸν κόσμον ἄρμοκται καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πολλοῖς μοι δοκεῖ τεκμηρίοις φανερόν ἤμεν. Συμπνέουσα γὰρ οὔτω καὶ συνδεμένη τᾶ ἄριστα τε ἄμκα καὶ ἀναρχία ἀκολουθία ^a ὀπαδεῖ ῥύμα τῷ παντός περιοχόμενα ^b ποτὶ τε τὰν κοινὰν εὐκοσμίαν καὶ ποττὰν ἴδιον ἐκάστῳ διαμονάν· παρὸ καὶ τότε κόσμος ποταγορεύεται καὶ ἐντι τῶν ὄντων ζῳῶν τελχρότατον. Ἐν δὲ τοῖς μέρεσιν αὐτῷ πολλοῖς τε ὄντεσι καὶ διαφόροις τὰν φύσιν προέχει ^c τι ζῳῶν καὶ θειότατον καὶ ἔγγειον ^d διὰ τὸ μετέχεν πλῆρον τῷ θεῷ. Καὶ ἐν μὲν τᾶ τῷ θεῷ ὄντος αἰετὰ φύσι τὰ τὰν πρᾶταν καὶ μεγίσταν ἀκολουθίαν ἔχοντα ἡλιός ἐντι καὶ σελάνα ^e καὶ τοῖ πλάντας ἀστέρες· ἐν δὲ τᾶ γῶρα τᾶ σελάνας ἐνεβθεν κατὰ ^f τὰ δι' εὐθείας ἰόντα σώματα ἅ τῷ δαίμονος φύσις ἔχει τὰν διεξαγωγάν· ἐν δὲ τᾶ γᾶ καὶ παρ' ἀμῖν ἀριστοφύεστατον μὲν ὄνθρωπος, θειότατον δ' ὁ βασιλεύς, ἐν τε κοινᾶ φύσι πλεονεκτεῖν τῷ χρέσσονος, τὸ μὲν σκᾶνος τοῖς λοιποῖς ὁμοιος, οἷα γεγονὸς ἐκ τᾶς αὐτᾶς ὕλας, ὑπὸ τεχνίτα δ' εἰργασμένος λῶστω, ὃς ἐτεργνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρώμενος ἐκρυτῷ κατασκευάσμα δὴ ὢν ὁ βασιλεύς ἐν καὶ μόνον ἐντὶ οἷα τύπος ^g τῷ ἀνωτέρῳ βασιλείως, τῷ μὲν πεποιητότι γινώριμον αἰετὶ, τοῖς δ' ἀρχομένοις ὡς ἐν φωτὶ τᾶ βασιλῆα βλεπόμενον. Ἐὰδε γὰρ κρίνεται τε καὶ

5. Oportet regem sapientem esse : sic enim vicissim honorandus erit et summi dei æmulus. Quippe hic natura primus est rex ac dominus, ille vero et ortu et imitatione, atque hic in toto mundo et rerum universitate, ille in terra, et hic quidem semper omnia administrat ac vivit insitam ipsæ sapientiam possidens, ille autem temporariam scientiam habens. Cæterum optime hunc imitetur, si magnanimum, mansuetum et paucorum indignum se præstiterit, paternum in civis animum declarans : hanc enim ob causam præcipue deum etiam existimaverunt primum esse deorum atque hominum parentem, quod mitis in universum subjectorum cæctum est neque unquam rerum administratione neglecta cessat, neque solum cuncta procreasse contentus fuit, sed etiam nutritor præceptorque honorum omnium ac legumlator omnibus ex æquo est. Talem et eum esse regem convenit qui in terra hominibus imperaturus est : nihil vero regum aut magistratum imperio orbem pulchrum esse potest : sine sapientia vero ac scientia fieri nequit ut quisquam vel rex sit vel magistratus. Imitator ergo et minister legitimus dei vir sapiens et rex erit.

6. Uniuscujusque animalis naturam ad mundum et ejus

partes accommodatam esse multis signis probari mihi videtur. Sic enim consentiens et colligata optimam simul et necessariam convenientiam sequitur, universi impetu circumacta tum ad communem omnium ornatum tum ad singulorum perpetuitatem vtuendam : quocirca etiam hæc rerum compages mundum tuentur et animalium perfectissimum est. In partibus vero ejus quæ et multæ sunt et natura diversæ excellit aliquod animal qua maxime divinum qua terrenum propterea quod plus divinitatis continet. Et in illa quidem æterna dei natura primam et maximam convenientiam habentia sol et luna et stellæ errantes sunt : in regione vero quæ est infra lunam ubi corporum motus est rectus dæmonis natura versatur : cæctum in terra et apud nos præstantissimum quidem natura est homo, divinisimus vero rex atque in communi natura plus commodorum quam reliqui habens, corpore quidem cæctis similis, utpote ex eadem materia natus, ab optimo autem artifice factus qui cum se ipso exemplo usus fabricavit : quocirca rex unicum et solum quoddam opus est, supremi illius regis simulacrum, procreatori quidem suo semper familiare, civibus vero, tanquam in lumine, in regno conspicuum.* Ita enim examinatur et probatur ut avium

δικιμάζεται, ὡς τὸ κράτιστον ἐν πεανοῖς ζῆσιν αὐτοῦ ἀντιπὸν ἄλλῳ γενομένῳ· χῶπὶ τᾶς βασιλῆας δὲ λόγος αὐτοῦ, οὐίας τε ἑάσας καὶ δι' ὑπερβολὰν λαμπρότατος δυσουάτω, αἱ μὴ τοῖς γνασίοις μαρμαρυγαί τε γὰρ πολλαὶ καὶ σκοτοδινιάσεις ὡς ἐπ' ὕψος ὄνησιν ἐπιβάντες τῶς νόθως ἀπήλεξαν· τοῖς δὲ προσηκόντως κατ' οἰκηότατα πρὸς αὐτὰν ἐπὶ τοῦτο ἄφιγμένοις οἰκήσιμος, κερῆσθαι δυναμένοις αὐτῶν. Ἄ μὲν ὢν βασιλῆα ἡ γρηῆμα εἰλικρινές τε καὶ ἀδιάφθορόν ἐντι καὶ δι' ὑπερβολὰν θεϊότατον δυσέφικτον ἀνθρώπου. Δεῖ δὲ καὶ τὸν ἐς αὐτὰν καταστάνα καθαρῶτατόν τε ἦμεν καὶ διαυγέστατον τὰν φύσιν, ὡς μὴ τὸ λαμπρότατον ἀφανίζῃ ἐν σπύλοις τοῖς ἑαυτοῦ καὶ καθὼ καὶ τῶς ἀγιωτάτως τόπως ἐκαλιδωσάν τινες καὶ τῶν ἀντιασάντων ἔνοιοι μικροὶ τῶς ἀντιάζαντας αὐτοῖς. Βασιλῆα δὲ τὸν διμλήσοντα φύσιός τε ἀγρᾶντῳ δεῖ μετέγενεπίστασθαι! τε αὐτὸν ὅσῳ τῶν ἄλλων ἐντι θεϊότερος ὅσῳ τε ἄτεροι αὐτοῦ, οἷς δὴ κατὰ λόγον ἀπεικάζων ἑαυτὸν ἄριστ' ἂν ἑαυτοῦ τε γρηῆτο ἂν τις εἰς ὑπερταγμένους. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις, αἶκα ἀμαρτάνωντι, δσωτάτα καθαρῶς ἐξομοιωθῆμεν τοῖς ἀργόντεσσιν, αἶτε νόμος αἶτε βασιλεὺς διέπει τὰ κατ' αὐτῶς· οἱ δ' αἶκα τῷ κρέσσονος δέοντες ὁ διὰ τὰν φύσιν ἀμπλάκωντι, οὐ μακρὰν οὐδ' ἀφικισμένους αὐτοῦς ἢ γρηῆ παρὰ θεῶν μὲν ὡς εὐθὺ τᾶς ὠφελείας τυγᾶνε. Οὐτε γὰρ τὸν κόσμον διζοῖτο ἂν τις ἐν αὐτῷ τε ὢν καὶ μέρος ἐκείνου, οὐτ' ἂν ἀνόητος εἶη τῷ διέποντος αὐτὸν ὁ ἀτέριον αὐτοῦ ἄρχων. Ἄ δ' εὐχοσμία πολλὰ καὶ τὸ μηδὲν ἀναρχον εὐρέν δύνασθαι καὶ τῷ τρόπῳ τᾶς ἀρχᾶς διδάσκαλον. Ἐκλάμπει γὰρ αὐτᾶς εὐθὺ τὸ καλόν, ἂν

ὁ μιμῆσόμενος δι' ἀρετὰν αὐτῷ τε φίλος, ὃν μιμῆμαται, καὶ πολὺ πλέον τοῖς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις. Οὐ γὰρ ἂν τις θεωρῆλις ὢν μισοῖτο ὑπ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ οὐδὲ τὰ ἄστρα οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἐγχαίρει τὸν θεόν· αἱ δὲ κα ἐμίσει τὸν ἀγεμονεύοντα, οὐ κα εἴπετο πειθόμενος αὐτῷ· τὸ δ' ἐκείνου ἄρχεν εὐ αἴτιον τῷ καὶ τῶσδε ἀρχεσθαι καλῶς. Ἐγὼ μὲν ὢν ὑπολαμβάνω καὶ τὸν ἐπὶ τᾶς γᾶς βασιλεία δύνασθαι μηδεμιᾶ τῶν ἀρετῶν ἐλαττοῦσθαι τῷ κατ' ὠρανὸν βασιλείῳ· ἀλλ' ὡσπερ αὐτὸς ἀπόδαμόν τι ἐντι γρηῆμα καὶ ἔξενον ἐκείθεν ἀφιγμένον πρὸς ἀνθρώπους, καὶ τᾶς ὁρετάς ἂν τις αὐτῷ ἔργα ὑπολάβοι τῷ θεῷ καὶ δι' ἐκείνον αὐτοῦ. Σκοπέοντι δ' ἀρχᾶθεν ἀλάθη λόγος· κοινωνία τε γὰρ πράτα τε πάντων καὶ ἀναγκαιοτάτα τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, ἃς μετέχει μὲν ὁ παρ' αὐτῶν βασιλεὺς, μετέχει δὲ καὶ ὁ ἐν τῷ παντὶ πάντα διέπων· συνεστάναι γὰρ χωρὶς φιλίας καὶ κοινωνίας ἀμάχανον· σκοποῖη δ' ἂν τις ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν συμπολιτευομένων, ἐξελὼν τῷ λόγῳ τὰν κατὰ συνάθην κοινωνίαν· ἐλάττων γὰρ αὐτὰ τᾶς τε θείας φύσιος καὶ τᾶς βασιλικᾶς· οὐ γὰρ δέονται τὰν τοιαύταν δέησιν ἀλλ' ἄλλοις ἅπαντα συμπονοῦσαι τῷ αὐτῶν ὑστεροῦντι ποιοῦνται κοινὰν τὰν βοήθην· ἡ τέλειοι γὰρ κατ' ἀρετὰν· ἃ δ' ἐν τᾷ πόλει φιλία κοινῶ τινος τέλεος ἐχομένα τὰν τῷ παντὸς ὁμόνοιαν μιμῆμαται· ἀνευ δὲ τᾶς περὶ τᾶς ἀρχᾶς διατάξιος οὐδεμία ἂν πόλις οἰκοῖτο· ἐς δὲ ταύταν νόμον τε δέεται καὶ τινος προσασίας πολιτικᾶς τὸ τε ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, εἴπερ σώζοιτο δι' αὐτό. Ἐκ τούτων κοινὸν ἀγαθὸν εὐαρμοστίαις τις καὶ τῶν πολλῶν ὁμοφωνίᾳ μετὰ πειθοῦς συναδοῖσας. Ὁ κατ' ἀρετὰν ἐξάρχων καλέσεται τε

princeps aquila obversis soli oculis : eademque est regni ratio, ut quod divinum sit et propter nimiam claritatem oculis præstringat omnibus præterquam legitimis : etenim multi splendoris oculis obversantes atque vertiginis arguant spurios tanquam in insolitam altitudinem nisus : qui vero, ut par est, propter naturæ cum regno similitudinem eo pervenerunt, habitare illud et commode eo uti possunt. Est igitur regnum res sincera et incorrupta et ob divinitatis excellentiam homini vix assequenda. Oportet autem hominem in eo fastigio locatum natura purissimum esse et splendidissimum, ne rem clarissimam suis maculis obscuraret : quemadmodum nonnulli sanctissima loca inquinaverunt et spurci quidam eos quibus obriam facti sunt. Sed civitati præfuturum incontaminatæ naturæ participem esse convenit atque intelligere quanto reliquis diviniore sit quantoque alii ipso sint excellentiores, quibus ut decet sese comparans optime se ipso et civibus uti poterit. Ac cæteris quidem hominibus, si forte delinquant, sanctissima purgatio est arrepta principum similitudo, sive lex sive rex imperium apud ipsos tenet : at principes si melioris exempli indigentes naturæ culpa in vitium inciderint, non procul neque longe remotos eos decet dei beneficio statim opem consequi. Neque enim mundum quisquam quasi-

verit, quum in eo versetur et ejus pars sit, neque aliorum rector eum a quo ipse regitur ignoraverit. Est vero hic ornatus maximus quando nihil moderatoris expers reperitur et quando moribus principum imperii magistratum esse videmus. Sic enim statim imperii pulchritudo elucet, si dei imitator virtutis causa ei quem imitatus est carus sit et magis etiam civibus suis. Neque enim quisquam deo gratus hominibus odio sit, siquidem nec siderum cætus nec mundus universus deum odit : quippe si ducent suum odisset, nequiquam ei obediret : quod autem ille bene imperat, ea causa est cur subjecti bene regantur et pareant. Ego igitur existimo vel hunc terrestrem regem posse nulla virtute inferiore esse quam cælestem : sed ut ipse res est quædam peregrina et externa, utpote cælitus ad homines profecta, ita etiam ejus virtutes quispiam dei opera esse putet et per illum ipsi inesse. Atque a principio quidem rem consideranti orationis mee veritas apparebit : nam communio rerum omnium et prima est et hominum generi maxime necessaria, cuius particeps quidem noster rex est, particeps vero etiam ille qui in universo cuncta gubernat : nihil enim sine amicitia et communione consistere potest, quod ipsum inter cives quispiam facile animadverterit, si cogitatione communionem quæ ex consuetudine constat

βασιλεὺς καὶ ἔντι, ταύταν ἔχων φίλιαν τε καὶ κοινω-
νίαν ποτὶ τὴν ὑπ' αὐταυτον, ἄνπερ ὁ θεὸς ἔχει ποτὶ τε
τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὅταν δὲ τὰν εὐνοίαν
χρῆ παρασκευάζεσθαι πρῶτον μὲν παρὰ τῷ βασιλείῳ
ἐς τὴν βασιλευμένῳ, δεύτερον δὲ παρὰ τῶνδε ἐς τὸν
βασιλέα, ὅποια ὕ γεννάτορος ποτὶ υἱέα καὶ ποτὶ ποί-
μναν νομείως καὶ νόμῳ ποτὶ χρωμένῳ αὐτῷ.

(Stobæus Flor. XLVIII, 64 Ἐκράντου τοῦ Πυ-
θαγορείου ἐκ τοῦ περὶ βασιλείας, Correxī ἂ τᾶ ἀρίστα
τε ἄμα καὶ ἀναγκαίᾳ ἀκολουθίᾳ; codd. τὰν ἀρίστην
τε ἄμα καὶ ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν. ὃ περισημομένα;
codd. περιαιγεύομενα. ὃ πρόχει; libb. ἐξάρχει. ὃ θει-
ότατον καὶ ἐγγειον cum Spondano; membranæ
οικειότατον ἐν γενεῖν. ὃ ἔχοντα φίλιός ἐντι καὶ σε-
λάνα καὶ τοὶ πλάνατες; libri ἔχοντα ἀσπάζεται...
καὶ τοὶ πλανᾶτες. ἰ ἔνερθεν κατὰ τὰ; libri ἔνερθεν
τὰ. ἰ ἐντι οἷα τύπος cum Meinekio; ἐν οἷς τιος
codd. ἰ ἐπὶ τοῦτο cum Jacobsio; ἐπὶ τοῦτω
codd. ἰ δυναμένους αὐτᾶ. ἰ Ἄ μὲν ὦν βασιλῆα cum
Meinekio; δυναμένην. ἰ Ἄτὰ μὲν ὦν βασιλῆα codd.
ἰ ἑαυτῷ; codd. ὕφ' αὐτῷ. ἰ ἐπίστασθαί τε; codd. ἐπι-
στάμεν τε. ἰ ὅσω τε ἄτεροι cum Kœnio; ὅσα τε
ἄτερα codd. ἰ οἱ δ' αἶχα τῷ κρέσσονος; codd. οἱ δ'
εἶ τι τῷ κρέσσονος. ὃ δέοντες; codd. δέοντος. ἰ ἀμ-
πλάκωντι; codd. ἀμπλακόντες. αὐτοὺς; codd.
οἱ. ἰ παρὰ θεῷ; codd. θεῷ. ἰ ἀτέρων; codd. ἐτέ-
ρων. ἰ ἀλλ' ἄλλοις ἅπαντα συμπονοῦσαι τῷ αὐτῶν
ὑστεροῦντι ποιοῦνται κοινὰν τὰν βοήθησαν; codd. ἀλλ'
ἄλλων (vel ἀλλάλων) καθανοῦν ἐκποροῦντες τῶν ὑστε-
ροῦντων ἀναπλαροῦντι κοινὰν τὰν βοήθησαν. ἰ αὐτό;
libri αὐτό. ἰ ὅποια; codd. ὅποια.)

exemerit : quippe hæc inferior est quam divina natura et
regia : neque enim illæ tale quid desiderant, sed labo-
rantes alios in omni re adjuvando ei qui ipsarum opera
eget commune auxilium ferunt : nimirum virtute perfectæ
sunt : at civilis amicitia communem quandam finem
spectans ipsius universi concordiam imitatur : verum sine
magistratum constitutione nulla omaino civitas admini-
strari possit : ad hanc autem consequendam tum legibus
tum civili gubernatione indigent et qui regit et qui regitur,
si per se servari velint. Hinc nascitur commune bonum,
concinnus quidam status et multitudinis consensus cum con-
cordi obsequio. Qui juxta virtutem imperat rex et vocatur et
est, eadem amicitia et communione cum civibus suis con-
junctus, quam deus cum mundo atque ejus partibus habet.
Cæterum oportet omnem benevolentiam institui primum a
rege erga cives, deinde ab hisce erga regem, qualis patris
erga filium, pastoris erga gregem et legis erga illos qui ea
utuntur esse solet.

7. Una enim virtus ad imperium homini et ad vitam
sufficit. Nemine autem utetur, inopia eum arcensens ad
ministerium, sed quod naturæ legibus convenienter suum
opus navat : quum enim communio sit, nihilominus unus-
quisque per se suis contentus vivet. Videtur enim is qui

7. Μία γὰρ ἀρετὰ πρὸς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπῳ ἂ καὶ
πρὸς τὸν αὐτῷ βίον. Χρήσεται δ' οὐδενὶ ὃ ἐνδείαν
ποταλαμβάνων εἰς ὑπηρεσίαν τὰν αὐτὸς αὐτῷ, ἀλλ' ὡς
κατὰ φύσιν ἐνεργῶν ὃ κοινωρίας γὰρ ἑάσας οὐδὲν
ἐλαττον ἕκαστος αὐτάρκως βιώσει καθ' αὐτόν. Δοκεῖ
μὲν γὰρ ὁ αὐτάρκης μηδὲν ἂν ἄλλῳ πρὸς γε τὰν
αὐτῷ διεξαγωγὰν ποιηδῆσθεσθαι· αἱ δ' ἄρα δεῖ βίον
ἐνεργέα ζῶεν, ὁἴλον ὡς καὶ αἱ ἄτερα προσλάβοι ὃ,
οὐδὲν τι ἐλαττον αὐτὸν αὐτάρκεια ποιήσει· φίλιος τε γὰρ
ἔξει διὰ τὰν αὐτῷ ἀρετὰν, καὶ τοῖσδε χρωμένος οὐ κατ'
ἄλλαν ἀρετὰν χρήσεται ἢ ἄνπερ καὶ ποττὸν αὐτῷ βίον.
ἰ Ἀνάγκα δὲ ἀκολουθῆν καὶ τὰ ταῖδε, οὐχ ἄτερας τινὸς
ἐξαιρέτω ποτταῦτα παρεσκευασμένης ὃ. Χῶ μὲν θεὸς
οὔτε διακόνους ἔχων οὔτε ὑπαρέτας οὔτ' αὔ προστάξι
τινὶ χρωμένος οὐδὲ στεφανῶν ἢ ἀναγορεύων τὴν πει-
θομένης ἢ ἀτιμάζων τὴν ἀπειθέοντα, οὔτος αὐτὸς
ἄρχει ποτὶ τοσόνδε μέγεθος ἀρχῆς, ἀλλ' ὅμαι παρέχων
ἀξιωματίαν ἐσωτὸν ζῆλον ἐντίθητι πᾶσι τᾶς αὐτῷ φύ-
σιος. ἰ Ἐντι δὲ αὐτὸς μὲν ἀγαθός, καὶ τότε μόνον τε
καὶ βᾶδιον ἔργον αὐτῷ· οἱ δὲ μιμνόμενοι τῶν ἄλλων
κρέσσον τῷδε πάντα ἐργάζονται· ὃ δὲ ὁμοίωσις καὶ
ἐκάστῳ τῷδε ἰ αὐταρκῆς ἐντι· οὐ γὰρ ἄλλα μὲν ἀρετὰ
ποιεῖ τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ, μιμνέται δ' αὐτὸν ἄτερα.
ἰ Ὅ δ' ἐπίγῃος παρ' αὐτῶν ὃ βασιλεὺς πῶς οὐχ ὁμοίως
αὐτάρκης; ἀπεικάζων τε γὰρ αὐτὸν ἐνὶ ἂν ἀπεικάσσει
τῷ κρατίστῳ, καὶ πάντες ἐσωτὸς ὃ περιώμοιοι τοῦτω
ὁμοιοῦν βασιλικὸν ἔσονται· τὰ δ' ὅσα βίας καὶ ἀνάγκας
ἐντι ὃ τῶν ὑποτεταγμένων, ἐνίστε ἕκαστον ἰ τὰν περὶ
τὰν μίμασιν προθυμίαν ἀραιρέεται· χωρὶς εὐνοίας γὰρ
ἀμάχανον ἐξομοιωθῆναι, ἂ μάλιστα πάντων ἀφανίζει
τὸ φοβερόν. ἰ Ὡς εἶθε ἦν τᾶς ἀνθρωπίνης φύσιος δυνατὸν

rebus suis contentus est nemine alio ad vitam transigendam
indigere : quodsi vitam actuosam degere oporteat, liquet
etiãsi alia assumerit, nihilo secius eum suis instructum
prædiis vivendi genus habiturum : quippe et amicos ha-
bebit suæ virtutis gratia, quibuscum agens non alia virtute
iis utetur, quam illa qua vitam suam instituit. Necesse au-
tem est talia quoque virtutem sequi, non aliã quãdam
eãque evimiã ad has res comparatã. Ac deus quidem citra
famulorum et ministrorum operam ac sine ullo edicto neque
vel coronans vel renuntians obediens vel ignominia no-
tans contumaces, ipse solus tantam imperii molem guber-
nat, sed se ipsum, opinor, imitatione dignum præbens
omnibus nature suæ desiderium et æmulationem injicit.
Est autem ipse quidem bonus et in hoc solo opere eoque
facili occupatur : ejus vero imitatores cæteris melius
propter hoc studium omnia peragunt : et illius assimilatio
singulis sufficit; non enim alia virtus est quæ deo grata
facit et alia quæ eum imitatur. Cæterum rex terrester
qui apud nos est cur non similiter se ipso contentus sit?
Assimilans enim sese uni eiq̃ue optimo similis fieri vult
omnesque se ad illius imitationem conferentes regales
erunt : quæcunque vero ad vim civibus afferendam et
imitandi necessitatem iis imponendam valent, interdum

ἀφελὲν τὸ καὶ πειθοῦς τινος ὄεσθαι. Τόδε γὰρ τᾶς ἐπιγῆω φαυλότατος τὸ λείψανον, καθ' ἂν ἐπίκαρον ὄν τὸ ζῆλον ταύτας οὐκ ἀμοιρεῖ· ἐπειδὴ περ πειθῶ ἔργον τί ἐντι παροικεῖον ἀνάγκη· πράγα γὰρ ἀπ' αὐτᾶς αὐτὰ κατεργάζεται ταπερ ἐκείναν διέφυγαν. Ὅσα δ' αὐτοφῶως τῇ καλῷ γρηῃται, τούτοις οὐδεμίᾳ πειθοῦς αἰδῶς· ἐπειδὴ περ οὐδὲ φόβος ἀνάγκας. Ἐνεργάσαιτο δ' ἂν μόνος ὁ βασιλεὺς ἀνθρώπου φύσι καὶ τόδε τὸ ἀγαθόν, ὡς διὰ μίμιασιν αὐτῷ τῷ κρέσσονος ποτὶ τὸ δέν ἐπεσθαι. Τῶς δὲ ὡσπερ ὑπὸ μέλας διεφθαρμένους καὶ διὰ κακὰν τροπὰν ἐς λάθην ἐμπέσοντας αὐτῷ, παραλαθρεῖς ὁ λόγος ἐπέβρωσέν τε καὶ κάμνοντας ἰάσατο, καὶ τὰν ἐκ τᾶς κακίας ἐνοικεῦσαν αὐτοῖς λάθην ἐκβαλὼν τὰν μιάμαν ἐσώμιασεν, ἐξ ἧς ἀπετέλθη ἡ καλεομένη πειθῶ· καὶ τὰν ἀρχὰν ἐκ φαύλων σπερμάτων λαθῶσα αὐτὰ τε σπουδαῖον ἐκρύπει τὰν ἐπίγῃον οἰκεῦσι γῶραν, ἐν ᾗ δι' ἀσθένειαν τᾶς ἀμῶν φύσιος ὁ λόγος ἀνθρώποις διμυλίων ἀναπλαροῖ τὰ τῶν διὰ κακίαν ὑστερούντων.

(Stobæus Flor. XLVIII, 65 Ἐκφράντου τοῦ Πυθαγορείου ἐκ τοῦ περὶ βασιλείας. Emendavi : ^a ἀνθρώπων; codd. ἀνθρώπων. ^b οὐδενί; codd. οὐδενός. ^c ἐνεργῶν cum Meinekio; libri συνεργῶν. ^d ὡς κἀν αἱ ἄτερα προσλάβοι cum eodem; ὡς καὶ ἕτερα ἂν προσλάβοι libri. ^e οὐχ ἄτερως τινός ἐξαιρέτω ποτταῦτα παρεσκευασμένας cum eodem; οὐχ ἄτερως τινός ἐξαιρέτω ποττ' αὐτὰ παρεσκευασμένους codd. ^f τῶδε; codd. τῶδε. ^g παρ' ἁμῖν; ἁμῖν codd. ^h πάντες ἕνωτῶς; πᾶς ἕνωτῶ codd. ⁱ πειρώμενοι τούτῃ ὁμοιοῦν βασιλικὸν ἔσονται; codd. πειρώμενος ὁμοιοῦν αἰθ' ὅς

ἔσεται. ^k ἐντί; libri τὰς. ^l ἕκαστον; membranae ἕκαστη.)

κ. Ἐπερ ἰσχύων καὶ θεῖαν ἔχων ἔνοιαν τῷ ὄντι βασιλεὺς εἶη. Ἐὰδε γὰρ πεπεισμένοις ἀγαθῶν μὲν πάντων αἴτιος ἐσέεται, κακῶν δὲ οὐδενός. Ὅ μὲν ἀλλ' ὅτι γε δίκαιος ἐσέεται κοινωνικός ὢν παντί τῷ ὄλλον· ἐν ἰσότητι γὰρ ἡ κοινωνία, καὶ ἐν τᾷ ταύτας ἀποδιανομᾶ. Ἐξάρχει μὲν ἡ δικαιοσύνη, μετέχει δ' ἡ κοινωνία· οὐ γὰρ δυνατόν ἄδικον μὲν ἦμεν, μεταδόμεν δὲ ἰσότητος, ἢ μετατιδόμεν μὲν ἰσότητος, μὴ κοινωνικὸν δὲ ἦμεν. Ἐγκρατεῖα δὲ πῶς οὐκ ἂν ὑπολάβοι τις τὸν αὐτάρχη; ἡ γὰρ πολυτέλεια μάτηρ τᾶς ἀκρασίας, αὐτὰ δὲ τᾶς ὑβρίας, ἐξ ἧς τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν τὰ πολλά. Ἄ δ' αὐτάρχη οὐδ' ἂν τέκοι πολυτέλεια, οὐδὲ τὰ ἀπ' αὐτᾶς· ἀλλ' αὐτὰ τις οὐσα ἀρχὴ πάντα μὲν ἄγοι, ἄγοιτο δ' ἂν ὑπ' οὐδενός· ὅπερ ἐντι μὲν τῷ θεῷ, ἐντι δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ, αὐτῷ μὲν ἄρχεν (ἄρ' ὡπερ καὶ ὁ αὐτάρχης καλεῖται) ἄρχεσθαι δ' ὑπ' οὐδενός. Ταῦτα δ' ὅτι μὲν φρονάσιος χωρὶς οὐκ ἂν γένοιτο ὄλλον, ὅτι δ' ἡ τῷ κόσμῳ φρονάσιος ὁ θεός ἐντι φανερόν· συνέχεται γὰρ εὐκοσμία τε καὶ τάξι τᾷ δεούσῃ· νόω δὲ χωρὶς οὐκ ἂν αὐτὰ γενοίτατο. Οὐδ' ὁ βασιλεὺς δὴ χωρὶς φρονάσιος ταύτας ἂν ἔχοι τὰς ἀρετάς, δικαιοσύναν φαμί καὶ ἐγκρατεῖαν καὶ κοινωνίαν καὶ ὅσα τούτων ἀδελφά.

(Stobæus Flor. XLVIII, 66 Ἐκφράντου τοῦ Πυθαγορείου ἐκ τοῦ περὶ βασιλείας. Initio scripsi ἄπερ ἰσχύων pro vulgata lectione ἄπερ ἰερὰν quæ ferri non potest.)

singulos æmulandi studio orbant : nam sine benevolentia quæ una omnium maxime terrorem tollit fieri nequit ut alter alteri similis evadat. Utinam humana natura imbecillitas ita tolli posset, ut nulla persuasionem indigeret. Est enim persuasio terrenæ pravitatis vestigium, qua fit ut mortale hoc animal ea non crearet : siquidem persuasio res est vicina necessitati : prima enim per se ea perficit quæ necessitatem effugerant. At quæ suapte sponte honestum amplectuntur, his nulla est persuasionis reverentia, quoniam ne necessitatem quidem reformidant. Effecerit autem solus rex in hominis animo etiam hoc bonum, ut quod melius est imitando decorum sequatur. Illos vero qui tanquam ebrietate corrupti sunt et ob malam educationem in melioris oblivionem inciderunt, adhibita oratio corroborat, ægros sanat, ejectaque oblivione pravitate vitio iis innata memoriam inserit, ex qua illa quæ vocatur persuasio oritur : quæ licet e malis seminibus ortum ducens, tamen boni aliquid terrenam regionem habitantibus signit, in qua propter naturam nostram imbecillitatem oratio inter homines usurpata explet illud quod pravitate nostra nobis deest.

8. Quo genere excellens et divina intelligentia præditus revera rex erit : hac enim permotus bonorum quidem

omnium auctor erit, nullius autem mali. Quin etiam eum justum fore, quum ad naturalem communitatem natus sit, cuius manifestum est : communitas enim in æqualitate et ejus distributione cernitur. Antecedit quidem justitia, communitas autem in partem rerum venit : neque enim fieri potest, ut injustus æqualiter distribuatur, aut ut non sit ad naturalem communitatem natus qui distribuit ex æquo. Quomodo quis autem non existimaverit eum esse continentem qui suo statu contentus sit? Est enim lautitia incontinentiæ parens, hæc vero contumeliæ, unde pleraque hominum mala nascuntur. At vero fugalitas neque lautitiam neque effectus producat : sed quum ipsa princeps quædam sit, imperat quidem omnibus, nemini autem obedit : quod primum dei, deinde etiam regis proprium est, ut sibi ipsis imperent (unde etiam αὐτάρχης nominatur), a nemine vero regantur. Hæc autem siue prudentia fieri non posse apparet et mundi prudentiam deum esse manifestum est : ordine enim et constitutione decenti continentur : quæ sine mente fieri non possent. Neque etiam ipse rex sublata prudentia his esset præditus virtutibus, justitia, inquam, et continentia et communitate cæterisque quæ his cognatæ sunt,

9. Τὸς βουλευομένους κα. πράττοντάς τι ἀπὸ θεῶν ἀρχεσθαι γρή· τὸ γὰρ ἄριστον, ὡσπερ ἄ παροιμία φασι, τὸν θεὸν ἤμεν αἴτιον πάντων τούτων. Ἔτι δὲ φαύλων πράξεων ἀπέχεσθαι καὶ μάλιστα διὰ τὰν πρὸς τὸν θεὸν ζυμουλῶσαν· οὐδενὸς γὰρ ἀδίκου θεὸν κοινωνεῖν. βοηθεῖν δὲ ἕκαστον ἑαυτῷ καὶ ποτικελεύεσθαι κατ' ἀξίαν τῶν δικαίων μεταλαμβάνειν καὶ πράσσειν· τὸ γὰρ ὑπὲρ μικρῶν καὶ μεγάλων ὁμοίως διατείνεσθαι ἄγαν μικροπρεπὲς δοκεῖ ἤμεν καὶ ἀνελεύθερον. Διὸ δεῖ φροντίζειν τῷ^a μὴ σφόδρα ἐς τὰ ἤχιστα^b καὶ τὰ μέγιστα ἐμπίπεν· ἀλλὰ κατ' ἀξίαν τὰν ἑαυτοῦ καὶ δυνάμιν^c μετρίοντα ἕκαστω πράγματι ἐπιβάλλειν, ὅπως τίμιος ἦς καὶ σεμνός.

Ἄδικον δὲ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ κεκριμένοις ὑπὸ πόλεως ἐπαρωγὴν μὴ ποιεῖσθαι μὴδὲ ἠμιλεῖν μὴδένα, ἢ οὐκ εἰδῆσθαι ὡς ὄντα ὅμοιον ᾧ ἠμιλεῖ. Τούτους δὲ προκεκριμένους ἀνδρας ἀγαθοὺς ἀγαπᾶν καὶ ἐντυγχάνειν αὐτοῖς, τελεῖσθαι τε τὴν μεγίστην καὶ τελειοτάτην τελετήν, ἀνδραγαθίαν μιμουμένους ἐπ' ἀληθείᾳ καὶ κτωμένους τὴν ἀρετὴν· οὐδεὶς γὰρ ἀνὴρ τέλειος ἄνευ ταύτης. Πολίτη δὲ ἀδικομένῳ βοηθεῖν καὶ οἶκοι καὶ ἐπὶ ξένης· ξένον δὲ πάντα τὸν ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι σεβόμενον καὶ κατὰ τοὺς οἰκειοὺς νόμους εὐφῆμως καὶ οἰκειῶς προσδέχεσθαι καὶ ἀποστέλλειν, μεμνημένους Διὸς ξενίου ὡς παρὰ πᾶσιν ἰδρυμένου κοιντοῦ θεοῦ καὶ ὄντος ἐπικατοῦ φιλοξενίας τε καὶ κακοξενίας. Ἠγεῖσθαι δὲ καὶ παραγγέλλειν πρεσβυτέρους νεωτέρους τὸ αἰδεῖσθαι καὶ αἰσχύνεσθαι τὰ κακά, φανεροὺς ὄντας αὐτοὺς αἰσχουνομένους καὶ αἰδομένους· ὡς ἐν αἷς πόλεσι πρεσβυτέρων ἀναισχυντία, φύονται παῖδες αὐτῶν καὶ

παίδων παῖδες ἀναισχυντοί. Ἀκολουθεῖ δὲ ἀναισχυντία καὶ ἀναιδεία ὕβρις καὶ ἀδίκια, τούτοις δὲ ἔπειτα ὀλεθρος. Μηδεὶς δ' ἔστω ἀναιδής, ἀλλὰ σωφρονεῖτω ἕκαστος, ὡς οὕτω τευζόμενος θεῶν ἰλεων καὶ σωτηρίας· οὐδεὶς γὰρ κακὸς θεοφιλής. Τιμάτω δὲ ἕκαστος τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀληθές, καὶ μισεῖτω τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ ψεῦδος· ταῦτα γὰρ ἀρετῆς σημεῖα καὶ κακίας. Διὸ γρή συνεθίζειν ἐκ παίδων κολάζοντας μὲν τοὺς φιλοψευδεῖς, φιλοῦντας δὲ τοὺς φιλαλήθεις, ἵν' ἐμψυσθῶται ἕκαστω τὸ κάλλιστον καὶ σπερματωδέστατον τῆς ἀρετῆς. Προσποιεῖσθω δὲ ἕκαστος τῶν πολιτῶν σωφρονεῖν μᾶλλον ἢ φρονεῖν· ὡς ἡ προσποίησις τοῦ φρονεῖν μέγα σημεῖον ἀπειροκαλίας καὶ σμικρότητος. Ἔστω δὲ ἡ προσποίησις τοῦ σωφρονεῖν ἀληθής· μηδεὶς γὰρ πλαττέσθω γλώσση καλὰ ἔργα, πράξεως καὶ διανοίας στερόμενος ἀγαθῆς. Χρῆ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας εὖνοϊαν διαφυλάττειν καθάπερ πατράσιν εὐπειθοῦντας καὶ σεβομένους· ὡς ὁ μὴ διανοοῦμενος οὕτω τίσει δίκην κακῆς βουλῆς δαιμόσιν ἐστιούχοις. Ἄρχοντες γὰρ ἐστιουχοῦσι πόλεως καὶ πολιτῶν σωτηρίας. Χρῆ δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας δικαίως προεστάναι τῶν ἀρχομένων καθάπερ τέκνων ἰδίων, ἔχθραν καὶ φιλίαν καὶ θυμὸν ἐν τῷ κρίνειν κοιμίσαντας. Ἐπαινείσθωσαν δὲ καὶ εὐδοκιμείτωσαν, ὅσοι ἂν ὄντες εὐποροὶ τοῖς ἐνδεεστεροῖς ἐπαρκῶσιν, ὡς τέκνα καὶ ἀμύντορας σώζοντες τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Ἐπαρκείτωσαν δὲ τοῖς διὰ τύχην πενομένοις, καὶ μὴ διὰ βίον ἀργὸν καὶ ἀκρατῆ· ἢ μὲν γὰρ τύχη πᾶσι κοινόν, ὁ δὲ ἀργὸς καὶ ἀκρατῆς βίος κακοῖς ἀνδράσιν ἴδιος. Καλὸν δ' ἔστω καὶ μηνύειν ἐάν τις τῷ συνεῖδῃ ἀδικοῦντι, ἵνα ἡ πολιτεία σώζηται

9. Consultantes agentesque aliquid a diis auspicari debent : siquidem optimum est, quod proverbii loco dici solet, deum esse horum omnium auctorem. Præterea a malis facinoribus abstinendum est, idque maxime propter communem cum deo deliberationem, quum deo nullum cum injusto commercium sit. Oportet autem sibi quemque auxiliari ac se ad capessenda et agenda justa quæ dignitati respondent incitare : nam pro parvis rebus tantum quantum pro magnis niti nimis humile et illiberale videtur esse. Quare curandum est, ne nimio impetu ad minima et ad magna feramur, sed pro dignitate tua et viribus singula pendere atque aggredi debes, ut honorandus et gravis videaris. Viro aut mulieri injustis a civitate habilis nemo auxiliari debet neque conversari cum iis, alioquin exprobranda ei fuerit similitudo ejus quocum conversatur. Viros autem benignitate præstabiles amare cum iisque commercium habere decet, et probitatem vere imitando et comparanda virtute maximum ac perfectissimum hoc veluti sacrificium facere : nemo enim homo sine virtute perfectus est. Cæterum injuria affecto civi vel in patria vel apud exterarum nationum opitulari convenit : hospitem vero quemlibet in patria sua cultum legibus propriis bene precando et familiariter tum accipere tum remittere oportet, memores Jovis hospitalis, ut dei communis apud omnes consti-

tuti qui hospitalitatem et inhospitalitatem inspiciat. Porro senes junioribus duces sint et magistri ad mala ob pudorem ac verecundiam fugienda, ita ut appareat ipsos quoque tam pudore quam verecundia moveri : quia in quibus civitatibus senes impudentes fuerint, liberi etiam nepotesque eorum impudentia laborant. At vero impudentiam et ingenium inverecundum contumelia sequitur et injustitia, has autem rerum interitus excipit. Quocirca nemo impudens esto, sed sibi quisque temperantiam conciliet, tanquam hac ratione deos habiturus propitios et salute fruturus : neque enim improbus quisquam deo gratus est. Præterea unusquisque honestatem ac veritatem colat, turpitudinem et mendacium oderit : hæc enim virtutis et vitii signa habentur. Quare statim a pueris assuefacere oportet poena quidem mentiri solitos, amore autem veraces, ut singulorum animis honestatis et virtutis semina mendantur. Super hæc unusquisque civium se temperantem potius quam sapientem videri studeat : quoniam simulare sapientiam magnum est imperiti et parvi animi indicium, Temperantiæ autem affectatio debet esse vera, neque quisquam egregia facta simulet qui mentem a rerum bonarum studio averterit. Erga principes quoque velut erga parentes benevolentiam nos conservare decet obsequium iis et honorem præstando : propterea quod qui aliter senserit mali

πολλοὺς ἔχουσα τῆς εὐκοσμίας φύλακας. Ὁ δὲ μνηνῶν εὐσεβὴς ἔστω καὶ κατὰ τῶν οἰκιοστάτων ἐξαγγέλλων οὐδὲν γὰρ ἔστιν οὐκ αἰσθητὸν πατρίδος. Ἐμφανίζοντων δὲ μὴ τὰ δι' ἀκούσιον ἄνοιαν γινόμενα, ἀλλ' ὅσον ἂν ἐκ προνοίας τι ἀμαρτάνωσιν. Ὁ δ' ἐμφανισθεὶς, ἂν ἐθελεγορῆ τῷ μνήσαντι, μισείσθω ὑπὸ πάντων, δίκην διδοὺς ἀχαριστίας, ἧς ἀποστερεῖ τὸν ἰατρεύοντα μεγίστην νόσον ἰατρευόμενος ἀδικίαν. Ἔστω δὲ μέγιστα ἀδικήματα θεῶν καταφρόνησις καὶ γονέων κάκως ἐκούσιος καὶ ἀρχόντων καὶ νόμων ὀλιγοψία καὶ ἐκούσιος ἀτιμία δικαιοσύνης. Δικαιοπάτος δὲ ἔστω καὶ δσιώτατος πολίτης ὁ ταῦτα τιμῶν καὶ ἐμφανίζων πρὸς πολίτας καὶ ἄρχοντας κατὰ τῶν καταφρονούντων. Ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνήσκειν σεμνότερον ἔστω ἢ γλιγομένον τοῦ ζῆν ἐγκαταλιπεῖν αὐτὴν καὶ τὸ καλόν. Κρεῖττον γὰρ τεθνάναι καλῶς ἢ ζῆν αἰσχροῦς καὶ ἐπονειδίστως. Χρῆ δὲ καὶ τῶν τελευταίωντων ἕκαστον τιμᾶν μὴ δακρύειν μηδὲ οἴκτους, ἀλλὰ μνήμη ἀγαθῆ καὶ τῆ τῶν κατ' ἔτος ὥραίων ἐπιφορᾶ, ὡς ἀχαριστίας οὐσχῆς πρὸς δαίμονας γονίου λύπης ὑπὲρ τὸ μέτρον γινομένης. Βλασφημείτω δὲ μηδεὶς ἐπ' ἀδικῶ βλάβῃ περὶ μηδενός· δσιώτερον γὰρ εὐφημία κακῆγορίας. Νομίζεσθω δὲ πολίτης

ἀμείνων ὁ τῆς ὀργῆς κρεῖττων μᾶλλον τοῦ διὰ ταύτης πλημμελοῦντος. Ὁ ἱερά καὶ ἀρχεῖα ὑπεραίρων τῆ πολυτελείᾳ τῶν ἰδίων μὴ εὐδοξέτω, ἀλλ' ὀνειδίζεσθω· μηδὲν γὰρ ἔστω ἰδιωτικὸν μεγαλοπρεπέστερον καὶ σεμνότερον τῶν δημοσίων. Ὁ πλοῦτος καὶ χρήμασι δουλεύων καταφρονείσθω ὡς μικρόψυχος ὢν καὶ ἀνελεύθερος καὶ καταπληττόμενος ὑπὸ κτημάτων πολυτελῶν καὶ βίου τραγηδομένου, καὶ εὐτελής εἶναι τὴν ψυχὴν ὑπολαμβάνεσθω. Ὁ γὰρ μεγαλόψυχος προδιανοεῖται πάντα παρ' ἑαυτῷ τὰ παρ' ἀνθρώποις, καὶ δι' οὐδενὸς θορυβεῖται τοιούτου ὅταν παραπέσῃ. Αἰσχρορῆμονεῖτω δὲ μηδεὶς, ὅπως ἂν μὴ προσικεῖτο τὴν διάνοιαν ἔργοις αἰσχροῦς, μηδὲ ἀναπιμπλή τὴν ψυχὴν ἀναιδείας καὶ μισαμάτων. Τὰ μὲν γὰρ εὐσχήμονα καὶ φίλα τοῖς οἰκείοις ὀνόμασι καὶ κειμένοις ὑπὸ τοῦ νόμου προσαγορεύομεν, πρὸς ἃ δ' ἐθρῶς ἔχομεν, ἐξιστάμεθα καὶ τῆς προσηγορίας διὰ τὸ αἰσχρόν. Ἔστω δὲ καὶ αἰσχρὸν εἰπεῖν τὸ αἰσχρόν. Ἰναίκα δὲ τὴν κατὰ νόμους ἕκαστος στεργέτω καὶ ἐκ ταύτης τεκνοποιείσθω, εἰς ἄλλο δὲ μηδὲν προῖεσθω τέκνων τῶν αὐτοῦ σποράν· μηδὲ τὸ φύσι καὶ νόμῳ τίμιον ἀνόμως ἀναλισκέτω καὶ ὑβρίζετω. Ἡ γὰρ φύσις τεκνοποιίας ἔνεκεν οὐκ ἀκολασίας ἐποίησε τὴν σποράν.

consilii penam dabit genis civitatis custodibus. Principes enim civitatem civumque salutem custodiunt ac tuentur. Sed et principes juste civibus præesse oportet, tanquam liberis suis, inimicitiam amicitiamque et iram in iudicando sapienter. Porro laudari ac celebrari debent qui locupletes quom sint tenuioribus opem ferunt, utpote liberorum patriæque defensorum conservatores. Subveniant autem iis qui fatorum acerbitate, non vitæ otiosæ et intemperantis culpa pauperes sunt. Nam fatum et fortuna omnium communia sunt, at vita otiosa et incontiens malorum hominum propria est. Item honestum iudicetur indicare mali facinoris conscium, ut respublica incolumis permaneat multos habens formæ suæ bene compositæ custodes. Is vero qui indicat pius existimetur, etiamsi proximorum delicta efferat: nihil enim patria nobis conjunctius est. Patefacienda sunt autem non ea quæ inviti et imprudentes quidam commiserint sed quæ consulto peccaverint. Cæterum indicatus, si accusatori sua sponte inimicitias denuntiavit, a cunctis odio habeatur, ut penam det animi ingrati quo deserit medicum maximo morbo injustitiæ medicinam facientem. Sed maxima scelera putentur deorum contemptio, voluntaria parentum vexatio, principum legumque neglectio et voluntaria ignominia justitiæ illata. Quamobrem justissimus civis idemque sanctissimus iudicetur qui hæc honorat et contemnentes apud cives et principes indicat. Pro patria mori magis decorum ducatur, quam vivendi cupiditate patriam et honestatem derelinquere. Præstat enim honesta morte occumbere quam turpiter et probrose vivere. Cæterum defunctorum unum-

quemque non lacrimis aut ejulatu, sed bona recordatione et fructuum quotannis nascentium munere honorare oportet, quia ingrati animi adversus inferos genios videtur nimis macerere. Nemo autem immerito damnatum passus ulla in re convicietur: nam pius hominem magis decent bona verba quam maledicta. Civis qui vicerit iram longe melior existimandus est illo qui propter iram delinquit. Quisquis templa et prætoria privatorum ædificiorum magnificentia superat, non laude, sed reprehensione dignus habeatur: nihil enim privatum splendidius et ornatus quam publica esse debet. Divitiis et pecuniæ serviens contemnatur ut sordidus et illiberalis stupidusque pretiosorum possessionum et vitæ mollis admirator humilisque animi homo esse existimetur. Quippe vir magnanimus quæ in rebus humanis evenire possint omnia secum præmeditatus nulla tali perturbatur fortuna, quando contigit. Cæterum turpia nemo loquatur, ne animum factis obscænis adjiciat mentemque impudentia ac sceleribus compleat. Etenim quæ honesta et cara nobis sunt, aptis nominibus atque in lege scriptis appellamus, quæ vero odimus, ab eorum vel appellatione propter turpitudinem discedimus. Esto igitur turpe etiam rem turpem memorare. Uxorem legitimam unusquisque amet ex eaque liberos suscipiat, nec tamen ullo alio consilio effundat semen ad liberos procreandos destinatum, id quod natura et lege pretiosum est flagitiose consumens et ad stuprandas virgines convertens. Natura enim prolis generandæ, non lasciviæ causa semen produxit. Uxorem vero castam esse oportet, neque impium aliorum virorum coitum admittere, imper-

Γυναῖκα δὲ σοφρονεῖν γρή καὶ μὴ προσδέχεσθαι συνουσίαν ἀσεβῆ παρ' ἄλλων ἀνδρῶν, ὡς ἀπαντώσης νεμέσεως παρὰ δαιμόνων ἐξοικιστῶν καὶ ἐχθροποιῶν. Ὁ μητριῶν ἐπιγαμῶν μὴ εὐδοξείτω, ἀλλ' ὀνειδιζέσθω ὡς παραίτιος ὢν οἰκείας διαστάσεως. Χρῆ δὲ ἐμμένειν τοῖς εἰρημένοις, τὸν δὲ παραβαίνοντα ἔνοχον εἶναι τῇ πολιτικῇ ἀρχῇ. Προστάσει δὲ ὁ νόμος ἐπίστασθαι τὰ προοίμια τοὺς πολίτας ἅπαντας, καὶ ἐν ταῖς ἐορταῖς μετὰ τοὺς παιδῶνας λέγειν ὃ ἂν προστασῆ ὁ ἐστιάτωρ, ἵν' ἐμφυσιῶται ἐκάστῳ τὰ παραγγέλματα.

(Stobæus Flor. XLIV, 40 Χαρώνδα Καταναίου προοίμια νόμων. Emendavi : ^a τῷ; codd. τὸ vel τῷ. ^b ἤκιστα; codd. μάλιστα. ^c δύναμιν; codd. δυναμίαν. ^d προσοικεῖσι; codd. παροικίῃ.)

10. Τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν καὶ τὴν γῶραν πάντας πρῶτον πεπεισθαι γρή καὶ νομίζειν θεοὺς εἶναι, καὶ ἀναβλέποντας ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς διακόσμησιν καὶ τάξιν· οὐ γὰρ τύχης οὐδ' ἀνθρώπων εἶναι δημιουργήματα· σέβεσθαι δὲ τούτους καὶ τιμᾶν, ὡς αἰτίους ὄντας ἅπαντων ἡμῖν ἀγαθῶν τῶν κατὰ λόγον γιγνομένων. Ἐκαστον οὖν ἔχειν καὶ παρασκευάζειν δεῖ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν πάντων τῶν κακῶν καθάραν· ὡς οὐ τιμᾶται θεὸς ὑπ' ἀνθρώπου φαύλου, οὐδὲ θεραπεύεται δαπάναις οὐδὲ τραγηδίαις ἀλίσκεται ^a, καθάπερ μοθηρὸς ἀνθρώπος, ἀλλ' ἀρετῇ καὶ προαιρέσει τῶν καλῶν ἔργων καὶ δικαίων. Διὸ ἕκαστον δεῖ εἰς δύναμιν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πράξει καὶ προ-

αἰρέσει τὸν μέλλοντα ἔσσεσθαι θεοφιλῆ, καὶ μὴ φοβεῖσθαι τὰς εἰς γρήματα ζημίαις μᾶλλον τῶν εἰς αἰσχύνῃν τεινόντων· καὶ πολιτῆν ἀμείνονα νομίζειν ^b τὸν τὴν οὐσίαν προιέμενον μᾶλλον τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου. Ὅσοις δὲ μὴ βῆξιον πρὸς ταῦτα τὴν ὁρμὴν πεπεισθαι, τὴν δὲ ψυχὴν ἔχουσιν εὐκίνητον πρὸς ἀδικίαν, ᾧδ' ἡμῖν παρηγγέλω πᾶσι τοῖς τοιοῦτος πολίταις καὶ πολιτίσι καὶ ξυνοίκοις, μεμνησθαι θεῶν ὡς ὄντων καὶ δίκας ἐπιπεμπόντων τοῖς ἀδίκους· καὶ τίθεσθαι πρὸ δμμάτων τὸν καιρὸν τοῦτον, ἐν ᾧ γίνεται τὸ τέλος ἐκάστῳ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ ζῆν· πᾶσι γὰρ ἐμπίπτει μεταμέλεια τοῖς μέλλουσι τελευτᾶν, μεμνημένους ὢν ἡδίκηκασιν καὶ ὁρμῇ τοῦ βούλεσθαι πάντα πεπραχθαι δικαίως αὐτοῖς. Διὸ δεῖ ἕκαστον παρ' ἕκαστην πρᾶξι ἅει συνοικεῖσθαι τὸν καιρὸν τοῦτον ὡς δὴ παρόντα· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φροντιεῖν. Ἐὰν δὲ τῷ παράστῃ δαίμονι κακὸς τρέπων πρὸς ἀδικίαν, διατρίβειν πρὸς ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ τεμένεσι, φεύγοντα τὴν ἀδικίαν ὡς δέσποιναν ἀσεβεστάτην καὶ γαλεπωτάτην, ἱκετεύοντα τοὺς θεοὺς συναποτρέπειν αὐτήν. Ἴναι δὲ καὶ πρὸς ἄνδρας δοῦσαν ἔχοντας ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, ἀκουσόμενον περὶ εὐδαίμονος βίου καὶ κακῶν ἀνδρῶν τιμωρίας, ἵνα ἀποτρέπηται τῶν ἀδίκων ἔργων δεισιδημονῶν δαίμονας ἀλάστορας. Πάντας δὲ τιμᾶν ^c τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις καὶ τοῖς πατρίσι ^d τοὺς θεοὺς· πάτρια δὲ εἶναι τὰ κάλλιστα. Πεπεισθαι δὲ τοῖς νό-

dente fatali a diis ultione qui modo ejiciunt homines et simulates faciunt. Qui novercam filiis inducit non laude, sed vituperatione dignus, ut domesticæ dissensionis auctor, videri debet. De reliquo necesse est unumquemque hæc præcepta servare, ab officio autem discedentem civili execrationi obnoxium esse. Jubet autem lex hæc proemia cives omnes tenere eaque diebus festis post pæanes memoriter dicere, cuicumque convivator id negotium mandaverit, ut singulorum animis monita hæc inhæreant.

10. Omnes qui urbem et regionem inhabitant primum persuasum habere et existimare oportet deos esse, cælum etiam influentes et mundum rerumque in iis ordinem atque ornatum : neque enim fortuita aut humana hujusmodi opera putare convenit : deinde colendi honorandique dii sunt ut bonorum omnium auctores quæ rationi conveniunt nobis contingunt. Singulos igitur animum ab omnibus malis purum habere atque efficere decet : quia ab improbo homine non honoratur deus, neque sumtibus colitur neque tragædiis capitur, tanquam homo malus, sed virtute justarumque et honestarum rerum studio. Quocirca unumquemque opus est pro viribus bonum esse tum factis tum voluntate qui modo futurus sit deo gratus neque pecuniarum jacturam metuere magis quam vitæ notas ac dedecora : et civem meliorem existimare qui opes potius quam honestatem et justitiam projicit. Cæte-

rum illos quorum animi non facile ad hæc convertuntur quique mentem ad injustitiam pronam habent, simul viros simul mulieres, cives aliosque populares monitos velim meminisse deorum, ut qui et sint et pœnam ab injustis repetant atque ante oculos sibi ponere tempus illud quod unicuique finis est vitæ futurum : morituros enim omnes delictorum suorum memores pœnitentia invadit cupiditasque vitæ universæ, si fieri posset, justissime actæ. Quamobrem singulos oportet semper in singulis actionibus illi tempori tanquam præsentī assuescere : quia sic maxime honesti justique curam agent. Si quis vero a malo quopiam genio astante ad injustitiam incitetur, is ad templa, aras et delubra versetur, fugiens injustitiam velut dominam admodum impiam et infestam, deorumque opem ad eam propellendam imploret. Accedat quoque ad viros probitatis nomine claros, de vitæ felicitate et malorum hominum pœna disserentes auditorus, ut genios scelerum ultores metuens ab injustis facinoribus avertatur. Cæterum qui urbem habitant omnes deos cum aliis ritibus, tum patrii venerari debent, quoniam optimi existimantur. Præterea cunctos oportet legibus obedire, principes revereri iisque cedere et imperata facere : siquidem post deos et genios et heroes proximis honoribus afficiuntur parentes, leges ac principes apud homines cordatos et ad incolumitatem pervenire cupientes. Sed nemo aliam civita-

μοις ἅπαντας καὶ τοὺς ἄρχοντας αἰδέσθαι καὶ ἐξίστασθαι καὶ ποιεῖν τὸ παραγγελλόμενον· ὡς μετὰ Θεοῦ καὶ δαίμονας καὶ ἤρωας γονεῖς τε καὶ νόμοι καὶ ἄρχοντες σύνεγγός εἰσι ταῖς τιμαῖς παρ' ἀνθρώποις νοῦν ἔχουσι καὶ σωθησομένοις. Πόλις δὲ φιλαίτερον μηδεὶς ἄλλην ποιείσθω τῆς αὐτοῦ πατρίδος, ὡς Θεῶν πατρῶων νεμεσώντων· ἀρχὴ γὰρ προδοσίας φύεται τοῖς τοιαῦτα βουλομένοις. Ἐτι δὲ γαλεπώτερον τῆς οἰκείας γῆς στερεόμενον ζῆν ἐπ' ἀλλοτρίας· οὐδὲν γὰρ ἔστιν οἰκειότερον πατρίδος. Μηδὲ ἐγθρόν ἀκατάλλακτον μηδεὶς μηδένα νομιζέτω τῶν πολιτῶν, οἷς ἐφείκασιν οἱ νόμοι μετέπειν τῆς πολιτείας· ὡς ὁ τοιοῦτος οὔτε ἀρξαι δύναται ἂν οὔτε δικάσαι καλῶς, τὸν θυμὸν ἔχων κυριώτερον τοῦ λογισμοῦ. Μηδεὶς δὲ λεγέτω κακῶς μήτε κοινῇ τῆν πόλιν μήτε ἰδίᾳ τὸν πολίτην· ἀλλ' οἱ τῶν νόμων φύλακες ἐπιμελείσθωσαν τῶν πλημμελούντων, πρῶτον μὲν νοουσιτοῦντες, ἐὰν δὲ μὴ πείθωνται, ζημιούντες. Τῶν δὲ κειμένων νόμων ἐὰν τις δοκῇ μὴ καλῶς κείσθαι, μετατιθέναι ἐπὶ τὸ βέλτιον· μενόντων δὲ, πάντας πειθαρχεῖν· ὡς ὑπ' ἀνθρώπων μὲν ἤπτασθαι τοὺς κειμένους νόμους οὐ καλὸν οὐδὲ συμφέρον, ὑπὸ δὲ νόμου βελτίονος ἠπτώμενον κατακρατεῖσθαι καὶ καλὸν καὶ συμφέρον. Τοὺς δὲ ταῦτα παραβιόνοντας γρῆ καὶ κολάζειν ὡς κατασκευάζοντας τῇ πόλει μεγίστων κακῶν ἀρχήν, ἀναρχίαν. Ἄρχοντας δὲ μὴ εἶναι αὐθάδεις, μηδὲ πρὸς ἐπήρειαν κρίνειν, μηδὲ μεμνησθαι κρίνοντας φιλίας ἢ ἐχθρας, ἀλλὰ τοῦ δικαίου· οὕτω

γὰρ ἀποδώσουσι τὰς κρίσεις δικαιοτάτας καὶ τῆς ἀρχῆς ἔσονται ἀξιοί. Τοὺς μὲν οὖν δούλους προσήκει διὰ φόβον πράττειν τι τῶν δικαίων, τοὺς δ' ἐλευθέρους δι' αἰδῶ καὶ τὸ καλόν· διὸ γρῆ καὶ τοὺς ἄρχοντας εἶναι τοιούτους, ἴν' ἔχωσιν οἱ ἀρχόμενοι τοὺς ἀξίους αἰσχύνης. Ἐὰν δὲ τις βούληται τῶν κειμένων νόμων κινεῖν ἢ ἄλλον εἰσφέρειν νόμον, εἰς βρόχον εἶρας τὸν τράχηλον λεγέτω τοῖς πολλοῖς περὶ αὐτοῦ· καὶ ἐὰν μὲν διαφηριζομένων δόξῃ λελύσθαι τὸν νόμον ἢ ὑπάρχειν τὸν εἰσφερόμενον, καὶ αὐτὸν ἀθήων εἶναι· ἐὰν δὲ ὁ προὔπαρχων μᾶλλον δοκῇ καλῶς ἔχειν ἢ ὁ εἰσφερόμενος ἢ ἄδικος, τεθνάναι τὸν κινούντα ἢ εἰσφέροντα νόμον, ἐπισπασθέντος τοῦ βρόχου.

(Stobæus Flor. XLIV, 20-21 Ζαλεύκου προῖμιον νόμων. Emendavi : ^a ἀλίσκεται; codd. τῶν ἀλιχομένων. ^b νομίζειν; codd. ὀνομάζειν. ^c τιμῶν τοὺς κατοικοῦντας cum Meinekio; codd. τιμῶν τοῖς οἱ κατοικοῦντες. ^d καὶ τοῖς πατρίοις cum eodem; libri τοῖς πατρίοις.)

II. Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης τοὺς νόμους ἔφησε τοῖς ἀρχαίοις ὁμοίους εἶναι. Ὡσπερ γὰρ εἰς ἐκείνα ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ μυῖα ἢ κύνωψ κατέγεται, ἐὰν δὲ σφῆξ ἢ μέλιττα διαβρῆξασα ἀρίπταται· οὕτω καὶ εἰς τοὺς νόμους ἐὰν μὲν ἐμπέσῃ πένης συνέγεται, ἐὰν δὲ πλούσιος ἢ δυνατὸς λέγειν διαβρῆξας ἀποτρέχει.

(Stobæus Flor. XLV, 25 Ζαλεύκου.)

fem majori amicitia sibi conjungat quam patriam, utpote diis patriis indignantibus : nam talia molientibus in animo proditiōnis initium oritur. Est vero etiam acerbius patria carentem in aliena regione vitam degere : nihil enim nobis natura conjunctius quam patria est. Nemo vero quemquam pro implacabili inimico e civium numero habeat, quos leges reipublicæ participes esse voluerunt : quippe talis vir neque imperare neque judicare recte poterit, ut cui ira potior sit ratione. Nemo etiam maledictus neque in commune universæ civitati neque privatim ulli civi : sed legum custodes eorum qui delinquent curam agant, admonendo primum, deinde nisi paruerint, multando. Quodsi qua ex conditis legibus visa fuerit non bene lata esse, in melius mutetur : confirmatis vero et permanentibus omnes obtemperant : nam positas leges ab hominibus vinciri nec decet nec conducit, contra homines superari a lege præstantiori qua par est qua utile. At ista egredientes puniendi sunt, ut maximæ calamitatis principium civitati machinantes, principum legumque ir-

reverentiam. Principes autem neque superbi esse debent, neque contumeliose judicare, neque in judicando amicitia inimicitia-ve, sed justitia meminisse : ita enim judicia æquissima facient et imperio digni erunt. Ac servos quidem convenit ob timorem aliquid juste facere, liberos vero propter reverentiam et honestatem : quocirca principes quoque tales esse oportet, ut civibus digni verecundia videantur. Quodsi quis volet leges constitutas abrogare vel novam ferre, is collo in laqueum inserto de lege verba ad multitudinem faciat : ac si ferente suffragia populo vetus illa lex antiquata videatur aut ea quæ rogatur bona esse, indemnis evadat : contra si prior lex melius se habere videatur, aut nova de qua agitur injusta sit, is qui rescindit vel rogat legem laqueo adducto moriatur.

11. Zaleucus Locrensium legumlator leges dixit similes esse araneorum telis. Nam sicut in illas si musca aut culex inciderit, retinetur, si vero vespa aut apis, perrupta tela avolat : ita legibus implicati pauperes tenentur, ditiores aut eloquentes perruptis legibus aufugiunt.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΙΝΟΣ ΔΙΔΑΧΕΣ ΗΘΙΚΑΙ
ΔΩΡΙΣΤΙ ΣΥΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑΙ.

INCERTI CUIUSDAM DISPUTATIONES MORALES
DORICE CONSCRIPTÆ.

ΔΙΔΑΧΗΣ Α.

Περὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ.

Δισσοὶ λόγοι λέγονται ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τῶ ἀγαθῶ καὶ τῶ κακῶ. Τοὶ μὲν γὰρ λέγοντι, ὡς ἄλλο μὲν ἔστι τὸ ἀγαθόν, ἄλλο δὲ τὸ κακόν· τοὶ δὲ, ὡς τὸ αὐτὸ ἔστι, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθὸν εἶη, τοῖς δὲ κακόν, καὶ τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ τότε μὲν ἀγαθόν, τότε δὲ κακόν. Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖσδε ποτιτίθεμαι· σκέψομαι δὲ ἐκ τῶ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ὧν ἐπιμελής, βρώσιός τε καὶ πόσιος καὶ ἀφροδισίων. Ταῦτα γὰρ ἀσθενοῦντι μὲν κακὰ ἔστιν, ὑγιαίνοντι δὲ καὶ δεομένῳ ἀγαθὰ. Καὶ ἀκρασία τοίνυν τούτων τοῖς μὲν ἀκρατέσι κακόν, τοῖς δὲ ἱατροῖς ἀγαθόν. Ὁ τοίνυν θάνατος τοῖς μὲν ἀποθανοῦσι κακόν, τοῖς δ' ἐνταφιοπύλαις καὶ τυμβοποιοῖς ἀγαθόν. Γεωργία τε καλῶς ἐξενείκασα τῶς καρπῶς τοῖς μὲν γεωργοῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ ἐμπόροις κακόν. Τὰς τοίνυν δλκάδας συντρίβεσθαι καὶ παραθραύεσθαι τῷ μὲν ναυκλήρῳ κακόν, τοῖς δὲ ναυπηγοῖς ἀγαθόν. Ἐτι τὸν σίδηρον κατέσθεσθαι καὶ ἀμβλύνεσθαι καὶ συντρίβεσθαι τοῖς μὲν ἄλλοις κακόν, τῷ δὲ χαλκῆτι ἀγαθόν. Καὶ μὰν τὸν

κεραμον παραθραύεσθαι τοῖς μὲν ἄλλοις κακόν, τοῖς δὲ κεραμεῦσιν ἀγαθόν. Τὰ δὲ ὑποδήματα κατατρίβεσθαι καὶ διαβρῆγγυσθαι τοῖς μὲν ἄλλοις κακόν, τῷ δὲ σκυτῆτι ἀγαθόν. Ἐν τοίνυν τοῖς ἀγῶσι τοῖς γυμναστικοῖς καὶ τοῖς μωσικοῖς καὶ τοῖς πολεμικοῖς, αὐτίκα ἐν τῷ γυμνικῷ τῷ σταδιοδρόμῳ ἂ νίκα τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθόν, τοῖς δὲ ἡσασμένοις κακόν. Καὶ τοῦτο δὲ καὶ τοὶ παλαισταὶ καὶ πύκται καὶ τοὶ ἄλλοι πάντες μωσικοὶ· αὐτίκα ἂ κιθαρωδία τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθόν, τοῖς δὲ ἡσασμένοις κακόν. Ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ (τὰ νεώτατα πρώτον ἐρῶ) ἂ τῶν Λακεδαιμονίων νίκα, ἐν ἧ ἐνίκων τὸς Ἀθηναίους καὶ τὸς συμμάχους, Λακεδαιμονίους μὲν ἀγαθόν, Ἀθηναίους δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις κακόν· ἂ τε νίκα, ἂν τοὶ Ἕλληνας ἢ τὸν Πέρσας ἐνίκασαν, τοῖς μὲν Ἕλλησιν ἀγαθόν, τοῖς δὲ βαρβάροις κακόν. Ἄ τοίνυν τοῦ Ἰλίου αἵρεσις τοῖς μὲν Ἀχαιοῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ Τρωσὶ κακόν. Καθδὲ ταυτὸ καὶ τὰ τῶν Θηβαίων καὶ τὰ τῶν Ἀργείων πάθη, καὶ ἂ τῶν Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν μάχα τοῖς μὲν Λαπιθαῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ Κενταύροις κακόν. Καὶ μὰν καὶ ἂ τῶν θεῶν καὶ Γιγάντων λεγομένα μάχα καὶ νίκα τοῖς μὲν θεοῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ Γίγασιν κακόν.

DISPUTATIO I.

De bono et malo.

Duplex fertur in Græcia philosophorum sententia de bono et malo. Etenim quidam existimant aliud plane bonum, aliud malum : nonnulli vero idem utrumque, sed his bonum, illis malum, eidemque homini aliquando bonum, aliquando malum. Ego vero et ipse hisce assentior : considerabo autem res illas quarum studiosa est hominum vita, cibum, potum, venerem. Hæc enim ægrotanti quidem mala, sano autem et indigenti bona. Et horum usus nimius intemperantibus ipsis malum, sed medicis bonum. Porro mors defunctis quidem malum, sed libitinariis et tumulos struentibus bonum. Agrorum etiam bene cultorum fertilitas agricolis quidem bonum, mercatoribus vero malum. Quassæ fractæque naves naviculario malum, at navium fabricatoribus bonum. Præterea ensis consumtus et obtusus et fractus aliis quidem

malum, sed fabro armorum bonum. Quin etiam scilicet fracta cæteris quidem malum, sigulis vero bonum. Calcei attriti et dirupti aliis certe malum, at sutori bonum. Ad hoc in ludis gymnics et musicis et militaribus, verbi causa in stadio gymnico victoria cursu reportata vincenti bonum, victis vero malum. Eademque ratio est luctatorum et pugilum nec non cæterorum omnium musicorum : velut citharædica modulatio vincenti quidem bonum, superatis autem malum. Sic etiam in bello (ut recentissima primum commemorem) Lacedæmoniorum victoria, quam ex Atheniensibus eorumque sociis retulerunt, ipsis quidem bonum, Atheniensibus et sociis malum : et victoria qua Græci Persas fuderunt ipsis bonum, at barbaris malum. Sic Ilii expugnatio Achæis bonum, Trojanis malum. Idem dicendum de miseris qua Thebanis et Argivis acciderunt : insuper quod inter Lapithas et Centauros commissum est prælium Lapithis quidem bonum, Centauris vero malum. Quin etiam pugna qua deos cum gigantibus de-

Ἄλλος δὲ λόγος λέγεται, ὡς ἄλλο μὲν τὰγαθὸν εἶη, ἄλλο δὲ κακὸν, διαφέρον, ὡσπερ καὶ τὸνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτον διαιρεῦμαι τὸν τρόπον· δοκῶ γὰρ οὐ διάβαλον ἤμιν, ποῖον ἀγαθὸν καὶ ποῖον κακόν, αἰ τὸ αὐτὸ καὶ μὴ ἄλλο ἑκάτερον εἶη· καὶ γὰρ θαυμάσιόν κ' εἶη. Οἴμαι δὲ οὐδὲν κ' αὐτὸν ἔχειν ἀποκρίνασθαι, αἰ τις αὐτὸν ἔροιτο τὸν ταῦτα λέγοντα· Εἰπὼν δὴ μοι, ἤδη τι τῶς γονέας ἀγαθὸν ἐποίησας; φαίη κα, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. Τὸ ἄρα κακὰ καὶ μεγάλα καὶ πολλὰ τοῦτοιο δρεῖλεις, αἵπερ τῶυτὸν ἔστι τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ. Τί δέ, τῶς συγγενέας ἤδη τι ἀγαθὸν ἐποίησας; τῶς ἄρα συγγενέας κακὸν ἐποίηεις. Τί δέ, τῶς ἔχθρῶς ἤδη κακῶς ἐποίησας; καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. Ἄρα ἀγαθὰ ἐποίησας. Ἄγε καὶ δὴ μοι καὶ τότε ἀπόκριαι· ἄλλο τι ἢ τῶς μὲν πτωχῶς οἰκτεῖρεις, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἔχοντι κακὰ, τῶς δὲ πλουσίως πάλιν εὐδαιμονίζεις, ὅτι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράσσοντι, αἵπερ τῶυτὸν καὶ κακὸν καὶ ἀγαθόν; Τὸν δὲ βασιλέα τὸν μέγαν οὐδὲν κωλύει ὁμοίως διακείσθαι τοῖς πτωχοῖς. Τὰ γὰρ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ αὐτῷ πολλὰ κακὰ καὶ μεγάλα ἔστιν, αἵκα τῶυτὸν ἔστι τὰγαθὸν καὶ κακόν. Καὶ τὰδε μὲν περὶ τῷ παντός· εἰρήσθω. Εἴμι δὲ καὶ καθ' ἕκαστον, ἀρξάμενος ἀπὸ τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἀρροδισιάζειν. Ταῦτα γὰρ ὁ τοῖς ἀσθενέουσι πάντα ὁ ποῖεν ἀγαθὸν ἔστιν αὐτοῖς καὶ κακόν¹, αἵπερ τῶυτὸν ἔστιν ἀγαθὸν καὶ κακόν· καὶ τοῖς νοσέουσι κακόν ἔστι τὸ νοσῆν καὶ ἀγα-

θόν, αἵπερ τῶυτὸν ἔστι τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ. Καθὲρ τότε καὶ ἄλλα πάντα τὰ ἐν τῷ ἐμπροσθεν λόγῳ εἰρηται. Καὶ οὐ λέγω, τί ἔστι τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τοῦτο πειρῶμα· διδάσκειν, ὡς οὐ τῶυτὸν εἶη κακόν καὶ ἀγαθόν, ἀλλ' ἑκάτερον.

(Scripsi : ^a καὶ τὰ νεώτατα πρῶτον ἐρῶ cum Kœnio ad Greg. Cor. p. 239 ed. Schaefer.; codd. καὶ τᾶ νεώτατι πρῶτον ἐρῶ. ^b ἂν τοῖ Ἑλληνας; codd. ἂν τε Ἑλληνας. ^c ἄλλο τι ἢ τῶς μὲν πτωχῶς οἰκτεῖρεις, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἔχοντι κακὰ, τῶς δὲ πλουσίως πάλιν εὐδαιμονίζεις; libri ἄλλο τι ἢ τῶς πτωχῶς οἰκτεῖρεις, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἔχοντι· πάλιν εὐδαιμονίζεις. ^d ταῦτα γὰρ; cod. τοῦτο γὰρ. ^e πάντα ποῖεν; codd. ταῦτα ποῖεν. ^f αὐτοῖς καὶ κακόν, αἵπερ; codd. αὐτοῖς, αἵπερ.)

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Β.

Περὶ καλῷ καὶ αἰσχροῷ.

Λέγονται δὲ καὶ περὶ τῷ καλῷ καὶ αἰσχροῷ δισσοὶ λόγοι. Τοῖ μὲν γὰρ φαντί, ἄλλο μὲν ἤμεν τὸ καλόν, ἄλλο δὲ τὸ αἰσχρόν, διαφέρον, ὡσπερ καὶ τὸνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα· τοῖ δὲ τῶυτὸ καλόν καὶ αἰσχρόν. Καγὼ πειρασοῦμαι τόνδε τὸν τρόπον ἐξαγεῦμενος. Αὐτίκα γὰρ παιδίῳ ὠραίῳ ἐραστῆ μὲν χρηστῷ χαρίζεσθαι καλόν, μὴ ἐραστῆ δὲ καλῷ αἰσχρόν. Καὶ τὰς γυναῖκας λούσθαι ἐνδον καλόν, ἐν παλαίστρᾳ δὲ αἰσχρόν· ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν ἐν παλαίστρᾳ καὶ ἐν γυμνασίῳ καλόν. Καὶ συνίμεν τῷ ἀνδρὶ, ἐν ἀσυχίᾳ μὲν καλόν, ὅπου τοῖχοις κρυφύησεται· ἔξω δὲ αἰσχρόν,

certasse ferunt et parva victoria diis sane bonum, sed gigantibus malum. Altera sententia affirmantis est aliud quid bonum, aliud malum esse, non nomine magis quam re ipsa diversum. Ego vero et illud hoc modo explico : credo equidem nobis non constare posse, quæ res bona quæve mala sit, si idem esset utrumque, non diversum quid : mirum enim hoc foret. Nec putò habiturum quod respondeat, si quis hæc dicentem ita interroget : *Dic mihi, quæso, num quid boni parentibus jam præstiteris?* Reponet forsitan : *Et multa et præclara. Tu igitur propterea vicissim graves pœnas illis dare debes, si idem bonum malumque putandum est. Quid autem? propinquos bono quopiam jam affecisti? Eisdem igitur et malo. Quid vero? jamne inimicis calamitatem intulisti? Et insignem quidem. Ergo multis et præclaris bonis eos cumulasti.* Age vero et illud mihi responde : *Numquid pauperum te miseret, quod multis et ingentibus incommodis confluantur, divites contra beatos prædicas, quod opibus et copiis affluunt, si idem malum et bonum?* Profecto nihil obstat, quominus magnus Persarum rex eadem sit conditione qua egeni. Nam multa et magna bona quibus abundat in mala non minora mutantur, si idem est bonum et malum.

Atque hæc quidem de summa rerum dicta sufficiant. Sed et singula illa percurram, a cibo, potu et venere orsus. Harum enim omnium rerum usus infirmis et bonum est et malum, siquidem idem habetur bonum et malum : parique ratione ægrotantibus morbus simul est malum et bonum, siquidem bonum non differt a malo. In hanc sententiam autem etiam cætera omnia quæ superiori sermone continentur dicta sunt. Interim tamen quid bonum sit non definio, id solum docere conatus, non esse idem bonum et malum, sed alterutrum.

DISPUTATIO II.

De honesto et turpi.

Duo etiam feruntur sermones de honesto ac turpi. Nam quidam aliud esse honestum aiunt, aliud turpe, tam re quam nomine diversum : nonnulli vero idem honestum ac turpe. Atque ego quidem rem in hunc modum explicare tentabo. Verbi causa puerum formosum amatori probo gratificari decorum est, non probo autem turpe : item mulieres domi lavari decorum, in palæstra turpe ; sed viros id in palæstra et gymnasio facere decorum. Porro mulierem cum viro coire, remotis arbitris, ubi intra parietes lateat, decorum : extra vero in cuiuspiam

ἔπου τις ὄφεται. Καὶ τὸ μὲν αὐτὰς συνίμεν ἀνδρὶ καλόν· ἄλλοτριῶν δὲ αἰσχρὸν. Καὶ τῷ γε ἀνδρὶ, τᾶ μὲν ἑαυτῷ γυναικὶ συνίμεν καλόν· ἄλλοτρίᾳ δὲ αἰσχρόν. Καὶ κοσμεῖσθαι καὶ ψιμμυθίῳ χρίεσθαι, καὶ χρυσία περιάπτεσθαι, τῷ μὲν ἀνδρὶ αἰσχρόν, τᾶ δὲ γυναικὶ καλόν. Καὶ τὼς μὲν φίλιως εὖ ποιεῖν καλόν· τὼς δὲ ἐχθρῶς αἰσχρόν. Καὶ τὼς μὲν πολεμῶς φεύγειν αἰσχρόν· τὼς δὲ ἐν σταδίῳ ἀνταγωνιστὰς καλόν. Καὶ τὼς μὲν φίλιως καὶ τὼς πολίτας φονεύειν αἰσχρόν· τὼς δὲ πολεμῶς καλόν. Καὶ τάδε μὲν περὶ πάντων. Εἴμι δ' ἔφ' ἂ ταὶ πόλιές τε αἰσχρὰ ἀγγηταὶ καὶ τὰ ἔθνεα. Λυτῖκα Λακεδαιμονίους τὰς κόρας γυμνάζεσθαι ἀχειριδῶτως, καὶ ἀγίτωνας παρέρπειν, καλόν· Ἰωσι δὲ αἰσχρόν. Καὶ τὼς παῖδας μὴ μαθησθῆναι μουσικὰ καὶ γράμματα καλόν· Ἰωσι δ' αἰσχρόν μὴ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. Παρὰ ἠ Θεσσαλοῖσι δὲ καλόν τὼς ἵππως ἐκ τᾶς ἀγέλας λαθόντι, αὐτῶς δαμάσαι καὶ τὼς θρέας· βῶς τε λαθόντι, αὐτῶς σφάζει καὶ ἐκδεῖραι καὶ κατακόψαι· ἐν Σικελίᾳ δὲ αἰσχρόν, καὶ δόλιων ἔργα. Μακεδόσι καλόν δοκεῖ ἤμεν τὰς κόρας, πρὶν ἀνδρὶ γάμιασθαι, ἐρᾶσθαι καὶ ἀνδρὶ συγγίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ γαμῖται, αἰσχρόν· Ἑλλασι δ' ἄμφω αἰσχρόν. Ἰοῖς δὲ Θραξὶ κόσμος τὰς κόρας στείχεσθαι. Τοὶ δὲ Σκύθαι καλόν νομίζοντι, ὅς ἀνδρα κανῶν, ἐκδεῖρας τὰν κεφαλάν, τὸ μὲν κόμιον πρὸ τοῦ ἵππου φορεῖ, τὸ δ' ὀστέον χρυσώσας καὶ ἀργυρώσας πίνει ἐξ αὐτοῦ, καὶ σπένδει τοῖς θεοῖς· ἐν δὲ τοῖς Ἑλλασι οὐδὲ κ' ἐς τὰν αὐτὰν

οἰκίαν συνεισελθεῖν βούλοισ' ἂν τις τοιαῦτα ποιήσαντι. Μασσαγέται δὲ τὼς γονέας κατακόψαντες κατεσθίοντι, καὶ τάφος κάλλιπτος δοκεῖ ἤμεν, ἐν τοῖς τέκνοις τεθάζθαι· ἐν δὲ τᾶ Ἑλλάδι ἂν τις ταῦτα ποιήσῃ, ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος κακὰ ἀποθάνῃ ὡς αἰσχρὰ καὶ δεινὰ ποιέων. Τοὶ δὲ Πέρσαι κοσμεῖσθαι τε, ὡσπερ τὰς γυναῖκας, καὶ τὼς ἀνδρας καλόν νομίζοντι, καὶ τᾶ θυγατρὶ καὶ τᾶ ματρὶ καὶ τᾶ ἀδελφᾷ συνίμεν· τοὶ δὲ Ἕλληνας καὶ αἰσχρὰ καὶ παράνομα. Λυδοῖς τοίνυν τὰς κόρας πορνευθεῖσας καὶ ἀργύριον ἐργάσασθαι^b, καὶ οὕτω γάμιασθαι· καλόν δοκεῖ ἤμεν· ἐν δὲ τοῖς Ἑλλασι οὐδέεις κα θέλοι^c γαμῖν. Αἰγύπτιοι τε οὐ ταυτὰ νομίζοντι καλὰ τοῖς ἄλλοις. Τῆδε μὲν γὰρ γυναικας ὑφαίνεν καὶ ἔρια ἐργάζεσθαι^d, ἀλλὰ τηρεῖ τὼς ἀνδρας, τὰς δὲ γυναικας πράσσειν, ἄπερ τῆδε τοὶ ἀνδρες. Τὸν παλὸν δεύειν ταῖς χερσὶ, τὸν σῖτον τοῖς ποσί, τήνοις καλόν· ἀλλ' ἄμιν τὸ ἐναντίον. Οἴμαι δ' ἂν τις τὰ καλὰ εἰς ἐν κελυθῇ συνενεῖκαι πάντας ἀνθρώπων, ἂ ἔκαστοι νομίζοντι, καὶ πάλιν ἐξ ἀθρόων τοὶ τὰ αἰσχρὰ λαθέν, ἂ ἔκαστοι ἀγγηται, οὐδὲν κα λειφθῆμεν^e, ἀλλὰ πάντας πάντα διαλαθέν. Οὐ γὰρ πάντες ταυτὰ νομίζοντι. Παρεξῶμαι δὲ καὶ ποιήμα τι·

Καὶ γὰρ τὸν ἄλλον ὡς ἐθητοῖσιν νόμον ὄψει, διαθρῶν^f οὐδὲν ὄν πάντη καλόν, οὐδ' αἰσχρόν· ἀλλὰ ταυτ' ἐποίησεν λαθὼν ὁ κειρὸς αἰσχρὰ, καὶ διαλλάξας καλὰ.

Ὡς δὲ τὸ σύνολον εἶπέν, πάντα καιρῷ μὲν καλὰ ἐντι,

conspectu indecorum. Insuper eam cum suo marito coire, decorum est : cum alieno turpissimum. Præterea virum cum sua uxore concubare decet : cum aliena dedecet. Virum etiam dedecet comitum et cerussatum et auro ornatum incedere, sed mulierem decet. Sic amici bene facere honestum est, inimicis turpe. Similiter hostes fugere turpe : adversarios autem in stadio honestum putatur. Amicos denique et cives necare turpe, at hostes honestum. Atque hæc quidem de omnibus in universum a me dici liquet. Transibo autem ad ea quæ civitates et gentes turpia duxere. Exempli causa Lacedæmoniis puellas nudis brachiis exerceri depositaque tunica arreperere decorum videtur : at Ionibus indecorum. Iisdem pueros æque musicam ignorare ac litteras decorum est : Ionibus vero turpe hæc omnia nescire. Thesali honestum putant equos et mulos ex armento abactos domare, bovesque raptos mactare et pelle detracta discindere : hæc autem Siculi turpia et servorum opera esse arbitrantur. Macedones decorum existimant puellas nondum collocatas amari atque a viris comprimi : post nuptias vero eas cum aliis consuescere indecorum habent : Græcis utrumque turpe est. Thracæ puellis notas inustas ornamento esse credunt. Ad hoc Scythæ honestum iudicant, si quis hominem occiderit, capitique cutem detraxerit, ejus partem crinitam ante equum gestare, ex ossea autem parte auro et argento obducta bibere ac diis libamenta dare : apud Græcos autem nemo eandem ædes

ingredi voluerit cum viro qui talia fecerit. Rursus Massagetæ parentes suos obruncatos comedunt, et optima videtur sepultura in liberorum visceribus condi : at in Græcia si quis tale quippiam fecerit, in exilium ejectus, ut turpis et horrendi facinoris auctor, male peribit. Persæ viros etiam mulierum in morem ornari decorum putant et cum filia, matre ac sorore coire : at Græci turpia hæc et illicita esse censent. Lydis puellas, quum vulgato corpore pecuniam fecerint, ita tandem nubere decorum videtur : apud Græcos autem nemo talem uxorem ducere velit. Ægyptii non eadem statuunt honesta quæ cæteræ gentes. Apud nos enim mulieres texere et lanificio operam dare decorum, ibi autem viros ; adde quod mulieres officii funguntur quæ in nostris regionibus viri faciunt. Lutum manibus, panem vero pedibus subigere, illis honestum videtur ; nos contrariam sententiam sequimur. Existimo autem si quis omnes homines unum in locum congerere jubeat, quæ singuli honesta putant, et rursus ex illa congerie demere quæ unicuique turpia videntur, nihil relictum iri, sed omnes omnia sigillatim accepturos. Non enim eadem omnium instituta sunt. Aferam in hanc rem et poetæ verba :

Namque alias hoc loco leges hominibus datas videbis ; hinc discas nihil omnino neque honestum, neque turpe esse, sed hæc efficere venientem occasionem turpia et vicissim honesta.

Ut in universum autem dicam, cuncta suo tempore ho-

ἐν ἀκτιρία ὁ αἰσχρά. Τί δ' ὧν διεπραξάμην; ἔφην ἀποδείξεν ταυτὰ αἰσχρὰ καὶ καλὰ ὄντα· καὶ ἀπέδειξα ἐν τούτοις πᾶσι. Λέγεται δὲ καὶ περὶ τῷ αἰσχρῷ καὶ καλῷ, ὡς ἄλλο ἐκάτερον εἶη· ἐπεὶ αἱ τις ἐρωτάσῃ τὸς λέγοντας, ὡς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν καὶ καλὸν ἐστίν, αἱ ποκά τι αὐτοῖς καλὸν εἴργασται, αἰσχρὸν ὁμολογησοῦντι, αἵπερ τωτὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ καλόν. Καὶ αἱ τινεὶ καλὸν οἴδαντι ἄνδρα, τούτων καὶ αἰσχρὸν τὸν αὐτόν· καὶ αἱ τινεὶ λευκόν, καὶ μέλανα τούτων τὸν αὐτόν. Καὶ καλόν γ' ἐστὶ τὸς θεῶς σέβεσθαι, καὶ αἰσχρὸν ἄρα τὸς θεῶς σέβεσθαι, αἵπερ τωτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν ἐστίν. Καὶ τὰδε μὲν περὶ ἀπάντων εἰρήσθω μοι· τρέψομαι δὲ ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν, ὃν λέγοντι. Αἱ γὰρ τὰν γυναῖκα καλόν ἐστὶ κοσμεῖσθαι, τὰν γυναῖκα αἰσχρὸν κοσμεῖσθαι, αἵπερ τωτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν· καὶ τάλλα κατὰ τωτὸν. Ἐν Λακεδαιμονίᾳ ἐστὶ καλὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι, ἐν Λακεδαιμονίᾳ ἐστὶ αἰσχρὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι· καὶ τάλλα οὕτως. Λέγοντι δέ, ὡς αἱ τινεὶ τὰ αἰσχρὰ ἐκ τῶν ἐθνέων πάντοθεν συνενείκαιεν, ἔπειτα συγκαλέοντας κελύουσιν, ἃ τις καλὰ νομίζει, λαμβάνει, πάντα κα ἢ ἐν καλῷ ἀπενειγθῆμεν· ἐγὼ θαυμάζω, αἱ τὰ αἰσχρὰ συνενεχθέντα καλὰ ἐστίται, καὶ οὐχ οἷα περ ἦνθεν. Αἱ γοῦν ἵππως, ἢ βῶς, ἢ οἴς, ἢ ἀνθρώπως ἀγαγον, οὐκ ἄλλο τί κα ἀπάγαγον· ἐπεὶ οὐδὲ αἱ χρυσὸν ἤνεικαν, γαλκὸν ἂν ἢ ἀπήνεικαν, οὐδὲ αἱ ἀργυρίου ἤνεικαν, μόλυβδόν κα ἀπέφερον. Ἄντι δ' ἄρα τῶν αἰσχρῶν καλὰ ἀπάγαγον ἢ. Φέρε δ' ἡ, αἱ

ἄρα τις αἰσχρὸν ἀγαγε ἢ, τούτων ἂν καλὸν ἀπάγαγε; Ποιητὰς δὲ μάρτυρας ἐπάγονται, εἰ ποτὶ ἄδονάν, οὐ ποτ' ἀλάθειαν ποιοῦντι.

(Scripsi : ^a παρὰ; quæ vox in membranis desideratur. ^b ἐργάσασθαι; cod. ἐνεργήσασθαι. ^c ὄλοι; cod. θέλει. ^d ἔρια ἐργάζεσθαι cum Valckenario ad Eurip. Phœn. p. 268; vulgo ἔρια omittitur. ^e κα λειψθῆμεν cum Porsono Adversar. pag. 269 ed. Lips.; cod. καλυθῆμεν. ^f διαθρῶν cum Valckenario l. c.; libri διαιρῶν. ^g κα cum Orellio; καὶ libri. ^h ἂν; deest in membranis. ⁱ ἀπάγαγον; libri ἀπαγαγόντι. ^k ἀγαγε; libri ἀπάγαγε.)

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Γ.

Περὶ δικαίῳ καὶ ἀδίκῳ.

Δισσοὶ δὲ λόγοι λέγονται καὶ περὶ τῷ δικαίῳ καὶ περὶ τῷ ἀδίκῳ. Καὶ τοὶ μὲν ἄλλο ἦμεν τὸ δίκαιον, ἄλλο δὲ τὸ ἀδίκον· τοὶ δὲ τωτὸ δίκαιον καὶ ἀδίκον· καὶ ἐγὼ τούτῳ πειράσομαι τιμωρεῖν. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ψεῦδεσθαι ὡς δίκαιόν ἐστὶ λεγῶ, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν. Τὸς μὲν πολεμίως ταῦτα ποιεῖν, αἰσχρὸν καὶ πονηρὸν ἂν ἐξείποιεν, τὸς δὲ φιλιτῶς, οὐ, αὐτίκα τὸς γονέας. Αἱ γὰρ δεῖο τὸν πατέρα ἢ τὰν ματέρα φάρμακόν τι ἐγκαταφαγέειν, καὶ μὴ θέλοι, οὐ δίκαιόν ἐστὶ καὶ ἐν τῷ βροφήματι καὶ ἐν τῷ ποτῷ δόμεν, καὶ μὴ φάμεν ἐνῆμεν; Οὐκῶν ἤδη ψεῦδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν τὸς γονέας, καὶ κλέπτεν μὲν τὰ τῶν φίλων καὶ

nesta sunt, alieno turpia. Quid igitur effeci? dixi velle me demonstrare, eadem esse turpia et honesta idque omni hac disputatione probavi. Cæterum alius etiam fertur sermo de turpi et honesto, quo utrumque diversum quid esse statuitur: quoniam si quis interrogaverit eos qui turpe et honestum idem esse affirmant, num quid honestum unquam egerint, et istud turpe esse confitebuntur, siquidem turpe et honestum idem est. Ac si virum quendam honestam cognoverint, eundem etiam turpem: si album quempiam, eundem nigrum quoque. Certe honestum est deos venerari; ergo turpe quoque deos venerari, siquidem idem deforme ac decorum est. Atque hæc quidem de omnibus dixisse contentus, ad rationes quas illi afferunt sermonem convertam. Si enim mulierem ornari decet, mulierem dedecet ornari, siquidem idem deforme ac decorum, parique ratione cætera. Lacedæmone decet puellas exerceri, Lacedæmone dedecet puellas exerceri, cæteraque eodem modo. Dicunt autem, si qui turpia ex omni undique gente unum in locum congerant, deinde convocatos jubeant, quæ singuli honesta putent inde demere, cuncta pro honestis ablata iri: ego vero miror, si turpia in medium allata honesta sunt ac non qualia apportabantur. Nam si equos vel

boves, vel oves vel homines adduxissent, non aliud abducturi erant, quoniam neque si aurum apportassent æs domum referrent, neque si argentum attulissent plumbum asportarent. Pro turpibus ergo honesta retulerunt. Age vero, si quis turpem hominem adduxisset, num hunc quoque honestum reduceret? Poetas autem testes adhibent qui ad legentium voluptatem, non ad veritatem accommodate carmina condunt.

DISPUTATIO III.

De justo et injusto.

Duo itidem feruntur sermones de justo et injusto. Etenim quidam aliud esse justum, aliud injustum putant: nonnulli vero idem justum atque injustum; quam sententiam ego defendere conabor. Ac primum quidem mentiri et fallere æquum esse ostendam. Dicat igitur quispiam ita tractare inimicos turpe et improbum esse, amicissimos vero nequaquam, exempli causa parentes. Si enim debet pater aut mater medicamentum devorare, nec tamen volet, nonne æquum est nos istud sorbitioni et potioni inditum illi porrigere et inesse dissimulare? Jam igitur parentes mendacio fallere, quin etiam amicorum bona surripere et carissimis vim afferre æquum

βιῆσθαι τὼς φιλάτως δίκαιον. Αὐτίκα αἱ τις λυπηθεὶς τι τῶν οἰκητίων καὶ ἀγροεσθεὶς μέλλοι αὐτὸν διαφθεῖρεν ἢ ξίφει, ἢ σχοινίῳ, ἢ ἄλλῳ τινί, δίκαιόν ἐστι ταῦτα κλέψαι, αἱ δὴ δύναται, αἱ δὲ ὑστερίζαι καὶ ἔχοντα καταλάβοι, ἀρελέσθαι βίᾳ; Ἄνδραποδίζεσθαι δὲ πῶς οὐ δίκαιον τὼς πολεμίως, αἱ τις δύναται ἑλὼν πόλιν ἔλαν ἀποδόσθαι; Τοιγούρουχεν δὲ τὰ τῶν πολιτῶν κοινὰ οἰκήματα δίκαιον φρίνεται. Αἱ γὰρ ὁ πατήρ ἐπὶ θανάτῳ, κατεστασιασμένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, δεδεμένος εἶη, ἄρα οὐ δίκαιον διορύξαντα κλέψαι καὶ σῶσαι τὸν πατέρα; Ἐπιορκῆν δέ. Αἱ τις ὑπὸ τῶν πολεμίων λαφθεὶς ὑποδέξαιτο, ὁμνύων, ἢ μὰν ἀφειθεὶς τὰν πόλιν προδώσειν, ἄρα οὗτος δίκαια ποιῆσαι εὐορκήσας; Ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δοκῶ· ἀλλὰ μάλλον τὰν πόλιν, καὶ τὼς φίλως, καὶ τὰ ἱερὰ σῶσαι πατριῶτα, ἐπιορκήσας. Ἡδὴ ἄρα δίκαιον καὶ τὸ ἐπιορκῆν, καὶ τὸ ἱεροσυλεῖν. Τὰ μὲν ἴδια τῶν πόλεων εἶω· τὰ δὲ κοινὰ τὰς Ἑλλάδος, τὰ ἐκ Δελφῶν καὶ τὰ ἐξ Ὀλυμπίας, μέλλοντος τῷ βαρβάρῳ τὰν Ἑλλάδα λαθεῖν, καὶ τὰς σωτηρίας ἐν χρήμασιν εἰούσας, οὐ δίκαιον λαθεῖν, καὶ χρῆσθαι ἐς τὸν πόλεμον; Φονεύειν δὲ τὼς φιλάτως δίκαιον· ἐπεὶ καὶ Ὀρέστας καὶ Ἀλκμαίῳν, καὶ ὁ θεὸς ἔχρησε δίκαια αὐτὼς ποιῆσαι. Ἐπὶ δὲ τὰς τέχνας τρέψομαι, καὶ ταῦτα ποιητῶν. Ἐν γὰρ τραγωδοποιῶ καὶ ζωγραφίᾳ ὅστις πλεῖστα ἐξαπατῆ ὅμοια τοῖς ἀληθινοῖς ποιέων, οὗτος ἄριστος. Θέλω δὲ καὶ ποιήματα τῶν πα-

λαιότερων μαρτύριον ἐπαγαγέσθαι. Κλεοβουλίνης·

Ἄνδρ' εἶδον κλέπτοντα καὶ ἐξαπατῶντα βιζίῳ;^α.
Καὶ τὸ βίᾳ βέζει τοῦτο δικαιοτάτον.

Ἦν πάλαι ταῦτα. Αἰχύλου δὲ ταῦτα·

Ἀπάτης δικαίως οὐκ ἀποστατεῖ θεός.
Ἐυδῶν δὲ καιρὸν ἐσθ' ἔπου^β τρηθ' θεός.

Λέγεται δὲ καὶ τῷδε ἀντίος λόγος· ὡς ἄλλο τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδικόν ἐστι, διαφέρον, ὡσπερ καὶ τῶνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα· ἐπεὶ αἱ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας, ὡς τὸ αὐτὸ ἐστὶν ἀδικον καὶ δίκαιον, αἶκα δὴ τι δίκαιον περὶ τὼς γονέας ἐπραξαν, ὁμολογοῦντι καὶ ἀδικον ἄρα. Τὸ γὰρ αὐτὸ ἀδικον καὶ δίκαιον ὁμολογέοντι ἦμεν. Φέρε ἄλλον δέ, ἂν τινα γινώσκῃ δίκαιον ἄνδρα, καὶ ἀδικον ἄρα τὸν αὐτόν, καὶ μέγαν τοίνυν καὶ μικρὸν κατὰ ταυτόν. Καὶ τοὶ πολλὰ ἀδικήσας ἀποθανέτω πραξάμενος. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλις. Εἶμι δὲ ἐφ' ἃ λέγοντες ἀξιοῦντι^α τὸ αὐτὸ καὶ δίκαιον καὶ ἀδικον ἀποδεικνύειν. Τὸ γὰρ κλέπτειν τὰ τῶν πολεμίων δίκαιον καὶ ἀδικον ἐξεστὶν^α ἀποδεικνύειν τὸ αὐτό^α, αἶκ' ἀληθῆς ὁ τήνων λόγος, καὶ τᾶλλα καττωτό. Τέχνας δὲ ἐπάγονται, ἐν αἷς οὐκ ἐστι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδικον. Καὶ τοὶ ποιηταὶ οὔτε ποτ' ἀλάθειαν, ἀλλὰ ποτὶ τὰς ἀδονὰς τῶν ἀνθρώπων τὰ ποιήματα ποιέοντι^α.

est. Verbi causa, si quis rem familiarem et domesticam dolens mœrensque mortem sibi consciscere cogitet vel gladio, vel reste, vel alio telo, nonne æquum est hæc surripere, si quis possit, sin autem tempore exclusus jam in manibus habentem deprehenderit, per vim ei eripere? Hostes vero in servitutum abducere, cur non æquum est, si quis captam civitatem universam vendere queat? Sed et publica civium nostrorum ædificia perrumperè æquum videtur. Nam si pater inimicorum factione oppressus in vinculis ad mortem retineatur, nonne æquum est effracto carcere abripere patrem et liberare? Nec non pejerare. Si quis ab hostibus captus interposito jurejurando promittat, se dimissum urbem suam proditurum, num ille servata jurisjurandi fide juste agat? Ego certe non ita sentio: sed potius si civitatem suam et amicos et templa patria perjurus conservet. Jam igitur æquum est et pejerare et sacrilegium committere. Proprias quidem singularum civitatum opes prætermitto, at communes Græciæ thesauros et Delphicos et Olympicos, subacturo Græciam barbaro unaque salutis spe in pecunia^a posita, nonne æquum est sumere et ad bellum gerendum adhibere? Decet etiam carissimos necare, quoniam Orestes et Alcmæon id fecerunt deusque eos juste egisse oraculo edidit. Jam ad artes, et poetarum quidem imprimis, orationem converto. Etenim in tragediis scribendis et pingendi arte qui plurimum fallit, veris similia confingens, is opti-

mus. Quin etiam antiquiorum poemata testimonii loco afferam. Cleobulines:

Cognovi quendam fallentem et vi spoliantem.
Vi facere hoc certe res magis æqua fuit.

Hæc olim erant. Æschyli vero hæc:

Bonos neque ipse Jupiter spernit dolos.
Est tempus, quando mendacem laudat deus.

Habetur insuper alius sermo huic contrarius dicentium, aliud esse justum aliud injustum, tam re quam nomine diversum: quum, si quis interroget idem injustum et justum putantes, num quid justum parentibus præstiterint, etiam de injusto confiteantur. Namque idem injustum et justum esse confitentur. Age vero, si quis alium quempiam justum cognoverit, eundem propterea etiam injustum atque idcirco eodem modo magnum et parvum. Sed ob multa quæ commisit facinora moriatur. Et de his quidem satis. Transeo autem ad ea argumenta quibus idem justum et injustum esse demonstrare volunt. Nam surripere hostium bona simul æquum et iniquum esse, probare licet, si vera sit illorum sententia cæteraque eadem ratione. Artes vero allegant, in quibus justum et injustum non reperitur. Et poetæ non ad veritatem, sed ad hominum voluptatem accommodate carmina condunt.

(Emendavi : ^a βιαιώς cum Heringa Obs. p. 17 ; βία· ως eodd. ^b όπου; libri ὅποι. ^c ἀξιοῦντι; libri ἀξιοῦντι. ^d ἐξεστιν ἀποδεικνύεν; libri ἀποδεικνύεν omissio verbo finito. ^e τὸ αὐτό; libri τοῦτ' αὐτό. ^f ποίεοντι, cf. Diss. II fin.; libri ποίεοντο.)

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Δ.

Περὶ ἀλαθείας καὶ ψεύδους.

Λέγονται δὲ καὶ περὶ τῶ ψεύδους καὶ τῆς ἀλαθείας δισσοὶ λόγοι· ὧν ὁ μὲν φασι, ἄλλον μὲν τὸν ψεύστην ἔχεν λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἀλαθεῖ· τοὶ δὲ τὸν αὐτὸν, ἐν ᾧ ^a καὶ γὰρ, τῶδε λόγῳ. Πρῶτον μὲν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι λέγονται· ἐπειτα δέ, ὅταν λόγος ῥηθῆ, ἂν μὲν, ὡς λέγεται ^b ὁ λόγος, οὕτω γένηται, ἀλαθῆς ὁ λόγος, ἂν δὲ μὴ γένηται, ψευδῆς ὁ αὐτὸς λόγος. Αὐτίκα κατηγορεῖς ἱεροσυλίαν τῷ, αἴκ' ἐγένετο τῷργον, ἀλαθῆς ὁ λόγος· αἱ δὲ μὴ ἐγένετο, ψεύστας. Καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ ὡς γε ὁ λόγος. Καὶ τὰ γε δικαστήρια τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ψεύστην καὶ ἀλαθεῖ κρίνουντι. Ἐπεὶ τοι καὶ ἐξῆς καθήμενοι ἂν λέγοιμεν ^c Μύστας ^d εἰμί, τὸ αὐτὸ μὲν πάντες ἐρῶμεν, ἀλαθῆς ^e δὲ μόνος ἐγώ, εἶπέ καὶ εἰμί. Δῆλον ὧν, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος, ὅταν μὲν αὐτῷ παρῆ τὸ ψεῦδος, ψεύστας ἐστίν, ὅταν δὲ τὸ ἀλαθῆς, ἀλαθῆς, ὥσπερ καὶ ἄνθρωπος τὸ αὐτό, καὶ παῖς, καὶ νεανίσκος, καὶ ἀνὴρ, καὶ γέρον ἐστίν. Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄλλος εἶη ὁ ψεύστας λόγος, ἄλλος δὲ ὁ ἀλαθῆς, διαφέρων τῶνυμα καὶ τὸ

πρᾶγμα ^f. αἱ γὰρ τις ἐρωτάσκι τὸς λέγοντας, ὡς ὁ αὐτὸς λόγος εἶη ψεύστας καὶ ἀλαθῆς, ἐν αὐτοῖ λέγοντι, πότερός ἐστιν· αἱ μὲν ψεύστας, δᾶλον ὅτι δύο ἂν ^g εἶη· αἱ δ' ἀλαθῆς, ἀποκρίνατο κα ^h ψεύστας ὁ αὐτὸς οὗτος, καὶ ἀλαθῆς τις ⁱ ποκα εἶπεν, ἢ ἐξεμαρτύρησε· καὶ ψευδῆ ἄρα τὰ αὐτὰ ταῦτα. Καὶ αἱ τινα ἀνδρα ἀλαθεῖ οἶδε, καὶ ψεύστην τὸν αὐτόν. Ἐκ δὲ τῷ λόγῳ λέγοντι ταῦτα, ὅτι γενομένου μὲν τῷ πράγματος, ἀλαθεῖ τὸν λόγον, ἀγενήτω δέ, ψεύστην. Οὐκῶν διαφέρει αὐθις τοῖς δικασταῖς, ὅ, τι ^k κρίνουντο· οὐ γὰρ πάρεντι τοῖς πράγμασι. Ὅμολογοῦντι δὲ καὶ αὐτοῖ, ὅ μὲν τὸ ψεῦδος ἀναμείμικται, ψεύστην ἔχεν, ὅ δὲ τὸ ἀλαθῆς, ἀλαθεῖ. Τοῦτο δὲ ὅλον διαφέρει.

Ταῦτα τοὶ μαινόμενοι καὶ τοὶ σωφρονούντες, καὶ τοὶ σοροὶ καὶ τοὶ ἀμαθεῖς καὶ λέγοντι καὶ πράσσουσι. Καὶ πρῶτον μὲν ὀνομάζοντι ταυτὰ γᾶν, καὶ ἄνθρωπον, καὶ ἵππον, καὶ πῦρ, καὶ τᾶλλα πάντα. Καὶ ποίεοντι ταυτὰ, κάθηνται, καὶ ἐσθοντι, καὶ πίνοντι, καὶ κατὰ κεινται, καὶ τᾶλλα καττωτό. Καὶ μὴν καὶ τωτοῦ πρᾶγμα καὶ μέζον καὶ μῆον ἐστι, καὶ πλέον καὶ ἔλασσον, καὶ βαρύτερον καὶ κουρότερον· οὕτω γὰρ ἂν ^l εἶη ταυτὰ πάντα. Τὸ τάλαντόν ἐστι βαρύτερον τᾶς μνᾶς, καὶ κουρότερον τῶν δύο ταλάντων τωτοῦν ἄρα καὶ κουρότερον καὶ βαρύτερον. Καὶ ζῶει ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ οὐ ζῶει, καὶ ταυτὰ ^m ἐντί καὶ οὐκ ἐντί· τὰ γὰρ τῆδε ὄντα ἐν τᾷ Λιβύᾳ οὐκ ἐστίν, οὐδὲ γε τὰ ἐν Λιβύᾳ ἐν Κύπρῳ. Καὶ τᾶλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον· Οὐκῶν καὶ ἐντί τὰ πράγματα καὶ οὐκ ἐντί.

DISPUTATIO IV.

De veritate et falsitate.

Sed et de veritate et falsitate duplex fertur sententia, quarum altera est hominum alium falsum, alium verum sermonem, altera eundem utrumque esse affirmantium, in quibus et ego nomen meum profiteor. Primum quidem, quod iisdem verbis ambo dicuntur : deinde quando sermo expressus est, si ita ut dicitur, res ipsa evenit, verus est sermo, si non evenit, idem falsus est. Verbi causa, quum sacrilegii quempiam insimulas, si tale quid commissum, verus est sermo, si non commissum, falsus. Talis quoque se purgantis oratio est. Et iudices in consessu eundem sermonem falsum et verum iudicant. Nam et nos hic ordine sedentes si dicamus singuli : *Ego sum initiatus*, idem quidera omnes dicemus, sed verum ego solus, quum talis etiam sim. Manifestum igitur, eundem sermonem, si illi falsitas insit, falsum esse, sin veritas, verum, sicut idem quoque hominis nomen puerum, juvenem, virum, senem significat. Dicunt vicissim alium esse sermonem falsum, alium verum tam nomine quam re diversum. Si quis enim eundem esse falsum et verum sermonem dicentes interroget, uter sit sermo quo ipsi utantur : si falsum esse respondeant, constat res contrarias esse ; sin verum,

eundem quoque tanquam falsum separari apertum est, et num quis vera quandoque dixerit vel festus sit, etiam illa ipsa falsa esse liquet : et si quis veracem virum cognoverit, eundem et mendacem esse intelligitur. Prudenter autem dicunt, re peracta verum esse sermonem, non peracta falsum. Quamobrem interest postea iudicium, quæ sententia pronuntietur : quia rebus gestis non intersunt. Ipsi quoque confitentur sermonem cui admixta falsitas sit, falsum esse, cui veritas, verum. Hoc vero longe diversum esse patet.

Similiter autem insani et sobrii, item docti et indocti tum vocant res tum agunt. Ac primum quidem eodem modo nominant terram, hominem, equum, ignem cæteraque omnia. Deinde eadem faciunt, sedent, edunt, bibunt, jacent, parique ratione cætera. Quin etiam eadem res et major est et minor, et amplior et tenuior, et gravior et levior : sic enim omnia eadem fuerint. Talentum mina ponderosius est, sed duobus talentis levius : idem ergo et gravior et levius. Ita idem quoque homo vivit et non vivit, eademque res sunt et non sunt : quæ enim hoc loco sunt, in Africa non sunt ; quæque in Africa, non in Cypro, parique ratione cætera. Res igitur et sunt et non sunt.

Qui vero contendunt, insanos et sapientes et indoctos eodem modo agere et loqui cæteraque pari ratione facere,

Τοὶ τοῖνον ^α λέγοντες, τὼς μαινομένως καὶ τὼς σοφῶς καὶ τὼς ἀμαθεῖς ταῦτά διαπράσσεσθαι καὶ λέγειν, καὶ τὰλλα ἐπόμενα τῷ λόγῳ, οὐκ ὀρθῶς λέγοντι. Αἱ γὰρ τις αὐτῶς ἐρωτάσαι, αἱ διαφέρει ^ο μανία σωφροσύνης, καὶ σοφία ἀμαθίας, φαντί· Ναί. Εὖ γὰρ καὶ ἐξ ὧν πράσσοντι ἑκάτεροι, δᾶλοί ἐντι, ὡς ἐμολογησοῦντι. Οὐκῶν αἱ ^ρ ταῦτά πράσσοντι, καὶ τοὶ σοφοὶ μαινόμενοι, καὶ μαινόμενοι σοφοί, καὶ πάντα συνταράσσονται. Καὶ ἔτι ἄτερος λόγος, πότερον ἐν δέοντι ^α τοὶ σωφρονοῦντες λέγοντι, ἢ τοὶ μαινόμενοι. Ἄλλα φαντί, ὡς ταῦτά μὲν λέγοντι, ὅταν τις αὐτῶς ἐρωτῇ· ἀλλὰ τοὶ μὲν σοφοὶ ἐν τῷ δέοντι, τοὶ δὲ μαινόμενοι, αἱ οὐ δεῖ. Καὶ τοῦτο λέγοντες δοκοῦντι μικρὸν ποτιθεῖναι ^Γ αἱ δεῖ καὶ αἱ μὴ δεῖ· ὥστε οὐ μηκέτι τωυτὸ ἤμεν. Ἐγὼ δὲ οὐ πράγματος τοσοῦτω προστεθέντος ἀλλοιοῦσθαι δοκῶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἄρμονίας διαλλαγαίσης· ὡςπερ Γλαῦκος καὶ γλαυκός, Ξάνθος καὶ ξανθός, Ξοῦθος καὶ ξουθός. Ταῦτα μὲν ἄρμονίαν ἀλλάξαντα διήνεγκαν, τὰ δὲ μακρῶς καὶ βραχυτέρας ῥηθέντα, Τύρος καὶ τυρός, σακός καὶ σάκος ^α, ἄτερα δὲ γράμματι διαλλάξαντα, κάρτος καὶ κράτος, ὄνος καὶ νόος. Ἐπειὶ ὧν οὐκ ἀφαιρεθέντος οὐδενὸς τοσοῦτον διαφέρει, τί δή, αἱ τις ἢ ποτιθεῖται, ἢ ἀφαιρεῖ; καὶ τοῦτο δεῖξω ὅσον ἐντι. Αἱ τις ἀπὸ τῶν δέκα ἐν ἀφελῷ, οὐκ ἔτι δέκα οὐδὲ ἐν ἄν εἴη ^ι, καὶ τὰλλα καττωτό. Τῶ ^υ δὲ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ ἤμεν καὶ μὴ ἤμεν λέγοντας ^κ, ἐρωτῶ, ἐντι ^ν ἢ τὰ πάντα ἐστί. Οὐκῶν αἱ τις μὴ φαίη ἤμεν ἐν ^λ, ψεύδεται τὰ πάντα εἰπών· ταῦτα πάντα ὧν πῆ ἐντι.

(Emendavi : ^α τοὶ δὲ τὸν αὐτόν, ἐν οἷς κἀγώ, τῷδε λόγῳ; libri τοὶ δὲ τὸν αὐτόν. Αὐ κἀγώ. Τῷδε λόγῳ. ^β λέγεται; codd. λέγεται. ^γ λέγοιμεν cum Northio;

λέγοιμι libri. ^δ μύστας cum Fabricio e codice, vulgo Μίμας. ^ε ἀλαθῆς cum Northio; ἀληθῆς codd. ^ς καὶ τὸ πρᾶγμα quod deest in libris scriptis inserui inter τῶνομα et αἱ γὰρ τις. ^ε ἄν; deest in codd. ^κ κα; καὶ libri. ^ι ἀλαθῆ τις cum Northio; ἀλαθῆς τι codd. ^κ τοῖς δικασταῖς δ, τι; libri τὼς δικαστῆς ὅτι. ^λ ἄν εἴη; libri εἴη. ^μ ταυτὰ; αὐτὰ libri. ^ν τοὶ τοῖνον; libri τοὶ τινες. ^ο διαφέρει; codd. διαφέρη· ^ρ αἱ; καὶ libri. ^σ καὶ ἔτι ἄτερος λόγος, πότερον ἐν δέοντι cum Kænio ad Greg. Corinth. p. 305; libri καὶ ἐπ' ἄργεος ὁ λόγος πότερον ὅσον ἐν δέοντι. ^ς ποτιθεῖναι; libri ποτιθῆναι. ^τ σακός (i. e. σηκός) καὶ σάκος; libri σάκκος καὶ σάκος. ^ι ἄν εἴη; libri εἴη. ^υ τούς; τὸ libri. ^κ ἤμεν λέγοντας ἐρωτῶ; libri ἤμεν, ἐρωτῶ. ^ν ἐν τι; libri τί. ^ζ ἤμεν ἐν, ψεύδεται τὰ πάντα εἰπών· ταῦτα πάντα ὧν πῆ ἐντι; libri ἤμεν, ψεύδεται, τὰ πάντα εἰπόντες, ταῦτα πάντα ὧν πῆ ἐντι.)

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Ε.

Περὶ τᾶς σοφίας καὶ ἀρετᾶς, αἱ διδακτὸν.

Λέγεται δὲ τις λόγος οὐτ' ἀλαθῆς, οὔτε κενός· ὅτι ἄρα σοφία καὶ ἀρετὰ οὔτε διδακτὸν εἴη οὔτε μαθητὸν. Τοὶ δὲ ταῦτα λέγοντες ταῖσδε ἀποδείξεις χρῶνται, ὡς οὐχ ὅσον ^τ εἴη, ἂν ἄλλω παραδοίης, τοῦτο αὐτὸ ἔτι ἔχεν. Μία μὲν δὴ αὐτα. Ἄλλα δὲ, ὡς, αἱ διδακτὸν ἦν, διδάσκαλοι κα ἀποδοδεγμένοι ἦσαν ^α, ὡς τᾶς μωσικᾶς. Τρίτα δὲ, ὡς τοὶ ἐν τᾷ Ἑλλάδι γενόμενοι σοφοὶ ἄνδρες τὰ αὐτῶν τέκνα ἂν εἰδίασαν καὶ τῶς φίλως. Τετάρτα δὲ, ὅτι ἤδη τινὲς παρὰ σοφιστᾶς ἐλθόντες, οὐδὲν ὠφέληθεν. Πέμπτα δὲ, ὅτι πολλοὶ οὐ συγγενόμενοι σοφισταῖς ἀξιοὶ λόγῳ γεγέννηται. Ἐγὼ

non recte dicunt. Si quis enim eos interroget, num a sobrietate differat insania, ab inscitia sapientia, confitentur. Namque ex iis quæ utrique faciunt manifestum est, eos facta confessuros esse. Igitur si eadem agunt, sequitur sapientes insanire, insanos sapere et omnia perturbari. Deinde alius oritur sermo quærentium, utrum opportuno tempore loquantur sapientes an insipientes. Aiunt vero, eadem utrosque dicere rogatos, sed sapientes opportuno tempore, insipientes alieno. Hoc igitur asseverantes parvum quiddam adjicere videntur: si decet vel si non decet, ita ut non amplius idem sit. Cæterum ego non hac re adjecta, sed contentu immutato res ipsas variari arbitror, velut Γλαῦκος et γλαυκός, Ξάνθος et ξανθός, Ξοῦθος et ξουθός. Hæc variante contentu inter se differunt: quædam tum producta tum correpta, Τύρος et τυρός, σακός et σάκος, alia transpositis litteris figurata, ut κάρτος et κράτος, ὄνος et νόος. Quum igitur nulla re demta tantum sit discrimen, quid tandem, si quis vel adjiciat vel subtrahat aliquid? Et hoc quale sit ostendam. Si quis e numero denario unum detrahât, neque unum illud superest, neque

decem, et reliqua eodem modo. Qui autem eundem hominem et esse et non esse aiunt, eos interrogo hominis nomen de singulis an de omnibus hominibus intelligant. Quamobrem si quis hoc nequaquam de singulis accipi dicat, mentitur, de omnibus loquens: totum igitur hominum genus alicubi esse oportet.

DISPUTATIO V.

Num virtus et sapientia doceri possint.

Dicitur etiam sermo nec verus neque inanis, sapientiam et virtutem nec disci nec doceri posse. Qui autem ista contendunt, hisce argumentis utuntur, quia fieri nequeat, ut si quid alii tradas, id adhuc habeas: hoc unum est argumentum. Aliud vero, si doctrina comparari possit, hujus præceptores conducerent æque ac musice. Tertium: tum etiam viri sapientes, quos Græcia tulit, filios suos et amicos instituissent. Quartum: quosdam qui sophistas frequentarunt, nihil percepisse constat. Quintum: multos cum sophistis nunquam versatos tamen excelluisse notum est. Cæterum ego hunc sermonem valde ineptum

δι κάρτα εὐθὴ νομίζω τόνδε τὸν λόγον. Γινώσκω γὰρ τὸς διδασκάλους γράμματα διδάσκοντας, ἂ ἕκαστος αὐτῶν^b ἐπιστάμενος τυγγάνει, καὶ κιθαριστὰς κιθαρίζει. Πρὸς δὲ τὴν δευτέραν ἀποδείξει, ὡς ἄρα οὐκ ἐντὶ διδασκαλαὶ ἀποδεικνύμενοι, τί μὲν τοὶ σοφισταὶ διδάσκοντι, ἀλλ' ἢ σοφίαν καὶ ἀρετάν; ἢ τί δὲ Ἀναξαγόρειοι καὶ Πυθαγόρειοι ἦσαν^c; τὸ δὲ τρίτον, εἰδὼς Πολύκλειτος τὸν υἱὸν ἀνδριάντας ποιέν. Καὶ αἱ μὲν τις μὴ διδάξῃ, οὐ σαμῆγον αἱ δ' ἐντὶ^d διδάξαι, τεκμαίριον ὅτι δυνατόν ἐντι διδάξαι. Τέταρτον δέ, αἱ μὴ τοὶ παρὰ σοφῶν σοφιστῶν σοφοὶ γίνονται. Καὶ γὰρ γράμματα πολλοὶ οὐκ ἔμαθον μαθόντες. Ἔστι δὲ τις καὶ φύσις. Αἱ δὲ τις μὴ ἔμαθε^e παρὰ σοφιστῶν, ἱκανὸς ἐγένετο εὐφυής, καὶ γενόμενος βράδιος συναρπάξαι τὰ πολλὰ ὀλίγα μαθῶν, πρ' ὧν περ καὶ τὰ ὀνόματα μαθάνομεν, καὶ τούτων τι ἔτοι πλέον, ἤτοι ἔλασσον ὁ μὲν παρὰ πατρός, ὁ δὲ παρὰ ματρός. Αἱ δὲ τῷ μὴ πιστόν ἐντι τὰ ὀνόματα μαθάνειν ἄμα, ἀλλ' ἐπισταμένως ἄμα γίνεσθαι, γνώτω ἐκ τῶνδε. Αἱ τις εὐθὺς γενόμενον παιδίον ἐς Ἡέρσας ἀποπέμψαι, καὶ τῆνι τράγοι, κοίφρον Ἑλλάδος φρονᾶς, περὶζοι κα· καὶ αἱ τις τῆνθον τῆδε κομίζοι, ἑλλανίζοι κα. Οὕτω μαθάνομες τὰ ὀνόματα, καὶ τὸς διδασκάλους οὐκ ἀκούομες^f. Ἠλεγχταὶ μοι ὁ λόγος, καὶ ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μέσον^h καὶ οὐ λέγω, ὡς διδακτὸς ἐστιν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀπογρῶντι μοι τῆναι αἱ ἀποδείξεις. Λέγοντι δὲ τινες τῶν δημαγορούντων, ὡς χρὴ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ κλάρου γίνεσθαι, οὐ βέλτεστα ταῦτα νομίζοντες. Καὶⁱ γὰρ τις αὐτὸν ἂν^h ἐρωτήῃ τὸν ταῦτα λέγοντα, τί δὴ σὺ τοῖς οἰκέταις οὐκ ἀπὸ κλάρου τὰ ἔργα προστάσσης, ὅπως ὁ μὲν ζευγλάτας, αἶψ' ὀφιοποιὸς λάχῃ, ὀφιοποιῆ,

ὁ δὲ ὀφιοποιὸς ζευγλατῆ, καὶ τάλλα κατωτο^l; καὶ πῶς οὐ καὶ τὸς γαλκίας, καὶ τὸς σκυτέας συναγαγόντες καὶ τέκτονας καὶ χρυσοῦχος διακλαρώσομεν καὶ ἀναγκάσομεν^m, ἂν ἂν γ' ἕκαστος λάχῃ, τέγγαν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἂν ἐπίσταται; Τούτων δὲ καὶ ἐν ἀγῶσι τὰς μουσικᾶς διακλαρώσαι τὸς ἀγωνιστὰς, καὶ δ, 'τι γ' ἕκαστος καὶ λάχῃ, ἀγωνίζεσθαι· αὐλητὰς κιθαρίζετω τυγόνⁿ, καὶ κιθαρωδὸς αὐλήσει· καὶ ἐν τῷ πολέμῳ ὁ τοξότης καὶ ὁ^o ὀπλίτας ἱππασεῖται, ὁ δὲ ἱππεὺς τοξεύσει, ὥστε πάντες ἂ οὐκ ἐπίστανται οὐδὲ δύνανται, οὐδὲ πραξοῦντι. Λέγοντι δὲ ἀγαθὸν ἤμεν καὶ θαμοτικὸν κάρτα· ἐγὼ ἤμιστα νομίζω θαμοτικὸν· ἐντι γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι μισόδαμοι ἄνθρωποι, ὧν αἶκα τύχῃ ὁ κύαμος, ἀπολοῦντι τὸν δᾶμον. Ἀλλὰ χρὴ τὸν δᾶμον αὐτὸν ὀρῶντα ἀφείσθαι πάντας τὸς εὖνοιας αὐτῆ καὶ τὸς ἐπιτηθείους στραταγῆν, ἀτέρως δὲ νομοφυλακῆν, καὶ τάλλα.

Ἄνδρὸς κατὰ τὰς αὐτὰς τέγγας νομίζω κατὰ βραχύτε δύνασθαι καὶ διὰ μακρῶν διαλέγεσθαι^p καὶ ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίστασθαι, καὶ δικάσασθαι ὀρθῶς, καὶ θαμαγορῶν ὄν^r ἤμεν, καὶ λόγον τέγγας ἐπίστασθαι, καὶ περὶ φύσιος τῶν ἀπάντων, ὡς τε ἔχει καὶ ὡς ἐγίνετο, διδάσκειν. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ περὶ φύσιος τῶν ἀπάντων εἰδὸς, πῶς οὐ δυνασεῖται περὶ πάντων ὀρθῶς καὶ πράσεν; ἔτι δὴ ὁ τὰς τέγγας τῶν λόγων εἰδὸς ἐπιστασεῖται καὶ περὶ πάντων ὀρθῶς λέγειν, καὶ^q περὶ ὧν ἐπίσταται, περὶ τούτων λέγειν. Δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς λέγειν, περὶ ὧν ἐπίσταται, περὶ τούτων λέγειν. Πάντων γὰρ ἐπιστασεῖται· πάντων μὲν γὰρ τῶν λόγων τὰς τέγγας ἐπίσταται, τοὶ δὲ λόγοι πάντες περὶ πάντων τῶν ἔόντων ἐντὶ^r. Δεῖ δὲ ἐπίστα-

mito. Novi enim præceptores litteras tradentes, quas quisque eorum tenet, et citharistas cithara canere docentes. Quod autem ad secundum argumentum attinet, quo præceptores non conduci affirmant, quid tandem aliud sophistæ docent, quam virtutem et sapientiam? aut quales Anaxagorei et Pythagorei fuisse? Quantum ad tertium argumentum, Polycletus filium suum statuas facere docuit. Ac si quis docere nolet, hoc nihil arguit: sed si licet docere, constat posse talia doceri. Quartum illud, si quidam a doctis sophistis sapientia non imbuuntur, non est mirum, quia multi litteris operati nihil didicerunt. Plurimum etiam ingenium valet. Si quis enim a sophistis non didicit, bonæ indolis ope idoneus evasit natusque ad plurima prope sine litterarum studiis facile arripienda, suggerentibus satis materiæ iis a quibus etiam rerum nomina discimus, vel plus vel minus, partim patre, partim vero matre. At si quis non credat nomina addisci, sed cum scientia quadam simul exoriri, ex hisce cognoscat. Si quis infantem statim postquam natus est in Persidem mittat, ibique educet græcæ linguæ ignarum, Persice loquetur: si vero inde rursus huc transportet, græco sermone utetur. Ita verba discimus, præceptores non auscultantes. Si sermonem

istum de quo agitur redargui, principium, medium ac finem habes: nec affirmo, virtutem doceri posse, sed mihi ista argumenta non satisfacere confiteor. At oratores quidam contendunt, magistratus sorte hominibus assignandos esse, non recte sentientes. Etenim talia dicentem interrogaverit aliquis: cur non et tu servis opera sorte distribuis, ita ut auriga coqui officium sortitus, obsonia parat, coqus autem currum regat, cæteraque eodem modo. Et cur non fabros, sutores, structores, aurifices convocantes sorte iis opera dividamus cogamusque quemlibet artem quam sortitus est exercere, non illam quam novit? Eodemque redeat res, si in musicis certaminibus sorte designentur certaturi, et de eo quod sortitus est contendat quisque: sic fortasse tibicen citharam pulsabit, citharædus tibia canet: pariterque in bello sagittarius et gravis armaturæ miles equitabit, eques vero sagittabit, ita ut omnes ea, quæ nec sciunt neque intelligunt, facere non possint. At rem admodum bonam et popularem esse dicunt: ego minime popularem existimo. Sunt enim in civitatibus quidam populo infensi, quos si fors contigerit, populum perdet. Sed oportet populum ipsum sibi propiciam deligere omnes ipsi benivolos et idoneos ad

σθαι τὸν μέλλοντα ὀρθῶς λέγειν περὶ ὧν δεῖ λέγειν^α, καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ ὀρθῶς διδάσκειν τὰν πόλιν πράσσειν, τὰ δὲ κακὰ διακοιλιῦν^β. Εἰδὼς δὲ γὰρ αὐτὰ εἰδήσει καὶ τὰ ἄτερα τούτων πάντα γὰρ ἐπιστασέσθαι· ἔστι γὰρ ταῦτα τῶν πάντων. Ἐκεῖνα δὲ πάντα πότε δεῖ πράσσειν ἐπιστασέσθαι^γ Διὰ τοῦτο^δ γρὴν κἂν μὴ ἐπίστηται αὐλὲν, σκοπὲν^ε αἶκα δέη τοῦτο πράσσειν. Τὸν δὲ δικάζεσθαι ἐπιστάμενον δεῖ τὸ δίκαιον ἐπίστασθαι ὀρθῶς· περὶ γὰρ τούτων τὸ δικάζεσθαι. Εἰδὼς δὲ τοῦτο, εἰδήσει καὶ τὸ ὑπεναντίον αὐτῇ καὶ τὰ ἑτεροῖα^α. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τὼς νόμους ἐπίστασθαι πάντας· αἱ τοίνυν τὰ πράγματα μὴ ἐπιστασέσθαι, οὐδὲ τὼς νόμους. Τὸν γὰρ ἐν μωσικῷ νόμον τις ἐπίσταται, ὅσπερ καὶ μωσικῶν, ὅς δὲ μὴ μωσικῶν, οὐδὲ τὸν νόμον. Ὅς γὰρ τὴν ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίσταται, εὐπετῆς τοῦτω^β ὁ λόγος, ὅτι πάντα ἐπίσταται· ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπέν^γ, δεῖ νιν ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι περὶ πάντων. Οὐκῶν δεῖ νιν πάντ' ἐπίστασθαι. Μέγιστον δὲ καὶ κάλλιστον ἐξεύρημα εὔρηται ἐς τὸν βίον, μνάμα, καὶ ἐς πάντα χρήσιμον, ἐς φιλοσοφίαν τε καὶ ἐς σοφίαν. Ἔστι δὲ τοιοῦτο^α, ἐὰν προσέγγης τὸν νοῦν, δι' ὧ^ε πρῶτον παρελθοῦσα γνώμα μᾶλλον αἰσθησέσθαι τὸ σύνολον ὁ ἔμαθες, δεύτερον δὲ διὰ τῷ μελετᾶν^β αἶ κα ἀκούσης. Τὸ γὰρ πολλάκις ταῦτ' ἀκούσαι καὶ εἶπαι ἐς μνάμαν παρεγένετο τρίτον, αἶ κα ἀκούσης, ἔπειτα ὁ εἰδῆς^γ καταθέσθαι, ὅσον τόδε· δεῖ μεμνᾶσθαι Χρῦσιππον, καθήμεν ἐπὶ τὸν γρυσὸν καὶ τὸν ἵππον· ἄλλο, πυριλάμπην^δ, καθήμεν ἐπὶ πῦρ καὶ τὸ λάμπεν. Τάδε μὲν περὶ τῶν ὀνομάτων. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως· περὶ ἀνδρείας ἐπὶ τὸν Ἄρη καὶ τὸν Ἀχιλλεῖα· περὶ γαλκείας δέ,

ἐπὶ τὸν Ἡρακλεῖον περὶ δειλίας, ἐπὶ τὸν Ἐπειόν. (Emendavi : ^α ἦσαν; codd. ἦεν. ^β ἂ ἕκαστος αὐτῶν cum Orellio; ἂ καὶ αὐτὸς codd. ^γ ἦσαν; codd. ἦεν. ^δ ἐντί; ἐντίν libri. ^ε ἔμαθες; μαθὼν codd. ^ζ ἐντί; libri ἐστί. ^η καὶ τὼς διδασκάλως οὐκ ἀκούομεν. Ἡλεγκταί μοι ὁ λόγος cum Koenio ad Greg. Cor. p. 180; codd. καὶ τὼς διδασκάλως οὐκ ἄμεν; οὐ λέλεκταί μοι ὁ λόγος. ^θ μέσον; codd. μέσην. ^ι καὶ; codd. εἰ. ^κ αὐτὸν ἂν ἐρωτῶη; codd. αὐτὸν ἐρωτῶη. ^λ καὶ τᾶλλα κατωυτό cum Koenio ad Greg. Corinth. p. 234; codd. καὶ τᾶλλα κατὰ τοῦτο. ^μ διακλαρώσομεν καὶ ἀναγκάσομεν; codd. διεκλαρώσομεν καὶ ἠναγκάσομεν. ^ν τυγόν; codd. τυγόν. ^ξ ὁ τοξότας καὶ ὁ ὀπλίτας cum Orellio; codd. τὼς τοξότας καὶ τὼς ὀπλίτας. ^ο δύνασθαι καὶ διὰ μακρῶν διαλέγεσθαι; codd. δύνασθαι καὶ ἀλέγεσθαι. ^π λέγειν, καὶ περὶ; libri λέγειν, περὶ. ^ρ περὶ πάντων τῶν ἐόντων ἐντί cum Orellio; περὶ πάντων τῶν ... libri. ^σ δεῖ λέγειν; libri καὶ λέγοι. ^τ διακοιλιῦν; codd. τὼς κοιλιῦν. ^θ ἐκεῖνα δὲ πάντα πότε δεῖ πράσσειν ἐπιστασέσθαι; codd. κεῖνα δὲ ποῖ ταυτὸν τὰ δέοντα πρασσεῖται. ^ι x-y διὰ τοῦτο γρὴν κἂν μὴ ἐπίστηται αὐλὲν; libri γρὴν κἂν μὴ ἐπίσταται αὐλὲν. ^κ σκοπὲν; deest in codd. ^λ ἑτεροῖα; codd. τέρεια. ^μ εὐπετῆς τοῦτω ὁ λόγος ὅτι πάντα ἐπίσταται; codd. εὐπετῆς (ἀπετῆς) ὁ λόγος ὅτι πάντα ἐπίστασθαι. ^ν ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπέν; libri ὅς δὲ βραχῦ. ^ξ τοιοῦτο; codd. τοῦτο. ^ο δι' ὧ πρῶτον; libri διὰ τοῦτον. In sequentibus τὸ σύνολον; libri σύνολον. ^π δεύτερον δὲ διὰ τῷ μελετᾶν; libri δευτέραν δὲ μελετᾶν. ^ρ ἔπειτα ὁ εἰδῆς; codd. ἔπειτα οἶδας. ^σ πυριλάμπην; codd. πυριλάμπην.)

exercitum ducendum, alios autem ad legum custodiam aptos, alios ad alia. Ego viri esse arbitrator, posse ex eadem arte tum brevibus responsis, tum perpetua oratione disserere et rerum veritatem scire, et rite jus dicere : posse item verba ad populum facere ac totam dicendi disciplinam tenere et de rerum omnium, quemadmodum se habeant generataeque sint, natura praecipere. Ac primum quidem qui de omnium natura scit, cur non poterit de omnibus recte et agere? Deinde qui dicendi rationem perceptam habet de omnibus recte disputabit et quae cognovit de iis recte exponet. Oportet enim recte dicturum de iis quae novit habere orationem. Omnium enim peritus erit, si quidem omnium sermonum artem tenet, sermones autem omnes circa ingentem rerum varietatem versantur. Praeterea recte dicturum scire convenit, quibus argumentis immorari deceat, civitatemque partim docere bona facere, partim mala impedire. Haec autem sciens alia quoque ab his diversa cognita habebit; omnium enim intelligens erit, quoniam haec omnibus tanquam partes subsunt. Ista autem cuncta quando faciendae sint sciet. Quocirca etiam si libia canere nesciat par est eum videre num id fieri decorum sit. Porro qui iudicis officio fungi scit, eum oportet quod justum est probe intelligere : in hoc enim versatur

judicandi munus. Hoc autem instructus contrarium quoque et diversa tenebit. Sed et legum omnium scientiam habere debet : si vero res non didicerit, ne leges quidem noverit. Etenim musicae leges cognovit, qui musicam etiam didicit, qui vero musica non est imbutus, ne legum quidem ejus scientia pollet. Nam qui rerum veritatem perspexit, ei promptus est sermo, quia omnia animo comprehendit; atque ut paucis complectar, oportet illum interrogatum de omnibus respondere posse. Ergo necesse est illum omnia intelligere. At maximum et ad vitam humanam accommodatissimum inventum est memoriae artificium, ad omnia utile, tam ad philosophiam quam ad sapientiam. Est autem hujusmodi, si animum advertas, cujus rei beneficio primum mens collecta magis totum quod didicisti sentiet, deinde si studiorum assiduitate intelligas. Eadem enim saepius audita dictaque in memoria insidunt. Denique, si rerum quas audis imagines suis locis reponere sciveris, verbi causa, si *Chryssippi* meminisse voles, in *auri* et *equi* imaginibus colloques, si *cicindelae*, *ignem* et *splendorem* imageris. Haec quidem de verbis. Res autem sic se habent : quae ad fortitudinem spectant, in *Marte* et *Achille* reponenda : quae ad artem fabrillem, in *Vulcano* : quae ad timiditatem, in *Epeo*.

ΑΡΧΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΑΡΑΝΤΙΝΟΥ

ΛΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

ARCHYTÆ TARENTINI

FRAGMENTA.

A. ΗΘΙΚΑ.

α'. Ἐκ τοῦ περὶ ἀνδρὸς ἀγαθῷ καὶ εὐδαιμόνος.

α'. Πρῶτον μὲν ὧν γρῆ τοῦτο γινώσκεν, ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ οὐκ εὐθὺς εὐδαιμόν ἐξ ἀνάγκης ἐντί, ὁ δὲ εὐδαιμόν καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐντιν. Ὁ μὲν γὰρ εὐδαιμόν ἐξ ἐπαινετῶ καὶ μακαριστῶ γίνεται, ὁ δ' ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐξ ἐπαινετῶ μόνον. Γίνεται δὲ ὁ μὲν ἐπαινος ἐπ' ἀρετῶ, ὁ δὲ μακαρισμὸς ἐπ' εὐτυχίᾳ· καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐπὶ τοῖς παρ' ἀρετῶς ἀγαθοῖς γίνεται τοιοῦτος, ὁ δὲ εὐδαιμόν καὶ ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην· καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ ἀναφαίρετον ἔχει τὰν ἀρετάν, ὁ δ' εὐδαιμόν ἐντιν ὅκ' ἀφαιρέεται τὰν εὐδαιμοσύναν. Τῶς μὲν γὰρ ἀρετῶς ἀνυπεύθυνος ἂ δύναμις, τῶς δ' εὐδαιμοσύνας εὐθυνομένα. Νόσοι τε γὰρ μακρὰ σώματος καὶ παρώσεις αισθηταρίων ἀπομαραζίνοντι τὰν εὐθάλειαν τῶς εὐδαιμοσύνας.

(^α ἀρετῶς edidi cum Halmio; codd. παρὰ ταύτης.)

β'. Διαφέρει δὲ θεὸς ἀνθρώπῳ ἀγαθῷ, ὅτι θεὸς μὲν

οὐ μόνον εὐκρινῆ καὶ διυλισμέναν ἔχει τὰν ἀρετάν ἀπὸ παντὸς τῷ θνατῷ πάθεος, ἀλλὰ καὶ τὰν δύναμιν αὐτῶς ἄτρυτον πέπαται καὶ ἀνυπεύθυνον, ὡς πρὸς αἰωνίων ἔργων σεμνότητά τε καὶ μεγαλοπρέπειαν· ἀνθρώπος δ' οὐ μόνον τῷ θνατῷ τῶς φύσιος καταστάματι μῆρνα ταύταν πέπαται, ἐντι δ' ὅκκα καὶ δι' ἀγαθῶν ἀμετρίαν, καὶ διὰ συνήθειαν ἰσχυράν, καὶ διὰ φύσιν μοχθηράν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας πολλὰς ἀδυνατεῖ κατ' ἄκραν γενεθῆμεν παναλαθέως ἀγαθῷ.

γ'. Φαυὶ δὴ τὸν ἀγαθὸν ἀνδρα τοῦτον ἤμεν, τὸν πράγμασι μεγάλοις καὶ καιροῖς καλῶς χρεόμενον. Οὗτος δὲ κα εἴη ὁ εὐτυχίαν τε δυνάμενος καλῶς φέρειν καὶ πάλιν ἀτυχίαν, καὶ ὅ ἐν τε τοῖς καλοῖς καὶ τιμίῳς ἀξίος γενόμενος τῶν ὑποκειμένων, καὶ μεταβαλοῖσας τῶς τύχας εὐ τὸ παρὸν ἐκδεχόμενος. Αἱ δὲ συντόμως τε καὶ κεφαλαιωδῶς δεῖ φράσαι, ὁ ἐν πάντεσσι τοῖς καιροῖς καλῶς ἀγωνιζόμενος ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ μὴ μόνον αὐταυτον οὕτω διατιθεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶς ἐμπιστεύσαντας αὐτῷ καὶ συναγωνισαμένους.

δ'. Ἐπεὶ ὧν τῶν ἀγαθῶν ἂ μὲν αὐτὰ ἐντι δι' αὐταυτα αἰρετά, οὐ μὰν δι' ἄτερον, ἂ δὲ δι' ἄτερον, οὐ

A. MORALIA.

a. Ex libro de viro bono et beato.

I. Primum igitur illud tenendum est, virum quidem bonum non statim esse necessario beatum, sed beatum etiam bonum esse. Beatus enim ex laudabili et felicitatis prædicationem merito, bonus autem vir e laudabili tantum fit. Contingit vero laus ob virtutem, felicitatis prædicationis ob bonam fortunam. Ac bonus quidem vir bonis a virtute ortis talis efficitur, beatus vero etiam fortunæ blandimentis: præterea bonus vir virtute non adimenda ornatus est, beatus interdum beatitudine privatur. Virtutis enim facultas libera, beatitudinis obnoxia est. Nam et diuturni corporis morbi et sentiendi instrumentorum amissio beatitudinis florem extinguunt.

II. Differt autem deus ab homine probo, quod deus quidem non solum habet sinceram et purgatam ab omni mortali affectu virtutem, verum etiam ejus vim indefes-

sam ac liberam, ut æternorum operum majestati ac magnificentia consentaneam possidet: homo autem non tantum mortali naturæ habitu minorem hanc possidet, sed nonnunquam etiam tum propter bonorum abundantiam, tum ob consuetudinis potentiam, tum prava naturæ vitio, tum aliis multis de causis non potest ad veri boni fastigium pervenire.

III. Virum sane bonum eum esse dico, qui rebus magnis et temporibus recte utatur. Talis autem erit qui prosperam fortunam scit recte ferre et adversam, quique rebus pulchris et præclaris obeundis non sit impar: quique fortuna mutata præsentem statum boni consulat. Quodsi breviter summamque res est exponenda, is bonus dicendus, qui omni occasione recte quantum in eo situm est certet neque solum se ipsum ita composeserit, sed et alios ipsi fidentes et certaminum socios.

IV. Cum igitur ex bonis alia quidem propter se ipsa sint expetenda, non ob aliud; alia vero propter aliud,

μὰν δι' αὐταυτα, εἴη ἂν καὶ τρίτον τι εἶδος ἄτερον ἀγαθῶν, ὃ καὶ δι' αὐταυτον αἰρετόν ἐντι καὶ δι' ἄτερον. Τίνα^α ὦν ἐντι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ αὐτὰ δι' αὐταυτα αἰρετὰ πέφυκεν ἤμεν, οὐ μὰν δι' ἄτερον; φανερόν ἐστι ἃ εὐδαιμοσύνα. Ταῦτα γὰρ ἕνεκα τὰ ἄλλα αἰρεόμεθα, αὐτὰν δὲ ταῦταν οὐδενὸς ἀτέρω. Τίνα δὲ πάλιν ἐντί, ἃ δι' ἄτερον μὲν αἰρεόμεθα, οὐ μὰν δι' αὐταῦτα γε; δᾶλον ἐστι τὰ ὠφέλιμα καὶ τὰ παρεκτικὰ^β τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ αἰτία γίνεται τῶν αἰρετῶν, οἷον νόνοι μὲν σώματος καὶ γυμνάσια καὶ τρίψεις εὐεκτίας, ἀναγνώσεις δὲ καὶ μελέται καὶ ἐπιτηδεύσεις καλῶν καὶ ἀρετᾶς. Τίνα δὲ καὶ δι' αὐταυτα αἰρετὰ καὶ τὰ δι' ἄτερον; οἷον αἴ τε ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐξίεις αὐτῶν, καὶ αἱ προαιρέσεις, καὶ αἱ πράξεις, καὶ πᾶν τὸ ἐγόμενον τᾶς τῶ καλῶν οὐσίας. Τὸ μὲν ὦν δι' αὐταυτο αἰρετόν, οὐ μὰν δι' ἄτερον, μονῆρες ἀγαθὸν ἐντι καὶ ἐν· τὸ δὲ καὶ δι' αὐτὸ καὶ δι' ἄτερον, τριχᾶ δέδασται. Τὸ μὲν γάρ τι αὐτῷ περὶ ψυχᾶν ἐντι, τὸ δὲ περὶ σῶμα, τὸ δὲ τι ἐκτός· περὶ ψυχᾶν μὲν αἰ τᾶς ψυχᾶς ἀρεταί, περὶ σῶμα δὲ αἰ τῷ σώματος, ἐκτός δὲ φίλοι, δόξα, τιμὰ, πλοῦτος. Παραπλασίως δὲ καὶ τὸ δι' ἄτερον αἰρετόν· τὸ μὲν γάρ τι αὐτῷ τὰ ποιατικὰ τῶν τᾶς ψυχᾶς ἀγαθῶν, περὶ σῶμα δὲ τὰ τῷ σώματος, ἐκτός δὲ τὰ αἰτία πλούτου καὶ δόξας καὶ τιμᾶς καὶ φιλίας. Ὅτι δὲ τὴν ἀρετὰν ἤμεν συμβέβηκεν αὐτὰν δι' αὐταῦταν αἰρετὰν, δᾶλον καὶ ἐκ τῶνδε. Αἰ γὰρ τὰ καταδέεστερα τᾶ φύσει (λέγω δὴ τὰ σώματος ἀγαθὰ), αὐτὰ δι' αὐταυτα αἰρεόμεθα, κρέσσων δὲ

ψυχᾶ σώματος, φανερόν ἐστι καὶ τὰ τᾶς ψυχᾶς ἀγαθὰ αὐτὰ δι' αὐταυτα ἀγαπέομες, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀποβαίνοντα ἀπ' αὐτῶν.

(^α τίνα ὦν ἐντι scripsi; codd. τίνων ὦν ἐντι. ^β παρεκτικὰ posui pro membranarum lectione προμριετικά.)

ε'. Τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ βίῳ καιροὶ τρεῖς, ὃ μὲν ἐν εὐτυχίᾳ, ὃ δὲ ἐν ἀτυχίᾳ, ὃ δὲ μεταξὺ τούτων. Ἐπεὶ ὦν ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ ἔγων ἀρετὰν καὶ ὁ χρεόμενος ἀρετᾶ, χρεῖται δὲ αὐτᾶ κατὰ τῶς τρεῖς καιρώς· ἢ γὰρ ἐν ἀτυχίᾳ ἢ ἐν εὐτυχίᾳ ἢ ἐν τοῖς μεταξὺ τούτων· καὶ ἐν ἀτυχίᾳ μὲν ἐντι κακοδαίμων, ἐν δ' εὐτυχίᾳ εὐδαίμων, ἐν δὲ τᾶ μέσα καταστάσει οὐκ εὐδαίμων. Φανερόν ὦν ὅτι οὐδὲν ἄτερόν ἐντι εὐδαιμοσύνα ἀλλ' ἢ χρᾶσις ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ. Λέγομες δὲ νῦν εὐδαιμοσύναν τὰν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ δ' ἀνθρωπος οὐχ ἃ ψυχᾶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα· τὸ γὰρ ἐξ ἀμφοτέρων ζῶν καὶ τὸ ἐκ τοιούτων ἀνθρώπος. Καὶ γὰρ αἰ τᾶς ψυχᾶς ὄργανον τὸ σῶμα πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ μέρος, καὶ τοῦτο καὶ ἃ ψυχᾶ. Διὸ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἃ μὲν ἐντι τῷ ἀνθρώπῳ, ἃ δὲ τῶν μερῶν. Καὶ ἀνθρώπῳ μὲν ἀγαθὸν εὐδαιμοσύνα, τῶν δὲ μερῶν τῷ ἀνθρώπῳ, ψυχᾶς μὲν, φρόνας, ἀνδρεία, δικαιοσύνα, σωφροσύνα, σώματος δὲ, κάλλος, ὑγίεια, εὐεκτία, εὐαισθησία. Ἐὰ δὲ ἐκτός, πλοῦτος καὶ δόξα καὶ τιμὰ καὶ εὐγένεια, πέφυκεν ἐπιγένναμα ἤμεν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἀκόλουθα τοῖς^α φύσει προὔφρετακόσιν ἀγαθοῖς. Δορυφορεῖ^β δὲ τὰ μῆρα τῶν ἀγαθῶν τὰ μέζονα, φιλία μὲν καὶ δόξα

non propter se ipsa : fuerit et tertia quaedam species bonorum, quæ et propter se sit expetenda et propter aliud. Quæ igitur sunt hujus generis bona, quæ propter se, non propter aliud solent expeti? Manifesto talis est beatitudo. Hujus enim gratia reliqua expetimus, eam vero ipsam nullius alterius gratia. Quæ vero sunt, quæ propter alia, non propter se ipsa appetimus? Nimirum res utiles et bonorum conciliatrices, quæ sunt causæ optabilitium, ut labores quidem et exercitia corporum et friciones bonæ valetudinis, lectiones autem, meditationes et studia honestatis atque virtutis. Quæ vero et propter se et propter aliud expetenda? nempe virtutes et habitus earum et consilia et actiones et quidquid cohereret cum honesti ratione. Bonum igitur, quod propter se, non propter alterum eligendum sit, solum et unicum est : quod vero et propter se et propter aliud, trifariam divisum est. Partim enim in animo est, partim in corpore, partim extrinsecus : in animo quidem virtutes animi, in corpore vero corporis virtutes, extra hominem amici, gloria, honor, divitiæ. Similiter et illud quod propter aliud expetitur : est enim partim id omne quod animi bona efficit, partim quod circa corpus hujus bonorum externorumque causam præbet, divitiarum, gloriæ, honoris et amicitia. Cæterum virtutem propter se expetendam esse, hinc etiam colligitur. Si enim illa, quæ inferiora sua natura sunt (dico

corporis bona), propter se expetimus, animus autem præstantior corpore, apertum est nos animi quoque bona propter se, non propter eorum effectus expetere.

V. Vitæ humanæ tria sunt tempora, unum felicitatis, aliud infelicitatis, tertium medium utriusque fortunæ. Cum igitur vir bonus sit virtute præditus ejusque cultor, in illius autem exercitatione tribus temporibus versetur, sive durior fortuna conflictatus, sive felicitate florens, sive mediocrem rerum statum nactus : in adversa quidem fortuna est miser, in prosperitate felix, in medio vero statu non beatus. Liqueat igitur, felicitatem esse nihil aliud quam usum virtutis in prospero rerum successu. Loquimur autem hoc loco de hominis beatitate. Homo autem non tantum ex animo, sed e corpore quoque compositus est; nam ex utroque animal atque e talibus homo constat. Quamvis enim corpus animi sit instrumentum, lamen et hominis pars est, itidem et animus. Quocirca et bona alia quidem sunt hominis, alia vero partium. Atque hominis quidem bonum felicitas, partium autem hominis, animi quidem prudentia, fortitudo, justitia, temperantia; corporis vero pulchritudo, sanitas, bona habitudo, integritas sensuum. Externa vero, opes, gloria, honor, nobilitas hominis bonorum accessiones esse solent, bonisque natura præcedentibus subjici. Minora autem bona majoribus satellitum instar adsunt, amicitia

καὶ πλοῦτος σῶμα καὶ ψυχάν, ὑγίεια δὲ καὶ ἰσχυρὸς καὶ εὐαισθησία ψυχάν, φρόνησις δὲ καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνα καὶ ἡ δικαιοσύνα τὸν νόον τῆς ψυχᾶς, ὃ δὲ νόος τὸν θεόν. Οὗτος γὰρ ὁ κράτιστος ἐντι καὶ ὁ ἀγεμονεύων· καὶ τοῦτο ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀγαθῶν δεῖ παρῆμεν. Στρατεύματος μὲν γὰρ ἀγίεται στραταγός, πλωτάρων δὲ κυβερνήτας, τῷ δὲ κόσμῳ θεός, τᾶς δὲ ψυχᾶς νόος, τᾶς δὲ περὶ τὸν βίον εὐδαιμοσύνας φρόνησις. Οὐδὲν γὰρ ἄτερόν ἐντι φρόνησις, αἱ μὴ ἐπιστάμα τᾶς περὶ τὸν βίον εὐδαιμοσύνας ἢ ἐπιστάμα τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου ἀγαθῶν.

(^a τοῖς inserui cum Hirschigio. ^b δορυφορεῖ δὲ cum Halmio scripsi pro librorum lectione δορυφορεῖται. ^c τούτου posui; libri τούτων.)

ς'. Καὶ θεῷ μὲν εὐδαιμοσύνα καὶ βίος ἄριστος, τῷ δ' ἀνθρώπῳ ἐξ ἐπιστάμας καὶ ἀρετᾶς καὶ τρίτῳ εὐτυχίας σωματουμένη παραγίνεται. Λέγω δὲ σοφίαν μὲν ἐπιστάμαν τῶν θείων καὶ δαιμονίων, φρόνησιν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν περὶ τὸν βίον. Τὰς γὰρ λόγους καὶ ἀποδείξεις ποτιχρωμένους ἀρετᾶς δέον ἐπιστάμας ποταγορέειν· ἀρετᾶν δὲ τὰν ἠθικῶν καὶ βελτίστην ἔξιν τῷ ἀλόγῳ μέρεος τῆς ψυχᾶς, καθ' ἃν καὶ ποιοὶ τινες ἤμεν λεγόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ὅσον ἐλευθέροι, δίκαιοι καὶ σώφρονες· εὐτυχίαν δὲ τὴν παρὰ τὸν λόγον τῶν ἀγαθῶν παρασίαν, καὶ μὴ δ' αὐτὸν γινόμεναν. Ἐπεὶ ὧν ἂ μὲν ἀρετὰ καὶ ἐπιστάμα ἐφ' αὐμῖν, ἂ δ' εὐτυχία οὐκ ἐφ' αὐμῖν· ἐν δὲ θεωρίαις καὶ πράξεις τῶν καλῶν τὸ εὐδαιμονέειν, αἱ δὲ θεωρίαι καὶ αἱ πρά-

ξεις ποτάνειες μὲν αὖσαι λειτουργίαν καὶ ἀνάγκην ἐπιφέρουσι, εὐδοῦσαι δὲ διαγωγὴν καὶ εὐδαιμοσύναν· γίνεται δὲ ταῦτα ἐν εὐτυχίᾳ· φανερόν ἐστι οὐδὲν ἄτερόν ἐντι εὐδαιμοσύνα, αἱ ^a μὴ χρᾶσις ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ.

(^a al scripsi; codd. ei.)

ζ'. Ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ οὕτω διακείται ποτ' εὐτυχίαν, ὡσπερ καὶ ὁ τῷ σώματι καλῶς ἔχων καὶ βωμολέως. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος οἶός τε καὶ θάλπος καὶ ψυχρὸς ὑπομένειν, καὶ βάρος ἄραι μέγα, καὶ πολλὰς ἀτέρας εὐχερῶς ὑπομένειν κίχκοπαθείας.

η'. Ἐπεὶ ὧν εὐδαιμοσύνα χρᾶσις ἀρετᾶς ἐν εὐτυχίᾳ, περὶ ἀρετᾶς καὶ εὐτυχίας λέγομεθα, καὶ πρᾶτον περὶ εὐτυχίας. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἂ μὲν οὐκ ἐπιδέχεται ὑπερβολάν, ὅσον ἀρετὰ, οὐ γὰρ ἐντι ὑπερβάλλοισά τις ἀρετὰ, καὶ ὑπερβαλλόντως τις ἀγαθός· ἂ γὰρ ἀρετὰ στάθμαν ἔχει τὸ δέον, καὶ ἐντι τῷ δέοντος ἔξιν ἐν τοῖς πρακτοῖς· ἂ δ' εὐτυχία καὶ τὰν ὑπερβολάν ἐπιδέχεται καὶ τὰν μῆωσιν, ὑπερβάλλοισα δὲ γεννᾷ τινος κακίας, καὶ ἔξιστησι τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἔξιος, ὥστε πολλάκις ἀντιβαίνειν καὶ τᾶ συστάσει τᾶς ἀρετᾶς. Καὶ οὐ μόνον ἂ εὐτυχία, ἀλλὰ καὶ ἄτεραι αἰτίαι πλέονες. Οὐδέποκα γὰρ δεῖ θουμαίνειν περὶ μὲν αὐλατικῶν ἤμεν τινος ἀλαζόνας, οἱ τὰ ποτ' ἀλάθειαν ἔασαντες φαντασία τινὶ ψευδοῖ τὼς ἀμώσως αἰρέοντι^a, περὶ δὲ τὰν ἀρετᾶν μὴ ἤμεν τὸ τοιοῦτον γένος, ἀλλ' ὄσω περ σεμνότερόν ἐντι, τοσοῦτῳ καὶ τὸ ποτιποιούμενον περὶ αὐτὰν πλεόν ἤμεν γένος. Πολλὰ γὰρ ἐντι

quidem et gloria et divitiarum corpori atque animo, sanitas vero et robur et sensuum integritas animo: prudentia autem et fortitudo et temperantia et iustitia intellectui, intellectus autem deo ipsi. Hic enim supremus est et gubernator, ejusque causa caetera bona praesto esse oportet. Exercitii enim praestit imperator, nautis gubernator, mundo autem deus, animae vero mens ipsa, vitae denique felicitati prudentia. Quippe nihil aliud prudentia est, quam scientia quaedam vitae feliciter agendae aut bonorum homini insitorum cognitio.

VI. Ac dei quidem beatitas et vita optima est, hominis autem felicitas et scientia, virtute terciaque prospera fortuna quasi coalescit. Appello autem sapientiam quidem cognitionem caelestium divinarumque rerum, prudentiam vero humanarum rerum et earum quae ad vitam spectant peritiam. Eas enim quae ratione et demonstratione utuntur virtutes fas est scientias nominare: virtutem vero moralem etiam optimum animi partis ratione carentis habitum, secundum quem aliquo modo morati esse dicimur, verbi causa liberales, iusti et temperantes: bonam denique fortunam bonorum, quae praeter rationem etiam non adhibita contingunt, affluentiam. Quum igitur virtus quidem et scientia in nostra potestate sint, bona autem fortuna non item, in meditatione vero et actione rerum honestarum sita sit felicitas, contemplatio porro et actio-

nes, in asperitatibus rerum ministerium et necessitatem, in successu delectationem et felicitatem afferant, eaque in prospera fortuna fiant: patet nihil aliud esse felicitatem, quam usum virtutis in rebus secundis.

VII. Bonus vir sic affectus est erga fortunam secundam, ut is qui integro est corpore et viribus pollet. Talis enim et aestum et frigus potest tolerare et pondus atollere ingens multasque alias facile perferre arumnas.

VIII. Cum igitur beatitas usus sit virtutis in fortuna bona, de virtute et bona fortuna dicamus, ac primo quidem de prosperitate. Quippe bonorum quaedam non admittunt exsuperantiam, ut virtus. Non enim est ulla virtus quae modum excedat aut quisquam nimis bonus: nam virtus normam habet decorum, estque decori in rebus agendis habitus: prospera autem fortuna et exsuperantiam admittit et defectum, modumque transiens gignit quaedam vitia atque hominem a naturali habitu abstrahit, ita ut virtutis quoque substantia saepenumero adversetur. Nec solum res florentes, verum etiam aliae causae complures id faciunt. Neque enim unquam mirari oportet quum inter tibicines quidam reperiantur ostentatores qui vera arte neglecta falsa quadam ejus imagine imperitos captent, nihil ejus generis inter virtutis cultores esse, sed quo res gravior sit virtus, eo plura quae sibi vindicent eam esse genera. Multa enim sunt quae virtu-

τὰ διαστρέφοντα τὰς περὶ τῶν ἀρετῶν ἐπιφανείας, ὧν ἐν μὲν ἐντι τὸ τῶν ἐπιβουλεύοντων καὶ ποιτιοιουμένων γένος· ἄτερα δὲ φυσικὰ πάθεα παρακολουθούοντα ἐνίοχα ποιέοντι ἐναντίαν ἐπιπρέπειαν τᾶς ἀλαθινᾶς διαθέσιος, τινὰ δὲ καὶ δι' ἔθος συνεκτεθραμμένα ἐκ παλαιῶν χρόνων, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ δι' ἀλικίας ἀβατικὰς τε καὶ γεροντικὰς, καὶ δι' εὐτυχίας ἢ καὶ ἀτυχίας, καὶ δι' ἀτέρως παμπλαθεᾶς τρόπως. Ὡστε οὐδέποκα δεῖ θαυμαίνειν, αἰ πάντ' ἀνεστραμμένως ἐνίοχα κρίνεται, τᾶς ἀλαθινᾶς διαθέσιος μεταπιπτοίσας, ὥσπερ καὶ τέκτονα τὸν ἄριστον ἦμεν δοκέοντα πολλὰ ἐν τοῖς ὑποκειμένους ἔργοις δρέομες ἀμαρτάνοντα, καὶ στραταγὸν καὶ κυβερνάταν καὶ γραφέα καὶ πάντας ἀπλῶς, καὶ ὁμως οὐκ ἀποστερέομες τᾶς ὑπαρχούσας ἕξιος· οὕτως οὐδὲ τὸν ἀκολασταίνοντα ἐν τισὶ καιροῖς, οὐδὲ τὸν ἀδικήσαντα, οὐδὲ τὸν ἀποδειλιάσαντα ἐς τὸς κακῶς ταχτέον ἄνδρας, οὐδὲ μὴν τὼς τούτων τι κατορθώσαντας ἐς τὼς ἀγαθῶς, ἀλλὰ τοῖς τε φαύλοις τὸ τυχῆν ποτὲ δοτέον τοῖς τε ἀγαθοῖς τὸ διαμαρτάνειν. Τὰν δὲ ἀλαθινὰν κρίσιν οὐ ποθ' ἕνα καιρὸν ἐπιβλέποντας ποιητέον^b, οὐδ' ἐπὶ χρόνῳ τι πλῆθος, ἀλλ' ἐπὶ πάντα τὸν βίον. Ὡσπερ δὲ τὸ σῶμα βλάπτει μὲν καὶ τὸ τᾶς ἐνδείας καὶ τὸ τᾶς ὑπερβολᾶς εἶδος, οὐ μὴν ἀλλὰ νόσως ἔτι μέζοντας ἐμποιῶν πέφυκεν ἡ ὑπερβολὰ καὶ τὰ καλεόμενα περισσώματα· οὕτω καὶ ψυχὰν βλάπτει μὲν καὶ τὸ τᾶς εὐτυχίας ἢ ἀτυχίας εἶδος ἀκαίρως παραγενόμενον, οὐ μὴν ἀλλὰ νόσως ἔτι μέζοντας ποιῶν πέφυκεν ἡ λεγομένη παρὰ πάντεσσιν εὐτυχία, ὥσπερ οἷος καταμεθυσκοῖσα τοῖς ἀγαθοῖς τὰν διάνοιαν.

(Scripsi : ^a αἰρέοντι cum Valckenario ad Eurip. Hippol. v. 17 pro membranarum lectione αἰεῖ βρέοντι. ^b ποιητέον quod in codd. desideratur inserui.)

θ'. Ὅθεν οὐκ ἀτυχίαν ἐνεγεχῆν ἐμμελῶς γαλεπώτερόν ἐντι, ἀλλ' εὐτυλίαν. Πάντες μὲν γὰρ ἐν ἀτυλίᾳ μὲν ὄντες ^a ὡς ἐπὶ πολὺ μέτριοι καὶ κόσμιοι τὸ ἦθος ἦμεν φαίνονται, ἐν δ' εὐπραγίαις ἀνδρῶν, μεγαλόφρονες, μεγαλόψυχοι. Δεινὰ γὰρ ἀτυλίᾳ συναγαγῆν καὶ καταρτίσαι τὰν ψυχὰν, ἢ δ' εὐπραγία τούναντίον ἐπᾶραι καὶ κενῶσαι. Διὸ ποθεκτικοὶ μὲν ἅπαντες καὶ συνετοὶ τὸν τρόπον ἀτυχέοντες, ἐπιθετικοὶ δὲ καὶ ὀρσάλειοι τὸν τρόπον εὐτυχέοντες.

(^a μὲν ὄντες Schowii conjectura est pro codicum lectione μένοντες.)

ι'. Ὅρος δὲ ἐντι εὐτυλίᾳ, ἂν προελοιτο ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ συνεργὸν αὐτῷ γενομέναν ποττὰς ἰδίας πράξιᾳς, ὥσπερ καὶ μέγεθος ναὸς καὶ μέγεθος πηδαλίῳ, ἢ καθικνεῖσθαι δύναται ὁ ἀγαθὸς κυβερνάτας μεγάλη πελάγια διαπεραιούμενος καὶ μεγάλην ναυκληρίαν στελλόμενος. Ἄ δ' ὑπερβολὰ τᾶς εὐτυλίᾳς τοῖς ἀγαθοῖς οὐ κρατεῖσθαι πέφυκεν ὑπὸ τᾶς ψυχᾶς, ἀλλὰ κρατεῖν αὐτὰς. Ὡσπερ γὰρ τὸ λαμπρὸν φᾶος μαρραυγίαν περιτίθησι τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτω καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα εὐτυλίᾳ τῷ νόμῳ τᾶς ψυχᾶς. Καὶ περὶ μὲν ὧν εὐτυλίᾳς ἄλις εἰρήσθω.

(Stob. Flor. I, 72-81.)

ια'. Φρόνιμος ἀνὴρ οὕτως ἂν μάλιστα γένοιτο, αἰ^a φύσιος πρᾶτον εὐστόχῳ τε καὶ μναμονικᾶς καὶ φιλο-

tis speciem pervertant, e quibus unum est insidiantium et simulantium genus : tum naturales cupiditates virtutis comites interdum in contrarium vertunt veræ affectionis decorem; quædam vero etiam ex consuetudine inde a præcis temporibus nobis familiaria, non pauca item propter ætatem juvenilem et senilem, ad hæc ob res prosperas et adversas et ob alios mores complures. Quocirca mirandum non est, si omnia quandoque perverso iudicio æstimantur, sincero animi habitu immutato, quemadmodum etiam fabrum qui optimus habeatur multa in destinatis operibus peccare videmus, similiter et imperatorem et gubernatorem et pictorem et omnino omnes, et tamen adeptæ facultatis laude eos non fraudamus : sic nec luxuriantem quibusdam temporibus aut injuste agentem, aut reformidantem in improborum numero reponemus, nec si qui horum aliquid recte egerint, in bonis viris numerabuntur, sed cum malis successus aliquando attribuendus, tum bonis lapsus et error. Veram autem sententiam dicemus non unam occasionem aut longius temporis spatium, sed totam hominis vitam intuentes. Ut vero corpori nocet defectus et abundantia species, sed graviores etiam morbos excessus et quæcunque supervacanea sunt ei asferre solent : ita et animo nocet tam bonorum

quam malorum species intempestive ei illata, verum morbos etiam acriores incutere illi solet quæ apud omnes dicitur prospera fortuna, vini instar bonorum virorum animos quasi inebrians.

IX. Quamobrem non adversam fortunam commode ferre difficile est, sed prosperam. Omnes enim, quamdiu in miseria sunt, plerumque temperatis modestisque moribus esse videntur, in prospero autem rerum successu animosi, excelsi et superbi. Valet enim calamitas ad contrahendum et componendum animum, successus rerum contra ad inflandum et inanem reddendum. Quo fit ut infelices cuncti attentis sint et prudentes, audaces vero et confidentes qui felicitate florent.

X. Finis autem quidam est prosperæ fortunæ, quam vir bonus actionum suarum sociam exoptet, sicut mensura navis et clavi, quo ferire aquas potest bonus gubernator vasta maria transmittens et longinquam navigationem ingrediens. At nimia prosperitas, si viris bonis contingat, animo non parere solet, sed imperare. Ut enim nimia lux visum obscurat : ita nimia prosperitas mentis aciem præstringit. Ac de felicitate hæc dicta sufficiant.

XI. Vir prudens ita maxime fiat, si primum ingenium sollers, animum memorem, naturam laboriosam nactus

πόνοι τυγλῖν ἐν λογισμοῖς τε καὶ μαθημάτεσσι καὶ ταῖς ποτ' ἀρίθειαν θεωρίας εὐθὺς ἐκ νέω ^b γυμνάσασαι τὴν διάνοιαν φιλοσοφίας ἀπτόμενος ὀρθῶς, μετὰ δὲ ταύτας θεῶν τε καὶ νόμων καὶ βίῳ ἀνθρωπίνῳ ἐμπειρίαν λάβοι. Δύο γὰρ ἐντι ἐξ ὧν τῷ φρονίμῳ διάθεσις παραγίνεται, ὧν τὸ μὲν ἐντι ἕξιν μαθηματικῶν τε καὶ γνωστικῶν λαβέν, τὸ δὲ θεωρήματα καὶ πράγματα πολλὰ ἐπελθόντα, τὰ μὲν καὶ αὐτὸν ἰδόντα τὰ δὲ καὶ δι' ἑτέρου τινὸς τρόπον κατανοήσαντα. Οὕτε γὰρ ὁ ἐν λογισμοῖς καὶ μαθημάτεσσι καὶ ταῖς ποτ' ἀρίθειαν θεωρίας εὐθὺς ἐκ νέω γυμνάσας τὴν διάνοιαν ἱκανὸς ἐντι ποτὶ φρόνασιν, οὐδ' ὁ τούτων μὲν ἀπολειφθεὶς, ἐν ἀκροαμάτεσσι δὲ πολλοῖς καὶ πραγμάτεσσι ἀναστρεφθεὶς. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν τῷ καθ' ἕκαστα κρίνει τυγλὸς ἐγένετο τὴν διάνοιαν, ὁ δὲ ἐν τῷ καθόλου θεωρῶν αἰεὶ. Καθ' ἕνα γὰρ ἐπὶ τῶν λογισμῶν δύναται ὁ λόγος τὰ μέτρα συντιθεὶς τὸ ὅλον ἐξ αὐτῶν λογίζεσθαι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δύναται ὁ μὲν λόγος τὴν καθόλου θεωρίαν ὑπογράφειν, ἃ δ' ἐμπειρία καθ' ἕκαστα κρίνειν.

(Stob. Flor. III, 76. Correxī ^a γένοιτο, αἱ φύσις; libri γένοιτο, φύσις. ^b ἐκ νέω cum Hirschio; codd. ἐκ νέων.)

Παραπλησίως δὲ καὶ γῆρας ἔχει ποτὶ νεότατα, καὶ ποιεῖ ἃ μὲν νεότατ' ἐγγειρητικῶς ^a, τὸ δὲ γῆρας προνοατικῶς καὶ μηδέποκα ἀφύλακτον ἦμεν πέφυκε ^b διανοίας, ἀλλὰ καὶ τί πράσσει καὶ τί πέπραγεν ἐπισκοπεῖ, ἵνα τὰ μὲν μέλλοντα τοῖς παρεόντεσσι σταθμεύμενος ^c, τὰ δ' ἐνεσταχότα τοῖς παρογγιζέμενος αὐτὸς αὐταυτὸν διορθῶν δύνηται, ποτὶ μὲν τὸν παρογγόμενον χρόνον ^d

τὴν μνάμαν ἐφαρμόζων, ποτὶ δὲ τὸν παρεόντα τὴν αἰσθασιν, ποτὶ δὲ τὸν μέλλοντα τὴν πρόνοιαν. Ἔντι γὰρ αἰεὶ μνάμα μὲν αἰμὴν τῷ παρεληλυθότος χρόνου, πρόνοια δὲ τῷ μέλλοντος, αἰσθασιν δὲ τῷ παρεόντος. Διὸ δὴ δεῖ τὸν ὀρθῶς καὶ καλῶς βιοτεύειν μέλλοντα μὴ μόνον αἰσθατικὸν καὶ μναχμονευτικὸν ἀλλὰ καὶ προνοατικὸν ἦμεν.

(Stobæus Floril. CXV, 27. Emendavi ^a ἐγγειρητικῶς et προνοατικῶς cum Orellio; codd. ἐγγειρητικῶς et προνοατικῶς. ^b ἦμεν πέφυκε; codd. αὐτὸ ἀφίεμεν. ^c σταθμεύμενος; libri σταθμευόμενος. ^d παρογγόμενον χρόνον cum Meinekio; libri παρογγόμενον.)

β'. Ἐν τῷ περὶ τῆς ἠθικῆς παιδείας.

ιβ'. Φαμί τὴν ἀρετὴν ἦμεν ποττὸ μὴ κακοδαίμων ἐκάναν, τὴν δὲ κακίαν ποττὸ μὴ εὐδαίμων ἐκάναν, αἴκα τὰς ἕξιας αὐτὰς κρίνομεν. Αἰεὶ μὲν γὰρ κακοδαίμων ἐκάναν τὸν κακόν, αἴτε ἔχει ὕλαν (κακῶς τε γὰρ αὐτῷ χρέεται) αἴτε σπανίζει· ὥς καὶ τὸν τυγλὸν αἰεὶ ἀνάγκη ἦμεν τυγλόν ^a, αἴτε φῶς ἔχει καὶ λαμπρότατα ὄρατάν, αἴτε ἐν σκότει διατελεῖ. Οὐκ αἰεὶ δὲ εὐδαίμων ἐκάναν τὸν ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἃ κτῆσις τὰς ἀρετῶν εὐδαίμονία ἦς, ἀλλ' ἃ χρεῖσις. Καὶ γὰρ ὁ ἔχων τὴν ὄψιν οὐχ ὄρα αἰεὶ· αἰ γὰρ μὴ ἔχη φῶς, οὐκ ὄψεται. Δύο δὲ ὁδοὶ τέμνονται ἐν βίῳ, ἃ μὲν σκυθρωποτέρα, τὴν δὲ τλάμων ἐβάδιζεν Ὀδυσσεύς, ἃ δ' εὐδαιμονιότερα, τὴν ἐπορεύετο Νέστωρ. Ἐν ὧν ἀρετῶν φαμί δῆλεσθαι μὲν ταύταν, δύνασθαι δὲ καὶ τήναν. Ἀλλὰ τὴν εὐδαίμονίαν καρύσσει ἃ φύσις βίον εὐκταῖον καὶ εὐστα-

ratiocinando et artibus mathematicis et accurata rerum contemplatione statim a puero animum exerceat ad rectam philosophiam incumbens, postea vero deorum res, leges hominumque vitas usu cognoscat. Duo enim sunt e quibus prudentis habitus animo accedit, quorum unum est discendi cognoscendique facultatem adipisci, alterum multa spectacula multasque res obire, ita ut partim ipse singula videas, partim alio modo perspicias. Neque enim is qui statim ab ineunte aetate calculis et mathematicis disciplinis et accurata rerum inspectione animum exercuit ad prudentiam aptus est, neque ille qui his destitutus in multis aliis auditionibus et rebus experientia duce versatus sit. Sed alter ad singularia perpendenda caecum habet animum, alter in universalium contemplatione semper nihil videt. Quemadmodum enim in calculis ratio conjunctis partibus totum colligere potest, sic etiam in rebus ratio contemplationem universalem delineat, experientia vero singula judicat.

Similiter senectus quoque ad juventutem se habet, efficitque juventus quidem industrios, senectus autem providos: neque unquam mentis custodia caret, sed quid agat et quid egerit, considerat, ut futura cum praesentibus, praesentia cum praeteritis pensans senex ipse se corrigere

possit, ad praeteritum tempus memoriam accommodans, ad praesens sensum, ad futurum vero providentiam. Semper enim memoria nobis adest praeteriti temporis, providentia futuri, praesentis denique sensus. Idcirco hominem bene recteque victurum non solum sensu et memoria, sed etiam providentia valere oportet.

b. Ex libro de Doctrina morali.

XII. Ajo virtutem ad miseriam, vitium vero ad beatitudinem fugiendam, si habitus ipsos inspiciamus, sufficere. Semper enim virum malum miserum esse necesse est, sive habeat materiam (male enim ea ulitur) sive ea careat, quemadmodum et caecus, sive lumen ei adsit splendorque aspectabilis, sive in tenebris degat, perpetuo caecus manebit. At bonum non semper beatum esse necesse est, quandoquidem non in possessione virtutis, sed in usu beatitudo cernitur. Etenim qui visu praeditus est non semper videt: si enim luce careat, nihil videbit. Dux autem vitae in vita secantur, altera quidem difficilior qua patiens incessit Ulixes, altera vero laetior, quam Nestor tenuit. Virtutem igitur ajo hanc quidem expetere, verum et illam ingredi posse. Sed beatitudinem natura vitam optabilem atque firmam, quoniam proposita peraguntur,

θέα, διὰ τὸ γνώμας τελεσθῆμεν· ὥστε ἂ μὴ δῆληται τις παριόντων ^b, οὐκ εὐδαίμων μὲν, οὐ μὲν πάντα κακοδαίμων.

(Scripsi ^a αἰεὶ ἀνάγκα ἤμεν τυφλὸν quæ verba in membranis desiderantur. ^b παριόντων; codd. παριόντας.)

Μὴ ὦν ἄνοσον καὶ ἀνάγατον τολμώντων τὸν ἀγαθὸν εἰπέν, μηδὲ ἄλυπον θρασυεσθῶσαν λέγεν· ὡς γὰρ σώματι ἀλγεῖνά τινα ἀπολείπομες, οὕτω καὶ ψυχῆς ἐπόθουνα. Ἄλλὰ ταὶ μὲν ἀφρόνων λῦται ἀλόγιστοι πέλονται, ταὶ δὲ φρονίμων ἐς ὕσον ὁ λόγος ἐπιτρέπει ὀρίδδων τὰ πράγματα. Ἄλλὰ μὲν καὶ τὸ καύχαμα αὐτῶν τᾶς ἀπαθείας ἐκλύει τᾶς ἀρετᾶς τὸ γενναῖον, αἶκα ἐν διαφόροις καὶ μεγάλοις ^a κακοῖς θανάτῳ τε καὶ ἀλγηδόνι καὶ πενία ἀντιθεβάκη. Εὐκαταγώνιστα γὰρ τὰ μικρὰ ^b κακά. Ἄσκατέον ὦν ποττὰν μετριοπαθίαν ἔμεν, ὡς τό τε ἀνάγατον ἐς ἴσον τῷ ἐμπαθεῖ φεύγωμες, μηδὲ μέζον φύσιος τᾶς ἀμετέρας φθειγγώμεθα.

(Stobæus Floril. I, 70-71. Reposui ^a μεγάλοις κακοῖς cum Gesnero; codd. μὴ κακοῖς. ^b μικρὰ κακά cum eodem; libri μὴ κακά.)

γ'. Ἐκ τοῦ περὶ σοφίας.

ιγ'. Ἀρχύτας τοῖνον ἐν τῷ περὶ σοφίας εὐθύς ἀρχόμενος προτρέπει οὕτω·

§ 1. Τοσοῦτον διαφέρει σοφία ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι, ὅσον ὄψις μὲν αἰσθασίων σώματος, νόος δὲ ψυχᾶς, ἄλιος δὲ ἀστρων. Ὅψις τε γὰρ ἐκαβολεσάτα καὶ πολυειδεσάτα τᾶν ἀλλῶν αἰσθασίων

ἐντί, καὶ νόος ὕπατος λόγῳ καὶ διανοίᾳ τὸ δέον ἐπικραίνων, καὶ ὄψις καὶ δύναμις τῶν τιμιωτάτων ὑπάρχων. Ἄλιος γε μὲν ὀφθαλμός ἐντι καὶ ψυχὰ τῶν φύσιν ἔχόντων· ὀρῆται τε γὰρ δι' αὐτῷ πάντα καὶ γεννῆται καὶ νοῆται, βίζωθεντα καὶ γενναθέντα δὲ τράφεται καὶ ἀέξεται καὶ ζωπορῆται μετ' αἰσθάσιος.

§ 2. Ἦ δὲ ἀπὸ τοῦ ὄντως ἀνθρώπου ὑπομιμνήσκουσα τῆς ἐπὶ τὰ αὐτὰ προτροπῆς διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιδείκνυται τῶν οὕτω λεγομένων·

Ἄνθρωπος πάντων ζῶων ἐπὶ πολλὸν γέγονε σοφώτατος· θεωρῆσαι τε γὰρ δυνατός ἐντι τὰ ἔοντα καὶ ἐπιστάμαν καὶ φρόνασιν λαβὲν ἐκ τῶν ἀπάντων. Παρὸ καὶ ἐνεχάραξε καὶ ἐπεσημήνατο τὸ θεῖον αὐτῷ τὸ τῷ παντός λόγῳ σύσταμα, ἐν ᾧ τὰ τε εἶδεα πάντα τῷ ἔόντος ἐνδεδασται καὶ ταὶ σημαῖαι τῶν ὀνυμάτων. Τοῖς μὲν γὰρ φθόγγοις τᾶς φωνᾶς τόπος ἀφώρισται φάρυγξ καὶ στόμα καὶ ρίνες. Ὡσπερ δὲ τῶν φθόγγων, δι' ὧν τὰ ὀνυμάτα τε καὶ ῥήματα τυπούμενα σημαίνεται, γέγονεν ἀνθρώπος ὄργανον· οὕτω καὶ τῶν νοεμάτων ἐν τοῖς ἔόντεσσι ὑπιζημένοις θεαρός. Καὶ τοῦτο δοκεῖ μοι ἤμεν, ποθ' ὅπερ καὶ γέγονε καὶ συνέστα ὁ ἀνθρώπος, καὶ ὄργανά τε καὶ δυνάμεις εἴλαφε παρὰ τῷ θεῷ.

§ 3. Γέγονε καὶ συνέστα ὁ ἀνθρώπος ποττὸ θεωρῆσαι τὸν λόγον τᾶς τῷ ὅλω φύσιος, καὶ τᾶς σοφίας· ἔργον ὦν αὐτῷ ^a κτᾶσθαι καὶ θεωρῆν τὰν τῶν ἔόντων φρόνασιν. (Scripsi ^a ἔργον ὦν αὐτῷ; codd. ὦν ἔργον. Cf. Perictione apud Stobæum Floril. I, 62.)

prædicat : quapropter transeuntibus iis quæ quis non desiderat, ut beatus nemo est, ita nec plane miser.

Ne igitur morbi et doloris expertem audeant bonum appellare, neve vacuum omni morore temere dicant : sicut enim corpori dolorem facientia quædam relinquimus, sic et animis, quæ dolorem inferant. Veruntamen stultorum dolores ratione carent, sapientum vero non ulterius quam ratio rebus modum constituens permittit, progrediuntur. Sed et jactata eorum indolentia virtutis generositatem tollit, si insignibus magnisque malis mortii, cruciatui et paupertati se objiciat. Facile enim parva mala superantur. Incumbamus igitur omnibus viribus ut mediocritatem affectuum consequamur, quo doloris vacuitatem pariter atque exsuperantiam vitemus, neve majora jactemus, quam natura nostra patitur.

c. E libro de Sapientia.

XIII. Archytas igitur in libro de sapientia statim a tali cohortatione orditur :

§ 1. Tantum præstat sapientia omnibus in rebus humanis, quantum visus sensibus corporis, mens animo, sol astris. Visus enim omnium sensuum latissime diffunditur et diversissimas habet species, mens summum locum tenet, ratione et cogitatione id quod fieri oportet perfi-

ciens, interni quasi oculi facultatisque optima tum videnti tum perpetrandi vicem obtinens. Porro sol est oculus et anima rerum creaturarum : eo enim cernuntur cuncta et gignuntur atque intelliguntur, radicibus firmata et genita nutriuntur, crescunt redditisque sensibus excitantur.

§ 2. Ea autem cohortatio, quæ ab hominis natura profecta idem monet, verbis quæ deinceps leguntur ita exprimitur :

Homo omnium animalium longe est sapientissimum : contemplari enim potest vera et scientiam prudentiamque ex omnibus consequi. Quapropter etiam numen in ejus animo insculpsit et impressit omnis sermonis copiam, in qua et cunctæ rerum formæ et verborum significationes dispersite sunt. Soni enim vocis locos attributos habent guttur, os et nares. Quemadmodum autem sonorum, quibus nomina et verba informata significantur, instrumentum homo est : ita etiam notionum rebus aspectabilibus inditarum considerator. Atque hoc illud mihi videtur esse, ad quod cum natus factusque homo est, tum instrumenta et facultates a deo accepit.

§ 3. Ortus compositusque est homo ad contemplandam rerum naturæ et sapientiæ rationem : quocirca ejus officium est comparare et contemplari rerum quæ exstant sapientiam.

§ 4. Ἡ σοφία οὐ περὶ τι ἀφωρισμένον ἐντὶ τῶν ἰόντων, ἀλλ' ἀπλῶς περὶ πάντα τὰ ἰόντα, καὶ δεῖ μὴ πρώτων αὐτὰν τὰς ἀρχὰς ἐκάστω^a ἀνευρέσθαι, ἀλλὰ τὰς κοινὰς τῶν ἰόντων ἀπάντων ἀρχὰς. Οὕτω γὰρ ἔχει σοφία περὶ πάντα τὰ ἰόντα, ὡς ὅστις περὶ πάντα τὰ δρατὰ. Τὰ ὄν καθόλου πᾶσι συμβεβακότα συνιδὲν καὶ θεωρεῖν τὰς σοφίας οἰκῆον, καὶ διὰ τοῦτο σοφία τὰς τῶν ἰόντων ἀπάντων ἀρχὰς ἀνευρίσκει.

(Posui^a ἐκάστω; codd. αὐτάς.)

§ 5. Ἐν δὲ τῇ τελείῃ τοίνυν πρὸς αὐτὸ τὸ ἀκρότατον ἀνεῖσιν ἢ παρακλήσις διδῶς πως·

Ὅστις ὄν ἀναλῦσαι οἷός τ' ἐντὶ πάντα τὰ γένεα ὑπὸ μίαν τε καὶ τὰν αὐτὰν ἀρχάν, καὶ πάλιν συνθεῖναι τε καὶ συναρθῆσασθαι^a, οὗτος δοκεῖ μοι καὶ σοφώτατος ἦμεν καὶ παναλαθέστατος, ἔτι δὲ καλὰν σκοπιὰν εὐρηκέναι, ἀρ' ἄς δυνατὸς ἐσσεῖται τὸν θεὸν κατοφείσθαι καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ συστοιχείᾳ καὶ τάξει τὰ ἐκείνου κατακεχωρισμένα, καὶ ταύταν τὰν ἀρματῆλατον ὁδὸν ἐκπορισάμενος τῇ νόμῳ κατ' εὐθεῖαν ὁραθῆμεν καὶ τελεοδρομῆσαι τὰς ἀρχὰς τοῖς πέρασιν συνάψας τε καὶ ἐπιγνούς^b, ὅτι ὁ θεὸς ἀρχὰς τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐντὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαν τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαιομένον.

(Jamblichus Adhört. ad philos. cap. IV pag. 39 seqq. ed. Kiessl. Reposui^a συναρθῆσασθαι; codd. συναριθμῆσασθαι. ^b συνάψας τε καὶ ἐπιγνώσ; codd. συνάψαντα καὶ ἐπιγνόντα. Cf. Perictione apud Stobæum I, 63.)

δ'. Ἐκ τοῦ περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης.

ιδ'. Πονηρῶν ἀθῶν νόμοις^a νόμοι θεῶν ἄγραφοι

ἀντινομίζομενοι πονηρὰν μῦθραν καὶ ζαμίαν τῇ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἀγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τεθέντων.

(^a Inserui νόμοις.)

ιδ'. Νόμος ποτ' ἀνθρώπῳ ψυχῇν τε καὶ βίον ἔπερ ἀρμονία ποτ' ἀκοᾷν τε καὶ φωνᾷν· ὅ τε γὰρ νόμος παιδεύει μὲν τὰν ψυχῇν συνίστησι δὲ τὸν βίον, ἃ τε ἀρμονία ἐπιστάμονα μὲν ποιεῖ τὰν ἀκοᾷν ἡμολογον δὲ τὰν φωνᾷν. Φαμί δ' ἐγὼ πᾶσαν κοινονίαν ἐξ ἀρχοντος καὶ ἀρχομένου συνεστάμεν, καὶ τρίτον νόμων. Νόμων δὲ ὁ μὲν ἐμφυλος, βασιλεὺς· ὁ δὲ ἀφυλος, γράμμα. Πρῶτος ὢν ὁ νόμος· τούτῳ γὰρ ὁ βασιλεὺς νόμιμος, ὁ δ' ἀρχῶν ἀκόλουθος, ὁ δ' ἀρχόμενος ἐλευθερος, ἃ δ' ὅλα κοινονία εὐδαιμον· καὶ τούτῳ παραβάσις ὁ μὲν βασιλεὺς τύραννος, ἃ δὲ ἀρχῶν ἀνακόλουθος, ὁ δ' ἀρχόμενος δοῦλος, ἃ δ' ὅλα κοινονία κακοδαιμών. Συνείρονται μὲν γὰρ ταὶ πράξις ἐκ τῷ ἀρχῶν καὶ τῷ ἀρχεσθαι, καὶ τρίτον ἐκ τῷ κρατέν. Τὸ μὲν ὢν ἀρχῶν τῷ κρέσσονος οἰκῆον, τὸ δ' ἀρχεσθαι τῷ χειρόνος, τὸ δὲ κρατέν ἀμφοτέρων. Ἀρχεῖ μὲν γὰρ τὸ λόγον ἔχον τὰς ψυχᾶς, ἀρχεται δὲ τὸ ἀλογον· κρατεῦντι δὲ τῶν παθῶν ἀμφοτέρα. Γίνεται γὰρ ἐκ τὰς ἐκατέρων συναρμογᾶς ἀρετὰ, αὐτὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἀδόξαν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν ἐς ἀρεμίαν καὶ ἀπάθειαν ἀπάγει τὰν ψυχᾷν.

ις'. Δεῖ δὲ τὸν νόμον ἀκόλουθον ἦμεν τῇ φύσει, δυνατὸν τοῖς πράγμασι, συμφέροντα τῇ πολιτικῇ κοινονίᾳ· αἶτε γὰρ ἐνὸς τούτων αἶτε πλήκρον αἶτε πάντων ἀπολείπεται, ἥτοι οὐ νόμος ἢ οὐ τελείος νόμος ἐσεῖται.

§ 4. Sapientia non circa certum quoddam rerum genus, sed omnino circa totam rerum seriem versatur, neque oportet eam primam singulorum quæ sunt, sed communia omnium principia investigare. Ita enim sapientia rebus cunctis occupatur, ut visus omnibus quæ sub aspectum veniunt. Ergo quæ in universum omnibus sunt attributa, hæc intelligere et considerare sapientiæ proprium est, ideoque sapientia omnium rerum principia investigat.

§ 5. Postremo ad illud ipsum quod summum est cohortatio ita ascendit :

Quicunque igitur omnia genera in unum idemque principium resolvere potest rursusque componere et apte conjungere : hic mihi qua sapientissimus esse qua verissimus videtur, præterea commodam speculam invenisse, unde possit deum intueri et cuncta in rerum digestionem et ordine suis quæque locis ab eo collocata, atque hac via regia potitus mente recta progredi cursumque perficere queat initia cum finibus connectens atque intelligens, deum esse initium, finem et medium omnium quæ juste ac decenter peraguntur.

d. Ex libro de Lege et Justitia.

XIV. Improborum numinis contemtorum legibus oppo-

sitæ sunt deorum non scriptæ leges malam sortem prænamque non obedienti irrogantes, parentes ac principes humanarum constitutionum.

XV. Lex ad hominis animum vitamque eandem habet rationem quam harmonia ad auditum et vocem : namque lex et animum docet et vitam fingit, harmonia autem auditum erudit vocemque sibi accommodat. Arbitror ego omnem hominum cælum e principe et civibus ac præterea e legibus constare. Legum alia animata est, nimirum rex : alia inanimata, scriptum. Primo igitur lex : qua observata rex legitimus, magistratus conveniens erit, cives liberi, universus denique cæcus felix : at ea perrupta rex tyrannus fiet, magistratus minime aptus erit, populus servus, totus vero cæcus infelix evadet. Connectuntur enim res gestæ ex imperando, obediendo et vincendo. Est igitur imperare præstantioris proprium, obedire deterioris, vincere utriusque. Etenim rationalis animæ vis imperat, ratione carens obedit : ambæ vero perturbationes vincunt. Fit enim ex utriusque apta conjunctione virtus : ipsa vero a voluptatibus et morioribus animum ad tranquillitatem et imperturbatam quietem revocat.

XVI. Oportet autem legem esse naturæ convenientem, re ipsa validam, civili societati utilem : sive enim uni ha-

Ἀκόλουθος μὲν ὢν κα εἴη τᾶ φύσει μιμώμενος τὸ τᾶς φύσιος δίκαιον· τοῦτο δὲ ἐντι^α τὸ ἀνάλογον καὶ τὸ ἐπιβάλλον ἐκάστω κατὰν ἐκάστῳ ἀξίαν. Δυνατός δέ, αἰ ποτὶ τὼς νομοθετημένους ἔχει τὴν συναρμογάν· πολλοὶ γὰρ τὸ τᾶ φύσει καὶ πρῶτον ἀγαθὸν οὐχ^β ἱκανοὶ δέξασθαι, τὸ δὲ ποθ' αὐτῶς καὶ τὸ ἐνδεχόμενον· οὕτω γὰρ καὶ τοὶ νοσέοντες καὶ τοὶ κάμνοντες^γ τυγχάνοντι ἐπιμελείας. Συμφέριον δὲ τᾶ πολιτικᾶ κοινωνίᾳ, αἴκα μὴ μόναρχος ἢ καὶ ἰδιωφελὴς ὁ νόμος, κοινωφελὴς δὲ καὶ διὰ πάντων διατείνων. Δεῖ δὲ καὶ ποτὶ τὴν χώραν καὶ ποτὶ τὼς τόπους ἀποβλέπεν τὸν νόμον· οὔτε γὰρ πᾶσα γὰ τὼς αὐτῶς καρπῶς, οὔτε πᾶσα^δ ψυχὰ ἀνθρώπων τὰν αὐτὰν ἀρετὰν παραδέξασθαι δύναται. Διὸ τὸ δίκαιον τοὶ μὲν ἀριστοκρατικὸν τοὶ δὲ δημοκρατικὸν τοὶ δὲ ὀλιγαρχικὸν ποιεῖντι· καὶ τὸ ἀριστοκρατικὸν κατὰν ὑπεναντίαν μεσότατα· τοῖς μὲν γὰρ μέζοσι μέζοντας τῶς λόγως, τοῖς δὲ μῆσοι μῆοντας διανέμει ἂ ἀναλογία αὐτά· τὸ δὲ δημοκρατικὸν κατὰν γεωμετρικάν· ἐν γὰρ ταῦτα τοὶ λόγοι ἴσοι τῶν μεζόνων καὶ μῆδων μεγεθέων· τὸ δὲ ὀλιγαρχικὸν καὶ τυραννικὸν κατὰν ἀριθμητικάν· ἀντιάζει γὰρ αὐτὰ τᾶ ὑπεναντίᾳ· τοῖς γὰρ μῆσοι μέζοντας τὼς λόγως, τοῖς δὲ μέζοσι μῆοντας. Ταῖ μὲν ὢν ἰδέαι τᾶς διανομᾶς τοσαῦται· ταῖ δὲ εἰκόνες ἐν ταῖς πολιτείαις καὶ τοῖς οἴκοις θεωρεῖνται· τιμαὶ τε γὰρ καὶ κολάσιες καὶ ἀρχαὶ ἢ ἐξ ἴσω τοῖς μέζοσι καὶ μῆσοι διανέμονται, ἢ ἐξ ἀνίσω ἢ τοῖς ἀρετᾶ ὑπερέχοντες^ε ἢ τῶ πλούτῳ ἢ καὶ δυνάμει. Τὸ μὲν ὢν

ἐξ ἴσω δημοκρατικόν, τὸ δὲ ἐξ ἀνίσω ἀριστοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν.

(Posui^α ἐντι; codd. ἐστιν. ^β οὐχ ἱκανοὶ cum Gaisfordo; libri ἱκανοὶ. ^γ τοὶ νοσέοντες καὶ τοὶ κάμνοντες cum Meinekio; codd. τοὶ νοσέοντι καὶ τοὶ κάμνοντι. ^δ οὔτε γὰρ πᾶσα γὰ τὼς αὐτῶς καρπῶς, οὔτε πᾶσα ψυχὰ; codd. οὔτε γὰρ γὰ τὼς αὐτῶς καρπῶς; οὔτε ψυχὰ. ^ε τοῖς ἀρετᾶ ὑπερέχοντες; codd. τᾶ ἀρετᾶ ὑπερέχεν.)

ιζ'. Δεῖ δὴ τὸν νόμον τὸν κάβρον καὶ τὰν πόλιν ἐκ πασῶν σύνθετον ἦμεν τᾶν ἀλλῶν πολιτειῶν, καὶ ἔχεν τι δημοκρατίας, ἔχεν τι ὀλιγαρχίας, ἔχεν τι βασιλείας καὶ ἀριστοκρατίας. Ὡσπερ καὶ ἐν τᾶ Λακεδαιμονί· τοὶ μὲν γὰρ βασιλεῖς τᾶς μοναρχίας, τοὶ δὲ γέροντες τᾶς ἀριστοκρατίας, τοὶ δὲ ἔφοροι τᾶς ὀλιγαρχίας, ἱππαγρέται δὲ καὶ κόροι τᾶς δημοκρατίας. Δεῖ τοίνυν τὸν νόμον μὴ μόνον ἀγαθὸν καὶ καλὸν ἦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀντιπεπονημένον τοῖς αὐτῷ μερέεσσιν· οὕτως γὰρ ἰσχυρὸς καὶ βέβαιος. Τὸ δὲ ἀντιπεπονημένον λέγω αὐτῷ καὶ ἄρχεν καὶ ἄρχεσθαι τὰν αὐτὰν ἀρχάν, ὥσπερ καὶ ἐν τᾶ εὐνομιωτάτῃ Λακεδαιμονί. Τοῖς μὲν γὰρ βασιλευσίν οἱ ἔφοροι ἀντικαθίστανται, τοῦτοις δ' οἱ γέροντες, μέσοι δ' οἱ κόροι καὶ ἱππαγρέται. Ἐφ' δ' γὰρ ἂν βέψωνται τοὶ πλεονεκτείνοντες τῶν ἀρχόντων, οὗτοι τοῖς ἄλλοις ὑποτίθενται.

ιη'. Δεῖ τὸν νόμον τὰ περὶ θεῶς καὶ δαίμονας καὶ γονέας καὶ ὄλως τὰ καλὰ καὶ τίμια πρᾶτα τίθεσθαι,

rum rerum sive pluribus sive omnibus non sufficiat, aut omnino non erit lex, aut non perfecta lex. Naturæ igitur consentanea fuerit, si jus naturæ imitetur: hoc vero est quod pro sua cujusque dignitate ei congruit eumque attingit. Valida erit, si cum cæteris legibus constitutis apte cohæreat: multi enim ad accipiendum id quod natura primum est bonum minime idonei sunt, sed potius ad id quod ipsos attingit ac fieri potest: ita enim et ægroti et valetudinarii curantur. Proderit civili societati, si lex non ad unius dominatum comparata, neque ad privatam quorundam, sed ad communem utilitatem condita fuerit, ex æquo ad omnes pertinens. Decet etiam legem ad regionem locosque spectare: neque enim omne solum eosdem fert fructus, neque omnes hominum animi ejusdem virtutis capaces sunt. Quapropter jus quidam ad optimum principatum, alii ad populi imperium, alii ad paucorum potentiam accommodatum component: et ad optimum quidem principatum secundum contrarium eumque medium numerum; nam majorum plus, minorum minus curæ hæc comparatio agit: ad populi vero imperium pro portione; in hac enim eadem ratio majoris et minoris dignitatis habetur: denique ad paucorum potentiam et tyrannidem æquali numero observato, qui contrario occurrunt, siquidem plus curæ minoribus, minus curæ majoribus impenditur. Tot igitur divisionis species sunt: at imagines

in civitatibus et domibus spectantur: namque honores et pænæ et magistratus aut æqualiter majoribus et minoribus distribuuntur, aut inæqualiter vel virtute vel divitiarum potentia:ve amplitudine præstantibus. Convenit igitur æqualis distributio populari reipublicæ, inæqualis optimum principatum aut paucorum potentiam.

XVII. Oportet sane excellentem et legem et civitatem ex cæteris omnibus rerum publicarum formis constare, ita ut ei aliquid insit rationis popularis et paucorum potentia: et regis potestatis et optimum principatus. Sic Lacedæmoniorum respublica composita est, in qua reges unius dominatum habent, senatores optimum principatum, ephori paucorum potentiam, præfecti equitum et juvenes (equites) populi imperium. Legem igitur non solum bonam et honestam esse oportet, sed etiam singulis suis sive reipublicæ partibus oppositam: sic enim firma et constans futura est. Partibus singulis eam oppositam esse dico, ita ut idem magistratus aliis imperet aliis obediatur, quemadmodum in Lacedæmoniorum civitate optimis legibus temperata fit. Regibus enim opponuntur ephori, his senatores, mediis vero sunt juvenes et præfecti equitum. In quacunque enim partem imperii momentum nimis inclinat, hi se ad alias adjungunt partes.

XVIII. Oportet ea primum lege sanciri quæ ad deos, genios et parentes spectant omninoque quæ honesta sunt

δεύτερα^a δὲ τὰ συμφέροντα· τὰ γὰρ μῆονα τοῖς μέζουσι ἀκολουθῆν ποθᾶκει, καὶ μὴ ἐν οἰκῆμασι καὶ θυρώμασιν ἐνήμεν, ἀλλ' ἐν τοῖς ἄθεσι τῶν πολιτευομένων. Οὐδὲ γὰρ ἐν Λακεδαίμονι τῆ εὐνομιατὰ πλάθει γραμμάτων ἡ πόλις διοικεῖται, πολλὸ δὲ μᾶλλον τοῖς^b τρόποις τῶν πολιτευομένων. Συμφέροντι δὲ τῆ πολιτικῆ κοινωνία, αἴκα μὴ μόναρχος ἢ καὶ ἰδιωφελῆς, κοινωφελῆς δὲ καὶ διὰ πάντων διατείνων ὁ νόμος, καὶ τὴν ζαμίαν ἐς τὴν αἰσχύναν. καὶ τὴν ἀτιμίαν ἀμφέρει, μὴ ἐς τὴν τῶν χρημάτων ἀποβολάν. Ἐκ μὲν γὰρ τῷ τῆ αἰσχύνῃ ζαμιούσθαι κοσμιότατα καὶ χρηστότατα σπουδάσονται^c, ὅπως τὴν ἐν τοῖς νόμοις ζαμίαν ἀκωνόνατον ἔχωντι· ἐκ δὲ τῷ χρήμασι χρήματα περὶ πλείστον ποιησούνται, μέγιστον φάρμακον ὑπολαμβάνοντες ἦμεν τῶν ἀμαρτημάτων. Ἄριστον μὲν ὢν τὴν ὅλαν πόλιν οὕτως συντετάχθαι, ὥστε μηδενὸς ποτιδεῖσθαι ἐξωθεν, μήτε κατ' ἀρετὰν μήτε κατὰ δύναμιν μήτε κατ' ἄλλαν μηδεμίαν αἰτίαν. Οὕτω γὰρ καὶ σῶμα καὶ οἰκία καὶ στρατεύματα συντέαχται^d καλῶς, τὸ ἐν αὐτῷ ἔχον τὴν αἰτίαν τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ μὴ ἐξωθεν· σῶμα μέντοι κάρρον, οἰκία δὲ συγκειμένα καλῶς, στρατεύματα δὲ τὸ μὴ μισθοφόρον, μηδὲ ἀγύμναστον. Κρέσσονα γὰρ τὰ οὕτως συνταχθέντα γίνεται τῶν ἄλλων, καὶ ἐλεύθερα μὲν καὶ ἀδούλωτα, οὐ πολλῶν ποτιδεόμενα ποτὶ τὴν διαμονάν, ὀλίγων δὲ καὶ εὐπαρκαχομίστων. Οὕτω γὰρ^e ὁ μὲν ἰσχυρὸς τῷ βάρει, ὁ δὲ γυμναστὰς τῷ βίβειο περιγίνεται. Γυμνάζονται γὰρ ταῖ τύχαι καὶ ταῖ συμφοραὶ τῶς ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ τῷ σώρρονι καὶ διαποναθέντι καὶ σώματι καὶ ψυχῆ καὶ

τροφῇ ἀδέα φίνεται πᾶσα καὶ ποτόν, καὶ εὐνά δὲ ἂ μετὰ φυλλάδος· τῷ δὲ τρυφᾶν καὶ συβαρίζεν προαιρουμένοι καὶ ἂ τῷ μεγάλῳ βασιλέος παρασκευᾷ δυσάρεστος καὶ ἀλλοτρία. Ἦν νόμον ὢν ἐν τοῖς ἄθεσι καὶ τοῖς ἐπιταδεύμασι τῶν πολιτῶν ἐγγρῆξῆσθαι οἷ· τὸς γὰρ πολιτὰς αὐτάρκεις θῆσει, καὶ διανεμῆ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω καὶ τὸ ἐπιβάλλον. Οὕτω γὰρ καὶ ἑἴλιος φερόμενος διὰ τῷ ζωφόρῳ κύκλῳ διανέμει τοῖς ἐπὶ γᾶς πᾶσι καὶ γενέσιος καὶ τροφᾶς καὶ βιοτᾶς τὴν ποθᾶκουσαν μοῖραν, οἷον εὐνομίαν τὴν εὐκρασίαν τῶν ὄρᾶν παρασκευαζόμενος. Διὸ καὶ Νόμιος καὶ Νειμήιος Ζεὺς καλέεται, καὶ νομεὺς ὁ διανέμων τὰς τροφὰς τοῖς ἀέσι, καὶ τὰ τῶν κίθαρῶδῶν^f δὲ ἄσματα νόμοι. Συντάσσονται γὰρ καὶ ταῦτα τὴν ψυχᾶν ἀρμονικῶς καὶ ρυθμοῖς καὶ μέτροις ἀειδόμενα.

(Stobaeus Flor. XLIII, 129, 132, 133, 134. Reposui^a δεύτερα; codd. δεύτερον. ^b τοῖς τρόποις cum Halmio; codd. ἐν τοῖς τρόποις. ^c σπουδάσονται cum eodem; libri σπουδάζονται. ^d οἰκία καὶ στρατεύματα συντέαχται cum Spondano; codd. οἰκίαν καὶ στρατεύματα συντετάχθαι. ^e γὰρ ὁ μὲν cum Meinekio; γὰρ ἂν ὁ μὲν libri. ^f κίθαρῶδῶν; libri κίθαρῶδᾶν.)

ἠ'. Δεῖ δὲ τὸν ἀλαθινὸν ἄρχοντα μὴ μόνον ἐπιστάμονά τε καὶ δυνατὸν ἦμεν περὶ τὸ καλῶς ἄρχεν, ἀλλὰ καὶ φιλάνθρωπον· ἀποπον γὰρ ἦμεν ποιμένα μισοπρόδατον καὶ τοιοῦτον οἷον καὶ δυσμενέως ἔχεν τοῖς αὐτῷ θραμμάτεσσι. Δεῖ δ' αὐτὸν καὶ νόμιμον ἦμεν· οὕτω γὰρ ἐσειται τὴν τῷ ἄρχοντος ἐπίστασιν

et egregia, deinde utilia : convenit enim minora majoribus succedere, neque in domibus et ostiis, sed in animis civium inscriptas esse leges. Nam ne apud Lacedaemonios quidem qui optimis legibus utuntur multis litteris respublica administratur, sed honestis potius civium moribus. Proderit autem civili societati, si lex non ad unius dominatum comparata, neque ad privatam quorundam, sed ad communem utilitatem condita fuerit, ex aequo ad omnes pertiñens, poenamque ad dedecus et ignominiam, non ad rei familiaris jacturam referat. Etenim si ignominia in legibus pro poena nocenti irrogetur, honestati et probitati cives studebunt, ne legum poenam sustineant : sin autem pecunia sotes mulcentur, plerique pecunias maximi facient, praecclarum hoc peccatorum remedium esse existimantes. Optimum igitur fuerit, civitatem universam ita constitutam esse, ut nullo externo adjumento neque ad virtutem neque ad potentiam neque ad aliam quamcunque rem indigeat. Nam corporis etiam et domus et exercitus optima conditio est, quum salutis causam intra se habent, non aliunde : corpus sane validum laudatur et bene composita familia, exercitus vero nec mercenarius neque inexercitatus. Quae enim ita sunt constituta, aliis sunt longe praestantiora, immo et libera et minime serva, quae ad durandum non

multis egent, sed paucis et paratu facilibus. Ita enim qui fortis est onera, lanista vero frigus vincit. Casibus autem et calamitatibus homines exercentur, siquidem etiam viro sobrio corporisque et animi laboribus subacto quilibet cibus et potus jucundus videtur nec non stratum e foliis molle : at illi qui in deliciis et luxuria vitam degere proposuit ne magni quidem regis apparatus placitus et conveniens potest videri. Legem igitur in animis ac studiis civium inhærescere oportet : sic enim cives sua sorte contentos efficiet ac suum cuique et singulis apta distribuet. Hoc modo sol quoque per signiferum orbem invecus terrestribus omnibus animantibus generationis, alimenti vitæque suam cuique portionem tribuit, quasi legum auctoritate optima anni partium temperatione instituta. Quam obrem Jupiter quoque Nomius et Nemeius vocatur, et νομεὺς (opilio), quod ovibus pabula distribuat : et νόμιος cantus citharedoron, quoniam et illi animum componunt, decente harmonia, rhythmis et metris decantant.

XIX. Oportet autem principem sincerum non recte tantum imperare et scire et posse, sed etiam humanum esse : nam minime consentaneum fuerit pastorem oves odisse et pecoribus suis infensum esse. Quin etiam legitimus esse debet : sic enim demum principis dignitatem

ἔχων. Διὰ μὲν γὰρ τᾶς ἐπιστάμας κρίνεν ὀρθῶς δυνασεῖται, διὰ δὲ τᾶς δυνάμεις κολάζειν, διὰ δὲ τᾶς χρηστότατος τὸ εὐεργετῆν, διὰ δὲ τῶν νόμων τὸ ποτὶ τὸν λόγον πάντα ταῦτα ποιεῖν. Ἄριστος δὲ κ' εἶη ἄρχων ὁ ἀγγοτάτω τῶ νόμῳ ἃ ὦν οὗτος δὲ κ' εἶη ὁ μηδὲν αὐτῷ ἔνεκα ποιεῖων ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν, ἐπει- ὅηπερ οὐδὲ νόμος αὐτῷ ἔνεκα ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτόν.

(Stobæus Flor. XLVI, 61. Addidi ἃ ὦν quod in membranis desideratur.)

ε'. Ἐκ τοῦ περὶ μαθημάτων.

κ'. Δεῖ γὰρ ἢ μαθόντα παρ' ἄλλω ἢ αὐτὸν ἐξευ- ρόντα, ὧν ἐπιστάμων ἦσθα, ἐπιστάμωνα γενέσθαι. Ἐὖ μὲν ὦν μαθὲν παρ' ἄλλω καὶ ἀλλότριον, τὸ δ' ἐξευρῆν αὐτὸν δι' αὐτῷ καὶ ἴδιον. Ἐξευρῆν δὲ μὴ ζητοῦντα ἄπορον καὶ σπάνιον, ζητοῦντα δὲ εὐπορον καὶ βῆδιον, μὴ ἐπιστάμενον δὲ ζατὲν ἀδύνατον.

Στάσιν μὲν ἔπαυσεν, ὁμόνοιαν δὲ αὐξήσεν λογισμός εὐεργετῆς· πλεονεξία τε γὰρ οὐκ ἐντι τούτω γενομένου καὶ ἰσότητας ἐντι. Τούτω γὰρ περὶ τῶν συναλλαγμάτων διαλασσόμεθα· διὰ τούτων ὦν οἱ πένητες λαμβάνοντι παρὰ τῶν δυναμένων, οἳ τε πλούσιοι διδόντι τοῖς δεο- μένοις, πιστεύοντες ἀμφοτέροι διὰ τούτω τὸ ἴσον ἐξεῖν. Κανὼν δὲ καὶ κωλυτῆρ τῶν ἀδικούντων τὼς μὲν ἐπι- σταμένους ὀργίζεσθαι πρὶν ἀδικῆν ἔπαυσεν, πείσας ὅτι οὐ δυνασοῦνται λαθῆν ὅταν ἐπ' αὐτὸ ἔλθωντι, τὼς δὲ μὴ ἐπισταμένους ἐν αὐτῷ δηλώσας ἀδικοῦντας ἐκώλυσεν ἀδικῆσαι.

(Stobæus Flor. XLIII, 135.)

ζ'. Ἐπιστολαί.

α'.

Ἀρχύτας Διονυσίῳ ὑγιαίνειν.

Ἀπεστάλακαίμε πάντες οἱ Πλάτωνος φίλοι τοὺς περὶ Λαμίσκον τε καὶ Φωτίδαν ἀπολαφύομενοι τὸν ἄνδρα καττὰν παρ τὴν γενομένην ὁμολογίαν. Ὅρθῶς δὲ κα ποιοῖς, μίμνασκόμενος τήνας τᾶς σπουδᾶς, ἤνικα πάντας ἄμμε παρεκαλεῖς ποιτὰν Πλάτωνος ἀφίξιν, ἀξιώων προτρέπεσθαι τε αὐτόν καὶ ἀναδέχεσθαι τὰ τε ἄλλα καὶ τὰ περὶ τὴν ἀσφάλειαν μένοντί τε καὶ ἀφορ- μίωντι. Μέμνασο δὲ καὶ τῆνο, ὅτι περὶ πολλῷ ἐποιήσω τὴν ἀφίξιν αὐτῷ, καὶ ἀγάπας ἐκ τῆνω τῷ χρόνω, ὡς οὐδένα τῶν παρ τίν. Αἱ δὲ τις γέγονε τραγύτας, ἀνθρωπίξεν γρη, καποδιδόμεν ἀμῖν ἀβλαβῆ τὸν ἄνδρα. Ταῦτα γὰρ πράττων δίκαια πραξίεις καὶ ἀμῖν χαριῆ.

(Diogenes Laertius lib. III, 22.)

β'.

Ἀρχύτας Πλάτωνι ὑγιαίνειν.

Καλῶς ποιεῖς, ὅτι ἀποπέφυγας ἐκ τᾶς ἀρρώστιας. Ταῦτα γὰρ αὐτός τε ἐπέσταλας καὶ τοὶ περὶ Λαμίσκον ἀπάγγελον. Περὶ δὲ τῶν ὑπομαμάτων ἐπεμελήθη- μες, καὶ ἀνήλθομες ὡς Λευκανῶς, καὶ ἐνετύχομες τοῖς Ὀκέλλω ἐχγόνοις. Τὰ μὲν ὦν περὶ νόμω καὶ βασι-

habebit. Scientiā enim recte judicare poterit, potestate punire, benignitate beneficum se præbere, denique legum ope hæc omnia rationi convenienter facere. Optimus autem erit princeps qui quam proxime ad legum exemplum accesserit, qualis futurus est, si nihil sua, sed omnia ci- vium gratia faciat, quandoquidem et lex non ipsius sed ci- vium ergo est.

e. Ex libro de Disciplinis.

XX. Etenim necesse est te vel ab alio disciplina accepta vel tua ipsum inventione ea quæ tenes didicisse. Ab alio discere, alienum quodammodo: per se invenire, proprium hominis est. Atque invenire quidem illi qui non inquisivit difficile est et rarum, inquirenti autem proclive et facile, ignoranti denique invenire non licet.

Ratio certe inventa seditionem compescit et concordiam auget: quod ubi fit, avaritia locum non habet, viget æqualitas. Ratio est quæ contractus conciliat: hinc est quod pauperes a potentioribus accipiant et divites indi- gentibus opem ferant, utrique se ea re juris æquabilitatem obtenturos esse confidentes. Ratio denique quasi regula quædam et prohibitio injuriarum prudentes ab ira revocat priusquam injuriam faciant, si facerent, latere se non posse ratos; imprudentes autem in manifestis injuriis convictos porro delinquere vetat.

f. Epistolæ.

1.

Archytas Dionysio salutem.

Misimus omnes Platonis necessarii Lamiscum et Photi- dam, virum illum abs te recepturi, sicut inter nos conve- nerat. Recte igitur feceris, si memineris, quanto a nobis omnibus studio antea efflagitaveris Platonis ad te adven- tum, volens eum incitare ac simul cum alia in te recipere, tum manenti atque abire cupienti publicam fidem dare. Illud etiam memento, magni te ejus adventum æstimasse, eumque ex eo tempore tibi ita in amoribus fuisse, ut nemo e cæteris sodalibus fuit. Quodsi quæ rerum asperitates inciderunt, humaniter te agere convenit illumque nobis incolumem reddere. Hæc enim si facias, et justitiam coles et nobis gratificaberis.

2.

Archytas Platoni salutem.

Bene facis, quod e morbo convalescisti. Hoc enim et ipse mihi perscripseras, et Lamiscus nuntiavit. Commen- tariorum curam egimus, ad Lucanos profecti, ubi Ocelli nepotes convenimus. Ac de legibus quidem, de regno, de pietate et de universi ortu commentarios simul ipsi

λήτας καὶ δσιότατος καὶ τᾶς τῷ παντός γενέσιος αὐτοὶ
τε ἔχομεν, καὶ τὴν ἀπεστάλκαμεν· τὰ δὲ λοιπὰ οὗτοι
ἄν γε δύναται εὐρεθῆμεν· αἱ δὲ κα εὐρεθῆ, ἤξειτοι.
(Diogenes Laertius lib. VIII, 80.)

η΄.

Γνώμαι καὶ Ἀποφθέγματα τινα.

α΄ Ἀρχύτας, ἀνὴρ Ταραντίνος, τὰ Πυθαγόρου σο-
φός, ὑπὲρ παιδῶν ἀγωγῆς γράφων, ἔστω, φησὶν, ὁ
πατὴρ παράδειγμα ἀρετᾶς τοῖς παισίν.

(Philostratus vit. Apollon. Tyan. lib. VI
cap. 31 pag. 270 ed. Olear. Posui ἀρετᾶς pro
vulgata scriptura ἀρετῆς.)

β΄ Ἀρχύτας ἔλεγεν· Ὡσπερ ἔργον ἐντὶ εὐρέν
ἰθὺν ἀκάνθαν μὴ ἔχοντα, οὕτω καὶ ἀνθρωπῶν μὴ κε-
κτῆμενον τι δολερὸν καὶ ἀκανθῶδες.

(Elianus Var. Hist. lib. X, 12. Scripsi ἐντὶ εὐρέν;
codd. ἐστὶν εὐρεῖν.)

γ΄ Ἀρχύτας ἔφη, ταυτὸν εἶναι δικιτητὴν καὶ βωμόν,
ἐπ΄ ἄμφω γὰρ τὸν ἀδικούμενον καταφύγειν.

(Aristoteles Rhet. lib. III cap. II pag. 1412 a
ed. Bekker. Reposui τὸν ἀδικούμενον καταφύγειν;
codd. τὸ ἀδικούμενον καταφύγει.)

δ΄ Σπίνθαρος διηγείτο πολλάκις περὶ Ἀρχύτου
Ταραντίνου, ὅτι διὰ χρόνου τινὸς εἰς ἀγρὸν ἀφικόμενος,
ἐκ στρατείας νεωστὶ παραγεγονώς, ἦν ἐστρατεύσατο

ἡ πόλις εἰς Μεσσηνίους, οἷς εἶδε τὸν τε ἐπίτροπον
καὶ τοὺς ἄλλους οἰκέτας οὐκ εὖ τῶν περὶ τὴν γεωρι-
γίαν ἐπιμελείας πεποιημένους, ἀλλὰ μεγάλην τινὴ κε-
χρημένους ὀλιγοφρίας ὑπερβολῆ, ὀργισθεὶς τε καὶ ἀγα-
νακτῆσας οὕτως, ὡς ἂν ἐκεῖνος, εἶπεν, ὡς εἴκοι, πρὸς
τοὺς οἰκέτας, ὅτι εὐτυγῶσιν, ὅτι αὐτοῖς ὀργισται· εἰ
γὰρ μὴ τοῦτο συμβεβηκὸς ἦν, οὐκ ἂν ποτε αὐτοὺς
ἀθώους γενέσθαι, τηλικαῦτα ἡμαρτηκότας.

(Jamblichus de vit. Pythag. cap. 31 pag. 405
ed. Kiessling. Cf. Cicero Tusc. lib. IV, 36;
Valer. Maxim. lib. IV cap. 1, extern. 1; Plutarch.
de pueror. instit. cap. 14; Hieronym. Epist. IX
ad Salvinam, tom. I pag. 50 ed. Tribbeckhov.
Adde Mahnii diatr. de Aristoxeno pag. 47 seq.
ed. Lips.)

ε΄ Ἀρχύτας ὁ Ταραντίνος, πολιτικός τε καὶ φιλό-
σοφος ἀνὴρ γενόμενος, πολλοὺς ἔχων οἰκέτας, τοῖς
αὐτῶν παισίν πάνυ σφόδρα ἐτέρπετο, μετὰ τῶν οἰ-
κοτρίθων παίζων· μάστιγα δὲ ἐφίλει τέρπεσθαι αὐτοῖς
ἐν τοῖς συμποσίοις.

(Elianus Var. Hist. lib. XII, 15.)

ς΄ Ἀρχύτας τὰ τε ἄλλα ἦν σώφρων, καὶ οὖν καὶ
τὰ ἄσομα ἐφυλάττετο τῶν ὀνομάτων. Ἐπεὶ δὲ ποτε
ἐθιάζετό τι εἰπεῖν τῶν ἀπρεπῶν, οὐκ ἐξενικήθη, ἀλλ΄
ἐσιώπησε μὲν αὐτό, ἐπέγραψε δὲ κατὰ τοῦ τοίχου,
δείξας μὲν, ὅ εἰπεῖν ἐθιάζετο, οὐ μὴν βιασθεὶς εἶπεν.

(Elianus Var. Hist. lib. XIV, 19.)

habenus, simul tibi misimus : reliqua scripta nunc
certe reperiri non possunt ; si inventa fuerint, ad te per-
ferentur.

g.

Sententiæ quædam et Apophthegmata.

1. Archytas Tarentinus et Pythagoræ doctrina imbutus,
de puerorum educatione scribens, *Sit*, inquit, *pater filius
virtutis exemplar*.

2. Archytas dicebat : Quemadmodum difficile est piscem
spinas non habentem invenire, sic et hominem qui non
habeat dolosum quid et aculeatum.

3. Archytas dixit, idem esse arbitrum et aram, quoniam
ad utrumque is qui injuriam accepit confugere solet.

4. Spintharus sæpe narrabat Archytam Tarentinum,
quum post aliquod temporis intervallum a bello redux
quod Tarentini adversus Messenios gesserant, rus suum
reviseret, et villicum cum cætera familia rem rusticam non
diligenter, sed admodum negligenter curasse animadvertet,
tanta ira et indignatione concepta, quantam talis vir
concipiat, ad rerum statum accommodate dixisse, bene cum
famulis agi, quod iratus esset, alias tantorum delictorum
graves justasque poenas daturus esse.

5. Archytas Tarentinus, vir reipublicæ simul et philo-
sophiæ deditus, quum multos haberet servos, eorum filiis
valde delectabatur, cum vernulis ludens; maximo autem
inter convivia illis delectari solebat.

6. Archytas cum aliis in rebus modestus fuit, tum vero
etiam verborum obscenitatem vitabat. Quum vero ali-
quando cogeretur inhonestum aliquid dicere, non est
victus, sed tacuit id quidem, inscripsit autem in pa-
riete, monstrans, quod dicendum erat, nec tamen coactus
dixit.

7. Nullam capitaliorem pestem, quam corporis volup-
tatem, hominibus dicebat (*Archytas*) a natura datam,
cujus voluptatis avidæ libidines temere et effrenate ad
potiendum incitarentur. Hinc patriæ prodiones, hinc
rerum publicarum eversiones, hinc cum hostibus clandestina
colloquia nasci; nullum denique scelus, nullum malum
facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis
impelleret; supra vero et adulteria et omne tale flagitium
nullis aliis illecebris excitari, nisi voluptatis. Quumque
homini sive natura sive quis deus nihil mente præstabilius
dedisset, huic divino mueri ac dono nihil esse tam ini-
micum quam voluptatem. Nec enim libidine dominante
temperantiæ locum esse; neque omnino in voluptatis regno
virtutem posse consistere. Quod quo magis intelligi posset,

B. ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ.

α'. Ἐκ τοῦ περὶ τῆς μαθηματικῆς.

I. Λέγει δὲ (Ἀρχύτας ὁ Πυθαγόρειος) ἐν τῷ περὶ μαθηματικῆς εὐθύς ἐναρχόμενος τοῦ λόγου τάδε·

Καλῶς μοι δοκοῦντι (οἱ περὶ Πυθαγόραν) τὸ περὶ τὰ μαθήματα διαγνώσκειν, καὶ οὐδὲν ἄτοπον ὀρθῶς αὐτῶς περὶ ἕκαστον θεωρεῖν. Περὶ γὰρ τῆς τῶν ὄλων φύσεως καλῶς διαγνώσκειν, ἔμελλον καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος, οἷά ἐντι, ὁψεῖσθαι. Περὶ τε δὲ τῆς τῶν ἄστρον ταχυτάτος, καὶ ἐπιτολῶν, καὶ δυσίων παρέδωκαν ἅμιν διάνοσιν· καὶ περὶ γαιετρίας, καὶ ἀριθμῶν, καὶ οὐχ ἥκιστα περὶ μουσικῆς^α· ταῦτα γὰρ τὰ μαθήματα δοκοῦντι ἡμεῖς^β ἀδελφεά. Πρῶτον μὲν ὧν ἐσκέψαντο, ὅτι οὐ δυνατόν ἐντι ἡμεῖς ψόφον, μὴ γεναιθείας πλαγῆς τινων ποτὶ ἀλλήλα. Πλαγῆν δὲ ἔφαν γίνεσθαι, ὅκκα τὰ φερόμενα ἀπαντιάζονται^γ ἀλλήλοις. Συμποτητὰ^δ μὲν ἐναντίαν φορὰν φερόμενα, ἀπαντιάζοντα αὐτὰ αὐτοῖς^ε συγγαλῶν· τὰ δὲ ὁμοίως φερόμενα, μὴ ἴσῳ δὲ τάξει, περικαταλαμβάνόμενα παρὰ^ς τῶν ἐπιφερομένων, τυπτόμενα ποιῆν^ζ ψόφον. Πολλῶς μὲν δὲ αὐτῶν οὐκ ἐντι ἁμῶν τῆ φύσι οἴους

τε γινώσκεισθαι· τῶς μὲν διὰ τὰν ἀσθένειαν τῆς πλαγῆς· τῶς δὲ διὰ τὸ μᾶχος τῆς σφ' ἁμῶν ἀποστάσιος· τινὰς δὲ καὶ διὰ τὰν ὑπερβολὴν τῷ μεγέθει· οὐ γὰρ παραδύεσθαι εἰς τὰν ἀκοὴν ἁμῶν τῶς μεγάλως τῶν ψόφον, ὡσπερ οὐδὲ τὰ σύστομα τῶν τευγέων, ὅκκα πολὺ τις ἐγγέη, οὐδὲν ἐγγεῖται. Τὰ μὲν ὧν ποτιπίπτοντα ποτὶ τὰν αἰσθαν, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν πλαγῶν ταχὺ παραγίνεσθαι, καὶ ὀξεία φαίνεται, τὰ δὲ βραδέως καὶ ἀσθενέως, βαρέα δοκοῦντι ἡμεῖς. Λι γὰρ τις βράβδον λαθὼν κινεῖ ὀρθῶς καὶ ἀσθενέως, τῆ πλαγῆ βρῆν ποιασεῖ^β τὸν ψόφον· αἱ δὲ καταχῶ τε καὶ ἰσχυρῶς, ὀξύν. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τοῦτο γινώσκεις ἄν, ἀλλὰ καὶ ὅκκα ἀμέ^ι ἢ λέγωμες ἢ αἰδῶμες, χρῆζομες καὶ μέγα φεγγάζεσθαι καὶ ὀξύ, σφοδρῶ τῷ πνεύματι φεγγζόμενος. Ἐτι δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνει, ὅσπερ ἐπὶ βελῶν· τὰ μὲν ἰσχυρῶς ἀφιέμενα πρόσω φέρεται, τὰ δὲ ἀσθενέως, ἐγγύς· τοῖς γὰρ ἰσχυρῶς φερομένοις μᾶλλον ὑπακούει ὁ ἀήρ, τοῖς δὲ ἀσθενέως, ἥσσον. Τοῦτο δὲ καὶ ταῖς φωναῖς συμβήσεται· τῆ^λ μὲν ὑπὸ τῷ ἰσχυρῷ τῷ πνεύματος φερομένα^λ μεγάλα τε ἡμεῖς καὶ ὀξεία, τῆ^μ δὲ ὑπὸ ἀσθενέως, μικρά τε καὶ βαρεῖα. Ἀλλὰ μὲν καὶ τοῦτο κατείδομες ἰσχυρῶ τῷ^ν σαμῆφ^ο, ὅτι τῷ αὐτῷ φεγγζαμένῳ μέγα μὲν, πόρρωθεν κἀκούσαμε^ς· μικρὸν δὲ, οὐδὲ ἐγγύθεν. Ἄλλὰ

lingere animo jubebat tanta incitatum aliquem voluptate corporis, quanta percipi posset maxima: nemini censebat fore dubium, quin tamdiu, dum ita gauderet, nihil agitare mentem, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset. Quocirca nihil esse tam detestabile tamque pestiferum, quam voluptatem: si quidem ea, quum major esset atque longior, omne animi lumen exstingueret.

(Cicero de Senectute cap. XII.)

8. Verum ergo illud est, quod a Tarentino Archyta, ut opinor, dici solitum, nostros senes commemorare audivi ab aliis senibus auditum; si quis in cælum ascendisset naturamque mundi et pulchritudinem siderum perspexisset, insuavem illam admirationem ei fore, quæ jucundissima fuisset, si aliquem, cui narraret, habuisset.

(Cicero de Amicitia cap. XXIII.)

B. PHYSICA ET MATHEMATICA.

I. E libro de Mathematica.

I. Dicit autem (Archytas Pythagoreus) in libro de Mathematica statim initio tractatus hæcce:

Bene mihi videntur (Pythagorei) de disciplinis judicasse, ac sine ineptiis recte de unaquaque quæsisvisse. Quum enim de universi natura recte statuissent, volebant etiam qualia singula essent considerare. Astorum igitur celeritatem eorumque ortus et occasus cognitos nobis tradiderunt, itemque geometriam et numeros maximeque musicam: quippe hæ disciplinæ videntur esse cognate. Primum igitur reputarunt, non posse fieri sonitum nisi facta quorundam inter se percussione. Percussionem au-

tem fieri dixerunt, quando quæ moventur inter se occurrerent. Nam volantia quidem eodem tempore, quæ contrario motu feruntur, postquam invicem occurrerunt, a motu cessare: quæ autem similiter feruntur, sed non aequali celeritate, deprehensa ab insequentibus, percussa sonum edere. Horum quidem multos non tales esse, ut a nobis noscantur, partim propter ictus debilitatem, partim propter intervalli quo a nobis distant longinquitatem, partim etiam propter nimiam magnitudinem; non enim accidere ad aures nostras magnos sonos, quemadmodum etiam in vascula angusti oris, si quis multum infundat, nihil infunditur. Quæ igitur sensibus percipiuntur, eorum alia ictibus celeriter allabantia acuta apparent, alia tarde atque imbecille, gravia videntur esse. Si quis enim baculum sumtum moveat recta ac parum valide, ictu faciet sonitum gravem: si vero celeriter et fortiter, acutum. Neque vero solum eo modo hoc cognoscimus, sed etiam, quando nos vel loquimur vel canimus, vehementi spiritu utentes magna et acuta voce verba proferre volumus. Porro etiam idem contingit quod in jaculis, siquidem fortiter vibrata longe feruntur, invalido jactu, prope; quia fortiter vibratis magis cedit aer, parum valide, minus. Hoc vocibus quoque continget, ut quæ fortiore spiritu profertur magna et acuta sit, quæ invalido spiritu, parva et gravis. Cæterum et hoc e certo spatii signo intelleximus, nos clare sonantem eundem hominem e longinquo audivisse, submisso loquentem ne e propinquo quidem: Verum in tibiis etiam spiritus qui ex ore emittitur in propiora ab ore foramina incidens propter vim vehementem acutiorem sonum dat, in remotiora, graviorem; ut

μὰν καὶ ἐν γὰρ τοῖς αὐλοῖς τὸ ἐκ τῷ στόματος φερόμενον πνεῦμα ἐς μὲν τὰ ἐγγύς τῷ στόματι τρυπήματα ἐπιπίπτει, διὰ τὰν ἰσχυρὰν τὴν σφοδρὰν οὐκ ἔτι ἄλλο ἀφίησιν, ἐς δὲ τὰ πόρσω, βαρύτερον ὥστε δῆλον, ὅτι ἂν ταχέια κίναςις ἢ οὐκ ἔστι ποιεῖ, ἂν δὲ βραδεῖα βαρῦν τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ μὰν καὶ τοῖς βρόμβοις τοῖς ἐν ταῖς τελευταῖς κινουμένοις τὸ αὐτὸ συμβαίνει· ἀσυχᾶ μὲν κινουμένοι βαρῦν ἀφίησιν ἄλλον, ἰσχυρῶς δέ, οὐκ ἔστι. Ἀλλὰ μὰν καὶ ὁμοίως ὁ ἄκαλαμος· αἴκα τις αὐτῷ τὸ κάτω μέρος ἀποπράξας ἐμψυῆ, ἀφίησιν τινὰ βαρεῖαν φωνάν· αἱ δὲ καὶ ἐς τὸ μέσον ἢ ἀνωτάτω ὁ μέρος αὐτῷ, οὐκ ἔστι φθελγέεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ πνεῦμα διὰ μὲν τῷ μακρῷ τόπῳ ἀσθενὲς φέρεται, διὰ δὲ τῷ μόνον σφοδρῶν. Ἐἰπὸν δὲ καὶ ἄλλα περὶ τοῦ διαστημᾶτι κινήσιν εἶναι τὴν τῆς φωνῆς κίνησιν, συγκεφαλαιοῦται τὸν λόγον, ὡς ὅτι μὲν δὴ τοῖς ὁξεῖς φθόγγοι ταχέιον κινεῖνται, τοῖς δὲ βαρεῖς, βράδιον, φανερόν ἄμιν ἐκ πολλῶν γέγονεν.

(Porphyrus Comment. ad Ptolemæi Harmonica in Jo. Wallisii Opp. Mathem. Oxonii 1699 editis vol. III pag. 236-238. Emendavi : ^a μουσικῆς; codd. μουσικῆς. ^b ἤμεν; codd. εἶμεν. ^c ἀπαντιάζωνται; codd. ἀπαντιάζοντα. ^d συμποσητά; codd. συμπετητά. ^e αὐτοῖς; codd. αὐτοῖς. ^f παρὰ; codices περὶ. ^g ποιῆν; codd. ποιῆν. ^h ποιασεῖ; codd. ποιήσει. ⁱ γνοίημεν ἂν ἄλλα καὶ ὅκα ἄμεν; libri γνοίημεν ἄλλα καὶ ὅκα ἄμεν. ^k τᾶ μὲν; codd. τὰ μὲν. ^l φερόμενα; libri φερόμενα. ^m τᾶ δὲ; codd. τὰ δὲ. ⁿ τόπω; libri τόπω. ^o σαμῆς; codices σαμῆς. ^p κίναςις; libri κίνησις. ^q ὁμοίως ὁ κάλαμος; codices ὅτου ἂν κάλαμος. ^r τινὰ βαρεῖαν φωνάν; codd. ἡσυχᾶ μὲν φωνάν vel τινὰ ἄμιν φωνάν. ^s ἐς τὸ μέσον ἢ ἀνωτάτω μέρος αὐτῷ; libri ἐς τὸ ἡμισυ ἢ ἀπόστον μέρος αὐτῷ. ^t τοῖς; libri τοῖ. ^u τοῖ δὲ; libri οἱ δὲ. Ceterum prima hujus fragmenti verba in hunc modum scripta exhibet Nicomachus Arithm. lib. I cap. 3 p. 70 ed. Ast.

Ἀρχύτας ὁ Ταραντίνος ἀρχόμενος τοῦ ἀρμονικοῦ τὸ αὐτὸ οὕτω πως λέγει· Καλῶς μοι δοκοῦντι τὸ περὶ τὰ μαθήματα διαγνώμενα, καὶ οὐδὲν ἄτοπον αὐτοῖς ὀρθῶς, οἷά ἐντι, περὶ ἐκάστῳ φρονέειν· περὶ γὰρ τῆς τῶν ὄλων φύσεως καλῶς διαγνόντες ἐμελλον καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος, οἷά ἐντι, Καλῶς ὀφείσθαι. Περὶ δὲ δὴ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρικῆς καὶ σφαιρικῆς παρέδωκαν ἄμιν σαφῆ διαγνώσιν, οὐκ ἦμισα δὲ καὶ περὶ μουσικῆς. Ταῦτα γὰρ τὰ μαθήματα δοκοῦντι ἔμμεναι ἀδελφεά. Τὰ τῷ ὄντος πρώτιστα δύο εἶδεα τὰν ἀναστροφῶν ἔχει.)

β'. Ἐκ τῶν διατριβῶν.

II. Καὶ δοκεῖ ἂν λογιστικὰ ποτὶ τὰν ἄλλαν σοφίαν τὰν μὲν ἄλλαν τεχνῶν καὶ πολλὰ διαφέρειν, ἀτὰρ καὶ τῆς γεωμετρικῆς ἐναργεστερῶς ὁ πραγματεύεσθαι ἂν ὀθει· καθ' ἃ ἐκλείπει γὰρ ἂν γεωμετρία, τὰς ἀποδείξεις ἂν λογιστικὰ ἐπιτελεῖ. Καὶ ἐμοῦ ἐντι εἰδῶν τε ἂν πραγματεία, καὶ τῶν περὶ τὰ εἶδεα ^b.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. I pag. 4 ed. Gaisford. Emendavi : ^a ἐναργεστερῶς; codd. ἐναργεστερῶ. ^b καὶ ἐμοῦ ἐντι εἰδῶν τε ἂν πραγματεία καὶ τῶν περὶ τὰ εἶδεα; codd. καὶ ἐμοῦ ἐντι εἰδῶν τε ἂν πραγματεία, καὶ τὰ περὶ τοῖς εἰδῶσιν.)

γ'. Ἐκ τοῦ περὶ νοῦ καὶ αἰσθήσεως.

III. Αἰσθασίς μὲν ἐν σώματι γίνεται, νόος δ' ἐν ψυχῇ. Τὸ μὲν γὰρ ἀρχὰ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχει, τὸ δὲ τῶν νοητῶν. Πλάθεος γὰρ μέτρον ἀριθμὸς, μέγεθος δὲ πῶς, ῥοπᾶς δὲ καὶ στάθμας ζυγόν, ὀρθότατος δὲ καὶ εὐθύτατος κανὼν καὶ στάθμα ὀρθὰ γωνία. Οὕτως δὲ καὶ τῶν μὲν σωμάτων αἰσθασίς μέτρον, τῶν δὲ νοητῶν νόος ἀρχὰ καὶ μέτρον ἐντι. Καὶ ὁ μὲν νόος ἀρχὰ νοητῶν τε καὶ φύσις ἂν πρώτων ἂν δὲ αἰσθασίς αἰσθητῶν καὶ φύσις δευτέρων ^b. Ὁ μὲν γὰρ ἄμιν ἐντι ἀρχὰ τῆς ψυχῆς, ἂν δὲ τῷ σώματι. Καὶ ὁ μὲν

manifestum sit, celeri motu acutum, tardo gravem sonum edi. Sed et rhombis qui in mysteriis moventur idem accidit : quippe leniter moti gravem reddunt sonum, fortiter acutum. Quin etiam similiter calamus : si quis obstructa infima parte eum inflaverit, gravem sonum edet : si vero media aut summa parte, acute sonabit. Namque idem spiritus per longius loci intervallum amissa vi penetrat, per brevius spatium retenta vehementia pervadit. Sed alia quoque in eam sententiam locutus, ut vocem per intervalla moveri diceret, facta disputationis summa ait, acutos sonos celerius moveri, graves tardius, e multis rebus nos intelligere.

2. E disputationibus.

II. Ac videtur arithmetica reliquæ scientiæ comparata cum aliis artibus multo antecellere, tum vero etiam pla-

nus ac diligentius quam geometria ea quæ vult pertractare : ubi enim deficit geometria, ibi probationes arithmetica absolvit. Quin etiam simul formarum eorumque quæ formis conveniunt pervestigatio est.

3. Ex libro De mente et sensu.

III. Sensus quidem in corpore reperitur, mens autem in anima. Nam ut ille eorum quæ sub sensus cadunt principium est : ita hæc eorum quæ sub intellectum. Etenim multitudinis mensura numerus habetur, longitudinis autem pes, ponderis vero et amussis trutina, porrectionis denique et rectitudinis regula et norma rectus angulus. Sic etiam corporum quidem mensura sensus est, rerum autem intelligendarum mens principium ac mensura. Et mens quidem intelligibilium suæque natura primarum rerum principium est, sensus vero sensibilium.

νόος τῶν τιμωτάτων ἐντὶ κριτάς, ἃ δ' αἰσθασίς τῶν χρησιμωτάτων. Ἄ μὲν γὰρ αἰσθασίς τῷ σώματος ἐνεκεν συνίσταται καὶ τὰς ἐς τοῦτο λειτουργίας, ὃ δὲ νόος καὶ τὰς ἐς ταῦτα πολυπραθομοσύνας. Καὶ ὁ μὲν νόος ἐντὶ ἀρχῆ τῆς ἐπιστάμας, ἃ δ' αἰσθασίς τῆς δόξας· ἃ μὲν γὰρ ἔχει τὴν ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐνέργειαν, ὃ δὲ τὴν ἐκ τῶν νοητῶν. Τυγχάνοντι δὲ τὰ μὲν αἰσθητὰ τῶν πραγμάτων κινάσιος μεταλαμβάνοντα κοινὰ ἔόντα, τὰ δὲ νοητὰ στάσιος καὶ ἰδιότατος. Παραπλασίως δὲ καὶ ἃ αἰσθασίς καὶ ὁ νόος ἔχοντι. Ἄ μὲν γὰρ αἰσθασίς τῷ αἰσθητῷ, τὸ δ' αἰσθητὸν καὶ κινεῖται καὶ μεταβάλλει καὶ οὐδέποτε ἐν ταυτῷ ἀτρεμεῖ· οὗ καὶ μᾶλλον καὶ ἤττον καὶ βέλτιον καὶ χεῖρον γίνεται ὄρῃν· ὃ δὲ νόος τῷ νοητῷ, τὸ δὲ νοητὸν ἀκίνατον ἐξ οὐσίας· διὸ οὔτε μᾶλλον, οὔτε ἤττον, οὔτε βέλτιον, οὔτε χεῖρόν ἐστι νοεῖν τὸ νοητόν. Καὶ καθάπερ νόος τὸ πρᾶτον βλέπει καὶ τὸ παράδειγμα, οὕτως ἃ αἰσθασίς τὴν εἰκόνα καὶ τὸ δεύτερον. Ὁ μὲν γὰρ νόος οὐκ ἀνθρωπινῶ ἀπλῶς, ἃ δ' αἰσθασίς ἀπλῶς τὴν τῷ ἄλιω σφαῖραν ἢ τὰς χειροτεχνῶν ἐργασίας βλέπει^c. Ἔτι μὲν νόος ἀμερῆς καὶ ἀδιαιρέτος, καθάπερ μονὰς καὶ στιγμῆ· παραπλασίως δὲ καὶ τὸ νοητόν. Τὸ γὰρ εἶδος οὔτε πέρας σώματός ἐστι οὔτε ὄρος, ἀλλὰ μόνον τύπωσις τῷ ὄντος, ἧ ὄν ἐστι, ἃ δ' αἰσθασίς μεριστὰ καὶ διαιρετὰ. Τῶν γὰρ ὄντων ἐντὶ τὰ μὲν αἰσθητὰ, τὰ δὲ δοξαστά, τὰ δὲ ἐπιστατά, τὰ δὲ νοητὰ. Καὶ τὰ μὲν σώματα, ὧν ἐντὶ τις ἀντιτυπία, αἰσθητὰ· δο-

ξαστὰ δὲ τὰ μετέχοντα τῶν εἰδῶν ὡς αἱ εἰκόνας, οἷον ὁ τις ἀνθρωπος τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ τι τρίγωνον τῷ τριγώνῳ· ἐπιστατὰ δὲ τὰ τοῖς εἰδεσι συμβεβακότα ἐξ ἀνάγκης, ὡς ἐν γεμετρίας τὰ τοῖς σχήμασι· νοητὰ δὲ αὐτὰ τὰ εἶδεα, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστατῶν· οἷον αὐτός ὁ κύκλος, καὶ τρίγωνον, καὶ σφαῖρα. Τυγχάνοντι δὲ καὶ ἐν αἰμῖν αὐτοῖς κατὰ ψυχᾶν γνώσεις τέτταρες, νόος, ἐπιστάμα, δόξα, αἰσθασίς· ὧν αἱ μὲν δύο τῷ λόγῳ ἀρχαὶ ἐντι, οἷον νόος καὶ αἰσθασίς, τὰ δὲ δύο τέλη οἷον ἐπιστάμα καὶ δόξα. Τὸ δὲ ὁμοίον αἰετῷ ὁμοίῳ γνωστικόν, ὅθεν φανερόν ἐστι ὁ μὲν νόος ἐν αἰμῖν τῶν νοητῶν γνωστικὸς, ἃ δ' ἐπιστάμα τῶν ἐπιστατῶν, ἃ δὲ δόξα τῶν δοξαστῶν, ἃ δ' αἰσθασίς τῶν αἰσθητῶν. Διόπερ ὧν δεῖ μεταβαίνειν ἀπὸ μὲν τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ δοξαστὰ τὴν ὑπόνοιαν, ἀπὸ δὲ τῶν δοξαστῶν ἐπὶ τὰ ἐπιστατά, καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ νοητὰ· ταῦτα δὲ σύμφωνα ποιητέα θεωροῦντα^a δι' αὐτῶν ἀλάθειαν. Διωρισμένως δὲ τούτων τὰ νοητὰ^b δεῖ νοῆσαι, καθάπερ γραμμᾶν δίχα τετραμμένην καὶ ἴσα πάλιν ἐκατέρων τμήματα τετραμμένα ἔχουσιν^c ἂνὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οὕτω διηρήσθω κατὰ τὸν αὐτὸν ποττὸ ὄρατόν, καὶ πάλιν ἐκάτερον οὕτω διωρίσθω, ὥστε^e διαφέρειν σαφηνείᾳ τε καὶ ἀσαφείᾳ ποτ' ἄλλαλα. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον τῷ μὲν δὴ αἰσθητῷ τὸ μὲν ἄτερον τμήμα ἐντι, τὰ τε εἰδῶλα τὰ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐν τοῖς κατόπτροις, τὸ δ' ἄτερον^b μέρος, ὧν αὐτὰ αἱ^f εἰκόνας, φυτὰ καὶ ζῷα· τῷ δὲ νοητῷ τὸ μὲν ἀνάλογον

et sua natura secundarum. Namque ut illa nobis animæ principium est, ita hic corporis. Porro mens de præstantissimis rebus iudicat, sensus de utilissimis. Quippe quomodo sensus corporis causa atque ad illud iuvandum procreatus est : sic mens ad has res prudenter considerandas adhibetur. Præterea mens scientiæ principium est, sensus opinionis : siquidem haud aliter hic sub sensus cadentium habet perfunctionem atque illa intelligibilium. Jam vero sensibilia moventur et communia sunt, intelligibilia consistunt ac singularia apparent. Similiter sensus quoque ac mens se habent. Etenim sensus quidem ad id quod sentire potest refertur; hoc autem et movetur et mutatur, neque unquam quiescit, ideoque forte tum magis ac minus, tum melius ac deterius sentitur : mens vero ad id quod intelligi potest refertur, hoc autem naturæ suæ convenienter motu caret, ideoque nec magis nec minus, neque melius neque deterius intelligitur. Jam quemadmodum mens primum et exemplum conspicit, sic sensus simulacrum et secundum. Nimirum ut mens non simpliciter hominem considerat : ita simpliciter sensus solis orbem vel artificum opera. Accedit quod mens quidem unitatis et puncti instar individua et indiscreta est : simuliter omnis res intelligibilis. Forma enim neque finis neque terminus corporis est, sed tantum figuratio rei, quantum res est : at sensus dividi ac separari potest. Nempe eorum quæ sunt alia sensu, alia opinione, alia scientia, alia

denique intellectu comprehenduntur. Et corpora quidem quæ resistunt sensu comprehenduntur; opinione autem quæ formas habent, ut imagines, velut homo quidam hominis, et triangulum quoddam trianguli; scientiâ vero quæ necessario formis eveniunt, ut in geometria figuris; intellectu denique cum ipsæ formæ, tum doctrinarum principia, ut ipse circulus, ipsum triangulum, ipsa sphaera. Jam in anima quoque nostra quattuor cernuntur cognoscendi facultates, mens, scientia, opinio, sensus; e quibus duo rationis principia sunt, mens ac sensus, duo fines, scientia et opinio. Quum porro simile semper a simili cognoscatur, efficitur ut mens nostra quæ sub intellectum cadunt cognoscat, scientia quæ sub scientiam, opinio quæ sub opinionem, sensus quæ sub sensum. Quamobrem transeundum est a sensibilibus ad opinabilia, ab opinabilibus ad ea quæ sub scientiam cadunt atque ab his ad intelligibilia : hæc autem apte infer se conjungenda sunt per ea veritatem spectanti. Ex his intelligibilia detinente cogitari oportet, tanquam lineam bifariam divisam et æqualia rursus utriusque partis segmenta pro pari portione habentem : atque ita dispersita sit linea pro portione oculis conspicua, rursusque utraque pars sic distincta sit, ut perspicuitate et obscuritate inter se differant. Eodem modo sensibilium alterum segmentum continet simulacra in aquis et speculis repercussa, alterum plantas et animalia, quorum sunt istæ imagines : intelligibilium vero

ἔχον ὡς αἱ εἰκόνες τὰ περὶ μαθημάτων γένεά ἐντι ¹. Οἱ γὰρ περὶ γεωμετρίαν ^m, ὑποθέμενοι τὸ τε περισσὸν καὶ τὸ ἄρτιον καὶ σχήματα καὶ γωνιῶν τρισσὰ εἶδη, ἐκ τούτων πραγματεύονται τὰ λοιπὰ· τὰ δὲ πράγματα εἶντι ὡς εἰδότες, λόγον τε οὐκ ἔχοντι διδόμεν οὐδ' αὐτοῖς ² οὐτ' ἄλλοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν αἰσθατοῖς, ὡς εἰκός, χρῶνται, ζητοῦντι δὲ οὐ ταῦτα, οὐδὲ τούτων ἕνεκα ποιεῦντι τῶς λόγους, ἀλλὰ τὰς διαμέτρους χάριν καὶ αὐτῶ τετραγώνου. Τὸ δευτέρον τμημά ἐντι τῷ νοατῶ, περὶ δ' αἰ ^o διαλεκτικὰ κατασχολεῖται ^p. Αὐτὰ ^q γὰρ τῆ ὄντι οὐ τὰς ὑποθέσεις ^r, ἀλλ' ἀρχάς τε καὶ ἐπιβάσεις ποιεῖται, μέχρι ἂν ἐπ' ἀνυπόθετον ^s τῷ παντός ἀρχάν ἔλθῃ, καὶ πάλιν αὐτὰς ἐχομένα καταβῆ ^t ἐπὶ τὰν τελευτάν, οὐδενὶ προσχρωμένα ^u αἰσθατῶ, ἀλλ' εἶδεν αὐτοῖς δι' αὐτῶν. Ἐπὶ δὲ τέτταρσι ^v τούτοις τμήμασι καλῶς ἔχει διανεμέν καὶ τὰ πάθος τὰς ψυχῶς, καὶ καλέσαι νόσασιν μὲν τὸ ^w ἐπὶ τῷ ἀκροτάτῳ, διάνοιαν δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ πίστιν, εἰκασίαν δὲ ἐπὶ τῷ τετάρτῳ.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 40 pag. 317 seq. ed. Gaisford. usque ad verba ἄ δὲ δόξα τῶν δοξαστῶν, ἄ δὲ αἰσθασίαι τῶν αἰσθατῶν. Reliqua servavit Jamblichus in Villosioni Anecdotis Græcis tom. II pag. 199. Congruit autem hic locus cum iis quæ leguntur apud Platonem de Republ. lib. VI p. 510 seq. Emendavi : ^a φύσι πρῶτων; codd. φύσει πρῶτον vel πρῶτων. ^b φύσι δευτέρων; libri φύσει δευτέρων. ^c τὰς χειροτεχνῶν ἐργασίας βλέπει; codd. τὰς χειροτεχνῶτων. ^d ποιητέα θεωροῦντα; cod. ποιητά, θεωρούμενα. ^e τούτων τὰ νοατὰ; cod. τούτων τὰ μὲν ταῦτα. ^f ἔχουσιν; deest in cod. ^g κατὰ; cod. καὶ. ^h ὅστε διαφέρεν σαφηνεῖα τε καὶ ἀσαφεία ποτ' ἄλλα; cod. καὶ διαφέρεν σαφηνεῖα τε καὶ

ἀσαφεία ποτ' ἄλλα. ⁱ ἄτερον, cod. ἕτερον. ^k αὐταῖ αἱ; cod. ταῦτ'. ^l γένεά ἐντι; cod. γένη ἐντι. ^m γεωμετρίαν; cod. γεωμετρίαν. ⁿ οὐθ' αὐτοῖς; cod. οὐτ' αὐτοῖς. ^o ἀ διαλεκτικὰ; cod. διαλεκτικὰ. ^p κατασχολεῖται; cod. κατασχολῆται. ^q αὐτα; cod. αὐτά. ^r τῶ ὄντι οὐ τὰς ὑποθέσεις, ἀλλ' ἀρχάς τε καὶ ἐπιβάσεις ποιεῖται; cod. τῶ ὄντι τὰς ὑποθέσεις, ἀλλ' ὑποθέσεις, ἀλλ' ἀρχάς τε καὶ ἐπιβάσεις ποιεῖται. ^s μέχρι ἂν ἐπ' ἀνυπόθετον τῷ παντός ἀρχάν ἔλθῃ; cod. μέχρι τῷ ἀνυπόθετῷ ἐπὶ παντός ἀρχάν ἔλθῃ. ^t καὶ πάλιν αὐτὰς ἐχομένα καταβῆ; cod. καὶ πάλιν ἐχομένα καταβῆ. ^u οὐδενὶ προσχρωμένα; cod. οὐδενὶ προσχρώμενα. ^v τέτταρσι; cod. τέταρσι. ^w καὶ καλέσαι νόσασιν μὲν τὸ ἐπὶ τῷ ἀκροτάτῳ; cod. καὶ καλέσαι τὸ νοάσμεν ἐπὶ τῷ ἀκροτάτῳ.)

δ'. Ἐκ τοῦ περὶ ἀρχῶν.

IV. Ἀνάγκη καὶ δύο ἀρχάς ἤμεν τῶν ὄντων, μίαν μὲν, τὰν συστοιχείαν ἔχουσαν τῶν τεταγμένων καὶ ὀριστῶν, ἕτεραν δὲ τὰν συστοιχείαν ἔχουσαν τῶν ἀτάκτων καὶ ἀόριστων. Καὶ τὰν μὲν ῥητῶν καὶ λόγον ἔχουσαν καὶ τὰ ἔόντα ὁμοίως συνέχεν, καὶ τὰ μὴ ἔόντα ὀρίζεν καὶ συντάσεν ^a. Πλατιάζουσαν γὰρ αἰετοῖς γινομένης εὐλόγως καὶ εὐρῆθως ἀνάγειν ταῦτα, καὶ τὸ καθ' ὅλου ὡσίας τε καὶ εἰδὸς μεταδιδόμεν. Τὰν δ' ἄλογον καὶ ἀῤῥητον καὶ τὰ συντεταγμένα λυμαίνεσθαι, καὶ τὰ ἐς γένεσίν τε καὶ ὡσίαν παραγινομένα διαλύεν· πλατιάζουσαν γὰρ αἰετοῖς πράγμασιν ἕξομοιοῦν αὐταυτὰ ^b. Ἄλλ' ἐπειπερ ἀρχαὶ δύο κατὰ γένος ἀντιδικαρούμεναι τῶν πραγμάτων ^c τυγχάνοντι, τῶ τὰν μὲν ἤμεν ἀγαθοποιόν, τὰν δ' ἤμεν κακοποιόν, ἀνάγκη καὶ δύο λόγους ἤμεν, τὸν μὲν ἕνα τὰς ἀγαθοποιῶ φύσιος, τὸν δ' ἕνα τὰς κακοποιῶ. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ

segmentum parti imaginum plenæ respondens disciplinarum genera repræsentat. Etenim geometræ postquam numeros impares et pares et figuras angulorumque triplicem speciem posuerunt, his convenienter reliqua pertractant : ipsas autem res prætermittunt quasi scientes, carumque neque sibi neque aliis rationem reddere possunt, sed rebus quæ sub sensu cadunt, ut par est, utuntur neque has perscrutantur, neque propter eas multa verba faciunt, sed de diametro et ipso quadrato disserunt. Alterum segmentum est intelligibilem, circa quæ dialectica versatur. Hæc enim revera non argumenta, sed principia et fundamenta penit, donec ad universi principium non positum perveniat, atque illi rursus ad hærens ad finem descendat, nulla re quæ subjecta sensibus est, sed ipsis per se rerum formis utens. Per hæc quatuor segmenta decet etiam animi affectiones dispertire, atque appellare summæ partis affectionem intelligentiam, secundæ cogitationem, tertiæ fidem, quartæ imaginationem.

4. E libro de Principiis.

IV. Duo etiam necesse est rerum esse principia, alterum seriem ordinatorum et finitorum, alterum inordinatorum et infinitorum complectens : et illud quidem effabile ac rationis particeps tum ea quæ sunt continere, tum quæ non sunt definire et componere, semperque rebus adjunctum rationi ac numero convenienter eas producere universonque naturam ac speciem largiri : hoc vero ratione carens et ineffabile tum composita corrumpere, tum nascentia dissolvere perpetuoque rebus adhærens ipsas sibi assimilare. Sed quoniam generatim duo contrariarum rerum principia sunt, quod alterum boni sit, alterum mali causa : duæ quoque rationes, altera beneficæ, altera maleficæ naturæ requiruntur. Quapropter tam artis quam naturæ opera hæc duo primum nanciscuntur, formam et substantiam. Ex his forma facit, ut certum quid res sit : substantia subjecta formam accipit. Atqui nec

τέγνα καὶ τὰ φύσι^a γινόμενα δύο τούτων πρῶτον με-
τείληφεν, τὰς τε μορφῶν καὶ τὰς ὁσίας. Καὶ ἃ μὲν
μορφῶν ἐντι αἰτία τῶν τότε τι ἦμεν· ἃ δ' ὁσίας τὸ ὑπο-
κείμενον, παραδεχόμενον τὰν μορφῶν. Οὕτε δὲ τῶν
ὁσίων ὅλον τέ ἐντι μορφῶν μετῆμεν αὐτῶν ἐξ αὐτῶν, οὕτε
μὲν τὰν μορφῶν γενέσθαι περὶ τὰν ὁσίων, ἀλλ' ἀναγ-
καῖον ἐτέραν τινὰ ἦμεν αἰτίαν, τὰν κινάσοισαν τὰν
ἐστῶν τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰν μορφῶν. Ταύταν δὲ
τὰν πράταν τῶν δυνάμι^e καὶ καθυπερτάταν ἦμεν τὰν
ἀλλῶν· ὀνομάζεσθαι δ' αὐτὰν ποῦθῃκει θεόν· ὥστε τρεῖς
ἀρχὰς ἦμεν ἤδη, τὸν τε θεόν, καὶ τὰν ἐστῶν τῶν πρα-
γμάτων, καὶ τὰν μορφῶν. Καὶ τὸν μὲν θεὸν τεχνίταν
καὶ τὸν κινέοντα, τὰν δ' ἐστῶν τὰν ὕλαν καὶ τὸ κινεόμε-
νον, τὰν δὲ μορφῶν τὰν τέγναν ποῦθ' ἂν κινέεται^f ὑπὸ
τῶν κινέοντος ἃ ἐστῶν. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ κινεόμενον ἐναν-
τίας ἑαυτῶν δυνάμιας ἴσχει τὰς τῶν ἀπλῶν σωμάτων,
τὰ δ' ἐναντία συναρμογῆς τινας δεῖται καὶ ἐνώσιος,
ἀνάγκη ἀριθμῶν δυνάμιας καὶ ἀναλογίας καὶ τὰ ἐν
ἀριθμοῖς καὶ γεμετρικοῖς^g δεικνύμενα παραλαμβάνειν,
ἃ καὶ συναρμόσαι καὶ ἐνώσαι τὰ ἐναντιώτατα^h δυνα-
σεῖται τὰν ἐστῶν τῶν πραγμάτων ποττὰν μορφῶν. Καθ'
αὐτὰν μὲν γὰρ ἔσσα ἃ ἐστῶν ἀμορρῶς ἐντι, κιναιθεῖσα
δὲ ποτὶ τὰν μορφῶν ἐμμόρρως γίνεται καὶ λόγον ἔχοισα
τὸν τὰς συντάξιος. Ὅμοιως δὲ εἴ τι κινέεταιⁱ τὸ κιν-
εόμενον ἐντι καὶ τὸ πράτως κινέον· ὥστε ἀνάγκη τρεῖς
ἦμεν τὰς ἀρχὰς, τὰν τε ἐστῶν τῶν πραγμάτων, καὶ
τὰν μορφῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν κιναιτικὸν καὶ ἀόρατον τῶν
δυνάμι. Τὸ δὲ τοιοῦτον οὐ νόον μόνον ἦμεν δεῖ, ἀλλὰ
καὶ νόω τι κρέσσον· νόω δὲ κρέσσον ἐντι, ὅπερ ὀνομά-
ζομεν θεόν, φανερώς. Ὅ μὲν ὢν τῶν ἴσω λόγος περὶ
τῶν βητῶν καὶ λόγον ἔχοισαν φύσιν ἐντι· ὃ δὲ τῶν ἀνίσω
περὶ τὰν ἄλογον καὶ ἀβήρητον· αὐτὰ δ' ἐντι ἃ ἐστῶν,

καὶ διὰ τοῦτο γένεσις καὶ φθορὰ γίνεται περὶ ταύταν,
καὶ οὐκ ἄνευ ταύτας.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 35 pag. 278 seqq.
ed. Gaisf. Emendavi : ^a συντάσσειν; codd. συντάσ-
σειν. ^b αὐταυτα cum Gaisfordio; codd. αὐ ταυτα.
^c τῶν πραγμάτων; codd. τὰ πράγματα. ^d φύσι; codd.
φύσει. ^e δυνάμι; libri δυνάμει. ^f ποῦθ' ἂν κινέεται cum
Kœnio ad Greg. Corinth. pag. 194; codd. καὶ
πόθεν κινέεται. ^g γεμετρικοῖς δεικνύμενα παραλαμβά-
νειν; codd. γεωμέτροις δεικνύμενα παραλαμβάνει vel
παραλαμβάνειν. ^h ἃ καὶ συναρμόσαι καὶ ἐνώσαι τὰ
ἐναντιώτατα δυνασεῖται τὰν ἐστῶν τῶν πραγμάτων
ποττὰν μορφῶν cum Kœnio ad Greg. Corinth.
p. 277; codd. ἃ καὶ συναρμόσαι ἐνώσαι τῶν δυνάμι
ἐν τὰ ἐστῶν τῶν πραγμάτων ποττὰν μορφῶν. ⁱ ὁμοίως
δὲ εἴ τι κινέεται τὸ κινεόμενον ἐντι καὶ τὸ πράτως κιν-
εόν; codd. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ δυσκινέεται τὸ κινεόμε-
νον ἐστι τὸ πράτως κινέον.)

V. Ἄρχῃ τὰς τῶν ἐόντων γνώσιος τὰ αὐτόθεν φαι-
νόμενα. Τῶν δ' αὐτόθεν φαινομένων τὰ μὲν ἐντι
νοατά, τὰ δ' αἰσθατά· νοατά μὲν τὰ ἀκίνητα, αἰσθατά
δὲ τὰ κινεόμενα. Κριτήριον δὲ τῶν μὲν νοατῶν ὁ κό-
σμος, τῶν δ' αἰσθατῶν ἡ αἰσθασις. Τῶν δὲ μὴ αὐ-
τόθεν φαινομένων τὰ μὲν ἐντι ἐπιστατά, τὰ δὲ δοξαστά·
ἐπιστατά μὲν τὰ ἀκίνητα, δοξαστά δὲ τὰ κινεόμενα.
Δεῖ δὲ ταῦτα τρία νοῶσαι, τὸ τε κρῖνον καὶ τὸ κρινόμε-
νον καὶ ποῦθ' ὅπερ κρινεται· καὶ τὸ μὲν κρῖνον ἦμεν
τὸν νόον καὶ τὰν αἰσθασιον· τὸ δὲ κρινόμενον τὸν λόγον,
ποῦθ' ὅπερ δὲ κρινεται τὸ αὐτόθεν φαινομένων· τούτου
δὲ τὸ μὲν νοατῶν, τὸ δὲ αἰσθατῶν. Ἐπικρίνει δὲ ὁ
νόος τὸν λόγον, ὅκα μὲν ποτὶ τὸ νοατῶν ἐπιβάλλων,
ὅκα δὲ ποτὶ τὸ αἰσθατῶν. Ὅκα μὲν γὰρ περὶ νοατῶν

substantia per se potest formam accipere, nec illa hanc
vestire, sed major alia flagiturat causa, quæ rerum substan-
tiam ad formam perducit, eademque prima ac poten-
tissima sit : quam quidem vocari convenit Deum. Hæque
tria jam sunt principia, Deus, rerum substantia et forma :
Deus quidem opifex et motor, substantia autem materia
et mota, forma denique ars, ad quam a motore substan-
tia perducitur. Jam quia quod movetur contrarias in se
habet corporum simplicium vires, contraria autem com-
pagem quandam et copulam desiderant : numerorum
vires ac proportiones et arithmeticas geometricasque de-
monstrationes oportet assumere, quæ res maxime contra-
rias substantiam cum forma conjungere et copulare pos-
sint. Nam per se quidem substantia informis est, formæ
autem admota figuratur et compositionis rationem accipit.
Si quid autem movetur, pariter motum atque id quod
primum movet exstare oportet. Quocirca tria sunt po-
nenda principia, rerum substantia, forma, quodque per
se movet ac vi oculis inaccessa valet. Tale quid autem
non tantum mentem esse, sed etiam menti præstare oportet :

tet : menti autem manifesto præstat, quem Deum vocamus.
Quamobrem æqualis quidem ratio ad effabilem et
rationis participem naturam, inæqualis autem ad rationis
expertem et ineffabilem pertinet : ea vero substantia est,
ideoque in hac, non sine hac ortus et interitus cernuntur.

V. Rerum cognitionis principium ab iis quæ cernuntur
sumitur. Ea vero partim intellectu partim sensu perci-
piuntur, illo immobilia, hoc mobilia : quorum priora
mundo, posteriora sensu judicantur. Quæ autem non
cernuntur, partim scientia partim opinione comprehendun-
tur, illa immobilia, hæc mobilia. Tria autem hæc flagi-
tantur, quod judicet, quod judicetur et ad quod judicetur :
quorum primum est mens ac sensus, alterum vero ratio,
tertium denique id quod cernitur : id quod partim intel-
lectu, partim sensu percipitur. Judicat porro rationem
mens, nunc intelligibilibus, nunc sensibilibus inhærens.
Quando enim ratio de intelligibilibus quaerit, ad hæc in-
tenditur mens ; quando de sensibilibus, ad illa advertitur.
Idecirco cum fictæ figurarum et numerorum descriptiones
in geometria sunt, tum quæstiones de causis factorum et

μαστεύηται ὁ λόγος, ποτὶ τὸ νοατὸν ποτιβάλλει, ὅκα δὲ περὶ αἰσθητῶν, ποτὶ τὸ αἰσθητόν. Καὶ δι' αὐτὸ ψευδογραφίαι ἐν γαμετρίᾳ κατὰ σχήματα καὶ ἀριθμοὺς ἐμφαίνονται, αἰτιολογίαι δὲ καὶ εἰκοτολογίαι ἐν φυσιο-
 λογίᾳ καὶ πολιτικῇ κατὰ γένεσιν καὶ πράξεις. Τὸ μὲν γὰρ ὅτι ἐν διπλόῳ λόγῳ ἀρμονία τυγχάνει, ποτὶ τὸ νοατὸν ποτιβάλλον ὁ λόγος γινώσκει· τὸ δ' ὅτι συμφωνεῖ ὁ διπλὸς λόγος, διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐπιμαρτυρεῖται. Καὶ τῶν μηχανικῶν δὲ τοὶ λόγοι ποτὰ νοατὰ ποτιβάλλονται σχήματα καὶ ἀριθμῶς καὶ ἀναλογίας, τὰ δὲ ἀποτελέσματα ποτὶ τὰ αἰσθητά· μεθ' ὧν γὰρ ταῦτα θεωρεῖται καὶ κινῆσις. Καθόλου δὲ ἀμάχανον γινώμεν τὸ διὰ τί ἐν ἑκάστῳ, μὴ προσειδότας τὸ τί ἐντι ἑκάστον. Κρίνεται δὲ τὸ μὲν τί ἐντι ἑκάστον τῶν ἐόντων τῇ νόμῳ· τὸ δὲ διὰ τί^a ἐντι, ἢ ὅτι οὕτως ἔχει, λόγῳ καὶ αἰσθᾶσι^b· λόγῳ μὲν, ὅκα δεῖξιν τινας σαμάνωμεν διὰ συλλογισμῶν, ὑπάρχοντος ἕξ ἀνάγκης, αἰσθᾶσι δὲ, ὅκα ἐπιμαρτυρώμεθα τὸν λόγον διὰ τῆς αἰσθήσεως.

(Stobæus Eclog. lib. I cap. 35 pag. 283 seq. ed. Gaisf. Scripsi : ^a διὰ τί; codd. ὅτι. ^b αἰσθᾶσι; codd. αἰσθᾶσει.)

ε'. Ἐκ τοῦ περὶ τοῦ ὄντος.

VI. Πάντα μοι δοκοῦντι ἀμαρτάνειν^a οἱ λέγοντες δύο λόγοις περὶ παντὸς λέγεσθαι ἐναντίως ἀλλήλοις ναμερτέας ἀμοτέρως. Ἐγὼ δὲ πρᾶτον τοῦτ' ἀδύνατον νομίζω, ἀμοτέρων πιστῶν ἐόντων, ἐναντίως ἤμεν ἀλλήλοις, ὡς τὸ καλὸν τῷ καλῷ καὶ τὸ λευκὸν τῷ λευκῷ. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ἐντι τὸ καλὸν καὶ αἰ-

σρῶν ἐναντία, καὶ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. Οὗτοι δὲ καὶ τὸ ναμερτέες τῶν ψεύδει φαμέν, οὐδὲ ναμερτέας δύο λόγοις λέγεσθαι, ἢ δύο ψευδέας, ἀλλὰ τὸν μὲν ἀλαθῆ, τὸν δὲ ψεύσαν. Ὁ γὰρ τὰν ψυχῶν ἐπαινῶν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ σῶμα μεμψόμενος οὐχ ὑπὲρ ταυτῶ ἀν λέγοι^b τι, εἰ μὴ καὶ εἰ τι περὶ τῆς γᾶς λέγοι καὶ τῷ οὐρανῷ ταυτῶν. Ταῦτα γὰρ δύο ἐντι, ἀλλ' οὐχ ἐν ὄνομα. Καὶ τί δὲ θέλω καὶ τοῦτο δεῖξαι; Ὁ γὰρ λέγων περὶ τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἐντι κατὰ λόγον ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ ὁ λέγων, ὡς ἐντι περὶ χάριτας φαῦλοι, οὐκ ἐναντία λέγοντι. Τὰ γὰρ ἐναντία περὶ ταυτὸ πρᾶγμα ἀντικείμετα ἀλλήλοις, ταῦτα δὲ δύο ἐντι πράγματα.

(Stobæus Eclog. lib. II cap. 2 pag. 521 seq. ed. Gaisf. Scripsi : ^a ἀμαρτάνειν; codd. ἀμαρτάνειν.^b ἀν λέγοι τι; libri λέγοι τι.)

VII. Ἀρχύτας ἔλεγεν ἐν τῇ κινήσει τῇ φυσικῇ ἐνεῖναι τῆν τοῦ ἰσοῦ ἀναλογίαν (κινεῖσθαι γὰρ ἀνάλογον πάντα), ταύτην δὲ μόνην εἰς αὐτὴν ἀνακάμπειν, ὥστε κύκλους ποιεῖν καὶ στρογγύλα, ὅταν ἐγγένηται.

(Aristoteles Problem. XVI, 9 pag. 915 ed. Bekker.)

ς'. Ἐκ τῶν ὄρων.

VIII. Τί ἐστι νηνεμία; Ἡρεμία ἐν πληθει αἰέρος. Τί ἐστι γαλήνη; Ὁμαλότης θαλάττης.

(Aristoteles Metaph. lib. VII, 2 pag. 1043 ed. Bekker.)

probabiles conjecturæ de rerum ortu in physiologia ac prudentia civili. Etenim harmoniam quidem duplici ratione contineri, ratio intelligibilibus intenta videt: conuenire autem duplicem hanc rationem sensus docet. Quin etiam mechanici allatis rationibus figuras et numeros et proportiones ad intelligibilia accommodant, at effectus a l sensibilia, quandoquidem in materia ac motu cernuntur. Omnino fieri nequit, ut quis suam cuiusque rei causam cognoverit, nisi ejus naturam ante consideraverit. Ac natura quidem cuiusque rei mente judicatur, causa autem et modus ratione et sensu: ratione quidem, quum aliquid necessario efficitur; sensu vero, quum sensum rationis testem adhibemus.

5. E libro de Ente.

VI. Valde falli mihi videntur qui de quavis re duas sententias inter se contrarias, sed utramque veram pronuntiare posse dicunt. Ego primum hoc fieri non posse arbitror, ut si duæ sententiæ rectæ afferantur, eæ inter se contrariæ sint, quemadmodum pulchrum pulchro et al-

bum albo opponatur. Verumenimvero non ita se habet res, sed contraria sunt pulchrum ac deformem, album et nigrum. Sic etiam verum falso contrarium statuimus, neque duas veras sententias dici contendimus, aut duas falsas, sed alteram veram, alteram falsam. Non enim qui animum hominis laudat, corpus reprehendit, de eodem argumento disserit, nisi forte etiam qui de terra ac de cælo agit, de eodem agere dicendus est; siquidem duo sunt illa, non unum. Sed quid opus est verbis ad hoc demonstrandum? Qui enim Athenienses doctos esse ait et qui eos ingratos vocat, ii non contraria dicunt. Quum enim inter se contraria pugnent in eodem, hic utique duo cernuntur.

VII. Archytas dicebat in motu naturali æquam proportionem inesse (omnia enim proportione moveri), hanc autem solam in sese reuerti, adeo ut data occasione orbis et rotunda voluat.

6. E libro de Definitionibus.

VIII. Quid est malacia? Quies in multitudine aeris. Quid est maris tranquillitas? Ejus aequalitas.

ζ'. Ἐκ τοῦ περὶ τοῦ παντός.

IX. Ὁ χρόνος ἦτοι τὸ παράπαν οὐκ ἐντί, ἢ ἀμυδρῶς καὶ μολίς ἐντί. Ὡ γὰρ τὸ μὲν παρεληλυθὸς οὐκ ἔτι ἐντί, τὸ δὲ μέλλον οὐδέπω ἐντί, τὸ δὲ νῦν ἀμερὲς καὶ ἀδιαίρετον, πῶς ἂν ὑπάρχοι τοῦτο κατ' ἀλάθειαν;

(Simplicius Comment. in Aristotelis Phys. fol. 137.)

Γ. ΛΟΓΙΚΑ.

Περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν βιβλίον *.

α'. Ἐν πράτοις ἐνὶ πάσῃ τέχνῃ ταῦτα ἔπονται τὰ πέντε, ὕλη, ὄργανον, μέρος, λόγος ὀριστικὸς καὶ τέλος. Καὶ δὲ μὲν πρῶτος λόγος, ἃ οὐσία, πρᾶγμα αὐθύπαρκτον καὶ ὑφεστός, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν, κἀν γενέσει ὑπόκειται καθὸ γέγονε. Μόνον γὰρ τὸ θεῖον ἀγέννητον καὶ κυρίως αὐθύπαρκτον· οἱ δὲ λοιποὶ λόγοι θεωροῦνται περὶ τὰν οὐσίαν, ποτὶ οὐδ' ἀντιδιαστελλομένα λέγεται πρᾶγμα αὐθύπαρκτον. Ἐπεὶ οὐχ ὡς πρὸς τὸ θεῖον, οἱ γὰρ ἐννέα λόγοι γίνονται καὶ ἀπογίνονται χωρὶς τᾶς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς, ὅπερ ἐντί τὸ συμβεβηκὸς λεγόμενον. Ἐντί δὲ ὡς τὸ καθόλου συμβεβηκός. Τὸ γὰρ αὐτὸ μέγα καὶ μικρὸν γεγόμενον κατὰ τὰν ποσότητα, τᾶς φύσιος οὐκ ἐξίσταται· ἃ μὲν γὰρ εἰς ἄκρον εὐεξία ἔοικεν ἃ ἔμποιεῖν αὔρασιν, καὶ τῶ

* E doricis vocum formis paucas in hoc libro restitui, majora tantum menda corrigenda esse ratus.

σάματι ὄγκωσιν, ἃ δὲ ἐγκράτεια καὶ τὸ ὀλιγοσιτῆν καὶ ὑποσπασμὸν τινα. Ἐὶ δὲ αὐτὸ μένει καὶ ὑποκείμενον, ὅσον οἱ ἄνθρωποι ὠσαύτως παιδες ὄντες εἰς ἀνδρὸς ἀλικίαν ἐλάσαντες, οἱ αὐτοὶ κατ' οὐσίαν μένομεν τᾶ ποσότητι διαφέροντες, καὶ νῦν μὲν λευκόν, νῦν δὲ μέλαν τὸ αὐτὸ ὄραται διαλλάττον τᾶ ποσότητι, τὰν δὲ οὐσίαν οὐκ ἀμείβει· καὶ νῦν μὲν φίλος ὁ αὐτός, νῦν δ' ἐχθρός, διαφέρων τᾶ σχέσι καὶ τῶ πρὸς τι λεγόμενοι, καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν οὐ διαφέρει· καὶ νῦν μὲν ἐν ταῖς Θήβαις, νῦν δὲ ἐν Ἀθήναις, ὅπερ τὸ τοῦ λόγου ὄν ἑτεροούσιον οὐκ ἐργάζεται. Καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ πέρουσι καὶ νῦν ὁ αὐτὸς διαμένει μὴ ἀλλοιούμενος. Ἔστι τε τοῦ πότε λόγου. Καὶ ἀνάκειται καὶ κἀθηται ὁ αὐτός. Πάλιν τοῦ κείσθαι καὶ ὀπλεῖσθαι καὶ ἀνόπλου ὁ αὐτός. Ἔτι δὲ τοῦ ἔχειν. Καὶ τύπτων τις καὶ τέμνων ὁ αὐτὸς μένει ὁ τᾶς οὐσίας μὴ ἐξιστάμενος· ἔστι δὲ τοῦ ποιεῖν.

(Scripsi: ἃ ἔοικεν; codd. ἔειδεν. ὁ ἀνόπλου; codd. ἀνοπλος. ὁ μένει; libri μετὰ.)

β'. Καὶ τέμνεται τις καὶ τύπτεται, ὅπερ ἔστι τοῦ πάσχειν, τὸν τοῦ εἶναι λόγων διασώζων ἀναλλοίωτον. Αἱ μὲν ὄν ἃ τῶν ἄλλων λόγων διαφοραὶ ἐκδηλωτέραι εἰσιν, ἃ δὲ ποότης καὶ τὸ ἔχειν καὶ τὸ πάσχειν δυσθεωρητέρας ἔχουσι διαφοράς· τὸ γὰρ πυρέττειν ἢ ῥίγων ἢ ἀγάλλεσθαι ἀμφιβολίαν ὁ τινὰ ἔχει, πότερον τᾶς ποότητος εἰσιν ἢ ὁ τοῦ ἔχειν ἢ πάσχειν λόγου. Διακρίνεται δὲ οὕτως· αἱ ὁ μὲν γὰρ πυρετός ἐστιν εἴπομεν, ἢ ῥίγος, ἢ ἀγαλλίασις, τὰν ποότητα ἑσαμάναμεν· αἱ ὁ δὲ πυρέττειν, ἢ ῥίγων ἢ ἀγάλλεσθαι, τὸ ἢ

7. E libro de Universo.

IX. Tempus aut omnino non est, aut obscure et vix est. Cujus enim præteritum non est amplius, futurum autem nondum, præsens denique sine partibus et individuūm, quomodo hoc revera esse possit?

C. LOGICA.

De decem Categoriis liber.

I. In primis ad omnem artem hæc quinque pertinent, materia, instrumentum, pars, definitio et finis. Ac prima quidem definitio, substantia, res per se subsistens et exstans, neque alia re ad suam constitutionem egens, saltem generationi subest quatenus exsistit. Sola enim divina natura ortus expers est et proprie per se subsistit: at reliquæ definitiones et substantia spectantur, a quibus distincta dicitur res per se subsistens. Neque enim divinæ naturæ conveniunt, siquidem novem definitiones accedunt et decedunt sine subjecti interitu, id quod accidentis nomine vocatur. Est autem ut in universum accidens. Idem enim mensura magnum et parvum factum a sua natura non desciscit: quippe optima corporis habitudo videtur, ei incrementum et obesitatem afferre, sed continentia et tenuis viclus etiam decrementum quoddam. Idem

quoque subjectum manet, velut homines pueri pariter atque adulti mensura quasi separati naturâ iidem manemus, ac nunc album nunc nigrum idem videtur, discrepans quantitate, sed naturam non mutat: porro idem modo amicus modo inimicus est, dissonus habitu et relatione ad aliquid, sed natura non differt: præterea nunc Thebis, nunc Athenis, quæ res id quod ad definitionem pertinet natura non variat. Quid? quod non mutatus natura idem nunc manet qui ante hoc tempus. Est autem hoc finitionis quando. Quoniam etiam idem accubat et sedet. Rursus iacendi et arma sumendi et hominis inermis eadem ratio est. Ad hæc habendi. Ultro qui verberat et secat idem manet a natura sua non desciscens. Est vero hæc agendi ratio.

II. Insuper secatur aliquis ac verberatur, quod est patientis, incolumem essentiæ rationem servans. Ac cæterarum quidem substantiæ rationum discrimina aptiora sunt, sed qualitas, item habendi et patiendi species obscuriora discrimina habent: nam febricitare vel frigere vel gaudere dubium est, utrum qualitati, an habendi vel patiendi rationibus annumeranda sint. Res autem sic discernitur: si enim febris est diximus, vel frigus, vel gaudium, qualitatem significavimus: si vero febricitare vel frigere, vel gaudere, habendi notionem indicavimus.

ἔχειν. Διαφέρει δε πάλιν τὸ ἔχειν τοῦ πάσχειν, ὅτι τὸ μὲν ἔχειν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θεωρεῖται ἀνευ τοῦ ἐνεργουῦντος, τὸ δὲ πάσχειν ποτὶ τὸν ἐνεργουῦντα διαστῆλ-
λαται, καὶ ἀπὸ τοῦ ποῦντος καταλαμβάνεται· εἰ μὲν εἰπομες τέμνεται, ἢ πλήττεται, τὸν πά-
σχοντα ἐδαλώσαμεν, εἰ ὀδυναται ἢ ἀλγεῖ, τὸ ἔχειν
ἐσαμάναμεν¹.

(Scrīpsi: ^a ὦν; libri ὄν. ^b βίγων; codd. βίγῶν.
^c ἀμφιβολίαν τινά; codd. ἀμφιβολίαν ἄν τινά. ^d ἢ; libri
ἄν. ^e αἰ; codd. εἰ. ^f αἰ; libri ἄν. ^g βίγων; libri βί-
γῶν. ^h τὸ; libri τοῦ. ⁱ ἐσαμάναμεν; libri ἐσαμανά-
μεσθα.)

γ'. Δέκα ὄν, οὐ ^a πλείους λόγους ἔμμεναί λέγομες,
ὡς ἐκ τῶσδε τῶν διαίρεσέως ἐντι μαθεῖν. Τὸ ὄν ἐν
ὑποκειμένῳ ἐντί, ἢ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ τὸ
μὲν οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ ποιεῖ τὰν οὐσίαν, τὸ δὲ ἐν
ὑποκειμένῳ ἢ καθ' ἑαυτὸ θεωρεῖται, ἢ οὐ καθ'
ἑαυτό. Καὶ τὸ μὲν οὐ καθ' ἑαυτὸ ποιεῖ τὰ πρὸς
τι. Σχέσει; γὰρ ἐστὶ τὰ πρὸς τι μὴ καθ' ἑαυτὰ ^b
θεωρούμενα, ἀλλὰ συνεισάγοντα ἕτερον. Τὸ γὰρ
οὐδὲ ὄνομα συνεισάγει πατέρα, τὸ δὲ δούλος δεσπότην,
καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ πρὸς τι ἐν σχέσει εἰσὶ καὶ οὐ
καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα. Τὸ δὲ καθ' ἑαυτὸ ἢ μερι-
στόν ἐστι, καὶ ποιεῖ τὰν ποσότητα, ἢ ἀμέριστον, καὶ
ποιεῖ τὰν ποσότητα. Οἱ δὲ λοιποὶ λόγοι ἐξ ἀπὸ τῆς
τούτων μίξεως γίνονται. Ἄ γὰρ οὐσία τῶ ποσότητι
μιγνυμένα ἢ ἐν τόπῳ δράεται, καὶ τὸν τοῦ ποῦ λόγον
ποιεῖ, ἢ ἐν χρόνῳ, καὶ τὸν τοῦ ποτε ἀποτελεῖ λόγον.
Τῆ δὲ ποσότητι μιγνυμένη ἢ ἐνέργειαν ἔχει καὶ ἐστὶ τὸ

ποιεῖν, ἢ πάθος καὶ ποιεῖ τὸ πάσχειν. Τοῖς δὲ
πρὸς τι συντρέχουσα ἢ ἐν ἄλλῳ τίθεται καὶ τὸ καί-
σθαι λέγεται, ἢ περιτίθεται ἐτέρῳ καὶ τὸ ἔχειν ἐστὶ.
Τέτακται δὲ μετὰ τὴν οὐσίαν ἢ ποσότης καὶ πρὸ τῆς
ποσότητος, ὅτι κατὰ φύσιν ποιεῖται ^c τὸ ὄτιοῦν πράγμα
καὶ ὄγκον λαμβάνει, καὶ οὕτως περὶ αὐτὸ ἢ ποσότης
καθορᾶται καὶ λέγεται. Ἢ δὲ ποσότης πάλιν προη-
γέεται τοῖς πρὸς τι, ὅτι τὸ μὲν καθ' ἑαυτό, τὸ δὲ πρὸς
τι ἐν σχέσει. Πρῶτον δὲ καθορᾶται καὶ λέγεται καθ'
ἑαυτὸ ἕκαστον, καὶ οὕτως ἐν σχέσει. Ἀκολουθῶν δὲ
τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ τέτακται· τὸ μὲν γὰρ ποιεῖν προη-
γέεται τοῦ πάσχειν, ὅτι τὸ μὲν ἐνεργεῖν τοῦ πάσχειν
ἐστὶ δυνατώτερον.

(Posui: ^a δέκα ὦν, οὐ πλείους; codd. δέκα ὄν
πλείους. ^b ἑαυτὰ; codd. ἑαυτό. ^c ποιεῖται; libri
ποῦται.)

δ'. Τοῦ δὲ κεῖσθαι λόγος πάλιν προηγείται τοῦ
ἔχειν, ὅτι τὸ τίθεσθαι τοῦ περιτίθεσθαι ἀπλούστερον.
Τὸ μὲν γὰρ τίθεσθαι ἐντί καὶ τοῦ περιτίθεσθαι δίγα,
καὶ περιτίθεσθαι ἀνευ τοῦ τίθεσθαι οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν· ὁ
γὰρ περιτιθέμενος καὶ αὐτὸς πάντως κεῖται· που, κατὰ
μίαν τινὰ τοῦ κεῖσθαι θέσιν, στάσιν καὶ καθέδραν καὶ
ἀνάκλισιν. Τᾶς μὲν ὦν ^a οὐσίας ἴδιον τὸ μὴ ἐπιδέξε-
σθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· οὐ μᾶλλον ζῶον ὁ
ἄνθρωπος τοῦ ἵππου ὑπάρχει ταῖς οὐσίαις· καὶ τὸ τῶν
ἐναντίων ἀνεπίδεκτον εἶναι· τῆς δὲ ποσότητος τόγε
μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον ἐπιδέξασθαι, λευκὸν γὰρ μᾶλλον
καὶ ἥττον λέγεται καὶ μέλαν. Τῆς δὲ ποσότητος
ἴδιον τὸ ἴσον ^b καὶ ἄνισον· ἢ γὰρ σπιθαμῆ τῆ ὀργυῖ

Rursus autem habendi et patiendi verba intellectu inter se
differunt, quod habendi vis ipsa per se spectatur sine
agentis personā, patiendi autem notio ab eo qui agit dis-
tinguitur et effectoris mente comprehenditur: si enim dixi-
mus *secatur* vel *percussitur*, patientem indicavimus, si
angitur vel *dolet*, habendi notionem significavimus.

III. Decem igitur, non plures substantiæ rationes esse
dicimus, ut ex hac divisione disci licet. Ens in subjecto
est, aut non est in subjecto, atque illud quidem quod
non est in subjecto substantiam constituit, quod autem
in subjecto est aut per se spectatur, aut non per se. Atque
illud non per se spectandum efficit referenda ad aliquid.
Nam necessitudines sunt res ad aliquid relatæ nec per se
considerandæ, sed aliud simul introducentes. Etenim filii
nomen simul patrem iatroducit, servi vocabulum simul
dominum, omninoque res omnes quæ ad aliquid referuntur
necessitudinem habent ac non per se spectantur. Quidquid
autem per se consideratur aut dividuum est, et quantita-
tem creat, aut individuum ideoque qualitatem gignit.
At reliquæ sex substantiæ rationes ex harum mixtura
oriuntur. Nam substantia quantitati mixta aut in loco
cernitur et finitionem *ubi* producit, aut in tempore, et
definitionem *quando* generat. Porro qualitati mixta aut
efficaciam habet estque ipsum *agere*, aut affectum assu-

mit facitque *patis*. Præterea rebus ad aliquid relatis con-
sentiens aut in alio ponitur vocaturque *jacere*, aut alii
imponitur estque *habere*. Excipit autem substantiam
quantitas prægrediturque qualitatem, quod naturæ con-
gruenter fit quævis res molemq; nanciscitur ac sic in ea
qualitas et cernitur et nominatur. Rursus qualitas ante-
cedit res ad aliquid relatas, quia qualitas per se conside-
ratur, relatio ad aliquid necessitudine alii jungitur. Pri-
mum vero per se quidque et inspicitur et appellatur ac
tum demum necessitudine junctum. His convenienter
etiam reliqua ordinata sunt. Nam agere tempore prius
quam pati est, si quidem efficaciam potentior judicanda quam
patientia.

IV. Rursus jacendi definitio habendi finitionem anteit,
propterea quod poni simplicius est quam imponi. Etenim
poni licet etiam ita, ut nihil imponatur; at imponi sine
positione nihil potest. Nimirum impositus et ipse utique
jacet alicubi jacentis in morem, ut vel stet, vel sedeat,
vel recubet. Cæterum substantiæ proprium est neque
contentionem admittere neque remissionem: quippe na-
tura sua homo non magis animal est, quam equus; pari-
terque a rebus contrariis abhorret: qualitatis autem est
altioem et inferiorem gradum admittere, siquidem magis
album et minus album vel nigrum dicitur. Quantitatis

ἄνισος, καὶ τρεῖς παλαισταὶ τῆ σπιθαμῇ ἴσαι, καὶ τὰ πέντε τοῖς δέκα ἄνισα, τὰ δὲ δις πέντε ἴσα τοῖς δέκα.

(Scripsi : ^a ὄν; libri οὖν. ^b ἴσον; codd. ἴσον.)

ε'. Τοῦ πρὸς τι δὲ ἴδιον τὸ συνάγειν τὰ ἀντικείμενα· πατὴρ γὰρ ὄντος ἐστὶ καὶ υἴος, καὶ δεσπότου ὄντος ἐστὶ καὶ δοῦλος. Καὶ λέγεται τοῦ δὲ ποῦ περιουσία, τοῦ δὲ πότε τὸ μὴ διαμένειν, τοῦ δὲ ποιεῖν ἢ ἐνέργεια, τοῦ δὲ πάσχειν τὸ πάθος, τοῦ δὲ κείσθαι ἢ ἐπίθεσις, τοῦ ἔχειν δὲ ἢ περιθesis. Προτερεῦει τὰ ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ^a ποσότητος τῶν ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποσότητος τῶν ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῶν πρὸς τι. Πάλιν τὸ ποῦ προτερεῦει τοῦ πότε, ὅτι τὸ μὲν ποῦ τοπικόν ἐστι, ὃ δὲ τόπος διαμονῆν ἔχει, τὸ δὲ πότε χρονικόν ἐστιν, ὃ δὲ χρόνος οὐκ ἔχει διαμονῆν ἀεικίνατος ὢν. Τὸ δὲ ἀρεμῆειν προτερεῦει τῆς κινάσιος ^b. Τὸ δὲ ποιεῖν πάλιν τοῦ πάσχειν προτετάχεται, ὅτι τὸ ἐνεργεῖν τοῦ πάσχειν ἐστὶ προηγούμενον· τὸ δὲ κείσθαι προηγέεται τοῦ ἔχειν.

(Scripsi : ^a τῆς; codd. τῆς. ^b κινάσιος; libri κινάσιως.)

ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΛΟΓΟΣ Α

ζ'. Διαίρεται ἡ οὐσία εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον, τὸ σῶμα εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον, τὸ ἔμψυχον εἰς αἰσθητὸν καὶ ἀναίσθητον, τὸ αἰσθητὸν εἰς ζῶον καὶ ζῳόφυτον, οὐκ ἀντιδιατρούμενον μὲν. Διαίρεται δὲ ^a ὅμως τὸ

ζῶον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον, τὸ λογικὸν εἰς θνητὸν καὶ ἀθάνατον, τὸ θνητὸν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῷ τῷ εἶδει, ἄνθρωπον, βόυν καὶ ἵππον καὶ τὰ λοιπὰ· τὰ δὲ ^b εἶδη εἰς τὰ καθ' ἕκαστα οὐτιδανά. Ἐκαστον δὲ πάλιν τῶν ἄνωθεν ἀντιδιατρούμενων ἰδίως ἔχει διαιρέσεις, παραπλησίως μὲχρι τῶν ἀτόμων καὶ οὐτιδανῶν καὶ καθ' ἕκαστα προοῦσας.

(Scripsi : ^a δὲ ὅμως; codd. δὲ οὖν ὅμως. ^b τὰ δὲ; codd. τάδε.)

ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ ΛΟΓΟΣ Β.

ζ'. Τὸ δὲ ποσὸν ^a εἰς ἐπτά διαιρεῖται, εἰς γραμμάν, ἐπιφάνειαν, σῶμα, τόπον, χρόνον, ἀριθμὸν καὶ λόγον. Καὶ τὸ μὲν ἐντι αὐτῆς τῆς ποσότητος συνεχές ^b, τὸ δὲ διωρισμένον καὶ συνεχοῦς τὰ πέντε, τοῦ δὲ διωρισμένου τὰ δύο, ὃ ἀριθμὸς καὶ ὃ λόγος. Ἐτι τῆς ποσότητος τὸ μὲν ἐκ θέσιν ἐχόντων πρὸς ἀλλήλα τῶν ἑαυτοῖς μορίων συνέστακεν, οἷον ἡ γραμμὰ, ἡ ἐπιφάνεια, τὸ σῶμα, καὶ ὁ τόπος, τὸ δὲ ἐξ οὐκ ἐχόντων θέσιν, ὡς ὁ ἀριθμὸς, καὶ ὁ λόγος, καὶ ὁ χρόνος· εἰ γὰρ καὶ τοῦ συνεχοῦς ἐντι ὁ χρόνος, ὅμως θέσιν οὐκ ἔχει, ὅτι μὴ διαμένον· τὸ δὲ οὐ διαμένον πῶς ἂν ἔχοι θέσιν; Ἀπὸ δὲ τοῦ ποσοῦ καὶ αἱ τέσσαρες τῶν ἐπισταμῶν ἐξευρέθησαν· τὸ γὰρ συνεχές ποσόν, ἢ ἀκίνατον, καὶ ποιεῖ τὴν γεωμετρίαν, ἢ κινητὸν καὶ ποιεῖ τὰν ἀστρονομίαν· τὸ δὲ διωρισμένον ἢ ἀκίνατόν ἐντι καὶ ποιεῖ τὰν ἀριθμητικάν, ἢ κινητὸν καὶ ποιεῖ τὰν μουσικάν.

vero propria æqualitas et inæqualitas habetur : nam palmus major impar est ulnæ, tres autem minores palmi majori æquales sunt; item quinarius numerus denario impar est, at quinarius numerus duplicatus denario par est.

V. Relationis ad aliquid proprium est conjungere contraria : nam patris est etiam filius ac domini etiam servus. Porro finitionis ubi dicitur esse ambitus, definitionis quando nulla permansio, agendi efficacia, patiendi affectio, jacendi positio, habendi impositio. Antegreditur vero quidquid substantiæ et quantitatis proprium judicatur substantiæ et qualitatis proprietates, rursus autem quidquid substantiæ et qualitatis proprium apparet peculiare substantiæ et relationis ad aliquid rationes. Rursus finitio ubi prægreditur definitionem quando, quia ubi ad locum spectat locusque permanet, quando autem ad tempus pertinet, quod propter motum sempiternum non durat. Præterea quies antecedit motionem. Rursus agere ordine prius est quam pati, idcirco quia efficacia patientiam præcedit; denique jacere ordine prius est quam habere.

SUBSTANTIÆ DEFINITIO I.

VI. Dividitur substantia in corpus et incorporeum, corpus in animatum et inanimatum, animatum in sensibile et insensibile, sensibile in animal et plantam animantem, nulla divisione ex adverso opposita. Dividitur autem

animal in rationale et irrationale, rationale in mortale et immortale, mortale in ea quæ sub speciem subjecta sunt, hominem, hominem et equum et reliqua : species vero in singulas particulas. Rursus unaquæque series rerum bipartita divisione supra oppositarum proprias habet partitiones, similiter usque ad individua corpora et particulas et singula procedentes.

QUANTITATIS DEFINITIO II.

VII. Quantitas septifariam dividitur, in lineam, superficiem, corpus, spatium, tempus, numerum et sermonem. Atque ipsius quidem quantitatis alia pars continua est; alia discreta : porro continuæ partis quinque sunt species, discretæ duæ, numerus et sermo. Præterea quantitatis aliæ formæ ex partibus constant quæ situm quandam inter se habent, velut linea, superficies, corpus et spatium; aliæ ex iis quæ non habent, ut numerus et sermo et tempus : quamvis enim continuæ partis tempus sit, tamen situm non habet, quia non permanet; quod autem non permanet, quomodo id habeat situm? Quantitas etiam quattuor disciplinarum inventrix fuit : siquidem continua quantitas aut immobilis est et geometriam gignit, aut mobilis et astronomiam parit, discreta autem quantitas aut immobilis est et arithmetica creat, aut mobilis et musicam producit.

(Posui : ^a πῶσον; codd. πόσον. ^b συνεχές, τὸ δέ; codd. συνεχής. Τὸ δέ.)

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΤΟΣ.

η'. Ἄ δὲ ποίτης διαιρεῖται^a εἰς ταῦτα, ἔξιν καὶ διάθεσιν, παθητικὰν ποίτητα καὶ πάθος, δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν, σχῆμα καὶ μορφήν. Ἔστι^b δ' ἄ μὲν ἔξιν ἐπίτασις διαθέσεως καὶ μονιμότης καὶ ἴδρυσις ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐνεργομένης διαθέσεως, ὅση εἰς φύσιν μετενεχθεῖσα καὶ δευτέρα τις χρηματίσασα φύσις. Λέγεται δὲ ἔξιν καὶ τὰ κατὰ φύσιν ἄμιν προσόντα καὶ μὴ ἐκ διαθέσεως καὶ προκοπῆς ἐγγινόμενα, ὡς ἡ ὄψις καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν αἰσθησέων. Καὶ ἡ παθητικὴ ποίτης ὁμοίως τοῦ πάθους ἐστὶν αὐξήσις καὶ ἐπίτασις καὶ μείωσις. Τὸ δὲ πάθος καὶ τὰν παθητικὰν ποίτητα ἐπὶ ὀργῆς καὶ μίσους καὶ ἀκολασίας καὶ τῶν λοιπῶν^c τῆς κακίας παθῶν καὶ τῶν ἐκ νόσου παθημάτων, θερμότητος καὶ ψυχρότητος, νῦν μὲν ἐπὶ τῆς ἔξεως καὶ διαθέσεως τίθεσιν^d, νῦν δὲ ἐπὶ τῆς παθητικῆς ποίτητος καὶ^e τοῦ πάθους, καὶ ἐντὶν^f εἰπεῖν, ὅτι καθὸ μὲν μεθεκτόν, ἔξιν προσηγόρευσαν, καθὸ δὲ πάθος ἐμποιεῖ, παθητικὰν ποίτητα ταῦτα ὠνόμασαν, ὃ ἐστὶν^g εἰς ἴδρυσιν καὶ μονιμότητα εἰπεῖν.

(Posui : ^a διαιρεῖται; codd. διάκειται. ^b ἔστι; codd. ἐστὶ. ^c λοιπῶν; libri λοιπέων. ^d τίθεσιν; libri τίθησιν. ^e καὶ; deest in codd. ^f ἐντὶν; libri ἐντίν. ^g ὃ ἐστὶν; libri ὃ ἐστίν.)

θ'. Ἡ γὰρ μετρία ἀλλοίωσις πάθος ὠνόμασται, ὥστε^a ἀπὸ τοῦ μὲν μετέχοντος ἔξιν ἂν γένοιτ' ἡ θερμότη-

της, οὕτως^b ἀπὸ τοῦ ἀλλοιωθέντος^c παθητικὰ ποίτης ἢ πάθους δύναμις λέγεται, ὅση ἐπὶ τοῦ βρέφους, ὅταν λέγη τις^d δύναμει ὀρομικόν ἐστι, δύναμει φιλόσοφον, καὶ ἀπλῶς ὅταν ἄρτι μὲν οὐκ ἔχη^e τὸ δύνασθαι ἐνεργεῖν, περιόδους δὲ^f χρονικαῖς ἐνδεχόμενον ἐγγενέσθαι τὸ δύνασθαι. Ἀδυναμία^g δὲ ὅταν ἀνεπίδεκτος ἂ φύσις ἢ^h ἐπὶ τῆς τινὰ ποτε ἐνεργεῖαν παραδέξασθαι, ὅση ἀνθρώπων τὸ ἀναπτᾶναι ἀδύνατον, καὶ ἵππων τὸ δμιλέειν, καὶ ἀετῶν βιοτεύειν ἐν ὕδατι, ἢ ὅσα κατὰ φύσιν ἀδύνατα. Σχῆμα δὲ λέγεται ἡ τοιαύτη διατύπωσις καὶ διάπλασις; μορφή δὲ ἡ ἐξωθεν ἐπιφανομένη ποιότης ἐκ χρώματος καὶ διαμορφώσεως ἢ ἡ ἐπιπολάζουσα εὐχροία, ἢ καὶ ἡ τοῦδαντίον δυσχροία, καὶ ἀπλῶς ἡ τοιαύτη τις ἐπιβάλλουσα τῇ ὄψει τῆς ἐπιφανείας μορφή. Οἱ δὲ τὸ μὲν σχῆμα ἐπὶ τῶν ἀψύχων διέλαθον, τὰν δὲ μορφήν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. Οἱ δὲ εἶπονⁱ σχῆμα μὲν τὸ χωροῦν^k διὰ βάλους, μορφήν δὲ τὴν ἐξ ἐπιπολῆς ἐπιφάνειαν, περὶ ὧν μεμαθήκατε.

(Scripsi : ^a ὥστε; codd. ὡς τε. ^b οὕτως ἀπὸ τοῦ; codd. ἀπὸ δὲ τοῦ. ^c ἀλλοιωθέντος; codd. ἀλλοιούντος. ^d λέγη τις; codd. λέγη. ^e ἔχη; codd. ἔχει. ^f περιόδους δὲ χρονικοῖς; libri παρόδους χρονικοῖς. ^g ἀδυναμία; libri ἡ δυναμία. ^h ἢ; libri ἂ. ⁱ εἶπον; libri εἰπείν. ^k χωροῦν; codd. ἐγχωροῦν.)

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙ.

ι'. Τῶν πρὸς τι γενικώτερον ἢ^a διαίρεσις τετραχῶς διαιρέεται, φύσει, τέχνῃ, τύχῃ καὶ προαιρέσει· φύσει μὲν ὡς πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν, τέχνῃ δὲ ὡς μαθητῆς πρὸς

TERTIA QUALITATIS DEFINITIO.

VIII. Qualitas dividitur in habitum et affectionem, patibilem qualitatem et perturbationem, vim et imbecillitatem, figuram et formam. Est vero habitus intentio affectionis atque adeo constantia ac stabilitas ejus perpetuitate inmixta, quasi in naturam versa et altera quaedam exorta natura. Praeterea habitus dicitur quidquid naturam nobis insitum est ac non affectione et progressu nobis haeret, ut visus caeterique sensus. Quin etiam patibilis qualitas similiter perturbationis est vel incrementum et intentio vel deminutio. Caeterum perturbationem et patibilem qualitatem de ira et odio et licentia reliquisque vitiosis perturbationibus et morbis, calore et frigore, loquentes, nunc in habitu et affectione ponunt, nunc pro patibili qualitate et perturbatione habent, ideoque dicere licet, eos quatenus participata res sit habitum vocasse, quatenus asserat perturbationem, patibilem qualitatem hoc rerum genus nominasse, quod in stabilitatem et constantiam convenit.

IX. Etenim modica animi commotio perturbatio appellata est, utque ejus culpa qui caloris particeps est, calor in habitum abire possit : ita ab eo quae commotus animo

est patibilis qualitas vel perturbationis facultas nomen mutuatur, velut quum quis infantem cursu valere dicit vel facultate philosophum esse, omninoque quum nunc quidem non habet agendi facultatem, fieri autem potest, ut certis temporum curriculis facultas illa ei contingat. Imbecillitas vero est, quum natura ab efficacia quadam aliquando abhorret, velut neque homini subvolare licet, neque equo loqui, neque aquilae in aqua vivere, vel quacunque naturae repugnant. Figura porro appellatur talis conformatio et facies : forma autem externa qualitas e colore orta et effigies vel eminent coloris sive suavitas sive e contrario insuavitas, omninoque hujusmodi in oculos incurrens oris species. Quidam figuram de inanimatis dici statuerunt, formam de animatis. Alii vocarunt figuram quidem id quod altius penetrat, formam vero eminentem oris speciem, de quibus audivistis.

QUARTA DEFINITIO RELATIONIS AD ALIQUID.

X. Res ad aliquid relatae generatim quadripartim dividuntur, natura, arte, fortuna et consilio : natura quidem ut paler ad filium comparatus, arte vero ut discipulus ad magi-

διδάσκαλον, ἴγχα δὲ ὡς φίλος πρὸς δεσπότην, καὶ προαιρέσει ὡς φίλος πρὸς φίλον καὶ ἐχθρὸς πρὸς ἐχθρόν, εἰ καὶ ἀπλῶς πάντα φύσει.

(Scripsi : ^a ἡ διαίρεσις; codd. διαίρεσις.)

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΥ.

ια'. Τὸ ποῦ διαιρεῖται κατὰ τὸ ἀπλοῦστερον ἐξαχῶς, ἄνω, κάτω, ἔμπροσθεν, ὀπίσθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ποικίλλεται δὲ ἕκαστον τούτων· τοῦ γὰρ ἄνω πολλαὶ διαφοραὶ ἐν αἰθέρι, ἐν ἀστροῖς μέχρι τοῦ πόλου, ὑπὲρ τὸν πόλον, καὶ τὰ κάτω ὡσαύτως, καὶ τὰ ἀπειρα ^a ἀπείρως τοῖς μερικωτέροις τόποις ποικίλλεται. Ἢ δὲ τούτων ^b μεγίστη ἀμφιβολία λεγθήσεται.

(Posui : ^a ἀπειρα; codd. ἀπειράκις. ^b τούτων μεγίστη; codd. ἡ δὲ τούτων ἡ μεγίστη.)

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΕΚΤΟΣ.

ιβ'. Τὸ δὲ πότε εἰς τὸν ἐνεστώτα, παρωχημένον καὶ μέλλοντα διαιρεῖται· ὁ ἐνεστώτης ἀδιαίρετος, ὁ παρωχημένος εἰς ἑννέα, ὁ μέλλον εἰς πέντε. Ἐν δὲ τοῖς ὑπερτάτοις περὶ τούτων ἐλέγθη.

(Vide Simplicium ad Aristot. Categ. fol. 5. 6. Conf. Schol. Arist. pag. 80 ed. Brandis.)

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ.

ιγ'. Τὸ δὲ ποιεῖν διαιρεῖται εἰς πρᾶξιν καὶ λόγον καὶ διανόημα. Ἄ πρᾶξις εἰς τὴν διὰ χειρῶν ἐργασίαν,

εἰς τὴν δι' ὀφθαλμῶν καὶ ὀργάνων ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν διὰ ποδῶν. Καὶ τούτων ἕκαστον εἰς ἰδικὰς ἐργασίας τὰς κατὰ μέρος διαιρουμένας. Ὁ δὲ λόγος εἰς τὴν Ἑλλάδα γλύτταν, εἰς βάρβαρον, καὶ τούτων ἕκαστη εἰς διαλέξεις ποικίλλεται. Τὸ δὲ διανόημα εἰς μυρία ^a τῶν νοημάτων ἐγκοσμίω τε καὶ ὑπερκοσμίω. Ὑπεσι ^b τῷ ποιεῖν καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ διανόημα ἐνεργεῖα ὄντα τοῦ λογικοῦ. Φαμὲν γάρ, τί ποιεῖ ὁ δεῖνα; ἀποκρινόμεθα ὁμιλεῖ, διαλέγεται, διανοέεται, λογίζεται, καὶ τὰ ἐξῆς.

(Scripsi : ^a μυρία; codd. μύρια. ^b ὑπεσι τῷ ποιεῖν; libri ὑπὲρ τοῦ ποιεῖν.)

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΕΙΝ.

ιδ'. Τὸ πάσχειν διαιρεῖται εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα, καὶ τούτων ἕκαστον εἰς τὰ ἐξ ἐνεργείας ἑτέρου πάθη. Ἐξ ἐνεργείας δὲ ἐστίν, ὅταν τύπηται ^a τις. Τὰ δὲ ὄγια τοῦ ἐνεργοῦντος, ἂ πάλιν εἰς τὰ μυρία τῶν παθῶν εἶδη τὴν διαίρεσιν δέχεται.

(Scripsi : ^a τύπηται τις; codd. τύπεται τις.)

ΛΟΓΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΕΣΘΑΙ.

ιε'. Τὸ δὲ κέεσθαι εἰς τρία διαιρεῖται, στάσιν, καθέδραν, ἀνάκλισιν, ὧν ἕκαστον πάλιν τρόποις διαφόροις ποικίλλεται. Ἄ τε γὰρ στάσις διάφορος, ἢ ἐφ' ὄλου τοῦ πέλματος, ἢ ἐπ' ἄκρων δακτύλων, ἢ ἐπ' ὀρθῶν τῶν ἰγνῶν, ἢ ὀκλαζόντων ἐπὶ βημάτων, ἴσων, ἀνίσων, ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς ποσίν, ἢ ἐφ' ἐνί, ποριζόμενον ἢ τε

strum, fortuna ut servus ad dominum, consilio denique ut amicus ad amicum et inimicus ad inimicum, quamvis omnino omnia naturā distribuantur.

QUINTA DEFINITIO UBI.

XI. Definitio *ubi* crassiore Minerva in sex partes dividitur, supra, infra, a fronte, a tergo, ad dextram et ad lævam. Earum unaquæque variatur: nam rerum quæ supra sunt multa notantur discrimina in æthere, in astris usque ad cœli verticem, et supra verticem, pariterque quæ infra sunt atque infinita infinitis locorum partibus variantur. Sed maxima harum rerum ambiguitas explicabitur.

SEXTA DEFINITIO QUANDO.

XII. Definitio *quando* in tempus præsens, præteritum et futurum dividitur: præsens individuum est, præteritum in novem partes distribuitur, futurum in quinque; de quibus in superioribus dictum est.

SEPTIMA AGENDI DEFINITIO.

XIII. Ipsum agere dividitur in actionem, sermonem et cogitationem. Actio distribuitur in labores vel manibus vel veruculis et instrumentis vel pedibus obeundos. Sed

ex his unaquæque res ad peculiare pertinet labores singulatim distribuendos. At sermo lingua græca et barbara atque earum utraque dialectis variatur. Denique cogitatio multiplici rerum tum terrestrium tum cœlestium meditatione mutatur. Subest faciendi notioni etiam sermo et cogitatio, quæ re vera rationis sunt. Dicimus enim, quid facit quidam? respondemus sermocinatur, colloquitur, secum reputat, ratiocinatur, et cætera.

OCTAVA PATIENDI DEFINITIO.

XIV. Ipsum pati dividitur inter animum et corpus atque eorum utrumque affectionibus alterius efficacia ortis mutatur. Quando quis enim verberatur, alterius efficaciam sentit. Sunt etiam aliæ affectiones nullo alterius interventu procreatæ, quæ rursus in sexcentas affectionum species distribui possunt.

NONA JACENDI DEFINITIO.

XV. Situs in tria dividitur, statum, sessionem, accubitionem, quæ singula rursus diversis modis variantur. Etenim status diversus est, ita ut vel totis pedum plantis, vel extremis digitis, vel rectis poplitibus, vel flexis genibus et succiduis vestigiis sive æqualibus sive inæqualibus,

καθέδρα ἁμοίως, ὀρθώσεις, πρηγῆς, ὑπτία ^α, ἐπ' ὀρθο-
γωνίῳ τῷ τῶν γονάτων σχήματι, καὶ ἀμβλυγωνίῳ,
καὶ ἐναλλάξ τῶν ποδῶν, ἢ ἄλλως διαχειμένη· ^β ἢ τε
ἀνάκλισις ὡσαύτως ἢ ὑπτία ^γ ἀνάκειται, ἢ πρηγῆς
καὶ πλάγιος ἐκτάδην, ἢ ἠπλωμένως, ἢ ἐν καμπύλῳ,
ἢ σκολιῷ τῷ σχήματι. Καὶ ἀπλῶς ποικίλη ^δ, καὶ
οὐ μονοειδῆς ἢ διαίρεσις. Ἐτι διαίρεται τὸ κέεσθαι
καὶ εἰς χύσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ σίτου, ψάμμου, ἐλαίου καὶ
ὕδατος, καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσα τοῦ κέεσθαί ἐντι ξηρὰ
ὄντα, καὶ εἴ τι ὑγρᾶς γνωρίζομεν φύσεως. Καὶ μέντοι
καὶ τὸ ἠπλωσθαι τοῦ κέεσθαί ἐστιν, ὡς ἐπὶ λίνου καὶ
τῶν ἐπιπλόων.

(Scripsi : ^α ὑπτία; libri ὑπτιος. ^β διαχειμένη;
codd. διακείμενος. ^γ ὑπτία; libri ὑπτιος. ^δ ποικίλη;
codd. ποικίλος.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ.

ἰς'. Τὸ δὲ ἔχειν εἰς περίθεσιν διαίρεται, ὡς τὸ

ὑποδεῖσθαι, ὑπλίσθαι, ἐσχεπᾶσθαι· εἰς τε ἐνθεσιν,
ὡς ἐπὶ μεδίμνου καὶ κεραμίου καὶ τῶν λοιπῶν ἀγγείων.
Λέγομεν γάρ, πυροῦς ἔχειν τὸν μεδίμνον, ἢ οἶνον τὸν
κεραμον. Καὶ εἰς πλοῦτον καὶ κτήσιν, οἶον πλοῦτον
ἔχων, ἀγρόν, ζεῦγος, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια.

Ἀρχύτας ἀναγνούς τὸν Ἐρατοσθένους Ἐρμῆν τοῦτον
ἐπήνεσε τὸν στίχον·

Χρειῶ πάντ' ἐδίδαξε, τί δ' οὐ χρεῖώ κεν ἀνεύροι;
καὶ τοῦτον·

Ὅσοῦσιν καὶ μᾶλλον ἐπωδίνουσι μέριμναι.

(Stobæus Floril. XCV, 15. Sed hic Archytas a
Tarentino diversus fuit.)

Τέλος.

aut ambobus pedibus aut uni insistamus : similiter sessio
est crecta, prona, supina, genuum figurâ vel rectum vel
obtusum angulum referente, pedibusque decussatim posi-
tis, vel aliam habet speciem : eodemque modo accubitus
vel supina est vel prona et extento vel porrecto corpore
obliqua, vel incurvæ vel tortuosæ formæ assimilata.
Omnino varia ac non uniformis divisio est. Præterea situs
in fusionem dividitur qua voce utimur verbi causa de pane
loquentes, de arena, de oleo et aqua et reliquis rebus,
quæ jacere dicuntur quum siccæ sint vel si quid humida
præditum natura cognovimus. Sed expansa quoque
jacere dicuntur, quod in reliâ atque omenta convenit.

DECIMA HABENDI DEFINITIO.

XVI. Habendi notio in partes divisa pertinet primum

ad res imponendas ut calceamenta, arma, velamina :
deinde ad immittendas; quod de medimno, testa et reliquis
vasis dici constat. Dicitur enim medimnus habere triticum,
testa vinum. Denique ad divitias et facultates spectat;
est enim qui habeat divitias, agrum, vehiculum atque
horum similia.

Archytas quum Eratosthenis Mercurium legisset, hunc
versum laudavit :

Necessitas omnia docuit. Quid enim non illa inveniat ?
et illum :

Curæ emendant et plura parturiunt.

Finis.

PRINCIPALES PUBLICATIONS

DE

FIRMIN DIDOT FRÈRES, FILS ET CIE,
IMPRIMEURS-LIBRAIRES DE L'INSTITUT DE FRANCE,
 A PARIS, RUE JACOB, N^O 56.

MÊME MAISON

à Leipzig, Quer Strasse, 27;

à Boston, dépôt chez MM. Little, Brown et Cie.

Dictionnaires et Encyclo-
pédies, pag. 1 à 11.
 Bibliothèque grecque, in-8,
pag. 12 à 17.
 Bibliothèque latine, in-8,
pag. 18 à 19.
 Bibliothèque française, in-8
pag. 20 à 22.
 Chefs-d'œuvre de la littér.
franç., in-18, p. 23 à 27.
 Bibliothèque des Mémoi-
res, pag. 27.
 Chefs-d'œuvre littér. XVIIe
et XVIIIe siècles, p. 28.
 Littérature moderne, p. 29.
 Ouvrages classiques,
pag. 31 à 35.
 Collection Elzévirienne,
pag. 36.
 Ouvrages grecs et latins,
avec la traduction fran-
çaise, pag. 36.

Ouvrages grecs, latins et
orientaux, pag. 37.
 Univers pittoresque,
pag. 39 à 44.
 Histoire, pag. 44 à 53.
 Institut de France, pag. 54.
 Sciences chimiques et phy-
siques, pag. 55.
 Agriculture et horticul-
ture, pag. 56.
 Sciences mathématiques,
pag. 56.
 Technologie, pag. 57.
 Jurisprudence et économie
politique, pag. 58.
 Architecture et Archéolo-
gie, pag. 59.
 Ouvrages d'art, pag. 60.
 Annuaire du commerce,
pag. 62.
 Mode illustrée, pag. 63.

PARIS,

IMPRIMERIE ET LIBRAIRIE DE FIRMIN DIDOT FRÈRES, FILS ET CIE.

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT,

RUE JACOB, N^O 56

1860.

AVIS IMPORTANT.

Nous invitons les personnes qui ne voudraient point conserver ce Catalogue à le communiquer aux Bibliophiles et à tous ceux qui, pour leurs études, peuvent avoir besoin de quelques-uns des ouvrages que nous avons publiés.

Chacun, selon ses goûts, ses besoins, sa fortune, trouvera, dans les spécialités diverses de ce Catalogue, des éditions correctes, et dont le mérite n'est point éphémère. On peut s'y composer une BIBLIOTHÈQUE, belle, utile, et dont la valeur sera toujours réelle.

Les demandes peuvent être adressées à tous les Libraires de la France et de l'Étranger.

Les personnes qui préféreront s'adresser directement à notre Maison, et qui nous feront une demande de 25 francs au moins, recevront l'envoi *franc de port* pour la France seulement, si elles nous adressent, inclus dans leurs lettres, le montant de leur demande, soit en un bon sur la poste, soit en un mandat à vue sur Paris.

Par la loi du 25 juin 1856 concernant la taxe des imprimés, pour recevoir sous bande par la poste et *franco*, il suffit d'ajouter au prix de l'ouvrage :

Pour un volume in-8° ordinaire d'environ 30 feuilles (ou 500 pages).	1 fr. » c.
Pour un volume format gr. in-8° d'environ 30 feuilles (id.).	1 fr. 50 c.
Pour un volume in-4°, etc. etc.	2 fr. »

RELIURE.

On trouvera à notre Librairie un assortiment complet de Reliures de tous genres, exécutées avec le plus grand soin, et sur le prix desquelles nous ne prélevons aucun bénéfice. SAVOIR :

Reliures in-12 et in-18, De 1 franc à 1 fr. 25 c. le volume.	Reliure grand in-8° Jésus, En demi-veau, format de notre Bibliothèque grecque et de notre Bibliothèque française, de 3 fr. 60 c. à 4 fr. le volume.	Reliure in-8° ordinaire, En demi-veau, format de l'Univers, de 1 fr. 75 c. à 2 fr. 50 c. le volume, selon le nombre de planches à placer.
Reliure in-4°, Basane pleine, pour Dictionnaires, de 3 fr. à 4 fr. le volume.		

AVIS A MM. LES IMPRIMEURS.

En s'adressant à notre Maison on obtiendra à des prix très-modérés des encres d'imprimerie de bonne qualité et entièrement semblables à celles que nous fabriquons pour nous-mêmes :

Encre commune.	2 fr. 50 c. le kil.	Encre superfine.	6 fr. » c. le kil.
Encre fine.	4 » —	Encre pour illustrations. 9	» —

AVIS A MM. LES MARCHANDS DE PAPIERS

ET EXPÉDITIONNAIRES.

Les papeteries de MM. Firmin Didot, situées dans les départements de l'Eure et d'Eure-et-Loir (le Mesnil et Sorel), fabriquent plus de 6,000 kilos par jour, de papiers de toutes sortes.

La proximité de Paris permet d'exécuter immédiatement toute demande, quelle qu'en soit l'importance.

PRIX DES PAPIERS (*) COLLÉS OU NON COLLÉS.

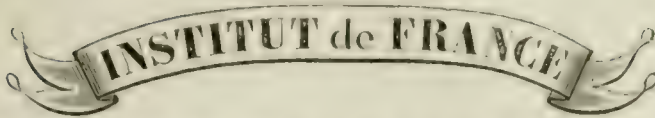
	Les 100 kil.		Les 200 kil.
Papier d'impression ou fleuriste. Pâte ordinaire.	110 fr.	Papiers d'écriture glacés. Couronne, Tellière, Co-	
— — Pâte demi-fine.	115	— — quille, Pâte fine.	150 fr.
— — Pâte fine.	150	— — Façonnés, 10 fr. de plus	
— — superfine de 140 à 180		les 100 kilos.	
Papiers de journaux de.	105 à 110	Papiers Registres.	140 à 180

Les papiers, dont le format ne serait pas celui du commerce, ne peuvent être fabriqués que sur des demandes de 1,500 à 2,000 kilos.

Les papiers de diverses qualités, tels que ceux pour taille-douce, lithographie, buvards, papiers à calquer, de décharge pour impression, rouleaux de tenture, sont fabriqués aux prix les plus modérés.

(*) Les papiers collés sont un peu moins blancs que les papiers non collés.

JUILLET 1860.

DICTIONNAIRE HISTORIQUE DE LA LANGUE FRANÇAISE

COMPRENANT L'ORIGINE, LES FORMES DIVERSES, LES ACCEPTIONS SUCCESSIVES DES MOTS,

AVEC UN CHOIX D'EXEMPLES TIRÉS DES ÉCRIVAINS LE PLUS AUTORISÉS,

PUBLIÉ PAR L'ACADÉMIE FRANÇAISE

Tome premier, contenant 368 pages in-4°. Prix. . . . . 8 fr.

DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE,

SIXIÈME ÉDITION, précédée d'un Discours sur la Langue française, PAR M. VILLEMEN.

Deux forts volumes in-4. Prix, brochés : 36 fr. — Le même, relié en basane : 42 fr.

De tout temps le Dictionnaire de l'Académie française fit autorité dans les discussions qui s'offrent sans cesse dans le cours de la vie. En grammaire, en littérature, il est le régulateur suprême, et en jurisprudence il fait loi. Depuis la dernière édition, publiée par l'Académie en 1762, on attendait impatiemment, d'année en année, l'apparition de son nouveau Dictionnaire; mais, tout changeant sans cesse en fait de science, de politique, d'arts, etc., le langage lui-même recevait des modifications que l'Académie ne pouvait accueillir qu'avec prudence et après de longues méditations.

Enfin, après soixante-douze ans de travaux, qui ne furent interrompus que sous le règne de la Terreur, époque à laquelle parut, sans la participation de l'Académie, qui n'existait plus alors, une édition qu'elle désavoua, son **NOUVEAU DICTIONNAIRE** a été publié en 1835 chez MM. Firmin Didot.

Les derniers Secrétaires perpétuels sous la direction desquels l'Académie exécuta ses longs et consciencieux travaux sont : MM. Raynouard, Auger, Arnault, Andrieux et Villemain, juges si compétents des finesses de notre langue.

On ne s'étonnera pas que l'Académie ait consacré tant d'années à la refonte (et à l'achèvement de son Dictionnaire si l'on réfléchit au temps que demandait chaque article, à l'importance et tout à la fois à la difficulté que présente la définition de certains mots, tels que Liberté, Droit, Constitution, etc., qui chacun ont occupé quelquefois la durée d'une séance de l'Académie entière, devant laquelle chaque mot, rédigé d'abord par la Commission nommée dans son sein, était discuté ensuite par tous les membres; enfin on concevra l'autorité d'un tel ouvrage lorsqu'on saura que, dans chaque spécialité, la discussion s'établissait toujours entre les personnes les plus capables de la soutenir et de l'éclairer; par exemple :

Entre MM. Pastoret, Dupin, Royer-Collard, Ségur, Daru, etc., etc., pour tout ce qui concerne la jurisprudence ou la législation, l'administration ou la diplomatie;

Entre MM. Andrieux, de Jouy, Villemain, de Feletz, Campenon, Lacretelle, Étienne, Arnault, etc., etc., pour tout ce qui tient à la grammaire et à la délicatesse du langage;

Entre MM. Cuvier, Raynouard, Cousin, Droz, etc., pour toutes les matières de science, d'érudition ou de philosophie.

Indépendamment des ressources qu'offrirait la variété des connaissances de tant d'hommes supérieurs, l'Académie française a eu souvent recours aux membres les plus distingués des autres académies pour la révision des articles qui sortaient de ses attributions spéciales, etc., etc. (*Extrait du Journal des Débats.*)

Le Dictionnaire de l'Académie se distingue essentiellement de tous les lexiques ordinaires, et se place à côté des **CODS** et des **LÉGISLATIONS**. Ce n'est pas seulement un ouvrage à consulter pour les étrangers et les étudiants; c'est un livre de famille, indispensable à quiconque veut connaître la langue de son pays; c'est la **CHARTRE LITTÉRAIRE** de la nation. (*Article de M. Charles Nodier.*)

La préface est un des morceaux les plus remarquables de la langue française : « Jamais nous n'avons vu nulle part, dit M. Saint-Marc Girardin, les questions qui touchent à la nature et à l'organisation des langues traitées avec cette pénétration et cette justesse d'esprit, avec ce tact délicat et fin, surtout avec cette simplicité de bon goût, si rare de nos jours. »

COMPLÉMENT DU DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE,

Publié par MM. Firmin Didot frères, sous la direction d'UN MEMBRE DE L'ACADÉMIE, par MM. les membres de l'Institut et les professeurs de l'Université, savants et artistes dont les noms suivent :

MM. le général **BARDIN**; **BARRE**, graveur en médailles; **BARRÉ**, professeur de philosophie; **BOILEUX**, avocat; **BONNECHOSE**, bibliothécaire à Saint-Cloud; **BOTTÉE DE TOULMONT**, bibliothécaire du Conservatoire; **GUIBERT** (Adrien); **JOUANIN**, premier secrétaire interprète pour les langues orientales; **JOURDAN**, docteur en médecine, membre de plusieurs académies; **LE ROUX DE LINCY**, élève de l'École des Chartes; **MARY**, ingénieur des ponts et chaussées; **MEISSAS**; **MICHELOT**, ancien officier du génie, élève de l'École polytechnique; **PARIS** (Paulin), membre de l'Institut, conservateur des manuscrits à la Bibliothèque impériale; **RAVOISIE**, architecte; **REGNAULT**, ingénieur des mines, membre de l'Institut, professeur au Collège de France, etc.

CET OUVRAGE CONTIENT tous les termes de littérature, rhétorique, grammaire, art dramatique, philologie, linguistique; histoire, sectes religieuses, chronologie, mythologie, antiquités, archéologie, numismatique, diplomatique, paléographie; philosophie, scolastique;

théologie, droit canon, liturgie; économie politique, législation et jurisprudence ancienne et moderne, anciennes coutumes, féodalité, droit, pratique; diplomatie, administration, titres, charges et dignités; art militaire, marine, génie, fortifications; mines, ponts et chaussées; eaux et forêts, domaines et enregistrement; monnaies; poids et mesures; douanes; postes; médecine, chirurgie, anatomie, pharmacie, histoire naturelle, physique, chimie; astronomie; mécanique, algèbre, géométrie; musique; peinture, dessin; architecture ancienne et moderne, sculpture, gravure; commerce, banque, bourse; arts et métiers; blason; fauconnerie, chasse, pêche; escrime, danse, équitation, jeux et divertissements, etc., qui ne se trouvent pas dans le Dictionnaire de l'Académie; auxquels on a joint: la géographie ancienne et moderne, le vieux langage et le néologisme.

1 vol. in-4, broché..... 27 fr.

Relié en basane..... 31 fr.

En publiant la sixième édition de son Dictionnaire, l'Académie française, fidèle à son institution toute littéraire, fidèle à son but, n'a donné et n'a dû donner que les termes de la langue poétique et littéraire et ceux du langage usuel. Sous ce rapport l'Académie a rempli le cadre qui lui était tracé: son œuvre est complète.

Mais tout n'est pas poétique ou littéraire dans une langue; et à côté du langage usuel se placent les vocabulaires des sciences et des arts, avec leur nomenclature variable et infinie. L'Académie française a cru devoir enrichir la dernière édition de son Dictionnaire d'un plus grand nombre de termes scientifiques et industriels qu'elle ne l'avait fait précédemment; elle s'est nécessairement bornée à ceux qui sont entrés dans l'usage, puisque c'est elle qui constate l'usage et le sanctionne de son autorité.

Recueillir, sans aucune exception, tous les termes spéciaux qu'a dû rejeter l'Académie française, quel que soit le vocabulaire auquel ils appartiennent, Administration, Législation, Économie politique, Diplomatie, Art militaire, Marine, Philologie, Linguistique, Beaux-Arts, Philosophie, Théologie, Sciences naturelles, Sciences médicales, Sciences mathématiques, Industrie, Jeux et Divertissements, Histoire, Chronologie, Antiquités, Mythologie, Archéologie, Numismatique, Diplomatique, Paléographie, etc.; en un mot, ajouter au Vo-

cabulaire du langage usuel, œuvre propre de l'Académie, tous les Vocabulaires spéciaux, telle est la tâche immense et difficile que se sont imposée les auteurs d'un *Complément* au Dictionnaire de l'Académie.

Pour la remplir convenablement et donner des définitions exactes de 100,000 mots, qui chacun, par cela même qu'ils ne font point partie du langage commun, exigent des connaissances toutes spéciales, il fallait confier à des savants, artistes ou littérateurs distingués la rédaction de chacun de ces mots, qu'ils prenaient en quelque sorte sous leur responsabilité. Le nom de nos honorables collaborateurs, dont plusieurs sont membres de l'Académie des Sciences et de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, est la meilleure garantie de l'exécution d'un pareil travail, entièrement nouveau, et écrit de leur main. L'ensemble de ces immenses travaux a été revu par un membre de l'Académie française; jamais ouvrage n'a présenté de pareilles garanties du soin apporté par les Éditeurs, qui ont voulu que ce *Complément du Dictionnaire de l'Académie* ne fût pas indigne d'un pareil titre.

Pour la première fois on aura enfin un Dictionnaire général de tous les termes scientifiques et technologiques, qui ne soit point rempli d'erreurs et où les fautes d'orthographe et d'impression, soit des livres, soit des dictionnaires précédents, ne soient point reproduites comme de nouveaux mots.

ABRÉGÉ DU DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE, d'après la dernière édition, par M. Lorain, ancien recteur de l'Acad. de Lyon. *Adopté par le Conseil de l'Instruction publique.* 1 fort vol. grand in-8. Prix, broché, 8 fr. Cartonné, 9 fr. 50 c. Relié..... 10 fr.

Ce Dictionnaire contient: tous les mots et définitions donnés par l'Académie, un certain nombre de mots nouveaux consacrés par l'usage, les étymologies, les principes de grammaire extraits du *Dictionnaire de l'Académie*.

Rédigé d'après le désir qui en a été manifesté par M. le ministre de l'Instruction publique, cet ouvrage est spécialement destiné aux Instituteurs primaires.

VOCABULAIRE DE LA LANGUE FRANÇAISE, extrait de la dernière édition du *Dictionnaire de l'Académie*, par M. Ch. Nodier, membre de l'Académie française. 1 gros volume in-8 de 1154 pag. Nouvelle édition, rédigée exclusivement pour les écoles, *adoptée par le Conseil de l'Instruction publique.* Prix, broché, 4 fr. Cartonné à l'anglaise, 5 fr. Relié en basane..... 5 fr. 50 c.

Ce Dictionnaire, qui contient la substance du Dictionnaire de l'Académie, est spécialement destiné aux études classiques; on y a ajouté les étymologies, la prononciation et un vocabulaire géographique.

PETIT DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE, par les *Correcteurs* de l'imprimerie de MM. Firmin Didot. 1 volume in-12. *Adopté par le Conseil de l'Instruction publique.* Broché, 2 fr. 75 c. Cartonné, 3 fr. 25 c. Relié..... 3 fr. 50 c.

Ce petit Dictionnaire a été exécuté avec le plus grand soin.

PETIT VOCABULAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE, d'après la dernière édition. 1 vol. in-18. Broché, 1 fr. Cart., 1 fr. 20 c. Rel. en basane..... 1 fr. 40 c.

Ces Dictionnaires terminent la série des abrégés du Dictionnaire de l'Académie, rédigés par des hommes de talent, d'après le travail de l'Académie, dont MM. Didot sont seuls propriétaires.

BOISTE. DICTIONNAIRE UNIVERSEL DE LA LANGUE FRANÇAISE, avec le latin et les étymologies; les termes propres aux sciences, arts, manufactures, métiers, etc.; extrait comparatif; concordance, critique et supplément de tous les Dictionnaires français; Manuel encyclopédique de grammaire, d'orthographe, de vieux langage et de néologie; suivi:

1° D'un Dictionnaire des synonymes, 2° des Difficultés de la langue, résolues par les bons grammairiens; 3° des Rimes; 4° des Homonymes et Paronymes.

DE TRAITÉS, 1° de Versification;

2° des Tropes; 3° de Ponctuation; 4° des Conjugaisons; 5° de Prononciation.

DE VOCABULAIRES, 1° de Mythologie; 2° des Personnages remarquables; 3° de Géographie ancienne et mo-

derne avec le latin; 4° d'une nomenclature complète d'histoire naturelle; 5° d'un Abrégé de grammaire en tableau; 6° enfin des Principes de Grammaire d'après l'Académie française, etc.

QUATORZIÈME ÉDITION,

Revue par M. Charles Nodier, de l'Académie française, et par MM. Barré, Landois, Lorain, professeurs de philosophie et de rhétorique à l'Université, et augmentée des termes techniques. 1 vol. in-4. Prix: 20 fr. Le même, relié en basane..... 23 fr.

Ouvrage classique, adopté pour les Bibliothèques et les distributions de prix des Collèges et pouvant tenir lieu de tous les Dictionnaires. Contenant :

1° L'Analyse, la Comparaison et la Critique des Dictionnaires de l'Académie, de Furetière, de Trévoux, de Ferrand, de Gattel, de Wally, etc.; les Nomenclatures, Définitions, Acceptions, Locutions nobles, familières ou proverbiales; les Proverbes; la Concordance grammaticale ou le régime des mots; leur emploi, selon le style noble, poétique, figuré, familier, populaire, marotique ou épistolaire; la Prononciation figurée; 2° Les Variantes de Définitions, Acceptions et Orthographe de ces Dictionnaires; 3° Les Mots anciens ou nouveaux, les Définitions, Acceptions et Alliances de mots, omis par ces Dictionnaires et recueillis dans les meilleurs Écrivains; 4° Les Termes propres aux Sciences, aux Arts, Manufactures, Métiers, etc., et les Définitions	tractions extraites des Dictionnaires ou des Traités particuliers; 5° Les Mots du Vieux langage, nécessaires pour l'Intelligence des anciens Auteurs, depuis J. de Meung jusqu'à la Fontaine; 6° Les Mots créés par la Neologie et le Neologisme, pour l'Intelligence des Auteurs nouveaux, des Journaux, etc.; 7° Les Étymologies grecques, latines, arabes, celtiques, etc., etc.; 8° Critique des nouveaux Dictionnaires; 9° Les nouveaux exemples de Phrases formant une Collection de Maximes, et de Pensées des meilleurs auteurs; 10° Un Dictionnaire des Synonymes; 11° Un Dictionnaire des Difficultés de la langue, résolues par les bons grammairiens; 12° Un Dictionnaire des Rimes; 13° Un Dictionnaire des Homonymes;	14° Un Dictionnaire des Paronymes; 15° Un Traité de Versification; 16° Un Traité des Tropes; 17° Un Traité de Ponctuation; 18° Un Traité des Conjugaisons; 19° Un Traité de Prononciation; 20° Un Vocabulaire de Mythologie, avec l'Étymologie grecque; 21° Un Vocabulaire des Personnages remarquables; 22° Un Vocabulaire de Géographie ancienne et moderne, selon les nouvelles divisions, avec le latin; 23° Une Nomenclature complète d'Histoire Naturelle, suivant les dernières classifications; 24° Un Abrégé de Grammaire en Tableau; 25° Principes de Grammaire d'après l'Académie française, par M. Lorain, professeur au lycée Saint-Louis.

La réputation de ce Dictionnaire, qui offre une véritable Encyclopédie lexicque, est suffisamment établie par les nombreuses éditions qui en ont été faites en France et par celles qui ont été publiées en pays étranger : c'est de tous les Dictionnaires le plus commode, le plus complet et le moins cher. M. Nodding et ses doctes collaborateurs, professeurs à l'Université, ont intuitivement amélioré et complété l'œuvre à laquelle M. Boiste a consacré sa vie entière.

Les exemples à l'appui des définitions ne sont pas des phrases banales qui ne disent rien ni au cœur ni à l'esprit, mais un choix de maximes et de pensées extraites des meilleurs auteurs et philosophes. Rien de plus profitable que d'avoir ainsi sous les yeux les plus beaux modèles.

Le débit de 100,000 exemplaires du Dictionnaire de Boiste a permis d'apporter d'immenses améliorations aux diverses éditions qui se sont succédé rapidement.

Il renferme la matière de 30 volumes in-8 ordinaires, et son prix n'est que de 20 fr.

DICTIONNAIRE DES BEAUX-ARTS,

Publié par l'Institut impérial de France (ACADÉMIE DES BEAUX-ARTS). Chaque livraison, format gr. in-8° Jésus avec gravures sur bois insérées dans le texte, et avec gravures sur acier, se compose de douze feuilles, soit 192 pages à 2 colonnes.

La première livraison est en vente. Prix : 7 fr. 50 c.

MANUEL DU LIBRAIRE ET DE L'AMATEUR DE LIVRES,

PAR JACQUES-CHARLES BRUNET.

Cinquième édition originale, entièrement revue par l'auteur, qui y a refondu les nouvelles recherches déjà publiées par lui en 1843 et un grand nombre d'autres recherches qu'il a faites depuis.

Contenant : 1° UN NOUVEAU DICTIONNAIRE BIBLIOGRAPHIQUE, dans lequel sont décrits les Livres rares, précieux, singuliers, et aussi les ouvrages les plus estimés en tout genre, qui ont paru tant dans les langues anciennes que dans les principales langues modernes, depuis l'origine de l'imprimerie jusqu'à nos jours; avec l'histoire des différentes éditions qui en ont été faites; des renseignements nécessaires pour reconnaître les contrefaçons et collationner les anciens livres. On y a joint une concordance des prix auxquels une partie de ces objets ont été portés par des ventes publiques faites en France, en Angleterre et ailleurs, depuis plus de soixante ans, ainsi que l'appréciation approximative des livres anciens qui se rencontrent fréquemment dans le commerce;

2° UNE TABLE EN FORME DE CATALOGUE RAISONNÉ où sont classés, selon l'ordre des matières, tous les Ouvrages utiles, mais d'un prix ordinaire, qui n'ont pas dû être placés au rang des Livres ou rares ou précieux.

Cette cinquième édition d'un ouvrage universellement connu et apprécié est publiée par l'auteur. Elle contient d'importantes améliorations et des augmentations considérables. Elle formera 6 gros volumes et sera publiée en 12 parties. Les 10 premières parties seront payées à raison de 10 fr. chaque. Les 11e et 12e parties, qui compléteront l'ouvrage, seront données gratis. Le prix de 100 fr. pour les souscripteurs ne sera maintenu que jusqu'au 31 décembre 1869; il sera alors porté à 120 fr.

Le travail de M. Brunet, qui a consacré dix années entières à cette refonte de son ouvrage, étant terminé, chaque volume paraîtra régulièrement de six en six mois.

La première partie du premier volume est en vente. Prix : 10 fr.

DICTIONNAIRE DES DEVISES

DES HOMMES CÉLÈBRES DE TOUTES LES NATIONS,

Précédé d'une Biographie, et suivi d'une Concordance des devises,

PAR M. ÉDOUARD-MARIE OETTINGER.

C'est un nouveau travail de l'auteur de la *Bibliographie universelle*, qui, d'après les jugements du *Journal des Débats*, de *l'Indépendance belge* et autres journaux, est un véritable monument littéraire de notre époque.

1 vol. in-8 à 2 colonnes. (Sous presse.)

DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE DE L'HISTOIRE DE FRANCE,

PAR M. PH. LE BAS,

MEMBRE DE L'INSTITUT (ACADÉMIE DES INSCRIPTIONS ET BELLES-LETTRES), MAÎTRE DE CONFÉRENCES À L'ÉCOLE NORMALE, ETC., BIBLIOTHÉCAIRE DE L'UNIVERSITÉ.

12 gros volumes in-8 à 2 colonnes, faisant ensemble 9064 pages avec 620 planches formant 3 volumes représentant l'HISTOIRE DE FRANCE PAR LES MONUMENTS. Prix..... 80 fr.

DICTIONNAIRES UNIVERSELS ET MANUELS.

Format in-12 anglais à 2 colonnes, en petits caractères.

Chacun de ces volumes contient la matière d'au moins quatre volumes ordinaires. C'est pour la première fois qu'ont été exécutés, à un prix aussi modique, des dictionnaires aussi complets servant de manuels.

- BIOGRAPHIE**, par M. le professeur Barré; *TROISIÈME ÉDITION*, REVUE ET AUGMENTÉE. 1 fort vol. Charmante édition contenant plus de 5000 notices étendues sur tous les principaux personnages de l'univers, depuis les temps les plus anciens jusqu'à nos jours; la liste de leurs principaux ouvrages, etc. . . . . 4 fr.
- MYTHOLOGIE**. Biographie mythique des dieux et des personnages fabuleux de la Grèce, de l'Italie, de l'Égypte, de l'Inde, de la Chine, du Japon, de la Scandinavie, de la Gaule, de l'Amérique, de la Polynésie, etc., etc.; ouvrage composé sur un plan entièrement neuf, par le docteur JACOB; traduit de l'allemand, refondu et complété par M. Th. Bernard. . . . . 4 fr.
- GÉOGRAPHIE**, par M. Béraud, et revue par M. Eyriès, membre de l'Institut. Ce Dictionnaire, qui forme un gros vol. de 860 pages, contient les résultats des plus récentes découvertes. . . . . 6 fr.
- CHIMIE ET PHYSIQUE**, par M. le Dr Hoefler. *Troisième édition*, revue, corrigée et augmentée d'un supplément contenant les résultats des plus récentes découvertes. . . . . 4 fr.
- MÉDECINE PRATIQUE**, par M. le docteur Hoefler. *Troisième édition*, revue et augmentée. Ce Dictionnaire, dégagé des termes d'histoire naturelle, de botanique, etc., qui dans les dictionnaires de médecine envahissent en grande partie la place destinée aux maladies et à leur traitement, renferme tout ce qui concerne les maladies et les moyens de les guérir. Cette troisième édition contient un supplément des nouvelles découvertes. Consacré surtout à la pratique, c'est le *vade-mecum* des médecins. . . . . 4 fr.
- BOTANIQUE PRATIQUE ET HORTICULTURE**, par M. le docteur Hoefler. Dans la nomenclature si nombreuse des plantes indigènes et exotiques dont cet ouvrage donne la description, on s'est appliqué plus particulièrement aux plantes utiles; les renseignements donnés pour leur culture rendent pratique cet ouvrage. *Seconde édition*. . . . . 5 fr.
- MINÉRALOGIE, GÉOLOGIE, MÉTALLURGIE** et sciences qui en dépendent, ainsi que l'explication des termes employés dans l'art d'exploiter les mines, par M. Landrin, ingénieur civil, ouvrage accompagné de plusieurs gravures dans le texte. . . . . 5 fr.
- AGRICULTURE**. Par plusieurs agriculteurs, sous la direction de M. le docteur Hoefler, d'après les meilleurs ouvrages publiés en Angleterre, en Allemagne, en Belgique et en France; ouvrage accompagné de gravures dans le texte. . . . . 6 fr.
- ASTRONOMIE**. Par A. Guynemer, à l'usage des gens du monde, d'après W. et J. Herschell, Laplace, Arago, de Humboldt, Franconeur, Mitchell et autres savants français et étrangers, avec figures et planisphère, précédée de l'exposition d'un nouveau système sur les formations planétaires. Des lecteurs étrangers aux mathématiques trouveront dans cet ouvrage, sans aucuns calculs, les notions les plus variées et les plus intéressantes sur tous les sujets ayant rapport à l'astronomie, dans l'état actuel de cette première des sciences. In-8°. Seconde édition. . . . . 6 fr.
- THÉOLOGIE**, à l'usage des gens du monde et des ecclésiastiques, par M. l'abbé Jacquin. . . . . 4 fr.
- ARCHÉOLOGIE**, d'après Ottfried Müller, par M. Léon Renier. (Sous presse.)
- CHRONOLOGIE**, par M. Savagnier. (Sous presse.)
- ZOOLOGIE**, comprenant les diverses branches de cette science, envisagée dans l'ensemble du Règne animal par M. GERVAIS, professeur à la faculté des sciences de Montpellier. (Sous presse.)
- DICTIONNAIRE LATIN-FRANÇAIS**. (Sous presse.)
- PETIT DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE**, par les Correcteurs de l'imprimerie de MM. Firmin Didot. 1 vol. in-12. Adopté par le Conseil supérieur de l'Instruction publ. Broché, 2 fr. 75 c. Cartoné, 3 fr. Relié, 3 fr. 50 c.

Ce petit Dictionnaire, dont le prix est très-modique, a été exécuté avec le plus grand soin.

DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE DES ANECDOTES, par MM. Morel et Hetzel. (*Sous presse*).

Une répartie spirituelle, une anecdote piquante, sont le fond de la conversation française. Un recueil qui réunit avec goût ce que l'esprit a produit de mieux en ce genre est un arsenal que chacun peut mettre à profit à chaque instant. « Les bons mots des Français (dit Dufrenoy) ont été cités d'un bout de l'Europe à l'autre. » Ils ont eu le talent de vivre vite et d'abrèger les longs discours; ils ne prennent du sentiment et de la pensée que ce qu'il en faut pour abrèger l'entretien. Mais chaque siècle a son goût particulier. Maupertuis, nous dit Grimm, a prétendu que certaines compilations de ce genre avaient une si grande réputation en Allemagne, que les maîtres de poste refusaient des chevaux à ceux qui ne les avaient pas lues. Sans espérer un pareil succès, nous croyons avoir rassemblé, pour les plaisirs du public, ce que la nombreuse société des gens d'esprit a écrit et pensé de plus charmant.

CATALOGUE DE LA BIBLIOTHÈQUE IMPÉRIALE DE PARIS.

HISTOIRE DE FRANCE.

8 volumes in-4 de 90 à 100 feuilles. — Chaque volume se vend séparément. Prix : 24 fr.

Les tomes Ier, II, III, IV, V et VI sont en vente. Le tome Ier contient, 1° les *Préliminaires et Généralités*; 2° l'*Histoire par époques de plusieurs règnes*; — 3° l'*Histoire par règnes*, conduite jusqu'à la mort de Louis XII. Ce volume contient 13,606 articles. — Le tome II comprend l'*Histoire de France pendant les règnes de Louis XIV, Louis XV, Louis XVI*; — les *Délibérations du département et de la commune de Paris*; — des *clubs et sociétés populaires*, etc. — Le tome III contient l'*Histoire de la Convention, du premier Empire, de la Restauration, des Cent Jours, du Gouvernement de Juillet jusqu'à la Révolution de 1848*. — Le tome IV, le *Gouvernement Provisoire, l'Administration Cavaignac, la Présidence et l'Empire jusqu'à 1857*. Il donne, en outre, l'histoire de toutes les publications périodiques et journaux. — Le tome V, *Histoire ecclésiastique, actes, rapports avec l'État, état du clergé; Histoire des ordres religieux, des congrégations des femmes; cultes non catholiques; Histoire de la synagogue; cultes divers*. — Le tome VI, l'*Histoire des institutions politiques ou Histoire constitutionnelle*.

Vientront ensuite, dans les autres volumes, l'*Histoire administrative, diplomatique, militaire, mœurs et coutumes*, l'*Archéologie*, la *Némismatique*, l'*Histoire locale* (provinces, villes, départements, communes, colonies), l'*Histoire nobiliaire, généalogique*, enfin la *Biographie française*.

La méthode adoptée facilite les recherches, et l'on peut affirmer que désormais, quel que soit le sujet que voudra traiter un écrivain, il se trouvera dans des conditions bien autrement favorables que ses prédécesseurs, alors que cette grande quantité de sources leur était si difficile à consulter et même impossible à connaître.

Les tables les plus complètes et les plus variées termineront le catalogue de l'histoire de France : tables des auteurs, tables des personnages cités dans les titres, tables des villes et lieux, théâtres des événements, enfin le résumé complet de toutes les indications utiles.

MÉDECINE.

Le tome 1er est sous presse. Il paraîtra incessamment.

QUÉRARD. — LA FRANCE LITTÉRAIRE.

Ou Dictionnaire bibliographique des Savants, Historiens et Hommes de lettres de la France, ainsi que des Litterateurs qui, à l'étranger, ont écrit en français, depuis 1700 jusqu'à 1826 inclusivement,

accompagné de notices littéraires, historiques et bibliographiques; par QUÉRARD. *Ouvrage terminé.* 10 gros vol. divisés en 20 parties, imprimés en petit-texte et nonpareille, à deux colonnes. 120 fr.

Jusqu'à présent il n'a pas encore paru d'ouvrage bibliographique aussi complet ni aussi utile, aux libraires et à tous ceux qui s'occupent de bibliographie, que le livre de M. Quérard : dans le *Journal des Savants*, M. Daunou en a fait plusieurs fois l'éloge; on ne saurait trop le recommander aux libraires, aux bibliothécaires et bibliophiles, à qui il s'adresse particulièrement, et sans lequel il leur est impossible de remplir convenablement les devoirs de leur profession. C'est dans le but de leur être utiles que les éditeurs ont entrepris un pareil Répertoire, qui manquait totalement à la France.

LA LITTÉRATURE FRANÇAISE CONTEMPORAINE (1827-1849), par MM. QUÉRARD, LOUAN-DRE, BOURQUELOT et ALFRED MAURY. 12 tomes formant 6 gros volumes. . . . . 96 fr.

La *France littéraire*, par M. Quérard, s'arrête à l'an 1826. La *Littérature française contemporaine* en est la continuation jusqu'à l'année 1849.

LA FRANCE LITTÉRAIRE, par M. J. M. QUÉRARD, tome XI, Corrections, Additions, Auteurs anonymes et pseudonymes dévoilés. Tome Ier, 30 fr.; Tome II, *sous presse*.

BIBLIOGRAPHIE DE LA FRANCE, par M. GIRAULT DE SAINT-FARCEAU. Prix. . . . . 12 fr.

Ce gros volume, à 2 colonnes, petits caractères, donne l'indication de tous les ouvrages qui concernent la France sous les rapports géographique, historique, archéologique, statistique, etc.; d'agriculture, de commerce, etc.; de science et d'art; et, enfin, l'indication des cartes publiées jusqu'à ce jour sur toutes les localités de la France.

ENCYCLOPÉDIE PRATIQUE DE L'AGRICULTEUR,

par MM. MOLL, professeur d'agriculture au Conservatoire des arts et métiers,
et EUG. GAYOT, ancien directeur de l'administration des Haras,

Avec la collaboration des agronomes les plus distingués.

Douze à quinze vol. in-8°, ornés de gravures sur bois. Tomes I, II et III. Prix : 7 fr. le vol.

Jamais on n'a mieux compris qu'en ce moment l'importance de l'agriculture, l'influence décisive de son perfectionnement sur les destinées, la richesse et la puissance des nations; jamais on n'a eu la preuve plus manifeste de l'impuissance du commerce extérieur pour suppléer à l'insuffisance de la production nationale; jamais, enfin, en présence de l'accroissement constant de la population et de l'accroissement de la consommation individuelle, gouvernement et public n'ont senti plus vivement la nécessité d'accroître aussi proportionnellement le rendement du sol de la France, et de soustraire désormais la nation à ces disettes périodiques qui arrêtent même l'essor de l'industrie et menacent chaque fois de remettre en question jusqu'aux bases de notre état social.

Il est fâcheux que, dans des circonstances aussi favorables au progrès, la littérature agronomique française ne soit pas à la hauteur de sa mission. Riche en excellents écrits spéciaux, elle manque en effet aujourd'hui d'une de ces œuvres capitales, d'un de ces grands ouvrages réunissant en un seul faisceau les observations, les découvertes éparses qui se sont produites jusqu'à ce jour, et présentant un tableau exact et complet de la science et de l'art agricoles, au point où les ont amenés les travaux anciens et récents des agriculteurs et des savants.

Aussi avons-nous la conviction de répondre à un besoin général et profondément senti en publiant cette *Encyclopédie de l'Agriculteur*, et pour donner une garantie puissante de sa valeur, publions-nous la liste de nos honorables collaborateurs, liste qui comprend les plus hautes notabilités de l'agriculture et des sciences accessoires.

MM. Alcan, Baulement, Bequerel (Ed.), Boussingault, Bural, Deherain, Dubreuil, le général Morin, Payen, Pélissot, Persoz, Trélas, Tresca, Wolowski, professeurs au Conservatoire des arts et métiers.

MM. Allibert, Bella fils, Caillat, Dupuis, Grandvoinet, Heuzé, professeurs à Grignon.

MM. Delafond, Magne, professeurs à Alfort.

MM. Allier, Bouscasse, Dupéray, Lévillat, Pichat, Rieffel, directeurs de fermes-écoles et d'écoles impériales.

MM. Duchartre, Doyer, Focillon, Gossin, Léonce de Laverne, Lecouteux, Muller, Naudin, Dr Pérouze, Petit-Lalitte, Pierre (Isidore), Robinet, Jacques Valserres, Vasse, professeurs d'agriculture, botanique, sériciculture, histoire naturelle, chimie, économie politique.

MM. Lefèvre de Saint-Marie, L. Lefour, inspecteurs généraux de l'agriculture.

M. Hardy, directeur du potager de Versailles, et M. Pepin, jardinier en chef au Muséum d'histoire naturelle.

MM. Barbier, Labrosse, Larminat, Mangon, Millet, Nadauld de Buffon, Tassy, Antoine et Jules Vachon, Vicaire, ingénieurs civils, des ponts et chaussées, des eaux et forêts, etc.

MM. Ayrault, Yvart, inspecteurs des écoles vétérinaires.

MM. Combes, Charpentier, Bertelot, Brame, Dailly, Defrarières, Delbet, Dubrunfaut, Dupuits de Maconès, Duval, Gayot, Saint-Germain Leduc, Gomart, Guérin-Monteville, Husson, l'abbé Lalanne, Mercier, Mme Millet, Hippolyte et Isidore Passy, Pérouze, Pepin le Halleur, Pommier, comte de Saint-Priest, baron de Rivière, Sanrey, Valentin Smith, comte de Tracy, Tourrel, Villerois, M. et Mme Vilmorin, agriculteurs et membres de la Société d'agriculture et d'horticulture.

Sans nous dissimuler certains avantages que présentent les traités systématiques, et certains inconvénients inhérents à la forme de dictionnaire, nous avons donné la préférence à cette dernière. Voici nos motifs : Nous nous adressons, avant tout, aux praticiens. Mais nous savons, par expérience, combien sont courts les moments que les agriculteurs peuvent dérober à leurs travaux pour les consacrer à la lecture; nous savons combien il leur importe de trouver promptement les sujets qui les intéressent. Or, quelque rationnel que soit le cadre d'un traité régulier, et malgré la table alphabétique qu'on y ajoute parfois, c'est un fait notoire que les recherches y sont plus longues, plus difficiles, que dans un ouvrage par ordre alphabétique.

D'ailleurs, l'indication à chaque article du groupe auquel il appartient, et une table à la fin du dernier volume, présentant la succession rationnelle des divers sujets traités dans l'ouvrage, donneront à celui-ci presque tous les avantages des traités systématiques, sans le priver de ceux qui lui sont spéciaux.

L'*Encyclopédie de l'Agriculteur* aura 12 à 15 volumes de 400 à 500 pages, format de la *Nouvelle Biographie générale*. De nombreuses gravures sur bois, insérées dans le texte et dues aux meilleurs dessinateurs et graveurs de France; MM. Lalaisse, Rouyer, Guiguet, Huyot, Leblanc, etc., et, toutes les fois que cela sera nécessaire, des gravures sur cuivre, compléteront les indications du texte.

Les trois premiers volumes sont en vente; ils seront suivis des autres à des intervalles rapprochés.

(*) Le premier tome du 1er volume porte seul le nom de M. Quérard.

ENCYCLOPÉDIE MODERNE,

DICTIONNAIRE ABRÉGÉ DES SCIENCES, DES LETTRES ET DES ARTS,

PAR MESSIEURS :

- ADLER-MESNARD**, maître de conférences à l'École Normale.
Le baron ALIBERT, membre de l'Institut.
Le général ALIX.
ANDRAL, membre de l'Institut, professeur à l'École de Médecine.
DOUET D'ARCO, ancien élève de l'École des Chartes, employé aux Archives.
ARTAUD, inspect. génér. de l'Université.
AUREILLE, répétiteur à l'Institution impériale de Grignon.
DE BARANTE, membre de l'Institut, ex-pair de France.
BEQUEREL, membre de l'Institut, professeur au Muséum d'Histoire naturelle.
BERRYER père.
BERTON, membre de l'Institut.
BERVILLE, avoc. gén. à la cour de Paris.
Le comte BEUGNOT, membre de l'Institut, etc.
BLANQUI, membre de l'Institut.
H. BORDIER, ancien élève de l'École des Chartes.
BORY DE SAINT-VINCENT, membre de l'Institut.
F. BOURQUELOT, ancien élève de l'École des Chartes.
BRONGNIART, membre de l'Institut, professeur au Muséum d'Histoire naturelle.
ALEX. BRONGNIART, membre de l'Institut, directeur de la Manufacture impériale de porcelaine de Sevres, prof. au Muséum d'Histoire naturelle.
BROUSSAIS, membre de l'Institut, professeur à l'École de Médecine.
L. C. CAILLAT, professeur de physique et de chimie appliquées à l'agriculture, à l'Institution impériale de Grignon.
DE CASTELNAU, médecin de la prison de Saint-Lazare.
CHAMPOLLION, conservateur à la Bibliothèque impériale.
CHATEAUBRIAND, membre de l'Institut.
ACHILLE COMTE, professeur d'histoire naturelle.
DE CORMENIN, député.
COUSIN, memb. de l'Acad. franc., prof. de philosophie à la Faculté des Lettres.
COURTIN, ancien magistrat.
DAMIRON, membre de l'Institut, professeur à la Faculté des Lettres.
DANTON, insp. de l'Acad. de Paris.
D'AVEZAC, archiviste au Ministère de la Marine.
FERDINAND DENIS, conservateur à la Bibliothèque Sainte-Geneviève.
E. DESMAREST, secrétaire de la Société entomologique de France.
- NOEL DES VERGERS**, orientaliste.
H. DEZÉ, ancien élève de l'École Polytechnique, répétiteur de chimie à l'École de Saint-Cyr.
DUBRUNFAUT, chimiste manufacturier.
DUFRENOY, inspecteur général des Mines, professeur à l'École des Ponts et Chaussées et à l'École des Mines, membre de l'Institut.
Le baron DUPIN, membre de l'Institut.
EMM. DUPATY, membre de l'Institut.
DUPONCHEL, médecin de l'École Polytechnique.
DUPUYTREN, membre de l'Institut, professeur à l'École de Médecine.
DUSSIEUX, répétit. d'hist. à Saint-Cyr.
ÉTIENNE, membre de l'Institut.
EYRIES, membre de l'Institut.
FLOURENS, de l'Acad. franç., secrétaire perpét. de l'Acad. des sciences.
FRANCOEUR, membre de l'Institut, professeur à la Faculté des Sciences.
GEOFFROY SAINT-HILAIRE, membre de l'Institut, profess. au Muséum d'Hist. naturelle et à la Faculté des Sciences.
DE GERAND, membre de l'Institut.
GUÉRIN-MENEVILLE, profess. d'histoire naturelle, membre de la Société centrale d'Agriculture.
GUIGNIAUT, membre de l'Institut, professeur à la Faculté des Lettres.
HOEFER (le docteur).
Le vicomte HÉRICART DE THURY, membre de l'Institut.
Le comte ACH. D'HÉRICOURT.
Le général D'HOUEHOT.
HUOT, bibliothécaire de la ville de Versailles.
ISAMBERT, député, conseiller à la Cour de Cassation.
JAY, membre de l'Institut.
JOUFFROY, membre de l'Institut, professeur à la Faculté des Lettres.
DE JOUY, membre de l'Institut.
KERMOISAN, du Ministère de l'Instruction publique.
KÉRATRY, pair de France.
LUD. LALANNE, ancien élève de l'École des Chartes.
LÉON LALANNE, ingénieur des Ponts et Chaussées.
Le général LAMARQUE.
LANJUNAIS, ancien pair de France.
Le baron LARREY, membre de l'Institut.
DE LASTEYRIE, membre de l'Institut.
PHIL. LE BAS, membre de l'Institut, maître de conférences à l'École Normale.
- NÉPOMUCÈNE LEMERCIER**, membre de l'Institut.
ALEX. LENOIR, architecte.
LENORMAND, professeur de technologie.
A. LE PILEUR, docteur en médecine.
LETRONNE, membre de l'Institut.
LOEUILLET, professeur de constructions rurales, à Grignon.
A. DE LONGPÉRIER, premier employé au cab. des Antiques de la Bibliothèque impériale.
LORAIN, recteur de l'Académie de Lyon.
CHARLES LOUANDRE.
MARIE, ancien élève de Grignon, memb. de la Soc. centrale d'Agricult. **ALFRED MAURY**, membre de l'Institut.
HYACINTHE MAURY, employé au Ministère des Finances.
PROSPER MÉRIMEE, membre de l'Institut, inspecteur général des Monuments historiques.
DE MIRBEL, membre de l'Institut, professeur à la Faculté des Sciences.
NAUDET, membre de l'Institut, directeur de la Bibliothèque impériale.
ORFILA, doyen de l'École de Médecine.
Le général PELET, directeur du Dépôt de la Guerre.
ALEX. PILLON, premier employé au département des Imprimés de la Bibliothèque impériale.
RENIER (LÉON), *direct. de l'Encyclopéd.*
CHARLES RENIER, ingénieur civil.
ROZET, chef de bataillon d'état-major.
SAIGEX, professeur de mathématiques.
BARTHÉLEMY SAINT-HILAIRE, membre de l'Institut, prof. au Collège de France.
DE SAULCY, membre de l'Institut, conservateur du Musée d'artillerie.
J. H. SCHNITZLER, rédacteur en chef de l'Encyclopédie des gens du monde.
AM. TARDEU, géographe du Ministère des Affaires étrangères.
TISSOT, membre de l'Institut, professeur au Collège de France.
PROSPER TOURNEUX, ancien élève de l'École Polytechnique, chef de bureau au Ministère des Travaux publics.
LÉON VAISSE, professeur à l'École impériale des Sourds-Muets.
VIENNET, membre de l'Institut.
DE VILLEPIN, avocat.
VILLERMÉ, membre de l'Institut.
VIRLET D'Aoust, ingénieur des Mine

Ouvrage orné de plus de 400 planches gravées sur acier.

Sur la Chirurgie, l'Anatomie, la Chimie, la Physique, l'Histoire naturelle, la Métallurgie, l'Agriculture, l'Astronomie, la Géographie, l'Histoire, l'Arithmétique, la Géométrie, l'Optique, la Perspective, la Peinture, la Musique, l'Architecture, le Génie civil, l'Art militaire, les Constructions navales, la Mécanique, les Arts et Métiers, la Littérature ancienne et moderne, etc.

Nouvelle édition, publiée sous la direction de M. Léon Renier, entièrement refondue et augmentée de près du double, formant TRENTE VOLUMES, dont 27 vol. in-8 de texte et 3 vol. d'atlas. Prix : 100 fr.

L'Encyclopédie Moderne, publiée avec la collaboration des hommes les plus éminents de notre siècle, est le seul ouvrage français de ce genre dont on ait imprimé deux éditions. La première a paru de 1828 à 1832; elle fut promptement épuisée de même que la seconde, qui parut de 1841 à 1843; depuis longtemps aucun exemplaire ne s'en trouve dans le commerce. Il suffit de rappeler ces faits pour constater son mérite.

Cependant l'Encyclopédie Moderne laissait beaucoup à désirer, d'importantes modifications ont été faites à la troisième édition.

Un grand nombre de sciences, la chimie entre autres, la physique, la mécanique, les différentes branches de l'histoire naturelle, les sciences historiques elles-mêmes, ont fait, depuis 1828, de grands progrès. Des industries encore inconnues alors ont été créées et sont aujourd'hui florissantes; plusieurs de celles qui existaient déjà ont renoncé aux anciens procédés ou en ont adopté de nouveaux; l'agriculture, l'économie rurale, l'économie domestique ont été l'objet de sérieuses études et ont reçu d'importants perfectionnements; les arts mécaniques surtout, grâce à l'emploi de plus en plus répandu de la vapeur comme force motrice, ont fait d'immenses progrès. L'exposition de tous ces changements, de toutes ces améliorations, devait trouver place dans un livre essentiellement destiné à représenter l'état des sciences et des arts au moment de sa publication.

Déjà, dès la seconde édition, d'importantes améliorations avaient été apportées à cet ouvrage; mais toutes les additions qu'on avait cru devoir faire au texte primitif avaient été rejetées dans des volumes séparés; elles ont été fondues dans le corps de l'ouvrage et considérablement augmentées. Ceux des anciens articles qui étaient devenus tout à fait inexacts par suite des progrès de la science ont été supprimés et remplacés par d'autres, dans lesquels on a tenu compte des découvertes les plus récentes; ceux qui ne contenaient que de légères inexactitudes, ou étaient seulement incomplets, ont été rectifiés ou complétés.

L'agriculture, l'économie rurale et domestique, les arts agricoles en général avaient été traités, dans la première édition, d'une manière peut-être un peu superficielle : les articles qui se rapportent à cette spécialité ont été redigés, de nouveau, par les professeurs de l'ancienne Institution nationale de Grignon.

L'histoire, les langues, les littératures, les religions, les divers systèmes de philosophie, les institutions diverses, y sont traités avec tout le développement nécessaire.

Chaque article est suivi d'une liste très-complète des meilleurs ouvrages à consulter sur la matière.

Jamais l'encyclopédie n'a été d'un prix aussi modique, et cependant le nom des savants qui l'ont composée est une garantie de son mérite. Chaque article y est suffisamment développé pour être d'une véritable utilité pratique. Le tout forme autant de petits traités d'Agriculture, de Jurisprudence, de Géographie, de Chimie, etc., etc., à la fin desquels se trouve la nomenclature de tous les ouvrages français et étrangers qui ont traité du même sujet, en sorte que celui qui veut obtenir de plus amples renseignements peut recourir à ces ouvrages. Le grand nombre de gravures qui accompagnent le texte donne de plus beaucoup de clarté aux descriptions.

COMPLÉMENT

DE L'ENCYCLOPÉDIE MODERNE, DICTIONNAIRE ABRÉGÉ DES SCIENCES, DES LETTRES ET DES ARTS.

Jamais, à aucune époque, les changements en tout genre n'ont été aussi nombreux ni les progrès aussi rapides que dans ces dernières années. C'est donc un devoir pour nous de les consigner dans un *Complément* de notre *Encyclopédie moderne*, dont la publication, commencée en 1846, a été terminée en 1851.

Ce *Complément* doit être, en raison du nombre et de l'importance des articles nouveaux qu'il contiendra, considéré comme le couronnement nécessaire de notre première publication. Les deux ouvrages réunis constitueront un ensemble vraiment complet, qui représentera fidèlement l'état actuel des sciences, des lettres et des arts.

Nous n'avons rien négligé pour que le *Complément*, qui s'adresse naturellement à tous les souscripteurs à l'*Encyclopédie moderne*, fût digne du succès que celle-ci a obtenu.

Ceux des articles nouveaux qui n'ont pas été confiés aux rédacteurs précédents, l'ont été à des personnes que leurs connaissances spéciales et une honorable notoriété recommandaient à notre choix. Les rédacteurs de l'*Encyclopédie moderne* avaient donné à leurs articles assez de développement pour qu'ils fussent d'une véritable utilité pratique ; ils avaient eu soin aussi de placer à la fin de chacun d'eux des indications bibliographiques précises, dont l'avantage est de signaler au lecteur les meilleurs ouvrages, français et étrangers, qu'il puisse consulter pour obtenir, s'il le desire, de plus amples renseignements sur le sujet traité dans l'article ; innovation utile, qui a été fort appréciée par nos souscripteurs, et qui n'a pas peu contribué au succès de la publication.

Le *Complément* offrira de même cette juste proportion dans le développement des articles, et aussi ces appendices bibliographiques qui facilitent les recherches en les guidant. De cette façon, l'ensemble des articles qui se rapportent à une même division de la science ou à une même branche de la littérature formera un tout aussi complet que le comporte la nature de la publication.

Nous avons profité de l'occasion pour rectifier quelques erreurs qui s'étaient glissées dans l'*Encyclopédie moderne*, et pour donner les planches qui faisaient défaut. Non-seulement nous avons comblé les lacunes, mais encore nous avons donné un grand nombre de planches nouvelles qui se rapportent exclusivement aux articles du *Complément*, l'expérience ayant démontré que, lorsqu'il s'agit d'objets concernant l'architecture, l'agriculture, les arts mécaniques et industriels, etc., la définition la plus rigoureuse ne saurait suppléer la représentation figurée de ces objets.

Parmi les parties qui ont reçu de notables accroissements, nous citerons plus particulièrement l'archéologie, la botanique, la mythologie, l'histoire de France, surtout pendant les soixante dernières années. Nous ne craignons pas de dire que l'on ne trouverait, dans aucune publication du même genre, une plus abondante réunion de ressources pour l'étude approfondie de ces vastes spécialités.

L'ouvrage que nous annonçons est empreint d'un caractère de modération et d'impartialité qui lui conciliera, nous l'espérons, les suffrages les plus divers.

M. Léon Renier, membre de l'Institut, qui avait dirigé avec un remarquable succès la publication de l'*Encyclopédie moderne*, ayant été envoyé en Algérie par M. le Ministre de l'Instruction publique, pour y remplir une mission archéologique, M. Noël Des Vergers, correspondant de l'Institut de France, a bien voulu se charger temporairement de l'exécution de ce plan. C'est sous son habile direction que les articles des deux premières lettres (A et B) ont été préparés. M. Léon Renier, à son retour d'Algérie, a repris la direction du *Complément* ; mais ayant dû se consacrer tout entier à la publication de son Recueil des inscriptions, c'est M. Edouard Carteron à qui a été confié le soin de diriger jusqu'à la fin la publication du *Complément*.

L'ouvrage formera dix volumes de texte et deux volumes de planches, divisés en 10 livraisons de 26 à 28 planches.

Prix de chaque volume, 3 fr. 50. et la livraison de planches, 1 fr. 50.

NOTA. Les planches in-4° comptent pour deux planches in-8°. (Huit volumes sont en vente.)

Les planches de cet Atlas qui ne commencent point par le n° 1er font suite aux numéros des diverses catégories qui ont déjà paru dans l'*Encyclopédie moderne*. Le *Complément* ne devant former avec l'*Encyclopédie moderne* qu'un seul et même ouvrage, nous n'avons pas cru devoir recommencer une nouvelle série de numéros.

BIOGRAPHIE UNIVERSELLE DES MUSICIENS

ET BIBLIOGRAPHIE GÉNÉRALE DE LA MUSIQUE,

Deuxième édition, entièrement refondue et augmentée de plus de moitié,

PAR F.-J. FÉTIS,

Maître de chapelle du roi des Belges, directeur du Conservatoire royal de musique de Bruxelles.

ENVIRON 10 VOLUMES IN-8° DE 500 PAGES. (Le tome 1er est en vente.)

Paraissant par livraisons de 48 pages chacune. — 10 livraisons par volume.

Prix de la livraison : 80 cent. — Prix du volume : 8 fr.

Dans cette nouvelle édition, M. Fétis a déployé toutes ses immenses connaissances en musique. Impartiale appréciation du mérite des artistes, énumération de tous les auteurs les plus récents joints à ceux déjà insérés dans l'ancienne édition, recherches historiques sur les créateurs de l'harmonie et sur la musique des premiers siècles, tout se trouve compris dans cette importante publication, qui joint au mérite de la forme le charme de l'intérêt et d'un style élégant.

NOUVELLE BIOGRAPHIE GÉNÉRALE,

DEPUIS LES TEMPS LES PLUS REÇULÉS JUSQU'A NOS JOURS,

Quarante-cinq volumes in-8°, format pareil à celui de l'Encyclopédie,

PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE M. LE DOCTEUR HOFER.

Cette *Biographie*, en quarante-cinq volumes compactes, représentant au moins cent volumes ordinaires, est la suite et le complément de l'*Encyclopédie moderne*, qui a réuni un si grand nombre de souscripteurs en raison de son mérite et de l'extrême modicité de son prix.

D'après le plan adopté pour la rédaction et la disposition de la matière, la *Biographie Générale* sera, nous ne craignons pas de l'affirmer, supérieure sous bien des rapports à tous les dictionnaires biographiques qui jusqu'à ce jour ont paru en France et à l'étranger.

On reproche avec raison à ces dictionnaires, quel que soit du reste leur mérite, de consacrer souvent des articles trop longs à des hommes obscurs, dérochant ainsi aux célébrités réelles l'espace qui leur appartient de droit. Pour remédier à cette disproportion choquante, véritable tache dans un ouvrage sérieux, nous avons *proportionné, aussi exactement que possible, la longueur des articles à l'importance des personnages.*

C'est ce qui nous permet de donner des détails très-circumstances sur les personnes les plus remarquables par leurs actes et leurs travaux. Ces détails, qui seraient fastidieux dans la biographie de gens obscurs, offrent ici un véritable charme; car tout intéresse dans la vie des grands hommes : leurs portraits personifient l'histoire.

Chaque article commence par ce signalement, en quelque sorte stéréotypé : *nom, prénoms, état ou profession, dates de la naissance et de la mort*, et se termine invariablement par l'indication des *sources* à consulter. C'est à cette innovation heureuse que nous devons le précieux avantage d'être concis et complets à la fois. Les dates, ainsi mises en évidence, facilitent singulièrement la recherche des *homonymes*, qui tous sont rangés par ordre chronologique et par ordre de pays (pour les souverains), depuis l'antiquité jusqu'au seizième siècle.

La seule lettre A, qui forme trois volumes, contient plus de mille articles qui ne se trouvent pas dans les biographies publiées jusqu'à ce jour en France. On peut juger de l'intérêt qu'offre la lecture de ce vaste recueil par l'étendue donnée aux principaux articles, tels que, pour la lettre A seulement : *Abailard, Abd-el-Kader, Adrien, d'Aguesseau, Akbar, Alberoni, Albert le Grand, Albuquerque, Alcibiade, Alcuin, Alexandre le Grand, Alexandre VI, saint Ambroise, Andrieux, Antonin, Aristophane, Aristote, Athanase, Attila, Auguste empereur, saint Augustin, etc., etc.*

Collaborateurs.

MM. VILLEMEN; de BARANTE; de PONGERVILLE; GUIGNAUT; NAUDET; REINAUD; LANGLOIS; Victor LFCLERC; EGGER; Étienne QUATREMIÈRE; PAULIN PARIS; BERGER de XIVREY; RENAN; BABINET; DECAISNE, *membres de l'Institut.*

MM.	MM.	MM.	MM.	MM.	MM.
ARTAUD, insp. de l'Université.	ch. de bur. (b-arts) au Minist. de l'Int.	FRANÇOISQUE MICHEL (corresp. de l'Inst.).	DE JANCIGNY, orlén.	MALLET, anc. rect. de l'Ac. de Rouen.	RENÉE (Am), député et direct. du <i>Constitutionnel</i> , etc.
AUBÉ, prof. au lycée d'Orléans.	CHARPENTIER, insp. de l'Ac. de la Seine.	FRANCKLIN (A.), bibl. Le Proc. A. GALITZIN.	DE LACAZE, juge à la Bibl. Impér.	Ed. MANNE, conserv. à la Bibl. Impér.	RISPAL.
ARSÈNE HOUSSAYE, Le Dr BÉGIN.	DAREMBERG, cons. à la Bibl. Mazarine.	DE GOLBERY, corr. de l'Institut.	LAMOUREUX, juge au trib. de Nancy.	A. DE MARTONNE.	ROUILLEF.
E. BAUVOIS orient.	DARÈSTE.	GRÉARD, prof. d'hist.	LEBLANG, Ch., empl. aux estamp. Bibl. I.	MERCEY, ch. de sect. au minist. d'État.	V. ROSENWALD
BEULÉ, prof. d'arch. à la Bibl. Impér.	E. DAUBIAU, empl. à la Bibl. Impér.	GOLDSMITH, astron. et peintre.	A. LEGOYT, ch. de b. (statist.) au Minist. du commerce.	MURET (Théodore), homme de lettres.	ROSNY (de V.), orient.
BLONDEAU, doyen de la Fac. de droit.	DENNE-BARON.	ERN. GREGOIRE.	LÉO JOUBERT.	MOLLER, publ. danois	A. SAUZAY.
BOSSLET.	DEHÉQUE.	GUYOT de FERE.	CAMILLE LEBRUN.	OMESIME LEROY.	SAUCEROTTE, médr. en chef de l'hôpital de Lunéville.
BOULLEE (A.).	FERD DENIS, conserv. à la Bibl. St-Genève.	GUADET de la soc. de l'Hist. de France.	LEJEAN.	JULES PERIN.	SICARD.
G. BOUSQUET.	DESTIGNY, de Caen.	HAUREAU, anc. cons. à la Bibl. Impér.	LERMINIER, prof. au Collège de France.	PIILON, conserv. adj. à la Biblioth. Imp.	TAILLANDIER, cons. à la C. de cassation.
E. BRETON, archéol.	NOËL DES VERGERS.	HÉCET.	LEVOY, conserv. à la Biblioth. de Brest.	RATHERY.	TAILLANDIER (S. R.).
CALLEUX, interpr. au Min. des aff. étrang.	J. FAYOT.	HIPPEAU, profess. à l'Acad. de Caen.	L. LOUVET.	E. REGNARD.	VALLET DE VIRIVILLE, prof. à l'École des chartes.
CHASSANG, prof. à l'École normale.	Le Dr FOSSATI.	ISAMBERT, conseil. à la Cour de cass.	MALGAIGNE, prof. à la Faculté de méd.	RENAUDIN.	VITALI, publ. Italien.
CHALONS D'ARÇÉ,	à la Fac. de théol.			RECEVEUR (l'abbé).	FERD. HOFER.

Collaborateurs spéciaux (de la province):

MM. AUDOUIN (Martial), biographe du Limousin, à Limoges; BOYER (H.), bibliothécaire à Bourges; BRUNET (Gustave), à Bordeaux; DESSALES, archiviste de la Dordogne; DOUBLES de BOISHAUD, biblioth. à Chartres; DE GALLIER, biogr. de la Province, à Tain; FEE, professeur à Tain; FISQUEL, biogr. de l'Herault; LEVOL, biblioth. de la marine à Brest; NICOLAS (Michel), biogr. du Gard, profess. de théolog. à Montauban; PORT (Célestin), architecte de Maine-et-Loire; ROCHAS, biogr. du Dauphiné.

Chaque article est rédigé d'après les documents les plus récents recueillis aux meilleures sources dans les divers pays.

La partie bibliographique a été l'objet d'un soin particulier : les titres des ouvrages sont donnés dans leurs langues respectives, avec l'indication du format, de la date et du lieu de la publication. On aura donc, en outre de la *Biographie*, un DICTIONNAIRE BIBLIOGRAPHIQUE très-complet.

En jetant un coup d'œil sur les sources indiquées au bas de chaque article, on peut se convaincre de la quantité prodigieuse et, ce qui vaut mieux encore, de la qualité des documents dont nous avons dû nous entourer. Depuis le commencement de ce siècle, une foule de notices, de renseignements en tous genres, ont paru, soit en France, soit dans les pays étrangers. Chaque ville, chaque village, a voulu compter au nombre de ses concitoyens, sinon des grands hommes, du moins des hommes remarquables. Des prix ont été proposés pour leur Éloge; les Mémoires des Académies de province ont été enrichis de Vies ou de Notices biographiques; enfin, des travaux tout spéciaux, formant souvent plusieurs volumes, ont été publiés sur tel ou tel savant, littérateur, artiste, guerrier, administrateur, agronome, etc.

Dans ce choix de matériaux, embarrassant par sa richesse même, qu'il nous a fallu analyser ou traduire des diverses langues anciennes et modernes, nous avons donné la préférence non pas aux travaux de seconde main, mais aux documents primitifs, originaires, auxquels devront puiser tous les biographes et travailleurs consciencieux.

Dans l'accomplissement de notre tâche difficile, nous resterons fidèles à cette belle et antique devise, placée en tête de l'ouvrage : *Neminem lædere, et suam cuique tribuere*, « Ne léser personne, et rendre justice à chacun. »

Si la perfection absolue est impossible, c'est du moins avec la conscience de nos bonnes intentions et avec l'amour de la vérité que nous nous sommes chargés de la mission de passer en revue les vivants et les morts, et que nous avons assumé sur nous cette grave responsabilité. Heureux si, comme nous osons l'espérer, cette œuvre immense obtient l'estime et l'approbation de tous les gens de bien.

CONDITIONS DE LA SOUSCRIPTION.

La NOUVELLE BIOGRAPHIE GÉNÉRALE formera 45 volumes.

Elle est publiée aussi par livraisons, composées chacune de 96 colonnes de texte, ou de 48 pages.

Prix de chaque livraison, 35 c. ou 3 fr. 50 c. le vol.

Trente-deux volumes (A.-M.) sont en vente.

PAR UNE SOCIÉTÉ DE SAVANTS ET DE GENS DE LETTRES, SOUS LA DIRECTION DE W. DUCKETT.

SECONDE ÉDITION, Seize volumes grand in-8°, de 800 pages chacun,

Renfermant les 68 volumes de la première édition, entièrement refondus, corrigés, et augmentés de plus de 25,000 articles tout d'actualité.

PRIX DE L'OUVRAGE : 195 FR.

LISTE DES ÉCRIVAINS QUI ONT PRIS PART A LA RÉDACTION DE L'OUVRAGE :

Sa Majesté l'Empereur NAPOLÉON III (1).

MEMBRES DE L'INSTITUT, MM.

Andrieux. Arago (François). Arnaut. Balanche. Berger de Mivrey. Berryer. Bianqui aîné. Bory de Saint-Vincent. Bousninkault. Broussais. Champollion j ^{nr} .	Chateaubriand. Chevalier (Michel). Comte (Charles). Cormenin (V ^{te} de). Cuvier (Georges). Daunou. Desprez. Dupas (J. B.). Duménil. Dupin aîné. Dupin (B ^e Charles).	Eyriès. Gail. Garlin de Tassy. Geoffroy St-Hilaire. Guizot. Jay. Laboulaye. Lacretelle (Ch.). Lagrange (M ^r de). Lamarline.	Lame. Larrey. Le Bas. Lemontey. Lenormant (Ch.). Le Verrier. Michelet. Mignet. Millin. Moit ^r (Comte). Misard.	Nodier (Charles). Paris (Paulin). Passy. Patin. Pongerville. Rénusat. Reybaud (Louis). St-Marc-Girardin. Sainte-Beuve. Salvandy. Salverte.	Say. Ségur (Comte de). Sylvestre de Sacy. Talleyrand (Prince de). Thiers. Tissot. Veilneau. Viennet. Vivien. Walckenaer.
---	--	--	--	---	--

Savants, Littérateurs, Professeurs, Militaires, anciens Législateurs, Ecclésiastiques, Médecins et Naturalistes, MM.

Asholm, à Arendal. Aicard (Jean). Allent (Chevalier). Alphonville (C ^{te} de). Ancelet (M ^{me}). Ancey (M ^r l'évêque d'). Antommarchi (D ^r). Arago (Elienne). Arago (Jacques). Artaud. Aubert de Vitry. Audiffret. Aycard (Marie). Azais. Badaroux (D ^r). Balbi (Adrien). Balzac (Honoré de). Bandeville. Barbier. Bardin (Général). Barrault (Emile). Barrot (Odilon). Barthélemy (l'Ab.). Baudry de Balzac. Bawr (M ^{me} de). Bechem. Bellied-Lefevre. Benoist. Berlioz (Hector). Bernard (Général). Berthier (Ferdinand). Bérin (l'Abbé). Berville. Blache (D ^r). Blaise (des Vosges). Blanc (Louis). Blauchet (D ^r). Boissy - d'Anglas (Comte). Bonnechose (E. de). Fordan-Demoulin. Bouchitté. Boullét. Bourdon (D ^r Is.).	Bousquet (D^r). Bradi (Comtesse de). Breton. Bricheteau (D ^r). Briffaut (Eugène). Brune (Gustave). Buchon. Cahen, rabbin. Galigny (A. de). Capelgue. Carné (Comte de). Carro (D ^r), à Carlsbad. Castil-Blaze. Gerise (D ^r). Chabrol Chaméane. Chaix d'Est-ANGE. Champollion - Figeac. Charbonnier (D ^r). Charpentier. Chastes (Philarete). Chassagnols (l'Ab.). Choron. Cibrario, à Turin. Clarron. Colombat, de l'Isère. Coquerel (Charles). Corblere (Ed.). Corey (J. B. de). Cottareau. Coupin. Crowe, à Londres. Cuvillier-Fleury. Danjou. Degrange (Edm.). Delaforest (A.). Delasiauve (D ^r). Delamarche. Deibare. Delécluse (E.-J.). Demezil. Denne-Baron. Descloseaux (Ern.). Desmaretz (Ern.).	Dites Genevez. Dino (Duc de). Dubard. Dubief. Dubois (Louis). Duchesne aîné. Duckett (D ^r A.). Duckett (W. A.). Dufaui. Dulaurier. Du Mège (Alex.). Dupin (Philippe). Duplessy (l'Abbé). Durbec (le Capit.). Du Rozoir. Duval (Georges). Duvergier. Eckstein (B ^e d'). Elwart. Fauche. Favé (le Commandant). Favrot. Fayot. Fellet. Ferry. Filloux. Flaugergues (P.). Forest. Forget (D ^r). Forichon (l'Abbé). Fossati (D ^r). Foucher (Paul). Fourcault (D ^r). Français de Nantes. Friess-Colonna. Gallois (Napoléon). Garnier (J.). Gastambide. Gaubert (Paul). Gaultier de Claubry. Gêrusez. Gervais. Gobyery. Goupil (D ^r).	Granier-Cassagnac. Guadet. Guy (d'Agde). Haureau. Hennequin. Hequet (Gustave). Héreau (Edme). Hercourt (Ac. de). Herschel (Sir John). Hœrtel, à Berlin. Huguler (D ^r). Husson. Janin (Jules). Joncières (X.). Jubinal (Achille). Jullien (de Paris). Keratry. Kirwan, à Londres. Labitte (Charles). Lacabane. Lacroix (Paul). Lafage (Adrien de). Lafaye (Benjamin). Latné. Lamarque (Génl). Lamennais (l'Ab.). Lanjuinais (C ^{te}). Laroche - Aymon (Général). Latouche (H ^{te} de). Laurent (L.). Laurent (de l'Ard.). Laurentie. Lavergne (A. de). Lavigne (E.). Lawrence (Sir W.). Leccomte (Jules). Leglay. Legoyt. Lemolne (Ed.). Lemoinne (John). Lemontier (Ch.). Lenoir (Alexand.). Leroy (Onésime). Louvet. Mahut.	Maite-Brun. Mannon (B ^e) à Turin. Mantz (Paul). Marmier (Xavier). Marrast (Armand). Martin (Aime). Martin (Henri). Matter. Mazas (Alex.). Mennechet. Merleux. Mongtave (Eug. de). Mougollier (M ^{me} A.). Montholon (Génl). Moreau - Christophe. Monk. Muntz. Nettement. Nisard (Charles). Noël (Comte de). Norvins (J. de). Nyer (L.). Orbigny (A. d'). Ortlou (J. d'). Ortolan. Ourry. Paffe. Page (Théogène). Pagés (de l'Arriège). Parent-Réal. Pariset (D ^r). Paton (Jules). Pantet (Jules). Pecqueur. Pellissier. Pelouze père. Perpignan (M ^r l'évêque de). Legoyt. Pichot (Amédée). Pillivoyt (Cap ^{me}). Planche (Gustave). Pons (de l'Hérault). Pradel (Eugène de). Préal (Général). Rabou (Charles).	Rapetti. Reiffenberg (B ^e). Reuter (Léon). Rienz (Domeny de). Rikault (H.). Roche (Achille). Roger (D ^r). Rogron. Rolland (Pauline). Rolfe (Hippolyte). Romey (Charles). Rossecuw - Saint-Hilaire. St - Germain - Leduc. Saint-Prosper. St-Prosper jeune. Sandoz (Jules). Sandras (D ^r). Santarem (V ^{te} de). Sarrans jeune. Saucerotte (D ^r). Savagner. Savoye. Sclopis, à Turin. Sedillot. Segalas (D ^r). Segalas (M ^{me} Anals). Senancourt. Sismondi. Souvestre (Emile). Taillandier. Tasti M ^{me} Amable. Thomassy. Tourrell (A. de). Toussenet. Vaisse (Léon). Vaucher, à Genève. Vaulan-court (C ^r). Vaudabelle. Veulliot (Louis). Viollet-Leduc. Virey. Vofart (Élise). Wollis. Zadik-Pacha, etc.
---	---	--	--	--	---

LE DICTIONNAIRE DE LA CONVERSATION, la plus complète, la plus actuelle des encyclopédies, ou environ 80,000 articles comprenant l'universalité des sciences se trouvent alphabétiquement classés, est, on peut le dire, aux travaux de l'esprit et au monde de l'intelligence, ce qu'un almanach d'adresses est aux besoins du commerce et au domaine de l'industrie. Ce n'est pas seulement un manuel explicatif des termes dont la science fait usage, ou encore un aide-mémoire universel, mais surtout un arsenal d'idées sagement mûries sur la plupart des questions scientifiques et littéraires, et de jugements impartialement motivés sur les hommes et sur les faits du passé, comme sur les événements d'hier et les réputations du jour.

Ces renseignements de *omni re vixibili et quibusdam aliis*, qu'un Pic de la Mirandole seul n'aurait besoin de demander à personne, on peut être certain de les trouver dans le DICTIONNAIRE DE LA CONVERSATION, « livre immense, à dit un de nos plus ingénieux critiques, qui est toute biographie, toute science, toute anecdote, tout journal, » livre où la science se fait humble et parle une langue à la portée de tous ; ou d'ailleurs la fantaisie de l'écrivain se donne libre carrière sur tous les sujets qui le comportent, et où, des lors, grâce à l'heureux pélo-mêle de l'ordre alphabétique, on peut rencontrer partout, à côté de faits positifs, essentiels à connaître et relatifs aux diverses branches des connaissances humaines, des pages signées par nos premiers écrivains contemporains, et dans lesquelles la grâce ou bien la profondeur de la pensée, toujours la magie du style, se réunissent pour captiver le lecteur.

C'est là ce qui a fait et ce qui fera toujours du DICTIONNAIRE DE LA CONVERSATION la véritable BIBLIOTHÈQUE UNIVERSELLE DES FAMILLES, tout comme le livre par excellence des gens de loisir, de ceux qui n'ont pas besoin et ne sont pas non plus tenus d'avoir tout appris et de n'avoir jamais rien oublié, le manuel indispensable de l'artiste, du militaire, de l'administrateur, du commerçant, du manufacturier, en un mot, de cette foule de travailleurs absorbés par des occupations souvent toutes matérielles, n'ayant ni le temps ni les moyens de se tenir constamment par eux-mêmes au courant des progrès de l'esprit humain, et qui cependant y sont en quelque sorte astreints par la position même qu'a force de travail ils ont su acquérir dans la société ; position où l'on se sent mal à l'aise toutes les fois que l'instruction première, ce trésor des jeunes années, trop souvent méprisé et gaspillé, fait défaut à l'intelligence si puissante et si ferme de l'âge mûr.

(1) C'est au château de Ham, en 1834, que l'auguste écrivain est devenu l'un des collaborateurs du *Dictionnaire de la Conversation*.

Cette SECONDE EDITION contient, en effet, déjà plus de 20,000 articles *entièrement nouveaux et tout d'actualité*. Toutes les phases décisives des règnes de Louis XVIII, Charles X et Louis-Philippe, tous les événements qui se sont accomplis en Europe depuis Février 1818, jusqu'à nos triomphes d'hier en Crimée, jusqu'aux glorieux souvenirs d'INFERMANN et de l'Alma y sont retracés comme l'ont déjà été, dans la première édition, tous les faits mémorables de la Révolution et du premier Empire. Il y est, en outre, mention de tous les hommes qui, dans ces trente dernières années et chez les différents peuples, se sont mêlés des affaires publiques, de tous ceux qui, par leurs ouvrages, ont influé en bien ou en mal sur la direction des idées. On y trouve aussi des détails précis sur les découvertes scientifiques les plus récentes, sur tous les procédés ingénieux dont l'industrie s'est enrichie dans ces derniers temps, et au sujet desquels on consulterait inutilement les encyclopédies que l'immense succès du *Dictionnaire de la Conversation* a fait surgir; car, pour nous servir de l'expression si pittoresque de Montaigne, il y a longtemps que toutes *ont de la barbe*.

La première édition du Dictionnaire, qui a été tirée à 19,000 exemplaires, se compose, avec son Supplément, de 68 tomes contenant la matière de plus de 400 volumes in-8° ordinaires, et dont l'acquisition, y compris les frais de reliure, est revenue à plus de 400 francs.

LA SECONDE EDITION du *Dictionnaire de la Conversation* forme 16 volumes grand in-8°, de 800 pages chacun, à deux colonnes, papier vélin.

Prix des 15 premiers vol. à 12 fr. 50 c. — Prix du tome 16 à 16 fr. 25 c. — Prix de l'Ouvrage complet: 195 fr.

GRAND DICTIONNAIRE DE LA LANGUE LATINE,

PAR LE Dr GUILL. FREUND;

TRADUIT EN FRANÇAIS, SUR UN PLAN TOUT A FAIT NEUF,

RÉDIGÉ ET AUGMENTÉ PAR M. THEIL, PROFESSEUR AU LYCÉE SAINT-LOUIS.

La France ne possède d'autres Dictionnaires latins-français que les lexiques, nécessairement très-abrégés, que la librairie classique a fait rédiger à l'usage des collèges et autres établissements d'instruction. Resserrés dans les étroites limites où doit se renfermer tout livre destiné aux classes, les auteurs de ces Dictionnaires ne font que donner, sans commentaires, la nomenclature, plus ou moins complète, des mots de la langue, avec leurs significations connues ou supposées, rangées dans un ordre plus ou moins arbitraire. De tels livres peuvent sans doute suffire aux besoins des écoliers; mais ils ne sauraient satisfaire également les professeurs, les savants, les littérateurs qui desirer trouver dans un dictionnaire à leur usage des notions plus étendues, des détails plus approfondis, au besoin une discussion, et surtout l'indication exacte des sources, afin de pouvoir, en recourant au texte, vérifier eux-mêmes et contrôler soit la leçon, soit l'interprétation. Or, nous le répétons, il n'existe, en français, aucun dictionnaire qui remplisse ces conditions. Les grands ouvrages, soit latins, soit allemands, qui répondent suffisamment à ce besoin des travailleurs d'un ordre élevé ne sont malheureusement à la portée ni de toutes les intelligences ni de toutes les bourses. C'est donc rendre un véritable service aux études sérieuses et combler une véritable lacune que de publier en français, et à un prix accessible à tout le monde, un grand Dictionnaire de la langue latine. L'ouvrage allemand de FREUND, travail savant et consciencieux, récemment terminé et parfaitement au courant de la science, a paru répondre plus qu'aucun autre aux vues des éditeurs. MM. Didot ont pensé que les quatre gros volumes in-8 dont se compose ce Dictionnaire, corrigés par l'auteur lui-même, traduits et publiés en deux volumes in-4 à trois colonnes, semblables en tout au Dictionnaire anglais de MM. Fleming et Tibbins, également édité par eux, seraient favorablement accueillis dans le monde savant.

Il comprend tous les mots qui se rencontrent dans les monuments de la langue latine, depuis les temps les plus reculés jusqu'à la chute de l'Empire d'Occident. Le traducteur a cru devoir y joindre les mots les plus importants de la langue latine du moyen âge et des temps modernes, notamment ceux qui ont passé dans les langues aujourd'hui parlées en Europe, ainsi que les termes techniques latins ou latinisés de médecine, de chirurgie, d'anatomie, de chimie, de zoologie, de botanique, etc., etc.; ces additions, si utiles, sont elles-mêmes l'œuvre de M. Freund, qui, dans l'abrégé qu'il a composé de son grand Dictionnaire, avait fait entrer cet élément nouveau.

La Géographie a été traitée avec un soin tout particulier: M. Charles Müller, le savant éditeur des *Fragments des Historiens grecs* et de la *Collection des Petits Géographes grecs et latins*, qui font partie de notre Bibliothèque des Auteurs grecs, a bien voulu consacrer son savoir et les moments qu'il peut dérober à ses grands travaux à la révision du Dictionnaire de Géographie ancienne de Meaier, qui se trouve reproduit et amélioré dans notre vaste Répertoire de la langue latine.

Il formera 3 forts volumes grand in-4°, à trois colonnes, et paraîtra en 15 livraisons composées chacune, terme moyen, de 225 à 250 pages.

Les cinq premières livraisons, qui forment le t. Ier, sont en vente (A-F), 35 fr. Prix de la livr. 7 fr.

DICTIONNAIRE LATIN-FRANÇAIS,

Destiné aux classes, rédigé d'après les meilleurs ouvrages allemands et principalement d'après l'Abrégé du grand Dictionnaire de Freund; *seconde édition, revue, corrigée, et scrupuleusement expurgée*, par M. Theil, agrégé des classes supérieures, professeur au lycée Saint-Louis.

Broché, 7 fr. Cartonné, 8 fr. Relié..... 9 fr.

Ce Dictionnaire, abrégé consciencieux du grand Dictionnaire de Freund, est spécialement destiné aux élèves de nos établissements d'instruction secondaire. L'accueil favorable qu'a déjà reçu ce nouveau livre, les honorables témoignages que les hommes les plus compétents et les plus élevés dans la hiérarchie universitaire se sont empressés de nous faire parvenir, soit oralement, soit par écrit, nous font espérer que le corps enseignant, si jaloux du progrès des études classiques, se fera un devoir de signaler à la jeunesse un ouvrage éminemment utile et appelé à contribuer puissamment à l'avancement des lettres latines. Ce Dictionnaire, non-seulement par l'excellence du plan et des vues, mais encore par le nombre, le choix, la propriété des exemples, constitue un immense avantage en faveur de l'élève qui s'en sert, et nous ne doutons pas qu'une fois connu il ne devienne promptement d'un usage général.

DICTIONNAIRE DES ANTIQUITÉS ROMAINES ET GRECQUES

Accompagné de 2,000 gravures d'après l'antique, représentant tous les objets de divers usages d'art et d'industrie des Grecs et des Romains, par Antony RICH, traduit de l'anglais sous la direction de M. Chéruel, inspecteur de l'Académie de Paris. 1 vol. Prix..... 10 fr.

Ce Dictionnaire a pour but principal: premièrement de fixer le sens véritable de tous les termes techniques ou autres, désignant un objet particulier, un produit de l'art, un travail des mains qui peut tomber sous la vue; secondement de donner une idée nette de cet objet, en offrant une représentation fidèle de la chose elle-même, d'après les originaux; enfin, et en dernier lieu, de communiquer une connaissance générale des habitudes sociales et de la vie privée des Romains et des Grecs, sous la forme d'un vocabulaire comprenant tous les termes des auteurs anciens qui se rapportent à ces mœurs, et renaissant comme exploration les dessins authentiques de leurs costumes, de leurs maisons et des ustensiles des diverses professions.

DICTIONNAIRE DE MYTHOLOGIE, avec gravures. 1 vol. in-8°. (Sous presse.)

GRAND DICTIONNAIRE ANGLAIS-FRANÇAIS, FRANÇAIS-ANGLAIS,

Rédigé sur le Dictionnaire de l'Acad. française, et sur les meilleurs dictionnaires publiés en France et en Angleterre, par MM. les professeurs de l'Université *Fleming* et *Tibbins*. 2 tres-forts vol. in-4.

Le Dictionn. Français-Anglais, cart., 28 fr. — Le Dictionn. Anglais-Français Cart. . . . . 28 fr.

MM. Fleming et Tibbins, chargés par MM. Didot de créer un ouvrage plus digne de la France et de l'Angleterre que l'ancien Dictionnaire de Boyer, Chambaud, etc., après plusieurs années d'un travail consciencieux, ont donné à ces deux pays un ouvrage indispensable pour leurs relations politiques, commerciales, littéraires et scientifiques. Indépendamment du mérite d'une rédaction toute nouvelle, ce Dictionnaire est infiniment plus complet que tous ceux qui ont été publiés jusqu'à présent. Pour la langue littéraire, les éditeurs se sont appuyés de *Ish, Johnson, Todd, Webster*; pour la technologie, de *Crabbe*; pour le commerce, de *Mac-Culloch*; pour la chimie, de *Ure*, etc., etc. Enfin, les termes écossais y ont été introduits, en sorte qu'on ne sera point arrêté dans la lecture de *Burns*, de *Walter Scott*, etc.

Quinze cent cinquante mots ajoutés dans la seule lettre A, ainsi que cinq mille définitions nouvelles et plusieurs milliers d'exemples cités à l'appui dans cette seule lettre, témoignent du zèle et du savoir des nouveaux éditeurs.

ABRÉGÉ DU GRAND DICTIONNAIRE de Fleming et Tibbins, grand in-8. Prix broché. . . . . 10 fr.

Cet ouvrage renferme les mots usuels, les termes techniques des arts, manufactures et sciences, les expressions de marine et de guerre, de droit, d'échange et de commerce, les termes de géographie et de mythologie. La prononciation est indiquée par des signes répondant à un nouvel alphabet phonétique. Les définitions claires et exactes sont accompagnées d'exemples qui font ressortir l'exacte valeur de chaque mot.

F. AHN. NOUVELLE MÉTHODE PRATIQUE ET FACILE POUR APPRENDRE LA LANGUE ANGLAISE. (*Deuxième édition.*) . . . . . 1 fr.

DICTIONNAIRE FRANÇAIS-ARABE, par *Ellious Bochtor*, Égyptien; revu et augmenté par *M. Caussin de Perceval*, membre de l'Institut, prof. d'arabe à l'École des langues orientales. *Seconde édit. revue et augmentée.* 1 vol. in-4 br. . . . . 40 fr.

Ce Dictionnaire, à cause de l'importance des ouvrages écrits en arabe et de la vaste étendue des pays dans lesquels cette langue est répandue, est indispensable pour l'interprète, le négociant, le voyageur.

M. Ellious Bochtor, également versé dans la connaissance de sa propre langue et de la langue française, a consacré quinze années à ce travail, auquel le Dictionnaire de l'Académie a servi de base. Il a pris soin de détailler les significations diverses de chaque expression, d'en expliquer l'emploi par des exemples, de citer les proverbes, etc.

Successeur de M. Bochtor, M. Caussin de Perceval, qui a séjourné longtemps en Syrie, où il s'occupait d'un semblable travail, a revu ce Dictionnaire, l'a beaucoup enrichi et y a fondu les travaux du P. Canes et de Germano di Silesia.

GLOSSARIUM MEDIE ET INFIMÆ LATINITATIS

Conditum a Carolo DUFRESNE domino DUCANGE, auctum a monachis ordinis S. Benedicti, cum supplementis integris D. P. CARPENTIERI, et additamentis *Adelungii* et aliorum, digessit G. A. L. HENSCHEL.

Le Glossaire complet, contenant le *Glossaire français*, en 7 volumes in-4°, brochés. . . . . 264 fr.

Cette nouvelle édition, où tous les suppléments ont été fondus en un seul corps d'ouvrage, remplacé avec avantage, et à un prix plus modique, l'ancienne édition de Ducange revue par les Bénédictins, et celle du Supplément de D. Carpentier, devenue de jour en jour plus rare et plus chère. Elle a été revue et augmentée par M. Henschel, d'après les travaux postérieurs; M. de Sauley, membre de l'Institut, a bien voulu compléter l'article MONNAIE, dont tous les types ont été dessinés de nouveau et augmentés d'un grand nombre de pièces; les planches représentant les MONOGRAMMES ont également été dessinées de nouveau.

Le septième volume est composé: 1° du *Glossaire français*, revu et complété; 2° de la *Table des mots techniques*, donnée par Ducange, mais que ni les Bénédictins ni D. Carpentier n'avaient reproduite et qui est plus que doublée par les soins de M. Henschel: c'est une véritable encyclopédie du moyen âge; 3° de la *Table des mots étrangers*; 4° de l'Index des textes et des MMss cités dans l'ouvrage, en indiquant les nouvelles éditions et les nouveaux numéros des MMss de la Bibliothèque impériale; 5° des Dissertations qui se trouvent dans Joinville et Villehardouin; enfin, de la Dissertation sur les monnaies byzantines. Toutes les planches ont été regravées.

Prix du tome VII, séparé. . . . . 80 fr.

GLOSSAIRE NAUTIQUE. Répertoire polyglotte des termes de marine anciens et modernes, par *M. A. Jal*, historiographe du Ministère de la marine, auteur de l'Archéologie navale et du *Virgilius Nauticus*. 1 énorme volume grand in-4° de 1600 pages avec gravures dans le texte. Prix. . . . . 60 fr.

Cet ouvrage, résultat de longues recherches, est aussi utile au marin qu'à l'érudit. Il est le complément des grands lexiques, tels que ceux des Ducange, des Estienne, etc., etc.

THESAURUS GRÆCÆ LINGUÆ

Ab Henrico Stephano constructus. Post editionem Anglicam novis additamentis auctum, ordineque alphabetico digestum, tertio ediderunt Carolus Benedictus Hase, Guillelmus et Ludovicus Dindorf, secundum conspectum Academiæ inscriptionum et humaniorum litterarum, die 29 maji 1829 approbatum.

L'ouvrage entier, imprimé sur papier vélin collé, formera environ 60 livraisons, petit in-folio à deux colonnes. Le nom et les immenses travaux des savants éditeurs qui se sont dévoués à la rédaction de ce grand Répertoire de la langue grecque, le concours des savants les plus distingués de l'Europe, qui nous communiquent le fruit de leurs travaux avec un zèle que peut seul donner l'amour de la science; la découverte, dans la Bibliothèque impériale de Vienne, du précieux exemplaire de Henri Estienne, enrichi de notes de sa main, et surtout les volumineux manuscrits de Walckenaer et d'Hamsterhuys, mis à notre disposition, ont fait de cet ouvrage un véritable monument littéraire.

Cet immense répertoire, indispensable à tout philologue et sur le mérite duquel les savants les plus distingués de l'Europe se sont hautement prononcés dès son apparition, devient chaque jour de plus en plus complet, grâce à la coopération de MM. Ast, Boissonade, Cramer, Creuzer, Dubner, Fix, Jacobs, Osann, Rost, Schaeffer, Struve, Tafel, etc., qui nous ont communiqué des articles aussi nombreux qu'importants; c'est un livre tout nouveau, qui tient lieu d'un commentaire perpétuel sur les anciens auteurs et d'une bibliothèque philologique, puisque, là ou la place ne permettait pas d'insérer de trop longues dissertations, on trouve du moins l'indication de toutes celles qui ont quelque importance. Les matériaux, rangés par ordre alphabétique, rendent toute recherche facile et font épargner une immense perte de temps.

Les citations sont indiquées par chapitres et paragraphes, ou par page, et sont en rapport avec les chapitres, paragraphes et pages de notre Bibliothèque grecque-latine.

7 volumes sont complets. La lettre Ω est commencée; 59 livraisons sont en vente.

Prix de chaque livraison, papier ordinaire, 12 fr. Grand papier vélin. . . . . 24 fr

BIBLIOTHEQUE DES AUTEURS GRECS, LATINS, FRANÇAIS,

GRAND IN-8° A 2 COLONNES.

BIBLIOTHÈQUE GRECQUE,

AVEC LA TRADUCTION LATINE ET LES INDEX.

Chaque volume, grand in-8, à deux colonnes, renferme un ou plusieurs auteurs, et se vend séparément.

Cette grande entreprise, qui a obtenu l'assentiment de tous les savants de l'Europe, a été l'objet de nombreux articles dans les journaux érudits de l'Allemagne et dans le *Journal des Savants*, où M. Leironne et M. Hase ont signalé les genres de mérite qui distinguent chaque ouvrage, confié aux érudits les plus célèbres de la France, de l'Allemagne, etc., particulièrement à ceux qui ont fait une étude spéciale de l'auteur dont ils se sont rendus éditeurs. Il suffit de citer les noms de MM. les profess. Ahrens, Alexandre, Ameis, Baiter, Le Bas, Boissonade, Bothe, Bussemaker, Cobet, Fr. Creuzer, *Güll.* Dindorf, *Louis* Dindorf, Döhner, Dübner, Egger, Fix, Geier, Gobert, Gros, Guigniaut, Hermann, Haase de Breslau, Hercher, R. B. et W. A. Hirschig frères, Jacobs, Kœchly, Leutsch, Lehrs, Leironne, Moser à *Ulm*, Charles et T. Müller, Mullach, Nauck, Ritschl, Rossignol, Sauppe, Schultz, Schneider de Breslau, Seguer, de Sinner, Schneidewin, Tischendorf, Vömel, Wagner, Wichers, Westermann, Wimmer, etc. Les textes sont revus sur les manuscrits de la Bibliothèque Impériale et des Bibliothèques des Médecins, de Saint-Marc, du Vatican et de l'Escurial, ou MM. Didot ont envoyé plusieurs de leurs savants collaborateurs pour y collationner eux-mêmes des mss., et où ils ont recueilli d'importants fragments inédits, tels que ceux de *Nicolas de Damas*, de *Diodore de Sicile*, de *Denys d'Halicarnasse*, de *Polybe*, etc., etc. Toutes les traductions latines placées en regard sont corrigées, améliorées et souvent refaites en entier. Enfin, des Index, beaucoup plus complets que ceux qui existaient jusqu'alors, rendent ces éditions, déjà supérieures aux meilleures quant aux textes et aux versions, infiniment plus commodes pour les recherches, puisqu'elles renuissent souvent en un seul volume ce qui en aurait fait 6 ou 8 dans les éditions ordinaires. La modicité du prix met ces belles éditions à la portée de toutes les fortunes.

Un avantage qu'offrent ces éditions, surtout à ceux qui possèdent le *Thesaurus graecæ lingue*, c'est que les paginations ou chiffrées et paragrafes d'après lesquels les citations y sont indiquées sont, ou les mêmes que ceux de la *Bibliothèque des auteurs grecs*, ou, lorsqu'on a dû les changer, sont du moins reproduits en tête ou en marge des pages.

POÈTES.

HOMÈRE, d'après la recension de G. Dindorf, et *Fragments des Cycliques*. . . . . 12 fr. 50 c.

Dans un monument d'une si haute antiquité, où chaque mot a son importance, nous avons cru devoir adopter un système de traduction *entièrement littéraire*, et mettre en œuvre toutes les ressources que peut offrir la langue latine, pour donner dans notre version un *calque* des œuvres d'Homère, sans tomber dans un langage incorrect ou barbare. Toutes les fois qu'il en était besoin on a pourvu à l'explication par des mots insérés en italique. — Les fragments des *Poètes cycliques* sont classés d'après le système de M. Welker, exposé dans son grand ouvrage sur le *Cycle épique des Grecs*. Aucune collection partielle publiée avant notre édition n'est aussi complète que la nôtre. — Le volume est terminé par une table nouvelle des matières, plus exacte et plus complète que celle de Damm, et qui indique aussi les faits dont il est parlé dans les poètes cycliques.

HÉSIODE, *Apollonius Rhodius*, *Tryphiodorus*, *Coluthus*, *Quintus Smyrnæus*, *Tzetzes*, *Musée*, et *Fragments d'Antimaque*, *Chœrilus*, *Panyasis*, *Asius* et *Pisander*, pub. par Lehrs. 1 vol. . . . 15 fr.

M. Lehrs, professeur au gymnase de Königsberg, a apporté à ces sept auteurs des améliorations considérables; la collection des *Fragments* est extrêmement augmentée; on peut même la regarder désormais comme complète. Les traductions latines, lorsqu'elles n'ont pas été refaites entièrement, ont été tellement changées, qu'on peut les dire entièrement nouvelles. Des tables nouvellement rédigées accompagnent chaque auteur. *Quintus Smyrnæus*, entre autres, forme un texte tout nouveau, grâce aux travaux faits depuis la dernière édition par Hermann, Spizner, Struve, Bonitz, Kœchly, et grâce aux études spéciales de M. Lehrs. On est redevable à M. Dübner de la collection des *Fragments d'Antimaque*, etc. Ceux de *Pisander* et de *Panyasis* sont recueillis, ici, pour la première fois; ceux des autres sont enrichis considérablement.

THÉOCRITE, **BION** et **MOSCHUS**, et les poètes didactiques **NICANDRE**, **OPPIEN**, **MARCELLUS SIDÉTÈS**, l'Anonyme **DE VIRIBUS HERBARUM**, **PHILÉ**, *fragmenta Poematum de re naturali et medica*, **ARATUS**, **MANETHON**, **MAXIMUS**. . . . . 15 fr.

M. Ameis, connu par plusieurs écrits sur Théocrite, a donné un nouveau texte en s'appuyant sur les derniers éditeurs, Moineke, Jacob et Ziegler. La traduction a été refaite entièrement par lui; dans la préface, il retrace l'histoire des travaux philologiques sur cet auteur, et signale les améliorations qu'il a apportées au texte.

M. Lehrs, que la mort a surpris à la fleur de l'âge, avait terminé son grand travail sur Nicandre et sur Oppien, pour lesquels il avait collationné plusieurs manuscrits de la Bibliothèque impériale. Son frère, M. le professeur Lehrs, de Königsberg, dans une préface rend compte des travaux de M. Lehrs, et donne une collation nouvelle du manuscrit de l'Escurial sur *Marcellus Sidètes*. *Philé*, que M. Lehrs n'a pu achever, a été terminé par les soins de M. Dübner, qui a collationné le texte sur le beau manuscrit de la Bibliothèque impériale, qui est du temps même de *Philé*, et qui avait été très-imparfaitement examiné par Duthel. M. Cat. Bussemaker, dans un savant et laborieux travail, a réuni tous les fragments des divers poètes qui ont écrit sur la nature et la médecine. *ANATIS* a été l'objet des soins particuliers de M. Dübner. *Manethon* et *Maxime* sont publiés par M. Kœchly, qui a corrigé le texte en une foule d'endroits, justifiant ses corrections par un savant travail. Le premier a fixé, dans une lumineuse dissertation, l'époque à laquelle a vécu le poète du nom de *Manethon*, et distingue les trois ouvrages, entièrement différents, dont la réunion assez maladroite est intitulée *Manethonis Arotelesmata*. — Nous n'avons que la moitié encore du poème de *Maxime*; mais M. Dübner a trouvé dans la bibliothèque Laurentienne, à Florence, une paraphrase prosaïque du poème entier. Grâce à cette découverte, on connaît maintenant l'ensemble de ce poème, qui appartient à la meilleure époque de la poésie alexandrine. M. Dübner a ajouté ces nouveaux textes, avec ses observations, au savant travail de M. Kœchly, et il a pu donner un texte entièrement nouveau des opuscules de *Philé*, de *Elephantis*, de *Plantis*, de *Ferme serico*, etc., au moyen de collations que M. Müller a faites de ces ouvrages dans les Bibliothèques de l'Escurial, du Vatican et de Florence. Les traductions latines ont été entièrement refaites par les soins de ce savant si distingué.

SCOLIES DE THÉOCRITE, DE NICANDRE ET D'OPPIEN, par MM. Dübner et Bussemaker. 15 fr.

Les *SCOLIES* de *THÉOCRITE* ont été collationnées par M. Dübner, avec un soin scrupuleux, sur les manuscrits de la Bibliothèque impériale. M. Bussemaker a publié les *Scolies* de *Nicandre* et d'*Oppien* d'après les mss. de la Bibliothèque impériale et d'après les collations de Dietz. Plusieurs parties étaient inédites. Des tables très-complètes, avec concordance, sont publiées pour la première fois.

ESCHYLE et les fragments ; SOPHOCLE et les fragments, pub. par Ahrens. 1 vol. . . . . 19 fr.

La préface rend compte des améliorations les plus notables apportées au texte par M. Ahrens, qui l'a revu entièrement. Il a retenu en entier la traduction latine. Les fragments d'Eschyle, dont le recueil est plus complet que les précédents, sont expliqués dans un travail spécial qui les rétablit dans l'ordre presqu'aux originaux. Une table entièrement nouvelle et complète termine ce beau travail.

Le texte de *Sophocle* a été revu de nouveau par M. G. Dindorf, d'après la recension contenue dans son commentaire, publiée à Oxford. M. G. Dindorf l'a encore minutieusement amélioré. La traduction latine de Brunck a été modifiée soigneusement, partout où il était nécessaire, d'après les travaux de Hermann, Elmley, Reisig, Wunder, Lobeck, etc. Les fragments de Sophocle, publiés pour la première fois d'après la recension que M. Dindorf en a faite pour notre édition, sont l'objet d'un travail spécial dont M. Ahrens s'est chargé, conformément à celui qu'il a exécuté sur les fragments d'Eschyle.

EURIPIDE. Texte nouveau, revu, et traduction toute nouvelle par M. le professeur Th. Fix. 1 v. 15 fr.

Cette édition, résultat d'un travail de six années, donnera un texte plus sûr et plus authentique que les précédents. Celui dont on est redevable à M. G. Dindorf a servi de base; mais plusieurs améliorations, dues à des travaux postérieurs, et surtout la collation scrupuleuse faite par M. Fix des différents mss. de la Bibliothèque impériale pour les treize dernières pièces, ont donné aux diverses leçons adoptées par M. Fix une authenticité qui manquait aux autres éditions. Dans un travail critique, les leçons sont discutées; ce qui permet d'apprécier la valeur si contestée des sources du texte d'Euripide. On verra combien de passages ont été changés d'après la fausse autorité de mss. qui n'ont jamais existé, et quelles erreurs résultent du mauvais emploi qu'on a fait du texte d'Alde. Dans un Commentaire critique, le nouvel éditeur a rendu compte de tous les changements apportés au texte de M. Dindorf. Les variantes des mss. de la Bibliothèque de Paris y sont signalées et discutées; les passages les plus difficiles y sont expliqués; les formules douteuses ou contestées sont soumises à un examen philologique, et les preuves sont appuyées sur une étude minutieuse du langage des tragiques grecs, en général, et d'Euripide en particulier.

Les anciennes traductions sont remplacées pour presque toutes les pièces par une traduction entièrement nouvelle de M. Fix, qui partout a profité des travaux si nombreux de la philologie moderne et qui a éclairci tant de passages difficiles et obscurs. Partout le texte est reproduit avec toute la fidélité et la précision que comporte la langue latine.

Une chronologie des pièces d'Euripide manquait jusqu'à ce jour. Au moyen de données précises, de rapprochements concernant les dates, d'allusions nombreuses se rapportant aux événements ou faits contemporains, M. Fix a pu l'établir; il s'est livré à des recherches qui jetent un jour nouveau sur la marche et la décadence de l'art tragique au temps d'Euripide.

Tels sont les principaux mérites de cette édition, indispensable au savant qui s'occupe de la critique philologique, au professeur qui désire un texte pur et authentique, et à l'amateur qui veut une traduction fidèle pour se mieux pénétrer des beautés de l'original.

FRAGMENTS D'EURIPIDE et de tous les TRAGIQUES GRECS, suivis de ce qui reste des **DRAMES CHRÉTIENS**, par MM. DUBNER et WAGNER, professeur de philologie au gymnase de Breslau. 1 v. 15 fr.

M. Wagner, professeur de philologie grecque au gymnase de Breslau, avait déjà publié les *Fragments d'Euripide*, travail qu'il a revu et considérablement augmenté pour notre édition, en profitant des travaux de Hartung et de Bothe, postérieurs à son premier travail. Les fragments des tragiques antérieurs, contemporains et postérieurs à Eschyle, Sophocle et Euripide, ont été réunis pour la première fois par ses soins. Les fragments de chaque auteur sont précédés d'une Notice et suivis d'explications. Le nombre des tragiques grecs, depuis Théspis jusqu'aux drames chrétiens recueillis par M. Wagner, s'élève à quatre-vingts.

Le volume est terminé par le Recueil de ce qui nous reste des drames chrétiens : Ezéchiel, Plochiros, Th. Prodrome, etc. La pièce principale, ΧΡΙΣΤΟΣ ΗΛΕΞΩΝ, attribuée à Grégoire de Nazianze, a repris, à l'aide des excellents mss. de la Bibliothèque impériale, sa forme primitive, très-défigurée dans toutes les éditions précédentes. M. Dübner accompagne ce texte d'un recueil très-complet de variantes et d'une préface critique sur les difficultés qu'offrent ces pièces si rares.

SCOLIES des tragiques grecs. (*Sous presse.*)

ARISTOPHANE, publié par G. Dindorf; *Ménandre et Philémon*, publié par M. Dübner. 1 vol. 15 fr.

M. Guillaume Dindorf nous a fourni pour Aristophane une recension nouvelle du texte et une collection de fragments plus riche que les précédentes publiées par lui. La traduction latine de Brunck a été revue en entier et complétée. Les fragments ont été traduits pour la première fois.

Les fragments de Ménandre sont enrichis de plus de cent cinquante vers de ce poète, recueillis en grande partie, pour la première fois, dans des manuscrits de la Bibliothèque impériale. Les travaux importants exécutés depuis Meineke ont été mis à profit. Les traductions latines de Grotius ont été conservées et complétées par M. Dübner. — Divers fragments inédits d'anciens poètes grecs, recueillis par M. Letronne dans les papyrus du Louvre, terminent ce volume.

SCOLIES complètes d'ARISTOPHANE, avec un Index tout nouveau. 1 vol. . . . . 15 fr.

Ce volume contient toutes les scolies qui ont été publiées par M. G. Dindorf à Oxford, en 3 volumes; en outre, il contient toutes les variantes, et de plus des scolies inédites recueillies par M. Dübner et un choix de notes des plus habiles commentateurs, ainsi que plusieurs nouvelles observations. Enfin le volume est terminé par une table très-complète et toute nouvelle, faite avec le plus grand soin, pour Aristophane et contenant des détails précieux pour les mœurs et l'histoire que renferment ces scolies. Cette table, à elle seule, forme la valeur d'un volume in-8 ordinaire. On est redevable de ce travail, aussi pénible et difficile qu'utile pour les recherches, au savoir et au dévouement de M. Dübner.

FRAGMENTS DES COMIQUES GRECS, publiés d'après Meineke par M. le professeur Bothe, avec une notice par M. Dübner et une table générale. 1 vol. Prix. . . . . 15 fr.

C'est à M. Meineke, de Berlin, qu'appartient la gloire d'avoir le premier réuni tous les débris qui nous restent de la Comédie, l'une des branches les plus riches de la littérature grecque. M. Bothe a cherché à rendre cette collection plus complète encore. Il s'est surtout attaché à faire disparaître les nombreuses fautes qui déparaient ces fragments que nous avaient transmis des écrivains dépourvus de tout sentiment poétique. Les fragments de chaque auteur comique sont précédés d'une notice littéraire et accompagnés d'une traduction latine faite avec le plus grand soin par M. Bothe. Enfin, tous les renseignements concernant l'histoire et l'antiquité, qu'on peut demander à ces restes de la Comédie grecque, se trouvent réunis dans une table nouvelle, dans laquelle on a eu soin de distinguer le genre de comédie et le nom de chaque auteur.

POÈTES LYRIQUES, par MM. NAUCK et DUBNER. — *Sous presse.*

HISTORIENS.

HÉRODOTE, texte établi par M. Guillaume Dindorf, traduction revue. Suivi de Ctésias et des chronographes Castor et Ératosthène, publiés par M. Th. Müller. 1 fort vol. . . . . 15 fr.

M. Dindorf s'est appliqué, en établissant le texte le plus exactement conforme aux mss., à éclaircir un point qui jusqu'ici n'avait été fixé par aucun éditeur. Une confusion et une instabilité perpétuelles se rencontraient dans les formes du dialecte. Par l'étude de tous les écrits en dialecte ionien qui nous restent, M. Dindorf est parvenu à établir un système dont les principes sont exposés, avec les preuves à l'appui, dans un traité complet placé en tête de cette édition.

La nouvelle traduction latine, dont on est redevable à Schweighäuser et qu'il avait élaborée avec un soin et un savoir si distingués, mais qui avait été imprimée très-fautivement et avec de graves omissions, a été revue de nouveau avec le plus grand soin, et collationnée ligne pour ligne avec le texte; elle a acquis maintenant le plus haut degré d'exactitude. La table a été complétée.

À la suite de Ctésias sont joints les fragments des anciens Chronographes, qu'il est presque impossible de se procurer. Cette partie du travail, qui a mérité les plus grands éloges, est due à M. Ch. Müller.

THUCYDIDE avec les Scolies, publ. par Haase. 1 vol. Prix..... 15 fr.

M. Haase, professeur de philologie grecque au gymnase de Breslau, a refait presque en entier la traduction latine. Quelques améliorations indispensables ont été apportées au texte de Bekker. La collection des Scolies est revue, mieux classée et plus complète que celles qu'on a publiées jusqu'à présent. La table a été augmentée et corrigée en beaucoup d'endroits.

XÉNOPHON. Oeuvres complètes, d'après la recension de L. Dindorf. 1 vol. Prix..... 15 fr.

Les traductions latines de Hutchinson, Edwards, Leunclavius, ont été revues avec le plus grand soin et ont subi de nombreux changements; pour plusieurs traités, elles peuvent même être regardées comme nouvelles. Les travaux particuliers de Courier, de Jacobs, de Lenz, etc., sur quelques traités, ont été consultés avec profit. Pour le texte, on a suivi principalement celui de Louis Dindorf, qui est un véritable chef-d'œuvre.

Les tables sont infiniment plus complètes que toutes les précédentes.

DIODORE DE SICILE, avec tous les fragments. 2 vol. .... 30 fr.

Le texte est donné par M. L. Dindorf, qui l'a revu de nouveau pour notre édition et l'a amélioré en une foule d'endroits. La traduction a été revue entièrement par M. C. Müller. Le précieux manuscrit de Peiresc a été collationné, et a fourni d'importantes améliorations et même quelques fragments nouveaux. Les nombreux fragments découverts par M. A. Mai ont été replacés dans le texte aux endroits qu'ils devaient occuper. Une traduction nouvelle les accompagne. Un *epitome* très-détaillé offre l'innombrable série de faits contenus dans Diodore, rangés par années *ant. Chr.* et par olympiades. Enfin une table, toute nouvelle, contient plus de trois mille articles de plus que toutes les précédentes.

POLYBE, avec tous les fragments. 1 fort volume. Prix..... 20 fr.

Le texte est celui de Schweighäuser, corrigé en beaucoup d'endroits d'après les indications qu'il donne dans ses notes et travaux postérieurs. Il en a été de même pour les traductions, qui ont été revues avec grand soin. Les fragments découverts par Angelo Mai, revus de nouveau d'après les travaux de Geel et de Lurth, ont été mis en leurs lieu et place, et accompagnés d'une nouvelle traduction. La table est beaucoup plus complète que celles des précédentes éditions.

FLAVIUS JOSÈPHE, texte et traduction revus par G. Dindorf. 2 vol. .... 30 fr.

Peu d'auteurs avaient autant besoin que Flavius Josèphe d'une sévère révision, attendu qu'il a rarement été réimprimé. M. G. Dindorf l'a amélioré en plus de mille endroits, et la traduction a été modifiée partout où il était nécessaire par les soins de M. Dübner. Une ample table des matières, rédigée par M. Th. Müller, termine cet ouvrage, qui est enrichi des Extraits de Photius relatifs à l'Histoire juive, et de Fragments inédits de Polybe, de Denys d'Halicarnasse, de Dèxippe et d'Eusèbe, qui avaient primitivement fait partie de la collection de Constantin Porphyrogénète, au chapitre *des Sieges*.

APPIEN. 1 vol. Prix..... 15 fr.

Le texte et la traduction de Schweighäuser ont été corrigés d'après les indications qu'il donne dans ses notes et travaux postérieurs, et particulièrement à l'aide d'un exemplaire chargé de corrections et de notes marginales, qui, après sa mort, fut acquis par M. Victor le Clerc. Les fragments découverts par A. Mai enrichissent cette édition.

ARRIEN. — Ses OUVRAGES HISTORIQUES, etc., suivis des **FRAGMENTS DE TOUS LES HISTORIENS D'ALEXANDRE**, et de l'**HISTOIRE FABULEUSE DE CE PRINCE**, attribuée à **CALLISTHÈNE**; publié par MM. DUBNER et CH. MULLER. 1 fort volume..... 15 fr.

Le texte d'Arrien a été considérablement amélioré à l'aide d'un ms. de la Bibliothèque impériale, très-fidèlement copié sur l'original du célèbre ms. de Florence, et à l'aide d'autres mss. de la Bibliothèque impériale. Une préface critique de M. Dübner rend compte de ces importantes améliorations. La traduction a été revue. Une seule table des matières renvoie à tous les ouvrages d'Arrien.

Les fragments des historiens d'Alexandre, contemporains ou postérieurs à Arrien jusqu'au temps de Constantin, ont été recueillis pour la première fois par M. Ch. Müller. Ces historiens sont au nombre de TRENTE-DEUX. Chacun est précédé d'une notice biographique et littéraire. Les fragments sont accompagnés d'explications.

Le texte inédit du Pseudo-Callisthène est publié par M. Müller avec toutes les variantes des trois mss. de la Bibliothèque impériale. La traduction latine de Julius Valerius, revue et complétée sur les mss. de la Bibl. impériale, est placée au bas du texte. Dans sa préface, M. Müller signale l'importance de ce document, qui nous a conservé un grand nombre de faits authentiques. Le volume est terminé par l'*Itinéraire d'Alexandre*. Une seule table renvoie aux fragments et au Pseudo-Callisthène.

PLUTARQUE (les Vies de), publié par M. Döhner. 2 vol. .... 30 fr.

Le texte a été revu sur la collation complète des cinquante et un manuscrits de la Bibliothèque impériale, et M. Döhner a mis à profit tous les travaux les plus récents, et y a ajouté le résultat des siens. Pour la traduction latine, on a repris l'excellente traduction de Xylander, qui n'avait été imprimée qu'une seule fois et qui, par des circonstances singulières et inexplicables, avait été remplacée à tort par celle de Crusius: M. Döhner l'a comparée avec le texte actuel et l'a revue soigneusement.

FRAGMENTA HISTORICORUM GRÆCORUM, Tomus I: Hecataei, Charonis, Xanthi, Hellenici, Pherecydis, Acusilai, Antiochi, Philisti, Timæi, Ephori, Theopompi, Phylarchi, Clitodemi, Phanodemi, Androtionis, Demonis, Philochori, Istri, et APOLLODORI BIBLIOTHECA cum fragmentis, auxerunt notis et prolegomenis illustrarunt Car. et Theod. MULLER; accedunt marmora Parium et Rosettanum, hoc cum LETRONNII, illud cum C. MULLERI Commentariis. 1 fort volume..... 20 fr.

C'est pour la première fois qu'on aura réuni en un seul corps d'ouvrage les fragments de tous ces historiens que l'on peut regarder comme *primitifs*. Excepté ce qu'Herodote, Thucydide et Xenophon nous font connaître dans leurs Histoires, c'est à ces sources qu'il faut surtout recourir pour remplir tant de lacunes. La réunion de tous ces fragments épars était difficile du moment où on voulait qu'elle fût aussi complète que possible. MM. Müller ont bien voulu se charger de ce pénible travail, et ils se sont efforcés de replacer tous ces fragments, autant qu'on pouvait le faire, dans l'ordre qu'ils devaient occuper d'abord. En profitant des travaux critiques de leurs devanciers, MM. Müller ont ajouté tout ce qui était nécessaire pour l'explication de ces fragments, dont la traduction latine leur est due en presque totalité. M. Wichers a communiqué plusieurs nouveaux fragments de Théopompe, et a revu pour cette édition son beau travail sur cet auteur.

La Bibliothèque et les fragments d'Apollodore, collationnés pour la première fois sur un précieux manuscrit de la Bibliothèque impériale, qui remplit quelques lacunes; l'inscription des marbres de Paros et celle de Rosette, expliquée par M. Letronne, complètent ce beau travail.

Ce qui ajoute un prix infini à ce recueil, c'est une table générale pour tous les auteurs, ce qui rend faciles des recherches qui sans cette table devenaient impossibles.

FRAGMENTA HISTORICORUM GRECORUM, Tomus II; contenant ce qui reste de *soixante-douze* historiens et plusieurs fragments considérables inédits de Diodore de Sicile, de Polybe et de Denys d'Halicarnasse, recueillis à la Bibliothèque de l'Escurial par M. Charles Muller. . . . . 15 fr.

FRAGMENTA HISTORICORUM GRECORUM, Tomus III; contenant la suite, par ordre chronologique, des fragments de *cent onze* historiens grecs, et particulièrement ceux de Nicolas de Damas, recueillis à la Bibliothèque de l'Escurial par M. Ch. Muller, envoyé par MM. Didot pour collationner le précieux ms. D, pl. I, n° 11, contenant les *Excerpta* ou recueil des *Ἐπιτομῶν*, exécuté par les ordres de Constantin Porphyrogénète. . . . . 15 fr.

FRAGMENTA HISTORICORUM GRECORUM, Tomus IV et ultimus; contenant ce qui reste d'un grand nombre d'historiens, dont plusieurs sont inédits, et une Table générale très-complète. 1 fort volume . . . . . 20 fr.

ORATEURS, PHILOSOPHES, POLYGRAPHES, ETC.

DÉMOSTHÈNE, et fragments recueillis pour la première fois, publié par M. Vömel. 1 vol. en deux parties. Prix. . . . . 21 fr.

Pour donner au texte de Démosthène le plus haut degré de perfection, M. le professeur Vömel et M. A. Firmin Didot ont fait collationner la plupart des manuscrits qui se trouvent en Allemagne et dans les Bibliothèques du Vatican, de Florence et de Milan, à l'aide de MM. Commodon, Ulrich, Held, Hauthal, et surtout de M. Th. Heisey, qui, pendant un séjour de deux ans à Florence, nous a fourni des fragments inédits. On peut donc affirmer que ce nouveau texte offre le plus haut degré d'authenticité. M. Vömel s'est abstenu d'y insérer aucune conjecture, excepté dans un infiniment petit nombre de cas, et alors un astérisque en prévient le lecteur.

M. Vömel s'est fait connaître depuis longtemps par ses travaux sur Démosthène, et en dernier lieu par ses profondes recherches sur l'authenticité des décrets qui se trouvent dans Démosthène.

La traduction latine de Wolf a été entièrement revue par M. Vömel, et avec un soin tel qu'on peut dire qu'elle est toute nouvelle. Partout le texte est rendu avec la fidélité la plus rigoureuse. Les fragments de Démosthène ont été recueillis pour la première fois. L'index a été complet.

ORATOIRES ATTICI, ISOCRATE, ANTIPHON, ANDOCIDE, LYSIAS, LYCURGUE, ESCHINE, DINARQUE, DÉMADE, LESBONAX, GORGIAS, HYPERIDE, ISÉE, par MM. Ahrens, Baiter et Ch. Müller. 2 vol. . . . . 30 fr.

On sait combien le texte d'Isocrate a été amélioré, dans ces derniers temps, par la collation du manuscrit *Urbinate*. M. Baiter a collationné d'autres manuscrits pour l'édition qu'il a donnée précédemment. Quelques améliorations ont encore été apportées par lui à cette nouvelle édition. On peut donc affirmer que maintenant le texte d'Isocrate ne laisse rien à désirer. La traduction latine a été revue et corrigée partout avec le plus grand soin par M. Ahrens, qui a donné une nouvelle traduction de l'importante lacune découverte dans les derniers temps par Mustoxidi.

Tous les discours d'Hyperide récemment découverts sont réunis aux fragments de 60 orateurs, aux Scolies et Commentaires d'Ulpien sur Démosthène, Lycurgue, Eschine, Dinarque, Démade, Lesbonax, Hérodote, Alcidas, Gorgias, Un Index général, tout nouveau et très-complet, termine le second volume et facilite toute recherche sous le rapport des institutions publiques, civiles et juridiques.

PLUTARQUE. Morales, publ. par M. Dübner. 2 volumes. Prix. . . . . 30 fr.

Le texte et la traduction de Wyttembach ont servi de base à cette édition, à laquelle M. Dübner a donné tous ses soins; aussi a-t-elle été améliorée en plusieurs milliers d'endroits, à l'aide de la collection inédite des cinquante et un manuscrits de la Bibliothèque impériale, faite par le Grec Kontos, qui consacra trois ans à ce travail. La traduction latine a été partout revue et améliorée. On peut affirmer que Wyttembach n'a pas rendu au texte de Henri Estienne un service plus grand que celui dont le texte de Wyttembach est redevable aujourd'hui aux savants et laborieux travaux de M. Dübner.

PLUTARCHI PERDITORUM OPERUM FRAGMENTA ET PSEUDO-PLUTARCHEA. 1 vol. . . . . 10 fr.

Ces fragments d'écrits perdus avaient été recueillis pour la première fois par Wyttembach. Le texte en était hérissé de difficultés. M. Dübner a pu se procurer de nouveaux secours, et il a trouvé, presque pour chaque pièce, des manuscrits non consultés encore ou mal collationnés. Son édition diffère donc beaucoup de celle de Wyttembach. — Pour les deux livres sur la vie d'*Homère*, où Wyttembach n'avait suivi que les anciennes éditions, notre texte est entièrement nouveau et, pour la première fois, conforme aux manuscrits.

La TABLE GÉNÉRALE de Plutarque, exécutée avec autant de soin que d'intelligence par M. Hunziker, remplit une lacune qui de tout temps s'était fait sentir. On sait qu'aucun auteur ne touche à autant de points différents de la vie et de la civilisation anciennes que Plutarque. Nul n'est aussi indispensable que lui pour toute espèce de recherches, et cependant on ne saurait lire pour chacune d'elles toutes les œuvres volumineuses de cet historien-philosophe. — Notre table, aussi complète que bien disposée, permet à chacun de trouver sans peine ce dont il a besoin.

PLATON (Œuvres complètes), texte entièrement revu par M. Schneider (de Breslau), et M. R. B. Hirschig de Leyde, traduction toute nouvelle. 2 volumes. . . . . 30 fr.

Les beaux travaux que M. Schneider, professeur au gymnase de Breslau, a publiés sur Platon, et particulièrement son édition *De Civitate*, ont attiré l'attention du monde savant. C'est donc une bonne fortune, pour les lettres grecques, que ce célèbre professeur ait bien voulu se charger de nous donner un texte totalement revu par lui, en même temps qu'il refait en entier une nouvelle traduction de ces œuvres de Platon.

La publication commence par le tome II, c'est-à-dire par les traités de *Civitate*, *Timæo*, *Critias* et de *Legibus*. C'est en effet par ce traité de *Civitate* que devait commencer le recueil des écrits de Platon, au dire du grammairien Aristophane, et d'après le plus ancien Index des œuvres de Platon.

Pour le traité de *Civitate* M. Schneider ne s'est pas borné à reproduire le texte si remarquable qu'il en avait publié précédemment; mais, profitant des leçons recueillies par lui postérieurement à Bekker et Stallbaum, il y a apporté de notables améliorations. Il a en outre collationné les manuscrits du premier ordre, dont plusieurs ne l'avaient pas encore été, particulièrement l'admirable ms. de la Bibliothèque impériale, n° 1807, que M. Dübner a voulu collationner lui-même et sur lequel il a relu les épreuves, ce qui lui a permis de remplir bien des lacunes qui s'étaient perpétuées dans les éditions précédentes, même les meilleures; en outre, 1° pour *Timæus* celui de Vienne, pour *Critias* celui de Munich, etc.; 2° d'autres manuscrits qui avaient été peu soigneusement collationnés: tel est celui de Vossius pour les *Lois*, communiqué à M. Schneider par M. le professeur Geel; 3° d'autres manuscrits d'une moindre importance, tels que celui de Tubingue, ayant appartenu à Martin Crusius, ceux de Vienne, de Lobcow, de Munich, etc. En sorte que, dans le texte de Platon, rien ou du moins presque rien ne se trouvera retabli par conjecture, et M. Schneider rend compte du petit nombre exceptionnel de passages désespérés où le secours des mss. était insuffisant.

Quant à la traduction, ce n'est que pour le traité de la *République* que M. Schneider, tout en nous envoyant le manuscrit écrit de sa main, s'est abstenu de suivre en partie l'ancienne traduction de Marsile Ficin, en en corrigeant partout ce qui différait essentiellement des sens de l'auteur, ce qui avait été ajouté inutilement, ou bien qui était entièrement omis, ou enfin déplacé de l'ordre dans lequel se présente le texte de Platon; mais après cet essai, reconnaissant que ce travail laissait encore à désirer, M. Schneider s'est décidé à traduire les autres traités de Platon en entier. Ce grand et difficile travail, auquel M. Schneider a déjà consacré plus de quatre années, sera apprécié du monde savant.

M. R. B. Hirschig, professeur à Leyde, connu par des travaux très-savants sur les philosophes et les poètes attiques, s'est chargé de la révision critique du texte du 1er volume. Ceux qui connaissent le mérite des observations qu'il a publiées précédemment sur Platon applaudiront ce choix que nous avons fait de M. Hirschig pour achever le travail que M. Schneider n'a pu terminer. Dans la préface il sera rendu un compte détaillé de toutes les améliorations que M. Hirschig a encore apportées après les nombreux travaux dont Platon a été l'objet.

La traduction de Marsile Ficin a été soigneusement modifiée pour être d'accord avec le nouveau texte.

- ARISTOTE**, Tome I, contenant l'*Organon*, *Rhetorica*, *Poetica*, *Politica*..... 15 fr.
La traduction latine a été revue par M. Dübner, qui l'a rendue très-fidèle, et le texte a été amélioré en divers endroits.
- Tome II, contenant les *Ethica*, *Naturales auscultationes*, de *Cælo*, de *Generatione et Metaphysica*; confié aux soins de M. Bussemaker. .... 15 fr.
- Tome III, par M. Bussemaker, contenant l'histoire, les parties, la marche, la génération des animaux, les *Parva naturalia*, l'âme, les quatre livres de météorologie, etc., etc. .... 15 fr.
- Le Tome IV contient les *Physionomica*, de *Plantis*, de *Insecabilibus lineis*, *Mechanica*, *Problemata*, et *Problemata inedita*, et *Fragmenta*. La première partie est en vente..... 7 fr. 50

PLOTIN, *Enneades, cum Ficini interpretatione castigata*, publiées par MM. Fr. Creuzer et G. H. Moser. — En tête se trouvent *Porphyrii Institutiones*, suivies des *Institutiones theologicae* de Proclus, et à la fin du vol. *Prisciani Quæstiones*. 1 vol..... 15 fr.

Si les philosophes néoplatoniciens sont moins connus et moins étudiés qu'ils ne le méritent, il faut l'attribuer en grande partie à l'extrême rareté des exemplaires. On ne possédait de *Plotin*, du plus profond et du plus complet de ces philosophes, qu'une seule édition (Bâle, 1839, lorsqu'en 1835 M. Creuzer en publia une à Oxford, 3 vol. in-4°). Mais le luxe typographique de cette édition, l'étendue des dissertations et des notes, la rendent presque inaccessible aux hommes d'étude. Dans l'intérêt de la science, M. Creuzer a consenti à mettre à notre disposition un exemplaire revu soigneusement par lui et M. Moser. Désormais *Plotin*, compris dans cette collection, sera à la portée de tous ceux qui s'intéressent à l'histoire des spéculations philosophiques et qui veulent suivre le développement du spiritualisme à partir du divin *Platon*. Cette édition est précédée d'une nouvelle introduction par M. Creuzer et de plusieurs pièces néoplatoniciennes, qui ne se trouvent pas dans l'édition d'Oxford, principalement des *Institutiones theologicae* de Proclus, qui ne sont qu'un résumé de la doctrine de *Platon*. — Pour la première fois paraît le seul ouvrage qui nous soit resté de *Priscien*, conservé dans une traduction latine très-fidèle dont M. Quicherat a signalé l'existence à la Bibliothèque impériale.

THÉOPHRASTE, ANTONIN, ÉPICTÈTE, ARRIEN, SIMPLICIUS, CÉBÈS, MAXIME DE TYR, publ. par M. Dübner. 1 vol. Prix..... 15 fr.

Tous les textes de ces auteurs ont été revus sur les manuscrits, particulièrement *Maxime de Tyr*, dont on peut dire que le texte est nouveau, grâce à l'exacte révision du beau manuscrit de Paris. Les traductions sont en partie nouvelles. Telle est, entre autres, celle d'*Antonin*, refaite entièrement par M. le professeur *Schultz*. Toutes ont été revues et rectifiées. M. Dübner a donné des soins tout particuliers à *Theophraste*, et son travail sur *Maxime de Tyr* est tel, que M. *Lefronne* a affirmé que cette édition était la première où le texte de cet auteur fût complètement lisible.

LUCIEN. OEuvres complètes, publ. par G. Dindorf. 1 vol. divisé en deux part. Prix..... 19 fr.

Cette nouvelle édition, publiée par M. G. Dindorf, offre un texte nouveau en beaucoup d'endroits. La traduction latine a été revue avec soin, et pour un grand nombre de pièces elle peut être regardée comme nouvelle. Les pièces métriques ont été collationnées pour la première fois sur les manuscrits de la Bibliothèque impériale. La table est toute nouvelle.

DIOGÈNE LAERCE, par M. le professeur *Cobet*; **JAMBLIQUE** et **Vies des Philosophes**, par MM. *Westermann* et *Boissonade*. .... 15 fr.

Il suffit d'indiquer les mss. que M. *Cobet* a collationnés pour donner une idée des améliorations apportées au texte de cet auteur si mutilé. Trois à Florence (*Plutei LXIX*, — cod. 13, — *LXIX*, cod. 28, — et cod. 35); le premier surtout a donné des variantes aussi nombreuses qu'importantes. Au Vatican, le ms. n° 411, du XIIIe siècle, qui est excellent et qui contient beaucoup de leçons précieuses : les autres mss. de la Vaticane sont de peu de valeur. A Naples, deux mss., dont un du XIIIe siècle, qui est excellent et qui a conservé avec plus de fidélité que tous les autres les passages en dialecte dorique qui se trouvent dans *Diogène Laërce*. A Venise, deux mss. du XIVe siècle, n° 393 et 394; le premier a été consulté par H. Estienne, qui en a extrait plusieurs excellentes leçons, mais en a laissé encore un grand nombre que M. *Cobet* a recueillis. Jusqu'à présent les mss. d'Italie de *Diogène Laërce* étaient inconnus, et ce sont les meilleurs. C'est d'après eux que M. *Cobet* a refait en entier l'ancienne traduction latine, qui était très-inexacte. Cette nouvelle édition donne au texte de *Diogène* un aspect tout nouveau.

La seconde partie du volume se compose de la *Vie* de *Pythagore* et des autres philosophes anciens réunis, par M. *Westermann*.

PHILOSTRATE, OEuvres complètes, publiées par M. *Westermann*; **EUNAPE**, par M. *Boissonade*; **HIMÉRIUS**, par M. Dübner. 1 vol..... 15 fr.

Quoique l'édition de *Philostrate* publiée par M. *Kaiser*, avec le secours d'un grand nombre de mss. collationnés par ce savant en divers pays, ait apporté de grandes améliorations au texte, la nouvelle révision de ce texte par M. *Westermann*, connu par ses longues études sur les orateurs, les rhéteurs et les mythographes, peut nous permettre d'annoncer que nous offrons aujourd'hui à la critique le dernier mot sur *Philostrate*. La traduction toute nouvelle que M. *Westermann* en a faite est d'une fidélité rigoureuse, et son élégance répond à celle de cet auteur.

La seconde partie du volume se compose de la *Vie* des *Sophistes* par *Eunape*. M. *Boissonade*, à qui nous devons une édition si savante de cet auteur, a bien voulu en donner une nouvelle édition, qui complète ce volume. C'est un nouveau service qu'il rend aux lettres grecques, qui lui sont si redevables. Le texte d'*HIMÉRIUS* a été amélioré en un grand nombre de passages par les soins de M. Dübner, qui a restitué bon nombre de lacunes au moyen du manuscrit unique où les déclamations de ce spirituel rhéteur ont été en partie conservées.

PHILOSOPHORUM GRÆCORUM FRAGMENTA, éd. F. G. A. *Mullach*, docteur en philosophie, professeur, etc., à Berlin. 1 vol. Prix..... 15 fr.

Deux admirables créations du génie grec, la Poésie et la Philosophie, se sont développées, dans l'ancienne Grèce, avec la plus merveilleuse fécondité; mais à la dernière le temps a été plus défavorable encore qu'à la première: il a épargné des poésies de tous les genres, il ne nous a laissé que deux philosophes; de la plupart des écoles il n'existe plus une seule œuvre. Nous avons voulu faire pour les philosophes ce que nous avons fait pour les historiens et ce qui s'achève dans ce moment pour les poètes et pour les géographes. M. *MULLACH*, professeur de Berlin, nous a heureusement secondé dans ce dessein, en mettant à notre disposition ses immenses études sur les philosophes grecs, dont le public savant a déjà apprécié les résultats dans les lumineuses discussions sur *Pythagore*, *Démocrite*, *Gorgias*, *Mélistus*, etc. Ce premier volume contient la collection complète des fragments de tous les poètes philosophes; ensuite les sept sages et les écoles ionienne et pythagoricienne, également complètes. Les restes de chaque philosophe sont précédés d'une introduction historique et littéraire, accompagnée ou suivie d'un commentaire critique et explicatif. Pour chacun, les érudits trouvent réunis tous les éléments qu'ils pourront désirer pour leurs recherches de quelque genre qu'elles puissent être. Nous ne craignons pas d'être démenti en appelant ce volume un vrai trésor de la sagesse antique.

ÉLIEN, *Philo-Byzantius (de Septem orbis spectaculis)*; *Porphyrius, de Abstinencia ab esu carni-um*, et de *Antro nympharum*, par M. *Hercher*. 1 vol..... 15 fr.

Pour ces deux auteurs M. *Hercher* a consulté plusieurs manuscrits non encore collationnés.

La collection des écrits perdus d'*Élien* peut être regardée maintenant comme complète; une dissertation étendue rend compte des travaux considérables entrepris par M. *Hercher* sur les textes de ces auteurs.

PAUSANIAS, publié par M. Louis Dindorf. 1 vol. . . . . 15 fr.
Le texte a été l'objet d'une révision sévère qu'en a faite M. L. Dindorf. Beaucoup de passages ont été corrigés conformément aux mss. et aux nouvelles découvertes. La traduction d'Amaseus a été soigneusement revue; on peut même affirmer qu'elle a été refaite en bien des endroits. La table des matières a été augmentée par les soins de Th. Müller.

STRABON, publié par MM. Dübner et Ch. Müller. 1 gros vol. divisé en deux parties, accompagné de 15 cartes coloriées. . . . . 35 fr.

M. Cramer de Berlin, après de longs et savants travaux sur les manuscrits de Strabon, a établi un texte nouveau de ce géographe, en se conformant aux lois de la critique la plus rigoureuse. Nous ne pouvions faire autrement que de suivre les traces de notre devancier, sans nous y attacher servilement. Nous n'avons admis que des corrections indubitables, tout en indiquant en parenthèses les leçons fautives des manuscrits. Quant aux nombreux passages corrompus pour lesquels il n'y a et ne peut y avoir que des conjectures hypothétiques, on s'est borné à mettre dans la version la conjecture la plus probable.

La traduction latine, restée en dehors de tout ce que deux siècles ont fait pour l'amélioration et l'intelligence du texte, a été entièrement revue, corrigée et refaite.

Une table, beaucoup plus complète qu'aucune de celles qui ont été faites jusqu'à présent, reproduit l'ouvrage de Strabon en forme de dictionnaire géographique.

La géographie de Strabon est représentée par quinze cartes rédigées par M. Charles Müller, gravées et coloriées avec le plus grand soin. Ces 15 cartes, *separément*, pour servir d'atlas à toutes les éditions de Strabon. Elegamment cartonnée. Prix : 15 fr.

GEOGRAPHI GRECI MINORES. — Depuis plus de deux siècles, une collection complète des *Petits Géographes* était vivement désirée. Par une sorte de fatalité, de tous les projets et essais tentés depuis Lucas Holstenius, jusqu'à Bernhardy, aucun n'a pu être réalisé conformément à la pensée de l'auteur, ou qui réponde à l'état actuel de la science. Le recueil le plus complet était celui de Hudson; mais, malgré le prix fabuleux dû à sa rareté, il ne saurait satisfaire la critique même la plus indulgente. Le nôtre sera beaucoup plus complet, et profitera de tous les progrès de la critique, soit pour la révision des textes, soit pour la méthode et les nombreux éclaircissements critiques et géographiques. M. Letronne s'était chargé de cette édition en s'associant M. Ch. Müller. La mort prématurée de cet éminent critique laisse le fardeau tout entier à M. Müller.

Des Prolegomènes sur les progrès de la géographie des anciens, sur la vie et les travaux de chaque auteur, dont les écrits, pendant un cours de plus de douze siècles, nous ont été conservés en totalité ou par notables parties, depuis les Périples d'Hannon et de Scylax jusqu'au livre de *Thematis* de l'empereur *Constantin Porphyrogénète*, et cent cinquante fragments recueillis et coordonnés pour la première fois par M. Müller composeront la partie grecque de ce recueil. Comme Supplément, les Géographes latins, les Itinéraires, la Table de Peutinger et la traduction latine de quelques Géographes arabes viendront ensuite. Les textes grecs ont été revus et corrigés d'après une collation rigoureuse des manuscrits de Paris, de l'Escurial, du Vatican, de la Barberie, de Heidelberg, de Leyde et d'Oxford. Les traductions sont toutes, ou refaites à neuf, ou entièrement revues. Des Commentaires étendus seront consacrés à l'exégèse et à la critique.

Des Cartes nombreuses et détaillées, dressées d'après les ressources que nous offraient le Dépôt des cartes de la marine, de la Bibliothèque impériale, et les publications des savants et voyageurs de tous les pays et de l'Amirauté, seront d'un grand secours pour l'intelligence des textes. Enfin, un seul Index servira à la fois de clef et de résumé à ce vaste ensemble.

Le tome Ier du texte est en vente. Prix. . . . . 15 fr.

29 cartes coloriées formant 1 vol. Prix. . . . . 15 fr.

Le tome II est sous presse.

ROMANIENS GRECS, Achille Tatius, Longus, Xénophon, Chariton, Héliodore, Parthenius, Iamblique, Ant. Diogènes, Eumathe, Apollonius de Tyr, Nicetas Eugenianus. 1 vol. . . . . 15 fr.

M. le Dr G. A. Hirschig a tout mis en œuvre pour donner au texte la plus grande exactitude. Il l'a revu d'après tous les anciens manuscrits et d'après ceux qui ont été récemment découverts. Aux anciennes corrections il a ajouté les siennes. La traduction qu'il y a jointe est de la plus grande fidélité.

Pour Achille Tatius, Longus, Xénophon, Chariton, M. Hirschig a consulté les manuscrits de la Bibliothèque Florentine, collationnés par C. G. Cobet, ou en plus de six cents passages il a rétabli la véritable leçon. Dans le texte de *Chariton*, par sa grande perspicacité, il a rempli les lacunes existantes. C'est, pour ainsi dire, un Chariton nouveau que nous offrons au lecteur. Pour *Héliodore*, les deux manuscrits de Vienne lui ont été d'un grand secours, ainsi que les corrections inédites faites sur cet auteur, sur Parthenius et autres par Joseph Scaliger, Hemsterhusius, corrections marginales, conservées à la Bibliothèque académique de Leyde. M. Hirschig indique toutes les corrections faites d'après de simples conjectures.

L'Histoire d'Apollonius de Tyr est publiée d'après un manuscrit de Paris.

M. Boissonade a bien voulu revoir de nouveau, et d'après de nouvelles collations de manuscrits, son excellente édition de *Nicetas Eugenianus*; et M. Le Bas, d'après des collations nouvelles de dix-sept manuscrits, celle d'*Eumathe*.

ATHÉNÉE, texte nouveau par M. G. Dindorf, traduction toute nouvelle par M. Bothe. (*Sous presse.*)

M. G. Dindorf, a qui, parmi les auteurs grecs publiés par ses soins, le texte d'Athénée est peut-être plus redevable qu'aucun autre, a bien voulu revoir entièrement et à deux reprises, pour notre édition, le texte qu'il avait autrefois donné.

Ce n'est pas trop de dire que ce texte a été amélioré en plus de mille endroits avec cette sagacité que donne de plus en plus à M. G. Dindorf la longue expérience que lui ont acquise ses immenses travaux sur les textes des classiques grecs.

Quant à la traduction latine, elle devait être entièrement refaite, afin de donner une exacte interprétation de cet auteur, si difficile à bien rendre, puisqu'il traite de tout. Le talent flexible de M. le professeur Bothe, la variété de ses connaissances, sa longue expérience, si connue par les grands services qu'il a rendus à la philologie grecque, sont la plus forte garantie du mérite et de la fidélité scrupuleuse de sa traduction: partout il s'est astreint à rendre, aussi pres qu'il était possible, le nouveau texte donné par M. G. Dindorf avec tant de soin.

NONNOS. LES DIONYSIAQUES OU BACCHUS, poème en XLVIII chants, grec et français, avec introduction, notes littéraires, géographiques, mythologiques, tables et index, rétabli, traduit et commenté par M. le comte de Marcellus, ancien ministre plénipotentiaire. Prix. . . . . 20 fr.

Pour faire connaître un poète qui n'a encore été traduit en aucun idiome vivant, M. de Marcellus s'est servi du français et a donné une interprétation littéraire, que le latin n'aurait pu présenter qu'aux erudits; il a reproduit dans une prose exacte, claire, élégante et harmonieuse, le style du dernier et du plus ignoré des épiques grecs; l'abondance de ses notes et d'un commentaire plein de souvenirs de voyages, d'allusions à la politique, les noms propres des hommes célèbres et surtout les rapprochements et les nombreuses citations des poètes modernes de tous les pays rendaient préférable l'emploi du langage qui demeure le plus familier à tous et le plus commode à l'intelligence universelle.

Ces considérations ont déterminé M. Didot à comprendre, par exception, dans leur Bibliothèque grecque, sous la forme française, ce Nonnos de Panopolis, dont le texte rétabli rend aujourd'hui la lecture aussi facile qu'elle l'était peu avant les travaux de M. le comte de Marcellus, a qui nous sommes redevables de ce poème, véritable magasin de mythologie et de géographie antiques.

BIBLE DES SEPTANTE, publ. par M. Jager, dédiée à M^{re} l'archevêque de Paris. 2 vol. Prix. . . 30 fr.

Depuis plus de deux siècles aucune édition de la version des Septante n'avait paru en France. Celle de 1628, imprimée par ordre d'une assemblée générale du clergé (éd. du P. Morin), était devenue très-rare. L'Église de France pouvait se plaindre, à l'exemple de Sixte V, de l'obscurité où on a laissé ce texte, qui a servi aux Apôtres et aux Pères de la primitive Église pendant plus de cinq siècles, et qui est si nécessaire pour l'étude de l'Écriture et l'intelligence des Pères.

Pour cette édition, on a scrupuleusement suivi le texte grec donné par Sixte V et la traduction latine du cardinal Caraffa. M. l'abbé Jager, profitant des travaux postérieurs et de plusieurs manuscrits, particulièrement du manuscrit alexandrin, a ajouté en note et en plus petit caractère tout ce qui, dans ces manuscrits, pouvait compléter le texte et le rendre plus conforme à la Vulgate. Sans toutefois rien changer au texte de Sixte V, qui a été reproduit dans toute son exactitude. Cette édition peut donc être considérée comme plus complète et plus correcte que celle de Rome. Elle a en outre l'avantage d'être accompagnée d'une traduction latine littéraire sanctionnée également par Sixte V. Le plan de cette édition, soumis par M. A. Firmin Didot à S. S. le pape Grégoire XVI, a reçu l'approbation de S. S., ainsi que celle des illustres cardinaux A. Mai et Mezzofanti et des célèbres professeurs du collège de la Propagande.

Le texte grec seul, en un volume. Prix. . . . . 15 fr.

NOUVEAU TESTAMENT, publié par TISCHENDORF, dédié à M^r l'archevêque de Paris. 1 vol. 12 fr.

Dans cette édition le texte grec a été rétabli d'après l'autorité des meilleurs et des plus anciens manuscrits, afin de se rapprocher le plus possible du texte de la Vulgate, imprimé en regard. Nous pouvons affirmer, avec M. l'abbé Jager, qui a été consulté sur la totalité de ce travail, que jamais texte n'aura offert plus de garanties d'authenticité, puisque, étant basé sur l'autorité des meilleurs manuscrits, ce texte est de plus confirmé par la version de saint Jérôme. Un discours préliminaire établit les bases d'après lesquelles ce travail important est rédigé. Les *Varia lectiones* permettent de reconstituer les textes de Robert Estienne et de Griesbach, en sorte que cette seule édition peut tenir lieu de plusieurs.

SAINT JEAN CHRISOSTOME, publié par M. Dübner. 2 vol. .... 30 fr.

Opera selecta, cum codicibus Mss. iterum contulit et recensuit *Fr. Dübner*. Græce et latine, cum prolegomenis et indicibus.

On nous saura gré d'avoir extrait de la collection si volumineuse de saint Jean Chrysostome celles de ses œuvres qui traitent moins spécialement de matières théologiques et qui lui ont valu dans le monde littéraire une si haute place. On trouvera dans nos deux volumes au complet tous les traités ou discours qui sont devenus célèbres; de plus, un grand nombre d'homélies ou de morceaux qui méritent d'être plus connus qu'ils ne le sont; enfin tout ce qui peut intéresser l'histoire et les antiquités profanes. Toutes les pièces renfermées dans ce choix ont été soigneusement collationnées sur les meilleurs et les plus anciens manuscrits de la Bibliothèque impériale, et très-considérablement améliorées, comme on pourra le voir en comparant la première page venue avec une des éditions qui ont précédé celle de M. Dübner.

Sous presse.

ANTHOLOGIE, d'après les communications nombreuses de M. Jacobs. — **DENYS D'HALICARNASSE**, *Œuvres historiques*, par M. Ritschl. — *Œuvres rhétoriques*, par M. Sauppe. — **DION CASSIUS**, par M. Dübner. — **PROCOPE**, par M. Duboux. — **POÈTES LYRIQUES**, etc., par M. Nauck. — **PARÉMIOGRAPHES**, par M. Leutsch. — **ORACULA SIBYLLINA**, par M. Alexandre, etc., etc. — **ÉSOPE**, **BABRIUS** et les **FABLES ÉSOPIQUES**, par M. Dübner. — **JULIEN**, par M. Dübner. — **LONGIN**, par M. Egger. — **STOBÉE**, par M. G. Dindorf. — **FRAGMENTS DES PHILOSOPHES GRECS**, par M. Muilach. — **ÉPITÔLOGRAPHES**, par MM. Westermann et Hercher. 1 vol.

BIBLIOTHÈQUE LATINE,

AVEC LA TRADUCTION FRANÇAISE,

SOUS LA DIRECTION ET AVEC LA COLLABORATION DE M. DESIRÉ NISARD,

DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE, INSPECTEUR GÉNÉRAL DE L'ENSEIGNEMENT PUBLIC.

Chaque volume 12 fr. — 27 volumes in-8° jésus. — Prix : 324 francs.

Cette belle *Bibliothèque des Auteurs latins* forme 27 volumes, qui tiennent lieu de plus de 200 volumes ordinaires. Publiée sous la direction de M. Désiré Nisard, elle ne laisse rien à désirer sous le rapport de la fidélité et de l'élégance. Les traductions ont été confiées à MM. Andrieux, Littré, Patin, Génin, Dureau de la Malle, Burnouf, Gérusez, Magin, Ch. Rémusat, Jacquinet, Bellaguet, Savalète, Hauréau, Damas-Hinard, Th. Baudement, etc., etc., avec notes et notices sur les auteurs.

Le succès justement mérité qu'a obtenu cette publication, non-seulement dans le corps enseignant, mais encore dans les bibliothèques publiques ou particulières, nous dispense d'en faire l'éloge. — Cette Collection est indispensable aussi bien aux professeurs qu'aux hommes de lettres; et nous pensons, avec raison, que les savants eux-mêmes qui ont le plus lu ou retenu trouveront encore à apprendre ou à relire avec fruit dans cet immense recueil.

Pour donner une idée exacte des divers auteurs qui composent cette vaste Collection des auteurs latins, nous offrons au lecteur une minutieuse indication de chaque volume, avec le nom des traducteurs et le sommaire des sujets qu'il renferme. — Chaque vol. se vend séparément. — Prix : 12 fr.

POÈTES.

PLAUTE. Amphitryon, l'Asinaire, les Captifs, le Câble, traduits par feu M. Andrieux. Les autres pièces traduites par M. A. François. — **TÉRENCE**, par M. Alfred Magin. — **SÉNÈQUE**. Hercule furieux, Thyeste, traduits par M. Th. Savalète. Les autres pièces traduites par M. Desforges. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

OVIDE. Les Héroïdes, les Amours, les Halieutiques, trad. par M. Th. Baudement. — L'Art d'aimer, le Remède d'amour, les Cosmétiques, trad. par M. Ch. Nisard. — Les Métamorphoses, trad. par MM. Louis Puget, Th. Guiard, Chevriaud et Fouquier. — Les Fastes, trad. par M. A. Fleutelot. — Les Tristes, les Pontiques, Consolation à Livia Augusta, l'Ibis, le Noyer, les Épigrammes, traduction par M. Ch. Nisard. Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

VIRGILE, trad. de M. Désiré Nisard. — **LUCRÈCE**, traduit par M. Chaniol. — **VALÉRIUS FLACCUS**, trad. par M. Ch. Nisard. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

HORACE, traduction nouvelle et Notice sur Horace, par M. Patin. Odes, Épodes, Chant séculaire, trad. par M. Chevriaud. Satires, trad. par M. Génin. Épîtres, trad. par M. Guiard. Art poétique, par M. Aug. Nisard. — **JUVÉNAL**, traduction nouvelle, par M. Courtaud d'Iverneresse. — **PERSE**, traduit par le même. — **SULPICIA**, par le même. — **CATULLE**, par M. Collet. — **PROPERCE**, par M. Denne-Baron. — **GALLUS**, par M. Louis Puget. — **MAXIMIEN**, par le même. — **TIBULLE**, par M. Théophile Baudement. — **PHÈDRE**, par M. Fleutelot. — **PUBLIUS SYRUS**, par M. Th. Baudement. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

STACE, traduction par divers auteurs. Les Sylves, trad. par M. Guiard. La Thébaidé, trad. par M. Arnould. L'Achilléide, trad. par M. Wartel. — **MARTIAL**, trad. par M. Ch. Nisard. Notes sur Martial, par M. Bréchet du Lut. — **MANILIUS**, traduction par Pigné, revue. — **LUCILIUS JUNIOR**, traduction nouvelle. — **RUTILIUS**, traduction nouvelle. — **GRATIUS FALISCUS**, traduction nouvelle, par M. Jacquot. — **CALPURNIUS**, trad. par M. Louis Puget. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

LUCAIN, traduction par M. Hauréau. — **SILIUS ITALICUS**, traduit par MM. Janson et Kermoyan. — **CLAUDIEN**, traduit par M. Delatour, excepté l'Enlèvement de Proserpine, traduit par M. Gerusez. — Notices sur Claudien, par M. Victor Le Clerc. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

PROSATEURS.

CICÉRON. *Œuvres complètes*, Avant-propos. *Tome Ire*. Vie de Cicéron, par M. Th. Baudement. Vie de Cicéron, par Plutarque, traduction d'Amyot. Tableau synchrone des événements qui se rattachent à la vie de Cicéron. Tableau et analyse des lois citées dans Cicéron. Calendrier romain. Suite des consuls depuis l'an de Rome 690 jusqu'en 714. — Rhetorique, traduction nouvelle par M. Thibaut. — De l'Invention oratoire, traduction nouvelle par M. Liez. — Les Trois Dialogues de l'Orateur, traduit par M. Th. Gaillard. — Brutus ou Dialogues sur les orateurs illustres, trad. par M. Burnouf. — L'Orateur, trad. par M. Th. Savalète. — Les Topiques, dialogues sur les partitions oratoires, trad. par M. Damas-Hinard. — Des Meilleurs Genres d'éloquence, traduction par M. Baillard. — Les Paradoxes, trad. par M. Lorquet. — *Tome II*. Plaidoyers et Discours; traducteurs: MM. Burnouf, Guérault, Paret, Baudement, Athanase Auger, Ch. Nisard, Taranne. — *Tome III*. Discours et Plaidoyers (suite), traduits par *les mêmes*, plus MM. Bellaguet, Kermoyan, Guiard. — *Tome II*. Œuvres philosophiques, trad. par M. Lorquet. — De la Divination, trad. par M. de la Pilorgerie. — Des Lois, trad. par M. Charles de Rémusat. — Fragments des ouvrages en prose et en vers, trad. par M. Ch. Nisard. — De la Demande du consulat, trad. par M. Eusebe Salvete. — *Tome Ire*. Lettres de Cicéron, traduites par MM. Defresne et Th. Savalète. } 5 vol.

TACITE. Vie de Tacite, par M. Daunou. — Tableau généalogique de la famille des Césars. Annales, traduction de M. Dureau de la Malle. Histoires, trad. par *le même*. La Germanie, trad. par M. D. Nisard. Vie d'Agricola, trad. par M. A. François. — Notes par les traducteurs. } 1 vol.

TITE-LIVE, traduction par MM. Le Bas, Ch. Nisard, Kermoyan, Th. Baudement, Bouteville, Magin, Paret, Leprévost, Leudière, Capelle, Bellaguet. — Notes par M. Le Bas. } 2 vol.

SÉNÈQUE le Philosophe. De la Colère; Consolation à Helvia, — à Polybe, — à Marcia; de la Providence; des Bienfaits; Consolation du sage; de la Brièveté de la vie; Repos du sage; Tranquillité de l'âme; de la Clémence; de la Vie heureuse, par M. Elias Regnault. — Apokolokyntose, par M. Hauréau. — Opuscules en vers, traduits par M. Baillard. Questions naturelles, par *le même*. Fragments, par *le même*. — Épîtres, par Pintrelle, traduction revue et imprimée par les soins de la Fontaine, son parent, qui en a traduit en vers toutes les citations tirées des poètes. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

CORNÉLIUS NÉPOS, traduction par M. Kermoyan. — **QUINTE-CURCE**, traduction de Vaugelas, revue. — **JUSTIN**, traduit par M. Ch. Nisard. — **VALÈRE-MAXIME**, traduit par M. Baudement. — **JULIUS OBSEQUENS**, par *le même*. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

QUINTILIEN, trad. par M. Louis Baudet. — **PLINE LE JEUNE**, traduction revue par M. de Sacy. Panégyrique de Trajan, traduction par M. Burnouf. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

PÉTRONE, traduction par M. Baillard. — **APULÉE**, trad. par divers: M. Aulard et M. Th. Savalète. (Ce dernier pour les Métamorphoses.) Œuvres philosophiques et diverses, par M. Aulard. L'Âne d'or, par M. Th. Savalète. — **AULU-GELLE**, traduit par M. Jacquinet et M. Favre. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

CATON. Économie rurale, trad. par feu Antoine. — **VARRON**. De l'Agriculture, trad. par M. Wolff. — **COLUMELLE**. De l'Agriculture, traduction revue de Saboureux de la Bonneterie. — **PALLADIUS**. De l'Agriculture, traduction revue *du même*. } 1 vol.

SUÉTONE, traduction par M. Baudement. Les Écrivains de l'Histoire auguste, traduits par *le même*. — **EUTROPE**, trad. par *le même*. — **RUFUS**, par *le même*. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

MACROBE, traduction par M. Mahul. — **POMPONIUS MÉLA**, traduct. par M. Huot, continuateur de *Malte-Brun*. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

SALLUSTE. Vie de Salluste, par le président de Brosses. Conjurat. de Catilina, trad. par M. Damas-Hinard. — Guerre de Jugurtha, trad. par M. Bézeze. Fragments, trad. par M. Damas-Hinard. — **JULES CÉSAR**, Vie de Jules César, trad. par M. Th. Baudement. Commentaires sur la guerre des Gaules, par *le même*. Commentaires sur la guerre d'Afrique, — sur la guerre d'Alexandrie, — sur la guerre d'Espagne, par *le même*. — **VELLÉIUS PATERCULUS**, trad. par M. Herbet. — **FLORUS**, trad. par M. Th. Baudement. — Notes et Notices par les traducteurs. } 1 vol.

TERTULLIEN, traduction par M. Louis Baudet. — **SAINT AUGUSTIN**, trad. par *le même*. — Notes et Notices par le traducteur. } 1 vol.

CELSE, traduction par le docteur des Etangs. Notes et Notices du traducteur. — **VITRUVÉ**, traduction de Perrault, revue par M. Baudement. Notes et Notices du traducteur. — **FRONTIN**, des Aqueeducs, traduction de Rondelet. — **CENSORIN**. } 1 vol.
CELSE, séparément: 5 fr.

PLINE LE NATURALISTE, traduction par M. Émile Littré. Notes et Notices par le traducteur. } 2 vol.

AMMIEN MARCELLIN, traduction par M. Th. Sayalète. — **JORNANDÈS**, par M. G. Fourrier de Moujan. — **FRONTIN** (les Stratagèmes). — **VÉGÈCE**. — **MODESTUS**. } 1 vol.

BIBLIOTHÈQUE FRANÇAISE,

GRAND IN-8 A 2 COLONNES, PAPIER VÉLIN,

NOUVELLES ÉDITIONS. (*Œuvres complètes.*)

Ces belles éditions complètes ont résolu le double problème d'être à la fois éditions de luxe et les plus économiques et les plus utiles qu'on ait jamais publiées : revues sur les textes originaux, elles sont accompagnées de notes et de commentaires de nos plus célèbres littérateurs. Cette Collection s'est augmentée de plusieurs nouveaux ouvrages.

Sans entrer dans le détail des avantages matériels qu'offre séparément chaque ouvrage de cette collection, nous affirmons que chacun de nos volumes contient la matière de 6 à 8 volumes des éditions précédentes.

Ainsi, par exemple, les Œuvres complètes de Corneille, qui forment ordinairement 12 volumes in-8°, n'en ont que deux dans notre édition, bien qu'elle renferme les notes de tous les principaux commentateurs.

Les Œuvres complètes de Bourdaloue et celles de Massillon, qui formaient chacune 20 volumes dans les éditions ordinaires, en tout 40 volumes, ne forment, pour ces deux Œuvres complètes, que 5 volumes dans notre collection.

Les Œuvres complètes de Mme de Staël formaient 17 volumes in-8°; elles sont contenues dans notre collection en trois volumes, qui peuvent même se relier en deux.

Enfin, les Œuvres complètes de Voltaire, qui n'ont pas moins de 97 volumes dans l'édition de Dalibon, n'en forment que 13 dans la nôtre.

On voit facilement, par ce peu d'exemples, quels immenses avantages sont attachés à notre collection, dont chaque volume se vend séparément.

Sans insister sur la rigoureuse correction de nos textes, mérite si important dans les éditions de nos auteurs classiques, et sans nous étendre sur le mérite des notes, notices et portraits qui accompagnent chaque ouvrage, nous nous bornerons à signaler les avantages suivants attachés à cette collection :

1° Économie immense pour l'acquisition, puisqu'un seul volume contient la valeur de six à huit volumes de gros œuvre ordinaire;

2° Économie pour les frais de reliure, qui n'est pas moins grande;

3° Économie de la place, autre avantage non moins grand, puisque c'est bien plutôt le défaut d'emplacement que les frais mêmes d'acquisition qui empêchent souvent d'acheter des livres;

4° Caractères convenablement gros et qui ne fatiguent point la vue;

5° Uniformité du format qui plaît à l'œil dans les bibliothèques, où la variété dans la grandeur des volumes est un inconvénient;

6° Enfin, avantage d'avoir presque toujours en un seul volume un ouvrage complet, ce qui facilite les recherches et économise le temps. Ainsi, par exemple, notre édition des Œuvres de Montesquieu, bien qu'elle soit complète et qu'elle contienne une foule de commentaires, ne forme cependant qu'un seul volume; et la table placée à la fin évite de recourir successivement aux huit volumes dont se composent les Œuvres complètes de cet auteur dans les autres éditions.

POÉSIE.

LA FONTAINE, ŒUVRES COMPLÈTES, avec une nouvelle notice sur sa vie et des notes par M. Walckenaër. 1 volume orné du portrait de la Fontaine. Prix..... 10 fr.

Cette édition, revue avec le plus grand soin par M. Walckenaër, secrétaire perpétuel de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, sur les éditions originales, est plus complète que les précédentes.

MOLIÈRE, ŒUVRES COMPLÈTES, précédées des Mémoires sur sa vie par Grimarest, annotées par M. Aimé Martin; accompagnées des notes de Bret, Auger, Aimé Martin, etc., etc. 1 vol. orné du portrait de Molière. Prix..... 10 fr.

Contient en outre les notes de Després, le Duchat, la Harpe, Ménage, Nicot, Petitot. Le texte a été revu avec le plus grand soin sur les éditions originales, et on a placé dans Don Juan la scène du Pauvre, qui manque dans la plupart des éditions.

RACINE, ŒUVRES COMPLÈTES, précédées des Mémoires sur sa vie par Louis Racine. 1 vol. orné du portrait de Racine..... 10 fr.

Est accompagné de notes par Louis Racine, la Harpe, Luneau de Boisgermain, Geoffroy, Aimé Martin, etc. On y a joint plusieurs opuscules en prose et en vers qui manquent dans la plupart des éditions, et même des morceaux inédits.

CORNEILLE, ŒUVRES COMPLÈTES, et **ŒUVRES CHOISIES DE THOMAS CORNEILLE**, avec les notes de Voltaire, la Harpe, Marmontel, Palissot, Nicot, Saint-Evremond, etc. 2 volumes ornés du portrait de Pierre Corneille..... 20 fr.

Cette édition est précédée de la Vie de Corneille par Fontenelle et d'un supplément contenant plusieurs faits relatifs à Corneille, recueillis dans les écrits de ses contemporains, tels que la Bruyère, madame de Sévigné, L. Racine, Voisenon, Segrain, etc. Cette édition, publiée sur celle de 1682, la dernière que Corneille a revue lui-même, est augmentée de plusieurs lettres et pièces inédites.

BOILEAU, ŒUVRES COMPLÈTES; **MALHERBE** et **J. B. ROUSSEAU**, accompagnés de notes. 1 vol. orné du portrait de Boileau..... 10 fr.

Les Œuvres de Malherbe, précédées d'une notice par M. Aimé Martin, et de la Vie de Malherbe par Racan, sont accompagnées de commentaires par Ménage, Balzac, Vaugelas, Pellisson, Marmontel, Saint-Marc, etc. Quoique cette édition ne contienne pas toutes les œuvres de Malherbe, elle est cependant plus complète que toutes celles qui ont paru.

A la suite de la Vie de Malherbe par Racan est un supplément qui contient plusieurs faits relatifs à Malherbe, extraits de Balzac, la Harpe, etc.

Les Œuvres de Boileau sont précédées de notices sur sa vie par M. Amar et accompagnées de notes extraites des plus célèbres critiques; plusieurs sont de Louis Racine.

Les Œuvres de Rousseau sont précédées d'une notice sur l'auteur; elles sont accompagnées de notes extraites par M. Amar des plus célèbres critiques.

PETITS POÈTES FRANÇAIS, depuis Malherbe jusqu'à nos jours, contenant Racan, Segrain, Deshoulières, Chaulieu, Lafare, Senecé, Vergier, Houdard-Lamotte, Piron, Louis Racine, Lefranc de Pompignan, Gresset, Bernard, Lemierre, Bernis, Saint-Lambert, Marmontel, Lebrun, Malfilâtre,

Colardeau, Ducis, Dorat, la Harpe, Léonard, Bonnard, Imbert, Gilbert, Bertin, Parny, Florian, Chénier, Legouvé, Luce de Lancival, Millevoye, A. Chénier. 2 vol. . . . . 20 fr.
 Ces deux volumes contiennent un Recueil de poésies qu'il serait presque impossible de se procurer, même à grands frais, et il faudrait acquérir plus de soixante volumes.

DELILLE, ŒUVRES COMPLÈTES, avec ses préfaces, ses discours préliminaires et ses notes, le texte latin des Géorgiques et de l'Énéide, le texte anglais du Paradis perdu de Milton; de nouvelles notes, 1° pour Malheur et Pitié, par M. Aimé Martin; 2° pour l'Imagination, par MM. de Choiseul-Gouffier, Parseval-Grandmaison, de Feletz, Aimé Martin, etc.; enfin avec une nouvelle notice sur la vie de Delille. Paris, 1 vol. de 950 pages, orné du portrait de Delille. . . . . 12 fr.
 Cette édition contient tout ce que renfermait la grande édition complète en 16 volumes in-8°.

ORATEURS CHRÉTIENS.

FÉNELON, ŒUVRES, précédées d'une nouvelle Vie de Fénelon par M. Aimé Martin, et augmentées des Maximes des Saints, qui ne se trouvent encore dans aucune édition. 3 vol., ornés du portrait de Fénelon. . . . . 30 fr.
 Ces trois volumes contiennent la matière de 20 volumes in-8 des éditions ordinaires de Fénelon, et renferment tous ses ouvrages littéraires, politiques, historiques et purement religieux, et tous ses écrits relatifs à l'éducation.

La Vie de Fénelon est rédigée d'après. 1° la correspondance de Fénelon; 2° la nouvelle Histoire de Fénelon, par le marquis de Fénelon; 3° celle de Ramsay; 4° l'ouvrage de Gallet, inconnu à M. de Bausset; 5° les Histoires de Fénelon par le P. Querbeuf et M. de Bausset.

MASSILLON, ŒUVRES COMPLÈTES. 2 vol. de 750 pages chacun, ornés du portrait de Massillon. . . . . 20 fr.
 Cette édition offre la reproduction fidèle des Œuvres complètes de Massillon, publiées en 1745 sur les manuscrits de l'auteur et par les soins de son neveu. La ponctuation a été religieusement conservée, car elle est un véritable modèle pour les ouvrages destinés à être prononcés soit à la Chaire, soit à l'Académie ou au Barreau.

BOURDALOUE, ŒUVRES COMPLÈTES, revues et collationnées sur l'édition de 1707 du P. Bretonneau. 3 vol. . . . . 30 fr.
 Cette édition est précédée de la Préface sur la Vie de Bourdaloue, par le P. Bretonneau, de la Lettre du P. Martineau et de celle de M. de Lamoignon.

BOSSUET, ŒUVRES. 4 volumes in-8, ornés du portrait de Bossuet. . . . . 40 fr.
 Contenant le Traité de la Connaissance de Dieu et de soi-même. — Traité du Libre arbitre. — Discours sur l'histoire universelle. — Politique tirée de l'Écriture sainte. — Défense de la tradition et des saints Pères. — Oraisons funèbres. — Sermons complets. — Panégyriques complets. — Méditations sur l'Évangile. — Histoire des variations des Églises protestantes. — Elevations sur les Mystères. — Instruction sur les promesses de l'Église. — Pensées morales et chrétiennes. — De l'Instruction de Monseigneur le Dauphin, etc., etc.; précédées des Éloges de Bossuet par M. Saint-Marc Girardin et M. Patin.

Cette édition est infiniment plus complète que l'édition publiée par Delestre-Boulogne en 21 vol. in-8. Les Sermons et Panégyriques, qui n'avaient été donnés qu'en extraits, sont publiés intégralement dans notre édition, qui contient les œuvres françaises de Bossuet. Cette édition renferme donc en 4 volumes la valeur de 23 à 24 volumes des éditions in-8 ordinaires.

LITTÉRATEURS ET POLYGRAPHES.

LA HARPE, COURS DE LITTÉRATURE ANCIENNE ET MODERNE, suivi du tableau de la Littérature au dix-neuvième siècle, par Chénier; de celui de la Littérature au seizième siècle, par MM. Saint-Marc Girardin et Ph. Chasles; précédé du Discours sur la vie et les ouvrages de la Harpe, par M. Daunou, et de plusieurs Appendices sur le théâtre et l'art dramatique des anciens, par Boindin et Louis Racine, tous les deux de l'Académie des inscriptions et belles-lettres, et par Duclou, secrétaire perpétuel de l'Académie française; sur plusieurs auteurs grecs, par M. Boissonade, de l'Académie des inscriptions et belles-lettres; sur les romans grecs et latins, par Dunlop; sur l'état de la Littérature au moyen âge, et de l'analyse des Romans de chevalerie, par Chénier; et sur le Drame au moyen âge, par Buchon. 3 vol. 30 fr.

Ces trois volumes contiennent intégralement les 16 volumes de la dernière édition du Cours de Littérature de la Harpe, et de plus les ouvrages de MM. Saint-Marc Girardin, Philartète Chasles, Chénier, etc., formant la matière de plus de cinq volumes in-8.

VOLTAIRE, ŒUVRES COMPLÈTES, avec les notes de tous les commentateurs. Cette édition renferme les 97 v. de l'édition de Dalibon. 13 v., suivis d'une table détaillée et ornés de 47 gravures. Prix. 125 fr.
 Cette édition, ainsi que celle de M. Beuchot, sont les plus complètes qui existent; elle a été relue avec le plus grand soin sur l'édition de M. Beuchot, la meilleure qui ait été publiée. C'est aussi l'édition la moins coûteuse, puisqu'on peut la faire relier en 13 volumes.

— Même édition sans gravures. . . . . 100 fr.

J. J. ROUSSEAU, ŒUVRES COMPLÈTES. 4 vol. avec gravures. . . . . 40 fr.
 Dans cette édition, qui renferme toutes les pièces publiées jusqu'à présent, on a suivi le texte, l'ordre des matières, les notes et l'appendice aux confessions de M. Petitain. On y a joint les notes les plus intéressantes de M. Musset-Pathey, les lettres qu'il a publiées pour la première fois, et parmi lesquelles on en trouvera deux très-remarquables adressées à Mme d'Houdetot. Une table alphabétique des matières présente, indépendamment des faits et documents personnels à l'auteur, l'analyse exacte des principes et des idées mères qu'il a développés dans ses ouvrages. Sous ce rapport, cette table peut être consultée comme un dictionnaire de morale, de politique, de littérature, dont Rousseau lui-même est l'auteur.

LE SAGE, ŒUVRES, contenant Gil Blas, le Diable boiteux, le Bachelier de Salamanque, Gusman d'Alfarache et le Théâtre. 1 vol. orné de 7 gravures et du portrait de l'auteur. . . . . 10 fr.

VOYAGE DU JEUNE ANACHARSIS EN GRÈCE, précédé des Mémoires de Barthélemy sur sa vie et ses ouvrages, écrits par lui-même. 1 gros volume. . . . . 10 fr.

Il a été publié des éditions en format in-18, mais elles sont privées des citations qui indiquent les textes anciens auxquels Barthélemy renvoie. On ne peut donc se livrer à aucune recherche, ce qui ôte à ces éditions le principal mérite qui distingue la nôtre.

Édition contenant la totalité du texte et toutes les notes et tables. Le texte et les citations ont été vérifiés sur l'édition originale. Beaucoup d'erreurs, qui s'étaient reproduites et accrues dans les éditions postérieures, ont été rectifiées.

MADAME DE STAEL-HOLSTEIN, ŒUVRES COMPLÈTES, contenant les ouvrages publiés du vivant de l'auteur et ses œuvres posthumes; avec un beau portr. de l'auteur. 3 vol. .... 27 fr.
L'édition complète, en 17 volumes, coûtait 80 roub.; cette édition, qui n'est pas moins complète, est beaucoup plus belle.

BEAUMARCHAIS, ŒUVRES COMPLÈTES, précédées d'une notice sur sa vie et ses ouvrages, par M. Saint-Marc Girardin. 1 vol. orné d'un portrait. .... 10 fr.

THÉÂTRE FRANÇAIS DU MOYEN ÂGE, depuis le XIe jusqu'au XIVe siècle, publié par MM. de *Monmerqué*, membre de l'Institut, et *Francisque Michel*. 1 vol. .... 10 fr.

Ce recueil contient un grand nombre de pièces inédites, telles que *Mystères*, *Jeux*, etc. Il est accompagné de la traduction française et de notes; en sorte qu'en s'instruisant des mœurs et usages du moyen âge on peut étudier notre ancienne langue jusqu'à Montaigne.

SHAKSPEARE, ŒUVRES COMPLÈTES, trad. nouvelle par M. *Francisque Michel*. 3 vol. . 30 fr.

Édition précédée des Remarques sur la vie et les ouvrages de Shakspeare, par T. Campbell. Cette traduction est souvent toute nouvelle, et partout elle a été revue avec soin.

LES VIES DES HOMMES ILLUSTRES, PAR PLUTARQUE, traduites en français, et accompagnées de notes et de tables générales des matières, par Ricard. 2 vol. .... 20 fr.

DÉMOSTHÈNE ET ESCHINE, ŒUVRES COMPLÈTES, traduction nouvelle par M. *Stiévenart*, doyen de la Faculté des Lettres de Dijon, avec des notes critiques et explicatives. 1 vol. .... 12 fr.

Cette nouvelle traduction est infiniment supérieure à toutes les précédentes par son exactitude et par l'élégance du style, quoique M. *Stiévenart* se soit astreint à la plus grande fidélité; cet ouvrage est le fruit des travaux d'une grande partie de sa vie. Jusqu'à présent les éditions complètes de *Démosthène*, traduit par *Auger*, formaient de 8 à 12 volumes. Donner en un seul volume tous les discours de *Démosthène*, accompagnés de notes aussi étendues et d'arguments placés en tête de chaque discours, c'est un grand service rendu aux juriconsultes, aux avocats et aux hommes politiques. Le Journal de l'Instruction publique a signalé les mérites divers qui distinguent cet ouvrage.

PHILOSOPHES.

ESSAIS DE MONTAIGNE, avec les notes de tous les commentateurs, la traduction de tous les passages grecs et latins, une table analytique des matières, le *Traité de la servitude volontaire* par la *Boétie*, etc. 1 vol. orné du portrait de Montaigne. .... 10 fr.

Cette édition peut être considérée comme la plus correcte qui existe. Le texte a été collationné sur les premières éditions données par Montaigne. Le commentaire placé au bas des pages explique toutes les difficultés; il est extrait de *Voltaire*, *Nicot*, *Coste*, *Amaury Duval*, *Victor Le Clerc*, *Eloi Johanneau*, etc.

MONTESQUIEU, ŒUVRES COMPLÈTES, précédées d'une nouvelle notice sur Montesquieu par M. *Walckenaer*, accompagnées des notes de *Dupin*, *Crévier*, *Voltaire*, *Servan*, *Mably*, la *Harpe*, etc., et suivies d'une table analytique des matières. Paris, 1 volume orné du portrait de Montesquieu. . 10 fr.

Ces notes forment une sorte de Commentaire perpétuel, et la Table, plus considérable que toutes les précédentes, facilite les recherches.

MORALISTES FRANÇAIS, OU LES PENSÉES DE BL. PASCAL; LES MAXIMES DE LA ROCHEFOUCAULD, suivies d'une Réfutation par M. *Aimé Martin*; LES CARACTÈRES DE LA BRUYÈRE; ŒUVRES COMPLÈTES DE VAUVENARGUES; ESSAI SUR LES MŒURS DE CE SIÈCLE PAR DUCLOS. 1 vol. de près de 800 pages, orné du portrait de Pascal. .... 10 fr.

Les Pensées de Pascal sont précédées de sa Vie par madame *Périer*, sa sœur, et accompagnées de notes par M. *Aimé Martin*.

Les Maximes que la Rochefoucauld avait supprimées ont été placées, par M. *Aimé Martin*, dans un supplément. Au bas du texte, les variantes indiquent les changements que l'auteur leur a fait subir.

Les Caractères de la Bruyère sont précédés d'une notice sur sa personne et ses écrits et de notes par M. *Auger*. Les Caractères de *Théophraste* sont accompagnés d'additions et de notes nouvelles par *Schweighäuser* et *Coray*, et d'un aperçu sur l'histoire de la Morale en Grèce avant *Théophraste*.

Les Œuvres complètes de *Vauvenargues* sont précédées d'une notice par *Suard*, et accompagnées de notes par *Suard*, *Morellet*, *Voltaire*, etc.

Une notice précède l'ouvrage de *Duclos*, et ce volume contient les tables analytiques des Pensées de Pascal, de la Rochefoucauld, de la Bruyère et de *Duclos*.

LOCKE ET LEIBNIZ, ŒUVRES. (L'Entendement humain a été traduit presque entièrement et accompagné de notes par M. *Thurot*, membre de l'Institut.) 1 vol. .... 10 fr.

Contient : 1° L'Entendement humain; 2° l'Éloge de Leibniz par *Fontenelle*; 3° Discours sur la conformité de la foi avec la raison; 4° Essai sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal; 5° Abrégé de la Controverse réduite à des arguments en forme.

VOLNEY, ŒUVRES COMPLÈTES, précédées d'une notice sur sa vie et ses écrits. 1 fort volume orné d'un beau portrait, de belles gravures et de plusieurs cartes. .... 12 fr.

P. L. COURIER, ŒUVRES COMPLÈTES ET INÉDITES, avec une notice par *Armand Carrel*. 1 volume avec un beau portrait de l'auteur. .... 9 fr.

MOTIFS ET CONFÉRENCES DU CODE CIVIL, rédigés par un magistrat qui a concouru à la confection des Codes (M. le baron *Favard de Langlade*), et revus par M. *Poncelet*, professeur à la Faculté de Droit. 2 volumes. .... 20 fr.

CHEFS-D'ŒUVRE DE LA LITTÉRATURE FRANÇAISE,

FORMAT IN-18 ANGLAIS, AVEC PORTRAITS.

Les préfaces littéraires, les notes et notices ont été confiées à des hommes de goût.

CHAQUE VOLUME CONTIENT LA VALEUR DE DEUX VOLUMES ORDINAIRES.

Prix de chaque volume : 3 francs.

Ceux qui sont marqués d'un astérisque sont d'un prix particulier.

JOINVILLE.

* **Mémoires de Jean, sire de Joinville**, ou Histoire et Chronique du très-chrétien roi saint Louis, publiés par M. Francisque MICHEL, précédés de Dissertations par M. Ambr. Firmin Didot et d'une Notice sur les manuscrits du sire de Joinville par M. Paulin Paris, membre de l'Institut. 1 fort vol. avec 6 gravures sur acier, 2e édition. Prix : 6 fr.

EGINHART.

* **Vie de Charlemagne**, avec notes et notice, par M. Teulet. } 1 vol.

VILLEHARDOUIN.

* **Conquête de Morée**, par M. Paulin Paris. } 1 vol.

THEROULDE.

* **La chanson de Roland**, avec notes et notices, par M. Francisque Michel, et la **Chronique de Turpin** revu par le même. (Sous presse.) } 1 vol.

* Le Loyal serviteur.

Vie du chevalier Bayard. Avec notes et notices par M. Teulet. (Sous presse.) } 1 vol.

GRÉGOIRE DE TOURS.

Histoire ecclésiastique des Français, suivie d'un sommaire de ses autres ouvrages, traduit par M. H. Bordier. T. 1er. } 2 vol.

FROISSART.

Chroniques. Déposition et mort d'Edouard II, roi d'Angleterre. — Bataille de Crécy. — Siège de Calais. — Bataille de Poitiers. — Mort d'Etienne Marcel. — Mort de Pierre le Cruel. — Bataille navale de la Rochelle. — Insurrection de Flandre. — Entrée de la reine Isabeau à Paris. — Assassinat du connétable de Clisson, etc. 1 vol. } 1 vol.

C. DE LORRIS.

* **Le Roman de la Rose**, avec notes et notice, par M. Francisque Michel. (Sous presse.) } 1 vol.

FABLIAUX.

* D'après le Grand d'Aussy, Barbazan et autres, avec notes et notices par M. Francisque Michel. (Sous presse.) } 2 vol.

RABELAIS.

* Nouvelle édition, collationnée sur les éditions originales, accompagnée de notes nouvelles, et imprimée d'après l'orthographe des anciens textes; par MM. Burgaud des Marets et Rathery. Prix 8 fr. } 2 vol.

BURGAUD DES MARETS.

* **Fables et Contes** en patois saintongeais. Troisième édition. Prix : 2 fr. 50 c. } 1 vol.

In P'tit Pilot d'Achet (sauve le respect de la compagnie) qu'in noumé BEURCAU, de Jarnat, at amouéé peur n'en gougé ses cher bon-s amit les Saintonjoais. 2e édition. Prix : 2 fr. } 1 vol.

RONSARD.

* **Choix de poésies**, par M. Noël, professeur de rhétorique à la faculté de Bordeaux. } 1 vol.

MALHERBE.

Odes, stances, sonnets et épigrammes. Lettres. J. B. Bousseau. Odes, cantates, épigrammes. Lebrun. Odes, épîtres, épigrammes, poésies diverses. } 1 vol.

PASCAL.

Provinciales, précédées d'un éloge de Pascal par Bordas-Demoulin, et suivies d'un essai sur le style de Pascal et les Provinciales, par François de Neufchâteau. } 1 vol.

Pensées, précédées de la vie de Pascal, par Mme Périer, sa sœur. — Comparaison des anciens chrétiens avec ceux d'aujourd'hui. — Fragment d'un écrit sur la conversion du pecheur. } 1 vol.

Pensées de Nicole. Notice sur Nicole. — De la Paix avec les hommes. } 1 vol.

RACINE.

Théâtre complet. } 1 vol.

LA FONTAINE.

Préface. — Vie de la Fontaine, par M. Walckenaer. — Vie d'Esopé. — Fables. — Philemon et Baucis. — Les Filles de Minée. — Adonis. — Fragments du Songe de Vaux. — Élégie pour M. Fouquet. — Ode au roi. — Épîtres, ballades, épitaphes, traductions, lettres. } 1 vol.

CORNEILLE.

T. 1er. Vie de Corneille, par Fontenelle. — Supplément à la vie de Corneille. — Le Cid. — Horace. — Cinna. — Polyeucte. — Pompée. — Le Menteur. — La Suite du Menteur. (Chaque pièce est suivie d'un examen.) } 2 vol.

T. IIe. Rodogune. — Héraclius. — Don Sanche d'Aragon. — Nicomède. — Sertorius. — **Œuvres choisies de Thomas Corneille**. — Précis de l'événement sur lequel est fondée la tragédie du Comte d'Essex. — Le Comte d'Essex. — Le Festin de Pierre. } 2 vol.

MOLIÈRE.

Théâtre complet, avec des notes de tous les commentateurs. } 2 vol.

BOILEAU.

Préface de Boileau. — Discours au roi. — Discours sur la satire. — Satires. — Épîtres. — Art poétique. — Le Lutrin. — Odes. — Épigrammes. — Poésies diverses. } 1 vol.

Dissertation sur *Jeconde*. — Les Héros de romans. — Dialogues contre les modernes. — Remerciement à MM. de l'Académie française. — Traité du Sublime. — Correspondance de Boileau avec Racine. } 1 vol.

BOSSUET.

Sermons. — Lettre du P. de Neuville. — Discours préliminaire sur les sermons de Bossuet, par le cardinal Maury. — Notice sur mademoiselle de la Vallière. — Sermon pour la profession de Mademoiselle de la Vallière. — Sur la Providence. — Précis des événements qui firent convoquer l'assemblée du clergé en 1681. — Déclaration du clergé de France. — Sermon sur l'unité de l'Église. — Sur la fête de tous les saints. — Sur la divinité de la religion. — Sur la vérité évangélique. — Sur la pénitence. — Sur les devoirs des rois. — Sur l'honneur. — Sur l'ambition. — Sur la mort. — Sur la justice. — Sur la dignité des pauvres. — Sur les obligations de l'état religieux. — Sur les jugements humains. — Contre l'amour des plaisirs. — Sur le véritable esprit du christianisme. — Extraits de divers sermons. } 1 vol.

Oraisons funèbres. Essai sur l'oraison funèbre, par M. Villemain. — Notice sur Bossuet, par d'Alembert. — Jugements divers sur Bossuet. — Oraison funèbre d'Henriette d'Angleterre. — De Marie-Thérèse d'Autriche. — D'Anne de Gonzague. — De Michel le Tellier. — De Louis de Bourbon, prince de Condé. } 1 vol.

Fléchier. Notice sur Fléchier. Oraison funèbre de madame de Montesquiou. — De madame d'Aiguillon. — Notice et oraison funèbre de M. de Turenne. — De M. de Lamoignon. — De madame la Dauphine. — De M. de Montesquiou. } 1 vol.

Mascaron. Notice sur Mascaron. — Oraison funèbre de M. de Turenne. } 1 vol.

Discours sur l'histoire universelle. Dessin général de l'ouvrage. — Première partie. Les époques. — Seconde partie. Suite de la religion. — Troisième partie. Révolutions des empires. } 1 vol.

FÉNÉLON.

Télémaque. — Fables composées pour l'éducation du duc de Bourgogne. — Les Aventures d'Aristonous. } 1 vol.

De l'Éducation des filles. — Dialogues des Morts et opuscules divers. — Abrégé des vies des anciens philosophes. } 1 vol.

De l'Existence de Dieu. Traité de l'existence et des attributs de Dieu. — Entretiens de Fénelon et de M. de Ramsay sur la vérité de la religion. — Lettres sur divers sujets de métaphysique et de religion. — Dialogues sur l'Eloquence. — Mémoire sur les occupations de l'Académie française. — Lettre à M. Dacier sur les occupations de l'Académie. — Sur les anciens et les modernes. — Discours de réception prononcé par M. de Fénelon. } 1 vol.

SÉVIGNÉ.

Choix de Lettres. — Notice sur madame de Sévigné, par M. Jacquinet. — Du style épistolaire et de madame de Sévigné, par Suard. } 1 vol.

Lettres complètes, avec les notes de tous les commentateurs. } 6 vol.

LA BRUYÈRE.

Caractères. Notice sur la Bruyère, par Suard. — Des ouvrages de l'esprit. — Du mérite personnel. — Des femmes. — Du cœur. — De la société et de la conversation. — Des biens de fortune. — De la ville. — De la cour. — Des grands. — Du souverain ou de la république. — De l'homme. — Des jugements. — De quelques usages. — De la chaire. — Des esprits forts. — Discours prononcé à l'Académie. — Discours sur Théophraste. — Caractères de Théophraste, avec des notes et des additions de Schweighäuser. } 1 vol.

MASSILLON.

Petit Carême. Eloge de Massillon. — Sermon sur la mort du pécheur. — Sur le petit nombre des élus. — Sur l'enfant prodige. — Sur l'aumône. — Sur la mort. — Morceaux choisis de Massillon. } 1 vol.

LA ROCHEFOUCAULD.

Notice sur la vie et les ouvrages du duc de la Rochefoucauld, par Suard. — Portrait de la Rochefoucauld fait par lui-même, — par le cardinal de Retz. — Jugement sur les Sentences et maximes morales, par madame de la Fayette. — Avis au lecteur, de l'édition de 1666. — Sentences et maximes morales, avis, commentaires. — Pensées tirées des lettres manuscrites se trouvant à la Bibliothèque impériale. — Maximes tirées de l'édition de Claude Barbin (1693). — Réflexions diverses du duc de la Rochefoucauld. } 1 vol.

Montesquieu. Portrait de Montesquieu fait par lui-même. — Pensées diverses. — Notes sur l'Angleterre.

Vauvenargues. Notice sur la vie et les ouvrages de Vauvenargues, par Suard. — Discours préliminaire. — Connaissance de l'esprit humain, avec notes de Voltaire, Morellet, Suard. — Conseils à un jeune homme. — Réflexions et maximes. — Réflexions critiques sur quelques poètes.

SAINT-ÉVREMOND.

* Notice sur sa vie et ses ouvrages, par M. Hippéau. — Choix de ses ouvrages. — Correspondance. Prix : 4 fr. } 1 vol.

D'AGUESSEAU (le chancelier).

Notice historique sur le chancelier d'Aguesseau. — Mercuriales — Sur l'amour de son état. — La censure publique. — La grandeur d'âme. — La dignité du magistrat. — L'amour de la simplicité. — Les mœurs du magistrat. — L'esprit et la science. — L'homme public, etc., etc. — Discours pour l'ouverture de l'audience du Parlement. — Discours sur la connaissance de l'homme. — Sur les causes de la décadence de l'éloquence. — Instruction sur les études propres à former un magistrat. } 1 vol.

ROLLIN.

Traité des Études. T. Ier. Discours préliminaire. — Traité général de l'éducation. — De l'intelligence des langues. — De la poésie. — De la lecture d'Homère. — De la rhétorique.

T. II. Des trois genres d'éloquence. — De l'histoire. — Avant-propos. — Première partie. Sur le goût de la solide gloire et de la véritable grandeur. — Seconde partie. De l'histoire sainte. — Troisième partie. De l'histoire profane.

Tome III. De l'histoire profane. — Quatrième partie. De la Fable et des antiquités. — De la philosophie. — Du gouvernement intérieur des classes et du collège. — Table générale des matières contenues dans le Traité des Études.

Histoire ancienne. Avertissement de M. Leironne, auteur des observations et éclaircissements historiques joints à cette édition. — Eloge de Rollin, discours qui a remporté le prix d'éloquence, décerné par l'Académie à M. Saint-Albin Serville. — Préface. — Histoire ancienne, avec notes de M. Leironne. } 40 vol.

REGNARD.

Théâtre. — Le Bal. — Le Joueur. — Le Distrain. — Le Retour imprévu. — Les Folies amoureuses. — Les Ménechmes. — Le Légataire universel. — Démocrite. — Épîtres, stances, sonnets, chansons. — La Provencale. — Voyage en Laponie, — en Plandre et en Hollande, — en Danemark et en Suède. } 1 vol.

SARRAZIN, DE RETZ ET BESSÉ.

Sarrazin. — Introduction. — Conspiration de Walstein.

Cardinal de Retz (Notice sur le). — Conjuration de Fiesque. } 1 vol.

Henri Bessé (Notice sur). — Relation de la campagne de Rocroi. — Relation de la campagne de Fribourg.

SAINT-RÉAL, RULHIÈRE, FLORIAN, VERTOT.

Rulhière (Notice sur). — Épître dédicatoire à la comtesse d'Égmont. — Révolution de Russie.

Florian (Notice sur). — Précis historique sur les Maures d'Espagne, suivi de notes.

Saint-Réal (Notice sur l'abbé de). — Conjuration des Espagnols contre Venise. } 1 vol.

Vertot (Notice sur l'abbé de). — Histoire des révolutions de Portugal. — Histoire des révolutions de Suède.

LE SAGE.

Gil Blas de Santillane. } 1 vol.

MONTESQUIEU.

Grandeur des Romains. — Politique des Romains. — Pensées diverses. — Dialogue de Sylla et d'Eucrate. — Lysimaque. — **Lettres persanes.** — Le Temple de Gnide. — Arsace et Isménie. } 1 vol.

Esprit des Loix, précédé d'une préface. — Observations de Dupin, Crévier, Voltaire, Mably, la Harpe. } 1 vol.

MONTAIGNE.

Sa vie, ses œuvres et son temps, par F. Bigorie de Laschamps, procureur impérial à Rouen. } 1 vol.

VOLTAIRE.

La Henriade. — Idée de la Henriade. — Histoire des événements sur lesquels est fondée la fable du poème de la Henriade. — Essai sur les guerres civiles de France. — La Henriade. — Dissertation sur la mort de Henri IV. — Essai sur la poésie épique. — Poème de la Bataille de Fontenoy. } 1 vol.

Discours en vers sur l'homme. — Poème sur la loi naturelle. — Poème sur le désastre de Lisbonne. — Le Temple du Goût. — Le Temple de l'Amitié.

Théâtre. Œdipe, avec préface. — Discours sur la tragédie. — Brutus. — Zaire. — La Mort de César. — Épître à madame du Châtelet sur la tragédie d'Alzire. — Alzire. — Le Fanatisme. — Lettre du P. Tournemine, jésuite, au P. Brumoy, sur la tragédie de Mérope. — Mérope. — Sémiramis. — Rome sauvée. — Épître dédicatoire à madame de Pompadour. — Tancrède. } 1 vol.

Siècle de Louis XIV, suivi de la liste raisonnée des enfants de Louis XIV. — Souverains contemporains. — Catalogue alphabétique de la plupart des écrivains français qui ont paru dans le siècle de Louis XIV. } 1 vol.

Siècle de Louis XV, et Histoire du Parlement. } 1 vol.

Charles XII. Discours sur l'Histoire de Charles XII. Lettre à M. le maréchal de Schullenbourg. — Lettre à M. Norberg, chapelain de Charles XII. — Histoire de Charles XII. — Préface historique et critique de l'Histoire de Russie. — **Histoire de Russie** sous Pierre le Grand. — Anecdotes sur Pierre le Grand. } 1 vol.

Contes. Satires. — Épîtres. — Poésies diverses. — Odes. — Stances. — Poésies mêlées. — Vers latins. — Traductions et imitations des auteurs anciens et modernes. — Épigrammes. — Commencement du 16e livre de l'Iliade. } 1 vol.

Romans. Zadig. — Le Monde comme il va. — Micromégas. — Candide ou l'Optimisme. — L'Ingénu. — L'homme aux quarante écus. — La Princesse de Babylone. — Le Blanc et le Noir. — Jeannot et Colin. — Lettres d'Amabed. — Histoire de Jenny. — Les Oreilles du comte de Chestersfield. — Le Taureau blanc. — Così-sancta. — Babouc et les Fakirs. — Aventure de la Mémoire. — Aventure indienne. — Eloge de la Raison. } 1 vol.

Commentaires sur Corneille. — A Messieurs de l'Académie française. — Remarques sur Médée. — Le Cid. — Les Horaces. — Cinna. — Polyucte. — Pompée. — Le menteur. — La suite du Menteur. — Théodose, vierge et martyre. — Sur Rodogune. — Héraclius. — Andromède. — Don Sanche d'Aragon. — Nicomède. — Pertharite. — Œdipe. — La Toison d'Or. — Sertorius. — Sophonisbe. — Othon. — Agésilas. — Attila. — Bérénice. — Tite et Bérénice. — Pulchérie. — Suréna. — Ariane. — Le comte d'Essex. — Réponse à un détracteur de Corneille. } 1 vol.

HAMILTON.

Mémoires du Chevalier de Grammont, suivis des notices sur les personnages et d'un choix de ses poésies légères. — Voyage de **Chapelle** et de **Bachamont.** } 1 vol.

MARMONTEL.

Éléments de Littérature. Essai sur le goût. — Éléments de Littérature. } 3 vol.

BUFFON.

T. Ier. Éloge de Buffon, par Condorcet. — Extrait de l'éloge de Buffon, par M. Vicq-d'Azyr. — Discours académiques. — Histoire naturelle. — Époques de la nature. — Génésis des minéraux. — Des animaux. — De l'homme. } 2 vol.

T. II. Des animaux domestiques; — sauvages; — carnassiers. — Des Animaux de l'ancien continent. — Oiseaux.

ROUSSEAU.

Nouvelle Héloïse, précédée d'une première et seconde préface. 1 vol.

Émile, précédé d'une préface. — Émile et Sophie, ou les Solitaires. — Extrait d'une lettre du professeur Prevost de Genève, sur J. J. Rousseau. 1 vol.

Confessions. 1 vol.

Petits chefs-d'œuvre de Rousseau. Discours couronné par l'Académie de Dijon. — Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes, précédé d'une préface et suivi de notes. — Lettre à M. de Philopolis. — **Du contrat social**. — Jugement sur le projet de paix perpétuelle. — **Mandement de l'archevêque de Paris** portant condamnation de l'Émile. — Lettre à M. de Beaumont. — A M. d'Alembert. — A M. de Malesherbes. — Le Lévié d'Ephraïm. 1 vol.

DIDEROT.

T. Ier. **Vie de Diderot**, par M. Génin. — **Romans et Contes**. — La Religieuse (extrait). — Histoire de madame de la Pommeraye et du marquis des Arcis. — Histoire du père Hudson. — Les Deux Amis de Bourbonne. — Ceci n'est pas un conte. — Histoire de Desroches et de madame de la Carrière. — Paradoxe sur le comédien. — Regrets sur ma vieille robe de chambre. — De la Providence. Instinct. — Jésuite. — Éloge de Richardson. — Sur les femmes. — Entretien d'un père avec ses enfants. 2 vol.

T. II. **Le Neveu de Rameau**. — **Salon**. — **Greuze**. — **Boucher**. — **Carle Vanloo**. — **Loutherbourg**. — **Vernet**. — **Lagrenée**. — **Robert**. — Sur le genre libre, les paysagistes. — La sculpture. — **Correspondance**. — Anecdotes et pensées détachées. — La Pièce et le Prologue. 2 vol.

Lettres de la marquise du Deffant à Horace Walpole.

Cette nouvelle édition est plus complète que les précédentes, on y a joint les passages qui ne se trouvent que dans la première édition publiée à Londres en 1810 et qui ont été supprimés. (Sous presse.)

BERNARDIN DE SAINT-PIERRE.

Paul et Virginie. Extrait du préambule de l'édition in-4° de Paul et Virginie. — Paul et Virginie. — Avant-propos de la Chaumière indienne. — Le Café de Surate. — Voyage en Silésie. — Voyage à l'île de France. — Préambule de l'Arcadie. — De la Nature de la Morale. — Vœux d'un Solitaire. — Vœux pour la noblesse, le peuple, la nation. — Suite des Vœux d'un Solitaire. 1 vol.

Études de la Nature, accompagnées de notes de l'auteur. 1 vol.

CHATEAUBRIAND.

Atala. Préface d'Atala. — René. — Les Aventures du dernier Abencerrage. — Voyage en Amérique. 1 vol.

Génie du Christianisme, précédé d'une préface, et suivi de notes et d'éclaircissements et de la défense du Génie du Christianisme. 2 vol.

Martyrs. Préface des Martyrs. — Remarques. 1 vol.

Natchez. Préface. — Description du pays des Natchez. 1 vol.

Itinéraire de Paris à Jérusalem.

T. Ier. Avant-propos. — Notes sur la Grèce. — Opinion sur le projet de loi relatif à la répression des délits commis dans les échelles du Levant. — Discours en réponse à M. le garde des sceaux. — Préface de la 1re édition de l'itinéraire. — Préface de la 3e. — Introduction. — Itinéraire, notes. 2 vol.

T. II. **Itinéraire**. — Notes. — Dissertation sur l'étendue de l'ancienne Jérusalem et de son temple. — Mémoire sur Tunis. 2 vol.

Voyage en Italie. — Trois lettres à M. Joubert. — Notice sur les fouilles de Pompéi. — Lettre de M. Taylor à M. Ch. Nodier sur les villes de Pompéi et d'Herculanum. 1 vol.

Mélanges politiques et littéraires. Les quatre Stuarts. — De la Vendée. — De Bonaparte et des Bourbons. — De l'état de la France au 4 octobre 1814. — De la Monarchie selon la Charte. — De la liberté de la presse. — De la Restauration et de la monarchie élective. — De l'Angleterre et des Anglais. — Essais sur la littérature des Anglais. — Sur la législation primitive. — Sur l'histoire de la vie de Jésus-Christ. — Sur les essais de morale et de politique. — Sur les mémoires de Louis XIV. — Des lettres et des gens de lettres. — Sur les annales littéraires. — Sur quelques ouvrages historiques et littéraires. — Sur l'histoire des ducs de Bourgogne, etc. 1 vol.

Études historiques sur la chute de l'empire romain, la naissance et les progrès du christianisme et l'invasion des barbares, précédées d'une préface et suivies d'éclaircissements. — Notes communiquées par S. Exc. M. Bunsen. — Extrait du poème des Niebelungen. 1 vol.

Analyse raisonnée de l'Histoire de France, et fragments depuis Philippe VI jusqu'à la bataille de Poitiers, et depuis Jean II jusqu'à Louis XVI. 1 vol.

BEAUMARCHAIS.

Notice sur sa vie. — Essai sur le genre dramatique sérieux. — Eugénie. — Les Deux Amis. — Lettre sur la critique du Barbier de Séville. — Le Barbier de Séville. — Le Mariage de Figaro. — La Mère coupable. — Tarare. 1 vol.

FLORIAN.

Fables. — Ruth. — Tobie. — Le Chien de chasse. — Chimène et le Cid. — Pièces fugitives. — Vie et ouvrages de Cervantes. — Galatée. — Estelle. — Lettres. — Théâtre. 1 vol.

Fables choisies de Lamotte. — **Don Quichotte**, traduit de l'espagnol, précédé d'un prologue de Michel Cervantes. 1 vol.

LOUIS RACINE.

Poème de la Religion. — Poème de la Grâce. — Odes sacrées précédées d'une notice sur sa vie, par son petit-fils, l'abbé de la Roque. 1 vol.

DE FOË.

Robinson Crusoé. 1 vol.

DELLILE.

Discours préliminaire. — Géographiques, texte latin et traduction en vers, avec les notes. — Les Jardins. — L'Homme des champs. — Malheur et Pitié, avec des notes. 1 vol.

MADAME DE STAËL.

Corinne, ou l'Italie. 1 vol.

De l'Allemagne. Préface. — Observations générales. — De l'Allemagne et des mœurs des Allemands. — De la littérature et des arts. — La philosophie et la morale. — La religion et l'enthousiasme. 1 vol.

Delphine. 1 vol.

COURIER (Paul-Louis).

Essai sur la vie et les écrits de P. L. Courier, par Armand Carrel. — **Pamphlets politiques**. — Pétition aux deux Chambres. — Lettres au rédacteur du Censeur. — Lettres particulières, etc. — Procès de P. L. Courier. — Réponse aux lettres anonymes adressées à P. L. Courier. — Pamphlet des pamphlets. — Les Pastorales de Longus. — Lettres inédites. 1 vol.

GUVIER.

Discours sur les révolutions du globe, avec des notes et un appendice, d'après les travaux de Humboldt, Flourens, Lyell, Lindley, etc., rédigés par M. le docteur Hoefler. 1 vol.

MIGNET

De l'Académie française, secrétaire perpétuel de l'Académie des beaux-arts.

Histoire de la Révolution française, septième édition. 7 fr. 2 vol.

MAURY.

Éloquence de la chaire, précédée d'un avant-propos et suivie de notes. 1 vol.

AZAIS.

Des Compensations dans les destinées humaines. Notice sur la vie et les ouvrages d'Azais. — Préface. — Des Compensations, précédées d'un avant-propos et suivies d'un appendice. 1 vol.

SILVIO PELLICO.

Mes Prisons et le Traité des Devoirs. Traduction nouvelle de M. P. L. Lezaud, avec les notes de Maroncelli; la **Vie de Silvio Pellico**, par le même, et une notice par M. Saint-Marc Girardin. 1 vol.

NAPOLÉON.

Recueil par ordre chronologique de ses Lettres, Proclamations, Bulletins, Discours sur les matières civiles et politiques, etc., formant une histoire de son règne, écrite par lui-même, et accompagnée de notes hist., par M. KERMOYSAN. 3 vol.

T. Ier. Campagne d'Italie. — Campagne d'Égypte. — Consulat. — Empire. — T. II. Campagne de Prusse. — Guerre d'Espagne. — Campagne d'Autriche. — Campagne de Russie. — T. III. De 1813 - 1814 - 1815. — Pièces diverses.

L. LEZAUD.

Résumés philosophiques. — Locke. — J. J. Rousseau. — Helvétius. — Fragments. — Platon. — Aristote. — Cicéron. — Méditations. 1 vol.

DUREAU DE LA MALLE.

L'Algérie. Histoire des guerres des Romains, des Byzantins et des Vandales, accompagnée d'examen sur les moyens employés anciennement pour la conquête et la soumission de la portion de l'Afrique septentrionale nommée aujourd'hui l'Algérie. 1 vol.

BAUDOIN.

Anecdotes historiques du temps de la Restauration. Prix : 2 fr. 1 vol.

Avis aux lecteurs. — La Note secrète. — Paroles de Mme la duchesse d'Angoulême. — Suite du procès du duc d'Enghien. — Le délit d'allusion.

CHEFS-D'ŒUVRE TRAGIQUES.

T. I. **Rotron**. Saint-Genev. Venecias. — **Lafosse**. Manlius. — **Crébillon**. Rhadamiste et Zenobie. — **Le franc de Pompignan**. Didon. — **Saurin**. Spartacus. — **De Belloy**. Le Siège de Calais. — **La Harpe**. Philoctète. Coriolan.

T. II. **Ducis**. Hamlet. Œdipe chez Admète. Macbeth. Abufar. — **Chénier**. Charles IX — **Legouvé**. La Mort d'Abel. — **Luce de Launval**. Hector. — **Lemercier**. — Agamemnon. Frédégonde et Bruneaut.

CHEFS-D'ŒUVRE COMIQUES.

T. I. **Scarron**. Jodelet ou le Maître et le Valet. Don Japhet d'Arménie. — **Montfleury**. La Femme juge et partie. La Fille capitaine. — **La Fontaine**. Le Florentin. — **Boursault**. Le Mercure galant. — **Baron**. L'Homme à bonnes fortunes.

T. II. **Dancourt**. Le Chevalier à la mode. Le Mari retrouvé. Les Trois Cousins. Le Galant Jardinier. Les Bourgeoises de qualité. — **Dafresny**. L'Esprit de contradiction. Le Double Veuvage. La Coquette du village. Le Mariage fait et rompu.

T. III. **Bruelys et Palaprat**. Le Grandeur. L'Avocat Patelin. — **Le Sage**. Crispin rival de son Maître. Turcaret. — **D'Alainval**. L'École des Bourgeois. — **La Chaussée**. Le Préjugé à la mode. L'École des Mères.

T. IV. **Destouches**. Le Philosophe marié. — Le Glorieux. Le Dissipateur. La Fausse Agnès. — **Fagan**. La Pupille. Les Originiaux. — **Boissy**. Les Dehors trompeurs.

T. V. **Marivaux**. Le Legs. Les Fausse Confidences. Le Jeu de l'Amour et du Hasard. — **Piron**. La Métromanie. — **Gresset**. Le Méchant. — **Voltaire**. Nanine, ou le Préjugé vaincu. — **J. J. Rousseau**. Le Devin du Village.

T. VI. **Desmahis**. L'Impertinent. — **La Noue**. La Coquette corrigée. — **Saurin**. Les Mœurs du Temps. — **Favart**. Les Trois Sultanes ou Soliman II. La Chercheuse d'Esprit. Les Amours de Bastien et Bastienne. Annette et Lubin. Ninette à la cour ou le Caprice amoureux. Les Réveries renouvelées des Grecs. — **Barthe**. Les Fausse Indidélités. — **Poinssinet de Sivry**. Le Cercle ou la Soirée à la mode.

T. VII. **Sedaine**. Le Philosophe sans le savoir. La Gageure imprévue. — **Marmontel**. L'Ami de la maison. — **Collé**. La Partie de Chasse de Henri IV. — **Monvel**. L'Amant bourru. — **Andrieux**. Les Étourdis ou le Mort supposé. Le Rêve du Mari ou le Manteau. Anaximandre ou le Sacrifice aux Grâces. — **Chéron**. Le Tartufe de Mœurs.

T. VIII. **Collin d'Harleville**. Les Châteaux en Espagne. Le Vieux Célibataire. — **Fabre d'Églantine**. Le Philinte de Molière. L'Intrigue épistolaire. — **Desforges**. Le Sourd ou l'Auberge pleine. — **Lemercier**. Plaute. Pinto.

SCRIBE.

T. I. La Nuit d'un garde national. — Le Nouveau Pourceaugnac. — Le Solliciteur. — Les Deux Précepteurs. — Une Visite à Bedlam. — La Sonnambule. — L'Ours et le Pacha. — Le Secrétaire et le Cuisinier. — Frontin mari-garçon. — L'Intérieur d'une étude. — Michel et Christine. — Mémoires d'un Colonel de Hussards. — La Loge du portier. — L'Intérieur d'un bureau. — Le Menteur véridique. — La Maîtresse au logis.

T. II. Le Coiffeur et le Perruquier. — La Mansarde des artistes. — La Haine d'une femme. — La Quarantaine. — Le plus beau Jour de la vie. — Le Charlatanisme. — Les Premières Amours. — Le Confident. — La Demeille à marier. — Simple histoire. — L'Ambassadeur. — Le Mariage de raison.

T. III. L'Héritière. — Le Diplomate. — La Marraine. — La Manie des places. — Avant, Pendant et Après. — Un Mariage d'inclination. — Louise ou la Séparation. — La seconde Année. — Une faute. — La Famille Riquebourg.

T. IV. Le Budget d'un jeune ménage. — Toujours! — Les Malheurs d'un Amant heureux. — La Chanoinesse. — Être aimé ou mourir. — La Pensionnaire mariée. — Clermont ou une Femme d'artiste. — Le Parrain. — Rodolphe. — Valérie.

T. V. Le Mariage d'argent. — Bertrand et Raton. — L'Ambitieux. — La Camaraderie. — La Calomnie. — Le Verre d'eau.

* WALCKENAER.

Œuvres choisies, 14 volumes.

Mémoires touchant la vie et les écrits de madame de Sévigné, suivis de notes et éclaircissements. Chaque volume se vend séparé. 4 fr. 5 vol.

Le tome VI et dernier, par M. AUBENAS, est sous presse.

Caractères de Théophraste, traduits du grec avec les caractères ou les mœurs de ce siècle, par La Bruyère. — Étude sur La Bruyère. — Discours sur Théophraste. — Caractères de Théophraste. — Les caractères ou les mœurs de ce siècle. — Discours prononcé à l'Académie française. — Appendice. — Remarques et éclaircissements. 2 vol.

* Vie d'Horace, nouvelle édition revue et corrigée. Prix : 8 fr. 2 vol.

Vie de Lafontaine, nouvelle édition revue et corrigée. 8 fr. 2 vol.

Géographie des Gaules, revue et corrigée (sous presse). 2 vol.

Opuscules divers. 1 vol.

VIENNET

*Mélanges de poésie. Sedim ou les nègres, 5 chants. — Parga. — L'homme et Dieu. — Dithyrambe sur la mort du général Foy. — A Mme la comtesse Molé. — A une femme qui ne voulait plus aimer. — Sur le sac de Missolonghi. — A la princesse Galitzin. — La voix du tombeau. — Dialogue des morts, 4 chants. 1 vol.

*Promenade philosophique au cimetière du Père La Chaise. Nouvelle édition. 1 vol.

DE SOUZA.

Lettres portugaises, nouvelle édit. avec notes. 1 vol.

ÉTIENNE PASQUIER.

*T. Ier. Avant-propos. — Étude sur la vie et les ouvrages d'Étienne Pasquier, par Léon Féguère. — Démêlés d'Étienne Pasquier avec les jésuites. — Bibliographie des œuvres de Pasquier. — Recherches sur la France. 4 fr. 2 vol.

T. II. Suite des Recherches sur la France. — Lettres. — Glossaire des ouvrages de Pasquier. 4 fr.

GENOUË.

Vie de Jésus-Christ, d'après le texte des quatre Évangélistes, distribuée selon l'ordre des faits, précédée d'un Discours préliminaire et suivie de Réponses aux objections contre le christianisme et d'éclaircissements sur les mystères. 1 vol.

VIES DES SAINTS.

Deux forts volumes in-18, contenant la vie des Pères, des Martyrs et des principaux Saints pour chaque jour de l'année. 2 vol.

A. ROCHE.

Histoire de l'Angleterre depuis les temps les plus reculés. 2 vol.

ROLAND.

Histoire d'Angleterre d'Écosse et d'Irlande. 1 vol.

WEYLAND LE FORGERON.

Traduit de l'allemand par Francisque Michel. 1 vol.

BRASILEIRA.

*Itinéraire d'un Voyage en Allemagne, par Mme Floresta A. Brasileira 4 fr. 1 vol.

ANDRÉ LEMOYNE.

Stella Maris. — Ecce Homo. — Renoncement, caractères et format elzeviriens. In-18. 2 fr. (Deuxième édition). 1 vol.

LITTÉRATURE ANCIENNE.

TRADUCTION FRANÇAISE.

CICÉRON.

Morale et politique, ou résumé et fragments traduits de ses œuvres philosophiques, par M. P. L. Lezard, 2e édition. — Les Académiques. — Du souverain bien. — Les Tusculanes. — Des Devoirs. — De la Nature des dieux. — De la Divination. — De la République. — Des Lois, suivi des dialogues sur l'éloquence. — De l'Orateur, Brutus, l'Orateur. — Des Académiques, liv. 1er, et du Traité de la Vieillesse. 1 vol.

HOMÈRE.

Iliade. Traduction, par Dugas-Montbel, précédée de l'Histoire des poésies homériques. 1 vol.

Odyssée. Traduction, par Dugas-Montbel, suivie de la *Baltrachomyomachie*, des *Hymnes* et de fragments de divers poèmes attribués à Homère. 1 vol.

PLATON, ARISTOTE.

Exposé substantiel de leur doctrine morale et politique, ou résumé de Platon. — La République et les Lois. — Idem d'Aristote. — La Morale et la Politique, par M. P. L. Lezard, 4e édit. 1 vol.

ARISTOPIANE.

* Traduction par M. Artaud, inspecteur général de l'instruction publique, avec notes et commentaires. Prix : 7 fr. 2 vol.

EURIPIDE.

*Par M. Artaud, insp. gén. de l'instr. publ. 7 fr. 2 vol.

ESCHYLE.

Par le même. (Sous presse.) 3 fr. 50 c. 1 vol.

HÉRODOTE.

Trad. nouv., par M. Miot, membre de l'Institut, préc. d'une notice par M. Letronne. 7 fr. 2 vol.

LITTÉRATURE ÉTRANGÈRE.

Gottistan. Pésées persanes, traduites par M. Defremery. Prix : 3 fr. 1 vol.

DANTE.

La Divine Comédie, traduite en français par M. le chevalier Artaud de Montor, ancien chargé d'affaires de France à Rome, à Florence, etc., etc., membre de l'Institut, etc.; accompagnée de notes, commentaires et introduction. Troisième édition. Prix : 3 fr. 1 vol.

SHAKSPEARE.

Chefs-d'œuvre. (Sous presse.) 4 vol.

ADAM MICKIEWICZ.

Œuvres poétiques complètes, traduction du } 2 vol.
polonais par M. Christian Ostrowski. Prix : 7 fr.
Édition nouvelle, ornée de deux planches en taille-douce.
Tome 1re, contenant : Trois préfaces, Poésies diverses, les
Alix et Grajina.
Tome II, contenant : Konrad Wallenrod, Thadée Soplitza
et les Pélerins polonais.

PÉTRARQUE.

Le Rime, memorie sulla vita del poeta. I saggi } 1 vol.
di Ugo Foscolo, le dichiarazioni de' migliori com-
mentarj.

DANTE.

La Divina Commedia, con spiegazioni tratte } 1 vol.
dai migliori commentarj, e della vita di Dante da
Giovanni Boccaccio.

J. JASMIN. — LES PAPIILLOTES (*Las Papillôtes*), complètes de Jacques JASMIN, depuis 1822 jusqu'en 1854, avec mot à mot français en regard. Prix. . . . . 4 fr.

Jusqu'à présent ces charmantes poésies avaient paru en 3 vol. in-8°. Le poète Jasmin, desirant les mettre à la portée de tous, les a réunies en un seul volume d'un format portatif et d'un prix peu élevé. Les trois volumes antérieurs se vendent 18 francs.

— Traduction nouvelle par M. le chevalier Ar- } 1 vol.
laud. 3e édition avec notes. } 3 fr.

TASSE.

La Gerusalemme liberata, e l'*Aminta*, colla } 1 vol.
vita del poeta.

ARIOSTE.

L'Orlando furioso. } 2 vol.

BOCCACE.

Il Decamerone, spiegazioni tratte dai miglior } 2 vol.
commentarj.

GOLDONI.

Commedie scelte. } 1 vol.

BIBLIOTHÈQUE DES MÉMOIRES RELATIFS A L'HISTOIRE DE FRANCE

AVEC DES AVANT-PROPOS ET DES NOTICES,

PAR F. BARRIÈRE.

IN-18 ANGLAIS : TROIS FRANCS LE VOLUME.

Cette collection, faite avec discernement et publiée dans un format commode, offre, soit à Paris, soit à la campagne, quel que volume, à quelque page qu'on l'ouvre, une lecture variée, agréable, instructive et touchante.

Chacun de ces volumes, qui se vend séparément, renferme la matière de 3 volumes des éditions précédentes. Il nous suffira de citer les Mémoires de Mme de Campan, qui formaient 3 volumes in-8°, tandis qu'ils sont contenus en un seul volume de notre édition.

	Volumes.		Volumes
Mémoires de madame de Staël. — Mémoires du marquis d'Argenson, précédés d'une notice. — Notice sur Madame, mère du Régent. — Ses mémoires.	1	qu'à la mort du dauphin Louis XVII, par madame la duchesse d'Angoulême. — Eclaircissements historiques. — Mémoires de M. le duc de Montpensier. — Mémoires de Rouffe. — Notice sur sa vie. — Eclaircissements historiques et pièces officielles.	1
Mémoires de Ducloux. Introduction. — Préface. — Mémoires secrets sur le règne de Louis XIV. — La Régence et le Règne de Louis XV. — Ministère de M. le duc de Bourbon. — Ministère du cardinal de Fleury. — Notes.	1	Mémoires sur la vie de Marie-Antoinette , suivis de Souvenirs et Anecdotes historiques sur les régnes de Louis XIV, Louis XV et Louis XVI, par madame de Campan, première femme de chambre de la reine. — Notice sur madame de Campan. — Ses Mémoires.	1
Mémoires de madame du Hausset , femme de chambre de madame de Pompadour. — Notice sur la vie et les ouvrages de M. de Crauford, à qui l'on doit les Mémoires de madame du Hausset. — Essai sur la marquise de Pompadour. — Eclaircissements historiques pour les Mémoires de madame du Hausset. — Bachanmont. Mémoires historiques et littéraires.	1	Mémoires du général Dumouriez , précédés d'une introduction, suivis d'éclaircissements historiques et de pièces officielles.	1
Mémoires du baron de Besenval , suivis de notes historiques. — Notice sur le baron de Besenval. — Collé. La Verite dans le vin, ou les Desagrémens de la Galanterie, comédie en un acte.	1	Suite des Mémoires de Dumouriez. — Précis de sa vie. Mémoires de Louvet, précédés d'un avant-propos. — Mémoires de Daunou, pour servir à l'histoire de la Convention nationale (ouvrage inédit).	1
Mémoires de Marmontel. Introduction. — Mémoires d'un père pour servir à l'instruction de ses enfants.	1	Mémoires sur les Journées de septembre 1792. Mon agonie de trente-huit heures, par M. de Fourgmac-aint-Méard. — Fruits amers de la Révolution. — Relation de l'abbé Sicard, instituteur des sourds-muets. — Déclaration du citoyen Jourdan, président de la section des Quatre-Nations. — Procès-verbaux de la Commune de Paris. — Eclaircissements historiques et pièces officielles.	1
Mémoires de mademoiselle Clairon , précédés d'une introduction. — Mémoires de Lekain. — Mémoires de P. L. Dubus-Préville. — Détails sur Bellecour, Lekain, etc., trouvés dans les papiers de Préville. — Mémoires de Dazincourt. — Mémoires de Mole. — Mémoires de Garrick. — Mémoires de Goldoni.	1	Vaubanc. Mémoires et souvenirs, précédés d'un avant-propos, par M. Barrière.	1
Mémoires de Weber , précédés d'un avant-propos, et suivis d'éclaircissements historiques et pièces officielles.	1	Souvenirs de Fétiche , par madame de Genlis.	1
Mémoires de madame Roland. — Notices historiques sur la Révolution. — Portraits et Anecdotes.	1	Mémoires de Mme de Genlis.	2
Mémoires de Cléry. — Procès-verbal d'inhumation de Louis XVI. — Journal de tout ce qui s'est passé à la tour du Temple pendant la captivité de Louis XVI. — Dernières heures de Louis XVI, écrites par l'abbé Edgeworth de Firmont, son confesseur. — Récit des événements arrivés au Temple depuis le 13 avril 1792 jus-	1	Mémoires du duc de Richelieu.	1
		Mémoires et pensées du comte de Ségur, et du prince de Ligne.	2
		Mémoires du marquis de Boufflé.	1
		Mémoires secrets sur la Russie, sur les régnes de Catherine II. de Paul Ier, et sur les Meurs de Saint-Petersbourg à la fin du dix-huitième siècle , par M. Masson.	1
		Mémoires de Berlin.	2

CLASSIQUES DE LA TABLE.

BIBLIOTHÈQUE DES ÉCRITS LES PLUS DISTINGUÉS SUR LA GASTRONOMIE.

2 vol. in-18 avec gravures, prix : 8 fr.

Contenant la Physiologie du goût, par Brillat-Savarin; — Le Calendrier Gastronomique, par Grimoed de la Reynière; — L'Art culinaire, par M. le marquis de Cussy; — La Gastronomie, par Berchoux; — L'Art de dîner en ville, par Coignet, etc.

Ornée de portraits, de vignettes sur acier, eaux-fortes, gravés d'après MM. Ary Scheffer, Steuben, Decamps, Jadin, etc. par MM. Dupont, Blanchard fils, Normand, etc.

Cette 3e édition, refondue et complète, comprend de plus que les précédentes: — un Dictionnaire hygienique des aliments, un Dictionnaire des origines et provenances des produits des deux régnes; — la France gastronomique; — une Histoire de l'art culinaire, tant chez les peuples anciens que chez les peuples modernes, spécialement chez les Français; — de nombreux Extraits de divers ouvrages; — un Précis des plus célèbres cuisiniers, gourmands, buveurs, etc., de tous les temps; — des Anecdotes, des Chansons de table; — une Bibliographie depuis le xve siècle jusqu'à nos jours. — Notices.

« Cette nouvelle édition (dit le *Moniteur*, 6 janvier 1857), offre un caractère général d'agrément et de bonne littérature. « C'est la bibliothèque naturelle du convive. Elle lui apprend ce que doit savoir tout homme qui dine, d'abord à savoir « dîner et à ne pas être un sot en dinant. »

CHEFS-D'ŒUVRE LITTÉRAIRES DES XVIIE ET XVIIIE SIÈCLES

COLLATIONNÉS SUR LES ÉDITIONS ORIGINALES ET PUBLIÉS PAR M. LEFÈVRE.

VINGT-CINQ VOLUMES IN-OCTAVO A TROIS FRANCS.

COLLECTION DESTINÉE PARTICULIÈREMENT AUX DISTRIBUTIONS DE PRIX ET AUX BIBLIOTHÈQUES COMMUNALES.

M. V. Cousin, dans son rapport à l'Académie française, a signalé l'utilité de publier des éditions de nos *Chefs-d'œuvre littéraires* revus sur les textes originaux. M. Lefèvre, qui s'est livré depuis longtemps à ce genre d'études, ce dont les excellentes éditions qu'il a publiées rendent témoignage, n'avait pu collationner toutes les éditions. Ce grand travail, il l'a achevé pour les vingt-cinq volumes.

Le volume contenant les *Œuvres poétiques* de Boileau fera juger du mérite de ces éditions. Le texte est accompagné : 1° de toutes les notes de Boileau; 2° des variantes; 3° des passages d'Horace, de Juvénal et de Perse; 4° de notes extraites de tous les commentaires, mais réduites à ce qui est nécessaire pour l'intelligence du texte et dégagées des erreurs que M. Berriat-Saint-Prix a signalées et démontrées, etc., etc.

PIERRE CORNEILLE, ses *Chefs-d'œuvre dramatiques*, avec les variantes, les examens de pièces et les discours sur l'art dramatique. 2 vol.

Nous reproduisons le texte de la dernière édition publiée par P. Corneille en 1682, deux ans avant sa mort. On a dit qu'elle est fautive, et cela est vrai; mais, en conférant les éditions antérieures, nous avons facilement rétabli la pureté du texte.

MOLIÈRE, *Œuvres complètes*, avec des notes explicatives extraites de tous les commentaires. 4 vol.

Le texte a été récemment collationné sur toutes les éditions partielles publiées par Molière et sur un exemplaire de ses œuvres (1682), sans cartons, qui avait appartenu au lieutenant de police de la Reine. Cet exemplaire, peut-être unique, faisait partie de la bibliothèque de M. Armand Berlin.

J. RACINE, *Œuvres*, précédées des Mémoires sur la vie de Racine, par Louis Racine; accompagnées des variantes et des notes de tous les commentateurs, recueillies par M. Aimé Martin. 3 vol.

— *Œuvres dramatiques*, avec les variantes et quelques *Poésies diverses*. 2 vol.

Texte collationné sur toutes les éditions publiées par Racine.

BOILEAU, *Œuvres poétiques*, avec les variantes, les passages des poètes latins qu'il a imités et des notes explicatives extraites de tous les commentaires. 1 vol.

Le texte est celui de l'édition de M. Berriat-Saint-Prix.

LA FONTAINE, ses *Fables*, avec des notes de tous les commentateurs. 1 vol.

Texte très-bien établi par M. Walckenaer.

DESCARTES, *Discours de la Méthode*, *Méditations philosophiques*, la *Préface des Principes de philosophie*, le *traité des Passions* et quelques *Lettres*. 1 vol.

Texte de Clerselier.

PASCAL, ses *Provinciales*, précédées de l'*Histoire de ce livre*, et suivies des *Avis des Curés de Paris et de Rouen*, dont quatre, sur sept, sont attribués à Pascal. 1 vol.

Texte collationné sur les éditions de 1656 et de 1657, qui nous ont fourni quelques variantes.

PASCAL, ses *Pensées*, précédées de la *Vie de Pascal*, par madame Périer, sa sœur; de l'*Éloge de Pascal*, par

les *Chefs-d'œuvre littéraires du dix-septième siècle* formant vingt-cinq vol. in-8°, qui ne contiennent que des textes corrects, c'est-à-dire conformes aux éditions originales; ils sont accompagnés de variantes et de notes explicatives. — Le prix de chaque volume est de 3 fr.

Nicolle; de la *Préface* entière de l'édition de 1669; et suivies d'un *Appendice* contenant plusieurs opuscules. 1 vol.

Le texte est celui des manuscrits autographes conservés à la Bibliothèque impériale; le classement des Pensées est de nous. Le volume est terminé par une table analytique qui nous appartient.

LA BRUYÈRE, sa traduction de *Théophraste*, et les *Caractères ou les Mœurs de ce siècle*. 1 vol.

C'est le texte de l'édition de 1696, la dernière que la Bruyère ait publiée. Une table analytique, par M. Woillez, termine le volume.

LA ROCHEFOUCAULD, ses *Réflexions*, *Sentences et Maximes morales*, avec les variantes; suivies d'un *Examen critique*, par Aimé Martin, et d'une table des matières. 1 vol.

Texte de la dernière édition (1678) publiée par l'auteur.

BOSSUET, *Discours sur l'histoire universelle*, avec les variantes, des additions et une table analytique. 1 vol.

Texte de l'édition de 1700, augmenté, d'après un manuscrit autographe, d'additions que Bossuet avait écrites pour une quatrième édition; et, pour la première fois, le volume est terminé par une table analytique.

BOSSUET, ses *Chefs-d'œuvre oratoires*, contenant ses *Oraisons funèbres*, deux *Panegyriques*, dix *Sermons* et trente-quatre *Extraits de Sermons*. 2 vol.

C'est le texte de l'édition de Versailles, corrigé d'après les notes qui nous ont été communiquées par l'abbé Caron, ancien bibliothécaire du séminaire de Saint-Sulpice.

FÉNÉLON, les *Aventures de Télémaque*, avec des notes géographiques et littéraires et les passages des auteurs grecs et latins que Fénélon a imités. 1 vol.

Les *Aventures de Télémaque* sont précédées de l'*Éloge* de Fénélon par la Harpe; nous y avons ajouté des notes biographiques.

C'est le choix que nous avons fait pour la collection grand in-24; le texte est celui de l'édition de 1745.

MASSILLON, ses *Chefs-d'œuvre oratoires*. 1 vol.

Le texte est conforme aux deux manuscrits autographes que conserve la bibliothèque du séminaire de Saint-Sulpice.

VOITURE, ses *Œuvres*. Nouvelle édition revue et corrigée avec une vie de l'auteur, notes et pièces inédites. 1 vol.

VOLTAIRE, *Siècle de Louis XIV*, 2 vol.

— *Charles XII*, 1 vol.

CLASSIQUES FRANÇAIS,

• AVEC LES NOTES DE TOUS LES COMMENTATEURS.

ÉDITIONS DE LUXE.

P. CORNEILLE (*Œuvres complètes*) 12 volumes.

Cette édition, la plus complète qui existe, soigneusement revue sur l'édition de 1682 et de 1824, contient en plus de toutes les éditions précédentes : le *Presbytère d'Hénouville*, un *sonnet sur Louis XIII*, la *lettre de Corneille à Colbert*, des *vers à Louis XIV*, 1 vol. de 540 pages de vers dédiés à la Reine, etc., etc.

Outre le commentaire de Voltaire, cette édition contient 600 notes inédites de M. Aimé Martin, des remarques de la Harpe, de Palissot, de Marmontel.

On a aussi ajouté aux variantes la date des éditions qui les contiennent.

La notice sur *Cornéille*, par Foutenelle, est suivie de nouveaux détails sur la vie de ce grand poète, par M. Gaillard, secrétaire perpétuel de l'Académie de Rouen.

La traduction de *L'Imitation de Jesus-Christ* est accompagnée de variantes de huit éditions originales et du texte latin que *Cornéille* a publié.

Prix de l'ouvrage complet..... 84 fr.

VALHERBE (Œuvres choisies), avec des notes de tous les commentateurs, édition publiée par M. Porroic, répétiteur du cours d'histoire et de littérature à l'École polytechnique à vol..... 10 fr.

PASCAL (ses Pensées), suivies d'une nouvelle table analytique, 1839, 1 volume, avec portrait..... 8 fr.

— **LES PROVINCIALES**, précédées de Remarques sur les Provinciales et sur le style de Pascal, par M. François de Neufchâteau, 1839, 1 vol..... 8 fr.

(Les autres ouvrages sont épuisés.)

J. B. ROUSSEAU (Œuvres poétiques), avec une nouvelle Notice sur J. B. Rousseau et un Commentaire par M. Auzar, 1841, 2 vol. avec portrait..... 10 fr.

PARNY (Œuvres choisies), édition revue et augmentée des variantes de texte et de notes, 1827, 1 fort vol., avec portrait..... 8 fr.

LEBBEN (Œuvres choisies), précédées d'une Notice sur sa vie et ses ouvrages, par M. D***, 1 fort vol. in-8, avec portrait..... 8 fr.

VOLTAIRE (Œuvres complètes),

AVEC LES NOTES DE TOUS LES COMMENTATEURS, ORNÉES DE 47 GRAVURES,

Nouvelle souscription en 50 séries à 2 fr. 50 c.

Cette édition renferme les 97 vol. de l'édition de Dailhon. Celle-ci et celle de M. Beuchot sont les plus complètes qui existent; elle a été revue avec le plus grand soin sur celle de M. Beuchot, la meilleure qui ait été publiée. Elle est aussi la moins coûteuse. On peut la faire relier en 13 vol. Prix : 125 fr.

MORATIN.

COMÉDIES ESPAGNOLES, traduites pour la première fois d'après le texte de la plus récente édition de Paris, ouvrage approuvé par l'Académie royale espagnole par M. Ernest Hollander... 8 fr.

Cette traduction classique du Molière espagnol, reconnue par la presse européenne et hispano-américaine comme la meilleure et la plus fidèle qui existe de l'*Espagnol moderne*, est aussi la seule qui ait été approuvée par l'Académie royale de Madrid et dont l'acquisition ait été faite par les Bibliothèques de la couronne impériale. Sa place est donc marquée à l'avance dans toutes les bibliothèques particulières qui aspirent à posséder une collection complète des grands poètes du théâtre étranger. Mais, outre son mérite littéraire, l'ouvrage de M. Hollander est indispensable aux Français qui veulent apprendre l'espagnol et aux Espagnols qui desireront se perfectionner dans l'étude du français à l'aide et par la comparaison des textes, le moyen le plus sûr, le plus attrayant et le plus rapide de se rendre véritablement maître d'une langue.

ŒUVRES COMPLÈTES DE WALTER SCOTT.

Traduction nouvelle, revue et corrigée par M. Barré, complétée par une Description et Histoire de l'Ecosse. 28 volumes in-8, avec 120 grav.

L'ouvrage complet coûte 40 francs.

Tome Ier, *Waverley*.
Tome II, *L'Antiquaire*.
Tome III, *Guy-Mannering*.
Tome IV, *Rob-Roy*.
Tome V, *Kenilworth*.
Tome VI, *La Prison d'Édimbourg*.
Tome VII, *Le Friarland des Tombeaux*.
Tome VIII, *Ivanhoe*.
Tome IX, *Le Château dangereux*. — *Les Eaux de Saint-Roman*.
Tome X, *Woodstock*.
Tome XI, *Les Aventures de Nigel*.

Tome XII, *Le Monastère*.
Tome XIII, *La Fiancée*. — *La Légende de Montrose*.
Tome XIV, *L'Abbé*.
Tome XV, *Peccat du Pic*.
Tome XVI, *Anne de Grierstein*.
Tome XVII, *Les Chroniques de la Canongate*.
Tome XVIII, *Les Fiancés*.
Tome XIX, *Le Talisman*.
Tome XX, *Redgauntlet*.
Tome XXI, *Le Nain noir*.
Tome XXII, *Le Pirate*.

Tome XXIII, *Robert de Paris*.
Tome XXIV, *Quentin Durward*.
Tome XXV, *Le Jour de la Saint-Valentin*.
Tome XXVI, *La Dame du lac*. — *Le Lai du dernier ménestrel*. — *Harold l'indomptable*. — *La Filiation de don Roderick*, etc.
Tome XXVII, *Œuvres poétiques*. — *Le Lord des îles*. — *La Fiancée de Triermain*. — *Ballades Mélanges*.
Tome XXVIII, *Description et Histoire de l'Ecosse*.

Cette traduction des romans de Walter Scott a été revue avec soin, et est plus complète que toutes celles qui ont été publiées jusqu'à ce jour; imprimée à deux colonnes et dans le format in-8, elle offre l'agrément d'être portative, et la modicité de son prix la met à la portée de toutes les fortunes. — Chaque volume contient un roman et quelquefois deux.

CHEFS-D'ŒUVRE DE J.-F. COOPER.

Traduction nouvelle, par M. Benjamin Laroche.

LE DERNIER DES MONICAY..... 1 fr. 50 c. | LE PILOTE..... 1 fr. 50 c. | LA PRATHE..... 1 fr. 50 c.
LES PIONNIERS..... 1 fr. 50 c. | L'ESPION..... 1 fr. 50 c. | LE CONSEIL NOUVEAU..... 1 fr. 50 c.
Personne mieux que Cooper n'a décrit les sites de l'Amérique, les mœurs sauvages de ses habitants et leur lutte avec la civilisation.

LITTÉRATURE MODERNE.

NISARD (D.). — HISTOIRE DE LA LITTÉRATURE FRANÇAISE, par M. D. NISARD, professeur d'Éloquence française à la Faculté des Lettres, membre de l'Académie Française, inspecteur général de l'enseignement supérieur, etc., etc. SECONDE ÉDITION. 3 vol..... 22 fr. 50 c.

M. Nisard a su nous présenter l'histoire sous un jour tout nouveau. Le premier volume est une introduction à l'histoire de la littérature française; le second conduit l'histoire de la littérature depuis l'époque de la Renaissance jusqu'aux premières années du XVIe siècle; le troisième traite des premiers modèles de l'art d'écrire en prose et en vers et de l'influence soit de certaines institutions, soit du gouvernement et de la royauté sur la littérature du XVIIe siècle. L'auteur apprécie tous les écrivains en qui se personnifie cette marche de notre littérature. — Le quatrième et dernier volume est sous presse.

GÉNIN. — LEXIQUE COMPARÉ DE LA LANGUE DE MOLIÈRE et des écrivains du dix-huitième siècle précédé d'une Vie de Molière et suivi d'une lettre à M. A. F. Didot. 1 v. in-8..... 10 fr.

Ouvrage couronné par l'Institut. La Vie de Molière est un des morceaux les plus remarquables de la littérature française. Elle est très-étendue et offre des faits nouveaux. Cette table de Molière est le complément indispensable de toutes les éditions de Molière.

FRANCIS WEY. — RÉMARQUES sur la langue française au XIXe siècle, sur le style et la composition littéraire. 2 vol. in-8..... 15 fr.

C'est à la fois un livre instructif et piquant. L'auteur y a rassemblé les locutions douteuses, les néologismes, les expressions barbares, les mots pris à contre-sens que les divers novateurs ont mêlés au langage de nos contemporains. Il les a recherchés dans les écrits des plus célèbres auteurs de notre temps, et il en fait l'objet d'une série considérable de remarques.

FRANCIS WEY. — HISTOIRE des Révolutions du langage en France. 1 fort vol. in-8..... 8 fr.

Après avoir jeté un coup d'œil sur l'époque romaine et la décomposition du latin dans les Gaules, l'auteur examine l'état du langage et de la société sous les deux premières races de nos rois : il passe en revue, en les attachant à son sujet, la plupart des événements et des influences célèbres qui ont agi sur les formes linguistiques : — les croisades, la scolastique, l'école d'Abelard, les romans de chevalerie, l'autorité religieuse, les chroniqueurs, les communes, la bourgeoisie, la féodalité, la renaissance, la cour, la réforme calviniste, l'influence italienne, les travaux des Estienne, l'imprimerie, les Médecis, l'influence espagnole, Malherbe, les précieuses, les philosophes, Vaugelas, l'Académie, etc.

FRANCISQUE MICHEL. — Le Pays Basque, sa population, sa langue, ses mœurs, sa littérature et sa musique. 1 fort vol. in-8°. Prix..... 7 fr.

C'est une véritable encyclopédie très-intéressante de tout ce qui se rapporte aux Basques des deux versants des Pyrénées, et l'auteur, de l'aveu des meilleurs juges, peut être considéré comme un habitant du pays. On y trouve un recueil considérable de chansons populaires, avec la traduction française, et des arguments de littérature comparée; enfin il contient une bibliographie raisonnée et complète, ou toutes les productions relatives à la langue basque sont énumérées et analysées.

— *Le Romancero du Pays basque*, 1 vol. in-18. . . . . 1 fr. 50

CORRESPONDANCE INÉDITE DE J.-J. ROUSSEAU AVEC MARC-MICHEL REY, publiée sur les originaux par M. BOSSCHA, membre de l'Académie des Pays-Bas, 1 vol. in-8..... 7 fr. 50

RATHERY. — DE L'INFLUENCE DE LA LITTÉRATURE ET DU GÉNIE DE L'ITALIE SUR LES LETTRES FRANÇAISES, depuis le XIIIe siècle jusqu'au règne de Louis XIV. 1 vol. in-8... 3 fr. 50 c.

Ouvrage ayant obtenu une médaille de l'Académie française.

ÉTUDES LITTÉRAIRES ET HISTORIQUES, par Henri PRAT.

Ces études, qui reproduisent les cours supérieurs de M. Prat, sont destinées aux jeunes personnes et aux dames, et forment un ensemble complet jusqu'à la mort de Louis XIV. L'histoire générale des lettres et celle des événements politiques y sont embrassées et mêlées de front.

Le point de vue chrétien où s'est placé l'auteur, le soin qu'il a mis dans le choix des expressions, en font un livre exempt de tout inconvénient aux yeux des mères les plus scrupuleuses. Toutefois il n'a rien négligé d'essentiel, et jamais encore plus complète et plus sérieuse étude n'aura été mise entre les mains des personnes qui veulent compléter leurs études.

La partie littéraire et la partie historique peuvent se détacher et former des ouvrages distincts. Le dix-huitième siècle sera publié en janvier 1860.

ÉTUDES LITTÉRAIRES.

(Moyen âge.) 1 vol. in-18 j.....	4 fr.
XIV ^e et XV ^e siècles. 1 vol.....	4 fr.
XVI ^e siècle. 1 vol.....	4 fr.
XVII ^e siècle. 3 vol.....	12 fr.
XVIII ^e siècle. 1 vol.....	4 fr.

ÉTUDES HISTORIQUES.

(Moyen âge.) 1 vol. in-18 j.....	4 fr.
XIV ^e et XV ^e siècles. 1 vol.....	4 fr.
XVI ^e siècle. 1 vol.....	4 fr.
XVII ^e siècle. 3 vol.....	12 fr.
XVIII ^e siècle. 1 vol.....	4 fr.

ÉTUDES SUR LA VIE DE BOSSUET,

Depuis sa naissance jusqu'à l'époque où il entra en fonctions en qualité de précepteur du Dauphin (1627 à 1670), par M. FLOQUET, correspondant de l'Institut (Académie des inscriptions et belles-lettres). 3 volumes in-8°..... 20 fr.

« Nobis pleraque digna cognitu obvenere, quanquam ab aliis incelebrata. » *Tacit., Annal.*, lib. vi, cap. 7.

Les études de l'auteur sur la vie de Bossuet, anciennes déjà, lui valurent, en 1826, la découverte de la *Logique* composée par le prélat pour le Dauphin, fils de Louis XIV. Il a recueilli depuis beaucoup de notions et de particularités ignorées, notamment sur l'époque qui précéda l'éducation du Dauphin (1670), en un mot sur les *quarante-trois premières années* de la vie du prélat, *années trop peu connues*, a dit le docteur Walkenaer, qui, signalant une véritable lacune dans les ouvrages consacrés à cette grande mémoire, se plaint en particulier de l'insuffisance des recherches en ce qui se rapporte aux *sermons*. (Mémoires sur Mme de Sevigné, tome II, p. 95 et 475.) — Sur ce dernier point, très-important en effet, mais aussi sur tant d'autres circonstances notables d'une si glorieuse existence, ou tout intéressé, l'auteur n'a rien épargné pour s'instruire et pour donner contentement à ceux qui, comme lui, aimant Bossuet non moins qu'ils l'admirent, recherchent avec avidité et accueillent avec empressement tout ce qui le regarde.

Au tome II on trouve un écrit important et inédit de Bossuet sur le style et la lecture des écrivains et des Pères de l'Eglise, pour former un orateur. Cet écrit est adressé par Bossuet au cardinal de Bouillon.

ŒUVRES DE LEIBNIZ.

Publiées pour la première fois d'après les manuscrits originaux, avec notes et introductions, par M. le comte A. FOUCHER DE CAREIL. 15 à 20 volumes. Prix du volume..... 7 fr. 50

L'Académie des sciences morales et politiques, dans sa séance du 21 janvier 1860, a décerné un prix à M. le comte Foucher de Careil, pour son Mémoire sur la philosophie de Leibniz, qui paraîtra dans cette édition.

Le tome Ier, contenant les lettres de Leibniz à Bossuet, Pellisson, Moïanus et Spinola, pour la réunion des protestants et des catholiques, est en vente.

Le tome II est sous presse et paraîtra le 1er mai 1860, avec un index, des *fac-simile* et un dessin de la maison de Leibniz à Hanovre.

L'ABBÉ MAYNARD. — LES PROVINCIALES, OU LES LETTRES ECRITES par Louis de Montalte à un Provincial de ses amis et aux Révérends Pères Jésuites; publiées sur la dernière édition revue par Pascal, avec les variantes des éditions précédentes et leur *Réfutation*, consistant en introductions et nombreuses notes historiques, littéraires, philosophiques et théologiques; par M. l'abbé Maynard, chanoine honoraire de Poitiers; ouvrage dédié à Mgr de Vesins, évêque d'Agen. 2 vol. in-8..... 12 fr.

« Cette nouvelle édition des *Provinciales* est la seule authentique, la seule intelligible, la seule, par conséquent, dans laquelle on doit étudier désormais le procès que Montalte intenta aux Jésuites. Le livre finit par une suite de notices « sur les auteurs jésuites cités dans les *Provinciales*. C'est une réhabilitation de ces noms si indignement flétris; une dernière réponse à la calomnie. » (DE SAUCIÉ, *Bibliographie catholique*, avril 1852.)

LES ŒUVRES DE MONSIEUR DE VOITURE.—Nouvelle édition revue et corrigée, augmentée de la vie de l'auteur, de notes et pièces inédites, par M. Amedée Roux, avocat au présidial d'Issore, imprimé d'après les textes originaux. 1 vol. in-8°. Prix..... 3 fr.

Cette édition, que M. Roux a fait précéder d'une *Notice* qui contient un grand nombre de documents nouveaux, n'est point une simple réimpression; c'est la première édition, fidèle et complète, des œuvres de Voiture, et le tout est renfermé en un seul volume.

DELATRE. — DE LA LANGUE FRANÇAISE DANS SES RAPPORTS AVEC LE SANSKRIT et avec les autres langues indo-européennes. 1 vol. in-8°...... 18 fr.

Ce livre nous apprend que lorsqu'on a étudié la langue française dans son organisme et que l'on connaît tous les placements qui ont présidé à sa formation, comme langue nationale ou étrangère, les langues forment des familles naturelles comme les plantes, et le livre de M. Delatre est le système de Linné appliqué au langage.

GARCIN DE TASSY, dans le *Journal des Débats* du 6 janvier 1851.

CAMOENS. — LES LUSIADES. Traduit par Millé. 2 vol. in-8°...... 12 fr.

HIPPEAU. — LES ÉCRIVAINS NORMANDS AU 17e SIÈCLE. DU PERRON, MALHERBE, BOIS-ROBERT, SARRASIN, P. DU BOSQ, SAINT-ÉYRE-MOND. 1 vol. in-8°. Prix..... 3 fr.

ÉTIENNE, de l'Académie française, pair de France. — Ses Œuvres complètes. 5 vol. in-8°. 1851. Belle édition imprimée à petit nombre. .... 27 fr.

RECUEIL DE FABLES ET CONTES en patois saintongais, avec la traduction en regard, par M. Burgaud des Marets. 1 vol. in-12. Prix..... 2 f. 60 c.

ŒUVRES DE PIERRE LEBRUN, de l'Académie française. 2 vol. .... 10 fr.

Le Tome 1er contient Ulysse; Marie Stuart; le Cid d'Andalousie. Le Tome 2e : Poème sur la mort de Napoléon; Poème de la Grèce; Poésies lyriques.

DIDOT fils aîné (1786). — ESSAI DE FABLES NOUVELLES, dédiées au Roi, suivi de l'*Épître sur les progrès de l'imprimerie*, d'une note sur le papier vélin; sur la presse de M. Anisson. 1 vol. in-18. Prix..... 3 fr.

DARU.—L'ASTRONOMIE, poème en 6 chants..... 5 fr

OUVRAGES CLASSIQUES.

COURS THÉORIQUE ET PRATIQUE DE LANGUE FRANÇAISE,

A L'USAGE DES COLLÈGES, DES ÉCOLES NORMALES ET DES GENS DU MONDE,

PAR M. P. POITEVIN, ANCIEN PROFESSEUR AU COLLÈGE ROLLIN.

Ouvrage entièrement neuf, adopté par le Conseil supérieur de l'instruction publique et autorisé pour l'usage des collèges.

L'auteur n'a suivi à la trace aucun de ses devanciers; il a compris qu'il devait faire une grammaire en s'appuyant non des grammairiens connus, mais des grands écrivains, qui sont les seuls législateurs en fait de langage.

Le côté vraiment remarquable du travail de M. P. Poitevin, ce qui lui appartient en propre et ce que nul ne peut lui revendiquer, c'est la forme même de son livre. Le plan de l'auteur est si heureux qu'il est parvenu à présenter une *double grammaire*, composée d'une théorie toujours claire et d'une suite nombreuse d'applications dont la solution est laissée à l'intelligence des élèves. Dans ce *Cours*, la théorie et les exercices marchent constamment de front et se prêtent un mutuel appui: les uns rendent clair ce que l'autre pourrait laisser obscur, et de leur concours perpétuel résulte la double évidence et de l'exactitude des principes et de la vérité des faits.

L'excellence d'une pareille méthode est incontestable et lui a mérité l'honorable sanction du Conseil de l'Instruction publique, qui a mis le livre de M. Poitevin au nombre de ceux qu'il recommande particulièrement pour l'usage des collèges.

COURS COMPLET.

PARTIE DE L'ÉLÈVE.

Ire ANNÉE.

GRAMMAIRE DU PREMIER ÂGE..... 60 c.
GRAMMAIRE DU PREMIER ÂGE, avec EXERCICES..... 1 fr. 25 c.

IIe ANNÉE.

GRAMMAIRE ÉLÉMENTAIRE, avec exercices en regard..... 1 fr. 50 c.
Traité d'Analyse grammaticale, avec exercices en regard..... 1 fr. 50 c.
Traité de la Conjugaison des verbes, avec exercices en regard..... 1 fr. 50 c.
Exercices de la Conjug. des verbes... 1 fr. 25 c.
Cours gradué de dictées..... 1 fr. 50 c.

IIIe ANNÉE.

GRAMMAIRE COMPLÈTE, avec exercices en regard..... 3 fr.
Syntaxe théorique et pratique..... 2 fr. 50
Traité d'Analyse logique, avec exercices en regard..... 2 fr.
Traité des Participes, avec exercices en regard..... 2 fr.
Cours complet de dictées..... 2 fr. 60 c.

PARTIE DU MAÎTRE.

Ire ANNÉE.

fr. c.

Des modèles de devoirs placés à la suite de la GRAMMAIRE DU PREMIER ÂGE tiennent lieu de CORRIGE..... " "

IIe ANNÉE.

Corrigé de la Grammaire élémentaire..... 2 »
Corrigé de l'Analyse grammaticale..... 3 »
Corrigé de la Conjugaison..... 2 »
Corrigé des Exercices raisonnés sur la Conjugaison..... 1 50
Corrigé du Cours gradué de dictées..... 2 »

IIIe ANNÉE.

Corrigé de la Grammaire complète..... 4 »
Corrigé de la Syntaxe..... 3 »
Corrigé de l'Analyse logique..... 4 »
Corrigé des Participes..... 2 50
Corrigé du Cours complet de dictées..... 3 »

SÉPARÉ :

GRAMMAIRE ÉLÉMENTAIRE. — THÉORIE. » fr. 90 c. | LE PREMIER LIVRE DE L'ENFANCE ..... » fr. 50
GRAMMAIRE COMPLÈTE. — THÉORIE. .. 1 50 | PREMIÈRES LECTURES..... » 50

COURONNE POÉTIQUE DU PREMIER ÂGE. choix de poésies modernes à l'usage des élèves des deux sexes, recueillies et mises en ordre par M. Poitevin, auteur du *Cours théorique et pratique de la langue française*, du *Nouveau Dictionnaire universel*, 1 vol. in-12. Prix..... 1 fr.

LHOMOND, Grammaire française, théorique et pratique, rédigée conformément au nouveau programme du Conseil supérieur de l'instruction publique, par M. Poitevin. 1 vol. in-12, cartonné. 75 c.

Dans cet ouvrage M. Poitevin a conservé presque sans changement le premier travail du maître; toutefois il l'a augmenté et complété en lui donnant la forme pratique de son propre cours. Ainsi aux principes de Lhomond il a rattaché des exercices et des devoirs nombreux. Il a placé à la suite de chaque chapitre des recapitulations qui en rappellent toutes les règles et des modèles d'analyse graduée qui, de l'étude des mots, conduisent pas à pas et sans peine les élèves à l'étude des phrases.

TRAITÉ PRATIQUE DE LA PONCTUATION, contenant plus de 800 exemples en vers et en prose, dans lequel sont exposées les véritables règles de la ponctuation, règles puisées dans la logique et confirmées par des citations variées et choisies; ouvrage donnant la solution des principales difficultés omises par les grammairiens, et dans lequel se trouvent relevées les erreurs et les méprises auxquelles ces omissions donnent lieu dans l'écriture et l'impression; par S.-A. TASSIS, correcteur à l'imprimerie de MM. Firmin Didot frères. 1 vol. in-18..... 1 fr. 50 c.

GUIDE DU CORRECTEUR ET DU COMPOSITEUR, par M. TASSIS. (Voir page 57.)

BIGOT (CH.).—ÉTUDE ET ENSEIGNEMENT DE LA LANGUE FRANÇAISE A L'ÉTRANGER. 1 vol. in-8°. Prix..... 6 fr.

Cet ouvrage, le premier publié sur cette matière, est l'exposé d'un *cours complet* de français. Il renferme de piquantes *révélation*s sur l'état de cet enseignement à l'étranger.

RECUEIL DE MORCEAUX CHOISIS

DANS LES AUTEURS CLASSIQUES DES LITTÉRATURES GRECQUE, LATINE ET FRANÇAISE,

Par M. Theil, PROFESSEUR AU LYCÉE SAINT-LOUIS.

Ouvrage destiné à la récitation et à l'explication. (*Adopté par le Conseil supérieur de l'instruction publique.*)

Ces recueils ont reçu l'approbation du Conseil de l'Université, exprimée dans les termes les plus favorables. Pour répondre au vœu formellement émis dans le rapport, la décision qui en autorise et en recommande l'usage dans les collèges a été notifiée à tous les chefs d'établissements universitaires.

Classe de Sixième. 1 vol., broché.....	1 fr. 50 c.	Classe de Troisième. 1 vol., broché.....	1 fr. 50 c.
Classe de Cinquième. Idem.....	1 fr. 50 c.	Classe de Seconde... Idem.....	1 fr. 50 c.
Classe de Quatrième. Idem.....	1 fr. 50 c.	Classe de Rhétorique. 2 Idem.....	3 fr.

GRAMMAIRE ÉLÉMENTAIRE DE LA LANGUE GRECQUE,

A l'usage des établissements d'instruction publique, rédigée d'après les meilleurs travaux allemands, notamment sur ceux du docteur KUHNER, par M. Theil, professeur au lycée Saint-Louis. (Adoptée par l'Université.) 1 beau vol. in-8, broché. *Deuxième édition*..... 2 fr. 75 c.

Le mérite de cet ouvrage, adopté en Allemagne et en Angleterre pour les classes, est accru par de nouvelles additions que M. Theil y a faites.

PETIT MANUEL GREC, ou Recueil d'exercices gradués, adaptés paragraphe par paragraphe à la Grammaire de M. Theil..... 1 fr. 80 c.

Cette double série d'exercices (versions et thèmes), parfaitement gradués, produira dans nos écoles les heureux résultats dont on s'applaudit dans les nombreux gymnases allemands où la grammaire de Kühner est adoptée. La pratique s'y trouve jointe à la théorie.—Un double vocabulaire, grec-français et français-grec, termine le volume.

DICIONNAIRE LATIN-FRANÇAIS, voyez page 10.

LIVRES ÉLÉMENTAIRES FRANÇAIS.

ALPHABET ET PREMIER LIVRE DE LECTURE, approuvé par le Conseil de l'instruction publique, et répandu par le gouvernement dans toutes les villes de France. 1 vol. in-18 de 108 pages..... 30 c.
Le cartonnage se paye 5 centimes en sus.

ALPHABET SEUL, sans le Livre de lecture. In-18 de 36 pages..... 10 c.

LHOMOND. — ÉLÉMENTS DE LA GRAMMAIRE FRANÇAISE, nouvelle édition, augmentée d'un Appendice sur la Proposition et de l'Analyse logique et grammaticale, de la Liste des mots dans lesquels la lettre H est aspirée, des Parties aliquotes de 12 et d'une Table de multiplication jusqu'à 300. In-12 de 72 pages cartonné..... 30 c.

LHOMOND, GRAMMAIRE FRANÇAISE, théorique et pratique, rédigée conformément au nouveau programme du Conseil supérieur de l'Instruction publique, par P. Poitevin. 1 vol. in-12. Cartonné..... 75 c.

COURS COMPLET DE GRAMMAIRE FRANÇAISE, rédigé d'après l'Académie par Houdard; ouvrage adopté par M. le MINISTRE DE LA GUERRE pour les écoles régimentaires de l'armée, et par le MINISTRE DE LA MARINE pour les écoles de *maistrance*, des apprentis des ports et des corps organisés de la marine. 2e édition, in-12..... 1 fr. 75 c.

CHOIX DE LECTURES MORALES ET RELIGIEUSES, par l'abbé Jouvant, aumônier. 2 v. in-18..... 4 fr.

Ce choix de lectures est un recueil de tout ce qu'il y a de plus substantiel et de plus intéressant dans le dogme, la morale et l'histoire. Ce livre, qui réunit l'utile à l'agréable, doit être mis par tous les parents entre les mains de leurs enfants.

LES DEVOIRS DU SOLDAT, par Dutheil, publié par ordre du Ministre de la guerre, pour être distribué dans les régiments; petit in-12 de 288 p..... 90 c.

CONFÉRENCES MORALES à l'usage des écoles communales, primaires, élémentaires et supérieures, des collèges, etc., par M. le baron de Nyvenheim. 1 vol. in-12. Prix..... 1 fr. 20 c.

BONNECHOSE. — LA PLUS FACILE DES GRAMMAIRES FRANÇAISES. broch..... 1 fr. 25 c.
LA MYTHOLOGIE DES ENFANTS, par M. de Pongerville, de l'Académie française. Adopté par l'Université. 1 vol. in-18..... 80 c.
ENCYCLOPÉDIE DU PREMIER ÂGE, par Mme Ulliac de Trémadeure. 1 vol. in-18, avec grav..... 80 c.
LE GRAND-PÈRE, livre à l'usage des écoles primaires, adopté par l'Université, par madame Pouqueau de Pus-sy. 3e édition. Fort v. in-12..... 1 fr. 50 c.
HALÉVY. — MODÈLES D'HISTOIRE et de littérature française. Adopté par l'Univ. 2 vol. in-18., 1 fr. 60 c.
CORTAMBERT. — PETIT DICTIONNAIRE des découvertes et inventions. 1 vol. in-18..... 80 c.

FLEURY. — PETIT CATÉCHISME HISTORIQUE, contenant en abrégé l'Histoire sainte et la Doctrine chrétienne. 1 vol. in-18 de 90 pages..... 25 c.
IMITATION DE JÉSUS-CHRIST. Un joli volume in-18. Broché..... 60 c.
ROBINSON DANS SON ÎLE. Un petit volume in-18, approuvé par le Conseil de l'instruction publique. Cartonné..... 60 c.
LETRONNE. — PREMIÈRES NOTIONS de géographie, de chronologie et d'histoire, à l'usage des écoles primaires; ouvrage autorisé par le Conseil de l'instruction publique. 1 vol. in-18 de 143 pages et 6 cartes géographiques. Cartonné..... 90 c.

HISTOIRE.

LA SAINTE BIBLE, résumée dans son histoire et dans ses enseignements, par H. Wallon, membre de l'Institut. (Ancien Testament.) Ouvrage approuvé par NN. SS^{es}. les Archevêques de Paris et de Cambrai. 1 fort vol. in-8. Prix..... 6 fr.

La Bible est le fondement de la foi catholique, mais il est facile de voir que sa lecture ne peut être proposée sans explication ni réservée aux fidèles. Non-seulement il y a dans les peintures naïves de cette antique histoire des scènes qui ne peuvent sans danger être placées sous les yeux du jeune âge, mais il y a des récits qui, même dans l'âge mûr, demandent quelques préparations pour être envisagés sous leur vrai jour.

L'ouvrage de M. Wallon renferme la Bible réduite dans son ensemble et traduite presque textuellement dans ses plus beaux passages; c'est la Bible résumée dans ses enseignements comme dans son histoire et accompagnée de sages réflexions.

LE NOUVEAU TESTAMENT, par le même, 1 vol. in-8°..... 4 fr.

BOSSUET. Traduction des Évangiles, mise en ordre par M. H. Wallon, membre de l'Institut. 1 vol. in-8°..... 4 fr.

Tout le génie de Bossuet se retrouve dans la manière dont il rend les Écritures. Le neveu de l'illustre prélat, depuis évêque de Troyes, en commençant la publication de ses œuvres posthumes par *La Politique tirée des propres paroles de l'Écriture sainte*, disait : « Pour peu qu'on y fasse attention et qu'on se donne la peine de comparer les différentes traductions de l'Écriture, on apercevra aisément dans celle-ci une *brève-té*, une *netteté*, une *fidélité* et pour ainsi dire une *ingénuité* qui lui est particulière. » M. H. Wallon a entrepris de recueillir et de mettre en ordre ce que Bossuet a traduit des Évangiles. Mais dans les éditions de Bossuet ses traductions sont confondues, sans aucune annotation qui les distingue, parmi celles que les premiers éditeurs ont ajoutées d'eux-mêmes aux textes donnés seulement en latin. M. Wallon a soigneusement revu les manuscrits. Il a pu ainsi éliminer les traductions substituées, et quelquefois en retirer de nouvelles de pages barrées et restées inédites. Cela fait, on se trouvait avoir des variantes en certains endroits, et ailleurs des lacunes. À l'égard des variantes, on s'est décidé d'après l'autorité du texte, conformément aux règles que Bossuet a tracées lui-même dans ses instructions pastorales sur la version de Trevoix. Pour les lacunes, c'est encore à Bossuet qu'on a eu recours, en recueillant attentivement, dans la suite des traductions, les mots et les tours de phrase, fort simples d'ailleurs et peu nombreux, qui forment la langue de l'Évangile. Tout ce qu'il a fallu ajouter pour compléter l'ensemble de la traduction est distingué du reste par des crochets [ ].

LA FIN DU MONDE, telle qu'elle est annoncée dans la sainte Bible. 1 vol. in-18. . . . 1 fr. 25 c.

JÉSUS DEVANT CAÏPHE ET PILATE. — Réfutation du chapitre de M. Salvador intitulé **JUGEMENT ET CONDAMNATION DE JÉSUS**; par M. Dupin aîné, membre de l'Académie française. — 4e édition. Prix..... 1 fr. 25 c.

HISTOIRE DE FRANCE, depuis l'invasion des Francs, sous Clovis, jusqu'à nos jours, *révisée conformément au nouveau programme, et adoptée par le Conseil de l'Instruction publique*, par M. Emile de Bonnechose. 2 forts volumes in-12, ONZIÈME édition. Prix..... 5 fr.

Cet ouvrage présente un résumé complet de nos annales depuis Clovis jusqu'à nos jours. L'auteur s'est éclairé des travaux contemporains qui ont jeté de vives lumières sur les temps recules de notre histoire, et a modifié avec bonheur plusieurs parties de son livre, en s'efforçant de ramener l'attention de la génération nouvelle sur les principes invariables de toutes les sociétés régulières et sur les conditions reconnues nécessaires à leur existence comme à leur durée. Chaque grande époque est précédée ou suivie d'un exposé rapide de l'état de la littérature, des sciences et des arts.

HISTOIRE SACRÉE, par M. de Bonnechose, avec une carte de la Terre sainte, adoptée par l'Université pour les Collèges et les Écoles primaires. *Seconde édition*. 1 vol. Prix..... 3 fr.

Ce livre réunit tout ce que les écrits historiques et prophétiques de l'Ancien et du Nouveau Testament renferment de plus propre à élever l'âme et à former l'esprit. L'auteur a, autant qu'il était possible, fait parler eux-mêmes les écrivains sacrés, en conservant à chacun le caractère qui lui est particulier dans les saints livres. Le récit de chaque époque est précédé, dans cet ouvrage, d'un tableau général de l'histoire profane contemporaine.

Cette Histoire, adoptée par le Conseil de l'instruction publique, a obtenu le suffrage des ecclésiastiques, et Mgr l'évêque de Dijon, par une lettre pastorale, l'a particulièrement recommandée à tous les fidèles de son diocèse.

PRÉCIS D'HISTOIRE ANCIENNE, par M. Le Bas, membre de l'Institut, maître de conférences à l'École normale; *adopté par le Conseil supérieur de l'instruction publique*. 2 forts vol. *Quatrième édition*. Prix..... 7 fr.

L'auteur, commençant son histoire ancienne par une analyse des premiers chapitres de la Genèse, consacre deux chapitres à la Chine et à l'Inde; ensuite il s'occupe de l'Égypte, puis des Syriens, Phéniciens, Carthaginois, Assyriens, des populations iraniennes, Bactriens, Mèdes, Perses; d'où il passe à la Grèce, s'appuyant sur Hérodote, Plutarque et sur Heeren, et profitant des travaux les plus récents; en sorte que, sur plusieurs points, son livre est en avant de la science.

PRÉCIS D'HISTOIRE ROMAINE, par le même; *adopté par le Conseil supérieur de l'instruction publique*. 1 vol. in-12, 3e édition. Prix..... 3 fr. 50 c.

Renfermer toute l'histoire de Rome en un seul volume était une œuvre difficile. Traitant sommairement les conquêtes extérieures, l'auteur, afin d'éviter d'être sec ou incomplet, a insisté principalement sur la véritable histoire de Rome, celle de ses éternelles guerres du Forum, de ses révolutions intérieures, des causes de sa grandeur et de sa chute. Il s'est efforcé de conserver à la narration vivacité et intérêt, le plus sûr moyen de graver une leçon dans la mémoire, c'est de parler à l'imagination et d'exciter la curiosité.

HISTOIRE ROMAINE en deux volumes, par le même. Prix:..... 7 fr.

Cet ouvrage est un aide puissant pour les élèves des collèges ou lycées admis au concours général, dans les études qui doivent précéder cette épreuve solennelle. Plusieurs appendices importants ont été ajoutés à l'appendice de chaque volume, notamment une traduction du testament politique d'Auguste d'après la restitution de l'auteur, le discours de Claude pour l'admission des Gaulois dans le sénat romain, le sénatus-consulte qui confère les droits impériaux à Vespasien, et enfin une traduction du préambule de l'édit de Dioclétien.

PRÉCIS D'HISTOIRE DU MOYEN ÂGE, par le même. 2e édit. 1 fort volume in-12... 4 fr. 50 c.

L'auteur a surtout évité l'aridité d'un résumé; il s'est attaché plutôt au récit qu'à des considérations qui, par leur développement, auraient été au-dessus de la portée de la jeunesse; il a surtout cherché à faire étudier et lire l'histoire de l'humanité durant les dix siècles qui constituent le moyen âge.

HISTOIRE DU MOYEN ÂGE, en 2 volumes, par le même..... 7 fr.

Les raisons qui ont déterminé l'auteur à donner plus d'étendue à son Histoire romaine l'ont aussi porté à développer dans les mêmes proportions son Histoire du moyen âge. Les récits y sont devenus plus fréquents; plusieurs questions qui avaient été omises à dessein dans le Précis ont été traitées avec soin dans ce nouveau travail, et de nombreux appendices ajoutés à la fin de chaque volume mettent en lumière les points qui n'auraient pu être traités dans le texte avec toute l'extension convenable sans interrompre l'exposition des faits et nuire à l'intelligence de l'ensemble.

ATLAS D'HISTOIRE ANCIENNE, publ. sous la direction de M. Letronne. 10 cart. doubl. gr. in-4. 7 f. 50.

COURS D'HISTOIRE DESTINÉ AUX ÉCOLES PRIMAIRES.

Par M. Ph. LE BAS, membre de l'Institut et maître de conférences à l'École normale.

COURS de sixième et de cinquième. Histoire des peuples de l'antiquité. Adopté par l'Université. 1 vol. in-18. 4 ^e édition.	80 c.	COURS de troisième. Histoire du moyen âge, seconde édition. 1 vol. in-18. Adopté par l'Université.....	fr. c. » 80
COURS de quatrième. Histoire romaine, ouvrage recommandé par l'Université. 3 ^e éd. 1 v. in-18.....	80 c.	COURS de seconde. Histoire moderne. 2 vol. in-18....	1 60

GÉOGRAPHIE.

LETRONNE. — Premières notions de géographie, de chronologie et d'histoire, à l'usage des écoles primaires; ouvrage autorisé par le Conseil de l'instruction publique. 1 vol. in-18 de 143 pages et 6 cartes géographiques. Prix, cartonné..... 90 c.

Cet ouvrage est un des cinq *manuels* spécialement adoptés par le ministère de l'instruction publique, pour être mis en usage dans les écoles primaires.

GÉOGRAPHIE PHYSIQUE, HISTORIQUE ET POLITIQUE DE LA FRANCE, par M. Émile de Bonnechose, avec un Atlas de 18 cartes coloriées, pour servir de complément à toutes les Histories de France. 1 vol. in-8..... 3 fr.

Tous les faits principaux relatifs à la formation du territoire de la France sont ici resserrés dans un cadre peu étendu. Ce travail est précédé des plus importantes notions de géographie physique, et suivi d'un tableau des principales divisions politiques et administratives de la France avant la révolution, comparées aux divisions actuelles. Les 18 cartes coloriées qui accompagnent l'ouvrage sont extraites de l'atlas de M. Dussieux; elles présentent aux regards la situation territoriale de la France à chacune des grandes époques historiques depuis vingt siècles. Ce livre est le complément nécessaire de l'histoire de France de M. Émile de Bonnechose.

DUSSEIUX. — **GÉOGRAPHIE HISTORIQUE DE LA FRANCE**, depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours, avec un atlas dressé par DUSSEIUX, professeur à l'École militaire de Saint-Cyr, complément nécessaire à toutes les Histories de France, avec 33 cartes coloriées indiquant les variations successives des limites du territoire français depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours. Prix, broché, in-8..... 4 fr.

Cet ouvrage, entièrement neuf, répond aux questions du programme prescrit par le Conseil de l'instruction publique pour l'enseignement de la GÉOGRAPHIE HISTORIQUE DE LA FRANCE dans les classes de *rhétorique*.

Ces questions sont posées en tête de l'ouvrage, qui y répond par un texte de 200 pages, ou les Mémoires de l'Académie des inscriptions et les ouvrages de nos meilleurs historiens, dom Bouquet, dom Vaissète, Mignet, Walckenaer, Michelet, Lehuérou, Schœll, Muller, Papon, Pfeffel, etc., etc., sont mis à profit, et par 33 cartes coloriées indiquant les variations successives des limites du territoire français depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours.

Géographie physique de la France; description des bassins; géographie historique, ou histoire de la réunion des fiefs et des apanages au domaine royal, et histoire de la conquête de nos provinces frontières; histoire des traités; description de nos limites actuelles; tradition de la vieille politique nationale; anciennes divisions géographiques et administratives, voilà ce qu'explique le texte, et mieux encore les cartes; car rien ne saurait mieux fixer dans la mémoire, à l'aide des yeux, les événements historiques et rendre visibles les modifications qu'a subies notre territoire. Cet atlas colorie est un complément nécessaire à toutes les Histories de France.

MATHÉMATIQUES.

LEGENDRE. — **ÉLÉMENTS DE GÉOMÉTRIE ET DE TRIGONOMÉTRIE.** 14e édition..... 6 fr.

— Le même avec additions et modifications, par M. BLANCHET, directeur des études mathématiques de l'École de Sainte-Barbe. (*Sixième édition.*) 1 vol. et pl..... 4 fr.

— Annotations et Additions à la Géométrie de Legendre, par M. JOANET, ancien élève de l'École technique. .... 1 fr. 50 c.

— Réciproques de la Géométrie de Legendre, suivies de théorèmes et de problèmes sur la Géométrie, par le même. 1 vol. in-8, gravures..... 4 fr.

Ouvrage faisant suite à l'Annotation de la Géométrie de Legendre.

L'ouvrage de M. Garnier, qui a eu beaucoup de succès, étant depuis longtemps épuisé, MM. Didot ont cru faciliter les études de la Géométrie en confiant à M. Joanet le soin de publier ce travail sur un plan tout nouveau.

CALLET. — TABLES DES LOGARITHMES. Stéréotypes. In-8, grand papier..... 15 fr.

Elles donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 108,000, des sinus et tangentes de seconde en seconde pour les cinq premiers degrés, et de dix en dix secondes pour tous les degrés, avec la division centésimale, etc.; elles sont à sept figures.

TABLES DE LOGARITHMES, contenant les logarithmes des nombres de 1 à 108,000; les logarithmes des sinus et tangentes de seconde en seconde pour les cinq premiers degrés, et de dix en dix secondes pour tous les degrés du quart de cercle; par FRANÇOIS CALLET, suivies d'un Recueil de Tables nautiques, par MM. les professeurs à l'École navale impériale, E. BOITARD, ancien élève de l'École polytechnique, professeur d'hydrographie, et ANSART-DEUSY, lieutenant de vaisseau. 15 fr.

Les tables de logarithmes de François Callet peuvent seules être considérées comme exemptes de fautes; généraliser leur usage dans la marine, tel a été le but unique de MM. Boitard et Ansart-Deusy; pour l'atteindre ils ont dû augmenter l'ouvrage de Callet des Tables nautiques indispensables aux navigateurs.

Ces Tables nautiques ont été collationnées avec soin sur celles des meilleurs auteurs, parfois même recalculées. Toutes celles que ne nécessite pas le problème de navigation, pris dans toute sa généralité, ont été écartées.

Pour la première fois, chaque table est précédée immédiatement d'une notice qui indique sa construction, son usage, la formule dont elle est l'expression; on y trouve au besoin les constantes qui entrent dans cette formule et les principes sur lesquels repose la solution des problèmes auxquels elle donne lieu.

LALANDE. — TABLES DE LOGARITHMES. Stéréotypes. In-18. Broché..... 2 fr.

Ces Tables donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 10,000, des sinus et tangentes de minute en minute; elles sont à cinq figures. Ces Tables de logarithmes sont les plus correctes qui existent.

PLAUZOLE. — TABLES DES LOGARITHMES. Stéréotypes. In-8, grand papier..... 6 fr.

Ces Tables donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 21,750, des sinus et tangentes de minute en minute, et, de plus, des sinus et tangentes pour la division centésimale; elles sont à six figures.

L'Académie des sciences a fait un rapport en faveur de cet ouvrage, dans lequel l'auteur a adopté la méthode d'Euclide.

BERTHELIN. — LEÇONS ÉLÉMENTAIRES DE COMPTABILITÉ ET DE TENUE DE LIVRES, accompagnées de 13 tableaux, ou Résumé des cours faits à Paris. 1 vol. in-8..... 3 fr.

COURS COMPLET D'ÉTUDES MATHÉMATIQUES au grade de capitaine au LONG COURS, par *Levret aîné*, professeur d'hydrographie de 1re classe au Havre.

Cet ouvrage se compose de trois volumes de peu d'étendue, et renferme cependant toutes les notions nécessaires sur les mathématiques, l'astronomie, la physique, les instruments et les machines à vapeur appliqués à la navigation.

Le 1er volume comprend l'arithmétique et les éléments d'algèbre; le 2e, la géométrie élémentaire, la trigonométrie rectiligne et sphérique; le 3e, notions de physique, précis sur les bateaux à vapeur, système du monde, astronomie élémentaire, astronomie nautique.

ARITHMÉTIQUE.

GÉOMÉTRIE.

NAVIGATION.

Le premier vol..... 2 fr. | Le second vol..... 5 fr. | Le troisième vol..... 6 fr.

COURS D'ÉTUDES NAUTIQUES, à l'usage des officiers de la marine marchande et des maîtres au cabotage; par M. *Levret aîné*..... 7 fr. 50 c.

Ce cours, formant un volume d'étendue moyenne, fait suite au *Cours complet d'études mathématiques*, et en est en quelque sorte le complément.

RESAL. — ÉLÉMENTS DE MÉCANIQUE, suivis d'Additions relatives à la mécanique des systèmes des points matériels, par M. Resal, ancien élève de l'École polytechnique. In-8° de 153 pages, avec 4 planches sur cuivre..... 4 fr. 50 c.

Ces Éléments sont rédigés en conformité des nouveaux programmes d'admission pour l'École polytechnique. Ils contiennent sous un cadre resserré tout ce qui est indispensable pour subir les examens de cette école. En prenant pour guide les écrits et les leçons de M. Poncelet, l'auteur a eu principalement pour but d'initier les jeunes gens aux principes qui servent de base à l'ascension des moteurs et des machines, enseignée à l'École polytechnique et dans les différentes écoles de services publics.

TRAITE COMPLET D'HISTOIRE NATURELLE,

Par MM. ACHILLE COMTE, professeur d'histoire naturelle à l'Académie de Paris, etc., et BLANCHARD, aide-naturaliste au Muséum d'histoire naturelle.

Chaque volume est accompagné d'un grand nombre de Planches. — Prix : 3 fr. 50 centimes.

Physiologie comparée.....	3 fr. 50	Insectes, première partie.....	3 fr. 50 c.
Zoologie.—Espèce humaine.....	3 fr. 50	Insectes, deuxième partie.....	3 fr. 50 c.
Mammifères.....	3 fr. 50	Poissons. (Sous presse.)	

LANGUES ALLEMANDE, ANGLAISE, GRECQUE, ITALIENNE, ETC.

AHN (F.).—NOUVELLE MÉTHODE PRATIQUE ET FACILE POUR APPRENDRE LA LANGUE ANGLAISE, par F. Ahn, docteur en philosophie. 1 vol. in-8°. Prix..... 1 fr.

— **NOUVELLE MÉTHODE POUR APPRENDRE LA LANGUE ITALIENNE.** 1 vol. in-8. . . . . 1 fr.

COURS DE LITTÉRATURE ALLEMANDE, ou Recueil en prose et en vers extraits des auteurs allemands. Adopté par les écoles militaires. 2 v. in-8..... 8 fr.

SIMON. — GRAMMAIRE ALLEMANDE-FRANÇAISE ÉLÉMENTAIRE pour les Français, adoptée pour les écoles. In-8, 2e éd..... 2 fr.
Cet ouvrage est extrait de la Grammaire de M. Simon, qui a été approuvée par l'Académie de Berlin.

THEOCHAROPOULOS : Grammaire française-grecque moderne. 1 vol. in-8..... 5 fr.

INTERPRÈTE DU FRANÇAIS EN GRÈCE, ou Méthode pour parler la langue grecque sans l'avoir apprise, par d'Orient de Bellegarde et Delgay. 1 v. in-8..... 4 fr.

Format petit in-18,

Exécutée avec des soins tout particuliers, avec notes marginales,
gravures, cartes, plans, etc.

HORACE

AVEC COMMENTAIRE, A L'IMITATION DE CELUI DE JEAN BOND, PAR M. DUBNER.

Ce savant critique, tout en conservant l'éminente clarté de l'interprétation qui a fait le principal mérite du travail de son prédécesseur, s'est astreint au soin minutieux d'expliquer brièvement toutes les difficultés, en mettant à profit les résultats de la critique et de la connaissance de l'antiquité depuis près de deux cents ans que l'édition des Elzéviers a paru. Dans ces derniers temps, M. Meineke, pour le texte, et M. Orelli, pour le commentaire, laissaient peu de chose à glaner. On peut donc affirmer que notre édition offre le dernier résultat de la science critique sur les poésies d'Horace.

Au mérite littéraire de cette édition, MM. Didot ont voulu joindre celui d'une exécution typographique qui rappelle celle des Elzéviers. Les divers tirages qui ont été faits et divers ornements permettent à toutes les fortunes de posséder ce livre, qui convient à quiconque conserve quelque souvenir de ses études classiques et l'amour du beau et du vrai.

En tête de chaque édition est placée la notice sur la vie d'Horace, par M. Noël des Vergers, et chaque livre des poésies d'Horace est décoré d'une vignette qui respire le sentiment de l'antiquité, que possède si bien le peintre Barrias.

Des exemplaires ont, en outre, les plans de la villa d'Horace et des campagnes environnantes, dressés par M. Rosa, ingénieur de Sa Sainteté, et sont décorés des vues de ces campagnes, dessinées sur les lieux par M. Benouville.

Le papier coquille, extrêmement solide, a été exécuté de manière à braver l'action du temps.

PRIX DES DIFFÉRENTES ÉDITIONS :

Edition filets noirs, titre et frontispice, vie d'Horace.	10 fr. »		Edition filets rouges, avec les dix vignettes, les deux plans et le frontispice photographiés, plus les six vues photographiées, cartonné.	30 fr.
Cartonné.	11 fr. 50 c.			20 fr.
Edition filets rouges, avec les vues et les deux plans.	15 fr. »		Sur papier blanc (coquille), 20 fr.; sur papier de Chine, 20 fr.; sur papier jaune, 20 fr.; sur papier vert, 20 fr.; sur papier vert-d'eau, 20 fr. sur papier chamois, 20 fr.	
Cartonné.	16 fr. 50 c.			

VIRGILE

COMPLET, Y COMPRIS LE MORETUM, CULEX, ETC.,

Avec un Commentaire perpétuel où toutes les difficultés sont expliquées, par M. F. Dubner, et orné de 27 dessins par M. Barrias. 1 fort volume.

Jusqu'à présent, les œuvres de Virgile n'avaient jamais été accompagnées d'un commentaire conçu sur le plan suivi par Jean Bond. C'est en nous conformant, dans notre édition d'Horace, à son système d'explication que nous en avons reconnu toute l'utilité, si toutefois, comme nous l'avons fait, on y tient compte des progrès de la critique. Aussi avons nous pensé que ce serait rendre service au public amateur de bons ouvrages, que de faire paraître une édition de Virgile pareille à celle d'Horace. Nous avons chargé de ce travail M. Dubner, qui y a consacré plusieurs années. Son nom si connu dans la philologie et la critique sera pour les lecteurs une garantie de l'excellence du travail, de la clarté et de la justesse des explications, qui se présentent toutes sous la forme la plus simple. Toutes les fois cependant que l'intelligence du texte et de l'intention de l'auteur a nécessité des notions d'un ordre plus savant, provenant soit de l'histoire de l'antiquité, soit des travaux de la critique, M. Dubner les a introduites sans hésiter dans son commentaire. Mais il a su par la netteté et la concision de ses explications les mettre à la portée de tous les lecteurs. Il a suivi de préférence les commentateurs de l'antiquité, Servius, Probus, etc., toutes les fois qu'ils lui ont paru être dans le vrai, et il a su tirer de ces anciens auteurs plusieurs explications lumineuses, négligées ou méconnues par ses devanciers.

Ce beau travail qui, outre les œuvres complètes de Virgile, contient encore plusieurs opuscules dont quelques-uns semblent faussement attribués au poète de Mantoue, s'adresse donc aussi bien aux jeunes écoliers qu'aux lecteurs érudits et aux amateurs des chefs-d'œuvre de l'antiquité.

Edition filets rouges et vignettes gravées par M. Huyot.	12 fr.		Edition filets rouges avec vignettes photographiées, cartonnée.	40 fr.
Cartonné.	14 fr.			La même, reliure antique. . . . .
Edition filets rouges, vignettes imprimées sur papier de Chine.	18 fr.			

Sous presse :

DANTE, PÉTRARQUE, RABELAIS, MONTAIGNE, RACINE, BOILEAU, LA FONTAINE.

OUVRAGES GRECS ET LATINS AVEC LA TRADUCTION FRANÇAISE.

- PINDARE** et **DE LA POÉSIE LYRIQUE A SES AGES DIVERS**, par M. VILLEMMAIN. 2 vol. in-8°. Les Hymnes de Pindare avec le texte grec et des notes, par M. Villemain. Le tom. 1er est en vente. Tome 1er : Essais sur le Génie de Pindare et sur la poésie lyrique dans ses rapports avec la vie morale et religieuse des peuples. Prix. . . . . 6 fr.
- HOMÈRE**, Iliade, traduction française par Dugas-Montbel. 1 vol. in-18. . . . . 3 fr.
— Odyssée, 1 vol. in-18. . . . . 3 fr.
- FABLES DE BABRIUS**, trad. en français par M. Boyer, prof. au collège Saint-Louis. In-8. 2 fr. 50 c.
- THUCYDIDE**, traduit par *Ambr.-Firmin Didot*, avec le texte en regard et notes. 4 vol. in-8. . . . 12 fr.
- Le texte et la traduction, ainsi que les notes, forment en tout quatre volumes in-8. On s'est astreint à conserver la plus grande fidélité dans cette traduction; aussi peut-on assurer que, pour faciliter l'intelligence du texte, elle sera d'un plus grand secours que les traductions latines elles-mêmes. Dans les notes, on s'est borné à ne rien dire que de neuf sur le texte de Thucydide, qui a été revu sur les manuscrits de la Bibliothèque impériale.
- THÉOCRITE**, traduit en vers par M. *Firmin Didot*, avec le texte en regard. 1 vol. in-8. . . . . 3 fr.
- PROCOPE**, texte et traduction française des *Ανέκδοτα*, avec portraits, notice sur l'autorité de Procope, notes philosophiques et historiques et tables chronologiques et alphabétiques des monuments du règne de Justinien, par M. ISAMBERT. 2 vol. in-8°. Prix. . . . . 18 fr.

- JUSTINIEN ET SON ÉPOQUE**, par M. ISAMBERT. Cet ouvrage se compose de la traduction française de Procope, d'une histoire chronologique et d'une dissertation sur Justinien, avec portraits et tables. 2 forts vol. in-8° en deux parties. . . . . 12 fr.
- ARISTOTE.** — **LA MORALE ET LA POLITIQUE**, traduites du grec par M. *Thurot*, professeur au Collège de France et à la Faculté des lettres de Paris :
LA MORALE, 1 fort v. in-8. Prix, br. 3 fr. — **LA POLITIQUE**, 1 v. in-8. Prix, br. . . . . 3 fr.
- DIODORE DE SICILE**, trad. par le même. 7 vol. in-8, contenant tous les nouveaux fragments. 21 fr.
 C'est la première fois qu'on a une traduction complète de Diodore de Sicile. M. Miot y a consacré plusieurs années d'un travail consciencieux et en s'éclairant des avis de ses collègues à l'Académie des inscriptions et belles-lettres.
- DION CASSIUS**, texte et traduction par M. Gros, inspecteur de l'Université, formera 7 vol. collationnés sur les meilleures éditions, sur les mss. de Rome, Florence, Venise, Naples, Turin, Munich, Heidelberg, Tours, Besançon. Tomes 1 à 4. Prix de chaque vol. . . . . 10 fr.
 On peut dire qu'il n'existait pas de traduction française de cet important historien, dont le récit commençait aux origines de Rome jusqu'à Alexandre. M. Gros a remis à leur place chronologique les fragments découverts successivement par Orsini, Valois, Morelli et Angelo Mai.
- NICOLAS DE DAMAS**, Vie de César. Fragment récemment découvert et publié pour la première fois en 1845. Nouvelle édition, par N. Piccolos, D. M., accompagnée d'une traduction française par M. *Alfred-Firmin Didot*, et suivie d'observations sur tous les fragments du même auteur. 1 vol. in-8. . . . . 3 fr.
 Ce Fragment, nouvellement découvert dans la Bibliothèque de l'Escurial par M. Müller, est un des morceaux les plus intéressants de l'histoire romaine. Il donne des détails tout nouveaux sur les événements qui se sont succédés depuis la mort de César jusqu'à l'avènement d'Auguste, événements peu connus jusqu'à présent. On s'est astreint, dans la traduction, à observer la plus grande fidélité.
- HORACE.** Œuvres lyriques, traduites en vers français, avec des notes explicatives, par le comte Gabriel de Nattes. 2 vol. in-8. Prix. . . . . 15 fr.
Idem. Odes, Satires, Épîtres, Art poétique. Traduction, par P.-L. Lezaud. 1 vol. in-18. Prix. . . . . 3 fr.
- J.-F. VAUVILLIERS.** Traduction poétique des odes les plus remarquables de Pindare. 1 vol. in-8°. . . . . 6 fr.
- DEVILLE.** Essai sur l'exil d'Ovide. 1 vol. in-8°. . . . . 2 fr. 50
- MACROBE.** — Traduction française seule, par M. DUROZOIR. 2 vol. in-8. . . . . 8 fr.
- COURNOL** (Hippolyte). — **HORACE**, œuvres complètes, traduites en vers. 4 volumes in-18.
Idem. **VIRGILE**, œuvres complètes, traduites en vers. 3 vol. in-18. Les deux ouvrages ensemble. 24 fr.
- HÉRODIEN.** Histoire romaine depuis la mort de Marc-Aurèle jusqu'à l'avènement de Gordien III, traduite du grec, par LÉON HALÉLY. 1 vol. in-18. . . . . 3 fr.

OUVRAGES GRECS, LATINS ET ORIENTAUX.

- BABRII** (seu Balebrii) **FABULE ÆSOPICÆ** ed. BOISSONADE, membre de l'Académie des inscriptions, avec traduction latine, notes et préface (*editio princeps*). Un vol. in-8. . . . . 7 fr. 50 c.
 Publiées sur le manuscrit découvert au mont Athos par M. Minoïde Minas, dans la mission que M. Villemain, ministre de l'instruction publique, lui a confiée.
- ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ**, par Galien (*editio princeps*), dédiée à M. Villemain, avec introduction et notes, par Minoïde Minas. In-8. . . . . 6 fr.
 Cet ouvrage, ainsi que le précédent, a été découvert dans les monastères du mont Athos par M. Minas, envoyé pour une exploration scientifique par M. Villemain, ministre de l'instruction publique.
- ÆNEAS GAZÆUS ET ZACHARIAS** ed. Boissonade. 1 fort volume in-8. . . . . 12 fr.
 Ἡ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, Novum Testamentum juxta Griesbachianam recensionem, edente X. Brosset. 2 vol. in-18 d'environ 600 pag. Très-jolie éd. . . . . 6 fr.
- CH. DAREMBERT.** Philostrate, Traité sur la gymnastique (texte grec), accompagné d'une traduction en regard et de notes. 1 vol. in-8. . . . . 5 fr.
- NOVUM TESTAMENTUM.** Textus græcus versionis latinæ quem in antiquis codicibus et scriptis restauravit J. N. Jager. (Dédié à Mgr l'archevêque de Paris.) 1851. 1 beau volume in-12. . . . . 3 fr. 50 c.
 Voir, pour le mérite de cette édition, Bibliothèque des auteurs grecs, article NOUVEAU TESTAMENT.
- NOVUM TESTAMENTUM GRÆCE** ad antiquos testes recensuit lectionesque variantes Elzeviriorum, Stephani, Griesbachii notavit C. Tischendorf. 1 vol. in-12. . . . . 4 fr.
- EUSTATHII ARCHIEP. OPUSCULA THEOL., PHILOLOG., HISTOR.,** e Codicibus mss. Venet., Basil., Paris., edidit *Tafel*; in-4. . . . . 25 fr.
- LONGI PASTORALIA** e duobus codicibus mss. italicis primum integra græce edidit P. Ludovicus *Courier*. Exemplar romanum emendatum et auctius recudendum curavit Ludovicus de *Sinner*. In-8. Prix. . . . . 9 fr.
- ORACULA SIBYLLINA**, textu ad codices mss. recognito, Maianis supplementis aucto, cum versione metrica, commentario perpetuo, etc., curante *Alexandre*. 2 vol. grand in-8. . . . . 25 fr.
- PLÉTHON.** *Traité des Lois* ou recueil des fragments en partie inédits de cet ouvrage. Texte revu sur les manuscrits, par M. Alexandre, membre de l'Institut, et Pellissier, agrégé de philosophie, 1 vol. Prix. . . . . 9 fr.
- PERSII FLACCI SATIRÆ**, etc., ed. Achaintre. 1 vol. in-8. . . . . 8 fr.
- JUVENALIS SATIRÆ** ad codd. parisinos recensitæ, etc.; accedunt Had. et Cl. Valesiorum notæ ineditæ, ed. Achaintre. 2 vol. in-8. . . . . 15 fr.
- PHÆDRI FABULARUM ÆSOPICARUM** e codice Pithæano et variantibus codicibus remensi, ed. Berger de Nivrey. . . . . 9 fr.
- PHILODEMI RHETORICA** græce et latine. Ed. Gros, 1840, 1 vol. grand in-8. . . . . 10 fr.
- THUCYDIDE DE MORSTADT** et **GERVINUS**. 2 vol. de texte et 2 vol. d'annotations. Prix réduit. 16 fr.
- LEXICON THUCYDIDEUM**, par M. A. E. BETANT (de Genève). 2 vol. in-8° cart. . . . . 30 fr.

- PICCOLOS.** Paul et Virginie, trad. en grec moderne. 1 vol. in-8..... 11 fr. 50 c.
PARERGA. Choix de poésies, trad. en grec. 1 vol. in-8..... 7 fr.
DE GREGORY. De Imitatione Christi et Contemptu mundi *omniumque ejus vanitatum*. Editio primæva autographica Codicis de Advocatis seculi XII, cum notis et variorum lectionibus, curante Equite G. de Gregory. 1833. 1 vol. in-8. Prix..... 20 fr.
DE IMITATIONE CHRISTI, etc., *editio secunda*, orthographia emendata, Codicis de Advocatis seculi XII, cum notis et variorum lectionibus, curante Equite de Gregory, etc. 1833. 1 vol. in-8. 10 fr.
VARRONIS (M. Terentii) Sententiæ ineditæ, publiées et commentées par M. Dewit, professeur de l'Université de Padoue. In-8..... 3 fr.
 Contient quelques autres fragments inédits de Cicéron, etc, extraits de ce manuscrit inédit de la bibliothèque du séminaire de Padoue.
GOBINEAU (DE). — **LECTURE DES TEXTES CUNÉIFORMES**, 1 vol. in-8°. Prix..... 6 fr. 50

- DE SLANE** (MAC-GUCKIN). — **VIE DES HOMMES ILLUSTRES** de l'Islamisme (en arabe), par Ibn-Khallican. In-4, en cinq parties, chacune du prix de..... 10 fr.
RIG-VEDA, ou Livre des hymnes, traduit du sanscrit par M. Langlois, membre de l'Institut. 4 vol. grand in-8. Ouvrage terminé. Prix de ces quatre volumes..... 40 fr.

SPICILEGIUM SOLESMENSE,

Complectens SS. Patrum auctororumque ecclesiasticorum anecdota hactenus opera, publici juris facta, curante Domino *J. B. Pitra*, O. S. B. monacho, e congregatione gallica, nonnullis ex abbatia Solesmensi opem conferentibus. T. I, II, III et IV..... 60 fr.
 Cet important ouvrage, dû entièrement aux travaux éclairés des bénédictins de l'abbaye de Solesmes et comprenant plus de cent cinquante auteurs en partie ou totalement inédits, sera divisé en deux séries de cinq volumes chaque. Prix du vol. 15 fr.
 Des prolégomènes renfermeront une notice historique et littéraire sur chaque auteur. Le texte sera collationné sur les meilleurs manuscrits, enrichi de variantes et éclairci par des notes indispensables. Quelques dissertations seront ménagées pour exposer les questions les plus graves. (*Toute la publication sera latine, et les textes grecs ou orientaux traduits en regard.*)

GALLIA CHRISTIANA,

In Provincias ecclesiasticas distributa; in qua series et historia Archiepiscoporum, Episcoporum et Abbatum regionum omnium quas vetus Gallia complectebatur ab origine Ecclesiarum ad nostra tempora deducitur, et probatur ex authenticis instrumentis ad calcem appositis. A Monachis congregationis S. Mauri ad tertium decimum tomum opere perducto, *tomum quartum decimum*, ubi de provincia Turonensi agitur, condidit Bartholomæus Hauréau. Ce volume, qui continue l'œuvre des bénédictins, renferme les douze diocèses qui composent la province ecclésiastique de Tours. Le volume in-folio se compose de quatre livraisons. En vente le tome XIV. Prix..... 48 fr.
 Tome XV, fascicule 1re. Prix..... 12 fr.

ANNALES ECCLESIASTICI,

Quos post Cæsarem S. R. E. card. *Baronius*, Odoricum Raynaldum ac Jacobum Laderchium presbyteros congregationis oratorii de urbe, ab anno MDLXXII ad nostra usque tempora continuat, *Augustinus Theiner*, ejusdem congregationis presbyter, consultor SS. congregationum indicis librorum prohibitorum, episcoporum et regularium, ac sancti officii, socius collegii theologorum archigymnasii romani, Academiæ pontificiæ archeologiæ et Academiæ Herculaniensis, tabulariorum S. R. E. præfectus, etc., etc. 3 vol. in-folio. — Prix..... 175 fr.

BIBLIOTHECA PATRUM CONCIONATORIA

HOC EST,

ANNI TOTIUS EVANGELIA, FESTA DOMINICA, SANCTISSIME DEIPARE ILLUSTRIORUMQUE SANCTORUM SOLENNIA,
 HOMILIIS ATQUE SERMONIBUS ADORNATA SS. PATRUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,
 QUI TREDECIM PRIORIBUS SÆCULIS FLORUERUNT,

OPERA ET STUDIO F. FRANCISCI COMBEFIS,

Ordinis FF. Prædicatorum Congregationis Sancti Ludovici.

Editio perquam diligenter castigata, novis monumentis amplificata, dissertationibus et commentariis illustrata, scholiis, annotationibus appendicibusque locupletata, accurantibus una presbyteris Joan. Alexio GONEL, quondam Parocho in Diocesi Remensi, et Ludovico PERE, in litteris Licentiato, olim rhetoriæ atque philosophiæ Professore.

La *Bibliotheca Patrum concionatoria* paraîtra par parties complètes dans le format in-4° à deux colonnes. Chaque volume, pouvant se détacher de la collection entière, se vend séparément.
 Il contient la matière de plus de trois volumes in-8°, et coûte 10 francs.
 Le volume des *Fêtes de Notre-Seigneur* est en vente.

HISTOIRE ET VOYAGES.

UNIVERS PITTORESQUE.

HISTOIRE ET DESCRIPTION DE TOUS LES PEUPLES,

DE LEURS RELIGIONS, MOEURS, COUTUMES, ETC.

Soixante-cinq vol. in-8, avec plus de 3000 gravures représentant les sites principaux, les monuments anciens et modernes, les costumes, meubles, objets d'art et autres.

Le grand nombre de souscripteurs a cet important ouvrage (tout a la fois Histoire et Description de l'Univers) nous a permis d'apporter des améliorations successives qui ont été appréciées de tous nos lecteurs. Le mérite de la rédaction, le grand nombre de gravures et leur belle exécution ont assuré à cet ouvrage un succès européen. En effet il est traduit dans presque tous les pays.

Pour pouvoir renfermer dans un nombre de volumes peu considérable un ouvrage aussi important, et beaucoup plus complet que celui qui a été publié à Londres en 1747, et qui, traduit en français, ne forme pas moins de 46 volumes in-4° et 126 volumes in-8°, il nous a fallu adopter une disposition typographique qui permet de renfermer en un seul volume la valeur de trois volumes.

L'histoire et la description de chaque pays ont été confiées à des littérateurs distingués (la plupart membres de l'Institut ou de l'Université) qui, par le séjour qu'ils ont fait sur les lieux et par le mérite de leurs ouvrages, étaient désignés d'avance pour traiter chaque spécialité. Cette publication a rassemblé dès son origine vingt mille souscripteurs, car elle répond à un besoin général, celui de connaître notre Univers. Il remplace une foule d'ouvrages volumineux, rares et souvent d'un prix inaccessible.

Chaque volume se vend séparément, et offre une histoire complète d'un pays et tout ce qu'il offre d'intéressant et de véritablement utile à connaître sous le rapport des mœurs et des usages.

EUROPE. (Complet en 37 volumes, dont 14 pour la France.)

ALLEMAGNE, par M. Le Bas, membre de l'Institut. 2 vol. de 62 feuilles de texte et 200 grav. 12 fr.

Deux volumes renferment cette histoire si vaste, où l'on voit se développer successivement l'importance acquise par les États qui constituent l'Allemagne proprement dite. L'Autriche, si longtemps prépondérante en Allemagne, voit successivement la Prusse, la Saxe et les autres États lui disputer la suprématie.

ANGLETERRE, par MM. GALIBERT et Cl. PELLÉ, rédact. de la Revue britannique. 3 vol. et 136 gravures et 1 carte..... 18 fr.

Après la France, l'histoire et description de l'Angleterre était l'une des parties les plus importantes de l'Univers pittoresque. Liée intimement à notre histoire depuis la conquête par Guillaume le Conquérant jusqu'à la fin du règne de Charles VII, l'Angleterre, depuis cette époque jusqu'à nos jours, par la rivalité politique et commerciale toujours incessante qui existe entre les deux pays, soit en paix, soit en guerre, est de tous les pays celui qui nous offre le plus d'instructions. L'Angleterre, qui nous a précédés dans la forme du gouvernement constitutionnel, étend ses conquêtes dans toutes les parties de l'univers, prépare les voies à la civilisation, et offre un intérêt puissant, soit qu'on la suive dans ses immenses envahissements à l'extérieur, soit dans les progrès de son industrie, de son commerce et de sa politique, soit enfin qu'on l'étudie dans ses mœurs et usages. Les rédacteurs de cette Histoire, qui ont parcouru l'Angleterre ainsi qu'une partie de ses colonies, ont mis à profit les travaux les plus récents publiés dans le Royaume-Uni.

ÉCOSSE ET IRLANDE, et Suite de l'Angleterre jusqu'à l'année 1844. 1 vol. et 72 pl..... 6 fr.

AUTRICHE, BOHÈME, HONGRIE ET CONFÉDÉRATION GERMANIQUE, PRUSSE, SAXE, BAVIÈRE, ET PETITS ÉTATS D'ALLEMAGNE. 1 très-fort vol. accompagné de 76 planches, par M. Le Bas, membre de l'Institut. Prix..... 6 fr.

Après avoir présenté dans les deux volumes précédents l'histoire générale de l'empire d'Allemagne, il fallait en donner les histoires particulières, et pour ainsi dire les biographies des différents États, qui sont les personnages de ce drame important dont le dénouement doit être, sinon l'unité de l'Allemagne, du moins sa division en deux ou trois grandes nationalités. Ce volume contient les histoires détaillées de l'Autriche, de la Hongrie, de la Prusse, de la Saxe, de la Bavière, du Hanovre et de tous les petits États dont l'ensemble constitue la Confédération germanique.

BELGIQUE ET HOLLANDE, par M. VAN HASSELT, membre de l'Académie royale de Bruxelles. 1 vol. de 35 feuilles et 60 pl..... 6 fr.

Peu de pays en Europe offrent une histoire aussi difficile à coordonner que celle des Pays-Bas. Sa division en petites principautés indépendantes, la division entre les races nationales qui la composent, enfin les luttes successives de l'Allemagne, l'Angleterre et la France, dont elle fut le théâtre, s'opposaient à aucun mouvement d'ensemble.

Au milieu de tant de mouvements contraires, l'historien Leo est le seul qui ait réussi à indiquer une méthode logique : c'est la méthode que M. Van Hasselt a adoptée en la modifiant par des documents nouveaux. Sans s'appesantir sur l'époque romaine et carolingienne, qui est du domaine de l'histoire générale, il s'attache à la formation de l'individualité nationale des Pays-Bas par l'érection des grands fiefs au IXe siècle, jusqu'à leur réunion presque totale sous le sceptre du duc de Bourgogne Philippe le Bon. Viennent ensuite les dominations étrangères, d'abord de la maison de Valois, puis de celle d'Espagne, enfin de celle d'Autriche, qui se prolongent jusqu'à la révolution française.

A l'histoire des communes, des expéditions militaires au temps des croisades, etc., succède enfin la terrible guerre de religion au XVIe siècle, qui fait dechoir la Belgique de sa grandeur, tandis que la Hollande étonne l'Europe par sa puissance et sa splendeur.

DANEMARK, par M. EYRIÈS, membre de l'Institut. 1 vol. et 24 pl..... 4 fr.

M. Eyriès, mettant à profit les documents originaux publiés en Danemark et dans les langues du Nord, expose un tableau fidèle des vicissitudes de ce pays, qui passe successivement de l'anarchie sous la domination de rois habiles, tels que Canut, qui régit une partie de la Norvège et de l'Angleterre; sous Waldemar Ier et Waldemar III; sous Marguerite, qui, par le traité de Calmar, réunit sous son sceptre les trois royaumes du Nord; sous la tyrannie cruelle de Christian II; enfin, cette histoire est continuée jusqu'à l'époque actuelle.

ESPAGNE, par M. Joseph LAVALLÉE et M. Ad. GUÉROULT, consul de France. 1 vol. de 31 feuilles et 52 planches..... 6 fr.

En écrivant cette Histoire, on s'est attaché à présenter ce pays si intéressant avec ses passions nationales, ses superstitions, ses vices, ses vertus, ses légendes apocryphes et ses traditions chevaleresques. Pour cela, c'est sur les auteurs espagnols, dans les recueils des lois, constitutions, codes, etc., et autres documents qu'on s'est appuyé de préférence, sans négliger les écrits modernes. Pour ce qui concerne la domination arabe, les ouvrages de Cardonne, Conde, Reinaud et Romey ont été consultés; pour l'époque chevaleresque, les chroniques et romances; pour l'époque moderne, M. Lavallée a profité des mémoires inédits de son oncle le colonel Estéban, l'un des principaux défenseurs de Saragosse. La littérature et les beaux-arts occupent une part importante de ce récit.

ESPAGNE, continuée jusqu'à nos jours par M. JOSEPH LAVALLÉE; **ILES BALÉARES**, par M. FRÉDÉRIC LACROIX; **SARDAIGNE**, par M. le chevalier DE GREGORY; **CORSE**, par M. DE FRIESS-COLONNA. 1 vol. de 28 feuilles et 55 planches..... 6 fr.

FRANCE, par M. LE BAS, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres, maître de conférences à l'École normale.

Ire Partie. **ANNALES HISTORIQUES**. 2 vol. et 33 cartes hist. color., dressées par M. Dussieux. 12 fr.

IIe Partie. **DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE DE L'HISTOIRE DE FRANCE**. 12 gros volumes avec 620 gravures représentant tout ce que la France offre de plus remarquable..... 80 fr.

Prix des 5 premiers volumes, chacun..... 6 fr.

Les tomes 6 à 11, ayant chacun plus de 800 pages..... 7 fr.

Le tome XII et dernier, contenant 1015 pages..... 8 fr.

Le même ouvrage, divisé en 12 volumes. (Texte seulement.)..... 55 fr.

Planches: 3 volumes..... 25 fr.

Les trois volumes de planches se vendent séparément..... 30 fr.

On n'avait point encore eu l'idée d'en présenter les ANNALES dégagées de tous les détails concernant les mœurs, les usages, coutumes, les biographies, les descriptions des villes, contrées et provinces, enfin de tout ce qui entravait la lecture du récit et empêchait de saisir l'ensemble de notre histoire nationale.

Jamais on ne l'aura connue aussi bien qu'à l'aide de cet ouvrage. Le DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE, qui se vend séparé, sert de complément indispensable à toute histoire de France. Les 12 volumes dont il se compose renferment la matière de 36 volumes in-8 ordinaires, et cependant ils ne contiennent que ce qu'il n'est permis à personne d'ignorer. Dès qu'on consultera cet ouvrage, il répondra à toutes les questions.

On trouve dans le Dictionnaire l'histoire particulière des rois, des grands vassaux, des fiefs, des abbayes, des ordres religieux et politiques, des communes, des villes, des institutions, des lettres et des arts, du commerce et de l'industrie; la géographie, l'archéologie, enfin la biographie des hommes célèbres.

Dans la préface, en tête du XIIe volume, M. Le Bas indique les noms de MM. les professeurs de l'Université et élèves de l'École des Chartes qui ont concouru, par des articles spéciaux, à la rédaction de cette *Encyclopédie nationale*.

Une série de 620 planches, exécutées d'après les documents les plus authentiques et les renseignements que MM. Lenormant, Alexandre de Laborde et Le Bas, membres de l'Institut; MM. Albert Lenoir, Viollet-Leduc et Boreau, architectes; MM. Taylor, Gailhabaud et autres savants et artistes ont bien voulu nous communiquer, a été réunie et coordonnée par M. Lemaître, d'après un ordre chronologique et méthodique, afin que ce vaste recueil pût servir aux recherches historiques, archéologiques et artistiques, et former une véritable histoire par les monuments.

GRÈCE ANCIENNE, par M. POUQUEVILLE, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. 1 vol. orné de 112 planches et de 2 cartes..... 6 fr.

Dans un cadre succinct, M. POUQUEVILLE a pu décrire la Grèce et nous en offrir l'histoire, si pleine d'intérêt, en s'appuyant toujours sur les auteurs originaux. Son travail embrasse le vaste espace qui s'étend depuis l'invasion des Pélasges dans le Péloponèse (1800 ans avant J. C.) jusqu'à l'asservissement des Grecs par les Romains (146 ans avant J. C.).

GRÈCE ROMAINE, BYZANTINE, TURQUE et RÉGÉNÉRÉE, par M. Wladimir Brunet de Presles, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres, et M. Alexandre Blanchet. (En publication.)

Le premier volume de la Grèce, par Pouqueville, s'arrête à la prise de Corinthe, en 146 av. J. C. L'auteur du deuxième volume, M. Brunet de Presles, membre de l'Institut, en poursuivant jusqu'à nos jours le récit des événements dont cette contrée est devenue le théâtre, s'est attaché à faire ressortir tous les traits par lesquels la nationalité grecque s'est conservée en dépit des révolutions et des conquêtes. L'état des arts et de la littérature, l'établissement de la religion chrétienne, dans laquelle la Grèce a puisé une nouvelle vie, la lutte contre l'islamisme, les croisades qui mirent en présence deux races et deux civilisations si différentes, répandent sur les longues annales byzantines un intérêt puissant.

(20 livraisons sont en vente. La quatrième partie, qui s'étend de la conquête ottomane au règne du roi Othon, est sous presse.)

ILES DE LA GRÈCE, par M. Lacroix, professeur d'histoire de l'Académie de Paris et de l'École française à Athènes. 1 vol. et 16 planches..... 6 fr.

Un grand nombre de voyages et les missions scientifiques confiées par le gouvernement français à MM. Ch. Texier, Ph. Le Bas, Buchon, etc., ont donné sur ces contrées si belles, si importantes et si peu connues des renseignements précieux, qui ont été mis à profit et qui ajoutent un grand intérêt à ce volume. M. Lacroix, par son séjour en Grèce et ses voyages récents dans les îles, était mieux que personne en état de donner une histoire des îles de la Grèce, qui manquait complètement depuis celle d'O'Dapper.

L'École française d'Athènes a permis aux jeunes professeurs de parcourir la Grèce dans toutes ses provinces et de la mieux étudier. Plusieurs d'entre eux ont contribué à la rédaction de ce volume et ont mis leurs travaux à la disposition de M. Lacroix.

ITALIE ANCIENNE, par MM. Duruy, Filon, Lacroix et Yanoski, professeurs d'histoire de l'Académie de Paris, maîtres de conférences ou anciens élèves de l'École normale. 2 vol., 128 planches et 7 cartes..... 12 fr.

Cet ouvrage n'est point une nouvelle *Histoire romaine*. C'est l'histoire, comme le titre l'indique de toutes les populations qui, des Alpes au détroit de Messine, ont coexisté dans l'Italie jusqu'au moment où Rome les a placées successivement, par la conquête, sous sa forte domination. Rome n'apparaît pas exclusivement dans ce tableau historique. On y verra figurer tour à tour les Etrusques, les Latins, les Sabins, les Samnites, les Ombriens, les riches et peuplées cités de la Grande-Grèce et les tribus gauloises de la Cisalpine. Après la guerre sociale, et surtout quand le Principat aura remplacé la République, c'est Rome particulièrement qui sera l'objet du récit et des considérations; toutefois l'histoire des diverses localités de l'Italie, sous le régime impérial, ne sera pas négligée; elle trouvera même une large place dans les chapitres qui traiteront de l'état des propriétés et du régime municipal.

L'ouvrage se divise en deux parties: 1° le récit des événements qui se sont accomplis, en Italie depuis les temps les plus anciens jusqu'à la grande invasion des barbares, époque où commence le volume publié par M. le chevalier Artaud; 2° les dissertations que l'on peut intituler *Antiquités italiennes*, et qui contiennent divers morceaux sur le gouvernement, des Romains (senat, assemblées, magistratures, etc.), la religion, l'art militaire, le commerce et l'industrie, les mœurs, les lettres, les sciences et les arts de l'ancienne Italie.

ITALIE, par M. le chevalier ARTAUD, ancien chargé d'affaires à Florence et à Rome, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. 1 vol. orné de 96 planches et de 2 cart. } 6 fr.

SICILE, par M. DE LA SALLE, correspondant de l'Institut de France, avec 24 gravures.. }

(Ces deux ouvrages réunis forment ensemble 1 vol. de 36 feuilles de texte et 120 planches.)

Personne ne connaît mieux l'Italie que M. le chevalier Artaud, qui l'a longtemps habitée. Son Histoire est la seule qui, dans un pareil cadre, offre l'ensemble de tant d'histoires partielles des petits États de l'Italie, presque continuellement en

guerre entre eux ou en révolution et dont le récit adroitement disposé forme l'histoire générale de l'Italie, qu'on peut suivre ici dans tous ses détails. La Sicile a été confiée à M. de la Salle, correspondant de l'Institut. Les planches et les cartes ajoutent encore à l'intérêt de ce volume, qui contient en un seul la matière de trois.

POLOGNE, par M. CHARLES FORSTER, ancien secrétaire du vice-roi de Pologne. 1 volume de 22 feuilles et 56 gravures..... 4 fr.

Après avoir décrit l'histoire des diverses populations qui successivement vinrent fonder sur la Pologne, l'auteur en écrit l'histoire générale, divisée en quatre grandes époques : 1° la Pologne conquérante (800-1139); 2° la Pologne en partage (1139-1533); 3° la Pologne florissante (1533-1588); 4° la Pologne en décadence (1588-1795). Les derniers et funestes événements de 1830 terminent le tableau des malheurs de ce pays.

PORTUGAL, par M. FERDINAND DENIS, conservateur à la Bibliothèque Sainte-Genève. 1 volume de 28 feuilles et 32 planches. Prix..... 4 fr.

Le Portugal, disait le célèbre Pombal, est comme ces continents dont nul ne connaît l'intérieur et dont quelques personnes seulement ont visité les côtes. En effet, à l'exception de quelques grands événements et de quelques grands noms qui resonnent depuis trois siècles dans l'histoire, tout est resté ignoré. Nul peuple cependant, avec un territoire aussi restreint, n'a fait de plus grandes choses. M. Ferdinand Denis, profitant des travaux de ses devanciers, a cherché surtout dans les chroniques le sens historique du moyen âge. Lorsque vient l'époque mémorable où le Portugal prend l'initiative des grandes découvertes et où ce petit peuple marche à la tête des nations, l'auteur raconte avec détail ou plutôt laisse parler vivement les vieux historiens, bien plus exacts que de l'ont été les historiens du XVIIIe siècle. De tous ces hommes qui jouent un rôle si prodigieux dans l'histoire du monde, il choisit les plus éminents et leur conserve leur véritable caractère. On voit se dévoiler une série d'événements extraordinaires.

RUSSIE et SIBÉRIE, par M. CHOPIN; **CRIMÉE** et Provinces asiatiques, **CIRCASSIE** et **GÉORGIE**, par M. C. FAMIN; et **ARMÉNIE**, par M. BORÉ, orientaliste. 2 vol. de 55 feuil. et 156 gravures. . . 12 fr.

M. Chopin, ayant l'avantage d'avoir habité la Russie et d'en savoir parfaitement la langue, a pu rectifier bien des erreurs de ses devanciers et nous instruire de beaucoup de faits ignorés qu'il a puisés aux sources originales. L'histoire de la Crimée et des autres provinces asiatiques de la Russie, telles que la Circassie, la Géorgie et l'Arménie, complète l'histoire de ce vaste empire.

CONTRÉES DE L'EUROPE ORIENTALE, par M. CHOPIN et M. UBICINI. — **BOSNIE**, **SERVIE**, **HERZÉGOVINE**, **BULGARIE**, **SLAVONIE**, **ILLYRIE**, **CROATIE**, **DALMATIE**, **MONTÉNÉGR**, **ALBANIE**, par M. CHOPIN; **VALACHIE**, **MOLDAVIE**, **BUKOVINE**, **TRANSYLVANIE**, **BESSARABIE**, par M. UBICINI, un fort vol. et 44 planches et cartes; prix..... 7 fr.

Après un coup d'œil général sur les provinces qui sont comme le nœud de la question d'Orient, M. Chopin parcourt l'histoire politique de ces peuples, en glanant, selon l'ordre chronologique, dans les annales de l'empire romain, du Bas-Empire, de Venise, de la Hongrie, de l'Autriche, et finit par arriver à la situation actuelle, née de l'invasion des Mongols et des Turcs et de l'agrandissement de la Russie. Après avoir parlé des idiomes slaves, l'auteur insiste particulièrement sur les mœurs, comme un des points de vue les plus intéressants de ces provinces. Il tâche aussi d'expliquer pourquoi le christianisme a eu des effets divers sur ces peuples indépendants, qui auraient pu se constituer fortement et unis, mais qui ne résistaient, les uns que par des motifs de religion, les autres que par amour de l'indépendance ou même par des intérêts d'un ordre moins élevé. Dans la littérature M. Chopin a choisi ce qui lui a paru de plus frappant et de plus caractéristique dans les chants serbes et petit-russiens.

Ce travail est complet par celui de M. Ubicini, qui a entrepris d'embrasser dans son cadre non-seulement la Valachie et la Moldavie, mais encore les diverses provinces d'origine roumaine qui en ont été successivement détachées, telles que la Bukovine, la Transylvanie, la Bessarabie. L'établissement des colonies de Trajan dans l'ancienne Dacie, la fondation des deux principautés au XIIe siècle, les capitulations avec la Porte au XIVe et au XVe, le règne des princes phanariotes et les envahissements du protectorat russe au XVIIIe, enfin le rétablissement des princes indigènes à partir de 1822 marquent les principales divisions de cette histoire, que l'auteur conduit jusqu'à l'origine de la guerre actuelle.

SUÈDE et NORWÈGE, par M. LE BAS, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres, maître de conférences à l'École normale. 1 vol. de 36 feuilles de texte et 56 grav..... 6 fr.

Des renseignements obtenus du gouvernement suédois ont permis de donner à cette histoire, si peu connue, un degré d'authenticité dont la plupart des ouvrages historiques sur ce pays sont dépourvus.

SUISSE et TYROL, par M. de GOLBÉRY, correspondant de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. 1 vol. de 30 feuilles de texte et 92 gravures..... 6 fr.

Cette Histoire, qui embrasse les temps anciens jusqu'à nos jours, contient en outre la statistique et la description de chacun des cantons. M. de Golbéry a mis à profit toutes les sources authentiques, et il a pris les informations les plus exactes sur ces lieux, qu'il a souvent visités.

TURQUIE, par M. JOUANNIN, premier secrétaire-interprète, et par M. VAN GAYER. 1 volume de 29 feuilles et 100 gravures..... 6 fr.

Un long séjour dans l'Orient et l'étude de l'histoire et de la littérature orientales ont permis à M. Jouannin d'offrir, dans cette Histoire, bien des faits peu ou mal connus. Elle s'appuie principalement sur celle de Hammer et sur les sources originales. Elle est continuée jusqu'aux derniers événements politiques survenus de nos jours.

VILLES ANSÉATIQUES, par M. ROUX DE ROCHELLE, ancien ministre plénipotentiaire à Hambourg et aux États-Unis, président de la Société de géographie. 1 vol. et 24 planches. .... 4 fr.

La ligue anséatique forma, au moyen âge, une confédération de quatre-vingts villes unies par de communs intérêts politiques. Leur position géographique donna un rapide essor à leur navigation, accrut leurs forces maritimes, leur importance politique, et leur fit faire de grands progrès dans la marine, le commerce, l'industrie et les arts utiles. Participant aux plus grandes affaires des puissances du Nord et d'une partie de l'Allemagne, elles furent souvent entraînées dans leurs guerres et leurs dissensions civiles et religieuses. L'auteur a cherché surtout à peindre leurs institutions sociales, dans les détails qu'elles divisèrent quelquefois, les troubles intérieurs et les moyens employés pour les pacifier et pour retarder la dissolution de cette ligue. Les trois villes, Lubeck, Brême et Hambourg, qui la représentent aujourd'hui et qui en ont recueilli l'héritage doivent encore leur durée à la sagesse de leurs institutions.

AFRIQUE. (Complet en 7 volumes.)

ÉGYPTE ANCIENNE, par M. CHAMPOLLION-FIGEAC, ancien conservateur à la Bibliothèque impériale. 1 vol. de 32 feuilles et 92 gravures..... 6 fr.

Ce grand et beau travail est le premier qui ait été fait d'après les témoignages combinés des monuments originaux et des écrivains classiques de l'antiquité. L'histoire des arts, de la littérature et toutes les grandes questions relatives à ce peuple si ancien et si remarquable; ses relations avec les autres peuples, surtout avec les Hébreux, sont traitées dans cet ouvrage, pour lequel ont été mis à profit tous les manuscrits inédits de M. Champollion jeune.

ÉGYPTE MODERNE, 1° sous la domination arabe; 2° sous la domination française; 3° sous Méhémet-Ali, par MM. MARCEL, orientaliste, membre de l'expédition d'Égypte, etc.; RYME et PRISSE, voyageurs en Égypte et orientalistes. 1 vol. de 41 feuilles et 76 planches..... 7 fr.

AFRIQUE ANCIENNE, par M. D'AVEZAC. — **CARTHAGE**, par MM. DUREAU DE LA MAILLE, membre de l'Institut, et YANOSKI. — **NUMIDIE et MAURITANIE**, par M. L. LACROIX. — **AFRIQUE CHRÉTIENNE** et domination des Vandales en Afrique, par M. YANOSKI. 1 vol. et 24 pl. 6 fr.

Ce volume est le premier de la série qui a pour objet l'histoire et la description complètes de l'Afrique: il commence

par une **ESQUISSE GÉNÉRALE DE L'AFRIQUE**, servant d'introduction à tout l'ouvrage, par M. *d'Arzac*. — Le reste du volume est consacré à l'**AFRIQUE ANCIENNE**, depuis les temps les plus reculés jusqu'à l'invasion des Arabes. Après une **INTRODUCTION GÉNÉRALE à l'AFRIQUE ANCIENNE**, vient la 1re PARTIE, qui traite de la **LIBYE PROPRE, COMPRENANT LA CYRÉNAÏQUE ET LA MARMARIQUE**, par M. *d'Arzac*. — La 2e PARTIE, qui traite de la **RÉGION D'AFRIQUE COMPRENANT L'AFRIQUE PROPRE, ou était Carthage, la NUMIDIE ET LA MAURITANIE**, commence par une **INTRODUCTION** commune à ces diverses contrées, par M. *d'Arzac*. Vient ensuite l'histoire spéciale de **CARTHAGE** par M. *Dureau de la Malte* et M. *Yanoski*. L'histoire de la **NUMIDIE** et de la **MAURITANIE** est l'ouvrage de M. le professeur *Louis Lacroix*. Puis vient l'histoire de l'**EGLISE D'AFRIQUE**, par M. *Yanoski*. Enfin le volume est terminé par le récit de la **DOMINATION DES VANDALES** et celui de la **RESTAURATION BYZANTINE**, par M. *Yanoski*.

ALGER, TUNIS, TRIPOLI et FEZZAN, par MM. les capitaines du génie **CARETTE** et **ROZET**, **M. MARCEL** et **M. HOEFFER**. 1 volume, 19 planches et 2 cartes..... 6 fr.

Ce volume offre le résultat des grandes publications exécutées aux frais du Gouvernement, et donne les renseignements les plus exacts et les plus récents sur l'Algérie. Les épreuves du travail fait par M. Carette lui ont été envoyées à Constantine, ou il était préfet. Les manuscrits du docteur Frank, membre de l'expédition d'Égypte, ont été mis à profit par M. Marcel, pour nous donner une histoire et description d'après des documents écrits sur les lieux mêmes.

M. Espina, professeur au collège de Tunis, donne sur l'état présent du pays des renseignements entièrement ignorés, et M. le docteur Hoefler a mis à profit les documents les plus récents publiés soit en Orient, soit dans les pays étrangers.

SÉNÉGAMBIE ET GUINÉE, par M. Amédée **TARDIEU**. — **NUBIE**, par M. S. **CHERUBINI**. — **ABYSSINIE**, par M. Noël **DES VERGERS**. 1 vol. de 37 feuilles de texte, 38 gravures et 4 cartes. .... 6 fr.

On trouvera dans ce volume, rédigé sur les documents les plus récents et les plus authentiques, des renseignements pleins d'intérêt.

AFRIQUE AUSTRALE, Cap de Bonne-Espérance, Congo, etc. — **AFRIQUE ORIENTALE**, Mozambique, Monomotapa, Zanguebar, Gallas, Cordofan. — **AFRIQUE CENTRALE**, Darfour, Soudan, Bornou, Tombouctou, grand désert de Sahara. — **EMPIRE DE MAROC**, par M. Hoefler. 1 vol. de 32 feuilles avec 21 gravures et une carte..... 4 fr. 50 c.

ILES DE L'AFRIQUE, par M. *D'AVEZAC*, garde des Archives de la marine, etc., avec la collaboration de MM. de Froberville, Frédéric Lacroix, F. Hoefler, Mac Carthy, Victor Charlier. 1 fort vol. de 51 feuilles et 69 planches..... 7 fr.

Ce volume contient les îles de **MALTE, AÇORES, MADÈRE, CANARIES, CAP-VERT, FERNANDO-PO, ASCENSION, SAINTE-HÉLÈNE, BOURBON, DE FRANCE, MADAGASCAR, COMORES, AMIRANTES, SOCOTORA**, îles de la mer Érythrée, etc., etc.

ASIE. (Complet en 11 volumes.)

ASIE MINEURE, par M. Ph. **LE BAS**, membre de l'Acad. des inscript. et belles-lettres. (En public.) 15 livraisons sont en vente.

L'auteur, dans cet ouvrage, a mis à profit, indépendamment des historiens et des géographes de l'antiquité, les écrivains orientaux et byzantins et les voyageurs qui depuis le dix-septième siècle jusqu'à nos jours ont parcouru l'Asie Mineure. Il a, de plus, extrait avec soin tout ce que les 70 volumes de l'Académie des inscriptions et belles-lettres fournissent de renseignements et de recherches sur cette terre classique. Enfin les inscriptions, les médailles et les monuments lui ont aussi fourni de curieux documents sur une contrée dont lui-même a exploré toute la partie occidentale et où il a fait d'importantes découvertes.

CHALDÉE, ASSYRIE, MÉDIE, BABYLONIE, MÉSOPOTAMIE, PHÉNICIE, PALMYRÈNE, par M. le *dr* **HOEFFER**. 30 planches et 1 carte..... 4 fr. 50 c.

Les découvertes résultant de voyages et de fouilles exécutées dans ces contrées, particulièrement celles dont nous sommes redevables à M. Botta, donnent à cette histoire un aspect tout nouveau.

SYRIE ANCIENNE, par M. Jean **YANOSKI**, professeur d'histoire au lycée Corneille; **SYRIE MODERNE et HISTOIRE DES CROISADES**, par M. A. Jules **DAVID**, orientaliste. 45 pl. et 1 carte..... 6 fr.

Nul savant, jusqu'ici, n'a embrassé cette histoire, comme nous l'avons conçue, dans son ensemble. On trouvera la série de tous les événements qui se sont accomplis, depuis les temps les plus reculés jusqu'à l'invasion arabe, dans la contrée comprise, d'une part entre le mont Amanus et la Phénicie, et de l'autre entre la Méditerranée et l'Euphrate. A côté du récit se trouvent les descriptions et les nomenclatures géographiques, ainsi que des considérations sur les mœurs et l'ancienne religion des peuples araméens, et sur le commerce de la Syrie aux temps les plus reculés. Un chapitre spécial, très-étendu, a été consacré aux origines du christianisme et à l'histoire de l'Eglise de Syrie.

La **SYRIE MODERNE** donne les renseignements les plus exacts et les plus récents; on y trouve l'**HISTOIRE DES CROISADES** présentée sous un jour nouveau à l'aide des documents orientaux et des ouvrages modernes.

PALESTINE, par M. **MUNK**, orientaliste attaché à la Bibliothèque imp. 1 fort vol. et 71 grav. 7 fr.

Après avoir décrit le territoire occupé par les Hébreux, l'état physique et l'histoire naturelle, l'auteur rattache à chaque ville les principaux événements, et entre dans les détails topographiques: il guide le lecteur à travers tout le pays, l'arrêtant partout où s'offre quelque souvenir, quelque ruine, quelque monument remarquable, surtout lorsqu'ils se rapportent à l'Ancien ou au Nouveau Testament. La topographie de Jérusalem et de ses environs, les contrées à l'Est, naguère presque entièrement inconnues, sont décrites d'après les meilleurs ouvrages géographiques. Outre la Bible, les écrits de Josèphe et le Talmud, l'auteur a compulsé les *Itinéraires* de la Terre sainte, les géographes arabes du moyen âge, les principaux voyages modernes et surtout la Palestine de *Reland* et la Géographie biblique de *Rosenmüller*.

ARABIE, par M. Noël **DES VERGERS**, orientaliste, vice-prés. de la Société de géographie, etc. 44 planches et 1 carte..... 6 fr.

Pour percer l'obscurité qui enveloppe l'histoire des Arabes avant l'islamisme, M. Des Vergers a exposé les chroniques, les traditions, les anciennes poésies; puis, arrivé aux temps de Mahomet, au lieu des luttes de tribu à tribu, entre les habitants d'un désert, c'est un peuple organisé par un génie puissant qui s'élance à la voix de son chef et qui marche à la conquête du monde. L'empire des kalifes est l'époque la plus brillante de cette période de gloire. Sciences, littérature, histoire, géographie sont tributaires de l'Arabie; alors la civilisation arabe remplaçait la civilisation romaine, étouffée par les barbares. Plus tard, sous l'empire des Turcs, le pays conserve sa supériorité religieuse; l'auteur suit cette vaste histoire, et c'est avec sécurité qu'on l'accompagne sur cette terre, qui est encore peu connue de l'Europe.

PERSE, par M. **DUBEUX**, conservateur à la Bibliothèque impériale, etc. 1 vol. et 88 pl. 6 fr.

Nous n'avons pas en France d'histoire et de description de la Perse. M. Dubeux, l'un de nos orientalistes les plus distingués, s'est chargé de nous faire connaître les mœurs et l'histoire de ce pays si curieux, jadis si puissant et qui maintenant est, ainsi que la Turquie, totalement déchu. Tout en consultant les sources originales, M. Dubeux s'est surtout appuyé de l'histoire de Perse de Malcolm et des voyageurs Morier, Ousley, Ker-Porter; enfin de la relation manuscrite de notre dernière ambassade à Téhéran, en 1840.

INDE, par M. **DUBOIS DE JANCIGNY**, aide de camp du roi d'Oude, et par M. **XAVIER RAYMOND**, attaché à l'ambassade de Chine. 1 vol. et 88 pl..... 6 fr.

Les documents originaux et les nombreux ouvrages publiés en Angleterre, ainsi que les renseignements récents recueillis sur les lieux mêmes par M. de Jancigny, envoyé par le Gouvernement en mission dans l'Inde, sont la base de cette histoire et description, qui offre beaucoup de faits et d'aperçus nouveaux. M. Xavier Raymond, connu par ses études sur cette partie de l'Asie, a terminé, en l'absence de M. de Jancigny, son travail d'après les matériaux qu'il avait laissés.

JAPON, COCHINCHINE, EMPIRES BIRMAN, D'ANAM, DE SIAM, DE TONKIN, ILE CEYLAN, etc., par M. le colonel DUBOIS DE JANCIGNY, ancien aide de camp du roi d'Oude, envoyé en mission par le Gouvernement dans l'Inde et la Chine, etc. 1 vol. avec 19 gravures et 3 cartes..... 6 fr.

CHINE, par M. PAUTHIER, orientaliste. 1 vol. et 73 planches..... 6 fr.

Ce pays, qui offre un si vif intérêt et qui est si peu connu, le sera dans cet ouvrage plus peut-être qu'il ne l'a encore été dans de volumineuses relations. L'auteur, sinologue distingué, s'est appliqué de préférence les sources originales, qui ne sont encore accessibles qu'à peu de personnes. C'est d'après les annales et encyclopédies des Chinois mêmes que ce travail original est offert au public.

CHINE MODERNE, par MM. BAZIN et PAUTHIER. 1 vol. 16 planches..... 6 fr.

La *Chine moderne* est divisée en deux parties. Dans la première, M. Pauthier traite de la géographie des dix-huit provinces, de l'organisation politique et administrative de l'empire, de la langue et de la philosophie. On y trouve, sur la forme du gouvernement chinois, sur les ministères, sur la répartition des impôts, sur le budget des dépenses, des documents que l'on chercherait vainement ailleurs; car presque tout a été puisé aux sources les plus authentiques. Le laborieux examen de ces documents, l'analyse que l'auteur en présente avec une remarquable sagacité et la classification qui preside à l'arrangement des faits méritent assurément de fixer l'attention.

Dans la seconde partie, M. Bazin, professeur à l'école des langues orientales, résume l'histoire du théâtre et de la littérature. Cette partie de l'ouvrage, qui ne remplit pas moins de 170 pages, est une de celles auxquelles le savant auteur a donné le plus de soin. C'est aussi la plus agréable et la plus curieuse peut-être pour le plus grand nombre de lecteurs. Tous les écrivains du premier ordre sont justement appréciés; de nombreux fragments, tirés des monuments écrits et livrés pour la première fois à la connaissance des Européens, offrent une peinture exacte des mœurs chinoises. Dans les chapitres consacrés à l'agriculture et à l'industrie, M. Bazin fait entrer les principaux résultats des travaux modernes. Une bibliographie, ou table générale des ouvrages concernant les Chinois, termine cet important travail. Parmi les descriptions de la Chine, il n'en est aucune en Europe qui mérite autant d'intérêt.

TARTARIE (Grande et Petite), MONGOLIE, TURCOMANS, BOUKARIE, KIRGUIS, BELOUCHISTAN, CABOUL, AFGHANISTAN, KALMOUKIE, NEPAUL, THIBET, DAHOURE, MANTCHOURIE, etc., par M. DUBÉUX, professeur au Collège de France, etc. 1 vol. de 29 feuil. et 26 pl. 4 fr. 50 c.

Les nations tartares ont à plusieurs époques désolé l'Europe; et l'empire romain, envahi par elles, succomba sous les flots incessants de ces populations barbares. La famille tartare des Ottomans commande encore aujourd'hui à Constantinople. En Asie, les Tartares renversèrent l'empire des kalifes, et fondèrent dans la Perse, la Syrie, l'Égypte, l'Inde et la Chine des gouvernements qui subsistent encore, quoique déchus. L'intérêt qu'offrit en tout temps l'histoire de la Tartarie s'accroît chaque jour, puisque le plateau de l'Asie centrale doit devenir bientôt le théâtre de grands événements. La Russie, depuis Pierre le Grand, poursuit avec une patience opiniâtre le projet de conquérir ces vastes contrées. L'Angleterre surveille d'un œil jaloux ces projets, et sa diplomatie s'efforce de les ajourner. La France ne saurait rester spectatrice indifférente d'une guerre dont le prix sera la possession de toute l'Asie et de tant de millions d'hommes.

ARMÉNIE, par M. BORE. 9 f. de texte et 36 gr. Réunie à la Russie. (Séparée)..... 1 fr. 80 c.

CIRCASSIE et GÉORGIE, par M. César FAMIN, consul de France, membre de plusieurs sociétés savantes. Ces deux provinces font partie du tome II de la Russie..... 60 c.

AMÉRIQUE. (Complet en 5 volumes.)

ÉTATS-UNIS, par M. ROUX DE ROCHELLE, ancien ministre plénipotentiaire aux États-Unis, président de la Société de géographie, etc. 1 volume avec 96 gravures et 1 carte..... 6 fr.

Les récits si pleins d'intérêt des premiers voyageurs qui découvrirent l'Amérique; l'histoire des premiers établissements formés par les Européens; la guerre de l'indépendance, dans laquelle la France joua un rôle si honorable; le grand développement industriel et commercial de ce pays, rival déjà des plus vieilles civilisations, se retrouvent dans cet ouvrage, présentés avec art et méthode par un homme qui exerça longtemps aux États-Unis d'Amérique les plus hautes fonctions et qui s'est toujours occupé d'études historiques et géographiques.

MEXIQUE, TEXAS et GUATIMALA, par M. de LA RENAUDIÈRE, vice-président de la Société de géographie; **PÉROU**, par M. Frédéric LACROIX. 1 fort vol. avec 88 planches et cartes..... 6 fr.

L'histoire et la description de cet empire des Aztèques, qui périt avec Montézuma sous les coups de cette poignée d'Européens, gens de cœur et d'exécution, commandés par un héros, étonnent l'imagination. L'ancienne civilisation de ce vaste royaume, sa hiérarchie aristocratique, qui rappelle notre système féodal; sa religion, liée à ses institutions politiques; son industrie et le luxe asiatique de son immense capitale, couverte de palais et bordée de jardins flottants, offrent le plus vif intérêt. On voit ensuite les avides vainqueurs de ces populations si civilisées s'enrager et languir sous le plus beau climat de la terre, puis pousser des cris de liberté, proclamer son indépendance et prolonger jusqu'à nos jours une anarchie funeste à l'Europe comme au reste du monde.

L'histoire du Texas, du Guatemala et surtout celle du Pérou offrent, réunies dans un seul volume, le résultat des grands ouvrages publiés, en Angleterre, en France, en Espagne et même en Amérique, sur ces curieux pays.

BRÉSIL, par M. Ferdinand DENIS, conservateur à la bibliothèque Sainte-Geneviève. **COLOMBIE et GUYANES**, par M. César FAMIN. 1 volume avec 106 gravures..... 6 fr.

Dans cet ouvrage, la partie descriptive a une grande étendue, et cela devait être, puisque l'histoire proprement dite de ces pays est toute moderne. Les mœurs des sauvages, les productions si extraordinaires des règnes végétal, animal et minéral de ce territoire offrent un attrait dont sont dépourvues nos contrées européennes. L'auteur, qui a vécu dans ce pays, dont il a fait l'objet de ses études spéciales, nous le fait connaître tel qu'il a été et tel qu'il est maintenant, et il en indique les destinées futures.

Buenos-Ayres, PARAGUAY, URUGUAY, CHILI, par M. César FAMIN, consul de France à Lisbonne; **PATAGONIE, TERRES POLAIRES, ILES DE L'OcéAN**, par M. le colonel BORY DE SAINT-VINCENT, membre de l'Institut, etc.; et par M. Frédéric LACROIX. 1 vol. et 88 planches. 6 fr.

Dans ce seul volume sont renfermées une foule de notions qu'on ne pourrait se procurer que difficilement ailleurs sur des pays pour la plupart inconnus ou dont on n'a que des relations plus ou moins incomplètes fournies par les rares voyageurs qui les ont parcourus. A côté des détails historiques sur l'état actuel de ces pays on trouve des détails de mœurs curieux, et l'on s'intéresse vivement à la description des phénomènes les plus étonnants de la nature.

Les **ANTILLES**, Saint-Domingue, Cuba, Porto-Rico, la Jamaïque, la Dominique, Antigua, la Trinité, la Barbade, Tabago, Saint-Thomas, etc. La **GUADELOUPE**, la **MARTINIQUE**, etc., par M. ELIAS REGNAULT. — La suite des États-Unis, depuis 1812 jusqu'à nos jours, par MM. ELIAS REGNAULT et LABAUME. — **POSSESSIONS ANGLAISES** dans l'Amérique du Nord (**CANADA, ACADIE**, etc.), par M. Frédéric LACROIX. — Les **CALIFORNIES**, l'**ORÉDON**. — Les **POSSESSIONS RUSSES** en Amérique, les îles Noutka et de la Reine-Charlotte, par M. Ferdinand DENIS, conservateur à la Bibliothèque Sainte-Geneviève. 1 vol. avec 28 planches et 1 carte..... 6 fr.

Ce volume, par l'importance et la multiplicité des pays qui y sont traités, est l'un des plus intéressants de la collection. On y trouve les renseignements les plus récents. La suite de l'histoire des États-Unis s'arrête à l'annexion du Texas; elle est suivie d'une statistique et d'un exposé des mœurs, etc. Les Californies, l'Orédon, l'Amérique russe, les îles Noutka et de la Reine-Charlotte terminent ce volume. Cette immense région de la côte du Nord, naguère déserte, a pris tout à coup une importance politique et commerciale par les derniers traités conclus entre le Mexique et les États-Unis. La baie de San-Francisco et le Rio Sacramento deviennent le siège d'une immense colonisation: la découverte de mines d'or qui semblent inépuisables doit influer sur l'économie politique du monde entier. L'Amérique russe a atteint en peu d'années un haut degré de prospérité.

Océanie, 5e PARTIE DU MONDE. (Complet en 3 volumes.)

MALAISIE et POLYNÉSIE, précédées du Tableau général de l'Océanie, par M. DE RIENZI, voyageur en Océanie. 2 volumes de 50 feuilles de texte, 204 planches et cartes. . . . . 12 fr.

MÉLANÉSIE, AUSTRALIE et fin de l'Océanie. 1 vol. de 40 feuilles, 106 planches et 1 carte. 6 fr. Il faudrait posséder une quantité d'ouvrages, tous rares et souvent inaccessibles en raison de leur prix élevé, pour pouvoir réunir les détails que renferment en 3 volumes la description et l'histoire des innombrables îles de l'Océanie, dont quelques-unes, telles que Bornéo, sont aussi grandes que la France: l'étendue de l'Australie égale presque celle de l'Europe. Les 306 planches gravées sur acier représentent tout ce que les atlas et grands ouvrages à gravures des divers voyages autour du monde, publiés en France, en Angleterre, en Russie, etc., contiennent de plus remarquable. C'est une véritable encyclopédie du marin, du commerçant et de quiconque veut connaître notre univers.

HISTOIRE UNIVERSELLE.

BOSSUET. HISTOIRE UNIVERSELLE. Voyez pages 23 et 28. — UNIVERS PITTORESQUE. Voyez page 39.

CANTU.

HISTOIRE UNIVERSELLE, soigneusement remaniée par l'auteur et traduite sous ses yeux par MM. Eug. AROUX, ancien député, et PIERSILVESTRO LEOPARDI. *Seconde édition française, traduite sur la septième édition italienne.* 19 vol. in-8°. . . . . 114 fr.

L'Histoire universelle de M. CANTU a surtout le mérite d'avoir été conçue sur un plan tout à fait nouveau. Au lieu de passer en revue les différents peuples l'un après l'autre, système qui entraîne nécessairement des redites perpétuelles, il fait marcher d'un seul pas le genre humain tout entier, et met sous nos yeux l'ensemble de ses vicissitudes et de ses progrès. Il ne se borne pas aux guerres et aux révolutions, qui, par elles-mêmes, ne sont que des manifestations incomplètes de ce que les nations renferment dans leur sein d'énergie ou de faiblesse, de bonheur ou de misère; il pénètre dans la vie intérieure de chacune d'elles; il en étudie les mœurs, la législation, la littérature, les croyances, les opinions et il nous montre derrière les rois et les héros la foule inaperçue qui travaille, souffre et espère.

Aussi cet ouvrage ne saurait-il être considéré comme une simple recherche et une aride exposition des faits, où l'homme et la société sont envisagés seulement sous le rapport des intérêts matériels; c'est surtout aux idées que M. CANTU s'attache, et il nous fait connaître comment, par des voies diverses, elles tendent sans cesse vers un but placé bien au-dessus de la vie d'un individu ou des vicissitudes d'un peuple. Ainsi c'est vraiment l'histoire de l'humanité qu'il retrace; et, profitant des découvertes les plus récentes, il nous fait assister au magnifique spectacle des progrès continus de l'intelligence humaine et des conquêtes successives de l'esprit sur la matière, soit dans les arts, soit dans les sciences, soit dans les mœurs, soit enfin dans la liberté.

Ennemis de ces pâles généralités dont on a tant abusé dans l'histoire, c'est toujours par le relief des détails qu'il anime les portraits historiques; et, en écartant les systèmes ténébreux qui cachent trop souvent sous des formes prétentieuses l'vanité du fond, il ne vise pas à captiver l'attention du lecteur par des paradoxes; mais il interroge les faits, qu'il appelle le langage de Dieu.

Ce beau travail, publié d'abord en italien, est divisé en dix-huit livres, dont chacun comprend une grande époque ou période de l'histoire; il a obtenu en Italie un succès sans exemple. La 7e édition vient d'y paraître, et il a été traduit dans toutes les langues. C'était un gage de l'accueil favorable qu'il a obtenu en France, où les études historiques ont pris un si grand essor et où, plus qu'ailleurs, les esprits s'occupent des intérêts de l'humanité entière. Cet ouvrage, qui commence aux origines du monde et s'arrête à notre époque, est, pour les familles, une véritable bibliothèque historique où l'on peut suivre les progrès du genre humain dans toutes les parties du monde.

L'auteur, pendant son séjour à Paris, a repris en sous-œuvre son travail, soit pour l'enrichir des découvertes historiques toutes récentes, soit pour lui donner une allure plus conforme au génie français.

La nouvelle édition française a été revue sur la 7e édition italienne par MM. Noël Des Vergers, Dehèque, Chopin, Lacombe et par M. Amédée Renée.

HISTOIRE DE CENT ANS (DE 1750 A 1850.)

Traduite sur la seconde édition italienne par M. Amédée RENÉE. 4 vol. gr. in-18. . . . . 14 fr.

Aucune période n'offre plus d'intérêt que l'histoire des cent dernières années. A ce passé d'hier, dont nous sortons et auquel nous tenons encore par tant de liens, s'attache naturellement la curiosité la plus vive. C'est du milieu du dix-huitième siècle que date le mouvement qui a ébranlé la vieille société et modifié si profondément nos institutions. Mais l'histoire des divers Etats européens se trouve disséminée dans des livres spéciaux ou réunie seulement dans quelques ouvrages volumineux. M. César Cantu, grâce à la méthode qui a fait le succès de son grand ouvrage, a la concision nerveuse de son style, à la sobriété substantielle de ses récits, a su faire entrer dans un cadre très-resserré tout ce qu'il y a d'essentiel à retenir dans l'histoire générale de ces cent années.

Le traducteur, M. Amédée Renée, y a joint des notes et des observations, soit en vue de contester ou de rectifier certains jugements, soit pour apporter quelque clarté de plus à un récit dont l'un des mérites est la concision.

DAUNOU.

COURS D'ÉTUDES HISTORIQUES, par M. Daunou, pair de France, secrétaire perpétuel de l'Académie des inscr. et bell.-lettres, profess. au Collège de France, etc. 20 v. et table des matières. . 160 fr.

Cet important ouvrage, qui contient le résultat des leçons faites au Collège de France de 1819 à 1830, était entièrement rédigé, écrit, recopié par M. Daunou; le premier volume avait même été imprimé avant sa mort. Après avoir recherché quelles sont les sources de l'histoire et de quelle manière la connaissance des choses passées a pu naître et se perpétuer, comment on a obtenu les moyens de juger les témoignages, de vérifier les faits, de discerner dans les récits ce qu'ils ont de vrai, ce qui n'est que probable, ce qui manque de vraisemblance, ce qu'il convient de rejeter comme fabuleux, chimérique ou même impossible, M. Daunou établit les règles de critique pour donner à l'histoire le caractère d'une véritable science composée de faits positifs, dont on a reconnu la certitude ou la probabilité.

Après s'être occupé de la critique historique, M. Daunou traite des usages ou de la morale de l'histoire, etc. Là se termine la première partie du Cours, qui a pour objet l'examen et le choix des faits.

La 2e partie traite de la classification des faits. Cette partie embrasse la géographie et la chronologie, qui est divisée en chronologie technique, litigieuse et politique.

La 3e et dernière partie traite de l'exposition des faits. M. Daunou y examine la théorie générale de l'art d'écrire, et en particulier celle de l'art d'écrire l'histoire; il fait connaître les traités qui ont paru sur cet art depuis Cicéron jusqu'à nos jours. Puis, pour appuyer ses doctrines de l'authenticité des exemples les plus remarquables, il analyse avec un grand soin les principaux historiens de l'antiquité: Hérodote, Thucydide, Xenophon, Polybe, Diodore de Sicile, Denys d'Halicarnasse, Tite-Live, etc., et il complète leur récit en le conduisant jusqu'à l'ère vulgaire.

Le Cours est terminé par un examen des systèmes philosophiques appliqués à l'histoire de la philosophie, depuis Platon jusqu'au XIXe siècle.

M. Taillandier, exécuteur testamentaire de M. Daunou, M. Guérard et MM. Natalis de Wailly, Boissonnade, etc., membres de l'Institut, se sont chargés des soins de la publication de ce grand ouvrage.

HISTOIRE ANCIENNE.

ROLLIN, HISTOIRE ANCIENNE. Voy. p. 24. — LE BAS, HISTOIRE ANCIENNE. Voyez page 33. —
BARTHÉLEMY, VOYAGE DU JEUNE ANACHARSIS. VOILENY, etc. Voyez Bibliothèque française, page 20.

LEBEAU. — HISTOIRE DU BAS-EMPIRE, par LEBEAU, nouvelle édition, revue entièrement, corrigée et augmentée d'après les historiens orientaux, par M. Saint-Martin, membre de l'Institut (Académie des inscriptions et belles lettres). 21 vol. in-8. . . . . 105 fr.
(Cette édition est presque entièrement épuisée. Il n'en reste plus que 30 exemplaires.)

MATTER. — HISTOIRE DE L'ÉCOLE D'ALEXANDRIE, par M. MATTER, inspecteur général de l'Université (ouvrage couronné par l'Institut); seconde édition. 3 vol. in-8. . . . . 20 fr.

M. Matter a employé les dix-huit ans qui se sont écoulés entre la première et la seconde édition à perfectionner et compléter ce beau et grand travail, qu'on peut considérer comme définitif.

HEEREN. — DE LA POLITIQUE ET DU COMMERCE DES PEUPLES DE L'ANTIQUITÉ, par Heeren, professeur d'histoire à l'Université de Goettingue. Traduit de l'allemand sur la quatrième et dernière édition, par M. H. Suckau. 7 volumes in-8, avec plans, cartes et notes inédites de l'auteur. Prix de chaque volume, 7 fr. Ouvrage complet. . . . . 48 fr.

Depuis longtemps on sentait le besoin en France d'avoir une bonne traduction de cet ouvrage, devenu indispensable à tout historien, politique, juriconsulte, etc. Il nous présente le développement intellectuel et politique des peuples de l'antiquité depuis leur état nomade et agricole, et nous retrace avec autant de clarté que de concision l'origine et la marche des relations commerciales jusqu'à la découverte de l'Amérique. Les traditions, les recherches des écrivains allemands, français et anglais et les renseignements puisés aux lieux mêmes par les voyageurs modernes, tels que Cailliaud, Belzoni, Niebuhr, Champollion, sont consignés dans ce bel ouvrage, monument historique dont l'Allemagne se glorifie; il nous donne une idée exacte des temps anciens, et il jette une vive lumière sur l'Asie, berceau du genre humain, et spécialement sur l'Inde, l'Afrique et sur la Grèce. Des additions importantes dues à M. Heeren lui-même et à M. Stahl rendent cet ouvrage plus complet que n'est la dernière édition donnée par l'auteur.

HEEREN. — MANUEL DE L'HISTOIRE ANCIENNE, par Heeren, professeur d'histoire à l'Université de Goettingue, associé correspondant de l'Institut de France. Traduit par M. Alex. Thurot. 1 vol. in-8 de 560 pages. Troisième édition. Adopté par l'Université. Prix. . . . . 7 fr. 50 c.

Ce manuel comprend l'histoire des États de l'Asie et de l'Afrique, l'histoire grecque et romaine depuis les temps les plus reculés jusqu'à la chute de l'empire romain. Chaque division est précédée de notions sur la géographie ancienne et comparée, accompagnées d'une liste raisonnée, tant ancienne que moderne, où l'on trouve tous les détails et renseignements nécessaires; les faits y sont racontés d'une manière claire et précise, et les constitutions de tant d'États si divers y sont analysées avec la plus grande exactitude. Plusieurs parties importantes, telles que l'histoire des colonies grecques, celle des successeurs d'Alexandre, de l'empire des Parthes, sont traitées avec plus de clarté et de méthode qu'on ne l'a fait même dans des ouvrages beaucoup plus étendus.

ROBINSON. — ANTIQUITÉS GRECQUES, ou Tableaux des mœurs, usages et institutions des Grecs, dans lequel on expose tout ce qui a rapport à leur religion, gouvernement, lois, magistratures, procédures judiciaires, tactique et discipline militaires, marine, fêtes, jeux publics et particuliers, repas, spectacles, exercices, mariages, funérailles, habillements, poids et mesures, monnaies, édifices publics, maisons, jardins, agriculture, etc., etc.; traduit de l'anglais. Deuxième édition, revue, corrigée et augmentée d'une ample table des matières. 2 volumes in-8. . . . . 8 fr.

Contient tout ce qu'offrent de plus important les recueils de Potter et de Rambach.

WLADIMIR BRUNET. — RECHERCHES sur les Établissements des Grecs en Sicile jusqu'à la réduction de cette île en province romaine, par M. Wl. Brunet, Mémoire couronné en 1842 par l'Académie des inscriptions et belles-lettres. 1 vol. in-8 de 658 pages, avec cartes. . . . . 15 fr.

Dans la première partie, l'auteur examine les sources historiques et recueille les débris des ouvrages nombreux aujourd'hui perdus. Il trace ensuite l'histoire des événements pendant les cinq siècles de la domination des Grecs. Le gouvernement, la religion, les sciences, les lettres, les arts, etc., sont l'objet d'autant de chapitres, qui forment de petites dissertations. Toutes les questions ont été abordées, et les faits qui peuvent aider à les résoudre rassemblés avec soin.

ARBANÈRE. — Histoire asiatique et grecque. 2 vol. in-8. . . . . 15 fr.

— Histoire romaine. 4 vol. . . . . 24 fr.

— Moyen âge. 2 vol. Prix. . . . . 15 fr.

FRANCE.

ANNALES DE LA FRANCE, par Le Bas. Voyez page 40. — DICTIONNAIRE encyclopédique de la France. Voy. page 3. — Histoire de France, par M. DE BONNECHOSE. Dixième édition. Voyez page 31. — Bibliothèque des Mémoires, avec Notices, par M. Barrière. Voy. page 27. — Catalogue de la bibliothèque Impériale. Voir p. 4.

LES GRANDS FAITS DE L'HISTOIRE DE FRANCE, racontés par les contemporains, choix de lectures à l'usage de la jeunesse et des gens du monde, par L. DUSSEUX, professeur d'histoire à l'École impériale militaire de Saint-Cyr, officier d'Académie. 8 à 10 vol. in-8°. Le 1er volume paraîtra dans le courant de l'année.

On se plaint depuis longtemps qu'il n'y ait pas un seul livre à mettre entre les mains de la jeunesse pour lui faire lire l'histoire de France; c'est ce livre que nous avons essayé de faire. Composé d'extraits choisis dans les auteurs contemporains qui ont vu et raconte les grands faits de nos annales, cet ouvrage formera une histoire de France d'une nature particulière et nouvelle, écrite par les contemporains, et ne parlant que des hommes et des faits principaux, les seuls que l'on ait besoin de connaître, mais les racontant avec les plus grands détails et sans aucun système préconçu. Notre choix de lectures formera un abrégé de toutes les collections de mémoires et de chroniques que bien peu de personnes peuvent lire; ce sera aussi une histoire de la langue et de la littérature française.

VICTOIRES ET CONQUÊTES DES FRANÇAIS DEPUIS 1792 JUSQU'À NOS JOURS.

Nouvelle édition, comprenant en plus la guerre d'Espagne en 1823, la bataille navale de Navarin, l'expédition de Morée, la conquête de l'Algérie, la révolution de 1830, le siège d'Anvers, 1832, l'occupation d'Ancone, la révolution de février 1848 et la guerre d'Orient 1854. Environ 15 vol. in-8°, avec près de 200 planches, cartes, plans de bataille, etc.

(Les tomes 1 à 10 sont en vente.) Prix du volume. . . . . 6 fr.

Le but de cet ouvrage a été de retracer tous les faits d'armes que présente cette époque féconde en événements militaires

si glorieux pour la France. C'est un monument consacré à la mémoire de tous les Français qui ont fait admirer dans les combats leur courage et leur génie. — L'Europe conjurée a vaincu la France, mais elle n'a pu lui ravir l'estime des peuples, ni sa propre estime, ni ses glorieux souvenirs; et c'est à la puissance de ces souvenirs qu'il faut attribuer le prodigieux succès de la *première édition* de cet ouvrage.

La révision de cette nouvelle édition, où des renseignements inconnus ont été mis à profit, a été confiée à M. Guérin, chargé, au Dépôt de la guerre, de la conservation des archives historiques et de la publication des *Mémoires militaires relatifs à la succession d'Espagne*, publiés par ordre du Gouvernement dans la collection des documents sur l'histoire de France.

Les matériaux manuscrits recueillis dans les établissements publics, les mémoires imprimés depuis la première édition des *Victoires et conquêtes*, les relations disséminées dans les recueils français et étrangers et la correspondance des généraux ont été consultés et analysés. On ne connaissait qu'imparfaitement les mouvements et les opérations des armées étrangères à l'époque ou ces *Annales* ont paru; on peut mieux apprécier aujourd'hui les circonstances qui ont contribué à nos succès et ont occasionné nos revers.

Du reste, rien n'a été innové dans la distribution et le classement des matières; l'ordre chronologique suivi dans la *première édition* a été maintenu. On a conservé les deux tables: l'une des événements militaires avec les dates, l'autre de tous les noms des personnes désignées dans le texte. Une amélioration qui sans doute sera appréciée, c'est la scrupuleuse exactitude apportée dans l'orthographe des noms géographiques, qui a été trop négligée dans l'*ancienne édition*. Quant aux notes placées sous le texte, on n'a conservé que celles qui peuvent éclairer le lecteur et en même temps simplifier la narration des faits. Pour éviter la répétition des mêmes indications de sources à chaque article, la citation des ouvrages consultés a été placée à la fin des volumes.

GUIDE PITTORESQUE ET PORTATIF DU VOYAGEUR EN FRANCE,

Divisé en cinq grandes régions et en vingt-neuf itinéraires principaux indiquant les routes et les chemins de fer, et orné d'une grande carte de France, sur laquelle sont imprimées en couleur les lignes des chemins de fer en activité ainsi que de ceux en cours d'exécution. Prix, cartonné. 9 fr. 50 c. Broché ..... 7 fr. 50 c.

Un fort volume de plus de 600 pages de texte, et 20 gravures en taille-douce, représentant les principaux sites, monuments, villes, etc., contenant l'indication des postes et la description des bourgs, villages, châteaux, augmenté des itinéraires et tarifs des chemins de fer de Rouen, Orléans, Corbeil, Strasbourg, du Nord et du Midi, et du prix de transport par les bateaux à vapeur.

Ce nouveau guide est d'une utilité réelle, en ce qu'il donne une description exacte et fort étendue des villes, des bourgs, des villages et généralement de tous les lieux remarquables de la France.

JOURNAL DU MARQUIS DE DANGEAU,

Publié et annoté par MM. Soulié, Dussieux, de Chennevières, de Montaignon et Mantz, avec LE COMMENTAIRE INÉDIT DU DUC DE SAINT-SIMON, publié et annoté par M. Feuillet de Conches. 18 vol. sont en vente. Prix de chaque volume ..... 6 fr.

Le journal de Dangeau s'étend de 1684 à 1720. Nous le publions en entier pour la première fois, en y joignant les notes inédites dont Saint-Simon a accompagné la copie des mémoires de Dangeau qui lui appartenait. L'œuvre de Dangeau est le tableau le plus fidèle et le plus complet de l'histoire de la cour de Louis XIV et de la famille royale. C'est une mine inépuisable de précieux renseignements de toute espèce qu'on ne trouve que là. Les notes de Saint-Simon, si passionnées et si caractéristiques, complètent le tableau; si Dangeau est l'écho de la chambre à coucher de Louis XIV, Saint-Simon est l'écho de l'Œil-de-Bœuf. L'œuvre de ces deux grands personnages forme un monument historique comme il n'en existe pour aucune période de notre histoire; c'est le complément indispensable de toutes les collections de mémoires.

Il est difficile, dès le début d'une publication aussi étendue que celle du *Journal de Dangeau*, complété par les additions inédites de Saint-Simon, de fixer d'une manière positive le nombre des volumes dont elle doit se composer. En annonçant le chiffre approximatif de 12 à 14 volumes, nous espérons ne pas dépasser cette limite; mais les nombreux documents qu'il nous a été permis de puiser dans les archives du château de Dampierre, au Dépôt de la guerre, à la bibliothèque de la ville d'Avignon, sont venus augmenter à la fois l'importance de cette édition et le nombre des volumes; nous pouvons dire aujourd'hui avec certitude qu'elle formera 19 volumes, en y comprenant la Table générale alphabétique des noms et des matières, qui sera d'une si grande utilité pour faciliter les recherches dans ce vaste répertoire de faits historiques. Les souscripteurs sauront gré aux éditeurs de n'avoir pas reculé devant ce grand et pénible travail.

MÉMOIRES DU DUC DE LUYNES

SUR LA COUR DE LOUIS XV (1735-1758).

Publiés sous le patronage de M. le duc de Luynes, par MM. L. DUSSEIX et EUD. SOULIÉ. 14 vol. in-8. (Les quatre premiers volumes sont en vente) ..... 6 fr. le vol.

Ces Mémoires, écrits par Charles-Philippe d'Albert, duc de Luynes et de Chevreuse, pair de France, chevalier des ordres du roi, commencent à la fin de l'année 1735, au moment où la duchesse de Luynes vient d'être nommée dame d'honneur de la reine Marie Leczinska, et s'arrêtent au mois d'octobre 1758, quinze jours avant la mort du duc de Luynes.

AFFAIRES RELIGIEUSES DE LA FRANCE DEPUIS 1790 JUSQU'À 1800. Recueil de Documents inédits extraits des Archives secrètes du Vatican, et publiés par le R. P. Theiner, prêtre de l'Oratoire, préfet des Archives du Vatican. 2 vol. in-8°. Prix ..... 15 fr.

Le tome Ier contient: les Brefs et instructions en partie inédits de Pie VI, et les lettres entièrement inédites de Louis XVI, des évêques et des ecclésiastiques de France au sujet du schisme et de la grande persécution du clergé.

Le tome II renferme: la correspondance inédite des évêques et des ecclésiastiques français, émigrés et réfugiés en Espagne, en Italie, en Suisse, en Allemagne, dans les Pays-Bas, la Hollande et l'Angleterre. Générosités du Pontife à leur égard. Récit de la translation de ses restes mortels de Valence à Rome.

LES NIÈCES DE MAZARIN.—Tableau de la société au XVIIe siècle, par Amédée Renée. 1 beau vol. in-8°. *Cinquième édition* avec additions, corrections et une table des matières. Prix ..... 6 fr.

Idem. *Édition de luxe avec 7 portraits photographiés.* Prix ..... 25 fr.

Aucune lecture ne saurait offrir plus d'intérêt que cet ouvrage, qui est une histoire de mœurs appuyée sur les documents les plus authentiques.

MADAME DE MONTMORENCY. Mœurs et caractères du XVIIe siècle, par AMÉDÉE RENÉE. Édition revue et augmentée d'un Appendice. 1 vol. in-8 (*troisième édition*). ..... 6 fr.

LOUIS XVI ET SA COUR, par AMÉDÉE RENÉE, 1 vol. in-8 (*deuxième édition*). ..... 6 fr.

HISTOIRE DE MARIE-ANTOINETTE, par MM. de Goncourt. 1 vol. 2e édition. ..... 5 fr.

Publiée d'après les documents les plus authentiques, cette histoire nous montre Marie-Antoinette sous un jour nouveau.

LES MAITRESSES DE LOUIS XV (lettres et documents inédits), par Edmond et Jules de Goncourt, 2 vol. in-8. .... 12 fr.

Après tant de romans, plus ou moins historiques, plus ou moins faux, sur les maîtresses de Louis XV, le livre de MM. de

Goncourt est enfin une histoire, l'histoire des amours du Roi et l'histoire de ses favorites. Par l'étude approfondie de leur sujet, par une connaissance toute spéciale du dix-huitième siècle, par une critique sévère des documents, par des précieuses découvertes de correspondances intimes de madame de Châteauroux, de madame de Pompadour, de madame du Barry, M. de Goncourt ont retrouvé et reconstitué, non seulement la biographie des maîtresses de Louis XV, mais encore l'histoire secrète de la France sous le règne et le gouvernement des favorites. Leur livre fait pénétrer, non seulement dans l'alcove du roi, mais aussi dans les coulisses de la politique et le secret des affaires ministérielles. Il explique les plus grands faits du temps dans leur principe et dans leur cause; et s'il intéresse comme la chronique d'une époque de scandale, il intéresse aussi comme une révélation sur le règne qui a précédé et précipité la révolution.

LES REINES DE FRANCE nees espagnoles, par M. Aug. Noel, professeur de rhétorique à la Faculté de Bordeaux. . . . . 5 fr.

MIGNET. — HISTOIRE DE LA RÉVOLUTION FRANÇAISE, par M. Mignet, membre de l'Institut, archiviste des Affaires étrangères, etc. Sixième édition, 2 vol. in-8 avec gravures. Prix. . . . . 10 fr.
La même, 2 vol. in-18, édition sans gravures. Prix. . . . . 7 fr.

Cet ouvrage, aussi remarquable que celui de M. Thiers, a eu un débit non moins considérable; traduit dans tous les pays, il jouit de la plus haute estime. M. Mignet envisage l'histoire de la révolution sous un autre point de vue que son illustre ami M. Thiers. Il en montre plutôt les causes qu'il n'en décrit les détails. Nulle histoire ne fait mieux connaître l'ensemble de notre révolution. Le style est brillant, fermé et concis.

A. ROCHE. — HISTOIRE DE FRANCE depuis les temps les plus reculés (1847). 2 vol. in-8. 12 fr.

J. GAILLET, docteur es lettres. — DE L'ADMINISTRATION EN FRANCE SOUS LE MINISTÈRE DU CARDINAL DE RICHELIEU. 1 vol. in-8. . . . . 7 fr. 50

Cet ouvrage contient un grand nombre de documents inédits fort importants, puisés aux archives du ministère de la Guerre.

ÉTUDES HISTORIQUES SUR LA RÉVOLUTION FRANÇAISE DE 1789, par un étranger. 3 vol. in-8°. Prix. . . . . 15 fr.

L'auteur, après dix-huit ans d'études profondes des hommes et des choses de la Révolution, a publié une véritable œuvre de bénédictin. Car, non-seulement il raconte en détail et avec un véritable talent d'écrivain tous les grands événements de la Révolution; mais à la suite de chacun de ces récits il met en regard les uns des autres les récits et les opinions des écrivains français les plus célèbres. Ce que l'auteur a lu d'ouvrages, compulsé de documents, remué de matériaux est incroyable.

Toute cette erudition est mise en relief avec une rare habileté et une connaissance de la langue française qui fait douter si l'écrivain est véritablement un étranger.

L'*Histoire de la Révolution française* est un livre intéressant à lire, utile à consulter et qui mérite d'être placé dans les bibliothèques à côté des œuvres les plus sérieuses de l'histoire contemporaine.

JAGER (l'abbé). — HISTOIRE DE L'ÉGLISE DE FRANCE PENDANT LA RÉVOLUTION. 3 vol. in-8. Prix. . . . . 15 fr.

LONG (J. D.). — LA RÉFORME ET LES GUERRES DE RELIGION EN DAUPHINÉ, de 1560 à l'édit de Nantes (1598). 1 vol. in-8. Prix. . . . . 5 fr.

BIGNON. — HISTOIRE DE FRANCE SOUS NAPOLÉON, par M. Bignon, depuis le 18 brumaire jusqu'à la paix de Tilsitt. 6 vol. (rare). . . . . 48 fr.

Depuis la paix de Tilsitt jusqu'en 1812. 4 volumes. . . . . 24 fr.

On sait que M. Bignon fut désigné par l'empereur pour écrire l'histoire de son règne. La haute position qu'il a occupée dans le gouvernement, la connaissance des faits et les documents inédits lui ont permis d'exécuter cette entreprise de manière à justifier l'opinion qu'avait Napoléon du rare mérite de M. Bignon. Son livre jouit de la plus haute considération, surtout dans les pays étrangers, ou l'on peut mieux apprécier sans passion l'exacitude des faits.

— **DERNIÈRE ÉPOQUE**, depuis le commencement de la guerre de Russie jusqu'à la dernière restauration (1812-1815). 4 volumes. Prix. . . . . 24 fr.

Le premier volume de cette partie a été rédigé entièrement par M. Bignon. Les trois volumes suivants, qui terminent la tâche que lui a leguée Napoléon, étaient presqu'entièrement finis et recopiés de la main de M. Bignon, lorsque la mort est venue le frapper. Son gendre, M. Ernouf de Verclives, se conformant aux instructions de l'auteur, a pu aisément compléter certaines parties à l'aide des documents recueillis et préparés par M. Bignon. L'ouvrage entier forme 14 volumes. (Ouvrage complet.)

— **LETRES AUTHENTIQUES DE NAPOLÉON ET DE JOSÉPHINE**. 2 vol. in-8, papier vélin, avec *fac-simile* de 7 lettres autographes. Prix. . . . . 10 fr.

Ces lettres sont comme la révélation intime de Napoléon. Elles montrent comment sentait, comment parlait le général, le consul, l'empereur, non dans ses discours ou ses proclamations, mais dans les libres épanchements des affections les plus passionnées et les plus tendres. Cette correspondance prouve que le conquérant était humain, le maître du monde bon époux, le grand homme enfin homme excellent.

OPINIONS DE NAPOLÉON sur divers sujets de politique et d'administration, recueillies par un membre de son conseil d'État, M. le baron *Pélet* (de la Lozère). In-8. Prix. . . . . 5 fr.

Contenant les opinions de Napoléon sur l'instruction publique et l'Université, la justice, le conseil d'État, les cultes, les juifs, les sépultures, la conscription, les finances, les impôts, la banque de France, les mines, les émigrés, la liberté de la presse, les communes, les forêts, les théâtres, les maisons de jeux, etc.

NAPOLÉON JUGÉ PAR LUI-MÊME ET PAR SES ÉCRITS, par M. le baron MASSIAS. 1 v. in-8. 5 fr

NAPOLÉON. Chefs-d'œuvre. (Voir page 25.)

NAPOLÉON III ET L'ANGLETERRE. Édition vendue à plus de 40,000 exemplaires; in-8. 1 fr.

— in-18. . . . . 50 c.

NAPOLÉON III ET L'ITALIE. In-8. . . . . 1 fr.

LE PAPE ET LE CONGRÈS. In-8°. . . . . 1 fr.

CHARLES FORSTER. — QUINZE ANS A PARIS, 1832-1848. PARIS et les PARISIENS. 2 v. in-8. 15 fr.

BELMAS. — JOURNAUX DES SIÈGES. 4 volumes et un Atlas. Prix. . . . . 54 fr.

BAILLY. — HISTOIRE FINANCIÈRE DE LA FRANCE, depuis l'origine de la monarchie, avec un tableau général des anciennes impositions, des recettes et dépenses du Trésor royal; par Bailly, inspecteur général des finances. 2 vol. in-8. 12 fr.

MÉMOIRES sur les opérations militaires des généraux en chef Custine et Houchard pendant les années 1792 et 1793, par le baron *Gay de Vernon*, avec 2 cartes. in-8. . . . . 6 fr.

VIE DU MARÉCHAL GOUVION DE SAINT-CYR, par GAY DE VERNON. 1 vol. in-8°. . . . . 5 fr.

COLLECTION DE DOCUMENTS INÉDITS SUR L'HISTOIRE DE FRANCE,

Publiés par ordre du Gouvernement et par les soins du ministre de l'instruction publique (format in-4°).

Cette précieuse collection, dont un petit nombre d'exemplaires a été mis dans le commerce, ne doit contenir que des ouvrages inédits relatifs à l'histoire de France.

Une publication aussi importante pour hâter le progrès des études historiques était vivement désirée; mais un Gouvernement ami des lettres pouvait seul l'entreprendre. . . . . Format IN-QUARTO. Prix : 12 francs le volume

Première série.

HISTOIRE POLITIQUE.

ARCHIVES DE LA VILLE DE REIMS, par M. *Varin*. 8 vol. en 10 tomes (en vente, 6 volumes en 8 tomes).

Se compose des *Archives Administratives*. 3 tomes en 5 vol. — Archives législatives, 1re partie, COUTUMES ET V. — 2e partie, STATUTS. 2 vol., plus 1 vol. de tables.

CAPTIVITÉ DU ROI FRANÇOIS Ier, par *Aimé-Champollion Figeac*. 1 vol.

COLLECTION DES CARTULAIRES DE FRANCE, par M. *Guérard*. Formera 9 vol.

— DE L'ABBAYE DE SAINT-BERTIN, 1 vol,

— DE SAINT-PÈRE DE CHARTRES. 2 vol.

— DE NOTRE-DAME DE PARIS, 4 vol., formant les tomes 4, 5, 6, 7.

— DE SAVIGNY ET D'AINAY, par M. *A. Bernard*, 1re et 2e parties. 2 vol.

— DE L'ABBAYE DE SAINT-VICTOR. 2 vol.

— DE L'ABBAYE DE BEAULIEU, par *Maximin Deloche*. 1 vol.

CATALOGUE GÉNÉRAL DES MANUSCRITS DES BIBLIOTHÈQUES PUBLIQUES DES DÉPARTEMENTS, 2 vol. PRIX . . . . . 48 fr.

CHRONIQUE DE BERTRAND DU GUESCLIN, par *Cuvelier*, publiée par M. *Charrière*. 2 vol.

CHRONIQUE DES DUCS DE NORMANDIE, par *Benoît*, publiée par M. *Francisque-Michel*. 3 vol.

CHRONIQUE DES RELIGIEUX DE SAINT-DENIS, texte et traduit, par M. *Bellaguet*. 6 vol.

CORRESPONDANCE de Sourdis, avec l'état de la marine sous Richelieu, par M. *Eugène Sue*. 3 vol.

CORRESPONDANCE ADMINISTRATIVE sous Louis XIV, recueillie par G. B. *Depping*. 4 vol.

CROISADE CONTRE LES ALBIGEOIS, publiée et traduite par M. *Fauriel*. 1 vol.

ÉLÉMENTS DE PALÉOGRAPHIE, par M. *Natalis de Wailly*. 2 vol. avec planches. Très-rare. . . . . 70 fr.

HISTOIRE DU TIERS ÉTAT EN FRANCE (Recueil des monuments inédits), par M. *Augustin Thierry*. (3 v. publiés.)

JOURNAL DES ÉTATS GÉNÉRAUX TENUS A TOURS EN 1484, par *Jehan Masselin*, publ. et trad. par *A. Bernier*. 1 vol.

LETRES DE ROIS, REINES et autres personnages des cours de France et d'Angleterre, depuis Louis VII jusqu'à Henri IV; par *Champollion-Figeac*. 2 vol.

LIVRE DE JUSTICE ET DE PLET, par *Rapetti*, avec un Glossaire par M. *Chabaille*. 1 vol.

MÉLANGES HISTORIQUES ou DOCUMENTS HISTORIQUES extraits de la Bibliothèque impériale, des archives et des biblioth. de départements, par *Champollion-Figeac*. 4 vol.

MÉMOIRES MILITAIRES RELATIFS A LA SUCCESSION D'ESPAGNE, par le général *Pelet*. 10 vol. 7 livraisons. d'atlas. 12 fr. le vol. et 24 fr. chaque livraison d'atlas.

NÉGOCIATIONS DE LA FRANCE DANS LE LEVANT, Cortespondances publiées par *Charrière*. (3 vol. publiés.)

NÉGOCIATIONS ENTRE LA FRANCE ET LA TOSCANÈ. Tom. 1re.

NÉGOCIATIONS ENTRE LA FRANCE ET L'AUTRICHE, au commencement du xviie siècle, par M. *le Glay*. 2 vol.

NÉGOCIATIONS RELATIVES A LA SUCCESSION D'ESPAGNE, par M. *Mignet*. 6 vol. (4 vol. publiés.)

NÉGOCIATIONS, LETRES ET PIÈCES DIVERSES relatives au règne de François II, par M. *Louis Paris*. 1 vol.

ORIM (les), ou arrêts rendus par la cour du roi sous Louis IX, Philippe le Hardi, Philippe le Bel, Louis le Hutin et Philippe le Long, publiés par M. *Beugnot*. 4 vol., tome I, tome II, à 24 fr. le vol.; tome III en deux parties, à 12 fr. chaque.

ŒUVRES INÉDITES D'ABÉLARD, par M. *Victor Cousin*. 1 vol.

PRIVILÈGES ACCORDÉS A LA COURONNE DE FRANCE PAR LE SAINT-SIÈGE. 1 vol.

MÉMOIRES de *Claude Haton*, contenant le récit des événements accomplis de 1553 à 1582, principalement dans la Champagne et la Brie, publiés par M. *Félix Bourquelot*. 2 vol.

Deuxième série.

LETTRES ET SCIENCES.

PAPIERS D'ÉTAT DU CARDINAL DE GRANVELLE, par M. *Ch. Weiss*. 13 vol. in-4. (9 publiés.)

PARIS sous PHILIPPE LE BEL, d'après des documents originaux, et LIVRE DE LA TAILLE DE PARIS, publié par *Géraud*. 1 vol.

PROCÈS DES TEMPLIERS, par M. *Michelet*. 2 vol.

PROCÈS-VERBAUX DES ÉTATS GÉNÉRAUX de 1593, publiés par M. *Auguste Bernard*. 1 vol. in-4.

PROCÈS-VERBAUX DU CONSEIL DE RÉGENCE de CHARLES VIII, publiés par *A. Bernier*. 1 vol. in-4.

QUATRE (les) LIVRES DES ROIS, par *Lé Roux de Lincy*. 1 vol.

RELATIONS DES AMBASSADEURS VÉNITIENS sur les affaires de France au xiiie ècle, par *Tommaseo*. 2 vol. in-4.

LETRES DE HENRI IV, par M. *Berger de Xivrey*. 7 vol.

RÈGLEMENTS SUR LES ARTS ET MÉTIERS DE PARIS, par ÉTIENNE BOILEAU, publié par M. *Depping*. 1 vol.

LES ÉCLAIRCISSEMENTS DE LA LANGUE FRANÇAISE, DE MAISTRE JEHAN PALSGRATE, par M. *Genin*. 1 vol. . 24 fr.

CORRESPONDANCE et PAPIERS D'ÉTAT DU CARDINAL DE RICHELIEU, par M. *Avenel*. 7 vol. (Les tomes I, II et III sont publiés.)

HISTOIRE DE LA GUERRE DE NAVARRE, par M. *Francisque Michel*. 1 vol.

Troisième série.

ARCHÉOLOGIE.

ICONOGRAPHIE CHRÉTIENNE, histoire de Dieu, par *Didron*. 1 vol.

MONOGRAPHIE DE LA CATHÉDRALE DE CHARTRES, par MM. *Lassus* et *Amaury Duval*, texte par M. *Didron* aîné. 12 livr. in-f^o (6 livr. publiées, 1 à 5). . . 16 fr. la livr.

— LIVR. 6e avec Chromolithographie . . . . . 24 fr.

MONOGRAPHIE DE L'ÉGLISE DE NOTRE-DAME DE NOYON, dessins de M. *Ramée*, texte de M. *Vitet*. 1 vol. et atlas in-f^o. . . . . 60 fr.

PEINTURES A FRESQUE DE SAINT-SAVIN, texte de M. *P. Merimée*, dessins de M. *Gérard Seguin*. 1 vol. in-f^o de texte, 20 fr.; planches, 4 livr. in-f^o, 80 fr.; 100 fr. l'ouvrage. (Ouvrage terminé.)

STATISTIQUE MONUMENTALE DE PARIS, par M. *Albert Lenoir*. 40 livraisons in-folio avec texte (33 livraisons de planches sont publiées). . . . . 12 fr. la livr.

COMPTES DE DÉPENSES DE LA CONSTRUCTION DU CHATEAU DE GAILLON, par M. *Ach. Deville*. 1 vol. atlas in-fol. 50 fr.

INSTRUCTIONS SUR L'ARCHITECTURE MONASTIQUE AU MOYEN AGE, par M. *Alb. Lenoir*. Tomes I, II. 24 fr. le vol.

SOUS PRESSE :

CORRESPONDANCE DE CATHERINE DE MÉDICIS, par *Philippe Busoni*. 5 vol.

ITALIE.

HISTOIRE ROMAINE, par M. Le Bas, membre de l'Institut. Voyez p. 33. — IDEM (Univers), par MM. Duruy, Filon, etc. p. 40. — HISTOIRE MODERNE, par M. le chevalier Artaud, membre de l'Institut, p. 40. — INFLUENCE DE L'ITALIE SUR LES LETTRES, par Rathery. Voyez p. 30.

CANTU. — HISTOIRE DES ITALIENS,

Traduite par M. Lacombe, sous les yeux et avec le concours de l'auteur, sur la seconde édition italienne. 12 vol. in-8. Les six premiers volumes sont en vente. Prix de chaque volume. . . . . 6 fr.

Cet ouvrage, qui avant l'achèvement de la première édition italienne firent grand nombre à dû être réimprimé, tant le succès en a été complet en Italie, offre le résultat des travaux historiques et archéologiques les plus récents. On peut affirmer que cette histoire d'Italie diffère considérablement de toutes les précédentes et que sa lecture offre un grand intérêt.

DARU. — HISTOIRE DE LA RÉPUBLIQUE DE VENISE, par P. Daru, membre de l'Académie française, etc., avec les extraits des archives, la correspondance de M. le comte Daru et de M. Tiepolo, la critique de M. Tiepolo et de sa réfutation, précédée d'une Notice sur la vie et les ouvrages de M. Daru, par M. VIENNET, membre de l'Académie française. *Quatrième édition*, avec cartes et planches, plus complète que les précédentes, 9 volumes in-8. . . . . 54 fr.

VINCENS. — HISTOIRE DE GÈNES, par M. Vincens, conseiller d'État, etc. 3 vol. in-8. . . . . 22 f. 50 c.

Pendant son séjour à Gènes, et par sa haute position au ministère du commerce, M. Vincens a pu avoir communication de toutes les recherches faites dans les archives secrètes de Gènes à l'instigation de l'Institut de France. Au moyen également de la correspondance des charges d'affaires de France à Gènes, des collections manuscrites de la Bibliothèque royale, l'auteur a pu se flatter de donner une histoire exacte; M. Mignet a signalé, dans six grands articles insérés dans le *Journal des Savants*, le mérite incontestable de ce bel ouvrage historique.

HISTOIRE DU PONTIFICAT DE CLÉMENT XIV, d'après les documents inédits des Archives secrètes du Vatican, par le R. P. Theiner, prêtre de l'Oratoire, préfet-coadjuteur des archives du Vatican, etc., etc. 3 vol. in-8. Tomes 1 et 2. . . . . 15 fr.

Cet ouvrage rend au pontificat, jusqu'à ce jour méconnu, de Clément XIV la haute et noble place qui lui est légitimement due dans les annales de l'histoire ecclésiastique. Ce saint pape est entièrement relevé aux yeux de la chrétienté par M. l'abbé Theiner. Grâce aux pièces constatant les actes du pontificat entier de Clément XIV, aux correspondances des ambassadeurs avec les cours étrangères, aux pièces officielles conservées dans les Archives secrètes du Vatican et qui lui ont été communiquées, M. l'abbé Theiner a pu remettre l'histoire de ce pontificat dans son vrai jour, et rendre à Clément XIV la gloire dont on a si habilement cherché à le priver.

Même ouvrage. ÉDITION ALLEMANDE. *Geschichte des Pontificats Clemens XIV. B. I et II.* 15 fr.

Tome III. CLEMENTIS XIV, PONT. MAX., EPISTOLÆ ET BREVIA SELECTIORA, ac nonnulla alia Acta pontificatum ejus illustrantia, que ex secretioribus Tabulariis Vaticanis deprompsit et nunc primum edidit Augustinus Theiner. 1 vol. in-8. . . . . 5 fr.

Ce volume de documents contient toute la correspondance de Clément XIV avec l'univers chrétien. Il corrobore l'histoire de ce saint pontife, et démontre jusqu'à la dernière évidence que toutes les lettres publiées après la mort de ce pape et sous son nom sont supposées.

HISTOIRE DE L'ÉGLISE DE ROME, sous les pontificats de saint Victor, de saint Zéphyrin et de saint Calliste, de l'an 192 à l'an 224, un siècle avant le concile de Nicée, avec une dissertation littéraire sur les *Philosophumena*, par l'abbé M. P. Cruice, chanoine honoraire de Paris, membre de l'Académie de la Religion catholique de Rome, supérieur de l'École ecclésiastique des hautes études. 1 v. in-8°. 7 fr.

HISTOIRE DE L'ITALIE, par Roux de Rochelle. 2 vol. in-8. . . . . 12 fr.

GUERRES DES FRANÇAIS EN ITALIE, depuis 1794 jusqu'en 1814, 2 vol. in-8 avec 26 cartes et plans des principales batailles. Prix. . . . . 12 fr.

On a réuni dans ces deux volumes toutes les opérations et actions d'éclat des Français en Italie qui se trouvaient disséminées dans les douze volumes de notre nouvelle édition des *Victoires et conquêtes*, revue et rectifiée sur les documents nouveaux et authentiques.

VICTOR LE CLERC. — DES JOURNAUX CHEZ LES ROMAINS, par M. Victor Le Clerc, membre de l'Institut, doyen de la Faculté des lettres. 1 vol. in-8. . . . . 7 fr.

« Cet ouvrage, dont le titre ressemble à un paradoxe, met en évidence des faits d'une incontestable vérité. On nous écrit de Rome qu'il y a déjà plus d'un matin parallèle entre le *Diarium* du temps des Scipions et le *Diario* d'aujourd'hui. . . Il appartenait à la France, qui domine réellement l'opinion moderne par l'ascendant de la publicité quotidienne, de retrouver par quels moyens, plus faibles sans doute que les nôtres, mais déjà puissants, l'antiquité romaine transmettait de toutes parts les faits de chaque jour. Cette découverte de l'érudition française est désormais acquise à l'histoire. »

LES RUINES DE POMPÉI, par M. F. MAZOIS, ouvrage continué par M. GAU, architecte, d'après les dessins de MM. Mazois et Gau. (*Terminé*.) Pap. ord. 700 fr.; pap. velin. . . . . 1000 fr.

Un heureux concours de circonstances a permis à M. Mazois de dessiner, de mesurer pendant douze ans les ruines si bien conservées de cette ville. Son ouvrage est reconnu comme fondamental tant par le mérite du texte que par le nombre et l'exactitude des dessins, qui représentent beaucoup de monuments qui déjà n'existent plus. Il se divise en 4 parties.

La première traite de la voie publique, des tombeaux, des portes et murailles; la deuxième traite des fontaines publiques, des rues et habitations particulières; la troisième, des monuments municipaux, tels que le Portique et le Forum; la quatrième, des temples, des théâtres, de l'amphithéâtre, des bains et de la ville entière, dont il donne un plan complet et exact. Cet ouvrage, qui a duré vingt ans à exécuter, a été terminé récemment.

FERUCCI. — STEPH. ANTONII MORCELLI ET PHILIPPI SCHIASSII de Napoleone Magno Avg. imp. Gallorum, rege Italiae, deque rebvs ad Italiae regnum pertinentibus inscriptiones. 1 vol. in-8°. 4 fr.

MÉLANGES D'ÉPIGRAPHIE, par M. Léon Renier, biblioth. à la Sorbonne. 1 vol. in-8°. . . . . 10 fr.

HÉRY (l'abbé). — COURONNEMENT DES EMPEREURS | LÉOPARDI. — DES ESPÉRANCES DE L'ITALIE. 1 volume.
PAR LES PAPES. 1 vol. in-8°. . . . . 4 fr. 50 c. | 3 fr. . . . . 3 fr.

GRÈCE.

HISTOIRE DE LA GRÈCE ANCIENNE, par Pouqueville. Voy. p. 40.— ILES DE LA GRÈCE, par L. Lacroix. Voy. p. 48.

VOYAGE ARCHÉOLOGIQUE en Grèce et en Asie Mineure, par M. Ph. Le Bas, membre de l'Institut, etc. 11 vol., dont 10 grand in-4, et 1 vol. grand in-folio.

Ce voyage, exécuté par ordre du Gouvernement français pendant les années 1843 et 1844, a été fécond en résultats. Environ 4000 inscriptions tant grecques que latines, pour la plupart inédites, ont été recueillies par le voyageur, qui rapporte en outre 350 cartes, plans ou dessins exécutés par M. Eugène Landron, architecte, qui l'accompagnait dans sa mission. L'ouvrage se composera de quatre parties, savoir :

Première partie. Itinéraire. 2 vol. gr. in-4.

Deuxième partie. Inscriptions grecques et latines. 4 vol. gr. in-4.

Troisième partie. Monum. d'antiquité figurée. 3 v. gr. in-4°.

Quatrième partie. Architecture. 1 vol. gr. in-folio de 90 pl. et 1 vol. de texte gr. in-4.

Quarante-trois livraisons in-4 et vingt-trois in-folio sont en vente. Prix de chaque livraison, composée de 4 feuil. gr. in-4 et de 2 planches. . . . . 3 fr. 60 c.

BEULÉ. — L'Acropole d'Athènes. 2 vol. gr. in-8 et planches. Prix. . . . . 20 fr.

Cet ouvrage, publié sous les auspices du ministère de l'instruction publique, donne le récit des fouilles exécutées à Athènes et la description, d'après des documents nouveaux, des monuments de l'Acropole.

Quatre planches, dessinées par M. LENOITTEUX, architecte de l'Académie de Rome, terminent le premier volume : 1° *vue pittoresque de l'Acropole et de la nouvelle entrée (in-8°)* ; — 2° *plan général des Propylées et de la nouvelle entrée (in-4°)* ; — 3° *coupe sur l'axe du plan général (in-4°)* ; — 4° *élévation et détails (in-4°)*.

Quatre planches terminent également le second volume : 1° *plan général de l'Acropole (in-4°)*, dessiné par M. DESBUS-SON, de l'Académie de Rome ; — 2° *plan restauré du Parthénon (in-8°)*, par M. PACCARD, de l'Académie de Rome ; — 3° *plan et coupes restaurés de l'Érechthéon (in-4°)*, par M. TETAZ, de l'Académie de Rome ; — 4° *danses pyrrhiques et chœur cyclique, bas-reliefs trouvés dans les fouilles (in-4°)*, dessinés par MM. DE CURZON et LEBOUTEUX, de l'Académie de Rome.

BEULÉ. — Études sur le Péloponnèse. Série de recherches archéologiques sur les principaux points du Péloponnèse : — 1° l'art à Sparte ; — 2° voyage en Arcadie ; — 3° la Triphylie ; — 4° l'Élide et la Cité Olympique ; — 5° l'Achaïe ; — 6° Sicyone et ses écoles de peinture et de sculpture ; — 7° Corinthe et l'Isthme. — Ce volume, d'environ 500 pages, fait suite à l'ouvrage précédent. Prix. . . . . 10 fr.

Les études sur le Péloponnèse complètent les études sur l'Acropole d'Athènes. Après avoir décrit les chefs-d'œuvre de l'art athénien, l'auteur rend justice à Sparte, l'ennemie d'Athènes, et montre ce qu'elle a fait aussi pour les arts. Il parcourt ensuite le Péloponnèse, s'arrêtant partout où il rencontre une question neuve, un monument inconnu, par exemple les trois gran les inscriptions d'Olympie, qui lui ont permis de reconstituer la cité olympique aux IIIe et IVe siècles après J. C.

BEHR. Recherches sur l'histoire des temps héroïques de la Grèce. 1 vol. in-8 avec Atlas. Prix. 7 fr.

HEUZEY. LE MONT OLYMPE ET L'ACARNANIE. Exploration de ces deux régions, avec l'étude de leurs antiquités, de leurs populations anciennes et modernes, de leur géographie et de leur histoire ; ouvrage accompagné de planches, par L. HEUZEY, ancien membre de l'école d'Athènes. Publié sous les auspices du ministère de l'instruction publique et du ministère d'État. 1 beau vol. in-8°, accompagné de nombreuses gravures noires et d'une belle planche chromolithographiée. . . . . 20 fr.

EXPÉDITION SCIENTIFIQUE EN MORÉE, ordonnée par le Gouvernement français. Architecture, Sculptures, Inscriptions et Vues du Péloponnèse, des Cyclades et de l'Attique, mesurées, dessinées, recueillies et publiées par Abel Blouet, architecte, directeur de l'expédition, et par MM. Ravoisie, Poirot, F. de Gournay et F. Trézal.

Ce magnifique ouvrage est composé de 280 planches, exécutées par les plus célèbres graveurs de la France, et 200 pages de texte, formant 3 volumes in-folio. Prix. . . . . 528 fr.

Le Gouvernement français, voulant perpétuer par un monument durable la gloire acquise par l'expédition généreuse en faveur de la Grèce, envoya, à la suite de notre armée libératrice, une commission de savants et d'artistes pour reconnaître et recueillir tout ce qui pouvait rester d'intéressant ou d'ignoré dans ce pays célèbre.

Il comprend les antiquités de Pylos, Méthone, Colonis, Coroné, Messène, Lepreum, Scillonte, Olympie, Phigalie, Mégapolis, Sparte, Mantinée, Argos, Tyrinthe, Nauplie, Scyros, Tenos, Myconos, Délos, Naxos, Paros, Néelos, Sunium, Egine, Epidaur, Hiéro, Mycènes, Némée, Corinthe, Sicyone, Patras, Elis, etc., etc.

Jamais ouvrage pareil n'avait été entrepris sur la Grèce ; il fallait l'appui d'un gouvernement ami des arts pour l'exécuter.

POUQUEVILLE. — VOYAGE DE LA GRÈCE 2e édit. 6 1 vol. in-8. . . . . 7 fr.
forts vol. in-8, avec 36 vues et cartes, plus la carte générale de la Grèce, collée sur toile. . . . . 24 fr.

SOUTZO. — HISTOIRE DE LA RÉVOLUTION GRECQUE, 1 vol. in-8. . . . . 7 fr.
par Soutzo, témoin oculaire, avec portrait d'Hypsilanti, etc. Parmi tout ce qui a été publié sur la Grèce moderne, cet ouvrage est le plus exact.

LETRONNE. — CONSIDÉRATIONS SUR LES MONNAIES GRECQUES ET ROMAINES. In-4. . . . . 4 fr.

ESPAGNE.

HISTOIRE D'ESPAGNE, par M. Guérault et Lavallée. Voyez p. 40.

P. DE LA GIRONIÈRE. — LES ILES PHILIPPINES, 1 vol. Voyez p. 53.

PRESCOTT. — HISTOIRE DU RÈGNE DE PHILIPPE II, traduite de l'anglais par G. Renson et P. Ithier. 5 vol. in-8°. En vente, tom. I, II, III et IV. Prix du volume. . . . . 5 fr.

L'histoire du règne de Philippe II n'intéresse pas seulement l'Espagne, mais l'Europe tout entière ; c'est l'histoire de l'Espagne, de la France, de l'Angleterre, des Pays-Bas et de l'Italie pendant la seconde moitié du seizième siècle, et l'exposé des luttes entre le catholicisme et la réforme, entre l'esprit de tolérance et le fanatisme, entre le moyen âge qui finit et les temps modernes qui commencent, avec Henri IV et Elisabeth. Une telle œuvre ne pouvait être écrite que par un homme de l'importance de W. Prescott.

BIGLAND. — HISTOIRE D'ESPAGNE, depuis sa première période jusqu'à la fin de 1809, et continuée jusqu'en 1814, par MM. Bigland et le comte Mathieu Dumas. Avec une grande Carte et une Notice géographique, par M. le colonel Bory de Saint-Vincent. 3 vol. in-8. . . . . Prix. 8 fr. 75 c.

LABORDE. — ITINÉRAIRE DESCRIPTIF DE L'ESPAGNE. 3e édition revue et considérablement augmentée, par M. le comte A. de Laborde ; 6 vol. enrichis de vignettes représentant les principaux monuments de l'Espagne ; d'un atlas in-4, contenant les plans de ville, et cartes routières. Prix. . . . . 24 fr.

LEJEUNE (LE GÉNÉRAL). — HISTOIRE DU SIÈGE DE SARAGOSSE, avec carte. Prix. . . . . 4 fr.

ANGLETERRE.

GALLIBERT ET PELLÉ. — HISTOIRE DE L'ANGLETERRE, DE L'ÉCOSSE ET DE L'IRLANDE. Voyez p. 41.

P. ROLAND. — HISTOIRE DE L'ANGLETERRE. Voyez p. 33.

HISTOIRE D'ANGLETERRE DEPUIS LES TEMPS LES PLUS REÇULÉS, par Antonin Roche. (Ouvrage approuvé par le Conseil de l'instruction publique.) 2 vol. in-18. . . . . 6 fr.

Ce livre contient la substance des meilleurs ouvrages sur l'histoire d'Angleterre. Elle s'y trouve partagée en huit grandes époques, précédées chacune d'un tableau synoptique présentant l'ensemble des principaux événements. Des tableaux genealogiques offrent la filiation des souverains et indiquent comment les dynasties se rattachent les unes aux autres. Chaque règne est divisé par un certain nombre d'événements principaux auxquels viennent se rattacher les faits secondaires. — Mais ce qui rend surtout cet ouvrage remarquable, c'est l'impartialité avec laquelle il est écrit; c'est l'absence complète de sympathie politique, religieuse ou nationale. C'est là le caractère que l'auteur a désiré surtout imprimer à son récit.

DARGAUD. — HISTOIRE DE MARIE STUART. 2 beaux vol. in-8..... 6 fr.
Pour composer cet ouvrage, l'auteur a parcouru l'Angleterre et l'Écosse, consultant partout les musées, les collections, les bibliothèques et recueillant les légendes populaires.

LETTRÉS, INSTRUCTIONS ET MÉMOIRES DE MARIE STUART, reine d'Écosse, publiés sur les originaux et les manuscrits du State Paper office de Londres, et des principales Archives et Bibliothèques de l'Europe, et accompagnés d'un résumé chronologique par le prince Alexandre LABANOFF, 7 vol. in-8°, dont 1 de supplément. Prix..... 50 fr.
Le supplément séparément, 1 vol..... 20 fr.

MERLE D'AUBIGNÉ. — LE PROTECTEUR OU LA RÉPUBLIQUE D'ANGLETERRE AUX JOURS DE CROMWELL, 1 vol. in-8..... 7 fr. 50 c.

BAILLY. — FINANCES DE LA GRANDE-BRETAGNE, 2 vol. in-8°..... 12 fr.

MACAULAY. — HISTOIRE ET CRITIQUE. Trad., avec l'autorisation de l'auteur, par G. Lisse et P. Petroz, précédée d'une Notice biographique sur Macaulay. 1 vol. in-18..... 3 fr. 50

ALLEMAGNE ET SUISSE.

GOLBÉRY. — HISTOIRE DE LA SUISSE. Voyez page 41. — **LE BAS. — ALLEMAGNE,** Confédération germanique, etc. Voyez page 39. — **DE STAEL. — DE L'ALLEMAGNE,** page 25. — **BRASILEIRA. — ITINÉRAIRE D'UN VOYAGE EN ALLEMAGNE,** page 26.

RUSSIE ET POLOGNE.

CHOPIN. — HISTOIRE DE RUSSIE. Voyez p. 41. — **FORSTER. — HISTOIRE DE POLOGNE.** Voyez p. 41.

ORLOFF. — Fables russes. 2 vol. in-8..... 10 fr.

PALLAS. — Voyage en Russie. 5 vol. in-4..... 60 fr.

TURQUIE ET ARABIE.

JOUANNIN. — HISTOIRE ET DESCRIPTION DE LA TURQUIE. Voyez page 41. — **HISTOIRE ET DESCRIPTION DE L'ARABIE,** par Noël Des Vergers. Voyez page 42.

ALIX. — HISTOIRE DE L'EMPIRE OTTOMAN, par *Alix*, 3 vol. in-8 avec cartes... 8 fr. 75 c.

D'OHSSON. — TABLEAU GÉNÉRAL DE L'EMPIRE OTTOMAN, par *d'Ohsson*. 3 vol. gr. in-fol., avec un grand nombre de planches. Prix des 3 volumes cartonnés..... 500 fr.

Prix du 3e volume séparé..... 200 fr.

Les tomes 1 et 2 contiennent le *Code religieux*. Le troisième et dernier volume comprend les *Codes civil, criminel, politique et militaire*. Il complète la législation mahométane. Cet ouvrage est tellement estimé des Turcs eux-mêmes qu'ils l'ont fait traduire dans leur langue.

BEAUJOUR (FELIX). — VOYAGE DANS L'EMPIRE OTTOMAN, et Description de ses frontières naturelles et artificielles, par *Félix Beaujour*, consul général en Orient. 2 forts vol..... 15 fr.

ÉGYPTE.

CHAMPOLLION-FIGEAC. — HISTOIRE de l'Égypte. Voyez p. 41.

MONUMENTS DE L'ÉGYPTE ET DE LA NUBIE, d'après les dessins exécutés sur les lieux sous la direction de M. Champollion le jeune et les descriptions autographes qu'il a laissées. 4 volumes grand in-folio, renfermant 400 planches en partie coloriées. Publié par ordre du Gouvernement, pour faire suite à l'ouvrage de l'Expédition d'Égypte. Chaque livraison se compose de 10 planches. Prix de chaque livraison, 12 fr. 50 c. Ouvrage terminé..... 600 fr.

Le Gouvernement français, après avoir fait les frais d'une nouvelle expédition scientifique en Égypte sous la direction de M. Champollion, repoussa au vœu de la science en acquérant et en faisant publier les manuscrits et dessins laissés par ce savant. Dans ce grand ouvrage, tous les monuments dont la science est parvenue à découvrir le sens sont reproduits avec le soin le plus minutieux. Chaque jour le temps en détruit quelques-uns; mais dans cet ouvrage ils seront à jamais sauvés de l'oubli.

SUITE AUX MONUMENTS DE L'ÉGYPTE ET DE LA NUBIE, par M. Prisse d'Avennes. Cinquante-deux planches, dont onze coloriées. Prix : cartonné..... 75 fr.

NOTICES DESCRIPTIVES conformes aux notices autographes rédigées sur les lieux par Champollion le jeune. 1 vol. petit in-folio, publié en 6 livraisons à 12 fr. 50.

C'est la copie fidèle des *Notices autographes* rédigées par ce célèbre voyageur, en présence même des monuments de l'Égypte et de la Nubie. Cet ouvrage contient, outre l'explication des planches déjà publiées, une foule de notices nouvelles qui font de ce texte un des plus précieux recueils de matériaux, un des plus utiles manuels pour l'étude approfondie de l'archéologie et de la philologie égyptiennes. — Six livraisons sont en vente.

GRAMMAIRE ÉGYPTIENNE, ou Principes généraux de l'écriture sacrée égyptienne appliqués à la représentation de la langue parlée, par *Champollion le jeune*. 1 vol. petit in-folio. Prix..... 75 fr.

Les principes généraux de cette langue sont exposés méthodiquement et démontrés par de nombreux exemples. L'ouvrage à XIV chapitres, subdivisés en sections et articles. Le 1er chapitre, *Noms, formes et dispositions des caractères sacrés*, a 3 sections et 48 articles.

DICTIONNAIRE HIÉROGLYPHIQUE, par *Champollion le jeune*. 1 vol. petit in-fol..... 60 fr.

LETTRÉS A M. DE BLACAS, formant une histoire chronologique des dynasties égyptiennes, d'après les monuments et les papyrus, par *Champollion le jeune*. Prix de la première lettre..... 5 fr.

Prix de la seconde, avec planches..... 12 fr.

Ces quatre ouvrages de Champollion le jeune complètent la publication de ses manuscrits, ordonnée par le Gouvernement français.

- LETTRES ÉCRITES D'ÉGYPTE** en 1838 et 1839 par M. Nestor l'Hôte, in-8, avec gravures... 9 fr.
Ce volume, accompagné de notes par M. Letronne, contient les notices et observations sur les monuments égyptiens nouvellement explorés et dessinés par M. l'Hôte en 1839, et qui doivent faire partie du grand ouvrage de M. Champollion, intitulé *Monuments de l'Égypte et de la Nubie*. (Le volume des *Lettres de Champollion*, in-8, est épuisé.)
- GREENE (J. B.)**, membre de la Société asiatique. — **FOUILLES EXÉCUTÉES A THÈBES DANS L'ANNÉE 1855**. Textes hiéroglyphiques et documents inédits. 1 vol. in-folio. Prix..... 12 fr.
- FOURIER ET NAPOLÉON.** — **L'ÉGYPTE ET LES CENT-JOURS**. Mémoires et documents inédits, par M. *Champollion-Figeac*. 1 vol. in-8 avec planches..... 7 fr. 50 c.
- L'ÉGYPTE PHARAONIQUE**, ou Histoire des Institutions qui régirent les égyptiens sous leurs rois nationaux par M. J. Henry, bibliothécaire de Toulon. 2 volumes in-8, avec planches. La première partie, **THÉOSOPHIQUE**, comprend ce qui tient à la religion et à la philosophie; la seconde, toute la partie technologique, les sciences et l'industrie; les prolégomènes traitent de l'histoire du sol égyptien et de la chronologie des rois..... 12 fr.
- Cet ouvrage offre, avec des vues nouvelles, le résultat des grandes et dispendieuses publications exécutées en France et à l'étranger.
- LETRONNE.** — **RECUEIL DES INSCRIPTIONS GRECQUES ET LATINES DE L'ÉGYPTE**, étudiées dans leur rapport avec l'histoire politique, l'administration intérieure, les institutions civiles et religieuses de ce pays depuis la conquête d'Alexandre jusqu'à celle des Arabes. Tomes I et II, in-4, et atlas in-fol. 90 fr.
- VOYAGE DANS LA MARMARIQUE ET LA CYRÉNAÏQUE**, par Pacho. 1 vol. grand in-4 de texte et un atlas in-folio de 100 planches dont plusieurs coloriées. Prix..... 140 fr.
- BIOT.** — Recherches sur plusieurs points de l'Astronomie égyptienne, appliquées aux monuments astronomiques trouvés en Égypte. In-8, 4 planches lithographiées, dont deux grandes représentant le Zodiaque de Denderah..... 10 fr.

AFRIQUE.

- D'AVEZAC.** — **HISTOIRE DE L'AFRIQUE ANCIENNE**. Voyez p. 41. — **ILES DE L'AFRIQUE, ÉTATS BARBARESQUES, AFRIQUE AUSTRALE**. Voyez p. 42. — **ALGÉRIE**, par Carette et Rozel. Voyez p. 42.
- DUREAU DE LA MALLE.** — **HISTOIRE** des guerres des Romains, des Byzantins et des Vandales dans la partie de l'Afrique septentrionale comprise dans les limites de l'Algérie actuelle. 1 vol. in-18... 3 fr.
- Ce volume se compose d'une introduction, du récit de la guerre de Scipion contre Annibal, du récit de la guerre de Jugurtha, de l'expédition de Théodore contre Firmus, enfin de l'histoire de la guerre des Vandales par Procope.
- **RECHERCHES** sur la topographie de **CARTHAGE**, par *Dureau de la Malle*, in-8 et 4 pl. 6 fr. 50 c.
- EXPLORATION DE L'ALGÉRIE** pendant les années 1840, 1841 et 1842, publié par ordre du Gouvernement. Partie des beaux-Arts (architecture, sculpture, inscriptions et vues), par M. *Am. Ravoisié*, architecte. Livraisons 1 à 32, grand in-folio. Prix de chacune..... 16 fr.
- GENTY DE BUSSY.** — De l'établissement des Français dans la Régence d'Alger et des moyens d'en assurer la prospérité; suivi de pièces justificatives. 2e édition. 2 vol. in-8..... 20 fr.

ASIE.

- DUBEUX.** Histoire de la Perse. Voy. p. 42. — **PAUTHIER.** Histoire de la Chine. Voy. p. 43. — **BAZIN ET PAUTHIER.** Chine moderne. Voyez p. 43. — **DUBOIS DE JANCIGNY.** Histoire de l'Inde, etc. Voyez p. 43. — **CHATEAUBRIAND.** Itinéraire de Paris à Jérusalem. Voyez p. 25.
- LA RÉVOLTE DE L'INDE**, ses commencements, ses progrès. — Histoire des causes qui l'ont amenée, précédée d'une lettre à lord Stanley, président du conseil des Indes, sur la situation des colonies anglaises dans les Indes orientales, par Montgomery-Martin, auteur de *l'Histoire des colonies britanniques*, traduit de l'anglais par M. Kerмоysan. 1 vol. in-8°. Prix..... 5 fr.
- M. Montgomery-Martin est un des écrivains les plus laborieux de l'Angleterre. L'histoire des colonies anglaises et celle de l'empire anglais dans les Indes lui ont fait une très-grande réputation. Son ouvrage n'étant pas encore terminé lorsque éclata la révolte des Indes, il a pu recueillir un grand nombre de documents lors de l'enquête faite à ce sujet par le parlement.
- HISTOIRE DES RELATIONS POLITIQUES DE LA CHINE** avec les puissances occidentales depuis les temps anciens jusqu'à nos jours, comprenant la traduction intégrale du cérémonial chinois pour la réception des ambassadeurs, et suivi de tous les traités conclus par la Chine avec les puissances occidentales, par M. Pauthier. 1 vol. in-8°. Prix..... 4 fr.
- MAS-LATRIE.** — Histoire de l'île de Chypre sous le règne des princes de la maison de Lusignan, par M. L. de Mas-Latrie, sous-directeur des études à l'École des Chartes. Paris, Imprimerie nationale, 1854, grand in-8. (Tome 2e et 3e: les documents.) Prix..... 36 fr.
- Le 1er volume renferme la fin des documents inédits extraits des archives d'Italie et d'Espagne, depuis le règne de Jean II de Lusignan jusqu'à la fin de la dynastie des Lusignan; des documents de l'époque vénitienne et turque; l'état des personnes et des terres, la constitution de l'Église, les généalogies, la numismatique, les inscriptions et les sources de l'histoire de l'île. Un récit général complètera cet ouvrage.
- Une carte de l'île, dressée en Chypre par M. de Mas-Latrie, au 250,000^e, sera jointe au volume sur la géographie.
- Ce bel ouvrage, imprimé à deux cents exemplaires seulement, sera terminé à la fin de l'année. Prix des 3 grands vol. et de la carte..... 54 fr.
- En prenant les tomes II et III, on paye d'avance le tome 1er, qui paraîtra incessamment.
- DESCRIPTION DE L'ASIE MINEURE**, par M. *Ch. Texier* (ordonnée par le Gouvernement). 3 volumes. *Ouvrage terminé* en 1849. Prix, complet..... 1000 fr.
- Le rapport fait à l'Institut par MM. Letronne, Hase, Raoul-Rochette, etc., constate le mérite de ce grand ouvrage, résultat de quatre voyages consécutifs faits en Asie Mineure par M. Texier. Un grand nombre de villes anciennes ont été retrouvées

par lui, offrant une foule de monuments d'art du plus haut intérêt et de la plus belle conservation; l'architecture grecque montre son plus beau style. Les monuments médes et phrygiens offrent à la science, à l'histoire et aux arts des découvertes du plus haut intérêt; enfin, la géologie et la géographie de l'Asie, si peu connues jusqu'à présent, vont l'être grâce au zèle, au courage et aux talents divers que M. Texier a déployés dans ses missions scientifiques et périlleuses.

L'ARMÉNIE, LA PERSE ET LA MÉSOPOTAMIE. Géographie et géologie de ces contrées, monuments anciens et modernes, histoire, mœurs et coutumes, par M. Ch. Texier. 2 volumes.

Ouvrage terminé en 1852. Prix, complet..... 620 fr.

Les monuments assyriens aux environs de Van et de Bayazid n'avaient jamais été dessinés. Les monuments anciens de la Perse n'avaient jamais été réunis en corps d'ouvrage et mesurés géométriquement. Le temple de Kangovar avait été l'objet d'observations superficielles, aucun plan n'en avait été levé. Les ruines de Persépolis n'avaient été l'objet d'aucune étude architecturale. Les bas-reliefs seront reproduits avec la plus grande fidélité. Il en sera de même des monuments modernes de la Perse. MM. le comte de la Guiche et le marquis de Beaufort, officier d'état-major, et M. le comte de la Bourdonnaye ont secondé M. Texier dans le grand travail publié sur ces contrées peu connues et d'un accès si difficile. Les dessins des monuments et des sculptures ont été exécutés à la camera lucida.

AVENTURES D'UN GENTILHOMME BRETON AUX ILES PHILIPPINES, avec un aperçu sur la géologie et la nature du sol de ces îles; sur ses habitants; sur le règne minéral, le règne végétal et le règne animal; sur l'agriculture, l'industrie et le commerce de cet archipel, par P. de la Gironnière. 1 beau vol. grand in-8, avec illustrations d'après documents et croquis originaux, par Henri Valentin (des Vosges), deuxième édition. Prix..... 12 fr.

VOYAGE EN ORIENT, ASIE MINEURE ET SYRIE, par M. le comte de Laborde. 2 vol. in-fol. de 180 planches à doubles sujets, exécutées avec le plus grand soin, d'après le procédé de Hardings.

Il formera 40 livraisons. 36 sont en vente. Prix de chaque livraison..... 12 fr.

Cet ouvrage nous fait connaître et nous donne le plan de beaucoup de villes et de monuments inconnus de l'Asie Mineure et de la Syrie; c'est de plus un ouvrage d'art extrêmement remarquable et qui est exécuté par des procédés nouveaux.

VICTOR JACQUEMONT. — VOYAGE DANS L'INDE, 4 volumes grand in-4, avec 300 planches du même format; publié sous les auspices de M. Guizot. 55 livraisons formant 6 volumes dont 2 de planches. (Ouvrage terminé.) Prix, complet..... 400 fr.

La mort, enlevant Jacquemont à ses amis, nous a du moins laissé intact le manuscrit de son voyage, et on est étonné de l'activité d'esprit de l'auteur, qui, travaillant chaque jour dans les villes, dans les bivouacs, au milieu des montagnes, a pu nous laisser achevé un aussi grand travail. Peu d'expéditions ont donné d'aussi grands résultats et ont enrichi notre Muséum de collections aussi variées. La géologie, la géographie, la météorologie ne lui devront pas moins que la botanique et l'histoire naturelle. Son esprit vaste et toujours étudiant en même temps les mœurs, les institutions, les langages, le commerce, les productions naturelles et industrielles des immenses contrées qu'il a examinées. Il parcourut toute l'Inde, et resta cinq mois à visiter le Pendjab et le Cachemir, ou Bernier au XVIIIe siècle et Forster au XVIIIe sont les seuls voyageurs qui l'aient précédé. Il observa partout, avec ce coup d'œil rapide et pénétrant qui le distingue, les différentes races de l'espèce humaine sous leur aspect physique et moral. Cet ouvrage sur l'Inde est le plus exact et le plus complet.

FAMIN, consul de France. — Histoire de la rivalité et du protectorat des Églises chrét. en Orient. 1 vol. in-8. .... 7 fr. 50 c.

Cet ouvrage d'un des consuls de France en Orient est du plus haut intérêt relativement à une question des plus graves sous les rapports politiques et religieux.

RAYMOND. — VOYAGE A BABYLONE, Dissertation sur le Pallac opas, etc. 1 vol. in-8, gravures... 7 fr. Net. 5 fr.

BERTOU. — RECHERCHES sur la topographie de Tyr, par M. de Bertou. 1 vol., gravures..... 5 fr. Net. 3 fr.

VOYAGE EN SYRIE ET EN PHÉNICIE, par Cassas. 2 vol. in-folio..... 380 fr. Net 300 fr.

Ce magnifique ouvrage, dont les cuivres ont été détruits

dans l'incendie de la papeterie de MM. Didot, est devenu très-rare.

— VOYAGE EN DALMATIE, par le même, 1 vol. in-folio. 180 fr.

DEUX MÉMOIRES SUR LES RUINES DE NINIVE, par M. le docteur Hofer..... 4 fr.

AMÉRIQUE.

ROUX de ROCHELLE. — HISTOIRE des Etats-Unis d'Amérique. Voyez p. 43. — **FERDINAND DENIS. — HISTOIRE** du Brésil. Voyez p. 43.

HISTOIRE ET CONQUÊTE DU MEXIQUE, avec un tableau préliminaire de l'ancienne civilisation mexicaine et la vie de **FERNAND CORTÈS**, par M. W. H. PRESCOTT, membre correspondant de l'Institut de France; trad. par **AMÉDÉE PICHOT**. 3 vol. in-8 et 45 gravures..... 15 fr.

C'est un des ouvrages les plus remarquables de ce siècle. Les nombreux documents relatifs à la conquête du Mexique et du Pérou ont été mis par l'Académie de Madrid à la disposition de M. Prescott, faveur dont fut privé Robertson. A l'aide de ces documents authentiques et qui ne comprennent pas moins de 8000 pages in-folio, M. Prescott a pu donner à ce merveilleux récit tous les degrés de la certitude.

PELET (de la Lozère). — PRÉCIS de l'histoire des États-Unis d'Amérique depuis la colonisation jusqu'à nos jours, par M. le comte Pelet de la Lozère, pair de France. 1 vol..... 7 fr. 50 c.

Dans cet ouvrage, M. le comte Pelet de la Lozère nous donne un tableau animé des discussions qui ont eu lieu entre les colonies anglaises et leurs métropoles, et plus tard entre la nouvelle république américaine et la France et l'Angleterre. On y voit comment les treize colonies, qui n'étaient d'aucun poids en 1783 dans la balance commerciale et politique du monde, sont arrivées en un demi-siècle à occuper la seconde place parmi les nations commerçantes et à exercer une si grande influence dans la politique générale de l'Europe.

VOYAGE PITTORESQUE ET HISTORIQUE AU BRÉSIL, depuis 1816 jusqu'en 1831, par **Debret**, premier peintre et professeur de l'Académie impériale brésilienne des beaux-arts de Rio de Janeiro, etc. 3 volumes in-folio. Prix..... 180 fr.

Le même ouvrage, les planches coloriées avec le plus grand soin. Prix..... 360 fr.

M. Debret, dont les tableaux ont acquis une célébrité historique, a consacré un séjour de seize ans dans l'empire brésilien à la collection la plus complète de documents sur la situation physique et morale de ce pays.

Le premier volume est consacré à la population brésilienne encore sauvage et aux forêts vierges. Le second comprend l'industrie en général. Le troisième, tout ce qui concerne l'instruction publique, le culte religieux, les événements politiques, enfin jusqu'aux fêtes et cérémonies, et les portraits des principaux personnages qui y ont figuré.

INSTITUT DE FRANCE.

Les Mémoires de l'Institut publiés avant 1816, formant 29 volumes in-4, contiennent les collections suivantes :

Classe des sciences physiques et mathématiques. 14 volumes in-4. .... 280 fr. Classe de littérature et beaux-arts. 5 vol. in-4 ..... 90 Classe des sciences morales et politiques. 5 vol. in-4. 100 Base du système métrique. 3 vol. in-4 (rare) 100	Savants étrangers. 2 vol. in-4 ..... 56 fr. Académie des inscriptions et belles-lettres. 50 vol. in-4 (rare) ..... 600 Table des tomes 45 à 50. — Ancienne collection. (Publiée en 1844) 25
---	---

ACADÉMIE DES SCIENCES.

T. I. 1816. .... 20 fr.	T. VIII. 1829. .... 20 fr.	T. XV. 1839. .... 25 fr.	Tom. XXII. 1850. .... 25 fr.
II. 1817. 20	IX. 1830. 20	XVI. 1839. 25	XXIII. 1853. 25
III. 1818. 25	X. 1831. 20	XVII. 1840. 25	XXIV. 1854. 25
IV. 1819-1820. 30	XI. 1832. 25	XVIII. 1842. 25	XXV. 1860. ....
V. 1821-1822. 20	XII. 1833. 20	XIX. 1845. 25	XXVII. 1 ^{re} part. (1856). 12 50
VI. 1823. 20	XIII. 1836. 25	XX. 1846. 25	— 2 ^e part. 12 50
VII 1826. 20	XIV. 1839. 25	XXI. 1847. 25	XXXI. 1 ^{re} part. 12 50
			— 2 ^e part. 12 50

MÉMOIRES PRÉSENTÉS PAR DIVERS SAVANTS A L'ACADÉMIE DES SCIENCES.

T. I. 1827. In-4. .... 20 fr.	T. V. 1834. .... 25 fr.	Tome VIII. .... 25 fr.	Tome XI. .... 25 fr.
II. 1830. 20	VI. 1835. 25	IX. 25	XII. 25
III. 1832. 20	VII. 25	X. 25	XIII. 25
IV. 1833. 25			XIV. 25

ACADÉMIE FRANÇAISE.

DICTIONNAIRE DE L'ACADÉMIE, sixième édition, publiée en 1835. Voyez page 5.

RECUEIL de Rapports, Discours et Pièces diverses. (1830-1839) 1 v. 15 f. — (1820-1829) 1 v. 15 f. — (1803-1819) première partie, 12 fr. — Seconde partie, 12 fr. — De 1840 à 1849, première part., 12 f. — Seconde part., 12 f. — De 1850 à 1859, première et deuxième part., 12 fr. chacune.

ACADÉMIE DES INSCRIPTIONS ET BELLES-LETTRES.

T. I. 1815. .... 21 fr.	T. VII. 1824. .... 25 fr.	T. XII. 1 ^{re} 2 ^e partie. .... 30 fr.	T. XVI. 2 ^e partie. .... 21 fr.
II. 1815. 21	VIII. 1825. 25	XIII. 1839. 25	XVII. 2 parties. 42
III. 1817. 24	IX. 1831. 25	XIV. 2 parties. 30	XVIII. 2 parties. 42
IV. 1817. 24	X. 1833. 25	XV. 2 parties. 30	XIX. 1 ^{re} partie. 21
V. 1822. 24	XI 1839. Tables. 25	XVI. 1 ^{re} partie. 15	XXI. 1 ^{re} partie. 21
VI. 1823. 24			

SAVANTS ÉTRANGERS. 1re série. (Sujets divers d'érud.) Tome V, 1re partie, 21 fr.; tome Ier et IIe, chaque. .... 21 fr.
 IIe série. (Antiquités de la France.) Tome Ier, Antiquités romaines et gallo-romaines de Paris, par M. Jollois, etc., avec un grand nombre de planches : 21 fr. Tome II, Antiquités de Fréjus, par M. Ch. Texier; Mémoires sur la Bourgogne et les Vocontii, par M. .... 1 vol. avec planches. .... 21 fr.
HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE. Tom. XI à XXIII, in-4. Prix de chaque volume. 21 fr.

ACADÉMIE DES SCIENCES MORALES ET POLITIQUES.

Mémoires publiés avant 1835. .... 100 fr.	Tome II. 1838. .... 25 fr.	T. V. 1847. .... 25 fr.	Tome VIII. 1852. .... 25 fr.
5 volumes. .... 100 fr.	III. 25	VI. 1850. 25	IX. 1855. 25
Tome I. 1837. .... 25 fr.	IV. 25	VII. 1850. 25	

SAVANTS ÉTRANGERS. Tome I, 25 fr. Tome II, 1847. .... 25 fr.
ANNUAIRE POUR L'INSTITUT DE FRANCE. 1 vol. in-18 ..... 1 fr. 50 c.

PETITS TRAITÉS PUBLIÉS

PAR L'ACADÉMIE DES SCIENCES MORALES ET POLITIQUES.

« Pour défendre les intérêts les plus sacrés de la société, l'Académie des Sciences morales et politiques a formé la plus utile et la plus généreuse entreprise. Les divers membres de cette Académie ont composé une série de Petits Traités destinés à présenter sous un point de vue grave et pourtant populaire les vérités fondamentales qui sont également précieuses pour les citoyens de tous les états, pour les propriétaires, les fabricants et les commerçants, pour les patrons et surtout pour les ouvriers qu'on s'efforce d'égarer.

« Pour que cette noble et patriotique entreprise produise tous les bienfaits que la France a droit d'en attendre, il faut que les Petits Traités soient répandus dans les manufactures, les ateliers, les magasins et les comptoirs; il faut que le commis, l'artisan, le manouvrier les lisent et les méditent. Ce sera le contre-poison des doctrines si funestes que les écrivains incendiaires s'efforcent de propager pour attaquer la religion, la famille et la propriété, les libérites de l'industrie et les succès paisibles du commerce.

Tels sont les termes de la circulaire du 5 Janvier 1849, adressée par MM. Dumas et Charles Dupin, au nom de la Société pour l'encouragement de l'industrie nationale, à tous ses membres.

Prix de chaque partie: 75 cent.

PHILOSOPHIE POPULAIRE, suivie de la Profession de foi du *Ficaire Savoyard*, par M. Cousin, et d'un Appendice sur le style de Rousseau.
JUSTICE ET CHARITÉ, par M. Cousin.
DE LA PROPRIÉTÉ d'après le Code civil, par M. Tropolong.
DES CAUSES DE L'INÉGALITÉ DES RICHESSES, par M. Hippolyte Passy.
BIEN-ÊTRE ET CONCORDE DU PEUPLE FRANÇAIS, par M. Ch. Dupin.
DE LA PROPRIÉTÉ, par M. Thiers, 2 parties.

VIE DE FRANKLIN, par M. Mignet, 2 parties.
DE LA VRAIE DÉMOCRATIE, par M. B. St-Hilaire.
ENSEIGNEMENT ET SORT DES OUVRIERS ET DE L'INDUSTRIE, par M. Ch. Dupin.
BES ASSOCIATIONS OUVRIÈRES, par M. Villermé.
L'HOMME ET LA SOCIÉTÉ, par M. Portalis, 2 parties.
DES CLASSES OUVRIÈRES EN FRANCE PENDANT L'ANNÉE 1849, par M. Blanqui, 2 parties.
DE LA PROVIDENCE, par M. Damiron, 2 parties.
DE LA SANTÉ DU PEUPLE, par M. Lélut.
UN CLUB AU VILLAGE.

SCIENCES CHIMIQUES.

BERZÉLIUS. — TRAITÉ DE CHIMIE MINÉRALE ET VÉGÉTALE, traduit par MM. *Esslinger et Hoefler*, sur les manuscrits inédits de l'auteur et en partie sur la cinquième et dernière édition allemande (seconde édition française).

La **CHIMIE MINÉRALE** forme quatre gros volumes in-8, accompagnés de planches. Tome I à 4. Prix. .... 33 fr.
La **CHIMIE VÉGÉTALE** forme deux gros volumes. Tome 5 et 6. .... 20 fr. 75
L'édition que nous avons publiée avec le concours de M. Berzelius étant épuisée, nous nous sommes adressés à l'auteur pour donner une nouvelle édition d'après la cinquième édition dont l'impression s'achève en Allemagne. Les additions et changements nombreux apportés par M. Berzelius à cet ouvrage en font un repertoire tout nouveau et infiniment plus étendu que le précédent.

M. Hoefler, auteur de plusieurs ouvrages sur la chimie, et M. Esslinger, à qui nous devons la traduction de notre première édition, dont toutes les épreuves ont été envoyées à Stockholm et corrigées par M. Berzelius, ont presque entièrement retraduit cette nouvelle édition. C'est le cours le plus complet de chimie qui existe jusqu'à présent.

GERHARDT. — CHIMIE ORGANIQUE. 4 gros vol in-8°. .... 39 fr.

Berzelius étant mort avant d'avoir pu terminer de son ouvrage, M. Gerhardt, ancien professeur de chimie à Montpellier, s'est chargé de ce travail en le mettant au courant de la science actuelle et des nouvelles découvertes faites jusqu'à ce jour.

La chimie organique forme 4 très-gros volumes in-8°, avec gravures sur bois, d'environ 10 feuilles.
La chimie organique se divise en cinq parties. La première contient l'analyse organique; la seconde la description des corps organiques classés en séries naturelles, d'après leurs métamorphoses. La troisième partie donne la description des corps non sériés; la quatrième contient les généralités et les développements théoriques; enfin, la cinquième se compose d'un recueil de documents servant à la physiologie végétale et animale.

BERZÉLIUS. — THÉORIE DES PROPORTIONS CHIMIQUES. 2e édition, revue et augmentée par l'auteur. 1 vol. in-8, contenant les tableaux des proportions chimiques. Prix. .... 8 fr.

Dans cet ouvrage, indispensable à tout praticien, M. Berzelius a vérifié de nouveau chaque calcul, en recommençant ou faisant recommencer sous ses yeux chaque expérience.

BARRUEL. — CHIMIE TECHNIQUE appliquée aux arts et à l'industrie, à la pharmacie et à l'agriculture. 7 vol. in-8, avec un grand nombre de gravures. 4 volumes sont en vente. Prix de chaque volume. .... 7 fr.

Cet ouvrage comprend 7 volumes; le premier est consacré aux généralités préliminaires, à l'étude des corps non métalliques, à leurs combinaisons entre eux. Il traite des acides et de l'ammoniaque, de l'éclairage au gaz et de tout ce qui est susceptible d'application dans l'industrie, ainsi que des généralités sur les métaux et de leurs combinaisons.

Le second est consacré aux métaux alcalins et aux métaux terreux; à leurs oxydes, sulfates, sels. Fabrication de la poudre, extraction du sel; fabrication des verres, — des cristaux, — des émaux; de la chaux, — des mortiers et des ciments, — du plâtre, — des aluns, — des argiles, — des poteries; — De la porcelaine, etc., etc.

Le troisième est consacré aux métaux proprement dits; à leurs oxydes, sulfures, sels; modes d'extraction des métaux qui ne sont pas traités par les méthodes métallurgiques; préparation des couleurs qu'ils peuvent produire, dorure, argenture, etc.... Galvanoplastie, photographie.

Dans le quatrième, on traite de la chimie organique sous le point de vue général.
Le cinquième aura pour but les applications industrielles et les matières pour la fabrication du papier, du carton; les diverses boissons, entre autres, le vin artificiel, l'alcool; la blanchisserie, la teinture, le tannage, etc.

Le sixième et le septième seront entièrement consacrés à la chimie appliquée à l'agriculture; on y traitera des terrains, de leur analyse, des moyens de les amender, des engrais naturels ou artificiels les plus convenables aux diverses cultures que l'on veut entreprendre.

HOEFER. — DICTIONNAIRE DE CHIMIE ET DE PHYSIQUE, 3e édition revue, corrigée et augmentée d'un supplément contenant les résultats des plus récentes découvertes. 1 vol. in-18. .... 4 fr.

SCIENCES PHYSIQUES.

BECQUEREL. — TRAITÉ D'ÉLECTRICITÉ ET DE MAGNÉTISME. Leurs applications aux Sciences physiques, aux Arts et à l'Industrie, par MM. *Becquerel*, membre de l'Institut, professeur-administrateur au Muséum d'histoire naturelle, et *Ed. Becquerel*, professeur au Conservatoire des arts et métiers.

Trois volumes in-8°, avec un grand nombre de planches. .... 24 fr.
Cet ouvrage est l'exposé des leçons qui sont faites au Muséum d'histoire naturelle et au Conservatoire des arts et métiers sur l'électricité, le magnétisme et toutes leurs applications.

On y a joint, en outre, le traitement électro-métallurgique du minerai d'argent, de plomb, de cuivre, mis en regard de l'amalgamation et des autres traitements en usage.

Cet ouvrage se compose de trois parties formant chacune un volume.
1er volume: Électricité, principes généraux; — 2e vol.: Electro-chimie; — 3e vol.: Magnétisme et électro-magnétisme.
Chaque volume renferme les applications relatives au sujet principal qui s'y trouve traité. — Les figures, dessinées et gravées avec soin, sont intercalées dans le texte.

— **RÉSUMÉ DE L'HISTOIRE DE L'ÉLECTRICITÉ ET DU MAGNÉTISME**, et des applications de ces deux sciences à la chimie, aux sciences naturelles et à l'industrie. 1 vol. in-8°. Prix. .... 6 fr.

Cet ouvrage est le complément indispensable du Traité de Physique et d'Électricité de MM. Becquerel et Edmond Becquerel. Dans cet ouvrage, l'électricité et le magnétisme y sont traités sous le point de vue chronologique, didactique et philosophique, sans l'intermédiaire d'aucune figure, ni d'aucune formule algébrique, ni de description d'appareils.

— **TRAITÉ D'ÉLECTRICITÉ ET DE MAGNÉTISME**, suivi d'un exposé de leurs rapports avec les actions chimiques et les phénomènes naturels, par M. *Becquerel*, membre de l'Institut, professeur au Muséum d'histoire naturelle. 7 volumes in-8 et atlas. L'ouvrage complet. .... 72 fr. 50 c.

On peut regarder cet ouvrage comme l'encyclopédie de tout ce qui concerne l'électricité et le magnétisme, sciences dont les progrès doivent tant à M. Becquerel. Les physiciens, chimistes, médecins ne sauraient se dispenser d'étudier un ouvrage qui est si en avant de la science et qui les intéresse sous tant de rapports.

— **TRAITÉ DE PHYSIQUE DANS SES RAPPORTS AVEC LA CHIMIE ET LES SCIENCES NATURELLES**, par M. *Becquerel*. 2 vol. et atlas. .... 15 fr.

Précédé d'une Introduction comprenant l'Histoire de la Physique, depuis les temps les plus anciens, dans ses rapports avec la civilisation.

— **TRAITÉ COMPLET DU MAGNÉTISME.** 1 vol. in-8 avec 18 planches. .... 10 fr.

— **ÉLÉMENTS DE PHYSIQUE TERRESTRE ET DE MÉTÉOROLOGIE.** 1 fort vol. avec pl. 12 fr. 50 c.
Cet ouvrage, d'un intérêt universel, est le résultat du Cours de physique appliquée fait par M. Becquerel au Muséum d'histoire naturelle. Il contient la théorie de la terre, à laquelle se rattachent les tremblements de terre, sa température, les glaciers, les changements survenus à la surface du sol, les climats, les mers, l'atmosphère, l'air, l'aurore, l'arc-en-ciel, la polarisation, l'électricité atmosphérique, l'action magnétique du globe, les étoiles filantes, l'altération des roches, etc.

DICTIONNAIRE D'ASTRONOMIE, à l'usage des gens du monde, d'après W. et J. Herschell, Laplace, Arago, de Humboldt, Leverrier, Franceur, Schumacher, Struve, Nurnberger, Mitchell et autres auteurs les plus modernes, avec figures et planisphères, précédé d'un abrégé historique de la science, et de nouvelles conjectures sur les formations planétaires, par M. A. de Guynemer, 2e édition revue avec soin et considérablement augmentée. 1 vol. in-8°. .... 6 fr.

EXPOSITION ÉLÉMENTAIRE DU SYSTÈME DU MONDE, par F. Moustey, professeur de mathématiques. 1 vol. in-8 avec planches. Deuxième édition, revue et augmentée. . . . . 6 fr.

Cet ouvrage est spécialement destiné aux gens du monde. Voici ce qu'en dit M. Paul Romier, ancien professeur d'histoire (*Courrier de la Rochelle*, n° 102) : « Que sait-on parmi les gens du monde des lois qui gouvernent les corps célestes? Rien ou peu de chose. Si l'on veut pénétrer cependant à l'entrée, sinon au sanctuaire de la science, ou s'adresser? . . . . . Après toutes ces œuvres, assurément éminentes, il reste une place libre, l'auteur l'a senti. Il manque un traité court, clair, suivi, méthodique, réunissant en un corps de doctrines accessible à tous ce que la science a déterminé du système du monde. Il faut que ce traité soit suffisamment élémentaire pour que tout esprit droit et un peu cultivé puisse le comprendre, suffisamment exact et précis pour que le savant ne le dédaigne pas; il faut enfin qu'il puisse servir d'étude à l'enfant et de délassement à l'homme de science, et que le charme du style s'allie à la rigueur du raisonnement.

« En disant ce qu'il y avait à faire, nous avons dit ce qu'a fait M. Moustey. »

PRÉCIS DE MINÉRALOGIE, comprenant les principes de cette science, la description des minéraux et des roches, leurs gisements, leurs usages, etc. 1 vol. in-8° contenant un grand nombre de figures intercalées dans le texte, et un Atlas de planches coloriées, ouvrage principalement destiné aux gens du monde et aux étudiants, par M. RIVIÈRE, docteur ès-sciences, aide-naturaliste au Muséum d'histoire naturelle, etc. (*Sous presse*).

AGRICULTURE ET HORTICULTURE

ENCYCLOPÉDIE PRATIQUE DE L'AGRICULTEUR, par MM. Moll, professeur d'Agriculture au Conservatoire des Arts et Métiers, et Eug. Gayot, ancien directeur de l'Administration des haras. 12 à 15 volumes in-8 ornés de gravures sur bois. Tomes I, II et III. (*Voir page 5*). Prix. . . . . 21 fr.

L. MOLL et EUG. GAYOT. — LA CONNAISSANCE GÉNÉRALE DU BŒUF. Études de zootechnie pratique sur les races bovines de la France, de l'Algérie, de l'Angleterre, de l'Allemagne, de la Suisse, de l'Autriche, de la Russie et de la Belgique. 1 vol. in-8° et un Atlas de 83 figures. 15 fr.

REVUE AGRICOLE DE L'ANGLETERRE, par M. F. ROBIOU DE LA TBÉHONNAIS, paraissant tous les trois mois en un cahier de 100 à 120 pages grand in-8°, avec des gravures sur bois, et une ou deux planches gravées en taille-douce ou lithographiées. Elle forme tous les ans un magnifique volume sur beau papier glacé et satiné. — Prix de l'abonnement : 15 fr. par an.

DICTIONNAIRE D'AGRICULTURE, par plusieurs agriculteurs, sous la direction de M. le docteur Hofer, d'après les meilleurs ouvrages publiés en Angleterre, en Allemagne, en Belgique et en France; ouvrage accompagné de gravures dans le texte. . . . . 6 fr.

DICTIONNAIRE RAISONNÉ D'AGRICULTURE ET D'ÉCONOMIE DU BÉTAIL, suivant les principes des sciences naturelles appliquées, par M. A. RICHARD (du Cantal), d^r-médecin, ancien d^r de l'École des haras, et professeur à Grignon. 2 forts vol. in-8. . . . . 18 fr.

BRIAUNE, cultivateur. — *Du Prix des Grains, du Libre échange et des Réserves*. 1 v. in-8 (1857). 5 f.

BECQUEREL. — DES ENGRAIS INORGANIQUES en général, et du sel marin (chlorure de sodium) en particulier. 1 vol. grand in-18. . . . . 3 fr. 75 c.

— **DES CLIMATS ET DE L'INFLUENCE DES SOLS BOISÉS ET NON BOISÉS**. 1 vol. Prix, 7 fr.

QUESTION DES ENGRAIS. PRINCIPES DE CHIMIE AGRICOLE, et *Examen des expériences faites en Angleterre*, par M. le baron LIEBIG, traduits sous les yeux de l'auteur par M. J. P. Picard, docteur en médecine. . . . . 2 fr. 50 c.

DICTIONNAIRE DE BOTANIQUE PRATIQUE ET D'HORTICULTURE, par M. le docteur Hofer. Dans la nomenclature si nombreuse des plantes indigènes et exotiques dont cet ouvrage donne la description, on s'est appliqué plus particulièrement aux plantes utiles; les renseignements donnés pour leur culture rendent pratique cet ouvrage. *Seconde édition*. . . . . 5 fr.

DECAISNE. — LE JARDIN FRUITIER DU MUSÉUM, ou Iconographie descriptive des différentes espèces et variétés d'arbres fruitiers cultivés dans cet établissement, avec la description de leurs caractères, leur synonymie, etc., par M. J. DECAISNE, membre de l'Institut, professeur de culture au Muséum d'histoire naturelle de Paris. 12 livraisons par an, texte et 4 planches coloriées. Les 36 premières livraisons sont en vente. Prix de chaque livraison. . . . . 5 fr.

— **TRAITÉ GÉNÉRAL D'HORTICULTURE**, comprenant les plantes potagères, d'ornement, de plein air et de serre, les arbres fruitiers, par M. J. DECAISNE, membre de l'Institut, professeur de culture au Muséum d'histoire naturelle, etc. 2 vol. in-18 jésus (format anglais), avec gravures. (*Sous presse*.)

SCIENCES MATHÉMATIQUES.

CALLET. — TABLES DES LOGARITHMES. Stéréotypes. In-8, grand papier. . . . . 15 fr.

Elles donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 108.000, des sinus et tangentes de seconde en seconde pour les cinq premiers degrés, et de dix en dix secondes pour tous les degrés, avec la division centésimale, etc.; elles sont à sept figures.

— **TABLES DES LOGARITHMES**, contenant les logarithmes des nombres de 1 à 108.000, les logarithmes des sinus et tangentes de seconde en seconde pour les cinq premiers degrés, et de dix en dix secondes pour tous les degrés du quart de cercle; par FRANÇOIS CALLET, suivies d'un Recueil de Tables nautiques, par MM. les professeurs à l'École navale impériale, E. BOITARD, ancien élève de l'École polytechnique, professeur d'hydrographie, et ANSART-DEUSY, lieutenant de vaisseau. . . . . 15 fr.

Édition publiée sur la demande et avec l'approbation du ministre de la marine.

Les tables de logarithmes de François Callet peuvent seules être considérées comme exemptes de fautes; généraliser leur usage dans la marine, tel a été le but unique de MM. Boitard et Ansart-Deusy; pour l'atteindre ils ont dû augmenter l'ouvrage de Callet des Tables nautiques indispensables aux navigateurs.

Ces tables nautiques ont été collationnées avec soin sur celles des meilleurs auteurs, parfois même recalculées. Toutes celles que ne nécessite pas le problème de navigation, pris dans toute sa généralité, ont été écartées.

POUR LA PREMIÈRE FOIS, chaque table est précédée immédiatement d'une notice qui indique sa construction, son usage, la formule dont elle est l'expression; on y trouve au besoin les constantes qui entrent dans cette formule et les principes sur lesquels repose la solution des problèmes auxquels elle donne lieu.

BOITARD et ANSART-DEUSY. — NAVIGATION PRATIQUE, etc. 1 vol. in-8°. Prix ..... 3 fr.

LEGENDRE. — GÉOMÉTRIE ET TRIGONOMÉTRIE (14e et dernière édition). In-8. 6 fr.

Cet ouvrage, adopté par l'Université, est suivi dans les Collèges et les Institutions particulières.

BLANCHET. — ÉLÉMENTS DE GÉOMÉTRIE, par *A. M. Legendre*. Nouvelle édition avec additions et modifications, par *M. A. Blanchet*, ancien élève de l'École polytechnique, directeur des études mathématiques de Sainte-Barbe, avec gravures sur bois (quatrième édition). ..... 4 fr.

Au lieu de joindre au texte de Legendre les additions sous la forme de notes, qui auraient été placées soit au bas de chaque page, soit à la fin de chaque livre, *M. Blanchet*, afin d'éviter la difficulté qu'éprouveraient les élèves pour coordonner les notes avec le texte, a préféré combiner avec le texte les additions, de manière à former un traité suivi et complet.

ANNOTATION A LA GÉOMÉTRIE DE LEGENDRE; par *J. Joanet*, ancien élève de l'École polytechnique. In-8. Figures sur bois dans le texte. .... 1 fr. 50 c.

RÉCIPROQUES DE LA GÉOMÉTRIE DE LEGENDRE, par *M. Joanet*. .... 4 fr.

LALANDE. — TABLE DES LOGARITHMES. Steréotypes. in-18. Broché. .... 2 fr.

Ces Tables donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 10,000, des sinus et tangentes de minute en minute, et, de plus, de cinq figures. Ces Tables de logarithmes sont les plus correctes qui existent.

PLAUZOLES. — TABLES DES LOGARITHMES. Stéréotypes. in-8. grand papier. .... 6 fr.

Ces Tables donnent les logarithmes des nombres jusqu'à 21,750, des sinus et tangentes de minute en minute, et de plus les sinus et tangentes pour la division centésimale : elles sont à six figures.

BAGAY. — NOUVELLES TABLES ASTRONOMIQUES ET HYDROGRAPHIQUES, précédées : 1° d'un Traité abrégé des cercles de la sphère; 2° de la Description des instruments à réflexion, tels que l'octant, le sextant, le cercle de Borda, etc.; 3° des quatre principes fondamentaux de la résolution des routes et des problèmes par les latitudes croissantes; 4° des diverses méthodes pour obtenir les longitudes et les latitudes en mer; suivies d'une nouvelle Table sexagésimale, contenant les logarithmes des sinus, cosinus, tangentes et cotangentes, de seconde en seconde pour tous les degrés du quart de cercle, par *F. Bagay*, professeur d'hydrographie. 1 vol. in-4 (épuisé). Prix. .... 25 fr.

ÉLÉMENTS DE MÉCANIQUE, suivis d'additions relatives à la mécanique, des systèmes de points matériels, par *H. Resal*, ancien élève de l'École polytechnique. In-8 de 158 pages, avec 4 planches sur cuivre, 1851. Prix. .... 4 fr. 50 c.

Ces Éléments sont rédigés en conformité des nouveaux programmes d'admission pour l'École polytechnique. Ils contiennent, sous un cadre resserré, tout ce qui est indispensable pour subir les examens de cette École. En prenant pour guide les écrits et les leçons de *M. Poncelet*, l'auteur a eu principalement pour but d'initier les jeunes gens aux principes qui servent de base à la science des moteurs et des machines, enseignée à l'École polytechn. et dans les différentes Écoles de services publics.

DUPORT. — DE LA PRODUCTION DES MÉTAUX PRÉCIEUX au Mexique, sous ses rapports avec la géologie, la métallurgie et l'économie politique, par *Duport*. 1 vol. in-8°. .... 10 fr.

DE PRONY, membre de l'Institut. — Description hydrographique et historique des Marais Pontins, relief du sol, cadastre, détails intérieurs, etc.; analyse raisonnée des principaux projets proposés pour leur dessèchement; histoire critique des travaux exécutés d'après ces projets; état actuel du sol Pontin, avec l'exposition des principes, fondés sur la théorie et l'expérience, qui ont servi de base à ces projets, les opérations du jaugeage, nivellement, etc. 1 vol. in-4 et atlas in-fol. .... 40 fr.

Cet ouvrage donne tous les détails des procédés employés pour le dessèchement de ces marais, et un recueil de doctrines applicables à tous les dessèchements.

TECHNOLOGIE.

GUIDE DU COMPOSITEUR, par *M. Th. Lefevre*, 1 vol. in-8°, avec vignettes. .... 15 fr.

Cet ouvrage, composé dans le but de former l'instruction typographique des jeunes compositeurs, donne à l'élève, après la connaissance de la casse, la démonstration de ce qui concerne la composition, la distribution, la correction, la mise en pages et l'imposition. On y trouve l'indication des signes algébriques, de géométrie, de botanique, des chiffres romains et des abréviations les plus usitées. On y traite de la composition des frontispices, titres, couvertures, caractères d'écriture, tableaux, algèbre, de l'interlinaire et du plain-chant. La composition des langues étrangères, latin, italien, anglais, grec, copte, hébreu, arabe, allemand, etc., y est soigneusement détaillée, ainsi que les fonctions relatives de l'apprenti, des paquetiers, du metteur en pages et de l'homme de conscience. Enfin, un plan de toutes les impositions connues est suivi d'un vocabulaire typographique. De nombreuses vignettes accompagnent la partie démonstrative.

INSTRUCTION POUR LA LECTURE DES ÉPREUVES, extrait du *Guide du compositeur*, par *Th. Lefevre*, demi-feuille. .... 75 c.

GUIDE DU CORRECTEUR ET DU COMPOSITEUR, donnant la solution des principales difficultés pour l'emploi des majuscules, le pluriel des substantifs simples et composés, etc., par *M. Tassis*, correcteur à l'imprimerie de MM. Firmin Didot frères, 5e édit., revue et augmentée. .... 1 fr. 50 c.

PLANCHE. — DE L'INDUSTRIE DE LA PAPETERIE. 1 magnifique vol. grand in-8° de plus de 300 pages, accompagné de planches explicatives, contient les documents les plus récents et les plus complets sur l'industrie de la papeterie. .... 25 fr.

RECUEIL D'ÉLÉMENTS D'HIPPOLOGIE, d'après MM. Girard, le baron Richerand, Milne-Edwards, Lecoq, Grenier, Hurtrel d'Arboval et Beurcher de Saint-Ange, destiné aux officiers et sous officiers de cavalerie, par *M. le chevalier de Quillinan*, officier de cavalerie, élève de l'École impériale de Saumur. 1 vol. in-8 avec planches. Prix. .... 10 fr.

DU PLOMB, de son état dans la nature, de son exploitation, de sa métallurgie et de son emploi dans les arts, par *M. A. Landrin*, ingénieur civil des mines. 1 vol. in-18 avec gravures. .... 5 fr.

KURR. — ALBUM DE MINÉRALOGIE. 1 vol. in-4°, richement colorié. .... 30 fr.

BAZAINE. — Cours de Stéréométrie appliquée au Jaugeage, etc., Traité des futailles, etc., Instructions sur le jaugeage des bateaux et navires. 1 v. in-8. . . . . 4 fr. 50 c.

— Cours élémentaire de Géométrie pratique, etc., etc., et Nouvelle quadrature et cubature qui remplace le toisé des surfaces et des solides, etc. 1 vol. in-8. . . . . 6 fr.

BÉRARD. — Statique des voûtes, in-4°, fig. (1810). Prix broché. . . . . 6 fr. 50 c.

BERTHOLLET. — ÉLÉMENTS DE L'ART DE LA TEINTURE, avec une description de l'art du blanchiment par l'acide muriatique oxygéné. 2e édit. Prix. . . . . 12 fr.

BORDA. — Description et usage du Cercle de réflexion, avec la manière de calculer les observations nautiques. In-4, et planches. . . . . 5 fr.

BUSSON D'ESCARS. — Essai sur la cubature des terrasses. 1 vol. in-18. . . . . 5 fr.

CLINCHAMP. — Éléments de Perspective linéaire et aérienne. Planches, in-8. . . . . 5 fr.

DUBUAT. — Principes d'hydraulique et de pyrodynamique. 3 vol. in-8, avec 11 planches. Prix. . . . . 20 fr.

DELAMARCHE. — Éléments de télégraphie sous-marine, publié avec l'autorisation de S. E. l'Amiral Hamelin, ministre de la marine impériale. In-8°. . . . . 3 fr.

FÉE. — FLORE DE THÉOCRITE. . . . . 4 fr.

— Essai sur la Cryptogamie des écorces exotiques officielles. 1 vol. grand in-4° orné de 34 planches coloriées. Prix cartonné. . . . . 42 fr.

MOREL. — Traité pratique des Feux d'artifice. 1 vol. in-8. . . . . 4 fr. 50

OSANAM. — Usage du Compas de proportion; revu par Garnier, et planches in-12. . . . . 4 fr.

— Méthode pour lever les plans de terre et de mer. 1 vol. in-8. . . . . 4 fr. 50

JURISPRUDENCE ET ÉCONOMIE POLITIQUE.

COMMENTAIRE SUR LE CODE DE JUSTICE MILITAIRE POUR L'ARMÉE DE TERRE, précédé d'une introduction et suivi des décrets d'exécution, des instructions ministérielles et des formules; dédié à S. M. Napoléon III, par M. VICTOR FOUCHER, conseiller à la Cour de cassation, grand officier et membre du conseil impérial de la Légion d'honneur. 1 vol. in-8. Prix. . . . . 15 fr.

Il suffit aux éditeurs, pour donner une juste idée de l'importance de cet ouvrage et de l'autorité qu'il doit avoir, de reproduire ici la lettre de M. le Ministre de la guerre :

« MONSIEUR LE CONSEILLER, j'ai mis sous les yeux de Sa Majesté l'Empereur la lettre, en date du 4 de ce mois, par laquelle vous demandez à Sa Majesté l'autorisation de placer sous son auguste patronage le commentaire dont vous vous occupez, et qui formera un utile complément du nouveau Code de justice militaire. L'Empereur m'a ordonné de vous faire savoir qu'il accepte votre offre; il a paru voir avec plaisir que vous nous prêtiez le concours de vos lumières jusqu'à la fin, et qu'après avoir pris une si grande part à la confection même du Code, vous vouliez bien en faciliter la mise à exécution. Je vous renouvelle l'assurance de ma haute considération.

A. M. VICTOR FOUCHER, conseiller à la cour de cassation.

« Le Maréchal Ministre : VAILLANT. »

TRAITÉ DU DROIT ROMAIN, par M. DE SAVIGNY, traduit de l'allemand par M. GUENOUX. 8 vol. in-8°, 1855. (Seconde édition.) Prix. . . . . 60 fr.

La réputation de cet ouvrage est universelle, ainsi que le mérite de son auteur. La traduction faite par M. Guenoux, sous les yeux de M. de Savigny, réunit à l'élégance du style le mérite de la fidélité la plus rigoureuse.

ESSAI SUR L'HISTOIRE DU DROIT FRANÇAIS AU MOYEN AGE, par M. Ch. Giraud, membre de l'Institut, inspecteur général des études de droit. 2 vol. in-8°. . . . . 16 fr.

GOBINEAU (A. DE). — ESSAI SUR L'INÉGALITÉ DES RACES HUMAINES, 4 vol. in-8°. . . . . 30 fr.

Cet ouvrage a pour but de développer une nouvelle formule historique. Il résume dans un tableau complet les grandes phases de l'humanité, et appuie ses démonstrations sur l'ensemble des plus récentes découvertes de la science.

RÉPERTOIRE DE LA NOUVELLE LÉGISLATION CIVILE, COMMERCIALE ET ADMINISTRATIVE, ou Analyse raisonnée des principes consacrés par le Code civil, le Code de commerce et le Code de procédure; par les lois sur le contentieux de l'administration; par les décrets qui s'y rattachent et par les arrêts qui en ont formé l'application, par M. le baron FAVARD DE LANGLADE, conseiller d'Etat, président de la cour de cassation, et par d'autres magistrats. 6 gros vol. in-4°. . . . . 90 fr.

COLINS. — SCIENCE SOCIALE. 5 v. in-8°. . . . . 25 fr.

— LIBERTÉ DE CONSCIENCE. In-18. 75 c.

— ÉCONOMIE POLITIQUE. 3 v. in-12. 10 fr. 50

— RÉPONSE A M. P.-J. PROUDHON. In-18. 75 c.

— SOUVERAINETÉ. 2 vol. in-8°. . . . . 10 fr.

— SOCIÉTÉ NOUVELLE, SA NÉCESSITÉ. 2 vol. in-8°. . . . . 10 fr.

— QU'EST-CE QUE LA SCIENCE SOCIALE? 4 vol. in-8°. . . . . 20 fr.

MOTIFS ET CONFÉRENCES DU CODE CIVIL, discours et opinions des orateurs qui ont concouru à la rédaction de ce code. 2 vol. gr. in-8° à deux colonnes. . . . . 20 fr.

Imprimés dans le format des grands classiques, ces deux volumes contiennent les 16 volumes qui forment la Collection des motifs et conférences, dont MM. Didot ont publié plusieurs éditions depuis longtemps épuisées.

FERRIÈRE MODERNE, ou Nouveau Dictionnaire de droit et de pratique. 2 vol. in-8°. . . . . 10 fr.

RAPPORT DU 17e JURY, présenté par M. AMB. FIRMIN DIDOT, membre du jury central de France. — L'imprimerie, la librairie et la papeterie à l'exposition universelle de 1851. 1 vol. in-8°. . . . . 2 fr. 50 c.

MATTER. — DE L'INFLUENCE DES LOIS SUR LES MOEURS, et de l'influence des mœurs sur les lois, par

M. MATTER, inspecteur de l'Université (ouvrage auquel l'Académie française a décerné un prix de 10,000 fr.). 1 vol. in-8°. . . . . 7 fr. 50

Seconde édition, revue, corrigée et considérablement augmentée.

HUET. — RÈGNE SOCIAL DU CHRISTIANISME. 1 vol. in-8°. . . . . 6 fr.

DE L'ASSISTANCE ET DE L'EXTINCTION DE LA MENDICITÉ, par M. A. de Magnitot, préfet de la Nièvre, officier de la Légion d'honneur. 1 vol. in-8°. . . . . 6 fr.

Cet ouvrage vient d'être couronné par l'Institut, où il a obtenu le premier prix de la fondation Morogues.

DE LA TRANSPORTATION. Aperçus législatifs, philosophiques et politiques sur la colonisation pénitentiaire, par C. O. BARBAROUX, conseiller d'Etat. 1 vol. in-8°. . . . . 7 fr.

LES POUVOIRS CONSTITUTIFS DE L'ÉGLISE, par M. BORDAS DEMOULIN. 1 fort vol. in-8°. . . . . 6 fr.

L'HOPITAL. (le chancelier de). — OEuvres complètes. 6 vol. in-8°. . . . . 23 f r.

LOIS DES FRANCS, contenant la loi salique et la loi ripuaire, suivant le texte de Dutillet, revu, avec traduction en regard et notes, par M. PEYRÉ, et une préface par M. ISAMBERT. 1 vol. in-8°. . . . . 5 fr.

BEAUJOUR. — THÉORIE DES GOUVERNEMENTS. 2 vol. in-8°. . . . . 12 fr.

OEUVRES DE CONDORCET, précédées de son Éloge par M. ARAGO, secrétaire perpétuel de l'Académie des sciences, et ornées de son portrait, gravé par Mercuri. 12 vol. in-8°. Prix. . . . . 84 fr.

Cette édition, revue sur les Mémoires de Condorcet, contient, outre les écrits imprimés dans l'édition de 1804 en 24 volumes, la correspondance inédite de Condorcet avec Voltaire, Turgot, etc., et plusieurs écrits inédits.

CARDAILLAC. — ÉTUDES ÉLÉMENTAIRES DE PHILOSOPHIE. 2 vol. in-8°. . . . . 14 fr.

ARCHITECTURE ET ARCHÉOLOGIE.

MONUMENTS ANCIENS ET MODERNES.

Collection formant une histoire de l'architecture des différents peuples à toutes les époques, contenant des notices archéologiques; par MM. Jomard, Champollion-Figeac, Langlois, Duboux, Ernest Breton, Raoul-Rochette, L. Vauclouy, de Cumont, Girault de Prangey, Lenoir, J. Gailhabaud, etc., accompagnée de 400 planches gravées d'après les dessins d'architectes et d'artistes et d'après des planches *daguerréotypées*; 4 vol. in-4, brochés..... 300 fr.

Cet ouvrage, unique en son genre, est tellement estimé qu'il en est fait une édition en Angleterre, en Allemagne, en Italie et en Espagne. Les quatre volumes en belle reliure demi-chagrin..... 330 fr.

DETAIL DES VOLUMES.

	Planches	Planches	Planches	
Ire SÉRIE.				
Le Kélaça, à Elora.	2	Eglise du Théoclos, à Constantinople.	3	
Temple Visouva-karna, à Elora.	2	Eglise de Saint-Front, à Périgueux.	1	
Temple d'Aroëris, à Edouf.	2	Autel de l'église de Combourg.	1	
Spéos d'Atchor, à Ebsamboul.	2	Portes sculptées de l'église du Capitole, à Cologne.	2	
Tombau de Nakschi-Roustam	1	Portail de l'église de Saint-Jacques, à Natisbonne.	2	
Temple dans l'île de Gozzo.	1	Portail de la cathédrale de Strasbourg.	2	
Tresorerie d'Alree, à Mycènes.	2	Maisons de Cologne.	3	
Acropole de Tyrinthe et de Mycènes.	2	Eglise de Saint-Simon, à Palerme.	1	
Fort de Elons, à Mycènes.	1	Cathédrale de Palerme.	1	
Ordres grecs.	1	Cathédrale de Fribourg.	1	
Temple de Jupiter, à Selinonte.	1	Cathédrale de Cologne.	10	
Temple de Ségeste.	1	Eglise de Saint-Etienne, à Vienne.	1	
Temple de Thesée, à Athènes.	2	Eglise de Saint-Laurent, à Nuremberg.	2	
Temple de Minerve, à Athènes.	2	Cathédrale d'York.	2	
Temple de Vesta, à Tivoli.	1	Cloître du chœur de Notre-Dame, à Paris.	3	
Basiliques de Pompéi, de Rome, etc.	3	Jube de l'église de la Madeleine, à Troyes.	2	
Amphithéâtre Flavian (le Colisée), à Rome.	6	Chaire de l'église de Saint-Etienne, à Vienne.	1	
Amphithéâtre de Pola.	3	Buffet d'orgue de la cathédrale de Strasbourg.	1	
Monuments celtiques.	10	— de Saint-George, au Velabre.	2	
Basilique de Saint-Clement, à Rome.	2	Eglise de Grotta-Ferrata.	1	
— de Saint-George, au Velabre.	2	Eglise de Saint-Vital, à Ravenne.	2	
Eglise de Grotta-Ferrata.	1	Cathédrale d'Athènes.	2	
Eglise de Saint-Vital, à Ravenne.	2	Chapelle de Cividal du Frioul.	1	
Cathédrale d'Athènes.	2	Eglise de Sainte-Marie, à Toscanella.	6	
Chapelle de Cividal du Frioul.	1	Eglise de San-Miniato, près de Florence.	4	
Eglise de Sainte-Marie, à Toscanella.	6	Cathédrale de Bonn.	2	
Eglise de San-Miniato, près de Florence.	4	Mosquée de Cordoue.	2	
Cathédrale de Bonn.	2	Mosquée de Touloun, au Caire.	2	
Mosquée de Cordoue.	2	Mosquée d'El-Moyed, au Caire.	2	
Mosquée de Touloun, au Caire.	2	Eglise de Saint-François, à Assise.	4	
Mosquée d'El-Moyed, au Caire.	2	Cathédrale de Bâle.	1	
Eglise de Saint-François, à Assise.	4	Palais Foscarini, à Venise.	1	
Cathédrale de Bâle.	1	Eglise de Saint-Zacharie, à Venise.	1	
Palais Foscarini, à Venise.	1	Bibliothèque de Saint-Marc, à Venise.	1	
Eglise de Saint-Zacharie, à Venise.	1	Nouvelles Procuraties, à Venise.	1	
Bibliothèque de Saint-Marc, à Venise.	1	Eglise de Saint-Gervais, à Paris.	1	
Nouvelles Procuraties, à Venise.	1	Eglise de Saint-Paul-Saint-Louis, à Paris.	1	
Eglise de Saint-Gervais, à Paris.	1	Eglise de l'Hôtel des Invalides, à Paris.	3	
Eglise de Saint-Paul-Saint-Louis, à Paris.	1	Halle au Blé, à Paris.	2	
Eglise de l'Hôtel des Invalides, à Paris.	3	Marché Saint-Germain, à Paris.	2	
Halle au Blé, à Paris.	2	IIe SÉRIE.		
Marché Saint-Germain, à Paris.	2	Sphinx, lions et béliers égyptiens.	1	
IIIe SÉRIE.				
Sphinx, lions et béliers égyptiens.	1	Palais de Ménéphthah, à Thèbes.	1	
Palais de Ménéphthah, à Thèbes.	1	Maisons égyptiennes.	1	
Maisons égyptiennes.	1	Temple de Pæstum.	1	
Temple de Pæstum.	1	Amphithéâtre de Nîmes.	1	
Amphithéâtre de Nîmes.	1	Arc de Trajan, à Bénévent.	1	
Arc de Trajan, à Bénévent.	1	Arc de Septime Sévère, à Rome.	2	
Arc de Septime Sévère, à Rome.	2	Tombau de Gaus Gestus, à Rome.	2	
Tombau de Gaus Gestus, à Rome.	2	Tombau de Cécilia Metella, à Rome.	2	
Tombau de Cécilia Metella, à Rome.	2	Basilique de Sainte-Marie in Cosmedin, à Rome.	2	
Basilique de Sainte-Marie in Cosmedin, à Rome.	2	Ambons à Saint-Laurent, à Rome.	2	
Ambons à Saint-Laurent, à Rome.	2	Cloître de Saint-Paul hors les murs.	3	
Cloître de Saint-Paul hors les murs.	3	Porche de l'atrium de l'église de Lorsch.	1	
Porche de l'atrium de l'église de Lorsch.	1	Eglise de Saventères.	1	
Eglise de Saventères.	1	Eglise de Saint-Martin, à Angers.	1	
Eglise de Saint-Martin, à Angers.	1	Fortifications helléniques (près de Missolonghi).	1	
IVe SÉRIE.				
Fortifications helléniques (près de Missolonghi).	1	Spéos d'Abou-Sembyl.	1	
Spéos d'Abou-Sembyl.	1	Hemi-Spéos à Girché.	1	
Hemi-Spéos à Girché.	1	Temple de Khons à Karnac.	1	
Temple de Khons à Karnac.	1	Tombau hypogées à Thèbes et à Beni-Hassan.	1	
Tombau hypogées à Thèbes et à Beni-Hassan.	1	Pyramides de Giseh, etc.	2	
Pyramides de Giseh, etc.	2	Théâtre de Jassus.	1	
Théâtre de Jassus.	1	Murs et porte de Messène.	1	
Murs et porte de Messène.	1	Temple de l'Honneur et de la Vertu, à Rome.	1	
Temple de l'Honneur et de la Vertu, à Rome.	1	Temple dit la Maison Carrée, à Nîmes.	1	
Temple dit la Maison Carrée, à Nîmes.	1	Palais de Diocletien, à Spalatro.	1	
Palais de Diocletien, à Spalatro.	1	Maison de Pansa, à Pompéi.	1	
Maison de Pansa, à Pompéi.	1	Forum de Pompéi.	2	
Forum de Pompéi.	2	Grand Théâtre de Pompéi.	1	
Grand Théâtre de Pompéi.	1	Thermes d'Antonin Caracalla.	1	
Thermes d'Antonin Caracalla.	1	Pont à Alcantara, et arcade près de Nîmes.	1	
Pont à Alcantara, et arcade près de Nîmes.	1	Murs de Pompéi et de Faleries.	2	
Murs de Pompéi et de Faleries.	2	Tombau de la famille Plautia.	1	
Tombau de la famille Plautia.	1	Eglise de Saint-Taxlarque, à Athènes.	1	
Eglise de Saint-Taxlarque, à Athènes.	1	Mosquée de Hassan, au Caire.	2	
Mosquée de Hassan, au Caire.	2	Baptistère Saint-Jean, à Poitiers.	6	
Baptistère Saint-Jean, à Poitiers.	6	Cathédrale de Spire.	2	
Cathédrale de Spire.	2	Cathédrale Saint-Martin, à Mayence.	2	
Cathédrale Saint-Martin, à Mayence.	2	Eglise de Hadiscoc.	1	
Eglise de Hadiscoc.	1	Cathédrale de Bourges (porche).	5	
Cathédrale de Bourges (porche).	5	Baptistère de Pise.	1	
Baptistère de Pise.	1	Eglise de Notre-Dame, à Trèves.	5	
Eglise de Notre-Dame, à Trèves.	5	Sainte-Marie des Fleurs, à Florence.	5	
Sainte-Marie des Fleurs, à Florence.	5	Ciborium de Saint-Paul, hors les murs.	1	
Ciborium de Saint-Paul, hors les murs.	1	Tabernacle-autel, à Florence (San-Michiele).	1	
Tabernacle-autel, à Florence (San-Michiele).	1	Cloître de Moissac.	1	
Cloître de Moissac.	1	Palais épiscopal de Liège.	1	
Palais épiscopal de Liège.	1	Maison, à Hanovre (Kobeinger-Strasse).	1	
Maison, à Hanovre (Kobeinger-Strasse).	1	Ponts d'Avignon et de Cahors.	1	
Ponts d'Avignon et de Cahors.	1	Fortifications d'Alques-Mortes.	1	
Fortifications d'Alques-Mortes.	1	Chapelle funéraire, à Fontevault.	1	
Chapelle funéraire, à Fontevault.	1	Eglise de la Chartreuse, près de Pavie.	1	
Eglise de la Chartreuse, près de Pavie.	1	Basilique de Saint-Pierre, à Rome.	1	
Basilique de Saint-Pierre, à Rome.	1	Eglise de Gisors.	1	
Eglise de Gisors.	1	Eglise du Rédempteur, à Venise.	1	
Eglise du Rédempteur, à Venise.	1	Eglise de Saint-Etienne-du-Mont, à Paris.	2	
Eglise de Saint-Etienne-du-Mont, à Paris.	2	Eglise de Saint-Ignace, à Rome.	2	
Eglise de Saint-Ignace, à Rome.	2	Cathédrale d'Evreux (boiseries).	1	
Cathédrale d'Evreux (boiseries).	1	Hôtel de ville de Cologne.	1	
Hôtel de ville de Cologne.	1	Tombau du doge Vandramini, à Venise.	1	
Tombau du doge Vandramini, à Venise.	1	Docks de Londres.	1	
Docks de Londres.	1	IVe SÉRIE.		
IVe SÉRIE.				
Palais à Persépolis.	2	Palais à Persépolis.	2	
Temples de Minerve Pollade, etc.	2	Monum. chron. de Lycistrate, à Athènes.	1	
Monum. chron. de Lycistrate, à Athènes.	1	Horloge et Tour des Vents, à Athènes.	1	
Horloge et Tour des Vents, à Athènes.	1	Tombau à Teimissus.	1	
Tombau à Teimissus.	1	Tombaux étrusques.	7	
Tombaux étrusques.	7	Nymphées près de Rome et à Albano.	5	
Nymphées près de Rome et à Albano.	5	C. de Romulus, dit de Caracalla, à Rome.	1	
C. de Romulus, dit de Caracalla, à Rome.	1	Basilique de Saint-Sabas, à Rome.	1	
Basilique de Saint-Sabas, à Rome.	1	Baptistère et tombau desaint Constantin, à Rome.	1	
Baptistère et tombau desaint Constantin, à Rome.	1	Cathédrale de Trèves.	1	
Cathédrale de Trèves.	1	Eglise de Notre-Dame du Port, à Clermont.	5	
Eglise de Notre-Dame du Port, à Clermont.	5	Eglise de Marmoutiers.	4	
Eglise de Marmoutiers.	4	Eglise de Royal.	1	
Eglise de Royal.	1	Cryptes romanes.	1	
Cryptes romanes.	1	Tombaux dans la cathédrale de Trèves.	2	
Tombaux dans la cathédrale de Trèves.	2	Alhambra, à Grenade.	2	
Alhambra, à Grenade.	2	Chapelle Palatine, à Palerme.	5	
Chapelle Palatine, à Palerme.	5	Eglise de Saint-Bonoloph, à Boston.	2	
Eglise de Saint-Bonoloph, à Boston.	2	Stalles dans la cathédrale d'Amiens.	5	
Stalles dans la cathédrale d'Amiens.	5	Portes dans l'église abbatale de Saint-Alban.	1	
Portes dans l'église abbatale de Saint-Alban.	1	Château de Meibant.	5	
Château de Meibant.	5	Sarcophage de sir Thomas Carew.	1	
Sarcophage de sir Thomas Carew.	1	Tombau de sir Thomas Tropenell.	1	
Tombau de sir Thomas Tropenell.	1	Chapelle sépulcrale à Montmorillon.	5	
Chapelle sépulcrale à Montmorillon.	5	Eglise de Saint-François des Nobles, à Pèrouge.	1	
Eglise de Saint-François des Nobles, à Pèrouge.	1	Loge des Lances, à Florence.	1	
Loge des Lances, à Florence.	1	Maisons, à Rouen.	1	
Maisons, à Rouen.	1	Château de Chambord.	1	
Château de Chambord.	1	Château d'Azay-le-Rideau.	2	
Château d'Azay-le-Rideau.	2	Port de Saint-André, à Venise.	2	
Port de Saint-André, à Venise.	2	Tombau du cardinal d'Amboise, à Rouen.	5	
Tombau du cardinal d'Amboise, à Rouen.	5	Eglise du Jesus, à Rome.	5	
Eglise du Jesus, à Rome.	5	Monuments mexicains.	12	

LES ÉDIFICES CIRCULAIRES ET LES DOMES, par Isabelle, architecte du Gouvernement, texte et planches, 20 livraisons in-fol. demi-colombier. Ouvrage terminé en 1855. Prix ..... 200 fr.

Il suffit d'imprimer le Panthéon chez les anciens et Saint-Pierre de Rome chez les modernes pour donner une idée de l'élégance, de la noblesse et de la difficulté de construction de ce genre d'édifices, qui tous, tant anciens que modernes, se trouvent réunis dans cet ouvrage. Il forme un traité complet de ce genre d'édifices.

CHARPENTE DE LA CATHÉDRALE DE MESSINE. 1 vol. in-fol. et 8 pl. chromo-lithographiques, par M. Roux, édit. des vues de Pompéi et du Recueil des peintures et bronzes d'Herulanum. 40 fr.

Cet ouvrage, dont les dessins, rapportés par M. Morey, architecte, ont été exécutés avec la plus grande fidélité, est d'autant plus intéressant que le monument a été entièrement détruit dans les derniers troubles de la Sicile.

ARCHITECTURE ARABE, ou MONUMENTS DU KAIRE, dessinés et mesurés pendant les années 1820, 1821, 1822, par P. Coste. Un volume in-folio, contenant 66 planches et un texte composé de l'explication de ces planches, de la description historique de chaque monument et d'un précis sur l'histoire des kalifes d'Égypte. Prix : 180 fr. Net. 150 fr. Colorié..... 360 fr.

Jamais ouvrage sur l'architecture arabe, si élégante, si hardi et cependant si solide, n'a été exécuté avec un soin pareil. M. Coste, l'un de nos plus habiles architectes, connu par l'exactitude rigoureuse qu'il apporte dans les moindres détails, a profité de sa position d'architecte du pacha d'Égypte pour dessiner et mesurer pendant cinq années tous les monuments du Kaire qui offrent le type le plus pur et le plus sévère de cette belle et riche architecture.

TRAITÉ THÉORIQUE ET PRATIQUE DE L'ART DE BATIR,

Par J. RONDELET, architecte, membre de l'Institut. *Dixième édition.* 5 grands volumes in-4, avec atlas in-folio de 210 planches. .... 125 fr.

LA PREMIÈRE PARTIE comprend : 1° LA CONNAISSANCE DES MATÉRIAUX, pierres artificielles, mortiers, plâtre, bois, fer, etc., 2° DE LA FORCE DES MATÉRIAUX, pesanteur spécifique des pierres, résistances, force comparative, etc., du mortier, du plâtre; — idem du bois de charpente; — idem des fers. Effets du froid et de la chaleur, etc.

LA DEUXIÈME PARTIE comprend : CONSTRUCTIONS EN PIERRE DE TAILLE, appareils, pose, etc. STERÉOTOMIE des courbes, des projections, angles, etc., voûtes et plafonds; escaliers, vis de Saint-Gilles, etc., etc. MAÇONNERIES, aires, voies publiques, chemins, pavés; des murs, des enduits.

LA TROISIÈME PARTIE comprend : LA CHARPENTE: Principes des combles, des pans de bois, cloisons, planchers, escaliers, voûtes et ponts, combles à surfaces planes et courbes, échafauds, cintres, étayements. MENUISERIE: des

planches et parquets, lambris, cloisons, revêtements, escaliers en menuiserie, croisées, volets, persiennes, des portes, armoires, stalles, buffets d'orgues, etc.; décorations. **SERRURERIE**: des chaînes, tirants, liteaux, des armatures, des planchers et voûtes en fer, combles, ponts, coupoles. **COUVERTURE**: de la pente des combles, couvertures en bardeaux, en tuiles, en ardoises, en pierres, en cuivre, plomb et zinc, en chaume et roseaux.

LA QUATRIÈME PARTIE comprend: **THÉORIE DES CONSTRUCTIONS**. Principes de Mécanique: du parallélogramme des forces, des leviers, centre de gravité, plan incliné. **Mouvement des Matériaux**: machines à transporter et élever les fardeaux. **Fondements des édifices**: en bon sol, en mauvais terrain, sur roc, dans l'eau. **Stabilité et force des Murs et points d'appui**: de l'épaisseur à donner aux murs, stabilité des points d'appui, forces, etc., etc. **Murs de revêtement**: de la poussée des terres, des murs de revêtement, etc. **Théorie des Voûtes**: de la poussée des voûtes, arcs en plein cintre, surhaussés, surbaissés, rampants, extradossés, des voûtes composées; force du plâtre et du mortier dans la construction des voûtes des ponts en pierre.

LA CINQUIÈME PARTIE comprend: **MÉTHODE DE MESURER, DÉTAILLER ET ÉVALUER LES OUVRAGES DE BATIMENT**, terrasses, fouilles, maçonneries diverses, charpente, menuiserie, sculpture d'ornement, peintures diverses, décors. **FORMATION DU DEVIS**, des diverses espèces, des cahiers des charges, etc.; exemples, règlements relatifs à la police des constructions.

SUPPLÉMENT A L'ART DE BATIR,

Par M. BLOUET, membre de l'Institut, professeur à l'École des beaux-arts; contient le résultat de tous les progrès les plus récents de l'Art de Bâtir en France et à l'étranger, particulièrement en Angleterre et aux États-Unis, où M. Blouet a été envoyé en mission par le Gouvernement. 2 volumes in-4 et un atlas in-folio de 100 planches..... 60 fr.

Depuis la publication de l'ouvrage de Rondelet, les constructions en fer ont pris un grand développement, particulièrement pour les chemins de fer. M. Blouet a de plus consigné dans son ouvrage tous les progrès faits par la science pour ce qui concerne, 1° la nature des MATÉRIAUX, les pierres artificielles, le mortier, le plâtre, le bois, le fer; 2° les résultats d'expériences faites pour en déterminer la force; 3° constructions en pierres de taille; 4° la stéréotomie; 5° la maçonnerie, murs, voûtes soit en pierre, en briques ou mixtes, les enduits; 6° charpentes, escaliers, voûtes, ponts, etc.; 7° combles à surfaces planes et courbes; 8° échafauds, cintres, étayements; 9° menuiserie; 10° serrurerie, chaînes, tirants, etc.; 11° constructions en fer forgé, combles en tôle; 12° en fer fondu, ponts, coupoles, etc.; 13° couvertures, pente des combles; 14° théorie des constructions; 15° évaluation des ouvrages de bâtiment.

EXPLORATION DE L'ALGÉRIE pendant les années 1840, 1841, 1842, publiée par ordre du Gouvernement. Partie des beaux-arts (architecture, sculpture, inscriptions et vues); par M. AM. RAVOISIÉ, architecte du Gouvernement.

Quoique l'Algérie ait été visitée par plusieurs voyageurs avant la conquête française, aucun architecte n'avait entrepris, par des fouilles multipliées, par des traces géométriques, de nous représenter les plans des villes, les temples, les arcs de triomphe, les portes, les théâtres, les amphithéâtres, les thermes, les cirques, les hippodromes, les monuments commémoratifs, les tombeaux, les voies publiques, les ponts, les aqueducs, les citernes, les réservoirs, enfin les Basiliques chrétiennes et les monuments chrétiens.

Protégé par le Gouvernement et secondé de nos soldats, M. Ravoisié a pu mesurer et dessiner exactement tous les monuments qui disparaissent chaque jour. Les monuments arabes ont été également l'objet de ses recherches. Cet ouvrage nous représente donc l'état complet de ce qui existe en monuments d'architecture sur le sol de l'Algérie.

L'ouvrage, classé en trois grandes divisions (province de Constantine, celle d'Alger et celle d'Oran), formera 3 volumes grand in-folio demi-columbier, publié en 35 livraisons, chacune de 6 planches. Prix de la livraison, 16 fr.

Trente-deux livraisons sont en vente.

RESTAURATION DES THERMES D'ANTONIN CARACALLA A ROME. État actuel et restauration présentée en 1826, à l'Institut de France, par M. Abel Blouet. 1 vol. in-fol. de 23 pl. et texte.... 60 fr.

— Sur papier vélin bon pour laver. 85 fr. — Sur le même, lavé et colorié. .... 300 fr.

VITRUVII ARCHITECTURA, textu et recensione Codicum emendata, cum exercitationibus notisque novissimis Joannis Poleni et commentariis variorum additis nunc primum, studiis Simonis Straticii, Utini, Mattiuzzi, 1825-30. 8 vol in-4°, avec 141 pl., dont 109 gravées sur cuivre. Prix..... 180 fr.

Cette édition célèbre, qui contient tous les commentaires et toutes les planches gravées des éditions publiées depuis l'origine jusqu'en 1830, est une sorte d'Encyclopédie Vitruvienne et le recueil le plus complet qui existe sur l'architecture des anciens.

LE PALAIS DE SCAURUS, ou Description d'une maison romaine, fragment d'un voyage de Mérovir à Rome, vers la fin de la République, par F. Mazois, précédé d'une Notice biographique, par M. Varcollier, conseiller de préfecture de la Seine. — Troisième édition. 1 vol. in-8°. Prix. 7 fr.

LA SCIENCE DES INGÉNIEURS, par Bélidor, 1 vol. in-4, grand papier. Nouvelle édition avec un grand nombre de notes, par M. Navier, 1813; broché..... 36 fr.

H. FORTOUL. — **ÉTUDES D'ARCHÉOLOGIE ET D'HISTOIRE**, par M. Fortoul, membre de l'Académie des inscriptions et belles-lettres. 2 vol. in-8°. .... 42 fr.

DICTIONNAIRE DES ANTIQUITÉS ROMAINES ET GRECQUES, par M. Ant. Rich, professeur au collège de Cambridge, traduit et revu par M. Chéruel, inspecteur d'académie. 1 vol. avec nombreuses gravures; broché 10 fr.; cartonné. .... 12 fr.

HASSENFRATZ. — **L'ART DU CHARPENTIER**. 1 vol. in-4 et planches..... 18 fr.

FOURNEAU. — L'Art du trait de charpenterie, avec 88 pl., en 4 parties, in-f°. .... 42 fr.

Chaque partie se vend séparément.

PERONET. — Description des projets de la construction des ponts de Neuilly, etc., du canal de Bourgogne, etc. Nouvelle édition (1820), in-4, grand papier, relié, avec un atlas, Prix..... 110 fr.

Toutes les planches de cet important ouvrage, qui ont coûté plus de 300.000 fr. de gravure, ont été retouchées avec le plus grand soin. Le texte a été reimprimé.

OUVRAGES D'ART.

VECELLIO (CESARE). — **COSTUMES DU XVIe SIÈCLE** (principalement).

Ce Recueil, dont il a été publié trois éditions à la fin du XVIe siècle et au commencement du XVIIe, est devenu très-rare, et son prix, toujours croissant, dépasse cent francs dans les ventes. Mais pour le reproduire, il faut lui conserver son caractère original et large qui a toujours fait attribuer cette œuvre au Titien (Tiziano Vecellio). Le dessin rappelle tellement sa manière, qu'on peut être certain qu'il n'est pas resté étranger à l'œuvre de son parent Cesare Vecellio, si même il n'en est pas le seul auteur; car on sait que le Titien a exécuté des dessins pour être gravés sur bois. (Voyez Barisch, t. XVI, p. 93.) Le texte italien qui l'accompagne prouve le soin apporté à la fidèle représentation de ces costumes dont le nombre dépasse 500, nous le reproduisons en y joignant une traduction française, afin de rendre plus générale l'utilité de ce bel ouvrage, indispensable à tous les artistes.

Deux artistes distingués, M. Gérard Séguin et M. Huyot, se sont chargés, l'un de décalquer et de redessiner ces planches en leur conservant leur grand caractère et leur netteté, l'autre de les graver sur bois avec la plus grande exactitude. Les encadrements ont été dessinés d'après les modèles les plus parfaits exécutés en Italie, en France et en Allemagne au XVIe siècle, par MM. Catenacci et Fellmann. On n'a même apporté quelque changement que dans une partie des entourages, afin de varier d'avantage les cadres primitifs, mais on s'est toujours inspiré des meilleurs modèles de l'époque, qui souvent ont été reproduits intégralement. L'ouvrage paraîtra en 70 livraisons, chacune de 8 planches, accompagnées du texte.

Prix de chaque livraison, composée de 16 pages encadrées (60 livraisons sont en vente)..... 70 c.

Le tome 1er. Prix..... 22 fr.

HERCULANUM ET POMPEI, recueil général des peintures, bronzes, mosaïques, etc., découverts jusqu'à ce jour, et reproduits d'après tous les ouvrages publiés jusqu'à présent, avec un texte explicatif de M. Barré. 7 vol. in-4, cartonnés, avec 700 planches. Prix..... 112 fr.

Le 8e volume, contenant le Musée Secret (ce volume ne se vend pas séparé). Prix..... 15 fr.

Reunir dans une seule et même publication toutes les peintures, tous les bronzes, toutes les mosaïques que contiennent tous les ouvrages rares et dispendieux publiés sur Herculanum et Pompei, tels que les *Antiquités d'Herculanum*, publiées par l'Académie de Naples en 9 vol. in-fol., le *Museo Borbonico*, 10 vol. in-4, *Pompéiana* de Geel, la *Villa Suburbana*, publiée à Naples, etc., etc., l'enrichir d'un grand nombre de sujets inédits que nous avons pu, à grands frais, nous procurer; établir une division distincte par parties et séries; faire suivre chaque planche d'un texte explicatif qui ne contienne que ce qui est nécessaire à l'intelligence du sujet; enfin restreindre le prix de notre publication de manière à en faciliter l'acquisition: tel est le but atteint par cet ouvrage.

PIRANESI. — Oeuvres complètes, texte et pl., 29 vol. Se composent des Antiquités romaines, Tombeaux des Scipions, Pantheon, Magnificences de Rome et de la Grèce, Architecture étrusque, Faits et Trophées consulaires, Champ de Mars, Antiquités d'Albano, Vases et Candélabres, Colonnes Trajane et Antonine, Ruines de Pastum, Vues et Monuments de Rome antique et moderne, Statues antiques, Théâtre d'Herculanum, Ornaments de cheminées, Tableaux et Dessins des premiers peintres d'Italie, Sala Borgia et Villa Lanté, Cabinet de Jules II, Villa Altoviti, Antiquités de Pompeia. Choix des Costumes antiques, par Villemun, Cirque de Caracalla, Petites Vues de Rome, formant en tout pres de 2,000 planches. Publié en 100 livraisons. Prix des 29 volumes, texte et planches..... 1,800 fr.

Ce magnifique ouvrage, résultat des travaux de deux générations d'hommes de talent, secondes par d'habiles artistes, n'a pu être créé que par la volonté et le concours des Papes et de Napoléon, qui y ont consacré pres de deux millions. Il représente les grands monuments de la ville éternelle. Cet ouvrage, exécuté sur une échelle grandiose, est nécessaire aux erudits, indispensable à consulter pour les artistes, et doit être une des bases de toute grande bibliothèque.

Le texte italien, qui ne se trouve que dans un très-petit nombre d'exemplaires, est réimprimé textuellement: il distingue particulièrement notre édition. Jusqu'à présent presque tous les exemplaires connus sont incomplets quant au nombre des planches, et presque toujours privés du texte.

VASES ET CANDÉLABRES, 2 vol. in-folio..... 200 fr.

Quelques exemplaires des *Vases et Candélabres* ont été tirés à part. Le mérite et la perfection de la gravure donnent une idée de l'œuvre magnifique de Piranesi. Les deux volumes forment 112 planches grand in-folio.

PIROLI — MUSÉE NAPOLÉON, contenant les Statues et Monuments antiques du Musée tel qu'il était sous Napoléon, avec les explications par Petit-Radel et Schweighäuser. 4 vol. in-4, 318 pl. 32 fr.

Chaque planche est précédée d'un texte formant au moins deux feuilles d'impression, ou chaque monument est expliqué avec autant de goût que de science.

LES AMOURS DE PSYCHÉ ET DE CUPIDON, par Apulée, avec les trente-deux compositions de Raphaël. Petit in-folio. (Lond.) Cartonné..... 12 fr.

LEVAILLANT — HISTOIRE DES PERROQUETS, 2 vol. in-fol..... 300 fr.

ŒUVRES DE J. A. INGRES, gravées au trait sur acier, par A. Reveil. Un vol. in-4 de 102 planches, avec table explicative formant texte, cartonné avec luxe. Prix..... 35 fr.

MONUMENTS ANTIQUES A ORANGE, Arc de triomphe et théâtre, publiés sous les auspices de S. E. M. le Ministre d'État, par Aug. Caristie, architecte, membre de l'Institut (Académie des Beaux-Arts). L'ouvrage, complètement terminé, comprend 55 planches gravées sur cuivre et tirées sur grand in-folio, colombier velin, avec texte même format orné de gravures sur bois. . . . . 150 fr.

ÉDITIONS PIERRE DIDOT, DITES DU LOUVRE.

VIRGILIUS MARO (an VIII, 1799). 1 vol. grand in-folio, imprimé sur papier vélin, à 250 exemplaires seulement, et orné de 24 estampes..... 360 fr.

• Cette édition, très-correcte, offre dans l'ensemble des gravures, faites d'après les dessins de Gérard et de Girodet, peintres élèves de David et rivaux de leur maître, les compositions les plus heureuses. Celles des *Bucoliques* et des *Georgiques* ont la grâce et la naïveté de ces poèmes; celles de l'*Énéide* sont d'un style noble et élevé, le seul qui convienne à l'épopée; elles sont dignes, en un mot, de leurs auteurs et du poète. Elles ont réuni au suffrage unanime des souscripteurs et des amateurs de l'art typographique celui de l'Institut national, qui en a fait l'objet d'un rapport particulier, singulièrement honorable pour tous les artistes coopérateurs de ce monument élevé à la gloire de Virgile. » (*AVIS de P. Didot l'aîné.*)

Le prix de souscription était de.... 600 fr.
Et avant la lettre..... 900 fr.

HORATIUS FLACCUS (an VIII, 1799). 1 vol. grand in-folio, imprimé sur papier vélin, à 250 exemplaires..... 200 fr.

• Cette édition est ornée de douze vignettes placées en tête de chaque livre. Ces vignettes, du meilleur style et du goût le plus pur, dessinées par Percier, architecte, ont été gravées avec le plus grand soin par Girardet. »

Le prix de souscription était de.... 384 fr.
Avant la lettre..... 480 fr.

RACINE, 3 volumes avec 57 planches dessinées par Girardet, Gérard, Prud'hon, Chaudet, etc., et gravées par Mastard, Marais, etc. Cet ouvrage a été déclaré, par le jury, le plus beau monument typographique de tous les pays et de tous les âges. Prix..... 450 fr.

LA FONTAINE, 2 volumes avec 12 vignettes de Percier, gravées avec le plus grand talent par Girardet. Prix... 280 fr.
Ce qui rend encore plus précieux ces ouvrages, c'est que les cuivres ont été détruits par l'usage qui en a été fait à l'époque des licences accordées par le gouvernement impérial en 1811. Tous les exemplaires imprimés dans ce but, jusqu'à complète usure des cuivres, ont été jetés à la mer.

Ces quatre ouvrages sont les seuls qui ont été imprimés au Louvre.

HENRIADE, PAR VOLTAIRE. — Cette édition, imprimée avec le plus grand soin par Firmin Didot dans le même format que l'édition du Camoëns, a été mise en ordre par M. Daunou, qui y a joint des notes inédites. Elle est ornée de deux gravures d'après Gérard et Percier, exécutées par MM. Henriquel Dupont et Müller..... 60 fr.

TABLEAUX, STATUES, BAS-RELIEFS ET CAMÉES

DE LA GALERIE DE FLORENCE ET DU PALAIS PITTI,

Dessinés d'après WICAR, peintre, et gravés sous la direction de C. L. MASQUELIER, ex-pensionnaire de l'Académie de France à Rome, avec les explications par MONGEZ, membre de l'Institut de France.

NOUVELLE PUBLICATION.

L'ouvrage est publié en 100 livraisons, composées chacune de trois et presque toujours quatre tableaux, bas-reliefs ou camées imprimés sur 2 feuilles 1/2 jésus, et de 2 feuilles de texte même format Ouvrage terminé. Prix : 300 fr.; élégamment cartonné, 350 fr.

GALERIE COMPLÈTE DES TABLEAUX

DES PEINTRES LES PLUS CÉLÈBRES DE TOUTES LES ÉPOQUES,

ou Recueil des plus belles compositions tirées des saintes Écritures, de l'Histoire ancienne, et autres objets,

Gravées au trait d'après RAPHAËL, — MICHEL-ANGE, — LE CORRÈGE, — LE POUSSIN, — LE DOMINQUIN, — LESUEUR, — L'ALBANE, — BACCIO BANDINELLI, — DANIEL DE VOLTERRE, — JOUVENET, — LÉONARD DE VINCI, — LE TITIEN, — LE GUIDE, — PAUL VÉRONÈSE,

ET LES PEINTURES ANTIQUES.

1300 gravures grand in-4, accompagnées de Notices sur la vie de chaque Peintre, et publiées en 119 livraisons composées de 12 planches chacune et formant 12 volumes in-4°. — Prix de chaque livraison, 2 fr.

La postérité a déjà prononcé sur les grands artistes dont nous publions les Œuvres : nous n'avons donc pas besoin d'en faire l'éloge.

Mais ce que nous croyons pouvoir recommander à l'attention des artistes et du public, c'est l'heureuse idée qui a fait réunir dans une seule et même collection, sous un format commode et cependant convenable pour les personnes qui font des études sérieuses, les chefs-d'œuvre de tous les maîtres de l'art, dispersés aujourd'hui dans tous les musées du monde. L'artiste pourra suivre, dans ce recueil, le progrès du talent des maîtres ses prédécesseurs, comparer les manières différentes dont le génie des divers auteurs ou des divers siècles aura compris et exécuté les mêmes sujets; il aura sous les yeux l'histoire successive et simultanée de son art dans tous les pays et à toutes les époques; l'homme du monde, outre l'instruction qu'il y puisera, y trouvera le souvenir de ses voyages.

Devenus, par un heureux concours de circonstances, propriétaires des planches gravées sous la direction de Landon pour l'ouvrage intitulé : *Vies et Œuvres des peintres les plus célèbres*, ce sont ces planches que nous publions de nouveau. Justement appréciées dans le monde des artistes, elles ont coûté des sommes énormes au premier éditeur, et cependant elles sont très-peu connues du public. Le prix considérable de l'ouvrage avait éloigné les acheteurs, et il n'en a été tiré que peu d'exemplaires complets.

Nous donnons la collection entière au public avec une réduction des cinq sixièmes sur le prix originaire. Ce qui coûtait jadis 1,250 francs ne coûtera plus que 238 francs.

Ouvrages brochés à 20 fr. le volume. Cartonnés à 25 fr.

Raphaël, 4 vol. in-4. — Michel-Ange, Baccio Bandinelli et Daniel de Volterre, 1 vol. — Corrège, 1 vol. — Lesueur, 1 vol. — Le Poussin, 2 vol. — Le Dominiquin, 1 vol. — L'Albane, Léonard de Vinci, le Titien, le Guide et Paul Véronèse, 1 vol. — Les Peintures antiques, 1 vol.

CHALCOGRAPHIE ROMAINE.

Par un arrangement pris avec le Gouvernement pontifical, MM. Didot peuvent fournir tous les Ouvrages et Gravures exécutés d'après les grands maîtres par les célèbres artistes qui ont concouru à la gloire de cette belle institution; il suffit de citer les noms de Morghen, Volpato, etc., etc.

On peut se procurer chaque ouvrage, chaque gravure isolément. Ces gravures, exécutées avec un sentiment vrai du style de chaque maître, sont d'un prix peu élevé; elles représentent tous les chefs-d'œuvre de Michel-Ange, Raphaël, Annibal Carrache, Dominiquin, Guerchin, Jules Romain, Poussin, Canova, etc.

TABLEAU DE PARIS, par Edmond TEXIER, ouvrage illustré de 1,500 gravures, représentant Paris sous tous ses aspects et à toutes ses époques. 2 volumes grand in-4°..... 30 fr.

ANNUAIRE ET ALMANACH DU COMMERCE,

FIRMIN DIDOT ET BOTTIN RÉUNIS,

ou Almanach des 500,000 Adresses.

Année 1860. — 65e Année de la publication.

CONTENANT :

1° Les Ministères et leurs attributions ; 2° La liste des Ambassadeurs, Consuls et Vice-Consuls français résidant à l'étranger, et les Ambassadeurs, Consuls et Vice-Consuls résidant en France ; 3° La liste de Magistrats et Administrateurs de Paris et des départements ; 4° Les Académies, Facultés et autres établissements d'instruction publique, Musées, Bibliothèques, Cercles, Sociétés savantes, Journaux, Théâtres ; 5° Etablissements financiers, de Crédit public ou privé, Banque de France, Caisse des Dépôts et consignations, Comptoirs, Caisses d'épargne, etc. ;	6° Les Adresses de Paris classées par rues et numéros, par ordre alphabétique et par professions ; 7° Le nom des Banquiers, Négociants, Fabricants et autres industriels des départements et des principales villes du monde ; 8° Statistique de la France sous le rapport administratif et commercial ; 9° Tous les châteaux de France ; 10° Monnaies, poids et mesures des divers pays de la terre ; 11° Tarif des DOUANES DE LA FRANCE, tarif des DOUANES RUSSES, et tarif des lignes télégraphiques ; 12° Table géographique et table des matières.

1 très-fort volume petit in-4, de plus de 2500 pages, contenant la matière de 30 vol. in-8. Prix : Broché, 14 fr.; cart. toile, 16 fr.; relié..... 17 fr.

Franco par la poste (rendu à domicile dans toute la France) 4 fr. de plus broché.

La plupart des améliorations indiquées sur le titre de ce vaste répertoire sont dues aux soins de MM. Didot, qui en 1845 ont réuni à leur *Annuaire*, l'*Almanach général* de M. U. Schille, et en 1855 l'*Almanach Bottin*, paraissant depuis 1797. La table des matières offre une véritable statistique de l'industrie puisqu'elle indique, pour chaque

genre de manufacture ou d'industrie, les localités où se fabriquent les produits de toute espèce, ce qui donne au commerce la possibilité de savoir où vendre et acheter.

MM. les Ministres, Ambassadeurs, Consuls français et étrangers; — MM. les Préfets, Sous-Préfets, Maires et chefs d'administration; MM. les commerçants français et étrangers; les Chambres de commerce en France et à l'étranger, veulent bien nous prêter leur concours bienveillant pour qu'une œuvre aussi vaste atteigne le plus haut degré de perfection que nous nous efforçons d'obtenir au moyen de nos relations étendues et d'un grand nombre d'employés attachés à l'administration de l'*Annuaire et Almanach du Commerce*, qui parcourent annuellement Paris, les départements et même les pays étrangers pour modifier ce que le temps renouvelle chaque jour.

A mesure que cette œuvre immense prend plus d'accroissement et d'importance, le concours de tous devient de plus en plus indispensable.

L'*Annuaire et Almanach du Commerce* s'imprime chaque année à vingt mille exemplaires.

RECUEIL

DES TARIFS RÉUNIS DES DOUANES

D'APRÈS LES LOIS ET RÉGLEMENTS EN VIGUEUR,

REMIS CHAQUE ANNÉE AU COURANT DES CHANGEMENTS OPÉRÉS.

2 vol. in-8°. Prix : 15 fr.

Le tome I comprend les Tarifs des Douanes des pays du Nord, tels que des Douanes de France, d'Allemagne, d'Angleterre, d'Autriche, de Belgique, de Danemark, des Pays-Bas, de Russie, de Suède et Norvège, de la Confédération Suisse et des Villes Hanséatiques.

Le tome II comprend les Tarifs des Douanes des pays du Sud, de la Grèce, de la Turquie, de l'Espagne, de l'Amérique, des Etats-Unis, de la Chine, des Colonies, etc., etc.

LA MODE ILLUSTRÉE

JOURNAL DE LA FAMILLE

PARAISANT TOUS LES SAMEDIS DEPUIS LE 1er JANVIER 1860.

8 PAGES PAR NUMÉRO. — GR. IN-4° DE TEXTE, AVEC GRAVURES

DONNANT PAR ANNÉE

PLUS DE 2,000 DESSINS DE TRICOT, PLUMETIS, TAPISSERIE, CROCHET, GRAVURES DE MODES, ETC.

ET 10 A 12 SUPPLÉMENTS DE PATRONS, LINGERIE, ETC.

Abonnement. — Un an, 12 fr. — Six mois, 6 fr. — Trois mois, 3 fr.

DÉPARTEMENTS (Service direct par la poste). — Un an, 14 fr. — Six mois, 7 fr. — Trois mois, 5 fr. 30.

La *Mode illustrée* diffère totalement des autres publications de modes, en ce qu'elle ne contient principalement que des sujets d'utilité pratique et qui s'adressent aussi bien aux classes modestes qu'aux classes riches. — En effet, bien que ce journal donne toutes les évolutions de la mode, son but principal pourtant est d'apprendre, au moyen de gravures et de descriptions d'une rigoureuse exactitude, à toutes les mères de famille et aux jeunes personnes à faire par elles-mêmes, d'après les plus nouveaux modèles, tous les objets utiles à leur entretien, et que bien souvent, vu leur prix élevé, elles ne sauraient se procurer sans s'imposer quelques privations.

Pour arriver à ce résultat, il fallait accompagner le texte d'un grand nombre de bois. Aussi, loin de se contenter de quelques figures, la *Mode illustrée* offre-t-elle à chaque page trois ou quatre gravures intéressantes. — C'est ce qui lui permettra, dans le courant de l'année, de donner plus de 2,000 dessins de travaux d'agrément et d'objets de toilette, accompagnés

chaque fois de descriptions tellement exactes et précises que l'exécution en sera toujours facile, même pour la main la moins exercée.

Dessins originaux de Paris, de Berlin pour broderies, tapisseries, plumetis, tricot, travaux au crochet et de perles, le tout s'y trouve méthodiquement classé. — Outre douze grandes gravures de modes, on donnera des modèles et patrons pour lingerie, manteaux, vêtements de femmes et d'enfants. — Ces patrons seront toujours de *grandeur naturelle*, afin de rendre plus facile la confection des objets.

Des nouvelles littéraires, contenues dans chaque numéro, offriront un choix de lectures intéressantes et que leur moralité permettra toujours de mettre impunément entre les mains des jeunes personnes de tout âge. — Enfin des morceaux de musique pour piano et chant, entièrement originaux, en même temps que des rébus et des énigmes, joindront d'agréables distractions à l'utilité du Journal.

LE PRIX D'ABONNEMENT DOIT ÊTRE ENVOYÉ EN UN MANDAT SUR LA POSTE

A l'ordre de MM. FIRMIN DIDOT, frères, fils et Co,

OU EN UN MANDAT A VUE SUR PARIS.

N.-B. Les abonnements ne sont reçus que pour un Trimestre, un Semestre ou un An, c'est-à-dire à partir du 1er Janvier, du 1er Avril, du 1er Juillet et du 1er Octobre.

RÉDACTION, ADMINISTRATION, ABONNEMENTS, rue Jacob, 56.

(Toutes les lettres doivent être affranchies.)

On s'abonne également chez tous les Libraires de France et de l'étranger.

Paris. — Typographie de Firmin Didot frères, fils et Co, rue Jacob, 56.

TABLE

DES OUVRAGES ET DES AUTEURS.

	Pages.		Pages.		Pages.
Æneas Geauz, éd. Boissonade. 1 v. in-8.	37	Bibliothèque des mémoires relatifs à l'histoire de France, in-8.	27	Cicéron. Texte et trad. franc. 5 vol. in-8.	19
Ahn. Méthode anglaise.	11-35	Bigland. Histoire d'Espagne. 3 vol. in-8.	50	— Trad. franc. in-8.	26
Alme-Champollion Figeac. Captivité du roi François Ier. 1 vol. in-8.	48	Bignon. Histoire de France. 14 vol. in-8.	47	Classiques de la Table. 2 vol. in-18.	37
Als. Hist. de l'empire ottoman. 3 vol. in-8.	51	— Lettres authentiques de Napoléon et de Josephine. 2 vol. in-8.	47	Climacum. Perspective. 1 vol. in-8.	56
Alphabet et premier livre de lecture. In-18.	32	Bigot. Langue française à l'étranger. 32	32	Code civil, Motifs et conférences. 2 v. in-5.	56
Alphabet seul.	32	Biographie générale (nouvelle). 30 v. in-8.	8	Colins. Science sociale.	58
Ammian Marcellin. Texte et trad. fr. in-8.	20	Biographie universelle des Musiciens.	7	— Liberté de conscience.	58
Amours de Psyché et de Cupidon. 1 vol. petit in-fol., cartonné.	61	Biot. Astronomie égyptienne. In-8.	52	— Économie politique.	58
Annales ecclésiastiques. 3 vol. in-fol.	62	Blanchet. Éléments de géométrie. 1 v. in-8.	57	— Souveraineté.	58
Annuaire général du commerce. 1 vol. in-8.	62	Blouet. Exped. scient. en Morée. 3 vol. in-fol.	50	— Réponse à Froude.	58
Annuaire de l'Institut.	54	— Thermes de Caracalla. In-folio.	60	— Société nouvelle.	58
Antilogie grecque, par Jacobs. 1 vol. in-18.	18	— Supplément à l'Art de bâtir de Rondelet. 2 vol. in-4 avec Atlas.	60	— Qu'est-ce que la science sociale?	58
Appien. grec et latin. 1 vol. grand in-8.	14	Boecaccio. Il Decamerone. 2 vol. in-18.	27	Collection Etzevirienne.	36
Apulée. Amours de Psyché et de Cupidon. In-fol.	61	Boileau. 1 vol. grand in-8.	20	Collection des Documents inédits sur l'histoire de France. In-4.	48
Arbaner. Analyse d'hist. rom. 4 vol. in-8.	45	Boileau. Œuvres, édit. Lefèvre. 2 v. in-8.	28	Combelis. Bibliotheca patrum concionatoria.	38
— Histoire asiatique. 2 vol. in-8.	45	— 1 vol. in-18.	28	Comte (Achille). Traité d'hist. nat. 5 vol.	35
— Moyen âge. 2 vol.	45	Bouquet. Navigation pratique.	37	Condorcet. Œuvres. 13 vol. in-8.	58
Aristote. Orlando furioso. In-8.	57	Boister. Dictionnaire universel. 1 vol. in-4.	33	Cooper. Romans. 6 vol. in-8.	29
Aristophane. grec et latin. 1 vol. gr. in-8.	15	Bonnechuse (E. de). Hist. de Fr. 2 v. in-12.	33	Cornette (P. et Th.). Œuvres. 2 v. gr. in-8.	20
— Traduction française. in-18.	26	— Géographie physique. 1 v. in-8.	34	— Œuvres. 13 vol. in-8.	28
Aristophane (les Scolies d'), grec et latin. 1 vol. grand in-8.	13	— Grammaire. 1 vol. in-12.	33	— Théâtre. In-18.	23
Aristote. trad. franc. par Thurot. 2 vol. in-8.	37	— Histoire sacrée. 1 vol. in-12.	33	— Œuvres. 2 v. in-8.	28
Aristote. grec-latin, 3 vol. grand in-8.	16	Borda. Cercle de réflexion. In-4.	58	Cornutus Nepos. Texte et trad. franc.	19
Arisen. grec-latin. 1 vol. grand in-8.	14	Bordas-Demoulin. Pouvoirs de l'Eglise. 58	58	Correspondance inédite de J. J. Rousseau.	36
Artaud. Italie (Univ.). 1 vol. in-8.	40	Bore. Armette (Univ.). In-8.	47-43	Cortambert. Dict. des Découvertes. In-18.	33
Aténée. grec et latin. 1 vol. gr. in-8.	17	Bory de Saint-Vincent. Patagonie (Univ.). 43	43	Coste. Architecture arabe. 1 v. in-fol.	59
Avenel. Correspondance et papiers d'Etat du cardinal de Richelieu. 7 vol.	48	Bossuet. Œuvres. 4 vol. grand in-8.	27	Courier. 1 v. grand in-8.	23
Avezac (de). Afrique ancienne.	41	— Chefs-d'œuvre oratoires. 2 v. in-8, éd. Lefèvre.	28	— 1 vol. in-18.	25
— Iles de l'Afrique.	42	— Discours sur l'Histoire univ. In-18. 1 v.	23	Cournol. Horace et Virgile. 2 vol. in-18.	37
Azouis Compagnons. 1 vol. in-18.	25	— Discours, édit. Lefèvre. 1 vol. in-18.	28	Cours de littérature allemande. 2 v. in-8.	30
Babrii Fab., éd. Boissonade. 1 vol. g. in-8.	37	— Oraisons funebres. 1 v. in-18.	23	Cousin. Œuvres inédites d'Abélard. 2 v.	49
— Trad. par Boyer. in-8.	36	— Sermons choisis. 1 v. in-18.	23	Cruice. Eglise de Rome. 1 vol. in-8.	49
Bagay. Tables astronomiques. 1 vol. in-4.	57	Bourdalot. Œuvres. 3 v. gr. in-8.	21	Cuvier. Chronique de Bertrand du Guesclin. 2 vol.	48
Bailly. Hist. financière de la France. 2 v. in-8.	47	Bourquetot. Mémoires de Claude Histon. 2 vol.	48	Cuvier. Discours. 1 vol. in-18.	25
— Finances de la Grande-Bretagne. 2 vol. in-8.	51	Brasilera. Voyage en Allemagne.	26	D'Agnessau. Mémoires. 1 vol. in-18.	24
Barbarou. De la transportation.	58	Brianne. Prix des grains.	56	Dangeau (Journal du marquis de).	19
Baronius Annales ecclésiastiques. 3 vol. in-8.	38	Brunet. Manuel du libraire.	3	Dante, com. Commentari, 1 v. in-18.	27
Barrière. Mémoires.	27	Brunet (Wladimir) Grèce rom. 1 v. (Univ.). 40	40	Dante (le), par Artaud. 3 ^e éd. 1 v. in-18.	26-27
Barruel. Chimie technique. 6 vol. in-8.	55	Brunet. Recherches sur la Sicile. 1 v. in-8.	45	Daremberg. Philostrate gymnastique. 1 vol. in-8.	37
Barthélémy. Voyage d'Anacharsis. 1 vol. grand in-8.	21	Buflon. Histoire des animaux. 1 v. in-18.	24	Dargaud. Hist. de Marie-Stuart. 2 vol. in-8.	51
Bazaine. Sirométrie. In-8.	58	— Époques de la Nature. 1 v. in-18.	24	Daru. Histoire de Venise. 9 vol. in-8.	49
— Cours de Géométrie pratique. in-8.	58	Burgaud des Marets. Fables et Contes.	23-31	— L'Astronomie.	31
Baudouin. Anecdotes de la Restauration. in-18.	25	Buson. Correspondance de Catherine de Medicis. 5 vol.	48	Danou. Cours d'études historiques. In-8.	41
Bazin. Chine moderne.	43	Bussan d'Essars. Cabutur des terrasses. In-8.	58	Darbret. Voyage au Brésil. 2 v. in-folio.	53
Beaumont, Voyage dans l'empire ottoman. 2 vol. in-8.	51	Caillet. Administration sous Richelieu.	47	Declaire. Traité général d'horticulture.	56
— Théorie des gouvernements. 2 vol. in-8.	58	Caillet. Tables de logarithmes. 1 v. in-8.	35-56	— Jardin fruitier du Muséum.	56
Beaumarchais. Œuvres. 1 vol. grand in-8.	22	— par Bouard.	35-56	Delaf. Robinson Crusoé. In-18.	25
— Théâtre. 1 vol. in-18.	25	Campens. Les Lusiades, tr. Millié. 2 v. in-8.	31	Delamarche. Télégraphie sous-marine. in-8.	58
Beccuereil. Traité de l'électricité. 7 vol. in-8.	55	Cantu. Histoire universelle. In-8.	44	Delatre. La langue française dans ses rapports avec le sanscrit. in-8.	31
— Traité de physique. 2 vol. in-8.	55	— Histoire de cent ans. In-8.	44	Deville. 1 v. gr. in-8.	21
— Traité d'électricité. 3 vol. in-8.	55	— Histoire des Italiens.	49	— 1 vol. in-8.	23
— Magnétisme. 1 vol. in-8.	55	Cardaillac. Philologie. 2 vol. in-8.	58	Demosthene. en français. 1 v. gr. in-8.	23
— Physique terrestre. 1 vol. in-8.	55	Caristie. Monuments antiques à Orange. 61	61	— grec et latin. 1 vol. in-8.	15
— Des engrais inorganiques. 1 vol. in-18.	56	Carette, Alger (Univ.).	42	Denis (Ferd.). Le Bresil (Univ.). 1 v. in-8.	43
— Climats et sols boisés. In-8.	55	Cassas. Voyage en Syrie. 2 vol. in-folio.	53	— Les Californies, l'Oregon.	43
— Résumé du Magnétisme.	55	— Voyage en Dalmatie. In-folio.	53	— Portugal (Univ.).	41
Behr. Recherches, etc.	50	Catalogue de la Bibliothèque impériale.	4	Denis d'Halicarnasse. grec, par Ritschl. 7 v.	18
Beldor. Science des ingénieurs. 1 vol. in-4.	60	Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements. 2 vol.	48	Dropping. Correspondance administrative sous Louis XIV. 4 vol.	48
Belmas. Journaux des Sièges. 1 vol. avec Atlas.	47	Caton. Texte et trad. franc. In-8.	19	— Règlements sur les arts et métiers de Paris. 1 vol.	48
Bellaquet. Chronique des religieux de Saint-Denis. 6 vol.	48	Celse. Idem.	19	Desportes. Œuvres. éd. Lef. 1 vol. in-8.	28
Bérard. Statique des voûtes. In-8.	58	Chalographie romaine.	62	Des Vergers. Arabie (Univ.). In-8.	42
Béraud. Dictionn. de géographie. 1 v. in-18.	4	Champollion-Figeac. Egypte (Univ.). In-8.	52	Deville. Comptes et dépenses de la construction du château de Gaillon. 1 vol. in-fol.	48
Berger de Xivrey. Lettres de Henri IV. 7 vol.	48	— Fourier et Napoléon.	52	— Essai sur l'exil d'Ovide. 1 vol. in-8.	37
Bernard. Procès-verbaux des états-général. 1 vol. in-4.	48	Champollion-Figeac. Lettres de rois et reines. 1 vol.	48	Dictionnaire de l'Académie française. 2 vol. in-4.	1
Bernard. Dictionnaire mythol. 1 v. in-18.	48	— Mélanges historiques. 4 vol.	42	— Complément. 1 vol. in-4.	1
Bernardin de Saint-Pierre. Paul et Virginie.	25	Championionne Jeune. Monuments d'Egypte.	51	— Abrégé. 1 vol. gr. in-8.	2
— Etudes de la nature. 1 vol. in-18.	25	— Grammaire égyptienne. In-folio.	51	— Préf. 1 vol. in-12.	2-4
Bernier. Procès verbal du conseil de régence de Charles VIII. 1 vol. in-4.	38	Charrère. Négociations de la France dans le Levant. 10 v. in-18.	48	Dictionnaire de la conversation.	9
Bertelin. Leçons de comptabilité. In-8.	35	Chateaubriand. 10 v. in-18.	75	Dictionnaire des Beaux-Arts.	3
Berthollet. L'Art de la teinture. In-8.	58	— Atala. 1 vol.	35	Dictionnaire latin-français de Freund. In-4.	10
Bertou. Recherches sur la topographie de Tyr. In-8.	52	— Génie du Christianisme. 2 vol.	35	Dictionnaire anglais-français et français-anglais. 2 v. in-4.	11
Berzelius. Traité de chimie. 9 vol. in-8.	55	— Martyrs. 1 vol.	35	Dictionnaire anglais abrégé, par Tibbins. 1 v. in-8.	11
— Proportions chimiques.	55	— Natchez. 1 vol.	25	Dictionnaire arabe-français.	11
Bengnot. Olim (les), ou arrets rendus par la cour d'Orléans sous Louis IX. Philippe le Hardi, Philippe le Bel, Louis le Hutin et Philippe le Long. 4 vol.	48	— Itinéraire de Paris à Jérusalem. 2 vol.	25	Dictionnaire arabe-français.	11
Bentley. L'Acropole d'Athènes. 2 vol.	50	— Mélanges politiques et littéraires. 1 v.	25	Dictionnaire encyclopédique des Anecdotes.	4
Bible des Septante. 2 vol. gr. et lat., gr. in-8.	17	— Etudes historiques.	25	Dictionnaire encyclopédique de l'Histoire de France (Univ.).	3
— Texte grec. 1 vol. grand in-8.	17	Chéfs-d'œuvre de la Litt. française. In-18.	23	Distionnaire historique de la langue française. par l'Académie française. Tom. I.	Grand in-8.
Bibliographie de la France.	5	Chéfs-d'œuvre littéraires du 17 ^e siècle, publiés par M. Lefèvre. 25 vol. in-8.	28	Dictionnaires manuels. In-12.	9
Bibliotheca patrum concionatoria.	38	Chéfs-d'œuvre tragiques. 2 v. in-8.	26	Dictionnaire latin. par Thell. 1 v. in-8.	10
Bibliothèque française. Grand in-8 à 3 col. — des auteurs grecs, et trad. lat. Gr. in-8.	30	Chéfs-d'œuvre comiques.	26	Dictionnaire d'Agriculture. 1 v. in-8.	4
— des auteurs latins, et traduction française.	18	Cherubini. Nubie (Univ.). In-8.	42	Dictionnaire d'Archéologie.	4

TABLE DES OUVRAGES ET DES AUTEURS.

Pages.	Pages.
<p>Dictionnaire de bibliographie. 1 vol. in-18. . . . . 4 Dictionnaire de Chimie. . . . . 4 Dictionnaire de Chronologie. . . . . 4 Dictionnaire des Dèviés, par Oulting. . . . . 3 1 vol. in-8°. . . . . 3 Dictionnaire de Géographie. 1 vol. in-18. . . . . 4 Dictionnaire de Métamorphose. . . . . 4 Dictionnaire de Minéralogie. . . . . 4 Dictionnaire de Mythologie. 1 vol. in-18. . . . . 4 Dictionnaire de Zoologie. . . . . 4 Dictionnaire de Zoologie. . . . . 4 Dictionnaire d'antiquités grecques. . . . . 10 Dictionnaire latin-français. . . . . 10 Didotet. Romains et Grecs. 2 vol. in-18. . . . . 25 — Lettres de la marquise du Defant à — Horace Walpole. In-8. . . . . 25 Didot (Aimé-Frém.) Rapport du 17 Juiy. . . . . 56 — Traduct. de Thucydide. . . . . 26 Didron. Iconographie chrétienne. Ouvrage de Dieu. 1 vol. in-18. . . . . 48 Didron de Saëve, trad. par Mist. 2 v. in-8. . . . . 37 Didron. Grec et latin. 2 v. in-8. . . . . 14 Diogène Laërce, par Gobet. 1 vol. . . . . 16 Dion Cassius, trad. par Gros-T. I à III. In-8. . . . . 37 — Grec-Latin. . . . . 18 Dubois. La Perse Ancienne. In-8. . . . . 43 — Géographie de l'Inde. In-8. . . . . 43 Dubois de Janigny. Inde (Univers). In-8. . . . . 43 — Japon (Univers). . . . . 43 Dubaut. Pneum. hydraulique. 3 v. in-8. . . . . 58 Du Cange et Carpentier. Glossaire. In-4. . . . . 31 Dupin. Jésus devant Pilate. . . . . 33 Dupot. Métaux précieux du Mexique. In-8. . . . . 57 Durant de la Malte. Cartologie (Univ.). In-8. . . . . 41 — Topographie de Castille. In-8. . . . . 35 — Histoire des Romains en Afrique. 2 vol. . . . . 43 — L'Algérie. 1 vol. in-18. . . . . 35 Dury. L'Égypte ancienne. Univ. In-8. 1 vol. . . . . 40 Dussieux. Atlas hist. de France. 1 v. in-8. . . . . 31 — Les grands faits de l'histoire de France 10 vols. in-8°. . . . . 45 Dutheil. Devoirs du soldat. 1 v. in-18. . . . . 52 Eberhart. In-18. . . . . 28 Éléments de morale. Français. In-8°. . . . . 35 E. en grec. In-8. . . . . 10 Encyclopédie moderne. 30 v. in-8. . . . . 6 — Complément. . . . . 6 Encyclopédie pratique de l'agriculteur. In-8. . . . . 7 Épigraphes grecs et latins. . . . . 18 Épichète et Sapientie. grec et lat. 1 v. gr. in-8. . . . . 13 Épique. Trad. franc. In-18. . . . . 26 Épique. Babirus et les Fables épiques. . . . . 18 Épique. Œuvres. 5 vol. in-8. . . . . 31 Épique. Histoire de la révolution française. . . . . 43 Épique. grec et latin. 1 v. in-8. . . . . 13 — Trad. franc. in-18. . . . . 26 Europe. les Esquimaux, etc. grec et latin. 1 vol. in-8. . . . . 13 Eustache Opuscula. In-4. . . . . 37 Évryns. Danemark (Univers). . . . . 29 Fables 2 vol. in-18. . . . . 28 Famian. Biens-Ayants (Univers). In-8. . . . . 43 — Crime. 1 vol. in-8. . . . . 43 — Colombie (Univers). In-8. . . . . 43 — Crime. (Univers). In-8. . . . . 43 Famin. Histoire de la misère et du protectorat des églises chrétiennes en Orient. In-8°. . . . . 53 Fauriel. Croisade contre les Albigeois. 1 v. . . . . 48 Favard de Langlade. Répertoire de la législa- tion. 5 vol. in-4. . . . . 58 Fé. Essai sur la cryptogamie. 1 vol. in-4. . . . . 58 Fé. Étude de Teocratie. 1 vol. in-4. . . . . 58 Fénelon. Œuvres. 3 vol. in-8. . . . . 25 — Télémaque et Fables. 1 vol. in-18. . . . . 25 — Télémaque, éd. Lefevre. 1 vol. in-8. . . . . 28 — Education des Siles. Dialogues des morts. 1 vol. in-18. . . . . 23 — Traité de l'existence de Dieu. 1 vol. in-18. . . . . 58 Fénelon moderne. In-8. . . . . 58 Fénelon. Inscriptions. . . . . 49 Fénelon. Études de Minéralogie. 2 v. in-8°. . . . . 60 Fénelon. Vie de S. Louis. In-18. . . . . 37 Fénelon. Torque (Univers). 1 vol. in-8. . . . . 41 Fénelon. Journal du marquis de Dangeau . . . . . 46 Fénelon. Lectures morales. . . . . 31 Fénelon. Lettres. . . . . 18 Fénelon. par M. Isambert. . . . . 37 Fénelon et Peise. de Lacroix. 1 vol. in-8. . . . . 37 Fénelon. par Achaintre. 2 vol. in-8. . . . . 37 Fénelon. par Brosset. . . . . 37 Fénelon. Napoléon. 3 vol. . . . . 25 Fénelon. de l'Empire. In-4°. . . . . 57 Fénelon. Lettres, instructions et mémoires de Marie Stuart. . . . . 51 Fénelon (de). Voyage en Orient. In-folio. . . . . 53 — Itinéraire d'Espagne. 6 vol. in-8. . . . . 50 Fénelon. Caractères. . . . . 23 — Édition Lef. . . . . 28 Fénelon. Îles de la Grèce. . . . . 41 — Némide et Mauritanie. . . . . 41 Fénelon. Dict. de Géographie. 1 v. in-8. . . . . 41 Fénelon. Le Perou (Univers). . . . . 43 Fénelon. Îles Baléares (Univers). . . . . 43 Fénelon. La Fontaine. 1 vol. grand in-8. . . . . 20 — 2 vol. in-folio. . . . . 61 Fénelon. Œuvres, éd. Lef. 1 vol. in-8. . . . . 38 Fénelon. Fables. 1 vol. in-18. . . . . 33 Fénelon. La Harpe. Cours de littérat. Chénier, etc. 3 v. gr. in-8. . . . . 21 Fénelon. Logarithmes 1 v. in-18. . . . . 35-57 Fénelon. Dict. de Minéralogie. 1 vol. in-18. . . . . 57 Fénelon. Du Plomb. . . . . 57 Fénelon. La Rochefoucauld et Vauvenargues. In-18. . . . . 24 Fénelon. éd. Lef. 1 vol. in-8. . . . . 38 Fénelon. Lavallée. Espagne. 1 vol. (Univ.). . . . . 40 Fénelon. Le Dos. Voyage archéologique. . . . . 50 Fénelon. Allemagne (Univers). 2 v. in-8. . . . . 39 Fénelon. Autriche (Univers). 1 v. in-8. . . . . 39 Fénelon. Cours d'histoire, destiné aux écoles prim. — Suède et Norwège (Univers). 1 vol. in-8. . . . . 61</p>	<p>— Aste Mineurs. . . . . 43 — France. Annales. 2 v. in-8. . . . . 43 — La France. Dict. encyclop. 12 v. in-8. . . . . 43 — Histoire ancienne. 1 v. in-18. . . . . 2 — Histoire moderne. 2 v. in-18. . . . . 2 — Histoire du moyen âge. 1 v. in-18. . . . . 2 — Moyen âge. 2 v. in-8. . . . . 2 — Histoire de l'antiquité. 1 v. in-18. . . . . 2 — Histoire moderne. 1 v. in-18. . . . . 2 — Histoire du moyen âge. 2 v. in-18. . . . . 2 — Histoire moderne. 2 v. in-18. . . . . 2 Lebeau. Hist. du Bas Empire. 21 vol. in-8. . . . . 47 Lebrun (E.). Œuvres complètes. 1 v. gr. in-8. . . . . 20 Lebrun (P.). Œuvres. 2 vol. in-8. . . . . 20 Lecteur. Des Journées chez les Romains. . . . . 49 Lefevre. Guide du compositeur. . . . . 49 — Lecture des épreuves. . . . . 49 Legendre. Géométrie. In-8. . . . . 37-34 — Géométrie, par Blanchet. In-8. . . . . 37-34 Leibniz. Œuvres, publ. P. Foucher de Car- reil. 20 vol. in-8. . . . . 57 Lefevre. Siège de Saragossa. 1 vol. in-8. . . . . 2 Lefevre (Amiel). Stella Maria. . . . . 20 Lefevre. Instruction sur l'agriculture mo- dernes. 1 v. in-8. . . . . 49 — Statistique monumentale de Paris. . . . . 49 Lefevre. Expériences. . . . . 49 Le Roux de Lincy. Les Quatre livres de Rois. 1 vol. . . . . 49 Le Sage. 1 v. gr. in-8. . . . . 20 Lesage. Gil-Blas. 1 v. in-18. . . . . 20 Lefevre. Monnaies grecques. In-4. . . . . 2 — Petite Géographie. . . . . 33 Lefevre. Recueil de inscript. de l'Égypte. 1 tom. 1 et II. In-4. . . . . 33 — Atlas d'histoire ancienne. . . . . 33 Levillain. Histoire des Perroquets. 2 vol. . . . . 6 in-folio. . . . . 6 Levert. Cours complet d'études mathém. — Cours d'études nautiques. . . . . 2 Lexicon thucydideum. 2 vol. in-8. . . . . 2 Lefevre. Résumés philosophiques. . . . . 2 Lefevre. Grammaire française. In-12. . . . . 53 — Gram. franc. avec notes de Potvin. In-12. . . . . 53 Lefevre. Lettres sur l'Égypte. In-8. . . . . 2 Liebig. Engrais. . . . . 2 Littérature ancienne. Traduction fran- çaise. In-18. . . . . 27 Littérature étrangère. In-18. . . . . 27 Littérature moderne. . . . . 27 Livres élémentaires français. . . . . 27 Locke et Leibnitz. 1 v. gr. in-8. . . . . 27 Long. Réforme. . . . . 47 Lorgin. grec-latin. . . . . 18 Lorus. Abr. Courier. In-8. . . . . 18 Lorus. Ed. du Dict. de l'Ac. 2 v. gr. in-8. Lorus (de). Le roman de la Rose. 1 v. in-18. Lucus. Texte et trad. française. In-8. . . . . 16 Lucien. grec et latin. 1 v. gr. in-8. . . . . 16 Luynes (duc de). Mémoires. . . . . 47 Macaulay. Histoire et critique de Macrobe, trad. par Brosset. 1 vol. in-8. . . . . 51 — Texte et traduction. In-8. . . . . 51 Magniot (de). de l'assistance et de l'extinction de la mendicité. in-8°. . . . . 51 Matherbe. Œuvres. 2 vol. in-8. . . . . 27 Matherbe. 1 vol. in-18. . . . . 27 Manuel du Libraire. . . . . 2 Marcel. Égypte moderne (Univers). . . . . 4 Marinonnet. Éléments de lit. 3 vol. in-18. . . . . 27 Massias. Napoléon jugé. In-5. . . . . 27 Masselin. Journal des États généraux tenus à Tours en 1484. . . . . 47 Massillon. 2 v. gr. in-8. . . . . 27 — Œuvres. 2 v. in-8. . . . . 27 — Petit Carême. 1 v. in-18. . . . . 27 — M. La Harpe. Hist. de l'île de Chypre. In-8. . . . . 53 Mater. In-8. des lois sur les muets. In-8. . . . . 45 — École d'Alexandrie. 3 vol. in-8. . . . . 45 Maugny. Eloquence de la Chaire. 1 v. in-18. . . . . 27 Maugny. Les Provinciales. . . . . 27 Maxois. Les Ruines de Pompéi. . . . . 27 — Palais de Scarus. . . . . 27 Mémoires de l'Acad. des sciences. In-4. . . . . 54 — de l'Acad. des scienc. Savants étr. In-4. . . . . 54 — de l'Acad. des inscript. et belles-lettres. . . . . 54 — de l'Acad. des sciences morales. In-4. . . . . 54 — de l'Académie française. Recueil des rap- ports. In-4. . . . . 54 — du duc de Luynes. . . . . 47 Merle d'Aubigné. Le Protectorat. In-8. . . . . 57 Michel (François). Le pays Lascque. . . . . 57 — Chronique des ducs de Normandie. 3 vol. . . . . 47 — Histoire de la guerre de Navarre. 1 vol. . . . . 47 Michelet. Procès des Templiers. 3 vol. . . . . 47 Michelet. Poesies. . . . . 27 Mignet. Hist. de la révolution. 2 vol. in-8. . . . . 47 — 1 v. in-18. . . . . 47 — Négociations relatives à la succession d'Espagne. 6 vol. . . . . 47 Minoie Minas. ΔΙΑΕΚΤΙΚΗ. In-8. . . . . 47 Mode (la) illustrée. Grand in-4°. . . . . 47 Molère. Œuvres. 1 v. gr. in-8. . . . . 20 — Œuvres, éd. Lef. 1 vol. in-8. . . . . 27 — 2 vol. in-18. . . . . 27 Moll. Encyclopédie d'Agriculture. . . . . 37 Moll et Gayot. Le Duc. 1 v. in-8 et Atlas. Monographie de la cathédrale de Chartres. . . . . 47 — de l'église de Notre Dame de Noyon. Monuments anciens et modernes. Gr. in-4. . . . . 47 Montaigne. Essais. 1 v. in-8. . . . . 27 Montesquieu. Œuvres. 1 v. gr. in-8. . . . . 27 — Grandeur et Lettres. 1 vol. in-18. . . . . 27 — Esprit des lois. 1 v. in-18. . . . . 27 Montgomes. Trad. Kermoyan. . . . . 27 Moralistes français. 1 v. gr. in-8. . . . . 27 Moratin. Trad. française. In-8. . . . . 27 Morel. Feux d'artifice. In-8. . . . . 27</p>

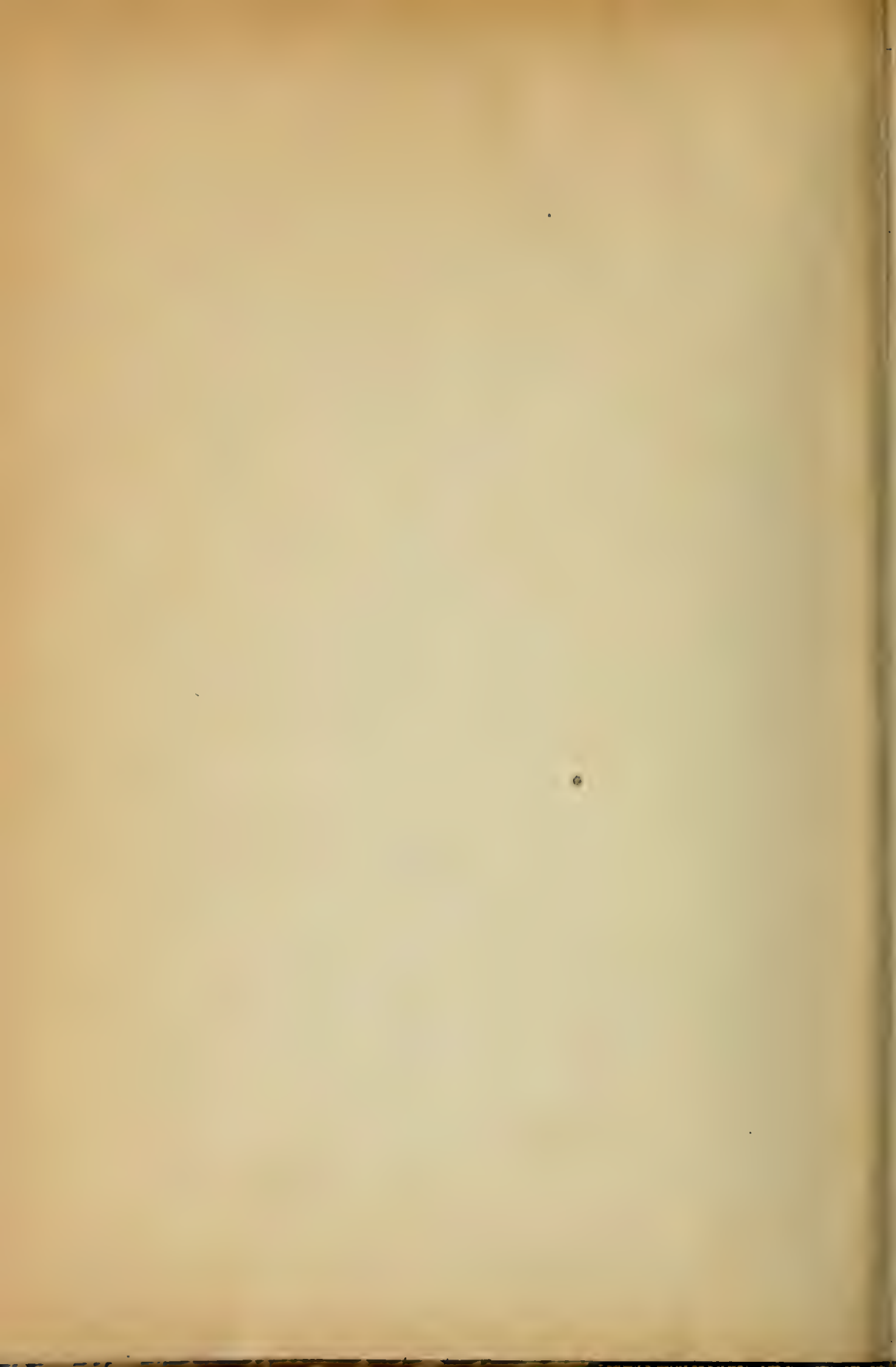

TABLE DES OUVRAGES ET DES AUTEURS.

Pages.		Pages.		Pages.	
Moustey, Systeme du monde.	56	Quillan, Hippologie.	57	Testamentum (Novum), éd. Tischendorf,	18
Motifs et Conf. du Code civil.	52-58	Quintilien, Texte et trad. franc.	19	— grec et latin. 1 vol. gr.	in-8.
Munk, La Palestine Unvers.	42	Rabelais, OEuvres.	1 vol. in-8.	— de Brouset, 2 vol.	in-8.
Napoléon III et l'Angleterre.	in-8.	Rabelais (J.), OEuvres.	1 vol. gr.	— (Veuzis) en grec, V. Bibliot. des Septuag.	17
— et l'Italie.	in-8.	— OEuvres, éd. Lef.	2 vol. in-8.	Texte, Descript. de l'île Mineure.	in-fol.
Napoléon I ^{er} , Recueil de ses discours.	in-18.	— OEuvres (Lef.), par A. Martin.	3 in-8.	— L'Arménie, la Perse.	in-folio.
Nicolas de Damas, Fragment.	1 vol. in-8.	— OEuvres, 3 v. in-fol.	61	— Tableau de Paris.	in-8.
Nisard (Désire), Histoire de la littérature	française, 3 vol.	— Théâtre. 1 vol. in-8.	23	Théâtre français du moyen âge.	1 v. gr. in-8.
— française, 3 vol.	29	Racine (Louis), Poème de la Religion.	25	Thell, Recueil de morceaux choisis.	7 in-12.
Nodier, Vocabulaire.	in-18.	Rapetti, Livre de Justice et de plet.	48	— Grammaire grecque.	1 vol. in-8.
Noël, Les reines de France.	47	Rathery, Influence de la littér. ital.	30	— Petit manuel grec.	1 vol.
Nonnos de Panopolis, 1 vol.	in-8.	Ravaisé, Algérie. In-folio.	59-60	— Dictionnaires latin-français.	3
Nyevincim, Conférences morales.	33	Raymond, Voyage à Babylone.	in-8.	— Theimer (Aug.), Clément XIV.	49
Oëltinger, Dictionnaire des devises.	5	— Revue agricole de l'Angleterre.	56	— Même ouvrage en allemand.	49
Osson (d'), Tableau de l'empire ottoman.	3 vol. in-folio.	Regnard, Antilles (Univers).	1 vol. in-8.	Theiner, Affaires religieuses de la France.	2 vol. in-8.
Oraclia Sibyllina, éd. Alexandre.	1 v. in-8.	Renardière, Mexique, Texas et Guatimala.	in-8.	— in-8.	46
— Grec et latin.	18	Renée, Nieces de Mazarin.	46	Théophraste, grec et latin.	1 v. gr. in-8.
Orateurs Attici, T. 1., grec latin, gr.	in-18	— Mss de Montmorency.	46	Theocrite, grec et français.	1 vol. in-8.
Oroff, Fables russes.	2 vol. in-8.	— Louis XVI et sa cour.	46	Theocrite, etc., grec et latin.	gr. in-8.
Ovide, Texte et trad., française.	in-8.	Remier, Mélanges d'Épigraphie.	1 vol. in-8.	— Scholies.	12
— Ovanam, Compas de proportion.	1 v. in-8.	Resal, Éléments de mécanique.	25-57	Théophraste, grec et latin.	1 v. gr. in-8.
— Lever des jours.	in-8.	Revue agricole de l'Angleterre.	56	Theodorit, Chanson de Roland.	in-18.
Pacho, Voyage dans la Birmanie.	1 v. in-4.	Rich, Antiquités grecques.	4-60	— Le Livre de Mathieu.	23
Pallas, Voyage en Russie.	5 vol. in-4.	Richard (du Cantal), Dictionnaire raisonné	d'agriculture, et d'écon. du bétail.	2 v. in-8.	23
Page (le) et le Congrès.	in-8.	Rienzi (de), Océanie (Univers).	3 vol. in-8.	Thierry, Histoire du tiers état en France.	3 vol. publiées.
Paris, Négociations, lettres et pièces di-	verses relatives au règne de François II.	Rig-Veda, livre des hymnes.	1 vol. in-8.	— (3 vol. publiées).	48
— 1 vol.	48	Rivière, Précis de minéralogie.	1 v. in-8.	Thucydide, grec-latin.	1 vol. gr. in-8.
Parry, OEuvres choisies.	1 vol. in-8. cav.	Robinson dans son île.	in-18.	— Thucydide de Morstadt.	4 vol.
Paracriographies, grec-latin, par Leutsch.	23	Robinson, Antiquités grecques.	2 v. in-8.	— par Ambr. Firmin Didot.	26
Pascal, Pensées.	1 vol. grand in-8. cav.	Roche, Histoire d'Angleterre.	45	Tibbins, Dictionnaire anglais.	in-4.
— Pensées.	1 vol. in-18.	— Histoire de France.	4 vol. in-fol.	Tillemont, Relations des ambassadeurs	vénitiens sur les affaires de France au
— Pensées, éd. Lef.	1 v. in-8.	Roland, Histoire d'Angleterre.	1 v. in-12.	— XVIII ^e siècle.	48
— Provinciales.	1 vol. in-18, cav.	Rollin, Histoire ancienne.	10 vol. in-18.	Tragic grecques, Scolies.	13
— Provinciales, éd. Lef.	1 v. in-8.	— Traité des études.	3 vol. in-18.	Trésors (petits), publiés par l'Institut.	in-8.
Passquier, Recherches, lettres.	2 vol. in-18.	Romanciers grecs, par W. A. Hirschig.	1 vol.	Ubicini, Valachie, etc. (Univers).	41
Pausanias, grec et latin.	1 vol. gr. in-8.	Rondelet, Art de bâtir.	5 vol. in-4.	Ulric Tremadour, Encyclopédie.	in-18.
Pautilier, La Chine (Univers).	1 v. in-8.	— Supplément.	2 vol. in-4.	Univers pittoresques.	in-8.
— Histoire des relations de la Chine.	1 v.	Ronsard, Choix de poésies.	1 vol. in-18.	Univers pittoresques.	in-8.
— in-8 ^o .	52	Rousseau (J.-B.) OEuvres.	1 vol. grand in-8.	Van Hasselt, Belgique (Univers).	8 vol.
Peintures à fresque de Saint-Savin.	48	— OEuvres poétiques.	3 v. in-8. cav.	Varin, Archives de la ville de Reims.	8 v. in-8.
Pelet. Mémoires militaires relatifs à la	succession d'Espagne.	Rousseau (J. J.), Nouvelle Héloïse.	1 v. in-18.	Varron Sententias, éd. Dewit.	in-8.
— Opinions de Napoléon.	1 vol. in-8.	— Emile.	1 vol. in-18.	Vases et Candelabres, par Piranesi.	50
— Opinions de Napoléon.	1 vol. in-8.	— Confessions.	1 vol. in-18.	Vauvilliers, Traduction poétique de Pié-	dare.
Perronet, Descript. des ponts.	1 vol. in-4.	— Contrat social, etc. 1 vol.	25	— 1 vol. in-8.	27
Pérse, éd. Achaintre.	in-8.	Roux, Charpente de Messine.	59	Veclilio, Costumes.	60
Pétrarca, Rime.	1 vol. in-18.	Roux de Rochelle, Les États-Unis.	1 vol. in-8.	Victoires et Conquêtes des Français.	45
Pétronie, Texte et trad., française.	in-8.	— Histoire de l'Italie.	49	Vicetier, Mélanges de poésie.	1 vol. in-18.
Peyré, Lois des Francs.	in-8.	— Villes antérieures.	41	— Promenade au Père Lachaise.	in-18.
Phéridi, Fabularum aesiopiarum.	37	Saint-Evrement, Choix.	1 vol. in-18.	Vies des Saints.	26
Phylodème, grec et latin.	in-8.	Saint-Jean Chrysostome, grec-latin.	18	Villehardouin, Conquête de Morée.	1 v. in-18.
Philostrate, grec-latin.	1 vol.	Saint-Réal, Rulbrier, Florian, Verthor.	1 vol. in-18.	Villemain, Pindare et poésie lyrique.	36
Piccolos, Paul et Virginie.	37	Salle (De la), Sicile.	in-8.	Vincens, Histoire de Gènes.	3 vol. in-8.
— Farage.	1 vol. in-8.	Salluste, Texte et trad., française.	in-8.	Virgile.	1 vol. in-folio.
Pindare, par M. Villemain.	3 vol. in-8.	Sarrazin, de Retz et Bessé.	1 vol. in-18.	— Texte et traduction française.	in-8.
Piranetti, OEuvres compl.	29 v. in-fol.	Savigny, Droit romain.	8 vol. in-8.	— Édition élzevirienne.	36
— Vases et candelabres.	in-folio.	Scott (Walter), Romans.	2 vol. in-8.	Vitruvii Architectura.	8 vol. in-4.
Piroche, Musée Napoléon.	4 v. in-4.	— Scott (Walter), OEuvres.	1 vol. grand in-8.	Vocabulaire de la langue française, par	Nodier.
Plabelle, Papeterie.	1 vol. in-8 ^o .	— Scribe, Chefs-d'OEuvres.	5 vol. in-18.	— Petit.	1 vol. in-18.
Platon, grec et latin.	2 vol. in-8.	— Le Philopse, Idem.	in-8.	— Voiture, OEuvres.	in-8 ^o .
— et Aristote, Traduction française.	in-18.	— Le Philopse, Idem.	in-8.	Volney, OEuvres.	1 vol. gr. in-8.
Plaute, Texte et trad., française.	in-8.	Senèque latin, trad. franç.	19	— L'Altaire en 50 séries.	39
Pléthou, 1 vol. in-8 ^o .	37	Sévigé, Choix de lettres.	1 vol. in-18.	— OEuvres.	13 vol. gr. in-8.
Pliazoles, Logarithmes.	1 v. in-12.	— Lettres.	6 vol. in-18.	— Contes.	1 v. in-18.
Pline le Jeune, Texte et trad. franç.	in-8.	Shakspeare, OEuvres.	3 vol. gr. in-8.	— Henriade.	1 vol. in-18.
Plotin, Ennéades, grec latin.	16	— 4 vol. in-18.	22	— Henriade, 1 vol.	in-fol.
Plutarch, Morales, grec et latin.	Gr. in-8.	Silvio Pellico, Mes Prisons.	in-18.	— Charles XII.	1 vol. in-18.
— Fragments.	15	Simon, Grammaire allemande.	1 vol. in-8.	— Siècle de Louis XV.	24
— Vies, par Ricard.	2 v. gr. in-8.	Siome (de), Vies des hommes illustres, en	arabe.	— Commentaires sur Corneille.	23
— Vies, grec et latin.	2 v. grand in-8.	Soutzo, Révolution grecque.	50	— Siècle de Louis XIV.	1 vol. in-18.
Poètes français (petits).	3 v. in-8.	Souza, Lettres portugaises.	26	— Id.	2 vol. in-8 ^o .
— Lyriques, par Dubner.	18-13	Spicilegium Solesmense.	38	— Romans.	1 vol. in-18.
Poëvvin, Cours théor. et pratique de langue	française.	Stace, Texte et trad., française.	in-8.	— Théâtre.	1 vol. in-18.
— Poëvvin, Couronne poétique du premier	âge.	— Corinne.	1 vol. in-18.	— Siècle de Louis XIV. Éd. Lefevre.	2 v. in-8.
— Polybe, grec et latin.	1 v. gr. in-8.	— Allemagne.	1 vol. in-18.	— Charles XII, Éd. Lefevre.	1 vol. in-8.
Pongerville, Mythologie des enfants.	in-18.	— Delphine.	1 vol. in-8.	— Wailly, Éléments de paléographie.	48
Pouqueville, La Grèce (Univers).	40	Stephani Thesaurus græcæ linguæ.	in-folio.	Walkæner, Mémoires sur Mme de Sévigné.	5 vol. in-18.
— Voyage de la Grèce.	6 vol. in-8.	Stobé, grec latin.	18	— Caractères de Théophraste.	1 v. in-18.
Prat, Etudes historiques.	7 vol. in-18.	Strabon, grec et latin.	1 v. gr. in-8.	— Vie d'Horace.	36
— Etudes littéraires.	7 vol. in-18.	Sue (Eugène), Correspondance de Sour-	dis.	— Vie de la Fontaine.	26
Prescott, Conquête du Mexique.	3 v. in-8.	— 3 vol.	48	— Géographie des Gaules.	26
— Philippe II.	50	Suétone, Texte et trad., française.	in-8.	— Opuscules divers.	26
Prise d'Avènes. Suite aux monuments	d'Égypte.	Tableau de Paris. (Ouvrage illustré).	62	Wallon, La sainte Bible.	22
Privileges accordés à la couronne de Fran-	ce par le saint-siège.	Taite, Texte et traduction française.	in-8.	— Le Nouveau Testament.	22
Procopé de M. Isambert.	36	Tarlier, Ségambie (Univers).	42	— Bossuet, traduct. des Évangiles.	33
Procopé, par Dubeux.	18	Tassis, Guide du correcteur et du composi-	57	— Weiss Cardinal de Granville.	48
Prony (de), Descript. des marais Pontins,	1 v. in-4.	— Traité de Ponctuation.	32	Weyland le Forgeron, par F. Michel.	in-8.
Quérard, La France littéraire.	in-8.	Tasso, Gerusalemme liberata.	7 v. in-18.	Wey (Francis), Remarques.	2 vol. in-8.
		Tertullien, Texte et trad. franç.	in-8.	— Histoire des révolutions du langage en	France.
		Testamentum (Novum), éd. Tischendorf.	1 v. in-12.	— 1 fort vol. in-8.	30
		— (Novum), éd. Jager et Tischendorf.	1 vol. in-12.	Xénophon, grec et latin.	1 v. gr. in-8.
				Xénophon, Agreque chr. (Univers).	1 v. in-8.
				— Syrie actenne (Univers).	43

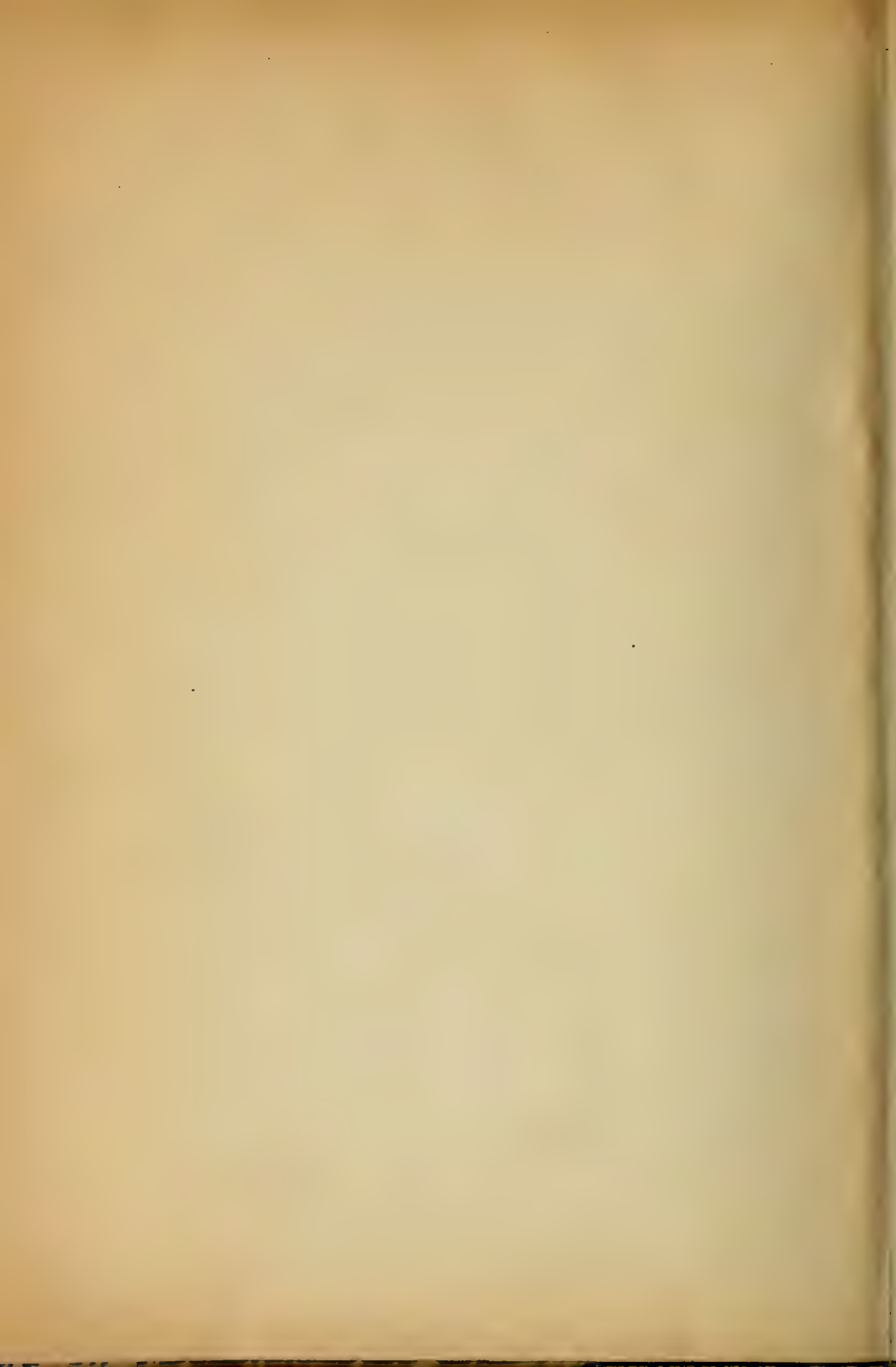

phorum # 9357.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK CRESCENT
TORONTO - 5, CANADA
9357.

